BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXX
F
18

XXX
F.
18.

Digitized by Google

Digitized by Google

D. N.

LEON. FVCHSII,
MEDICI ILLVMINATI,
SCHOLÆ TVBINGENSIS
PROFESSORIS PVBLICI, NEC
NON PRINCIPVM WIRTEN-
bergenſium Protophyſici,

Operum Didacticorum Pars I, & II.

Continens I. Inſtitutiones Medecinæ, ſiue Methodum ad Hippocratis, Galeni, aliorumq; veterum ſcripta recte intelligenda.

II. Libros De Humani corporis fabrica.

III. Medicamentorum omnium, præparandi, componendi, miſcendiq; rationem ac modum legitimum, & e natiuis fontibus petitum.

IV. Omnium morborum a capite ad calcem vſque medelam.

V. Paradoxorum Medecinæ Synopſin.

Ab Auctore ipſo paulo ante mortem eius, reſectis mendis & erroribus pernicioſis, recognitæ, auctæ & locupletatæ, luculentiſſimiſq; annotationibus illuſtratæ,

CVM MEDICIS TVM PHARMACOPOEIS LONGE vtiliſſimæ, & ſumme neceſſariæ,

Indice Rerum & Verborum ſatis locuplete illuſtratæ.

PRODEVNT E COLLEGIO
Palthen iano, Quod eſt in nobili Francofurto.
M. DCIV.

ORATIO DE VITA ET MORTE CLARISSIMI VIRI, MEDICI ET PHILOSOPHI PRÆSTANTISSIMI, D. LEONHARDI FVCHSII, ARTIS MEDENDI in Academia Tubingenſi Profeſſoris doctiſſimi.

A DOCTISSIMO VIRO GEORGIO HIZLERO, GRÆcarum & Latinarum literarum in eadem Profeſſore habita & ſcripta.

MAGNOPERE vellem, vel cuperem potius: Rector magnifice, Comites & Barones generoſi, clariſſimi Doctores, Auditores nobilitate generis, eruditione & virtute ornatiſſimi: Maxime, inquam, cuperem, Deus Opt. Max. feciſſet, vt clariſſimum virum Leonhartum Fuchſium, Medicum & Philoſophum præſtantiſſimum, in inclyta hac Schola valentem potius videre, & de hoc loco ſæpe multumque adhuc dicentem audire potuiſſemus: quam vt eundem mortuum deſideraremus, & pro vetuſto & iam olim recepto more oratione publice ornaremus. Ita enim nos, patrono & præceptore, ſummis animi & corporis dotibus ornatiſſimo, orbati non eſſemus: Reſpublica præſidio ſalutari & præclaro ornamento nõ eſſet ſpoliata: Senatus haberet eum virum, qui annis triginta fuit collega conſuetudine iucundiſſimus, officio amicus coniunctiſſimus, ſocius in dandis accipiendiſque conſiliis fideliſſimus. Sed quia ab immortali Deo, omnia optime regente & gubernante, is nobis, Scholæ & Reipublicæ ereptus, & ex hac ærumnoſa vita in cœleſtem patriam euocatus eſt: nos miſeriam noſtram deploremus: felicitatem, qua iam in ſempiterna vita, cum omnibus cœleſtibus ciuibus fruitur, ei impediram non velimus: ad res præclaras & egregias eius exemplo nos excitemus: memoriam denique ſempiternam, cum ſumma pietate, obſeruantia, & celebratione laudum & virtutum ipſius amplectamur, conſeruemus, illuſtremus. Qua ſane voluntate & conſilio Senatus huius Scholæ, in hunc celeberrimum literatiſſimorum hominum conuentum ſum progreſſus. Doleo autem, & doleo vehementer, orationem meam illius virtutibus nullo modo adæquari poſſe. Tot enim, & tam præclaræ fuerunt: vt vel optimus Orator, ſi eas non dico ornare verbis, ſed pro dignitate enarrare conetur, defatigari poſſet. Ego vero libenter agnoſco, libenter etiam fateor, ingenium in me admodum eſſe exiguum, exercitationem dicendi pene nullam: iudicium ita tenue, vt in hac clariſſimorum hominum corona, de tanti viri laudibus, ſine pudore dicere non poſſim. Veruntamen cum hoc imbecillitati meæ, non malitiæ ſit tribuendum: vos humaniter de me iudicaturos: hanc meam qualemcunque operam pro veſtra beneuolentia ſingulari in optimam partem accepturos: meque pauca quædam de præcipuis huius viri, de vniuerſa re Medica optime meriti, ornamentis dicentem (in quo omnis hæc mea verſabitur oratio) ben igne audituros ſpero atque confido: præſertim cum me officioſe, pie, & obedienter facere intelligatis. Porro, vt a principio omnia repetam: quo alios, qui præclarius id poſſunt, quam ego, excitem, illique habeant, in quo ſtylum ſuum exerceant: natus fuit Leonhartus Fuchſius Wendingæ, quod Rhœtię eſt oppidum, pulcerrimo loco ſitum, ad ditionem Ducum Bauariæ pertinens: anno ſalutis humanæ ſupra milleſimum quingenteſimum primo. Patrem habuit Ioannem, ex patre conſulari eiuſdem nominis generatum: Matrem vero Annam, e Dentenorum conſulari etiam familia natam. Semper ea familia ab omnibus ciuibus honeſtatis ſtudioſa eſt habita. Vterque parens amans virtutis, pietatis, & religionis fuit: inprimis mater, probatis moribus & nota atque teſtata prudentia omnibus fuit commendata. Ac quoniam ſimiles ſui filios, parentes boni eſſe volunt: filium etiam optime inſtitui, & ad religioſam pietatem erudiri cupiebant. Nam, vt Philoſophus teſtatur, οὐ μικρὸν διαφέρει, τοῦτως εὐθὺς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ

πάμπολυ: μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν: non parum refert, hoc aut illo modo ſtatim a pueris aſſuefieri: ſed plurimum: imo vero in hoc ſita eſt omnis vis. Itaque cum primum infantiæ anni præteriiſſent: & aduentare pueritia inciperet: mater honeſtiſſima mulier, ad literarum Magiſtros filium deduxit. Pater enim mortuus eſt, cum annum filius ageret quintum. Primum autem ſtudiorum tempus in patria conſumſit. Fuerunt illis temporibus inauſpicati labores diſcentium. Cum enim illi, qui ætatem puerilem informabant, in docendo rationem fœdam, varietate vagam, obſcuritate difficilem, ſequerentur: fiebat, vt pueritia, docta, erudita, & eleganti inſtitutione careret. In illa tamen conturbata docendi ratione, regularumque & præceptionum multitudine vaſta, eiuſmodi ingenii acumen in puero elucebat, vt magnam de ſe ſpem præberet omnibus. Quo magis reprehendendi ſunt illi, qui hodie in tanta rerum omnium ad diſcendum occaſione & facilitate, in ſummam negligennam incurrunt: nec naturam ſuam artibus ingenuis erudiri patiuntur. Paulo poſt literarum ſtudia aliquo modo a barbaris Magiſtris, & informatione fœda, vindicari cœperunt. Ideo cum literarum ludus Hailbrunnenſis præ ceteris celebraretur: eique præeſſet vir bonus, bonarum artium Magiſter, Conradus nomine: ad pleniorem ingenii cultum, cura matris ac propinquorum, anno ætatis decimo miſſus eſt Hailbrunnum, quæ ciuitas eſt Imperii. Habebatur is Magiſter, pro illorum temporum conditione doctus: & certe eius integritatem, & in docenda iuuentute aſſiduitatem & fidem, multi prædicabant. Hic in ceteris auctoribus, quos explicabat, Terentii optimi Latinæ linguæ auctoris Comœdias, & Horatii odas in ſchola ſua interpretabatur. Eo in loco ita ſe geſſit Fuchſius: vt & Magiſter ingenium eius laudaret, & alii mirarentur. Annum verſatus in Schola Hailbrunnenſi, Erphordiam Turingiæ ciuitatem eſt miſſus: atque in ludo, qui a D. Maria virgine nomen habebat, quod literarum ſtudia in eo florerent, dicendi artes, & varia Poetarum genera, magna diligentia & fructu audiuit. Sub hac diſciplina cum annum & ſex menſes manſiſſet: ita ingenium & diligentiam ſuam omnibus approbauit: vt dignum iudicarent, qui ad præſtantiores Magiſtros mitteretur. In hoc enim primo ſtudiorum curſu, initio ſtatim egregia quædam indoles in eo apparuit: acumen in percipiendo præclarum: ardor in dicendo talis: vt omnibus ſingularis & eximiæ virtutis & doctrinæ ſpem afferret. In publicam itaque eiuſdem ciuitatis Scholam (Academiam vocant) ſe contulit: in qua exiguo tempore tantum in literis & pietate profecit: vt Baccalaureus (quo nomine honorum initia in Academiis appellantur) fieret: eamque de ſe opinionem commoueret, vt aliis quoque docendis idoneus haberetur. Quare in patriam reuerſus: conſilio amicorum & cognatorum ludum aperuit. Quod munus Fuchſio ideo demandabatur: vt ſtudiis ſuis patriæ ſeruiret: ſibi vero nomen compararet. Ac certe magna fide, diligentia, aſſiduitate, auditorum fructu, in patria officio ſuo annum cum dimidio eſt functus. Ceterum cum ſtudium diſcendi ardens, & ambitio honeſta, hortaretur eum, vt ad maiores dignitatis gradus contendendum ſibi iudicaret (ad maiora enim natum fuiſſe euentus docuit) Ingolſtadium ad ampliorem ingenii cultum capiendum eſt profectus: anno ſalutis humanæ ſupra mille quingentos decimo nono: quo anno Carolus Auſtriæ Princeps, & Hiſpaniarum Rex, Romanorum Imperator eſt electus, annos vndeuiginti natus: Menſis Iunii die vigeſimo octauo: quo die Alexander Magnus a vita diſceſſit Babylone, anno ætatis trigeſimo ſecundo, ante Chriſtum natum trecenteſimo vigeſimo tertio. Illo tempore totum ſe artium & Philoſophiæ ſtudiis addixit. Floruerunt eodem tempore Ingolſtadii præ ceteris Ioannes Capnion: qui, quod vir bonus, pius, & trium principalium linguarum, Latinæ, Græcæ, & Hebraicæ, periniſſimus eſſet: a Monachis & horum propugnatoribus grauiſſime vexabatur: itemque Iacobus Ceporinus, tribus etiam linguis vir eximie doctus.. Hos præ ceteris audiebat, obſeruabat, colebat: tum quod magnum horum nomen in viris doctis eſſet: tum quia intelligeret, eos recte de literarum ſtudiis iudicare. Sæpe hi de conturbata & fœda multorum docendi via dicere: errores longe lateque diffuſos exponere & iugulare: ruinam diuini cultus demonſtrare, temporum morumque vitia indicare: ſæpe optare & monere, vt Scholæ & Eccleſiæ recte conſtituerentur & emendarentur. Horum conſilio & auctoritate permotus: ad Latinam linguam & Philoſophiæ ſtudia, literas Græcas, Fabium & Ciceronem imitatus, adiunxit.

adiunxit. Volunt enim præſtantiſſimi auctores vtriuſque linguæ peritiam eſſe con-
iunctam. In his omnibus tantos breui tempore progreſſus fecit: vt Magiſtri libera-
lium artium titulum atque inſignia aſſequeretur. Factum hoc eſt decimo ſeptimo die
Ianuarii, anno ſalutis humanæ ſupra milleſimum quingenteſimum vigeſimo primo:
quo Lincii Ferdinandus Auſtriæ Princeps, Ludouici Vngariæ Regis ſororem, Annam
duxit in matrimonium: Solimannus Turcarum Imperator Belgradum (olim Tau-
rurum, hodie alba Græca vocatur) Vngariæ propugnaculum cepit. Hiſce tempori-
bus maximus Theologus Martinus Lutherus, excitatus concionibus Pontificiorum
declamatorum, cum ſcribere incepiſſet: Religio ad veritatem eſt reuocata. Fuch-
ſius, quoniam optimum & ſalutare ſtudiorum atque doctrinæ genus id eſſe iudica-
bat, quod ſuam induſtriam & progreſſus ad religionem & pietatē aggregaret: Luthe-
ri etiam libros legere voluit. Ex his cum cognouiſſet: non quibuslibet hominum do-
ctrinis habendam eſſe fidem: ſed omnia expendi oportere: præterque eam doctri-
nam, quæ ſit a Prophetis & Apoſtolis relicta, non eſſe recipiendam aliam: Pontificum
præſtigias animaduertere & odiſſe, & maturo amore veritatis, & refloreſcentis doctri-
næ flagrare cœpit: cuius rei poſtea documenta præclara dedit. Factus bonarum artium
Magiſter, medendi arti perdiſcendæ operam dedit, cuius Doctorib. & Profeſſoribus
diligentem aſſiduumque auditorem atque diſcipulum ſe præbuit: ita tamen, vt Græ-
carum literarum ſtudia, a quibus Medicinam originem deſumſiſſe non ignorabat, co-
leret ſemper & amplecteretur. In hoc ſtudio tantum breui tempore conſecutus eſt: vt
& hanc linguam optime calleret: & ne interpretes ſequeretur, ſcriptores Græcos ipſe
legeret, vt ſua lingua ipſos loquentes quaſi audiret. Hac ergo diligentia, hoc inſtituto,
hac aſſiduitate, magnam doctrinam paucis annis ſibi comparauit: quam quotidiano
labore, exercitatione, atque conſtantia ita auxit: vt ſolenni more honores, quos Do-
ctorios vocant, anno ſupra mille quingentos vigeſimo quarto, Calendis Martii, conſe-
queretur. Atque ita paucis annis, per omnes Scholaſticos honores aſcendendo, omni-
bus eſt ornatus: & ita ornatus: vt non inane nomen haberet, ſed doctrinam præclaram,
eruditionem excellentem, laborioſiſſimo literarum ſtudio comparatam. Porro cum
magni ingenii excellentiſque animi ſit, ſtudia ſua ad vtilitates publicas & hominum
ſalutem referre: Doctor noſter, vt & ipſe multos iuuaret, Monacum, Bauaricæ ditio-
nis ciuitatem, eſt profectus: vbi maxima dexteritate, & multorum ſalute, artem me-
dendi factitauit. Hoc tempore de vxore ducenda, quæ rei familiaris curam gereret,
deliberare cœpit. Etſi enim ita inde ab adoleſcentulo vixiſſet: vt liber ab omni cupi-
ditate & libidine ſemper eſſet viſus: nec de eius temperantia & continentia boni viri
dubitarent: tamen cum vitam cœlibem grauibus de cauſſis improbaret: amicorum
conſilio, primam vxorem, Annam Fridpergeram duxit: puellam virginem honeſtiſſi-
mam, natam honeſto loco, bene educatam, cum qua in matrimonio caſtiſſimo annis
multis coniunctiſſime vixit: & vtriuſque ſexus liberos ſuſcepit decem, filios quatuor, &
ſex filias. Paulo poſt Monaco relicto, rurſus Ingolſtadium ſe contulit: & quia cupidiſ-
ſimus literarum erat: & quia eius opera ad docendam medendi artem expetebatur.
Venit Ingolſtadium anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſexto:
die vigeſimo tertio menſis Maii. Hoc ſuſcepto munere, cum biennium Ingolſtadii
docuiſſet ſumma cum fide ac diligentia: ab illuſtriſſimo Principe, Georgio Marchio-
ne ad exercendam medicinam, honorifico ſalario Onoltzbachium accerſitus fuit:
anno ſupra mille quingentos vigeſimo octauo, die decimo octauo menſis Maii. Vſus
eſt multum eius opera & conſilio, motus fama viri, & reipſa confirmatus, is, de quo di-
cimus, Marchio. In curando enim eam diligentiam & induſtriam adhibuit ſemper:
vt Deo fortunante iuuaret plurimos. Non poſſum ſilentio hoc loco præterire, quod
memorabile videtur: ex quo eius in curando induſtria apparebit. Anno ſalutis hu-
manæ ſupra milleſimum quingenteſimum vigeſimo nono, quo Turci Viennam Au-
ſtriæ obſederunt: nouum genus morbi Germaniam inuaſit. Homines enim ſudore
peſtifero affecti, intra vigeſimam quartam horam, aut ex hac vita demigrabant: aut, ſi
virus exſudaſſent, valetudinem priſtinam paulatim recuperabant. Ea graſſante lue,
quia remedium multis erat incognitum, multa perierunt millia. Illo tempore Me-
dicus hic noſter, Dei æterni propitio fauore, pro ſua ſolertia, vitam multorum con-

ſeruauit. Ex quo, non tantum fauorem & charitatem multorum, ſed laudem quoque & admirationem a præſtantiſſimis ea facultate viris eſt adeptus. Morbus ille vulgo dicebatur ſudor Anglicus. Nam Henrici ſeptimi Britanni Regis primo, qui fuit ſalutis humanæ ſupra mille quadringentos nonageſimus ſextus, eadem lues inſulam illam inuaſerat. Ita autem eo in loco medicinam exercebat: vt literarum ſtudia nunquam intermitteret. Cum enim ſtudiis & laboribus ſuis non ſolum Principi & præſentibus prodeſſe vellet: verum etiam alios iuuare cuperet: medicinam ſcriptis multis in lucem emiſſis, tum illuſtrare cœpit. Exſtant eius lucubrationes vtiliſſimæ, annis illis quinque, quibus Onoltzbachii cum Marchione fuit, ab eo ſcriptæ, quæ valde probantur doctis: quas hic recenſere non alienum videtur: vt intelligatis ipſum mature medendi artem illuſtrare cœpiſſe. Sunt autem hæc, dum Onolzbachii fuit, ab eo ſcripta: Compendiaria ac ſuccincta admodum in medendi artem εἰσαγωγὴ ſiue introductio: Liber ſextus Epidemiorum Hippocratis e Græco in ſermonem Latinum translatus, cum commentariis luculentiſſimis: Apologia aduerſus Hieremiam Triuerium Brachelium Medicum Louanienſem, qua monſtratur, quod in viſcerum inflammationibus, pleuritide præſertim, ſanguis e directo laborantis lateris mitti debeat: Paradoxorum Medicinæ libri tres, in quibus multa, a nemine hactenus prodita, Arabum ætatiſque noſtræ Medicorum errata confutantur: & obiter Sebaſtiano Montuo Medico Riuorienſi reſpondetur. Sub idem tempus gubernatio Academiæ Ingolſtadienſis, clariſſimo Iurecõſulto Leonharto Eccio, a Guilhelmo Bauariæ duce, commiſſa fuit. Is quod Fuchſium Medicinæ virum peritiſſimum iam ante cognouiſſet, effecit: vt iterum ad docendam Medicinam vocaretur. Factum hoc eſt anno ſupra mille quingentos trigeſimo tertio. Sed eo cum veniſſet: quod miſſarum nundinationes improbaret: & Euangelii doctrinam ſanam, quam ex noſtrorum ſcriptis didicerat, & in qua Onoltzbachii confirmatus fuerat, maxima conſtantia profiteretur: & Cœnam integram, vel, vt loquuntur, ſub vtraque ſpecie, omnibus communicandam iudicaret: docendi munere fungi non potuit. Etſi enim illis, qui Ingolſtadii tum erant, hominis excellens eruditio cognita, iſque ea inſtitutus diſciplina erat: vt bonorum gratias iam ante ſibi conciliaſſet: habuit tamen prope omnes, quod humana potentia & pontificia tyrannide niterentur, & magnopere confiderent, importunos: præter Leonhardum Ecciũ Iureconſultum, qui eum defendebat: tum quia virum doctiſſimum eſſe ſciret: tum quia iniuſtiſſimam cauſſam inimicitiarum vel potius odii, eſſe animaduerteret. Nihil enim aliud ipſos ad maleuolentiam prouocarat: quam quod firmus & immotus in doctrina Euangelii pura defendenda perſiſteret: eos ſummo ſtudio & diligentia ad eandem hortaretur: ad correctionem vitæ morumque commoneret. Saluberrimum conſilium hoc fuit. Sed plus apud eos ſuperſtitio & cupiditas ad odium valuit: quam ad amorem & obſeruantiam, tanti viri eruditio & doctrina. Itaque cum turbulentis conſiliis oppugnare optimum virum non ceſſarent: & ſeditioſis clamoribus rem agerent: Fuchſius mendacio atque adulationi, libertatem & veritatem magno etiam ſuo periculo ante poſuit. Eodem ergo anno, quo redierat, iterum diſceſſit Auguſti menſis die nono. Prima namque viri boni laus eſt, mortem pro religione, ſi neceſſitas poſtulet, oppetere: proxima excedere iis locis, in quibus ſine impietate conſiſtere non licet, & emendatio vitioſæ diſciplinæ atque doctrinæ præfracte recuſatur. Sed vt reuertar, vnde nonnihil digreſſus ſum, Fuchſius Ingolſtadio cum diſceſſiſſet, Onoltzbachium iterum, a Marchione vocatus, ſe contulit. Vnde quod oppido peſtilentiæ malum eſſet infeſtum, mox Culmbachium, cum Friderico Marchione ſeniore, patre Georgii, reliquaque Marchionum familia, cum ſuis ſe conferre coactus fuit. Ibi vltra annum commoratus, rediit Onoltzbachium, anno ſupra mille quingentos trigeſimoquarto: quo Rex Perſarum (Sophum vocant) duplici clade Turcos in oriẽte affecit. Hactenus breuiter cõmemoraui, quæ Wendingæ, Hailbrunni, Erphordiæ, Ingolſtadii, & apud Marchionem egerit Fuchſius: reſtat, vt reliquæ vitæ, a qua maximarum & ampliſſimarum virtutum exempla peti poſſunt, curſum enarremus. De qua rogo vos, vt me pauca dicere æquo animo patiamini. Ad hoc ipſum fere tempus Illuſtriſſimus Princeps D. Vlricus celeberrimæ memoriæ, noſtri Principis pater, recuperata iam ditione ſua, Pontificiam ſuperſtitionem repudiare & abole-

re, &

re, & Eccleſias iuxta verbi diuini præſcriptum conſtituere cœpit. Ac quoniam cognouerat, veram Religionem miris ſubinde artibus & macbinis aduerſariorum oppugnari: ea, qua ſapientia fuit, facile vidit: ditioni ſuæ florentiſſimæ, niſi præcaueret, paulatim defuturos non Theologos modo, ſed Iureconſultos etiam, Medicos, ceterarumque diſciplinarum Profeſſores, quæ bominum genera ſemper neceſſaria ſunt Rebuſpublicis. Itaque vt aliquod eſſet remedium contra mala, quæ impendere videbantur: accerſitis viris doctiſſimis, & conductis honorificis ſalariis, Academiam hanc noſtram auxit, cumulauit, ornauit. Illo tempore, cum Medici noſtri virtus & doctrina excellens, publica fama commendaretur: optimus Princeps eius quoque operam liberali ſalario conduxit: & ſuæ Academiæ adiunxit: a quo tempore ſemper eum benigniſſime eſt complexus Princeps. Patris veſtigiis filius etiam, illuſtriſſimus, & præſtantiſſimus pietate, virtute, ſapientia Princeps, D. Cbriſtophorus, dominus noſter clementiſſimus, inſiſtens: propter viri doctrinam, multarum rerum experientiam, inque indicando prudentiam, Fuchſium dilexit & magnifecit, neque ſolum in primis Medicis babuit, ſed eius etiam ſalarium amplificauit. Quo etiam tempore ſummus Theologus Ioannes Brentius Hala Sueuorum, vt de Academiæ conſtitutione, eo etiam præſente deliberaretur, ab eodem Principe Vlrico eſt accerſitus. Huius annua opera & Eccleſiæ & Scholæ vtilis & maxime ſalutaris fuit. Sed de illo hoc loco plura non dico: ne aliis dicere adulanter, aliis blandiuſcule videar, tametſi vere. Cum Tubingam veniſſet Fucbſius, (venit autem eo menſis Auguſti die decimotertio: anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo trigeſimo quinto) & munus ſuum in Scbola ſuſcepiſſet: celeriter conſecutus eſt multorum admirationem: & hæc Academia cœpit tunc mirabiliter frequentari & celebrari: tum propter alios doctiſſimos viros, (ex quibus nonnulli in boc publico ſunt conuentu,) tum propter hunc Medicum noſtrum præſtantiſſimum. Nam, Deum immortalem, quam amans honeſtatis, religioſæ pietatis, & cœleſtis veritatis ſemper fuit? Qua animi magnitudine & conſtantia? Quo ſtudio, diligentia, aſſiduitate, in docenda iuuentute? Quam exquiſita optimarum literarum cognitione & doctrina? Quam ſtudioſus Reipublicæ? Qua mentis integritate? Qua fide, & conſiliorum prudentia in negotiis publicis? Si conarer omnia perſequi, me non ſolum tempus, ſed etiam vires deficerent. Xenopbon, Plato, & alii cõmentarios quoſdam de illis, quæ Socrates egit, quæque dixit, confecerunt (ἀπομνημονεύματα vocarunt) vtilia profecto, & omnium cognitione digna. Sed ſi omnia Medici & Philoſophi noſtri dicta atque facta colligerentur: cum Socratis conſiliis componere vſu, prudentia, religioſa pietate, non dubitarem. Sunt enim noſtris temporibus, & Eccleſiæ Chriſti accommodatiora. Etenim ſi virtutes, quæ in Pbiloſopho & Medico Chriſtiani nominis ineſſe debent, conſiderentur: an non tales illæ in eo extiterunt: vt non apud nos, & in Germania ſolum: verum etiam apud exteras gentes & nationes in regionibus remotis, ſint notæ? Vt enim a Religione & pietate erga Deum (vnde tanquam ex fonte, omnis veræ virtutis & ſapientiæ principium dimanat,) initium ſumam: Religione vera & pietate nihil habebat prius Fuchſius, aut antiquius: huius amore ſic flagrabat, vt ſemper eam admirabili conſtantia colendam ſtatueret: ab hac in omnibus actionibus principium ſumebat: huic primam, huic poſtremam diei boram tribuebat: Contrariam veræ pietati doctrinam, non verbis tantum, ſed teipſa etiam condemnabat, etiam tum, cum eſſet ſummum periculum. Præclare Metellus dixiſſe fertur: Improbe facere, proprium eſſe ſceleratorum hominum: Recte agere, ſi abſit periculum, aut vtilitas etiam inuitet, commune bonis cum malis: Laudabiliter autem facere, quando cum facto honeſto periculum aut incommodum coniungitur, peculiare eſſe bonis & fortibus viris. Laude digna Metelli oratio. Virtus enim iis exercitationibus nireſcere vult: quæ cum moleſtiis ſocietatem habent, atque cum periculo ſunt coniuncta. Eadem laus noſtro etiam Medico recte tribuitur. Non enim ſolum in pace, otio, & reipublicæ tranquillitate, veræ pietatis ſtudioſiſſimus fuit: ſed & in ſæuiſſimis tempeſtatibus & fluctibus, puram doctrinam, in qua inſtitutus, & ſacrorum librorum lectione confirmatus erat, palam eſt profeſſus, ac acerrime propugnauit. Teſtis eſt conſtantia Ingolſtadienſis. Teſtes ſunt ſuperiorum temporum, poſt bellum ſociale, perturbationes & periculoſi motus. Teſtis eſt liber ille, neſcio, quorum

mercenaria opera confectus, vulgo Interim dictus: quod præſcriberet, quid interim, dum Concilii decreta publicarentur, ſeruandum eſſet illis, qui falſam doctrinam, vitioſos cultus, atque ritus in ſuis Eccleſiis ſuſtuliſſent. Hæc formula cum vrgeretur, tum minime clementer: multi, inprimis Eccleſiæ Doctores, qui eam, quod contraria veritati, & ex mendaciis, & horrendis nominis diuini contumeliis conflata eſſet, non approbabant, miſere afflicti & vexati fuerunt: alii loco moti, alii eiecti, alii reuincti catenis in cuſtodiam dati. In his quaſi procellis, ſtudiis hominum huc illuc inclinantibus, animiſque formidine concuſſis & occupatis: Fuchſius noſter, vt initio Euangelii doctrinam Ingolſtadii maxima conſtantia profeſſus fuerat: ita & tum, in iſta, dico, tempeſtate, nullius periculi terrore vel metu induci potuit: vt de veritatis cœleſtis & ſanæ doctrinæ ſtudio quidquam remitteret. Erat enim robore animi, & conſtantia ſingulari munitus: & tam in rebus aduerſis, quam ſecundis, in ſynceta doctrina defendenda conſtantiſſime perſeuerabat. Ceterum cum religionis amantiſſimus fuiſſet ſemper: tanta fuit in viro grauitas: vt nihil aut in verbis, aut in factis ſentiretur: quod non vel morum diſciplinæ & literis, vel aliorum commodis, vel publicis vtilitatibus inſeruiret: nihil leue, nihil ineptum: prudentes & piæ cogitationes: profana omnia dicta & facta fugiebat. Quibus omnibus quantam auctoritatem ſibi comparauetit, non attinet dicere. Sunt hæc magna. Quid cetera? In docendi munere, quanta ſedulitas, fides, diligentia? Duabus autem maxime rebus in docendo neceſſariis, ſummam conſequebatur laudem: tum illa artium via, quæ μέθοδος a Græcis dicitur: tum ſermone puro, perſpicuo, & aperto. Nam in explanandis Medicorum ſcriptis, primum expeditiſſimam & vtiliſſimam viam cognoſcere & inire: nihil a re alienum afferre: verba ſenſumque genuinum diligentiſſime explicare: non diutius hærere & immorari, quam res, quæ ad cognoſcendum exponebatur, requirere videretur: eorum, quæ neceſſaria ad explicandum erant, nihil omittere. Deinde tam pure, tam aperte, tam ſimpliciter omnia tradere, vt facilime omnes aſſequerentur. Itaque non tam ordine & modo, quem ſeruabat, optimo, quam orationis elegantia animos auditorum conciliare, ita vt cum faſtidio ipſum audiret nemo. Huius rei inter multa alia, exemplum poteſt eſſe anatome: quam docuit dexteritate & perſpicuitate ſingulari. Humani enim corporis partes, & ſingularum partium actiones & figuras oſtendebat: omnium oſſium, cartilaginumque naturam, muſculos, venas, atterias, neruos, & cetera indicabat, & oculis ſubiiciebat: ac quaſi contrario ordine, quam eo, quo factum eſt, corpus reſoluebat. Quo nomine magni nominis Medicum, & anatomes illuſtratorem, Andream Veſalium Bruxellenſem magnifaciebat: quod ante illa tempora nemo eo exquiſitius, aut induſtria maiore, partes humani corporis, & ſingularum actiones, ſitus, figuras annotaſſet, & ante oculos poſuiſſet. Veſalius non modo Fuchſium viciſſim diligebat: ſed tanquam annis ſuperiorem colebat, obſeruabat, verebatur. Natus enim eſt Veſalius anno humanæ ſalutis ſupra mille quingentos decimoquarto, calendis Ianuarii: quo anno Perſarum Rex Turcas in maiori Armenia magna ſtrage vicit. Verum vt ad Doctorem noſtrum reuertar: tanta fide, ſtudio, & diligentia, munere docendi fungebatur: vt, cum ſæpe occaſiones, quibus ad quæſtum & opes via patefiebat, offerrentur, nunquam ab officio ſuo ſe auocari paſſus fuerit. In ætate etiam iam graui, cum Senatus permiſſu a docendo vacare ei licuiſſet, muneri & officio ſuo præfuit diligenter. Quid? Cum vltimis menſibus propter infirmitatem valetudinis abſtineret a publico, auditores domi ſuæ inſtituebat. Habemus, auditores, in hoc Profeſſore noſtro exemplum diligentiæ, quod imitemur omnes. Neque vero ſolum ea virtute præditus erat, vt vellet ſuam pulcerrimam artem excolere & amplificare: ſed doctrina etiam in eo fuit tanta, vt poſſet: Quam, pulcerrimis illis virtutibus, quæ ſtudioſo homini neceſſariæ ſunt, conſecutus erat: temperantia in voluptatibus, incredibili admirabilique ſtudiorum conſtantia, & diligentia cum laboribus maximis coniuncta. Sine his etiam magna ingenia non longe progrediuntur. Nulla enim concordia ſtudiis doctrinæ & ſapientiæ, cum negligentia, mollitie & prauitate intercedere ſolet. Itaque in Bibliotheca, & inter libros, inquirendo perpetuo verſabatur. Inprimis vetus illud & nobile præceptum ſemper ſibi tenendum putabat: vt tem-

poris

poris quam maximam tationem haberet. Vnde ſemper aliquid vel audiendum, vel legendum, vel ſcribendum, vel cogitandum, vel quætendum iudicabat. Quam ob cauſſam in literis labores ſuſcipiebat, perterebatque incredibiles: in eo non priuatæ vtilitati conſulens, ſed publicam vtilitatem ſpectans. Quo etiam nomine omni laude eſt cumulandus. Alexander ille Magnus cum literarum laudem cum militati glotia coniungere vellet: diſcendi eas cupiditate inflammatus, ſumtus magnos feciſſe: & Ariſtoteli ſexcenta talenta ad omnis generis animalia conquirenda, ex quibus multiplicis naturæ vis cognoſci poſſet, dediſſe fertur. Sed doctrinam hanc ſibi peculiarem, neque cum aliis communicatam voluit. At in noſtro Medico longe diuerſum ſtudium. Cum enim bonum tanto melius eſſe, quanto cum pluribus communicaretur, ſibi perſuaſiſſet: laborum ſuorum ftuctus ad multos peruenire voluit. Itaque nihil præclarius eſſe exiſtimauit, quam omne ſtudium atque ingenium ad illam artem illuſtrandam conferre: quæ omnibus ſalutaris, & vſui mortalium maxime neceſſaria. Quare vt Onolzbachii, ita & Tubingæ, edidit in lucem ſcripta plurima, ſpectatæ eruditionis atque ſcientiæ: quæ eum de vita hominum optime meritum eſſe declarant ſatis. Hi autem libri, dum in hac ſchola verſatus eſt, ab eo euulgati, & in lucem emiſſi ſunt: Hippocratis Epidemiorum liber ſextus, recognitus & auctus plurimis in locis: Apologiæ tres, quarum prima aduerſus Galielmum Puteanum docet, Aloen aperire ora venarum: altera, aduerſus Sebaſtianum Montuum, nonnulla Paradoxorum capita defendit: tertia in internis inflammationibus, pleuritide præſertim, e directo partis affectæ ſanguinem mittendum eſſe oſtendit: Explicationum difficilium aliquot quæſtionum, & hodie controuerſarum, libri quatuor aucti & locupletati: Medicinæ methodus ſeu ratio compendiaria perueniendi ad veram ſolidamque medicinam, mirifice ad Galeni libros recte intelligendos vtilis: item de vſitata huius temporis componendorum miſcendorumque medicamentorum ratione libri tres, iis, qui praxin medicam exercent, maxime neceſſarii: Annotationes in libros Galeni de tuenda valetudine: De ſanandis totius humani corporis eiuſdemque partium, tam internis, quam externis malis, libri quinque, accurata diligentia conſcripti: De hiſtoria ſtirpium commentarii inſignes, adiectis earundem viuis plus quam quingentis imaginibus, nunquam antea ad naturæ imitationem artificioſius effictis: Acceſſit ſuccincta vocum difficilium & obſcurarum, paſſim in hoc opere occurrentium explicatio, idque latina & populari lingua: Apologia aduerſus Gualtherum Ryffium: Hippocratis Aphoriſmorum ſectiones ſeptem, e Græco in Latinum ſermonem conuerſæ, & luculentiſſimis iiſdemque breuiſſimis commentariis explicatæ: adiectis annotationibus, in quibus quotquot ſunt in Galeni commentariis difficiles loci, explicantur: Apologia aduerſus Cornarium: De curandi ratione libri octo, cauſſarum ſignorumque catalogum breuiter continentes: Nicolai Myrepſi Alexandrini, medicamentorum opus in ſectiones quadraginta octo digeſtum, e Græco in Latinum conuerſum, luculentiſſimiſque annotationibus illuſtratum: Galeni aliquot opera latinitate donata, & commentariis expoſita & illuſtrata: vtpote de inæquali intemperie libro primo de differentiis & cauſſis morborum & ſymptomatum libri ſex: De iudiciis libri tres: De curatione per ſanguinis miſſionem liber vnus: De temperamentis libri tres: De differentiis febrium libri duo: De laborantium locorum notitia libri ſex: Tabulæ ſex in Galeni libros de morborum cauſſis & ſymptomatibus: Tabula in librum de curandi ratione per ſanguinis miſſionem: Tabulæ aliquot, vniuerſæ medicinæ ſummam & diuiſionem compendio complectentes: De compoſitione medicamentorum libri quatuor, aucti & diligenter recogniti, adiecto diſpenſatorio, vt vocant, qui liber antea deſiderabatur: Libri quatuor de fabrica humani corporis: Inſtitutionum medicinæ, ad Hippocratis, Galeni, aliorumque veterum ſcripta recte intelligenda, mire vtiles libri quinque: qui aucti, & ſumma cura & diligentia recogniti, iam iterum in lucem emittuntur: Libellus, num morbifica aliqua de Galeni ſententia ſit cauſſa continens. Poſt mortem in Bibliotheca reperti ſunt hi libri, qui edentur ab heredibus: Commentarii illi, quos hactenus auidiſſime exſpectarunt omnes de ſtirpium hiſtoria, in tomos tres, incredibili magnitudine digeſti: ætate extrema a ſene (mirum) propria manu ſcripti & confecti: ſtirpium icones continentes plures, quam mille

Leonhardi Fuchſii de hiſtoria ſtirpium opus inſigne.

quingentas. Hoc opere ſolertius, ingenioſius, laborioſius, & præclarius, in hoc genere hactenus viſum eſſe nihil, confirmare non dubito. Sed plura de eo hoc loco non addo. Nam breui, vbi in lucem emiſſum fuerit: non modo exſpectationem diuturni deſiderii omnem explebit, ſed etiam longe ſuperabit. Item Paradoxorum libri tres, correcti & aucti: Commentarii in aliquot libros Galeni de ſimpl. medica. facultatibus: Libellus, quod iecur ſit ſanguificandi primarium inſtrumentum: Commentarii in libros Galeni de medendi ratione X I V. Commentarii in ſextum Epidemicorum, libri etiam de medendi ratione aucti & emendati: Annotationes in libros Galeni de Compoſ. medicamentorum localium, & id genus alia. Hæc & alia abunde ſatis demonſtrant: Fuchſium propter labores maximos, & hoc de genere humano bene merendi ſtudium ſummum, laude ſempiterna, & ampliſſimis virtutis præmiis, quibus ortus eſt, magnorumque virorum commmendatione fuiſſe digniſſimum. Veteres præclare de vita humana meritos in Deorum numerum referebant. Vnde etiam tam multiplex gentilium Deorum turba originem ſumſiſſe videtur. Sed quam pauci reperiuntur, quibus tam ſplendidum diligentiæ, laborum, eruditionis, virtutis, maximorumque in rempublicam meritorum teſtimonium tributum ſit: quale eſt hoc, quod noſtro Philoſopho eſt datum? Cum enim potentiſſimus Imperator Carolus V. tantam viri doctrinam magnifico teſtimonio dignam iudicaret: inſignia & ornamenta nobilitatis, non petenti, & recuſanti etiam, obtulit. Grauiſſimum hoc ſapientiſſimi Imperatoris de meritis Fuchſii in rempubl. præclariſſimis, iudicium fuit. Fuit tanta virtus, tanta eruditio, fuerunt tanta merita, tanti Imperatoris comprobatione digna. Hac multarum rerum ſcientia in nobilium & principum virorum notitiam peruenit, non in Germania ſolum, ſed etiam apud gentes exteras, in regionibus remotis. Hac a Tuſcorum Duce Coſmo Medice, oblato honeſtiſſimo & ampliſſimo annuo ſexcentorum coronatorum ſtipendio, vt in Piſana Schola publice Medicinam doceret, humaniſſime ſæpe inuitatus fuit: quod hactenus paucis admodum Germanis contigit: vt ex ſuperiori Germania, in Italiam eruditiſſimis in omni diſciplinarum genere hominibus, liberaliſſimiſque ſtudiis affluentem, in tantam ſpem vocarentur. Hac amicitiam cum doctiſſimis viris, qui vel noſtra memoria vixerunt, vel adhuc viuunt, coniunxit & coluit: quibus charus, gratus, & reuerendus fuit: omniumque ſeculorum poſteritas huius viri laudum immemor non erit. Neque ſolum in Bibliotheca, & inter libros, tantus erat: ſed & in publicis negotiis gerendis induſtria admirabili, & grauitate ſpectata. Hac de cauſſa gubernatio Academiæ ſemeſtris ei commiſſa fuit ſæpius. Quod munus quoties adminiſtrandum ſuſcepiſſet, ita ſe geſſit: vt grauiſſimi & ſapientiſſimi Magiſtratus auctoritatem tueretur. Ciues, vt filios, paterno amore complecti ac tueri: affectos iniuria ſubleuare: vim vlciſci: bonos laudare: negligentes excitare: officium facientibus præſidio & auxilio eſſe: contumaces cuiuſcunque eſſent ordinis, territare minis: pœnis afficere: omnes pari & æquiſſima iuris moderatione complecti: omnes in officio continere: omnibus ius ſuum tribuere. Ob hanc prudentiam, grauitatem, rerumque vſum, eius collegii, quod ab optimo Principe Vlrico conſtitutum, a filio, Duce ſapientiſſimo locupletatum, & liberaliter ornatum eſt, (in quo adoleſcentes egregia indole, maximis ſumtibus, quo Eccleſiis paſtores idonei non deſint, enutriuntur,) præ ceteris commiſſæ ſunt rationes: quod adminiſtraſſe ipſum ſumma cum fide ac diligentia, & ad tolerabilem mediocritatem reuocaſſe, nemo ignorat. Ob hanc eandem viri excellentem virtutem & induſtriam: Scholæ Senatus & illius contubernii (quod ab Auctore Martinianum dicitur) adminiſtrationem ei commiſit: cui ita præfuit, vt in ordinem redigeret omnes. In his occupationibus publicis ita verſabatur: vt ſemper literarum amor maneret, earumque ſtudia deſereret nunquam. Vt enim Vlyſſes (quem Homerus Græcorum prudentiſſimum fecit) in aſperrimis ſaxis Ithacam ſuam, in omnibus & laboribus & ærumnis cogitabat: ita Fuchſius ſemper ad Bibliothecam rediens, & in maximis occupationibus, doctrinæ ſtudia nunquam intermittebat: vt niſi in literis viueret, viuere haud poſſe videretur. Quam te imitatores & æmulos habet non plurimos. Etſi enim permulti ingenii acumine præditi & celeritate ad intelligendum ſunt ornati: alii tamen inertiſſimum & deſidioſiſſimum otium ſectantur: alii voluptate molleſcunt: alii, ſi hæc euitare poſſunt, ad quæſtuoſas artes

ſe

ſe conferunt, antequam puerili diſciplina & inſtitutione ſint enutriti & eruditi. Age vero, quanta omnibus in rebus mentis integritate erat? Sicut veritatis cultor, ita fraudis inimicus fuit: nihil ſimulabat prorſus. Fuit in antiquiſſima & prudentiſſima Athenarum vrbe Solon legiſlator: qui ſapientiæ gloria maxime in Græcia floruit. Is tamen, vt id, quod cupiebat, ſine periculo ſuo obtineret: ſtultitiam ſimulaſſe dicitur. Noſter Philoſophus nihil ſimulate, nihil aſtute, nihil inſidioſe: omnia ſyncera, ſimplicia, libera, aperta. Cuius ergo viri, Auditores, maior laus eſſe poteſt? Inter tot vigilias, labores, lucubrationes & occupationes quotidianas (de quibus hactenus, quam breuiſſime potui, dixi) valetudine ita commoda & integra eſt vſus: vt ante grauiſſimum illum morbum, quo ſublatus eſt, nullum admodum corporis morbum ſenſerit. Huic vxor Fridpergera cum ſumma diligentia & ſolicitudine inſeruiebat: mores ſuos ad mariti ingenium accommodabat. Ex quo amor in matrimonio conſtans & firmus ſemper exſtitit. Verum, quæ conditio eſt rerum humanarum, quo tempore Medici noſtri valetudini, maxime vxoris diligentia & cura fuiſſet opus: Coniunx chariſſima, grauiſſima & optima fœmina, anno ſupra milleſimum quingenteſimum ſexageſimo tertio, menſe Februario, mortem obiit, ſibi quidem felicem, (nam inuocatione filii Dei feliciter e vita demigrauit) ſuis autem, & potiſſimum ſeni noſtro, acerbiſſimam. Quid mirum? vxorem amiſerat, cum qua multis annis coniunctiſſime vixerat: eamque ob virtutes multas vehementer dilexerat. Sed tamen, quo erat animi robore, ſummum illum dolorem fortiter ferebat: mœrorique reſiſtebat. Fortitudo enim in omni vita talis in eo fuit: vt in vultu, cogitationibus, in ore, & omnibus actionibus eluceret. Ceterum cum res domeſticæ & familiares, ſenem, quam longiſſime, & latiſſime ſuam artem diffundere cupientem, impedire viderentur: quo minus lucubrationes ſuas, præcipue autem illud opus pene diuinum (de quo paulo ſupra mentionem fecimus) de ſtirpium hiſtoria, recognoſcere & conficere poſſet: anno ſequenti, valetudinis & occupationum ſuarum rationem habẽs, alteram duxit vxorem: in re domeſtica adiutricem: viduam, matronam honeſtiſſimam, admodum religioſam, matremfamilias bonam, ſeniſque noſtri valetudini accommodatam. Hanc antea in matrimonio habuit optimus vir, Michael Gretterus, Paſtor Eccleſiæ in Salinis Sueuicis, pietate præſtantiſſimus. Fecit, ad quod eum non libido, ſed neceſſitas impellebat. De temperantia enim, modeſtia, & continentia, teſtis eſt vita, a primis ſtatim annis per omnem ætatem acta. A pueris namque ad modeſtiam, temperantiam, ſobrietatem, diligentiam, & labores ſe aſſueſaciens: vt frugalitatem amauit, ita vitam delicatiorem, molliorem, & luxui deditam fugiebat: D. Baſilii concionem ſecutus: δεῖ τῇ χρείᾳ τὰ ἀναγκαῖα ἐπιμετρῶν, οὐχὶ τὰ ἡδέα. Nec imitabatur eos, qui in copia, & rerum affluentia ſumtibus profuſis viuunt, patrimonia profundunt, fortunas abliguriunt: ſed cum aliquando in adoleſcentia, pecunia non abundaſſet: eam poſtea cuſtodiendam, & ad neceſſarios vitæ vſus ſeruandam, non profundendam iudicauit: cui tamen ita ſemper pepercit: vt legitimos & honeſtos ſumtus facere recuſaret nunquam. Quid multis? Cum ſemper a voluptatum illecebris diſiunctiſſimus fuiſſet: ſumma erat eius in victu temperantia. Vtinam mihi hac in parte, tanta dicendi facultas & copia eſſet: vt hanc pulcerrimam & maximam virtutem, (temperantiam & modeſtiam dico) ea commendatione, quæ poteſt eſſe diligentiſſima, omnibus commendare poſſem. Eius enim vis, natura, & vtilitas, ita ſe late explicat & diffundit: vt vix vlla virtus magis in vita humana neceſſaria videatur. Tenet enim modum in omnibus, quæ fiunt, quæque dicuntur: quem vltra citraque nequit illud, quod rectum appellatur, conſiſtere. Quid, quæſo magis commendat Chriſtiani nominis homines, quam grauitas in veſtitu? conſtantia in prætermittendis corporis voluptatibus? in edendo bibendoque frugalitas? In hac virtute ſummum decus & ornamentum conſiſtit: hæc ad ſumma dignitatis faſtigia euehere poteſt: hæc eſt, quæ ex infimo loco ad ſummum homines deducit: hæc ex obſcuris nobiles reddit: hinc omnis pendet vitæ honeſtas: hinc actiones rectæ & laudabiles oriuntur omnes. Siquidem qui turpiori intemperantiæ, omnium perturbationum matri, dediti, immodicis epulis & potationibus indulgent: facultates ſuas abſorbent: contrahunt æs alienum: bonitatem ingenii vitiis corrumpunt. Et quod maximũ eſt, religionẽ colere, diuini numinis miſericordiam implorare nõ poſſunt. Quare

hanc virtutem anteponamus rebus omnibus: omni cura, ſtudio, animi contentione, hanc apprehendamus, colamus, foueamus, reuereamur. Niſi multa propter breuitatis & tẽporis rationem prætermittenda exiſtimarem, proferrem copiam exemplorum in vtranque partem, tam ex Græcis, quam ex Latinis Scriptoribus: quibus demonſtrarem, non reſpublicas tantum, ſed priuatos etiam, & inferioris ordinis homines, duce modeſtia, ad magnos honores, ad magnam potentiam perueniſſe: contra, eiuſdem neglectu periiſſe miſere. Sed temperantiſſimi Medici noſtri exemplum ob oculos nobis ponamus: qui huius virtutis cultu eo peruenit: quo ipſum perueniſſe admiramur omnes. Idem adiutrice hac diuina virtute ſibi corporis robur, & valetudinem integram, ſupra annos ſexaginta conſeruauit, eadem duce, corporis ſui eximiam formam coluit & exornauit. Fuit enim, (vt de illo naturæ beneficio, quod a Philoſophis in felicitatis partibus numeratur, egoque fere præterieram, breuiter dicam) fuit Fuchſius egregia & liberali figura, & ſtatura appoſita ad dignitatem, cum aperta & venuſta membrorum conformatione. Vox magno viro & Philoſopho digna, grauis, clara, plena. Motus corporis & inceſſus, neque languens, neque concitatus, neque inſolens: ſed plane talis, in quo nullæ ineptiæ ineſſent. Magna hæc, magna eſſe fateor. Sed, quæ longe maiora, hanc corporis dignitatem, indolis elegantia ita cohoneſtabat: vt animi pulchritudo, ipſa corporis forma & elegantia, venuſtior eſſe crederetur. Gratior enim eſt (vt Poeta teſtatur) pulchro veniens e corpore virtus. Et ſane ex eius vita per omnem ætatem acta facile apparet, ſingulari naturæ & ingenii bonitate, egregiaque & præclara indole, præditum fuiſſe: quam a parentibus ſecum in hanc lucem attulerat. Etſi enim apud Homerum Telemachus paucos parentum ſimiles eſſe affirmat, inquiens: Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται: οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους. Id quod interdum fieri ſolet? ſæpenumero tamen, vt robur, formã, valetudo, aliaq; corporis commoda ſunt hereditaria ſic & ſanctiſſimarum virtutum, hereditatem liberos a parentib. accipere ſæpe videmus. Sic Polemarchus non ſolum bonorum, ſed etiam paternæ virtutis κληρονόμος a Platone inducitur. Sic Fuchſius maiorum virtutem tutatus eſt: neque ſolum tutatus eſt: ſed ita etiam auxit: amplificauit, & illuſtrauit, bonitate ingenii, induſtria, diligentia, doctrina, conſiliorum prudentia, & omnis virtutis, ſapientiæ, religioſæque pietatis ſtudio: vt familiæ illius laudes intermorituræ ſint nunquam. Atque hic curſus vitæ fuit. Reliquum eſt, vt de morte eiuſdem quam breuiſſime exponamus. Cum in rebus optimis, de quibus hactenus eſt dictum, naturam ſuam vſque in ſexageſimum quintum annum ſtudioſiſſime & vehementiſſime exercuiſſet: eius valetudo infirmior, & natura imbecillior eſſe cœpit: tum quod per omnem ſuperiorem vitam maximos labores, eoſq; reipubl. cauſſa ſuſcepiſſet: tum quod iam ætate affecta, & ſumma ſenectute eſſet. Quapropter cum ſuperioribus diebus in morbum grauiſſimum & periculoſiſſimum incidiſſet: facile is naturæ vim vigiliis, curis, & laboribus anteactæ vitæ exhauſtam ſuperauit. Ac licet amici initio bene ſperarent: ipſe tamen ex certis indiciis morbum hunc, finem huius caducæ vitæ allaturum, præſagiebat. Neque propterea mortis metus ei iniiciebatur: non mortis aduentu exhorteſcebat. Verum cum eam nihil aliud, quam ex hac mortali, ad ſempiternam & feliciſſimam vitam, ad cœleſtem ciuitatem, ad Chriſti regnum, demigrationem eſſe iam olim didiciſſet: pro religioſa, qua ſemper fuit, fortitudine: æquiſſimo animo ſe ab hac vita diſceſſurum fortiter affirmabat: præſertim cum ſibi Deum non tam ademturum longiorem vitam, quam maturum finem daturum intelligeret. Satis enim ipſe ſibi vixit. Omnia enim ſtudia ſua, omnes actiones ſuas, ad publicas commoditates, pietatem, & religionem retulit. Veræ etiam gloriæ, quam æternam conſecutus eſt, vixit ſatis: ſi Scholæ maximopere eum requirenti, ſi nobis, eundem deſiderantibus, ſatis diu ſuperſtes fuiſſet. Toto morbi tempore, vigiliarum ſomnique, nec die, nec nocte diſcriminata tempora habere potuit. Vnde permoleſta ei fuit inſomnia: & quoties ſomnus eum complecti cœpiſſet: facile e ſomno ſuſcitabatur: & quoties excitabatur: cum diuini numinis inuocatione, ſe, & ſpiritum ſuum immortali Deo commendabat. Sermones ſimiles fuerunt ſuperiori actæ vitæ: pleni conſtantiæ, fortitudinis, religionis, pietatis. Memorabile hoc eſt in optimo noſtro ſene: quoties de religione, rebus Diuinis, Deo, æterna vita, cum amicis, ipſum quotidie officii & amicitiæ cauſſa inuiſentibus, etiam in grauiſſimo mor-

mo morbo, conferebat, ita dilucide, pure, latine, eleganter, apte, pie, conſtanter, & fortiter animi ſenſa explicabat: vt ex morbo nullo infirmus eſſe videretur. Et fuit ſanus animo ſemper, etiam in corporis ægritudine maxima. Chriſtianæ enim patientiæ, religioſæ pietatis, omniſque virtutis, documenta dedit maxima. Euangelii doctrinam conſtanter ad extremum vſque ſpiritum profitebatur: in Chriſto Ieſu, qui pro mundi delictis vitam & ſanguinem profudiſſet: & ſolus ab æterna morte nos miſeros liberaſſet: & vnicus ab æterno patre aduocatus, mediator, & ſeruator humano generi datus eſſet: ſe ſpem omnem collocatam habere teſtabatur: per huius mortem aditum ſe patefactum habere ad cœleſtem ciuitatem, & æternam & feliciſſimam vitam, conſtantiſſime aſſeuerabat. Cum autem morbus quotidie magis inualeſceret: tandem ad ſextum Idus Maii intra ſeptimam horam & octauam antemeridianam, hanc caducam & miſeram vitam cum immortali & ſempiterna permutauit, placide & omnino feliciter: inter amplexus chariſſimorum filiorum, & vxoris honeſtiſſimæ, ſumma cum teſtificatione conſtantiæ, Religionis, omniſque pietatis: & inuocatione eius, quem per omnem vitam coluerat filii Dei, Domini noſtri Ieſu Chriſti, leniſſimo mortis ſopore. Corpus poſtridie ad eandem ſepulturam eſt datũ, ad quam, Annam, honeſtiſſimam Matronam, primam vxorem, dari vidimus. Atq; ita amiſimus clariſſimum virum, Leonhardum Fuchſium, Medicum & Philoſophum præſtantiſſimum: exemplum diligentiæ & laboris: decus atque ornamentum Scholæ noſtræ ſingulare. O mortem detrimentoſam Reipublicæ: nobis omnibus acerbam. Cui enim iſta mors ob vtilitates publicas non eſſet acerbiſſima? Quis tam graui Reipublicæ vulnere impoſito, quo ſuperiora ex multorum doctorum hominum obitu accepta, quæ conſenuiſſe iam videbantur, refricantur & recrudeſcunt, non doleret? Quis non lugeret mortem talis & tanti viri? Quis non lacrymas, officio & pietate plenas effunderet? Præſertim cum in iſta paucitate talium virorum, maximæ ſint & periculoſiſſimæ metuendæ commutationes & inuerſiones rerumpublicarum.

Veruntamen in hoc communi luctu modum triſtitiæ & doloris ſtatuere debemus: ne, ſi noſtra cauſſa eum lugere nimium pergamus, ei æternam felicitatem inuidere, idque velle, quod Deus nolit, videamur. Ergo recreemus nos, illoque ſolatio nos conſolemur: quod iam particeps æternæ felicitatis, & cohæres Chriſti, cœleſtibus commoditatibus & gaudiis fruitur: inter beatas animas verſatur: Patriarchas omnes, ſanctoſque Apoſtolos intuetur: viuit felix atque beatus, cum Deo Patre, cum Chriſto Domino, cum diuino ſpiritu. Quod vt & nobis omnibus feliciter contingat: Ieſum Opt. Max. precor, cuius laus & honos, gloria & potentia, in æuum ſempiternum permanebit.

AD LECTOREM PRÆFATIO.

Cur complura in paradoxorum libris cum poſterioribus ſcriptis non conueniant.

QVVM inter ingenii mei fœtus Paradoxorum libri primum propemodum locum ſibi vendicent: ſiquidem anno ætatis meæ 34. in lucem editi ſint: neminem eruditorum fore arbitror, imperitos enim ac rudes nihil moror, qui mihi vitio daturus ſit, quod complura in ipſis reperiantur, quæ cum poſterioribus meis ſcriptis parum conueniant, imo non raro ex diametro pugnent. Nam haud dubie ſecum initio expendent eius temporis, quo libri illi a me ſcripti ſunt, ſtatum & quod ars medica, tunc multis atque grauiſſimis vulneribus, quæ partim a barbarie, quæ tum omnes bonas artes & pręcipue hanc ipſam miſere afflixerat, partim a Mauritanorum lacunis, quæ illam totam conſpurcarunt, acceperat, pene exanimata fuerat, conſiderabunt. Præterea, quod omnium fere rerum, quæ Medicum ſcire oportet cognitio, tum perierat, aut certe prorſus obſcurata fuerat, in animum reuocabunt. Vt enim aliquas ſaltem commemorem, quotuſquiſque eo tempore inuentus eſt, qui tot cognitas habuit herbas, quot tenui prandiolo aut cœnula abſumere rusticus potuiſſet? Quis tum fuit, qui diſſectionem humani corporis a limine ſalutauerat, aut tenuiter ſaltem attigerat? Quippe omnes fere Mundini non vſque adeo boni ſcriptoris nugis contenti, nihil amplius requirebant. Quibus inſuper Medicis morborum, ſymptomatumque differentiæ & cauſſæ perſpectæ tum fuerant? quandoquidem in vniuerſum omnes a Practicorum, vt vocant etiam hodie, qui hæc omnia ignorabant, & turpiſſime inter ſe confundebant, placitis pendebant. Quot denique fuerunt, qui notas laborantium locorum, & curandi indicationes eo tempore cognitas habuerunt? ſine quorum tamen omnium exquiſita notitia nemo vnquam feliciter curauit? Ad hæc quę nũc dicta ſunt, acceſſit etiam ætas mea iuuenilis, in qua nondum ſatis matureſcere iudicium potuit, & inſuper etiam optimorum librorum penuria, qui ad hoc meum inſtitutum ſumme erãt neceſſarii. Etſi autem inficiari non poſſum, nec Hippocrate, Galeno, Dioſcoride & Paulo non caruiſſe, quum adornarem paradoxa, tamen quum hos auctores non ita pridem nactus eſſem, fieri profecto nõ potuit vt breuiſſimo hoc temporis curriculo, quod paradoxorũ editionem antecedebat, prout neceſſitas poſtulabat eos perlegerim, mihique familiares ac notos reddiderim. Quapropter cum illis temporibus medicinam ſic deformatam fuiſſe conſtet, vt priſtini ſui nitoris fere nullum amplius ſupereſſet veſtigium, adeoque plura admodum fuerint, quæ meos in eruendis ac detegendis Medicorum erratis conatus, tum remorabantur, nullos fore æquos rerum iudices ſpero, qui me ἀνεπιτίμητον non dignum eſſe venia iudicaturi ſint, & in optimam partem interpretaturi, quod quædam in iis meis paradoxis mihi inconſiderate exciderint, quæ poſterioribus meis ſcriptis non per omnia conſonant. Ne vero ea, quæ mihi tum parum recte ob iam commemoratas cauſſas dicta ſunt in iis perpetuo hęrerent, nonnulliſque vel errandi, vel calumniandi occaſionem darent, conſultiſſimum eſſe exiſtimaui, vt hæc tandem corrigerem, emendarem, & in eam redigerem formam ac ſpeciem, vt per omnia poſterioribus meis ſcriptis conſentirent. Confeſtim igitur priore editione in manus ſumta, omniaque diligenter legendo percurrens, plurima in ea mutaui, non pauca induxi, & penitus e medio ſuſtuli, aliqua etiam adieci, quod deprehẽdent omnes, qui hãc alteram cum priore editione conferre non grauabuntur. Neque hoc ſolum in iis Paradoxorum libris, verumetiam in aliis quibuſdam meis lucubrationibus, commentariis nimirum in Hippocratis aphoriſmos, Inſtitutionum medicinæ libris, & in iis quos de compoſitione medicamentorum conſcripſi, qui partim nunc editi ſunt, partim breui edentur, feci. Idem quoq; factutus ſum, Deo permittente & adiuuante, in aliis omnibus meis ſcriptis. Siquidem pro virili annitar, vt in meis lucubrationibus vnus doctrinæ conſenſus, conceutuſque ſit. Nec puto futurum quenquam, qui hoc inſtitutum meum, ſtudioſis medicinæ ſaluberrimum, ſit improbaturus, quandoquidem nemo hactenus repertus ſit, qui ſemper & quauis ætate exactam diligentiam præſtiterit. Habet enim prima ætas ſuam imbecillitatem, ſuoſque lapſus ac vitia, quæ facile nullus profecto cauere, vitareq; poteſt. Sunt præterea in literarum ſtudiis, perinde atque hominum ætatibus, certi quidam progreſſus, vel, vt Quintiliani verbis vtar, eſt ſua ſtudiis etiam infantia, adeo vt nemo repente doctiſſimus euadat, imo omnes pedetentim & gradatim ad ſolidam eruditionem, rerumque perfectam cognitionẽ perueniant. Vt rectiſſime Gręcis di-

cis dictum ſit, [illegible] His igitur de cauſſis mihi certo perſuadeo,
meum hunc, quem in emendandis ac corrigendis his Paradoxorum libris laborem ſuſ-
cepi, medicæ artis ſtudioſis non ſolum gratiſſimum, ſed & multis modis vtiliſſimum fo-
re, eumque collaudaturos omnes veritatis amantes, & qui ſtudio medicinæ conſultum
cupiunt. Quod reliquum nunc eſt, Deum æternum patrem Domini noſtri Ieſu Chri-
ſti, conditorem generis humani, & Eccleſię ac optimorum ſtudiorum conſeruatorem,
toto pectore oro, propter filium ſuum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt mihi vi-
tam tantiſper prorogare, vireſque tum corporis, tum animi integras ac firmas conſer-
uare clementer velit, donec in reliquis etiam meis ſcriptis id, quod iam in Paradoxis il-
lis me feciſſe ſpero, pari diligentia & alacritate in ſtudioſorum gratiam & commodum
præſtare poſſim. Vale Tubingæ 10. Calend. Maii, Anno M.D.LXVI.

LEONHARDI FVCHSII IN LIBROS PARADOXORVM MEDICINÆ, AD STVDIOSOS VERITATIS,

PRAEFATIO.

NIHIL in vita humana periculoſius, nihil tam peſtilens, nihil denique Iuueniles
magis deteſtandum, quam teneros iuuenileſque animos his imbui, animi o-
quæ operæpretium fuerit aliquando dediſcere. Nam ita natura com- ptimis im
paratum eſt, vt aut nunquam, aut omnium certe difficillime eorum, buendi.
quæ a tenera ætate hauſimus, obliuiſcamur. Siquidem natura, Quin Lib.1.cap.1
tiliano teſte, tenaciſſimi ſumus eorum, quæ rudib. annis percipimus,
& hæc ipſa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora ſunt. Perinde
namq; vt ſapor, quo noua imbuimus, durat, lanarumq; colores, quibus ſimplex ille can-
dor mutatus eſt, elui non poſſunt, ita ægerrime, ea quæ ab ineunte ætate, & a teneris, vt
aiunt, vnguiculis auide didicimus, exſtirpantur, & funditus tolluntur. Hinc quum in e-
luendis, quæ ſemel inſederint vitiis, labor difficultaſq; ſit, grauiuſq; dedocendi quã do-
cendi onus exſiſtat, haud imprudenter Timotheũ olim muſicum feciſſe conſtat, quod Timotheus
a diſcipulis ab aliis prius parum apte inſtitutis, duplicem exegerit mercedem, vnam e- us clarus
quidem vt bona artis doceret, alteram vt dedoceret ineptias. Proinde quum & huic, qui in arte ti-
cum ipſo ferme nutricis lacte errores ſugit, inq; prauæ doctrinæ ſecta educatus eſt, Ga- biarum.
leno auctore, geminum tempus neceſſariũ ſit, vnum in quo errores prauaſq; opiniones Lib.7.the. meth.ca-
dediſcat, alterum in quo meliorib. ſe exerceat, cõſulto fecerint medicæ profeſſioni no- pit.3.
mina daturi, ſi iis non aſſueuerint, quæ olim rurſus dediſcenda erunt. Id quod eo magis 1.Aph.1.
conabũtur, quod, Hippocrate teſte, vita breuis, ars vero medendi lõga ſit. Quapropter
minime committent, vt temporis occaſionem, quæ pręceps admodũ exſiſtit, in nullius
momenti reb. iiſdemq; deterrimis, addiſcendis temere cõterant, ſed optima ſibi potius
primum diſcenda proponant, ne ipſis olim in dediſcendo multo maiori, quam diſcẽdo
opus ſit opera: Multo namq; cõſultius eſt primũ ea, quæ optima ſunt, etſi minima etiam
videantur, haurire, vt ſcil. deinceps quum peiora dediſcẽda eſſent, animum maioribus
applicare integrũ ſit. Tum vero optimam diſcendi rationẽ ſibi propoſuerint, vbi a pu- Optima
riſſimis fontib. potius quam cænoſis riuulis, lacunis ſue putidis, præſtantiſſimæ artis me- diſcendi
dicæ rudimenta haurire voluerint. A fontibus autem haurient, ſi ex Gręcis, minime aũt ratio.
Arabib. eius artis præcepta didicerint, quod in illis nihil non purum, nihil non eruditũ, Medicinæ fontes.
nihil porro, quod non ſummo iudicio excultũ, depromtumq; ſit, inueniri queat: in his Mauritanorũ ſcri-
vero contra nihil ferme, quod non rancidũ putidumue ſit, offendi poſſit: quamuis præ- pta qualia.
ter incõditam ac plane ineptam, adde etiam obſcuram dicendi rationem, omnia pene,
quę docent, quãdoquidem plus quam δὶς διὰ πασῶν a veritate diſſideant, Ariſtarchi virgu-
la digna exſiſtant. Quod ſi n. quicquam in iis eſt, quod imitari mereatur, e Græcis certe
ſumtum eſſe putato: neq; n. alios Arabes quam reliquorũ, Græcorum præſertim tranſ-
ſcriptores fuiſſe cõſtat. Licet in Græcorũ referendis præceptis vim tractandi artiſq; pru-
dentiam neglexerint, omnia n. turbarunt, omnia peruerterunt, nullumq; ſibi docendi

)()()(

ſcopum propoſuerunt, verum modo hoc, modo illud attigerunt, adeo frigide, adeo leuiter & oſcitanter, vt reticuiſſe penitus ſatius fuiſſet. Quid multa? Arabes quotquot fuerunt, nihil aliud ſtuduerunt, quam vt fucorum inſtar alieno labore partis fruerentur, ſeque alienis atque adeo furtiuis veſtirent plumis. Id quod ſane tolerandum erat, ni ſuo fœdiſſimo contactu, harpyiæ ritu, omnia contaminaſſent. Itaque merito ab illorum lectione rudes adhuc medicæ artis tyrones auocandi ſunt, imo plane admonendi erunt, vt eos ipſos tanquam ipſiſſimas peſtes, vnde nihil niſi præſentiſſimum venenum ſugere poſſint, deuitent. Niſi enim prorſus ab illorum lectione arceantur fieri, neqoit, quin falſa pro veris ingurgitent, eaq; ita illorum animis infigant, vt nullis ſubinde modis elui & euelli queant. Proinde vt olim tolerãdos nonnihil fore Arabes duxi, ita hodie ex omnibus ſcholis, tãquam ſeductores peſſimos, adde carnifices etiam ipſiſſimos, funditus tollendos & proſcribendos conſulo, quod bona, quæ in iis ſunt minime pernicioſis paria exſiſtant. Vnum enim hoc ſtuduerunt, vt librorum magnitudine ſe admirabiles redderent: obid vniuſcuiuſque dicta, ſiue vera, ſiue falſa, ſeu verò ſimilia, aut etiam imaginaria fuerint, in ſuas congeſſere chartas. Et quid per Deum immortalem attinet habere Arabes, quum nihil in iis ſit veri, quod non apud Græcos recentiores fuſius clariuſque tractatum ſit? Non enim inficias ire poſſumus, pauca quædam eſſe in illis, quorum apud Græcos ſaltem veteres nulla plane mentio fiat: ea tamen talia ſunt, vt nec illi horum exactam cognitionem habuerint, tantum abeſt vt poſteris recte tradiderint. Quum itaq; nobis errorum monumenta reliquerint, præſtat certe eadem altiſſima obrui terra, aut vt nunquam poſthac in lucem prodire queant, Vulcano cõſecrari, quandoquidem poſteriores Græci, inprimis autem Actuarius, omnia fere, quæ ab illis inuenta creduntur, clarius ac plenius memoriæ prodiderint. Quare poſthabitis Arabibus, ad Græcorum,

Hippocrates. Galenus. Hippoc. & Galeni præcipue, lectionem animum conferant ſtudioſi, quod ii ferme vni ſint, qui in auctorum cenſum aſciſſi meriti ſint: id namq; quod recta ratione ducti inuenerunt, & in monumenta retulerunt, omnia poſtmodum experientia comprobarunt. His itaq; ducib. inſiſtentes medicæ artis rudimẽta diſcant, nam ita miro quodam amore, vbi parum adoleuerint, ad ea, quæ a clariſſimis veterum tradita ſunt diſcenda properabunt, eademq; iudicio paſſim adbibito explorare multa diligentia ſtudebunt. Ad quã certe diſcendi rationem etiam Gal. inuitat, dum in hanc ſentẽtiam ſcribit:

Libri 3. facul. natur. χρὴ τὸν μέλλοντα γνώσεσθαί τι τῶν πολλῶν ἄμεινον, εὐθὺς μὲν καὶ τῇ φύσει καὶ τῇ πρώτῃ διδασκαλίᾳ πολὺ τῶν ἄλλων διενεγκεῖν. ἐπειδὰν δὲ γένηται μειράκιον ἀληθείας τινὰ σχεῖν ἐρωτικὴν μανίαν, ὥσπερ ἐνθουσιῶντα, καὶ μήθ' ἡμέρας μήτε νυκτὸς διαλείπειν σπεύδοντά τε καὶ συντεταμένον ἐκμαθεῖν ὅσα τοῖς ἐνδοξοτάτοις εἴρηται τῶν παλαιῶν. ἐπειδὰν δ' ἐκμάθῃ, κρίνειν αὐτὰ καὶ βασανίζειν χρόνῳ παμπόλλῳ, καὶ σκοπεῖν πόσα μὲν ὁμολογεῖ τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις, πόσα δὲ διαφέρεται, καὶ οὕτως τὰ μὲν αἱρεῖσθαι, τὰ δ' ἀποστρέφεσθαι. quod eſt, neq; n. omnes Græca capiunt: Qui noſſe quid aliis rectius debebit, ſtatim non natura modo, verumetiam primis doctrinæ rudimẽtis multum ceteris præſtet oportet. Idem vbi iam adoleuerit veritatis inſano quodam teneatur amore, veluti numine aliquo afflatus, tum ſine vllius diei noctiſq; intermiſſione propetare ac contendere ea, quæ a clariſſimis veterum tradita ſunt, diſcere, eademq; vbi didicerit iudicare, multoq; tempore explorare & conſiderare, quæ reb. ſenſui patentib. conſentiant, quæ

Recta diſcendi ratio hodie inuerſa. ue diſſentiant, atq; illa quidem eligere, hæc vero repudiare. Atqui, proh dolor, videmus noſtra tempeſtate optimam hanc diſcendi rationem penitus inuerſam eſſe, q. nimirum peſſima tantum primo loco diſcamus, optima a. vel prorſus contemnimus, vel tenuiter ſaltem, necnon niſi in poſtremis attingimus. Quo fit, id quod Hippo. quoq; cõqueritur, vt οἱ ἰητροὶ φήμῃ μὲν πολλοὶ, ἔργῳ δὲ πάγχυ βαιοί. id eſt, Medici fama quidem multi, opere a. pauci admodum ſint. Et qui fieri poſſet, vt medicinę ſtudioſi hodie meliora ſectarentur, cum pauci, imo fere nulli ſint, q. in Germaniæ noſtræ gymnaſiis prælegũt, quib. probatiſſimi medicinę ſcriptores, vel a limine tãtum ſalutati ſint, tantũ abeſt vt penitius cognitos habeant, atq; adeo reliquos docere poſſint? Linguarum namq;, ſine quarum cognitione o-

Linguarũ inſcitiam omnium diſciplinarum ignorantia comitur. mnium diſciplinarum manca ſit & cœca tractatio oportet, hoſtes omnium ſunt acerrimi; nec tantillum quidem ad exactam eius artis notitiam conferre putant: ideoq; cum illi optima ne primorib. quidem labiis deguſtarint, fieri minime poteſt, vt hęc ipſa alios docere queant. Linguarum enim inſcitiam, neceſſario diſciplinarum omnium ignorantia ſequitur. Proinde id vnũm potiſſimũ ſtudent, vt a recto tramite in deuia quædam perducãt, ac ineptiſſimos quoſq;, eos nempe, quos olim nõ didicere tantũ, ſed & deuorarunt ẽt, auctores diſcendos proponant, quo ſibi ſimiles, hoc eſt, inertiſſimos producãt

medi-

medicos. Neruis enim & facultatibus omnibus contendunt, quo ab optimis auctoribus ſuos auocent auditores, ne ſcilicet iiſdem nonnihil deguſtatis, quam indoctis aſinis hactenus aures præbuerint animaduertere, & paulatim magis atque magis perſentiſcere queant. Hinc quum τυφλοὶ τυφλοῖς ὁδηγοὶ ſint, quid mirum ſi eorundem ſequaces nullo prorſus adhibito iudicio non ſecus atque illi temere in peſſimos irruant auctores, quæque in his falſa ſunt, haud minori ſtudio quam quæ vera deuorent? Tanta namque ſuperſtitione ac religione ea, quæ illi ipſi ſcribunt venerantur, vt piaculum putent vel latum vnguem ab his diſſentire, præſertim, quum in eodem honore a ſuis illis ineptis ac barbaris præceptoribus habitos videant. Verum hoc potius veritatis ſtudioſis perſuaſum ſit, nihil eſſe pernicioſius quam vulgatem hanc opinionem, qua maiorum placita abſque iudicio & delectu pro oraculis habeantur. Multo enim literis conducibilius eſt, de ſcriptis magnorum etiam auctorum iudicare, quam ſola auctoritate acquieſcere, & fide aliena quæuis accipere. Quamobrem Ariſtotelem, vniuerſæ Philoſophiæ principem, ea in re ſequi ſecum conſtituant, qui aduerſus Socratem & Platonem, quos tamen vt præceptores ſummo in honore habuit, ſcripturus ita dixiſſe legitur: ἀμφοῖν ὄντοιν φίλοιν, ὅσιον προτιμᾶν τὴν ἀλήθειαν. quod eſt, quum ambo amici ſint, ſanctum tamen eſt iis veritatem præferre. Quibus ſiquidem verbis veritate ipſa viro bono nihil antiquius eſſe debere innuit. Et hinc ſane tritum hoc in ſcholis Philoſophorum dictum dimanare cœpit, Amicus Socrates, amicus Plato, magis tamen amica veritas. Quo nimirum ſignificare voluerunt, neminem, vtcunq; etiam eruditum, veritati anteponẽdum eſſe. Hoc quod diuinus etiam ille Plato faciendum ſuadet, dum πρό γε τῆς ἀληθείας οὐ τιμητέον ἄνδρα εἶ censet. Hinc vt Luciani verbis vtar, οὐ δήπου ἵν' ἂν ἡμᾶς οἱ πόδες φέρωσιν ἐκεῖσε ἕπωμεν, ſed iudicium adhibentes ſingula diligentiſſime excutiamus, ſcientes nullius vel mortui, vel viuentis auctoritati tantũ, quantum rationi & veritati tribuendum eſſe. Quare in perlegendis Medicorum libris, Arabum potiſſimum, ita ſtatuamus, non omnia, quæ omnes auctores dixerunt vera eſſe, ſed nonnunquam, imo fere ſemper, inſigniter hallucinatos fuiſſe. Neque eſt, quod miretur quiſpiam cur de Arabibus, quos velut numina quædam maxima hodie Medicorum pars colit, tam audacter pronunciem, digni enim ſunt quos ita tractes, ob multos ſcilicet capitales, quos paſſim inculcant, proque veris proponunt, errores. Et quum indies magis atque magis quam periculoſa illorum errata ſint intelligam, nec non quam plurimi exſiſtant, qui hos ipſos adhuc mordicus teneant, proque illorum tuendis placitis haud aliter quam pro aris & focis digladientur, multo certe acerbius quam antea vnquam a me tractabuntur, vt nimirum impudentibus illis impoſtoribus, ac grunnientibus gryllis ἀχάλινα στόματα obſtruantur. Neque per me, modo Deus diutius ſuperſtitem velit, licebit ἀμυστοπότοις illis nebulonibus, iuuentutem poſthac inanibus nugis circumducere. Proinde merito, quod antea parcius fecimus, nunc hortantibus viris eruditis, animumque addentibus, vberius præſtitimus. Non eſt autem, quod ideo me Arabibus, id quod Montuus facit, quis conuitiari arbitretur, quod ab iiſdem diſſentiam, aut lapſos eſſe indicem: quis enim neſcit eruditorum iudicia eſſe debere libera? adeoque præter conuiciandi ſuſpicionem non tantum ab Arabibus, nihil de re medica meritis, ſed etiam Græcis aliquot his multo doctioribus, & ea de arte bene meritis, modo liuor, præcipitatio, impudẽtia, & dicacitas ſcurrilis abſint, diſcedere licebit. Et quũ veritate ipſa vir bonus nihil prius neque antiquius habeat, cur conuicium dici mereatur ſi quis veri tuendi ſtudio potius quam lędẽdi libidine agitatus, illorũ errata paulo acerbius inſectetur non video, modo non maledictis ſolis, verum & rationibus atque probatiſſimorum auctorum auctoritatibus, id quod ego facio, eadem demoliri tentet. Sed fac eſſe conuitia, num non præſtantius multo interdum conuitiis proſcindere errantes, quam turpiter ad illorum errata conniuere, aut obſtinate veritati, quemadmodum Montuus paſſim ſolet, obluctari? Silendum certe minime, ne ſcilicet veritatem diffiteri videamur, prohibeamuſque ne ſimplices atq; rudes animi pernicioſis ineptiſſimorum hominum dogmatibus impune imbuantur. Hos igitur vt redimas, conſtanter aſinis illis conuitiari licebit, vtcunque delicatuli illi ringantur. Quis enim hos venia dignos putet, qui toties iam admoniti in erratis non leniculis, ſed capitalibus obſtinate perſiſtunt, ac monitorem, cui gratiam debebant, vltro rident & inceſſunt? Proinde quo veritatem ex animo ſitientes, Arabum illoſq; ſequentium quorundam neotericorum Medicorum vo-

Maiorũ decreta cũ delectu legenda.

1.Eth ca.6

10. de Repub.

Montuo reſpondetur.

Conuiciorum interdum locus exiſtit.

Paradoxa.

lumina infinitis referta eſſe erroribus clarius agnoſcerent, Paradoxa hæc noſtra, nihil quod non præter illorum dictum ſit ſententiam, complectentia, in publicum prodire volui, vt ex his tanquam leonem ex vnguibus, reliqua quoque illorum placita, quanti momenti ſint æſtimare queant, ſibique caueant, ne temere in hos peſſimos anctores incidant, horumque decreta veluti Delphica quædam oracula rata ac firma habeant. His qui totam iam ętatem in Arabibus contriuerunt, atque in illis tanquam ad Sirenios ſcopulos conſenuerunt, nihil ſcribimus: quid enim iuuat, vt Naſonis verbis vtar, ad ſurdas ſi cantet Phemius aures? Bœoticas igitur has aures nihil moramur, quando probe conſtet ſenem pſittacum negligere ferulam, caneſque vetulos loris aſſuefacere velle temerarium eſſe. Studioſis itaque ac veritatis amatoribus hæc noſtra legenda damus, non obſtinatis illis veteris inſcitiæ propugnatoribus, quorum aures ita obcalluiſſe ſcimus, vt nec noſtra, nec aliorum admonitionibus molliri poſſint. Multa autem ſunt apud Auicennam præſertim & Meſuen errata, quæ dedita opera præteriuimus, quod ſciam futuros haud paucos, qui eadem maiori dignitate, quam ego queam, propalaturi ſint. Nam vt nuper ad me ex Ferraria ſcripſit Ioannes Sinapius, vir ſingulari facundia & eruditione præditus, ſtatim ex noua Academia Florentina prodibunt dialogi ac opuſcula alia, in quibus Arabes, Auicenna potiſſimum & Meſue, pulcre ſuis pingentur coloribus. In his itaque nihil dubito quin bona etiam eorundem errorum pars erit, quos optimi illi viri in ſtudioſorum gratiam propalare conabuntur. Ceterum quod ad Operis diuiſionem attinet, vniuerſum in tres digeſſimus libros. In primo, quæ ad medicam materiam ſpectãt tractamus paradoxa. Decet n. vt is, qui artem aliquam ratione quadam ſibi tradi poſtulat, omnis materię vires primum addiſcat. In altero, quæ ad cauſſas, morbos, eorũdemque medendi rationem attinent, paradoxa attingimus, vt ſcilicet hinc, quantum a recta medendi methodo hodie deuient Medici, intelligere poſſint ſtudioſi. In tertio perpauca, quæ ad anatomen corporiſque humani ſectionem pertinent proponimus, vt inde citra huius peritiam omnem medendi rationem eſſe mancam diſcant. Indicem quoque duplicem propoſuimus: primum quid ſingulis opere toto capitibus contineatur explicantem: ſecundum, vocabula & quæ ſcitu digna viſa ſunt, complectentem.

Noua academia Florentina.

Operis diuiſio.

INDEX OMNIVM OPERVM Dn. LEONHARDI FVCHSII HOC VOLVMINE CONTENTORVM.

PARS I. SECT. I. DE MEDICINA generatim.

CAP. I. *De medicinæ origine, incremento & perfectione.1.*
2. *De medicinæ præſtantia.4.*
3. *Medicina quid? 5.*
4. *Quod medicina ſit ars, & non ſcientia.6.*
5. *Medicina ex quo artium genere? 8.*
6. *Quot in vniuerſum medicinæ partes? 9.*
7. *Quot medicatricis medicinæ partes?10.*
8. *Quot Medicorum Sectæ?12.*
9. *Qui trium ſectarũ Principes extiterint.15.*
10. *Vniuerſæ medicinæ in tres ordines diſtributio.15.*
11. *De primi ordinis, ſeu rerum naturalium numero.16.*

SECTIO II. DE ELEMENTIS.

CAP. I. *Quid elementum.16.*
2. *Quot numero elementa.17.*
3. *Quod elementa in animalis conſtitutione non maneant pura.18.*
4. *Elementi principii diſcrimen.19.*

SECTIO III. DE TEMPERAMENTIS.

CAP. I. *Quid temperamentum.20.*
2. *Temperamentorum differentiæ quot, quæliſque ſint.21.*
3. *Calidum, frigidum, humidum, & ſiccum multiplex.23.*
4. *De temperamentis quatuor temporum anni.23.*
5. *De ætatum numero, & temperamentis.25.*
6. *Hominis tactum ſolum, eſſe iudicem eorum, quæ actu calida ſunt.28.*
7. *De ſingularum partium corporis humani temperamentis.29.*
8. *De qualitatibus ſecundis.29.*

SECT. IV. DE HVMORIBVS.

CAP. I. *De humorum numero.31.*
2. *De humorum temperamentis.33.*
3. *De ſecundis quatuor humorum naturalium qualitatibus ac ſedibus.35.*
4. *Quis quatuor humorum naturalium vſus, & motus: quæq; eorundem ſequantur temperamenta.37.*
5. *De quatuor humorum naturalium differentiis.38.*
6. *De quatuor humoribus ſecundariis.41.*

SECT. V. DE PARTIBVS corporis humani.

CAP. I. *De partiũ humani corporis differẽtiis.42*
2. *De capitis oſſibus.44.*
3. *De ſpina, & quæ huic annectuntur oſſib.46.*
4. *De oſſibus manus.47.*
5. *De cruris, & huic connexis, oſſibus.48.*
6. *Quid ligamentum, muſculus, cutis & cuticula.50.*
7. *De muſculis caput, & eas, quæ in capite ſunt, partes, mouentibus.50.*
8. *De muſculis, thoracem, & eas, quæ huic concretæ ſunt partes, mouentibus.52.*
9. *De muſculis manum mouentibus.54.*
10. *De muſculis crus mouentibus.56.*
11. *De ligamentis.57.*
12. *De partibus nutritioni famulantibus.58.*
13. *De Inſtrumentis propagandæ ſpeciei famulantibus.62.*
14. *De corde, & inſtrumentis ipſius functionibus miniſtrantibus.64.*
15. *De cerebro, & inſtrumentis ipſius functioni famulantibus.67.*

SECT. VI. DE FACVLTATIBVS.

CAP. I. *Quid facultas?73.*
2. *Facultates corpus noſtrũ gubernãtes tres.74.*
3. *Animalis facultatis genera.74.*
4. *De vitali facultate.76.*
5. *Naturalis facultatis genera.77.*

SECT. VII. DE ACTIONIBVS.

CAP. I. *Quid actio & opus?78.*
2. *Actiones corporis eſſe tres.78.*
3. *Animalis actionis differentiæ.79.*
4. *Vitalis actionis differentiæ.80.*
5. *Naturalis actionis differentiæ.80.*
6. *Actiones corporis a Medico cur conſiderandæ.83.*

SECT. VIII. DE SPIRITIBVS.

CAP. I. *Quid Spiritus.84.*
2. *Quot ſint Spiritus.85.*
3. *Spirituum cuſtodia qualis eſſe debeat?89.*

LIB. II. SECT. I. DE AERE.

CAP. I. *Aer quis optimus, & contra quis peſſimus.90.*
2. *Aer vitioſus vt emendandus.91.*

SECT. II. DE CIBO ET POTV.

CAP. I. *Quis cibi & potus vſus, & quot in illis aſſumendis conſideranda.92.*
2. *De cibi bonitate & malitia.93.*
3. *De cibi menſura.93.*
4. *De qualitate cibi.94.*
5. *De conſuetudine ciborum.95.*
6. *De cibi delectatione.96.*
7. *De ordine ciborum.96.*

Elenchus

8. *De tempore aſſumendorum ciborum.97.*
9. *De cibis, qui temporibus anni congruunt.98.*
10. *De cibis, qui ætatibus conueniunt.99.*
11. *De potu.100.*

SECT. III. DE MOTV ET quiete.

CAP. I. *De exercitiorũ generib. ac differẽtiis.101.*
2. *Quis ſit exercitiorum vſus.105.*
3. *De præparatione ad exercitationes.106.*
4. *De tempore exercitationis.106.*
5. *Quæ exercitationis menſura.107.*
6. *De Apotherapia 107.*
7. *De Quiete & otio.108.*

SECT. IV. DE SOMNO ET vigilia.

CAP. I. *Quis ſomnus, & quæ eiuſdem cauſſa.109.*
2. *Quæ ſomni commoda.110.*
3. *Somni tempus quod.111.*
4. *Quæ ſit conueniens in ſomno forma decubitus.113.*
5. *Somni ratio in ægris quæ.113.*
6. *De inſomniis.114.*
7. *De vigilia 114.*

SECT. V. DE REDVNDANTIA, & inanitione.

CAP. I. *Quot redundantiæ genera & differentiæ.115.*
2. *Quid vacuatio, & eiuſdem genera ac differentiæ.121.*
3. *In quibus morbis ſecanda vena.121.*
4. *Scopi mittendi ſanguinis quot?122.*
5. *Quæ vena incidenda.125.*
6. *Quando ad animi defectionem vſque ſanguis mittendus.130.*
7. *Quo tempore, qua die, quaue hora ſanguis mittendus.131.*
8. *Quæ ante venæ ſectionem neceſſaria ſit præparatio.132.*
9. *Quid ſectionis venæ tempore faciendum ſit.133.*
10. *Quantum ſanguinis detrahendum.133.*
11. *Emiſſi ſanguinis obſeruatio 134.*
12. *Quid a venæ ſectione faciendum.134.*
13. *De cucurbitulis.135.*
14. *De ſcarificatione.136.*
15. *De Hirudinibus.137.*
16. *Quid purgatio, quibuſque conueniat, aut non.137.*
17. *Qui purgationis ſcopi.138.*
18. *Quæ diei hora medicamentum purgans exhibendum.140.*
19. *Quæ ante purgationem ſit neceſſaria præparatio.141.*
20. *Quid concoctio & quot eius differentiæ.143*
21. *Quo morbi tempore purgandum.147.*
22. *Quid purgationis tempore, & a purgatione ſit faciendum.149.*
23. *Quouſque purgandum, & quomodo impedita & immodicæ purgationi ſit occurrendum.149.*
24. *Expurgatorum humorum obſeruatio.150.*
25. *De vomitu.150.*
26. *De vrinæ excretione.151.*
27. *De ſudore.152.*
28. *De Balneis naturalibus.153.*
29. *De Balneis arte confectis.157.*
30. *De Hæmorrhoidibus.159.*
31. *De menſium profluuio.159.*
32. *De vacuatione per nares.160.*
33. *De Venere.160.*
34. *De exſcreationibus.161.*
35. *De Somno vacuante.162.*
36. *De inſenſili perſpiratione.162.*
36. *De inedia.163.*
38. *Quid generatim in vacuationibus Medico ſit conſiderandum.164.*

SECT. VI. DE ANIMI PERTVRbationibus.

LIBER III. SECT. I. DE REbus præter naturam.

CAP. I. *De trib. affectibus præter naturam.166*
2. *De cauſſis morborum.167.*
3. *De morbi definitione.172.*
4. *De morborum partium ſimilarium generibus & differentiis.177.*
5. *De generibus & differentiis morborum inſtrumentariarum partium.181.*
6. *De continui ſolutione, ſimilaribus, & inſtrumentariis communi morbo.181.*
7. *De differentiis morborum generatim.184.*
8. *De ſymptomatis definitione.186.*
9. *De ſymptomatum generibus, differentiiſue.187.*
10. *Febrium breuis & dilucida explicatio.188.*
11. *Vitiorum capitis breuis enarratio.194.*
12. *Vitiorum oculi ſuccincto explicatio.202.*
13. *Vitiorum auris breuis enarratio.204.*
14. *Vitiorum narium explicatio.205.*
15. *Vitiorum faciei explicatio.205.*
16. *Vitiorum dentium explicatio.205.*
17. *Vitiorum oris expoſitio.205.*
18. *Vitiorum thoracis enarratio.206.*
19. *Vitiorum ventriculi explicatio.207.*
20. *Vitiorum inteſtinorum enarratio.207.*
21. *Vitiorum iecoris expoſitio.209.*
22. *Vitiorum renum & veſicæ enarratio.209.*
22. *Vitiorum genitalium explicatio.209.*
24. *Vitiorum vteri expoſitio.210.*
25. *Vitiorum, quæ in articulis accidunt, enarratio.210.*

Capitum.

Liber IV. Sect. V. De Signis Medicis.

Cap. 1. de Vtilitate ſignorum. 215.
2. *Quid ſignum, & ſignorum genera. 216.*
3. *Quid tempus morbi, & tractationis de tẽporibus morborum vſus. 218.*
4. *Quot ſint morborum tempora. ibid.*
5. *Quot tempora vniuerſalia vnuſquiſque morbus habeat. 219.*
6. *Tempora morborum vt dignoſcenda. 220.*
7. *Vigor morbi Medico præ aliis temporibus potiſſimum dignoſcendus. 225.*

Sectio II. De Ivdiciis.

Cap. 1. Quid indicium. 222.
2. *De iudicii differentiis. ibid.*
3. *Quæ ſint iudicii boni iam inſtantis notæ & indicia? 223.*
4. *Futurum iudicium quibus notis præcognoſcendum. 224.*
5. *Optimi iudicii cognitio eſt certa, mali vero contra incerta. 225.*
6. *Quæ oſtendant quem finem ſit habiturus morbus. ibid.*
7. *Num iudicabitur morbus, aut minus, vnde cognoſcendum. 226.*
8. *Num per excretionem, aut abſceſſum futurum ſit iudicium, vt cognoſcendum. 227.*
9. *Quæ propria ſint vniuſcuiuſque excretionis ſigna. ibid.*
10. *De diebus decretoriis. 229.*
11. *Quæ ſint notæ mortis citra iudicium futuræ. 233.*
12. *Mortis dies & hora, vt præcognoſcenda. ibid.*

Sectio III. De Vrinis.

Cap. 1. Quid vrina, & quis eius vſus. 234.
2. *Quot in vrina conſideranda, & qua ratione illa ſit inſpicienda. 235.*
3. *Vrina in omnibus mediocris, Medico primum cognoſcenda. ibid.*
4. *De colorum in vrina differentiis. 236.*
5. *De iis, quæ vrinæ colorem mutant. ibid.*
6. *De conſiſtentia vrinæ. 237.*
7. *De differentiis locorum contentorum in vrina. 237.*
8. *Quid ex vrinæ coloribus prædicendum ſit. 238.*
9. *Quid ex conſiſtentia vrinæ prædicendum ſit. 239.*
10. *Quid ex vrinæ quantitate ſit prædicẽdum. 240.*
11. *Quid ex contentorum conſiſtentia prædicendum. 240.*
12. *Quid ex contentorum colore ſit prædicendum. 241.*
13. *Quid ex contentarum quantitate ſit prædicendam. ibid.*
14. *Quid ex contentorum locis ſit prædicẽdum. 242.*
15. *Quid ex innatantibus in vrina ramentis, capillis, & aliis corpuſculis in vrina ſparſis ſit prædicendum. ibid.*
16. *Quid ex vrinæ corona prædicendum ſit. 243.*
17. *Quid ex bullis vrinæ prædicendum ſit. ibid.*
18. *Quid ex vrina contentis priuata prædicendum ſit. 244.*
19. *Quæ ex egeſtionibus ſint prædicenda. ibid.*
20. *Quid e ſputo prædicendum ſit. 245.*
21. *Quid ex ſudore prædicendum ſit. 246.*

Sectio IV. De Pvlsibvs.

Cap. 1. Quot pulſus rationis partes, quidque pulſus, & quod eiuſdem genera. 247.
2. *Pulſus diuiſio 248.*
3. *De pulſuum generibus & differentiis. ibid.*
4. *De pulſuum cauſſis. 255.*

Liber V. Sectio I. De Cvrandi ratione.

Cap. 1. Quid indicatio, coindicatio, & contraindicatio. 264.
2. *Tres eſſe rationalis curationis indicationes ſimplices, & quibus vniuerſalis methodus conſtet. 265.*
3. *Contrarietas indicatio curationum maxime generalis eſt. 267.*
4. *Tria eſſe in vniuerſum circa quæ omnis medendi opera verſari debet. 268.*
5. *Morbi natura, & temperamentum quid indicent. 269.*
6. *Vires quid indicent. 270.*
7. *Conſuetudo quid indicet. 271.*
8. *Ætas, regio, anni tempus, & cæli conſtitutio quid indicent. 271.*
9. *Laborantis loci natura quid indicet. 271.*
10. *Contraria indicationes vt tractanda. 273.*
11. *Medendi præcepta vnde diſcenda. 274.*

Finis capitum libri Inſtitutionum Medicinæ. Sequuntur Capita Anatomiæ.

Lib. I. De Ossibvs.

Cap. 1. Quid Anatome, & quis eiuſdem vſus. 279.
2. *Cur ab oſſibus humani corporis hiſtoria ſit auſpicanda. 281.*

Elenchus

3. Obſcurorum nominum paſſim in hoc libro occurrentium explicatio. 282.

4. De commiſſuris oſſium. 283.

5. Quid os, quiſque oſſium vſus, differentia, & numerus. 284.

6. Capitis ſtructura ratio, & eiuſdem varia figura, 286.

7. De calua ria, & cur donata ſit ſuturis. 287.

8. Quales ſint, & quot numero ſutura. 288.

9. De oſſibus capitis. 289.

10. De oſſe iugali, & oſſibus, qua rupi praerupta aſſimilantur. 293.

11. De organo auditus, & oſſiculis huius conſtructionem ingredientibus. 293.

12. De Maxilla ſuperioribus oſſibus. 294.

13. De inferiori maxilla. 296.

14. De dentibus. 297.

15. De oſſium capitis, & maxilla ſuperioris foraminibus. 298.

16. De oſſe hyoidi. 302.

17. De ſpina. 302.

18. De ceruicis vertebris. 305.

19. De Thoracis vertebris. 308.

20. De lumborum vertebris. 311.

21. De ſacro oſſe. 312.

22. De oſſe coccyge. 314.

23. De thoracis oſſibus. 215.

24. De oſſe cordis. 319.

25. De ſcapulis. 320.

26. De claviculis. 323.

27. De humero, ſeu brachii oſſe. 324.

28. De cubiti oſſibus, vlna & radio. 326.

29. De brachiali. 329.

30. De poſtbrachiali. 331.

31. De digitis manus. 331.

32. De oſſiculis ſeſaminis extreme manus. 333.

33. De oſſibus ſacri oſſis lateribus cõmiſſis. 334.

34. De fœmore. 336.

35. De tibia. 338.

36. De patella. 340.

37. De pedis oſſibus. 340.

38. De vnguibus. 344.

39. De Cartilaginibus. 344.

40. De palpebrarum cartilaginibus. 343.

41. De auris cartilagine. ibid.

42. De naſi cartilaginibus. ibid.

LIBER II. DE LIGAMENTIS, & muſculis voluntarii motus, inſtrumentis.

Cap. 1. Quid ligamentum, & quis eius vſus, ac differentia. 347.

2. Quid muſculus, vnde dictus, de eius partibus. 348.

3. De muſculorum differentiis. 349.

4. De cute, & cuticula. 351.

5. De membrana carnoſa, & adipe inter hanc & cutem repoſito. 351.

6. De Muſculoſo ſubſtãtia frontis cutem mouente. 352.

7. De muſculis palpebrarum. 353.

8. De oculorum muſculis. 354.

9. De labiorum, buccarum, & naſi alarũ muſculis. 355.

10. De muſculis inferiorem maxillam mouentibus. 356.

11 De muſculis oſſis hyoidis. 358.

12. De lingua muſculis. 359.

13. De laryngis muſculis. 360.

14. De muſculis caput mouentibus. 362.

15. De capitis, & prima, ſecundaque ceruicis vertebrarum ligamentis. 363.

16. De muſculis dorſum mouentibus. 364.

17. De vertebrarum ligamentis. 366.

18. De muſculis brachium mouentibus. ibid.

19. De ligamentis humeri ad ſcapulam articuli. 368.

20. De muſculis ſcapulam mouentibus. 369.

21. De muſculis thoracem mouentibus. ibid.

22. De muſculis abdominis. 371.

23. De muſculis cubitum flectentibus, & extendentibus. 373.

24. De muſculo, neruoſa ſua exilitate, media vola, & interna digitorum cuti ſubnato. 374.

25. De cornea ſubſtantia interiori digitorum regioni, ipſorumque radicibus, & media vola manus ſuperſtrata. 375.

26. De muſculis radium pronum & ſupinum conſtituentibus. 376.

27. De muſculis motuum brachialis opificibus. 376.

28. De muſculis manus digitos mouẽtibus. 377.

29. De ligamentis manus. 380.

30. De peculiaribus pœnis, virilium teſtium, & muliebris vteri muſculis. 381.

31. De ceruicis veſica muſculo. 382.

32. De recti inteſtini muſculis. 383.

33. De muſculis femur mouentibus. 383.

34. De muſculis tibiam mouentibus. 386.

35. De muſculo in poplite occultato. 388.

36. De muſculis pedem mouentibus. ibid.

37. De muſculis pedis digitos mouentibus. 390.

38. De ligamentis ilium oſſa ſacro colligãtibus, & coxendicis, ac genu articuli, deque reliquis omnibus, qua in tibia & pede habentur, ligamentis. 391.

LIBER III. DE INSTRVMENTIS nutritionis.

Cap. 1. Nutritionis inſtrumentorumque nutritioni

tioni famulantium, quæ in corpore triplicia ſunt, neceſſitas.393.
2. *De peritonæa.394.*
3. *De amenta.395.*
4. *De inteſtinis.397.*
5. *De duadeno.398.*
6. *De ieiuno.399.*
7. *De tenui 400.*
8. *De cæcainteſtino.400.*
9. *De colo inteſtino.401.*
10. *De rectainteſtino.402.*
11. *De meſenterio.ibid.*
12. *De ſtomacho & ventriculo.403.*
13. *De iecore.408.*
14. *De venis generatim.410.*
15. *De venæ portæ artu, eiuſque propaginum ſerie.411.*
16. *De caua venæ ortu, & eius partis, quæ ſupra iecur conſiſtit, diſtributionis ordine.413.*
17. *Venæ cauæ portionis, ad partes infra ſeptum trãſuerſum locatas, diſtributa ſeries.419.*
18. *De bilis flauæ veſicula.423.*
19. *De liene.425.*
20. *De renibus.426.*
21. *De veſica & meatibus vrinariis.428.*

LIBER IV. DE INSTRVMENTIS propagandæ ſpeciei famulantibus.

Cap.1. De teſtibus virorum.430.
2. *De virilis membri partiſue ſtructura.434.*
3. *De vtera & reliquis muliebrib. generationi famulantibus inſtrumentis.436.*
4. *De inuolucris ſeu tunicis fœtum in vtera tegentibus.442.*
5. *De mammillis.444.*

LIBER V. DE CORDIS STRVctura, & inſtrumentis ipſius functioni miniſtrantibus.

Cap.1. Quomodo aer in reſpiratione digeratur, cordiſque, & ipſi adminiſtrantium partium functionis enumeratio.445.
2. *De tunica coſtas ſuccingente.446.*
3. *De membranis cauitatem thoracis interſepientibus.447.*
4. *De aſpera arteria.448.*
5. *De faucium glandulis.452.*
6. *De gargareone.452.*
7. *De pulmone.453.*
8. *De cordis inuolucra.454.*
9. *De corde.455.*
10. *De cordis ventriculis, & vaſis, ac eorundem orificiis.458.*
11. *De mẽbranis quatuor orificiorũ cordis.461.*
12. *De arteriis generatim.463.*
13. *De magnæ arteriæ ortu, & ramis, in quos ipſius pars aſcendens digeritur.465.*
14. *De ampliaris deſcẽdentiſue magnæ arteriæ tenus in ſuas ramos ſerie.466.*

LIBER VI. DE CEREBRI STRVctura, & inſtrumentis ipſius functioni famulantibus.

Cap.1. Cerebri functionum, & eius partium breuis enumeratio.470.
2. *De dura mẽbrana: cute exterius caluariam ſuccingente.471.*
3 *De tenui membrana.475.*
4. *De cerebro & cerebello.ibid.*
5. *De calloſo cerebri corpore, & cerebri ventriculorum dextri & ſiniſtri ſepto.477.*
6. *De cerebri ventriculis.478.*
7. *De fornice camerave cerebri.480.*
8. *De cerebri glande.481.*
9. *De teſtibus & natibus cerebri.482.*
10. *De vermiformib. cerebelli proceſſibus.482.*
11. *De infundibulo, & glandula pituitam cerebri excipiente.483.*
13. *De olfactus organa.484.*
14. *De oculo viſus inſtrumento.485.*
15. *De neruis generatim.488.*
16. *Quod neruorum a cerebro ortorum ſint paria.489.*
17. *De dorſali medulla, & neruorum ab ipſa prodeuntium 493.*
18. *Septem neruorum parium, e ceruicis vertebris prosilientium, ſeries.495.*
19. *Duodecim parium neruorum, dorſalis medullæ, thoracis complexæ vertebris ſeries.497.*
20. *Neruorũ in vniuerſam manum ſeries.499.*
21. *Quinque neruorum parium e lumborum vertebris prodeuntium ſeries.503.*
22. *Neruorum a ſacro oſſe proſilientium ſeries.504.*
23. *Neruorum femur, tibiam, & pedẽ adeuntium diſtributionis ratio.ibid.*

ELENCHVS CAPITVM SEcundæ Partis operum Leonhardi Fuchſii.

LIBER I. DE VSITATA COMPOnendorum medicamentorum ratione.

Cap.1. Quid medicamentum, & quo a nutrimento diſtet, ac quotuplex ſit medicamentorum natura.2.
2. *Quid ſit medicamentum ſimplex, & eiuſdem diuiſio.3.*
3. *Quæ ad recte medicamenta componenda neceſſaria ſint.4.*

4. *De ſtirpibus & herbis.*
5. *De floribus.13.*
6. *De ſemine.16.*
7. *De fructibus.20.*
8. *De radicibus.25.*
9. *De ſuccis.31.*
10. *De liquoribus.32.*
11. *De lachrymis.39.*
12. *De gummi.43.*
13. *De corticibus.44.*
14. *De lignis.45.*
15. *De animantibus & eorundem partibus.47.*
16. *De excrementis animantium.53.*
17. *De metallicis.54.*
18. *De lapidibus & Gemmis.68.*
19. *De terris.71.*
20. *De iis, quæ e mari & aquis ſumuntur.72.*
21. *De rite colligenda materia medica.74.*
22. *De rite aſſeruanda materia medica.76.*
23. *De delectu & in vniuerſum præparatione materiæ medicæ.77.*
24. *De præparatione aliquot priuatim medicamentorum.90.*
25. *De ſuccedaneis.94.*
26. *De limitatione ac finitione ordinis cuiuſque calefacientium, refrigerantium, humectantium, & deſiccantium.98.*
27. *Quæ calefaciendo & refrigerando temperata ſunt.99. Item, Quæ quarto ordine calefaciunt. ibid.*
28. *Quæ primo ordine calefaciunt. 99.*
29. *Quæ ſecundo ordine calefaciunt. ibid.*
30. *Quæ tertio ordine calefaciunt. ibid.*
31. *Quæ primo ordine refrigerant. 99. Item, quæ quarto refrigerant ordine. ibid.*
32. *Quæ ſecundo ordine refrigerant. 100. Item, quæ primo humectant ordine. ibid.*
33. *Quæ tertio ordine refrigerant. ibid. Item quæ ſecundo humectant ordine ibid.*
34. *Quæ primo deſiccant ordine. ibid.*
35. *Quæ ſecundo deſiccant ordine. ibid.*
36. *Quæ tertio deſiccant ordine. ibid.*
37. *Quæ quarto deſiccant ordine. ibid.*
38. *De medicamentis ſimplicibus, peculiares corporis partes iuuantibus. ibid.*
39. *Quæ caput iuuant.101.*
40. *Quæ thoracem roborant. ibid.*
41. *Quæ cor iuuant.102.*
42. *Quæ ſtomachũ & ventriculũ roborãt.102.*
43. *Quæ iecur firmant. ibid.*
44. *Quæ lienem iuuant. ibid.*
45. *Quæ renes roborant. ibid.*
46. *Quæ vterum iuuant. ibid.*
47. *Quæ artus iuuant. ibid.*
48. *De ſecundis & tertiis ſimplicium medicamentorum facultatibus.102.*
49. *Quæ reprimunt.103.*
50. *Quæ ex alto trahunt ibid.*
51. *Quæ diſcutiunt. ibid.*
52. *Quæ ora vaſorum aperiunt. ibid.*
53. *Quæ ora vaſorum obſtruunt. ibid.*
54. *Quæ rarefaciunt. 104.*
55. *Quæ denſant. ibid.*
56. *Quæ obturant. ibid.*
57. *Quæ meatus repurgant, & obſtructionem tollunt. ibid.*
58. *Quæ exſtergunt. ibid.*
59. *Quæ emolliunt. ibid.*
60. *Quæ indurant. ibid.*
61. *Quæ ſuppurant. ibid.*
62. *Quæ cruſtas efficiunt, & adurunt .105.*
63. *Quæ putrefaciunt. ibid.*
64. *Quæ cicatricem inducunt, & glutinant, carnemque generant. 105.*
65. *Quæ vrinas mouent. ibid.*
66. *Quæ menſes cient. ibid.*
67. *Quæ menſes ſiſtunt. ibid.*
68. *Quæ lac & ſemen generant.106.*
69. *Quæ dolorem leniunt. ibid.*
70. *Quæ ſtupefaciunt ibid.*
71. *Quæ venenis reſiſtunt. ibid.*
72. *Quæ ambuſtis medentur. ibid.*
73. *Quæ ſtrumas diſcutiunt. ibid.*
74. *Quæ purgant.107.*
75. *De caſſia nigra.110.*
76. *De manna.110.*
77. *De Oxyphœnice. 111.*
78. *De myrobalanis.112.*
79. *De ſena.113.*
80. *De polypodio.114.*
81. *De epithymo. 114.*
82. *De Aloe. ibid.*
83. *De cnico. 116.*
84. *De Rha ſeu Rheo.116.*
85. *De agarico.118.*
86. *De ſcammonio. 119.*
87. *De colocynthide. id.*
88. *De Turbit.120. b*
89. *De lathyri. ibid.*
90. *De elleboro. ibid.*
91. *De euphorbio.121.*
92. *De armenio lapide. ibid.*
93. *De cyaneo. ibid.*
94. *De Hermodactylo.122.*
95. *De Tithymalo.122.*
96. *De elaterio. ibid.*
97. *De thymelæa. ibid.*

LIBER II. MEDICAMENTARIVS dictus: De vſitata medicamentorum componendorum ratione.

Sect.1.

Sectio 1. De ponderibus, quorũ in componendis medicamentis vſus eſt, ratione. 124.
2. De antidotis, ſeu confectionibus, magnis vocatis & opiatis. 126.
3. De Antidotis robur corpori adiicientibus, liquidis. ſiue electuariis. 150.
4. De Antidotis robur corpori adiicientibus, ſolidis. 156.
5. De medicamentis, tum lenientibus aluum, tum purgantibus, liquidis & ſolidis. 174.
6. De catapotiis, ſeu pilulis. 189.
7. De Saccharis & conditis. 199.
8. De Eclegmatis. 203.
9. De zulapiis, & ſuccis medicatis. 204.
10. De ſerapiis. 207.
11. De pulueribus, & ſpeciebus. 221.
12. De paſtillis. 224.
13. De collyriis. 232.
14. De pilis odoratis. 233.
15. De oleis. ibid.
16. De vnguentis. 245.
17. De emplaſtris. 256.
18. De ceratis. 261.

LIBER II. DE MEDICAMENTOrum, componendorum, miſcendorumque ratione.

Cap. 1. De Antidotis. 263.
2. De Antidotorum lethalibus aduerſantium vſu. 264.
3. De Antidotorum, dolorem ſedantiũ, & ſtupefacientium, vſu. 245.
4. De Antidotorum ſomniferorum, vſu. 267.
5. De Antidotorum, robur corpori adiicientium, vſu. ibid.
6. De Antidotorum purgantium vſu. 270.
7. De boli purgatorij vſu. 271.
8. De diluti purgatorii vſu. 272.
9. De catapotiorum vſu. 274.
10. De eorum vſu, quæ vomitum eliciunt. 278.
11. De Saccharorum & conditorum vſu. ibid.
12. De eclegmatum vſu. 277.
13. De zulapiorum vſu. 278.
14. De ſuccorum medicatorum vſu. ibid.
15. De ſerapiorum vſu. 279.
16. De decoctis parandis. ibid.
17. De puluerum vſu. 281.
18. De paſtillorum vſu. 282.
19. De glandibus. 283.
20. De clyſteribus. 284.
21. De collyriis 285.
22. De gargarizatu. 286.
23. De dentifriciis. 287.
24. De peſſis. ibid.
25. De errhinis. 288.
26. De ſternutamentis. 289.
27. De apophlegmatiſmis. ibid.
28. De odoramentis. 290.
29. De ſuffimentis. 291.

LIBER IV. DE VSITATA COMponendorum, miſcendorumue medicamentorumue ratione.

Cap. 1. De vnguentis. 292.
2. De Linimentis. 293.
3. De emplaſtris. 294.
4. De Cataplaſmatis. ibid.
5. De ceratis. 295.
6. De dropace. 296.
7. De Sinapiſmo. ibid.
8. De epithematis. 297.
9. De embrochis. 298.
10. De fomentis. ibid.
11. De ſacculis. 299.
12. De inceſſionibus. ibid.

ELENCHVS CAPITVM TERtiæ Partis, Operum Leonhardi Fuchſii.

LIBER I. DE MEDENDIS HVMAni corporis vitiis.

Cap. 1. De Alopecia & ophiaſi. 1.
2. De defluuio capillorum. 3.
3. De tincturis capillorum.
4. De porrigine. 6.
5. De phthiriaſi. 7.
6. De Achore & fauo. ibid.
7. De dolore capitis. 9.
8. De dolore capitis ex calida intemperie nato. 10.
9. De dolore capitis ex frigida intemperie procreato. 12.
10. De dolore capitis ex intemperie ſicca vel humida orto. 13.
11. De dolore capitis ex plenitudine. 14.
12. De dolore capitis e bilioſis humoribus. 15.
13. De dolore capitis e pituitoſis humoribus. 17.
14 De dolore capitis e ventriculi vitio, adeoque per conſenſum orto. 19.
15. De dolore capitis ex ebrietate. 19.
16. De capitis dolore, ex ictu vel caſu. 20.
17. De dolore capitis in febribus. 21.
18. De Cephalæa. 22.
19. De Hemicrania. 23.
20. De vertigine. 24.
21. De phrenitide. 26.
22. De lethargo. 29.
23. De caro. 31.

Elenchus

24. *De catocha & catalepſi. 31.*
25. *De comate 31.*
26. *De memoria abolita. 33.*
27. *De apoplexia. 35.*
28. *De reſolutione alterius lateris. 36.*
29. *De reſolutione, quæ vnam aliquam tantum partem obſedit. 38.*
30. *De epilepſia. 39.*
31. *De conuulſione. 45.*
32. *De incubo. 47.*
33. *De Mania. 47.*
34. *De melancholia. 49.*
35. *De Tremore. 53.*
36. *De ophthalmia, ſiue lippitudine. 53.*
37. *De Pterygio. 55.*
38. *De Phlyctænis. ibid.*
39. *De vlceribus oculorum. 56.*
40. *De cicatricibus, & albuginibus oculorum. 57.*
41. *De ſugillatis. 58.*
42. *De pure ſub cornea. ibid.*
43. *De ſuffuſione. 59.*
44. *De dilatatione & diminutione pupillæ. 60.*
45. *De viſus obſcuritate. 61.*
46. *De Nyctalopis. 62.*
47. *De expreſſione oculi. ibid.*
48. *De AEgilope. 63.*
49. *De aurium dolore. 64.*
50. *De aurium ſonitu. 65.*
51. *De ſurditate, & graui auditu. 66.*
52. *De parotidibus. 67.*
53. *De ozænis. 68.*
54. *De ſanguinis ex naribus profluuio. ibid.*
55. *De deſtillatione, grauedine, & raucitate. 70.*
56. *De dentium dolore. 72.*
57. *De dentibus denigratis, liuentibuſque & mobilibus. 73.*
58. *De Aphthis. 74.*
59. *De fætore oris. 75.*

Liber II. De Medendis Humani corporis malis.

Cap. 1. *De columellæ phlegmone. 76.*
2. *De laxato columella. 77.*
3. *De tonſillarum phlegmone. ibid.*
4. *De ſerpentibus, & malignis tonſillarum vlceribus. 79.*
5. *De angina. 79.*
6. *De tuſſi. 81.*
7. *De Aſthmate. 83.*
8. *De pleuritide. 84.*
9. *De peripneumonia. 86.*
10. *De ſanguinis reiectatione. 87.*
11. *De empyemate. 90.*
12. *De tabe. 91.*
13. *De cordis palpitatione. 92.*
14. *De ſyncope. 94.*
15. *De lactis defectu. 97.*
16. *De lactis redundantia. ibid.*
17. *De lacte in grumos conuerſo. 98.*
18. *De phlegmone mammarum. 99.*

Liber III. De Medendis Humani corporis malis.

Cap. 1. *De imbecillitate ventriculi. 99.*
2. *De nauſea & vomitu. 101.*
3. *De ſiti immenſa. 102.*
4. *De Stomachi dolore. 103.*
5. *De phlegmone ventriculi. ibid.*
6. *De cibi faſtidio. 104.*
7. *de appetentia canina. 105.*
8. *De Bulimo. 107.*
9. *De cruditate. 108.*
10. *De inflatione ventriculi. 110.*
11. *De ſingultu. 111.*
12. *De cholera. 112.*
13. *De diarrhæa. 113.*
14. *De lienteria. 115.*
15. *De dyſenteria. 116.*
16. *De teneſmo. 118.*
17. *De coli doloribus. 120.*
18. *De Ileo. 122.*
19. *De lumbricis. 123.*
20. *De hæmorrhoidibus. 125.*
21. *De procidentia ani. 126.*
22. *De rimis ani. 127.*
23. *De imbecillitate iocinoris. ibid.*
24. *De obſtructione iocinoris. 129.*
25. *De phlegmone iocinoris. 130.*
26. *De intemperie lienis. 132.*
27. *De phlegmone lienis. 134.*
28. *De lienis ſcirrho. ibid.*
29. *De lienis obſtructione. 135.*
30. *De ictero. ibid.*
31. *De malo corporis habitu. 138.*
32. *De aqua inter cutem. ibid.*
33. *De Anaſarca. 139.*
34. *De Aſcite. 141.*
35. *De Tympanite. 141.*
36. *De renibus cruentam vrinam excernentibus. 142.*
37. *De renum phlegmonibus. 143.*
38. *De renum calculo. 144.*
39. *De renum vlceribus. 146.*
40. *De diabete. 148.*
41. *De veſicæ calculo. 149.*
42. *De ſanguinis ex veſica eruptione, & eiuſdem grumis. 150.*
43. *De veſicæ phlegmone. 150.*
44. *De vlceribus veſicæ, & eius ceruicis. 151.*

45. De

Capitum.

45. *De vrina ſtillicidio.153.*
46. *De vrina difficultate.ibid.*
47. *De vrina ſuppreſſione.154.*
48. *De pudendi exulceratione.155.*
49. *De priapiſmo.155.*
50. *De ſeminis profluuio.156.*
51. *De iis, qui re Venerea vti non poſſunt.157.*
52. *De ramice.158.*
53. *De ſuppreſſis menſibus.159.*
54. *De redundantibus menſibus.162.*
55. *De fluore muliebri.163.*
56. *De vteri ſuffocatione.ibid.*
57. *De vteri procidentia.165.*
58. *De Mola.166.*
59. *De vteri phlegmone.167.*
60. *De vteri inflatione.168.*
61. *De vteri exulceratione.169.*
62. *De phimoſi vteri.169.*
63. *De ſterilitate remanenda.170.*
64. *De partus difficultate.172.*
65. *De Iſchiade.174.*
66. *De podagra & arthritide.175.*

LIBER IV. DE MEDENDIS HVmani corporis malis.

Cap.1. De diaria.179.
2. *De diaria plurium dierum.183.*
3. *De Synocho putrida.184.*
4. *De continuis ſebribus.186.*
5. *De ardente ſebre.188.*
6. *De exquiſita tertiana intermittente.189.*
7. *De tertiana notha 192.*
8. *De quartana.193.*
9. *De quintana.195.*
10. *De hectica ſebre.196.*
11. *De Hemitritaeo, ſeu ſemitertiana.198.*
12. *De peſtilentia.199.*

LIBER V. DE MEDENDIS Tumoribus.

Cap.1. De phlegmone.214.
2. *De herpete.215.*
3. *De eryſipelate.216.*
4. *De carbunculo.217.*
5. *De Gangraena.218.*
6. *De impetigine.219.*
7. *De ſcabie.220.*
8. *De pruritu.221.*
9. *De exanthematis.ibid.*
10. *De ambuſtis.223.*
11. *De formica, verruca, & clauo. ibid.*
12. *De vitiligine.224.*
13. *De œdemate.225.*
14. *De inflationibus.226.*
15. *De ſcirrhis.227.*
16. *De ſtrumis.228.*
17. *De abſceſſibus.229.*
18. *De cancro.230.*
19. *De elephantia.232.*
20. *De morbo Gallico.234.*
21. *Inſtrumenta telis atque in fixis aliis rebus extrahendis idonea & neceſſaria.235.*

LIB. VI. DE MEDENDIS vulneribus.

Cap.1. De vulneribus in vniuerſum.239.
2. *De vulneribus magnis in ſuperficie acceptis, & minime profundis.247.*
3. *De vulnere profundo, & recondito, citra amiſſionē ſubſtātiæ, in carne accepto.248.*
4. *De cauo vulnere 249.*
5. *De æquali, ſiue impleto vulnere.251.*
6. *De vulnere ſupercreſcētem carnem habente.252.*
7. *De vulnere contuſo, & alio præter naturam affectu coniuncto & implicito.253.*
8. *De ecchymoſi.254.*
9. *De vulnere ex morſu vel ictu animantium, tum venenatorum, tum rabidorum.256.*
10. *De morſu canis rabioſi.257.*
11. *De vulnere ex ſanguinis profuſione ex venis.358.*
12. *De punctura nerui, ſeu punctim vulneratis neruis.259.*
13. *De neruo caeſim vulnerato.263.*
14. *De nerui contuſione.265.*

LIB. VII. DE VLCERIBVS.

Cap: 1. De vlcere ſimplici, & quod ſolum conſiſtit.266.
2. *De vlcere cum intemperie.ibid.*
3. *De vlcere cum tumore particulæ.267.*
4. *De vlcere contuſo.268.*
5. *De carne in vlceribus ſupercreſcente, quam ὑπερσάρκωσιν Græci nominant, tollenda.ibi.*
6. *De vlcere cum duritia, & laborum decoloratione.269.*
7. *De vlcere cum varicibus complicato.ibid.*
8. *De verminoſo vlcere.270.*
9. *De vlcere dirupto, & cum oſſis corruptione complicato.ibid.*
10. *De vlceribus ægre cicatricem admittentibus, & malignis.271.*
11. *De vlcere exedente.273.*
12. *De ſordido & putri vlcere.275.*
13. *De profundo & cuniculoſo vlcere.276.*
14. *De fiſtula.279.*
15. *De cancro exulcerato.282.*

LIBER VIII. DE MEDENDIS fracturis & luxationibus.

Cap.1. De fracturis in vniuerſum.283.
2. *De luxationibus in vniuerſum, 291.*

)()()(

INDEX BREVIS EORVM, quæ capitibus ſingulis Paradoxorum continentur.

CAPITA LIBRI PRIMI.

CAp. 1. *Aloen per ſe ora venarum non aperire, neq; ſanguinẽ ciere, quemedmodũ multi Serapionis Meſueſque peruerſo dogmate ſeducti opinantur, ſed eadem potius occludere, atque ſanguinem undecunque fluentem ſiſtere.* 295.

2. *Aloen melli commixtam non minus, imo plus purgare, contra Auicen. & Meſues erroneam ſententiam.* 299.

3. *Aloen ventriculo & iecinori non nocere, vt falſo plerique Auicenna & Meſue perſuaſerunt.* ibid.

4. *Rheobarbarum noſtrum & vulgare in pleriſque a veterũ Rheobarbaro differre, atque adeo diuerſum eſſe.* 300.

5. *Caſiam Arabum & recentiorum, a veterum atque Græcorum aliã & diuerſam eſſe.* 302.

6. *Mannam Arabum ac noſtræ tempeſtatis medicorum, a Manna Græcorum & veterum eſſe plane diuerſum.* 303.

7. *Verum & Græcorum eupatoriũ nec Auicennam nec Meſuen cognouiſſe, quum tamen a vulgatiſſima & omnib. hodie notiſſima herba agrimonia appellata, nihil differat.* 304.

8. *Eupatorium Græcorũ non habere vim purgatoriã, veteres omnes vno ore, ſecus atq; id, quod a Meſue deſcribitur, affirmare.* 306.

9. *Arabum placita in deſcribendis herbis non eſſe ſectãda, vel vnam radicem, quam hodie ſub turbith nomine officinæ vendunt argumento eſſe, hanc enim tam varie atq; ambigue pingere, vt impoſſibile ſit diuinare, quid per illam intellexerint.* 307.

10. *Prudenter facturos medicæ artis ſtudioſos, ſi Meſuen rheubarbaro, epithymo, ſcãmonio, polypodio, & euphorbio exhibitionis præſcribentem põdus, haud ſecuti fuerint.* 308

11 *Centaurium maius Meſuen, Auicen. in hoc vt pleriſque aliis ſecutũ, præter antiquorum exemplum, cum minore confundere, ac vires vtriuſque indiſcriminatim commiſcere, minus quoque non ſine magno errore maiori præferre.* 310.

12. *Arabes ferme omnes nõ ſine magna inſcitiæ nota, armenium lapidẽ cum cyaneo, quem lazuli vulgo vocant, confundere.* 312.

13. *In deſcribendis cicuta & napello herbis non ſolum ancipitẽ fuiſſe, ſed & eorundẽ vires miſcuiſſe Auic. ita vt hinc veriſimile admodum ſit, illum vtranque ignoraſſe.* 313.

14. *Napellũ, lethale hominis in cibo aut potu venenum, ad leucen, quã albaram nominat, abigendam, perperam & non ſine capitali errore ab Auic. propinatum eſſe.* 316.

15. *Radicis pentaphylli ſuccum minime pernicioſum, quemadmodum Auicen ſomniauit, ſed potius cõtra lethalia venena admodum efficacem eſſe.* 317.

16. *Harmel Arabibus non cicutam, ſed rutam potius ſylueſtrem alteram ſignificare, vtcunque Auicen. ac huius ſequaces reluctentur, veterum omnium teſtimoniis euidentiſſimum eſſe.* 318.

17. *Ladanum, vel, vt barbari addita vna litera loquuntur, laudanum, nõ ex hedera, perinde vt Auic. ſomniat, ſed ciſto potius frutice, quem ladam alias nominant, colligi.* 320.

18. *Auic. volubilis maioris facultates cũ hederæ proprietatibus confundere, notius ferme eſſe, quam vt demonſtrari debeat.* ibid.

19 *Sucutum neque ſemperuiuum, neque mandragoræ ſpeciem eſſe, veluti Auicen. putat, ſed eam potius herbam, quam veteres ſymphitum petreum appellant.* 321.

20. *Ignoraſſe populum arborem Auic. cum ex ambigua eius de illa ſententia, tum etiam quod calidam eſſe in ordine tertio ſtatuit, colligi.* 322.

21. *Charabe quod Græci electrum, Latini autem ſuecinum vocant, non eſſe populi nigræ lachrymam, quemadmodum Auicenna & alii quidem, fabuloſo ſeducti errore docent.* 324.

22. *Haud recte Auicen. & Meſuen herbam mezereon, quæ a Græcis chamælæa dicitur, inter lactariorum genera connumerare, ac cum thymelæa confundere: multa quoque, quæ chamæleonti debentur, nominis vicinitate deceptos, chamælææ tribuere.* 326.

23. *Auicennam calamentũ cum origano confundere, atque vtriuſque vires promiſcue docere.* 328.

24. *Auic. thapſiæ tribuere, quæ ixiæ veneno cõueniunt nulli fere in confeſſo eſſe, adeoque vtriuſque naturam illum non ſatis perſpectam habuiſſe.* 329.

25. *Herbas quatuor, alſinẽ videlicet, helxinen, anagallidem, & myoſotida, natura & figura plurimum diſtantes, Auicennam vno eodemque capite ſub auriculæ muris appellatione, confudiſſe.* 334.

26. *Ignoraſſe Auic. Serapionẽ, Pandectariumq; iſatim herbam, quam illi Nil & nilech appellant,*

pellant, variam & ancipitem eorundem, de illa ſententiam ſatis indicare. 333.

27 *Iuiubas & ſebeſten fructus, qui Græce pariter atq; Latine, ſerica & myxa vocantur, ad leniendam aluum veteres Græcos, perinde atque Auicennam & vniuerſam Arabum ſcholam, vſos non fuiſſe. 334.*

28. *Noſtra ætatis Medicas herbam veteribus pedem caruinū appellatam, ob ambiguam de illa Auicennæ ſententiam, a noſtra ſic vocata diuerſam eſſe, prorſus ignorare. 336.*

29. *Sanguinem draconis vulgo dictum, non eſſe ſideritidis herbæ ſuccum, vt Serapion, illumque hodie ſequentes Medici perperam arbitrantur. 337.*

30. *Cenabrium vulgo vocatū, a cinnabari veterum diuerſum eſſe. 339.*

31. *Myrtum ſylueſtrem nō ferre fructum, quem Arabes cubebam nominant, vt impudenter admodum cōmentus eſt Serapion. 340.*

32. *Albium non eſſe herbam eryngium, veluti Pandectarius putat, ſed eam quā Græci bubonion: Latini autem inguinariam appellant. 341.*

33. *Herbam vulgarem boraginē hodie dictam veterum exſiſtere bugloſſum, adeoque hāc pro illo ad medicina vſum eſſe adhibendam. 342.*

34. *Sandaracam Arabum & hos ipſos ſequentium a ſandaraca Græcorum & Latinarum non forma tantum, ſed viribus etiam eſſe diuerſam. 343*

35. *Saccharum antiquarum a vulgari hoc noſtra, quod nunc voce parum deflexa, barbaro vocabulo zuccarum appellamus, diuerſum eſſe, & a ſale Indo, cōtra Gentilem & Herculanum, nihil differre. 344.*

36. *Memithe Arabum, neq; eſſe chelidoniam, neque papauer cornutum, vt Medici ſeculi noſtri exſtimant, ſed id potius quod Dioſcorides & alii veteres glaucium nominant. 347.*

37. *Herbā lichenem Græcis dictam, Platearium præter omnem rationem Hepaticam, quaſi hepati conferat, appellare, quando id nominis eupatorio Græcorū potius veterum teſtimonio conueniat. 348.*

38. *Phaſelum non a phaſiolo, ſed a phaſeolo legumine, quod dolichum alio nomine vocant, diuerſum penitus eſſe.*

39. *In cantharidum exhibitione alas, tanquam reliquis earundem partib. magis exitioſas, minime eſſe abiiciendas, ſed iuxta Galeni placita, ſatas potius ingerendas.*

40 *Mumiam vocatam non ſolum eſſe humanarum cadauerum tabidam ſaniem, vt multi credunt, ſed etiam id quod piſſaſphalton Dioſcorides nominat.*

41. *Medicamentum purgans detrahendis humoribus eſſe ſimile, contra Meſuen, illumque ſequentes Medicos.*

42. *Theriacam, cuius vix hodie verum exſtat nomen, eos quos veteres pollicentur effectus noſtro ſeculo non præſtare, quod multa huius confectionem conſtituentia, nedum a pharmacopolis, ſed a Medicis etiam ignorentur.*

43. *Syrupum, vt vocant de eupatorio, eos quo Meſue pollicetur, effectus præſtare non poſſe, quod multa huius cōpoſitionem ingrediantur medicamenta, quæ ſeplaſiariis ac Medicis ipſis prorſus ignota ſint. 363.*

CAPITA LIBRI SECVNDI.

1. *Non eſſe niſi duo tantum cauſſarum inſalubrium genera, externam ſcilicet & internam, vel vt hodie loquūtur, primitiuam & antecedentem, contra Auicennam totumq; iuniorum Medicorum cœtum, coniunctam namque in morbis Galenum ne ſomniaſſe quidem. 365.*

2. *Medicas iuniores repletionis ſpecies confundere, neque quod turpe admodum eſt, eaſdem recte definire. 368.*

3. *Vbicunque vtriſque auxiliis, & venæ ſcilicet ſectione, & purgatione opus erit, tum venam potius incidendā ante purgationem, quam purgandum ante venæ ſectionem eſſe, contra omnium ferme hodie medicinam facientium ſententiam. 371.*

4. *In internorum viſcerum phlegmonibus tutius rectiuſque e directo, quam in oppoſito latere, contra Arabum ac recentiorum fere omnium ſententiā, venam ſecandam eſſe, idque non modo vacuandi, ſed & reuellendi gratia faciendum. 372.*

5. *Parcam ſeu diminuentem materiā vacuationem, minorationem hodie barbaro vocabulo nominant, concoctioni humorum niſi turgeant, nō eſſe præmittendam, contra multorum hodie medicātium ſententiam. 379.*

6. *Non ætate etiam conſiſtentes tam ſanos quam ægros, vt multi hodie medicarum facere conſueuerunt, immodicis medicamentis purgatoriis excarnificandos, multo minus infantes. 381.*

7. *Catapotia vehementius trahentia, pilulas noſtri vocant, non niſi ieiuno, & ei qui probe concoxit eſſe exhibenda, contra o-*

multum ferme hac tẽpeſtate medicantium, ſententiam.383.

8. *Præter omnem rationem noſtrates ſolo decocto piſorum poſt epota medicamenta purgantia abluendi abſtergendiue gratia uti. 384.*

9. *Febricitantes, tertiana præſertim exquiſita correptos febre, immodicis medicamentis purgatoriis non eſſe excarnificandos, vt pleri que hodie faciunt, quum alterantibus vti interdum ſatis ſit.385.*

10. *Quum veterum omnium teſtimoniis ad febrium curationem balneo nihil vtilius ſit, inique facere hodie Medicos, quod febricitantibus illo interdicunt.387.*

11. *Flauam bilem tenueſque ſuccos, vt facilius ex corpore educantur, nõ indigere vt craſſiores reddãtur, quemadmodum præter omnem rationem Auic. credidit.389.*

12. *Capitale eſſe pleuriticis lenticulam ex aceto dare, id quod tamen facere Auic. contra omnium veterum præſcriptũ cõſtat. 392.*

13. *Omnium exitioſiſſimũ eſſe veterumque placitis maxime aduerſum, dyſenteria affectos purgantib. excarnificari medicamentis.393.*

14. *Colico cruciatu tentatos validis medicamẽtis purgantibus, vt hodie multi faciunt, non eſſe purgandos.395.*

15. *Indocte admodum contraque veterum exemplum agere iuniores hodie medicos, qui neglectis omnibus pene aliis remediis, in medendo renum calculo, aſſidua tantũ clyſterium iniectione vtuntur.396.*

16. *Elephantiaſin & lepram morbos aliter apud Arabes, aliter apud Græcos accipi, contra plurimorũ hodie ſententiam.398.*

17. *Morbum quem vulgo Gallicum nominant, non eſſe eum, quem Græci lichenem, Latini vero impetiginem appellant, ſed nouum potius & veteribus incognitum.402.*

18. *Non eſſe diuerſa morborum genera, prunum ſeu ignem Perſicum, carbunculum atque anthracem, vt multi medicorum hodie putant, ſed vnum potius eundemq; diuerſis his deſignari nominibus morbum. 404.*

19 *Auicennã eryſipelas, formicas, myrmeciam, ignemque Perſicum, morbos natura diſtantes, eorundemque curationes turpiter admodum confundere 407.*

20. *Auic. perperam omnibus bubonibus indiſcriminatim remedia reprimentia adhibere, quum iis tantum, quæ ab humoribus malignis ortum habeant, cõueniant. 409.*

21. *Cœnam non in vniuerſum, vt fere omnes noſtræ ætatis Medici docent, prandio minorem eſſe debere, ſed vt plurimum pleniorem.410.*

22. *Pultem ex auena confectam, non ſine magno errore, & ægri periculo, a noſtri ſeculi medicis febricitantibus, ac aliis eiuſmodi morbis correptis exhiberi. 412.*

Capita Libri Tertii.

1. *Sex tantum numero eſſe inteſtina, ideoque falſo a Cor. Cel. Auic. ac aliis quam multis pyloron ſeu portonariũ vulgo dictum, inter inteſtina connumerari.414.*

2. *Biliosam ſuperfluitatem non ad ieiunum inteſtinum, quemadmodum Auic. putauit, neque ad pyloron, vt alii quidam opinantur, ſed ad duodenum potius confluere. 416.*

3. *Meatum bilem ad inteſtina deferẽtem non in omnibus geminum eſſe, vt Mundinus ac alii quidam arbitrantur, cum pauciſſimis quibuſdam exceptis, omnibus reliquis vnicus ſit.417.*

4. *Ieiunum non eandem quam rectum inteſtinum habere rectitudinẽ, quemadmodum Rhazes, Mundinus, ac alii quidam arbitrantur.419.*

5. *Ad ileon ſiue tenue inteſtinum non plures quam ad vllum aliud inteſtinorum venas pertingere, id quod tamen Mũdinus præter veritatem aſſerit. 420.*

6. *Stercora ſeu alui extrementa, in ventriculo non generari, vt Auicen. & nonnulli hunc ſequentes ſentire videntur.420.*

7. *Meſenterium perperam a quibuſdam inter inteſtina connumerari, quum peculiare potius ab iis membrum ſit.422.*

8. *Venas nullas, per quas fœtus in vtero vrinam emittit in ſuminis ſeu abdominis extremã cutem terminari, quemadmodum, præter omnem rationem & ſenſum, Mundinus & Alex. Benedictus docent. 423.*

9. *Vterum non habere ſeptem ſinus ſiue cellulas, vt Mundinus, præter omnem veritatem aſtruit, ſed duos tantum, idque in homine.426.*

10. *Septum tranſuerſum, quod Græci diaphragma nominant, non prorſus carne carere, veluti Alexand. Benedictus, Plinium in hoc ſecutus, ſentire videtur. 428.*

11. *Perperam Alexandrum Benedictum in trium ventriculorũ cordis aſſertione Ariſtotelem defendere, quum vt plurimum duo tantum ſint. 429.*

12 Gu-

12. *Gulam nullos habere muſculos motui deglutitionis ſeruientes, quemadmodum Auicenna ac alii quidam exiſtimant, quando motus ille ſit plane naturalis, atque adeo muſculis minime egeat. 433.*

13. *Viam vocis, ac ſpiritus, tracheam, id eſt, aſperam arteriam dictam, non eſſe interiorem, neque cibi & potus, gulam nominatam, exteriorem, vt Alexand. Benedict. aſſerere auſus fuit. 435.*

14. *Alexandrum Benedictum, præter veterum exemplum, pharynga cum aſpera arteria confundere. 436.*

15. *Magno & impudenti errore, Alexandrum Benedictum bronchum cum larynge confundere. 437.*

16. *Perperam Alex. Benedict. epiglottidem cum ligula, quam epiglottida Græci vocant, confundere, & epiglottidi muſculos tribuere, qui proprie loquendo laryngi gutturiue potius tribuendi erant. 438.*

17. *Cerebrum naturam aduerſus cordis calorem non eſſe molitam, veluti Alexand. Bened. Ariſtotel. in hoc ſecutus, putat. 440.*

AVGERIVS FERRERIVS, THOLOSAS MEDICVS, LECTORI.

VEteres omnes & recentiores, qui optimam ſtudendi rationem nobis explicarunt, inter cetera præcepta hoc in primis dederunt, vt ab Inſtitutionibus ac Iſagogis auſpicaremur, quibus tanquam manu duceremur ad diſciplinas & artes, quas initio petendas nobis propoſuerimus. Habent n. diſciplinæ omnes in fronte obſcuras quaſdam nubes, & prædenſas tenebras, quib. nondũ initiati deterreantur, & ſæpenumero deſperent ad internam & remotiſſimam illam lucem peruenire: & nos primo animo concipimus artis eius, quam probamus & ſequimur, ideam quandam re ipſa & amplitudine ac difficultate longe maiorem. Quo fit, vt quum omnes ſcientias collaudent, & rerum cognitione delectentur, pauci tamen ſint, qui fruantur illarum poſſeſſione. Quippe repellũtur multorum ingenia primis illis obſcuritatibus, & in ipſo ſtatim veſtibulo confunduntur vaſta illa idea, quam animo comprehenderunt. Quibus malis præſentiſſimum remedium eſt, compendioſis inſtitutionibus, artificialibuſque methodis totius artis ſummam exprimere, ſummariaque illa deſcriptione rudium animos informare. Sic enim fiet, vt portentoſa illa idea paulatim deficiat, & tenebræ dehiſcant, ipſaque iam propinqua lux appareat, quæ prius remotiſſima videbatur. Quod quum in omnibus artibus locum habeat, ſic in medicina potiſſimum deſideratur: quod nulla ſit ars, quæ maiorem requirat rerum cognitionem, quæ circa magis difficilia verſetur, quæ rudes animos celerius repellat, quæ methodos inſtitutiones, introductiones & compẽdia, tum diſcendi, tum memorandi cauſſa magis poſtulet. Sed in compendiis, iſagogis & inſtitutionibus, ſicut & in rebus aliis, delectum adhibere conuenit. Circumferuntur enim Arabum & Barbarorum Medicorum introductiones, inſtitutiones, & ſummæ, quæ caliginem potius inducant, quã lucem affectant. Sed nec introductio Galeno falſo inſcripta ſatisfacit: quod pauciſſima artis capita attingat, atque ea fere ſine methodo. Vnus Leonhardus Fuchſius, quod quærimus, iis Inſtitutionibus præſtitiſſe videtur, tanta fide, facilitate, & diligentia, vt nihil iure deſiderari poſſit, ſiue quod viam ad Galenum puriſſimum medicinæ fontem paret, ſpectes: ſiue etiam, quod eos, qui in Galeno ſatis diligenter verſati ſunt, confirmet, memoriam augeat, iudicium roboret, Vale.

VINCENTIVS OBSOPOEVS LECTORI

Εἰς φθόνον.

Sint licet hac variis feruentia tempora turbis,
Plenaque luctificis ſint licet illa malis.
Vt quoquo vertas tua lumina, triſtis Erinnys
Sauiat & ſecum fata timenda trahat.
Hinc belli rabies ſauis circumſonat armis,
Miſcens immiti funera crebra manu.
Hinc miſeranda lues agros populatur & vrbes,
Hinc ſubita mortes, hinc maleſuada fames.
Praterea ſancta diſcordia pectora lege
Atque tot haretici dogmata praua gregis.
Et turba atrocis ſacramentaria bella
Adde remerſorum fœda lauacra quoque.
Vt taceam infames turpiſſimo monſtra Sophiſtas,
Nulla quibus peſtis noxior eſſe poteſt.
Non tamen hac quamuis feralia tempora prorſus,
In totum cuncta commoditate carent.
Sunt hac ingeniis, ſunt hac fœlicia Muſis,
Et ſtudiis florent nobilitata bonis.
Vt plane veterum vincant hac tempora ſeclum
Artibus egregiis, eximiiſque viris.
Mittam doctrina lumen mirabile ſacra,
Illuſtrans ſancta pectora cœca fide.
Purius hoc nullo quam noſtro tempore viſum eſt,
Obſcurum craſſis nubibus ante fuit.
Inclyta iam triplici loquitur Germania lingua,
Floret io miris Attica Muſa modis.
Ipſos iam fontes legum iuriſque peritus.
Scrutatur, ceſſat barbara gloſſa legi.
Hoc etiam Medici meliore ſydere nati
Exemplo veterum iam monumenta terunt.
Incipit eſſe minor vetulis Auicenna lacunis,
Hippocrotes ſumma dignior arce ſedet.
Huius & interpres Graio ſermone Galenus
Atque alii quotquot Cecropis ora tulit.
Horum etiam cultor non ſegnis Fuchſius ille
Qui tibi de tanto protulit iſta penn.
Magnum Pœonia theſaurum protulit artis
Exculta mentis ſedulitate ſua.
Hunc tu viperea caueas percellere lingua,
Neue Theonino rodere dente velis.
Alterius ſi quem ſtimulis vaga gloria pungit,
Moliri potius dexteriora ſtude.
Talem te in campum, ſi qua eſt vis vlla, vocamus,
Hacque ſit ingenio ſtrata paleſtra tuo.
At ſi non audes dubio te credere campo,
Quid iuuat inuidiam prodere liuor iners?
Ergo tua ſi quid cenſura aſſumere tentas,
Ne temere crepidam prateriiſſe velis.
Si non exſpueris talem de pectore morbum,
Tum quod agis ſemper perdite liuor age.

Τέλος

CARMEN

CARMEN IN LAVDEM LEONHARDI FVCHSII, SCRIPTVM A IACOBO OETHOEO, NORTHVSANO.

OMnia quæ mundi vaſto concluſa theatro
Corpora, naturæ vis generoſa fouet.
Certa ſui debent ortus primordia cauſſis,
Quis ſine nil naſci, nilque vigere poteſt.
Has bene cui noviſſe datum eſt, is munere diuum
Felix, æthereæ ſemina mentis habet.
Dignus & eſt memori qui laude vehatur ab æuo,
Præmiaque à ſera poſteritate ferat.
Ergo quis æthereum dubitet tibi ineſſe vigorem,
Fuchſi, Pæoniæ gloria magna ſcholæ?
Quis non deberi tibi famæ præmia dicat,
Perpetuo tituli laude manente tui?
Dogmata dum magni demonſtrans clara Galeni,
Morborum cauſſas, ſeminaque ipſa doces.
Oſtendiſque artis ratio quæ certa medendi,
Corporaque ægrorum quo releuanda modo.
Scilicet hæc quondam de te teſtata vetuſtas,
Virtuti tribuet præmia digna tuæ.
At tu Pæoniæ equeris qui caſtra cohortis,
Mollia tam docto fata precare viro:
Vt reliquos vitæ traducens molliter annos,
Amplificet medicas, vt bene cœpit, opes.
Sic tibi ſuppeditet Crœſus Epidaurius herbas,
Sic tua ſit Phœbo dextra medela duce.

AD LECTOREM.

ABſtulerant Arabes ducibus vexilla Pelaſgis,
Et veterum è regno Pæona depulerant.
Fuchſius aſt Arabum è caſtris vexilla redemit.
Et veterum in regnum Pæona reſtituit:

Digitized by Google

LEONHARDI FVCHSII ARCHIATRI ILLVSTRISSIMORVM DVCVM WIRTENBERGENSIVM,

Operum Medicinalium Pars I,

INSTITVTIONVM MEDICINÆ, LIBER PRIMVS.

De Medicina generatim.

SECTIO I.

De Medicinæ origine, incremento, & perfectione. CAP. I.

A QVOTQVOT vnquam a condito mundo vixerunt homines, vno omnes ore ac cõſenſu medicinæ initia Diis immortalibus aſſcripſerunt. Nam vt a Moſe, omnium eorum, qui exſtãt, Hebræo ſcriptore antiquiſſimo, artiumque omnium principe, exordiamur, hic certe Geneſeos *cap. 1.* Deum optimum maximum, herbas, ſtirpes, & arbores fructiferas, itemque animantia, & alias res vniuerſas, quibus in hodiernum vſque diem ad tuendam ſanitatem, & propulſandos morbos vtimur, e nihilo condidiſſe diſerte ſcribit. Moſis veriſſimi vatis ſententiam Ieſus Syrach, inter Hebræos vir ſingulari pietate, prudentia, varia rerum cognitione, di- *Medicinæ ortus diuinus. Moſe. Ieſus Syrach.*

B uinoque præditus ſpiritu, cap 38. ſui libri cõfirmat, iis ſane verbis: Τίμα ἰατρὸν πρὸς τὰς χρείας τιμαῖς αὐτοῦ, καὶ γὰρ αὐτὸν ἔκτισε κύριος. παρὰ γὰρ ὑψίστου ἐστὶν ἴασις, καὶ παρὰ βασιλέως λήψεται δόμα. κύριος ἔκτισεν ἐκ γῆς φάρμακα, καὶ ἀνὴρ φρόνιμος οὐ προσοχθιεῖ αὐτοῖς. ἰατρῷ δὸς τόπον, καὶ γὰρ αὐτὸν ἔκτισε κύριος. Maluimus autem Septuaginta citare interpretationem, vtpote nobis notiorem, cuius is plane ſenſus eſt, *Affice medicum ſuis honoribus ac præmiis, vt neceſſitate vrgente vti illo poſſis: nam eum creauit dominus. Eſt enim a ſupremo medicina, & a rege ſtipendium accipiet. Dominus ex terra condidit medicamenta, & prudens homo non contemnit ea. Cede locum medico, dominus enim illum creauit.* Hæc ille. Statuendum itaque prorſus erit, medicinam Dei munus eſſe, ideoque creatam & in terras miſſam, vt virium noſtrarum imbecillitatem aliquantiſper huius ope ſuſtentemus. Ea igitur, quum res poſcit, ita vtamur, vt agnoſcamus non humano *Medicina Dei munus.*

C conſilio, ſed diuino beneficio vitæ prorogandæ propoſita eſſe remedia. Non ſolum vero ſacræ literæ palam docent, Deum & remedia nobis propoſuiſſe, & medicos condidiſſe, ſed etiam propbanæ hunc honorem arti noſtræ tribuunt. Siquidem Græci, apud quos primum exculta eſt medicina, Apollinem Deum inuentorem eius fuiſſe tradunt. Primus enim Apollo herbarum ac medicinæ vſum, antea prorſus neglectum, inuexit. Græcorum de medicinæ origine ſententiam ſecuti ſunt etiam Latini ſcriptores, qui itidem Apollinem eius fuiſſe inuentorem memoriæ prodiderunt. Nam inter Latinos poetas non contemnendæ auctoritatis Ouidius Apollinem ita loquentem, & inuentionem medicinæ ſibi arrogantem, fingit, inquiens: *Apollo medicinæ inuentor. Lib. 1 Metamorph.*

Inuentum medicina meum eſt, opiſexque per orbem
Dicor & herbarum ſubiecta potentia nobis.

D Poſt Apollinem medicinam adhuc rudem & inertem, ab Apolline patre inſtitutus, paulo ſubtilius Æſculapius excoluit. Qui quum & ipſe multa ſubinde inuenerit, fa- *Æſculapius.*

ctum eſt, vt a nonnullis inter primos etiam medicinæ inuentores numeratus ſit. Relatus vero & ipſe propter inſignem hoc tempore medicinæ peritiam, in Deorum numerum. In ea enim ſic excelluiſſe fertur, vt mortuum Hippolytum, & Androgeum, Minois filium ab Athenienſibus, quod palæſtra ceteros ſuperaret, per inuidiam interfectum, ad vitã reuocauerit. Quod Propertius iis carminibus ſignificare voluit, inquiens: A

Et Deus exſtinctum Creſſis Epidaurius herbis
Reſtituit patriis Androgeona focis.

Necnon Q. Serenus Samonicus, qui de Æſculapio inter cetera ſic ſcribit:

Tuque potens artis, reduces qui tradere vitas
Noſti, atque in cælum manes reuocare ſepultos,
Qui colis Aegæas, qui Pergama, quique Epidaurum. B

Chiron Centaurus. *Centaurii herba unde dicta.* *Lib. 7. ca. 36.*

Iiſdem quidem temporibus ob quarundam herbarum peritiam claruit Chiron Centaurus Theſſalus. In Pelio enim Theſſaliæ ciuitate habitauit, Saturni & Phyllirę filius, Achillis præceptor ac pædagogus. Hunc autem multarum ſtirpium habuiſſe notitiam, Centaurium herba abunde teſtatur, vt quæ ab ipſo in hodiernum vſque diem nomen retinet. Proinde quum conſtet, illum aliquot herbarum ac medicamentorum habuiſſe peritiam, factum eſt, vt a Plinio, aliiſque multis, medicinam inueniſſe creditus ſit. Sunt vero, qui non ſolum Æſculapio coætaneum, ſed & eius fuiſſe præceptorem tradant.

Podalirius & Machaon. *Iliad B.*

Porro Æſculapio duo fuiſſe filii perhibentur, ambo medici, Podalirius & Machaon, qui bello Troiano ducem Agamemnonem ſecuti, nõ mediocrem opem commilitonibus ſuis attulerũt, & ob id Homerico carmine laudati ſunt. Ita enim de iis ſcriptum reliquit Homerus: C

Τῶν αὖθ' ἡγείσθην Ἀσκληπιοῦ δύο παῖδε
Ἰητῆρ' ἀγαθὼ Ποδαλείριος ἠδὲ Μαχάων.

Quos verſus Eobanus Heſſus, clariſſimus & optimus Germaniæ noſtræ vates, ita reddidit:

Quos duo ducebant fratres, Phœbique nepotes,
Matre Coronide præſtantes arte medendi,
Belligerique ambo Podalirius atque Machaon.

Chirurgia inuentio.

Hos tamen Homerus, antiquiſſimus poeta, non in peſtilentia, neque in aliis morborum generibus aliquid attuliſſe auxilii, ſed vulneribus tantummodo ferro & medicamentis mederi ſolitos aſſerit. Ex quo apparet, has ſolas medicinæ partes ab iis eſſe tentatas, eaſque eſſe vetuſtiſſimas. Illorum itaque temporum obſeruatio Chirurgiæ magis initium dediſſe videtur, vt quæ ſenſui ſit propinquior, & proinde cognitu facilior, ac inuentu prior. Quemadmodum igitur Empiria pleriſque aliis initium fecit, ita medicinam ab ea cœpiſſe par eſt, illamque varie primum exſtitiſſe, dum alia e ſimilitudine animalium ſumta, alia caſu ac fortuito deprehenſa, deinde frequentata, & aucta ſubinde, initium huic parti artis fecerunt. Sic & ab oraculis multifariam petita medicamenta, idque ad tempora vſque Plin. vt metipſe teſtatur, ab aliis poſtea vſurpata ſunt: quibus poſtremo ſeruatis, ac in monumenta redactis in immenſum creuit Empiria. Atque hinc eſt, quod medicinam Ariſtoteles in libro naturalium quæſtionum, cuius index eſt de animalium proprietate, in ipſo ſtatim principio ait ſparſim eſſe inuentam a diuinandi peritis in hominum conuentibus, & caſu, vel ſomnio, vel vaticinio, vel dæmonum inuocatione, vel huiuſmodi alio modo: quæ omnino de experimentatrice eius parte dicta fuiſſe oportet: Vnde non iniuria habita eſt primum hæc ars inconſtans, D E

Experimentatrix medicina incerta & inconſtans.

vt quæ ſæpius mutata ſit, quod experimenta nulladum ratione ſtabilita, parum fida plerunque eſſent, & idcirco ab vno ad alium ſeſe modum transferendi, ſectatoribus ſuis occaſionem ſubinde præberent. Hæc fuit antiqua medicina, quæ licet diues experimentis eſſet, nondum tamen omnibus morbis ſuccurrere poterat, quod inquiſitionis nouorum præſidiorum ratio nulladum haberetur, & cauſſæ rerum, initium illi præbentes, adhuc neſcirentur.

Cur apud Ægyptios reperta eſſe medicina credatur.

Ceterum ſunt, qui apud Ægyptios medicinam inuentam eſſe velint, imo ipſi a ſe primum profectam eſſe affirmant. Quod non alia de cauſſa ſit, quam quod præter herbas, alia quoque medicamenta illic in vſu fuerint. Id quod iis verſibus teſtatus eſt Homerus: F

Αἰγυπτίη, τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Quos

A Quos quidam ita conuertit:

Fertilis Aegyptus rerum medicamina miſta,
Optima multa, ſimul deterrima plurima profert.

Hactenus itaque, quæ medicinæ fuerit origo, ac quis vetuſtatis eiuſdem ſplendor, de-
monſtrauimus. Nunc quæ illius fuerint incrementa docebimus. Satis conſtat incre- *Incrementa medicinæ Æſclepiadæ*
menta medicinæ Aſclepiadæ hanc ipſam non parum auxiſſe, ac poſteris, veluti here-
ditario acceptam, tradidiſſe. Horum autem ſtudio ea pars medicinæ inuenta eſt & ac-
ceſſit, quæ morbos intus latentes curat, quæq; inquiſitionem maiorem difficiliorem-
que, neque ſtatim ita obuiam habet. Hanc quidem medicinæ partem, aliquouſque in
denſiſſima nocte latentem, Hippocrates, genitus in Co inſula, in primis clara & valida, *Hippocrates.*
B Heraclidæ Phaneretesque filius, omniũ quotquot ante ſe fuerunt, medicorum facile
princeps, primus apud Græcos in artem redegit, ac fere conſummatam in lucem reuo-
cauit. Quo nomine diuinos meruit honores. Nam conſtat, eum ab Athenienſib. Eleu-
ſiniis ſacris ſecundum ab Hercule monſtrorum domitore initiatum fuiſſe. Maximam
autem Hippocratis apud Græcos admirationem & exiſtimationem fuiſſe, illud Nico-
medis ſatis teſtatur, qui de eo ita cecinit:

Ἱπποκράτης φάος ἦν μερόπων καὶ οὗτο λαῶν
Ἔθνεα, καὶ νεκύων ἦν σπάνις εἰν ἀΐδῃ.

Hoc diſtichon Vincentius Obſopœus, cuius veteris amicitiæ ego lubens memini, olim
ita conuertit:

C *Lux hominum Hippocrates, dum gentibus ille medetur,*
Copia per ſtygias raro petiuit aquas.

Ceterum quæ hactenus copioſe a nobis dicta ſunt, Soranus Epheſius in præfatione ſuæ
Iſagoges breuiter ac dilucide iis verbis expreſſit: *Medicinam*, inquit, *Apollo quidem inue-
nit, Aeſculapius amplificauit. Hippocrates perfecit. Hippocratẽ ſecutus eſt Diocles Cariſtius, Praxa-* *Diocles. Praxagoras. Chryſippus. Eraſiſtratus.*
goras, Chryſippus, & huius diſcipulus Eraſiſtratus, Ariſtot. filia genitus, & alii, quorũ infra in c.
de medicorum ſectis mentionem faciemus. Poſt hos omnes ab Hippocrate quidem e-
lapſis annis, ni fallor, ſexcentis tantum Galenus, vir nedum in medicina, verumetiam *Galenus.*
in omnibus aliis diſciplinis excellentiſſimus, optimuſque Hippocratis interpres, ſecu-
tus eſt. Nam vt eius monumenta, quæ multa & varia poſteritati reliquit, palam teſtan-
D tur, nullum penitus doctrinæ genus fuit, quod ille non exquiſite tenuit. Præter ceteras
tamen artes, quas omnes cognouit, medicinam vnice excoluit, eamque nondum ple-
ne a Coo illo Hippocrate elaboratam, perfectiſſime abſoluit. Nam vt Apelles, inſignis
pictor, Veneris corpus, & ſumma thoracis politiſſima arte perfecit, reliquam vero cor- *Simile.*
poris partem incoatam reliquit: ita Hippocrates in medicinæ principiis ac elemen-
tis, ceu capite, diligenter elaborauit, reliquum autem eius, tanquam corpus imperfe-
ctum ac rude, poſteris expoliendum & perficiendum reliquit. Conſtat autem, vnum
Galenum tot editis, omnium iudicio, doctiſſimis in arte medica libris, idipſum præſti-
tiſſe, qui medicinam ita illuſtrauit ac perpoliuit, vt nullam eius partem prætermiſerit,
quam non excoluerit, atque abſolutam etiam nobis reliquerit. Quare illam abſolutæ
E medicinæ ſpeciem, quam vix inueniri poſſe Hippocrates affirmauit, & in nullo ſe vn- *Galeni laudes.*
quam vidiſſe teſtatus eſt, medicorum omnium vnus expreſſit Galenus. Vt dubium non *Galenus a Deo excitatus.*
ſit, quin a Deo excitatus, diſſipatam iis temporibus medicinam reparare debuerat.
Siquidem Plinio atteſtante, exorti erant impoſtores plurimi, qui artem deprauabant,
non modo in facienda medicina, quod omnibus ætatibus accidit, ſed multo magis in
docendo nouas præſtigias oſtentabant. Quas enim ineptias non protulerunt Eraſiſtra-
tus, Aſclepiades, Themiſon, Theſſalus ille ineptiſſimus ac impudentiſſimus homo, &
id genus alii Sophiſtæ. Quib. niſi ſe ſtrenue, totiſque viribus oppoſuiſſet Galenus, mul-
tis & iis quidem prodigioſis erroribus & mendaciis inſignibus contaminatam, & o-
mnino deprauatam hodie haberemus medicinam. Deus itaque quum hanc artem re-
F tinere, & ad poſteros conſeruare vellet, daturus orbi terrarum excellentem artificem,
Galeni ad hæc ſtudia excitauit ingenium, vt eſſet qui præſtigiatorum illorum, qui ar-
tis præcepta ſophiſticis nugis ac diſputationibus labefactare contendebant, nugas re-
futaret, & funditus exſtirparet. Hic igitur primus, ea quæ apud Hippocratem erãt ob-
ſcura, dilucide explicare, quæ parum diſcreta ac limitata diſtinguere, quæ vero defece-

runt,ſupplere ſtuduit. Prnindevni Galeno acceptum referre oportet,quod hodie poſt A
tot peruerſorum ac plane monſtroſorum dogmatum auctores ,legitima ac vera artis
præcepta,ex quorum præſcripto medicinam facere liceat , habeamus. Quum itaque
tantum in illuſtranda medicina elaborauerit , factum eſt , vt quum adhuc in terris age-
ret,primas in hac arte obtinere creditus ſit. Poſtquam vero e vita hac mortali exceſſit,
nullus vnquam liuor,nulla calumnia,nulla denique obliuio nomen eius obſcurare po-
tuit,adeo vt in hodiernum diem apud omnes gentes ſplendor & gloria illius vigeat,nec
vlla eius laudibus æternitas finem eſt allaturã: viuit enim omnium in animis , ſempiter-
namque ſibi tot extra omnem aleam poſitis ſcriptis,ac poſt ſe relictis monumẽtis , me-
moriam parauit. Quæ cum ita ſint,in hanc curam & cogitationem medicinæ initiatos

Studioſi medicinæ Hippocratem & Galenum ſibi duces proponant.

incumbere oportet , vt in vniuerſo ſtudiorum ſuorum curſu hos duos , Hippocratem B
inquam & Galenum,longe valere iuſſis Arabibus,& id genus aliis ineptis ſcriptoribus,
qui medicinam multis modis fœdarunt, ac infinitis propemodum erroribus , vt alibi
monſtrauimus,referſerunt,duces & principes,quos ſequantur , ſibi proponant , & cer-
to iudicio, quibus ſe formandos dent,deligant,ac in aſſidua eorundem lectione , opti-
mæ frugis pleniſſima,omnes ingenii vires ac neruos intendant , ſeque plurimum in re
medica profeciſſe ſibi plane perſuadeant , ſi Hippocrates & Galen. illis valde placent.

De Medicinæ præſtantia. CAP. II.

NOn temere Hippocratem dixiſſe, medicinam omnium artium præclariſſimam eſ-
ſe,tum plane cognoſcemus, vbi quam plurimarum rerum naturas hæc ipſa intue-

Medicina quę doceat.

atur,& exquiſite rimetur, doceatq; animo noſtro expenderimus. Principio namque, C
admirabilem hominis fabricam naturamque explicat , oſſa nimirum omnia, cartilagi-
nes,muſculos,ligamenta,partes item nutritioni famulantes,& propagandæ ſpeciei in-
ſeruientes,cordis præterea ſtructurã,& ipſius functioni miniſtrãtia organa , cerebrum
denique & huius actioni deſtinatas partes,in ſumma corporis minutiſſima quęque,ho-
rumq; omni[illegible] vſus proſequitur. Nec iſta tradidiſſe contenta eſt,ſed & quomodo hæc
omnia ex elementis [illegible]ita ſint,qualemque ex horum commiſtione conſecuta ſint tem-
peraturam,oſtendit. Poſtea cauſſas,quæ fabricam hanc & naturam conſeruant, quæq;
eandem [illegible]ſtruunt ac demoliuntur,ob oculos ponit. Tandem præſidia, quibus ea, quæ
element[illegible]um concordiam turbant , & omnis generis morbos accerſunt , propellun-
tur,edocet. Quapropter ſingularum ſtirpium,animalium, & quæ patefactis terræ fau- D
cibus eruuntur,metallorum,lapidum,gemmarum, eorum etiam quæ ex mari & aquis
extrahuntur,vires exponit. Et quis omnia,quæ medico ſunt cognoſcẽda , breui ſaltem
in capite percenſeret? Quum itaque tot & tantarum rerum peritia ornatum eſſe opor-
teat medicum,quid mirum omnis eruditionis Oceanum , rerumq; humanarum peri-

Iliad. Λ.

tiſſimum vatem Homerum,in hæc prorupiſſe verba,

Ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

Quod carmen Eobanus Heſſus optimus Germaniæ vates,ita conuertit,

Vir medicus, ſiquidem multis virtutibus vnus
Præualet, ante alios multos.

Et turſus alio in loco, E

Odyſſ. Δ.

Ἰητρὸς δ᾽ ἕκαστος ἐπιστάμενος περὶ πάντων
Ἀνθρώπων.

Honores Medicis olim decreti.

Atque hinc eſt , quod veteres Medicis, propter artis quam profitebãtur præſtantiam,
ampliſſimos decreuerint honores. Quippe Hippocrati Abderas ſanandi Democriti
cauſſa proficiſcenti, vniuerſa ciuitas , non viri tantum , ſed & mulieres , inſuperque ſe-
nes & pueri,obuiam ante portas proceſſerunt, illumque ſummis & honoratiſſimis ti-
tulis proſequentes,ſeruatorem patriæ,patremque appellauerunt. Huic quoque a Se-
natu & populo Athenienſium is honor eſt habitus, eaque relara eſt gratia, vt propter
ſeruatam a truculentiſſima peſte Græciam ei ludi decreti ſint, magniſque myſteriis ab
iis initiatus, aureaque corona mille aureorum , regio plane inſigni , donatus ſit. Era-
ſiſtrato Ariſtotelis filia genito , ob Antiochum regem ſanatum , a rege Ptolemæo filio F
eius centum aurea talenta , hoc eſt , *noſtra pecuniæ nummum aureorum ſexaginta millia nu-
merata ſunt*. Q. Stertinius, ſumus in re medica, olim Romæ habitus , duodena millia, &
quingentos aureos nũmos a Cæſarib. accepit, quũ priuato quæſtu dena quina millia in
ſingulos annos, numeratis domibus, cogere ſolebat. Romani pterea Cæſares medicis
in ſingu-

A in ſingulos annos ampliſſimum ſtipendium, ducenta & quinquaginta ſeſtertia, vt Pli-
nius auctor eſt, pendebant: quum tamen reliquarum diſciplinarum profeſſoribus cen-
tena tantum in annum numerabant. Sed deſino plura medicorum præmia referre,
quod ſciam diſcendarum artium finem non eſſe quæſtum, aut mercedem, ſed verita-
tis potius fruendæ ac inquirendæ ſtudium, & vt quam plurimis proſimus. Tantos vero
honores, ac tot præmia nullo alio nomine in medicos cõtulerunt veteres, quam quod
immẽſam eſſe illorum doctrinam perſpectum habuerunt, & ad multorum vitam & va-
letudinem tuendam ſumme neceſſariam. Vt cœcos plane & iniquos fuiſſe iudices pa-
lam ſit, qui inter profeſſores Medicis poſtremum locum aſſignarunt. Sed hæc eſt
perpetuo bonorum fortuna, vt ipſis peſſimi quique præferantur.

B

Medicina quid? CAP. III.

MEdicina a variis varie eſt definita. Ab Hippocrate quidem *in libello de flatibus* ſic fi- *Hippocratis*
nitur. *Medicina*, inquit, *eſt adiectio & ſubtractio. Adiectio quidem deficientium, ſub-* *definitio.*
tractio vero eorum, quæ in corporibus hominum redundant. Hanc definitionem Galenus *libr.*
11. Terap. methodi, cap. 12. & alus pleriſque locis citat & cõprobat: nec certe temere: nulla
enim eſt medicinæ pars, quam iſta finitione non ſit complexus Hippocrates. Quum e-
nim primæ ac maximæ eius partes ſint duæ, quarum altera ſanitatẽ tuetur, altera mor-
bos profligat: præſentem certe ſanitatem non niſi adiectione optimorum ciborum &
potuum, & ſuperuacuorum excrementorumve ſubtractione ſeruabimus: amiſſam ve-
C ro eiſdem quoque, nempe ſubtractione ciborum, vbi ex redundantia morbus natus
eſt: adiectione vero eorundem vbi ex defectu morbum contraximus, recuperabimus.
Subtractione itidem eorum medicamentorum, quæ redundantiam vacuant, & adie-
ctione eorum, quæ corpori robur adiiciunt. Quid multa? Adiectio & detractio omnes
res, quæ homini tum ad tuendam ſanitatem, quam ad præcauẽdum futurum morbum,
& præſentem profligandum adminiſtrantur, continent, ac complectuntur. Idem in li-
bello de arte, medicinam ait eſſe artem, quæ a morbis ægrotantes prorſus vindicat, &
morborum vehementiam obtundit, atque iis, qui a morbis victi ſunt, manum non ad-
mouet. In quibus enim deſperata omnino ſalus eſt, *Galeno lib. 11. Terap. Methodi cap. 9.* te-
ſte, imprudentis conſilio fuerit, apud vulgum infamare præſidia, quæ multis fuere ſalu-
D ti: Hic in *commentariis ſuis ſuper Hippoc.* aphoriſmos rectiſſime, & de ſententia Senis con-
ſuluit Galenus, *deploratos non oportere attingere, ſed magis recedere, euentu morbi prænuntiato.* *2. aphor. 29.*
Herophilus in hunc modum medicinam definire voluit: *Medicina*, inquit, *eſt ſcientia ſa-* *Herophili definitio.*
lubrium, & neutrorum. Nomen autem ſcientiæ communiter, & non proprie accipien-
dum. Cõmuniter namque ſumta ſcientia eſt quædam notitia ſiue theorematum præ- *Scientia cõ-*
ceptionumque ordine ſeſe conſequentium: & ad vitæ vtilitatem conſpirantium, *vt in-* *muniter*
fra fuſius dicemus, collectio, adeoq; idem cum arte ſignificat. Proprie vero accepta ſcien- *ſumta.*
tia, eſt certa, firma, & a ratione non declinans notitia, quæ firmis certiſque principiis
conſtat. Salubre autem, ſiue vt Græcis vocatur, ὑγιεινὸν dicitur, quod tum ſanum eſt, & q; *Salubre.*
ſanitatem tum præbet, tum indicat. Inſalubre ſiue morboſum, ſeu vt Gal. ſua lingua vo- *Inſalubre.*
E cat νοσερὸν, itidem tria denotat, q; morbo affectum & obnoxium eſt, quod morbũ affert,
quodq; morbum indicat. Quod contraria hæc intercedit, quum proprium nomẽ non
habeat, per negationem Græce οὐδέτερον, Latine vero *neutrum* dicitur, & triplex exſiſtit. *Neutrum.*
Primum quidem eſt, quod neutrius extremorum affectuum: ſecundum quod vtriuſq;:
tertium, quod nunc huius, nunc illius eſt particeps. Vnumquodq; aũt horum trifariam
dicitur. Aliquando quidem vt corpus, aliquando autem vt cauſſa, nonnunquã vero vt
ſignum. Corpus enim quod continet ſanitatẽ, & cauſſa quæ hanc tum efficit, tum con- *Salubria.*
ſeruat, & ſignum q; eandem indicat, omnia inquã hæc ſalubria dicuntur. Eadem ratio- *Inſalubria.*
ne corpora quæ morbos continent, & cauſſæ quæ hos tum efficiunt, tum fouent, & no- *Neutra.*
tæ quæ ipſos indicant, inſalubria vocantur. Nec aliter corpora, cauſſæ, & ſigna, neutra *Corpus ſa-*
F appellantur. Ceterum corpus ſalubre trifariam nominatur: ſimpliciter ſcil. in præſen- *lubre.*
tia, & magna ex parte. Salubre ſimpliciter corpus eſt, quod ab ipſo naturæ ortu ſimpli- *Simpliciter.*
cibus ac primis partibus probe temperatum eſt: & inſtrumentis, quæ ex illis conſtant,
apte compoſitum. Hoc itaq; ſemper ſalubre eſt, q; ſcilicet temperatiſſimum ſit, opti-
meq; compoſitum. Salubre vero in præſentia, q; in præſenti tempore ſanũ eſt, ipſumq; *In præſentia.*

Magna ex parte. Inſalubre corpus. Simpliciter. In præſentia. Semper.

quo tempore valet, probe temperatum eſt, apteque compoſitum, non quidem ſumma A
illa conſtitutione, ſed ſibi peculiari & propria. Quod autē magna ex parte ſalubre eſt,
haud longe abeſt ab optima conſtitutione. Inſalubre autem corpus pari modo quadri-
fariam dicitur. Inſalubre ſimpliciter corpus eſt, quod ab ipſo ortu primis & ſimplici-
bus partibus intemperatum eſt, vel inſtrumentis male compactum, vel vtrumque. In-
ſalubre vero in præſentia eſt, quod eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat. Non obſcu-
rum autem eſt, id quo tēpore inſalubre dicitur, aut partibus ſimplicibus intemperatum
aut inſtrumentis male compoſitum, aut vtrumq; eſſe. Inſalubre ſemper, quod ab ipſo
ortu, aut ſimplicibus primis partibus vel omnibus, vel quibuſdam, vel principibus in-
temperatiſſimum eſt: aut in inſtrumentis peſſime compoſitum, iiſque ſimiliter, vel o-
mnibus, vel quibuſdam, vel præcipuis, hoc eſt, quod deterrimam habet cōſtitutionem B
ab ipſo ortu, quæ per totam vitam talis durat, perſeueratque.

Magna ex parte. Neutrum corpus. Prima ſignificatione. Altera. Tertia.

Inſalubre magna ex parte corpus eſt, quod ab huius quidem vitio recedit, non-
dum tamen in medio conſtitutum eſt. Neutrum corpus trifariā appellatur. Iuxta pri-
mum ſignificatum neutrum corpus eſt, quod neutrius extremorum particeps, & ex-
quiſite medium eſt ſaluberrimi & inſaluberrimi corporis, adeoque inter vtraque am-
bigit, æqualiter diſtans. Hoc proprie neutrum appellatur, vt eſt corpus ſenum & imbe-
cillum. Iuxta alterum, quod ipſo ortu contrariorum ſimul affectuum eſt particeps, ſiue
in vna parte, ſiue in differentibus, vt eſt corpus, quod aliquam, vel aliquas partes probe
temperatas, & compoſitas, exempli cauſſa iecur & pedes: alias vero male temperatas &
conſtitutas, ventriculum nimirū & cerebrum, obtinet. Iuxta tertium, quod aliquando C
ſalubre, aliquando inſalubre viciſſim exſiſtit, vt eſt q; æſtate ſalubriter, hyeme vero in-
ſalubriter degit. Atq; hæc quidem eſt ἀδολεσχία, qua Galenus in explicatione definitio-

Herophilus ſubtilitatis ac garrulitatis ſtudioſus. Cauſſæ. Salubres. Inſalubres. Neutra.

nis Herophili ſubtilioris ſectæ, vt Plinius *lib. 26. cap.* 2. ait, cōditoris, & ad verba garruli-
tatemq; deſcendentis, vti coactus eſt. Qua tamē nihil opus eſſe intelligunt omnes, qui-
bus perſpecta ſunt ea, quæ cap. 4. libri de morborum differentiis tradit Galenus, vt in
noſtris Commentariis in eum librum exaratis, vt lib. 1. de ſimpli. medica. facult. cap. 19.
abunde demonſtrauimus. Ceterum cauſſæ ſunt itidem triplices. *Salubres*, quæ ſanita-
tem efficiunt. *Inſalubres*, quæ morbum. *Neutra*, quæ neutrum affectum procreant. Si-
gna ſunt itidem triplicia. *Salubria*, quæ præſentem indicant ſanitatem, futuram prænun-
tiant, & præteritam ad memoriam referunt. *Inſalubria* vero, quæ morbum præſentem D
ſignificant, futurum prædicunt, & præteritum in memoriam reuocant. Ad eundem
modum neutra ſunt, quæ neutrum affectum oſtendunt, prænunciant, & memoriæ tra-
dunt, & quæ nihil omnino de affectibus indicant: aut non magis ſalubrem, quam inſa-
lubrem, aut partim ſalubrem, partim inſalubrem: aut aliquando ſalubrem, aliquando
vero inſalubrem. De quibus copioſius *libr. 4. cap. 2.* dicemus. Medicina itaque ſcien-
tia eſt, non proprie preſſeque, ſed communiter ac late ſumto vocabulo, ſalubrium, in-
ſalubrium, & neutrorum. Porro quum proprie loquendo, vt ſequenti cap. fuſius do-

Medicinæ definitio alia.

cebimus, medicina ſcientia non ſit, alii hanc ſic definire maluerunt: *Medicina eſt ars ad
humani corporis ſanitatem tuendam, profligandoſque morbos comparata*, vel ita, *Medicina eſt ars
vſu, atque ratione conſtituta, corporis humani bonam valetudinem cuſtodiendi, perditamque recu-* E
perandi. Quæ itidem bonæ ſunt definitiones, quod totius medicinæ capita contineant.
Sed de medicinæ definitione ſatis.

Quod Medicina ſit ars, non ſcientia. CAP. IIII.

Scientia. Ars. Medicina cur ars.

QVVM in definitione medicinæ, quam præcedenti capite adduximus, diſerte di-
ctum ſit, medicinā artem eſſe, & nequaquam ſcientiam, neceſſarium erit, vt hoc
in capite eius rei cauſſam paulo copioſius explicemus. Quod vt ordine præſtemus, pri-
mo, quid ſit ars & ſcientia, perſpicue exponemus. Scientia proprie eſt, *quæ ex certis, in-
dubitatis, firmiſque principiis comparatur.* Vel, *eſt notitia vera, cui propter demonſtrationem fir-
miter adſentimur.* Vel, *vt ſupra eſt definita, certa, firma, & a ratione non declinans notitia.* Ars au- F
tem eſt *ex multis notionibus ſeu animi perceptionibus, vſu & exercitatione conquiſitis, atque in
vnum vitæ vtilem finem ſpectantibus, coaceruatio.* Alii ita finiunt: *Ars eſt præceptio animi,
quæ dat certam viam rationemque faciendi aliquid, quod vtilitatem, aut honeſtatem contineat.*
Proinde quum medicina, quæcunque ratione perluſtrat, ad hominum vtilitatem
referat,

A referat, & accommodet, nec ſit eorum, quæ neceſſario fiunt, ſed finem ſuum contin-
genter nanciſcitur, artis nomine hanc contineri par eſt. Neque enim medicina eſt
niſi habitus, qui cum ratione vera in faciendo poſitus eſt, quod plane arti conuenit,
vt teſtis eſt Ariſtoteles, qui libr. 6. Ethic. capit. 3. & 4. arti aduerſus ſcientiam, ſingula hæc
diſerte adſcribit, quum inquit: *Πάντες γὰρ ὑπολαμβάνομεν ὃ ἐπιστάμεθα, μὴ ἐνδέχεσθαι ἄλλως ἔχειν. ἡ μὲν
ἄρα ἐπιστήμη ἐστὶν ἕξις ἀποδεικτική· τέχνη δ' ἕξις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητική.* Hoc eſt, *omnes exiſtimamus, quæ
ſcimus ſecus euenire non poſſe. Eſt igitur ſcientia habitus, in quo vis quædam ad demonſtrandū eſt
poſita: ars vero habitus, qui in faciendo cum ratione vera eſt.* Non eſt igitur medicina, vt quiſ-
piam exiſtimaret, partim ſcientia, partim ars dicenda, tametſi multis conſtat theore-
matis, quæ ipſa quidem per ſe continet ſcientia: verum quoniā omnium inter ſe quam
B aptiſſime cohærentium & concordantium ea eſt in medicina conſpiratio, iſque con-
ſenſus, vt homo incolumis & ſaluus per eam ſeruari poſſit, æger autem in integrum re- *Introdu-*
ſtitui, ex ipſo fine, vniuerſa, artis nomen accipit. Quæ dicimus, confirmat auctor, in- *ctoris ſeu*
troductorii ſeu Medici: qui Galeno *lib. 6. Epid ſect. 2. com. 31. teſte*, Herodotus fuit: vbi in *Medici*
eum ſcribit modum: *Rationales aliqui, vt Eraſiſtratus, medicinam partim ſcientiam, vt eſt ea* *autor quis*
pars, quæ cauſſarum & naturæ cognitionem docet: partim coniecturam, vt curationem & ſigna tra- *fuerit.*
dentes partes exſiſtūt, cenſuerunt. Methodici vero in vniuerſum ipſam eſſe ſcientiam prædicant. V-
trique autem, potiſſimum vero Methodici, a veritate aberrarunt. Scientia enim eſt cōueniens, fir- *Scientia.*
*ma, & nunquam a ratione declinans notitia. Ea vero neque apud philoſophos eſt, præſertim dum
rerum naturas perſcrutantur: multo ſane minus in re medica, imo ne omnino ad homines venit.*
C *Quamobrem medicina merito ars dicatur. Siquidem ars eſt perceptionum animi & notionum cer-* *Ars quid.*
*ta qualitate & quantitate exercitatione conquiſitarum ad finem quendam vitæ vtilem ſpectantium
coaceruatio: Perceptiones igitur & ipſa humanas, & eas multitudine ſufficientes habet, vt ſit earun-
dem coaceruatio, præcipue coexercitatarum, hoc eſt, ſibi concordium ac conſonantium connexarumq;.
Quo fit vt propriiſſime ars nominetur, quod nimirum artis definitio ei conueniat, & quod animi per-
ceptiones in ea ad aliquam vitæ commoditatem ſpectent. Quippe homines ſanitati reſtituere, & in ſa-
nitate perdurare, ad vitam pertinet.* Hæc ille. Ars itaque eſt medicina, & nequaquam ſcien-
tia. Verum mox aliquis ita ſecum cogitabit: *Si medicina, vti iam oſtenſum eſt, ars exſiſtit, igi-* *Obiectio*
tur *coniectatrix erit*. Si *coniectatrix*, igitur *nulla theoremata firma, ſtabilia, & perpetua habebit.* *diluitur.*
Pro hoc nodo diſſoluendo animaduertendum, omne theorema præceptumue Galeno *Theorema*
D in lib. de optima ſecta teſte, eſſe generale & firmum. Erunt itaq; etiam ſingula præcepta *ta & præ-*
medica vera, vtilia, & iactis principiis conſentientia. *Quatenus enim ſub animi perceptionem* *cepta me-*
quodlibet præceptum cadit, eatenus verum eſſe oportet. Falſi namque *nulla perceptio eſt*. Quate- *dicina fir-* *ma.*
nus autem ad finem aliquem vitæ vtilem pertinet, eatenus vnumquodq; theorema ſiue
præceptum vtile & neceſſarium eſſe opus eſt. Coaceruationem vero perceptionum ad
præceptorum inter ſe, & ad præmiſſa principia conſenſum habere, neceſſe eſt. Quem-
admodum enim ſub vno principe ſubditorum multitudo concipitur: ſic etiam præce-
ptum ad ante iactum principium refertur. Ob id omne theorema præceptumue medi- *Tria ad*
cinæ, vt etiam aliarum artium, in primis verum eſſe debet: ſecundo vtile: tertio iactis *præceptum*
principiis conſentiens. Quæ vero talia non ſunt, & quibus vnum ex tribus iam dictis *medicina*
E deeſt, theoremata & præcepta medica dici non merentur. Quamobrem hallucinantur *requiſita.* *Medicina*
illi, qui medicinam artem coniectricem eſſe exiſtimant, propterea quod theoremata *cur conie-*
coniectatricia habeat. Non enim a theorematis (hæc enim, vt comprehenſum eſt, vera, *ctrix ars* *dicitur.*
atque adeo perpetua, firma, ſtabilia, & principiis conſentientia ſunt) ſed ab actione, &
medentium opera, quæ incertum habent euentum, ea coniectrix dicitur. Proinde vt
omnium artium præcepta firma & perpetua ſunt, ita etiam medicinæ. Verum vt non o-
mnium artium finis ſemper attingi poteſt, adeoque fit, vt illæ coniectrices ſint & appel-
lentur, quod ſcilicet incertum ancipitemue euentum habeant: ſic quoque medicina
coniectrix nominatur, quod finem ſuum non ſemper, ſed plurimum attingat. Nihil au-
tem æque medicinam, *Galeno cap. 12. libri de curandi ratione per ſanguinis miſſionem teſte*, in
ſuis actionibus coniectricem efficit, atque cuiuſque remedii quantitas. Nam etſi fre-
F quenter compertum habemus, tempus exhibendi cibi aut potus, eiuſque aut calidi aut
frigidi inſtare, tamen quantum dandum ſit, certo haud ſcimus. Idem in purgantibus et-
iam medicamentis vſu venit. Siquidem quod ægrotanti præbendum ſit medicamen-
tum, quod aut bilem flauam, aut atram aut pituitam, aut ſeroſa excrementa vacuet, ex-

quiſite nouimus, ceterum quantum dari oporteat, ignoratur. Quantitas enim, *vt libr. 3. Ther. metho. c. 3. Galenus ait*, nec dici, nec ſcribi, nec omnino percipi poteſt, vt igitur coniecturis quibuſdam colligatur, neceſſe eſt. Proinde medicinam ipſam coniectricem facit inprimis remediorum quantitas, quæ non niſi coniecturis quibuſdam deprehendi poteſt, & dein medentium actiones & opera, quæ incertum euentum habent. Cardanus *tractatu 3. ſuarum contradictionum cap. 20.* more ſuo, mirifice in hac quæſtione diſſoluenda ſe torquet, ſed ita vt rem magis inuoluat & obſcuret, quam explicet. Quapropter omnes medicinæ ſtudioſos hortor & moneo, vt tanquam peſtilentiſſimum venenum libros contradictionum Cardani fugiant, modo nolint, ſe in eas coniici ambiguitates ac difficultates, vnde ſe perpetuo extricare nequeant. A

Cardani contradictionum libri ſtudioſis medicinæ haud legendi.

Medicina ex quo artium genere. CAP. V. B

HActenus quid medicina, & quod ars, & nequaquam ſcientia ſit, demonſtrauimus. Reliquum nunc eſt, vt ex quo artium ſit genere, inquiramus. Quod vt rectius fiat, initio animaduertendum erit, artes non ex materiis ipſis, quandoquidem materiam vnam conſtat pluribus artibus ſubiici, vt lignum, exempli gratia, nauium artifici, carpentario, machinarumque ſtructori: ſicuti & vnam eandemque artem permultis vti materiis, vt verbi gratia medicæ arti, cum vna ſit, infinitæ materiæ ſubſunt, corpus nempe ſanitatem ſuſcipiens, cibi, ac potus, medicamenta omnia, & quæ ad victus rationem pertinent: ſed ex fine. Propter hunc enim & communibus actionibus & propriis præceptis atque principiis differunt. Quapropter ſi a fine, vt decet, artes iudicemus, earundem quatuor erunt genera. Vna quæ Græcis θεωρητικὴ, Latinis contemplatoria vocatur. C

Artes non ex materiis, ſed ex fine iudicandas eſſe.

Artium quatuor genera.

Contemplatoria.

Hęc eſt Galeno in *libro de optima ſecta ad Thraſibulum teſte*, quę in ſola rerum, quas inquirit, contemplatione, id eſt, cognitione & æſtimatione, ſine vlla corporis actione, finem habet, vt *Arithmetica, Aſtronomia, & Phyſica*. Siquidem nulla harum aliquam exigit actionem, ſed ipſo rei, cuius ſtudium habet, intellectu, quæuis contenta eſt. Altera Græcis πρακτικὴ, Latinis actiua dicitur, & eſt quę actiones aliquas efficit, vbi vero ab actione ceſſauit, nullum ex ſe opus oſtendere poteſt, ſed quamprimum ab agendo ceſſauerit, finis quoque vna deſinit, vt ſaltatoria, citharistica, & quæuis alia ars muſica. Nam nihil in ſaltatoria & citharistica præter ipſam actionem oſtendere poſſumus. Tertia Græcis ποιητικὴ, Latinis factiua, ſeu efficiens appellatur, quæ nimirum opificia poſtea indicat, vel quæ operis, quod in oculos incurrit, conſummatione finem accipit. Eſt itaque id artis huius finis, quod quieſcente artifice demonſtrare valemus, vt in fabrili grabatum, in pictoria imaginem, in ſtatuaria ſtatuam, in ædificatoria domum, in medicina ſanitatem. Ceterum factiuæ artes in tres diguntur ſpecies. Quædam res ipſas creant, componunt, aut nouum opus, & ea, quæ non ſunt, efficiunt, vt textoria, coriaria, & nauium ſtructoria. D

Actiua.

Factiua ſeu efficiens.

Factiuæ artes triplices.

Nonnullę, quę facta ſunt conſeruant, corrigunt ac reparant, vt nauium gubernatoria, &
1 quæ laceras veſtes, & diſruptos calceos ſuit. Aliquæ vtrumque præſtant, vt ædificatoria.
2 Huius enim duplicia ſunt opera, domus nimirum nondum exiſtentis conſtitutio, &
3 non factæ reparatio, & correctio. Quarta Græcis κτητικὴ, Latinis comparans nominatur, quæ ſcilicet nihil efficit, verum res quaſdam ſtudio & labore venatur ac conquirit: vt piſcatoria & ars feras canibus inſectandi, & quæuis venatoria. His itaque præmiſſis, facilimum eſt ſcire, e quo artium genere medicina ſit. Siquidem Galeno etiam *in lib. de optima ſecta*, & in eo quem de artis cōſtitutione inſcripſit, teſte, ex earum eſt genere, quę faciunt, & quod iam factum eſt, conſeruant, inſtaurant, ac corrigunt. Factiuam vero eſſe hinc conſtat, *habet enim aliquod opificium nempe ſanitatem, quod finita actione oſtendere poſſit:* Neque temere adiectum eſt, finita actione: In medendo namque nondum medicinæ finis innoteſcit, vtpote quæ aduerſus morbos ſemper inſtet: At vbi curationem abſoluit, tunc hominem ſanitati reſtituit. Non ſolum autem medicina ſanitatem efficit, ſed & eam, quæ adeſt, conſeruat. Quid multa? Medicina vitiatam corporis humani conſtitutionem emendat, corrigit, inſtaurat, atque adeo ſanitatem facit, eamque iam præſentem conſeruat. Eiuſdem itaque artis eſt opus efficere, & vitiatum corrigere. Non eſt igitur, cur idcirco quiſpiam geminum eſſe medicinæ finem exiſtimet. Quod tamē plerique faciunt, qui vnum eſſe eius finem putant id, quod non eſt efficere, vtpote ſanitatem: & alterum, eam, quæ eſt, conſeruare. Quum enim, inquiunt illi, per eadem præcepta eſ- E F

Comparatiua.

Medicina eſt ars factiua.

Medicina non geminum, ſed vnicum eſt finem.

A pta efficiat ſanitatem, & eandem etiam conſeruet, duplicem vtique finem habebit. Niſi
igitur euidenter eadem eſſent præcepta ad vtrunq; finem ducentia, differentium et-
iam finium diuerſæ vtique eſſent & artes, & duæ medicæ. At quoniam eadem ſunt theo-
remata, ſcopi vero euariant, vna ars vtique differentes habebit ſcopos. *Hæc illi.* Sed me-
hercle qui ita colligunt, ii ignorãt artis medicę vnicum eſſe ſcopum propoſitumue, ſa-
nitatem ſcilicet: finemque vnicum, nempe ſanitatis conſecutionem: quãuis modi con-
ſecutionis ipſius ſunt multiplices. Non mutatur autem neque ſcopus, neque finis, ſecũ-
dum variũ conſequendæ ſanitatis modum. Quippe nos, quæ nocere ſolent cognoſcen-
tes, dum ſubmouemus aduerſa & noxia, ſanitatem conſequimur. Vbi vero vita- Medicinã
mus illa, præſentem ſanitatem tuemur. Ex iis igitur, quæ hactenus diximus, omnibus fit neq. theo
B euidentiſſimum, medicinam neq; theoriticen, vel vt vulgus cõciſo vocabulo nominat, ricam, ne-
theoricam, neq; practicam, ſiue neq; contẽplatoriam, neq; actiuam, proprie loquendo que pra-
eſſe. Neq; enim in ſola rerum naturæ contemplatione, quas ſibi propoſuit conſideran- cticam eſ-
das, finem ſuum obtinet, vt Arithmetica: neque etiam vbi ab actione ceſſauit, nullum ex ſe.
ſe opus oſtendere poteſt, vt Muſica: ſed contra potius poſtquam agere deſtitit, ſuum o-
pus euidenter monſtrare valet, adeoque, vt diximus, factiua eſt. Non recte igitur, & pla- Auicennę
ne contra Galeni, cuius tamen ſe, ſi Dis placet, interpretem eſſe gloriatur, ſententiam erratum.
initio ſui vaſti Canonis medicinam partim eſſe theoriticen, partim practicẽ docet, quũ
neutra harum ſit, *vt iam oſtendimus*, ſed potius factiua. Non eſſe autem medicinam theo-
riticen, diſerte *libr. 1. de placitis Hippocratis & Platonis*, iis teſtatur verbis Galenus: *Hippo-*
C *crates quidem theoriticen contemplatoriamue artem minime tractauit. Plato vero contemplatoriam*
philoſophiam nobiliorem eſſe putauit. Quinetiam Auerrhoes *libr. 6. collectaneorum cap. 1.* per-
ſpicue Auicennæ explodit opinionem, medicinam factiuam eſſe artem, ratione, & ex-
perimento inuentam, quæ tum ſanitatem tueatur, tum morbum propellat, ſcribens.
Proinde medicinam, Arithmeticam, Muſicam, Aſtronomiam, Iuris prudentiam ſeca-
re in Theoricam & Practicam, id eſt, contemplatiuam & actiuam, recentiorum eſt in-
uentum. Id quod non alia de cauſſa fecerunt, quam quod illi θεωρήματα, quæ Cicero præ-
cepta interpretatur, huic vſum & accommodationem præceptorum ad exempla tri-
buerunt. Quo ſane modo artes omnes in contemplatiuam, & actiuam diuidi poſſunt.
Non itaque ad finem, ex quo artes omnes iudicandæ ſunt, reſpexerunt, adeoque ambas
D voces impropie vſurparunt. Quapropter vt medicinæ ſtudioſi errorem hunc perſpi-
cue cognoſcerent, artium diuiſionem paulo exquiſitiorem a Galeno proponere vo-
luimus.

Quot in vniuerſum medicinæ partes. CAP. VI.

QVum abunde iam oſtenderimus quid medicina, quodq; ars, & quidem factitia ſit,
reſtat, vt quot ſint huius partes, explicemus. Sunt autem numero quinque, & vni-
uerſæ Græcis appellationibus donatæ. Prima φυσιολογικὴ dicitur, & eſt, *quæ vniuerſam homi-* φυσιολογι-
nis naturã & conſtitutionem indagat, ac perquirit, hoc eſt, quæ de hominis elementis, humoribus, ſpi- κὴ.
ritibus, temperamentis, partibus, earumq; facultatibus, & actionibus tractat. Ad eam igitur me-
dicinæ partem ſpectant Galeni libri, *de elementis*, *de temperamentis*, *de facultatibus natura-*
E *libus, de fœtus formatione*, *de ſemine*, *de placitis Hippocratis, & Platonis*, *de adminiſtratione anato-*
mica, *de vſu partium humani corporis*, & id genus aliis. Hos idcirco naturales vocat, quod Naturales
ſcilicet de humani corporis natura tractent, & in iis cauſſæ conſtitutionis partium to- libri.
tius animalis, & humani corporis aſſignentur. Altera eſt, ὑγιεινὴ, *quæ ſanitatem tuetur, &* ὑγιεινὴ.
quo minus in morbos incidat, corpus præcauet. Ceterum ſanitatis cuſtodia e quatuor rebus
pendet, admouendis, educendis, faciendis, & extrinſecus incidentibus. Admouendo-
rum autem nomine, *cibus, potus, & ſi quid medicamentorum intro ſumitur, etiam aer attractus*
intelligitur. Faciendorum vero, *frictio, ambulatio, vectio, equitatio, & omnis alia corporis ex-*
ercitatio. In hoc genere continentur *ſomnus, vigilia, venus, animi affectus.* Foris incidunt
aer nobis circundatus, vnguenta, lauacra. Educenda, quæ in aluo, iecore, liene, venis, & arte-
F riis, reliquiſque corporis partibus excrementa colliguntur. Hãc partem in libris, quib.
de tuenda ſanitate titulum indidit, & in iis quos de alimentorum facultatibus, ac in eo,
quem de boni & mali ſucci cibis inſcripſit Galenus abſolutiſſime tradidit. αἰτιολογι-
Tertia αἰτιολογικὴ, & alio nomine παθολογικὴ dicta eſt, *quæ cauſſas, affectus præter naturam,* κὴ. παθολογι-
& ſymptomata inquirit. Ad hãc medicinæ partẽ pertinẽt Galeni libri *de morborũ & ſympto-* κὴ.

Digitized by Google

σημειωτικὴ.

tum differentiis inſcripti. Quarta σημειωτικὴ, indicia tradit, quæ & integram & aduerſam va- A lerudinem luculenter demonſtrat, atq; adeo præteritorum cognitionem, præſentium inſpectionem & futurorum prædictionem continet. Ad eam medicinæ partem ſpectãt Hippocratis libri omnes, quibus titulum fecit *de præſagiis*. Item Galeoi libri *de laborantibus locis, de iudiciis, de diebus decretoriis, de differentiis febrium, de prænotione, de differẽtiis pulſuũ, & de prædictione ex pulſibus*.

θεραπευτική.

Quinta θεραπευτικὴ, *eſt quæ legitimorum præſidiorum admotione morbum propulſat, ſanitatemque reſtituit, & in ſumma, medendi rationem docet*. Ad has itaq; quinq; partes, ex quibus medicina conſtituitur, & nequaquam ad finem medicinę reſpicientes

Cur nonnulli medicinam in theoricã & practicam faciant.

nonnulli medicinam partim theoriticen, partim practicen faciũt. Nam eam partẽ quæ vniuerſam corporis humani naruram & conſtitutionem ioquirit: itemq; eam, quæ affectus præter naturam indagat, & eam eriam, quæ ſigna tradit, cum omnes in contempla- B tione & ſimplici rerum cognitione verſentur, theoriticas appellãt. Eam vero, quæ ſanitatẽ tuetur, & eam quæ morbos propulſat, quod in actione conſiſtant, practicas. Verum quum artes ipſæ ex fine, vt dictum eſt, iudicandæ & diſtinguendæ ſint, hæc ſectio abe. ruditis omnino, tanquam inutilis, & a veterum ſenꝫentia euarians, contemnenda erit.

Quot medcatricis medicinæ partes. Cap. VIII.

Διαιτητική.

HActenus quot ſunt in vniuerſum medicinæ partes, qua potuimus breuiſſime monſtrauimus. Nunc quod poſtrema pars nempe θεραπευτικὴ, in alias tres, eaſq; pręcipuas medicinæ partes digeratur ſcilicet διαιτητικὴν, φαρμακευτικὴν, καὶ χειρουργικὴν, oſtendemus. Διαιτητικὴ eſt, *quæ victus ratione morbis medetur*. Vel *quæ curandi rationem per victum tradit*. Victus

Victus nomen.

vero nomine non ſolum cibus & potus, ſed & exercitatio, ſomnus, vigilia, in ſumma, o- C mnes res non naturales medicis vocatæ, de quibus paulo poſt ordine diſſeremus, intelliguntur. Hæc vtique potiſſima medicinæ pars eſt, ſine qua reliquæ duæ partes, quæ curandis morbis præſunt, conſiſtere ſuoq; munere fungi nequeunt. Hanc inprimis Hippoctates multis in locis ſuorũ monimentorũ, præſertim vero in Aphoriſmis, & in trib. de victus ratione morborum acutorũ libris, diligenter excoluit. Quæ eo accuratius nobis inquirenda & diſcenda erit, quod ſæpenumero leuiſſimum etiam in victus ratione erratum in acutis morbis admiſſum, maximi iocũmodi & irreparabilis damni, imo nõnunquam interitus ægri, cauſſa ſit. Quod multis certe in locis Hippocrates & Galenus

Notatur noſtri ſeculi medicorum oſcitantia.

luculeoter demonſtrarunt, & idipſum quoq; quotidiana experientia confitmat. Quapropter mirari ſatis non poſſum quorundã noſtri ſeculi medicorum oſcitantiam dicam D an temeritatem potius, ignoro, qui eius partis in profligãdis morbis nullam prorſus, aut perexiguam ſaltem rarionem habent, præclare actum eſſe cum ægroto exiſtimantes, ſi vnam aut alteram formulam illi, quã receptã nominant, ex qualibuſcunq; medicamentis, ſibi maxima ex parte ignotis, concinnatam corraſerint, & ad Seplaſiarios ſuos, æque imperiros, imo multo illis indoctiores, tranſmiſerint, nihil curantes, qua æger victus ratione interim vtatut. Quam enim hoc damnoſum ſit ægrotantibus, & Hippocraris, Galeni aliorumque veterum medicorum inſtituto alienum, nemo ſane qui monumenta illorum quæ poſteritati reliquerunr, introſpexit, ignorare poteſt.

Φαρμακευτική.

Φαρμακευτικὴ eſt, quę medicamentis intra & extra corpus admotis medetur. Sũt vero hæc ipſa dupiicia, nẽpe ſimplicia & compoſita. Ad exquiſitam igitur curandi rationem E

Simpliciũ medicamẽtorum cognitio medico neceſſaria eſt.

inprimis ſimplicium medicamẽtorum cognitio neceſſaria eſt. Nã vt ridiculũ, imo turpe prorſus eſt, fabrum lignarium ſerram aut aſciam, ſutorẽ ſubulam, ſartorem forficem ignorare: ſic etiam merito ab omnibus ridebitur ac contemnetur medicus, qui eius quã profitetur artis materiam, quæ illi in propulſando morbo inſtrumenti vice eſt, non ſatis perſpectam habet. Quocirca merito reprehendendi veniunt noſtræ ætatis medici, qui omnes propemodum curãm cognoſcendarũ ſtirpium in Seplaſiarios, homines magna ex parte indoctiſſimos, aur ſtolidas certe mulierculas reiiciunt, cũ tamen, ſi modo recte mederi velint, harum non ſolum facultates, ſed & faciem ac formam, ne ſcil. adulterinas pro legitimis vſurpent, cognoſcere illos oporreat.

Qui ſcriptores ad ſimpliciũ cognitionem conſequẽdam neceſſarii.

Ad quam ſane cognitionem conſequendam prodetir, vt ex Græcis auctoribus le- F gant Theophraſtum, Dioſcoridem, Galenum, Paulum, Aetium, Oribaſiũ, Actuarium & Symeonem Sethi. Neq; enim veteres duntaxat Græci ad recte cognoſcẽda ſimplicia medicamenta ſunt adhibendi, ſed etiam poſteriores, recentioreſque: quod ſcilicet illi multa protulerint, literiſque mandarint, quæ prioribus incognita, & indicta prorſus fuerunt

A fuerunt: & quorum hodie frequēs eſt in officinis medicorum vſus. Inter Latinos, quem in hoc negotio conſulant, præter Plinium, ex veteribus neminem habent. Is enim, quod plerique faciunt, iis, qui ſtudio agnoſcendarum ſtirpium tenentur, minime contemnendus erit, quod in eo multarum rerum, herbarumque hiſtoriæ reperiantur, quæ a nullo alio vel Græcorum, vel Latinorum, qui ſaltem hodie exſtent, traditæ ſunt. Habet tamē is in percenſenda ſimplicium hiſtoria ſuos errores, quo nomine, vt cum iudicio & delectu pleraque illius legas, oportet. Neque etiam propter vetuſtatem omnino contemnendus erit *Apuleius, Platonicus Philoſophus*, cuius de aliquot, nec iis ſane paucis, ſtirpibus exſtat ſcriptum. Arabum *de ſtirpibus* Commentarii ideo legendi ſunt, quod pleraſque Græcis incognitas deſcripſerint. In iis tamen legendis acri iudicio o- B pus erit, quod non raro vnam pro altera pingant, nec ſatis diſerte, quas tractandas ſuſceperunt, explicare poſſint, & quod multis erroribus eorundem ſcripta referta ſint. Inter hos vero vnus Serapion omnibus ceteris præferendus erit, vt qui in hoc genere reliquos omnes ſuperarit. Is enim non ſolum ea, quæ a Dioſcoride & Galeno ſunt de ſtirpibus prodita, verum etiam ab aliis Arabibus, ſe vetuſtioribus, literis mandauit, & vno in volumine complexus eſt. Eſt vero & hoc etiam nomine præ aliis legendus Serapion, quod ex huius cum Dioſcoride collatione, multa iniuria temporis, & librariorum culpa deprauata loca, priſtino nitori reſtitui, ac emendari poſſint. Adhibendum vero in eo quoque legendo iudicium, ne falſa pro veris temere arripiantur. Nam in eo vbi Arabum de ſtirpibus, aliaque materia medica refert opiniones, mira rerum con- C fuſio eſt, vt certe iudicio exquiſito iis, qui illas excurere volunt, opus ſit. Porro ad recte cognoſcendas ſtirpium tum effigies, tum facultates, non parum, vt ſperamus, adiuuabunt ſtudioſos commentariorum noſtrorum de ſtirpium hiſtoria tomi duo: in quibus non ſolum ſingularum quanta potuimus perſpicuitate ac breuitate, hiſtorias expoſuimus, verum etiam viuas & exquiſita ratione expreſſas earundem imagines intuentium oculis ſubiecimus. Qui ſane eo nomine gratiores eſſe debent, quod ad viuas herbas ſtudioſos quaſi manu ducant, & in inquirendis ſtirpibus eos plurimum dirigant, & quaſi in rem præſentem perducāt. Quod vt plane præſtare poſſent, vniuerſas ſtirpium effigies maiori forma pingi curauimus. Nam quæ in anguſtum redactæ ſunt, quod plagiarii plerique noſtras deformantes ac deprauantes faciunt, ſingulas herbarum partes D exprimere non poſſunt. Debent itaque multis nominibus maiores eſſe minutioribus cariores. Ceterum quum non omnes corporis præter naturam affectus ſimplices, ſed ex iis non pauci compoſiti ſint, atque adeo ad hos propulſandos, non ſimplicibus, ſed compoſitis medicamentis opus ſit, componendorum quoque medicamentorum rationem teneamus, neceſſe eſt. Quam certe optimam Galenus in libris *de compoſitione medicamentorum generalium, & localium tradidit*.

Plinius in cognitione ſimplicium non contemnendus, cum iudicio tamen legendus. Apuleius. Arabes. Serapion. Autoris de ſtirpiū hiſtoria commentariorum tomi duo. Magnarum picturarū quis vſus. Compoſitorū medicamentorum vſus neceſſarius.

Atq; optandum ſane eſſet, vt illum hodie in componendis medicamentis potius quam Arabes ſequeremur. Et e re quoque tum medicorum, tum ęgrorum eſſet, vt illius compoſitiones in vſum quotidianum reuocarentur. Nam etſi quædam in eius compoſitionibus reperiantur medicamenta ſimplicia, parum hodie cognita aut prorſus igno- E rata, tamen cogitandum idem etiam in Arabum nobis compoſitionibus vſuuenire, vt quam plurima ſcilicet in iis ſimplicia ignoremus. Et quod nobis ſuccidaneorum libellum reliquerit Galenus, facile quid in eorundem, quæ nobis incognita ſunt, nec haberi hodie poſſunt, vicem ſit reſtituendum, ex eo cognoſcemus. Verum quum conſtet Galeni compoſitiones multas iniuria temporum intercidiſſe, præſtat illi adiungere recentiores Græcos, Paulum, Aetium, Actuarium, & præſertim Nicolaum Alexandrinum vnguentarium, quem hodie non ſine multorum riſu, præpoſitum nominant, μυρεψὸν vocē in hanc linguæ Gręcę ignorantia immutantes. Arq; hūc certe præ aliis confert legere, quod ex huius præſcripto omnes hoc tempore Seplaſiæ ſua cōponant medicamēta. Quū vero de hoc auctore hactenus vix ſextam partem, eamq; multis in locis F deprauatam exſtare intelligerem, vt hunc integrum haberēt deinceps tū Medici, tū Seplaſiarii, nō piguit nos eius laboris, vt illū e Græco ſermone in Latinū cōuerteremus. Et debet ſane vtriſq; noſtra opera eſſe hoc ſaltē nomine grata, q̃ ſuas, quib. hactenus vſi ſūt cōpoſitiones ex noſtra cōuerſione emēdare; & ſi qua in illis defuerunt, hinc reſtituere poſſint. Siquidē perſpicue ex ea deprehēdent nullā fere eſſe in officinis medicorū Ni-

Galenus in compo nēdis medicamētis imitādus. Galeno in compoſitionibus medicamēturum qui adiungendi. Præpoſitus pro μυρεψὸν dixerunt Græcæ linguæ imperiti. Nicolaus Myrepſus a Fuchſio cōuerſus.

Quæ ad recte componenda medicamenta requirantur.

colai compoſitionem, quæ omni ex parte legitima ſit, & in qua non aliquid vel deſide- A retur, vel perperam adiectum ſit. Quod vero ad nouas attinet compoſitiones, qui illas vaſte componere ſtudet, is principio curet, vt exquiſitam ſimplicium habeat notitiam. Dein, vt noſtratia & cognita, potius quam peregrina & ignota ad compoſitiones adhibeat. Quod ſi peregrina etiam ad medicamentorum compoſitionem accerſere voluerint medici, vt legitima & nequaquam ſpuria ſint, dent operam. Longiſſime vero ab hoc inſtituto abſunt noſtri temporis medici, qui ſuis compoſitionibus ea potiſſimum adhibent medicamenta, quæ nec ipſi, nec Seplaſiarii, illorum miniſtri agnoſcunt. Hi ſane ſunt, qui ſe nihil effeciſſe arbitrantur, niſi Indiam, Æthiopiam, Arabiam, & illos extrema orbis parte ſitos Garamantas coniungant, & a tribus mundi partibus conquiſita remedia corradant. Quorum profecto medicorum inſignem ſtultitiam, & inanem B oſtentationem, Plinius *lib. 24. cap. 1.* eleganter admodum iis depingit verbis. *Poſtea*, inquit, *fraudes hominum & ingeniorum capturæ, officinas inuenere iſtas, in quibus ſua cuique homini venalis promittitur vita. Statim compoſitiones & miſturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in medio æſtimantur, vlcerique paruo medicina a rubro mari imputatur, cum remedia vera quotidie pauperrimus quiſque cœnet.* Hæc ille. Iam dictis ſimiles ſunt, qui ſuis compoſitionibus falſa & adulterina pro veris ac legitimis miſcent. Quales certe ſunt, *qui pro vero acoro, vulgari illo & paluſtri vtuntur*. Item, *qui adulterinis, eupatorio, ſerpentaria, ſcordio, endiuia, & id genus multis aliis, admoniti etiam ſæpenumero, & erroris manifeſte conuicti, vti non ceſſant.* In quos certe præfractos aſinos magiſtratum animaduertere deceret, ne ſubinde illis impune in vitam hominum graſſari pro arbitratu ſuo liceret. Redarguendi quoq; ſunt C huius ætatis medici quidam, qui in corradendis medicamentis ſimplicibus nullum plane modum faciunt. Nam dum componunt ſua medicamenta, laudem aliquam ſibi comparare ſtudent ex eo, quod infinita fere medicamenta miſcent. Atque in hoc quidem ſtudio alter alterum ſuperare conatur, dum quiſque ſe quidem eo doctiorem aliis eſſe putat, quo plura miſcuerit medicamenta. Sed ſtulti mehercle homines, vt qui non quam bene, ac recte, ſed quam copioſe componant medicamenta, vnice ſtudent. Quapropter euenit, vt dum ſuis cupiditatibus temere indulgent, eruditionemque oſtentare ſtudent, imperitiam ſuam potius prodant, ac doctis omnibus ſe ridendos exhibeant, proque ſperata gloria, ignominiam non leuem ex monſtroſis iſtis, nulloque artificio concinnatis, & a ratione abhorrentibus compoſitionibus conſequantur. Præſtat itaque D pauca, & ea quidem cognita, legitima, & optima ratione inter ſe miſta, quam infinita, nec omnia ſatis perſpecta, & maxima ex parte adulterina, nullaque arte ac ratione inter ſe confuſa, compoſitionibus medicamenta ſimplicia inſerere. Quæ vero ſit legitima componendorum medicamentorum, ac formularum ratio, & iis temporibus vſitata, *in tribus libris ea de re exaratis* tradidimus ita perſpicue, vt ab omnibus intelligi, ac cognoſci poſſint.

Medicorum noſtri temporis in componendis medicamentis ſtultitia & inſania.

χειρουργική.

Tertia medicatricis medicinæ pars χειρουργική, dicta eſt, quæ manibus medetur. Hanc Galenus multis in libris magna cum laude docuit, nempe libris *Therap. methodi Tertio, Quarto, Quinto, & Sexto*: item in *Commentariis quatuor in librum Hippocratis de articulis, & in tribus aliis in librum eiuſdem de fracturis, in Commentariis quoque in librum Hippocratis de vul-* E *nerarii medici munere conſcriptis.* Deniq; *in Commentariis in librum Hippocratis de vlceribus, & vulneribus capitis*, & multis aliis libris, qui non exſtant, ſed vel temporis iniuria interciderunt, vel apud inuidos quoſdam βιβλιοτάφους latent, & cum blattis & tineis egregie rixantur. Ad chirurgiam exercendam conducit etiam *ſextus Pauli Aeginetæ liber, quem tamen ex Galeni libris, vt alios omnes, expilauit.* Diſcenda vero hæc medicinæ pars omnibus medicis erit, ſi non hoc nomine, vt illam exerceant, ideo ſaltem, vt adſtantes chirurgis quid faciendum ſit præſcribere, & eorundem errata, quæ fere quotidie multa admittunt, reprehendere, corrigere, & prohibere poſſint.

Quot medicorum ſectæ. Cap. VIII.

Secta quid.

CVM abunde iam de medicinæ partibus dictum ſit, reliquum eſt, vt vnde hæc ars F comparari queat, monſtremus. Varia vero ea de re opinati ſunt medici, ideoque in varias etiam ſunt ſciſſi ſectas. Secta autem, vt hinc ordiamur, *eſt dogmatum coaceruatio, quæ ſe mutuo conſequuntur, aut conſequi apparent, vel putantur*, vel, *ſecta eſt multitudinis dogmatum artificioſe conſtructorum, atque ad vnum finem relatorum conſenſus.* Celebres vero in me-

Tres medicorum celebres ſectæ. Empirici. Obſeruatio. τηρητικοί. Experientia quid. Memoria,

A in medicina ſectæ tres fuerunt, nempe *Empirica*, *Methodica*, & *Rationalis*. Primæ ſectæ auctores ſolam experientiam arti ſatis eſſe affirmabant, hacque de cauſſa non vt ceteri ab inuentoribus, ſed ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας, hoc eſt, *ab experientia*, ſe *Empiricos* nominauerunt. Neque enim veluti *Rationales* ſeu *dogmatici* artem indicatione ſimul & experimento conſtare putabant, ſed experientiæ totam inniti, quam & eorum obſeruatione, quæ ſæpe ſimili modo contigerunt, conflari affirmabant. Neque enim obſeruatio eſt niſi experientia. Proinde τηρητικοὶ alio nomine, quaſi dicas *obſeruatores*, appellati ſunt. Eadem itaque eſt, *Galeno etiam in lib. de optima ſecta teſte*, obſeruatio, quæ experientia. Quapropter experientia eſt eius, *quod ſæpius, & eodem modo viſum eſt, comprehenſio ſeu obſeruatio, & memoria.* Siquidem omnis generis experientias, communi nomine *memoriam* appellauerunt.

μνημονευτικοί. θεώρημα. Indicatio.

B Hinc etiam μνημονευτικοὶ, id eſt, *memores* ſunt dicti. Memoriam autem eorum, quæ vt plurimum in iiſdem malis idem efficere deprehenderunt, θεώρημα vocauerunt. Summa itaq; illius cautio fuit, ne quis vllo pacto ab indicatione quippiam inueniri opinaretur. Eſt autem indicatio, *vt Gal. in lib. de optima ſecta ſcribit*, comprehenſio iuuantis vna cũ nocentis comprehenſione cũ re indicante ſimul adueniens, ſine obſeruatione: aut ratiocinatione. Vel breuius & apertius, *Indicatio eſt cognitio iuuantis & nocentis, quæ cũ re, quæ iuuamento eget, cognita ſimul aduenit, abſq; obſeruatione & ratiocinatione.* Quod n. iuuat, primo cognoſcendũ eſt, & eadẽ ratione poſtea ꝙ nocet, deprehenditur. Quæ itaq; per indicationem comprehenduntur, & inueniuntur, in natura rei ſunt deſignata: percepta enim natura eius, quod nos ad agendum mouet, & moliendum aliquid impellit, protinus etiam vna

C cum eo quid agendum ſit, & quid fugiendum ſit, quaſi digito oſtendit. Vnde ἐνδείξεως, indicationiſq; nomen ductum eſſe intelligitur. Exemplo res planior fiet: *Qui quid morbus ſit, qualiſq; eius natura cognoſcit, is ſtatim etiam nouit, quid faciendum ſit.* Quũ n. morbi natura, corporis noſtri naturę inimica & infeſta ſit, ſui ablationẽ mõſtrat, nulla interim adhibita nec obſeruatione, nec ratiocinatione. Proinde ꝙ febricitantib. frigida cõueniant, ita indicãte febris natura cognoſcimus. Cõtra calida illis obeſſe ſcimus, ꝙ hęc cõtraria ſint iis, quæ prodeſſe morbus indicauit. Id nec obſeruatio, nec ratiocinatio facit. Nã obſeruatio ſeu experientia rerũ naturã nõ expẽdit, ſed longo rerũ vſu ſe tuetur. Quapropter ea in omnib. vtunť Empirici. Ratiocinatione quoq; ſiue demõſtratione non eſt opus: ꝙ rei natura propoſita, ſtatim quid cõferat, aut quid obſit, cognoſcimus, nec vt ratione a-

αὐτοψία. Fortuita. περίπτωσις. Conſulta. αὐτοσχέδιον. Tranſitus ad ſimilia.

D liqua abditas cauſſas inquiramus, oportet. *vt lib. 5. cap. 1. fuſius dicemus.* Ceterum cognitio, quæ ex propria inſpectione, quam αὐτοψίαν Græci dicunt, habetur, iiſdem triplex erat, nempe *fortuita, conſulta*, ſiue *ex inſtituto noſtro apparens*, & *imitatrix*. Fortuita quæ Græce τυχικὴ nominatur eſt *quæ ſine humano conſilio, vel caſu, vel natura euenit.* Caſu, *vt ſi quis cui occipitium dolore afficiatur, ex alto deciderit, atq; inde vena frontis recta diſrupta & inciſa, ſanguineque effuſo iuuetur.* Natura, *vt ſi febricitanti ſanguis ſponte per nares effluxerit, ſtatimque deſinat febris.* Huius generis iuuantia & lædentia φυσικὰ, hoc eſt, *naturalia* vocabant. Eam quidem inſpectionem, quæ fortuito, & inconſulto, neque ex inſtituto noſtro accidit, περίπτωσιν quaſi *incidentiam* dicas, aut *fortuitam occaſionem*, appellarunt. Conſulta vel ex noſtro inſtituto apparens cognitio eſt, quæ ex propoſito noſtro accidit: vt ſi quis *in febre perdite*

E *ſitiens, ad bibendam aquam, vel mala granata edenda coactus, febrem euaſerit: vel in monte aliquis a ſerpente ictus herbam, quæcunque ſibi oblata fuerit, vulneri adhibens, ſanitatem inde recuperauerit: vel ſi quis ſomnis admonitus venam in morbo tundens, ſanitatem conſecutus fuerit.* Hæc quia præpropera eſt ac ſubita quaſi, ideo αὐτοσχέδιον, id eſt, *ſubito factam*, vel ex tempore paratam nuncupauerunt. Tertia cognitio illis μιμητικὴ, id eſt, *imitatrix*, eo quod imitatione comparatur, dicebatur. Fit vbi quiſpiam imitatur, quod ſemel, aut bis, aut etiam frequenter effectum conſpexit. Quæ quidem vltima cognitio, ipſorum artem maxime conſtituiſſe videtur. Quoniam vero Empiricis interdum morbi quidam incogniti occurrebant, vel quorum non habebant ſatis explorata remedia, inſtrumẽtum quoddam ad inuenienda remedia commenti ſunt, nempe τὴν τοῦ ὁμοίου μετάβασιν, id eſt, *tranſitum tranſ-*

F *greſſionemue ad ſimile*: quo vtentes idem ſæpe auxilium a malo ad ſimile malum transferunt. Item a loco ad locum, a remedio prius cognito ad ſimile veniunt. A malo ad malum, *vt ſi ab eryſipelate ad herpetem transferunt.* A loco ad locum, vt *ſi a brachio ad femur.* A remedio ad remedium, vt *ſi in diarrhœa a cotoneo malo ad meſpilum ſe transferunt.* Deniq; experientia fit ex hiſtoria, vbi nimirum diſcunt, quod ab aliis eſt obſeruatum. Quapropter

ab αὐτοψίας differt. Sic enim appellant, quod ipſi viderunt: hiſtoriam autem quod ab aliis A
Hiſtoria. acceperunt. Hiſtoriam namq; vocant *rerum ſæpius circa eadē probatarum narrationem*. Quū
enim frequenter oriantur morbi quidam, ad quos nullum auxilium ab ipſis eſt obſerua-
tum, vt in hac difficultate aliquibus etiam remediis abundarent, neq; fortuitum exſpe-
ctarent euentum, hiſtoria vſi ſunt. Neq; hac ſolum de cauſſa, verum etiam vt breuior eſ-
ſet traditio. Quum enim Empirici ad ſymptomatum συνδρομὴν reſpiciant, & conuenientē
ex eis curationē accipiant & obſeruēt, idq; nec malo cognito, nec cauſſa inquiſita: fieri
autem non poſſit, vt vnus in omnib. ſymptomatis obſeruationem faciat, ne quis omne
vitæ curriculum, diſcendo tantū conſumat, ſed & aliquādo arte vtatur, ad medicādum
συνδρομὴ Empirica. vtilem eſſe hiſtoriam aſſeruerunt. Ceterū συνδρομὴ Empirica, *vt lib. 2. Therap. methodi, mul-
tiſq; aliis locis teſtatur Galenus*, non eſt, niſi ſymptomatum, quæ in laborante ſunt loco, con- B
curſus, coaceruatio, & congeries.

Hactenus quę fuerit olim prima medicorum, nempe Empirica, ſecta, quam potui-
mus breuiſſime adumbrauimus: reliquum eſt igitur, vt alterius ſectæ, methodicæ nimi-
Methodica. rum, placita ſuccincte quoque perſtringamus. Huius itaq; ſectæ medici ſeſe *Methodicos*
nominabant nulla alia de cauſſa, quam quod methodum ſeu rationem artis compen-
diariam ſequerentur. Siquidem illi neq; longam, neq; difficilem eſſe medicinam dice-
bant, ſecus atq; Hippocrates: ſed breuem, facilem, perſpicuam, & quæ tota ſex menſib.
promtiſſime perdiſci poſſet. Quare non verbotenus tantū cū reliquis ſectis diſceptabāt,
ſed etiam multa artis opera nouabant. Nam neq; laborantem locum ad curationis indi-
cationem quicquam prodeſſe affirmabant, neq; cauſſam, neq; ætatem, neque tempus, C
neq; regionem, neq; virium ægrotantis inſpectionem, vel naturæ, vel ipſius habitus, ne-
que conſuetudinem, neque diſſectionem. Neglectis enim iis omnibus, a ſolis pathe-
matis remedii indicatione petita, eandem ſufficere aſſerebant. Nihil autem ab iis ſpe-
κοινότητες. Communitas quid ciatim, ſed communiter generatimque ſtatuebant, atque iam κοινότητας, hoc eſt, *commu-
nitates* nominabant, quæ vbique & in ſingulis pathematis ſunt: vt communitas de Me-
thodicorum ſententia non ſit, niſi res in pluribus eadem. Atq; horū ſane quidam, Theſ-
ſalii nimirum aſini, morborum omnium, qui ex victus ratione proueniunt, alii ſimpli-
citer omnium, duas communitates, & tertiam quandam ex illis miſtam oſtendere nite-
στέγνωσις ῥόος. στεγνὸν. ῥοῶδες. Adſtrictio. Fluor. Complexus miſtione. bantur. Nominabant vero has ipſas στέγνωσιν καὶ ῥόον, vel στεγνὸν καὶ ῥοῶδες, id eſt, *adſtrictionem &
fluorem, vel adſtrictum & fluens*. Adſtrictionem autem dixerunt eſſe *meatuum denſitatem,* D
& neceſſariorum excrementorum ſuppreſſionem. Fluorem vero *immodicam meatuum rarefactio-
nem, & eorum quæ retineri debuerant, excretionem*. Quum autem ſimul ſupprimerentur & ef-
ferrentur, complexū miſtionemue tum conſtitui affirmabant, quemadmodū in oculo,
qui phlegmone ſimul & defluxione laborat. Siquidem phlegmonen, quæ illis adſtrictū
malum erat, quum non ſola nunc, ſed cum defluxione in vno eodemque loco orta eſt,
malum compoſitum miſtumq; eſſe dicebant. Ceterum indicationem eius, quod confert, in
adſtrictis quidem laxitatem eſſe, in fluentib. vero ſuppreſſionē aſſerebant. Verbi gratia,
*ſi genu tumore laborabat, relaxandum eſſe aiebant: ſin aluus aut oculus fluxione vexabatur, cohiben-
dam atque comprimendam præcipiebant*. In miſtis autem, ei quod vrgeret, vtpote magis in-
feſtanti, periculumque minitanti, reſiſtendum. Hoc idem eſt, quod illi vehementiori E
occurrendum eſſe potius, quam alteri, dicebant.

Rationales ſeu dogmatici. Tertia ſecta eſt eorum, qui ſe a ratione, cui innituntur, rationales & dogmaticos
nominant. Hi ſane naturam corporis, cui mederi conantur, diligenter perdiſcunt,
omnium ſignorum exquiſita habita ratione, cauſſarū omnium, in quas quotidie corpus
incidens, vel ſalubrius, vel inſalubrius ſeipſo efficitur, vires inquirūt. Pręter hęc aeris ēt,
aquarum, locorum, regionumq; naturæ, vitæ, ſtudiorum, ciborum, potuū, & conſuetu-
dinum medicum peritum eſſe oportere aiunt, vt morborum omnium cauſſas, & reme-
diorū facultates inueniat. Inſuper eū eſſe, q coniicere, & ratiocinari poſſit, medicamētum
huiuſmodi facultate præditum, ſi huic generi cauſſæ adhibeatur, certum aliquid effe-
cturum eſſe. Negant enim illum inuenire remedia poſſe, priuſquam in iis omnib. mul- F
tifariam ſit exercitatus. Curationis denique indicationes non ſolum ab ipſo effectu, ve-
rum etiam ab ægrotantis viribus, necnon ab ætate anni, tempore, ægri natura, regione,
partibus corporis, & aliis omnibus, quæ paulo ante commemorauimus, elicere, cōgru-
entiaq; morbis ſemper accōmodare præſidia, in ſumma, ſemper cōtraria affectib. præ-
ter na-

A ter naturam miniſtrare medicum debere affirmant. Ceterum non eunt inficias, experientiam quoque eſſe neceſſariam, negant tamen per eam omnia poſſe inueniri. Siquidem duo ſunt inſtrumenta apud omnes homines ad res inueniendas neceſſaria, & quæ fidem faciunt iis, quæ recte ſunt inuenta, nempe ratio & experientia. Quapropter ad experientiam aditum commode fieri non poſſe, niſi per aliquam rationem contendunt, quod alias incerta parumque ſibi conſtans, &, *vt Hippocrates ait*, periculoſa, fallaxque ſit. Atque hæ quidem tres præcipue medicorum fuerunt ſectæ.

Experientia neceſſaria, atqui non ſola. Duo inſtrumenta ad res inueniendas neceſſaria.

Qui trium ſectarum principes exſtiterunt. CAP. IX.

PRioris ſectæ, quam Empiricam vocarunt, auctor & princeps exſtitit Philinus Cous, qui primus eam a rationali ſeparare auſus eſt, occaſione ab Herophilo, cuius auditor fuit, accepta. B Quum autem Empirici ſuam ſectam ptimam eſſe vellent, & Rationali vetuſtiorem, *Acronem Agrigentinum* ei dediſſe initium finxerunt. Quam ſane famam ſecutus Plinius Empiricen in Sicilia a Cteonte Agrigentino cœpiſſe tradit. A Philino Serapion Alexandrinus in ea ſecta floruit. Cornelius Celſus *in præfatione libri ſeptimi* Empiricen in Aegypto quoque increuiſſe tradit, Philoxeno maxime auctore, qui pluribus voluminibus hanc partem diligẽtiſſime comptehendit. Gorgias etiam & Soſtratus, & Hieron, & Hammonius Alexandrinus, multique alii celebres viri, ſinguli quædam repererunt. Ac Romæ quoque non mediocres profeſſores, maximeque Tryphon pater, & Euolpiſtus, & horum eruditiſſimus Meges, quibuſdam in melius mutatis, aliquantulũ ei diſciplinæ adiecerunt. Dein Apollonii duo pater & filius Antiocheni. Hos C ſecuti ſunt Glaucias, Menodotus, Sextus, Heraclides Tarẽtinus, & alii, quorũ ſæpe apud Galenum fit mentio in ea ſecta floruerunt, illamque quaſi corroborarunt. Alteram ſectam, Methodicen dictam, Themiſon Laodiceus Syrius incepit, qui ab Aſclepiade rationali inſtitutus, occaſione nacta ad methodicę ſectæ inuentionẽ ſe contulit. Hinc eſt, quod Galenus illum multis in locis *communitatũ repertorem* nominet. Hanc vero ſectam ſubinde Theſſalus Trallianus abſoluit, qui, *vt Plinius lib. 29. cap. 1. auctor eſt*, ſub Neronis, immaniſſimi Tyranni, & peſſimi nebulonis principatu vixit, cunctaq; maiorum placita deleuit, ac rabie quadã in omnes ſui æui medicos perorauit. Tanta n. huius belluæ fuit arrogantia, vt monumẽto ſuo in via Appia ſeſe *ἰατρονίκην*, hoc eſt, *medicorũ victorẽ*, inſcripſerit. Nec minor illius aſini fuit impudentia, vt qui ſex mẽſium ſpatio ſe vniuerſam velle D tradere medicinam ſuis diſcipulis nullo ſuffuſus pudore ſit pollicitus. Poſt hũc Mnaſeus, Dionyſius, Proclus & Antipater ſecuti ſunt. In ea vero ſecta, de quibuſdã diſſenſerũt Olympiacus Mileſius, Menemachꝰ Aphrodiſæus, & Soranus Epheſius, *vt liquido ex iis, quæ lib. 1. Thera. Methodi ſcribit Galenus, omnib. cõſtat*. Tertiæ vero ſectę auctor & princeps fuit Hippocrates Cous, medicorũ omniũ, citra controuerſiam, ſummus. Poſt hũc Diocles Caryſtius, Praxagoras Cous, Herophilus Chalcedonius, Eraſiſtratus Chius, Mneſitheus Athenienſis, Aſclepiades Bithynus, Cienus, qui & Pruſias dictus eſt, aliiq; multi, quorum paſſim in Galeni monumẽtis mẽtio fit, floruerunt. Ceterũ priorum duarũ ſectarum principũ placita, vtpote manifeſte falſa & a veritate abhorrẽtia, Galenus *in libr. de optima ſecta ad Thraſybulum* luculentiſſimis argumentis refellit, & explodit, quemad- E modum etiam in eo, quem *de ſectis ad eos, qui introducuntur*, inſcripſit.

Empiricæ auctores & principes. Philinus. Acro Agrigentinus. Libr. xxix. c. 1. Serapion. Apollonii. Glaucias. Menodotus. Sextus. Heraclides. Methodicæ. Themiſon Communitatũ repertor. Theſſalus. Rationalis. Hippocrates. Diocles. Herophilus. Praxagoras. Mneſitheus. Eraſiſtratus. Aſclepiades. Cienus.

Vniuerſæ medicinæ in tres ordines diſtributio. CAP. X.

MAiores noſtri prudenter ac ſcite admodum vniuerſam medicinam in tres ordines digeſſerunt, idq; non alio ſane conſilio, quam vt ad eos artis medicæ ſtudioſi diligenter reſpicerent, inq; illos quicquid vſquam apud probatos medicinæ ſcriptores inueniſſent, referrent, adeo vt ſi quid illis explicandum declarandumue occurreret, ex iſtis ſtatim, ceu communib. locis ac formulis peterent. Non parũ itaq; hac ratione memoriæ ſtudioſorum conſulere voluerunt, q̃ ex iis ordinib. facile quid illis vel dicẽdum eſſet, vel faciendum, ſtatim ſuppeteret. Primus ordo earum eſt rerũ, *quæ corpus humanum compingunt, & conſtituunt*. Et placuit illis viris, eas res, ex quib. corpus noſtrũ compactũ F & conſtitutum eſt, appellare naturales, quod ſcilic. ad humani corporis naturã ac ſubſtantiam perficiendam concurrant. Siquidem natura, vt *lib. 3. de temp. cap. 4.* atteſtatur Galenus, aliud non eſt, quam vniuerſa ſubſtantia, & temperies ex primis elementis conflata. Hinc eſt, quod Hippocrates librum ſuum, in quo e quib. elementis humanum corpus fabricatũ ſit, inquirit, *de natura hominis* inſcripſerit. Secũdus ordo earũ eſt rerum

Tres vniuerſæ medicinæ ordines. Primus ordo. Res naturales. Natura quid. Secundus ordo.

Digitized by Google

quibus corpus humanum, vt ſanum permaneat, fouetur ac conſeruatur. *Has veteres medici*, non naturales nominauerunt: nõ certe ideo, quod in vniuerſum & ſimpliciter corpori noſtro aduerſentur, aut illius naturæ contrariꝫ ſint, ſed quod ſiniſtre adhibitæ, corpus humanum alterent, adeoque eius temperamentum ac conſtitutionem naturalem, ſanitatemq; deſtruant. Atq; hinc eſt, quod rectiſſime Galenus *cap. 85. artis medicæ* eas nominet res noſtrum corpus neceſſario alterantes, vt infra fuſius dicemus. *Tertius ordo* earum eſt rerum, quæ humanum corpus lædunt ac corrumpunt. Has ſane præter naturam nuncupauerunt, quod nimirum humani corporis naturæ omnino aduerſentur, & contrariæ ſint. Galenus *libro 2. Therap. Metho.* & multis aliis locis *affectus præter naturam* vocat, quod ſcilicet corpus noſtrum præter naturam afficiant. Hos itaque iam commemoratos tres rerum, vt ita dicam, medicarum ordines, prout inſtituti ratio poſtulat, ſeorſum nunc proſequemur, a naturalibus nominatis orſi.

Res non naturales. Res quę corpus noſtrũ neceſſario alterantes. Tertius ordo. Res præter naturam. Affectus præter naturam.

A B

De primi ordinis ſeu naturalium rerum numero. CAP. XI.

PRimi ordinis *res* veteribus *naturales* appellata, ea medicinæ pars docet, atq; complectitur, quã ſupra a Græcis φυσιολογίαν nominari diximus. Quippe hæc de iis tractat rebus, quæ ad naturam, adeoq; humani corporis ſubſtantiam ac conſtitutionem pertinẽt. Merito autem harum rerum tractatio primum ſibi vẽdicat locum, quod nemo recte de ceteris reb. medicis diſſerere poſſit, niſi prius vniuerſam corporis conſtitutionẽ ac naturam exquiſite perſpectã habeat. Quapropter qui recte & ordine medicã artẽ cognoſcere, eamq; ſubinde cũ dignitate & laude exercere volunt, ii plane ſtrenuã dabũt operam, vt q̃ tum veteres tum recentes probati auctores de reb. naturalib. recte memoriæ prodiderunt, perdiſcant. Res autem ad corporis noſtri naturam & cõſtitutionem concurrentes, quas naturales paulo ante dici oſtendimus, ſeptenario comprehenduntur numero, horumq; hæc, quę ſequuntur, ſunt nomina. C

Φυσιολογία. Res naturales numero ſeptem.

1. *Elementa quatuor, Aer, Ignis, Aqua, Terra: vel qualitatum nominibus, Hippocratis more, vtenda, calidum, frigidum, humidum, & ſiccum.*
2. *Temperamenta, temperatum, calidum, frigidum, humidum, ſiccum.*
3. *Humores, ſanguis, pituita, bilis, flaua, & atra.*
4. *Partes, caro, os, membrana, neruus, vena, arteria, cor, iecur, caput, manus.*
5. *Facultates, animalis, vitalis, naturalis.*
6. *Actiones, animalis, & naturalis.* D
7. *Spiritus, animalis, vitalis, naturalis.*

Quas vtiq; res naturales ſeptem pro inſtituti noſtri lege, breuiter & ordine quoad poſſumus, optimo enarrabimus, ab elementis auſpicati.

DE ELEMENTIS.

SECTIO II.

Quid elementum. CAP. I.

CVm elementi vox ambigua ſit, deq; multis rebus efferatur, ſciendum principio erit, nobis hoc loco de communib omnium rerum, & primariis elementis eſſe ſermonem. Quorum vt exquiſitam habeamus notitiam, *quid ſit elementum*, initio nobis definiendũ erit. Nam vt prudentiſſime in officiis Cicero monuit: *Omnis quæ a ratione ſuſcipitur de aliqua re inſtitutio, debet a definitione proficiſci, vt intelligatur quid ſit, de quo diſputatur.* Elementum itaq;, *Galeno lib. 1 de elementis auctore*, eſt minima rei, quam cõſtituit portio. Vel, *vt idẽ lib. 8. de Hippocratis & Platonis placitis ait*, eſt *minima pars eius rei, cuius elementum exſiſtit.* Licebit & hunc in modum finire: *Elemẽtum, eſt prima & ſimpliciſſima partio, ex qua quidque primum conſtituitur.* Ceterum minimum eſt, *quod amplius ſuſcipere ſectionem nequit.* Simplex vero, *quod immiſtum intemperatumue, & qualitate ſummum exſiſtit.* Minima itaq; pars eſt elementum, non quidem ſenſu, quod multæ particulæ ob paruitatem ſenſum effugiant, ſed reuera. Neq; n. vere elementorũ ſenſus iudex exſiſtit. Nõ igitur particula, quæ minima, ſimpliciſſima, & primaria videtur, ſed q̃ natura talis exſiſtit, vere elementum eſt. Proinde Hippocrates humanæ naturę elemẽta cõſiderans, ea ſane, quæ ſenſu & ſimpliciſſima, & primaria ſunt contemnit: quę aũt vere & naturaliter ſunt elementa, inquirit. Hippocratem igitur imitantes, non eam q̃ minima primariaq; pars apparet, elementũ eſſe dicamus: ſic n. alia quidẽ aquilis, & lynceis, & ſi q̃ alii homines vel animãtes acerrimi viſus ſunt alia nobis ſingulis elemẽta apparebũt: ſed

Elementũ quid. Minimũ. Simplex. Senſus vere elemẽtorum iudex nõ eſt. Hippocrates quæ elementa inquirat.

E F

A ſed quæ natura & reuera prima, ſimpliciſſima ſunt, & in alia diſſolui amplius nequeunt.
Proinde quemadmodum Grammaticorũ elemẽta ſeu literæ compoſitę vocis minimæ — Exemplũ
ſunt partes: ſic etiam Mundi elementa humani corporis. Quippe voces compoſitæ o-
mnes hę ſunt: *Iram pande mihi Pelidæ diua ſuperbi.* Vnaquæque autem harum iterum in ſyl-
labas, ſyllabæ rurſus in elementa ſeu literas ſecantur. I, namq; prima ſyllaba vno conſtat
elemento, *ram*, tribus compoſita eſt, quorum nullum in alia minora partiti poteſt. Pari
ratione humanum corpus quoddam eſt, cuius partes ſunt caput, manus, pedes, & id ge-
nus aliæ: quarum vnaquæque iterum ex ſimilaribus dictis partibus, de quibus ſuo dice-
mus loco, compoſita eſt: atque hæ quidem rurſus ex quatuor humoribus & ſemine con-
ſtant. Quæ tandem ex elementis, multis tamen interuenientibus mutationibus, gene-
B rantur. Vt hinc conſtet elementa eſſe, & dici merito *minimas, primas, & ſimpliciſſimas hu-
mani corporis partes:* Si minimæ ſunt, non poſſunt igitur amplius ſectionem ſuſcipere, &
in alias diſſolui. Si primæ ſunt, iis nullæ aliæ ſint priores, oportet. Si ſimpliciſſimæ, immi-
ſtæ minimeq; temperatæ, & qualitate ſumma ſint neceſſe eſt. Rectiſſime igitur in *libro* — In elementis vtreq; qualitates ſummæ.
primo de elementis Galenus tradit, *in ſolis elementis qualitates intemperatas miſturæ ve expertes
inueniri, ſummam quidem in igne caliditatem & ſiccitatem, in terra ſummam frigiditatem & ſicci
tatem, in aere ſummam caliditatem & humiditatem, in aqua ſummam frigiditatem & humidita-
tem.* Contra falſo Philoſophi alteram qualitatem in elementis eſſe remiſſam retuſamq;
ue aſſerunt. Nam ſi vera illorum eſſet ſententia, ſequeretur, in igne non ſolam eſſe ſicci-
tatem, ſed etiam aliquas humiditatis portiones, quæ nimirum illius ſiccitatem retunde-
C rent, adeoque non ſimpliciſſimam & immiſtam. Siquidem, *vt recte libro tertio de ſimpli-
cium medicamentorum facult. cap. 14.* dixit Galenus: *Contrariorum miſturæ qualitatum ſummi-* — Contrariorum miſturæ qualitatũ ſummitates frangunt.
tates frangunt. Verum ea de re plura in commentariis noſtris *libr. 1. cap. 2. de temperamentis*
diximus, ad quem locum nunc lectorem ablegamus.

Quot numero elementa. Cap. II.

HActenus quid ſit elementum, monſtrauimus, nunc inquirendum eſt nobis, *num
vnum tantum ſpecie ſit elementum, an plura potius & diuerſa, ſibique diſſimilia.* Non eſſe
autem hominis, aliorumque corporum primum elementum vnum, hinc maxi-
me liquet. Si enim homo eſſet vnum, hoc eſt, vnico ex elemento conflatus, neutiquam
doleret. Quippe vnum eſt immutabile, cum non ſit ei, nec a quo, nec in quod permute- — Hominis elementũ non eſt vnum.
D tur. *Quod non immutatur, id pati non poteſt. Impatibile rurſus doloris expers ſit oportet.* Verum
homo dolet, quia nimirum temperamenti alterationem, & continuitatis diuortium ſuſtinet, igitur
non eſt vnum. Eadem quoque ratione licet Epicuri, Democriti, & Leucippi ſententias
conuellere, qui atomos, omnis prorſus qualitatis atq; alterationis expertes necnõ in cõ-
pactilia corpuſcula introduxerunt vniuerſæ generationis primordia. Siquidem homo
haud doleret, ſi ex talibus corpuſculis componeretur. Quippe neceſſum eſt, vt id quod
dolet, tum ſenſus, tum etiam alterationis ſit capax. Si enim ab omni penitus alteratione
ſit alienum, eũdem omnino ſtatum, quem ab initio ſortitum eſt, perpetuo ſeruabit, nec
quicquam immutabitur. Iam vero ſi tranſmutetur quidem, ſed nulla ſit illi innata ſenti-
endi vis, nihil propterea magis affectus ipſos ſentiet, quam lapides, dum caleſiunt, refri-
E gerantur & finduntur. Quum itaque atomi neutrum ſortiti ſint, adeoque nec alterari,
nec ſentire poſſint, certe ſi ex eis, aut alia quapiam huiuſmodi vniformi natura concreti
eſſemus, non vtiq; doleremus: dolemus autem, *nequaquam* igitur *ſumus ex ſimplici aliqua,
vniformique ſubſtantia conditi.* Quapropter quum elemẽtum non poteſt eſſe impatibile,
non erit etiam ſpecie vnum. Quippe quod vnum eſt, ſemper eſt impatibile, cum nihil
reliquum ſit, in quod tranſmutari, aut a quo pati, vt diximus, queat. Quicquid enim trã-
mutatur, in alterum tranſmutatur, & quod patitur, ab altero patitur. Quare plura eſſe e-
lementa, neceſſe eſt. Quum autem quatuor ſectæ omnes ſint eorũ qui in vniuerſum de
elementis diſſerunt, *vt copioſe libro primo de elementis oſtendit Galenus*, ij certe, qui ex igne,
aqua, aere, & terra inuicem tranſmutatis atque alteratis, & ad temperamentum, quod-
F dam reductis, corpora noſtra gigni volũt, conſentanea pronũtiant. Quatuor igitur ſunt — Elementa quot.
omnium rerum cõmunia & primaria, ex quibus, & in quæ ſimpliciſſima cuncta & con-
ſtant & reſoluuntur, elementa, *ignis, aer, aqua, & terra.* Vel certe de Hippocratis ſenten-
tia, qui *in libro de humana natura inſcripto*, & alias etiam, qualitatũ nominib. appellat ele-
menta, *calidum, humidum, frigidum, ſiccum.* Calidum n. is appellat *neq; ſolam qualitatem, neque*

Calidũ quid Hippocrati ſignificet.

quod per excellentiam ipſi ſimile nomẽ ſortitur, ſed corpus ſumma compos caliditatis: frigidũ, *in quo* A
extrema frigiditas: humidũ, *in quo ſuprema humiditas:* & ſiccũ, *in quo ſumma ſiccitas exſiſtit.*

Frigidum. Humidũ. Siccum.

Animantium corpora non ex qualitatibus duntaxat elementorũ naſci.

Proinde iuxta Hippocratis etiam aſſertionem, animãtia non ex qualitatib. tantũ: vt quib. ſine corporibus ne eſſe quidem licet: ſed ex ipſis corporibus, quæ ſummas qualitates receperunt, naſci conſtat. Atq; ſubſtantiæ quidem elementorum animali diem obeunte, abeunt, mundiq; ſeu vniuerſitatis elementis permiſcentur. Qualitates vero animante vita defuncta, corrũpuntur, ad propriam aũt naturam non redeũt. Quod plane Hippocrates *in libr. de humana natura* iis innuere etiam verbis voluit; *Homine*, inquit, *fato fungente, frigida in propriam reuertuntur naturam, ſiccum in ſiccum, humidum in humidum, calidum in calidum, frigidum in frigidum. Huiuſmodi tum animantium, tum aliorum omnium natura eſt. Nam cuncta ſimiliter oriuntur, atque ſimiliter occidunt. Siquidem natura ipſorum & ex iis* B *omnibus, quæ diximus, conſtituitur, & ſingula in idem, vt dictum eſt, vnde cõſtituta ſunt deſinunt, igitur eodem etiã tandem recedunt.* Hæc ille. Quare non eſt quod quiſpiam putet illum ex qualitatibus, quæ ne ſeorſum quidem a corporib. conſiſtere poſſunt, animalia gigni arbitrari, ſed ex corporib. quib. ſummæ illæ qualitates inſunt. Vt hinc omnib. perſpicuum fiat apud multos iuniores puerilem vereq; inanem percrebuiſſe opinionem, qua ii vetere ſpreta Philoſophia decreuerunt, non elementorũ ſubſtantias, ſed qualitates, ſeu, vt ipſi loquuntur, vires duntaxat in nobis aſſeruari.

Elementorum ſubſtãtiæ, non qualitates ſeu vires in nobis aſſeruantur.

Quod elementa in animalis conſtitutione non maneant pura. CAP. III.

CVm iam oſtenſum ſit nobis, ignem, aerẽ, aquam & terram eſſe prima, communiaq; & ſimpliciſſima rerum omnium elementa, adeoq; ex iis tum ſtirpes, tum animalia C omnia gigni, reliquum eſt nunc, vt inueſtigemus, num hæc ipſa in animantis conſtitutione maneant pura, & impermiſta, aut inter ſe temperent? Quamuis itaq; corpora animantium non ſolũ ex qualitatib. ſed & ipſis ſubſtantiis elemẽtorum, quib. qualitates illæ inſunt, naſcantur, non manent tñ in animalis conſtitutione pura & impermiſta, ſed inter ſe confunduntur, & temperantur, ita ſane vt vnũ aliquod ex iis procreetur, quod neq; ignis, neq; aer, neq; aqua, neq; terra dici poſſit, quod deinde a forma, quę iuxta elementorũ proportionem producitur, denominationẽ ſuam ſortitur. Proinde ſimile quid in elementorum [illegible]ſtione accidit; quod in emplaſtro, quod τετραφάρμακον appellant, euenire ſolet. Huius enim exemplo, Galenum ſequuti, vtemur. Quemadmodũ enim hoc neq; D ceram, neq; picem, neq; reſinam, neq; adipem, etſi ex iis compoſitum eſt, recte dixeris: ita quoq; id, quod ex quatuor elementis conſtat, neq; ignem, neq; aerem, neq; aquam, neq; terram, ſed animal, verbi gratia, vel ſtirpem, nominabis. Non eſt igitur, vt cum Empedocle quis affirmet, elementa exiguarum partium ſola appoſitione permiſceri, cum illorum ſubſtantiæ, ita inter ſe miſceantur, confundantur, ac temperentur, vt ſimplex, nõ temperatum, & immiſtũ in animantium corporib. elemẽtum nullum reperiatur. Quapropter maiorem in modum quiſpiam ineptiret, ſi propterea quod nullum ex quatuor elementis ſolũ ſyncerumq; cõſpiciatur, inficiaretur ea omnia ſimul in eo reperiri. Eſſet n. hoc perinde, ac ſi quis credere nollet, tetrapharmacum ex cera, reſina, pice, & adipe componi, quoniam eorum nullum integrum ſyncerumq; contineri in eo videat. Igitur E tametſi nullum ẽt e quatuor elementorum numero integrum ſyncerumq; in animantium corporib. reperiatur, tñ non eſt propterea dubitandum, quin illa ex iis confuſa & temperata ſint. *Et cur quæſo quis ſibi in animantium corporib. terram oſtendi poſtulat, quæ ſyncera ſit, atq; impermiſta: cum eiuſmodi ne in vniuerſo quidem a ſe oſtendi queat?* Quamcunque enim particulam eius acceperit, ea ſtatim erit alicuius caloris, humoriſq; cuiuſdam, & aeteæ ſubſtantiæ particeps: cum tamen terra ea, quam elementum eſſe opinamur, ſit quã maxime denſa, grauiſq; & ſicca, & præterea frigida. Quod ſi tu in mundo lapidem mihi oſtenderis, ferreum ſane corpus, ego tibi illi ſimile aliquid in animantium corporibus, oſſium nempe cartilaginum, pilorum, teſtarumq; genus oſtẽdam. Quare ſi cupis in animante terram intueri, eandem habes, qualem in vniuerſo. Eam vero quæ ſola ſit, & cuiuſq; miſturæ expers, neq; in illo facile reperias, quemadmodum neq; aquam purã, quæ F aliorum nulli commiſta ſit, nec ignem, nec aerem. Sunt etenim hæc omnia quaſi adulterata, & aliis quæ ſunt diuerſi generis, miſta.

Emplaſtrum tetrapharmacum.

Empedoclis opinio refutata.

Elementũ purum in animaliũ corporib. nullũ reperiri.

Terra elementaris eiuſmodi.

Num alicubi ſint pura elementa.

Quod non ita intelligas velim, quaſi nuſquã ſyncerę elementorũ naturæ habeantur. Nam tametſi, quæ apud nos exſtant, quorumq; ſenſus iudex eſt, impura ſunt omnia,

ſyncera

A ſyncera tamen vſpiam eſſe: quæ principia ſint, & velut fontes, e quib. iſta fluxerunt, neceſſe eſt. Horum tamen vere elementorum, ſenſus, vt diximus, iudex eſſe non poteſt. Deſinas igitur in animalium corporibus in miſtum quippiam diſquirere, ſed ſatis ſit, ſi aliquam videris particulam frigidam, ſiccam, & denſam, terræ meminiſſe: ſi vero humidam, raram, & fluxilem, in aquæ conſiderationem veniſſe. Calor autem in corpore animantis exſuperās, ignem tibi repræſentet. Vbi naturā ſpiritus, citra quē animal conſtare nequaquam poteſt, perpēderis, aer animo tuo occurrat. Proinde cum in animantium corporibus nihil ſit ſyncerum, & impermiſtum, rectiſſime Hippocrates non hominis modo, ſed aliorum quoque animantium naturam, ex calido, frigido, humido, & ſicco inuicem commiſtis, ac temperatis conſtare tradidit. Niſi enim inuicē elementa B commiſcerentur, homo, aut quoduis aliud animal, conſiſtere haud poſſet.

Nam quamcunque corporis particulam ſummis ſuis qualitatibus præditam ſingulatim occuparent, eam haud dubio corrumperent. Nulla ſiquidem in ſummo calidum, aut frigidum, aut humidum, aut ſiccum, ſalua tolerare poſſet. Non igitur ſolum ex inuicem commiſtis, & ſic qualia ſunt remanentibus elementis, veluti in tritici, hordei auenæ, fabarum, & eruorum aceruo fit, ſed alteratis, tranſmutatiſque, & per tota commiſtis, animantium corpora generari Hippocrates ſtatuit. Sed hic quæri ſolet, *num elementorum ſubſtantiæ, an qualitates ſolæ totis tota miſceantur*. Siquidem veterum ea de re duplicem fuiſſe opinionem conſtat. Ariſtoteles namque, ceterique Peripatetici, *vt libr. 1. Terap. metho. cap. 2.* atteſtatur Galenus, qualitates tantum in ſe mutuo tranſire, omninoque C miſceri: Stoici non has modo, ſed etiam ſubſtantias ipſas, exiſtimant. Quanquam autem hoc definire medico ſuperuacuum eſt, *vt loco iam citato, & in fine libri primi, de elementis, Galenus docet*, hincque adeo factum eſt, vt nec Hippocrates de iis quippiam pronuntiarit: tamen præſtat Ariſtotelis, & Peripateticorum amplecti ſententiam, & qualitates virtuteſque in miſtis totas eſſe totis permiſtas affirmare. Id quod etiam Galenus loco paulo ante demonſtrato facit, vbi elementa ſuis qualitatibus duntaxat tota totis miſceri ſcribit, Fieri enim non poteſt, ſed ne intelligi quidem, vt corporum ſubſtantiæ totæ totis miſceantur, ſeque mutuo penetrent, & eodem prorſus ſitu conſtitutæ ſint, & collatæ. Quamuis autem totæ totis non miſceantur, mutantur tamen & alterantur elementorum in miſto ſubſtantiæ. Si enim integræ & illæſæ manerent, nihil diſſimile D ſibi compoſitum redderent. Sed quod ex iis componitur, diſſimile eſt, igitur ſubſtantiç illorum immutatæ, & integræ haud manent. Negandum autem minime erit, ſubſtantiam per ſe totam alterari: hac namque ratione dolorem, voluptatem, ſenſum, memoriam, ratiocinationem, ipſamque adeo animam, in qua hæ alterationes fiunt, e medio tolleremus. Ceterum mutuæ inter ſe tranſmutationis elementorum cauſſæ non ſunt niſi ſummæ, quas illa obtinent, qualitates ſubiectam ſubſtantiam alterantes. Siquidem hæ vniuerſam ſubſtantiam tranſmutant, atque alterant, & natura primæ ſunt, rerumque omnium communes, & elementorum conſtitutrices, ac opifices. Proinde recte Hippocrates non hominis modo, ſed aliorum etiam omnium naturam, ex calido, frigido, humido, & ſicco, eſſe conſtitutam pronuntiauit. Nam hæc vt in confeſſo e[...] apud E omnes, mutuo in ſe agunt, & quod agunt id neque concretione ſecretioneque habent, ſed quod ipſa ſubſtantia per ſe ipſam tota patitur, & alteratur. Iam igitur abunde conſtare arbitramur in miſtis manere elementorum ſubſtantias, ſed mutatas, ita ſane vt libere, aut ſui iuris non ſint, vinctę ſcilicet, ac quaſi interceptæ mutua qualitatū pugnantia, vt priſtinas vires expromere haud valeant, neque ignis vrere, neque aqua impenſe refrigerare poſſit. Neque enim æque valentes vires retinent in miſtis, vt antea, vbi ſyncera erant, vtpote ſuis actionibus a contrarii elementi actione oppugnatis, & fractis.

Vtrum elementorum ſubſtantiæ an qualitates ſolæ totis totę miſceantur.

Subſtantia per ſe tota alteratur.

Qualitates tranſmutationis elementorum cauſſæ.

Elementi & principii diſcrimen. Cap. IIII.

F NOn prætereundum nobis hoc loco erit, *quod elementum a principio differat*. Elementa enim ſunt corpora, *vt comprehenſum eſt, ſimplicia, ex aliis ſe ſimplicioribus facta, quæ in partes diuerſarum ſpecierum diuidi nequeunt, ac plane eiuſdem ſunt generis cum iis, quorum ſunt elementa*. Principia vero ſunt, *quæ non fiunt ex ſe viciſſim, neq; ex aliis, ſed ex ſe omnia, quæ naturaliter fiunt, producunt, nec cum rebus, quarum ſunt principia, eiuſdem eſſe generis poſ-*

Elementū.

Principiū.

Elementa non ſunt qualitates.

ſunt. Ex quibus ſane notionibus liquet principio, quod elementa non ſint qualitates, *vt nonnulli putarunt*, ſed potius ſubſtantiæ, quibus quatuor qualitates inſunt. A

Corpora namque cum ſint, vt eorundem notio atteſtatur, ſubſtantiæ quoq; ſint, & nequaquam qualitates, eſt neceſſe. Porro cum elementa ſint corpora, miſtionis tamen & temperaturæ experti, conſtare etiam ea, quorum ſunt elementa, eſſe corpora, non tamen ſimplicia, ſed miſta. Siquidem elementa cum iis, quorum ſunt elementa, eiuſdem generis eſſe oportet: vt igitur miſta, quę ex elementis conſtant ſunt corpora, ita etiam elementa. Porro principia non ſunt niſi quatuor qualitates, nempe ſumma caliditas, frigiditas, humiditas, ſiccitas, vna cum materia, quæ omnibus elementis ſubiecta eſt, quæque omni caret qualitate, & vt ortus, ita etiam interitus expers, atque a Philoſophis prima dicitur. Siquidem ex iis elementa, & omnia alia ſunt procreata. Nam quum B ſumma caliditas ad materiam accedit, ignis procreatur: quum ſumma frigiditas, aqua. Simili modo aer fit, vbi materia in ſe receperit ſummā humiditatem: terra vero, quum ſiccitatem. Neceſſe eſt igitur huncin modum ſubiici quiddam, in quo ſeruato, ac ſuperſtite, fiat rerum conuerſio. Ex quo intelligitur, *materiam nec vllo ortu generatam, & indiſſolubilem ac immortalem ſeculis omnibus eſſe*. Præterea non ſunt cum rebus, quarum ſunt principia, eiuſdem generis. Quippe hæc elementorum, quæ, *vt oſtendimus*, corpora eſſe conſtat, ſunt principia, adeoque diuerſi generis, nempe qualitates. Quod vero ex iis principiis omnia alia naturaliter fiant, exemplo conſtitutionis hominis demonſtraſſe ſatis ſit. Ex primis ſimpliciſſimiſque elementis ſenſilibus, quæ ſimilaria dicuntur, *fibra, membrana, carne, adipe, oſſe, cartilagine, ligamento, neruo, medulla, & omnibus aliis*, quorum vniuerſæ particulæ eiuſdem inuicem ſunt ſpeciei, eandemque omnino formam retinent, C homo conſtat. Hæ rurſus ex aliis quibuſdam ipſis proximis gignuntur elementis, *ſanguine* nimirum, *pituita, & vtraque bile, flaua ſcilicet, & atra*. Quæ iterum ex illis ortum habent, quibus veſcimur, quæque bibimus. At hæc ex *aere, igne, aqua, & terra* gignūtur. Ipſa vero hæc ex nullo amplius corpore alio conſtituta ſunt, ſed ex materia & qualitatibus. Quapropter hæ, ignis, aquæ, aeris, & terræ principia erunt. Igitur expedit hanc principii & elementi probe tenere differentiam, vt hinc intelligamus, cur Philoſophi ſecus ac medici a principiis potius quā elementis, ordiendum eſſe iudicauerint. Quippe cauſſas illi quærunt, cur inter ſe elementa miſceri ac tranſmutari poſſint, quę non ſunt, vt dictum eſt, niſi qualitates, vtpote quæ ſubiectam alterant ſubſtantiam, ac ſtirpes & animantia efficiunt. Medici autem id, quod a Philoſophis eſt demonſtratum, aſſumunt, D atque ab elementis ipſis auſpicantur. Quæ illis ideo ſunt conſideranda, vt cognoſcant ex horum legitima & conuenienti temperatura ſanitatem conſtitui: ex eorundem autem parum recta ac vitioſa miſtione, morbos accidere. Atque hæc pro inſtituti noſtri ratione de elementis dixiſſe ſufficiat. Quod ſi alicui de iis plura cognoſcere libet, Hippocratem *in libro de natura humana* inſcripto, & Galenum *in ſuis cōmentariis*, quos in hunc Hippocratis librum exarauit, & librum eiuſdem primum *de elementis* legat is.

Elementa cū iis quorum ſunt elementa, eiuſdem ſunt generis. Principia quæ. Materia prima. Materia prima perpetua. Elementa prima perpetua. Partes vere ſimilares. Cur principii & elemēti differentia tenēda. Philoſophi cur a principiis exorſi. Medico elemēta cur conſideranda.

DE TEMPERAMENTIS
SECTIO III.

E

Quid temperamentum? CAP. I.

Temperamentum quid.

POST elementa, vt de temperamentis diſſeramus, quandoquidem inter res naturales vocatas ſecundum obtineant locum, ordinis ratio exigit. Temperamentum autem non eſt, *niſi ex quatuor elementis, ſeu calido, frigido, humido, ſicco, conſtans miſtura*, vel, *eſt concentus quidam quatuor qualitatum principum, ex omnium elementorum permiſtione*. Nec temere adiectum eſt *ex quatuor elementis*: neque enim ſine elementorum omnium miſtione temperamentum induci poteſt. Non enim ſi quis aquam & ignem paribus, quodāmodo portionibus coire & coaleſcere ſtatuat, hincque mutua repugnantiarum vi temperationem quandam inferri, ea protinus temperamenti rationem ſubit, ita vt neq; ex duobus illis facta perfuſio, exacta miſtio cenſeatur. Perfectum enim non eſt, ſed incoatum, atque mancum, F quod ex duorum triumue duntaxat elementorum connexione fit: cuiuſmodi eſt plurimum genus eorum, quæ ex ſublimi deturbantur, μετέωρα Græci nominant. Quapropter temperamentum *eſt quatuor elementorum permiſtio*. Per elementa vero non ſolum qualitates

Concretis miſtiſque corporibus gignendis vnius elementi materia ſatis eſſe nō poteſt. μετέωρα.

A qualitates ipſas, ſed & ſubſtantias, quibus qualitates inſunt, eſſe inaudiendas ex præce-
dentibus notum eſt. Quippe clariſſimorum Philoſophorum imitatione, vt qualitates
elementorum, ſic omnino etiam ſubſtantias in miſto compoſitoque retineri, harum-
que confuſione & miſtura temperamentum conſtare fatendum. Ridenda igitur eſt A-
uicennæ Fen. *prima Canonis primi, doct. 3. cap. 1.* inepta opinio, qui primarum qualitatum
actione mutua quintam qualitatem, eamque ſimplicem, emergere putauit, quæ vna
reliquis omnibus in congreſſu pereuntibus ſuperſtes maneat. Id enim quam abſurdum
ſit, hinc in primis patet, quod fieri nequeat, vt omnes per actionem qualitates diſſolu-
tæ euaneſcant, neque non ea tandem ſuperet, quæ validior quum eſſet (neque enim e-
lementorum omnium par in temperatura) portio conflictus principia dedit. Præterea,
B ſi plura, eaque contraria illi non inſunt, qui fiet temperamenti per ſingulas ætates im-
mutatio? Quæ denique inſita erit illi cauſſa morbi, ſenii, & interitus? Adde, quod neque
dum animal fato fungitur, poterunt ſubſtantiæ elementorum ſuis qualitatibus inſtru-
ctæ, recedere, mundique elementis immiſceri, quandoquidem iam qualitates earun-
dem diſſipatæ ſint, nec in compoſito manſerint. Dictum enim ſupra eſt, elementorum
ſubſtantias animante diem obeunte quidem recedere, mundique elementis immiſce-
ri: qualitates tamen poſt animalis vitam vere corrumpi, nec ad propriam naturam re-
dire. Quocirca nouam illam qualitatem pro temperamẽto inuehere, vanitas quædam
opinionis eſt, ex omnium animis explodenda.

Non ſolum qualitates, ſed etiam ſubſtantiæ elementorum in miſtis manẽt.

Opinio Auicẽnæ qui quintam, adeoque nouam pro tẽperamento inuexit qualitatem exploſa.

C *Temperamentorum differentiæ quot qualeſque ſint.* Cap. II.

EX elementorum temperatura miſturaue nouem in vniuerſum temperamentorum
differentiæ, quorum vnum temperatum, alia autem octo intemperata ſunt, emer-
gunt, de quibus ordine diſſeremus, a temperato exorſi. Temperatum autem, quod
Græcis εὔκρατον, id eſt, *bene temperatum*, & σύμμετρον, hoc eſt, *moderatum*, noſtræ ætatis medi-
cis *æquale* dicitur, duplex exiſtit: vnum temperatũ ſimpliciter & abſolute, alterum ve-
ro temperatum in ſingulis generibus. *Temperatum abſolute ſimpliciterue*, hoc eſt, *elemento-
rum & contrariorum inter ſe collatione, eſt, in quo elementorum & contrariorum æqua prorſus por
tio exſiſtit.* Hoc ſane temperamentum optimum, exquiſitum, abſolutum, ſummum, &
D ad vnguem mediocre, ac medium quoque appellatur. Siquidẽ ipſum in vniuerſa ſub-
ſtantia vere, adeoque pondere medium exſiſtit. Hinc eſt, quod a noſtri ſeculi medicis
æquale ad pondus nominetur, ꝙ nimirum in eo par & æqualis commiſtorum elemen-
torum ſpectetur moles. Hoc Galenus *lib. 1. de tuenda ſanitate* cogitatione potius vſurpa-
ri, quam ſolide ſubſiſtere ſcribit. Proinde ſi alicui vnquam contingit, aut in animali cor-
pore viſum eſt, ne momento quidem, vt idem ait, durauit. Temperatum vero in ſin-
gulis generibus eſt, *quod a prioris profectione, abſolutaque illa, & exquiſita miſtione paululum
abeſt, & in quo ea contrariorum elementorum mediocritas conſiſtit, quæ tum animantis, tum ſtirpis
naturæ maxime conuenit.* Hoc itaque temperatum, moderatumue dicitur, non quidem
ſimpliciter, vt præcedens, ſed in ſuo genere. Hoc igitur modo temperatum eſt, quod
E generis ſui decoram illam & conſentaneam æquabilitatem eſt adeptum, qua tanquam
numeris omnibus abſolutum, ſalubriter, integre, & naturæ ſuæ congruenter ſe gerit, o-
mnibuſque muniis, ad quæ natura ſua ducitur, rite fungitur. Quapropter tum animal ac
ſtirpem optime ſe habere dicimus, quum ſuam functionem optime & citra reprehen-
ſionem obit. *equum*, verbi gratia, *quum velociſſime currit: Canem, vbi ad venationes & tute-
las quam animoſiſſimus, ad domeſticos quã mitiſſimus eſt. Ficum, quum plurimos optimoſque ficus
profert: Vitem autem, vbi optimas plurimaſque producit vuas*: Proinde omnia hæc, animalia
dico & ſtirpes, optimam mediamue in ſuo genere temperaturã habere dicimus. Non
autem abſoluto ſermone, quum paritas exacta contrariorum in iis non ſit, ſed ea po-
tius mediocritas, quæ ad poteſtatem maxime refertur, id eſt, quæ maxime poteſt, iis
F adſit. Hinc eſt, quod iuniores medici hanc temperaturã æqualem ad iuſtitiam nomi-
nent, ꝙ nimirũ in illa cõmiſtorum elemẽtorum ea ſit mediocritas, q̃ animãtis ac ſtirpis
naturæ conueniat, ac quaſi iuſtitiæ ritu temperata ſit. Siquidẽ iuſtitia, vt eã Iureconſul.
in l. 10. ff. de iuſti. & iur. definit, *eſt conſtans & perpetua voluntas ius ſuum cuiq; tribuẽdi.* Singu-
lis itaq; ꝓ dignitate, ꝙ ſuũ eſt tribuit, veluti diis, parẽtib. cognatis, amicis, domeſticis, &

Nouem tẽperamentorum differentiæ.

Temperatũ duplex.

εὔκρατον.

σύμμετρον.

Temperatum ſimpliciter.

Æquale ad pondus.

Temperatũ in ſingulis generibus.

Quando optime ſe animal aut ſtirps habeat.

Temperatura æqualis ad iuſtitiã.

Iuſtitia quid.

ciuibus. Proinde vt iuſtitiam eſſe dicimus, non eam quidem, quæ pondere & menſura, A
ſed quæ eo quod pro dignitate conuenit, æqualitatem explorat: ſic etiam *temperamen-*
Obiectio diluitur.
tum ad iuſtitiam vocant, quæ ſingulis animantium & ſtirpium naturis conuenit, nō quæ
ex pari elementorum ſpectatur mole. Quod ſi vero alicui abſurdum eſſe videtur, tem-
perati, ſeu medii temperamenti nomine cenſeri, quod ad vnguem temperatum non
ſit, is quæſo reliquorum in vita nominum vſum ad memoriam reuocet. Siquidem & po-
tionem, & balneum *temperata* dicimus, non ſolum quando alterum huic, alterum illi
tale eſt: ſed etiam quum ad eundem hominē in latitudine tale eſt. Nam ſi auerſo pau-
lulum eo, qui biberit, iniecerit quis in calicem calidæ frigidæve exiguum, nullam me-
diocris temperamenti mutationem deprehendet. Ad eundem modum, neque ſi quis
in ſolium temperatum frigidæ puſillum iniecerit, temperaturā mediam protinus cor- B
ruperit. Quin ambientē quoque nos aerem temperatū dicimus, etiam ſi in alterutram
Eucraſia in latitudinē extenditur.
partem paululū eſt propenſus. Et quid miri eſt, ſi εὐκρασία mediocritasve in ſatis amplam
latitudinem extendatur? quando etiam in lyris conſonantiam ipſam, quæ ſumma re-
ctiſsimaque eſt, vnicam atque inſectilem eſſe probabile ſit, quę in vſus hominum venit,
certe latitudinem habet. Sæpe namque quam percommode temperare videaris, alter
Epilogus.
ſuperueniens muſicus exquiſite temperauit. Hactenus monſtrauimus εὔκρατον ſiue *tem-*
peratum ſimpliciter dici, *quod medium plane eſt in vtroque contrariorum genere, ita vt non magis*
ſit calidum, quam frigidum, aut humidum quam ſiccum. Temperatum vero *in animantium &*
ſtirpium genere, in quo ea eſt mediocritas, quæ tum animantis, tum ſtirpis naturæ conuenit. Proinde
in eo, quod primo loco poſuimus, contraria quæ in illo ſunt, inter ſe comparare & æſti- C
mare oportet, adeoque ad elementorum portiones temperiem referre, in altero vero
Intemperatum.
ad actiones. Ceterum vbi quid a prædicta mediocritate recedit, intemperatum dicitur,
& ab eo contrariorum, quod vincit ac ſuperat, nomen accipit. Calidum enim vocatur,
in quo calidum elementum frigido præualet: frigidum autem, in quo frigidum calido
præſtat: idem ſtatuendum de humido & ſicco. Atque quod ita in vna tantum oppoſi-
Simplex temperamentum.
tione intemperatum eſt, *ſimplex temperamentum* dicitur. Cuius quidem quatuor ſunt
differentiæ, nempe *calidum tantum, frigidum tantum, humidum duntaxat, & ſiccum dun-*
taxat. Quod ſi vero in vtraque oppoſitione alterum ſuperet, ſiue calidum vna cum
humido, ſiue calidum ſimul cum ſicco, ſiue frigidum ſimul cum humido, ſiue fri-
gidum vna cum ſicco, vtique pro vincente ſortietur id corpus appellationem. Hæc D
Compoſitum.
itaque quatuor temperamenta, *compoſita* nominant: vt in vniuerſum octo ſint intem-
Octo intemperies.
peries, *quatuor* nimirum *ſimplices, & totidem compoſita.* Ac quatuor quidem compo-
Auerrhoes in omnes fere contumelioſus.
ſitas intemperies omnes tum Medici, tum Philoſophi nouerunt. Reliquas vero ſim-
plices, quæ ex dimidio harum, & altera tantum oppoſitione conſtitutæ ſunt, plerique
ignorauerunt: ita vt etiam Auerrhoes, vt fuit in omnes fere contumelioſus, hoc loco
Temperamentum in vna oppoſitione temperatum, in altera intemperatum.
Galeno obgannire, illumque erroris inſimulare, quanquam falſo ac temere, vt alias ſæ-
pe, voluerit. Siquidem eſſe temperamētum, quod in vna oppoſitione ſit temperatum,
in altera vero intemperatum, hinc abunde patet. Si enim neceſſarium omnino non
eſt, ſiccam eſſe, quæ calida ſit, ſed licet eam & humidam eſſe, licebit vtique & mediam
eſſe: propior namque ſiccæ intemperaturæ media eſt, quam humida. Ad eundem mo- E
dum eſt & frigidū, quoddam temperatum alterum, in quo nimirum frigidum pollet:
hoc tamen nec humidum eſſe, nec ſiccum eſt neceſſe, ſed poteſt inter hæc & medium
eſſe. Rurſus enim hic quoque eadem affertur ratio, nempe, ſi neceſſe non eſt frigidum
temperamentum eſſe humidum, ſcilicet & ſiccum, id fieri manifeſtum eſt, medium
quoque eſſe poſſe: quippe quod vicinius ſit humido, quam ſiccum. Præterea, ſicuti ne-
ceſſe non eſt, ſi quæ temperatura ſicca eſt, hanc protinus calidam quoque eſſe, ſed fieri
poteſt, vt etiam frigida ſit: ita fieri poteſt, vt quæpiam nec calida ſit, nec frigida, ſed in
hac quidem oppoſitione media ſeu temperata, in altera ſicca. Simili modo nec humi-
dam temperiem neceſſe eſt calidam frigidamve eſſe, ſed eam mediam eſſe inter huius
oppoſitionis extrema licet. Si igitur neceſſe non eſt, vt vel intemperiem, quæ in calido F
eſt & frigido, ſequatur ea, quę eſt in altera oppoſitione intemperies, vel hanc, quæ in il-
la: licebit aliquādo & naturam, quæ in caliditate & frigiditate temperata eſt, vel ſiccam
eſſe, vel humidam. Ac rurſus, quæ in ſiccitate & humiditate temperata eſt, vel calidam
eſſe, vel frigidam. Quapropter mirum videri non debet, ſi aliquid ex dimidio ſit tem-
peratum,

A peratum, & ex dimidio intemperatum, adeoque octo in vniuerſum eſſe temperamentorum genera intemperata.

Calidum, frigidum, humidum, & ſiccum multiplex. Cap. II.

Quærenti cuius ſit temperamenti homo, non eſt abſoluto ſermone reſpondendum.

CVm nouem eſſe temperamentorum differentias iam demonſtrauerimus, reliquum eſt, vt oſtendamus, quærenti, cuius ſit temperamenti, *homo, equus, bos, canis*, aliudue quodlibet, non eſſe abſoluto ſermone reſpondendum. Non enim fieri poteſt, vt qui ad ea, quæ multis modis dicuntur, & inter ſe diuerſa ſunt, vno modo reſpondet, non coarguatur. Oportet igitur duorum alterum, aut omnes percenſere differentias, aut percontatum prius, de qua rogauerit, illam ſolam dicere. Nam ſi vt in animalibus B cuius eſſet temperamenti rogauerit, ad id quod medio eſt inter omnia animantia temperamento hominem nimirum reſpicientes, reſpondere oportet. Si vero abſolute, atque vt ad totam ſuam ſubſtantiam, ſic contraria quæ ſunt in eo comparare inter ſe atq; æſtimare neceſſe eſt, haudquaquam ad functionem temperiem referentes, ſed ad elementorum, ex quibus ſubſtantia conſtat, portiones. Proinde vt hęc rectius cognoſcantur, & in reſpondendo minus aberretur, ſciendum erit *calidum, frigidum, humidum, & ſiccum* multipliciter accipi. Primum abſolute, *vt nimirũ ita ſyncerum, ſimplexque ſit, & miſtura careat, ac de nullo alio dicatur.* Hoc modo ſola elementa calida, frigida, humida, ſiccaue dicuntur, quod nimirũ ſyncera ſint, & a miſtione aliena, id quod certe de nullo alio corpore dici poteſt. Neq; enim vllum aliorum corporum prorſus & abſolute calidum, fri-

Calidi, frigidi, humidi & ſicci acceptiones. Abſolute.

C gidum, humidum, ſiccumue eſt, ſed ſola elemẽta. Quicquid enim præter hæc cœperis, ex horum miſtura conſtat. Secundo modo calidum, frigidũ humidum, ſiccumue non abſoluta ratione, veluti *ſyncerum & a miſtione alienum, ſed per exceſſum exſuperantiamue dicitur id, quod ex contrariis inter ſe miſtis conſtat: ceterum ex pollentis ſuperantiſue in miſtura nomine appellatur.* Atque ea ſane ratione calidum vocatur, id in quo maior eſt caliditatis portio: frigidum, in quo frigiditatis. Ita etiam humidum nominatur, in quo humidum ſicco præualet. Siccum vero, in quo ſiccũ humido præſtat. Hoc modo pituita, adeps, vinum, oleum, mel, pilus, os, cartilago, vnguis, cornu, lignum, calida, frigida, humida, vel ſicca nuncupantur. Quod autem ad eum modum calidum, frigidum, humidum, ſiccumue appellatur, iterum bifariam tale dicitur. *Primo* abſolute, hoc eſt, nulli priuatim & ſeor-

Per exſuperantiam.

D ſum collatum, ſed vt ad totam ſuam naturam, vniuerſamque ſubſtantiam. Ita ſane canis ſimpliciter & abſoluto ſermone, prout videlicet, alteri, verbi gratia, formicę non comparatur, ſiccus dicitur. Altero modo non abſolute, id eſt, alicui collatum. Idque rurſus trifariam. Vel enim ſymmetro ac medio eiuſdem generis confertur, vt *ſi leo cum homine collatus fuerit, vterque enim animal eſt.* Vel ſymmetro eiuſdem ſpeciei, vt *ſi homo ætate florens cum adoleſcente conferatur.* Vel vnicuiuis obuio, veluti *ſi Dion Theoni, Conradus Petro comparatur.* Vt in vniuerſum ſint calidi, frigidi, humidi, & ſicci acceptiones ſeptem, ſequenti complexæ ſchemate.

Calidum per exſuperantiam bifariam dicitur. Abſolute. Non abſolute.

E *Calidum, frigidũ, humidum, ſiccumue, duobus dicitur modis.*

- *Abſolute, vt ſcilicet ſit ſyncerum, ſimplex, & immiſtum, veluti ignis, aer, aqua, terra.*
- *Per exſuperantiã, idque bifariam.*
  - *Abſolute, hoc eſt, nulli ſeorſum collatum, ſed vt ad vniuerſam naturam ſubſtantiamue ſuam.*
  - *Non abſolute, id eſt alicui collatum ſcilicet*
    - *Eiuſdem*
      - *Generis.* } *Symmetro.*
      - *Speciei.* } *Symmetro.*
    - *Vnicuilibet obuio.*

De temperamentis quatuor temporum anni. Cap. IIII.

Quatuor anni tempora.

F ANnum vniuerſum a veteribus in quatuor eſſe digeſtum tempora, *Ver*, ſcilicet, *Aeſtatem, Autumnum, & Hyemem*, omnibus eſt notiſſimum. Qualia autem horum ſint temperamenta, inter medicos non conuenit. Sunt enim qui quatuor temperamentorum coniugationes, quatuor anni temporibus adaptãt, adeoq; Ver *calidum & humidum*, Æſtatem *calidam & ſiccam*, Autumnum *frigidum & ſiccum*, Hyemem *frigidã & humidam*,

eſſe, idque non ſine magno errore, ſtatuunt. Siquidem inter ſe conferunt anni tempo- A
ra, Ver nimirum cum Autumno, Æſtatem cum Hyeme, Autumnum cum Vere, &
Veris temperamentũ, quando. Hyemem cum Æſtate, horumque inter ſeſe mutua collatione eorum temperamenta
colligunt: cum tamen horum quodlibet ex ſuapte natura æſtimatum, non ex alterius
collatione, calidum, frigidum, humidum, ſiccumve nominari debeat. Ad quam ſane
formulam, ſi hæc ipſa æſtimes, apparebit tibi Ver eſſe, omnis exceſſus plane in medio:
cum neque ſicut in hyeme plus valeat in eo frigidum quam calidum, neque ſicut in æ-
ſtate minus. Ad eundem modum ſiccitatis humiditatiſque æquabilitas in eo ſpectatur,
neque ſcilicet in eo velut in æſtate præualente ſicco, neq; ſicut in hyeme exſuperante
3. apho. 9. humido. Hinc rectiſſime Hippocrates *Ver eſſe ſaluberrimum, minimeque morbis, qui mortem*
afferant, obnoxium, dixit. Quod enim ſaluberrimũ eſſe inquit, hoc ipſo perſpicue docet, B
Ver non calidum & humidum. *Ver eſſe temperatum, nequaquam autem calidum & humidum.* Siquidem calidum, humidum
& temperatum inter ſe maxime pugnant. Calidum enim humidumque exceſſum in-
Aeris temperamentũ calidum & humidum peſſimum. dicant, temperatum vero omnis exceſſus plane in medio eſt: quapropter cum calido &
humido ſtatu non coincidit. Accedit, quod omnium aeris temperamentorum peſſi-
mum, id eſt, quod calidum & humidum exſiſtit, tãtum abeſt, vt ſaluberrimũ dici queat.
Nam vbi totus annus calidus & humidus fuerit, magna ſuccedat peſtilẽtia, neceſſe eſt,
quemadmodum copioſe admodum ex Hippocrate *lib. 1. de temp. cap. 4.* Galenus oſten-
dit. Quod itaque temperamentum in quatuor anni temporibus inueniri nequit, in vi-
tioſo & peſtilenti aeris ſtatu interdum incidit, temperatum igitur eſſe nequit. Verum
opponet forte quiſpiam iis, quæ iam diximus, Hippocratis *in lib. 1. de natura humana*, & C
aliorum quorundam tum philoſophorum, tum medicorum auctoritatem, qui vno o-
Obiectio diluitur. mnes ore, *Ver calidum & humidum eſſe* dicunt. Cui quidem ita cum Galeno reſponden-
dum erit, *Quod Hippocrates, & nonnulli alii cum Medici tum Philoſophi, Ver calidum & humi-*
Obiectio alia. *dum eſſe ſtatuerunt, id nulla alia de cauſſa factum eſt, quam quod quatuor anni temporibus quatuor*
temperamentorum coniugationes aptare voluerunt. Quod vt commode facerent, inter ſe conferre
anni tempora coacti ſunt, atque ex mutua inter ſe collatione horum temperamenta, vt paulo ante di-
ximus, collegerunt. Quapropter ſic in temporibus anni ver calidum & humidum dixerunt, vt in
genere corporeorum animalia, hac nimirum cum ſtirpibus conferentes. Hoc namque cum autumno,
quem frigidum & ſiccum eſſe affirmabant, contulerunt. Quod tamen minime faciendum erat. Sunt
enim per ſe, & ex ſua natura, ſi recte de eorundem temperamentis ſtatuere volumus, quemadmodum D
paulo ante dictum eſt, æſtimanda anni tempora. Sed, rurſus alius in hunc modum inſtabit, Ve-
riſque temperamentum non eſſe temperatum oſtendere nitetur: *Si Ver eſſet*, inquiet, *ſa-*
luberrimum, adeoque temperatum, nulli profecto in eo morbi procrearentur, atqui in eo fiunt morbi,
igitur *non eſt temperatum.* Generari autem in vere morbos, ipſemet Hippocrates per-
Apho. 20. ſpicue teſtatur, vt qui *sect. aphoriſmorum 3.* multos, ac quidem peculiares, verni temporis
morbos, nẽpe furores, morbos comitiales, anginas, lepras, impetigines, alphos, puſtu-
Reſponſio. Morbi cur in vere accidant. las vlceroſas, tubercula, & id genus, alia mala percenſet. Quid vero illi reſpondeamus,
in promtu eſt, nempe quod Hippocrates ipſe abunde huic obiectioni ſatisfacit, vt
qui in citata paulo ante ſententia non dixerit, *Ver morbis prorſus vacare.* Nam ita ſibiipſi
contradixiſſet: ſed eſſe ἥκιστα θανατῶδες, id eſt, *minime mortiferũ*, aut rectius, *morbis, qui mor-* E
tem afferunt, minime obnoxium. Nam morbi, qui in eo fiunt, non alia ratione accidunt,
quam quod profundum corporis hoc tempore expurgatur, & quod vitioſi humores a
partibus principatum in corpore obtinentibus ad cutem detruſi perueniant. Proinde
corpori, quod præcedentibus temporibus prauos humores coaceruauit, potius impu-
tandum erit, ſi verno tempore quiſpiam ægrotet, quam tempori. Si enim aliquod cor-
pus bonis humoribus refertum, vernum excipiat tempus, hoc ſaluberrimum conſer-
uat, nihil ex propria eius natura nouans, aut immutans. Non ſic vero Æſtas, Autu-
mnus, vel Hyems: hæc enim tempora etſi purũ corpus, & omni vacans reprehenſione
excipiunt, tamen hæc quidem flauam bilem, ille atram, Hyems vero pituitam generat,
Obiectio tertia. vt fuſius *in lib. de humana natura Hippocrates docuit.* Verum alius quæ diximus de vere tẽ- F
perato, ita impugnare perget: *Initium & finis veris in frigus & ſiccitatem propẽſa ſunt*, igitur,
Reſponſio. *temperatum eſſe nequit.* Cui ita reſpondendum erit: *Fatendum quidem eſt Veris initium, quod*
hyemi proximum eſt, ad frigus propenſum eſſe: ac eiuſdem finem, qui æſtati proximus eſt, ad ſicci-
tatem inclinare: tamen haud immodice, perinde atque Hyemem & Æſtatem, & citra omnem ex-
ceſſum,

A *ceſſum, qui mediocritatis & εὐκρασίας, vt Græci loquuntur, latitudinem tranſiliat. Quod lauacri ſi-*
militudine fiet clarius. Vt enim illud, non obſtante quod in alterutram partem paululum ſit propen-
ſius, temperatum dicimus: ſic etiam nihil prohibet, quin Ver, etiam ſi eius initium & finis in frigidi-
tatem & ſiccitatem paululum declinat, temperatum eſſe ſtatuamus. Neque enim hæc declinatio,
cum exigua admodum ſit, leuiſque momenti, & vix animaduerti queat, exceſſus nomine cenſeri me-
retur. Et certe medium tempus inter has declinationes, quod proprie Ver dicitur, vere temperatum
exſiſtit. Atque hæc de Veris temperamento dixiſſe ſatis ſit. Ceterum, Æſtas ipſa, extra — Æſtatis temperamentum.
omnem controuerſiam, calida & ſicca exſiſtit, quod in ea humiditas a ſiccitate, frigidi-
tas a caliditate vincatur. De Autummi vero temperamento, medicorum variant ſen- — Autumni.
tentiæ. Sunt enim qui abſoluto ſermone, & citra omnem limitationem hunc frigidum
B & ſiccnm eſſe, at minns recte aſſerant. Non enim frigidus eſt, ſi ipſe per ſe ſpectetur,
quod ſcilicet in hoc frigiditas non ſuperet caliditatem, ſed modo in eo frigus nos affi-
ciat, modo calor vigeat. Quippe meridie eſt multo calidior, quam mane, aut veſperi.
In calore itaque & frigore plane inæqualis eſſe deprehenditur, & ex ambobus miſtus,
vt hac ratione abſolute nec calidus, nec frigidus dici poſſit. Atque ea cauſſa eſt, quæ — Cur autumnus mortifer.
maxime mortiferum, *vt ait Hippocrates*, Autumnum facit, inæqualis nimirum in calore
& frigore intemperies. In altera itaque oppoſitione Autumnus inæqualis eſt. Porro — 3 aphor. 4. & 9.
quum in humido & ſicco medium omnino ſtatum, quemadmodum Ver, nõ obtineat,
ſed ad ſiccius vergat, adeoque vincat in eo ſiccitas humiditatem, merito hoc nomine
ſiccus appellatur. Hyems quidem, omnium conſenſu *frigida & humida* dicitur, non ta- — Hyemis temperamentũ.
C men ea de cauſſa, quod reliquis temporibus frigidior, humidiorque ſit: ſed quod frigi-
ditas in eo ſuperat caliditatem, & humiditas ſiccitatem.

De ætatum numero, & temperamentis. Cap. V.

EXpeditis quatuor anni temporum temperamentis, ordinis ratio exigit, vt de æta-
tum tum numero, tum temperamẽtis nunc agamus. Vt autem ex anni temporibus
calor innatus immutatur, ita quoq; ex ætatibus. Eam vero mutationem, quam ætas af-
fert, veteres annorum ſpatiis, & interuallis dimenſi diſcreuerunt, atque ætates appella-
uernnt. Vt certe ętas non ſit, niſi id vitæ curriculum, quo perſpicue conſtitutio corporis — Ætas quid.
per ſe immutatur. Cum autem alii aliter ætates digeſſerint, nos de Galeni ſententia vni- — Ætates ſex.
D uerſæ vitæ ſex omnino ætates, ſuis temperamentis inſignitas, ſtatuemus, *nempe pueri-* — Prima Pueritia.
tiam, pubertatem, adoleſcentiam, iuuentutem, conſtantem mediamue, & ſenectutem. Quæ Græ-
cis, νηπία παίδων, id eſt, *puerilis ætas*, Latinis *pueritia* dicitur, primum inter ætates ordinem
obtinet, & confeſtim ab eo tempore, quo vterum homo egreditur maternum, incipit,
& ad decimumquartum vſque annum protrahitur. In ea conſtituti Græcis παῖδες, Lati-
nis *pueri* appellantur, ac quadruplici differentia, *Hippocrate in 3. aphoriſmorum ſectione teſte*,
conſtant. *Primo* loco parui ſunt, & recens nati, Græcis νεογνὰ παιδία dicuntur. *Secundo*, qui
ad dentitionis tempus accedunt, ac dentes iam edunt. *Tertio*, medii inter dentientes &
pubertati proximos. *Quarto*, qui iam ad pubertatem accedunt. Hæc certe ætas tempe-
ramento calida, & humida exſiſtit, quod hinc maxime colligitur. Prima namque pueri
E in vtero matris conſtitutio ex ſemine & ſanguine, rebus calidis ac humidis eſt. Cum ve-
ro paritur, adhuc humidiſſimus eſt, non modo in ſanguinis vaſis, viſceribus, & carne,
quæ plane muccoſa eſt, ſed etiam neruis, ligamentis, imo & oſſibus, quæ tamen omniũ,
quæ in nobis ſunt, ſicciſſima eſſe conſtat. Siquidem hæc ipſa tenera, flexibilia, adeoque
quaſi cerea ſunt, vt facile ſequantur, quocunque ducas. Hincque adeo fit, vt puerorum
nutrices ea ad arbitrium ſuum fingant formentque. Huc accedit, quod corpora in alio
quam calido & humido temperamento increſcere nequeant. Calidi igitur & humidi
pueri ſint, neceſſe eſt. Eam ætatem nonnulli in binas partiuntur, nempe infantiam, &
pueritiam. Infantiam *ad tertium quartumue annum* extendunt. In qua quidem ætate con- — Infantia βρέφος.
ſtitutus Græcis βρέφος καὶ νήπιον dicitur. Ab eo tempore pueritiam incipientes, ad deci-
F mum protrahunt. Nos vno pueritiæ nomine vtranque complectimur. Altera ætas Grę' — Secunda: Pubertas.
cis ἥβη, Latinis *pubertas* nominatur. Hæc, *vt ſect. 3. aphoriſ. commento 27. & ſect. 5. commento*
7. auctor eſt Galenus, initium capit anno decimoquinto, & ad decimumoctauum proue-
hitur. Tertia ætas Græcis μειρακία, Latinis *adoleſcentia* vocatur, *eodemque Galeno ſect. 5.* — Tertia Adoleſcentia.
aphoriſm. commento 9. atteſtante, incipit anno decimooctauo, & ad vigeſimumquintum

dutat. In hac conſtituti ætate, Græcis etiam ἔφηβοι, id eſt, *puberes, vel adoleſcentes*, nominantur. Hippocrates *ſexto Epidem. libr.* τράγους quoque appellat, quod tum vocem mutent, & τραγίζειν incipiant, *vt fuſius noſtris in commentariis diximus*. Ceterum Hippocrates, & Galenus etiam interdum, *vt loco paulo ante indicato*, adoleſcentiam ſub pubertate comprehendit, neque id quidem temere. Vtraque enim earum ætatum, pubertas ſcilicet & adoleſcentia, medii, adeoque optimi, ſunt temperamenti, Galeno *ſectio. prima, aphoriſmorum comment. 18. & in commentario ſuper librum Hippocratis de victu priuatorum, teſte*, vt hoc nomine facile pro vna eademque ætate haberi poſſint. Quarta ætas eſt νεανίσκων & ἀκμαζόντων, id eſt, *iuuenum & vigentium*, hinc Latinis *iuuentus & iuuenta* dicitur. In hac ſunt νεανίαι, id eſt, *iuuenes*, ſic, *Varrone teſte*, a iuuanda Republica, Latinis dicti, modo ἐξ ἐφήβων, hoc eſt, *annos pubertatis & adoleſcentiæ* egreſſi. Vnde illud Terentianum, *Exceſſit ex ephebis*. Hippocrates vocat νέους & νεωτέρους. Græcis hæc ætas ἀκμή, id eſt, *vigor, florens* ſiue *vigens ætas* appellatur. Orditur, *Galeno ſectione Aphoriſ. tertia, commento trigeſimo, & ſectione quinta, Aphoriſm. commento nono, auctore*, anno vigeſimoquinto, & ad trigeſimum quintum extenditur. Hæc vtique ætas, *vt ſect. prima, Aphoriſm. comment. vigeſimo quarto, atteſtatur idem Galenus*, calida & ſicca exſiſtit. Hoc loco quæri ſolet, *num pueri, an ætate florentes ſint calidiores*. Ad quam quidem quæſtionem ita de Galeni etiam ſententia reſpondendum erit: Caloris æqualitatem in pueris & florentibus ætate eſſe: id quod vnuſquiſque, qui ſenſum in multa particularium experientia exercuerit, manifeſte deprehendet: differre tamen, quod qualitate puerorum calor magis ſit halituoſus, & multus, ſuauiſque: ætate autem florentium exiguus, ſiccus, nec ſimiliter ſuauis, ſed triſtis, adeoque tangenti quaſi moleſtus. Siquidem puerorum ſubſtantiæ, vtpote humidæ, multum foras effluit: florentium vero ætate ſubſtantiæ, vtpote ſiccæ, parum. Proinde neuter eorum ſimpliciter videtur calidior, ſed alter multitudine eius, quod diſflatur, alter acrimonia. Diſſimilis igitur cum in vtriſque ſubſtantia ſit, in pueris quidem humida & aerea: in ætate florentibus ſicca & terrea, fit vt illorum calor tangenti blandior, horum vere minus ſuauis, ac veluti triſtis occurrat, quemadmodum copioſius idipſum *libro ſecundo, de temperamentis, capit. tertio, & ſectio. prima, aphoriſm. commen. 14.* Galenus monſtrauit.

ἔφηβοι. τράγοι. Pubertas & adoleſcentia temperata.

Quarta iuuentus.

ἀκμή. Florens ætas.

Num pueri an iuuenes calidiores ſint.

Quinta ætas Græcis καθεστηκυῖα. Latinis, Ciceroni præſertim in dialogo de ſenectute, conſtans, & media, inter manifeſte creſcentes, & decreſcentes, ſiue iuuentutem & ſenectam ſcilicet, dicitur. Hippocrati *in Aphoriſmis* qui in hac ætate ſunt, καθεστηκότες nominantur, id eſt, *conſtantes & maturi, ac conſiſtentes*, quod nimirum iam vires cōſiſtant, ſubſiſtantve, nec amplius creſcant, imo minui potius incipiant. Verum eſſe, quod dicimus, confirmat Galenus in Commentariis iam citati Aphoriſm. ita ſcribens: καθεστηκότας λέγει τοὺς τὴν μέσην ἔχοντας ἡλικίαν, ἀκμῆς τε καὶ γήρως, ὡς παύεσθαι μὲν ἤδη τὰ τῆς ἀκμῆς, μηδέπω δὲ μηδεμίας αἴσθησιν σαφῆ γήρως ἔχειν. Quibus ſane verbis Galenus diſerte innuit, *conſiſtentes aut ſubſiſtentes eſſe, qui mediam inter vigorem ſeu iuuentutem & ſenectam obtinent*. Hinc eſt, quod ætas hæc μεσῆλιξ, & in ea conſtituti μεσήλικες Græcis appellentur, vt iidem plane ſint καθεστηκότες & μεσήλικες, quod diligenter obſeruandum erit. Habet autem hæc ætas & alias apud Græcos appellationes. Siquidem illis παρακμαστική, & παρακμή, hoc eſt, declinans, *Galeno ſectione tertia, Aphoriſmorum, Commento trigeſimo, & libro quinta, de tuenda ſanitate, capite vltimo*, teſte, vocatur. Hoc autem nominis illis datum eſt, quod in ea vires hominis decreſcere incipiant. Appellatur etiam Græcis alio nomine ἀνδρεία & ἀνδρῶν ἡλικία, id eſt, *virilis ætas*. Incipit anno trigeſimo quinto, & finitur quadrageſimo nono. *Galeno ſectione tertia Aphoriſmorum, Commento 30. atteſtante*. Præſens ætas, potiſſimum ſi ad præcedentes ætates conferatur, frigida & ſicca exſiſtit. Hinc eſt, quod Galenus loco iam citato ita ſcriptum reliquerit: *Omnium fere*, inquit, *ætatum, ea, quæ iam declinat, paucis indiget ad corporis reſumtionem. Siquidem quod in ea reſoluitur, pauciſſimum eſt. Neque enim corpus ſimiliter calidum, ſicuti prius, neque in augmentum amplius quicquam in ea abſumitur*. Frigidos aūt eſſe in hac ætate conſtitutos, Hippoc. quoque *libr. 1. de victus ratione* perſpicue docet, iis quidem verbis: *Vir vbi iam corpus eius conſtiterit, frigidus & ſiccus eſt, quod nimirum caloris exceſſus impetuſue non amplius præpolleat, corpuſq; quieſcens augeri deſinat, ac frigidius factum ſit. Siccitas etiā prioris ætatis ineſt*. Hæc ille. Sexta ætas ſenectus nominat. In ea cōſtituti Græcis γέροντες ἀπὸ τοῦ γέρως, q. honorē denotat, deducto nomine: γῆρας.n. ætas eſt honore digniſſima: &

Quinta ætas. καθεστηκότες. 1 aphor. 13.

μεσήλικες.

παρακμαστική. παρακμή. Declinans. ἀνδρεία. Virilis ætas.

Temperamentu humanæ ætatis.

Sexta ætas Senectus. γέροντες.

γεροντ

A πρεσβῦται (neque enim inter hæc duo vocabula vllum eſt, *Galeno auctore*, diſcrimẽ) dicun- πρεσβῦται.
tur, Latine autem *ſenes*. Horum Galenus *libro quinto, de tuenda ſanitate capit. vltimo*, tres 1. Aphor. Comm. 31.
recenſet differentias. Primam eorum qui ὠμογέροντες, hoc eſt, *viridi ſenecta præditi*, quod Tres ſene-
nimirum adhuc ad Rempublicam gerendam idonei ſint, & ciuilia obire negotia que- ctutis par-
ant, nominantur. Hæc incipit anno quinquageſimo, & ad ſexageſimum vſque durat. tes ſeu dif- ferentiæ.
Nec eſt, quod aliquem hoc loco perturbent Chriſtophori de Vega, *libro primo prognoſti-* Prima.
corum, comment. 29. rationes, qui ὠμογέροντας a conſtantibus conſiſtentibusue nihil differre ὠμογέρον-
putat. Quod enim de conſiſtentibus ſubſiſtentibusue *3. ſect. Aphoriſ. Comment. 30.* Ga- τες.
lenus dixit, *quod ſcilicet omnia vitæ munia æque illi, qui in vigore ſunt, poſſint peragere, non ta-* Chriſtopho-
men eodem modo ad labores ſufficere: non eſt idem cum eo, quod *in fine libri quinti, ſanitatis* ri de Vega calumnia
B *tuendæ*, de crudis ſenibus retulit. Nam ibidem ſimpliciter & citra collationem eos ci- detecta.
uilia poſſe obire negotia inquit. In Aphoriſmis autem non ſimpliciter, ſed collatione
cum iis, qui ætate vigent, & non priuatim ciuilia tantum, ſed omnia vitæ munia pera-
gere conari ait. Vt hoc nomine ſubſiſtentes a crudis ſenibus differre neceſſe ſit. Siqui-
dem illi omnia vitæ munia adhuc peragunt, hi vero ciuilia tantum. Præterea nobiſcum
non pugnat Galeni locus, quem ex *libro ſecundo Prognoſt. Comment. 49.* producit. Nam in
eo, ſeniores vocat, qui in conſiſtente ætate, & qui cruda viridiue ſenecta præditi ſunt.
Senes autem, qui annis iam multis prouecti ſunt, adeoque qui ſecundam & tertiam ſe-
nectutis partem attigerunt. Quare ſeniores, qui inter florentes ætate, & ſenes ætate me-
dii ſunt, duobus appellat nominibus: priore quidem, qui ſcilicet ætate iam ſubſiſtunt,
C μεσαιπόλιος, id eſt, *dimidia parte canos*, poſteriores autem, ὠμογέροντας. Quod vero μεσαιπολίους
iidem ſint, qui καθεστῶτες, confirmat abunde Phauorinus, qui ita ſcriptum reliquit: Μεσαι-
πόλιος, ὁ μεσῆλιξ, καὶ οὐ σφόδρα πεπολιωμένος, ἀλλὰ μέσος, ὑπὸ γῆρας. Quibus certe verbis palam oſten-
dit μεσαιπολίους non eſſe niſi μεσήλικας, hoc eſt, *in media ætate conſtitutos, & nondum ſenes*, vt ne-
ceſſe ſit ὠμογέροντας ab iis eſſe diuerſos, quandoquidem ſenes omnis generis a μεσαιπολίοις
ſeparet, vt hinc iterum manifeſtum ſit, inter vigentes & ſenes duas interuenire ætates,
nempe *ſubſiſtentem mediamue, & crudam ſenectam*. Quod iterum liquido Phauorinus de-
monſtrat ita ſcribens, Μεσαιπόλιος ὢν, ὁ ὑπερβὰς μὲν τὸν ἀκμαῖον, πρὸς γῆρας δὲ καὶ εἰς ὑπεράκμιον, ἢ καὶ
ὠμογέροντα, καὶ μέσως πῶς ἔχοντα τῶν πολιῶν. Quibus itaque verbis rurſus inter vigentem & ſene-
ctutem duas ætates interponit, ὑπερακμαῖαν, id eſt, *ſubſiſtentem & vigorem excedentem*, atque
D ὠμογέροντα, id eſt, *primam ſenectutis partem*. Vt Vegę argumenta nullius eſſe momenti hinc
intelligant omnes. Secundam differentiam ſenum facit eorum, qui ciuilia munia, pro- Altera.
pter virium imbecillitatem, obire non valẽt: & quibus hoc nomine iam debetur quies,
ac delicatior vita, iuxta Laertem Homericum, ad quem ita filius ait:

Τοιούτῳ δ᾽ ἔοικας, ἐπεὶ λούσαιτο φάγοι τε, Odyſ. ω
Εὑδέμεναι μαλακῶς, ἡ γὰρ δίκη ἐστὶ γερόντων.
Iſque videris, qui lotus, dapibuſque refectus,
Molle cubile premas: namque hæc eſt vita ſenilis.

Eius initium eſt anno ſexageſimo, & protenditur vſque in ſeptuageſimum. Tertiam Tertia. πέμπελοι.
ſtatuit eorum, qui appellantur πέμπελοι, παρὰ τὸ πέμπεσθαι εἰς τὴν ᾅδου πομπήν, id eſt, *quorum iam*
E *quaſi pompa funeris ducenda ſit ad infernum orcumue*, vel *qui ad manes iam mittẽdi ſint*. Silicer-
nia Latinis dicuntur. Hæc eſt omnium poſtrema, vitamque claudens ætas, quæ decre-
pita nuncupatur. Orditur anno ſeptuageſimo, & durat ad vitæ vſque finem, qui magna
ex parte anno, vt ſacræ teſtantur literæ, octuageſimo inſtat. Eſt autem ſenectus in vni- Pſal. 90.
uerſum frigida & ſicca. Siquidem ſolidæ ſenum partes, nempe oſſa, membranæ, liga- Senectus
menta, arteriæ, venæ, nerui, tunicæ, carneſque omnes ſiccæ ſunt: vt merito Ariſtoteles frigida & ſicca.
ſenium marceſcenti ſtirpi aſſimilauerit. Vt enim ſtirpes dum nouellæ ſunt, molles, hu-
midæque cernuntur, ſeneſcentes autem aſſidue magis ſicceſcunt, poſtremum aridæ
prorſus redduntur, idque ipſis mors eſt: ita quoque animal, quanquam vitæ ingreſſu,
F vt oſtenſum eſt, humidiſſimum exſiſtit, tamen in dies longius procedens, magis magiſ-
que ſiccatur & areſcit, vt quum iam ſenectutem, extremam maxime, attigerit, non mo-
do oſſa arida ſint, & humoris expertia, verum etiam caro. Eius rei vero cauſſam Galen.
luculenter *in Primo de tuenda ſanitate* exponit. Hinc veteribus vſitatum fuit, vt ſenes bis
terue quotidie, temperamenti corrigendi gratia, lauarentur. Ceterum non eſt, quod

Obiectio diluitur.

quis propterea, quod ſuperuacuis excrementis onerantur ſenes, hos humido tempera- A
mento eſſe præditos arbitretur. Non enim ipſæ ſenum particulæ humidiore ſunt tem-
peramento, ſed potius capacitates, quæ inter corpora patent, ſuperuacua humiditate
implentur. Quippe ſerotis & pituitoſis excrementis, ob viriū infirmitatem, ſenes pleni
ſunt, in ſolidis autem partibus plane ſicci, *vt libro ſecundo, de temp. capit. ſecundo, & libro
quinto, de tuen. ſan. capit. ſexto, & libro ſexto eiuſdem operis, capit. 3. & in Commentariis ſuper
Hippocratis libellum de victu priuatorum Galenus fuſius monſtrat.* Porro, quod hactenus a no-
bis de ætatibus dictum eſt, ſic accipiendum erit, vt id, quod magna ex parte ita accidit.
Neque enim ætates certo & exquiſito annorum numero circumſcribere licet, niſi for-
te in latitudine quadam: quod non ſit vnus omnium certiſſimus pubertatis terminus
ptopter temperaturæ diuerſitatē. Siquidem calidi citius, frigidi vero tardius pubeſcūt. B
Pubeſcere namque aliqui incipiunt, vbi quartum decimum annum expleuerunt: qui-
dam vno poſt anno, aut etiam amplius. Initium præterea remiſſionis habent nonnulli
poſt quintum & trigeſimum, *vt lib. 6. de tuen. ſanit. cap. 2. & ſect. aphor. 3. Comment. 27. Ga-
len. copioſius docet.* Denique hæc ætatum ratio de præſcripto medicorum, Hippocratis
maxime & Galeni, *vt diximus*, excogitata eſt. Alii, qui ex profeſſo medici non fuerunt,
aliter ætates digeſſerunt, & conſtantem omnes fere prætererierunt. Hinc eſt, quod Cen-
ſorius ex Varrone ita diuiſerit ætates: *Pueros vſque ad 15. quod ſint puri & impuberes. Adole-
ſcentes ad annum 45. quod Rempublicam in re militari iuuare poſſint. Seniores ad 60. quod tum pri-
mum ſeneſcere corpus incipiat. Senes autem in quinto gradu ætatis vſque ad finem vitæ.* Verum
quod hæc ętatum ratio a veritate abhorreat, abunde patet. Omnibus enim perſpicuum C
eſt, corpus ante 60. annum ſeneſcere.

Aliorum, qui medici non fuerūt, de ætatibus opinio.

Hominis tactum ſolum, eſſe iudicem eorum, quæ actu calida ſunt. Cap. VI.

Hominis tactus iudex eſt temperamentorum.

NE quis exemplo quorundam cum Philoſophorū, tum medicorum, ſenſibilium
rerum cognitionem, laborioſo conſequi ratiocinio moliatur, animaduertendum
erit id, quod ἐνεργείᾳ, id eſt, *re ipſa*, aut quod dicere ſolent *actu* calidū, frigidum, humidum,
ſiccumue eſt, tactu diiudicandum eſſe, non quidem leonis, aut equi, aut aſini, aut alte-
rius animantis, ſed ſolius hominis. Qui enim equo aut aſino potius quam homini, ani-
mantium prudentiſſimo ac ſapientiſſimo, horum diſcernendi ſcientiam defert, præ-
terquam quod ridiculus habetur, rerum cognitionem homini adimit, aſinis vero lar- D
gitur, a quibus nemo poteſt erudiri. Hominis igitur potius prudentiæ, præſtantique
naturæ, tactus id concedamus, vt reliquorum omnium ſit veluti lex & regula. Nec ta-
men cuiuſuis, ſed eius potiſſimum hominis, qui optimi ſit habitus, quique omnium iu-
dicio temperatus, ſi non omnino, & quod dicitur *ad pondus*, ſaltem ad iuſtitiam cenſea-
tur. Is itaq; ignem omnium, quæ ſub ſenſum veniunt, calidiſſimum, niuem aut glaciem,
frigidiſſimam: quod vero paribus illorum portionibus confuſum eſt, id vt in medio ex-
tremorum eſt ſitum, ita in calore & frigote temperatum eſſe pronuntiabit. Pari ratio-
ne aquam humidiſſimam, terram ſicciſſimam: ſi quid vero pari horum portione com-
ponetur, id in humiditate ac ſiccitate medium ac temperatum eſſe ſtatuet. Porro non
quæuis temperatiſſimi hominis particula tactus inſtrumentum eſt, ſed cutis, ac præci- E
pue, quæ eſt in manu. Nam etſi tactus per totam cutem æquabiliter fuſus eſt, tamen
quum ea, quæ in manu eſt, ab omnibus extremis, calido, inquam, frigido, humido, &
ſicco, pari abſit interuallo, adeoque omnis exceſſus expers, ac media ſit, huic recte in-
ternoſcendorum temperamentorum æqua æſtimatio regulaue cognitionis & iudicii
defertur, ſi modo ab iis, quę extrinſecus occurrunt, verbi gratia, a calore, a frigore, nihi-
lo ſit immutata, neque vti in remigibus & foſſoribus callo obducta. Ergo calidi frigidiq;
corporis ſolus tactus eſt iudex, humidi autē & ſicci, vna cum tactu ipſa ratio. Siquidem
qnod ſiccum eſt, durum prorſus eſt, non tamen ſi quid durum eſt, idem ſtatim & ſic-
cum erit, niſi mediocriter exſiſtat calidum. Nam & quod a frigore concretum
eſt, durum cernitur, ſicuti glacies. Quo vtique minus ſicci humidique adeun- F
da ſtatim diſcretio eſt, ante ſcilicet, quam æſtimatum ſit, quemadmodum ſe in calo-
re habeant & frigore. Neque enim ſi quid cum vehementi calore ſit molle, idem ſta-
tim eſt humidum: verum quum mediocriter calidum eſt, tum æſtimare durumne
an mol-

Cutis volæ manus tactus inſtrumentum.

Tactus quorū ſolus iudex ſit.

A an molle ſit, oportet. Si enim molle ſit, humidum eſt: ſin durum, ſiccum. Quæ quidem ſi ſic ſe habent, partium, quæ in humano corpore datæ ſunt, nulla eſt humida. Sed de partium corporis humani temperamentis ſequenti capite agemus. Non eſt itaq; adhibitis iam dictis diſtinctionibus de primis qualitatibus, quæ ſub tactum recidunt, fides tactui abroganda. Quod ſi vero ſpretis ſenſibus, omnium, quæ ſenſibus obiiciuntur demonſtrationes quiſpiam requirit, quibus olorem album, coruum nigrum, ignem calidum, glaciem frigidam ſibi perſuadeat, is profecto deſperata cognitione certi, omnia in ſuſpicionem, Pyroniſq; hæſitationem trahet, *vt fuſius lib. 2. de tempt. Galenus docet.*

De ſingularum partium corporis humani temperamentis.

Cap. VII.

B

ORdinis ratio, vt nunc de partiũ corporis humani temperamentis breuiter diſſeramus, poſtulare videtur. Vt autem tactus æſtimatione, ſic demum eſſentia & compoſitione, partium corporis humani temperamenta diſcernuntur. Quum vero in exceſſibus iudicandis opus ſit, vt mediocre aliquod habeamus, in quod, tanquam ſcopum aliquem, intenti ſimus, & ad quod omnia mediocria comparemus, cutis vero ipſa, vt oſtenſum eſt, media plane ſit, & omnis exceſſus expers, vt hanc omnium animalium partium, tanquam normam, ad quam referantur, ac iudicem proponamus. Vt enim ſenſus iudicio, ſic & eſſentia compactioneue cutis media temperie eſt prædita. Reliquarum itaque partium corporis temperamenta illius comparatione, in hunc quidem
C modum ſunt æſtimanda. Spiritus omnium, quæ in corpore ſunt, calidiſſimus, hoc ipſo cor minus calidum, deinde ſanguis, poſt hunc caro ſimplex. Hanc ſequitur iecur, hoc lien, lienem renes, iis ſuccedit cutis temperata. Ab hac in frigidum propenſus eſt adeps & pinguedo, dein cerebrum, hoc frigidior ſpinæ medulla, qua frigidiores nerui ſunt molles, deinde ſequuntur duriores motibus accommodati, ab iis eſt vena, deinceps arteria, poſt hanc membrana, iis omnibus frigidior tendo, hoc rurſus frigidius ligamentum, proximum cartilagineum ligamentum, quod Græcis χονδροσύνδεσμος dicitur, ſubſequitur *cartilago*, os ei finitimum, aſſidet huic pilus, vltimo loco eſt pituita, omnium quæ in corpore ſunt frigidiſſima. Pilus omnium eſt ſicciſſimus, quem ſuo quæque ordine, deinceps conſequuntur os, *cartilago, chondroſyndeſmos, ligamentum, tendo, membrana, arte-*
D *ria, vena, nerui duri*: molles quippe humiditate & ſiccitate, mediam naturam, vt cutis, obtinent. Proxima itaque cuti eſt mollium neruorum natura. Hinc in humidum iam abit cor ipſum. Hoc humidiores ſunt *renes, iecur, lien, caro ſimplex.* His ſuccedit pulmo, poſt hunc eſt ſpinæ medulla, dein cerebrum, mox oſſium medulla, proxime illi eſt adeps, ſubſequitur ſanguis, poſtremo pituita, omnium quæ in nobis ſunt vt frigidiſſima, ita humidiſſima eſt. Atque hæc partium temperamentorum ſeries, tactus iudicio confirmatur. Cum enim in nobis quoad viuimus, tanta eſſe frigiditas nequeat, vt per eam aliquid in duritiem concreſcat, quicquid tactu molle deprehenditur, id quoque calidum & humidum: quicquid vero durum, id ſtatim frigidum & ſiccum videbitur. Cui & eſſentiæ compoſitio conſentit. Oſſium enim eſſentia, frigidum & ſiccum ipſorum
E eſſe, vt diximus, temperamentum declarat: Idem facit pilorum, cartilaginum, tendonum, neruorum, ligamentorum, venarum, arteriarum, membranarumque eſſentia, vtpote quæ a calore cocta, & a frigore concreta eſt. In vno tamen, vt comprehenſum eſt, magis quam in altero frigidum & ſiccum præpollent, *vt fuſius lib. 1. de temperamentis, cap. vltimo, & lib. 2. eiuſdem operis, cap. 4. Galenus proſequitur.* Ceterum indicia, quibus totius corporis eiuſque partium temperamenta cognoſcuntur, in arte medica exquiſite tradit idem Galenus. Ea etiam, quæ ex pilorum ratione ſumuntur, *lib. 2. de tempera. cap. 6.* Alias vere multas, quibus cum partium, tum totius corporis deprehendi poſſunt, notas, *capitibus 7. 8. & 9. vſque ad finem ſecundi libri iam citati* docet, quas ſane omnes medicus, vt recte temperamenta diiudicare queat, ad vnguem teneat, neceſſe eſt.

In exceſſib. iudicandis opus aliquo mediocri.

Partium calidarum ordo.

Frigidarum ordo.

Siccarum ordo.

Humidarum.

Indicia, quibus totius corporis & partiũ eiuſdem tempera͂méta cognoſcũtur.

F

De qualitatibus ſecundis. Cap. VIII.

CVm ex ſecundis vocatis qualitatibus temperamenta quoque cognoſci aliqua ex parte poſſint, operæ pretium faciemus, ſi de iis quoq; breuiter diſſeremus. Secundæ autem qualitates ſunt, quæ primas, nempe caliditatem, frigiditatem, humiditatem,

Secundæ qualitates quæ.

Secundarũ qualitatum differentię.

& ſiccitatẽ ſequuntur: vel, vt planius dicã, quæ ex cõmiſtione, temperaturaue primarum qualitatum procreantur. Sunt aũt harum quatuor differentiæ, nempe viſiles, vt *colores*, olfactiles, vt *odores*: guſtatiles, vt *ſapores*, tactiles, vt *mollities, durities, grauitas, leuitas, denſitas, raritas, craſſitudo, tenuitas, aſperitas, leuitas, & id genus aliæ.* A

Colores.

Colores quidẽ, cutis præſertim & pilorum, non parum ad temperamenti corporis cognitionem conducunt, *quemadmodum libro ſecundo de temperamentis, & in arte medica Galenus docet.* De medicamentorum vero temperamentis ex colore certi nihil colligi poteſt. In ſingulis enim coloribus calida, frigida, humida, & ſicca inueniuntur. Non eſt igitur neceſſarium, vt *quicquid rubrum exſiſtit, idem quoque calidum ſit*: hac enim lege roſas calidas eſſe conſequeretur, quod tamen a vero abhorrere in confeſſo eſt. Neque contra, *quicquid album eſt, frigidum exſiſtat neceſſe eſt.* Alias enim omnes flores candidos, frigidos eſſe fateri cogeremur, quod quam ſit abſurdum, omnes intelligunt: nam ſunt quam plurimi eius coloris flores temperamento calidi. Quod cum omnibus, præſertim iis, quibus ſtirpium eſt aliqua cognitio, ſit notiſſimum, nulla eget longiore demonſtratione. B

Odores.

Ex odore itidem de medicamentorum temperamentis colligere nihil licet, quod *libro ſecundo, de ſimpl. medic. facult. capit. tertio, & libro quarto, eiuſdem operis, cap. vlt.* Galenus monſtrauit. Nos tamen capita eius rei hic breuiter attingemus. Quæ odore carent, hæc craſſam quidem eſſentiam obtinẽt: ceterum, quæ ſit eorum in calore & frigore natura, non ita conſtat. At quæ odorata ſunt, tenuia quodam modo exſiſtunt, & calida, verum eius tenuitatis caliditatiſq; quantitas haud indicatur.

Cur de tẽperamẽtis ex odore nõ ſit pronuntiandũ.

Cauſſa vero pręcipua, maximaq; quamobrem ex odore nihil certi de temperamentis iudicari queat, inæqualitas eſt eſſentiæ. C Neque enim omnes eius partes æque euaporant, nec perinde vt in guſtu ſenſum mouent. Quippe in guſtu omnes ſimiliter guſtabilium corporum particulæ linguæ offeruntur: ſenſumque mouent pro ſua natura ſingulæ, vt copioſius locis paulo ante indicatis Galenus docet.

Sapores.

Porro genera differentiæve ſaporum numero ſunt octo, nempe *adſtringens, auſterus, acerbus, acidus, dulcis, amarus, ſalſus, & acris*: quorum quatuor priores ob frigoris exceſſum eueniunt: tres poſteriores propter caloris redundantiam. Medius inter hos omnes, ob temperatum, quem obtinet, calorem, eſt dulcis.

Adſtringẽs. Acerbus.

Adſtringens ſapor, qui Galeno στυφὸν dicitur, contrahit, obturat, denſat, repellit, incraſſat, & exſiccat, genuſque eſt acerbi, & auſteri, quod vterque adſtringat, nec niſi in maioris minoriſque ratione differant. Ceterum vbi in ſubiecto corpore frigiditate ſuperante ſiccum terreum dominatur, adeoque actio caliditatis ſiccum conficere atque extenuare haud poterit, & probe cum humido commiſcere, tanquam a frigoris exceſſu impedita, tunc, vt par eſt, in eo miſto vires terræ exſuperant. D

Auſterus.

Quapropter vbi eiuſmodi eſſentia terrea, parum a calore deuicta, acceſſerit, ſapor in miſto creabitur adſtringens, conſtipans, deſiccans, & in multam profunditatem vſque exaſperans, qui Græcis στρυφνὸς, Latinis *acerbus*, Germanicis Herb dicitur, qualem pyra ſylueſtria immatura in ſe habent. Quod ſi vero frigiditas haud ſumme exceſſerit, ſed aliqua etiam facultas caloris, quanquam obſcura in miſto apparuerit, quæ ſecum parum aliquid humoris attraxerit, & cum ſicco terreo quodammodo attenuato permiſcuerit, non tanta vis adſtrictionis & conſtipationis guſtanti apparebit, ſed tanto remiſſior, quanto & plus caloris & humoris concocti inuenietur in miſto. E Sapor is, qui tum procreatur Græcis αὐστηρὸς, Latinis *auſterus*, Germanicis Rauch/appellatur. Hic etiã in profundum ſubit, & aſperum quendam inæqualemque mouet ſenſum, tanquam reſiccãs & humorem omnem corporum ſenſitiuorum depaſcens.

Acidus.

Si autem ſubiecta materia plus habuerit humoris, quam terreæ eſſentiæ, calorque inceperit in humore concoctionem, quę ad perfectam miſtionem tendebat, ſed longe antea defecerit, & exhalarit, quam finem aſſequi potuerit, eoque exhalato frigiditas tanquam victrix in humore permanſerit, tunc gignetur ſapor, qui Græcis ὀξὺς, Latinis *acidus*, Germanis Saur nominatur. Quum vero ea eſſentia, in qua is ſapor conſiſtit, ob humoris redundantiam, tenuis ſit, ad profundum penetrat, nec in ſuperficie hæret exſiccans, & exaſperans. F Quia vero calor, qui poſtea exhalauit, in humorem egit, adeoq; caloris in eo reliquit veſtigia, ſubtiliorumq; partium aduſtionẽ, ideo quæ acida ſunt, non ſolum in profundum ſubeunt, ſed etiam incidũt, diuidunt, extenuant, obſtructiones auferunt, & expurgãt, abſtergũtve. Vt hinc omnib. palam fiat, *exquiſite adſtringẽtia, acerba,*

A *acerba, auſtera, & acida omnia frigida eſſe.* Sic autem vocamus, quæ præter adſtrictio-
nem, acerbam, auſteram, & acidam qualitatem, nulla alia ſenſu notabili qualitate Exquiſitè
prædita ſunt. Atque ii ſunt tres ſapores, qui a medio temperamento ad frigidum adſtringẽ-
declinant, quorum duo adſtringentes, nempe acerbus & auſterus, in terrea craſſa- tia, &c.
que ſubſtantia conſiſtunt. Tertius vero acidus in humida, quæ a calore, qui poſtea Dulcis.
exhalauit, mediocriter attenuata fuit. Porro dulcis ſapor fit, *vbi temperatus calor o-
ptime commiſcet humidum cum ſicco.* Proinde dulcia omnia mediocriter ſunt calida, Salſus.
laxant, concoquunt, emolliunt, & rarefaciunt. Quod ſi calor hos fines exceſſerit,
& ſubiecta materia ſicca fuerit, quam caloris redundantia aduſſerit, attenuaueritque,
que, neceſſario fit ſubſtantia terrea in eo miſto ſiccior & tenuior, magiſque in pro-
B fundum penetrans. Quocirca primum hinc ſapor naſcitur ſalſus. Siquidem ſalſe-
do aliquod adhuc humiditatis veſtigium retinet, quæ coniuncta eſt, & humanæ tem-
peraturæ familiaris, vnde & ſalſedo in omnibus fere animantibus guſtum acuit, &
delectat. Salſa itaque calida & ſicca, non tamen vehementer exſiſtunt, & quum
linguam contingunt, eam neque contrahunt, neque conſtipant, imo contra pla-
ne agunt, nempe detergent, & abluunt, adeoque guſtum, vt comprehenſum eſt, a-
cuunt. At vbi tota pene humiditas nimia vi caloris exhauſta fuerit, tunc ingratiſ- Amarus.
ſimus ſapor generatur, qui *amarus* nominatur. Hinc amara quatenus amara ſunt, Amara
nullum nutriunt animal. Nulla enim in iis ſupereſt humiditas, vnde alimentum e- cur non nutriunt.
lici poſſit. Sunt itaque amara omnia admodum ſicca, omniumque hoc nomine mi-
C nus putreſcunt. Meatus quoque corporis expurgant, abſtergunt, extenuant & hu- Acris.
mores craſſos incidunt. Ceterum ſi ſubiectum, in quo validus & igneus calor ad mi-
ſtionem agit, humorem ſatis copioſum habuerit cum ſicco terreo commiſtum, at-
tenueturque vi caloris & efferueſcat tam humida pars, quam ſicca, tunc ex huiuſ- Arabes.
modi commiſtione & temperatura oritur ſapor, quem Græci δριμὺν, Latini *acrem*,
Germani reſʒ & ſcharpff dicunt. Huius ſaporis ſubſtantia vſque ad profundum lin-
guæ, eo quod tenuis ſit, deinde ſuo feruore, dilatat, exſiccat, mordicat, & erodit.
Atque hæc de ſaporibus in præſentia dixiſſe ſatis ſit. Quod ſi vero de illis quiſpiam
plura cognoſcere velit, is caput 37. libri primi *de ſimplicium medicamentorum facultati-
bus*, & caput ſextum *libri quarti cum ſequentibus omnibus, vſque ad finem libri, & 26. li-* Tactiles
D *bri 5. Galeni* perlegat. Quod ad tactiles qualitates attinet, hoc initio monendum e- qualitates
rit, id quod ſiccum eſt, quod ſupra quoque diximus, durum prorſus eſſe. Non ta-
men ſi quid durum eſt, idem ſtatim & ſiccum erit. Etenim inſeparabile a ſicco corpore
durities eſt, non tamen eius vnius propria. Nam & quod a frigore concretũ eſt, durum
cernitur, ſicut glacies, ſiccum tamẽ non eſt. Vnde non ſtatim ſicci humidiq; adeunda,
in rebus maxime externis, diſcretio eſt, ante ſcilicet, quam æſtimatum ſit, quem-
admodum in calore & frigore ſe habeant. Neque enim ſi quid cum ſummo frigo-
re, repræſentatur durum, id etiam ſiccum eſt. Nec ſi quid cum vehementi calo-
re eſt molle, idem ſtatim eſt humidum. Cera enim vehementer calefacta, mol-
lis, ac liquida eſt, non tamen humida. Verum quum mediocriter eſt calidum, rum
E æſtimare, durumne an molle ſit, oportet. Si enim molle ſit, humidum eſt, ſin du-
rum, ſiccum. Quid autem aſperitas, læuitas, tenuitas, craſſities, denſitas, & rari-
tas ad temperamentorum, ac medicamentorum facultatum dignotionem condu-
cant, *libr. 2. de temperamentis, & in libris de ſimplicium medicamento. facultatibus*, abunde
Galenus docuit. Quare hos libros, vnde harum rerum omnium cognitio petenda
venit, ſtudioſi adeant. Neque enim inſtituti noſtri ratio fert, vt ſingula hæc vbe-
rius attingamus. Vnice autem ad temperamentorum totius corporis, & principum
eiuſdem partium conferunt, quæ Galenus in *arte medica a cap. 13. vſque ad 67.* tradit.

DE HVMORIBVS. SECT. IV.

De humorum numero. CAP. I.

F CHYLVS, ſuccuſue, qui iam confectus e ventriculo per meſenterii venas, Humores
vt ſuo fuſius dicemus loco, in iecur traducitur, non prorſus ex vna eadem- quatuor.
que ſubſtantia conſtat, nec ſimili caloris, & frigoris menſura tenetur.
Quapropter in iecore non poteſt in vnius, ac ſimplicis humoris ſpeciẽ cõ-

uerti,ſed neceſſario quatuor inde naſcuntur humorum differentiæ,qui rum ſubſtantiæ A
rum qualitatis ratione, primorum elementorum naturas quodam modo imitantur.
Hinc eos Galenus *libro ſecund. de elementis*, animantium ſanguine præditorum elemen-
ta nominat. Sunt autem hi humores numero quatuor, ſanguis nimirum, pituita, bilis
flaua,& atra, vel rectius melancholicus, vel niger humor, quod ſcil. atra bilis nondũ ſit,
ſed ei vicinus, naturamque illius ſtatim ſubiturus. Flauam autem bilem allicit, & in ſe
recondit propria veſicula,atram lien, quemadmodum renes humorem eum, qui aquæ
ſpeciem gerit, atque hoc pacto ab eorum ſordibus & ſqualore ſanguis expurgatur, pu-
ruſq; & integer redditur: Pituita autem cum ſanguine manet, eique permiſcetur, con-
coctioneque, *vt infra latius dicemus*, in ſanguinem mutatur. Ceterum non vſque adeo
diligenter poteſt ſanguis a bile tum flaua, tum atra expurgari, & quaſi elui, quin pro- B
pterea vtriuſque nonnihil derelictum ſit, quo, ſicuti & pituita, is perfunditur. Itaque
ſanguis, qui e iecore ortus eſt, maioribusque venis concluditur, exquiſite vnus & purus
eſſe non poteſt, ſed ex pituitæ, bilis vtriuſque, & puri ſanguinis permiſtione conflatus.
Atque hos etiam ſuccos ex omnium conſenſione vſq; dicendi, ſanguinis appellatione
deſignamus. Vt bilis in venis non ſit, niſi ſanguinis tenuiſſima & calidiſſima pars. Pituita
vero altera ſanguinis crudior pars, quæ frigida & humida eſt. Melancholicus autẽ ſuc-
cus craſſior ea, quæ frigida & ſicca eſt. Sola vero ea, quæ tum ſubſtantię, tum qualitatum
mediocritate quadam continetur, *ſanguinis puri* appellatione notatur. Hinc eſt, quod
rectiſſime Galenus *in libello de plenitudine* ſcriptum reliquerit, immiſtum & ab aliis hu-
moribus ſyncerum ſanguinem nuſquam in venis comprehendi. Igitur qui intra venas C
coercetur ſanguis, quatuor iam dictis humoribus perfunditur, ſed ea proportione, vt in
temperata & mediocri conſtitutione purus ſanguis multum antecellat, ceteriſq; præ-
ſtet: ab hoc dein pituita, quia dulcis eſt, poteſtq; in ſanguinem conuerti, abundat. Ter-
tio loco eſt melancholicus ſuccus: omnium autem pauciſſima eſt flaua bilis, quod ad
corpus alendum ſit ſuperuacanea. Quod autem Melancholicus ſuccus bilem exſupe-
ret, hinc maxime liquet, quod illius quam bilis receptaculum capacius & plenius in no-
bis ſit. Præterea, quod ex vena ſecta ſanguis ſi aſſeruetur, plus ſubſideat luculenti, quam
per ſummum innatet bilioſi. Nec eſt cur abſurdum alicui videatur, ſanguinem ex tot
conflari partibus, ſeu in vnam ſubſtantiam quatuor conuenire partes. Nam idipſum in
lacte, muſto, & aliis quoque ſuccis liquido conſpicitur. Atque, vt de reliquis taceamus, D
in muſto certe eſt aliud, quod grauiſſimum exſiſtit, aliud quod leuiſſimum, aliud ter-
tium quod toti muſto permiſtum eſt, in eoque feruet, ad hæc quartum, ipſum videli-
cet puriſſimum ac ſyncetiſſimum, cuius reliqua tria excrementa exſiſtunt. Quippe
poſteaquam muſtum recens ab vuis expreſſum coniectumque in dolia fuerit, ab inna-
to ſibi calore efferueſcit, mutatur, ac coquitur, tumque excrementa, quæ prius quidem
confuſa inerant, comparere incipiunt, atque cum primum concoctionis vi ſecernun-
tur & ſecedunt: alterum quidem grauius magiſque terrenum, quod in fundo ſubſidens
fæcem appellant: alterum leuius, magiſque aereum, quod per ſumma innatat, & flos vi-
ni dicitur. Porro vbi muſtum a fæcibus & ſpuma fuerit expurgatum, tamen crudis ad-
huc partibus viſum effugientibus perfuſum eſt, quas tandem aliquot dierum numero E
vini calor euincit & concoquit, tumque ſyncerum & purum, quod remanet, vinum
nominatur. Simili profecto ratione chylus in iecur tranſfuſus, cum humidus quidam
liquor ſit, quodam modo feruet & concoquitur, tandemque in eo nonnihil craſſum
exſiſtit fæci reſpondens, nonnihil etiam tenue & leue flori conſimile, hoc bilem fla-
uam, illud melancholicum humorem appellamus. Hæc itaque quia ſuperuacanea, &
ad corpus alendum minus ſunt idonea, idcirco ſanguini puro corporis alimento illa
permiſceri par non erat. Quamobrẽ natura illa ſegregãs, flauam bilẽ in ꝓpriam veſicu-
lã ad iecoris portam conſtitutam, melancholicũ vero ſuccum in lienem reponit. Vtra-
que autem bile ſecreta, crudus quidam humor ei confuſus permiſcetur, qui eſt quaſi
dimidio coctum alimentum, quod manens cum ſanguine vna rapitur in venas, vt per F
inedias, & cibi penuriam tempore mutetur, & integre coquatur, fiatque ſanguis com-
modus, & ſalutaris, puruſque. *Vt* hinc omnibus palam fiat, ſanguinem purum in venis
eſſe geminum. *Vnum*, qui a prædictis excrementis purgatus eſt. *Alterum*, qui ſanguinis
hoc modo expurgari purior eſt portio.

Elementa animantium ſanguine præditorum.

Sanguis purus & ſyncerus nuſquam in venis reperitur.

Quatuor humorũ in ſanguine proportio.

Sanguinis appellatione, quid veniat.

Sanguinis quatuor partes.

In muſto quatuor ſubſtãtiæ.

Fæx.

Flos vini.

Vinum.

Quatuor humorũ procreatio & ſecretio.

Sanguis in venis purus geminus.

De

A *De humorum temperamentis.* CAP. II.

EX iam dictis facile humorum temperamenta colliguntur. Quippe ſanguinem, quum ſubſtantia & qualitatibus mediocris ſit, *temperatum* ſtatuere oportet. Id quod etiam Galenus confirmat, qui *in Commento 36. libri primi Hippocratis de natura humana*, ita ſcriptum reliquit: Καὶ δῆλον ὅτι καὶ αἷμα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, οὐ θερμὸν καὶ ὑγρὸν ἀλλ᾽ εὔκρατον, id eſt: *Atque conſtat, eadem etiam ratione ſanguinem non calidum & humidum eſſe, ſed temperatum.* Et clarius *Com. 39. eiuſdem libri* in hunc modum ſcribens: Αὐτὸ γὰρ τὸ αἷμα τὸ δοκοῦν εὐκρατότατον, λέγεται τοιοῦτον, ὅτι μηδὲν ἐπικρατεῖ μεγάλως ἐν αὐτῷ τῶν ἐναντίων ἀλλήλοις, μήτε τὸ θερμὸν τοῦ ψυχροῦ, μήτε τὸ ψυχρὸν τοῦ θερμοῦ, μήτε τὸ ὑγρὸν τοῦ ξηροῦ, μήτε τὸ ξηρὸν τοῦ ὑγροῦ. ἐπεὶ τοίνυν δεῖται καὶ τὸ αἷμα αὐτὸ τῶν τεττάρων ποιοτήτων, ὑγρότητος, καὶ ξηρότητος, καὶ θερμότητος, καὶ ψυχρότητος, εὔδηλον ὅτι
B καὶ τῆς τῶν ἄλλων δεῖται μίξεως· καὶ διὰ τοῦτο τὸ εὐκρατότατον αἷμα μετέχει τὸ καὶ φλέγματος καὶ χολῆς ξανθῆς, καὶ μελαίνης. Hoc eſt, *Sanguis ille, qui videtur temperatiſſimus, talis dicitur, quod in ipſo nullum contrariorum aliis magnopere praecellit, neque calidum frigido, neque frigidum calido, neque humidum ſicco, nec ſiccum humido. Poſteaquam itaque & ipſe ſanguis indiget quatuor qualitatibus, humiditate, ſiccitate, calore & frigore, manifeſtum eſt, quod & cum reliquis humoribus miſceri poſtulet. Quo fit, vt temperatiſſimus quoque ſanguis ſit pituita, flaua, & nigra bilis particeps.*

Sanguis temperatus.

Huc accedit, quod *libro 2. de facultatibus naturalibus*, ſanguinem ex mediocri ac tẽperato calore, reliquos autem humores ex immodico procreari ſcribat Galenus. Qui ſane Galeni locus non aliter intelligendus venit, *quam quod in eo corpore, quod mediocri*
C *calore praeditum eſt, ſanguinis pars purior, in eo autem, in quo calor redundat, vtraque bilis, in eo vero, in quo frigus exſuperat, pituita generetur.* Quippe per ſanguinem intelligit *puriorem eius partem, qua mediocritate, tum ſubſtantiae, tum qualitatum continetur. Per bilem autem, tenuiſſimam vel craſſiſſimam eiuſdem partem, vt per pituitam, crudiorem*, vt fere id dicere voluerit Galenus, *mediocrem calorem puriorem ſanguinis partem procreare, reliquas autem duas partes, tenuiſſimam nimirum & craſſiſſimam, ab immodico generari calore. Crudiorem autem eiuſdem partem a frigore exſuperante.*

Galeni locus explicatus.

Nemo enim ambigere debet, quin ab aeſtu, exercitio, balneis, in ſumma a calidiorum cauſſarum vehementi occurſatione pars ſanguinis tenuiſſima, adeoque flaua intra venas bilis, quemadmodum etiam reliquae eiuſdem partes perſiſtente ſi-
D milium cauſſarum impetu, procreentur. Quod Galenus loco citato iis confirmat verbis, quae a paulo ante productis mox ſubiicit inquiens: *Quando & ciborum qui natura calidiores magis ſunt biliosi: qui frigidiores, magis pituitoſi. Simili modo ex aetatibus, quae calidiore natura ſunt, has bilioſiores eſſe conſtat: quae frigidiore, pituitae magis obnoxias. Iam vitae rationum, & regionum, & anni temporum, multaque priores his ipſarum quoque naturam, quae frigidiores ſunt, ea magis cernuntur pituitoſa: quae calidiores magis bilioſa.* Haec ille.

Quae vtique manifeſte docent, Galenum non aliud ſentire, quam quod a mediocri calore in humano corpore plus ſanguinis: ab immodico contra, plus vtriuſque bilis gignatur. Atque hinc eſt, quod ab vno eodemque alimento in diuerſis
E corporibus, diuerſi naſcantur humores, quod mellis exemplo ibidem Galenus demonſtrat. Hoc namque in eo, qui natura calidiore eſt, & aetate florens, vitamque laborioſam degit, totum in flauam bilem ſeu leuiorem ſanguinis partem vertitur. Contra in ſenibus, non in bilem, ſed in ſanguinem, hoc eſt, puriorem ſanguinis partem, mutatur. Vt hinc omnibus palam fiat, ex caloris vi in humorum, & partium ſanguinis ex alimentis procreatione varietatis plurimum afferri. Sed redeundum nobis ad inſtitutum erit. Sanguinem eſſe temperatum hinc etiam patet. Quippe Galenus *lib. 2. de Temper. capite quarto*, ſanguinem *humorum optimum maxime, & proprium* eſſe ſcribit. Si *optimus eſt*, igitur *temperatus ſit oportet*: Optimus enim in corpore humano humor nullus eſſe poteſt, niſi idem in qualitatibus quatuor medio-
F cris, adeoque temperatus ſit: Proinde cum ſanguis ſit temperatus, errare plurimum neceſſe eſt, Medicos, qui hunc calidum & humidum eſſe affirmant. Nam ſi horum opinio conſtabit, fatendum erit ſanguineum, quod ipſi appellant temperamentum, non optimũ, ſed omniũ fere peſſimum eſſe. Quippe corporis temperamentum, in quo calidum praeualet frigido, & humidum ſicco, in vtraque oppoſitione intemperatum eſt,

Sanguis non eſt calidus & humidus.

tantum abeſt, vt temperatum dici debeat, aut poſſit. Hinc eſt, quod omnium intem- A
perierum (*vt libro 8. Ther. method. cap. 7. etiam atteſtatur Galenus*) putredinis morbis maxi-
me expoſita ſit, propterea, quod per ipſam ſanitatem proxime ad putredinem accedat,
veluti tum ex ſudoribus coniicere eſt, qui iis grauiter olent, tum vero ex vrinis, deie-
ctione, atque etiam ipſa exſpiratione. Etenim qualis eſt hircorum, talis eſt etiam illa-
rum naturarum temperies. Ideoque promta eſt ex qualibet occaſione tum aliis mor-
bis, tum vero febribus corripi. Accedit, quod hoc temperamentum, *quemadmodum libr.
5. de tuenda ſanit. cap. vltimo, teſtatur Galenus*, fluxionum vitiis maxime obnoxium ſit. Idem
quoque *libr. 6. eiuſdem operis cap. 4.* naturas calidas & humidas in ætate puerili fluxionum
& plenitudinis morbis maxime tentari tradit, itemq; putredinis. Proinde vt omnium
aeris temperamentorum peſſimum, id eſt, quod calidum & humidum exſiſtit, *vt libr.* B
1. de tempe. cap. 4. demonſtrat Galenus: ita etiam humani corporis temperamentum, quod
eiuſmodi eſt, peſſimum ſit, neceſſe eſt. Quod ſi itaque ſanguineum temperamentum
optimum eſt, vt reuera eſt, conſequitur ſanguinem non eſſe calidum & humidum, ſed
Obiectio prima. potius temperatum. Atqui hic ſciolus quiſpiam ſtatim nobis Hippocratis & Galeni au-
Reſponſio ctoritatem opponet, quorum vterque ſanguinem eſſe calidum & humidum, hic qui-
dem *in libro 1. de temperamentis*, ille *in libro de humana natura*, diſerte ſcriptum reliquit. Cui
viciſſim id reponimus, verum vtique eſſe, quod Hippocrates ſanguinem appellet ca-
lidum & humidum, ſed qua idipſum faciat ratione, diligenter conſiderandum erit.
Non autem alia haud dubie ratione, Galeno etiam *com. 36. libri de natura humana Primi*,
teſte, quam qua Ver calidum & humidum eſſe ait, nempe non abſolute, ſed collatione C
ad aliud tempus, Autumnum ſcilicet. Per ſe enim, & ex ſua natura æſtimatum, tempera-
tum eſt, *vt ſupra monſtrauimus*. Sanguinem igitur collatione cum ceteris humoribus ca-
lidum & humidum eſſe Hippocrates recte ſtatuit: pituita enim calidior, bile vero hu-
midior. Pari modo Galenus quoque ſanguinem conferendo ad ea, quæ maiorem frigi-
di portionem contraxerunt, pituitam ſcilicet, calidum eſſe inquit: collatione vero ad
ea quæ maiorem ſicci portionem ſortita ſunt, oſſa verbi gratia, cartilaginem, & id ge-
Obiectio altera. nus alia, humidum. Verum inſtabit rurſus alius hoc modo: *Galenus ſanguinem non ſolum
calidum, ſed & in corpore calidiſſimum libr. 1. de tempera. capite vlt. aſſerit, tantum abeſt, vt illum*
Reſponſio *temperatum dicere poſſis.* Reſpondeo, Galenum hoc loco non loqui de ſanguine per ſe æ-
ſtimato, ſed cum cute collato. Huius enim reſpectu calidiſſimus eſt inter ea, quæ ſimul D
ſunt humida, ſanguis. Præterea non loquitur Galenus ibidem de eo ſanguine, qui alie-
no calore vacat, ſed eo potius, qui eſt a corde plurimum calefactus: id quod ex eiuſdem
Sanguis calorem ſuum a corde accipit. verbis, quæ deinceps ſequuntur fit euidentiſſimum. Ita enim paulo poſt ait: *Sanguis vero
ipſe a corde ſuum accipit calorem.* Quod etiam confirmat Hippocrates, qui *in fine libri de cor-
de* ſanguinem non eſſe natura calidum, ſed calefieri diſerte ſcribit. Proinde ſanguinis
temperamentum non poſſet commodius æſtimari, quam in iis, quæ corde eſſent deſti-
tuta, animantibus, in illis enim temperato plane calore præditus eſſet. Quod in libro de
fœtus formatione, iis etiam verbis innuere voluit Galenus: *Nullum*, inquit, *animal exſan-
gue eſt manifeſte calidum, neque manifeſtum calidum exſangue. Nam ſanguini, qui in venis eſt, abſ-
que cordis calore tepida quadam caliditas inſita eſt, & propterea etiam in iecore. Cor vero quaſi quen-* E
*dam ignis focum animalia ſortita ſunt. Sine corde enim animalium calor perſimilis eſt calori, qui a-
ſtatis tempore in domibus ſentitur. Sed quemadmodum domus incenſo in ipſo igne calidior reddi-
tur, ita & animalium corpus e corde calorem maiorem acquirit, quam is ſit, qui venis & iecori inſitus
eſt, & ſanguini videlicet in ipſis contento.* Hęc ille. Proinde vt ſanguis per ſe æſtimatus, prout
in iecore & venis eſt, non a corde calefactus, temperatus eſt & dicitur, ita ille qui a cor-
de calorem nactus eſt inter corporis partes, quæ ſimul humidæ ſunt, calidiſſimus exſi-
Obiectio tertia. ſtit. Atque iam facile etiam diluuntur alia quędam Galeni loca, in quibus ille flauam bi-
lem ſanguine calidiorem eſſe affirmat: quorum ſane vnus eſt *in lib. 2. de temp. cap. 4.* vbi
non obſcuris verbis ſanguinem, flaua bile longe calidiorem eſſe ait. Alter *in capit. 5. li-
bri de inæquali intemperie*, vbi ita ſcriptum reliquit: *Calidiſſima natura merito flaua eſt bilis, at* F
*frigidiſſima pituita: Reliquorum humorum ſanguis, poſt flauam bilem maxime eſt calidus, ſicut a-
tra poſt pituitam eſt frigida.* Tertius *in libro 1. ad Glauconem de tertiana exquiſitæ curatione*, vbi
flauæ bilis humorem inter omnes, qui in corpore ſunt, θερμότατον καὶ ξηρότατον, id eſt, *calidiſ-
ſimum & ſicciſſimum* eſſe tradit. Nam *in libr. 1. de temperamentis* de ſanguine non per ſe æſti-
mato

A mato, ſed cum cute collato loquitur, ibidemque quæ hac ratione in corpore humano
ſunt humidiſſima ſimul & frigidiſſima, calidiſſima ſimul & humida, ſicciſſima ſimul
& frigidiſſima inquirit. Qua vtique ratione rectiſſime pituitam humidiſſimam & fri-
gidiſſimam in corpore eſſe ait. Nihil enim, *vt dictum eſt*, in humano corpore hac fri-
gidius ſimul & humidius eſt. Pilum vero ſicciſſimum & frigidiſſimum ſtatuit. Nihil e-
nim hoc ſiccius ſimul atque frigidius eſt. Sanguinem autem, a corde nimirum cale-
factum, calidiſſimum, quod ſcilicet eo in corpore nihil, quod ſimul humidum ſit,
calidius exſiſtat. Eſt quidem eo calidior flaua bilis, atqui ea etiam ſicca, non humi-
da ſimul eſt. Et cum in vtriſque ſequentibus locis, ſecundo nimirum & tertio, inter ſe
humores quatuor conferat, exque horum collatione eorundem temperamenta colli-
B gat, merito flauam bilem calidiſſimam & ſicciſſimam eſſe inquit. Quippe in ea ma-
ior calidi portio eſt, quam in omnibus aliis humoribus. Ceterum eſt etiam cor ſan-
guine calidius, vtpote id, a quo ſanguis ſuum mutuatur calorem, ſed ſimul etiam ſan-
guinis potiſſimum collatione, ſiccum. Id quod Galenus quoque confirmat, qui in
libr. 2. de tempera. cap. 4. in hunc ſcribit modum. *Iam*, inquit, *cordis caro omnibus iis car-
nibus, nimirum lienis, renum, & iecoris, tanto eſt ſiccior, quanto eſt durior. Calidior vero non
modo iis, ſed etiam omnibus plane corporis particulis. Quod etiam ſenſu clare deprehendas licet
in thoracis animalis diſſectione, ſi digitum in ſiniſtrum eius ſinum immiſeris. Inuenies enim lo-
cum hunc omnium, quæ in animali ſunt, non paulo calidiorem.* Ex iis igitur omnibus, quæ di-
ximus, abunde patere arbitramur, ſanguinem per ſe & ex ſua natura æſtimatum, quod
C certe in diſquirendis temperamentis fieri debet, eſſe temperatum, minime vero cali-
dum & humidum. Hæc fuſius a nobis tractata ſunt nulla alia de cauſſa, quam quod a
nemine alio, quod ſciam, ſanguinis temperamentum recte ſit explicatum, cum in vni-
uerſum, omnes iam multis annis receptam ſequantur opinionem. De reliquorum hu- *Pituitæ*
morum temperamentis nulla eſt inter medicos recentiores diſſenſio: imo omnes vno *tempera-*
ore fatentur pituitam eſſe frigidam & humidam: bilem flauam calidam, & ſiccam: a- *mentum.* *Bilis fla-*
tram vero vel melancholicum humorem, frigidum & ſiccum. Vt errare neceſſe ſit eos, *uæ.* *Atræ.*
qui Prodicum in Opere ſuo de natura humana ſequentes, φλέγμα (*ſic enim Græci pituitam* *Humores*
vocant) a verbo πεφλέχθαι, quod *vſtum, ac ſupra modum coctum eſſe* ſignificat, dictum eſſe *quomodo*
arbitrantur. Siquidem ignorant illi Græcis auctoribus φλέγμα duo ſignificare, nem- *calidi, fri-* *gidi, humi*
D pe φλόγωσιν, id eſt, *vſtionem, & humorem illum natura frigidum ac humidum*, quem Latini *di, & ſicci*
pituitam appellant. Animaduertendum autem, quum humores hos calidos, frigidos, *dicuntur, φλέγμα.*
humidos, ſiccosue dicimus, tales eſſe non niſi poteſtate dicimus. Quippe diſſidet id,
quod actu & ſecundum, vt ita dicam, apparentiam tale eſt, ab eo, quod potentia, ſeu
facultate eiuſmodi exſiſtit. Actu enim eſt, quod iam præſens eſt. Poteſtate autem, *Actu eſſe.*
quod adhuc futurum eſt, atque vt fi[illegible], quod dicitur, veluti habile, non tamen adhuc *Poteſtate*
ſubſiſtens. Hac vtique ratione flauam bilem ſiccam appellamus, quantumuis aſpectu *eſſe.* *Flaua bi-*
humida ſit. Poteſtate autem flauam bilem eſſe calidam & ſiccam, indicio eſt, quod *lis poteſta*
vbi plurima in ventriculo continetur, perpetua ſiti infeſtamur. Contra ſi hæc euomi- *te calida* *& ſicca.*
tur, protinus a ſiti magis vindicamur, quam ſi plurimam hauſiſſemus portionem. Si- *Sitis cauſ-*
E tim autem a calore & ſiccitate prouenire, notius eſt, quam vt multis a me oſtendi de- *ſæ.*
beat. Idipſum etiam *libr. 1. de ſimplic. medicamen. facult. cap. 30.* Galenus copioſe do-
cet. Pari ratione aquam marinam, non obſtante, quod humida, prout apparet, ex- *Aqua ma*
ſiſtat, ſiccam eſſe affirmamus, quod nimirum poteſtate talis ſit: ſiquidem carnes *rina ſicca*
ſiccat, & incorruptas ſeruat. Sic atram quoque bilem, non obſtante, quod actu hu- *eſt.*
mida ſit: neque enim in humorum cenſum veniret, niſi talis eſſet: ſiccam poteſtate
eſſe adſtruimus. Verum hęc ex libris Galeni de ſimplicibus abunde patere omnibus ar-
bitramur.

De ſecundis quatuor humorum naturalium qualitatibus, ac ſedibus. Cap. III.

F

HActenus de primis qualitatibus, quæ quatuor humoribus inſunt, abunde dictum *Secundæ*
eſt. Nunc de illis quæ has ſequuntur, adeoque ſecundæ nominantur, nobis diſſe- *humorũ*
rendum erit. Sanguini itaque, vt etiam Galeni in libello *de atra bile* inſcr. pro eſt ſen- *qualita-* *tes.*
tentia, dulcedo ineſt. Nam quum a moderato calore, *vt libr. 4. de ſimplicium medi-* *Sanguis* *dulcis.*

ca. facul. cap. 10. idem Galenus atteſtatur, cuique corpori dulcedo proueniat, ſanguiſque vt A
præcedenti capite demonſtratum eſt, temperatus ſit, vt idem quoque dulcis ſit, neceſ-
ſe eſt. Dulcem autem eſſe guſtus quoq; confirmat. Quum igitur dulcedo non niſi a mo-
derato calore procreetur, illaque ſanguini liquido inſit, conſequitur etiam illum eſſe

Pituita qualitatis omnis ſecundæ expers eſt.

temperatum. Pituita profecto naturalis qualitatis omnis ſecundæ, vt aqua, expers ad-
eoque inſipida eſt. Neque enim dulcedinem, neque amaritatem, neque acrimoniam,
neque aciditatem præ ſe fert. Cum enim omnium, quæ in corpore ſunt, frigidiſſima,
adeoque minimum concocta & humidiſſima ſit pituita, fieri non poteſt, vt aliquis iam
dictorum ſaporum illi inſit, quod horum nullus ab admodum frigida qualitate pro-
creari poſſit. Vt errare maiorem in modum omnibus conſtet eos, qui pituitam natu-

Flaua bilis amara.

ralem dulcem eſſe affirmant. Porro flaua bilis, amara eſt, idque ſane merito, quod cali- B

Atra bilis acerba eſt.

da admodum ſit, quippe amarus ſapor, quod multis argumentis *libr. 4. ſimpli. cap. 16. &
19.* Galenus demonſtrat, calidis & ſiccis corporibus ineſt. Atra bilis naturalis, qui me-
lancholicus, vel niger humor proprie dicitur, acerba eſt: ſiquidem ſapor acerbus, non
niſi in terreis & frigidis, qualis certe, *vt e præcedentibus patet*, atra bilis eſt, *vt idem Galenus*

Naturales humores qui.

eodem in loco cap. 7. teſtis eſt, reperitur. Ceterum quæ diximus, ad humores naturales vo-
catos referenda ſunt. Sic autem medici appellant eos, *qui ſunt in animali, quod ſecundum
naturam ſe habet, adeoque illos qui ſuas, iamque expoſitas qualitates ſeruant.* Hi certe omnes, v-

Sanguinis locus.

no duntaxat excepto, ſua in quibus continentur in corpore loca obtinent. Sanguinis
enim locus venæ ſunt & arteriæ. In iis namque vaſis ſanguis naturaliter continetur, &
in totum diſtribuitur corpus. Non ſolum vero in venis, ſed etiam in arteriis, contineri C
ſanguinem, Galenus in eo libello, cui titulum fecit, *an ſanguis natura in arteriis contineatur,*

Differt ſanguis venarum nonnihil a ſanguine arteriarum.

aduerſus Eraſiſtratum & eius ſectatores luculenter admodum demonſtrauit. Diſtat tamen
nonnihil ſanguis, qui in arteriis eſt, ab eo, qui in venis habetur, vt *idem Galenus libr. 1. de
laborantibus locis cap. 1. & libr. 6. de Hippocratis & Platonis placitis confirmat.* Quippe ſanguis

Cur ſolus ſanguis in venis appareat.

venarum colore ruber eſt. Arteriarum vero, vtpote calidior, tenuis ſubtiliſque, flauior
exſiſtit. Quanquam autem ſanguis purus, & ſyncerus, *vt in ſuperioribus oſtenſum eſt, & in
lib. de plenitudine, & multis aliis locis atteſtatur Galenus*, nuſquam in venis reperitur, ſed ſem-
per pituitam, ac geminas biles ſibi commiſtas habet: tamen quia is plurimus eſt, alii au-

Iecur generationis ſanguinis officina.

tem humores eo pauciores, ideo ſolus, tanquam is qui reliquos copia ſuperat ex omni-
bus ex venis apparet. Porro generationi ſanguinis, ſeu, vt ita dicam, ſanguificationis of- D
ficina, & inſtrumentum, iecur eſt, *quemadmodum idipſum Galenus lib. 3. de vſu par. corpo. hu-
mani. & libr. 6. de placitis Hippo. & Platonis copioſe demonſtrat.* Pituitæ, quæ in prima ciborum

Pituitæ reponendæ nullus a natura in corpore deſtinatus locus.

mutatione, *Galeno Comm. 39. lib. de natura humana teſte*, generatur, ac colore alba exſiſtit,
concoctioneque in ſanguinem mutatur, expurgandæ natura nullum proprium inſtru-
mentum machinata eſt, quod ſegregari a ſanguine, excludique non deberet. Eſt enim
veluti dimidio coctum alimentum, quod manens cum ſanguine vna rapitur in venas,
vt per inedias, & cibi penuriam, tempore mutetur, & integre coquatur, coctumq; iam
ſanguis euadat. Deſiderat itaque talis humor non vacuari, ſed in corpore manens alte-
rari. Quicquid vero pituitæ in inteſtinis relinquitur, a bile ex iecore in ea defluen-
te abſterſum, commodiſſime ac celerrime per ſedem eiicitur, *quemadmodum lib. 5. de vſu* E
par. corpo. humani fuſius Galenus oſtendit. Porro excrementum, quod a cerebro deſtillat, & e
naribus manat, *veluti idem Galenus libro 2. de naturalibus facul. cap. vltimo atteſtatur*, proprie

βλέννα. Mucus.

non appellatur pituita, ſed Græce βλέννα καὶ κόρυζα, Latine *mucus.* Flauæ pallidæue bili, quæ

Flauæ bilis ſedes.

excrementum eſt, quæ a colore eius qui flauus pallidusue eſt, appellationem hanc acce-
pit. Græciſque ſimpliciter χολὴ dicitur, natura propriam ſedem deſtinauit veſicam, quæ

Vt flaua bilis in veſiculam trahatur.

iecori ſubeſt. Hæc enim bilem in iecore natam, ibidemque ſanguini miſtam proprio
ductu & via, quæ ex iecore in ſe pertinet, attrahit, eamque ſynceram quidem, nec alio
quopiam humore adulteratam, tum quod viæ meatusue anguſtia craſſiorem illabi non
ſinit, tum quod eiuſmodi attractio maxime ex humoris familiaritate, & conuenientia
incitetur. Et quanquam hic humor mordax eſt, & acris, veſiculæ tamen proprioque re- F
ceptaculo triſtis aut infeſtus minime exſiſtit, ſed ob mutuam cognationem iucundus &

Veſicula a ſanguine alitur.

amicus, ex quo illa voluptatem & iucunditatis ſenſum aliquem percipit. Ceterum, eo
haud quaquam alitur, quod vſquequaque amarus ſit, nullo benigno ſucco perfuſus, ſed
ſanguine, quem per venam conſpicuam ex iecoris porta in ſuam ipſius ceruicem inſer-

tam

A tam ſuſcipit. Neceſſarium autem fuit, vt a bile ſanguis purgaretur, ne ſcilicet vniuerſi corporis color, perinde atque in iis accidit, qui ictero laborant, ab ea inficeretur contaminareturque. Atræ bilis naturalis, vel, *vt cum Galeno ſect. 6. Aphor. Comm. 53.* exquiſitius loquamur, melancholici humoris, qui eſt veluti fæx & ſedimentum ſanguinis, adeoque niger, ſedes ac receptaculum, lien eſt. Is enim parte ſua concaua venam habet a iecoris porta allatam, quà ille a craſſo melancholicoque humore iecur expurgat. Hunc enim inſita facultate, qua ſibi gratus eſt, & ſuauis, attrahit, & in ſe recondit per venarum tenuitates diffundens, & dein aſſidua opera ſummaque adminiſtratione hunc elaborat, & in tenuiorem quoad licet ſuccum commutat, vbi in illius venis & arteriis elaboratus fuerit, non vniuerſus, neque craſſior eius pars, ſed tenui-
B or duntaxat lienis fit alimentum, & in eius carnem ſenſim illabitur. Id autem quamuis tenue ſit, nequaquam tamen rubrum eſt, ſed ſubnigrum, lienis colore. Ceterum neceſſe admodum fuit, vt lien ad ſe melancholicum humorem alliceret: niſi enim ab eo expurgaretur iecur, inde impurior ſanguis, totumque corpus decolor magis redderetur.

Atræ bilis naturalis ſeu melancholici humoris ſedes.

Quis quatuor humorum naturalium vſus, & motus: quaque eorundem ſequantur temperamenta. Cap. IV.

EX iam dictis facile quis ſit prædictorum quatuor humorum in corpore animantis vſus, quique eorundem temperamenta ſequantur in eodem effectus cognoſcetur.
C Nam ſanguinis in corpore vſus eſt, vt nutriat; ex eo enim omnes corporis particulæ nutriuntur, nonnullæ quidem exigua interueniente alteratione, vt carnoſæ, aliæ vero, veluti oſſa, non niſi multa intercedente mutatione. Verum ſunt, qui ventriculum ex ſanguine nutriri haud concedunt, *vt qui hunc potius ex chylo, ſuccoue illo, qui ex cibo, quem is concepit, procreatus eſt, nutriri contendant, quandoquidem ille famem & cibi appetentiam ſedet, quod certe non poſſet, niſi ventriculum paſceret ac nutriret.* Sed hanc obiectionem pulchre diluit Galenus *libr. 4. de vſu partium*, vbi ſcribit, *ad perfectam ventriculi & inteſtinorum nutritionem, toti meſenterio & omento naturam plures intexuiſſe venas nutriendis illis dicatas, haudquaquam ab eis traiicientes ad iecur.* Quanquam reficiuntur etiam interdum ea cremore illo, quem ex cibis conficiunt: necnon in longiori inedia, per quas venas prius diſtribu-
D tio ad iecur facta eſt, per eaſdem rurſus aliquando ſanguis benignus ad eorum nutritionem retrahitur. Vnde omnibus certe perſpicuum fit, refectionem eam, quam ex cremore e cibis profecto capeſſit ventriculus, veram nutritionem non eſſe, nec appellari a Galeno, ſed potius oblectationem quandam & ſatietatem nutritionis æmulam. Quippe quod in cremore longe optimum habetur & congruens, id ad ſe rapit ventriculus, inque ſuas tunicas ſugendo recondit, ex quo fructum voluptatemque, perinde atque veſicula iecori ſubſtrata ex bile, percipit, & quodammodo reficitur. Verum quum cremor ille vacua tunicarum ſpatia referciens, in vaporem fuſus & extenuatus, ad extremum euaneſcit, iſque ſua qualitate conuenienti, cognata ac familiari potius quam ſubſtantia animalem appetentiam, nequaquam autem naturalem depellat, quæ ex eo
E fit refectio, nutritio proprie dici non poteſt. Nam naturalem appetentiam, quæ vacuationem & diſſipationem partium ſequitur, vna duntaxat ſanguinis ſubſtantia per ventriculi corpus & molem effuſa, dum in eius naturam conuertitur mutaturque, ſatiare poteſt. Animalem vero non modo ſanguis, ſed & quicquid qualitatis cuiuſdam ſuauitate, cognationeue, & conuenientia præditum in ventriculum ingeritur, compeſcit. Ceterum nemini abſurdum videri debet aliquid voluptatem e re quadam capere, non tamen inde nutriri. Nam ſimile eſt, quod accidit iis, qui æſtiuo tempore ſe in aqua frigida lauant. Quippe illi non leuem ex iſta lauatione voluptatem ſentiunt, ac qualitatis frigidæ ſuauitate mirum in modum delectantur, non tamen nutriuntur. Porro ſanguinis in humano corpore abundantia temperaturaque efficit moderatos, ridibundos, blan-
F dos, venuſtos, ac floridos. Quum enim ſanguis temperatus ſit, vt hæc omnia eius temperaturam ſequantur neceſſe eſt. Ceterum pituitæ vſus eſt, vt quod eius in ventriculo generatur, ac cum humoribus, qui ex cibo & potu in iecur diſtribuuntur, perfertur, Galeno in libello de atra bile aſtipulante; dum cum iis vna concoquitur, ſanguis euadat.

Sanguinis vſus.

Ventriculum, ſanguine vere nutriri.

Ventriculus cremoris benignitate fruitur atque oblectatur.

Ingeſtus cibus animalem, ſed nõ naturalem appetentiam ſedat.

Sanguinis tẽperatura quid in corpore efficiat humano.

Pituitæ vſus.

(A) Hæc vtique *ſegnes, ſomnolentos, carnoſos, obeſoſue, ac cito caneſcentes facit.* Neque enim alios pituita, cum frigidus admodum humor ſit, efficere poteſt. Ita, vt *rectiſsime Galenus commen. 49. libri de natura humana*, dixerit, *ad mores fingendos nihil conducere pituitam.* Segnes enim ſunt perpetuo pituiroſi, adeoque ad nulla officia, ſomno excepto idonei ſunt. Flauæ bilis vſus eſt, vt inteſtina a pituitoſis excrementis repurget & abſtergat, atque eorundem excretionem adiuuet. Defertur autem hæc ipſa ad inteſtina per meatum duodeno inſertum. Atque is meatus, per quem iecur bilem in ventrem, adeoque inteſtina euomit, magna ex parte, *Galeno etiam atteſtante, lib. 2. de temper. ca. 8. & lib. 5. de vſu par. corpo. humani*, vnicus eſt, in nonnullis, iiſque pauciſſimis, geminus. Et vbi geminus eſt, maior in duodenum, minor in ventriculi fundum paulo ſupra ianitorem inſetitur. Bilis vero iracundos, celeris ingenii, vel, *vt Galenus commen. 39. libri de natura humana ſcribit*, (B) dexteritate animi, & prudentia præditos, agiles, leues mente, macilentos, & cibum confeſtim concoquentes. Atque hinc eſt, quod naturæ bilioſæ cibos concoctu difficiles, verbi gratia, bubulas carnes, melius quam concoctu faciles, ſaxatiles nimirum piſces, conficere valeant. Cum enim ipſis calor acris & mordax inſit, par eſt, vt iſti cibos concoctu difficiles, melius quam eos, qui facile coquuntur, vincant. Quod enim facile concoquitur, facile item alteratur & corrumpitur. Contra quod difficile concoquitur, difficulter quoq; tum alteratur, tũ corrumpitur. Piſces itaque ſaxatiles alteratu faciles, in bilioſis calidiſque admodum ventriculis neceſſe eſt corrumpi. Bubulas vero carnes, vt pote alteratu difficiles, non corrumpi, ſed potius concoqui, quod Galenus etiam *cap. 1. libri primi de alimentorum facultatibus* (C) docet. Melancholici humoris portio, quæ lienis vi confici ac elaborari nequit, proprio ductu in ventriculum eructando eiicitur, *Galeno etiam libr. 5. de vſu part. corpo. human. atteſtante*, vt illius actiones iuuet, firmioreſque ac validiores efficiat. Nam quum hæc ſit acerba & acida, ventriculum certe intendit, conſtringit, & in ſeipſum contrahit, atque exquiſite comprehendere cibos, ac retinere, quod plane concoquantur, cogit. In ventriculi itaque capacitatem hoc modo eructata, hinc tandem in inteſtina relabitur, ac vna cum reliquis excrementis foras propulſatur. Vt hinc palam fiat omnibus, Auicennam alioſque nonnullos eius viri placita mordicus tenentes, plurimum hallucinati, dum non alia de cauſſa melancholicum humorem in ventriculum euomi tradunt, quam vt famem ac naturalem appetentiam excitet. Quam enim hoc ſit falſum, & a diſſectionis ratione abhorreat, alibi, nempe (D) *libro ſexto Epidem. ſectio. ſexta Commento primo, & libr. 1. de ſymptom. cauſſis, cap. 7.* copioſiſſime demonſtrauimus, vt neceſſe non ſit hoc loco multis referre. Porro melancholicus humor, *Galeno quoque Commenta. 39. libri Hippocratis de natura humana teſte*, conſtantes, firmos, auaros, moroſos, tetricos, triſtes, inuidos, & timidos reddit. Quorum omnium cauſſas, eius humoris natura ſatis perſpecta, indicat. Non prætereundum ſilentio erit, quod de motu quatuor humorum naturalium Soranus Epheſius medicus ſcriptum reliquit: *Humorum*, inquit, *ſuis temporibus in corpore dominantur, nempe ſanguis ab hora noctis nona, vſque ad horam diei tertiam: bilis flaua ab hora diei tertia, vſque in horam nonam diei: bilis nigra ab hora noctis tertia, vſque ad horam noctis nonam: Pituita ab hora noctis tertia* (E) *vſque ad horam noctis nonam.* Hæc ille. Atque hanc rationem motus humorum Galenus quoque *lib. 12. Ther. method. c. 5.* probare videtur, quum acceſſiones ex crudis humoribus excitatas, præcipue ad veſperam, & noctu, non mane, nec vſque ad meridiem incidere ſcribat.

Pituita quos efficiat.

Flauæ bilis vſus.

Meatus bilis ad inteſtina.

Bilis quos efficiat.

Cur alii qui bubulam carnẽ facilius quam ſaxatiles piſces concoquunt.

Melancholici humoris vſus.

Auicennæ & ſuorum ſequaciũ erratum.

Melãcholicus humor quos efficiat.

Humorũ quatuor motus de Sorani ſententia.

De quatuor humorum non naturalium differentiis. CAP. V.

PRædicti quatuor humores haudquaquam eandem ſeruant formam ſeu ſpeciem, *Galeno etiam libro ſecundo de libr. de natur. facult. aſtipulante*, quum animal præter naturam afficitur, qualem quum ſecundum naturam ſe habent, ac ſana ſunt, obtinent. Siquidem quum præter naturam afficitur animans, humores naturales ſuas qualitates (F) amittunt, corporique noxam non leuem inferunt, ideoque tum inſalubres & non naturales appellantur, & nequaquam ſimpliciter ſanguis, pituita, bilis, flaua vel atra, ſed cum adiectione, vt ex eorundem ſpecierum differentiarumue commemoratione liquide patebit, efferuntur. Nam, vt a ſanguine exordiamur, vbi is naturalis eſt, vitio-

Humores inſalubres & non naturales.

quo

A que omni vacat, reliquis humoribus, qui illi in venis commiſti ſunt, dominatur, ac ſimpliciter & reuera ſanguis eſt, & dicitur. Quum vero a priſtina natura deſciſcens, vitio corruptelaque deprauatur, non naturalis, & cum adiectione, prout ab vno, aut pluribus ſibi commiſtis humoribus ſuperatur, ſanguis bilioſus, pituitoſus, melancholicus, ſeroſus vel putridus nominatur: vt de ſanguine dictum eſt. Ita etiam de reliquis humoribus ſentiendum erit, eos nimirum naturales appellari, quum debita & conuenienti menſura & portione, ſuisque qualitatibus tum primis, tum ſecundis præditi, ſanguini in venis commiſti, aut ſuis ſedibus contenti ſunt. Non naturales vbi contra ſe habent. Pituitæ autem non naturalis, *Galeno libr. 2. de different. febr. cap. 6. auctore*, quatuor ſunt ſpecies. Vna quidem valde frigida, ita ſane, vt neque excretio-

Sanguinis non naturalis differentiæ.

Pituitæ non naturalis quatuor ſpecies.

B nis violentia quum excidit, veluti *libr. 1. de laborantibus locis cap. 1.* Galenus ſcriptum etiam reliquit, calida euadat. Hæc pituitæ ſpecies vitro fuſo tum colore, tum conſiſtentia ſimilis eſt, ideoque a Praxagora, *vt loco iam citato teſtatur idem Galenus*, vitreus eſt appellatus. Philippus Medicus, & alii iuniores ſimpliciter nullo alio adiecto nomine, crudum vocauerunt. Is humor ex crapula, deſidéque, ac otioſa vita, *Galeno cap. 10. libri de inæquali intemperie teſte*, procreatur: &, *vt idem in lib. de plenitudine auctor eſt*, cibi faſtidium, & inappetentiam efficit, inque calido loco obſtructus, vehementiſſimos cruciatus excitat. Altera pituitæ non naturalis ſpecies eſt, quam plerique cum ſcreatu exſpuunt ſenſilem obtinens dulcedinem, ideoque dulcis nominatur. Hæc, *vt eodem loco Galenus teſtatur*, ſomnolentos efficit, & exquiſite frigida non eſt. Cum enim

Vitrea.

Crudus humor.

Dulcis.

C dulcis ſit, vt aliquid etiam caloris habeat, neceſſe eſt. Siquidem dulce nihil eſt, niſi idem mediocriter calidum ſit, *vt libr. 4. de ſimplicium medicament. facultatib. cap. 10. & 11. Galenus demonſtrauit.* Tertia dictæ pituitæ ſpecies acida, quod exſpuentibus eiuſmodi eſſe videatur, vocatur. Hæc certe minus, quam vitrea, magis vero, quam dulcis, frigida eſt. Nam quum concoctione paucus admodum calor ei adiectus ſit: neque enim acidus ſapor fit, *Galeno libr. 4. iam citati operis, cap. 13. atteſtante*, niſi quando a calido mutatur ſubiecta materia, ita tamen, vt non ſuperet: vt vitrea minus frigida ſit, dulci vero frigidior, quandoquidem calor exiguus ille, a quo mutata eſt, facile & nullo fere negotio euaneſcere poſſit, neceſſe eſt. Hæc quidem pituitæ ſpecies famelicos facit. *Quarta* pituitæ non naturalis ſpecies ſalſa nuncupatur, quæ propter putredinem,

Acida.

Salſa.

D vel ſalſæ ſeroſæ humiditatis miſtionem fit. Quum enim dulcis pituitæ portiones quædam vi putredinis aſſe, reliquæ dulci ſubſtantiæ permiſcentur, ſalſum in ea ſaporem efficiunt, quemadmodum etiam in maris aqua fieri cernitur. Hæc *Galeno atteſtante*, ſitibundos efficit. Iam dictis quatuor pituitæ non naturalis ſpeciebus ſunt qui quintam adiiciant, quam *Gypſeam*, quod a Gypſi lapidis forma & duritia non procul abſit, appellant. Hæc in digitorum articulis, ac pulmonibus non raro deprehenditur. Galenus hanc ſub vitrea complexus eſt, & merito quidem, quod non ſit, niſi vitrea, quæ ex concretione ita eſt indurata, vt in lapidis iam conſiſtentiam abierit. Ceterum flauæ bilis a naturæ modo deficientis, *Galeno in libello de atra bile, aliisque locis teſte*, quinque ſunt ſpecies. Prima Græcis λεκιθώδης, Latinis *vitellina*, quod ouorum crudorum vitellia

Gypſea.

Flauæ bilis nõ naturalis quinque ſpecies.

E tum colore, tum conſiſtentia ſimilis ſit, vocatur. Hæc, *vt Galenus loco iam citato auctor eſt*, in iecore & venis procreatur, quando caloris vehementia ſumme coquitur, & quaſi torretur, vt iam ex tenuis ſubſtantiæ diſſipatione craſſiorem, igneumque colorem conſequatur, adeoque vitellorum crudorum ouorum, *vt diximus*, formam exhibeat. Plurimum itaque hallucinatur Auicenna, qui hanc fieri, *Fen. 1. Can. 1. doct. quarta, cap. 1.* contendit, *quando pituita aut melancholiæ portio flauæ bili permiſcetur.* Hinc maioris & minoris famæ genera bilis comminiſcitur, quæ quam plurimos hodie Medicos in deſignandis febrium differentiis mirifice implicatos & circumretitos tenent. Hac enim ſua opinione Auicenna vitellinam bilem frigidiorem reddidit flaua & naturali, cum tamen conſtet illam multis partibus ardentiorem & calidiorem eſſe. Frigidior enim

Vitellina.

Auicennæ error.

F neceſſario propter frigidorum humorum, pituitæ ſcilicet aut melancholiæ, commiſtionem redderetur. Sed vt alia multa pro ſua, qua ductus eſt, imaginatione homo ille fingere ſolitus eſt, quæ nuſquam in rerum natura exſtant: ita quoque hoc loco ex humorum permiſtione, noua quædam, & inaudita ſimplicium genera inue-

Porracea. Aeruginoſa. Iſatidis colorem referens.

here conatus eſt. Altera bilis non naturalis ſpecies Græcis πρασώδης, Latinis *porracea*, A
quod porri colorem referat, dicitur. Tertia Græcis ἰώδης, Latinis *æruginoſa*, ab æruginis, quam præ ſe fert, ſimilitudine, vocatur. Quarta ἰσατώδης, *Iſatidis colorem referens* Latinis nominatur. Quæ ſane omnes, *Galeno in libello de melancholia, & libr. 2. prognoſt. com. 39. aſtipulante*, in ventriculo ex vitioſis, & mali ſucci cibis, cuius generis ſunt, allium, porrum, cepa, naſturtium, & ſinapi, gignuntur. Quum enim nequeunt a ventriculo deuinci, neque in cremorem conuerti, ac colorem ſuum magna ex parte retinent, primum ex illis fit porracea, quæ ſi infixa diutius illic hæreat ac commoretur, ventriculi perſiſtente incendio, in æruginoſam mutatur: hæc rurſum in eam, quæ Iſatidis aut Glaſti colore tincta apparet, minus quidem viridis, quam ſuperiores, ſed tanto illis deterior, B
quanto propius ad nigrum accedit colorem. Procreari etiam nonnunquam in iecore, & venis poſſe videatur, idque in grauibus & calidiſſimis morbis, qui vehementi caloris incendio vitellinam bilem adurunt, & in has ſpecies commutant, quæ tum prorſus perniciosæ & exitiales iudicantur. Porro alia bilis ſpecies a Galeno *libr. 10. de ſimplic. medic. facul. cap. de bile*, recenſetur, quam cœruleam nuncupat. Verum hæc a quarta nihil diſtare videtur, cum conſtet omnibus, Iſatidis aut Glaſti colorem eſſe cœruleum. Ceterum atræ bilis non naturalis humor, qui eſt omnium deterrimus, duæ ſunt, *Galeno libr. 2. de natur. facult. teſte*, ſpecies. Vna ex melancholico ſucco fit, qui putredinis, aut caloris feruore εἰς ὀξεῖαν ποιότητα, id eſt, *acidam qualitatem, Galeno lib. 2. de natural. fac. atteſtante*, tranſmutatur. Nam ex vſtione non naturalis caloris a- C
corem aſciſcit, eoque diſcrimine a melancholico ſucco, qui acerbus eſt, diſſidet. Hæc itaque reuera acida eſt, vt quæ ex acerba caloris vi exſoluta in acidam permutata tranſierit.

Cœrulea nó differt ab ea, quæ Iſatodes nominatur.

Atræ bilis non naturalis ſpecies tres.

Altera ſpecies ex vitellina vocata bile fit, quoties ipſa igneo percocta eſt calore.
2.
Quippe ex vſtione hæc primum in porraceam, dein in æruginoſam, poſt in cœruleam, nouiſſime in atram omnium perniciosiſſimam commigrat, quam veteres atram bilem radentem appellauerunt, vt quæ caloris feruore veluti cinis quidam ſit reddita. Hæc certe a naturali, perinde atque fæx vſta a non vſta differt. Quippe calida admodum eſt, & acris, adeo vt carnem vrat, liquet, & corrumpat, cum naturalis refrigerandi & deſiccandi facultatem habeat. Hincque adeo Galeno *libr. 14. Thera. metho. cap. 9* ὀξὺς, id eſt, *a-* D
cris propriiſſime appellatur. Ibidem ὀξεῖαν, *vt etiam libr. 2. de natural. facul.* & ὀξώδη, hoc eſt, *in aceti modum acrem* vocat, quod corpus animalis ſua craſſitudine partibus eius ſe affigens, adhæreſcenſque, arrodat, exulceret, & radat, terramque, ſi ſuper eam fuſa ſit, fermenti more, & quodam quaſi æſtu efferueſcens, attollat, bullaſque, quales feruentibus iuſculis innatare videmus, excitet: vt rectiſſime Hippocrates dixerit, *difficultates inteſtinorum, quæ ab atra inceperunt bile, eſſe lethales, eo quod acris ſit, & minime acida: fieri enim non poteſt, vt ea, quæ ex flaua bile per aſſationem gignitur, atra bilis, vnquam ſit acida.* Siquidem auſterus, acidusque ſapor exſuperantis frigiditatis ſunt indicia, & rebus primo inſunt crudioribus, & nondum a calore elaboratis, & percoctis. Quum enim percoquuntur, acida, dulcia, amara, & ſalſa demum euadunt. Proin ſi amara ſunt, vt in ſuccedentem ſaporem acrem E
nimirum permutentur neceſſe eſt. Amarum namque nunquam acerbum, vel acidum fit. Ceterum Auicenna, & alii, qui huius ſectantur placita, tertiam atræ bilis ſpeciem adiiciunt, quæ ex pituita aduſta procreatur. Quod ſi de omni pituita non naturali intelligunt, illis concedendum haud erit. Neque enim de vitrea hoc recte affirmatur, vt quæ propter immenſam ſuam frigiditatem, ſuperſtite animali, nunquam eouſque aduri poteſt, vt in melancholiam, ac veluti in cinerem vertatur. Neque etiam de acida, eandem ob cauſſam. Neque de dulci, quæ ex cerebro deſtillat, aut in pulmone, ventriculo aut inteſtinis coaceruatur. Hæc enim vehementi calore concreſcit quidem, ſed in alterius humoris ſpeciem nunquam mutatur, ſed in frigidioribus maxime locis concretione dureſcit, & in vitream, aut gypſeam abit. Reliquum igitur eſt, vt de ſalſa, & quæ in venis F
computruit, adeoque caloris cuiuſdam præter naturam particeps eſt, idipſum intelligamus, quam certe credibile eſt, ſi vehementius & prorſus torreatur, in quãdam acrem, atramque bilem commutari poſſe, quæ tertia eiuſdem ſit ſpecies. Quod Galenus *in libello de atra bile* inſcripto breuiter iis innuere verbis voluit, *Pituita*, inquit, *quali-*

2. Atra bilis radens.

4 Apho. 24.

3. An ex pituita, atra bilis procreari poſſit.

tatis

A *tatis experſ eſt, vt aqua: ſed naturali qualitate mutata, non tantum ſalſa, ſed acris quoque redditur.*

De quatuor humoribus ſecundariis. CAP. VI.

AVicenna *Fen. 1. Cano. 1. doct. 4. cap. 1.* præter iam dictos alios adhuc quatuor humores recenſet, quos *ſecundos* appellauit. Hunc deinceps multi alii medici ſequuti, idem plane quod ille ſtatuerunt, atque quatuor illis humoribus ſecundis, peculiaria nomina impoſuerunt. Verum ſi quis horum naturam & eſſentiam paulo intimius rimetur, & penitius excutiat partium ſimilarium potius ſubſtantias, quam humores eſſe deprehendet. Tamen quum non ſimpliciter humores, ſed cum adiectione ſecundarii nominentur, non admodum reluctamur iis, qui clarioris doctrinæ gratia illos ita appellare volunt. Præſtaret tamen eos ſimilarium partium humores, quam *ſecundarios* nomina-

Humores ſecũdarii, rectius ſimilarium partiũ humores appellarentur.

B re, vt ex eorundem procreationis modo ſatis liquet, qui eſt eiuſmodi: *Sanguis ſimul atque e vaſis amplioribus in anguſtiora, quæ vnicuique parti natura dedit, attractus exciderit, omni tum qualitate, tum proprietate circumſtantis particulæ ſenſim perfunditur, eaque commutatione partis naturam aſſumens, fit primus humor ex quatuor ſecundarius nominatus.* Atq; is certe non eſt, niſi ſanguis purior & multiplici concoctione exquiſite elaboratus in exilibus arteriis veniſque contentus, hinc mox ex earum finibus in vacua partium ſimilarium loca influxurus, & ex quo partes ſimilares proxime alentur. Hic certe cum nondum ad ſimilarium ſubſtantiam pertineat, ſed in propriis cuiuſque particulę, vt dictum eſt, exilibus arteriis & venis conſiſtat, recte humor appellari poteſt. Huic nullum eſt peculiare a recentioribus medicis impoſitum nomen, ideoque humorem ſecundarium nomen non

Quatuor ſecũdariorũ humorum generatio.

Primus.

Nomen non habens.

C habentem appellarunt. Alter ſecundarius humor eſt, *qui per oſcula exilium vaſorum iam excidit, & per media ſpatia ſimilarium partium roris modo diſpergitur, inque earundem ſubſtantiam diffunditur, atq; influit, illiſq; adiungitur, apponiturue.* Adeoq; proprium eſt partium ſimilarium, *Galeno* etiam *cap. 59. artis medicæ teſte*, alimentũ quod ex appoſitione fit. Quippe id proprium eſt, *eodem Galeno libr. 3. de tempera. cap. 4. teſte*, alimentum, quod iam nutrit, & appoſitum eſt. Hinc nonnulli humorem hunc *alimentarium* nominant. Galenus *libr. 7. Therap. metho. cap. 6.* ἔμφυτον, libr. vero 2. *de diffe. feb. cap. 13.* σύμφυτον ὑγρὸν, hoc eſt, *inſitum humorem* appellat, non quod nobiſcum natus ſit, & ſubſtantiæ noſtræ portio ſit a prima ſtatim origine ſuſcepta, ſed quod partibus ſimilaribus inſitus eſt. Recentiores etiam non inepte *Rorem* vocant. Tertius humor eſt is, *qui craſſior iam factus ac coactus con-*

Secundus.

Humor alimentarius.

Humor inſitus.

Ros.

Tertius.

D *cretuſue partibus agglutinatur & ſolidis fibris adhæreſcit, & in partis ſubſtantiam mutatur, illiſque perfecte iam aſſimilatur.* Hic non eſt, niſi carnoſa & adipis ſubſtantia. Hinc eſt, quod a nonnullis carniformis nominetur. Recentiores autem medici huic vni & eidem, a ſtatu vario, varia indiderunt nomina. Quatenus enim ille annectitur & agglutinatur, *Gluten* ipſis ab agglutinando, appellatur. Quatenus vero in partis ſubſtantiam mutatus eſt, & illi perfecte iam aſſimilatus, *Cambiũ* barbara voce nuncupatur. Nã etſi *cambire* elegans & antiquum ſit verbum, quo Plautus, Priſcianus, & Ennius vſi ſunt, & idem quod permutare ſignificet, tamen *Cambium* vox Latina non eſt, qua tamen barbari permutationem innuunt. Quartus humor eſt, *qui partibus ſimilaribus ingenitus eſt, & a prima ſtatim origine ſuſceptus & inſitus.* Hinc a quibuſdam *primogenius*, & *natiuus*, ab aliis *humidum*

Carniformis.

Gluten.

Cambiũ.

Cambire.

Quartus.

Primogenius & natiuus.

E *radicale*, quod ſcilicet ſpiritus, & caloris, totiusque vitæ fundamentum ſit, & pabulum, vocatur, Galenus ſolidam ſimilarium partium ſubſtantiam, *libr. 7. Ther. method. cap. 6.* vocat, vt *infra ſuſius monſtrabimus.* Porro quatuor humoribus ſecundariis iam ordine recenſitis, abſumtis & depaſtis, quatuor ſiccitatum genera ſeu differentiæ comitantur: de quib. ita loco iam citato Galenus diſſerit. *Quod*, inquit, *ſenium in ſanis eſt, id ſicca intemperies eſt in ægris. Itaque etiam inſanabilis eſt, ſi prorſus ſit conſummata. Eſt autem prorſus conſummata, vbi ſolida ſimilarium partium ſubſtantia reddita eſt ſiccior. Nam eſt & altera ſiccitas, vtique quum ea, quorum ſubſtantia ex humore concreto conſtat, ſicut caro & adeps, ſunt liquata. Etiam tertia, quum propria humiditas, vnde partes nutriuntur, omnino abſumta eſt. Continetur ea in omnibus animalis partibus, ceu ros quidam per ea ſparſus. Quarta ab iis diuerſa ſiccitas eſt, quæ in pro-*

Humidũ radicale.

Quatuor ſiccitatũ genera.

Prima.

Altera.

Tertia.

Quarta.

F *priis cuiuſque particulæ exilibus arteriis veniſque conſiſtit. Prouenit & hæc ex ſanguinis penuria.* Hactenus Galeni verba recenſuimus, e quibus perſpicuum euadit omnibus, primam ſiccitatem eſſe, quando humidum, quod vocant radicale, abſumitur. Nam quum ſolida ſubſtantia partium ſimilarium Galeno non ſit, niſi ea, quæ ex ſemine nata eſt, qualis eſt arteriarum, venarum, neruorum, oſſium, cartilaginum, membranarum, ligamẽtorum,

& tunicarum, *vt metipſe lib. 1. de naturalibus facultatibus teſtatur*, & humidum radicale a A
ſemine quoque deriuetur, vt idem ſit dicere *ſolidam ſimilarium partium ſubſtantiam abſu-
mi, aut humidum radicale*, neceſſe eſt. Solida igitur ſimilarium partium ſubſtantia, non ad
carnoſam earundem ſubſtantiam, vtpore quæ ex ſanguine nata eſt, ſed ad humidũ pri-
mogenium ſeu radicale, quod a ſemine prodiit, pertinet. Proinde quamcunq; ſolidior
illa ſubſtantia ab ortu conditionem acceperit, eandem totius vitæ curſu retinet. Nam
fibræ ex humido liquidoque ſemine creatæ, quanquam diuturnitate magis magiſque
ſiccescunt, dum ad extremum ſenium, quod aridiſſimum eſt, veniant, ſemper tamen e-
ius humidi, quod a ſemine contraxerunt, aliquid ſibi in omnem vitam recõdunt: quod
vt recens natis & infantibus plurimum eſt, ſenibus exiguum, ita interiectis ætatibus me-
diocre. Huius itaque humidi abſumtio primam, & quæ ſanari non poteſt, ſiccitatem B
procreat. Vt autem quarti humoris ſecundarii abſumtio primam, adeoq; peſſimam ſic-
citatem efficit; ita tertii conſumtio ſecundam, ſecundi tertiam, & primi quartam, quæ
curatu omnium facilima eſt, parit.

DE PARTIBVS CORPORIS HVMANI, SECT. V.

De partium humani corporis differentiis. CAP. I.

Similares partes quæ. ὁμοιομερῆ

PARTIVM humani corporis prima differentia eſt, quod ex iis aliquæ ſunt
ſimilares, aliquæ *inſtrumentales*. Similares autem partes, ὁμοιομερῆ Græcis di-
ctæ, *quæ ſibi vndique ſimiles ſunt, vnam parilemque omnino ſubſtantiam adeptæ, ap-
pellantur*. Ita enim *libr. 1. de hiſt. anim. cap. 1.* Ariſtoteles definiuit, *eas eſſe, quæ in
ſimiles ſibi partes diuiduntur*, ſcribens. Nec aliter Galenus eaſdem *lib. 1. Thera.* C
Metho. cap. 6. definit, vbi inquit: *Partes ſimilares ſunt, quæ vndiq; in ſimiles diuiduntur*. Et *lib. 8.
de placitis Hippo. & Platonis*, vbi in eum modum eas finit: *Similares*, ait, *partes ſunt, quæ omnes
tum ſibi mutuo, tum toti ſimiles partes habent, veluti arteria, vena, neruus, oſſa, cartilagines, mem-
brana, ligamenta, tunica, caro & id genus alia*. Atque hæ ſane omnes veræ & legitimæ ſunt ſi-
milarium partium definitiones, quod ſingulas in ſe earũdem partium differentias, quæ
quidem, vt *ex Galeno maniſeſtiſſime colligitur*, geminæ ſunt, complectũtur. Aliæ enim ſunt,

Duæ partiũ ſimilariũ differentiæ. Similares reuera. Primæ partes.

quarum vniuerſæ particulæ inuicem eiuſdem ſpeciei ſunt. Et hæ quidem reuera, *hoc eſt*,
vt ad vniuerſas partes, quæ eas conſtituunt, ſimilares ſunt. Quippe in partes alterius na-
turæ, rationis, ſeu ſpeciei, diuidi nequeunt. Primæ quoq; ſunt, quod iis aliæ priores non
ſint. De iis profecto loquitur Galenus *libr. 1. de elementis*, vbi inter cetera ſic ſcribit: *Homo* D
*ex primis & ſimpliciſſimis ſenſilibus elementis, ſimilaribus nominatis, conſtat fibris, membranis,
carne, adipe, oſſe, cartilagine, ligamento, neruo, medulla, & aliis vniuerſis, quorum particulæ
omnes eiuſdem inuicem ſpeciei ſunt*. E quo ſane Galeni loco etiam palam fit, eius generis

Simpliciſſimæ partes quæ ſimilares ſenſus iudicio. Venæ & arteriæ ſimpliciſſimæ & reuera ſimilares non ſunt.

ſimilares, non ſolum primas, ſed ſimpliciſſimas dici. Aliæ ſunt ſimilares partes, quæ
non reuera vndique ſibi ſimiles ſunt, & eiuſdem naturæ, ſed ſenſus duntaxat iudicio. Si-
quidem in partes alterius naturæ, & diuerſæ ſpeciei, diuidi poſſunt. Eius generis ſunt ve-
næ & arteriæ, quod ſimpliciſſimæ & reuera ſimilares, vt ad vniuerſas ſuas partes, non
ſint. Ex fibris enim & membranis, quæ certe diuerſæ ſunt naturæ & ſpeciei, conſtant.
Hinc eſt, quod Galenus *cap. 2. libri de inæquali intemperie*, rectiſſime arterias & venas e ſi-
milarium numero ſubmoueat: neque enim, *vt dictum eſt*, reuera ſimilares exſiſtunt. E
Sed præſtat Galeni verba recenſere: *Digitorum*, inquit, *particulæ ſunt oſſa, cartilago,
ligamentum, arteria, vena, membrana, caro, tendo, vnguis, cutis, adeps. Has autem diuiſiſ-
ſe in aliam ſpeciem non eſt, ſed ſunt ſimilares ac primæ, exceptis tamen arteriis & venis. Hæ nam-
que ex fibris & membranis conſtant*. Hæc ille. Non ſunt itaque venæ & arteriæ ſimilares
partes prima ratione, id eſt, *vt ad vniuerſas ſuas partes, adeoque ſimpliciſſimæ*, ſed altera dun-
taxat ratione, *hoc eſt*, ſenſus iudicio, & vt ad ſe totas. Omnes enim venæ & arteriæ partes,
toti venæ & arteriæ, & mutuo ſibi ſimiles ſunt. Non eſt igitur, vt *ſimpliciſſimas* appel-
lemus *partes*, ſed potius ſenſu ſimplices. Atque hinc eſt, quod Galenus *in libello de o-
ptima corporis humani conſtitutione*, vt etiam venas & arterias inter ſimilares partes nu-
merare commode poſſet, eam partium ſimilarium finitionem afferre voluerit: ὁμοιο- F
μερῆ, inquit, καλεῖται δηλονότι πρὸς αἴσθησιν ἁπλᾶ, id eſt, *Similares partes vocantur, quæ ſcilicet ſen-

Galenus a pugnãtia vindicatur.

ſu ſimplices ſunt*. Abunde enim ſufficit, vt in reſolutione partium inſtrumentalium
aliquid ſenſus iudicio ſimplex, & ſimilare ſit. Vt hinc omnibus palam ſit, Gale-
num non vno ſimpliciter modo vbique de ſimilaribus partibus locutum fuiſſe. Nam
vbi

A vbi venas & arterias inter ſimilares recenſet partes, hic ad ſenſum magis quam ad rei
naturam ſpectat. Quod nō obſcuris verbis, *capite ſecundo, de differentiis morborum*, vbi ve-
nas & arterias inter ſimilares partes recenſet, & ſeipſum explicat, ſignificauit inquiens:
Porro ſingulæ partes inſtrumentales, ex aliis, quæ ſenſus iudicio ſimplicia videntur, ſunt conſtitutæ:
Et paulo poſt: *Itaque*, ait, *ſi vel oſſium aliquod, vel caro, vel reliquorum corporum, quæ ſenſus iu-
dicio ſimplicia eſſe videntur, &c.* Contra, vbi e numero ſimilarium partium venas & arte-
rias excludit, hic ad rei naturam potius quam ſenſus iudicium reſpicit. Siquidem altio-
ri indagine venarum & arteriarum naturam, eſſentiamque perquirens, ſenſuſque iudi-
cio minime contentus, ex diſſimilibus partibus, nempe fibris & membranis, coalitas
eſſe conſiderat. Quare cum duæ ſint, *vt iam liquido monſtratum eſt*, ſimilarium partium
B differentiæ, inepte admodum a nonnullis partes ſimilares in hunc finiuntur modum:
Similares partes ſunt, quarum omnes partes eiuſdem inuicem ſpeciei exſiſtunt, vel ita: *ſunt, quarum* Inepta ſimilarium partium definitio.
omnes particulæ eiuſdem ſpeciei cum toto exſiſtunt. Quippe hæ finitiones alteram dun-
taxat ſimilarium partium differentiam complectuntur. Vt igitur ſimilaribus vtriuſque
differentiæ partibus congruentem finitionem, adeoque abſolutam & perfectam ha-
beas, primam, *quam nos ex Ariſtotele & Galeno produximus*, amplectaris neceſſe eſt. Sed
hæc alibi etiam copioſe diximus. Ceterum ſimilares partes multis quoque aliis nomi- Propria hominis elementa.
nibus a Galeno donantur. Nam *propria hominis elementa* eidem nominantur: idque non
temere. Quippe etſi hæ partes communes quoque brutorum quibuſdam exſiſtunt,
equo nimirum, boui, cani, & id genus aliis: omnia enim huiuſmodi arterias, venas, ner-
C uos, ligamenta, membranas, & carnes obtinent: non tamen hæc ad vnguem plane hu-
manis ſimilia, ſed nonnulla quoque genere diuerſa, velut vngulas, cornua, calcaria, ro-
ſtra, ſquamas habēt. Dicuntur etiam ἁπλᾶ μόρια, hoc eſt, *ſimplices partes* ob cauſſam paulo
ante expoſitam. Vocātur etiam πρῶτα μόρια, id eſt, *prima corpora*, quod ſcilicet ex illis con- ἁπλᾶ μόρια.
ſtituantur aliæ partes, quæ *ſecundæ & compoſitæ* appellantur. Item ὁμογενῆ, hoc eſt, eiuſdem πρῶτα.
generis, *propter cauſſam ſupra dictam*. Et στοιχειώδη, id eſt, *elementares*. Præterea αἰσθητὰ στοιχεῖα, ὁμογενῆ.
hoc eſt, *ſenſilia ſenſuiue obnoxia elementa*. Ex iis namque, veluti elementis, partes compoſi- στοιχειώδη.
tæ & inſtrumentales conſtāt. Quod autem ſenſui obnoxia ſunt, hoc ipſo a mundi ele- αἰσθητὰ στοιχεῖα.
mentis, vtpote quorum ſenſus minime iudex eſt, differunt. Denique eidem στερεὰ μόρια,
id eſt, *ſolidæ particulæ* nuncupantur. Ita enim *libro primo, de natu. facul.* ſcriptum reliquit: στερεὰ μόρια. Partes ſolidæ.
D *Vocantur autem ſic ſolidæ corporis particulæ, arteriæ, venæ, nerui, oſſa, cartilagines, membranæ, liga-
menta, tunicæ omnes, quas elementares, ſimilares, & ſimplices paulo ante nominauimus.* Hæc ille. Inſtrumentariæ partes.
Porro inſtrumentariæ partes ſunt, quæ ex ſimplicibus ſimilaribuſue conditæ ſunt. Ver-
bi gratia, *caput, manus, pes, cerebrum, cor, iecur, & id genus alia.* Sortiuntur autem & illæ alias Diuerſæ partium inſtrumentarium appellationes.
quoque apud Galenum, reliquoſque ſcriptores appellationes. Siquidem Græce δεύτερα,
σύνθετα, ἀνομοιομερῆ, ἑτερογενῆ, καὶ ὀργανικὰ μόρια, id eſt, *ſecundæ, compoſitæ, diſſimilares, & diuerſi gene-
ris particulæ* nominantur. Quarum quidem appellationum cauſſæ, facile ex iis, quæ pau-
lo ſupra de ſimilaribus dicta ſunt, cuiuis innoteſcent. Animaduertendum autem hoc Differunt pars inſtrumentaria & inſtrumentum.
loco erit inter ſe differre inſtrumentariam partem & inſtrumentum: vel vt Græci lo-
quuntur, ὀργανικὸν μόριον, καὶ ὄργανον. Nam, *vt dictum eſt*, pars inſtrumentaria duntaxat ea no-
E minatur, quæ compoſita eſt. Inſtrumentum autem, *vt libro primo, The. Meth. capit. 6.* Ga-
lenus atteſtatur, quælibet animalis pars, quæ perfectam edere actionem poteſt, voca- Inſtrumentum.
tur. Ita ſane oculus inſtrumentum eſt, quia actionem perfectam, nempe viſionem,
edit: lingua itidem, quia loquelam: & crura, quia itionem perficiunt. Atqui ſimul
etiam partes ſunt inſtrumentales, quod ex pluribus ſimilaribus compoſitæ ſint. Sunt
vero etiam inſtrumenta arteria, vena, & neruus: quodlibet enim illorum perfectam e-
dere actionem poteſt, diſtributionem nimirum ſpiritus vitalis ſanguinis, ſenſuſque
& motus in vniuerſum corpus. Non tamen ſunt inſtrumentariæ partes, ſed potius ſi-
milares. Quid multa, quum a ſimilaribus, vt Galenus *loco iam citato fuſius docet*, fun-
ctiones edantur, inſtrumenta ſint neceſſe eſt. Non ſunt igitur inſtrumenta, quod cre-
F bro Galeni interpretes faciunt, cum partibus inſtrumentalibus temere confundenda,
nec promiſcue pro inſtrumento pars inſtrumentaria Latino interpreti reddenda erit.
Licebit quidem inſtrumentum ſimpliciter appelles partem inſtrumentariam, eo quod
plures ſint partes compoſitæ, quibus inſtrumenti nomen conueniat, & quæ perfectam
edere actionem poſſint, imo omnes partes inſtrumentariæ, ſunt etiā inſtrumenta, atqui

non licet vice verſa partes ſimilares, quæ inſtrumenra ſunt, partes quoque inſtrumen- A
tarias, voces. Hinc eſt, quod Galenus *ca.3. libri de morborum diffe.* partes inſtrumentarias,
ὄργανα, id eſt, *inſtrumenta*, vocat, at non viceuerſa ſimilares partes, inſtrumentarias appel-
Partium corporis differentiæ quatuor. lat. Non eſt igitur ὀργανικὸν μόριον cum τῷ ὀργάνῳ temere cōfundendum. Porro iam dictarum
partium variæ ſunt differenriæ. Quippe ex iis tres ſunt, quæ medicis principes vocan-
tur, cerebrum, cor, & iecur. Sic autem dictæ ſunt, quod ab iis vniuerſum corpus regitur
Principes partes. ac gubernatur. Sunt enim principia ac veluti fontes facultatum noſtrū corpus guber-
nantium. Nam cerebrum animalem, cor vitalem, iecur naturalem facultatem ſuppe-
ditat. Non deſunt, qui iam dictis quartam adiiciunt principem partem, teſtes nimirum,
eo quod genitricem facultatem obtineant, & ad ſpeciei propagationem ac conſeruationem faciant.
Miniſtrantes. Propterea, aliæ ſunt partes, quæ iam commemoratis quatuor miniſtrant, nempe *nerui,* B
arteriæ, venæ & vaſa ſeminaria. Nerui quidem cerebro, arteriæ cordi, venæ iecori, vaſa ſe-
minaria teſtibus famulantur. *Per neruos* enim cerebrum, ſeoſum & motum in totum ani-
mal tranſmittit. *Per arterias*, cor, vitalem calorem, & ſpiritum in vniuerſum corpus diſ-
tribuit. *Per venas*, veluti canales, iecur ſanguinem in totum corpus ſpargit. *Per vaſa ſe-
minaria* genitale ſemen teſtes in vterum deriuant. Sunt etiam quædam partes, quæ ſei-
pſas gubernant, verum a principiis vim quandam mutuantur, vt eſt *ventriculus, inteſti-*
Tertia differentia. *na, lien, & renes.* Ventriculus enim ex cibo ingeſto cremorē propria & inoata vi gignit,
ſed aliquid mutuatur. A cerebro enim ſentiendi, a corde viuendi, a iecore nutriendi,
Quarta. altricemue facultatem accipit. Idem de reliquis iudicium. Sunt denique quarti generis
partes, quæ nec aliorum gubernationi præſunt, neq; aliunde gubernantur, cum inna- C
tam facultatem habeant, *vt os, ligamentum, membrana, cartilago, glandula, pinguedo, & caro
ſimplex.* Omnes enim hæ partes natiuas obtinent facultates, quas neque ab aliis mutu-
antur, nec aliis diſpertiunt: caro quidem carnis procreandæ, os oſſis, cartilago cartila-
ginis, & reliqua eodem modo. Omnes autem corporis partes venarum, arteriarum, &
neruorum adminiculo ad eſſentiæ ſuæ conſeruationem indigent. Venis quidem, vt nu-
triantur, arteriis autem ad inſiti caloris moderationem. Neruis, vt quæ illis noxia ſunt,
ſentiant. Atque hæ quidem ſunt generales partium humani corporis differētiæ. Nunc
Ab oſſibus cur exordiendum. reliquum eſt, vt ſpeciatim de ſingulis diſſeramus, tamen quoad fieri poteſt breuiſſime,
vt hi oc medicinæ tyrones leuem ſaltem partium humani corporis notitiā conſequan-
Oſſium humani corporis numerus. tur, & ad diſſectionem inſtructiores veniant. Exordiemur autem ab oſſibus, vt quæ ve- D
luti fundamenta ſunt vniuerſum corpus ſuſtinentia. Sunt autem numero ſane multa,
nempe *trecenta & quatuor.* Quæ vt ordine quodam commemorentur, vniuerſam huma-
σκελετὸς. ni corporis oſſium inuicem cohęrentium compactionem, quæ Græcis σκελετὸς dicitur,
in quatuor præcipuas partes, *caput, ſpinam, manus & crura*, digeremus, initioque capitis
oſſa ſuccincte admodum percenſebimus.

De oſſibus capitis. Cap. II.

κρανίον. Caluariæ. OS quoddam cerebro inſtar galeæ, rerum opifex circumpoſuit, quod Græcis κρανίον
Latinis *calua & caluaria*, vulgo *teſto* dicitur. Membrana vero, quæ caluariam cra-
περικράνιος. Octo caluariæ oſſa. niumue extrinſecus ambit, περικράνιος appellatur. Ceterum caluaria octo conſtat oſſi- E
bus, *duobus ſyncipitis, vtrinque nimirum vno frontis vnico, occipitis ſimiliter vno, duobus infra,*
Syncipitis oſſa duo. *ad vtranque videlicet aurem vno cuneiformi, & ethmoide.* Syncipitis, quod Græcis βρέγμα vo-
βρέγμα. catur, oſſa duo, *vtrinque enim vnum eſt, in capitis lateribus, veluti quidam parietes, locata ſunt,*
Parietalia. vnde etiam Barbatis *parietalia* vocantur. *Frontis*, quam μέτωπον Græci nominãt, os, quod
μέτωπον. Frons. vnicum eſſe diximus, quodam modo orbiculare eſt. *Occipitis*, quod ἰνίον Græci nuncu-
ἰνίον. Occiput. pant, vnicum dũtaxat os exſiſtit. *Temporum*, quæ Græcis κρόταφοι dicuntur, oſſa bina ſunt,
κρόταφοι. vtrinque vnum ad ſuam aurem poſitum. Hæc, quia petræ ſpeciem præ ſe ferunt, *vt Ga-*
Tempora. *leno viſum eſt*, aut quod lapideam duritiem habent, λιθοειδῆ, id eſt *petroſa lapideaue* appel-
Oſſa petroſa. lantur. Duobus vero temporum oſſa donantur proceſſibus: quorum vnus oblongus,
Proceſſus oſſium temporis. tenuiſque, ſtyli ſcriptorii, acuſue imaginem exhibet. Ideo Græcis γραφοειδὴς, στυλοειδὴς, & βε- F
λονοειδὴς, & a calcaris gallinacei effigie, πλῆκτρον vocatur. Alter proceſſus vaccini vberis pa-
γραφοειδὴς. pillæ imaginem refert, ideoque Gręcis μαστοειδὴς, Latinis autem mamillaris nominatur.
His duobus alius adhuc proceſſus accedit neutiquam infimus, qui mediam oſſis iuga-
lis, *de quo paulo poſt*, partem efformat. Atque hactenus ſex caluariæ oſſa numerauimus.
Septimum

A Septimum eiuſdem os Græci σφηνοειδὲς, Latinis *cuneiforme*, quod veluti cuneus inter ca- Os palati.
pitis & maxillæ ſuperioris oſſa immittatur, dicitur. Hoc Galenus *in libris de vſu par. cor-* σφηνοειδὲς.
poris humani, os palati crebro appellat. Hoc, ſi quod aliud, inſigniter varium eſt, proinde Cuneiforme.
veteribus a multiplici forma πολύμορφον, eſt nominatum. Hoc, quia cerebro ſubſtratum,
illiuſque veluti baſis eſt, aut quia alia caluariæ oſſa ei innitūtur, vulgo *baſilare* nuncupa- Baſilare.
tur. Porro cuneiforme os in externa parte ad caluariæ baſim, quatuor proceſſus habet, Proceſſus alis ſimiles.
vtrinque binos, & veſpertilionum alarum modo prominentes, vnde etiam Græcis Os ethmoides.
σφηκοειδὴς nominantur. Octauum caluariæ os in frontis oſſis baſi locatum, multis fora- ἠθμοειδὴς.
minulis coli aut cribri inſtar, odorum gratia, peruium eſt, olfactuſque inſtrumentorum Colatorium
ſedes continet, cuius rei gratia Græcis ἠθμοειδὴς, noſtris *colatorium & cribratum* dictū eſt. σπογγοειδὴς.
B Hippocrati a ſpongiæ ſimilitudine, & quod ſpongiæ ritu perforatum ſit, σπογγοειδὲς voca- Sutura.
tur. Prædicta caluariæ oſſa ſuturis quibuſdam, quæ Græcis ῥαφαὶ appellantur, diſtincta ῥαφαὶ
ſunt, quæ pro capitis figuræ diuerſitate variant. Siquidem naturalis capitis figura quin- Naturalis figura capitis.
que obtinet ſuturas, quarum tres veræ dicuntur, ſerratiles enim ſunt, dentatiſque pe-
ctinatim compagibus coeunt. Atque harum quidem duæ tranſuerſæ ſunt, quarum al Veræ.
tera in ſyncipite ſeu vertice eſt, & Græcis στεφανιαία, Latinis vero *coronalis*, quod ſcilicet Coronalis.
coronæ in ea potiſſimum capitis parte collocentur, appellatur. Altera in occipitio eſt, Lambdoides.
quæ a maiuſculæ literæ Λ effigie Græcis λαμβδοειδὴς, & ab υ forma, ὑψιλοειδὴς nominatur.
Tertia a medio poſterioris, huc eius, quæ in occipite cōſiſtit, per capitis longitudinem, Sagittalis.
ad medium vſque anteriori, ſuturæ extenditur: hincque adeo Græcis ὀβελιαία, vulgo *Sa-*
C *gittalis*, quod veru ſagittæve inſtar recta, & ſatis longe incedat. A virgæ quoque ductu,
nonnullis ῥαβδοειδὴς vocatur. Harum trium ſuturarū figura fere Η maiuſculæ Græcorum
literæ ſimilis eſt. Præter iam dictas tres ſuturas, duæ aliæ occurrunt, quæ non ſunt niſi
duæ a ſagittali ſutura quodam modo æque diſtantes lineæ, per capitis longitudinem,
vna vtrinque, ſupra aures porrectæ. Hæ fiunt duobus mutuo ſibi incumbentibus cohę-
rentibuſque oſſibus, quæ non ſuturarum ſpeciem, ſed veluti duarum inuicem incum-
bentium ſquamarum imaginem exprimunt, a quarum quidem ſimilitudine Græcis ῥαβδοειδὴς.
λεπιδοειδῆ προσκολλήματα, id eſt, *ſquamoſæ conglutinationes* dicuntur. Vulgus medicorum Fictæ & mendoſæ ſuturæ.
mendoſas nuncupat *ſuturas*. Galenus & alii quidam clarioris doctrinæ gratia ſuturas κρο-
ταφίας, hoc eſt, *temporales* vocant. Quomodo autem in non naturali capitis figura ſuturæ Squamoſæ conglutinationes aut cōmiſſuræ temporum.
D hæ variantur, *lib. 1. noſtræ anatomes cap. 8.* diximus. Sufficiat enim hoc loco naturalis ca-
pitis ſuturas recenſuiſſe.

Ceterum inter capitis oſſa proximum locum obtinet, quod Græcis ζύγωμα, ζυγωειδὲς, &
ζυγῶδες, Latinis *Iugale* dicitur. Hoc vero nominis accepit, quod vtraque oſſa (*ſunt enim v-* Suturæ temporales.
trinque ſingula) boū, equorumue iugis ſimilia ſint. Conſtat hoc os ex duorū oſſium pro- ζύγωμα.
ceſſibus, inuicem tranſuerſa ſutura coeuntibus. Vnde vulgo *os paris* nominatur. Oſſi Os iugale. Os paris.
temporis ampla & anfractuoſa cauitas, inſtrumenti auditus gratia, inſculpta eſt, quæ Inſtrumentum auditus.
tortuoſo foramine in capitis amplitudinem, cerebri ſedem pertingit. Hæc, præter alia
tria complectitur oſſicula, quorum vnum incudi, aut rectius molari denti, alterum mal Oſſiculum incudi cōparatum.
leolo non inepte comparatur, quæ inſtrumentum auditus apetientibus ac ſcindenti-
E bus apparent. Quin etiam temporis os poſteriori inferiorique ipſius parte ſimul cum Oſſiculum malleo ſimile.
occipitis oſſis baſe eam caluariæ regionem efformat, quam præruptæ petræ aut rupi,
non duritia modo, verumetiam imagine diſſectionis periti conferunt. Ceterum ſu- Os præruptæ petræ.
perior maxilla, quæ Græcis ἡ ἄνω σιαγὼν, aut γένυς dicitur, præter tenuia quædam fungoſa,
& veluti membranea oſſicula, quæ in narium amplitudinis ſummo, in exſiccatis calua- Maxillæ ſuperioris oſſa.
riis impenſe cartilaginea obſeruantur, & dentes, duodecim conſtat oſſibus, vtroque
ſcilicet latere ſenis. *Primum os*, alteram oſſis iugalis partem conſtituit, & nonnihil tem- Primum.
poris, ſuperciliique ac ſedis oculi, totum ſcilicet exteriorem angulum in ſe complecti-
tur. *Secundum*, reliquis omnibus minimum, & ſquamæ modo tenue, in interno, ſiue Secundum.
magno oculi angulo, conſiſtit, vbi foramē habetur, cui caruncula præeſt internum o-
F culi angulum occupans. *Tertium*, ſimiliter vt præcedens, tenue & ſquamæ modo pel- Tertium.
lucidum cernitur. Paulo minus toto quadrangulum eſt, in interno latere oculi repoſi-
tum. *Quartum*, reliquorum ipſius oſſium longe maximum exiſtit, ſuperiorumque al Quartum.
terius lateris dentium alueolos ſibi inſculptos habet. *Quintum*, ex duobus naſi oſſibus, Quintum.
alterum eſt, oſſiculū videlicet durū, ſolidum, latū, tenue, oblongū, & quadrangulo po-

Septum. Inferior maxilla.

tius,quam triangulo ſimile. *Sextum*, cum ſuo pari non minimam palati, & narium amplitudinis portionem conſtituit. Situm eſt ad palati extremum, qua nares in fauces, vel narium foramina ad palatum tendunt. Inferior maxilla, quæ Græcis ἡ κάτω σιαγὼν, ἡ γένυς nominatur. Homini vnico conformatur oſſe, ac in ſummo mēto lata eſt. Deſinit vtrinque in duos proceſſus, quaſi bicornes, quorum alter infra latior, dein in mucronem deſinens vertice ipſo tenuatur. Alter in capitulum tranſuerſum oblongum finit. Porro dentes, qui Græcis ὀδόντες dicuntur, plurimum numero 32. ſunt, vna ſerie in vtraque maxilla ſedecim. Priores quatuor, quia ſecant, Græcis τομεῖς τμητικοί. Latinis *Inciſorii* appellantur. Sunt enim acuti & lati, vt oblatum ipſis cibum mordendo cultri inſtar promte incidant, & confringant. Vocātur etiam διχαστῆρες, quaſi *diuiſores*, quod *ſcilicet cibum diuidant, & ſecent, atq; partiantur quicquid offertur*. Et κτένες, id eſt, *conciſores*, quia cibū κτείνουσι, id eſt, *conficiunt & comminuunt*. Aliis placet ſic a pectinum ſimilitudine eſſe vocatos. Et γελασῖνοι, quod inter ridendum nudentur, & oſtendantur. Deinceps horum lateribus vtrinque duo alii adiacent, Græcis κυνόδοντες, Latinis *canini* dicti, quod exſertis canū, qui hos inſignes habent, dentibus ſimiles ſint. Poſt hos decem (ab vtroque enim latere, vt plurimum quini) Græcis γόμφιοι, Latinis *maxillares* nominati. Sic autem a loco, cui infixi ſunt, vocatos eſſe conſtat. Alio nomine eoſdem Græci μύλας, & μυλῖτας, Latini *molares*, quod iis, veluti molis cereales fruges teruentur, & atterantur cibi. Poſtremi dentes, qui omnium ſunt reconditiſsimi, ac propemodum gingiua operti, a Plinio *genuini* appellantur. Poſtremo naſcuntur anno ætatis vigeſimo, ſed & in ſenecta quibuſdam, anno nimirum octogeſimo, *vt lib. 5. de genera. animal. cap. vltim. & tertio de partibus eorundem auctor eſt Ariſtoteles.* Qua circa Græcis σωφρονιστῆρες, quod ſcilicet eo tempore, quo ſapere ſolemus, producantur: & ὀψιγόνοι, id eſt, *ſerotini*, & κραντῆρες, *quaſi ætatem perficientes ac complentes*, vulgo *dentes ſenſus & ſapientiæ* nuncupantur. Sinus, quibus dentes continentur, & infiguntur, propter ſimilitudinem, quam cum brutorum præſepibus obtinent, Græcis φάτνια, Latinis *præſepiola*: foſſulæ vero ſiue alueoli, quos dentes ſubeunt, Græcis βόθρια, *a foueæ ſimilitudine* vocantur. Ceterum foramina capitis, quæ multa & varia ſunt, hoc loco referre nihil attinet, quod ſi tamen quiſpiam hæc ipſa cognoſcere voluerit, is ea *ex capite 55. lib. 5. noſtræ anatomes* petat. Porro ſupremæ laryngis gutturiſve parti ad linguæ radicē, os vnitatis nomine donatum, ſed variis pluribuſque oſſiculis contextum præponitur, quod Græcis a literæ υ figura ὑοειδὲς, & ὑψιλοειδὲς atque a λ imagine nonnullis λαμβδοειδὲς appellatur. Sunt quibus, propterea quod in faucibus conſiſtat, φαρύγγετρον dicitur. Conſtat, vt plurimum vndecim oſſibus.

Proceſſus eius. Dentium numerus. Inciſorii. τομεῖς. διχαστῆρες. κτένες. γελασῖνοι. κυνόδοντες. Canini. Maxillares. γόμφιοι. μύλαι. μυλῖται. Molares. Genuini. σωφρονιστῆρες. ὀψιγόνοι. κραντῆρες. Dentes ſapientiæ. φάτνια. βόθρια. Foramina capitis. Os hyoides. ὑοειδὲς. ὑψιλοειδὲς. λαμβδοειδὲς. φαρύγγετρον.

De ſpina, & quæ huic annectuntur oſſibus. Cap. III.

SPina, quæ Græcis ῥάχις, & νῶτον dicitur, ex pluribus oſſibus & varie inuicem articulatis & commiſſis efformata eſt, ſpinalique medullæ, quam Græci νωτιαῖον μυελὸν vocāt, iter præbet, ac corporis veluti carina quædam fundamentumque eſt, triginta quatuor oſſibus, quæ Græcis σπόνδυλοι, Latinis *vertebræ*, quod *verticillorum, quibus mulieres fuſos eggrauant, formam referant*, dicuntur. Harum vertebrarum proceſſus in corporis poſteriora exſerti, aculeoque & ſpinæ perſimiles, Græcis ἄκανθαι, Latinis *ſpinæ* nuncupantur. Habent etiam ſuos tranſuerſos proceſſus, qui tamen peculiari nomine donati non ſunt. Vniuerſa vero ſpina in tres diuiditur partes, *ceruicem, thoracem, lumbos, ſacrum os, & coccyga.* De quibus ordine diſſeremus. Ceruix, ſiue collum, quod Græcis αὐχὴν καὶ τράχηλος dicitur, ſeptenas continet vertebras, multis, & in omnibus non pari numero, proceſſibus ornatas. In medio ſecundæ vertebræ, ex ſuperiori mediaque ſui corporis regione, proceſſus quidam inſignis, & altus, admodumque durus & ſolidus enaſcitur, quem quod denti, ac potiſſimum hominis canino, aſſimilatur, Græci priuatim ὀδοντοειδῆ, id eſt, *dentiformem*, & ὀδόντα, hoc eſt, *dentem* nominant. Alii hunc proceſſum, quod turbinata ſit figura, ſeu nucis pineæ formam referat, κωνοειδῆ: alii quod cuſpidis ſeu nuclei pyramidiſue modo extuberet, πυρῆνα, & πυρηνοειδῆ appellant. Porro vertebrarum ceruicis proceſſus vndecim numero ſunt, duo in ſuperiori corporis ſede, vtrinq; ſcilicet vnus, ad latus ſinus, cui incumbentis vertebræ oblongum corpus inſidet. Duo item deſcendentes, qui incumbentem ſubeunt vertebram. Duo dein deſcendentes, quibus ſubditæ vertebræ aſcendentes proceſſus excipiuntur. Quatuor tranſuerſi proceſſus, vtrinque enim ſunt ſinguli

Spina. ῥάχις. νῶτον. σπόνδυλοι. Vertebræ. ἄκανθαι. Tranſuerſi proceſſus. Ceruix. Dens. κωνοειδῆ. Proceſſuū vertebrarū ceruicis numerus.

A ſinguli,at illi rurſus gemini bifidique. Vndecimus, poſterior proceſſus,ſeu ſpina dorſi pars thoracem conſtituens,quam nonnulli ſimpliciter Dorſum vocauerunt,Græci vero,quod poſt ſeptum tranſuerſum conſiſtat,μετάφρενον, in homine quidē magna ex parte duodecim habet vertebras. Aliquando tamen,quanquam raro, quibuſdam vel deeſt vna,vel ſupereſt,ſed deeſſe rarius quam ſupereſſe inuenitur. Homines vero plerunque a canibus vna thoracis vertebra ſuperantur. Iam dictis ſubſunt lumborum, qui Græcis ὀσφύες,& ἰξύες & ψόαι dicuntur,vertebræ quinque. In canib. tamen & caudatis ſimiis plures lumborum vertebræ exſiſtunt. Dein ſuccedit os Græcis ἱερὸν appellatum, Latinis *ſacrum*,quod ſcilicet grande,magnumque ſit. Quippe veteres Græci quicquid ingens,ac
B præclarum haberi volebant,*ſacrum* vocabant. Dicitur etiam πλατὺ,hoc eſt,*latū amplumque*,quod eius amplitudo facile reliquarum vertebrarum,quibus inſtar baſis tutiſſimiq; fundamenti ſubiicitur,magnitudinem vincat. In homine plurimum ſex propriis oſſibus,inuicem valide nexis,in ſimiis autem & canibus,tribus tantum,compactum eſt. Os ſub ſacro oſſe locatū Græcis κόκκυξ, *a forma obliquitate,& in mucronem ductum,ac rubore* appellatur. Siquidē illi hoc ipſum ad Cuculi roſtrum retulerunt. Sunt qui illud etiam ὀρροπύγιον,quod proprie *caudam volucrum* ſignificat,nominare ſolent. In homine hoc os crebro ex quatuor exſtruitur oſſiculis, in canibus autem e tribus. Thorax Græcis medicis θώραξ vocatur, *quicquid coſtis vtrinque interceptum* circumſcribitur. Anterior autem thoracis pars iiſdem στῆθος,& στέρνον nuncupatur. Thoracis autem oſſa ſunt ex ſpina duodecim dorſi
C vertebræ,totidem coſtæ,& os pectoris. Coſtæ, quæ Græcis πλευραὶ dicuntur,viris & mulieribus ab vtroque latere plurimum duodecim ſunt. Rariſſime enim decimatertia viſitur,atq; hac rarius adhuc vndecima. Septem elatiores ſuis cartilaginibus pectoris oſſi, & vertebris dorſi articulātur,hinc Gręcis γνήσιαι καὶ ἀληθεῖς,Latinis *veræ,legitimæ,perfectæque* nominantur. Quinque autem inferiores ſolis vertebris annectūtur,ad pectoris vero os non pertingunt,ſed in thoracis lateribus deſinunt,ideoq; Græcis νόθαι καὶ ψευδεῖς, Latinis *ſpuriæ & tenuiores,illegitimæ,imperfectæ*, a recentioribus mendoſæ vocantur. Harum coſtarum ſpuriarum cartilago mollis eſt, vnde χονδρώδεις etiam nuncupantur. Proinde factum eſt,vt partes ſupra vmbilicum vtrinque ad latera iam dictis ſpuriis coſtis ſubiectæ, Græcis & Latinis *Hypochondria* nuncupentur. Pectoris os,quod Græcis, vt dictum eſt,
D στέρνον καὶ στῆθος appellatur,aliā in quadrupedibus animantibus, aliam in homine constructionis rationem habet. Quippe in hoc tribus plurimum oſſibus ſeptē coſtarum vtrinq; articulationē excipientibus exſtruitur, in illis vero ſeptem cōſtat oſſibus. Primum pectoris os in homine ſuperiori ſede lunatū cernitur,& veluti foueam oſtendit,quā Græci σφαγὴν, Latini proprie *iugulum* nominant, vulgus *furculam* ſuperiorē. Oſſi pectoris ad finem ſubnata eſt cartilago, quæ quod obtuſo enſis gladiiue mucroni ſimilis eſt, Græcis ξιφοειδὴς, Latinis *enſiformis & mucronata*, barbaris *malum granatum*, quod ſcilicet vnius baluſtii apicis imagini accedat,item *ſcutum,clypeus oris ſtomachi,ſcutalis,cultralis*, & quod *laryngis operculi formam referat* appellatur. Oſſiculum quoddā ad baſim cordis inuenitur: vbi aortæ,venæ arterioſæ, earundemque membranarū habentur radices. Scapula quę Græcis ὦμος, ὠμοπλάτη, ἐπινώτιον,& ſimpliciter πλάτη appellatur, Latinis etiā *Scoptulum oper-*
E *tum*,& ſimpliciter *Scoptulum*,vulgo & Barbaris *Spatula* dicitur. Trianguli quodam modo imaginem exprimit. Hæc duos obtinet proceſſus, quorum ſuperior, ac ſuper humeri articulum pertingens,veteribus Græcis ἀκρώμιον Latinis *ſummus humerus* nominatur. Inferior ſiue interior proceſſus,inſtar antiquæ Græcorum literæ σ cauus eſt,ob id σιγμοειδὴς nuncupatur. Aliis ab imagine,quam habet cum altera anchoræ parte,quæ terræ infigitur,ἀγκυροειδὴς vocatur. Nonnullis vero κορωνοειδὴς quod *cornicula roſtri modo incuruatur*, vocatur. In vtriſque lateribus cōſiſtunt claues ſeu clauiculę, quæ Græcis κλεῖδες,Latinis vero, *iugula & forcula* nuncupantur. Pars clauiculæ pectoris oſſi cōtermina, Græcis προσφαγὶς dicitur. Quæ autem ſuperiori ſcapulę proceſſui articulatur, ἐπωμὶς Gręcis vocatur.

Thoracis vertebra. μετάφρενον. Lumbi. Os ſacrum. Coccyx os. θώραξ. στῆθος. στέρνον. Coſtæ. Veræ. Spuriæ. Hypochōdria. Pectoris os. σφαγὴ. Iugulum. Os cordis. Scapula. Scoptulū. ἀκρώμιον. σιγμοειδὴς. ἀγκυροειδὴς. Claues ſeu clauiculæ. προσφαγίς. ἐπωμίς.

De oſſibus manus. Cap. IIII.

F BRachii os,ſeu, *vt Celſus nominat*,humerus, eſt os id, quod ſcapulæ & cubito articulatur, ac Græcis βραχίων,Lat. *brachiū*, Barbaris *adiutoriū brachii* appellatur. In medio inferioris humeri ſedis ſinus cū ſuis tuberib. talis proſus cōſiſtit, qualis in trochleæ rotula, ad quā funes voluunt' cernit', quę ob id humeris *rotula* vocat'. Vniuerſa vero pars inter brachiū humerumue & brachiale ſita,Gręcis πῆχυς,ὠλένη,& ἀγκὼν Latinis *cubitus* nuncupat' Con-

Brachium. Humerus. Humeri rotula. Cubitus.

ſtat autem duobus oſſibus inuicem incumbentibus, & coarticulatis, quorum inferius, A
Vlna. quod & lõgius eſt, Græcis priuatim πῆχυς, Latinis *vlna*, barbaris *focile maius* vocatur. Su-
Radius. perius autem Græcis κερκίς, Latinis *radius*, barbaris *focile minus* nominatur. In ſuperiori
Vlnæ proceſſus duo. κορῶναι. ſua ſede vlna, qua poſteriorem cubiti articuli regionem conſtituit, duos inſignes adipiſcitur proceſſus, quos Græci κορῶνας, quod rotundi ſint (foris namque gibberoſi, intus vero caui exſiſtunt) vocant. Vnum ex anterioribus & ſupernis eius partibus, qui minor eſt, & ſinum in anteriori humeri ſede ad elatiorem torulæ regionem exſculptum ſpectat, ſuiſque tuberibus illi exquiſite congruit. Alterum ex poſterioribus & inferioribus partibus ipſius, priore multo craſſiorem & ampliorem, quem Athenienſes ὠλέκρανον, Hippocrates vero ἀγκῶνα, Latini, *gibberum* nominant. In inferiori ſui parte vlna proceſſum alium obtinet, quem, quia in acutũ procedit, Græci a ſcriptorii ſtyli, aut columnæ B

γραφοειδῆς. imagine γραφοειδῆ & στυλοειδῆ appellant. Extremæ ſummæue manus, quæ Græcis ἀκρόχειρ di-
Summa manus. citur, & a cubito ad extremum vſque digitorum aciem progreditur, partem cubito ar-
καρπός. ticulatam, Græci κάρπον. Latini *brachiale*, barbari *Raſetam* vocant. Octo autem inter ſe for-
Brachiale. ma & magnitudine differentib. oſſibus, ac duplici ordine diſtinctis brachiale exſtructũ
Poſtbrachiale. eſt. Pars autem ſummæ manus a brachiali ad radicem vſque digitorum deducta, Græcis μετακάρπιον, κτεὶς, κτένιον, & ἄνδιον, Latinis *poſtbrachiale* nominatur. Conſtat quatuor oſſibus,
Digiti manus. quæ reliquis digitorum oſſibus ſunt longiora. Digiti autem manus, qui Græcis δάκτυλοι
φάλαγγες κόνδυλοι. dicuntur, numero quinque ſunt, terniſque ſeriatim, ac veluti in acie poſitis oſſibus cõ-
Primus digitus. ſtant, q̃ ob id Græcis φάλαγγες, κόνδυλοι, & σκυταλίδες, Latinis *caterua*, *agmina acieſue*, *internodia & articuli* vocantur. Hęc ſi ſingula coniungas, erunt numero quindecim. Primus ac ma- C
ior digitus Græcis ἀντίχειρ, hoc eſt, *promanus*, quod reliquis quatuor ſibi oppoſitis æquiualeat, atque adeo pro tota manu ſit, dicitur. Hippoc. hunc μέγαν, id eſt, *magnum* nomi-
Pollex. nat. Latinis *pollex*, quod vi ac dignitate ceteris polleat, appellatur. Eo enim amiſſo omnes reliqui poteſtate interciderunt, quod abſque eius ope & auxilio agere poſſint ni-
Secundus. hil. Secundus Gręcis λιχανὸς a *lingendo*, quod meditabundus ori inſertus crebro lingatur.
Index. Latinis ab vſu *Index* nuncupatur. Tertius Græcis μέσος, Latinis, *medius*, *impudicus*, *infamis*
Tertius. Medius. *& verpus*, a verrendo podice dictus eſt. Quartus Græce παράμεσος, Latine *anularis*, quod
Quartus. Anularis. veteres in eo anulos geſtabant, vocatur. Alio nomine ἰατρικὸς Græcis, *medicus* Latinis ap-
Medicus. Quintus. pellatur. Quintus Græcis μικρὸς, Latinis *minimus & paruus*, atque *auricularis*, quod nimi- D
Minimus. rum eo aurium ſordes expurgentur, nuncupatur. Ceterum natura manuum articulis,
Seſamina. veluti auctarium, ſecuritatis gratia, vt ſcilicet implerẽt, ſtringerent, ac quo minus laxa-
Oſſicula. tioni obnoxii eſſent, oſſicula quædam circumpoſuit, quæ a Seſami leguminis minuti ſpecie, Græcis σησαμοειδῆ, Latinis *Seſamina* nominantur. Ea vero in ſingulis manibus ſunt duodecim. Duo in ſecũdo pollicis internodio. Duo etiam, ſed multo minora, impenſiuſque cartilaginea, in primis quatuor digitorum internodiis habentur. Vnum quoq; in pollicis tertio internodio, vnumque ad exterius latus connexus oſſis poſtbrachialis paruum digitum ſuſtinentis ad brachiale interdum inuenitur. In reliquis vero digitorum internodiis rarius vnum, niſi in valde ſenibus inuenitur.

❧ *De cruris, & huic connexis, oſſibus.* Cap. V. E

SAcri oſſis lateribus vtrinque grande os connectitur, cui integro nullum nomen eſt inditum. Quanquam enim continuum eſt, tamen in tres veluti ſedes diſtinguitur. Ampla enim & lata, ſuperiorque ipſius pars, quæ ilia reſpicit, Græcis λαγόνων, Latinis
Ilium os. *Ilium os* appellatur. Media alteraque eius ſedes femoris caput profundiori acetabulo
Coxendicis os. admittens, Græcis ἰσχίον, Latinis *coxendicis os*, & ſimpliciter *coxa* nuncupatur. Tertia ſe-
Coxa. des, anteriorq;, qua in pubis regione cum alterius lateris oſſe committitur, inſigniter-
Pubis os. Pectinis os. que perforatum eſt, Gręcis ἥβη, Latinis *pubis & pectinis os* appellatur. Femur, quod Græcis
Femur. μηρὸς dicitur, os eſt, *quod a coxis incipit, & ad genua, quæ Græcis γόνατα vocantur, finitur*. Quippe
Genua. rotundo capite coxa inarticulatur, duobus autem capitibus grandioribus in tibiæ oſſis
Proceſſus femoris. ſinus intrat. Ad femoris oſſis ceruicem duo conſpiciuntur proceſſus: quorum alter ex- F
Magnus rotator. ternum femoris latus occupat, quem Græci μέγα τροχαντῆρα, Latini *magnum rotatorem* no-
γλουτός. minant, quod ſcilicet omnium corporis proceſſuum nulli alteri oſſi commiſſorũ faci-
Rotator minor. le maximus ſit. Hunc etiam propter amplitudinem, & quandam cum natibus imaginem, Græci γλουτὸν vocant. Alter minor eſt, multoque inferius in interno femoris latere, non-

A re, nonnihil verſus poſteriora conſpicuus, & modice oblongus eſt, hacq; de cauſſa *minor*, & interior *rotator* dicitur. Vniuerſa pars cruris, quæ inter talum genuque poſita eſt, Græcis κνήμη, Latinis *tibia* nuncupatur. In ea quemadmodum in cubito, bina ſunt oſſa, quorum alterum, nempe interius & grandius totius membri nomine κνήμη, id eſt, *tibia* vocatur. Alterum vero, quod exterius locatum eſt, & interiori craſſitudine admodum cedit, Græcis περόνη, Latinis *fibula* vocatur. Anterior tibiæ pars tenuis, excarnis, & inſignitet gibba, Græcis κνία, & frequentius adhuc προκνήμιον, & ἀντικνήμιον appellatur. Poſterior vero pars, quæ tibiæ quaſi pulpa eſt, quod hic obiter, ſed extra inſtitutum attingere placuit, γαστροκνημία Græcis, *Sura* Latinis nominatur. Ante tibiæ vero cum femore articulum os quoddam præponitur rotundum, & breui ſcuto non abſimile, Græcis ἐπιμυ-
B λὶς & ἐπιγονατὶς, Latinis *mola, patella*, *& genu rotula* nuncupatur. Porro tibiæ & fibulæ imæ partes talo commiſſæ, exterioreque ſuo latere gibbæ, & nulla prorſus muſculi parte obtectæ, Græcis σφυρὰ, Latinis *malleoli* appellantur. Sunt enim duplices, qui enim in fibula eminet, *exterior*, qui in tibia, *interior* nominatur. Aliquot Latini interpretes, maximo errore σφυρὰ *talos* interpretantur. Pes Græcis πούς dictus, ſex donatur oſſibus. Primum Græcis ἀστράγαλος & ἄστριος, Latinis *talus*, vulgo *Baliſtæ os*, quod nucis baliſtæ formam referat, dicitur. Ab imis tibiæ oſſis, & fibulæ appendicibus, magna ſui parte comprehenditur. Huic alterum os, quod Græci πτέρναν, Latini *calcaneum, & calcem* vocant, omnium pedis oſſium facile maximum ſubiicitur. Tertium os poſteriori ſede admodum profundo donatur ſinu, cauitatemq; naui ſimilem obtinet, vnde etiam *naviculare & naviforme*,
C atque a cymbæ imagine, σκαφοειδὴς Græcis, Latinis *os cymbam referens*, nominatur. Quartum os, quod Græcis & Latinis ταρσὸς appellatur, non eſt niſi quatuor oſſium, ex quibus conſtat, ſeries, quorum tria naviculari aut cymbam referenti oſſi coarticulantur: quarum vero exteriuſque ſitum, quod teſſeræ cuboue aſſimilatur, & ob id Græcis κυβοειδὴς vocatur, calci iungitur. Quatuor tarſi oſſibus quinque plantæ, quæ Græcis πεδίον nominatur, oſſa articulantur. His quinque pedis digiti ſuſtinentur, e quibus pollex duobus tantum oſſibus efformatur, reliquis interim tria internodia ſibi vendicantibus. Quinetiam in pede totidem, ac in manu exigua occurrunt oſſicula *Seſami ſemen* referentia. Adhæc in pede, non minus quam in manu, vngues viſuntur. Porro vtrique palpebræ, quæ Græcis βλέφαρον, nuncupatur, vna adnata eſt cartilago, vtrinque mollis & longa, in
D palpebrarum extremo, qua illæ inuicem conniuent, locata. Hinc cartilagini palpebrarum pili, qui Græcis βλεφαρίδες, Latinis *Cilia* nominantur, infiguntur. Auris cartilago itidem mollis & tenuis, auris formam refert. Ab inferiori naſi oſſium ſede, qua hæc aſpera, & latiora, quam ſuperiori parte ſunt, duæ naſcũtur cartilagines, quæ deorſum in anteriora exporrectæ, inuicemque coniunctæ, ſenſim molliores euadunt, ac in naſi extremo veluti in cartilagineum ligamentum degenerant. Ab oſſeo item ſepto narium foramina dirimente alia exoritur cartilago, quæ a tota anteriori ſepti ſede procedens, internæ duarum primarum cartilaginum regioni ſecundum ipſarum longitudinem adnaſcitur. His tribus cartilaginibus aliæ duæ, vtrinque ſingulæ, accedũt. Caput aſperæ arteriæ, quod Græcis λάρυγξ, Latinis *guttur* dicitur, ex tribus conſtat cartilaginibus:
E quarum prima anterior maximaque, foris quidem gibba, intus autem caua, ſcuto quodam modo ſimilis prælongo, hinc Græcis θυρεοειδὴς, Latinis *Scutiformis*, Barbaris *Scutalis*, *& peltalis* vocatur. Secunda prima minor eſt, & maior tertia, maximaque ſui parte poſteriorem laryngis ſedem cõſtituit, ac quantum ſcutiformis cartilago a perfecti circuli figura deficit, hoc ipſa adiicit, & ſuperiori poſteriorique eius parte ſupplet. Hæc nomine deſtituitur, ideoque *Innominatam* appellant. Anulo autem, quem Turcæ ſagittantes dextro pollici imponunt, vt eius ope arcus neruum robuſtius trahãt, ſimilis eſt. *Tertia* cartilago Græcis ἀρυταινοειδὴς nuncupatur, quod ſcilicet quum integra eſt, & membrana tunicave aſperam arteriam intus ſuccingente adhuc obducitur, illi ollarum parti, qua aquam manus lauaturis affundimus, quam ἀρύταιναν vocant, ſimilima ſit. Membranis
F autem ſuis liberata gemina eſſe videtur, duabuſq; conſtituitur partibus. His tribus igitur laryngis cartilaginibus, alia quædam mollis, & ſubſtãtiæ tertiæ cartilaginis ſuperiori parti prorſus ſimilis accedit, quæ laryngis perelegans efficitur operculum, accurate prohibens, ne quid cibi aut potus in laryngem defluat. Hæc quidẽ Græcis ἐπιγλωττὶς nominatur, & qua palatum reſpicit, gibba eſt & mollis, qua vero laryngi innititur, caua ſi-

Tibia. κνήμη. Fibula. περόνη. κνία. γαστροκνημία. Sura. ἐπιμυλὶς. Mola. Patella. σφυρὰ. Interpretũ Galeni error. Pedis ſex oſſa. ἀστράγαλος. Talus. Calcis os. Naviculare. σκαφοειδὴς. Tarſus. κυβοειδὴς. Planta. πεδίον. Seſamina. Vngues. Cartilaginis palpebræ. βλέφαρον. βλεφαρίδες. Cilia. Auris cartilago. Naſi. λάρυγξ. θυρεοειδὴς. Secunda cartilago. Tertia. Laryngis operculum. ἐπιγλωττὶς.

Lingula. maque, ac multo quam ſuperiori parte durior. Porro tertia cartilago laryngis in medio A
rimam efferunt tibiarum ſeu potius fiſtularũ linguis, quas ori indimus, rimis ſimilem, quæ Græcis γλωττίς, Latinis *lingula* nuncupatur. Noſtræ ætatis medici maximo & pudẽdo errore, *lingulam & epiglottida* inter ſe confundunt, quum tamen diſſectionis peritis liquido conſtet, eſſe diuerſas plane corporis partes. Reliquæ aſperæ arteriæ cartilagines, quæ ipſius caudicem & ramos in pulmones digeſtos conſtituunt, c vel σ Græcæ literæ imaginem exprimunt.

γλωττίς. Error medicorũ lingulam cum epiglottide confundentium.

Quid ligamentum, muſculus, cutis & cuticula. CAP. VI.

Ligamentũ quid.

Ligamentum, quod Græcis σύνδεσμος dicitur, *corpus eſt ſimilare, ex oſſe, aut cartilagine, aut quauis duriore membrana principium ducens, ſenſus omnis expers, durum, ſed tamen cartilagine mollius, album, & exſangue, cauitatiſque expers.* Varios autem in colligando, continendo, B obtegendo, & muſculis conſtituendis in homine vſus præſtat.

Vſus ligamenti. Muſculus.

Muſculus autem, qui Græcis μῦς appellatur *pars corporis eſt inſtrumentalis, voluntarii motus inſtrumentum, ex ligamento in fibras plures diuiſo, & carne has continente & intertexente formatum, neruorum, venarum, & arteriarum in ſe recipiens ſurculos.* Conſtat muſculus tribus partibus, principio, medio & fine. *Principium* quidem, quod caput muſculi vocant, prima diuiſio conſtituit. Id enim eſt, quod neruum maxima ex parte recipit, vel in quod inſeritur neruus. *Medium* vero, in quo diuiſionis ſeries conſiſtit, hoc eſt, vbi neruus & ligamentum multiplici diuiſione ſic confuſa ſunt, vt vix diſcernantur, ventrem appellant. Qua vero parte ſe tandem colligunt, atq; in vnum refluunt, neruorum, & ligamentorũ exiles fibræ, finis, cauda, & extremum dicitur, Græci ἀπονεύρωσιν, id eſt, *eneruationem*, quod fibrarum muſculi citra carnis interuentum veluti coalitus exſiſtat, appellant. Alio nomine Græcis τένων, Latinis *Tendo* nominatur. Verum non omnis muſculus in tendinem finit, ſed in illis tãtum habetur, qui longo ductu feruntur. Atque ii ſane modo in teretem, modo latum, & veluti membraneum, modo breuiorem, modo longiorem deſinunt. Breues aũt tendine carent, & vndique carnoſi ſunt. C

Partes muſculi tres. Caput. Venter. Finis. Cauda. ἀπονεύρωσις. Τένων. Tendo.

Porro cutis omnium partium corporis natiuum tegumentum eſt, ac Græcis δέρμα, eo quod δέρεσθαι, id eſt, *excoriari* queat, Latinis *corium* nominatur. Huic alia tenuis cuticula, & prorſus exſanguis obducitur ſupernaſciturq;, cœparum propemodum tenuioribus ac pellucidis reſpondens inuolucris. Hæc quia cutis quædam velut efflorescentia eſt, Gręcis ἐπιδερμίς, quaſi *ſumma cuticula, aut extima ſuperficies* vocatur. Cuti per vniuerſum corpus membrana ſubiacet, quæ cuticula longe robuſtior craſſiorque eſt, & fibris quibuſdam raris, iis qui illi ſubſternũtur muſculis adhęret, conaſciturque, cuti vero pertinacius committitur. Hanc diſſectionis periti, quod carneis fibris adaugeatur, carneam appellant. Vulgo & barbaram ſectantibus medicinam *Panniculus carnoſus* dicitur. Inter hãc membranam & cutem pinguedo, ſeu adeps, qui Græcis πιμελή nominatur, plurimis naſcitur. Nunc breuiter muſculorum numerum, eo quo oſſa ordine, a muſculis in capite locatis orſi commemorabimus. D

Cutis. δέρμα. Cuticula. ἐπιδερμίς. Carnea membrana.

De muſculis caput, & eas, quæ in capite ſunt, partes, mouentibus. CAP. VII.

Frontis muſculoſa ſubſtantia. Muſculi palpebræ ſuperioris duo. Oculorum muſculi ſeptem.

Carnea mẽbrana ſub frontis cute, quam μετωπίδιον Græci vocant, carneis fibris aucta, muſculoſaque reddita pluresq; neruorum propagines mutuata, illam mouet. Palpebram ſuperiorem duo tenues, lati, & membranei muſculi hanc attollentes & deprimentes mouent. Vnus portionem maioris anguli, qui ad naſum eſt, amplectitur, palpebram ad ſuperiora contrahens. Alter totum minorem angulum occupat, palbebram deorſum agens. Inferior palpebra plane immobilis eſt. Oculum ſeptem agunt muſculi, duo quidem in lateribus, ſinguli ſcilicet ad vtrunque angulum: alii autẽ duo, vnus quidem inferne: alter vero ſuperne: quintus vero & ſextus, vt circumactionis motui præeſſent, poſitione obliqui ſunt. Septimus grandis eſt, & vndecunque a iam dictis occultatus, ſoluſque neruum viſorium in orbem ambit, ipſum cõſtringens ac muniens. E

Buccarum labrorũ & naſi alarum muſculi duodecim.

Buccas & labra quatuor vtrinq; muſculi agunt. *Primus*, membraneus & amplus ex vertebrarum ceruicis ſpinarum regionibus, deinde ſcapularum & clauicularũ, & pectoris oſſis ſedib. ortu, vſq; ad faciẽ protenditur. Cõſtituitur a carnea membrana, carneis fibris adaucta. *Secundus* ſimiliter membraneus eſt, totamq; eam buccarum ſedẽ, quam inflamus, complectit̃, a ſuperiore maxilla pnatus in inferiorẽ inſerit̃. *Tertius* a maxillę ſuperioris oſſe enaſcitur, inq; ſuperioris labii latus implantatur. *Quartus* ab inferioris maxillæ humiliori parte ortus, in mediã humilioris labri ſedẽ implantat̃. Ceterũ, *vt hoc quoq; obiter dicamus,* F

A *dicamus*, Bucca, quæ Græcis γνάθος dicitur, *vtrunq; faciei latus eſt, quod ſpiritu detento infla-* Buccę quid.
tur. A malis iuxta tertium iam dictum muſculus carneus quidam, ſed tenuis membra- Quintus.
neuſque enaſcitur muſculus, qui in ipſo modice verſus priora deſcenſu, in duas portio- Sextus.
nes partitur, vnam naſi alæ radici, alteram ſuperioris labii parti, quæ Græcis μύσαξ, Ho-
mero ὑπήνη, Latinis *barba ſuperioris labri* nominatur, inſerens. Alius denique in interna
narium amplitudine habetur muſculus, ad ſuæ cauitatis latus externum, ſub tuni-
ca illam amplitudinem ſuccingente, reconditus. Maxillam inferiorem mouentes mu- Maxillam
ſculi vtrinque quatuor exſiſtunt. Primus a mandendo Græcis μασητὴρ, Latinis *manſorius* inferiorem
vel mandibularius dictus, ad poſteriorem maxillæ inferioris ſedem ſub oſſo iuguli ſitus. mouentes muſculi o-
Totus quodam modo triangularis eſt. vnumque eius latus verſus iugalis oſſis extremi- cto.
B tatem potrigitur. alterum a malis, ad infimam maxillam retrorſum ducitur: tertium ab Primus Manſorius.
aure in anteriora deorſum fertur. *Secundus* Græcis κροταφίτης, Latinis *temporalis* appella- Secundus
tus, inſtar ſemicirculi primum a verticis ac frontis oſſe naſcitur, dein in cauitatem ibi Tẽporalis.
in capitis oſſibus exſculptam deſcendit, tandemq; manſotio adeo continuatur, vt hos
duos vnum eſſe muſculum quis contendere poſſet. *Tertius* in ore deliteſcens vocatur, Tertius, In ore delite-
& ex tota cauitate ſinuve exoritur, qui in oſſis cuneum referentis proceſſibus veſper- ſcens.
tilionum alias exprimentibus inſculpitur, ac in internam maxillæ, vbi hæc latiſſima eſt,
ſedem inſeritur. *Quartus* os aperiens dicitur, is ſane gracilis & oblongus eſt, ex promi- Quartus,
nentibus temporum oſſium proceſſibus, qui ſtyli imaginem præ ſe ferunt, originem Os aperiẽs.
ducens, inferioris maxillę parti, vbi exaſperatur, & proceſſulos inæqualiter extuberan-
C tes obtinet, implantatur. Oſſis hyoidis octo ſunt muſculi. Duo ex ſumma pectoris oſſis Oſſis hyoidis proprii
ſede noti, & in anteriorem ac gibbam hyoidis oſſis partem inſerti, illud deorſum, ſi muſculi
quando violentius tum a ſuperioribus muſculis, tũ a ſcutiformi cartilagine ſurſum vel- octo.
litur, retrahunt. *Duo alii*, qui iis opponuntur, ampli, breues, a maxilla inferiori ſub ſum-
mo mento enati, hyoidique oſſi primis contermini inſerti, illud ſurſum ducunt. *Duo
item alii* admodum graciles, tereteſq;, qui ab oſſis temporis proceſſuum ſtylum referẽ-
tium radicibus orti, hyoidis oſſi inſeruntur, illud in latera ſurſum alliciũt. Præterea duo
graciles longique ex elatiori ſcapulæ coſta orti, in hyoidis oſſis regionem, in quã præ-
dicti inſeruntur, idque deorſum vtrinque ad latera detrahunt. Muſculi, qui linguam a- Muſculi linguæ nouẽ.
gunt, nouem. Duo quidem recti, & impenſe craſſi, obſcureque ad inuicem diſcreti, ex
D media ſuperiorique hyoidis oſſis parte orti, linguæ medio inſeruntur. *Tertius & quartus*
ex duobus ſuperioribus oſſis hyoidis oſſiculis pronati, linguę laterib, inſeruntur. *Quin-
tus & ſextus* a capitis proceſſibus, ſtyli imaginem referentibus enati, linguæ radici in-
naſcuntur. *Septimus & octauus* ſinguli a lateribus maxillæ inferioris iuxta molarium den-
tium radicem principium ducunt, linguæ per longitudinem implantantur, nõ quidem
prorſus in linguę medium, ſed duorum primorum muſculorum latera. *Nonus* ab inter-
na inferioris maxillæ ſede iuxta ſummum mentum prodit, inque linguæ radicem am-
plam inſertionem molitur. Laryngis muſculi proprii duodecim ſunt, quorum quatuor Laryngis
primam laryngis cartilaginem ſecundæ committentes, & laryngis rimulam arctantes, muſculi.
breues ſunt, ſed lati, tenues, & carnoſi, ab inferiori primæ cartilaginis ſede originẽ du- 1. 2. 3. 4.
E cunt, horumque exteriores primæ cartilaginis parti priora laryngis ſpectãti: interiores
vero primæ cartilaginis humiliori ſedi inſeruntur. Quatuor alii ſecundæ tertiam com- 5. 6. 7. 8.
mittentes, rimulamque aperientes, a ſecundæ cartilaginis ſede enaſcuntur, tertiæque
cartilagini implantantur. Nonus & decimus tertiam primæ copulantes, rimulamque 9. 10.
claudentes, ex media primæ cartilaginis ſede oriuntur, & tertiæ cartilaginis partis an-
teriori ſedi inſeruntur. *Vndecimus & duodecimus* in baſi tertiæ cartilaginis conſiſtentes, 11. & 12.
lingulamque arctantes, ex radice tertiæ cartilaginis naſcuntur & in tertiæ cartila Laryngis
ginis medium implantantur. *Communes*, & qui laryngem vicinis colligant, octo ex- muſculi cõmunes o-
ſiſtunt: quorum primi duo rimulam reſerantes ex tota propemodum inferiori hyoi- cto.
dis oſſis ſede principium ducunt, & ſinguli in ſui lateris inferiorem primæ cartilaginis
F ſedem implantantur. Duo alii a pectoris oſſis interiori regione pronati primę cartila- 1. 2.
gini inſeruntur, prioribuſque contrariam actionem adipiſcuntur, ac laryngem arctant. 3. 4.
Quintus & ſextus, a poſteriori ſede gulæ inuicem proximi principium ducentes, lateri- 5. 6.
bus primæ cartilaginis inſeruntur, lingulamque coarctanr. Præter hos ſex iam dictos 7. 8.
alii duo propemodum teretes, ex media interiori oſſis hyoidis ſede explantati, in la-

ringis operculi radicem inſeruntur, id ſurſum attollentes, atque a cibis & potibus de- A
Caput mouentes muſculi 14.
preſſum eleuantes. Caput mouentes muſculi in vniuerſum quatuordecim ſunt, ſeu ſe-
ptem paria. *Primum* ex quinq; ſuperiorum thoracis vertebrarum ſpinis enaſcitur, ſen-
Primum par.
2 ſimque extrorſum oblique aſcendens occipitis oſſi inſeritur. *Secundum par*, quod non
duobus, ſed plurimis efformari videtur muſculis, ex tranſuerſis quatuor ſuperiorum
thoracis, & quinque inferiorum ceruicis proceſſibus ortum, itidem in occipitium im-
3 plantatur. *Tertium*, ex ſecundæ ceruicis vertebræ ſpinæ extremo natum, in occipitii
4 medium inſeritur. *Quartum*, ſub tertio occultatum, a primæ vertebræ ſede, vbi aliæ in
5 ſpinam deſinunt, prodit, & ſimiliter occipitis oſſi inſeritur. *Quintum*, ab occipitis oſſis
medio tranſuerſum quodam modo deſcendens in apicem tranſuerſi primæ ceruicis
6 vertebræ proceſſus implantatur. *Sextum*, a ſpina ſecundæ ceruicis vertebræ exortum B
7 in tranſuerſum quoque primæ ceruicis vertebræ proceſſum inſeritur. *Septimum* par,
inſignius eſt, atq; a pectoris oſſis media ſumma regione, & clauiculis qua illi articulan-
tur, enatum, ſurſumque oblique ductum in mamillarē capitis proceſſum implantatur.

De muſculis thoracem, & eas, quæ huic concretæ ſunt, partes, mouentibus. CAP. VIII.

IN horum muſculorum numero primum occupant locū muſculi thoracem mouen-
Thoracem mouentes muſculi octogeni.
tes, qui ſunt octogeni vnus: vtrinque nimirum quadraginta, & vnus vtriq; lateri com-
Primus.
munis. *Primus*, qui breuis eſt, ſed amplus ac tenuis, a clauiculæ inferiori interioriq; re-
gione enatus primæ thoracis coſtæ, qua pectori committitur, inſeritur. *Secundus*, ex tota
2 ſcapulæ baſi interiori in parte pronatus, tanquam digitis quibuſdam octo ſuperioribus C
3 coſtis, longe antequam in cartilagines degenerant, implantantur. *Tertius*, ex apicibus
trium inferiorum ceruicis vertebrarum, ac primæ thoracis vertebræ ſpinis membra-
neum latumq; principiū ducit, ternis veluti digitis tribus quatuor ſuperiorū coſtarum
interuallis ſub ſcapulæ baſi inſeritur. *Quartus*, ex poſteriore oſſis ſacri regione, & inte-
4 riore iliū oſſis ſede incipit, ſurſumq; ad ceruicem ductus duodecim coſtis, qua primum
5 a vertebris diſcedunt, implantatur. *Quintus*, in poſterioris thoracis ſede ex ſpinarum a-
picibus duarum infimarum thoracis, & aliquot etiam primarum lumborum vertebra-
rum ſpinis, membraneus latuſque enaſcitur, ac 9. 10. & 11. coſtarum interuallis, ipſiſque
coſtis, vbi in interiora reflectuntur, & multo ante, quam in cartilaginem degenerant,
velut in aliquot diuiſus digitos implantatur. *Sextus* thoracis amplitudine repoſitus, ve-
6 rarum coſtarum cartilaginibus, vniuerſoq; pectoris oſſi lateri expotrigitur. Superſunt D
Intercoſtales muſculi.
adhuc intercoſtales muſculi, qui in 12. coſtarum interuallis reponuntur. Horum qui-
dem alii *Exteriores*, alii vero *Interiores* ſunt. Exteriores *in ſingulis coſtarum interuallis conſi-*
Exteriores.
ſtunt, & ſimul atque coſta a tranſuerſo vertebrarum proceſſu in anteriora oblique prorepit, princi-
pium obtinent, ac fibris a ſuperiore coſta in inferiorem oblique in priora deorſum properantibus. In-
Interiores.
teriores vero *contrario prædictis modo ab inferiori coſta ſurſum oblique in anteriora ad ſuperio-*
rem coſtam fibras porrigunt, adeoq; ad χ literæ ſimilitudinem interſecant. Hanc fibrarum ſeriem
interiores muſculi per ſingula ſpuriarum coſtarū interualla retinent, & in verarū quoq;
interuallis, ad eam vſq; coſtarum ſedem, vbi in cartilaginem degenerant. Ibidem enim
ilico ac interni eo deuenerint, fibrarum ductum emutant. Nam a ſuperioris coſtæ carti-
lagine in inferioris, fibræ in priora deorſum oblique protendūtur. Proinde, ſi iſtum fi- E
brarum ductum reſpicias in ſex legitimarum coſtarū interuallis, quaterni ſunt muſculi,
adeoq; priori numero 12. accedunt. In ſuperiorum autem interuallis bini tātum nume-
rantur. Quapropter hac ratione vnius lateris intercoſtales muſculi quatuor & triginta
exſiſtunt. His vnus vtrique lateri cōmunis accedit, amplius & rotundus orbiculariſue,
Septū tranſuerſum. διάφραγμα.
in medio nerueus, in circuitu vero ad inſertionē carneus, quē Græci *διάφραγμα, & φρένες,*
Latini *Septum tranſuerſum*, Plinius *præcordia*, quod ſcilicet cordi prætēdantur, appellant.
Præcordia.
Græcam autem & Latinam appellationem hæc pars non alia de cauſſa accepit, quam
Dorſum mouentes muſculi ſedecim.
quod inſtrumenta ſpiritus ab alimenti organis diſtinguat. Ceterum dorſum mouentes
vtriuſque lateris muſculi ſunt ſedecim, octo nimirum paribus complexi. *Primum par*, a
quintæ thoracis vertebræ corporis lateribus incipit, & ſurſum oblique ad primam vſq; F
ceruicis vertebram conſcendens pertingit, gulæ ſubiectum. Hinc eſt, quod veteres hos
1 duos muſculos ſub ſtomacho gulaue latitantes nominaſſe videantur. *Secundum par* a pri-
2 ma thoracis coſta carnoſum amplumque pronaſcitur, ſenſimque arctatum internæ
Muſculi ſub ſtomacho latitantes.
tranſuerſorum omnium ceruicis vertebrarum proceſſuum ſedi implantantur. *Tertium*,
ex tranſ-

A ex tranſuerſis ſex ſuperiorum thoracis vertebrarum proceſſibus exoritur, & pertina- 3
citer admodum externæ ſedi tranſuerſorum ceruicis vertebrarum proceſſuum inſeri-
tur. *Quartum*, a ſeptimæ thoracis vertebræ ſpinæ radice, & omnium ſuccedentium ver- 4
tebrarum ſpinarum radicibus oritur, & in totam inferiorē ſpinæ ſecundæ ceruicis ver-
tebræ inferiorem ſedem validiſſime implantatur. *Quintum*, ab ilium oſſis cauitatis po- 5
ſteriori ſuperiorique ſede pronaſcitur, atque in tranſuerſos lumborum vertebrarū pro-
ceſſus, & infimam thoracis coſtam inſeritur, figuraque triangulum eſt. *Sextum*, ex lon- 6
gioribus totius corporis eſt muſculis, ab infima ſacri oſſis ſede incipiens, & deinde ex
ſpinis quinque vertebrarum lumborum, nerueo validoque admodum principio ena-
ſcitur. Hinc ſurſum conſcendens, carnoſius paulatim ad externum ipſius latus efficitur,
B tandemq; longe arctius redditum, tranſuerſis omnibus thoracis proceſſibus innixum,
ſingulis ex interna ſua ſede, tendinem inſtar anſulæ cuiuſdam inſertum diſpergit. *Septi-*
mum, ſub ſexto occultatum, a poſteriori ſacri oſſis ſede acutum principium ducens, ac 7
ſurſum aſcendens modice latius redditum, ad vndecimæ thoracis vertebræ ſpinam, in
acutum finitur angulum. *Octauum*, ab vndecima thoracis vertebra ad primā vſq; ipſius 8
protenditur, totam ſpinarum amplitudinem, quæ ab ipſarum radice ad apicem vſque Scapulam
conſiſtit, amplexans, illis ita committitur, vt ſeptimum par illis, quibus adnaſcitur, ſpi- mouentes
nis. Scapulam mouentes muſculi vtrinque quatuor exiſtunt. *Primus*, ex ſecunda, tertia, muſculi octo.
quarta, quinta, & interdum ſexta ſuperioribus thoracis coſtis, paulo antequam in carti- 1
lagines finiant, enaſcitur, & tandem in latum nerueumque tendinem ceſſans, triangu-
C li modo in internum ſcapulæ proceſſum, ancoræ imaginem referentem, inſeritur. *Se-*
cundus, raram præter ceteros corporis muſculos figuram ſortitur. Ab occipitio tranſ- 2
uerſa linea, quæ ab eius oſſis medio verſus auris porrigitur radicem pronatus, in ſcapu-
læ ſpinam, ſummumque humerum, & clauiculæ portionem, eius nimitum partem la-
tiorem, inſeritur. *Tertius*, validus a tranſuerſis ſuperiorum quinque ceruicis vertebra- 3
rum proceſſibus exortus, lata, ſed carnea inſertione in internam ſuperioris anguli ſca-
pulæ baſis ſedē inſeritur. *Quartus*, amplus & tenuis, ſed omni ex parte carneus, a quin- 4
tæ, ſextæ, & ſeptimæ ceruicis vertebrarum, ac trium primarum thoracis vertebrarum
ſpinis principium ducens, toti propemodum ſcapulæ baſi carneus implantatur. Abdo- Abdominis
minis, quod Græcis ἐπιγάστριον dicitur, muſculi in vniuerſum ſunt octo. Obliqui quatuor: muſculi octo.
D in vtroque enim latere bini, qui inuicem incumbunt, & contrarias ſeque mutuo de- Obliqui.
cuſſatim, ſeu ad ſimilitudinem x Græcæ literæ interſecātes fibras obtinent. Superiores
enim fibræ deorſum verſus priora oblique procedunt, quem huius fibrarū ductus gra-
tia *Deſcendentem* vulgo nominant. Inferiores vero fibræ ſurſum oblique ad anteriora Deſcendentes.
tendunt, qui ob id *Aſcendens* vocatur. Rectorum ab vtroque latere vnicus eſt, qui cum Aſcendentes.
fibras ſecundum corporis longitudinem extenſas habeat, rectus appellatur. Tranſuer Recti.
ſus ſimiliter vtrinque vnus eſt, cui id nomen *quod eius fibræ ſecundum corporis latitudinem,* Tranſuerſi.
aut a dextris ad ſiniſtra ferantur, inditum eſt. Penem quatuor mouent muſculi, quorum Penis muſculi quatuor.
duo carnei quidem, ab anteriori ſede muſculi rectum inteſtinum orbiculatimample-
ctentis enaſcuntur, ſibi inuicem proximi, & internis lateribus mutuo committuntur, 1. 2.
E rectaque ſurſum in priora ad vrinarii meatus, ſub illis corporib. ad ſuperiora reflexum
aſcendentes, eius meatus lateribus inſeruntur. Alii duo vtrinque habentur, ſinguli ab
appendice oſſis coxendicis, paulo inferius quam penis corpora principium ducentes,
quod carneum & gracile eſt, & vtrinque oblique ſurſum procedentem efficit muſcu-
lum, qui carnoſus permanēs ſui lateris corpori non procul ab exortu implantatur. Ce-
terum ad vnumquenque teſtem ſinguli graciles admodum muſculi pertingunt, ex ea Virilium teſtium muſculi duo.
vaſorum ſeminalium, & teſtis tunica, quæ a peritonæo principiū ducit, efformari. Hæc
enim in poſteriori ipſius ſede in ipſo a peritonæo exortu longis aliquot, rectilve, ac in-
uicem ſibi proximis carneiſque fibris adaucta, formam & naturā gracilium & oblon-
gorum muſculorum exprimentibus, qui tandem iuxta infimam ſemen deferentis va-
F ſis ſedem inſeruntur, Græciſque κρεμαστῆρες dicuntur, quod *ſcilicet horum ope teſtes viriles ob-* κρεμαστῆρες.
ſcure ac modice ſurſum vellantur, ne plus æquo laxati & ad anteriora pendentes nimio oneri ſemi-
naris vaſis ſint. Pari modo membranæ vterū firmantes vtrinq; carneis augentur fibris,
exilium regionibus deorſum oblique ad vteri latera perreptantibus, hacque ratione
vterus vtrobique vnum poſſidet muſculum, illis ſpecie ſimilem, quo viri teſtes donan-

Muſculi muliebris vteri. Veſicæ virilis muſculus. Muliebris veſicæ muſculus. Recti inteſtini muſculi tres. σφιγκτήρ.

tur. Veſicæ virilis ceruici vnus orbiculatim obnaſcitur muſculus, qui oblongi anuli, aut A
oblongi rotundique meatus effigiẽ exprimit, & iuxta glandoſum corpus ſuperius craſ-
ſior, quam inferius eſt. In mulieribus vero, quatũ veſicæ ceruici eiuſmodi corpus glan-
doſum non adnaſcitur, muſculus totum meatum ambit, qui a veſicæ corpote in ſupe-
riorem ſedem ceruicis vteri non procul a pudẽdo ſubingreditur. Recti inteſtini extre-
mum finemue circulatim vnus ambit muſculus, immaturæ inuoluntariæq; excremen-
torum egeſtioni præfectus. Siquidem eius inteſtini orificium ſtringit, ideoque Græcis
σφιγκτὴρ, quaſi *conſtrictor* nominatus eſt. Duo alii muſculi a ligamentis ex pubis oſſibus, &
coxendicis oſſe, & ſacro exorti, ipſaque demum peritonæi infima ſede enaſcuntur, qui
deorſum protenſi rectum inteſtinum amplexantur, extimæ tertiæue ipſius tunicæ in-
ſerti, poſt egeſtionem protuſum recti inteſtini finem alacriter ſurſum reuellunt. B

De muſculis manum mouentibus. Cap. IX.

Brachium mouentes muſculi ſeptem. δελτοειδής.

BRachium mouentes muſculi vtrinque ſeptem ſunt. Primus, *in medio clauiculæ ſede pe-*
ctoris oſſis proximo, & pectoris oſſis latitudine, & ipſi inſertis cartilaginibus enaſcitur, ſenſimq;
quodam modo in angulũ arctatus, in acutum tantiſper procedit, donec amplo & nerueo, admodum-
1. *que robuſto, ſed breui tendine humero ſecundum ipſius longitudinem inſeratur.* Secundus *ex medio*
2. *clauiculæ parte ſecundum ipſius longitudinem, qua ſcapulam ſpectat, & ſummo humero, vbi is claui-*
culæ committitur, totaque ſcapulæ ſpina principium nerueum ſumit, qui vix bene pronatus illico car-
noſus efficitur, itaque permanens ſenſim in anguſtum, tanquam in trianguli verticem tantiſper por- C
rigitur, donec humero tendine amplo robuſtoque ad humeri oſſis latitudinem, non modice ſub ipſius
ceruice implantetur. Vniuerſus hic muſculus trianguli imaginẽ p̃ ſe fert, adeoq; figuræ Δ nõ abſimilis
eſt, vnde Græcis δελτοειδὴς *eſt nominatus.* Tertius *carneo principio ex humiliore ſcapulæ coſta prodit,*
3. *modiceque ſurſum in priora tenſus humerum accedens, in validũ breuemq;, ſed latũ, tendinem ceſſat.*
4. Quartus, *magnus latuſque eſt muſculus, qui a ſpinarum apicibus, quæ a ſexto thoracis vertebra ſpi-*
næ ad ſacri oſſis vſque medium habentur, principium ſumit, dein vniuerſus auctus in anguſtum tan-
tiſper procedit, donec tendine lato, valido, ſed breui, humero implantetur. Hic itidem muſculus tri-
5. *angularis eſt, ſed plane inæqualibus coſtis conformatur.* Quintus *vniuerſum ſinum, qui inter ſu-*
periorem ſcapulæ coſtam, & ipſius ſpinam eſt occupat. Procedit enim a ſcapulæ baſi, & omnino car-
noſus totam ſcapulæ cauitatem implet, tandemque in amplum validumque ceſſans tendinem, arti- D
6. *culum humeri ad ſcapulam ſuperat, eiuſque articuli ligamento pertinaciſſime inſeritur.* Sextus *con-*
cauam internamque ſcapulæ ſedem opplet, ex baſi totius ſcapulæ ortus, & in trianguli verticem tan-
7. *tiſper arctatur, dum amplo tendine interiori articuli regioni implantetur.* Septimus *vniuer-*
ſum ſcapulæ gibbum, quod ſub ipſius ſpina habetur, implet. Carnoſus ex ſcapulæ baſi exoritur, dein
1. *arctatur articuli ligamento amplo & breui tendine inſeritur.* Cubitum duo vtrinque flectunt

Cubitum flectentes muſculi duo.

muſculi, quorum vnus & anterior, *duobus validiſſimis, & mutuo diſtantibus principiis exori-*
tur: vno quidem nerueo, & ad amuſſim tereti ab elatiori ceruicis ſcapulæ ſede: altero a radice in-
terioris proceſſus ſcapulæ, qui anchoræ aſſimilatur: ex duobus autem illis principiis efformatus, paulo
ſupra cubiti articulum neruoſior excarniſque redditus, in robuſtum, & craſſum, & ad amuſſim tere-
tem finit tendinem, qui articulo expanſus, in interiorem radii partem modice lateſcens implanta- E
2. *tur.* Secundus ſiue poſterior, *a brachii oſſis exteriore latere carneo latoque principio, quod bicor-*
ne eſt, enaſcitur, ſenſimque in priora humeri tendens, tandem anteriori vlnæ & radii ſedi ampla im-
plantatione inſeritur. Hic quidem muſculus ſua ſede, qua cubiti articulum tranſcendit, montis ſpe-
ciem appoſitiſſime repræſentat. Extendunt autem cubitum tres muſculi, quorum quidem

Cubitum extẽdentes tres.

primus *valido, lato, ac nerueo principio ex humiliori ſcapulæ coſta non procul ab eiuſdem ceruice ex-*
1. *oritur.* Alter *a brachii oſſis ceruicis poſteriori ſede enaſcitur. Hi certe muſculi in deſcenſu inuicem*
2. *connaſcuntur, vt integrum tibi ſit vniuerſum muſculum, aut vnum dicere, aut duos ſtatuere.* Ter-
3. tius *a media fere longitudine brachii exortus, duabus iam dictis ita commiſcetur, ac coit, vt nullo*

Muſculus vnus neruoſa ſua exilitate mediæ volæ, & internæ digitorũ cuti ſubnatus.

prorſus pacto in hominibus diſcerni queant: ſimul autem cum illis tandem validiſſime in exter-
num latus poſterioris vlnæ proceſſus partim carneus, partim nerueus inſeritur. In interna cu- F
biti ſede gracilis reponitur muſculus, qui ab interno oſſis brachiĩ tuberculo prona-
tus, in latum degenerat tendinem, internæ ſummæ manus cuti magna ex parte
ad extremam vſque digitorum aciem ſubnatus. Huius beneficio ea cutis minus ver-
ſatilis, & circumactu pertinax, ac proinde ad tangendum aptior redditur. Radius

in

A in pronum duobus ducitur muſculis. Vno quidem inferiore, qui ex tota amplitudine Radium
interioris vlnæ ſedis enaſcitur, qua brachiali proxima eſt. Hinc carneus ad interiorem mouentes
radii regionem tranſuerſim procedens ipſi adhuc carneus inſeritur. Hic ad amuſſim muſculi
quadratus eſt. Altero ſuperiore, qui ex interiori vlnæ latere, qua humero articulatur, quatuor. 1.
carnoſo validoque principio oritur. Hinc admodum oblique internam radii ſedē con- 2.
ſcendens, carnea inſertione ante medium ipſius longitudinis implantatur. In ſupinum 3.
vero radius aliis duobus muſculis fertur. Vno quidem longe, ab externa humeri regio-
ne longe ſupra exterius eius tuberculum pronato, hinc deorſum expanſo, radioque in-
ſtrato, & ad eiuſdem finem, cui brachiale articulatur, procedente, lato tendine radii ap-
B pendicis ſuperiori regione inſerto. Altero ab exteriore cubiti articuli regione ad me- 4.
diam radii longitudinē oblique exporrecto, ibidemq; inſerto. Brachiale quatuor præ- Brachiale
cipuis vtrinq; agitur muſculis, quorum primus ab interno humeri tuberculo ex carnea neruea- agētes muſculi qua-
que ſubſtantia miſtum principium aſſumit, tandemque in validum & quodammodo teretem tendi- tuor vtrim-
nem ceſſans, inferiori quarti brachialis oſſis ſedi implantatur. Secundus itidem ex interiori humeri que. 1.
tuberculo enaſcitur, radio exporrectus in poſtbrachialis oſſis, quod indici præponitur, radicem inſeri- 2.
tur. Tertius ab exterioris tuberculi humeri radice pronatus, ac vlnæ exporrectus in poſtbrachialis os 3.
minimum digitum ſuſtinens inſertionē molitur. Quartus longe ſupra exterius humeri tuberculum 4.
oritur, & bifido tendine in poſtbrachiale amplis inſertionibus implantatur. Vna quidem pars in radi-
cem oſſis indicem ſuſtinentis: altera in radicem, cui medius innititur digitus, inſeritur. Digitos ma- Digitos
C nus mouētes muſculi ſunt vigintiocto. Primus ab interiori humeri tuberculo principiū ſumit, manus mouentes
tandemq; ante brachialis radicē in quatuor exactos tendines diſcinditur, qui ſecūdis quatuor digitorū viginti-
internodiis inſeruntur. Secūdus ab eadem ſede cū primo, ſed magis decliuis originem ducit, primoq; octo. 1.
ſubſternitur, ac in quatuor tendines dirimitur, qui primi muſculi tendinib. ſubiectē ante ſecundi di- 2.
gitorum internodii radicē eos tendines findunt, ac perforant tandemq; in quatuor digitorū tertia oſſa
inſertionē moliuntur. Tertius ex vlnæ ſede, qua hac radii capitulum in proprium ſinum amplecti- 3.
tur, ac vbi radius ab vlna primum dehiſcit, enatus, tandem tertio pollicis oſſi articulo inſeritur.

Tertium muſculum in ſerie alii tredecim numero ſubſequuntur, in extrema manu Tredecim
repoſiti. Horum octo, qui quatuor digitis ſeruiunt, recta ſecundum poſtbrachialis longitudi- poſt tertium or-
nem digitos addunt, ac lateribus interiori in ſede primorum oſſium inſeruntur. Duodecimus ex dines.
D ſuperiori tranſuerſi brachialis ligamenti ſede carneus enatus, primi pollicis oſſi inſeritur, perquam 4.5.6.7.8.
obſcure ſecundum pollicis internodium contingens. Decimustertius ex tranſuerſo quoque ligamen- 9.10.11.12.
to, & oſſe brachialis pollicem fulciente pronatus, in primi pollicis oſſis radicem implantatur. Deci- 13. 14.
muſquartus ex poſtbrachialis oſſe, cui medius innititur, principium ducit, & membraneo tendine
ſecundi pollicis lateri, quod indicem ſpectat, ſe inſerit. Decimusquintus ex media ſede poſtbrachia- 15.
lis oſſis, quod medio præponitur digito, originem ducit, & in medio interioris partis ſecundi pollicis in-
ternodii inſertionem tentat. Decimusſextus ex poſtbrachialis oſſis, quo anularis ſuſtinetur, radice 16.
principium ſumit, & lateri interiori ſecundi pollicis internodii verſus priora implantatur. Deci- 17.
muſſeptimus ab elatiori ſede externi humeri tuberculi enaſcitur, & in tres, vt plurimū aut quatuor
tendines degenerans, tādem indici, medio, ac anulari præcipue implantatur. Decimuſoctauus gra- 18.
E cilis longuſq; eſt, ab exteriori humeri tuberculo ortus, in duos partitur tēdines, quorū vnus ad paruū,
alter ad anularem digitum contendit, ac illorum primo oſſi inſeruntur. Decimusnonus duob. iam 19.
dictis ſubſtratus, ab vlnæ oſſe vltra medium ipſius longitudinis enaſcitur, non procul a brachialis ſe-
de, & in duos inuicem cohærentes tendines diductus, vnum, nempe ſuperiorem exteriori indicis, al-
terum medii lateri inſerit. Vigeſimus breuis, ſed validus, a quarto brachialis oſſe pronaſcitur, & 20.
externo poſtbrachialis oſſis paruū ſuſtinentis digitū lateri exporrectus, primo eius digiti oſſi, implan-
tatur. Vigeſimusprimus ab vlnæ exteriori ſede, & iuxta medium longitudinis cubiti enaſcitur, 21.
verſus radium oblique repit, & in tendinem finitur, qui externo lateri exterioris pollicis regionis in-
dicem ſpectantis vſque ad tertium articulum inſeritur. Vigeſimuſſecundus ab vlna paulo ſupe- 22.
rius, quam iam dictus prodit, & oblique ſuper radium conſcendens illi inſternitur muſculo, qui bi-
F corni tendine brachiali inſeritur: vbi in duas portiones ſciſſus, vna, eaque ſuperiore, in tendi-
nem quodam modo teretem ceſſat, exteriorique brachialis oſſis pollicem ſuſtinentis ſedi implanta-
tur. Altera vero portio in duas dirimitur partes, quæ ſingulæ in tendinem finiunt, quorum vnus
in primi pollicis internodii radicem inſeritur: alter vero in ſecundum & tertium pollicis os implan-
tatur. Vigeſimuſtertius ex anteriori ſede oſſis brachialis, cui pollex innititur, principium ducit, ac 23.
deorſum protenſus, primo pollicis oſſi membraneo tendine inſeritur. Vigeſimuſquartus ex inte- 24.

riore latere oſſis poſtbrachialis inuicem ſuffulcientis enatus, toti externo lateri primi pollicis oſſis inſe- A
25 26 27. 28. *ritur.* Superſunt adhuc quatuor muſculi teretes & graciles, ſingulis quatuor ſecundi di-
gitos mouentium muſculi tendinibus, qui quatuor digitorum tertium os flectunt, ex-
porrecti. Enaſcuntur autem ex membraneo inuolucro tendines illos induente. Hinc
ſimul ſinguli cum ſingulis tendinibus ad digitos procedentes, in digitorum radicem,
primum nimirum os, inſeruntur, ad internum eorundem latus verſus interiora inſer-
tionem membraneam moliuntur.

De muſculis crus mouentibus. CAP. X.

Femoris muſculi decem.
FEmur decem propriis agitur muſculis. Primus *ab ilium oſſis extima ſede, & coccygis oſſis*
poſteriore regione, velut ex ſemicirculo enaſcitur, tandem in latum validumq; finiens tendinem,
1. *poſteriorem magni femoris proceſſus ſedi, & eius quoque radici ampla inſertione innaſcitur.* Secundus B
2. *ſub primo magno ex parte reconditus, ab anteriori ſuperiorique ilium oſſis ſpina regione pronaſcitur,*
3. *& membraneo, ſed valido tendine elatiori magni femoris proceſſus ſedi implantatur.* Tertius, *ſe-*
cundo longe minor ac ſub ipſo prorſus occultatus, ab ilium oſſe iuxta poſteriorem coxendicis acetabuli
ſedem, lato & ſemicirculari principio enaſcitur, ac lato robuſtoque tendine maiori femoris proceſſui
4. *inſeritur.* Quartus, *a lateribus trium inferiorum ſacri oſſis vertebrarum, quibus ilium oſſa non co-*
arctantur, principium ſumit, & tereti tendine poſteriori maioris femoris proceſſus ſedi implantatur.
5. Quintus *omnium corporis muſculorum maximus, pluribus partibus a coxendicis oſſis appendice o-*
ritur, qui in miram ventris amplitudinem dilatatus, deorſum recta per femoris poſteriora fertur,
6 *donec denuo graceleſcens, teretem tendinem in internum femoris caput inſerat.* Sextus *ex undeci-*
ma & duodecima thoracis, & prima, ſecunda, & tertia lumborum vertebrarum lateribus princi- C
pium ducit, tandemque in validum & teretem tendinem ceſſans, interiori ſeu minori femoris proceſ-
7 *ſui implantatur.* Septimus *ex toto interioris oſſis ilium regione, tanquam ex ſemicirculo carneus e-*
naſcitur, & in teretē ceſſans tendinem minori femoris proceſſu, prædicto nunc tendini proximus inſe-
8. *ritur.* Octauus *a pubis oſſe ortus, breui ſed amplo tēdine ſub minori femoris proceſſu inſeritur.* No-
9 nus *totum pubis exterius foramen contegit, amploq; tendine in magni femoris proceſſus ſinum inſer-*
10 *tionem molitur.* Decimus *poſteriorem interioremue foraminis iam dicti ſedem occupat, ac veluti*
Tibiam mouentes muſculi nouem.
aliis muſculis hinc pronaſcentibus auctus, maiori femoris proceſſui implantatur. Tibiam mouent
muſculi nouem. Primus *ab anteriori oſſis ilium ſpinæ ſede, aut ab ilium oſſis appendicis anteriori*
extremo enaſcitur, & in anteriorem tibiæ ſedem ad amuſſim tereti tendine inſeritur. Secundus *a*
1. 2. *pubis oſſis pronaſcitur commiſſura, deorſumque per femoris interiora deſcendens, ſenſim gracilior* D
3 *euadit, in exactumque, ac teretem finiens tendinem, eadem ſede cum primo inſeritur.* Tertius *ab*
elatiori & poſteriori oſſis coxendicis appendicis ſede nerueus, graciliſq; enaſcitur, tandemque in tere-
4 *tem degenerans tendinem, eadem regione, qua prædicti inſertionem molitur.* Quartus *ex eadē ſede*
coxendicis oſſis pronaſcitur, & portionē ſui a femoris oſſe in deſcenſu aſſumēs, tibiæ cū fibula articulo,
5. *ſed potiſſimū fibulæ, inſeritur.* Quintus *a coxēdicis oſſis appēdice ſub tertii & quarti muſculi capitib.*
principium ducit, inq; teretem ceſſans tendinem in anteriorē tibiæ ſedem cū trib. primis, verū minus
6. *decliuis implantatur.* Sextus *ab iliū oſſis ſpina enaſcitur, membraneq; modo muſculis os femoris am-*
7. *plexantib. obducitur, tandemq; in anteriorem tibiæ ſedē, & externū illius latus inſeritur.* Septimus
ob externo femoris oſſis latere pronaſcitur, totam radicē magni femoris proceſſus in orbē amplexus, ac
paulo ſupra patellam in amplum tendinem deſinens, qui octaui & noni tendinibus commiſtus, ſimul E
8. *cum illis patellam apprehendit.* Octauus *a femoris oſſis ceruice exoritur nerueus, a femoris quoque*
magni proceſſus radice ipſius portio enaſcitur, tandemque in latum validumque ceſſans tendinem,
9. *totam patellam amplectitur.* Nonus *ex ilium oſſis tuberculo ſupra ipſius cum femore articulum ori-*
ginem ſumit, & ſeptimo, & octauo muſculo inſtratus, ad anteriorem genu regionem fertur, ac in ten-
dinem degenerans, cum tendinibus ſeptimi & octaui muſculi permiſtus validiſſime in anteriorem
Muſculus in poplite occultatus
tibiæ ſedem implantatur. Qui in poplite latitat muſculus, ab externi genu articuli ligamē-
ti poſteriore ſede pronaſcitur, & oblique deorſum verſus interiora deſcendens, in tibiæ
os ampla & prolixa inſertione implantatur. Pedem mouentes muſculi nouem ſunt.
Pedē mouentes muſculi nouē
Primus *ab interno femoris capite iuxta genus articulum unico enaſcitur principio.* Secundus *ab*
externo capite principium ducit. Utrique muſculi ſuo ventre poſteriorem ſuræ molem, illic promi- F
1 *nentes, efformant. Tendo autem ab utriſque enatus cum quarti pedem mouentis tendine congredi-*
2. *ens, in poſteriorem calcis ſedem inſeritur.* Tertius *inſigniter gracilis eſt, ab externo quoque femoris*
3. *capite enatus, & in poplitis regione in tenuiſſimum tendinem deſinens, calcis oſſis interno lateri im-*
4. *plantatur.* Quartus *pedem mouentium, ſuramque conſtituentium, ac tibiam complexantium ma-*
ximus

A ximus eſt, a poſteriori ſede fibulæ cum tibia coarticulatione naſcitur, & paulo ſupra calcis regionem in
validiſſimum tendinem deſinens, cui duorum primorum tẽdo vnitur, ſimul cum ipſo poſterioris cal-
cis ſedi inſeritur. Quintus a tibia oſſe ac fibula, qua hæc oſſa inuicem dehiſcere incipiunt, exoritur, 5.
& iuxta interioris malleoli poſteriora tendinem educit in tarſi os, quod cubum teſſeramque imitanti
oſſi proximum eſt implantatum. Sextus in anteriori tibiæ ſede poſitus, ab anteriori ſede coarticula- 6.
tionis fibulæ cum tibia enaſcitur, tendinemq; in radicem oſſis pedii pollicem ſuſtinentis inſeritur. Se-
ptimus a fibula principium ducens, externum tibiæ latus occupat, ac tendinem ſub pedii inferiora re- 7.
flexum, pedii oſſis pollicem ſuſtinentis radici inſerit. Octauus ſub ſeptimo excepta tendine ipſius an- 8.
teriori ſede prorſus occultatur, atque ex fibula ſuperiori appendice enatus, in teretem ceſſat tendinem,
qui radici oſſis pedii paruum digitum ſuſtinentis implantatur. Nonus portio eſt eius, qui in ante- 9.
B riori tibiæ ſede locatus, quatuor pedis digitos extendit, iuxta medium tibiæ longitudinis externo
ipſius latere pronaſcitur, & ad medium fere longitudinis oſſis pedii ante paruum digitum poſiti
inſeritur. Pedis digitos mouentes muſculi ſunt decem & octo. Primus totam infernam Pedis digitos mouẽtes muſculi decem & octo.
pedis ſedem ſeu plantam occupat, & infima parte membranam impenſe craſſam, & læto in manu
tendini non aſſimilem pertinaciter obnatam poſſidet, atque a calcis oſſis inferna ſede enatus, ſecun-
dis quatuor digitorum internodiis ſingulos tendines offert. Secundus poſteriorem tibiæ ſedem per- 1.
reptat, ab eoque oſſe pronatus, tendinem in plantam mittit, a quo exigua portio tendinibus com- 2.
miſcetur indicis & medii tertium internodium flectentibus: reliquus autem totus in ſecundum pol-
licis os inſeritur. Tertius itidem in tibia poſteriori ſede locatus, a fibula ad tibiam nexu pronaſcitur, 3.
& quum ad calcem fere deſcendit, atque adhuc latus conſpicitur ab interno ipſius latere teretem pro-
C mit tendinem, qui modice dilatatus in alios quatuor tendines digeritur, ſinguli ad vnum quatuor
digitorum excurrẽtes, illiſq; manus tendinibus, qui tertiũ quatuor digitorum internodium flectunt,
reſpondentes. Decem muſculi iam dictis ſuccedunt, qui inſigniter mutuo implexi ſunt, 4. 5. 6. 7. 8.
ac pedii oſſibus adnati, ſecundumque eiuſdem longitudinem ducti, & illius quoque 9. 10. 11. 12.
interualla opplẽtes, vtrinq; ad primi internodii latus verſus interiora inſertionem mo- 13.
liuntur. Decimusquartus, cuius partem nonum pedem mouentium eſſe diximus, a tibiæ anteriori 14.
ſede pronatus, & ſub ſexto pedem mouentium muſculo occultatus, a tibiæ oſſe, qua fibulæ ſub genu ar-
ticulo connectitur, nerueum ſumit principium, ac tandem in quatuor tendines dirimitur, qui qua-
tuor digitis inſeruntur. Decimusſextus in ſuperiori pedis ſede reponitur, & huic regioni ꝑ longitu- 16.
dinẽ obducitur. Carnea eſt moles in quatuor diremta tendines, quorũ vnus pollicis ſuperioris ſedis ex-
D terno lateri, ſecũdus indicis, tertius medii digiti, quartꝰ annularis inſeritur. Decimusſeptimꝰ in ex- 17.
terno latere pedis reponitur, ab externo calcis oſſis latere nerueo principio ortus, & externo lateri pri-
mi oſſis parui digiti implantatur. Decimusoctauus interno lateri ſecundum totam ipſius longi- 18.
tudinẽ protenditur, & tandem in teretem degenerans tendinẽ externo lateri prioris pollicis articuli
inſeritur. Ceterũ in plãta pedis carnea cõſiſtit moles in quatuor graciles diſſecta portio- 19. 20. 21.
nes tẽdinib. adhęrẽtes, quorũ miniſterio tertia quatuor digitorũ oſſa flectũtur. Quod ſi 22.
itaq; hãc molẽ vnius loco muſculi numeraueris, decẽ & nouẽ tñ erũt omnes pedis digi-
torũ in homine muſculi. Sin quatuor muſculorũ loco hãc habueris, duo & viginti erũt.

De ligamentis. Cap. XI.

Omnibus articulis orbiculatim ligamẽtum ab vno oſſe in aliud, aut in cartilaginem,
E vel a cartilagine in os, aut cartilaginem priuatim inſertum obducitur. Quibuſdam
etiam, at paucis, articulis ligamenta acceſſerunt peculiaria. In capitis n. articulo teres quoddam
a dente ſecundæ ceruicis vertebræ in occipitis os ducitur, & ſecundum dentis poſterio-
rem ſedem in prima vertebra, vnum tranſuerſim fertur vertebrarum corpora ligamen-
tis admodũ cartilagineis, quæ Galeno ὑδεσχονδρώδη σύνδεσμα vocantur, cõmittuntur. Aſcẽ- ὑδεσχον-δρώδη σύν-δεσμα.
dentes vero & deſcendentes earundem proceſſus validis quoque, ſed tantum ambien-
tibus colligantur. Deinde in ſpinarum interuallis membraneum conſiſtit ligamentum,
ſicut in cubito & tibia, vbi oſſa inuicem dehiſcunt. Præterea in pubis oſſium foraminibus
huius generis occurrit ligamentum, ſeu potius membrana. In humeri articulo tria pe-
culiaria viſuntur, quorum primum teres eſt, & ab interno ſcapulæ proceſſu enatum in
F extremum humeri caput fertur. Alia duo ab elatiori ceruicis ſcapulæ ſede pronata, in
idem caput pertinent, & vnumquodque hic ab interno ſcapulæ proceſſu in ſummum
humerum ducitur. In brachialis oſſium inter ſe & cum poſtbrachialis oſſibus connexu,
vt & in pede, paſſim cartilaginea ligamenta interueniunt. A ſacro oſſe duo teretia in co-
xendicis os pertinẽt. Ex femoris ſuperiori ca. teres ligamentũ in coxendicis acetabulũ

inſeritur. In genu articuli medio cartilagineum conſiſtit ligamentum, & deinde in poſteriore ipſius ſede, & vtrinque ad latera vnum. Ex ligamentorum autem tranſuerſim tendinibus obductorum, tendineſque ne ſua ſede declinent continentium numero, in interna brachialis ſede vnum continuum habetur. Iuxta brachialis radicem in externa radii & vlnæ ſede ſex occurrunt. In anteriori tibiæ ſede iuxta talum vnum obſeruatur. Tria inter calcem internumq; malleolum: vnum inter calcem & externum malleolum. Inſuper in interna inferiorue pedis digitorum ſede huius etiam generis ligamenta videntur. A

De partibus nutritioni famulantibus. CAP. XII.

COmmune omnium inſtrumentorum nutritioni ſeruientium inuolucrum Græcis,
Peritonæum. & Latinis ab iiſdem mutuato nomine *peritonæum* dicitur. Sic autem nominatum eſt, B
quod iam dictis partibus omnibus circumtendatur. Neque certe ſimpliciter περιτόναιον, περιτόναιος, & περιτόνιον tantum appellatur, ſed a nonnullis tota hæc appellatio inditur περιτόναιος ὑμήν. A quibuſdam autem περιτόναιος χιτών. Sunt, quibus etiam περιτόναιον σκέπασμα nominatur. Arabibus Ziphac, & Zimphac nuncupatur. Eſt vero peritonæum *membrana tenuis, latis araneorum telis ſimillima, nullis fibris intertexta, oblongum oui inſtar vtrem referens, nutritionisq; organa, ventriculum nimirum, inteſtina, omentum, meſenterium, iecur, lienem, renem, vtranque veſicam, vterum, & vaſa demum quæcunque inter ſeptum tranſuerſum, & crura ſunt,*
Omentũ. *amplectens.* Omentum Græcis ἐπίπλοον, & ἐπίπλουν, quod ſcilicet *ventriculo, & inteſtinis incumbat, & quaſi innatet*, dictum, membrana eſt *nullis fibris implicita, ſimplexque, ſed multis venis, arteriis, & neruis abundans, marſurpiique aut ſacculi, aut peræ imaginem referens.* Ab errabundo C
σαγήνη. autem venarum ductu, quæ funiculi ritu implicantur, Græcis alio nomine γαγγαμών & σα-
Reticulũ. γήνη, *vulgo rete & reticulum*. Mauritanis & noſtræ ætatis, qui illorũ placita ſectantur, Medi-
Pancreas. cis, *Zirbus* vocatur. Inferior omenti membrana poſteriori ventriculi ſedi ſubſtrata, priuatim glandoſum quoddam corpus impenſe magnum obtinet: quod in carnibus ru-
καλλίκρεας. bet, ſimplicíſque carnis ſpeciem quodam modo refert. Græcis καλλίκρεας, quod ſcilicet *eſui ſit iucundum*: & πάγκρεας, quaſi *totum carneum*, quod ex carne glanduloſa contextum ſit, appellatur. In homine autem hoc corpus album magis, quam rubrum cernitur. Via, quæ cibum in ore effractum, ac potum ad ventriculum defert, Græcis proprio nomine
οἰσοφάγος. οἰσοφάγος, communi autem, στόμαχος dicitur. Quippe Græci omnem anguſtum ductum,
στόμαχος. Gula. ſeu collum iſthmi inſtar alicui ampliori ventri cauitatiue præpoſitum, στόμαχον nominant, D
Latinis *gula*, Arabibus *Meri* appellatur. Cicero & Celſus ſtomachi vocem, pro gula vſurpant. Porro vt ſtomachi gulæue cauitas ſemper humecta, ac velut vncta eſſet, glandulas natura adiunxit, alias quidem ad fauces, ſtomacho & laryngi communes, quæ Græcis
παρίσθμια. παρίσθμια, Latinis tonſillæ, *vt ſuo fuſius dicetur loco*, vocantur: alias binas in medio prope-
Ventriculus. modum ſtomachi ductus connexuit. Ventriculus, qui Græcis γαστήρ, & κοιλία dicitur, quod ab ore delatum eſt, concoquit, ac velut in lacteum ſuccum inſita facultate permutat, *vt ſuo in loco plenius docebimus*, & tãdem per alterum ac inferius eius orificium, ex elatiore ſe-
πυλωρός. de dextri ipſius lateris exortum, ad inteſtina tranſmittit, vnde etiam Græcis πυλωρός, no-
Ianitor. bis autem *Ianitor* nuncupatur, Barbaris *Portonarius*. Duo enim ſunt ventriculi orificia.
καρδία. Inteſtina. Vnum, quod iam dictum eſt. Alterum quod in fine gulæ ac elatiore ventriculi parte eſt, E
Duodenum. & Græcis καρδία, Latinis *ſuperius ventriculi os* vocatur. Inteſtina, quæ Græcis ἔντερα dicuntur, bifariam diuiduntur, in gracilia nimirum & craſſa. Gracilia tria ſunt numero. Primum ab inferiori ventriculi orificio recta quodammodo euſque deſcendit, vbi inteſtina in anfractus orbeſque primum conuolui incipiunt. Hoc inteſtinum, quia duodenum digitorum longitudinem in viro, vt plurimum, æquat, ideo Herophilo potiſſimum, & aliis Græcis δωδεκαδάκτυλον, Latinis, *Duodenum* dictum eſt. Sunt qui non inteſti-
ἔκφυσις. num, quod in nullos anfractus ducatur, ſed ἔκφυσιν, id eſt, *exortum ſeu proceſſum potius inteſtinorum* appellant. Huic inteſtino meatus flauam bilem ad inteſtina deferens, implantatur. Secũdum illic incipit, vbi primum in anfractus gyroſue conuoluitur, & νῆστις Græ-
Ieiunum. cis, *Ieiunum* Latinis, quod inter diſſecandũ reliquis inteſtinis inanius, & magis vacuum F
Tenue. reperiatur, vocatur. Tertium Græcis λεπτόν, Latinis *tenue* aut *gracile* nominatur. Hæc tria
Lactes. gracilia inteſtina, Plinio *lib. 11. c. 32. auctore*, in homine & oue *Lactes* nuncupantur. Craſ-
Cæcum. ſa itidem tria a nonnullis numerantur. Primum eſt, in quod tenuioris terminus ceſſat, omnibus cæteris in homine breuius, atque arctiſſima omnium inteſtinorum parte

multo

A multo anguſtius ſtrictiuſque, & craſſiori lumbrico in orbes conuoluto, potius quam in-
teſtino ſimile exſiſtit, vt appendicis verius, quam inteſtini loco haberi poſſit, & vno tan-
tum ore donatur, ideoque Græcis τυφλὸν, Latinis *cæcum*, aliis, barbaris nimirum medicis,
monoculum appellatur. Alterum eſt, quod a dextro ilio ſuper dextrum renem ſub ieco- Colum.
tis cauo, dein ſecundum ventriculi fundum ad lienem properat, & hinc rurſus ſuper ſi-
niſtrum renem verſus pubem fertur, ac alium anfractum ſupra internam oſſis ilium ſe-
dem faciens, ad ſacri vſque initium prorepit. Hoc Græcis κῶλον, ἀπὸ τοῦ κολάζεσθαι, hoc eſt, a
torquendo, appellatur. Quippe immenſi in eo, vbi pituita aut craſſo ſpiritu obſtructum
fuerit, dolores excitantur. Tertium, quod ab oſſe ſacro ad anum vſque recta deorſum
fertur, Græcis ἀπευθυσμένον, & ἀρχὸν, Latinis *longaon*, vel *longanon*, *Rectum*, *anus*, & *podex* nomi- Rectum.
B natur. Ad poſteriorem inteſtinorum ſedem locatum eſt vinculum, dura membranea-
que ſubſtantia conſtans, cuius beneficio inteſtina ad dorſum colligantur, quod Græcis
μεσεντέριον & μεσάραιον nominatur. Meſenterium quidem a ſitu, *quod in medio inteſtinorum ſi-* Meſenterium.
tum ſit, adeoque illa veluti vinculum quoddam complectatur. Meſaræum vero, *a propria ſubſtan-*
tia ac venis, quæ eius centrum ſubeunt. Siquidem venæ, quæ ex iecoris porta veniunt, in eo Venæ meſenteriacæ.
coeunt, illiſque iecur veluti manibus, quæ ei cibum ex ventriculo afferunt, vtitur, ideo-
que meſaræ, meſenteriacæ, & vulgo meſaraicæ vocantur. Viſcus quod venarum o-
mnium principium ac ſanguinis officina eſt, in dextra hypochondriorum ſede loca-
tum, Græcis ἧπαρ, Latinis *iecur* appellatur. Hoc canibus, ac præſertim porcis, in quinas Iecur.
magna ex parte, nonnunquam in ſex, aut quatuor diductum eſt magnas fibras, quas Fibræ iecoris.
C λοβοὺς Græci nuncupant. Hominibus vero in tot & tam magnas fibras non diſcinditur,
ſed vnicum continuumque præcipua ipſius ſubſtantia corpus eſt. In caua iecoris parte Veſica bilis.
veſica flauæ bilis conceptaculum, κύστιν χοληδόχον Græci nominant, ſedem obtinet. Non-
nulli *bilis folliculum*, *veſicam fellis*, *& veſicam bilis ſuſceptricem* vocant. Meatus quo veſicula Meatus excipientis
bilem allicit, rurſuſque alio depellit, πόρος χοληδόχος Græcis appellatur. Ceruix enim veſi- & emittendæ bilis
culæ paulatim in anguſtum deſinit meatum, qui in duos partitur proceſſus, hunc qui- paratus.
dem ſurſum, illum autem deorſum porrigens. Qui ſurſum fertur, iterum in duas dige-
ritur propagines, quæ ſingulæ in ipſo iecore rurſus in alios ſurculos, & hi denuo in alios
tantiſper digeruntur, donec innumeram ramorum conſtituant ſeriem per iecoris cor-
pus inter portæ venæ ramos & cauæ propagines diffuſam. At proceſſus meatus veſicu- Meatus
D læ, qui deorſum porrigitur, inferiori membrana omenti ſuffultus, parumper oblique bilis duodeno in-
deorſum properat, ac duodeno inteſtino non procul a ieiuni principio implantatur. ſertus.
Hic expulſam e veſicula bilem ad inteſtina defert.

In cauo præterea iecoris ſeries venarum, grandem & impenſe amplam conſtitu- Venæ portæ.
unt venam, quæ Græcis πυλοχιαία, Latinis *caudex* ſeu *truncum* referens, & nonnullis πύλη, id
eſt, *porta* nominatur, quod per hanc veluti portam aliquam cremor in ventriculo & in-
teſtinis elaboratus, iecori inuehatur. Hæc ad eum modum in multos venarum ſurcu- Venæ portæ extra
los digeritur. Primum duos exiguos ramulos veſiculæ flauam bilem recipienti diſtri- iecur diſtributio.
buit. Dein ventriculi poſteriori ſedi circa humilius eius orificium, ramum tranſmit-
tit. Inde ventriculi fundi dextræ parti ramus offertur. A quo ramuli in ventriculum,
E & ſuperiorem omenti membranam ſparguntur. Poſt in duos grandes partitur trun-
cos, quorum alterum, qui dexter & grandior, humiliorque eſt, totum fere per meſen-
terium varie digeſtum inteſtinis offert, prius duodeno, & ieiuni initio, ramum exhi-
bens. Siniſter truncus inferiori omenti membrana intextus, ventriculi poſteriori ſe-
di paruam offert propaginem. Dein etiam omenti inferiori membranæ, mox glan-
dulis, poſtea ſecundum poſteriora ventriculi ramus ab illo aſcendit, ventriculi dorſi
medium ſpectanti ſedi ſurculos primum exporrigens, & coronæ ritu ſuperius ven-
triculi orificium amplectens, a quo præter propagines deorſum ſurſumque depromtas,
vnus ſecundum poſteriora ventriculi ad inferius eiuſdem orificium prorepit. Ipſe
autem ſiniſter portæ caudicis truncus ſiniſtrorſum ſemper tendens, inſignem hic
F quoque promit venam, omento, ac colo inteſtino implicitam. Ille vero in varios
ſectus ſurculos, & ſobolem adhuc humiliori omenti membranæ ſpargens, lienis ca-
uo inſeritur, ab ipſius propaginibus antea, quam lienem ſubeant, ventriculi ſiniſtro
lateri ramulos offerens. Inter quos inſignis occurrit, qui fundum ventriculi in ſiniſtra
ſede perreptans, ventriculo & ſuperiori membranæ omenti ſoboles deriuat. Poſtquam

ſiniſter portæ truncus commemoratus produxit propagines, ad lienem tranſuerſim ac- A
cedens in duos ramos ſecatur, qui rurſus in alios partiuntur, atque ii tantiſper in alios dirimuntur, quouſque numeroſa ramorum ſerie in cauam ſimamue lienis ſedem recta linea ſecundum totam lienis longitudinem, inferiori omenti membrana perpetuo ſuffulti, implantentur, atque infinita ſobole venulas perquam graciles, inuicemque implexas, per vniuerſum lienis corpus digerant.

Caua vena.

Venæ cauæ infra iecur conſiſtentis diſtributio. Emulgentes venæ. Seminalis ſiniſtra. Dextra.

Ceterum, vt ex concaua iecoris ſede exiguæ venularum propagines prodeuntes, venæ portæ caudicem conſtituunt: ita quoque ex gibba ipſius ſede innumeræ venularum ſoboles exortæ in vnam coeunt venam, quæ ab inſigni amplitudine Græcis *κοίλη*, Latinis *caua* nuncupatur. Hæc per poſteriorem iecoris ſedem deorſum prorepens, illico ramum ex ſiniſtro latere in pinguem membraneamque ſiniſtri renis tunicam pro- B
mit. Dein caua vena ab vtroque latere ampliſſimam propaginem in renes diſtribuit, dextram quidem dextro reni, ſiniſtram autem ſiniſtro deriuans. Hæ ſeroſam aqueamue ex ſanguine humiditatem trahunt, ac veluti emulgent, ideo vulgo *emulgentes* nominantur. Ab humiliori ſede eius venæ, quæ ſiniſtrum renem petit iuxta ductus ipſius fere medium, vena in viris pronaſcitur, quæ in ſiniſtrum teſtem excurrit, *ſeminalisque* ſiniſtra vocatur. Vena autem dextrum teſtem accedens, non a vena in dextrum renem protenſa originem ſumit, ſed a cauæ caudice aliquanto demiſſius, quam venæ renibus exporrectæ principium ducit. In mulieribus alia eſt harum venarum diſtributio, *quemadmodum alibi copioſe monſtrauimus.* Porro vbi caua vena vertebris lumborum innititur, geniculatim illis propagines dat in muſculos proximos, & ad abdominis vſque latera abſu- C
mendas. Atque harum illæ ſunt præcipuæ, quæ a caua inibi pronaſcuntur, qua ſupra oſſis ſacri ad lumborum vertebras nexum, in duos æquales ſcinditur truncos, quorum ſiniſter, perinde ac dexter ſurculos quoſdam oſſis ſacri foraminibus offert: & in duos partitur ramos, quorum interior propaginem mittit in muſculos exhautiendam, qui oſſis ilium, & ſacri poſteriorem ſedem occupant: & aliam deriuat in veſicam, & penem, & mulieribus in vterum multiplici ſobole pertinentem. Quod reliquum eius rami eſt, ab externo ramo portiunculam aſſumens, per pubis oſſis foramen in femur ducitur, cuti & muſculis interna femoris occupantibus ſurculos exhibens, & ante genu articulum ceſſans, ſuoque termino cum alterius crus petentis venæ ramo, *vt mox dicemus*, coiens.
Exterior namque ramus ſiniſtri cauæ trunci per inguina femur aditurus peritonæo D
propaginem offert, in inferiorem abdominis ſedem ad vmbilicum vſque abſumēdam: in femur vero procidens pubis cuti, & pudendi muliebris ſobolem porrigit. Verum inſignem venam per femoris, & genu, & tibiæ interiora, ſub cute ad pedis vſq; digitorum ſummum diffundit, in progreſſu ſparſim cuti ramuſculos depromentem. Aliam quoq; ſub cute ad coxendicis articuli anteriora deriuat. Ipſe autem penitus inter muſculos ſubmerſus, propaginem communicat muſculis, & cuti in externa femoris ſede locatis, & aliam offert muſculis internam, anterioremque femoris ſedem ſibi vindicantibus. Atque cum hac propagine extremum venæ eius coit, quæ per pubis oſſis foramen deſcenderat. Hinc grandis vena ſecundum femoris poſteriora retorquetur, propagines eius ſedis muſculis communicans, a quibus ramuli in cutem pertinent, tum ſurſum, tum E
deorſum ad ſuram vſque excurrentes. Inter inferiora vero femoris capita grandis hæc vena in duos ſciſſa truncos, minorem exterioremque verſus fibulam deriuat, a quo præter ſoboles anteriorem genu ſedem petentes, ramus diſcinditur, ſub cute externam tibiæ ſedem verſus poſteriora obtegente, ad digitorum pedis vſque ſuperiora diſſectus. Quod vero reliquum altius inter muſculos externę fibulę ſedi attenſos occultatum eſt, vltra tibiæ longitudinis medium properat. Interior autem truncus inſigniter amplus, ramum diſpenſat ſecundum internam tibiæ ſedem verſus poſteriora ſub cute ad pedis vſque digitos diſperſum. Deinde alium depromit, per ſuram nonnihil reconditum, ad calcem vſq; pertingentem. Quod vero huius trunci præcipuum eſt, muſculos poſteriorem tibiæ ſedem occupantes ſubit, & ab anteriore ipſius regione ramum per ligamen- F
tum membraneum demittit, fibulam tibiæ alligans: atq; is ſub anterioribus tibiam integentibus muſculis abſconditus, ad pedis vſque ſuperiora pertingit. Ipſa vero vena ſecundum poſteriora deſcendens, & hincinde cuti, & conterminis muſculis ramulos offerens, tandem inter calcem & tibiam pedis inferiora ſubit, inibi in *muſculos*, & digitos

A in [illegible] buta, vt duæ ſoboles ſingulis offerantur. Porro venæ cauæ pars, Venæ ca-
quæ ſupra iecur conſiſtit, ita ſe habet. Surſum aſcendens, ac ſeptum tranſuerſum cum uæ ſupra iecur con-
cordis inuolucro perforans, duas propagines ſepto largitur, per vniuerſam ſepti ſedem ſiſtentis
multiplici ſerie excurrentes. Ad dextram cordis autem caua, ampliori orificio in dex- diſtribu-
trum cordis ventriculum dehiſcit, quam cauæ orbicularis amplitudo vſpiam viſitur. A tio.
poſteriori eius implantationis ſede vena prodit cordis baſim coronæ modo cingens,
quæ olim Græcis [illegible], Latinis *coronalis* dicitur: & ab inferiori ipſius ſede ramos de- Corona-
orſum per cordis ſuperficiem digerens. Caua a corde ſurſum conſcendens, ac cordis lis vena.
inuolucrum nondum prætergreſſa, venam promit, quam Græci, eo quod coniuge priuatur, Vena pa-
neque in altero latere parem aſciſcit a caua propaginem, ἄζυγον, Latini *venam abſque con-* ris aut cō-
B *iuge, & paris expertem*, nominant. Ab hac vena vtrinque geniculatim pullulant propa- iugis ex- pers.
gines, ſingulæ ad vnum noueni coſtarum inferiorum interuallum perreptantes. In iu- Cauæ cau-
gulo autem tota bipartito ſcinditur, ab ipſius anteriori ſede pectoris oſſi, & interſepien- dicis in iu-
tibus thoracem membranis venas offerens, abdominis ſuperiora perreptantes. A ra- gulo bi- partitio.
dice vero alterius trunci factæ modo in iugulo bipartitionis, inſignis deriuatur vena,
ſuper primam coſtam in axillam procurrens, ſed prius in thoracis cauitate ramum pro-
mens, in tota ſuperiora ſui lateris coſtarum interualla abſumendum, & alium in poſte-
riora thoracis iuxta ceruicis radicem ſparſum. Præſens vena thoracem egreſſa, inter-
dum hic *humerariam, cephalicam* noſtri nominant, venam, & ramum muſculis anteriori Humera- ria.
thoracis ſedi inſtratis, alium poſteriori ſedi thoracis, & cauo ſcapulæ, & lateri thoracis
C alium digerit, in axillam feſtinans. Trunci autem in iugulo factæ bipartitionis reli- Iugularis
quum, in duos impares ramos diſcinditur, & horum *interior*, graciliorque internam iu- interna.
gularem conſtituens venam, duabus propaginibus duram cerebri membranam adeun- Externa.
tibus, caluariam ſubit. *Exterior* vero ab externo latere propaginem, ex qua humeralis
vena conſtituitur deducens, ſurſum conſcendit, ſuperficiariam efformans iugularem
varie ad fauces vſque excurrentem, & in linguam, laryngem, palatum, faciem, tempo-
ra, & verticem diſtributam, tribuſque venis caluariam ingredientem. *Humeraria* vero Humera-
priuſquam ſub clauicula, & ſummo humero in brachium fertur, ramum poſteriori cer- lis diſtri-
uicis ſedi, & alium ſcapulæ gibbo, & alium ſummi humeri ſuperiori ſedi exporrigit, & butio.
ſecundum exterius latus muſculi cubitum flectentium anterioris ſub cute prorepens;
D ſurculoſque graciles cuti depromens, ſupra cubiti articulum diſſecta, aliquando vnum
ramum penitius latentem, & mox abſumptum, ad cubiti articulum defert. *Alium* ſub cu-
te oblique ad cubiti flexus medium cum axillaris venæ ramo coiturum, communem-
que venam conſtituturum. *Tertium* ſub cute ſecundum radium in poſteriora cubiti, ac
tandem ad brachialis radicem iuxta vlnæ extremum mittit, qui axillaris propagini in-
ibi commiſtus, parui, & anularis digitorum exteriora conſcendit. *Axillaris* in axilla la- Axillaris
titans, & cuti anteriorem brachii ſedem verſus interiora inueſtienti ramum offerens, ſeries.
ſurculum præbet capitibus muſculorum cubitum extendentium, & alium illorum me-
diæ propemodum longitudini, dein aliam propaginem cum quarto brachium peten-
te neruo ſecundum brachii poſteriora ad cubiti vſque exteriora ablegat. Mox in duas
E ſecta venas: toto prorſus ductu venam in profundo ſubmerſam, ac arteria ſemper comi-
tatam, per cubiti articuli flexus medium deducit, quæ ante cubiti longitudinis medium
in duas ſecta propagines, vnam ſecundum radium, alteram ſecundum vlnam verſus
brachiales porrigit. Et hæc rurſus in ſurculos diremta, in internam digitorum ſedem
ita digeritur, vt ſingulis digitis duæ offerantur ſoboles, & ſurculus quidam inter pollicis
primum internodium & poſtbrachialis os indicem ſuſtinens, ad manus externam ſe-
dem pertingat. *Altera* vero *vena* ſub cute ſemper exporrecta iuxta cubiti articulum in Commu-
duos partitur ramos, quorum alter oblique verſus cubiti articuli flexum contendens, nis vena. Mediana
cum humeralis ramo commiſcetur, ſimul cum illo communem efformans venã, quam Nigra.
vulgus medicorum *medianam*, & *nigram* vocat: quæ duabus illis mediis venis conſtituta
F oblique deorſum repens, radiumque tandem conſcendens, in externa cubiti ſede in-
ſtar Y literæ in duas diſcinditur ſoboles: quarum altera medii digiti potiſſimum exter-
nam ſedem petit: altera vero pollici & indici offertur, ſurculum in internam manus ſe-
dem ſpargens, ramulis montem Veneris implicantibus commiſcendum. At alter axil-
laris iuxta cubiti articulum factæ diuiſionis ramus, varias propagines in cubiti internã

ſedem deponit,quibus crebro vena accedit,ab altero venam communem conſtituen- A
tium ramo,quem axillaris porrigebat enata.Hę propagines admodum varie modo co-
euntes,modo rurſus inuicem direptæ,ac internam cubiti ſedis cutem implicantes,tan-
dem in internam manus cutem prorepunt. Ceterum inſignior eius rami propago vlnæ
exporrecta,& in cubiti exteriora etiam ſurculos promens,iuxta brachialis radicem hu
merariæ ramo commiſcetur, ad paruum digitum & anularem contendenti,qui Arabi-
Saluatella. bus aliquot ac barbaris *Syelen*,& *Saluatella* nominatur.Pleniorem venarum hiſtoriam re-
peries *libro 3. anatomes*. Ad ſiniſtram ventriculi ſedem ſecundum inferiora magis ac po-
Lien. ſteriora viſcus conſiſtit, quod Græcis σπλὴν, Latinis *Lien* vocatur, ac lutoſi & fæculenti
ſanguinis in iecore confecti eſt receptaculum.Ceterum ſanguinem in cauam venam ex
iecore miſſum, ſeroſa & aquea humiditate purgant colantque renes, Græcis νεφροὶ dicti, B
qui numero bini ſunt,& iecori quam fieri potuit, proxime allocati. Aquei excrementi
Veſica. receptaculum natura veſicam,quæ Græcis κύστις & κύστη dicitur,creauit. Hoc vtique excre-
mentum vrinam vocant, & a duobus meatibus, qui Græcis οὐρητῆρες, Latinis *vrinarii* no-
minantur, in veſicam defertur.

De inſtrumentis propagandæ ſpeciei famulantibus. Cap. XIII.

Teſtes. INter inſtrumenta generationi ſeruientia in viro teſtes primum occurrunt, qui Græ-
cis ὄρχεις vocantur, & quod gemini ſint, δίδυμοι. Quanquam interdum vnus tantum non-
Teſtium tunicæ. nunquam etiam tres reperiantur. Teſtes autem pluribus inuolucris ſeu tunicis inte-
guntur: ac aliis quidem vtrique teſti communibus, aliis autem priuatim ſingulos teſtes
Cõmunes inuoluentibus. Duo enim vtriſque teſtibus communia ſunt inuolucra. Cutis quidem v- C
num effingit, quod reliqua corporis cute tenuius eſt, & veluti ſutura quadam, rugiſque
Scrotum. interſtinguitur, Græciſque ὄσχεον, *ſcrotum* Latinis, & a nonnullis, tranſpoſitione litera-
rum, *ſcortum* nominatur. Alterum vero commune inuolucrum, membrana carnoſa ef-
Priuatæ. Exterior ἐρυθροειδὴς. formar. Vtrunque autem teſtem priuatim inuoluentes tunicæ duæ ſunt. Vna exterior,
valida quidem, ſed tenuis, veniſque abundans. Hæc Græcis ἐρυθροειδὴς priuatim appella-
tur, quod ſcilicet velaminis, ſeu putaminis vaginæue formam habeat. Atticorum enim
more ρ pro λ ponitur, vt idem valeat quod ἐλυτροειδὴς. Quæ vtique vox ἀπὸ τοῦ ἐλύτρου, quod *ve-
lamen, receptaculum, & putamen* ſignificat, & εἶδος, quod ſpeciem denotat, deducta eſt. Si
quis tamen mauult apud Galenum legere ἐρυθροειδὴς, ad muſculum illi inuolucro adna
Intima teſtis tunica. tum referat, oportet. Is enim cum ruber ſit, vt reliqua caro, illi inuolucro aliquem rubo- D
rem conciliat. Altera intima teſtis tunica, dura, craſſa, & valida admodum eſt, teſtis ſub-
δαρτὸς. ſtantiam vtrinque mollem & ſequacem inuoluens, Græciſque veteribus δαρτὸς vocatur.
ἐπιδιδυμὶς. Primi autem anatomes profeſſores, qui teſtem δίδυμον nominauerunt, hanc quoque tu-
nicam ἐπιδιδυμίδα, id eſt, *ſuperteſtem*: huic enim innititur, ac proximis incumbit, appella-
runt. Et haud dubie Galenus caput teſtis, nihil aliud præter elatiorem huius intimæ te-
ſtis tunicæ partem, nuncupauit.

Vaſa ſeminaria. Ad ſingulos teſtes ſingulæ pertingunt venæ, & arteriæ ortu differentes, quæ me-
Vena dextra. dicis ſeminariæ nominantur. Vena *dextrum* accedens teſtem, a cauæ venæ caudicis an-
teriori ſede, ſub venarum in renes expotrectarũ exortu, pronaſcitur. *Siniſtri* vero teſtis
Siniſtra. Arteriæ. vena ab humiliori ſede venæ ſiniſtrum renem adeuntis principium ducit. Vtræque au- E
tem arteriæ humilius, quam dextrum teſtem petentis venæ principium conſiſtit e di-
recto, & ſibi proxime ex elatioris anteriorisue magnæ arteriæ ſedis medio promuntur.
Simul atque vero prædicta vaſa peritonæi foramen ſuperarunt, ex dextro quodam mo-
do latere, rurſus oblique deorſum in ſiniſtra ad dextri teſtis elatiorem ſedem ducun-
tur, arteria non amplius venæ duntaxat, vt in reliquo proceſſu accumbit, fibriſque
membraneis tantum connectitur, ſed varia quadam peculiarique ratione vena cum
arteria coit, & ambæ inuicem commiſcentur, corpuſque vnum pyramidis ante-
rius poſteriuſque depreſſa inſtar efformant, cuius quidem conum vaſa, vbi primum
inuicem permiſcentur, efficiunt, baſin vero ea ſede, qua elatiori teſtis parti committun-
tur. Per vniuerſum hoc corpus ramorum myriades inuicem complexi obſeruan- F
tur, non quidem omnes recta deorſum procedentes, ſed alii partim recta, partim or-
biculatim, partim tranſuerſim, alii alio modo implicantur. Quapropter, cum
κιρσοειδὴς παραστάτης. corpus hoc multas varices exprimat, ideo veteres anatomici illud κιρσοειδῆ παραστά-
την, quaſi *varicoſum ad teſtis aſſiſtentem* diceres, appellarunt. Ad externum varicoſi illius

corporis

A corporis latus, qua teſti applantatur, aliud corpus album, & durioris nerui modo durum, extimæ teſtis tunicæ adnaſcitur, hincque incipit. Hoc exterius qua teſti non committitur gibbum, & quodam modo teres eſt: qua veto tunicæ illi connatum eſt, ſecundum connexum teſtis cauum exſiſtit. Per totum autem ductum, quo teſtis tunicæ corpus id nectitur, propemodum æqualiter craſſum, eiuſdemque figuræ eſt, quam compacto vitis, aut cucurbitæ capreolo aſſimilare queas. Quanquam non in orbem, ſed velut in latera huius corporis reuolutiones fiant, ad eum fere modum, quo angues, & anguillas ocyus repere cernimus. Huius namque corporis anfractus & inuolutiones admodum inuicem continuæ & connatæ conſpiciuntur, vt lignorum vermibus eas aſſimilare integrum ſit. Hoc vas ſurſum ad magnam peritonæi cauitatem via con-

Vas ſemē a teſte ad veſicæ ceruicem deferens.

B ſcendens, qua ſeminalis vena & arteria deſcenderunt, nerui cuiuſdam modo teres efficitur, & deorſum ad pubis os reflexum, poſteriorem veſicæ ſedem accedit, ad quam vas a ſiniſtro teſte deferens etiam properat, quod dextro vaſi vnitum, ſimul cum illo in veſicæ ceruicis radicem inter glanduloſum corpus ceruici obnatum, quod Herophilus ἀδενοειδῆ προστάτην nominauit, inſeritur, communiſque ſemini & vrinæ meatus conſurgit, qui deorſum modice ductus, denuo ſurſum ad pubis oſſium commiſſuram foris reflectitur, corporibus penem efformantibus ſubnatus. Prodit enim vtrinque a pubis oſſe vnum nerueum tereſque corpus, quod intus impenſe fungoſum, ac craſſo ſanguine plenum cernitur. Vtrunque ſimul connatum vnitumque, penem, qui καυλὸς, Latinis *coles, penis, mentula, virga, & pudendum virile* vocatur, conſtituit. Eius certe ſubſtan-

Glandoſum corpus vaſorū ſemen deferentium inſertionem excipiens.

Penis ſubſtantia.

καυλὸς.

C tiæ beneficio, quum penis ſemen in vterum miſſurus eſt, erigi, augerique aptus eſt: alias quum nullus ſuæ proceritatis vſus eſt, flaccidus & gracilis exſiſtit. Hinc eſt, quod natura ipſam ita fabrefecerit, vt ſpiritu impletus, erigi, producique, & inſigniter turgere poſſit, & rurſus eodem ſpiritu diſſoluto arctari, concidere, flacceſcere, & breuior fieri. Penis ad commodum Veneris vſum ſumma ſua parte & apice glandis modo tumet. Hinc Græcis βάλανος, & Latinis *Glans* appellatur & retegi. Cute quoq; qua tegi queat, decoratur, quæ Græcis πόσθη, Latinis *præputium* dicitur. Inferior autem penis per eius longitudinem vergens, & ſuturæ modo protuberans linea Græcis ῥαφὴ, Latinis *ſutura* nominatur. Totam exporrectam extuberantemque ad anum vſque penis partem, Græci ταῦρον, Latini taurum nuncupant. Spatium inter teſtium inuolucrum, quod

βάλανος. Glans.

πόσθη. Præputiū.

ῥαφὴ.

Taurus.

D *ſcrotum* nominatur, & anum conſpicuum, Græcis περίναιον, *interfeminium* Latinis dicitur. Porro mulier ſibi vterum vendicat, ſemini excipiendo, fœtuique continendo dedicatum, qui Græcis μήτρα καὶ ὑστέρα nominatur. Hic inter veſicam & rectum inteſtinum ſitus eſt, ac in fundum & ceruicem diſtinguitur. Fundi forma non prorſus rotunda, verum anterius poſteriuſque depreſſa, ſuperius obtuſa, & duos, vtrinque videlicet vnum, retuſos oſtendens angulos, quos Herophilus, oportuniſſime iam naſcentibus boum cornibus aſſimilans, κέρατα & κεραίας appellauit. Quemadmodum enim, vitulorum capita vtrinque, qua pronaſcentur cornua, extuberant: ita etiam ſuperior vteri pars vtrobique veluti in duos obtuſos, vt diximus, angulos deſinit, qui reuera veteribus anatomicis cornuum vice habiti ſunt, vaſorumque ſemen muliebre deferentium inſertio-

Interfeminium.

Vterus.

μήτρα.

Cornua.

E nem recipiunt. Fundi ſimplex eſt ſinus ſemen genitale ſuſcipiens, fœtumque continens. In non prægnantibus viſcido quodam & ſubalbo muco illitus, & læuis, & inconſpicua propemodum ſutura ſeu extuberantiori linea interſtinctus. Hinc in orificium deſinit, glandis penis modo in vteri ceruicis amplitudinem prominens. Ceruix vteri teres eſt, & in iis, quæ in vtero haud gerunt, alias non diſtenſa, non multo minus ipſo fundo ampla. In extremo ceruicis ore, vbi concidua labra rimam relinquunt, vtrinque vna prominens cuticularis coriaceaue caruncula, ſed tenuis, & ex longa baſi in mucronem deſinens, Græcis νύμφη, μύρτον, ἐπίδερις, & κλειτορὶς nominatur. Vteri lateribus, vtrinque vnus accumbit teſtis, non prægnantibus quidem paulo elatius, quam fundi ſuperior pars conſiſtit. Vtero autem gerentibus eandem certe ſedem occupant. Ad hos vaſa ſe-

Fundi vteri ſinus.

Vteri os.

Ceruix.

νύμφη.

Teſtes muliebres.

Vaſa ſeminaria muliebria.

F minaria, eodem prorſus modo, atque in viris, pertingunt. Verum hic id priuatim accidit, quod media tantum ſeminariæ venæ arteriæque pars teſti offeratur, altera vteri fundum implicante. Vas ſemen tenue & impenſe aquoſum paucumque a muliebri teſte deferens, in obtuſum ſui lateris vteri angulum inſeritur. Oſcula vaſorum ex vtero in ſecundam venientium Hippoc. & Galenus κοτυληδόνας, Latini *acetabula*, quod ſcili-

Acetabula.

Tunicæ fœtum tegentes. ect hæc vaſa ab vteri ſinibus porrigantur, vocarunt. Ceterum fœtus, qui ex vtriuſq; fœ- A
minæ ſcilicet ac maris, ſemine procreatur, in vtero tribus inuolucris ſeu membranis in-
Prima. tegitur. Prima & extima χόριον Græcis, *Secunda* Latinis, & aliis *ſecundina* dicta, fœtum in-
ſtar latioris tantum cinguli ambit. Haudquaquam enim ſuperiorem, vti neq; etiam in-
feriorem fœtus partem contingit, ſed tantum ita ſe habet, ac ſi quis a mucronata pecto-
ris oſſis cartilagine ad elatiſſimam vſq; ilium oſſium ſedem faſcia impenſe laxa ſcinde-
retur. Inſigniter craſſa eſt, & lienis modo nigricans, quod vtero connatum, vaſa in vterũ
pertinentia excipit: quo illa in ipſo poſtmodum collecta, duabus venis, & totidem arte-
riis in vmbilicum inſerantur, & vna tandem vena iecori, duæ autem arteriæ grandis ar-
Altera. teriæ propaginib. per pubis oſſiũ foramina deſcenſuris offerantur. Secũda fœtus mem-
brana a farciminis imagine, quam refert, ἀλλαντοειδὴς appellatur. Fœtum vniuerſum com- B
plectitur, venulis quibuſdam & arteriis intertextum. Inter hoc & tertium inuolucrum
οὐραχὸς. fœtus vrina colligitur, quæ peculiari meatu, quem οὐραχὸν vocant, ex elatiori fœtus veſicæ
Tertia. fundi regione per vmbilicum in hanc amplitudinem perfertur, in hoc a natura forma-
ἄμνιος. tus, ne vrina cuti eiuſdem circumfuſa, ſua acrimonia & mordacitate obſit. *Tertia* fœtus
tunica tenuiſſima eſt membrana, vnde ἄμνιος, quaſi *agnina*, a mollitie & teneritudine ag-
nellorum Græcis dicta eſt, alba quemadmodum & ſecunda, venuliſque ac arteriis im-
plicita, fœtui proxime & vndecunque obducta. Hæc fœtus ſudorem inter ſe & fœtus
cutem ſubflaua quadam ac lutoſa ſubſtantia obductã aſſeruat, qui ante partum nonmi-
nus, quam fœtus vrina profluens vteri ceruicem irrigãdo, fœtui faciliorem exitũ parat.

Mammæ. Fœtus in lucem editus lac familiare ipſius alimentum e mamillis, quas Græcis μα- C
ζοὺς, τίτθας καὶ τιτθία nominant, a nemine edoctus ſugit. Hæc ad oſſis pectoris latera in tho-
race ſibi ſedem vendicant, & papilla, quæ θηλὴ Græcis vocatur, ornantur. Ceterum ma-
millæ glandoſo corpore inſita vi ſanguinem per venas ipſi adductum in lac conuerten-
te exſtruuntur. Cutis mamillarum, quæ orbiculatim ad papillam nigricat, circulumque
φῶς. conſtituit, φῶς Græcis appellatur.

De corde & inſtrumentis ipſius functionibus miniſtrantibus. Cap. XIV.

ὑπεζωκὼς. INter partes, quæ vitali ſpiritui miniſtrant, & intra thoracem ſitæ ſunt, primum ſibi
Succingẽs vendicat locum, tunica membranaue, quę Græcis ὑπεζωκὼς, Latinis *ſuccingens*, quod ni-
mirum omnibus coſtis, demta duodecima, quæ a ſepti tranſuerſi implantatione occu-
pata eſt, ab interiori parte ſubtenſa ſit, ac vniuerſam thoracis cauitatem ſuccingat, ſub- D
linatque nominatur. Vulgus *pleuram* vocat. Ex hac naſcuntur duæ aliæ membranæ, v-
trinque ſingulæ ſecundum thoracis longitudinem procedentes, ac in duas præcipuas
διαφράττοντες amplitudines eam diſtinguentes. Hic Græcis διαφράττοντες, Latinis *intercipientes & inter-*
Mediaſtinum. *ſepientes*, vulgo *mediaſtinum* nuncupatur. Fiſtula, quæ a faucibus per collum deorſum in
pulmonis vſque ſubſtantiam digeritur ac protenditur, Græcis βρόγχος & ἀρτηρία ſimpli-
citer, quod aerem contineat, primum eſt appellata. Temporis vero progreſſu, quum
& vaſa vitalem ſpiritum ſanguinemque continentia, arteriæ etiam nomine donata
Læuis arteria. ſunt, hæ quidem leues arteriæ, illa vero τραχεῖα, hoc eſt, *aſpera*, ab inæquali, qua conſtat
Aſpera. ſubſtantia, nuncupata eſt. Caput huius arteriæ Græcis λάρυγξ, Latinis *guttur* nomina-
Λάρυγξ. Guttur. tur, φάρυγξ autem, hoc eſt, *fauces*, Galeno teſte *ſpatium oris internum, quod gulæ ac gutturi præ-* E
Φάρυγξ. Fauces. *iacet*, dicitur. Vniuerſum itaque ſpatium, quod in profunditate ab interna mentis ſe-
de ad ceruicis vſque vertebras pertingit, in latitudine vero quicquid inter dextram
inferioris maxillæ partem & ſiniſtram habetur faucium nomine complectitur. Idem
ἰσθμὸς. locus Galeno *3. apho. Com. 26. teſte*, Græcis ἰσθμὸς, ab anguſtia dictus eſt: *quod ſcilicet nulla in*
vniuerſo corpore ſit regio æque anguſta, & tot organis donata. Triplex in faucibus glandula-
Glandulæ faucium. rum genus reperitur. Sunt enim glandulæ alterutra parte ſingulæ ad radicem laryn-
gis adnatæ, magnæ & fungoſæ admodum, carniſque propemodum coloris, ſed ma-
gis nigricantes. Deinde in ſpatio, quod nobis hiantibus medium inter narium fora-
mina & laryngem apparet, vtrinque in lateribus vna reponitur glandula vtcunque in-
ſignis, & impenſius fungoſa in hocque propria, vt ſaliuam procreet, ac aſperam arte- F
riam, & ſtomachum quoque cum tota oris amplitudine humectet. Has glandulas Græ-
παρίσθμια Tonſillæ. ci παρίσθμια, & ἀντιάδας, Latini *tonſillas*, barbari *amygdalas*, quod nimirum amygdalis aſſimi-
lentur, appellant. Græci tamen, *vt libro 3. de ſympto. cauſſis, cap. 11.* teſtis eſt Galenus, ha-
rum glandularum etiam inflammationes ἀντιάδας, partium vero illis adiacentium phle-
gmonas,

A phlegmonas, παρίσθμια nuncupant. Tertium genus, inguinũ, & axillarum glandibus re-
ſpondens, ſub aurium radicibus, & vniuerſo ſpatio inferiori maxilla conſcripto conti-
netur, & cauitates omnes exquiſite implet. Hoc genus nullo peculiari nomine dona- Columella.
tum eſt. In externa oris & palati parte, vbi natium foramina ad os deſcendant, carnoſa
& fungoſa quædam particula in oris amplitudinem propendula ſuperius, vbi palato cõ-
tinuatur, latior, inferius pyramidis inſtar acutior apparet, quę veteribus Græcis γαργαρεών, γαργαρεών.
hoc eſt, *gurgulio* dicta eſt. Quia vero inſtar columnæ extenſa eſt, ideo poſteriotibus Grę-
cis κίων, Latinis *columella*, Barbaris *vuula* nominatur. Quum vero inſtar vuæ ſuperius an- κίων.
guſta, inferius autem ſphæræ modo rotunda aliquando, vbi phlegmone corripitur,
propendet, *vt libr. 6. de compoſ. medica. localium, cap. 3.* auctor eſt Galenus, σταφυλὴ appella- σταφυλή. Pulmo.
B tur. Pulmo qui Græcis πνεύμων dicitur, quatuor fibris, quas Græci λοβοὺς vocant, magna ex Fibræ pulmonis 4.
patte diſtinguitur. Ex vtraque enim parte duas habet. Membrana, quæ vniuerſum cor
cum ſuis auriculis, ac vaſorum initiis veluti arcula aut theca cooperit, Græcis περικάρδιον, περικάρδιον.
Latinis *inuolucrum & caſula*, vulgo *capſula*, quod veluti domus quædam cordis ſit, nuncu- Cor.
patur. Cor autem, quod Græcis, καρδία dicitur, in homine ſua baſi, quæ ipſius nobiliſſi-
ma pars eſt, cum vaſorum ſit origo, exacte vt in reliquis animantibus dextræ ſiniſtræ-
que ſedis medium obtinet. Vtraque ad baſim ipſius parte appendices obtinet, quas diſ- Auriculæ cordis.
ſectionum periti auriculas nominant, quod aurium proprie dictarum ſimilitudinem Cordis ſinus duo.
referant. Humanum cor intus duas inſigniter amplas cauitates, quas Græci κοιλίας, La-
tini *ſinus ventriculosue* appellant in cordis lateribus ſitas habet, vnam dextram, alteram
C ſiniſtram. Dextra quidem ſiniſtræ amplitudinem vincit, ambæque forma plurimum
variant. Dextra enim magis deorſum ad cordis mucronem, quam ſiniſtra deſcendens,
cauitatem inſtar creſcentis lunæ paratam adipiſcitur. Siniſtra veto ampla etiam baſi in-
cipit, ſenſimq; in arctum verſus cordis mucronem deſinit, cauitatẽ inſtar coni obtinẽs.
Vtriuſq; cauitatis ſuperficies perquam inæqualis eſt, & multis quaſi foueis in carneam
ſubſtãtiam penitius impreſſis ſcatet. Ex iis foueis nullæ, quod ſenſu ſaltem cõprehendi
liceat, ex dextro ſinu in ſiniſtrũ penetrant, adeo ſane, vt mirifica Dei induſtria per mea-
tus viſum effugientes ex dextro in ſiniſtrum ſanguis reſudet. Ceterũ quatuor ſunt cor- Cordis vaſa quatuor.
dis vaſa in vtroque ſinu bina, *vena nimirum caua, vena arterialis, arteria venalis, & arteria ma-*
gna. In dextrum enim latus baſis dextri ventriculi ad humiliorem eiuſdem baſis ſedem Vena caua.
D vena caua amplo patentique orificio ingreditur, atque ex iecinore ſanguinem defert,
vt vena caua primum cordis vas ſit. Ex eodem ſinu egreditur aliud vas, quod vena atte- Vena arterioſa.
rioſa nuncupatur, & ſanguinem ex iam dicto ſinu in pulmonem defert. Venam autẽ ab
vſu appellarũt, quod venæ ſcil. vſum gerat. Arterialem vero, *quod arteriæ corpus, duplicem-*
que tunicam nacta ſit. Siniſtro cordis ventriculo vas tertium, quod arteriam venoſam no- Arteria venoſa.
minant, inſeritur, & ex pulmone aerem cordi communicat, fuliginoſaq; cordis excre-
menta educit. Arteria vero ab vſu, quod ſcilicet aerem continet, deducitque, dicta eſt.
A ſubſtantia autem venoſa, quod venarum corpori reſpondeat, & vnicam tantum tu-
nicam habeat, nominata eſt. *Quartum* vas magna eſt arteria, ἀορτὴ Ariſtoteli vocata. Nõ- Magna arteria.
nulli Græcorum μεγίστην, alii παχεῖαν, alii ὀρθὴν appellant. Ex dextro elatiſſimæ ſiniſtri ventri-
E culi ſedis latere enaſcitur, aliquouſque recta ſurſum ſub venæ arterioſæ caudice tantiſ-
per prorepens, donec, cordis inuolucrum permeans, in duos ſcindatur ramos, quorum
vnus corporis ſuperiora, alter inferiora petit, *de quibus paulo poſt dicemus*, vbi prius mem-
branarum cordis numerũ expoſuerimus. Membranę autem cordis, non ſunt, niſi cor- Membranæ cordis.
pora, quæ cordis vaſorum radicibus, ipſorumque exortibus adnata, colore, ſubſtantia,
craſſitie prorſus membranæ exiſtunt, materierum regurgitationib. præfixæ. Sunt aũt
omnes cordis membranæ numero vndecim, ac tres quidem ſingulis trium vaſorum o-
rificiis, duæ autem duntaxat vni tertioq; adnaſcuntur. Caua vena ſeu primum dextri Cauæ venæ.
ventriculi vas, tres membranas obtinet, quæ quia quũ clauduntur & inuicem conniuẽt,
ſpiculorum ſulcis ſtructura quam ſimillimæ ſunt, Græcis τριγλώχινες, quaſi *triſulca*, aut
F *tricuſpides* appellantur. Venæ arterialis itidem tres ſunt membranæ, quæ quia ſemicir- Venæ arterialis.
culum ad amuſſim exprimunt, Græcis σιγμοειδεῖς, a Σ literæ imagine, nominantur. Vena- Venalis arteriæ.
lis arteriæ orificio duæ duntaxat membranæ pręficiuntur, quæ mitrę epiſcopali non in- Magnæ arteriæ.
epte aſſimilantur. In magnæ arteriæ oſtiolo tres ſunt membranæ, in nullo a tribus ve-
næ arterialis membranis diſtantes. Ceterum arteriæ magnæ caudicis truncus ſuperiora

Arteriæ magnæ diductio. petens, ſtatim a ſiniſtro ipſius latere ramum promit oblique ſurſum ad primam, ſiue e- A
latiſſimam thoracis ſui lateris coſtam protenſum, a quo primum propago ſuperioribus
coſtis offertur, & dein alia prius commemorata multo amplior, tranſuerſis vertebra-
rum ceruicis proceſſibus. Quod eius reliquum eſt, per foramẽ occipiti inſculptum cal-
uariam ſubit, atque in ſiniſtrum duræ cerebri membranæ ſinum exhauritur. Dein alia
ſiniſtro pectoris oſſis lateri exhibetur, & verarum coſtarum cartilaginum interuallis
ramos offert. Ab hac etiam propagine in ſui lateris membranam, quæ thoracis ampli-
tudinem interſepit, & in glandium iugulo repoſitum ſurculi mittuntur. Quod autem
ipſius eſt reliquum, ſiniſtrum mucronatæ cartilaginis latus thoracis cauitatem ingredi-
tur, & recto hic abdominis muſculo ſubnatum ad vmbilici quodam modo regionem
procedit, in progreſſu vtrinque ad partes abdominis ramulos offerens. Vbi vero ra- B
mus ille thoracem ſuperauit, ſurculum poſteriorem ceruicis ſedem occupantibus mu-
ſculis tranſmitrit, & ſimiliter, vt axillaris vena ad digitorum vſque extrema digeritur,
ſi axillaris ramos cutem ſubeuntes exceperis, ac in alto latitantes ſolum intellexeris.
Ceterum inſignior portio dicti paulo ante magnæ arteriæ trunci ad iugulum aſcen-
Soporalis arteria ſiniſtra. dens, in duos impares partitur ramos. *Siniſter*, qui gracilior eſt, nonnihil oblique in
læuum deflexus, ſurſum cum interiori iugulari iuxta aſperæ arteriæ ſiniſtrum latus per
Dextra. ceruicem exporrigitur, ſoporaliſque ſiniſtra cenſetur. *Dexter* vero ramus ſiniſtro craſ-
ſior, ſimiliter ſurſum tendit, & ſimul atque primam thoracis coſtam contigit, ex dex-
tro ipſius latere arteriam promit in eaſdem prorſus ſoboles diſciſſam, quas a ramo, qui C
ſiniſtræ manui offertur, pullulate conſtat: ad ſuperiorum ſcilicet coſtarum interualla,
ad tranſuerſos ceruicis vertebrarum proceſſus, ad pectoris os, ad poſteriores in collo
locatos muſculos. Quod vero maioris dextrique rami adhuc reliquum eſt, ſecundum
aſperæ arteriæ dextrum latus ſurſum conſcendit, ac huius lateris ſoporalem conſtituit
arteriam. Hæc vbi ad fauces vſque pertingit, in duos finditur ramos: quorum gran-
dior idemque interior ſurculum porrigit in faciem penitius, & in temporum cutem
ad verticem vſque abſorbendum. Ipſa vero laryngi & linguæ, & triplici hic repoſito
glandularum generi ſoboles offerens, caluariam adit: & in duas diuiſa propagines, mi-
norem in primum dextrumue duræ membranæ ſinum exhauriendum mittit. Gran-
dior abſque venæ coniugio per proprium foramen ad narium amplitudinem verſus D
naſi extremum contendit. Ipſa autem propago caluariæ baſi inſtrata, & in nullum ta-
men plexum reticularem digeſta, antrorſum fertur, & ramum cum ſecundo pari ner-
uorum cerebri ad oculum depromens, ſurſum aſcendit, duram cerebri membranam
perforans, & partim in tenuem membranam hic abſumta, partim vero in dextrum ce-
rebri ventriculum repens, plexus eius in hoc ventriculo repoſiti, ac extimo fœtus in-
uolucro comparati portionem efformat, vitalemque ſpiritum cerebro offert, vt exil-
Animalis ſpiritus procreatur. lo cerebri beneficio animalis præparetur. Porro magna arteria grandiorem trun-
cum ſiniſtrorſum ad ſpinam detorquet, a quo vtrinque rami ad octo humiliores coſtas
exporriguntur. Quum vero is ſub ſepto deorſum fertur, huic quoque propaginem v-
nam offert, quæ in plures ſecta ſurculos, in humiliorem ſepti iuxta vertebras ſedem præ- E
cipue deperditur. Poſt commemoratas propagines ex elatiori ſui corporis ſede vnum
promit truncum, ramos in ventriculum, iecur, bilis veſiculam, lienem, omentum, duo-
denum inteſtinum & colon offert, venæ portæ ramis comitatos. Dein aliam radicem
truncus hic in ſuperiorem meſenterii ſedem in plurimas ſoboles diffuſam diſpenſat.
Renum arteriæ. Poſt hanc inferius paululum ab vtroque magnæ arteriæ latere ampla educitur arteria
in ſui lateris renem tranſuerſim prorepens. Præterea ab arteria ſiniſtrum renem acce-
dente, ac demiſſius plerunque quam ea, quæ ſiniſtro reni offertur, vena principium ſu-
Seminales arteriæ. mente, ſeminalis arteria non enaſcitur, ſed frequentiſſime, vt dextri teſtis arteria, ab
arteriæ magnæ corpore originem ducit. Iam dictis propaginibus alia ſuccedit inferius,
quã ſeminales arteriæ, ab anteriori etiã magnæ arteriæ ſede principiũ ducens, & in hu- F
miliorẽ meſenterii ſedẽ diſtributa. A poſteriori autem ſeu inferiori magnę arteriæ ſede,
qua hæc vertebris cõmittitur, genicularim vtrinq; ad ſingulas lũborũ vertebras, ipſiſq;
accũbentes muſculos ſurculi depromũtur. Ad ſacri oſsis initiũ, etſi arteria prius cauæ in
ſiniſtro latere ſubiicitur, eã quo tutior prorepat, cõſcendit, & eodẽ cũ caua modo hic bi-
partito ſcinditur inſtar, Λ, parem cum illa ad extremum vſque pedis diſtributionem in
pro-

A profundo faciens. Quippe nullus huius arteriæ magnæ trunci ramus cutem ſubit. Ve-
rum id priuatim huius trunci propagini per pubis oſſis foramen procedenti accidit, quę
illi arteria committitut, quę ab vmbilico ſecundum veſicę latus deſcendens, fœtui pro-
pria cenſetur. Exquiſitiorem arteriæ magnę delineationem reperient ſtudioſi *in cap. 13.
& 14. lib. 5. noſtra anatomes.*

De cerebro, & instrumentis ipſius functioni famulantibus. CAP. XV.

CErebrũ, quod Græcis ἐγκέφαλος dicitur, animalis ac principis facultatis ſedes, in cal- Cerebrum.
uaria reponitur, formam cauitatis, quam occupat, concinne referens. Diuiditur in
anterius, quod proprie *cerebrum*, & in *poſterius*, quod *cerebellum* Latinis, παρεγκεφαλὶς Græcis Cerebellũ.
B dicitur, decuplo aut vndecuplo minus cerebro exſiſtens. Anterius autem in *dextrum* & Membrana craſſa.
ſiniſtrum diuiditur. In ipſius medio iuxta baſim continuum eſt. Porro vniuerſa caluarię Quatuor
cauitas cerebro excipiendo adaptata, quadam membrana ſubducitur, quæ propter duræ membranæ ſi-
craſſitiem, qua ceteris, non modo cerebri, verum etiam totius corporis præſtat mem- nus.
branis, Græcis παχεῖα μήνιγξ, hoc eſt, *craſſa membrana*, & ab inſigni duritie, vulgo *dura ma-* Dura ma-
ter nuncupata eſt. Præſens membrana quatuor ſinus obtinet, qui non ſolum venarum, ter.
ſed & arteriarum quoque vſum præſtant. *Primus* ad latus dextrum maximi in occipitis Primus.
oſſe foraminis, quo dorſali medullæ via præbetur, incipit, & ſurſum modice inſtar quar-
tæ circuli partis protenditur, quouſq; elatiſſimam cerebelli partem occipitis oſſi con-
tiguam attigerit. *Secundus* ad ſiniſtrum latus iam dicti oſſis initium ſumit, & ſurſum eo- Secundus.
dem quo primus modo vſq; ad elatiſſimam cerebelli partem conſcendit. Qua ſane in
parte dexter ſinus cum ſiniſtro coit, atq; ex ambobus vna cõmunis efficitur cauitas.
Iſte amborum iam dictorum ſinuum congreſſus, Herophilo, *vt lib. 9. anat. admi. & de vſu* Primi & ſe-
par. cap. 6. auctor eſt Galenus, ληνὸς id eſt, *torcular*, dictum eſt. Recentioribus *lacuna, puteus, fo-* cũdi ſinuũ
uea, & *conductus ſanguinis* appellatur. *Torcular*, quod cõcurſus ille in primum & ſecũdum congreſſus. ληνός.
ſinus, ſanguinem tanquam vinum e torculari promit. Ex mutuo hoc amborum ſinuum Torcular.
congreſſu alii duo exoriuntur ſinus longitudine, & cauitatis forma inuicem variantes,
tertius ſcilicet & quartus. *Tertius* longior eſt, & caluariæ, quemadmodum priores duo, Tertius.
contiguus, per capitis longitudinem antrorſum procedit. *Quartus* ab anteriori ſede cõ- Quartus.
D munis primi ſecũdiq; ſummũ congreſſus recto tramite verſus priora cerebri, nuſquam
deorſum neque ſurſum vergens, progreditur. Conſiſtit enim in dura membrana, vbi
per cerebelli longitudinem, id & cerebrum ad eas vſque cerebri ſedes intercedit, quæ
teſtium & clunium imagini aſſimilantur. Hic itaq; quartus ſinus ſuo ductu cerebelli
longitudinem, & duræ cerebri membranæ inter cerebellum & cerebrum implicatio-
nem haud excedit. Ac proinde id ſibi priuatim vendicat, quod ſit breuiſſimus, & nuſ-
quam caluariæ contiguus. Per ſuturas caluariæ, fibras dura membrana porrigit, quæ in
peculiare inuolucrum, quod Græcis περικράνιον dicitur, degenerant. Altera membrana περικράνιον.
cerebri interior, & penitus cerebro coniuncta, Græce λεπτὴ μήνιγξ, Latine *tenuis membra-*
na, vulgo *pia mater* nominatur. Cerebri & cerebelli eſt inuolucrum, & ipſorum ſubſtan- Membrana tenuis.
E tiam proxime continet ac firmat. Dicta eſt alio nomine χοροειδὴς: *quod ſcilicet inſtar extimi* χοροειδὴς.
fœtus inuolucri plurima vaſa deducat ſuffulciatq;. Pars cerebri in externa ipſius ſuperficie ad Calloſum
elatiſſimam dextri & ſiniſtri ventriculorum ſedem ſe offerens, tenui membrana nõ ob- corpus.
uoluta, ſubdurior & magis candicans, vetuſtiſſimis Græcis τυλῶδες σῶμα hoc eſt, *calloſum* Cerebri vẽ-
corpus appellata eſt: Cerebrum vero tribus inſignibus & impenſe albis donatur cauita- triculi quatuor.
tibus ſeu vẽtriculis, quorum vnus per cerebri longitudinem in dextra cerebri parte cõ- Primus.
ſiſtit, qui ex poſteriori ſede deorſum per cerebri ſubſtantiam reflexus, ad medium vſq;
baſis cerebri perfertur. *Secundus* huic prorſus reſpondẽs, in ſiniſtra cerebri parte collo- Alter.
catur, & ambo qua internis lateribus ſe inuicem ſpectant, ſuperiori ſede, tenui quadam
cerebri ſubſtantia mutuo diſtinguuntur, quam Græci διάφραγμα, Latini *ſeptum* vocant. Septum cerebri.
Communis autem dextri & ſiniſtri ventriculorum cauitas, tertius cerebri eſt ventricu- Tertius.
F lus, quæ binos a ſe educit meatus, quorum vnus ex humiliori ipſius ſede, vbi acutum an-
gulum per totam ſui longitudinem vallis cuiuſdam ritu exprimit, recta deorſum verſus
grandem & peluim porrigitur, cerebri pituitam excipientem. Alter autem meatus, qui
poſterior eſt, tertii vẽtriculi nõ minima pars cenſendus venit, qui inter cerebri teſtes &
nates, ac ſuper dorſalis medullæ initiũ decliuis, ad quartum vẽtriculũ a nõnullis appella-

Quartus a nonnullis appellatus cerebri ventriculus. Fornix.

tum, contendit, qui communis eſt cerebello, & dorſalis medullæ initio. *Quartus* itaque ventriculus, ad quem poſterior meatus tertii ventriculi porrigitur, ex dorſalis medullæ, & cerebelli ſimilibus componitur, non ſecus, quam ſi vtraque manu vnam cauitatem fingeres. Ex poſteriori dextri & ſiniſtri ventriculorum ſede, qua hæc deorſum in priora reflectitur, ſtatim in ipſo reflexu, corpus quoddam ampla baſi enaſcitur, ſimilem prorſus ſubſtantiam cum cerebri ventriculorum ſubſtantia candidior duriorque viſitur: dein ſenſim antrorſum procedens, veluti in acutum trianguli verticem coarctatur. Hoc quidem corpus eo, quod fornicis ſeu teſtudinis modo exſtructum eſt, vel veluti domus rectum quoddam in ſphæræ ſuperficiem concauam circumactum Græcis καμάριον, & ψαλλιδοειδὲς, hoc eſt, *teſtudo fornixue, & camera* nuncupatur. Nam eius generis ædificia, qui architecturæ ſunt periti, καμάρας & ψαλλίδας appellare ſolent. Iuxta poſteriorem teſtudinis modo formati corporis ſedem, glandulam natura condidit nuci pineæ, aut turbinatæ figuræ ſimilem, ac proinde veteribus anatomicis Græcis κωνοειδὲς, & κωνάριον dicta. Reponitur autem ſub vaſis venoſi ex quarto duræ membranæ ſinu in tertium cerebri ventriculum porrecti initio, mucrone ſuo ſurſum ſpectans, baſi vero cerebri ſubſtantiæ incumbit. Pars quædam cerebri reponitur inter anteriorem cerebelli ſedem, & poſteriorem tertii ventriculi partem ſubflaua, quæ effigiem quandam exprimit duabus ſibi commiſſis natibus quam ſimillimam, quapropter hanc Græci γλουτία, & διδύμια, Latini *nates, cluneſue ac teſtes* appellant. Ceterum cerebelli pars vna a prioribus in poſteriora veluti in orbem ducitur, eaque talibus implexa eſt reuolutionibus, vt vermis in ligno naſcentis effigiem appoſitiſſime oſtendat. Duo itaque huius partis apices, quorum hic anteriorem ventriculi cerebello & dorſali medullæ communis ſedem reſpicit, ille vero poſteriorē a iam dicta ſimilitudine veteribus Græcis σκωληκοειδεῖς ἐπιφύσεις, Latinis *excreſcentiæ vermiculantes vel vermiformes* dicūtur. Neque enim aliud ſunt, quam prominentior cerebelli ſubſtantia, σκώληξ, id eſt, *vermem referens*. Tenuis membrana cerebelli baſin ſuccingens orbiculatim a ſe educit ſui portionem proceſſumve, ſubſtantia prorſus cum reliqua tenui membrana ſimilem, niſi quod gracilibus venis intertexitur. Eius proceſſus initium, accurate refert elariſſimam regionem infundibuli, quo in anguſtioris orificii lagenas vinum infunditur. Eſt enim amplum & orbiculare. Ab exortu vero ſenſim in arctum infundibuli inſtar cogitur, donec tādem veluti in anguſtam oblōngamque fiſtulam ſimiliter, atq; infundibulum finiat, quæ deorſum protenſa, per peculiare ſibi in dura cerebri membrana exciſum foramen deſcendit, ſuo mucrone ad glandem, qua cerebri pituita excipitur, deſinens. Hinc vniuerſum hoc membraneum infundibuli corpus Grçcis ab imagine χοάνη nuncupatur. Quanquam etiam a ſcyphi vel labri forma, quam ſuperior huius corporis pars exprimit, πύελος, hoc eſt, *peluis* nominatur. Porro reticularis plexus, cuius multis in locis Galenus meminit, in boum, non hominum cerebro reperitur. In dextrum autem cerebri in homine ventriculum, ſimiliter & in ſiniſtrum per ipſius poſteriorem inferioremque ſedem ſoporalis arteriæ inſignior ramus conſcendens, plexum efformat, qui Græcis, quod extimum fœtus inuolucrū refert, χοροειδὴς dicitur.] Ex vitali ſpiritu in illo plexu cerebri muniis, *vt diximus*, aptato, ac ex aere, quem inſpirantes in cerebri ventriculos allicimus, cerebri ſubſtantiæ inſita vis, ſpiritum animalem conficit, quo cerebrum ad animæ functiones principes partim vtitur, partim per neruos ad alias corporis partes tranſmittit. De olfactus organo abunde *lib. 6. noſtræ anotomes, cap. 13. egimus. Et infra ſect. 6. cap. 3. de hoc quoque dicemus.* Adhunc igitur locum ablegamus lectorem, ne hic iuſto longiores ſimus.

(Margin notes, in order: καμάριον. ψαλλιδοειδὲς. — Glandula. κωνάριον. — Nates cerebri. — Vermiculares excreſcentiæ. — Infundibulum. — πύελος. — Reticularis plexus. — Plexus choroides. — Animalis ſpiritus generatio. — Olfactus organum.)

Septem neruorum cerebri paria. Primum par.

Ceterum neruorum e cerebro prodeuntium ſeptem ſunt paria, ſeu coniugia, quæ Græcis συζυγίαι appellantur. Primum par a cerebri baſi, qua ſinus innititur, cui glandula inſidet cerebri pituitam excipiens, initium ducit, & antrorſum nonnihil oblique fertur, dextro quidem neruo ſiniſtrorſum, ſiniſtro autem dextrorſum protenſo. In progreſſu moxque ab ipſo ortu ambo inuicem coeunt, atque in eum permiſcentur modum, vt dextrum a ſiniſtro nulla prorſus ratione queas diſcernere. Hi ſane nerui a congreſſu e caluaria ducendi inuicem mox dirimuntur, & per foramina ipſorum nomine inſculpta, in oculorum ſedes extra caluariæ cauitatem procidunt. In oculos vbi ſubierunt, in latam degenerant, expanduntur ue tunicam, quam a retis ſimilitudine *Retiformem* vocant, *de qua paulo poſt fuſius diſſeremus.* Inter reliquos autem corporis neruos, ii ſoli

A ſoli meatu, qui ſenſu diiudicari poſſit, perforati credũtur, hincq; adeo Herophilo & Eu-
demo *πόροι ὀπτικοὶ*, id eſt, *meatus viſorii*, aliis *nerui viſorii* appellati ſunt. Secundum par pau- Secundum.
lo poſterius, quam viſorii ex cerebri baſis lateribus principium ducit, & ad foramen in
oculorum ſedis radice ſibi cum aliis quibuſdam vaſis commune prorepit. Simul atque
vero e caluariæ excidit amplitudine, diſſectus in ramos ſeptem oculi muſculorum mo-
tibus præeſt. *Tertium* duabus radicibus inuicem diſtantibus vtrinque enaſcitur: vna qui-
dem craſſiore, cui oportune tertii paris nomẽ accommodaueris, altera tenuiori, & du-
riori. Gracilior hæc tertii paris radix exoritur a latere baſis cerebri, vbi dorſalis medulla
ab ipſa initiũ ducit. Hinc recto tramite ſub cerebri baſi antrorſum progrediens, duram
cerebri membranam perforat, & ſecũdo neruorum pari attenſa cum ipſo per cõmune
B foramen in oculi ſedẽ procidit, in quatuor diſſecta propagines, quarũ primã per pecu-
liare foramen ad frontis cutẽ, & muſculoſam huius ſedis ſubſtantiam digeritur. *Altera*,
in anteriorem ſuperioris maxillæ ſedem prolabitur, ac multiplici ſerie in muſculos ſu-
perius labrũ, & naſi alam extrorſum in ſuo latere mouentes, & demũ in ipſum labrum,
& inciſoriorũ dentium gingiuas diſpenſatur. *Tertia*, narium aditamplitudinem, inibi in
narium tunicã degenerans. *Quarta*, ad internam temporalis muſculi ſedem contendit,
tota in eum muſculum abſumenda. Craſſior maiorve a latere baſis cerebri, anterius ta-
men, principium ſumit. Hæc ſtatim ab egreſſu propaginem diffundit, quæ vitis aut cu-
curbitæ capreoli inſtar inuoluitur, ac binos tandem quinti paris neruorũ cerebri ramu-
los in conſortium admittens, ipſiſq; vnitus in temporalem muſculum inſeritur, ac in
C manſorium ramulos porrigit, deinde & muſculis buccas mouentibus, ipſiq; demum fa-
ciei cuti in buccis ſurculos offert. Poſtquã vero craſſior hæc radix propaginẽ iã dictam
expromſit, nonnihil deorſum deſcendens ſurculum in gingiuas molarium dentiũ deri-
uat, ipſiſq; adeo dentibus ſeriatim ſoboles diſtribuit. Dein priuſquam decliuis linguam
contingat, ramum poſteriori ex parte promit, qui muſculo in ore deliteſcẽti, & maxil-
lam inferiorẽ attollenti inſertus, inferioris maxillæ foramen adit. In foramen delapſus
tantiſper antrorſum fertur, quouſq; ſui lateris dentium inferioris maxillę radicibus ſin-
gulas offerat ſoboles. Non minima vero ipſius portio dextri ſedi inferioris labri com-
plures ſurculos deriuat. Maior vero portio craſſioris huius radicis, quando linguæ baſi Inſtrumentum ſaporum.
committitur, cum alterius lateris neruo linguæ tunicam efformat, aptum ſaporibus di-
D gnoſcendis inſtrumentũ. *Deinde* & exiguos quoq; ſurculos penitius in linguæ ſubſtan- Guſtus inſtrumentũ.
tiam diſpenſat. Proinde vt primum pars viſus, ita hoc tertiũ guſtus cenſetur inſtrumen- Quartum.
tum. *Quartum* a dorſali medullæ principio poſterius paulo quam tertium par exoritur,
ſed antrorſum modice tenſum poſteriori tertii paris ſedi committitur, atque vna cum
illo per commune ipſis foramen ex capitis amplitudine ad palatum elabitur, quo ſi-
mul atque peruenit, in ſurculos quoſdam partitũ, in palati tunicam degenerat. Quin-
tum par nonnihil quarto craſſius, ac veluti pluribus enatum ſurculis inuicẽ mox ab or- Quintum.
tu connexis principium ducit ex media propemodum dorſalis medullæ ſede. Hoc par
vniuerſum per foramen fertur impenſe tortuoſum, & priuatim ipſi inciſum, quouſque
in cauitatem pertingat auditus organo præparatam: vbi naris ſcinditur, & propagines
E membranæ modo latas huius cauitatis ſedibus offert, auditus organi non minimã par-
tem conſtituens. Præter has propagines, binos educit neruulos, qui ſeorſum per pro-
prium foramen elabuntur. Vnus non procul ab egreſſu tertii paris ramo commiſcetur,
inſtar vitis capreoli inuoluto. Alter vero per foramen repit impenſe actum, & inſigni- Cæcum foramen.
ter quoque tortuoſum, & immiſſam illi ſetam non admittens, ob idque etiam cæcum
appellatum. Is neruulus tranſuerſim ſuper muſculum ducitur, qui a iugali oſſe prona-
tus, inferiorem maxillam mouet. Vbi vero ad anterius vſque eius muſculi latus antror-
ſum prorepſit, dicto tertii paris ramo commiſcetur, in genarum cutem, & muſculos buc-
cę motuum auctores digerendus.

Ceterum iuxta quintum neruorum par interius paulũ alia exoritur radix, quin-
F ti paris radice multo gracilior, ſed quodammodo durior. Hæc ſurſum verſus priora ce-
rebri ſub baſi aliquandiu protenſa, duram cerebri membranam perforat, ac per pro-
priũ foramen ſub ſecundi paris foramine exſculptũ, e caluaria procidens in temporalem
muſculum, illumq; digeritur, qui in ore deliteſcens maxillæ ad ſuperiora motus auctor
cenſetur. Hanc radicẽ cum ſua coniuge liceret peculiaris coniugii loco recenſere. Ve-

Sextum. rum ne aliorum anatomicorũ numerus perrurbetur, eam quinto pari, adſcribemus. *Se-*
xtum par paulo inferius quinto pari, aliquot diſtinctis, & a ſe inuicem diremtis ſurculis
initium ſumit, qui mutuo mox ab initio commiſſi vnum efformant neruum, qui non
procul ab egreſſu in muſculos poſteriorem ceruicis ſedem occupantes ramum diffun-
dit, numeroſa vtcunque ſerie in ſoboles digeſtum, quarum præcipue muſculo expor-
riguntur ſcapulam mouentium ſecũdo. Ipſe autẽ ſexti paris rruncus ſoporatiæ arteriæ
& ſeptimo pari cohæret, & ſimul cum ipſis membranæ internentu connexus, ad laryn-
gis vſq; lacera protenditur, inibi portionem a ſeptimo pari aſſumens, illaq; ſe augens.
Dein quum hanc aſciuit portionem, laryngis muſculis ramulos tranſuerſim exhiber.
Hinc ſoporali arteria & interna iugulari concomitatum, ad thoracis vſque clatiorem
ſedem deſcendit, ac mox inſignem vtcunque propaginem ad primæ thoracis vertebræ B
larus, ſeu potius ad anteriorem primæ thoracis coſtæ radicis ſedem deriuat. Præter hãc
propaginem iuxta ſuperiorem thoracis ſedem ramulos muſculos offert, a pectoris oſſe,
& clauicula ad mamillarem capitis proceſſum deducto, & ab eo, qui capitis motibus
inſeruir, ac muſculo, qui os υ referens, hinc a pectore accedit. Præterea, & illi, qui hinc
ad infimam primæ cartilaginis laryngis ſedem perfertur. Ita hactenus vterque ſexti
coniugii neruus priuſquam cauitatem thoracis ſubeant, diſtribuitur.

Dexter neruus recurrens. Quum aurem dexter ſexti paris neruns thoracis cauitatem ingreſſus eſt, atque in-
ter arterias & venas in iugulo repit, ab interiori ipſius latere modo tres, modo duos in-
uicem mox ſnccedentes ramulos diffundir, qui ad arteriam, quæ in dextram alam ex-
porrigitur, veluti ad rrochleæ rotulam reuoluti ſimul coeunt, neruumque vnum effor- C
mant, ad dextrum aſperæ atteriæ latus ſurſum excurrẽtem, qui ob id neruus dexter re-
Siniſter. currens nuncupatur. *Siniſter* iam thoracis cauitatem ingreſſus, arteriæ in ſiniſtrum pro-
pagatæ ramulos, qui ſurſum reflecterentur de ſe porrigere nequit, quod ea oblique ſur-
ſum, nõ autem atteriæ dextræ modo tranſuerſim in aliam contendit. Proinde hic ſini-
ſter neruus tantiſper verſus cordis baſim deſcendit, quouſque extra cordis inuolucrum
arteriæ magnæ contingat truncum, qui deorſum ad ſpinam explicatur. Atque hic mox
rres, aut etiam pauciores a neruo educuntur ſurculi, qui ad atteriæ truncum, qua is ad
ſpinam deflectitur: reuoluti inuicem vniuntur, ſiniſtrumque neruum recurrentẽ con-
ſtituunt. Qui ſurſum properans membranæ beneficio aſperæ arteriæ ſiniſtro lateri at- D
renditur: ac quum primum laryngem contingit, non minus quam dexter neruus in ra-
mos deriuatur, qui omnes in ſui lateris muſculos deorſum capita, fines autem ſurſum
habenrcs, ceſſant. Poſtquam iam reuerſiuos expromſere, ſexti paris nerui, ac cordis ba-
ſin ſpectant, ramulos duos notatu dignæ craſſitudinis in pulmonum tunicas, cordiſque
inuolucrum diſpergunt. Quod reliquum eſt, deorſum ad ſtomachum fertur, ac dexter
dextero ipſius lateri attenditur, ſiniſter autem ſiniſtro. Mox vero atq; hi nerui ſtoma-
cho membranæ internentu laxe adnectunrur, ſinguli in binos parriuntur ramos, adeo
oblique ſecundum ſtomachum conuolutos, vt dextri nerui rami ſiniſtram ipſius ſedem
in progreſſu obtineant, ſiniſtri autem rami dextram ſedem amplexentur. Atq; ira qua-
tuor præſentes rami ſeptum trãſuerſum vna cum ſtomacho permeant, ac ſparſa admo-
dum ſerie ſuperius ventriculi os ambiunt, cõtexuntque, propagines in priora ac poſte- E
riora corporis ventriculi ſpargentes. *Deinde* propaginem inferiori omenti membranæ
offerunt tranſuerſim in iecoris, & lienis cauum porrectam. Item collo inteſtino, duo-
deno, ac iciuno inteſtinis, item bilis veſiculæ, mẽſenterio, renibus, veſicæ, & vtero ſur-
Septimum. culos præbent. *Septimum* ac vlrimum par, vt ceteris paribus durius eſt, ſic quoq; ex du-
riori naſcirur principio. Incipit enim aliqnot inuicem diſtantibus ſurculis a dorſali me-
Oculi conſtructio, hoc eſt tunicæ & humores. dulla, vbi modo caluariam eſt egreſſura. Hoc præterquam quod ſextum par impenſe
auget, præcipue in linguæ, & oſſis υ referentis, & laryngis muſculos abſumitur. Priuſ-
quam vero reliqua neruorum paria attingamus, oculi conſtructionem inrerſeremus.
Prima retiformis. Conſtituitur autem oculus ex ſeptẽ runicis, & tribus humoribus. Prima tunica, in quam
viſorius neruus degenerat, expanditurue, mediam oculi ſedem in anteriora duntaxat, F
ambit, vitreique humoris poſteriori ſedi proxime obducitur, illum integens, & dilata-
ræ ſubſtantiæ admodum ſimilis, ac proinde mollis, & veluti mucor aliquis e narib. pro-
cidens nihilque minus quam membranea exſiſtit: vt hoc nomine Anatomicorũ non-
nulli hanc tunicam appellare haudquaquã voluerint. Hæc forma dimidiato tanrũ ouo
compa-

A comparatur, aut minori piſcatorum reti, ꝙ vni accõmodatur baculo, & ex ampla baſi dimidiati globi modo in obtuſum mucronem fertur. Ab huius itaq; retis imagine pręſens tunica Græcis *ἀμφιβληστροειδὴς*, Latinis *retiformis* dicta eſt. Altera tunicula vniuerſæ anteriori ſedi cryſtallini humoris, inſtar tenuiſſimæ ceparũ pelliculæ obnaſcitur, durior tamen, nulla parte poſteriorem ipſius ſedem contingens, ſed inibi finiens, vbi cryſtallinus humor ampliſſimus cernitur. Hanc a continuarum araneæ telarũ imagine, & quod tenuiſſima ac pariter pellicula ſit, Græcis *ἀραχνοειδὴς*, Latinis *araneiformis* appellatur. Tertia tunica ex tenui procreatur membrana. Quippe hæc ſimul atq; cum neruo oculum ſubit, in tunicam degenerat ad omnes oculi ſedes globi modo pertinentem. Nõ enim vti primam, poſteriorem tantum oculi ſedem occupat, verum & anteriori quoq; obdu-
B citur, & in tota poſteriori oculi ſede primam tunicam proxime inueſtit. Qua vero anteriori oculi ſedi obducitur, interna ſua ſuperficie vndiq; aqueum ſiue albugineum vocatum humorem contingit & complectitur. In anteriori regione nonnihil introrſum comprimitur, & in huius compreſſionis medio, foramine quodam peruia eſt, ꝙ nobis *pupilla*, Gręcis autem *κόρη* nominatur. Adeo vt hæc tunica vuæ folliculo, a quo pedunculus, quo affirmatur, extractus eſt, quã ſimilima exſiſtat. Hinc Gręcis *ῥαγοειδὴς*, Latinis *vuea* dicitur. Quoniã vero a tenui cerebri membrana hæc tunica conſtituitur, & quod oculi venas & arterias ſuſtinet, perinde atque tenuis membrana cerebri vaſa ſuffulcit, aut ꝙ multorum vaſorum inuolucri fœtus inſtar eſt vinculũ, Gręcis etiam *χοριοειδὴς*, noſtræ ætatis medicis *Secundina* nominatur. Atq; eam quidem partem, quæ poſteriorẽ oculi ſe-
C dem occupat, & nigra eſt, quartam eſſe tunicam recentiores arbitrantur. *Quinta* a dura cerebri membrana viſoriũ neruum inueſtiente naſcitur. Quam primũ enim hęc membrana oculi poſteriori ſedi applantatur, dilateſcit, & craſſior ac durior euadens, orbiculatim vndiq; oculo obducitur, tam in anteriora, quam in poſteriora pertingens. Hęc autem, perinde atq; prior, non ſimplici donatur nomine. Qua enim poſteriorem oculi ſedem conſtituit, & in anteriori ſede ad iridẽ vſq;, quæ nõ eſt niſi maior oculi circulus, quo album oculi a nigro diſtinguitur, pertingit, craſſa & dura eſt, vnde Græcis *σκληρὸς*, Latinis *Dura* nuncupatur. Ea vero ſede, qua oculi nigrum conſiſtit, hæc tunica in cornu imaginem degenerat, quod in laminas diuiſum, & exacte læuigatum, vitri alicuius lucernæ accommodatur, pellucidumq; eſt. Atq; hinc eſt, quod Græcis *κερατοειδὴς*, Latinis
D vero *Cornea* vocat. Septima tunica eſt ea, quæ anteriori quoq; duræ tunicæ parti ad Iridem vſq; obnaſcitur. Hęc quia oculum continet, & vicinis partibus committit, Græcis *ἐπιπεφυκὼς*, Latinis *adhærens*, Barbaris *coniunctiua* appellatur. Alba quoque a colore, quem obtinet, nuncupatur. Hactenus oculi tunicas enarrauimus. Inter tres eiuſdem humores oculi centrum eſt humor, qui Græcis *κρυσταλλοειδὴς*, Latinis *Glacialis & cryſtallinus* vocatur, a ſimilitudine, quam cum lucidiſſima glacie obtinet, non quidem in conſiſtentia & duritia, verum in colore. Albus enim clarus, lucidus, ſplendens, & mediocriter durus eſt. Ab oculo exemtus nõ eſt exacte rotundus, ſed anteriori & poſteriori parte leuiter compreſſus, ad lentis fere ſimilitudinem, vnde etiam Græcis *φακοειδὴς* dictus eſt. Alter humor in poſteriore oculi ſede reponitur: vulgari quidem albo vitro iam refrigerato
E colore & luciditate reſpondens, hinc Græcis *ὑαλοειδὴς*, Latinis *vitreus aut vitriformis* dicitur. Hic humor multis numeris copiam cryſtallini humoris ſuperat, & quũ adhuc in oculo reponitur, ſemiglobo ſimilis eſt, cuius plana ſuperficies oculi interiora ſpectat, rotunda vero in poſteriora protendit. Conſiſtentia humore cryſtallino longe mollior viſitur, & ab oculo exemtus ſuam formã neutiquã ſeruat, quamuis interim aquę modo non defluat, ſed ita conſiſtat, quemadmodum vitrum in fornacibus fuſum. Ceterum vniuerſum ſpatium, quod inter anteriorẽ cryſtallini humoris ſedem, & pupillã habetur, humore adimpletur, qui aquæ modo tenuis & pellucidus eſt, & ob id Græcis *ὑδατοειδὴς*, Latinis vero *aqueus* vocatur. Quanquam nonnulli hunc oui albo comparantes *albugineum* nuncupant. Iam reliquum eſt, vt alia quoque neruorum paria commemoremus.
F Nerui autem a dorſali medulla in vertebris concluſa principiũ ducentes triginta complectuntur paribus, quorum ſeptem ceruicis a vertebris exſiliũt, duodecim a thoracis, quinque a lumborum, ſex a ſacri oſſis nullo interim neruo a coccyge oſſe proſiliente. Quæ a ceruicis exſiliunt vertebris, in muſculis ipſis adnatos proximoſque digeruntur: & a quarto, quinto, & ſexto, parium ſurculis vtrinq; vnus efficitur neruus, ſepto tranſuerſo proprius. A quinto, ſexto, & ſeptimo paribus, varius neruorum conſurgit tex-

Secunda arachnoides.
Tertia vuea.
Quarta ſecundina.
Quinta dura.
Iris.
Sexta cornea.
Septima adhærens.
Humores oculi tres. Cryſtallinus.
Vitreus.
Aqueus.
Nerui a dorſali medulla orti.
A ceruicis vertebris.

A thoracis. tus, *quemadmodum alibi fuſius docuimus.* A iam dictis vero paribus, & dein a primo & ſe-
cundo thoracis ſex in brachium pullulant, præter varias ſoboles ſcapulæ cauo & g[...]
Primus brachium ſubiens neruus. diſperſas. Ac *primus* brachium ſubiens neruus, eius quinti paris neruorum rami ſobo[...]
eſt, qui in muſculi brachium attollentis ſedem a ſcapulæ ſpina pronatam digeritur. At-
que hæc ſoboles impenſe gracilis in cutem brachii externæ ſedi obductam diffundi[...]
Secũdus *Secundus* per axillam brachium ingrediens, ramuloſq; priori cubitum flectentium m[u-]
ſculo præbens, inſignem ipſius portionem tertio accedenti brachium neruo impa[r-]
tur. Ipſe vero in cubitum feſtinans, & ramulum primo radium in ſupinum ducenti [mu-]
ſculo exhibens, cutem ſubit, ac in varias diſſectus propagines, ſuperioris interior[...]
Tertius. cubiti ſedis cutem ad extremam vſq; manum implicat. *Tertius* per axillam quoque [de-]
ſcendens, & anterioris brachii ſedis cuti ramulos depromens ac ſecundi nerui porti[one]
adauctus, propaginemque communicans, poſteriori cubitum flectentium muſc[u-]
per interiorem ſedem interioris tuberculi oſſis brachii in cubitum propetat, muſc[...]
hinc principium ducentibus ſurculos vna cum quinto neruo ſpargens, & ſecundu[...]
dium exporrectus, atq; in manus volam ductus, duas ſoboles pollicis internæ ſedi & t[o-]
tidem indici quoque, & vnam tantũ externo lateri interioris ſedis medii elargitu[r], no[n]
Quartus. infrequenter etiam medio binos ramulos, & vnum annulari offerens. *Quartus* brach[ii]
neruis ceteris multo craſſior, per axillam ingrediens, & ramos muſculis cubitum exte[n-]
dentibus diſſeminans, per brachii poſteriora ad externum oſſis brachii tuberculum
contendit, in cutem prius duas diffundens ſoboles. Neruus ad hanc externam articul[i]
cubiti ſedem poſitus, ramum in cutem externæ cubiti ſedis ad brachiale vſq; ſpargens
& mox in duos veluti truncos diuiſus, muſculiſque ab externo brachii oſſis tubere pr[o-]
natis ſoboles dans, vnum truncum vlnæ exporrigit, a quo ramuli in muſculos ab exte[r-]
na ipſius ſede pronatos digeruntur, ipſe autem truncus iuxta brachialis radicem ceſſ[at].
Superior vero truncus radio exporrigitur, & præter ſurculos graciles, quos accumben-
tibus præbet muſculis, brachiale petit, & duos ramulos externæ pollicis ſedi, ac duo[s]
Quintus. item indicis, & vnum medii digiti interno lateri impartit. *Quintus* neruus arteriæ b[ra-]
chii proximus in axilla latitat, & nullas omnino ſoboles in brachio a ſe deducens in [cu-]
bitum per poſteriorem interioris tuberculi oſſis brachii ſedem pertingit, ac muſ[culis]
hinc pronaſcẽtibus vna cum tertio neruo ramos communicans, per vlnam ad bra[chia-]
le excurrit, in medio ductu ramum diffundens, qui duobus ſurculis in externam p[arui]
digiti ſedem, & duobus item in anularis, & vno in medii exterioris ſedis externum l[a-]
tus abſumitur. Quicquid vero quinti nerui internam brachialis ſedem adit, anteri[...]
Sextus. parui digiti ſedi, & anularis, & medii ramulos offert. *Sextus* neruus inſigniter g[...]
per internam brachii ſedem ſub cute deducitur, & in progreſſu ramulos quoſda[m]
cutem diffundens, ad cubitum pertingit, in cuius cutem per vlnam ad brachiale
crebris ſurculis diſſeminatur. Porro a neruis e thoracis vertebri proſilientibus p[...]
ramos, qui retrorſum ad ſpinas vertebrarum, & hinc in muſculos ab illis principiu[m]
centes porriguntur, ſingula coſtarum interualla ſingulos ſibi ramos vendicant, ad[...]
ctoris, & abdominis vſque medium orbiculatim pertinentes, & muſculis thoraci in[...]
tis, abdominiſque muſculis, & demum cuti ſurculos diſpergentes. Ad hæc ab int[...]
ſtalibus neruis portiunculæ digeruntur, quæ ſexti paris neruorum cerebri propagi[nes]
E lumborum vertebris. coſtarum radicibus exporrectas adaugent. Ceterum diſtributio e lumborum verteb[ris]
progredientium, thoracis neruis magna ex parte reſpondent, quod e ſingulis ram[i re-]
trorſum ducantur in muſculos vertebris adnatos diſſeminati, & per ilia ad abdo[minis]
medium circulatim aſcendunt, ramulos proximis muſculis & cuti elargientes, v[...]
a primo horum pari ad teſtes cũ ſeminalib. arteriis propagines quã minime perti[...]
A quatuor autem humilimis paribus nerui in crus procidentes principium ſum[unt.]
A ſacro oſſe. Primum inſuper ſacri oſſis neruorum par, ſimiliter ac thoracis & lumborum p[...]
vertebris elabitur. Quinque autem humiliora ſacri oſſis paria non a lateribus p[...]
unt, verum vna radice antrorſum, altera retrorſum egrediuntur, & poſterioribus [...]
cibus in muſculos ſacro oſſi & ilium oſſibus adnatos, & cuti ſparguntur. *Anterior*
primi paris ramus, vna cum anteriorib. trium ſuccedentium parium radicibus o[...]
maximum neruum in crus diſſeminatum conſtituit. Humiliorum autem parium ra[di-]
ces in veſicam, anum, & penem, aut mulieribus in vteri ceruicem, & pudendi col[...]

de-

A deperduntur. Cererum, quatuor nerui in crus progrediuntur. Primus per ſextũ femur mouentem muſculum deducitur, ac in externam femoris cutem ramum diſſeminans, in muſculos abſumitur externum femoris latus occupantes. *Secundus* ſimul cum grandiori femoris vena, & arteria femur ſubit, mox ramũ depromẽs per internum femoris & genus articulum, & tibiæ regionem ad ſummum vſq; pedis digitorumq; extrema ſub cute ſimul cum vena deſcendens, huc illucq; ramos digerens. Quod vero ſecũdi nerui eſt reliquum, in muſculos ceſſat anteriorẽ femoris ſedem contegentes. *Tertius* neruus pubis oſſis foramen perreptans, 9. & 10. femur mouentibus muſculis ramulos offert, ſobolemq; deriuat in internam femoris cutem aliquouſq; ſparſam: reliquum autem eius nerui in ſecundũ tibiã mouentem muſculum, & quintũ femur mouentem ſpargitur, in

Quatuor nerui crus petentes.

2

3

B interna femoris ſede inibi locatus. *Quartus* omnium corporis neruorum, qui ex plurib. neruis conſtruuntur, craſſiſſimus, vbi coxendicis os a ſacro dehiſcit, in poſteriora femoris ducitur, ramum in cutem femoris poſteriorẽ ſpargens, qui paulo ſub media femoris longitudine ceſſat. Humiliori enim ſedi alius offertur ramus, a quarto propagatus neruo, qui etiam muſculis a coxendicis oſſis infima poſteriorique ſede pronatis, ſoboles exhibet, vti & muſculis ab inferioribus femoris capitibus exortis. Dein in poplitis regione in duos diſſectus truncos, graciliorẽ exterioremve ad fibulæ cum tibiæ oſſe iuxta genu articulum deferr, a quo ramus ad externam tibiæ cutem diſpergitur. Eius vero trunci reliquum fibulæ exporrigitur, vbi 7. & 8. pedem mouentium muſculorum pendet origo. Porro grandior interiorve truncus ramum in internam tibiæ cutem, & 4

C in ſuræ pariter cutẽ ad calcem vſq; porrigit. Ipſe vero in muſculis ſuram conſtituentib. occultatus, ramum per ligamentum membraneũ mittit, quo fibula tibiæ alligatur. Hic ramus muſculis anteriorẽ tibiæ ſedẽ obtinentibus reconditus, tandẽ in pedis ſuperiora contendit, inibi digitis oblatus. Præcipua eius grandioris trunci portio ſecundũ tibiæ poſteriora deorſum properans, & nonnullas ſoboles huc illuc muſculis exhibens, inter calcem interioremque malleolum pedis humiliora adit, & exiguas admodum ſoboles muſculis inibi repoſitis offerens, inferiori ſingulorum digitorum ſedi duas propagines cõmunicat.

DE FACVLTATIBVS, SECTIO VI.

Quid facultas. CAP. I.

D

FACVLTAS, quæ Gæcis δύναμις dicitur, *Gal. lib. 1. de naturalib. facul. teſte*, non eſt, niſi cauſſa, a qua procedit actio. Vel, *vt aliis verbis lib. 1. de ſimpl. medica. facult. c. 1. idem definit*, cauſſa quædam effectrix. Ita quoque in libro de plenitudine, facultatem appellat *cauſſam effectricem*, nihilq; referre arbitrantur δραστικὴν, an ποιητικὴν dicas. Nec aliter definit facultatem in libello *de facultatum ſubſtantia*, item *in lib. 1. de cauſſis pulſuum*, multiſq; aliis locis, quæ nihil attinet referre. Vt in promtu ſit, Galeno nihil aliud facultatem dici, quam *efficientem rei cuiuſque cauſſam, quæcunque tandem ea ſit*. Facultas autem ideo eſt appellata, *Gal. in lib. de facul. eſſentia te-* *Facultas* *cur dictá.*

Facultas.

E *ſte*, quod quę facit facere poſſit. Verbi gratia, *aloen tot facultates habere dicimus, quot res facit*. Itaque hanc purgare poſſe, & ſtomachum roborare, & vulnera glutinare, vlcera plana cicatrice inducere, & humentes oculos ſiccare cum omnib. conſtet, ideo aloen purgandi facultatẽ, & ſtomachũ roborandi, & vulnera glutinandi, & vlcerib. inducendæ cicatricis, & oculorum humores exſiccandi: in ſumma tot habere facultates, quot actiones, dicimus: Facultas vero hæc, ſiue cauſſa actionis, Galeno non eſt niſi naturalis *Eſſentia facultatis quæ.* conſtitutio, ſeu rerum natiua temperies. Quanquã enim alicubi, præſertim *lib. de cauſſis pulſuum* 1. diſerte ſe ignorare facultatum eſſentiam fatetur: tamẽ *in lib. 1. de ſimplicium medic. facul. c. 1.* non aliud, niſi certam quandam elementorum temperiem, aut temperamenti proprietatem eſſe affirmat, quo nomine naturam *2. ſect. aphor. Comm. 51. & lib. 2. de* *Natura.*

F *ſympt. cauſſis. c. 1.* multiſque aliis locis appellat. Et in *lib. 1. de præſagitione ex pulſibus*, idem aſſerit, vbi in hunc modum ſcribit: *Facultatis eſſentia in ſingularum partium cõmodo temperamento eſt poſita. Nam tum demũ ſuum quæq; munus obit ſtrenue, vbi eſt temperatiſſima, contra male fungitur, ſi intemperata eſt*. Præterea, *in lib. 2. eiuſdem operis. Nihil*, inquit, *in illis cõmentariis attulimus de facultatis eſſentia: neq; enim prius hoc decretũ, quam vndique reperiſſem, conſtans pro-*

nuntiare ſuis auſus. Nunc vero eſſentiam facultatum addocti ſumus, nihil eſſe præter qualitatem A
temperamenti. Hæc ille. Quæ ſane verba ideo recitanda nobis eſſe duxi, quod Galeni ea
de re ſententiam perſpicue oſtendant, & cauſſam, cur de facultatum eſſentia aliis in
locis dubitauerit, exponant. Denique in libro de plenitudine, manifeſtis verbis, *facul-
tatum gubernantium corpus eſſentiam temperamenti proprietatem exſiſtere* aſſerit. Atque hæc
plane de facultate loquendi ratio Medicis eſt accómodatiſſima, vt qui in profligandis
morbis, & tuenda ſanitate alio non reſpiciunt, niſi ad hanc temperamenti proprieta-

Aliorum de facultate opinio.

tem, quam ſi temperata eſt, omni ſtudio ſartam tectam conſeruare nituntur: ſin intem-
perata eſt, ad mediocritatem & conuenientem temperaturam reducere ſtudēt. Quod
monendum eſſe putauimus, propter eos, *qui facultatem eſſe vim illam, & poteſtatem* dicũt,
quam anima ex ſe profert, & tanquam de ſinu ſuo promit, actioneſque edit. Quorum B
certe ſententia, facultas non eſt niſi inſita & ingenita animæ proprietas, quæ ipſa qui-
dem eſt accidens, & nulla eſſentiæ portio, ſed intimum quiddam & ingenitum. Verum
hic loquendi modus Philoſopho magis, quam medico conuenit, ideoque Galeno ne-
glectus.

Facultates corpus noſtrum gubernantes tres. Cap. II.

Tres facultates animal gubernantes.

CVm Galeno facultas non ſit, *vt demonſtratum eſt*, niſi effectrix cauſſa, *tot certe illi erunt
facultates, quot efficientium cauſſarum propria inſunt corpori differentia.* Sunt autem *effi-
cientium cauſſarum tres differentiæ. Igitur tres quoque animal gubernantes facultates erunt diuerſi
inter ſe generis, & ſedibus diſcluſæ, totique corpori ex ſuo quodam veluti fonte quaq; diſtributa, na-
turalis ſcilicet, vitalis & animalis.* Plato *in 4. de Repub. Gal. etiam libr. 9. meth. capit. 10. atteſtante,* C
animas nominat. Eſſe autem diuerſi generis hinc maxime patet. Cum enim vnam-
quamque temperamenti proprietatem ſua ſequatur facultas, vnam quanque vero fa-
cultatem ſua actio: vt diuerſæ inter ſe cuiuſque partis ſunt actiones, ita diuerſæ eius
ſunt etiam facultates. Et vt hæ ipſæ inter ſe ſunt diuerſæ, ita temperamenta quoque

Animalis.

diuerſa ſint oportet. Animalis eſt, quæ ex cerebro per neruos, ceu canales quoſ-
dam, ſenſum & motum in vniuerſum corpus tranſmittit, ac intellectum fouet. Hinc

λογιστική.

Galeno & aliis Græcis λογιστική, hoc eſt, *ratiocinatrix* alio nomine dicta eſt. Ea quidem vo-
luntariis actionibus vna cum ſenſibus præſidet, & in cerebro domicilium habet, & in-

Vitalis.

ter tres facultates primum & ſummum obtinet locum. *Vitalis* eſt, quæ ex corde, in quo D
ſedem habet, ceu quodam inſiti caloris fonte, per arterias, veluti canales, vitã toti cor-
pori impertit. Hæc non modo vt ſtirpibus, aut vita præditis, ſed etiam vt animantibus

θυμοειδής.

nobis inſita eſt. Græcis tum Medicis, tum Philoſophis alio nomine θυμοειδὴς, hoc eſt, *i-
raſcibilis*, ſeu *animoſa* vocata eſt. Iraſcibilem autem facultatem in corde ſedem obtinere
multis veterum poetarum teſtimoniis Galenus *lib. 3. de placitis Hippo. & Platonis* confir-

Naturalis. ἐπιθυμητική.

mat, quæ breuitatis ergo prætereire placuit. Atque hæc ſecunda, & quaſi media, aut in
medio corporis ſita eſt facultas. *Naturalis* eſt, quæ ex iecore per venas omnibus parti-
bus corporis alimoniam præſtat. Græcis alia appellatione ἐπιθυμητική id eſt, *concupiſcibi-
lis, ſeu appetitrix*, vocatur. Appetitricem autem hanc facultatem iecur pro fonte habere
Homer. Odyſſeæ λ, & inter Latinos poetas Ouid. eleganter oſtenderunt, vbi Tityi p- E
pter ſtuprum, quod Latonæ offerre conatus eſt, iecur vultures rodere finxerunt, vtpote

Facultates corpus noſtrum gubernantes a medico conſeruandæ.
Vita quid.

in eam partem illato ſupplicio, vnde iniuriæ origo exſtiterat. Hæc tertia & infima eſt
facultas. Ceterum hæ facultates tres a Medico non ſolum in ſanis, ſed & ægris magno
ſtudio conſeruandæ ſunt. Nam has ſeruare, *vt Galeni lib. 9. Therap. metho. cap.* 10. verbis
vtar, nihil plane aliud eſt, quam vitam ſeruare. Cum autem vita, *Galeno ibidem teſte*, non
ſit niſi ipſæ vires, aut earum actiones, maxima me hercle virium erit dignitas, quando
viuere ipſum nobis ex harum cuſtodia conſtet. Virtus igitur omnium prima cuſtodien-
da eſt, adeoque ſi in morbo aliquo extrema imbecillitate laborant vires, priuſquam
morbo medeamur, vires inſtaurandæ ſunt. Proinde toto hoc tempore, quo vires ac fa-
cultates reficiuntur, eorum, quæ morbum ſanent, nihil plane ægroto exhibendum e- F
rit, vt libro quinto fuſius dicetur.

Animalis facultatis genera. Cap. III.

Animalis facultatis tres differentiæ.

VNiuerſum animalium facultatum genus Galenus in tres partitur differentias, *ſen-
tientem ſenſuue effectricem, mouentem, & principem.* Sentiens, quæ Græcis αἰσθητικὴ dici-
tur,

A tur, quinque in ſpecies diſtribuitur, nempe *facultatem videndi, audiendi, odorandi, guſtandi, & tangendi.* Qua enim videt animal, ea ipſa facultate nec audit, nec odoratur, nec guſtat, nec tangit, tanta ſcilicet eſt inter eas diuerſitas, quam & inſtrumentorum, & ſubiectorum in quæ incumbunt, varietas peperit. Videndi facultas eſt, *quæ in oculo ſita colores per medium excipit.* Conſedit autem in cryſtallino humore, qui pellucidus, primum eſt videndi inſtrumentum, humoribus circumfuſum, tunicisque, *de quibus ſuo diximus loco*, ſeptum, quæ vſum ei conferunt, vt melior perfectiorq; ſit viſio. Audiendi facultas *in auribus ſita eſt, ſonos percipens, eiuſq; diſcrimina diiudicans.* Audiendi autem inſtrumentum præcipuum eſt quinti paris cerebri neruorum alter, qui cauitatē temporis oſſi inciſam membranæ modo ublinit, non quidem vniuerſam, at quibuſdam tantum ſedi-
B bus, quaſi ea nerui portio in plures diuideretur membranas, aliquot eius cauitatis regionibus obductas. Non temere vero dictum eſt *præcipuum*: non enim ſolum neruus ille membranæ modo dilatatus, ſed & oſſicula duo, quorum vnum incudi, alterum malleolo aſſimilatur, cum aere quodam prætenui auribus ingenito, & membrana obuoluto, ad aurium imam capacitatem poſito, quo auditorii nerui extremum pertingit, auditus inſtrumenta ſunt. Nec ab re dictum eſt, *cum aere ingenito ſeu interna*, exterior enim mediū eſt, per quod auditio fit. Odorandi facultas *odores percipit, eorumq; diſcrimina diiudicat.* Eius proprium inſtrumentum extra caluariam non excidit, ſed ſunt proceſſus quidam cerebri albicantes, neruis non abſimiles in anteriori cerebri parte ducti, ad ſinus octaui capitis oſſis, qui horum gratia parati ſunt, pertingentes. Oriuntur autem non ab anteri-
C oribus ventriculorum cerebri ſedibus, quod ventriculi cerebri, qua maxime in anteriori cerebri parte conſiſtunt, antrorſumq; ſpectant, ampli & lati, neutiquā in anguſtum cogantur: ſed a poſteriori potius eorundem ſede, cornu modo per cerebri ſubſtantiam deorſum deſcendentes, atq; antrorſum porrecti a cerebro abſcedunt, neq; amplius tenui membranæ connati, in ſuum ſinguli porriguntur ſinum: & adhuc antrorſum magis protenſi ad ſinuum finem, ſeu anteriorem ipſorum ſedem deſinunt, ſinibus ſuffulti ac cerebro interim proxime accumbentes. Illic itaq; conſtituta odorandi facultas per narium ductus, oſſaque cribri modo perforata, vna cum aere hauſtos rerum odores comprehendit. Guſtandi facultas *rerum ſapores internoſcit*, cuius quidem inſtrumentum eſſe
D linguam oris amplitudini ad amuſſim congruentem, medicis iuxta ac philoſophis conceſſum eſt omnibus. Guſtus enim occaſione a tertio pari neruorū cerebri, neruus linguæ offertur, qui hoc nomine guſtatorius anatomicis appellat̃. Maior. n. portio ci aſſioris radicis iam dicti neruorū paris, ſimul atq; linguæ baſi cōmittitur, cum alterius lateris neruo linguæ tunicam efformat, aptum ſaporibus dignoſcendis inſtrumentum, vt ſuo quoq; loco mōſtrauimus. Tangendi facultas *tangibiles qualitates differentiaſue animaduertit, vt ſunt durities, mollities, lentitia, friabilitas, leuitas, grauitas, denſitas, raritas, aſperitas, læuitas, craſſitudo & tenuitas.* Vt autem reliquæ facultates propriis concluſæ ſunt inſtrumētis, ita tangendi facultas nullo proprio coercet̃ organo. Cum. n. tactus ad animantis vitam ſit maxime neceſſarius, toto corpore æquabiliter, neruorum ope fuſus eſt. Vt toto cœlo erret Ariſt. qui in libello *de ſenſu* organum tactus in corde locare videtur. Porro iam or-
E dine cōmemoratas facultates, alii quinque ſenſus externos nominant, non certe quod foras expromti ſint & ꝓmineant: id enim falſum eſſe vel vnus odorandi ſenſus ſatis oſtendit: ſed quod externarum rerum propriis inſtrumentis cognitionem capiant. Atq; hæc de prima animalis facultatis differentia dixiſſe ſatis ſit. Mouens facultas vt vnum, idq; certum ſibi vendicat inſtrumentum, muſculum nimirum: ita & motionis modū ipſum obtinet vnum, voluntarium ſcilicet. Hæc ſane facultas, quæ voluntatis imperio mouet, alio nomine καθ' ὁρμὴν, & πρακτικὴ proprie vocatur, quaſi *factricem* dicas. Tertia animalis facultatis differētia princeps, quod a principe parte prodit, triplex eſt, Galeno auctore, nempe *imaginatrix, rationatrix, & memoratrix.* Ariſtoteles, Theophraſtus, Themiſtius, & Peripatetici fere omnes, quartam adiiciunt, quam *ſenſum communem* nominant. Hanc
F autem Gal. ſub imaginatrice complexus eſt. Nam hæc imagines ab exterioribus ſenſib. oblatas apprehendit, & ſingulorum ſenſuum obiecta diſcernit. Quod dum facit, neceſſe eſt, vt formas & imagines, quas ſenſus præbēt & renuntiant, retineat: adeo vt digreſſis iis, quę ſenſus ciebant, illorum tamen veſtigia & effigies diutius hæreant, & cunctentur in nobis. Quapropter ſub imaginatrice facultate id etiam, quod alii ſenſum cōmu-

Sentiens.
Videndi facultas.
Audiendi. Inſtrumentū auditus.
Odorandi facultas. Inſtrumenta olfactus.
Guſtandi facultas.
Tangendi facultas Tangibiles differentiæ.
Ariſtotelis error.
Sēſus quinque externi.
Mouens facultas.
πρακτικὴ.
Princeps facultas
Imaginatrix facultas.

Galenus ſub imaginatrice facultate ſenſum communem quare complexus. Communis ſenſus cur dictus.

nem nuncupant, Galenus merito complexus eſt. *Communis* enim nulla alia de cauſſa vocatus eſt, quam quod externis ſenſibus ceu famulatu multiplici ac vario vtitur, ipſeq; inſtar regis ac principis, & tanquam iudex pro tribunali ſedens, vt Themiſtii vtar verbis, de omnibus, quæ quinque illi ſenſus ſuis quinque officiis perfuncti annuntiarunt, pronuntiet, cenſeat, & iudicet. Vt igitur Philoſophi ſenſum communem veluti e ſuggeſto rerum omnium imagines a miniſtris & nuntiis ſenſibus extrinſecus allatas, & ante ſepoſitas contemplari, apprehendere, adeoque externarum rerum varietates diſcernere, internoſcere, iudicare, continere, & recondere ſtatuunt: ita quoque Galenus hęc omnia imaginatrici facultati tribuit. Altera principum facultatum eſt, quam Galenus

Ratiocinatrix facultas.

διανοητικὴν, Latini *cogitatricem*, *& ratiocinatricem* appellant. Hæc vtique conceptas ſpecies & imagines ſub cenſum & iudicium reuocat, ac quæ qualeſque illæ ſint, iudicat, adeoq; ratiocinatur aliud ex alio eliciens, componit denique & diuidit. Omnes vero ratiocinandi notiones ab imaginibus & ſpectris rerum externarum, & quæ ſub ſenſum cadũt, proficiſci hoc argumento colligitur: quod quem natura cęcum, ſurdumque progenuit, is non poſſit Geometriam edoceri: neque qui odoratu deſtitutus eſt, aut guſtu, poſſit vllam de odoribus & ſaporibus cognitionem animo concipere, & qui non ſentit, nihil diſcere, vel intelligere poteſt. Hæc facultas, quæ de ſingulis ratiocinatur, contempla-

γνώμη. διάνοια. Memoratrix.

tur, conſultat, ac iudicat, Hippocrati γνώμη, hoc eſt, *mens*, Galeno διάνοια, id eſt, *ratio*, Philoſophis intelligentia nominatur. *Memoratrix* facultas, quæ Galeno μνημονευτικὴ appellatur, quod a prioribus eſt receptum, & elaboratum, ceu fidiſſima nutrix, conſeruat, retinet, ac veluti in horreũ condit, & quod firma contentione ſeruauit, in vſus tum expro-

Sedes principum facultatum.

mit, quum cæterę iam ceſſant. Ceterum principes facultates totius ſunt cerebri, in cuius toto corpore fuſę ſunt, ideoque ſuas actiones non certis ac diuerſis cerebri locis exercent, ſed in toto potius cerebro. Vnde palam fit, iuniores ab antiqua & veteri Philo-

Error iuniorum detectus.

ſophia, atque medicina prorſus defeciſſe qui imaginatricem facultatem priore cerebri parte, ratiocinatricem media, memoratricem poſteriore collocarunt: vel, vt ipſi loquuntur, imaginationem in anterioribus cerebri ventriculis, cogitationem in medio, memoriam in poſtremo ventriculo hærere putant. Hæc enim opinio ex Arabum factione *primum nata*, nullis rationibus ſtabilita, partim ficta pueriliter, partim effutita temere, ita demum iactationem habuit in populo. Siquidem non eſt neceſſe, principes illas, & interiores, vt alii vocant, facultates ſedibus & inſtrumentis diſiungere, quum vna eademque eſſentia contineantur, ſede vna firmentur, ſimilique vtantur inſtrumento corporeo, quanquam efficiendi ratio eſt diuerſa. Hinc eſt, quod Galenus nuſquam iſta domiciliorum diſtinctione vſus ſit, ſed ſimpliciter principes facultates ſe-

Liber de corde, non eſt Hippocratis.

dem in cerebro habere tradit, idque non ſolum de ſua, ſed & Hippocratis, atque Platonis ſententia. Vt inde perſpicuum fiat omnibus, librum de corde inſcriptum, non eſſe ad Hippocratem auctorem referendum. Nam in eo manifeſte docetur γνώμην, hoc eſt, *rationem in ſiniſtro cordis ventriculo habitare*. Verum ſunt etiam alia multa in hoc libello dogmata Hippocrate indigna, & a ratione plurimum abhorrentia. Vt hoc nomine nihil, aut parum illi libello fidendum ſit. Si itaque Hippocratis, Platonis, & Galeni rationibus iuniores non cedunt, audiant ſaltem vniuerſam Græcorum medicorũ familiam, qui omnes ad vnum iiſdem principiis informati, læſa memoria non modo occipiti, ſed toto capiti ac cerebro remedia adhibere præcipiunt.

De vitali facultate. Cap. IIII.

Vitalis facultas cur dicta.

Altera facultas, cuius vnius ſedes eſt in corde, vitalis, quod vitam in vniuerſum diffundat & deriuet corpus, dicitur. Nam ceteras omnes, quum adhuc rudes & incoatæ ſunt, perficit, eaſdemque quoad viuit animal tuetur, & ad agendum impellit. Id plane declarat ſyncope, in qua tantiſper dum vitalis facultas corporis partes nõ gubernat, reliquæ quoq; facultates omnes pariter intermiſſionẽ faciunt. Mox autẽ vt ea ex-

Vitalis facultatis neceſſitas.

citata reuixerit, ac ſeipſam collegerit, omnes illæ quaſi recreatæ recurrunt. Proinde tanta eſt vitalis facultatis neceſſitas, vt citra illius opem reliquæ ne minimum quidem efficiant. Hinc recte, vt comprehenſum eſt, vitalis nomen ei impoſitum eſt, quod præſtantiore magiſque ſalutari vitæ genere corpora illuſtret, vnaque reliquarum omnium perſeuerantiam, & firmitatem contineat. Eſt enim animantium vita, fa-

cultatum

A cultatum actionumque earundem conſeruatio, a corde cum influente calore profecta. Vitalis facultas a reliquis diuerſa.
Eſt aũt hæc facultas a reliquis, nempe animali & naturali, ſecus ac nonnulli arbitrãtur,
diuerſa. Ab animali, vtpote cuius motus omnis eſt ad arbitrium, qui orta defatigatione
ſenſim ingraueſcit, atque demum intermittit. Cordis aũt & arteriarum motus non eſt
in noſtra poteſtate, vt nobis parcat, ſed perennis, conſtans, & continuatus, nullius cauſ-
ſæ vi laceſſitus, & qui nunquam interrumpi poteſt. A naturali, quod hæc corporis nu-
tritioni duntaxat addicta ſit & mancipata, nec tam apertos motus expromere ſoleat.
Ab vtriſque vero eſſe diuerſam vitalem, vel hinc etiam fit manifeſtum, quod hæc læda-
tur aliis illæſis. Quippe quum quis peſtilenti febre male torquetur, affligiturque cordis
dolore, vomitione, animi defectione, quumque pulſus obſcurus & imbecillus depre-
B henditur, quis tum ambigere poteſt facultati in corde vitali, cuius hæc ſunt opera, ne-
gorii plurimum exhiberi, aliis quidem, aut nihil omnino, aut multo minus agitatis? Vt
enim alia morborum genera, aliis ſolent facultatibus malum quoddam inferre, ſic hoc
maxime peſtilens vitalem vim obſidet, oppugnat, atque demolitur. Vnde plane per-
ſpici poteſt, vitalem non modo cogitatione, &, vt dicere ſolent, ratione, ſed reipſa ab a-
liis facultatibus differre.

Naturalis facultatis genera. Cap. V.

NAturalis facultatis, vt multa ſunt opera, ita quoq; variæ differentiæ, primariæ qui- Generatrix facultas.
dem ac principes tres, generatrix, auctrix, & altrix, quas Ariſtoteles *lib. 2. de anima,*
C *cap. 4.* vegetatrices nominat. Generatrix, vel, *vt alii vocant,* procreatrix, eſt, *quæ ſubſtan-*
tiam commutat & conformat. Dum enim quæuis ſubſtantia in alteram commigrat, vt ſe- Generatrix duabus cõpletur partibus.
men in os, cartilaginem, aut neruum, ea propriæ eſſentiæ commutationem ſubeat ne-
ceſſe eſt: alioqui enim eadem ſubſtantia maneret: ſimul vero vt aptam & cõuenientem
ſuæ naturæ figuram accipiat, oportet. Quapropter erunt ſane procreatricis ſeu genera- Immutatrix.
tricis facultatis duæ partes, quib. illa abſolute cõpletur, nempe im̃utatrix, & formatrix.
Prior partis vniuſcuiuſq; ſubſtantiã qualẽ cernimus, ex ſemine, vel ex ſanguine ꝑduxit. Formatrix.
Poſterior illi compagem, formã, & ſitum propriis vſibus idoneum contulit. Generatri-
cis itaque proprium munus eſt, partes ſingulas, ipſumque adeo fœtum expromere. Au- Auctrix facultas.
ctrix facultas eſt, *quæ corpus quaquo verſum porrigit, ac profert.* Quoquo verſum autem por-
D rigitur, dum in longitudinis, latitudinis, & profunditatis dimenſiones dilatatur, & am-
pliatur. Auctricis itaque facultatis proprium munus eſt, in omnem partem proferre,
quæ iam nata ſunt, & integram formæ ſuæ abſolutionem obtinuerunt. Altrix facultas Altrix facultas.
Græcis θρεπτικὴ, & ὁμοιωτικὴ, id eſt, *aſſimilatrix* nominatur, eſt, *quæ adiectum alimentum in cor-*
poris ſubſtantiam conuertit, eique aſſimilat. Quum enim corporis noſtri ſubſtantia aſſiduo
fluore variis ex cauſſis cõtinenter diſſipetur, *vt lib. 1. de tuenda ſanitate, Galenus fuſius mon-*
ſtrauit, proprium certe altricis facultatis munus eſt, nonnihil ſubſtantiæ pro diſperdita
ſarcire, quod quidem vel par eſt ei, quod effluxit, vel eo vberius, vel parcius. Id quod ef-
ficit, vbi alimenta in corporis ſubſtantiam mutat & aſſimilat: vt palam ſit, altricem fa- Altrix facultas ab auctrice diuerſa.
cultatem ab auctrice non ſolum appellatione, ſed & actionibus, & editis operibus plu-
E rimum diſſidere. Auctrix enim facultas, non quemadmodum altrix, circa alimentum
verſatur, ſed circa corporis partes ſolidas. Has enim quoad ſinunt, in omnem partem
efferunt, atque dilatant, quibus diffuſis rum deinde altrix alimentum nititur appone-
re, affigere, & aſſimilare. Ceterum auxiliares vel miniſtræ altricis facultatis ſunt qua- Altricis miniſtræ.
tuor, attractrix, retentrix, alteratrix, ſeu concoctrix, & expultrix. *Attractrix* facultas, Attractrix facultas.
quæ Græcis ἑλκτικὴ dicitur, eſt, *quæ conuenientem particulæ ſuccum appetit, & attrahit.* Conue-
niens autem & familiaris cuique particulæ ſuccus eſt, qui maxime vt huic aſſimiletur,
adeoque vt inde alatur accomodus eſt. Hæc itaque facultas materiæ copiam, ex qua
quæuis particula nutritur, ſuppeditat, & alteratrici famulatur. Facultas vero iſta non ſo-
lum corporis partibus, ſed & ſtirpibus, ac nonnullis medicamentis ineſt. Stirpes enim
F congruentem e terra ſuccum, magnes ferrum, purgantia medicamenta vnum quem-
piam humorem, aliqua etiam infixos corporis aculeos ſubſtantiarum ſimilitudine illi-
ciunt, atque attrahunt. Vim enim ſimilitudo habet ad conciliandam amicitiam: a-
micitia ad ſocietatem conſuetudinemque ineundam. Igitur hæc ſimilium amicitia vna Attractionis cauſſa.
cauſſa eſt efficiẽs, vt non modo animantiũ particulæ, ſed & ſtirpes omnes quicquid fa-

miliare eſt, & ſalutare prolectent. Quicquid vero nocens, & aduerſum aſpernentur & A
reſpuant, & ab ipſo, tanquam a peſtiferis, niſi forte vtiliũ premantur inopia, abſtineant.

Retentrix facultas.

Retentrix facultas Græcis καθεκτικὴ vocata eſt, *quæ attractum ſuccum eo vſque retinet, donec alteratrix eum in naturam partis, quæ nutritur, mutauerit*. Hæc manifeſtiſſime iis partibus ineſſe apparet, quæ magnam obtinent cauitatem, vt eſt ventriculus, vterus, & veſica. Euidentiſſimum vero eſt, hanc alteratrici miniſtrare. *Alteratrix* facultas Græcis ἀλλοιωτικὴ, eſt, *quæ id, quod attractum, & aliquandiu retentum eſt, alterat, immutat, concoquit, & parti, quæ alitur, apponit & aſſimilat*. Expultrix facultas, Græcis ἐκκριτικὴ vocata, eſt, *quæ a concoctione inutilia & aliena ſegregat, & excremẽta ſingula ex corporis particulis pellit, ne ſi moram diutius in corpore trahant, putreſcant*. Hæc itidẽ, vt retẽtrix, alteratrici miniſtrat. Commemorata vero altricis facultatis genera vnicuique corporis particulæ ineſſe, tribus in libris de naturalibus facultatibus inſcriptis Galenus aduerſus Aſclepiadem, & Eraſiſtratum acerrime diſputans, copioſe demonſtrauit. Porro iam dictæ facultates fibrarum ope munus ſuum perficiunt. Quanquam enim concoctrix facultas nullum fibrarum genus, ſed innatum duntaxat nobis calorem ad concoctionem accommodat, tamen reliquæ tres munus ſuum per fibras exſequuntur, attractrix quidem rectis, expultrix tranſuerſis, retentrix obliquis. Vt enim in muſculis fibiæ nutu noſtro & arbitrio contractæ, & ad ſuam originem quaſi reductæ motum efficiunt: ita & naturalibus inſtrumentis accidit, rectis fibris ſolius naturæ inſtinctu cõtractis, breuioribuſque factis alimẽtũm attrahi: tranſuerſis autem adſtrictis, ſubditam capacitatem in anguſtiam adduci, & quicquid ea cõtinetur expelli, & detrudi. Quia vero obliquæ fibræ intentæ nec breuiorem, nec anguſtiorem partem reddũt, ſeruata quadam naturali æquabilitate & conſtantia, omnia plane continent, nihilque vel attrahunt, vel expellunt. Quibuſcunque igitur naturalibus inſtrumẽtis triplex huiuſmodi facultas acceſſit, triplex etiam fibrarum genus eſt conceſſum, vt ventriculo, & vtero. Quibus vero vnica data eſt, vt inteſtinis, ſimplex fibrarum genus obtigit.

Alteratrix. Expultrix. (B) Naturales facultates quæ habeat inſtrumenta. Fibræ triplices. (C)

DE ACTIONIBVS. SECTIO VII.

Quid actio & opus. CAP. I.

Actio quid. Motus duplex. Actiuus. Paſſiuus.

ACTIO functioue, quæ Græcis ἐνέργεια dicitur, *Galeno lib. 1. de natural. facultat. & libr. 1. Therapeut. Meth. cap. 6. atteſtante*, eſt motus actiuus ſiue efficiens, D
qui a facultate procedit. Vel *motus efficientis*. Vt hinc palam ſit, motum eſſe duplicem, nempe actiuum & paſſiuum. Actiuus eſt, *qui a ſe & propria natura excitur*. Paſſiuus, *qui ab alio quopiam, extrinſecus poſito, excitatur*. Verbi gratia. *volatio eſt actio animalis volatilis, & inceſſus animalis greſſilis, eo quod a natura propria horum animantium excitatur*. Quod autem ab alio ſic agitur, vt locum mutet, id vtique non agit, ſed patitur. Egit igitur, qui ex Pireo Sunium commeauit, quippe motus eſt actiue, hoc eſt, ex ſeipſo, & propria natura. Contra paſſus eſt, qui ex Pireo Sunium nauigauit, ſiquidem naue vectus eſt. Quum itaque neceſſe ſit omne id, quod agit, moueri, is certe motus, qui ab agente efficitur, actio erit. Opus autem, quod ἔργον Græci nominant, eſt E
id, quod iam per actionem factum & completum eſt, vt *ſanguis, caro, neruus*. Ceterum licet quidem actionum opus quoddam naturæ appelles, ceu concoctionem, diſtributionem, & ſanguificationem: non tamen contra licet opus actionem omnino voces. Siquidem caro naturæ opus eſt, non tamen eſt actio, patetque alterum eorum nominum bifariam dici, alterum non item. Nam opus interdum actionem, interdum etiam id, quod per actionem factum eſt, ſignificat. Actio vero duntaxat motum efficientem denotat.

Opus quid.

Actiones corporis eſſe tres. CAP. II.

Animalis actio. Vitalis.

CVm actio non ſit niſi motus actiuus a facultate procedens, conſtat tot eſſe corporis noſtri actiones, quot eiuſdem ſunt facultates. Sunt autem tres, *vt oſtenſum eſt*, F
corporis facultates, animalis, vitalis, & naturalis: igitur totidem quoque eiuſdem erunt actiones. Animalis itaq; actio eſt, *quæ ab animali facultate, interuenientibus neruis, & muſculis, veluti inſtrumentis, procedit, vt eſt ſenſus, motus voluntarius, ratio, & id genus alia*. Vitalis eſt, *quæ a vitalis facultate miniſterio arteriarum proficiſcitur, vt pulſus cordis & alia*. Naturalis eſt,

A *qua a naturali facultate ope venarum progreditur, vt concoctio.* Hæc Galeno *libr. 6. de tuen. va-* Naturalis.
le. cap. 2. alio nomine σωματικὴ, id eſt, *corporalis*, quod ſcilicet corpori animantis a natura in- Corporalis.
ſita ſit, appellatur. Nec eſt, cur aliquem turbet, quod Galenus *libr. 2. de motu muſculorum*, Obiectio
duas tantum corporis actiones recenſeat, animalem & naturalem, prçterita prorſus vi- diluitur.
tali. Nam illic ſub naturali vitalem complexus eſt, quod ex definitionibus earundem,
quas ibidem affert, omnibus fit notiſſimum. Animalem enim ita finit, eſt, quam, quum Animalis actionis
ſit, ſedare poteris, vbi velis, & quum non ſit, excitare. Hinc quum ex noſtro pendeat ar- finitio.
bitratu, non immerito alio nomine voluntaria appellatur. Contra naturalis illi eſt, quæ Naturalis.
non pendet a conſilio, aut arbitrio animantis, ſed ſponte & naturaliter fit. Qua vtique
finitione nõ ſolũ eas actiones, quas vulgus medicorũ naturales vocat, ſed & eas, quas vi-
B tales ptiuatim appellamus, comprehendit. Eſt namque hoc modo motus cordis & ar-
teriarum, quem pulſum nominamus, actio naturalis. Quippe hunc neque ſedare, neque
excitare, neque celeriorem, neque tardiorem, neque crebriorem, neque rariorem effi-
cere licebit. Hoc ſane nomine factum eſt, quod Galenus *libr. 1. de ſpirandi difficultate* ζωτι-
κὴν, id eſt, *vitalem actionem*, animali plane opponat, vt palam ſit omnibus, nihil referre, v-
trum tres, aut duas actiones corporis noſtræ eſſe fateamur, modo inſtar Galeni has de-
finiamus. Præſtat tamen in actionibus recenſendis facultatum numerum, quandoqui-
dem ab illis proficiſcantur, retinere.

Animalis actionis differentiæ. Cap. III.

FAcultas animalis in tres partitur, *vt ſuo expoſitum loco eſt*, ſpecies, ſenſificam, motri-
C cem, & principem, & quæuis illarum ſuas edit actiones. Senſifica enim quinq; actio- Senſificæ facultatis
nes edit, viſionem, auditionem, odoratum, guſtum, & tactum. Has quidem actiones actiones.
philoſophi ſenſus exteriores appellant. Viſio *autem eſt actio qua colores percipiuntur.* Audi- Senſus exteriores.
tio, *qua ſoni, & eorundem diſcrimina ſentiuntur.* Odoratus, *qua odores apprehenduntur.* Guſtus, Viſio.
per quem ſapores diſcernuntur. Tactus, *qua quidem qualitates tum primæ, tum ſecundæ, itemque* Auditio. Odoratus
aliæ, quæ non ſunt aliis ſenſibus propriæ, percipiuntur. De quibus omnibus cum copioſe Philo- Guſtus.
ſophi in libris, de anima tractent, non eſt, cur hic de illis longius agamus. Motrix facul- Tactus.
tas vnam obtinet actionem, quæ *Galeno lib. 2. de temper. cap. 3. & libro 3. de ſympto. cauſſis, cap.* Motricis facultatis
10. & lib. 12. Thera. meth. c. 7. teſte, πρακτικὴ, id eſt, *factrix*, vel, vt alii interpretantur, *actuoſa* pro- actio.
prie, quod ſcilicet omnium earum, quæ a cerebro prodeunt, efficaciſſima ſit, & ſola fe- πρακτικὴ.
D re actionis nomen mereatur, dicitur. Hæc autem per muſculos veluti inſtrumenta
editur & perficitur. Nec abre dictum eſt proprie, ſiquidem generatim practica actio
eſt, quæ cum motu locali fit. Qua ſane ratione attractio, retentio, diſtributio, & expul- Practica actio generatur.
ſio, quæ tamen naturales ſunt actiones, practicæ nominantur. Quippe hæ omnes non
ſine motu perficiuntur. Ceterum quum proprie vocata actio practica & voluntaria,
per muſculos obeatur, omnibus perſpicuum eſſe arbitror, reſpirationem non compo- Reſpiratio actio
ſitam eſſe actionem, ita ſane vt partim voluntaria, partim naturalis ſit, quod plerique voluntaria tantũ.
falſo ſunt opinati, ſed meram voluntariam. Siquidem per muſculos illi deſtinatos fit,
adeoque ex arbitrio noſtro pendet, quod Galenus *in libello de cauſſis reſpirationis & in 2.*
de motu muſculorum copioſe demonſtrauit. Ibidem enim hiſtoriam quandam refert de
E barbaro quodam ſeruo, qui reſpiratione retenta mortem ſibi conſciuit. Quod ſi non Actionũ
liceret vſquequaque reſpirationem cohibere, ne idcirco quidem aliquis negare poſſet, quæ motu volun-
quin ipſa pro arbitrio fieret. Apparet enim earum actionum, quæ motu voluntario fi- tario fiũt
unt, alias quidem omnino liberas eſſe, alias vero affectibus corporis ſubditas eſſe, & ſer duplex
uire. *Priores* vtique perpetuo abſque impedimento a nobis, quoties, & quantum volu- differẽtia.
mus, nulla ad eas nos vrgente neceſſitate fiunt. *Poſteriores* vero nõ perpetuo, ſed in tem-
pore quodam, & cum menſura, a quibuſdam corporis affectibus laceſſitæ, fiunt. Nam
ire ad aliquem, & alloqui, & capere aliquid, & recipere, abſolute liberæ ſunt. Egerere
vero, & mingere, corporis affectuum ſunt remedia, ideo non perpetuo libere, ſed vr-
gentibus affectibus fiunt, Sic tacere nobis quidem liberum eſt. Sunt enim qui integrum
F annum, & eo amplius, quemadmodum Pythagorici, tacuerunt. Egeſtionem vero vel Pythagorica.
vrinam retinere, non modo annis aliquot, ſed ne menſibus quidem, imo nec diebus
paucis quiſquam potuit, ſed affectibus vrgentibus tum egerere, tum mingere cogitur.
Adeo n. ii vrgent, ac ſępenumero angũt multitudine grauãtes, vel acrimonia mordẽtes

vt quidam ne locum quidem conſuetum adire valuerint. Quare quanquam liberę ſunt A
& voluntarię actiones vrinæ & egeſtionum retentio, non tamen prorſus & abſolute, ſed
corporis affectibus ſeruiunt ac ſubditæ ſunt. Similis profecto iam dictis eſt reſpirationis
actio, imo iis multo magis vrget, ac celeriorem neceſſitatem habet. Siquidem ne quis
moriatur ac ſuffocetur, periculum eſt, niſi aſſidue reſpiret. Nihil igitur mirum, ſi peni-
tus retinere reſpirationem arduum & difficile ſit, neque enim omnes ad moriendum
Principis facultatis actiones. ſint procliues, etiamſi infinitis conflictantur malis. Eſt tamen nihilominus ipſa anima-
lis ac voluntaria, vt *dictum eſt*, actio. Principis facultatis actiones triplices eſſe conſtat, i-
Imaginatio. maginationem, ratiocinationem, & memoriam. Imaginatio eſt, *per quam imagines ab ex-*
Ratiocinatio. *terioribus ſenſibus oblatæ apprehenduntur.* Ratiocinatio, *qua concepta imagines ſub cenſum & iu-*
dicium reuocantur, ac qua qualeſque illæ ſint iudicantur. Memoria eſt, qua id, *quod a prioribus a-* B
Memoria. *ctionibus elaboratum atque receptum eſt, conſeruatur & retinetur.* De quibus omnibus cum co-
pioſe pertractent Philoſophi, non eſt cur hic de illis longius diſſeramus.

Vitalis actionis differentia. CAP. IV.

A Vitali facultate, quæ etiam *iraſcibilis & animoſa* dicitur, multæ proficiſcuntur actio-
nes, nempe arteriarum & cordis pulſus, de *qua ſuo diffuſe tractabimus loco*, motus cor-
Pulſus cordis. dis, cuiuſmodi ſunt *lætitia, triſtitia, ſpes, deſperatio, confidentia, metus, amor, odium, miſericordia,*
Motus cordis. *inuidētia, ira, iracundia, excandeſcentia, furor, verecūdia, pudor, cūctatio, præcipitatio, humanitas,*
Lætitia. *& moroſitas.* Lætitia vero, *motus eſt, quo cor præſente fruitur bono.* Proinde eius veluti quædā
Triſtitia. dilatatio eſt, qua præſens obiectum amplectitur. Triſtitia *motus plane contrarius eſt, quo cor*
Spes. *quaſi percuſſum conſtringitur, premitur, angitur, tremit, & langueſcit.* Spes eſt motus, *quo cor fu-* C
turum bonum appetit, ſeque ad illud accipiendum veluti aperit ac præparat. Et perſimilis prope-
modum hęc motui lætitię eſt, propterea quod futuri boni cogitatione ita mouetur cor,
Deſperatio. ac ſi præſens fere iam bono aliquo frueretur. Deſperatio *eſt motus, quo cor de futuro bono*
Confidētia. *ac ſalute prorſus deſperat, ſeque ad ea accipienda veluti auertit.* Confidentia, *eſt motus, quo cor vel-*
Metus. *uti futurum bonū exſpectat, vel futuri boni exſpectatione aliquid audet.* Metus *eſt motus, quo cor,*
veluti futurum malum fugiens conſtringitur. Eſtque ſimilis triſtitiæ, futuri enim mali cogi-
Amor. tatione mouetur cor perinde, vt præſenti aliquo malo. Amor *eſt motus, quo cor appetit ali-*
Odium. *quod ſeu vere bonum, ſeu quod videtur bonum, idque vt eo potiatur, quaſi attrahere geſtit.* Odium
Miſericordia contra *motus eſt, quo cor aliquod tanquam malum auerſatur, idque depellere geſtit.* Miſericor- D
Inuidentia. dia *eſt motus cordis ex miſeria alicuius iniuſte laborantis ortus.* Inuidentia contra *motus propter*
Ira. *res ſecundas alterius concitatus.* Ira *eſt motus iniuria, vel indignatione aliqua concitatus, quo cor*
offenſionem aliquam auerſatur, eiuſque auctorem pœna afficere conatur. Incaleſcit autem cor in
eo motu, & incendit ſpiritus, qui ſanguinem etiam inflammant, vt rectiſſime Galenus
lib. 2. de tuenda ſani. cap. 11. ex Platonis in Cratylo, & Ariſtotel. lib. 1. de anima ſententia, iram eſſe
caloris feruorem in corde dixerit. Diſtat ab iracundia, vt quæ vitium ſit hominis ira-
Iracūdia. cundi, id eſt, eius, qui parua, vel nulla cauſſa iraſcitur. Iracundiam tamen Latini ſæpe
Excandeſcentia. pro ira vſurpant, iram contra nunquam pro iracundia. Excandeſcentia eſt *ira naſcens, &*
Furor. *ſine modo exſiſtens.* Hæc ſi acrius exardet, furor appellatur. Verecundia *eſt motus, quo*
Verecundia. *dedecus & turpitudo fugitur, lauſque conſequitur.* Pudor *eſt motus, quo conſcius ſibi ipſi propter* E
Pudor. *admiſſam turpitudinem iraſcitur.* Cunctatio *eſt motus, quo quis magna deliberatione aliquid ag-*
Cūctatio. *greditur.* Præcipitatio *contra motus eſt, quo quis omnia inconſulte, & temere, citraque deliberatio-*
Pręcipitatio. *nem aggreditur.* Humanitas *motus eſt cordis, quo quis ſe erga alios facilem, lenem, & camem ex-*
Humanitas. *hibet.* Moroſitas *contra motus eſt, quo aliquis ſe difficilem præbet.* Poſſem longe plures vitalis
actionis differentias, earundemque deſcriptiones recenſere, ſed has exempli gra-
Moroſitas tia commemoraſſe ſufficiat, præſertim cum iis omnium philoſophorum libri referti
ſint.

Naturalis actionis differentia. CAP. V.

A Naturali facultate, quę etiam concupiſcibilis & appetitrix nominatur, vt oſtenſum
eſt, multæ prodeunt actiones, vt ſunt *generatio, immutatio, formatio, auctio, nutritio, al-* F
Generatio. *teratione, appetentia, attractio, retentio, concoctio, diſtributio, & excretio.* Generatio ſiue pro-
creatio, actio eſt, *qua ad nouam ſubſtantiam perducit.* Quapropter ſimplex actio naturæ
Immutatio. non eſt, ſed ex immutatione, formationeq; compoſita. Vt enim os fiat, item neruus, ve-
na & reliquarum quælibet, alteratam eſſe oportet, vnde animal fit, ſubſtantiam. Vt ve-
ro con-

A ro congruentem figuram & poſituram, & caua quædam, & vel enata, vel adnata, aliaq; — Formatio
id genus habeat, effingi eam oportet, quæ alteratur, materiam. Auctio vero *ſolidarum a-* — Auctio.
nimalis partium argumentum, ampliatioque in longum, latum, & profundum eſt. Nutritio eſt *ad-* — Nutritio.
iectti alimenti in corporis ſubſtantiam conuerſio, & perfecta aſſimilatio. Vt nutritio ſit quædam
appoſitio, & aſſimilatio, ſed ſine ampliatione. Quippe vt aſſimilatio fiat, agglutinatio, ſi- — Agglutinatio.
ue adhærentia, quam Græci πρόσφυσιν vocant, præcedat oportet: ſicut etiam vt illa fiat, — Appoſitio
appoſitio, quæ Græcis πρόσθεσις nominatur. Poſtquam enim ſuccus is, qui omnem ani-
mantis particulam nutriturus eſt, a vaſis excidit, in totam eam primũ diſpergitur, mox
adiungitur, deinde agglutinatur, demum aſſimilatur. Appetentia *Galeno libr. 1. de ſym-* — Appetentia.
ptom. cauſſis, cap. 7. atteſtante, non eſt *niſi impletionis deſiderium, eſtque duplex, animalis nimi-*
B *rum & naturalis.* Animalis eſt, *qua animal excitatum, ad quærendum ſibi & capiendum cibum* — Animalis.
impellitur. Atque hæc profecto recte animalis appellatur, quod ſcilicet ex arbitrio ani-
malis pendeat tota. Id quod abunde comprobarunt, qui inedia ſibi mortem conſciue-
runt. Naturalis appetentia *animalem præcedit, & eſt, qua tum ſtirpes, tum animalia poſtquam* — Naturalis.
vacuata ſunt, vt rurſus impleantur, id quod illis familiare eſt, appetunt. Et recte quidem natu-
ralis nominatur, eſt enim voluntatis expers, & naturaliter fit. Appetentiam hinc natu- — Attractio.
ralem ſtatim attractio excipit, *qua id, quod illis congruit ac familiare eſt, attrahunt.* Quod ve- — Retentio.
ro ad animantia pertinet, *poſtquam* appetentia ventriculi attractionem incitauit, quæ ſi-
bi adduxit, ſinu ſuo complexuque recipit, eaque retinendi facultate, & obliquarum fi-
brarum miniſterio includit, complectitur, retinet, & arcet ſupra ſubterque, & omni ex
C parte adeo compreſſe, vt iis circumiici, & prorſus adhęreſcere videatur, nec inane quic-
quam relinquat. Alioqui cibus in tanta capacitate huc illuc fluitans, neque lateribus
ventriculi coarctatus, haud quaquam plene concoqueretur. Hic itaque ratione acce-
pta cohibet, nec ante legitimum naturæque præſcriptum tempus effluere quicquam
patitur, niſi quum aut magnę copiæ pondere, aut qualitatis mordentis acrimonia laceſ-
ſitur. Vt in duabus plane rebus retentricis facultatis proba conſiſtit actio. Vna, vt nul-
lum inter ventriculum & cibos vacuum relinquatur ſpatium. Altera, vt comprehenſio-
nis tempus, concoctionis tempori æquetur. Vt legitimum comprehenſionis ventricu-
li tempus, non ſit niſi id, in quo plenam perfectamq; concoctionem abſoluit. Non au- — Concoctio.
D tem quæuis vel leuiſſima cibi alimentiue mutatio, qua id aut exteritur, aut mollitur, aut
odore, ſaporeue mutatur, ſed ea duntaxat, quæ a natiuo calore fit in alimento perfecta
ſubſtantiæ conuerſio *concoctio* dicitur. Hinc rectiſſime Galenus in *libro de ſymptomatum*
differentiis definit concoctionem, *eſſe in peculiarem & propriam familiaremue eius, quod alitur,* — Triplex
qualitatem conuerſionem. Quocirca eo duntaxat loci hæc fit, vbi alimentum diu multum- — cõcoctio.
que hæret, & facultas illa retentrix valida eſt, ſimulque concoquendi facultas copioſo
abundat calore. Hoc autem tribus tãtummodo locis conceſſum eſt, e quibus etiam tri-
plex exſiſtit concoctio, quarum prima in ventriculo, ſecunda in iecore, tertia in ſingu-
lis partibus fit. Sua vero cuiuſque antecedit præparatio, ſuaque ſequitur abſolutio;
ſuum cuiuſque alimentum tanquam ſubiecta materia, ſuus genitus humor, ſuumque
excrementum. Prima omnium eſt χύλωσις, quæ in ventriculo perficitur, mutaturque
E multiplex & varium alimentum in quippiam vnius ſubſtantiæ, quod candidum qui- — Prima cõcoctio vẽtriculi.
dem eſt, & cremori ptiſſanæ perſimile. Alimentum autem omne mutat & conficit ven-
triculus, nullis quidem fibrarum adminiculis, ſed tum proprio ingenitoque calore &
ſpiritu, tum eo, quem vt lebeti magno circumiectus ignis, ita & proximæ partes illi infe-
runt, iecur, lien, cor, ſeptum tranſuerſum, & omentum, quod illius calorem reflectit, & — Cauſſa efficiens cõcoctionis vẽtriculi.
continet. Ceterum propria ventriculi ſubſtantia, & inſita reconditaque quædam pro-
prietas concoctionis illius abſolutionem perficit. Sic Struthiocamelus ferrum conco-
quit & exterit, quod non poteſt leo calidiſſimus. Sic fruges aridas & prædutas minutæ aues
conficiunt, crudumque quippiam mutant, quod vix audeat homo attingere. Ita cotur-
nix veratrum coquit & mitigat nobis prorſus inimicũ, inuictum, indomitũ, & quod omnẽ
F corporis noſtri vim, omnes conatus reſpuit, & aſpernatur. Porro alimẽti tamen, quod vẽtri-
culus ſubigit ac mutat, pręparatio quædam in ore prægreſſa eſt, qua non atteritur modo — Alimenti præparatio in ore.
& mollitur cibus, ſed & leuem ſubit conuerſionem. Quippe qui ante durior & ſolidior e-
rat, dentib. in ore cõſtructis manſus extenuat', & mollior reddit', nec leuẽ inibi mutatio-

Primæ cõcoctionis humor. Ventriculus cremoris benignitate fruitur. Totus vẽtriculus ſanguine nutritur.

nem accipit, admiſcetque ſibi quodam modo animalis qualitates, vt priſtinam ſpeciem & naturam vix retineat. Hunc autem tandem ventriculi facultas concoctrix mutat, conficit, & plenius concoquit, atque ex eo humorem procreat, qui proprio nomine Græcis χυλὸς, Latinis *cremor* nominatur. Quod vero in hoc cremore longe optimum & familiare habetur, id *Galeno libro 3. natural. facult. teſte*, halitus ſpecie ad ſe rapit, inque ſuas tunicas ſugendo recondit, eis etiam adiungit & agglutinat, atq; ex eo demum fructum voluptatemque capit, & quodam modo ſaturatur, non tamen proprie nutritur. Neque enim paſtio illa, quam ex cremore capeſſit, vera eſt nutritio, ſed ex qualitatis cognatione, & conuenientia oblectatio quædam, & ſatietas nutritionis æmula, quod ſcilicet ventriculo non aſſimiletur. Hinc eſt, quod Galenus religioſe vitet, ne dicat ventriculum ſibi aſſimilare chylum, ſed tantum reponere, & adiungere. Neque eſt, cur quiſpiam B
miretur appoſitionem, & adhærentiam fieri, quam non conſequatur aſſimilatio. Quippe idipſum fit etiam in vitiligine, in qua certe adhærentia nutrimenti facta cernitur, non tamen aſſimilatio. Quapropter id, quod apponitur & agglutinatur, *Galeno etiam loco iam citato teſte*, veluti nutrimentum eſt, non proprie nutrimentum. Ita ex chylo ventriculus nutritur quidem, at improprie, quia non aſſimilatur illi. Atqui inſtabit quiſpiam, & nobis ex *3. de naturalibus facultatibus libro*, locum obiicier, in quo Galenus diſerte dicat, *in tertia temporis portione ventriculum iam nutriri, iis quæ affixerat, plane ſibi aſſimilatis*. Cui viciſſim reſpondemus, veriſſima eſſe hęc Galeni verba, non tamẽ ad chylum eſſe referenda, vtpote qui non aſſimilari poſſit, quandoquidem non ſit proprie, vt diximus, loquendo nutrimentum, ſed ad id, quod ex oblato cibo ad ſe venæ ad ventriculum per- C
tinentes traxerunt. Quippe id iam in ſanguinem commutatum iis temporum vicibus apponitur, affigitur, & aſſimilatur, non chylus ipſe. Nam cremor ille vacua tunicæ ventriculi ſpatia referciens, in vaporem fuſus & extenuatus ad extremum vaneſcit. Quapropter famem ſiue appetentiam duntaxat animalem compeſcit. Quippe hæc a penuriæ ſenſu fit, quum venæ ex ipſo ventriculo veluti emulgentes ſugenteſq; trahunt. Ventriculus vero huiuſmodi ſuctionem non ferens, ſed tanquam diuulſus, huius moleſtiæ remedium, cibum exquirit. Cibo autem oblato venæ ad ipſum conuertuntur, & ex eo, non ex ventriculo alimentum trahunt. Hoc vbi in ſanguinem commutatum, appoſitum, affixum, & aſſimilatum fuerit, naturalem appetentiam ſedat. Quippe hanc vna duntaxat ſanguinis ſubſtantia per ventriculi corpus & molem effuſa ſanare poteſt, dum D

Ingeſtus cibus famem dũtaxat animalem ſedat.

Primæ cõcoctionis excremẽtum. Stercus.

in eius naturam conuertitur. Animalem autem non modo ſanguis, ſed & cremor is in ventriculum demiſſus, compeſcit atque ſaturat. Vt igitur vtraque ventriculi tunica, interior nimirum & exterior ex qualitatis chyli, cognatione & conuenientia oblectationem quandam & ſatietatem nutritionis æmulam capeſſit, nec vere nutritur: ita ex ſanguine, qui in venis eſt, quæ ad ventriculum pertinent, vere nutriuntur. Atque hinc eſt, quod Galenus *libr. 4. de vſu partium, cap. 19.* diſerte ſcribat, *has venas a natura ad perfectam nutritionem ventriculi eſſe procreatas*. Quaſi dicat, eam nutritionem, quæ ex chylo fit, quod is ventriculo non aſſimiletur, non eſſe perfectam. Neque eſt neceſſe, vt is chylus in iecore primum in ſanguinem conuertatur, quandoquidem, *vt Galenus libr. 4. de vſu par. corp. humani*, auctor eſt, venis, quæ ad ventriculum & inteſtina pertinent, virtus quæ- E
dam ſanguifica ineſt, qua chylum in ſanguinem, priuſquam ille ad iecur perueniat, permutare ſolent. Præterea, aſſertionem noſtram eſſe veram, nempe ex ſanguine proprie nutriri ventriculũ, hinc fit manifeſtiſſimum, q dũ fœtus vtero continetur, totus ventriculus puro & ſyncero ſanguine alitur, nullo nimirum tum in eius ventriculo exſiſtente chylo. Quia igitur nunc cumulatis atque perfectius is ali poſtular, optima ratione ſimiliter ex ſanguine nutrietur, & incrementum ſuum capeſſet. Porro vt huius concoctionis excrementum eſt, quod Græcis ἀποπάτημα, Latinis ſtercus vocatur. Hoc excrementum in ventriculo vtili ſubſtantiæ conſuſum erat, ſed ventriculum egrediens, poſteaq ſuperioribus gracilibuſue inteſtinis vniuerſus cremor ſyncerus ac purus in iecur rapi- F
tur. Reliqua craſſior, impurior, & fæcis æmula materia, in colum inteſtinum, mox in rectũ irruit, illicq; donec expellat', hæret. Secũda cõcoctio in iecore perficitur, & priuatim Græcis αἱμάτωσις appellatur. Hac n. cremor e vẽtriculo hauſtus, propria iecoris vi, quę in eius potiſſimum ſubſtantia inſidet, in verã ſanguinis ſpeciẽ conuertitur, quam a cremo-

Secunda concoctio iecoris.

re

A re non modo colore, ſed etiam vniuerſa ſubſtantia plane diuerſam eſſe conſtat. Hic ſa-
ne adumbrationem quandam in venis meſenterii accepit. Præparant enim hæ cremo-
rem iecori, conſeruntque quaſi rudimentum ſanguinis, quale in eis per diſſectiones
deprehendi ſolet, idcirco ſane quod a iecore initium ducunt, cuius proinde naturam
referunt & æmulantur. Vires enim habent venæ non ſolum continendi, diſtribuendiq;
ſanguinis, ſed etiam concoquendi, haſque a iecore originis ſuæ principio & quaſi fonte,
quemadmodum a ventriculo inteſtina mutuantur. Nam cibus in ipſo etiam per inte-
ſtina tranſitu elaborationem etiamnum & abſolutionem completam adipiſcitur, quod
iners & otioſa nunquam eſſe poſſit, quæ in eis eſt commutandi facultas. Ceterum cre-
morem ope venarum meſenterii præparatum, & rudi quadam ſanguinis forma adum-
B bratum iecur accipit, & vera & expreſſa ſanguinis ſpecie ornat, & perficit. Vt alterius
concoctionis vtilis humor non ſit, niſi ſanguis, aut, ſi vniuerſa complecti velis, humor o-
mnis, qui Græcis χυμὸς nominatur. Quo quidem nomine non modo purus ſyncerusque
ſanguis, ſed illi etiam, qui cum ſanguine gignuntur naturales, & nutritioni accommo-
dati, humores notantur, atque deſignantur. Excrementum autem eius aliud eſt, quale
quod florem in vino appellant; e tenuiſſima enim cremoris portione aſſa & torrida na-
tum, quaſi flammeam acrimoniam aſſumit, quocirca excrementum vere eſt, omnino
præter naturam, nec alendo corpori accommodatum, & flaua bilis nominatur, atque in
veſiculam, quæ iecori ſubeſt, reconditur, ac in priorem tenuium inteſtinorum partem,
ſiue duodenum, *vt ſuo loco fuſius monſtratum eſt*, excernitur. Quanquam igitur mordax
C eſt & acris hic humor, veſiculæ tamen proprioque receptaculo triſtis non eſt, aut infe-
ſtus, ſed mutua cognatione iucundus & amicus, ex quo illa voluptatem, & iucunditatis
ſenſum percipit. Eo autem haudquaquam alitur, quod vſquequaque amarus ſit, nullo
benigno ſucco perfuſus, ſed ſanguine, quem ſuſcipit per venam ipſius ceruici inſertam.
Alterum eſt, quale quod fæcem in vino nominant, ex craſſa terrenaque cremoris por-
tione factum, quod naturæ concoctionem ſubterfugit, neque iecoris vi mutari potuit.
Hoc a liene inſita facultate, qua ſibi gratus eſt, & ſuauis, attrahitur, & ſubinde in ventri-
culum euomitur, a quo exiens vna cum ſicciori alimenti excremento per omnia inte-
ſtina permeat. Poſtquam enim in illius venis & arteriis, quæ illic multæ ſunt, & ingen-
tes, elaboratus fuerit, non vniuerſus, neque craſſior illius portio, ſed tenuior duntaxat
D lienis fit alimentum, & in eius carnem ſenſim illabitur. *Tertium* excrementum, quod e
iecore, venis, & arteriis profunditur, eiuſmodi plane eſt, quale in lacte concreto ſerum.
Hoc renes a ſanguine trahentes, & ad ſe rapientes, ad veſicam tranſmittunt, vrinaque
nuncupatur. Hæc autem veſicam non alit, ſed ſanguis, qui per peculiares venas vtrinq;
in illius ceruicem inſertus influit. *Tertia* concoctio in ſingulis partibus fit, qua appoſitus
adiectuſq; ſanguis iam a priore natura deficiens, in idoneam alendæ partis ſubſtantiam
conuertitur. Hæc rudimentum quoddam & primordium capit in venis exilibus, in qui-
bus ſanguis a partis natura & calore mutatur. Eius autem abſolutio eſt perfecta aſſimila-
tio, atque nutritio, omnium concoctionum finis. Huius vtilis ſuccus eſt vniuerſum eo-
rum humorum genus, qui ſecundarii appellantur, *de quibus ſupra diffuſe egimus*. Eorum
E vero excrementorum, quæ in ſingulis animalis naſcuntur partibus, ex ipſo vnde alun-
tur ſucco, aliud quidē ceu ſemicoctæ quæpiam reliquiæ, quæ aſſimilari nutriendæ par-
ti nequiuerunt: aliud, quod tranſmittendi alimenti vehiculum fuit. Tenuiſſimum au-
tem huius generis excrementum facile ſane eiicitur, partim in ſpeciem vaporis ab inſi-
to calore ſolutum, partim violento motu confertim erumpente. Nominant vero,
quod ita excernitur, *ſudorem*. Alterum vero, quod vulgo eſt incognitum, vt quod
conſpectum præ tenuitate effugit, a Græcis ἄδηλος αἰσθήσει διαπνοὴ, Latinis *inſenſilis ſenſumue
latens tranſpiratio*. Ab hoc excremento, iis ſordibus, quæ extrinſecus cuti adhæreſcunt, o-
rigo eſt. Atque ex iis, quæ iam diximus, qua ratione in ſingulis concoctionibus, tum diſ-
tributio, tum excretio fiat, palam fit omnibus, nec vt de ſingulis verba faciamus eſt ne-
F ceſſe. Vnum tamen adiiciendum prioribus erit, nempe attractionem, retentionem, diſ-
tributionem, & excretionem, quum non ſine loci mutatione fiant, practicas quoque
dici, vt ſupra etiam eſt monſtratum, actiones.

Venæ meſenterii præparant iecori cremorem.
Venæ cōcoquendi ac ſanguificandi facultatem obtinent.
Inteſtina cibum cōcoquunt.
Secundæ cōcoctionis humor.
χυμὸς.
Secundæ cōcoctionis excrementa.
Primum.
Veſicula bilis alitur ſanguine.
Alterum.
Lien quomodo alatur.
Tertium.
Tertia cōcoctio in ſingulis partibus.
Præparatio tertiæ cōcoctionis.
Tertiæ cōcoctionis humores.
Excrementa.
Sudor.
Inſenſilis tranſpiratio.
Naturalium actionum e numero quæ practicæ dicantur.

Actiones corporis a medico cur conſiderandæ. CAP. VI.

DVabus potiſſimum de cauſſis actiones corporis a Medico accurata opera ſunt cōſi-

Ex actionibus corporis conſtitutio dignoſcitur.

ſiderandæ. Vna, quod ex illis, quæ, qualiſque corporis ſit conſtitutio prompte, cognoſci A
poſſit. Eam enim conſtitutionem, quæ intra ſanitatis limites conſiſtit, illæſæ & incul-
patæ actiones ſequuntur. Morboſam vero vitioſæ, & culpabiles. Altera, quod ex a-
ctionibus læſis laborans pars dignoſcatur. Siquidem nulla actio læditur, *Galeno etiam lib.*

Actio læſa laborantem partem prodit.

1. de laboran. locis, cap. 2. teſte, niſi pars, quæ ipſam efficit, laboret. Id quod tamen non de o-
mnibus actionibus, ſed de naturalibus duntaxat intelligendum erit. Nam naturales a-
ctiones, perinde atque facultates, a quibus illæ prodeunt, omnibus corporis partibus
ſunt inſitæ & cognatæ, vt Magneti lapidi vis trahendi ferrum, vt nihil mirum ſit actioni-

Num actio nulla lædatur, niſi pars quæ ipſam efficit laboret.

bus iis læſis, partes quoque, quibus illæ inſunt, neceſſario lædi. Quapropter non eſt ſim-
pliciter concedendum, nullam actionem lædi poſſe, niſi etiam pars, quę ipſam efficit, la-
boret: ſed prius de actionibus, ac earundem inſtrumentis diſtinguendum erit. Quippe B
ſi hæc verba ad animales actiones transferas, nihil iis magis abſurdum dici poſſet. Cum
enim illæ ipſæ partibus non ſint inſitæ, ſed aliunde, nimirum a cerebro, vbi animæ ſedes
eſt, in eas deriuentur, ſæpenumero certe impediuntur, etiamſi nulla in partibus, quarũ
actiones ſunt, noxa exſiſtit. Non leuis itaque inter naturalia & animalia inſtrumenta

Differentia inter naturalia & animalia inſtrumenta.

vocata differentia eſt, quam luculenter admodum lib. 1. *de laborantibus locis cap. vlt.* iis do-
cuit verbis: *Plurimum differunt*, inquit, *naturalia ab animalibus inſtrumentis. Siquidem natura-
libus connata actionis vis eſt, animalibus vero inſtrumentis a principio, veluti lumen a ſole, ipſa de-
fluit. Quapropter accidit, vt ipſis interdum haudquaquam læſis, nihilominus eorum pereat actio. Id
quod naturalibus inſtrumẽtis accidere non ſolet: quoties enim horum actio læditur, ſemper ipſa prius
laborant.* Hæc ille. Quid multa? quum animalia inſtrumenta cognatum ſenſus & motus C
principium non habeant, ſed iis aliunde velut lumen a ſole ſuppeditetur, nihil mirum ſi
ſolis partibus, quæ & ſentiendi & mouendi vim obtinent, accidat, vt ipſis interdũ haud-
quaquam laborantibus ac læſis, eorum nihilominus pereat actio. Contra vero in natu-
ralibus eueniat, vt quoties horum actio læditur, ſemper ipſa priora laborent. Innatam
namque & inſitam, qua actiones ſuas perficiunt, omnia facultatem habent.

DE SPIRITIBVS. SECT. VIII.

Quid ſpiritus. Cap. I.

CVM de humanis ſpiritibus hoc loco diſſerendum ſit, initio, vt implicatam huius
nominis rationem expediamus, neceſſe eſt. Spiritus autem propria ſignificatio
omnibus in linguis ventus eſt. Cum vero ventus præpotens ſit, mirabiliaque ef- D
ficiat, & oculorum noſtrorum obtutum effugiat, affinitate quadam & ſimilitudine fa-
ctum eſt, vt ſpiritus nomen ad rem omnem, quæ ſub aſpectum non cadit, tranſiret, ſiue
corporea ea ſit, ſiue incorporea. Hinc fit, vt quæ in nobis ineſt ſubſtantia auræ tenui

Spiritus quid.

perſimilis, ſpiritus appellationem ſubeat. Non eſt igitur ſpiritus niſi pertenuis, vapo-
roſa, aerea, aut ſi mauis ætherea ſubſtantia, per quam facultas a partibus principatum
in corpore obtinentibus in reliquas corporis partes defertur, vt proprias actiones ede-
re poſſint. Vt hinc etiam palam fiat, ſpiritum eſſe facultatum veluti vinculum, primum-
que obeundæ actionis inſtrumentum. Eſt autem a corpore & humoribus quippiam

Impetum faciens.

diuerſum, quod Hippocrates *6. Epidem. 8. ſectione, aphor. 8.* impetum faciens nuncupa-
uit, non a ſubſtantiæ tenuitate, ſed quod eius, vt venti, vis & incurſio magna ſit, & vn- E
diquaque momento temporis corpus facile penetret. Qua igitur ratione iſtos ciet
impetus, intelligitur affinitatem habere cum corpore: qua autem videri non poteſt,
ad incorpoream ſubſtantiam accedit, ex quo fit, vt amborum medius ſit, & vtriuſque
particeps. Quod ſi vero quiſpiam ſpiritus ſubſtantiam & ſtatum nondum plene aſ-
ſequitur, is corporis noſtri ſtructuram contemplatus arterias adeat, inque cordis ſinus
& in cerebri ventriculos introſpiciat, quos dum inanes ac nullius prope humoris parti-
cipes, videbit, neque tamen fruſtra ac temere tantos a natura conditos, mox, opinor,

Spiritus eſt ſubſtãtia aerea.

cogitatione apprehendet prætenuem auram, eos, tum impleuiſſe, dum in viuis fuit ani-
mal, quæ tamen eo animam agente leuiſſima quum eſſet, ſine ſenſu euanuit. Eſſe autem
ſpiritum ſubſtantiam aeream, hinc maxime liquet, quod huius fouendi gratia inſpira- F
tione aerem introducimus, qui non modo corpori refrigerationem (hæc enim ſatis
poſſet aliunde comparari) ſed pabulum quoque miniſtrat. Corporis autem denſa mo-
les eiuſmodi ſubſidio haudquaquam indiget, vt quæ craſſiore recreatur alimento, o-
mnium elementorum permiſtione concreto. Quapropter neceſſum eſt, aerem hauriri
& at-

A & attrahi, vt finitimæ in nobis ſui generis ſubſtantiæ, nempe ſpiritui, iungatur, eique ve-
lut in paſtum cedat. Quod confirmat Hippocrates, qui in libello de Alimento ita ſcri-
ptũ reliquit: ἀρχὴ τροφῆς πνεύματος, ῥῖνες, στόμα, βρόγχος, πνεύμων καὶ ἄλλη διαπνοή: id eſt, *Principium a-
limenti ſpiritus, nares, os, aſpera arteria, pulmo & reliqua perſpiratio.* Minime itaque abſurdum
eſt dicere, *vt Argenterius cenſet*, ſpiritum ſeu ſpirituoſam ſubſtantiam ex aere inſpirato
ali & nutriri. Quanquam enim verum eſt, nihil nutriri proprie loquendo, niſi quod ſo-
lidum ſit ac viuit: tamen καταχρηστικῶς & improprie ſæpe etiam ea, quæ non viuunt, nec ſo-
lida ſunt, ali dicuntur a rebus, a quibus conſeruantur & recreantur. Et vt alia omnia o-
mittamus, habemus Hippocratem eius loquendi rationis auctorem, maximæ auctori-
tatis virum, qui aerem, vt dictum eſt, ſpiritus eſſe alimentum memoriæ prodidit, & di-
B ſertis verbis in iam citata ſententia affirmauit.

Spiritus ex aere nutritur.

Quot ſint ſpiritus. Cap. II.

DE ſpirituum numero inter medicos non cõuenit. Sunt enim, *qui triplices*, & hi qui-
dem numero ſuperiores: ſunt etiam, qui *duplicem tantum eſſe* affirmant: eſt quoque
Argenterius, qui *vnum duntaxat eſſe* contendit. Sed ſi quis ad ea, quæ præcedenti Capite
diximus, diligenter reſpexerit, promte ſe ex iſta ſentẽtiarum varietate explicabit. Nam
de Galeni ſententia, duo ſunt primarii ſpiritus, *inſitus & influens*. Inſitus eſt, quem mul-
tis in locis ſua lingua σύμφυτον nominat. De quo in eo, quod præceſſit capite, abunde di-
ctum eſt. *Influens*, qui a principiis, corde nimirum & cerebro, prodit, & in vitalem & ani-
C malem, naturali, qui illi ſua lingua φυσικὸς appellatur, in dubio relicto, ab aliis prorſus ex-
cluſo, digeritur. Nam *lib. 12. Thera. method. cap. 5.* in eum ſcribit modum: *Quod ſi naturalis
quoque aliquis ſpiritus eſt, vtique is quoque in iecore & venis continebitur.* Nihil aũt mirum, Ga-
lenum de φυσικῷ, hoc eſt, naturali ſpiritu, dubitaſſe. Nam ſpiritu naturali, qui nutriendi
facultatem ad corporis partes deferat, non eſſe opus videtur, quod ea omnibus corpo-
ris partibus, haud ſecus atque magneti lapidi vis attrahendi ferrum, & ſuccino paleas,
vt in libris de naturalibus facult. demonſtrauit Galenus, inſita & innata ſit. Proinde naturali
ſpiritu, qui hãc facultatem a iecore ad alias partes deferat, haud indiget. Accedit, quod
iecori deſit materia, ex qua naturalis ſpiritus procreari poſſit. Si enim vlla materia, vn-
de naturalis procrearetur ſpiritus, eſſet, certe vitalis, vnde etiam animalis, *vt infra latius
D dicetur*, generatur, eſſet ſpiritus. Non eſt autem rationi conſentaneum, ex vitali, ac eo
perpauco, naturalem conſtitui poſſe, & poſtea in totum corpus longe lateq; diffundi.
Quum enim vitalis ſpiritus generatio in corde ſit, & ab eo per arterias in vniuerſum
corpus diffundatur, neceſſarium eſſet, magnas arterias ad iecur peruenire, ſpirituum vi-
talium tantos riuos ſuppeditantes, qui pro naturalis ſpiritus materia ſufficerent. Ex diſ-
ſectione vero ipſa ſatis conſtat, ad cauas duntaxat iecoris ſedes, arterias, & eas quidem
exiguas, exporrigi, vt huius calorem euentilatent, temperarentq;. Hæ autem non tan-
tam ſpiritus vitalis copiam illuc deferunt, vt inde naturalis gigni queat, quando palam
ſit, plures eſſe corporis partes, quæ naturali, quam quæ animali egent ſpiritu. Omnibus
enim, vt nutriantur, opus eſt, at non omnes ſenſu & motu indigẽt. Præterea nulla eſt in
E iecore tanta cauitas, quanta in corde & cerebro exſiſtit, in qua naturalis ſpiritus tan-
quam in officina aliqua generatio cõmode fieri poſſet. In corde enim ſiniſter eſt ven-
triculus, ſpiritus vitalis officina: in cerebro autem ventriculi illius effatu digni. Sed nec
canales aut meatus ſuppetunt, per quos vbi iam genitus eſſet, ad partes corporis defer-
retur: niſi quiſpiam dicat per venas vna cum ſanguine ſpiritũ naturalem tranſire, quod
tamen abſurditate non vacat. Neque enim corpus venarum vnica dũtaxat tunica con-
textum paritur, vt per illud ſpiritus meare poſſit. Huc accedit, quod iecoris ſanguis, vt-
pote craſſus ac turbidus, necdum ab excrementis emundatus, ad ſpiritus generatio-
nem non ſit idoneus. Denique quum quæuis particula calorem de corde iugiter ma-
nantem concipiat, quo conſeruato enutritur & generatur, animalem vero ſpiritum a
F cerebro habeat, e quo mouetur & ſentit, ſuperuacaneus certe ſit naturalis neceſſe eſt.
Proinde quũ nec finis adſit, ob quem ſpiritum naturalem gigni oporteat, nec materia,
vnde procreari vel conſeruari poſſit, nec locus idoneus, in quo gignatur, nec via, per
quam ad corporis partes deriuetur: merito ille omittendus videtur, præſertim quum
citra eius famulitium iecur ſuum principatum tueri valeat, diſtributo nimirum per ve-

Spirituum numerus.

Galeni ſententia.

σύμφυτος.

φυσικὸς.

Cur Galenus de naturali ſpiritu dubitauerit.

Epilogus dictorum.

Ex actionibus corporis conſtitutio dignoſcitur.

ſiderandæ. Vna, quod ex illis, quæ, qualiſque corporis ſit conſtitutio promte, cognoſci A poſſit. Eam enim conſtitutionem, quæ intra ſanitatis limites conſiſtit, illæſæ & inculpatæ actiones ſequuntur. Motboſam vero vitioſæ, & culpabiles. Altera, quod ex actionibus læſis laborans pats dignoſcatur. Siquidem nulla actio læditur, *Galeno etiam lib. 1. de laboran. locis, cap. 2. teſte*, niſi pars, quæ ipſam efficit, laboret. Id quod tamen non de omnibus actionibus, ſed de naturalibus duntaxat intelligendum erit. Nam naturales actiones, perinde atque facultates, a quibus illæ prodeunt, omnibus corporis partibus ſunt inſitæ & cognatæ, vt Magneti lapidi vis ttahendi ferrum, vt nihil mirum ſit actionibus iis læſis, pattes quoque, quibus illæ inſunt, neceſſario lædi. Quapropter non eſt ſimpliciter concedēdum, nullam actionem lædi poſſe, niſi etiam pars, quę ipſam efficit, labotet: ſed prius de actionibus, ac eatundem inſtrumentis diſtinguendum erit. Quippe B ſi hæc verba ad animales actiones transferas, nihil iis magis abſurdum dici poſſet. Cum enim illæ ipſæ partibus non ſint inſitæ, ſed aliunde, nimirum a cerebto, vbi animæ ſedes eſt, in eas deriuentur, ſæpenumero certe impediuntur, etiamſi nulla in partibus, quarū actiones ſunt, noxa exſiſtit.

Actio læſa laborātem partem prodit.

Num actio nulla lædatur, niſi pars quæ ipſā efficit laboret.

Differentia inter naturalia & animalia inſtrumenta.

Non leuis itaque inter naturalia & animalia inſtrumenta vocata differentia eſt, quam luculenter admodum lib. 1. *de laborantibus locis cap. vlt.* iis docuit verbis: *Plurimum differunt*, inquit, *naturalia ab animalibus inſtrumentis. Siquidem naturalibus connata actionis vis eſt, animalibus vero inſtrumentis a principio, veluti lumen a ſole, ipſa defluit. Quapropter accidit, vt ipſis interdum haudquaquam læſis, nihilominus eorum pereat actio. Id quod naturalibus inſtrumētis accidere non ſolet: quoties enim horum actio læditur, ſemper ipſa prius laborant*. Hæc ille. Quid multa? quum animalia inſtrumenta cognatum ſenſus & motus C principium non habeant, ſed iis aliunde velut lumen a ſole ſuppeditetur, nihil mirum ſi ſolis partibus, quæ & ſentiendi & mouendi vim obtinent, accidat, vt ipſis interdū haudquaquam laborantibus ac læſis, eorum nihilominus pereat actio. Contra vero in naturalibus eueniat, vt quoties horum actio læditur, ſemper ipſa priora laborent. Innatam namque & inſitam, qua actiones ſuas perficiunt, omnia facultatem habent.

DE SPIRITIBVS. SECT. VIII.

Quid ſpiritus. CAP. I.

CVM de humanis ſpiritibus hoc loco diſſerendum ſit, initio, vt implicatam huius nominis rationem expediamus, neceſſe eſt. Spiritus autem propria ſignificatio omnibus in linguis ventus eſt. Cum vero ventus præpotens ſit, mirabiliaque ef- D ficiat, & oculorum noſtrorum obtutum effugiat, affinitate quadam & ſimilitudine factum eſt, vt ſpiritus nomen ad rem omnem, quæ ſub aſpectum non cadit, transferet, ſiue corporea ea ſit, ſiue incorporea. Hinc ſit, vt quæ in nobis ineſt ſubſtantia auræ tenui perſimilis, ſpiritus appellationem ſubeat.

Spiritus quid.

Non eſt igitur ſpiritus niſi pertenuis, vaporoſa, aerea, aut ſi mauis æetherea ſubſtantia, per quam facultas a partibus principatum in corpore obtinentibus in reliquas corporis partes defertur, vt proprias actiones edere poſſint. Vt hinc etiam palam fiat, ſpiritum eſſe facultatum veluti vinculum, primumque obeundæ actionis inſtrumentum.

Impetum faciens.

Eſt autem a corpore & humoribus quippiam diuerſum, quod Hippocrates *6. Epidem. 8. ſectione, aphor. 8.* impetum faciens nuncupa- E uit, non a ſubſtantiæ tenuitate, ſed quod eius, vt venti, vis & incurſio magna ſit, & vndiquaque momento temporis corpus facile penetret. Qua igitur ratione iſtos ciet impetus, intelligitur affinitatem habere cum corpore: qua autem videri non poteſt, ad incorpoream ſubſtantiam accedit, ex quo fit, vt amborum medius ſit, & vtriuſque particeps. Quod ſi vero quiſpiam ſpiritus ſubſtantiam & ſtatum nondum plene aſſequitur, is corporis noſtri ſtructuram contemplatus arterias adeat, inque cordis ſinus & in cerebri ventriculos introſpiciat, quos dum inanes ac nullius prope humoris participes, videbit, neque tamen fruſtra ac temere tantos a natura conditos, mox, opinor, cogitatione apprehendet prætenuem auram, eos, tum impleuiſſe, dum in viuis fuit animal, quæ tamen eo animam agente leuiſſima quum eſſet, ſine ſenſu euanuit.

Spiritus eſt ſubſtātia aerea.

Eſſe autem F ſpiritum ſubſtantiam aeream, hinc maxime liquet, quod huius fouendi gratia inſpiratione aerem introducimus, qui non modo corpori refrigerationem (hæc enim ſatis poſſet aliunde comparari) ſed pabulum quoque miniſtrat. Corporis autem denſa moles eiuſmodi ſubſidio haudquaquam indiget, vt quæ craſſiore recreatur alimento, omnium elementorum permiſtione concreto. Quapropter neceſſum eſt, aerem hauriri

& at-

attrahi, vt finitimæ in nobis ſui generis ſubſtantiæ, nempe ſpiritui, iungatur, eique ve-
niat in paſtum cedat. Quod confirmat Hippocrates, qui in libello de Alimento ita ſcri-
ptũ reliquit: ἀρχὴ τροφῆς πνεύματος, ῥῖνες, στόμα, βρόγχος, πνεύμων καὶ ἡ ἄλλη διαπνοή: id eſt, *Principium a-*
limenti ſpiritus, nares, os, aſpera arteria, pulmo & reliqua perſpiratio. Minime itaque abſurdum Spiritus ex aere nutri-
fit dicere, *vt Argenterius cenſet*, ſpiritum ſeu ſpirituoſam ſubſtantiam ex aere inſpirato tur.
ali & nutriri. Quanquam enim verum eſt, nihil nutriri proprie loquendo, niſi quod ſo-
lidum ſit ac viuit: tamen καταχρηστικῶς & improprie ſæpe etiam ea, quæ non viuunt, nec ſo-
lida ſunt, ali dicuntur a rebus, a quibus conſeruantur & recreantur. Et vt alia omnia o-
mittamus, habemus Hippocratem eius loquendi rationis auctorem, maximæ auctori-
tatis virum, qui aerem, vt dictum eſt, ſpiritus eſſe alimentum memoriæ prodidit, & di-
ſertis verbis in iam citata ſententia affirmauit.

Quot ſint ſpiritus. Cap. II.

DE ſpitituum numero inter medicos non cõuenit. Sunt enim, *qui triplices*, & hi qui- Spirituum numerus.
dem numero ſuperiores: ſunt etiam, qui *duplicem tantum eſſe* affirmant: eſt quoque
Argenterius, qui *vnum duntaxat eſſe* contendit. Sed ſi quis ad ea, quæ præcedenti Capite
diximus, diligenter reſpexerit, prompte ſe ex iſta ſentẽtiarum varietate explicabit. Nam
de Galeni ſententia, duo ſunt primarii ſpiritus, *inſitus & influens.* Inſitus eſt, quem mul- Galeni ſententia.
tis in locis ſua lingua σύμφυτον nominat. De quo in eo, quod præceſſit capite, abunde di- σύμφυτος.
ctum eſt. *Influens*, qui a principiis, corde nimirum & cerebro, prodit, & in vitalem & ani-
malem, naturali, qui illi ſua lingua φυσικὸς appellatur, in dubio relicto, ab aliis prorſus ex- φυσικός.
cluſo, digeritur. Nam *lib. 12. Thera. method. cap. 5.* in eum ſcribit modum: *Quod ſi naturalis*
quoque aliquis ſpiritus eſt, vtique is quoque in iecore & venis continebitur. Nihil autẽ mirum, Ga- Cur Galenus de naturali ſpiritu dubitauerit.
lenum de φυσικοῦ, hoc eſt, naturali ſpiritu, dubitaſſe. Nam ſpiritu naturali, qui nutriendi
facultatem ad corporis partes deferat, non eſſe opus videtur, quod ea omnibus corpo-
ris partibus, haud ſecus atque magneti lapidi vis attrahendi ferrum, & ſuccino paleas,
vt in libris de naturalibus facult. demonſtrauit Galenus, inſita & innata ſit. Proinde naturali
ſpiritu, qui hãc facultatem a iecore ad alias partes deferat, haud indiget. Accedit, quod
iecori deſit materia, ex qua naturalis ſpiritus procreari poſſit. Si enim vlla materia, vn-
de naturalis procrearetur ſpiritus, eſſet, certe vitalis, vnde etiam animalis, *vt infra latius*
D *dicetur*, generatur, eſſet ſpiritus. Non eſt autem rationi conſentaneum, ex vitali, ac eo
perpauco, naturalem conſtitui poſſe, & poſtea in totum corpus longe lateq; diffundi.
Quum enim vitalis ſpiritus generatio in corde ſit, & ab eo per arterias in vniuerſum
corpus diffundatur, neceſſarium eſſet, magnas arterias ad iecur peruenire, ſpirituum vi-
talium tantos riuos ſuppeditantes, qui pro naturalis ſpiritus materia ſufficerent. Ex diſ-
ſectione vero ipſa ſatis conſtat, ad cauas duntaxat iecoris ſedes, arterias, & eas quidem
exiguas, exporrigi, vt huius calorem euentilarent, temperarentq;. Hæ autem non tan-
tam ſpiritus vitalis copiam illuc deferunt, vt inde naturalis gigni queat, quando palam
ſit, plures eſſe corporis partes, quæ naturali, quam quæ animali egent ſpiritu. Omnibus
enim, vt nutriantur, opus eſt, at non omnes ſenſu & motu indigẽt. Præterea nulla eſt in
E iecore tanta cauitas, quanta in corde & cerebro exſiſtit, in qua naturalis ſpiritus tan-
quam in officina aliqua generatio cõmode fieri poſſet. In corde enim ſiniſter eſt ven-
triculus, ſpiritus vitalis officina: in cerebro autem ventriculi illius effatu digni. Sed nec
canales aut meatus ſuppetunt, per quos vbi iam genitus eſſet, ad partes corporis defer-
retur: niſi quiſpiam dicat per venas vna cum ſanguine ſpiritũ naturalem tranſire, quod
tamen abſurditate non vacat. Neque enim corpus venarum vnica dũtaxat tunica con-
textum patitur, vt per illud ſpiritus meare poſſit. Huc accedit, quod iecoris ſanguis, vt-
pote craſſus ac turbidus, necdum ab excrementis emundatus, ad ſpiritus generatio-
nem non ſit idoneus. Denique quum quæuis particula calorem de corde iugiter ma-
nantem concipiat, quo conſeruato enutritur & generatur, animalem vero ſpiritum a
F cerebro habeat, e quo mouetur & ſentit, ſuperuacaneus certe ſit naturalis neceſſe eſt.
Proinde quũ nec finis adſit, ob quem ſpiritum naturalem gigni oporteat, nec materia, Epilogus dictorum.
vnde procreari vel conſeruari poſſit, nec locus idoneus, in quo gignatur, nec via, per
quam ad corporis partes deriuetur: merito ille omittendus videtur, præſertim quum
citra eius famulitium iecur ſuum principatum tueri valeat, diſtributo nimirum per ve-

nas omnibus corporis partibus alimento. Vt iis motus rationibus Galenus, non imme- A
rito an aliquis ſit ſpiritus naturalis dubitauerit. Galeni ſententiæ ſubſcribit Auerroes,
primo collectaneorum lib. cap. decimoquarto, inquiens, *Spiritus duo ſunt, ſpiritus apparens in cor-
de, & ſpiritus apparent in cerebro: ſed ſpiritus in hepate non apparet per viam ſenſus.* In errore igi-

Argẽterius & Montanus Galenũ nõ recte naturalem ſtatuere contendunt.

tur verſantur Argenterius & Montanus, qui Galenum aliquot ex eo productis locis
naturalem ſtatuere ſpiritum contendunt. Nam omnia hæc loca, quæ ipſi ad natura-
lem, quem ille φυσικὸν vocat, detorquent, de συμφύτῳ, id eſt, inſito eidem nominato lo-
quuntur: *vt ex ſuperioribus ſatis patuit.* Sed iam, q̃ ſit Galeni de vitali & animali influenti-
bus ſpiritibus ſententia, exponemus. Inter partes corporis principatum obtinentes,

De influentibus ſpiritibus, vitali & animali.

cor & cerebrum, tum natura, tum ſpiritu præpotente valent: hincque adeo fit, vt non
ſeipſa duntaxat gubernent, ſed alios de ſe ſpiritus, tanquam iugi de fonte, promant, in B
totum corpus propriis ductibus deriuatos. His namque quicunque ſunt ſingulis parti-
bus inſiti ſpiritus, aluntur & conſeruantur. His quoque ad functiones ſuas cõcitati, per-
petuam operum functionem, *vt dictum eſt*, edunt. Vt hinc etiam intelligatur, præter in-
ſitum ſpiritum, qui ſtabilis & in vnaquaque parte fixus eſt, duos, minimum, inſuper er-
rantes, vagos, & influentes eſſe ſpiritus: vnum vitalem, quem cor aſſidue per arterias e-
mittit: alterum vero animalem, qui in cerebri ventriculis genitus, hincque per neruos
profectus partibus ſenſum & motum ſuppeditat. Neq; enim neceſſarium fuit ſpiritum
innatum eſſe mobilem, quod per ſe ad edendas actiones potens non ſit, ſed ſufficiebat
influentem talem eſſe, vt ſcil. mobilis, ſingulis partibus inſitum ſpiritum ad edẽdas fun-

Vitalis ſpiritus procreatio.

ctiones excitaret. Vitalis autẽ ſpiritus generatur a cordis natura & proprietate, ex ſan- C
guinis vaporibus depuratis, & aere attracto & inſpirato, *Galen. lib. 12. Thera. meth. cap. 5. au-
ctore.* Hic corpori vitam ſuppeditat, ac vitalibus functionibus miniſtrat, mutuato ſane a
facultate cui ſeruit nomine. Vitalem autem ſpiritum generationis ſuę materiam ex hu-
morum exhalatione ſiue euaporatione, & aeris inſpiratione ſumere, *Galen. lib. 7. de Hipp.*

Spiritus vitalis quibus de cauſſis perit.

& Platonis placitis, cap. 6. teſtatur. Vt igitur ſpiritus vitalis nutritur & conſeruatur, tum ex
ſanguine, tum ex inſpirando: ita viciſſim perit ſuffocatione materiæ tota eſſentia con-
trariæ admiſtione, nutrimenti defectu, vacuatione immodica, impedita inſpiratione,
& tranſpiratione. Suffocatur autem obſtructione, & redundantia, non ſolum partium
principum, ſed etiam vniuerſi corporis. Oppletis enim venis, aut obſtrictis, vel princi-
pum partium, vel totius corporis, natiuus calor, adeoque ſpiritus opprimitur, & ſuffo- D
catur. Admiſcetur vero aliena ſubſtantia inſpiratione aeris peſtilentis, aut vaporis ali-
cuius tetri odoris, qualis ex ſtagnis, paludib. & cadauerib. non crematis, aut alia corru-
pta ſubſtantia exhalare ſolet. Spiritus igitur vitalis in corde domiciliũ habet, & per ar-

Animalis ſpiritus generatio.

terias in omnes corporis partes defertur. Portio aũt vitalis ſpiritus, quæ per arterias ſur-
ſum ad cerebrum fertur, vna cum aere, qui per nares inſpiratur, in implexu in dextro &
ſiniſtro cerebri vẽtriculis conſtituto, quiq; ab extimi fœtus inuolucri imagine nomen
inuenit, & χοροειδὴς dicitur, ob frequẽtes eius anfractus ad cerebri vſus magis magiſq; ad-
aptata, & a cerebri facultate perfectius cocta & elaborata, ſpiritus fit animalis clariſſim⁹
ac tenuiſſimus, ad motũ ſenſumq;, & ad omnes denique animales actiones apte cõpara-
tus. Animalis igitur ſpiritus ex vitali pfectius cocto orit᷑. Proinde quũ oporteret ipſum E
exquiſitiſſimam omnium immutationẽ adipiſci, natura illi diuturnã cõcoctionis mo-
ram, non quidẽ reticularẽ illum extra cerebrum plexum, *vt Gal. cenſuit*, ꝗ nullus huiuſ-
modi in homine reperiatur, ſed potius plexum illum, qui, vt cõprehenſum eſt, choroi-
des dicitur, & quaſi labyrinthus varius, in cerebri ventriculis fabricauit. Spiritus itaq;
vitalis vi ac proprietate, ſpiritus, qui cerebro inſitus eſt, mutatione iam dicta accedẽte,
ſpiritus fit animalis. Hic vero, vt *Gal. quoq; loco ſupra citato auctor eſt*, primum cerebri in a-
ctionib. tum ſenſilibus, tum voluntariis edendis inſtrumẽtum eſt. Quo reſpiciens Hip-
poc. illum animæ eſſentiam eſſe dixit. Paratum autẽ a cerebro ſpiritum nerui iis, quib.
hunc mãdari oportet partibus, communicant. Aere quoq; per nares inſpirato, & vnde-
quaque vbi aditum reperit, & maxime per foraminula odorum gratia in octauo capitis F
oſſe exſculpta, & per ea etiam, quæ palatum & fauces ſpectant, ad cerebrum perlato, ac
ibidẽ elaborato, fomentũ incrementumq; recipit. vt rectiſſime Gal. hunc nũc ex vitali,

Argenterii opinio improbata.

nunc ex aere inſpirato, nũc ex ſanguine gigni & nutriti dixerit. Vt mirari habeat Argẽ-
terium, qui fieri nõ poſſe putat, vt aer inſpiratus ad plexũ ferri poſſit. Non fert᷑ quidẽ ad
plexum

A plexum reticularem, qui in homine, vt cōmemoratum eſt, nullus reperitur, ſed ad plexum choroidem, per loca vtique iam oſtenſa. Gignitur etiā & nutritur ex ſanguine, ſed intercedētibus antea aliquot mutationibus. Imo fieri poteſt, vt etiam ex euaporatione eius ſanguinis, qui in cerebri venis exſiſtit, augeatur & nutriatur. Quare non raro Argenterius nodum in ſcirpo, dum prætertationem veterum ſcripta parum candide interpretatur, quærere videtur. Ceterum vitalis & animalis ſpiritus, calidum & ſpiritum innatum inſitumue membris augent. Nulla namq; in nobis pars aut calorem, aut inſitum ſpiritum, aut vires ab ortu datas potis eſt retinere, citra influentium horū ſpirituum vires: ſed breui omnia tempore cōciderent, a principiorū virib. deſtituta, niſi omnium

Partes omnes tum ſolitis, tum influentib. facultatib. ac ſpiritib. gubernari.

B inſitæ vires influentibus a corde & cerebro facultatibus & ſpiritibus augerentur. Facultates quoq; excitant, redduntq; aptas amplioris caloris beneficio ad propria exercenda officia. Quod innuere quidam volentes, ſpiritus eſſe facultatum vehicula dixerunt; & recte quidem: Nam facultates vitalis & animalis per ſpiritus, veluti ſua vehicula, e ſuis quæque fontibus, per propria inſtrumenta, quæ etiam ab illis fontibus enaſcuntur, in omne corpus diſtribuuntur. Naturalis autem facultas, quum omnibus partibus inſita ſit, eiuſmodi vehiculo, *iuxta Galeni ſententiam*, non eget. Atqui hoc loco iis, quæ diximus, Argēterius multis modis reclamat. *Quis enim*, inquit, *animo concipere poſſet, per neruos denſa corpora, dura & ſolida, ſubſtantiam aliquam promte ſubire, vndique penetrare ſubito accedere, & recedere poſſe?* An non Argenteri, radii ſolis per vitrum, ſubſtantiam neruis multo den-

Spiritus vehicula facultatum.

Argenterii obiectiones.

C ſiorem, duriorem ac ſolidiorem penetrāt? Quid igitur mirum, ſpiritum, qui omnium, quæ in corpore noſtro ſunt, leuiſſimus & tenuiſſimus eſt, neruos penetrare poſſe? Quod ſi humor craſſus ita interdum neruos penetrat & infarcit, vt facultatis tranſitum, quod ipſe fateris, impediat: cur non multo promtius per eoſdem ſpiritus meare poſſet? Sed pergit, inquiens: *Quod ſi motus voluntarius, & ſenſus prorſus deſiderant ſpirituum immiſſionem in neruorum ſubſtantiam, cur non idem fit in motu arteriarum: & quare non mouentur arteria, niſi per tunicas illarumque ſubſtantias feratur vitalis ſpiritus?* Reſpondeo: Veriſimile eſt etiam vitalem facultatem recipi a corde in arteriarum tunicas & corpora, tāquam ab eo ortam: atqui illa aliis partibus, tanquam exigua, non impartitur, niſi ſpiritus, qui in illarum cauitate, tanquam in canali cōtinetur, beneficio, arteriarum ad eaſdem partes deferatur.

D Siquidem is ſpiritus, perinde atque calor a corde influens, facultatem a corde arteriarum ſubſtantiæ immiſſam, & aliis quoque partibus communicatam excitat, mouet, & ad agendum aptam facit. Quapropter arteriæ facultatem quam ſumunt a corde, abſq; ſpiritus ope & immiſſione non exercent, nec ad alias partes deferunt. Vt autem arteriæ abſq; ſpiritu vitali facultatem ſuam exercere, & aliis partibus communicare non valēt: ita etiam nerui vim ſuam a cerebro exceptam ſine ſpiritu animali, eam excitante, & ad agendum aptam reddente, partibus aliis impartire nequeūt. Sed iterum inſtat Argenterius, dicens: *Si natura voluiſſet per neruos tranſire aliquod corpus, vtique cauitatem, vt venis & arteriis illis, dediſſet aptam ad ſuſcipiendam & continendam huiuſmodi ſubſtantiam.* Reſpondeo, Nequaquā: quod enim venæ & arteriæ cauitatem habent, non ob ſpiritū tactum eſt, ſed ob ſanguinem, qui per has in totum corpus defertur. Spiritus enim inſitus par-

E tes etiam ſolidas promte penetrat, quod tenuis admodum ſit. Si itaq; inſitus per ſolida corpora penetrare poteſt, igitur etiam animalis, vt qui eiuſdē cum inſito, *vt oſtendimus*, naturæ exſiſtit. Quare nihil mirum eſt, ſpiritum animalem ſolida inſtrumenta, neruos nimirum, permeare poſſe, etiamſi cauitatem non habent. Verum rurſus vrget: *Si*, ait: *animalis facultas ſpiritu eget per neruos tranſmiſſo, quomodo fient opera principum facultatum? quas in cerebro abſque neruis fieri credimus?* Opera principum facultatum non fiunt ſine ſpiritu, quod ipſe etiam fatetur Argenterius; ſed ſine neruis. Quum enim propria ſint cerebri opera, in ipſo cerebro fiunt, adeoque ſine inſtrumentis, haud ſecus quā in iecore accidit, in quo ſanguinis generatio fit ſine inſtrumentis. Nam quum illæ actiones iam dictis partibus a proprietate ſubſtantiæ inſint, non egent inſtrumēto, quod facultatem hanc

Opera principū facultatum vt fiant.

F ad eas deferat. Spiritus itaq; animalis facultati animali in cerebro vim ſuam præſtat ſine neruis: reliquis autem partibus, quæ a cerebro diſtant, per neruos, qui veluti inſtrumēta ipſum ad eas deferunt. Quomodo enim vim ſuam exſereret, vbi nō eſſet? Nec metuendum eſt, ne ob vaſorum & inſtrumentorum vicinitatem hi ſpiritus, quod ſuſpicatur Argenterius, inter ſe miſceantur & confundant. Nam ita inter ſe arteria & neruus diſtant,

vt neutra pars alteri confuſa ſit. Vt igitur inter ſe diſtinctæ ſunt hæ partes, ita quoq; vitalis & animalis ſpiritus harum miniſterio ad corporis partes delati, inter ſe confuſi & miſti nequaquam ſunt. Deniq; quod inquit, *Sicut vnum eſt calidum innatũ, ita ſufficit etiam vnum eſſe ſpiritum a corde duntaxat emanantem:* minime illi concedendum erit. Nam quum duæ ſint facultates diuerſis fontibus inſitæ, vitalis nimirum ſubſtantiæ cordis, & animalis cerebro, q̃ peculiares & inter ſe differentes edunt actiones, neceſſe etiam fuit, vt duo ſpiritus ab iiſdem fontibus promanantes, & has facultates in functiones ſuas concitantes eſſent. ſpiritus itaq; a corde promanans, nõ niſi vitalem facultatem excitat. Quapropter vt vitalis facultas modum & ſenſum in corpore efficere nõ poteſt, ita quoq; vitalis ſpiritus eaſdem actiones excitare nequit. Vt igitur neceſſario ad bas functiones obeundas alia facultate opus eſt, ita quoq; alio ſpiritu, animali nimirum, qui eandẽ facultatem ad ſuas actiones concitet, opus erit. B

Quomodo ſpiritus ſurſum, deorſum, & in omnes partes feratur.

Porro ſi quiſpiam dubitet, quo pacto ſpiritus tenuiſſima alioqui ſubſtãtia ſurſum, deorſum, & in omnes partes feratur, huic ſtatim in mentem veniat: illud Hippocratis in libro de alimento, ξύῤῥοια μία, ξύμπνοια μία, ξυμπαθέα πάντα, id eſt, *Confluxio vna, cõſpiratio vna, conſentientia omnia.* Quã quidẽ ſententiam Galenus etiam multis in locis ſuorũ monumentorũ inculcat, præſertim vero *in lib. 1. de Medendi ratione,* vbi totum corpus σύμπνουν καὶ σύῤῥουν, id eſt, *conſpirabile & confluxile*, eſſe ait, idq; propter eum, qui eſt ab vna in alteram partem continuum tranſitum.

Totum corpus cõfluxile & conſpirabile.

Nam ita ab opifice rerum corpus noſtrum conſtitutum eſt, vt ad vniuerſas eius partes nõ modo ſpiritus, ſed & ſanguis ac nutrimentum, eo multo craſſiora corpora, permeare poſſint. Et ſi aer corpora noſtra ingrediens, per vaſa citra impedimentũ tranſire poteſt, quãto magis idipſum poſſe ſpiritum ſibi aliquo modo congenerem putabimus? Quũ itaq; ſuo impetu ad ſingulas corporis partes influens ſpiritus feratur, & per ſe mobilis, haud ſecus atq; calidũ innatum, ſit, recte ab Hippocrate impetum faciens nominatus eſt. Atq; ita ẽt argumentum a craſſitudine neruorum petitum, concidere ſit neceſſe. Sed ſatis de Galeni ſententia, qui duos tantũ influentes ſpiritus ſtatuere videtur, iam diximus. C

Opinio eorũ qui tres influentes ſtatuunt ſpiritus.

Qui tres influentes eſſe ſpiritus cenſent, ii ſupra vitalem & animalem, tertium, nempe naturalem adiiciũt: de cuius quidem procreatione ita ſentiunt. *Alimenti purior*, inquiunt, *magisq; aerea portio, concoctione in eam tranſit ſanguinis tenuiorẽ ſubſtantiam, quæ vaporis calidi ſpeciem exhibet.*

Naturalis ſpiritus.

Ea tum a facultate iecori inſita vim accipiens, eiusq; vbertate perfuſa, ſpiritus fit naturalis, reliquo ſanguine tanto præſtantior, quãto iecoris molem facultas ei naturaliter inſita pręcellit. D

Vitalis.

Vaporem igitur hunc calidum ac craſſiuſculum, quem ſanguis, qui ad alendas partes in iecore confectus eſt, defert, lata quadam ſignificatione ſpiritũ naturalem vocant. Huius ſpiritus, quãtum per venam cauam vna cũ ſanguine effertur, & in cor inuehitur, illic denuo caloris innati vi accuratius elaboratũ attenuatumq;, in aeris prope ſpeciem mutatur, atque decedit: & ex dextro cordis ſinu per cõmunes, eosq; arctiſſimos aditus, in ſiniſtrum ſinum viam capeſſit ac permeat: vbi hauſto per pulmones aere tẽperatum, materia quędam fit, cui calor & vis cõceſſa vitalis, ſpiritum profert vitalẽ per arterias in totũ corpus diffuſum atq; conſertum.

Animalis.

Quæ portio vitalis ſpiritus per arterias ſurſum ad cerebrũ fertur, eo, quo diximus paulo ante modo, ſpiritus fit animalis. Proinde iuxta illorum ſentẽtiam vapor ille ſanguinis in iecore natus, e quo ſpiritus fit naturalis, vitali primũ, deinde & animali ſeſe materiam, & quaſi alimentũ exhibet. Quanto autem vitalis naturali tenuior eſt, tanto animalis vitali. Quum itaq; in ſubſtantia ſpirituum varietas inſit, efficit profecto hæc ipſa, vt non vnius eiuſdemque ii ſint naturæ, quandoquidem etiam ipſorum diuerſa ſint officia. E Huius igitur opinionis aſſertores præter inſitam innatamque naturalem omnibus partibus facultatem in iecore communem & influentem ſtatuunt aliam, ideoq; illinc quoque naturalem ſpiritum dimanare, qui eius diſtribuendæ ſit vehiculum, neceſſario affirmant. Non enim, *dicunt illi*, ſanguis ad id muneris ſatis eſt accommodatus, vt qui craſſiore mediam inter corpus facultatemque ſubſtantiam eſt ſortitus. Ergo randem inferunt, *Vt vniuerſum animal gubernant principes facultates tres: ita quoque totidem ſpirituum vehiculis, ex propriis fontibus, per ſuos canales in vniuerſum corpus diſtribuuntur.* F Atque hæc quidem ſententia, quæ ſpiritum naturalem quoque aliquem eſſe ſtatuit, nihil abſurditatis habet. Nam etiamſi nulla prorſus e iecore influens facultas eſſe conceditur, tamen veriſimile eſt, aliquem ſaltem eſſe

vapo-

A vaporem calidum, ſiue ſpiritum naturalem, qui facultatem hancinſitam vna cũ calore innato ad ſuas functiones excitat. Atque hinc eſt, quod Galenus nõ diſerte ſpiritum naturalem negauerit, ſed dubitabũdus tantũ dixerit: *Quod ſi naturalis quoq; aliquis ſpiritus eſt, vtique is etiam in iecore, tanquam fonte, & venis veluti inſtrumentis, continebitur.* Poſtremo ex iis, quæ diximus facile cognoſcitur, an vnum tantum nobis eſſe ſpiritum influentem dicere liceat. Si enim ad materiam, vnde is generatur, nempe ſanguinem ac humorum maſſam reſpexerimus, vnus dici poteſt. Siquidem vnus eſt ſanguis, vna humorum maſſa, vnde per euaporationem omnes ſpiritus influentes procreantur. Quapropter vt vnus eſt ſanguis, vnaq; humorum maſſa, quæ ad generationem & mutationem vniuerſi corporis ſufficit: ita vnus quoq;, qui ex eo ſanguine per euaporationẽ fit,

Cur Galenus de ſpiritu naturali dubitabundus loquitur.

An vnus ſit ſpiritus influens.

B ſpiritus dici poteſt. Sin ad principes partes, in quibus ab illarum viribus & ſpiritibus inſitis hæc euaporatio ita alteratur, vt ad vehendas hinc in alias partes earundem facultates idonea reddatur, tot certe ſpiritus eſſe fateri cogemur, quot ſunt ſedes ac fontes, in quibus illi continentur, & vnde in alias partes emanant. Vt enim e diuerſis promanant fontibus, ita quoque eorundem diuerſa ſunt officia, adeoque ea de cauſſa nobis vnum tantum eſſe ſpiritum influentem dicere non licebit.

Spirituum cuſtodia qualis eſſe debeat. Cap. III.

QVum hactenus, quid ſit ſpiritus, & quotuplex nobis, cõmemoratum ſit, reliquum eſt vt nunc, *qua de cauſſa medicum hoc cognoſcere neceſſe ſit*, exponamus. Quippe quum
C ſine ſpiritibus corpus noſtrum viuere nequeat, nec facultatum eſſentia citra hos conſiſtere poſſit, vt illorum rationem habeat, eoſque diligenter cognoſcat Medicus, & eorundem cuſtodiæ maxime attentus ſit, oportet. Cuſtodiet autẽ, ſi curabit, vt ſpirituum ſubſtantiæ tum qualitate, tum quantitate, quoad fieri licet, naturaliter ſe habeant. Naturaliter autem ſe habebunt, ſi neque alteraſcant, aut immutentur, & ſi nihil ſubſtantiæ eorum vacuetur, aut defluat. Quum itaque in corpore generabili fieri non poſſit, quin quotidie aliquid de ſubſtantia ſpirituum defluat, atque adeo immutetur, id plane Medico agendum erit, vt quæ ſubſtantiæ portio defluit, hanc apponendo ſarciat: quod vero alteraſcit, in iuſtum temperamentum per cõtrariam alterationẽ vindicet. Et ſi tum vacuatio, tum alteratio ſenſim paulatimque fiant, etiam correctio vtriuſq; ſenſim ad-
D miniſtrabitur. Sin confertim, vel magna aliquando vacuatio, vel etiam adiectio incidat, & morbus ita efficitur, medendi quoque methodus ad eius curationem requiretur. Quæ qualis ſit, Galenus *lib. 12. Thera. metho. cap. 5.* copioſe admodum, & ex profeſſo docet, vt neceſſe non ſit, illam hoc loco inſerere. Nunc igitur ſermoni, de humani corporis conſtitutione, rebuſque naturalibus vocatis, finem imponentes, ad rerum non naturalium explicationem progrediemur.

INSTITVTIONVM MEDICINAE
LIBER SECVNDVS.

PROOEMIVM.

E

EXPEDITO primo ordine, qui fuit earum rerum, quæ corpus humanum conſtituunt & componunt: reliquum eſt, vt ad alterum tranſeamus, qui eas complectitur res, quæ corporis eiuſdem cõſtitutionem, modo recte ac commode vſurpentur, conſeruant. Has certe Galenus, *cap. 85. artis medica*, eam ob rem cauſſas ſanitatis cõſeruatrices nominauit. Quippe legitimam corporis conſtitutionem, adeoq; ſanitatem, qualem acceperunt, ſeruant. Noſtri temporis Medicis res nõ naturales appellantur: quod ſcilicet naturam & conſtitutionem corporis noſtri non ingrediantur, nec eiuſdem eſſentiam compleant: tamen illud neceſſario alterent & immutent, & niſi opportune & ſalubriter adhibeantur, ſanitatem
F & naturam hominis deſtruant. Hinc eſt, ꝙ etiam a nonnullis cauſſæ immutatrices nominentur. Siquidem vbi non recte adhibentur, ſanitatem immutare poſſunt. Proinde duplici nomine res non naturales dictæ ſunt, & quod nobis a natura non inſint, ſed forinſecus aduenia nt: & quod, niſi opportune, vt corporis cõſtitutio expoſcit, adhibeantur, ita corpus alterent, vt ſanitatem etiam ſæpenumero deſtruant. Sunt autem cauſſa-

Cauſſæ cõſeruatrices.

Res nõ naturales.

Cauſſæ immutatrices.

Cauſſarum, quæ corpus noſtrũ mutant ac deſtruũt, duo genera. rum corpus noſtrum mutantium ac deſtruentium duo genera. *Alterum* earum, quæ A
nobiſcum ſunt congenitæ, ideoque internæ dicuntur neceſſariæ quidem, atque ineuitabiles. Suntque numero tres, *ſiccitas* nimirum, quæ ætatis curſu ad interitum ducit, *aſſidua ſubſtantiæ fluxio, & excrementorum prouentus, vt fuſius libr. 1. de mutenda ſanitate Galen. demonſtrat.*

Internæ. Externæ. Alterum earum, quæ extrinſecus incidunt, quæ ob id externæ nuncupantur. Quæ iterum duplices ſunt: *aliquæ enim* non neceſſario corpus noſtrum immutant, afficiuntque, adeoque vitari poſſunt: cuiuſmodi ſunt quæ contundunt, diuellunt, vulnerant, & alia permulta, de quibus nulla ars conſtitui poteſt.

Numerus rerum non naturaliũ. *Aliqua* vero corpus noſtrum neceſſario immutant, quarum ſex eſſe genera conſtat, nempe:

1 *Aerem ſiue ambientem.*
2 *Cibum & potum, ſeu ea quæ aſſumuntur.* B
3 *Motum & quietem tum vniuerſi corporis, tum ſingularum eius partium.*
4 *Somnum & vigiliam.*
5 *Exſcretionem & retentionem.*
6 *Animi perturbationes.*

In earum cauſſarum genere, q Galenus etiam loco paulo ante citato teſtatur, ars verſatur, quæ corpori tuẽdo dicata eſt. Sunt enim eiuſmodi, vt corporis conſtitutionẽ incolumem, vbi probe, & vt neceſſitas corporis exigit, cum opportuna menſura & qualitate adhibentur, conſeruare poſſint. Siquidem aere, cibo & potu ſubſtantia deperdita reſtituitur, adeoque ſenectus & ſiccitas, remoratur. Motu, quiete, ſomno & vigilia, aliiſque modo comprehenſis multa alia incõmoda, quibus ſanitas deſtruitur, declinamus, C & excrementa, quæ ex cibo & potu in corpore coaceruantur, vacuamus. Vt hoc nomine merito ad eam medicinæ partem referantur, quæ ſanitatem tuetur, ac præcauet ne

ὑγιεινή. in morbos incidamus, Græciſque ὑγιεινὴ vocatur. Quapropter quum a rebus non naturalibus nominatis corpus noſtrum non modo alteretur ac mutetur, ſed & ſanitas ipſa, vbi ſiniſtre ac perperam adhibentur, deſtruatur, danda omnibus opera erit, vt illis ſic vtantur, ne inde ſanitas ipſa noxam vllam contrahat, ſed per illas magis tueatur, foueatur, conſeruetur. Vt igitur vitam morbis minime obnoxiam degamus, adeoque valeamus, quum, vt Martialis inquit, non viuere, ſed valere vita ſit: quis harum rerum rectus & legitimus ſit vſus, ſolicite & accurata diligentia, exorſi ab aere, ex veterum monumentis iam demonſtrabimus. D.

DE AERE. SECTIO I.

Aer quis optimus, & contra quis peſſimus. CAP. I.

Aer cur Medico conſiderandus. AEr duabus potiſſimum de cauſſis Medico attenta obſeruatione conſiderandus venit. *Vna*, quod eius euitandi nulla ſit ratio: ſed inuitis etiam nobis, quod eo priuatum animal viuere nequeat, hauriendus, adeoque quouis tempore præſentis cœli ſtatu vtendum ſit. *Altera*, quod natiuus calor, ac ſpiritus eo ad ſui conſeruationem egeant. Vt rectiſſime a Galeno *lib. 9. Ther. method. cap. 4.* dictum ſit, aerem eum plane eſſe, ſine quo nec tolli morbus, nec teneri ſanitas poſſit. Niſi enim aſſiduo bonus inſpiretur, quo calor natiuus refrigeretur ac ventiletur, eius moderatio, in qua ſanitas conſiſtit, turbatur. E Cum autem aer corpora noſtra, vt experientia conſtat, mutet, adeoq; rationẽ modo materiæ ſanãtis modo, cauſſæ morbum fouẽtis habeat: perſpicuum euadit, ſine illo morbũ tolli non poſſe, quod neceſſe ſit ægros perinde ac ſanos præſenti aere vti. Sedulo igitur agẽdum eſt, vt aerem habeamus, qualem eſſe expedit: hoc eſt, talem, qui præſentem ſanitatem tueri, & morbum ingruentem abolere poſſit. Sanitatem autẽ tuebitur, qui optimus & ſaluberrimus eſt: morbũ aũt profligabit, qui illi contrarius eſt. Optimus vero aer eſt, qui tota ſua ſubſtãtia exquiſite purus eſt, nitidus, tenuis, patẽs, & liber, nullis inquinamẽtis obſitus, nulla putredine affectus, aut corruptela pfuſus, ventiſq; difflatus: eiuſmodi fuerit, qui nec ſtagnorũ, nec paludis halitu eſt infectus, nec ex pfundo ſpecu peſtilentem auram ſpirat. F Nec qui ex cloacis, quæ vaſtum aliquod oppidum, aut numeroſum exercitum purgant, vitiũ contraxit; nec qui ex animalium, olerũ, aut leguminũ putredine, aut fimo coinquinatur: nec qui ob ſtagnum aut flumẽ vicinũ nebuloſus eſt: nec qui editis vndiq; montibus in cauo loco & valle incluſus, nullum perflatum recipit.

Peſſimus. Contra peſſimus eſt aer, qui turbidus & nebuloſus exiſtit, & qui æſtatis maxime tem-

pore

A pore lacuum & paludum exhalationibus corrumpitur, & inficitur. Vnde in maritimis
ad Oceanum magnum vrbibus accidit, vt ad finem æſtatis, & ſub autumnum appeten-
tem, ſingulis fere annis peſtis ſe oſtentet. Eiuſdem claſſis eſt, qui ex profundis ſpecubus *Lib. 7. de vſu par. cap. 8.*
erumpit: quales ſunt, quos Galenus *commentario primo libro Epide. in principio, & alibi,* χαρω-
νείους βαράθρους nominat. Nam ita legẽdum, & non χωρωνείας, *vt habent nonnulli codices.* Quod *Charonii ſpecus.*
ex Plinio fit manifeſtum, qui *lib. 2. cap. 93.* in eum modum ſcribit *Spiritus lethales alibi, aut* *Galeni locus emendatus.*
ſcrobibus emiſſi, aut ipſo loci ſitu mortiferi, alibi volucribus tantũ, vt Soracte vicino vrbis tractu: a-
libi præter hominem, cæteris animantibus: nonnũquam & homini, vt in Sinueſſano agro, & Puteola-
no ſunt, quæ ſpiracula vocant, alii Charoneas ſcrobes, mortiferum ſpiritum exhalãtes. Hæc Plinius. *Charoniæ ſcrobes.*
Strabo in 14. Charonium antrũ vocat, & in Aſia non procul ab vrbe nomine Acharaca *Charoniũ antrum.*
B ſitum ſcribit. Sed forte non ingratum erit eius ſubiecisse verba: *In via inter Tralles,* inquit,
atq; Nyſſam, vicus eſt Nyſſaenſium, non procul ab vrbe Acharaca, vbi Plutonium eſt, luco ſumptuoſo
circumdatum. Item Plutonis ac Iunonis delubrum, & antrum Charonium natura admirabile, quod
luco imminet. Tradunt ægrotos, qui horum deorum curis vacant, eo proficiſci, atq; in vico ſpecui vici-
no apud ſacrorum peritos immorari, qui pro eis indormientes curas ex inſomniis captant. Hi Deorum
remedia inuocantes, ſæpe illos in antrũ ducunt: vbi tanquam in cauerna manẽtes, multos dies & ieiu-
nii & quieti exſudant: nonnunquam ægrotantes propriis inſomniis intendunt: ductu & cõſilio ſacer-
dotum. Locus hic cæteris peſtifer eſt, & inacceſſibilis. Hactenus Strabo: cuius verba, etſi prolixa,
ideo recenſere voluimus, vt Galeni loco aliquid lucis afferemus. In genere peſſimus ac
peſtilens aer is eſt, q ex cloacis oppida magna & numeroſum exercitũ expurgantib. ex-
C halat. Itẽ, qui ex cadauerũ inſepultorũ putredine corrumpitur & inquinatur: q in bellis,
& ingenti fame, vbi præ multitudine eorũ, qui moriuntur, nõ ſint aut ſufficiant veſpillo-
nes. Cuius rei memorabile exemplũ eſt, quod anno a Chriſto nato 1438. in Thuringia *Thuringica fames memorabilis.*
accidit. Nam quum eo tempore tota regio immẽſa fame premeretur, factum eſt, vt pa-
nis inopia tot morerẽtur quotidie homines, vt omnes per totam regionẽ viæ, omnesq;
in vrbibus, vicis ac villis plateæ mortuis corporibus refertæ eſſent, ita ſane, vt non tantũ
fame, ſed & mox ſequuta peſte, multa hominum millia perierint. In cuius quidẽ rei me-
moriam Erfordienſes piſtores ſingulis annis, die diuo Marco ſacro, in quo Papiſtico ri-
tu inſtitutę ſupplicationes celebrãtur, panes minutos, quos ob id *Marceſios* appellãt, pin-
ſunt, ac venum proponunt: quorum vnus exigui orbiculi, qualibus catenę nobiliũ ador-
D nantur, magnitudinem referens, tum tribus nummis eius regionis vſitatis coemtus fuit.
Quos certe panes ipſe olim, quum illic tyrocinia facerem, non ſine multorum admira-
tione, mecum in patriam attuli, vt illis, qui parum creduli eſſent, eius rei fidem facerem.
Sed ad inſtitutum redeamus: vt purus, tenuis, adeoq; optimus aer nulli non ætati, adeo-
que puero, iuueni, ſeni, & omni temperamento conducit: ita impurus, craſſus, nebulo-
ſus, ac vitioſus, ex æquo omnib. ętatibus, omniq; temperaturę noxius eſt. Cauendus igi-
tur omnibus modis aer impurus, intẽperatus, fœtidus, occluſus, venenatus, ac peſtilens,
vtpote qui ſpiritus, vitales præſertim, vitiet. Graſſante igitur peſtilentia, aer venenatus
ac peſtifer iis maxime, qui neque publici officii neceſſitate conſtricti ſunt, neq; liberos,
aut alios ſanguine iunctos habent, quorum caritate deuincti manere coguntur, fugi-
E endus erit. Siquidem non ſolum Galenus & Hippocrates, verumetiam experientia ipſa
teſtatur & confirmat, multo maximam partem eorum, qui in peſtifero aere hærent,
contagione infectorum oppetere mortem, & perpaucos euadere. Quare cauſſis iam di- *Graſſante peſte fugiendum.*
ctis non obſtantibus, Chriſtiano etiam homini, cui medicina omni in morbo, tan-
quam Dei dono, vti licet, peſte graſſante, veluti præſidium Medicorum omnium teſti-
monio laudatiſſimum, fugam arripere minime prohibitum eſt.

Aer vitioſus vt emendandus. CAP. II.

QVÆ ex calore, frigore, ſiccitate, humiditate, diuerſitas aeris contingit, nõ perinde
ſe ad omnes homines habet: ſed corporib. quę optimo tẽperamento ſunt, etiam o-
ptime tẽperatus aer eſt ſaluberrimus. In quib. vero aliqua exſuperans qualitas dominat',
F iis vtiliſſim' eſt aer, qui ei qualitati maxime eſt cõtrarius & aduerſus, frigidus calidæ, ca-
lidus, frigidæ, humidiori ſiccus, ſicciori quã par eſt, tanto humidior, quanto ſiccitas ipſa
modũ exceſſit. Quapropter ſi accidat, vt ambientẽ contraria qualitate præditũ habere *Aer frigidus & humidus vt parandus.*
non liceat, ſedulo agendum, vt talem, quoad fieri poteſt, qualem eſſe expedit, præpares.
Verbi gratia, in calido & ſicco morbo, qualis eſt febris, aerem frigidũ & humidũ eſſe con-
uenit.

uenit. Quod ſi talem habere nequeamus, arte noſtra moliemur, vt morbo aduerſetur, A
adeoque ſanantis materię non cauſſæ morbum fouentis rationem habeat. Humidiores
itaque frigidioresque domos, in quibus æger decumbat, tum deligemus, tum vero præ-
parabimus. Ac deligemus quidẽ, quæ ex ſeipſis eiuſmodi ſunt. Præparabimus vero, ſub-
terraneis inuentis domibus, quæ & frigidiſſimæ ſint, & maxime perflatæ, & ad Septen-
triones verſæ, tum auris quibuſdam, quæ ipſis ſint ſuaues, opera noſtra paratis: alias ex
euripis aliquibus, in quos multi aquarum fontes cum impetu incidant, aura, vt inſpiret
machinantes: alias aqua frigida de vaſis in vaſa transfuſa. Præterea domus pauimento
aſſidue aqua, quæ prorſus gelida ſit, aſperſo. Floribus denique ac germinibus, quæ frigi-
dæ humidæque facultatis ſint, per aream proiectis: verbi gratia, *violis, nymphæa, roſis, vi-*

Aer calidus & ſiccus vt parandus.

tium capreolis, ruborũ ſummitatibus, aut lentiſci ramis. Turba quoq; hominum ingredi pro- B
hibeatur: nam id quoque habitationem calefacit. Contra vbi frigidus & humidus fue-
rit morbus, curãdum certe erit, domos vt eligamus ac præparemus, q̃ calefaciant & ex-
ſiccent, floribus & germinibus humi fuſis: verbi gratia, *chamæmeli, maioranæ, lauẽdulæ, ſpicæ
nardi, & id genus alijs*. Quid multa? frigidis morbis calid' aer oppunẽdus calidis frigidus,

6 Epide. ſectio 5. Aphor. 20.

humidis ſiccus, ſiccioribus humidus. Cum igitur aer cauſſæ ſanantis rationem obtineat,
non temere Hippocrates in Epidemiis ſcripſit: *In diuturnis morbis terram mutare expedit.*
Siquidem veriſimile eſt, aerem huic parum conuenire, qui in eo degens longo tempo-
re ægrotat. Transferendus igitur in alium, ſibi magis congruentem, & morbo plane cõ-

2 Apho. 45.

trarium aerem, erit. Atque hinc eſt, quod idem Hippocrates ſcripſerit, *pueros, qui morbo
comitiali laborant, mutatione potiſſimum ætatis, locorum, & victus a morbo liberari*. Ita quoque C
Galenus *libr. 5. Ther. method. cap. 12.* teſtatur, eos, qui Romę, quod is locus deſtillationibus
aſſiduis obnoxius eſſet, pulmonis vlcere laborauerunt, ſe ad Tabias, quod illic aer eſſet
ſiccior, & ad curandum vlcus aptior, ablegaſſe. Eſt & hodie obſeruatum, iuuenes ali-
quot vehementi tuſſi lancinatos, iamque tabis in periculum vocatos, quum nullis me-
dicamentis ſubleuari potuerant, in patriam remiſſos, nullis aliis adhibitis remediis ob
patrium hauſtum aerem ſanatos eſſe. Verum, vt loci mutationem recte præſcribere, æ-
grumque eo, vbi ſibi congruentem aerem inueniat, ablegare medicus poſſit, primum

Medicus Geographiæ notitiam habeat oportet. Strabo.

locorum notitiam habeat, adeoque Geographiæ peritus ſit, neceſſe eſt. Locorum au-
tem notitiam conſequetur, ſi vel ipſe crebris peregrinationibus locorum ſitum ac di-
uerſitatem perluſtrando inquiſiuerit: aut ex aſſidua lectione eorum, qui de iis aliquid D
memoriæ prodiderunt, didicerit. Ex omnibus autem aliis vel vnus Strabo, plurimum
ad id inſtitutum adiumenti afferet Medico. Dein, vt ventorum quoque rationem co-
gnitam habeat Medicus, oportet. Ad quam conſequendam, plurimum conferet Hip-
pocr. *ſect. 3. Aphoriſmorum, aliisque in locis*: præterea Ariſtoteles, aliique, qui hanc rem ex
profeſſo tradiderunt, Philoſophi. Poſtremo ad loci mutationem recte præſcribendam,
non parum aſtrorum ac ſyderum ortus & occaſus cognouiſſe conferet, quod aeris &

Medicum Aſtronomiæ peritum eſſe oportet. Aſtrologiam Medicus contemnere debet.

cœli conſtitutionem, quod experientia ipſa confirmat, mirifice immutent. Vt hinc et-
iam palam fiat, Medico neceſſarium eſſe, vt eam partem Aſtronomiæ, quæ aſtrorum ac
ſyderũ ortus occaſusue tradit, perſpectam habeat. Eam vero, quæ ſuperſtitioſa quadam
obſeruatione ex aſtris neſcio quæ portenta, & mendaciorum prodigia prædicit, ac fu- E
turorum euentum vaticinatur, & ob id *Aſtrologia* ac *diuinatoria* nominatur, Medicus
veluti certiſſimum artis impedimentum audacter contemnere debet. Quam enim ſu-
perſtitioſa rerum vanitate ſit contaminata, adeoque Chriſtiano homine indigna, & ne-
fandiſſimis anilibusque figmentis ac deliramentis conſperſa, ab aliis doctrina excellen-
tibus viris abunde eſt monſtratum. Et certe omnium odio digna eſt, quod libertatem
animi actionesque noſtras ſiderum neceſſitati perperam obſtringit. Sed de aere hæc
dixiſſe ſatis ſit.

DE CIBO ET POTV. SECT. II.

Quis cibi & potus vſus, & quot in illis aſſumendis conſideranda. CAP. I.

Cibi & potus quis vſus.

QVoniam de cibis & potibus nunc differendum erit, initio, quis eorundem ſit vſus, F
explicabimus. Siquidem quum tota animantium moles in perpetuo fluore ſit, nec
vllum ſit temporis momentum, quo non in aera diſſipentur corporis ſpiritus, humo-
res, ac ſolidæ partes, niſi altera ſimilis ſubſtantia pro ea, quæ defluxit, reſtituatur, qua de-
trimentoſum iſtud corporis defluuium expletur, breui tempore euaporabit atque diſ-

ſipabitur

A ſipabitur vniuerſa. Contra hoc neceſſarium ac natiuū miſerę mortalitatis malum, Conditoris prouidentia cibum & pótū vberrima benignitate dedit. Cibo igitur, quicquid ſicciotis ſubſtantię effluxit, reſtituitur & ſarcitur: potione vero, quicquid humidioris. Hęc cū ita ſe habeant, ſummo ſtudio annitēdum erit, vt illos tm̄ cibos aſſumamus, qui nos ſic alant, vt quoad fieri poteſt, nos non lędant. Id vt conſequamur in cibis aſſumendis nouē conſideranda veniunt: nempe cibi bonitas, menſura, qualitas, conſuetudo, delectatio, ordo, tempus, hora & ætas. De quibus omnibus ordine agemus. Nouem in cibis aſſumendis conſideranda.

De cibi bonitate & malitia. CAP. II.

QVI corpus morbis minime obnoxium circumferre cupit, huic in hanc curam vnice incumbendum erit, vt cibis boni ſucci perpetuo vtatur. Siquidem ad procrean-
B dos morbos maximam vim obtinet κακοχυμία: quæ nō aliunde magis, quam ex mali & vitioſi ſucci cibis conciliatur. Boni autem ſucci cibus eſt, e quo bonus procreatur ſanguis: bonus vero ſanguis eſt, qui neq; iuſto calidior, neq; humidior, neq; frigidior, neque ſiccior, non tenuis, non craſſus, non pinguis ac lentus, non acris mordaxue, amarus, ſalſus, acidus, breuiter, perfectā adeptus mediocritatem. Mali cōtra ſucci cibus eſt, e quo malus generatur ſanguis. Malus autē ſanguis eſt, qui a deſcriptione boni ſanguinis recedit. Non eſt autem, quod in mali ſucci cibis ſtatim habeatur, quiſquis a ſumma perfectione vel tantulum excidit: imo boni ſucci cibus erit, qui ſanguinem faciet non tantum illum optimum, ſed notabili atq; euidenti vitio carētem. Nam vt omnib. aliis in rebus aliquid omni ex parte abſolutū proponitur, quo ſe mens noſtra, velut ad ideam referat, quum Cibus boni ſucci. Bonus ſanguis. Cibus mali ſucci. Malus ſanguis.
C de iis rebus cogitandum erit: ita in ciborum quoq; ratione nobis optimus aliquis cogitatione vſurpatur, ad quem in eorundē delectu perpetuo nos, veluti in ſcopū aliquem, intentos eſſe oportet. Quem etſi raro ad plenum conſequi nobis ſit integrum, annitendum tñ nihilominus, vt is nobis contingat, qui paruo momento ab eo, qui optimus eſt, declinat. Neque paruæ rei magna hic habenda ratio: atq; in bonis adhuc locus ei relinquendus, qui proxime ad optimū accedit, & notabili vitio vacat. Qui vero particulatim huius vel alterius naturę cibi ſint, Galenus *in libello de cibis boni & mali ſucci*, breuiter & luculenter admodū docuit. Eſt n. veluti compēdium quoddam eorum, quæ copioſiſſime *in trib. libris de alim. facultatibus* tradidit. In quorū ſane *1. & 2.* de panum & frumentaceorum generibus: in altero, de fructibus & ſtirpibus: in 3. de cibis, qui ex animalibus, carne Liber Galeni de cibis boni & mali ſucci
D ſcil. lacte, & id genus aliis ſumuntur, tractat. Vt non ſit neceſſe hoc loco de ſingulis particulatim diſſerere, cum idipſum affatim & perſpicue locis iam oſtenſis præſtiterit Galenus. Ad alia itaq; explicanda, q̄ in ciborū aſſumtione expendenda ſūt, progrediemur.

De cibi menſura. CAP. III.

SI vſquam locum habeat, quod ille dixit, *Ne quid nimis*: certe in ciborū ratione habet. Proinde qui ſanitati ſtudet, huic præ omnibus aliis danda opera eſt, ne vllo tempore plus cibi, quam natura exigit, ingerat. Vbi enim plus cibi, quā pro natura ingeſtum eſt, *Hippocrate atteſtante*, hic morbum facit. Alta igitur mente omnibus repoſita maneat hæc non minus vtilis quam breuis Hippocratis in Epidemiorum libris ſententia, vbi ita inquit, ἄσκησις ὑγιείης ἀκορίη τροφῆς, ἀοκνίη πόνων: *Sanitatis ſtudium eſt, nō ſatiari cibis, & impigrum eſſe ad* 1. Apho 17 6 Epide. lectio 4.
E *laborem.* Si enim quis ad ſatietatem vſq; ingerat cibum, cum iam vires grauet, fieri nō poteſt, vt illum perfecte natura concoquat. Si vero non concoquitur, morbum pariat, adeoque priſtinam ſanitatem deſtruat & aboleat neceſſe eſt. Si vero mediocritate in aſſumendis cibis vſus fuerit, nūquam aut raro periculoſum morbū incurret. Lex igitur hęc præcipua ſanorum eſto, *ne immodice cibos ingerant: tantumq; cibi & pot⁹ aſſumant, vt hinc vires conſeruētur, nō opprimantur.* Ceterum non tm̄ ſanos, ſed & ægros hæc lex adſtrictos habet. Siquidē & illic vnice confert, imo neceſſe eſt, vt in cibis aſſumēdis legitimā menſurā teneant. Vt n. morbi ſunt diuerſi, ita aliā atq; aliā cibi menſurā poſtulant. In diuturnis nāque morbis pleni⁹, in acutis aūt tenuius cibandū erit. Cui⁹ rei rationē reddit Gal. *lib. 1. ad Glauconē*, iis quidē verbis: *In acutis morbis, & qui ad vigorē celeriter perueniūt, ſi tenuiter omnino* Aphor. 20 Lex præcipua ſanorum & ægrotum.
F *cibare velis, haud magnopere lædes. In longiorib. vero, niſi per initia liberalius cibaueris, aut vna cum morbo hominem necabis, aut intempeſtiue victus ratio mutanda erit. Neque enim accedente vigore vberior victus, quam prius, ſed contra omnium, qui per morbum exhiberi debent, tenuiſſimus in id tempus reſeruandus eſt.* Quæ ſingula Hippocrates breui admodum ſententia complexus eſt, inquiens: *Vbi morbus peracutus eſt, ſtatim ſummos labores obtinet, & ſumme tenuiſſimo victu vtendum. Vbi vero non, ſed pleniorem victum adhiberi licet, tantum a tenuiſſimo victu* 1. Apho. 7.

declinandum, quantum morbus ipſe ſummis leuior fuerit. Et iterum eodem loco. *Quando mor-* A
2. Aphor. 8 *bus in ſuo vigore fuerit, tunc tenuiſſimo victu vti oportet.* Vt hinc palam ſit, quanto acutior eſt morbus, tanto illum vigori viciniorem eſſe, adeoq; in eo tenuiori victu vtendũ. Quanto autem contra diuturnior eſt, tanto illum a vigore magis abeſſe, & tenuem victum reſpuere, plenioremq; expetere. Proinde non temere dixit Hippocrates: *Victus tenuis & exquiſitus in diuturnis quidem morbis ſemper, in acutis autem, vbi non competit, periculoſus.* Vt
Duo ſunt a quibus cibandi conſilia petuntur. itaque medicus in præſcribenda legitima cibi menſura non erret, ad duo, a quibus potiſſimum cibandi conſilia petuntur, nempe morbi ſummum vigorem, & ægrotantis vires ille reſpicere debet. Id quod etiam Hippocrates faciendum eſſe iubet, dum ait: *Coniicere*
1. Aphor. 9 *oportet, num æger poſſit cum victu ad vigorem vſque morbi perdurare: & nunquid ille prius deficiat, nec cum eo victu durare queat: aut morbus antea deficiat, & retundatur.* Hæc ille. Si itaque Me- B
dicus diligenter morbi vigorem, & vires ægroti expendat, haud facile neque in tenuis,
Errorũ tenuioris & plenioris victus inter ſe collatio. neque in plenioris victus vſu errabit. Cum vero vtriuſque error ſit periculoſus, alter tamen altero eſt deterior. Si diligenter inter ſe eoſdem errores conferuntur, perſpicuum euadet, deterius eſſe, ſi quis ſe a tenuiore victu ad pleniorem intempeſtiue transferre cogatur, quam ſi e pleniore in tenuiorẽ mutationem inſtituat. Nam vbi morbi ratione, qui iam verſus vigorem properat, detrahendum maxime eſſet, ibi virtutis conſeruandæ gratia adiicere cogitur Medicus. Atque id eſt, quod ab Hippocrate eſt dictum:
1. Aphor. 5 *In tenui victu ægri delinquunt, quo fit, vt maiore afficiantur detrimẽto. Omnis enim error, qui committitur, maior fit in tenui, quam paulo pleniore victu. Propterea etiam iis, qui ſani ſunt, periculoſus exſiſtit admodum tenuis ſtatus, & accuratus victus, quod nimirum errores grauius ſubinde ferunt.* C
Quapropter tenuis & accuratus victus, maxima ex parte periculoſior eſt eo, qui paulo plenior exſiſtit. Hactenus Hippocrates. Non autem ab re adiectum eſt ab Hippocrate, *Maxima ex*
Non perpetuo periculoſus tenuis victus. *parte.* Nam iis verbis quorundam imperitorum Medicorum erroneam ſententiam explodere voluit, qui affirmant, Medicum quouis tempore in pleniorem, quam tenuiorem victum, proniorem eſſe debere: cum tamen tenuem non perpetuo eſſe periculoſum, ſed maxima tantum ex parte, Hippocrates aſſerat. Eſt enim, vbi pleniore victu in morbis non ſine grauiſſima noxa vti liceat. Quippe in acutis morbis, qui celeriter ad vigorem perueniunt, ſi quis pleniore victu vſus fuerit, inemendabiles noxas afferet, eo quod naturam, quæ tum in coquendo morbo eſt, in ſuo munere impediat, & ad conficiendos cibos auocet. Quod autem noxæ non contemnendę e pleniore victu accidant, D
adeoque eo nomine non quouis tempore in pleniorem victum proniorem eſſe conueniat, in noſtris ſuper paulo ante citatam Hippocratis ſententiam commentariis copioſiſſime demonſtrauimus, vt neceſſe non ſit, id hoc loco pluribus agere. Ad eius itaque Aphoriſmi enarrationem lectorem nunc ablegamus, ne in immenſum præſentis libri moles accreſcat.

De qualitate cibi. Cap. IV.

POſt menſuram cibi, eiuſdem etiam qualitas, tam in ſanis, quam in ægris, a Medico accurata diligentia expendenda venit. Quippe in ſanis, ſimili qualitate præditi cibi: In ægris, contrarii ſunt aſſumendi. Qui enim naturaliter ſe habent, adeoque ſani ſunt, eos in hoc ſtatu ſeruare ac cuſtodire oportet. Qui vero præter naturam afficiuntur, & E
cum morbis conflictantur, eorum ſtatum immutare eſt neceſſe. Nihil autem ſeruatur, niſi per ſimilia, neq; immutatur tolliturque quicquam, niſi per contraria: ideoque ſani
Sani ſimiles cibos requirũt. Ægri cõtrarios. ſimiles ſemper poſtulant cibos, ægri contrarios. Proinde temperamentum eorum, qui recte valent, per ſimiles cibos conſeruandum erit. Quod vero tale eſt, vt iam actiones offendat, id per contrarios demoliendum erit. Quorum itaq; temperamentum, verbi gratia, natura humidum, quale vtique puerorum, eſt, iis cibus humidus maxime conuenit. Qui vero ſicco aliquo morbo, qualis febris eſt, laborant, iis cõtrarius cibus, nempe humidus, vtilis eſt. Qui vero humido correpti ſunt morbo, qualis eſt anaſarca, iis ſiccus: qui calido, frigidus: qui frigido, calidus competit cibus. Quod, vt alia o-
1. Aphor. 16 6 Epide. ſect. 4. Aphor. 13. Calida natura Hippocrati qua. mnia, breuiſſime quoque Hippocrates docuit, vbi in Aphoriſmis, ita ſcriptum reliquit: F
Victus humidus omnibus febricitantib. prodeſt, præſertim vero pueris, & aliis, qui hoc genere victus vti conſueuerunt. Et in Epidemiis, vbi in eum ſcribit modum: *Calida naturæ refrigeratio, aqua potio, & quies confert.* Per calidam namq; naturam, vt in eius ſententię enarratione fuſius monſtrauimus, non eam in qua natiuus, adeoque mediocris: ſed eam potius, in qua

actis

acris & mordax calor, atq; adeo præter naturam & immodicus abundat, Hippocrates
intelligit. Et rurſus eodem in lib. vbi ait: *Calidum corpus per id, quod comeditur, intus refrige-* [4. Epide. ſect. 5]
ratur contrarium, contra. Poſſem complures alias eius auctoris ſententias ad inſtitutũ no- [Apho. 35.]
ſtrum facientes producere, ſed quia ſatis eſt paucas has citaſſe, ad ea potius, præſertim
cum res per ſe plana ſit, quæ reliqua ſunt, progrediemur. Reliquum autem eſt, vt Medi-
cus, qui cibi calidi, frigidi, humidi aut ſicci ſint, cognoſcat. Quum vero hoc ipſum Ga-
lenus in iis libris, quos *de alimentorum facultatib.* poſteritati reliquit, perſpicue tradiderit,
ſufficiet in præſentia locum indicaſſe. Neq; enim conſilium eſt ſingula particulatim in
iis libris referre, quod ita in immenſum ac molem magnam creſcerent

De conſuetudine ciborum. CAP. V.

3 QVantum in victus ratione momẽti habeat conſuetudo, in primis hoc a veterib. ce- [Conſuetudo acquiſititia ſiue altera natura.]
lebratũ ſatis indicat, ἐπίκτητοι φύσεις εἰσὶ τὰ ἔθη: *Conſuetudines eſſe acquiſititias naturas.* Vt igi-
tur natura ipſa ſimilium ciborũ aſſumtione conſeruanda eſt: ita quoq; conſuetudo, quę,
vti dici ſolet, altera eſt natura. Hinc non temere Hippocrates dixit: *Quæ longo tẽpore con-*
ſueta ſunt, etiamſi deteriora ſunt, inſuetis minus moleſtare ſolent. Conſuetudo vero in victus ra- [2. Aph 50.]
tione non ſolũ in ſanis, ſed & in ęgrotantib. accurate obſeruanda erit. Quapropter Hip- [Aphor. 17.]
pocrates non temete *in 1. Aphoriſ. ſect.* vbi ex profeſſo de victus ratione agit, aliquid cõ-
ſuetudini dandum eſſe præcipit. Et clarius *lib. 2. de ratione victus acutorum morborũ*, vbi in-
ter alia ita de conſuetudine inquit: *Quod vitioſus tum cibus, tum potus, ſemper ſibi ſimilis, ad*
ſanitatem tutior ſit, quam ſi quis ſubito ad alterũ vel meliorẽ ſe transferat, facile intelligitur. Nempe,
C *tum iis, qui bis die comedũt, tũ iis, qui ſemel, noxam imbecillitatemq; pariunt repentinæ mutationes:*
& qui prandere non conſueuerunt, tamen prandent, ſtatim ægre habent, toto item corpore graues red-
duntur, imbecilles, & ſegnes. Quod ſi præterea cœnauerint, ructus acidus, & alui lautitas ſubſequitur.
Grauatur enim præter conſuetudinem ventriculus, qui antea aridus eſſe, neq; bis intumeſcere, neq; bis
cibos concoquere conſueuit. Hæc ille. Quæ etſi prolixa ſunt, tñ referre placuit, vt inde, quan-
tam vim, tam in ſanis, q̃ in ægris habeat conſuetudo, cognoſceretur. Sed dicet hic quiſ-
piam: *Si tantũ momenti conſuetudo in victus ratione habet: igitur hæc ipſa, etiamſi praua eſt, nun-*
quam mutanda erit. Reſpõdeo, nũquam ſubito eſſe mutandam: q; Hippocrate teſte repẽ- [An praua conſuetudo mutanda ſit, nec ne.]
tinæ mutationes omnes cauendæ ſint. Et idẽ *libr. 2. Vict. acut. morb. Aphor. 18.* ait. *Repentinæ*
mutationes noxam imbecillitatemq; pariunt. Cum itaq; oẽs ſubitæ mutationes periculo haud
D vacent, a cõſuetis quoq; cibis nemo repente ttansferẽdus erit, ſed ſi omnino prior vict⁹
ratio mutationẽ requirere videt, fiat paulatim & ſenſim, iuxta illud Hippo. *Plurimum &* [6 Epide. ſect. 3.]
repente vacuare aut explere, aut aliter quomodocunq; corpus mouere periculoſum. Et omne quidẽ ni-
mium naturæ inimicum eſt. Quod vero paulatim fit, tutum, præſertim vbi quis ab altero ad alterum [Apho 21.]
progreditur. Vt iam perſpicuũ euadat, ſubitam mutationẽ omnem, vt quæ de extremo in
extremũ abſq; medio fit, naturę, q̃ in mediocritate conſiſtit, eſſe aduerſam: contra eam,
quæ ſenſim & paulatim fit, amicam: vt nõ temere Hippocrates in paulo ante citata ſen-
tentia dixerit, vitioſum tum cibũ, tum potũ ſemper ſibi ſimilem, ad ſanitatem tutiorem
eſſe, quam ſi quis ſubito ſe ad meliorem transferat. Ceterũ, nõ ſatis eſt mutationem cõ- [Quo tempore mutatio conſuetudinis fiat.]
ſuetudinis non eſſe repentinam, niſi legitimo ẽt fiat tempore. Legitimum vero tempus
E eſt ſanitatis, quũ optime ſcilicet valemus. Nec tñ quoduis ſanitatis tempus: ſed id dun-
taxat, quo a reb. ciuilib. immunes ſumus, & nullis aliis negotiis diſtringimur. Quod cer-
te confirmant ea, quæ *lib. 5. de tuend. ſani. c. 8.* ſcribit Galenus, vbi inquit: *Conſuetudines ipſæ,*
tametſi prauæ ſunt, diſplicentibus ſibi adhuc corporibus mutandæ haud ſunt. Quin nec per ſummam
ſanitatem, ſemper id tentandum, ſed tum, quum is, cui mutandæ ſunt, a ciuilibus maxime negotiis
vacat. Et paulo ante iam citata verba: *Quin etiam,* inquit, *intemperies ipſas, quæcunque adhuc*
intra ſanitatis fines ſubſiſtunt, ſi corrigere ſtudebis, contraria quodam modo victus ratione curabis:
quod tamen per multum fit otium. Nam ſi in negotio ſint, ſimilibus vteris, potiſſimum, quum ita fue-
rint corpora aſſueta. Idẽ plane reſtantur, quę ille ſcribit *lib. 6. eiuſdem operis, c. 3.* vbi inter cete-
ra, ita ait: *Porro alimenti ſpecies, ſi quis temperamentum vertere in melius ſtudet, contraria eſſe tem-*
F *perantiæ debet. Senſim vero id fiet citra noxam, ſi & præſit Medicus: & qui curatur, ita ſit a negotiis*
liber, vt omnia ſuo tẽpore peragat. Nam qui in reb. ciuilib. verſatur, & multis negotiis diſtringitur,
huic tutius eſt, vt nec tentet temperamentum ſuum mutare. Nec diſcrepant, quæ *lib. 8. Ther. me-*
thod. c. 9. ſcribit, inquiens: *Satius arbitror eſt, quũ plane valent, non quum ægrotant, vel de ſe que-*
runtur, intemperatis naturis victus rationẽ mutare. Gaudent enim natura conſuetis ſemper. Proin-

2. Vict. acuti. 18. Ad conſuetudinis mutationem tria requiruntur.

de veriſſime dixit Hippocrates: *Mutatio ipſa quidem non parum conducit, ſi eius recta ſit tranſ-* A
latio, hoc eſt, *ſi fiat ſanitatis tempore, & per otium, nec ſit repentina*. Nam, *vt ex iam dictis liquet*,
tres illæ conditiones ad conſuetudinis mutationem requiruntur.

De cibi Delectatione. Cap. VI.

POrro in cibis præſcribendis Medicus diligenter conſideret, quibus æger maxime
delectetur. Nam qui cum voluptate aſſumuntur cibi, eos ventriculus auidius ample-
ctitur, promtiusque & expeditius concoquit. Contra, eos qui diſplicent, auerſatur, re-
fugit, nec auide amplectitur, neq; expedite concoquit. Hinc fit, vt ſæpenumero ſuauio-
res cibi, etiamſi deteriores ſunt melioribus, minus tamẽ ſuauibus præferantur. Id quod
Hippocrates quoque faciendum eſſe præcipit in Aphoriſmis, vbi ita ſcriptum reliquit:

1. Aphor. 18.

Paulo deterior cibus & potus, qui tamen ſit ſuauior, melioribus quidem, ſed minus ſuauibus antefe- B
rendus. Verum non deerunt Medici, præſertim qui aſſentationib. ſeſe potius, quã erudi-
tione vendere ſtudẽt, quiq; aurum magis, q̃ ſalutem ægri ſitiunt, qui hinc ſui erroris pa-
trocinium arripient, ſibiq; licere putabũt, vt nunquã ægro exhibeant, niſi quibus maxi-
me delectetur. Sed q̃ fallantur, quamq; ſcelerate Hippocratis ſententia abutantur, per-
peramq; ad tuendos ſuos errores eandẽ detorqueant, alia eiuſdẽ ſententia demonſtrat,

Num perpetuo qui delectant cibi ægris exhibendi.

Sectio 4. Aphor. 7.

in qua quantũ ægrotantib. in cibo & potu ſit gratificandum, diſerte exponit. Ea vero eſt
in 6. Epidemiorum *lib.* vbi in eum ſcribit modum: *Hæc ſunt, in quib. ægrotantib. eſt gratificã-*
dum, vt ſcil. cibus & potus pure conficiantur. Grata etiam ſint, quæ viderint, & mollia, quæ attingũt,
ſed non admodum lædant, & facile reparabilia ſint, veluti, frigidæ exhibitio, vbi ea opus fuerit, & a-
lia. Hæc ille. In qua ſane ſententia Hippocrates perſpicue, in quibus potiſſimum rebus C
ægrotantib. ſit gratificandũ, & in quib. iiſdem obſequendum ſit, oſtendit. Quippe in eo
maxime ægrotãti obſequendũ erit, vt tam cibus, q̃ potus, qui illi offeruntur a miniſtris,
puri, & a ſordib. repurgati ſint: Sic enim maiori cũ voluptate eoſdem aſſumet, tumq; eos
ventriculus auidius amplectetur, & expeditius concoquet. Dein obſequendũ etiam in-
terdum ægris, vt illis permittantur & ea, quæ non quidem plurimum, ſed parũ admodũ
nocent. Quod ſignificare volens Hippocrates, dixit: *Non admodũ lædant, & facile ſint re-*
parabilia. Et in Aphoriſmis *paulo deteriorem* laudauit *cibum, non omnino prauũ, eiuſmodiq; in-*
ferentem noxam, quæ corrigi nequeat. Sic certe aquæ frigidæ interdum potum ægrotanti
concedimus, vbi ſcilicet ea opus eſt, & noxa, quam infert, reparari facile poteſt. Quod
de aqua frigida diximus, idipſum de omnibus aliis, tum potibus, tum cibis intelligen- D
dum venit, vt non ſit neceſſe de ſingulis particulatim verba facere.

De ordine ciborum. Cap. VII.

Legitimus aſſumendorum ciborũ ordo.

IN cibis aſſumendis, non ſolum ea, quæ hactenus dicta ſunt, obſeruanda erunt: ſed &
hoc vnice curandum, vt legitimo ordine cibi ingerantur. Legitimus autem aſſumen-
dorum ciborũ ordo eſt, vt concoctu facilia, iis, quę difficulter cõcoquuntur, præmittan-
tur. Nam ſi is ordo turbatur, tũ illa, quæ concoctu difficilia ſunt, ea quę iam cõcocta ſunt,
quo minus deſcendere, & e vẽtriculo egredi poſſint, impediunt. Debent quoq; ea, quæ
liquida ſunt, ſolidis & aridis antecedere, q̃ alias liquida in ſuperficie ventriculi natent.
Pręterea, edulia, quæ deiectionem moliuntur, iis, quæ tarde cõmeant, lubricantia, ad-
ſtringentib. celeriter ſubſidentia, iis, quę in ventriculo morata corrumpuntur, citius ſu E
menda ſunt. Verbi gratia, oua ſorbilia, & id genus alia cõcoctu facilia, iuſcula, olera, car-
nibus aſſis, cotoneis, aut punicis malis præmittenda ſunt. Vt autem Medicus omniũ ho-
rum exquiſitam notitiam habeat, adeoq; quis ſit legitimus aſſumendorũ ciborũ ordo,
perſpectum habeat, diligenter illi Galeni, quos *de alimentorum facultatibus* libros conſcri-
pſit, euoluendi erunt, e quibus certe ſingulorum ciborum facultates cognoſcet, quem-
que ordinẽ in aſſumẽdo obtinere debeant, clare admodũ diſcet. Ceterũ quæ de ordine
ciborũ hactenus diximus, ea ad ventriculum naturaliter ſe habentem referenda erunt.
Nam ſi cui ventriculus iuſto laxior ſit, huic certe præſtiterit quouis tempore adſtrin-
gentia lubrificantibus præpoſuiſſe: quod alias fieri nequeat, vt tantiſper cibus, donec
perfecte concoquatur, in ventriculo retineatur. Robur etiam aliquod ex iis ventriculo F
accedit, ſi ea, quæ aſſumſit, rectius conficere poteſt. Quid multa? ventriculus præter na-
turam affectus non eam victus rationem, nec eum ingerendorum ciborum ordinem,
quem ſanus, requirit: ſed potius victum contrarium, & qui illum ad mediocritatem
quandam reducere queat.

A *De tempore aſſumendorum ciborum.* CAP. VIII.

CVrandum quoq; nobis erit, vt tam ſani, q̃ ægri, non intempeſtiue, ſed conuenienti
tempore cibũ ingeramus. Quod fiet, ſi ſtatas certaſq; horas prandio cœnæq; de-
ſtinemus. Sani vtiq; ſolita & conſueta hactenus hora, poſtquã heſternus priorue cibus [Tempus aſſumendorũ ciborum in ſanis.]
deſcenderit, & iam confectus fuerit, ac ipſi modice antea exercitati fuerimus, iamq; il-
liciente appetitu prandium ſumemus, & cœnabimus Si enim cõſueta hora idipſum fe-
cerimus, naturam ipſam ad cõficiendos cibos alacrem ac promtam experiemur, vt quæ
ſtatis horis ſuum facere officium didicit. Quod ſi vero priore nondũ cõfecto cibo, nec-
dum in aluum demiſſo, aliũ ingeramus, hic profecto perinde, atq; is, qui prior aſſumtus
B eſt non cõcoquetur, adeoq; maximæ cruditatis cauſſa erit. Cauendũ quoq; erit, ne va-
ria eadem in menſa edulia, nec varie apparata, nec culinæ artib. gulam irritantia ſuman-
tur: ſed ſimplici ac vnico cibo ad neceſſitatem, non ad ſatietatem, cõtenti ſimus. Quod
ſane Hippocrates ẽt monuit loco iam crebro citato, vbi *ſanitatis eſſe ſtudiũ* ait, *non ſatiari
cibis.* Recte igitur Martialis & Horatius præcipiunt, *vt conuictus ſit facilis, & ſine arte mẽſa.*
Quum n. diuerſorum ciborum diuerſa ſit natura, accidit, vt ciborũ eadẽ menſa varie-
tate, copia & productione in lõgas moras, nihil nocẽtius homini ad ſalutem eſſe poſſit.
Proinde mirum nõ eſt, quod ii, qui gulæ ac vẽtri toti ſeruiũt, deditiq; ſunt ac ſeſe a ſum- [Crapula quorundã notatur.]
mo mane ad ſummam vſq; noctem multo varioq; tum cibo tum potu nõ implent ſolũ,
C ſed ẽt diſtendunt, cũ cibus cibum aſſiduo excipiat, & cõpotationib. ſtudeant, magnam
ſibi cruditatem comparant, nec vllus eorum ad iuſtam ſenectã perueniat. Nam dum ex
intẽperantia illa maximam crudorũ ac vitioſorum humorũ copiã coaceruãt, fit vt po-
dagra, calculo, coli dolore, carcinomate, febribus, & id genus aliis malis prius annis ali-
quot miſere iotti, tandẽ vitam cũ morte cõmutent. Ceterũ prodeſt plurimum, vt ante
cibũ exercitemur, quod ita calor natiuus augeatur, cibusq; aſſumẽdus dein expeditius
immutetur ac conficiatur, nutritioq; felix ſuccedat. Quod quũ intelligeret Hippocra- [6 Epide. ſect. 4. aphor. vlt.]
tes, non ab re in Epidemiis ita ſcriptum reliquit: *Labor cibũ præcedat.* Sed ea de re ſuo lo-
co fuſius Deniq; fames optimum condimentum, ad menſam afferenda, & iã illiciente
appetitu cibus aſſumãdus, nec eo ad edẽdum inſtigãte cibus differendus eſt. Quippe ſi
D ventriculus iam vacuus alimẽtum poſtulat, nec eius copia eſt, excremẽtis impletur. Ea
ſunt, lanies quædam bilioſæ, pituitoſę, & ſeroſæ, quas ſolas trahenti illitum, quũ nutri-
mento indiget, iecur remittit, & cõcedit. Vt nõ temere hactenus hoc in ſcholis Medi- [Diutius tolerare famem, ventriculum prauis humoribus implet.]
corum ſit vſurpatum: *Diutius tolerare famem, ventriculum malis complet humorib.* Plurimum
igitur ad ſanitatis cõſeruationem cõfert, ſi legitimis hora & tempore, cibus aſſumatur.
ita, n. cruditas, ſanitatis corruptela, vitabitur. Contra vero, infirmum, morboſumq;, ac
Deo & hominib. odioſum corpus reddet aſſidua crapula, ciborũq; ac potuũ ingeſtio,
vt eo maiori ſtudio nobis adnitendũ ſit, ne per ſanitatem intempeſtiue cibum ingera-
mus. Tam prandium vero, quam cœna ſemper a cibo, nunquam a potu, auſpicetur, ꝙ
alias in venarum inedia, vinum adhuc crudum ad eas rapiatur. Cauendum aũt vnice ne
matutino tẽpore, vẽtriculo adhuc vacuo & ieiuno, vinũ forte, aut offæ vino maceratæ,
E quod magnates tñ facere conſueuerant, ingerãtur, quod inde maxima corporis mala,
ac grauiſſimi morbi oriantur. Interuallo pręterea eo, ꝙ inter prandiũ & cœnam interie-
ctũ eſt, a potu abſtinendum erit, ꝙ cõcoctioni ciborum id plurimũ cõferat. Cœna vero
prandio plenior ſit ſanis quidẽ & iuuenibus. Aegrotis autem, iis præſertim, q̃ nocturnis
morbis & deſtillationib. laborãt, ac ſenibus, cœna prãdio minor congruit, vt alias fuſi-
us mõſtrauimus. Cœna præterea tunc maior ac largior ſit, quando interſtitii tantum ab
ipſa ad ſomnũ interceſſerit, vt vapores a copioſiore indigeſto cibo elati diſcutiantur at-
que diſſlentur: id n. quatuor horarum ſpatiũ fuerit. Quod ſi minus, parciori cœna vten-
dum. Si n. copioſior tũ foret cœna, ob ſomnũ imminentẽ caput multis vaporib. reple-
bitur, & animales ſpiritus lædent. Quum vero cõſuetudinis, q̃ naturæ loco habenda eſt,
F magna vis ſit, & ipſius hoc loco habenda ratio erit, dandaq; opera vt ſenſim, non ſubito,
a praua cõſuetudine trãsferantur homines. Nõ ſolum vero ꝑ ſanitatẽ, ſed & per mor-
bos cauẽdũ erit, ne intẽpeſtiue cibus aſſumatur. Siquidẽ in morborũ acceſſionib. a cibo [In acceſſionibus morborum a cibo prorſus abſtinendũ.]
prorſus eſt abſtinẽdũ, ꝙ hoc tp̃e natura circa morbi materiã occupata ſit, ideoq; cibi
oblatione, a ſuo munere haud auocanda. Hinc eſt, ꝙ Hippoc. prudentiſſime dixerit: *In
acceſſionib. a cibo abſtinere oportet, ſiquidẽ cibũ dare nocet. Et ſi per circuitus morbi acceſſiones habẽt*

2. Aphor. 19. *in ipſis acceßionibus cibum ſubtrahere oportet*. Et paulo poſt: *His quibus per circuitus acceßiones fiunt, nihil dandum, neq; vt quicquam aſſumant cogendi, ſed adiectionibus ante indicationem ſubtrahere cõuenit*. Idẽ ẽt faciendum eſſe alibi præcepit, inquiens: *Quũ a vacuatione ſorbitiones exhibere volueris, obſerua febriũ acceßiones, vt neq; quũ adſunt, neq; quum ventura ſunt, eas ingeras ſed quum iam finitæ ſunt, aut quieuerũt, & quum maxime a principio diſtare videntur*. Verum ne quis iã citatis Hippocratis locis motus, in omnib. acceſſionib. morborũ a cibo eſſe abſtinendũ exiſtimet, adhibenda in febrium potiſſimum acceſſionib. diſtinctio erit, neq; n. quod diximus, in omnib. febribus, ſed in quibuſdã dũtaxat, obſeruandũ erit. Quippe in earũ febriũ acceſſionib. q̃ ob plenitudinem, vel obſtructionẽ, vel phlegmonem, vel humoris cuiuſdã putredinẽ, excitant̃, cibus in acceſſione oblatus maximo malo eſt: adeo ſane, vt ii quidem, quib. hac ratione febris accẽditur, nec in inclinatione febris citra magnam noxã nutriantur, nedũ ipſa acceſſione iã inuadẽte. Quũ vero excitatur febris, ꝓpter mordentẽ acrimoniam excalefacti extenuatiq;, ex Sole, inedia, & laborib. ſucci, maximũ eius remediũ eſt, humidum nutrimẽtum. Proinde ſic laborantes, omni certo tꝑe, ſed potiſſimũ per inclinationes acceſſionum ſunt nutriendi, vt ex ꝓlixa & venuſta quadã hiſtoria copioſe admodum *lib. 10. Ther. meth. c. 3. & 5.* Galenus monſtrat. Cur aũt ægrotãtes nõnulli interdum in ipſa acceſſione imo in acceſſionis inuaſione nutriendi ſint, hæc eſt ratio. Quippe qui calido & ſicco tẽperamento, vel a primo ſtatim ortu, vel certe illo tempore quo laborant, pręditi ſunt, iis vires neceſſario imbecilliores exſiſtũt. Neque n. fieri poteſt, vt abunde calidum & ſiccum corpus, quum febricitat, viribus ſit valentib. ideoq; quum inuaſura adhuc eſt, & quum incipit febris, cibandi ſunt. Vt hoc nomine audacter nobis contemnenda ſit diatriros, id eſt, *tridui inedia*: & æger, vbi idipſum vires poſtulant, protinus primo ſecundoue die, idque in acceſſione cibandus.

4. vict. ac. 34.

Non in omnium febrium acceſſionibus a cibo abſtinendũ.

A

B

C

Ὧραι

De cibis, qui temporibus anni congruunt. Cap. IX.

Hyemis victus.

In cibi potuſq; ratione præſcribenda, anni quatuor tꝑa, quę Græcis ὧραι dicuntur, minime ſunt negligenda, q̃ alii cibi Veri, alii Æſtati, alii Autũno, & alii Hyemi conueniant. *Hyeme* namq; plurimum comedere, minimum bibere conducit. Cur autem hoc tempore pluſq̃ aliis temporib. eſſe, minus autem bibere expediat, temperaturæ eius acceptum referendum erit. Frigida n. admodum, quum ſit & humida, plurimos ſane cibos exigit, & paucam potionem. Nam quum alimentum perpetuo cum natiuo calore, a quo vnico cõficitur, ſit cõparandum, & is hyeme ſit plurimus, plurimum ẽt alimentũ, vt hoc tꝑe dandum ſit, conſequitur. Quod ẽt confirmat Hippo. qui in Aphoriſmis ita inquit: *Ventres hyeme natura calidißimi ſunt*. Quocirca hoc tempore alimenta copioſiora dari debent. Siqdem innatum calorem copioſiorem habent, plurib. igitur alimentis egent, parum aũt bibendum q̃, tẽpus hoc corpꝰ noſtrum plurimum humectet. Vtẽdum aũt ꝓpotu vino meraciſſimo, q̃ id calefacere & exſiccare, adeoq; temporis exceſſui valide repugnare poſſit. Cibi itidem, tum ſint calefacientes & exſiccantes, nempe panis, carnes aſſæ, piſces itẽ aſſi, braſſica & id genus alii, a quib. corpus hoc tꝑe frigidũ & humidum exſiſtens, calidum & ſiccum euadit. Vere aũt iã ineunte paululum cibo demendũ, q̃ aeris nos ambientis, tum frigiditas nõ ſit tãta, quanta in hyeme fuit: adeoq; calor fere laxatur, & minus poteſt cõcoquere. Nã quum vernum tempus, ꝓſertim in medio ſui, ſit tẽperatum, paulatim ad eã mediocritatẽ ciborum, q̃ huic tꝑi cõueniens eſt, veniendũ erit. Hinc eſt, q̃ potioni ẽt aliqd adiiciendum ſit & plus q̃ hyeme bibendum. Nam eadem ratione paulatim ad mediocritatẽ huic tꝑi congruentẽ tranſeundum erit. Vt perpetuo verũ ſit, *Subitas mutationes cauẽdas eſſe*. Quapropter paulatim quoq; ab aſſis ad elixa progrediendũ. Magis vero carne, q̃ piſcib. hoc tempore veſcendum. Cum n. ver ſummorum, nempe hyemis & æſtatis, in quorum medio verſatur, mediã temperaturã habeat, *vt ſuo monſtratum eſt loco*, mediam etiam victus rationẽ requirit. Non igitur verno tẽpore, vt hyeme calefacientib. & exſiccantib. cibis, nec refrigerantib. & humectantibus, vt æſtate, vtendum. Piſcium vero alimentum eſſe frigidum & humidum, adeoq; veri minus aptũ, nulli non cõſtat. Carne igitur magis verno tempore, ꝓſertim vitulorũ & hœdi vtendum. In ſumma, quũ verno tempore corpus mediocriter ſit affectum, atq; adeo temperatum, in eo ſane ſtatu, mediocri victu conſeruandum erit. Quare hoc tẽpore, quod Soranus etiam *c. 5. ſuæ Iſagoges* monuit, minime eſt ieiunandum, imo cum ventres, tum, *vt Hippocrates atteſtatur*, natura calidiſſimi ſint, ſomniq; lõgiſſimi, plura alimenta

1. Aphor. 15.

D

veris victus.

E

Piſcium vſus verno tempore parum aptus.

F

1. Aphor. 15.

A menta ſunt exhibenda. Si enim calorem innatum habent multum, igitur plurib. etiam
alimentis egent. Ceterum æſtate cibis magis demendum, potioni vero adiiciendum. *Aeſtatis victus.*
Quippe cũ hoc tempore, vtpote calido & ſicco, corpus exuratur, ſqualidumq; euadat,
multa ſane potione, eaq; diluta eget. Cum autẽ plurimum caloris innati æſtate diſſipe-
tur & exhalet, cibo etiam magis, quã Vere, demendũ. Cibis etiam, non niſi elixis, ac fri-
gidis vtendum, ac vnice ſtudendum, vt a calore & ſiccitate corpus vindicemus, quod
certe cõſequemur, ſi illud molle & frigidum reddemus. Per autumnum cibo paulo ple- *Autumni victus.*
niore ac ſicciore vtendum, minus tamen, ſed meracius bibere conuenit. Nam paulatim
a victu æſtatis, in eum, qui autumno conuenit, eſt veniendum. Paulo autem, quam in æ-
ſtate, pleniore vtendum victu, quod iam caloris feruor remittatur, pauloq; validior na-
B tiuus calor fiat. Quo ſane nomine minus etiam, ſed meracius bibendũ. Vt ſcil. paulatim
ad id, quod meraciſſimum eſt, vinum, quale hyemi, *vt dictum eſt*, congruit, veniamus.

De cibis, qui ætatibus conueniunt. CAP. X.

QVemadmodum in cibo & potu, anni temporum habendam rationem oſtendimus,
ita quoq; ætatis aliquis in iis reſpectus eſſe debet. Quippe puerorum victum frigi- *Puerorũ victus.*
dum & humidum eſſe cõuenit, iuxta id Hippocratis: *Victus humidus omnibus febricitantib.* *1. Aph. 16.*
prodeſt, maxime vero pueris. Cum n. temperamento calidi ſint pueri, adeoq; in cõfeſſo ſit,
illis plus caloris innati ineſſe, frigida victus ratione, præſertim ꝙ ad potũ attinet, ipſis v-
tendum erit. Vinũ itaq; pueris inimicũ eſt, ꝙ ſcil. hauſtum, *Galeno lib. 1. de tuen. ſanit. c. 9. te-* *Vinum pueris inimicum.*
ſte, eos nimiũ calefaciat, caputq; illorũ halitu repleat. Proinde prudenter admodũ Plato
C *in 2. de legibus* præcepit, ne pueri vſq; ad duodeuigeſimum annum, omnino vinum guſta-
rent. Eiusq; rei rationẽ mox ſubiungit, inquiens: οὐ χρὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχετεύειν: *non oportet ignem*
igni adducere. Humidi vero cibi, illis duab. de cauſſis competunt. Vna, quia quum in hac
ætate corpus plurimum creſcat, & augeatur, non oportet exſiccantib. cibis illud incre-
mentum inhibere. Altera, quod puerorum ſubſtantia omnium facillime diſcutiatur: vt
igitur humido alimento reparetur, eſt neceſſum. Puberum & adoleſcentiũ ætas, quum *Puberum & adoleſcentium victus.*
in optimo temperamento, vt ſuo monſtrauimus loco, conſiſtat, victũ plane ſimilẽ, hoc
eſt, temperamento mediũ illis eſſe adhibẽdum liquet. Temperamento aũt medius eſt,
qui neq; calidius, neq; frigidius, neq; humidius, neq; ſiccius ipſorum corpus efficit. Iu-
uenibus certe, quoniam impenſe calidi & ſicci ſunt, cõtraria, hoc eſt, frigida & humida *Iuuenum victus.*
D victus ratio cõfert. Vnde omnibus perſpicuum euadit, quod neq; illis, etiam de ſenten- *Vinum iuuenibus non conuenire.*
tia Platonis, vinum conueniat. Quippe furioſum horum habitum adauget. Platoni ſub-
ſcribit Galenus loco paulo ante citato, vbi ait, *vinum iuuenes ad iram & libidinem præcipites*
facere, & partem animi rationalẽ, hebetem turbidamq; reddere. Vt hinc facile ratio reddi poſſit, *Cur pauci iuuenes hodie ad frugem perueniãt.*
cur noſtra ætate, in hac veritatis luce, & diſciplinarũ omniũ rectitudine, doctrinarumq;
incremẽtis, pauci admodũ iuuenes ad frugẽ perueniant. Quum n. ex æquo fere omnes
vinũ non modice, vt illos deceret, bibant, ſed affatim ingerãt, in eoq; immodice hauri-
endo noctes dieſq; cõſumant: quid mirũ tã feroces reddi, vt a nemine coerceri queant?
Sed nedũ hoc vitiũ illis cõciliat, vini immodici vſus: verumetiam ingenii vires, & animi
vigorẽ eneruat, ac hebetem reddit. Vt pręclare luſerit olim Eobanus noſter iis verſibus:

E *Immodici ſenſus perturbat copia Bacchi:*
Inde, quis enumeret, quot mala proueniant?
Corporis exhaurit ſuccos, animique vigorem
Opprimit, ingenium ſtrangulat atque necat.

Optarem autem veſtibulo, ac ſingulis parietibus locorum, vbi ſtudioſi habitãt, hos ver-
ſiculos inſcriptos eſſe. ita enim crebra horũ lectione & inſpectione forte fieret, vt ebrie-
tatem, tanquam immaniſſimam beſtiam, & certum illis exitium afferentem, euitarent.
Senibus porro cibi & potus, qui ſolidas eorũdem partes frigidas & ſiccas iam factas, ca- *Senum victus.*
lefacere & humectare poſſunt, cõducit. Proinde calefacientes & humectantes maxime
cibi, & balneæ, præterea vini calidi potio & ſomnus liberalior illis competunt. Quam
F ſane victus rationem ſenum quidam hoc etiam verſu innuere voluit:

Vt lauit, ſumpſitque cibum, dat membra ſopori.

Paucos tñ cibos requirũt ſenes, vt Hippoc. quoq; atteſtatur inquiens: *Senes facillime ieiu-* *1. Aph. 13.*
niũ tolerant, ſecundo loco, qui conſtantẽ ætatem agũt, nullatenus adoleſcentes, omnium vero minime
puerulí, præſertim illi, qui inter ipſos ſunt alacriores. Atq; eius rei rationem ſtatim in ſequenti

Aphoriſmo expreſſit, in eum ſcribens modum: *Quæ creſcunt corpora, plurimum caloris in-* A
nati obtinent, itaq; plurimo alimento indigent, alioqui corpus abſumitur. Senibus vero parum caloris
ineſt, propterea paucis alimentis indigent, ſiquidem a multis exſtinguitur.

De potu. CAP. XI.

CVM abunde ſatis de cibo dictum ſit, reliquum eſt, vt de potu etiam nũc diſſeramus.
Cum vero tria potus apud Germanos ſint præcipua genera, aqua nimirum, vinum,
& cereuiſia, de ſingulis ordine, breuiter tñ, agemus. Qui itaq; per bonam valetudinem
aquæ potu vti conſueuerunt, iis annitendum erit, vt aquam, non niſi optimã bibant. O-
[Aqua optima.] ptima vero eſt, *Galeno etiam lib. 1. de tuenda ſanitate, c. 9. teſte*, quæ limpidiſſima, puriſſimaue,
guſtuiq; non modo, verumetiam olfactui iucundiſſima, hoc eſt, quæ omni tum odoris,
tũ ſaporis vitio carere, omnisq; qualitatis expers eſſe videtur. Qualitatis aũt omnis ex- B
pers eſt, quæ nec ſalſedinis, nec amaritudinis, nec aciditatis, nec cœni, nec ſulphuris, in
ſumma, nec alterius rei vllam ſignificationẽ præbet. Virtutes quoq; optimæ aquæ præ-
cipuæ ſunt, ſi leuiſſima & tenuiſſima eſt, ſi hypochondria celeriter tranſit. Leuiſſima ve-
[5 Aph. 26.] ro eſt, *Hippo. atteſtante*, q̃ cito tũ incaleſcit, tũ refrigeratur. Quod ſi ad Orientem fons eius
excurrit, & p̃ meatum aliquẽ mundum, aut puram terrã percolatur, omnes optimæ a-
quæ notas habebit, atq; hoc nomine, omni ætati vtiliſſimam eſſe, exiſtimandũ eſt. Non
n. ſicuti vino, eſcis, exercitatione, vigiliis, ſomno, ac Venere, aliis alias vti pro ratione ex-
pedit, ita de aqua quoq; ſtatuendum eſt: ſed q̃ nũc optimam indicauimus, hac vti puero,
[Aqua vitioſa quæ.] iuueni, ſeni, conducet. Cõtra, vitioſa aqua erit, q̃ turbida, quæ ex ſtagnis & paludib. hau-
ritur, q̃ male olet, quæ ſalſa eſt, deniq;, in qua qualitas aliqua guſtu deprehẽditur, adeoq; C
potu inſuauis eſt, & quæ circa hypochondria hęret, qualis eſt, cuius fons contra Septen-
trionẽ fluit, ſolemq; auerſum habet. Hæc igit̃ aqua peſſima eſt, q̃ in hypochondriis diu-
tiſſime moret̃, ægre concoquatur, fluctuationes excitet, in flatum mutetur, & corrum-
[Quibus aquæ potio conuenit.] patur, adeoq; vẽtriculi robur reſoluat. Ceterũ hominibus, q̃ feruentib. temperamentis,
ſiue natura, ſiue ætate, præditi ſunt, aquæ potio vtilis eſt, quod Hippoc. quoq; *in Epidem.*
[6 Epide. ſectio 4. Aphor 13.] confirmat. Quod ad vini rationẽ attinet, de eo in præſentia, non vt eſt medicamentum,
ſed potius, vt eſt alimentum, agemus. Qua ratione conſideratũ, quintuplicem differen-
[Vinorum ratio.] tiam habebit. *Prima* in colore eſt poſita, quatenus nimirum album, fuluum, flauum, ru-
brum, nigrumue vinũ dicit̃. *Altera* in ſapore, quatenus dulce, auſterũ, acidũ, acerbumq;
[Vinorum in alendo differentiæ.] eſt. *Tertia* in odore, quatenus iucundo, graui aut nullo odore eſt. *Quarta* in conſiſtentia, D
quatenus tenue, & craſſum. *Quinta* in ætate, quatenus ſcil. recens, aut vetuſtum exſiſtit.
Vinorum itaq; omniũ rubra, ſimul & craſſa ſanguini generando ſunt accõmodatiſſima,
& q̃ minima egeant mutatione, vt ſanguis fiant. Poſt ipſa ſunt nigra, craſſaq;, & dulcia, tũ
q̃ colore quidẽ rubra ſunt & nigra, conſiſtentia vero craſſa, vna cũ adſtringendi qualita-
te. His aũt minus ſua natura alunt, q̃ alba ſunt ſimul ac craſſa, & acerba: Omniũ aũt mi-
nimum nutriunt, q̃ colore quidẽ ſunt alba, cõſiſtentia autem tenuia, & aquis hydrome-
liti faciendo appoſitis quodammodo ſimilia. Dulcia vero conficiuntur in vẽtriculo, ac
diſtribuuntur facilius, q̃ auſtera, vt quæ facultate ſunt calidiora. Quæ autem admodum
ſunt craſſa, tardius quidem perficiuntur, ac diſtribuuntur: ſi tñ in ventriculum adeo ro-
buſtum incidant, vt cõfici recte ab eo poſſint, alimentũ copioſius corpori exhibebunt. E
Conſtat pręterea, q̃ quemadmodũ hæc corpori alendo tenuib. ſunt pręſtantiora, ita ad
[Quibus vinum cõueniat, & quib. non.] vrinam ciendã ſunt deteriora. Ceterũ vt bilioſis calidis tẽperamentis p̃ ſatiitatem aquæ
potio, de Hippoc. ẽt ſententia, maxime conuenit: ita vinum, pręſertim vinoſum, obeſt.
Summe autẽ calidis naturis abſolute potio aquæ confert. Aliis autẽ, q̃ ſumme calidæ nõ
[6. Epide. ſectio. 4. Apho. 13.] ſunt, vinũ dilutũ, aquoſumue & exiguum prodeſt, vt fuſius in fine *libri quinti de tuen. ſanit.*
Gal. docet. Contra pituitoſis ac frigidis temperamẽtis, crudorumq; humorũ magna vi
preſſis, vinum maxime fuluum ac dulce, qualia ſunt ex noſtratib. Rhenenſia, conuenit.
[Vetuſta. Recentia.] Vitanda ſunt, q̃ nimis vetuſta, nimiſue recẽtia: namq; illa præter modũ, hæc nullatenus,
donec recẽtia fuerint, calefaciunt: q̃ vt aliquẽ vſum cibis cõcoquendis afferant, tñ ab-
eſt, vt ipſamet ſint difficilis concoctionis. Præterea nec cõmode p̃ aluum tranſeunt, nec F
digerunt̃, nec vrinã mouẽt, nec ſanguinis cõfectioni, nutritioniq; idonea ſunt. Muſtum
ægre coquit̃, craſſumq; ſuccum & inflationes facit: aluum tñ mouet, idq; boni duntaxat
[Cereuiſiæ ratio.] in ſe habet, q̃ ſi interdum efficere non poteſt, mirum in modũ nocet. Quod ad tertium
potionis genus, nempe cereuiſiam attinet, quæ ad ſeptentrionem ſitæ gentes maxime
vtun-

A vtuntur: ſciendum quidem erit, hanc e tribus confici rebus, aqua, hordeo, & lupo ſalictario: quarũ priores duæ naturæ frigidæ, tertia vero calida exſiſtit. Dũ vero conficitur, ſemper plus aquæ, quam hordei, & huius quidẽ plus quam lupi ſalictarii ſumitur. Quale autem ſit cereuiſiæ tẽperamentum abſolute, vix explicari poteſt: quod illius nõ exigua ſit pro harum rerum, ex quibus conficitur, miſtura, differentia. Poſſunt n. illa ita inter ſe temperari, vt fere ex harum cõmiſtione temperata potio conflctur, qualis eſt cereuiſia dulcis & perſpicua. Cũ vero magna ex parte in cereuiſiis nõ leuis ſentiatur, amaritudo, non dubium eſt, has omnes eſſe temperamento calidas. Et quo quęuis amarior, eo quoque calidior exſiſtit. Quare iis populis, qui Aquilonares regiones incolunt, potus eſt nõ ineptus. Præter autem nutriendi facultatem, quam ex hordeo aut tritico nanciſcitur, etiam medicamẽtoſam facultatem ex lupo ſalictario obtinet. Quapropter iis, qui ea mo- Cõfectio. Temperamentum. Facultas cereuiſiæ.

B dice vtuntur, vires corporis auget. Quod verũ eſſe, Septentrionalium locorum incolæ abunde teſtantur, quos robuſtiſſimos eſſe conſtat. Nec ita facile, vt vinum, lędit neruos, nec articulorũ dolores, nec alia vitia, quę vini potionem comitantur, creat. Medicamẽtoſam vim a lupulo vocato, habent omnes cereuiſiæ admodum amaræ, adeo, vt vrinã ẽt moueant, & aliquid bilis ẽt per aluũ educant. Quare ſi quis exacte de cereuiſiarũ facultatibus pronunciare voluerit, is diligenter earundem cõſiſtentiam, & ſaporẽ cõſideret.

DE MOTV ET QVIETE SECT. III.

De exercitiorum generibus ac differentiis, CAP. I.

MOTVS voce, hoc in loco, omnis generis exercitia intelligenda veniunt, quod ad motum ceu genus quoddam, omnes exercitiorum modi referẽdi ſint. Exercitiorum autem veterib. multa ac varia fuerunt genera. Atq; eorum quidem duo ſunt præcipua. Quædam enim exercitia tm̃ ſunt, quædã vero nõ exercitia ſolum, ſed & opera. Exercitia tantũ ſunt, lucta, pugilatus, pancration, curſus. Luctam aũt q̃ Græcis πάλη dicitur, eſſe ludi genus, *quum duo ſeſe mutuo apprehendentes ad terram nituntur affligere*, notius eſt, quam vt a me pluribus explicari debeat. Pugilatus Latinis, Græcis πυγμή, certaminis genus fuit, *quod caſtibus, quibus aduerſarium ferTebant, exercebatur*. Hinc Cic. *lib. 2. Tuſc. Pugiles caſtibus contuſi ne ingemiſcunt quidem*. Et iterum: *Pugiles etiam quum feriunt aduerſarium, in iactandis caſtibus ingemiſcunt*. Cæſtus autem erat claua, habens pilas plumbeas loris bubulis appenſas, aut certe bubulis pellibus inſutas, quod *lib. 5. Aeneidos* Vergilius iis innuere videtur verſibus: C Motus quid. Exercitia tantum. Lucta. Pugilatus. Cæſtus.

D
Sic deinde locutus.
In medium geminos immani pondere caſtus
Proiecit, quibus acer Eryx in prælia ſuetus
Ferre manum, duroque intendere brachia tergo:
Obſtupuere animi, tantorum ingentia ſeptem
Terga boum, plumbo inſuto, ferroque rigebant.

Pancration certaminis genus fuit, quod omnibus corporis aduocatis & intentis virib. omniumq; neruorum contentione tranſigebatur. A πᾶν quod omne, & κράτος, q̃ robur ſignificat. Vnde παγκρατιασταὶ manibus pedibusq;, quaſi totius corporis conatu, omnibusque virib. connixi certabant. Ita Suidas & Phauotinus παγκρατιαστὴν interpretãtur τοῖς χερσὶ καὶ ποσὶ πυγμαχοῦντα: id eſt, *manibus & pedibus in pugilatu pugnantem*. Lucianus in Anaharſe, Pancratium. παγκρατιαστής.

E παγκρατιάζειν, inquit, τὸ παίειν ἀλλήλους ὀρθοστάδην: hoc eſt, *ferire viciſſim ſtando in erectum*, id eſt, *quũ alter cum altero luctabant erectis pedum digitis*. In quo ſane certaminis genere omnibus corporis virib. opus fuit. Vt hinc omnib. palam fiat, Hermolaum Barbarũ & Volaterranũ, viros alioqui doctiſſimos, nõ recte Pancratiaſtẽ interpretari pro eo, qui quinq; generib. nempe ſaltu, curſu, diſco, iaculo, & lucta certauit, & vicit. Et ſic quidem opinãtes carpit etiã Nicephorus Gregorias, Syneſii in libellum de inſomniis interpres: ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας πέντε φασὶ, πυγμὴν, πάλην, δρόμον, ἀκόντιον, καὶ δίσκον. τὸ μέντοι παγκράτιον ἕτερόν τι ἦν, σύνθετον γὰρ ἐκ πυγμῆς καὶ πάλης ἦν: id eſt; *Olympiaca certamina quinque eſſe ait, pugilatum, luctam, curſum, iaculum, & di-* Hermolai Barbari & Volaterrani error.

F *ſcum*. Ceterum pancratium diuerſum quidpiam erat. Compoſitum enim ex pugilatu & lucta erat. Plutarchus etiam *ſympoſ. β*. Pancration ex pugilatu & lucta miſtum fuiſſe teſtatur. Ariſtotel. quoque *libr. 1. Rhetoric. cap. 5.* idem confirmat iis quidem verbis: Ἀγωνιστικὴ δὲ σώματος ἀρετὴ σύγκειται, ἐκ μεγέθους καὶ ἰσχύος καὶ τάχους. καὶ γὰρ ὁ ταχὺς ἰσχυρός ἐστιν. ὁ γὰρ δυνάμενος τὰ σκέλη ῥιπτεῖν πως καὶ κινεῖν ταχὺ, καὶ πόρρω, δρομικός. ὁ δὲ θλίβειν καὶ κατέχειν, παλαιστικός. ὁ δὲ ὦσαι τῇ πληγῇ, πληκτικός.

ὁ δ' ἀμφοτέροις τούτοις παγκρατιαστικὸς, ὁ δὲ πᾶσι τούτοις πένταθλος: hoc eſt, *Certatoria corporis vis magni-* A
tudine, robore, & celeritate conſtat. Celer nemq; robuſtus eſt. Qui vero crura proiicere quodammodo,
& celeriter longeq; poteſt, curſor. Qui premere ac retinere, luctator. Qui vero pulſando plagisue infe-
rendis propulſare, percuſſor. Qui vtriſq; valet, pancratiaſticus. Qui omnibus iis, pentathlus. Hæc
Ariſtotelis verba adiicere placuit, quod prioribus lucem non exiguam afferant, & do-
ceant pugilatum eſſe, quum quis plagas, tum cæſtibus, tum pugnis infert. Præter iam di-
Acrochiriſmus. Ecplethriſmus. cta exercitia ſunt Græcis ἀκροχειρισμὸς, ἐκπλεθρισμὸς, πιτυλισμὸς, σκιαμαχία, *ſaltus, diſci iactus, follis,*
pilæ vel paruæ, vel magnæ, & corpus per alteres fatigare. Ἀκροχειρισμὸς exercitii genus eſt, vbi quis
cum altero circa complexum, vel omnino ſummis manib. certat, & pugnat. Ἐκπλεθρισμὸς,
cum in Plethro, id eſt, in ſexta ſtadii parte, quæ eſt cubitorum ſexagintaocto, quis pror-
ſum retrorſumq; viciſſim, idq; ſæpe in vtranq; partem ſine flexu curſitans, vnoquoque B
curſu breue quiddam de ſpatio demit, quoad deniq; in vnico veſtigio conſtiterit. Πιτυ-
Pityliſmus Sciomachia. λισμὸς, vbi quis ſummis pedib. ingrediens, tenſas in ſublime manus, hāc antrorſum, illam
retrorſum, celerrime mouet. Σκιαμαχία non eſt, niſi vmbrarilis armorū meditatio. Sic di-
cta, quod ſub tecto & in vmbra pugnę ſimulachra fingebantur, quum vera pugna in ſole
Diſcus. & puluere peragebatur. *Diſcus* autē lapis eſt rotundus, quem exercitaturi accipientes in
Follis. longum, atq; in auras proiiciunt. *Follis* vero, qui Græcis κωρυκὸς dicitur, pilæ genus eſt, ex
pelle factæ & vento inflatæ. Hęc etſi reliquis craſſior eſt, tamē non admodū grauis. Hoc
Franciſci Valleriolæ de coryco opinio falſa reiecta & explosa. in loco me præter omne meum meritū, pungit Franciſcus Valleriola, q; inſtrumentū ad
ludendum aptum, Galeno, aliisq; Græcis κωρυκὸν dictum, idem eſſe cū eo, quod *follem* La-
tini appellant, exiſtimem. Cōſtanter n. affirmare audet, Galenum *corycum a folle*, quoties C
amborum mentio incidit, perpetuo diſcriminare. Verū initio quidē a Valleriola maio-
rem in modum peto, vnum mihi ex omnib. Galeni monumētis proferat locum, vbi ille
vtriuſq; inſtrumenti, coryci ſcilicet & follis, ſeorſim mētionem faciat, illaq; inter ſe dif-
ferre dicat: & ſi diuerſa ſint, quo tandem nomine ipſe *follem* Latinis nominatum, luſoriū
inſtrumētum appellauerit. Atqui ſat ſcio, ipſum neutiū præſtare poſſe, quandoquidem
quod Latini *follem* nuncupant, id Græcis ſit *corycus*, nec vllo vſquam in loco Galenus hæc
duo ab inuicē diſtinxerit. Quod enim Valleriola, pro erroneæ ſuæ opinionis confirma-
tione duos ex lib. 2. *de Tuen. ſanitate*, Galeni locos adducit, noſtræ ſententiæ ne tantillum
officit, quod in illis corycū non a folle, ſed tātum a pila parua diuerſum faciat. In primo
namq; loco Galen⁹ ſic ait: καὶ διὰ κωρύκου, ἢ διὰ τῆς σφαίρας μικρᾶς. Quæ verba metipſe Vallerio- D
la ſic vertit: *Tum coryco, tum pila parua.* In altero autem ita inquit: καὶ τὸ διὰ τοῦ κωρύκου τε, καὶ τῆς
σφαίρας σμικρᾶς γυμνάσιον: hoc eſt, eodem Valleriola interprete: *Tumq; per corycum, & paruam*
pilam exercitatio. Vt ex vtroq; iam citato loco luce meridiana clarius ſit, Galenum corycū
non a folle, ſed a pila duntaxat parua, de qua peculiarem cōſcripſit librū, diſcriminaſſe:
id quod, inuitus licet, Valleriola etiam fatetur, iis quidem verbis: *Annon, ait, conceptis ex-*
plicatisq; verbis, coryci exercitationem, ab ea, quæ pila paruo perficitur, diſtinguit Galenus, quū duas
faciat & coryci, & pilæ luſoriæ exercitationes? Non eſt igitur vt productis ab eo duobus Gale-
ni locis, noſtram ſententiam confutauerit. Verum, quia parum, imo nihil plane iam di-
ctis locis effecerat, ideo mox ad aliam ſe confert rationem, hanc nimirū: *Follis pilæ genus*
eſt, corycus vero, vt Heſychius, & Phauorinus ſuis in dictionariis aperte teſtentur, non pilæ genus ſit, E
ſed vter, vel ſacculus, aut pera ex pelle, corione confectus. Iam dictorum auctorum teſtimonia
mox ſubiicit, quę referre nihil attinet, quod ei lubens concedam, corycum Gręcis quo-
que tum vtrem, tum ſacculū ſignificare. Sed mox inſtat inquiens: *Si igitur corycus inſtru-*
mentum eſt quoddam, inſtar peræ, aut marſupii, vtriue conformatum, conſtat profecto corycum fol-
lem non eſſe, quum follis ſphæricus ſit: vter autem, vel marſupium, oblongo. Mirari autem ſubit,
qua fronte Valleriola omnem vtrem, omneq; marſupium oblonga eſſe dicere audeat,
quum experientia vtrunq; eſſe falſum teſtetur. Conſtat n. vtriculariorū vtres eſſe rotun-
dos, multaq; hodie inueniri exquiſite rotunda marſupia. Sed demus & vtrem & marſu-
pium omne eſſe oblongū, nihilominus tamē per ſimilitudinē Græcis follē etiam, κωρυκὸν
nominare licuit, quod ille ex pelle, inſtar vtris & marſupii, conficiatur. Atq; hinc eſt, q; F
veteres follē, pellem & vtrē, vt infra plenius dicetur, appellarint. κωρυκὸν aūt Gręcis ſigni-
ficare etiam follem, hoc eſt, vt Valleriola ēt exponit, pilā vento inflatam, aereq; incluſo
turgidam, & non tantū vtrem coriaceum, atq; marſupium, hinc maxime conſtat, quod
κωρυκὸς vnde dictū. κωρυκὸν vocarint omne id, q; ab aere aut vento incluſo inflatur, turget, attollitur, & auge-
tur,

A tur, a verbo κορύκωδω, quod attolli denotat. Iam dictis accedit, quod Latini omnes inter- Cælii Rhodigini lapſus.
pretes, & ii quidem doctiſſimi, κωρυκὸν follem interpretati ſint. Vt omnib. iam palam ſit, Valleriolam me falſo erroris inſimulaſſe, quũ ipſe potius a Cælio Rhodigino in errorē deductus ſit, qui *lib. 11. antiquarum lectionum, c. 6.* ita ſcriptum reliquit, *Corycum aliqui intelligunt follem.* Exſtat verbũ apud Gal. quoq; *lib. ſanit. Tuend. 2.* Verum a folle diſparare videtur & pila: ſic enim ſcribit: *Tum corico, folle, pila.* E quibus ſane Cælii verbis cõſpicuum omnibus fit, ipſum nulla alia de cauſſa in falſam hanc veniſſe opinionem, quam quod putant Galenum a folle & pila corycum diſtinxiſſe. Igitur in eum errorem nullo alio nomine lapſus eſt, quam quod illam ſententiam non ex Græcis Galeni verbis, quod facere debuerat, ſed ex Latina Linacri Interpretis conuerſione, a typographo deprauata,
B collegerit, vtpote in qua corycũ manifeſte a folle, vt Cælii verbo vtar, diſparatur: quum Græce ſit, καὶ διὰ κωρύκου, καὶ διὰ σφαίρας σμικρᾶς: id eſt, *tum corico, tum pila parua.* Linacri igitur interpretatio legitima ſic habuit: *Tum coryco, hoc eſt, folle, tum parua pila.* Atque ſic olim nos etiam in noſtris ſuper citatum Galeni librum annotationibus locum hunc emendauimus. Igitur ex iam dicto Cælii loco, Valleriola ſuam de coryci & follis differentia abſurdam, & ex diametro a veritate aberrantem, hauſit opinionem. Vt autē ſole clarius meridiano nemo non intelligat, vtrunque, Cęlium nimirum & Valleriolā, turpiter lapſum & hallucinatum fuiſſe, non pigebit nos follis & pilæ rationem copioſius explicare. Pila Pila quid.
itaque inſtrumentum luſorium eſt rotundum, ad ſphæræ ſimilitudinē confectum. Quo quidem ludi genere magni & graues viri impendio olim delectati ſunt. Siquidē Augu-
C ſtus, *vt in eius vita auctor eſt Suetonius,* poſt ciuilia bella exercitationibus campeſtribus, e- Patag. 83.
quorumq; & armorum dimiſſis, ad pilam primo, folliculumq; tranſiit. Scæuola inſuper optime pila luſit, atq; ad hoc diuerticulum, animum forenſibus negotiis fatigatũ, transferre ſolitus eſt. Pilarum aũt veteribus, q̃ e Martiale omnibus liquet, quatuor fuerunt Pilarũ genera quatuor.
genera. Prima, dicta eſt trigonalis, a trigone loco thermarũ, q̃ ad huiuſmodi pilæ vſum ædificatus fuit, paruoq; calore tepidus per hyemē teneri ſolitus eſt, ne exuti ad luden- 1. Trigonalis.
dum homines, ſtatim frigus conciperent, & rigore concuterentur, neue ludendo exerciti nimis æſtuarēt. Locus igitur hic Græcis τριγὼν, a triquetra, hoc eſt, triãgulari figura, quam Græci τρίγωνον vocant, dictus, pilæ huic, quod in eo iactaretur, atque illa ludere illic
D ſolebant nomen dedit. Hæc ad vnum mittebatur angulum, ita vt vtrunque parietem contingeret, reddebaturque non minus ſiniſtra quam dextra manu, miramque corporis agilitatem requirebat. De loco Mart. ita lib. 14. canit:

Qui lentum ceroma teris, tepidumque trigona.

Et ruſus lib. 12.

Captabat tepidum dextra, lenaque trigonem,
Imputet exceptas vt tibi ſæpe pilas.

Et lib. 14. de pila trigonali:

Si me nobilibus ſcis expulſare ſiniſtris,
Sum tua: ſi neſcis, ruſtice, redde pilam.

Porro pila hæc omnium minima erat, prædura, firmo pilo plena, a quo nomen habet. Pila parua Galeni. Palmaris pila.
E Atq; hanc eſſe arbitror, quam Galenus σφαῖραν σμικρὰν, id eſt, pilam paruã, alii palmarem, nominãt, q̃ reliquæ omnes ea ſint maiores. Eius mentionē facit *lib. 2. de ſanit. Tuend. c. 10.* Vbi tamē perperã legit̃ καὶ διὰ κωρύκου, καὶ διὰ σφαίρας ἢ μικρᾶς, ἢ μεγάλης, pro σφαίρας μικρᾶς tantũ. Q̃d ex alio eiuſdē ibidem loco fit manifeſtum, vbi tantũ paruæ pilæ mentio fit, iis quidē verbis: καὶ τὸ διὰ τοῦ κωρύκου τι καὶ σμικρᾶς σφαίρας γυμνάσιον, omiſſa penitus magnæ pilæ commemoratione, Et quid opus fuiſſet Galeno magnæ pilæ meminiſſe, quum κωρύκου, quæ non eſt niſi magna pila, antea mentionem fecerit? Quinetiã Paul. Ægineta *lib. 1. c. 17.* vbi ad verbũ Gal. ſententiã deſcripſit, μεγάλης vocē penitus omiſit, inquiens: καὶ τὸ διὰ κωρύκου τι καὶ τῆς σμικρᾶς σφαίρας γυμνάσιον. Accedit, quod Gal. peculiarem librum ediderit, de exercitio paruæ pilæ inſcriptum, vt eam omnibus aliis maiorib anteferret, veluti eam quæ vniuerſas corporis
F partes exerceat: Siquidē illa, vt in eo libello metipſe ſcriptũ reliquit, crura, brachia, ceruicem, caput, oculos, dorſum, lumbos, & omne ex equo corpus cõmode exercet, & ani- Paruæ pilæ commoda.
mum voluptate mira afficit, vegetumq; & alacrē reddit, vt fuſius in libello nominato, legētes cognoſcere poſſunt. Quo ſane nomine factũ eſt, vt veteres viri pſtãtiſſimi, hoc genere ludi vnice delectati ſint. Altera pila, paganica nominata eſt, a pagis, hoc eſt, vi- 2. Paganica.

lis, quod pagani ea vterentur. Hæc craſſior, laxiorque, & pluma plena fuit, nec ad vſum A
tam agilis, vt quæ nec tam lenis eſt, nec iactata facile reſilit. De qua quidem Mart. libr. 14, ita ſcriptum reliquit:

Hæc quæ difficilis turget paganica pluma,
Folle minus laxa eſt, & minus arcta pila.

3. Follis. Quaſi diceret, *eſt laxior quā pila trigonalis, & arctior firmiorque quā follis.* Tertia pila, Græcis κώρυκον, follis Latinis dicitur. Hæc ex pelle ſiue aluta fit, ſpirituque ac vento inflatur, Pila maxima. ceteris craſſior, imo omnium maxima, atqui non multo grauior. A flatu nomen apud Latinos habet, quia ſpiritu ventoue ac flatu, vt dictum eſt, impletur: ſiue quod follem Folliculus veteres pellem appellabant, & per diminutiuum folliculum, & vtrem. Nihil enim aliud B eſt, quam pellis vterue flatu impletus. Hoc pilæ genere ludentes, minus fatigātur, ideoque imbecilliori ætati conuenit, quod Mart. lib. 14. maxime confirmat:

Ite procul iuuenes, mitis mihi conuenit ætas.
Folle decet pueros ludere, folle ſenes.

Agitatus follis lētius fert, magiſq; reſilit, ac tardius deſcendit, veluti ex induſtria per- Follis pugillatorius. curſorem expectās. Quoniam vero hoc pilæ genus pugno excutitur, follis pugilatorius quandoque nominatur, vt a Plauto in Rudente: *Extemplo hercle ego te follem pugillatorium faciam, & pendentem incurſabo pugnis perturiſſime.* Ceterum veteres Græci ſaccos ex corio κωρυκά. factos, & item Marſupia, vt reſque ex pelle confectos κωρυκὰ, quemadmodum Latini *folles*, appellarunt, quod hæc omnia inſtar pilæ vento inflatæ, folliſue, ex pelle corioue conſtent, & ſi re aliqua impleantur, tumeant & turgeſcant. Vt mirari ſubeat tum Cœlium, C tum Valleriolam, cur affirmare audeant, κώρυκον & follem eſſe res diuerſas, quum κώρυκον Græcis, & *follis* Latinis proprie hoc tertium pilæ genus, de quo hic agimus, ſignificet, adeoque inter ſe non differant, vt iam a nobis oſtenſum eſt. Reliqua vero, ſimilitudine potius quadam ab ea pila ſumta, κωρύκου & *follis vel folliculi* nomen acceperant. Porro, ne id ſilentio inuoluamus, Hipp. *lib. 2 de Diæta*, exercitii eius, quod διὰ κωρύκου, id eſt, per follem κωρυκομαχεῖν. fit, meminit, & κωρυκομαχίην nominat. Siquidem κώρυκος καὶ κωρυκὸς Græcis pila illa appellatur. Sed præſtat verba Hipp. de hoc exercitii genere ſubiicere. ἀκροχειρίη ἰσχναίνει καὶ τὰς σάρκας ἕλκει ἄνω· καὶ κωρυκομαχίη, καὶ χειρονομίη, τὰ παραπλήσια διαπρήσσεται. Hoc eſt: *Summis manibus concertatio attenuat, & carnes ſurſum trahit. Follis luſus exercitatio, & manuum ad rythmum motio, ſiue geſticu-* D *latio, ſimilia faciunt.* Quid multis opus eſt verbis? κωρυκὸς, ſiue κώρυκος Græcis, & follis Latinis, pila fuit magna, vento plena, & leuis, quam veteres exercitii gratia per aera varie, & alternis exagitabant, modo recta altum, modo oblique & in tranſuerſum. Eo ludi genere hodie etiamnum nō ſolum in Italia, & Gallia, verumetiam in aliquot Germaniæ locis, 4 Harpaſtum. Norinbergæ potiſſimum, vtuntur. Quarta pila eſt, quam *Harpaſtum*, a verbo ἁρπάζω, quod rapio ſignificat, eo quod plures proiectum harpaſtum conentur arripere, & extra ludi limites eiicere, nominant. Nam hoc pilæ genus non repercutitur, ſed quum multi ludentes, in duas partes diuiſi ſint, ita vt vtrique e regione ſibi inuicem opponantur, quiſque annititur pilam arripere, & ad ſuos, qui poſt ſe ſunt viciniores, limitib. tranſmittere: eiuſque partis victoria eſt, quæ pilam extra limites eiecerit. Laborioſum genus ludi eſt, grandioribuſque tantū conueniens. Siquidem ſæpe in terram decidit pila: ad quam E cateruatim accurrentes, ſe inuicem proſternunt, puluere ac ſudore infecti flaueſcunt: Vnde hoc Martialis 14.

Seu lentum ceroma terit, tepidumque trigona,
Siue harpaſta manu puluerulenta rapis.

Et rurſus: *Nec rapit Antei velox in puluere Draucus,*
Grandia qui vano colla labore facis.

E panno fere fit hęc pila, aliquādo etiam ex pelle, lana tomentoue impletᷣ. Talis eſt, qua noſtri maxima ex parte hodie ludunt. Alio nomine φεννίδα, Cælio *lib. 20. cap. 14 teſte*, appellant, a Pheneſtio eius inuētore: vel a verbo φενακίζω, quod *decipio* ſonat. Fit enim in hoc ludo, vt quum alteri ſæpe oſtendant, ſe velle pilam proiicere, alteri tamen iaciant F ad decipiendum aduerſarium. Sed, vt hoc etiam prædictis addamus, pila hæc, maior eſt paganica, & quam follis tenuior. Hæc quidem a nobis copioſius ſunt dicta, vt non ſolum nos ab iniuſta Valleriolæ reprehenſione aſſereremus, ſed etiam vt veram & legitimam rationem pilæ, quæ veteribus vſitatiſſima fuit, quæq; pila, quam Galenus par-

uam

A uam nominauit, fuerit, indicaremus. Digreſſi igitur longius, ad aliorum quæ reſtãt exercitiorũ explanationẽ redeam⁹. Ceterũ alteres maſſæ & moles lapideæ, aut plumbeæ, aut ex aliis metallis conflatæ fuerũt, ita prorſus efformatæ, vt manuũ digitis inſertis cõmode leuari poſſent. Fuitque harum geminus vſus. Vnus, quum ſummis manibus, vtraque tamen ſeorſum, apprehenſo altero, porrectis iis, aut in ſublime erectis, eodem habitu perſiſtebant. Alter vſus apud ſaltantes erat, qui illos in gymnaſio circumferentes ſaltabant, vt maiore nixu corpus in longiora ſpatia ſaltu proiicerent, vt alibi fuſius diximus. Gymnaſium autem fuiſſe locum in publica aliqua vrbis regione exſtructum, quo vngendi, fricandi, luctaturi, diſcum iacturi, aut tale quippiam facturi confluxerunt, notius eſt fere, quam vt hic dici debeat. Porro exercitia ſimul & opera ſunt, quæ exercendo opus relinquunt: vt quum quis fodit, remigat, arat, vites putat, onus geſtat, metit, equitat, armatus pugnat, iter facit, venatur, piſcatur, & id genus alia in vita vſus cauſſa exercet. Eſt & vociferatio *thoracis & vocalium inſtrumentorum exercitium*. Venatio principum propria exercitatio eſſe ſolet, quam mirificis laudibus Xenophon extulit. Exercitiorum generibus geſtatio quoque annumeratur, cuius quidem mirum modum Aſclepiades exhibuit. Is enim, *vt lib. 26. cap. 3. Plinius auctor eſt*, ſupra nauicularum, lecticarum, ac curruum vectationem, lectum penſilem excogitauit, cuius iactatu aut morbos extenuare, aut ſomnos allicere conabatur. Atq; hæc fere fuere apud veteres, quantum e Galeni ſcriptis colligi poteſt, exercitiorum genera: e quibus nonnulla vſque ad noſtra tempora durarunt. Differunt autem inter ſe, quod quædam ſunt velocia, in quibus ſcilicet eſt mouendi celeritas: quædam tarda, in quibus eſt mouendi tarditas: quædam valentia, vel, *vt Græci vocant* ἔντονα, quæ nimirum violenter robuſteue citra velocitatem fiunt: alia imbecillia, quæ iam dictis plane contraria ſunt: alia vehemẽtia, Græcis σφοδρὰ vocata, quæ violenter & cum celeritate exercentur: alia lenia, mitiaue, iis contraria. Exempla ſingulorum refert Gal. *lib. 2. de Tuend. valet. c. 11.* ad quem locum, ne in immenſum excreſcat caput, lectorem ablegamus.

Gymnaſiũ. Exercitia & opera. B Vociferatio. Geſtatio. C Differentiæ exercitiorum. Velox. Tardum. Valentia. Imbecilla. Vehementia. Lenia.

Quis ſit exercitiorum vſus. CAP. II.

EXercitiorum ſane qui ſanitatis ſtudio tenentur, præcipuam curam habere debent, quod illorum, modo quis ipſis recte vtatur, maxima ſit cõmoditas, vt contra, temere neglectorum, ſumma incõmoditas. Quod innuere volens Hipp. dixit: *ἄσκησις ὑγιείας, ἀοκνίη πόνων: Sanitatis ſtudiũ eſt, impigrum eſſe ad labores.* Et Gal *lib. 2. de Sanit. tuen. Sanitatis*, inquit, *tutela, a labore auſpicanda eſt.* Libro prætereà *de boni & mali ſucci cibis*: *Ad ſanitatem tuẽdam*, ait, *maximum quidem malum eſt, omnimoda corporis quies, perinde atq; maximum eſt bonum, motio moderata, hoc eſt, ſi corpora moderate exerceantur.* Tria vero potiſſimũ ſunt cõmoda, quæ corpora ſeſe exercitando conſequuntur, nempe inſtrumentorum ex mutuo ipſorum attritu durities, inſiti caloris augmentum, & ſpiritus citatior vehementiorq; motus. Sequuntur vero hæc, reliqua etiam particulatim commoda. Inſtrumentorum quidẽ duritiem, tum vt minus ex labore afficiantur, tum ad actiones robur. Caloris aũt augmentum, tum deducendorum in corpus validus attractus, tum immutatio magis expedita, tum nutritio magis felix, tum ſingularum corporis partium fuſio, cuius beneficio ſolida molleſcere, humida tenuari, meatuſq; laxiores fieri accidit. At ob ſpiritus valentiorem impetum motumue, expurgari meatus neceſſe eſt. & excrementa expelli. Priuatim vrobuſtæ ac violẽtæ exercitationes, muſculos & neruos validiores reddunt. Aliæ quoq; brachia, aliæ ſpinã totam, aut pulmonẽ tantum, aut thoracem tantum, aliæ lumbos, aliæ crura magis exercẽt. Quippe acrochiriſmi & ſciamachiæ brachiorum & manuũ ꝓpria ſunt. Rectas ſpinæ partes magis exercent, qui depoſitis ante ſe alteribus vlnæ interuallo diſtantibus, poſtea medii ipſi ſtantes, inclinant ſe atq; attollunt, dextra quidẽ eum, qui ad ſiniſtrã iacet: ſiniſtra, qui ad dextrã: tum rurſum vtrunq; in ſuũ locũ referunt. Tranſuerſas, qui hoc identidem deinceps faciunt, iiſdẽ veſtigiis inſiſtentes. Thoracis vero & pulmonis maxime reſpirationes, ꝓpriæ exercitationes ſunt. Vociferatio quoq; ſupra has addit̃, q̃ vocis inſtrumenta ꝓmouet, adeoq; aſthmaticis, necnõ niſi recta ceruice ſpirãtib. cõferr. Lumborũ exercitatio eſt, aſſidue ſe inclinare, ac rurſus erigere, idq; aut põd⁹ aliq̃ a terra tollẽtes, aut aſſidue in manib. ſuſtinentes. Itatio aũt curſuſq; crurũ exercitationes ſunt. Ceterũ geſtatio maxime iis, q ex diuturno morbo cõualeſcunt, & vires recolligunt, confert. Somnũ itẽ allicit, multiſq; aliis morbis, *vt lib 3. c. 6.* Aet. monſtrat, auxiliat̃. Eqtationis, q̃ inter geſtationis ſpecies numerat̃, vſus modic⁹ eſt in ægrotis. Habet

D Exercitiorum tria præcipua commoda. E Singularũ partiũ exercitationes. Vociferationis vſus. F Geſtationis vſus. Equitationis.

tamen aliquid vtilitatis in valentibus. Supra enim alia exercitia ſtomachum, & inteſti- A
na, *Celſo lib. 4. cap. 19. teſte*, mirifice confirmat.

De Præparatione ad exercitationes. Cap. III.

Corpus ante exercitationes ab excrementis vacuandum.
Præparatoria frictio.

PORro cum exercitatio ipſa prædicta commoda haud præſtet, niſi quis ſeſe ad eas re-
cte præparet, & legitimo tempore ea vtatur, principio cur præparatione opus ſit, &
qualis hæc eſſe debeat, dicemus. Sciendum itaque, ſi quis protinus ad valentiores mo-
tus exercitationeſque accedat, priuſquam totum corpus molliatur, & excrementa ex-
tenuentur, & exigui meatus laxentur, metus eſt ſolidatum quampiam ruptum, aut cõ-
uulſum iri. Timendum præterea eſt, ne excrementa ſpiritus impetu impulſa, prędictos
meatus obturent. Vt ergo hæc fiant, oportet linteolo totum corpus mediocriter fri-
cando prius calefacere, mox oleo fricare. Neque enim protinus ad oleum accedẽdum, B
aut videlicet quam cutis incaluerit, & meatus laxentur. Ei rei ſatis omnino ſunt panci
manuũ circumactus, qui nullo cõpreſſu ſint graues & mediocriter celeres, huc demum
directi, vt corpus citra compreſſum calefaciant. Siquidem peractis iis cernere licebit
floridum ruborem per totam diffundi cutem. Tum igitur oleum inducẽdum, & nudis
manibus, quæ medium inter mollem durumque modum ſeruant, infricandum. In prę-
paratoria namque ante exercitationem frictione, quæ huc ſpectat, vt corpus molliat,
mollis durę́q; mediam qualitatem dominari oportet. Quod, vt rectius intelligatur, ani-
maduertendum triplicẽ eſſe frictionem, duram, mollem, & mediocrem. *Dura* eſt, quæ
corpus cogit atq; conſtringit. *Mollis*, quæ idem laxat & ſoluit. *Mediocris*, quæ in qualita- C
te carnem non alterat, ſed plane duræ ac mollis medium modum ſeruat. Id quod Hipp.
lib. 3. κατ᾽ ἰητρεῖον, hoc eſt, *de Medici officio, tex. 26.* iis verbis ſignificauit: *Dura frictione, ait, cor-
pus ligatur: molli vero ſoluitur.* Ligare enim Hippocrati idem, quod coactum reddere ac
conſtringere: quemadmodum ſoluere, molle reddere, & laxare denotat. Harum certe
frictionum quæuis trifariã dicitur. Eſt enim dura, pauca, multa, mediocris. Mollis, pau-
ca, multa, mediocris: Mediocris, pauca, multa, mediocris: vt ſint in vniuerſum frictionis
differẽtiæ nouem. Multa vero frictio extenuat ac minuit. Pauca, nec auget, nec minuit
carnem, nec omnino quid euidens efficit, ſed parum duntaxat calefacit. Mediocris au-
gendi vim obtinet. Proinde quæ ſupra modum exſoluta ſunt corpora, frictione dura:
quæ contra adſtricta, molli fricanda ſunt. Si vero æqualiter habeant, palã eſt, quod neq; D
molliter, neque dure, ſed quantum eius fieri poteſt, vtroq; exceſſu vitato. Atqui de ex-
quiſita ratione frictionis, nemo Gal. *lib. 2. de tuend. ſanit.* diligẽtius ſcripſit: vt igitur illum
accurato ſtudio legant, medicinæ initiatos, hortor. Etſi autem frictio deſuetudine abo-
lita eſt, tamen veteribus, ſenibus potiſſimum, & qui ſedentariam vitam degebant, vſita-
tiſſima fuit. Maximam vero quum offerat vtilitatem, optãdum vtiq; eſſet, vt in noſtros
vſus reuocari poſſet. Ceterum qui exquiſitam hanc, quæ per frictiones fit, præparandi
rationem vſurpare recuſant, quod in Germanis ſolenne eſt, ii id ſaltẽ præſtare debent,
vt ante exercitia vniuerſum corpus, ſingulaſque eiuſdem partes, eas præſertim, quæ va-
cuandis ſuperuacuis deſtinatæ ſunt, ab excrementis repurgent: ita enim cauebũt, ne ex-
crementa, ſpiritus impetu impulſa, cutis meatus obturẽt, aut ab internis in omnes ani- E
malis partes rapiantur. Sed de præparatione ad exercitationes ſatis.

Frictionis differentię.
Dura.
Mollis.
Mediocris.
Ligare.
Soluere.
Multa.
Pauca.
Mediocris.
Galenus de Tuenda ſanit. accurate legẽdus.

De Tempore exercitationis. Cap. IV.

Tempus exercitii.

SI quis exercitationis commoda conſequi velit, huic neceſſe eſt, vt ea legitimo vta-
tur tempore. Nam cum diſtributionem in corpus adiuuet, non debet quando ad-
miniſtratur, crudorum & non coctorum aut ciborum, aut humorum multitudo, vel in
venis, vel in vaſis contineri. Periculum enim eſt, ne priuſquam per maturam conco-
ctionem vtiles fiant, in omnes animalis partes rapiantur. Quoniam vero exiguos mea-
tus expurgat, & excremẽta expellit, vtilius ac melius eſt, vt ante cibos adhibeatur. Nã ſi
a cibo corpus labore exagites, crudis omnino implebis humoribus. Diſtribuit̃ .n. tum F
cibus ex ventriculo antequam concoquatur. Non eſt etiam exercitatio adeunda, niſi
expulſis prius excrementis, quæ vel in veſica, vel in feriore aluo continentur. Veren-
dum namque eſt, ne quid ex iis in habitum corporis, vi caloris, qui per exercitationem
accenditur, rapiatur. Igitur ad exercitationem optimum tempus eſt, quum heſternus
cibus

A cibus fuerit tum in ventriculo, tum in vaſis perfecte concoctus, ac probe elaboratus, atque iam denuo cibandi tempus inſtiterit. Quod ſi vero aut prius, aut poſterius exercitatione vſus fueris, aut crudis humoribus corpus impleueris, aut flauæ bilis prouentum *Scholaſticorum Germanorum mos reprehẽſus.*
in eo auxeris. Quare Germanorum noſtrorum ſcholaſticorum mos reprehenſione digniſſimus eſt, qui nunquam ſe, niſi ſtatim a cibo ſumto exercitare ſolent, aut ſalientes, aut currentes, aut pilam excutientes, aut diſcum proiicientes, & id genus alia exercitia obeuntes. Vt nihil mirum ſit, cum hac ratione magnam crudorum humorum copiam accumulent, illos perpetua ſcabie, aliiſque morbis, e vitioſis humoribus natis, conflictari. Idem enim illis accidit, quod euenire ſolet iis, qui in cacochymia & humorum vi-
B tio ſe exercitant. Nam & iis ad cutem euocatur malorum humorum copia, vnde vlcera & ſcabies procreantur, iuxta illud Hippocratis: *Si impurgatus laborauerit, vlcera erumpent.*
Præſtaret itaque eos non vulgi opinionem, ſed Medicorum potius præcepta, & diuini *6. Epid ſectio 5. Aph. 33.*
Hippocratis conſilium, veluti, oraculum quoddã, ſequi ac obſeruare, qui in Epidemiis ita ſcriptum reliquit: Πόνοι σιτίων ἡγείσθωσαν: *Labores cibis antecedant.* per labores non niſi exercitia intelligens. Sed ſanitatis rutelam a labore eſſe auſpicandam, quem excipere de- *6. Epidem. ſectio 4. Apor. vlt.*
bent cibus, potio, deinde ſomnus, mox Venus, in iis videlicet, quibus Venere eſt vtendum, eodem etiam in libro ſignificauit iis verbis: *Labor, cibus, potio, ſomnus, Venus, omnia mediocria.* Quibus certe verbis non ſolum tempus, ipſo nimirum ſermonis ordine, ſed *Sectio. 6. Aphor. 5.*
& modum ipſum, addito ad finem dictionis epitheto, *mediocria definiuit*, de quo ſequen-
C ti mox capite dicemus. Vt autem corporis, ita quoque animi exercitia tempeſtiua eſſe debent. Intempeſtiua enim ſtudia incredibiliter valetudinem frangunt, ac labefactant *Studiorum tempus.*
Aurora itaque ſtudiis amica eſt, & horæ antemeridianæ omnes, & ex pomeridianis tres, aut ſummum quatuor, quæ cœnam antecedunt, ſeriis ſtudiis dandæ ſunt. Qui nocturnis lucubrationibus impalleſcunt, ac ſe macerant, ii & corporis & ingenii vires breui eneruant.

Quæ exercitationis menſura. Cap. V.

EXercitationi eſſe adhibendam menſuram, ex paulo ante citata Hippocratis ſententia ſatis conſtat. Quantiſper autem ſit exercitandum, Galenus *in fine libri de Tuen. valetudine*, quatuor notis poſſe cognoſci docet, dum ita ſcribit: *Exercitetur dum & corpus intumeſcit, & color illi floridus apparet, & motus promte, æquabiliter, & concinne edit, ac ſudor cum calido vapore miſtus manans cernitur.* Inhibenda vero exercitatio tum primum eſt, *Quãtiſper exercitandum quatuor notis cognoſcitur. Inhibendæ exercitationis notæ.*
D quum aliquid horum immutatum fuerit. Quippe ſi contractior paulo corporis moles videbitur, deſiſtendum illico eſt. Si enim vltra quid pergat, etiam boni ſucci nonnihil educetur, atq; ita tum gracilius corpus fiet, tum aridius, atque ad incrementum minus habile. Non minus profecto, & ſi coloris gratia vaneſcat, ceſſandum eſt. quando ſi exercitationem continues, frigidum corpus efficies, & nimium exhauries. Iam motuum alacritas, æquabilitas, vel concinnitas ſi remitti, collabique cernitur, vtique ſtatim deſinere conueniet. Itidem ſi in ſudore accidat vlla qualitatis eius quantitatiſue mutatio. Quippe quem & copioſum magis, & magis in calentem edi par eſt, prout motibus vehementiæ plus, acceſſerit. Quum igitur is aut minor intelligitur, aut frigidior, tum ſcias
E diſcuti, exhauririque corpus: præterea refrigerari, & plus iuſto ſiccari. Quo magis ſolicite attendendum exercitando corpori eſt, vt quum dictarum iam notarum quælibet apparet, protinus ceſſetur. Sudorem vero & tumorem corporis inter exercitandum præcipue eſſe conſideranda, Hippocrares etiam in Epidemiis iis hortatur verbis: *In exercitationibus ſignum extenuationis eſt ſudor guttatim emanans, quique tanquam a riuulis egreditur: aut a tumore contractio.* Qua ſane ſententia Hippocrates duo potiora inhibendæ *6. Epidem. ſectio 3 Aphor. 4.*
exercitationis ſigna memorat, nempe ſudorem, & molis corporis contractionem. De quibus quum multa in huius ſenrentiæ enarratione diximus, non eſt cur hic multum legentium magno faſtidio repetenda ſint.

F *De Apotherapia.* Cap. VI.

AB exercitatione, quod veteres ſtudioſe obſeruarunt, apotherapia vocata vtendum erit. Sic autem Galenus & alii veteres, omnis exercitationis probe peractæ poſtremam partem nominauerunt. Hæc vero duplici conſilio ſuſcipitur, nempe, vt excre- *Apotherapia quid. Apotherapia cur ſuſcipitur.*
menta expurget, & vt corpus a laſſitudine tutum reddat. Prior cauſſa etiã exercitationi communis eſt, quando eius quoque duplex omnino, *vt diximus*, propoſitum eſt, & vt

A corporis, ſed & animi vigorem obrundit. Quod enim ad corporis rationem attinet, Otii immodici incommoda.
quietem & otium immodicum cruditatem parere, & vitioſorum humorum copiã, cõ-
ſtat. Nam vt per exercitium calor innatus augetur, adeoq; ciborum concoctio fit expe-
ditior: ita per otium exſtinguitur, & ciborum concoctio impeditur. Hinc eſt, quod Ga-
lenus *cap. 3. libri de Morborum cauſſis*, rectiſſime otium inter frigidorum morborũ cauſ-
ſas recenſet. Et inter Poetas certe Ouidium haud latuit, otia plurimum bonæ valetudi-
ni obeſſe, qui in primo de Ponto ita cecinit:

Cernis vt ignauum corrumpant otia corpus?
Vt capiant vitium, ni moueantur, aquæ?

B Cum itaq; otium ſanitati nõ parum officiat, ideo natura mouẽdi ſtudiũ nobis adhuc
pueris inſeuit, vt quãuis ea in ætate cõſtituti occluſi circumſeptiq; ſimus parietibus do-
mus, diſcurrimus tamen, & brutorum more laſciuimus. Qui igitur ſanitatis ſtudio tene-
tur, is otium immodicum, tanquã ipſiſſimam peſtem, fugiat. Eſt autẽ nõ ſolum hoc no-
mine otium immodicum deteſtandum, quod ſanitati plurimũ officiat, ſed & q animi
torporẽ inducit. Id q inter Poetas Ouidius iis verſib. pulcre indicauit, inquiens:

Adde quod ingenium longa rubigine læſum 5. Triſt. Eleg. 12.
Torpet, & eſt multo quam fuit ante minus.
Fertilis aſſiduo ſi non renouetur aratro,
Nil niſi cum ſpinis gramen habebit ager.
C *Tempore qui longo ſteterit, male curret, & inter*
Carceribus miſſos vltimus ibit equus.
Vertitur in teneram cariem, rimiſq; dehiſcit,
Si qua diu ſolitis cymba vacabit aquis.

Proinde quum immodicum otium & corpus & animum deprauet, prudentiſſime
Draconem, celebrẽ apud Athenas legumlatorem, feciſſe fateamur oportet, q eos, qui
otii damnati forent, capite mulctãdos cenſuerit. Neq; n. talium hominũ vſus aliquis in
republica eſſe poteſt, vt quibus pulcrũ eſt in medios, vt ille dixit, dormire dies, nec aliud
illorum ſtudium eſt, niſi vt edant, bibant, dormiant, & fruges conſumãt. Accedit quod
variam ſemper, vt præclare Lucanus dixit, *Dant otia mentem*. Quapropter ad quæuis per-
D petranda flagitia dediti otio proni ſunt. Vt non temere Ouidius ita cecinerit,

Quæritur Aegyſthus quare ſit factus adulter? Lib. 1. de Remedio amoris.
In promtu cauſſa eſt, deſidioſus erat.

Hinc illa fuit olim Areopagitarum quoq; functio, vt vnde quis ſe aleret, accurrate ſcru-
tarentur, inq; deſidia compertos, non citra mulctam tranſmitterent.
Verum habet etiam otiũ mediocre, ſuoq; tempore vſurpatum ſua commoda. Nam ſi Otii mediocris commoda.
quis ex multa motione corpus defatigauit, huic otio & quiete vtendum erit, de Hippo-
cratis etiam ſententia, qui ita in Aphoriſmis ſcriptum reliquit: *In omni corporis motu, quũ*
fatigari quiſpiam cœperit, quies confeſtim laſſitudinis remedium eſt. Notũ etiã hoc eſt Ouidii, 2. Apho. 48.

Quod caret alterna requie, durabile non eſt: 4. Epiſt.
E *Hæc reparat vires, feſſaq; membra nouat.*

Animo deniq; curis & ſtudiis feſſo, ſua relaxatione ac remiſſione opus eſt. Quam niſi
concedas, non eſt, cur diu vigorem eius cõſeruare poſſis. Vt rectiſſime dixerit Ouidius;

Otia corpus alunt, animus quoque paſcitur illis: 1. de Ponto
Immodicus contra carpit vtrunq; labor.

DE SOMNO ET VIGILIA, SECTIO IV.

Quid ſomnus, & quæ eiuſdem cauſſæ. CAP. I.

SOmnus naturalis (*de eo enim hic agitur*) *vt lib. 1. de Symptomatum cauſſis*, teſtis
eſt Galenus, nihil aliud eſt, quam animalium facultatũ quies. Nec temere
F dictũ eſt, *Animalium*: quippe facultates naturales ac vitales in ſomno haud
quieſcunt. Hinc cõcoctiones in ſomno magis perficiuntur, cordiſq; mo-
tus validior eſt. Ariſtot. *in lib. de Somno*, impotentiam ſenſuum ſomnũ eſſe definit, quod
in idem recidit. Impotentiam e. non omnimodam ſenſus amiſſionem, ſed difficilem
tantum ſenſum appellamus. Siquidem non ſenſus expertes penitus ſunt dormientes,
vt Galenus etiam lib. 2. de Motu muſculorum teſtatur, ſed difficulter ſentientes. Nam illi

in terdum loquuntur, mouentur, ambulant, equitãt, imaginãtur, aliasq; animales & vo- A
luntarias actiones exercent. Quies igitur harum actionum in ſomno non eſt perfecta
ceſſatio, ſed quaſi intermiſſio vigoris quædam. Immobilitatem igit' ac impotẽtiam ſen-
ſuum ſomnum eſſe Ariſtoteles dixit, quod neq; viſus colores, nec ſonos auditus, nec o-
dores olfactus, nec ſapores odoratus, nec tangibiles qualitates tactus, toto hoc tẽpore,
quo ſomno ſopiti & oppreſſi ſumus, diſcernere queunt, vt non immerito vincti rum eſſe
ſenſus omnes, & ad obeundas functiones impotentes dicantur. Nec aliter Paulus Ægi-
neta *lib. 1. cap. 97.* ſomnum deſcribit, quum illum facultatum animalium eſſe quietem

Cauſſa ſomni.

ſcribit, ab vtili humore cerebrum madefaciente prouenientem. Cauſſam tamen vnam
ſomni explicat, nempe *cerebrum*. Quando enim vtiles vapores ex alimẽto mediocri ſur- B
ſum feruntur, atq; in cerebrum exhalant, tum a cerebri frigiditate in humores coacti, &
liqueſcentes, ſuauiterq; defluentes, meatus ſenſuum & neruorum obſtruũt, ſomnumq;
accerſunt. Non eſt tamen, vt cum Ariſtotele *lib. 2. de Partibus animal. cap. 7.* cerebrum a-
ctu frigidum putemus: fieri enim non poteſt, vt vlla interna corporis pars, etſi aliarum
collatione partium frigida eſt, in viuente corpore actu frigida ſit. In ſomno autem ne-
ceſſario animalis facultas a ſuis muniis quieſcit. Quippe per ſomnum, animalium ſpiri-
tuum ab inſtrumentis ſenſus & motus ad ſuum principium fit regreſſus, ideoq; vt in eo
regreſſu facultas animalis quieſcat, eſt neceſſe. Vnde liquido conſtat, *cerebrum eſſe ſomni*

Somnum conciliantia.

cauſſam, quod eo per vaporum delationem occupato, facultas ſenſifica membris tum mitti deſinat, &
dormire ſtatim animal cogatur. Hinc eſt, quod ſpirituoſa omnia, & quæ vaporem ex ſe mul- C
tum fundere poſſunt, vt vinum, lac, & quæcunq; humectant, aut inſigniter refrigerant,
ſomnum concilient. Huic rei fidem quoq; facit, quod fere nunquam magis nos, quam
ſtatim a ſumto cibo, quum plurimi vapores ad cerebrum ferũtur, ſomnus infeſtet. Atq;
hęc quidem de ſomni ratione, & eius cauſſa, Medicorum eſt conſtans ſententia, nempe
quod is ex benigna quadã vtiliq; cibi exhalatione ſurſum lata cerebrumq; imbuente ac
aggrauante fiat. Cui quidẽ Ariſtoteles quoq; ſubſcribit, vbi caput impletum ſomnum
afferre tradit. Nam *cap. 3. libri de Somno & vigilia*, diſerte ſcribit, *ſomnum maxime poſt cibum*

Ariſtoteles non recte cor ſomni cauſſam eſſe ſtatuit.

fieri, quod tum copioſus humor & corpulentus ſurſum commeet. Qui quum conſiſtit, caput aggrauat,
& dormiſcere facit. Atq; hactenus Ariſtoteles cum Medicis ſentit. Diſſentit autẽ ab iiſdẽ,
vbi definitionem ſomni enarrans, cor primum eſſe ſenſorium ſtatuit, atq; idem ſomni D
eſſe cauſſam affirmat. Quam falſa vero hæc ſit ſententia, & quam a veritate abhorreat,
hinc abunde liquet. Neq; enim ſomnus fit impedito aut ceſſante corde, cum omnibus
conſtet, in ſomno, vtpote natiuo calore tum ad interiora reuocato, motum cordis eſſe
validiorem, tantum abeſt, vt tum quieſcere illud dicamus. Proinde quum cor in ſomno
non ſit impeditũ, nec in eo ceſſet ipſius actio, fieri non poteſt, vt cum Ariſtotele ſomnũ
eſſe cordis, quod ipſe πρῶτον αἰσθητήριον, id eſt, *primum ſenſorium* appellauit, quietem eſſe di-

Cor non eſt primũ ſenſorium.

camus. Non parum vero errat Ariſtoteles etiam in eo, quod *cor* eſſe *primum ſenſorium* af-
firmat. Siquidem ſectio ipſa, & ocularis inſpectio abunde docent, cerebrum, nõ cor, eſſe
primum ſenſorium. Quippe nerui, ſenſus, & motus inſtrumenta, a cerebro, non a cor-
de oriuntur. Vt mirari ſubeat hodie etiam reperiri, qui friuolis nulliusq; momenti ra- E
tionibus, & argutiis, falſum hoc Ariſtotelis dogma tueri ſtudeant. Sed iis prætetitis ac
contemtis, verum & rationi conſentaneum potius dogma ſectemur.

Quæ ſomni commoda. Cap. II.

CVm Ariſtotelis etiam teſtimonio ἀδύνατον ἀεὶ ἐνεργεῖν, hoc eſt, vt ſemper agamus fieri
non poſſit, liquet ſomnum animantibus ingentium vtilitatum cauſſa additum eſſe:
Siquidem quum diurnis aſſiduiſq; laboribus ac motib. defatigatã noſtra corpora (mul-
ta namque partium eorundem per labores diſſolutio) virium reſolutionem ſentiunt,
admirabili ac ſumma Dei prouidentia factum eſt; vt ſomno, ceu ſaluiari laborum, viri-
umque collapſarum remedio ac inſtauratione nos vti voluerit. Hinc tot eius apud Poe-
tas exſtant encomia, e quibus hoc eſt Virgilii: F

Feſſos ſopor irrigat artus.

Et illud Ouidii:

Somne quies rerum, placidiſſime ſomne Deorum,
Pax animi, quem cura fugit, tu pectora duris
Feſſa miniſteriis mulces, reparasq; labori.

Sed

A Sed ex Medicorum placitis, quę ſomni ſint commoda, audire præſtat. Cōfert autem
initio, qui mediocris eſt. Iuxta id Hippocratis: *Labor, cibus, potio, ſomnus, venus omnia mediocria.* Is n. *vt lib. 1. de Sympto. cauſſis, c. 9. atteſtatur Galenus*, cibū optime concoquit, q̃ toto
hoc tempore, quo quis dormit, animalis facultas, vt dictum eſt, quieſcit, naturalis v. va-
lidius agit. Quocirca tum ciborum cōcoctio fit optima. Concoquit a. non ſolum cibos,
ſed & humores, animi ægritudines obliuione delet, mentis inſaniam corrigit. Ceterū
per ſomnnm cibos optime confici, nō ſolum in ventriculo, verum etiā in totius corpo-
ris habitu, Hippocrates *in Epidem.* breuiſſima, pro antiquo more, ſententia indicauit, in-
quiens: *Labor articulis & carnibus, cibus v. & ſomnus viſceribus.* Præterea optimā cibi conco-
B ctionem per ſomnū fieri, hinc certiſſime colligitur, q̃ virium robur a ſomno mirifice au-
ctum, in vniuerſum fere oēs ſentiūt. Quippe a ſomno experrecti robuſtiores, & ad quid-
uis agendum aptiores nos eſſe animaduertimus, familiari vtiq; alimēto nobis appoſito.
Vt hinc etiā palam fiat, ſomnum eſſe cunctis animalibus neceſſarium, illumq; ad inco-
lumitatē, ſalutem, & quietē datū, vtpote ſine quo vires corporis durare, & ſufficere cor-
pori nō poſſunt. Vt rectiſſime ille dixerit: *Quod caret alterna requie durabile nō eſt.* Somnus
igitur id præſtat, vt & vires roboret oēs, & corpus reficiat, cōcoctionesq; confirmet, ac
meliores efficiat. Ad hæc internas corporis partes humectat, viſceribuſq;, vt functioni-
bus ſuis obeundis ſufficiant, & ad omnia naturæ operā plurimum confert, Senibus verò
adeò conducit, vt nihil fere aliud æque ſenectutis ſiccitatem ac duritiam humectet, de-
C perditamq; in ipſis humidam ſubſtantiā magis reparet, ac emolliat. Vnde illud Home-
ri a Galeno *lib. 5. de Sanit. cap. 3.* ex Odyſſeæ vltimo citatum:

Vt lauit ſumſitq; cibum, det membra ſopori,
Namq; hæc ſenibus iuſta.

Porro vt ſomnus mediocris ſua, quæ iam retulimus, cōmoda habet: ita immodicus p̄ter
alia incōmoda, hanc potiſſimū noxam affert, quod ne excremēta opportune expellant,
adeoq; iuſto longius in corpore detineant, efficiat. Proinde ii, q̄ in magnam partē diei
ſtertunt, & fere dormiēdo cū gliribus certant; raro ad iuſtā ſenectutē perueniunt, quod
hac ratione magnā excrementorū copiam nō ſolum in cerebro, verumetiā in aliis cor-
poris partib. coaceruent. Quantiſper v. ſit dormiendū, ex alimentorū perfecta conco-
D ctione æſtimat. Ea a. rurſus ex ventris contractione, & vrina deprehenditur. Quæ enim
aquæ ſpeciē profert, crudum adhuc in venis ſuccum eſſe indicat eum, qui a ventre ſub-
mittitur. Quæ rufa & biliosa, iam dudum concoctū eſſe huiuſmodi ſuccum portendit.
Quæ modice pallet, peractæ modo ſecundæ cōcoctionis eſt ſignū. Imperfectæ v. cōco-
ctionis, *vt ſect. 6. Aphoriſ. Cōmen. 1. Galenus atteſtatur*, acidus ructus certū indiciū eſt. Vt hinc
perſpicuū euadat a ſomno deſiſtendū eſſe, vbi mediocriter rufa, aut mediocriter pallida
vrina eſt. Nec pōt etiā omniū vna & eadem eſſe ſomni quantitas, q̃ ii citius, illi tardius
concoctionem perficiant. Magna tamē ex parte ſeptem, octo, vel ad ſummū, *Gal. lib. 6. de
Tuen. vale. c. 5. teſte*, nouē horarum ſpatio finitur ac circumſcribitur ſomni duratio. Fugi-
endus igitur omnino immodicus ſomnus erit, quod, vt dictum eſt, excremēta detineat,
E caput grauet, multoq; vapore impleat, parteſq; omnes ad motū pigriores reddat. Qua-
propter quiuis curare debet, ne ſomno immodico deditus, bonam vitæ partē perdat, &
dormiendo plus ſatis excrementorum in corpore copiam coaceruet.

Somni tempus quod. Cap. III.

Tempus ſomni cōuenientiſſimū eſt nocturnum, vna aut certe duabus a cœna horis.
Quippe nox propter ſuam humiditatem ac trāquillitatē ad ſomnum eſt aptiſſima.
Præterea ſatis tēporis, quoad abſoluta fiat ciborū cōcoctio, habet, ita vt ſomnū interrū-
pere negotiorū gratia noctu nō ſit neceſſe. Diurnus cōtra, maxime nō aſſuetis, & cubā-
tibus nocentiſſimus, primū q̃ cerebrum nimia humiditate oppleat, q̄ potius vigiliis ex-
ſiccātibus abſumere ac diſſipare oportet. Dein, quia tēpus quo quis interdiu dormit, ad
F perfectam concoctionem non ſufficiat. Hinc eſt, q̃ diurno vtentes ſomno meridie ex-
citati a ſomno, ob interruptam ante horā ſuā concoctionē, ſubinde acidos edant ructus
crebro quoq; flatibus impleātur. Accedit, quod ſomnus diurnus nimia humiditate ce-
rebrū implens, capitis grauedines, alioſq; frigidos procreet morbos. Impleta. ideo hū-
miditate caput, q̃, vt dictū eſt, nox cerebrum abūnde ſatis humectarit, vt nō neceſſe ſit,
illud per ſomnum interdiu denuo humectare, imo per vigilias potius deſiccādum erit.

Somnus mediocris quid conferat.

6. Epide. par. 5. Apho 10.

Somni immodici incommoda.

Quātiſper dormiendum.

Nocturnus ſomnus laudatur.

Diurnus noxius.

a. Præſ. 11. Atq; hinc eſt, quod non temere in præſagiis ita ſcriptum reliquerit Hippocrat. *Interdiu vigilare, noctu vero dormire oportet.* Vt autē ſomnum a prandio arceamus, *Aetius lib. 9. cap. 39.* deambulationibus indulgendum eſſe, & animi laxamenta adhibēda ſuadet, nec vlla ratione diurnos ſomnos admittēdos cenſet, niſi laſſitudinis ſenſus adſit, aut præcedente nocte quis nihil, aut parum admodū dormierit. His igit᷑ de cauſſis nocturnum ſomnum nos amare, diurnū cōtra fugere decet: breuiſſimus tñ ſomnus, qui calorē ſolū colligit ab externis partib. reuocatq; ad cōcoctionē alimēti obeundā, nō nocet. Is n. quū minimo tēporis ſpatio duret, vaporib. caput replere nequit, interim vires recreat, & ſi quæ erat in capite & ſenſib. grauitas euaneſcit. Introcedit n. non ſolū calor, ſed & humores, qui grauitatē ſtupiditatemq. afferebāt. Dormiendū ergo a prādio, ſi nequit euitari ſomnus, minimū, aut plurimū. Minimum, vt calor ſolū colligat᷑, & vires recreentur ex negotiis & vigiliis diſſolutæ. Plurimū, vt perficiatur concoctio. Is n. qui cā incoat, nec abſoluit, illa parit incōmoda, q̄ paulo ante cōmemorata ſunt. Sedente v. corpore captatus meridianus ſomnus minus nocet, q̄ decumbēte, ꝙ ita facilior aſcendenti vapori exitus ꝑ beatur. Non a. ſtatim a prandio, vt noctu etiā non confeſtim a cœna, dormiendū eſt, ſed exſpectandum, donec cibus prius probe miſceat᷑, & in ventriculū deſcendat: id ꝙ aliquā morā, & motionem, qualis in leui deambulatione fit, poſtulat. Duabus tamē minimū a cœna

Veſperi nō multum cibi ingerendum eſſe. horis vigilandū eſt, priuſquā nos quieti mandemus. Sed vt nocturni ſomni commodis vti liceat, neceſſe eſt, ne veſperi immodico ingeſto cibo vētriculū grauemus. Qui enim veſperi multum cibum ingerunt, ventriculumq; huius copia onerant, ii noctu nec ꝓbe dormire, nec recte cōcoquere poſſunt, quod nimia copia facultas aggrauetur, nimioq; C

Obiectionis ſolutio. pondere aſſumtorū ciborū preſſa, inquietudinē parit, ſomnumq. interturbat. Nec huic ſententiæ aduerſatur, ꝙ Galen. *lib. 7. Ther. method. cap. 6.* veſperi valentius alimentū eſſe dandum præcipit. Quippe aliud eſt dicere, valentius eſſe exhibendum alimentum, & aliud, plurimū cibum eſſe offerendum. Nam immodicus & plus iuſto copioſior cibus, qui ingerit᷑, ſiue validus, ſiue imbecillus fuerit, perpetuo naturę inimicus eſt, morbumque

a. Aphor 51. a. Apho. 17. facit, iuxta id Hippocratis, *Omne nimiū, naturæ inimicū.* Et iterū: *Vbi plus cibi præter naturā ingeſtum eſt, morbum id facit.* Quocirca immodici cibi ſumtio nec in prandio, nec in cœna laudem vllā meretur, ſed perpetuo, tanquā noxia damnat᷑. Mediocris v. contra, vtpote

Mediocris cibus qui. Valentior. naturæ familiaris, & qui a facultate nullo negotio, & perfecte vinci poteſt, quouis tempore ſumtus, ꝓbatur. Mediocris v. eſt, qui vniuſcuiuſq; ventriculi facultatē minime grauat. Vt mediocris nullus dicatur cibus, niſi collatione ad vētriculi facultates. D Valētiores a. cibos, & multū alimenti corpori ꝓbentes, Galenus veſperi exhibendos eſſe recte conſuluit, quod huius adminiſtrationē non ſolū ſomnus & quies, ſed & lōgius, donec alius ingeratur cibus, tēpus excipiat. Sed & ii tamen ea ingerēdi ſunt copia, q̄ facultatem haud

An cœna prandio liberalior eſſe debeat. grauet. Vt hinc palam fiat, tam in prandio, quā in cœna mediocritatē eſſe ſeruandā. Si v. mediocritas in aſſumendo cibo exceditur (quod tñ ſi accidat, probare non poſſumus) præſtat liberalius in cœna ingerere cibum, q̄ prandio, iiſdem de cauſſis, quibus valētior hoc tempore ſumitur cibus. Multa enim ſunt, quæ cœnæ concoctionem iuuant: noctis frigiditas, quæ, vt hyems, vētres calidiores reddit: ſomnus & quies, tum animi, tū corporis, q̄ calorem & animā non diſtrahunt a functionibus naturæ, ſed intus circa confectionem alimentorum ſinunt verſari: deinde ſpatium temporis, ꝙ multo maius eſt, quā ꝙ E eſt inter prandium & cœnā: exceptis tamen iis, qui ſenes admodū ſunt, & morbis, maxime nocturnis, & deſtillatione affligunt᷑. Liberalius dicimus, non immodice: nolumus enim patrocinari iis, qui hodie gulę ſeruiunt, & genio admodū indulgent, quiq; veſperi nullo nō ciborum & potuum genere ſe infarciunt, ac grādiſſimis poculis viſcera ac ventrem diſtendunt. Id n. non eſt liberalius cœnare, ſed cibum ac potū affatim & ſupra modum ingerere. Vt igit᷑ in elargienda pecunia prodigalitas dānatur, cōtra laudatur liberalitas: ita quoq. liberalitas in ſumendo cibo, haud immoderatio nunc a nobis ꝓbatur. Quod autem pleroſque cœna magis q̄ prandium grauat, partim ꝓpter cōſuetudinem F accidit, quā ſolemus liberali⁹ prandere, partim propter prandii reliquias crudas, quæ cœnam corrumpunt, & euidentius mane ſentiunt᷑, partim etiam quod vapores noctu plures ad caput ferantur, & minus diſcutiātur: ideoq. qui morbis nocturnis, vt diximus, laborant, & deſtillationibus capitis affliguntur, liberaliorem cœnam ferre nequeunt. Galenus tamen vetuſto more, quum priſcis & prandium, & cœna eadem perpetuo hora tum æſtate, tum hyeme pararetur, quod illi diem, quicunq. fuiſſet, aut æſtiuus,

A aut hybernus, in duodecim horas diuidentes, tertia prandebant, nona vero cœnabant, cœnam prandio maiorem fore conſuluit: quod tunc interſtitii tantum a cœna ad ſomnum interceſſerit, vt vapores a copioſiore ingeſto cibo elati ad cerebrũ diſcutiantur atq; diffleatur: id enim quatuor horarũ ſpatium fuerit, quod ventriculo ad concoctionem ingeſti cibi adſcribitur. Liberalius igitur copioſiuſq; veteres cœnabant, haud veriti vapores, qui a largiore cœna efferuntur ad cerebrum, quum iam diſcuſſi fuiſſent, antequam dormiendi inſtaret neceſſitas. Actuarius autem, vt qui morem hodiernum in exhibendo ſeruabat, in quo per horam, aut duabus maxime horis a ſomno abſtinemus, minorem prandio cœnam eſſe voluit, quod ob ſomnum imminentem caput multis vaporibus repleatur, ac ſpiritus animalis lædatur. Sed ea de re ſatis.

B

Quæ ſit conueniens in ſomno forma decubitus. Cap. IV.

In ſomno capeſſendo legitima decubitus forma obſeruanda erit. Ea vero eſt, ſi primũ in dextrum latus fiat: ita enim cibus promtius per ſtomachum gulamve in ventriculum deſcendit. Nam etſi gula exacte ſupra mediam ceruicis vertebrarum, & quatuor primarum thoracis ſedem, in neutram partem inclinat, ad principium tamen quintæ thoracis vertebræ, vt ampliori magnæ arteriæ trunco ſecundũ dorſi vertebras interiora corpora petenti cedat, nonnihil in dextrum latus a media vertebrarum regione abſcedit. Vbi autem probe iam deſcendiſſe cibum coniecerimus, in ſiniſtrum latus decumbendum erit: ita namque a iecore ventriculo magis incumbente, ventriculi calor augebitur, eiuſque concoctio adiuuabitur. Eſt etiam grata iſta laterum viciſſitudo, quod vnũ latus non ſufficiat tanto totius corporis oneri diu ſuſtinendo. Fatigationem itaque non parum leuat, ab vno in alterum latus per vices decubitus. Supinus autem decubitus in vniuerſum damnatur ab omnibus, quod grauiſſimorum morborum incubi, apoplexiæ, ſtuporis, reſolutionis neruorum, & id genus aliorum, occaſio ſit. Nam quum in eo defluxus ad poſteriora corporis, adeoque neruorum exortum fiat, facile illic obſtructionem naſci poſſe, omnibus perſpicuum euadit. Accedit, quod in eo decubitu non queat iuſta per oculos, nares, & palatum excrementorum cerebri fieri expulſio. Pronus decubitus in iis maxime damnandus venit, qui oculorum defluxione laborant. Siquidem in eo ſuperuacua capitis promtiſſime ad oculos decumbunt. Atque hæc, quæ hactenus de ſomno diximus, in ſanis maxime obſeruanda & conſideranda veniunt.

Legitima forma decubitus.

C

Supinus decubitus.

Pronus decubitus.

D

Somni ratio in ægris quæ. Cap. V.

In ægrotantibus, quod ad ſomni rationem attinet, initio diligenter a medico expendendum erit, num illi a ſomno melius, aut peius ſe habeant. Cuius rei rationem Hippocrates in Aphoriſmis ita ſcribens reddit: *In quo enim morbo ſomnus laborem affert, lethale eſt. Si vero iuuat, lethale nõ eſt.* Laborem autem hoc loco ſignificare noxam, notius fere eſt, quam vt pluribus dici debeat. Si itaq; ſomnus lædit, indicio eſt, calorem natiuum eſſe imbecillum, nec cauſſas morbum efficientes poſſe ſuperare. Contra vbi iuuat, noxios humores probe concoqui per ſomnum ſignificat. Vtcunq; autem ſomnus ægrotantes iuuet, tamen non eſt omnibus ex æquo, nec quouis tempore illis concedendus. Si enim viſcerum aliquod phlegmone laborare cœperit, ſomno nihil ægris magis noxium eſſe poteſt. Nam quum per ſomnum, *vt Hippocratis teſtimonio confirmatur*, ſanguis interiora petat, cauendum vnice erit, ne inter initia phlegmones ſanguine ad laborantem locũ adhuc confluente, ſomnum ægris permittamus, modo ne increſcat phlegmone prohibere, quo nihil e re ægrotantis magis eſſe poteſt, velimus. Arcendi itaque, quoad fieri poteſt, in principio phlegmones viſcerum, quum adhuc ſanguis ſuperuacuus ad laborantem locum confluit, a ſomno ægri ſunt, & ad vigilias potius transferendi, vt ſcilicet ſanguinis ad interiora confluxus, adeoq; phlegmones incrementum, prohibeatur. Pari ratione inter initia peſtiferi morbi ſomnus vnice fugiendus erit, vtpote in quo cum ſanguine veneni vis ad cor & interiora corporis defertur. Sic ſuperioribus annis, quum febris ſudorifica, quam *Anglicum ſudorem* nominarunt, Germaniam inuaſiſſet, experientia comprobauit, ei generi febris ſomno nihil fuiſſe nocentius. Cauendum denique diligenter erit, ne in principiis acceſſionum ægris ſomnum permittat Medicus. Nam cum hoc tempore vel horror, vel rigor, vel externarum partium refrigeratio accidat,

Somnus iuuet, an lædat ægros, conſiderandum.

2. Aphor. 1.

Somnus nõ ſemper cõcedendus ægrotantibus.

E

Somnus in principio phlegmonum obeſt.

6 Epidem. ſectio 5. Aphor. 29.

F

In principiis acceſſionũ haud dormiendum.

ſanguiſq; ac calor naturalis, humoreſq; omnes in profundum tum abeant, expedit ma- A
gis per vigilias eorundem ad exteriora tractionem moliri: quod alias febres vix diſſol-
uantur, ac difficulter ad conſiſtendi tempus perueniant, fluxioneſq; ac cruditates mul-
tiplicentur. Neq; enim tum, vt in aliis ſomnis, humores ad vētriculum confluentes con-
coquuntur, ſed adaucti crudi potius permanent.

De inſomniis. CAP. VI.

NOn tantum ſomni Medico habenda ratio erit, ſed & inſomniorum. Id quod verum
6 Epide. ſect. 8. Aphor. 16. eſſe in Epidemiis Hippocrates confirmat, vbi ſic ſcriptum reliquit: *Quæ per ſomnum*
accidunt, necnon ipſa inſomnia conſiderāda. Quibus vtiq; verbis oculorum ſuſpectiones, oris
hiatum, decubitum, & alia, quæ in prognoſticis recenſentur, Hippocrates expendenda
Inſomnia cur medico expendēda. eſſe innuit. Nec illa tātum, ſed & ipſa inſomnia, quod ex illis interdum corporis affectū, B
corpusq; infeſtantes humores deprehendere liceat. Si enim quis ignem ardentem per
inſomnium videat, eum flaua bile infeſtari ſignificatur. Si vero fumum, aut caliginem,
aut profundas tenebras ab atra bile. Pluuia vero, frigidi humoris abundantis index eſt.
Nix, glacies, & grando, frigidam pituitam portendunt. Porro in iis tempori ac alimēto
ſumto mentem adhibere conuenit. Nam qui niue conſpergi ſe putat, ſi hoc in acceſſio-
nis inuaſione cum rigore, aut horrore, aut refrigeratione fieri imaginatus fuerit, tēpori
potius, q̃ corporis affectui tribuendum eſt. At qui in declinatione huiuſmodi ſomnia-
uerit, firmiorem humorum redundantium frigiditatis indicationem nobis præbebit:
idq; adhuc magis, ſi nihil pituitoſorum ciborū aſſumſerit, quibus in ventriculo contētis
huiuſmodi quædam imaginatio fieri poteſt, etiamſi in toto corpore ſimilis affectus nō C
exiſtit. Quod vero corporis affectum inſomnia interdum declarent, Galenus in libello
Lapidea ſomnia. *de Inſomniis* aliquot hiſtoriis confirmat. Quidam enim ſomniauit, crus alterum lapideū
euaſiſſe, ideoq; paulo poſt crus hoc reſolutionem neruorum incidit. Pugil quidā in ſan-
guinis vaſe ſe ſtare putabat, vt vix emineret, quapropter Galenus ſanguinis copia ipſum
Lauare. Natare. laborare, & vacuatione egere coniecit. Nonnulli qui decretorie ſudaturi erant, lauari,
Bibere. & in aquę calidę lauacro natare ſe opinati ſunt. Sic inexplebilis bibendi imaginatio, ve-
Edere. Venere vti. hementer ſitientibus accidit: ſicut inſatiabiliter edendi famelicis. Veneri indulgere, ſe-
mine genitali repletis. Videtur namq. in ſomno anima profundum corporis ingreſſa,
externis ſenſibus neglectis, corporis affectum ſentire, & omnium quæ concupiſcit, tā-
Grauari. quam iam præſentium imaginationem arripere. Quapropter qui vix ſe mouere poſſe D
graui onere onuſti per ſomnium imaginātur, iis animalis facultas a multitudine humo-
Volare. rum moleſtatur. Contra, qui volantes ſe, aut citiſſime currentes ſomniant, iis corporis
Currere. Verſari in ſtercore. affectus leuis, & expers ſuperuacuorum exſiſtit. Qui in ſterquilinio & cœno verſari ſe i-
maginantur, ii vel humores prauos, & graueolentes. ac putridos habēt: aut inteſtina co-
Locis odoriferis. pia ſtercoris oppleta. Contra, qui in odoriferis locis ſe verſari arbitrātur, bonis humori-
bus abundant, & contrarium plane corporis affectum obtinēt. Verum de ſomniis ſatis.

De vigilia. CAP. VII.

VT ſomnus mediocris confert, immodicus a. noxa non vacat: ita quoq; mediocres
vigiliæ proſunt, immodicæ autem obſunt. Quod Hippocrates etiam confirmat in E
Aphor. 3. Aphoriſmis ita ſcribens: *Somnus atq; vigilia vtraque, ſi modū exceſſerint malū.* Quemadmo-
dum enim ſomnus immodicus cerebrum plus æquo refrigerat & humectat: ita vigiliæ,
vbi modum excedunt, cerebri bonam temperaturam corrumpunt, ſenſus debilitant,
virtutem deiiciunt, cruditatem pariunt, adeoq; cibi potuſq; concoctionem impediunt.
Id Hippocrates etiam affirmat, qui *lib. 2, de V.ctu acut. morbo. apho. vltimo*, in eum ſcribit
4. Epide. ſect. 4. Aphor. 12. modum: *Vehemens vigilia, tum cibi tum potionis cruditatem efficit.* Nam per vigilias natiuus
calor, adeoq; ſanguis & ſpiritus ad exteriora mouentur, iuxta id Hippocratis: *Vigilans*
circa exteriora manifeſte calidior, circa vero interiora frigidior. Dormiens contra: vt mirum nō ſit,
tum concoctionē impediri, ac cruditatem naſci. Vt hoc nomine vnice cauendum ſit, ne vigi- F
liæ modum excedant, quod idipſum ſine maxima corporis noxa fieri nequeat. Vigiliæ
enim ſi immodicæ fuerint ac intempeſtiuæ, vires corporis labefactant ac perdunt, cru-
ditatem, vt comprehenſum eſt, patiunt, cerebri & ſenſuum functiones debilitant, na-
turales autem imbecillas reddunt, vniuerſum deniq; corpus reſoluunt, & ſiccant.

A **DE REDVNDANTIA ET INANITIONE. SECTIO. V.**

Quot redundantiæ genera & differentiæ. CAP. I.

REdundantia, quæ Græcis Medicis πλεονεξία dicitur, *de Galeni ſententia duplex* Redundantia duplex. Qualitatis.
eſt. Vna qualitatis, in qua nuda qualitas elementaris citra humoris affluxũ
iuſtam menſuram excedit. Sic certe Galen. *lib. 8. Ther. method. cap. 1.* febri-
lis intemperantiæ exceſſum, caloris πλεονεξίαν, id eſt, *redundantiã*, nominat.
Eius autem tot ſunt ſpecies, quot ſunt intemperies ſimplices, nempe quatuor, *calida, fri* Quãtitatis
gida, humida, ſicca. Altera quantitatis eſt, vbi cibi potuſve, aut humoris in corpore tanta
eſt quantitas, vt nobis moleſtiam pariat, aut morbum aliquem conciliet. Quare duplex
B eſt eius generis redundantia: vna cibi, quæ Græcis proprie πλησμονὴ, Latinis *ſatietas* pro-
prie appellatur. Quocirca non ſatis recte, nec proprie nonnulli Hippocratis & Galeni πλησμονὴ. Satietas.
interpretes, πλησμονὴν repletionem interpretantur, quod in *explicatione Aphoriſmi vige-
ſimiſecundi primæ ſectionis Aphoriſmorum* diffuſe admodum monſtrauimus, vt hic repete-
re non ſit opus. Et hoc quidem loco Valleriola mihi malam gratiam refert. Quũ enim
is locos ſuos communes fere totos ex meis Inſtitutionibus compilarit, tamen facere nõ
potuit, quin huius officii immemor, me nihilominus ſatis acerbe, præter tamen omne
meum meritum, perſtrinxerit. Iudico autem illum paulo magis a me fuiſſe offenſum,
quod rationes ſuas, quas pro cauſſæ continentis in morbis aſſertione attulit, ita refuta-
uerim, vt quod ad illas reſponderet, plane nihil reliquum haberet. Reprehendit autem
C me in præſentia, quod vni ciborum ſatietati, Græcorum vocem πλησμονὴν accommoda-
uerim: *quandoquidem*, vt ille ait, *Græci in more habeant, eam non tantum vni ciborum ſatietati,
vt perperam Fuchſius, vir alioqui doctiſſimus, arbitratur, ſed & humorum in vaſis plenitudini ac-
commodare. Etſi enim Hippocrati 2. Aphoriſ. 20. πλησμονὴ vox ſatietatem proprie ſignificat, tamen
aliis in locis ea non pro ſatietate, ſed potius pro plenitudine vſum fuiſſe conſtat* Hæc ille: Pro con-
feſſo autem accipio, quod ait Valleriola, Hippocratem loco præcitato vocem πλησμονὴν
propria in ſignificatione, nempe pro ſatietate vſurpaſſe. Si enim verũ eſt, quod πλησμονὴ
vox proprie ſatietatem ſignificat, cur igitur mox in eadẽ ſectione, *Aphoriſmo nimirũ eius
20.* Hippocrates eadem voce alia in ſignificatione vſus eſt, & confuſionis auctor eſſe vo-
luit? Si enim vna voce binas redundantiæ ſpecies, *vt Valleriola ſomniat*, diuerſis quidem
D in Aphoriſmis Hippocrates intellexit, euitare certe haud poterit, quin fateri cogatur,
illum vna voce, non ſine magna legentium confuſione, pro diuerſis rebus vſum fuiſſe.
Neceſſe etiam eſt, vt redundantiæ diuiſio, quam ibidem Valleriola præmiſit, & in qua
ſingulas eiuſdem ſpecies & differentias diſtinxit, ſit falſiſſima. Quare euadendi locus
nullus ei relictus eſt, imo neceſſe eſt aperte fateatur, ſe in prædictæ ſententiæ Hippo-
cratis expoſitione hallucinatum fuiſſe. Sed age reliqua ipſius verba, vt plenius eius error
detegatur, expendamus. Aphoriſmo *profecto*, inquit, *22. ſectionis 2. πλησμονὴ vox non pro
ſatietate, vt male Fuchſius interpretatur, ſed magis pro plenitudine humorum ſumitur. Quod in-
dicat Hippocrates eo in Aphoriſmo verbis expreſſe. Vult enim morborum per contrarium curan-
dorum generalem, vt in eius partis commentario teſtatur Galenus, tradere methodum. Quumque
E plenitudini euacuatio contraria ſit & habeatur, nimirum ſi morbos a plenitudine factos euacuatio
ſanet, & ab euacuatione prognatos, plenitudo, & refectio. Nec vero ea Hippocratis eo loci mens fuit,
de ſatietate loqui, vt intellexerit, morbos tantum a ſatietate factos, euacuatione ſanari. Nam ſatie-
tas cibi, plenitatis in genere vna eſt differentia. Voluit autem eo Aphoriſmo Hippocrates, non vnius
tantum plenitudinis differentiæ comminiſci, curandique rationem tradere, ſed ex æquo omnium
plenitudinis differentiarum, atque adeo generis in vniuerſum, vt aperte in commentariis docet Ga-
lenus.* Hæc ille. Nemo vero eſt, qui non videat, Valleriolam iis verbis meam partim cõ-
firmare ſententiam, partim falſiſſima, ſibiq; ex diametro pugnantia, dicere. Meam e-
nim ſententiam in eo confirmat, quod altera Aphoriſmi huius parte ait, Hippocratem
per contrarium curãdorum morborum methodum tradere. Siquidem hæc mea, imo
F Hippocratis mens eſt, vt priore Aphoriſmi parte, ſatietatem per contrarium, nempe
vacuationem, & vice verſa, vacuationem per refectionem, ſanandam eſſe doceat. Vt
autem ex particulari hoc, generalem ſententiã colligeret, nimirum contraria cõtrario-
rum eſſe remedia, illudq; ad reliquas redundantiæ quoq; ſpecies transferret, mox ſub-

dicere voluit: *καὶ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις*, hoc eſt, *& aliorum contrarietas*. Firma igitur & ſta- A
bilis adhuc mea ſtat ſententia, nimirum πλησμονὴν ciborum tantum ſatietatem ſignifica-
re, nec, *vt Valleriola mihi falſo & per calumniam affingit*, Hippocratem male interpretatus
ſum. Falſum autem principio eſt, quod morbos ab euacuatione genitos, curari plenitu-
dine inquit. Quum enim plenitudo ſit, Valleriola etiam teſtante, vbi humores æqualiter
inter ſe adaucti fuerint, nunquã profecto inter remedia morbos ſanãtia, numerari po-
terit. Nam ſiue hæc ad vaſa, ſiue ad vires fuerit, tamen neutra morbos ſanabit. Si n. ad va-
ſa fuerit, qualis eſt athletarum, hæc ipſa, *Hippocrate etiam 1. aphoriſm. 3 teſte*, curatione, &
ea quidem veloci ac celeri, egebit, quod alias periculum ſit, ne vaſa ipſa rumpantur, aut
calor natiuus ſuffocetur & exſtinguatur. Sin ad vires fuerit, metuendum erit, *Galeno ca. 5.
de Curatione per ſanguinis miſſionem auctore*, ne in putredinem promte ea laborãs incidat, B
& nonnunquam etiã in partes quaſdam impetu aliquo decumbat, inibiq; tumores præ-
ter naturã efficiat. Et quomodo is, qui ab euacuatione factus eſt morbus, ab eo, quod virtu-
tem grauat ſanari poterit? Sed vt Valleriola hanc euitaret abſurditatem, ſtatim adiecit:
Et refectio: non animaduertens, ſe iterum meam confirmare ſententiam, qui πλησμονὴν
hoc loco pro ea ſatietate, quæ vacuationi factæ ſatis ſit, & Galeno ἀναθρέψεις proprie dicit,
interpretatus ſum. Præterea falſam mihi affingit ſententiam, quaſi dixerim, Hippocra-
tem docuiſſe morbos tantum a ſatietate factos, euacuatione ſanari, quum id ne per ſo-
mnium quidem vnquã mihi in mentem venerit: vt qui ſciam, morbos omnes a plenitu-
dine tum cibi, tum humorum progenitos, vacuatione curari, quandoquidem idipſum
in altera aphoriſmi parte diſertis verbis Hippocrates innuat. Falſiſſimum inſuper eſt, quod C
ſatietatem cibi, plenitudinis vnam eſſe differentiam inquit. Siquidem pueris etiam, qui
prima medicinæ fundamenta iecerunt, notum eſt, plenitudinis differentias eſſe duas
tantum, eam nimirum, quæ ad vaſa, & eam quæ ad vires nominatur. Satietas igitur cibi
non plenitudinis, quæ, *vt Valleriola quoq; in ſua diuiſione docuit*, πληθώρα Græcis dicitur: ſed
redundantiæ, quam iidem πλεονεξίαν nominant, ſpecies ſiue differentia exſiſtit. Ita ſane
in iis, quæ manifeſtiſſima ſunt, Valleriola turpiter labitur, & ſibi paſſim pugnantia, liuo-
re forte occæcatus, ſcribit. Deniq; quod ait, Hippocratem voluiſſe eo aphoriſmo non
vnius tantum plenitudinis differentiæ comminiſci, curandiq; rationem tradere, ſed ex
æquo omnium differentiarum: eiuſmodi plane eſt, vnde omnibus liquidiſſime apparet,
illum contra ſuam diſtinctionem, quam paulo ante attulit, ſpeciem cum genere, nem- D
pe πληθώραν cum πλεονεξίᾳ, id eſt, *plenitudinem cum redundantia*, confudiſſe. Quid multis
opus eſt verbis? ſi Hippocrates ex æquo omnium redundantiæ differentiarum curan-
di rationem in prima & altera aphoriſmi parte tradere voluit, neceſſe eſt, vt Valleriola
etiam fateatur, Hippocratem elementaris qualitatis redundantiam, vacuatione quo-
que ſanandam eſſe docuiſſe, quo abſurdius dici potuiſſet certe nihil. Pergit Valleriola
inquiens: *Adde, quod ſi de ſatietate intellexiſſet Hippocrates, falſi crimine culpandus veniret:
quum non omnis ſatietas vacuatione ad ſui curationem opus habeat, ſed plerunque vel longa quies,
vel prolixior ſomnus, aut inedia abſque vllo ſenſibili vacuationis genere, mederi illi poſſint, vt plu-
ribus in locis teſtatur Galenus. Non ergo de ſatietate tantum locutus fuiſſe eo in loco Hippocrates vi-
detur, ſed congruentius profecto de plenitudine, cui euacuatio tanquam oportunum auxilium de-
betur*. Hactenus ille. Proh pudor, Valleriolam virum alioqui doctum, tam pueri- E
liter ineptire, vt qui ignoret ſatietati ſemper mederi vacuationem. Nam etſi proli-
xior ſomnus, aut inedia interdum ſatietati medentur, tamen id non præſtant, niſi tan-
quam vacuantia remedia. Quod autem tum ſomnus, tum inedia vacuet, *libro ſecundo
harum Inſtitution. ſect. 5. capite 35. & 37.* plenius docuimus, vt opus non ſit hic pluribus
monſtrare. Ceterum quod per longam quietem, eam, quæ poſt ſatietatem fit, & in
qua prolixus adhibetur ſomnus, intelligat, notum eſſe omnibus arbitror. Ridiculum
autem eſt, quod generalem morborum per contrarium curandorum methodum, F
quam altera huius Aphoriſmi parte tradit Hippocrates, ad ſenſibile vacuationis genus
reſtringit, quum ſole clarius ſit, Hippocratem in iam dicta Aphoriſmi altera parte, o-
mnem curandorum morborum ὑπεναντίωσιν, id eſt, contrarietatem, intelligere. Vt igi-
tur illic de omni generatim redundantia, ita quoque de omni vacuatione tam ſenſili
quam

A quam inſenſili locutus eſt. Quis enim tam ſtupidus eſſet, vt διαπνοὴν ἢ ἀναφορὴν, id eſt, inſenſilem ſiue latentem perſpirationem, & euaporationem, inter vacuantia non recenſeret auxilia? Quod v. ad Galeni teſtimonia, quæ Valleriola citat, attinet, hæc quidem ſententiæ noſtræ nihil incommodant. Nam Galenus *capitibus 4. & 10. libri de Curan.* ratione per ſanguinis miſſionem, nequaquam negat, omnem plenitudinem vacuatione eſſe curandam: ſed id potius docet, quod non omnis plenitudo ſanguinis miſſionem requirat, ſed ſufficere interdum purgationem, frictionem, ambulationes, motus, & inunctiones diſcutientes. Omnia vero hæc, quæ a Galeno nominatim ibidem recenſentur vacuare, notius eſt, quam vt a me demonſtrari debeat. Porro Hippocratem neque de ſatietate tantum, vt falſo mihi Valleriola affingit: neque de plenitu-
B dine ſolum, veluti Valleriola putat, locutum eſſe, ſed generatim de omni redundantia, paulo ante a nobis dictum eſt. Verum autem eſſe quod affirmamus, Galenus etiam in commentariis ſuis ſatis confirmat. Nam in illis expreſſis verbis tum πλησμονῆς, tum πλήθους meminit, inquiens: οὐδ' ἔστιν οὐκ ὅτι γενόμενον ὑπὸ τῆς πλησμονῆς, οὐδ' οὐκ ὑπούσης αὐτῆς ἔτι μένει τοῦτο ἰάσεται κένωσις, ἀλλ' ὅσα κατὰ τὸν αὐτὸν γίνεται χρόνον ἐπιχειροῦμεν ἰᾶσθαι. ὅτι μὲν οὖν πλῆθος ἐργάζεται νόσον ἔμπροσθεν εἴρηται. ὅτι δ' ἡ ἴασις αὐτοῦ κένωσίς ἐστιν, οὐδὲ λόγου δεῖται, καθάπερ οὐδ' ὅτι πάντων τῶν ποιούντων τὰς νόσους ἡ ἐναντίωσις. Id eſt: *Neque ſi quid non amplius a ſatietate ſit, neque ſi ipſa non amplius exſiſtente aliquid remanſerit, hoc curabit vacuatio: ſed quæcunque eo, quo fiunt tempore curare aggredimur. Quod quidem plenitudo morbum efficit, antea dictum eſt. Quod vero curatio eius vacuatio ſit, dicere non eſt opus, ſicuti neque quod omnia ea, quæ morbos creant, contrarium ſanet.* Ne autem
C quiſpiam putaret, Galenum vocem πλησμονὴν pro πλῆθος vſurpaſſe, vt Valleriola ſomniat, ideo paulo poſt hæc ſubiecit verba: οὕτω δὲ εἰ διὰ πλησμονὴν τις νόσος συνίσταται, τὸ τηνικαῦτα κενοῦσαι χρὴ τὴν πλησμονὴν ὥσπερ γε καὶ εἰ ὑπὸ κενώσεως, ἀνατρέφειν ὅτι τάχιστα προσήκει. Id eſt, *Sic vero vbi propter ſatietatem morbus conſiſtat, ſtatim ſatietatem vacuare oportet: quemadmodum ſi ex vacuatione ſit morbus, quamcelerrime reficere conuenit.* Quid v. apertius eſt, quam Galenum hoc in loco per πλησμονὴν non plenitudinem, ſed potius ſatietatem intellexiſſe? Nemo enim ſanæ mentis, plenitudine vacuationem curabit, ſed vt hoc loco Galenus docet, ἀνατρέφειν, id eſt, *refectione*. Vt ſole meridiano clarius ſit, πλησμονὴν hoc etiam in Aphoriſmo, non niſi ſatietatem denotare. Et quid opus eſt multis teſtimoniis? quum metipſe Galenus, quid hæc vox ſignificet, *ſect. 2. Aphoriſm. comment. 17.* diſertis doceat verbis, ſic ſcribens:
D ἡ γὰρ πλείων τροφὴ τῆς τοῦ σώματος φύσεως, ὀνομάζεται πλησμονή. Hoc eſt: *Plus enim cibi, quam corporis natura conuenit, ſatietas nominatur.* Vt nihil certius ſit, in præfato Hippocratis Aphoriſmo, πλησμονὴν cibi ſatietatem denotare, tam eam, quæ præter naturam eſt, quam eam, quæ naturalis eſt, & alio nomine refectio proprie dicitur. Igitur iniuria me maxima afficit Valleriola, quod inepte ac perperam Leonicerum & Plantium, doctiſſimos atque fideliſſimos Hippocratis interpretes, a me notatos & reprehenſos dicit, quod pro ſatietate, plenitudinem conuerterint. Quod enim ad Hippocratis, neque ad Galeni mentem iam nominati viri πλησμονὴν dictionem pro plenitudine interpretati ſint, puto me luce meridiana in iis, quæ præceſſerunt, demonſtraſſe. Quare falſo & per calumniam interpretationem meam ſugillauit Valleriola. Iudico etiam nunc eruditis omnibus ex
E hac mea refutatione innotuiſſe, vtrum ego, an Valleriola propius ac penitius Hippocratis mentem attenderit? Occinendum igitur Valleriolæ potius, quam mihi, hoc quod eſt in prouerbio, *Et bonus quandoque dormitat Homerus.* Præterea quum me iam tertio in ſuis locis communibus falſo & per calumniam, *vt dictum eſt*, ne quid grauius dicam, reprehenderit Valleriola, hortandus mihi venit, vt cautius deinceps mecum agat, & me temere toties non carpat, modo non velit aliquando, vbi mihi plus ſatis ſtomachũ mouerit, audire quę nolit. Et q̃ hęc eſt inſania, vt docti doctos, nulla plane neceſſitate, & conuiciis etiam aſperſis, vt hoc loco Valleriola fecit, ſugillent ac lacerent? An non vero hoc eſt conuitium addere, ſi quis Valleriolæ inſtar dicat, Fuchſius inepte, ac perperã
F calumniatur & carpit prænominatos interpretes? An calumnia eſt, ſi quis alterius interpretationem, nullo dicto conuitio improbet? Sed Valleriolam non tam male habuit, quod Leoniceri & Plantii interpretationem notauerim, quam quod ipſius de cauſſa in morbis continente opinionem ita confutauerim, vt non habeat, quod mihi reponat. Quare vt ſe aliqua ſaltem ratione vindicaret, me falſo

Duplex ſatietas, vt etiam πλησμονή.

& mehercle ineptiſſime carpere non eſt veritus. Porro ex iis quæ hactenus a me dicta A
ſunt, euidentiſſimum eſt, me πλησμονὴν vocem in citato Hippocratis Aphor. rectiſſime
interpretarum fuiſſe. Valleriolam autem ineptiſſime ac turpiter eorum, qui manifeſte
errarunt, patrocinium ſuſcepiſſe. Faxit Deus, vt Valleriolæ hunc animum largiatur, ne
Satietas deinceps doctorum virorum tam ineptis ac nullius momenti argumentis conuellere
duplex. ſententias velit. Ceterum ciborum redundantia ſatietaſve, *Galeno ſect. 2. Apho. Cōment. 17.*
Ad vaſa. *teſte*, gemina eſt, ad vaſa ſcilicet, atq; ad virtutem. Satietas ad vaſa eſt, vbi tanta ciborum
ingeſta copia eſt, vt hinc ampla ventriculi capacitas diſtentatur. Quam nunquam nō gu-
loſi & voraces homines incurrunt, vt qui cibum ingerere nunquam deſinunt, niſi illis
Ad virtutē. ita diſtendatur ventriculus, vt amplius aliquid capere nequeat. Satietas vero ad virtutē,
facultatemve eſt, vbi plus cibi ingeritur, quam natura aut facultas, corpus noſtrum gu- B
bernans, ſuperare poſſit. Atque hæc ſane non eſt, niſi vt Græci dicunt, πρός τι. Sæpe enim
accidit, vt magna cibi copia non grauet facultatem robuſtam. Contra vero imbecillam
exigua admodum & mediocris alimenti copia non raro grauat. Altera quantitatis re-
dundantia humorum eſt, quando humores naturalem ſuam in corpore proportionem
Redundan- excedunt. Quæ autem ſit illa proportio, *lib. 1. ſectione 4. cap. 1.* eſt expoſitum. Huius au-
tia humo- tem redundantiæ duo ſunt genera. Aut enim omnes ex æquo humores, aut vnus dun-
rum gene- taxat ex illis redundat. Nihil autem refert, ſiue ex æquo omnes humores, ſiue ſanguinē
na redundare dicamus. Siquidem ſanguis venarum non eſt ſimplex & vnius modi, ſed ex
Sanguis ve- pituitæ, bilis vtriuſque, & puri ſanguinis permiſtione conflatus. Proinde ii humores o-
narum non mnium conſenſu, vſuque dicendi, ſanguinis appellatione deſignantur. Quod ſi itaque C
eſt ſimplex. humores omnes ex æquo, ſeruata tamen qualitatis mediocritate, ſupra iuſtam menſu-
ram, quantitatemve, vel, *vt Galeni verbis vtamur*, ſupra veterem proportionem, & natu-
ræ congruentem creſcunt, atque augentur, vt bonis athletarum habitibus contingit,
πολυαιμία. proptie πολυαιμία Græcis, *ſanguinis copia* Latinis vocatnr. Aliis nominibus Galeno πληθώρα
πληθώρα. & πλῆθος, id eſt, *multitudo, plenitas, & plenitudo* nominatur. Nam ita *lib. 13. Therap. metho.*
πλῆθος. *cap. 6.* ſcriptum reliquit, inquiens: *Vbi ὁμοτίμως, hoceſt, æquabiliter inter ſe adaucti fuerint hu-*
Multitudo. *mores, πλῆθος & πληθώραν nuncupant.* Quum autem æquabiliter, ſiue ex æquo adauctos in
Plenitudo. plenitudine cum Galeno humores dicimus, non ita accipiendum erit, quaſi æqualis ſit
Æqualiter horum omnium in ea copia, & quantitas, alterque alterum non excedat: ſed quod ſe-
eſſe auctos cundum ſuam, & naturalem proportionem omnes ſimul aucti ſint, & increuerint. Pro- D
humores inde nihil obſtat, quo minus plenitudo dicatur, ſi illorum vnus, verbi gratia, ſanguis,
quid. reliquos ſuperauerit, modo omnes in vaſis ſupra iuſtum modum, pro ſui quiſq; ratione,
ὁμοτίμως. adaucti ſint. Verum eſſe quod affirmamus, & vocem ὁμοτίμως idem plane ſignificare quod
proportione, metipſe Galen. *lib. 2. de Compo. medicam. local. cap. 1.* confirmat, vbi in hunc
modum plenitudinem, ſiue multitudinem deſcribit: πληθώρα, inquit, *γίνεται τῶν τεττάρων*
χυμῶν ἀνάλογον αὐξηθέντων, ἢ τοῦ αἵματος μόνου. Plenitudo fit quatuor humoribus proportione auctis, aut
Obiectio *ſolo ſanguine.* Neque eſt, cur aliquem turbet, quod hoc loco plenitudinem etiam eſſe
diluitur. tradat, vbi ſolus ſanguis ſupra modum, aut proportionem augetur. Nam, *vt paulo ante*
eſt commemoratum, ſanguinem venarum intelligit, qui purus non eſt & ſimplex, ſed alios
ſibi permiſtos humores obtinet, qui omnes æquabiliter inter ſe aucti ſunt. Quod plane E
confirmant, quæ metipſe Galenus *in libro de Plenitudine, ſcribit*, vbi inqoit: *Fieri haud po-*
teſt, vt vnquam in venis tam exquiſitus ſyncerusque ſanguis contineatur, vt nihil vel bilis, vel pi-
tuita, vel ſeroſæ humiditatis inſeratur, vnde & ego in ſuperioribus idem intelligendum eſſe volui,
ſiue humores, ſiue ſanguinem abundare dicerem: quippe immiſtus, & ab aliis humoribus ſyncerus
πολυαιμία *ſanguis nunquam in venis continetur.* Hæc ille. Ceterum ex iam dictis omnibus perſpicuū
ab εὐαιμίᾳ euadit, πολυαιμίαν ab εὐαιμίᾳ non parum diſtare. Nam in πολυαιμίᾳ qualitatis tantum me-
diſtat. diocritas ſeruatur, in εὐαιμίᾳ vero ſanguis, qui ex quatuor humorum naturalium æqua-
litate conſtat, & qualitate, & quantitate, *vt in libro de Plenitudine teſtis eſt Galenus*, natura-
lis exſiſtit, adeoque exceſſus omnis expers. Quod de πολυαιμίᾳ diximus, id etiam ad
πληθώραν & πλῆθος transferendum erit, quod in iis etiam ſeruata qualitatis mediocritate, F
in quantitate duntaxat exceſſus ſit. Galenus tamen *ſect. 2. Apho. com. 17.* πλῆθος etiam in-
terdum vocari ſcribit exiguam ſanguinis corruptionem, quæ ad naturalem habitum
redire poteſt. Porro *in libro de Plenitudine* Galenus πληθώραν ſiue multitudinem fieri ſcri-

bit

A bit, quum aut cuncti pro veteri proportione aucti fuerint, aut vnus ex iis exiguũ quen-
dam exceſſum acceperit. Prior quidem ſimpliciter plenitudo ſiue multitudo appella- Plenitudo ſimpliciter.
tur: altera autem cum adiectione eius, qui exceſſum illum accepit, humoris, vel ſangui- Plenitudo cum adiectione.
nea, vel pituitoſa, vel biliosa, vel melancholica nominatur. Quod ſatis confirmant, quæ
a Galeno *lib. 2. de Compo. medica. local.* ſcribuntur, quum inquit: *Quando alius quiſpiam hu-
mor auctus fuerit, veluti eſt pituita, & flaua bilis, itemq; nigra, eiuſmodi auctionem non ſimpliciter
multitudinem & plenitudinem, ſed cum adiectione pituitæ, aut flauæ bilis, aut nigræ plenitudinem
dicimus.* Atque hinc eſt, quod Galenus *in libro de Plenitudine*, quatuor eiuſdem eſſe ſpe-
cies diſerte ſtatuat, nempe ſanguineam, bilioſam, pituitoſam, & melancholicam. San- Sanguinea.
guinea itaque eſt, in qua ſanguis purus reliquos humores auctos vehementer, aut ma-
B gnopere excedit. Nam quum is ſanguis ſecundum etiam naturalem proportionem re-
liquos in venis humores ſemper exſuperet, neceſſe eſt, ſi exiguum ſupra eã, quæ ex æqua
facta eſt, auctionem in ſanguinea plethora exceſſum accipiat, magnopere excellat. Idq;
Galenus loco paulo ante citato iis innuere verbis voluit: *Poteſt igitur,* ait, *ſanguis in pletho-
ricis affectibus vehemẽter præcellere, aliorum humorum nullus.* Nam ſi illorum aliquis plurimũ Cacochymia vnius humoris in vaſis
auctus fuerit, cacochymia, non multitudo, aut plenitudo nuncupatur. Sed de cacochy-
mia poſt fuſius. Sanguinea quidem plenitudo, corpus rubicundum efficit. Bilioſa eſt, in
qua bilis ceteros adauctos humores parum ſuperat. Hæc ſubpallidum corporis colorẽ Bilioſa.
reddit. Pituitoſa, in qua pituita alios humores proportione ſua inauctos excedit. Hæc Pituitoſa.
albeſcere corpus facit. Melancholica, in qua ceteros, qui ex æquo increuerunt, melan- Melancholica.
C cholicus humor ſuperat. Hæc nigrius corpus efficit. Multitudo autem ſiue plenitudo
ſimpliciter dicta, gemina exſiſtit, vna ad vaſa, ad virtutem altera. Ad vaſa eſt, in qua hu- Plenitudo ad vaſa.
mores adeo exſuperant, vt venas quoquouerſum inflent, ac diſtendant. Cum igitur am-
plam vaſorum capacitatem prorſus hæc plenitudo impleat, rectiſſime, & apud omnes
peruulgato nomine, plenitudo ad vaſa nominatur, vaſorumque apertiones & rupturas
molitur. Ad virtutem plenitudo, eſt ea, quæ ad vires comparatur. Etſi enim in ea vaſa Ad virtutem.
nec tument, nec copia diſtenduntur, plus tamen in illis eſt reconditum, quam vt a na-
tura regi gubernarique poſſit. Quapropter fit, vt facultatem aggrauet, & eius actioni-
bus noxam inferat. Accidit igitur hoc nomine, vt mediocris ſæpenumero plenitudo
infirmiori naturæ ac facultati moleſta ſit, & grauis, ideoque merito plenitudo ad virtu-
D tem dicitur. Vtraq; autem plenitudo humores, ſi diu duret, ad corruptelam ducit. & flu-
xionem particulis in corpore imbecillioribus tranſmittit. Quippe neceſſe omnino eſt,
humores, qui regi ac gubernari a viribus nequeunt, putreſcere & corrumpi. Hinc eſt, Plenitudo pura. impura.
quod nonnulli recte admodum plethoram ſiue plenitudinem duplicem eſſe ſtatuunt,
puram ſcilicet & impuram. Puram vocantes eam, quæ ex optimorum humorum pari
portione conſtat. Impuram, quæ cacochymiæ particeps eſt, vt eſt ea, quæ febrem con-
tinentẽ putridam efficit. Siquidem in ea humores omnes redundant, & putreſcunt æ-
qualiter, *quemadmodum fuſius lib. 9. The. meth. c. 3. Galenus docet.* Impuriore itaque ſanguine
tum venæ implentur, eſtq; ex plenitudine & cacochymia permiſtum vitium. Nam, *vt
ſect. 2. Aphor. com. 17. teſtatur Galenus*, poteſt quidem abſq; corruptela incipere ad vires ple-
E nitudo, verum vtilis & benigna manere nequit. Nã ipſam in qualitate mutari, atq; adeo
ſpatio tẽporis corruptelã ſubire eſt neceſſe. Verũ licet hoc accidat, tantiſper tamen ple-
nitudinem ipſam appellamus, donec vacuato ſuperuacaneo, reliquũ vtile & benignum
reddi poſſit. Nam ꝙ vinis aceſcentibus accidit, eiuſmodi quiddam & in ſanguinis alte-
ratione fieri ſolet. Id vero tale eſt. Vbi plane acida facta ſunt, ad vini naturam rurſus nõ
redeunt: verum ſi leui momẽto ad id vergant, vt aceſcere quidẽ, nondũ tamen acetum
eſſe videantur, ex iis cõpluta priſtinam recepiſſe naturã viſa ſæpius ſunt. Idẽ etiã in ſan-
guine euenit. Nã ſi ipſius magna facta eſt corruptio, nõ iam ad ſuã naturã redire poteſt:
parum v. ſi degenerauerit, vacuato ſuperuacaneo, qui reſtat, naturã ſuã recuperare põt.
Atq; talem affectũ, non corruptionem, ſed plenitudinem appellãdi Medicis moris eſt:
F ſolã eam corruptelã nominantibus, quæ tam magnã præter naturã ſortita eſt mutatio-
nem, vt a natura amplius vinci ac regi nequeat, vt ꝓbus & vtilis humor fiat. Quod a. ple-
nitudo ad vaſa, ſi vires grauet, neceſſario putreſcat, *Galenus etiã li. Thera. meth. 9. c. 5.* claris
verbis docet. Vt valde ineptos eſſe oporteat, q plenitudinẽ ſalrẽ ad vires vna cũ cacochy-
mia cõſiſtere haud poſſe arbitrãtur. Porro ſi vnꝰ in toto corpore humor tãtum abundat,

κακοχυμία totius corporis. verbi gratia, pituita, vtraque bilis, aut ſeroſus humor, κακοχυμία, Latinis *vitioſus humor* A
ſuccusve appellatur. Quod ſatis teſtatur Galen. *lib. 13. Ther. cap. 6.* vbi cacochymiam ita
deſcribit: ὅταν ἤδη ξανθῆς χολῆς, ἢ μελαίνης, ἢ φλέγματος, ἢ τῶν ὀῤῥωδῶν ὑγρῶν μεστὸν γένηται τὸ σῶμα,
κακοχυμίαν καλοῦσι: *Vbi flaua, vel atra bile, vel pituita, vel ſeroſis humoribus corpus refertum fuerit,*
cacochymia vocatur. Sic etiam *in lib. de Plenitudine*, vbi vnus tantũ in corpore humor plurimum abundat, cacochymiam appellari ſcribit. Vnius itaque humoris tantum exſuperantia, vt verbi gratia in arquato morbo flauæ bilis, non plenitudo, ſed vitioſus humor, quam Græci κακοχυμίαν vocant, dicitur. Rectiſſime vero hoc genus redundantiæ, *cacochy-*

Cacochymia cur dicta. *mia* Græcis dicta eſt. Cum enim fieri non poſſit, vt vnus aliquis in corpore plurimum redundet humor, quin idem prauam etiam induat qualitatem, vtrunque exceſſum, tũ in qualitate, tum quantitate Græci hoc nomine ſignificare volentes, κακοχυμίαν appellauerunt: hoc quidem nomine humoris non tantum redundantiam, ſed & prauã quoq; B

διαφθορά. Corruptela. qualitatem innuentes. Hinc Galeno alio nomine διαφθορά, id eſt, *corruptela* nuncupatur. Quanquam *ſect. 2. Aph. Com. 17.* ita nominari ſcribat vitium ita magnum, vt non poſſit iterum per naturæ concoctionem ad priſtinam bonitatem humoris redire. Quare non inepte deterior cacochymia, nonnullis hæc corruptela nominatur. Quando autẽ humores maligna & peruerſa ſunt præditi qualitate; vt in peſtilentia maxime accidit,

κακοηθία. κακοηθία peculiari nomine appellatur. Quod autem in cacochymia non ſolum in quantitate, ſed & qualitate vitium ſit, ex eiuſdem generatione abunde patet. Nam, *vt Galen. lib. 3. de Temp. cap. 3.* ſcribit, cacochymia multis fit ex prauis & vitioſis cibis, a liis vero ex corruptela, & putredine. Si itaque ex iis, quæ iam diximus, fit cacochymia, in illa ſit qualitatis vitium oportet. De corruptela namq; & putredine, quin qualitas in iis praua ſit, nemo dubitat. In prauis autem & vitioſis cibis ineſſe prauam qualitatem, horum denominatio ſatis docet. Sole igitur meridiano clarius eſt, toto cœlo errare Recentiores,

Recentiorũ Medicorũ error. ac Barbaros Medicos, qui cacochymiam eſſe definiunt, vbi in qualitatę duntaxat peccant humores. Conſtat enim ex iam dictis, in cacochymia non ſolum prauos, ſed etiam immodice auctos & accumulatos eſſe, adeoq; etiam quantitate peccare, humores. Atq; hinc eſt, quod Gal. *lib. 12. Methodi medendi, cap. 7.* cacochymiam nominet, quam alias intemperiem cum affluxu humoris vocare ſolet. Ceterum, ſi in habitu corporis eius generis redundantia, quæ cacochymia dicitur, fit, peculiaria conſequitur nomina. Quæ

Icterus. enim a bile per vniuerſum corpus ſparſa fit, icterus, & a Latinis morbus regius: quæ ab atra bile, elephantiaſis: quæ a pituita, leucophlegmatia dicitur. In partis alicuius ſubſtantia inhibito humore, a bile flaua, herpes, & eryſipelas: ab atra, cancer, vel ſcirrhus: a pituita, œdema: a ſeroſo humore in ventre collecto, aſcites: in teſticulis, hydrocele generatur. Hæc certe eſt legitima generum ac ſpecierum redundantiæ partitio, quam pauci admodum tenent, quod magna pars medicorum, etiã in iſta veritatis luce, Arabum & Barbarorum commenta mordicus adhuc teneant, illisque toti, ſpretis & contemtis Galeni aliorumq; optimorum Scriptorum monumentis, addicti ſint, & e turbidis lacunis, quam puriſſimis riuulis medicinæ principia haurire malint. Sed permittamus hos ſuo more inſanire & ineptire, nos vero prędictas redundantiæ differentias memoriæ gratia breue in ſchema aliquod congeramus. E

Redundantia duplex exſiſtit:

- *Qualitatis nuda citra vllum humorem, vt caloris exceſſus:*
- *Quantitatis*
  - *Cibi, πλησμονὴ Græcis, ſatietas Latinis dicta. Eſt duplex:*
    - *Ad vaſa.*
    - *Ad virtutem.*
  - *Humorum in toto corpore,*
    - *Omnium, Græcis πλῆθος & πληθώρα, plenitudo & multitudo Latinis. Eſt itidẽ duplex:* F
      - *Ad vaſa.*
        - *Sanguinea.*
        - *Biloſa.*
        - *Pituitoſa.*
        - *Melãcholica.*
        - (*Pura.* / *Impura.*)
      - *Ad virtutem.*
    - *Vnius Græcis κακοχυμία, Latinis vitioſus ſuccus humorve, vel ſucci vitium appellatur.*

Quid

A *Quid vacuatio, & eiuſdem genera ac differentiæ.* Cap. II.

CVm hactenus redundantiæ genera & differentias retulerimus, reliquum eſt, vt nũc
quoq; vacuationum, quæ illis contrariæ ſunt, genera & differẽtias exponamus. Va- Vacuatio
cuatio vero, vt hoc initio expediamus, non eſt niſi humorum in corpore ſua quantitate quid.
moleſtantium excretio. Cuius quidẽ duo ſunt primaria genera: vna enim vniuerſalis,
particularis altera. Vniuerſalis ſeu generalis eſt, quæ ſuapte natura totũ vacuat corpus: Vniuerſa-
aut quæ ab vniuerſo corpore humores & excremẽta educit. Huiuſmodi ſunt, ſanguinis lis.
quouis modo profuſio, purgatio, vomitus, per vrinã excretio ſeu mictio, ſudor, balneũ,
præſertim aquarum diſcutientium, & aereũ appellatũ, hæmorrhoides, Venus, inſenſi-
B lis tranſpiratio, medicamenta diſcutientia toti corpori admota, ſomnus a vacuatione
admiſſus, vehemẽs exercitium, multa frictio, & præter hæc omnia inedia. Atqui prædicta
per ſe quidem totum vacuant corpus, inedia vero ex accidente, *vt ſuo fuſius loco dicemus.* Particula-
Particularis vacuatio eſt, quæ partem duntaxat aliquam excremẽtorum onere preſſam ris.
vacuat leuatq;. Qua in genere eſt cerebri per palatum & nares expurgatio quidẽ eui-
dens, per aures & oculos obſcurior: excretio, q̃ pulmonis & thoracis vitia excuſſit: ven-
triculi per vomitum, & aluum. Inteſtinorum per ſolã alui deiectionem. Iecoris & lienis,
per vrinam & aluum. Renum & veſicæ, per vrinam: muliebriũ locorum, per menſtruas
purgationes, & quæcunq; aliæ vacuationes, quæ vnicam duntaxat partem excrementis
ſuis leuant. Danda igitur opera, vt harum partium excrementa ſingulis temporibus ex-
C purgentur: atq; inprimis ſtudendum, vt venter quotidie bis ſemelue pro conſuetudine
eat. Qui ſi naturæ beneficio laxus fuerit, id in magnã felicitatis partẽ eſt numerandum.
Quippe qui aluum natura apertam habent, haud facile morbis corripiuntur. Qui cõtra
adſtricta ſunt aluo, ii perpetuo cum morbis conflictantur. Singulis præterea dieb. inane
ſenſuum inſtrumenta omnia, lingua, oculi, nares, aures, totaq; facies frigida abluenda,
capillis capitis prius leuiter pexis. Ceterũ iam dictorum vacuationum generum vnum-
quodq; alias per ſe ſuaq; ſponte, alias arte completur. Sponte facta vacuatio eſt, q̃ citra Sponte fa-
vllam medicationem quippiam e corpore profundit. Atque id quidẽ interdum natura cta vacua-
duce, quæ dum nos recte moderatur, & integre valet, quicquid vitioſum eſt aut redun- tio. Naturalis
dat, id omne e corpore excludit, eſtq; ac dicitur tum naturalis, & opportuna vacuatio. & opportuna.
D Interdum vero natura imbecillior ignauiorque humores non valens in corpore regere Symptoma
atque cohibere, eos prorſum diffluere ſinit: imo etiam quum robuſtior validiorq; con- tica.
ſtat, tanta plerunq; copia vel acrimonia laceſſitur, vt infeſti humores e vaſis receptacu-
liſq; ſuis proprio impetu foras exſiliant, naturæ aſpernantes impetium. Vtriuſq; generis
ſymptomatica, irrita, præter naturam nulliuſque vſus eſt vacuatio, quod benignus at-
que ſalutaris humor pariter cum pernicioſo promiſcue nullo delectu erumpat. *Artifi-* Artificioſa.
cioſa vacuatio nominatur, quę externi ſubſidii ope excitatur. Ea rurſum bipartito ſcindi-
tur. Vna quippe legitima exſiſtit, quæ quod qualitate, vel quantitate negotium faceſſit, Legitima.
duntaxat educit. Altera huic aduerſatur extraordinaria, qua vtilis & qui in nullo vitio Extraordi-
eſt humor exigitur. Hæc medentium culpa vel inſcitia, qui neque, quod iuſtum, neque naria.
q̃ idoneum eſt, perſpectum habẽt, decernitur. Hæc ſunt vacuationũ omnium genera,
E quibus redundãtes ac noxii omnes e corpore eiiciuntur humores. Quoniã vero in vſu
exercitationeq; medendi vniuerſales vacuationes particularib. anteferunt', operępre-
tium fuerit de vniuerſalib. hic primũ ſermonẽ nos inſtituere, a venæ ſectione exorſos.

DE VENÆ SECTIONE.

In quibus morbis ſecanda vena. Cap. III.

CVm per venæ ſectionem, *Galeno etiam ſuffragante*, vniuerſa humorum multitudo, ab
vniuerſo corpore æqualiter vacuetur, ſatis conſtat, hanc morborum omnium, qui-
cunq; ex ſanguinis affluentia & vbertate, vel ex quauis illius eruptione ortũ acceperũt,
propriam cõuenientemq; medelam eſſe, ſiue præſentes ii ſunt, ſiue duntaxat imminent.
Quocirca educendæ plethoræ plenitudiniue vnicum ac ꝓprium remediũ ſtatui debet Plenitudini
F venę ſectio, eius præſertim, q̃ ad vaſa ducit'. Ex ea namq; plenitudo ad mediocritatẽ re- cur venæ ſe-
dit, dolores ex tenſione placant', corpus graui onere leuatum erigitur, & quaſi recrea- ctio cõpa-
tum alacrius expeditiuſq; fit ad functiones omnis generis obeundas. Eadẽ quoq; inna- tat.
tum calorem liberalius ventilans, arctioreſque vias & meatus reſerans, morbos arcet, in
quorum idipſum diſcrimen adducebatur. Quod ſi forte ii morbi per incuriam inſede-

rint, venæ ſectio immodicam plenitudinẽ ſubtrahens efficit, vt natura iam dominatrix A
& expedita pondere, reliquis humorum vitiis deinceps imperet, idque concoquat, q
ſibi reddere poteſt familiare, expellat quod prorſus inutile nunquam poſt hac futurum
eſt idoneum. Quinetiam ſi quis morbus ex plenitudine in quampiam partem inuaſit,

In plenitudine ad vires nõ ſemper vena ſecanda.

illa influentem etiamnum humorem in diuerſum reuellit: eum vero, qui iam influxit,
deriuat in latus, & vacuat, hocq; modo prorſus morbũ depellit. Si vero plenitudo, quæ
ad vires refertur, infeſtat, non ſemper ſanguis mittendus eſt. Fieri enim poteſt, vt crudus per corpus ſit coaceruatus humor, quo præſente, ſecta vena bonum duntaxat ſanguinem vacuat, malum vero, qui in primis maxime venis circa iecur & meſenteriũ colligitur, in vniuerſum trahit corpus, *vt fuſius lib. 3. de Tuen. ſanit. c. 5. Gal. oſtẽdit.* Virtus etiam
prius ab eiuſmodi affectu exſoluta, per ſanguinis miſſionẽ in extremũ malum recidet, B
vt nequaquam ſubinde reparari queat. Neq; enim parum in vena ſecta diſſoluitur vir-

In plenitudine ad vires ſanguis modice mittendus.

tus, *vt c. 6. lib. de Curandi ratione per ſanguinis miſſionem plenius Gal. docet.* At quia in plenitudine ad vires, imbecilla facultas opprimitur, ne qua illinc putredo, aliaue humorũ corruptela emergat, confert quidem & cõducibilis eſt interdum modica ſanguinis miſſio.
Veruntamen ſi morbus necdum adeſt, nec inſtat, ea plenitudo minuetur commodius inediis, moderata exercitatione, atque iis, quæ ad concoquendum iuuant. Qua ſane ratione in peſtilenti cœli conſtitutione, alias tenui victu, alias venæ ſectione ſanguis infra modum adducendus eſt, vt paucum, natura purius conſeruet, nec tam facile a putri

Plenitudines vt diſtinguendæ.

contagione labefactari ſinat. Quapropter diligẽter in ſanguine mittendo plenitudinis
non ſolum ſpecies, ſed & eius tum quantitas, tum qualitas diſtinguendæ erunt. Plenitu- C
dinis autem ad vaſa, tenſio nota eſt. Ideoq; quantum tenſionis ſenſus augetur, tantum etiam ea plenitudo creſcit. Eius autem, quæ ad vires refertur, grauitas indicium eſt. Et quanto grauior ſibi homo videtur, tantum etiam hæc ipſa plenitudo aucta erit. In prio-

Qualitas plenitudinis.

re itaque copioſius, in altera parcius ſanguis mittendus. Quod ad qualitatem attinet, conſiderandum certe erit, num plenitudo ſanguinea, bilioſa, pituitoſa aut melãcholica ſit. Id quod ex colore dignoſces, memor colorem humorum eſſe, ſiquidem vniuerſum corpus in externo tum calore, tum frigore mediocriter ſe habeat, indicium. In ſanguinea namque plenitudine abundantius, in aliis tribus, pro humoris exſuperantis ſpe-

In vtraque plenitudine celeriter vacuandũ.

cie, parcius ſanguis mittendus. Ceterum in vtraq; plenitudine, vbi opus eſt, celeriter
vacuandum erit. In ea quæ ad vaſa nominatur, antea quam in partes corporis, maxime D
nobiles, decumbat, & in iis phlegmonem, aut alios præter naturam tumores excitet: imo priuſquam ſua copia ſubito ſuffocet, venarumq; ruptiones afferat. In ea, quæ ad vires refertur, priuſquam in putredinẽ incidat, aut cum impetu in partes corporis irruat, & in iis tumorem, præter naturam excitet, *vt plenius c. 5. lib. de Curandi ratione Galen. docet.*

In quibus morbis ſecãda vena.

Ceterum vena ſecanda etiam in omnib. morbis, qui ortus ſui cauſſam ex ſanguine habent, vt ſunt continens febris, & omnis generis phlegmones, item febres putridæ tum continuę, tum intermittentes, in quibus obſtructionis & putredinis præcipua, aut certe adiuuans concomitanſque cauſſa eſt immodica plenitudo, & alii qui ex ſanguinis copia & illapſu procreantur.

Scopi mittendi ſanguinis quot. Cap. IV. E

Scopi mittendi ſanguinis decem.

QVi de miſſione ſanguinis conſilium inire tentat, huic decẽ præcipue accurata diligentia expendenda veniunt, vt quæ non ſolum quando ſit mittendus ſanguis demonſtrant, ſed & mittendi ſanguinis quantitatem præfiniunt. Proinde recte a Medicis mittendi ſanguinis ſcopi nominantur, quod in illos venam ſecare volentes intẽtos eſſe, & eo vniuerſa conſilia ſua dirigere oporteat. Primus & maxime proprius mittendi ſan-

1 *Magnitudo morbi.*

guinis ſcopus eſt, magnitudo morbi. Si n. magnus vehemenſq; fuerit morb⁹, ſanguinem mittemus, etiãſi nulla plenitudinis nota adeſt. Sic incipiente phlegmone, aut pp ictum, aut dolorem, aut partium imbecillitatem, citra plenitudinem ſanguinẽ mittere
expedit. Quippe ex ictu, aut caſu ex alto loco, partes corporis afflictæ ſanguinem ad ſe F
præter naturã trahunt, adeoq; phlegmones in iis excitãdæ occaſionẽ prębent. Proinde ne id fiat, ſanguis quem alliciunt per venã ſectam auertendus erit. Dolorem aũt attrahere, & fluxiones concitare, notius eſt, quã vt plurib. dici debeat. Ad partes autẽ imbecilliores reliquas ſua ſuperuacua reponere itidẽ notum eſt, & nos hæc omnia copioſe

A *in c.8. libri de Curandi ratione per ſanguinis miſſionem* tradidimus. Alter ſcopus in ſecanda ve- a Virium robur & imbecillitas.
na, priore nõ minus proprius ac neceſſarius, eſt virium robur & imbecillitas. Nam non
ſolum in ſanguinis miſſione, verum etiã in omni alia vacuatione maximi refert, lãgui-
das & imbecillas vires a robuſtis internoſcere. Hæ ſiquidem largam, illæ vero nullã va-
cuationem ferũt. Quod ſi itaque robur validum fuerit, & mittendi ſanguinis neceſſitas
incubuerit, ſanguis audacter detrahẽdus. Sin inualidum fuerit, aut nihil, aut parum ſal-
tem ſanguinis auferẽdum. Et ſub hoc altero ſcopo ætatũ quoq; ratio, ſenum præcipue, Ætatum ratio.
complecti poteſt. Nam, *vt c.9. lib. de Curandi ratione per ſanguinis miſſionem Galenus inquit*,
nulli, qui in ea ætate conſtitutus eſt, robur ineſt. Viribus autẽ maxime imbecillis eſt ſe- Senes.
B nectus, quæ decrepita nuncupatur, quapropter nullam venæ ſectionẽ tolerat. Qui igi-
tur reliquum vitæ calorem ſecta vena cum ſanguine profundit, moribundum præcipi-
tat ſenem. Hinc Gal. poſt 70. annum, modo vires parum validæ ſint, & ſanguine haud
abundent, ſenibus venam tundendam eſſe prohibet. Quod ſi vero in hac ætate conſti-
tuti, multi ſanguinis fuerint, vireſque robuſtas habuerint, ſi ita morbus iubeat, iis etiam
ſecandam eſſe venam præcipit. Puerorum autem ætas viribus quidem abundat, cete- Pueri.
rum quia corpus calidum & humidum, molle, tenerum ac patens obtinet, multo tenui
humore confertum, quod ſponte ſua aſſiduo diſcutitur ac defluit, ſanguinis miſſionem
tuto non feret: quantũ enim ex incidenda vena moliendum fuerat, id vltro ex corporis
natura præſtatur. Cum itaq; puerilis ætas ex ſeipſa habeat, vnde naturaliter vacuetur,
vacuãtis præſidii haud eget. Quapropter Galenus pueris ante 14. ætatis annum venam An pueris ante decimum quartum annũ tundenda vena.
C ſecandã eſſe non putat. Quod profecto non ſimpliciter de omni venæ ſectione, & ſan-
guinis miſſione, ſed de pleniore illa, veteribuſque conſueta audiendum erit. Nam mo-
deratam & hodie vſitatam, quę tum viribus, tum plenitudini aliqua ex parte reſpondet,
non tantum pueri, ſed & ſenes etiam ferunt. Sic noſtra tempeſtate in decrepita ætate,
quæ graui vrgenteq; pleuritide, aut peripneumonia torquetur, ſanguinem mittimus.
Sunt etiam, qui 5. aut 6. ætatis anno 3. ſanguinis, aut 4. vncias emittentes, pleuritidem &
alios grauiores morbos ſanarunt. Et Auenzoar Arabs filio ſuo trimo ſe vtiliter venam
tudiſſe commemorat. Nonne ſponte inſtinctuq; naturæ pueris ſanguis interdum ab-
unde prodit e naribus, nulla corporis, aut virium iactura? Cur igitur qui graues morbos
experiuntur, nõ illorum etiam remedia ſuſtinerent? Sed ea de re alias plura. Quæ inter
D ſenectutem & pueritiam mediæ interueniũt ætates, quoniam firmis viribus & corpore
bene conſtituto tenentur, nulla vacuandi præſidia, adeoq; nec venę ſectionẽ metuunt.
Prædictos tres ſanguinis mittendi ſcopos Hippocrates pro antiqua loquendi ratione
breuiter admodum hac complexus eſt ſententia: In acutis morbis ſanguinẽ mittes, vbi
magnus fuerit morbus, & æger ætate florẽs, & virium robur affuerit. Tertius ſcopus ſe- 3
candæ venæ, eſt *natura corporis*. Natura aũt non eſt niſi temperamentum, quod ex quatuor Temperamentũ corporis.
elementorum cõmiſtione conſtat. Qui enim natura calidiores ſunt, amplas obtinent Natura quid.
venas, Gal. *etiam lib. 2. de Temp. c.5. atteſtante*, multoq; abundãt ſanguine, ideoq; copioſam
ferunt vacuationẽ. Contra, qui frigidi ſunt natura, anguſtas venas habent, & exigui ſunt
ſanguinis, proinde ſanguinis miſſionem largam haud tolerant. Sic humidi natura, iis
E qui ſicci ſunt, venæ ſectionem magis ſuſtinent. Quartus ſcopus eſt corporis habitus, qui 4
ſi mollis, tener, & rarus eſt, imbecillus ſit, & diſſolutioni obnoxius, oportet. Proinde cũ Habitus
promte diffluat, & ex ſe reſolutioni idoneus ſit, vacuationem ferre nõ poteſt. Contra, corporis.
qui dẽſus, firmus, ſolidusq; eſt, pauca e corpore diſſipari ſinit, ideoq; largã vacuationem
ſuſtinet. Qui præpinguis, & obeſus exſiſtit, quanquam minimum diſcutitur, tamẽ quia
anguſtis eſt venis, parumq; ſanguinis habet, difficile venæ ſectionẽ ſuſtinet. Qui medio-
criter graciles ſunt habitu, *Galeno loco paulo ante citato teſte* cum venarum laxitate coin-
cidunt, idcirco copioſam venæ ſectionẽ ferre poſſunt. Nec temere dictum eſt, *Medio-
criter graciles*. Si enim admodum graciles ſunt, copioſam ſanguinis miſſionẽ haud tole-
rant. Habent namq; & illi ſanguinẽ exiguum. Nulla enim alia de cauſſa, tam vehemen-
F ter graciles euaſerunt, quam quod ſanguinis copia, adeoq; alimento deſtituti, & plurimum
extenuati atq; exſiccati ſunt. Quintus in tundẽda vena ſcopus eſt anni tẽpus, quod num ca- 5
lidum an frigidum ſit, expendendũ medico erit. In calido enim tempore improbe va- Tempus
cuati, *Gal. lib. 1. ad Glauc. teſte*, ſyncope & reſolutione intereunt. Quippe calor ambientis anni.
e corpore foras euocatum ſpiritum diſcutit, reſiccatq; corporis habitum, & imbecillio-

rem teddit. Proinde tum omnino a ſanguinis miſſione abſtinendũ erit. In frigido tempore corpus refrigeratur, idcirco ſanguinis miſſionem impedit. Quid n. attinet corpus antea abunde ſatis refrigeratum, ſanguinis detractione magis refrigerari? Igitur accõ- A

Ver ſanguini mittẽdo accommodatiſſimum tempus.

modatiſſimum tempus mittendo ſanguini Ver ipſum, q plane temperatũ eſt, adeoque neque nimis calidum, neq; ſupra modum frigidum, & ſucci viriumq; plenum. Atq; hoc certe nomine Vere ſecta vena præcauendis morbis idonea eſt. Quod Hippoc. etiam *in Aphor.* confirmat inquiens: *Quibus ſanguinẽ mittere confert, iis Vere detrahere prodeſt.*

7. Aph. 54.

Gal. quoq; *c. 7. lib. de Curandi ratione per ſanguinis miſſionem*, ſeſe multos podagricos aliiſq; morbis obnoxios ſanguinis miſſione principio Veris facta curaſſe, & ne ſubinde in eos morbos inciderẽt, pcauiſſe teſtatur.

Quando in Veris principio, & quando in vltima eius parte ſanguis mittendus ſit.

Et ſtatim quidẽ incipiẽte Vere ſanguis iis eſt mittẽdus, qui Verno temore morbis capiuntur. In extrema vero eius parte, iis eſt mittendus, qui in æſtate corripi motbis ſoliti ſunt. Atq; hæc ſane diſtinctio prodeſt ad recte intelligẽdos Galeni locos, qui prima facie inter ſe pugnare videtur. Is n. interdum κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἦρος, id eſt, *incipiente iam vere*: nonnunquam πρὶν ἄρξασθαι τὸ θέρος ἐν τοῖς τελευταίοις τοῦ ἦρος, hoc eſt, *priuſquam æſtas incipiat in poſtrema Veris parte*, ſanguinem ad præcauẽdos futuros morbos mittendum eſſe hortatur. Poſt ver autumnus, dein hyems, omnium vero minimũ æſtas ſecandæ venæ apta. B

6 Regio.

Sextũ, q in ſecanda vena cõſideratur, eſt regio. Ea namq; ſi feruens & arida fuerit, multum calidi innati viriumq;, multum etiam peccantis humoris e corpore haurit ac diſcutit, hincq; adeo vires comminuunť, pauciorq; ſanguis in venis manet. Qui igitur in ea degunt, parciores in mittendo ſanguine eſſe conuenit. Regio aũt frigidior, & humidior, innatum calorem, humoreſq; intus coercet, horumq; minimum diſſoluit, quocirca ſanguinis miſſionem melius tolerare poſſunt. Porro in extreme frigida regione, vt eſt quæ in Aquilonem deuergit, ſanguis frigore veluti conglaciatus vacuationi vix cedit: ſed & partes interiores ſi ſuo calore, aut ob ſectã venam, aut aliam ob cauſſam, deſtituantur, ambientis frigoris iniuria exſtinctionis periculũ ſubibunt. In hac igitur regione conſtituti, ſanguinis miſſione abſtineant. Quæ vero inter illas intercedit regio temperatior, largam ſanguinis profuſionem tolerat. Proinde eadem eſt regionis, quemadmodum etiam cœli ſtatus, quæ temporis ratio. C

7 Victus præcedens.

Septimo loco in ſanguinis miſſione victus ratio, q̃ præceſſit, cõſideranda venit, num ſcil. plurib. cibis, & potionibus, iiſq; multum nutrientib. vſus ſit æger, aut contra. Si n. largo eſt vſus cibo, & ſic per intemperantiã crudorum humorum copiam congeſſit, huic certe ſanguis mittendus non eſt. Id q etiam confirmat Gal. qui *c. 7. lib. de Curandi ratione per ſanguinis miſſionem* ita ſcribit: *Incontinentes*, inquit, *ebrios, ac gulæ deditos, neq; purgatione, neq; ſanguinis miſſione magnopere iuuabis. Nam per victus intemperantiam crudorum humorum copiam celeriter coaceruãt. Sin mediocri cibo contentus fuit, & vacuationẽ tolerare poteſt, huic intrepide re ita poſtulante, ſanguinẽ detrahes.* D

Conſuetudo.

Octauo loco, qui venam ſecare cupit, is conſuetudinẽ cõſideret, neceſſe eſt. Siquidem habet hæc ipſa plurimum momẽti, Gal. *lib. 1. c. 13. ad Glauc. teſte*, tum ad alia omnia, tũ maxime ad vacuationis indicationẽ. Alii n. nunq̃ ſunt vacuationẽ antea experti, neque integrã pertulerunt, largoq; cibo vſi ſunt. Quapropter ſanguinis miſſionem, inediamque citra noxã non ferent.

Conſuetudo quid.

Quũ n. conſuetudo procliuitas quædã ac facultas ſit eodẽ modo ſemper agendi aut patiendi, in reb. naturæ tã amicis q̃ aduerſis vſu cõparata, ſi qd ægro inſolitũ, iniucundum, quodq; extimeſcat, obiiciať, id ſine magno detrimento, ſæpe etiam ſine graui periculo, ſubire haud poterit. In quo genere cum ſit ſanguinis miſſio, hanc vacuationem ſine metu, ac plerunque animi deliquio, ſi meticuloſus ſit, & vacuationem nunquam ante expertus, ſed liberali cibo ſemper vſus, non ſuſtinebit. Alii contra vacuationibus ſunt aſſueti, & parco cibo vtuntur: hos itaque modo reliqua cõſentiant, intrepide vacuare conuenit. Igitur qui venę ſectionem iam experti ſunt, modo vires crebra vacuatione nondum læſæ ſint, alacrius ac leuius eam perferent, q̃ inexperti. E

9 Exercitia.

Conſiderandum etiã in mittẽdo ſanguine erit, num is, cui tundendã venã ſuſcepimus, exercitiis, aut otio vſus fuerit. Quippe qui crebro exercitiis vtuntur, q eam ob cauſſam pauca in corpore ſuperuacua congerant, parcius ſunt vena ſecta vacuandi. Contra, qui hęc ipſa prorſus negligunt, & in otio vniuerſam ſuã tranſigunt vitã, aut exercitiis ſaltem raro vtũtur, largius ſunt vacuãdi. F

10 Excretionũ ſuppreſſio.

Deniq; in ſecãda vena expendendum erit, num conſuetæ excretiones ſupprimantur, aut nõ: verbi gratia, in viris accurate ſcrutandum, num hæmorrhoides ſolito profluant tempore, aut in vniuerſum cohibeantur. In mulieribus autem, num ſtatis temporibus menſes erumpant, aut prorſus ſupprimãtur. Quibus

enim

A enim tum viris, tum mulieribus ſolitæ excretiones præter naturam retinentur, ſine noxa omnes ſanguinis miſſionem ferre poſſunt. Quod ſi vero illis mediocriter exeant, vbi per eas corpus abunde purgatum fuerit, aliam vacuationem non requirent.

Quæ vena incidenda. CAP. V.

IN mittendo ſanguine accurata diligentia expendendum erit, quę vena in quouis partium affecti ſecanda ſit, interna ſcilicet, media, humeralis poplitis, an ea, quæ iuxta malleolum eſt: tot enim hodie tundi conſueuerunt venæ: id quod ex laborantis partis ſitu maxime indicatur. Non enim ratio ſolum, verumetiam vſus ipſe oſtendit, aliam alii parti vacuationem congruere. Situs itaq; eam venam incidendam commonſtrat, quæ in laborantem partem inſerta, cum ea ſocietatem cognationemq; habet. Quippe hæc humorem a laborante ſede proiicit. Interna itaq;, quam iecorariam in dextro brachio,

Quot venæ hodie ſecentur.

Interna vena quando tundenda.

B in ſiniſtro autem lienarem, hodie facientes medicinam baſilicam vocant, ſecanda, vbi partes, quæ infra ceruicem ſunt, verbi gratia, *latera, pulmo, cor, iecur, lien, aut ventriculus laborant.* Externa vero, quam humeralem & cephalicam nominant incidenda, vbi partes, quæ ſupra collum ſunt, facies, nimirum, aut caput, affliguntur. *Media*, quam alio nomine cõmunem, nigram, funem brachii, matrem, & medianam, barbaram ſectantes medicinam appellant, tum ſecanda erit, vbi interna vel externa parti laboranti propria obſcurior fuerit, ab vtriſque enim iam dictis venis diducitur. Vt autem omnes prædictæ partes venæ ſectione in gibbero facta iuuantur: ita quæcunq; iis inferiores ſunt, earum, quæ in poplite, aut malleolis inciduntur. Prædictis vero inferiores exſiſtunt, quæ iuxta coxam, veſicam, & vterum ſunt. Renes autem ambigunt, ſiquidem inferiores ſunt iis,

Externa.

Media.

Venæ poplitis, & malleoli.

C quas prius recenſuimus, collo nimirum ac thorace: ſuperiores autem iis, quas ſecundo commemoraui:nus loco, coxa ſcilicet, vtero, & veſica. Quapropter venæ ſectionibus in gibbero factis interdum auſcultant, quando vtiq; phlegmone recens fuerit, ac ſanguinis copia, ſiue plenitudo aderit. Qui vero affectu illo laborãt, quem proprie Nephritim nominãt, hos eam, quæ in poplite eſt, incidere oportet, aut omnino eas, quæ in malleolis ſunt. Ceterum, non indiſcriminatim quæuis prædictarum venarum ſecanda erit, ſed in mittendo ſanguine ſemper τὸ κατ' ἴξιν, *vt Hippocrates nominauit*, obſeruandum erit. Hac autem loquendi ratione nihil aliud innuere voluit, niſi τὸ κατ' ἰθὺ, hoc eſt, *quod in rectum, aut e directo eſt*, vel εὐθυωρίαν, id eſt, *rectitudinem, vt alibi fuſius oſtendimus.* Rectitudinem autem non mathematico more, ſed vere Medico, rectam lineam intelligimus, quæ in di-

Renes ambigunt.

τὸ κατ' ἴξιν. In ſanguinis miſſione rectitudo ſemper obſeruanda.

D recto eius venæ proceſſu cernitur, per quem eſt humorum curſus. Alii rectitudinem ſecundum fibrarum, quæ in venis ſunt, rectum ductum æſtimant, quod in idem recidere videtur. Nam horum ſententia illæ corporis partes e directo ſitæ ſunt, in quas rectæ fibræ diriguntur. Qua quidem ratione ſiniſtrum crus e directo dextri, & cõtra dextrum e directo ſiniſtri ſitum intelligitur, quod ex hoc in illud vena rectis fibris concedit: Eſtque neceſſaria conſideratu hæc fibrarum rectitudo, non certe, quod trahendo iuuent, quandoquidem ſanguinis redundantis expulſio ſolarum tranſuerſarum fibrarum munus ſit: ſed quod excretrix facultas in iſta fibrarum rectitudine actionem ſuam expeditius obeat. Proinde etſi rectas fibras nihil trahendo in ſanguinis miſſione conferre concedimus, tamen plus ſanguinis & expeditius ab iis partibus, in quas diriguntur, aut re-

Rectitudo quid.

E ctæ fibræ perueniunt, quam ab aliis proiicitur. Siquidem ex fluxionis conditione & procliuitate, humores recto fibrarum ductu promtius & facilius currunt ac fluunt. Quare non temere in morborum iudiciis humorum curſus omnes, qui hoc modo per directum fiunt, laudantur. Contra vituperantur, qui ordine inuerſo oblique in tranſuerſum feruntur. Rectitudo igitur partium, & venarum inter ſe conſenſus, ſocietas quædam & communicatio eſt, quæ nuſquam reperitur, niſi ſimul etiam fibrarum rectitudo adſit. Hæc itaq; perpetuo Medico obſeruanda erit, ſiue reuulſione, ſiue deriuatione, ſiue vacuatione vtendum ſit. Nam in reuulſione humorum nec dextrum, nec ſiniſtrum, nec ſurſum, nec deorſum, nec foras, nec intro contraria ſunt, niſi & in venarum fibrarumq;

F recto curſu collocentur. Sic quidem ſiniſtrum latus dextro contrarium non eſt, niſi ab hoc in illud communis & directa ſit venarum ſocietas, per quam ſiniſtrum latus inciſum e dextro euocare poteſt. Quod diſerte Galenus multis in locis ſuorum monumentorum teſtatur, præſertim vero *lib. 13. Ther. method. cap. 11, & lib. 2 ad Glauconem, cap 7.* vbi ita ſcriptum reliquit: *Influentium adhuc humorum retractio reuulſione, obſidentium vero iam lo-*

A que vacuet, pleuritim hanc adiuuat. Reuellit namq;, quia ſanguinem ad coſtas procum-
bentem in contrarium trahit. Deriuat, quod ſanguinem ægram partem obſidentem ad
vicinam, nempe cauam venam transfert. Hunc reuulſum & tranſlatum tandem extra
corpus educit, & vacuat. Secta autem in ſiniſtro brachio vena, dextram pleuritidem nõ
adimit: ſed cum illi nulla ſit, cum ægra particula rectitudo & ſocietas, bonum duntaxar
ſanguinem educit, noxio in laborante particula relicto aut puro ſanguini venarum per-
miſcet, &, quod frequentiſſime accidit, ſiniſtram pleuritidem inuehit. Dextræ autem
pleuritidis non ab re exemplo vſi ſumus, quia ſiniſtræ alia eſt ratio, vt alibi copioſe mon-
ſtrauimus. Verum obſtrabit huic rationi ſciolus quiſpiam, & dicet: *Quomodo a dextro late-* Obiectio diluitur.
re in ſiniſtrum transferetur ſanguis noxius, quum, te etiam auctore, illis inter ſe nulla ſit ſocietas, ac
B *rectitudo?* Reſpondeo, Duabus de cauſſis. Vna, quod vacui ratio hoc ipſum requirat. Ne-
ceſſe enim eſt, in vacuati ſanguinis locum, vicinis præſertim venis vehementer inani-
tis, alium ſuccedere. Trahentibus itaq; propter inopiam venis in aduerſa & ſiniſtra par-
te ægræ partes promte concedent, vtpote quibus ſanguis iam non tantum ſua copia, ſed
& vitioſa qualitate moleſtus eſt. Quod ſi tamen ſua ſponte partes ægræ non concede-
rent, aut a ſe propellerent, tamen vt trahentibus partibus, vtpote fortioribus ſe & adhuc
integris, aliquid concedant, neceſſe eſt. Trahit enim perpetuo ab imbecilliore pars ro-
buſtior. *Altera*, quia expultrix facultas, quę ſuum munus per tranſuerſas fibras, vt dictum
eſt, obit, a noxio & redundante in afflicta parte ſanguine irritata, ocyſſime in oppoſi-
tum latus iam vacuatum, atque adeo, tum vacui ratione, tum quia validior eſt, ad ſe tra-
C hens, transfert. Quod ſi vero aduerſarius elabi cupiens dicat, latus ſiniſtrum non a dex- *Alia.*
tro, in quo vitioſus ſanguis eſt, ſed a reliquis potius partibus, in quibus bonus eſt ſanguis,
trahere: reponendum illi, fieri, quod imaginatur, non poſſe. Hę namq; partes, in quibus
probus hæret ſanguis, vtpote validiores, ſiniſtro lateri iam vacuato, adeoq; imbecilliore
nonnihil, harum ſaltem collatione, reddito, nihil cõcedent. Niſi fateri velint, imbecil-
lius ab eo, quod ſe fortius eſt, quod tamen fieri nequit, trahere poſſe. Ergo cum in phle-
gmonibus omne Medici cõſilium eo ſpectet, vt a loco phlegmone obſeſſo plus ſangui-
nis celerius ac potentius, quam a reliquis partibus hauriat, vena certe incidẽda erit, quæ
in directo ſitu partis laborantis eſt. Sic enim & naturam vna cum ratione, & Hippocra-
tem, ſummum virum, imitabimur, qui in pleuritide interiorem manus venam ſecare iu-
D bet ab eo latere, quod e directo eſt. Idem quoq; præcipit grauiſſimus auctor, & poſt Hip- 4 Victus acut 67.
pocratem maximus Galenus, qui non ſolum in pleuritide dextra, verum etiam in ieco-
ris phlegmone (cui tamen venæ omnes ſocietate iunguntur) interiorem dextræ manus
aperiendam iubet, *lib. 13. Ther. meth. c. 11.* iis quidem verbis: *Cum iecur iam phlegmonem con-*
trahere cœpit, pariter tum reuellẽdus, tum vacuandus, qui ad iecur fluit, ſanguis eſt, interna in dextro
gibbero incißa vena, propterea quod e directo eſt, & ampla via cum vena, quæ caua dicitur, ſocieta-
tem habet. Quibus ſane verbis primam eam venę ſectionem, quę e directo eſt, non ſolum Vacuationem pro deriuatione Galenus ſæpe vſurpat.
reuellere, ſed & deriuare, ac vacuare diſerte docet. Vacuationis enim voce hic, *vt ſæpe a-*
libi, quemadmodum *c. 16. libri de curan. ratione per ſang. miſ.* oſtendimus, deriuationem in-
telligit. Atq; iis certe venis, quæ ſunt in directo ſitu, tãtam vim attribuit, vt non compa-
E rente interna, mediam ſecandã iubeat, & ſi nec ea ſe proferr, ad humeralem confugere
malit, quam ad eam, quæ eſt in aduerſa manu. Non ſolum aũt in iecoris, ſed & omnium
aliarum partium phlegmonib. in ſumma, perpetuo, ibidem eam, quæ e directo eſt, tun-
dendam venam eſſe docet. Atq; eius rei rationem alibi exponit, nempe *c. 15. lib. de curan.*
ratio. per ſang. miſſio. vbi inquit: *Reuulſio n. e directo facta, euidentẽ vtilitatem celeriter affert: at e*
tranſuerſo, nequaquã. Si reuulſionis cauſſa, inquit ibidẽ, *venã incidas, e directo quidẽ ſanguine pro-*
fluente, euidentẽ protinus cõmoditatem percipies: ſi vero contra venã ſeces, nihil omnino proficies. Et
paulo poſt: *Si pleuriticis, quæ e directo laborãtis lateris eſt vena, incidatur, euidentiſſimũ ſæpenume-*
ro ſubſidiũ oſtendit: ſin ex manu aduerſa: aut omnino obſcurũ, aut longo poſt tempore. Quippe, quæ
per finitimam amplam, & e directo ſitam venam fit reuulſio, validiſſime, plurimũ, & ce-
F leriter a phlegmone obſeſſa parte deducit & reuocat, priusq; putrẽ & inquinatũ, quam
ex reliquo corpore benignum & ſalutarem ſanguinem educit. Dein Galenus maiore v-
ſu & emolumento venam e directo ſitam ſecari non ſolum, quum fluxio ſubſiſtit, ſed &
ſtatim inter initia, vbi iam inuadit phlegmone iecoris & lateris, pręcitatis verbis innuit.
Nam ea venę ſectio omnia confert & impetrit, reuulſionem, deriuationem, & vacuatio-

nem. Quippe humorem, qui ex vena caua fluebat in iecur, vel in latus, retro in cauam A
reuellit venam: impactum iecori aut lateri in eam ipſam venam cauam trãſferendo de-
riuat: vtrumq; vero foras vacuat, necnon iecur latusue, adiacentesq; illis amplas venas
exhaurit. Quumq; hac ratione pars laborans magis, quam ceteræ exinanita fuerit, ſi ad
penuriam vſque detractum ſit, vix denuo pars ea alia humorum fluxione conflictabi-
tur, niſi forte nouo viuẽdi errore peccetur. Diſtantes enim indigentia auidæ, proprium
ſanguinem elabi non ſinent, nec pars ægra, niſi dolor aut calor reſtet vehemens, ab illis
eripiet: imbecilla quippe eſt nec multo eget alimẽto. Vbi mox ab emiſſo ſanguine phle-
gmones dolor placatur, tamen poſtea nullo ægroti aut aſſidentium errore recrudeſcit,

Eadem de integro vena quãdo cædenda.

ſignum hoc eſto, nec ad indigentiam, nec ſatis detractum fuiſſe. Quare quod defecit,
ſupplendum erit, eadem vena de integro inciſa: ſed tantiſper tamen a priore ſectione B
intermittendum eſt, dum aliquid humorum corporis remigret in venas, quod non an-
te quartam horam fieri poteſt. Quæ diximus, nihil cum iis pugnant, quæ *libr. 13. Ther. me-*

Obiectio diluitur.

thod. cap. 13. Galenus ſcribit, vbi reuulſionem ad diſtantiſſima fieri, præcipit, iis quidem
verbis: *Siquidem longiſſime a tentata fluxione parte, quod redundat, reuellere, nequaquam ad eam*
trahere, conuenit. Nam venæ ſectio non trahit ad ægram partem, ſed ab ea reuellit, deri-

Quando ad maxime diſtantia loca reuellendũ.

uat in latus, & vacuat, vt dictum eſt. Quare hoc Galeni præceptum ad venæ ſectionem
detorqueri, nec poteſt, nec debet, ſed ad ea potius præſidia, quæ a laborantem partem
humurum defluxum reuellunt, qualia ſunt purgatio, vomitus, cucurbitulæ, vrinam mo-
uentia medicamenta, & id genus alia, *de quibus eo loci Galenus nominatim mentionem facit.*
Quanquam autem venæ etiam ſectione interdum vtimur, quæ ad maxime longinquas C
partes reuellit, tamen hoc nõ fit, niſi vbi a futuro morbo, vt diximus, tueri Medici cõſi-

In diſtantiſſima parte, vbi iam phlegmone laborant, vena non tundenda.

lium eſt. Vbi autem partes iam phlegmone laburare cœperint, vena in diſtantiſſima
parte aperienda minime erit. Nam hæc ipſa noxium humorem ignauius tardiusq; con-
citat, neque hunc a ſede laborante abducit, ſed benignum duntaxat tollit, & ſi copioſa
fuerit, hæc ſanguinis miſſio, vitioſum e propria ſede raptum ſanguinem cum vtili ſaluta-
rique confundit. Eſt autem in phlegmone celerius & validius ab ægra ſede, *Galeno libr. 2.*
Vict. acut. com. 10. etiam atteſtante, tum reuellendum, tum vacuandum: & vt ibidem Hippo-
crates quoque docet, ſanguis eouſq; detrahendus, quoad colorem mutauerit, quorum
nullum certe conſequemur, niſi quum amplam venam e directo loci laborantis ſitam
tundimus, vtpote, quæ hæc omnia commodiſſime præſtare queat. Non eſt igitur vlla in D
phlegmone ex diſtantiſſimis partibus ſanguis reuellendus: ſed tum ſolum, quando fu-
turam fluxionem prohibere ſtudemus, vt ſcilicet ea fluxio in tractum nouæ viæ longio-
rem conuerſa, ſenſim a priſtina conſuetudine citra virium offenſionem deſciſcat. Ex

Arabum & qui eorum præcepta ſequuntur Medicorum insignis error.

quibus prom̃e iam intelligi perſpicique poteſt, quanto in errore verſentur Arabes, &
qui eorum præceptis inſtituti ſunt, propterea quod arbitrantur in phlegmonibus non
eam, quæ in rectum, ſed potius eam, quæ ex aduerſo eſt, venam incidendam eſſe. Nec
huius ſui dogmatis aliam rationem prætexunt, niſi quod eiuſdem lateris venam fluxio-
nis impetum augere dicunt: quod tamen nos conſtanter negamus, & a veritate, qua ni-
hil antiquius eſſe debet, quod aſſerũt, omnino abhorrere dicimus. Fiunt enim internæ
phlegmones, de quibus hic potiſſimum nobis ſermo eſt, vbi ſanguis præter naturam in E
aliquam corporis partem, verbi gratia, in pleuritide in latus, irruit. Secta itaq; interiore
eiuſdem brachii vena, ſanguis e latere in cauam venam reuocatur, hincque per gibbe-
rum foras profunditur. Quapropter aperta hac vena, fluunt quidem humores, minime

Obiectio diluitur.

tamen in partem ægram, ſed foras, quod ægrotanti vtile eſt. Sed inſtant: *In vacuatorum*
locum, vt alii ſuccedant humores eſt neceſſe, igitur augetur fluxus. Reſpondeo: Neutrum fieri o-
portet. Si enim ſolus humorum exceſſus tollatur, in eorum locum non fluent alii, quod
neque in ſanis, adeoque tranſmittentibus partibus, vt pellant, eſt exceſſus: neque in re-
cipientibus ſeu ægris, vt eius ratione attrahant, eſt defectus. Detur tamen, quoniam,
venis vehemẽter vacuatis, fieri poteſt, alios in vacuatorum ſuccedere locum humores,
iam fluent humores: fatemur, ſed non præter naturam: quoniam neque vitioſi (deterio- F
res enim vacuati ſunt) neque multi, cum in aliis corporis partibus, vtpote ſanis, nulla ſit
humorum redundantia. Trahent itaque, tum partes vacuatæ, ac viciniores venæ ſectæ
alimentum a diſtantioribus, ac plenioribus, propter totius corporis conſenſum, ſed ea
duntaxat quantitate, qua tenuiter refici poſſunt. Minus igitur attrahent, quam relique-
runt

r naturalis proportionis comparatione, alias vis minor traheret maiorem, quod ab-
litate non vacaret. Et quid multis opus eſt verbis? Præſtat certe in partibus morbo
nis eſſe tam modicum alimentum, vt aliunde trahant, quam eſſe tam multum, vt vel
lias partes pellant, vel trahentibus concedant. *At ſaltem*, inquiunt, *quum ingens erit* Obiectio alia.
itudo, ne fluxio geminetur, copia primum, vel ex inferiore pedis vena, quam Saphenam vocant,
ex aduerſi brachii interiore ſubtrahenda, mox vero reliqua ex eodem latere ſectione demenda e-
t. Verum quid hoc quæſo conſilii eſt, ægrum toties torquere, ac veluti de induſtria
arnificare, quem ſemel poſſis hoc e morbo leuare? Sectio enim venæ e directo labo-
tis partis, qua ad indigentiam profunditur ſanguis, copiam e pleniſſimo fonte hau-
ſimulque phlegmone obſeſſam partem releuat, nullum metum nouæ fluxionis affe-
s. At ex aliis venis, quæ e directo nõ ſunt, aut in diſtantiſſimis locis, detractus ſanguis
m copiam imminuit, nec quicquam tamen deprauati elicit ſanguinis, adeoque op-
ſſæ parti leuamento non eſt. Etſi caſu eueniat præuacuationis multitudine ægrã par-
n exinaniri, putris tamẽ eius partis humor puro venarũ ſanguini permiſcebitur, red-
turq; malum, quod corrigendum fuerat, priſtino deterius. Vt hanc vnam mehercle Arabum doctrina qualis.
cauſſam omnibus iis, qui ad Arabum, ac ineptorum quorundam hominũ doctrinam
puram, ſcabram, præpoſteram, barbaram, fucum lectori facientem, malæ fidei, vacil-
tem, garrulam, intricatam, ſibi non cõſtantem, breuiter bonorum ingeniorum ſco-
lum, defecerunt, ad caſtiſſimam illam ac puriſſimam Græcorum ſcholam ſit redeun-
m, niſi operę oleiq; amiſſione, laborumq; omnium iactura, in iis ſentibus, vnde exitus
s nullus ſubinde patebit, tanquam ad Syrenios ſcopulos conſeneſcere velint. Verum Obiectio diſſoluitur.
i, qui mordicus Arabum præcepta tenent, errori ſuo patrocinium aliquod quærant,
n verentur profecto nobis obtrudere Galenum, inter Græcos ſummæ auctoritatis,
edicum, quem manibus & pedibus in Arabum concedere ſententiam dicunt, *lib. 13.*
r. meth. c. 5. vbi altero crure male habẽte, reliquum eſſe ſcarificandum præcipit. Quaſi
o is locus illorum errori patrocinari quicquam poſſit, quum tñ conſtet, illum iis ver-
aliud non docere, niſi iis membris, q̃ læſa ſunt, nõ eſſe adhibenda eius generis reme-
, quæ fluxionem ad ea concitare poſſunt, vt ſunt cucurbitulæ, tum leues, tum cũ ſca-
catione adhibitæ. Quanquã & ipſa ſcarificatio per ſe, eo quod dolorẽ excitet, fluxio-
m ad ægram partem trahit. Quapropter rectiſſime dextro crure laborante ſiniſtrum Cur altero crure laborãte, reliquum ſcarificãdum ſit.
e ſcarificandũ, vt q̃ longiſſime a tentata fluxione parte, q̃ redundat, reuellat, Galenus
tatuit. Ita n. eſſe faciendum alibi etiam ſuadet, nempe *ca. 95. Artis medicæ*, vbi ita ſcri-
m reliquit: *Si vniuerſum corpus plus æquo plenũ fuerit, per ægram partem minime vacuandum.*
m ſi ſcarificationibus, aut ſectionibus ſenſibiliter vacuabimus, plus ratione excitati doloris attra-
mus. Sed dices, *Cur non crure laborante manum potius, quam reliquũ crus, quandoquidẽ ibidem* Alia obiectio.
nu laborante crus ſcarificandũ eſſe non obſcuris verbis innuat, ſcarificandam eſſe docuit? Reſpon-
o, Quod nulla ſit rectitudo manus dextræ cũ ſiniſtra, aut contra ſiniſtræ cum dextra,
potius cũ crurib. manus rectitudinem obtineant, vt ex proceſſu venarũ, & earũdem
ris manifeſtiſſimum fit. Præterea diuerſitatis non exigua ſubeſt ratio, hæc nimirum:
rib. laborãtibus, non facile ſurſum humores trahuntur. Qui enim fieri poſſit, vt id quod graue eſt,
edite ſurſum traheretur? promtius n. in partes ſcarificatione vacuatas, e vicinis & ſuperne deor-
, quam inferne ſurſum, humores ferentur. Accedit, *quod manus magis diſtent a cruribus, quam*
acile eo aliquid a cruribus trahi & reuelli queat. Nam manus ſcarificata, aut in ea vena ſecta, prius
uerſus, qui eſt in ea vena, & vicinarum partium, ſanguis vacuandus erit, quam ſequatur is, qui
rure eſt. Hinc eſt, quod in phlegmone crurum, *de qua hic Galeno ſermo eſt*, non in manu,
in altero, quod ſanum adhuc eſt, crure venam ſecemus. Longior enim a cruribus ad
nus diſtantia eſt, quam vt ab iis reuellere & vacuare celeriter, quod in phlegmone re-
titur, poſſis. Alterum vero crus laboranti multo vicinius eſt, & cum eo quoq;, vt an-
oſtenſum eſt, rectitudinem & communitatem obtinet. Quapropter ex eius venis,
ote vicinioribus & ægræ parti communibus, vacuatio fit optima & faciliima, *Galeno*
m in libello de artis conſtitutione teſte. Verum iterum inſtabunt aduerſarii dicentes: *Si cru-* Alia.
nter ſe rectitudinem, propter venæ cauæ circa lumborum vertebras diuaricationem habent, qui
vt Galenus cap. 19. libelli de curan. ratio. per ſanguinis miſſionem in podagra ex gibbero detra-
dum eſſe ſanguinem, & nequaquam ex cruribus iubeat? Reſpondeo, Duabus de cauſſis: vna,
od in podagra vtrunque crus, etſi non ſemper vnu & eodem tempore, tamen per vi-

& mehercle ineptiſſime carpere non eſt veritus. Porro ex iis quæ hactenus a me dicta A ſunt, euidentiſſimum eſt, me πλησμονὴν vocem in citato Hippocratis Aphor. rectiſſime interpretatum fuiſſe. Valleriolam autem ineptiſſime ac turpiter eorum, qui manifeſte errarunt, patrocinium ſuſcepiſſe. Faxit Deus, vt Valleriolæ hunc animum largiatur, ne deinceps doctorum virorum tam ineptis ac nullius momenti argumentis conuellere ſententias velit. Ceterum ciborum redundantia ſatietaſve, *Galeno ſect. 2. Apho. Coment. 17. teſte*, gemina eſt, ad vaſa ſcilicet, atq; ad virtutem. Satietas ad vaſa eſt, vbi tanta ciborum ingeſta copia eſt, vt hinc ampla ventriculi capacitas diſtentet. Quam nunquam nō guloſi & voraces homines incurrunt, vt qui cibum ingerere nunquam deſinunt, niſi illis ita diſtendatur ventriculus, vt amplius aliquid capere nequeat. Satietas vero ad virtutē, facultatemve eſt, vbi plus cibi ingeritur, quam natura aut facultas, corpus noſtrum gubernans, ſuperare poſſit. Atque hæc ſane non eſt, niſi vt Græci dicunt, πέφθη. Sæpe enim B accidit, vt magna cibi copia non grauet facultatem robuſtam. Contra vero imbecillam exigua admodum & mediocris alimenti copia non raro grauat. Altera quantitatis redundantia humorum eſt, quando humores naturalem ſuam in corpore proportionem excedunt. Quæ autem ſit illa proportio, *lib. 1. ſectione 4. cap. 1.* eſt expoſitum. Huius autem redundantiæ duo ſunt genera. Aut enim omnes ex æquo humores, aut vnus duntaxat ex illis redundat. Nihil autem refert, ſiue ex æquo omnes humores, ſiue ſanguinē redundare dicamus. Siquidem ſanguis venarum non eſt ſimplex & vnius modi, ſed ex pituitæ, bilis vtriuſque, & puri ſanguinis permiſtione conflatus. Proinde ii humores omnium conſenſu, vſuque dicendi, ſanguinis appellatione deſignantur. Quod ſi itaque C humores omnes ex æquo, ſeruata tamen qualitatis mediocritate, ſupra iuſtam menſuram, quantitatemve, vel, *vt Galeni verbis vtamur*, ſupra veterem proportionem, & naturæ congruentem creſcunt, atque augentur, vt bonis athletarum habitibus contingit, proprie πολυαιμία Græcis, *ſanguinis copia* Latinis vocatur. Aliis nominibus Galeno πληθώρα & πλῆθος, id eſt, *multitudo, plenitas, & plenitudo* nominatur. Nam ita *lib. 13. Therap. metho. cap. 6.* ſcriptum reliquit, inquiens: *Vbi ὁμοτίμως, hoc eſt, æquabiliter inter ſe adaucti fuerint humores, πλῆθος & πληθώραν nuncupant.* Quum autem æquabiliter, ſiue ex æquo adauctos in plenitudine cum Galeno humores dicimus, non ita accipiendum erit, quaſi æqualis ſit horum omnium in ea copia, & quantitas, alterque alterum non excedat: ſed quod ſecundum ſuam, & naturalem proportionem omnes ſimul aucti ſint, & increuerint. Pro- D inde nihil obſtat, quo minus plenitudo dicatur, ſi illorum vnus, verbi gratia, ſanguis, reliquos ſuperauerit, modo omnes in vaſis ſupra iuſtum modum, pro ſui quiſq; ratione, adaucti ſint. Verum eſſe quod affirmamus, & vocem ὁμοτίμως idem plane ſignificare quod proportione, metipſe Galen. *lib. 2. de Compo. medicam. local. cap. 1.* confirmat, vbi in hunc modum plenitudinem, ſiue multitudinem deſcribit: πληθώρα, inquit, *γίνεται τῶν τεττάρων χυμῶν ἀνάλογον αὐξηθέντων, ἢ τοῦ αἵματος μόνου. Plenitudo fit quatuor humoribus proportione auctis, aut ſolo ſanguine.* Neque eſt, cur aliquem turbet, quod hoc loco plenitudinem etiam eſſe tradat, vbi ſolus ſanguis ſupra modum, aut proportionem augetur. Nam, *vt paulo ante eſt commemoratum*, ſanguinem venarum intelligit, qui purus non eſt & ſimplex, ſed alios ſibi permiſtos humores obtinet, qui omnes æquabiliter inter ſe aucti ſunt. Quod plane E confirmant, quæ metipſe Galenus *in libro de Plenitudine ſcribit*, vbi inquit: *Fieri haud poteſt, vt vnquam in venis tam exquiſitus ſyncerusque ſanguis contineatur, vt nihil vel bilis, vel pituitæ, vel ſeroſæ humiditatis inſeratur, vnde & ego in ſuperioribus idem intelligendum eſſe volui, ſiue humores, ſiue ſanguinem abundare dicerem: quippe immiſtus, & ab aliis humoribus ſyncerus ſanguis nunquam in venis continetur.* Hæc ille. Ceterum ex iam dictis omnibus perſpicuū euadit, πολυαιμίαν ab εὐαιμίᾳ non parum diſtare. Nam in πολυαιμίᾳ qualitatis tantum mediocritas ſeruatur, in εὐαιμίᾳ vero ſanguis, qui ex quatuor humorum naturalium æqualitate conſtat, & qualitate, & quantitate, *vt in libro de Plenitudine teſtis eſt Galenus*, naturalis exſiſtit, adeoque exceſſus omnis expers. Quod de πολυαιμίᾳ diximus, id etiam ad πληθώραν & πλῆθος transferendum erit, quod in iis etiam ſeruata qualitatis mediocritate, F in quantitate duntaxat exceſſus ſit. Galenus tamen *ſect. 2. Apho. com. 17.* πλῆθος etiam interdum vocari ſcribit exiguam ſanguinis corruptionem, quæ ad naturalem habitum redire poteſt. Porro *in libro de Plenitudine* Galenus πληθώραν ſiue multitudinem fieri ſcribit

Satietas duplex.
Ad vaſa.
Ad virtutē.
Redundantia humorum gemina
Sanguis venarum non eſt ſimplex.
πολυαιμία.
πληθώρα.
πλῆθος.
Multitudo.
Plenitudo.
Æqualiter eſſe auctos humores quid.
ὁμοτίμως.
Obiectio diluitur.
πολυαιμία ab εὐαιμίᾳ diſtat.

t, quum aut cuncti pro veteri proportione aucti fuerint, aut vnus ex iis exiguũ quen-
im exceſſum acceperit. Prior quidem ſimpliciter plenitudo ſiue multitudo appella- Plenitudo ſimpliciter.
r: alteraautem cum adiectione eius, qui exceſſum illum accepit, humoris, vel ſangui- Plenitudo cum adiectione.
a, vel pituitoſa, vel biliofa, vel melancholica nominatur. Quod ſatis confirmant, quæ
Galeno *lib. 2. de Compo. medica. local.* ſcribuntur, quum inquit: *Quando alius quiſpiam hu-*
r auctus fuerit, veluti eſt pituita, & flaua bilis, itemq; nigra, eiuſmodi auctionem non ſimpliciter
itudinem & plenitudinem, ſed cum adiectione pituitæ, aut flaua bilis, aut nigræ plenitudinem
mus. Atque hinc eſt, quod Galenus *in libro de Plenitudine*, quatuor eiuſdem eſſe ſpe-
s differte ſtatuat, nempe ſanguineam, bilioſam, pituitoſam, & melancholicam. San- Sanguinea.
nea itaque eſt, in qua ſanguis purus reliquos humores auctos vehementer, aut ma-
opere excedit. Nam quum is ſanguis ſecundum etiam naturalem proportionem re-
os in venis humores ſemper exſuperet, neceſſe eſt, ſi exiguum ſupra eã, quæ ex æqua
ta eſt, auctionem in ſanguinea plethora exceſſum accipiat, magnopere excellat. Idq;
lenus loco paulo ante citato iis innuere verbis voluit: *Poteſt igitur,* ait, *ſanguis in pletho-*
s affectibus vehemẽter præcellere, aliorum humorum nullus. Nam ſi illorum aliquis plurimũ Cacochymia vnius humoris in vaſis
ſ as fuerit, cacochymia, non multitudo, aut plenitudo nuncupatur. Sed de cacochy-
a poſt fuſius. Sanguinea quidem plenitudo, corpus rubicundum efficit. Bilioſa eſt, in
a bilis ceteros adauctos humores parum ſuperat. Hæc ſubpallidum corporis colorẽ Bilioſa.
dit. Pituitoſa, in qua pituita alios humores proportione ſua inauctos excedit. Hæc Pituitoſa.
eſcere corpus facit. Melancholica, in qua ceteros, qui ex æquo increuerunt, melan-
olicus humor ſuperat. Hæc nigrius corpus efficit. Multitudo autem ſiue plenitudo Melancholica.
mpliciter dicta, gemina exſiſtit, vna ad vaſa, ad virtutem altera. Ad vaſa eſt, in qua hu-
ores adeo exſuperant, vt venas quoquouerſum inflent, ac diſtendant. Cum igitur am- Plenitudo ad vaſa.
m vaſorum capacitatem prorſus hæc plenitudo impleat, rectiſſime, & apud omnes
uulgato nomine, plenitudo ad vaſa nominatur, vaſorumque apertiones & rupturas
litur. Ad virtutem plenitudo, eſt ea, quæ ad vires comparatur. Etſi enim in ea vaſa Ad virtutem.
tument, nec copia diſtenduntur, plus tamen in illis eſt reconditum, quam vt a na-
a regi gubernarique poſſit. Quapropter fit, vt facultatem aggrauet, & eius actioni-
noxam inferat. Accidit igitur hoc nomine, vt mediocris ſæpenumero plenitudo
rmiori naturæ ac facultati moleſta ſit, & grauis, ideoque merito plenitudo ad virtu-
dieitur. Vtraq; autem plenitudo humores, ſi diu duret, ad corruptelam ducit, & flu-
nem particulis in corpore imbecillioribus tranſmittit. Quippe neceſſe omnino eſt,
nores, qui regi ac gubernari a viribus nequeunt, putreſcere & corrumpi. Hinc eſt, Plenitudo pura. impura.
d nonnulli recte admodum plethoram ſiue plenitudinem duplicem eſſe ſtatuunt,
am ſcilicet & impuram. Puram vocantes eam, quæ ex optimorum humorum pari
tione conſtat. Impuram, quæ cacochymiæ particeps eſt, vt eſt ea, quæ febrem con-
tẽ putridam efficit. Siquidem in ea humores omnes redundant, & putreſcunt æ-
liter, *quemadmodum fuſius lib. 9. The. meth. c. 3. Galenus docet.* Impuriore itaque ſanguine
venæ implentur, eſtq; ex plenitudine & cacochymia permiſtum vitium. Nam, *vt*
2. Aphor. com. 17. teſtatur Galenus, poteſt quidem abſq; corruptela incipere ad vires ple-
do, verum vtilis & benigna manere nequit. Nã ipſam in qualitate mutari, atq; adeo
o tẽporis corruptelã ſubire eſt neceſſe. Verũ licet hoc accidat, tantiſper tamen ple-
dinem ipſam appellamus, donec vacuato ſuperuacaneo, reliquũ vtile & benignum
li poſſit. Nam q; vinis aceſcentibus accidit, eiuſmodi quiddam & in ſanguinis alte-
ne fieri ſolet. Id vero tale eſt. Vbi plane acida facta ſunt, ad vini naturam rurſus nõ
unt: verum ſi leui momẽto ad id vergant, vt aceſcere quidẽ, nondũ tamen acetum
deantur, ex iis cõplura priſtinam receepiſſe naturã viſa ſæpius ſunt. Idẽ etiã in ſan-
e euenit. Nã ſi ipſius magna facta eſt corruptio, nõ iam ad ſuã naturã redire poteſt:
m v. ſi degenerauerit, vacuato ſuperuacaneo, qui reſtat, naturã ſuã recuperare põt.
talem affectũ, non corruptionem, ſed plenitudinem appellãdi Medicis moris eſt:
am corruptelã nominantibus, quæ tam magnã præter naturã ſortita eſt mutatio-
, vt a natura amplius vinci ac regi nequeat, vt probus & vtilis humor fiat. Quod a. ple-
do ad vaſa, ſi vires grauet, neceſſario putreſcat, *Galenus etiã li. Thera. meth. 9. c. 5.* claris
s docet. Vt valde ineptos eſſe oporteat, q; plenitudinẽ ſaltẽ ad vires vna cũ cacochy-
ã ſiſtere haud poſſe arbitrãtur. Porro ſi vnus in toto corpore humor tãtum abundat;

κακοχυμία totius corporis.

verbi gratia, pituita, vtraque bilis, aut ſeroſus humor, κακοχυμία, Latinis *vitioſus humor ſuccusve* appellatur. Quod ſatis teſtatur Galen. *lib. 13. Ther. cap. 6.* vbi cacochymiam ita deſcribit: *ὅταν ἤδη ξανθῆς χολῆς, ἢ μελαίνης, ἢ φλέγματος, ἢ τῶν ὀῤῥωδῶν ὑγρῶν μεστὸν γίνεται τὸ σῶμα, κακοχυμίαν καλοῦσι: Vbi flaua, vel atra bile, vel pituita, vel ſeroſis humoribus corpus refertum fuerit, cacochymia vocatur.* Sic etiam *in lib. de Plenitudine*, vbi vnus tantū in corpore humor plurimum abundat, cacochymiam appellari ſcribit. Vnius itaque humoris tantum exſuperantia, vt verbi gratia in arquato morbo flauæ bilis, non plenitudo, ſed vitioſus humor, quam Græci κακοχυμίαν vocant, dicitur. Rectiſſime vero hoc genus redundantiæ, *cacochymia* Græcis dicta eſt.

Cacochymia cur dicta.

Cum enim fieri non poſſit, vt vnus aliquis in corpore plurimum redundet humor, quin idem prauam etiam induat qualitatem, vtrunque exceſſum, tū in qualitate, tum quantitate Græci hoc nomine ſignificare volentes, κακοχυμίαν appellauerunt: hoc quidem nomine humoris non tantum redundantiam, ſed & prauā quoq; qualitatem innuentes. Hinc Galeno alio nomine διαφθορά, id eſt, *corruptela* nuncupatur.

διαφθορά. Corruptela.

Quanquam *ſect. 2. Aph. Com. 17.* ita nominari ſcribat vitium ita magnum, vt non poſſit iterum per naturæ concoctionem ad priſtinam bonitatem humoris redire. Quare non inepte deterior cacochymia, nonnullis hæc corruptela nominatur. Quando autē humores maligna & peruerſa ſunt præditi qualitate; vt in peſtilentia maxime accidit, κακοήθεια peculiari nomine appellatur.

κακοήθεια.

Quod autem in cacochymia non ſolum in quantitate, ſed & qualitate vitium ſit, ex eiuſdem generatione abunde patet. Nam, *vt Galen. lib. 3. de Temp. cap. 3.* ſcribit, cacochymia multis fit ex prauis & vitioſis cibis, aliis vero ex corruptela, & putredine. Si itaque ex iis, quæ iam diximus, fit cacochymia, in illa ſit qualitatis vitium oportet. De corruptela namq; & putredine, quin qualitas in iis praua ſit, nemo dubitat. In prauis autem & vitioſis cibis ineſſe prauam qualitatem, horum denominatio ſatis docet. Sole igitur meridiano clarius eſt, toto cœlo errare Recentiores, ac Barbaros Medicos, qui cacochymiam eſſe definiunt, vbi in qualitate duntaxat peccant humores. Conſtat enim ex iam dictis, in cacochymia non ſolum prauos, ſed etiam immodice auctos & accumulatos eſſe, adeoq; etiam quantitate peccare, humores. Atq; hinc eſt, quod Gal. *lib. 12. Methodi medendi, cap. 7.* cacochymiam nominet, quam alias intemperiem cum affluxu humoris vocare ſolet.

Recentiorū Medicorū error.

Ceterum, ſi in habitu corporis eius generis redundantia, quæ cacochymia dicitur, fit, peculiaria conſequitur nomina. Quæ enim a bile per vniuerſum corpus ſparſa ſit, icterus, & a Latinis morbus regius: quæ ab atra bile, elephantiaſis: quæ a pituita, leucophlegmatia dicitur. In partis alicuius ſubſtantia inhibito humore, a bile flaua, herpes, & eryſipelas: ab atra, cancer, vel ſcirrhus: a pituita, œdema: a ſeroſo humore in ventre collecto, aſcites: in teſticulis, hydrocele generatur. Hæc certe eſt legitima generum ac ſpecierum redundantiæ partitio, quam pauci admodum tenent, quod magna pars medicorum, etiā in iſta veritatis luce, Arabum & Barbarorum commenta mordicus adhuc teneant, illiſque toti, ſpretis & contemtis Galeni aliorumq; optimorum Scriptorum monumentis, addicti ſint, & e turbidis lacunis, quam puriſſimis riuulis medicinæ principia haurire malint. Sed permittamus hos ſuo more inſanire & ineptire, nos vero prędictas redundantiæ differentias memoriæ gratia breue in ſchema aliquod congeramus.

Icterus.

B

E

Redundantia duplex exſiſtit:
- *Qualitatis nudæ citra vllum humorem, vt caloris exceſſus:*
- *Quantitatis:*
  - *Cibi,* πλησμονή *Græcis, ſatietas Latinis dicta. Eſt duplex:*
    - *Ad vaſa.*
    - *Ad virtutem.*
  - *Humorum in toto corpore,*
    - *Omnium, Græcis* πλῆθος *&* πληθώρα, *plenitudo & multitudo Latinis. Eſt itidē duplex:*
      - *Ad vaſa.*
        - *Sanguinea.*
        - *Biloſa.*
        - *Pituitoſa.*
        - *Melāncholica.*
        - (*Pura.* / *Impura.*)
      - *Ad virtutem.*
    - *Vnius Græcis* κακοχυμία, *Latinis vitioſus ſuccus humorve, vel ſucci vitium appellatur.*

Quid

A *Quid vacuatio, & eiuſdem genera ac differentiæ.* Cap. II.

CVm hactenus redundantiæ genera & differentias retuletimus, reliquum eſt, vt nũc
quoq; vacuationum, quæ illis contrariæ ſunt, genera & differẽtias exponamus. Va- Vacuatio
cuatio vero, vt hoc initio expediamus, non eſt niſi humorum in corpore ſua quantitate quid.
moleſtantium excretio. Cuius quidẽ duo ſunt primaria genera: vna enim vniuerſalis,
particularis altera. Vniuerſalis ſeu generalis eſt, quæ ſuapte natura totũ vacuat corpus: Vniuerſalis.
aut quæ ab vniuerſo corpore humores & excremẽta educit. Huiuſmodi ſunt, ſanguinis
quouis modo profuſio, purgatio, vomitus, per vrinã excretio ſeu mictio, ſudor, balneũ,
præſertim aquarum diſcutientium, & aereũ appellatũ. hæmorrhoides, Venus, inſenſi-
B lis tranſpiratio, medicamenta diſcutientia toti corpori admota, ſomnus a vacuatione
admiſſus, vehemẽs exercitium, multa frictio, & pter hæc omnia inedia. Atqui prædicta
per ſe quidem totum vacuant corpus, inedia vero ex accidente, *vt ſuo fuſius loco dicemus.* Particularis.
Particularis vacuatio eſt, quæ partem duntaxat aliquam excremẽtorum onere preſſam
vacuat leuatq;. Quo in genere eſt cerebri per palatum & nares expurgatio quidẽ eui-
dens, per aures & oculos obſcurior: excretio, q̃ pulmonis & thoracis vitia excuſſit: ven-
triculi per vomitum, & aluum. Inteſtinorum per ſolã alui deiectionem. Iecoris & lienis,
per vrinam & aluum. Renum & veſicæ, per vrinam: muliebriũ locorum, per menſtruas
purgationes, & quæcunq; aliæ vacuationes, quæ vnicam duntaxat partem excrementis
ſuis leuant. Danda igitur opera, vt harum partium excrementa ſingulis temporibus ex-
C purgentur: atq; inprimis ſtudendum, vt venter quotidie bis ſemelue pro conſuetudine
eat. Qui ſi naturæ beneficio laxus fuerit, id in magnã felicitatis partẽ eſt numerandum.
Quippe qui aluum natura apertam habent, haud facile morbis corripiuntur. Qui cõtra
adſtricta ſunt aluo, ii perpetuo cum morbis conflictantur. Singulis præterea dieb. inane
ſenſuum inſtrumenta omnia, lingua, oculi, nares, aures, totaq; facies frigida abluenda,
capillis capitis prius leuiter pexis. Cæterũ iam dictorum vacuationum generum vnum-
quodq; alias per ſe ſuaq; ſponte, alias arte completur. Sponte facta vacuatio eſt, q̃ citra Sponte facta vacuatio.
vllam medicationem quippiam e corpore profundit. Atque id quidẽ interdum natura
duce, quæ dum nos recte moderatur, & integre valet, quicquid vitioſum eſt aut redun- Naturalis & opportuna.
dat, id omne e corpore excludit, eſtq; ac dicitur tum naturalis, & opportuna vacuatio.
D Interdum vero natura imbecillior ignauiorque humores non valens in corpore regere Symptomatica.
atque cohibere, eos prorſum diffluere ſinit: imo etiam quum robuſtior validiorq; con-
ſtat, tanta pleruoq; copia vel acrimonia laceſſitur, vt infeſti humores e vaſis receptacu-
liſq; ſuis proprio impetu foras exſiliant, naturæ aſpernantes imperium. Vtriuſq; generis
ſymptomatica, irrita, præter naturam nulliuſque vſus eſt vacuatio, quod benignus at-
que ſalutaris humor pariter cum pernicioſo promiſcue nullo delectu erumpat. *Artifi-* Artificioſa.
cioſa vacuatio nominatur, quę externi ſubſidii ope excitatur. Ea rurſum bipartito ſcindi-
tur. Vna quippe legitima exiſtit, quæ quod qualitate, vel quantitate negotium faceſſit, Legitima.
duntaxat educit. Altera huic aduerſatur extraordinaria, qua vtilis & qui in nullo vitio Extraordinaria.
eſt humor exigitur. Hæc medentium culpa vel inſciria, qui neque, quod iuſtum, neque
q̃ idoneum eſt, perſpectum habẽt, decernitur. Hæc ſunt vacuationũ omnium genera,
E quibus redundãtes ac noxii omnes e corpore eiiciuntur humores. Quoniã vero in vſu
exercitationeq; medendi vniuerſales vacuationes particularib. anteferunt̃, operępre-
tium fuerit de vniuerſalib. hic primũ ſermonẽ nos inſtituere, a venæ ſectione exorſos.

DE VENÆ SECTIONE.

In quibus morbis ſecanda vena. Cap. III.

CVm per venæ ſectionem, *Galeno etiam ſuffragante*, vniuerſa humorum multitudo, ab
vniuerſo corpore æqualiter vacuetur, ſatis conſtat, hanc morborum omnium, qui-
cunq; ex ſanguinis affluentia & vbertate, vel ex quauis illius eruptione ortũ acceperũt,
propriam cõuenientemq; medelam eſſe, ſiue præſentes ii ſunt, ſiue duntaxat im̃inent.
Quocirca educendæ plethoræ plenitudiniue vnicum ac ꝓprium remediũ ſtatui debet Plenitudini
F venę ſectio, eius præſertim, q̃ ad vaſa ducit̃. Ex ea namq; plenitudo ad mediocritatẽ re- cur venæ ſectio cõpa-
dit, dolores ex tenſione placant̃, corpus graui onere leuatum erigitur, & quaſi recrea- tat.
tum alacrius expeditiuſq; fit ad functiones omnis generis obeundas. Eadẽ quoq; inna-
tum calorem liberalius ventilans, arctioreſque vias & meatus reſerans, morbos arcet, in
quorum idipſum diſcrimen adducebatur. Quod ſi forte ii morbi per incuriam inſede-

rint, venæ ſectio immodicam plenitudinē ſubtrahens efficit, vt natura iam dominatrix A
& expedita pondere, reliquis humorum vitiis deinceps imperet, idque concoquat, q;
ſibi reddere poteſt familiare, expellat quod prorſus inutile nunquam poſt hac futurum
eſt idoneum. Quinetiam ſi quis morbus ex plenitudine in quampiam partem inuaſit,
illa influentem etiamnum humorem in diuerſum reuellit: eum vero, qui iam influxit,
deriuat in latus, & vacuat, hocq; modo prorſus morbū depellit. Si vero plenitudo, quæ
ad vires refertur, infeſtat, non ſemper ſanguis mittendus eſt. Fieri enim poteſt, vt cru-
dus per corpus ſit coacervatus humor, quo præſente, ſecta vena bonum duntaxat ſan-
guinem vacuat, malum vero, qui in primis maxime venis circa iecur & meſenteriū col-
ligitur, in vniuerſum trahit corpus, *vt fuſius lib. 3. de Tuen. ſanit. c. 5. Gal. oſtēdit*. Virtus etiam
prius ab eiuſmodi affectu exſoluta, per ſanguinis miſſionē in extremū malum recidet, B
vt nequaquam ſubinde reparari queat. Neq; enim parum in vena ſecta diſſoluitur vir-
tus, *vt c. 6. lib. de Curandi ratione per ſanguinis miſſionem plenius Gal. docet*. At quia in plenitu-
dine ad vires, imbecilla facultas opprimitur, ne qua illinc putredo, aliaue humorū cor-
ruptela emergat, confert quidem & cōducibilis eſt interdum modica ſanguinis miſſio.
Veruntamen ſi morbus necdum adeſt, nec inſtat, ea plenitudo minuetur commodius
inediis, moderata exercitatione, atque iis, quæ ad concoquendum iuuant. Qua ſane
ratione in peſtilenti cœli conſtitutione, alias tenui victu, alias venæ ſectione ſanguis in-
fra modum adducendus eſt, vt paucum, natura purius conſeruet, nec tam facile a putri
contagione labefactari ſinat. Quapropter diligēter in ſanguine mittendo plenitudinis
non ſolum ſpecies, ſed & eius tum quantitas, tum qualitas diſtinguendæ erunt. Plenitu- C
dinis autem ad vaſa, tenſio nota eſt. Ideoq; quantum tenſionis ſenſus augetur, tantum
etiam ea plenitudo creſcit. Eius autem, quæ ad vires refertur, grauitas indicium eſt. Et
quanto grauior ſibi homo videtur, tantum etiam hæc ipſa plenitudo aucta erit. In prio-
re itaque copioſius, in altera parcius ſanguis mittendus. Quod ad qualitatem attinet,
conſiderandum certe erit, num plenitudo ſanguinea, bilioſa, pituitoſa aut melāchol-
ca ſit. Id quod ex colore dignoſces, memor colorem humorum eſſe, ſiquidem vniuer-
ſum corpus in externo tum calore, tum frigore mediocriter ſe habeat, indicium. In ſan-
guinea namque plenitudine abundantius, in aliis tribus, pro humoris exſuperantis ſpe-
cie, parcius ſanguis mittendus. Ceterum in vtraq; plenitudine, vbi opus eſt, celeriter
vacuandum erit. In ea quæ ad vaſa nominatur, antea quam in partes corporis, maxime D
nobiles, decumbat, & in iis phlegmonem, aut alios præter naturam tumores excitet:
imo priuſquam ſua copia ſubito ſuffocet, venarumq; ruptiones afferat. In ea, quæ ad vi-
res refertur, priuſquam in putredinē incidat, aut cum impetu in partes corporis irruat,
& in iis tumorem, præter naturam excitet, *vt plenius c. 5. lib. de Curandi ratione Galen. docet*.
Ceterum vena ſecanda etiam in omnib. morbis, qui ortus ſui cauſſam ex ſanguine ha-
bent, vt ſunt continens febris, & omnis generis phlegmones, item febres putridæ tum
continuę, tum intermittentes, in quibus obſtructionis & putredinis præcipua, aut certe
adiuuans concomitanſque cauſſa eſt immodica plenitudo, & alii qui ex ſanguinis copia
& illapſu procreantur.

In plenitudine ad vires nō ſemper vena ſecanda.

In plenitudine ad vires ſanguis modice mittendus.

Plenitudines vt diſtinguendæ.

Qualitas plenitudinis.

In vtraque plenitudine celeriter vacuandū.

In quibus morbis ſecāda vena.

Scopi mittendi ſanguinis quot. Cap. IV. E

QVi de miſſione ſanguinis conſilium inire tentat, huic decē præcipue accurata di-
ligentia expendenda veniunt, vt quæ non ſolum quando ſit mittendus ſanguis de-
monſtrant, ſed & mittendi ſanguinis quantitatem præfiniunt. Proinde recte a Medicis
mittendi ſanguinis ſcopi nominantur, quod in illos venam ſecare volentes intētos eſſe,
& eo vniuerſa conſilia ſua dirigere oporteat. Primus & maxime proprius mittendi ſan-
guinis ſcopus eſt, magnitudo morbi. Si n. magnus vehemenſq; fuerit morb⁹, ſangui-
nem mittemus, etiāſi nulla plenitudinis nota adeſt. Sic incipiente phlegmone, aut pp
ictum, aut dolorem, aut partium imbecillitatem, citra plenitudinem ſanguinē mittere
expedit. Quippe ex ictu, aut caſu ex alto loco, partes corporis afflictæ ſanguinem ad ſe F
præter naturā trahunt, adeoq; phlegmones in iis excitādæ occaſionē prębent. Proinde
ne id fiat, ſanguis quem alliciunt per venā ſectam auertendus erit. Dolorem aūt attra-
here, & fluxiones concitare, notius eſt, quā vt plurib. dici debeat. Ad partes autē imbe-
cilliores reliquas ſua ſuperuacua reponere itidē notum eſt, & nos hæc omnia copioſe

Scopi mittendi ſanguinis decem.

1 Magnitudo morbi.

in c. 8.

A *ine. 8. libri de Curandi ratione per ſanguinis miſſionem* tradidimus. Alter ſcopus in ſecanda ve- 2 Virium robur & imbecillitas.
na, priore nō minus proprius ac neceſſarius, eſt virium robur & imbecillitas. Nam non
ſolum in ſanguinis miſſione, verum etiā in omni alia vacuatione maximi referr, lāgui-
das & imbecillas vires a rubuſtis internoſcere. Hæ ſiquidem largam, illæ vero nullā va-
cuationem ferūt. Quod ſi itaque robur validum fuerit, & mittendi ſanguinis neceſſitas
incubuerit, ſanguis audacter detrahēdus. Sin inualidum fuerir, aut nihil, aur parum ſal-
tem ſanguinis auferēdum. Et ſub hoc altero ſcopo ætatū quoq; ratio, ſenum præcipue, Ætatum ratio.
complecti poteſt. Nam, *vt c. 9. lib. de Curandi ratione per ſanguinis miſſionem Galenus inquit*,
nulli, qui in ea ætate conſtitutus eſt, robur ineſt. Viribus autē maxime imbecillis eſt ſe- Senes.
B nectus, quæ decrepita nuncupatur, quapropter nullam venæ ſectionē tolerat. Qui igi-
tur reliquum vitæ calorem ſecta vena cum ſanguine profundit, moribundum præcipi-
tat ſenem. Hinc Gal. poſt 70. annum, modo vires parum validæ ſint, & ſanguine haud
abundent, ſenibus venam tundendam eſſe prohibet. Quod ſi vero in hac ætate conſti-
tuti, multi ſanguinis fuerint, vireſque robuſtas habuerint, ſi ita morbus iubeat, iis etiam
ſecandam eſſe venam præcipit. Puerorum autem ætas viribus quidem abundat, cete- Pueri.
rum quia corpus calidum & humidum, molle, tenerum ac patens obtinet, multo tenui
humore confertum, quod ſponte ſua aſſiduo diſcutitur ac defluit, ſanguinis miſſionem
tuto non feret: quantū enim ex incidenda vena moliendum fuerat, id vltro ex corporis
natura præſtatur. Cum itaq; puerilis ætas ex ſeipſa habeat, vnde naturaliter vacuetur,
vacuātis præſidii haud eget. Quapropter Galenus pueris ante 14. ætatis annum venam An pueris ante decimum quartum annū tundenda vena.
C ſecandā eſſe non putat. Quod profecto non ſimpliciter de omni venæ ſectione, & ſan-
guinis miſſione, ſed de pleniore illa, veteribuſque conſueta audiendum erit. Nam mo-
deratam & hodie vſitatam, quę tum viribus, tum plenitudini aliqua ex parte reſpondet,
non tantum pueri, ſed & ſenes etiam ferunt. Sic noſtra tempeſtate in decrepita ætate,
quæ graui vrgenteq; pleuritide, aut peripneumonia torquetur, ſanguinem mittimus.
Sunt etiam, qui 5. aut 6. ætatis anno 3. ſanguinis, aut 4. vncias emittentes, pleuritidem &
alios grauiores morbos ſanarunt. Et Auenzoar Arabs filio ſuo trimo ſe vtiliter venam
tudiſſe commemorat. Nonne ſponte inſtinctuq; naturæ pueris ſanguis interdum ab-
unde prodit e naribus, nulla corporis, aut virium iactura? Cur igitur qui graues morbos
experiuntur, nō illorum etiam remedia ſuſtinerent? Sed ea de re alias plura. Quæ inter
D ſenectutem & pueritiam mediæ interueniūt ætates, quoniam firmis viribus & corpore
bene conſtituto tenentur, nulla vacuandi præſidia, adeoq; nec venę ſectionē metuunt.
Prædictos tres ſanguinis mittendi ſcopos Hippocrates pro antiqua loquendi ratione
breuiter admodum hac complexus eſt ſententia: In acutis morbis ſanguinē mittes, vbi
magnus fuerit morbus, & æger ætate florēs, & virium robur affuerit. Tertius ſcopus ſe- 3
candæ venæ, eſt *natura corporis*. Natura aūt non eſt niſi temperamentum, quod ex quatuor Temperamentū corporis.
elementorum cōmiſtione conſtat. Qui enim natura calidiores ſunt, amplas obtinent
venas, Gal *etiam lib. 2. de Temp. c. 5. atteſtante*, multoq; abundāt ſanguine, ideoq; copioſam Natura quid.
ferunt vacuationē. Contra, qui frigidi ſunt natura, anguſtas venas habent, & exigui ſunt
ſanguinis, proinde ſanguinis miſſionem largam haud tolerant. Sic humidi natura, iis
E qui ſicci ſunt, venæ ſectionem magis ſuſtinent. Quartus ſcopus eſt corporis habitus, qui 4
ſi mollis, tener, & rarus eſt, imbecillus ſit, & diſſolutioni obnoxius, oporter. Proinde cū Habitus
promte diffluat, & ex ſe reſolutioni idoneus ſit, vacuationem ferre nō poteſt. Contra, corporis.
qui dēſus, firmus, ſolidusq; eſt, pauca e corpore diſſipari ſinit, ideoq; largā vacuationem
ſuſtinet. Qui præpinguis, & obeſus exſiſtit, quanquam minimum diſcutitur, tamē quia
anguſtis eſt venis, parumq; ſanguinis habet, difficile venæ ſectionē ſuſtinet. Qui medio-
criter graciles ſunt habitu, *Galeno loco paulo ante citato teſte* cum venarum laxitate coin-
cidunt, idcirco copioſam venæ ſectionē ferre poſſunt. Nec temere dictum eſt, *Medio-
criter graciles*. Si enim admodum graciles ſunt, copioſam ſanguinis miſſionē haud tole-
rant. Habent namq; & illi ſanguinē exiguum. Nulla enim alia de cauſſa, tam vehemen-
F ter graciles euaſerunt, quam quod ſanguinis copia, adeoq; alimento deſtituti, & plurimum
extenuati atq; exſiccati ſunt. Quintus in tundēda vena ſcopus eſt anni tēpus, quod num ca- 5
lidum an frigidum ſit, expendendū medico erit. In calido enim tempore improbe va- Tempus anni.
cuati, *Gal. lib. 1. ad Glauc. teſte*, ſyncope & reſolutione intereunt. Quippe calor ambientis
e corpore foras euocatum ſpiritum diſcutit, reſiccatq; corporis habitum, & imbecillio-

rem reddit. Proinde tum omnino a ſanguinis miſſione abſtinendũ erit. In frigido tem- A
pore corpus refrigeratur, idcirco ſanguinis miſſionem impedit. Quid n. attinet corpus
antea abunde ſatis refrigeratum, ſanguinis detractione magis refrigerari? Igitur accõ-

Ver ſanguini mittẽdo accommodatiſſimum tempus 7. Aph. 54.

modatiſſimum tempus mittendo ſanguini Ver ipſum, ꝙ plane temperatũ eſt, adeoque
neque nimis calidum, neq; ſupra modum frigidum, & ſucci vitiumq; plenum. Atq; hoc
certe nomine Vere ſecta vena præcauendis morbis idonea eſt. Quod Hippoc. etiam *in
Aphor.* confirmat inquiens: *Quibus ſanguinẽ mittere confert, iis Vere detrahere prodeſt.* Gal.
quoq; *c. 7. lib. de Curandi ratione per ſanguinis miſſionem*, ſeſe multos podagricos aliiſq; mor-
bis obnoxios ſanguinis miſſione principio Veris facta curaſſe, & ne ſubinde in eos mor-

Quando in Veris principio, & quando in vltima eius parte ſanguis mittendus ſit.

bos inciderẽt, ꝓcauiſſe teſtatur. Et ſtatim quidẽ incipiẽte Vere ſanguis iis eſt mittẽdus,
qui Verno temore morbis capiuntur. In extrema vero eius parte, iis eſt mittendus, qui B
in æſtate corripi morbis ſoliti ſunt. Atq; hæc ſane diſtinctio prodeſt ad recte intelligẽ-
dos Galeni locos, qui prima facie inter ſe pugnare vidẽtur. Is n. interdum κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ
ἦρος, id eſt, *incipiente iam vere*: nonnunquam πρὶν ἄρξασθαι τὸ θέρος ἐν τοῖς τελευταίοις τοῦ ἦρος, hoc eſt,
priuſquam æſtas incipiat in poſtrema Veris parte, ſanguinem ad præcauẽdos futuros morbos
mittendum eſſe hortatur. Poſt ver autumnus, dein hyems, omnium vero minimũ æſtas

6 Regio.

ſecandæ venæ apta. Sextũ, ꝙ in ſecanda vena cõſideratur, eſt regio. Ea namq; ſi feruens
& arida fuerit, multum calidi innati viriumq;, multum etiam peccantis humoris e cor-
pore haurit ac diſcutit, hincq; adeo vires comminuunť, pauciorq; ſanguis in venis ma-
net. Qui igitur in ea degunt, parciores in mittendo ſanguine eſſe conuenit. Regio aũt
frigidior, & humidior, innatum calorem, humoreſq; intus coercet, horumq; minimum C
diſſoluit, quocirca ſanguinis miſſionem melius tolerare poſſunt. Porro in extreme fri-
gida regione, vt eſt quæ in Aquilonem deuergit, ſanguis frigore veluti conglaciatus va-
cuationi vix cedit: ſed & partes interiores ſi ſuo calore, aut ob ſectã venam, aut aliam ob
cauſſam, deſtituantur, ambientis frigoris iniuria extinctionis periculũ ſubibunt. In hac
igitur regione conſtituti, ſanguinis miſſione abſtineant. Quæ vero inter illas intercedit
regio temperatior, largam ſanguinis profuſionem tolerat. Proinde eadem eſt regionis,

7 Victus præcedens.

quemadmodum etiam cœli ſtatus, quæ temporis ratio. *Septimo loco* in ſanguinis miſſio-
ne victus ratio, q̃ præceſſit, cõſideranda venit, num ſcil. plurib. cibis, & potionibus, iiſq;
multum nutrientib. vſus ſit æger, aut contra. Si n. largo eſt vſus cibo, & ſic per intempe-
rantiã crudorum humorum copiam congeſſit, huic certe ſanguis mittendus non eſt. Id D
ꝙ etiam confirmat Gal. qui *c. 7. lib. de Curandi ratione per ſanguinis miſſionem* ita ſcribit: *In-
continentes*, inquit, *ebrios, ac gulæ deditos, neq; purgatione, neq; ſanguinis miſſione magnopere iuua-
bis. Nam per victus intemperantiam crudorum humorum copiam celeriter coaceruãt. Sin mediocri
cibo contentus ſuit, & vacuationẽ tolerare poteſt, huic intrepide re ita poſtulante, ſanguinẽ detrahes.*

Conſuetudo.

Octauo loco, qui venam ſecare cupit, is conſuetudinẽ cõſideret, neceſſe eſt. Siquidem
habet hæc ipſa plurimum momẽti, Gal. *lib. 1. c. 13. ad Glauc. teſte*, tum ad alia omnia, tũ ma-
xime ad vacuationis indicationẽ. Alii n. nunq̃ ſunt vacuationẽ antea experti, neque in-
tegrã pertulerunt, largoq; cibo vſi ſunt. Quapropter ſanguinis miſſionem, inediamque

Conſuetudo quid.

citra noxã non ferent. Quũ n. conſuetudo procliuitas quædã ac facultas ſit eodẽ modo
ſemper agendi aut patiendi, in reb. naturæ rã amicis q̃ aduerſis vſu cõparata, ſi q̃d ægro E
inſolitũ, iniucundum, quodq; extimeſcat, obiiciať, id ſine magno detrimento, ſæpe et-
iam ſine graui periculo, ſubire haud poterit. In quo genere cum ſit ſanguinis miſſio,
hanc vacuationem ſine metu, ac plerunque animi deliquio, ſi meticuloſus ſit, & vacua-
tionem nunquam ante expertus, ſed liberali cibo ſemper vſus, non ſuſtinebit. Alii con-
tra vacuationibus ſunt aſſueti, & parco cibo vtuntur: hos itaque modo reliqua cõſen-
tiant, intrepide vacuare conuenit. Igitur qui venę ſectionem iam experti ſunt, modo vi-
res crebra vacuatione nondum læſæ ſint, alacrius ac leuius eam perferent, q̃ inexperti.

9 Exercitia.

Conſiderandum etiã in mittẽdo ſanguine erit, num is, cui tundendã venã ſuſcepimus,
exercitiis, aut otio vſus fuerit. Quippe qui crebro exercitiis vtuntur, ꝙ eam ob cauſſam
pauca in corpore ſuperuacua congerant, parcius ſunt vena ſecta vacuandi. Contra, qui F
hęc ipſa prorſus negligunt, & in otio vniuerſam ſuã tranſigunt vitã, aut exercitiis ſalřem

10 Excretionũ ſuppreſſio.

raro vtũtur, largius ſunt vacuãdi. Deniq; in ſecãda vena expendendum erit, num con-
ſuetæ excretiones ſupprimantur, aut nõ: verbi gratia, in viris accurate ſcrutandum, num
hæmorrhoides ſolito profluant tempore, aut in vniuerſum cohibeantur. In mulieri-
bus autem, num ſtatis temporibus menſes erumpant, aut prorſus ſupprimãtur. Quibus

A enim tum viris, tum mulieribus ſolitæ excretiones præter naturam retinentur, ſine noxa omnes ſanguinis miſſionem ferre poſſunt. Quod ſi vero illis mediocriter exeant, vbi per eas corpus abunde purgatum fuerit, aliam vacuationem non requirent.

Quæ vena incidenda. CAP. V.

IN mittendo ſanguine accurata diligentia expendendum erit, quę vena in quouis partium affecta ſecanda ſit, interna ſcilicet, media, humeralis poplitis, an ea, quæ iuxta malleolum eſt: tot enim hodie tundi conſueuerunt venæ: id quod ex laborantis partis ſitu maxime indicatur. Non enim ratio ſolum, verumetiam vſus ipſe oſtendit, aliam alii parti vacuationem congruere. Situs itaq; eam venam incidendam commonſtrat, quæ in laborantem partem inſerta, cum ea ſocietatem cognationemq; habet. Quippe hæc humorem a laborante ſede prolicit. Interna itaq;, quam iecorariam in dextro brachio,

Quot venæ hodie ſecentur.

Interna vena quando tundenda.

B in ſiniſtro autem lienarem, hodie facientes medicinam baſilicam vocant, ſecanda, vbi partes, quæ infra ceruicem ſunt, verbi gratia, *latera, pulmo, cor, iecur, lien, aut ventriculus laborant.* Externa vero, quam humeralem & cephalicam nominant incidenda, vbi partes, quæ ſupra collum ſunt, facies, nimirum, aut caput, affliguntur. *Media,* quam alio nomine cō munem, nigram, funem brachii, matrem, & medianam, barbaram ſectantes medicinam appellant, tum ſecanda erit, vbi interna vel externa parti laboranti propria obſcurior fuerit, ab vtriſque enim iam dictis venis diducitur. Vt autem omnes prædictæ partes venæ ſectione in gibbero facta iuuantur: ita quæcunq; iis inferiores ſunt, earum, quæ in poplite, aut malleolis inciduntur. Prædictis vero inferiores exſiſtunt, quæ iuxta coxam, veſicam, & vterum ſunt. Renes autem ambigunt, ſiquidem inferiores ſunt iis,

Externa.

Media.

Venæ poplitis, & malleoli.

C quas prius recenſuimus, collo nimirum ac thorace: ſuperiores autem iis, quas ſecundo commemorauimus loco, coxa ſcilicet, vtero, & veſica. Quapropter venæ ſectionibus in gibbero factis interdum auſcultant, quando vtiq; phlegmone recens fuerit, ac ſanguinis copia, ſiue plenitudo aderit. Qui vero affectu illo laborāt, quem proprie Nephritim nominăt, hos eam, quæ in poplite eſt, incidere oportet, aut omnino eas, quæ in malleolis ſunt. Ceterum, non indiſcriminatim quæuis prædictarum venarum ſecanda erit, ſed in mittendo ſanguine ſemper τὸ κατ' ἴξιν, *vt Hippocrates nominauit*, obſeruandum erit. Hac autem loquendi ratione nihil aliud innuere voluit, niſi τὸ κατ' εὐθὺ, hoc eſt, *quod in rectum*, aut *e directo eſt*, vel ἰθυωρίαν, id eſt, *rectitudinem, vt alibi fuſius oſtendimus.* Rectitudinem autem non mathematico more, ſed vere Medico, rectam lineam intelligimus, quæ in di-

Renes ambigunt.

τὸ κατ' ἴξιν. In ſanguinis miſſione rectitudo ſemper obſeruanda.

D recto eius venæ proceſſu cernitur, per quem eſt humorum curſus. Alii rectitudinem ſecundum fibrarum, quæ in venis ſunt, rectum ductum æſtimant, quod in idem recidere videtur. Nam horum ſententia illæ corporis partes e directo ſitæ ſunt, in quas rectæ fibræ diriguntur. Qui quidem ratione ſiniſtrum ctus e directo dextri, & cōtra dextrum e directo ſiniſtr ſitum intelligitur, quod ex hoc in illud vena rectis fibris concedit: Eſtque neceſſaria conſideratu hæc fibrarum rectitudo, non certe, quod trahendo iuuent, quandoquidem ſanguinis redundantis expulſio ſolarum tranſuerſarum fibrarum munus ſit: ſed quod excretrix facultas in iſta fibrarum rectitudine actionem ſuam expeditius obeat. Proinde etſi rectas fibras nihil trahendo in ſanguinis miſſione conferre concedimus, tamen plus ſanguinis & expeditius ab iis partibus, in quas diriguntur, aut re-

Rectitudo quid.

E ctæ fibræ perueniunt, quam ab aliis prolicitur. Siquidem ex fluxionis conditione & procliuitate, humores recto fibrarum ductu promtius & facilius currunt ac fluunt. Quare non temere in morborum iudiciis humorum curſus omnes, qui hoc modo per directum fiunt, laudantur. Contra vituperantur, qui ordine inuerſo oblique in tranſuerſum feruntur. Rectitudo igitur partium, & venarum inter ſe conſenſus, ſocietas quædam & communicatio eſt, quæ nuſquam reperitur, niſi ſimul etiam fibrarum rectitudo adſit. Hæc itaq; perpetuo Medico obſeruanda erit, ſiue reuulſione, ſiue deriuatione, ſiue vacuatione vtendum ſit. Nam in reuulſione humorum nec dextrum, nec ſiniſtrum, nec ſurſum, nec deorſum, nec foras, nec intro contraria ſunt, niſi & in venarum fibrarumq;

F recto curſu collocentur. Sic quidem ſiniſtrum latus dextro contrarium non eſt, niſi ab hoc in illud communis & directa ſit venarum ſocietas, per quam ſiniſtrum latus inciſum e dextro euocare poteſt. Quod diſerte Galenus multis in locis ſuorum monumentorum teſtatur, præſertim vero *lib. 13. Ther. method. cap. 11, & lib. 2 ad Glauconem, cap 7.* vbi ita ſcriptum reliquit: *Influentium adhuc humorum retractio reuulſione, obſidentium vero iam lo-*

A que vacuet, pleuritim hanc adiuuat. Reuellit namq;, quia ſanguinem ad coſtas procum-
bentem in contrarium trahit. Deriuat, quod ſanguinem ægram partem obſidentem ad
vicinam, nempe cauam venam transfert. Hunc reuulſum & tranſlatum tandem extra
corpus educit, & vacuat. Secta autem in ſiniſtro brachio vena, dextram pleuritidem nõ
adimit: ſed cum illi nulla ſit, cum ægra particula rectitudo & ſocietas, bonum duntaxat
ſanguinem educit, noxio in laborante particula relicto aut puro ſanguini venarum per-
miſcet, &, quod frequentiſſime accidit, ſiniſtram pleuritidem inuehit. Dextræ autem
pleuritidis non ab re exemplo vſi ſumus, quia ſiniſtræ alia eſt ratio, vt alibi copioſe mon-
ſtrauimus. Verum obſtabit huic rationi ſciolus quiſpiam, & dicet: *Quomodo a dextro late-* Obiectio diluitur.
re in ſiniſtrum transferetur ſanguis noxius, quum, te etiam auctore, illis inter ſe nulla ſit ſocietas, ac
B *rectitudo?* Reſpondeo, Duabus de cauſſis. Vna, quod vacui ratio hoc ipſum requirat. Ne-
ceſſe enim eſt, in vacuati ſanguinis locum, vicinis præſertim venis vehementer inani-
tis, alium ſuccedere. Trahentibus itaq; propter inopiam venis in aduerſa & ſiniſtra par-
te ægræ partes promte concedent, vtpote quibus ſanguis iam non tantum ſua copia, ſed
& vitioſa qualitate moleſtus eſt. Quod ſi tamen ſua ſponte partes ægræ non concede-
rent, aut a ſe propellerent, tamen vt trahentibus partibus, vtpote fortioribus ſe & adhuc
integris, aliquid concedant, neceſſe eſt. Trahit enim perpetuo ab imbecilliore pars ro-
buſtior. *Altera*, quia expultrix facultas, quę ſuum munus per tranſuerſas fibras, vt dictum
eſt, obit, a noxio & redundante in affecta parte ſanguine irritata, ocyſſime in oppoſi-
tum latus iam vacuatum, atque adeo, tum vacui ratione, tum quia validior eſt, ad ſe tra-
C hens, transfert. Quod ſi vero aduerſarius elabi cupiens dicat, latus ſiniſtrum non a dex- Alia.
tro, in quo vitioſus ſanguis eſt, ſed a reliquis potius partibus, in quibus bonus eſt ſanguis,
trahere: reponendum illi, fieri, quod imaginatur, non poſſe. Hę namq; partes, in quibus
probus hæret ſanguis, vtpote validiores, ſiniſtro lateri iam vacuato, adeoq; imbecilliore
nonnihil, harum ſaltem collatione, reddito, nihil cõcedent. Niſi fateri velint, imbecil-
lius ab eo, quod ſe fortius eſt, quod tamen fieri nequit, trahere poſſe. Ergo cum in phle-
gmonibus omne Medici cõſilium eo ſpectet, vt a loco phlegmone obſeſſo plus ſangui-
nis celerius ac potentius, quam a reliquis partibus hauriat, vena certe incidẽda erit, quæ
in directo ſitu partis laborantis eſt. Sic enim & naturam vna cum ratione, & Hippocra-
tem, ſummum virum, imitabimur, qui in pleuritide interiorem manus venam ſecare iu-
D bet ab eo latere, quod e directo eſt. Idem quoq; præcipit grauiſſimus auctor, & poſt Hip- 4 Victus
pocratem maximus Galenus, qui non ſolum in pleuritide dextra, verumetiam in ieco- acut 67.
ris phlegmone (cui tamen venæ omnes ſocietate iunguntur) interiorem dextræ manus
aperiendam iubet, *lib. 13. Ther. meth. c. 11.* iis quidem verbis: *Cum iecur iam phlegmonem con-*
trahere cœpit, pariter tum reuellẽdus, tum vacuandus, qui ad iecur fluit, ſanguis eſt, interna in dextro
gibbero inſecta vena, propterea quod e directo eſt, & ampla via cum vena, quæ caua dicitur, ſocieta-
tem habet. Quibus ſane verbis primam eam venę ſectionem, quę e directo eſt, non ſolum Vacuatio-
reuellere, ſed & deriuare, ac vacuare diſerte docet. Vacuationis enim voce hic, *vt ſæpe a* nem pro
libi, quemadmodum *c. 16. libri de curan. ratione per ſang. miſ.* oſtendimus, deriuationem in deriuatio
telligit. Atq; iis certe venis, quæ ſunt in directo ſitu, tãtam vim attribuit, vt non compa- ne Gale
E rente interna, mediam ſecandã iubeat, & ſi nec ea ſe profert, ad humeralem confugere nus ſæpe
malit, quam ad eam, quæ eſt in aduerſa manu. Non ſolum aũt in iecoris, ſed & omnium vſurpat.
aliarum partium phlegmonib. in ſumma, perpetuo, ibidem eam, quæ e directo eſt, tun-
dendam venam eſſe docet. Atq; eius rei rationem alibi exponit, nempe *c. 15. lib. de curan.*
ratio. per ſang. miſſio. vbi inquit: *Reuulſio n. e directo facta, euidentẽ vtilitatem celeriter affert: at e*
tranſuerſo, nequaquã. Si reuulſionis cauſſa, inquit ibidẽ, *venã incidas, e directo quidẽ ſanguine pro-*
fluente, euidentẽ protinus cõmoditatem percipies: ſi vero contra venã ſeces, nihil omnino proficies. Et
paulo poſt: *Si pleuriticis, quæ e directo laborãtis lateris eſt vena, incidatur, euidentiſſimũ ſæpenume-*
ro ſubſidiũ oſtendit: ſin ex manu aduerſa: aut omnino obſcurũ, aut longo poſt tempore. Quippe, quæ
per finitimam amplam, & e directo ſitam venam fit reuulſio, validiſſime, plurimũ, & ce-
F leriter a phlegmone obſeſſa parte deducit & reuocat, priusq; putrẽ & inquinatũ, quam
ex reliquo corpore benignum & ſalutarem ſanguinem educit. Dein Galenus maiore v-
ſu & emolumento venam e directo ſitam ſecari non ſolum, quum fluxio ſubſtitit, ſed &
ſtatim inter initia, vbi iam inuadit phlegmone iecoris & lateris, prę citatis verbis innuit.
Nam ea venę ſectio omnia confert & impertit, reuulſionem, deriuationem, & vacuatio-

runt naturalis proportionis comparatione, alias vis minor traheret maiorem, quod abſurditate non vacaret. Et quid multis opus eſt verbis? Præſtat certe in partibus morbo vicinis eſſe tam modicum alimentum, vt aliunde trahant, quam eſſe tam multum, vt vel in alias partes pellant, vel trahentibus concedant. *At ſaltem*, inquiunt, *quum ingens erit plenitudo, ne fluxio geminetur, copia primum, vel ex inferiore pedis vena, quam Saphenam vocant, vel ex aduerſi brachii interiore ſubtrahenda, mox vero reliquiæ ex eodem latere ſectione demendæ erunt.* Verum quid hoc quæſo conſilii eſt, ægrum toties torquere, ac veluti de induſtria excarnificare, quem ſemel poſſis hoc e morbo leuare? Sectio enim venæ e directo laborantis partis, qua ad indigentiam profunditur ſanguis, copiam e pleniſſimo fonte haurit, ſimulque phlegmone obſeſſam partem releuat, nullum metum nouæ fluxionis afferens.

Obiectio alia.

B At ex aliis venis, quæ e directo nõ ſunt, aut in diſtantiſſimis locis, detractus ſanguis ſolam copiam imminuit, nec quicquam tamen deprauati elicit ſanguinis, adeoque oppreſſæ parti leuamento non eſt. Etſi caſu eueniat præuacuationis multitudine ægrã partem exinaniri, putris tamẽ eius partis humor puro venarũ ſanguini permiſcebitur, redeturq; malum, quod corrigendum fuerat, priſtino deterius. Vt hanc vnam mehercle ob cauſſam omnibus iis, qui ad Arabum, ac ineptorum quorundam hominũ doctrinam impuram, ſcabram, præpoſteram, barbaram, fucum lectori facientem, malæ fidei, vacillantem, garrulam, intricatam, ſibi non cõſtantem, breuiter bonorum ingeniorum ſcopulum, defecerunt, ad caſtiſſimam illam ac puriſſimam Græcorum ſcholam ſit redeundum, niſi operę oleiq; amiſſione, laborumq; omnium iactura, in iis ſentibus, vnde exitus

Arabum doctrina qualis.

C illis nullus ſubinde patebit, tanquam ad Syrenios ſcopulos conſeneſcere velint. Verum vt ii, qui mordicus Arabum præcepta tenent, errori ſuo patrocinium aliquod quærant, non verentur profecto nobis obtrudere Galenum, inter Græcos ſummæ aucturitatis, Medicum, quem manibus & pedibus in Arabum concedere ſententiam dicunt, *lib. 13. Ther. meth. c. 5.* vbi altero crure male habẽte, reliquum eſſe ſcarificandum præcipit. Quaſi vero is locus illorum errori patrocinari quicquam poſſit, quum tñ conſtet, illum iis verbis aliud non docere, niſi iis membris, q̃ læſa ſunt, nõ eſſe adhibenda eius generis remedia, quæ fluxionem ad ea concitare poſſunt, vt ſunt cucurbitulæ, tum leues, tum cũ ſcarificatione adhibitæ. Quanquã & ipſa ſcarificatio per ſe, eo quod dolorẽ excitet, fluxionem ad ægram partem trahit. Quapropter rectiſſime dextro crure laborante ſiniſtrum

Obiectio diſſoluitur.

D eſſe ſcarificandũ, vt q̃ longiſſime a tentata fluxione parte, q̃ redundat, reuellat, Galenus hortatur. Ita n. eſſe faciendum alibi etiam ſuadet, nempe *ca. 95. Artis medicæ*, vbi ita ſcriptum reliquit: *Si vniuerſum corpus plus æquo plenũ fuerit, per ægram partem minime vacuandum. Nam ſi ſcarificationibus, aut ſectionibus ſenſibiliter vacuabimus, plus ratione excitati doloris attrahemus.* Sed dices, *Cur non crure laborante manum potius, quam reliquũ crus, quandoquidẽ ibidem manu laborante crus ſcarificandũ eſſe non obſcuris verbis innuat, ſcarificandum eſſe docuit?* Reſpondeo, Quod nulla ſit rectitudo manus dextræ cũ ſiniſtra, aut contra ſiniſtræ cum dextra, ſed potius cũ crurib. manus rectitudinem obtineant, vt ex proceſſu venarũ, & earũdem fibris manifeſtiſſimum fit. Præterea diuerſitatis non exigua ſubeſt ratio, hæc nimirum: *Crurib. laborãtibus, non facile ſurſum humores trahuntur. Qui enim fieri poſſit, vt id quod graue eſt,*

Cur altero crure laborãte, reliquum ſcarificãdum ſit.

Alia obiectio.

E *expedite ſurſum traheretur? promtius n. in partes ſcarificatione vacuatas, e vicinis & ſuperne deorſum, quam inferne ſurſum, humores ferentur.* Accedit, *quod manus magis diſtent a cruribus, quam vt facile eo aliquid a cruribus trahi & reuelli queat. Nam manu ſcarificata, aut in ea vena ſecta, prius vniuerſus, qui eſt in ea vena, & vicinarum partium, ſanguis vacuandus erit, quam ſequatur is, qui in crure eſt.* Hinc eſt, quod in phlegmone crurum, *de qua hic Galeno ſermo eſt*, non in manu, ſed in altero, quod ſanum adhuc eſt, crure venam ſecemus. Longior enim a cruribus ad manus diſtantia eſt, quam vt ab iis reuellere & vacuare celeriter, quod in phlegmone requiritur, poſſis. Alterum vero crus laboranti multo vicinius eſt, & cum eo quoq;, vt antea oſtenſum eſt, rectitudinem & communitatem obtinet. Quapropter ex eius venis, vtpote vicinioribus & ægræ parti communibus, vacuatio fit optima & faciliima, *Galeno*

F *etiam in libello de artis conſtitutione teſte.* Verum iterum inſtabunt aduerſarii dicentes: *Si crura inter ſe rectitudinem, propter vena caua circa lumborum vertebras diuaricationem habent, qui fit, vt Galenus cap. 19. libelli de curan. ratio. per ſanguinis miſſionem in podagra ex gibbero detrahendum eſſe ſanguinem, & nequaquam ex cruribus iubeat?* Reſpondeo, Duabus de cauſſis: vna, quod in podagra vtrunque crus, etſi non ſemper vno & eodem tempore, tamen per vi-

Alia.

ces, neque ex longis temporum interuallis, laboret. Non poteſt itaq; nec etiam dc et, A
in ægris cruribus reuulſionis cauſſa incidi vena, aut ſcarificatio adhiberi, ſed in part us
diſtantibus, vt ſcilicet illabentium humorum tractus in contrarium fieri poſſit. Ali ra,
quod in podagra ſanguis ſua duntaxat copia, quæ præter naturam ad crura decur it,
peccet & minime, vt in phlegmone, putris ac vitioſus ſit. Quapropter licet tum, imc e-
ceſſarium eſt, ad prohibendum ad crura defluxum, minuendamq; partium tranſi it-
tentium copiam, in diſtantiore parte ſecare venam, quod tum ſola ſufficiat reuulſic ſe-
cus atque in phlegmone cruris, vbi etiam vacuatione ex laborante parte opus eſt. Q o-
circa tum venam in altero crure, vtpote quod cum laborante rectitudinem habeat n-
cidere oportet. Atque hæc copioſius a nobis dicta ſunt, vt Arabum pernicioſum ſi ie,
hodie tamen vſitatum errorem, non ſolum detegeremus, ſed & confutaremus. B

Quando ad animi defectionem vſque ſanguis mittendus. CAP. VI.

QVum in virium conſtantia & firmitudine morbus inuadet magnus & periculo us, vaſa immoderatiore copia, vt in bono athletarum habitu, aut continentibus fe ri-bus accidit, diſtendens, vberior certe ſanguinis miſſio, quæ affectus magnitudini vſq ue-quaque reſpondet, eumque lenire poteſt, requiritur. Imo in eo quicquid præponde at, & mediocritatis limites tranſcendit, ſummouere maiorum & præſtantiſſimorum Me-dicorum inſtitutis conceditur, expeditque, Hippocrate & Galeno primariis Med cis

In ardentiſſimis febribus quare ad animi defectionem mittendus ſanguis.

teſtibus, vſque ad animi defectionem ducere, ſi æger tolerare poſſit. Et Galenus quid em *ſectio* 1. *Aphor. commen.* 23. multisque aliis locis firmiſſime aſſeuerat, in ardentiſſimis febri-bus, in maximis phlegmonibus, & in vehementiſſimis doloribus, experientia ſe didi- C ciſſe, maximo ægrorum commodo huiuſcemodi vacuationem conferre, modo vires ſint validæ. In ardentiſſimis vtique febribus, quod earundem feruor ſtatim exſtingua-tur, habitusq; corporis refrigeretur, plurimis etiam aluus citetur, aut ſudores emanent, conducit.

In maximis phlegmonib.

In vehementiſſimis doloribus.

In maximis phlegmonibus, quod hoc præſidio feruentis ſanguinis copia edu-catur, & obſeſſa phlegmone pars refrigeretur, atque ne in aliquam partem principem feruentis ſanguinis multitudo ingruat, prohibeatur. In vehementiſſimis dolorib. quod ſanguinis affluxum ad partem quam dolor vexat inhibeat. Cum enim dolor omnis at-trahat, & fluxiones commoueat, neceſſe eſt, vt e vena, quæ ſocietatem cum dolente par-te obtinet, ſanguinem mittamus, ne ſcilicet in hanc ſuperuacuus ſanguis decumbat, & in ea phlegmonem excitet. Sæpe etiam excretoria facultas cauſſam, quæ dolorem exci- D tat, eiicere dum properat, phlegmonem in particula excitat. Quum enim primis ſuis conatibus nihil profecit, vehementius aggreſſa, Galeno etiam *libr. 13. Ther. method. cap. 3. teſte*, quod infeſtat expellere ſanguinis aliquid ex ſuperpoſitis partibus in afflictam

Obiectio diluitur.

ſimul exprimit. Atque hinc fit, quod ex dolore particula proportione confluentis in eum humoris, in tumorem attollitur. Atqui hic nobis forte quiſpiam alium Gale-ni locum, cum iis, quæ diximus ex diametro pugnantem, obtrudet, in quo diſerte prohibet, in doloribus confertim vacuandum eſſe. Is autem eſt in *libr. 1. ad Glauconem cap. 13.* vbi ita inquit: *Quum vehemens vigilia, dolorque grauis ægrum infeſtat, ſubitas & multas vacuationes vitare oportet.* Sed ſi recte commemorati iam loci expendantur, & E diligenter quid vtrobique doloris nomine intelligatur, conſideretur, nihil pugnare vi-debuntur. Siquidem vbi in vehementiſſimis doloribus ad animi defectionem vſq; va-cuandum eſſe hortatur Galenus, illic certe dolor pro affectu dolorifico, aut in quo do-lor excitatur accipitur. Quo ſanè modo ſæpe ab Hippocrate, Galeno *ſectio 2. Aphor. Commen. 6.* atteſtante, vſurpatur. Vbi vero cauendas eſſe ſubitas ac multas vacuationes in do-loribus iubet, hic quidem dolor pro ſymptomate, non pro affectu dolorifico ſumitur. Loquitur autem eo loci potiſſimum de dolore, qui febris ſymptoma eſt. Nam illic Ga-lenus ex profeſſo de continuarum febrium, quæ cum ſymptomatis conſiſtunt, curatio-nibus agit. Vera eſſe, quæ dicimus, confirmant ea, quæ ibidem ſcribit Galenus, quum ra-tionem reddit, cur non affatim confertimque vacuandum ſit, inquiens: *Sed & aliquid* F

Ad animi defectionem vſq; vacuandū eſſe, quomodo intelligendum.

ſymptomati relinquēdum eſt: His enim verbis nō vniuerſam copiam noxiorum humorum vacuandam eſſe, ſed aliquid dolori, qui vires mirifice deiicere ſolet, relinquendum eſſe innuit. Parcius itaque, tum vacuandum, ne dolor in febribus excitatus vires omnino proſternat. Ceterum veteres, quando dicunt ad animi vſque defectionem mittendum eſſe ſanguinem, vacuandumue, non, vt nonnulli exiſtimant, defectionem excludunt,

ſed

dvolunt, vt hæc ipſa vberiorem vacuationem conſequatur, quemadmodum fuſius *in rratione aphoriſmi tertii primæ ſectionis aphoriſmorum* monſtrauimus. Hanc enim dete-onem in malis enumeratis tanquam legitimum vacuationis modum ſtatuunt. Ve-m nō ſimpliciter, nec ſine iudicio ſanguinem vſq; ad lipothymiam animiue defectio-m mittere permittūt, ſed quum iam vires præ vacuatione manifeſte ingraueſcunt, & itium patiuntur defectionis animi, atq; lipothymiæ, cohibendum eſſe, neq; vnquam cuationes ad extremum, & vſque ad ſyncopen deducendas iubent. Syncope enim o-nium vitium præceps lapſus eſt, adeo, vt qui illa opprimuntur, nec audiant, nec vide-t, nec ſentiant, nec moueantur, &, vt vno verbo expediam, omnes functiones quaſi terceptas habent. Lypothymia autem mitior eſt, vtpote in qua etiamnum ægrotus lo-itur, audit, videt, agnoſcitque præſentes. Nam in ea ſpirituum influentium tātum ex-lutio fit, remanētibus viribus principibus partibus inſitis ac congenitis. Hinc alio no-ine Græcis ἔκλυσις, id eſt, *exſolutio* dicitur. Etſi igitur in λειποθυμίᾳ ſiue animi deliquio ſpi-us iam dicti exſoluantur, & vires aliquo modo diſpereūt, attamen ex inſitis atq; con-nitis aliæ denuo ſuſcitantur, e quibus facile æger recreari ac priſtinas vires recuperare teſt. Si itaq; vires illæ, quæ principibus partibus inſitæ ſunt, languent, ægerq; hoc no-ne imbecillis eſt, tum nequaquam ad animi deliquium vacuandum erit, etiamſi hoc orbus requirit, quod ſcil. ſi illud obrepſerit, inſtauratio nulla fiat, ſed hoc mox ſynco-, & eam ipſa mors ſequitur. Tentandū igitur eſt, exſuperantem humorem educere, oad vires tolerāt, *vt infra latius dicetur*. Quoniam igitur ſyncope mortis imago eſt, quę identes perterret, & ægrum in maximum vitæ diſcrimen adducit, in eam nunquam edicus vacuatione ęgrotum pręcipitet, modo exiſtimationem ſuam inuiolatam tue-neq; in vllas obtrectatorū reprehenſiones incurrere velit. Conducibilius itaq; eſt æ-ī diutius torqueri, quam vna cū morbo vitam omnē profundere. Nec recte morbum mit, qui cum illo ægrum de medio tollit. Atqui dices, *quid igitur faciendum, ſi cū virium becillitate magna redundabit humorum copia, cuius ratione vt morbum depellamus, multa certe cuatio neceſſaria erit? Tum enim ſemel & vniuerſe facta vacuatio citra maximum periculum ad-eri non poteſt, vtpote quam vires tolerare nequeant.* Reſpondeo: Si per virium imbecillita-n nequit vniuerſa vacuatio compleri, cum præſtantior virium, quam morbi ſit obſer-io, partitione vtendum, idq; ſummo iudicio, ſummaq; prudentia adhibitis. Partitio tem fit ex modicis interuallis, atq; vel diſſoluto vinculo, vel digito indito vulneri in-mittatur tantiſper, dum cibis boni ſucci, & morbo minime aduerſis vires reficiantur. erdum autem hora vna, interdum plures ad virium inſtaurationem neceſſariæ ſunt. timū vero, non vltra diem prorogare: ac bis ſanguinē, ſi vires ſinunt, eodem die mit-e, præſertim in vniuerſalib. hoc eſt, totius corporis morbis, qui certe nullā cunctatio-n ferunt, ſiquidē properandum, priuſquā putredo, aut alia inualeſcant mala, quātum edit educere. In partiū aūt morbis, præſertim earundē phlegmonib. partitas vacua-nes longiore interuallo ſeiūgi oportet. Nam cū harū materia e vaſis in partiū molem luxerit, vtile eſt repetitam ſectionē in poſterum, quandoq; in perendinū differre, vt tpis ſpatio, corrupti humores ex ægra ſede in exhauſtas remigrēt venas, quos exin-repetita ſectio promtius eripiet. Nec humores illi, quos pars laborās ſenſim vno alte-e die eo depoſuit, ꝓpterea q̃ corrupti ſunt, illic relinqui debēt, etiamſi dolores con-euerunt. Venenatā aūt materiam, vt in peſtilēti bubone, vel carbunculo euenit, non oſterū diē relinques, ſed eo ipſo die feſtinātèr, plenitudine totius corporis pręſente, ata vacuatione demoliaris, ne peſtilēs & venenata contagio diutius in venis hęreat.

Lipothymia.

Quando partienda & iteranda ſit venę ſectio.

Quo tempore, qua die, quaque hora ſanguis mittendus. Cap. VII.

NON temere de tempore, quo vena ſecanda venit, inquiritur. Quippe vena intem-peſtiue ſecta, ſpiritū pariter cum ſanguine exhaurit, innatum calorē eripit, & diſſi-, principes partes refrigerat, ac earundem calorē adeo exſtinguit, vt quaſi eneruatæ lebilitatę langueſcant. Quapropter iis, qui nulla neceſſitate pluries in anno venas ſe-t, plurima incommoda incidunt. Etſi n. frequens venæ ſectio, detracto quaſi ponde-orpus leuare videt', quoniam tñ non parum ſpiritus calorisq; demit, maturam ſene-tem, & hanc grauiorib. morbis obnoxiam reddit: cuiuſmodi ſunt cachexia, hydrops, ritis, tremor, paralyſis, apoplexia, & id genus alii. Impenſius enim refrigetato natu-calore, primogenioq; humido imminuto, viſcera langueſcunt, cruditas dominatur,

Venæ intempeſtiue ſectæ noxa.

quæ tot malorum cauſſa ſit, atque otigo. Dein, ſi iuſta occaſio ſecandæ venæ a Medico A
neglecta fuerit, tum patum aut nihil prodeſt, imo ſæpenumero obeſt, ſi ſanguinem de-
Ab initio ſecanda vena.
inceps mittat. Debet itaque venæ ſectio adminiſttari, mox & ineunte morbo. Hoc e-
nim pacto quicquid morbi in poſterum gignẽdum eſt, prohibebitur: quicquid vero ge-
nitum & procreatum iam eſt, profligabitur. Sic in febribus, priuſquam ſanguiois moles
feruoris incẽdio torreatur, aut valida putredo inualeſcat, maturanda eſt ſanguinis miſ-
ſio. Sic ſi pblegmonum initio hoc genus præſidii rentetur, proculdubio ipſarum incro-
mentum arcebitur, plerunque & hæ omnino ſanabuntur. Qui enim in partem confluit
humor, nondum hæret, & profluentis ſanguinis impetum curſumque promre ſequitur.
Accedit, quod vires per initia firmæ ſint & conſtantes, nec admodum iis diſſimiles,
quæ pridem erant integra valetudine. Si quo igitur tempore, ipſo maxime initio hoc B
auxilii genus ægri tolerabunt. Præterea, venæ ſectio morbis, quibus conuenit, incipien-
tibus, ſi decernatur, ſublata multitudine, quod reliquum erit, facilius natura concoquet
atque euincet. His igitur de cauſſis acceleranda venæ ſectio, ſi modo ventriculus, pri-
mæque venæ nulla humoris corruptela, vel cruditate, vel cibo ſemicocto refertæ ſunt,
Fen 4. Cap. 1. ca. 20.
vt infra latius dicetur. Vt merito explodenda veniat Auicennæ opinio, qui incipienti
motbo prorſus inutilem ac plane aduerſam venæ ſectionem nugatur, & concoctionem
Auicennæ ingens erratum.
exſpectandam cenſet. Quum vero ſciam ab aliis peruerſam hanc opinionem pluribus
& validiſſimis argumentis confutatam eſſe, lubens mihi tempero, & ad alia, quæ reſtant
Quo die ſecãda vena.
explicanda, feſtino. Vt autem vniuerſalium temporum, ita particularium, & dierum,
quibus morbi recurrunt, ratio habenda erit, nec vena, niſi miteſcente iam & remitten- C
te, aut intermittente morbo ſecanda. In acceſſionibus itaque ab ea omnino temperan-
dum eſt, quandoquidem neque natura, tum ſanguis excretionem vllam moliatur. Si
quæ vero forte excretiones tum incidunt, ſolius morbi feruore impetuque fiunt. *Præ-
terea*, cum in acceſſionibus humores maxime quodam quaſi æſtu incitati efferueſcant,
obturbatique permiſceantur, nulla tum iuſta eorum fieri poteſt ſecretio: quapro-
Qua hora ſecanda vena.
pter in ea vena reſignari haud debet. Quandocunque etiam vel præcautionis vel
curationis gratia poteſtas datur ſanguini mittendo horam deligere, conuenientior
erit matutina, *Galeno etiam cap. 21. libri de curandi ratione per ſanguinis miſſionem ſuffragante,*
quam pomeridiana. Siquidem a Solis exortu ſanguis ſuſcitatur, viget, atque domina-
tur, ipſoque diei lumine tenuis, ſerenus, fluxuique fit aptior, maxime ſecunda tertiaque D
diei hora. Proinde non ſtatim a ſomno excitis, ſed antea horam circiter vnam vigilanti-
bus, & poſtquam heſternum cibum probe concoxerint, corpuſq; ab excrementis, tum
per vrinam, tum per aluum expurgauerint, ſanguis mittendus erit. Aſtrologica etiam
obſeruatio tum tenenda erit. In morbis autem vehementibus, quique nimium præci-
pites ſunt, nihil iſtiuſmodi delectus habendus, ſed quacunque hora ii vehementer pre-
ment, & inſtabunt, hac ipſa venam incidito. Quinetiam in febribus, aliiſue morbis, qui
circuitibus affligunt, quietis aut remiſſionis animaduerſio multo præſtantior, quam
matutini temporis. In quacunque igitur diei noctiſue hora remiſſio inciderit, ceteris
rite adminiſtratis, vena ſecetur.

Quæ ante venæ ſectionem neceſſaria ſit præparatio. CAP. VIII. E

AD venæ ſectionem maxima potiſſimaque præparatio eſt partium, quæ in prima
corporis regione ſunt, puritas & expurgatio, vt nihil inſit in illis vitii, quod opus
Primæ venæ
impediat, aut certe remoretur. Vitia ea ſunt ventriculi primarumque venarum, earum
ſcilicet, quæ iuxta iecur & meſenterium ſunt, cruditas, noxiorum humorum colluuies,
aluus fæcibus adſtricta, os ventriculi impenſe ſentiens, vel imbecillum. Hæc certe non
omnino prohibent & excludunt, ſed duntaxat retardant venæ ſectionem, donec arte
ſint ſublata. Si enim, quum ventriculus cibi copia tumet, quem nondum confecerit,
ſanguinem mittas, neceſſario plurimũ crudi ſucci in ſanguinis locum ſuccedet, quem
venæ exinanitæ indigentesque rapient. Eadem ex cauſſa, ſi adſtricta aluo venam ape-
ruetis, iecur exhauſtæq; venæ ſordidum quiddam & impurum e fæcibus exſugent. Qua F
ratione Galenus, vel in continente febre, quæ omnium maxime accelerato hoc præſi-
dio gaudet, quum ciborum cruditas eſt, tantũ moræ in ſecanda vena interponit, quan-
tum ſatisfacere, tum ad eorum concoctionem, tum vt excrementa deſcendant videbi-
tur. Hæc ſponte, niſi ſuccedant, clyſtere vel balano prolicienda ſunt, aut prunis caſſiaue

aluus

..us emollienda. Si corruptus noxiusq; humor in ventriculo, aut in vicinis illi partibus ..perat, multo magis differenda eſt venæ ſectio, donec ſit expurgatus, quod ſcilic. is ..mot multo maiore detrimẽto, quã cruditas, rapiatur in venas, hasq; impuritate mul..polluat. Præſtat igitur, vt antequam vena reſignetur, vitioſus humor deturbetur. Qui..s ex..nius eſt oris ventriculi ſenſus, iis ante venæ ſectionem conſulendum eſt, osque ..triculi muniendum iis, quç corroborant, quç humorum morſum retundunt, & quæ ..morisinfluxum arcẽt, vt eſt mali cotonei vel punici ſuccus, & id genus alia. Atq; hçc ..n præparatio omni venæ ſectioni præmittenda eſt, quũ morbi clementia cõcedit. ..nonnunquam morbus tam inmanis & importunus eſt, vt nulla præparatione præ..ſſa, nullaq; interpoſita mora ad venæ ſectionem feſtinandum ſit: velut in bono habi..athletico, a quo præſens aut ſuffocationis, aut ruptionis vaſorũ periculum impendet: ..vehementiſſimis phlegmonibus, in ardentiſſimis febribus, in caſu ex alto, aut in graui ..ſione. Sæpe etiam, quum craſſior eſt ſanguis, vt fere ſpes nulla ſit, eũ facile per venæ ..onem poſſe educi, extenuantibus illum medicamẽtis tribus vel quatuor ante venæ ..onem diebus vtendum erit, vt eſt mulſa, cui aliquid hyſſopi, nepeç, origani, aut pu..gii incoctum eſt. Interdum & balneæ neceſſariç ſunt, veluti quum venç procul a viſce..ia..tes, in cruribus nimirum aut ſumma manu, ſecantur, & in iis, qui craſſiorem in ..is ſanguinem obtinent. Siquidem balnei calore ſanguis liquatur & attenuatur, ad..vt eſſluat magis idoneus reddit. In corpore tamẽ plethorico, & in phlegmone ſuſ..ti, balnearum vſus, tanquam nocentiſſimus, fugiendus. Proderit etiam hoc nomi..ſcilicet corpus incaleſcat, deambulatione vti.

In balneo quando ſecanda vena.

Quid ſectionis venæ tempore faciendum ſit. Cap. IX.

..VM venæ ſectio non raro ad animi defectionem deducat, præſertim eos, qui antea ..nunquam venam aperuerunt, præſtat tam illis, quam ægris decumbentibus, in ma..tum corporis, tum animi tranquillitate venam incidere. Idq; faciendum erit ma..vbi imbecillæ vires fuerint, aut ſyncopes metus ſubſit. Sit pars, quæ inciditur, pro..ſita ..facilis directusq;, *vt dictum eſt*, ſanguinis curſus, ex corporis ea ſede, quam ..exinanire proponimus. Artus quoq; cõfricentur, dum incaleſcant, & proxi..ſupra ..eum locum, in quẽ ſcalpellus adigetur, arctius vinciatur, vt ſanguine prole..vena tumẽtior in conſpectum ſe det. Infra etiam illigetur, quũ tremula inconſtans..vena ad ſcalpelli ..ictus impulſum ſubterfugit, aut e ſua ſede diſſilit. Conſtat autem, ..denſa & ſqualida cutis eſt, & quib. anguſtæ venæ aut in altũ demerſæ, multa carne, ..pe obductæ, iis multo arctius vinculum inici debere, quam quib. eſt diuerſa con..tio. Minores manuũ pedumq; venas, quia hç non ſatis implentur, in calentẽ aquam ..ttim ..is, quæ & profluenti ſanguini imperũ facit. Sine ſic quidem vena in apertum ..itur, eam quo loco ineſſe ſolet, digitorũ impulſu percontare, dum ſanguinis fluxu ..curſione, illius ſit explorata ſedes. Hancq; ſignatam, ſcalpello induſtrius artifex ſe..ſedulo etiam proſpiciat, ne vel arteriam, vel neruum, tẽdinemue pro vena petat. A..ta vero arteria, ſanguis emanat tenuis, rubicundus, igneus, & ſaltu quodam exſiliens. ..neruo aut tendine puncto dolor ingens, ſtupor, reſolutio, & brachii conuulſio cum ..ore interueniunt. Cæterum, vena vt decet aperta, vinculum a ſuperiori parte laxan..n erit, quo inde ſanguis vberius defluat. Si ex craſſitie ſanguinis, aliaue ex cauſſa ſan..s minus abunde & ſegnius fluat, æger pugnum arcte vehementerq; adducat, neruos, ..ſculos & latera, tuſſi ac voce valida contendat: vulnus vero aquæ calidæ fomento ..ritetur. Vtile deniq; eſt, etiamſi pro ratione ſanguis dimanat, medio curſu digi..vulneri imponere, tum vt vires reficiantur, minuſque diſſipentur, tum etiam vt de..or ſpurciorque ſanguis, ex intimis in ſectionem confluat.

Decumbẽtibus vena ſecanda.

Partis in qua inciditur vena, ſitus.

Minores manuum & pedum venæ.

Apertæ arteriæ ſigna.

Quantum ſanguinis detrahendum. Cap. X.

Manantis autem ſanguinis quantitas æſtimanda eſt, vt is demum opportune ſiſtatur. Æſtimatio autem ex morbi neceſſitate, magnitudineue, & ex viribus maxime ſu..ur, vt quantum morbus exigat, & quoad vires tolerent, educatur, adeo vt quocunq; ..pore diſſoluuntur, etiamſi reſtant ſuperuacua, a vacuatione nihilominus deſiſten..n ceſſandumque eſt. Tribus autem maxime notis, quo tempore ſanguinis effluxus ..ohibendus, cognoſcimus, mutatione ſcilic. ſanguinis, labaſcente effluxionis impe..c robore, & pulſus commutatione. Mutatio vero ſanguinis & in colore, & in conſi-

Tribus notis, quũdo ſanguinis effluxus ſit cohibendus, cognoſcitur.

Mutatio ſanguinis.

ſtentia,tum potiſſimum exſpectanda eſt,quum vehemens dolor, aut ingens phlegmo ne eſt in locis venæ ſectę finitimis, *vt lib. 2. Victus acutor. Apho. 10.* exemplo pleuritidis mō ſtrat Hippocrates. Siquidem ſanguis, qui iuxta phlegmonem hæret, alius eſt ab eo, qu in ceteris corporis partibus, quæ ſecundum naturam ſe habent, continetur, vt qui a ve hementi, & præter naturam phlegmones calore ſupra modum eſt calefactus. Quapro pter ſi ſanguis, qui in totum ſpargitur corpus, antea pituitoſior ac crudior erat, rubicun dior & magis flauus euadet, qui in ea, quę phlegmone obſidetur, parte cōtinetur. Quod ſi vero in vniuerſum corpus diffuſus ſanguis rubicundus fuerit, haud dubie, qui ad phle gmonem eſt, aduſtus aſſatuſq; in nigrum permutabitur. Coloris itaq; mutatio index eſt ſanguinem ex phlegmone obſeſſa ſede, in qua is eſt a reliquo diſpar, euelli. Etſi auten

Coloris ſanguinis mutationem non ſemper eſſe exſpectandam.

coloris mutatio modum & menſuram vacuationis indicat, tamen non ſemper exſpe ctanda eſt, ſed interdum antequam appareat, a ſanguinis detractione erit deſiſtendum idq; duabus de cauſſis. *Vna*, quod virtus ſit imbecilla, nec tantam vacuationem, quan coloris ſanguinis mutatio ſequitur, ferre queat. *Altera*, quia phlegmone maligna eſt, nec quicquam de ſe ſanguinis concedit, quod vehementer impactus humor ſit. Hæc itaqu cogūt intempeſtiue ceſſare, ac potius iterato, quod reliquū eſt, detrahere, alias quiden eodem die, alias vt dictum eſt poſtero. Pari modo & labaſcens fluxionis impetus ac to bur, ſanguinem eſſe cohibendum monent. Si enim ſanguis minori impetu, quam an tea, effluat, vires iam defecturas præmonſtrat, maxime ſi accedat pallens faciei color, & oculorum caligo. Omnium tamen certiſſima & minime fallax eſt, pulſus mutatio. Si e nim ex cerebro tarus euadat, aut ex magno paruus, ex vehemēti debilis & obſcurus, ex æquali inæqualis, vires collapſuras præſagit. Hæc igitur tria ſi ex vacuationis ſanguini quantitate incidant, protinus intermittendum, ne imbecillitas progreſſa, vel mortem inferat, vel iacturam, quæ nullo pacto reſarciri poſſit.

Labaſcēs fluxionis impetus. Pulſus mutatio.

Emiſſi ſanguinis obſeruatio. Cap. XI.

SAnguis e vena effluens mundis terſisque peluiculis, terrenis, vitreis, plumbeisue ex cipiendus, non item æneis, ne ab iis vel propriæ ſubſtantiæ, vel coloris, vel alterius qualitatis conuerſionem ſubeat, quæ Medici de corporis affectu iudicium peruertat. Sint & peluiculæ multæ, in quibus ſanguinis varietas conſpici & diſtingui poſſit. Sepo nantur loco mundo, quo nec puluis, nec fumus, nec ventus, nec Solis radii pertingant. Omnium prima in iis obſeruabitur ſanguinis ſubſtantia. Viſcoſus eſt, qui lente fluxit, & tanquam glutinum digitis obhæret. Craſſus eſt & denſus, qui multas fibras habet, qui o cyus concreſcit, atq; conglaciat. Vterq; obſtructionum aliorumque inde morborum fit auctor. Qui tardius cōcreſcit ac dureſcit, tenuis eſt: qui vero iam refrigeſcens minime dureſcit, is omnino vel aquoſus vel putridus eſt, cuius omnes fibræ direptæ atq; corru ptæ vanuerunt.

Iudicium de ſanguine emiſſo ex ſubſtātia.

Serum.

Serum multum tanquam aqua citrina concreto ſanguini innatans, vel potum liberaliorem, vel iecur infirmum, vel imbecilles renes, vel eoſdem obſtructos o ſtendit.

Spuma.

Spuma innatans, niſi fluoris impetu nata ſit, incendium atq; feruorem eius hu moris monſtrat, cuius colorem præ ſe fert: rubra quidem ſanguinis: flaua, bilis: alba, pi tuitæ: liuida, melancholiæ. Dureſcentis ſanguinis color per ſumma rubicundus, boni v tiliſq; ſanguinis eſt index.

Color.

Color pallidus, bilem: albus, pituitam: viridis, bilem retorri dam: liuidus aut plumbeus, atram bilem, cum pernicie, vt diſparium colorū permiſtio, varios humores exſuperare commōſtrat.

Pingue.

Sanguini innatat nonnunquam pingue quid dam & adipoſum, inſtar telæ aranei cohærens. Hoc, ſi admodum pingue & obeſum eſt corpus, ex ipſo ſanguine cauſſam habet, qui eſt in adipem pronus. Sin corpus ſtrigoſius fiat, minuſque obeſum, idipſum colliquari & marceſcere portendit.

Grana.

Si diffiſſo ſanguine grana quædam arenularum æmula offendantur, aiunt vel Elephantiaſin, vel ad hanc propenſionem notari: quanquam obſeruantib. nihil tale deprehenſum eſt. Quare qua facilitate affirmatur, ea quoq; contemnitur: Si ſanguinem graueolere, quod rarum eſt, contigerit, putredinis corruptioniſque immenſæ eſt indicium.

Graueolentia.

Quid a venæ ſectione faciendum. Cap. XII.

SAnguine, vt morbi magnitudo vireſq; ferebant, emiſſo, æger ſupinus decumbat, vt omnibus partibus in ſpinam dorſi tanquam in corporis baſin reclinantib. ſumma ſit quies, & in quiete partes exhauſtæ repleantur reſarcianturq; ſpiritus. Neq; igitur ad cō ſueta munia ꝓperet, neq; celerius inambulet, neq; vllo exercitationis genere ſe fatiget,

neq;

neq; vtatut Venere,neq; in balneũ deſcendat. Quippe ſanguis & ſpiritus vehemen nius incitati,ne diſſipentur aut incaleſcant,ſedandi cõprimendiq; ſunt. Venæ tamen ſectioni non cõtinuo indormiendum eſt, ne aut languidior intro repens calor exſtinguatur, aut imminuti ſpiritus obruantur. Itaq; vigilans conquieſcat, abſitq; omnis, tum animi, tum corporis contentio. Hora vna aut altera a ſanguine miſſo, alimentum licet offerre, exiguum quidem, quodq; boni ſit ſucci, quod promte alat, & quod ſit profligando morbo accõmodatum. Duab. ab hinc horis, aut etiam minus, nihil vetat obdormiſcere, modo aſſidentes proſpiciant, ne vel laborãs in brachiũ cęſum ſe deuoluat, vel vinculum diſſoluat, quo ſanguis dimanet, vel aliud ſibi incommodum ferat. Reliquus cibus ſenſim incteſcet, neq; temere aut auide ad pleniorem properandum eſt, vt quem natiuus calor imminutus non plene ſit confecturus, & quẽ crudum multumq; exſuctæ venæ rapient, quo demũ omnem corporis molẽ referciant. Etſi aũt integra ſit omnis alimenti cõcoctio, quid tñ iuuat ilico ſe ſuccis largius implere, quos animus eſt vena ſecta demere? A miſſo itaq; ſanguine exquiſitior victus ratio tenenda erit, neq; protinus æger ad priſtinã liætã, perinde vt canis ad vomitũ, redeat. Vt maiorem in modũ deteſtandus ſit Germanorum mos, qui fere nunquã lautius comedunt, aut largius bibunt, quã a venę ſectione.

Quando a venæ ſectione aliméntum offerendũ

Deteſtandus Germanorũ mos.

De Cucurbitulis. Cap. XIII.

Quartum vacuationis genus per cucurbitulas fit. *Cucurbitas* autem & *cucurbitulas* a forma Latini appellant inſtrumentum, quo ſanguis a profundo corporis attrahitur & elicitur. Has vulgus Medicorum ventoſas, quod ſpiritibus ac ventis e corpore proliciendis ſint accommodatæ, nominare ſolet. Ex quo illud Satyrici natum:

Cucurbitæ quid.

Iam dudum caput hoc ventoſa cucurbita quærit.

Ceterum earum omnis ratio actioq;, ex vacui in rerum natura odio fugaq; proficiſcitur. Ętere enim, ac vento ipſarum intus vel igni conſumto, vel ore exſucto, vi magna & neceſſaria, qua parte cuti applicantur, ſcarificatæ quidem ſanguinem, integrę vero ſpiritus flatusque vehementer cito proximos quoſq; primum, tum & remotiores euocant. Earum olim, *Celſo lib. 2. cap. 11. auctore*, duo fuerunt genera, a materia deſumta. Ænea altera ...ntum parte, quæ corpus attingit, perforata, igni comprehendendo apta. Altera cornea, eadem illa parte æque ac ſuperior patens, ſumma vero tenui foramine, quo exſugeretur, pertuſa. In æneam linamentum ardens coniicitur, ac ſic os eius corpori aptatur, imprimiturq;, donec inhæreat. Atq; hic mos apponendarũ cucurbitularũ in hodiernũ uſq; diem durat. Cornea per ſe corpori imponebatur, deinde vbi ea parte, qua exiguum foramen eſt, ore ſpiritus adductus erat, ſuperq; cera cauum id claudebatur, æque inhærebat. Non vero ex iis tantum materiæ generib. ſed etiam ex aliis, ligno nimirum, vitro, plumbo albo, & argento, hodie parantur cucurbitulæ. Sed e vitro facta facile omniũ læuiſſima & tutiſſima eſt. Nam ſi fixius adhęſerit, haud difficile abrumpitur, quum reliquæ, niſi maiore molimine detrahi nequeant. Porro cucurbitulis nõ quouis tempore, ſed tũ, vbi vniuerſum corpus ante fuerit vacuatum, vtendũ erit. Siquidẽ alias locum, cui adhibitæ fuerint, totum replebunt. Quod certe generatim in omnibus localibus remediis, quæ certæ alicui particulæ ita adhibentur, vt a ceteris nihil perinde eliciant, perpetuo obſeruandum erit. Maximopere itaq; cauendũ, ne in plethoricis, ac cerebri eiuſq; membraniis phlegmone, quã priuatim Græci *phrenitim* nominãt, in principio mali cucurbitulis vtamur, quemadmodũ nec vlla alia in parte phlegmone obſeſſa. Quippe tũ a laborantib. partibus humorum influxus magis auertẽdus erit. Verum, vbi iam nihil influit, totumq; corpus antea vacuatũ eſt, atq; aut mouere, aut amoliri, quod in laborante phlegmone particula exſiſtit, aut foras trahere neceſſe eſt, cucurbitas admouere optimum erit. Quũ vero vitia adhuc fiunt, nõ iis partibus, q̃ laborare incipiunt, ſed iis potius, quæ eis coniunctæ ſunt, & continuæ, reuulſionis gratia cucurbitulæ affigẽdæ. Ceterum gemina eſt cucurbitularum admouendarum ratio. Quædam n. citra ſcarificationem, & tecte adhuc integra corpori adaptantur, & hæ quidẽ leues nominari conſueuetũt, nulla alia, vt arbitramur, de cauſſa, quam q, minori moleſtia, quã illę quibus ſcarificatio accedit, adhibeantur. Harũ vſus primum eſt, vbi ab aliqua particula reuellere, aut fluxionem quampiam reſtringere annitimur. Sic ſane menſib. ſupra modum promanantibus, cucurbitas ſub mammis affigimus, Hippocrate etiam monitore, qui in Aphoriſmis ita ſcriptum reliquit: *Mulieri ſi velis menſes cohibere, cucurbitulam quam maximam mammis ap-*

Cucurbitularum ratio actioque.

Cucurbitularum genera.

Cucurbitulis quãdo vtendum.

Cucurbitularum admouẽdarum ratio duplex.

Cucurbitulę leues.

Cucurbitularum leuiũ vſus 5. Aph. 50

pone. Pari ratione ſanguine ſupra modum e narib. erumpente, leues cucurbitulas hypochondriis affigimus. Infigēdæ autē ſuper iecore, ſi ex dextra nare promanat ſanguis: ſin ex ſiniſtra ſuper liene. Si vero ab vtraque nare profluit, ſuper vtroque viſcere ſunt ponendæ. *Deinde,* vt flatus intus abditus, doloremq; excitās, foras eliciatur. Nam ad tollendum hunc dolorē vnice confert cucurbitulæ appoſitio. Quod in primis confirmant ea, quæ *lib. 12. Therap. metho. cap. vlt.* ſcribit Galenus, inquiens: *Dolor, qui ſpiritum flatuoſum comitatur: propriam quādam curationem ſortitus eſt ex cucurbitula cum flamma copioſa multoties admota. Videbiturq; tibi præſidium hoc in huiuſmodi malis incantamenti cuiuſpiam ſimile quid efficere, ſiue ii in inteſtinis, ſiue in quauis corporis particula ſint exercitati. Illico enim cucurbita admota, qui ſpiritu flatuoſo cruciantur, tum a dolore liberi, tum omnino ſani redduntur.* Tertio, vt pars aliqua in locū ſuum, vnde excidit, reducatur, vti dum ventri applicātur cucurbitulæ, vt inteſtina euoluta recipiantur. *Quarto,* vt appetentiam excitent naturalem. Nam attractis humoribus, penuriæ ſenſum & ſuctionem in ventriculo concitant. *Quinto,* imbecillum ventriculū roborant, quod ſcilicet naturali eius appetētia excitata, vt ſtatim nutritio ſequatur, efficiant. Nutritas autem partes reddi robuſtiores, omnibus notum eſt. *Sexto,* vt animi deliquio, ſanguinem & ſpiritum ad exteriora reuocando, liberent. *Septimo,* vt fluxiones ex alto corporis ad eius ſuperficiem transferant, & reſiccent. Octauo, vt facultates, quæ menſes corrumpunt extrahant, id eſt, vt cauſſas, quo minus menſes ſtatis temporibus effluant, impedientes tollant, & e corpore eliciant. Atq; ii ſunt leuium cucurbitularum vſus. Quædam ſunt cucurbitulæ, quæ cum ſcatificatione admouentur. Harum quis ſit vſus, ſequenti capite exponemus.

A B C

De ſcarificatione. Cap. XIIII.

Cucurbitulæ cum ſcarificatione.

CVM ſcarificatione cucurbitulas applicamus, quum e propinquo leuiter ac blande vacuare conſilium eſt, virtute, aut ætate, aut corporis teneritudine venæ ſectionem non admittentib. Hæ n. minori, tum vi, tum præſidio e minutis venulis aliquid dūtaxat exſugunt, nulla virium, aut natiui caloris iactura. Quod in pueris, in grauidis, in ſenib. in morbo longinquo fractis, aut acuto proſtratis, quādo alio præſidio vti non licet, attētamus. Atq; ad eū modū admouemus cucurbitulas, vbi phlegmone iam dicti corripiunt, idq; ſtatim morbi initio. Particulæ vero ipſi, q̄ phlegmone laborat, inter initia, quū humores adhuc cōfluunt, cucurbitulæ cū ſcarificatione nō adhibendę, ſed tū potius, vbi in parte firmati ſunt. Si n. ſcarificationib. aut ſectionib. ſenſibiliter vacuabimus, plus excitati doloris ratione ad partē laborantem attrahemus. Nō eſt aūt initio phlegmones ad laborantē partem trahendū, ſed ab ea magis, & quidem q̄ longiſſime, auertendū. Phlegmonæ itaq; factæ, vt humores iam impacti & hærentes educant, cucurbitæ ſunt applicandæ. *Præterea* cucurbitulas cū ſcatificatione admouemus partib. tenſis, vt tenſiouē efficientes humores eliciant. *Tertio,* partib. quib. acris adiacet fluxio, vt ea euocata, partes vt antea, deinceps nō irritent ac moleſtent. *Quarto,* vt venenū, q̄ a rabido cane, aut ſcorpione iniectū eſt, extrahatur. *Quinto,* vbi materiā ab vna parte in aliā trāſferrre animus eſt: vt ſi cap. laborante crura ſcarificamus. *Sexto,* qn̄ materiā in corpore redundantē minuere nobis placet: præſertim ſi redūdantia ipſa a materia, q̄ ſtatis temporib. vacuari cōſueuerat, prouenit: veluti ſi hæmorrhoides in viris, ac mēſes in mulierib. ſupprimantur, crura ſcarificamus, prius tn̄ balneo vſi, aut calida per ſpongiam ea imbutā fouētes, vt ſc. ab eius calore ſanguis tenuatus & ſolutus, ad tractum & vacuationē aptior fiat. Et affigūtur cucurbitulæ fere crurib. tanquam partib. corporis ignobilioribus, quo nobilioribus opem ferant. Hinc eſt, q̄ Galenus *in libello de ſcarificatione* ita ſcriptum reliquerit: *Scarificatione crurū crebrius aliàs etiam vtendū, quod ſæpius per annū incidere venam non expediat: quippe cum ſanguine copioſo vna vitalis excernitur ſpiritus.* Eo aūt copioſius abſumto, vniuerſa corporis moles refrigeratur, omniaq; naturalia opera deterius fiunt. Quapropter ab ignobiliorib. vtpote crurib. detractionem fieri cōuenit. Prodeſt ēt ſcarificatio, *Galeno eodē in loco teſte,* oculis diutina fluxione vexatis, & capitis affectib. thoraci & dorſo accidentibus malis. Adhæc anginis, & multis aliis morbis. Item ad hęmorrhoidas aut mēſtrua prouocanda, cucurbita cū ſcarificatu poplitib. & crurib. applicata cōfert: idq; ſæpe vtilius, q̄ ſi vena malleoli tūdererur. Renib. appreſſa, infernis benefacit partib. Natibus admota laterib. ac lumbis, ipſiq; ēt thoraci ſubuenit. Mēto applicata, maxillatū & faciei malis ſanitatē pollicetur. Inter vtraſq; ſcapulas in ipſo dorſo appoſita, q̄ hodie vſitatū eſt, thoracis malis auxiliat. Inter collū & ſcapulas ſpinæ admota faciei morbis, vt impetigini ſuccurrit. In

D E F

Ante crurum ſcarificationē cur balneo vtendum. Vbi affigendæ.

rit. In ſumma, cuicunque particulæ cum cutis ſcarificatione affixa fuerit, huius ſanguinem elicit, exſug.t, vacuatque, & quicquid ad ſequendum eſt promtiſſimum.

De Hirudinibus. CAP. XV.

INter præſidia ſanguinis vacuatoria hirudines quoq; commemorantur. Hæ veteribus crebro in vſu fuerunt, hodie fere iis vti deſierũt, præſertim in Germania, Medici. Præſtat tamen nihilominus propter veterum ſcripta recte intelligenda harum vſum habere perſpectum. Hirudines itaq; captæ, aliquot diebus includantur, vt cicurẽtur: ita enim fameſcentes, carnes quibus admouentur, facilius & auidius apprehendunt. Eas autem, quæ recens captæ ſunt, propter ſuam virulentiam apponere non ſatis tutum eſt, ſed vno die exiguo paſtæ ſanguine aſſeruandæ ſunt. Sic enim, quod in iis virulentum eſt, exprimitur, propterea quod ſanguini, quem hauſerunt, cedat. Pars autẽ, cui hirudines admouebimus, nitro prius eſt perfricanda, vt incaleſcat, & ſanguis ex alto in ſummum euocetur. Aut certe inungenda aliquo calorifico, & ex profundo in ſummam trahente medicamento. Aut ſi prædictis fueris deſtitutus, ſaltem vnguibus ſcalpenda erit. Ita namque promtius apprehẽdent. Priuſquam vero adhibeantur hirudines, in vas purum aqua tepida plenum, & amplum iniicere eas oportet: dein ſpongia comprehenſas & abſterſas, ſordibusq; purgatas, manibus applicare. Purum autem deber eſſe vas, vt ſordes rectius extergi poſſint. Eadẽ de cauſſa vt aqua ſit tepida oportet, quod ea, quã frigida, ad abſterſionem ſit commodior. Amplum, vt manibus cõmode attingi, atq; adeo ſordes ſpongia comprehẽſæ expeditius abſtergi queant. Vbi admotæ fuerint, iamq; adhæſerint, oleum tepidum particulæ infundendum erit, ne refrigeretur. Hac n. refrigerata, nõ facile ſanguis ad hirudinũ ſuctũ ſequitur, vt qui a frigore craſſeſcat, & ad interiora pellatur. Quod ſi ex manib. & pedibus earundem ſuctu aliquid trahendum erit, vt manib. applicentur, non eſt neceſſe: ſed partem aquæ, cui innatant hirudines, immergere oportet: ita n. ſua ſponte citra manuum noſtrarũ operam, eam apprehendent. Vbi autẽ parti iam adhærẽt, nec ſanguinem ad ſeſe ſatis trahunt, forfice caudæ earundem præcidendæ ſunt. Quippe ſanguine effluente, trahere nõ deſinent, donec ipſę ſua ſponte decidãt. Si vero ſua ſpõte haud deciderint, ſalem aut cinerem ori ipſarum inſpergere oportet, ita n. mox decidẽt. Poſteaquam vero deciderunt, cucurbitula appoſita virulentiam earundem elicere neceſſe eſt. Aut ſi cucurbitularum vſus diſplicuerit, ſpongiæ pars, cui admotæ ſunt, fouẽda erit. Hæc n. præſertim vbi noua fuerit, manifeſte deſiccat, adeoq; vitus quod relictum eſt, diſcutit & diſſipat. Quod ſi vero e foraminibus cutis cruentæ effluxerint lacrymæ, cuminum, quod illi deſiccandi & fluxiones compeſcẽdi inſit facultas, aut farinam, quæ emplaſticam obturandiue vim obtinet, inſpergere cõuenit. Dein partem lana, quę exiguo oleo eſt imbuta, inuoluere ac circumdare oportet. Lana enim, *Dioſcoride atteſtante*, vulneribus commodiſſime imponitur, vt ſanguinis eruptionem compeſcat. Oleo tamen, vtpote, cui obturãdi facultas ineſt, imbuta efficacior fit. Si vero ſanguis cũ impetu erumpat, linteum aceto imbutum iniiciendum. Acetum namque, vt teſtis eſt Dioſcorides, adſtringit, & vndecunq; promanantem ſanguinem, in ſuccidis lanis, aut ſpongia impoſitum, ſiſtit. Aut certe galla vſta, aut ſpongia pice liquida madens, & dein vſta imponenda. Habent enim hæc omnia glutinandi facultatem. Ceterum, hirudines, non eum, qui in profundo hæret, ſanguinem eliciunt, ſed eum duntaxat, qui carni adiacet, eo cucurbitularum vicem ſupplent. Detrahendæ autem, vbi dimidiam viriosi ac redundantis ſanguinis partem eſſe extractam coniicimus. Prohibemus enim nec permittimus effluere, donec, quod ſatis eſt, excretum fuerit, quod particula ipſa, tum ab hirudinibus natura frigidis, tum ab ambiente refrigeretur. Retinendum igitur aliquid ſanguinis, vt hinc pars incaleſcat. Sed de hirudinibus abunde ſatis.

Quibus hirudinibus vtendum.

Quomodo pars, cui admouebantur hirudines, ſit præparanda.

Quo pacto parti iam præparatæ ſint adhibendæ.

Quid poſt admotas hirudines faciendũ.

Quid faciendum, vbi iam parti adhærent.

Qua ratione efficiendum ſit vt decidant.

Spongia noua.

Cuminũ.

Farina.

Lana.

Oleum.

Acetum.

Galla.

Quem ſanguinẽ hirudines eliciant.

Quando detrahendæ.

DE PVRGATIONE.

Quid purgatio, quibusque conueniat, aut non. CAP. XVI.

EXPEDITO primo vacuationis vniuerſalis genere, ad alterũ tranſeundum nobis erit, nempe purgationem, quæ, *vt ſectione prima Aphoriſ. comment. 2. teſtatur Galenus*, non eſt, niſi humorum ſua qualitate moleſtantium vacuatio. Hoc eſt, purgatio eſt vitioſorum, & eorũ, qui corpus infeſtãt & moleſtant, humorũ vacuatio. Quippe qualitas hoc loco, *vt fuſius in enarratione iam citati Aphoriſmi Hippocratis diximus*, non niſi differentiam, aut ſpeciem corruptorum humo-

Purgatio quid.

Qualitas.

A rum contracte quidem ſignificat. Nec temere dictum eſt, contracte: ſiquidem generatim ποιότης ſiue qualitas, *Galeno libr. 4. de tuen. ſanit. teſte*, non niſi ἰδέαν, id eſt, *ſpeciem ſeu differentiam*, cuiuſque humoris denotat. In purgationis autem definitione, potius κακοχυμίας ſignificat. [Purgatio ſpontanea.] Purgatio autem duplex eſt, nempe ſpontanea, & non ſpontanea. Spontanea eſt, quæ a natura fit, quæ ſua ſponte corpus a noxiis humoribus purgat. [Non ſpōtanea.] Non ſpontanea eſt, quæ per medicamentum purgante facultate præditum perficitur. [Sani non ſunt purgandi.] Cum itaque purgatio non ſit, niſi vitioſorum humorum vacuatio, palam hinc fit omnibus, ſanos, & qui inculpata ſanitate fruuntur, non eſſe purgandos, quod prauorum humorum copia, qui ſani ſunt, haud premantur. Conſtat autem, medicamentum purgans peculiarem & proprium humorem trahere, flauam nimirum bilem, aut atram, aut pituitam, aut ſeroſam humiditatem, qui vbi non adſunt, neceſſe eſt, vt B ſanguinem & carnes colliquet, vt ſcilicet ex ipſis proprium attrahat humorem. Quapropter ſani a medicamentis non purgantur, ſed potius contabeſcunt. Vt non temere Hippocrates dixerit: [2. aph. 36.] *Qui ſano ſunt corpore, per medicamenta purgati, celeriter exſoluuntur.* Et mox: [2. aph. 37.] *Qui corpore bene ſe habent, hos purgare periculoſum eſt.* Et iterum: [4. aph. 16.] *Veratrum iis, qui ſano ſunt corpore, periculoſum eſt: quippe conuulſionem efficit.* [Error noſtræ ætatis Medicorum.] Quapropter plurimum errant noſtræ ætatis Medici, qui ſanis etiamnum ſingulis fere ſeptimanis pilulas, & id genus alia medicamenta purgantia propinant. [Obiectiō diluitur.] Nec ad tuendum hunc errorem ſatis eſt, quod dicunt, varia excrementa, quæ in ipſis quotidie procreantur, purgationem requirere. Siquidem hanc rationem pulcre diluit Galenus *ſectio. 3. Aphoriſ. Commen. 15.* inquiens: C *Valde indigentibus, & ex longis temporum interuallis purgatio vtilis eſt. Eorum vero, quæ quotidie procreantur in corpore, excrementorum vacuatio minor eſt, quam vt exigat purgantis medicamenti efficacitatem. Si vero quiſpiam voluerit bis menſe, aut ſemel omnino, ſaltem ea vti, veritus ne excrementorum multitudo aggregetur, præter id, quod nocebit, corpora etiam in malam conſuetudinem trahet.* Hæc ille. Fatemur quidem excrementa illa, quæ ſingulis diebus in corpore coaceruantur, eſſe vacuanda, ſimodo integram ſanitatem conſeruare velimus: atqui non per purgationem, ſed alia vacuationum præſidia, vt ſunt ea, quæ aluum leniter ſubducunt, aut quæ vrinam ſudoremue moderate proliciunt. [Purgatio quibus cōueniat.] Purgatio igitur iis tantum conuenit, qui cacochymia laborant, & prauis ſuccis referti ſunt, modo alii ad purgationem neceſſarii ſcopi purgandum eſſe non diſſuadeant. D

Qui purgationis ſcopi. Cap. XVII.

[Qualitas humorū.] Idem fere purgationis, qui ſanguinis miſſionis, ſunt ſcopi. In ea enim principio qualitas humorum eſt conſideranda, hoc eſt, quod genus humoris vitioſi ſit vacuandum & educendum. Non enim aliud, niſi quod corpori noſtro prauitate ſua moleſtum eſt, humoris genus vacuare oportet. Quod ſi igitur pituita ſupra modum aucta eſt, corpuſque infeſtat, hanc omnino vacuare oportet. Si vero flaua bilis, vel atra corpus moleſtat, a pituita abſtinendum, & bilis potius vacuanda. Sic vbi ſeroſa humorum pars abundauerit, & hanc vacuare oportet. E Id quod Hippocrates etiam iis verbis innuere voluit: [1. aph. 2.] *In perturbationibus ventris, & vomitibus ſua ſponte factis, ſi talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, & facile ferunt. Sin minus, contra.* [1. aph. 23.] Et iterum: *Quæ vacuantur, non ſunt æſtimanda copia, ſed quod talia vacuantur, qualia vacuari oportet, & quod æger facile fert.* Proinde vt in omnibus aliis vacuationibus, ita etiam in purgationibus, [Vires ægrotantis.] ſecundo loco ægrotantis vires diligenter ſunt expendendæ. Quum enim immodicæ purgationes vires lædant, & eo magis quo fuerint copioſiores, donec tolerant, & nondum laborant, tentandum vt exſuperans humor expurgetur. Quum vero diſſoluuntur, etiamſi reſtant ſuperuacua, ab eorundem tamen vacuatione deſiſtendum erit. [1. aphor. 3.] Hinc non temere Hippocrates dixit, *vacuationes, quæ ad extremum ducunt, eſſe periculoſas.* Et rurſus inquit: *Plurimum & repente vacuare, periculoſum.* F [Vehemētes purgationes periculoſæ.] Quocirca vehementes purgationes, quibus tamen hodie plerique vtuntur, magno ſtudio vitandæ ſunt, quod maximo periculo haud vacent. Nam extra hoc, quod ex ea vires ſupra modū debilitantur demoliunturque, ventriculo etiam noxam inferunt haud leuem. Siquidem

cum

eum non raro ita lædunt ac turbāt, vt ſubinde parum recte per vniuerſum vitæ ſpatium
officio ſuo fungi poſſit. Vt hinc perſpicuum euadat omnibus, quanto cum errore ægro-
tantiumq; diſcrimine recentiores & barbaram ſectantes medicinam, nonnunquam e-
radicatiue (ſic enim loquuntur) vacuandum eſſe præcipiant. Nam ne vnum quidem ex **Eradicatiue**
omnibus veterib. proferre poſſunt auctorem, qui vnica vice radicitus humores, quan **haud vacu-**
tumuis malignos, purgandos eſſe ſuaſerit. Præterea nulla neceſſitas, nulla denique ratio **andum vllo**
eſt, quæ eos tam abſurdam opinari coegerit. Quod vero eorundē opinio ſit non ſolum **tempore.**
abſurda, ſed & pernicioſa, hinc promte dignoſcitur. Quum enim in ſanguinis miſſio-
ne (quæ tamen in noſtris eſt manibus, vt ipſam nobis pro arbitrio noſtro inhibere liceat)
etiam ea, in qua vſque ad animi defectionē ſanguis detractus eſt, vniuerſum quod noxium
erat, haudquaquam vacuetur, quandoquidem, *vt Gal. lib. 8. Ther. meth. c. 4.* teſtatur, non-
nullis alui deiectio, quibuſdā bilis vomitus, aut ſudores, interdū omnia tria ſuperuenire
compertum ſit, quæ certe haud ſecuta fuiſſent, ſi copioſa illa ſanguinis miſſio, quod no-
xium erat totum & radicitus vacuaſſet: quanto minus per purgans medicamentum id,
quod noxium eſt, totum vacuare licebit? Cum enim in noſtra poteſtate nō ſit, vt purgantis
medicamenti vim inhibeamus, in nullo certe affectu vſq; ad animi defectionē purgare
conuenit: tantum abeſt, vt radicitus vacuare per purgantia medicamenta audeamus.
Metus enim eſt, ne etiam animi defectione inuadente, vniuerſam ſuam actionem me-
dicamentum obierit. Si itaq; iā deficiente animo plus purgarit medicamētum, certum
eſt ſyncopen, & hanc ipſam mortē, comitaturam. Non eſt igitur radicitus, aut, vt *Hipp.*
loquitur, ad extremum vacuandum, aut purgandum. Ceterum in purgatione ætas mini-
me prætereunda erit, quod hæc interdū, quominus purgantia medicamēta propinemus,
obſtet. Pueri enim cum nondum iuſtam incrementi perfectionem ſint conſecuti, pur- **Ætas.**
gationibus plane inepti exſiſtunt. Quapropter ſi aluus ipſorum adſtricta fuerit, mel, ſi
nihil aliud impediat, cibo adiiciendum, aut reſina terebinthina, quæ ciceris quan- **Puerorum aluus vt le-**
titatem æquet, *Paulo libro primo, capit. ſeptimo, auctore*, exhibenda. Caſia quoque fiſtu- **nienda.**
laris dicta ad eam rem, quod vi leniente & emolliente prædita ſit, ſatis commoda ex-
iſtit. Senes autem, potiſſimum vbi viribus admodum deſtituti ſunt, quod natura
frigidiores ſint, purgantibus medicamentis parum idonei ſunt. Eſt etiam ideo ætas **Senes.**
Medico in purgationibus expendenda, quod hinc non raro infeſtantem corpus hu-
morem deprehendere liceat. Cum enim quæuis ætas ſuos habeat morbos, quemad-
modum ſectione tertia Aphoriſmorum palam atteſtatur Hippocrates, facile quales
oſdem procreauerint humores, inde Medicus cognoſcet, qualiaque purgantia me-
dicamenta in illis ſint exhibenda, intelliget. In purgatione quoque tempus anni præ-
ſens, minime negligendum erit. Sunt enim quædam anni tempora, in quibus pur- **Tempus**
gationem adhibere protſus temerarium eſt. Ex quorum vtique numero eſt æſtiuum, **anni.**
maxime id, in quo caniculæ ſydus exoritur. Exuſta enim tunc natura, eam, quæ a me-
dicamentis purgantibus fit, acrimoniam non fert. Natura etiam ipſa æſtu iam imbe- **Æſtate pur-**
cilla reddita, ex purgatione magis diſſoluitur. Quocirca plures hoc tempore pur **gationes**
gati incidunt in febres, & viribus plane deſtituuntur. Accedit iis omnibus, quod hoc **vitandæ.**
tempore calor aeris ambientis in corporis ſuperficiem & partem externam trahat hu-
mores, contrariam ei, ad quam medicina ducit, vt hoc nomine prauam admodum
hunc purgatiōnem eſſe oporteat. Proinde non temere dixit Hippocrates: *Sub cane, &*
ante canem, medicamentorum vſus moleſtus atque difficilis eſt. Accommodatiſſimum au- **4 Aphor 5.**
tem tempus ad purgationem eſt Vernum, quod nimirum omnis exceſſus in medio
ſit, adeoque temperatum. Quapropter in eo non eſt calor, qui corporis efficiat diſſolu **Vernum**
tionem, neq; frigus humorū concretionem afferens, non inæqualitas vires perturbans. **tempus pur-**
Atq; hinc eſt, quod Hipp. in Aphoriſmis ſic ſcriptum reliquerit: *Quibus medicamentum* **gationi ac-**
purgans confert, hos verno tempore purgare conuenit. Porro anni temporum obſeruatio non **commoda-tiſſimum.**
modo in molienda purgatione vtilis eſt, ſed & ad noxii humoris dignotionē nō parum **6 Aph. 47.**
conducit. Hyeme namq; *vt in lib. de humana natura Hippocrates atteſtatur*, in homine pi-
tuita auget. Vere ſanguis, Æſtate flaua, Autumno vero atra bilis. Quare ſi hyeme mor-
bi nati fuerint, magna ex parte pituitoſi erunt: ſin æſtate, bilioſi. In hac itaque, quæ bilem
cum in illa vero, quæ pituitam vacuāt, potius ſunt exhibēda medicamenta. Pari ta-

Regio. tione regio quoque ipſa, in qua degunt, qui purgatione indigent, a Medico conſideran- A
da erit. Hæc enim ſi ſupra modum calida fuerit, purgationem impedit, quod ad exte-
riora humorum motum, contra quam purgans ſoleat medicamentum, concitet. Præ-
terea nonnihil etiam ad infeſtantis humoris notitiam confert. In calida enim regione,
Morbi ſpecies. calidi plerumque humores exſuperant, quemamodum in frigida, frigidi. Morbi deni-
que ſpecies in purgationibus contemplanda Medico erit, quod ex ea, quamcunq; tan-
dem ætatem morbus inuaſerit, humor noxius, morbumque excitans promte agnoſci
poſſit. Exempli gratia, ſi e febrium genere tertiana hominem inuaſerit, quod a bile mo-
dũ & debitam menſuram excedente infeſtetur ęger, conſtat. In ea igitur bilem purgans
medicamentum eſſe dandum, hinc Medicus colligit. Quod ſi quartana febris homi-
nem corripuerit, attam bilem corpori faceſſere negotium, nulli non perſpicuum eua- B
dit. Hæc igitur purgans medicamentum requiret. Sin quotidiana afflixerit, pituitam
moleſtare corpus omnibus patet. Hanc itaque educere potens medicamentum propi-
nabimus. Quapropter ſingula iam ordine commemorata Medico, quo firmiorem ac
magis ſtabilem noxii humoris notitiam habeat, accurate conſideranda erunt. Neque
enim vllo tempore alius humor extra eum, qui in corpore præter naturam redundat, il-
ludque infeſtat, purgante medicamento vacuandus erit. Atqui dixerit forte quiſpiam:
*Quid igitur Medico faciendum erit, ſi cum humoris alicuius dominio alii quoque redundauerint o-
mnes, eſtne ſimul vtroque vacuationis genere, nempe vena ſectione, qua omnes, & purgatione, qua
Duabus vacuationibus ſimul eodémque tempore minime vtendum. vitioſus tantum vacuatur humor, vtendum?* Minime gentium, quod ſimul & eodem tem-
pore duabus vacuationibus, ſibi quodammodo contrariis, quales illæ quidem ſunt, vti C
ſine maximo tum ſanorum, tum ægrorum diſpendio non licet. Nam venæ ſectio hu-
morum curſum & impetum ad exteriora reuocat: purgatio contra ad interiora. Non
parum etiam duę vacuationes, nulla interpoſita mora adhibitæ, vires ipſas debilitarent.
Accedit, quod vacuandorum quantitas hac ratione a Medico metiri haud poſſit. Pro-
inde vbi vtroque vacuationis genere opus erit, alterum præcedere, alterum ſequi de-
Vena ſectio purgationi præmittenda. bet. Et præſtat quidem venæ ſectionem purgationi præmittere, quam venæ ſectioni
purgationem. Id enim vt faciamus, non ſolum veterum, Hippocratis potiſſimum, Ga-
leni, & aliorum Græcorum nos hortatur auctoritas, ſed & ratio ipſa. Quod vero vno
conſenſu idipſum veteres docuerint, alibi, nempe, *libr. 2. Paradoxorum, cap. 3.* monſtraui-
mus, vt non ſit neceſſe hoc loco repetere. Ratio vero, cur venæ ſectio purgationem præ- D
cedere debeat, hæc eſt: *Summota aut imminuta plenitudine, qui redundant praui & noxii hu-
mores, expeditius a medicamento purgante trahuntur.* Siquidem hoc venas, arterias, inaneſq;
corporis regiones inueniens minime oppletas, nullo negotio in totum dimanat cor-
pus, humoresque per lata vaſorum ſpatia fuſos & attenuatos trahit, vacuatque. Sin præ-
poſtero ordine purgationi primæ concedantur, medicamentum purgans propter ple-
nitudinem & vaſorum anguſtiam in totum corpus deferri nequit, ſed ſubſtat, & nihil
efficit: aut certe id, quod efficit, male efficit. Nam agitationem aliquam humorum ex-
citat, at propter viarum anguſtiam, aut immodicam copiam eoſdem attrahere nequit.
Præſtat itaque, ſi par ineſt vtriuſque remedii neceſſitas, vt a ſanguinis miſſione ordia-
mur. Siquidem melior deinde exinanitis vaſis humorum attractio fiet, & natura ab eo, E
quod ipſam premebat, onere leuata, ac purgantis medicamenti vi iam excitata, quic-
quid noxium & inutile eſt reliquum, facilius ſegregabit, impelletque, ipſũmque medi-
camentum, etiamſi minime vehemens ac debile eſt, minori negotio, quod reſtat, tra-
het, & educet, omniaque ex ſententia ſuccedent.

Qua diei hora medicamentum purgans exhibendum. CAP. XVIII.

QVI purgans medicamentum eſt ſumturus, is curet, vt idipſum conuenienti hora fa-
ciat. Neque enim omnis hora ad eius ſumtionem idonea exſiſtit, ſed ea ſola, qua
ventriculus a cibis maxime vacuus eſt. Quod ſi namque ea hora, qua ille cibis refertus
eſt, purgans medicamentum dederis, vis eius a ciborum copia obruetur, nec leue peri-
culum imminet, quin ipſi a medicamẽto ſumto corrumpantur, aut ſemicocti cum me- F
Matutino tempore purgationes ſumẽdæ. dicamenti viribus in venas & totum corpus deferantur. Proinde ad purgantis medica-
menti ſumtionem aptiſſimum tempus eſt matutinum, quod tum concoctiones omnes
perfectæ ſint, ventriculusq; nihil in ſe ciborũ contineat. Cuius ſane rei optimus eſt teſtis
Paulus Ægineta, qui *lib. 7. c. 6.* ita ſcriptum reliquit: *In vniuerſum in omnib. efficacibus purga-
tionibus*

A *tionibus medicamẽtum homini,quem certa prius victus ratione alueris,ieiuno, & ei, qui probe con-*
uixit,exhibere oportet. Quapropter recentiorum,&eorum,qui bodie medicinā faciunt,
modis omnibus explodēda opinio erit, propterea quod quum caput maxime purgare
conantur,catapotia,ſeu,vt vſitatiori illis vtamur vocabulo,pilulas poſt cœnam,aut cer-
te paulo ante cœnam deuorandas præbent.Quippe is mos non ſolum aduerſus ea, quæ
diximus,ex diametro pugnat,ſed etiam a veteribus prorſus damnatus eſt.Siquidē Pau-
lus Æginęta *lib.paulo ante citato,c.4.* eos,qui aloen veſperi exhibent, aut a cibo, noxā in-
ferre,diſerte affirmat,quod ſcil.alimentum cibumue corrumpat, & flauam bilē minus
vacuet.Si igitur aloe,quæ ex toto corpore trahere nequit,& grata eſt ventriculo, a cibo
B exhibita tantam noxam inferre poteſt,quid futurum eſt,ſi vehementia catapotia,quo-
rum compoſitionē ſcammonia, colocynthis,& id genus alia medicamenta ingrediun-
tur,exhibentur?Verum dicet forte quiſpiam:*Cum is recentiorū mos cum veterum placitis &*
ratione ipſa tantopere pugnet,quid igitur eos impulit, vt illū omnes propemodū ambabus, quod fer-
tur,vlnis amplexi ſint? Peruerſa mehercle imaginatio, quæ etiam alias illis crebro impo-
ſuit.Arbitrantur namq;,quum cibus adhuc in ventriculo hęret,fore vt pilularum facul-
tas vnacū vaporibus a cibo elatis permiſta,recta ſurſum ad caput feratur, & eā ob cauſ-
ſam humores noxios ex capite promtiſſime deorſum in vētriculum trahat. Quaſi vero
per fauces & gulam noxii in capite contenti humores a medicamēto hauſto mox recta
deorſum trahantur,& non potius per venas ad ventriculū & inteſtina deducantur. Per
quas n. venas purgantis medicamenti viſa ventriculo in caput diſtribuitur,per eaſdem
C certe ex capite & vniuerſo corpore in ventriculum & inteſtina proprios & ſibi familia-
res humores trahit. Sed & ſenſus,& ratio ipſa,quam abſurda & erronea ſit, recētiorum
Medicorū opinio, abunde teſtantur. Senſus quidem,quod nihil noxiorum humorum
per fauces,ii qui ſumſerunt medicamentum purgans,deſcendere ex capite percipiant.
Ratio,quia ſi ex capite per fauces in ventriculum humores traherentur,multo ſane ex-
peditius ſcreatu vacuarentur,quam per aluum.Quum itaque oſtenſum iam ſit,cōmen-
tum eorum eſſe plane frigidum,& cum anatomes ratione pugnare, vtpote quæ doceat
purgantis medicamenti in ventriculum aſſumti vim per inteſtina & meſaraicas venas
ad iecoris portam,ab hac ad iecur,ab illo rurſus ad concauā vocatam venam,ab ea mox
D ſurſum ad iugulares,& ab illis ad cerebrum diſtribui, ac ſubinde per eādem viam attra-
ctos humores a cerebo ad inteſtina & ventriculum deſcendere:neque enim: *vt teſtis eſt*
lib.3.de Naturalib.facult.Gal. alia diſtributionis, & alia tractionis vaſa ſunt: debent dein-
ceps hunc morem tanquam noxium, & a veritate abhorrentem omnes, quotquot veri-
tatis amantes ſunt,Medici deſerere. Atqui non deerunt,ſat ſcio,qui pro tuendo veteri
errore,nobis Galeni locum ex *c.8 lib.14. Thera.meth.* proferent,vbi ille ſexagenario cui-
dam,qui tumefactam linguam habebat,catapotia ex aloe,ſcammonia,& colocynthide
compoſita veſperi exhibuit,adeoq; hoc facto recentiorum morem haud dubie confir-
mauit.Sed facile quod nobis obiicitur, refutari poteſt ab eo, qui vniuerſam hiſtoriam
paulo attentius expenderit. Etſi enim veſperi exhibuiſſe pilulas Galenum negari non
poteſt,non tamen a cœna,ſed vacuo plane ventriculo illas hunc exhibuiſſe ſatis cōſtat.
Si enim cibi aliquid ingeſſiſſet æger,Gal.idipſum ſilentio non tranſiiſſet.Quod vero ni-
hil cibi veſperi ſumſerit,hinc primū colligitur,quod homines hoc ſeculo temperantio-
res quam hodie fuerint,ita vt non ſolum ægri,ſed & ſani maxima ex parte in cœna nihil
ciborum aſſumſerint.Quod dicimus,confirmat etiam morbi ratio,quem acutum,imo
peracutū fuiſſe conſtat,vt hoc nomine tenuiſſima vſus ſit victus ratione. Et dato quod
nihil talium acciderit,tamen quia Galeno metuendum erat,ne aucta linguæ inflatione
deinceps nihil medicamentorū deglutire poſſet æger, feſtinatione opus fuit, nec ma-
tutinum tempus exſpectari potuit. Quare ex hoc loco ſuæ opinionis patrocinium nul-
lum inuenire aduerſarii poſſunt.

Pilulas a cœna non eſſe exhibendas.

Occaſio prauæ opinionis recentiorum.

Obiectio diluitur.

Quæ ante purgationem neceſſaria ſit præparatio. Cap. XIX.

QVi purgans medicamentum conuenienti hora eſt ſumtutus,is vnice ſtudeat, vt ad
purgationem ſit idoneus.Idoneus autem erit, ſi humores redundantes,& a medi-
camento purgante trahendi,tenues fuerint, omniſq; tenacitatis lentoriſue expertes, &
meatus omnes,per quos huiuſmodi humores trāſire debēt,aperti.Ineptus contra erit,
ſi redūdans vitioſus ſuccus craſſus & lentus exſiſtit,meatuſq;,per quos noxius ille ſuc-

Duo præparationis modi.

cus purgandus erit, haud patent. Qui igitur ad purgationes inepti ſunt, hos Medicus A
paratos & idoneos reddere debet, id quod bifariam fieri poteſt. Vno modo, vt humo-
res craſſi & tenaces extenuentur, & incidantur, adeoq; fluxui parati reddantur. Vten-
dum igitur in hoc tum cibis, tum medicamentis, quibus extenuandi & incidendi facul-
tas ineſt, de quibus Galenus peculiarē librum exarauit, & *lib. 8. Ther. meth. c. 4.* de iiſdem
copioſe tractat. Non vero ſimplicibus tantum medicamētis, vt ſunt *hyſſopum*, *origanum*,
calamintha, *pulegium*, & ſimilia, ſed & compoſitis, *oxymelite*, *& ſerapiis e calamintha*, *hyſſo-
po*, *marrubio*, *& ſimilibus*, quorum hodie magna in officinis medicorum eſt copia, vten-
dum eſſe abunde conſtat. Alter præparationis modus eſt, vt meatus corporis, per quos
humores, qui purgandi ſunt, tranſibunt, reſerentur, & aperiantur, adeoque corpus flui- B
dum fiat. Si enim illi minime pateant, & obſtructi fuerint, per eos tranſire noxii humo-
res nequeunt. Reſerandi itaque erunt per ea, quæ illos detergent, & obſtructione libe-
rant medicamenta, corpuſque cibis humectantibus, ac balneis meatus corporis laxio-

6 Epidem. ſect. 5. Aphor. 18. 4. Aphor. 13. 2. Apho. 10.

res efficientibus fluidum faciendum, iuxta Hippocratis in Epidemiis conſilium, in qui-
entis: *Si volueris vt is, qui Elleborum bibit, celerius purgetur, vt lauet, aut comedat præcipe.* Et
iterum: *Qui ad Ellebori ſumtionem non facile ſurſum purgãtur, horum corpora ante potionem præ-
humectanda ſunt, vberiore cibo atque quiete.* Et vno verbo: *Corpora, vbi quiſpiam purgare vult,
fluida faciat oportet.* Id quod efficiet, vbi humores tenues, nulloque lentore præditi, &
meatus corporis aperti fuerint. Quod ſatis in Commentariis huius aphoriſmi teſta-
tur Galenus ita ſcribens: *Erit fluidum corpus, omnibus quidem meatibus reſeratis, humoribus
vero inciſis, deterſis, & extenuatis, ſi quis modo humor in corpore craſſus ac lentus fuerit.* Quum C
itaque duo in vniuerſum ſint præparationis ante purgationem neceſſarii modi, nempe
craſſorum & lentorum humorum attenuatio, abſterſio, & inciſio, meatuumq; apertio,
omnibus perſpicuum euadit, vbi meatus corporis, per quos humores purgati debent,
aperti ſunt, & humores tenues, nulla opus eſſe præparatione. Quapropter bilioſi hu-
mores, cum ſuapte natura tenues ſint, adeoque ad vacuationem maxime, quæ per me-
dicamēta purgantia fit, faciles & expediti, modo viæ & meatus, per quos tranſire debēt,
recluſi ſint, præparationem nullam requirunt. Hinc eſt, quod Galen. *lib. 14. Ther. meth.
cap. 17.* inter cetera ſic ſcriptum reliquerit: *Flaua bilis vacuatio facilis eſt: pituitæ vero, ac po-
tiſſimum eius, quæ craſſior & glutinoſior eſt, item nigra bilis difficilior.* Hippocrates quoque in D
libro de Humana natura, bilis vacuandæ facilitatem ſatis innuit, dum *quoduis medica-
mentum purgans poſt familiarem & cognatum ſibi humorem, flauam bilem ſtatim trahere*, ſcribit,
quod ſcilicet ductu facilima ſit. Galenus denique *lib. 3. Progn. comm. 25.* humores corpo-
ris calidiores tenuioreſque, quales ſunt bilioſi, paratiſſimos eſſe ad excretionem tradit.
Quod ſi vero meatus, per quos bilis duci debet, obſtructi ſint, certe ea præparatione,

In bilis redundantia quibus medicamentis meatus reſerandi.

quæ illos aperit ac reſerat, opus erit. Ad eam vero parandam non adhibenda ſunt ve-
hementer calida, quod illa bilis copiam augerēt: ſed ea potius, quæ facultatem habent
extenuandi, & abſtergendi, ac reſerandi citra vehementem calorem: vt eſt in ciborum
genere ptiſana, in medicamentorum, cichorium, intybum, ſemina peponum, & cucu-
metum, item ſerapium acidum ſimplex, oxyſaccharum, & id genus alia. Non parum
etiam ad relaxandos corporis meatus balneum aquæ dulcis conducit, vt comprehen- E

Auicennæ error detectus.

ſum eſt. Ex iis omnibus perſpicuum fit, Auicennæ verba *Fen. 1. Canone 4. tract. 2. capit. 7.
de Intentione ad curationes vniuerſales febrium putredinis*, docentis, *ſubtilem ſeu tenuem humo-
rem eſſe incraſſandum, & lentum incidendum, neque ſimpliciter ad præparationem, neque etiam ad
concoctionem noxiorum humorum ac morbi poſſe referri, adeoque merito, tanquam a veritate ab-
horrentia, ab Auerroe & aliis quibuſdam eſſe reprehenſa.* Ad concoctionem morbi non poſ-
ſe referri, ſequenti capite monſtrabimus. Nunc de præparatione tantum dicemus, quę

Præparatio ſolius craſſi humoris.

ſolius eſt craſſi & tenacis, vt oſtendimus, humoris. Nam is vt commode purgari poſſit,
extenuantibus & incidentibus tum cibis, tum medicamentis eſt præparandus. Humor
autem tenuis, cum ſuapte natura ad vacuationem ſit facilis & expeditus, vt facilius ac
promtius purgetur, nunquam a Medico incraſſandus erit. Quanto enim ſubtilior eſt, F
tanto facilius a purgante medicamento trahitur, quod tum ratio ipſa, tum experientia
ſatis confirmāt. Quum itaque Auicenna in purgationibus quoque opus eſſe dixerit, vt

7. collect. ca. 9.

tenues humores incraſſentur, merito ab Auerroe eſt reprehenſus iis quidem verbis:
*Auicenna iubet in morbis a tenuibus humoribus genitis, concoctionem præcedere, quam hoc pacto
definitam*

A *deſ;ritam tradidit. Concoctio tenuium, eſt eorum incraſſatio, craſſiorum vero extenuatio. Verum e-*
nimuero facilius humores tenues purgabuntur craſſis. Vnde a nonnullis ſcriptum eſt Medicis, ſe nun-
quam purgans medicamentum exhibuiſſe, quin flaua bilis prior vacuaretur. Leuiſſimam enim &
tenuiſſimam eſſe, ceteros autem humores ſequi. Quod idem ſenſus tibi indicat, tenuiora ſcilicet craſ-
ſioribus promtius purgari. Hæc Auerroes. Maximo igitur errore Auicenna retulit in vni-
uerſum ad omnem vacuationem, adeoque ad eam etiam, quæ per purgantia fit medica-
menta, quæ ad peculiares, eas nimirum, quæ per ſternutamenta, aut tuſſes fiunt, dunta-
xat pertinent. Nam cum ſternutamentum & tuſſis non fiant, niſi per plurimum &
vehementem ſpiritum celerrime foras erumpentem, qui impetu ſuo explodit ea, quæ
in naribus & reſpirationis meatibus cõtenta ſunt: neceſſe eſt, vt ea, quæ per illa vacuan-
B tur, neque lenta & craſſa, neque tenuia admodum ſint. Quæ enim lenta & craſſa ſunt,
adeo naribus & arteriæ inhærẽt, & impacta ſunt, vt ab iis facile auelli & abſtergi neque-
ant. Quæ tenuia ſunt, hæc ſubleuata, inter ſternutandum & tuſſiendum a ſpiritu diuiſa
retro fluunt, *vt copioſius lib. 4. de Laborantibus locis. c. 9. Gal. docet.* Cum itaq; ea, quæ ſternu-
tamentis aut tuſſi expellenda & vacuanda ſunt, craſſitudine quadam participare neceſ-
ſe ſit, vt ea, quæ ſupra modum tenuia ſunt, aliqua ex parte etiam incraſſentur, oportet.
Non etiam pellenti omnino obſiſtere, adeoque violenter ac tenaciter inhærere debẽt:
quocirca ſi lentore ac craſſitie participant, extenuantib. & incidentibus medicamẽtis
attenuanda & incidenda veniunt. Quid multa? quę hac ratione vacuanda ſunt, eſſentię
mediocritatem habeant neceſſe eſt. Quapropter rectiſſime de iis Auicennæ dictũ, quo
C præcipit, tenues humores incraſſandos, & craſſos ac lentos extenuandos eſſe, intelligi-
tur. Male autẽ ad eam expulſionem vitioſorum humorum, quæ per medicamenta pur-
gatoria fit, torquetur. Hæc enim non aeris impulſu, ad quem debita eius, quod patitur,
reſiſtentia requiritur, quæ in mediocritate certæ eſſentiæ conſiſtit: ſed attractoria pur-
gantis medicamenti, & expultrice facultate perficitur. Quanto itaque humor tenuior
ac mobilior fuerit, tanto facilius a medicamento purgante per anguſtos meatus trahi- Auicennæ errandi occaſio.
tur, ac ſubinde expeditius expellitur. Errandi autem occaſionem Auicennæ haud du-
bie Galeni locus, ab eo parum recte intellectus, præbuit, qui eſt in libello de *Conſtitutio-*
ne artis Medicæ, vbi non obſcuris verbis inquit, *craſſum & lentum humorem eſſe attenuãdum,*
tenuem vero incraſſandum. Verum ſi locum illum Galeni intentis oculis conſpexiſſet A- Galeni locus erratur.
D uicenna, non de iis, quæ e corpore per medicamenta ſunt vacuanda, ſed de iis potius,
quæ in eo manere debent, adeoq; in ſtatum naturalem redire poſſunt, intelligendum
eſſe animaduertiſſet. Nã Græce ſic habet: τὸ δ' ἐπανελθεῖν δυνάμενον εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἀλλοιοῦν διὰ τῶν
ἐναντίων· τὸ μὲν παχὺ καὶ γλισχρὸν λεπτύνοντα· τὸ δὲ λεπτὸν, παχύνοντα: *Quod in naturalem ſtatum redire po-*
teſt, contrariis alterare oportet: craſſum quidem & lentũ, attenuando, tenue vero incraſſando. Verbi
gratia, vbi humores in capite præ nimia ſua tenuitate in thoracem deſtillant, incraſſari
debent, & in naturalem ſtatum, vt deinceps deſtillare non poſſint, reduci. Pari modo, ſi
pituita plus iuſto craſſior fuerit, attenuari debet, & in naturalem ſtatũ reduci, vt ſubin-
de cocta in ſanguinem mutari poſſit. Atque hæc de præparatione, quæ arte fit, ad-
eoque a concoctione, quæ a natura perficitur, vt ſequenti oſtendemus capite, dixiſ-
E ſe ſatis ſit.

Quid concoctio, & quot eius differentiæ. CAP. XX.

PVrgans medicamentum a Medico temere nunquam eſt propinandum, niſi vbi hu- Crudi humores non purgandi.
mores vitioſi morbumq; excitantes fuerint concocti. Siquidem poſt cõcoctionem
naturam ipſam vacuationi habemus adminiculantẽ, vtpote, quæ tum humores diſcer-
nit, & redundantias excernit. Vt non ab re Hipp. in Aphoriſmis ita præceperit: *Conco-* 1. Aph. 22.
cta purgante medicamento educere, & ea, quæ non ſunt cruda, mouere oportet, neque in princi-
piis morborum, niſi humores turgeant. Magna vero ex parte non turgent. Vt igitur quæ
cruda, quæ item concocta ſint, cognoſcamus, quid concoctio ſit, & quot differentiis
F conſtet, oſtendamus neceſſe eſt. Concoctio itaque *Ariſtot. lib. 4. Meteor. c. 2. auctore*, eſt
perfectio, *quæ a naturali proprioue calore ex oppoſititis fit paſſiuis, quæ ſua cuique materia exſiſtũt.* Concoctio quid.
Vel breuius ac clarius: Concoctio eſt *actio quædam natiui caloris in qualitates quæ patiuntur.*
Galenus & eum ſequentes Medici, concoctionem definiunt *eſſe alterationem ab innato*
corporis calore factã. Atque hæc perſpicua plane eſt definitio, & perfecta, vt quæ ſingulas dif-

Concoctio duplex. ferentias complectatur, quæ certe, *eodem Galen. lib. 1. Epidem. ſect. 2. conſtitut. 3. comment. 41. teſte*, gemina exſiſtit. Vna, quæ eſt alimentorum, & eorum, quæ ſecundum naturam ſe habent. Hanc Galen. *lib. 3. de naturalibus facult.* ita definit: *Concoctio eſt alteratio in propriam eius, quod nutritur, qualitatem.* Et *in lib. de Sympto. differentiis, cibi alimentiue in qualitatem animanti familiarem, permutationem eſſe tradit.* Libro autem *1. Epidem. Comment. 2. apho. 44 concoctionem in coquentis eius, quod concoquitur, ſubſtantiam quandam eſſe deductionẽ* ſcribit. Quæ A
πέψις. quidem definitio cum prioribus in idem recidit. Hæc Græcis proprie πέψις, & Latinis priuatim *concoctio* nominatur. Eius autem tres ſunt ſpecies. *Vna*, qua cibus in ventriculo concoquitur: *altera*, qua inibi generatus ſuccus in iecore & vaſis in ſanguinem mutatur: *tertia*, qua ſanguis in ſingulis partibus corporis, in idoneam alendæ partis ſubſtantiam mutatur, *vt ſuſius libr. 1. ſect. 6. capit. 5. diximus.* Quæ in iſta concoctione, altera B
tioneue in ventriculo & iecore exquiſitam elaborationem non ſunt adepta, & citra ſan-
Cruda quæ. Semicocta. guinem ſubſtiterunt, cruda vocantur. In habitu autem totius corporis cruda ſunt, quę elaborationem nullam: ſemicocta, quæ imperfectam conſecuta ſunt. Sanguis itaque pituitoſus & lentus reuera crudus ac ſemicoctus exſiſtit, quod caro ex eo tumida, aquoſa, flatulenta, in ſumma, alba & pituitoſa procreetur, ac ſpecies hydropis, quam ob id
λευκοφλεγματία. λευκοφλεγματίαν appellant. Cruda itaque ſunt, quæ in ventriculo nullam prorſus alterationem, aut imperfectam, quæ tamen proprie ſemicocta nominatur, acceperunt. Crudi ſunt, qui in iecore aut habitu totius corporis nullam alterationem ſunt experti, aut per-
Crudi humores. fectam elaborationem non attigerunt, humores: qui tamẽ proprie ſemicocti appellantur. Crudi igitur omnes ſunt generatim humores, qui citra ſanguinem bonum ſubſi- C
ſtunt: *vt lib. 4. de Tuenda ſanitate, cap. 4. ſuſius monſtrat Galenus.* Tales autem ſunt frigidi & craſſi ſeu pituitoſi, vt loco iam citato, & multis aliis locis Galenus oſtendit. Vnde perſpicuum euadit, bilioſos humores non eſſe hac ratione crudos, quod nimirum exceſſu caloris, atque ex ſanguine ſupra iuſtum modum percocto, adeoque aſſo & exuſto fiant: non igitur hanc concoctionẽ primam, de qua nunc loquimur, requirunt, ſed ſolus ſanguis, & humor, vt in ſanguinem mutetur, idoneus. Ceterum cruda, quæ in ventriculo hærent, quod illis non ſit per anguſtas vias tranſeundum, etiam priuſquam concocta fuerint, educi poſſunt. Et præſtat etiam illa, priuſquam in habitum totius corporis tra-
Cruditatis remedium. Cruda purgantibus medicamẽtis non vacuanda. ducantur, educere. Hinc eſt, quod Galenus vnicum cruditatis eſſe remedium *libr. 1. de Alimentorum facultatibus*, ait, ſi ea, quæ cruda ſunt, per aluum ſecedant. Cruda vero, quę D
in primis venis, iecore, & aliis vaſis hinc in vniuerſum corpus diſtributis, & in habitu totius corporis ſunt, medicamentis purgantibus vacuanda non ſunt. Cuius quidem rei cauſſam recenſet Galenus *libr. 4. de Tuenda ſanitate, cap. 5.* in hunc ſcribens modum: *Deiectio*, inquit, *in iis, quibus plurimi crudi humores in venis ſunt, tormina cruciatuſue circa vmbilicum, & roſiones creat, animique deliquia, cum eo quod nec notatu dignum quippiam educit: quando crudi omnes humores, pigri atque ad motum inepti, propter craſſitiem frigiditatemque ſunt. Quo fit, vt etiam omnes anguſtas vias obſtruant, per quas id quod medicamentum deiicit, ferri ad aluum debeat: itaque nec ipſi educũtur, & alii ſunt impedimento. Id quod ſane Hippocrates illo oraculo praeauit, quo breuiſſime præcipit: Concocta medicamentis tentanda eſſe, non cruda. Eadem de cauſſa nec exercitare, nec omnino mouere, ſed nec lauare expedit eos, qui in primis venis crudorum copiam ha-* E
bent: ſiquidem omnes id genus motus, ſuccos illos in totum corpus agunt. Seruandi igitur hi ſunt in omni quiete, dandaque ipſis cibus, potio, medicamenta ſunt, ſingula eius generis qua attenuent, diſſecent, & conficiant ſuccorum craſſitudinem, idque citra manifeſtum calorem. Nam qui excalefacti vehementius ſunt ſucci, hi in omnem corporis partem feruntur. Ergo nutries hos maxime oxymelite, aliquando etiam ptiſana & mulſa exiguo quopiam. Suſtinent enim ij victum, ſi modo vlli alii, tenuem, ipſa nimirum crudorum humorum copia, quos paulatim concoquunt, ad corporis alimẽtum abutentes. Hæc ille. Atque hæc quidem de prima, quæ proprie concoctio nominatur,
Altera concoctio. πεπασμὸς. dixiſſe, ſatis ſit. Altera eſt eorum, quæ præter naturam ſunt. Et hęc quidem non eſt, niſi humorum morbum efficientium alteratio, atque Hippocrati in Epidem. & Galeno πεπασμὸς, Latine *maturatio*, diſcriminis gratia nominatur. Cocta itaque de hac ratione F
Maturatio. Cocta. Cruda. Hippocrati & Galeno appellantur, quæcunque a natura ipſa euicta ſunt. Cruda vero,
Lib. Epid. 1. Com. 2. Aphor. 44. quæ non ſunt euicta. Verum eſſe quod affirmamus, teſtatur Galenus *lib. 1. Epid. Comm. 2. aphor. 46.* inquiens, *Vt concoctiones fiunt natura morboſas cauſſas euincente: ſic non euincente contraria. Et lib. 2. de Vict. acu. morb. Com. 44.* vbi ita ſcriptum reliquit: *Concoctio eſt, vbi natura*

caſſis

tuſſis fortior fuerit, eiſque ſuo robore permutauerit. Ibidem quoque diſerte docet; *cocta eſſe, quæ a natura ipſa euicta ſunt: cruda cōtra, quæ minime.* Hac ratione pus in phlegmone, quod a natura euictum eſt, concoctum vocatur, etſi pars nulla ex pure alatur, quemadmodum ex cradis & pituitoſis, vbi concocti fuerint, humoribus aluntur. Eadē ratione & vrinas crudas concoqui dicimus, etſi corpus ex coctis vrinis ali non poſſit. Ita ſputum quoque crudum vel coctum appellamus. Ad hunc quoq; modum deſtillationem grauedinem, chores, & humiditates, quæ in lippitudine emanant, aut crudas, aut concoctas eſſe dicimus. Hoc deniq; modo biliosos humores crudos, vel coctos eſſe pronunciamus. Et Gal. quidē loco paulo ante citato, crudam bilem ſuis notis pingit, quemadmodū etiam concoctā, inquiēs: *Cruda quidem bilis flaua eſt, & aeris, & male olens: Cocta vero & pallidior, & minimum male olens.* Vt hinc palam fiat, hanc alteram concoctionem nihil aliud eſſe, niſi dominatum & victoriā naturæ in humorem noxium, ſiue putridum, ſiue nō putridum. Ex hac itaque concoctione id conſequitur natura, vt humorem illum, qui antea parum obſequens fuit, nunc gubernare, ac pro ſuo arbitratu excernere poſſit. Proinde omnis humor, qui excernendus venit, antea concoctus ſit, oportet, quod rantiſper dum crudus eſt, & a natura nondum euictus, vacuari commode non queat. Concoctus autem, & tanquam ſubactus ac domitus, nullo, aut ſaltem minore negotio a vacuante medicamento profligatur & exhauritur. Hanc igitur concoctionem non ſolum pituitoſi, vt ſtiorem, ſed & bilioſi exigunt humores. Quapropter libēter admodum concedimus, flauam bilem, non obſtante, quod natura tenuis ſit, concoctionem hāc alteram requirere. Niſi enim prius a natura euicta ſit, medicamētis purgantibus, & vacuātibus etiam illis commode educi nequit. Hac vero ratione cocta, & veluti ſubacta & edomita, naturæq; obſequens reddita, abſque vlla moleſtia, minoriq; negotio ad conuenientia vacuationis loca, a purgāte medicamento trahetur. Nam niſi in eum edomita fuerit modum, ſua acrimonia erodet, atq; excoriabit, fœtoreq; ſuo, & feruore moleſta erit. Atqui aduerſus ea, quæ dicimus, forte quiſpiam ita inſtabit: *Flaua bilis ex tali concoctione craſſior euadet, & ſic ægrius expelletur.* Craſſiorem autem euadere, in primis reſtatur Ariſtor. *lib. 4. Meteor. c. 2.* vbi non obſcuris verbis ea, quæ concoquūtur, craſſiora aridioraq; reddi ſcribit. Item Alexand. Aphrodiſeus in vniuerſum omnia, quæ concoquuntur, ex tenuibus craſſiora euadere teſtatur. Quinetiā Gal. *lib. de Totius morbi temporibus* aſſerit, tū ſaniem ſam, tum vrinā, tum ſputum, item lippitudinē, humoreſq;, qui e cerebro in palatum & nares deſtillant, denique omnia excrementa initio atque dum cruda adhuc ſunt, aquea & tenuia eſſe: quum vero proceſſu temporis concoquuntur, craſſiora & pauciora euadere. Quibus omnibus & ratio & experientia ipſa ſubſcribit, quæ omnia, quæ concoquuntur, & a calido patiuntur, humido nimirum euaporante, & quod tenuius eſt abſumto, aliquo modo craſſeſcere docet atque teſtatur. Fatemur itaque ea, quæ a natura uicta concoctaue ſunt, neceſſario craſſiora & pauciora euadere, quandoquidem concoctio ipſa, *vt etiā Gal. lib. 4. de ratione victus in morbis acutis fatetur*, cogat, & incraſſet. Adeo vt recentiores Medicos plurimum hallucinati conſtet, propterea q concoctionem, vel, vt ipſi loquuntur, digeſtionem, quum id, q craſſum eſt, attenuatur, fieri ſtatuāt. Erroris autem occaſionem iis, qui craſſi concoctionem, cum eius ſubtilatione (*ita enim loquuntur*) fieri cenſent, Auicenna præbuit, qui, vt præcedenti capite oſtenſum eſt, Galeni locum male intellectum, ad concoctionem eorum, quæ præter naturam ſunt, adeoque habitum corporis redire nequeunt, perperam detorſit. Nam etſi concedimus concoctionem tenuium eſſe incraſſationem, tamen falſum erit, eandem craſſorū attenuationem eſſe, cum omnes humores natura etiam craſſi in ea immutatione, qua a natura vincuntur, *vt monſtratum eſt*, craſſiores aliquo pacto reddantur. Atque hac quidem ratione bilis flaua concocta, mitiorque facta, aliquo modo craſſeſcit, propterea quod id, quod in eo nimis ſubtile fuit, ad quandam æqualitatem moderatam redactū eſt. Verum infert aliquis confeſtim: *Igitur bilis & alii humores, qui ex tali concoctione craſſiores euadunt, ægrius deinde expelluntur.* Reſpondeo, *Nequaquam.* Nam cum eam craſſitudinem ab innato calido, & nequaquam ab immodico, neque etiam a frigore adepti ſint, fieri non poreſt, vt hæc ipſa exſcretioni vacuationiue obſiſtat, & aduerſetur: imo cum hāc craſſitudinem nō, niſi quia a natura euicti ſint, conſecutos eſſe conſtet, multo promtius iam tutius expellentur. Quippe cum natura ordinem & morem, *Galeno etiam teſte*, ob-

An flaua bilis concoctione egeat.

Obiectio.

Quæ concoquuntur, craſſiora & pauciora euadere.

Recentiorum Medicorū error.

Obiectio diluitur.

Nō omnis craſſitudo exſcretioni aduerſatur. 1. Aphor. Com. 14.

ſeruat,vt primo concoquat,dein diſcernat,& poſtea vacuet. Quum itaque poſt conco- A
ctionem naturā ipſam vacuationi adminiculantē habeamus, exſpectandū erit, quoad
abipſa natura euicti,adeoq; craſſiores redditi fuerint humores noxii. Nō igitur omnis
craſſitudo vacuationi obſiſtit,ſed ea duntaxat,q̄ non fit a natura. Nec cuncta, quæ craſ-
ſiora reddunt̃,ea quoq; concocta ſunt,ꝙ nimitū duæ ſint craſſitudinis cauſſæ,calidum
videlicet,& frigidum. Calidum quidē,euaporando, frigidum adſtringendo incraſſat.
Quæcunque igitur ab innato calido craſſiora redduntur,ea concocta ſunt, non q̄ a fri-
gido,ſeu nō naturali calore. Cū aūt ea, quæ craſſiora ſunt, a calore natiuo facta ſint cō-
cocta,neceſſe eſt,vt crudis ſint contraria. Si crudis,quæ im̄oderata ſunt, contraria exſi-
ſtūt,mediocria ſint oportet. Quapropter rectiſſime Hipp. vrinā craſſam appellat eam,
quæ mediocris eſt,collatione nimirum ad tenuem,quæ immoderata exſiſtit. Quæ contra a frigore, B
aut immodico calore craſſiora redduntur,hæc cruda ſunt, & vacuationi aduerſantur.
Ceterum etſi vtraque concoctio,vt monſtratum eſt, ab innato calido ſit, tamen ab ex-
ternis auxiliis,quæ hunc robuſtiorem reddunt,augent & fouent,iuuatur. Idipſum vero
poſſunt omnia,quæ temperatum & mediocrem calorem obtinent, adeoq; caloris na-
tiui ſubſtantiam,non qualitatem augent. Cuius rei teſtis eſt Gal. qui *lib.5. de ſimpl. medic.
facult.c.5.* diſerte naturales alterationes concoctioneſue ab innato fieri calore,ab exter-
no autem iuuari,ſcribit. Qualis autem eſſe debeat is externus calor, in fine libri de *Con-
ſtitutione artis Medicæ* explicat, vbi quietem,calefactionē moderatā, boni ſucci ciborum
mediocrem eſum, & vini moderate calidi potionem ad concoctionē deducere tradit.
Non efficere, quia id munus ſolius eſt natiui caloris, ſed εἰς πέψιν ἄγειν inquit. Nec obſtat, C
quod *ſect.5.aphoriſ.Comm.22.* idem Gal. calorem externum concoquere ſcribit. Conco-
quit enim, non quia concoctionem efficit: ea enim a ſolo natiuo, vt comprehenſum eſt,
fit calore: ſed quia calorem natiuum concoctionem efficientem iuuat, fouet, & auget.
Aut certe concoquit, non quidem primo & per ſe, ſed ſecundo, & ex accidente, natiuo
nimirum calore interueniente. Nam quando de iis, quæ aliquid efficiunt, ſermo eſt, di-
ligenter, Gal. etiam ipſo *lib.1.de ſimpl.med.facul.c.2. & 3.* monitore, diſcernendū erit, num
per ſe ex propria facultate, an ex accidente, & aliquo alio interueniente, idipſum præ-
ſtent. Proinde quum Gal. *lib.1.Epidem.ſect.2.conſtit.3.Com.41.* ſcribit, omnia, quæ medio-
criter calefaciunt, tum cibaria, tum fomenta, tum cataplaſmata, frictionē item medio- D
crem, ac balnea concoctiones efficere: ἐργάζεσθαι enim verbo vtitur: intelligendum erit,
cuncta hæc non primo, & per ſe, ſed ſecundo, & aliquo alio, nempe natiuo calore, quæ
ſingula hæc fouent, augent, & iuuant, interueniente cōcoquere. Atq; locos hos ita eſſe
intelligendos, alius eiuſdē auctoris, quem paulo ante ex *lib. de Simpl.med.fac.* citauimus,
palam euincit. Ibidem enim diſerte inquit, *concoctiones ab innato calore fieri, ab externo aūt
iuuari*. Simili ratione certe explicādus venit Hipp. locus, qui eſt *in ſect.5.Aph.21.* vbi aquæ
frigidæ perfuſionem, curare diſtentionem ſcribit. Non enim per ſe & primo: alias hoc
tritum Medicorum axioma, contraria contrariorum ſunt remedia, euerteretur: ſed ex
accidente, reuocādo nimirum calorem natiuum, diſtentionem aqua frigida ſanat. Ca-
lor aūt per ſe, *metipſo Hipp. teſte*, curat. Vt iam abunde pateat, calorem natiuum per ſe, &
primo concoctionem efficere: externum autem ex accidente, quia nimirum natiuo o- E
pituletur, illumq; foueat, & augeat. Quod manifeſte etiam Ariſt. *4.Meteor.c.2.* iis ſignifi-
care verbis voluit: *Quum quid concoctum eſt, perfectū eſt ac genitum, atq; perfectionis exordium
a natiuo calore prouenit: quamuis aliquo externorum adminiculo ad calcē vſque perduci ſoleat, quo-
modo alimentum per balnea, & id genus alia concoquitur*. Et idem quoq; ibidem teſtat̃, quum
humoris concoctionem, quam maturationem vocat, natiuum calorem efficere ſcribit.
Porro cum ex iam dictis omnib. ſit manifeſtum, concoctiones a calidis tantum, neq; iis
quidē omnibus, ſed duntaxat tēperatis ac mediocrib. iuuari, hallucinari cōſtat omnes
noſtræ ætatis medicos, qui bilis concoctionem a frigidis ſerapiis, violaceo, roſaceo, &
nymphea, intybo, & id genus aliis, fieri dicunt. Conſtat enim frigidū concoctioni per-
petuo aduerſari. Nam calorē natiuum, qui concoctionem efficit, refrigerando exſtin- F
guit. Hinc eſt, quod Alex. Trallian. *lib.1.ca.10.* bilioſum humorem non per frigida, ſed
mediocriter calida concoquendum eſſe docet: idq; ex Gal. *lib 2.de Comp. med. localium.
cap.11.* ſententia, qui itidem balneis temperatis, & vnctionibus, & potu diluto bilem eſ-
ſe concoquendam hortatur. Sed præſtat verba Tralliani ſubiicere, quæ ſic habent:

Εἰςώ

Nō omnia craſſa, etiā cocta.

4. Aphoriſ. 76.77.

Concoctiones a calidis externis iuuantur.

Galeni locus enarratus.

Concoctio nulla a frigidis fit. Error recentiorum medicorum.

εἰ μὲν οὖν ἕνεκα τοῦ πλεονάζειν τὸν χολώδη χυμὸν πολλάκις ἡ κεφαλαλγία γίνεται, ποιεῖν ταύτης τὴν θεραπείαν διὰ τῶν καθαιρόντων, καὶ ὑποκλέπτειν δυναμένων τὸν χολώδη χυμόν. ἀλλ᾽ ἵνα τοῦτον δυνηθῇ κενῶσαι καλῶς, ὑγροτέρως δεῖ ταῖς τροφαῖς πρῶτον, αὐτόν τοῖς τε λουτροῖς, καὶ ἀλείμμασι, καὶ ὑδαρεῖ ποτῷ πλείονι. οὕτω γὰρ διαχυθεῖσα καὶ οἷον ἀσθενεστέρα γενομένη εὐκρινέστερον ὑπὸ τοῦ ἕλκοντος αὐτὴν κενωθήσεται φαρμάκου: *Si igitur capitis dolor ſubinde propter biliosi humoris redundantiam naſcatur, curatio eius medicamentis, quæ bilioſum humorem purgant & ſubducunt, perficiatur. Verum vt probe hunc vacuare poſſit, humidiore prius victu opus eſt, balneisque temperatis, vnctionibus, & potione diluta liberaliore. Ita enim diffuſa bilis, & veluti imbecillior facta, facilius a medicamento ipſam trahente vacuabitur.* Arqui obiiciet quiſpiam, *frigida ſerapia bilioſos humores alterare, craſſioresque reddere, ideoque etiam concoquere.* Reſpondeo, Alterant quidem, ſed cum hæc alteratio non fiat a calido natiuo, concoctio nec dici, nec eſſe poreſt. Incraſſant quoque, ſed non euaporando, vt calor innatus, ſed adſtringēdo. Quapropter humores bilioſi a frigidis ſerapiis craſſiores redditi, crudi adhuc ſunt, & a natura nondum euicti, nec ſubſtantiæ mediocritatem conſecuti: igitur etiam ad excretionem & vacuationem inepti ſunt. Sed inſtabit rurſus alius, *frigida concoquere, ſi non per ſe, ſaltem ex accidente, nempe reuocando calorem.* Reſpondeo, verum eſſe, ſi idipſum de iis frigidis intelligatur, quæ extrinſecus admouentur. Hæc enim cutem conſtringendo & caloris euaporationem prohibendo, auctiorem calorem natiuum reddunt, qui ſubinde per ſe concoquit. Frigida vero ſerapia, & id genus alia medicamenta, quæ intra corpus aſſumuntur, calorem natiuum imbecilliorem efficiunt, aut prorſus, ſi frigida admodum fuerit, quale eſt e papauere cōpoſitum, exſtinguunt. Vt hinc manifeſtiſſimum ſit, *Serapia ſi frigida concoctionem iuuare non poſſe.* Quapropter Actuarius *in lib. de comp. medic.* zulapia frigida non exhiberi, vt bilem concoquant, ſed vt eius feruorem potius exſtinguant, adeoque alterent, vt natura illam ſubinde euincere & concoquere poſſit. Hinc diſferre inquit, ſi bilis incandeſcat, & hominem exurat, & calefacientia reſpuat, frigida zulapia ante bilis purgationem eſſe danda, donec in vrinis decens appatuerit concoctio. Sed de concoctione ſatis.

Obiectio prima.

Altera.

Quo morbi tempore purgandum. CAP. XXI.

HActenus de concoctione, & quod a purgationibus Medico abſtinendum ſit, donec humores concocti fuerint, diximus. Vnde omnibus palam fit, in morborum principiis, quod tum omnia adhuc cruda ſint, nec niſi vigoris tempore, *Galeno libr. 3. de*
D *Iudiciis, c. 5. teſte,* exquiſita cōcoctio fiat, non eſſe purgandum. Nam nec natura ipſa, cuius Medicus miniſter & imitator eſt, vnquā in morbi principio, & dū humores adhuc crudi ſunt, vllam vacuationē inſtituit. Neq; enim hoc tempore vel naturæ, vel purgantibus medicamentis obediunt, eaq; de cauſſa grauiſſima ſymptomata excitant. Quapropter eo tempore, quo natura ſuperuacua vtiliter expellit, ſi imperfecte ipſa mouet, purgante medicamento Medicus vti debet, ac id quod deficit medicando ſupplere, vt ex vtroq; noxii humoris vacuatio recte fiat, natura quidem expellente, medicamento vero attrahente. Idq; perpetuo faciendū, niſi humores turgeant: tum n. in principio etiam morbi, & humorib. nondū coctis, medicamēto purgāte vti licet, ne ſcil. humores parū ſtabiles, & ab vna parte ad aliam ſine ordine defluentes, in principē aliquam partē decumbant.
E Nam turgere, vel, vt *Hippocratis verbo vtamur,* ὀργᾷν, *Galeno lib. 8. de comp. medic. local. ca. 3. auctore,* nihil aliud eſt, niſi humores motu impetuoſiore, ac cōcitatiore ab vna parte in aliā defluere, idq; ſtatim morbi initio hominem irritantes, quieſcere nulla ratione permittentes. Hos itaq; humores, eo q agitentur, & de vno ad alium locum transfluunt, purgāte medicamento in morbi principio vacuare conuenit. Eos vero, qui aliqua in parte firmantur, ac fixi hærent, ante concoctionem neque purgantibus medicamentis, neq; aliis præſidiis mouere oportet. Siquidem naturam tum vacuationi adminiculantē Medicus non habebit, vt quæ illos hoc tempore non vacuare, ſed concoquere ſtudeat. Cuius rei certiſſimum eſt indicium, quod humores quieſcunt. Nam quiete, non motu, fit concoctio. Motus contra ſignificat, quod natura eoſdem vacuare cupiat, vtpote partibus
F corporis omnibus moleſtos & infeſtos. Quod Hippocrates innuere voluit, dum *concocta purgante medicamento vacuanda tantum cenſet, & ea, quæ cruda ſunt, nequaquam mouenda, neq; in principiis morborū, niſi humores turgeāt.* Et rurſus, vbi *in acutis morbis raro, & in principiis medicamētis purgantib. eſſe vtendū præcipit.* Et iterum, *vbi medicamentis purgantib. vtendum in valde acutis morbis, ſi materia turget,* eadem die hortatur. Vt hinc omnibus perſpicuum e-

In principiis morborū non purgandum.

Humoribus turgētibus in principiis etiā purgare licet. Turgere. ὀργᾷν.

1. Apho. 22

1. Aph. 24.

4. Aph. 10.

N 2

Imminentibus materiam medicamentis purgantib. inter initia vti non licet.

ua lat, *inter morborum initia non eſſe purgandum, modo humores non turgeant, neque validis, ne-* A
que iis, quæ materiam morbum excitantem imminuunt, & ab iis, qui hodie faciunt medicinam, mi-
noratiua appellantur, medicamentis. Siquidem Hippocrates crudos humores, ne mouēdos
quidem vllis remediis eſſe præcipit, tantum abeſt, vt purgãdos eſſe permittat. Non aūt
ab re dictum eſt, *Materiam morbum excitantem minuentibus.* Non enim prohibemus, quin
initio morborum, nulla adhuc apparente concoctione, mitiora illa medicamenta, quæ
vulgo *benedicta* vocātur, exhibeantur, quod eorundē vires primas venas, vel etiam loca,
in quibus crudi humores morbumq; excitantes hærent ac firmati ſunt, non attingant,
ſed duntaxat materias in viis illis, per quas morbifici humores ducendi ſunt hęrentes,
educunt. Quib. plane vacuatis, natura ſubinde nonnihil exonerata, ad reliquos morbi-
ficos humores tū concoquēdos, tum expellendos expeditior & alacrior fit. Eam certe B
ob cauſſam Galenus non raro exhibet inter initia morborum medicamenta, quæ hu-
mores in ventriculo & inteſtinis hærentes vacuant, etiam crudos exiſtentes, quod
ſcilicet illis non ſit per anguſtas vias tranſitus futurus. Sic ſurditate a craſſis humori-
bus nata, nondum apparente eorundem concoctione, totum corpus de Galeni et-
iam conſilio, purgamus, non profecto vt crudos adhuc in auribus humores vacue-
mus, quod eo vis medicamenti purgantis non perueniat, aut ſi etiam perueniret,
quum non cedant, nec tractioni obſequantur, nihil tamen educeret: ſed potius vt
inhibeamus ne alii humores in venis, aut in aliis corporis partibus fluctuantes ad la-
borantem partem confluant. Quinetiam idem Galenus *libro primo, de compoſitione me-*
dicamentorum localium inter initia Alopeciæ nulla præcedente concoctione, aut præ- C
paratione purgat, non tamen eos humores, qui in capite firmati ſunt, ſed alios, qui

2 Aphoriſ. comm. 22. Obiectio diluitur.

per vniuerſum corpus ſparſi ſanguinem vitiant, *vt in noſtris ſuper Hippocratis Aphoriſ-*
mos Commentariis copioſiſſime demonſtrauimus. Atqui dicent aduerſarii, ſi non niſi con-
coctis iam humoribus medicamentum purgans Medico exhibere licet, certe nullo vn-
quam morbi tempore dandum erit. Quia non in principio, in quo humores omnino
crudi ſunt. Non etiam in augmento, quia nondum integre concocti ſunt. Exquiſita
namque concoctio, *vt paulo ante ex Galeno oſtenſum eſt*, non fit, niſi vigoris tempore. Non
licet autem in vigore purgante medicamento vti, quod tempore hoc, quo morbi con-

2. Apho. 29.

ſiſtunt, & vigent, *Hippocrate monitore*, quieſcendum ſit, corpuſque nullatenus mouen-
dum. Quippe præter id, quod tum natura concoctioni noxiorum humorum intenta D
ab opere ſuo diſtrahitur, adeoq; illa, ne eos euincere poſſit, impeditur, etiam per quam
viam molitura ſit iudicium non facile dignoſcitur. Quomodo igitur operi naturæ fa-
uebit, quando nondum ad quam partem ſeſe vertet ſciat? Quum itaque Medico penito
cauendum vnice ſit, ne contrarium naturæ motum moliatur, & vigoris tempore, quo
hæc ipſa tendat, ab illo ignoretur, nullis prorſus vacuationibus, nedum purgationibus,
quum morbus viget, vtendum erit. Non etiam in declinatione, quia tum non eſt opus,
quandoquidem tum vis morbi decreſcat, hominemque interimere amplius nō poſſit.
Quibus ita reſpōdendum eſſe puto: *Verum eſſe, quod perfecta iam concoctione, & morbo incli-*

1. Aph. 20.

nante non ſit purgandum, ſi natura per iudicationem vniuerſum id, quod noxium fuit, expurgaue-
rit, iuxta id Hippocratis: Quæ iudicantur, & iudicata ſunt integre, non mouere, neq; nouare vel me- E
dicamentis, vel aliis irritamentis, ſed ſinere oportet. Si vero poſt exquiſitam concoctionem
ad id, quod noxium eſt, expellendum natura ſatis potens non fuerit, Medici officium
erit, vt declinante iam morbo illud, quod deficit, ſuppleat, ne ſcilicet recidiuam, quod

2. Aph. 12.

reliquum eſt, efficiat. Quæ enim in morbis a iudicatione, *ait Hippocrates*, relinquuntur,
recidiuas facere conſueuerunt. Quapropter rectiſſime Galenus loco paulo ante cita-
to inquit: *Experientia teſtatur, neminem vnquam vi morbi in declinationibus periiſſe. Sed*
adhuc magis ratio. Neque enim contingit, vt poſtquam cauſſa morboſa iam coctæ ſunt, ac natu-
ra euicerit, æger moriatur, modo recta curatio a Medicis adhibeatur. Ceterum rectam cura-
tionem adhibebit Medicus, ſi quod imbecillior natura vacuare non potuit, ipſe va-
cuet, & ne recidiua, quæ plerunque ipſo morbo deterior eſt, accidat, prohibebit. Vt F
ſole meridiano iam clarius ſit, ante perfectam concoctionem, in morbis eam admit-
tentibus, nunquam eſſe purgandum, cum eo tempore, quo concoctionem abſoluit,
quod noxium eſt, natura per iudicium expurget, vt hoc nomine importunis re-
mediis a concoctionis munere non ſit diſtrahenda, nec in ſuo opere impedienda.
Non

A Non antem temere dictum eſt a nobis, non eſſe purgandum, aut purgantibus medicamentis vtendum. Siquidem iis verbis non eſſe medicamenta validiora, & e longinquo trahentia, adeoq; quę reuera ſunt & dicunt' purgantia, vſurpanda innuere volumus. De iis enim Hippocratem, vbi cruda non eſſe purganda monet, locutum eſſe cōſtat. Proinde mitiotibus, & quorum vis vltra iecur non tranſcendit, vt ſunt caſia nigra, manna, oxyphœnicum, hiera picra, & id genus alia, ad alui ſubductionem in principio etiam morbi, quemadmodum paulo ante dictum eſt, vti medico licebit: quod ea tantum, quę in ventriculo & inteſtinis ſunt, vacuent. Nonnunquam etiam, quæ in primis venis continentur, modo illis non ſint impacta, educunr.

Quid purgationis tempore, & a purgatione ſit faciendum. CAP. XXII.

B QVi purgans medicamentum eſt ſumturus, is calidū hauriat oportet, non tepidum, aut frigidum. Nam ita medicamētum ventriculum minus offendet, & citius ſuam exſeret facultatem. Tepida namq; ventriculum relaxant, frigida vero nō parum offendunt. Quum vero promte admodum, iis præſertim, qui ad vomendum proniores ſunt, vomitus poſt medicamenti ſumtionem excitetur, præſtat odoris vehementiam aliquo iucundo & odorato obtundere, ne ei, qui hauſturus eſt, a medicamenti odore parū grato nauſea cōciretur, quam mox vomitus excipiat. Aut nares obſtruere, ne ad illas odot medicamenti attingere queat. Porro medicamento ſumto aſſum panē aceto imbutum odorare conuenit, & calidis pannis ventriculū fouere oportet: ita enim vomitus arcet'. *Medicamētum purgās calefactū bibendum.*

C Prodeſt etiam os colluere ſtatim, vbi hauſtum fuerit, vino odorifero, aut mandere aliquid ſuaue & iucundum, q̄ horribilem medicamenti ſaporem obſcurare poſſit. Dein horam vnam quieſcat, qui ſumſit medicamētum, nec ſomnum admittat, vt vis medicamenti ad vniuerſas corporis partes pertingere poſſit, & ne ab immodico calore, præſertim ſi lene fuerit medicamentum, diſſipetur. Omnium autem maxime a ſomno arcendus erit, vbi iam purgare cœperit, quod ita medicamenti actio intercipiatur. Quod ſi tardius actionem ſuam medicamentū purgans exſerat, vt inambulet, & ſe moueat, modo per morbum integrum ſit, præcipiendum erit, iuxta id Hipp. *Eum, qui Elleborū bibit, ad corporis motus magis, ad ſomnos vero & quietem minus ducere oportet. Corpora aūt motu turbari, nauigatio indicio eſt.* Et ſtatim poſt hæc, *Quum volueris vt Elleborus magis ducat, corpus moue: vbi vero ſiſtendum eſſe cenſueris, ſomnum conciliato, & haud moueto.* Ceterum ab aſſumto *4. Apho. 14.* *4. Aphor. 15.* *Quid a purgatione faciendum.*

D medicamento, ne eius actio impediatur, nibil eſt offerendum, niſi os ventriculi natura admodum ſenſile ac imbecillum, purgantis medicamenti acrimoniam ſuſtinere non poſſit, adeoq; ſyncopen minetur. Tunc enim ptiſanæ cremor, aut etiā cicerum ius cum ſaccharo, vt quæ gulam, & os ventriculi vellicant, detergeantur, exhiberi poteſt. Quod ſi vero proſpere & citra vllius ſymptomatis acceſſionem purgatio ꝓcedit, nihil penitus attentandum; ſed ſatis erit, ſi ęger ab immodico tum calore, tum frigore ſe tueatur. Abſoluta tandē purgatione, æger mediocri & boni ſucci alimento reficiendus erit. Satius autem fuerit humidum, vt ſit potius, quam ſiccum, & concoctu facile. Id enim promtius in ventriculo, iam imbecillo aliquo modo a medicamento facto, tranſmutabitur, atque ad expellendas purgantis medicamenti, & humoris ab eo attracti reliquias, pręſertim

E ſi illi aliqua inſit abſtergendi facultas, aptius erit, vt ſunt iuſcula ſaccharo condita, aut ea, quibus cicer, aut hordeum incoctum fuerit.

Quouſque purgandum, & quomodo impeditæ & immodicæ purgationi ſit occurrendum. CAP. XXIII.

QVæ ſit abſolutæ & iam peractæ purgationis nota, Hipp. in Aphor. oſtendit, ita ſcribens: *Qui medicamentorum potionibus quum purgantur haud ſitiunt, ii non deſinant prius, quam ſitiant.* Sitis itaque, q̄ humiditatis indigentiam nuntiet, abunde eſſe purgatū corpus, noxioſq; humores perfecte vacuatos oſtendit. Quanquam non ſemper exſpectanda eſt ſitis, q̄ interdum minori quantitate oblatum medicamentum non ſatis purget, nec noxios omnes humores educat: neq; enim facile conueniens cuiq; quantitas ſciri *4. Apho. 19.* *Peractę purgationis nota.*

F poteſt. Ne igitur longiori, quam par ſit, inedia erucientur, præſtat vt iis, qui propterea, q̄ non ſatis purgati ſunt, ſitim haud ſentiunt, a medicamenti ſumtione 6. aut 7. horis cibus exhibeatur, eo nimirum tempore, quo aliis, qui abunde purgantur, offerri cōſuetum eſt. Porro ſi eueniat, aut hauſtum medicamentum ſua actione fruſtretur, nec quidquam educat, ſed vētriculi morſum, aut tormina, aliaq; grauiſſima ſymptomata excitet, *Quando purgatis cibus ſit offerendus.* *Si medicamentū ſua fruſtretur actione.*

Si immodice purget. 4 Aph. 14. & 15. adnitendum erit Medico, vt protinus eos, quos medicamentum attraxit, humores, e- A
molliente & aluum ſub ducente clyſteri, aut glande ſubiecta vacuet. Sin contra accidat,
vt immodice purget medicamentum, ſomno indulgendum erit, ac quieſcendum. Ita
enim eſſe faciendum Hipp. in ptæcitatis Aphotiſmis monet Præterea impetus bumo-
rum intto confluentium ad alias partes frictionibus, vinculis, balneis aquæ dulcis, & id
genus aliis præſidiis reuellendus. Aer etiã, in quo æger verſarur, tempetatus eſſe debet.
Iuſto namq; calidior, vires diſſoluit: frigidior autem ad internas partes humorum im-
petum propellit, adeoque purgationem auget. Prodeſt etiam exhibere theriacam,
vt quæ humotum impetum ad exteriora ducat, ac purgatoriam medicamenri vim he-
betet atque obtundat. Confert etiam *diacydonium* vocatum medicamentum, & ſimilia, B
quibus adſtringendi facultas ineſt, offerte. Perdurante vero adhuc purgatione, inanes
cucutbitulas ventriculo admouere, & adſtringentia vnguenta, emplaſtra, & cerata im-
ponere, vtile eſt. In ſumma omnia ea ſunt admouenda, quæ ad ſananda alui profluuia v-
ſurpantur, de quibus in medendi ratione noſtra diffuſe tractauimus, vt neceſſe non ſit
hoc loco de iis copioſius diſſerere.

Expurgatorum humorum obſeruatio. Cap. XXIV.

Alui excrementa vt medico ſint cõſideranda. PVrgatione peracta, alui excrementa, & quæ vacuata ſunt, a Medico accurate ſunt
cõſideranda. Initio aũt quæ vacuantur; vulgi more, non multitudine ſunt æſtiman-
da, *Hippocrate etiam ſuffragante*: ſed ſi talia vacuata ſunt, qualia vacuari oportet, & æger fa-
2. Aphor. 23. cile toleret. Talia vero vacuantur, qualia oportet, vbi noxii ac vitioſi humores vacuan- C
Qualitas. tur, vtiles autẽ in corpote tetinentur. Id cette quod accidit, quando æget vacuationem
Conſiſtentia. hanc leuiter fert. Non ſolum vero qualitas excrementorum alui, ſed & conſiſtentia eo-
Color. rundem, num ſcil. ſolida, an liquida ſint, expendenda venit. Deniq; color eorundem,
num pallida, rufa, liuida, aut nigra ſint. Ex eo namque varia dignoſci & pręcognoſci et-
iam poſſunt, *vt copioſiſſime lib. 2. Prognoſt Aphor. 13. & ſeqq. aliquot Hippocrates, nec non ibidem*
Mutatio excrementorum. *in Cõmentariis ſuis, & lib. 1. de Iudiciis Galenus monſtrarũt*, & nos *infra lib. 4.* ne quid lector de-
ſidetare poſſit, hæc omnia breuiter perſtringemus. Ceterũ præter iam dicta, excremẽ-
totum quoq; mutationes diligentet Medico ſunt contemplandæ. Nam ſi in ſpõtaneis
& a natura factis alui profluuiis varię humorũ ſpecies vacuãtur, laudabile eſt, ptopterea,
2. Aph. 14. quod corpus exquiſitius expurgent. Quod confirmat Hipp. qui in Aphoriſmis ita ſcri- D
ptum teliquit: *In profluuiis ventris mutationes excrementorum iuuant, niſi in praua cõmutentur.*
In praua aũt commutantur, ſi nigra aut liuida fuerint, aut colliquationẽ & putredinem
ptæ ſe tuletint. Quo itaq; plutes deteriores in alui profluuiis fuerint colores, eo peius
erit. Siquidem multorum & prauorum in corpore affectuũ ſunt ſigna. A purgante ve-
ro medicamento hauſto melius eſt plures & deteriores etiam excrementorũ ac deie-
ctionũ eſſe colores. Et cerre quãto plures fuerint colores, tãto minus mali erũt. Quod
4. Aph. 21. Hippo. in Apho. iis ſignificare verbis voluit: *Nigra*, inquit, *deiectiones, veluti ſanguis niger,*
ſua ſponte exeuntes, & cũ febre & ſine febre peſſimæ: & quo plures deteriores fuerint colores, eo peius.
A medicamento autem ſi tales egerũtur, melius eſt & quo plures colores fuerint, eo minus mali erunt.

De vomitu. Cap. XXV.

HActenus de putgatione diſſeruimus: nunc ad vomitum, tertiũ vacuationis genus, E
accedemus. Vomitus autem eſt vacuatio per ſuperiora eorum, quæ in ventriculo
continenrur, illumq; grauant & moleſtant. Hunc præcedit nauſea, quæ non eſt niſi ina-
nis vomendi conatus. Vomitus autem non temere in cõſiderationem Medici venit, ꝙ
Vomitus quid. eius non contemnenda ſint commoda. Qui enim frequenter vomunt, magna ex parte
Nauſea. ſemper ſani eſſe conſueuerunt. Siquidem vomitus non bilem modo, ſed & pituitã mo-
Vomitus commoda. leſtantẽ ventriculum educit, adeoq; ne ille malis ac vitioſis humotib impleatur, efficit.
Cum vero a prauis humorib. vapores ſurſum ad caput fetant, præſertim vbi bilioſi fue-
rint, non parum a vomitu etiã caput ipſum ſubleuatut. Vtilis vero præ aliis eſt vomitus
Quibus vtilis vomitus. omnibus bilioſis, ꝙ bilis, vtpote tenuis humor, facile ſurſum vergat. Præterea iis, qui ci-
bis & potibus ſe nimium impleuerunt, vel parum recte concoxerunt. Si enim plus iuſto F
quam vt concoqui poſſit, ingeſtum eſt, periculum iminet, ne in ventriculo cotrumpa-
tur. Nihil igitur conducibilibus, niſi vt priuſquam quod aſſumtũ eſt, corrumpatur, qua
via commode expelli poteſt, nempe per gulam, eiiciatur. Quanquam ne tum quidem
quum cotruptum eſt, intus ſit relinquendum, quod ingeſtum eſt, ſed quo cõmode po-
teſt

A teſt expellendum. Ceterum ſingulis menſibus vomendum eſſe Hippoc. præcipit. Nam *libr. 1. de ratione victus* ita ſcriptum reliquit: *Conſultius eſt, vt is qui ſingulis menſib. vomere conſueuit, continuo biduo hoc agat, quam interpoſitis quindecim diebus: ita enim ſecundus dies prioris reliquias extrudit.* Quæ quidem ſententia etiam *in libro de ſalubri victu* repetitur. Hanc Galenus *lib. 5. de vſu partium, cap. 4.* confirmat iis verbis: *Recte igitur*: inquit, *veteres Medici vomitus a cibis in ſingulos menſes repeti præcipiebant, alii quidem ſemel, alii vero bis. Omnes autem hi qualitates ipſas eo caſu comedendorum acres atque abſterſorias diligere conſulunt, vt pituita omnis e ventriculo purgetur, neq; prauo ſucco corpus afficiatur.* Cauendum itaq; omnibus, qui recte valere & ſeneſcere volent, magnopere erit, ne vomitum prorſus negligant, ſed illũ, modo fieri poſſit, ex præſcripto Hippo. adhibeant, ſingulis nẽpe menſibus, & duob. continuo [Quoties vomendum.]

B diebus. Nec minori diligentia cauendum iis ipſis erit, ne quotidianum vomitum habeant. Quippe eius frequentia aſſiduusue vſus ſurditatem inducit, vſui obeſt, thoracis pulmoniſque venas diſrumpit, dentibus nocet, & capitis dolores, modo ex ventriculi vitio nõ ſint orti, offendit. Non autem ab re paulo ante diximus, vomitum, ſi fieri poteſt, ſuo tempore adhibendum eſſe. Nam in ciendo vomitu, magno ſtudio Medico conſiderandum erit, qui ad vomendum faciles, quiq; difficiles ſint. Qui enim nõ niſi difficulter vomunt, ad vomitionem nequaquam cogendi ſunt, ſed per inferiora potius purgãdi: difficulter namq; vomentib. vbi eos ad vomendum quiſpiam vrſerit, venarũ, quæ in thorace ſunt, ruptionis periculũ imminet. Porro difficiles & inepti ad vomendũ ſunt, mediocriter carnoſi ac pingues, anguſtoq; thorace præditi. Cõtra faciles & idonei, qui natura te- [Creber ac quotidianus vomitus cauẽdus.] [Facilitas & difficultas vomẽdi.] [Difficiles & inepti ad vomẽdum.]

C nues gracileſq; ſunt, & amplũ obtinẽt thoracem. Priores n. plurimũ pituitoſi aut melancholici humoris habent, ideoq; per inferna, quandoquidem eo maxime iam dicti humores tendant, vacuandi ſunt. Poſteriores autem natura calidi & ſicci, atq; adeo bilioſi ſunt, plurimum itaq; bilis coaceruãt: quare per ſuperiora, quo maxime natura repit, vacuare eos oportet. Quæ ſingula Hippoc. in Aphoriſmis quoq; iis docuit verbis: *Graciles, & ad vomendũ faciles per ſuperiora purgare conuenit. Qui vero ad vomendũ difficiles ſunt, & mediocriter carnoſi, hos per inferiora purgare oportet.* Non temere autẽ dictum eſt, *Natura graciles.* Nam qui vi morbi tales ſunt, veluti tabidi, iis vomitus inutilis eſt. De quibus ſane locutus eſt Celſus *lib. 1. c. 3.* vbi inter cetera in eum ſcribit modum: *Vomitus inutilis eſt gracilibus, & imbecillum ventriculum habentibus.* Qui n. hac ratione graciles ſunt, iis thorax anguſtus eſt, [4. Apho. 6] [Celſi locus enarratus.]

D & vaſa ruptioni obnoxia. Qui vero imbecillum habent ventriculum, ii vomitum, quod ipſum præcipue mirum in modum lancinet & conuellat, ſuſtinere non poſſunt. Ceterum tempus vomitui aptiſſimũ eſt æſtas, vtpote in qua bilioſi maxime procreantur humores, qui ſuapte natura, quod tenues admodum ſint, ſurſum ferũtur, & nullo negotio vomitu reiiciuntur. Quod Hippocrates etiã cõfirmat, qui in Aphoriſmis inquit: *Æſtate quidem ſuperiores magis ventres, hyeme autem inferiores medicamentis purgare cõuenit.* Neq; obſtat, quod Hippocrates, aut potius Polybius, in libello *de victu ſalubri* contrariũ adſtruere videatur, dum ſex hybernis menſib. vomendum eſſe tradit: & hunc etiã ſecutus Cor. Celſus *loco paulo ante citato*, vomitum vtiliorem hyeme, q̃ æſtate eſſe ſcribant. Nam vterque in iis locis de pituitæ vacuatione, quæ citra purgantia fit medicamẽta, loquitur. Ne- [Tempus vomitioni aptiſſimum.] [4. Apho. 4] [Obiectio diluitur.]

E mo vero eſt, qui neſciat, hyberno tempore pituitam, potiſſimum in ventriculo, magis q̃ alio t̃pre generari. Vt igitur vomitu expurget̃, neceſſe eſt. Vbi vero in vniuerſum corpus medicamẽtis purgare conſiliũ eſt, æſtate p̃ vomitũ, atq; ſuperiorem ventrẽ: hyeme p̃ deiectionẽ, ac ventrem inferiorẽ, *vt in Aphor. relatum eſt*, purgandum erit. Quid multis opus eſt verbis? Quum non vniuerſum corpus exonerare conſtitutum eſt, ſed ventriculum ſolum a pituita in eo coaceruata vindicare placet, vomitu illam eiicere licebit, imo plurimum conferet. Sin vniuerſum corpus expurgare animus eſt, æſtate per ſuperiora, & vomitum, hyeme vero per inferiora purgandum erit. Denique ea, quæ per vomitum quouis tempore eiiciuntur, accurata opera Medico ſunt conſideranda, quod ex his, perinde atq; ex alui excrementis, multa prædicere poſſit, *quemadmodum libr. 2. prædict. A-*

F *phoriſ. 38. & ſequentibus aliquot Hippocrates, & poſt eum in ſuis Commentariis Galenus luculenter & perſpicue docuerũt.* Quib. vero reb. & medicamẽtis vomitus ciẽdus ſit, alibi oſtendimus. [Quæ per vomitum eiiciũtur, Medico conſideranda.] [Natura ſuperuacua corporis per vrinam vacuat.]

De vrina excretione. CAP. XXVI.

VRinæ excretio etiam inter vacuationum genera cenſetur. Quippe nõ raro accidit, vt corporis ſuperuacua per vrinã vacuentur, potiſſimũ in laborioſis, hoc eſt, in qui- [Laborioſæ febres]

bus laſſitudinis ſenſus ineſt, febrib. quemadmodũ in Aphoriſmis iis verbis teſtatur Hippocrates: *Quibus ſpes eſt ad articulos futurum abſceſſum, eos liberat ab abſceſſu vrina multa, craſſa, & alba prodiens, vt in laborioſis ſebribus quarto die nonnullis exire incipit.* Et in Epidemiis idipſum exemplo quodam confirmat, inquiens: *Vrina craſſa & alba, qualis Amphigenis famulo prodiit, in laborioſis febribus, quando quarto die exit, ab abſceſſu liberat.* A

a Epidem. ſectio. 4. apho. 2.

Quaodo vrinę prouocatione, vtendum.

Cum itaque natura interdum corporis excrementa noxioſque humores in morbis per vrinæ excretionem expurget, debet & ipſe Medicus, qui huius miniſter eſt, & ſimia, in pleriſq; morbis vrinæ prouocatione vti. Hoc vero præſidio, tum potiſſimum vtendum Medico erit, vbi obſtructio, vel humorum redundantia circa iecur, eius præcipue gibba, item renes, & veſicam fuerit. Nam anatomes ratio monſtrat, quod ea, quæ in iam dictis partibus continentur, per nullũ corporis locũ commodius & expeditius, quam per vrinarios meatus vacuari poſſint. B Non autem temere adiectum eſt paulo ante, *Eius potiſſimum gibba.* Si enim in cauo iecoris fuerit obſtructio, tum per aluum potius, quæ obſtructionẽ efficiũt, purgare oportet. Nam & id diſſectionis ratio probat, & multis in locis, præſertim *libr. 7. Therap. meth. cap. vlt. & 13. eiuſdem operis, cap. 13. & lib. 2. ad Glaucon. cap. vlt.* Galenus docet in hanc ſententiam prorumpens: *Sicut iecoris cauum per aluum purgatur, ita gibba eius per ea, quæ modice vrinas mouent.*

Quando ab vrinæ prouocatione cauendum.

In elicienda vero & prouocanda vrina, accurata diligentia inquirendum erit, num phlegmone, aut exulceratio aliqua ſit in renibus, veſica, & aliis vrinæ inſtrumentis. Quippe ſi aliquid horum adſit, vrinam mouẽtibus, nequaquam vtendum erit: quod tum a laborante particula longiſſime auellere, nequaquam ad eam trahere conueniat. C Id quod *lib. 13. Ther. meth. cap. 6.* Galenus, vt alia omnia, prudenter & doct eadmodum iis verbis etiam admonuit: *Præceptum,* inquit, *in contrarium auerſionis, in omnibus commune eſt. Neque igitur, quum vel circa ſedem, vel aliquam huic vicinam partem initium, phlegmones incidit, aluum deiicies: neq; quum in veſica, vel colo, vel renibus cœpta, medicamenta, quæ vrinas prouocent, bibenda dabis. Nec ſi mulieri in vtero, vel pudendo inſedit, menſes huic mouebis: ſed ad partes, quæ maxime longinqua ſunt, ſemper auerſionem moliaris.*

Vrinã prouocantia quo die tempore danda.

Prouocãtia vrinã medicamenta.

Ceterum, quando vrinam prouocare Medico conſilium eſt, conuenientius ante cibum id efficiet, & eo magis, ſi quæ vrinam proliciunt, admodum calida fuerint. Nam cum vrinam mouentia in cenſu eorum ſint, quæ valde diſtribuunt, nequaquam a cibo offerri debent, ne illum adhuc crudum ad venas deducant. Quæ vero ſint medicamenta vrinas mouentia, alibi diximus, & idipſum ex profeſſo Galenus *lib. 5. de ſimplic. medicament. facult. cap. 23.* docet. D

De ſudore. Cap. XXVII.

Sudor quando prouocãdus.

Sudoris eliciendi modi.

IN genere eorum, quæ corpus noſtrum vacuant, ſudor etiam commemorandus venit. Cuius ſane prouocatio, tum potiſſimũ vtilis & neceſſaria eſt, vbi noxius aliquis humor interiora corporis infeſtat, vt in febribus, præſertim peſtilentialibus euenit. Elicitur vero ſudor variis modis, principio, ſicco calore laconici, de quo ſequẽti dicemus capite, ignitorum lapidum, arenæ calidæ, ſolis, & exercitiorum. Commune n. omnium eſt iſtorum, humorem corpori immerſum, atq; redundantem, præſertim aqueum frigidumque excoquere, elicere, conſumere.

Feruenti arena vt eliciẽdus ſudor.

Quare nonnulli feruentiſſima arena, maximeq; marina, quæ & ſalſedine & ariditate ceteris præſtat, corpus defodiunt, quæ & ſiccitate & leuitate ſua ſitientiſſima humiditatem, & calore frigus corporis abſumit. E At ita, vt adſint miniſtri, qui continuo nouam æſtuantemq; corpori accumulent, priore refrigerata deiectaque. In qua & corpus circumuoluitur, & certis interuallis inuertitur, vt vndiq; arenæ commodis fruatur. Verum ſicubi maritima arena deſit, fluuiali pro ea vti licebit, ſed corio denſo inſtrata: propterea quod & hæc ipſa ſit, & eius aer, ab euaporationibus humectior, & corio ſubiecto, tum incaleſcit, a ſole acrius, tum a vicino alueo minus commadeſit.

Quibus ſicco calore ſudor non eſt eliciendus.

In quibus tamen hoc ſtudioſe obſeruandum erit, non aridis corporibus, ſiccis morbis, febribus, humoribus exſiccantibus & calidis, imo ne frigidis quidem omnibus, niſi vitio iam inclinante, aut certe, neq; cum craſſis, neq; cum lentis humoribus coniuncto, quicquam horum, quæ arido calore opem præſtant, congruere. Id quod monendum eſſe duximus, ne arida vitia nimium exſiccarentur, & ne calida inflammarentur, atq; ne craſſa lentaq; abſumta tenui parte, admodum inſpiſſarẽtur. F Quapropter declinantib. iam frigidis humidisq; noxis, aut plane aqueis a cauſſis ortis, tuto commodeq; ſuperiora, & ſicco calore opitulantia, vſurpabuntur. Alii ſunt, qui ſe ſoli æſtuanti obiiciunt, atq; ita ſudores eliciunt, quę res hydropicorum maxime humores ex-

ſugit.

A ſugit. Sudor præter ea, quæ hactenus expoſita ſunt, ēt fomentis prouocatur. Quæ multis
modis ipſa quoq; inſtitui poſſunt. Simpliciſſima vero ſunt, quū linteis calefactis ſudor
elicitur. Calor n. laxat, aperit, euocat, attrahit, diſcutit, poſt quæ plerunq; ſudor ſequit.
Proxima ſunt, quū linteo aliquid retinēdo calori, mouendoq; accommodatū inuolui-
tur. Quæ, ſi arida expetas, milium facile eſt omnium ſuauiſſimum, aut defrixi furfures,
deinde arena, tū ſal quoq;. Quæ & torreri omnia, & linteis ſacculiſue includi arida, cali-
daq;, vel aquæ cuipiā aptæ calidæq; immergi, corporiq; identidē applicari poſſunt. Du-
riora fortioraq; ſunt lateres, æra, ferraq; pannis linteiſq; ſimiliter inuoluta. Sin min⁹ a-
rida deſiderent, oleo calido, aut aqua calida vtrem, aut vaſculū æneū, teſtaceū fictileue,
veſicamq; implere, & corpori adhibere conuenit. Sudorem quoque elicit chamæme-
B lum aridum tritumque, & oleo inſperſum, ſi ſummæ cuti valide infricetur. Item *Seſeli,
pyrethrum, aniſum, ſimiliter oleo inſperſa.* Nitrum etiam toſtum, & non omnino tenue, cum
oleo infricatum, efficax eſt. Si humectiora expetantur, lana, aut ſpongia mollis in aquā
ſimplicem calidamq;, aut herbis, radicibus, ſeminibus, aliiſq; idoneis reb. incoctis per-
mutatam, aut in oleum quoduis rei præſenti aptum immerſa competit. Adhæc ſalis flos
oleo tēperatus, & liquor Cyrenaicus aqua dilutus corporiq; infricatus, aut ciceris ma-
gnitudine epotus. Pari modo calamintha & pota cū mulſa, & extrinſecus cum oleo in-
fricata. Ceterum, fomenta illa in morborū declinatione ante omnem cibum, veteriq;
eſca iam probe cōcocta, nec excrementis vllis intus abditis ſecuriſſime, & cōmodiſſime
applicantur. Sic Arthritidi iam inclinanti, ſic colico dolori, ſic pleuritidi magno com
C pendio ſuccurritur. Sic alias manibus, pedibus, lateribusq; calefactis, ſudor toti corpori
excitatur. Sic deniq; cruciatus viſcerum diſcutiuntur. Porro in eliciendis ſudorib. vt in
omnib. etiam aliis vacuationum generibus, vnice cauendum erit, ne is immodicus ſit,
& vires plane deiiciat. Atque hinc eſt, quod Hippocrates *in Epidemiis* non temere mo-
nuerit, vt in ſudore prouocando Medicus conſideraret, ne nimium hunc eliciendo, &
immodice vacuando vires deficerent, adeoq; æger in ſummum vitæ diſcrimen perdu-
ceretur, quemadmodum accidit, quum ſudorificæ febres, Anglicum ſudorem voca-
bant, per omnem Germaniam anno Chriſti 1529. Autumno potiſſimum, graſſarentur.
Quippe tum imperitorum Medicorum, aut, *vt rectius dicam*, carnificum opera non ſo-
lum plebeii, ſed & potentes multi, & epiſcopi aliquot immodica ſudoris prouocatione
D interempti ſunt. Quæ autem & qualia ex ſudoribus prædici poſſint, ſuo dicemus loco.

Fomentis quomodo ſudor prouocetur.

Fomenta quo tempore morbi adhibenda.

In eliciendo ſudore virtutis ratio habēda.

6 Epide. ſectio. 4. Aphor. 21.

Medicorum inſcitia in Anglico vocato ſudore curando.

De Balneis naturalibus. Cap. XXVIII.

IN genere eorū, quæ vacuant, eſſe etiam recenſenda balnea, nemo eſt, qui neſciat. Sunt
autem hæc ipſa duplicia: quædam n. naturalia, quædam vero arte confecta ſeu artifi-
cialia nominant. Naturalia, de *quib. hoc capite diſſeremus*, ſunt, *quæ per ſe & ſponte ſua naſcūtur
naturaliterue proueniunt ac ſcaturiunt*. Hæc vſitato nomine, quod omnia propemodū cale-
faciendi vim obtineant, *thermæ* vocantur. Horum certe multa ſunt genera, & Paulo qui-
dem Æginetæ *lib. 1.* octo quidem præcipua recenſentur: alia enim nitri, alia ſalis, quæ-
dam aluminis, quædam ſulphuris, nonnulla bituminis, aliqua ferri, aliqua æris, alia auri
naturam & qualitatem reſipiunt. Nec temere diximus. *Præcipua*, ſunt enim aliqui fontes
E medicati, qui ex nullo horum fiunt. Nam aliquas ſponte natas miſtas atramento ſuto-
rio, chalcitide, miſy, & id genus aliis recenſet Galenus. Sunt igitur aquæ etiam atramen-
toſæ, ærugine foſſili infectæ, & auripigmento, item cadmia foſſili, chryſocolla, & me-
lanteria. Præterea, quæ argenti viui venas lambunt, quas omnes Georgius Agricola,
ſingulare Germaniæ ornamentum, & qui in iis rebus deſcribendis omnem antiquita-
tem longe ſuperauit, in libris de *natura eorum, quæ ex terra fluunt*, percenſuit. Quædam ex
pluribus horum miſtis conſtant. Eſt autem in vniuerſum omnium aquarum, quæ medi-
cam præ ſe ferunt vim, *Galeno lib. 1. de Tuen. ſani. cap. 6. atteſtante*, facultas exſiccatoria: atqui
ſunt ex iis, quæ cum exſiccatione egregie calefaciunt, quædā exſiccando conſtringunt:
Atq; idcirco proſunt intemperiei frigidæ & humidæ, & morbis ex pituita natis. Specia-
F tim vero, quæ nitroſæ ſunt, potæ aluum turbant, & pituitam trahunt. Vuluas præterea,
quoniam eas abſtergunt, faciunt conceptioni habiles, & ſtrumarum tumores minuunt.
Earum balnea malum corporis habitum, qui eſt ex pituita, emendant. Proſunt neruo-
rum vitiis, thoraci, qui deſtillationibus infeſtatur: omninoque eaſdem facultates ha-
bent, quas ſalſæ, ſed multo efficaciores. Attamen non adſtringunt, ſed abſtergunt. Qua-

Balnea duplicia.

Naturalia.

Balneorū naturalium genera.

Vniuerſalis eorundem facultas.

Nitroſæ.

propter cutem emendant, & ſcabiem ſanant. Adhæc inſtillatæ medentur puruléris au- A
Salſæ. ribus, earumq; inflationibus, & tinnitibus. Salſę multum, potæ, itidem, vt priores, aluum
turbant, pituitam trahunt, & ſanguinem concretum. Corpus prætetea minnunt, & ad
maciem ducunt. Sed pituita conſumta, ventriculũ lædunt, inteſtina corrodunt, & exul-
cerant, pruritũ, & ſcabiem, quia ſua ſalſedine inficiunt ſanguinẽ, gignũt. Sin parũ fuerint
ſalſæ, & tardius eadẽ efficiunt, & non adeo offendunt ventriculũ & inteſtina, atq; omni-
no minus totius corporis valetudinẽ perturbant. Tepidæ vero iniectæ pituitã extenu-
ant: calidæ tollunt tormina. At balnea earundem malum habitum, qui eſt ex pituita, e-
mendant: proſunt neruorum vitiis, thoraci, qui deſtillationibus infeſtatur, ventriculo
frigido & humido. Scabiem ex pituita natam ſanant. Si nulla eſt, pruritũ excitant, quem
poſt aliquot dies rurſus ſanant. Feruẽtium vapor capitis grauitatem, & aurium dolores B
corrigit. Sed infuſæ, tumores, tam eos, qui ex morbis remanſerunt, quã ex pituita ortos,
Aluminoſæ. diſcutiunt. Proſunt hydropicis, liuentia reducunt ad calorem. Aluminoſæ adſtringunt
in vniuerſum omnes. Potę, ventriculũ vomere ſolitũ, reficiunt. Vlcera veſicę curãt. Pro-
ſunt mulierib. quæ nullo ordine, aut immodice purgantur, & iis, quę non concipiunt, &
ſine manifeſta cauſſa crebro abortire cõſueuerunt. Parum n. tenacem vterum roborãt,
& claudunt. Ore retenta, ſanant eius vlcera, & tumorẽ gingiuarum ſedant. Gargarizatę,
tonſillas tollunt. Sed earũ balneæ etiam vitiis ſupradictis medẽtur, in primis vero exter-
nis vlcerib. quæ fluxionibus abundant. Sunt etiam neruis reſolutis, & iis, qui tardius cõ-
coquũt, vtiles. Sanguinis eruptiones ex thorace & ano compeſcunt, nimium ſudorẽ re-
Sulfureæ. primunt. Veruntamẽ noxiæ ſunt propenſis ad febrem. Sulfureæ neruos molliũt & cale- C
faciunt, igitur reſolutis, tenſis, contractis, tremulis, per quam vtiles ſunt, & eorũ dolores
ſedant. Artuum tumores euocant & diſcutiunt. Medentur ergo podagræ, chiragræ, co-
xendicum aliorumq; articulorũ morbis. Pellũt ẽt dolores iecoris, lienis, vteri, & eorun-
dem tumores diſcutiunt. Sed ventriculũ euertũt. Scabiem inſuper & vlcera ſanant, len-
Bituminoſæ. tigines tollũt, impetigines & vitiligines emendant. Bituminoſæ potæ interioribus cor-
porũ vitiis medentur. Earũ balnea neruos ſenſim calefaciunt, & tpis ſpatio emolliunt.
Aeratæ. Sed caput implent, & ſenſuũ inſtrumenta, oculos potiſſimũ lædunt. Æreę ſeu eratę ori,
tonſillis, vuæ, & oculis excellẽter proſunt. Repurgant n. ea, q̃ claritati ipſorum officiũt.
Ferratæ. Ferratę vtiles ſunt vẽtriculo, lieni, renib. Proſunt colicis dolores articulorũ pellũt, auxi-
lium afferunt in exulcerationib. veſicæ. Vnde in Tuſcia ad quinquageſimum ab vrbe la- D
Attramentoſæ. pidem ferratæ appellabantur veſicariæ. Attramẽtoſæ, ſiue q̃ ipſum attramentũ ſutorium
cõbiberunt, ſiue miſy, ſiue chalcitida, ſiue ſory, ſiue melanteriã, eaſdẽ vires habẽt, quas
aluminoſę, multo tñ efficaciores, ꝗ multa acrimonia cum adſtringendi vi ſit coniuncta.
Cœruleo, ærugine, & chryſocolla infectæ. Qua de re vlcerib. quę paſcendo ſerpũt, proſunt. Sed ſi nimiũ fuerint acres, necant. Cœ-
ruleo, ærugine, & chryſocolla infectæ, potæ vomitiones mouẽt. Earũ balneę medentur
vlcerib. quæ paſcendo ſerpunt. Auripigmento infectę, calefaciũt & adſtringũt. Itẽ San-
Auripigmento. daracha, ſed hæ ipſæ vocẽ purgãt, & ſuſpirioſis proſunt. At q̃ fluunt ꝑ ſilices alioſq; lapi-
des frigore cõcretos, quia parũ admodum inficiuntur, aut nihil, ſimplicis aquæ pene vi-
Sandaracha. res habent: plerunq; tñ minus frigidæ & crudæ ſunt. Quæ vero alios lapides lambunt, ſi
Per ſilices fluentes. duri & macri fuerint, parũ infici poſſunt: ſin molles & pingues, multũ, qualis eſt calcari* E
Per calcarium. lapis, eũ in primis calidæ molliunt, deq; eo nõ parũ abradunt. Quod genus aquæ exſic-
cat, nec tñ mordet. Plumbeæ lædũt neruos & artus. Hos n. pituita implẽt, & inflant: illos
Plumbeæ. Acidæ. autẽ indurant, contrahũt, ac tendunt. Acidæ ſiue acidulę, q̃ etiam ignẽ ſenſerũt, vrinam
potę mouent, & calculoſis medent̃, ebrietatemq; diſcutiunt. Earũ balneæ idem præſtãt,
Argenteę & aureæ. febreſq;, ꝗ calorem reſtinguant, diſcutiunt. Aquę argentum aurumue purum lamben-
tes, cor reficere traduntur. Atq; hactenus de aquis & balneis vnius dũtaxat rei qualitate
imbutis diximus. Nũc ad eas progrediemur, quæ duab. tribus, pluribuſue rebus permi-
Miſtæ aquæ & balneæ. ſtæ ſunt. Hæ omnino certe earum rerum, ex quib. ſunt compoſitæ, vires habent. Verbi
gratia: eſt aqua miſtura ſalis & aluminis, ea pota calefacit & exſiccat: id n. vtriſq; cõmu-
ne eſt. Quod ſi plus in ea ſalis ineſt, q̃ aluminis, aluum quidem turbat, ſed nec eam, nec F
inteſtina multũ lædit, ꝗ alumẽ eius vim reprimat. Sin plus aluminis, adſtringit & aluum
ſiſtit. Ad eum modum de reliquis miſtis iudicandum erit. Iam facilimum erit cuiuis o-
mniũ thermarũ, vt vocãt, modo miſturas earũ cognitas habeat, vires diiudicare, q̃ qui-
dẽ in orbe terrarũ multæ ſunt. Nos in ſtudioſorũ gratiam eas tñ, quæ Germanis noſtris
ſunt

A ſunt hodie cognitæ, & ab omnibus valetudinis tuendæ aut conſequendæ cauſſa petunt,
nominatim percēſebimus, ac earundē, tū miſturas, tum facultates breuiter perſtringe-
mus. Principio aūt, q̃ in Lotharingis ſunt calidæ Plumbatiæ nobis occurrūt, ita a copio- Plumbariæ calidæ.
ſa plūbi miſtura appellatæ. Quo reſpicientes Germani noſtri, *Plūbersbad* vocant. Fert' eas
plūbi, aluminis, & ſulphuris miſtura cōſtare. Quapropter malignis vlcerib. cancro, pha-
gedænis, fiſtulis, elephātiæ recēs cœptæ, & omnib. cutis vitiis opitulatur. Quippe vlcerū
curatio omnib. tribus, e quarū miſtura cōſtat, cōis eſt. In Curienſi diœceſi, nec longe a
Curia Rhetiæ ſitę balneę ſecundū ſibi vendicant locū, a Germanis noſtris Pfefferſbadt/ Piperinæ balneæ.
hoc eſt, *piperinæ* nominantur. Hæ quidē auro, ſulphure, & nitro infectæ dicūtur. Capitis
doloribus mirifice conferunt, memoriam confirmant, viſum auditumque acuunt: ce-
B rebri, neruorū, aliarumq; partium obſtructiones nitri ratione, q̃ abſtergit, auferunt: ar-
ticulorum doloribus, vlceribus, fracturiſq; oſſiū, ſulphuris cauſſa opitulantur. Harum a-
qua non continuo & perpetuo, vt aliarū, manat, ſed certo tempore, nempe tertio Maii
quotannis erumpit, ac ſubinde iterū ſtato tempore, nimirū 14. Septembris die, ſeſe re-
condit, & in penetralia terræ ſubducit. Haud procul ab arce, quam Heluetii Badenſem Badeniæ Heluetiorum.
vocāt, aliæ ſalubres thermæ habentur, quæ ob id *Badeniæ* appellātur. Hæ copioſi ſulphu-
ris, & exigui aluminis miſtura conſtant. Quapropter frigidis & humidis capitis ac cere-
bri vitiis, lethargo, nimirū, amiſſæ memoriæ, & id genus aliis proſunt. Calefaciunt & ex-
ſiccant ventriculum, eiuſq; concoctionem aluminis ratione iuuant, iecoris & lienis ob-
ſtructiones tollunt, detentos menſes euocant, & ſterilitatē adimunt. Mulieribus magis
C quam viris, q̃ ſulphuris copia calidiores ſint, conueniunt. E feruentium n. ſunt numero.
Quippe earum aqua nō modo coquit oua, ſed ēt de alitum cute plumas eximit, de ſuilla
feras, ſiue immergantur animantes, ſiue ea perfundantur. In finib. lacus Podamici, ſupra
Conſtantiam thermæ ſunt *Emſebadæ* dictę, aluminis & nitri miſtura participantes. Quo- Emſebadæ.
circa capitis dolorib. deſtillationibus in thoracem, & ſuſpirioſis, item neruorum reſolu-
tionibus a coli cruciatibus factis, & vlcerib. malignis conferunt. In Alſatia prope *Geberſ-* Balneæ Gebeſueilanæ.
ueilum balneæ ſunt aluminoſæ, nitroſæ & ferratæ: quod maxime alumen repræſentent,
deinde nitrum, poſtremo ferrum. Succurrunt lienoſis, quartana laborantibus, vlceri-
bus ſordidis, & omnibus cutis vitiis. In ditionis Marchionis oppido *Bada*, quod ab ipſis Badeniæ Marchionis.
nomen duxit, balneę mirę ſunt efficaciæ, quæ olim M. Aurelii Antonini dictæ, quarum
D miſtura ex ſulphure, ſale, & alumine exſiſtit. Conducunt difficile ſpirantibus, & aſthma-
ticis, doloribus articulorum, anaſarcæ, ictero, & podagræ a frigidis humoribus enatis, v-
teri morbis, albo potiſſimum fluori. Conceptionem iuuant, quod ſalis gratia vterum ab-
ſtergant, ac ſterilitatem remouent, & in ſumma, vteri vitiis frigidis & humidis, prę cete-
ris fere omnibus balneis, conueniunt. Vlceribus deniq; & cutis vitiis mirifice medētur.
In ditione & ducatu Wirtenbergenſi, non longe, ad vnum lapidem nimirum, a Chalbo
oppido thermę ſunt, quę Latine *Bildebadæ*, Germanice Wildbadt/hoc eſt, ferinæ balneę, Bildebadæ.
& a Martiana ſylua (ſic autē Romani ſuperiorem Hercinii nemoris partem vocāt) Ger-
manis Schwartzwaldbadt/ id eſt, *nigræ ſylua balnea* nominantur. Harum miſtura ex co-
pioſo ſulphure, & exiguo alumine conſtare fertur. Sunt tamen, qui æris, ſalis, & nitri mi-
E ſturam accedere priori cenſent, atq; hi recte iudicant. Nam quum plurimum balneæ hę
oculis proſint, vt æris aliquid habeant, eſt neceſſe. Vnice capitis vitiis frigidis, reſolutio-
ni nimirum neruorū, cōuulſioni, ſtupori, & ſimilibus auxiliantur. Inſtrumenta ſenſuum
roborant, ea quæ oculorum claritati officiunt, repurgant, tinnitum aurium, iecoris &
lienis obſtructiones tollunt, malo habitu corporis, & ictero laborātibus, item anaſarca
ſeu leucophlegmatia correptis, renū & veſicæ calculis, ventriculoq; frigido ſuccurrunt.
Appetentiam deniq; excitant, & propemodum omnia, quæ Badeniæ Marchionis, prę-
ſtant, niſi quod viris magis, quam mulieribus, quod non ita feruentes ſint, competant.
In ditione Marchionis Badenſis, non ita procul a Phorcena appellato oppido, ſitæ ſunt Balneæ Cellenſes.
balneæ *Cellenſes*, ab oppidulo *Cella* paucis paſſibus ab illis diſtante, dictę, quarū miſtura ex
F alumine, ęre, & exiguo ſulphure: vel, vt quidam cenſent, ex alumine & ære tantū cōſtat.
Succurrunt vlceribus diuturnis & malignis, articulorum doloribus & caninæ appeten-
tiæ. Proſunt quoq; febribus ex pituiroſis ſimul & bilioſis humoribus natis, adeoq; iis, qui
calido & ſicco temperamento ſunt prædili, conueniunt: id q̃ mirū non eſt. Quippe ex
illis effectib. intelligitur eſſe acidulas. Nā hæ calorē reſtinguere poſſunt, q̃ in acidis ca-

lore exhalato frigiditas tanquã victrix petmanet. Quum vero acida nõ tm̃ in profundũ
penetrenr, ſed etiam abſtergant & mordicẽt, nihil mirũ has balneas calculorum quoq;
viria diſcurere. Similis fuit aqua fontis Tungrorum, cuius meminit Plin. *lib. 31. c. 2.* ferru-
ginei ſaporis, quæ corpora purgabat, tertianas febres diſcuriebar, & calculorum viria. In

Fons acidus ad Geppingam.

ditione wirtenbergenſi prope Geppingam vrbem ad fluuium Vilſum, fons eſt alter aci-
dus, quem Germani etiam Sawrbrunnen vocanr, quod aciditate iam dictum longe ſu-
peret, & ob acidum ſuum ſaporẽ, in porum hominum illic degenriũ magno ſtudio hau-
ritur & expetitur. Vr plurimũ errenr, qui fontem illũ chalcanthi ſiue atramẽri ſutorii ve-
nam habere putant. Aquæ n. ſic infectæ, magnã acrimoniam habenr, nec potui hoc no-
mine aptæ ſunt. Ventriculũ & iecur propter inſignẽ adſtrictionẽ iuuant, & corroborãt,
hocq; nomine luxatis corporis parrib. proſunt. Cum vero acidulis penerrandi & abſter- B
gendi vis inſit, iecoris lienisq; obſtructiones ſoluunt, adeoq; ictericis & malo corporis
habiru laborantib. ſuccurrunt. Febres tertianas, propter cauſſam paulo ante expoſitam,
parrim refrigerant & exſtinguunt, partim diſcutiunr, & calculos frangunt. Vomitum

Fons acidus in Au.

bilioſum reſtringunr, & vlcerib. medenrur. Fons acidus rertius ad vnum ferme lapidem
ſupra Rotenburgum ad Nicerũ ſirum in pago *Au* reperitur, qui certe plus ſulphuris ob-
tiner, ideoq; minus eſt acidus, ac magis calidus. Efficaciori vi ea, quæ in parrium cauita-

Balneæ Blaſianæ.

tibus delitefcunr, exſiccar, & ad ſananda vlcera vrilis eſt. Prope Tubingam ad rorrẽtem
Stainachium balneę ſunr *Blaſiana*, ab excelſo illic a miſſariis ſacrificis exſtructo, & diuo *Bla-
ſio* dicaro, appellatæ, non quidem celebres, ſed ob præclaras virtures nobis ſilentio non
prætereundæ, quarum miſtura haud dubie ex alumine, ferro, exiguo ſulphure, & nitro, C
aur certe calcario lapide exſiſtit. Nam earũ aqua igni admota turbida fit, poſtremo ru-
beſcir, quod de fonre ferruginei ſaporis, Plin. quoq; ſcriptum reliquit, vnde aluminoſam
& ferraram eſſe coniicimus. Alias miſturas ex facultatibus deprehẽdimus. Deſtillatio-
nibus namq; in thoracem, & aſthmaticis, articulorũ irem dolorib. & tumorib. mirifice
proſunt. Scabiem & vlcera curaru difficilia ſananr, & ea, q̃ fluxionib. infeſtanrur, facile
exſiccanr, vr hinc partim aluminis, partim nirri & ſulphuris miſtura elucear. Ad Venetũ

Balneæ Vberlingenſes.

lacum in ſuburbio *Vberlingo* balneæ ſunt, quarum miſtura e plumbo, ære, & ſulphure eſt:
Sunr qui ſulphur omirrunr. Ventriculũ roboranr, & arrus labore admodum debiliratos

Balneæ Oppenauenſes, ſiue Anthegaſtæ.

cõfirmant. Renũ & veſicæ vina calculosq; pellũr. In ipſa Martiana ſylua iuxta *Oppenauum*
oppidulum balneæ ſunt, quæ nominãtur *Anthegaſtæ*, aluminis, nirri & ſulphuris miſtura D
conſtanres. Cerebrum, neruos, & renes purgant, corpusq; vniuerſum excrementis va-
cuũ reddunr. Vlcerib. ſordidis ac diuturnis prę cereris balneis medentur. Appetentiam

Viſebadæ.

ramen deiiciunt, ac ſupra modum ſiticuloſę ſunt. In magna Germania ſunr *Viſebada* fer-

Mattiaci fontes.

uenres admodũ, a veterib. Plinio præſertim *lib. 32. c. 2.* Mattiaci fontes appellari, quorum
hauſtus triduo feruere tradit. Harum balnearum miſtura e ſulphure, alumine, & exiguo
nitro exſiſtit. Eaſdem cũ Badenſib. Marchionis vires obrinent. In Norico ſiue Baioaria

Gaſteniæ.

ſunt thermæ *Gaſtenia* nominatæ, quibus vehemens adſtrictoria & exſiccaroria ineſt fa-
cultas, quo nomine corporis excrementa diſſipanr & abſumũr, q; partim exprimendo,
partim exſiccando efficiunt. Vterum humidum plurimum iuuanr, ideoq; mulieribus
imprægnandi facilitatem concilianr, atq; ne grauidę aborrianr, efficiunr. Vr harum mi- E
ſturam alumine copioſo & exiguo ſulphure conſtare ſir veriſimile. In Vindelicia ad A-

Abudiacæ.

budiacum caſtellũ Danubianũ, ſupra *Rheginoburgum* balneæ ſunt. *Abudiacæ* vocaræ, quæ
ſulphuris copioſi, aluminis, &, vt quidam volunt, nitri miſtura cõſtant. Odorem n. inſi-
gnẽ ſulphuris efflant, adeo vt fere oua frixa referant. Neruorũ vitiis articulorũ dolorib.
podagræ, & chiragræ medentur. Hinc eſt, quod Carol. 5. Romanorum Imperator ſupe-

Elbogana acidula.

riorib. annis harum vſum expertus ſir. Scabiem & vlcera ſanant. In *Elboga* Sliconum op-
pido acidula eſt, quam *furioſam* appellant, quod tanto ſonitu feratur, vr ad paſſus cen-
rum, aur amplius reſoner, non ſecus ac tonirru aliquod remotum. Sulphure, alumine &
exiguo nirro conſtar. Sunr qui nirrum ſilentio inuoluant. Idem q; Cellenſes fere balneę

Balnearũ calidarũ vſus.

poteſt: Calefacit n. exſiccar, & robur parribus corporis conciliat. Ceterum, q; ad vſum F
rhermarum & aquarũ ſponte natarũ attinet, eas certe ſenſim & paulatim ingredi opor-
ret, nec niſi corpore prius vacuato. Cuius rei cauſſæ e ſuperioribus patenr. Nec certum
& ſtarurum rempus, quantiſper illis vrendum ſit, omnibus ex æquo eſt conſtiruendum,
imo virtutis maxime habenda hic, vt in omnibus aliis vacuationibus, eſt ratio. Tanti-
ſper

A ſper enim iis vtendum, donec virtus ferre commode poteſt. Nec nobis probatur, quod horis certis dimetiuntur Medici balneandi moram. Nam ita fit, vt pleriq; properent, non ſine maximo corporis & virtutis incōmodo, præſcriptas ſibi horas abſoluere. Præſtat enim dierum aliquem, intra quem balneandi finem faciunt, numerum præſcribere, nempe vigeſimumquintum, aut trigeſimum, aut trigeſimumquintum, aut ad ſummū; quadrageſimum diem. Ita enim paulatim ac ſenſim vis balnearum laxo & ſoluto corpori occurrere poteſt.

De balneis arte confectis. Cap. XXIX.

Balnearum artificialiū quinq; partes.

HActenus qua potuimus breuitate ſponte natarum balnearum miſturas, ac vires enarrauimus. Nunc reliquum eſt, vt earum etiam, quæ arte parātur, rationem exponamus. B Vt autem veteres balnearum ſummum vſum habebant (quotidie enim, quo vel puluerem ſordesq; abluerent, vel ſudorē prouocarent, valetudinis, voluptatiſve cauſſa, ſe lauabāt) ſic quoq; quinq; ordine poſitas partes. Prima Græce ἀποδυτήριον, ἀπὸ τοῦ ἀποδύειν; quod eſt exuere, dicebatur. In ea enim balneaturi ſe exuebant, atq; nudabant. Latine *tepidarium* vocabatur: tepebat enim hac in parte aer, vel ex calidis ac ſiccis vaporibus ab igne delatis: vel calidis ac humidis ab herbis & ſtirpibus decoctis tranſmiſſis: vel ab aqua in ignitos lapides, aut candentes laminas infuſa excitatis. Altera balnei pars Græcis πυριατήριον & ὑπόκαυστον, Romanis *calidarium*, Senecæ *ſudatorium*, aliis *Laconicum*, a *Laconibus & Spartanis*, quibus in vſu frequens fuit, appellabatur. Quod indicat lib. 6. Epigrammatum de Hetruſci thermis Martialis iis verſibus:

Prima: Apodyterium. Tepidariū.

Altera: πυριατήριον. Calidariū.

C
Ritus ſi placeant tibi Laconum,
Contentus potes arido vapore,
Cruda virgine, martiaq; mergi,
Quæ tam candida, tam ſerena lucet,
Vt nullas ibi ſuſpiceris vndas,
Et credas vacuam nitere Lygdon.

De virgine & martia aquis, Plin. li. 31. cap. 3.

Ceterum virgo appellata eſt, vt obiter id etiam dicamus, quod quærentib. aquā militibus puella virguncula venas quaſdā monſtrauerit, quas ſecuti qui foderunt, ingentem aquæ modū inuenerunt. *Martia vero* ab Anco Martio rege, qui primus omnium eam in vrbē ducere eſt auſpicatus, nominata eſt. Galenus hanc partem multis in locis ξηρὸν θόλον; D hoc eſt, *ſiccam teſtudinem* nominat. Siquidem fornicem habuit concameratum, ſeu locū in ſe recuruum, in quo ſuccenſus ignis calidos atque ſiccos vapores emittebat; ad ſudorem eliciendum. Tales certe fornices & teſtudines hodiernis etiam temporibus in noſtris balneis conſpicimus, e quibus vapor ſiccus ad ciendos ſudores egreditur, corporib. interim in tabulam quandam ſudorem illum excipientem proſtratis. Eādem certe partem *lib. 3. de Tuen. ſanit.* idem Galenus βαλανεῖον vocauit. Hodie facientes medicinā, *aeriū* nominant *balneum*, quod eo vtentes in aere degant calefacto. Tertia pars erat ſolium calidum. Solium autem nihil aliud fuit; niſi ciſterna, aut piſcina, aut vas, aut cupa, in qua homines conſidentes abluebantur. Vnde Latinis & *labrum*, & *lauacrum*, vulgo etiā *tina* vocatur. Galenus ab inſcenſu & deſcenſu ἐμβάσιν, κολυμβήθραν, καὶ δεξαμένην nuncupare ſolet. E Poſterior appellatio Homero quoque familiaris fuit. Quarta pars, frigidum ſoliū erat, in quo corpus prioribus balnei partibus exhauſtum, nimisq; laxatum & calefactum, refrigerabatur, denſabatur, ac firmabatur. Veteribus Græcis λουτρὸν ſimpliciter vocabatur. Quinta ac nouiſſima pars, detergendo corpori dedicata fuit. Nam poſtquā cuncta iam rite peracta eſſent, poſt frigidi ſolii vſum iterum ſudabant, vt omnia excremēta citra refrigerationis noxam vacuarentur. Proinde vt eūdem ſudorem iterum detergerēt, opus fuit, quod quidem in poſtrema hac parte factum eſt. Ceterum Galen. *lib. 10. Therap. method. cap. 10.* quatuor duntaxat balnei partes, apodyterio præterito, recenſet. Plinius tamen *lib. 5. epiſtola ſexta*, huius, & etiam aliarum omnium diſerte meminit. Noſtra quidem balnea aliqua ex parte antiquorum referrent, ſi prima & vltima partes diſtinctæ, ac aliis F continuæ eſſent. Tepidarii enim vicem ſupplet ea pars, modo continua alteri ſit, in quā nos nudamus, & veſtes exuimus. Calidarium, in quo ſudamus, veterum prope modum per omnia refert. Non deſunt nobis ſolia; calida maxime. Frigidis enim hodie vti deſierunt. Æſtiuo tamen tempore Germani noſtri non tantum ſe in frigida mergunt, ſed multas horas fluuiis innatantes conſumunt. Pars vltima itidem deſideratur, cui tamen;

βαλανεῖον. Aeriū balneum.

Tertia. Solium calidum. Tina. ἐμβάσις. κολυμβήθρα. δεξαμένη.

Quarta. Solium frigidum. λουτρόν. Quinta.

Baln:i par- vbi continuũ eſt, tepidarium in quo denuo veſtimur, aliquo modo reſpondet. Atq; ha- A
ſium facul- ctenus balnei arte parati partes enumerauimus, nunc quæ ſit earundẽ facultas breuiter
tates. commemorabimus. *Prima*, quaſi quædam eſt ad alteram præparatio. Neq. n. ſatis tutũ
Prima. est, a frigido aere ſtatim in calidum admodum ſe transferre. *Secunda*, materias per totũ
Alterius corpus tum calefacit, tum fundit liquatue, & quę inæqualia ſunt æquat, & cutem laxat,
Tertia. & ſub ea detenta vacuat. Quare nobis nõ raro exercitii neglecti vices ſupplet. *Tertia*, qua
in aquam calidã deſcenditur, *Galeno lib. 3. de Tuendâ ſanitate, cap. 3. teſte*, ſi media tempérie
ſit, calefacit & humectat: ſin tepida fuerit, humectat & refrigerat. Vtraq; igitur in ſicco
corporis affectu madorem vtilem ſolidis partibus immittit. Quòd ſi vero iuſto calidior
ſit, calefacit quidem; ſed nõ perinde humectat: quippe horrere corpora; contrahiq́ue & B
denſari exiles eorum meatus cogit, ita vt nec madeſcere ab extrinſecus accedente hu-
more queant, nec excrementi, quod intus latet, quicquã vacuare & emittere. Quæ itaq;
moderate calida fuerit, madorem vtilem ſolidis partib. vt diximus, immittere poteſt,
fatigationem ac laſſitudinẽ ſoluere, plenitudinẽ diſcutere, dolorẽ mitigare, diſcutere,
duras denſasq. partes mollire, excrementũ liquamẽtumve, ſi quod intus ad cutẽ hęret,
euocare, flatus diffundere, ſomnumq; allicere. Tepidum vero febribus exſiccantibus,
Lib. 5. de Vſu par. & præſertim iis, quæ immodicam ſitim excitant, vehementib. ſolis exuſtionibus, & ſca-
bioſis puſtulis confert. Vt rectiſſime dixerit Galenus, *nihil eſſe, quod valido æſtu occupates*
præſentius refrigeret, aut magna affectos frigiditate promptius calefacere queat, quam balneum aquæ
Balneum quibus inutile. *dulcis moderate calidum*. Porro inutile eſt quibuſcunque vel crudi humoris multitudo in C
primis venis continetur, vel viſcus aliquod, *vt iecur, ventriculus, pulmo, renes, meſenterium,*
colum imbecille eſt: adde pedes, manus, coxas, artus, & quamlibet, ſine vitæ tamẽ pari peri-
culo, ſimiliter infirmã particulam, vel deniq; quibuſcunq; horrorem aut cutis denſitatẽ
adfert, vt fit in iis, qui acribus humoribus abundãt, maxime ſi cutis etiam alicunde den-
ſata eſt. Nam & liquata balneo excrementa in membra qualiacumq; infirma decum-
bunt, & cum impetu quodam irruũt, & cruda in corpus diſtribuuntur, deniq; horror vel
Quarta. præſentem febrem intendit, vel ſæpe, quæ ante fuit, magis incendit. Quarta balnei pars,
qua in frigidam immerguntur, vniuerſum corpus firmat, ac robuſtum reddit, cutẽ den-
ſat, & vires firmat. Quod ſane optimum ad externa nocumenta arcẽda præſidium eſt.
Quare ſi quis ſtagnis atq; fluminibus vti conſueuit, minus habet periculi, præſertim ſi D
non intempeſtiue adhibeatur. Sane tẽpeſtiuum fuerit, *Galeno lib. 3. de Tuẽd. valetud. teſte*,
ſi iis aſſuefactus, firmisq; viribus præditus, vbi in ſole feruente fecerit iter, vel diu ſub eo
verſatus fuerit, iam aridus & ſqualore obſidus, vel in frigidũ ſolium deſcendat, vel in flu-
men aliquod ſe præcipitet. Nam is dicto citius omnem tum cũ æſtu ariditatem extin-
xerit. Si vero quis minus aſſueuit, iam multiplici cautione ſummaq; prudentia opus erit.
Quippe nõ omnibus cõueniunt: neq; enim iis, quorum corpora adhuc augentur, quod
horum incremento aduerſent, ſed iis, qui inculpate ſani ſunt, & qui exacta victus ratio-
ne, ac laboribus, cibisq; commodiſſime vtuntur. Nõ ſit etiam eorum corpus eo die, nec
nocte ea, quæ præceſſit, vlla re vires debilitante commutatum, non Venere, non vigilia,
non crapula, nõ fatigatione, nõ inedia, nõ deniq; vllo exſcretionis genere: ſed priſtinã E
integritatem ad vnguẽ habeat, & bonis ac ſalutarib. cibis vtatur, ſit iuuenis, animo pręſ-
ſente, tum plane hilari, eo præcipue die. Prius etiam frictionibus præcalefaciendũ cor-
puserit, *vt fuſius Galen. & lib. 3. ca. 178.* Aetius docent. Solis itaq; iuuenibus ac robuſtis, nõ
mulieribus, & mediocriter carnoſis, aſſuetis, nec omni tempore, ſed æſtiuo tantum, &
die ab omnibus ventis ſilente, & quoad tempus fert calidiſſimo, atq; meridie. Cum itaq;
tanta cura ac cautione, vt quis tuto frigida ſe lauet, opus ſit, nihil mirum, hodie innume-
ros lædi, qui ſine conſilio ac diſcrimine ſeſe in flumina coniiciunt, ac toto illic die ſe la-
Balnea quo modo hodie a Medicis parentur. uant. Porro poteſt interdum Medicus coniectis nõnullis in aquam dulcem rebus, ver-
bi cauſſa ſale, nitro, ſulphure, alumine: aut in ea decoctis herbis, balnea, quibus diſcu-
tiendi vis inſit, parare. Quorum tum præcipue vſus erit, vbi habitum corporis attenua- F
re nobis conſilium eſt, vt in pinguibus & obeſis: vel vbi totum corpus, vel pars eius ali-
qua in tumorem attollitur. Item, vbi humores in coxam, aliaſque corporis partes decu-
buerunt. Sed præſtat horum formulam aliquam ſubiicere, ad cuius præſcriptum alia
Formulæ balnei. parari poſſunt. Ad coxæ dolores hoc vti licebit balneo, quod habet *meliloti, chamæmeli,*
anethi herbarum, ſeminum fœnigraci, lini, ſingulorum manipulos duos. Abſynthii vulgaris,

menthæ,

A *mentha, pulegii, calaminthe, abrotani, chamæpityos, ſtichadis Arabica vocata, betonica, ſampſuchi, verbaſculi odorati, ſaluia, chamadryos, ſingulorum manipulum vnum cum dimidio. Bulliant in cacabo aqua fontana, quoad tertia eiuſdem pars diſſipetur, dein colentur. Aqua colata adiciatur ſulphuris viui lib. ſemis. Nitri vnc. 4. ſalis communis vnc. 6. Iterum ſerueant vnica duntaxat ebullitione, ac colentur, & colata aqua vſui ſeruetur.*

De hæmorrhoidibus. Cap. XXX.

Hæmorrhoides.

HÆmorrhoides Venarum, quæ anum ambiunt, ſunt explicationes, per quas natura fæculentum ac melancholicum ſanguinem ſtatis temporum interuallis expurgat. Venæ vero illæ partim a vena porta nominata, partim a caua, vt alibi copioſius monſtrauimus, oriuntur. Maior tñ copia fæculentioris ſanguinis per ramũ, qui a porta naſcitur
B vena, expurgatur, q̃ per eum, qui a caua exoritur: quod a liene facillime ac breuiori cõpendio is humor deorſum profluat. Proinde quum natura magnam fæculenti humoris a liene non elaborati & confecti partim per hæmorrhoidas appellatas venas ſtatis temporibus excernat, omnibus perſpicuum euadit, harum mediocre profluuium a multis nos morbis tutos ſecuroſq; reddere. Hinc nõ temere Hippocrates in Epidemiis de Hæmorrhoidibus ita ſcriptum reliquit: *Quib. hæmorrhoides profluunt, ii neq; pleuritide, neq; pulmonis phlegmone, neq; phagedena, neq; furunculis, neq; terminthis, pariter neq; lepra, neque vitiligìnibus albis corripiuntur.* Ceterum non ſolum ea vis eſt hæmorrhoidum promanantium, vt a morbis imminentibus tueantur ac præſeruent, ſed etiam ab iis qui iam inuaſerunt, prorſus liberent. Quod palam quoq; in Epidemiis Hippocrates iis confirmat verbis:
C *Hæmorrhoides ab atra libeant bile, eo quod per has ſimile profluat.* Et in Aphoriſmis, vbi in hũc ſcriptum reliquit modum: *Melancholicis & renum malo laborantibus hæmorrhoides ſuccedentes bonum ſignificant.* Et ibidem rurſus: *In inſanientibus ſi hæmorrhoides ſuperuenerint, inſaniæ ſolutio.* Cum itaq; hæmorrhoides non modo a futuris morbis tueri, ſed & a præſentibus ac iamiam infeſtantibus liberare queant, diligenter ac ſedulo Medico cauendum erit, ne temere eaſdem ſupprimat. Quod niſi fecerit, multorum certe, & eorum ſane non lenium morborum, quibus ille, cui intempeſtiue & nulla vrgente neceſſitate ſuppreſſit, corripietur, auctor erit. Quod dicimus, Hippocrates ſuo teſtimonio confirmat, qui in Epidemiis ita inquit: *Multi intempeſtiue ab hæmorrhoidibus ſanati, prædictis morbis mox correpti ſunt, & fuerunt pernicioſi.* Et in Aphoriſmis: *Sananti diuturnas hæmorrhoidas, niſi vna re-*
D *licta fuerit, periculum eſt aquam intercutem, aut tabem ſuccedere.* Nec diſſentit Cornelius Celſus, qui lib. 6. cap. 18. ſic ſcribit: *Atque in quibuſdam parum tuto ſupprimuntur, qui ſanguinis profluuio imbecilliores non fiunt. Habent enim purgationem hanc, non morbum. Ideoque curati quidam, quũ ſanguinis exitũ nõ haberẽt, inclinata in præcordia ac viſcera materia, ſubitis & grauiſſimis morbis correpti ſunt.* Porro emanantibus hæmorrhoidibus Medicus caueat, ne immodicum ſit earundem profluuium. Siquidem vt omnes aliæ vacuationes, ita quoq; hæmorrhoides, vbi plus iuſto profluxerint, virtutem vehementer deiiciunt, atque interdum aquæ inter cutem, propter iecoris refrigerationem, quæ comitatur, cauſſa erunt. Quod cum omnibus ſit manifeſtum, non eſt cur ea de re copioſius diſſeramus, præſertim cum *in libris noſtris de Medendi ratione* id pleniſſime tractauerimus.

Hæmorrhoidum ortus.
Hæmorrhoidum commoditas.
6. Epidem. ſectio 3. Aphor. 29.
6. Epidem. ſectio 5. Apho. 25.
6. Apho. 11.
6. Apho. 15.
Hæmorrhoides nõ temere ſupprimendæ.
6. Epidem. ſectio 3.
Apho. 13.
Cauendum ne hæmorrhoides immodice promanent.

E

De Menſium profluuio. Cap. XXXI.

Menſium profluuii vtilitas.

VT virorum corpora per hæmorrhoidas, ita mulierum, ſtatis etiã temporibus, per menſes expurgãtur. Quo fit, vt iis moderate & legitimo tempore exeuntibus, ſanæ permaneãt mulieres. Cõtra, vbi p̃ter naturã ſupprimunt, hic haud dubie morbũ pariũt. Nec temere a nobis dictum eſt, *Præter naturam.* Si enim naturaliter retinẽtur, nulla inde moleſtia aut noxa mulieri accidit. Naturaliter autẽ retinentur, vel ætatis ratione, q; ſcilicet iuniores aut ſeniores ſint mulieres, quam vt illis emanare menſes poſſint. Neq; n. vt plurimum, ante quartumdecimum annum mẽſes erumpere ſolent: deſinunt a. aliis quinquageſimo, aliis quinquageſimoquinto, pauciſſimis ſexageſimo. Naturaliter etiam ſupprimuntur menſes iis, quæ vterum geſtant ac conceperunt: & extra concepti-
F onem iis, quæ lactant. Item ſaltatricibus, calidioris temperaturæ mulieribus, exercitiis vtentibus, & agreſtibus. Nam quicquid in iis eſt excrementi, hoc totum validus calor, & exercitationis vehementia abſumunt. Non eſt igitur, cur in prædictis, & omnibus aliis, quibus menſes naturaliter ſupprimũtur, Medicus de euocãdis iis ipſis ſit ſolicitus.

Naturaliter quando retineantur menſes.

Præter naturam quibus menſtrua detinea̅tur.

Neq; enim ſi admodum conetur, euentus conatibus vnquã reſpondebit. Præter naturam autem detinentur iis primum, quæ iuſto pinguiores, aut graciliores ſunt. Pingues enim ceteris mulierib. magis exſangues ſunt, minimasq; & anguſtas valde venas habẽt. Graciliores autem, & ob diuturnum aliquẽ morbum admodum extenoatæ, nihil ſuperuacui ſauguinis obtinent, imo vix vnde alantur corporis partes, ſatis habent. Dein non profluunt menſes, quibus ſaoguis craſſus ac lentus eſt. Siquidem is ob ſuam craſſitiem & lentorem vteri venas permeare non poteſt. Deniq; iis, quibus per alia loca delatus vacuatusq; fuit, veluti per nares, aut ſedem, aut thoracem, aut ſectam aliquã venam. Sunt etiam aliæ multæ ſuppreſſorum menſiũ cauſſæ, quas libens prætereo, quod *lib. 3. de Medendis morbis, cap. 53.* eas omnes ordine percenſuerimus. Ceterũ menſes non modo præter naturam ſuppreſſi, bonam corporis valetudinem deſtruunt: ſed & vbi plus iuſto pro- B

5. Apho. 57.

manant, *vt teſtis eſt in Aphoriſmis Hippocrates*, ita ſcribens: *Si*, inquit, *menſtrua immodice fluunt, morbi accidunt: & ſi ſupprimuntur, ex vtero morbi eueniunt.* Quocirca ſi immodice manant, cõſtringenda erunt: ſin præter naturam diutius quam par ſit retinentur, euocanda veniunt. In ſupprimendis & euocandis menſibus prudentem ſeſe exhibeat Medicus neceſſe eſt, ne ſcilicet citius aut tardius quam cõueniat, ſupprimere conetur. Sunt enim ex mulieribus, quibus natura etiam diutius menſes profluentes quam ceteris durent.

6. Epi. ſect. 1 Aphor. 6.

Quod diſerte Hippocrates in Epidemiis iis ſignificauit verbis. *Menſtrua*, ait, *humidis mulieribus diutius durant. Quum vero non cito prodeunt, intumeſcunt.* Caueat etiam, ne vbi non oportet, euocare tentet. Ita enim non tantum ludet omnem operam, ſed ſe etiam aliis doctioribus ridendum exponet. Atqui de menſibus in præſentia ſatis: plura enim de iis C loco iam citato in *Medendi noſtra rotione* inuenient ſtudioſi.

De vacuatione per nares. Cap. XXXII.

Per nares vacuantur ea, quæ in capite ac cerebro continentur, excrementa, idq; ſternutationem cientibus, & errhinis vocatis medicamentis, de quibus copioſe *lib. 2. de Compo. medic. hodie vſitato, cap. 25.* diximus. Sæpe etiam ſanguis per nares profluit. Quo quidem vacuationis genere natura multos corporis morbos curat, & iudicat, *quemadmodum in Prognoſticorum, & Epidemiorum libris Hippocrates, & lib. 3. de Iudiciis, ac multis aliis locis Galenus docent.*

Sanguinis ex naribus profluuium quibus maxime cõferat.

Sanguinis autem ex naribus profluuium cerebri maxime obſtructionibus, & a capite factis deſtillationibus confert, quod eum, qui in capite redundat, ſanguinem potiſſimum vacuet. Vt vero in omnibus aliis vacuationibus Medico vnice obſeruandum eſt, vtrum nimium, aut parcius educatur: ita quoq; in narium profluuio diligenter contemplandum erit, quando idipſum ſit conſtringendum, & quãdo minus. D Cũ enim ex ſanguine omnes corporis partes alãtur, & is veluti vitæ, ꝗ dicitur, theſaurus ſit,

Quando cõſtringendũ, quãdo minus.

non committendum, vt illum immodice vacuari etiã ex naribus ſinat Medicus. Quapropter vbi immodicum eſſe ſanguinis ex naribus profluuium cognouerit Medicus, ad ea, q̃ illud reſtringere poſſunt, medicamenta, ſe confeſtim conferat. Vbi vero propter vitioſi ſanguinis multitudinem ꝓfluuium ſanguinis excitatum fuerit, minime cohibendum erit. Non n. ſine magno incõmodo eius, cui e naribus ſanguis ꝓmanat, noxii ſanguinis vacuatio impediri poteſt. Proinde iuuanda potius natura in expellendis noxiis humoribus erit, quam in ſuo, quem recte inſtituit, motu impedienda. Cõſtringendum E autem ſanguinis ex naribus profluuium, etiamſi mediocre eſt, quando ſanguis, qui vacuatur, bonus fuerit, virtuſq; laborantis imbecilla. Nec etiã perpetuo ei, per quẽ vitioſus vacuatur ſanguis, acquieſcendum, ſed tantiſper dum noxia vacuantur, & virtus ferre poteſt. Quæ ſingula fere Hippocrates breuiſſima ſententia in Epidemiis cõplexus eſt,

4. Epidem. ſect. 3. Aphor. 18.

vbi ita ſcriptum reliquit: *Sanguinis ex naribus profluuio, quibus parum acquieuimus, ſicco medicamento obſtruere oportet. Aliis autẽ obſtruentibus non eſt opus.* Vbi vero alba e naribus profluxerint, ſicco, vt galla, & alumine, obturare conuenit. Reliqua quæ ad hoc inſtitutum pertinent, ex medendi noſtra ratione petenda ſunt.

De Venere. Cap. XXXIII.

Venus moderata & legitima commoda.

Rectiſſime inter vacuationum genera Venus & concubitus recẽſetur. Eſt autem huius, ſi legitimus, iuſtus ac moderatus fuerit, ita vt ex eius vſu exſolutio vitiũ non ſentiatur, ad proſperam valetudinem magna vis, & efficacia. Cõtra, ſi immoderatus fuerit, multorũ malorũ occaſio erit. Recte itaq; & vti decet, vſurpata Venus plenitudinem exhaurit, corpus agile, auctum, & virile magis reddit. Durum corporis habitum emẽdat. F

Emol-

Emollit enim inſtrumenta, meatus dilatat, atque a pituita expurgat. Quod ad animum
pertinet, mentis ac rationis vim implicatam & impeditam explicat, ac ſoluit, ingentes
iras & furorē remittit & mitigat. Proinde melancholicis, ſi quid aliud, opitulatur, alioq;
modo inſanientibus ſenſuum integritatem, modeſtiam, ac ſapientiam reſtituit. Con-
uenit etiam triſtibus, & iis, qui hominū conſortia ac cōuerſationes oderunt, μισάνθρωπους
Græci vocant. Morbis denique a pituita ortis magna efficacia ſuccurrit, quod Hippo- μισάνθρωποι.
crates in Epidemiis iis confirmat verbis: *Venus morbis e pituita natu vtilis eſt.* Ariſtoteles 6 Epid ſect. 5 Aphor. 25.
ſect. problem. 15. rationem eius rei hanc affert, quod *feruor coeundi calefaciat, & exſiccet, mul-*
tumque pituitæ detrahat. Quin & cibi, præter ea, quæ dicta ſunt, appetentiam erigit, & eius
cupiditatem recuperat. A crebris denique rei Venereæ imaginationibus, inſomniiſq;
B parum pudicis, liberat. Veneris igitur oportunæ & moderatæ tot tantaq; ſunt cōmo-
da, *Aetio lib. 3. cap. 8. & Paulo lib. 1. cap. 35. teſtibus.* Accedit, quod niſi congreſſu ſemen
excernatur, *Gal. lib. 6 de laborant. locis teſte*, multa & grauia mala & incommoda homines
committentur, quæ apud illum legant ſtudioſi. Vt autem iam dictæ Veneris multa ſunt
commoda, ita viciſſim immoderatæ nō pauciora ſunt incommoda. Nam immodicus, Veneris immoderatæ incommoda.
& aſſiduus, ac intempeſtiuus vſus oculis plurimum nocet, omnibusque ſenſuum inſtru-
mentis, capiti, neruis, thoraci, renibus, lumbis, coxis, pedibus denique & artubus, præ-
ſertim ſi debiles fuerint. Omne namque hominis robur per immodicum concubitum
debilitatur. Calorem quoque innatum exſtinguit, ſenectutemq. & mortem accelerat.
Hincque adeo fit, vt ii, qui nimium Veneri ſtudent, libidinique immodice indulgent, &
C male concoquant, & pallidi fiant, & neq; viſu, neq; auditu, nec vllo prorſus ſenſu quic-
quam ſatis integre percipiant. Obliuioſi præterea ſunt, tremuli, articulorumque dolo-
ribus, coxendicum maxime, renum & veſicæ vitiis laborant. Porro ex anni temporibus
Veneri aptiſſimum Ver exſiſtit. Æſtate autem & Autumno minus eſt vtilis Venus. To- Tēpus Veneri aptū.
lerabilior tamen per Autumnum. Æſtate enim, ſi fieri poteſt, Celſo aſtipulante, in totū
abſtinendum eſt, ne æſtu debilitatum corpus, & ſudoribus, & multis tranſpirationibus
imminutum ſolutumq;, concubitu frangatur, rarefiat, magiſque exhauriatur. Sed ne-
que hyems, propter immodicum frigus, cōueniens eſt Veneri tempus. Minus tamen q̄
Æſtate & Autumno hoc ipſo concubitu, præſertim mediocri, vti nocet. Hora vero ad Hora concubitus.
D concubitum, *Galeno ca. 86. Artis Medicæ, teſte*, optima eſt, quum in exceſſuum mediocri-
tate corpus fuerit conſtitutum, vbi ſcilicet neque plenum, neq; vacuum exſtiterit, neq;
in calore, aut frigore, aut ſiccitate, aut humiditate excelſerit. Ideoque in Venerem
congreſſurus vitare debet recentes ſatietates ac cruditates, ebrietatem, famem, fatiga-
tionem, vomitum, purgationem, & id genus alia corporis robur diſſoluentia. Optimū
autem de Pauli & Aetii ſententia eſt *congredi cum vxore a cibo, & ante ſomnum*, quoniam ad
robur ſic conducit, & quia frigiditas, quæ euenire ſolita eſt, minus accidit, & quia mu-
lier conceptum ſemen, ſubſequente quiete, ac ſomno, melius retinet. Hi igitur noxæ,
quam adferre coitus ſolet, proſpicere voluerunt. Minor namque, ſi quis a cibo concum-
bat, & ante ſomnum, moxque ſe quieti & ſomno det, vitiū reſolutio ſequitur. Hippocr.
E *lib. 6. Epid. ſect. 6. Aph. 5.* & Galenus *loco paulo ante citato, ac lib. 2. de Sanit. tuenda, cap. 1.* con-
cocto iam cibo poſt ſomnum Venerem exercendam eſſe docent. Hippocrates namq;
inquit: *Labor, cibus, potio, ſomnus, Venus, omnia mediocria.* Galenus vero mox ſubiicit: *Nam*
& modum ipſum ſingulorum definiuit, addito ad finem dictionis epitheto, mediocria, & tempus
atque ſignauit ipſo ſermonis ordine. Quippe ſanitatis tutela a labore auſpicanda, quem excipere debēt
cibus, potio, deinde ſomnus, mox Venus. Præſtat igitur non a cibo ſtatim, & ante ſomnum,
ſed cibo iam confecto, ac iam fere ſub auroram Venere vti, atqui vt mox nos iterum
ſomno & quieti demus. Ceterum Venus non omnibus ex æquo conuenit. Inutilis enim Quibus Venus conueniat, & quibus non.
ſenibus, ac omnibus frigidis, iuſtamque ætatem nondum adeptis. Deinde æſtate &
autumno, parce ac ſobrie admodum viuentibus, vel nunquam, vel raro ante coitum
F expertus. Nullis tamen æque atque iis, qui exſucco ſunt corpore, exitialis, præſertim æ-
ſtiuo tempore. Tutiſſima vero eſt temporibus & naturis calidis ſimul & humidis; & in
primis, *vt dictum eſt*, Vere, ac Iuuentute.

De exſcreationibus. Cap. XXXIV.

Exſcreatione vacuantur, quæ a capite in fauces deſtillant, & quæ in thorace redundāt
excrementa. In iis autem vacuandis diligenter Medico, quæ ſit eorundem conſi-

ſtentia, conſiderādum erit. Si enim admodum tenuia fuerint, expelli per exſcreationē A atq; tuſſim facile, quod a ſpiritus impetu diuiſa retrofluant, haud poſſunt. Sin lenta & tenacia fuerint, adeo vt violēter inhæreant, pari ratione, quod auelli ab iis, quibus adhærent, nequeāt, exſcreationi reſiſtunt. Quapropter ſi ea, quæ a capite in fauces deſtillant, iuſto tenuiora & aquea fuerint, exſcreari, & per tuſſim educi nequeunt, niſi aliqua ex parte per naturā, aut Medici operā incraſſent. Non a. temere adiectū eſt, *Aliqua ex parte.* Quia non ſupra modum ſunt incraſſanda, ſed cōſiſtentia mediocria eſſe oportet. Vt hinc conſtet, quæ hac ratione craſſa ſunt, re vera eſſe conſiſtēria mediocria, quod media ſint inter ea, quæ admodum tenuia, aut ſupra modum craſſa ſunt. Quo ſane modo, Hippocrates in Aphoriſmis vrinam craſſam ſæpenumero appellat eam, *quæ mediocris eſt conſiſtentia.* Quę autem in thorace continentur lenta & craſſa, adeo vt mouentis aeris ac ſpiritus impetu B pelli non poſſint, ea a Medico medicamentis, quibus extenuandi & incidendi facultas ineſt, attenuanda & incidenda veniunt. Proinde ad hanc vacuandi ſpeciem Auicennæ præceptio, qua iubet, tenues humores eſſe incraſſandos, & craſſos extenuandos, referri commodiſſime poteſt: minime autem ad eam, quæ per purgantia medicamenta efficitur, *vt cap. 19. huius libri quoque dictum eſt.*

De ſomno vacuante. Cap. XXXV.

QVum a veteribus Medicis inter vacuantia præſidia etiā ſomnus numeretur, operę pretium nos facturos exiſtimauimus, ſi hoc loco, de quo ſomno idipſum accipiēdum eſſet, explicaremus. Neq; n. quiuis ſomnus, nec quocumq; tempore factus, ſed is principio, qui fameſcente iam corpore fit, vacuare poteſt. Siquidē natiuus calor per ſomnum interiora corporis petens, quū non inueniat cibū, quem conficiat, vtilē ſolidarū partium corporis humiditatē abſumit, adeoq; corp⁹ ipſum neceſſario ſiccat, extenuat, vacuat. Id quod Hippocrates *lib. 2. de Victus ratione*, iis confirmat verbis: *Somni*, inquit, *ieiunum attenuant, & refrigerant, humidum quod ineſt vacuantes. Qui vero plus calefaciunt, carnem colliquant, & corpus diffundentes exſoluunt, ac imbecillum reddunt. Saturum autem calefacientes humectant, & alimentū in vniuerſum corpus diffundunt.* Hæc ille. Dein vacuat & is ſomnus, qui ab exercitiis & matutinis deambulationibus fit, eadem plane ratione, qua in fameſcentibus, præſertim vbi multus fuerit. Vacuant n. corpus exercitia, ideoq; natiuus calor per ſomnū interiora petēs, quod cōcoquat & cōficiat, haud inueniēs, in ſolidas corporis partes C

A fame ad miſſus ſomnus vacuat.

Ab exercitiis factus ſomnus vacuat.

grāſſatur, eaſq; depaſcēs, corpus attenuat, & tabefacit. Quod idē etiā Hippocrates in Epidemiis his verbis innuere voluit: *Somnus*, inquiēs, *multus, immodice vacuatū exſiccat.* Et in *lib. 2. de Victus ratione*, vbi ait: *A matutinis deambulationibus ſomnus omniū maxime ſiccat.* Præterea ſomnus a balneo vacuat. Quippe balneum ſuo calore cutem laxat, & quæ ſub hac contenta ſunt, vacuat: ideoq; reuocato per ſomnum ſtatim ſubſequētem calore natiuo ad corporis interiora, ea quæ illic ſunt, is ipſe abſumit, & diſſipat. Quid multa? Somnus corpus noſtrum immodice vacuatum, ſiue id factū ſit medicamentis, ſiue inedia, ſiue exercitiis, ſiue balneis, exſiccat, & attenuat. Quare obeſis ea ratione admiſſus ex vſu eſt, minime v. exhauſtis, emaciatis, aut gracilibus. Hinc eſt, quod Galenus *lib. 14. Ther. method. cap. 15.* vbi ex profeſſo obeſorum curationem tradit, cibum illis nō ſtatim a balneo, ſed interpoſito ſomno exhibendum eſſe doceat. Id quod etiam facit *lib. 6. de Tuenda ſanitate*, vbi eandem rem pertractat, vt non ſit neceſſe pluribus, quod dicimus, demonſtrare. D E

6 Epidem. & 5 Aphor. 31.

Somnus a balneo vacuat.

Cap. 5.

De inſenſili perſpiratione. Cap. XXXVI.

E Genere vacuationum eſt inſenſilis perſpiratio Latinis nominata, Græcis ſimpliciter διαπνοὴ, vel cum adiectione ἄδηλος διαπνοὴ. Hanc interpretes aliquot Latini tranſpirationem, ſimpliciter quoq;, vel cum additione latentem tranſpirationem conuertunt. Hæc v. *vt cap. 7. libri de Differentiis morborum teſtis eſt Galenus*, non eſt niſi aeris per totum corpus introitus, & exitus. Fit a. ex naturæ nunquam quieſcentis potentia. Nam quæ medicamentis fit, Græcis διαφόρησις, Latinis interpretibus nonnullis *digeſtio*, ab aliis *euaporatio & diſcuſſio* appellatur. Siquidem διαφορεῖν Græcis, & Latinis *digerere*, aut rectius *diſcutere*, non eſt niſi σκεδάζειν, hoc eſt, *diſpergere*, idq; per medicamenta calida & exſiccantia, quæ humores in aliqua corporis parte præter naturam accumulatos citra ſuppurationem ſoluunt, diſcutiunt, ac diſſipant. Proinde digeſtio aut euaporatio nihil aliud eſt, quam humorum partem aliquam præter naturam obſidentium, vi medicamentorum per inſenſiles corporis meatus euaporatio, aut diſſipatio. Quæ idipſum præſtare poſſunt, Græcis F

διαπνοὴ.

Tranſpiratio quid.

Διαφόρησις

Διαφορεῖν.

Digeſtio.

nomi-

A nominantur διαφορητικὰ, Latinis *diſcuſſoria, digerentia, diſſipantia, & euaporantia*, quod illis diſcutiendi, digerendi, & per inſenſiles corporis meatus diſſipandi facultas inſit. Quapropter Cælius Rhodiginus, vir alioqui doctiſſimus, & de bonis ſtudiis optime meritus, maiorem in modum errat, quum *lib. Antiquarum lectionum 14. cap. 61.* διαφορητικὰ medicamenta ea, quæ aluum leuigant ſubducuntq;, eſſe ſcribit. Ceterum vtaliorum localium medicamentorum nullum plethorico ſeu pleno exſiſtente corpore adhiberi debet, ita etiam nullus diſcutientium medicamentorum tali in corpore vſus eſſe debet. Nam *Galeno cap. 95. artis medicæ teſte*, ſi calefacientibus corpore plethorico exſiſtente diſpergere tentabimus, plus erit id quod vi caloris ad partem attrahetur, quam quod diſpergetur.

διαφορητικὰ

Cælii error.

De inedia. Cap. XXXVII.

B Interea, quæ corpus noſtrum tam ſanum, quam ægrum vacuant, inedia a veterib. recenſetur. Non certe, quod primo & per ſe vacuet, ſed ex accidente. Siquidẽ nullo in eius locũ, quod fuit vacuatum, accedente alimento, fit vt inedia vacuet, *quemadmodum & ſuis ſect. 2. Aphoriſ. Comment. 17. & ſect. 4. Comment. 2. docet Galenus.* Inediæ autem duplex genus exſiſtit. Vna, in qua nihil prorſus cibi aut potionis aſſumitur, quam priuatim, certioris diſcriminis gratia, Græci ἔνδειαν, Latini *mediam indigentiamq;* vocant. Altera, in qua non niſi id, quod conuenit, & ad virtutis conſeruationem ſatis eſt, ingeritur, quam proprie abſtinentiam dixeris. Vt in vniuerſum inedia non ſit, niſi ex cibi potuſq; defectu eſuritio, aut ſponte ſuoq; arbitratu ſuſcepta abſtinẽtia. Hippocrates vno nomine vtramque nimirum λιμὸν, hoc eſt, *famem* appellauit. Eſt autem vtriuſq; non contemnenda vti-

Inedia ex accidente vacuat.

Inediæ genus duplex.

Indigentia.

Abſtinẽtia.

2. Apho 16. Fames.

C litas. Nihil enim eſt, quod tum ſanos, tum ægros magis iuuet, quam tempeſtiua inedia & abſtinentia. Sani namq; non facile morbos incurrunt, ſi abſtinentia commode vtanẽ. Quod Hippocrates, vt omnia alia, breuiter & concinne admodum in Epidemiis iis innuere quoq; verbis voluit: *Sanitatis ſtudium eſt, non ſuiiri cibis.* Plinius etiam *lib. 18. c. 5.* longe vtiliſſimam eſſe ad ſanitatis conſeruationem in cibis temperantiam, ſcriptũ reliquit. Vt autem tempeſtiua abſtinentia ſummas in ſecunda valetudine partes ſibi vẽdicat, ita quoq; in aduerſa plurimum momẽti obtinet. Sanat enim plenitudinem, nimiũ obeſos, pituitoſos, vitiaq; ex pituita nata, apoplexiam, epilepſiam, comniata, vertigines, cruditates, & id genus alia multa. Sed & ipſa nonnunquã plurimum incommodat. Incaute

6. Epidem ſect. 4. Aphor 24.

D enim & ſtulte ſi adhibeatur, ventriculum peſſimis humoribus, *Galeno etiã lib. 3. de Naturalibus facultatibus ſuffragante*, bilioſis ac ſeroſis ſuccis implet, faſtidia creat, ventriculi robur diſſoluit & labefactat, appetentiam eripit, & deniq; atrocibus morbis totum corpus obnoxium facit. Siquidem bilioſis & ſiccis corporibus animi defectiones, ſyncopes, tabem, & maraſmos conciliat. Sic vt non minus grauia abſtinentiæ, quam intemperantiæ incommoda exſiſtant. Quapropter Medicus in præcipienda inedia prudens, ac cautus ſit oportet, atq; diligenter, qui hanc ferre, & qui minus poſſint, cõſideret. Nam exiguo ſanguine præditi, ſani etiam, diuturnam inediam ferre haud poſſunt, *quemadmodum libro ſecundo de Temperamentis cap. 5. Galenus teſtatur*, vbi ita ſcriptum reliquit: *Qui anguſtas venas habent, exigui ſunt ſanguinis, nec longam inediã ferunt. Quibus lata, iis copia ſanguinis eſt & citra*

Abſtinẽtiæ incaute adhibitæ incommoda.

Qui inediã ferre haud poſſunt.

E *noxam cibo abſtinent.* Eſt præterea in præſcribenda inedia, ætatum habenda ratio. Nam, *vt Hippocrates atteſtatur*, qui in prima ſenectutis parte conſtituti ſunt, facilime inediam ferũt: ſecundo loco, qui conſiſtenti ætate: nullatenus adoleſcentes: omnium v. minime pueruli, preſertim qui inter ipſos fuerint alacriores. Qui vero in extrema ſenectutis parte conſtituti ſunt, inediam ac famem tolerare nequeunt, ideoque crebro, paucis tamen cibis, ſunt reficiendi. Inediã præterea non ferunt, vt comprehenſum eſt, bilioſi & qui calorem ad igneam naturam propenſiorem habẽt. In iis enim febres accendit, ſuccoſq; bilioſiores ac amarulẽtiores reddit, frequẽtes item cordis ſtomachiue morſus, inquietudinem, omnia deniq; corporis excrementa acriora malignioraq; efficit. Contra inediam facile tolerant, qui crudis humoribus referti ſunt, quod ex iis, vbi concoquuntur,

1. Aphor. 13.

Qui inediã tolerant facile.

F corpus ali poſſit. Cum enim ſint veluti ex dimidio cocti, parum alterati & in ſanguinem tranſmutati, corpus nutrire poſſunt. Ceterum inedia non imperanda niſi iis, qui valentibus ſunt viribus. Vires enim inualidæ, inedia adhibita, protſus deiiciũtur. Vt iam Sole clarius ſit, inediam tempeſtiue, & iis, quibus conuenit, adhibitam, mirifice conferre. Contra plurimum incommodare, ſi intempeſtiua fuerit, & iis, quibus non confert, imperata.

O 4

Quid generatim in vacuationibus ſit Medico conſiderandum.
Cap. XXXVIII.

HActenus particulatim de ſingulis vacuationum generibus, prout inſtituti noſtri ratio tulit, diſſeruimus. Nunc quæ generatim de vacuationibus Medico ſint conſideranda, breuiter exponemus, & vna ſermoni, quem de vacuationibus inſtituimus, finem imponemus. (*Num vacuatione ſit vtendum, Medicus cõſideret.*) Initio autem Medico accurata diligentia expendendum venit, tam in ſanis, quam in ægris, vtrum vacuatione opus ſit, an non. Siquidem ſunt affectus corporis complures, qui, quod ex defectu nati ſint, adiectionem potius, quam detractionem, quæ per vacuãtia fit præſidia, poſtulant. Verbi gratia, ſi gracile admodũ fuerit corpus, aut atrophia laborauerit, nutrimentis potius reficiendum erit, quam vacuantibus exhauriendum. B Quod ſi ſanum etiam corpus ſit eiuſmodi, vt eius ſubſtantia facile diſcutiatur, quale eſt infantium & puerorum, minime vacuationib. eſt diuexandum, ſed potius humorum generationi ſtudendum. Non raro accidit, vt humor aliquis bonus vacuetur: tum conſtringendum ſane, non vacuandum erit. Quæ ſingula Hippocrates, (*6. Epidem. ſectio. 2. Aphor. 1.*) ſuo more, breuiſſime in Epidemiis iis verbis etiam edocuit: *Dilatare, conſtringere oportet, hac quidem, illa vero non. Humores hos quidẽ expellere, illos vero ſiccare, alios generare, hunc quidem, illi vero non.* Contra ſunt alii corporis affectus e plenitudine aut vitioſorum humorum redundantia orti, in iis certe vacuantibus remediis Medico ſine mora vtendũ erit, modo nihil illius conatibus obſtet. (*Natura in vacuandis noxiis iuuanda. Aphor. 2.*) Non ſolum vero Medicum vacuare oportet, ſed ſæpenumero naturam, ſua ſponte vacuantem noxia, ille iuuare debet. Naturam vero in vacuandis noxiis eſſe adiuuandam, C Hippocrates etiam loco iam oſtenſo docet, ita ſcribens: *Alium humorem non exeuntem educere conuenit, exeuntem verò ſimul effundere, & ſimile operari oportet.* Ceterum, ſi vacuatione opus eſſe Medic⁹ cognouerit, magno ſtudio, quo (*Quo vacuationis genere ſit vtẽdum Medico.*) vacuationis genere ſibi vtendum ſit, & ex qua corporis parte ſit vacuandum, item quale, quantum, & quo tempore, diſpiciat. Quæ cum ſingula in curandis morbis plurimum momenti habeant, Hippocrates quoque, qui nullum præceptum Medico ad curãdos morbos vtile & neceſſarium ſilentio tranſiuit, breuiſſima admodum ſententia cõplecti voluit, dũ in Epidemiis ita inquit: (*6 Epid. ſect.*) *Meat⁹ apertos eſſe cõuenit, veluti nares, & alia, qua oportet, & vt oportet, & qualia, & qua parte, & quãdo, & quantũ oportet, veluti ſudores, ac alia ſane omnia.* Cuius quidem ſententiæ vberiorem enarrationem, & huic inſtituto conuenientem, ex D noſtris in hunc Hippocratis librum editis commentariis ſtudioſi petent. Nam in præſentia hæc de vacuatione dixiſſe ſatis ſit. Porro vt hoc adiiciamus, poſſet quiſpiam ad redundantiam & inanitionem vniuerſam Medicinam referre, vt quæ, de Hippocratis ſententia, non ſit, niſi adiectio & detractio.

DE ANIMI PERTVRBATIONIBVS. SECTIO VI.

QVAS nos, Ciceronem ſecuti, perturbationes animi vocamus, Galenus & alii Græci πάθη καὶ παθήματα ſimpliciter, & cum adiectione παθήματα τῆς ψυχῆς nominant. (*Perturbationes animi. παθήματα.*) Interpretes aliquot Galeni Latini, *affectus animi*, appellant. Non ſunt autem niſi turbidi concitatique, & auerſi a recta ratione, vel rationi non obtemperantes, animorum motus. E Diligenter vero animi perturbationes, ſiue (*Perturbationum animi magna vis.*) contra naturam animi commotiones Medico ſunt conſiderandæ, quod ſcilicet earundem magna vis ſit, propterea quod corpus alterent, *Galeno cap. 85. Artis Medicæ teſte*, & a naturali ſtatu euertant. Nihil autem mirum, eaſdem corpora noſtra alterare poſſe, cum in iis omnibus inſignes natiui caloris ab anima motiones fiant. (*Timor.*) Per timorem namque ſpiritus & ſanguis intro & ad ſcatebram ſuam reducitur contrahiturque: quo fit, vt partes algeant, corpuſque palleſcat, tremor incidat, vox interrumpatur, & vires denique omnes conuellantur. (*Ira.*) Contra, in ira concitatior eſt caloris motus, qui in extimas tandẽ partes cum impetu effunditur. Ira itaque intendit, & fundit calorem natiuum. Atque F hinc eſt, quod in ira corpora fiant rubicundiora, concitatiora, calentiora; confidentiora, & ad omne patrandum facinus promtiſſima. Rectiſſime igitur Ariſtoteles, & Galenus *lib. 2. de Tuen. ſanitate & cap. 1. de Morborum cauſis*, iram caloris, qui circa cor eſt, (*Ira quid. Timor quid.*) feruorem eſſe dixerunt: veluti contra, timorem, ob ſubitam reuocationem metu impendentis mali factam, caloris exſtinctionem. Hinc eſt, quod iratis cordis & arteriarum

pulſus

pulſus ſint maximi ac validiſſimi, contra vero in timentibus, minimi, & perquã debiles. Verecũdia.
Quemadmodum vero in horum altero refugit, in altero ſe pandit calor: ſic certe in verecundia vtrunq; patitur: ita vt modo ad interna confugiat, modo ſeſe foras diffundat. Inprimis n. ad interiora caloris motio fit, ſed rurſus affatim ad exteriora cedit. Quod ſi non redierit, iam non verecundia, ſed timor cenſeri debet. Quippe verecundia derepente fit, animali facultate nihil mali ſperãte: vnde fit, vt recedat duntaxat ad interiora, veluti ſubterfugiens: idq; citra refrigerationẽ, excitante impellẽteq; ratione patibilem animæ partẽ. Redit vero, ferturq; foras eo maxime motionis modo, quo calor reuocatur iis, qui frigida ſe lauerunt. Hincq; adeo fit, vt verecundia ſuffuſis, etiãſi maxime pallent, repente admodũ genæ rubeſcant: quod certare ſecũ calor videatur, & ſecum ipſe cõtrario
B motũ collidi. Quod a. in timore confertim, id in mœſtitia paulatim patiuntur homines, Mœſtitia.
magnitudine duntaxat & vehementia, nõ toto genere differentibus pathematis, tanto ſane interuallo, quanto quod citatius eſt, & confertius, ab eo quod remiſſius & lentius, diſtare creditur. Quocirca ob timorem & immenſum mœrorẽ nõnulli ſublati ſunt, quod ſc. debilis ſuapte natura animula, ſub valido affectu oppreſſa, cõfertim exſtincta, & ſuffocata ſit. Exſtincta quidem, ob perturbationis, quæ a refrigeratione oritur, naturã: ſuffocata a. eo quod vniuerſus ſanguis ad principium cõfluxit delatusq; eſt. Hac ratione Plinius P. Rutilium, nuntiata fratris in conſulatus petitione repulſa, illico exſpiraſſe memoriæ prodidit. Idem M. Lepidum vxoris caritate, adeoq; mœrore nimio poſt repudium, mortẽ obiiſſe tradit. Heli quoq; Iudæorum pontifex, ac iudex, vt ſacræ teſtantur literæ, acce- Mortui præ mœrore vehementi & repentino. Lib. 7. c. 36
C pto triſti nuntio de clade, qua Paleſtini hoſtes capta arca, occiſiſq. ipſius filiis Iudaicum exercitum affecerant, magno ſubitoq; mœrore oppreſſus, quum a regio ſolio ſupinus caderet, effracta ceruice ſtatim periit. Nihil vero tale in minori mœſtitia accidiſſe legimus, vtpote in qua lentior ac mitior motus eſt. Neq; etiam in ira, vt per quam neq; refrigeratione calor exſtinguatur, plus æquo nimirum accẽſus: neq; animæ diſſoluatur robur. Præ gaudio vero multos puſillanimes exſpiraſſe, variis auctorum monumentis proditum eſt. Præ gaudio mortui.
Non enim perinde atq; in ira, cum valido feruore ad exteriora fertur animata facultas: quin e contrario, ſi quid antea ei fuit roboris, id nunc exſoluitur, laxaturq;. Quum n. nimio gaudio laxata petit exteriora, diſcutitur, atq; diſſipatur. Hoc modo Polycritã, nobilẽ
D e Naxo inſula fœminã, exſtinctam eſſe refert Ariſtoteles. Nã quum ob eximiã formam prudentiamq; Diognito atq. Ericthonio perſuaſiſſet, vt Naxi obſidionẽ ſoluerent, ab exercitu in vrbem reuertẽs, vbi publico honore atquo omniũ lætitia exciperetur, patriæq. liberatrix appellaretur, ac vrbis partem ingrederetur, repente mortua cõcidit. Philippides quoq; Comœdiarum ſcriptor haud ignobilis, quum in certamine poetarũ præter ſpem viciſſet, & lætiſſime gauderet, præ gaudio ſubito mortuus eſt. Diagoras etiã Rhodius, *vt refert Gellius*, qui tres filios adoleſcentes habuit, vnũ pugilẽ, alterũ pancratiaſten, Lib. 3. ca. 15
tertium luctatorem, eoſq; oẽs eodem Olympię die vincere & coronari vidit: quumque eum tres filii amplexi, coronis ſuis in patris caput poſitis ſuauiarentur, & quum populus gratulabũdus flores vndiq; in eũ iaceret, ibi in ſtadio, inſpectante populo, in oculis atq; manibus filiorum animã efflauit. Plinius inſuper Chilonem Lacedæmonium illũ Philoſophum, inſignib. ſapientię titulis non intermoritura fama nobilitatum, dũ victorem in Olympia filiũ conſpexiſſet, præ gaudio e vita deſceſſiſſe ſcribit. Idem Sophoclem & ſeniorẽ Dionyſium Siciliæ tyrannum, qui magna felicitate potitus modeſte ſemper antea fortunã tulerat, accepto nuntio de victoria inter tragœdos parta, gaudii exuberãtia obiiſſe teſtatur. Valerius deniq; Maximus de mortibus nõ vulgaribus, præ gaudio mortuas eſſe geminas mulieres ſcribit, quarũ vna nuntiata clade, quæ ad Traſimenũ lacũ inciderat, ſoſpiti filio ad ipſam portã facta obuia, cõplexu eius exſpirauit. Altera, quũ mœſta domi ſederet, ad primum conſpectũ redeuntis filii exanimata eſt. Pudore etiam nõnullos eſſe exſtinctos, literis mandatũ eſt. Plinius namq; loco paulo ante citato, Diodorum quendã Dialecticæ ſapientię profeſſorem, quod luſoriã quæſtionem a Stilbone propoſitam non protinus diſſoluere potuerat, mortuum eſſe teſtatur. Valerius quoq;, eodem suo antea loco, Homerum, quia quæſtionẽ a piſcatorib. propoſitã ſoluere haud potuit, abſumptum pudore tradit. Ex iis itaq; quæ commemorauimus, repentinis animi & natiui caloris motionib. ſæpenumero vitã auferri, diſſolutis vtiq;, quæ in natiuo calore cõſtant, animę viribus, iiſdemq; nimia refrigeratione exſtinctis, perſpicuũ fit omnibus.

Lib. 2. c. 53 — Lib. 9. c. 12 — Pudore mortui.

Proinde cum tanta ſit perturbationum animi vis, debent a Medico, quibuſcunque artibus poſſunt, arceri ac corrigi. Ceterum ſunt Medico animi perturbationes ideo diligenter conſiderandę, quod nõ raro ex eis futuros prædicere, aut iam præſentes cognoſcere morbos liceat. Si enim metus & mœſtitia, *Hippocrate auctore*, longo tempore perſeuerent, melancholiam ſignificant. Et in Epidemiis ita ſcriptum reliquit: *Animi perturbationes perpendendæ, num ſcilicet ipſe ſponte ſua ſine inſtrumentis & cauſſis triſtetur, lætetur, timeat, confidat, ſperet, deſperetque*. Quorum quidem longiorem explicationem e noſtris commentariis ſtudioſi petent. Atque hactenus de *Animi perturbatione* ſat nos dixiſſe arbitror. A

6. Apho. 23.

6 Epidem. ſectio. 8. Aphor. 18.

INSTITVTIONVM MEDICINÆ LIBER TERTIVS. B

LEONHARTO FVCHSIO AVCTORE.

DE REBVS PRÆTER NATVRAM. SECTIO I.

De tribus affectibus præter naturam. CAP. I.

Res præter naturam. IN eo, qui hunc præcedit, libro, de iis rebus, quæ corpus noſtrum alterare poſſunt, egimus. In hoc tertio, de iis, quæ corpori noſtro aduerſantur, & naturam eiuſdem deſtruunt, ac naturæ fines excedunt, naturalemve corporis ſtatum labefactant, ac perdunt, atque ob id res præter naturam dicuntur, diſſeremus. Galenus quidem *lib. 2. Therap. method. cap. 3. & cap. 1. libri de Symptomatum cauſſis*, affectus præter naturam nominare potius voluit, vocabulo affectus proprie pro omni in id, quod præter naturam eſt, mutatione accepto. Quod non ab re a nobis adiicitur, quum affectus vox multa ſignificet, adeoque varie ab auctoribus vſurpetur. Principio enim affectus, qui Græcis διάθεσις appellatur, generatim accipitur pro omni eo, a quo corpus noſtrũ quomodolibet afficitur. Qua quidẽ ratione affectus ad oẽs tum ſanos, tum ægros, tum neutros pertinet. Nam quicquid eſt, id affici quodam modo dicitur, ſi modo quidpiã ab altero patiatur. Atq; ita nomen διάθεσις, id eſt, *affectus* a verbo διατίθεσθαι, hoc eſt, *affici*, quodam modo deriuatur: quod ſimiliter atque affectus, de multis dicitur rebus, nempe ſanis, ægris, neutris, & inanimis, cãtu nimirũ, harmonia, & oratione. Afficiunt'n. ſecundum naturam ſani, præter naturã ægri. Afficitur etiã corpus ſenum & imbecillũ, q̃ reuera neutrũ exſiſtit, vtpote neutrius extremorũ particeps, adeoq; ſaluberrimi & inſaluberrimi corporis exquiſite medium. Affectus ſunt, cantus quoq;, harmonia & oratio. Siquidẽ illis mitis modis mortales afficiuntur. De cãtu nihil attinet dicere, vt quẽ afficere homines nemo vnquam negauit, & quotidiana idipſum cõfirmat experiẽtia. Harmonias, Phrygiam furorem & pugnas excitare: Lydiã, lamentationem: Doriã, honeſtatem: Ionicã, iucunditatem, teſtimoniis auctorũ abunde comprobatum eſt. Oratio quid poſſit, quantumq; animos hominũ afficiat, oratorũ, Ciceronis maxime, ſatis cõprobant orationes, & hiſtoriæ multifariam teſtantur. Deinde affectus magis contracte, ſumitur ꝓ omni in id, q̃ præter naturam eſt, mutatione. Qua quidem ratione tres ſunt in vniuerſum corporis noſtri affectus ꝑter naturã, cauſſa, morbus, & ſymptoma. Singula enim horũ fiunt, dũ in corpore noſtro mutationes eueniunt ꝑter naturam, adeoq; illud etiã præter naturam afficiunt. Cauſſæ exemplũ eſt plenitudo, vel corruptela. Morbi, phlegmone, vlcus. Symptomatis, malus color. *Tertio* loco ꝓprie, ſic enim maioris perſpicuitatis ac doctrinæ gratia loquimur, affect⁹ accipit' pro eo, q̃ factũ eſt, ac permanet in re aliqua, q̃ patitur, poſtquam alterans quieuit. Qua in ſignificatione crebro a Galeno vſurpatur, *vt videre licet cap. 2. libri de Sympto. differẽtiis*. Et tum διάθεσις ſiue affectus idẽ atq; κατασκευὴ, hoc eſt, quod cõſtitutio, ſignificat, atq; ad ea tãtum trãsfertur, q̃ ex permanentium cõſtantiumq; numero ſunt. Ex iis perſpicuum eſſe omnibus puto, affectum proprie acceptum, Galeno eſſe quicq̃d factum eſt, poſtq̃ alterans iam quieuit, & agere deſiit, non curando num idipſum quod iam factum eſt qualitas ſit, an ſubſtantia. Quapropter Galenus aliter ac Ariſtot. διάθεσιν vocem vſurpat. Hic enim pro qualitate tantum, quæ facile ſubiecto dimouetur, διάθεσιν accipit: Galenus vero pro conſtitutione, ſeu pro re permanente, firma, ac ſtabili, aut permanentem habente eſſentiam vſurpat. Differt itaque affectus ab eo, quod Græcis πάθος vel πάθημα ſpeciatim dicitur.

Affectus trifariam ſumitur.

Generatim.

Harmoniæ quatuor.

Contracte.

Proprie.

Pathos q̃d ſpeciatim.

C D E F

Nam

A Nam pathos, *Platone etiam in Timæo aſtipulante*, eſt motus rei, quæ afficitur, vel omnis alte-
ratio circa materiam: aut motus, qui adhuc fit. Proinde pathos non habet eſſentiam
ſuam, niſi dum cõuertitur, alteratur, mutatur, mouet. Igitur pathos eſt in motione, affe-
ctus autem eſt permanens: illud fluxum, mobile, imperfectum, ac veluti ad affectum via:
hoc fixum, ſtabile, perfectum, & illius finis. Differt itaq; pathos ab affectu, tanquam finis
a medio, tanquam mobile ac temporarium ab eo quod ſtabile eſt ac permanens; tan-
quam perfectum ab imperfecto. Vt hinc perſpicuum euadat, pathos ſiue pathema pro- Pathos & morbus fiens idem.
prie loquendo non eſſe niſi id, quod alii morbũ fientem nominãt. Cum enim is non ſit,
niſi qui adhuc fit, ſuamq; in fieri eſſentiam habeat, a pathemate nihil differat neceſſe eſt,
quod ſcilicet ſit alteratio ſiue motus, qui adhuc fit, vt alibi fuſius mõſtrauimus. Atq; hic
B ſane eſt harum duarum vocum, pathematis nimirum & affectus, legitimus vſus, quem
niſi in legendis Galeni libris, pręſertim iis, quos de laborãtibus locis inſcripſit, diligẽter Cap. 2. libri de Sympt. differ.
quiſpiã obſeruet, multis ſe difficultatibus inuoluat neceſſe eſt. Quod ſi igit ad eum mo-
dum iis veteris vocibus, intelliges ſanitatem, morbũ, & cauſſas internas, q̃ nõ ſunt motus,
eſſe proprie dictos affectus. Sanitatẽ quidem ſecundum naturam, morbũ autem præter Sanitas.
naturam, vt cauſſam et internã, q̃, vt comprehenſum eſt, motus non exſiſtit. Sanitas n.
eſt affectus, qui actiones incolumes conſeruat & tuetur. Morbus cõtra, affectus, qui eas Morbus.
impeditas lædit. Cauſſa, qui morbos præcedit. Nec temere paulo ante dictũ eſt, *Cauſſa* Cauſſa.
interna: externæ enim non ſunt affectus proprie ſumti, quod in fieri eſſentiam ſuam ha-
beant, & poſt morbi generationem a corpore rurſus ſeparentur, vt vulneratio, ſeu gla-
C dius vulnerãs. Hinc eſt, quod Gal. *lib. 2. Ther. method. cap. 3.* non omnes etiã cauſſas mor-
bificas ex pmanentium & cõſtantium numero eſſe ſcriptũ reliquerit, ſed eas duntaxat,
q̃ affectus vel habitus ſunt. Nam internæ quoq; cauſſæ non omnes affectus proprie dicti Non omnes internæ cauſæ affectus ſunt.
ſunt. Siquidẽ motus expultricis facultatis oſculorum vaſorũ apertionẽ efficiens, cauſſa
quidem eiuſdem eſt interna, minime tñ affectus proprie ſumtus, q ſcilicet ex cõſtantiũ
numero nõ ſit. Vt v. non omnes cauſſæ morbificæ affectus ſunt, ita quoq; nõ omnia ſym-
ptomata. Quæ n. actionum offenſæ ſunt, pathemata, eo q eſſentiã ſuam in fieri obti- Nõ omnia ſymptomata affectus ſunt.
neant, & alterationes adhuc fiẽtes ſint, non affectus dici poſſunt. Eodẽ modo & immo-
dicæ vel inanitiones, vel retentiones, pathemata, minime a. affectus nominantur, q ſc.
D non ſint ex cõſtantium & permanentiũ numero, ſed eorũ, q̃ eſſentiam ſuam habent, dũ
adhuc fiunt. Quæ vero ſymptomata, ſublatis morbis aliquantulũ, adhuc durãt, vt vitio- Pathos qd generatim.
ſus in ictero color, affectus ſunt & dicunt. Ceterum πάθος & πάθημα interdum generatim
ſumitur, p omni eo, q præter naturam in corporibus noſtris generatur: *vt lib. 1. Epid. cõ-
ſtit. 1. Com. sextus 23. auctor eſt Galenus.* Sic morbus, & alii affectus proprie etiã ſumti, Hip-
pocrati & Galeno non raro *pathemata* vocantur. Hinc eſt, quod in libro aduerſus Iulia-
num phlegmonem *pathos* appellare voluerit Galenus. In libro etiam de *Laborantib. locis*
inſcripto, ſæpe pathematis vocabulum generatim vſurpat. Quod monendũ eſſe duxi- Pathema generatim acceptum duplex.
mus propter imperitiores, ac patũ in lectione veterũ aſſuctos, qui hac diſtinctione recte
animaduerſa, e multis ſeſe difficultatibus extricare poſſunt, cum promiſcue nunc hoc,
E nunc illo modo pathematis vocem veteribus vſurpatã eſſe conſtet. Pathematis a. gene-
ratim accepti duo eſſe genera, animaduertendũ erit. Vnũ, quũ per ſe, & nullo alio inter-
ueniente, pars aliqua corporis patit. Verbi gratia, ſi caput propter humores in ipſo con-
tentos affligitur. Gręci hoc ἰδιοπαθεῖν, id eſt, *proprium pathos* appellant: aut πρωτοπαθεῖν, hoc ἰδιοπάθεια.
eſt, *primarium pathos*, ſed minus proprie vocant. Alterum, quum alio interueniente pars
aliqua patitur: vt ſi caput, vbi vapores aut humores vitioſi a ventriculo ſurſum feruntur,
dolet. Hoc Græci συμπαθεῖν, id eſt, *pathos per conſenſum* nominant. Non ab re autem dixi- συμπάθεια.
mus, ἰδιοπαθεῖν improprie vocari etiam πρωτοπαθεῖν. Nam proprie loquẽdo ἰδιοπάθεια op-
ponitur τῇ συμπαθείᾳ, πρωτοπάθεια autem δευτεροπαθείᾳ ὑστεροπαθείᾳ, *vt lib. 1. de Laborantibus locis
cap. 2. Galenus teſtatur.*

F

De cauſſis morborum. Cap. II.

HActenus generatim de tribus affectibus præter naturam diſſeruimus. Nunc de ſin-
gulis ſpeciatim verba faciemus, a cauſſa morbifica exorſi, de qua itidem generatim
tractabimus. Cum autem generatim cauſſa ſit, quæ ad rei conſtitutionẽ quoquo modo Cauſa qd. Cauſa morbi.
aliquid confert, cauſſa morbi recte ſic definiri poteſt: *Cauſſa morbi eſt, quæ quocumque*

modo aliquid ad morbi conſtitutionem confert. Nam hac definitione tam cauſſa per ſe, q̃ per accidens complectitur. Galenus *cap. 1. libri de Symptomatum differentiis* cauſſam morbi ita definire voluit: *Cauſſa morbifica eſt, quæ ſuapte natura et, qui fit, morbo aliquam ſuæ generationis partem confert.* Quæ ſane in ídem cum priore recidit. Quippe quum inquit, *Suapte natura*, vel, vt ſuis verbis vtamur, ἐκ τῆς ἑαυτῶν φύσεως, nihil aliud ſignificat, quam quod cauſſa morbifica ſit, quæ propriis inſitisque viribus morbum efficit. Quocirca hæc ipſa definitio, perinde atq; prior, non ſolum per ſe, ſed etiam ex accidente & ſecundario, vt ita loquar, morbum efficientẽ cauſſam complectitur. Verbi gratia: aqua aluminoſa cauſſa eſt ſiticulæ..., hæc vero febris: vtraq; igitur morbifica, hæc quidẽ per ſe & primo, illa vero ex accidente & ſecundo. In eodem quoq. loco cauſſam morbificã definit eſſe affectum B p̃ter naturã morbum præcedentẽ, eundemq; efficientẽ. Quæ quidem cũ priorib. in idẽ non recidit, quod vtrumq; genus cauſſæ iam dictæ in ſe haud complectatur, ſed tantum præcedentem, & immediate efficientem. Cęterũ cauſſa morbifica, ſeu morbũ efficiens aut a qua morb. efficit', *Galeno libro de Morborũ cauſſis, & primo Ther. method. & lib. 2. de Natura humana atteſtante*, duplex eſt. Vna q̃ Græci προκαταρκτικὴν & προκατάρχοντα, Latini *præincipientem*, vulgus Medicorum *primitiuam* appellant. Sic a. eſt vocata, *Galeno lib. 2. de Natura humana teſte*, quod præcedentes vocatæ ab ea fiant, & originem trahant. Galen *li. 1. Ther. meth. & lib. de Morb. cauſſis* ἔξωθεν προσπίπτουσαν αἰτίαν, hoc eſt, extrinſecus aduenientem, nominat. *Lib. 4. de Tuend. ſanitate*, μηδ' ὅλως ἐνυπάρχουσαν, id eſt, *eam quæ omnino non ineſt*, vocat.

Cauſſa morbi gemina.

Præincipiẽs primitiua quare innioribus vocata.

Recentiores externam nuncupant. Veteres Græci interdum etiam, vt *infra clarius dicemus*, πρόφασιν, id eſt, *manifeſtam* appellauerunt. Extrinſecus autem aduenientem incidentem ve, aut externam vocarunt hanc cauſſam, non quod perpetuo extra corpus ſit, ſed quod a rebus externis, hoc eſt, a ſubſtantia corporis alienis, & diuerſis rebus proueniat: aut quod ab anima, quæ alia eſt a corpore, oriatur. Ita enim Auicenna *Fen. 2. Can. 2. doct. 2. ſumma 1. ca. 1.* cauſſam primitiuam definit. Animã itaque Auicenna, non inter ea enumerat, q̃ ſunt extrinſeca, *vt nonnulli cenſent*, ſed inter ea, q̃ alia ſunt a corpore. Sic rectiſſime ira, mœror, triſtitia, & timor inter cauſſas externas recenſent', quod nimirũ ab anima, q̃ a ſubſtantia corporis diuerſa eſt, p̃ueniant. Verũ præſtat, vt dicamus præincipientes, interdum Galeno extrinſecus incidentes, vel omnino in corpore non exſiſtentes, D ideo vocari, vel quod plurima illorum pars ab externis rebus proueniat: vel quod ita patent, vt non ſolum Medicis ſint perſpectæ, ſed etiã plebeiis, quaſi extrinſecus eſſent poſitæ. Hinc Celſo rectiſſime cuidentes vocantur. Vt hinc omnib. pateat, Galeno *præincipientem procatarcticam ve cauſſam* proprie eſſe, *vt metipſe lib. 1. de Differ. feb. cap. 7. atteſtatur*, q̃ eſt recens, & ſimul euidens, & quæ ſubinde præcedentem appellatã parit. Sic cruditatẽ, inter cauſſas præincipientes numerat *lib. 2. de Nat. humana*, quæ tñ intra corpus eſt, quod a reb. externis, cibo & potu nimirum oriatur, & quod ſit recens, ſimul & euidens, quod ab ea rurſus alia, quæ præcedens nominat', excitetur. Quanquam Galen. *in lib. de Morb. cauſſis*, vbi proprie de cauſſis illis loquitur, non omnes extrinſecus aduenientes procatarcticas ſeu præincipientes morbificas vocat, ſed eas tantum, q̃ vehementer corpus alterant, & mutant: idq; veterum Græcorũ imitatione, qui alias cauſſas externas, q̃ ſuapte E natura morbum inferre nequeunt, ſed tum ſolũ, vbi imbecillũ, vel alio modo paratum ad ſuſcipiendos morbos inuenerit corpus, quemadmodũ metipſe lib. 4. de Victu acu. morb. teſtatur, proprie προφάσεις, id eſt, *occaſiones*, appellarunt. Non proprie autem hanc vocem vſurpantes, omnes cauſſas manifeſtas, *vt ſupra dictum eſt*, προφάσεις nominauerũt.

πρόφασις proprie quid.

Non ſunt igitur omnes cauſſæ procatarcticæ externæ, ſed plurima ex parte: nec omnes externę ſunt pręincipientes, ſed illæ duntaxat, q̃ vehementer alterant, ac mutãt corpus, adeoq; morbos pariunt. Atq; ſi ad hunc modũ de cauſſa p̃catarctica diſſeras ac ſtatuas, nihil pugnantiarũ, quas tñ multas temere in Galeni definitionibus, quib. paſſim hanc cauſſam explicat, pleriq. hodie temere cõfingũt, repies. Altera morbifica cauſſa Gręcis F προηγουμένη, Latinis *præcedẽs*, iunioribus *antecedẽs & interna*, q̃ in animalis corpore conſiſtat, appellat'. Quapropter hæc ſuapte natura eſt occulta, & nõ niſi Medicis cognita, adeoq. merito Celſo *abdita* vocata. Hęc p̃terea, *vt teſtis eſt in libello aduerſus Iulianũ Galen'*, nõ ſolũ principio morbos gignit, ſed eos ẽt auget, & cõſeruat. Verbi gratia, ſanguinis calidioris cõflux', phlegmones cauſſa pręcedẽs, hãc veluti materia gignit, genitã auget, & auctam cõſeruat. Galen' itaq. præcedentẽ morbi cauſſam vocat eam, quæ in animalis corpore hæret

Quorundã ſtudiũ improbatur.

Præcedens.

Abdita.

Cauſſa morbi p̃xima, antecedens vocatur Galeno.

A hæret ac conſiſtit, affectuiq; ipſi functionẽ lædenti proxima, &, vt ſic dicam, immediata, adeoq; coniuncta eſt, ita nimirum, vt inter hanc, & morbum nihil interueniat. Quod phlegmones exemplo fit manifeſtiſſimum, quippe inter hanc, & cauſſam ſuam præcedentem nihil interuenit. Siquidem inter ſanguinem confluentem, & tumorem, quem ille excitat, quiq; phlegmone nominatur, nihil eſt, quod interueniat. Quod autem Galenus cauſſam morbo proximam & coniunctam nominet antecedentem, vno & item altero loco in præſentia demonſtraſſe ſatis ſit. Primus eſt in cap. 88. Artis medicæ, vbi ita ſcriptum reliquit: *Iam factum atque exſiſtentem morbum curare oportet: ſed qui nondum quidem adeſt, at futurus eſt, eum ne fiat ab illo, qui eſt in corpore, affectu, prohibere conuenit. Eius autem, qui adhuc fit, quod quidem factum eſt, curare: quod autem futurum eſt, ne fiat, prohibere. Prohibetur*
B *vero ſublatione eius affectus, a quo fieri conſueuit. Huiuſmodi autem affectus, cauſſa præcedens ſeu antecedens vocatur.* Hæc ille. Si igitur ſublatione antecedentis cauſſæ fieri prohibetur affectus, qui functionem lædit, ſiue morbus, vt inter hunc & illam nihil interueniat eſt neceſſe. Si nihil interuenit, proxima morbo ſit cauſſa antecedens oportet. Alter locus eſt in libello aduerſus Iulianum, paulo ante etiam a nobis productus, qui itidem conuincit, cauſſam antecedentem ab ea, quę eſt proxima morbo, & immediata, quod Iuniores tamen aliquot faciunt, non eſſe ſeparandam. Si enim cauſſa antecedens, *quod diſerte Galenus affirmat*, efficere morbum incipit, eundemq; auget, igitur huic ſit proxima, & coniuncta oportet. Quomodo enim augeret, ſi alia huic proximior, magiſq; coniuncta eſſet? Quum itaq; iam demonſtratum ſit, cauſſam præcedentem morbo eſſe proximam
C & coniunctam, plurimum hallucinari eos eſt neceſſe, qui contra Galeni ſententiam, tertium genus morbificarum cauſſarum, quam continentem & cõiunctam nominant, ſtatuere conantur. Quippe quum Galeno, *vt ſeq. cap. fuſius docebimus*, morbus non ſit, niſi affectus præter naturam, actionem vitians, omnem profecto cauſſam continentem reſpuet. Affectus namque eſt morbus, non contracte duntaxat voce illa ſumta, ſed & proprie, ita ſane, vt ex permanentium & conſtantium ſit numero, *quemadmodum lib. 2. Ther. method. cap. 3. aperte admodum teſtatur Galenus.* Si vero morbus eſt ex permanentium numero, eius eſſentia a ſua cauſſa non pendet, nec continetur, ideoq; continens eſſe nequit. Siquidem cauſſa continens eſt, *quæ eſſentiam rei a ſe productæ continet.* Vel, *vt auctor Introductorii & libri definitionum hanc definit, qua præſente, eius quoque effectus adeſt: & qua deſinente,*
D *etiam effectus eius euaneſcit.* Quare hæc plane eſt cauſſæ continentis natura, vt ea ſublata, ſimul etiam, quod ab ea productum eſt, e medio tollatur. Cum vero nullus ſit morbus, quin idem ſit permanens, hoc eſt, manere poſſit, ſua ſublata etiam cauſſa, conſequitur cauſſam continentem nullam in morbis eſſe poſſe. Morbos autem manere ſublatis ſuis cauſſis, vno aut altero exemplo monſtraſſe ſufficiat. Phlegmone iam facta manet, etiamſi cauſſa ſua deſiit, & non amplius ad phlegmone obſeſſam partem ſanguis confluit. Ideo vel ſuppurantibus, vel diſcutientibus medicamentis ad curationem eius, quæ facta eſt, phlegmones opus erit. Pari ratione obſtructio, morbus quidem inſtrumentalis, manet ſublata etiam ſua cauſſa. Quanquam enim facta iam obſtructione aliqua in corpore, plenitudo omnis per venæ ſectionẽ, aut craſſi & viſcidi humores affluentes per pur-
E gationem tolluntur, nihilominus tamen adhuc obſtructio manet & perdurat. Hinc eſt, quod Galenus *lib. 8. Ther. meth. c. 41.* vbi ex profeſſo de obſtructionis curatione agit, poſt ſublationem plenitudinis, & craſſorum humorum obſtructionem efficientium, ad detergendas obſtructiones Medico eſſe accedendum, hortetur. Quod illi faciendum non erat, ſi ſummota cauſſa vna tolleretur obſtructio, quod ſane neceſſarium erat, ſi cauſſa illa continens fuiſſet. Prætetea, *libr. iam citato 8. Ther. method. cap. 1.* idem Galenus docet, primum ſubmouendam, quæ febrem accendit cauſſam, deinde vero extinguendam, quæ ab hac cauſſa accenſa eſt, febrem. Quod ſane nunquam feciſſet, ſi cauſſam aliquam continentem febris eſſe ſtatuiſſet. Tum enim ſatis erat monere, vt Medicus cauſſam e medio tolleret, vtpote cum qua vna febris tolleretur. Quinetiam *lib. 11. Ther.*
F *method. ca. 10.* initio putredinem eſſe curandam, qua ſublata, febrem tãdem extinguendam, manifeſtis verbis docet. Quod nũquam feciſſet, ſi putredinem febris eſſe cauſſam continentem, vt Auicenna, & eum ſequentes hodie maxima Medicorũ, pars cenſent, exiſtimaſſet. Nam tum ſatis erat putredinem ſuſtuliſſe, vtpote cum qua vna febris neceſſario ſubmota fuiſſet. Siquidem ea eſt continentis cauſſæ conditio, vt eius, quod pro-

Nulla cauſſa cõtinens in morbis.

Cauſſa cõtinẽs quæ.

Morbi ſũt e numero permanẽtiũ & conſtantium.

Auicennæ error Fen. 2. c. 1. doct. 2. ſum. 1. cap. 1.

duxit, eſſentiam ita contineat, vt ipſa ſublata non poſſit amplius ſupereſſe, id quod ab ea A
productum erat. Et vt tandem finem faciamus, aduerſarios noſtros hoc vnum tantum rogatos velim, dicant nobis, ſi cauſſam in morbis continentem ſtatuit Galenus, qui fiat, *vt multis in locis Therap. Methodi* moneat tam diligenter, vt Medicus in omnium morborum curationibus initio conſideret, num morbi cauſſa adſit, an deſierit. Certe ſi vlla eſt in morbis cõtinens cauſſa, fruſtra hæc monet Galenus. Quippe hæc perpetuo morbo cõiuncta erit, nec ab eo ſeparari vllo modo poteſt. Præſente igitur morbo, & hæc ipſa adſit neceſſe eſt. Si aũt perpetuo adeſt, quid opus fuit Gal. vt moneret Medicum, conſideraret, num hæc adſit, an deſierit? Nõ poſſunt ſe hic, ſat ſcio, explicare aduerſarii, imo neceſſitate compulſi fateri cogentur, Galeno nullam eſſe in morbis cãm continentem. B
Proinde vnus is locus ad conuincendam proteruitatem aduerſariorum nobis ſufficiet, nec plures proferre eſt neceſſe. Vt Valleriolæ ſtupiditatẽ mirari ſatis nequeã, qui poſt omnium ſuorum a me confutatorum argumẽtorum ruinam, tamen adhuc audet cauſſam in morbis eſſe continentem affirmare. Sed hæc eſt mentis humanæ peruerſitas ac pertinacia, vt errorem ſemel cõceptum, Satanę conſilus adiuta & obcœcata, exſpuere nolit. Quare quum toties a me monitus Valleriola reſipiſcere recuſet, per me deinceps ei licebit, vt tandẽ induratus in eo perpetuo hęreat errore. Et mirũ mehercle eſt, quum Valleriola aperte fateatur, curationem proprie morbo conuenire, quandoquidem ſi aliqua eius ſit cauſſa continens, non morbi, ſed cauſſæ continentis potius curatio erit. Cauſſæ nanq; continentis amotione, etiam morbus vna tollitur, quo certe ſublato nulla amplius eius curatione opus erit. Quapropter cauſſam in morbis continentem, tan- C
quam commentum quoddam Auicennæ, & aliorum Arabum medicorũ, a Galeni placitis alienum, imo medicinæ inutile, hodie etiam conſtanter reiicimus. Nec mouent me cur ab ea ſententia diſcedam, quorundam argumenta, de quibus hoc potiſſimum loco agemus: aliorum enim alibi diſſoluimus: vtpote quæ partim ridicula, partim languida valde ſunt. Principio enim, inquiũt, Gal. paſſim cauſſę continentis mentionẽ facit, *vt in lib. de cauſſis pulſuum, & de Diff. & cauſ. ſympt. & ſect. apho. 7. atq; etiam in lib. contra Iulianum. & ſecundo Methodi medendi, & infinitis aliis locis.* Quaſi vero ita colligere liceat: Gal. cauſſæ continentis mentionem facit, igitur cauſſa continens eſt in morbis. Cui plane reſpondebit, ſi in eum modum colligas: Ioannes mentionem facit mille coronatorum, D
igit' Leonhartus mille coronatos ſuo habet in marſupio. Nõ inficiari ꝓre poſſumus, imo lubentes fatemur, Gal. in productis ab aduerſariis locis cauſſæ continentis facere mentionem: negamus tamen illi inter morbos relinquere locum, vt qui iis rebus duntaxat, quæ in generatione ipſa eſſentiam ſuam habẽt, cauſſam continentem aſſignet, non iis, quæ abſolute & ſimpliciter eſſe dicuntur, adeoq; ex permanẽtium ſunt numero, vt eſſe morbum paulo ante monſtrauimus. Quod in libello aduerſus Iulianum iis innuere verbis voluit: *Nos quidẽ multoties hos ſequentes, ne de nominibus contendere videremur, cauſſas quaſdam ſic vocari concedimus, non mehercle eorum, quæ abſolute ſunt, ſed eorum, quæ in fieri eſſentiã habent. In hoc ſane ſophiſmatis eſt diſſolutio.* Hæc ille. Pergunt deinde aduerſarii, & συνεκτικὸν, id eſt, *continentem cauſſam*, Galenum *primam*, ſiue *proximam, & immediatam* appellare dicunt. Id quod plane concedimus. Nam *lib. 2. Ther. method. cap. 4.* actionis primam cauſ- E
ſam continentem vocat, & *lib. 10.* eiuſdem operis *vnam continentem cauſſam* horroris eſſe inquit. Atq; hac quidem ratione antecedens cauſſa, quæ effectui quem produxit proxima & immediata ſit, morbi cauſſa cõiuncta, atqui haud continens nominari poſſet. Verum Galenus hanc appellationem in morbis, vt non ſatis propriam, *libr. 2. de Humana natura* notat. Proprio vero ſi quis vti nomine velit, προηγούμενον vocandã eſſe docet. Tertio loco
3 pro ſuæ opinionis confirmatione locum Galeni *ex lib. 6. Epid. ſect. 3. comm. 17.* citant, vbi morbificas cauſſas in procatarcticas, antecedẽtes, & coniunctas diuidit. Hunc vero locum quidam etiam, qui libellum de Cauſſa continente, ſed more ſuo ſatis obſcurũ, edidit, pro cauſſæ continentis confirmatione producit. Quare non pigebit illũ paulo fuſius enarrare. Galeni verba ſic habent: Δέδεικται δ' ἐν ἄλλοις ὅτι ἃ χρὴ περί τε τῶν πεπονθότων τόπων, καὶ τῶν συμπαθέντων αὐτοῖς ἐπίστασθαί τε καὶ διαγινώσκειν ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν νοσούντων. ὥσπερ γε καὶ περὶ τῶν αἰτίων ὅσα προκατάρχοντα καλεῖ, καὶ ὅσα προηγούμενα, καὶ ὅσα συνεκτικά. Quibus ſane verbis Galenus innuit, ſe F
aliis in locis demonſtraſſe, quæ ſcire & exacte cognoſcere oporteat Medicum in ipſis ægrotantibus, de laborantibus locis, & iis qui cum ipſis per conſenſum afficiũtur: veluti

etiam

Quorundã argumenta diluuntur.

A etiam de cauſſis, quas præincipientes, & præcedentes, & continentes vocant. Verum
quum Galenus diſerte dicat ἐπὶ νοσούντων, & nequaquam ἐπὶ νοσημάτων, id eſt, in ægtis, non in
morbis, nihil binc patrocinii ad aduerſarios redire poteſt. Siquidem non in morbis
cognoſcendam eſſe cauſſam continentem, vtpote qui nullam eiuſmodi habeant, Ga-
lenus docuit, ſed in ægris. In quibus certæ cauſſæ cōtinentis, etiam proprie dictæ cogni- *Cauſſæ cōtinentis in ægris neceſſaria eſt cognitio.*
tio neceſſaria admodum erit. Nam quum ægrotare incipiunt, & in generatione adhuc
ſunt morbi, & pathemata duntaxat adſunt, cauſſas plane cōtinentes cognoſcere opor-
tet, ꝙ illis ſublatis probibeatur ne morbus fiat. Nam vna cum cauſſis, pathemata quoq;
ipſa colluntur. Poſteaquam vero ægros iam morbi inuaſerūt, ſtatim ſymptomata ſucce-
dunt, quæ & ipſa, modo ſint actiones læſæ, & im̄odicæ vel inanitiones, vel retentiones,
B cauſſas continentes habēt morbos ipſos, ꝙ illis ſummotis vna etiam ſymptomata ſum-
moueantur. Vt hoc nomine in ægris cauſſæ continentis cognitio neceſſaria ſit, vel ra-
tione pathematum, vel ratione ſymptomatū, quæ vtraq; cum non niſi in fieri eſſentiam
obtineant, cauſſas babent continentes. Has enim ita vt appellemus, *Gal. in libello aduerſus
Iulian. vt paulo ante dictum eſt*, nobis cōcedit. Quod quarto loco aduerſarii Galenum ſub
antecedentibus, vbi duarum duntaxat cauſſarum mentionē facit, cōiunctas complecti
ſcribunt, concedimus quidem, ſi per coniunctas intelligunt proximas, & immediatas.
Sin cōtinentes proprie dictas, nequaquam. Nam nullas eſſe eiuſmodi in morbis, *de Gal.
ſententia*, ſupra oſtenſum eſt. Proinde falſum eſt, quod aiunt, Galen. *in libro contra Iulian.*
plenitudinem continentem, & ſimul antecedentem cauſſam eſſe, ſcriptum reliquiſſe:
C imo ibidem diſerre dicit, morbi eſſe cauſſam duntaxat antecedentem. Id ꝙ etiam facit
lib. 2. de nat. hum. Com. 1. vbi negat, illam eſſe cauſſam continentē, & recte quidem, ꝙ non
raro plenitudine ſublata morbus tamen maneat, ꝙ ſupra quoq; phlegmones exemplo
demonſtrauimus. Falſum itidē eſt, ꝙ inquiunt, ex antecedentibus non omnes eſſe con-
iunctas ſeu immediatas. Nam inter antecedentē cauſſam & morbum nihil interuenit,
vt antea oſtendimus: coniuncta igitur ſit, ſeu ꝓxima, eſt neceſſe. Proinde non ſine erro-
re, & certe contra Galeni ſententiam, cauſſas mediatas cum antecedentib. confundūt.
Quæcunq; n. mediatæ ſunt cauſſæ, hæ Galeno p̄incipientes, minime aūt antecedentes
ſeu præcedentes vocantur. Reprehenſione præterea dignum, ꝙ cauſſæ continentis no-
mine non vna, ſed diuerſa ratione vtunť, nunc pro prima, proxima, ſeu im̄ediata: nunc
D pro inhęrente ipſis effectibus, ſeu effectus eſſentiam continente, ita ſane, vt poſitis effe-
ctibus, illæ etiam ponantur, & iis remotis, illi quoq; euaneſcant. Nam prima quidem in
ſignificatione cauſſas in morbis continentes admittimus, in altera nequaquā. Quarto 4
loco, cauſſam continentem in morbis eſſe, ex *lib. 1. de Sympt. cauſſis, c. 2.* oſtendere conan-
tur, vbi Gal. *amplitudinis vueæ tenſionē, eſſe cauſſam continentem*, non obſcuris verbis ſcribit. *Amplitudo pupillæ nō eſt morbus, ſed ſymptoma.*
Quaſi vero amplitudinē pupillæ morbum eſſe concederemus, quū potius ſit ſympto-
ma, quod aliud ſymptoma, nēpe tenſionem, ſequitur, a morbo, ſicca, nimirum vel hu-
mida intemperie, procreatum. Non eſſe aūt amplitudinem pupillæ morbum, copioſe
in commentariis noſtris ſuper hunc Galeni locum demonſtrauimus, vt non ſit neceſſe
hic repetere. Quod ſi vero rogat nos quiſpiam, *ex quo genere ſymptomatum ſit vueæ amplitu-
E do*: reſpondeo, *Ex eorum numero, quæ affectus corporis per immoderatas vacuationes & retētio-
nes ſequuntur.* Quippe quando vueæ natiuus humor abſumitur & exſiccatur, tenſio ſe-
quitur, quam vueæ amplitudo excipit. Id ꝙ etiam accidit, vbi ad hanc humores præter
naturam confluunt. Prior itaq; amplitudo inanitionem, altera retentionē humoris ſe-
quitur. Vtraq; igitur ſymptoma eſt, ꝙ affectus corporis per immodicas inanitiones, vel
retentiones comitatur. Quinto loco Galenum pro continentis cauſſæ confirmatione, 5
ex *lib. de Cauſſis pulſuum* afferunt, vbi ſcribit, non ſolum in pulſibus, ſed in aliis omnib. tria
eſſe cauſſarum genera. Sed qua fide hunc locum citent, facile deprehendes, ſi Galeni
verba expendas, & hæc ipſa ad præcedentia, vt debent, referas. Nam intelliges plane *Pulſus cauſſam continentem habet.*
Galenum hic loqui de cunctis alterationibus, quæ, vt metipſe *lib. 2. Ther. metho.* teſtatur,
F eſſentiam ſuam nō habent, niſi in fieri. His enim quæ in generatione ipſa eſſentiā ſuam
duntaxat habent, veluti ſunt pulſus omnes, cauſſas etiam continentes, vt paulo ante ex
libro aduerſus Iulianum oſtendimus, Galen. aſſignat. Atq; in eo certe, vt is ibidē inquit,
ſophiſmatis explicatio conſiſtit. Tandem aduerſarii multis oſtendunt, medico neceſ-
ſarium eſſe, vt cauſſam immediatam, & morbo coniunctiſſimam dignoſcat, ꝙ alioqui

fieri nequeat, vt morbum propulſet. Id q; ipſi quoque affirmamus, nec Gal. diuerſum A
docet. Nam cum cauſſa antecedens, quæ, quod inter hanc & morbum nihil interue-
niat, morbo cõiunctiſſima eſt, principio morbum faciat, & eundẽ ſimul adaugeat, fieri
non poteſt, *vt loco iam citato Gal. etiam ait*, vt ſi illa remaneat, q; factum eſt morbi perſane-
tur. Quare non animaduertunt hic aduerſarii, quam confuſe de cauſſa cõtinente diſ-
putent, vt qui iam improprie pro proxima & immediata, iam proprie pro inhærente v-
ſurpent. Qua certe in re aduerſarii crebro delinquunt. Sed de continente cauſſa in præ-
ſentia ſatis. Plura qui de ea ſcire volet, noſtros *in libros Gal. de Morb. & ſympt. differen. &
cauſſis* Commentarios adeat, & libellum noſtrum *de cauſſa continente* legat. Ceterum in-

Cauſſa ſine qua non.

ter cauſſas Gal. *lib. de ſympt. differ.* recenſet cauſſam, ſine qua non, eamq; definit eſſe, quę
nihil perfectionis addit rei, quæ fit, ab illis tamen, quæ conferunt, ſeiungi non poteſt. B
Breuius ita finiri poſſet: *Eſt ſine qua res fieri nequit.* Hæc omnibus fere in reb. inuenitur, &
non raro etiam in morbis. Sic in vlceris curatione, puritas eius rationem habet cauſſæ,
quæ, ſine qua non, nominatur. Nequit enim curari vllo pacto vlcus, niſi prius purũ, & àb
excrementis mundum fuerit. Habet & ipſa cauitatis impletio, ad vlcus rationem cauſ-
ſæ, ſine qua non. Siquidẽ niſi cauitas prius impleta ſit, vlcus cicatrice induci non poteſt.
Et vt etiam morbi exemplum afferamus, phlegmones cauſſa efficiens, & plane im̃edia-
ta eſt confluxus ſanguinis, vtpote, quæ materiam, ex qua phlegmone naſcitur, augetur,
& conſeruatur, ſuppeditat. Hæc tamen interdum cauſſam, ſine qua non, dolorem obti-
net. Siquidem ſine eo, phlegmone in corpore ſano, & plenitudine vacante, fieri haud
poteſt. Quapropter etſi dolor perfectionis nihil addit phlegmonæ, tamen a confluxu C
ſanguinis illã perficiente ſeiungi haud poteſt. Id quod Gal. *lib. 13. Ther. metho. ca. 3.* iis ver-
bis ſignificare voluit. *Porro*, inquit, *in doloribus incipit quidem cauſſa ab ea particula, quæ affligi-
tur: ſed quicquid eſt phlegmones, id ſuperpoſitæ partes efficiũt.* Hipp. cauſſam, ſine qua nõ, con-

Concauſſa.

cauſſam appellare conſueuit. Hæc enim talis eſt, vt etſi vi ſua non queat generare mor-
bum, alteri tamen, quod illum procreare poteſt, cohæret: quod doloris exemplo iam

Adiutrix cauſſa.

monſtrauimus. Alio nomine nõ inepte adiutrix cauſſa nominabitur. Atqui finem tan-

Medico morborum cauſſæ cur perſcrutandæ.

dem morborum cauſſis imponemus, vbi prius monuerimus eas, pręſertim pręcedẽtes,
proximas, ſeu immediatas vocatas, diligentia ſumma medico eſſe perſcrutandas, quod
ſine harũ cognitione, modo adhuc in corpore hęreant, morbus ſanari non poſſit. Prin- D
cipio itaq; cauſſas ſimplicium morborum in partibus ſimilaribus euenientium calido-
rum, frigidorum, humorum, & ſiccorum inquirat. Dein compoſitarum earũdem par-
tium calidorum & ſiccorum, calidorum & humidorum, frigidorum & ſiccorum, frigi-
dorum & humidorum cum affluxu humorum, & citra materiæ affluxũ. Poſthæc cauſ-
ſas etiam ſimplicium & compoſitorum morborum in partibus inſtrumentalibus nato-
rum, conformationis nimirũ, numeri, indecentis magnitudinis, & cõpoſitionis ſitusue
perquirat. Poſtremo cauſſas eorum morborum, qui tam ſimilarium, quam inſtrumen-
talium partium communes ſunt, ſcrutetur, quemadmodum Gal. in eo lib. quẽ *de Mor-
borum cauſſis* inſcripſit, breuiter & luculẽter edocuit. Ad quem recte intelligendum no-
ſtros commentarios plurimum adiumenti allaturos ſtudioſis ſperamus. Ex eo itaq; li-
bro, reiectis practicarum, vt vocant, ineptiis, morborum cauſſas perdiſcant medicinæ E
ſtudioſi, q; illic methodum, in iis vero confuſionem & immenſas nugas ſint reperturi.

De Morbi definitione. CAP. III.

Morbus quid.

MOrbus, *Galeno lib. 2. Ther. Meth. c. 3. & c. 1. de Sympt. differentiis teſte*, eſt affectus, præter
naturam, a quo primum vitiatur actio. Quæ vtique definitio ab omnibus vſque
in hunc diem Medicis, paucis admodum demtis, viris quidẽ eruditis, at nouitatis plus
ſatis ſtudioſis, recepta eſt, adeo ſane, vt ne Auicenna quidem hunc aliter definierit. Si-
quidem *Fen. 2. can. 1. doct. 1. cap. 1.* affectum eſſe præter naturam, a quo primo lęditur actio,
tradit. Sed videamus, quibus rationibus morbi definitionem a Galen. allatam aduer-

Aduerſariorum obiectiones diluuntur.

ſarii Gal. conuellant. In primis, inquiunt, ambiguo vtitur genere, in quo etiam ſibi au-
ctor conſentire non videtur. Etenim *in lib. de differen. ſymptomatum*, ſcribit ille, *non ſolum* F
1 *morbum ipſum, ſed etiam ſymptomata, & cauſſas affectus eſſe præter naturã.* Miror profecto ad-
uerſarios, viros alioqui doctos, non animaduertere eius generis argumenta nõ eſſe tan-
ti momenti, vt receptam hactenus definitionem morbi labefactare ſaltẽ, tantum abeſt,
vt euertere poſſint. Quis enim eſt, qui ignoret Galen. affectus vocem interdum gene-
ratim

A ratim vſurpare,pro omni eo,a quo corpus noſtrũ afficitur:& item magis contracte, pro omni in id,quod præter naturam eſt,mutatione? Qua quidem ratione tres eſſe affectus præter naturam conſtat,morbum,cauſſam,& ſymptoma. Atqui dicent, *quanquam iſta ratione euiceris, cauſſis & ſymptomata poſſe recte appellari affectus, tamen Galenum excuſare haud poteris,quin nobis illum in morbi definitione, quandoquidem varii accipi affectus vocem fatearis, ambiguo vſum fuiſſe genere concedas.* Minime gentiũ: cum enim reliqua ſit adhuc tertia acceptio,in qua affectus proprie ſumtus, id quod iam factum eſt, & permanet in re, quæ alterationem perpeſſa eſt,denotet,quod ſperant,nequaquã concedimus. Quippe cum Galeno affectus in definitione morbi idem quod conſtitutio ſignificet, non poſſunt a nobis quod poſtulant impetrare. Idem autem ſignificare affectum, quod conſtitutio-
B nem, ipſemet Gal. *c. 2. lib. de Morborũ differ.* ſcriptum reliquit. Et in *c. 1. de differ. Symptomatum*, morbum definit eſſe conſtitutionem præter naturam, a qua actio læditur. Quod ſi igitur idem, quod conſtitutio, ſignificat affectus vox in definitione morbi,& ad ea tantum transfertur,quæ ex permanentium & conſtantium ſunt numero,iam non amplius eſſe ambigua poteſt,ſed ad certam aliquam ſignificationem contracta, quæ rebus conſtantibus ac permanentibus,e quarum numero morbus etiam exſiſtit,conuenit. Dein reprehendunt aduerſarii, quod Galenus nomen affectus alteratione͂ ſignificare tradit ſtabilem. Quod cur faciant,non video. Nam iis verbis nihil aliud innuere voluit, quam quod id,quod in ſubiecto corpore alteratione abſoluta permanet,adeoq; ſtabile eſt,af-
C fectus ſit,vt alteratio permanens, ſiue, *vt Galeni verbis vtar*, ἀλλοίωσις ἐπιμένουσα, non ſit, *vt metipſe lib. 1. de laborantibus locis, c. 3 interpretatur*, niſi ἀλλοίωσις εἰς μόνιμον ἀφικνουμένη διάθεσιν, id eſt, *alteratio ad ſtabile͂ perueniens affectum*, vt ſcilicet ab alteratione ſimpliciter dicta, quæ in ipſo fieri, vt iam ſæpe dictum eſt,eſſentiam ſuam poſſidet,diſcernatur. Quare affectus recte ſtabilis,permanenſque alteratio dicitur,quod nimirum ceſſante eo,quod alterauit,alteratio ad ſtabilem iam peruenerit affectum. Atque hinc eſt, quod Galenus *lib. 2. Meder. method. c. 3.* morbum diſertis verbis ex permanentium numero eſſe ſcribit. Vt hinc omnibus perſpicuum euadat, διάθεσιν Galeno aliter, quam Ariſtoteli vſurpari, quod illi ſit conſtitutio,ſeu ſtabilis iam & permanens alteratio,ſeu affectus: huic vero contrarium ſignificet, nempe qualitatem, quæ a ſubiecto facile dimoueri poteſt. Quapropter vox
D διάθεσις Galeno non preſſa & adſtricta ſignificatione, quemadmodum Ariſtoteli, vt ſcilicet ab habitu disiungatur,ſed larga & ampla, pro omni corporis affectu cõſtitutioneue, ſiue ea facile,ſiue difficulter amoueri queat, ſiue qualitas, ſiue ſubſtantia ſit, vt alibi fuſius monſtrauimus. Gal. itaq; διάθεσις idem quod ἕξις denotat, quod e multis Galeni locis liquet, in quibus vtraque voce vna in ſignificatione vtitur. Sic *lib. 2. Ther. metho. cap. 3.* ſanitatem & morbum διαθέσεις, ἢ ἕξεις eſſe inquit. Verum pergunt aduerſarii dicentes: *Eam ſolum alterationem, quæ ſtabilitatem quandam acceperit, morbum vocare, rationi artique noſtræ non apparet conſentaneum, cum diariam febrem lenioraque alia corporis vitia, atque adeo etiã grauiora, vt apoplexiam, morbos nuncupemus, etſi minimo ſolum temporis ſpatio perdurent.* Atq;, inquiunt iidem, in hoc omnino ſibi repugnat Galenus, quippe cum ſcribat *& 2. libr. Methodi medendi*, eos errare, qui morbum ſtabilem contumacemq; affectum eſſe definie-
E bant, contenditq; permanentiæ nomen ab eius definitione penitus ſubtrahendũ eſſe. Hactenus aduerſariorum argumenta retulimus, quibus oſtendere conantur, Galenum non recte affirmare morbũ eſſe ſtabilem alterationem, cum multi ſint morbi, qui non diu durent, & metipſe permanentiæ nomen a definitione ſubtrahat. Sed ludunt lectorem aduerſarii, atque homonymia illi imponere ſtudent. Nam Galenus ſtabilitatem ad morbi eſſentiam refert, vtpote quam talem eſſe dicit, vt ſublata etiam ſua cauſſa, manere poſſit. Aduerſarii contra permanentiam ad tempus transferunt, quaſi Gal. hunc ſolum affectum eſſe morbum diceret, qui multis horis aut diebus duraret, cum tamen illi nihil tale vnquam, ne per ſomnum quidem, in mentem venerit, vt liquet ex iis, quæ *lib. 1. Ther. method. c. vlt. aduerſus Olympicum* ſcribit. Quapropter aduerſarii omnia Galeni di-
F cta captioſe ad ſuum inſtitutum torquẽt, & ἀνομολογίας illum temere inſimulãt. Siquidem Gal. vbi morbum ſtabilem alterationem, aut permanentem affectum vocat, illi permanentem ineſſe eſſentiam innuit. Quapropter Gal. permanentiam, quæ temporis duratio eſt & circumſcriptio, recte a definitione morbi excludit, vt qui id vnum tantũ contendat, morbum eſſe ex permanentiũ numero, hoc eſt, eorum, quæ ſublatis ſuis cauſſis

Alteratio ſtabilis.

Alteratio permanens.

Διάθεσις vox aliter Galeno ac Ariſtoteli vſurpatur.

manere & durare poſſint, non obſtante, etiam ſi intra ſemihoræ ſpatium, aut citius de- A
ſinant. Atque hactenus nos euiciſſe arbitror, Gal. in definitione morbi legitimo, & ne-
quaquam ambiguo genere vſum fuiſſe. Verum pergunt ſubindè aduerſarii, & quæ reli-
qua ſunt in definitione morbi ſugillant. Nam initio Gal. parum memorem ſuæ defini-
tionis, non ſolum inter morbos cenſere ac reponere ea vitia, quæ propter ſuam magni-
tudinem euidenter hominis actiones labefactant, ſed & morbum ſtatuere ipſum, *libr. 1.
de Labor. locis*, quum primũ corpus a naturali ſtatu vel minimum egreditur, inquiũt. Sed
non animaduertunt aduerſarii, ſe ad morbum falſo torquere, quod Gal. de pathematis

Duo ad morbum requiſita.

dixit, quæ cum ſtabilem & permanẽtem eſſentiam nõ habeant, nihil mirum, cur actio-
nes labefactare nequeant. Siquidẽ, *Galeno metipſo c. 1. lib. de ſympt. diff. teſte*, duo hæc, quo B
morbus ſit, neceſſario exiguntur, vt ſit in genere affectus, & lædat actionem: quorum
certe neutrum pathemati adeſt, ideoque merito inter morbos a Galeno haud numera-
tur. At inſtant aduerſarii: *Illud etiam non eſſe verum putamus, quod morbus actionem primo læ-
dat. Nam inter eum & actionẽ mediat vis corporis, vt intemperies primo cauſſa eſt facultatis agendi,
facultas autem ipſius actionis, hæc vero operis, quemadmodum ille lib. 1. de Naturalib. facultatibus,
& alibi paſſim oſtendit: corruuntq; hoc modo omnes libri, quos de facultatibus noſtrum corpus regen-
tibus conſcripſit, ſi illa inter morbum & actionem non ponantur.* Hæc illi. Sed quis vnquam ve-
terum Medicorum intemperiem cauſſam facultatis agendi dixit? cum hæc ipſa potius,
ne facultas agere poſſit, impediat. Quod ſi temperiem facultatis agẽdi cauſſam eſſe ad-
uerſarii Galeni affirmaſſent, excuſari potuiſſent. Cum vero contrarium aſſerant, acin- C
temperiem primo cauſſam eſſe facultatis contendant, nullam hæc abſurda loquen-
di ratio excuſationem admittit. Vt autem plane cognoſcãt ſtudioſi, quam parum, quid
dicant calumniatores illi, ſtudio nouitatis omnino excœcati, intelligant, ſciẽdum erit,

Facultas quid.

facultatem Galeno non eſſe, *veluti metipſe libr. 1. de Simplic. medic. fac. cap. 1. & lib. 1. de Na-
tur. fac. oſtendit*, niſi certam quandam ac conuenientem quatuor elementorum tempe-
raturam. Eſt igitur hæc ipſa operis ſiue actionis prima ſeu proxima, vt ille multoties af-
firmat, cauſſa. Hanc autem facultatem, non raro naturam vocat. Sic enim *ſect. 2. aphoriſ.

Natura eadem cũ facultate.

Com. 51.* ſcriptum reliquit: *In elementorum cõmoderatione natura conſiſtit.* Vt natura nõ ſit niſi
naturalis conſtitutio, ſeu partium corporis natiua temperies, & ſtructura. Nihil igitur
refert, ſiue facultatem, ſiue naturam, ſiue conſtitutionem naturalem, ſiue temperiẽ a- D
ctionis cauſſam dixeris. Vt autem temperies cauſſa eſt actionis probæ, ſeu non impedi-
tæ, ſic intemperies cauſſa eſt actionis læſæ, quã primo & nullo alio interueniente, lædit.
Quod iis vtiq; verbis Gal. quoq; *lib. 1. Ther. meth. c. 8.* innuit: *affectus*, inquiens, *cum actione
vna conſiſtit, nec poteſt vſquam aut proba actio eſſe ſine corporis naturali affectu: aut vitioſa, niſi
quum corpus ſit læſum.* Progrediuntur in cõuellenda morbi definitione aduerſarii dicen-
tes: *Præterea non ſeparat Gal. hac definitione morbos a cauſſis & ſymptomatis. Lædunt enim nõnulla
cauſſæ ſuas actiones nullo interueniente morbo: veluti concoctio alimenti exſuperãte illius copia labe-
factatur, nullo morbo interim affecto ventriculo, eo etiam auctore, ſed cuncta quodã modo ſtatim ipſa
facultate, quemadmodũ per partis morbos contingit. Quamobrẽ ſi pari diſtantia cũ morbis nonnulla

Exſuperans alimentum nõ eſt cauſſa concoctionis.
Facultas quid.

cauſſæ actiones corrũpunt, eas quoq; inter morbos collocare oporteret.* Hacten⁹ aduerſarii. Quis ve-
ro eſt, q. ex hoc etiã loco nõ cognoſcat, ſtudiũ nouitatis aduerſariorũ animũ demẽtaſſe? E
Nemo n. eſt vnquam, qui alimentum concoctionis ventriculi cauſſam eſſe, aduerſariis
illis exceptis, dixerit: cũ in confeſſo ſit apud omnes, facultates eſſe actionũ cauſſas. Neq;
enim facultas aliud eſt, quã efficiẽs rei cuiuſq; cauſſa, vel breuius, actionis cauſſa. Si itaq;
facultas eſt actionis cauſſa, quomodo exſuperans alimentum concoctionis cauſſa dici
poſſit, non video. Non eſſe aũt exſuperans alimentum concoctionis cauſſam, ex cauſſæ
definitione ſatis liquet. Cũ n. cauſſa, *vt Gal in lib. de cauſſis procatarcticis, & lib. de Diff. ſympt.*
eſt auctor, nõ ſit niſi quæ ad generationem rei conducit, non conducat autem ad con-
coctionem exſuperans alimentũ, igitur non ſit eius cauſſa oportet. Sed demus eſſe cõ-
coctionis cauſſam, q; tamen abſurditate haud vacat, quomodo cauſſa poſſet ſuã ipſius
labefactare actionem? Perinde enim eſſet, ac ſi quis diceret, facultas concoctrix lædit F
aut labefactat concoctionẽ, qua certe loquendi ratione nihil portentoſius aut mõſtro-
ſius excogitari poſſet. Non itaq; facultas, multoq; hac minus exſuperãs alimentũ actio-
nem labefactat, ſed facultas ipſa ab exſuperãte & im̃odico alimento præfocat & obruit,
haud ſecus, quam a multis lignis cõfertim impoſitis, ignis: adeoq; ab illo impeditur, quo
minus

A minus actionem ſuam obire poſſit. Quod igitur facultas ſuam non exſerit actionem, id
non imputandum erit alicui morbo, qui illius actionem labefactaret: cum ventriculus
nullo interim affectus ſit morbo: ſed exſuperanti alimento, q; tanquã externũ aliquod
erratum, vt *Galenus etiam appellat*, impedimento eſt, quo minus facultas agat, haud ſecus
atq; ſolidum corpus interiectum inter fabrum & lignum impedimento eſt, quo minus
artifex operari queat. Cum itaq; facultas, quæ actionis, vt oſtẽdimus, cauſſa eſt, illabefa-
ctata ſit, extraq; omnẽ noxam poſita, vt integra & illabefactata cauſſa, actio eius lędatur,
fieri non poteſt. Si actio ſeu concoctio nõ eſt læſa, quomodo exſuperans alimentũ eam
lędat, quæ nihil noxæ habet, non video. Exſuperans igitur alimentũ, veluti quidã exter-
nus error, perinde atq; intẽpeſtiua alimenti ſumtio, breuis ſomnus, & id genus alia, quæ
B *lib. 3. de Sympt. cauſſis cap. 1.* recenſet Galenus, impedit, quo minus facultas, quę tamen nul-
lam in ſua eſſentia noxam obtinet, agere queat. A ſcopo itaq; aberrat, & ſua fruſtratur a-
ctione facultas concoctrix, non certe, quod vlla in eius, aut etiam ventriculi eſſentia no-
xa ſit, ſed quod ab externo aliquo, nempe alimẽto exſuperante, impediatur. Nihil vero
mirum, facultatem illabefactatam & integram alimẽtum copioſius euincere nõ poſſe,
cum Galeno quoq; ſuffragante *in lib. 1. de diffe. feb. c. 4.* cauſſa nulla ſine patientis aptitudi-
ne agere poſſit. Ineptũ igitur cũ ſit largius alimentũ, vt a facultate cõcoquatur, quid mi-
rum, cur in illud non agat? Proinde exſuperans alimentũ concoctionem per ſe, primo &
nullo interueniente non lædit, quod aduerſarii Galeni cõtendunt. Id n. ſi faceret, cauſ-
ſam huius actionis, nempe facultatem cõcoctricem, q̃ prima eſt concoctionis cauſſa, vt
C labefactaret, adeoq; huic noxam aliquã inferret, neceſſe eſſet. Nullã vero illi infert no-
xam, igitur vt eius quoque actio noxa vacet, oportet. Perſpicuum itaq; euadit, alimen-
tum exſuperans, cũ nullam facultati noxam inferat, actionẽ labefactare nõ poſſe. Illæſa
namq; cauſſa, illæſa quoq; maneat actio oportet. Impedit tñ ab eo facultas, perinde atq;
artifices ab externis reb. quo minus operentur, impediri ſolent. Neq; tñ ita impedit, vt
vẽtriculi, aut alterius partis morbi actiones earundẽ impediunt. Nam morbi impediũt,
quia noxam aliquã, etiamſi ſunt inſtrumentales, facultati inferunt. Quod Galen. etiam
oſtendit *lib. 3. de Symyt. cauſſis c. 1.* vbi ita ſcribit: *Facultatis noxa bifariam accidit, aut propter ſuã
eſſentiam, aut aliquem inſtrumentalem morbum. Quæ in propria facultatis eſſentia noxæ eueniũt, in-
temperies quædam ſunt effectricium qualitatum. Quæ vero ab inſtrumentalibus morbis oriuntur,*
D *ſunt eryſipelata, œdemata, phlegmone, ſcyrrhus, abſceſſus, carbunculi, & id genus alii. Per hæc vero o-
mnia ventriculus male concoquit, facultate eius, quæ concoquit, læſa.* Hæc ille. Alimẽtum autem
impedit concoctionem citra id, q; vel ventriculum, aut eius facultatem concoctricem
lædat. Non eſſe autem læſam, hinc fit manifeſtum, q; hæc ipſa alimentum ea, qua decet,
mediocritate oblatum, exquiſite cõcoquere poſſit. Impedit igitur tanquam externum
aliquod erratum, q; nullam ventriculo aut eius facultati noxam infert. Impedimentum
tamen hoc ſubinde cruditatis cauſſa eſt, quæ varios parit morbos, quod in cauſſa ſit, cur
vitioſi humores in corpore procreentur, *vt in fine libri de Cibis boni & mali ſucci Galenus
oſtendit.* Cruditas itaq;, quæ exſuperans alimentum comitatur, cauſſæ, non ſymptoma-
tis rationem habet. Nam nullo præcedente morbo, perinde atq; illa, quæ ex vitioſis ci-
E bis efficitur, in corpore excitatur. Vitioſi namq; cibi, etſi ab eo, qui optime valeat, con-
coctricemq; facultatem robuſtiſſimam obtineat, aſſumantur: tamen alterari in familia-
rem animanti qualitatem, adeoque concoqui nequeunt. Longior forte fui, quam par
erat, atqui aduerſariorum hac in parte mirificæ argutiæ breuibus dilui haud potuerunt.
Pergunt aduerſarii, & a definitione morbi, quam Galenus attulit, *non excludi quædã ſym-
ptomata aiunt. Nam corneæ tunicæ præter naturam color, affectus eſt. læditq; primo actionẽ.* Hęc illi. Corneæ tunicę color præter naturam, non lædit primo actionem.
Affectum eſſe corporis viſilẽ hunc colorẽ, negare haud poſſumus. Lædere aũt eundem
actionẽ primo, & immediate, id eſt, q; cõſtanter negamus. Non n. color actionem lędit,
ſed morbus, cuius hic color pręter naturã ſymptoma eſt. Morbus aũt eſt humor ille, qui
præter naturam ad corneã affluit, quiq; viſum lædit, facitq; vt talia appareant viſa, quale
F eſt mediũ, per q; cernimus. Atqui non licet in præſentia ſingula aduerſariorũ argumẽta
excutere: ſi n. hoc conaremur, in iuſti voluminis molem hoc caput exiret. Differemus
itaq; horum pleniorem cõfutationem, donec cõmodiorem nacti fuerimus occaſionẽ,
q̃ nobis offeret, ſi Deus permiſerit, *vt noſtrorũ in libros Galeni de morborũ & ſymptomatũ dif-
ferentiis cõmentariorũ alterã editionẽ adornemus.* Porro quũ iã euicerim⁹, morbũ eſſe affectũ

præter naturam proprie ſumtũ, id eſt, ſtabile quippiam & alterationem poſt actionem A
Galenus non tantum qualitatem, ſed & ſubſtantias morbos appellat.
derelictam, liquido conſtat, Galeno non tantum qualitatem, vt Ariſtoteli, ſed & ſub-
ſtantias morbum appellari. Nam Galenus morbum nominat omnem affectum præter
naturam, qui naturalem corporis temperaturam & ſtructuram immutat ac deſtruit, ſi-
ue is qualitas, ſiue ſubſtantia fuerit. Sic certe *ca. 8. libri de diffe. morb.* lapidem in veſica, ſuf-
fuſionem, & pterygium morbos expreſſis verbis nominat. Nemo autem erit, qui lapi-
dem veſicæ ſtructuram labefactantem qualitatem nominabit. Neque erit, qui ſuffuſio-
nem humoremue lentum & glaciei modo inter corneam & cryſtallinum humorem
concretum, viſumque remorantem, adeoque morbum exſiſtentem, qualitatem eſſe di-
cet. Et quis eo ſtuporis perueniet, vt pterygiũ, ſiue neruoſam in adnata tunica procrea-
tam viſumque impedientem membranam, qualitatem nuneupare audeat? Non ſolum B
vero in eo, quem iam citauimus, loco Galenus ſubſtantias morbos nominat, ſed & *lib.
14. Ther. method. cap. 18.* vbi inter morbos commemorat atheromata, ſteatomata, melice-
ridas, aſcarides, lumbricos, in articulis & pulmonibus procreatos callos, inq; renibus &
Aduerſariorum opinio cõfutatur.
veſica calculos, & in hæc verba prorumpit: *Quippe in omnibus his morbis communis eſt ſub-
ſtantia generatio, qua ante non fuit.* Verum hic aduerſarii iterum Galeni placita impugnant,
& *lapidem in veſica, vnguem in oculo, imo calorem præter naturam, nõ eſſe morbos*, ſed morbi cauſ-
ſas contendunt. *Nam*, inquiunt, *ſi hæc morbi ſunt, quænam, quaſo, erit cauſſa proxima morbi? Eſ-
ſe autem morbi cauſſas, non morbos ipſos, ſatis conſtat. Caloris enim exceſſus, temperiem vitiat, & la-
pis in veſica, vnguis in oculo, & ſextus digitus in manu, ea quod pars vna addatur ſuperflua, nume- C
rum partium, & inde ſtructuram corrũpit. Quod ſi calor ipſe morbus eſt, quid erit ipſa intemperies,
quæ ob calorem exſuperantem committitur? Si lapis, vel vnguis morbus eſſe creditur, quid erit ipſa
ſtructura partis natura contraria?* Hactenus bona fide aduerſariorũ verba retulimus, e qui-
bus iterum perſpicuum euadit, ſtudium nouitatis ita præſtrinxiſſe aciem oculorum eo-
rundem, vt quid dicant, videre nequeant. Quod vt clare cognoſcant ſtudioſi, breuiter
ipſorum verba excutiemus. Quum quærunt, *ſi hæc morbi ſunt, quænam erit cauſſa proxima?*
Reſpondeo, ſi cauſſam proximam vocant eam, quæ proprie *continens* appellatur, nulla
prorſus eiuſmodi in illis erit cauſſa, quod præcedenti capite oſtẽdimus. Sin proximam
appellant immediatam, caloris præter naturam lædentis actionem, ſiue febris, putredo
erit cauſſa. Lapidis in renibus & veſica, humores craſſi & lenti. Vnguis in oculo, vtilis a-
licuius materiæ redundantia, vnde membrana illa procreatur. Sexti digiti, itidem vtilis D
materiæ abundantia eſt cauſſa. Nam inter has plane cauſſas, & iam dictos morbos, nihil
interuenit. Sed eſſe cauſſas morbi, quos nos, Galenum ſecuti, morbos eſſe affirmamus,
quo pacto aduerſarii oſtendant, videamus. Caloris enim exceſſus, inquiunt, temperiem
vitiat. Quid audio? quis vnquam vel veterum, vel recentiorum Medicorum ita locutus
eſt, vt diceret, caloris exceſſum temperiem vitiare? imo caloris exceſſus eſt ipſa tempe-
ries vitiata, ſiue, vt vno verbo efferam, intemperies. Neque enim intemperies, niſi calor
exſuperans exſiſtit. Id quod certe innuere voluit Galenus *lib. 8. Therap. method. cap. 1.* vbi
ait: ἔστι δ' ἡ ἀμετρία τῆς τῶν πυρεττόντων δυσκρασίας, ἐν πλεονεξίᾳ θερμότητος: *Exceſſus intemperiei febricitan-
tium, eſt in abundantia caloris:* hoc eſt, *intemperies febrilis immoderata, non eſt, niſi exſuperans ca- E
lor, ſeu caloris abundantia.* Non autem vt aduerſarii interpretantur, *febris eſt intemperies ex-
ceſſu caloris facta.* Nam ſi aliquid tale ſignificare voluiſſet Galenus, non ἐν πλεονεξίᾳ, ſed ἀπὸ
τῆς πλεονεξίας, aut ὑπὸ πλεονεξίας dixiſſet. Sed ita torqueant in ſuam ſententiam veterum dicta
neceſſe eſt, qui noui dogmatis auctores eſſe cupiunt. Quum quærunt deinceps, *ſi lapis,
vel vnguis creditur eſſe morbus, quid erit ipſa ſtructura partis natura contraria?* Reſpõdeo, mor-
bus quiuis actionem vitians. Nam ſicut Galenus *lib. 2. Therap. methodi* docet, vt *conſtitutio,
ſiue ſtructura, affectusue ſecundum naturam eſt cauſſa proba actionis, ita ſtructura ſeu conſtitutio vi-
tioſa læſa actionis eſt cauſſa.* Quod igitur cõſtitutionem naturalem vitiat, morbi cauſſa eſt:
conſtitutio autem vitiata, morbus. Verbi gratia, quicquid temperiem & legitimam
partium corporis ſtructuram vitiat, eſt cauſſa morbi: conſtitutio autem & temperies vi-
tiata, ſiue intemperies actiones lædit. Cum itaq; lapis in veſica, & vnguis in oculo toto F
genere præter naturam ſubſtantiæ ſint, ideo cauſſæ, quæ illas procrearunt, ſtructuram
naturalem, tum veſicæ, tum oculi labefactarunt, & quæ ab illis nata eſt ſubſtantia, lapis
nimirum, cum actionem vitiet, morbus rectiſſime dicitur. Quod autem ſextus digitus
non ſit morbus in numero, aduerſarii hac ratione monſtrare nituntur. *Si*, inquiunt, *par-*

tem

A *tem ipſam numero excedentem morbum eſſe contendas, vt ſextum digitum, concedas etiam oportet eam, quæ a naturali numero ablata eſt, vt digitum abſciſſum, inter morbos reponi.* Reſpondeo, nequaquam: neq; enim, id quod e corpore ſublatum eſt, actionem lædere poteſt, cum non amplius adſit: ſed refertur rectiſſime morbus ad eam partem, vnde digitus ille abſciſſus eſt. Nam ſectio eius partem ademit, adeoque ſtructuram vitiauit, quæ & ipſa nunc illius partis actionem labefactat. Secto igitur digito in corpore, relinquitur pars, vnde ademtus eſt digitus: huius igitur iam morbus exiſtit, haud ſecus, atq; abolito gurgulione, palati & ſpatii oris, quod remanet, eſt morbus. Proinde cum ad probam partium inſtrumentalium compoſitionem requiratur iuſta conformatio, magnitudo, numerus, & cõiunctio ſimilarium, vt aduerſarii quoq; fatentur, igitur in iuſta conformatione, magni-
B tudine, numero, & poſitu ſanitas conſiſtit, vt contra morbus in indecenti conformatione, magnitudine, ac numero obſeruatur. Sed hic deſinam, nec plures aduerſariorum rationes attingam, quod ex iis facile, quid de ceteris eorundem argumentis ſentiendum ſit, ſtudioſi cognoſcent, nec fert inſtituti noſtri ratio, niſi in maximam molem excreſcere velim has inſtitutiones, vt in iis diluendis progrediar.

De morborum partium ſimilarium generibus, & differentiis. CAP. IV.

POſtquam morbi definitionem abunde in eo, quod præcedit, capite enarrauimus, vt eiuſdem genera & differentias nunc oſtendamus, reliquum eſt. Sunt autem tria in vniuerſum prima morborum genera. Vnum, *quod in ſimilaribus conſiſtit partibus, ob id ſimilare appellatum*: alterum *in inſtrumentariis, inſtrumentarium dictum*: & tertium, *quod vtriuſq;*
C *commune eſt*. Primi generis morbus, qui in ſimilaribus conſiſtit, Græcis νοσώδης δυσκρασία, Latinis *morboſa intemperies* dicitur. Neq; temere fit, quod ita Græcis appelletur: eſt enim alia, quę ὑγιεινὴ δυσκρασία, id eſt, *ſalubris intemperies* vocatur. Cũ enim intemperies ſit, vbi qualitates primæ, ſeu elementa ipſa a legitima ſymmetria commoderationeue deflectunt, duplex certe ſit intemperies, neceſſe eſt. Vna ſalubris, ſeu ſanitatis, quæ a media & optima temperie paululum abeſt, ita certe, vt nulla adhuc animalis functio manifeſte ſit læſa. Vt hinc pateat, ſanitatis magnam eſſe latitudinem. Quantum enim interuallum eſt inter id, quod perfectiſſime functionem ſuam obit, & inter id, quod manifeſte aliquam oblæſam actionem habet, tanta eſt profecto & ſanitatis & intemperiei, quæ ſalubris eſt, & intra ſanitatem conſiſtit, latitudo. Quapropter ſi ſanus quiſpiam imbecillius altero,
D qui ſecunda etiam valetudine præditus eſt, functiones obeat, nondum vero læſas obtineat, intemperantior, hoc eſt, maiori intemperie præditus ſane eſt, ſed nondum ægrotat. Quod ſi vero ex ſanis alios temperatos, alios intemperatos dicere alicui minus placebit, is alterum duorum fateatur neceſſe eſt, vel omnes perpetuo ægrotare, vel vnam eſſe omnium temperiem: quorum certe vtrunque abſurdum, & a veritate alienum exſiſtit. Proinde non abſoluta ipſa tantum, & quæ infectilis, ſimul eſt & dicitur ſanitas, ſed etiam ea, quæ ab hac deficit, modo vſibus noſtris adhuc non ſit inepta. Et profecto, niſi in eum modum de ſanitate ſtatuamus, [illegible], hoc eſt, *perpetuam inualetudinem* inueheimus, *vt fuſius lib. 1. de Tuen. ſanitate cap. 5. & aliis quibuſdam locis Galenus docet*. Altera intemperies morboſa nominatur, eſtq; ea, in qua animal intẽperiei vitio ægrotat, adeoq; quæ
E longiſſime ab optima temperie recedit. Suntq; huius aliquæ differentiæ. *Vna* eſt, in qua corpora ſimilaria nudis qualitatibus alterantur, vt eſt ea, per quã caput a ſole plurimum incaleſcit. *Altera*, in qua cum qualitatibus iam dictis ſubſtantia quædam vitioſa humorue aliquis ad ipſa confluit, vt euenit in omnibus præter naturam tumoribus. Primam noſtri temporis Medici intemperiem ſine materia, immaterialemue, alteram intemperiem cum materia vel materialem vocant: Galenus intemperiem cum affluxu humoris, & *lib. 12. Ther. method. cap. 7.* κακοχυμίας appellat. Vt admirationem nõ leuem mereatur, quod Valleriola *in ſuis locis communib.* ſcribat, omnem intemperiem, ſiue ea nuda ſit, ſiue cum affluxu humoris, ſimilaris partis morbum eſſe, nihilominus tamen neget, humorem morbi appellatione non venire. An nõ hæc ſibi maxime pugnantia eſſe omnes
F fatebuntur? Prior diſtribuitur in quatuor ſimplices, calidam tantũ, frigidam tãtum, humidam tantũ, & ſiccam tantũ. Simplices autẽ appellantur, q; in ſingulis vna duntaxat qualitas a modo naturæ recedit. Totid ẽquoq; compoſitas, *calidã ſcil. & humidã, calidam & ſiccam, frigidam & humidã, frigidam & ſiccam.* Compoſitæ aũt ſunt dictæ, q; in ſingulis plures qualitates a naturali habitu & ſym̃etria aberrãt. Eſt itẽ alia intemperiei morbo-

Tria ſunt prima morborũ genera.

Intemperies quid. Intemperies duplex. Salubris. Sanitatis quædã eſt latitudo.

[illegible]. Morboſa.

Intemperiei morbosæ differentiæ. Nudæ qualitatis.

Cũ affluxu humoris.

Simplex.

Cõpoſita.

Æqualis. ſæ differentia, quod vna ſit æqualis, altera inæqualis. Æqualis intemperies eſt, *vbi omnes corporis particulæ æquabiliter ad aliquam intemperiem verſa, aut iuſto calidiores, aut frigidiores, aut ſicciores, aut humidiores, vel per coniugationem quadam calidiores ſimul & ſicciores, quadam humidiores pariter & frigidiores, quadam humidiores & calidiores, quadam ſicciores & frigidiores redditæ ſunt.* A

Inæqualis. Inæqualis contra intemperies eſt, *vbi non omnes corporis partes æquabiliter ad aliquam intemperiem verſa ſunt.* Vel breuius, *eſt, quæ non omnibus intemperanter affectis corporis particulis ineſt.*

In vniuerſo corpore. Atque hæc nonnunquam fit in vniuerſo animalis corpore, veluti in ea hydropis ſpecie, quæ *anaſarca* dicitur: & febribus iis, quas *hepialas* vocant. Nam in anaſarca crudus & pituitoſus, aut certe aquoſus ſanguis per vniuerſum corpus diſtribuitur, vnde ſolidæ corporis partes, ab aduentitio frigore alteratæ, in aquæ naturam reſoluuntur, totumque corpus inæquale redditur. In hepialis febribus vno & eodem tempore in toto B corpore æger frigeſcit, & caleſcit, maximaque inæquali intemperie vexatur.

Num vno & eodem tempore, in quauis parte corporis calidũ ſimul & frigidũ ſentiatur. Neceſt, cur quiſpiam miretur, *qui fieri poſſit, vt vno & eodem tempore, in quauis corporis parte, calidum ſimul & frigidum ſentiatur.* Cum enim calidum & frigidum contraria ſint, nequaquam in eodem ſubiecto ſimul eſſe poſſunt. Suapte namq; natura circa idem ſubiectum ſe inuicem expellunt contraria. Quippe calidum & frigidum in hepialis febribus eodem ſentiuntur tempore: atqui non velut contraria graduum excellentium, ſed ſicut contraria in remiſſis gradibus, adeoque alterantia, quæ adhuc in ſenſilem partem agere videntur. Non igitur a vero alienum eſt ſenſibilem partem eodem tempore & loco, & a contrariis qualitatibus alterari.

Simile. Quemadmodum enim oculus eodem tempore album & nigrum expedite videt: ita & in ſenſibili parte calidi & frigidi alterationem ſimul eſſe apparet. C

In vna qualibet parte. Fit vero & in vna qualibet parte, quum ea vel tumore aliquo præter naturam laborat, vel ſupra modum, aut caleſit, aut frigeſit, aut ſiccatur, aut humectatur.

Æqualis intemperies cur nullo dolore afficiat. Ceterum æqualis intemperies nullo dolore affligit, quod nimirum particulæ laboranti iam veluti acquiſititia natura adſit. Nullum autem corpus a ſua ipſius natura infeſtatur. Quippe, vt *Hippo. ait, in lib. de homine,* dum mutantur, & a ſua natura recedunt, corrumpunturue corpora, dolore afficiuntur, non quum iam natura mutata, aut corrupta eſt. Atq; hinc eſt,

4 Aph. 47. quod in Aphoriſmis etiam ſcriptum reliquerit: *Dum pus conficitur, dolores accidunt magis, quam iam confecto.*

Inæquales intemperies dolores ſecum inducunt. Inæqualis contra intemperies, quum in ea partes non ſint æque excalefactæ, aut refrigeratæ, adeoque ex illis nonnullæ adhuc mutentur, & alterentur, neceſſario dolorem inducit. Atq; hactenus de ſimilarium partium morbo intemperie, de D Galeni & aliorum Medicorum ſententia, diximus.

Eorũ ſententia, qui plura eſſe in ſimilaribus partib. morborum genera ſtatuunt. Non me latet autem eſſe hodie Medicos, qui nimium philoſophantes, vſitatam hanc loquendi rationem, nouitatis ſtudio ducti perturbant, & non vnum eſſe in ſimilaribus partibus morbi genus, ſed præter intemperiem duo alia eſſe contendunt genera, quorum vnum ad materiam partium ſimilarium, alterum ad formam earundem referunt. Quaſi vero Galenus ſub nomine intemperiei non hęc omnia, maxime formam, complexus ſit.

Materia. Quippe materiam partium ſimilarium eſſe dicunt, qua illæ laxæ aut adſtrictæ, molles aut duræ, craſſæ aut tenues, raræ aut denſæ, adeoq; exactiore vel obtuſiore ſenſu præditæ ſunt. Proinde ſi pars aliqua laxior, adſtrictior, tenuior, craſſior, rarior, dēſior, mollior, duriorue efficitur, materiam vitiari contendunt, eaq; vitiata, partis robur atque valetudinem infringi, adeoq; morbo E corripi, qui non ad intemperiem, quę ex primis qualitatibus prouenit, ſed ad materiam potius refertur.

Forma. Formam partium ſimilarium vocant earundem eſſentiam, totamue ſubſtantiam, a materia & temperamento diuerſam, illamq; a ſemine & diuiniore principio naſci, quod Auicenna quoq; exiſtimauit, & actionum cauſſam eſſe, ſtatuunt. Totam hanc ſubſtantiam perfectionem eſſe & integritatem, qua res vnaquæque conſiſtit, dicunt. Quare quoties hæc immutatur, & de perfectione decedit, morbum eſſe totius ſubſtantię aſſerunt.

Galenus ab iniuria defenſus. Sed Philoſophorum hæc ἀκυρολογία eſt, quam ſtudio Galenus, & qui huius ſectantur dogmata Medici euitare voluerũt, vt qui tum materiam, tum formam, vt illi nominant, ſub temperamento complecti maluerunt.

2. Aph 14. 3. Apho. 2. 3. de tempera. Nam cum Galeno, vt metipſe multis in locis teſtatur, temperamentum idem ſignificet, quod natura, eaque ipſa F non ſit, niſi vniuerſa eſſentia ac temperatura ex primis elementis, calido, frigido, humido, & ſicco conflata, neceſſe eſt fateamur, temperamentum ſimilarium partium nō ſolum eſſe elementorum qualitates, ſed eorundem etiam ſubſtantias ſiue eſſentias. Atque hinc eſt, quod in *lib. 1. de vſu partium cap. 9.* temperamenta propriam particularum eſſen-

tiam

A tiam complete dicat. Nemo autem eſt, qui neſciat, eſſentiam partium non ſolum ex
qualitatibus, ſed etiam ſolidis & carnoſis compleri. Et *libro 1. de elementis*, non ſolum ex
qualitatibus, quæ ſeorſum ſine corporibus conſiſtere nequeunt, gigni animalia, ſed ex
corporibus potius, quibus illæ qualitates ſummæ inſunt, ſcribit. Quod vero interdum
aſſerit Galenus, primas qualitates eſſe ſtirpium & animalium opifices, aut eſſentiam ſin-
gulis a temperie quatuor primarum qualitatum accedere, id non alia de cauſſa fit, quam
quod ſolæ illæ in cauſſa ſint mutuæ inter ſe elementorum tranſmutationis. Neq; enim
quum ex elementis animalium aut ſtirpium corpora generantur, talia, qualia ſunt, re-
manent elementa, ſed alterantur, & permutantur. Quod igitur partes quædam ſimila-
res ſint laxæ, aut adſtrictæ, ſeu raræ aut denſæ, id non fit, niſi ratione temperamẽti, quod
B certe eiuſmodi eſt, vt in hac plus ſit terreę, in illa plus aereæ naturæ. Hinc accidit, vt cor-
dis, renum, & iecoris ſubſtantia ſit denſa, ac dura, pulmonis vero rara ac mollis. Quan-
quam autem elemẽtorum corpora maxime efficiant, vt nonnullæ corporis partes raræ
& molles, quædam vero denſæ & duræ ſint, tamen id non fit ſine actione calidi & frigi-
di. Siquidem Ariſtoteles, & eum ſequentes Philoſophi, raritatem, denſitatẽ, leuitatem,
grauitatẽ, mollitiem, duritiem, & id genus alias qualitates, nõ naſci ſtatuũt, niſi ex varia
commiſtione humidi & ſicci per actionem calidi & frigidi. Omnia namq; miſta varias
formas, variosq; eſſentiæ modos ex parte ipſius materiæ recipere tradunt, prout humi-
dum & ſiccum, quæ ob id Ariſtoteli paſſiua dicuntur, in miſtione per actionem calidi & 2. de Ortu & inter. cap 2.
frigidi patiuntur. Atq; hinc eſt, quod omnes illæ qualitates ab iiſdem ſecũdæ nominen-
C tur, quia ex primis, quę mutuæ elementorũ inter ſe, vt comprehenſum eſt, actionis cauſ- Secundæ qualitates
ſæ ſunt, procreentur. Quippe calidum non ſolum calefacit, ſed & corpora eiuſdem ſpe- Calidi effectus.
ciei & cognata congregat, diuerſarum vero ſpecierum ſeparat: quod in metallis conſpi-
cuum euadit, quorum quæ cognata ſunt, a calore congregantur: quæ autem inter ſe di-
uerſa ſunt, ab eodem diſſoluũtur ac ſeparantur. Idem rarefacit, attenuat, diſcutit, laxat,
aperit, incidit & attrahit. Frigidum non tantum refrigerat, ſed & congregat, adſtringit, Frigidum.
denſat, obſtruit, indurat, & incraſſat. Cum itaque Philoſophorum veterum etiam teſti-
monio raritatis, denſitatis, & id genus aliarum qualitatum procreatio non ſit, niſi tem-
peramento, vt iam oſtendimus, accepta referẽda, minus recte, nec ſatis candide faciũt,
qui hoc nomine Galenum accuſant, quod raritatẽ, denſitatem, mollitiem & duritiem,
D non ad materiam, ſed temperamentum retulerit. Atq; ii etiam vt Galenum reprehen-
dant, & ſuę opinioni fidem faciant, falſis coguntur vti hypotheſibus. Siquidẽ permultos
videas præditos, inquiunt, optimo temperamento, qui neq; calorem, neq; frigus, neq;
laborem, neq; vllam exſuperantiam perferunt hac ſola ratione, quod molli, raro, laxoq;
ſunt corpore. Sed non concedimus illis, quod aſſumunt. Neq; enim mollis, raraq;, cor-
poris conſtitutio ſola in cauſſa eſt, cur corpora illa nullum exceſſum ferre poſſunt, ſed
vniuerſum potius temperamentum, quod optime temperatum eſt, adeoq; exceſſus o-
mnis expers. Quare ſi in iſta mediocritate perdurare debet, ab omni exceſſu ſibi caueat
eſt neceſſe. Inficias præterea imus, quod corpus optime tẽperatum poſſit dici molle &
laxum: quod enim tale eſt, omnis exceſſus expers eſt, quare nec molle, nec laxum, nec
E gracile, nec craſſum dici poteſt: ſunt enim hæc omnia exceſſus nomina. Eſſe autẽ exceſ-
ſus nomina, notius eſt, quam vt demonſtrari debeat. Et ſi non ſunt exceſſus, qui fit, vt in
genere medicamentorum ſint, quę indurent, conſtringant, rarefaciant, & condenſent?
Sed quod mollis & rarus corporis habitus ſit vitioſus, adeoq; cum optimo tẽperamẽto
cõſiſtere nõ poſſit, ex ipſorũ verbis euincemus. *Tale autem euaſit*, inquiunt, vel *ex pauco im-
becilloq; ſemine, vel ex molliore delicatioreq; vita, ex qua ẽt molles ſolent appellari*. Quomodo vos
quæſo, ex pauco imbecilloq; ſemine temperatum poteſt procreari? An nõ extremæ eſt
dementiæ, hoc ipſum affirmare, quod nemo ſanæ mẽtis concedet? Annon mollior de-
licatiorq; vita aſcititii tẽperamenti cauſſa erit? ꝙ certe id, ꝙ præceſſit, optimũ etiamſi
fuit, labefactat & perturbat. Falſum itidẽ eſt alterũ, quod aſſumunt, nempe videri pluri-
F mos intemperatos, vt ruſticos, qui tamen validi ſint. Nam vt is validus ſit, qui intempe-
ratus eſt, rationi cõſentaneum non eſt. Concedimus quidem facilius ferre externas in-
iurias, qui partes ſimilares ſtrictas & denſas habẽt, modo ita ſe habeat illorũ ẽt tempera-
mentum, vt actiones non impediat. Quapropter rectiſſime Galenus imbecillitatẽ intẽ-
periei ſobolem eſſe cõtendit. Nõ eſt igitur, vt aduerſariis noſtris concedamus raritatẽ &

denſitatem partium robur & valetudinem infringere, adeoq; morbos eſſe cum ſint potius morborum cauſſæ. A Siquidem raritas, vt *Galenus c. 2. libri de morborum cauſſis ait*, ſi modum non ſeruat, diſcutiendo & diſſipando natiuum calorem, corpus frigidius reddit. Nõ itaq; raritas actionem lædit, ſed frigida intemperies, quę illam neceſſario comitatur. Sic denſitas corpus, eo quod tranſpirationem prohibeat, & fuliginoſa excremẽta intus retineat, calidius efficit, adeoq; febrẽ excitat. Iam cõcidunt etiã ea, quæ de exſuperante & deficiente, ſeu exquiſito & hebeti ſenſu afferunt. Quum n. eius cauſſam in raras, laxas, & molles, denſas, adſtrictas, & duras partes referant, quæ hoc nomine diſſolutæ atq; imbecilles, aut ſolidæ, firmæ, & robuſtæ ſint, in partium ſimul referunt temperamenta, quæ in cauſſa ſunt, cur raræ aut denſæ, quemadmodum oſtendimus, in cõſtitutione ſua ſint redditæ. B Hinc Galenus veriſſime *in libello de conſtitutione artis medicæ* dixit, *ex quatuor elementis ſimul contemperatis, corpus vnum ſimilare gigni, quod pro varia temperamẽti ratione, aut particeps ſenſus, aut illius expers euadit*. Monſtratum eſt nobis hactenus, Galenum ſub temperamento complexũ eſſe materiam, nunc in forma idem accidiſſe docebimus.

Forma corporis de Galeni ſententia. Totius corporis formam, temperaturam, & non minime animam, Galenum ſtatuere, e multis eiuſdem monumentis eſt conſpicuum. Id quod non alia de cauſſa illum feciſſe conſtat, quam quod tẽperaturæ immutatione, actiones mutari, atq; etiam animam ipſam a corporis temperatura vario affici modo, conſpexit.

Forma partium. Vt autem totius corporis, ita etiam ſingularum partium formam eſſe temperaturam dixit, nõ quidẽ ſolarum primarum qualitatum, ſed & primorum corporum vi qualitatum trãſmutatorum, ex quorum quidem C commiſtione proprietas quædam temperamenti, *vt libr. 3. de Temp. cap. vlt. appellat, naſcitur*. Hanc alio nomine totam rei ſubſtantiam creberrime vocare ſolet, alii occultam aut ſpecificam qualitatem. Et metipſe etiam Galenus eam temperamenti proprietatem ſępenumero qualitatis nomine donat. Hinc eſt, quod *lib. 3. de ſimpl. med facult. cap. 20.* medicamenta purgantia ſubſtantiarũ ſimilitudine, lib. vero quinto eiuſdem operis, *c. 10.* qualitatum familiaritate, attrahere ait. Nihil autem referre hoc vel illud dicas, ibidem non obſcuris verbis innuit, inquiens: *Aliud eſt attrahentium medicamentorum genus, quod qualitatis familiaritate attrahit: id quod aliud eſt nihil, quam totius eſſentiæ ſimilitudine.*

Tota rei ſubſtantia Proinde quum tota rei ſubſtantia perfectio eſt & integritas, qua res vnaquæq; conſiſtit, ac quoties illa immutatur, & de perfectione decedit, res tota cõtinuo perfringitur, nihil prohibemus illius deceſſionem, morbum totius ſubſtantiæ appellari modo interea Galenus non re- D prehendatur, qui illum ad intemperiem retulit. Nam & ille intemperiem duplici modo eſſentiam rei corrumpere ſtatuit. Vno, quum idipſum manifeſtarum qualitatum fit occaſione. Alio modo, quando id abditæ cuiuſdam cauſſæ ratione accidit, quæ illam proprietatem temperamenti ex cõmiſtione primorum corporum natam corrumpit.

Intemperies manifeſta. Atq; hinc eſt, quod primum genus intemperiei, quam nos clarioris doctrinæ gratia, manifeſtam vocabimus, per medicamenta, quę manifeſtis qualitatibus illam oppugnãt, curandam eſſe docet.

Occulta. Alteram vero intemperiem, quam occultam nominabimus, per ea, quę tota ſubſtantia, & temperamenti proprietate illi aduerſantur, curandam tradit. Cum itaq;, tum morbi, tum eorundem medicamenta nulla ratione cõſtent, ac inueniri poſſint, ſed ſola experientia cognoſcantur, ideo in lib. de morborũ differentiis, vbi metho- E do & ratione morborum etiam ſimilarium numerus docetur, occultæ intemperiei nulla facta eſt mentio, nõ certe quod nullas eiuſmodi eſſe putaret: quomodo n. alias medicamenta eſſe docuiſſet, quæ ſubſtantiæ aut temperamẽti proprietate, & non manifeſtæ qualitatis alicuius ratione prodeſſent: ſed quod eas methodo nõ ſubiacere exiſtimaret.

Qualitates ſpecificæ. Ceterum non negamus aliquas qualitates, vt vocant, ſpecificas, & vires peculiares corporib. a Deo Opt. Max. eſſe inditas, quas commiſtioni primorum corporum acceptas referre nõ poſſumus. Voluit enim Deus haud dubie remedia certis rebus contra certos morbos indere, vt in iis diuinæ prouidentiæ eſſent teſtimonia, & hinc immenſam erga nos illius beneficentiam agnoſceremus, quod vitam noſtram tot remediis datis tueri, & a morbis vindicare voluit. Hanc tantam Dei miſericordiam ac clementiam erga nos F homines cum Galenus, vtpote nulla Chriſti cognitione donatus, ignorauerit, nihil mirum omnia miſturæ primorum corporum tribuiſſe, præſertim, quum id ſuæ profeſſioni maxime conueniret.

Epilogus. Sed vt finem tãdem huic diſputationi imponamus: cum Galenus diſerte ſcribat, *temperamenta partium eſſentiam complere, & miſtorum eſſentia non conſtet, niſi ex*

materia

A *materia & forma, quod Philoſophi vno omnes ore affirmant rectiſſime, vtraq; ſub tẽperaturæ nomi-
ne complexus eſt, vtpote quo non ſolum primarum qualitatum, ſed & primorum corporum, quibus
illa inſunt; miſtionem intellexit.* Ideoq; & eos, quos alii ad materiam & formam referunt ſi-
milarium partium morbos, ipſe ad vnam retulit intemperiem. Proinde *in libri de morbo-
rum different. cap. 4.* ita ſcriptum reliquit: Nullus primorum morborum, qui ſimilaribus
partibus proprii ſunt, ratione curari poteſt, ſine primorum elementorũ contẽplatione.

De generibus & differentiis morborum inſtrumentariarum partium. Cap. V.

EXpedito primo morborum genere, quod in ſimilaribus tantum fit partibus, ad alte-
rum, quod in inſtrumentariis duntaxat conſiſtit, tranſeamus oportet. Hoc certe a — Mala cõpoſitio.
noſtræ ætatis Medicis mala conſtitutio ſeu compoſitio & morbus officialis nominatur.
B Vt autem domum recte conſtitutam iudicamus, quum omnes ſuas partes iuſta magni-
tudine donatas habet, omniumq; earum iuſtam connexionem ac poſituram eſt conſe-
cuta: ita quoq; partes corporis inſtrumentarias recte ſe habere dicimus, ſi probam con-
formationem, magnitudinẽ, numerum, & poſitum nactæ fuerint. Quatuor igitur ſunt — Genera quatuor morborũ propriorũ inſtrumẽtariarum partium.
inſtrumentariarum partium morbi proprii, quorum vnus in indecenti cõformatione,
alter magnitudine, tertius numero, quartus poſitura non conuenientib. cõſiſtit. Quam
conformationem dicimus, Galenus ſua lingua διάπλασιν nominat. Tria autem hac voce
ſignificantur, *figura, cauitas & ſoliditas, aſperitas & læuitas.* Cum itaq; eas partes male effor-
matas dicamus, quæ vel indecentem figuram ſunt cõſecutæ, vel ſolidiores iuſto, vel per- — Conformationis.
foratæ præter naturam, vel aſperiores, vel læuiores effictæ ſunt, tria certe morborum — Figuræ.
C genera in cõformatione conſiſtent. Vnum in figura connata, vel aduentitia: alterum in
cauitate meatuue immodice patente, aut ſolida obturataue, & tertium in aſperitate &
læuitate. Ac in ſingulis generibus alii naſcuntur. Nam figura multis modis variatur, vt
ſi partes, quæ natura recte eſſe debent, curuantur, quemadmodũ in valgis & vaciis acci-
dit. Item ſi curuæ eriguntur, ſi rotundę, quadratę redduntur, ſi diſtorquentur, ſi dirum-
puntur, luxantur, aut quocunq; modo legitima earundem figura deprauatur. In partib.
quas natura cauitatibus & meatibus quibuſdam donauit, multiplices fiunt morbi. Vel — Cauitatis.
enim prorſus perditæ ſunt cauitates, vel anguſtiores, vel latiores, vel pauciores, vel plu-
res ſunt, vel in iis partibus reperiuntur, quas ſolidas eſſe oporteret. At in aſperitate & læ- — Aſperitatis & læuitatis.
uitate vnicum ſolum genus ſtatuitur morbi, exaſperatis ſcilicet partibus, quas læues eſſe
D conuenit: & illis læuigatis, quas aſperas eſſe oportet. Quæ cum omnia Galenus in *lib. de
morb. differ.* exemplis aptiſſimis illuſtrauerit, non eſt, cur de illis longius diſſeramus. Nu-
mero partium iuſto corrupto, duæ naſcũtur morborum differẽtiæ: aut enim pauciores — Numeri.
ſunt partes, aut abũdant. Exempla horum ſunt ſextus digitus, vnguis in oculo: item de-
truncatio auriũ, digitorũ ablatio, & eius generis alia. In magnitudine itidem duo mor- — Magnitudinis.
borum conſiſtunt genera. Vel enim ſupra modum excreſcit partium moles, vel minui- — Compoſitionis.
tur plus, quam ratio poſtulat. Incrementum vero duplex, nempe vel connatum, vel ad-
uentitiũ: quale erat, quod Nicomacho Smyrnæo accidiſſe refert Galenus. Connatũ eſt,
vbi quis magno admodum capite naſcitur. Minuitur in atrophia & alimenti defectu. In
compoſitione, vel, vt nonnulli vocant, coniunctione partiũ bifariam morbi accidunt.
E Primo, quum poſitus mutatur: id quod fit, ſi partes ſuo minime ſtent loco, & a ſuis ſedi-
dus recedunt: quemadmodum in luxationibus, ramicibus inteſtinorum & omenti ar-
ticulorumq; commotionibus euenit. Secundo, quũ perperam connectũtur, vt ſi vincu-
la fuerint laxa, aut intenta, aut abrupta, & vbi partes præter naturam coaleſcunt. Atq; hi
ſunt ſimplices corporis partiũ morbi. Cõpoſiti earundẽ morbi ſũt, vbi cõplures ex ſim- — Compoſiti morbi.
plicib. iã dictis particulã aliquã ſimul infeſtãt, vt ſi in oculo ſimul ſit vnguis, & lippitudo.

De continui ſolutione, ſimilaribus & inſtrumentariis communi morbo. Cap. VI.

COntinui vnitatiſue ſolutionem tam ſimilaribus quam inſtrumentariis partibus eſſe
cõmunẽ, Galenus *in lib. de morborum differentiis*, hac ratione probat: *Si quum ſecundum* — Cap 4.
naturam ſe habent, aliquid ſimilaribus & inſtrumentariis partibus ineſt commune, quod actionem
F *præſtat, omnino vtiq; ſi idipſum corrumpitur, communis quidã ipſis morbus ſtatuetur. Atqui cõmu-
nis ſingulis partibus vnitas, qua vnaquaq; ſi prædita fuerit, vna eſſe, & vnam actionem, vel vnum
vſum perficere dicitur. Si vero hæc ob aliquam occaſionem ſoluatur, ipſa illius partis morbus eſt.* Hæc
Galeni ratio plane euincit, continui ſolutionem eſſe vtriſq; partibus communẽ morbũ.
Quippe nemo ſanę mentis inficias ibit, vnitatẽ eſſe id cõmune, quod animali functionẽ

Q

Aduerſariorū Galeni ſententiam improbantium argumenta diluuntur.

præſtat, quod in confeſſo ſit, hac corrupta, confeſtim quoq; actionem partium labefactari. A Ceterum inſtrumentariarum partium actionem lædi earūdem vnitate corrupta, notius eſt, quam vt demonſtrari debeat, nec eſt hodie qui idipſum in dubium vocet. Similarium vero non eadem eſt ratio: ſunt enim, quorum ſententiam nonnulli hodie Galeni aduerſarii magno conatu tueri ſtudent, qui vnionem & continuitatem partium ſimilarium actionibus nihil prodeſſe, nec ſolutam obeſſe contendunt. Atqui huius opinionis aſſertores initio meminiſſe oportuit, omnem ſubſtantiam, quæ generationi & corruptioni ſubiecta eſt, vnitam eſſe, adeoq; alterari poſſe, quod Hippo. certe affirmat, & Galenus aduerſus Epicurum, Aſclepiadem, Democritū, & Leucippum, qui vacuitatibus quibuſdam hanc interceptam eſſe aſſerebant, in *libr. de morborū, & tertio de Pulſuum differentiis* ostendit. B Non eſt autem ſimilariū partium vnio, *vt Galenus in libello de conſtitutione artis medicæ etiam teſtatur*, niſi a natura, vel, vt ibidem etiam ait, ab elementorū commoderatione. Si itaq; vnio ſimilarium partium corrumpitur, neceſſe eſt earundē commoderationem, adeoq; partium ſimilarium eſſentiam, conſtitutionemq;, quam ex primis elemētis conſecutæ ſunt, vitiari. Hæc enim ita in ſimilarium partium procreatione miſta & contemperata ſunt, vt vnitam earum ſubſtantiam effecerint. Neq; enim negare poterunt, ſimilares partes ex quatuor elemētis ſimul contemperatis eſſe procreatas. Si vero ſoluta vnione corrumpitur earundem eſſentia conſtitutioue, *vt iam oſtendimus* igitur *actionem quoque illarum, vtpote quæ conſtitutionem neceſſario ſequitur, adeoque ab ea veluti a ſua cauſſa pendet, labefactari eſt neceſſe.*

Similariū eſſentia vt corrūpatur.

Quum autem corrumpi ſimilarium partium eſſentiam per continui ſolutionem dicimus, nō intelligimus eam ita corrumpi, vt in alteram C ſpeciem transferatur, & abeat: nam id ſulius eſt primæ qualitatis opus: ſed quod vnita ſubſtantia ſeparetur. Sed aduerſus illa quæ diximus, aduerſarii ita inſtant: *Actiones ſimilarium partium ſunt, quæ naturales a medicis dicuntur, attractio, retentio, concoctio, & expulſio. Pars autem vulnerata, niſi intemperies accedat ex affluxu humoris, attrahet, retinebit, concoquet, & expellet, & denique nutrietur, & augebitur, non minus profecto, quam antea, dum omnino erat integra, quemadmodum videmus in carnis procreatione fieri, vbi non ſolum proba perficitur nutritio, ſed etiam quod ex vulneris concauitate eſt deperditum, actione partium diuiſarum reſtituitur.* Hęc illi. Fatemur quidē naturales actiones vocatas omnibus ſimilaribus adhuc integris ineſſe: vulneratas autem & diuiſas eaſdem actiones illabefactatas ſeruare, hoc eſt quod cōſtanter negamus. D Quod enim caro in vulneratis partibus procreatur, id non partibus diuiſis acceptum referendū erit, ſed ſubiectæ potius carni adhuc ſanę & integrę. Ex ea enim carnis generatio, *Galeno lib. 3. & 4. Ther. Method. teſte*, ortum habet: ibidem namq; inter alia ſic ſcriptum reliquit: *Subiecta carnis affectus cauſſ.e rationem obtinet ad id, quod efficitur. Quippe ex hac, & per hanc, tum quæ diſſident, glutinantur: tū quæ caua ſunt, carne implentur.* Quare falſum eſt, quod in ſua probatione aſſumunt aduerſarii, id quod deperditū eſt, actione partium diuiſatum reſtitui. Hę namque, vtpote quarum conſtitutio iam corrupta eſt, nihil vnquam ſanguinis, vnde caro procrearetur, boni attraherent, quod conſtitutione labefactata tum communes, tum proprias partium actiones lædi ſit neceſſe.

Obiectio.

Sed iterum inſtant aduerſarii, inquientes: *Si pertinacius contendas impediri actiones ſimilarium a ſolutione E continui, idem nobis concedis de aliis prædictis oportet, nempe figura, conformatione, magnitudine, & connexu. Nam contortum os, aut alia pars male conformata, ſimiles noxas experietur ob peruerſam conformationem iis, quas ſolutam vnionem inferre poſſe putas. Sic ſane non minus, occluſis, aut patefactis, aut alio modo vitiatis ſuis meatibus, pars ſimilaris proprias obire actiones prohibebitur, quam ſi diuiſionem aliquam patiatur.*

Solutio.

Reſpondeo, Minime gentium, ſiquidem a figura, conformatione, magnitudine & connexu, ſimilarium partium eſſentia ac conſtitutio nō labefactatur: ideoque earundem quoq; actionibus nullam inferunt noxam. In partibus igitur ſimilaribus, quatenus ſimilares ſunt, qui in magnitudine, numero, & connexione conſiſtunt morbi haud generantur, quandoquidem nihilominus ſimilares partes ſanę ſunt ac integrę, quum male figuratæ ſunt, aut iuſto maiores, aut minores. Ad has igitur ea ſolum ratione pertinent, qua ad inſtrumentarias componendas requiruntur, quarū certe F cōpoſitio vitiatur, niſi debita a cōuenienti figura, magnitudine, numero, & cōnexu illas conſtituant. Hinc nō temere Gal. in libello de Artis cōſtitutione ita ſcriptū reliquit: *Cōſtat igitur, ligamenta magnitudinē quandam, figuram, numerū, & cōpoſitionē requirere. Siue n. minora, aut maiora, plura, aut pauciora, quā oportet, fuerint, ſiue aliam figurā habeāt, aliq; loco inhæreſcant,*

Digitized by Google

A *ſcant, non amplius inculpabilis articulorum motus perficitur.* Vitiata itaq; figura & magnitudo,
non ipſis ſimilaribus, ſed inſtrumentariis, quæ ex eis conſtituuntur, accidit. Nihil enim
refert os, quatenus eſt pars ſimilaris, eſſe contortum, rectum, rotundũ, quadratum, ma-
gnum, aut paruum, propterea, quod omnis generis talia in corpore humano reperian-
tur: quatenus autem inſtrumentariam conſtituit partem, neceſſe eſt, vt in thorace ſit re-
flexum & incuruum, in brachio & tibia rectum, in brachiali, quartũ maxime rotundũ,
in pede cubiforme quadratum. Quam certe figuram, niſi in iam dictis partibus obtine-
at, earundem conſtitutio deformatur. Pari ratione in femorum conſtitutione magnum
ſit os oportet, in brachialis exiguum. Vt hoc nomine rectiſſime morbi, tum in figura,
tum in magnitudine ad inſtrumentales dũtaxat partes a Galeno, & aliis veteribus relati
B ſint. Quemadmodum autem nihil refert partes ſimilares, quatenus ſimilares ſunt, hac
vel illa forma eſſe præditas: ſic etiam nihil refert, cauitatem habeant, necne, quatenus
ſimilares ſunt. Quod neruorum exemplo demonſtraſſe ſatis ſit. Nam neruus quatenus
eſt pars ſimilaris, neque ſolidus, neque cauus neceſſario exſiſtit: quia vtriuſque generis
nerui in corpore animantis reperiuntur, & inter omnes forte, non niſi vnus viſorius
ſcilicet appellatus, perforatus exſiſtit. Sic venę & arteriæ, quatenus ſunt partes ſimila-
res, non neceſſario cauitate donatæ ſunt. Venæ enim, & arteriæ ſunt, quod tunicis ſuis
& membranis cõſtent, quæ certe nutrirentur, perinde, vt aliæ partes ſolidæ, etiamſi non
eſſent cauæ. Quatenus autem inſtrumentarias conſtituunt, neceſſario cauæ exſiſtunt.
Neq; enim ad eas, quibus hoc nomine inſertæ ſunt, partes ſpiritum & ſanguinem, niſi
C cauæ eſſent, perferre poſſent. Quod ſi igitur obſtructio in iis, ex craſſis humorib. naſci-
tur, non ipſarum certe, ſed inſtrumentariarum partium, quibus illæ inſertæ ſunt, mor-
bus exſiſtit. Hinc eſt, quod Galenus *libr. 2. Therap. method. cap. 6.* obſtructionem ve-
narum, quæ in cauo iecoris habentur, ex lentis & craſſis ſuccis ortam, non venarum,
ſed ipſius viſceris morbum eſſe dicat. Atque eius rei quoque cauſſam ſubiicit, quia, in
quit, nulla ſimilarium eius pars ægrotat. Obſtructio namque venarum eſſentiam, qua-
tenus ſcilicet membranæ quædam, aut tunicæ ſunt, non lædit, ſed manent integræ,
& illæſæ, non obſtante, quod in illis obſtructio iam dicta ſit orta. Obſtructio igitur ea-
rundem actiones, quatenus cauæ ſunt, lędit. Pari modo *lib. 5. de Sympt. cauſſis, cap.* 1. obſtru-
ctionem accidere neruo viſorio, vt eſt pars inſtrumentalis, inquit: nõ certe, quod reuera
D ſit pars inſtrumentalis (omnib. enim conſtat ſimilarem eſſe) ſed quod inſtrumentalibus
ſit inſerta, illiſq; inſeruiat. Quaſi dicat Galenus, *obſtructta in neruo viſorio fit, non quatenus
eſt ſimilaris, ſed quatenus inſtrumentariam conſtituit, aut quatenus cerebri cauſſa eſt perforatus, aut
quatenus ad inſtrumentales pertinet.* Quare non eſt eadem ratio vnionis, conformatio-
nis, & magnitudinis. Nam vnio, *quod etiam Auerrhoes ſect. 1. de ſanitatis functionibus atteſta-
tur*, ſimilaribus partibus, quam inſtrumentariis magis conuenit. Hæ enim proprie lo-
quendo non vnitæ, ſed contiguæ potius, illæ vere continuæ & reuera vnitę ſunt. Vt hinc
Sole clarius ſit, ſolutionem continui partibus ſimilaribus verius, quam inſtrumentariis
tribui, adeoque toto cœlo errare, qui pruritu nouorum dogmatum laborantes, hanc
partibus ſimilaribus non eſſe communem, ſed inſtrumentariis duntaxat propriam te
E mere contendunt. Verum pergunt aduerſarii. *Si*, inquiunt, *ſolutio continui ſimilarium a-
ctionem lædit, adeoq; earundem morbus eſt, ſequeretur nunquam poſſe reperiri morbum ex ſolutione
continui in parte inſtrumentali, quin ſimilares etiam ipſo morbo affligantur. Non enim poteſt ſolui
vnio partis inſtrumentariæ, manente integra, & ſibi continua ſimilari, quæ ad inſtrumenti compoſi-
tionem aſſumitur. At Galenus ipſe ἀποσπάσματα morbos organicarum partium, & non ſimilarium eſ-
ſe cenſet, nimirum, quod quæ relinquuntur partes ſimilares, non minus exerceant ſua officia, quam
quum eſſent antea integræ: alioqui idem illud etiam ſimilarium morbus eſſet.* Hæc illi. Sequelam
haud agnoſcimus. Nam in auulſione, quæ Græcis ἀπόσπασμα vocatur, partium inſtrumen-
tariarum vnio ſoluitur, ſimilaribus manentibus integris, & nullo morbo afflictis. Siqui-
dem ſimilares, quæ prius inſtrumentali cohærebant parti, iam ab ea auulſæ, nec vt an-
F tea parti inſtrumentariæ contiguæ ſunt, & vniuntur, adeoque ipſius vnio, quæ non eſt,
niſi partium ſimilarium coalitus, diuiſa eſt. Similares vero partes manent integræ, nec
quicquam illarum patitur eſſentia. Quapropter Galenus rectiſſime auulſionem ad in-
ſtrumentarias partes retulit, vtpote per quam earundem vnio ſoluitur, ſimilarium vni-
tate illabefactata: vt hinc iterum perſpicuum euadat, inſtrumentariarum vnionem ve-

Solutio continui partib. ſimilaribus verius quam inſtrumentariis cõuenit & tribuitur.

Ἀπόσπασμα.

Q 2

rius contiguitatem dici: quod ſi vera vnio eſſet, ab ea partes eius auelli non poſſent, niſi ipſæ vna diuiderentur. Arteriarum autem vel ligamentorum omnimodam diuulſionẽ dilaniationemue Galenus recte & totius inſtrumenti, & diuulſæ particulæ commune eſſe pathema dixit, quod vtriuſq; in ea ſoluatur continuitas. Totius quidem, quod partes eius amplius ſibi inuicem, neq; cohęreant, neq; vniantur, adeoq; ipſum in ſe diuiſum, & vnum nõ ſit. Partis diuulſæ, quia nnn maneat vna, ſed in duas diſſecta ſit. Sin ligamentum ex toto diuulſum non fuerit, totius inſtrumenti morbus nnn eſt, quod videlic. eius partes adhuc inſtrumentali cohæreant & vniantur: ſed ſolius, quę perpeſſa eſt continuitatis ſolutionem, partis. Quare par in vtroq; ratio, quod putant aduerſarii, non eſt. Cum itaq; vnionis ſolutio, tam ſimilarium, quam inſtrumentariarum partium cõſtitutionem labefactet, adeoq; earundem vitiet actiones, motbus ſit, non cauſſa morbi oportet. Ceterum, continuitatis ſolutio in ſimilaribus facta, varias habet appellationes. Quippe in oſſe Græcis κάταγμα, Latinis *fractura* dicitur. Nam ea, *Ariſtotele etiam libr. 4. Meteo. cap. 9. teſte*, proprie frangi dicuntur, quæ in magnas partes diuidi, diſtrahiq; poſſunt, quæque eſſentiam ſolidam & duram conſecuta ſunt. In carnoſis partibus communiter Græcis ἕλκος, Latinis *vlcus* nominatur. Proprie autem vnitatis ſolutio in carnoſis partibus ex vulnerando facta, *Galen. lib. 3. Ther. Metho. cap. 1. ſuffragante*, Græcis τρῶμα, Latinis *vulnus* vocatur. Ea vero, quæ citra vulnerationem ex humorũ malitia & acrimonia accidit, Græcis proprie ἕλκος, Latinis *vlcus* nuncupatur. Quæ in carnoſis muſculorum partib. ex diſtentione prouenit, Græcis ῥῆγμα, Latinis *ruptio* vel *ruptura* nominatur. Quum vero fibræ ſimiliter tenſæ rumpuntur, Græcis σπάσμα, Latinis *conuulſio cum ruptione* dicitur. Si acutum & tenue fuerit id, quod vulnerat, Græcis νύγμα καὶ νύξις, Latinis *punctura* & *punctio* vocatur. Quod ſi carnoſæ partes, & mollia oſſa, qualia ſunt puerorum, a valido & graui aliquo ac duro corpore colliduntur, Græcis θλάσμα & θλάσις, Latinis *colliſio* & *contuſio* appellatur. Si cauitas aliqua in parte, quæ colliſa eſt, a re, quæ ferit, inducta eſt, Gręcis ἐνθλάσις, Latinis *illiſio* nuncupatur. Oſſium ab acribus humoribus *eroſio*, Græcis τερηδὼν, Latinis *caries* vocatur. Solutio continui in capitis oſſibus Græcis ῥωγμὴ, Latinis *fiſſura*. Si vero caluariæ diuiſio ab acuto aliquo irruente & incidente fit, Græcis ἐγκοπὴ, διακοπὴ, & ἕδρα, Latinis *inciſio*, *interciſio*, & *ſedes* dicitur. Solutio vnitatis in ligamento Gręcis διασπασμὸς καὶ διάσπασμα, Latinis *diuulſio* nominatur. Vt hinc pateat, in Galeni codicibus excuſis *in principio quarti libri de Medendi ratione*, mendam eſſe, vbi vnionem ſolutam in ligamento vocari ἀπόσπασμα ſcribit. Nam, *vt paulo poſt dicemus*, ἀπόσπασμα ad inſtrumẽtales perpetuo, nunquam ad ſimilares, refertur partes. Cum itaque ligamentum ſit pars ſimilaris, fieri non poteſt, vt ἀπόσπασμα eius diuiſio appelletur. Quare pro dictione ἀπόσπασμα ſubſtituenda venit διάσπασμα. Hinc Galenus *cap. 11. libri de Morborum differentiis*, vbi de ligamenti diuiſione loquitur, ait: ἢτοι διασπᾶται συνδεσμὸς, non ἀποσπᾶται. Quod certe illi faciendum erat, ſi ἀποσπάσματα ad ligamenta tantum referre voluiſſet. Mirum autem a nullo interprete hoc ipſum hactenus eſſe animaduerſum. Tot igitur taleſque differentiæ ſolutionis vnitatis ſunt, quatenus ſimilaribus partibus accidit. In inſtrumentariis autem partibus, non perinde vt ſimilaribus, propria habent nomina, ſed omnia vocantur ἀποσπάσματα, id eſt, auulſiones. Teſtis eius rei Galenus, qui in libello de *conſtitutione artis medicæ*, ita ſcriptum reliquit: Ἐν ὀργανικοῖς δὲ κατὰ τὰς τῶν ἐπιπεφυκότων γίγνεται συμφύσεις καὶ καλεῖται πάντα ἀποσπάσματα. Quibus ſane verbis innuit, omnia morborum ſolutæ cõtinuitatis genera in inſtrumentariis partibus fieri per cohærentias partium, quæ ſunt diuerſi generis, & vocari auulſiones. Nam partes ſimilares, quæ ſunt diuerſi in inſtrumentariis generis, vt in capite ſunt membranæ, oſſa, venæ, arteriæ, & aliæ diuerſi generis & naturæ ſibi cohærent, quantiſper vnitas inſtrumentalis ſeruatur. Quum vero, quæ prius cohærebant partes ſimilares ab inſtrumentariis auelluntur, earundem vnio corrumpitur, ideoque auulſiones illæ merito, vt comprehenſum eſt, ad inſtrumentales pertinent.

Differentiæ ſolutionis cõtinuitatis in ſimilaribus euenientis.
Fractura.
Vlcus.
Vulnus.
Ruptura vel ruptio.
Conuulſio cum ruptione.
Punctura.
Colliſio, ſeu contuſio.
Illiſio.
ἐνθλάσις.
Caries.
Fiſſio vel fiſſura.
Inciſio.
Interciſio.
Sedes.
Diuulſio.
Galeni locus emendatus.
διάσπασμα.
ἀποσπάσματα quæ.
Auulſiones.

A B C D E

De Differentiis morborum generatim. CAP. VII. F

Breues morbi.
Peracuti.
Exquiſite vel ſimpliciter.

EX iam commemoratis tribus primis morbotum generibus, alii breues, alii lõgi ſunt. Breues duplici conſtant differentia: quidam enim *peracuti*, quidam *acuti*. Ex peracutis rurſus alii exquiſite vel ſimpliciter peracuti nominantur, qui vltra quattuor diem non extenduntur. Hos barbaram ſectantes medicinam perperacutos appellant.

Rectius

A Rectius autem peracutiſſimos hos omnes, qui intra quartum abeunt diem, morbos vo-
carent. Alii non exquiſite, vel non ſimpliciter peracuti ſunt, qui quartum excedunt, & Non ex-
ad ſeptimum non raro producuntur. Acuti trifariam diuiduntur. Nam quidam ſimpli- quiſite
citer, id eſt, ſine adiectione aliqua, acuti dicantur, qui *Hippocrate ſect. 2. Aphor. Com. 23. au-* vel non
ctore, intra decimumquartum diem iudicantur. Quidam non ſimpliciter acuti, ſed qui ſimplici-
ad vigeſimum vſque progrediuntur, vel intra vigeſimum finiuntur. Alii vero ſunt, qui a- ter.
cuti nominantur, hoc adiecto, quod quadraginta diebus iudicantur. Horum Hippo- Acuti.
crates quidem *lib. 1. Progno. 28.* mentionem facit. Hi a Galeno alio nomine ἐκ μεταπτώσεως, Simplici-
id eſt, *ex degeneratione, & mutatione in aliam ſpeciem*, & a Galeni quibuſdam interpretib. ex ter.
decidentia acuti dicuntur: quod ſcil. per imperfectas iudicationes ab vna morbi ſpecie Non ſim-
B in aliam mutentur, vt ſi pleuritis in ſuppurationem abit. Longi ſeu diuturni morbi ſunt pliciter.
omnes, qui acutorum terminum tranſcendūt. Vt autem breues a calidis magna ex par- Ex muta-
te humoribus, ſanguine nimirum & flaua bile: ſic diuturni a frigidis, pituita, & atra bile, tione.
naſcūtur. Quod Hippocrates in Epidemiis, ſuo more, breuiſſime iis innuere verbis vo- Longi
luit: *In cranone antiqui dolores frigidi, noui vero calidi.* Præter has multæ aliæ quoq; morborū morbi.
ſunt differentiæ, quidam enim ſunt communes, qui multos vno in loco inuadunt, hos 6 Epide.
Græci παγκοίνους & ſimpliciter κοινοὺς appellant. Contra alii ſparſi, σποραδικοὺς Græci nominānt, ſect. 1. A-
qui non multos vniuerſim & communiter, ſed ſeparatim ſparſimq; vnumquemque ap- phor. 7.
prehendunt, vel, *vt Galenus li. 1. Epidem. præfatione*, inquit, qui vnumquemq; priuatim in- Commu-
uadunt, vt quum hunc pleuritis, iſtum nephritis, illum tabes corripit. Communiū mor- nes
C borum quidam ἐνδήμιοι, id eſt, *patrii & vernaculi* dicuntur, qui ſemper locum quēdam oc- Sparſi.
cupantes tenent. Alii ἐπίδημοι ſiue ἐπιδήμιοι, hoc eſt, *vulgares, qui anni tempore aliquo, in regio-* ἐνδήμιοι.
ne aliqua graſſantur: quorum qui perniciosiſſimi ſunt, multosq; occidunt, peſtilentes vocā- Patrii.
tur. Differunt autem Endemii ab epidemiis, quod illi perpetuo eandem regionem ob- Vulgares.
ſideant, & cauſſam habeant ambientem aerem ab inferioribus terreniſq; cauſſis infe- Peſtilen-
ctum: hi vero minime, & quod cauſſam habeant aerem, non ex loci ratione, ſed potius tes.
ex cœli ſtatu infectum. Sunt etiam dicti morbi πάνδημοι, id eſt, *plebeii*, quod plebem tan- πάνδημοι.
tum, ſeu vulgi fæcem corripiant. Eſt & morbus alius malignus, Græcis κακοήθης dictus, qui Malignus
grauia infert ſymptomata, vel, vt *Galenus definit lib. 1. de Iudiciis, cap. 16.* cui adſunt grauia
indicia. Cui opponitur is, qui Græcis εὐήθης, hoc eſt, *benignus, mitis, ſeu placidus* vocatur, Benignus.
D qui leuia infert ſymptomata: vel cui ſecuritatis ſigna adſunt. Quidam *magnus* eſt, qui ve- Magnus.
hementer corpus affligit & infeſtat, quiq; vim magnam obtinet: id quod accidit tribus
potiſſimum de cauſſis, quod ſcilic. in nobili & præſtanti aliqua parte conſiſtat, aut quod
plurimum a naturali ſtatu recedat, & periculoſus ſit, aut quod ſuapte natura, & propter
ſuam eſſentiam magnus. Hic alio nomine veteribus Græcis σφοδρὸς, id eſt, *vehemens, &* Vehemēt.
ἰσχυρὸς, hoc eſt, *validus* noncupatur. Grauis autem, quem iidem χαλεπὸν appellāt, eſt idem Validus.
cum vehementi, quamuis proprie periculoſum ſignificet. Nam qui vehemens eſt & Grauis.
difficilis, is etiam periculoſus exſiſtit. Quare veteres Medici iis nominibus promiſcue
ſunt vſi. Ceterum inter morbos, quos humoris vitium committit, quidam ſunt *exquiſi-* Exquiſiti.
ti, qui ſcilicet in ſuo genere ſynceri ſunt, & miſtione humorum non adulterantur. Hinc
E *legitimi* alio nomine dicuntur. Sic *tertiana exquiſita & legitima* vocatur, quæ ex pura bile Legitimi.
gignitur. Pari ratione *exquiſitum eryſipelas* nominatur, quod non eſt cum phlegmone,
aut alio genere tumorum præter naturam commiſtum & adulteratum. His contrarii
nothi ſpuriiue, non exquiſiti, illegitimi & impuri nominantur, qui ſcilicet alterius hu- Nothi.
moris miſtione adulterati ſunt. Sic tertiana, quæ cum pituita miſcetur, non exquiſita, Spurii.
& notha vocatur. *Exquiſitum* nomen etiam in compoſitis vſurpatur morbis, vt quum Non ex-
exquiſitam ſemitertianam appellamus, quæ ex æquali miſtione tertianæ & quotidia- quiſiti.
næ continuæ naſcitur. Morborum quoque alii Græcis ἐν ἕξει, hoc eſt, *in habitu* dicuntur, In habitu.
qui difficile diſcutiuntur ac remouentur. Contra ἐν σχέσει, qui facile abiguntur, ac diſcu- ἐν σχέσει.
tiuntur. Ex morbis nonnulli ſimplices, quidam vero compoſiti ſunt. *Simplex* autem Simplices
F morbus, apud Galenum non vno dicitur modo. Nam aliquando ſimplicem pro miti,
placidoque vſurpat, idque Hippocratis exemplo, qui *in 3. Prognoſticorum* placidiſſimas
& mitiſſimas febres, ſimpliciſſimas vocauit. Nonnunquam pro vno capitur, vt ſimplex
ſit morbus, in quo ſimplex & vnicus ſit affectus. Hoc modo ei, qui compoſitus eſt, op-
ponitur. *Compoſitus* vero eſt, quem σύνθετον Græci vocant, qui cum alio coniungitur mor- Compo-
ſiti.

Cōplicati. Confuſi. bo. Ex compoſitis autem alii complicati ſiue implexi, Græcis ἐμπεπλεγμένοι ſunt dicti, qui ita coniunguntur, vt eorum natura diſtincta ſit, & diuerſis horis inuadant. Alii confuſi ſunt, qui ex mutua commiſtione ita coniunguntur, & inter ſe temperantur, vt illorum natura minime diſtincta appareat, & iiſdem horis inuadant, atq; ob id Græcis συγκεχυμένοι nominantur. A

Ordinatus. Inordinatus. Errans. Stabilis. Recurrentes. Recidiuā facientes. Primarii. Secundarii. Per ſe. Ex accidente. Inter morbos etiam eſt, qui ordinatus appellatur, qui ſtatis certiſque temporibus affligit: vt *tertiana, quæ tertio quoque die inuadit*. Contra inordinatus eſt, qui incerto tempore, & minime ſecundum circuitum recurrit. Hic alio nomine errans, & erraticus, incertuſque nuncupatur. Is vero, qui ordinem certum ſeruat, ſtabilis, & conſtans vocatur. Sunt etiam ex morbis, qui *recurrentes, redeunteſue* Latinis appellantur, Græcis ἐπανερχόμενοι, qui parum quidem remittuntur, moderatioreſque euadunt, ſed rurſus poſtea exacuuntur. Hippocrates ὑποστροφώδεα νοσήματα alio nomine vocat, Latini *recidiuam* facientes. B Morborum quidam ſunt *primarii*, qui aliis non ſuccedunt, nec ab aliis excitantur, ſed a ſuis cauſſis primo gignuntur. *Secundarii* vero, qui ab aliis naſcuntur morbis. Hi Græcis per συμπάθειαν, nobis per conſenſum, *& per* δευτεροπάθειαν conſtare dicuntur: ſicut priores per πρωτοπάθειαν. Ex morbis aliqui per ſe dicuntur, qui primo & immediate partem occupant. Ex accidente alii, qui ſecundo loco vel ſecundario, vt hodie loquuntur, ad aliam pertinent.

Salutares. Lethales. Sunt etiam ſalutares vocati, in quibus certo ſperatur ſalus, aut qui, vt plurimum ad ſalutem finiuntur. Lethales vero, qui vel ſemper, aut magna ex parte perimunt. Poſſunt etiam multæ aliæ morborum differentiæ a tempore humoribus, & id genus aliis rebus deſumtæ itaui, quas nominatim percenſere nihil attinet. C Atque hactenus generatim morborum differentias enumeraſſe ad eum, quem propoſuimus, modum ſufficiat. Nunc ad tertium præter naturam affectum, nempe ſymptoma, vt progrediamur, ordinis ratio poſtulat.

De ſymptomatis definitione. Cap. VIII.

Symptoma bifariam vſurpatur. Generatim. Specia-tim. CVM de cauſſis morbificis, morbiſque ipſis abunde pro inſtituti noſtri ratione egrimus, reliquum eſt, vt de ſymptomatis verba faciamus. Symptomatis vero vox, *vt in lib. de Symptom. et. differentiis auctor eſt Gal.* bifariam vſurpatur, generatim ſcilicet, ac ſpeciatim. Generaliore ſignificatione pro omni eo, quod præter naturam in corpore accidit. Qua ſine ratione & morbus, & morbi cauſſa interna, ſymptomata dici poſſunt. Speciatim, ſeu proprie, quicquid præter naturam, morbo, & eius cauſſa exceptis, in corpore D reperitur, ſymptoma vocatur. Atq; hoc modo ſumtum ſymptoma, nihil aliud eſt, quam affectus præter naturam, qui morbos, veluti vmbra corpus, neceſſario ſequitur, illiſque

ἐπιγινόμενον. ſuccedit. Hinc eſt, quod idipſum nonnulli Græci Medici, non ſymptoma, ſed ἐπιγινόμενον, hoc eſt, *ſuccedens*, ſcilicet morbum, appellare maluerint. Quanquam σύμπτωμα quoq; nomen illi pulcre quadrat, quod ei a verbo συμπίπτω, *quod ſimul cado denotat*, eſt impoſitum, nulla

Interpretes Latini Galeni notantur. alia de cauſſa, quam quod ſimul cum morbo eueniat. Interpretes aliquot *Galeni caſum*, alii *accidens* vertunt. Priorum interpretatio, modo in hac ſignificatione ſatis perſpicua & Latina eſſet, tolerari poſſet, poſteriorũ nequaquam. Nã Galeno σύμπτωμα diuerſum eſt

συμβεβηκός. ab accidente, quod ille συμβεβηκὸς vocat. Siquidem, *vt primo lib. meth. medendi. cap. 9.* ille teſtatur, proprie loquentibus, ea, quæ ſanorum conſtitutionem ſequuntur συμβεβηκότα, id E

Quorundam cauillationes diluūtur. eſt, *accidentia*: quæ vero ægrotantium, ſymptomata dicuntur. Nec ſtudioſos turbare debent hoc loco quorundam cauillationes, qui aliter vocem ſymptomatis Galenum in *libro de optima ſecta* vſurpaſſe aiunt, vbi ſymptomata quædam eſſe ſecundum naturam, vt nigrum colorem in Indis, diſerte tradit. Nam non animaduertunt, aut certe diſſimulāt, Galenum eo loci non ex ſua, ſed potius Methodicorum, contra quos ibidem diſputat, ſententia loqui, qui ſymptomatis vocem ad omnia ea, quæ in corpore noſtro accidunt, accommodarunt. Miror autem vehementer, eiuſmodi calumniis delectari hodie viros eruditos, quorum certe erat veterum dicta potius candide, quod faciendum eſſe certe ſtudioſe Galenus ipſe iam pridem monuit, interpretari, quam ita inſidioſe & hoſtiliter ad ſuas cogitationes parum recte inſtitutas detorquere. Sed accipient haud dubie parem mercedem, habebuntque, olim qui ipſos pro meritis tractabunt, & qui eorum etiam optime dicta aliter ac ipſi dixerint, interpretabuntur. Nun ſolum vero hoc nomine reprehendunt generalem ſymptomatis apud Galenum acceptionem, ſed etiã his verbis, Symptoma generatim eſt, *quicquid animanti præter naturam accidit*: falſam affingunt,

inter-

A interpretationem. Nam præter naturam interpretantur, quod plurimũ a naturali ſtatu
recedit: quum tamen Galenus, quicquid a naturali ſtatu recedit generatim ſymptoma
nominet. Sic *pandiculatio, palpitatio, ſternutamentum, & tuſſis* inter ſymptomata, cum ſint
motus præter naturã, rectiſſime ab eo numerantur. Nam etſi parũ admodũ corpus, vel
partem moleſtant: tamen quia præter naturam & a morbis actiones lædentibus eue-
niunt, ſymptomata ſint oportet. Ceterum, quę de ſanguinis excretione, vomitu, & aliis
excretionibus, quæ toto genere præter naturam ſunt, & a ſymptomatum tamen con-
ſortio ſeiunguntur, adferunt, in noſtris cōmentariis ſuper librum *de ſymptomatum diffe-
rentiis*, diluimus. Cum enim non morbi impetu, ſed naturæ potius robore fiant, actiones
naturæ, non ſymptomata ſint, neque præter natutam accidant, oportet. Fiunt autem
B robore naturæ, ſi tempeſtiue fiunt. Tuſſis autem, rigor, horror, ſingultus, ſternutamen-
tum, & id genus alia, perpetuo ſunt actionum noxæ, & a morbis excitãtur, ideoq; ſym-
ptomata ſint, eſt neceſſe. Nec verum eſt, quod iidem Galeno affingunt: nihil eorum,
quæ ad animalis commodum in corpore peraguntur, Galenum inter ſymptomata re-
putare. Nam, *vt recte colligunt*, hac ratione tuſſim, rigorem, ſternutamentum, & id ge-
nus alios præter naturam motus, inter ſymptomata temere collocaſſer. Galeno itaque
ne per ſomnium quidem in mentem venit, inter ſymptomata non reputari, quæ ad a-
nimantis commodum in corpore excitantur. Conſtat enim omnibus, nullum eſſe mo-
tum præter naturam in corpore, per quem non noxia expurgentur. Cum vero illi a
morbis excitentur, adeoque actionum noxæ ſint, rectiſſime ſymptomatis annumeran-
C tur. Quod ſi vero robore facultatis & naturæ, animaliſque præmeditatione, nõ vi mor-
bi, ac multo animali fiunt, non ſymptomata, ſed naturæ actiones rectiſsima ratiõe ap-
pellantur. Quod ſi animaduertiſſent aduerſarii, non eo abſurditatis prolapſi fuiſſent, vt
ſymptoma preſſius ſumtum non ſolum a morbis, ſed etiam a morborum naturaliumque
retum cauſſis fieri dicerent. Verum de ſymptomatis definitione ſatis.

De Symptomatum generibus differentiiſue. Cap. IX.

SYmptoma pnoprie ſumtum in tria partitur genera. Alia enim ſunt functionum no-
xæ, alia corporis noſtri affectus, alia quæ ad vtraque per immodicas excretiones
& retentiones ſequuntur. Quapropter promiſcua plane ſunt, vt quæ modo ad affectus Noxæ functionum.
D corporis, modo ad functionum noxas ſequuntur. Porro noxæ functionum nomine in-
telligimus debilitatem, deprauationem, atq; etiam abolitionem, cuius duæ primæ ſunt Animaliũ.
differentiæ. Vel enim animalium, vel naturalium functionum noxæ exſiſtũt. Rurſus a- Senſilium.
nimalium functionum noxę trifariam ſecantur. Vel enim ſunt ſenſilium actionum, vt Motricum.
viſus, auditus, guſtus, odoratus, & tactus prorſus amiſſus, hebes vel deprauatus. Vel motricium, vt Principum actionum.
eſt, *partis immobilitas, & difficilis motus.* Vel principium actionum, *vt imaginationis, ratio-* Naturaliũ.
cinationis, & memoriæ abolitio, debilitas, & deprauatio Naturalium functionum noxæ ſunt,
*appetentiæ, concoctio, diſtributio, pulſus, attractio, alteratio, retentio, & expulſio abolita, imbecilla,
vel deprauata.*

Affectus noſtri corporis, hoc eſt, ſymptomata, quæ ex genere ſunt permanen- Affectus noſtri corporis,
E tium & conſtantium, neque amplius in ipſo fieri ſuam eſſentiam poſſident, atque adeo Viſiles
vere ſubſiſtunt, quadruplici genere complectuntur. Sunt enim viſiles affectus, vt colo-
res præter naturam totum corpus, partem vnam, vel plures occupantes, vt eſt color in
morbo regio, & vitiliginis generibus, aliiſque partium malis. Nam ii colores aliquãdiu
manent, nec ita ſubito cum morbis, a quib. procreati ſunt, abeunt, imo interdũ diffi cul- Odorabiles.
ter amouent. Olfactiles ſeu odorabiles, vt fœtores aurium, narium, maxillarum, & alia- Guſtabiles. Tactiles.
rum putreſcentium partium, ructus fumoſi & fœtidi. Guſtabiles, *vt ſapores præter natu-* Quæ præter naturã
ram, amarus nimirum, ſalſus & acris. Tactiles, *vt cutis durities, tenſio, ariditas, flacciditas, & ru-* vel excernuntur a
goſitas. Ea vero, quæ præter naturam vel a corpore excernuntur, vel in eo detinentur, in corpore, vel
tres quidem, & primas ſecantur differentias. Vel enim tota ſubſtantia, vel qualitate, vel in eo tetinentur.
F quantitate a naturali habitu recedunt. In cenſu eorum, quæ tota ſubſtantia præter nã-
turam ſunt, ſanguinis excretio, quæ Græcis αἱμοῤῥαγία dicitur, numeratur, neque teme- Quæ tota ſubſtantia
re, ſiquidem per eam excernitur, quod corpori maxime familiare eſt, & quod in vaſis, præter naturam.
vtpore naturæ vſui futurum, retineri debebat. Quæ qualitate a naturali ſtatu rece-
dunt, ſunt eorum, quæ excernuntur, colores, & odores præter naturam. Quanti- Quæ qualitate.

Quæ quantitate. tate prę̨ter naturam ſunt, ſudor, qui immodice excernitur, aut indebite retinetur. Item
vrina, & muliebre profluuium. Igitur iam dicta ſymptomata, vt comprehēſum eſt, modo
ad affectus corporis, modo ad functionū noxas ſequuntur. Vt ſanguinis profluuium
immoderata excretio exſiſtens, læſam venarum actionē, nempe retentionis imbecillitatem,
aut immodicum expultricis facultatis motum, ſequitur. Idem etiam corporis
affectum comitatur, puta calidam intemperiem, vel vulnus, & id genus alios affectus.
Tuſſis præterea affectum interdum corporis, frigidam nimirum intemperiem ſequitur.
Atque hæc eſt recepta hactenus ſymptomatum in ſua genera & differētias diuiſio,
quam tamē, vt omnia fere alia, aduerſarii Galeni labefactare multis rationibus conantur.
Quas certe, niſi inſtituti noſtri ratio prohiberet, ordine confutaremus. Quod vero
nunc præſtare nobis non licet, id Deo annuente, tum cumulatius præſtabimus, quum
aliquando Commentarios noſtros in hos Galeni *de Symptomatum differentiis & cauſſis* libros
recognoſcemus. Id q; vt faciamus, partim typographi negligentia & crebri errores,
partim illorum, qui noua dogmata ſpargunt, temeritas nos coget. Quum autem
hactenus generatim morborum & ſymptomatum rationem expoſuerimus, ſupereſt,
vt iam eorundem nomenclaturas, iuxta partium corporis, in quibus excitantur, ordinem,
propter eos, qui linguæ Grę̨cę̨ imperiti ſunt, exponamus, exorſi a febribus, vt quæ
totum occupent corpus.

Febrium breuis & dilucida explicatio. Cap. X.

Febris quid. CVm in hoc capite febrium rationem ſimus explicaturi, initio *quid febris ſit*, oſtenda- C
mus neceſſe eſt. Febris itaque, *eſt calor præter naturam, qui a corde prodiens, per arterias &
venas in vniuerſum corpus diffunditur, actioneſque eiuſdem lædit*. Quæ quidem extrema definitionis
pars neceſſario addita eſt. Nam quantumuis homo nunc quam antea calidior
ſit redditus, nondum tamen febri correptus dici poteſt, niſi calor eouſque auctus ſit, vt
Differentiæ febrium. hominem plurimum offendat, & actiones iam manifeſte lædat. Ceterū, etſi variæ ſunt
febrium differentiæ, partim ab eſſentia earundem, partim a b accidentibus ſumptæ, vt
6 Epid. ſect. 8 aph. 8. patet ex iis, quæ *libr. 1. de Febrium differentiis* tradit Galenus: tamen illa, quæ e materia, in
qua calor præter naturam accenditur, peti ſolet, omnium eſt vſitatiſſima. Quapropter
vt tria ſunt, *Hippocrate in Epidemiis teſte*, quę̨ corpus noſtrum conſtituunt, continentia nimirum,
Tria prima ſimplicium febriū genera. contenta, & impetum facientia: hoc eſt, ſolidæ partes, humores, & ſpiritus: ſic D
etiam tria ſunt prima ſimplicium febrium genera. Quippe ſi immodicus & præter naturam
ἐφήμερα. calor in ſpiritibus accenditur, febris hæc Grę̨cis ἐφήμερος, Latinis *diaria* nominatur.
Diaria ſimpliciter. Hæc aſſimilatur vento vtri calido incluſo. Vt enim ille vtrem, cui includitur, calefacit, ſic
quoque ſpiritus plus iuſto calefactus vniuerſum in quo continetur, corpus accendit.
Diaria vero nomen hoc primū febris genus, quod in ſpiritibus accenditur, conſecutum
eſt, quod vnicam tantum habeat acceſſionē, vno plurimum die, ex ipſius ſaltem natura,
Dies naturales. circumſcripta. Deſiſtit enim poſt primam acceſſionem, nec vltra vnum diem naturalem
appellatam, hoc eſt, viginti quatuor horas, porrigitur, ſi quis eam recte tractet. Et
hæc profecto vere, exquiſite, ſimpliciterue, ac citra adiectionem diaria nominatur. Eſt
Plurium dierum. enim altera, quæ cum adiectione plurium dierum diaria nuncupatur, quod ſcilicet in E
tertium vſque diem, & interdum longius, *Galen. lib. 2. de Differ. febr. cap. 11. atteſtante*, nempe
Synochus nō putrida. ad quartum, vel quintum, ſæpius etiam ad ſeptimum vſque extendatur. Hæc certo
alio nomine *Synochus* non putrida vocatur. Neque eſt, cur quiſpiam miretur, hanc febrem
a Galeno & aliis veterib. diariam eſſe dictam, cum de ſubſtantia eius diariæ vocabulum
non ſit, quandoquidem vltra vnum diem duret ac protendatur. Nam etſi nomen
illi aduerſatur, tamen quia huic eadem eſt, quæ aliis diariis, natura: vnam enim acceſſionem
ab initio ad finem perpetuo manentem, in multos porrigit dies: ideo clarioris
ſimul breuioriſque doctrinæ gratia, potiſſimum cum proprio & conuenienti nomine
deſtituatur, *diaria* rectiſſime dicitur. Aut igitur aliud, præter tria iam dicta, genus
eſſe in prima febrium diuiſione, dicendum eſt: aut appellatione pro nihilo habita, dia- F
Putrida. riam ipſam nominare oportebit. Alterū febrium genus eſt putrida, quando in humoribus
putreſcentibus calor immodicus accenditur, & ob id putrida appellatur. Hæc ſimilis
eſt aquæ calidæ, vaſi alicui infuſæ. Vt enim hæc vas frigidum cui infunditur calefacit,
ita etiam humores præter naturam calefacti, corpus. Ceterum putreſcunt humores,
vel

A intra, vel extra vaſa. Intra vaſa vero bifariam putreſcunt: nempe vel omnes ſimul, vel vnus duntaxat. Si omnes æquabiliter in omnibus maximis potiſſimum, vaſis putreſcunt, ſynochus ſeu continens putrida nominatur. Siquidem Græci *συνοχον febrem omnem*, in qua vna acceſſio ab initio ad finem perpetuo manens in multos porrigitur dies, *Galeno libr. 9. Ther. Meth. cap. 7. auctore* appellant, vel breuiter, eam quæ omni mutatione magna vſque ad iudicationem caret. Hanc Latine proprie *continentem* nominare licebit, eſt que eius gemina natura. Quædam enim nullam prorſus putredinis notam obtinet, atque hæc ex diariarum febrium, vt paulo ante monuimus, eſt genere. Quædam vero manifeſtam putredinis notam habet. Prior Latinis dilucidioris doctrinæ gratia, *ſynochus ſiue continens non putrida*: poſterior autem *ſynochus ſeu continens putrida* vocatur. Neque e-

Humores bifa. à putreſcunt. Continens putrida.

Continens.

Non putrida.

Putrida.

B nim imitandi ſunt hac in parte barbaram ſectantes medicinam, qui hanc *ſynochum*, illam vero fœminino in genere *ſynocham* nominant, cum Græci vtrumque genus vno nomine *ſynochon* appellauerint. Ceterum earum febrium, quæ Græcis *ſynochi* vocantur, tres ſunt differentiæ. Nam quædam illarum a principio ad finem æquali magnitudine ac vehementia perdurant, quas ob id illi ὁμοτόνους & ἀκμαστικὰς, hoc eſt, in eodem robore ac vigore permanentes, nuncupant. Quædam vero ſemper augentur, & exiguum aliquid adiciunt, quas propterea ἀναβατικὰς & ἐπακμαστικὰς, id eſt, *incrementum accipientes, & inualeſcentes* appellant. Aliæ contra paulatim minuuntur & decreſcunt, ideoque Græcis παρακμαστικαὶ, hoc eſt, *decreſcentes* vocantur, *vt fuſius lib. 9. Meth. c. 4. & lib. 2 de differ. febrium c. 2. & lib. 2. de iudiciis, cap. 6. Galenus docet.* Porro ſi intra vaſa vnus duntaxat aliquis humor pu-

Barbaram ſectantium medicinam ineptiæ.

Synochorũ differentia tres.

ὁμοτόνοι, ἀκμαστικοί. ἀναβατικοί. παρακμαστικοί. παρακμαστικοί.

C treſcit, febris excitatur, quæ Græcis συνεχὴς, Latinis vero *continua* dicitur. Sic vero eſt nominata, quod ad quietem, & integritatem, vel, *vt hodie loquuntur*, ad infebricitationem non deſinat, remiſſionem tamen in ſingulis acceſſionibus obtineat. Vt hinc pateat, quam inter ſe σύνοχος & συνεχὴς febres differant. Nam in ſynocho ſeu continente nulla fit feruoris remiſſio: ſyneches vero ſiue cõtinua in ſingulis acceſſionibus ſenſilem habet declinationem ſiue remiſſionem. Præterea ſynochus vnicam duntaxat acceſſionem ad finem vſque durantem obtinet: ſyneches autem plures. Quemadmodum vero iam dictis rationibus differunt, ita certe in eo conueniunt, quod neutra illarum ad infebricitationem perueniat, *veluti copioſius lib. 2. de iudiciis cap. 6. Galenus monſtrat*. Ceterum, vt recentiores Græcorum medici, qui Hippocratis ſecuti ſunt ætatem, aliquam

συνεχὴς. Continua.

σύνοχος & συνεχής. Febres vt differant.

In quo conueniant.

Solœciſmus recentiorũ medicorũ Græcorum.

D inter has duas febres ſtatuerent differentiam, ſolœciſmum committere maluerunt, quam formam ipſarum febrium ſine nomine relinquere. Nam Græce vtraque febris appellanda fuiſſet συνεχὴς, & neutra σύνοχος. Ideoque, *vt in fine ſuorum Commentariorum, quos in ſecundum Hippocratis de Natura humana librum exarauit, Galenus teſtatur*, neque Hippocrates, neque alius veterum Græcorum vſquam continentem nobis dictam febrem σύνοχον nominauit. A iunioribus itaque Medicis hæc vox excogitata eſt, cum veteres vtrunque genus febris, nempe & id quod nullam vſque ad iudicium habet mutationem, & eam quæ multis particularibus circuitibus continentur, & remiſſionẽ aliquam obtinet, ſub συνόχου nomenclatura complexi ſint, *vt clarius libr. 2. de differ. febr. capit. 2. & lib. 2. de Iudiciis. cap. 6. fuſius oſtendimus.* Febrium autem, quæ priuatim Græcis συνεχεῖς, La-

Continuæ tres ſpecies.

E tinis *continuæ* vocantur, tres ſunt ſpecies. Quum enim flaua bilis intra vaſa putreſcit, *tertiana continua*, & priuatim Græcis καῦσος, Latinis *ardens* appellatur *febris*. Vbi autem pituita hac ratione putreſcit, quotidiana continua nominatur. Si atra bilis, vel potius melancholicus humor putredinem inter vaſa contrahit, quartana continua vocatur. Habent itaque continuæ febres idem genus cum intermittentibus, de quibus paulo poſt dicemus. Siquidem tertiana continua conuenit cum exquiſita tertiana intermittente, quod perinde atq; illa tertio quoq; die acceſſionem habet. Quotidiana continua, cum quotidiana intermittente, q. ſcil. ſingulis diebus acceſſionem obtineat. Differunt tamen etiam inter ſe continuæ & intermittentes, non obſtante quod humore, qui vtraſque efficit, communicent, idque duplici ratione. Primum, quod in cõtinuis putreſcens

Tertiana. Ardens.

Quotidiana.

Quartana.

Continuæ idem genus cum intermittentibus obtinent.

Continuarum & intermittentium differentia.

F humor intra vaſa continetur: in intermittenib. autem extra vaſa contentus, per ſenſiles corporis partes diſpergitur. *Secundo*, quod intermittentes, eo quod dilationis impetu ipſi per ſe expurgentur, & ad quietem, vel *vt Græci dicunt* ἀπυρεξίαν, id eſt, *infebricationem* deſinant: continuę autem nequaquam. Hactenus genera febrium, quas humor intra vaſa putreſcens excitat, commemorauimus. Reliquum eſt, vt nunc eas febres, quas hu-

Æqualis.

ſæ differentia, quod vna ſit æqualis, altera inæqualis. Æqualis intemperies eſt, *vbi omnes corporis particulæ æquabiliter ad aliquam intemperiem verſæ, aut iuſto calidiores, aut frigidiores, aut ſicciores, aut humidiores, vel per coniugationem quædam calidiores ſimul & ſicciores, quædam humidiores pariter & frigidiores, quædam humidiores & calidiores, quædam ſicciores & frigidiores redditæ ſunt.*

Inæqualis.

Inæqualis contra intemperies eſt, *vbi non omnes corporis partes æquabiliter ad aliquam intemperiem verſæ ſunt.* Vel breuius, *eſt, quæ non omnibus intemperanter affectis corporis particulis ineſt.*

In vniuerſo corpore.

Atque hæc nonnunquam fit in vniuerſo animalis corpore, veluti in ea hydropis ſpecie, quæ *anaſarca* dicitur: & febribus iis, quas *hepialas* vocant. Nam in anaſarca crudus & pituitoſus, aut certe aquoſus ſanguis per vniuerſum corpus diſtribuitur, vnde ſolidæ corporis partes, ab aduentitio frigore alteratæ, in aquæ naturam reſoluuntur, totumque corpus inæquale redditur. In hepialis febribus vno & eodem tempore in toto B corpore æger frigeſcit, & caleſcit, maximaque inæquali intemperie vexatur.

Num vno & eodem tempore, in quauis parte corporis calidũ ſimul & frigidũ ſentiatur.

Neceſt, cur quiſpiam miretur, *qui fieri poſſit, vt vno & eodem tempore, in quauis corporis parte, calidum ſimul & frigidum ſentiatur.* Cum enim calidum & frigidum contraria ſint, nequaquam in eodem ſubiecto ſimul eſſe poſſunt. Suapte namq; natura circa idem ſubiectum ſe inuicem expellunt contraria. Quippe calidum & frigidum in hepialis febribus eodem ſentiuntur tempore: atqui non velut contraria graduum excellentium, ſed ſicut contraria in remiſſis gradibus, adeo que alterantia, quæ adhuc in ſenſilem partem agere videntur. Non igitur a vero alienum eſt ſenſibilem partem eodem tempore & loco, & a contrariis qualitatibus alterari.

Simile.

Quemadmodum enim oculus eodem tempore album & nigrum expedite videt: ita & in ſenſibili parte calidi & frigidi alterationem ſimul eſſe ap- C paret.

In vna qualibet parte.

Fit vero & in vna qualibet parte, quum ea vel tumore aliquo præter naturam laborat, vel ſupra modum, aut caleſit, aut frigeſit, aut ſiccatur, aut humectatur.

Æqualis intemperies cur nullo dolore afficiat.

Ceterum æqualis intemperies nullo dolore affligit, quod nimirum particulæ laboranti iam veluti acquiſititia natura adſit. Nullum autem corpus a ſua ipſius natura infeſtatur. Quippe, vt *Hippo. ait, in lib. de homine*, dum mutantur, & a ſua natura recedunt, corrumpunturue corpora, dolore afficiuntur, non quum iam natura mutata, aut corrupta eſt. Atq; hinc eſt, quod in Aphoriſmis etiam ſcriptum reliquerit: *Dum pus conficitur, dolores accidunt magis, quam iam confecto.*

4 Aph. 47.

Inæquales intemperies dolores ſecum inducunt.

Inæqualis contra intemperies, quum in ea partes non ſint æque excalefactæ, aut refrigeratæ, adeoque ex illis nonnullæ adhuc mutentur, & alterentur, neceſſario dolorem inducit. Atq; hactenus de ſimularium partium morbo intemperie, de D Galeni & aliorum Medicorum ſententia, diximus.

Eorũ ſententia, qui plura eſſe in ſimilaribus partib. morborum genera ſtatuunt.

Non me latet autem eſſe hodie Medicos, qui nimium philoſophantes, vſitatam hanc loquendi rationem, nouitatis ſtudio ducti perturbant, & non vnum eſſe in ſimilaribus partibus morbi genus, ſed præter intemperiem duo alia eſſe contendunt genera, quorum vnum ad materiam partium ſimilarium, alterum ad formam earundem referunt. Quaſi vero Galenus ſub nomine intemperiei non hęc omnia, maxime formam, complexus ſit.

Materia.

Quippe materiam partium ſimilarium eſſe dicunt, qua illæ laxæ aut adſtrictæ, molles aut duræ, craſſæ aut tenues, raræ aut denſæ, adeoq; exactiore vel obtuſiore ſenſu præditæ ſunt. Proinde ſi pars aliqua laxior, adſtrictior, tenuior, craſſior, rarior, dẽſior, mollior, duriorue efficitur, materiam vitiari contendunt, eaq; vitiata, partis robur atque valetudinem infringi, adeoq; morbo E corripi, qui non ad intemperiem, quę ex primis qualitatibus prouenit, ſed ad materiam potius refertur.

Forma.

Formam partium ſimilarium vocant earundem eſſentiam, totamue ſubſtantiam, a materia & temperamento diuerſam, illamq; a ſemine & diuiniore principio naſci, quod Auicenna quoq; exiſtimauit, & actionum cauſſam eſſe, ſtatuunt. Totam hanc ſubſtantiam perfectionem eſſe & integritatem, qua res vnaquæque conſiſtit, dicunt. Quare quoties hæc immutatur, & de perfectione decedit, morbum eſſe totius ſubſtantię aſſerunt.

Galenus ab iniuria defenſus.

Sed Philoſophorum hæc ἀκυρολογία eſt, quam ſtudio Galenus, & qui huius ſectantur dogmata Medici euitare voluerũt, vt qui tum materiam, tum formam, vt illi nominant, ſub temperamento complecti maluerunt.

2. Aph. 34.
3. Apho. 2.
3 de tempera.

Nam cum Galeno, vt met ipſe multis in locis teſtatur, temperamentum idem ſignificet, quod natura, eaque ipſa F non ſit, niſi vniuerſa eſſentia ac temperatura ex primis elementis, calido, frigido, humido, & ſicco conflata, neceſſe eſt fateamur, temperamentum ſimilarium partium nõ ſolum eſſe elementorum qualitates, ſed eorundem etiam ſubſtantias ſiue eſſentias. Atque hinc eſt, quod in *lib. 1. de vſu partium cap. 9.* temperamenta propriam particularum eſſen-

tiam

A tiam complere dicat. Nemo autem eſt, qui neſciat, eſſentiam partium non ſolum ex
qualitatibus, ſed etiam ſolidis & carnoſis compleri. Et *libro 1. de elementis*, non ſolum ex
qualitatibus, quæ ſeorſum ſine corporibus conſiſtere nequeunt, gigni animalia, ſed ex
corporibus potius, quibus illæ qualitates ſummæ inſunt, ſcribit. Quod vero interdum
aſſerit Galenus, primas qualitates eſſe ſtirpium & animalium opifices, aut eſſentiam ſin-
gulis a temperie quatuor primarum qualitatum accedere, id non alia de cauſſa fit, quam
quod ſolæ illæ in cauſſa ſint mutuæ inter ſe elementorum tranſmutationis. Neq; enim
quum ex elementis animalium aut ſtirpium corpora generantur, talia, qualia ſunt, re-
manent elementa, ſed alterantur, & permutantur. Quod igitur partes quædam ſimila-
res ſint laxæ, aut adſtrictæ, ſeu raræ aut denſæ, id non fit, niſi ratione temperamẽti, quod
B certe eiuſmodi eſt, vt in hac plus ſit terreę, in illa plus aereæ naturæ. Hinc accidit, vt cor-
dis, renum, & iecoris ſubſtantia ſit denſa, ac dura, pulmonis vero rara ac mollis. Quan-
quam autem elemẽtorum corpora maxime efficiant, vt nonnullæ corporis partes raræ
& molles, quædam vero denſæ & duræ ſint, tamen id non fit ſine actione calidi & frigi-
di. Siquidem Ariſtoteles, & eum ſequentes Philoſophi, raritatem, denſitatẽ, leuitatem,
grauitatẽ, mollitiem, duritiem, & id genus alias qualitates, nõ naſci ſtatuũt, niſi ex varia
commiſtione humidi & ſicci per actionem calidi & frigidi. Omnia namq; miſta varias
formas, variosq; eſſentiæ modos ex parte ipſius materiæ recipere tradunt, prout humi-
dum & ſiccum, quæ ob id Ariſtoteli paſſiua dicuntur, in miſtione per actionem calidi & 2. de Ortu & inter. cap 2.
frigidi patiuntur. Atq; hinc eſt, quod omnes illæ qualitates ab iiſdem ſecũdæ nominen-
C tur, quia ex primis, quę mutuæ elementorũ inter ſe, vt comprehenſum eſt, actionis cauſ- Secundæ qualitates
ſæ ſunt, procreentur. Quippe calidum non ſolum calefacit, ſed & corpora eiuſdem ſpe- Calidi effectus.
ciei & cognata congregat, diuerſarum vero ſpecierum ſeparat: quod in metallis conſpi-
cuum euadit, quorum quæ cognata ſunt, a calore congregantur: quæ autem inter ſe di-
uerſa ſunt, ab eodem diſſoluũtur ac ſeparantur. Idem rarefacit, attenuat, diſcutit, laxat,
aperit, incidit & attrahit. Frigidum non tantum refrigerat, ſed & congregat, adſtringit, Frigidum.
denſat, obſtruit, indurat, & incraſſat. Cum itaque Philoſophorum veterum etiam teſti-
monio raritatis, denſitatis, & id genus aliarum qualitatum procreatio non fit, niſi tem-
peramento, vt iam oſtendimus, accepta referẽda, minus recte, nec ſatis candide faciũt,
qui hoc nomine Galenum accuſant, quod raritatẽ, denſitatem, mollitiem & duritiem,
D non ad materiam, ſed temperamentum retulerit. Atq; ii etiam vt Galenum reprehen-
dant, & ſuę opinioni fidem faciant, falſis coguntur vti hypotheſibus. Siquidẽ permultos
videas præditos, inquiunt, optimo temperamento, qui neq; calorem, neq; frigus, neq;
laborem, neq; vllam exſuperantiam perferunt hac ſola ratione, quod molli, raro, laxoq;
ſunt corpore. Sed non concedimus illis, quod aſſumunt. Neq; enim mollis, raraq;, cor-
poris conſtitutio ſola in cauſſa eſt, cur corpora illa nullum exceſſum ferre poſſunt, ſed
vniuerſum potius temperamentum, quod optime temperatum eſt, adeoq; exceſſus o-
mnis expers. Quare ſi in iſta medioctitate perdurare debet, ab omni exceſſu ſibi caueat
eſt neceſſe. Inficias præterea imus, quod corpus optime tẽperatum poſſit dici molle &
laxum: quod enim tale eſt, omnis exceſſus expers eſt, quare nec molle, nec laxum, nec
E gracile, nec craſſum dici poteſt: ſunt enim hæc omnia exceſſus nomina. Eſſe autẽ exceſ-
ſus nomina, notius eſt, quam vt demonſtrari debeat. Etſi non ſunt exceſſus, qui fit, vt in
genere medicamentorum ſint, quę indurent, conſtringant, rarefaciant, & condenſent?
Sed quod mollis & rarus corporis habitus ſit vitioſus, adeoq; cum optimo tẽperamẽto
cõſiſtere nõ poſſit, ex ipſorũ verbis euincemus. *Tale autem euaſit*, inquiunt, vel *ex pauco im-
becilloq; ſemine, vel ex molliore delicatioreq; vita, ex qua ẽt molles ſolent appellari*. Quomodo vos
quæſo, ex pauco imbecilloq; ſemine temperatum poteſt procreari? An nõ extremæ eſt
dementiæ, hoc ipſum affirmare, quod nemo ſanæ mẽtis concedet? Annon mollior de-
licatiorq; vita adſcititii tẽperamenti cauſſa erit? ꝙ certe id, ꝙ præceſſit, optimũ etiamſi
fuit, labefactat & perturbat. Falſum itidẽ eſt alterũ, quod aſſumunt, nempe videri pluri-
F mos intemperatos, vt ruſticos, qui tamen validi ſint. Nam vt is validus ſit, qui intempe-
ratus eſt, rationi cõſentaneum non eſt. Concedimus quidem facilius ferre externas in-
iurias, qui partes ſimilares firmas & denſas habẽt, modo ita ſe habeat illorũ ẽt tempera-
mentum, vt actiones non impediat. Quapropter rectiſſime Galenus imbecillitatẽ intẽ-
periei ſobolem eſſe cõtendit. Nõ eſt igitur, vt aduerſariis noſtris concedamus raritatẽ &

denſitatem partium robur & valetudinem infringere, adeoq; morbos eſſe cum ſint po- A
tius morborum cauſſæ. Siquidem raritas, vt *Galenus c. 2. libri de morborum cauſſis ait*, ſi mo-
dum non ſeruat, diſcutiendo & diſſipando natiuum calorem, corpus frigidius reddit.
Nō itaq; raritas actionem lædit, ſed frigida intemperies, quę illam neceſſario comitatur.
Sic denſitas corpus, eo quod tranſpirationem prohibeat, & fuliginoſa excremēta intus
retineat, calidius efficit, adeoq; febrē excitat. Iam cōcidunt etiā ea, quæ de exſuperan-
te & deficiente, ſeu exquiſito & hebeti ſenſu afferunt. Quum n. eius cauſſam in raras, la-
xas, & molles, denſas, adſtrictas, & duras partes referant, quæ hoc nomine diſſolutæ atq;
imbecilles, aut ſolidæ, firmæ, & robuſtæ ſint, in partium ſimul referunt temperamenta,
quæ in cauſſa ſunt, cur raræ aut denſæ, quemadmodum oſtendimus, in cōſtitutione ſua B
ſint redditæ. Hinc Galenus veriſſime *in libello de conſtitutione artis medicæ* dixit, *ex quatuor
elementis ſimul contemperatis, corpus vnum ſimilare gigni, quod pro varia temperamēti ratione, aut
particeps ſenſus, aut illius expers euadit*. Monſtratum eſt nobis hactenus, Galenum ſub tem-

Forma corporis de Galeni ſententia.

peramento complexū eſſe materiam, nunc in forma idem accidiſſe docebimus. Totius
corporis formam, temperaturam, & non minime animam, Galenum ſtatuere, e multis
eiuſdem monumentis eſt conſpicuum. Id quod non alia de cauſſa illum feciſſe conſtat,
quam quod tēperaturæ immutatione, actiones mutari, atq; etiam animam ipſam a cor-

Forma partium.

poris temperatura vario affici modo, conſpexit. Vt autem totius corporis, ita etiam ſin-
gularum partium formam eſſe temperaturam dixit, nō quidē ſolarum primarum qua-
litatum, ſed & primorum corporum vi qualitatum trāſmutatorum, ex quorum quidem C
commiſtione proprietas quædam temperamenti, *vt libr. 3. de Temp. cap. vlt. appellat, naſci-
tur*. Hanc alio nomine totam rei ſubſtantiam creberrime vocare ſolet, alii occultam aut
ſpecificam qualitatem. Et mētipſe etiam Galenus eam temperamenti proprietatem ſę-
penumero qualitatis nomine donat. Hinc eſt, quod *lib. 3. de ſimpl. med. facult. cap. 20.* medi-
camenta purgantia ſubſtantiarū ſimilitudine, lib. vero quinto eiuſdem operis, *c. 10.* qua-
litatum familiaritate, attrahere ait. Nihil autem referre hoc vel illud dicas, ibidem non
obſcuris verbis innuit, inquiens: *Aliud eſt attrahentium medicamentorum genus, quod qualita-*

Tota rei ſubſtantia

tis familiaritate attrahit: id quod aliud eſt nihil, quam totius eſſentiæ ſimilitudine. Proinde quum
tota rei ſubſtantia perfectio eſt & integritas, qua res vnaquæq; conſiſtit, ac quoties illa
immutatur, & de perfectione decedit, res tota cōtinuo perfringitur, nihil prohibemus
illius deceſſionem, morbum totius ſubſtantiæ appellari modo interea Galenus non re- D
prehendatur, qui illum ad intemperiem retulit. Nam & ille intemperiem duplici modo
eſſentiam rei corrumpere ſtatuit. Vno, quum idipſum manifeſtarum qualitatum fit oc-
caſione. Alio modo, quando id abditæ cuiuſdam cauſſæ ratione accidit, quæ illam pro-

Intemperies manifeſta.

prietatem temperamenti ex cōmiſtione primorum corporum natam corrumpit. Atq;
hinc eſt, quod primum genus intemperiei, quam nos clarioris doctrinæ gratia, manife-
ſtam vocabimus, per medicamenta, quę manifeſtis qualitatibus illam oppugnāt, curan-

Occulta.

dam eſſe docet. Alteram vero intemperiem, quam occultam nominabimus, per ea, quę
tota ſubſtantia, & temperamenti proprietate illi aduerſantur, curandam tradit. Cum
itaq; tum morbi, tum eorundem medicamenta nulla ratione cōſtent, ac inueniri poſ-
ſint, ſed ſola experientia cognoſcantur, ideo in lib. de morborū differentiis, vbi metho- E
do & ratione morborum etiam ſimilarium numerus docetur, occultæ intemperiei nul-
la facta eſt mentio, nō certe quod nullas eiuſmodi eſſe putaret: quomodo n. alias medi-
camenta eſſe docuiſſet, quæ ſubſtantiæ aut temperamēti proprietate, & non manifeſtæ
qualitatis alicuius ratione prodeſſent: ſed quod eas methodo nō ſubiacere exiſtimaret.

Qualitates ſpecificæ.

Ceterum non negamus aliquas qualitates, vt vocant, ſpecificas, & vires peculiares cor-
porib. a Deo Opt. Max. eſſe inditas, quas commiſtioni primorum corporum acceptas
referre nō poſſumus. Voluit enim Deus haud dubie remedia certis rebus contra certos
morbos indere, vt in iis diuinæ prouidentiæ eſſent teſtimonia, & hinc immenſam erga
nos illius beneficentiam agnoſceremus, quod vitam noſtram tot remediis datis tueri,
& a morbis vindicare voluit. Hanc tantam Dei miſericordiam ac clementiam erga nos F
homines cum Galenus, vtpote nulla Chriſti cognitione donatus, ignorauerit, nihil mi-
rum omnia miſturæ primorum corporum tribuiſſe, præſertim, quum id ſuæ profeſſioni

Epilogus.

maxime conueniret. Sed vt finem tādem huic diſputationi imponamus: cum Galenus
diſerte ſcribat, *temperamenta partium eſſentiam complere, & miſtorum eſſentia non conſtet, niſi ex
materia*

A *materia & forma, quod Philoſophi vno omnes ore affirmant rectiſſime, vtraq; ſub tẽperatura nomine complexus eſt, vtpote quo non ſolum primarum qualitatum, ſed & primorum corporum, quibus illa inſunt, miſtionem intellexit.* Ideoq; & eos, quos alii ad materiam & formam referunt ſimilatium partium morbos, ipſe ad vnam retulit intemperiem. Proinde *in libri de morborum different. cap. 4.* ita ſcriptum reliquit: Nullus primorum morborum, qui ſimilaribus partibus proprii ſunt, ratione curari poteſt, ſine primorum elementorũ contẽplatione.

De generibus & differentiis morborum inſtrumentariarum partium. Cap. V.

Expedito primo morborum genere, quod in ſimilaribus tantum fit partibus, ad alterum, quod in inſtrumentariis duntaxat conſiſtit, tranſeamus oportet. Hoc certe a noſtræ ætatis Medicis mala conſtitutio ſeu compoſitio & morbus officialis nominatur.

Mala cõpoſitio.

B Vt autem domum recte conſtitutam iudicamus, quum omnes ſuas partes iuſta magnitudine donatas habet, omniumq; earum iuſtam connexionem ac poſituram eſt conſecuta: ita quoq; partes corporis inſtrumentarias recte ſe habere dicimus, ſi probam conformationem, magnitudinẽ, numerum, & poſitum nactæ fuerint. Quatuor igitur ſunt inſtrumentariarum partium morbi proprii, quorum vnus in indecenti cõformatione, alter magnitudine, tertius numero, quartus poſitura non conuenientib. cõſiſtit. Quam conformationem dicimus, Galenus ſua lingua διάπλασιν nominat. Tria autem hac voce ſignificantur, *figura, cauitas & ſoliditas, aſperitas & leuitas.* Cum itaq; eas partes male efformatas dicamus, quæ vel indecentem figuram ſunt cõſecutæ, vel ſolidiores iuſto, vel perforatæ præter naturam, vel aſperiores, vel læuiores effictæ ſunt, tria certe morborum C genera in cõformatione conſiſtent. Vnum in figura connata, vel aduentitia: alterum in cauitate meatuue immodice patente, aut ſolida obturatave, & tertium in aſperitate & læuitate. Ac in ſingulis generibus alii naſcuntur. Nam figura multis modis variatur, vt ſi partes, quæ natura recte eſſe debent, curuantur, quemadmodũ in valgis & varis accidit. Item ſi curuæ eriguntur, ſi rotundę, quadratę redduntur, ſi diſtorquentur, ſi diſtumpuntur, luxantur, aut quocunq; modo legitima earundem figura deprauatur. In partib. quas natura cauitatibus & meatibus quibuſdam donauit, multiplices fiunt morbi. Vel enim prorſus perditæ ſunt cauitates, vel anguſtiores, vel latiores, vel pauciores, vel plures ſunt, vel in iis partibus reperiuntur, quas ſolidas eſſe oporteret. At in aſperitate & læuitate vnicum ſolum genus ſtatuitur morbi, exaſperatis ſcilicet partibus, quas læues eſſe D conuenit: & illis læuigatis, quas aſperas eſſe oportet. Quæ cum omnia Galenus in *lib. de morb. differ.* exemplis aptiſſimis illuſtrauerit, non eſt, cur de illis longius diſſeramus. Numero partium iuſto corrupto, duæ naſcũtur morborum differẽtiæ: aut enim pauciores ſunt partes, aut abũdant. Exempla horum ſunt ſextus digitus, vnguis in oculo: item detruncatio auriũ, digitorũ ablatio, & eius generis alia. In magnitudine itidem duo morborum conſiſtunt genera. Vel enim ſupra modum excreſcit partium moles, vel minuitur plus, quam ratio poſtulat. Incrementum vero duplex, nempe vel connatum, vel aduentitiũ: quale erat, quod Nicomacho Smyrnæo accidiſſe refert Galenus. Connatũ eſt, vbi quis magno admodum capite naſcitur. Minuitur in atrophia & alimenti defectu. In compoſitione, vel, vt nonnulli vocant, coniunctione partiũ bifariam morbi accidunt. E Primo, quum poſitus mutatur: id quod fit, ſi partes ſuo minime ſtent loco, & a ſuis ſedibus recedunt: quemadmodum in luxationibus, ramicibus inteſtinorum & omenti articulorumq; commotionibus euenit. Secundo, quũ perperam connectũtur, vt ſi vincula fuerint laxa, aut intenta, aut abrupta, & vbi partes præter naturam coaleſcunt. Atq; hi ſunt ſimplices corporis partiũ morbi. Cõpoſiti earundẽ morbi ſũt, vbi cõplures ex ſimplicib. iã dictis particulã aliquã ſimul infeſtãt, vt ſi in oculo ſimul ſit vnguis, & lippitudo.

Genera quatuor morborũ propriarũ inſtrumẽtariarum partium.

Conformationis.

Figuræ.

Cauitatis.

Aſperitatis & læuitatis.

Numeri.

Magnitudinis.

Compoſitionis.

Compoſiti morbi.

De continui ſolutione, ſimilaribus & inſtrumentariis communi morbo. Cap. VI.

Continui vnitatiſue ſolutionem tam ſimilaribus quam inſtrumentariis partibus eſſe cõmunẽ, Galenus *in lib. de morborum differentiis*, hac ratione probat: *Si quum ſecundum naturam ſe habent, aliquid ſimilaribus & inſtrumentariis partibus ineſt commune, quod actionem* F *præſtat, omnino vtiq; ſi idipſum corrumpitur, communis quidã ipſis morbus ſtatuetur. Atqui cõmunis ſingulis partibus vnitas, qua vnaquæq; ſi prædita fuerit, vna eſſe, & vnam actionem, vel vnum vſum perficere dicitur. Si vero hæc ob aliquam occaſionem ſoluatur, ipſa illius partis morbus eſt.* Hæc Galeni ratio plane euincit, continui ſolutionem eſſe vtriſq; partibus communẽ morbũ. Quippe nemo ſanę mentis inficias ibit, vnitatẽ eſſe id cõmune, quod animali functionẽ

Cap. 4.

Q

Aduerſariorũ Galeni ſententiam improbantium argumenta diluuntur.

præſtat, quod in confeſſo ſit, hac corrupta, confeſtim quoq; actionem partium labefa- A
ctari. Ceterum inſtrumentariarum partium actionem lædi earũdem vnitate corrupta,
notius eſt, quam vt demonſtrari debeat, nec eſt hodie qui idipſum in dubium vocet. Si-
milarium vero non eadem eſt ratio: ſunt enim, quorum ſententiam nonnulli hodie Ga-
leni aduerſarii magno conatu tueri ſtudent, qui vnionem & continuitatem partium ſi-
milarium actionibus nihil prodeſſe, nec ſolutam obeſſe contendunt. Atqui huius opi-
nionis aſſertores initio meminiſſe oportuit, omnem ſubſtantiam, quæ generationi &
corruptioni ſubiecta eſt, vnitam eſſe, adeoq; alterari poſſe, quod Hippo. certe affirmat,
& Galenus aduerſus Epicurum, Aſclepiadem, Democritũ, & Leucippum, qui vacuita-
tibus quibuſdam hanc interceptam eſſe aſſerebant, in *libr. de morborũ, & tertio de Pulſuum* B
differentiis oſtendit. Non eſt autem ſimilariũ partium vnio, *vt Galenus in libello de conſtitu-*
tione artis medicæ etiam teſtatur, niſi a natura, vel, vt ibidem etiam ait, ab elementorũ com-
moderatione. Si itaq; vnio ſimilarium partium corrumpitur, neceſſe eſt earundẽ com-
moderationem, adeoq; partium ſimilarium eſſentiam, conſtitutionemq;, quam ex pri-
mis elemẽtis conſecutæ ſunt, vitiari. Hæc enim ita in ſimilarium partium procreatione
miſta & contemperata ſunt, vt vnitam earum ſubſtantiam effecerint. Neq; enim nega-
re poterunt, ſimilares partes ex quatuor elemẽtis ſimul contemperatis eſſe procreatas.
Si vero ſoluta vnione corrumpitur earundem eſſentia conſtitutioue, *vt iam oſtendimus*
igitur *actionem quoque illarum, vtpote quæ conſtitutionem neceſſario ſequitur, adeoque ab ea veluti*

Similariũ eſſentia vt corrũpatur.

a ſua cauſſa pendet, labefactari eſt neceſſe. Quum autem corrumpi ſimilarium partium eſſen- C
tiam per continui ſolutionem dicimus, nõ intelligimus eam ita corrumpi, vt in alteram
ſpeciem transferatur, & abeat: nam id ſolius eſt primæ qualitatis opus: ſed quod vnita
ſubſtantia ſeparetur. Sed aduerſus illa quæ diximus, aduerſarii ita inſtant: *Actiones ſimila-*
rium partium ſunt, quæ naturales a medicis dicuntur, attractio, retentio, concoctio, & expulſio.
Pars autem vulnerata, niſi intemperies accedat ex affluxu humoris, attrahet, retinebit, concoquet, &
expellet, & denique nutrietur, & augebitur, non minus profecto, quam antea, dum omnino erat inte-
gra, quemadmodum videmus in carnis procreatione fieri, vbi non ſolum proba perficitur nutritio, ſed
etiam quod ex vulneris concauitate eſt deperditum, actione partium diuiſarum reſtituitur. Hęc illi.
Fatemur quidẽ naturales actiones vocatas omnibus ſimilaribus adhuc integris ineſſe:
vulneratas autem & diuiſas eaſdem actiones illabefactatas ſeruare, hoc eſt quod cõſtan-
ter negamus. Quod enim caro in vulneratis partibus procreatur, id non partibus diui- D
ſis acceptum referendũ erit, ſed ſubiectæ potius carni adhuc ſanę & integrę. Ex ea enim
carnis generatio, *Galeno lib. 3. & 4. Ther. Method. teſte*, ortum habet: ibidem namq; inter
alia ſic ſcriptum reliquit: *Subiecta carnis affectus cauſſæ rationem obtinet ad id, quod efficitur.*
Quippe ex hac, & per hanc, tum quæ diſſident, glutinantur: tũ quæ caua ſunt, carne implentur. Qua-
re falſum eſt, quod in ſua probatione aſſumunt aduerſarii, id quod deperditũ eſt, actio-
ne partium diuiſarum reſtitui. Hę nanque, vtpote quarum conſtitutio iam corrupta eſt,
nihil vnquam ſanguinis, vnde caro procrearetur, boni attraherent, quod conſtitutione
labefactata tum communes, tum proprias partium actiones lædi ſit neceſſe. Sed iterum

Obiectio.

inſtant aduerſarii, inquientes: *Si pertinacius contendas impediri actiones ſimilarium a ſolutione* E
continui, idem nobis concedis de aliis prædictis oportet, nempe figura, conformatione, magnitudine, &
connexu. Nam contortum os, aut alia pars male conformata, ſimiles noxas experietur ob peruerſam
conformationem iis, quas ſolutam vnionem inferre poſſe putas. Sic ſane non minus, occluſis, aut pate-
factis, aut alio modo vitiatis ſuis meatibus, pars ſimilaris proprias obire actiones prohibebitur, quam

Solutio.

ſi diuiſionem aliquam patiatur. Reſpondeo, Minime gentium, ſiquidem a figura, confor-
matione, magnitudine & connexu, ſimilarium partium eſſentia ac conſtitutio nõ labe-
factatur: ideoque earundem quoq; actionibus nullam inferunt noxam. In partibus igit'
ſimilaribus, quatenus ſimilares ſunt, qui in magnitudioe, numero, & connexione con-
ſiſtunt morbi haud generantur, quandoquidem nihilominus ſimilares partes ſanę ſunt
ac integrę, quum male figuratæ ſunt, aut iuſto maiores, aut minores. Ad has igitur ea ſo-
lum ratione pertinent, qua ad inſtrumentarias componendas requiruntur, quarũ certe F
cõpoſitio vitiat', niſi debita a cõuenienti figura, magnitudine, numero, & cõnexu illas
conſtituant. Hinc nõ temere Gal. in libello de Artis cõſtitutione ita ſcriptũ reliquit: *Cõ-*
ſtat igitur, ligamenta magnitudinẽ quandam, figuram, numerũ, & cõpoſitionẽ requirere. Siue n. mi-
nora, aut maiora, plura, aut pauciora, quã oportet, fuerint, ſiue aliam figurã habeãt, aliq; loco inhære-
ſcant,

A *ſcant, non amplius inculpabilis articulorum motus perficitur.* Vitiata itaq; figura & magnitudo, non ipſis ſimilaribus, ſed inſtrumentariis, quæ ex eis conſtituuntur, accidit. Nihil enim refert os, quatenus eſt pars ſimilaris, eſſe contortum, rectum, rotundũ, quadratum, magnum, aut paruum, propterea, quod omnis generis talia in corpore humano reperiantur: quatenus autem inſtrumentariam conſtituit partem, neceſſe eſt, vt in thorace ſit reflexum & incuruum, in brachio & tibia rectum, in brachiali, quartũ maxime rotundũ, in pede cubiforme quadratum. Quam certe figuram, niſi in iam dictis partibus obtineat, earundem conſtitutio deformatur. Pari ratione in femorum conſtitutione magnum ſit os oportet, in brachialis exiguum. Vt hoc nomine rectiſſime morbi, tum in figura, tum in magnitudine ad inſtrumentales dũtaxat partes a Galeno, & aliis veteribus relati
B ſint. Quemadmodum autem nihil refert partes ſimilares, quatenus ſimilares ſunt, hac vel illa forma eſſe præditas: ſic etiam nihil refert, cauitatem habeant, necne, quatenus ſimilares ſunt. Quod neruorum exemplo demonſtraſſe ſatis ſit. Nam neruus quatenus eſt pars ſimilaris, neque ſolidus, neque cauus neceſſario exſiſtit: quia vtriuſque generis nerui in corpore animantis reperiuntur, & inter omnes forte, non niſi vnus viſorius ſcilicet appellatus, perforatus exſiſtit. Sic venę & arteriæ, quatenus ſunt partes ſimilares, non neceſſario cauitate donatæ ſunt. Venæ enim, & arteriæ ſunt, quod tunicis ſuis & membranis cõſtent, quæ certe nutrirentur, perinde, vt aliæ partes ſolidæ, etiamſi non eſſent cauæ. Quatenus autem inſtrumentarias conſtituunt, neceſſario cauæ exſiſtunt. Neq; enim ad eas, quibus hoc nomine inſertæ ſunt, partes ſpiritum & ſanguinem, niſi
C cauæ eſſent, perferre poſſent. Quod ſi igitur obſtructio in iis, ex craſſis humorib. naſcitur, non ipſarum certe, ſed inſtrumentariarum partium, quibus illæ inſertæ ſunt, morbus exſiſtit. Hinc eſt, quod Galenus *libr. 2. Therap. method. cap. 6.* obſtructionem venarum, quæ in cauo iecoris habentur, ex lentis & craſſis ſuccis ortam, non venarum, ſed ipſius viſceris morbum eſſe dicat. Atque eius rei quoque cauſſam ſubiicit, quia, inquit, nulla ſimilarium eius pars ægrotat. Obſtructio namque venarum eſſentiam, quatenus ſcilicet membranæ quædam, aut tunicæ ſunt, non lædit, ſed manent integræ, & illæſæ, non obſtante, quod in illis obſtructio iam dicta ſit orta. Obſtructio igitur earundem actiones, quatenus cauæ ſunt, lędit. Pari modo *lib. 1. de Sympt. cauſſis, cap. 1.* obſtructionem accidere neruo viſorio, vt eſt pars inſtrumentalis, inquit: nõ certe, quod reuera
D ſit pars inſtrumentalis (omnib. enim conſtat ſimilarem eſſe) ſed quod inſtrumentalibus ſit inſerta, illiſq; inſeruiat. Quaſi dicat Galenus, *obſtructio in neruo viſorio fit, non quatenus eſt ſimilaris, ſed quatenus inſtrumentariam conſtituit, aut quatenus cerebri cauſſa eſt perforatus, aut quatenus ad inſtrumentales pertinet.* Quare non eſt eadem ratio vnionis, conformationis, & magnitudinis. Nam vnio, *quod etiam Auerrhoes ſect. 1. de ſanitatis functionibus atteſtatur*, ſimilaribus partibus, quam inſtrumentariis magis conuenit. Hæ enim proprie loquendo non vnitæ, ſed contiguæ potius, illæ vere continuæ & reuera vnitę ſunt. Vt hinc Sole clarius ſit, ſolutionem continui partibus ſimilaribus verius, quam inſtrumentariis tribui, adeoque toto cœlo errare, qui pruritu nouorum dogmatum laborantes, hanc partibus ſimilaribus non eſſe communem, ſed inſtrumentariis duntaxat propriam te-
E mere contendunt. Verum pergunt aduerſarii. *Si, inquiunt, ſolutio continui ſimilarium actionem lædit, adeoq; earundem morbus eſt, ſequeretur nunquam poſſe reperiri morbum ex ſolutione continui in parte inſtrumentali, quin ſimilares etiam ipſa morbo affligantur. Non enim poteſt ſolui vnio partis inſtrumentariæ, manente integra, & ſibi continua ſimilari, quæ ad inſtrumenti compoſitionem aſſumitur. At Galenus ipſe ἀποσπάσματα morbos organicarum partium, & non ſimilarium eſſe cenſet, nimirum, quod quæ relinquuntur partes ſimilares, non minus exerceant ſua officia, quam quum eſſent antea integræ: alioqui idem illud etiam ſimilarium morbus eſſet.* Hæc illi. Sequelam haud agnoſcimus. Nam in auulſione, quæ Græcis ἀπόσπασμα vocatur, partium inſtrumentariarum vnio ſoluitur, ſimilaribus manentibus integris, & nullo morbo afflictis. Siquidem ſimilares, quæ prius inſtrumentali cohærebant parti, iam ab ea auulſæ, nec vt an-
F tea parti inſtrumentariæ contiguæ ſunt, & vniuntur, adeoque ipſius vnio, quæ non eſt, niſi partium ſimilarium coalitus, diuiſa eſt. Similares vero partes manent integræ, nec quicquam illarum patitur eſſentia. Quapropter Galenus rectiſſime auulſionem ad inſtrumentarias partes retulit, vtpote per quam earundem vnio ſoluitur, ſimilarium vnitate illabefactata: vt hinc iterum perſpicuum euadat, inſtrumentariarum vnionem ve-

Solutio continui partib. ſimilaribus verius quam inſtrumentariis cõuenit & tribuitur.

Ἀπόσπασμα.

rius contiguitatem dici: quod ſi vera vnio eſſet, ab ea partes eius auelli non poſſent, niſi A
ipſæ vna diuiderentur. Arteriarum autem vel ligamentorum omnimodam diuulſionē
dilaniationemue Galenus recte & totius inſtrumenti, & diuulſæ particulæ commune
eſſe pathema dixit, quod vtriuſq; in ea ſoluatur continuitas. Totius quidem, quod par-
tes eius amplius ſibi inuicem, neq; cohçreant, neq; vniantur, adeoq; ipſum in ſe diuiſum,
& vnum nō ſit. Partis diuulſæ, quia non maneat vna, ſed in duas diſſecta ſit. Sin ligamen-
tum ex toto diuulſum non fuerit, totius inſtrumenti morbus non eſt, quod videlic. eius
partes adhuc inſtrumentali cohæreant & vniantur: ſed ſolius, quę perpeſſa eſt continui-
tatis ſolutionem, partis. Quare par in vtroq; ratio, quod putant aduerſarii, non eſt. Cum
itaq; vnionis ſolutio, tam ſimilarium, quam inſtrumentariarum partium cōſtitutionem
labefactet, adeoq; earundem vitiet actiones, morbus ſit, non cauſſa morbi oportet. Ce- B
Differentiæ ſolutionis cōtinuitatis in ſimilaribus euenientis. terum, continuitatis ſolutio in ſimilaribus facta, varias habet appellationes. Quippe in
oſſe Græcis κάταγμα, Latinis *fractura* dicitur. Nam ea, *Ariſtotele etiam libr. 4. Meteo. cap. 9. te-
ſte*, proprie frangi dicuntur, quæ in magnas partes diuidi, diſtrahiq; poſſunt, quæque eſ-
ſentiam ſolidam & duram conſecuta ſunt. In carnoſis partibus communiter Græcis ἕλ-
κος, Latinis *vlcus* nominatur. Proprie autem vnitatis ſolutio in carnoſis partibus ex vul-
Fractura. Vlcus. netando facta, *Galen. lib. 3. Ther. Metho. cap. 1. ſuffragante*, Græcis τραῦμα, Latinis *vulnus* vo-
catur. Ea vero, quæ citra vulnerationem ex humorū malitia & acrimonia accidit, Græ-
Vulnus. cis proprie ἕλκος, Latinis *vlcus* nuncupatur. Quæ in carnoſis muſculorum partib. ex di-
Ruptura vel ruptio tentione prouenit, Græcis ῥῆγμα, Latinis *ruptio* vel *ruptura* nominatur. Quum vero fi-
Conuulſio cum ruptione. bræ ſimiliter tenſæ rumpuntur, Græcis σπάσμα, Latinis *conuulſio cum ruptione* dicitur. Si a- C
cutum & tenue fuerit id, quod vulnerat, Græcis νύγμα καὶ νύξις, Latinis *punctura* & *punctio*
Punctura. vocatur. Quod ſi carnoſæ partes, & mollia oſſa, qualia ſunt puerorum, a valido & graui
Colliſio, ſeu contuſio. aliquo ac duro corpore colliduntur, Græcis θλάσμα & θλάσις, Latinis *colliſio* & *contuſio* ap-
pellatur. Si cauitas aliqua in parte, quæ colliſa eſt, a re, quæ ferit, inducta eſt, Gręcis ἔνθλα-
Illiſio. σις, Latinis *illiſio* nuncupatur. Oſſium ab acribus humoribus *eroſio*, Græcis τερηδὼν, Lati-
Ἔνθλασις. Caries. nis *caries* vocatur. Solutio continui in capitis oſſibus Græcis ῥωγμὴ, Latinis *fiſſura*. Si vero
Fiſſio vel fiſſura. caluariæ diuiſio ab acuto aliquo irruente & incidente fit, Græcis ἐγκοπὴ, διακοπὴ, & ἕδρα, La-
Inciſio. Interciſio. Sedes. tinis *inciſio, interciſio, & ſedes* dicitur. Solutio vnitatis in ligamento Gręcis διάστασμα καὶ διά-
σπασμα, Latinis *diuulſio* nominatur. Vt hinc pateat, in Galeni codicibus excuſis *in princi-
pio quarti libri de Medendi ratione*, mendam eſſe, vbi vnionem ſolutam in ligamento vo- D
Diuulſio. Galeni locus emendatus. cari ἀπόσπασμα ſcribit. Nam, *vt paulo poſt dicemus*, ἀπόσπασμα ad inſtrumētales perpetuo, num-
quam ad ſimilares, refertur partes. Cum itaque ligamentum ſit pars ſimilaris, fieri non
poteſt, vt ἀπόσπασμα eius diuiſio appelletur. Quare pro dictione ἀπόσπασμα ſubſtituenda
Διάσπασμα. venit διάσπασμα. Hinc Galenus *cap. 11. libri de Morborum differentiis*, vbi de ligamenti diui-
ſione loquitur, ait: ὅταν διασπᾶταί τις σύνδεσμος, non ἀποσπᾶται. Quod certe illi faciendum erat,
ſi ἀποσπάσματα ad ligamenta tantum referre voluiſſet. Mirum autem a nullo interpre-
te hoc ipſum hactenus eſſe animaduerſum. Tot igitur taleſque differentiæ ſolutionis
vnitatis ſunt, quatenus ſimilaribus partibus accidit. In inſtrumentariis autem parti-
Ἀποσπάσματα quæ. Auulſiones. bus, non perinde vt ſimilaribus, propria habent nomina, ſed omnia vocantur ἀποσπά-
σματα, id eſt, auulſiones. Teſtis eius rei Galenus, qui in libello de *conſtitutione artis medicæ*, E
ita ſcriptum reliquit: Ἐν ὀργανικοῖς δὲ κατὰ τὰς τῶν ὁμοιομερῶν γίγνεται συμφύσεις καὶ καλεῖται πάντα ἀποσπά-
σματα. Quibus ſane verbis innuit, omnia morborum ſolutæ cōtinuitatis genera in inſtru-
mentariis partibus fieri per cohærentias partium, quæ ſunt diuerſi generis, & vocari a-
uulſiones. Nam partes ſimilares, quæ ſunt diuerſi in inſtrumentariis generis, vt in capi-
te ſunt membranæ, oſſa, venæ, arteriæ, & aliæ diuerſi generis & naturæ ſibi cohærent,
quantiſper vnitas inſtrumentalis ſeruatur. Quum vero, quæ prius cohærebant partes
ſimilares ab inſtrumentariis auelluntur, earundem vnio corrumpitur, ideoque auulſio-
nes illæ merito, vt comprehenſum eſt, ad inſtrumentales pertinent.

De Differentiis morborum generatim. Cap. VII. F

Breues morbi. Peracuti. Exquiſite vel ſimpliciter.
EX iam commemoratis tribus primis morborum generibus, alii breues, alii lōgi ſunt.
Breues duplici conſtant differentia: quidam enim *peracuti*, quidam *acuti*. Ex peracu-
tis ruſus alii exquiſite vel ſimpliciter peracuti nominantur, qui vltra quartum diem
non extenduntur. Hos barbaram ſectantes medicinam perperacutos appellant.

Rectius

A Rectius autem peracutiſſimos hos omnes, qui intra quartum abeunt diem, morbos vo-
carent. Alii non exquiſite, vel non ſimpliciter peracuti ſunt, qui quartum excedunt, & *Non exquiſite vel non ſimpliciter.*
ad ſeptimum non raro producuntur. Acuti trifariam diuiduntur. Nam quidam ſimpli-
citer, id eſt, ſine adiectione aliqua, acuti dicantur, qui *Hippocrate ſect. 2. Aphor. Com. 23. au-*
ctore, intra decimumquartum diem iudicantur. Quidam non ſimpliciter acuti, ſed qui *Acuti.*
ad vigeſimum vſque progrediuntur, vel intra vigeſimum finiuntur. Alii vero ſunt, qui a- *Simpliciter.*
cuti nominantur, hoc adiecto, quod quadraginta diebus iudicantur. Horum Hippo- *Non ſimpliciter.*
crates quidem *lib. 1. Progno. 28.* mentionem facit. Hi a Galeno alio nomine ἐκ μεταπτώσεως,
id eſt, *ex degeneratione, & mutatione in aliam ſpeciem*, & a Galeni quibuſdam interpretib. ex *Ex mutatione.*
decidentia acuti dicuntur: quod ſcil. per imperfectas iudicationes ab vna morbi ſpecie
B in aliam mutentur, vt ſi pleuritis in ſuppurationem abit. Longi ſeu diuturni morbi ſunt *Longi morbi.*
omnes, qui acutorum terminum tranſcendũt. Vt autem breues a calidis magna ex par- *6 Epide. ſect. 1. Aphor. 7.*
te humoribus, ſanguine nimirum & flaua bile: ſic diuturni a frigidis, pituita, & atra bile,
naſcũtur. Quod Hippocrates in Epidemiis, ſuo more, breuiſſime iis innuere verbis vo-
luit: *In cranone antiqui dolores frigidi, noui vero calidi.* Præter has multæ aliæ quoq; morborũ
ſunt differentiæ, quidam enim ſunt communes, qui multos vno in loco inuadunt, hos *Communes.*
Græci παγκοίνους & ſimpliciter κοινοὺς appellant. Contra alii ſparſi, σποραδικοὺς Græci nominãt, *Sparſi.*
qui non multos vniuerſim & communiter, ſed ſeparatim ſparſimq; vnumquemque ap-
prehendunt, vel, *vt Galenus li. 1. Epidem. præfatione*, inquit, qui vnumquemq; priuatim in-
uadunt, vt quum hunc pleuritis, iſtum nephritis, illum tabes corripit. Communiũ mor-
C borum quidam ἐνδήμιοι, id eſt, *patrii & vernaculi* dicuntur, qui ſemper locum quẽdam oc- *ἐνδήμιοι.*
cupantes tenent. Alii ἐπίδημοι ſiue ἐπιδήμιοι, hoc eſt, *vulgares, qui anni tempore aliquo, in regio-* *Patrii.*
ne aliqua graſſantur: quorum qui perniciosiſſimi ſunt, multosq; occidunt, peſtilentes vocã- *Vulgares. Peſtilentes.*
tur. Differunt autem Endemii ab epidemiis, quod illi perpetuo eandem regionem ob-
ſideant, & cauſſam habeant ambientem aerem ab inferioribus terreniſq; cauſſis infe-
ctum: hi vero minime, & quod cauſſam habeant aerem, non ex loci ratione, ſed potius
ex cœli ſtatu infectum. Sunt etiam dicti morbi πάνδημοι, id eſt, *plebeii*, quod plebem tan- *πάνδημοι.*
tum, ſeu vulgi fæcem corripiant. Eſt & morbus alius malignus, Græcis κακοήθης dictus, qui *Malignus.*
grauia infert ſymptomata, vel, vt *Galenus definit lib. 1. de Iudiciis, cap. 16.* cui adſunt grauia
indicia. Cui opponitur is, qui Græcis εὐήθης, hoc eſt, *benignus, mitis, ſeu placidus* vocatur, *Benignus.*
D qui leuia infert ſymptomata: vel cui ſecuritatis ſigna adſunt. Quidam *magnus* eſt, qui ve- *Magnus.*
hementer corpus affligit & infeſtat, quiq; vim magnam obtinet: id quod accidit tribus
potiſſimum de cauſſis, quod ſcilic. in nobili & præſtanti aliqua parte conſiſtat, aut quod
plurimum a naturali ſtatu recedat, & periculoſus ſit, aut quod ſuapte natura, & propter
ſuam eſſentiam magnus. Hic alio nomine veteribus Græcis σφοδρὸς, id eſt, *vehemens, &* *Vehemẽs.*
ἰσχυρὸς, hoc eſt, *validus* noncupatur. Grauis autem, quem iidem χαλεπὸν appellãt, eſt idem *Validus. Grauis.*
cum vehementi, quamuis proprie periculoſum ſignificet. Nam qui vehemens eſt &
difficilis, is etiam periculoſus exſiſtit. Quare veteres Medici iis nominibus promiſcue
ſunt vſi. Ceterum inter morbos, quos humoris vitium committit, quidam ſunt *exquiſi-* *Exquiſiti.*
ti, qui ſcilicet in ſuo genere ſynceri ſunt, & miſtione humorum non adulterantur. Hinc
E *legitimi* alio nomine dicuntur. Sic *tertiana exquiſita & legitima* vocatur, quæ ex puta bile *Legitimi.*
gignitur. Pari ratione *exquiſitum eryſipelas* nominatur, quod non eſt cum phlegmone,
aut alio genere tumorum præter naturam commiſtum & adulteratum. His contrarii
nothi ſpuriiue, non exquiſiti, illegitimi & impuri nominantur, qui ſcilicet alterius hu- *Nothi.*
moris miſtione adulterati ſunt. Sic tertiana, quæ cum pituita miſcetur, non exquiſita, *Spurii. Non exquiſiti.*
& notha vocatur. *Exquiſitum* nomen etiam in compoſitis vſurpatur morbis, vt quum
exquiſitam ſemitertianam appellamus, quæ ex æquali miſtione tertianæ & quotidia-
næ continuæ naſcitur. Morborum quoque alii Græcis ἐν ἕξει, hoc eſt, *in habitu* dicuntur, *In habitu.*
qui difficile diſcutiuntur ac remouentur. Contra ἐν χρῷ, qui facile abiguntur, ac diſcu- *ἐν χρῷ.*
riuntur. Ex morbis nonnulli ſimplices, quidam vero compoſiti ſunt. *Simplex* autem *Simplices.*
F morbus, apud Galenum non vno dicitur modo. Nam aliquando ſimplicem pro miti,
placidoque vſurpat, idque Hippocratis exemplo, qui *in 3. Prognoſticorum* placidiſſimas
& mitiſſimas febres, ſimpliciſſimas vocauit. Nonnunquam pro vno capitur, vt ſimplex
ſit morbus, in quo ſimplex & vnicus ſit affectus. Hoc modo ei, qui compoſitus eſt, op-
ponitur. *Compoſitus* vero eſt, quem σύνθετον Græci vocant, qui cum alio coniungitur mor- *Compoſiti.*

Complicati. Confuſi. Ordinati. Inordinati. Errans. Stabilis. Recurrentes. Recidiuã facientes. Primarii. Secundarii. Per ſe. Ex accidente. Salutares. Lethales.

bo. Ex compoſitis autem alii complicati ſiue implexi, Græcis [Greek] ſunt dicti, qui ita coniunguntur, vt eorum natura diſtincta ſit, & diuerſis horis inuadant. Alii confuſi ſunt, qui ex mutua commiſtione ita coniunguntur, & inter ſe temperantur, vt illorum natura minime diſtincta appareat, & iiſdem horis inuadant, atq; ob id Græcis [Greek] nominantur. Inter morbos etiam eſt, qui ordinatus appellatur, qui ſtatis certiſque temporibus affligit: vt *tertiana, quæ tertio quoque die inuadit.* Contra inordinatus eſt, qui incerto tempore, & minime ſecundum circuitum recurrit. Hic alio nomine errans, & erraticus, incertuſque nuncupatur. Is vero, qui ordinem certum ſeruat, ſtabilis, & conſtans vocatur. Sunt etiam ex morbis, qui *recurrentes, redeunteſue* Latinis appellantur, Græcis [Greek], qui parum quidem remittuntur, moderatioreſque euadunt, ſed rurſus poſtea exacuuntur. Hippocrates [Greek] alio nomine vocat, Latini *recidiuam* facientes. Morborum quidam ſunt *primarii*, qui aliis non ſuccedunt, nec ab aliis excitantur, ſed a ſuis cauſſis primo gignuntur. *Secundarii* vero, qui ab aliis naſcuntur morbis. Hi Græcis per [Greek], nobis per conſenſum, *& per* [Greek] conſtare dicuntur: ſicut priores per [Greek]. Ex morbis aliqui per ſe dicuntur, qui primo & immediate partem occupant. Ex accidente alii, qui ſecundo loco vel ſecundario, vt hodie loquuntur, ad aliam pertinent. Sunt etiam ſalutares vocati, in quibus certo ſperatur ſalus, aut qui, vt plurimum ad ſalutem finiuntur. Lethales vero, qui vel ſemper, aut magna ex parte perimunt. Poſſunt etiam multæ aliæ morborum differentiæ a tempore, humoribus, & id genus aliis rebus deſumtæ ſtatui, quas nominatim percenſere nihil attinet. Atque hactenus generatim morborum differentias enumeraſſe ad eum, quem propoſuimus, modum ſufficiat. Nunc ad tertium præter naturam affectum, nempe ſymptoma, vt progrediamur, ordinis ratio poſtulat. A B C

De ſymptomatis definitione. Cap. VIII.

Symptoma bifariam vſurpatur. Generatim. Speciatim. [Greek]. Interpretes Latini Galeni non tantur. [Greek]. Quorundam cauillationes diluũtur.

CUm de cauſſis morbificis, morbiſque ipſis abunde pro inſtituti noſtri ratione egerimus, reliquum eſt, vt de ſymptomatis verba faciamus. Symptomatis vero vox, *vt in lib. de Symptom. differentiis auctor eſt Gal.* bifariam vſurpatur, generatim ſcilicet, ac ſpeciatim. Generaliore ſignificatione pro omni eo, quod præter naturam in corpore accidit. Qua ſane ratione & morbus, & morbi cauſſa interna, ſymptomata dici poſſunt. Speciatim, ſeu proprie, quicquid præter naturam, morbo, & eius cauſſa exceptis, in corpore reperitur, ſymptoma vocatur. Atq; hoc modo ſummum ſymptoma, nihil aliud eſt, quam affectus præter naturam, qui morbos, veluti vmbra corpus, neceſſario ſequitur, illiſque ſuccedit. Hinc eſt, q; idipſum nonnulli Græci Medici, non ſymptoma, ſed [Greek], hoc eſt, *ſuccedens*, ſcilicet morbum, appellare maluerint. Quanquam [Greek] quoq; nomen illi pulcre quadrat, quod ei a verbo [Greek], *quod ſimul cado denotat*, eſt impoſitum, nulla alia de cauſſa, quam quod ſimul cum morbo eueniat. Interpretes aliquot *Galeni caſum*, alii *accidens* vertunt. Priorum interpretatio, modo in hac ſignificatione ſatis perſpicua & Latina eſſet, tolerari poſſet, poſteriorũ nequaquam. Nã Galeno [Greek] diuerſum eſt ab accidente, quod ille [Greek] vocat. Siquidem, *vt primo lib. meth. medendi. cap. 9.* ille teſtatur, proprie loquentibus, ea, quæ ſanorum conſtitutionem ſequuntur [Greek], id eſt, *accidentia*: quæ vero ægrotantium, ſymptomata dicuntur. Nec ſtudioſos turbare debent hoc loco quorundam cauillationes, qui aliter vocem ſymptomatis Galenum in *libro de optima ſecta* vſurpaſſe aiunt, vbi ſymptomata quædam eſſe ſecundum naturam, vt nigrum colorem in Indis, diſerte tradit. Nam non animaduertunt, aut certe diſſimulat, Galenum eo loci non ex ſua, ſed potius Methodicorum, contra quos ibidem diſputat, ſententia loqui, qui ſymptomatis vocem ad omnia ea, quæ in corpore noſtro accidunt, accommodarunt. Miror autem vehementer, eiuſmodi calumniis delectari hodie viros eruditos, quorum certe erat veterum dicta potius candide, quod faciendum eſſe certo ſtudioſe Galenus ipſe iam pridem monuit, interpretari, quam ita inſidioſe & hoſtiliter ad ſuas cogitationes parum recte inſtitutas detorquere. Sed accipient haud dubie parem mercedem, habebuntque, olim qui ipſos pro meritis tractabunt, & qui eorum etiam optime dicta aliter accipi dixerint, interpretabuntur. Non ſolum vero hoc nomine reprehendunt generalem ſymptomatis apud Galenum acceptionem, ſed etiã his verbis, Symptoma generatim eſt, *quicquid animanti præter naturam accidit*: falſam affingunt, D

inter-

A interpretationem. Nam præter naturam interpretantur, quod plurimũ a naturali ſtatu recedit: quum tamen Galenus, quicquid a naturali ſtatu recedit generatim ſymptoma nominet. Sic *pandiculatio, palpitatio, ſternutamentum, & tuſſis* inter ſymptomata, cum ſint motus præter naturã, rectiſſime ab eo numerantur. Nam etſi parũ admodũ corpus, vel partem moleſtant: tamen quia præter naturam & a morbis actiones lædentibus eueniunt, ſymptomata ſint oportet. Ceterum, quę de ſanguinis excretione, vomitu, & aliis excretionibus, quæ toto genere præter naturam ſunt, & a ſymptomatum tamen conſortio ſeiunguntur, adferunt, in noſtris cõmentatiis ſuper librum *de ſymptomatum differentiis*, diluimus. Cum enim non morbi impetu, ſed naturæ potius robore fiant, actiones naturæ, non ſymptomata ſint, neque præter naturam accidant, oportet. Fiunt autem
B robore naturæ, ſi tempeſtiue fiunt. Tuſſis autem, rigor, horror, ſingultus, ſternutamentum, & id genus alia, perpetuo ſunt actionum noxæ, & a morbis excitãtur, ideoq; ſymptomata ſint, eſt neceſſe. Nec verum eſt, quod iidem Galeno affingunt: nihil eorum, quæ ad animalis commodum in corpore peraguntur, Galenum inter ſymptomata reputare. Nam, *vt recte colligunt*, hac ratione tuſſim, rigorem, ſternutamentum, & id genus alios præter naturam motus, inter ſymptomata temere collocaſſet. Galeno itaque ne per ſomnium quidem in mentem venit, inter ſymptomata non reputari, quæ ad animantis commodum in corpore excitantur. Conſtat enim omnibus, nullum eſſe motum præter naturam in corpore, per quem non noxia expurgentur. Cum vero illi a morbis excitentur, adeoque actionum noxæ ſint, rectiſſime ſymptomatis annumeran-
C tur. Quod ſi vero robore facultatis & naturæ, animaliſque præmeditatione, nõ vi morbi, ac inuito animali fiunt, non ſymptomata, ſed naturæ actiones rectiſſima ratioe appellantur. Quod ſi animaduertiſſent aduerſarii, non eo abſurditatis prolapſi fuiſſent, vt ſymptoma preſſius ſumtum non ſolum a morbis, ſed etiam a morborum naturaliumque rerum cauſſis fieri dicerent. Verum de ſymptomatis definitione ſatis.

De Symptomatum generibus differentiiſue. CAP. IX.

Symptoma pnoprie ſumtum in tria partitur genera. Alia enim ſunt functionum noxæ, alia corporis noſtri affectus, alia quæ ad vtraque per immodicas excretiones & retentiones ſequuntur. Quapropter promiſcua plane ſunt, vt quæ modo ad affectus Noxæ functionum.
D corporis, modo ad functionum noxas ſequuntur. Porro noxæ functionum nomine intelligimus debilitatem, deprauationem, atq; etiam abolitionem, cuius duæ primæ ſunt Animaliũ.
differentiæ. Vel enim animalium, vel naturalium functionum noxæ exſtitũt. Rurſus animalium functionum noxę trifariam ſecantur. Sensilium. Vel enim ſunt ſenſilium actionum, vt Motricum.
viſus, auditus, guſtus, odoratus, & tactus prorſus amiſſus, hebes vel deprauatus. Vel motricium, vt Principum actionum.
eſt, *partis immobilitas, & difficilis motus.* Vel principium actionum, *vt imaginationis, ratiocinationis, & memoriæ abolitio, debilitas, & deprauatio.* Naturaliũ. Naturalium functionum noxæ ſunt, *appetentia, concoctio, diſtributio, pulſus, attractio, alteratio, retentio, & expulſio abolita, imbecilla, vel deprauata.*

Affectus noſtri corporis, hoc eſt, ſymptomata, quæ ex genere ſunt permanen- Affectus noſtri corporis.
E tium & conſtantium, neque amplius in ipſo fieri ſuam eſſentiam poſſident, atque adeo Viſiles
vere ſubſiſtunt, quadruplici genere complectuntur. Sunt enim viſiles affectus, vt colores præter naturam totum corpus, partem vnam, vel plures occupantes, vt eſt color in morbo regio, & vitiliginis generibus, aliiſque partium malis. Nam ii colores aliquãdiu Odorabiles.
manent, nec ita ſubito cum morbis, a quib. procreati ſunt, abeunt, imo interdũ difficulter amouent. Olfactiles ſeu odorabiles, vt fœtores aurium, narium, maxillarum, & aliarum putreſcentium partium, ructus fumoſi & fœtidi. Guſtabiles, *vt ſapores præter naturam, amarus nimirum, ſalſus & acris.* Tactiles, *vt cutis durities, tenſio, ariditas, flacciditas, & rugoſitas.* Guſtabiles. Tactiles. Quæ præter naturã vel excernuntur a corpore, vel in eo retinentur.
Ea vero, quæ præter naturam vel a corpore excernuntur, vel in eo detinentur, in tres quidem, & primas ſecantur differentias. Vel enim tota ſubſtantia, vel qualitate, vel
F quantitate a naturali habitu recedunt. In cenſu eorum, quæ tota ſubſtantia præter nãturam ſunt, ſanguinis excretio, quæ Græcis αἱμοῤῥαγία dicitur, numeratur, neque temere, ſiquidem per eam excernitur, quod corpori maxime familiare eſt, & quod in vaſis, vtpote naturæ vſui futurum, retineri debebat. Quæ qualitate a naturali ſtatu recedunt, ſunt eorum, quæ excernuntur, colores, & odores præter naturam. Quanti- Quæ tota ſubſtantia præter naturam. Quæ qualitate.

A intra, vel extra vaſa. Intra vaſa vero bifariam putreſcunt: nempe vel omnes ſimul, vel vnus duntaxat. Si omnes æquabiliter in omnibus maximis potiſſimum, vaſis putreſcunt, ſynochus ſeu continens putrida nominatur. Siquidem Græci *συνοχον febrem omnem*, in qua vna acceſſio ab initio ad finem perpetuo manens in multos porrigitur dies, *Galeno libr. 9. Ther. Meth. cap. 7. auctore* appellant, vel breuiter, eam quæ omni mutatione magna vſque ad iudicationem caret. Hanc Latine proprie *continentem* nominare licebit, eſt que eius gemina natura. Quædam enim nullam prorſus putredinis notam obtinet, atque hæc ex diariarum febrium, vt paulo ante monuimus, eſt genere. Quædam vero manifeſtam putredinis notam habet. Prior Latinis dilucidioris doctrinæ gratia, *ſynochus ſiue continens non putrida*: poſterior autem *ſynochus ſeu continens putrida* vocatur. Neque e-

B nim imitandi ſunt hac in parte barbaram ſectantes medicinam, qui hanc *ſynochum*, illam vero fœminino in genere *ſynocham* nominant, cum Græci vtrumque genus vno nomine *ſynochon* appellauerint. Ceterum earum febrium, quæ Græcis *ſynochi* vocantur, tres ſunt differentiæ. Nam quædam illarum a principio ad finem æquali magnitudine ac vehementia perdurant, quas ob id illi ὁμοτόνους & ἀκμαστικούς, hoc eſt, in eodem robore ac vigore permanentes, nuncupant. Quædam vero ſemper augentur, & exiguum aliquid adiiciunt, quas propterea ἀναβατικοὺς & ἐπακμαστικούς, id eſt, *incrementum accipientes, & inualeſcentes* appellant. Aliæ contra paulatim minuuntur & decreſcunt, ideoque Græcis παρακμαστικοὶ, hoc eſt, *decreſcentes* vocantur, *vt fuſius lib. 9. Meth. c. 4. & lib. 2 de differ. febrium c. 2. & lib. 2. de iudiciis, cap. 6. Galenus docet*. Porro ſi intra vaſa vnus duntaxat aliquis humor pu-

C treſcit, febris excitatur, quæ Græcis συνεχὴς, Latinis vero *continua* dicitur. Sic vero eſt nominata, quod ad quietem, & integritatem, vel, *vt hodie loquuntur*, ad infebricitationem non deſinat, remiſſionem tamen in ſingulis acceſſionibus obtineat. Vt hinc pateat, quam inter ſe σύνοχος & συνεχὴς febres differant. Nam in ſynocho ſeu continente nulla fit feruoris remiſſio: ſyneches vero ſiue cõtinua in ſingulis acceſſionibus ſenſilem habet declinationem ſiue remiſſionem. Præterea ſynochus vnicam duntaxat acceſſionem ad finem vſque durantem obtinet: ſyneches autem plures. Quemadmodum vero iam dictis rationibus differunt, ita certe in eo conueniunt, quod neutra illarum ad infebricitationem perueniat, *veluti copioſius lib. 2. de iudiciis cap. 6. Galenus monſtrat*. Ceterum, vt recentiores Græcorum medici, qui Hippocratis ſecuti ſunt ætatem, aliquam

D inter has duas febres ſtatuerent differentiam, ſolœciſmum committere maluerunt, quam formam ipſarum febrium ſine nomine relinquere. Nam Græce vtraque febris appellanda fuiſſet συνεχὴς, & neutra σύνοχος. Ideoque, *vt in fine ſuorum Commentariorum, quos in ſecundum Hippocratis de Natura humana librum exarauit, Galenus teſtatur*, neque Hippocrates, neque alius veterum Græcorum vſquam continentem nobis dictam febrem σύνοχον nominauit. A iunioribus itaque Medicis hæc vox excogitata eſt, cum veteres vtrunque genus febris, nempe & id quod nullam vſque ad iudicium habet mutationem, & eam quæ multis particularibus circuitibus continentur, & remiſſionẽ aliquam obtinet, ſub συνεχέος nomenclatura complexi ſint, *vt clarius libr. 2. de differ. febr. capit. 2. & lib. 2. de iudiciis. cap. 6. fuſius oſtendimus*. Febrium autem, quæ priuatim Græcis συνεχεῖς, La-

E tinis *continuæ* vocantur, tres ſunt ſpecies. Quum enim flaua bilis intra vaſa putreſcit, *tertiana continua*, & priuatim Græcis καῦσος, Latinis *ardens* appellatur *febris*. Vbi autem pituita hac ratione putreſcit, quotidiana continua nominatur. Si atra bilis, vel potius melancholicus humor putredinem inter vaſa contrahit, quartana continua vocatur. Habent itaque continuæ febres idem genus cum intermittentibus, de quibus paulo poſt dicemus. Siquidem tertiana continua conuenit cum exquiſita tertiana intermittente, quod perinde atq; illa tertio quoq; die acceſſinnem habet. Quotidiana continua, cum quotidiana intermittente, q. ſcil. ſingulis diebus acceſſionem obtineat. Differunt tamen etiam inter ſe continuæ & intermittentes, non obſtante quod humore, qui vtraſque efficit, communicent, idque duplici ratione. Primum, quod in cõtinuis putreſcens

F humor intra vaſa continetur: in intermittenib. autem extra vaſa contentus, per ſenſiles corporis partes diſpergitur. *Secundo*, quod intermittentes, eo quod dilationis impetu ipſi per ſe expurgentur, & ad quietem, vel *vt Græci dicunt ἀπυρεξίαν*, id eſt, *infebricationem* deſinant: continuę autem nequaquam. Hactenus genera febrium, quas humor intra vaſa putreſcens excitat, commemorauimus. Reliquum eſt, vt nunc eas febres, quas hu-

Humores bifa. à putreſcunt.
Continens putrida.
Continens.
Non putrida.
Putrida.
Barbaram ſectantium medicinam ineptiæ.
Synochorũ differentia tres.
ὁμοτόνοι.
ἀκμαστικοί.
ἀναβατικοί.
ἐπακμαστικοί.
παρακμαστικοί.
συνεχὴς.
Continua.
σύνοχος & συνεχὴς.
Febres vt differant.
In quo conueniant.
Solœciſmo recentiorũ medicorũ Græcorum.
Continuæ tres ſpecies.
Tertiana.
Ardens.
Quotidiana.
Quartana.
Continuæ idem genus cum intermittentibus obtinent.
Continuarum & intermittentium differentia.

Intermittens. mores extra vaſa putreſcentes accendunt, exponamus. Quando autem humores extra A
vaſa putreſcunt, *intermittens* vocata excitatur febris. Hæc vero ſic eſt appellata, quod e-
Interpolata. ius acceſſio non perpetuo duret, ſed remiſſionem habeat, & vt comprehenſum eſt, ad
quietem, & integritatē deſinat. Latinis alio nomine *interpolata* dicitur, quod nimirum
Deficiens. ſuo tempore acceſſiones repetat, ac renouet. Sunt qui *deficientem* appellent. Huius tres
ſunt præcipuæ differentiæ. Vna enim *tertiana*, altera *quotidiana*, & tertia *quartana* nuncu-
Tertiana exquiſita. Spuria. patur. Tertiana rurſus bifariam diuiditur, in *exquiſitam, ſynceram, puramue, & notham, ſpu-
riamue*. Tertiana exquiſita fit, *quando flaua bilis ſyncera, nullique alteri humori permiſta, extra
vaſa putreſcit*. Tertiana vero notha fit, *vbi bilis maxima ex parte pituita commiſta extra
Quotidiana exquiſita. vaſa putreſcit*. Tertiana vero vtraque eſt dicta, *quod vnum diem intermittant, & tertio re-
deant* Quotidiana exquiſita eſt, vbi pituita dulcis extra vaſa putreſcit. Hæc Græcis pri- B
uatim ἀμφήμερος eſt nominata, quod ſingulis diebus reuertatur, & acceſſionem habeat.
Hepiala. Quod ſi vero vitrea pituita non tota æqualiter, ſed ex dimidio ipſius putrida fuerit, aut
aliquæ ipſius partes putruerint, aliquæ vero nequaquam, Græcis ἠπίαλος, Latinis Hepia-
la *febris* dicitur. In hac febre ſimul ægrotantes febricitant & rigent, atque eodem tem-
pore per vniuerſum corpus, & in omnibus eiuſdem partibus, Gal. *lib. 2. de Diffe. feb. cap. 6.
& cap. 10. libri de Inæquali intemperie teſte*, ambo, nempe calorem & frigus immodicum,
ſentiunt. Partes enim humoris eius putredinem necdum expertæ, omnibus venis, vel
Hepialos cur dicta. etiam reliquo corpori communicata & ſparſæ, rigorem creant: putrefactæ vero calo-
rem accendunt. Nihil igitur mirum, pituitam hanc, vbi modice putreſcit, per omnes C
ſenſiles corporis partes, per quas mouetur, calorem & frigus inducere poſſe. Hepiolos
autem dicta eſt, *Paulo lib. 2. cap. 25. auctore*, παρὰ τὸ ἠπίως ἀλεαίνειν ὅπερ ἐστὶ θερμαίνειν, hoc eſt, quod
Quintana. Sextana. Septimana. Nonana. blande & leniter calefaciat. Quartana intermittens, ab humore melancholico extra
vaſa putreſcente naſcitur. Sic vero nominata eſt, quod duos integros intermittat dies,
& quarto quouis die reuertatur. Præter iam dictas febrium intermittentium ſpecies,
ſunt etiam quintanæ, ſextanæ, ſeptimanæ, & nonanæ, quarum Hippocrates *lib. 1. Epide-
miorum* meminit, ita nominatæ, quod quinto, ſexto, ſeptimo, & nono diebus inuadant,
& reuertantur. Hæ rariſſimæ ſunt, adeo, *vt Galen. lib. 1. Epid. Comment. 3.* diſerte ſcribat,
ſe inde vſque ab ipſa adoleſcentia ſeptimanum vel nonanum circuitum omnino non
Peſtilentialis febris. vidiſſe, nec clare nec obſcure: quintanos certe conſpexiſſe obſcuros, ſed non exquiſite D
aut aperte, vt quotidianos, tertianos, & quartanos. Ex putridarum genere eſt peſtilen-
tialis febris, quæ ſic dicta eſt, quod a venenata qualitate, adeoque a peſtilentis ac vene-
nati aeris inſpiratione oriatur. Nam, *vt lib. 1. de Differen. febr. cap. 5. atteſtatur Gal.* ambiens
aer a putreſcibili euaporatione vitiatus, humores etiam corporis putreſcere facit. Ce-
terum peſtilentialis febris non ex ſimplici putredine naſcitur, ſed accedit etiam cauſſa
alia, id eſt, venenata, vt iam dictū eſt, adeoq; totius ſubſtantiæ ꝓprietate pnicioſa quali-
tas, quæ totā corporis ſubſtantiā, ſeu, *vt Gal. alias appellare ſolet*, tēperamenti totiuſue ſub-
ſtantiæ proprietatē offendit ac corrumpit. Quod certe confirmant ea, quæ *lib. 2. de Na-
tura huma. Com.* ſcribit Galen. inquiens: Ἐλλιπῆ τὴν ἴασιν ἔγραψε τῶν κοινῶν νοσημάτων, ὅσα ὑπὸ τοῦ πε-
ριέχοντος γίγνεται. Πολλάκις μὲν γὰρ ἀναθυμιάσεις τινὲς ἐξ ἑλῶν, ἢ λιμνῶν, ἢ τελμάτων, ἢ γῆς τοιαύτης αἰτίαι γίνονται
τῶν τοιούτων νοσημάτων· ἔστι δ' ὅτε μόνη τῶν ὡρῶν ἡ κρᾶσις. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἀναθυμιάσεων ἰδιότητι μᾶλλον ὅλης τῆς οὐσίας, E
ἢ ἁπλῇ ποιότητι λυμαινομένων τοῖς σώμασιν, ὀρθῶς ἔγραψε τὴν θεραπείαν, εἰς δύο τοὺς ἀνάγων σκοπούς, ἀμείβειν τε
χωρίον, καὶ χρῆσθαι ὀλίγαις ταῖς εἰσπνοαῖς. ὑπὸ δὲ τῶν ἀπὸ ποιότητος βλαπτομένων, οὐ μόνον ἡ θεραπεία τῶν γεγενημένων ἤδη νο-
σημάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ προφυλακὴ τοῦ μηδ' ὅλως συστῆναι, διὰ τῶν ἐναντίων ἔσται ποιοτήτων: *Morborum commu-
nium imperfectam ſanationem ſcripſit, vbi ab ambiente aere naſcuntur. Frequenter enim exhalatio-
nes, ex paludibus, aut ſtagnis, aut lacubus, aut eiuſmodi terra, talium morborum cauſſæ fiunt. Ac-
cidit vero interdum, vt ſola temporum anni temperatura cauſſa ſit. Igitur in exhalationibus proprie-
tate magis totius ſubſtantia, quam qualitate corpora lædentibus, curationem recte tradidit, in duos
redigens ſcopos, loci ſcilicet mutationem, & exiguæ inſpirationis vſum. In iis autem, qui a qualitate
offenduntur, non ſolum iam factorum morborum curatio, ſed & prauiſio ne omnino conſiſtant, per
contrarias qualitates fiet.* E quibus ſane verbis palam fit omnibus, Galenum non obſcuris F
verbis conſiteri, exhalationes peſtilentes excitantes febres, proprietate totius ſubſtan-
tiæ magis, quam qualitate ſeu intemperie corpora noſtra lædere. Quapropter ex aere
quoque maxime fiunt peſtilentes febres. Quanquam n. contactu mutuaq; hominum
cōmunitate & vitæ ſocietate contaminent: prima tamen illorum origo viſq; maxima
& validiſſima in aere, quem inſpiramus, ineſt, illincque proceſſit. Et certe venenum ae-

ris hau-

A ris hauſtu nos feriens,omnium præſentiſſimum eſt & efficaciſſimum, nec humore,nec
craſſiore materia,tanquam vehiculo indigens, vt in nos agat & commigret: ſed tenuiſ-
ſimum quum ſit,ſpirituum hauſtum celerrime,per pulmonē in cor,viſcus vitæ nobiliſſi-
mum,& in arterias,in omne deniq; corpus obrepit, primumq; ſpiritus, deinde humo-
res,poſtremo ipſam partiū ſubſtantiam labefactat.Quod ſi venenata ac perniciosa hæc
qualitas primum in ſpiritibus hæſerit,eoſque deuaſtauerit,ac corruperit, erit tum febris
peſtilentialis diaria,quales fuere quæ in lue illa, quam ſudorem Anglicum vocant, an-
no 1529. per vniuerſam Germaniam graſſabantur.Sin humores occupauerit,erit peſti-
lentialis humoralis dicta febris. Nam facicilime hanc venenoſam ac peſtilentem qua-
litatem putredo,corruptionis opifex,ſequitur. Si vero in ſubſtantiam cordis prædicta
B qualitas inſilierit,eiuſq; corpus putrefacit, hectica peſtilētialis erit. Peſtilētiales autem
febres,vt plurimum carbunculis,vel bubonibus ſe inſinuant,& cor, iecur,cerebrum in
furiam vertunt. Quæ ſingula commemorauimus, primum vt inde intelligant ſe nihil
noui afferre, qui peſtilentiales febres hodie magno faſtu inter morbos totius ſubſtan-
tiæ collocant. Dein, vt non ſolum iis, quæ putredinem ſanant,ſed & iis, quæ totius ſub-
ſtantiæ proprietate contraria ſunt,febres peſtilentiales abigendas ſciremus. Poſtremo,
vt in iis febribus per os & nares valida excitetur exſpiratio,quæ & pulmones, parteſque
cordi vicinas venenato aere refertas,exinaniat,mox aer igni expurgatus, aut odoratus
inſpiretur. Sed eadere alibi forte plura proferemus. Hæc autem in præſentia de febri-
bus, quæ putridorum humorum duntaxat occaſione, citra partem aliquam laboran-
C tem,accenduntur,dixiſſe ſatis ſit. Sunt enim aliæ febres putridæ, quæ occaſione labo-
rantium quarundam partium ac viſcerum excitantur. Siquidem quæ propter phleg-
monem internarum partium ac viſcerum excitatur febris, *vt lib. 2. Prognoſt. commen. 4.* Lipyria.
autor eſt Galenus, Græcis λιπυρία nominatur. In ea quidem, *vt idem cap. 10. libri de Inæquali
intemperie, teſtatur*, intus & in ipſis viſceribus calor ſentitur, in externis vero partibus vni-
uerſis frigus. Phlegmones nanque vehemens calor, inſtar cucurbitæ, ex vniuerſo cor-
pore ſanguinem ad ſe trahit, ideoque iis, qui ita ſe habent, viſcera peruruntur: extremæ
autem partes, propter ſanguinis ad viſcera ſe recipientis defectum, frigeſcunt. Quæ ve-
ro ex pulmonis, ventriculi, aut iecoris eryſipelatibus naſcitur, *eodem Galen. lib. 2. de Indi-
D cis cap. 7. atteſtante*, proprie καῦσος κακοήθης, ἢ κακοηθέστατος, hoc eſt, ardens pernicioſa, vel per- Ardent per
nicioſiſſima vocatur. Aetius febrem ex iecoris eryſipelate ortam, typhodem appella- nicioſa.
uit: ſecus atque Galenus, *vt paulo poſt clarius oſtendemus*. Eſt itaque lipyria genus ad omnes,
quæ ex viſcerum phlegmone excitantur, febres. Quod ſi vero etiam huius generis re-
cenſere velis ſpecies, eam quæ ex capite naſcitur phreneticam, eam vero quæ ex mem-
brana ſuccingente coſtas pleuriticam, ex pulmone peripneumonicam, ex iecore ieco-
rariam, & ita deinceps vocare licebit. Inter putridas continuas etiam numeratur fe- Typhodes
bris, quæ Græcis τυφώδης, *Galen. ſect 7. aphor. com. 43 & in lib aduerſus Lycum teſte*, alio nomi- febris.
ne ἑλώδης, hoc eſt, humida vocatur, non alia quidem de cauſa, quam quod perpetuo ἑλώδης.
madore ſudoreque corpus exſoluat. Typhodes enim febris, *Galeno iam citatis locis autore*,
eſt in qua a prima ſtatim die ægri ſudant, ſudore ipſo aut parum aut nihil iuuante. Vt
hinc omnibus palam ſit, typhodem febrem ab ea, quæ helodes nominatur, non eſſe di-
E uerſam. Sed præſtat Galeni verba ex libello aduerſus Lycum, quibus idipſum clariſſime
confirmat, referre, inquientis: τοὺς δ' ἐσχάτως ὑγρούς, καθάπερ οἱ τυφώδεις, ἢ ἑλώδεις ὀνομαζόμενοι. Quare
præter rationem Cardanus *lib. 2. contradictionum, tract. 5. cap. 29.* me erroris inſimulat, Cardani ca-
quod typhoden & helcoden vnū & idem eſſe febris genus ſtatuam. Facit autem id ob- lumnia re-
ſcure admodum, vt ſolet, vt vix quid dicat aſſequi poſſis. Aſſuit autem interim multa futata.
quoque mendacia, de quibus principio dicam neceſſe eſt. Nam me febrem helcoden
& typhoden vnam eandemque facere ſcribit, quaſi vero ego mendoſam Aldini codi-
cis lectionem ſecutus, ἑλκώδη pro ἑλώδη dixerim. Et ſatis hinc apparet, Cardanum
ignoraſſe falſum illic ἑλκώδη ſcriptum eſſe, & forte hac voce febres, quę vlcera comitan-
F tur, ſignificari putaſſe, ideoque in hanc veniſſe ſententiam, vt eam a typhode diuerſam
eſſe affirmare voluerit. Dein non puduit illum conſtanter aſſerere, *me in cōmentariis meis
in Hipp. Aphoriſ. ſcriptis*, vigeſimiquarti primæ ſectionis textus omnino oblitum fuiſſe,
eiuſq; enarrationē omiſiſſe. Quā impudēter aūt & mendaciter hāc mihi negligentiam

adſcribat Cardanus, omnes horum meorum cõmentariorum editiones palam teſtantur, in quarum nulla hic Aphoriſmus, nec eiuſdem etiam enarratio deſideratur, vt ad conuincendum apertum mendacium non ſit opus pluribus teſtimoniis. Quis vero eſt qui hinc non colligat, Cardanum omnem depoſuiſſe pudorem, vt qui non veritus eſt conſtanter affirmare, quod res ipſa manifeſte falſum & confictum eſſe loquitur? Potuiſſet igitur, imo debuiſſet hoc loco ſibi & mihi parcere Cardanus, nec mihi negligentiæ notam inurere, qua me vacare, niſi cœcus tum fuerit, ignorare haud potuit. Sed ſimili quoque ratione Manardum, aliosq; bonos & eruditione claros viros tractauit, vt nihil mirum ſit mihi idem ab illo etiã eueniſſe. Sed ad typhoden reuertamur febrem. Quum differre inter ſe thyphoden & helodem febrem contendat Cardanus, decuit certe illũ, vt qua ratione inter ſe diſtarent, exponeret: ſed tantum abfuit vt id faceret, vt potius ſe ignorare num typhodes & helodes febris, vnum febris genus, an diuerſum eſſet, fateri coactus ſit. Nam inter alia ſic ſcribit: *Seu igitur typhodes, atque helodes vnũ febris genus ſit, ſeu diuerſum, non niſi humidarum febrium typhodes genus eſt.* E quibus vtique verbis ſatis liquet, Cardanum non recte tenuiſſe, quale genus febris eſſet helodes & typhodes. Atque idipſum abunde confirmant quæ ibidem ſcribit, inquiens: *Febres typhodes ex multa materia pituitoſa gignuntur, ſudorque qui in initiis earum apparet, longitudinem morbi ſignificat.* Si ex pituitoſa materia procreatur, humida igitur ſit oportet. Et humidam profecto eſſe copioſus ſudor declarat. Paulo tamen ante prædicta verba teſtimoniis e Suida, & Heſychio productis oſtendere conatus eſt, typhodes febres eſſe incendentes, & igneas. Quod ſi verum eſt, humidę vt ſint fieri nequit, vt rectiſsime ſuos libros Cardanus *contradictionum* titulo ornarit, ſiquidem multis modis in iis ſibi contradicit, ac ita ſe & alios contradictionibus inuoluit ac implicat, vt ex illis neque ſe, neq; alios explicare ſciat. Nihil igitur certius eſt, quam Cardanum prædictarum febrium rationẽ prorſus ignoraſſe, & tamen interea illum nihil puduit alios earundẽ naturam recte explicantes erroris inſimulare.

Typhodes ſtoris gemina.

Hoc quidem lubens concedam Cardano, *Typhoden febrem apud Græcos non vno ratione explicari.* Sunt enim qui hanc vocem, pro febre quæ eryſipelas iecoris comitatur, vſurpẽt. Quo vtique modo ab Aetio *lib. 5. c. 89.* accipitur. Galenus cõtra, *vt iam oſtendimus*, rectius pro humida febre vſurpat. Eam autem quæ iecoris eryſipelata ſequitur, *libr. 2. de iudiciis. c. 7.* καῦσον καυσώδεα, ἢ κακοήθιστον, hoc eſt, *ardẽtem, pernicioſam, malignomue, aut pernicioſiſſimam,* nominat, vt dubium nullum ſit, Aetium ab immenſo ardore & incendio, quo hac febre laborantes correpti ſunt, Typhoden ipſam ſecus, quam veteres Græcos, appellare voluiſſe.

Hippocratis locus enarratus.

Pergit deinceps Cardanus, & magno ſupercilio Hippocratis locum, qui eſt *in lib. 2. Epidem. ſect. 5.* interpretatur, vbi ita inquit: ᾧ ἂν ἡ φλὲψ ἐν ἀγκῶνι σφύζῃ, μανικὸς καὶ ὀξύθυμος, ᾧ δ᾽ ἂν ἀτρεμέῃ, τυφώδης. Principio igitur Latinos Hippocratis interpretes, Bartholomæum Syluanum & Cornarium reprehendit, quorum hic vocem τυφώδης *ſtupidus*: ille vero ſuccenſo *ſtupori obnoxius* conuertit. Meliorem igitur illis, ſi Diis placet, interpretationem allaturus, ita ait: *Sciens eos qui in fumo obuerſantur, ſenſibus detineri, atque hebetudine quadam, huic ſimilem affectum patientes, mente Typhodeos appellauit.* Bella mehercle interpretatio, & Cardano digna, vtpote cuius animus ac ſenſus perpetua caligine ac fumo obducti, non niſi obſcura & denſiſſimis tenebris inuoluta depromere poſſunt. Quis enim facile intelligeret, quinam eſſent, quos ille mente typhodeos vocat, niſi eos, quorum ſenſus detinentur, quique hebetes & ſtupidi ſunt, hac loquendi ratione inaudiret? Atqui hanc interpretationem in Cornario, quem nominis qualitatem omnino ſeruaſſe inquit, reprehendere auſus eſt. Quum itaque Cardani interpretatio ceterorum conuerſionibus multo ſit obſcurior, breuiter quæ ſit legitima Hippocratis verborum expoſitio, indicabimus.

Τυφώδης contrarius ei qui μανικὸς dicitur.

Ad verbum igitur præcitatum Hippocratis locum ita conuertere licebit: *Cui vtique vena in gibbero pulſarit, furioſus & iracundus eſt. Cui vero quieuerit, mutus.* Vt autem ſtudioſi cognoſcant, cur τυφώδης nobis *mutus* ſit dictus, ſciendum erit, quod τυφώδης Hippocrati plane contrarius ſit ei, qui μανικὸς dicitur. Nam, *vt Galenus in libello de interpretatione antiquarum vocum Hippocratis auctor eſt,* τυφώδης vox idem quod ἐνεὸς καὶ καθεζόμενος, id eſt, *mutus & ſedens* denotat.

ἐνεός.

Neque enim ἐνεός, *Phauorino teſte*, Græcis eſt, niſi ἄφωνος, καὶ ἀναίσθητος, id eſt, *mutus, & ſtupidus.* Mutum vero in præſentia non intelligas eum, qui voce deſtitutus eſt, & loqui non poteſt, ſed eum potius, qui ob morbum, quo iam infeſtatur, ſilet, &

ſedet,

A ſedet, nec furioſi inſtar vociferatur, conſurgit, ac exſilit, vt ſunt ii qui lethargo correpti
ſunt. Quapropter τυφώδης a lethargico fere diuerſus non eſt, vtpote qui ſomnolētus, de-
ſidioſus, ignauus ſit, & vix, aut tarde admodum quocunq; interpellatus modo reſpon-
det, contrarius autem furioſo, ac phrenitico. Hinc τυφομανία malum Græcis dicitur e le- τυφομανία
thargo & phrenitide mixtum & cōpoſitum, vt infra latius docebimus. Sed longius, vt
Cardani impudentiam retunderem, ab inſtituto digreſſus ſum. Maluiſſem autem hic
& alibi continua orationis ſerie docere, quæ ad inſtitutū pertinebant: ſed tanta eſt quo-
rundam petulantia & malitia, vt non patiantur me in propoſito hærere, ſed calumniis
ſuis potius alio me traducunt. Quos ſi interdum acerbius excepero, non eſt cur quiſpiā
miretur. Neq; enim fieri poteſt, quin tandem tot calumniis irritatus, immodeſtius re-
B ſpondeam. Nemo enim tam patienti eſt animo, quin mendaciis motus, interdum acer-
bius aduerſario occurrat, præſertim vbi mendaciis eiuſmodi doctrinam & dogmata ve-
ra lectori ſuſpecta facere ſtudet.

Porro quum apud Hippocratē & Galenū crebto quoq; mētio fiat febriū τριταιοφυῶν, Febres τριταιοφυεῖς
præſtat hoc etiam loco, quales hæ ſint, breuiter exponere. Sunt igitur, *Galeno li. 2. de Dif-
ferent. feb. cap. 4. auctore*, quæ tertio quoq; ſolum die acceſſionem habent. Quibus quidē
de febribus quum copioſe *libro ſexto Epidem. ſect. 2. comment. 11.* diſſeruerim, non eſt cur
nunc repetenda eſſe putem. Cæterum ex commemoratis putridis febribus, aliæ ſunt
typicæ ſeu ordinatæ, aliæ vero errabundæ ſeu inordinatæ. *Typicæ* ſunt, in quibus acceſſio Typicæ.
& remiſſio ſtatis accidunt vicibus. *Erratica* iam dictis contrariæ ſunt. Neque enim ſta- Erraticæ.
C tum tempus, neq; vllum acceſſionum & remiſſionum ordinem ſeruant. Quales ſunt,
quæ ex atra bile in quibuſdam partibus mota, in quibuſdam vero immota manente, in
aliis putreſcente, aut feruere incipiente, *Galeno libro tertio prognoſt. Commen. 29. auctore*, o-
riuntur. Tertium primarium febrium genus fit, quādo in ſolidis humani corporis par- Hectica.
tibus calor præter naturam accēditur, Græcisq; & Latinis Hectica, quod nimirum ha-
bitum totius corporis corripiat, nominatur. Hæc profecto calido vaſi adſimilis eſt. Vt
enim hoc aquam illi infuſam calefacit, ita quoque hectica ſolidis inhærens partibus, ac
quaſi infixa, omnes corporis humores calefacit. Quod ſi febris illa ſic increuerit, vt vni- Maraſmus.
uerſum corpus, omneſque ſolidas eiuſdem partes colliquet atque conſumat; *maraſmus*
D dicitur. Si id per ætatem accidit, maraſmus ſenectutis vocatur. Hactenus ſimplicium
febrium genera ſumma, qua potuimus, breuitate perſtrinximus. Reſtat igitur, vt com-
poſitas ac miſtas pari breuitate percurramus. Bifariam vero compoſitæ febres conſtitu-
untur. *Primum*, quando tertiana, quotidiana, & quartana citra aliquam partē laborantē, Cōpoſitarū
inuicem commiſcentur. *Secundo*, quando febres ob partiū phlegmonem accenſæ inter febrium ra-
ſe miſcentur. In vtraq; autem harum differentiarum alteram rurſus ſectionem fieri cō- tio.
tingit. Quæ circa alicuius partis phlegmonem conſiſtunt, febres dupliciter commiſcē-
tur. Vel enim cōplicantur, vel per ſe in totum confunduntur. Priorem miſtionem Græci
ἐπιπλοκὴν, Latini *complicationē*: alteram v. κρᾶσιν Græci, *confuſionem* Latini nominant. Eſt a. ἐπιπλοκὴ.
ἐπιπλοκὴ ſeu complicatio, *quando horis diuerſis febres commiſtæ inuadunt*. Confuſio, *vbi eadem* κρᾶσις.
E *occurrunt hora, adeoq; ita inter ſe confunduntur, vt eas diſcernere non ſit facile*. Porro tertianæ & Cōplicatio.
quotidianæ febris, quatuor ſunt complicationes. *Vna*, quando tertiana & quotidiana Confuſio.
intermittentes commiſcentur. *Altera*, cum tertiana intermittens quotidianę conti- Tertianę & quotidianę complicationes.
nuæ coniungitur. Atque hæc peculiari nomine Græcis ἡμιτριταῖος, Latinis *ſemitertiana*
vocatur, quod ſcilicet tota eius natura dimidia parte tertianam, altera vero *dimidia quoti-* Semitertiana.
dianam continuā habeat. *Tertia* complicatio, quando quotidiana intermittens tertianæ
continuæ permiſcetur. *Quarta*, vbi quotidiana & tertiana continuæ miſcentur. Non
ſolum vero febres differentes ſpecie, vt quotidiana tertianæ, & huic quartana: aut etiam
genere, vt intermittentes cum continuis miſcentur: ſed etiam febres eiuſdem tum ge-
neris, tum ſpeciei complicantur, vt continuæ cum continuis, intermittentes cum inter-
F mittentibus: item tertiana cum alia tertiana, quartana cum alia quartana, quemadmo-
dum fuſius *lib. 2. de Diffe. febrium cap. 7. & 8.* nec non *li. 2. de Iudiciis* Galenus docet, & nos
in noſtris ſuper hos libros Commentariis oſtendimus. Vt autem febres, ita etiam laborantes
partes miſtionem recipiunt, vel quia diuerſæ propriam ſingulæ febrem accendant, vel-
uti lien, ſi ita accidat, & iecur: vel quia affectus, vnde oriuntur, miſtus eſt; vt phlegmone
eryſipelatoſa, aut eryſipelas phlegmonoſum. Cum itaque multifariam componantur

febres, in omnibus iis dignoſcendis miſtionibus Medicum exercitari oportet. Quod fiet, ſi primum omnium, idq; accurata diligentia, ſimplicium febrium ſpecies perdiſcat. Nã niſi illas exquiſite teneat, fieri nõ poteſt, vt vnq̃ cõpoſitas probe aſſequatur. Atqui cũ cõpoſitarũ cognitio ſit plane difficilima, adeo vt in iis recte diſcernẽdis nõ raro ẽt periti Medici fallant, operæpretiũ erit, vt Medicinæ ſtudioſi diligenter, q̃ de febriũ differẽtiis duob. in libris a Galeno ſcripta ſunt, perlegãt. Qui etſi cognitu difficiles ſunt, tñ a nobis ita ſunt cõmentariis illuſtrati, vt ab omnib. fere intelligi poſſint. Ceterũ vt ſtudioſorum memoriã iuuaremus, ſimplicium febrium genera ſequẽti ſchemate complexi ſumus.

Febrium ſimplicium tria ſunt prima genera. Vel enim calor præter naturã accenditur in
- *Spiritibus, & fit ἐφήμερα, hoc eſt, diaria. Eſt quæ duplex, ſcilicet.*
  - *Ephemera ſeu Diaria ſimpliciter, & citra adiectionem dicta.*
  - *Diaria pluriũ dierũ, alio nomine ſynochus non putrida vocata.*
- *Humoribus, & fit putrida. Putreſcunt autem bifariam: vel enim*
  - *Intra vaſa, idque bifariã: vel enim*
    - *Omnes æqualiter putreſcunt, & fit Synoch putrida: quæ vtiq; triplex eſt:*
      - *Acmaſtica*
      - *Epacmaſtica*
      - *Paracmaſtica.*
    - *Vnus duntaxat, & ſic erit συνεχὴς Græcis, continua Latinis dicta. Si enim putreſcit*
      - *Bilis flaua, fit tertiana continua, Græcis καῦσος, Latinis Ardens nominata.*
      - *Pituita, quotidiana continua.*
      - *Atra bilis, quartana continua.*
  - *Extra vaſa, & fit intermittens. Nam cum putreſcit,*
    - *Flaua bilis vel*
      - *Syncera & pura, fit tertiana exquiſita.*
      - *Pituita miſta, tertiana ſpuria.*
    - *Pituita vel*
      - *Dulcis, quotidianã intermittens.*
      - *Vitrea, fit Epiala.*
    - *Atra, quartana intermittens.*
- *Solidis, & fit vel*
  - *Hectica.*
  - *Maraſmus.*

Vitiorum capitis breuis enarratio. CAP. XI.

Alopecia. Ἀλωπεκία Græcis vitium eſt capitis, in quo deciduus capillus areas efficit. Sic a. appellatũ eſt, q; vulpi, q̃ Græcis ἀλώπηξ dicitur, crebro accidat. Latini ꝓpria deſtituti nomenclatura cũ Græcis *alopeciam* vocãt: Barbari, vt frequẽter alias, vni⁹ immutatione literæ vocẽ deprauãtes, *alopeciã* nominãt.
Ophiaſis. Ὀφίασις Græcorũ Medicis vitiũ eſt, q; læſam capitis partẽ ſerpẽtis modo, q̃ iiſdẽ ὄφις dicit̃, glabrã oſtendit. Latini haud ſecus atq; Græci *ophiaſim* appellãt: Barbari Medici Arabũ doctrinã ſectãtes
Tyria. *Tyriã* nuncupãt. Tyri n. voce oẽs ſerpentes, potiſſimũ a. viperas, intelligunt.
Caluitium. Φαλάκρωμα & φαλάκρωσις vitiũ eſt, in quo vniuerſi caluæ pili defluunt. Latinis *caluities* & *caluitiũ* dicit̃.
Porrigo. Πιτυρίασις vitiũ eſt Græcis, in quo tenues ac furfuraceæ ſquamulæ ex capitis cute citra exulcerationẽ decidũt. Latinis, Celſo potiſſimũ, *porrigo* nominat̃.
Furfures. Barbarã excolẽtes Medicinã, *furfures* vocãt.
Pediculario Φθειρίασις pediculorũ in capite aceruatim facta ꝓcreatio eſt. Latinis *pediculatio*, & *morbus pedicularis* nũcupat̃.
Achores. Ἄχωρες vlcuſcula ſunt capitis, tenuiſſimis foraminib. cutẽ pforantia, e quib. glutinoſa excernit̃ ſanies. Plini⁹ *manãtia capitis vlcera* appellat.
Tineæ. Noſtræ ætatis Medici, a tinearũ in veſtib. ſimilitudine, capitis tineas nominãt: vt n. hæ multo eoq; tenui morſu ac erosione veſtes pforãt, ſic ẽt capitis cutẽ achores. Auicẽna *Saphacũ* nuncupat. Pueros hoc malũ maxime exercet.
Fauus. Simile huic aſpectu & figura vitiũ eſt, q; Græci κηρίον, Latini *fauũ* nominãt, maiora tantũ foramina habẽs, in quib. humor melli ſimilis continet̃, perinde atq; in fauis apũ, vnde ẽt nomẽ ſuũ traxit.
Cephalalgia Soda. Κεφαλαλγία, *capitis dolor* ẽ recẽs factus, haud diuturnus & inueteratus, nõ curãdo, an per ſe accidat, aut alteri⁹ affectus ſymptoma, & comes ſit. Barbarã ſectantes medicinã Sodã vocare Arabũ more ſolent.
Cephalæa. Κεφαλαία v. diuturn⁹ & ægre cedẽs, ac cõtumax capitis dolor eſt.
Hemicrania. ἡμικρανία, vitiũ eſt in dimidia capitis parte dolorẽ inferẽs, nunc dextra, nũc ſiniſtra ortũ, q; ſatura per cranii lõgitudinẽ extẽſa diſtinguitur.
σκότωμα. Vertigo. Σκότωμα vitiũ eſt, in quo obtenebrationes hebetudinesq; oculis obuerſãtur, & omnia circũagi ac rotari putãtur. Latinis vertigo tenebricoſa dicitur.
σκοτόδινος. Alio nomine σκοτόδινος dicitur, *vt ſect. 4. Ap. com. 17. Galen. teſtatur*, dũ ait, hoc vitiũ fieri, quũ

A ſimul quæ cernuntur circumagi putantur, & derepẽte ſenſus, qui fit viſu, perit, exiſtimã-
tibus, qui id vitii patiuntur, ſibi offuſas eſſe tenebras. Latinis propriè *vertigo tenebricoſa*
nominatur. Idem vitium etiam Græcis, Hippocrati maxime ἴλιγγος appellatur; *vt teſtis*
eſt ſect. 3. apho. com. 18. idem Galenus, dum ἴλιγγον interpretatur σκοτοδινίαν. Differt a. ab eo
vitio quod ſimpliciter δῖνος nuncupatur. Nam, *vt lib. 4. de Victu acut. morbo. com. 37. atte-*
ſtatur Galenus, δῖνος eſt, quum caput circumagi videtur: vbi vero tenebricoſa ſimul viſio
fuerit, σκοτόδινος appellatur. Quare δῖνος non eſt niſi vertigo ſimpliciter. Qui barbaram
colunt Medicinam, deprauata voce Scotomiã nominant. ἔγκαυσις, vſtio eſt circa caput — Vſtio ſolis.
perſeuerans a ſole facta. Latinis vſtio ſolis appellari poteſt. Σειρίασις, *Paulo lib. 1. c. 13. auctore*, — Σειρίασις.
phlegmone eſt partium, quæ circa cerebrum & eius membranas ſunt. Proinde a phre- — Phrenitis.
B nitide nihil diſtare videtur. φρενῖτις enim Galeno *lib. 2. de Symptom. cauſſis cap. 11. teſte*, cere-
bri aut eius mẽbranarum eſt phlegmone. Sopor malum eſt phrenitidi contrariũ. Quũ — Sopor q̃d.
vero ſoporis vox ambigua ſit, ac Latinis vtrunq; ſomnum, & eũ ſcilicet, qui naturalis, &
eum, qui præter naturam exſiſtit, ſignificet, non recte faciunt Latini Medicorum inter-
pretes, quod hanc vocem ei duntaxat vitio, quod Græcis κῶμα dicitur, accommodant.
Præſtat enim vt Medici ad euitandam cõfuſionem, ſomni vocabulum naturali, ſoporis
vero non naturali ſomno accommodent. Sopor igit᷑ nobis non eſt, niſi ſomnus exſupe-
rans, aut ꝓfundior q̃ par ſit, a quo animal difficile excitatur. Cuius quidẽ quinq; ſunt ſpe- — Soporis ſpecies.
cies, nempe coma ſiue cataphora, catoche ſiue catalepſis, carus, lethargus, & apoplexia.
Quomodo vero inter ſe differãt, ordine explicabimus, & longius quidem, quam Inſti-
C tutionum ratio ferat: quod ſcilicet nemo, quod ſciam, fere ſit hodie, qui harum vocum — κῶμα quid.
ſignificationes legitimas teneat. Κῶμα igitur, vt auctor eſt *lib. 3. Epidem. cõment. 1.* in textus — καταφορὰ quid.
ſeptimi explicatione Galenus, non eſt niſi καταφορὰ, id eſt, delatio in ſomnum.

Delatio autem in ſoporem, *eodem ibidem teſte*, eſt quũ ægri vigilare nequeunt, oculosq;
minime apertos, ſed cõniuentes potius habent: & vel profundo, vel tenui leuiq; ſopore, — κῶμα vnde dictum.
vel vigiliis detinentur. Coma igitur reuera ſomnus non eſt, ſed ſomni quoddã pꝛ̃ter na-
turam deſiderium. Quapropter Græcis a verbo κωμαίνειν, quod illis ſomnum appetere ſi- — Comatoſi qui.
gnificat, κῶμα deductum eſt. Comatoſi autem ſunt, qui præter naturam dormire cupiũt,
quanquam diuerſa ratione. Alii enim in profundos aut leues tenuesve ſomnos incidũt:
alii vero deſiderio dormiendi fruſtrantur, & vigiliis detinentur. Vt hinc palã ſit, Coma — Coma duplex.
D Hippocrati & veteribus aliis Græcis duum eſſe generum, nempe, ὑπνῶδες, id eſt, *ſo-*
mniculoſum: & οὐχ ὑπνῶδες, ἄγρυπνον, hoc eſt, *non ſomniculoſum, aut vigilans*. Commune quidẽ
vtriſq; eſt, non poſſe attollere oculos; ſtatim enim grauantur, & dormire cupiunt: hinc-
que adeo eſt, vt vtrunq; comatis nomen ſortitum ſit. Priuatim autem ſomniculoſum id — Somniculoſum.
obtinet, vt in eo ægri dormiant, idq; nonnunquã profunde diuq., vt difficile expergiſci
poſſint. Hoc Hippocrati *li. 3. Epidem. comment. 3. textu 64.* κῶμα βαρὺ, id eſt, *coma graue, ſiue* — Graue ſeu profundũ.
profundum appellatur. Fit, *Galeno textu ſeptimo cõment. 1. libri tertii Epidem. auctore*, ob mul-
tam cerebri humiditatem, vt nonnullis euenit inebriatis, ſæpius autẽ ob ſolum eiuſdem
frigus, & interdum propter vtrunq;: præterea ob virtutis imbecillitatem ita iam exſtin-
ctæ, vt palpebras ſublatas ſeruare ægri non valeant. Interdum vero in ſomniculoſo co- — Leue, tenue ſiue leues ſomnos habens.
mate ſomni leues, tenues, parui velunt, vnde coma leue, tenue, ſiue leues aut tenues ſo-
E mnos obtinens dicitur. Hoc non a pura pituita, vt præcedens, naſcitur, ſed, *vt Galenus li.*
3. Epidem. comment. 3. teſtatur, vbi tennis humor, flaua nimirum bilis, cum pituita coniun-
cta eſt. Non igitur a puro humido & frigido, ſed cum aliquo calore coniuncto, cuiuſ-
modi eſt bilis cum pituita miſta, vt diximus, aut putreſcens pituita, procreatur. Quod
autem id coma a calore frigori permiſto fiat, atteſtatur idem Galenus, *cap. 29. Artis me-*
dicæ, vbi de calidi & humidi cerebri notis agens, ita ſcribit: ὕπνῳ τ᾽ ἐπιτρέψαντες ἑαυτοὺς ἅμα τῷ
κωματώδεις εἰσὶ, καὶ ἄγρυπνοι: id eſt, *Ad ſomnum autem conuerſi, ſimul inclinationem ad ſomnũ ha-*
bent, & vigilant, Quippe cerebri calor vigiliam, humiditas a. ad ſomnum inclinationem
inducit. Alterum coma, quod Galeno οὐχ ὑπνῶδες, καὶ ἄγρυπνον, id eſt, *non ſomniculoſum & vi-*
F *gilans, nuncupatur*, fit, quando inclinatio ad ſomnum inanis eſt, ægerq; vigiliis detinetur.
Eo correpti, *vt Galenus lib. 3. Epid. com. 3. textu 40.* teſtatur, apertis oculis vigilare neque-
unt, ſed conniuentes claudentesve oculos ſpe dormiendi, vigiles tamen permanent.
Hi deniq;, *vt idem in libello de Comate auctor eſt*, vigiles ſe verſant, alia poſt aliam imagina-
tione accedente, mentemque mouente, ac ſomnum intercipiente: vnde ſemper qui-

rius contiguitatem dici: quod ſi vera vnio eſſet, ab ea parteſeius auelli non poſſent, niſi ipſæ vna diuidetentur. Arteriarum autem vel ligamentorum omnimodam diuulſionē dilanıationemue Galenus recte & totius inſtrumenti, & diuulſæ particulæ commune eſſe pathema dixit, quod vtriuſq; in ea ſoluatur continuitas. Totius quidem, quod parteseius amplius ſibi inuicem, neq; cohęreant, neq; vniantur, adeoq; ipſum in ſe diuiſum, & vnum nō ſit. Partis diuulſæ, quia non maneat vna, ſed in duas diſſecta ſit. Sin ligamentum ex toto diuulſum non fuerit, totius inſtrumenti morbus non eſt, quod videlic. eius partes adhuc inſtrumentali cohæreant & vniantur: ſed ſolius, quę perpeſſa eſt continuitatis ſolutionem, partis. Quare par in vtroq; ratio, quod putant aduerſarii, non eſt. Cum itaq; vnionis ſolutio, tam ſimilatium, quam inſtrumentariarum partium cōſtitutionem labefactet, adeoq; earundem vitiet actiones, morbus ſit, non cauſſa morbi oportet.

Differentiæ ſolutionis cōtinuitatis in ſimilaribus euenientis. Fractura. Vlcus. Vulnus. Ruptura vel ruptio. Conuulſio cum ruptione. Punctura. Colliſio, ſeu contuſio. Illiſio. ἔνθλασις. Caries. Fiſſio vel fiſſura. Inciſio. Interciſio. Sedes. Diuulſio. Galeni locus emendatus. διάσπασμα.

Ceterum, continuitatis ſolutio in ſimilaribus facta, varias habet appellationes. Quippe in oſſe Græcis κάταγμα, Latinis *fractura* dicitur. Nam ea, *Ariſtotele etiam libr. 4. Meteo. cap. 9. teſte*, proprie frangi dicuntur, quæ in magnas partes diuidi, diſtrahiq; poſſunt, quæque eſſentiam ſolidam & duram conſecuta ſunt. In carnoſis partibus communiter Græcis ἕλκος, Latinis *vlcus* nominatur. Proprie autem vnitatis ſolutio in carnoſis partibus ex vulnerando facta, *Galen. lib. 3. Ther. Metho. cap. 1. ſuffragante*, Græcis τρῶμα, Latinis *vulnus* vocatur. Ea vero, quæ citra vulnerationem ex humorū malitia & acrimonia accidit, Græcis proprie ἕλκος, Latinis *vlcus* nuncupatur. Quæ in carnoſis muſculorum partib. ex diſtentione prouenit, Græcis ῥῆγμα, Latinis *ruptio* vel *ruptura* nominatur. Quum vero fibræ ſimiliter tenſæ rumpuntur, Græcis σπάσμα, Latinis *conuulſio cum ruptione* dicitur. Si acutum & tenue fuerit id, quod vulnerat, Græcis νύγμα καὶ νύξις, Latinis *punctura* & *punctio* vocatur. Quod ſi carnoſæ partes, & mollia oſſa, qualia ſunt puerorum, a valido & graui aliquo ac duro corpore colliduntur, Græcis θλάσμα & θλάσις, Latinis *colliſio* & *contuſio* appellatur. Si cauitas aliqua in parte, quæ colliſa eſt, a re, quæ ferit, inducta eſt, Græcis ἔνθλασις, Latinis *illiſio* nuncupatur. Oſſium ab acribus humoribus *eroſio*, Græcis τερηδών, Latinis *caries* vocatur. Solutio continui in capitis oſſibus Græcis ῥωγμή, Latinis *fiſſura*. Si vero caluariæ diuiſio ab acuto aliquo irruente & incidente fit, Græcis ἐγκοπὴ, διακοπὴ, & ἕδρα, Latinis *inciſio, interciſio, & ſedes* dicitur. Solutio vnitatis in ligamento Græcis διάσπασμός καὶ διάσπασμα, Latinis *diuulſio* nominatur. Vt hinc pateat, in Galeni codicibus excuſis *in principio quarti libri de Medendi ratione*, mendam eſſe, vbi vnionem ſolutam in ligamento vocari ἀπόσπασμα ſcribit. Nam, *vt paulo poſt dicemus*, ἀπόσπασμα ad inſtrumētales perpetuo, nunquam ad ſimilares, refertur partes. Cum itaque ligamentum ſit pars ſimilaris, fieri non poteſt, vt ἀπόσπασμα eius diuiſio appelletur. Quare pro dictione ἀπόσπασμα ſubſtituenda venit διάσπασμα. Hinc Galenus *cap. 11. libri de Morborum differentiis*, vbi de ligamenti diuiſione loquitur, ait: ὅταν διασπασθῇ σύνδεσμος, non ἀποσπασθῇ. Quod certe illi faciendum erat, ſi ἀποσπάσματα ad ligamenta tantum referre voluiſſet. Mirum autem a nullo interprete hoc ipſum hactenus eſſe animaduerſum. Tot igitur taleſque differentiæ ſolutionis vnitatis ſunt, quatenus ſimilaribus partibus accidit.

ἀποσπάσματα quæ. Auulſiones.

In inſtrumentariis autem partibus, non perinde vt ſimilaribus, propria habent nomina, ſed omnia vocantur ἀποσπάσματα, id eſt, auulſiones. Teſtis eius rei Galenus, qui in libello de *conſtitutione artis medicæ*, ita ſcriptum reliquit: Ἐν ὀργανικοῖς δὲ κατὰ τὰς τῶν ὁμοιομερῶν γίγνεται συμφύσεις καὶ καλεῖται πάντα ἀποσπάσματα. Quibus ſane verbis innuit, omnia morborum ſolutæ cōtinuitatis genera in inſtrumentariis partibus fieri per cohærentias partium, quæ ſunt diuerſi generis, & vocari auulſiones. Nam partes ſimilares, quæ ſunt diuerſi in inſtrumentariis generis, vt in capite ſunt membranæ, oſſa, venæ, arteriæ, & aliæ diuerſi generis & naturæ ſibi cohærent, quantiſper vnitas inſtrumentalis ſeruatur. Quum vero, quæ prius cohærebant partes ſimilares ab inſtrumentariis auelluntur, earundem vnio corrumpitur, ideoque auulſiones illæ merito, vt comprehenſum eſt, ad inſtrumentales pertinent.

De Differentiis morborum generatim. CAP. VII.

Breues morbi. Peracuti. Exquiſite vel ſimpliciter.

EX iam commemoratis tribus primis morborum generibus, alii breues, alii lōgi ſunt. Breues duplici conſtant differentia: quidam enim *peracuti*, quidam *acuti*. Ex peracutis rurſus alii exquiſite vel ſimpliciter peracuti nominantur, qui vltra quartum diem non extenduntur. Hos barbaram ſectantes medicinam perperacutos appellant.

A Rectius autem peracutiſſimos hos omnes, qui intra quartum abeunt diem, morbos vo-
carent. Alii non exquiſite, vel non ſimpliciter peracuti ſunt, qui quartum excedunt, & Non exquiſite vel non ſimpliciter.
ad ſeptimum non tam producuntur. Acuti trifariam diuiduntur. Nam quidam ſimpli-
citer, id eſt, ſine adiectione aliqua, acuti dicantur, qui *Hippocrate ſect. 2. Aphor. Com. 23. au-*
ctore, intra decimumquartum diem iudicantur. Quidam non ſimpliciter acuti, ſed qui Acuti.
ad vigeſimum vſque progrediuntur, vel intra vigeſimum finiuntur. Alii vero ſunt, qui a- Simpliciter.
cuti nominantur, hoc adiecto, quod quadraginta diebus iudicantur. Horum Hippo- Non ſimpliciter.
crates quidem *lib. 1. Progno. 28.* mentionem facit. Hi a Galeno alio nomine ἐκ μεταπτώσεως,
id eſt, *ex degeneratione, & mutatione in aliam ſpeciem*, & a Galeni quibuſdam interpretib. ex Ex mutatione.
decidentia acuti dicuntur: quod ſcil. per imperfectas iudicationes ab vna morbi ſpecie
B in aliam mutentur, vt ſi pleuritis in ſuppurationem abit. Longi ſeu diuturni morbi ſunt Longi morbi.
omnes, qui acutorum terminum tranſcendũt. Vt autem breues a calidis magna ex par- 6 Epide. ſect. 1. Aphor. 7.
te humoribus, ſanguine nimirum & flaua bile: ſic diuturni a frigidis, pituita, & atra bile,
naſcũtur. Quod Hippocrates in Epidemiis, ſuo more, breuiſſime iis innuere verbis vo-
luit: *In cranone antiqui dolores frigidi, noui vero calidi.* Præter has multæ aliæ quoq; morborũ
ſunt differentiæ, quidam enim ſunt communes, qui multos vno in loco inuadunt, hos Communes.
Græci παγκοίνους & ſimpliciter κοινοὺς appellant. Contra alii ſparſi, σποραδικοὺς Græci nominãt, Sparſi.
qui non multos vniuerſim & communiter, ſed ſeparatim ſparſimq; vnumquemque ap-
prehendunt, vel, *vt Galenus li. 1. Epidem. præfatione*, inquit, qui vnumquemq; priuatim in-
uadunt, vt quum hunc pleuritis, iſtum nephritis, illum tabes corripit. Communiũ mor-
C borum quidam ἐνδήμους, id eſt, *patrii & vernaculi* dicuntur, qui ſemper locum quẽdam oc- Ἐνδήμους.
cupantes tenent. Alii ἐπιδήμους ſiue ἐπιδήμιοι, hoc eſt, *vulgares, qui anni tempore aliquo, in regio-* Patrii.
ne aliqua graſſantur: quorum qui pernicioſiſſimi ſunt, multosq; occidunt, peſtilentes vocã- Vulgares.
tur. Differunt autem Endemii ab epidemiis, quod illi perpetuo eandem regionem ob- Peſtilentes.
ſideant, & cauſſam habeant ambientem aerem ab inferioribus terrenisq; cauſſis infe-
ctum: hi vero minime, & quod cauſſam habeant aerem, non ex loci ratione, ſed potius
ex cœli ſtatu infectum. Sunt etiam dicti morbi πανδήμους, id eſt, *plebeii*, quod plebem tan- Πανδήμους.
tum, ſeu vulgi fæcem corripiant. Eſt & morbus alius malignus, Græcis κακοήθης dictus, qui Malignus.
grauia infert ſymptomata, vel, vt *Galenus definit lib. 1. de Iudiciis, cap. 16.* cui adſunt grauia
indicia. Cui opponitur is, qui Græcis εὐήθης, hoc eſt, *benignus, mitis, ſeu placidus* vocatur, Benignus.
D qui leuia infert ſymptomata: vel cui ſecuritatis ſigna adſunt. Quidam *magnus* eſt, qui ve- Magnus.
hementer corpus affligit & infeſtat, quiq; vim magnam obtinet: id quod accidit tribus
potiſſimum de cauſſis, quod ſcilic. in nobili & præſtanti aliqua parte conſiſtat, aut quod
plurimum a naturali ſtatu recedat, & periculoſus ſit, aut quod ſuapte natura, & propter
ſuam eſſentiam magnus. Hic alio nomine veteribus Græcis σφοδρὸς, id eſt, *vehemens, &* Vehemẽs.
ἰσχυρὸς, hoc eſt, *validus* noncupatur. Grauis autem, quem iidem χαλεπὸν appellãt, eſt idem Validus. Grauis.
cum vehementi, quamuis proprie periculoſum ſignificet. Nam qui vehemens eſt &
difficilis, is etiam periculoſus exſiſtit. Quare veteres Medici iis nominibus promiſcue
ſunt vſi. Ceterum inter morbos, quos humoris vitium committit, quidam ſunt *exquiſi-* Exquiſiti.
ti, qui ſcilicet in ſuo genere ſynceri ſunt, & miſtione humorum non adulterantur. Hinc
E *legitimi* alio nomine dicuntur. Sic *tertiana exquiſita* & *legitima* vocatur, quæ ex pura bile Legitimi.
gignitur. Pari ratione *exquiſitum eryſipelas* nominatur, quod non eſt cum phlegmone,
aut alio genere tumorum præter naturam commiſtum & adulteratum. His contrarii
nothi ſpuriiue, non exquiſiti, illegitimi & impuri nominantur, qui ſcilicet alterius hu- Nothi.
moris miſtione adulterati ſunt. Sic tertiana, quæ cum pituita miſcetur, non exquiſita, Spurii.
& notha vocatur. *Exquiſitum* nomen etiam in compoſitis vſurpatur morbis, vt quum Non exquiſiti.
exquiſitam ſemitertianam appellamus, quæ ex æquali miſtione tertianæ & quotidia-
næ continuæ naſcitur. Morborum quoque alii Græcis ἐν ἕξει, hoc eſt, *in habitu* dicuntur, In habitu.
qui difficile diſcutiuntur ac remouentur. Contra ἐν σχέσει, qui facile abiguntur, ac diſcu- Ἐν σχέσει.
tiuntur. Ex morbis nonnulli ſimplices, quidam vero compoſiti ſunt. *Simplex* autem Simplices.
F morbus, apud Galenum non vno dicitur modo. Nam aliquando ſimplicem pro miti,
placidoque vſurpat, idque Hippocratis exemplo, qui *in 3. Prognoſticorum* placidiſſimas
& mitiſſimas febres, ſimpliciſſimas vocauit. Nonnunquam pro vno capitur, vt ſimplex
ſit morbus, in quo ſimplex & vnicus ſit affectus. Hoc modo ei, qui compoſitus eſt, op-
ponitur. *Compoſitus* vero eſt, quem σύνθετον Græci vocant, qui cum alio coniungitur mor- Compoſitus.

Cõplicati. bo. Ex compoſitis autem alii complicati ſiue implexi, Græcis ἐπιπλεκόμενοι ſunt dicti, qui A
Confuſi. ita coniunguntur, vt eorum natura diſtincta ſit, & diuerſis horis inuadant. Alii confuſi
ſunt, qui ex mutua commiſtione ita coniunguntur, & inter ſe temperantur, vt illorum
natura minime diſtincta appareat, & iiſdem horis inuadant, atq; ob id Græcis κεραννύμενοι
Ordinatus. nominantur. Inter morbos etiam eſt, qui ordinatus appellatur, qui ſtatis certiſque tem-
poribus affligit: vt *tertiana, quæ tertio quoque die inuadit*. Contra inordinatus eſt, qui in-
Inordinatus. certo tempore, & minime ſecundum circuitum recurrit. Hic alio nomine errans, &
Errans. erraticus, incertuſque nuncupatur. Is vero, qui ordinem certum ſeruat, ſtabilis, & con-
Stabilis. ſtans vocatur. Sunt etiam ex morbis, qui *recurrentes, redeunteſue* Latinis appellantur, Græ-
Recurrentes. cis ἐπανερχόμενοι, qui parum quidem remittuntur, moderatioreſque euadunt, ſed rurſus
Recidiuã facientes. poſtea exacuuntur. Hippocrates ὑποστροφώδεα ποιέοντα alio nomine vocat, Latini *recidi-* B
uam facientes. Morborum quidam ſunt *primarii*, qui aliis non ſuccedunt, nec ab aliis ex-
Primarii. citantur, ſed a ſuis cauſſis primo gignuntur. *Secundarii* vero, qui ab aliis naſcuntur
Secundarii. morbis. Hi Græcis per συμπάθειαν, nobis per conſenſum, *& per* δευτεροπάθειαν conſtare dicun-
Per ſe. tur: ſicut priores per πρωτοπάθειαν. Ex morbis aliqui per ſe dicuntur, qui primo & imme-
Ex accidente. diate partem occupant. Ex accidente alii, qui ſecundo loco vel ſecundario, vt hodie lo-
Salutares. quuntur, ad aliam pertinent. Sunt etiam ſalutares vocati, in quibus certo ſperatur ſalus,
Lethales. aut qui, vt plurimum ad ſalutem finiuntur. Lethales vero, qui vel ſemper, aut magna ex
parte perimunt. Poſſunt etiam multæ aliæ morborum differentiæ a tempore humori-
bus, & id genus aliis rebus deſumtæ ſtatui, quas nominatim percenſere nihil attinet.
Atque hactenus generatim morborum differentias enumeraſſe ad eum, quem propo- C
ſuimus, modum ſufficiat. Nunc ad tertium præter naturam affectum, nempe ſympto-
ma, vt progrediamur, ordinis ratio poſtulat.

De ſymptomatis definitione. Cap. VIII.

Symptoma bifariam vſurpatur. CVm de cauſſis morbificis, morbiſque ipſis abunde pro inſtituti noſtri ratione ege-
rimus, reliquum eſt, vt de ſymptomatis verba faciamus. Symptomatis vero vox, vt
in lib. de Symptomat. differentiis auctor eſt Gal. bifariam vſurpatur, generatim ſcilicet, ac ſpe-
Generatim. ciatim. Generaliore ſignificatione pro omni eo, quod præter naturam in corpore acci-
dit. Qua ſine ratione & morbus, & morbi cauſſa interna, ſymptomata dici poſſunt. Spe-
Speciatim. ciatim, ſeu proprie, quicquid præter naturam, morbo, & eius cauſſa exceptis, in corpore D
reperitur, ſymptoma vocatur. Atq; hoc modo ſumtum ſymptoma, nihil aliud eſt, quam
affectus præter naturam, qui morbos, veluti vmbra corpus, neceſſario ſequitur, illiſque
Ἐπιγέννημα. ſuccedit. Hinc eſt, q̃ idipſum nonnulli Græci Medici, non ſymptoma, ſed ἐπιγέννημα, hoc
eſt, *ſuccedens*, ſcilicet morbum, appellare maluerint. Quanquam σύμπτωμα quoq; nomen
illi pulcre quadrat, quod ei a verbo συμπίπτω, *quod ſimul cado denotat*, eſt impoſitum, nulla
Interpretes Latini Galeni notantur. alia de cauſſa, quam quod ſimul cum morbo eueniat. Interpretes aliquot *Galeni caſum*,
alii *accidens* vertunt. Priorum interpretatio, modo in hac ſignificatione ſatis perſpicua
& Latina eſſet, tolerari poſſet, poſteriorũ nequaquam. Nã Galeno σύμπτωμα diuerſum eſt
Συμβεβηκός. ab accidente, quod ille συμβεβηκὸς vocat. Siquidem, *vt primo lib. meth. medendi cap. 9.* ille te-
ſtatur, proprie loquentibus, ea, quæ ſanorum conſtitutionem ſequuntur συμβεβηκότα, id E
Quorundam cauillationes diluũtur. eſt, *accidentia*: quæ vero ægrotantium, ſymptomata dicuntur. Nec ſtudioſos turbare de-
bent hoc loco quorundam cauillationes, qui aliter vocem ſymptomatis Galenum *in*
libro de optima ſecta vſurpaſſe aiunt, vbi ſymptomata quædam eſſe ſecundum naturam, vt
nigrum colorem in Indis, diſerte tradit. Nam non animaduertunt, aut certe diſſimulãt,
Galenum eo loci non ex ſua, ſed potius Methodicorum, contra quos ibidem diſputat,
ſententia loqui, qui ſymptomatis vocem ad omnia ea, quæ in corpore noſtro accidunt,
accommodarunt. Miror autem vehementer, eiuſmodi calumniis delectari hodie viros
eruditos, quorum certe erat veterum dicta potius candide, quod faciendum eſſe certe
ſtudioſe Galenus ipſe iam pridem monuit, interpretari, quam ita inſidioſe & hoſtiliter
ad ſuas cogitationes parum recte inſtitutas detorquere. Sed accipient haud dubie pa- F
rem mercedem, habebuntque, olim qui ipſos pro meritis tractabunt, & qui eorum et-
iam optime dicta aliter accipi dixerint, interpretabuntur. Non ſolum vero hoc nomine
reprehendunt generalem ſymptomatis apud Galenum acceptionem, ſed etiã his ver-
bis, Symptoma generatim eſt, *quicquid animanti præter naturam accidit*: falſam affingunt,
inter-

A interpretationem. Nam præter naturam interpretantur, quod plurimū a naturali ſtatu
recedit: quum tamen Galenus, quicquid a naturali ſtatu recedit generatim ſymptoma
nominet. Sic *pandiculatio, palpitaio, ſternutamentum, & tuſſis* inter ſymptomata, cum ſint
motus præter naturā, rectiſſime ab eo numerantur. Nam etſi parū admodū corpus, vel
partem moleſtant; tamen quia præter naturam & a morbis actiones lædentibus eue-
niunt, ſymptomata ſint oportet. Ceterum, quę de ſanguinis excretione, vomitu, & aliis
excretionibus, quæ toto genere præter naturam ſunt, & a ſymptomatum tamen con-
ſortio ſeiunguntur, adferunt, in noſtris cōmentariis ſuper librum *de ſymptomatum diffe-
rentiis*, diluimus. Cum enim non morbi impetu, ſed naturæ potius robore fiant, actiones
naturæ, non ſymptomata ſint, neque præter naturam accidant, oportet. Fiunt autem
B robore naturæ, ſi tempeſtiue fiunt. Tuſſis autem, rigor, horror, ſingultus, ſternutamen-
tum, & id genus alia, perpetuo ſunt actionum noxæ, & a morbis excitātur, ideoq; ſym-
ptomata ſint, eſt neceſſe. Nec verum eſt, quod iidem Galeno affingunt: nihil eorum,
quæ ad animalis commodum in corpore peraguntur, Galenum inter ſymptomata re-
putare. Nam, *vt recte colligunt*, hac ratione tuſſim, rigorem, ſternutamentum, & id ge-
nus alios præter naturam motus, inter ſymptomata temere collocaſſet. Galeno itaque
ne per ſomnium quidem in mentem venit, inter ſymptomata non reputari, quæ ad a-
nimantis commodum in corpore excitantur. Conſtat enim omnibus, nullum eſſe mo-
tum præter naturam in corpore, per quem non noxia expurgentur. Cum vero illi a
morbis excitentur, adeoque actionum noxæ ſint, rectiſſime ſymptomatis annumeran-
C tur. Quod ſi vero robore facultatis & naturæ, animaliſque præmeditatione, nō vi mor-
bi, ac inuito animali fiunt, non ſymptomata, ſed naturæ actiones rectiſſima ratiōe ap-
pellantur. Quod ſi animaduertiſſent aduerſarii, non eo abſurditatis prolapſi fuiſſent, vt
ſymptoma preſſius ſumtum non ſolum a morbis, ſed etiam a morborum naturalium-
que rerum cauſſis fieri dicerent. Verum de ſymptomatis definitione ſatis.

De Symptomatum generibus differentiiſue. Cap. IX.

Symptoma proprie ſumtum in tria partitur genera. Alia enim ſunt functionum no-
xæ, alia corporis noſtri affectus, alia quæ ad vtraque per immodicas excretiones
& retentiones ſequuntur. Quapropter promiſcua plane ſunt, vt quæ modo ad affectus — Noxæ functionum.
D corporis, modo ad functionum noxas ſequuntur. Porro noxæ functionum nomine in-
telligimus debilitatem, deprauationem, atq; etiam abolitionem, cuius duæ primæ ſunt — Animaliū.
differentiæ. Vel enim animalium, vel naturalium functionum noxæ exſiſtūt. Ruſus a- — Senſilium.
nimalium functionum noxę trifariam ſecantur. Vel enim ſunt ſenſilium actionum, vt — Motricum.
viſus, auditus, guſtus, odoratus, & tactus prorſus amiſſus, hebes vel deprauatus. Vel motricium, vt — Principum actionum.
eſt, *partis immobilitas, & difficilis motus.* Vel principium actionum, *vt imaginationis, ratio-* — Naturaliū.
cinationis, & memoriæ abolitio, debilitas, & deprauatio. Naturalium functionum noxæ ſunt,
*appetentia, concoctio, diſtributio, pulſus, attractio, alteratio, retentio, & expulſio abolita, imbecilla,
vel deprauata.*

Affectus noſtri corporis, hoc eſt, ſymptomata, quæ ex genere ſunt permanen- — Affectus noſtri corporis.
E tium & conſtantium, neque amplius in ipſo fieri ſuam eſſentiam poſſident, atque adeo — Viſiles
vere ſubſiſtunt, quadruplici genere complectuntur. Sunt enim viſiles affectus, vt colo-
res præter naturam totum corpus, partem vnam, vel plures occupantes, vt eſt color in
morbo regio, & vitiliginis generibus, aliiſque partium malis. Nam ii colores aliquādiu — Odorabiles.
manent, nec ita ſubito cum morbis, a quib. procreati ſunt, abeunt, imo interdū difficul-
ter amouent. Olfactiles ſeu odorabiles, vt fœtores aurium, natium, maxillarum, & alia- — Guſtabiles. Tactiles
rum putreſcentium partium, ructus fumoſi & fœtidi. Guſtabiles, *vt ſapores præter natu-* — Quæ præter naturā vel excernuntur a corpore, vel in eo retinentur.
ram, amarus nimirum, ſalſus & acris. Tactiles, *vt cutis durities, tenſio, ariditas, flacciditas, & ru-
goſitas.* Ea vero, quæ præter naturam vel a corpore excernuntur, vel in eo detinentur, in
tres quidem, & primas ſecantur differentias. Vel enim tota ſubſtantia, vel qualitate, vel
F quantitate a naturali habitu recedunt. In cenſu eorum, quæ tota ſubſtantia præter na-
turam ſunt, ſanguinis excretio, quæ Græcis αἱμοῤῥαγία dicitur, numeratur, neque teme- — Quæ tota ſubſtantia præter naturam.
re, ſiquidem per eam excernitur, quod corpori maxime familiare eſt, & quod in vaſis,
vtpote naturæ vſui futurum, retineri debebat. Quæ qualitate a naturali ſtatu rece-
dunt, ſunt eorum, quæ excernuntur, colores, & odores præter naturam. Quanti- — Quæ qualitate.

A intra, vel extra vaſa. Intra vaſa vero bifariam putreſcunt: nempe vel omnes ſimul, vel vnus duntaxat. Si omnes æquabiliter in omnibus maximis potiſſimum, vaſis putreſcunt, ſynochus ſeu continens putrida nominatur. Siquidem Græci *συνοχον febrem omnem*, in qua vna acceſſio ab initio ad finem perpetuo manens in multos porrigitur dies, *Galeno libr. 9. Ther. Meth. cap. 7. auctore* appellant, vel breuiter, eam quæ omni mutatione magna vſque ad iudicationem caret. Hanc Latine proprie *continentem* nominare licebit, eſt que eius gemina natura. Quædam enim nullam prorſus putredinis notam obtinet, atque hæc ex diariarum febrium, vt paulo ante monuimus, eſt genere. Quædam vero manifeſtam putredinis notam habet. Prior Latinis dilucidioris doctrinæ gratia, *ſynochus ſiue continens non putrida*: poſterior autem *ſynochus ſeu continens putrida* vocatur. Neque e-

Humores bifariam putreſcunt. Continens putrida. Continens. Non putrida. Putrida.

B nim imitandi ſunt hac in parte barbaram ſectantes medicinam, qui hanc *ſynochum*, illam vero fœminino in genere *ſynocham* nominant, cum Græci vtrumque genus vno nomine *ſynochon* appellauerint. Ceterum earum febrium, quæ Græcis *ſynochi* vocantur, tres ſunt differentiæ. Nam quædam illarum a principio ad finem æquali magnitudine ac vehementia perdurant, quas ob id illi ὁμοτόνους & ἀκμαστικὰς, hoc eſt, in eodem robore ac vigore permanentes, nuncupant. Quædam vero ſemper augentur, & exiguum aliquid adiciunt, quas propterea ἀναβατικὰς & ἐπακμαστικὰς, id eſt, *incrementum accipientes, & inualeſcentes* appellant. Aliæ contra paulatim minuuntur & decreſcunt, ideoque Græcis παρακμαστικοὶ, hoc eſt, *decreſcentes* vocantur, *vt fuſius lib. 9. Meth. c. 4. & lib. 2 de differ. febrium c. 2. & lib. 2. de iudiciis, cap. 6. Galenus docet*. Porro ſi intra vaſa vnus duntaxat aliquis humor pu-

Barbaram ſectantium medicinam ineptiæ. Synochorũ differentiæ tres. ὁμοτόνοι. ἀκμαστικοί. ἀναβατικοί. παρακμαστικοί.

C treſcit, febris excitatur, quæ Græcis συνεχὴς, Latinis vero *continua* dicitur. Sic vero eſt nominata, quod ad quietem, & integritatem, vel, *vt hodie loquuntur*, ad infebricitationem non deſinat, remiſſionem tamen in ſingulis acceſſionibus obtineat. Vt hinc pateat, quam inter ſe σύνοχος & συνεχὴς febres differant. Nam in ſynocho ſeu continente nulla fit feruoris remiſſio: ſyneches vero ſiue cõtinua in ſingulis acceſſionibus ſenſilem habet declinationem ſiue remiſſionem. Præterea ſynochus vnicam duntaxat acceſſionem ad finem vſque durantem obtinet: ſyneches autem plures. Quemadmodum vero iam dictis rationibus differunt, ita certe in eo conueniunt, quod neutra illarum ad infebricitationem perueniat, *veluti copioſius lib. 2. de iudiciis cap. 6. Galenus monſtrat*. Ceterum, vt recentiores Græcorum medici, qui Hippocratis ſecuti ſunt ætatem, aliquam

συνεχής. Continua. σύνοχος & συνεχής. Febres vt differant. In quo conueniant. Solœciſmus recentiorũ medicorũ Græcorum.

D inter has duas febres ſtatuerent differentiam, ſolœciſmum committere maluerunt, quam formam ipſarum febrium ſine nomine relinquere. Nam Græce vtraque febris appellanda fuiſſet συνεχὴς, & neutra σύνοχος. Ideoque, *vt in fine ſuorum Commentariorum, quos in ſecundum Hippocratis de Natura humana librum exarauit, Galenus teſtatur*, neque Hippocrates, neque alius veterum Græcorum vſquam continentem nobis dictam febrem σύνοχον nominauit. A iunioribus itaque Medicis hæc vox excogitata eſt, cum veteres vtrunque genus febris, nempe & id quod nullam vſque ad iudicium habet mutationem, & eam quæ multis particularibus circuitibus continentur, & remiſſionẽ aliquam obtinet, ſub συνεχοῦς nomenclatura complexi ſint, *vt clarius libr. 2. de differ. febr. capit. 2. & lib. 2. de Iudiciis. cap. 6. fuſius oſtendimus*. Febrium autem, quæ priuatim Græcis συνεχεῖς, La-

E tinis *continuæ* vocantur, tres ſunt ſpecies. Quum enim flaua bilis intra vaſa putreſcit, *tertiana continua*, & priuatim Græcis καῦσος, Latinis *ardens* appellatur *febris*. Vbi autem pituita hac ratione putreſcit, quotidiana continua nominatur. Si atra bilis, vel potius melancholicus humor putredinem inter vaſa contrahit, quartana continua vocatur. Habent itaque continuæ febres idem genus cum intermittentibus, de quibus paulo poſt dicemus. Siquidem tertiana continua conuenit cum exquiſita tertiana intermittente, quod perinde atq; illa tertio quoq; die acceſſionem habet. Quotidiana continua, cum quotidiana intermittente, q. ſcil. ſingulis diebus acceſſionem obtineat. Differunt tamen etiam inter ſe continuæ & intermittentes, non obſtante quod humore, qui vtraſque efficit, communicent, idque duplici ratione. Primum, quod in cõtinuis putreſcens

Continuæ tres ſpecies. Tertiana. Ardens. Quotidiana. Quartana. Continuæ idem genus cum intermittentibus obtinent. Continuarum & intermittentium differentia.

F humor intra vaſa continetur: in intermittenib. autem extra vaſa contentus, per ſenſiles corporis partes diſpergitur. *Secundo*, quod intermittentes, eo quod dilationis impetu ipſi per ſe expurgentur, & ad quietem, vel *vt Græci dicunt ἀπυρεξίαν*, id eſt, *infebricationem* deſinant: continuę autem nequaquam. Hactenus genera febrium, quas humor intra vaſa putreſcens excitat, commemorauimus. Reliquum eſt, vt nunc eas febres, quas hu-

Intermittens. Interpolata. Deficiens.

mores extra vaſa putreſcentes accendunt, exponamus. Quando autem humores extra A vaſa putreſcunt, *intermittens* vocata excitatur febris. Hæc vero ſic eſt appellata, quod eius acceſſio non perpetuo duret, ſed remiſſionem habeat, & vt comprehenſum eſt, ad quietem, & integritatē deſinat. Latinis alio nomine *interpolata* dicitur, quod nimirum ſuo tempore acceſſiones repetat, ac renouet. Sunt qui *deficientem* appellent. Huius tres ſunt præcipuæ differentiæ. Vna enim *tertiana*, altera *quotidiana*, & tertia *quartana* nuncupatur. Tertiana rurſus bifariam diuiditur, in *exquiſitam, ſynceram, puramue, & notham, ſpuriamue*. Tertiana exquiſita fit, *quando flaua bilis ſyncera, nullique alteri humori permiſta, extra vaſa putreſcit.* Tertiana vero notha fit, *vbi bilis maxima ex parte pituitæ commiſta extra vaſa putreſcit.* Tertiana vero vtraque eſt dicta, *quod vnum diem intermittant, & tertio redeant.* Quotidiana exquiſita eſt, vbi pituita dulcis extra vaſa putreſcit. Hæc Græcis priuatim ἀμφημερινὸς eſt nominata, quod ſingulis diebus reuertatur, & acceſſionem habeat. B

Tertiana exquiſita. Spuria. Quotidiana exquiſita. Hepiala.

Quod ſi vero vitrea pituita non tota æqualiter, ſed ex dimidio ipſius putrida fuerit, aut aliquæ ipſius partes putruerint, aliquæ vero nequaquam, Græcis ἠπίαλος, Latinis Hepiala *febris* dicitur. In hac febre ſimul ægrotantes febricitant & rigent, atque eodem tempore per vniuerſum corpus, & in omnibus eiuſdem partibus, Gal. *lib. 2. de Diffe. feb. cap. 6. & cap. 10. libri de Inæquali intemperie teſte*, ambo, nempe calorem & frigus immodicum, ſentiunt. Partes enim humoris eius putredinem necdum expertæ, omnibus venis, vel etiam reliquo corpori communicata & ſparſæ, rigorem creant: putrefactæ vero calorem accendunt. Nihil igitur mirum, pituitam hanc, vbi modice putreſcit, per omnes ſenſiles corporis partes, per quas mouetur, calorem & frigus inducere poſſe. Hepiolos C autem dicta eſt, *Paulo lib. 2. cap. 25. auctore*, παρὰ τὸ ἠπίως ἀλεαίνειν ὅπερ ἐστὶ θερμαίνειν, hoc eſt, quod blande & leniter calefaciat. Quartana intermittens, ab humore melancholico extra vaſa putreſcente naſcitur. Sic vero nominata eſt, quod duos integros intermittat dies, & quarto quouis die reuertatur. Præter iam dictas febrium intermittentium ſpecies, ſunt etiam quintanæ, ſextanæ, ſeptimanæ, & nonanæ, quarum Hippocrates *lib. 1. Epidemiorum* meminit, ita nominatæ, quod quinto, ſexto, ſeptimo, & nono diebus inuadant, & reuertantur. Hæ rariſſimæ ſunt, adeo, *vt Galen. lib. 1. Epid. Comment. 3.* diſerte ſcribat, ſe inde vſque ab ipſa adoleſcentia ſeptimanum vel nonanum circuitum omnino non vidiſſe, nec clare nec obſcure: quintanos certe conſpexiſſe obſcuros, ſed non exquiſite D aut aperte, vt quotidianos, tertianos, & quartanos. Ex putridarum genere eſt peſtilentialis febris, quæ ſic dicta eſt, quod a venenata qualitate, adeoque a peſtilentis ac venenati aeris inſpiratione oriatur. Nam, *vt lib. 1. de Differen. febr. cap. 5. atteſtatur Gal.* ambiens aer a putreſcibili euaporatione vitiatus, humores etiam corporis putreſcere facit. Ceterum peſtilentialis febris non ex ſimplici putredine naſcitur, ſed accedit etiam cauſſa alia, id eſt, venenata, vt iam dictū eſt, adeoq; totius ſubſtantiæ ꝓprietate pniciosa qualitas, quæ totā corporis ſubſtantiā, ſeu, *vt Gal. alias appellare ſolet*, tēperamenti totiuſue ſubſtantiæ proprietatē offendit ac corrumpit. Quod certe confirmant ea, quæ *lib. 2. de Natura huma. Com.* ſcribit Galen. inquiens: Ἐλλιπῆ τὴν ἴασιν ἔγραψε τῶν κοινῶν νοσημάτων, ὅταν ὑπὸ τοῦ περιέχοντος γίγνηται. Πολλάκις μὲν γὰρ ἀναθυμιάσεις τινὲς ἐξ ἑλῶν, ἢ λιμνῶν, ἢ τελμάτων, ἢ γῆς τοιαύτης αἰτίαι γίγνονται τῶν τοιούτων νοσημάτων· ἔστι δ' ὅτε μόνη τῶν ὡρῶν ἡ κρᾶσις. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἀναθυμιάσεων ἰδιότητι μᾶλλον ὅλης τῆς οὐσίας, E ἢ ὑχ ἁπλῇ ποιότητι λυμαινομένων τοῖς σώμασιν, ὀρθῶς ἔγραψε τὴν θεραπείαν, εἰς δύο τινὰς ἀνάγων σκοπούς, ἀμείψεώς τε τοῦ χωρίου, καὶ χρείας ὀλίγης τῆς εἰσπνοῆς. ὑπὸ δὲ τῶν ἀπὸ ποιότητος βλαπτομένων, οὐ μόνον ἡ θεραπεία τῶν γεγονότων ἤδη νοσημάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ προφυλακὴ τοῦ μηδ' ὅλως συστῆναι, διὰ τῶν ἐναντίων ἴσως ποιοτήτων: *Morborum communium imperfectam ſanationem ſcripſit, vbi ab ambiente aere naſcuntur. Frequenter enim exhalationes, ex paludibus, aut ſtagnis, aut lacubus, aut eiuſmodi terra, talium morborum cauſſæ fiunt. Accidit vero interdum, vt ſola temporum anni temperatura cauſſa ſit. Igitur in exhalationibus proprietate magis totius ſubſtantia, quam qualitate corpora lædentibus, curationem recte tradidit, in duos redigens ſcopos, loci ſcilicet mutationem, & exiguæ inſpirationis vſum. In iis autem, qui a qualitate offenduntur, non ſolum iam factorum morborum curatio, ſed & prauiſio ne omnino conſiſtant, per contrarias qualitates fiet.* E quibus ſane verbis palam fit omnibus, Galenum non obſcuris F verbis confiteri, exhalationes peſtilentes excitantes febres, proprietate totius ſubſtantiæ magis, quam qualitate ſeu intemperie corpora noſtra lædere. Quapropter ex aere quoque maxime fiunt peſtilentes febres. Quanquam n. contactu mutuaq; hominum cōmunitate & vitæ ſocietate contaminent: prima tamen illorum origo viſq; maxima & validiſſima in aere, quem inſpiramus, ineſt, illincque proceſſit. Et certe venenum aeris hau-

Hepialos cur dicta. Quintana. Sextana. Septimana. Nonana. Peſtilentialis febris.

A tis hauſtu nos feriens, omnium præſentiſſimum eſt & efficaciſſimum, nec humore, nec craſſiore materia, tanquam vehiculo indigens, vt in nos agat & commigret: ſed tenuiſſimum quum ſit, ſpirituum hauſtum celerrime, per pulmonē in cor, viſcus vitæ nobiliſſimum, & in arterias, in omne deniq; corpus obrepit, primumq; ſpiritus, deinde humores, poſtremo ipſam partiū ſubſtantiam labefactat. Quod ſi venenata ac pernitioſa hæc qualitas primum in ſpiritibus hæſerit, eoſque deuaſtauerit, ac corruperit, erit tum febris peſtilentialis diaria, quales fuere quæ in lue illa, quam ſudorem Anglicum vocant, anno 1529. per vniuerſam Germaniam graſſabantur. Sin humores occupauerit, erit peſtilentialis humoralis dicta febris. Nam faciclime hanc venenoſam ac peſtilentem qualitatem putredo, corruptionis opifex, ſequitur. Si vero in ſubſtantiam cordis prædicta
B qualitas inſilierit, eiuſq; corpus putrefacit, hectica peſtilētialis erit. Peſtilētiales autem febres, vt plurimum carbunculis, vel bubonibus ſe inſinuant, & cor, iecur, cerebrum in furiam vertunt. Quæ ſingula commemorauimus, primum vt inde intelligant ſe nihil noui afferre, qui peſtilentiales febres hodie magno faſtu inter morbos totius ſubſtantiæ collocant. Dein, vt non ſolum iis, quæ putredinem ſanant, ſed & iis, quæ totius ſubſtantiæ proprietate contraria ſunt, febres peſtilentiales abigendas ſciremus. Poſtremo, vt in iis febribus per os & nares valida exciretur exſpiratio, quæ & pulmones, parteſque cordi vicinas venenato aere refertas, exinaniat, mox aer igni expurgatus, aut odoratus inſpiretur. Sed ea de re alibi forte plura proferemus. Hæc autem in præſentia de febribus, quæ putridorum humorum duntaxat occaſione, citra partem aliquam laboran-
C tem, accenduntur, dixiſſe ſatis ſit. Sunt enim aliæ febres putridæ, quæ occaſione laborantium quarundam partium ac viſcerum excitantur. Siquidem quæ propter phlegmonem internarum partium ac viſcerum excitatur febris, *vt lib. 2. Prognoſt. commen. 4. autor eſt Galenus*, Græcis λιπυρία nominatur. Lipyria. In ea quidem, *vt idem cap. 10. libri de Inæquali intemperie, teſtatur*, intus & in ipſis viſceribus calor ſentitur, in externis vero partibus vniuerſis frigus. Phlegmones nanque vehemens calor, inſtar cucurbitæ, ex vniuerſo corpore ſanguinem ad ſe trahit, ideoque iis, qui ita ſe habent, viſcera peruruntur: extremæ autem partes, propter ſanguinis ad viſcera ſe recipientis defectum, frigeſcunt. Quæ vero ex pulmonis, ventriculi, aut iecoris eryſipelaribus naſcitur, *eodem Galen. lib. 2. de Iudi-*
D *ciis cap. 7. atteſtante*, proprie καῦσος κακοήθης, ἢ κακοηθέστατος, hoc eſt, ardens pernicioſa, vel pernicioſiſſima vocatur. Ardent pernicioſa. Aetius febrem ex iecoris eryſipelate ortam, typhodem appellauit: ſecus atque Galenus, *vt paulo poſt clarius oſtendemus*. Eſt itaque lipyria genus ad omnes, quæ ex viſcerum phlegmone excitantur, febres. Quod ſi vero etiam huius generis recenſere velis ſpecies, eam quæ ex capite naſcitur phreneticam, eam vero quæ ex membrana ſuccingente coſtas pleuriticam, ex pulmone peripneumonicam, ex iecore iecorariam, & ita deinceps vocare licebit. Inter putridas continuas etiam numeratur febris, quæ Græcis τυφώδης, *Galen. ſect. 7. aphor. com. 43 & in lib aduerſus Lycum teſte*, alio nomine ἑλώδης, hoc eſt, humida vocatur, non alia quidem de cauſa, quam quod perpetuo madore ſudoreque corpus exſoluat. Typhodes febris. ἑλώδης. Typhodes enim febris, *Galeno iam citatis locis autore*, eſt in qua a prima ſtatim die ægri ſudant, ſudore ipſo aut parum aut nihil iuuante. Vt hinc omnibus palam ſit, typhodem febrem ab ea, quæ helodes nominatur, non eſſe di-
E uerſam. Sed præſtat Galeni verba ex libello aduerſus Lycum, quibus idipſum clariſſime confirmat, referre, inquientis: τοὺς δ' ἐσχάτως ὑγροὺς, καθάπερ οἱ τυφώδεις, ἢ ἑλώδεις ὀνομαζόμενοι. Quare præter rationem Cardanus *lib. 2. contradictionum, tract. 5. cap. 29.* me erroris inſimulat, quod typhoden & helcoden vnū & idem eſſe febris genus ſtatuam. Cardani calumnia refutata. Facit autem id obſcure admodum, vt ſolet, vt vix quid dicat aſſequi poſſis. Aſſuit autem interim multa quoque mendacia, de quibus principio dicam neceſſe eſt. Nam me febrem helcoden & typhoden vnam eandemque facere ſcribit, quaſi vero ego mendoſam Aldini codicis lectionem ſecutus, ἑλκώδη pro ἑλώδη dixerim. Et ſatis hinc apparet, Cardanum ignoraſſe falſum illic ἑλκώδη ſcriptum eſſe, & forte hac voce febres, quę vlcera comitan-
F tur, ſignificari putaſſe, ideoque in hanc veniſſe ſententiam, vt eam a typhode diuerſam eſſe affirmare voluerit. Dein non puduit illum conſtanter aſſerere, *me in cōmentariis meis in Hipp. Aphoriſ. ſcriptis*, vigeſimiquarti primæ ſectionis textus omnino oblitum fuiſſe, eiuſq; enarrationē omiſiſſe. Quā impudēter aūt & mendaciter hāc mihi negligentiam

adſcribat Cardanus, omnes horum meorum cõmentariorum editiones palam teſtantur, in quarum nulla hic Aphoriſmus, nec eiuſdem etiam enarratio deſideratur, vt ad conuincendum apertum mendacium non ſit opus pluribus teſtimoniis. Quis vero eſt qui hinc non colligat, Cardanum omnem depoſuiſſe pudorem, vt qui non veritus eſt conſtanter affirmare, quod res ipſa manifeſte falſum & confictum eſſe loquitur? Potuiſſet igitur, imo debuiſſet hoc loco ſibi & mihi parcere Cardanus, nec mihi negligentiæ notam inurere, qua me vacare, niſi cœcus tum fuerit, ignorare haud potuit. Sed ſimili quoque ratione Manardum, alioſq; bonos & eruditione claros viros tractauit, vt nihil mirum ſit mihi idem ab illo etiã eueniſſe. Sed ad typhoden reuertamur febrem. Quum differre inter ſe thyphoden & helodem febrem contendat Cardanus, decuit certe illũ, vt qua ratione inter ſe diſtarent, exponeret: ſed tantum abfuit vt id faceret, vt potius ſe ignorare num typhodes & helodes febris, vnum febris genus, an diuerſum eſſet, fateri coactus ſit. Nam inter alia ſic ſcribit: *Seu igitur typhodes, atque helodes vnũ febris genus ſit, ſeu diuerſum, non niſi humidarum febrium typhodes genus eſt.* E quibus vtique verbis ſatis liquet, Cardanum non recte tenuiſſe, quale genus febris eſſet helodes & typhodes. Atque idipſum abunde confirmant quæ ibidem ſcribit, inquiens: *Febres typhodes ex multa materia pituitoſa gignuntur, ſudorque qui in initiis earum apparet, longitudinem morbi ſignificat.* Si ex pituitoſa materia procreatur, humida igitur ſit oportet. Et humidam profecto eſſe copioſus ſudor declarat. Paulo tamen ante prædicta verba teſtimoniis e Suida, & Heſychio productis oſtendere conatus eſt, typhodes febres eſſe incendentes, & igneas. Quod ſi verum eſt, humidę vt ſint fieri nequit, vt rectiſſime ſuos libros Cardanus *contradictionum* titulo ornarit, ſiquidem multis modis in iis ſibi contradicit, ac ita ſe & alios contradictionibus inuoluit ac implicat, vt ex illis neque ſe, neq; alios explicare ſciat. Nihil igitur certius eſt, quam Cardanum prædictarum febrium rationẽ prorſus ignoraſſe, & tamen interea illum nihil puduit alios earundẽ naturam recte explicantes erroris inſimulare. C

Typhodes iecoris gemina.

Hoc quidem lubens concedam Cardano, *Typhoden febrem apud Græcos non vna ratione explicari.* Sunt enim qui hanc vocem, pro febre quæ eryſipelas iecoris comitatur, vſurpẽt. Quo vtique modo ab Aetio *lib. 5. c. 89.* accipitur. Galenus cõtra, *vt iam oſtendimus,* rectius pro humida febre vſurpat. Eam autem quæ iecoris eryſipelata ſequitur, *libr. 2. de iudiciis. c. 7.* καῦσον κακοήθεα, ἢ κακοηθέστατον, hoc eſt, *ardẽtem, pernicioſam, malignamue, aut pernicioſiſſimam,* nominat, vt dubium nullum ſit, Aetium ab immenſo ardore & incendio, quo hac febre laborantes correpti ſunt, Typhoden ipſam ſecus, quam veteres Græcos, appellare voluiſſe. Pergit deinceps Cardanus, & magno ſupercilio Hippocratis locum, qui eſt *in lib. 2. Epidem. ſect. 5.* interpretatur, vbi ita inquit: ᾧ ἂν ἡ φλὲψ ἐν ἀγκῶνι σφύζῃ, μανικὸς καὶ ὀξύθυμος, ᾧ δ' ἂν ἀτρεμέῃ, τυφώδης. Principio igitur Latinos Hippocratis interpretes, Bartholomæum Syluanum & Cornarium reprehendit, quorum hic vocem τυφώδης *ſtupidus:* ille vero ſucenſo *ſtupori obnoxius* conuertit. Meliorem igitur illis, ſi Diis placet, interpretationem allaturus, ita ait: *Sciens eos qui in fumo obuerſantur, ſenſibus detineri, atque hebetudine quadam, huic ſimilem affectum patientes, mente Typhodeos appellauit.* Bella mehercle interpretatio, & Cardano digna, vtpote cuius animus ac ſenſus perpetua caligine ac fumo obducti, non niſi obſcura & denſiſſimis tenebris inuoluta depromere poſſunt. Quis enim facile intelligeret, quinam eſſent, quos ille mente typhodeos vocat, niſi eos, quorum ſenſus detinentur, quique hebetes & ſtupidi ſunt, hac loquendi ratione inaudiret? Atqui hanc interpretationem in Cornario, quem nominis qualitatem omnino ſeruaſſe inquit, reprehendere auſus eſt. Quum itaque Cardani interpretatio ceterorum conuerſionibus multo ſit obſcurior, breuiter quæ ſit legitima Hippocratis verborum expoſitio, indicabimus. D E

Hippocratis locus enarratus.

Τυφώδης contrarius ei qui μανικὸς dicitur.

Ad verbum igitur præcitatum Hippocratis locum ita conuertere licebit: *Cui vtique vena in gibbero pulſarit, furioſus & iracundus eſt. Cui vero quieuerit, mutus.* Vt autem ſtudioſi cognoſcant, cur τυφώδης nobis *mutus* ſit dictus, ſciendum erit, quod τυφώδης Hippocrati plane contrarius ſit ei, qui μανικὸς dicitur. Nam, *vt Galenus in libello de interpretatione antiquarum vocum Hippocratis auctor eſt,* τυφώδης vox idem quod ἐνεὸς καὶ καθεζόμενος, id eſt, *mutus & ſedens* denotat. Neque enim ἐνεὸς, *Phauorino teſte*, Græcis eſt, niſi ἄφωνος, καὶ ἠλίθιος, id eſt, *mutus, & ſtupidus.* Mutum vero in præſentia non intelligas eum, qui voce deſtitutus eſt, & loqui non poteſt, ſed eum potius, qui ob morbum, quo iam infeſtatur, ſilet, & ſedet, F

ἐνεός.

A ſedet, nec furioſi inſtar vociferatur, conſurgit, ac exſilit, vt ſunt ii qui lethargo correpti
ſunt. Quapropter τυφώδης a lethargico fere diuerſus non eſt, vtpote qui ſomnolētus, de-
ſidioſus, ignauus ſit, & vix, aut tarde admodum quocunq; interpellatus modo reſpon- τυφομανία
det, contrarius autem furioſo, ac phrenitico. Hinc τυφομανία malum Græcis dicitur ele-
thargo & phrenitide mixtum & cōpoſitum, vt infra latius docebimus. Sed longius, vt
Cardani impudentiam retunderem, ab inſtituto digreſſus ſum. Maluiſſem autem hic
& alibi continua orationis ſerie docere, quæ ad inſtitutū pertinebant: ſed tanta eſt quo-
rundam petulantia & malitia, vt non patiantur me in propoſito hærere, ſed calumniis
ſuis potius alio me traducunt. Quos ſi interdum acerbius excepero, non eſt cur quiſpiā
miretur. Neq; enim fieri poteſt, quin tandem tot calumniis irritatus, immodeſtius re-
B ſpondeam. Nemo enim tam patienti eſt animo, quin mendaciis motus, interdum acer-
bius aduerſario occurrat, præſertim vbi mendaciis eiuſmodi doctrinam & dogmata ve-
ra lectori ſuſpecta facere ſtudet.

Porro quum apud Hippocratē & Galenū crebro quoq; mētio fiat febriū τεταρταίων, Febres τεταρταῖοι
præſtat hoc etiam loco, quales hæ ſint, breuiter exponere. Sunt igitur, *Galeno li. 2. de Dif-
ferent. feb. cap. 4. auctore*, quæ tertio quoq; ſolum die acceſſionem habent. Quibus quidē
de febribus quum copioſe *libro ſexto Epidem. ſect. 2. comment. 11.* diſſeruerim, non eſt cur
nunc repetenda eſſe putem. Cæterum ex commemoratis putridis febribus, aliæ ſunt
typicæ ſeu ordinatæ, aliæ vero errabundæ ſeu inordinatæ. *Typicæ* ſunt, in quibus acceſſio Typicæ.
& remiſſio ſtatis accidunt vicibus. *Erraticæ* iam dictis contrariæ ſunt. Neque enim ſta- Erraticæ.
C tum tempus, neq; vllum acceſſionum & remiſſionum ordinem ſeruant. Quales ſunt,
quæ ex atra bile in quibuſdam partibus mota, in quibuſdam vero immota manente, in
aliis putreſcente, aut feruere incipiente, *Galeno libro tertio prognoſt. Commen. 29. auctore*, o-
riuntur. Tertium primarium febrium genus fit, quādo in ſolidis humani corporis par- Hectica.
tibus calor præter naturam accēditur, Græcisq; & Latinis Hectica, quod nimirum ha-
bitum totius corporis corripiat, nominatur. Hæc profecto calido vaſi adſimilis eſt. Vt
enim hoc aquam illi infuſam calefacit, ita quoque hectica ſolidis inhærens partibus, ac
quaſi infixa, omnes corporis humores calefacit. Quod ſi febris illa ſic increuerit, vt vni- Maraſmus.
uerſum corpus, omneſque ſolidas eiuſdem partes colliquet atque conſumat; *maraſmus*
D dicitur. Si id per ætatem accidit, maraſmus ſenectutis vocatur. Hactenus ſimplicium
febrium genera ſumma, qua potuimus, breuitate perſtrinximus. Reſtat igitur, vt com-
poſitas ac miſtas pari breuitate percurramus. Bifariam vero compoſitæ febres conſtitu-
untur. *Primum*, quando tertiana, quotidiana, & quartana citra aliquam partē laborantē, Cōpoſitarū febrium ratio.
inuicem commiſcentur. *Secundo*, quando febres ob partiū phlegmonem accenſæ inter
ſe miſcentur. In vtraq; autem harum differentiarum alteram rurſus ſectionem fieri cō-
tingit. Quæ circa alicuius partis phlegmonem conſiſtunt, febres dupliciter commiſcē-
tur. Vel enim cōplicantur, vel per ſe in totum confundunt. Priorem miſtionem Græci
ἐπιπλοκὴν, Latini *complicationē*: alteram v. κρᾶσιν Græci, *confuſionem* Latini nominant. Eſt a. ἐπιπλοκή.
ἐπιπλοκὴ ſeu complicatio, *quando horis diuerſis febres commiſtæ inuadunt*. Confuſio, *vbi eadem* κρᾶσις.
E *occurrunt hora, adeoq; ita inter ſe confunduntur, vt eas diſcernere non ſit facile*. Porro tertianæ & Cōplicatio. Confuſio.
quotidianæ febris, quatuor ſunt complicationes. *Vna*, quando tertiana & quotidiana Tertianę & quotidianę
intermittentes commiſcentur. *Altera*, cum tertiana intermittens quotidianę conti- complicationes.
nuæ coniungitur. Atque hæc peculiari nomine Græcis ἡμιτριταῖος, Latinis *ſemitertiana* Semitertiana.
vocatur, quod ſcilicet tota eius natura dimidia parte tertianam, altera vero *dimidia quoti-
dianam continuā* habeat. *Tertia* complicatio, quando quotidiana intermittens tertianæ
continuæ permiſcetur. *Quarta*, vbi quotidiana & tertiana continuæ miſcentur. Non
ſolum vero febres differentes ſpecie, vt quotidiana tertianæ, & huic quartana: aut etiam
genere, vt intermittentes cum continuis miſcentur: ſed etiam febres eiuſdem tum ge-
neris, tum ſpeciei complicantur, vt continuæ cum continuis, intermittentes cum inter-
F mittentibus: item tertiana cum alia tertiana, quartana cum alia quartana, quemadmo-
dum fuſius *lib. 2. de Diffe. febrium cap. 7. & 8.* nec non *li. 2. de Iudiciis* Galenus docet, & nos
in noſtris ſuper hos libros Commentariis oſtendimus. Vt autem febres, ita etiam laborantes
partes miſtionem recipiunt, vel quia diuerſæ propriam ſingulæ febrem accendant, vel-
uti lien, ſi ita accidat, & iecur: vel quia affectus, vnde oriuntur, miſtus eſt, vt phlegmone
eryſipelatoſa, aut eryſipelas phlegmonoſum. Cum itaque multifariam componantur

A ſimul quæ cernuntur circumagi putantur, & derepẽte ſenſus, qui fit viſu, perit, exiſtimãtibus, qui id vitii patiuntur, ſibi offuſas eſſe tenebras. Latinis propriè *vertigo tenebricoſa* nominatur. Idem vitium etiam Græcis, Hippocrati maxime ἴλιγγος appellatur; *vt teſtis eſt ſect. 3. apho. com. 18.* idem Galenus, dum ἰλίγγον interpretatur σκοτοδινίαν. Differt a. ab eo vitio quod ſimpliciter δῖνος nuncupatur. Nam, *vt lib. 4. de Victu acut. morbo. com. 37. atteſtatur Galenus*, δῖνος eſt, quum caput circumagi videtur: vbi vero tenebricoſa ſimul viſio fuerit, σκοτόδινος appellatur. Quare δῖνος non eſt niſi vertigo ſimpliciter. Qui barbaram colunt Medicinam, deprauata voce Scotomiã nominant. ἔγκαυσις, vſtio eſt circa caput perſeuerans a ſole facta. Latinis vſtio ſolis appellari poteſt. Σείριασις, *Paulo lib. 1. c. 13. auctore*, phlegmone eſt partium, quæ circa cerebrum & eius membranas ſunt. Proinde a phre- Vſtio ſolis. Σείριασις. Phrenitis.

B nitide nihil diſtare videtur. φρενῖτις enim Galeno *lib. 2. de Symptom. cauſſis cap. 11. teſte*, cerebri aut eius mẽbranarum eſt phlegmone. Sopor malum eſt phrenitidi contrariũ. Quũ Sopor q d.
vero ſoporis vox ambigua ſit, ac Latinis vtrunq; ſomnum, & eũ ſcilicet, qui naturalis, & eum, qui præter naturam exſiſtit, ſignificet, non recte faciunt Latini Medicorum interpretes, quod hanc vocem ei duntaxat vitio, quod Græcis κῶμα dicitur, accommodant. Præſtat enim vt Medici ad euitandam cõfuſionem, ſomni vocabulum naturali, ſoporis vero non naturali ſomno accommodent. Sopor igit' nobis non eſt, niſi ſomnus exſuperans, aut ꝓfundior q̃ par ſit, a quo animal difficile excitatur. Cuius quidẽ quinq; ſunt ſpecies, nempe coma ſiue cataphora, catoche ſiue catalepſis, carus, lethargus, & apoplexia. Quomodo vero inter ſe differãt, ordine explicabimus, & longius quidem, quam Inſti- Soporis ſpecies.

C tutionum ratio ferat: quod ſcilicet nemo, quod ſciam, fere ſit hodie, qui harum vocum ſignificationes legitimas teneat. Κῶμα igitur, vt auctor eſt *lib. 3. Epidem. cõment. 1.* In textus ſeptimi explicatione Galenus, non eſt niſi καταφορὰ, id eſt, delatio in ſomnum. κῶμα quid. καταφορὰ quid.

Delatio autem in ſoporem, *eodem ibidem teſte*, eſt quũ ægri vigilare nequeunt, oculosq; minime apertos, ſed conniuentes potius habent: & vel profundo, vel tenui leuiq; ſopore, vel vigiliis detinentur. Coma igitur reuera ſomnus non eſt, ſed ſomni quoddã præter naturam deſiderium. Quapropter Græcis a verbo κωμαίνειν, quod illis ſomnum appetere ſignificat, κῶμα deductum eſt. Comatoſi autem ſunt, qui præter naturam dormire cupiũt, quanquam diuerſa ratione. Alii enim in profundos aut leues tenueſve ſomnos incidũt: alii vero deſiderio dormiendi fruſtrantur, & vigiliis detinentur. Vt hinc palã ſit, Coma κῶμα vnde dictum. Comatoſi qui. Coma duplex.

D Hippocrati & veteribus aliis Græcis duum eſſe generum, nempe, ὑπνῶδες, id eſt, *ſomniculoſum*: & οὐχ ὑπνῶδες, ἄγρυπνον, hoc eſt, *non ſomniculoſum, aut vigilans.* Commune quidẽ vtriſq; eſt, non poſſe attollere oculos; ſtatim enim grauantur, & dormire cupiunt: hincque adeo eſt, vt vtrunq; comatis nomen ſortitum ſit. Priuatim autem ſomniculoſum id obtinet, vt in eo ægri dormiant, idq; nonnunquã profunde diuq., vt difficile expergiſci poſſint. Hoc Hippocrati *li. 3. Epidem. comment. 3. textu 64.* κῶμα βαρὺ, id eſt, *coma graue, ſiue profundum* appellatur. Fit, *Galeno textu ſeptimo cõment. 1. libri tertii Epidem. auctore*, ob multam cerebri humiditatem, vt nonnullis euenit inebriatis, ſæpius autẽ ob ſolum eiuſdem frigus, & interdum propter vtrunq;: præterea ob virtutis imbecillitatem ita iam exſtinctæ, vt palpebras ſublatas ſeruare ægri non valeant. Interdum vero in ſomniculoſo co- Somniculoſum. Graue ſeu profundũ.

E matе ſomni leues, tenues, paruive ſunt, vnde coma leue, tenue, ſiue leues aut tenues ſomnos obtinens dicitur. Hoc non a pura pituita, vt præcedens, naſcitur, ſed, *vt Galenus li. 3. Epidem. comment. 3. teſtatur*, vbi tenuis humor, flaua nimirum bilis, cum pituita coniuncta eſt. Non igitur a puro humido & frigido, ſed cum aliquo calore coniuncto, cuiuſmodi eſt bilis cum pituita miſta, vt diximus, aut putreſcens pituita, procreatur. Quod autem id coma a calore frigori permiſto fiat, atteſtatur idem Galenus, *cap. 29. Artis medicæ*, vbi de calidi & humidi cerebri notis agens, ita ſcribit: ὕπνῳ τ' ἐπιτρέψαντες ἑαυτοὺς ἅμα τῷ κωματώδεις εἰσὶ, καὶ ἄγρυπνοι: id eſt, *Ad ſomnum autem conuerſi, ſimul inclinationem ad ſomnũ habent, & vigilant*, Quippe cerebri calor vigiliam, humiditas a. ad ſomnum inclinationem inducit. Alterum coma, quod Galeno οὐχ ὑπνῶδες, καὶ ἄγρυπνον, id eſt, *non ſomniculoſum & vi-* Leue, tenue ſiue leues ſomnos habens.

F *gilans, nuncupatur*, fit, quando inclinatio ad ſomnum inanis eſt, ægerq; vigiliis detinetur. Eo correpti, *vt Galenus lib. 3. Epid. com. 3. textu 40.* teſtatur, apertis oculis vigilare nequeunt, ſed conniuentes claudenteſve oculos ſpe dormiendi, vigiles tamen permanent. Hi deniq;, *vt idem in libello de Comate auctor eſt*, vigiles ſe verſant, alia poſt aliam imaginatione accedente, mentemque mouente, ac ſomnum intercipiente: vnde ſemper qui-

dem vigilant, verum exſurgere non poſſunt, nec vigilantium obire munera, habentque deterius, quam ſi exquiſite vigilarent. Graui namq; & ponderoſo ſunt corpore, obdormiſcuntq;, ita vt ſi ſomnum illis permittas, ſperes facile dormituros, quum tamē neque dormiant, neq; ſe dormituros ſperent. Hi, *eodem Galeno lib. 3. Epidem. commen. 3. textu 40. teſte*, in medio ſunt tum exquiſite vigilantium, tum dormientium: partim enim vigiles ſunt, nec tamen vigilantium munera obeunt: partim etiam inclinationem in ſomnum habent, non tamen dormiunt. Ceterum ex iis, quæ diximus, abunde conſtare arbitror,

Coma perpetuo præter naturā.

Coma perpetuo eſſe præter naturam, quod nimirū ſoporis, adeoq; ſomni præter naturam ſit ſpecies, & ex morboſa cauſſa excitetur, nec niſi iis, qui præter naturā affecti ſunt,

Argenterii lapſus.

accidat. Proinde plurimum errat Argenterius, quod coma non ſemper eſſe præter naturam dicat. Fallitur enim, quod putat Galenum *in loco paulo ante ex Arte medicinali productō*, ſigna cerebri ſani hominis docere, quum illic potius agat de cerebro, in quo calor & humiditas plurimum excedunt. Id quod e verbis Galeni fit manifeſtiſſimum, q̄ ſunt eiuſmodi: *Si vero calor & humiditas plurimum exceſſerint*, νοσῶδες, id eſt, *morboſum erit, & excrementoſum*. Hęc ille. Morboſi igitur etiam ſint, qui ea de cauſſa comatoſi & vigiles ſunt, neceſſe eſt. Si enim cauſſa morboſa eſt, ideo etiam id quod ex ea procreatur, morboſum

Galeni loci conciliati.

ſit oportet. Præterea Galenus *cap. 3. libri de Sympto. Differ.* coma ſiue cataphoram inter ſymptomata & vitia primi ſenſorii recenſet, & poſtea definit eſſe imaginatricis facultatis motum infirmum. Quod ſane vtrunq; recte dicitur. Quatenus enim coma ſopores, & vigilias inducit, primi ſenſorii ſymptoma eſt. Quatenus autem in comate ſomniculoſo, graui præſertim, imaginatrix vis patitur, eatenus principis facultatis, nēpe imaginatricis, ſymptoma eſt. Nam propter aſſiduum & profundum ſomnū, itemq; frigidū C
humorem cerebrum opprimitur, & intemperanter afficitur, ideoq; omnes eius vires ac ſenſus, adeoq; etiam imaginatio, imbecilles fiunt, ac male adminiſtrārur. Quocirca non recte Galenus hoc nomine, tanquam ſibi contrarius, ab Argēterio accuſatur. Atq;

Coma ſeu cataphora generatim.

hactenus de comate & cataphora proprie dictis, hæc retuliſſe ſatis ſit. Sumuntur autem hęc vocabula interdum generatim pro omnib. vitiis, in quibus homo in ſomnum p̄ter naturam καταφέρεται, id eſt, delabitur. Hac quidem ratione Galenus *2. commen. li. Prorheticorum textus 29. explicatione*, vt coma appellemus carū permittit, q̄ ſcilicet vtrumq; viuū ſit profundi, & excitatu difficilis ſomni genus. Et idem *lib. 13. Thera. Method. cap. 21.* inter καταφορὰς βαθείας, id eſt, *profundas in ſomnum inclinationes, apoplexiam, carum, & catochem numerat*. D
Libro deniq; *11. de Simpl. Medicam. facul. capite de caſtorio*, cataphoricos & lethargicos affectus pro iiſdem accipit, nempe pro ſoporoſo affectu profundo, & excitatu difficili, qui cum febre conſiſtit. Generis itaq; vox καταφορὰ omnibus ſoporibus cōmunis, lethargia dictione eo loci apud Galenum ad eum tantū ſoporem, quo cum febris coniuncta

Galenus ab Argenterii reprehenſione aſſertus.

eſt, contrahitur. Non recte igitur Argenterius Galenum accuſat, quaſi hæc duo inter ſe cōfuderit nomina. Nō enim cōfundit, qui nunc ꝓprie, nunc generatim vtitur vocibus, quod ſcilicet id Galeno, & aliis etiā auctoribus ſolenne admodū ſit. Quare Argenterius ſuā orationē ad veterū potius rationē accōmodare, atq; ad illorū p̄ſcriptū loq., aut certe eorundē ſcripta cādide interpretari, nō ita illis ꝑpetuo cōtemptim inſultare, debuiſſet.

κατοχὴ καὶ κατάληψις. Detentio.

Κατοχὴ καὶ κατάληψις Græcis, *detentio, apprehenſio*, vel *occupatio* Latinis dicta, vitium eſt in E
quo tum mens, tum corpus ſenſu & motu priuatum detinetur, æger q; in ea corporis permanet figura, in qua fuit correptus, ſiue ſederit, ſiue iacuerit: ſiue clauſis, ſiue apertis oculis perſtiterit. Sopor itaq; eſt, qui nunc apertis, nunc vero clauſis fit oculis. Quum vero hoc laborātes vitio, eo modo, quo qui a frigore congelantur & cōcreſcunt, afficiunt,

Cōgelatio. Catoche & catalepſis non differunt.

recentioribus cōgelatio vocata eſt. Catochen autem & catalepſin idem ſignificare, nec quicquam inter ſe differre, Galen. multis in locis ſuorum monumentorum docet, præcipue vero *lib. 3. de Labor. locis, ca. 4.* vbi inter cetera ſic ſcribit: τῶν ὀνομαζομένων ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἰατρῶν κατοχῆς τε καὶ καταλήψεως: id eſt, nominatæ a iuniorib. Medicis catoches, & catalepſeos. Et iterum *lib. 4. eiuſdem operis, cap. 3.* κατὰ δὲ τὰς καταλήψεις τε καὶ κατοχὰς ὀνομαζομένας τὰ ὀπίσω πάσχει. F
hoc eſt, *In catalepſi & catoche nominata poſteriora patiuntur*. Multo autem clarius in Iſagoge ſiue introductorio in pulſus, vbi ita ſcriptū reliquit: κατόχους γὰρ κατεχομένους ἐκάλουν αὐτοὺς οἱ παλαιοί, κατοχὴν δὲ καὶ κατάληψιν οἱ νεώτεροι τὸ πάθος ὀνομάζουσι. Hoc eſt: *Catochos namq;* & catechomenos veteres ipſos appellarunt: iuniores autem vitium ipſum cathochen & catalepſin.

Sed

A proferre, & coaceruare. Et ſubſcribit etiam Aetius, qui *libro 6. cap. 4. ſic ſcribit*: μέσον τῆς φρενίτιδος καὶ λυθάργου πάθος εὑρίσκεις, ὅ ἐστιν εἶδος παρανοίας, ἢ παρακοπῆς. καλοῦσι δὲ τοῦτο εἰώθασιν οἱ ἰατροὶ κατοχὴν καὶ κατάληψιν, ἐπὶ χυμῷ συμβαίνοντα μᾶλλον μελαγχολικῷ. καὶ ὅτε μὲν δοκοῦσιν ὑπνώττειν, ὅτε δὲ ἀνεῳγότα ἔχουσι τὰ βλέφαρα, ἢ τοὺς ὀφθαλμούς, ἢ ἀκινοῦμεν. Id eſt: *Medium inter phrenitidem & lethargum vitium inuenies, quod ſpecies eſt delirii ſiue amentiæ. Medici autem hanc catochen, & catalepſin vocare conſueuerunt, ex melancholico humore magis contingentem. Et aliquando dormire videntur, aliquādo autem palpebras apertas habent, aut inſtant, aut intente vident, & veluti fixos immobileſve obtinent palpebras, aut oculos.* Ex omnibus igitur iis quæ hactenus diximus, perſpicuum euadit, catochen & catalepſin idem eſſe Græcis Medicis vitium. Non eſt autem ſurda aure prætereundum quod Aetius dixit, catochen a melancholico magis fieri humore. Nam iis

B verbis tacite innuere voluit, hanc ipſam interdum ab alio quoque humore, pituitoſo nimirum, fieri poſſe. Quod confirmat etiam Galenus, qui *libro 13. Therap. Method. capite 21.* ita ſcriptum reliquit: *In vitiis quæ cum vigiliis coniuncta ſunt, ſopire ac ſtupefacere cerebrum oportet, quod ſupra modum incaluit refrigerando. In contrariis autem vitiis excitare, ac noxii humoris, qui citra putredinem, & citra febrem cataphoras graues inuehit, craſſitudinem incidere atque calefacere.* Tales Græci *apoplexiam, carum, & catochum* appellant. Et Paulus *libro 3. capite 6.* idem paulo clarius ſignificauit, dum ita inquit: τοῦ δ' αὖ φλεγματώδους κατισχύοντος χυμοῦ, κωματώδεις αὖθις καταφέρονται· οἱ δὲ παλαιότεροι τοῦ Γαληνοῦ, κάτοχον τοῦτο προσηγόρευον. Hoc eſt, *Pituitoſo rurſus dominante humore, iterum in profundum delabuntur ſomnum.* Vetuſtiores autem Galeno hoc vitium catochum appellarunt. Per vetuſtiores autem Ægineta Ar- **Vetuſtiores qui.**

C chigenem & Philippum intelligit. Hi enim catochum impropriè eum quoque nominarunt, quem pituitoſus humor procreat, & in quo oculi conniuent, & clauſi ſunt. Cuius rei teſtis eſt Galenus, qui *libro 3. Epidem. comment. 2. textu penult.* ſic inquit: *Nihil referre aiunt, vel catochum dicas, vel coma, non cognoſcentes Hippocratem diſtinguere profundum coma, a comate vigili. Profundum igitur coma communitatem habet quandam cum vocata ab Archigene & Philippo catoche, non tamen cum vigilante.* Hæc ille. Habet autem coma profundum, vt id obiter etiam dicamus, & catoche Archigenis & Philippi communitatem, quod ab eadem cauſſa, pituita ſcilicet, ambo vitia proueniant. Hinc igitur palam fit, Galeno & veteribus duplicem fuiſſe catochen. Vnam proprie dictam, quod ſcilicet in ea oculi aperti detineantur. Hæc ex melancholico, hoc eſt, frigido & ſicco **Duplex catoche veteribus.** **Propriè dicta.**

D humore, generatur. Alteram impropriè appellatam, quod nimirum in ea oculi clauſi ſint. Hæc e pituitoſo naſcitur humore. Quod dicimus, comprobat Galenus *libro ſecundo Prænotionum, textu 56.* ita dicens: τοὺς γὰρ ἰδίως κατόχους καλουμένους, καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀρχιγένην καὶ Φίλιππον ἴσασιν ἀναπεπταμένους ἔχοντας τοὺς ὀφθαλμούς, οὐχ ὡς κωματώδεις, καὶ οἱ καταφορικοὶ κεκλεισμένους. ἐν ἐκείνοις μὲν γὰρ ὑγρότης αἰτία τοῦ παθήματος ἐκλύουσα τὸν τόνον τῶν νεύρων. ἐπὶ τούτων δὲ διὰ ξηρότητα τάσις γίνεται. Quod eſt, *Proprie vocatos catochos ſeu detentos Archigenes & Philippus ſciunt eſſe eos, qui habent oculos apertos, non, vt comatoſi & cataphorici, clauſos. In iis humiditas cauſſa eſt vitii, quæ robur neruorum diſſoluit. In illis autem propter ſiccitatem tenſio fit.* Ex iis igitur palam fit, Argenterium non recte confuſionis & pugnantiæ accuſare Galenum, quod *lib. 4. de Labor. locis, cap. 3.* catalepſin apertis palpebris fieri ſcribat, alibi vero dicat, eorum qui hoc malo laborant, oculos nunc apertos, nunc clauſos eſſe. Quippe *in libro de Laborantibus* **Impropriè vocata.** **Galenus ab iniuria Argenterii defenſus.**

E *locis* de catalepſi proprie dicta tantum loquitur. Alibi vero de vtriſque illi ſermo exſiſtit. Hinc quoque perſpicuum euadit, in errore verſari eos, qui Archigenem & Philippum catochen appellaſſe vigilantem ſoporem ſeu coma vigilans arbitrantur, quum ex iam dictis conſtet, eos ita potius nominaſſe coma profundum, quod quidem ex pituitoſo tantum fit humore, non id quod ex mixto cum bilioſo naſcitur, & coma vigilans vocatur. Quod non animaduertens Paulus Ægineta, auctorem vtiq; definitionum ſecutus, contra Galeni & veterum aliorum Græcorum mentem, triplicem *lib. 3.* facit catochen. Vnam *cap. 6.* a pituitoſo humore natam, quæ non eſt niſi Archigenis, & Philippi catoche. Alteram *cap. 10.* a melancholico ortam humore, quæ non **Error quorundam.** **Pauli Æginetæ lapſus Catoche triplex.**

F eſt niſi catoche proprie dicta. Tertiam compoſitam, hoc eſt, ex pituitoſo & bilioſo humore procreatam. Hæc non eſt niſi coma vigilans, id quod capitis inſcriptio ſatis teſtatur, quæ eſt eiuſmodi: περὶ κατόχου, ἤγουν ἀγρύπνου κώματος: id eſt, *de catoche, ſiue vigilante comate.* Paulo, *vt modo dicere cœpimus*, aſtipulatur auctor definitionum, qui in hunc modum ſcribit: εἴδη κατόχου τρία. ὁ μὲν ὑπνώδης, ὅς παράκειται λυθάργῳ. ὁ δὲ ἕτερος

ἐγρηγορὼς, ὃ παράκειται τέτανος· τρίτον εἶδος κατόχου, ὃ οὐκ ἄν τις ἀσυνήθως κάτοχον ὀνομάζοι φρενιτικόν. γίνεται A γὰρ ἐκ μίγματος ἀρρωστημάτων κατόχου τε καὶ φρενίτιδος. Quod eſt: *Tria catochi ſunt genera. Vnus quidem ſomnolentus, qui lethargo accedit. Alter vero vigilans, diſtentioni ſimilis. Tertium genus catochi, quem quiſpiam non inuſitate phreniticum dixerit. Fit enim ex mixtis vitiis catoche & phrenitide.* Quum vero obſcuritate haud vacet, quod catochen vigilantem tetano accedere dixerit, ſciendum erit id ideo feciſſe, quod in catocho proprie dicto oculi tenſi, aperti, & im-

Amati Luſitani error. mobiles manent, haud ſecus atq; ceruix in tetano riget, & immobilis permanet. Vt ex iis quæ iam diximus, omnibus perſpicuum euadat, Pauli & definitionum auctoris errorem ſecutũ eſſe etiam Amatum Luſitanum, qui itidem catochen cum comate vigilãte cõfundit. Hinc magna remeritate Centuria ſecũda, curatione decimaquinta me erroris inſimulare auſus eſt, q̃ in medendi mea ratione de catalepſi & catocho eodẽ in capi B te, tanquam de vno tantum morbo, egerim. Quaſi v. vt ille cæcutiens ſentit, diuerſi non morbi, qui iis duabus vocibus ſignificantur. Vtinam vero vnus tantum Luſitanus hoc in errore verſaretur, & non alii quoq; multi doctiſſimi viri, huic impliciti eſſent. Idem n. quod ille Budæus, Copus, Iacobus, Syluius, Fernelius, & Langius in ſuis Medicinalib. epiſtolis ſentiunt. Ita ſæpe vnius error, multos etiam alios in errorem pertrahit. Quare haud facile cuiuſq; ſententia amplectenda erit. Periculum enim eſt, ne crebro falſum p

Cauſſæ catalepſios variæ. vero arripiamus, ſi aliis plus æquo credamus. Ceterum, ne id ſilentio inuoluamus, catalepſios generationis multæ ſunt cauſſæ. Fit enim interdum, *Galeno lib. 1. de Sympto. cauſſis cap. 7. auctore*, per conſenſum cerebri cum ore ventriculi, quod minime quidem mirum eſt. Si enim hac quoq; ratione, *vt ibidem tradit Galenus*, melancholia fieri poteſt, & ea maxime melancholiæ ſpecies, quæ Græcis φυσώδης καὶ ὑποχονδριακή, id eſt, *flatuoſa & hypochon-* C *driaca* nominatur, quemadmodum *lib. 3. de Labor. locis cap. 6.* Gal. etiã teſtatur, nẽpe aura exhalationeve quadam maligniore ac melancholica a ventriculo laborante ſurſum ad cerebrum tranſmiſſa: quid mirum, ſi etiam humore pituitoſo, aut craſſo vapore a ventriculo ſurſum delato & cerebrum refrigerante, coma, & catalepſis impropria, aut certe etiam propria, ſi ſiccus halitus, aut humor cerebrum deſiccãs, ſurſum feratur, procreet? Quum n. neruorum a ſexto pari cerebri ortorum interuentu ventriculus cerebro iungatur, eiſq; hoc nomine maximus ſit conſenſus, facilimus profecto hinc ad illud eſt trã-

Galenus ab Argenterii calumnia aſſertus. ſitus. Vt immerito ab Argenterio hoc nomine reprehenſus ſit Galenus. Nec reprehenſionem etiam meretur, q̃ idem ſect. 2. Apho. comm. 3. frigiditatem cerebri cũ ſiccitate coniunctam cauſſam catalepſios facit. Nam metipſe Argenterius ab iiſdem cauſſis hoc D vitium procreari ſcribit. Nec notari debuit Galenus, quod *lib. 2. Prænotionum* a ſola ſiccitate vitium hoc fieri memoriæ prodiderit. Siquidem & ipſe Argenterius a ſola cerebri frigiditate catalepſin proprie dictam, nõ ſemper ex aliquo humore fieri, fateatur. Quũ itaq; a diuerſis cauſſis catalepſis naſcatur, minime vitio Galeno ab Argenterio vertendũ erat, quod variis in locis catalepſim a variis & differẽtibus cauſſis procreari ſcribat. Im-

Aetius defenſus. merito quoq; Aetium erroris inſimulare videtur Argenterius, quod is catalepſin nunc ab humore melancholico, nunc a ſanguine copioſo in caput irruente naſci pronunciat. Nam ſi a frigido & ſicco fit humore, *vt dictum eſt*, igitur etiam a melancholico ſanguine, quod ille ſcilicet natura humor frigidus & ſiccus ſit. Sed inſtat Argenterius: *Si melancholicus humor id vitium parere poteſt, cur igitur ii qui melancholia laborant, nõ omnes fiunt catalepti* E *ci?* Recte vtiq; facit Argenterius, quod non prorſus negat melancholia laborantes fieri catalepticos. Siquidẽ id non ſolum abſurdum fuiſſet, ſed & manifeſte falſum. Cur a. non omnes melancholici fiant cataleptici, epilepſiæ exemplo *lib. 6. Epid. ſect. 8. Aph. 44.* Hippocrates monſtrat, inquiens: *Melancholici magna ex parte epileptici fieri conſueuerunt, & cõtra epileptici melancholici efficiuntur. Horum vero vtrumlibet magis euenit, prout vel in hanc, vel in illam partem infirmitas repit. Si enim in corpus, epileptici: ſi vero in mentem, melancholici.* Hæc ille. Quibus vtique verbis Hippocrates docet, cerebrum a melancholia bifariam affici. Vno modo, vt eſt pars inſtrumentalis, ſeu *vt Hippocrates vocat*, corpus. Id quod certe accidit, ſi in eius cauitatibus melancholicus humor obſtructionem excitat. Atque hac F quidem ratione epilepſiam creat. Altero modo, vt eſt pars ſimilaris. Id quod fit, vbi cerebri temperamentum læditur ac mutatur. Hac quidem lege in mentem ſeu rationem repit, & melancholiam efficit. Simili modo etiam catalepſin proprie dictam efficit, vbi ſc. melancholicus humor cerebrum ſupra modum exſiccat, eiuſq; temperamẽtum immutat

A mutat. Quod autem a ſanguinis copia hoc vitium fieri Aetius ſcriptum reliquerit, non
ſimpliciter eſſe intelligendum exiſtimo, de quouis nimirum ſanguine. Siquidem is qui
vitio omni caret, nihil tale creare poterit. De melancholico igitur locutus eſt ſanguine,
qui quum frigidus & ſiccus exſiſtat, nihil mirum ſi catalepſim efficiat. Sed de catalepſi & Κάρος.
catoche ſatis. Κάρος proprie dictus Græcis a capite, quod illis κάρη dicitur, parte nimirum
in qua fit, & a verbo καρῶσαι, quod itidẽ aggrauari ſignificat, nomẽ accepit. In hoc namq;
vitio caput aggrauatur. Eſt autem Carus is, *vt Galenus lib. 4. de Labor. locis, cap. 3. auctor eſt,*
vitium, in quo ſenſus & motus perit, reſpiratione tamẽ illæſa permanente. Qui igit̃ caro
laborant, *vt lib. 6. ca. 5. ex Poſidonio teſtatur Aetius,* ſomno profundo detinentur: at ſi ſti-
mulentur, ſentiunt quidem, non tamen loquuntur, neq; oculos aperiunt. Vnde perſpi-
B cuum euadit, Carum Græcis vocatum vitium, Razi Mauritano *Subeth* appellari. Nam Subeth.
is *in lib. 9. Almanſori inſcripto, cap. 5.* Subeth iis deſcribit verbis: *Eſt Subeth, vbi aliquis quaſi*
dormiens iacet, & tamen ſentit, mouetur q́; , ſed oculos vt plurimum habet clauſos, quos tamen, vbi
cum clamore vocatur, aperit, quanquam ſtatim iterum claudat. Hæc ille. Quum vero inquit,
Tamẽ ſentit & mouetur: intelligẽdum erit, vt omnes eiuſdẽ expoſitores interpretant̃,
ſi ſcilicet ſtimuletur. Mouetur præterea, non tamen vehementi, ſed leui admodũ motu.
Razis ſententiam ſecuti ſunt ẽt Mõtanus, & Syluius, qui itidem Carum cũ Subeth eun-
dem eſſe ſtatuunt. Quare nõ erat cur Argenterius me reprehẽderet, quaſi nulla ratione
motus ſcripſerim Subeth Arabibus idem eſſe vitiũ quod Carum. Eius n. rei in ea familia
C Razem habui auctorem, quẽ in morborum appellationib. Medici recentiores barbari
magis ſectantur. Nõ ignoro auctorẽ Subeth Auicennæ & Serapioni nõ minus coma ſeu
cataphorã, quã *Carum* ſignificare. Imo interdũ Subeth nomine Arabibus etiã Lethargus
intelligit̃. Vt hinc quoq; liquido appareat, doctrinã Arabũ eſſe cõfuſam. Ceterũ non tẽ- Arabũ doctrina confuſa.
mere a nobis paulo ante dictũ eſt, Carus proprie ſumtus. Siquidẽ Carus Galeno, & aliis
veteribus geminus exſiſtit, morboſus, & non morboſus. Carus nõ morboſus eſt ſomnus Carus duplex.
profundus, qui nullũ morboſum ſequitur affectũ, qualis certe eſt qui ex vini immodici
potione fit, & in pueris aliquando, ꝓpter maiorẽ vaporum copiã oritur. Atq; is quidẽ im- Non morboſus ſiue bonus.
proprie Carus nominatur. Hinc eſt ꝙ Gal. ꝑmittat improprie loquentib., vt *Carũ* etiam
ſimpliciter appellent. Proprie a. loquentibus, ꝙ a bono fiat humore, *Carus* ſimpliciter
D haud dicitur, ſed potius profundus ſomnus, aut cum adiectione *Carus bonus.* Morboſus Morboſus.
contra eſt, qui morboſum aliquẽ affectũ ſequitur. Atq; is iterũ duum eſt generũ, mitior
nimirum, & pernicioſus. Mitior, eſt ſomnꝰ ꝓfundus, & excitatu difficilis. Atq; is a coma- Mitior.
te ſeu cataphora non diſtat, imo proprie loquẽdo nõ eſt, niſi coma. Pernicioſus eſt, quã- Pernitioſus.
do immobilis & inſenſilis homo tẽpore aliquo iacet, etiamſi hunc ſtimules, ferias, aut
clames. Hic quidẽ ſolus eſt, q ꝓprie *Carus* dicit̃. Porro vt varia eſt appellatio & acceptio Cauſſæ Cari.
Cari, ita quoq; variæ ſunt eius cauſſæ. *Prior*, bonus dictꝰ, fit a copia bonę humiditatis gra-
uantis corpus. *Alter* morboſus mitior vocatus, a pituita humectãte & refrigerante cere-
brum. *Tertius* morboſus pernitioſus nominatus, fit, quando caput iuxta temporales mu-
ſculos vehemẽter affligitur ac contunditur, & nonnunquã in acceſſionibus morborum
E febrilium, in quib. neq; eos q pungunt, aut cõtundunt, & multo minus eos, qui clamãt,
ægri ſentiunt, aut audiunt. Quæ diximus cõfirmat Galenus *li. 2. prænotionũ, textu 29.* vbi
planiſſimis verbis Cari tum differentias, tum cauſſas explicat. Quare immerito ab Ar-
genterio reprehenditur, & cõfuſionis inſimulatur. Quod n. Carum interdũ cõprehen- Galenus ab Argenterii reprehenſione defenſus.
dere ſomnũ non morboſum ait, id de Caro improprie dicto intelligendũ erit. Siquidẽ
hunc metipſe proprie ſomnum profundũ appellandum eſſe affirmat. Quod vero Carũ
cum comate eundem eſſe ait, id ex aliorum ſententia facit, quibus permittit vt ſomnũ
profundum, & excitatu difficilẽ, improprie Carum nominent, quum proprie loquẽdo
Coma vocetur. Præterea quod *li. 3. de Temper. c. 3.* Carum frigidũ vitiũ nũcupat, de ſecundo
Cari genere, nempe morboſo mitiore, intelligendum erit. Siquidem illic de immodica
F vini potione loquitur, ꝙ quia ab innato calore non vincitur ac ſuperatur, crudum ma-
nens, frigida vitia merito procreat. Quod autem Carũ *cap. 3. libri de Differen. Sympto.* ima-
ginatricis facultatis ſymptoma eſſe, ac veluti quandam illius reſolutionẽ ſtatuit, repre-
henſione omni vacat. Nam Carus hãc ipſam facultatem quaſi reſoluit. Quum n. ſit ſen-
ſus priuatio Carus, igitur etiã imaginationis, vtpote q imaginatricis facultatis obiecta
ſua & imagines a ſenſibus nullas amplius recipientis actio exſiſtit, priuatio & reſolutio

ſit oportet. Vere etiam idem Gal. *libro.4.de Labor.locis, capite tertio*, in Caro corpus neque
ſentire, neque moueri ſcribit. Nam illic de tertio Cari genere, ſiue de eo, qui proprie
Carus dicitur, loquitur. Quare vt illum redarguẽdi occaſionem haberet Argenterius,
Galeni verba nonnihil immutare voluit, & pro eo quod Galenus dixit, *In Caro*: ipſe, *In*
Cari cauſſæ variæ. *omni caroſo affectu, ſubſtituit.*

Reprehẽditur quoq; ab Argenterio Galenus, q̃ Caro diuerſas aſſignet cauſſas, nẽpe
grauiſſimas aliquas, leues alias, nonnullas vero leuiſſimas, atqui minus recte. Vt n. tria
ſunt Cari genera, ita etiã eius triplices eſſe cauſſæ poſſunt. Grauiſſimæ, vt eſt ictus capitis
vehemens, frigiditas morboſa calorẽ innatũ ad interna reuocans, & cerebrum grauans
atq; opprimens in pituitoſarum febrium acceſſionum initiis, cõtuſio muſculorum tem-
poralium, oſſis perforatio, & ventriculi cerebri attritio. Quæ quidẽ omnes cauſſę Carũ B
grauiſſimum & proprie dictum creant. Leuiores vero, vt eſt affectus muſculorum oculi,
vſusq; hyoſcyami. Hæ Carum improprie nominatum ſiue coma excitant. Leuiſſimę a.
vt eſt vini potio, & in pueris nimia humiditas, Carum bonum appellatum, efficiunt.

Λήθαργος. Λήθαργος vitium eſt phrenitidi contrarium, nomenq; ſuum deducit ἀπὸ τῆς λήθης, καὶ ἄγρης,
id eſt, *ob obliuione & captura*: quanquã alii malunt id nominis deriuare ἀπὸ τῆς λήθης καὶ ἀργοῦ
id eſt, *ab obliuione & inertia*: nonnulli ἀπὸ τῆς λήθης καὶ ἀργίας, hoc eſt, *obliuione & otio*, nullo cer-
te diſcrimine, quod ſcilicet eos qui hoc vitio laborant, omnium rerum obliuio capiat,
Lethargus proprie. Veternus. & inertes ac otioſi iidem decumbant. Siquidẽ Lethargus proprie dictus, ſopor eſt pręter
naturam, continuus, inexpugnabilem dormiendi neceſſitatem, ac obliuionem cum
lenta febre pituitam in capite putrefactam comitante, inducens. Latinis *Veternus* appel- C
latur. In hac quidem ſignificatione ſumitur *lib. 13. Thera. Method. capite 21.* vbi eius cu-
rationem ex profeſſo Galenus docet. Idem *libro quoq; 2. de Labo. locis, capite 1.* vbi memo-
riæ & rationis vitium eſſe ſcribit: quod intelligẽdum erit de eo, quo ægroti adhuc labo-
rant tempore. Pereunt enim in iis tum ratio & memoria, ſanato tamen ac profligato mor-
bo rurſus nõnunquam reſtituuntur. Habent etiã, qui lethargo correpti ſunt, deficiẽtes
& infirmos motus, *vt cap. 3. libri de Sympto. differ. teſtatur Galenus.* Et *cap. 10. libri de Sympto.
cauſſis*, practicas, id eſt, motrices actiones, in Lethargo eſſe torpidas ſcribit. Sentiunt et-
iam Lethargici, atqui ægre. Neque enim prorſus in Lethargo ſenſus & motus abolent,
alioqui ab Apoplexia non differret. Etſi igitur, *vt Paulus lib. 3. c. 10. atteſtatur*, Lethargici,
ſomnolenti ſemper ſunt, & ægre excitari poſſunt, tamen reſpondent quum interpellã- D
tur, & oculos nonnunquam aperiunt ad vociferationes, q̃ indiciũ eſt eos ſentire, ſuoſq;
motus ſeruare. Proinde quũ Galenus alicubi ſcribit, lethargicos nec ſentire, nec moue-
ri, intelligendum eſt, ægre eos ſentire, & infirmos habere motus, *vt iam dictum eſt.* Atq;
Lethargus generatim. hactenus de Lethargo proprie vocato. Sumitur etiam interdũ generatim & improprie,
pro omni ſomno, qui difficilem habet expergefactionem. Sic nõ raro cũ comate gene-
ratim ſumto coincidit. Lethargus præterea, *Galeno com. 1. libri Prænotionum textu 1. autore,*
Simplex. Miſtus. interdum ſimplex, aliquando miſtus exſiſtit. Simplex eſt, qui fit ex vno humore, nẽpe
pituita cerebrum humectante & irrigante. Miſtus, ex phrenitide & lethargo proprie
τυφομανία dicto eſt cõpoſitus, qui alio nomine Græcis, maxime Hippocrati, τυφομανία appellatur.
Galenus ab Argenterii calumnia defenſus. Vnde perſpicuum fit, Galenum non recte ab Argenterio reprehendi, q̃ de Lethargo
parum conuenientia prodiderit, & in eius referendis cauſſis varius fuerit, eaſq; negligẽ- E
ter, & confuſe explicarit. Quod enim *lib. 1. Epidem.* Lethargum periculoſum morbũ eſſe
tradit, id, *vt ex iam dictis patet*, de Lethargo proprie dicto inaudiendum erit. Quum enim
in eo putreſcat in capite pituita, periculo vacare nequit. Quod autem infirmũ facultа-
tis imaginatricis motum *in libro de Sympto. differ.* eſſe ſcribit, id recte ab eo dictum eſt. Nã
vt in comate & caro, ita etiam in Lethargo propter aſſiduum ſoporem, quo ægri oppri-
muntur, imaginatrix facultas, quę ſenſilium rerum imagines continet, deficit, & imbe-
cilla eſt. Oppreſſo enim & intẽperanter affecto a pituita cerebro, neceſſe eſt eius actio-
nes quoq; impediri. Quod vero *lib. 3. de Labo. locis. cap. 6.* ſcribit, Lethargũ a vehementi F
frigore fieri, & intemperie frigida, id verum eſt, & hoc ipſum etiã affirmat Argenterius,
qui aliquando ex phrenitide male curata, pręterq; modũ refrigerato capite, hunc naſci
ait. Verũ etiam eſt, quod *comment. 1. libri Prænotionũ text. 1.* ſcribit Galenus, *Lethargũ fieri
quum pituita locum, in quo princeps animæ pars reſidet, humectarit, & irrigarit.* Non enim ab
eius humiditate tantum, ſed etiam frigiditate fieri lethargum innuit. Pituita enim
nulla

A nulla eſt citra frigiditatem. Etſi interdum a ſola humiditate, *vt li. 1. & 3. de Sympto. cauſſis*
teſtatur idem Galenus, lethargus generatim ſumtus fiat. A nimia namque humiditate, vt
metipſe Argēterius fatetur, calor innatus intus veluti ſuffocatur, ac prodire ad exterio-
raimpeditur. Quod *ſect. 2. Aphor. comment. 3.* tradit, vehementem frigiditatem cerebri
cum humiditate miſtam efficere lethargum, non differt ab eo, q; ante ex lib. *Prænotionũ*
produximus. Intelligit enim pituitæ humiditatẽ, quemadmodũ ſeipſum *in libello de Atra*
bile explicat, vbi diſertis verbis, *humorem lethargum procreantem eſſe lẽtum & craſſum affirmat.*
Quod *lib. 13. Therap. method.* humorem in lethargo vult putreſcere, de proprie vocato le- Auctor ab
thargo inaudiendum erit. Ceterum quum poſtremo loco me quoq; erroris inſimulet Argenterii
Argenterius, committere non potui, quin me etiam ab ipſi' reprehẽſione vindicarem. reprehenſione aſſertus.
B Reprehendit vero in me, quod lethargi cauſſam eſſe dixerim pituitam nimio frigore &
humore cerebrum imbuentem. Quaſi vero non idem fecerit Galen. *lib. 1. Prænotionum*
com. 1. tex. 1. vbi lethargum fieri ait τῆς ψυχῆς ἡγεμονικοῦ ὑγραινομένου καὶ διαβρεχομένου φλέγματος: id eſt
quando pituita principem animæ partem humectat & irrigat. Et comment. 3. eiuſdem operis
tex. 31. expreſſis verbis ait: φλεγματῶδες τὸ πλῆθος λήθαργον ἐργάζεται, hoc eſt, *pituitoſa plenitudo*
Lethargum efficit. Quod ſi itaq; hæc verba ad Lethargum proprie dictum referuntur, fa-
tis ex aliis Galeni locis conſtat, illa non eſſe de pituita ſimpliciter dicta, ſed de putrefacta
potius intelligenda. Vt minime neceſſe ſit, id ſemper expreſſis ſignificari verbis. Neq;
cgo in Medēdi ratione mea, ſimpliciter pituitā lethargi eſſe cauſſam ſcripſi, vt mihi fal-
ſo affingit Argēterius, ſed ſtatim ſubieci: *Putreſcit n. in hoc malo pituita.* Vt hinc facile le-
C ctor candidus quid voluerim intelligere potuerit. Sed Argenterio hoc vnicũ eſt ſtudiũ,
vt non tantum veteribus contradicat, ſed etiam vt per aliorum ruinam emergat.

Ἀποπληξία vitium eſt, vbi laborante communi neruorum principio, ſubito omnes cor- Apoplexia.
poris particulæ motum ſimul, & ſenſum amittunt. Aut eſt priuatio ſenſus & motus in v-
niuerſo corpore, cum functionum a voluntatis imperio prodeuntium læſione ſubito ſu-
peruenieus. Latini *attonitum morbum* vocant. Ἐφιάλτης vitium eſt, vbi aliquis noctu ſe grā- Attonitus morbus.
di mole opprimi, inuandiq; ab alio credit. A Themiſone πνιγαλίων, a ſuffocando nuncu- ἐφιάλτης.
patum eſt, quod in eo malo ægrotantes ſuffocari videntur. Latini *incubum & incubonem* Incubus.
appellant. Ἐπιληψία nihil aliud eſt, *vt lib. 3. de Laborantibus locis, cap. 5, auctor eſt Galenus*, quā Epilepſia.
D vniuerſarum corporis partium, non quidem perpetua, ſed quæ ex temporum fit inter-
uallis, cum mentis & ſenſuum læſione, conuulſio. Hoc vero nomen huic vitio a Græcis
eſt inditum, quod ſenſum capitis, atq; mentem pariter apprehendat. Latini *morbum co-* Morbus comitialis.
mitialem appellant, quod in comitiis, vt in aliis etiam concionibus & hominum cœtibus,
eo correpti maxime infeſtabantur, frequenterq; detergebātur: quodq; eo quo quis cō-
cidiſſet die, comitia interrumpebant. Alio nomine ſacer nuncupatur morbus, propter Sacer.
ſuam magnitudinem & grauitatem, quandoquidē eo correptus homo ſubito concidat.
Siqnidem Græcis familiare eſt, vt ἱερὸν, hoc eſt, *ſacrum* pro magno vſurpent, vt dum ſacrũ Magnus.
os, & ſacrum piſcem, pro magno oſſe, & magno piſce efferunr. Et Virgilius imitatione 6 Epid ſect. 6. Aphor. 9:
Græcā, *ſacram auri famem*, pro magna dixit. Atq; hinc eſt, quod Hippocrates *in Epidemiis* Herculeus.
E μεγάλην νόσον, id eſt, *magnum morbum* nominet. Dicitur Heriam erculeus, vel quod Herculi
familiaris fuit: vel quod Herculis inſtar immēſus & magnus ſit. Idem caducus, a crebro Caducus.
lapſu & caſu vocatur. *Lunaticus* quoq; a nonnullis appellatur, vel q; Lunæ circumactionē Lunaticus.
ſequatur: vel quod eum, qui interlunio natus eſt, hoc malo fere affici cōpertum ſit. *Pue-* Puerilis. Infantilis.
rilem denique & *Infantilem* nuncupant, quod teneram præcipue ætatem infeſtet, & pue-
ris, quoad pubertatem accedant, peculiaris ſit.

Παράλυσις & πάρεσις, eſt malum, vbi alterum duntaxat latus, aut dextrum aut ſiniſtrum, Paralyſis.
ſenſum ſimul & motum amittit. Alio certo nomine, & proprie quidē ἡμιπληγία & παρα- ἡμιπληγία παραπληγία.
πληγία, Hippocrati & aliis Græcis dicitur. Nam ſic tantum appellatur, *Galeno lib. 4. Victus*
acut. morbo. comment. 23. teſte, reſolutio, quæ apoplexiam ſequitur. Ceterum παράλυσις non
F raro generatim pro omni reſolutione, & ex quacunque occaſione facta ſumitur. Sic
membrorum reſolutio ex colico dolore etiam paralyſis nominatur. Σπασμὸς, vitium eſt, Conuulſio.
in quo nerui atq; muſculi præter voluntatem conuelluntur, inq; eum veniunt affectum,
quem in motibus ſecundum arbitrium factis aſſumſerunt. Vel, *vt lib. 2. de Sympto. cauſſis,*
cap. 2. definit Galenus, malum eſt, quod neruos, muſculoſque ad eundem cogit affe-
ctum, in quem animali facultate, quum naturalem ſeruarent habitum, ducebantur.

Digitized by Google

Τέτανος. Latini *conuulſionem* vocant. Eius autē tres ſunt ſpecies ſeu differentiæ. Vna Græcis τέτανος A
Latinis nonullis interpretibus ſimpliciter *diſtenſio*, vel cum adiectione *diſtenſio erecta*,
Cornelio Celſo *rigor* dicitur. Hæc accidit, vbi ceruix vna cum reliquo corpore immobilis manet, & in neutram partem inflectitur, ſed iuxta in vtramq; partē recta intendit.
Ἐμπροσθότονος. Altera ἐμπροσθότονος Græcis, *diſtenſio ad anteriora* Latinis nominatur. Fit, vbi caput, ceruix, & reliquum corpus in pectus & anteriora conuellitur. Tertia ὀπισθότονος Græcis, *diſtenſio*
Ὀπισθότονος. *ad poſteriora* Latinis appellatur. Accidit, quādo caput & ceruix in dorſum & ſcapulas cōtrahitur.
Mania. Μανία vitium eſt, quod Latinis *inſania & furor* vocatur. Hoc enim correpti ferarum modo redduntur effrenes, ac furere conſueuerunt, ita ſane, vt non raro eos qui imprudentius illis occurrunt, aut cum iis verſantur, male tractent. A phrenitide diſtat, vtpore cui adiuncta ſit febris, cum mania citra febrem cōſiſtat. Μελαγχολία Græcis eſt men- B
Melācholia tis alienatio deſipientiave ſine febre, ex melancholico humore cerebrum occupāte, ac temperaturam immutante, orta. Παραφροσύνη vero iiſdem delirium appellatur, q; propter
Paraphroſyne. conſenſum cerebri, vaporibus nimirum acribus ſurſum elatis, accidit. Λυκανθρωπία vitiū ē, quo correpti ſeſe in lupos eſſe conuerſos imaginant. Proinde noctu egreſſi domo, lupos per omnia imitantur, & donec dies illuceſcat, circa defunctorum monumēta vagantur.
Lycanthropia Quocirca minime fabuloſum videri debet, quod Plin. *lib. 8. c. 22.* homines in lupos mu-
Eroticus furor. tati tradidit. Eſt ṗterea furor ex amore natus, qui Græcis ἐρωτικὸς nominatur. Quo fere oēs per adoleſcentiam correpti iuuenculas depereunt. Furor a. quem Muſæ & literarū ſtudia pariunt, qui tamen hodie apud Germanos noſtros rarus admodū eſt; προτρεπτικὸς
Protrepticus. Græcis nūcupatur. Τρόμος vitium Græcorum Medicis ex duob. perficitur motibus, vno C
Tremor. quidem, dum cogit' mēbrum ob morbum & grauitatem ad inferiora repere: altero, dū ſurſum a facultate fertur. Latinis *tremor* nuncupatur. Κατάῤῥοος & καταῤῥοῦς contracte Græ-
Catarrhus. cis malum dicitur, vbi ex capite humor ad os & fauces, *Galeno lib. 3. de Sympto. cauſſis cap. 11. auctore*, defertur. Latini *deſtillationem* nominant. Κόρυζα vero vitium eſt, in quo humor ad
Deſtillatio. Grauedo. nares decumbit. Latinis *grauedo* vocatur. Βράγχος malum eſt, vbi ad guttur humor deſtil-
Raucitas. lat. Latinis *raucitas*, nonnullis *raucedo* appellatur.

Vitiorum oculi ſuccincta explicatio. Cap. XII.

Oculi totius vitia. Quæ in oculis naſcuntur vitia, vel ad totum oculum, vel ad eius duntaxat partes pertinent. Quæ ad totum oculum ſpectant, hæc ſunt: Ἀτροφία vitium eſt, *quod totum ocu-* D
Ἀτροφία. *lum minorem depreſſioremq; reddit*. Celſus *imminutum oculum lib. 6.* vocat. Auicennæ inter-
Ἐκπιεσμὸς pres *fen. 3. canonis tertii, profunditatem oculi* appellat. Ἐκπιεσμὸς cōtrarium eſt priori malum. Siquidem in eo ſic exprimuntur oculi, vt exſerti perſeuerēt. Interpres Auicennæ *exitū*
Strabiſmus. *oculi* nominat. Latine *expreſſio oculi* nuncupari poſſet. Στραβισμὸς conuulſorius eſt muſculorum oculum mouentium affectus, per quem aut ſurſum, aut deorſum, aut in obliquū torquentur oculi. Diſtortio oculi, vel obliquus aſpectus dici poſſet. Auicennæ interpre-
Strabones. ti Straboſitas nuncupatur. Qui hoc vitio laborāt, Strabones Latinis vocantur. Μυωπίασις
Μυωπίασις. ἢ μυωπίας malum eſt, quo fit, vt ab ineunte ætate puſilla quidem prope videantur, remota
Luſcioſi. vero, etiamſi magna ſunt, nō itē. Hoc correpti vitio luſcioſi Latinis dicuntur. Νυκταλωπία
Νυκταλωπία. vitium eſt, quo quis interdiu quidem videt, ſole autem occidente obſcurius, noctu vero E
penitus nihil. Latinis *nocturna cæcitudo* nuncupatur. Eo autem laborātes malo, *Nuſcitioſi*
Nuſcitioſi nominantur: Ἀμβλυωπία eſt viſus obſcuritas, Latinis *hebetudo* appellatur: fit, vbi ſpiritus
ἀμβλυωπία craſſeſcunt, vel tunicæ denſantur, vel oculorum humores lentiores fiunt. Ἐπιφορὰ, eſt o-
Ἐπιφορὰ. mnium humorū ad oculos impetuoſior fluxus. Celſus *pituitæ curſum ſeu impetum*, vulgus
Ῥῆξις. autem Medicorum lacrymam vocant. Ῥῆξις eſt ruptura ab ictu, vel alia quapiam cauſſa, in alto ſubinde integras membranas diuidens, vt etiam humores, quib. videndi facultas adminiſtratur, effundat. Παράλυσις, eſt vbi obliquæ motiones, & quæ ſurſum ac deorſum
Reſolutio oculi. fiunt, expediri non poſſunt, Latinis *oculi reſolutio* nuncupatur. Atq; hactenus vitia ad vniuerſum pertinentia oculū percenſuimus. Nunc reliquū eſt, vt de iis malis, q̄ oculi mē- F
Adnatæ tunicæ vitia. branis tunicisve accidunt, diſſeramus, exorſi ab iis, quæ in adnata fiunt. Τάραξις eſt humi-
Τάραξις. Perturbatio oculi. ditas oculi cū rubore & calore ṗter naturā, non ex corpore, ſed forinſecus adueniente cauſſa aliqua, fumo, verbi gratia, puluere, aut oleo oborta. Latinis *perturbatio oculi*, Auicennæ interpreti *conturbatio & vacillatio*, item *ophthalmia lenis*, vel non vera dicitur.
Ὀφθαλμία. Ὀφθαλμία, membranæ, tunicæve adnatæ phlegmone eſt, q̄ Latinis *Lippitudo*, Auicennæ

vero

A vero Interpreti *opthalmia vera* appellatur. Χήμωσις eſt, vbi vtraque palpebra ex vehementi phlegmone diſtorquetur, vt vix oculos operiant, & album oculi nigro ſublimius fit, & rubrum, ac multam nigri partem occupat. Auicenna *A'gua'denegi* vocat. Πτερύγιον neruoſa eſt adnatæ membranæ eminentia, quę ab angulo maiore quidem orta, vſq; ad coronā ſeu irim oculi progreditur. Vbi vero augeſcit, pupillam etiam obtegit. Celſus *in ſeptimo vnguem* appellat. Barbaram excolentes medicinam *vngulā* nominant. Quæ autem in cornea tunica fiunt mala, hæc ſunt: Φλύκταιναι priuatim exiguæ ſunt puſtulæ, veluti quędā bullæ ſupra corneam eminentes, quales iis potiſſimū accidunt, qui exanthematis laborant. Sic dictæ ἀπὸ τοῦ φλύειν, hoc eſt, *ab ebullitione & feruore, quem in oculi tunica excitat* Celſus *puſtulas*, Auicennæ interpres *veſicas*, vocat. Βόθριον, cauum, anguſtum, purumq; in cornea natum vlcus eſt. Latini interpretes *foſſulam*. Auicennæ interpres *annulum* nuncupat. Κοίλωμα latius eſt botrio vlcus, ſed minus altum. Cauitas interpretibus Latinis dicitur. Ἄργεμα καὶ ἄργεμον, *vlcus eſt quod in iridis circulo naſcitur, vndiquaq; illum occupans, ſic vt circa exteriorem iridis partem rubicūdum, circa vero interiorem album appareat*. Ἐπίκαυμα, vlcus eſt ſordidum, impurum, & cruſtoſum, Latinis *inuſtio* vocari poſſet. Interpres Auicennæ aduſtiuum nominauit. Ἀχλὺς vlcus eſt ſuperficiarium in nigro oculi apparens cæruleum, ca ligínoſo aeri ſimile; nigri maximam partem occupans. Caligo latinis appellatur. Νεφέλιον eiuſdem generis vlcus eſt, ſed caligine profundius & anguſtius, colore candicās. Latinis *nubecula* vocatur. Πύωσις & ὄνυξ eſt, vbi pus ſub cornea nunc altius, nunc in ſumma

C ſuperficie coaceruatur, humani vnguis ſpecie. Atque hinc eſt, quod idem vitiū Græcis ὄνυξ etiam appelletur. Auicennæ interpres *ſaniē inſiphac* nominat. Κεράτωμα priuatim malum eſt corneæ tunicæ, immenſum dolorem & ruborem, punctoriumq; cruciatum ad tempora vſque protenſum excitans. Latinis *cancer corneæ* nuncupatur. Et hęc corneæ ſunt vitia. In vuea vocata tunica hæc eueniunt mala. Πρόπτωσις *vuæ* eſt *procidentia*, ab erroſione ruptioneve corneæ accidēs. Hæc ſi exigua adhuc fuerit, vt muſcæ capitis formam præ ſe ferat, Μυιοκέφαλον Græcis nuncupatur. Auicennæ interpreti *formicalis ruptura* dicit. Vbi vero amplius & eouſque ſuccreuerit, vt acinum vuæ repreſentet, Græcis σταφύλωμα appellatur. Sunt qui vuationem dici poſſe putant. Auicennæ interpreti *vua* nominatur. Si autem ſic augetur, vt extra palpebras emineat, ἧλος Græcis, Auicennæ interpreti *cla-*

D *ualis ruptio* vocatur. Vbi vero obducta cicatrice obdurerit, & occallerit, Gręcis ἧλος, Latinis *clauus*, Auicennæ interpreti *claualis ruptio* dicitur. Foraminis vueæ, quod Latinis *pupilla* nominatur, hæc vitia ſunt. Μυδρίασις, vitium eſt, in quo pupilla colore quidem nihil euariat, ſed multo quam conſueuit latior fit, adeo vt interdum iridis circulo appropinquet. Latinis *pupillæ dilatatio & effuſio*. Auicennæ *Aliantiſar* nuncupatur. Φθίσις priuatim contrarium priori malum eſt. In eo enim pupilla anguſtior, obſcurior, rugoſiorque fit. Latinis *tabes & imminutio pupillæ*, interpreti Auicennæ *cōſtrictio pupillæ* dicitur. Ὑπόχυσις & ὑπόχυμα eſt, vbi humor lentus & glaciei modo inter corneam & cryſtallinum concretus circa pupillam ſubit. Latinis *ſuffuſio*, Auicennæ interpreti *aqua*, vulgo Medicorum *cataracta* vocatur. Γλαύκωμα, eſt cryſtallini humoris vitiū, in quo is ex humiditate in glau-

E cum colorem mutatur. Angulorum oculi hæc ſunt mala. Αἰγίλωψ, eſt abſceſſus inter maiorem oculi angulum, & naſum factus, qui ruptus ſi negligatur, in fiſtulam ad os vſq; progredientem abit. Noſtri fiſtulā lachrymalium angulorū appellant. Ἀγχίλωψ idem eſt abſceſſus, ſed priuſquā diſruptus in vlcus abit. Vtrumq; Auicenna *Garab* nominat. Ἐγκανθὶς eſt naturalis circa maiorem oculi angulum carunculæ ſupra iuſtum modū excreſcentia. Auicennæ interpres additionem carnis lachrymalium vocat. Ῥοιὰς, vel potius ῥύας, eiuſdem carunculæ imminutio & decrementum eſt. Auicennæ interpreti diminutio carnis lachrymaliū dicitur. Ἐπιφορὰ, *Plinio lib. 20. cap. 6. auctore*, vlcus eſt aciē hebetans, & in oculi angulo perpetuo manans humore. Palpebrarum vitia ſunt huiuſmodi: Ἐξοίδημα palpebrę laxus eſt tumor, & dolore vacans, atq; adeo œdemarodes, Latini *palpebræ inflationē* no-

F minant. Qua certe appellatione Auicennæ quoq; interpres vſus eſt. Σκληροφθαλμία durities eſt, & difficilis cū dolore ac rubore, citra humiditatē oculi & palpebrarū, motus. Auicēnæ *Creſſe* appellatur. Ξηροφθαλμία eſt pruriginoſus ſine fluore palpebrarū affectus. Latinis nonnullis interpretibus ariditas, ſiccitaſve oculi & palpebrarum; aliis, & quidē rectius, arida lippitudo. Ψωροφθαλμία pruriginoſa palpebrarū ſcabies eſt. Auicēnę interpres ſcabiem, & pruritum vocat. Πτίλωσις craſſities eſt palpebrarū calloſa rubicunda, quibus

Χήμωσις. Πτερύγιον. Vnguis. Corneæ vitia. Phlyctæna. Βόθριον. Foſſula. Κοίλωμα. Ἄργεμα. Ἐπίκαυμα. Ἀχλύς. Νεφέλιον. Nubecula. Πύωσις. Κεράτωμα. Vueæ vitia. Πρόπτωσις. Μυιοκέφαλον. σταφύλωμα. ἧλος. Clauus. Pupillę vitia. Μυδρίασις. Φθίσις. Suffuſio. Glaucoma. Angulorū oculi vitia. Αἰγίλωψ. Ἐγκανθίς. Ῥοιάς. Ἐπιφορά. Palpebrarū vitia. Ἐξοίδημα. Σκληροφθαλμία. Ξηροφθαλμία. Ψωροφθαλμία. Πτίλωσις.

[Ἐκτρόπιον.] ſæpe etiam pilorum accidit defluuium. Auicennæ *Sulac* nuncupatur. Ἐκτρόπιον palpebræ A
[ἀγκυλοβλέφαρον.] eſt inuerſio propter cicatricem, aut carnis excreſcentiam nata. Auicennæ interpres inuerſationem palpebrę nominat. Ἀγκύλωσις & ἀγκυλοβλέφαρον vitium eſt, in quo palpebræ cũ Albo vel nigro, vel inter ſe ita coaleſcunt, vt aperiri oculus non poſſit. Latinis interpre-
[Λαγωφθαλμοί.] tibus *agglutinatio*, vel *coalitus palpebrarum* dicitur. Auicennæ interpreti, inuiſcatio palpebrarum. Λαγωφθαλμοί ſunt, qui ſurſum retracta palpebra, oculis apertis perinde atq; lepo-
[Τράχωμα.] res dormiunt. Interpres Auicẽnæ *leporinos oculos* appellat. Τράχωμα, interna eſt palpebrarum ſcabrities & aſperitas. Celſo *aſpritudo palpebrarum* dicitur. Eius duæ ſunt ſpecies. Nã
[σύκωσις.] vbi ſic augetur & intenditur, vt veluti inciſuras habeat, σύκωσις Græcis, quod ſcilicet granorum ficus ſimilitudinem referat, nuncupatur. Latini *ficoſam palpebrã* vocant. Vbi vero
[τύλωσις. ὑδάτις.] inueterata iam in callũ abierit, Græcis τύλωσις, Latinis *calloſa palpebra* appellat. Ὑδάτις, pin- B
guis quædã ſuperioris palpebræ ſubſtãtia eſt, pondere ſuo ſic grauans, vt vix attollere oculum ſinat, eoq; aſſiduas fluxiones excitat, palpebræq; in hoc vitio aquam intercutem
[Χαλάζιον.] repræſentant. Hinc a quibuſdã interpretibus Latinis *palpebrarum aquoſitas* dicitur. Auicenna *Alſarnac* nominat Χαλάζιον rotundum & tranſlucidum, huc atque illuc mobile in
[Κριθή.] palpebris eſt tuberculum. Latinis *Grando* vocatur. Κριθή, abſceſſus eſt exiguus & oblongꝰ, iuxta palpebræ cilium marginem ve ortus. Latinis *hordeolum* nuncupatur, ꝙ ſcilicet for-
[πόσθια. Φθειρίασις.] ma grano hordei ſimilis ſit. Græcis alio nomine πόσθια, quod præputio, quod iiſdẽ πόσθη dicitur, ſimilis ſit, appellatur. Φθειρίασις priuatim eſt, quando palpebrarũ pilos exigui pe-
[Τριχίασις.] diculi infeſtant. *Pediculationem palpebrarum* nonnulli vocant. Τριχίασις eſt, vbi pili inutiles,
[Μαδάρωσις Μίλφωσις.] & oculos pungentes in palpebris enaſcuntur. Μαδάρωσις καὶ μίλφωσις pilorum palpebræ eſt C
[Διστιχίασις.] defluuium. Latinis *glabrities* palpebrarum, Auicennæ interpreti *caſus capillorum* nominatur. Διστιχίασις eſt, vbi ſub naturali pilorum palpebræ ordine, alius ſuccreſcit ordo. La-
[Φαλάγγωσις] tinis *prauitas aut turbatio ordinis* dici poſſet. Auicennæ interpres additos pilos vocat. Φαλάγγωσις vitium eſt, in quo pilorum duplex triplexq; acies, vel in ſuperiore, vel inferiore palpebra prouenit. Hoc euenit, quando ciliũ introſpectat, pilorum acie ſimul cum eo inuerſa. Phalãgoſis etiam interdum dicitur in palpebris relaxatis, vbi naturales pili bul-
[Λιθίασις.] bum oculi compungunt. Λιθίασις eſt, vbi in palpebris gignuntur candicantia quædam &
[Ἵππος. Nerui viſorii vitia.] aſpera, lapidis inſtar, oculum prementia. Ἵππος, vitium exſiſtit ab ortu ipſo naſcens, propter quod inſtabiles ſemper ſunt palpebræ. Nerui viſorii vitia hæc ſunt. Ἀμαύρωσις nerui
[ἀμαύρωσις.] viſorii obſtructio eſt, in qua omnimoda vel maxima ex parte viſus interceptio, abſque D
vlla manifeſta cauſſa circa oculum apparente, accidit. Pura enim & incolumis vndique
[ἀπόῤῥηξις.] pupilla cõſpicitur. Latinis *obfuſcatio*, aut *obſcuritas viſus* appellari poteſt. Ἀπόῤῥηξις eſt, quãdo meatus a cerebro in oculum deſcendens ex ictu capitis, vel caſu ex alto diſruptus eſt.
[Παρέμπτωσις.] Παρέμπτωσις eſt, vbi in meatum qui in oculum videndi facultatem defert, humor aliquis aperto vel rupto vaſe incidit, eundemque obturat. Latine forte *concidentia* dici poſſet.
[Σύμπτωσις. Adnatæ & corneæ ſimul vitia.] Σύμπτωσις eſt, quando meatus ille ex tabe vel imbecillitate arctior fit, ac concidit. Latinis *Concidentia* forte non inepte nominaretur. Adnatam & corneã ſimul hæc infeſtãt vitia:
[ὑπόσφαγμα Suggillatio] Ὑπόσφαγμα & ὑπώπιον malum eſt, in quo propter ictum quendã fractis aut contuſis vaſis, intra tunicas oculorũ ſanguis coaceruatur, & in extima oculi parte veluti ſanguinis puncta apparent. Latinis *ſuggillatio* & *ſuggillata*, recentiorib. *macula oculi*, Auicennæ *Altarfati* E
[Cicatrices. Νεφέλια.] vocatur. Οὐλαί, hoc eſt, cicatrices oculi ſunt duplices. Nam quæ in ſumma oculi conſiſtunt ſuperficie, Græcis νεφέλια, Latinis *albugines tenues* dici poſſent. Auicennæ interpreti
[Λευκώματα] ſimpliciter *nebula* nuncupantur. Quæ altius radices agunt, Grę̨cis λευκώματα, Latinis *albugines craſſa* appellantur. Interpres Auicennæ albugines ſimpliciter nominauit.

Vitiorum auris breuis enarratio. Cap. XIII.

[Ὠταλγία.] Ὠταλγία aurium in vniuerſum dolor eſt, qui vel ex phlegmone, vel vlcere, vel abſceſſu,
[Βαρυηκοΐα. Syriſmus. Surditas. Vermiculantes aures. Παρωτίς. Φύματα. Κυψελίς. Marmorata.] vel alia quadam occaſione fit. Δυσηκοΐα & βαρυηκοΐα eſt difficilis auditus, ἦχος & συριγμὸς Græcis *aurium ſonitum* ſignificat, qui recentioribus tinnitus nuncupatur. Κώφωσις, vitium eſt, in quo ęger non ſolum grauius, ſed prorſus nihil audit. Latinis *ſurditas* dicitur, Σκωληκῶντα ὦτα Grę̨ci vocant aures vermiculantes. Fit enim in auribus tam terrum malum, vt F
haud ſecus quam ex corrupto cadauere illic prodeuntes vermes videre liceat. Παρωτίς, phlegmone eſt, quæ in glandulis prope aures conſtitutis accidit. Φύματα, ſunt prominẽtes & oblongæ in glandulis eminentię, *vt alibi fuſius monſtrauimus.* Κυψελὶς & κυψέλη ſordes aurium

quæ grauiorem auditum reddit. Has quidem aurium ſordes Latini *marmorata* nomi- Cerumina.
nant, iuniores *Cerumina*. Θλάσις priuatim contuſio & compreſſio foraminum, quæ in au- Θλάσις.
ribus ſunt, appellatur.

Vitiorum narium explicatio. Cap. XIIII.

Ὀζαίνα vlcus eſt narium profundum ac putridum, ex quo ingratus & fœtidus exhalat Ὀζαίνα.
odor. Sic vero a graueolentia & fœtore dicta eſt. Πολύπους tumor eſt præter naturam πολύπους.
in naribus ortus, polypodis carni ſubſtantiæ proprietate aſſimilis. Σάρκωμα, eſt carnis Σάρκωμα.
præter naturam in naribus incrementum. Μύξα, humor e naribus fluens, Latinis *mucus*, Mucus.
& pituita narium appellatur. Αἱμοῤῥαγία ſimpliciter & citra alicuius partis adiectionē po- αἱμοῤῥαγία.
B ſita vox, ſanguinis ex narib. profluuium ſignificat. Alias enim fere ſemper cũ patrium,
vnde ſanguis promanat, nomenclaturis cohæret.

Vitiorum faciei explicatio. Cap. XV.

Ἔφηλις, eſt aſpredo & nigrities in facie, ex ardore ſolis pronata. φακὸς, maſcula eſt fa- Ἔφηλις.
ciei nigra, lentis ſimilitudinem obtinens. Latinis *lentigo* nuncupatur. ἴονθος tumor in Lentigo.
facie paruus & durus, ita quidem dictus, quod inſtar ἴονθου, id eſt, fimi, faciem conſpur- Varus.
cet, ac fœdet. Latinis *varus* nominatur.

Vitiorum dentium explicatio. Cap. XVI.

Ὀδονταλγία, omnem dentium dolorem Græcis denotat. Ὀδαξισμὸς, eſt prutitus is, qui ὀδονταλγία.
conceptis iam intra gingiuas dentibus, & erumpere feſtinantibus ſentitur, quo ὀδαξισμὸς.
C ſolent infantes relatis ad os digitis identidem eos mordere, & ipſi gingiuas ſuas con-
fricare. Ὀδοντοφυΐα puerorum eſt dentitio, vbi ſcilicet iam e gingiuis prorumpunt dentes. ὀδοντοφυΐα.
Αἱμωδία ſtupor eſt dentium, malum ſane quotidianum, in quo acerbitate aut aciditate αἱμωδία.
cibi alicuius, præſertim nondum maturi pomi, ſtupent dentes, nec alios cibos ſine do-
lore commanducare ac conficere poſſunt. Παρουλὶς, eſt phlegmone, Aetio *libr. 8. cap. 24.* παρουλὶς.
auctore, partis alicuius gingiuarum, quæ nõ ſoluta ſuppurat. Ἐπουλὶς eſt carnis excreſcen- ἐπουλὶς.
tia a phlegmone iuxta intimum molarem dentem facta.

Vitiorum oris expoſitio. Cap. XVII.

Βάτραχος tumor eſt phlegmonodes ſub lingua conſiſtens, pueris potiſſimum acci-
D dens. Ranulam hodie facientes medicinæ vocant. ἄφθαι vlcera ſunt oris non adeo Ranula.
profunda, ſed in eius ſuperficie conſiſtentia, igneæ caliditatis quippiam obtinentia. ἄφθαι.
Barbaram excolentes medicinam, *Alcolam* appellant. παρίσθμια Græcis, *tonſillæ* Latinis, Alcola.
Galeno ſect. 3. Aph. Comm. 26. teſte, tumores ac phlegmones ſunt iuxta Iſthmum locorum. παρίσθμια.
Iſthmus autem, *Galeno ibidem atteſtante*, pars eſt, quæ os & guttur interiacet. Sic vero per Tonſillæ. Iſthmus.
metaphoram nominatus eſt ab iis, qui proprie *Iſthmi* dicuntur, ac terræ inter duo ma-
ria ſitæ anguſti quidem tranſitus ſunt. Ἀντιάδες glandularum, quæ in fine oris vtrinque ἀντιάδες.
linguæ appoſitæ ſunt, e defluxu ex capite nati tumores ac phlegmones exiſtunt. Vt in-
ter pariſthmia & antiades ſit differentia, quam diſerte Galenus *lib. 3. de Sympt. cauſſis, c. 11.*
iis explicat verbis: *Si in glandulis*, inquit, *quæ in fine oris vtrinque ſibi inuicem apponuntur, flu-*
E *xio deriuatur*, *ἀντιάδας efficit. Si vero in partes illis adiacentes*, *παρίσθμια*. Σταφυλὴ. *Gal. lib. 6. de Comp.* Σταφυλὴ.
medi local. cap. 3. teſte. non columellam, neque eiuſdem phlegmonem, vt nonnulli pu-
tant, ſignificat, ſed quoddam illius vitium, in quo tota columella laxata, extrema ſui
parte maior eſt, & liuida, ſuperna vero tenuis, vt ſimilitudinem fructus vuæ, vnde no-
men accepit, præ ſe ferat. Latini *vuam* vocant. Συνάγχη & κυνάγχη Græcis, proprie lo- Vua.
quendo, non eſt niſi phlegmone, quæ in faucibus vel gutture fit. Ita vero dicta eſt, ἀπὸ τοῦ Συνάγχη.
ἀνάγχειν, id eſt, ſuffocando, quod exitioſum & acutiſſimum malum ſit, ſtrangulatu præ-
ſentaneum vitæ diſcrimen inferens. Latinis *angina*, barbaram ſectantibus medicinam Angina.
Squinantia nominatur. Hippocrates tamen & alii quidam veterum medicorum, omnia
vitia, quæ in iam dictis locis accidunt, & quæ ſpirandi comitatur difficultas, anginæ
F nomine complexi ſunt. Ceterum anginæ quatuor ſunt differenti. *Vna*, quum fauces Anginæ
phlegmone afficiuntur. *Altera*, vbi neque fauces, neque reliquæ oris partis, neque et- quatuor
iam extremarum partium vlla phlegmone laborare videtur, æger tamen ſuffocationis differentiæ.
periculum in gutture ſentit. *Tertia*, quando gutturis partes cum internæ tum externæ
iuxta phlegmone infeſtantur. *Quarta*, vbi ad anteriorem ceruicis regionem vertebræ

adſcribat Cardanus, omnes horum meorum cõmentariorum editiones palam teſtantur, in quarum nulla hic Aphoriſmus, nec eiuſdem etiam enarratio deſideratur, vt ad conuincendum apertum mendacium non ſit opus pluribus teſtimoniis. Quis vero eſt qui hinc non colligat, Cardanum omnem depoſuiſſe pudorem, vt qui non veritus eſt conſtanter affirmare, quod res ipſa manifeſte falſum & confictum eſſe loquitur? Potuiſſet igitur, imo debuiſſet hoc loco ſibi & mihi parcere Cardanus, nec mihi negligentiæ notam inurere, qua me vacare, niſi cœcus tum fuerit, ignorare haud potuit. Sed ſimili quoque ratione Manardum, alioſq; bonos & eruditione claros viros tractauit, vt nihil mirum ſit mihi idem ab illo etiã eueniſſe. Sed ad typhoden reuertamur febrem. Quum differre inter ſe thyphoden & helodem febrem contendat Cardanus, decuit certe illũ, vt qua ratione inter ſe diſtarent, exponeret: ſed tantum abfuit vt id facceret, vt potius ſe ignorare num typhodes & helodes febris, vnum febris genus, an diuerſum eſſet, fateri coactus ſit. Nam inter alia ſic ſcribit: *Seu igitur typhodes, atque helodes vnũ febris genus ſit, ſeu diuerſum, non niſi humidarum febrium typhodes genus eſt.* E quibus vtique verbis ſatis liquet, Cardanum non recte tenuiſſe, quale genus febris eſſet helodes & typhodes. Atque idipſum abunde confirmant quæ ibidem ſcribit, inquiens: *Febres typhodes ex multa materia pituitoſa gignuntur, ſudorque qui in initiis earum apparet, longitudinem morbi ſignificat.* Si ex pituitoſa materia procreatur, humida igitur ſit oportet. Et humidam profecto eſſe copioſus ſudor declarat. Paulo tamen ante prædicta verba teſtimoniis e Suida, & Heſychio productis oſtendere conatus eſt, typhodes febres eſſe incendentes, & igneas. Quod ſi verum eſt, humidę vt ſint fieri nequit, vt rectiſsime ſuos libros Cardanus *contradictionum* titulo ornarit, ſiquidem multis modis in iis ſibi contradicit, ac ita ſe & alios contradictionibus inuoluit ac implicat, vt ex illis neque ſe, neq; alios explicare ſciat. Nihil igitur certius eſt, quam Cardanum prædictarum febrium rationẽ prorſus ignoraſſe, & tamen interea illum nihil puduit alios earundẽ naturam recte explicantes erroris inſimulare.

Typhodes iecoris gemina.

Hoc quidem lubens concedam Cardano, *Typhoden febrem apud Græcos non vna ratione explicari.* Sunt enim qui hanc vocem, pro febre quæ eryſipelas iecoris comitatur, vſurpẽt. Quo vtique modo ab Aetio *lib. 5. c. 89.* accipitur. Galenus cõtra, *vt iam oſtendimus*, rectius pro humida febre vſurpat. Eam autem quæ iecoris eryſipelata ſequitur, *libr. 2. de iudiciis. c. 7.* καῦσον κακοήθη, ἢ κακοηθέστατον, hoc eſt, *ardẽtem, pernicioſam, malignamue, aut pernicioſiſſimam,* nominat, vt dubium nullum ſit, Aetium ab immenſo ardore & incendio, quo hac febre laborantes correpti ſunt, Typhoden ipſam ſecus, quam veteres Græcos, appellare voluiſſe. Pergit deinceps Cardanus, & magno ſupercilio Hippocratis locum, qui eſt *in lib. 2. Epidem. ſect. 5.* interpretatur, vbi ita inquit: ᾧ ἂν ἡ φλὲψ ἐν ἀγκῶνι σφύζῃ, μανικὸς καὶ ὀξύθυμος, ᾧ δ' ἂν ἀτρεμέῃ, τυφώδης. Principio igitur Latinos Hippocratis interpretes, Bartholomæum Syluanum & Cornarium reprehendit, quorum hic vocem τυφώδης *ſtupidus*: ille vero ſucenſo *ſtupori obnoxius* conuertit. Meliorem igitur illis, ſi Diis placet, interpretationem allaturus, ita ait: *Sciens eos qui in ſumo obuerſantur, ſenſibus detineri, atque hebetudine quadam, huic ſimilem affectum patientes, mente Typhodeos appellauit.* Bella mehercle interpretatio, & Cardano digna, vtpote cuius animus ac ſenſus perpetua caligine ac fumo obducti, non niſi obſcura & denſiſſimis tenebris inuoluta depromere poſſunt. Quis enim facile intelligeret, quinam eſſent, quos ille mente typhodeos vocat, niſi eos, quorum ſenſus detinentur, quique hebetes & ſtupidi ſunt, hac loquendi ratione inaudiret? Atqui hanc interpretationem in Cornario, quem nominis qualitatem omnino ſeruaſſe inquit, reprehendere auſus eſt. Quum itaque Cardani interpretatio ceterorum conuerſionibus multo ſit obſcurior, breuiter quæ ſit legitima Hippocratis verborum expoſitio, indicabimus.

Hippocratis locus enarratus.

Τυφώδης contrarius ei qui μανικὸς dicitur.

Ad verbum igitur præcitatum Hippocratis locum ita conuertere licebit: *Cui vtiq; vena in gibbero pulſarit, furioſus & iracundus eſt. Cui vero quieuerit, mutus.* Vt autem ſtudioſi cognoſcant, cur τυφώδης nobis *mutus* ſit dictus, ſciendum erit, quod τυφώδης Hippocrati plane contrarius ſit ei, qui μανικὸς dicitur. Nam, *vt Galenus in libello de interpretatione antiquarum vocum Hippocratis auctor eſt*, τυφώδης vox idem quod ἐνεὸς καὶ καθεζόμενος, id eſt, *mutus & ſedens* denotat. Neque enim ἐνεὸς, *Phauorino teſte*, Græcis eſt, niſi ἄφωνος, καὶ ἠλίθιος, id eſt, *mutus, & ſtupidus.* Mutum vero in præſentia non intelligas eum, qui voce deſtitutus eſt, & loqui non poteſt, ſed eum potius, qui ob morbum, quo iam infeſtatur, ſilet, &

ἐνεὸς.

ſedet,

A ſedet, nec furioſi inſtar vociſeratur, conſurgit, ac exſilit, vt ſunt ii qui lethargo correpti
ſunt. Quapropter τυφώδης a lethargico fere diuerſus non eſt, vtpote qui ſomnolẽtus, de-
ſidioſus, ignauus ſit, & vix, aut tarde admodum quocunq; interpellatus modo reſpon-
det, contrarius autem furioſo, ac phrenitico. Hinc τυφομανία malum Græcis dicitur è le- τυφομανία
thargo & phrenitide mixtum & cõpoſitum, vt infra latius docebimus. Sed longius, vt
Cardani impudentiam retunderem, ab inſtituto digreſſus ſum. Maluiſſem autem hic
& alibi continua orationis ſerie docere, quæ ad inſtitutũ pertinebant: ſed tanta eſt quo-
rundam petulantia & malitia, vt non patiantur me in propoſito hærere, ſed calumniis
ſuis potius alio me traducunt. Quos ſi interdum acerbius excepero, non eſt cur quiſpiã
miretur. Neq; enim fieri poteſt, quin tandem tot calumniis irritatus, immodeſtius re-
B ſpondeam. Nemo enim tam patienti eſt animo, quin mendaciis motus, interdum acer-
bius aduerſario occurrat, præſertim vbi mendaciis eiuſmodi doctrinam & dogmata ve-
ra lectori ſuſpecta facere ſtudet.

Porro quum apud Hippocratẽ & Galenũ crebro quoq; mẽtio fiat febriũ τεταρταιοφυῶν, Febres τεταρταιοφυεῖς
præſtat hoc etiam loco, quales hæ ſint, breuiter exponere. Sunt igitur, *Galeno li. 2. de Dif-
ferent. feb. cap. 4. auctore*, quæ tertio quoq; ſolum die acceſſionem habent. Quibus quidẽ
de febribus quum copioſe *libro ſexto Epidem. ſect. 2. comment. 11.* diſſeruerim, non eſt cur
nunc repetenda eſſe putem. Cæterum ex commemoratis putridis febribus, aliæ ſunt
typicæ ſeu ordinatæ, aliæ vero errabundæ ſeu inordinatæ. *Typicæ* ſunt, in quibus acceſſio Typicæ. Erraticæ.
& remiſſio ſtatis accidunt vicibus. *Erraticæ* iam dictis contrariæ ſunt. Neque enim ſta-
C tum tempus, neq; vllum acceſſionum & remiſſionum ordinem ſeruant. Quales ſunt,
quæ ex atra bile in quibuſdam partibus mota, in quibuſdam vero immota manente, in
aliis putreſcente, aut fetere incipiente, *Galeno libro tertio prognoſt. Commen. 29. auctore*, o-
riuntur. Tertium primarium febrium genus fit, quãdo in ſolidis humani corporis par- Hectica.
tibus calor præter naturam accẽditur, Græcisq; & Latinis Hectica, quod nimirum ha-
bitum totius corporis corripiat, nominatur. Hæc profecto calido vaſi adſimilis eſt. Vt
enim hoc aquam illi infuſam calefacit, ita quoque hectica ſolidis inhærens partibus, ac
quaſi infixa, omnes corporis humores calefacit. Quod ſi febris illa ſic increuerit, vt vni- Maraſmus.
uerſum corpus, omneſque ſolidas eiuſdem partes colliquet atque conſumat, *maraſmus*
D dicitur. Si id per ætatem accidit, maraſmus ſenectutis vocatur. Hactenus ſimplicium
febrium genera ſumma, qua potuimus, breuitate perſtrinximus. Reſtat igitur, vt com-
poſitas ac miſtas pari breuitate percurramus. Bifariam vero compoſitæ febres conſtitu-
untur. *Primum*, quando tertiana, quotidiana, & quartana citra aliquam partẽ laborantẽ, Cõpoſitarũ febrium ratio.
inuicem commiſcentur. *Secundo*, quando febres ob partiũ phlegmonem accenſæ inter
ſe miſcentur. In vtraq; autem harum differentiarum alteram rurſus ſectionem fieri cõ-
tingit. Quæ circa alicuius partis phlegmonem conſiſtunt, febres dupliciter commiſcẽ-
tur. Vel enim cõplicantur, vel per ſe in totum confundunt. Priorem miſtionem Græci
ἐπιπλοκὴν, Latini *complicationẽ*: alteram v. κρᾶσιν Græci, *confuſionem* Latini nominant. Eſt a- ἐπιπλοκή.
ἐπιπλοκὴ ſeu complicatio, *quando horis diuerſis febres commiſtæ inuadunt*. Confuſio, *vbi eadem* κρᾶσις.
E *occurrunt hora, adeoq; ita inter ſe confunduntur, vt eas diſcernere non ſit facile*. Porro tertianæ & Cõplicatio. Confuſio.
quotidianæ febris, quatuor ſunt complicationes. *Vna*, quando tertiana & quotidiana Tertianę & quotidianę
intermittentes commiſcentur. *Altera*, cum tertiana intermittens quotidianę conti- complicationes.
nuæ coniungitur. Atque hæc peculiari nomine Græcis ἡμιτριταῖος, Latinis *ſemitertiana* Semitertiana.
vocatur, quod ſcilicet tota eius natura dimidia parte tertianam, altera vero *dimidia quoti-
dianam continuã* habeat. *Tertia* complicatio, quando quotidiana intermittens tertianæ
continuæ permiſcetur. *Quarta*, vbi quotidiana & tertiana continuæ miſcentur. Non
ſolum vero febres differentes ſpecie, vt quotidiana tertianæ, & huic quartana: aut etiam
genere, vt intermittentes cum continuis miſcentur: ſed etiam febres eiuſdem tum ge-
neris, tum ſpeciei complicantur, vt continuæ cum continuis, intermittentes cum inter-
F mittentibus: item tertiana cum alia tertiana, quartana cum alia quartana, quemadmo-
dum fuſius *lib. 2. de Diffe. febrium cap. 7. & 8.* nec non *li. 2. de Iudiciis* Galenus docet, & nos
in noſtris ſuper hos libros Commentariis oſtendimus. Vt autem febres, ita etiam laborantes
partes miſtionem recipiunt, vel quia diuerſæ propriam ſingulæ febrem accendunt, vel-
uti lien, ſi ita accidat, & iecur: vel quia affectus, vnde oriuntur, miſtus eſt, vt phlegmone
eryſipelatoſa, aut eryſipelas phlegmonoſum. Cum itaque multifariam componantur

A ſimul quæ cernuntur circumagi putantur, & de repẽte ſenſus, qui fit viſu, perit, exiſtimãtibus, qui id vitii patiuntur, ſibi offuſas eſſe tenebras. Latinis proprie *vertigo tenebricoſa* nominatur. Idem vitium etiam Græcis, Hippocrati maxime ἴλιγγος appellatur, *vt teſtis eſt ſect. 3. apho. com. 18.* idem Galenus, dum ἴλιγγον interpretatur σκοτοδινίαν. Differt a. ab eo vitio quod ſimpliciter δῖνος nuncupatur. Nam, *vt lib. 4. de Victu acut. morbo. com. 37. atteſtatur Galenus*, δῖνος eſt, quum caput circumagi videtur: vbi vero tenebricoſa ſimul viſio fuerit, σκοτόδινος appellatur. Quare δῖνος non eſt niſi vertigo ſimpliciter. Qui barbaram colunt Medicinam, deprauata voce Scotomiã nominant. ἔγκαυσις, vſtio eſt circa caput perſeuerans a ſole facta. Latinis vſtio ſolis appellari poteſt. Σειρίασις, *Paulo lib. 1. c. 13. auctore*, phlegmone eſt partium, quæ circa cerebrum & eius membranas ſunt. Proinde a phre-

Vſtio ſolis. Σειρίασις.

Phrenitis.

B nitide nihil diſtare videtur. φρενῖτις enim Galeno *lib. 2. de Symptom. cauſſis cap. 11. teſte*, cerebri aut eius mẽbranarum eſt phlegmone. Sopor malum eſt phrenitidi contrariũ. Quũ vero ſoporis vox ambigua ſit, ac Latinis vtrunq; ſomnum, & eũ ſcilicet, qui naturalis, & eum, qui præter naturam exſiſtit, ſignificet, non recte faciunt Latini Medicorum interpretes, quod hanc vocem ei duntaxat vitio, quod Græcis κῶμα dicitur, accommodant. Præſtat enim vt Medici ad euitandam cõfuſionem, ſomni vocabulum naturali, ſoporis vero non naturali ſomno accommodent. Sopor igitur nobis non eſt, niſi ſomnus exſuperans, aut profundior quam par ſit, a quo animal difficile excitatur. Cuius quidẽ quinq; ſunt ſpecies, nempe coma ſiue cataphora, catoche ſiue catalepſis, carus, lethargus, & apoplexia. Quomodo vero inter ſe differãt, ordine explicabimus, & longius quidem, quam Inſti-

Sopor quid.

Soporis ſpecies.

C tutionum ratio ferat: quod ſcilicet nemo, quod ſciam, fere ſit hodie, qui harum vocum ſignificationes legitimas teneat. Κῶμα igitur, vt auctor eſt *lib. 3. Epidem. cõment. 1.* In textus ſeptimi explicatione Galenus, non eſt niſi καταφορὰ, id eſt, delatio in ſomnum.

κῶμα quid.

καταφορὰ quid.

Delatio autem in ſoporem, *eodem ibidem teſte*, eſt quũ ægri vigilare nequeunt, oculosq; minime apertos, ſed cõniuentes potius habent: & vel profundo, vel tenui leuiq; ſopore, vel vigiliis detinentur. Coma igitur reuera ſomnus non eſt, ſed ſomni quoddã præter naturam deſiderium. Quapropter Græcis a verbo κωμαίνειν, quod illis ſomnum appetere ſignificat, κῶμα deductum eſt. Comatoſi autem ſunt, qui præter naturam dormire cupiũt, quanquam diuerſa ratione. Alii enim in profundos aut leues tenuesve ſomnos incidũt: alii vero deſiderio dormiendi fruſtrantur, & vigiliis detinentur. Vt hinc palã ſit, Coma

κῶμα vnde dictum.

Comatoſi qui.

Coma duplex.

D Hippocrati & veteribus aliis Græcis duum eſſe generum, nempe, ὑπνῶδες, id eſt, *ſomniculoſum*: & οὐχ ὑπνῶδες, ἄγρυπνον, hoc eſt, *non ſomniculoſum, aut vigilans*. Commune quidẽ vtriſq; eſt, non poſſe attollere oculos: ſtatim enim grauantur, & dormire cupiunt: hincque adeo eſt, vt vtrunq; comatis nomen ſortitum ſit. Priuatim autem ſomniculoſum id obtinet, vt in eo ægri dormiant, idq; nonnunquã profunde diuq., vt difficile expergiſci poſſint. Hoc Hippocrati *li. 3. Epidem. comment. 3. textu 64.* κῶμα βαρὺ, id eſt, *coma graue, ſiue profundum* appellatur. Fit, *Galeno textu ſeptimo cõment. 1. libri tertii Epidem. auctore*, ob multam cerebri humiditatem, vt nonnullis euenit inebriatis, ſæpius autẽ ob ſolum eiuſdem frigus, & interdum propter vtrunq;: præterea ob virtutis imbecillitatem ita iam exſtinctæ, vt palpebras ſublatas ſeruare ægri non valeant. Interdum vero in ſomniculoſo comate ſomni leues, tenues, paruive ſunt, vnde coma leue, tenue, ſiue leues aut tenues ſo-

Somniculoſum.

Graue ſeu profundũ.

Leue, tenue ſiue leues ſomnos habens.

E mnos obtinens dicitur. Hoc non a pura pituita, vt præcedens, naſcitur, ſed, *vt Galenus li. 3. Epidem. comment. 3. teſtatur*, vbi tenuis humor, flaua nimirum bilis, cum pituita coniuncta eſt. Non igitur a puro humido & frigido, ſed cum aliquo calore coniuncto, cuiuſmodi eſt bilis cum pituita miſta, vt diximus, aut putreſcens pituita, procreatur. Quod autem id coma a calore frigori permiſto fiat, atteſtatur idem Galenus, *cap. 29. Artis medicæ*, vbi de calidi & humidi cerebri notis agens, ita ſcribit: ὕπνον τ' ἐπιτρέψαντες ἑαυτοὺς ἅμα τῷ κωματώδεις εἰσὶ, καὶ ἄγρυπνοι: id eſt, *Ad ſomnum autem conuerſi, ſimul inclinationem ad ſomnũ habent, & vigilant*, Quippe cerebri calor vigiliam, humiditas a. ad ſomnum inclinationem inducit. Alterum coma, quod Galeno οὐχ ὑπνῶδες, καὶ ἄγρυπνον, id eſt, *non ſomniculoſum & vi-*

F *gilans, nuncupatur*, fit, quando inclinatio ad ſomnum inanis eſt, ægerq; vigiliis detinetur. Eo correpti, *vt Galenus lib. 3. Epid. com. 3. textu 40.* teſtatur, apertis oculis vigilare nequeunt, ſed conniuentes claudentesve oculos ſpe dormiendi, vigiles tamen permanent. Hi deniq;, *vt idem in libello de Comate auctor eſt*, vigiles ſe verſant, alia poſt aliam imaginatione accedente, mentemque mouente, ac ſomnum intercipiente: vnde ſemper qui-

dem vigilant, verum exſurgere non poſſunt, nec vigilantium obire munera, habentque A
deterius, quam ſi exquiſite vigilarent. Graui namq; & ponderoſo ſunt corpore, obdormiſcuntq;, ita vt ſi ſomnum illis permittas, ſperes facile dormituros, quum tamē neque dormiant, neq; ſe dormituros ſperent. Hi, *eodem Galeno lib. 3. Epidem. commen. 3. textu 40. teſte*, in medio ſunt tum exquiſite vigilantium, tum dormientium: partim enim vigiles ſunt, nec tamen vigilantium munera obeunt: partim etiam inclinationem in ſomnum
Coma perpetuò præter naturā. habent, non tamen dormiunt. Ceterum ex iis, quæ diximus, abunde conſtare arbitror, Coma perpetuo eſſe præter naturam, quod nimirũ ſoporis, adeoq; ſomni præter naturam ſit ſpecies, & ex morboſa cauſſa excitetur, nec niſi iis, qui præter naturā affecti ſunt,
Argenterii lapſus. accidat. Proinde plurimum errat Argenterius, quod coma non ſemper eſſe præter naturam dicat. Fallitur enim, quod putat Galenum *in loco paulo ante ex Arte medicinali producto*, ſigna cerebri ſani hominis docere, quum illic potius agat de cerebro, in quo calor & humiditas plurimum excedunt. Id quod e verbis Galeni fit manifeſtiſſimum, q̄ ſunt eiuſmodi: *Si vero calor & humiditas plurimum exceſſerint*, νοσῶδες, id eſt, *morboſum erit, & excrementoſum*. Hęc ille. Morboſi igitur etiam ſint, qui ea de cauſſa comatoſi & vigiles ſunt, neceſſe eſt. Si enim cauſſa morboſa eſt, ideo etiam id quod ex ea procreatur, morboſum
Galeni loci conciliati. ſit oportet. Præterea Galenus *cap. 5. libri de Sympto. Differ.* coma ſiue cataphoram inter ſymptomata & vitia primi ſenſorii recenſet, & poſtea definit eſſe imaginatricis facultatis motum infirmum. Quod ſane vtrunq; recte dicitur. Quatenus enim coma ſopores, & vigilias inducit, primi ſenſorii ſymptoma eſt. Quatenus autem in comate ſomniculoſo, graui præſertim, imaginatrix vis patitur, eatenus principis facultatis, nēpe imaginatricis, ſymptoma eſt. Nam propter aſſiduum & profundum ſomnũ, itemq; frigidũ C
humorem cerebrum opprimitur, & intemperanter afficitur, ideoq; omnes eius vires ac ſenſus, adeoq; etiam imaginatio, imbecilles fiunt, ac male adminiſtrãtur. Quocirca non recte Galenus hoc nomine, tanquam ſibi contrarius, ab Argēterio accuſatur. Atq;
Coma ſeu cataphora generatim. hactenus de comate & cataphora proprie dictis, hæc retuliſſe ſatis ſit. Sumuntur autem hęc vocabula interdum generatim pro omnib. vitiis, in quibus homo in ſomnum p̄ter naturam καταφέρεται, id eſt, delabitur. Hac quidem ratione Galenus *2. commen. li. Prorheticorum textus 29. explicatione*, vt coma appellemus catũ permittit, q̄ ſcilicet vtrumq; vitiũ ſit profundi, & excitatu difficilis ſomni genus. Et idem *lib. 13. Thera. Method. cap. 21.* inter καταφορὰς βαθείας, id eſt, *profundas in ſomnum inclinationes, apoplexiam, carum, & catochem numerat*. Libro deniq; *11. de Simpl. Medicam. facul. capite de caſtorio*, cataphoricos & lethargicos D
affectus pro iiſdem accipit, nempe pro ſoporoſo affectu profundo, & excitatu difficili, qui cum febre conſiſtit. Generis itaq; vox καταφορὰ omnibus ſoporibus cōmunis, lethargi adiectione eo loci apud Galenum ad eum tantũ ſoporem, quo cum febris coniuncta
Galenus ab Argenterii reprehenſione aſſertus. eſt, contrahitur. Non recte igitur Argenterius Galenum accuſat, quaſi hæc duo inter ſe cōfuderit nomina. Nō enim cōfundit, qui nunc ꝓprie, nunc generatim vtitur vocibus, quod ſcilicet id Galeno, & aliis etiā auctoribus ſolenne admodũ ſit. Quare Argenterius ſuā orationē ad veterũ potius rationē accōmodare, atq; ad illorũ ꝑſcripiũ loq. aut certe eorundē ſcripta cādide interpretari, nō ita illis ꝑpetuo cōtemptim inſultare, debuiſſet.

κατοχὴ καὶ κατάληψις. Detentio. Κατοχὴ καὶ κατάληψις Græcis, *detentio, apprehenſio*, vel *occupatio* Latinis dicta, vitium eſt in E
quo tum mens, tum corpus ſenſu & motu priuatum detinetur, ægerq; in ea corporis permanet figura, in qua fuit correptus, ſiue ſederit, ſiue iacuerit: ſiue clauſis, ſiue apertis oculis perſtiterit. Sopor itaq; eſt, qui nunc apertis, nunc vero clauſis fit oculis. Quum vero hoc laborātes vitio, eo modo, quo qui a frigore congelantur & cōcreſcunt, afficiunt,
Cōgelatio. Catoche & catalepſis non differunt. recentioribus cōgelatio vocata eſt. Catochen autem & catalepſin idem ſignificare, nec quicquam inter ſe differre, Galen. multis in locis ſuorum monumentorum docet, præcipue vero *lib. 3. de Labor. locis, ca. 4.* vbi inter cetera ſic ſcribit: τῶν ὀνομαζομένων ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἰατρῶν κατοχῆς τε καὶ καταλήψεως: id eſt, nominatæ a iunioribus Medicis catoches, & catalepſeos. Et iterum *lib. 4. eiuſdem operis, cap. 3.* κατὰ καὶ τὰς καταλήψεις τε καὶ κατοχὰς ὀνομαζομένας τὰ ὕστερα πάσχει. hoc eſt, *In catalepſi & catoche nominata poſteriora patiuntur*. Multo autem clarius in Iſagoge F
ſiue introductorio in pulſus, vbi ita ſcriptũ reliquit: κατόχους γὰρ κατεχομένους ἐκάλουν αὐτοὺς οἱ παλαιοί, κατοχὴν δὲ καὶ κατάληψιν οἱ νεώτεροι τὸ πάθος ὀνομάζουσιν. Hoc eſt: *Catochos namq; & catechomenos* veteres ipſos appellarunt: iuniores autem vitium ipſum cathochen & catalepſin.

Sed

A proferre, & coaceruare. Et ſubſcribit etiam Aetius, qui *libro 6. cap. 4. ſic ſcribit*: μέσον τῆς φρενίτιδος καὶ ληθάργου πάθος εὑρήσεις, ὅ ἐστιν εἶδος παρανοίας, ἢ παρακοπῆς. καλοῦσι δὲ τοῦτο τὸ διάθεσιν οἱ ἰατροὶ κατοχὴν καὶ κατάληψιν, ἐπὶ χυμῷ συμβαίνοντα μᾶλλον μελαγχολικῷ. καὶ ὅτε μὲν δοκοῦσιν ὑπνοῦν, ὅτε δὲ ἀνεῳγότα ἔχουσι τὰ βλέφαρα, ἢ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἢ ἀκινήτους. Id eſt: *Medium inter phrenitidem & lethargum vitium inuenies, quod ſpecies eſt delirii ſiue amentiæ. Medici autem hanc catochen, & catalepſin vocare conſueuerunt, ex melancholico humore magis contingentem. Et aliquando dormire videntur, aliquãdo autem palpebras apertas habent, aut inſtant, aut intente vident, & veluti fixos immobileſve obtinent palpebras, aut oculos.* Ex omnibus igitur iis quæ hactenus diximus, perſpicuum euadit, catochen & catalepſin idem eſſe Græcis Medicis vitium. Non eſt autem ſurda aure prætereundum quod Aetius dixit, catochen a melancholico magis fieri humore. Nam iis
B verbis tacite innuere voluit, hanc ipſam interdum ab alio quoque humore, pituitoſo nimirum, fieri poſſe. Quod confirmat etiam Galenus, qui *libro 13. Therap. Method. capite 21.* ita ſcriptum reliquit: *In vitiis quæ cum vigiliis coniuncta ſunt, ſopire ac ſtupefacere cerebrum oportet, quod ſupra modum incaluit refrigerando. In contrariis autem vitiis excitare, ac noxii humoris, qui citra putredinem, & citra febrem cataphoras graues inuehit, craſſitudinem incidere atque calefacere.* Tales Græci *apoplexiam, carum, & catochim* appellant. Et Paulus *libro 3. capite 6.* idem paulo clarius ſignificauit, dum ita inquit: τῶν δ' αὖ φλεγματώδων κατακρατούντων χυμῶν, κωματώδως αὖθις καταφέρονται· οἱ δὲ παλαιότεροι τοῦ Γαληνοῦ, κάτοχον τοῦτο προσηγόρευον. Hoc eſt, *Pituitoſo rurſus dominante humore, iterum in profundum delabuntur ſomnum.* Vetuſtiores autem Galeno hoc vitium catochum appellarunt. Per vetuſtiores autem Ægineta Ar- Vetuſtiores qui.
C chigenem & Philippum intelligit. Hi enim catochum improprie eum quoque nominarunt, quem pituitoſus humor procreat, & in quo oculi conniuent, & clauſi ſunt. Cuius rei teſtis eſt Galenus, qui *libro 3. Epidem. comment. 2. textu penult.* ſic inquit: *Nihil referre aiunt, vel catochum dicas, vel coma, non cognoſcentes Hippocratem diſtinguere profundum coma, a comate vigili. Profundum igitur coma communitatem habet quandam cum vocata ab Archigene & Philippo catoche, non tamen cum vigilante.* Hæc ille. Habet autem coma profundum, vt id obiter etiam dicamus, & catoche Archigenis & Philippi communitatem, quod ab eadem cauſſa, pituita ſcilicet, ambo vitia proueniant. Hinc igitur palam fit, Galeno & veteribus duplicem fuiſſe catochen. Vnam proprie dictam, quod ſcilicet in ea oculi aperti detineantur. Hæc ex melancholico, hoc eſt, frigido & ſicco Duplex catoche veteribus Proprie dicta.
D humore, generatur. Alteram improprie appellatam, quod nimirum in ea oculi clauſi ſint. Hæc e pituitoſo naſcitur humore. Quod dicimus, comprobat Galenus *libro ſecundo Prænotionum, textu 56.* ita dicens: τοὺς γὰρ ἰδίως κατόχους καλουμένους, καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀρχιγένην καὶ Φίλιππον φασὶν ἀναπεπταμένους ἔχοντας τοὺς ὀφθαλμοὺς, οὐχ ὡς κωματώδεις, καὶ οἱ καταφορικοὶ κεκλεισμένους. ἐπ' ἐκείνων μὲν γὰρ ὑγρότης αἰτία τοῦ παθήματος ἐκλύουσα τὸν τόνον τῶν νεύρων. ἐπὶ τούτων δὲ διὰ ξηρότητα τάσις γίνεται. Quod eſt, *Proprie vocatos catochos ſeu detentos Archigenes & Philippus fatentur eſſe eos, qui habent oculos apertos, non, vt comatoſi & cataphorici, clauſos. In iis humiditas cauſſa eſt vitii, quæ robur neruorum diſſoluit. In illis autem propter ſiccitatem tenſio fit.* Ex iis igitur palam fit, Ar- Improprie vocata.
genterium non recte confuſionis & pugnantiæ accuſare Galenum, quod *lib. 4. de Laborant. locis, cap. 3.* catalepſin apertis palpebris fieri ſcribat, alibi vero dicat, eorum qui hoc malo laborant, oculos nunc apertos, nunc clauſos eſſe. Quippe *in libro de Laborantibus* Galenus ab iniuria Argenterii defenſus.
E *locis* de catalepſi proprie dicta tantum loquitur. Alibi vero de vtriſque illi ſermo exſiſtit. Hinc quoque perſpicuum euadit, in errore verſari eos, qui Archigenem & Philippum catochen appellaſſe vigilantem ſoporem ſeu coma vigilans arbitrantur, quum ex iam dictis conſtet, eos ita potius nominaſſe coma profundum, quod quidem ex pituitoſo tantum fit humore, non id quod ex mixto cum bilioſo naſcitur, & coma vigilans vocatur. Quod non animaduertens Paulus Ægineta, auctorem vtiq; definitionum ſecutus, contra Galeni & veterum aliorum Græcorum mentem, triplicem *lib. 3.* facit catochen. Vnam *cap. 6.* a pituitoſo humore natam, quæ non eſt niſi Archigenis, & Philippi catoche. Alteram *cap. 10.* a melancholico ortam humore, quæ non Error quorundam. Pauli Æginetæ lapſus Catoche triplex.
F eſt niſi catoche proprie dicta. Tertiam compoſitam, hoc eſt, ex pituitoſo & bilioſo humore procreatam. Hæc non eſt niſi coma vigilans, id quod capitis inſcriptio ſatis teſtatur, quæ eſt eiuſmodi: περὶ κατόχου, ἤγουν ἀγρύπνου κώματος: id eſt, *de catoche, ſiue vigilante comate.* Paulo, *vt modo dicere cæpimus*, aſtipulatur auctor definitionum, qui in hunc modum ſcribit: εἴδη κατόχου τρία. ὁ μὲν ὑπνώδης, ὃς παράκειται ληθάργῳ. ὁ ξηρός

ἐγρηγορὼς, ὃ παράκειται τέτανος· τρίτον εἶδος κατόχου, ὃ οὐκ ἄν τις ἀσυνέτως κάτοχον ὀνομάζοι φρενιτικόν. γίνεται A
γὰρ ἐκ μίγματος ἀρρωστημάτων κατόχου τε καὶ φρενίτιδος. Quod eſt: *Tria catochi ſunt genera. Vnus quidem ſomnolentus, qui lethargo accedit. Alter vero vigilans, diſtentioni ſimilis. Tertium genus catochi, quem quiſpiam non inuſitate phreniticum dixerit. Fit enim ex mixtis vitiis catoche & phrenitide.* Quum vero obſcuritate haud vacet, quod catochen vigilantem tetano accedere dixerit, ſciendum erit id ideo feciſſe, quod in catocho proprie dicto oculi tenſi, aperti, & immobiles manent, haud ſecus atq; ceruix in tetano riget, & immobilis permanet. Vt ex iis quæ iam diximus, omnibus perſpicuum euadat, Pauli & definitionum auctoris errorem ſecutũ eſſe etiam Amatum Luſitanum, qui itidem catochen cum comate vigilãte cõfundit. Hinc magna temeritate Centuria ſecũda, curatione decimaquinta me erroris inſimulare auſus eſt, q; in medendi mea ratione de catalepſi & catocho eodẽ in capite, tanquam de vno tantum morbo, egerim. Quaſi v. vt ille cæcutiens ſentit, diuerſi ſint morbi, qui iis duabus vocibus ſignificantur. Vtinam vero vnus tantum Luſitanus hoc in errore verſaretur, & non alii quoq; multi doctiſſimi viri, huic impliciti eſſent. Idem n. quod ille Budæus, Copus, Iacobus, Syluius, Fernelius, & Langius in ſuis Medicinalib. epiſtolis ſentiunt. Ita ſæpe vnius error, multos etiam alios in errorem pertrahit. Quare haud facile cuiuſq; ſententia amplectenda erit. Periculum enim eſt, ne crebro falſum p vero arripiamus, ſi aliis plus æquo credamus. Ceterum, ne id ſilentio inuoluamus, catalepſios generationis multæ ſunt cauſſæ. Fit enim interdum, *Galeno lib. 1. de Sympto. cauſſis cap. 7. auctore*, per conſenſum cerebri cum ore ventriculi, quod minime quidem mirum eſt. Si enim hac quoq; ratione, *vt ibidem tradit Galenus*, melancholia fieri poteſt, & ea maxime melancholiæ ſpecies, quæ Græcis φυσώδης καὶ ὑποχονδριακή, id eſt, *flatuoſa & hypochondriaca* nominatur, quemadmodum *lib. 3. de Labor. locis cap. 6.* Gal. etiã teſtatur, nẽpe aura exhalationeve quadam maligniore ac melancholica a ventriculo laborante ſurſum ad cerebrum tranſmiſſa: quid mirum, ſi etiam humore pituitoſo, aut craſſo vapore a ventriculo ſurſum delato & cerebrum refrigerante, coma, & catalepſis impropria, aut certe etiam propria, ſi ſiccus halitus, aut humor cerebrum deſiccãs, ſurſum feratur, procreet? Quum n. neruorum a ſexto pari cerebri ortorum interuentu ventriculus cerebro iungatur, eiſq; hoc nomine maximus ſit conſenſus, facilimus profecto hinc ad illud eſt trãſitus. Vt immerito ab Argenterio hoc nomine reprehenſus ſit Galenus. Nec reprehenſionem etiam meretur, q; idem ſect. 2. Apho. comm. 3. frigiditatem cerebri cũ ſiccitate coniunctam cauſſam catalepſios facit. Nam metipſe Argenterius ab iiſdem cauſſis hoc D
vitium procreari ſcribit. Nec notari debuit Galenus, quod *lib. 2. Prænotionum* a ſola ſiccitate vitium hoc fieri memoriæ prodiderit. Siquidem & ipſe Argenterius a ſola cerebri frigiditate catalepſin proprie dictam, nõ ſemper ex aliquo humore fieri, fateatur. Quũ itaq; a diuerſis cauſſis catalepſis naſcatur, minime vitio Galeno ab Argenterio vertendũ erat, quod variis in locis catalepſim a variis & differẽtibus cauſſis procreari ſcribat. Immerito quoq; Aetium erroris inſimulare videtur Argenterius, quod is catalepſin nunc ab humore melancholico, nunc a ſanguine copioſo in caput irruente naſci pronuntiat. Nam ſi a frigido & ſicco fit humore, *vt dictum eſt*, igitur etiam a melancholico ſanguine, quod ille ſcilicet natura humor frigidus & ſiccus ſit. Sed inſtat Argenterius: *Si melancholicus humor id vitium parere poteſt, cur igitur y qui melancholia laborant, nõ omnes fiunt catalepti* E
ci? Recte vtiq; facit Argenterius, quod non prorſus negat melancholia laborantes fieri catalepticos. Siquidẽ id non ſolum abſurdum fuiſſet, ſed & manifeſte falſum. Cur a. non omnes melancholici fiant cataleptici, epilepſiæ exemplo *lib. 6. Epid. ſect. 8. Aph. 44.* Hippocrates monſtrat, inquiens: *Melancholici magna ex parte epileptici fieri conſueuerunt, & cõtra epileptici melancholici efficiuntur. Horum vero vtrumlibet magis euenit, prout vel in hanc, vel in illam partem infirmitas repit. Si enim in corpus, epileptici: ſi vero in mentem, melancholici.* Hęc ille. Quibus vtique verbis Hippocrates docet, cerebrum a melancholia bifariam affici. Vno modo, vt eſt pars inſtrumentalis, ſeu *vt Hippocrates vocat*, corpus. Id quod certe accidit, ſi in eius cauitatibus melancholicus humor obſtructionem excitat. Atque hac F
quidem ratione epilepſiam creat. Altero modo, vt eſt pars ſimilaris. Id quod fit, vbi cerebri temperamentum læditur ac mutatur. Hac quidem lege in mentem ſeu rationem repit, & melancholiam efficit. Simili modo etiam catalepſin proprie dictam efficit, vbi ſc. melancholicus humor cerebrum ſupra modum exſiccat, eiuſq; temperamẽtum immutat

Amati Luſitani error.

Cauſſæ catalepſios variæ.

Galenus ab Argenterii calumnia aſſertus.

Aetius defenſus.

A mutat. Quod autem a ſanguinis copia hoc vitium fieri Aetius ſcriptum reliquerit, non
ſimpliciter eſſe intelligendum exiſtimo, de quouis nimirum ſanguine. Siquidem is qui
vitio omni caret, nihil tale creare poterit. De melancholico igitur locutus eſt ſanguine,
qui quum frigidus & ſiccus exſiſtat, nihil mirum ſi catalepſim efficiat. Sed de catalepſi & Κάρος.
catoche ſatis. Κάρος proprie dictus Græcis a capite, quod illis κάρη dicitur, parte nimirum
in qua fit, & a verbo καρῶσθαι, quod iſdē aggrauari ſignificat, nomē accepit. In hoc namq;
vitio caput aggrauatur. Eſt autem Carus is, *vt Galenus lib. 4. de Labor. locis, cap. 3. auctor eſt*,
vitium, in quo ſenſus & motus perit, reſpiratione tamē illæſa permanente. Qui igit' caro
laborant, *vt lib. 6. ca. 5. ex Poſidonio teſtatur Aetius*, ſomno profundo detinentur: at ſi ſti-
B mulentur, ſentiunt quidem, non tamen loquuntur, neq; oculos aperiunt. Vnde perſpi-
cuum euadit, Carum Græcis vocatum vitium, Razi Mauritano *Subeth* appellari. Nam Subeth.
is *in lib. 9. Almanſori inſcripto, cap. 5.* Subeth iis deſcribit verbis: *Eſt Subeth, vbi aliquis quaſi
dormiens iacet, & tamen ſentit, mouetur q; ſed oculos vtplurimum habet clauſos, quos tamen, vbi
cum clamore vocatur, aperit, quanquam ſtatim iterum claudat.* Hæc ille. Quum vero inquit,
Tamē ſentit & mouetur: intelligēdum erit, vt omnes eiuſdē expoſitores interpretant',
ſi ſcilicet ſtimuletur. Mouetur præterea, non tamen vehementi, ſed leui admodū motu.
Razis ſententiam ſecuti ſunt ēt Mōtanus, & Syluius, qui itidem Carum cū Subeth cun-
dem eſſe ſtatuunt. Quare nō erat cur Argenterius me reprehēderet, quaſi nulla ratione
motus ſcripſerim Subeth Arabibus idem eſſe vitiū quod Carum. Eius n. rei in ea familia
C Razem habui auctorem, quē in morborum appellationib. Medici recentiores barbari
magis ſectantur. Nō ignoro auctorē Subeth Auicennæ & Serapioni nō minus coma ſeu
cataphorā, quā *Carum* ſignificare. Imo interdū Subeth nomine Arabibus etiā Lethargus
intelligit'. Vt hinc quoq; liqdo appareat, doctrinā Arabū eſſe cōfuſam. Ceterū non tē- Arabū doctrina confuſa.
mere a nobis paulo ante dictū eſt, Carus proprie ſumtus. Siquidē Carus Galeno, & aliis
veteribus geminus exſiſtit, morboſus, & non morboſus. Carus nō morboſus eſt ſomnus Carus duplex.
profundus, qui nullū morboſum ſequitur affectū, qualis certe eſt qui ex vini immodici
potione fit, & in pueris aliquando, ꝓpter maiorē vaporum copiā oritur. Atq; is quidē im- Non morboſus ſiue bonus.
proprie Carus nominatur. Hinc eſt ꝙ Gal. ꝑmittat improprie loquentib., vt *Carū* etiam
ſimpliciter appellent. Proprie a. loquentibus, ꝙ a bono fiat humore, *Carus* ſimpliciter
D haud dicitur, ſed potius profundus ſomnus, aut cum adiectione *Carus bonus*. Morboſus Morboſus.
contra eſt, qui morboſum aliquē affectū ſequitur. Atq; is iterū duum eſt generū, mitior
nimirum, & pernicioſus. Mitior, eſt ſomn' ꝓfundus, & excitatu difficilis. Atq; is a coma- Mitior.
te ſeu cataphora non diſtat, imo proprie loquēdo nō eſt, niſi coma. Pernicioſus eſt, quā- Pernitioſus
do immobilis & inſenſilis homo tēpore aliquo iacet, etiam ſi hunc ſtimules, ferias, aut
clames. Hic quidē ſolus eſt, q; ꝓprie *Carus* dicit'. Porro vt varia eſt appellatio & acceptio Cauſſæ Cari
Cari, ita quoq; variæ ſunt eius cauſſæ. *Prior*, bonus dict', fit a copia bonæ humiditatis gra-
uantis corpus. *Alter* morboſus mitior vocatus, a pituita humectāte & refrigerante cere-
brum. *Tertius* morboſus pernitioſus nominatus, fit, quando caput iuxta temporales mu-
ſculos vehemēter affligitur ac contunditur, & nonnunquā in acceſſionibus morborum
E febrilium, in quib. neq; eos q pungunt, aut cōtundunt, & multo minus eos, qui clamāt,
ægri ſentiunt, aut audiunt. Quæ diximus cōfirmat Galenus *li. 2. prænotionū, textu 29.* vbi
planiſſimis verbis Cari tum differentias, tum cauſſas explicat. Quare immerito ab Ar-
genterio reprehenditur, & cōfuſionis inſimulatur. Quod n. Carum interdū cōprehen- Galenus ab Argenterii reprehenſione defenſus.
dere ſomnū non morboſum ait, id de Caro improprie dicto intelligendū erit. Siquidē
hunc metipſe proprie ſomnum profundū appellandum eſſe affirmat. Quod vero Carū
cum comate eundem eſſe ait, id ex aliorum ſententia facit, quibus permittit vt ſomnū
profundum, & excitatu difficilē, improprie Carum nominent, quum proprie loquēdo
Coma vocetur. Præterea quod *li. 3. de Temper. c. 3.* Carum frigidū vitiū nūcupat, de ſecundo
Cari genere, nempe morboſo mitiore, intelligendum erit. Siquidem illic de immodica
F vini potione loquitur, ꝙ quia ab innato calore non vincitur ac ſuperatur, crudum ma-
nens, frigida vitia merito procreat. Quod autem Carū *cap. 3. libri de Differen. Sympto.* ima-
ginatricis facultatis ſymptoma eſſe, ac veluti quandam illius reſolutionē ſtatuit, repre-
henſione omni vacat. Nam Carus hāc ipſam facultatem quaſi reſoluit. Quum n. ſit ſen-
ſus priuatio Carus, igitur etiā imaginationis, vtpote q; imaginatricis facultatis obiecta
ſua & imagines a ſenſibus nullas amplius recipientis actio exſiſtit, priuatio & reſolutio

ſit oportet. Vere etiam idem Gal. *libro. 4. de Labor. locis, capite tertio*, in Caro corpus neque ſentire, neque moueri ſcribit. Nam illic de tertio Cari genere, ſiue de eo, qui proprie Carus dicitur, loquitur. Quare vt illum redarguẽdi occaſionem haberet Argenterius, Galeni verba nonnihil immutare voluit, & pro eo quod Galenus dixit, *In Caro*: ipſe, *In omni caroſo affectu*, *ſubſtituit*.

Cari cauſſæ variæ.

Reprehẽditur quoq; ab Argenterio Galenus, q̃ Caro diuerſas aſſignet cauſſas, nẽpe grauiſſimas aliquas, leues alias, nonnullas vero leuiſſimas, atqui minus recte. Vt n. tria ſunt Cari genera, ita etiã eius triplices eſſe cauſſæ poſſunt. Grauiſſimæ, vt eſt ictus capitis vehemens, frigiditas morboſa calorẽ innatũ ad interna reuocans, & cerebrum grauans atq; opprimens in pituitoſarum febrium acceſſionum initiis, cõtuſio muſculorum temporalium, oſſis perforatio, & ventriculi cerebri attritio. Quæ quidẽ omnes cauſſę Carũ grauiſſimum & proprie dictum creant. Leuiores vero, vt eſt affectus muſculorum oculi, vſusq; hyoſcyami. Hæ Carum improprie nominatum ſiue coma excitant. Leuiſſimę a. vt eſt vini potio, & in pueris nimia humiditas, Carum bonum appellatum, efficiunt. B

Λήθαργος.

Λήθαργος vitium eſt phrenitidi contrarium, nomenq; ſuum deducit ἀπὸ τῆς λήθης, καὶ ἄγρης, id eſt, *ab obliuione & captura*: quanquã alii malunt id nominis deriuare ἀπὸ τῆς λήθης καὶ ἀργὸς id eſt, *ab obliuione & inertia*: nonnulli ἀπὸ τῆς λήθης καὶ ἀργίας, hoc eſt, *obliuione & otio*, nullo certe diſcrimine, quod ſcilicet eos qui hoc vitio laborant, omnium rerum obliuio capiat, & inertes ac otioſi iidem decumbant. Siquidẽ Lethargus proprie dictus, ſopor eſt p̃ter naturam, continuus, inexpugnabilem dormiendi neceſſitatem, ac obliuionem cum lenta febre pituitam in capite putrefactam comitante, inducens. Latinis *Veternus* appellatur. In hac quidem ſignificatione ſumitur *lib. 13. Thera. Method. capite 21.* vbi eius curationem ex profeſſo Galenus docet. Idem *libro quoq; 2. de Labo. locis, capite 5.* vbi memoriæ & rationis vitium eſſe ſcribit: quod intelligẽdum erit de eo, quo ægroti adhuc laborant tempore. Petit enim in iis tum ratio & memoria, ſanato tamen ac profligato morbo rurſus nõnunquam reſtituuntur. Habent etiã; qui lethargo correpti ſunt, deficiẽtes & infirmos motus, *vt cap. 3. libri de Sympto. differ. teſtatur Galenus.* Et *cap. 10. libri de Sympto. cauſſis*, practicas, id eſt, motrices actiones, in Lethargo eſſe torpidas ſcribit. Sentiunt etiam Lethargici, atqui ægre. Neque enim prorſus in Lethargo ſenſus & motus abolent, alioqui ab Apoplexia non differret. Etſi igitur, *vt Paulus lib. 3. c. 10. atteſtatur*, Lethargici, ſomnolenti ſemper ſunt, & ægre excitari poſſunt, tamen reſpondent quum interpellãtur, & oculos nonnunquam aperiunt ad vociferationes, q̃ indiciũ eſt eos ſentire, ſuosq; motus ſeruare. Proinde quũ Galenus alicubi ſcribit, lethargicos nec ſentire, nec moueri, intelligendum eſt, ægre eos ſentire, & infirmos habere motus, *vt iam dictum eſt*. Atq; hactenus de Lethargo proprie vocato. Sumitur etiam interdũ generatim & improprie, pro omni ſomno, qui difficilem habet expergefactionem. Sic uõ caro cũ comate generatim ſumto coincidit. Lethargus præterea, *Galeno com. 1. libri Prænotionum textu 1. auctore*, interdum ſimplex, aliquando miſtus exſiſtit. Simplex eſt, qui fit ex vno humore, nẽpe pituita cerebrum humectante & irrigante. Miſtus, ex phrenitide & lethargo proprie dicto eſt cõpoſitus, qui alio nomine Græcis, maxime Hippocrati, τυφομανία appellatur. Vnde perſpicuum fit, Galenum non recte ab Argenterio reprehendi, q̃ de Lethargo parum conuenientia prodiderit, & in eius referendis cauſſis varius fuerit, eaſq; negligẽter, & confuſe explicarit. Quod enim *lib. 1. Epidem.* Lethargum periculoſum morbũ eſſe tradit, id, *vt ex iam dictis patet*, de Lethargo proprie dicto inaudiendum erit. Quum enim in eo putreſcat in capite pituita, periculo vacare nequit. Quod autem infirmũ facultatis imaginatricis motum *in libro de Sympto. differ.* eſſe ſcribit, id recte ab eo dictum eſt. Nã vt in comate & caro, ita etiam in Lethargo propter aſſiduum ſoporem, quo ægri opprimuntur, imaginatrix facultas, quę ſenſilium rerum imagines continet, deficit, & imbecilla eſt. Oppreſſo enim & intẽperanter affecto a pituita cerebro, neceſſe eſt eius actiones quoq; impediri. Quod vero *lib. 3. de Labo. locis. cap. 6.* ſcribit, Lethargũ a vehementi frigore fieri, & intemperie frigida, id verum eſt, & hoc ipſum etiã affirmat Argenterius, qui aliquando ex phrenitide male curata, pręterq; modũ refrigerato capite, hunc naſci ait. Verũ etiam eſt, quod *comment. 1. libri Prænotionũ text. 1.* ſcribit Galenus, *Lethargũ fieri quum pituita locum, in quo princeps animæ pars reſidet, humectarit, & irrigarit.* Non enim ab eius humiditate tantum, ſed etiam frigiditate fieri lethargum innuit. Pituita enim C D E F

Lethargus proprie. Veternus.

Lethargus generatim.

Simplex. Miſtus.

τυφομανία.

Galenus ab Argenterii calumnia defenſus.

nulla

A nulla eſt citra frigiditatem. Etſi interdum a ſola humiditate, *vt li.1.& 3.de Sympto. cauſſis*
teſtatur idem Galenus, lethargus generatim ſumtus fiat. A nimia namque humiditate, vt
metipſe Argēterius fatetur, calor innatus intus veluti ſuffocatur, ac prodire ad exterio-
ra impeditur. Quod *ſect.2. Aphor.comment.3.* tradit, vehementem frigiditatem cerebri
cum humiditate miſtam efficere lethargum, non differt ab eo, quod ante ex lib. *Pranotionū*
produximus. Intelligit enim pituitæ humiditatē, quemadmodū ſeipſum *in libello de Atra*
bile explicat, vbi diſertis verbis, *humorem lethargum procreantem eſſe lētum & craſſum affirmat.*
Quod *lib.13.Therap.method.* humorem in lethargo vult putreſcere, de proprie vocato le- Auctor ab
thargo inaudiendum erit. Ceterum quum poſtremo loco me quoq; erroris inſimulet Argenterii
Argenterius, committere non potui, quin me etiam ab ipſi⁹ reprehēſione vindicarem. reprehenſione aſſertus.
B Reprehendit vero in me, quod lethargi cauſſam eſſe dixerim pituitam nimio frigore &
humore cerebrum imbuentem. Quaſi vero non idem fecerit Galen. *lib.1. Pranotionum*
com.1.tex.1. vbi lethargum fieri ait τῆς ψυχῆς ἡγεμονοῦ ὑγραίνοντός τε καὶ διαβρέχοντος φλέγματος: id eſt
quando pituita principem animæ partem humectat & irrigat. Et comment.3. eiuſdem operis
tex.31. expreſſis verbis ait: φλεγματῶδες τὸ πλῆθος λήθαργον ἐργάζεται, hoc eſt, *pituitoſa plenitudo*
Lethargum efficit. Quod ſi itaq; hæc verba ad Lethargum proprie dictum referuntur, ſa-
ne ex aliis Galeni locis conſtat, illa non eſſe de pituita ſimpliciter dicta, ſed de putrefacta
potius intelligenda. Vt minime neceſſe ſit, id ſemper expreſſis ſignificari verbis. Neq;
ego in Medēdi ratione mea, ſimpliciter pituitā lethargi eſſe cauſſam ſcripſi, vt mihi fal-
ſo affingit Argēterius, ſed ſtatim ſubieci: *Putreſcit n. in hoc malo pituita.* Vt hinc facile le-
C ctor candidus quid voluerim intelligere potuerit. Sed Argenterio hoc vnicū eſt ſtudiū,
vt non tantum veteribus contradicat, ſed etiam vt per aliorum ruinam emergat.

Ἀποπληξία vitium eſt, vbi laborante communi neruorum principio, ſubito omnes cor- Apoplexia.
poris particulæ motum ſimul, & ſenſum amittunt. Aut eſt priuatio ſenſus & motus in v-
niuerſo corpore, cum functionum a voluntatis imperio prodeuntium læſione ſubito ſu-
perueniens. Latini *attonitum morbum* vocant. Ἐφιάλτης vitium eſt, vbi aliquis noctu ſe grā- Attonitus morbus.
di mole opprimi, inuadiq; ab alio credit. A Themiſone πνιγαλίων, a ſuffocando nuncu- Ἐφιάλτης.
patum eſt, quod in eo malo ægrotantes ſuffocari videntur. Latini *incubum & incubonem* Incubus.
appellant. Ἐπιληψία nihil aliud eſt, *vt lib.3.de Laborantibus locis, cap.5, auctor eſt Galenus*, quā Epilepſia.
D vniuerſarum corporis partium, non quidem perpetua, ſed quæ ex temporum fit inter-
uallis, cum mentis & ſenſuum læſione, conuulſio. Hoc vero nomen huic vitio a Græcis
eſt inditum, quod ſenſum capitis, atq; mentem pariter apprehendat. Latini *morbum co-* Morbus comitialis.
mitialem appellant, quod in comitiis, vt in aliis etiam concionibus & hominum cœtibus,
eo correpti maxime infeſtabantur, frequenterq; detergebātur: quodq; eo quo quis cō-
cidiſſet die, comitia interrumpebant. Alio nomine ſacer nuncupatur morbus, propter Sacer.
ſuam magnitudinem & grauitatem, quandoquidē eo correptus homo ſubito concidat. Magnus.
Siquidem Græcis familiare eſt, vt ἱερὸν, hoc eſt, *ſacrum* pro magno vſurpent, vt dum ſacrū
os, & ſacrum piſcem, pro magno oſſe, & magno piſce efferunt. Et Virgilius imitatione 6 Epid ſect. 6. Aphor.9:
Græcā, *ſacram auri famem*, pro magna dixit. Atq; hinc eſt, quod Hippocrates *in Epidemiis* Herculeus.
E μεγάλην νοῦσον, id eſt, *magnum morbum* nominet. Dicitur etiam Herculeus, vel quod Herculi
familiaris fuit: vel quod Herculis inſtar immēſus & magnus ſit. Idem caducus, a crebro Caducus.
lapſu & caſu vocatur. *Lunaticus* quoq; a nonnullis appellatur, vel quod Lunæ circumactionē Lunaticus.
ſequatur: vel quod eum, qui interlunio natus eſt, hoc malo fere affici cōpertum ſit. *Pue-* Puerilis.
rilem denique & *Infantilem* nuncupant, quod teneram præcipue ætatem infeſtet, & pue- Infantilis.
tis, quoad pubertatem accedant, peculiaris ſit.

Παράλυσις & πάρεσις, eſt malum, vbi alterum duntaxat latus, aut dextrum aut ſiniſtrum, Paralyſis.
ſenſum ſimul & motum amittit. Alio certo nomine, & proprie quidē ἡμιπληγία & παρα- ἡμιπληγία
πληγία, Hippocrati & aliis Græcis dicitur. Nam ſic tantum appellatur, *Galeno lib.4. Victus* παραπληγία.
acut. morbo. comment.23.teſte, reſolutio, quæ apoplexiam ſequitur. Ceterum παράλυσις non
F raro generatim pro omni reſolutione, & ex quacunque occaſione facta ſumitur. Sic
membrorum reſolutio ex colico dolore etiam paralyſis nominatur. Σπασμὸς, vitium eſt, Conuulſio.
in quo nerui atq; muſculi præter voluntatem conuelluntur, inq; eum veniunt affectum,
quem in motibus ſecundum arbitrium factis aſſumſerunt. Vel, *vt lib.2. de Sympto. cauſſis,*
cap.2. definit Galenus; malum eſt, quod neruos, muſculosque ad eundem cogit affe-
ctum, in quem animali facultate, quum naturalem ſeruarent habitum, ducebantur.

Googl

Τέτανος. Latini *conuulſionem* vocant. Eius autē tres ſunt ſpecies ſeu differentiæ. Vna Græcis τέτανος A
Latinis nonullis interpretibus ſimplieiter *diſtenſio*, vel cum adiectione *diſtenſio erecta*;
Cornelio Celſo *rigor* dicitur. Hæc accidit, vbi ceruix vna cum reliquo corpore immo-
bilis manet, & in neutram partem inflectitur, ſed iuxta in vtramq; partē recta intendit.
Ἐμπροσθότονος. Altera ἐμπροσθότονος Græcis, *diſtenſio ad anteriora* Latinis nominatur. Fit, vbi caput, ceruix,
& reliquum corpus in pectus & anteriora conuellitur. Tertia ὀπισθότονος Græcis, *diſtenſio*
Ὀπισθότονος. *ad poſteriora* Latinis appellatur. Accidit, quādo caput & ceruix in dorſum & ſcapulas cō-
Mania. trahitur. Μανία vitium eſt, quod Latinis *inſania & furor* vocatur. Hoc enim correpti fera-
rum modo redduntur effrenes, ac furere conſueuerunt, ita fane, vt non raro eos qui im-
prudentius illis occurrunt, aut cum iis verſantur, male tractent. A phrenitide diſtat, vt- B
pote cui adiuncta ſit febris, cum mania citra febrem cōſiſtat. Μελαγχολία Græcis eſt men-
Melācholia tis alienatio deſipientiave ſine febre, ex melancholico humore cerebrum occupāte, ac
temperaturam immutante, orta. Παραφροσύνη vero iiſdem delirium appellatur, q; propter
Paraphroſyne. conſenſum cerebri, vaporibus nimirum acribus ſurſum elatis, accidit. Λυκανθρωπία vitiū ē,
quo correpti ſeſe in lupos eſſe conuerſos imaginant. Proinde noctu egreſſi domo, lupos
per omnia imitantur, & donec dies illuceſcat, circa defunctorum monumēta vagantur.
Lycanthropia. Quocirca minime fabuloſum videri debet, quod Plin. *lib. 8. c. 22.* homines in lupos mu-
Eroticus furor. tari tradidit. Eſt p̄terea furor ex amore natus, qui Græcis ἐρωτικὸς nominatur. Quo fere
oēs per adoleſcentiam correpti iuuenculas depereunt. Furor a. quem Muſæ & literarū
ſtudia pariunt, qui tamen hodie apud Germanos noſtros rarus admodū eſt, προτρεπτικὸς
Protrepticus. Græcis nūcupatur. Τρόμος vitium Græcorum Medicis ex duob. perficitur motibus, vno C
Tremor. quidem, dum cogit̃ mēbrum ob morbum & grauitatem ad inferiora repere: altero, dū
ſurſum a facultate fertur. Latinis *tremor* nuncupatur. Κατάῤῥος & καταῤῥοῦς contracte Græ-
Catarrhus. cis malum dicitur, vbi ex capite humor ad os & fauces, *Galeno lib. 3. de Sympto. cauſſis cap. 11.*
Deſtillatio. *auctore*, defertur. Latini *deſtillationem* nominant. Κόρυζα vero vitium eſt, in quo humor ad
Grauedo. nares decumbit. Latinis *grauedo* vocatur. Βράγχος malum eſt, vbi ad guttur humor deſtil-
Raucitas. lat. Latinis *raucitas*, nonnullis *raucedo* appellatur.

Vitiorum oculi ſuccincta explicatio. CAP. XII.

Oculi totius vitia. QVæ in oculis naſcuntur vitia, vel ad totum oculum, vel ad eius duntaxat partes per-
Ἀτροφία. tinent. Quæ ad totum oculum ſpectant, hæc ſunt: Ἀτροφία vitium eſt, *quod totum ocu-* D
lum minorem depreſſioremq; reddit. Celſus *imminutum oculum lib. 6.* vocat. Auicennæ inter-
Ἐκπιεσμὸς pres *fen. 3. canonis tertii, profunditatem oculi* appellat. Ἐκπιεσμὸς cōtrarium eſt priori malum.
Siquidem in eo ſic exprimuntur oculi, vt exſerti perſeuerēt. Interpres Auicennæ *exitū*
Strabiſmus. *oculi* nominat. Latine *expreſſio oculi* nuncupari poſſet. Στραβισμὸς conuulſorius eſt muſcu-
lorum oculum mouentium affectus, per quem aut ſurſum, aut deorſum, aut in obliquū
torquentur oculi. Diſtortio oculi, vel obliquus aſpectus dici poſſet. Auicennæ interpre-
Strabones. ti Straboſitas nuncupatur. Qui hoc vitio laborāt, Strabones Latinis vocantur. Μυωπίασις
Μυωπίασις. ἢ μυωπία, malum eſt, quo fit, vt ab ineunte ætate puſilla quidem prope videantur, remota
Luſcioſi. vero, etiamſi magna ſunt, nō itē. Hoc correpti vitio luſcioſi Latinis dicuntur. Νυκταλωπία
Νυκταλωπία. vitium eſt, quo quis interdiu quidem videt, ſole autem occidente obſcurius, noctu vero E
penitus nihil. Latinis *nocturna cæcitudo* nuncupatur. Eo autem laborātes malo, *Nuſcitioſi*
Nuſcitioſi nominantur. Ἀμβλυωπία eſt viſus obſcuritas, Latinis *hebetudo* appellatur: fit, vbi ſpiritus
ἀμβλυωπία craſſeſcunt, vel tunicæ denſantur, vel oculorum humores lentiores fiunt. Ἐπιφορὰ, eſt o-
Ἐπιφορά. mnium humorū ad oculos impetuoſior fluxus. Celſus *pituitæ curſum ſeu impetum*, vulgus
Ῥῆξις. autem Medicorum lacrymam vocant. Ῥῆξις eſt ruptura ab ictu, vel alia quapiam cauſſa,
in alto ſubinde integras membranas diuidens, vt etiam humores, quib. videndi facultas
adminiſtratur, effundat. Παράλυσις, eſt vbi obliquæ motiones, & quæ ſurſum ac deorſum
Reſolutio oculi. fiunt, expediri non poſſunt, Latinis *oculi reſolutio* nuncupatur. Atq; hactenus vitia ad v-
Adnatæ tunicæ vitia. niuerſum pertinentia oculū percenſuimus. Nunc reliquū eſt, vt de iis malis, q̄ oculi mē- F
branis tunicisve accidunt, diſſeramus, exorſi ab iis, quæ in adnata fiunt. Τάραξις eſt humi-
Τάραξις. Perturbatio oculi. ditas oculi cū rubore & calore p̄ter naturā, non ex corpore, ſed forinſecus adueniente
cauſſa aliqua, fumo, verbi gratia, puluere, aut oleo oborta. Latinis *perturbatio oculi*, Aui-
cennæ interpreti *conturbatio & vacillatio*, item *ophthalmia leuis*, vel non vera dicitur.
Ὀφθαλμία. Ὀφθαλμία, membranæ, tunicæve adnatæ phlegmone eſt, q̄ Latinis *Lippitudo*, Auicennæ
vero

A vero interpreti *opthalmia vera* appellatur. Χήμωσις eſt, vbi vtraque palpebra ex vehementi Χήμωσις.
phlegmone diſtorquetur, vt vix oculos operiant, & album oculi nigro ſublimius fit, &
rubrum, ac multam nigri partem occupat. Auicenna *Alguadenegi* vocat. Πτερύγιον neruo- Πτερύγιον
ſa eſt adnatæ membranæ eminentia, quę ab angulo maiore quidem orta, vſq; ad coronã
ſeu irim oculi progreditur. Vbi vero augeſcit, pupillam etiam obtegit. Celſus *in ſeptimo* Vnguis.
vnguem appellat. Barbaram excolentes medicinam *vngulã* nominant. Quæ autem in Corneæ vitia.
cornea tunica fiunt mala, hæc ſunt: Φλύκταιναι priuatim exiguæ ſunt puſtulæ, veluti quędã Phlyctęnæ.
bullæ ſupra corneam eminentes, quales iis potiſſimũ accidunt, qui exanthematis labo-
rant. Sic dictæ ἀπὸ τῦ φλύειν, hoc eſt, *ab ebullitione & feruore, quem in oculi tunica excitãt* Celſus
puſtulas, Auicennæ interpres *veſicas*, vocat. Βόθριον, cauum, anguſtum, purumq; in cornea Βόθριον.
B natum vlcus eſt. Latini interpretes *foſſulam*, Auicennæ interpres *annulum* nuncupat. Foſſula.
Κοίλωμα latius eſt botrio vlcus, ſed minus altum. Cauitas interpretibus Latinis dicitur. Κοίλωμα.
ἄργεμα καὶ ἄργεμον, *vlcus eſt quod in iridis circulo naſcitur, vndiquaq; illum occupans, ſic vt circa ex-* Αργεμα.
teriorem iridis partem rubicũdum, circa vero interiorem album appareat. Ἐπίκαυμα, vlcus eſt ſor- Επίκαυμα.
didum, impurum, & cruſtoſum, Latinis *uſtio* vocari poſſet. Interpres Auicennæ adu-
ſtiuum nominauit. Ἀχλὺς vlcus eſt ſuperficiarium in nigro oculi apparens cæruleum, ca- ἀχλὺς.
liginoſo aeri ſimile, nigri maximam partem occupans. Caligo latinis appellatur. Νεφέλιον Νεφέλιον.
eiuſdem generis vlcus eſt, ſed caligine profundius & anguſtius, colore candicãs. Lati- Nubecula.
nis *nubecula* vocatur. Πύωσις & ὑπόπυον eſt, vbi pus ſub cornea nunc altius, nunc in ſumma Πύωσι.
ſuperficie coaceruatur, humani vnguis ſpecie. Atque hinc eſt, quod idem vitiũ Græcis
C ὄνυξ etiam appelletur. Auicennæ interpres *ſaniẽ in ſiphac* nominat. Καρκίνωμα priuatim ma- Καρκίνωμα.
lum eſt corneæ tunicæ, immenſum dolorem & ruborem, punctoriumq; cruciatum ad
tempora vſque protenſum excitans. Latinis *cancer corneæ* nuncupatur. Et hęc corneæ Vueæ vitia.
ſunt vitia. In vuea vocata tunica hæc eueniunt mala. Πρόπτωσις *vueæ* eſt *procidentia*, ab ero- Πρόπτωσις.
ſione ruptioneve corneæ accidẽs. Hæc ſi exigua adhuc fuerit, vt muſcæ capitis formam
præſeferat, Μυοκέφαλον Græcis nuncupatur. Auicennæ interpreti *formicalis ruptura* dicit. Μυοκέφαλον.
Vbi vero amplius & eouſque ſuccreuerit, vt acinum vuæ repreſentet, Græcis σταφύλωμα σταφύλωμα
appellatur. Sunt qui vuationem dici poſſe putant. Auicennæ interpreti *vua* nominatur.
Si autem ſic augetur, vt extra palpebras emineat, μῆλον Græcis, Auicennæ interpreti *cla-* μῆλον.
D *ualis ruptio* vocatur. Vbi vero obducta cicatrice obduruerit, & occalluerit, Gręcis ἧλος,
Latinis *clauus*, Auicennæ interpreti *clauualis ruptio* dicitur. Foraminis vueæ, quod Latinis Clauus.
pupilla nominatur; hæc vitia ſunt. Μυδρίασις, vitium eſt, in quo pupilla colore quidem ni- Pupillę vitia.
hil euariat, ſed multo quam conſueuit latior fit, adeo vt interdum iridis circulo appro- Μυδρίασις
pinquet. Latinis *pupillæ dilatatio & effuſio*, Auicennæ *Alintiſar* nuncupatur. Φθίσις priua- Φθίσις.
tim contrarium priori malum eſt. In eo enim pupilla anguſtior, obſcurior, rugoſiorque
fit. Latinis *tabes & imminutio pupillæ*, interpreti Auicennæ *cõſtrictio pupillæ* dicitur. ὑπόχυσις
& ὑπόχυμα eſt, vbi humor lentus & glaciei modo inter corneam & cryſtallinum concre-
tus circa pupillam ſubit. Latinis *ſuffuſio*, Auicennæ interpreti *aqua*, vulgo Medicorum Suffuſio.
cataracta vocatur. Γλαύκωμα, eſt cryſtallini humoris vitiũ, in quo is ex humiditate in glau- Glaucoma.
E cum colorem mutatur. Angulorum oculi hæc ſunt mala. Αἰγίλωψ, eſt abſceſſus inter ma- Angulorũ oculi vitia.
iorem oculi angulum, & naſum factus, qui ruptus ſi negligatur, in fiſtulam ad os vſq; pro- αἰγίλωψ.
gredientem abit. Noſtri fiſtulã lachrymalium angulorũ appellant. Ἀγχίλωψ idem eſt ab- ἀγχίλωψ.
ſceſſus, ſed priuſquã diſruptus in vlcus abit. Vtrumq; Auicenna *Garab* nominat. ἐγκανθὶς, ἐγκανθὶς.
eſt naturalis circa maiorem oculi anglum carunculæ ſupra iuſtum modũ excreſcentia.
Auicennæ interpres additionem carnis lachrymalium vocat. Ῥοιάς, vel potius ῥυάς, eiuſdẽ ῥοιάς.
carunculæ imminutio & decrementum eſt. Auicennæ interpreti diminutio carnis la-
chrymaliũ dicitur. Ἐπινυκτὶς, *Plinio lib. 20. cap. 6. auctore*, vlcus eſt aciẽ hebetans, & in oculi ἐπινυκτὶς.
angulo perpetuo manans humore. Palpebrarum vitia ſunt huiuſmodi: Ἐφύσημα palpebrę Palpebrarũ vitia.
laxus eſt tumor, & dolore vacans, atq; adeo œdematodes, Latini *palpebræ inflationẽ* no- ἐφύσημα.
F minant. Qua certe appellatione Auicennæ quoq; interpres vſus eſt. Σκληροφθαλμία duri- Σκληροφθαλμία.
ties eſt, & difficilis cũ dolore ac rubore, citra humiditatẽ oculi & palpebrarũ, motus. A-
uicẽnæ *Creſſe* appellatur. Ξηροφθαλμία eſt pruriginoſus ſine fluore palpebrarũ affectus. La- Ξηροφθαλμία.
tinis nonnullis interpretibus ariditas, ſiccitaſve oculi & palpebrarum, aliis, & quidẽ te- Ψωροφθαλμία.
ctius, arida lippitudo. Ψωροφθαλμία pruriginoſa palpebrarũ ſcabies eſt. Auicẽnę interpres
ſcabiem, & pruritum vocat. Πτίλωσις craſſities eſt palpebrarũ calloſa rubicunda, quibus Πτίλωσις.

quæ grauiorem auditum reddit. Has quidem aurium ſordes Latini *marmorata* nomi- Cerumina.
nant,iuniores *Cerumina*. Θλάσις priuatim contuſio & compreſſio foraminum, quæ in au- Θλάσις.
ribus ſunt,appellatur.

Vitiorum narium explicatio. CAP. XIIII.

OZαίνα vlcus eſt narium profundum ac putridum,ex quo ingratus & fœtidus exhalat Ὀζαίνα.
odor. Sic vero a graueolentia & fœtore dicta eſt. Πολύπους tumor eſt præter naturam Πολύπους.
in naribus ortus, polypodis carni ſubſtantiæ proprietate aſſimilis. Σάρκωμα, eſt carnis Σάρκωμα.
præter naturam in naribus incrementum. Μύξα,humor e naribus fluens, Latinis *mucus,* Mucus.
& pituita narium appellatur. Αἱμοῤῥαγία ſimpliciter & citra alicuius partis adiectionē po- αἱμοῤῥαγία.
B ſita vox,ſanguinis ex narib. profluuium ſignificat. Alias enim fere ſemper cũ partium,
vnde ſanguis promanat,nomenclaturis cohæret.

Vitiorum faciei explicatio. CAP. XV.

EΦηλὶς, eſt aſpredo & nigrities in facie ,ex ardore ſolis pronata. φακὸς, maſcula eſt fa- ἐφηλίς.
ciei nigra,lentis ſimilitudinem obtinens. Latinis *lentigo* nuncupatur. ἴονθος tumor in Lentigo.
facie paruus & durus,ita quidem dictus, quod inſtar ἰονθου, id eſt, fimi, faciem conſpur- Varus.
cet,ac fœdet. Latinis *varus* nominatur.

Vitiorum dentium explicatio. CAP. XVI.

OΔονταλγία, omnem dentium dolorem Græcis denotat. ὀδαξισμὸς, eſt pruritus is,qui ὀδονταλγία.
conceptis iam intra gingiuas dentibus, & erumpere feſtinantibus ſentitur, quo ὀδαξισμός.
C ſolent infantes relatis ad os digitis identidem eos mordere, & ipſi gingiuas ſuas con-
fricare. ὀδοντοφυΐα puerorum eſt dentitio,vbi ſcilicet iam e gingiuis prorumpunt dentes. ὀδοντοφυΐα.
Αἱμωδία ſtupor eſt dentium, malum ſane quotidianum, in quo acerbitate aut aciditate αἱμωδία.
cibi alicuius,præſertim nondum maturi pomi, ſtupent dentes, nec alios cibos ſine do-
lore commanducare ac conficere poſſunt. Παρουλὶς, eſt phlegmone, Aetio *libr. 8. cap. 24.* παρουλίς.
auctore,partis alicuius gingiuarum, quæ nõ ſoluta ſuppurat. Ἐπουλὶς eſt carnis excreſcen- ἐπουλίς.
tia a phlegmone iuxta intimum molarem dentem facta.

Vitiorum oris expoſitio. CAP. XVII.

BΑτραχος tumor eſt phlegmonodes ſub lingua conſiſtens, pueris potiſſimum acci-
D dens. Ranulam hodie facientes medicinæ vocant. ἄφθαι vlcera ſunt oris non adeo Ranula.
profunda, ſed in eius ſuperficie conſiſtentia, igneæ caliditatis quippiam obtinentia. ἄφθαι.
Barbaram excolentes medicinam, *Alcolam* appellant. παρίσθμια Græcis, *tonſilla* Latinis, Alcola.
Galeno ſect. 3. Aph. Comm. 26. teſte, tumores ac phlegmones ſunt iuxta Iſthmum locorum. παρίσθμια.
Iſthmus autem, *Galeno ibidem atteſtante*, pars eſt, quæ os & guttur interiacet. Sic vero per Tonſillæ. Iſthmus.
metaphoram nominatus eſt ab iis, qui proprie *Iſthmi* dicuntur, ac terræ inter duo ma-
ria ſitæ anguſti quidem tranſitus ſunt. Ἀντιάδες glandularum, quæ in fine oris vtrinque ἀντιάδες.
linguæ appoſitæ ſunt, e defluxu ex capite nati tumores ac phlegmones exſiſtunt. Vt in-
ter pariſthmia & antiades ſit differentia, quam diſerte Galenus *lib. 3. de Sympt. cauſſis, c. 11.*
iis explicat verbis: *Si in glandulis*, inquit, *quæ in fine oris vtrinque ſibi inuicem apponuntur, flu-*
E *xio deriuatur*, ἀντιάδας *efficit. Si vero in partes illis adiacentes*, παρίσθμια. Σταφυλὴ. *Gal. lib. 6. de Comp.* Σταφυλή.
medi local. cap. 3. teſte. non columellam, neque eiuſdem phlegmonem, vt nonnulli pu-
tant, ſignificat, ſed quoddam illius vitium, in quo tota columella laxata, extrema ſui
parte maior eſt,& liuida, ſuperna vero tenuis, vt ſimilitudinem fructus vuæ, vnde no-
men accepit, præ ſe ferat. Latini *vuam* vocant. Συνάγχη & κυνάγχη Græcis, proprie lo- Vua.
quendo, non eſt niſi phlegmone, quæ in faucibus vel gutture fit. Ita vero dicta eſt, ἀπὸ τοῦ Συνάγχη.
συνάγχειν, id eſt, ſuffocando, quod exitioſum & acutiſſimum malum ſit, ſtrangulatu præ-
ſentaneum vitæ diſcrimen inferens. Latinis *angina*, barbaram ſectantibus medicinam Angina.
Squinantia nominatur. Hippocrates tamen & alii quidam veterum medicorum, omnia
vitia, quæ in iam dictis locis accidunt, & quæ ſpirandi comitatur difficultas, anginæ
F nomine complexi ſunt. Ceterum anginæ quatuor ſunt differenti. *Vna*, quum fauces Anginæ
phlegmone afficiuntur. *Altera*, vbi neque fauces, neque reliquæ oris partis, neque et- quatuor
iam extremarum partium vlla phlegmone laborare videtur, æger tamen ſuffocationis differentiæ.
periculum in gutture ſentit. *Tertia*, quando gutturis partes cum internæ tum externæ
iuxta phlegmone infeſtantur. *Quarta*, vbi ad anteriorem ceruicis regionem vertebræ

luxantur, indeque cauus apparet locus ac dolorem, quum extra tangitur, ſentit. Ex re- A
centioribus Græcis Paulus Ægineta inter ſynanchen & cynanchen, item paraſynan-
chen & paracynanchen diſcrimen facit, quod alibi etiam indicauimus. Verum Gal. *lib.*
quarto de Laborantibus locis, cap. quinto, & lib. 3. progn. Comm. 20. hanc differentiam, vt ine-
ptam ridet atque conuellit. Et qui anatomes periti ſunt, facile animaduertent hoc di-
Canina cõuulſio. Tortura oris. ſcrimen temere eſſe excogitatum. Κυνικὸς σπασμὸς, oris reſolutio eſt, quam in vtramlibet
partem faciei deprauatio ſequitur. Noſtri ſeculi Medici torturam oris appellant, quod
Αγκυλόγλωσσον. ſcilicet in hoc malo os cum quodam motu peruertatur. Αγκυλόγλωσσον, vitium eſt, quod
interdum in vtero adhuc materno degentibus accidit, membranis nimirum linguam
continentibus, durioribus & breuioribus ſtatim a prima origine factis. Interdum ex
Blæſitas. Blæſi. acquiſito, ob quampiam cicatricem duriorem ſub ipſa ex Vlcere contractam. Qui hoc B
malo infeſtantur, tarde ſermonem explicare incipiunt. Τραυλότης Latinis *blæſitas* dici po-
teſt. Qui hoc vitio laborant, τραυλοὶ Græcis, *Blæſi* Latinis dicuntur. Sunt vero, qui certam
Balbi. aliquam literam exprimere nequeunt. Ψελλοὶ vero ſunt, qui pronuntiando literam vel
ſyllabam prætermittunt. Latinis *balbi* vocantur. Κατάρρους vide *c. 11. huius ſectionis.*

Vitiorum Thoracis enarratio. Cap. XVII.

Ασθμα, vitium eſt, in quo ægrotantes citra febrem crebro reſpirant, vt ſolent, qui ci-
tatiore curſu fatigati ſunt. Qui eo laborant malo, Græcis ἀσθματικοὶ, Latinis *anheloſi,*
Ὀρθόπνοια. *& ſuſpirioſi* appellantur. Ὀρθόπνοια, vitium eſt, in quo niſi recta ceruice, propter ſuffoca-
Δύσπνοια. tionis periculum, ægrotantes ſpirare nequeunt. Δύσπνοια omnis ſpirandi eſt difficultas: C
proprie tamen, *vt lib. ſeptimo, de Compo. medica. local. cap. vltimo, Galenus teſtis eſt,* ea ſpiran-
di difficultas, quæ propter craſſos & lentos humores pulmonis bronchia obſtruentes
Πλευρῖτις. accidit, dicitur. πλευρῖτις, proprie membranæ coſtas, & latera intrinſecus ſuccingentis
phlegmone eſt, Latinis *lateris dolor* interdum appellatur. Neque temere adiectum eſt
Proprie, quia, *vt Aetius libro octauo, capit. 68. atteſtatur,* nonnunquam etiam ex crudis,
craſſis, & lentis humoribus oritur, qui ſe repente in vacuum thoracis locum ingerunt,
atq; ſua multitudine latera ſuccingentem membranam diſtendentes, dolorem infe-
περιπνευμονία. runt. περιπνευμονία pulmonis phlegmone eſt, cũ febre acuta. αἱμοπτοΐκος vel rectius αἱμοπτυϊκὸς,
αἱμοπτοΐκος. ἐμπύημα. nihil aliud eſt Græcis, quam ſanguinis reiectatio, aut cruenta ſputio. Latini ſanguinis
ſputum, & cruentum ſputum nominant. Ἐμπύημα non niſi purulẽtam exſcreationem D
ſignificat. Latini *ſuppurationem* vocant. Hoc namque in malo in vacuo inter thora-
cem & pulmonem ſpatio pus conſiſtit. Qui eo laborant, Græcis ἔμπυοι & ἐμπυικοὶ Lati-
φθίσις. nis *ſuppurati & purulenti* appellantur. φθίσις, etſi Græcis omnem corporis maciem & di-
minutionem ſignificet: tamen Hippocrati & aliis Medicis eam tantum extenuatio-
nem denotat, quæ pulmonis inſanabilia comitatur vlcera, quam proprie φθόην Athe-
Φθόη. Tabes. nienſes, *Galeno ſect. 7. Aphoriſ. Comment. 16. auctore,* nuncupant. Latinis *tabes* dicitur.
παλμός. παλμὸς Græcis, *cordis palpitatio, & tremor* Latinis, motus eſt cordis deprauatus, in quo
præter naturam dilatatur. Medici recentiores haud recte cardiacam nominant. Nam
καρδιακὴ. καρδιακὴ Græcis ad ſtomachum galamue, quam veteres καρδίαν, *vt paulo poſt fuſius oſtende-*
mus, vocarunt, refertur, nec aliud eſt, quam eiuſdem morſus & eroſio. συγκοπὴ καρδιακὴ, *vt* E
συγκοπή. *lib. 12. Ther. method. capit. quinto, auctor eſt Galenus,* princeps omnium virium lapſus cor-
λειποθυμία. dis vitio eueniens exſiſtit. Quare ab animi deliquio, λειποθυμίαν Græci appellant, diſtat.
Siquidem in eo non fit omnium virium lapſus, ſed tantum ſpiritus exſoluuntur, ma-
nentibus illæſis in iis viribus, quæ cerebro, cordi & iecori ſunt congenitæ. Atque hinc
eſt, quod æger in animi deliquio ſeu lipothymia etiamnum audiat, videat, loquatur, a-
gnoſcatque præſentes, in ſyncope minime. Nec diutius animi deliquium durat, niſi
quoad noui ſpiritus fuerint procreati. Ita autem inter ſe differre ſyncopen & lipothy-
miam, loco iam monſtrato etiam confirmat Galenus, vbi crudos humores ſyncopen
inferre ſcribit, quando obſtruunt ac onerãt. Lipothymiam vero, quando nihil tale ef-
ficiunt, ſed duntaxat in cauſſa ſunt, vt ægrotantes reſoluantur. Vt hinc pateat lipothy- F
miam ſpirituum eſſe reſolutionem: ſyncopen aũt virium lapſum, eo q; ſpiritus corrum-
puntur, aut quia meatus obſtruuntur: quorũ alterum fit a putridis humoribus, malignis
σπαργάνωσις. qualitatib. ac venenatis: alterũ, quũ ſpiritus concludunt, atq; ne ad partes corporis de-
riuari poſſint, impediũtur. σπαργάνωσις malũ eſt, in quo propter lactis redundantiã mam-
mæ tu-

A mæ tumefactæ ita diſtenduntur, vt copiam hanc vix ferre queant. Θρόμβωσις vitium eſt, Grumeſcentia lactis.
in quo lac in mammis grumeſcit, & in caſei formam tranſit. Latinis *grumeſcentia lactis* dici poteſt.

Vitiorum ventriculi explicatio. CAP. XIX.

Καρδιωγμὸς & καρδιαλγία, Græcis *oris ventriculi dolor, morſus, & punctio* exſiſtit. Siquidem prisci os ventriculi, *vt ſect. 2. Aphoriſ. Com. 17. & lib. 5. de Laborantibus locis cap. 5. & lib. 2. de Placitis Hipp. & Plato.* multiſque aliis locis reſtatur Gal. καρδίαν, id eſt, *cor* nominarũt, quod καρδία.
nimirum in cõſenſum cor ipſum rapiat. Vitium hoc Hippocrati alio nomine καρδιωγμὸς, καρδιωγμός.
id eſt, *cordis morſus* dicitur. Vt errare plurimum conſtet medicos recentiores ac barba-
B ram ſectantes medicinam, qui *Cardiogmon* pro *cordis palpitatione* vſurpant. Ὀξυρεγμία Græ- Ὀξυρεγμία.
cis non eſt, niſi id, quod *acidum ructum* Latini vocant. Acidus autem ructus is eſt, qui acidum præ ſe fert ſaporem: qui, *vt lib. 3. de Symptomatum cauſſis, cap. 1. auctor eſt Galenus*, fit, vbi cibi a frigore, aut pituitoſis humoribus in vẽtriculo corrumpuntur. Ἔγκαυσις τοῦ στομάχου, Ardor gulæ ſtomachive.
vitium eſt, quod Latinis ab ardore quem excitat, *ardor ſtomachi* nũcupatur. Sentit namque is, qui hoc malo laborat, *Galeno lib. 8. de Compo. medica. local. c. 3. teſte*, multum in gula & ventriculi ore ardorem & calorem. Germanis der Sodt / vocatur. Καῦμα, *Galeno ſect.* Sodt.
4. aphor. Comm. 17. auctore, æſtus eſt ventriculi: is vero accidit, vbi flaua bilis in ventriculi tunicis efferueſcit. Differt itaque ab ardore, quod is ad gulam & os ventriculi, illud autem ad ventriculum pertinet. Ἀνορεξία ciborum eſt incommoda auerſio, quam Latini ἀνορεξία.
appetentiæ amiſſionem, & abolitam appetentiam appellant. Hippocrati alio nomine ἀποσιτία ἀποσιτία.
C nominatur. Κυνώδης ὄρεξις contrarium abolitæ appetentiæ malum eſt, eo namque laborantes, appetentiam cohibere nequeunt. Quapropter in cibis ingerendis modum excedentes, eorum copia grauati, illos paulo poſt euomunt, atque ſic leuati rurſus ſe explent, aciterum ad vomitum, perinde atq; canes, reuertuntur, vnde Latinis haud ſecus Canina appetentia.
atque Græcis *canina appetentia* dicitur. Βούλιμος, Græcis nihil aliud, niſi ingentem vehe- Βούλιμος.
mentemque famem ſignificat. Βου enim particula aliis adiecta vocibus, earum ſignificationem auget. Κίττα, vitium eſt, quod mulieres vitioſis refertas humoribus infeſtat, gra- κίττα.
uidas præſertim. Appetunt vero per hoc maxime acida & acerba, nonnunquam etiam acria, interdum cimoliam terram, cretam, teſtas, exſtinctos carbones, aut alios vehe-
D menter abſurdos cibos. Latinis *pica* nuncupatur, a varietate huius auis plumarum, vel q; Pica.
hæc ipſa hoc malo ſæpenumero laboret. Ἀπεψία, vitiũ eſt, in quo nulla penitus ciborum fit alteratio, ſed ſecundum omnes qualitates, tales permanẽt, quales aſſumpti ſunt. Latini *cruditatem* vocant. Δυσπεψία fit, vbi in alienam qualitatem cibi permutantur. Depra- Cruditas.
uatam alterationem & concoctionem Latini nominant. Βραδυπεψία eſt, quando cibi in Δυσπεψία.
qualitatem animanti familiarem, ſed longiori tempore, & vix permutãtur. Latinis *tar-* Βραδυπεψία.
da concoctio dicit. Ναυτία, irritus ad vomitiones conatus exſiſtit, Latiniſq; *nauſea* vocatur. Nauſea.
Λυγμὸς, motus exſiſtit ventriculi deprauatus, qui eſt veluti eius conuulſio, ab expultrice facultate noxia extrudere cupiente excitatus. Neque temere adiectum eſt: Veluti eius conuulſio: non enim abſolute conuulſio eſt, q; hæc ſolis muſculis accidat. Verum neq; ventriculus ipſe, neq; ipſius oſtiolũ muſculus eſt, igitur cõuulſione corripi nequit. La-
E tinis *ſingultus* nuncupatur. συγκοπὴ στομαχικὴ virium eſt lapſus, vitio oris ventriculi eueniens. Singultus. Syncope ſtomachica.
Χολέρα imodica eſt ventriculi perturbatio, ſupra infraq; erumpens, vel clarius, eſt excretio inferne per ventrem, ſuperneq; per os euomitio. Plinio aliiſq; Latinis *Cholera* dici- Cholera.
tur. Barbaram ſectantes medicinam, *cholericam & cholyricam paſſionem* appellãt. Qui hoc afficiuntur malo, Græcis χολερικοί, Latinis autem *Cholerici* nominantur. Per cholericos itaque nequaquam, vt ſolet vulgus medicorũ, billioſos, ſed eos potius qui iam dicto malo laborant, Latini intellexerunt. Κοιλιακὴ, non omnis fluxio ventris Græcis proprie vo- Κοιλιακή.
catur. Neque enim, vbi crudi cibi inferne prodeunt, neq; ſi corrupti, & in alienam qualitatem mutati exeunt, cœliace nuncupatur: ſed quũ læuia liquidaque admodum egeruntur, ventriculo præ imbecillitate cibos concoquere nequeunte. Cornel. tamẽ Cel-
F ſus *libr. 4. cap. 12.* ſecus atque Græci hanc vſurpat. Nam in hoc vitio ventrem indureſcere, doloreq; cruciari, aluumque adeo nihil reddere ſcribit, vt ne ſpiritum quidem tranſmittat.

Vitiorum inteſtinorum enarratio. CAP. XX.

Διάρροια, copioſius eſt ſine exulceratione & phlegmone alui fluor. Latini *Diarrhœam* Diarrhœa.

Lienteria. pellatione a Græcis mutuata, nominant. Interpretes aliquot Latini *profluuium alui* vocant. A Λειεντερία Græcis, vt nomen ipſum ſatis indicat, vitium eſt, in quo propter inteſtinorum leuorem cibi non retinentur, ſed priuſquam permutationẽ & perfectam concoctionem admittant, dilabuntur, eaque qua aſſumti fuerunt forma, eiiciuntur. Hinc

Dyſenteria. Tormina. Latinis rectiſſime *leuor inteſtinorum* appellatur. Δυσεντερία, proprie inteſtinorum exulceratio dicitur. Latini *difficultatem inteſtinorum* vocant. Celſus *lib. 4. c. 15.* tormina, non alia haud dubie de cauſſa, quam quod in eo malo inteſtina vehementiſſimo torqueantur

Cruẽta dyſenteriæ quatuor ſpecies. dolore, nominat. Cruentæ autem dyſenteriæ Gal. *lib. 3. de Sympt. cauſſis ca. 8.* quatuor recenſet ſpecies. Prima, in qua ſanguis, propter aliquam partem corporis præciſam, verbi *gratia*, crus, aut prioris vitæ exercitationem intermiſſam, certis circuitibus excernitur, B *vt fuſius in Commentariis noſtris ſuper lib. Gal. de Labor. locis quintum oſtendimus.* Altera, in qua ſanguis aquoſus, hoc eſt, aquæ, in qua cruentæ ac recens mactatæ carnes ſunt ablutæ, ſimilis, deiicitur. *Tertia*, in qua & nigrior & ſplẽdidior eo, qui naturalis eſt ſanguis, excernit. *Quarta*, in qua paulatim & breuib. interuallis, ſyncerus nonnunquã etiã grumoſus cum pure ſanguinis, vel ramentis inteſtinorũ, ſæpenumero etiam denſum ſtercus cruentis guttis reſperſum, deiicitur. Atque ea eſt, quæ proprie, vt diximus, dyſenteria no-

Τεινεσμὸς. minatur. Τεινεσμὸς aſſidua eſt, & quæ differri euitarique nequit, deſidendi ſeu egerendi cupiditas, qua tamen nihil præter modica cruenta, vel mucoſa, egeritur. Sic dicta ἀπὸ τοῦ τείνεσθαι, quod eſt conari. Latinis *teneſmus*, barbaris noſtri temporis Medicis tenaſmus

Colicus dolor. nuncupatur. Κωλικὴ ὀδύνη, dolor eſt, qui in laxiore inteſtino, quod Græcis κόλον dicitur, C excitatur. Εἰλεὸς vitium eſt, per quod in tenuibus inteſtinis grauiſſimi & lethales dolores

Conuolulus. naſcuntur. Ita a doloris circumactione vocatum. εἰλεῖσθαι enim circumuolui & circum-

Χορδαψὸς. agi ſignificat. Hinc rectiſſime Latinis *conuolulus & volulus* nominatur. Alio nomine Græcis χορδαψὸς appellatur, quod chordæ inſtar in hoc malo inteſtina cõuolui videan-

Lumbricorum tria genera. tur. Barbaram excolentes medicinam, *iliacam paſſionem* vocant. Lumbricorum, quos Græci ἕλμινθας nuncupant, tres in vniuerſum ſunt differentiæ. *Vna* teretum ſeu rotundorum: *altera* latorum: & *tertia* eorum, quos *aſcarides* nominant. Teretes lumbrici a forma,

Rotundi. quæ omnibus perſpicua eſt, dicti ſunt. Nam ſecundum craſſitudinem rotundi ſunt, longitudine vero palmares, & nonnunquã longiores, aliiſque frequentiores. Græcis ἕλμινθες στρογγύλαι appellantur. In gracilibus plerunque inteſtinis conſiſtunt, & ventriculum ſub- D eunt, ideoque crebro per eos reiiciuntur, quibuſdam etiam e naribus redduntur. Atq; hoc quidem lumbricorum genus infantibus & pueris, atq; iis, qui ad pubertatẽ iam ac-

Lati. Inſitæ. Faſciæ. dunt, peculiare eſt. Lati, qui Græcis ταινίαι & κειρίαι, quod inſtar faſciarum & inſtitarum lati & longi ſint, appellantur. Hinc Latinis *inſtitæ & faſciæ* vocantur. Teniæ etiam nominatæ ſunt, quod per tota circumuoluti extenduntur inteſtina, ac veluti corona, quæ itidem Græcis ταινία dicitur, in ſeipſas ducuntur. Incredibilis interdum ſunt longitudi-

Ἀσκαρίδες. nis. Nam, *vt lib. 11. c. 33. teſtis eſt Plin.* tricenum aliquando pedum viſæ ſunt, aliquando etiam plurium. Ἀσκαρίδες tenues & breues, vermibuſque ſimiles lumbrici ſunt. In recto in-

Hæmorrhoides. teſtino, & in ani extremo magna ex parte inueniuntur. Hæc animalia ventris Hippoc. vno nomine θηρία appellauit. Αἱμοῤῥοΐδες venarum in ſede partim a porta, partim a caua vena ortarum explicationes ac dilatationes ſunt, a crebro ſanguinis defluxu ſic nomi- E

Cæcæ. Apertæ. natæ. Harum quidem aliæ ſunt cæcæ, quæ nimirum intumeſcunt, & nihil aut parum admodum ſanguinis excernunt. Aliæ apertæ, quæ ſcilicet certis quibuſdam tempori-

Ῥαγάδες. bus panduntur, & ſanguinem emittunt. Ῥαγάδες ſciſſuræ ſunt, quæ in muſculo anũ claudente, quem σφιγκτῆρα Græci nominant, aut in circulo & extrema ani corona fiunt, ſimiles iis, quæ in labiis ob Boreæ aſperiorem flatum accidunt. Latinis *rimæ ſedis* dicun-

Κονδυλώματα. tur. Κονδυλώματα nodi ſunt, & calloſæ excretiones, vel verius eminentiæ ſiue excreſcentiæ ſedis in callum coactæ: vel vel ſunt rugæ circa anum intumeſcentes. Reduplicatis enim ani corpuſculis, ruga quædam præter naturam inſurgit, & intumeſcit. Cum enim ſinuoſus ſit anus, rugas annexas habeat neceſſe eſt. Σῦκον, tuberculum in ano eſt vlceroſum, rotundum, ſubdurum, rubicundum, & dolorificum. Latini *ficum & mariſcam* no- F

Ficus. Mariſca. minant. Hinc eſt illud Iuuenalis,

Caeduntur tumidæ medico ridente mariſcæ.

Proinde plurimum errant interpretes Latini, qui hæmorrhoidas mariſcas interpretantur.

Vitiorum

A *Vitiorum iecoris expoſitio.* Cap. XXI.

IEcinoroſi, quos Græci ἡπατικοὺς vocant, *Galeno libro 5. de laborantibus locis, capite 7. teſte*, dicuntur, qui iecoris facultates imbecillas habent. Vt non ſint iecinoroſi, niſi quibus iecur amiſſa aut languente facultate ſua irritas proprias functiones obtinet, etiamſi nullus neque dolor, neque tumor illis adeſt. Iecinoroſi. Καχεξία, Latinis *malus habitus corporis* appellatur. καχεξία. Is vero eſt, in quo alimenta omnia corrumpuntur. Hic aquarum cutem ſubeuntium principium exſiſtit. ἴκτερος bilis modo flauæ, modo nigræ, per vniuerſum corpus effuſio eſt. Sic vero Græcis hoc vitium eſt appellatum ab aue, quæ illis ἴκτερος, Latinis vero *galbula* nuncupatur. Icterus. Hæc enim ſi ſpectetur, malum ſanari, & auem mori tradunt. Vel, vt aliis placet, ab aue, quæ ἰκτῖνος Græcis, Latinis *miluus* vocatur. Quippe oculi hoc vitio la-
B borantibus miluinis oculis ſimiles, hoc eſt, auricolores, videntur. Vel a muſtela ſylueſtri, quæ itidem auricolores habet oculos, & Græcis ἰκτὶς, Latinis *viuerra* dicitur. Atqui parum refert, vnde icteri appellatio deducatur, modo res ipſa cognita ſit, perſpectumque habeamus, icterum non eſſe, niſi bilis ſuffuſionem. Latinis alio nomine regius vocatur Regius morbus, quoniam mulſo, quod genus potionis in regum deliciis erat, curabatur. Vel, morbus. quod eo correptos malo, & lecto & conclaui cultiore, ludis & laſciuia vti perutile ſit, per quę mens ægrotantis exhilaratur. A Cornelio Celſo *aurigo* nuncupatur, ab auri haud Aurigo. dubie colore, quem bilis per vniuerſum corpus diffuſa refert. Sunt quibus *arquatus* nominatur, quod cœleſtis arcus ſimilitudinem, ſi colorem eius reſpicias, habeat. Arquatus. ὕδρωψ, malum eſt, quod Latini *aquam intercutem* appellant. Hydrops. Eius tres ſunt ſpecies. Vna Græcis ἀσκίτης Aſcytes.
C vocatur, & fit, vbi inter peritonęum membranam & inteſtina, plurimus aquoſus humor coaceruatur. Ita vero Græcis nominata eſt, quod ἀσκοῦ, id eſt, vtris modo locus, qui inter peritonæum & inteſtina eſt, aquoſo humore impletus ſit. Latini *aquam intercutem vtricularem* nuncupare poſſent. Barbaricæ medicinæ cultores corrupta vnius literæ adiectione voce, *Aſcliten* appellant. Τυμπανίτης & τυμπανίας, hydropis ſpecies eſt, qua flatus & Tympanites. ſpiritus ſuperuacuus plurimus in prædicto ventris loco coaceruatur. Hoc autem modo a tympano, omnibus notiſſimo inſtrumento, nominata eſt. Si enim venter pulſetur, tympani inſtar ſonum edit. Tertia ſpecies ἀνασάρκα, σαρκίτης, ὑπόσαρκα, & λευκοφλεγματία dicitur. Anaſarca. Fit quoties per vniuerſam corporis molem humor pituiroſus diſſeminatur, adeo vt inſtar ſpōgiarum aut papyri vniuerſa caro permadida & laxa appareat. In hac itaq; totum
D corpus intumeſcit, ac mortuo ſimile euadit. Σπληνικοὶ Gręcis proprie nominantur, quib. Lienoſi. lien, obſtructo, obſeptoq; in eo melancholico excremento, aut propter phlegmonem induruit. Latinis *lienoſi* appellantur.

Vitiorum renum & veſicæ enarratio. Cap. XXII.

NΕφρῖτις vox Græcis bifariam accipitur. *Vno* modo generatim, pro quouis renum vitio. Nephritis. *Altero* priuatim, pro renum cum vehementi dolore phlegmone, quandoq; vero etiam difficili vrinæ tranſitu, in qua fibroſa & arenoſa cum modico ſanguine excernuntur. Pari modo nephritici ſunt, qui vel ex renibus quomodolibet laborant, vel qui phlegmone renum afficiuntur. Διαβήτης, diuturnum eſt circa renes conſiſtens malum, in Diabetes. quo ſupra modum ægrotantes ſitiunt, atq; ſubinde bibunt, exuberanter, id quod bibe-
E runt, a ſua qualitate non mutatum per vrinam reddentes. Aliis ὕδρωψ ὑδερὸς εἰς ἀμίδα, id eſt, aqua inter cutem ad matulam: nonnullis vero διάῤῥοια εἰς οὖρα, hoc eſt, *vrinæ fluor profluuiumue* nuncupatur. Latini inſtar Græcorum *diabetem* vocant. Λιθίασις, priuatim renum, aut Lithiaſis. veſicæ calculus Græcis exſiſtit. Στραγγουρία, vitium eſt, in quo paulatim & guttatim vrina Stranguria. deſtillat, atque aſſiduam ad mingendum irritationem excitat. Latinis *ſtillicidium vrinæ* δυσουρία. dicitur. Δυσουρία vitium eſt, in quo vrina ægre & difficulter excernitur, Latini *difficultatem* Difficultas vrinæ. *vrinæ* nominant, ἰσχουρία malum eſt, in quo ægris in totum vrina ſupprimitur, ac cohibe- ἰσχουρία. tur, Latinis *ſuppreſſio vrinæ* appellatur. Suppreſſio vrinæ.

Vitiorum genitalium explicatio. Cap. XXIII.

ΦΙμὸς & φίμωσις, vitium eſt quoddam maſculorum, *Celſo lib. 7. cap. 25. auctore*, in quo colis Φίμωσις. glans ita cutis inuolucro recta eſt, vt nudari non poſſit. Contrarium huic malum eſt,
F quando videlicet propter cutem decurtatam, aut retro abactam glans regi nequit. Gręcis περιφίμωσις, imo rectius παραφίμωσις dicitur. Πριαπισμὸς, *Galen. lib. 6. de labor. locis cap. 6. teſte*, παραφίμωσις. eſt quum genitale, membrum & in longitudine & in latitudine augetur, nullo ſtimulante ad libidinem aut deſiderio, aut acquiſito calore. Deducta vero eſt denominatio a Priapiſmus.

Satyriaſis. Priapo, quem ſuapte natura huiſmodi pudendum habentem finxerunt & pinxerunt A
homines. Σατυρίασις & σατυριασμὸς varie a Græcis medicis vſurpatur. Primo, pro elephan-
tia, quod nimirum hoc malo correpti Satyris ſimiles ſint, *vt cap 5. lib. de cauſſis morborum*
teſtatur Gal. vbi inquit, *In elephantia naſus ſimus, labra craſſa, aures extenuatæ, atque in totum, qui*
ſic laborant. Satyris ſimiles exſiſtunt. Et multo clarius in libello de Tumoribus prætet na-
turam, vbi ita ſcriptum reliquit: *Hoc malum quum incipit (elephantiam intelligit) ſatyriaſmum*
vocant, quia Satyris ſimiles facie redduntur. Dein Satyriaſmus, *Galeno loco iam citato auctore*,
pudendi extenſionem haud remittentem, accedente quadam palpitatione, denotat.
Hoc vero, vt præcedens, a Satyris in Venerem pronis nomen ſuum obtinuit. Tertio ſa-
tyriaſmus, *Galen. ibidem atteſtante*, pro oſſium circa tempora eminentia & extuberantia
ſumitur. Poſtremo Galenus *in libello de Antiquarum vocum Hipp. interpretatione*, ſatyria- B
Gonorrhœa. ſmum prominentem glãdularum iuxta aures tumorem eſſe ſcribit. Γονόῤῥοια, eſt ſeminis
præter voluntatem, citraque pudendi lentiginem excretio. Vulgus medicorum depra-
uata & ridicula admodũ voce *Gonorrheam* appellare cõſueuit: Latini *ſeminis profluuium.*
ὀνειρωγμὸς. Ὀνειρωγμὸς, libidinis & rei Venereæ in ſomno imaginatio, ſeminiſq; per ſomnum profu-
Ramex. ſio eſt. Κήλη Græcis, *ramex & hernia* Latinis, Barbaris medicinæ auctoribus *ruptura* dici-
tur. Fit vero variis modis, perque adiectiones rerum opplentium varias etiam appella-
tiones acicpit. Si enim peritonæo rupto inteſtina in ſcrotũ deuoluuntur, ἐντεροκήλη Græ-
cis, *ramex inteſtinorum* Latinis nominatur. Vbi vero inteſtina ſupra in inguinibus hæ rẽt,
βουβωνοκήλη Græcis, *inguinalis ramex* Latinis vocatur. Quod ſi otioſus & aquoſus humor in
parte aliqua membranarum ſcrotum implicantium colligitur, ὑδροκήλη Græcis, *aquoſus* C
ramex Latinis nominatur. Quum vero intra teſtiũ tunicas dura increſcit caro, σαρκοκήλη
Græcis, *carnoſus ramex* Latinis appellatur. Si autem omentum in ſcrotum delabatur,
ἐπιπλοκήλη, hoc eſt, *omenti ramex*, nuncupatur. Si ſimul cum omento inteſtinum quoque
deſcendat, ἐπιπλοεντεροκήλη Græcis, *omenti & inteſtini ramex* Latinis vocatur. Vbi venæ, quę
teſticulos nutriunt, varicum modo repletę glomerantur, Græcis κιρσοκήλη, Latinis *vari-*
coſus ramex dicitur.

Vitiorum vteri expoſitio. Cap. XXIIII.

Fluor muliebris. Ῥοῦς γυναικεῖος, fluor muliebris, diuturnus, quo totum corpus ſeſe per vterum expurgat, D
dicitur. Talem vero ſpeciem id, quod per eum vacuatur, repræſentat, qualem hu-
mor ipſe in corpore ſuperãs. Πνὶξ ὑστερικὴ, vteri ad ſuperiora retractio eſt. Latinis *ſtrangula-*
Præfocatio vteri. *tus ſeu præfocatio* vteri appellatur. Μύλη, *Aetio & Paulo teſtibus*, induratus eſt tumor, interim
in vteri oſtiolo, interim in ipſo vtero prominens, ad tactum fere lapidoſus: Galeno au-
Mola. tem *lib. 14. Therap. meth. cap. 13.* caro informis in vtero conſiſtens ita nunçupatur. Latini
molam nominant. Μύσις ὑστέρας malum eſt, in quo margines oſtii muliebris coeunt, inui-
Præcluſio vteri. cemque cõniuent. Latinis *præcluſio vteri* dicitur. φίμος & φίμωσις oſculi aut ceruicis vteri
obturatio, coarctatio, compactioue eſt, ab exulcetatione vel phlegmone indurata præ-
cedente eueniens, qua ea loca tam anguſta redduntur, vt virile ſemen amplius non ad-
mittant, vel ſi admiſerint, tamen non retineant. Præter iam commemorata, multa alia
vteri ſunt vitia, vt eſt phlegmone, cancer, ſcyrrus, condylomata, rhagades, & id genus E
aliarum partium communia mala, de quibus non eſt cur hoc loco priuatim dicamus,
quod nimirum de iis in ſuperioribus ſit dictum: vel ſaltem in iis, quæ ſequuntur, capiti-
bus abunde tractabitur.

Vitiorum quæ in articulis accidunt, enarratio. Cap. XXV.

Arthritis. Ἀρθρῖτις, proprie eſt, vbi imbecillitas in omnibus corporis articulis conſiſtit, humor-
que a natura alienus ad eoſdem confluit. Generatim tamen pro omni articulorum
Podagra dolore vſurpatur. Ποδάγρα, eſt vbi imbecillitas atque humoris a natura alieni defluxio
Iſchias. pedes occupant. Ἰσχιὰς, grauiſſimus eſt dolor, qui iuxta articulum Græcis ἰσχίον, Latinis *co-* F
xam vocatam, euenit. Latinis perinde atq; Græcis *iſchias* dicitur. Iidem tamen vna co-
xendicis appellatione interdum & locum, & dolorem nominant. Barbari decurtata &
& deprauata dictione *Sciaticam*, hoc quoque vitio correptos *Sciaticos* nuncupant. Re-
ctius facturi, ſi Iſchiadicos vocarent.

Tumo-

Tumorum præter naturam, & vlcerum explicatio. Cap. XXVI.

A Φλεγμονὴ, vox Græcis bifariam ſumitur. Generatim pro omni calido & dolorifico cum Phlegmone generatim.
feruore tumore. Qua quidem in ſignificatione idem Græcis, quod φλέγμονα denotat,
quam Latine licet inflammationem aut efferueſcentiam appelles. Hac ſane ratione *e-*
ryſipelas, herpes, & carbunculus phlegmones dici poſſunt. Eo in ſignificato ab Hippocrate, &
aliis veteribus hanc vocem eſſe vſurpatam conſtat. Proprie autem phlegmone, ſupra ef- Phlegmone proprie.
feruefcentiam & inflammationem, tumor eſt rubens, dolens, tendens, & tactui renitēs,
vt libr. 13. Ther. meth. c. 1. Galenus docet. Vt itaq; Latini interpretes hanc differentiam expri-
mant, præſtat φλέγμονα inflammationem interpretari, & alterum tumorem, a Græcis mu-
tata nomenclatura, phlegmonem vocare. ἕρπης, malum eſt, vbi tenuior flaua bilis ſola & Herpes.
B pura nulloq; infecta alio humore, excreta in aliquā particulam decumbit. Latinis, itidē
vt Græcis *Herpes* generis nomine, & ſimpliciter appellatur. Quod ſi bilis hæc ſubſtantia
craſſior acriorq; fuerit, totam cutem ad ſubiectam vſq; carnem exulcerat, nominaturq;
Græcis ἕρπης ἐσθιόμενος, Latinis *Herpes exedens.* Si vero tenuis, & minus acris calidaq; fuerit, Herpes exedens.
exiguas puſtulas milioq; ſimiles per ſummam cutem excitat, ob eamque ſimilitudinem
Græcis κεγχρίας ἕρπης, Latinis *Herpes miliaris* dicitur. Ἐρυσίπελας Græcis, *Ignis ſacer* Latinis, *Ga-* Herpes miliaris.
leno lib. 2. ad Glauconem teſte, geminum exſiſtit, non exquiſitum, & exquiſitum. Non ex- Eryſipelas.
quiſitum quidem tumor eſt ex feruente tenuiq; ſanguine conflatus: vel ex ſanguine &
flaua bile calidiori, quā oporteat, miſta fluxio. Quod ſi vero ex biliofa fluxione, vel ſola
bile naſcatur, & partū infeſtet, ac per ſolam cutem diffuſum fuerit vitium, nihil ſubiectam
C carnem moleſtans, quod quidem ſæpius euenire ſolet, exquiſitū eryſipelas nominatur. Eryſipelas exquiſitū.
Quod igitur ſubiectam carnem attingit, neq; ex tenui ſolum bile conſiſtit, non ſimplex
eryſipelas, ſed iam affectus permiſtus ex eryſipelate & phlegmone exſiſtit, atque ab eo,
quod in miſtura exſuperat, nomen accipit. Si enim propria eryſipelatis ſymptomata in Eryſipelas phlegmonoſum.
eo exſuperant, ἐρυσίπελας φλεγμονῶδες, hoc eſt, *eryſipelas phlegmonoſum* nominat. Si vero phle-
gmones ſymptomata ſuperant, φλεγμονὴ ἐρυσιπελατώδης, id eſt, phlegmone eryſipelacea Phlegmone eryſipelacea.
vocatur. Quod ſi neutrius ſymptomata exſuperauerint, ſed æqualia fuerint, tunc eryſi-
pelas & phlegmone miſta eſſe dicuntur, *vt fuſius in noſtris annotationibus ſuper librum 14.*
Galeni de medendi ratione, cap. 1. & 2. monſtrauimus. ἄνθραξ eſt, vbi ſanguis craſſus & ferueſcens Anthrax. Carbunculus.
in aliquam corporis particulam decumbens, cutim excuſſerit. Latinis carbunculus ap-
D pellatur. Errant itaque plurimum recentiores & barbaram excolentes medicinam, eo Recentiorum Medicorum.
quod anthracem & carbunculum diuerſa eſſe corporis vitia tradunt, *vt copioſe admodum*
lib. 2. Parad. cap. 18. monſtrauimus. Qui Arabum ſectantur placita, idem malum prunam & Pruna.
ignēm Perſicum nominant. Incipit plerunq; a puſtula, interdum vero ſine puſtula. Qui Ignis Perſicus.
hoc vitio corripiuntur, particulam laborantem omnino ſcabunt, vnde mox orta puſtu-
la quædam rumpitur, eaq; rupta vlcus cum cruſta gignitur. οἴδημα, proprie laxus quidam Oedema proprie.
mollisue & dolore vacans tumor eſt, ex pituitoſo humore in particulam aliquam influ-
ente exſurgens. Latinis ſimiliter ac Græcis *Oedema* dicitur. Barbari corrupta, vt ſolent,
voce *vndimiam* nuncupant. Hoc quidem modo a Galeno & aliis, qui hunc ætate ſequu-
ti ſunt, Medicis vſurpatur. Generatim autem œdema, omnem præter naturam tumo- Oedema generatim.
E rem, adeoque idem, quod ὄγκος, ſignificat. Quo quidem modo ab Hippocrate ſumitur,
quod multis etiam in locis ſuorum Commentariorum teſtatur Galenus. Σκίῤῥος, *Galeno auctore,* du- Scirrhus.
plex eſt. Exquiſitus, verus, legitimusue, tumor eſt durus, ſenſus & doloris expers. Hicq; Exquiſitus.
omnem reſpuit curationem. Non exquiſitus tumor quidem eſt perdurus, non tamen Non exquiſitus.
ſenſus omnino expers. Καρκῖνος & καρκίνωμα inæqualis, liueſcens, aſpectu teter, & perpetuo
fere dolore affligens eſt tumor. *Cancer* Latinis vocatur. Hanc autem nomenclaturam,
tam Græci, quam Latini huic vitio a cancro fluuiali indiderunt. Siquidem in eo implē- Cancer.
tur, & intenduntur venæ, cancrorum pedibus a glomere illo corporis deſcendentibus
perſimiles. Nonnulli vero inde ſic dixerunt, quod difficilime ab iis partibus, quas ob-
ſedit, euellatur, quemadmodum cancer fluuiatile animal. Conſtat n. hunc a loco, quem
F ſemel apprehendit, quod illi pertinaciter adhæreat, facile auelli non poſſe. Quod ſi in Cancer euidens.
partibus corporis in conſpectu poſitis, vt ſunt mammæ, & id genus aliæ, eueniat cancer,
Medicis euidens ac manifeſtus nominatur. Si in penitioribus & latentib. corporis par-
tibus, ſede nimirum, palato, & ſinu muliebri naſcitur, occultus appellatur. ἐλέφας & ἐλεφαν- Occultus.
τίασις, vniuerſi corporis cancer eſt, Latini *elephantiam* vocant. Sic vero malū hoc nomina-

tum eſt, quod in eo cutis corio elephanti perſimilis videatur. Nam maculis quibuſdam A
ad atrum colorem vergentibus inficitur, inæqualiterq; aſpera, craſſa, & veluti ſquamis
fœda, liuens, ferinaq; redditur. Dicitur alio nomine Galeno, *vt ſupra eſt expoſitum, Saty-*
Leontiaſis *riaſis*, aliis *Leontiaſis*, a buccis & ſuperciliis protuberantibus & flaccidis. Vnde omnibus
perſpicuum euadit, elephantiaſin Græcis non eſſe aliud vitium, niſi id, quod Arabibus
Lepra Arabum. *lepra* nuncupatur, *vt li. 2. Parad. c. 16. demonſtrauimus*. Nec temere dictũ eſt Arabũ, quippe
Lepra Græcorũ. Græcorũ λέπρα malum multo mitius eſt, nec a ſcabie multum diſſimile. Nam lepra profundius circularibuſque eroſionibus cutem depaſcitur, & piſcium modo ſquamulas ex
Pſora. ſe remittit. ψώρα vero ſuperficiem tantum & ſummam corporis cutem variis figuris ex-
Lichen. edit, & furfuracea magis ex ſe corpuſcula edit. λειχὴν vitium cutis eſt, quod celeriter in le-
pram & ſcabiem, Paulo atteſtante, tranſit, aſperitudinem in ea quandam pariens. Lati- B
Impetigo. nis impetigo nuncupatur, Germanice *Flecht*. Cornelius Celſus *lib. 5.* lichenas papulas, &
lepram impetiginem conuertit, quod euitandę confuſionis ergo hoc loco monendum
eſſe duximus. Fuſius autem eadem de re *lib. 2. Parad. cap. 17.* ſcripſimus. Ceterum Galen.
lib. 5. de compoſ. medi. localium, cap. 7. fœdiſſimæ cuiuſdam menti impetiginis meminit, quę
pruritum excitat & laborantes affligit, atque in diſcrimen non mediocre adducit. Nam
interdum per vniuerſam faciem ſerpit, & ad oculos vſque procedit, & fere ſupremæ de-
Mentagra Plinii. formitatis cauſſa efficitur. Quæ quidem impetiginis deſcriptio, mentagræ Plinii per
omnia conuenire videtur. Vt hinc palam fiat, feram impetiginem a mentagra non eſſe
Morbus Gallicus a mentagra diuerſus. diuerſam, quæ tamen a mitiore impetigine plurimum differt. Nõ parum autem errant,
qui fœdiſſimam hanc impetiginem, *mentagram* a Plinio appellatam, morbum eum eſſe C
arbitrantur, quem hodie vulgo *Gallicum*, *Neapolitanum*, aut *Hiſpanum*, vel, vt alii, *citra na-*
tionum odium & iniuriam, Venereum nominant, vt *fuſius lib. 2. Paradox. cap. 17 diximus*. Et
Vitiligo. quum hoc loco in vitia cutis inciderimus, pręſtabit ſingula alia ſubiecisse. *Vitiligo*, fœdus
cutis color eſt, ex malo cuiuſdam particulæ habitu proueniens, quæ nutrimentum ſibi
Leuce. probe aſſimilare nequit. Huius quidem duæ ſunt ſpecies. Vna Græcis λεύκη dicitur, quod
ſcilicet in ea color cutis ad candidius mutetur. Hęc non tantum cutem inficit: ſed altius
deſcendit, adeo vt carnem quoq; ipſam contingat, ac pilos coloret, qui in ea cani & la-
nugini ſimiles enaſcuntur. Latinis haud ſecus atque Græcis *leuce*, & *alba vitiliga* nuncu-
patur. Quare errore non vacat, quod Latini Galeni & aliorum Medicorum Gręcorum
interpretes, λευκὴν ſpeciem paſſim generis voce *vitiliginem* conuertunt. Auicennæ & a- D
liis Punicis fere omnibus hæc ſpecies *Alboras* nominatur. Altera vitiliginis ſpecies, Grę-
ἀλφὸς. cis ἀλφὸς vocatur: cuius quidem generatio, etſi eiuſdem cum leuce modi eſt, tamen car-
nem non attingit, nec in profundum deſcendit, ſed ſummam tantum cutem inficit, cui
veluti ſquamulæ quædam vitiligines ipſæ infixæ adhærent. Latinis *alphos* perinde atque
Græcis dicitur. Et ſunt quidem Alphi duplices: albi, qui ex pituita: & nigri, qui ex me-
lancholico humore oriuntur. Sic autem hoc vitium appellarunt Græci, quod cutis co-
lorem immutet. Quippe ἀλφαίνειν iiſdem immutare ſignificat. Hinc recte a Phauorino
Morphea. ſcriptum eſt, ἀλφὸν πάθος περὶ τὸ ἐναλλάττειν τὴν χροίαν, dici. Auicenna & reliqui Arabes Mor-
Stigmata. pheam vocant. Στίγματα Græci inter vitia cutis numerant, & ſic nominant non puncta,
ſed maculas punctorum quantitate & forma, hominis cutem & ſuperficiem decoloran- E
Gangræna. tes ac variantes. Vulgo *vermicata* appellantur. γάγγραινα, malum eſt, in quo pars laborans
propter magnam phlegmonem emoritur, nondum tamen prorſus mortificata eſt. La-
σφάκελος. tini inſtar Græcorum *Gangrenam* nominant. σφάκελος autem Græcis malum dicitur, in
quo pars laborans, ob phlegmones magnitudinem, in totum & perfecte emortua, ac
ſenſu vitaque deſtituta exſiſtit. Latini *Syderationem* nuncupant. Præterea, *vt in libello de*
tumoribus præter naturam, *Galenus auctor eſt*, ſyderatio ſolidarum partium corruptela eſt,
adeo vt nedum carni & vaſis, ſed etiam oſſibus innaſcatur. Gangræna vero ſolidorum
Δοθιὴν. corporum mortificatio eſt, ſed oſſibus non aduenit. Δοθιὴν, phlegmonoſus eſt tumor, e
craſſis humoribus in carnoſis partibus conſiſtens, mitis quidem, quum in ſola cute coie-
Γάγγλιον. rit: malignus autem, vbi in altum radices fixerit. Latinis *furunculus* dicitur. Γάγγλιον eſt F
neruorum concretio ſeu tumor, ex ictu aut laſſitudine, in pluribus quidem corporis
partibus, præſertim motui dicatis, nempe ſummis manibus & pedibus obortus. Auicen-
Bubon. na glandulam vocat. Βουβὼν, tumor ſeu phlegmone eſt glandularum indiſcriminatim o-
mnium. Quare perperam faciunt nonnulli Latini interpretes, qui hanc vocem ad in-
guinum

A guinum tantum glandulas tumefactas ac phlegmone affectas cõtrahunt. Latinis vitium
hoc perinde, atque Græcis *bubon* dicitur. Vacat periculo, vbi propter ictum aut vlcus,
quod in ceruice, capite, manus aut pedis digitis, vel vicina aliqua parte natum eſt, ori-
tur. Periculoſum vero, ſi per peſtilentiam ingruit. χοιράδες, ſunt glandulæ induratæ, vel, *vt*
Galenus lib. 13. Ther. method. cap. 5. definit, duriores glandularum phlegmones ſunt. In col-
lo, alis, & inguinibus præcipue conſiſtunt, vbi glandulæ vaſis ſubſtratæ collocantur. La-
tini *ſtrumas* nominant. Barbaram ſectantes medicinam ſcrofulas a ſuibus multiparis a- Strumæ.
nimantibus (numeroſæ enim ſobolis exſiſtunt, vt ſues) atque eo vitio frequenter labo-
rantibus mutuato nomine appellant. Scroſæ etenim, id eſt, ſues colla habent glandu-
loſa & magna ex parte ſtrumoſa. φῦμα Græcis, *tuberculum* Latinis vocatum, bifariam ac- Phyma.
B cipitur. Generatim pro omni præter naturam e quacunque corporis parte erumpente
tumore, *quemadmodum lib. 6. Epid. ſect. 1. Comm. 12. Galenus teſtatur.* Quo vtiq; modo a Pau-
lo *libr. 4. cap. 22.* vſurpatur. Speciatim pro glandularum phlegmone, quæ cito augetur,
& ad ſuppurationem accelerat. Qua in ſignificatione a Galeno *libr. 2. ad Glaucon. cap. 1.*
accipitur. φύγεθλον, *Celſo lib. 5. c. 28. auctore*, tumor eſt glandularum nõ altus, ſed latus, in quo φύγεθλον.
puſtulæ quiddam ſimile eſt, panis ſimilitudinem habens. Hinc eſt, quod tumorem il-
lum Latini, Plinius maxime, *Panum* nominent. Galenus loco paulo ante citato phy- Pannus.
gethlon in glandulis phlegmonodes eryſipelas aut phlegmonem eryſipelatoſam eſſe,
ſcriptum reliquit. Vt hinc pateat, aliud illi phygethlon, quam Celſo, eſſe vitium. Ἀπό-
στημα & ἀπόστασις, eſt vitium, in quo ab inuicem diſtant, quæ prius ſe contingebant, cor- Apoſte-ma.
C pora. Spatium enim vacuum in medio relinquitur, quod ſubſtantiam quampiam
vel flatuoſam, vel humidam, vel ex vtriſque miſtam comprehendit. Excoriat itaque
hæc circumpoſita corpora, ſpatium videlicet ſibi moliens vel inter duas tunicas, vel
ſub certis membranis. Latini *abſceſſum*, vulgus *exituram* appellat. Ceterum inueni- Abſceſſus.
untur in abſceſſibus, vbi aliquamdiu perdurauerint, quum ſcalpello diuiduntur, pro- Exitura.
prietates, quædam non paucæ, non humorum modo, ſed etiam ſolidorum quorundam
corporum. Siquidem vnguibus, pilis, oſſibus, teſtis, lapidibus, carbonibus, arenis, li-
gnis, pororum fragmentis, limo, & fordiciei balnei, fæci, & amurcæ ſimilia inuenta eſ-
ſe, Galenus etiam memoriæ prodidit. Quod quia vulgus ignorat, ideo incantamen-
torum vi, ac neſcio quarum magicarum artium potentia hæc omnia eſſe procreata iu-
D dicat. Quapropter ſuperſtitione impulſum, ad magicas quoque curationes concurrit.
Porro abſceſſus duplex genus eſt. *Vnus*, vbi phlegmone in pus conuerſa, pus ipſum tan- Abſceſſus
quam in ſinu aliquo collectum continetur. *Alter*, quum nulla præcedente phlegmone, duplex ge-
humor aliquis ſtatim initio in parte aliqua coaceruatur. Ἀπόσκημμα, eſt, vbi humores loco nus.
quem prius infeſtabant relicto, ad alterum confluunt. Latini interpretes nonnunquam Decubi-
decubitum, interdum illapſum humorem ab vno in alium locum appellant. Ἀθέρωμα, ab- tus. ἀθέρωμα.
ſceſſus eſt concolor & indolens, in membrana, ſeu neruoſa tunica, lentũ humorem pul-
ti ſimilem continens. Neq; enim ἀθήρα vox Græcis aliud, quam pultem, quæ ex farina de- ἀθήρα
cocta conficitur, ſignificat. Μελικηρὶς, abſceſſus eſt, in quo humor tenuis, & mellis ſubſtan- μελικηρίς.
tiam referens continetur. Nonnullis Latinis *mellifauium* nominatur. Στεάτωμα, abſceſſus στέατωμα.
E eſt, in quo humor ſeuo perſimilis, membrana incluſus ſubeſt. Ἐμφύσημα, eſt flatuoſus ſpi- ἐμφύσημα.
ritus alias ſub cute, alias ſub membranis, quæ oſſibus circumfundũtur, aut muſculos, vi-
ſcerumq; aliquod ambientibus coaceruatur. Porro colligitur aliquando non parum ẽt
in ventriculo & inteſtinis, itemq; in medio ſpatio hotũ & peritonæi. Latini *inflationem*, Inflatio.
vulgus Medicorum *apoſtema ventoſum* vocat. Ἐπινυκτίδες, Paulo *lib. 4. cap 9. teſte*, ſunt vlcuſ- ἐπινυκτίδες
cula ſua ſponte erumpentia, puſtularum ſpecie, & ſubrubra, quib. apertis cruenta ſanies
defluit, per diemq; non magnopere excruciant, per noctẽ vero graui magis, q̃ pro ratio-
ne vlceris dolore torquent. Celſus lib. 5. c. 28. *Epinyctides*, inquit, *puſtulæ ſunt peſſimæ, colore*
vel ſubliuido, vel ſubnigro, vel albo ſabæ magnitudinem non excedentes in eminentibus partib. vel-
uti tibiis, & pedibus, maxime naſcentes. Circa has vehemens inflammatio eſt, & vbi apertæ
F fuerint, intus reperitur exulceratio mucoſa, color eſt humori ſuo ſimilis, dolor vero ex
eis, ſupra earum magnitudinẽ eſt. Nomẽ acceperũt a nocte, vel q. interdiu nõ multum,
noctu vero grauiore dolore torqueant, vel, *vt Celſus voluit*, quod noctu fere oriantur.
Ἱδρῶα Græcis. *ſudamina* Latinis, Plinio *papulæ ſudorum, Galeno ſect. 3. aphor. Comm. 21. teſte*, ex Sudami-
genere ſunt puſtularum in ſumma corporis parte hærẽtium, quæ inſtar vlcerũ cutẽ ex- na.

aſperant, proueniuntque, vt & nomen ipſum indicat, ob multos ſudores, vel bilioſio- A
res, vel mordaciores, qui cutem mordent, & pruriginoſam reddunt, ac per modum vl-
Φλυκταιναι. cerum exaſperant. Φλύκταιναι & φλυκτίδες generatim, exiguæ ſunt puſtulæ, veluti bullæ, ſi-
Φλύζιες. miles iis, quæ in corpore a feruida aqua torrefacto contingunt. Hippocrati φλύζιες dicun-
Ψύδρακες. tur. Singulæ vero appellationes ἀπὸ τοῦ φλύειν, hoc eſt, *ab ebullitione & feruore ſunt facta*. Ψύδρακες
& ψύδρακια, puſtulæ ſunt parum ſupra ſummam cutem eminentes, bullis, quæ ab igne ex-
Ἐξανθήματα. citantur, perſimiles. Hæ in capite præcipue naſcuntur. Ἐξανθήματα Græcis generatim o-
mnes ſunt puſtulæ ſiue eruptiones ſponte in cute florentes, ſic dictæ, quod turgentium
ἐκθύματα. ad florem in ſtirpibus gemmarum modo tumeant. Hippocrates *3. Epid. libro* ἐκθύματα, ἀπὸ
τοῦ ἐκθύειν, hoc eſt, ab erumpendo, quod ſcilicet ſua ſponte a cute erumpant, in eaque flore-
Papulæ. ant, vocauit. Plinius *papulas*, & interdum *pituitæ eruptiones* nominat. Interpretes aliquot B
Pituitæ eruptiones. Latini *puſtulas* appellant. Sunt autem duplicia exanthemata: præſtat enim maioris per-
Exanthemata duplicia. ſpicuitatis gratia, Græca vti nomenclatura. Quædam enim ſunt ſublimia, a calidiore ac
tenuiore humore facta, pruritumque excitantia. Eius quidem generis ſunt, quæ in pue-
Sublimia. rili ætate, maxime eueniunt atque erumpunt, & quas vulgus Medicorum, & barbaram
Variolæ. excolentes medicinam, variolas, Germani Kindtsblatern nominant. Quædam ſunt lata
Lata. & humiliora, a frigidiore ac craſſiore humore orta, neque pruritum concitantia. Cuius
vtique generis ſunt, quæ itidem in pueris maxime erumpunt, ac recentioribus & bar-
Morbilli. baris Morbilli, Germanis die Kindtsflecken appellantur. Τέρμινθος, tumor eſt præter natu-
Terminthus. ram, ſiue enaſcentia nigri coloris, in tibia maxime conſiſtens. Sic autem Græci hoc ma-
lum dixerunt, quod in figura, colore ac magnitudine cum terebinthi fructibus ſimilitu- C
dinem habeat. Paulus ex Oribaſii ſententia, Terminthum tuberculi ſpeciem eſſe aſſe-
ria, cui puſtula nigra ſupra infraque adiacet, qua rupta, id quod ſubiacet, deſquamato
ſimile apparet, quo quidem diſſecto, pus deprehenditur. Dioſcorides autem Alexan-
dreus terminthum eſſe tradit eminentiam in cute conſiſtentem rotundam, nigrouiri-
Thymus. dem, terebinthi fructum referentem. Θύμος turgida quædam eſt excreſcentia, aſpera,
ſubrubra, oblonga, nunc in glande, nunc in præputio, nunc in ipſa ſede conſiſtens. Sic
autem Græcis vitium hoc nominatum eſt, quod thymi corymbis ſimile ſit. Celſus *Thy-
mion* appellat, ſicque vocari ſcribit, quod ſuper corpus, quaſi *Verrucula* eminet, ad cutem
tenue, ſupra latius, ſub durum & in ſummo peraſperum. Idque ſummum colorem thy-
mi floris repræſentate, & ei nomen inde eſſe tradit. Thymorum autem alii mites, alii D
maligni ſunt. Mites exiguæ ſunt carnes, inæquales, eminentiis ſenſum latentibus, ſca-
bræ, colore candidæ, aut ſubrubræ, dolore carentes. Maligni autem ſiue feri, ſcabriores
amplioreſque ſunt, fæculenti, liuidi, dolorem inferentes, manuum præſertim attactu.
μυρμηκία. ἀκροχορδών. De quibus fuſius Aetius *lib. 14. cap. 4.* tractat. Μυρμηκία & ἀκροχορδὼν, tumores ſunt exigui, ſeu
humiles excreſcentiæ, calloſæ, & magna ex parte rotundæ, quæ inſtar monticulorum
Verrucæ. quorundam in cute eminentes, conſpiciuntur. Latini appoſite *verrucas* appellant. Ver-
ruca enim proprie editiorem montis partem ſignificat. Μυρμηκία tamen, proprie verru-
ca eſt ampla radice, ſeu latiore baſi, & coacto capite conſtans, & quaſi ſeſſilis, ſimilem
vellicantis formicæ ſenſum, dum attrectatur, inducens. Latinis *formica* nominatur. Ἀκρο-
χορδὼν autem penſilis, & tenui anguſtioreque prope cutem baſi eſt verruca, vt chordæ E
nexu ſuſpenſa eſſe videatur. Hoc eſt, rotunda quędam in cute eminentia ſeu excreſcen-
tia, quæ baſim, id eſt, partem imam ad cutem & radicem anguſtam habet. Latini inter-
pretes, *verrucam penſilem* vocant. Ἧλος verruca eſt rotunda, alba, clauorumque capiti ſi-
Clauus. milis. Hinc Latinis *clauus* nuncupatur Germanis Hüneraug. In calcaneis & pedũ plan-
tis maxime naſcitur, in gradiendo dolorem atque impedimentum afferens. A clauis
non magnopere differunt calli, quos Græci τύλους nominant: niſi quod per ſe dolore va-
cant, eodem quo cutis colore. Neque ſponte, ſed ex labore obturata cute gignuntur.
Πτερύγιον. Πτερύγιον, carnes iuxta vngues, tum manuum, tum pedum, partem eorundem operiens
Παρωνυχία. Reduuiæ. incrementum eſt. Παρωνυχία, tumor circa vnguium radices conſiſtens eſt, quem Barbari
noſtræ ætatis Medici corrupta voce, vt alia multa, *Panaritium*, Latini *reduuias* nominant. F
Κιρσὸς & κιξία tumor ſeu dilatatio venarum a craſſo ſanguine facta, Latine *varix* appella-
tur. Fit aliquando in temporibus, nonnunquam in ima ventris parte ſub vmbilico, in-
Θλάσμα. terdum etiam circa teſtes, frequentiſſime autem in cruribus. Θλάσμα fit, quum caro vel
oſſium aliquod molle ſubirruente extrinſecus aliquo violento, valido, & duro corpore
colliditur.

A collidit, vt partis læſæ externa facies integra permaneat, & in profundo ſint multæ par-
uæ diuiſiones. Latinis *cōtuſio* & *colliſio* dicitur. Ἐκχύμωμα & ἐκχύμωσις ſanguinis eſt ſubter cu- Colliſio. Contuſio.
tem effuſio & coitus, Latini *effuſionem* nominare poſſunt. Plurimum vna cum contuſio- Ecchymoma.
ne & tuptione incidit. Ecchymomatis ſpecies ſunt ὑπώπια, quæ Latinis *ſugillata* nuncu-
pantur: & liuores, ex ictu prouenientes, Græcis ὑποσφάγματα, Latinis *vibices* vocantur. Ecchymomatis ſpecies.
Ἀνεύρυσμα, tumor tactu blandus eſt, digitiſq; cedens, e ſanguine & ſpiritu contractus. Vel,
vt Galenus definit, tumor ex vulnere arteriæ, tum oriens, quum incumbens ipſi arteriæ Sugillata. Vibices.
cutis ad cicatricem peruenerit: verum arteriæ vlcus, neque concreuit, neq; cicatricem Ἀνεύρυσμα.
recepit, neque carne obductum eſt. Barbaris deprauata admodum voce *Emboriſma*, & Emboriſma.
mater ſanguinis nominatut. Apud Græcos nomen ab arteriæ dilatatione accepit. Χείμετλα,
B vlcera ſunt, quæ hyberno tempore in manuum pedumq; digitis, nec minus in poſterio- Mater ſanguinis.
ri calcaneo oriuntur, Latinis *perniones* appellantur. Νομή, vlcus eſt, cuius malitia adeo in- Χείμετλα.
creſcit, vt non modo vlceratas, atq; corruptas carnes, ſed etiam ſanas abſumat depopu- Νομή.
leturue. Latinis interpretibus *vlcus depaſcens* nuncupatur. Φαγέδαινα, vlcus eſt, quod huc at- Φαγέδαινα.
que illuc ſerpendo cutim ac ſubiectam illi carnem, ſed extimam tantum & in ſuperficie
conſtitutam depaſcitur ac rodit. Κακοήθη ἕλκη, vlcera ſunt ægre ſanabilia, doloſa, malefica, Κακοήθη ἕλκη.
contumacia, rebelliaue. Hæc ſi inueterata fuerint, & vix curationem receperint, cica-
tricemque difficilime contraxerint, χειρώνια, quod propter ſuam malitiam Chirone me- Χειρώνια.
dicinæ olim peritiſſimo, & Achillis præceptore indigeant, dicūtur. Τηλέφια, vlcera ſunt Τηλέφια.
tãtæ malignitatis, vt ſalutarem Achillis manum requirãt. Quippe Telephus Midorum
C rex huiuſcemodi vlcere conſenuiſſe fertur, nec niſi noua medendi ratione ab auctore
vulneris Achille ſanari potuit. Quod Ouidius iis verſibus pulcherrime expreſſit:

Vulnus Achillæo quæ quondam fecerat hoſti,
Vulneris auxilium Pelias haſta tulit.

Θηριώδη vlcera ſunt, quæ aſperius ſæuiunt. Latinis ferina a feritate vocantur. Κόλπος, vlcus Θηριώδη.
eſt profundum & cauernoſum, quod Latini *ſinum* appellant, fit, quum adiacens vlceri- Sinus.
bus cutis multo ſpatio a ſubiectis corporibus ſeparatur, vt coaleſcere ei nequeat. Σύριγξ, Σύριγξ.
arctus, oblongus, & calloſus ſinus exſiſtit. Latinis *fiſtula* nominatur. Sic vero metaphora Fiſtula.
a fiſtulis ex arundine, aut alia quapiam materia confectis ſumta, dictam eſſe nemo igno-
rat. Nam in ea cauitas quædam deprehenditur arundinum cauitati ſimilis. Magna ve-
D ro ex parte accidit, quando pus in abſceſſibus ſic particulam excoriat, vt continentia a
ſubiectis ſeparet, & diducat. Ὑπόνομα, vlcera ſunt, quæ pluribus tranſuerſiſq; itineribus, Ὑπόνομα.
quaſi canalibus per latitudinem putreſcont. Latini *cuniculoſa* vocant. Παρατρίμματα, quę Pli- Cuniculoſæ.
nius attrita nominat, fiunt atterentibus, & vrentibus in itinere pedes anguſtis calceis, Attrita.
confricatiſq; longa equi vectione femoribus, & in ſumma, ex mutuo partium inter ſe af-
frictu naſcuntur. Latini *intertrigines* nuncupant. Atq; hęc de vocibus, quibus vitia cor- Intertrigines.
poris ſignificantur, dixiſſe, ſufficiat.

INSTITVTIONVM MEDICINAE LIBER QVARTVS.

E

LEONHARTO FVCHSIO AVCTORE.

De Signis Medicis Sectio I.

De vtilitate ſignorum. Cap. I.

PRIORE libro eam medicinæ partem, quæ res præter naturam appellatas,
inquirit, & a Græcis αἰτιολογικὴ & παθολογικὴ vocatur, abſoluimus. Nunc
ordinis ratio expoſcit, vt eam partem, quam iidem σημειωτικὴν nomi- σημειωτική.
nant, breuiter percurramus. Sic vero appellant, *vt lib. 1. etiam eſt dictum*,
quæ ſignorum rationem tradit, quibus præterita cognoſcimus, præſentia
inſpicimus & futura prædicimus. In qua quidem medicinæ parte perdiſcenda, Me-
F dicus ſtrenuam nauare operam debet, quod nimirum nulla propemodum alia medici-
næ pars ea dignior vtiliorque ſit. Siquidem latentes affectus præſentes dignoſcere, & Signorū dignitas.
quæ præceſſerunt tanquam præſentia eſſent, commemorare, ac quæ poſt longum tem-
pus futura ſunt, prædicere, eſt quaſi diuinam artem profiteri. Vtilis quoque multis mo-
dis eſt ſignorum cognitio, & ad omnia Medici officia ſummopere neceſſaria. Quip-

Signorũ vtilitas. pe ea medicinæ pars, quæ ſignorum rationem docet, tum ſanitatis, tum motbotum no- A
tas tradit, quę Medicum, quaſi in tem pręſentem ducunt, illiq; omnia iam dicta ob ocu-
los ponunt. Cum itaq; ſine iis notis, nec ea, quæ ſecundum natutam in nobis ſunt con-
ſeruare ac tueri liceat, nec imminentes morbos præcauere, aut præſentes ptofligare li-
ceat, ſummo ſtudio adnitendum Medico etit, vt eam Medicinæ partem recte perdiſ-
cat. Ad hanc vero ipſam conſequendam vnice conducent Galeni libti, quos de *laboran-
tibus locis* inſcripſit. In iis enim, qua ratione cuiuſq; corporis partis, eius potiſſimum, quæ
in alto corporis latet, adeoq; ſenſum fugit, vitia dignoſcantur, methodo cetta ac ratio-
2. ne docet. Atque hæc prima eius medicinæ partis, quæ ſigna tradit, vtilitas eſt. Altera,
quod quum homines, quæ illis eueniunt Medico præcognita vident, non ſolum artem
extollunt, illiuſq; profeſſores vnice admirantur, & inſpiciunt: ſed etiam huic libentius B
parent, &, *vt inquit Hippocrates*, audentius ſe illi committunt, ad omniaque ſuſtinenda
paratos ſe exhibent, & illum in oppugnando morco ſtrenuo iuuant. Quapropter ſi vna
cum Medico ægrotantes morbis fortiter reluctantur, fieri non poteſt, quin ſalutaris ſe-
3. quatur cutatio, atq; e corpore omnis propulſet morbus. *Tertia* eſt, quia Medicus huius
partis peritus multo ante tempore, vt imminentibus malis corporis, obuiam eat, ſe pa-
rabit, adeoque ne quædam vitia prorſus accidant, prohibebit, nonnullorum autem ma-
nitudinem arcebit: in ſumma, ſingulis periculis, perinde atq; peritus nauta futura tem-
4. peſtate, rectiſſime proſpiciet. *Quarta*, quod remediorum auctoritatem conſeruabit ac
retinebit, dum illis vtetur in iis ſolum, quibus ea profutura præuidet. In illis autem, quos
morituros ptænoſcit, ne ipſa infamet, haud vtetut, memot optimi iſtius Galeni conſi- C
11. Ther. meth. c. 9. lii, qui in quibus deſperata omnino ſalus eſt, imprudentis eſſe conſilii inquit, apud vul-
2. Aph. 19. gum infamate præſidia, quæ multis, qui ſanari potuerunt præſidio & ſaluti fuerunt. At-
que hinc eſt, quod idem etiam alibi monet, deploratos non eſſe curandos, ſed ab iis po-
5. tius abſtinendum, & morbi finem prædicendum. *Quinta*, quod vulgi infamiam & calu-
mnias mortiſque crimen, quod illi ab imperitis imputabitur, facile euitabit Medicus,
qui in hac parte medicinæ probe inſtructus, omnes euentus mortemq; prænuntiabit.
Cum itaq; ad conſequendam laudem atq; admitationem Medico multum conferat, a-
1. Prog. 1. liaſq; non paucas ea vtilitates afferat hæc pars medicinæ, quæ *ſignorum* rationem docet,
præclare dixiſſe Hippocrat. conſtat, optimum eſſe, vt Medicus prouidentia vtatur, &
prædicendi ſcientiam ſectetur: deberque hoc nomine in hanc curam incumbere, vt il- D
lam exquiſite diſcat. Id quod fiet, niſi Galeni libtos de *arte medica, Temperamentis, Pulſib.
Prognoſticis, laborantibus* locis, ſupra indicatos, & eos quos de *Iudiciis* inſcripſit, diligenter
euoluat ac perlegat. Nam quamuis ſparſim alibi ſignotum rationem explicet, in iis, ta-
men libris de ſignis ex profeſſo tracta. Et præ ceteris eiuſdem monumentis plus ponde-
ris habet ad prædicenda futura opus de *Iudiciis* poſteritati relictum. Quod metipſe
libr. 3. Prognoſt. comment. 1. iis vetbis teſtatus eſt: *Cui libet exquiſita ratione futura praſentı-
re, huic Commentarii de iudiciis reuoluendi ſunt.*

Quid ſignum, & ſignorum genera. CAP. II.

Signum quid. SIgnum, vt a nominis explicatione auſpicemur, eſt, quod rem aliquam ſignificat: vel E
quod rei alicuius eſt ſignificantium. Nihil autem refert, ſiue ſignum, ſiue dignotio-
nem, ſiue notam appelles: nam iis omnibus vocib. id quod Gręcis σημεῖον ſignificat, reddi
poteſt. Quicquid igitut aliquid eorum, quę in corpore fiunt, oſtendere poteſt, ſigni no-
mine continetut. Differt autem, *Galeno 1. Progncſt. com. 41 auctore*, ſignum ab indicio pro-
prie loquendo. Siquidem ſignum ex obſeruatione, indicium autem ex demonſtratio-
Indicium: τεκμήριον. ne ſumitur. Indicium igitur, quod Gręcis τεκμήριον dicitur, perpetuo eorum, quorum eſt,
naturam declatat, nec fallit vnquam: ideoq; certa Medicis dicuntur. Habent itaq; ſe tã-
quam genus & ſpecies, ſignum & indicium. Omne namq; indicium, ſignum recte habe-
tur: non autem ſignum omne, indicium dicitur. Quæ n. ſæpennmero fallunt: nec idem
Signorũ tria prima genera: Salubria. Inſalubria Neutra. ſemper declarant, ſigna quidem, ſed non indicia cenſeri debent. Signorũ autẽ tria ſunt F
prima genera, nempe ſalubria, inſalubria, & neutra. Salubria ſunt, quæ præſentem indi-
cant ſanitatem, futuram prænuntiant, & pręteritam ad memoriam reuocãt: Inſalubria,
quæ morbum præſentem ſignificant, futurum prædicunt, & præteritum in memoriam
reuocant. Neutra, quæ neutrum mediumq; inter ſanitatem & morbum affectum oſtẽ-
dunt,

A dunt, prænuntiant, & memoriæ tradunt. Ceterum, quę ex iam dictis præſentia demon- διαγνωστικά
ſtrant, Græcis *διαγνωστικὰ*, Latinis *demonſtratiua* nominantur. Quæ vero futura prænunti-
ant, Græcis *προγνωστικὰ*, nobis prædictiones, præcognitiones, præſagia, vel præſenſiones προγνωστικά
dici poſſunt. Quæ autem præterita commemorant, Græcis *ἀναμνηστικὰ*, Latinis *memorati-* ἀναμνηστικά
ua vocantur. Atq; is eſt proprius harum rerum vſus. Veteres tamen, *vt cap. 7. artis medicæ*
auctor eſt Galenus, *προγνωστικῶν* ſiue prædictionum nomen, etiam præſentia & futura ſignifi-
care poſſe, tradiderunt. Prædicere enim idem eſt, quod præcognoſcere. Vnde cum ea,
quæ præſentia ſunt, vel præterita, quibuſdam ſignis præcognoſcimus, quaſi videantur,
antequam ſint pateſacta, ea præſagire ac præſentire dicimur. Sunt etiam quædā ſigna,
quæ morbum, eiuſq; naturam declarant: adeoq; vna cum illo inuadunt & deſinũt, quæ
B Græcis *παθογνωμονικὰ*, Latinis *vitium*, ſeu *morbum ſignificantia* nũcupantur. Vt ſunt in pleu- παθογνω-μονικά
ritide acuta febris, ſpirãdi difficultas, tuſſis, punctio lateris. Hęc itaq;, vt vmbra a corpo-
re, a morbo ſeparari nequeunt. Quæ autem incipientis vitii iudicia ſunt, propriè *γνω-*
ρίσματα dicuntur. Quæ vero non ſimul cum morbo inuadunt & incipiũt, ſed ſubinde ap- γνωρίσματα
parent & ſuccedunt, *ἐπιφαινόμενα*, id eſt, ſuccedentia aut ſuperuenientia appellantur. Quæ ἐπιφαινόμενα
autem morbi naturam veluti circumſtant, non autem penitus coniuncta ſunt, & inſe-
parabilia, Gręcis *συνεδρεύοντα*, id eſt, *circumſtãtia* nominãtur. Opponũtur itaq; iis, quę mor- συνεδρεύοντα
bi naturam pateſaciunt, eo quod illa ſemper cum morbo ſint coniuncta. Hæc autem a-
liquãdo cum morbo, nonnunquam poſt genitum morbum, modo ne omnino quidem
conſpiciuntur, tantum abeſt, vt neceſſitate aliqua morbo coniuncta ſint. Plerunq; tamẽ
C incidunt. Huius generis, vbi pleuritis torquet, ſunt dolores, vel ad iugulum vſque, vel ad
hypochondria pertingentis. Sunt præterea cruditatis & concoctiones ſigna. Crudita- Cruditatis.
tis, quæ materiæ in morbis cruditatem ſignificant, adeoq; vel omnino nullũ iudicium
futurum, aut prauum, aut dolores, aut diuturnitatem, aut recidiuam, *vt primo Epi. ſect. 2.*
conſtit. 3. teſtis eſt Hippocrates. Concoctionis, quæ materiæ morborũ concoctionem oſten- Concoctionis.
dunt, vtraq; iam dicta ſigna ex alui excrementis, vrinis, & ſputis maxime colliguntur.
Atq; excrementa quidem alui, inferioris ventris vel concoctionem, vel cruditatẽ ſigni-
ficant. Vrinæ autem venoſi generis aut ſputa, excreationeſue eorum, quæ in reſpiratio-
ni ſeruientibus inſtrumentis ſunt, humorum coctionem aut cruditatem monſtrant, *vt*
lib. 1. de Iudiciis Galenus copioſius docet. Proinde duo hæc ſigna ſtabilem propriamq; pote-
D ſtatem ſemper habent, quocunq; morbi tempore apparuerint. Præterea ſunt ſigna, quæ Salutaria.
ſalutem demonſtrant, ſalutaria ob id nominata. Contra alia, quæ mortem portendunt, Lethalia.
lethalia dicta. Ea ex iis maxime, quæ cum vrinis, alui excremẽtis & ſputis excernuntur,
colligi poſſunt, quemadmodum in prognoſticis Hippocrates docet. Quædam inſuper Bona.
ſunt ſigna, bona vocata, quod ſcilicet bonum aliquid præſens, præteritum, aut futurum
oſtendunt, vt eſt facilis ſpiratio, leuis tolerantia, pulſuum bonitas, facilis ſomnus, facies
ſimillima ſanis, decens decubitus, totius corporis æqualitas, & alia, quæ tum in progno-
ſticis, tum aphoriſmis recenſet Hippocrates. Quædam contra mala, quæ malum ali- Mala.
quid præſens, præteritum, aut futurum indicant, vt difficilis ſpiratio, præterea quæ fit Optima.
frigido efflato ſpiritu, difficilis tolerantia, pulſuũ malitia, & in ſumma prędictis cõtraria.
E Ac rurſus inter bona, quædam optima, quæ ſemper bonum ſignificant. Quædam valde Valde bona
bona, quæ raro non indicant bonum. Inter mala quædã peſſima, quæ ſemper mõſtrant Peſſima.
malum. Nonnulla valde mala, quæ raro non malum portendunt. Sunt alia iudicatoria Valde mala
nominata, quæ quidem duplicia ſunt. Quædam enim horum veluti cauſſæ & ſigna ſunt, Indicatoria.
hoc eſt, ſignificant & efficiunt iudicium, vt eſt vomitus, alui deiectio, vrinarum mul-
titudo, ſudor, ſanguinis e naribus profluuium, parotis, & abſceſſus. Aliqua vero ſigno-
rum tantum rationem habent, vt pulſuum inæqualitas & ataxia, delirũ, vigiliæ, comata,
inquietudines, difficilis ſpiratio, obtenebrationes, difficilis ſenſus, dolores capitis, colli
& ſtomachi, temporum grauitas, aurium ſonitus, ſplendores, lacrymæ inuoluntariæ,
vox abſq; ratione moleſta, labrum inferius agitatum, obliuio, aſtantium ignorantia, ve-
F hemens rigor, acceſſio anticipans, facies vna cum oculis & naſo rubeſcens, hypochon-
driorum retractio, nauſea multa, faſtidiumue, æſtus, & ſitis vehemens. Omnia quæ iam
commemorauimus, quatenus ſubitam mutationem ac turbationem oſtendũt, Gręcis κρίσιμα.
κρίσιμα, Latinis *indicatoria ſigna* vocantur. Quatenus vero morbos ſequuntur, & ſecundũ Symptomata morbi.
propriam ſuam ſubſtantiam conſiderantur, ſymptomata iudicatoria nominantur. Ha-

Sympto-mata iudicatoria. bentq; iudicatoria appellata ſigna nõ ſemper ſtabilẽ ac firmã, vt cruditatis & cõcoctio- A
nis, poteſtatem, quocunq; morbi tempore apparuerint. Siquidem bona ſunt, vbi poſt
concoctionẽ morbi, & in vigore apparẽt. Mala vero, quũ in morbi principio, & ante cõ-
coctionẽ. Quod vt plenius intelligamus de temporib. temporũ nũc diſſeramus oportet.

Quid tempus morbi & tractationis de temporibus morborum vſus. Cap. III.

Morbi tẽpus quid. MOrbi tempus, Græce καιρὸς, non eſt niſi pars, aut ætas morbi, quę ſucceſſionis viciſ-
ſitudine progreſſuue in alium atq; alium morem mutatur metaphora ab animan-
tibus ſumta. Quemadmodum enim hæc ipſa genita ad vigorem vſque augentur, inde
iam contabeſcere incipientia, ad extremam vſque corruptionem declinant, ſi omnes
ætates pertranſierint: ita quoque ſinguli morbi a prima eorum conſtitutione, ad vigo-
rem vſque increſcunt, dum pro augmenti prioris portione decreſcentes omnino diſ- B
ſoluantur. Tempora itaq; appellantur, quod ſucceſſione quadam, vt tempus ſuas partes
morbus acquirat. *Vel*, quod ſint progreſſus quidam, quibus ab initio ortus ſui, ad finem
vſq; varie ęgrum afficiunt. Ætates vero, quod quemadmodum ętatum curſu animal, ſic
Vtilitas cognitionis tẽporũ morbi. morbi temporum viciſſitudine immutentur. Atq; horum temporum cognitionis vti-
litas varia & multiplex eſt. Nam quum curationem morborum in primis ob morbi tẽ-
pora variari contingat: alia enim in principio morbi, alia in eius incremento, alia deniq;
1. in aliis morbi partibus remedia conueniũt: nemo morbos recte curabit, niſi horũ tem-
2. Aph 29. pora perſpecta habeat. Neq; enim temere in aphoriſmis dixit Hippocrates: *Quũ morbi
incipiunt, ſi quid mouendum videtur, moue, quum vero conſiſtunt ac vigent, quieſcere melius eſt.* Et
1. Aph. 24. alio loco: *In acutis morbis raro, & in principiis purgantib. vtendũ medicamẽtis.* Sanguis prętcrea C
non mittitur pari vtilitate vigente morbo, vt incipiente. Quum autẽ morbus declinat,
nõ ſolũ ſuperflue, ſed ẽt inutiliter extrahitur. Pari modo inter initia phlegmones repri-
mẽtia, in augmento aũt tepida & mediocriter adſtringẽtia, in vigore, q̃ moderate cale-
faciunt & diſcutiũt, adhibemus medicamẽta. In declinatione vero, quæ valenter tũ ca-
2. lefaciũt, tũ diſcutiunt. Confert etiam hæc cognitio ad futurorum prædictionem. Nam
quo tempore mori poſſit, aut ſanari, & quando periculũ effugerit æger, prouidebit, qui
morbi tempora nõ ignorabit. Neq; n. in quacunq; morbi parte finiri poſſunt morbi, aut
3. vita exſtingui: cum nemo inuadẽte, aut inclinante morbo pereat. Quinetiam victus ra-
tionem in nullo morbo recte inſtituet, qui eius tẽpora, præſertim vigorẽ, a quo cibandi
conſilium petitur, ignorauerit. Quod abunde patet ex iis, quę ſectione ſecunda ab Hip- D
pocrate ſcribuntur. Poſtremo, quod inde iudiciorum bonitas aut malitia cognoſci poſ-
ſit. Nam vigor morbi, iudiciorum omnium regula eſt, quod in eo, non niſi optimum iu-
dicium fiat. Proinde quanto iudicium vigori proximius, tanto melius eſt. Cõtra, quan-
to magis ab eo diſtat, peius, *vt lib 3. de Iudiciis, cap. 5. Galenus fuſius docet.*

Quot ſint morborum tempora. Cap. IV.

Vniuerſalia tempora. VNiuerſalia morborum tempora quatuor eſſe, tũ veteres, tũ recentiores Medici o-
mnes vno conſenſu ſtatuunt, principium, augmentum incrementumue, vigorem
& declinationem. Non temere autem Græcis ὅλου τοῦ νοσήματος καιροὶ, Latinis *vniuerſalia tem-
pora* vocantur: hac enim appellatione a particularib. in quæ ſingulæ morbi acceſſiones
Principiũ diuiduntur, diſcernere voluerunt. Ceterum, vt de ſingulis ordine agamus, Principiũ va- E
rie a Medicis vſurpatur, nempe trifariam. Vno modo, pro primo exquiſite inſultu, ſeu
Ἐπισημασία. prima morbi inuaſione, quam Græci ἐπισημασίαν nominant, quæ quidẽ ſimplex eſt, & o-
mni latitudine caret. Id enim momentũ inſectile eſt. *Secundo*, pro eo, quod latitudinem
obtinet, & ad tertium vſq; prorogatur & extenditur diem. Neutro autem horũ modo-
rum ſumitur in præſentia. *Tertio* modo, pro totius morbi parte prima, quæ non dierum
numero, ſed concoctionis ſignis finitur, & determinatur. Duæ primæ ſignificationes a
vulgari opinione deſumtæ ſunt. Vulgus enim vocat eos in principio morbi eſſe, quos a
primo morbi inſultu correptos videt. Itẽ eos, qui in primis tribus diebus laborãt, adhuc
in principio eſſe putat, etſi nonnunquam eo tempore incremẽtum exceſſerunt. Tertia
ſolis Medicis nota eſt, cum per multos menſes morbus ſæpenumero duret, & nihilomi- F
nus adhuc in principio ſit, cuius quidem finis, tum certo adeſt, vbi cõcoctionis manife-
Incremẽtum. ſtæ notæ apparent. Alterum tempus, quod principium ſtatim excipit, & ad vigorẽ vſq;
durat, Græcis αὔξησις, ἐπίδοσις, & ἀνάβασις, Latinis *incrementum, augmentum, & aſcenſus* dici-
Vigor. tur. Tertium, vehementiſſima morbi pars eſt, Græcis ἀκμὴ, Latinis *vigor, & ſta-
tus* ap-

A tur appellatur. Quartum & vltimum Græcis παρακμὴ, Latinis *declinatio & inclinatio* nomi- Declinatio.
natur. Atque hæc ſunt vniuerſalia morbi tempora, ſiue maiores morbi partes, in quas v-
niuerſus morbus primum diuiditur. Particularia vero tempora ſunt minores partes, in Particularia tempora
quas ſingulæ acceſſiones diuiduntur. *Acceſſio* autem Græcis παροξυσμὸς dicta, non eſt, niſi
tempus deterius totius circuitus, quod e prima inuaſione vſq; ad intermiſſionem exſi- Acceſſio.
ſtit. Hoc itaque tempus quatuor partibus ſeu temporibus particularibus, principio ni-
mirum incremento, vigore, & declinatione definitur. Febrilis acceſſionis exemplo res Exemplũ.
clarior fiet. Huius certe principium eſt, quod extremis partibus refrigerationis ſenſum
præbet. Incrementum, vbi frigus deſinit, corpus autem incaleſcere incipit, non tamen
exquiſito calore. Vigor, vbi calor æqualiter in totum diffunditur corpus, minimaſque
B eius obſidet particulas. Declinatio, vbi calor imminuitur. Porro circuitus, qui Græcis Circuitus.
περίοδος vocatur, non eſt niſi repetitio, ſiue reditus ab eodem ad eadem per ordinem &
circulum quendam factus. Vel breuius, ſimilis ad idem reditus: hoc eſt, vniuerſum tem-
poris ſpatium a primo ſtatim inſultu vnius, vſq; ad inſultum alterius acceſſionis. Cuius Circuitus duæ partes
quidem temporis duæ ſunt partes. *Vna*, quæ deterius eius tempus comprehendit. *Altera*,
quæ remiſſionem ſiue declinationem, & quietis tempus cõplectitur. Primam quidem Prima.
partem veteres Medici Græci παροξυσμὸν, id eſt, *acceſſionem* priuatim nominauerunt. Qua Altera.
quidem ratione in ſe acceſſio, non niſi principium, incrementum, & vigorem conti- Acceſſionis vox,
net. Hac in ſignificatione acceſſionis vox ab Hippocrate ſectione prima aphoriſmo- ab Hippocrate vſurpatur,
rum vſurpatur, quum inquit: *In acceſſionibus a cibo abſtinere oportet.* Veluti fuſius in noſtris Aphor. 11.
C ſuper hanc Hippocratis ſententiam commentarus oſtendimus. Nec aliter in mox ibi-
dem ſequente aphoriſmo duodecimo accipitur, quod in Commentariis ſuis iis verbis
Galenus etiam cõfirmat, inquiens: *Per acceſſionem te oportet intelligere deterius totius circuitus
tempus, quod eſt a primo inſultu, vſq; ad tempus vigoris.* Quod certe accurate conſiderandum
erit, quod alias Medici, præſertim recentiores, acceſſionem vocant, quæ non ſolũ in ſe
principium, incrementum, vigorem, ſed & declinationem, quã Græ. proprie παροξυσμὸν,
vt diximus, nominant, complectitur. Alteram circuitus partem, id eſt, omne id tempus,
quod priorem partem ſiue acceſſionem vigoremq; vſque ad ſecundam acceſſionem ſe-
quitur, *Galen. in lib. de Temporib.* & alii veteres Græci, παρακμὴν, ἄνεσιν, ὕφεσιν, λῆξιν, ἀφαίρεσιν, vel
διάλειμμα, id eſt, *declinationem, remiſſionem, ſubmiſſionem, ablationem, vel interuallum appellant.*
D Proprie tamen, *vt lib. 1. de iudiciis, cap. 3. auctor eſt Galenus*, διάλειμμα, id eſt, interuallum, tem- Διάλειμμα
pus eſt, quo in quietem febre vacantem acceſſio deſiit: aut breuius quietis, tempus, ἀπυρεξία.
quod in febribus peculiari nomine ἀπυρεξία, id eſt, *infebricitatio*, ſi ita loquitur, dicitur.

Quot tempora vniuerſalia vnuſquiſq; morbus habeat. Cap. V.

VT non omnia animantia ad extremam & conſtitutam vſq; ſenectutem perueniũt,
adeoq; omnes ætates pertranſeunt: ita nec omnes morbi, propter ſuam malitiam,
& ægrotantium imbecillitatem, ſingula ſua tempora attingere poſſunt. Sunt n. morbi,
qui duo duntaxat tempora habent, vt qui incremẽti tempore interficiunt. Sunt etiam,
qui tria tãntum obtinent tempora, vt qui in vigore iugulant. Ex lethalibus vero morbis
E nullus quatuor tẽpora habet. Siquidẽ fieri nequit, vt vigore elapſo diminutoq; morbo, Nemo in
victaq; illius vehementia, homo in declinatione eius pereat, *vt fuſius lib. 3. de iudiciis, capi-* declinatione morbi moritur.
te 5. Galenus oſtendit. Quanquam enim interdum morbus, quum moritur homo, leuior
eſſe appareat, non tamen, tum vera eſt declinatio, ſed falſa potius & ficta, vtpote quæ
a natura vincente nequaquam accidat. Neq; enim alia de cauſſa, tunc declinare videtur
morbus, quam quod virtus iam euicta, non amplius morboſis cauſſis reluctetur. Et ſunt
certe ex lethalibus morbis nonnulli, qui breui tempore & principium & augmentum
percurrunt, vt fere augmentum habere nullum videantur. Atque hinc eſt, quod Ga-
len. *in libro de optima ſecta*, ſcribat, nonnullos morbos acutos, vt apoplexiam, ſimul at-
que inuadunt, vigorem aſſumere. Quod certe non ita intelligendum venit, vt quidam Galeni locus enarratus.
F hodie, qui omnia dicta Galeni malitioſe peruertunt, & ſummo ſtudio deprauant, inter-
pretantur, quod eiuſmodi morbi nullum habeant incrementum, quando fieri neque-
at, vt ad ſummum aliquid, niſi aſcendendo perueniat: ſed quod tam celeriter ab inuaſio-
ne ad vigorem perueniat, vt vix animaduerti poſſit augmentum, adeoque propemo-
modum inſenſile ſit. Atq; hoc ipſum ſenſile Galenum, alius eiuſdem locus plane cõuin-

cit qui eſt *in libello de totius morbi temporib.* in quo manifeſte apoplexiā incrementū habere inquit, atq; adeo quid ſenſerit in lib. de optima ſecta, diſerte exponit. Sed eiuſdē verba ſubiiciamus: ἔνια δοκεῖ τῶν νοσημάτων εὐθὺς εἰσβάλλειν ἀκμάζοντα, καὶ τοῦτο μὲν αὐτὸ τῶν ἀδυνάτων ἐστίν. οὔτε γὰρ τὸ μάλιστα ἐξαίφνης εἰσβάλλον ἀκμάζον οὕτως τις ἂν τὴν ἀποπληξίαν, οὐδὲ γὰρ ἀκριβῶς ἐστὶ τὸ τοιοῦτον, ἀλλ᾽ ἐν μὲν βραχεῖ χρόνῳ διεξέρχεται τήν τε ἀρχὴν καὶ τὴν ἀνάβασιν, οὐ μὴν ἄναρχόν τι ἐστὶν, οὐδ᾽ εὐθὺς εἰσβάλλει τελεώτατα, ὥσπερ ὁ τῆς ἐπιληψίας παροξυσμός. οὐδεὶς γὰρ οὕτως ἁλίσκεται ἐξαίφνης τῷ συμπτώματι, καθάπερ οἱ τὸν τράχηλον ἀφαιρούμενοι, καί τοι καὶ τούτων ἡ τομὴ πρῶτον τινὰ χρόνον ἔχει, καὶ δεύτερον, καὶ τρίτον, καὶ τέταρτον, ὥσπερ ἂν καὶ χειρουργὸς τις ὁτιοῦν τέμνῃ. Quod eſt: Quidam morbi ſtatim ſimul atq; vigent, inuadere videntur, quod ipſum quidem ex numero eorum eſt, quæ fieri nequeunt. Neq; enim repente inuadentem in vigore eſſe apoplexiam quiſpiam dixerit, quoniam talis exquiſite non eſt, ſed breui tempore & principium, & augmentum percurrit, non tamen abſque principio eſt, neque ſtatim abſolutiſſime inuadit: quemadmodum nec comitialis morbi acceſſio. Nemo enim tam ſubito ſymptomate corripitur, vt ii quibus ceruix auſertur: quanquam horum quoq; ſectio primum aliquod & ſecundum, & tertium, & quartum tempus habet, veluti etiam ſi chirurgus quamlibet partem incidat. Quæ verba Galeni etiam in propria lingua referre volui, vt hinc plenius lector eius cognoſceret ſententiam, & quam inique a ſycophantis hoc tempore flagelletur, qui ſingula propemodum eiuſdem verba in diuerſam, quam ille putauerit, partem interpretantur. Ceterum, qui ſalutares ſunt morbi, quatuor interdum tempora obtinebunt, principium nimirum, augmentum, vigorem, & declinationem: idque accidit, ſi ſoluantur. Si enim adhibitis remediis curentur, pauciora habebunt tempora. Qui enim antequam creſcant per conuenientia præſidia ſoluuntur, augmento & vigore mutilantur. Si per iudicationem perfectam terminantur, non pauciora quam tria habebunt.

Tempora morborum vt dignoſcenda. CAP. VI.

CVM quatuor temporum vniuerſalium morbi cognitio ad iudiciorū prædictionem vnice, *vt dictum eſt*, conferat, vt quomodo quiſpiam horū, quoad fieri poteſt, exquiſitam conſequatur notitiam, nunc monſtremus, neceſſe eſt. Exorſi igitur a principio, de illis ita ſtatuemus: Principii morbi finis adhuc futurus quinq; deprehenditur modis. *Primo*, ex morbi ipſius natura & differentia. Quippe febres ardentes, pleuritis, viſcerum phlegmones, & id genus alii morbi acuti, breuis temporis principium habent. Nam vt ipſi non ſunt diuturni, ita neq; principium longo durans tempore obtinebunt. *Contra*, epilepſia ſiue morbus comitialis, coxendicū & renum dolores, quartana & ſimiles morbi diuturni longioris temporis principia habebunt. Secūdo, e temporibus anni, in quibus morbi exoriuntur. Qui enim æſtate accidunt morbi, breuius: qui vero hyeme inuadunt, longius principium habent. Hinc eſt, quod Hippocrates non temere in aphoriſmis dixerit: *Æſtiua quartana magna ex parte breues ſunt, autumnales vero longa, præſertim, quæ hyemem attingunt.* Quanto enim breuior morbus eſt, tanto etiam breuius principiū obtinet. Tertio ex ætate & natura ægrotantis. Nam ſi calidæ fuerint, morbi eas corripientes breuius principium habebunt. Citius enim in iis concoctionis ſigna apparent. Cōtra ſi frigidæ fuerint ætates, longius principii tempus obtinebunt. *Quarto*, e regione, in qua æger decumbit. Hæc enim, perinde atq; ætas & natura ægrotantis, vel breuius, vel longius principii tēpus efficiet. *Quinto*, ex victus ratione, quæ anteceſſit. Is enim ſi calidior & ſiccior fuerit, bilioſus adeoq; calidius & ſiccius corpus reddet. Contra, ſi frigidior & humidior fuerit, pituitoſum corpus efficiet. In bilioſo autem corpore calidos procreari morbos, & in pituitoſo frigidos, nemo eſt, qui neſciat. Habēt autem calidi morbi breuius, vt frigidi contra longius principium. Ceterum perfecti & iam abſoluti principii euidentiſſimum ac firmum admodum ſignum, concoctio manifeſta exiſtit. Atq; hactenus principii breuioris aut lōgioris, ſigna vnde petēda ſint indicauimus. Porro augmētum morbi trib. cognoſcitur rebus, nempe hora, in qua fit acceſſio, eiuſdē lōgitudine & magnitudine ſiue vehementia. Nihil enim refert magnitudinem aut vehementiam dicas. Duo enim hæc nomina, *vt ſect. 1. aphor. Com. 12. teſtis eſt Galenus*, apud veteres Medicos vſitata, ſæpius de vna eademq; re pronunciantur. Ex hora quidem, in qua fit acceſſio, ita agnoſcitur augmentum: Si acceſſio maturius inuadit, & plusquam proportio poſtulat anteuertit, certiſſimum hinc augmenti indicium colligitur. Ex lōgitudine hoc modo: Si acceſſio anteuertēdo in lōgius extenditur, tēpus augmenti notam eſſe nemo nō animaduertit.

Principiū morbi vt dignoſcendum.

Ex morbi natura.

E temporib. anni.

3. Aph. 25.

Ex ætate & natura ægrotantis.

E regione.

Ex victus ratione.

Augmentū cognitio e trib. pēdet rebus.

Ex hora

Longitudine.

A maduertit. Ex magnitudine ſeu vehementia hac ratione. Si acceſſio vehementius afflixerit manifeſte augmentum morbi adeſſe conijcimus. Proinde acceſſio plurimo tempore anticipans, hoc eſt, conſuetam inuaſionis horam antevertens, & longius, & multo etiam vehementius affligens, effatu dignum ac certum morbi habentis acceſſionem, & per circuitus redeuntis incrementum indicabit. Aliorum morborum augmentum facile ex illorum vehementia ſeu magnitudine iam increſcente cognoſcitur. Vigor autem indicatur, vbi hæc omnia in vtriſq; acceſſionibus æqualia, & ſibiipſis perquam ſimillima fuerint, ac in eodem ſtatu manſerint, perſeuerauerintq;. Declinatio autem contrariis augmento ſignis cognoſcitur, nempe ſi tardius, quam cõſueuerunt antea, acceſſiones inuadant, ſi breuiori tempore durent, & prioribus, mitiores fuerint, minuſq; af-
B flixerint. Poſſunt autem alii morbi, qui per circuitus non inuadunt, ex ſymptomatum vehementia, vel remiſſione, num in vigore aut declinatione ſint, cognoſci, iuxta illud Hippocratis: *Quum incipiũt & finiunt morbi, ſymptomata omnia leuiſſima ſunt, in vigore autem vehementiſſima.* Quapropter ex ſymptomatum vehementia, non morbi malignitas, ſed tãtum vigoris tempus argui debet. Siquidem ſymptomatum magnitudo & leuitas non perpetuo morbi malitiam, aut bonitatẽ indicant. Interdum n. aut nullis, aut leuiſſimis conſpectis ſymptomatis, grauiſſimus tamen morbus exſiſtit, vt in quibuſdam peſtilẽtis accidit. Nonnunquam vero vehementiſſimis & maximis ſymptomatis apparentibus, morbi tamen ſalutares ſunt, vt quibus naturæ conatu ſalutares criſes accidant. Vnde omnibus perſpicuum euadit, non raro euenire, vt etſi in vigore ſymptomata ſint vehe-
C mentiora, morbum tamen in iis, qui ſeruari debent, magis ſalutarem ac mitiorem eſſe: & contra ſymptomata ſi ſunt mitiora, morbum tamen exitialem eſſe. Symptomatum igitur magnitudo vigoris potius ſignum ſit oportet.

Magnitudine

Vigoris indicia ſunt

Declinationis.

2. Aph. 30.

Vigor morbi medico præ aliis temporibus potiſſimum dignoſcendus. Cap. VII.

HActenus quo pacto vniuerſalia morborum tempora ſint cognoſcenda Medico, & quod illorum notitia ad futuram criſin iudicationemq; prænoſcendam ſit neceſſaria, oſtendimus. Nũc vero, quod præ omnib. aliis temporibus vigor potiſſimum Medico ſit pręcognoſcendus, tribus de cauſſis docebimus. *Primo*, quod ſine vigoris pręcognitione, vtrum iudiciũ futurum ſit, necne, & quum ſit, quale ſit, ſcire nequeat. Nam quum futura bona iudicatio, niſi ex præcedentibus exquiſitis concoctionib. pręcognoſci non
D poſſit, & hæ quidem, non niſi vigoris tempore appareant, conſequitur hunc veluti, normam quandam eſſe iudiciorum, adeoq; vt Medico pręcognoſcatur, ſumme eſt neceſſarium. *Secundo*, vigor hoc maxime nomine præcognoſcẽdus venit, quia niſi in vigore iudicium morbi obtinuerint, vt in declinatione habeant, fieri nequit. Quicunque enim morbi vigoris tempus ſemel præterierint, ſi certe ſine iudicio perſeuerant, & paulatim ſoluuntur, nullum præterea elapſo vigore mortis eſt periculum: quandoquidẽ experientia teſtetur, nullum vnquam in declinatione, vi morbi periiſſe, vt antea quoque dictum eſt. Sed magis ratio ipſa. Neq; n. accidit, vt ſimul atq; morboſæ cauſſæ iam euictæ ac concoctæ ſunt, adeoq; natura ſuperauerit, æger moriatur. Quapropter, ſi qui ſunt, quos in declinatione interiiſſe cõſtat, ii certe vel ſuis ipſorum, vel Medicorum errorib. mor-
E tui ſunt. *Tertio*, vigoris tempus Medico, ideo præcognoſcendum, quod ſi moriturus eſt æger aut non, nemo ſciet, niſi vigoris tempus præcognouerit. Tunc n. primum mori ægrotantem eſt neceſſarium, vbi vires præ morbi violentia ſuccubuerint. Vtrũ vero prius ſuperabitur, ſcire non poteſt, ſi vigoris tempus incertum fuerit. Nam ſi iudicium intra vnum diem eſſe debeat, ſeruabitur æger antequam a morbo vires proſternantur. Si vero ante viginti dies, ſi ſic accidat, nequeat aduenire iudicium, fieri poteſt, vt interim natura fatigetur, adeo vt ſi iidem appareant ægrotantes, alter quidem ſeruetur, alter ob futuri vigoris tempus moriatur. Quare cum ex vigoris tempore Medicus ſciat, nunquid ægri vires ſufficiant necne, non poteſt etiam conueniens victus ratio inſtitui, niſi quales vires ægrotantis ſint, præcognoſcatur. Neque enim temere ab Hippocrate dictum
F eſt: *Conſicere oportet, num æger poſſit cum victu perdurare ad vigorem vſque, & nunquid ille prius deficiat, nec cum victu perdurare illo poſſit, aut morbus ante deficiat, ac retundatur.* Duo namque ſunt, a quibus potiſſimum cibandi cõſilia petuntur, nempe morbi vigor, & ęgri vires. Ratio itaq; ipſa docet, Medico in nullo ſic eſſe exercitandũ ac laborandum, atq; in futuri vigoris præcognitione, quod fuſius *lib. 3. de iudiciis, cap. 5.* Galenus monſtrat. Cete-

Vigor morbi tribus de cauſſis Medico cognoſcẽdus.

Nullum vnquam in declinatione mori.

1. Aphor.

Duo ſunt, a quibus cibandi petuntur conſilia.

A rationem fit iudicium, id non accidit, niſi poſtquam omnia in animantis corpore, *Gale-
no etiam libr. 3. de dieb. decretoriis atteſtante*, concocta fuerint, ideoq; cum copioſa excretio-
ne fit, vel cum inſigni abſceſſu. Natura enim euictis iam ac concoctis noxiis humoribus,
eos diſcernit, & ſuperuacua excrementaue expellit. Quapropter iudicium hoc, ſine re-
cidiua ſit neceſſe eſt. Contra, iudicium quod morbi ratione fit, non niſi natura irritata,
vel ab aliquo externo, vel ab iis, quæ in ipſo corpore detinentur, accidit. Hoc alio nomi-
ne intempeſtiuum vocatur, quod non congruo tempore, ante vigorem, & nondum co-
cto morbo fiat. Hippocrates eiuſmodi iudicium diſruptionem nominat, quod ſcil. na-
tura intempeſtiue ad excretionem irritata, ob morbi malignitatem, moueatur, *vt lib. 3.
de iudiciis Galenus ca. 10. fuſius docet*. Quocirca natura hoc modo incitata, crudis adhuc ex-
B iſtentibus humoribus, excretiones tentat, adeoq; vtilia ſimul cum iis, quæ lædunt, ex-
pellit. Quæ quidem excretiones, etſi morbũ minuere videntur, tamen poſtea violẽtius
morbus inſurgit, & recidiua fit. Vt temere faciant, qui productas a nobis Galeni defini- Periculo-
tiones ſugillare audent. Periculoſum iudicium eſt, quod vehementibus & grauiſſimis ſum.
ſymptomatis contingit. Græcis κινδυνῶδες nuncupatur. Tutum ſecurumue, quod ſine illis Tutum.
euenit. Græci ἀκίνδυνον appellant. Manifeſtum ſiue euidens, ꝙ excretione aliqua, aut inſi- Securum.
gni & conſpicuo abſceſſu fit. Græcis ἐμφανὴς nominatur. Obſcurum, ꝙ citra excretionẽ, vel Manife-
euidentem abſceſſum accidit. Græcis ἀφανὴς κρίσις nuncupatur. Indicatum ſiue cum bonis ſtum.
indiciis eueniens, quod a contemplatorio die prius eſt oſtenſum. Græci ἐπίσημον dicunt. Euidens.
C Non indicatum, quod abſq; ſignis factũ eſt, vel a nullo priore die indicatum. ἄσημον Græ- Obſcurũ.
ci vocant. Bonum, quod ad ſanitatem deſinit. Græcis ἀγαθὴ κρίσις nominatur. Malũ, ꝙ in Indicatũ.
ægri perniciem, & ad mortem terminatur, Græcis κακὴ dicitur. Prius ſalutare etiam vo- Non indi-
cari poſſet, ſicut poſterius pernicioſum, & lethale. Atq; hæ ſunt in vniuerſum omnes iu- catum.
dicũ differentiæ, quas Hippocrates *libr. 1. Epidem. ſect. 3.* quaternario complexus eſt nu- Bonum.
mero, ita ſcribens: Δεῖ σκοπέειν τὸν νοῦν καὶ εἰδέναι ἐν τοῖσι χρόνοισι τούτοισι κρίσιας ἐσομένας ἐπὶ σωτηρίην, ἢ ὄλεθρον, Malum.
ἢ ἐπὶ ῥοπὰς τὸ ἄμεινον, ἢ χεῖρον. Animaduertere ac cognoſcere oportet, quę iis temporibus futu- Salutare.
ra ſint, iudicia ad ſalutem, aut perniciem, aut mutationes ad melius vel deterius. Sub Lethale.
primo enim genere abſolutũ, fidum certumue & bonum: ſub altero malum, pernicio-
ſum, & lethale: ſub tertio imperfectum, tutum, manifeſtum, indicatumque: ſub quarto
incertum, periculoſum, obſcurum, non indicatum & malum comprehendit.
D

Quæ ſint iudicii boni iam inſtantis notæ & indicia. Cap. III.

IVdiciorum differentiis expeditis reliquum eſt, vt nunc notas, quibus bonum iudi- Boni iu-
cium iam inſtans præcognoſcitur, exponamus. Sunt autem boni iudicii iam inſtantis dicii præ-
ſigna præcipua quatuor. Primum quidem & omnium maximum ſunt concoctiones, cipua ſi-
quæ in vrinis, deiectionibus & ſputis conſiderantur. Concoctionem autem eſſe maxi- gna qua-
mum ſignum hinc colligit Galen. *lib. 3. de iudiciis*, quod neminem vnquam, etſi millies iu- tuor. 1.
diciis interfuit, qui præcedentibus concoctionibus iudicatus eſt, mortuum eſſe vide-
rit. Ceterum non eſt tamen omnibus concoctionis ſignis in cunctis morbis eadem
dignitas. In morbis enim thoracis & pulmonis, ſputa potiſſimum conſideranda ſunt.
E Non oportet tamen vrinæ contemplationem, & egeſtionum inſpectionem negligere.
Si vero æger ſolum febricitat, citra alicuius viſceris, verbi gratia, iecoris, lienis, renum,
aut veſicæ, phlegmonem, vrinas maxime intueri conuenit. Sin ventriculus laboret, alui
deiectionibus primum, deinde etiam vrinis animum attendere oportet. Nunquam e-
nim, ſi febris, vel ex ſola humorum putredine accenſa, vel in parte phlegmone obſeſſa
excitata, affuerit, vrinarum inſpectio poſthabenda erit. *Alterum* iam imminentis boni 2.
iudicii ſignum eſt, vt antea ab aliquo indice contemplatoriue die ſit oſtenſum. Quid
autem ſit index dies, infra explicabitur. *Tertium*, vt in aliquo die iudicatorio fiat. Qui au- 3.
tem ſint dies iudicatorii, itidem in ſequentibus docebimus. *Quartum*, vt iudicium fiat 4.
per modum ſeu excretionem morbo competentem. Nam morbi ſpeciem nouiſſe, ad Quæ con-
F iudicii dignotionem plurimum conducit. Pro varia namq; morborum ſpecie, alia at- ueniens
que alia iudicia fiunt, alii naturæ motus, excretiones omnino diuerſæ. Competet cuiq; ſpe-
igitur, ſi in ardente febre, vel ſanguis e naribus plurimus profluat, vel poſt vehementem ciei mor-
vigorem ſudor multus & calidus per vniuerſum corpus emanet: aut per vomitum, bi excre-
vel per aluum aliquid bilioſum æger excernat. Cum enim ardens febris non fiat, tio. Ardentis febris.

niſi ex flaua bile intra vaſa putreſcente, vt omnes iam dictæ excretiones, per quas vel bi- A
Febris tertianæ. liosſus ſanguis expurgatur, vel biliosa excremenra vacuantur, illi conueniant neceſſe
eſt. Pari ratione & febris tertiana per vomitum & deiectionem bilioſam, & ſudores bi-
Quotidianæ. lioſos e toto corpore manantes iudicari ſolet. Quotidiana vero febris, vtpote non ex
bile, ſed ex pituita nara, cõmodiſſime per crebras piruitæ vacuationes, & ſudores mul-
Phreniti-dis. tos e toto corpore excretos iudicarur. Phrenitim ſudor bonus, præſertim vbi e capite
multus & calidus fluxerit, iudicat, ſudante ſimul reliquo corpore. Non autem ab re di-
ximus Bonus ſudor: malus enim ſi fuerit, phrenitim non iudicat. Bonus eſt, ſi fit in die
iudicatorio, & e capire, tanquam parte laborante, non frigidus, ſed calidus, neque pau-
cus, ſed multus, vt dictum eſt, profluxerit. Accidit autem, vt interdum etiam per ſan-
guinis narium profluuium phrenitis iudicetur, quod hæc non ſit niſi cerebri, aut eius B
membranarum phlegmone. E ſanguine vero procreari phlegmonem, norius eſt, quam
vt multis oſtendi debear. Nihil igitur mirum, ſi ſanguinis excretione e naribus finiatur.
Lethargi. Porro lethargus ſanguinis ex naribus profluuio non delectatur. Peripneumonia taro
Peripneumoniæ. quoque per ſanguinis narium profluuium iudicatur, crebrius per alui deiectionem, aut
puris per vrinam excretionem. Inter iam dicta mala, nempe ardenrem febrem, phre-
Pleuridis. nitim, lethargum, & peripneumoniam, pleuritis medium obtinet locum. Quippe mi-
nus quam ardens febris & phrenitis, magis vero quam lerhargus & peripneumonia,
Iecoris lienisue phlegmones. profluuio ſanguinis finitur. Iecoris vero & lienis phlegmone ſanguinis narium proflu-
uio abunde iudicatur, quod ſcilicet horum viſcerum phlegmones, febres quoque acu-
tæ, quibus hoc genus excretionis familiare eſt, concomitantur. Omnes denique cali- C
dæ & acutæ hypochondriorum phlegmones, profluuio ſanguinis ex naribus iudican-
Sanguinem per rectitudinẽ effluere oportet. tur. Oportet autem rum ſanguinem e directo effluere, ex dextra quidem nare, iecore
laborante, vel iis quæ in dextro hypochondrio ſitæ ſunt partibus. Ex ſiniſtra vero, lie-
ne, & quæ in ſiniſtro ſunt hypochondrio locis laborantibus. Porro, iecoris gibba phle-
gmone obſeſſa, tribus maxime excrerionis modis obediunt, nempe profluuiis ſangui-
nis e dexrra nare, ſudoribus bonis, vtpote reliquis etiam phlegmonis communibus, &
multis vrinis. Caua vero eiuſdem, egeſtionibus bilioſis & ſudoribus, nonnunquam et-
iam vomitibus, humoribus ſcilicet ad ventriculum tranſmiſſis, parent. Multo autem
magis per vrinas expurgari expetunt, quam gibba iecoris, omnes partes quæ iuxta re-
nes & veſicam, vtpote præcipua vrinæ inſtrumenta, ſunt: quemadmodum quæ iuxta D
thoracem & pulmonem ſunt per ſputa, quod nimirum hæc ſint loca, per quæ harum
partium excremenra commodiſſime vacuentur. Sudores autem omnibus febribus,
Sudores omnibus febribus ſunt proprii. 4. Apho. 36. præſertim ardentibus, ſunt proprii. Hinc illud Hippoc. *Sudores febricitantibus, ſi euenerint*
tertio die, & quinto, & ſeptimo, & nono, & vndecimo, & decimo quarto, &c. boni ſunt. Hi enim
ſudores morbos iudicant. Iudicant vero etiam quotidianam, & quartanam, acceden-
tibus tamen vomitibus & deiectionibus pituitoſis in illa: atris vero & variis in hac ipſa.
Semitertianas autem iudicant deiectiones, per quas bilioſa & pituitoſa vacuantur. Le-
thargos vero, & omnia capitis vitia, parorides iudicant. Nam impetus totius mali ad
'andulas illas, quæ auribus adiacent, vtpote ſpongioſas raraſue, & ad ſuſcipienda ſu-
:ruacua babiles, conuertitur. Alii decubitus quoque omnes, diuturnas febres iudica-
: conſueuerunt. Cerernm vt rectius, an iudicii modus morbo cõueniat, intelligamus, E
:æter hæc quæ dicta ſunt, ægrotantis quoque ætas & narura, necnon præcedens vi-
us ratio, locuſque in quo æger degit, item tempus anni, & præſens temporis conſtitu-
o, conſideranda erunt. Si enim perinde atque morbus eſt bilioſus, hæc etiam ſingula
lioſa fuerint, bilem in iudicationibus expurgari oportet: quemadmodum vbi pitui-
ſa fuerint, pituitam vacuari eſt neceſſe. Variis autem humoribus in corpore abũdan-
bus, variam quoque eſſe excretionem oportet. Cum vero hæc vniuerſa Medico fue-
int explorata & cognita, tunc ex euentu reliqua aſſequentur. Si enim æger, qui iudi-
catus eſt, a febre, aliiſque ſymptomatis liberarus fuerit, & meliuſcule pro vacuationis
ratione fuerit coloratus, cum melioribus quam antea pulſibus, & ad ſurgendum robo- F
re haud dubie optimum iudicium fuit. Si vero ex iam dictis aliquid deſit, tantum ab o-
ptimo deficit, quanta eius quod deeſt vis & potentia fuerit.

Futurum iudicium quibus notis præcognoſcendum. Cap. IIII.

Iudicium. HActenus quomodo ſit præcognoſcendum iam imminens iudicium oſtendimus:
nunc

A nuncigitur qua ratione id, quod futurum eſt, præcognoſci poſſit, breuiter expone- Iudiciũ futurum quatuor prænoſcitur modis.
mus. Quatuor autem modis idipſum dignoſcitur. *Primo*, ex morbi natura conſideran-
do ſcilicet num hæc bilioſa, aut pituitoſa, aut melancholica, aut ex iis miſta fuerit. Si e-
nim bilioſior ac calidior fuerit, tanto velocius mouebitur morbus, adeoque celerius iu-
dicabitur. Contra, ſi frigidior fuerit, tardius mouebitur, & iudicabitur. *Secundo*, ex anni 1
tempore, ægrotantis temperamento, & ætate, regione præſentis temporis cõſtitutio- 2
ne, victu præcedente, & id genus aliis. Hæc enim ſi ad calidius declinauerint, morbum
eo citius iudicatum iri, ſicuti contra, vbi ad frigidius tetenderint, tardius, oſtendent.
Tertio, ex acceſſionum circuitibus, ſiue ii tertio quouis die, aut quarto, aut ſingulis die- 3
B bus, aut nunquam fiant, veluti in continentibus febribus euenit. Siquidem hæ vni-
cam duntaxat acceſſionem habent, ab initio ad finem perpetuo durantem. Si enim fe-
ſtinauerint, ac ſemper conſuetam anticipauerint anteuerterintue horam, aut multo
vehementius infeſtauerint, & per tertium occurſarint, cito iudicium ſubſecuturum de-
nuntiant. Si vero lente moueantur, atque eadem inuadant hora, ac ſingulis diebus re-
uertantur & affligant, tardius futurum morbi iudicium oſtendent. *Quarto*, quod præ- 4
cipuum certe eſt, ex concoctionibus ipſis. Si enim in diebus indicibus apparuerint, tũc
ægrum ſequenti iudicatorio a morbo liberati denuntiabunt.

Optimi Iudicii cognitio eſt certa, mali vero contra incerta. Cap. V.

C OPtimum iudicium, quod ſolum ſimpliciter & abſoluto ſermone iudicium dicitur, vt comprehenſum eſt, non coniunctura artificioſa, quemadmodum reliqua, ſed certa firmaque cognitione aſſequitur. (Optimum iudicium certe prænoſcitur.) In huiuſmodi enim morbis ſtatim ab initio omnia ſigna periculo vacant, ac ſecuritatem pollicentur. Cum itaq; omnino ſecura fuerint ſigna, in primo quaternario futurum iudicium nuntiabunt. Quod Hipp. in Progn. (3. Progn.) ſis annuere verbis voluit, inquiens: *Mitiſſimæ febres, & quæ cum ſecuriſſimis ſignis fiunt, quarto die finiuntur, vel prius.* Neque enim fieri poteſt, vt febris quæ ſigna omnia ſecuriſſima habet, non primo quaternario finiatur. Quod ſi vero hæc a maxime ſalubribus ac ſecuriſſimis ſignis parum declinauerint, huiuſmodi febres ſeptimam non tranſcendent diem. Accedit, quod in bonis iudiciis natura valida admodũ & robuſta eſt, ac materiæ noxiæ dominat', propriaq; ratione agit, atq; ſuo modulo operatur, neq; vllo caſu in ter-
D turbatur. Proinde vt rum definiti ac ordinati ſunt eius motus, ita prænotiones etiam de iis motibus certæ ſint oportet. Contra malorum iudiciorum prænotiones minus certæ ac ſtabiles ſunt. (Iudicii mali cognitio incerta & inſtabilis.) Siquidem in iis natura eſt imbecilla, & a noxia materia vincitur, adeoq; motus eius ſunt incerti, & inordinati, atque incogniti. Quapropter prudente artifice, & exercitato medico mala iudicia indigent, qui ſciat primum nunquid futura ſint: ſecundo, quo die: & tertio, vtrum confeſtim ægrotantem interficiant, an duntaxat noceant. Quapropter cum in bonis iudiciis multum ſcientiæ ac certitudinis ſit, contra in malis plurimum coniecturæ & incertitudinis, prius exercitari in optimorum iudiciorum prænotione medicum oportet, deinde in eorũ, quæ etſi nõ ſunt optima, bona tamen exſiſtunt, atq; tandem ad malorum prænotionem progrediendum erit. (In optimorũ iudiciorum præcognitione primum eſt exercitandũ.) Ceterum
E optima iudicia in vigore morbi, in augmẽto aũt, ſi ſalus ſit ſubſecutura, aut imperfecta, vel non ſecuta, fiũt. (Optima iudicia quando fiant.) Neq; temere dictum eſt, *Si ſalus ſit ſubſecutura*: in exitialib. enim morbis magna ex parte ægri in augmento, vel in principio moriuntur. Si igitur dies aliqua (Mala.) index futurum eſſe iudicium præoſtendit, ſimul etiam malum fore oſtendit. Fac enim quarta die viſam eſſe primum in vrina nebulam nigram, aut ſublimamentũ nigrum, aut aliud aliquid aliud huiuſmodi: ſint vero & alia omnia ſigna ac ſymptomata pernicioſa, morietur quidem omnino ægrotus ille, eo quod ſingula iam commemorata perniciem portendant, *vt ex ſectione tertia, vbi de Vrinis agetur, patebit.* Verum ſi in imparibus diebus acceſſiones fiant, ſeptimo die malum iudicium futurum eſt: ſi vero in paribus, ſexto. Certiorem vero exſpectationem faciet tibi morbi motus. Si enim celeriter moueatur,
F iudicium accelerans fore conteſtabitur, hoc eſt, ſexto die futurum eſſe iudicium ſignificabit. Sin tarde moueatur, ad ſeptimum differetur iudicium. Quum vero index dies nullum mali iudicii futuri ſignum dederit, eius quoque prænotio difficilis erit.

Quæ oſtendant quem finem ſit habiturus morbus. Cap. VI.

NVnquid æger ſeruabitur ex morbo, aut morietur, e tribus potiſſimum reb. dignoſci

Exitus morbi e tribus cognoſcitur. Ex ſpecie morbi.

poteſt, nempe ex ſpecie, magnitudine, & more morbi. Ex ſpecie, dum conſideramus num ſalutaris ſit morbus, adeoque a natura, vel arte vinci poſſit: aut lethalis, qui naturæ vires, & artis præſidia ſuperet. Sic e diaria febre, tertiana intermittente, aliiſque omnibus eius generis febribus, quod ſalutares ſint morbi, ægros ſeruari facile eſt præſagiri. Contra, mori, ex vehementi apoplexia, hydrope, peripneumonia, phrenitide, & id genus aliis morbis, quod ſuapte natura letales ſint. A

Species morbi vnde cognoſcatur.

Species autem morbi quælibet ex iis cognoſcetur ſymptomatis, quę propriam cuiuſq; naturam complent. Verbi gratia, ſufficiet enim exemplo rem declaraſſe, pleuritis ex dolore lateris pungente, ſpirandi difficultate, tuſſi, pulſuque duro & ſerratili, ac febri, quæ tamen illi eſt cum ceteris phlegmonibus communis, deprehenditur. Quare qui ſpeciem morbi e propriis, vtiam pleuritidis exemplo monſtratũ eſt, ſymptomatis cognouit, is facile iudicabit, num hominem extinguet, vel potius propelletur. B

Ex magnitudine.

Ex magnitudine ſeu vehementia etiam exitus morbi dignoſci põt. Nam etſi interdum morbus ſuapte natura ſalutaris eſt, tamẽ vbi ingẽtẽ magnitudinẽ aſſumit, lethalis fit. Sic vulnera, q̃ tamen ſuapte natura ſalutaria ſunt, propter magnitudinẽ fiunt lethalia. Quod de vulnerib. diximus, id ad reliquos etiam morbos propemodum omnes transferri poteſt, vt qui ob vehementiam ac inſignem magnitudinem lethales euadant. Cognoſcitur autem hæc ipſa e multitudine & vehementia propriorum ſymptomatum.

Ex more. Mos quid.

E morbi more quoque, num æger ſeruabitur aut morietur, cognoſci poteſt. Morem autem ſiue modum, ἦθος enim & τρόπον Græcis dicitur, non vocamus niſi eſſentiam, aut differentiam morbi, prout ſcilicet mitis placiduſue aut malignus eſt: vel in ſumma, qualiſnam futurus ſit. Atque mos vtique morbi plurimum momenti habet in prædicendo morbi exitu. Hinc ſi quis cancro, præſertim in membro nobili, laboret, quod ſit malignus morbus, lethale eſſe dicimus. Pari ratione elephantiaſim, phagedænam, thelephiaque vlcera, lethũ afferre propter ſuam malitiam pronuntiamus. Quid multa? morbi maligni fere omnes vitam adimunt, niſi eam partium ignobilitas tueatur. C

Num iudicabitur morbus, aut minus, vnde cognoſcendum. Cap. VII.

NVnquid per iudicium, aut ſine iudicio morbus finiatur, quinque e rebus maxime cognoſcitur, nempe ex motu, magnitudine, & ſpecie morbi, anni tempore, & aliis quæ eiuſdem ſunt ordinis, & huic cognata, veluti regio, ætas, victus antecedens, & huiuſmodi, atque iis quæ morbo ſuccedunt. D

Ex motu.

Ex motu vtique morbi, quod vel tertio, vel quarto, vel quinto fiet, iudicium ſperari poteſt. Si enim is celeriter moueatur, tertio: ſi vero quodammodo tardius, quinto. Si continens fuerit febris, in quarto. Habet enim vnam acceſſionem, quæ ad quartum, magna ex parte, diem protenditur.

Magnitudine. Anni tempore.

Motus celeritatem adiuuat magnitudo, adeo vt ſi magnus fuerit morbus, & plurimum afflixerit, per iudicium finietur. Sin exiguus, ſolutione. Item anni tempus calidum, ætas, regio, & alia quæcunque natura bilioſa ſunt. Tarditatem autem motus contraria, anni nimirũ tempus frigidum, ætas, regio, natura, & victus ratio præcedens frigida, iuuant. Verbi gratia, ſi æſtas fuerit, & laborans ætate adoleſcens, natura calidior, & vſus ſit inedia, labore, cibis & potibus bilioſis, tunc omnia hæc iuuabunt, vt tertio die iudicium fiat: præſertim ſi quæ præceſſit temporis conſtitutio, & regio in qua ægrotat, natura fuerint calidiores. E Quod ſi vero omnia contraria fuerint, & motus morbi tardior, neq; magnitudo morbi tardior, neque magnitudo morbi effatu digna, hybernum tempus, æger autem natura bilioſus, aut ætate declinans, in quinti diei acceſſionem peruenturum eſſe iudicium ſperabis: idque magis, ſi etiam regio frigida & humida fuerit, & temporis præſens conſtitutio ſimilis, & iudicia, quæ paſſim fiunt, in quintum inciderint diem, & alia, otium ſcilicet, ſatietas, & victus præcedens pituitoſus, acceſſerint, *vt fuſius lib. 3. de Iudiciis. cap. 4. Galenus docet.*

Specie morbi. Acuti tantum morbi indicantur. Ex iis quæ morbo ſuccedunt.

Ex morbi præterea ſpecie. Quippe cum iudicium non ſit niſi repentina, vt comprehenſum eſt, mutatio, acutis tantum conueniat morbis neceſſe eſt. Non iudicantur igitur, niſi acuti morbi. Diuturni autem ſenſim & paulatim, non repente ac ſubito mutantur. F Poſtremo, ex iis quæ morbo ſuccedunt ſignis, non quidem omnibus, ſed iis tantum, quæ cum iudicio iã incipiente inuadunt, aut parum ipſum anteuertunt. & proprie iudicatoria ſigna vocantur. Si enim illa appareant, neceſſe eſt morbũ illum iudicari, & in propinquo certe eſſe iudicium.

Num

A *Num per excretionem, aut abſceſſum futurum ſit iudicium, vt cognoſcendum.*

Cap. VIII.

CVm ex iis, quæ dicta ſunt, quod iudicium futurum ſit Medicus prænouerit, dein- Quale iudicium futurum ſit, quomodo dignoſcendũ.
ceps quale hoc erit, hoc eſt, num per excretionem, aut abſceſſum, ſiue per transla-
tionem humoris ex vna parte in aliam fiat, hoc modo dignoſcendum erit. Primum qui-
dem, ſi acutus & calidus eſt morbus, & iudicium fit in primis circuitibus, neceſſe eſt, vt
tale iudicium non per abſceſſum, ſed potius excretionem fiat. Morbus enim calidus, &
concoctu facilis, *vt lib. 2. Progноſt. teſtis eſt Galenus*, eo quod ex calidioribus ac tenuiori- Comm. 34.
bus, adeoque ad excretionem paratiſſimis conſtet humoribus, per excretionem me-
rito iudicatur. Facile enim eiuſmodi humores expelluntur, & vias per quas extra cor-
B pus ferantur, inueniunt. Si vero diuturnus, ac tardus fuerit morbus, id eſt, concoctu dif-
ficilis, & ex craſſiore, frigidioreque humore, qui nec vinci, nec expelli facile poſſit, per
abſceſſum iudicabitur, quod ſcilicet ad excretionem humor ille ſit ineptus. Id quod
tum maxime accidit, quum æger plurimo tempore, *Hippocrate loco paulo ante oſtenſo atte-
ſtante*, tenuem & crudam vrinam minxerit. Docent idipſum quartanæ, & quotidianæ
febres, & nõnunquam etiam tertiana ſpuria, quę, reiecto ad pedes humore, per abſceſ-
ſum finiuntur. Si autem vrina multam & bonam, hoc eſt, albã, leuem, & æqualem ſubſi-
dentiam habuerit, adeoque tenuis haud fuerit, ſed craſſa, conſentaneum eſt morbum
paulatim coctum iri ac ſolui, & minime per abſceſſum finiri. Quod Hippocratis teſti- 4. Aph. 47.
C monio confirmatur, qui in Aphoriſmis ita ſcriptum reliquit: *Quibus ſpes eſt ad articulum
futurum abſceſſum, liberat ab abſceſſu vrina multa, craſſa, & alba exiens.* Ceterum iis ita defini-
tis, deinceps conſiderandum, ſi per excretionem morbus iudicabitur, nunquid pro-
fluuium ſanguinis narium, vel vomitus, vel ſudor, vel deiectio futura ſit. Si vero per ab-
ſceſſum, qualis particula, vel quis articulus abſceſſum illum excipiet, exſequendum. In
iis quidem morbis, qui per excretionem iudicabuntur, biſariam de excretione, quæ
futura eſt diſtinguere ac definire oportet: nempe ex propriis futuræ excretionis ſignis,
ſi modo affuerint, & ex aliarum exeretionum notis, ſi propriæ nõ adſunt. Certius nam-
que ſperabis eum, qui ſemper a ſuis præoſtenditur, iudicii modum, vbi nullus aliorum
exſcretionum modorum te in diuerſum diſtraxerit. Futuræ vero exſcretionis certiſſi- Rigor futurę excretione nota.
D mum indicium eſt rigor. Cum enim is expultricis facultatis validus ſit motus, vt eo ex-
citato aliquas ſubſequi excretiones putemus neceſſe eſt.

Quæ propria ſint vniuscuiuſque excretionis ſigna. Cap. IX.

CVm hactenus, quę in vniuerſum omnium excretionum ſint indicia oſtenderimus,
reliquum nunc eſt, vt proprias vniuſcuiuſque excretionis notas, a ſanguinis ex na- Profluuii ſanguinis narũ notę.
ribus profluuio exorſi, recenſeamus. Primum igitur profluuii ſanguinis e naribus ſi-
gnum ſunt ſplendores ante oculos obuerſantes. Hi enim propter humorem profluxu- 1. Splendores oculis obuerſantes
rum, qui flauus eſt, excitantur. Flauus enim color ad ſplendidum vergit, *vt lib. 1. de Iudic.
c. 12. fuſius monſtrat Galen.* Alterum eſt oculorum hebetudo, quod humor multus ſurſum 2. Oculorũ hebetudo.
elatus ſpiritus meatus obturet, adeoque viſus hebetudinem concilier. *Tertium*, oculi la-
crymantes, propter fluxionis copiam. *Quartum*, oculi rubicundi. *Quintum*, malæ ru- 3. 4. Oculi lacrymãtes & rubicũdi.
E bicundæ. *Sextum*, nares rubræ. Siquidem hæc omnia humorum ad caput parteſque
iam dictas motum & inclinationem denuntiant. *Septimum*, hypochondriorum ſine do- 5. 6. Malę & nares rubicundæ
lore tenſio. Hæc enim haud exiguum eſt ſanguinis ad ſperiora vergentis indicium.
Non autem abre dictum eſt, *Sine dolore.* Tenſio enim hypochondrii cum dolore, non 7. Hypochondriorum ſine dolore tenſio.
profluuii ſanguinis, ſed phlegmones potius ibidẽ excitatæ indiciũ eſt. *Octauum*, ſpiran-
di difficultas, quod ſanguinem ſurſum per thoracem ferri monſtret. *Nonum*, dolor ca- 8. Difficultas ſpirandi
pitis, non quidem omnis, ſed qui grauis eſt, diſtendit, pulſat, & calefacit. Hic enim ſan-
guinis ad caput confluentis copiam portendit, vtpote quæ grauet, diſtendat multitudi-
ne ſua, qualitate aũt pulſet ac calefaciat. *Decimum*, viſcerũ in hypochondriis phlegmo- 9. Dolor capitis
F nes. Hæ vero non ſolum ſigna, ſed & ſimul cauſſæ ſunt, vbi ſcilicet per excretionẽ mor- 10. Viſcerũ phlegmone.
bus iudicetur. Cauſſæ quidem ſunt, q; ſanguinem ſurſum tendentem ſuppeditẽt. Signa,
quod hæ plerunque per ſanguinis e naribus eruptionem iudicentur. Quod ſi ad hęc na- 11. Nares prurientes.
res pruriãt, iam ſtatim ſanguis erumpet, præſertim vbi vehementior circa faciẽ & tem-
pora dolor affuerit. Et ſi ſano quoq; fluere cõſueuit, iam ſpem propemodum certã con- 12. 13. 14. 15.

ciperc oportet. Præter hæc omnia ætas florens, anni tempus, ver nimirum & æſtas, regio temperata, aut calida, ægrotantis natura ſimilis, futurum eſſe ſanguinis profluuium prodere poſſunt. Vomitus autem ſigna ſunt eiuſmodi: Primum, *cordis ſiue oris ventriculi (hoc enim priſci cor, vt alibi oſtendimus, nominarunt) morſus.* Nam bilioſus ac mordax humor os ventriculi mordendo infeſtat, ideoque hunc natura per vomitum eiicit. Alterum ſignum eſt *capitis dolor, qui partim propter conſenſum, qui eſt cerebro per neruos quoſdam ſatis magnos cum ventriculo, partim etiam ob bilioſi humoris exhalationem naſcitur.* Tertium eſt *vertigo, quæ itidem propter bilioſorum humorum ad cerebrum exhalationem oritur.* Quartum, *tenebroſa & atra oculis obuerſantur: flaua namque bilis plenius calefacta, ac vehementer eſſata, atram exhalationem ceu fumum quendam exhalat, quæ ad oculos translata, turbulentiorem reddit in eis humorem, natura purum ac ſplendidum. Hanc igitur exhalationem ſentiens a cerebro ad oculos permeans viſorius ſpiritus, perinde atque per ſuffuſiones, tenebricoſorum atrorumue viſa efficit.* Quintum *eſt labii inferioris agitatio, quæ accidit, propterea quod bilis flaua internam ventriculi tunicam mordicans, intro gulam totam, & ad inferna conuellat. Conſtat enim ex diſſectione, vnam eſſe omnem hanc tunicam vniuerſam continuam per omnia ſibi, & toti ventriculo, gulæ, linguæ, palato, & ori. Hæc igitur eſt, quæ labia agitat ac commouet, quoties ab acriore bile collecta in ore ventriculi gula mordetur ac conuellitur.* Sextum eſt, *quod ſaliua multa & tenuis per os defluit. Bilis enim pro ſua leuitate in ſuperficie fluitat, eamque ob cauſſam ad gulam aſcendit, & os, fundum ventriculi, eiuſque cauitatem relinquens: vt mirum non ſit, ſi tum crebro ſaliua tenuis & plurima ex ore effluat. Num vero per ſudorem, aut vrinæ excretionem morbus iudicetur, ita dignoſcendum erit. Vbi iudicio imminente vrina præter rationem ſupprimitur, vigorem initio iudicatorium exſpectare oportet. Quod Hippocrates iis confirmat verbis: Ante vigorem vrinæ ſuppreſſiones.* Quod ſi itaque ex iam dictis ſignis ſciamus, vigorem eſſe iudicatorium, definiendum ſubinde erit, qualis ipſum ſecutura ſit excretio, ſudor nimirum, aut vomitus, aut alui deiectio, aut horum aliqua, aut omnia. Si enim vrina & aluo ſuppreſſis, rigore æger correptus eſt, ſudor multus neceſſario conſequetur. Nam cum ſeroſæ humiditatis in corpore collectæ tria ſint vacuationis loca, quia vel per vrinam, vel per aluum, vel per ſudorem vacuatur: vt duobus prioribus locis ſuppreſſis, per tertium, nempe ſudorem, copioſe admodum vacuetur neceſſe eſt. Si vero ſola vrina ante vigorem ſuppreſſa fuerit, conſiderandum tum erit, nunquid ante iudicium plura alui excrementa, aut pauciora prodierint. Si enim multo magis quam antea conſueuit fieri, aluus excreuerit, vigor exſpectandus non erit, ſed cognoſcere oportet inclinationem ſeroſi humoris ad aluum factam eſſe, adeoque vniuerſum hunc humorem naturam per aluum excreuiſſe, vt mirum non ſit, ſuperuacuis omnibus per aluum eiectis, retentam eſſe vrinam. Sin pauciora per aluum excreta ſunt, inclinationem ſeroſi humoris ad ſudoris loca, adeoque cutem factam eſſe conüciendum erit, ideoque iudicatorium vigorem ſudor ſubſequitur. Quod ſi vomitus etiam ſigna, quæ paulo ante recenſuimus, affuerint, per ambas excretiones, hoc eſt, ſudorem & vomitum, æger iudicabitur. Et magis vtique per earum alteram, cuius indicia magis præualuerint. Verbi gratia, per vomitum magis, ſi illius indicia, ſudoris ſignis præualuerint. Per vtramque æque, ſi notæ harum æquales quodammodo fuerint. Si autem vomitus indicia haud aderint, tunc poſt vigorem exſpectare tantum ſudores oporteret: præſertim ſi ægrotantes increſcente acceſſione vaporibus ſurſum elatis delirauerint: exterioreſque corporis partes calidiores ac rubicundiores fuerint. Tũc enim humorum ad eas fieri inclinationem ac motum certo monſtrabunt; & multo quidem certius, ſi vapor quidam calidus, qui antea non aderat, per eas partes exhalet. Siquidem is vapor ſubſequentis ſudoris, quaſi certus quidam nuntius eſſe ſolet. Quod ſi vero pulſus etiam vndoſus fuerit, & inſigniter mollis, adhuc magis ſudores exſpectandi ſunt. Quid autem pulſus vndoſus, & mollis ſit, ſuo monſtrabimus loco. Nihil autem mirum, vndoſum pulſum, cum non niſi propter humorum copiam fiat, quemadmodum etiam mollis, ſudoris eſſe certum nuntium. Porro, ſi humorum ad interiora motus & inclinatio præualuerit, vbi nulla vomitus ſigna affuerint, per alui deiectionem æger iudicabitur. Si vero vomitus etiam ſigna affuerunt, & venter inſigniter excreuerit, tam per vomitum, quam per deiectionem iudicabitur. Quapropter eius, quæ per aluum fit, excretionis nec manifeſta, nec propria ſigna exiſtunt: ſed ex eo, quod iudicii quidem adſunt indicia, deſunt autem vomitus, profluuii ſanguinis narium, & ſudoris, colligere licebit

Margin notes:

Vomitus indicia. 1 Cordis morſus. 2. Capitis dolor. 3. Vertigo. 4 Tenebroſa oculis obuerſantia. 5 Labii inferioris agitatio. 6 Saliua multa & tenuis. 6. Epidem. ſect. 1 Aphor. 9. Sudoris ſigna. Deiectionis alui ſigna.

Right margin letters: A B C D E F

A licebit. Obſeruandum prætereа, an plura egerantur, quam ante iudicationem conſue-
nut. Sic enim ſignificatur illac potius imperum fore, detenta præſertim vrina. Quan-
quam autem nullum horum ſignorum adeſt, poteſt tamē non ſolum per alui deiectio-
nem, ſed per hæmorrhoides, & in mulieribus per menſes fieri iudicium. Non eſt autem
difficile, præſertim in mulieribus, definire vtrum per menſes, aut alui deiectionem in- Menſium
dicium ſit futurum. Si enim inſignis lumborū grauitas, & tenſio, & dolor fuerit certum indicia.
eſt humorum inclinationem ad vterum eſſe, ideoque tum iudicium per menſes, & mi
nime per alui deiectionem fiet. Quibus hæmorrhoides promanare certis & ſtatis con Hæmorrhoidum.
ſueuerunt temporibus, in iis non ita facile eſt diſtinguere, num per alui deiectionem,
B aut hæmorrhoides iudicium fiat, quod ſcilicet per eundem locum vtraque excretio
prodeat, adeoque in ambabus humorum motus ad anum fiat. Aliis autem omnibus,
quibus per conſuetudinem hæmorrhoides non profluunt, vbi concoctionis & excre-
tionis notæ affuerint, vomitus vero, vel profluuii ſanguinis nariū, vel ſudoris defuerint,
per ventris deiectionem omnino futurum eſt iudicium. Num vero ad abſceſſum ver- Abſceſſuū
tatur morbus, duplici ſignorum genere, communibus nimirum & propriis, cognoſci notæ.
poteſt. Communia autem vocamus, quæ in quamuis partem futurum abſceſſum oſten- Cōmunia.
dunt, quæ quidem triplicia ſunt. *Primum*, ſi æger ſalubriter ſe habet. *Secundum*, ſi ſenſim 1
& paulatim non ſoluitur morbus. *Tertium*, ſi vrina neque multa, neque multam ſubſi- 2 3
dentiam habens, ſed cruda ac tenuis mingitur. Cuius rei teſtis eſt Hippocrates, qui in 2. Prog. 34.
Prognoſticis ita ſcriptum reliquit: *Qui tenuem ac crudam multo tempore mingunt vrinam ſi*
C *quidem alia ipſis ſalubria ſigna adſint, iis abſceſſum ad loca quæ ſub hypochondriis ſunt, exſpectare o* Propria.
portet. Propria vero appellamus, quæ abſceſſum ad certam aliquam partem futurum eſ-
ſe denuntiant, quę quidem quatuor ſunt numero. *Primum*, ſpirandi difficultas celeriter 1
incipiens, mox autem rurſus deſinens, quæ humores quidem ſurſum verſus tendere,
adeoque abſceſſum in ſupernis ſedibus erupturum denuntiat. *Secundum*, capitis dolor 2
& grauitas. *Tertium*, coma, & grauis ſopor. *Quartum*, ſurditas. Hæc enim omnia humo- 3 4
rum motum ad ſuperiora ſignificant, & in glandulis poſt aures futurum abſceſſum de-
monſtrant. Si vero morbus diuturnus fuerit, neque vllum ex iam dictis quatuor ſignis
apparuerit, ſed grauitas, vel tenſio, vel inflammatio, vel dolor in infernis corporis par-
D tibus fuerit, motum humorum deorſum fieri, adeoque in illis partibus futurum abſceſ-
ſum nuntiabunt.

De diebus decretoriis. Cap. X.

CVm iam abunde, quid iudicium, ac qua ratione prænoſcendum, qualeq; futurū ſit,
oſtenderimus, reliquum eſt, vt quo die illud ſit exſpectandum, etiam explicemus.
Quod vt præſtemus, dierum tum indicum vocatorum, tum decretoriorum, de Hipp.
& Galeni ſententia rationem & naturam exponamus neceſſe eſt. Hippocrates igitur
& Galenus decretorios dies ideo nominarunt, quod in iis quid de morbo futurum ſit
decernatur, in que iis morbus iudicetur. Ex vſu autem & experientia, quod etiam Gale-
nus conſtantiſſime affirmat, horum dierum ratio ab Hippocrate inuenta eſt. Diutur-
na namque obſeruatione, *vt ex Epidemiorum libris conſtat*, certiſque quibuſdam diebus
E aduerſus morbum inſurgere naturā explorauit. Ex iam dicta igitur obſeruatione Hip Septimanarum in iudiciis morborum ratio.
pocrates tres eſſe ſtatuit ſeptimanas, quarum duæ priores a ſe inuicem ſunt ſeiunctæ ac
ſeparatæ, tertia contra cum ſecunda cohæret, & coniuncta eſt: quapropter poſtrema
ſecundæ ſeptimanæ dies, tertiæ quoque initium exſiſtit, adeoque inſtar duarum prio-
rum integra non eſt, ſed vt integros habeat ſeptem dies, *vt infra fuſius dicemus*, ſexta ma-
xime diei parte indiget. Quamobrem tres ſeptimanæ non vnum & viginti dies inte-
gros, ſed minus fere vnius tota dimidia parte cōſequuntur. Atq; hæc ſeptimanarum ra-
tio perpetuo ita eſt obſeruanda, vt ſemper tertia ſeptimana ſex duntaxat integros obti-
neat dies. Neceſſarium enim eſt, vt prima ſeptimana ſeiuncta ſit a ſecūda, ſecunda con-
tra cum tertia cohæreat. Si enim prima cum ſecunda coniungeretur, *eius* iudicium ve
F in decimumnonum: ſi rurſus omnes inter ſe diſiunctę eſſent, in vigeſimum primum in-
cideret. Hanc vero eſſe ſeptimanarum rationem ac ordinem, Hippoc. his verbis in A-
phor. diſerte docet: *Quartus*, inquit, *dies ſeptenorū eſt index. Octauus alterius ſeptimanæ prin-* 2. Aph. 24.
cipium exſiſtit. Eſt vero & vndecimus cōtemplabilis, ipſe enim quartus eſt alterius ſeptimanæ. Con-
templabilis rurſus decimuſſeptimus, quippe quartus eſt a quartodecimo, ſeptimus vero ab 11. E qui-

bus ſane verbis perſpicuum fit, primam ſeptimanam, diem quattum in duo æqua parti- A
ri ſpatia, ac oſtendere quid in ſeptimo futurum ſit. Patet itidem, quod alterā ſeptimanam, quæ perinde atq; prima integra eſt, & cuius initium dies octauus exſiſtit, vndecimus in duo æqua diuidat, & quid in decimoquarto futurum ſit, monſtret. Siquidem quartus eſt alterius ſeptimanæ, adeoq; ita ſe habet ad poſtremum ſecundæ ſeptimanæ diem, qui eſt decimuſquartus, vt quartus ad vltimam primæ ſeptimanæ. Palam deniq; fit excitata Hippocratis ſententia, tertiam ſeptimanam ſex tantum integros, vt cōprehenſum eſt, dies a prioris ſeptimanæ diebus diductos & ſeparatos, habere. Quare non eſt per ſe integra, ſed ſecundæ, vt diximus, copulanda erit: idque niſi faciamus, per quaternarios, vt priores, digeri nequit. Quod innuere volens Hippocrates dixit: *Cōtemplabilis rurſus decimuſſeptimus, quippe quartus eſt a quartodecimo.* Nam quum inquit, *decimumſeptimum diem quartum eſſe a quartodecimo*, palam fit omnibus, poſtremum ſecūdæ ſeptimanæ diem eſſe tertiæ initiū. Vt igitur in prima ſeptimana dies quartus index eſt ſeptimi, & in altera ſeptimana vndecimus decimiquarti: ita decimuſſeptimus, qui eſt quattus a decimoquarto, index erit vigeſimi, qui tertiæ ſeptimanæ vltimus eſt dies. Etſi itaque Hippocrates manifeſtis verbis vigeſimi diei nullam fecit mentionem: tameu tacite hunc ipſum eſſe iudicatorium inſinuat, quum a decimoſeptimo illum indicari ait. Ad hunc igitur modum in quaterniones Hippocrates primus, & poſt illum Galenus *libr.* 3. *prognoſt. Cōment.* 1. *& in libris de diebus decretoriis* ſingulas ſeptimanas digeſſit. Quaterniones autem illos ſeu quaternarios ſua lingua ἐπιδήλους & θεωρητούς, hoc eſt, indices, & contemplabiles, nominauerunt, quod ſcilicet dies decretorios iudicatorioſue indicēt: & quod in iis, qualis illi futuri ſint, Medicus contemplari poſſit. Ceterū vt ſtudioſi intelligant, qua ratione ceteri indices & decretotii dies vſque ad centeſimum digeri queant, ſchema quod ſubiiciemus intueantut oportet, in quo ſeptimanarum, quaternionum, indicum, & dectetoriornm ordinem vſq; ad centeſimum diem perſpicue expreſſimus. Ex eo enim deprehendent, quartum diem ab initio morbi computando, finem eſſe primi quaternarii, initium vero ſecundi. *Octauus* autem tertii quaternarii initium eſt, qui tandem vndecimo die finitur. Is quatti quaternarii initium eſt, cuius finis decimuſquartus eſt. *Quintus* quaternarius a quattodecimo inchoatur die, eiuſque finis decimuſſeptimus eſt. Qui itidē ſexti quaternarii initium exſiſtit, cuius certe finis vigeſimus eſt dies. D
Conſtat igitur vigeſimum diem tertii ſeptenarii, & ſexti quaternarii nouiſſimum eſſe. Sextæ autem ſeptimanæ quadrageſimum, nonæ ſexageſimum, duodecimæ octogeſimum, & decimæquintæ centeſimum. Qui volet, ſimili ordine ad ducenteſimum vſque progredi poterit. Nobis hic ſubſiſtere placuit.

Quaternariorum nomina. ἐπίδηλοι. Θεωρητοί. Indices. Contemplabiles.

Schema ſeptimanarum, quaternionum, & dierum iudicatotiorum partitionem luculenter complectens.

Septimanæ tres.

Prima IIII. III.	*Secunda* IIII. III.	*Tertia.* III. III.	Quaternarii 1 2 3 4 5 6		Indi-ces.	Decre-torii.	Indi-ces.	Decre-torii.	Indi-ces.	Decre-torii.
4	5	6	7 8 9 10 11 12		4	7	11	14	17	20
7	8	9	13 14 15 16 17 18		24	27	31	34	37	40
10	11	12	19 20 21 22 23 24	Dies	44	47	51	54	57	60
13	14	15	25 26 27 28 29 30		64	67	71	74	77	80
					84	87	91	94	97	100

E

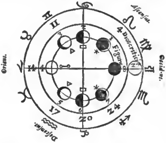
Ceterum acuti mot bi omnes intta quadrageſimum diem iudicantur. Qui vero quadrageſimum excedunt morbi, omnes ſunt diuturni. Iam itaq; dictis dieb. iudicatoriis indicantur morbi, ſi non quidquam externū, nec internum interuenerit, quod naram vel concitat, vel in ſuis motibus impedit. Externa ſunt, Medicus, ægrotus, famuli, domus, vicinia, incendium, venti, tonitrua, & alia id genus non pauca. Interna, morbus, eorum cauſſa, & acceſſiones. Medicus autē interturbat iudicia, dum, ne nihil agere videatur, ſemper aliquid agit, iam clyſterem iniiciens, iam ſanguinem mittēs, aut cucurbitulam admouens aut ſerapia, aut purgationem miniſtrans, aut vomitum ciens, aut fricans, aut vrinam eliciens: in ſumma, naturam non quieſcere, vt ſuos motus recte inſtituere poſſit, ſinens. Turbat etiam naturę ordinem non raro ægri mollities, atque indulgen- F

Iudicium turbantia.

Externa. Interna.

A indulgentia, aut etiam ferox natura, ac plane rebellis: ſicut & miniſtrorum inſcitia, vel
negligentia, vel ſuperbia. Sed & alia externa ſupra commemorata plurimum in inturbandis iudiciis momenti habent. Præterea, morbus & morbi cauſſa, ſæpenumero prædictum decretoriorũ dierum ordinem ſubuertunt, ac vt aliis diebus iudicium incidat
efficiunt, qui quod indices & iudicatorios intercidant, a medicis intercidentes nominantur. Et ii quidẽ a decretoriis natura & vſu diſtant. Natura, quod decretorii naturæ — Intercidentes dies.
ſuæ ratione ſint perfecti, & quod omnibus recte factis, nulliſq; interuenientibus erratis, ſolius naturæ motu, nulloque alio impellente, in iis iudicia fiant. Proinde decretorii illi dies, qui per quaternarios ac ſeptenarios digeruntur, maximam vim habent. Contra, intercidentes minus perfecti ſunt, nec in iis naturæ motu & impulſu, ſed morbi malitia,
B & morbificarum cauſſarum vehementia, aut aliquo extraneo impellente, iudicia eueniunt. Hinc non inepte a quibuſdã prouocatorii, quod ſcil. in iis natura non ſua ſponte, — Prouocatorii.
ſed prouocata & irritata pugnam aduerſus noxios inſtituat, & adoriatur humores, ſunt appellati. Quapropter multo minorem, quam decretorii nominati, vim obtinẽt. Differunt etiam inter ſe vſu. Nam quaternionum circuitus ad futuri vigoris & iudicii notitiã conducũt. Ad iudicium vero iam factum diſcernendum, num fidũ aut infidum fuerit, intercidentium cognitio confert. Scire autem fidum, aut infidum fuiſſe iudiciũ ad victus rationem iis, qui iam iudicati ſunt, probe præſcribendum non parum momenti habet. Porro naturam quoq; ſtimulant, & veluti prouocant, adeoq; iudicia prærumpũt (*ita enim Hipp. appellat.*) acceſſiones ipſæ, efficiuntque vt in imparib. quoq; diebus, tertio — Acceſſiones 4 Aph 36.
C nimirum, quinto, nono, & id genus aliis diebus iudicia accidant. Cum itaque iudicia plurimum in acceſſionibus fiant, nihil mirum Hipp. ſudores in febribus in imparibus diebus ortos, iudicatorios & bonos eſſe ſtatuiſſe. Ita enim in Aphoriſ. inquit: *Sudores febricitantibus ſi euenerint tertio die, & quinto & ſeptimo, & nono, & vndecimo, & decimoquarto, & decimoſeptimo, & vigeſimoprimo, & vigeſimoſeptimo, & trigeſimoprimo, boni ſunt. ii enim ſudores iudicant morbos.* Hæc ille. Ceterum nõ eſt hoc loco nec Aſclepiadi, nec Celſo *lib. 3. c. 4.* aſſentiendum, qui Hipp. alioſq; veteres Pythagoricis numeris falſos eſſe tradũt. — Aſclepiadis & Celſi error.
Neque enim id priuilegii elogiiq; iam dictis diebus Hippocrates & poſt hũc Gal. Hippocraticæ ſectæ acerrimus defenſor, numerorũ quodam ſtudio & amore aſcripſerunt, vt illi exiſtimauerunt: nec quia pares impareſue ſint: ſed quia non modo id vſu, qui plu-
D rimum hic valet, iis diebus ita reſpõdere, verum etiã ratione ab aſtris cœloq; dimanare compertum habuerũt, vt alii morbi paribus, alii vero imparibus ſalubriter & mouerentur, & finirentur. Quare tantum abeſt, vt Pythagoricos numeros ſectati ſint, vt Gal. ſubinde mirari ſe dicat, Pythagoram virum alioqui tam ſapientem, numeris tãtum tribuiſſe. Quod ſi Celſus nõ ignoraſſet, nec Hipp. nugari, nec ſui diſſimilem eſſe, nec a numeris Pythagoricis deceptum aſſueraſſet: nec Aſclepiadem, quem paulo ante dixerat vicem exhibuiſſe tortoris, Hippocrati, quem poſtea omnis medicinæ parentem eſſet appellaturus, temere ante tuliſſet. Sed vt intelligant ſtudioſi, quod non numerus, ſed potius Luna, quæ terrena immutat, auctor ſit iudiciorum, & quod motuũ circuitus ad hos numeros veniant, nõ pigebit ea de re breuiter Gal. *in tertio de dieb. decretoriis lib. c. 2. 3. 5. &* — Lib 3 de diebus decretor. c 8.
E *6.* exponere ſententiam. Prima omnium, quæ fiunt, principia duo ſunt, nempe q. Græcis ἄτακτον, Latinis *inordinatum*, dicitur, & quod ordine ornatuq; ſemper procedit, ἐν τάξει ᾗ κόσμῳ κινούμενον ἀεὶ, Gal. nominat. Illud ex hac mundi materia proficiſcitur, hoc e cœleſtibus originem ducit. Cœleſtium autem Sol veluti rex quiſpiam maximus eſt, qui hunc orbem exornat, & concinne diſponit, qui & præſens diem, & abſens noctem, & altus æſtatem, & humilis hyemem, & mediocriter obliquus vtrunq; ſolſtitiũ efficit. Luna vero vt princeps non mediocris, inter illum & nos medius conſtitutus, terreſtrem regionem merito gubernat, reliquos planetas non potentia, ſed vicinitate ſuperans, & cuiuſque menſis dies diſponit, ex Solis aſpectu mutandi facultatem conſecuta. Cum n. ſuapte natura opaca ſit, nouum ſortitur lumen, quum ſole primum fruitur, tantaq; eius portio il- — Ratio decretoriorũ dierum e lunari curſu deſumpta. Sol. Luna.
F luceſcit, quantam Sol aſpicit. Quapropter ſuo ad Solem acceſſu & receſſu varias accipit figuras, & nunc ſurgat in cornua ſeu falcata ſit, nunc æqua portione diuiſa, διχότομον Græci appellant. nunc gibboſa, nunc plena, πανσέληνον vocant Græci. Dein iterum gibboſa, æqua portione diuiſa, ſurgens in cornua ſeu falcata ſit, coiens tandem ſub ſolis lumine fertur, quæ & *Silens* dici ſolet, quod tum tota obſcuretur, ac lumine vacua ſit. Omnia ve- — Lunæ figuræ octo.

ro, quæ facere nata eſt, vbi falcis figurã repræſentat, languida fiunt: inualeſcunt, quum A
plena fuerit. Surgit autem in cornua, vbi ſexaginta partes abeſt a Sole: diuiſa æqua portione, quum nonaginta gibboſa, cũ centum & viginti plena, vbi centum & octoginta. Rurſus fit gibboſa, vbi centum & viginti: diuidua, quum nonaginta: ſurgit in cornua,
1 cum ſexaginta: tandem coit cum ſole. Vt in vniuerſum Lunæ figuræ ſint octo. *Prima* eſt in ſexangulo mundi ſchemate, ſiue vt hodie loquunt', in aſpectu ſextili, die fere quar-
2 3 to *Secunda* in quadrangulo ſchemate, ſiue aſpectu quadrato, die ſeptimo. *Tertia* in trian-
4 gulo ſchemate, ſiue aſpectu trino, die vndecimo. *Quarta* in diametro ſiue oppoſitione,
5 6 die decimoquarto. *Quinta* in eodem cum tertia ſchemate, die decimoſeptimo. *Sexta* in
7 8 eodem cum ſecũda ſchemate, die vigeſimo. *Septima* in eodm ſchemate cum prima, die vigeſimo quarto. *Octaua* in coniunctione, die 27. vt ex ſequenti figura liquet. B

Ex hoc ſchemate perſpicuum euadit, quod Luna ſigniferi circulum, quem zodiacum nominãt, totum diebus vicenis ſeptenis, & triente, hoc eſt, tertia vnius diei parte, quæ conſtat horis octo, pertranſit. Hoc quidem ſpatium in ſe complectitur quatuor ſeptimanas, hincq; adeo menſis peragrationis dicitur, quarum tamen nulla integros ſeptem dies habet, ſed vnicuique quatuor deſunt horæ, hoc eſt, ſextans diei. Singulæ itaque ſenos dies cum horis viginti continent. Qua quidẽ ratione tres ſeptimanę pariunt dies viginti cum horis duodecim. Quum igitur Galenus animaduerterat, tres menſis peragrationis ſeptimanas diebus viginti & media alterius diei parte hoc eſt, horis duodecim, compleri, adeoque non magis ad viceſimum, quam viceſimumprimum, referri poſſe, hoc menſe relicto, ad eum qui illuminationis aut apparitionis nominatur, confugit. Quia vero hunc quoq;, quod Luna non ſemper æquali dierum numero, poſt coitum cum ſole deliteſceret atque occultaretur, parum certum ac ſtabilem reperiſſet, & eo repudiato tertium menſem ex duobus prioribus compoſitum, quem ob id medium nominauit, confingere coactus eſt. Præter iam dictos eſt etiam alius menſis, quem coitionis ſiue coniunctionis appellat, qui itidem vt priores quoq; tres, nihil ad intelligendam Hippocratis de diebus iudicatoriis ſententiam, eorundemq; rationem reddendam confert, *vt pleniſſime ſect. 2. Aph. com. 24. demonſtrauimus*, vbi etiã ordine & perſpicue quatuor horum menſium rationem explicauimus. Optimum igitur erit, vt dierum iudicatoriorũ rationem Hippocratis, quam Galeni & aliorum veterum obſeruatio & experientia comprobauit, ac certam eſſe deprehendit, ſequamur. Multo enim commodius eſt, in expultricem noxiorum facultatem, in morborum impetum atq; motum, in noxiorum humorum ſubſtantiam, modum, qualitatem, copiam, in naturæ morborum medicatricis vim ac poteſtatem, deniq; in arcanam & abditiorẽ quãdam ſympathiam & conſenſum, hos decretorios naturæ incertis & ſtatis dieb. motus, quam in aſtrorum aſpectus & influxus referre. Quod quũ docte & copioſe Franciſcus Valleriola *lib. 3. ſuorum locorum communium, cap. 7.* oſtenderit, rationibus firmiſſimis Aſtrologorum vanas ac futiles nugas confutauerit, non eſt cur longior hic eſſe velim aut debeam. Quæ ſane omnia nobis pluris facienda ſunt, quam ea quæ e lunari curſu ſumta eſt ratio, præſertim cum non ſit admodum exquiſita, & hodie etiam ab Aſtrologis multis cauilletur: quanquam

Menſis peragrationis.

A quanquam neque ea, quam ipſi afferunt, eiuſmodi ſit, quæ nō fallat ea vtentes. Præſtat itaque, reiectis omnino incertis iis rationibus, vni Hippocratis aliorumq; veterum medicorum obſeruationi & experientiæ fidem habere, quam vanis Aſtrologorum commentis aurem præbere, quæ diutinam illam obſeruationem peruertunt, & legitimum dierum decretoriorum ordinem perturbant, medicoſque ad falſiſſimas & ſuperſtitioſas ſupputationes, a certiſſima obſeruatione & experientia ipſa traducunt. Quum potius eam iudicatoriorum dierum rationem, quæ in ſchemate ab hinc altero a nobis eſt expreſſa, veram & legitimam eſſe, contra autem vana eſſe de iis Aſtrologorum dogmata, & cum experientia prorſus pugnantia, ſibi perſuadeant. Nobis valde hoc Leonidæ Aſtrologorum vanitatem notantis arridet: Aſtrologorum de iudicatoriis diebus figmenta fugienda.

B

Μάντιες ἀστερόεντα ὅσοι ζητεῖτε κέλευθον.
Ἔρροιτ' εἰκαίως ψευδολόγοι σοφίης.
ὑμέας ἀφροσύνη μαιώσατο, τόλμα δ' ἔτικτε,
Τλήμονας, οὐδ' ἰδίην εἰδότας ἀκλείην.

Vatum ſidereos quiſquis ſcrutare meatus,
Diſpereas, mendax non niſi vana ſonas.
Obſtetrix tibi ſtultitia eſt, audacia mater,
O miſer, & proprii non bene gnare probri.

Quæ ſint notæ mortis citra iudicium futuræ. Cap. XI.

HActenus de iudiciis pro inſtituti ratione ſatis multa diximus. Nunc quæ ſint mortis citra iudicium futuræ indicia exponemus, quorum ſane hoc primum & maximum, præſertim in lethalibus morbis, ſignum eſt, virium imbecillitas. Neque enim natura ita proſtrata, viribuſque ſuis deſtituta, ad pugnam aduerſus morbum conſurgit. *Alterum*, ſi nullum, vel minimum ſaltem concoctionis adſit indicium. *Tertium*, ſi magnus ac malignus fuerit morbus, celeriterque mouebitur. Fieri enim nequit, vt ſi malignus ſit morbus, vireſque imbecillæ, vt morbus concoquatur, adeoque iudicium ſequatur. Tres autem ſunt omnes eorum, qui citra iudicium moriuntur, modi. *Primus* quidem in acceſſionum inuaſionibus fit. Siquidem plurimi tum moriuntur, idque propter magnitudinē phlegmones principem aliquam partem obſidentis: vel humorum multitudinem, craſſitiem ac tenacitatem, qui ſpiritus meatus veluti obturant: vel propter repentinum humorum ad interiora motum, qui naturam veluti ſuffocāt & extinguunt, haud ſecus, quam ſi quis viridium lignorum copiam confertim flammæ iniiciat. *Alter*, in vigore accidit, natura a vehementia acceſſionis, & morbi violentia ſuperata. Qua quidem de cauſſa etiam in augmento acceſſionū, quod tamen rarius accidit, moriuntur. Quippe tum quoque a vehementiſſimo morbo natura vincitur, & plane ſuccumbit. *Tertius* modus in declinationibus acceſſionum accidit. Plurimi namq; in particularibus acceſſionum declinationibus moriuntur. Quod quum nonnulli vident, fieri etiā poſſe, vt in vniuerſali declinationis tempore aliquis moriatur, arbitrantur. Quod tamen minime verum eſt, quandoquidem vigore præterito natura morboſas cauſſas iam concoxerit ac deuicerit, alioqui morbus non declinaſſet: vt itaque quis, vbi natura morbum ſuperauit, vi morbi moriatur, fieri nequit. Moriuntur tamen interdum in vniuerſali declinatione ægrotantes, atqui erroris, non morbi ratione. Quod vero in declinationibus acceſſionum moriantur, nequaquam mirum videri debet. Imbecilla enim virtus tempore principii, augmenti, & vigoris ipſius acceſſionis ſufficere poteſt, quod tum adhuc ſit veluti compreſſa, conſtricta, & vnita. Declinationis autem tempore, quum calor rurſus a medio corporis ad extrema mouetur, diſcutitur ac diſſoluitur habitus corporis, haud aliter quam vbi virtus nimio gaudio laxata exteriora petens diſſipatur.

Margin: C, D, E; Mortis citra iudiciū notæ. 1 2 3; Tres modi mortis eorum qui citra iudiciū moriuntur. 1 2 3

Mortis dies & hora vt præcognoſcenda. Cap. XII.

F MOrtis quidem dies præcognoſcitur, vbi quando morbus naturam ſuperet, conſiderabimus, & grauiores acceſſiones inſpexerimus. Si enim morbus plurimum ſuperauerit, & parum admodum vis naturæ reſiſtere videatur, mors haud diu aberit. Si vero contra acciderit, vt morbus quidem virtutem ſuperet, non tamen plurimum, & virtus admodum reſiſtat, tardius mors ſequetur. Sed demus exceſſum illum, quo morbus naturam ſuperat, eſſe ſatis magnū, quomodo tūc ſcire poterit Medicus, num mors Mortis dies vt prænoſcenda.

Mortis hora.
vnum diem, vel duos ptorogetur? Ex acceſſionum vtique circuitibus. Nam quo die fu- A
tura eſt acceſſio, eo etiam morietur æger. Porro qua diei hora mors eueniet, facile di-
gnoſces, ſi quo morbi tempore moriatur æger memineris. Nam qui per acceſſiones af-
fligunt morbi, in principio, quando materiæ multitudo, & craſſities ad interiora moue-
tur, occident, quod ſcil. hoc tempore natiuus calor ſuffocetur. Si vero eo tempore ma-
gis infeſtent acceſſiones, quo iam ad exteriora motbus vergit, in augmento, vel vigore,
nempe quando morbus vehementiſſime moleſtat, ægrotus morietur. Quod ſi ex diſſo-
lutione mors continget, ea in declinatione exſpectanda. Quapropter eos, quos dete-
rius afficit prima acceſſionis pars, per febres, quæ cum rigore infeſtant, in ipſo frigore
mors excipit. Qui autem grauius habent, quum calor affligit, in ipſo augmento, vel vi-
gore acceſſionis moriuntur. In quibus vero emanant ſudores pernicioſi, aut per inſen- B
ſilem tranſpirationem corpus diſcutitur ac diſſipatur, in illis vbi calor ſe remittit, mors
accidit. Quod ſi acceſſionis tempora obſeruentur, quonam die quaue nocte acceſſio
grauior ac maior fiat, & qua eiuſdem hora grauius moleſtet, facile mortis hora prædi-
cetur. Ea enim die aut nocte, qua maior eſt acceſſio, ægtũ perimet, & in ea acceſſionis
hora, in qua antea per alias acceſſiones i... grauius afflixit. At ſi morbi per acceſſio-
nes non vrgent, cettius nihil ſciri poteſt, tũ quod ea hora exſpectanda mors eſt, in qua
æger grauius ſe habere conſueuit, & deteriora illi affuerunt ſymptomata. Sed de iudi-
ciis ſatis. Cum vero in hoc tertio libro tractentur ea maxime, quæ ad prædictionẽ per-
tinent, nihilque ſit, quo hodie magis ad præſagiendum vtantur Medici, vrinæ inſpe-
ctione, vt de ea quoque, quantum inſtituti ratio fert, diſſeramus, neceſſe eſt. C

DE VRINIS. SECTIO III.

Quid vrina, & quis eius vſus. CAP. I.

CVm de vrinis tractandum hoc loco ſit, principio *quid vrina ſit*, vt explicemus opor-
Vrina quid.
tet. Vrina itaque *non eſt niſi ſanguis aut humorum ſerum in caua vena contentum, & a reni-
bus attractum, atque hinc per vrinarios meatus in veſicam delatum.* Vel breuius, *vrina eſt ſangui-
nis colatura, ſiue ſerioſior eius pars a renibus attracta.* Vt hinc omnibus perſpicuum euadat, de
Quorſũ vrina nota ſit.
iis quæ in iecore, vaſis, renibus, veſica, ac meatibus vrinariis ſunt, nullum plane neq; ma-
nifeſtum, neq; euidẽs haberi ſignũ, præter ſolam vrinam. Proinde ad iudiciorũ digno-
tionem & prædictionem, quandoquidem cõcoctionem aut cruditatem eorum, quæ in
vaſis continentur, oſtendat, ſumme conferre ſolet. Vt non temere Galen. *de Vrinis lib. 1.* D
iudiciorum tractationem inſtituerit. Quapropter reprehenſione digni ſunt, quotquot
Error eorũ, qui vrinæ inſpectionem prorſus cõtemnunt.
in vniuerſum vrinarum inſpectionem atque cognitionem tanquam incertam & inuti-
lem damnant. Hac enim ratione non tantum Hippocratem & Galenum, qui multis in
locis harum mentionem faciunt, tanquam eos, qui rem nullius vſus toties attigerunt, &
interdum ex profeſſo tractarunt, irrident, ſed & rationi ac experientiæ aduerſantur,
quæ vrinarum inſpectionem plurimum in nonnullis morbis momenti habere teſtan-
tur. Atqui iam dictis non minus reprehenſionem merentur magna noſtri temporis
medicorum pars, qui nullum non morborum genus ex vrina cognoſci poſſe cenſent.
Niſi enim hanc peruerſam & riſu dignam opinionem induiſſent, non ex vrina, tan-
quam olim ex tripode, de ſingulis corporis malis reſpondere in animum induxiſſent. E
Valde autẽ inepti ſunt, qui ex vrinæ inſpectione omnia prædicere conantur, quod ſci-
licet inſcitiam aut verius ſtultitiam ſuam hac ratione omnibus planam faciant: eruditis
primum & intelligentibus, vt qui eorum duntaxat quæ in iecore, vaſis, renibus, veſica,
& vrinariis meatibus ſunt, vitiorum notam eſſe vrinam ſciant. Vt itaque merito riden-
tur, qui ex ſputo de iis malis, quæ renes vel veſicam infeſtant, pronuntiant: ita certe ii
quoq; riſu omnium digni ſunt, qui ex vrina de thoracis vitiis certi aliquid prædicere ni-
tuntur. Plebeis etiã pulcre ſe ridendos exhibent, dum non raro ea ex vrinæ inſpectione
diuinent, aut certo etiam affirment, quæ ſciunt eſſe vaniſſima. Proinde qui pertinaciter
hodie etiã ſibi perſuadẽt, nihil non ex lotii inſpectione cognoſci poſſe, adeoq; imperi-
tæ multitudini hac ratione ſpe lucri, parum certe liberalis, imponere in delitiis habent, F
ii certe digni ſunt, vt nouo etiam aliquo elogio ornentur, & nõ vt olim ab Ariſtophane
σκατοφάγοι: hoc enim epitheto auaros & indoctos olim medicos ille dignatus eſt: ſed po-
σκατοφάγοι. οὐρηταί.
tius *οὐρηταί* appellent, & rectiſſime etiã in hos ipſos torquebitur vſitatũ vulgo cõuitium:

Stercus & vrina, Medicorum fercula prima.

Quare

A Quare eos qui veritatis amantes ſunt, artemq; ſine ignominia exercere volũt, hor-
tamur, vt legitimum vrinæ inſpiciendæ vſum iterum introducere adnitantur, nec alio-
rum more illa ad ſordidum quæſtum abutantur. Quod facient, ſi ex illa tanquam tripo-
de deinceps vaticinari deſinent, & pro nota duntaxat vnica, & non quidem omniũ, ſed
eorum, quæ in iecore & vaſis ſunt, malorum corporis, vtantur. Reliquos impoſtores ac
ſtupidos aſinos, qui pluris ſordidum quæſtum, quem quotidie ex lotii inſpectione ac
diuinatione, cum ſumma ignominia coniuncta, faciunt, quam veritatẽ ipſam æſtimant,
nihil moramur, vtpote quos ne Muſæ ipſæ, vt alicubi Galenus dixit, ſanare poſſint. Ad
coruos igitur eant, qui ex lotio de omnibus omnium partium affectibus ſeſe certa pro-
nuntiaturos temere iactitant, & hac impoſtura præſtantium Medicorum nomen ſibi
B falſo arrogant, miſeriſque ac ſimplicibus hominibus fucum faciunt, quum venoſi tan-
tum generis, partium iecoris, renum atque veſicæ, vrinam indicium eſſe certiſſimum
conſtet, aliorum minime. Quod autem ſeroſi humoris pars, ὄχημα τροφῆς Hippocrates, id
eſt, *vehiculum nutrimenti*, vocat, ſanguinem craſſiorem in anguſtiora loca deducat, Gale-
nus *lib. 4. & 5. de vſu par.* fuſiſſime docet.

Quot in vrina conſideranda, & qua ratione illa ſit inſpicienda. Cap. II.

CVM in vrina inſpicienda quatuor potiſſimum ſint conſideranda, nempe color, cõ-
ſiſtentia, quantitas, & contenta, danda opera erit primum ægrotanti, vt hanc legi-
timo tempore colligat, perfecta nimirum iam concoctione. Citius enim ſi colligatur,
nulla in ea contenta, vtpote quæ tertiæ concoctionis ſint excrementa, erunt. *Dein*, vt v-
C niuerſum colligat, vt ſcilicet de ſingulis perfecte Medicus iudicare poſſit. *Tertio*, vt illam
deferri primo quoq; tempore ad Medicum curet, nec vltra ſex horarum ſpatium id fa-
cere cunctetur: alias enim eius ſignificatio minus certa erit, color enim mutabitur, ſub-
ſidentia diſſoluetur, conſiſtentiaq; immutabitur. Medico autem hæc cura incumbit, vt
matulam, in qua vrina colligitur, aptam & idoneam habeat. Talis vero eſt, quæ non e vi-
ridi, ſed vitro potius albo & tenui conſtat, quod nimirum in ea colores cum conſiſten-
tia vrinæ exacte appareant, quod in viridi haud fit. Non nimium quoq; pateat, ne quem
locum altitudinis contenta obtinuerint, non recte diſcernatur. Præterea non ſit infer-
na eius pars nimium lata & plana, ſed deorſum extumeſcens, vt in ea commode conten-
ta ſubſidere poſſint: nec minus arcta, vt ſcilicet contenta in ſe recipere queat. Dein Me-
D dico de vrina pronuntiandum prius non erit, quam in matella integre reſederit. Citius
enim de illa iudicare ſi perrexerit, de cõtentis nihil erit quod cognoſcere poſſit. Quin
etiam priuſquam omnia quæ in vrina conſideranda veniunt, contemplatus fuerit, vri-
nam vehementer non mouebit. Hoc enim niſi cauerit, multa in ea tranſponentur, &
contenta concuſſa vi, proprias ſedes deſerent, ac bullæ rumpentur. Locus præterea, in
quo vrinam inſpiciet Medicus, nõ ſit obſcurus, aut nimis lucidus. Hic enim vt remiſſio-
res ſint colores efficit, ille vero non parum de coloribus tollit, neq; vt plene intueri que-
ant, prohibet. Magno deniq; ſtudio cauebit, tum Medicus, tũ ęger, ne vrina vento per-
turbetur, aut frigore congeletur, aut ſaltem immutetur, donec ſeparatio contentorum
in vrina fiat. Vt vel hinc etiam pateat, quam imperiti ſint, & impoſturæ prorſus dediti,
E qui hodie ex vrinis aliunde allatis, ſæpenumero triduanis, & inclementia aeris, ac cre-
bra motatione vehementiſſime perturbatis, tamen proterue nullaque pręmiſſa eius rei
præfatione atq; admonitione, iudicare, & tanquam in ea omnia, veluti in ſpeculo quo-
dam appareant, magno ſupercilio pronuntiare audent.

Vrina quã do colligenda.

Quando ad Medicum deferenda.

Qualis eſſe debeat matula.

Quando Medico de vrina pronuntiandum.

Vrina non vehementer mouenda.

Vrina quo in loco inſpicienda.

Vrina ne ab ambiente immutetur.

Vrina in omnibus mediocris Medico primum cognoſcenda. Cap. III.

QVI in vrinarum indicio & inſpectione ſe exercitari cupit, huic neceſſarium erit, vt
primum omnium mediocrem & optimam vrinam, ad quam omnes reliquæ, tan-
quam ad regulam & normam atque amuſſim, ſunt comparandæ, ſæpenumero intuea-
tur. Niſi enim quis initio ſaluberrimam & optimam vrinam, veluti ſcopum quẽdam in
quem perpetuo intentus ſit, & ad quam omnes reliquas exigat, ſibi ob oculos ponat, vt
F de reliquis, quę a mediocri illa recedunt, recte iudicet, fieri non poteſt. Optima itaq; &
hominis in omnib. temperati vrina eſt in ſubſtantia mediocris, ac quantitate potioni, q̃
aſſumta eſt reſpondet, colore ſubrufa, & ſubflaua, ſedimento albo, leui, & æquali. Nulla
in ea innatat bulla, nihil ineſt capillis aut ramentis ſimile, & huiuſmodi generis. Quẽad-
modum igitur regula & amuſſis quũ adhibetur, vt ligna, curua, obliqua, & diſtorta ſunt

Optima & ſaluberrima vrina quæ.

oſtendit:ita vrina,quæ ex omni patte mediocris eſt,eam,quę magis vel minus a medio- A
critate declinauerit,dcmonſtrat.Sæpius igitur,vt commemoratum eſt, vrina hæc opti-
ma,& per omnia mediocris, vrinæque ſanorum ſimilima, nouitio Medico inſpicien-
da erit, vt ſcilicet, qu͏̆um aliquam ab hac ipſa declinaſſe viderit, ſtatim ab optima & ex-
quiſita ſanitate hominem hunc cecidiſſe ſtatuat ac ptonuntiet. Non temete vcro adie-
ctum eſt, *ab optima & exquiſita*: quod nimirum hic non de ea,quæ latitudinem habet, ſed
dc ea, quæ ſumma & inculpabilis eſt,ſermo fiat, quæ vtique vrina ceteratum veluti ſco-
pus aut norma eſt,ad quam petpctuo ſunt referendæ.

De colorum in vrina differentiis. Cap. IV.

CVM quatuor potiſſimum eſſe,quæ in vrinarum inſpectione conſidetanda ſint,ex iis B
quæ paulo ante diximus,ſatis conſtet, ac intet ea primum occupet locum color,or-
dinis ratio poſtulare videtur, vt hoc loco colorum differentias exponamus. Præcipuo-
Colorum vrinæ ſex præcipuæ differẽtiæ. puorum autem in vrina colorum ſex ſunt diffcrentiæ, *albus* ſcilicer, *pallidus*, *rufus*. *flauus*,
Alba vrina. *ruber & niger*. Si qui vero tcliqui ſunt, ſub iam dictis comprehenduntut. Alba enim vri-
na varias alias ſub ſe cõplectitur ſpecies. Inter albas enim eſt, quæ cryſtallina,quod cry-
Cryſtallina. ſtallo ſimilis ſit, dicitur. Item niuca, quæ fere niuis candorem refert. Aquea, quæ
Niuea. Aquea. aquæ ſimilis eſt. Atque hæ quidem tres vrinæ intenſæ ſunt albedinis. A ſumme
Lactea. alba parum recedunt lactea, glauca, & charopa. Lacteam vcro appellant Medici,
Glauca. quæ lacti aſſimilis eſt. Glaucam, quæ veluti cornu pellucida exſiſtit. Charopam, quæ
Charopa. ſubalbidis cameli pilis, aur vngui vocato lapillo ſimilis eſt. Poſt albam vrinam *ſub-*
Subpallida. *pallida*, quam nonnulli *ſubſpiceam* nominant, ſubſequitur. Cuius color ſimilis eſt a- C
Pallida. quæ, cui ſpicei aut ſubpallidi humoris aliquid admiſtum eſt. Proxima huic eſt palli-
Subrufa. da, quam alii *ſpiceam* appellant. Hæc apparet, vbi plus bilis ſeroſæ humiditati miſce-
Rufa. tur. Quum autem concoctio proceſſerit, tum plus tincturæ accedit, & fit ſubrufa, quæ
Subflaua. non puro auro ſimilis eſt. Poſt hanc vrina eſt rufa,quæ auro puto ſimilis eſt,alioque no-
mine aurea dicitut: Græci πύῤῥον nuncupant. Rufam ſequitur ſubflaua,quæ aquam re-
Flaua. præſcntat, in qua cnici ſeu cartami flos diſſolutus eſt, aliiſque ſubcrocea vocatur. Poſt
Subrubea. eam eſt *flaua*,quam Gręci ξανθὸν,Latini nonnulli *croceam*,quod referat aquam,in qua cro-
Rubea. ci Corycei flos diſſolutus eſt,appellant. Hanc ſubtubea comitatur vrina,quæ Armenici
boli,aut verius Lemnii ſigilli colorem exprimit. Deinde rubea, quã Gtæci ἐρυθρὸν,quod
Vinea. colorem rubeum, qui in malis,ccraſis, & id genus aliis fructibus eſt, præ ſe ferat, nomi- D
Paſſea. nant. Iam memotatæ ſuccedit vinca appcllata vrina. Hæc nomen a vino nigriore acce-
pit,iecoriſque plane colorcm refert. Paſſea ſcu cyanea intenſior eſt vinea,paſſoq;,quod
Veneta. ex vua nigra decocta fit,maxime ſimilis eſt. Vel certe ccraſi fructus,qui ad nigrorem de-
clinat,colorem præ ſe fert. Veneta ſiue fuſca eſt,cuius color ex puro albo & nigro æqua-
liter confuſis natus eſt, qui *brunus* vulgo dicitut. Et ſi plane qualis venetus color ſit,ſcn-
Viridis. ſu noſſe velis, ceruſſam, vel lectiſſimam calcem, vel aliud ſimile atramento,vel pici,vel
Liuida. bitumini æquis partibus miſceas. Viridis vrina eſt,quæ colorem btaſſicæ, aut graminis,
Nigra. Oleacea. aut Smatagdi lapidis reptæſcntat. Liuida,quæ plumbi colorem refett. Nigra,quæ ex-
ſtincti carbonis colorem obtinet. Oleacea,quæ colore oleo ſimilis eſt. E

De iis, quæ vrinæ colorem mutant. Cap. V.

HActenus omnes vrinæ colores breuitet admodum expoſuimus: nunc ne qnis de il-
Mutationis colorum vrinę cauſſæ. lis temere iudicando ertet, quandoquidem in ſanis etiam non raro de cauſſa leuiſ-
ſima mutentut, mutationis eorundem cauſſas, quæ ſane multæ ſunt, percenſebimus.
Prima eſt cibus ingeſtus. Is enim ſi corpori oblatus non ptobe tranſmutatur & conſici-
1. tur, nec in ſanguinem vettitut, ſimilem ſibi colorem vrinæ reddit: idque iis euenire ſo-
lct, qui præter naturam ſunt affecti. Nonnunquam etiam iis,qui ſecundum naturam ſe
habcnt,idipſum accidit, vbi ſcilicet cibi aliquo adſcititio colore infecti ſimilem ſibi co-
lotem vrinæ efficiunt, quemadmodum fit, vbi oleribus veſcuntur. Idem contingit, ſi
2. medicamenta colore aliquo infecta aſſumantur, quale eſt rheum barbarum vocatum.
Altera cauſſa,cut vrinæ color mutetur, potio exſiſtit. Retinet enim magna ex partc vri- F
na eorum colotem,quæ in potione hauſimus. Si enim aquam,aut vinum album & te-
nue affatim biberimus,alba quoq; & tenuis vrina erit:ſin craſſum & nigrum fuerit vinũ,
3. nigrior & craſſior erit. Tertia cauſſa mutationis coloris, qui in vrina apparet, colliqua-
tio eorum eſt,quæ in corpore ſunt.Siquidem vrina nunquam non earum partium,quæ
in

A in corpore liqueſcunt, pinguedinis præſertim, adipis & ſimilium colorem monſtrat. Id
quod iis verbis in Epidemiis ſignificare voluit Hippocrates, inquiens: *Vrina eiuſdem cũ* 6 Epid. ſect. 5. Aphor. 15.
cibo & potu coloris, & veluti colliquatio eſt humoris, qui in corpore continetur. Quartum eſt ſexus
& ætas, quæ nõ parum vrinæ colores immutant. Iuuenum enim vrina eſt ſubrufa & ſub- Sexus & ætas vrinę colorem mutant.
flaua. Senum tenuis & alba cum exigua ſubſidentia ad cruditatem declinante, quoniã ſenum
ætas, quantum procedat, tantum ad frigidum declinet. Quapropter innatus calor in iis
marceſcit, coctioque minuitur. Puerorum vt parum recedunt a ſubrufis & ſubflauis, ita Iuuenum vrina.
ſubſtantia parum excellunt iuuenum vrinas, plurimamq; ſubſidentiam habent. Nam Senum.
horum calor natiuus multus eſt, multa quoq; ingerunt. Quantũ procedit ætas, tantum Puerorũ.
color intenditur, ſubſidentia vero minuitur. Mulierum, quę temperatę ſunt, iuuentæq; Mulierũ.
B vigentis, parum a ſubrufa & ſubflaua verſus albam declinant, conſiſtentia tenues ſunt, &
ſubſidentiam coactam magis quam virorum habent. Calor enim iis natiuus, virorum
reſpectu exiguus, debilis in illis concoctio & excrementorum copia. Labore præterea Laboris & exercitii.
& otio vrinam mutari accidit. Nimio enim labore & exercitio vrina ſubflaua, & demũ
flaua fit, propter motum, qui calefacit, & bilem in corpore procreat. Otium & quies, al- Otii & quietis.
bam reddunt vrinam. Somnus quoq; & vigilia, vrinæ colorem mutant. Qui enim per Somni.
naturam dormierunt, minus albam vrinam mingunt, & ſubpallidam exſiſtentem. Nec
temere adiectum eſt, *Per naturam*: qui enim ex affectu aliquo dormiunt, lethargo nimi-
rum aut comate, eorum vrina albicat. Eorum, qui vigilant, vrina ad album, & aqueum Vigiliarũ.
vergit. Vigilia enim cruditatem, *teſte Hippocrate*, efficit. Inedia quoq; vrinæ colorem mu- 2. vict. acu. aph 59.
C tat. Nam qui ieiunarunt, horum vrina fit flammea & flaua. Contra eorũ, qui plurimum Ieiunii.
comederunt, adeoq; cruditatem contraxerunt, vrina eſt alba. Coitus certe vrinam pin- Coitus.
guiorem reddit. Sunt & alia præter ea, quæ iam dicta ſunt, quæ vrinam immutant, vt va-
cuatio, timor & alia, quæ commemorare nihil attinet.

De conſiſtentia vrinæ. CAP. VI.

EXpedito primo, quod in vrina contemplanda conſideratur, alterum, nempe conſi-
ſtentiam, aggrediamur oportet: quæ quidem triplex eſt, craſſa, mediocris, & tenuis. Triplex vrinæ cõſiſtentia.
Mediocris, quæ neq; craſſa, neq; tenuis, ſed in harum medio exſiſtit. *Tenuis* aũt, quæ a me-
diocri craſſitudine diſceſſit, & nõdum in liquoris naturam abiit, necdum reuera vrina, Mediocris.
ſed potius aqua eſt, dicitur. Hæc enim reuera vrina eſt, quę concoctionis eius, quæ in venis
D fit, excrementum exſiſtit, adeoq; ſubſtantiam, & colorem conuenientem obtinet. Eius Tenuis. Eius differentiæ.
autem duæ ſunt differentiæ. Quædam n. tenuis, & pura excernitur, ac poſthac ſemper
talis permanet. Altera vero tenuis quidẽ mingitur, at paulo poſt perturbatur. Eſt autem
vtraq; cruda, ac concoctione vacat. Differunt autem, quod prior nondũ cœpiſſe cõcoctio-
nem, atq; adeo ſummã cruditatẽ ſignificet, altera vero iam cœpiſſe denotat. Nec n. alia
de cauſſa conturbatur, niſi quod flatuoſi cuiuſdam ſpiritus copia ſeroſo liquori permi-
ſcetur, veluti muſto iam feruenti accidit. Nam idipſum feruens iam perturbatur, adeo-
que concoqui incipit. Quapropter praua quoq; hæc altera vrina exſiſtit, quoniam lon-
giori tempore, & forti virtute ad concoctionem indiget. Craſſa vrina eſt, quę iuſto craſ-
ſior eſt, & a mediocri craſſitudine recedit. Eius itidem duplex eſt differentia. Quædam Craſſa. Differentia eius.
E enim craſſa & perturbata mingitur, paulo poſt autem reſidet, ac tenuatur. Hæc quidem
bona eſt, propterea quod parum adhuc perturbationis ſupereſſe demonſtrat. Quippe
quando flatuoſus ſpiritus humorẽ perturbans ſeparatur, tunc humor ipſe clarus reddi-
tur, vt neceſſe ſit in ea vrina, quę ſtatim poſtquã micta eſt, ſubſidet, non multum pertur-
bationis ineſſe. Quædam vero contra, vt micta eſt craſſa, talis ſubinde permanet. Hæc
quidem bona etiam exſiſtit, ſed non perinde atq; prima. Nam vigere adhuc eam, quę in
ſanguine eſt, agitationem & perturbationem oſtendit. Vtraque igitur bonam ſignifica-
tionem de ſe præbet. Prima, quod non ita multo poſt morbum concoctum iri oſtendit.
Siquidem craſſiorum humorum quidem ebullitionem, & agitationem, ſed tamen na-
F turam incipere iam eorum ſecretionem indicat. Secunda, quia non omnino cruda eſt,
quandoquidem ex vigente perturbatione fiat.

De differentiis locorum contentorum in vrina. CAP. VII.

COntenta vrinarum, quæ Græcis παρυφιστάμενα dicuntur, propterea quod in qualibet Conſiſt.
altitudinis corporis vrinæ parte conſiſtant ac contineantur, trifariam diuiduntur:

A naturam, quaſi iam indulgere concoctioni monſtrat. Subrufa & rufa, item ſubflaua, & Subrufæ
flaua vrinæ perfectam concoctionem, & corporis totius certam ſanitatem pollicentur, & rufæ.
idq; in iuuenibus maxime. In ſenibus enim & mulieribus ſi eiuſmodi vrinæ apparent, vt Subflauæ & flauæ.
maiores cauſſæ præceſſerint oportet, nempe æſtus, vigilia, labor, ciborum aliarumq; re-
rum acriũ vſus, quę bilem in corpore adaugent. Subrubra & rubra apparet propter mul- Subrubræ
torum ciborum, & acrium oblationem, item ob ſanguinis ebullitionẽ & iram, ob ieco- & rubræ.
ris calidam intemperiem, & id genus alias cauſſas. Vinea vrina ſanguinem aſſati, atq; in Vineæ.
flauam vel nigram bilem tranſmutari indicat. Interdũ etiam in ſanis hominib. qui mul-
tum laborarunt, aut longum iter cõfecerunt, talis vrina, eo quod ſanguis aſſetur, ſpecta-
ri ſolet. In vehementib. febribus ſanguinis ſaniem abundare, putreſcere & bileſcere in-
B ſinuat. Paſſea bilis aduſtionẽ notat. Hęc ſi diutius permanſerit, arquatum morbũ adeſſe Paſſeæ.
ſignificat, cũ multitudine & craſſitudine corruptioneq; accumulatę in iecore bilis. Vi- Viridis,
ridis aũt, bilioſum humorem tm̃ ceteros humores antecedere oſtendit, quantũ ipſe ma-
gis intenſus fuerit. Quapropter prauiſſimæ bilis quantitate & qualitate exauctæ exceſ-
ſum monſtret. Hęc ſi diu eiuſmodi perſeuerauerit, ſitisq; aſſidua & æſtus affuerint, haud
exiguus metus eſt, ne conuulſio a ſiccitate ægrum corripiat. In ſumma, viridis vrina ex-
uſtam eſſe omnem natiuam humiditatem a calore febrili, demonſtrat. Oleacea vrina Oleaceæ.
caloris præter naturã ſignum eſt, eoq; magis quo fuerit intenſior. Pingui enim a calore
eliquefacto, huiuſmodi vrina apparet. Quod Hippo. 2. progno. 35. iis confirmat verbis:
Pinguedo telis aranearum ſimilis innatans vrinæ damnanda eſt, colliquationis enim nota eſt. Quod
C ſi igitur paulatim eiuſmodi vrinę color proceſſerit, multoq; tempore durauerit, ac con-
firmetur cum calore toto corpore diffuſo, totius corporis colliquationem hecticamq;
oſtendit. Sin breui atque cumulatim appareat cum calore in renibus tãtum excitatum,
renum duntaxat colliquationis indicium eſt. Veneta melancholici humoris fuſionem, Venetæ.
vel frigiditatem vehementem vel mortificationem quandam, potiſſimum vbi nulla
præceſſerit concoctionis ſignificatio, & a prauis coloribus ad peiores mutata ſit vrina,
monſtrat. Liuida eadem oſtendit, interdum etiam plagas & verbera homini incuſſa. A- Liuidæ.
lias ſemper frigiditatis, adeoq; caloris natiui mortificationis ſignum eſt. Nigra inter- Nigræ.
dum caloris ad extremum profecti indicium eſt, & hoc quidem ſi viridis præceſſerit.
Interdum extremam frigiditatem portendit, idque vbi liuida anteceſſerit. Semper au-
D tem mortalis eſt, vitæq; periculum præſagit, niſi vbi vitia, quæ ab atra bile excitata ſunt,
præceſſerint. Tum enim ſalutaris exſiſtit, quippe hunc humorem a natura expurgari ſi-
gnificat. Quapropter ſi talis vrina in melancholico, lienoſo, aut quartana, præſertim in
febris declinatione viſa fuerit, ſolui morbum notat.

Quid ex vrina conſiſtentia prædicendum ſit. Cap. IX.

VRina tenuis innati caloris imbecillitatem, & frigiditatem dominantem, crudita- Tenuis vrinæ ſignificationes
tem item, iecoris, renum & vaſorum vrinariorum, propter cauſſas pauloante oſtẽ-
ſas, obſtructionem prænuntiat. Quapropter in quartanis febribus, in quib. melancholi-
ci humores craſſitie ſua meatus obſtruũt, huiuſmodi vrina ſæpenumero apparet. Quod
ſi vrina non ſolum tenuis, ſed & alba fuerit, extremam cruditatem ſignificat. Si itaq; te-
E nuis vrina diuturna fuerit, ſymptomata morbi increſcere, virtutẽ ſuperari, nec morbũ
poſſe cõcoqui, vitæq; diſcrimẽ notat. Nonnunquã tenuis vrina abſceſſum in iis partib.
q̃ infra ſeptũ trãſuerſum ſunt, portẽdit. Cuiꝰ rei teſtis eſt Hip. qui in Prognoſticis ita ſcri- 2. Progno. 4.
ptum reliquit: *Qui vrinã tenuẽ crudamq́; diutius mingũt, ſi reliqua vt in conualituris indicia fue-
rint, in iis abſceſſum ad partes, quæ infra ſeptum tranſuerſum ſunt, exſpectare oportet.* Craſſa vrina Craſſæ.
exceſſum abundantiamue materiæ, & humorũ ventriculum, inteſtina, & iecoris cauas
partes implẽtium oſtendit. Hæc ſi in febre ſpectetur, vbi tenuis præceſſerit, ſtatim futu-
ram declinationẽ monſtrabit. Namq; hoc caſu videtur natura ſuperaſſe materiam. Pro-
inde eo melius ac tutius, quo citius vel plus craſſitudinis inerit, ſymptomata diſſoluen-
tur, naturales excretiones augebuntur, vrinæ ad proprium colorem & conſiſtentiam
F reuertẽtur. Si vero vna cum febris acceſſione vrinæ craſſæ apparuerint, quæ aut ſemper
aliquid craſſitudini addant, aut ſaltem non attenuentur, conicere oportet virtutis im-
becillitatem & humorum multitudinem, ita vt metus nõ exiguus ſit, ne natura penitus
ſuperetur & occumbat. Si vero iterum tenuetur, cum melioribus coloribus, remiſſio
exſpectãda erit. Ceterum craſſa & alba vrina maximam crudorũ humorũ copiam indi-

cat.

cat. Atq; hęc aliquando in laborioſis febribus apparens ab abſceſſu liberat, quemadmo- A
Sectio 4. Aphor. 1. dum hiſtoria quadam *in Epidemiorum libro 6.* Hippocrates confirmat, inquiens: *Vrina*
craſſa & alba, qualis famulo Amphigenis erat in laborioſis febribus, quãdo quatto min-
gitur die, ab abſceſſu liberat. Craſſa & lactea in fine veniens, calculos in veſica vel reni-
bus oſtendit. Craſſa charopos, & vt iumentorum turbida, dolotem capitis portendit,
4 Aph. 70. *Hippocrate atteſtante*, qui in Aphoriſmis ita ſcriptum reliquit. *Quibus in febribus vrinæ per-
turbatæ ſunt veluti iumentorum, iis dolores capitis aut adſunt, aut aderunt.* Craſſa & ſubrubea,
maxime ſi talem ſubſidentiam habuerit, longos portendit morbos, & a periculo im-
2. Prog. 17 munes, vt in Prognoſticis iis verbis teſtatur Hippocrates: *Si*, inquit, *vrina ſubrubea fue-
rit, & ſedimentum ſubrubeum & leue habuerit, diuturnior hic morbus quam primus, ſed tamen ſa-
lubrior. Indicat enim optimi humoris, nempe ſanguinis, nõ exquiſita ratione confecti abundantiam,* B
*adeoque ſine periculo eſt. Tamen quia ad concoctionem longiori temporis ſpatio eget, ideo diuturnio-
rem quoq; fore morbum ſignificat.* Craſſa & rubea ſanguinis copiam monſtrat, veluti in con-
tinentibus febribus. Craſſa & nigra, melancholici humoris vacuationem, præſertim ſi,
vt dictum eſt, in declinatione quartanæ & melancholiæ apparuerit, oſtendit.

Quid ex vrinæ quantitate prædicendum ſit. Cap. X.

Multæ vrinę in ſanis cauſſę. VRina ſi maior ſit viſa exiiſſe, quam pro ebibitorũ portione, in ſanis quidem corpo-
ribus multam vini, maxime aquoſi, potionem aut liquidorum ciborũ vſum ſigni-
ficat. Multum quoq; redditur vrinę propter vſum medicamentorum vrinam cientium.
In ægris vrina copioſior exit, quando intemperies quædam aucti caloris circa renes ex-
ſiſtit, vt accidit in diabete. In eo enim malo propter vehementem calorem renes ſero- C
ſam ſubſtantiam a iecore, omniq; venarum genere celerrime attrahunt. Multa etiam v-
rina erit, ſi aluus natura ſicca fuerit. Nam ſi aluus, præ malo quod illi accidit, excremen-
ta, quæ alias, ſecundum naturam ſe habente homine, ad eam deferuntur, vacuare haud
poterit, ad vrinæ meatus, tanquam vicinum illi locum, impetu facto transferuntur. At-
4. Apho. 8 que hoc eſt, quod Hippoc. in Aphor. iis innuere verbis voluit, inquiens: *Mictio noctu co-
pioſe facta, exiguam deiectionem ſignificat.* In hydrope, præſertim anaſarca, multa quoq; vri-
na redditur, quod habitus totius corporis aquoſo ſanguine refertus ſit. Multum deniq;
mingitur, vbi reliquarũ corporis vacuationũ, maxime ventris deiectio nulla præceſſit.
Paucæ vrinæ cauſſæ. His enim omnib. impeditis, vt ad vrinę loca detrudantur eſt neceſſe. Contra, pauca vri-
na mingitur ob cibos ſicciores, potus paucitatẽ, vehemẽs exercitiũ, & id genus alia, quæ D
corpus quomodolibet exſiccare conſueuerunt. Item, propter cibaria & medicamẽta,
lentore participantia, atq; vrinæ meatus obſtruentia. Præterea, propter humorũ craſſi-
tiem & tenuitatem obſtruere potentium alui multam deiectionem. Cum enim natura
omnia totius corporis excrementa per conſueta vacuationis loca excernat, ſi forte al-
ter alterum vacuatione ſuperauerit, vt per alterum minus vacuetur neceſſe eſt. Febris
etiam vehementia in cauſſa eſt, cur paucior exeat vrina. Hæc enim omnem corporis
humiditatem abſumit, vt hoc nomine per vrinam multa excerni poſſit. Poſtremo, ob
excretricis, quæ in renibus ceteriſque vrinæ excretioni famulantibus vaſis eſt, facultatis
imbecillitatem, quæ functionem ſuam obire nequit.

Quid ex contentorum conſiſtentia prædicendum. Cap. XI. E

IN contentis haud ſecus atq; in liquore vrinæ tria ſunt conſideranda, nempe ſubſtan-
tia, color, & quantitas: de quibus, a ſubſtantia orſi, ordine diſſeremus. Contentorum
autem quorundam ſubſtantia mediocris, aliorum tenuis, nonnullorum craſſa. Vrina-
rum namq;, quæ ſecundum naturam ſunt, contenta conſiſtentia ſunt mediocria, alba,
Leuia cõtenta. leuia, & æquabilia. Leuia contenta ſunt, quæ ſibi continua ſunt, & vnum veluti conti-
nuum & coactum corpus, neq; aliquo modo rugoſum, huc & illuc compulſum, neque
diſſolutum aliqua in parte. Quæ vero illis contraria ſunt, aſpera dicuntur. Leuia vero
continuaue contenta, nihil noui adferunt. Sin aſpera ac veluti diſperſa fuerint, non ex-
igua quædam in profundo corporis perturbatio ſignificatur, quam violentus ſpiritus,
iuſtam concoctionem impediens, efficit. Quod ſi cum eiuſmodi contentis aliquod val- F
de crudũ complicatũ fuerit, nõ parui doloris ſubeſſe ſenſum iudicat. Si vero conſtricta
ſint contenta, craſſitudinem partium materiæ, atteſtante lentoris qualitate, ſignificant.
In quo igitur liquoris vrinæ loco immorantur, in eo corporis loco vitium morari oſten-
Tenuia. dunt. Tenuia contenta, quæ pura ſunt, nec facile matula commota aſſurgunt, magnam
naturæ

A naturæ in ſecunda cõcoctione imbecillitatem indicant. Fere enim cum albis & aqueis
vrinis apparent. Præterea, tenuia contenta crudos etiam humores; ſed attenuatos mõ-
ſtrant. Siquidem natiuus calor roboratus omnem intra venas ex cruditate craſſitudi-
nem attenuat & diſſipat. Craſſa vero contenta, craſſorum atq; crudorum humorum in Craſſa.
venis copiam denotant. Talia quoq; interdum a iudicatione apparent: atqui a priorib.
differunt, quod ſcilicet nullum malum colorem habeant, & a vigore morbi appareant.
In principio namq; & augmento tanquã praua ſuſpecta eſſe debent, præſertim ſi colo-
res male acceſſerint. Priora autem contenta viſcida & mucoſa ſunt, quapropter in vri-
nariis inſtrumentis quandoq; detenta, non paruum homini dolorẽ afferunt. Quinet-
iam puri ſimilia ſunt, viſcoſitate tamen, & quod male non oleant, a purulentis diſtant.
B Pus quũ & ipſum viſcidũ aliquid habeat, dignoſcitur tamen, quod dolor laborantis loci
præceſſerit, ſanguinemq; prius mingi contigerit.

Quid ex colore contentorum ſit prædicendum. Cap. XII.

QVod ad contentorum, quæ a mediocritate recedunt, colorem attinet, alia ſunt ve-
hementer alba, alia ſuppallida, alia pallida, alia flaua, ſubrubea, cruenta, veneta, li-
uida & nigra. Quæ vehementer alba ſunt, hæc aut pituitoſi humoris ramenta ſunt, aut Alba.
pus ſumme concoctum, quod ab aliqua parte interna laborante ſecretũ eſt. Diſtingues
autem illis notis, quæ paulo ante de puris, & crudorum humorum differentia diximus.
Quæ autem mediocritet alba ſunt, hæc ſanguinis probe concocti excrementa exiſtũt.
C Subpallida & pallida minus bona ſunt, veluti ea q̃ a colore, qui ſecundum naturã eſt, de- Suppallida
clinant. Flaua etiam mala ſunt, vt quæ exauctam eſſe in ſecunda cõcoctione flauã bilem & pallida.
indicant. Subrubea & rubea cruditatẽ quandã, & defectum cõcoctionis, adeoq; morbi Flaua. Subrubea
diuturnitatem innuunt. Viſuntur etiã interdũ propter ſanguinis multitudinem: aut q̃a & rubea.
retentrix facultas præ imbecillitate optimos humores effluere ſinit. Cruenta nõ elabo- Cruenta.
ratũ omnino eſſe a iecore ſanguineum humorem, præſertim ſi copioſa ſint, ſignificant.
Veneta, liuida, & nigra omniũ peſſima ſunt. Mortificationem facultatis vitalis, aut me- Veneta.
lancholicũ humorẽ, qui vel aliunde in venas cõfluxit, vel in ipſis genitus eſt, ſignificant.
Orobea, hoc eſt, eruo excoriato ſimilis, tũ apparet ſubſidẽtia, vbi abſumto iã adipe caro Orobea.
conſumi cœperit. Significat itaq; vel vniuerſi, vel renũ duntaxat colliquationẽ. Si n. in
D febribus talis apparuerit ſubſidentia, vniuerſum corpus: ſin citra febrẽ, renes tantum li-
queſcere indicat. Furfurea, q̃ videlicet furfur tritici bene moliti refert, p̃dicta peior eſt. Furfurea.
Hæc namq; vbi febris vniuerſum adipẽ, & maiorẽ partem carnis abſumſerit, atq; iam p-
funditatem carnis & vaſorũ obſederit, ſolidasq; corporis partes attigerit, apparet. Non-
nunquam tamen ſolius veſicæ laborãtis ſignum eſt, quemadmodũ Hippocrates iis ver-
bis in Aphoriſmis teſtatur inquiens: *Quibus in vrina craſſa furfurea ſimul prodeunt, iis veſica* 4. Aph. 77.
ſcabie laborat. Diſcernuntur autem in eum modũ. *Quæ totius corporis vitio eueniunt, cum fe-
bri & vrinæ cruditate minguntur. Contra, quæ laborante veſica prodeunt, ſine febre, & cum vrinæ
concoctione, non tamen abſq; laborantis loci dolore, excernuntur*. Laminea, πεταλώδης Græcis di- Laminea.
E cta, ſquamis ſimilis eſt. Laminæ enim appellantur, quæ latitudinem & longitudinem, Laminæ.
citra tamen euidentem aut magnam altitudinem obtinent, adeoq; foliorum, ſtirpium
ſimilitudinem gerunt. Vt laminea ſubſidentia non ſit, niſi quæ foliorum ſtirpium ſqua-
marumve piſcium, aut laminarũ inſtar lata & tenuis exſiſtit. Quæ certe fit, vbi aucta fe-
bris ſolidas corporis partes attingit. Apparent quoq; veſicæ ratione, veluti in Aphoriſ- 4. Aph. 81.
mis Hippocrates teſtatur inquiens: *Si ſanguinem, & pus, & ſquamulas mingat æger, grauisq;
odor fuerit, veſicæ exulcerationem denotat*. Sed an veſicæ tantum, aut totius corporis ratione
eueniat, febre, cruditate, & dolore, quemadmodũ in ſuperioribus dictũ eſt, diſtinguen-
dum. Similacea, hoc eſt, ea quæ furfuris ex male molito tritico cribratæ ſpeciẽ exhibet, Similacea.
omnium peſſima exſiſtit: fit enim vbi febris obſeſſa profunditate, longe lateq; ſubſtan-
tiam incendit, adeoq; ſanguinis aſſationem, vel ſolidarum partium colliquationem ſi-
gnificat. Si itaq; candidæ fuerint, ſolidarum partium colliquationem; ur tubræ, ſangui-
n ſ aſſationem monſtrant.

Quid ex quantitate contentorum prædicendum ſit. Cap. XIII.

SI contenta quantitate mediocria fuerint, probantur. Sin multa, vt multũ nutrimen- Mediocria.
tum corpori diſtribui, ita robur quoddã alteratrici facultati adeſſe monſtrant. Nam Multa.

quãdo multa eſt elaboratio naturæ circa alimentũ, multa quoq; fieri excremẽta eſt ne- A
ceſſe. Sæpe etiã accidit, vt q̃ per cutis aliosq; corporis meatus excrementa trãſeunt, con-
Pauca. ſuetis viis præcluſis, ad veſicam regurgitent, augeantq; excrementa. Pauca v. contenta,
vel ob inediam, vel exercitia, vel obſtructiones, vel tardas concoctiones reddunt. Si n.
alimenta deficient, quod per inediam accidit, excrementa quoq; deficere oportet. Ex-
ercitia vero excrementa attenuant, ac vt per latentem tranſpirationem diſſipent effi-
ciunt, vt hoc nomine pauca eſſe contenta neceſſarium ſit. Obſtructiones autem, vt te-
nuia tantum tranſeant, & craſſa temorentur & adhæreant, efficiunt. Per tardas autem
Tenuia. concoctiones pauca fieri contenta, notius eſt q̃ vt multis doceri debeat. Tenuia cõtenta
quantacunq; ſint, caloris natiui debilitatẽ; vt contenta hoc nomine ad mediocritatem
peruenire nequeant, indicãt, aut crudorum humorũ, roborato natiuo calore, attenua- B
tionem. Vbi enim materię craſſitudinem attenuauerit diſſipaueritq;, eiuſmodi cõtenta
apparere eſt neceſſe. Quod ita cognoſces. Nam ſi modice matulam vacuaueris, ipſa cõ-
tenta cito eleuãtur, atq; leuitas diſſimilis redditur. Non facile a. eleuãtur, quę ex caloris
Craſſa. debilitate fiunt. Contenta multa aut craſſiora in morborum initiis atq; augmentis, præ-
ſertim ſi febris non contemnenda adſit, humorum copiam arguunt, q̃ ad cõcoquendũ
firmitate virtutis, tempore, & fortuna bona indiget. Conicies autem inde anguſtias
meatuũ eſſe circa thoracem, vtpote arctato a multitudine humorum ſepto tranſuerſo.
In vigore autem febris atq; declinatione, contenta illa ſalutaria & bona ſunt.

Quid ex locis contentorum ſit prædicendum. Cap. XIIII.

SVbſidentia quę ad fundum matulæ ſedere videtur, bona quidem & moderata, nihil
noui ſignificat. Cruda vero atque diuerſa ſpecie, prauitatem naturæ. Diuerſa vero C
partium poſitione, oſtendit ſegnitiem ipſius minus aſſurgentis aduerſus rebellionẽ hu-
morum nocentium, ita vt opus ſit & tempore, & robore. Quod vero leue tenueq; tertiũ
contentorum locũ occupauit, non mediocrem capiti læſionem adeſſe ſignificat, habẽs
rationem inter contenta nubium. Sublimia ſi praua ſint, loci tamen differentia mode-
ſtiora ſunt, quam quæ ipſis ſubſident. Sin aliis rationibus bona fuerint, tum loci ratione
ſola recedunt a perfecta bonitate, quod a ſpiritu adulterino leuia redduntur. Nubium
q̃ bonæ ſunt omnino qua nubes ſunt, nõ parum ſi receſſerũt verſus diſtantiã a loco, qui
eſt ſecundũ naturã, multo quoq; indigent tempore. Quę vero prauę ſunt, eo modeſtio-
res videntur reliquis, quo magis abſtiterunt a loco, qui ſecundũ naturã eſt, quiq; ſubſiden-
tiis ſecundum naturã debetur. Bona contenta, quo inferius deſcenderint, fundo tamen D
excepto, eo meliora. Praua cõtenta, & q̃ ipſis inſunt, quo ſuperius cõceſſerint, eo minus
mala. Vbi contenta, quæ ſecundum naturam ſe habẽt, fuerint ad ſuperficiẽ vrinę multo
ſpiritu euecta, prauus in capite, neq; is quidem exiguus, affectus continetur. Sic in ſubli-
mibus affectũ noſces adeſſe p partes corporis ſimili poſitione habẽtes, habita proportio-
ne totius altitudinis vrinæ erga corporis altitudinẽ. Hæc autẽ ſunt Hypochondria, vi-
ſcera, & thorax. Spiritus, qui cum vrina excernitur, circa primam cõcoctionem genitus,
ſi tenuis fuerit, & quantitate mediocri, bullas quaſdam inflat in vrinæ ſuperficie, mox a.
refrigerata vrinã diſſipantur. Sin craſſior & maior ſpiritus ſit, bullæ non ſtatim diſſolu-
untur, ſpirituum potius in ventre generatorum ſigna. In crudis & incoctis humoribus,
ſi contenta apparuerint concocta, multis ſpiritibus generatis ſublimãtur, multo calore E
multam materiam denſatam diſſoluente. Vbi vero iam a natiua caliditate domita fuerit
materia cruda, paulatim deſcendunt contenta. Spiritus alienus quo fortior fuerit, eo
magis verſus ſublimes partes materiam propellit. In ſumma, altitudo vrinæ, corpori pro-
portione reſpondet, ideoq; ad quas partes latitudinis vrinę declinauere contenta, eas in
corpore affici indicio ſunt.

Quid ex innatantibus in vrina ramentis, capillis, & aliis corpuſculis in vrina ſparſis prædicendum ſit. Cap. XV.

Ramenta. NOnnunquam ramenta quædam cum contentis conſpiciuntur, quę ad colorem aut
rufum, aut album vergunt. Quæ ſi multa fuerint, ſemicoctam materiam indicant, F
illum vero humorem in profunditate corporis abundare, ac cõcremari, cuius ramenta
videntur cõtentis connatare. Si vero pauca ſint, mitiorem huius humoris malitiam, atq;
malorum ciborum vſum producere talia demonſtrãt. Quo maiora fuerint ramenta, eo
minorem eſſe concremationem humorum inuenis: quo minorem calorem arguunt.

Cauſa

A Cauſſa horum ramentorum eſt nimius calor, qui humores ad ſpiſſitudinẽ,& veluti oſſis
naturam redigit, vbi per meatus aliquos diu immorati, neq; diſſoluti & extenuati, neq;
cito per vrinas expulſi fuerint. In vrina quoq; interdũ capillis ſimilia natare ſolent, q̃ re- Capillis ſimilia.
num vehementem calorem, aut craſſorum ciborum, caſei nimirum, & neruorũ vium
ſignificant. Capilli autem illi in iis vaſis potiſſimum procreantur, quæ a renib. ad veſicã Capillorũ generatio vbi fit.
deſcendunt, adeo vt quanta vaſorum internorũ longitudo eſt, tãta humoris ſpiſſitudo,
& aſſatio fiat, q̃ capillis ſimiliter extenditur. Aliquando veluti carunculæ in vrina natãt, Carunculæ.
quæ, *vt lib. 6. de Laborantibus locis c. 3. Galenus atteſtatur*, renum exulcerationem oſtendũt.
Id quod Hippocrates *in Aphoriſmis* quoq; iis cõfirmat verbis: *Quib. cũ vrina craſſa exigua* 4 Aph. 74.
B *carnicula, aut veluti capilli vna exeunt, iis a renibus excernuntur.* Plura ad inſtitutũ facientia in
noſtris ſuper Hippocratis Aphoriſmos cõmentariis reperient ſtudioſi. Si furfurea quæ-
dam exeunt cũ vrina, veſicæ, vel venarũ, vel vrinatiorũ meatuũ ſcabiẽ indicãt. Quæ ita
diſtingues: Si tenuis fuerit vrina, venarũ ſcabies notat, quarũ certe tunica ob febris ve- 4. Aph. 77.
hementiã laborat. Si v. craſſa, veſicæ tunica ſignificat. Hinc Hippocrates loco iã citato
ſcriptum reliquit: *Quibus in vrina craſſa furfurea ſimul prodeunt, iis veſica ſcabie laborat.* Qui Sanguines.
ſanguinem repente, & ſine cauſſa manifeſta mingunt, iis venulam in renibus ruptã eſſe Arenulæ. Pus.
oſtenditur. Quibus in vrina arenoſa ſubſident, iis renes, aut veſica calculo laborat. Qui Squamulæ.
ſanguinem aut pus mingunt, aut ſquamulas, & grauis odor fuerit, veſicæ exulceratiõe
indicat. Quæ certe ſingula Hippocrates in Aphoriſmis loco paulo ante oſtenſo, memo-
C riæ pdidit, & poſt hunc *li. 6. de Laborantib. locis* Galenus mõſtrauit. Ceterũ fœtidus vrinæ Odor fœtidus.
odor, & grauεolentia, putredinẽ maiorem aut minore proportione ſignificant. Pus a. Pus.
vbi fuerit, euidẽs alicuius internæ partis exulcerationis ſignum exſiſtit. Et ſi progreſſu
temporis fœtor ac pus minuãtur, bonũ eſt: ſin augeãtur, malum. Si fœtori pus nõ fuerit
coniunctũ, alicuius particulæ mortificatio portenditur. Quod ſi praua ſimul in ſubſtan-
tia & contentis vrinarum ſigna apparuerint, mortificationem totius corporis præ ſe fe-
runt. Vrinæ interdum innatant veluti aranearum telæ, nonnunquã etiam in ſuperficie Telæ aranearum.
feruntur puncta, tanquã ex oleo iniecta, quæ quidem colliquationis totius corporis, aut
ſolidorum, vt dictum eſt ſupra, renum ſigna ſunt. Quod ſi parumper apparuerint, nihil
graue: ſin diu, principium colliquationis oſtendunt.

D

Quid ex vrinæ corona prædicendum ſit. Cap. XVI.

Coronam in vrina vocant lineã vmbra depictam, quæ ambitum ſuperficiei vrinæ cir- Corona quid.
cumcurrit. Circulum alii appellant. Quod ſi noxii humores fuerint virtuti pares, &
pari menſura vrinas tinxerint, nulla corona euidens ſpectari poteſt. Verum ſi virtus vi-
cerit, aut victa fuerit, coronæ etiam colores hoc vel illo modo apparebunt. Si humoris
vrinæ color prauus ſit, color autem in corona benignior appareat, ſignum eſt ſalutare.
At ſi vrinæ quidẽ color rufus, rubeus, vineus, aut nõ diſſimilis fuerit color: alba vero, vel
albæ ſimilis corona fuerit, bonum, nempe quod natura iam humorib. dominari incœ-
piſſe portendit. At in viridi & paſſea vrina, ſi corona peioris ſit coloris, contrarium &
malũ ſignificat, nimirũ iam prauos humores dominari, ac naturam ſuperare. Si ſpumea
E fuerit corona, ſenſuum internorũ perturbationẽ, tenaces ac lentos humores, ac in ven-
triculis cerebri flatũ oſtendit. Sæpius coronę colores ab vrinæ colore variãt, & declinãt,
interdum cum illo conueniunt. Si variant, & declinant ad bonos, vrinę colore exſiſtẽte
malo, bonũ indicant. Si vero deteriores ſunt, quã vrinæ colores, mali exiſtimãdi ſunt. Si
igitur boni, natura humoribus cœpit dominari: ſin mali, humores vincunt.

Quid ex bullis vrinæ prædicendum ſit. Cap. XVII.

Bullæ, quę adulterini ſpiritus ſigna ſunt, aliquãdo per omnem ſuperficiem vrinæ ap-
parent: aliquando vero in ſola corona. Bullæ item ſingulæ, aut binę, aut ternæ, aut
alio numero ſociatæ innatant. Bullæ igitur, quæ in ſola corona integra ferie circumſi-
ſtunt, ſi colore humoris vrinæ tantę ſint, affectum doloremq; capiti ineſſe nõ mediocrẽ
denuntiant: toti quidem, ſi per omnem circumferentiam ferãtur: medietati duntaxat,
ſi per dimidiã coronã innatent. Quæ v. ſparſim in corona manẽt, hæ a debiliori cauſſa
generãtur, atq; ſimiliter dolorẽ, ſed mitiorẽ mõſtrant. Verum quo magis rufo aureove
colore imbutę cõſpiciuntur, tanto vehementiores capiti dolores adeſſe oſtẽdunt. Albæ
vero in ambitu coronę cõſiſtentes bullæ, nullum aut exiguum capiti dolorẽ adeſſe indi-
cant. Quod ſi tales in vrina tenui, & abſq; ſubſidẽtia apparuerint, renum potius obſtru-

4. Aph. 14. ctionem arguunt. Id quod Hippocrates confirmat, qui in Aphoriſmis ita ſcriptum reli- A
quit: *Quibus in vrinis ſuperſtant bullæ, iis renum morbum, cumq; longum fore ſignificant.* Bullæ
autem, q̃ a corona verſus medium vrinæ concedunt, remiſſionem doloris capitis oſtẽ-
dunt. Aliæ etiam per vrinæ ſuperficiem diſperſæ, nihil eiuſmodi ſuper capite indicant,
ſed ſolum multam naturę imbecillitatẽ, obſtructiones, & crudorũ humorũ abundantiã.
Sæpenumero bullæ viſæ, cũ pridem non apparuerint, iam naturam cõcoctioni indulge-
re monſtrant. Proinde in febre, declinationem eius ex iis cõiiciemus: niſi initio ſtatim
viſæ apparuerint, proceſſerintq;. Tum n. capitis non exiguos dolores portendunt, & ſi
in tenui vrina ſeu corona innatauerint, etiã periculoſos. Cum craſſa vero vrinæ ſubſtan-
tia bullæ modeſtiores apparent, & minus grauia ſignificant. Interdum pro bullis nõ ap-
parentibus ſufficiunt craſſæ ſpumulæ, idemq; ſignant, præſertim in febris ſolutione. Bul- B
læ verſus mediam ſuperficiẽ concedentes, remiſſiones doloris capitis, & fluxum ad pul-
monem in ſanis & ægris portẽdit, materia ſcilicet iam euaporata, quæ dolorem excita-
bat, aut iam ad pulmones defluxa. Bullæ maiores & abſque ordine per matulam diffuſæ,
dolores qui præceſſerunt, diminui arguunt.

Quid ex vrina contentis priuatæ prædicendum ſit. CAP. XVIII.

TEnuiſſima vrina, & vehementer alba ſine ſubſidentia, aut obſtructionem non con-
temnendam, aut immoderatam frigiditatẽ & cruditatẽ demõſtrat. Si vero illa mi-
nora fuerint, etiam horum ſignificatio modeſtior erit. Pallida & ſubpallida minorem
obſtructionem, non autem minorem cruditatem indicãt. Similiter rufa & flaua. Nam
in ipſis adulterina caliditas ſuperare videtur. Poſſunt tamen eiuſmodi vrinæ obingẽtes C
dolores, immenſa exercitia, longas vigilias, & materiæ defectum cõtingere. Quæ etiam
vlterius quam ſuperiores colorantur, humorum dominantiũ ſuis coloribus qualitatem,
putredinem aliquã, & cruditatem in genere venarum ſignificant. Eſt quando abſceſſus
quiſpiam calidus principes partes obſidẽs, huiuſmodi vrinas fundit, attracta illuc mate-
ria ab adulterino calore, tanquam a cucurbitula. Nunquam tñ bonum eſt ſubſidentiam
abeſſe, minus vero damnatur, ſi color & ſubſtantia parum a mediocritate abfuerint. Li-
cet n. ſegnis in p̃ſentia natura ſit, ſubſidentia tamen paulo poſt apparebit. Quod autem
in cruditate nulla viſantur contenta, cauſſa eſt, ꝙ ſecunda concoctio nõ fiat. Sic etiã ob-
ſtructio contenta cum craſſiuſcula ſint, per anguſtum nõ tranſmittit. Inediæ ciborum D
defectus, aut cibi concoctioni inepti, multæ ventris vacuationes, phlegmone alicuius
loci, aut nimia caliditas accumulãs ſibi materiã, imbecillitas alicuius partis, ad q̃ natura
ſuperuacua propellit, hæc inquam omnia cõtenta vrinis vt abſint efficere poſſunt. Atq;
hæc quidẽ de vrinæ inſpectione, & ex ea p̃dictione, hactenus nos dixiſſe ſatis ſit. Quod
ſi vero quiſpiam vberiorem, & exquiſitam plane eius rei tractationẽ deſiderat, is Actua-
rium, inter recentiores Græcos non poſtremæ notæ auctorem, legat, qui nihil quod ad
vniuerſam hanc rem ſpectat, prætermiſiſſe videtur.

Quæ ex egeſtionibus ſint prædicenda. CAP. XIX.

CVm ex egeſtionib. multa & varia prædicere poſsit Medicus, quoad fieri poteſt bre-
uiſsime earundem ſignificationes exponemus. Principio autẽ egeſtio naturalis, & E
optima, vt de vrinis quoq; iam antea dictum eſt, veluti regula quædã, penes quam reli-
quæ omnes iudicentur, nobis noſcenda venit, quæ quidem in vtram partem deflexerit,
concoctionis vitium declarat. Optima igitur egeſtio eſt mollis, compacta concretave,
Egeſtio optima quæ. eodem tempore, quo in ſecunda valetudine aſſueuit, reddita, & quæ iis q̃ ingeſta ſunt,
2 Progn. 13. ꝓportione reſpõdet, vt in prognoſticis teſtis eſt Hippocrates. Egeſtio itaq; optima tri-
bus iudicatur, nempe cõcretione ſiue conſiſtentia, modo, & tempore, quo reddi ſolet.
Conſiſtentia naturalis. Conſiſtentiã ſecundum naturam habẽt, quæ nec prorſus duræ, vt lapides: nec admodũ
liquidę, vt diffluere poſsint: ſed eatenus molles ſunt, vt compactæ permaneãt. Eſto a. ea-
rum modus iis, q̃ aſſumta ſunt, conueniẽs, ac tẽpus etiam quo æger excernere cõſueuit.
Mala. Adſint quoq; & color, & odor, qualis ſecundum naturã eſſe ſolet. Contra mala & præ- F
ter naturam egeſtio, dura, liquida, aſpera, nec ea hora, qua ſanitatis tẽpore cõſueuerat,
Rufa. excreta exſiſtit. Mala quoq; exq̃ſite rufa, vel nullo modo rufa, ſed alba, aut colore ſimi-
lis cibo ingeſto. Hæc n. cruda eſt, & nihil bilis in inteſtina defluere, ſicut in iis cernit̃, qui
regio morbo laborãt: illa v. plurimũ bilis in ventrẽ cõfluere denũtiat. Quod ſi itaq; circa
initia rufa vehementer fuerit, bilioſiorẽ morbũ indicat. Sin in declinatione talis excer-
natur,

A natur, corpus probe expurgari ſignificat. Viridis egeſtio, æruginoſæ bilis nota eſt: ſicut nigra, vel atra bilis, vel ſanguinis in eo loco adaucti. Si vero liuida fuerit, internarũ partiũ validũ frig⁹, ac veluti mortificationẽ mõſtrat. Pinguis, vbi nihil pingue fuerit aſſumtum, colliquatæ pinguedinis ab igneo calore, & cõſumtionis totius corporis indiciũ eſt. Viſcida & glutinoſa, niſi & hæc ex cibi natura talis ſit, colliquationis indicium eſt. Sed q̃ quidem pinguis eſt, ex adipe fit liquato: quæ vero viſcida, ex ipſis ſolidis animantis partibus cõtabeſcẽtibus, adeoq; priori deterior exſiſtit. Nimis fœtida haud exiguã putrefactionẽ denuntiat, modo id illi ex cibo aſſumto nõ accidat. Quippe in iã dictis omnibus egeſtionib. attendendum, num vel cibi talis naturæ & qualitatis eas inficientes fuerint: vel inteſtina ob innatã ſibi imbecillitatẽ defluxione laborare cõſueuerint. Stridẽs egeſtio, q̃ ſic a ſono ſeu crepitu, q inter egerendũ excitat͛, dicta eſt, flatuoſi ſpiritus in eo, q egeſtũ eſt, copiam cũ tenui aliqua humiditate, inſtrumenta v. in vnũ coacta, & quodam modo cõpreſſa, atq; in anguſtiã redacta oſtendit. Hinc eſt, q Hippocrates dicat: *Optimũ eſt flatum abſq; ſono & crepitu exire.* Sed eum tamen p̃ſtat cum ſono prodire, quã ibi reuolui. Et ſic quidem p̃diens hominẽ vel dolore affligi, vel delirare arguit; niſi ipſe fortaſſis de induſtria crepitum emittat. Siquidem doloris magnitudine adiguntur, vt ea, q̃ nolint, faciãt. Delirium in cauſſa eſt, vt ad ea, quæ faciunt, non aduertant. Ceterum, ſi flatus nec minimum abũdat, & vaſa per quæ fertur admodũ ampla ſunt, in iis ſine crepitu egredit͛. Spumoſa fit, vbi aliquid quod feruet, vel flatuoſus ſpiritus cum humiditate pugnat. Id q manifeſtum fit ex iis, quæ elixantur, & ex mari quod a vento violenter agitatur. Nam in hoc vehemens ventorum flatus, aquam in multas tenues partes illam cõcutiendo atterit: in illis nimius calor ſpumam excitat. Varia egeſtio, corpus variis ac multiplicibus affectibus obnoxium eſſe, & iis quidem diuturnis & malignis, ſignificat. Quare temporis ſpacium ad concoctionem requirunt, *vt fuſius lib. 1. de Iudicis c. 11. Galenus docet.*

Viridis. Nigra. Liuida. Pinguis. Viſcida. Fœtida. Stridens. 2. Prognoſt. 24. Spumoſa. Varia.

B (line beginning "ſtio, q̃ ſic a ſono"), C (line beginning "ritiin illis nimius calor")

Quid e ſputo prædicendum ſit. Cap. XX.

Cum ea, quæ in thorace & pulmone cõtinẽtur ſuperuacua non niſi per ſputum commodiſſime, vt anatomes ratio mõſtrat, vacuentur, omnibus palam fit, ſputa tum potiſſimum Medicis eſſe conſideranda, vbi pulmo aut thorax morbis infeſtatur. Non ſolum vero in ægris, ſed & in ſanis ſputa expendenda veniunt. Si enim ſputum exquiſite illi, quod ſecũdum naturam eſt, ſimile fuerit, tunc integram inſtrumentorũ, quib. ſpiratio ipſa perficitur, ſanitatẽ ſignificat. Si vero aliqua ratione impediatur; & a naturali receſſerit habitu, tantum ea læſa eſſe demonſtrat, quantum de naturali forma amiſerit. In morbis vero thoracis & pulmonis ſputum ideo maxime conſiderat͛, q præter alia morbi tempora ex eo dignoſci poſſint. Quippe ſi nihil omnino in iis exſpuitur, ſummæ cruditatis nota eſt. Sin humida educi incipiunt, exquiſite tamen cruda, ſubobſcura adhuc & inconſtans eſt trãſmutatio, deſinitq; tunc prima morbi pars, q̃, vt ſupra oſtenſum eſt, principiũ dicitur. Vbi v. pauca concoctaq; exſpuunt͛, continuoq; ſubinde plura, & facili⁹ leuiusq; educuntur, tum morbi incrementum inſtat. At vbi iã plane cõcocta plurima & facilime exſcreantur, ad vigorem morbum perueniſſe iudicãdum erit. Vbi tandẽ ſimili modo exquiſite cocta ſine omni moleſtia exſcreãtur, ſed pauciora, amoto ẽt dolore, ægerq; facile ſpitet, leuiterq; morbum ferat, tum manifeſta declinatio adeſt. Porro ſputũ ſubflauum, ſubrufum, leniter ſpumãs, & tenue, ſolã cruditatem, malum v. inſigne nullũ denuntiat. At ſyncere flauum, rufum, ſpumoſum, pallidum, viſcidum, rotundum, atque iis adhuc magis nigrum, prauum eſt. Nã ſyncere flauum fit p̃pter flauã bilem puram & ſyncerã. Omnis a. humor purus, excepto ſanguine, vitium quoddã ſubeſſe teſtat͛, quippe qui ab inflammato calore ducat originẽ. Flauum itaq; purum ſputum fit, humore ipſo ſyncere bilioſo exſiſtente: Syncere rufum itidẽ a bile fit, cui plurimũ ſeroſi humoris torrefacti admiſtũ eſt. Si vero plus ei⁹ bili miſtũ fuerit, pallidũ apparet. Spumoſum, viſcidũ, & rotundũ, a pituita aduſta fiunt. Atq; hinc eſt, q Hippoc. *6. Epid. ſectio 3. Aphoriſ. 28.* rotundũ ſputũ delirium portendere dixerit. Neq; enim tale fit, niſi vbi a nimio calore humor lentus aſſatur, aduriturq;. Nimium autem calorẽ delirium efficere poſſe, demonſtratione nõ eſt opus. Nigrum vero bilioſo ſupra modũ torrefacto humore, qui ſane tũc nigra bilis peſſima, & exedentiſſima euadit: aut craſſo ſanguine æque reſiccato: aut propter excretionẽ atq; frigiditatẽ prouenit. Ceterũ nõ ſolũ color, ſed & excretionis ſputorum modus Medico attendendus erit. Nam ſi cito & leuiter exſcreantur, liquido

Sputa quã do Medicis expendẽda. Morbi tẽpora ex ſputo dignoſci. Sputi colores quid ſignificent. Rotundum ſputum. Modus excretionis ſputorum.

D (line beginning "ceſſerit habitu"), E (line beginning "ſubflauum, ſubrufum"), F (line beginning "mor lentus aſſatur")

1. Apho. 12. conſtat talia ſalubria eſſe. Quæ enim cito educuntur, morbi breuitatem indicāt. Quod A
in Aphoriſmis confirmat Hippocrates inquiens: *In pleuriticis ſputum ſi cito appareat incipi-*
ente morbo, eũ breuem fore oſtẽdit. Quod leuiter, i. prompte & facile educitur ſputum, quod
neq; dolor thoracem vllus vehemens affligat, & quod neq; imbecilla ſit facultas, oſten-
dit. Siquidem dolor impedit, quo minus thorax actionem ſuam perficere poſſit. Quod
igitur album, leue, æquale, & conſiſtentia neq; tenue liquidumve, neque craſſum fue-
rit, abſolutæ & perfectæ concoctionis nota eſt. Contra, quod nigrum, tenue, aut craſ-
ſum eſt, malum portendit. Nam tenue liquidumve cruditatem portendit ſummam, &
ægre circum ſpiritum diffluens, exſpuitur. Craſſum, non niſi magna difficultate attol-
litur, adeoq; longiorem affectum neceſſario inducit, inq; anguſtis quibuſdam viis ſic
intercluditur, vt quoſdam ſuffocauerit. Lentum ita partibus adhęreſcit, vt inde non B
poſſit eximi, ac ſępe ſublatum intra pulmonis fiſtulas glutinis modo adhærẽs detinetur.
Sed de ſputis ſatis.

Quid ex ſudore prædicendum ſit. Cap. XXI.

SVdorem eſſe excrementum eius, quæ in ſingulis animalis partibus fit, concoctionis,
Galenus *lib. 1. de Tuendi ſanitate* demõſtrauit. Quapropter is humorũ, qui in vniuerſo
Sudor duplex eſt. corporis habitu abundant, nota eſt, atq; eos, qui illic ſunt, affectus demonſtrat. Duplicẽ
autem eſſe ſudorem, initio ſciendum erit. Qui cum ſignis iudicationis excernitur, iudi-
Iudicatorius. catorius nominatur. Qui vero citra iudicationis ſigna educitur, ſymptomaticus dicit.
Prior bonus eſt, alter vero malus. Qui autem bonus, qui cõtra malus, in prognoſticis
Symptomaticus. Hippocrates luculenter monſtrauit iis quidem verbis: *Sudores in omnib. acutis morbis opti-* C
2. Progn. 19. *mi ſunt, ſi in diebus decretoriis prouenient, & febrem prorſus auferunt. Boni quoq;, qui e toto corpore*
manant, faciuntq; vt homo facilius ferat morbum. Qui vero nihil eorum effecerint, haud quaquam
commodi videntur. Peſſimi autem ſunt frigidi, & qui circum caput tantum, & faciem, & ceruicem
oriuntur. Iſti enim cum febre quidem acuta mortem, cum mitiori vero morbi longitudinem denun-
tiant. Hęc ille. In qua vtiq; ſententia omnes ſudorum differentias complexus eſt Hip-
pocrates, nempe optimum, peſſimum, bonum, & malum. Ad hos enim alii omnes refe-
runtur. Prædictas autem differentias diſtinguit penes diem, in qua fiunt, locum a quo
Optimus ſudor. excernuntur, qualitatem eorundem, & tolerantiam. Penes diem, quod optimi ſint, qui
diebus decretoriis eueniunt, & integre febrem finiũt. Atq; has duas optimi ſudoris no-
tas, tertiã, quam Hippocrates, quod neceſſario priores conſequatur, prætermiſit, vt to- D
to e corpore manet, neceſſario ſequitur: fieri enim non poteſt, vt ſudor iudicatorio fiat
Bonus. die, & ęgro febrem prorſus adimat, niſi e toto exeat corpore. Penes locum, quod boni
ſint ſudores, qui toto corpore prodeunt, & partem aliquam morbi adimunt, adeoq; vt
Malus. æger facilius ferat morbum efficiunt. Mali, qui nihil eorum effecerint, id eſt, neq; e to-
to corpore profluxerint, neq; vt æger poſtea morbum facilꝰ ferat, effecerint. Vt perſpi-
cuum ſit, ſudores illos, quibus nihil tale acciderit, deteriores eſſe: quibus vero alterum
tantum, meliores. Ex iis rurſum meliores eſſe illos, qui morbum reddunt tolerabiliorẽ,
quamuis toto corpore non diffluant: deteriores vero, a quibus ingraueſcit morbus, etſi
toto corpore ſudetur. Atq; ita penes tolerantiam ſudores diſtinxit. Ceterum, omnes ii
ſudores calidi ſunt, eamq; ob cauſſam, dum tres eos ordines ſtatueret Hippocrates, id- B
ipſum nõ expreſſit: quippe qui ea, quæ neceſſario aliqua conſequuntur, quæq; facile ex
Peſſimus. eorum, quę ſubiiciuntur, oppoſitione intelligi poſſunt, prætermittere conſueuerit. Peſ-
ſimi autem ſunt, qui prioribus opponũtur, frigidi. Atq; ita penes qualitatem diſtinguit.
Porro ſimul cum peſſimis ſudoribus malos etiam commemorat, qui circum caput tan-
tum, & faciem, & ceruicem oriuntur, etiamſi frigidi non ſint. Hi namq; animi deliquiũ
minitantur. Qui ſane in partibus iſtis, ſi frigidi videantur, omnium peſſimi ſunt. Neque
enim amplius futuram ſyncopen, ſed iam incipientem oſtendunt. Ceterum ex febris
vehementia etiam diſtinguuntur ſudores. Nam ſi febris acuta eſt, tam frigidi illi ſudo- F
res, etiamſi toto corpore prodeunt, quam alii qui ceruicem tantum atq; caput, quamuis
forte calidi, occupant, perniciem afferunt. Sin mitis eſt, tandem vires vitioſos humo-
res ſpatio concoquere poterunt, modo ne prius vehementia febris pellundentur.

DE

A

DE PVLSIBVS, SECTIO IV.

Quod pulſus rationis partes, quidque pulſus, & quot eiuſdem genera.

CAP. I.

QVVM pulſus perinde atque vrina, ſit e numero rerum, e quibus Medici futura in morbis præſagiunt, operæpretium me facturum arbitror, ſi breuiter quæ ad pulſus rationem attinent, perſtrinxero. Eius autem rationis quæ de pulſibus tractat, quatuor ſunt partes. Vna quæ φυσιολογική Græce nominatur; ea quidem eſt, quæ pulſuum genera & differentias ordine percenſet. Altera διαγνωστική dicta, quæ qua ratione ſinguli pulſus cognoſcendi & diſcernẽdi ſunt, docet. Tertia αἰτιολογική vocata, quæ ſingulorum pulſuum cauſſas rimatur, & inquirit. Quarta προγνωστική, quæ ex pulſibus futura præſagire docet. Has ordine proſequemur, vbi primũ quid ſit pulſus, & quis eius vſus, expoſuerimus.

Pulſus rationis quatuor partes. Phyſiologica. Diagnoſtica. Aetiologica. Prognoſtica.

B

Pulſus itaq;, vt nõnulli definiunt, eſt motus cordis & arteriæ ſenſilis, quo attolluntur, & ſubmittuntur. Alii pulſum finiunt eſſe cordis & arteriæ indiuiſibilem ſublationem & ſubmiſſionem. Veteres optime & perfectiſſime pulſum ita finire voluerunt. Pulſus eſt actio propria, primo cordis, ſecundo arteriarum ſublatione & ſubmiſſione motarum, a vitali facultate, propter natiui caloris commoderationem conſeruandam, & animalis ſpiritus in cerebro ꝓcreationem. Quę quidem definitio, *iuxta Dialecticorum præceptiones*, genere & differentia conſtat. Genus a. eſt actio. Nihil autem refert, motionem, an actionem dicas. Siquidem hæc actio non eſt niſi cordis & arteriarum motus.

Pulſus quid.

C

Differentia, quod in definitione ſequitur, cordis & arteriarum, quæ ſublatione & ſubmiſſione mouentur. Hæ enim propriæ cordis & arteriarum ſunt actiones. Etſi enim alias in corde & arteriis reperire licet actiones, nempe alimenti attractionem, retentionem, & id genus alias: hæ tamẽ illis non ſunt ꝓpriæ, ſed aliis partibus corporis quoq; communes. Ceterum ſublatio ſiue dilatatio is motus ſiue ea actio eſt, quæ Græcis διαστολή dicitur, quando nimirum cor & arteriæ attolluntur ac dilatantur. Submiſſio autem, Græcis συστολή, eſt motus, in quo cor & arteriæ ſubmittuntur ac contrahuntur. Non abs re autem in definitione additur: *Primo cordis, ſecundo arteriarũ.* Cordi enim & arteriis facultas vitalis, quę prima ſiue effectrix pulſus cauſſa eſt; non eodem modo ineſt. Quippe cordi inſita, arteriis nequaquã, ſed in tunicas earũdem a corde dimanat.

διαστολή. συστολή.

D

Cauſſę etiam in hac definitione exprimuntur. Effectrix, dum ait pulſum a vitali facultate fieri. Inſtrumentales duæ, cor & arteriæ. His enim duobus, veluti inſtrumentis, ad ſublationem & ſubmiſſionem vitalis facultas in efficiendo pulſu vtitur. Finales itidem binę, nempe aeris frigidi attractio, & fumidi excrementi expulſio. E quibus manifeſtum fit, geminum eſſe pulſus vſum. Quippe per ſublationẽ, aer frigidus attrahitur, qui vitale robur excitat & recreat. Submiſſione autem ſeu contractione arteriæ, quod ex humorum deuſtione in toto animante veluti fumidum excrementum cõtractum eſt, expellitur. Nihil autem mirum, arterias, quum ſe aperiũt ac dilatant, ad ſe vndiq; trahere: quum vero contrahuntur, in omnem partem expellere. Nã vis in ipſo cordis corpore, vnde contrahitur & dilatatur, in omnes arterias ex eo ortas, per tunicas earundem influẽs, ſic eas cogit, aperitq; quemadmodum etiam ipſum cor.

Cauſſę pulſus. Effectrix. Inſtrumentalis. Finalis. Vſus pulſus duplex.

E

Vt igitur illud, quum dilatatur, ea quæ oſculis ſuis appropinquant, trahit: quum contrahitur, expellit: ſic quoq; arteriæ, quum ſe aperiũt, ad ſe vndiq; trahunt: quum contrahuntur, in omnẽ partem expellunt. Numeroſi namq; meatus in arteriis partim veluti ſpiramenta in earũ ſunt tunicis, partim oſculorum ſpecie in inteſtina, ventriculum, & externam hanc cutem finiuntur, per quæ aerem frigidum attrahunt, & fumidum excrementum expellũt: Vt hinc pateat, vnum reſpirationis & pulſuum vſum finemq; eſſe, nempe caloris natiui in quaq; parte cuſtodiam. Quod autem ex reſpiratione vni cordi præſtatur, id ex pulſu calori, qui eſt in toto animali accedit. Vt enim in reſpiratione per immiſſum & inſpiratum ſpiritũ natiuus, qui in corde eſt, calor refrigeratur, idemq; per emiſſum & exſpiratũ purgatur, fumido ſcilicet excremento expulſo: ita dilatata in pulſu arteria, calor qui eſt in toto animante natiuus, refrigeratur: ſubmiſſa autem & contracta, fumidum recrementum eiuſdem expellitur. Cuiuſmodi igitur reſpirationis inſtrumentis eſt inſpiratio, eiuſmodi arteriis eſt dilatatio. Et cuiuſmodi eſt illis exſpiratio, eiuſmodi arteriis eſt contractio.

Vnus reſpirationis & pulſus vſus.

F

Pulſus diuiſio. Cap. II. A

Simplices. PVlſus alii ſunt ſimplices, alii cõpoſiti, aliæ ſunt pulſuum relationes. Simplicium pulſuum prima genera ſunt quinq;, nempe quantitas diaſtoles ſeu ſublationis, qualitas ſiue tempus motus, quantitas temporis quietis, qualitas ſiue robur virtutis, qualitas ſeu corpus arteriæ. Adiiciunt quidam quantitatem infuſionis, & qualitatem caloris. Quantitatis autem ſublationis ſpecies ſunt, pulſus magnus, mediocris, paruus, prout arteria, quæ mouetur, dũ diſtenditur, magnũ occupat, ſecundum omnes demẽſiones, ſpatium, vel minimum vel moderatum. Rurſus autem, quia omnis magnitudo triplicẽ habet dimenſionẽ, longitudinis ſcilicet, latitudinis ac ꝓfunditatis, quidã ex hac putãt nouẽ exſurgere ſpecificas differẽtias, ab iſtis trib. diſtẽſionis ſpecieb. acceptas. Sũt autẽ B

Longus	*Breuis*	*Moderatus*
Altus	*Humilis*	*Moderatus*
Latus	*Anguſtus*	*Moderatus*

Ex his vero nouem ad inuicem mixtæ 27. prodeunt, quas ſtudio omittimus. Qualitatis ſiue temporis motus, celer, mediocris, tardus. Temporis quietis, creber, mediocris, rarus. Roboris virtutis, vehemens, mediocris, languidus. Corporis arteriæ, mollis, mediocris, durus. Vt hac ratione ſingulis quinque generibus in ternas ſpecies diſſectis, ſimplicium pulſuum ſpecies ſeu differentiæ ſint numero quindecim.

Compoſiti. Compoſiti autem pulſus ſunt, qui ex ſimplicibus conſtant, quorum plurimæ ſunt differẽtię ex ſimplicibus ſpeciebus compoſitæ.

Relationes pulſum. Relationes pulſuum intelligere oportet, dum pulſus alii ad alios, vel partes eorum ad alias partes referuntur, quarum quidem quinq; ſunt genera, æqualitas, inæqualitas, rhythmus, ordo, & ordinis perturbatio. C Relationes autem vocantur, quod de numero eorum ſunt, quæ ad aliquid dicuntur. Quod a aliqui quindecim tantum ſimplicium pulſuum differentias eſſe ſtatuunt, nullo alio fit nomine, quam quod ii vtiles tantũ Medico ſint, & ab eo cognoſcant. Plenus igitur & vacuus, quia tactu putant eſſe imperceptibiles, ideo omittunt. Pari modo calidus & frigidus, q. ex iis nihil cognoſcatur, neq; illis ad prædicendũ vtantur Medici, itidẽ ꝑtereunt.

De pulſuum generibus, & differentiis. Cap. III.

Primũ pulſuũ g nus. PVlſuum genera ſeu differentias nunc ordine explicabimus. Primum quidem genus quantitate diaſtoles ſiue ſublationis dilationiſve arteriæ, hoc eſt, motus quantitate, metitur. Vt enim cuiuslibet corporis tres ſunt dimenſiones: ita & arteriæ, nempe D longitudo, latitudo, & profunditas. Huius itaque generis differentiæ octo erunt, longus, latus, altus, magnus, breuis, anguſtus, humilis, paruus.

Longus. Longus pulſus eſt, qui longitudine mediocritatem excedit: vel qui præter naturam in longitudine auctus inuenitur.

Latus. Latus eſt, qui latitudine mediocritatem excedit. Vel qui naturali pulſu latitudine maior reperitur.

Altus. Altus, qui profunditate mediocritatem excedit.

Magnus. Magnus eſt, qui in omnibus mediocritatem excellit: hoc eſt, longitudine, latitudine, & profunditate auctus eſt. Contrarii ſecundum diminutionem cuiuslibet dimenſionis appellantur.

Breuis. *Breuis* igitur eſt, cui decedit longitudo infra mediocritatem: vel qui in longitudine naturali minor eſt.

Anguſtus. *Anguſtus*, cui latitudo mediocris decedit: vel qui in latitudine præter naturam minor eſt.

Humilis. *Humilis*, cui altitudo naturalis decedit. E

Paruus. *Paruus*, qui omnibus tribus dimenſionibus imminutus eſt.

Similitudo. Ceterum magnum & paruum pulſum Medici rectius haud deprehendent, quam veſicarum, follium fabrorum, vtrium, vterorum, ventrium, & omnium corporum, quæ aliqua cauitate prædita ſunt, inſpectione.

Figura arteriæ. Circularis. Angularis. Depreſſa. Magnas eorum eſſe dilatationes diſtenſioneſve cenſemus, quando nimium extenduntur, ita vt nulla partium laxitas in eis deprehendatur. Paruas contra, quando partes laxæ ſuperſunt, quæ adhuc diſtendi poſſunt. Reliquæ differentiæ ex arteriæ figura, quæ teres & rotunda, fere ſemper, hincque adeo Græcis κύκλος τῆς διαστολῆς, id eſt, *circulus dilatationis*, nuncupatur, eo quod circuli circumferentiam repræſentat, cognoſcuntur. Interdum tamen arteria eſt acuminata ſiue angularis. Nonnunquam etiam iam dictis diſſimilis, depreſſa ſcilicet, vel plana. F Exprimuntur autem hæ tres arteriæ figuræ iis tribus characteribus & notis:

1. Circularis, 2. Angularis 3. Depreſſa, Circulus igitur dilatationis ſi multis partibus tactui ſe offerat, altum & latum ſignificat pulſum. Eodẽ autẽ modo profundus, quo latus, cognoſcitur. Si vero figura angularis ad tactũ multũ ſe extulerit, altum & anguſtũ indi-

A cat pulſum. Sin parum emineat, humilem & anguſtum. Depreſſa a. arteriæ figura, latum Secundum
&humilem mõſtrat. Alterum pulſuum genus ex motus arteriæ tactui noſtro occurrẽtis pulſuum genus.
tempore, quo arteria mouetur, ſumptum, tres differentias obtinet, nempe celerem, tar- Celer.
dum, & mediocrem. Celer igitur pulſus eſt, quũ modico tempore arteria mouetur: Vel
qui breui tempore motũ ſuum finit ac perficit. Dum igitur ad tactum ſenſeris arteriam
quũ mouetur non diu morari in locis ſuis, ſed celeriore impetu ferri a ſuperficie in ſup-
ficiem, q̃ pulſus ſit naturalis, is celer erit. Tardus vero eſt, quando lõgo tempore arteria Tardus.
mouetur. Vel qui multo tempore motũ ſuum perficit. Dum igitur lentus pmutat ſuper-
ficies, ac diutius in locis ſuis remoratur, tardus dicetur. Atq; hic notandum venit, modi- Paucum &
B cum ſeu paucũ & multum tẽpus non ſimpliciter eſſe inaudiendũ, ſed collatione ad ſpa- multum tempus.
cium, per q̃ fit motus. Paucum ſc. tempus ad magnum ſpaciũ, dum celer fit motus: mul-
tum vero tempus ad paruum ſpaciũ, dum tardus fit motus, comparando. Vt verbi gratia
ſi equus vnus vno die octo miliaria itineris conficiat, alter vero viginti, vtrumq; quidem
pauco tempore curſum ſuũ peregiſſe dicimus, nempe vno die. Celerem tamẽ iudicam'
eum, qui tantillo tẽpore viginti miliaria cõfecit: tardum vero, qui octo. Moderatus ſiue
Mediocris eſt, qui medio modo ſe habet. Tertiũ genus pulſuum eſt, quod quantitate tẽ- Tertiũ pulſuũ genus.
poris quietis metitur. Quies autem Græcis ἡσυχία, ἠρεμία, ἀκινησία, & διάλειμμα, i. *interuallum* & Quies.
immobilitas dicitur. Eſt autem motus priuatio, ſiue id tẽpus quod inter duas arteriæ per- Interuallũ.
cuſſiones ſiue duos ictus intercedit. Huius tres ſunt differẽtiæ, creber, rarus, & inter hos
C mediocris. Creber ſiue denſus aut frequens: nam omnib. iis nominibus Latinis appel- Creber.
latur: eſt cui breue quietis tempus eſt, vel quum paruum interpoſitũ eſt interuallũ. Vel
in quo arteria crebro diſtenditur. Vel quando breui tẽpore quieſcit arteria. Rarus, quũ Rarus.
diuturnum eſt quietis tempus. Vel quum lõgo tempore quieſcit arteria. Mediocris eſt,
qui in medio horum cõſiſtit. Vt a. huius generis differentiæ rectius cognoſcantur, ani- Quies duplex.
maduerrendum erit duplicem eſſe quietẽ: vnam veram, quum ſ. motus nõ fit, nec ſenti- Vera.
tur: alteram apparentẽ, dum motus quidẽ fit, ſed a ſenſu non pcipit'. Eſt itẽ quies altera Apparens.
ſupera ſeu externa, altera infera ſiue interna. Supera eſt q̃ poſt diſtentionem, antequam Supera.
incipiat cõtractio, exſiſtit. Infera vero quies eſt poſt cõtractionẽ, antequã incipiat dila- Infera.
D latatio ſeu diſtentio. Vt a. duplex eſt quies, ita etiã duplex varietas & crebritas, altera ſc. Duplex varietas & crebritas.
ſecundum quietẽ ſuperã, altera ſecundum inferã. Si n. arteriæ tunica moratur in vltimo
loco, in quem diſtenſione ingreſſa eſt, antequã contractionẽ incipiat, diutius q̃ pulſus
naturalis, rarus pulſus: ſin breuius moratur, creber ſecundũ externã quietẽ erit. Si diu-
tius v. deſerit' tactus quam in naturalibus pulſibus, rarus: ſi vero breuius, creber ſecundũ
inferã quietem erit. Quies a. vera infera ſeu interna, q̃ ſc. inter dilatationis principium Vera quies infera.
& finem cõtractionis intercedit, ac media eſt, nunquã ſyncera ſentiri poteſt, Cęterũ ad
quietem externã cognoſcendã applicatio manus ſuſpẽſa aptiſſima eſt: nullã enim mo-
tus partẽ impedit. Contra interna cõprimente applicatione manus melius percipitur,
ſuſpenſa nequaquã. Tantũ autẽ comprimendũ, quantũ per pulſus præſentẽ vehemen-
tiam licet, tactu ſc. pſequendo contractionẽ quoad poſſis, vt ſcias vbi deferatur. Quartũ Quartũ pulſuũ genus.
E pulſuum genus in robore virtutis conſiſtens, treis differentias obtinet, nempe vehemẽ- Vehemens.
tem, languidum, & inter vtrumq; medium. Vehemens eſt, qui tangentis Medici manũ
valide ferit ac pulſat. Nihil autem refert, validum, robuſtum, aut fortem eundẽ dixeris. Languidus.
Languidus, debilis, remiſſus, reſolutus, ſiue imbecillis, eſt qui inualide, & imbecilliter Mediocris.
manum pulſat. Mediocris ſiue medius, qui in horum medio conſiſtit: vel qui mediam
quandã ad vtrumq; proportionẽ ſeruat. Alii vehementem potius ita definire malunt, vt
ſit qui in comprimente applicatione euertat tactum noſtrũ, i. cutim in pulpis digitorũ
Medici. Languidũ, qui a tactu in eiuſmodi applicatione euertit'. Medius eſt, vbi neutrũ Medius.
fit, vt ſcil. nec euertat tactũ, nec ab eo euertatur. Quinti generis a corpore arteriæ ſumti Quintũ pulſuũ genus.
differentiæ ſunt tres, durus, mollis, & moderatus pulſus. Durus eſt, quũ durior ac veluti Durus.
F ſiccior, coriiq; modo rigidior in occurſu apparet arteria. Mollis, quando arteria in oc- Mollis.
curſu mollior, ac veluti carnoſa ſentitur. Mediocris, qui medio modo ſe habet. Porro de Mediocris.
numero relationũ prima & ſecũda eſt æqualitas, & inæqualitas, q̃ aut ſimpliciter ſeu ab- Relatio prima & ſecũda
ſolute, aut certi alicuius generis dicuntur. Æquales abſolute ſeu ſimpliciter pulſus ſunt, Æquales ſimpliciter
qui nullã habent in ſuis differentiis inæqualitatẽ, adeoq; magnitudinẽ, neq; celeritatẽ, ſiue abſolute
neq; frequentiã, neq; vehementiã, neq; mollitiẽ immutarunt, ſed in iis ſunt perſeuerã-
tes. Vel breuius, qui ſerie continua ſibi ſunt æquales. Illi vero, qui iis omnibus immutati

Inæquales ſimpliciter.
Æquales certi alicuius generis.
Inæquales certi alicuius generis.

ſunt,& diuerſi a prioribus,non perſeuerãtes in priſtino ſuo ſtatu,inęquales abſolute ſeu A
ſimpliciter dicuntur. Æquales certi alicuius generis,qui vel magnitudinē, vel celerita-
tem,vel vehementiã ſeruant,appellantur,verbi cauſſa, magnitudine æquales, celeritate
æquales,vel in alio quouis genere. Qui vero nõ in iis omnibus ſimul,ſed aliquo ex iis vel
duobus,vel tribus generibus variantur & immutantur, cũ nomine eiuſdē generis inæ-
quales nominãtur,verbi gratia,magnitudine inæqualis, celeritate inæqualis, vel in alio
quouis genere. Vtraq; autem harũ inæqualitatũ,& hæc q̃ eſt certi alicuius generis,& illa
q̃ abſoluta dicitur, in duas partitur differentias,nempe in ſingularē, & collectitiam ſiue
congeſtitiam. De poſteriore hac,veluti manifeſtiore, primo dicemus. Collectitia itaq;

Collectitia. συστηματικὴ

vel vt Græci nominant συστηματικὴ,id eſt,accumulata, vel congeſtitia inæqualitas eſt, quæ
in congerie ſeu agmine multorum pulſuũ reperitur. Hæc duas primas obtinet ſpecies; B

Æqualiter inæqualis.

æqualem,& inæqualē. Æqualiter inæqualis eſt, in qua pulſus æqualiter inæquales ſunt;
vt ſi primo pulſu ſecundus ſit paulo minor,& tanto tertius ſecundo, & quartus tãto etiã
tertio,& pari modo reliqui,donec ad plures ventũ ſit. Eiuſmodi autem pulſus Græcis

μύουρος. μείουρος. Decurtatus

Medicis μύουρος quaſi dicas *cauda muris*, & μυουρίζων, Latinis *decurtatus* & *mutilus* dicitur. Alii
nullo tamen diſcrimine hunc pulſum μείουρον vel μυουρίζοντα,id eſt, imminutum, q̃ cõtinuo
minor ſpectetur,quandoquidem primo pulſu ſecũdus paulo minor, & tertius ſecundo,
& quartus tertio minor ſit,idq; ad plures vſq; perueniat,nominant. Nomē hoc accepit,
quod eius magnitudini continuo aliquid detrahitur, quemadmodũ caudæ muris craſ-
ſities magis ac magis quanto longius protenditur, minuitur. Eius autem generis pulſus
iterum bifariam diuiduntur. Alii enim ſunt,qui non ceſſant diminui vſq; ad defectionē, C
id eſt,donec ad quietem ac immobilitatem prorſus finiunt ac recidunt: & ii Græcis μύ-

μύουροι ἐκλείποντες. Decurtati deficientes.

ουροι ἐκλείποντες, Latinis *Myuri* ſeu *decurtati* deficientes,appellantur. Alii ſunt,qui ceſſant di-
minui ante defectionem, priuſquam ſcilicet arteria moueri deſiſtat. Et hi in duas iterũ
ſecantur differẽtias. Alii enim ſunt qui perſeuerant in eadem paruitate,ad q̃ ſenſim de-
ciderunt. Hi proprio deſtituuntur nomine. Alii non perſeuerant in eadem paruitate,

Decurtati reciproci recurrenteſve. μύουροι παλινδρομοῦντες.

ſed denuo augentur. Hi μύουροι παλινδρομοῦντες Græcis, *decurtati reciproci recurrenteſve* Latinis
vocantur. Redeunt aii aut ad priſtinã magnitudinē, aut ad minorē aut ad maiore. Atq;
hæ ſunt inæqualium æqualiter fientium pulſuũ differentiæ. Nec eſt cur quiſpiam mire-
tur, quod pulſus inæquales fieri æqualiter dicamus. Quatenus enim æqualitatem mu- D
tant, inæquales dicuntur: quatenus autē æqua mutatione alter ab altero ſenſim & gra-

Inęqualiter inæquales.

datim decedit, æqualiter fieri dicuntur. Inęqualiter inæquales pulſus ſunt, qui inæqua-
les exiſtentes, inæqualiter etiam fiunt, id eſt, non ſenſim gradatimve, nec ſeruata ad in-
uicem æqua diſtantia, Hi ſæpiſſime ægrotis accidunt, & multæ ſunt eorum differentiæ.
Alii enim magnitudine dilatationis inæqualitatem efficiunt: alii celeritate & tarditate:
alii crebritate & raritate: alii vehemẽtia & debilitate: alii duritie & mollitie. Atq; ii ſunt
ἀνώνυμοι, id eſt, proprio nomine deſtituti. Quidam v. ꝓpria nomina habent, qui numero
quatuor ſunt, intermittēs, intercidēs, intercurrenſve, deficiens & deficiēs reciprocatus.

Intermittēs διαλείπων.

Intermittens, qui Græcis διαλείπων dicitur, fit quando non ſolum in vno, aut pluribus e-
tam magnis vnus minor apparet, ſed nonnunquam totus quoq; motus aboletur. *Inæqua-* E
lis igitur eſt propter raritatē, quia deeſt pulſus ictuſve vnus, vel duo, vel tres, vel plures.

Intercidēs. παρεμπίπτων.

Intercidens vel *intercurrens*, Græcis παρεμπίπτων vocatus, iam dicto plane contrarius eſt: fit
enim quando exſpectata quiete in medio tanquam ſuperuacaneus aliquis ictus interci-
dit. Inæqualis igitur eſt crebritate ac frequentia, quia inter duos ictus intercurrit tertius,

Deficiens. ἐκλείπων. Deficiēs reciprocus. Intermittētis & deficientis reciproci diſcrimen.

veluti ſuperuacaneus. Deficiens, qui Græcis ἐκλείπων nominatur, eſt quando arteria mo-
tu deſtituitur, ac immobilis manet. Deficiens reciprocus recurrenſve, Græcis ἐκλείπων
παλινδρομῶν appellatus, eſt in quo iterum agitari & moueri arteria incipit. Hic affinis
eſt intermittenti, hoc tamen diſcrimine, quod deficiens reciprocus poſt longius fit
temporis interuallum, quo arteria immobilis permanet. Intermittens autem vno, vel
duobus, vel tribus, ad ſummum quatuor pulſibus, raro quinq; omiſſis, alios repetit. Atq; F

Inęqualitas ſingularis, & eius differentiæ.

hæ ſunt collectiuæ ſeu ſyſtematicæ inæqualitatis veræ differentiæ. Supereſt inæquali-
tas ſingularis, quæ in vno fit pulſu. Hæc ſiue abſoluta, ſiue certo aliquo in genere, vt ex-
empli cauſſa, in celeritate & tarditate, duas primas habet differentias. Nam altera eſt
in vna parte arteriæ, altera in pluribus partibus, quas plures digiti attingunt. Quæ in
vna parte, ſub vno ſcilicet digito, tres gignit differentias. Prima eſt, quando motus fit
inter-

A interciſus, ſeu interruptus quiete interpellante. Hæc facit pulſus, quos Græci διαλείποντας ἐν ἑνὶ σφυγμῷ, Latini *intermittentes in vno pulſu*, nominant. Secunda, quando motus eſt continuus, nulla interciſus quiete, tranſiens a celeritate in tarditatem, aut contrà. Hic pulſus Græcis ἀσύνταχος, Latinis *impar citatus*, aut ſimpliciter impar dicitur. Tertia eſt, cū motu retrocedente, & redeunte. Hæc facit pulſus qui Græcis δικρότοι, ἀπὸ τοῦ δικρότειν, a bis pulſando, & Latinis *bis pulſantes*, appellantur. Nam a dilatatione recurrunt, & antequam perfectè ſubmittuntur, ſecundo pulſant, id eſt, nondum perfecta diſtenſione contractio fit, & mox dilatatio & ictus alius ſequitur. Differunt ab illis, qui Græcis δὶς πλήττοντες, Latinis *bis ferientes*, quod duos ictus ad digitum faciant, nuncupantur. Nam etſi omnis

Intermittentes in vno pulſu. *ἀσύνταχος.* *Bis pulſantes. δικρότοι.* *Bis ferientes. δὶς πλήττοντες.*

B bis pulſans, etiam eſt bis feriens: tamen non omnis bis feriens, eſt bis pulſans. Nam bis pulſans facta dilatatione, tactum primo ferit, mox ſubmiſſione exigua facta, iterum poſt illam dilatatus ſecundo pulſat: licet igitur bis pulſet, non tamen vlla eſt media cōtractio inter primum & ſecūdum ictum. Bis feriens autem poſt vnū ictum, paucula interpoſita quiete, quę motum dilatationis dirimit, iterum tactum ſecundo afficit, complens dilatationē. Vt bis feriens non ſit niſi is, qui a dilatatione recurrit, & antequā perfectè ſubmittatur, ſecundo tactum ferit. Exemplo res planior erit. Sint duo qui femur punctim vulnerēt, quorū alter quidem primo ſtatim impetu enſe ad os vſq; intruſo pungat, eoq; mox modice retracto, nō tñ exemto & educto, ſecūdo eo quo prius modo pungat: alter autem itidem enſe impacto, atqui eius mucrone ad mediū tantum femoris penetrante, pungat, paucula vero mora interpoſita enſe haud retracto, ſecundo profundius, & ad os

Simile.

C vſq; pungat. Hic quidem vterq; iſtorum bis feriendo pupugit, ſed ille contrariis motib. eſt vſus, pupugit enim bis, ſed retractione interueniēte: hic quoq; bis pupugit, atqui citra vllam retractionē, modice in medio vulnere remoratus. Galenus ſimile affert de incude & malleo, quod minime quadrat, ita a b Archigene deceptus. Quare illud *lib. 2. de Præcognitione ex pulſibus* damnat, & ſui erroris palinodiam canit. Atq; hactenus de ea inæqualitate, q̄ in vno pulſu fit, & in vna parte arteriæ, diximus. Nunc de ea inæqualitate, quæ in vno fit pulſu, ſed in diuerſis arteriæ partibus, id eſt, quas plures contingunt digiti, duo videlicet, vel tres, vel quatuor, diſſeremus. Hæc biſariā primo fit, nunc quidē quū motus continuus manet, & arteria iuxta quoſdam digitos citius, iuxta quoſdam v. tardius mouetur. Cuius quidē multæ ſunt differentiæ. Nūc vero motus interciditur, ſeu p

Galenus ſui erroris palinodiam cecinit. *Inæqualitas in vno pulſu ſed in pluribus partibus arteriæ.*

D quietem interrumpit, vt ſcilicet nonnulli digiti motum apprehendāt ac ſentiant, nonnulli vero non. Atq; hic iterum multę exoriunt̃ differentiæ, quas nominatim recenſere nihil attinet. Vt in qualitate motus ſunt inæqualitatis differentiæ, ita etiam in qualitate virtutis, nempe in vehementia, debilitate & mediocritate. Nam aut vnam occupat partem, aut plures. In qualitate etiam arteriæ, in diuerſis arteriæ partibus inæqualitas eſſe poteſt. Idem etiā in qualitate diaſtoles ſeu ſublationis accidit, in qua in diuerſis arteriæ partibus ſecundum magnitudinem & paruitatem inæqualitas accidit. Ex quo genere ſunt qui μύουροι, i. decurtati in vno pulſu vocant̃, & illi qui Græcis ἐπινεύοντες καὶ περινεύοντες, Latinis eminuli & prominuli, ſiue nutantes & circumnutātes dicunt̃. Si enim ſub digito tangentis ſit pulſus magnus, ſub ſecundo autem minor, ſub tertio qui eſt ad ægrotan-

Inæqualitas pulſus in reliquis generibus. *Decurtatus in vno pulſu.*

E tis pollicem adhuc minor, æqua proportione imminutus, myui* ſiue decurtatus in vno pulſu, ob muris caudæ ſimilitudinem, quod ſcilicet eius modo minuat̃, dicitur. At ſi iuxta medios digitos magnus, & qui in gibbum eleuetur occurrēs pulſus, vtriuſq; minuat̃ minor apparens, Archigeni nutans & circumnutans, aut eminulus & ꝓminulus appellat̃, manifeſte ſignificare volens diſtentionis dilatationiſq; paruitatem, cū vtrorumque extremorū nutatione ac depreſſione. Nō n. vt abſciſſis confertim vtrinq; partibus, ſed veluti inflexis in arctū anguſtumq; cōtractus eſt, decurtatus magnitudine in vtriſq; partibus exſiſtens. Porro in tempore quoq; quietis inæqualitas eſt, q̄ in aceruo multorum pulſuū cōſiſtit, dum q etes partim ſunt maiores, partim minores, & ſingulares, in vno ſc.

Nutans, & circumnutans. Eminulus & prominulus. *Inæqualitas in tempore quietis.*

F pulſu in diuerſis arteriæ partibus: dum ſc. non omnes ſimul mouent̃, nec ſimul quieſcūt ſed aliæ prius, aliæ poſterius motum incipiunt aut deſinūt. Huius inæqualitatis quatuor ſunt differentiæ recenſa Galeno excogitatæ, quas veteres, vtpote inutiles, omiſerunt. Neq; n. ad tactū prōpte & exacte percipi poſſunt, ſed tantū cogitatione. Nec ſi percipiantur, aliquid ex iis ſeriò pdici poteſt. Quare nō eſt cur in illis indagandis multū operæ ponam⁹. Iā ſimplices omnes inæqualitates pulſuū, in omnib. quinq; eorū primis generi-

Inęqualitas in ſitu arteriæ. Pulſus tẽſi.

bus abſoluimus. Præter has vero eſt adhuc alia in ſitu arteriæ, vbi ſcilicet partes eius nõnunquam ſurſum, nonnunquam deorſum, prorſum, retrorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum trahuntur. Quod vbi fit, efficiuntur pulſus, quos Græci τείνοντας, Latini *tenſos*, alii *cõtortos* vocant. Præter iam dictas pulſuum inæqualitates ſimplices, quæ quidem Medico vtiles ſint, aliæ non reperiuntur. A

Infuſio quid.

Galenus tamen extra prædictas eſſe quandam inæqualitatem ab infuſione arteriæ ſumptam refert. Infuſionis autem nomine non intelligit, niſi arteriæ infuſam ſubſtantiam, id eſt, humorem in ea contentum, propter quem fit vt plenæ ſint aliæ partes, aliæ vacuæ, idq; nulla alia de cauſſa, quã vt eius ætatis Medicis gratificaretur, inter quos tum magna de pleno & vacuo pulſu contentio erat.

Plenus pulſus.

Plenum autẽ, *vt Archigenes illum definiuit*, eſſe dicebant eum, qui ſolidiorem exhiber arteriã, & occurſum ipſius humore refertum, adeo vt is non ſit niſi qui multum remittitur, ita vt ſi prematur etiam arteria a manu, non moueatur. B

Vacuus.

Vacuum, q; bulloſam arteriæ ſublationem efficit, ita vt digitorum impreſſioni per vacua ingreſſus occurrat. Vel clarius, eũ qui parum renititur, ita vt ſi premat arteria a manu moueatur.

Mediocris.

Mediocris eſt, quũ vas mediocriter ſe in infuſione habet.

Pulſus plenus & vacuus perperã a ſectatoribus Herophili introductus.

Galenus quidem in eo libello cui titulũ fecit, *Introductiones in pulſus*, hoc genus pulſus omiſit, quod falſo ab Herophili ſectatoribus ſit introductum, ſicut alia multa, quod tactu a Medico dignoſci nequeat, idq; tribus de cauſſis. *Vna*, quoniã arteriæ tunica craſſa admodum eſt. *Altera*, q; cutis eam tegens, itidẽ craſſa ſit. *Tertia*, quia motus arteriæ perpetuus eſt, qui omnem in ea contentorum notitiã pturbat & obſcurat. Non poteſt igitur quod in arteriæ cauitate continetur tactu dignoſci, quod tunica eius compreſſione, ob ſuam craſſitiem, cauari nequeat, nec ſonitum vllum percipiamus, nec vllam fluctuationem ſentiamus. C

Inęqualitas calidorũ & frigidorũ.

De inæqualitate autem calidorũ & frigidorũ pulſuum, non eſt cur multa dicã. Quippe hos pulſus cognoſcere Medico parum cõfert, imo eos ſcire operæpretium non eſt. Nam ad calorẽ & frigus cognoſcendũ magis Medico conducit tangere ægri thoracem, dorſum, axillas, hypochondria, volas manus, & plantas pedum, q̃ arteriam. Sed de inæqualitate ſimplici hactenus. Nunc cõpoſitas pulſuum inæqualitates, & eas præſertim, quibus Medici nomina indiderunt, quæ decem differentiis cõplectuntur, quas ordine explicabimus, perſequemur.

1 Vndoſus κυματώδης

Primus pulſus Græcis κυματώδης, Latinis *vndoſus fluctuoſusve* dictus eſt, quem duæ potiſſimum inæqualitates ſimul iunctæ faciunt, magnitudo ſcilicet dilatationis diuerſa in diuerſis arteriæ partib. & crebritas diuerſa. D Fit enim, vbi non vniuerſa ſimul dilatatur arteria, ſed initio pars ei⁹ prima, deinde ſecunda, mox tertia, ab hac quarta, motu non continuo, ſed interrupto, manente, in modum vndarum fluctuumve ſeſe eleuantium. Vt enim ſemper altera vnda priorem excipit, ſic etiam in vndoſo pulſu aliquarum partium arteriæ altitudo, aliarum humilitas eſt. Adeſt illi & remiſſionis in virtute inæqualitas, q; aliæ partes validius, aliæ debilius feriunt. Nec celeritatis par eſt progreſſus, ſed aliæ celerius, alię tardius eientur.

2. Vermiculans. σκωληκίζων

Si vndoſus totus in paruitatem delabatur ac tarditatem, Gręcis σκωληκίζων, Latinis *vermiculans*, quod vermis greſſui adſimilis ſit. Nam vermes, quos lumbricos terrę nominant, in modum vndarum mouentur ac progrediuntur, rependo, nõ currendo. Vt vermiculans non ſit, niſi quando arteria reptantem vermem, atq; vndę inſtar ſubſilientem nobis repręſentat. E

Differentia vndoſi & vermiculantis.

A vermiculante igitur vndoſus differt dilatationis magnitudine. *Vndoſus* enim cum magna, vermiculãs autem cum parua & exigua dilatatione accidit.

3. μυρμηκίζων. Formicans

Formicans, qui Græcis μυρμηκίζων dicitur, ex iiſdem inęqualitatibus, ex quibus vermiculans, conſtat. Fit vbi multis motibus abolitis & amiſsis, in vnum eumq; plane exiguum terminatur. Nomen inuenit a ſimilitudine, quæ ſibi cum animãte formica exiſtit, tum ob paruitatem, tum ob motus ſpeciem. Eſt enim is pulſus omniũ minimus, creberrimus, ſimiliter & languidiſsimus, non tamen, vt Archigeni viſum eſt, celer.

Archigenes deceptus.

Deceptus eſt autẽ eius crebritate, & paruitare. Nã ſicut formica crebro pedes mouet, ſed parũ promouet, quoniam exile ſpatium vix iuſto tempore tranſcurrit: ſic pulſus formicans paruum motum ęgre, licet crebro conficiens, falſam celeritatis ſpeciem præbet.

4 Capriſans δορκαδίζων.

Is vero qui Gręcis δορκαδίζων, Latinis *capriſans* dicitur, ex duobus quoq; cõpoſitus eſt inæqualitatib. F Vt enim ſit capriſans, ſola celeritatis inæqualitas non ſufficit, niſi accedat & vehementia ſecundi motus maior priore. Eſt enim quiete interciſus, ac deinde velocior apparet. Sic autem a caprea, quæ Græcis δορκὰς vocatur, nominatus eſt. Quippe quemadmodum illa inter ſaliendum, ſublimis hæret, atque ſecundum motum inopinatum priore celeriorem moli-

A molitur: ita hic pulſus, quum aliquantulum interciſus videtur, deinde multo citatior
apparet. Pulſus vero is, qui Græcis ἱμπρίων, Latinis *ſerratus* vel *ſerrans* nuncupatur, illam in 5. Serratus ἱμπρίων.
primis inæqualitatem ſortitur, quæ in vno eſt pulſu, ſed in diuerſis arteriæ partibus, mo-
tu interciſo. Fit enim, vbi alia arteriæ pars dilatata, alia vero minus propter ipſius duri-
tiem eſſe videtur. Sic dictus vero eſt, quod is, qui huiuſmodi pulſum tangit, imaginem
cuiuſpiam rei, quæ tactum ſerrat, percipit. *Conuulſorius*, qui Græcis σπασμώδης dicitur, eſt, 6. Cõuulſorius.
qui vtrinq; ab extremis retractus, & protenſus, conuulſuſq; videtur, inſtar chordæ ali- σπασμώδης.
cuius tenſæ ſenſum præbens. Sunt qui illum retortum nominent. *Turbulentus* ſeu *vibra-* Retortus.
tus, Græcis κλονώδης vocatus, eſt in quo nihil tale reperitur, ſed maior in eo eſt ſublatio: vt 7. Turbulentus.
partium arteriæ hæ quidem ſurſum, hæ vero deorſum vno eodemq; tempore ferantur. κλονώδης.
B Quod ita accipiendum erit. Arteria in vibrato pulſu exſilit, ſupra, ad cutem ſcilic. quam Vibratus.
& ſecum affert ex ſede ſua, iterumq; intro retrahitur, quod nec conſtituto tempore fer-
uat, nec interpollatim, ſed vno eodemq; momento, alia pars eius fertur ſupra ad cutem,
veluti circulata: alia intro ferri videtur, veluti a quopiam retracta, atq; validius ferit, alia
remiſſius, alia tardius, alia celerius. Quid multa? pulſus conuulſiuus ſimilis eſt, dum dila-
tatur, lineis incuruatis modice, vtrinq; tẽſis, hoc modo —⌒— Vibratus vero lineis mul-
tum inflexis in altum, & acuminatis hac lege. _/_ Pulſus hecticus eſt, qui ſemper ſui ſi- 8. Hecticus.
milis manet. Quemadmodum enim hectica febris ſemper ſui ſimilis eſt, ita quoq; pul-
ſus hecticus, qui mutationem nullam ſubit, ſed conſtanter idem manet. Vt igitur hecti-
cus ſit, conſtantia & perſeuerantia opus eſt. Nihil autem refert cuius generis, vel ſpeciei,
C vel differẽtiæ ſit. Ceterum cor & arteriæ in ſanis nullo alio cientur motu ſenſibili, quam 9. Palpitans ac tremẽs.
diſtentione & contractione. In ægrotis autem ſæpenumero tremere & palpitare vide-
tur. Quum itaque ad motum cordis & arteriarum proprium, qui pulſus dicitur, accedit
vel tremor, vel palpitatio, erit tum motus ex vtriſq; compoſitus, qui a Græcis παλμώδης ἢ
τρομώδης, a Latinis *palpitans*, aut *tremulus* appellatur. Hic inter inæquales compoſitos nu-
merari poteſt, quod tremor & palpitatio inçquales variationes magnitudinis, vehemẽ-
tiæ & crebritatis efficiant. Meminit Galenus & ſtrepentis pulſus. Hic maior & vehemẽ- 10. Strepens.
tior eſt, cum quodam veluti ſtrepitu ſub digitis, fitque interdum cum tenſione arteriæ,
interdum ſine tenſione, non tamen abſq; duritie. Atque hæc de primis duabus relatio-
nibus dixiſſe ſatis ſit. *Tertia* relatio rhythmus appellatur. Eſt autem rhythmus geminus: Relatio tertia.
D vnus Herophilius, ſic dictus, quod illum Herophilus excogitauerit, Philoſopho magis Rhythmus.
quam Medico aptus. Alter Galenicus, a Galeno repertus, Medico vtilis. Rhythmus au-
tem Herophilius, eſt eorum quæ in pulſu ſunt temporum ad inuicem proportio. Pro-
portio vero, Euclide teſte, eſt duarum eiuſdem generis quantitatum, vnius ad alterum
habitudo. Quum autem tempus ſit e genere quantitatis, ſi conferas quantitatem vnius
temporis ad quantitatem alterius, ex illa collatione conſtabit, vtra alteram excellat, an
vero ſint pares. Fuerunt autem de iis temporũ proportionibus, quæ ex collatione vnius
ad alterum noſcuntur, tres apud veteres opiniones. Vna erat eorum, qui contractio-
nem pulſus ſe percipere poſſe negabant: altera eorum qui contractionem ſentire ſe di-
cebant: tertia eorum, qui etiam contractionem prædicabant. Pro quibus rectius intelli- Quatuor in quolibet pulſu tempora.
E gendis ſciendum erit, in quouis pulſu eſſe quatuor tempora. *Primum* eſt tempus dilata-
tionis, id eſt, tempus quo arteria dilatatur. *Alterum* tempus contractionis, id eſt, quo ar-
teria contrahitur. *Tertium* tempus, quietis ſuperæ. *Quartum* tempus, quietis inferæ. Quç 1. 2.
autem ſit ſupera & infera quies, ſupra oſtenſum eſt. Primæ opinionis aſſeclç tempus di- 3.
latationis conferebant, cum tempore interualli, quod Græcis διάλειμμα vocatur. Hoc aũt 4.
erat tempus omne poſt dilatationem, quod in ſe tẽpus quietis ſuperæ, cõtractionis, & quie- 1 Interuallum.
tis inferæ complectitur. Igitur de horũ ſententia proportio tẽporis dilatationis, ad reli- διάλειμμα.
qua tria tempora, quç illi vno vocabulo interuallum vocabãt, rhythmus erat. *Alterius* o- 2.
pinionis homines tempus dilatationis cũ tẽpore cõtractionis cõparabant, & iuxta hos
ipſos rhythmus erat proportio temporis motus dilatationis, ad tempus motus contra- 3.
F ctionis. *Tertiæ* opinioni addicti conferebant tempus dilatationis cum tempore contra-
ctionis adiuncto vtrique motui tempore quietis, quç ipſum ſequitur, ita vt quies ſupra ſi-
mul in tempore dilatationis pars vna in collatione fuerit: quies vero infera cum tempo-
re contractionis pars altera. Celebriores autem præ ceteris erant ii, qui ſecundam tue-
bantur opinionem, & proportionem temporis dilatationis ad tempus contractionis

Rhythmus æqualis. Inæqualis. rhythmum eſſe cenſebant. Hi eius duas differentias faciebant, alterum pari proportio- A
ne conſtantem: alterum impari. *Pari*, quando tempus dilatationis æquale eſt tempori
contractionis. *Impari*, quando alterum excedit alterum. Hic igitur vocatur *Rhythmus in-
æqualis*: ille *vero æqualis*. Æqualis ſane rhythmus, qui ſanis hominibus competit, magnam
latitudinem habet: alius enim longorum temporum, alius breuium, alius plus, alius plu-
rimum, omnes tamen æquales, quoniam neutrum tempus alterum excedit. Varius eſt
igitur rhythmus in pulſu ſecundum varia temperamenta, ſexus, ætates, anni partes, re-
giones. Quod ſi temperamentum, ſexus, vel ætas rhythmi proportionem ſuam ſerua-
Eurhythmus. uerint, εὔρυθμον, hoc eſt, *concinnum* ſeu *bonum rhythmum* pulſum habere dicetur. Si vero la-
befactat rhythmum proprium ætas aliqua, vel ſexus: vel temperamentum, deſciſcendo
Arythmus ſcilicet, & deflectendo a proprio rhythmo, ἄρυθμον pulſum habere dicetur, id eſt, malum B
rhythmum, non qui omni orbetur rhythmo. Fieri enim non poteſt, vt ſit ætas vel ſexus,
vel temperamentum omnino ſine rhythmo. Quilibet enim pulſus, qualiſcunque ſit, a-
licuius rhythmi ſit neceſſe eſt. Vt igitur ἄφωνον dicimus eſſe eum, qui a propria deſciuit
voce, & malam nactus eſt: ita arythmus vitium eſt natiui pulſus, non abſoluta abolitio.
Eurhythmus igitur vnus & indiuiſus manet, quum ſit ſecundum naturam: Arhythmus
autem in tres partitur differentias. Alius enim eſt, qui deſtruit ſuæ ætatis rhythmum, a-
Pararhythmus. lium tamen vicinæ ætatis mutuatur, qui *Pararhythmus* dicitur. Alius eſt, qui non vicinæ
Heterorythmus. ætatis, ſed cuiuſuis alterius rhythmum mutuatur, & heterorhythmus vocatur. Alius,
Ecrhythmus. qui nullius ætatis rhythmum retinet, & hic ecrhythmus nominatur. Alius autem eſt
cum manifeſto & certo exceſſu, alius cum occulto & incerto. Si eſt cum manifeſto ex- C
Proportio multiplex. ceſſu, id ſit aut cum proportione, quam muſici Græci πολλαπλάσιον, Latini *multiplicem* ap-
pellant, cuius ſpecies ſunt, dupla, tripla, quadrupla, quintupla. Aut cum proportione,
Proportio ſuperpartialis. quam Græci ἐπιμόριον, Latini *ſuperpartialem*, quam etiam numeri ad numerum appellant:
cuius ſpecies ſunt hemiola, ſeſquitertia, ſeſquiquinta, ſeſquiſexta. Occulto autem ex-
Occultũ tempus. ceſſu trifariam ſit. Aut enim tempus dilatationis, aut contractionis, aut vtrunque occul-
Tempus primum Herophili. tum eſt. Occultum tempus ſeu incertum eſt, quod Græci ἄῤῥητον vocant, quod adeo eſt
diminutum, vt nulla nota muſica, ne minima exprimi poſſit. Herophilo tempus pri-
mum vocabatur. Iam vero ſingulatim quodq; tempus, contractionis ſcilicet ac dilata-
tionis, occultum vel adauctum aliquantulum vel diminutum, plus vel plurimum. Sed
ſatis de Herophili argutiis, quæ parum fructus, at multum laboris lectori afferunt. Nam D
Galenus *in libro de dignoſcendis pulſibus tertio*, manifeſte ait, *rhythmorum Herophiliorum ra-
riſſimum, aut nullum fere eſſe poſſe vſum apud Medicos, proinde ſuos longe faciliores, & vtiliores ad
cognoſcendum plurima, quæ in morbis ſcire expedit*. Qui quales ſint, iam dicemus, modo quid
Rhythmi Galenici. ille rhythmum vocarit, prius expoſuerimus. Rhythmus, de Galeni ſententia, eſt quali-
Qualitates motus tatum modus dilatationis & contractionis ad inuicem proportio. Qualitates autem
motus intelligit celeritatem, tarditatem, & inter vtraſq; mediocritatem. Non n. ſolum
certæ ſunt quantitatum, de quarum genere tempus eſt, proportiones, ſed etiam quali-
tatum ipſarum. Quippe ſic dicimus ex calidi, frigidi, humidi, & ſicci proportione con-
uenienti, conſtare ſanitatem. Sic dulcem ſaporem ex certa proportione qualitatum, ſic
acrem ex alia, amarum ex alia. Sic denique & in viridi colore, cæruleo, puniceo, diuer- E
ſa dicuntur albi & nigri, ac luminis in mixtura proportiones. Nihil igitur abſurdi eſt, ſi
celeritatem & tarditatem dilatationis & contractionis ad inuicem, ac earum collatio-
nes ſeu aptitudines varias, proportiones ſeu rhythmos nuncupemus. Cuius quidem rei
teſtis eſt Galenus, qui *lib. 1. de ſpirandi difficultate* ita ſcriptum reliquit: *Quum inſpirationem
Qualitas motus. exſpirationi conferimus, vt in pulſibus dilatationem contractioni, rhythmum appellamus*. Diſtant
Rhythmi differentiæ. igitur inter ſe tempus motus, & qualitas motus. Hæc enim ex loco arteriæ, illud vero
ex figura eiuſdem, *vt ſupra dictum eſt*, cognoſcitur. Rhythmus igitur ſeu proportio
Æqualis. qualitatis motus diſtenſionis dilatationiſue & contractionis, alia eſt par ſeu æqualis,
1. alia impar ſiue inæqualis. Æqualis tres ſunt differentiæ. *Primus* eſt, in quo dilatatio
2. celeris, & contractio celeris eſt. *Alter*, in quo dilatatio & contractio moderata ex-
3. ſiſtit. *Tertius* rhythmus æqualis, in quo dilatatio & contractio tarda eſt. Inæqua-
Inæqualis. 1. les rhythmi ſex ſunt. *Primus* eſt, in quo dilatatio moderata, contractio autem ce-
2. leris. *Alter*, in quo dilatatio tarda, contractio celeris. *Tertius*, in quo dila-
3. 4. tatio celeris, contractio moderata. *Quartus*, in quo dilatatio tarda, contractio
moderata.

moderata. *Quintus*, in quo dilatatio moderata, contractio tarda. *Sextus*, in quo dilatatio celeris, cõtractio tarda, atq; hactenus de rhythmo Galenico. Reſtat, vt de ordine, & ordinis perturbatione dicamus. Pulſib. æqualib. ſemper eſt ordo adiunctus: inæquales vero alii ſunt ordinati, alii inordinati. Ordinati ſunt, qui in multis pulſationib. ſuã diuerſitatem obſeruant. Inordinati ſunt, qui non ſeruant diuerſitatẽ ſuam. Diuerſitas vero eſt vel magnitudinis, vel celeritatis, vel crebritatis, vel vehemẽtiæ, vel omniũ, vel aliquorũ ex iis. Vt verbi gratia, ſunt octo pulſus continuo vehementes, nonus ſit debilis: ſi rurſus poſt nonũ ſequant octo vehementes, & nonus iterũ debilis, & ſic ordine deinceps aliis is pulſus in vno genere, vehemẽtia nimirum inæqualis eſt, ſed ordinatus, quoniã ſeruat eandẽ diuerſitatem. Poſt octo enim pulſus vehementes ſequit continuo nonus debilis. At ſi hæc diuerſitas varieẽ, & perturbetur huiuſcemodi ꝓceſſus erit, tũ quoad vehemẽtiam inæqualis, & inordinatus. Eadẽ ratione ſi pulſus ſint vndecim magni, duodecimus paruus: & iterũ vndecim magni, duodecim⁹ paruus: ac tertio vndecim ex æquo magni, & duodecimus paruus: erit hic pulſus inæqualis magnitudine collectitia inæqualitate, ſed ordinatus. Quod ſi confundatur iſte pulſuum progreſſus, ita vt ſint quidem nõnulli magni, & aliquis inter eos paruus, nunc octauus, nunc ſextus, nunc quartus, erit hic pulſus inæqualis, & inordinatus. Simili modo & in aliis pulſuum differentiis, in quibus omnib. ſimul ſi ſit inæqualis nõ ſeruata continuo eadem diuerſitate in proceſſu, erit pulſus abſolute inordinatus, ſicut & abſolute inæqualis. Porro inter omnes pulſus oppoſi-

De ordine, & ordinis perturbatione. *Ordinati. Inordinati.*

C tos omnium generum, de quibus ante egimus, ſunt alii medii, qui mediocres nuncupãtur: æquali autem & inæquali nullus eſt medius, neque etiam inter ordinatum & inordinatum medius exſiſtit, niſi eum qui circuitib. ordinatus eſt, medium dicere velimus. Eſt vero huiuſmodi pulſus, quando, exempli cauſſa, quatuor magnitudine continuo impares ſunt, quatuor alii ſequentes proportione pares prioribus, ita vt quintus primo, ſextus ſecundo, ſeptimus tertio, octauus quarto reſpõdeat, & æquetur. Tales enim pulſus, quatenus ordine continuo deſtituuntur, inordinati ſunt: quatenus vero circuitus ſimiles obſeruant, eatenus ordinati circuitibus dicũtur, qui medii quodam modo ſunt inter ordinatos & inordinatos. Talis etiam eſt, ſi accidat, vt fiant duo magni, & duo parui, deinde tres magni, & tres parui, & quatuor magni, & quatuor parui: & rurſus tan-

Pulſus circuitibus ordinatus

D quam reflectentes, duo magni, & duo parui, tres magni & totidem parui, & deinceps ſimiliter. Nam is quoq; pulſus, quatenus ordine continuo deſtituitur, inordinatus eſt: quatenus autem circuitum quendam obſeruat, ordinatus ſecundum circulum dicitur.

De pulſuum cauſſis. Cap. II.

CAuſſæ pulſuum aliæ ſunt primariæ ſeu generationis, aliæ ſecundariæ, ſiue alterationis, & mutationis. *Primariæ* ſeu Principes ſunt tres, facultas, inſtrumentum & vſus. *Alio* nomine continentes dicuntur, quod pulſuum eſſentiam contineant. Hæc n. vis & natura eſt cauſſarum continentium, quod nulla mutari poteſt, quin etiam effectus immutetur. Facultas, a facultate efficiendi pulſus, ita nominatur. Inſtrumentũ, eſt arteriæ corpus, quod denſis ac ſpiſſis conſtat tunicis, & intus cauũ eſt. Vſus, finis eſt, gratia cuius pulſus fit. Fit aũt tũ ꝓpter natiui caloris conſeruationẽ, quæ efficit dilatatione refrigerante ac flagellante, contractione vero quod fuliginoſum eſt, excernente, tũ ꝓpter ſpiritus animalis nutritionem, ad cuius generationem dilatatio idoneam materiã, *id eſt*, aerem trahit. Facultatũ autem alia eſt robuſta, alia imbecilla. Inſtrumẽtorũ aliud molle, aliud durũ, aliud mediocre. Vſus alius eſt auctus, alius diminutus, alius mediocris. Ceterum e numero cauſſarũ ſecundariæ ſunt, q̃ non generationis, ſed mutationis ſiue alterationis iam genitorum pulſuum cauſſæ exſiſtunt. Vel q̃ pulſus efficere nõ valent, alterare poſſunt. Alterandorum itaq; pulſuum nõ generandorum, ſecundariæ dictæ ſunt cauſſæ, veluti ætas, ſexus, anni, tempora, regiones, balnea, cibi, potus, exercitationes, ſomnus, vigilia, & alia id genus, quas Medici res nõ naturales vocãt, itẽ morb⁹ & ſymptoma. Has pulſuum cauſſas Galenus in externas, & præcedẽtes digerit. *Externas* vocat, q̃ extra corpus poſitæ, aliquid eorum, quæ in corpore ſunt, alterãt, vt frigus, calor, vinum, cibus, & iis ſimilia: præcedentes, quæ corporis affectus ſunt, & cauſſas continentes mouent, vt cutis denſitas, tetẽtio euaporationis, & febris, quia hę omnes alterãt vſum pulſuum. Porro cauſſæ primariæ aliquæ edũt pulſus, Græcis ἰδίους καὶ ἀχωρίστους, Latinis *proprios & inſeparabiles* dictos: & præter hos etiam familiares, quos Græci οἰκείους vocant. Aliquæ

Cauſſæ. Primariæ. Continentes. *Facultas. Inſtrumentum. Vſus.* *Secundariæ cauſſæ* *Externæ.* *Præcedentes*

4 Aph. 34. ctionem arguunt. Id quod Hippocrates confirmat, qui in Aphoriſmis ita ſcriptum reli- A
quit: *Quibus in vrinis ſuperſtant bullæ, iis renum morbum, eumq; longum fore ſignificant.* Bullæ
autem, q̃ a corona verſus medium vrinæ concedunt, remiſſionem doloris capitis oſtē-
dunt. Aliæ etiam per vrinæ ſuperficiem diſperſæ, nihil eiuſmodi ſuper capite indicant,
ſed ſolum multam naturę imbecillitatē, obſtructiones, & crudorũ humorũ abundantiā.
Sæpenumero bullæ viſæ, cũ pridem non apparuerint, iam naturam cōcoctioni indulge-
re monſtrant. Proinde in febre, declinationem eius ex iis cōiiciemus: niſi initio ſtatim
viſæ apparuerint, proceſſerintq;. Tum n. capitis non exiguos dolores portendunt, & ſi
in tenui vrina ſeu corona innatauerint, etiā periculoſos. Cum craſſa vero vrinæ ſubſtan-
tia bullæ modeſtiores apparent, & minus grauia ſignificant. Interdum pro bullis nō ap-
parentibus ſufficiunt craſſæ ſpumulæ, idemq; ſignant, præſertim in febris ſolutione. Bul- B
læ verſus mediam ſuperficiē concedentes, remiſſiones doloris capitis, & fluxum ad pul-
monem in ſanis & ægris portēdit, materia ſcilicet iam euaporata, quæ dolorem excita-
bat, aut iam ad pulmones defluxa. Bullæ maiores & abſque ordine per matulam diffuſæ,
dolores qui præceſſerunt, diminui arguunt.

Quid ex vrina contentis priuata prædicendum ſit. Cap. XVIII.

TEnuiſſima vrina, & vehementer alba ſine ſubſidentia, aut obſtructionem non con-
temnendam, aut immoderatam frigiditatē & cruditatē demōſtrat. Si vero illa mi-
nora fuerint, etiam horum ſignificatio modeſtior erit. Pallida & ſubpallida minorem
obſtructionem, non autem minorem cruditatem indicāt. Similiter rufa & flaua. Nam
in ipſis adulterina caliditas ſuperare videtur. Poſſunt tamen eiuſmodi vrinæ ob ingētes C
dolores, immenſa exercitia, longas vigilias, & materiæ defectum cōtingere. Quæ etiam
vlterius quam ſuperiores colorantur, humorum dominantiũ ſuis coloribus qualitatem,
putredinem aliquā, & cruditatem in genere venatum ſignificant. Eſt quando abſceſſus
quiſpiam calidus principes partes obſidēs, huiuſmodi vrinas fundit, attracta illuc mate-
ria ab adulterino calore, tanquam a cucurbitula. Nunquam tñ bonum eſt ſubſidentiam
abeſſe, minus vero damnatur, ſi color & ſubſtantia parum a mediocritate abfuerint. Li-
cet n. ſegnis in p̄ſentia natura ſit, ſubſidentia tamen paulo poſt apparebit. Quod autem
in cruditate nulla viſantur contenta, cauſſa eſt, ꝙ ſecunda concoctio nō fiat. Sic etiā ob-
ſtructio contenta cum craſsiuſcula ſint, per anguſtum nō tranſmittit. Inediæ ciborum D
defectus, aut cibi concoctioni inepti, multæ ventris vacuationes, phlegmone alicuius
loci, aut nimia caliditas accumulās ſibi materiā, imbecillitas alicuius partis, ad q̃ natura
ſuperuacua propellit, hæc inquam omnia cōtenta vrinis vt abſint efficere poſſunt. Atq;
hæc quidē de vrinæ inſpectione, & ex ea p̄dictione, hactenus nos dixiſſe ſatis ſit. Quod
ſi vero quiſpiam vberiorem, & exquiſitam plane eius rei tractationē deſiderat, is Actua-
rium, inter recentiores Græcos non poſtremæ notæ auctorem, legat, qui nihil quod ad
vniuerſam hanc rem ſpectat, prætermiſiſſe videtur.

Quæ ex egeſtionibus ſint prædicenda. Cap. XIX.

CVm ex egeſtionib. multa & varia prædicere poſsit Medicus, quoad fieri poteſt bre-
uiſsime earundem ſignificationes exponemus. Principio autē egeſtio naturalis, & E
optima, vt de vrinis quoq; iam antea dictum eſt, veluti regula quædā, penes quam reli-
quæ omnes iudicentur, nobis noſcenda venit, quæ quidem in vtram partem deflexerit,
concoctionis vitium declarat. Optima igitur egeſtio eſt mollis, compacta concretave,
Egeſtio optima quæ. eodem tempore, quo in ſecunda valetudine aſſueuit, reddita, & quæ iis q̃ ingeſta ſunt,
a Progn. 13. ꝓportione reſpōdet, vt in prognoſticis teſtis eſt Hippocrates. Egeſtio itaq; optima tri-
bus iudicatur, nempe cōcretione ſiue conſiſtentia, modo, & tempore, quo reddi ſolet.
Conſiſtentia naturalis. Conſiſtentiā ſecundum naturam habēt, quæ nec prorſus duræ, vt lapides: nec admodũ
liquidę, vt diffluere poſsint: ſed eatenus molles ſunt, vt compactæ permaneāt. Eſto a. ea-
rum modus iis, q̃ aſſumta ſunt, conueniēs, ac tēpus etiam quo æger excernere cōſueuit.
Mala. Adſint quoq; & color, & odor, qualis ſecundum naturā eſſe ſolet. Contra mala & præ- F
ter naturam egeſtio, dura, liquida, aſpera, nec ea hora, qua ſanitatis tēpore cōſueuerat,
excreta exſiſtit. Mala quoq; exquiſite rufa, vel nullo modo rufa, ſed alba, aut colore ſimi-
Rufa. lis cibo ingeſto Hæc n. cruda eſt, & nihil bilis in inteſtina defluere, ſicut in iis cernit, qui
regio morbo laborāt: illa v. plurimũ bilis in ventrē cōfluere denũtiat. Quod ſi itaq; circa
initia rufa vehementer fuerit, bilioſiorē morbũ indicat. Sin in declinatione talis excer-

natur,

A natur, corpus probe expurgari ſignificat. Viridis egeſtio, æruginoſæ bilis nota eſt: ſicut nigra, vel atra bilis, vel ſanguinis in eo loco adaucti. Si vero liuida fuerit, internarũ partiũ validũ frig⁹, ac veluti mortificationẽ mõſtrat. Pinguis, vbi nihil pingue fuerit aſſumtum, colliquatæ pinguedinis ab igneo calore, & cõſumtionis totius corporis indiciũ eſt. Viſcida & glutinoſa, niſi & hæc ex cibi natura talis ſit, colliquationis indicium eſt. Sed q̃ quidem pinguis eſt, ex adipe fit liquato: quę vero viſcida, ex ipſis ſolidis animantis partibus cõtabeſcẽtibus, adeoq; priori deterior exſiſtit. Nimis fœtida haud exiguã putrefactionẽ denuntiat, modo id illi ex cibo aſſumto nõ accidat. Quippe in iã dictis omnibus egeſtionib. attendendum, num vel cibi talis naturæ & qualitatis eas inficientes fuerint: vel inteſtina ob innatã ſibi imbecillitatẽ defluxione laborare cõſueuerint. Stridẽs ege-

Viridis. Nigra. Liuida. Pinguis. Viſcida. Fœtida. Stridens.

B ſtio, q̃ ſic a ſono ſeu crepitu, q̃ inter egerendũ excitat̃, dicta eſt, flatuoſi ſpiritus in eo, q̃ egeſtũ eſt, copiam cũ tenui aliqua humiditate, inſtrumenta v. in vnũ coacta, & quodam modo cõpreſſa, atq; in anguſtiã redacta oſtendit. Hinc eſt, q̃ Hippocrates dicat: *Optimũ eſt flatum abſq; ſono & crepitu exire.* Sed eum tamen pſtar cum ſono prodire, quã ibi reuolui. Et ſic quidem pdiens hominẽ vel dolore affligi, vel delirare arguit, niſi ipſe fortaſſis de induſtria crepitum emittat. Siquidem doloris magnitudine adiguntur, vt ea, q̃ nolint, faciãt. Delirium in cauſſa eſt, vt ad ea, quę faciunt, non aduertant. Ceterum, ſi flatus nec minimum abũdat, & vaſa per quę fertur admodũ ampla ſunt, in iis ſine crepitu egredit̃. Spumoſa fit, vbi aliquid quod feruet, vel flatuoſus ſpiritus cum humiditate pugnat. Id q̃ manifeſtum fit ex iis, quæ elixantur, & ex mari quod a vento violenter agitatur. Nam in hoc vehemens ventorum flatus, aquam in multas tenues partes illam cõcutiendo atte-

1 Prognoſt. 14. Spumoſa.

C rit: in illis nimius calor ſpumam excitat. Varia egeſtio, corpus variis ac multiplicibus affectibus obnoxium eſſe, & iis quidem diuturnis & malignis, ſignificat. Quare temporis ſpacium ad concoctionem requirunt, *vt fuſius lib. 1. de Iudiciis c. 11. Galenus docet.*

Varia.

Quid e ſputo prædicendum ſit. Cap. XX.

Cum ea, quæ in thorace & pulmone cõtinẽtur ſuperuacua non niſi per ſputum commodiſſime, vt anatomes ratio mõſtrat, vacuentur, omnibus palam fit, ſputa tum potiſſimum Medicis eſſe conſideranda, vbi pulmo aut thorax morbis infeſtatur. Non ſolum vero in ægris, ſed & in ſanis ſputa expendenda veniunt. Si enim ſputum exquiſite illi, quod ſecũdum naturam eſt, ſimile fuerit, tunc integram inſtrumentorũ, quib. ſpiratio ipſa perficitur, ſanitatẽ ſignificat. Si vero aliqua ratione impediatur, & a naturali re-

Sputa quãdo Medicis expendẽda.

D ceſſerit habitu, tantum ea læſa eſſe demonſtrat, quantum de naturali forma amiſerit. In morbis vero thoracis & pulmonis ſputum ideo maxime conſiderat̃, q̃ præter alia morbi tempora ex eo dignoſci poſſint. Quippe ſi nihil omnino in iis exſpuitur, ſummæ cruditatis nota eſt. Sin humida educi incipiunt, exquiſite tamen cruda, ſubobſcura adhuc & inconſtans eſt trãſmutatio, deſinitq; tunc prima morbi pars, q̃, vt ſupra oſtenſum eſt, principiũ dicitur. Vbi v. pauca concoctaq; exſpuunt̃, continuoq; ſubinde plura, & facili⁹ leuiusq; educuntur, tum morbi incrementum inſtat. At vbi iã plane cõcocta plurima & facilime exſcreantur, ad vigorem morbum perueniſſe iudicãdum erit. Vbi tandẽ ſimili modo exquiſite cocta ſine omni moleſtia exſcreãtur, ſed pauciora, amotn ẽt dolore, ægerq; facile ſpiret, leuiterq; morbum ferat, tum manifeſta declinatio adeſt. Porro ſputũ

Morbi tẽpora ex ſputo dignoſci.

E ſubflauum, ſubruſum, leniter ſpumãs, & tenue, ſolã cruditatem, malum v. inſigne nullũ denuntiat. At ſyncere flauum, ruſum, ſpumoſum, pallidum, viſcidum, rotundum, atque iis adhuc magis nigrum, prauum eſt. Nã ſyncere flauum fit ppter flauã bilem puram & ſyncerã. Omnis a. humor purus, excepto ſanguine, vitium quoddã ſubeſſe teſtat̃, quippe qui ab inflammato calore ducat originẽ. Flauum itaq; purum ſputum fit, humore ipſo ſyncere bilioſo exſiſtente: Syncere ruſum itidẽ a bile fit, cui plurimũ ſeroſi humoris torrefacti admiſtũ eſt. Si vero plus ei⁹ bili miſtũ fuerit, pallidũ apparet. Spumoſum, viſcidũ, & rotundũ, a pituita aduſta fiunt. Atq; hinc eſt, q̃ Hippoc. *6. Epid. ſectio 3. Aphoriſ. 28.* ro-

Sputi colores quid ſignificent.

F tundũ ſputũ delirium portendere dixerit. Neq; enim tale fit, niſi vbi a nimio calore humor lentus aſſatur, aduriturq;. Nimium autem calorẽ delirium efficere poſſe, demonſtratione nõ eſt opus. Nigrum vero bilioſo ſupra modũ torrefacto humore, qui ſane tũc nigra bilis peſſima, & exedentiſſima euadit: aut craſſo ſanguine æque reſiccato: aut propter excretionẽ atq; frigiditatẽ prouenit. Ceterũ nõ ſolũ color, ſed & excretionis ſputorum modus Medico attendendus erit. Nam ſi cito & leuiter exſcreantur, liquido

Rotundum ſputum. Modus excretionis ſputorum.

1.Apho.12. conſtat talia ſalubria eſſe. Quæ enim cito educuntur, morbi breuitatem indicãt. Quod A
in Aphoriſmis confirmat Hippocrates inquiens: *In pleuriticis ſputum ſi cito appareat incipi-
ente morbo, eũ breuem fore oſtẽdit.* Quod leuiter, i. prompte & facile educitur ſputum, quod
neq; dolor thoracem vllus vehemens affligat, & quod neq; imbecilla ſit facultas, oſten-
dit. Siquidem dolor impedit, quo minus thorax actionem ſuam perficere poſſit. Quod
igitur album, leue, æquale, & conſiſtentia neq; tenue liquidumve, neque craſſum fue-
rit, abſolutæ & perfectæ concoctionis nota eſt. Contra, quod nigrum, tenue, aut craſ-
ſum eſt, malum portendit. Nam tenue liquidumve cruditatem portendit ſummam, &
ægre circum ſpiritum diffluens, exſpuitur. Craſſum, non niſi magna difficultate attol-
litur, adeoq; longiorem affectum neceſſario inducit, inq; anguſtis quibuſdam viis ſic
intercluditur, vt quoſdam ſuffocauerit. Lentum ita partibus adhęreſcit, vt inde non B
poſſit eximi, ac ſępe ſublatum intra pulmonis fiſtulas glutinis modo adhærẽs detinetur.
Sed de ſputis ſatis.

Quid ex ſudore prædicendum ſit. Cap. XXI.

SVdorem eſſe excrementum eius, quæ in ſingulis animalis partibus fit, concoctionis,
Galenus *lib. 1. de Tuendi ſanitate* demõſtrauit. Quapropter is humorũ, qui in vniuerſo
Sudor duplex eſt. corporis habitu abundant, nota eſt, atq; eos, qui illic ſunt, affectus demonſtrat. Duplicẽ
autem eſſe ſudorem, initio ſciendum erit. Qui cum ſignis iudicationis excernitur, iudi-
Iudicatorius. catorius nominatur. Qui vero citra iudicationis ſigna educitur; ſymptomaticus dicit.
Symptomaticus. Prior bonus eſt, alter vero malus. Qui autem bonus, qui contra malus, in prognoſticis
2.Progn. 29. Hippocrates luculenter monſtrauit iis quidem verbis: *Sudores in omnib. acutis morbis opti-* C
*mi ſunt, ſi in diebus decretoriis proueniunt, & febrem prorſus auferunt. Boni quoq;, qui e toto corpore
manant, faciuntq; vt homo facilius ferat morbum. Qui vero nihil eorum effecerint, haud quaquam
commodi videntur. Peſſimi autem ſunt frigidi, & qui circum caput tantum, & faciem, & ceruicem
oriuntur. Iſti enim cum febre quidem acuta mortem, cum mitiori vero morbi longitudinem denun-
tiant.* Hęc ille. In qua vtiq; ſententia omnes ſudorum differentias complexus eſt Hip-
pocrates, nempe optimum, peſſimum, bonum, & malum. Ad hos enim alii omnes refe-
runtur. Prædictas autem differentias diſtinguit penes diem, in qua fiunt, locum a quo
Optimus ſudor. excernuntur, qualitatem eorundem, & tolerantiam. Penes diem, quod optimi ſint, qui
diebus decretoriis eueniunt, & integre febrem finiũt. Atq; has duas optimi ſudoris no-
tas, tertia, quam Hippocrates, quod neceſſario priores conſequatur, prætermiſit, vt to- D
to e corpore manet, neceſſario ſequitur: fieri enim non poteſt, vt ſudor iudicatorio fiat
Bonus. die, & ęgro febrem prorſus adimat, niſi e toto exeat corpore. Penes locum, quod boni
ſint ſudores, qui toto corpore prodeunt, & partem aliquam morbi adimunt, adeoq; vt
Malus. æger facilius ferat morbum efficiunt. Mali, qui nihil eorum effecerint, id eſt, neq; e to-
to corpore profluxerint, neq; vt æger poſtea morbum facili⁹ ferat, effecerint. Vt perſpi-
cuum ſit, ſudores illos, quibus nihil tale acciderit, deteriores eſſe: quibus vero alterum
tantum, meliores. Ex iis rurſum meliores eſſe illos, qui morbum reddunt tolerabiliorẽ,
quamuis toto corpore non diffluant: deteriores vero, a quibus ingraueſcit morbus, etſi
toto corpore ſudetur. Atq; ita penes tolerantiam ſudores diſtinxit. Ceterum, omnes ii
ſudores calidi ſunt, eamq; ob cauſſam, dum tres eos ordines ſtatueret Hippocrates, id- B
ipſum nõ expreſſit: quippe qui ea, quæ neceſſario aliqua conſequuntur, quæq; facile ex
Peſſimus. eorum, quę ſubiiciuntur, oppoſitione intelligi poſſunt, prætermittere conſueuerit. Peſ-
ſimi autem ſunt, qui prioribus opponũtur, frigidi. Atq; ita penes qualitatem diſtinguit.
Porro ſimul cum peſſimis ſudoribus malos etiam commemorat, qui circum caput tan-
tum, & faciem, & ceruicem oriuntur, etiamſi frigidi non ſint. Hi namq; animi deliquiũ
minitantur. Qui ſane in partibus iſtis, ſi frigidi videantur, omnium peſſimi ſunt. Neque
enim amplius futuram ſyncopen, ſed iam incipientem oſtendunt. Ceterum ex febris
vehementia etiam diſtinguuntur ſudores. Nam ſi febris acuta eſt, tam frigidi illi ſudo- F
res, etiamſi toto corpore prodeunt, quam alii qui ceruicem tantum atq; caput, quamuis
forte calidi, occupant, perniciem afferunt. Sin mitis eſt, tandem vires vitioſos humo-
res ſpatio concoquere poterunt, modo ne prius vehementia febris profundentur.

DE

A

DE PVLSIBVS, SECTIO IV.

Quod pulſus rationis partes, quidque pulſus, & quot eiuſdem genera.

CAP. I.

QVVM pulſus perinde atque vrina, ſit e nnmeto rerum, e quibus Medici futura in morbis præſagiunt, operæpretium me facturum arbitror, ſi breuiter quæ ad pulſus rationem attinent, perſtrinxero. Eius autem rationis quæ de pulſibus tractat, quatuor ſunt partes. Vna quæ φυσιολογικὴ Græce nominatur, ea quidem eſt, quæ pulſuum genera & differentias ordine percenſet. Altera διαγνωστικὴ dicta, quæ qua ratione ſinguli pulſus cognoſcendi & diſcernẽdi ſunt, docet.

Pulſus rationis quatuor partes. Phyſiologica. Diagnoſtica. Aetiologica. Prognoſtica.

B Tertia αἰτιολογικὴ vocata, quæ ſingulorum pulſuum cauſſas rimatur, & inquirit. Quarta προγνωστικὴ, quæ ex pulſibus futura præſagire docet. Has ordine proſequemur, vbi primũ quid ſit pulſus, & quis eius vſus, expoſuerimus. Pulſus itaq; vt nõnulli definiunt, eſt motus cordis & arteriæ ſenſilis, quo attolluntur, & ſubmittuntur. Alii pulſum finiunt eſſe cordis & arteriæ indiuiſibilem ſublationem & ſubmiſſionem. Veteres optime & perfectiſſime pulſum ita finire voluerunt. Pulſus eſt actio propria, primo cordis, ſecundo arteriarum ſublatione & ſubmiſſione motarum, a vitali facultate, propter natiui caloris commoderationem conſeruandam, & animalis ſpiritus in cerebro ꝓcreationem. Quę quidem definitio, *iuxta Dialecticorum præceptiones*, genere & differentia conſtat. Genus a. eſt actio. Nihil autem refert, motionem, an actionem dicas. Siquidem hæc actio non

Pulſus quid.

C eſt niſi cordis & arteriarum motus. Differentia, quod in definitione ſequitur, cordis & arteriarum, quæ ſublatione & ſubmiſſione mouentur. Hæ enim propriæ cordis & arteriarum ſunt actiones. Etſi enim alias in corde & arteriis reperire licet actiones, nempe alimenti attractionem, retentionem, & id genus alias: hæ tamẽ illis non ſunt ꝓpriæ, ſed aliis partibus corporis quoq; communes. Ceterum ſublatio ſiue dilatatio is motus ſiue ea actio eſt, quæ Græcis διαστολὴ dicitur, quando nimirum cor & arteriæ attolluntur ac dilatantur. Submiſſio autem, Græcis συστολὴ, eſt motus, in quo cor & arteriæ ſubmittuntur ac contrahuntur. Non abs re autem in definitione additur: *Primo cordis, ſecundo arteriarũ.* Cordi enim & arteriis facultas vitalis, quę prima ſiue effectrix pulſus cauſſa eſt, non eodem modo ineſt. Quippe cordi inſita, arteriis nequaquã, ſed in tunicas eatũdem a corde dimanat. Cauſſę etiam in hac definitione exprimuntur. Effectrix, dum ait pulſum a vitali facultate fieri. Inſtrumentales duæ, cor & arteriæ. His enim duobus, veluti inſtrumentis, ad ſublationem & ſubmiſſionem vitalis facultas in efficiendo pulſu vtitur. Finales itidem binę, nempe aeris frigidi attractio, & fumidi excrementi expulſio. E quibus manifeſtum fit, geminum eſſe pulſus vſum. Quippe per ſublationẽ, aer frigidus attrahitur, qui vitale robur excitat & recreat. Submiſſione autem ſeu contractione arteriæ, quod ex humorum deuſtione in toto animante veluti fumidum excrementum cõtractum eſt, expellitur. Nihil autem mirum, arterias, quum ſe aperiũt ac dilatant, ad ſe vndiq; trahere: quum vero contrahuntur, in omnem partem expellere. Nã vis in ipſo cordis corpore, vnde contrahitur & dilatatur, in omnes arterias ex eo ortas, per tunicas earundem influẽs, ſic eas cogit, aperitq; quemadmodum etiam ipſum cor. Vt igitur illud,

διαστολὴ. συστολὴ.

D

Cauſſę pulſus. Effectrix. Inſtrumentalis. Finalis. Vſus pulſus duplex.

E quum dilatatur, ea quæ oſculis ſuis appropinquant, trahit: quum contrahitur, expellit: ſic quoq; arteriæ, quum ſe aperiũt, ad ſe vndiq; trahunt: quum contrahuntur, in omnẽ partem expellunt. Numeroſi namq; meatus in arteriis partim veluti ſpiramenta in earũ ſunt tunicis, partim oſculorum ſpecie in inteſtina, ventriculum, & externam hanc cutem finiuntur, per quæ aerem frigidum attrahunt, & fumidum excrementum expellũt. Vt hinc pateat, vnum reſpirationis & pulſuum vſum finemq; eſſe, nempe caloris natiui in quaq; parte cuſtodiam. Quod autem ex reſpiratione vni cordi præſtatur, id ex pulſu calori, qui eſt in toto animali accedit. Vt enim in reſpiratione per immiſſum & inſpiratum ſpiritũ natiuus, qui in corde eſt, calor refrigeratur, idemq; per emiſſum & exſpiratũ

Vnus reſpirationis & pulſus vſus.

F purgatur, fumido ſcilicet excremento expulſo: ita dilatata in pulſu arteria, calor qui eſt in toto animante natiuus, refrigeratur: ſubmiſſa autem & contracta, fumidum recrementum eiuſdem expellitur. Cuiuſmodi igitur reſpirationis inſtrumentis eſt inſpiratio, eiuſmodi arteriis eſt dilatatio. Et cuiuſmodi eſt illis exſpiratio, eiuſmodi arteriis eſt contractio.

Pulſus diuiſio. CAP. II. A

Simplices. PVlſus alii ſunt ſimplices, alii cōpoſiti, aliæ ſunt pulſuum relationes. Simplicium pulſuum prima genera ſunt quinq;, nempe quantitas diaſtoles ſeu ſublationis, qualitas ſiue tempus motus, quantitas temporis quietis, qualitas ſiue robur virtutis, qualitas ſeu corpus arteriæ. Adiiciunt quidam quantitatem infuſionis, & qualitatem caloris. Quantitatis autem ſublationis ſpecies ſunt, pulſus magnus, mediocris, paruus, prout arteria, quæ mouetur, dū diſtenditur, magnū occupat, ſecundum omnes demēſiones, ſpatium, vel minimum vel moderatum. Rurſus autem, quia omnis magnitudo triplicē habet dimenſionē, longitudinis ſcilicet, latitudinis ac ꝓfunditatis, quidā ex hac putāt nouē exſurgere ſpecificas differētias, ab iſtis trib. diſtēſionis ſpecieb. acceptas. Sūt autē

Longus	*Breuis*	*Moderatus* B
Altus	*Humilis*	*Moderatus*
Latus	*Anguſtus*	*Moderatus*

Ex his vero nouem ad inuicem mixtæ 27. prodeunt, quas ſtudio omittimus. Qualitatis ſiue temporis motus, celer, mediocris, tardus. Temporis quietis, creber, mediocris, rarus. Roboris virtutis, vehemens, mediocris, languidus. Corporis arteriæ, mollis, mediocris, durus. Vt hac ratione ſingulis quinque generibus in ternas ſpecies diſſectis, ſimplicium pulſuum ſpecies ſeu differentiæ ſint numero quindecim.

Compoſiti. Compoſiti autem pulſus ſunt, qui ex ſimplicibus conſtant, quorum plurimæ ſunt differētię ex ſimplicibus ſpeciebus compoſitæ.

Relationes pulſuum. Relationes pulſuum intelligere oportet, dum pulſus alii ad alios, vel partes eorum ad alias partes referuntur, quarum quidem quinq; ſunt genera, æqualitas, inæqualitas, rhythmus, ordo, & ordinis perturbatio. Relationes autem vocantur, quod de numero eorum ſunt, quæ ad aliquid dicuntur. C Quod a. aliqui quindecim tantum ſimplicium pulſuum differentias eſſe ſtatuunt, nullo alio fit nomine, quam quod ii vtiles tantū Medico ſint, & ab eo cognoſcant. Plenus igitur & vacuus, quia tactu putant eſſe imperceptibiles, ideo omittunt. Pari modo calidus & frigidus, q. ex iis nihil cognoſcatur, neq; illis ad prædicendū vtantur Medici, itidē ꝑtereunt.

De pulſuum generibus, & differentiis. CAP. III.

Primū pulſuū genus. PVlſuum genera ſeu differentias nunc ordine explicabimus. Primum quidem genus quantitate diaſtoles ſiue ſublationis dilationiſve arteriæ, hoc eſt, motus quantitate, metitur. Vt enim cuiuslibet corporis tres ſunt dimenſiones: ita & arteriæ, nempe D longitudo, latitudo, & profunditas. Huius itaque generis differentiæ octo erunt,

Longus. longus, latus, altus, magnus, breuis, anguſtus, humilis, paruus. Longus pulſus eſt, qui longitudine mediocritatem excedit: vel qui præter naturam in longitudine auctus inuenitur.

Latus. Latus eſt, qui latitudine mediocritatem excedit. Vel qui naturali pulſu latitudine maior reperitur.

Altus. Altus, qui profundirate mediocritatem excedit.

Magnus. Magnus eſt, qui in omnibus mediocritatem excellit: hoc eſt, longitudine, latitudine, & profunditate auctus eſt. Contrarii ſecundum diminutionem cuiuslibet dimenſionis appellantur.

Breuis. *Breuis* igitur eſt, cui decedit longitudo infra mediocritatem: vel qui in longitudine naturali minor eſt.

Anguſtus. *Anguſtus*, cui latitudo mediocris decedit: vel qui in latitudine præter naturam minor eſt.

Humilis. *Humilis*, cui altitudo naturalis decedit. E

Paruus. *Paruus*, qui omnibus tribus dimenſionibus imminutus eſt. Ceterum magnum &

Similitudo. paruum pulſum Medici rectius haud deprehendent, quam veſicarum, follium fabrorum, vtrium, vterorum, ventrium, & omnium corporum, quæ aliqua cauitate prædita ſunt, inſpectione.

Figura arteriæ. Circularis. Angularis. Depreſſa. Magnas eorum eſſe dilatationes diſtenſioneſve cenſemus, quando nimium extenduntur, ita vt nulla partium laxitas in eis deprehendatur. Paruas contra, quando partes laxæ ſuperſunt, quæ adhuc diſtendi poſſunt. Reliquæ differentiæ ex arteriæ figura, quæ teres & rotunda, fere ſemper, hincque adeo Græcis *κύκλος τῆς διαστολῆς*; id eſt, *circulus dilatationis*, nuncupatur, eo quod circuli circumfe-

rentiam repræſentat, cognoſcuntur. Interdum tamen arteria eſt acuminata ſiue angularis. Nonnunquam etiam iam dictis diſſimilis, depreſſa ſcilicet, vel plana. Ex- F primuntur autem hæ tres arteriæ figuræ iis tribus characteribus & notis:

1. *Circularis*, 2. *Angularis*, 3. *Depreſſa*, Circulus igitur dilatationis ſi multis partibus tactui ſe offerat, altum & latum ſignificat pulſum. Eodē autē modo profundus, quo latus,

cognoſcitur. Si vero figura angularis ad tactū multū ſe extulerit, altum & anguſtū indi-

cat

A eat pulſum. Sin parum emineat, humilem & anguſtum. Depreſſa a. arteriæ figura, latum Secundum pulſuum genus.
& humilem mõſtrat. Alterum pulſuum genus ex motus arteriæ tactui noſtro occurrẽtis
tempore, quo arteria mouetur, ſumptum, tres differentias obtinet, nempe celerem, tar- Celer.
dum, & medioctem. Celer igitur pulſus eſt, quũ modico tempore arteria mouetur: Vel
qui breui tempore motũ ſuum finit ac perficit. Dum igitur ad tactum ſenſeris arteriam
quũ mouetur non diu morari in locis ſuis, ſed celeriore impetu ferri a ſuperficie in ſup-
ficiem, q̃ pulſus ſit naturalis, is celer erit. Tardus vero eſt, quando lõgo tempore arteria Tardus.
mouetur. Vel qui multo tempore motũ ſuum perficit. Dum igitur lentus pmutat ſuper-
ficies, ac diutius in locis ſuis remoratur, tardus dicetur. Atq; hic notandum venit, modi- Paucum & multum tempus.
B cum ſeu paucũ & multum tẽpus non ſimpliciter eſſe inaudiendũ, ſed collatione ad ſpa-
cium, per q̃ fit motus. Paucum ſc. tempus ad magnum ſpaciũ, dum celer fit motus: mul-
tum vero tempus ad paruum ſpaciũ, dum tardus fit motus, comparando. Vt verbi gratia
ſi equus vnus vno die octo miliaria itineris conficiat, alter vero viginti, vtrumq; quidem
pauco tempore curſum ſuũ peregiſſe dicimus, nempe vno die. Celerem tamẽ iudicam'
eum, qui tantillo tẽpore viginti miliaria cõfecit: tardum vero, qui octo. Moderatus ſiue
Mediocris eſt, qui medio modo ſe habet. Tertiũ genus pulſuum eſt, quod quantitate tẽ- Tertiũ pulſuũ genus.
poris quietis metitur. Quies autem Græcis ἡσυχία, ἠρεμία, ἀκινησία, & διάλειμμα, i. *interuallum* & Quies Interuallũ.
immobilitas dicitur. Eſt autem motus priuatio, ſiue id tẽpus quod inter duas arteriæ per-
cuſſiones ſiue duos ictus intercedit. Huius tres ſunt differẽtiæ, creber, rarus, & inter hos
C mediocris. Creber ſiue denſus aut frequens: nam omnib. iis nominibus Latinis appel- Creber.
latur: eſt cui breue quietis tempus eſt, vel quum paruum interpoſitũ eſt interuallũ. Vel
in quo arteria crebro diſtenditur. Vel quando breui tẽpore quieſcit arteria. Rarus, quũ Rarus.
diuturnum eſt quietis tempus. Vel quum lõgo tempore quieſcit arteria. Mediocris eſt,
qui in medio horum cõſiſtit. Vt a. huius generis differentiæ rectius cognoſcantur, ani- Quies duplex.
maduertendum erit duplicem eſſe quietẽ: vnam veram, quum ſ. motus nõ fit, nec ſenti- Vera.
tur: alteram apparentẽ, dum motus quidẽ fit, ſed a ſenſu non pcipit'. Eſt itẽ quies altera Apparens.
ſupera ſeu externa, altera infera ſiue interna. Supera eſt q̃ poſt diſtentionem, antequam Supera.
incipiat cõtractio, exſiſtit. Infera vero quies eſt poſt cõtractionẽ, antequã incipiat dila- Infera.
D latatio ſeu diſtentio. Vt a. duplex eſt quies, ita etiã duplex varietas & crebritas, altera ſc. Duplex varietas & crebritas.
ſecundum quietẽ ſuperã, altera ſecundum inferã. Si n. arteriæ tunica moratur in vltimo
loco, in quem diſtenſione ingreſſa eſt, antequã contractionẽ incipiat, diutius q̃ pulſus
naturalis, rarus pulſus: ſin breuius moratur, creber ſecundũ externã quietẽ erit. Si diu-
tius v. deſerit' tactus quam in naturalibus pulſibus, rarus: ſi vero breuius, creber ſecundũ
inferã quietem erit. Quies a. vera infera ſeu interna, q̃ ſc. inter dilatationis principium Vera quies infera.
& finem cõtractionis intercedit, ac media eſt, nunquã ſyncera ſentiri poteſt. Ceterũ ad
quietem externã cognoſcendã applicatio manus ſuſpẽſa aptiſſima eſt: nullã enim mo-
tus partẽ impedit. Contra interna cõprimente applicatione manus melius percipitur,
ſuſpenſa nequaquã. Tantũ autẽ comprimendũ, quantũ per pulſus præſentẽ vehemen-
tiam licet, tactu ſc. pſequendo contractionẽ quoad poſſis, vt ſcias vbi deferatur. Quartũ Quartũ pulſuũ genus.
E pulſuum genus in robore virtutis conſiſtens, treis differentias obtinet, nempe vehemẽ- Vehemens.
tem, languidum, & inter vtrumq; medium. Vehemens eſt, qui tangentis Medici manũ
valide ferit ac pulſat. Nihil autem refert, validum, robuſtum, aut fortem eundẽ dixeris. Languidus.
Languidus, debilis, remiſſus, reſolutus, ſiue imbecillis, eſt qui inualide, & imbecilliter Mediocris.
manum pulſat. Mediocris ſiue medius, qui in horum medio conſiſtit: vel qui mediam
quandã ad vtrumq; proportionẽ ſeruat. Alii vehementem potius ita definire malunt, vt
ſit, qui in comprimente applicatione euertat tactum noſtrũ, i. cutim in pulpis digitorũ
Medici. Languidũ, qui a tactu in eiuſmodi applicatione euertit'. Medius eſt, vbi neutrũ Medius.
fit, vt ſcil. nec euertat tactũ, nec ab eo euertatur. Quinti generis a corpore arteriæ ſumti Quintũ pulſuũ genus.
differentiæ ſunt tres, durus, mollis, & moderatus pulſus. Durus eſt, quũ durior ac veluti Durus.
F ſiccior, coriiq; modo rigidior in occurſu apparet arteria. Mollis, quando arteria in oc- Mollis.
curſu mollior, ac veluti carnoſa ſentitur. Mediocris, qui medio modo ſe habet. Porro de Mediocris.
numero relationũ prima & ſecũda eſt æqualitas, & inæqualitas, q̃ aut ſimpliciter ſeu ab- Relatio prima & ſecunda.
ſolute, aut certi alicuius generis dicuntur. Æquales abſolute ſeu ſimpliciter pulſus ſunt,
qui nullã habent in ſuis differentiis inæqualitatẽ, adeoq; magnitudinẽ, neq; celeritatẽ, Æquales ſimpliciter ſiue abſolute pulſus.
neq; frequentiã, neq; vehementiã, neq; mollitiẽ immutarunt, ſed in iis ſunt perſeuerã-
tes. Vel breuius, qui ſerie continua ſibi ſunt æquales. Illi vero, qui iis omnibus immutati

Inæquales ſimpliciter. Æquales certi alicuius generis. Inæquales certi alicuius generis.

ſunt, & diuerſi a prioribus, non perſeuerãtes in priſtino ſuo ſtatu, inæquales abſolute ſeu ſimpliciter dicuntur. Æquales certi alicuius generis, qui vel magnitudinẽ, vel celeritatem, vel vehementiã ſeruant, appellantur, verbi cauſſa, magnitudine æquales, celeritate æquales, vel in alio quouis genere. Qui vero nõ in iis omnibus ſimul, ſed aliquo ex iis vel duobus, vel tribus generibus variantur & immutantur, cũ nomine eiuſdẽ generis inæquales nominãtur, verbi gratia, magnitudine inæqualis, celeritate inæqualis, vel in alio quouis genere. Vtraq; autem harũ inæqualitatũ, & hæc q̃ eſt certi alicuius generis, & illa q̃ abſoluta dicitur, in duas partitur differentias, nempe in ſingulatẽ, & collectitiam ſiue congeſtitiam. De poſteriore hac, veluti manifeſtiore, primo dicemus. Collectitia itaq; vel vt Græci nominant ἀθροιστική, id eſt, accumulata, vel congeſtitia inæqualitas eſt, quæ in congerie ſeu agmine multorum pulſuũ reperitur. Hæc duas primas obtinet ſpecies, æqualem, & inæqualẽ. Æqualiter inæqualis eſt, in qua pulſus æqualiter inæquales ſunt, vt ſi primo pulſu ſecundus ſit paulo minor, & tanto tertius ſecundo, & quartus rãto etiã tertio, & pari modo reliqui, donec ad plures ventũ ſit. Eiuſmodi autem pulſus Græcis Medicis μύουρος, quaſi dicas *cauda muris*, & μειούριζων, Latinis *decurtatus* & *mutilus* dicitur. Alii nullo tamen diſcrimine hunc pulſum μύουρον vel μειούριζοντα, id eſt, imminutum, q̃ cõtinuo minor ſpectetur, quandoquidem primo pulſu ſecũdus paulo minor, & tertius ſecundo, & quartus tertio minor ſit, idq; ad plures vſq; perueniat, nominant. Nomẽ hoc accepit, quod eius magnitudini continuo aliquid detrahitur, quemadmodũ caudæ muris craſſities magis ac magis quanto longius protenditur, minuitur. Eius autem generis pulſus iterum bifariam diuiduntur. Alii enim ſunt, qui non ceſſant diminui vſq; ad defectionẽ, id eſt, donec ad quietem ac immobilitatem prorſus finiunt ac recidunt: & ii Græcis μύουροι ἐκλείποντες, Latinis *Myuri* ſeu *decurtati* deficientes, appellantur. Alii ſunt, qui ceſſant diminui ante defectionem, priuſquam ſcilicet arteria moueri deſiſtat. Et hi in duas iterũ ſecantur differẽtias. Alii enim ſunt qui perſeuerant in eadem paruitate, ad q̃ ſenſim deciderunt. Hi proprio deſtituuntur nomine. Alii non perſeuerant in eadem paruitate, ſed denuo augentur. Hi μύουροι παλινδρομοῦντες Græcis, *decurtati reciproci recurrentesve* Latinis vocantur. Redeunt aii aut ad priſtinã magnitudinẽ, aut ad minorẽ aut ad maiorẽ. Atq; hæ ſunt inæqualium æqualiter fientium pulſuũ differentiæ. Nec eſt cur quiſpiam miretur, quod pulſus inæquales fieri æqualiter dicamus. Quatenus enim æqualitatem mutant, inæquales dicuntur: quatenus autẽ æqua mutatione alter ab alteto ſenſim & gradatim decedit, æqualiter fieri dicuntur. Inæqualiter inæquales pulſus ſunt, qui inæquales exſiſtentes, inæqualiter etiam fiunt, id eſt, non ſenſim gradatimve, nec ſeruata ad inuicem æqua diſtantia. Hi ſæpiſſime ægrotis accidunt, & multæ ſunt eorum differentiæ. Alii enim magnitudine dilatationis inæqualitatem efficiunt: alii celeritate & tarditate: alii crebritate & raritate: alii vehementia & debilitate: alii duritie & mollitie. Atq; ii ſunt ἀνώνυμοι, id eſt, proprio nomine deſtituti. Quidam v. p̃pria nomina habent, qui numero quatuor ſunt, intermittẽs, intercidẽs, intercurrenſve, deficiens & deficiẽs reciprocatus. Intermittens, qui Græcis διαλείπων dicitur, fit quando non ſolum in vno, aut pluribus etiam magnis vnus minor apparet, ſed nonnunquam totus quoq; motus aboletur. *Inæqualis* igitur eſt propter raritatẽ, quia deeſt pulſus ictuſve vnus, vel duo, vel tres, vel plures. *Intercidens* vel *intercurrens*, Græcis παρεμπίπτων vocatus, iam dicto plane contrarius eſt: fit enim quando exſpectata quiete in medio tanquam ſuperuacaneus aliquis ictus intercidit. Inæqualis igitur eſt crebritate ac frequentia, quia inter duos ictus intercurrit tertius, veluti ſuperuacaneus. Deficiens, qui Græcis ἐκλείπων nominatur, eſt quando arteria motu deſtituitur, ac immobilis manet. Deficiens reciprocus recurrenſve, Græcis ἐκλείπων παλινδρομῶν appellatus, eſt in quo iterum agitari & moueri arteria incipit. Hic affinis eſt intermittenti, hoc tamen diſcrimine, quod deficiens reciprocus poſt longius fit temporis interuallum, quo arteria immobilis permanet. Intermittens autem vno, vel duobus, vel tribus, vel ſummum quatuor pulſibus, raro quinq; omiſſis, alios reperit. Atq; hæ ſunt collectiuæ ſeu ſyſtematicæ inæqualitatis veræ differentiæ. Supereſt inæqualitas ſingularis, quæ in vno fit pulſu. Hæc ſiue abſoluta, ſiue certo aliquo in genere, vt exempli cauſſa, in celeritate & tarditate, duas primas habet differentias. Nam altera eſt in vna parte arteriæ, altera in pluribus partibus, quas plures digiti attingunt. Quæ in vna parte, ſub vno ſcilicet digito, tres gignit differentias. Prima eſt, quando motus ſit inter-

Margin notes: Collectitia. ἀθροιστική. — Æqualiter inæqualis. — μύουρος. μειούριζων. Decurtatus — μύουροι ἐκλείποντες. Decurtati deficientes. — Decurtati reciproci recurrenteſve. μύουροι παλινδρομοῦντες. — Inæqualiter inæquales. — Intermittẽs διαλείπων. — Intercidẽs. παρεμπίπτων. — Deficiens. ἐκλείπων. Deficiẽs reciprocus. — Intermittẽtis & deficientis reciproci diſcrimen. — Inæqualitas ſingularis, & eius differentiæ.

Section letters in right margin: A, B, C, D, E, F

A intercisus, ſeu interruptus quiete interpellante. Hæc facit pulſus, quos Græci *διαλείποντες καθ' ἕνα σφυγμὸν*, Latini *intermittentes in vno pulſu*, nominant. Secunda, quando motus eſt continuus, nulla intercisus quiete, tranſiens a celeritate in tarditatem, aut contra. Hic pulſus Græcis *ἀνισοταχὴς*, Latinis *impar citatus*, aut ſimpliciter impar dicitur. Tertia eſt, cũ motu retrocedente, & redeunte. Hæc facit pulſus qui Græcis *δίκροτοι, ἀπὸ τοῦ δικροτεῖν*, a bis pulſando, & Latinis *bis pulſantes*, appellantur. Nam a dilatatione recurrunt, & antequam perfecte ſubmittuntur, ſecundo pulſant, id eſt, nondum perfecta diſtenſione contractio fit, & mox dilatatio & ictus alius ſequitur. Differunt ab illis, qui Græcis *δὶς πλήττοντες*, Latinis *bis ferientes*, quod duos ictus ad digitum faciant, nuncupantur. Nam etſi omnis bis pulſans, etiam eſt bis feriens: tamen non omnis bis feriens, eſt bis pulſans. Nam bis
B pulſans facta dilatatione, tactum primo ferit, mox ſubmiſſione exigua facta, iterum poſt illam dilatatus ſecundo pulſat: licet igitur bis pulſet, non tamen vlla eſt media cõtractio inter primum & ſecũdum ictum. Bis feriens autem poſt vnũ ictum, paucula interpoſita quiete, quę motum dilatationis dirimit, iterum tactum ſecundo afficit, complens dilatationẽ. Vt bis feriens non ſit niſi is, qui a dilatatione recurrit, & antequã perfecte ſubmittatur, ſecundo tactum ferit. Exemplo res planior erit. Sint duo qui femur punctim vulnerẽt, quorũ alter quidem primo ſtatim impetu enſe ad os vſq; intruſo pungat, eoq; mox modice retracto, nõ tñ exemto & educto, ſecũdo eo quo prius modo pungat: alter autem itidem enſe impacto, atqui eius mucrone ad mediũ tantum femoris penetrante, pungat, paucula vero mora interpoſita enſe haud retracto, ſecundo profundius, & ad os
C vſq; pungat. Hic quidem vterq; iſtorum bis feriendo pupugit, ſed ille contrariis motib. eſt vſus, pupugit enim bis, ſed retractione interueniẽte: hic quoq; bis pupugit, atqui citra vllam retractionẽ, modice in medio vulnere remoratus. Galenus ſimile affert de incude & malleo, quod minime quadrat, ita ab Archigene deceptus. Quare illud *lib. 2. de Præcognitione ex pulſibus* damnat, & ſui erroris palinodiam canit. Atq; hactenus de ea inæqualitate, q̃ in vno pulſu fit, & in vna parte arteriæ, diximus. Nunc de ea inęqualitate, quæ in vno fit pulſu, ſed in diuerſis arteriæ partibus, id eſt, quas plures contingunt digiti, duo videlicet, vel tres, vel quatuor, diſſeremus. Hæc bifariã primo fit, nunc quidẽ quũ motus continuus manet, & arteria iuxta quoſdam digitos citius, iuxta quoſdam v. tardius mouetur. Cuius quidẽ multæ ſunt differentiæ. Nũc vero motus interciditur, ſeu p
D quietem interrumpit, vt ſcilicet nonnulli digiti motum apprehendãt ac ſentiant, nonnulli vero non. Atq; hic iterum multę exoriunt differentiæ, quas nominatim recenſere nihil attinet. Vt in qualitate motus ſunt inæqualitatis differentiæ, ita etiam in qualitate virtutis, nempe in vehementia, debilitate & mediocritate. Nam aut vnam occupat partem, aut plures. In qualitate etiam arteriæ, in diuerſis arteriæ partibus inæqualitas eſſe poteſt. Idem etiã in qualitate diaſtoles ſeu ſublationis accidit, in qua in diuerſis arteriæ partibus ſecundum magnitudinem & paruitatem inæqualitas accidit. Ex quo genere ſunt qui *μύουροι*, i. decurtati in vno pulſu vocant, & illi qui Græcis *ἐπινενευκότες καὶ περινενευκότες*, Latinis eminuli & prominuli, ſiue nutantes & circumnutãtes dicunt. Si enim ſub digito tangentis fit pulſus magnus, ſub ſecundo autem minor, ſub tertio qui eſt ad ægrotan-
E tis pollicem adhuc minor, æqua proportione imminutus, myu*ſiue decurtatus in vno pulſu, ob muris caudæ ſimilitudinem, quod ſcilicet eius modo minuat, dicitur. At ſi iuxta medios digitos magnus, & qui in gibbum eleuetur occurrẽs pulſus, vtriuſq; minuat minor apparens, Archigeni nutans & circumnutans, aut eminulus & ꝓminulus appellat, manifeſte ſignificare volens diſtentionis dilatationisve paruitatem, cũ vtrorumque extremorũ nutatione ac depreſſione. Nõ n. vt abſciſſis confertim vtrinq; partibus, ſed veluti inflexis in arctũ anguſtumq; cõtractus eſt, decurtatus magnitudine in vtriſq; partibus exſiſtens. Porro in tempore quoq; quietis inæqualitas eſt, q̃ in aceruo multorum pulſuũ cõſiſtit, dum q̃etes partim ſunt maiores, partim minores, & ſingulares, in vno ſc.
F pulſu in diuerſis arteriæ partibus: dum ſc. non omnes ſimul mouent, nec ſimul quieſcũt ſed aliæ prius, aliæ poſterius motum incipiunt aut deſinũt. Huius inæqualitatis quatuor ſunt differentiæ recens a Galeno excogitatæ, quas veteres, vtpote inutiles, omiſerunt. Neq; n. ad tactũ prõpte & exacte percipi poſſunt, ſed tantũ cogitatione. Nec ſi percipiantur, aliquid ex iis ſerii ꝓdici poteſt. Quare nõ eſt cur in illis indagandis multũ operæ ponam⁹. Iã ſimplices omnes inæqualitates pulſuũ; in omnib. quinq; eorũ primis generi-

Intermittentes in vno pulſu.
ἀνισοταχὴς
Bis pulſantes.
δίκροτοι.
Bis ferientes.
δὶς πλήττοντες.
Simile.
Galenus ſui erroris palinodiam cecinit.
Inæqualitas vnius pulſus ſed in pluribus partibus arteriæ.
Inæqualitas pulſus in reliquis generibus.
Decurtatus in vno pulſu.
Nutans, & circumnutans Eminulus & prominulus.
Inæqualitas in tempore quietis.

Inęqualitas in ſitu arteriæ. Pulſus tenſi. bus abſoluimus. Præter has vero eſt adhuc alia in ſitu arteriæ, vbi ſcilicet partes eius nõ- A
nunquam ſurſum, nonnunquam deorſum, prorſum, retrorſum, dextrorſum, ſiniſtror-
ſum trahuntur. Quod vbi fit, efficiuntur pulſus, quos Græci *τείνοντας*, Latini *tenſos*, alii *cõ-*
tortos vocant. Præter iam dictas pulſuum inæqualitates ſimplices, quæ quidem Medico
Infuſio quid. vtiles ſint, aliæ non reperiuntur. Galenus tamen extra prædictas eſſe quandam inæqua-
litatem ab infuſione arteriæ ſumptam refert. Infuſionis autem nomine non intelligit,
niſi arteriæ infuſam ſubſtantiam, id eſt, humorem in ea contentum, propter quem fit vt
plenæ ſint aliæ partes, aliæ vacuæ, idq; nulla alia de cauſſa, quã vt eius ætatis Medicis gra-
Plenus pulſus. tificaretur, inter quos tum magna de pleno & vacuo pulſu contentio erat. Plenum autẽ,
vt Archigenes illum definiuit, eſſe dicebant eum, qui ſolidiorem exhibet arteriã, & occur- B
Vacuus. ſum ipſius humore refertum, adeo vt is non ſit niſi qui multum remittitur, ita vt ſi pre-
matur etiam arteria a manu, non moueatur. Vacuum, q. bulloſam arteriæ ſublationem
efficit, ita vt digitorum impreſſioni per vacua ingreſſus occurrat. Vel clarius, eũ qui pa-
Mediocris. rum renititur, ita vt ſi premat' arteria a manu moueatur. Mediocris eſt, quũ vas medio-
criter ſe in infuſione habet. Galenus quidem in eo libello cui titulũ fecit, *Introductiones*
Pulſus plenus & vacuus perperã a ſectatoribus Herophili introductus. *in pulſus*, hoc genus pulſus omiſit, quod falſo ab Herophili ſectatoribus ſit introductum,
ſicut alia multa, quod tactu a Medico dignoſci nequeat, idq; tribus de cauſſis. *Vna*, quo-
niã arteriæ tunica craſſa admodum eſt. *Altera*, q. cutis eam tegens, itidẽ craſſa ſit. *Tertia*,
quia motus arteriæ perpetuus eſt, qui omnem in ea contentorum notitiã perturbat & ob-
ſcurat. Non poteſt igitur quod in arteriæ cauitate continetur tactu dignoſci, quod tuni- C
ca eius compreſſione, ob ſuam craſſitiem, cauari nequeat, nec ſonitum vllum percipia-
Inęqualitas calidorũ & frigidorũ. mus, nec vllam fluctuationem ſentiamus. De inæqualitate autem calidorũ & frigidorũ
pulſuum, non eſt cur multa dicã. Quippe hos pulſus cognoſcere Medico parum cõfert,
imo eos ſcire operæpretium non eſt. Nam ad calorẽ & frigus cognoſcendũ magis Me-
dico conducit tangere ægri thoracem, dorſum, axillas, hypochondria, volas manus, &
plantas pedum, q̃ arteriam. Sed de inæqualitate ſimplici hactenus. Nunc cõpoſitas pul-
ſuum inæqualitates, & eas præſertim, quibus Medici nomina indiderunt, quæ decem
1 Vndoſus κυματώδης differentiis cõplectuntur, quas ordine explicabimus, perſequemur. Primus pulſus Græ-
cis *κυματώδης*, Latinis *vndoſus fluctuoſusve* dictus eſt, quem duæ potiſſimum inæqualitates
ſimul iunctæ faciunt, magnitudo ſcilicet dilatationis diuerſa in diuerſis arteriæ partib. D
& crebritas diuerſa. Fit enim, vbi non vniuerſa ſimul dilatatur arteria, ſed initio pars ei⁹
prima, deinde ſecunda, mox tertia, ab hac quarta, motu non continuo, ſed interrupto,
manente, in modum vndarum fluctuumve ſeſe eleuantium. Vt enim ſemper altera vn-
da priorem excipit, ſic etiam in vndoſo pulſu aliquarum partium arteriæ altitudo, alia-
rum humilitas eſt. Adeſt illi & remiſsionis in virtute inæqualitas, q. aliæ partes validius,
2. Vermiculans. σκωληκίζων aliæ debilius feriunt. Nec celeritatis par eſt progreſſus, ſed aliæ celerius, aliç tardius ci-
entur. Si vndoſus totus in paruitatem delabatur ac tarditatem, Grçcis *σκωληκίζων*, Latinis
vermiculans, quod vermis greſſui adſimilis ſit. Nam vermes, quos lumbricos terrę nomi-
nant, in modum vndarum mouentur ac progrediuntur, rependo, nõ currendo. Vt ver-
miculans non ſit, niſi quando arteria reptantem vermem, atq; vndę inſtar ſubſilientem E
Differentia vndoſi & vermiculantis. nobis reprçſentat. A vermiculante igitur vndoſus differt dilatationis magnitudine. *Vn-*
doſus enim cum magna, vermiculãs autem cum parua & exigua dilatatione accidit. *For-*
micans, qui Græcis *μυρμηκίζων* dicitur, ex iiſdem inęqualitatibus, ex quibus vermiculans,
3. μυρμηκίζων. Formicans conſtat. Fit vbi multis motibus abolitis & amiſsis, in vnum eumq; plane exiguum ter-
minatur. Nomen inuenit a ſimilitudine, quæ ſibi cum animãte formica exſiſtit, tum ob
paruitatem, tum ob motus ſpeciem. Eſt enim is pulſus omniũ minimus, creberrimus,
Archigenes deceptus. ſimiliter & languidiſsimus, non tamen, vt Archigeni viſum eſt, celer. Deceptus eſt autẽ
eius crebritate, & paruitate. Nã ſicut formica crebro pedes mouet, ſed parũ promouet,
quoniam exile ſpatium vix iuſto tempore tranſcurrit: ſic pulſus formicans paruum mo-
4 Capriſans δορκαδίζων. tum ęgre, licet crebro conficiens, falſam celeritatis ſpeciem præbet. Is vero qui Grçcis F
δορκαδίζων, Latinis *capriſans* dicitur, ex duobus quoq; cõpoſitus eſt inæqualitatib. Vt enim
ſit capriſans, ſola celeritatis inæqualitas non ſufficit, niſi accedat & vehemẽtiã ſecundi
motus maior priore. Eſt enim quiete interciſus, ac deinde velocior apparet. Sic autem
a caprea, quæ Græcis *δορκὰς* vocatur, nominatus eſt. Quippe quemadmodum illa inter
ſaliendum, ſublimis hæret, atque ſecundum motum inopinatum priore celeriorem
moli-

A molitur: ita hic pulſus, quum aliquantulum interciſus videtur, deinde multo citatior apparet. Pulſus vero is, qui Græcis [illegible], Latinis *ſerratus* vel *ſerrans* nuncupatur, illam in 5. Serratus [illegible].
primis inæqualitatem ſortitur, quæ in vno eſt pulſu, ſed in diuerſis arteriæ partibus, motu interciſo. Fit enim, vbi alia arteriæ pars dilatata, alia vero minus propter ipſius duritiem eſſe videtur. Sic dictus vero eſt, quod is, qui huiuſmodi pulſum tangit, imaginem cuiuſpiam rei, quæ tactum ſerrat, percipit. *Conuulſorius*, qui Græcis σπασμώδης dicitur, eſt, 6. Côuulſorius.
qui vtrinq; ab extremis retractus, & protenſus, conuulſuſq; videtur, inſtar chordæ alicuius tenſæ ſenſum præbens. Sunt qui illum retortum nominant. *Turbulentus* ſeu *vibratus*, σπασμώδης. Retortus.
Græcis κλονώδης vocatus, eſt in quo nihil tale reperitur, ſed maior in eo eſt ſublatio: vt 7. Turbulentus.
partium arteriæ hæ quidem ſurſum, hæ vero deorſum vno eodemq; tempore ferantur. κλονώδης.
B Quod ita accipiendum erit. Arteria in vibrato pulſu exſilit ſupra, ad cutem ſcilic. quam Vibratus.
& ſecum affert ex ſede ſua, iterumq; intro retrahitur, quod nec conſtituto tempore ſeruat, nec inter pollatim, ſed vno eodemq; momento, alia pars eius fertur ſupra ad cutem, veluti circulata: alia intro ferri videtur, veluti a quopiam retracta, atq; validius ferit, alia remiſſius, alia tardius, alia celerius. Quid multa? pulſus conuulſiuus ſimilis eſt, dum dilatatur, lineis incuruatis modice, vtrinq; tẽſis, hoc modo Vibratus vero lineis multum inflexis in altum, & acuminatis hac lege. Pulſus hecticus eſt, qui ſemper ſui ſi- 8. Hecticus.
milis manet. Quemadmodum enim hectica febris ſemper ſui ſimilis eſt, ita quoq; pulſus hecticus, qui mutationem nullam ſubit, ſed conſtanter idem manet. Vt igitur hecticus ſit, conſtantia & perſeuerantia opus eſt. Nihil autem refert cuius generis, vel ſpeciei,
C vel differẽtiæ ſit. Ceterum cor & arteriæ in ſanis nullo alio cientur motu ſenſibili, quam 9. Palpitans ac tremẽs.
diſtentione & contractione. In ægrotis autem ſæpenumero tremere & palpitare videtur. Quum itaque ad motum cordis & arteriarum proprium, qui pulſus dicitur, accedit vel tremor, vel palpitatio, erit tum motus ex vtriſq; compoſitus, qui a Græcis παλμώδης ἢ τρομώδης, a Latinis *palpitans*, aut *tremulus* appellatur. Hic inter inæquales compoſitos numerari poteſt, quod tremor & palpitatio inęquales variationes magnitudinis, vehemẽtiæ & crebritatis efficiant. Meminit Galenus & ſtrepentis pulſus. Hic maior & vehemẽ- 10. Strepens.
tior eſt, cum quodam veluti ſtrepitu ſub digitis, fitque interdum cum tenſione arteriæ, interdum ſine tenſione, non tamen abſq; duritie. Atque hæc de primis duabus relationibus dixiſſe ſatis ſit. *Tertia* relatio rhythmus appellatur. Eſt autem rhythmus geminus: Relatio tertia. Rhythmus.
D vnus Herophilius, ſic dictus, quod illum Herophilus excogitauerit, Philoſopho magis quam Medico aptus. Alter Galenicus, a Galeno repertus, Medico vtilis. Rhythmus autem Herophilius, eſt eorum quæ in pulſu ſunt temporum ad inuicem proportio. Proportio vero, Euclide teſte, eſt duarum eiuſdem generis quantitatum, vnius ad alterum habitudo. Quum autem tempus ſit e genere quantitatis, ſi conferas quantitatem vnius temporis ad quantitatem alterius, ex illa collatione conſtabit, vtra alteram excellat, an vero ſint pares. Fuerunt autem de iis temporũ proportionibus, quæ ex collatione vnius ad alterum noſcuntur, tres apud veteres opiniones. Vna erat eorum, qui contractionem pulſus ſe percipere poſſe negabant: altera eorum qui contractionem ſentire ſe dicebant: tertia eorum, qui etiam contractionem prædicabant. Pro quibus rectius intelli Quatuor in quolibet pulſu tempora.
E gendis ſciendum erit, in quouis pulſu eſſe quatuor tempora. *Primum* eſt tempus dilatationis, id eſt, tempus quo arteria dilatatur. *Alterum* tempus contractionis, id eſt, quo arteria contrahitur. *Tertium* tempus, quietis ſuperæ. *Quartum* tempus, quietis inferæ. Quę 1. 2.
autem ſit ſupera & infera quies, ſupra oſtenſum eſt. Primæ opinionis aſſeclę tempus di- 3.
latationis conferebant, cum tempore interualli, quod Græcis διάλειμμα vocatur. Hoc autẽ 4.
erat tempus omne poſt dilatationem, q; in ſe tẽpus quietis ſuperæ, cõtractionis, & quie- 1. Interuallum.
tis inferæ complectitur. Igitur de horũ ſententia proportio tẽporis dilatationis, ad reli- διάλειμμα.
qua tria tempora, quę illi vno vocabulo interuallum vocabãt, rhythmus erat. *Alterius* o- 2.
pinionis homines tempus dilatationis cũ tẽpore cõtractionis cõparabant, & iuxta hos ipſos rhythmus erat proportio temporis motus dilatationis, ad tempus motus contra- 3.
F ctionis. *Tertiæ* opinioni addicti conferebant tempus dilatationis cum tempore contractionis adiuncto vtrique motui tempore quietis, quę ipſum ſequitur, ita vt quies ſupra ſimul in tempore dilatationis pars vna in collatione fuerit: quies vero infera cum tempore contractionis pars altera. Celebriores autem præ ceteris erant ii, qui ſecundam tuebantur opinionem, & proportionem temporis dilatationis ad tempus contractionis

Y

A moderata. *Quintus*, in quo dilatatio moderata, contractio tarda. *Sextus*, in quo dilatatio celeris, cõtractio tarda, atq; hactenus de rhythmo Galenico. Reſtat, vt de ordine, & ordinis perturbatione dicamus. Pulſib. æqualib. ſemper eſt ordo adiunctus: inæquales vero alii ſunt ordinati, alii inordinati. De ordine, & ordinis perturbatione. Ordinati ſunt, qui in multis pulſationib. ſuã diuerſitatem obſeruant. Inordinati ſunt, qui non ſeruant diuerſitatẽ ſuam. Diuerſitas vero eſt vel magnitudinis, vel celeritatis, vel crebritatis, vel vehemẽtiæ, vel omniũ, vel aliquorũ ex iis. Ordinati. Vt verbi gratia, ſunt octo pulſus continuo vehementes, nonus ſit debilis: ſi rurſus Inordinati. poſt nonũ ſequant᷑ octo vehementes, & nonus iterũ debilis, & ſic ordine deinceps aliis is pulſus in vno genere, vehemẽtia nimirum inæqualis eſt, ſed ordinatus, quoniã ſeruat eandẽ diuerſitatem. Poſt octo enim pulſus vehementes ſequit᷑ continuo nonus debilis. At ſi hæc diuerſitas varie᷑, & perturbetur huiuſcemodi ꝓceſſus erit, tũ quoad vehemẽtiam inæqualis, & inordinatus. Eadẽ ratione ſi pulſus ſiut vndecim magni, duodecimus paruus: & iterũ vndecim magni, duodecim⁹ paruus: ac tertio vndecim ex æquo magni, & duodecimus paruus: erit hic pulſus inæqualis magnitudine collectitia inæqualitate, ſed ordinatus. Quod ſi confundatur iſte pulſuum progreſſus, ita vt ſint quidem nõnulli magni, & aliquis inter eos paruus, nunc octauus, nunc ſextus, nunc quartus, erit hic pulſus inæqualis, & inordinatus. Simili modo & in aliis pulſuum differentiis, in quibus omnib. ſimul ſi ſit inæqualis nõ ſeruata continuo eadem diuerſitate in proceſſu, erit pulſus abſolute inordinatus, ſicut & abſolute inæqualis. Porro inter omnes pulſus oppoſitos omnium generum, de quibus ante egimus, ſunt alii medii, qui mediocres nuncupãtur: æquali autem & inæquali nullus eſt medius, neque etiam inter ordinatum & inordinatum medius exſiſtit, niſi eum qui circuitib. ordinatus eſt, medium dicere velimus. Eſt vero huiuſmodi pulſus, quando, exempli cauſſa, quatuor magnitudine continuo Pulſus circuitibus ordinatus impares ſunt, quatuor alii ſequentes proportione pares prioribus, ita vt quintus primo, ſextus ſecundo, ſeptimus tertio, octauus quarto reſpõdeat, & æquetur. Tales enim pulſus, quatenus ordine continuo deſtituuntur, inordinati ſunt: quatenus vero circuitus ſimiles obſeruant, eatenus ordinati circuitibus dicũtur, qui medii quodammodo ſunt inter ordinatos & inordinatos. Talis etiam eſt, ſi accidat, vt fiant duo magni, & duo parui, deinde tres magni, & tres parui, & quatuor magni, & quatuor parui: & rurſus tanquam reflectentes, duo magni, & duo parui, tres magni & totidem parui, & deinceps ſimiliter. Nam is quoq; pulſus, quatenus ordine continuo deſtituitur, inordinatus eſt: quatenus autem circuitum quendam obſeruat, ordinatus ſecundum circulum dicitur.

De pulſuum cauſſis. CAP. II.

CAuſſæ pulſuum aliæ ſunt primariæ ſeu generationis, aliæ ſecundariæ, ſiue alterationis, & mutationis. Cauſſæ. Primariæ. *Primariæ* ſeu Principes ſunt tres, facultas, inſtrumentum & vſus. Continentes. Alio nomine continentes dicuntur, quod pulſuum eſſentiam contineant. Hæc n. vis & natura eſt cauſſarum continentium, quod nulla mutari poteſt, quin etiam effectus immutetur. Facultas, a facultate efficiendi pulſus, ita nominatur. Facultas. Inſtrumentũ, eſt arteriæ corpus, quod denſis ac ſpiſſis conſtat tunicis, & intus cauũ eſt. Inſtrumentum. Vſus, finis eſt, gratia cuius cauſſa fit. Vſus. Fit aũt tũ propter natiui caloris conſeruationẽ, quæ effici᷑ dilatatione refrigerante ac flagellante, contractione vero quod fuliginoſum eſt, excernente, tũ propter ſpiritus animalis nutritionem, ad cuius generationem dilatatio idoneam materiã, *id eſt*, aerem trahit. Facultatũ autem alia eſt robuſta, alia imbecilla. Inſtrumẽtorũ aliud molle, aliud durũ, aliud mediocre. Vſus alius eſt auctus alius diminutus, alius mediocris. Secundariæ cauſſæ Ceterum e numero cauſſarũ ſecundariæ ſunt, q̃ non generationis, ſed mutationis ſiue alterationis iam genitorum pulſuum cauſſæ exſiſtunt. Vel q̃ pulſus efficere nõ valent, alterare poſſunt. Alterandorum itaq; pulſuum nõ generandorum, ſecundariæ dictæ ſunt cauſſæ, veluti ætas, ſexus, anni, tempora, regiones, balnea, cibi, potus, exercitationes, ſomnus, vigilia, & alia id genus, quas Medici res nõ naturales vocãt, itẽ morb⁹ & ſymptoma. Externæ. Has pulſuum cauſſas Galenus in externas, & præcedẽtes digerit. *Externas* vocat, q̃ extra corpus poſitæ, aliquid eorum, quæ in corpore ſunt, alterãt, vt frigus, calor, vinum, cibus, & iis ſimilia: præcedentes, quæ corporis affectus ſunt, & cauſſas continentes mouent, vt cutis denſitas, retẽtio euaporationis, & febris, quia hę omnes alterãt vſum pulſuum. Præcedentes. Porro cauſſæ primariæ aliquæ edũt pulſus, Græcis *ἰδίους καὶ ἀχωρίστους*, Latinis *proprios & inſeparabiles* dictos: & præter hos etiam familiares, quos Græci *οἰκείους* vocant. Aliquæ

Pulſus proprii, inſeparabiles Familiares. Facultatis. Magni, vehementesſ puri, celeris, crebri, horumq; cõtrariorum caſſæ. Inſtrumenti. Vſus.

autem familiares tantum edunt. Proprii & inſeparabiles ſunt, qui ab vna & eadẽ cauſſa primaria proficiſcuntur. Familiares vero. qui a plurib. primariis cauſſis nempe duabvel tribus naſcuntur. Facultas robuſta proprium & inſeparabilẽ pulſum edit vehementem: cũ hoc vero alios familiares magnũ, celerem, rarum. Imbecilla facultas proprium efficit pulſum languidum: cũ hoc vero alios familiares, paruum, tardum, crebrũ. Inſtrumentum molle, proprium edit pulſum mollem: cum hoc alios familiares, magnum, celerem, rarum. Durum inſtrumentum generat proprium pulſum durũ: familiares vero, paruum, tardũ, crebrũ. Vſus auctus, Id eſt, calor in corde exſuperans & increſcens nullũ proprium edit pulſum: familiares tñ habet magnũ, aliquãdo magnũ & celerẽ, nonnũq̃ magnum & celerem ſimul & crebrum. Vſus diminutus, proprium nullũ itidem obtinet: ſed ei familiares ſunt paruus, Interdũ paruus, ſimul & tardus, aliquãdo paruus ſimul & rarus. Dum itaq; vſus augetur, primũ quidem magnus fit pulſus: vbi vero magnitudo vſus non ſuffecerit, mox etiam celeritas ei accedit. Quod ſi nec hæc cum magnitudine ſatis fecerit, ſtatim frequẽtiam aſſumit. Decreſcente vſu, primum recedit crebritas, ſecundo celeritas, poſtremo magnitudo. Contrarius enim eſt receſſus pulſuũ familiariũ aduentui. Primũ igit̃ erit perſpicua raritas, deinde ſi magis adhuc imminuatur vſus, tarditas apparebit: ſin adhuc maior, paruitas ſuccedet. Hæc aũt accidunt, vbi per ſolum vſum auctũ vel imminutũ pulſum fit alteratio, nulla alia cauſſa primaria vel continẽte a priſtina natura ſua deſciſcente. At vbi non ſolũ vſus, verum etiam facultas mutatur, &

Duarum cauſſarum, nempe facultatis & vſus mutatio quos faciat pulſus. Prima cõiugatio. Secunda. Tertia.

a mediocritate recedit, quatuor tum in vniuerſum differentiæ ſiue coniugationes diuerſæ erunt. Prima, ſi facultas admodũ imbecilla ſit & vſus multum auctus, parui & tardi pulſus creberrimiq; fiunt, & languidi. In modico exceſſu, in magnitudine & celeritate moderati, crebri, & languidi. Secunda, vbi facultas eſt imbecilla, & vſus diminutus, pulſus parui & tardi, ſicut prioris cõiugationis, ſed nõ æque vt illi, creberrimi fiunt. Quod ſi facultas omnino proſtrata ſit, pulſus minimi, Intermittẽtes, & deficientes prodibũt. At ſi modice infirma ſit, validaq; refrigeratio, ſeu admodũ imminut⁹ vſus, creber minime euadit pulſus, vtiq; quod ſufficiat eiuſcemodi facultas vſui. Tertia cõiugatio eſt, ſi facultas valida cũ diminuto vſu coierit, pulſus, magnitudine moderati, ſed tardiores & manifeſte rari, maxime vbi p̃pollet refrigeratio, fiũt. Nã quũ ſit paruus tũ pulſuũ vſus, vniuerſumq; magnitudo dilatationis facile tueat̃, recte ſane diutiſſime quieſcit arteria. At nec tarditas multũ eadẽ de cauſſa pollet, Siquidẽ valẽs facultas, naturalẽ motus menſurã ſeruat, etiã ſi nõ poſtulat vſus. Omnino n. vt manifeſte pulſus minor euadat, magno-

Quarta.

pere diſſolutũ oportet vſum eſſe, frigore admodũ ſuperãte. Quarta coniugatio, quũ ſimul robuſta facultas, & vſus auct⁹ eſt, pulſus magni, celeres, crebri, & vehemẽtes comitantur. Quod ſi plurimũ calor increſcat, maximi, celerrimi, q̃m crebri cũ magnis nõ ſatis faciũt tãtę neceſſitati, pulſus fiũt. Porro vbi vſus cũ inſtrumẽto a ſtatu naturali mutat̃,

Inſtrumẽti & vſus mutatio quos habeat pulſus. Prima. Tertia. Magni & celeris, Secunda. Minoris & tardioris. Rariores.

quatuor ẽt cõiugationes diuerſæ fiũt. Prima, vbi vſus eſt auctus, inſtrumentũ molle, fiũt pulſus magni & celeres, non ſtatim tñ crebri, verũ vbi generãdorũ eorum vſus ſuperet magnitudinẽ dilatationis. Si mollitudo præſtet, magnitudo ẽt vincet celeritatẽ Si abundet calor, vt vſum actio cõplere nequeat, celeriores vt fiãt neceſſe eſt, q̃ maiores pulſus, ſimul ẽt crebri. Vbi vero naturæ ſatis faciat vſus, ęque magni ac celeres fiũt. Secũda, qñ vſus diminutus, inſtrumentũ durũ eſt, fiũt pulſus minores & tardiores. Si ſuperat durities, minores q̃ tardiores. Sin refrigeratio, tardiores, q̃ minores. Ad eundẽ modũ crebriores, ſi durities refrigeratione ſuperior ſit. Sin vincat refrigeratio, rariores. At ſi par fuerit vtriuſq; a natura receſſus, tãto reddet minores, quãto tardiores, a raritate vero & crebritate naturali non abducet. *Tertia* coniugatio, vbi vſus auctus inſtrumentum durũ, in modico a natura receſſu facit pulſus magnitudine moderatos, celeres, crebros. In magno vero vtriuſq; receſſu, celerrimos, creberrimos, & minores iuſto, non minimos, niſi facultas ſimul laboret: ſed hic de trium cauſſarum concurſu non agitur. Si immodicus calor ſit, & inſtrumentum non magnopere durum, erũt pulſus maiores, celerrimi, creberrimi. Si n. verũ eſt, ꝙ antea oſtendimus, duro inſtrumento familiarẽ eſſe paruum pulſum: ægre n. dura dilatantur corpora: aucto vero vſui familiarẽ eſſe magnũ, merito maiores in iſto ſtatu fiũt pulſus: ſicuti quum præpollet durities parui. Semper n. pulſus ſimilior eſt cauſſa in cõiugatione vincẽti. Quarta cõiugatio eſt, vbi vſus imminutus inſtrumen-

ſtrumentum molle, in ea pulſus fiunt magnitudine moderati, rari, & tardi. Quando fa- Facultatis & inſtrumẽti mutatio quos faciat pulſus.
cultas vna cum inſtrumento a natura recedunt, quatuor erunt coniugationes. Prima
facultas robuſta cum inſtrumento molli, pulſus facit maiores, tardiores, rarioreſque.
Secunda, facultas imbecilla cum inſtrumento duro, paruos pulſus, tardos & crebros
concitat. Tertia, facultas robuſta cum inſtrumento duro, immodico & æquali vtriuſq; Prima.
cauſſæ receſſu, facit pulſus in omnibus generibus moderatos, hoc excepto quod ſint 2.
duriores, At ſi excellat durities, parui, celeriores, crebri. Quarta, facultas, imbecilla cum 3.
inſtrumento molli, in paruo vtriuſque cauſſæ receſſu, facit pulſus in omni genere mo- 4.
deratos, præter hoc, quod ſiot molles ratione arteriæ. In receſſu vero immodico par-
uos, tardos, crebros. Quod ſi mollities præpolleat, pulſus proxime ad moderatos acce-
B dũt. Facile enim eſt paulo imbecilliori facultati molle vas vndiquaque extendere, &
cito loco mutare. At ſi durities vincat, impeditur diſtenſio, & neceſſario ſunt crebrio-
res, propterea quod paruitas dilatationis non ſufficiat vſui. Reſtat, vt iam dicamus de re-
ceſſu a natura omnium trium cauſſarum continentium. Harum quidem octo ſunt con-
iugationes. Prima, facultas robuſta, vſus auctus, arteria mollis: hæc facit pulſus magnos, 1.
celeres, crebritate mediocres. Ceterum, etſi non diximus vehementes & molles, hoc
tamen ſemper ſtatuendum eſt, a facultate robuſta edi pulſus vehementes, a tunica ar-
teriæ molli, molles. Quod ſi immodicum ſit vſus incrementum, crebri quoq; pulſus fi-
unt. Secunda trium continentium cauſſarum coniugatio, facultas robuſta, vſus auctus, 2.
inſtrumentum durum. Parua ſi durities eſt, pulſus naſcũtur maiores, celeriores, crebrio-
C res. Si autẽ æquo vtraq; cauſſa interuallo deflexerit a natura, eoq; modico, fiunt magni-
tudine naturales, celeriores, crebriores. Tertia, facultas imbecilla, vſus imminutus, in- 3.
ſtrumẽtum molle, facit pulſus minores, tardiores, crebritate moderatos. Quod ſi facul-
tas magnopere ſit læſa, & pluſquam aliæ, erunt pulſus parui, tardiores, crebriores. Quar- 4.
ta, facultas imbecilla, vſus diminutus, inſtrumentum durum, edunt pulſus paruos, tar-
dos, crebros. Non tamen horum pulſuum paruitas, tarditas, & crebritas perpetuo ſimi-
lis eſt, ſed pro exceſſu vnius cauſſæ vario, vel duarum, vel trium erunt variæ alterationes
intenſiores, vel remiſſiores. Sin. duæ cauſſæ, vel tres plurimũ a natura aberrent, in hoc
quidem caſu nihil mirum eſt, ſi pulſus ſint minimi, tardiſſimi, creberrimi. Fiunt aũt tales
etiam pulſus, ſi facultas ſola ſumme lædatur. Nam per vnam cauſſam, quæ prorſus læſa
D eſt, pulſus ſæpe extrema alteratio accidit, quod copioſius libr. 1. de cauſſis pulſuũ Gale-
nus monſtrat. Quinta coniugatio, facultas robuſta, vſus imminutus, inſtrumentũ mol- 5.
le, pulſus efficit magnitudine moderatos, tardiores, rariores. Si vero admodum ſit re
miſſus vſus minores, tardi, rari fiunt pulſus. *Sexta*, facultas valida, vſus diminutus, inſtru- 6.
mentum durum, facit pulſus minores, celeritate & crebritate moderatos. In magno ve-
ro vſus & inſtrumẽti receſſu minores tardiores, rariores, duritie vero inſtrumẽti ſuperã-
te magnũ vſus a natura receſſum erũt pãrui tardiores crebriq;. Crebri autẽ ideo, quia par- 7.
uitas neceſſitati non ſatisfacit. *Septima*, facultas imbecilla, vſus auctus, inſtrumentũ mol-
le, præeũte vſu ante alias duas cauſſas, creat pulſus maiores, celeriores, crebriores. Mol-
litie vero ſuperãte reliquas duas cauſſas, moderatos, magnitudine, celeritate & crebrita- 8.
E te. Facultate vero præ ceteris laborante, paruos, tardiores, crebros. *Octaua*, facultas, im-
becilla, vſus auctus inſtrumentum durum, pulſus efficit paruos, tardos, crebros. Inſigni-
ter omnibus tribus cauſſis læſis, minimi, tardi, creberrimi. Tardi, ob imbecillam facul-
tatem: minimi eandem ob cauſſam, & propter inſtrumenti duritiem: creberrimi, quia
neceſſitas vrget. Vſu vero ante alias duas cauſſas modice aberrantes præeunte, pulſus fi-
unt maiores, aut moderati magnitudine, celeriores, crebri. Maiores, & nõ magni, pro-
pterea, quod durities inſtrumenti magnitudini multum reſiſtit. Celeriores vero, quo-
niam facultas paulo imbecillior, cogente vſu celeriores facit motus, prout poteſt, non
tamen celeres. Crebri, ideo vt neceſſitati ſatisfiat. Et quanto maior imminet neceſſitas,
labaſcit autem facultas, tanto magis viget crebritas. Paruitas autem tanto inſignior na-
F ſcitur, quanto inſtrumentum eſt durius, & facultas imbecillior. Hactenus magni, vehe-
mentis, duri, celeris, crebri, horumq; contrariorum cauſſas expoſuimus. Supereſt igitur
vt alti, humilis, lati, anguſti, longi, & breuis pulſus cauſſas explicemus. Cauſſæ igitur ho-
rum ſingulorum ſunt vnius, vel duarum continentiũ a natura receſſus, cum aliquibus Concauſſæ quid ſint.
concauſſis. Concauſſæ autem ſunt, quæ non faciunt, nec conſtituunt effectum, ſed ſine

illis tamen effectus non fit. Tales autem cauſſæ in generatione iam dictorum pulſuum A
ſunt quinq;, nempe craſſities & gracilitas corporis, locus ſeu ſpatiũ circa arteriam, gra-
uitas ſuperiacentium, & formationis proprietas. Alti igitur pulſus cauſſa eſt facultas ro-
Alti pulſus cauſſa. buſta, vſus auctus: concauſſæ craſſities corporis mediocris, locus circa arteriam ſtrictus.
Quippe dum ſpatiũ in quo mouetur arteria, fuerit ob corporis craſſitiem exile, neceſ-
ſitas autem cogat magnam fieri dilatationem, facultate non refragante, arteria quum
non habeat, quo ſe libere dilatet, niſi cutem verſus, pars eius, quę cute tantummodo ob-
ducta eſt, liberius præ ceteris extendetur, aliæ autem adnata carne vel adipe impediun-
tur. Quare quatenus eſt arteria ſoluta, & cute duntaxat obducta, nõ poterit illius motus
non præſtare ceteris, quod nihil aliud eſt, quam altũ fieri pulſum. Quod ſi igitur facul-
tas robuſta, vſus etiam auctus, locus vero circa arteriam cõtra amplus fuerit, pulſus non B
altus, ſed magnus, quoniam libera eſt arteriæ in lõgum & latum diſtenſio, naſcetur. Hu-
Humilis. milis pulſus cauſſa continens eſt facultas imbecilla: concauſſa craſſities corporis. Adeps
enim & caro profunde demergunt arteriam ſe debiliter attollentem. Fit etiam ſępius is
pulſus & in macilentis & obeſis corporibus ex naturali formatione, quia natura profun-
de inſeruit arteriam, vt extima eius pars vix attingatur, obliqua nequaquam. Lati pulſus
cauſſa eſt facultas non vltra modum languida. Concauſſæ vero locus amplus, & grauitas
ſuperiacentium partium. Quum enim facultas robore ſuo deſtituatur, & amplum ſit
circa arteriam ſpatium, ſublimis vero pars arteriæ deprimatur pondere cutis incũben-
tis, quia rugoſa eſt, vt in ſenibus: vel tunicæ arteriæ, quæ ſupra modum irrigua eſt, ac ma-
det, & copioſo humore imbuta eſt, vt accidit in hydropicis: oportet vt partes arteriæ C
ſublimiores delabãtur demittanturq;, partim in cauitatẽ arteriæ, partim in obliquum.
Angusti & longi. Quatenus igitur deorſum demittuntur, eatenus aſcenſu prohibentur. Quapropter au-
getur latitudo, diminuitur autem altitudo. Anguſti & longi cauſſæ facultas infirma du-
rities inſtrumenti: concauſſæ vero gracilitas corporis, ſubtilitas cutis, & ſiccitas, langui-
da enim facultas non poteſt diſtendere arteriam duram in latum: anguſtus igitur & lon-
gus inſtar fidis, fit pulſus. Gracilis autem corporis habitus, & cutis ſubtilitas longitudi-
nem eius detegit. Breuis, fit propter pinguedinem, & corporis carnium que craſſitiem.
Collectitiæ inæqualitatis cauſſæ. Reſtat, vt q̃ ſunt inæqualitatis cauſſæ exponamus. Collectitiæ igitur inæqualitatis cau-
ſæ continentes ſunt facultas, imbecilla, inſtrumentum læſum, vel ineptum, vel vtrunq;.
Vſus vero alteratio nũquam cauſſa eius eſt. Fieri enim nõ poteſt, vt tam ſubito vſus pul- D
ſus varietur, quam ſubito inæqualitas pulſuum tactu percipitur, quemadmodum copio-
Instrumẽtum trifariam ineptum redditur. ſe ab initio libri ſecundi *de cauſſis pulſuum* Galenus monſtrat. Porro inſtrumentum trifa-
riam ineptum redditur. Primo propter compreſſionem ſeu adſtrictionem, quę fit, dum
loca, in quibus mouentur arteriæ, occupantur humoribus, quos vt moleſtos facultas
ſtudet vehementibus, magnis & celeribus motibus propellere: aut propter tumores
Compreſſione. præter naturam. Si enim loca arteriæ circumiecta, quæ in hoc creata ſunt, vt eam dilata-
tam exeipiant, aliud corpus inſederit, non poſſunt per illud arteriæ reſtrictæ & cõpreſ-
ſæ ſatis dilatari. Quapropter iam violenter & vehementer agere facultas cogitur, reii-
cere & propellere ſtudent illa, quæ ſuum inſtrumẽtum obſederunt, ac motu prohibue-
Obstructione. runt. *Secundo*, propter obſtructionem a craſſis & viſcidis humoribus, qui arteriis ac ma- E
gnis oris earundem inſignibus, qualia ſunt in illis locis, vbi ex magnis arteriis diuerſi ra-
mi propagantur, impacti ſunt, factam. Tum enim liber tranſitus ſpiritibus per ſuos ca-
Plenitudine. nales haud datur, proinde variam inæqualitatem naſci eſt neceſſe. *Tertio*, propter pleni-
tudinem ſiue ſanguinis copiam in venis, aut arteriis contentam. Nam copia illa in venis
contenta, arterias, vtpote venis adiacẽtes, haud ſecus ac tumor præter naturam, premit
& conſtringit. In arteriis autem contenta, ſpirituum liberum tranſitũ impedit. Tunc n.
quia nec allicere ſpiritum, nec reddere valent, diuerſas ſimul ac difficilimas faciunt im-
Facultas trifariam imbecilla & inualida fit ad opus ſuũ. becillitates. Facultas autem inualida ad ſuum opus redditur tribus modis. *Primo*, quia in
omni onere grauatur, adeoque plenitudine ad vires vocata oneratur, licet ex ſe ſit ſatis
robuſta. Atque tum facit pulſus inæquales anonymos. *Secundo*, quia eſt diſtracta ſeu irri- F
tata. Diſtracta vero fit per duplicem cordis intemperiem, vel alios diuerſos affectus,
quos moleſte fert facultas. Repetiuntur enim nonnunquam partes cordis, vel aliorum
membrorum, alię calidiores, aliæ frigidiores: illę magnos, celeres, crebros, vehementes
expoſcunt: hæ vero paruos, tardos, raros, languidos. Fit itaq; viciſſitudo omnium pul-
ſuum

A ſuum,& inæqualitas. Prodeunt & dicroti. *Tertio* infirma facultas efficitur, propterea
quod temperamentũ vel cordis,vel membri,cuius pulſum attrectas, diſſoluitur intem-
perie.Quod ſi igitur modica ſit intemperies, fiunt pulſus parui,tardi,rari, languidi. In
maiore,myuri reciproci:in maxima,myuri non reciproci. Vltra quam ſi adhuc receda-
tur,prodibunt intermittentes:in longinquiore receſſu deficientes:vltimo aſphyxia, id — *Pulſus priuatio.*
eſt,pulſus priuatio,vel vera, vel apparens. Vera aũt eſt, quando motus arteriarum perit. — *Vera.*
Hæc in viuũ animal non cadit. Apparens, quando tactui noſtro nuſquam arteriæ motus — *Apparens.*
offertur,imo omnis in omnibus membris occultatur. Inæqualitatis ſingularis duo eſſe — *Inæqualitatis ſingularis cauſſæ:*
genera diximus,alterum q́ fit in vna parte arteriæ,alterum in plurib. partibus. Quod in — *Intermittentium ſingularium.*
vna parte arteriæ fit,tres habet ſpecies intermittentes in vno pulſu, impares citatos, &
B dicrotos. Cauſſæ omnium intermittentium ſunt eædem genere, quæ & inæqualiũ col-
lectitiorũ,ſed efficaciores multo, & deteriores. Nã ſi quæ cõpreſſiones, obſtructiones,
aggrauationes,multiplices intẽperies,& infirmitates ipſis adſunt,oportet eſſe maiores.
Nam hę nõ ſinunt nedũ integros pulſus, quales videre eſt inter intermittẽtes collecti-
tios,confici,ſed ne partes quidẽ eorum integras:dilatationes n.ipſorum quietib.admi-
xtis interſecantur. Quamuis aũt praui ſint omnes intermittẽtes ſingulares, ſunt tamen
eorum prauitatis exceſſus intenſiores ac remiſſiores. Quorũ enim motus vterq; , ante
quietẽ ſcilicet,& poſt quietem,fiunt celeres,optimi ſunt:peſſimi,tardi:medii,bonitate
moderati. Qui vero intercedunt inter medios & extimos vtroſq; tantum bonitate vel
prauitate pollent,quantum cum eis participant. Nã poſterior pars motus ſi fuerit tar-
C da,prior celer,indicat plus grauari facultatem humorum abundantia, ſi hæc fuerit eius
cauſſa,quam ſi vterque motus fuerit celer, qui atteſtatur facultatẽ reniti & repugnare,
ac ſeſe attollere aduerſus copiam humorum. Additur aũt ad bonitatẽ bonorum,ſi non
ſolum fuerint celeres,ſed etiam magni,& vehementes. Præterea ſi quies,quæ eos diſſe-
cat,fuerit exigua. Hæc enim declarãt facultatem ſtrenue contendere cũ morbo & eius
cauſſis. Prauitatem vero auget paruitas,debilitas,& diutina quies eos diſſecans. Hæc n.
omnia ſi affuerint vni pulſui intermittenti,ab humorũ diluuie proſterni facultatem de-
nuntiant,ſi cauſſa fuerint eius inæqualitatis:vel obſtructionem inſignẽ prope cor eſſe,
vel compreſſionem maximas vel plurimas arterias obſediſſe. Hoc vero intermittentib.
ſingularibus additur,q́ vſum ſeu neceſſitatem vrgentem ſemper comitem habent. Niſi
D enim vſus adauctus vrgeret ac cogeret,facultas multitudine humorũ onerata, aut ob-
ſtructione impedita,aut cõpreſsione obſeſſa,aut ex reſolutione languida, nunquã co-
naretur ſecundũ motũ poſt interſecantem quietẽ aggredi. Pulſus inæquales ſingulares — *Imparium citatorum cauſſæ.*
in vna arteriæ parte, abſque quiete interſecante,dum ſcil. priores partes motus ſunt ce-
leriores, poſteriores vero tardiores: vel econtra priores tardiores, poſteriores aũt cele-
riores motu continuo perſeuerante, non interſecto per intermediã quietem ἀνισοταχεῖς,
id eſt, impares citatos, appellari diximus. Atq; horum alii æqualiter ſuã inæqualitatem
conficiunt,alii inæqualiter. Hi omnes eaſdẽ cauſſas,quas intermittentes ſingulares ob-
tinent,ſed nõ tot numero,nec tam ſæuas & inſignes. Oriunt̃ n. ex obſtructionibus, vel
cõpreſſionibus,ſed minus difficilibus,q̃ intermittentes:ab onerata etiam facultate,ſed
E minus quam intermittentes. Non enim æque malũ eſt alterari motũ,& interrumpi vel
diſſecari quiete media. Non temere aũt dictum eſt,eaſdẽ iſtorum eſſe cauſſas,ſed non
tot numero, quot intermittentiũ. Nam a re ſoluta ſeu debilitata facultate ſępe intermit
tentes fiunt,aut impariũ citatorum nullus: ſiquidẽ omnes magni ſunt. Quoniã vero ex
imparium citatorum numero quidã ſunt, qui motũ dilatationis ſubito ad contrarium
mutant,vbi ſcil. prior pars motus fuerit celer, ſecunda tarda : vel e diuerſo,prior tarda,
poſterior celer: ſcire oportet,eiuſmodi pulſus nõ ſimplices inæqualitatis cauſſas habe-
re,ſed compoſitas. Id eſt,nõ tantum a grauata facultate proficiſci, ſed adeſſe ſimul ob-
ſtructionem vel adſtrictionem inſtrumẽtorum, non equidẽ fixam, ſed facile permuta-
bilem. Qui n. fieri poſſet tam magna & ſubita mutatio ex ſolo grauamine facultatis,q́
F paruo momento temporis reuci non poteſt? Dicrotorum pulſuum cauſſa eſt, inæqualis — *Dicrotorũ cauſſa.*
cordis intemperies: vel arteriarum, non qualiſcunq;: ſiquidem eius eſt magna varietas. — *Inæqualis intẽperiei cordis varietas.*
Partes præterea cordis quædam ſunt multum calidæ, mundæ tamen : quędã vero mul-
tis fumoſis vaporibus refertæ,id eſt, immundæ. Atq; rum ad oppoſitos fit prouocatio.
Calidæ enim partes mundæ,refrigerationis indigæ,cordis dilationem appetunt. Im-

mundæ vero, vt ſe expurgent, eodem tempore contractionem deſiderant: fiet igitur di- A
latatio & contractio diuerſimode, pro diuerſa alterutrarum partium victoria. Vincen-
tibus enim calidum partibus mundis conficitur dilatatio: ſed conceditur nihilominus
Vincere quando dicantur partes. aliquantula etiam contractio immundis partibus. Tum autem dicuntur vincere partes,
dum vel plures ſunt, vel intemperatiores multo. Contractio autem vel retrahit dilata-
tam arteriæ tunicam antequam perfecte diſtendatur, vel dum non perfecte dilatata eſt,
vel toto dilatationis tempore: aliæ partes tunicæ nituntur dilatari, aliæ eodem tempore
contrahi, ſuperantur tamen a dilatantibus contrahentes, quæ remorantur dilatatio-
nem. Sic igitur diuerſæ partes cordis diuerſimode affectæ dilatant & contrahunt ſeſe,
arteriarumque tunicas dilatari ac contrahi cogunt, prout refrigeratione vel expurga-
tione indigent. Sed præter cauſſam calidam mundam, & calidam immundam, reperi- B
tur alia, quæ non ſimplex, ſed duplex eſt, dum ſcilicet partes cordis aliæ ſunt calidæ, aliæ
frigidæ. Hæ moliũtur paruos, tardos, raros pulſus: illæ vero maiores, celeres, & crebros.
Quæ igitur plures ſunt, & potentiores multo, cogunt totum cor & arterias pro ſua ra-
tione moueri. Eſt & tertium genus inæqualis intemperiei cordis, quæ etiam duplex eſt,
non vnica, dum ſcilic. ſubſtantia cordis eſt calida, contenta vero in ventriculis eius ma-
teria frigida: vel econtra, ſubſtantia cordis frigida, contenta vero in eo materia calida.
Quando igitur tanta eſt caliditas ſubſtantiæ cordis, quanta frigiditas contentorum: vel
econtra, tanta eſt frigiditas ſubſtantię cordis, quanta caliditas cõtentorum, fiet pulſus,
magnitudine, celeritate, & crebritate moderatus. Si vero intemperies ſubſtantiæ cor-
dis & contentorum non æquos gradus habeant contrariarum qualitatum, ſed excellat, C
modice tamen, vel cor, vel ea, quæ in corde continentur, naſcentur pulſus inæquales,
collectitii & ſingulares. Sin ſupra modum excellat, fiet pulſus cõtinuus, pro ratione vin-
Inæqualitatis ſingularis in diuerſis arteriæ partib. cauſſę. centis. Eadem ratio eſt vicinorum cordi, nempe pericardii, pulmonis, arteriæ magnæ,
& membranarum, quæ in corde contentorum. Ceterum inæqualitatis ſingularis in di-
uerſis arteriæ partibus cauſſæ ſunt vel facultas imbecilla, vel copia humorum, vel extre-
ma inſtrumentorum mollities, vnum ex iis, vel plura. Facultas enim imbecilla ex corde
Facultas imbecilla. in arterias deriuata, & promanans, nõ poteſt pari firmitate totum vas attollere, ſed pro-
pinquiorem ſcaturienti fonti, id eſt, cordi partem magis & citius attollit, ac vehemen-
tius: remotiorem autem tardius & minus, & debilius, donec vis, quæ in priore parte e-
rat, permeet etiam ad poſteriorem: quę aucta robore ex minore in maiorem, ex tardio- D
Copia humorũ. re in celeriorem, ex debiliore in fortiorem motum proſilit. Copia autẽ humorum im-
pedit facultatem remorando, detinendo, dirimendo, & ſcindendo continuũ eius pro-
greſſum. Non enim ſinũt æqualem eſſe motum pulſus humores, ac eo potiſſimum loco
quo affluunt. Quapropter fit, vt in quibuſdam partibus motus maior, celerior, & vehe-
mẽtior: in quibuſdam minor, tardior, languidior: in quibuſdam etiam minimus, vt ſen-
Inſtrumẽtum ſupra modum molle. ſu percipi nequeat, ac veluti quiete interruptus appareat. Inſtrumẽtum autẽ ſupra mo-
dum molle, quod tunicæ arteriarum, tum multa humiditate ſint imbutæ, non poteſt æ-
qualiter omnibus partibus dilatari, propterea quod flaccidum corpus ineptum ſit ad
motum æqualem. Partes enim eius cordi proxime attolluntur, aliæ vero interim flectũ-
Myurorũ ſingularũ cauſſæ. tur, non attolluntur. Pulſus myuri ſingulares cauſſam habent imbecillam facultatẽ, quę E
remotioribus partibus a corde parcius affunditur, propiorib. vberius. Quapropter ꝓ-
piores cordi magis diſtenduntur, remotiores minus: & quanto partes longius diſtant a
principio, tanto minores motus edent. Atq; hęc quidem cauſſa eorũ continens eſt. Cõ-
cauſſa vero gracilitas eſt corporis, quæ in longum detegit arteriam, alioquin caudã mu-
Eminulorum prominulorũ cauſſæ. ris non repræſentaret. Eminulorum ſeu prominulorum cauſſa eſt aliquando inæqualis
intemperies partiũ arteriæ. Facultas n. a corde diffuſa in arteriarum tunicas, temperatis
quidem partib. melius & expeditius ad motũ vtitur: intemperatis vero deterius. Nam
ab eadem & æqua facultate pars arteriæ temperata, q̃ debitum calorẽ & humiditatem
retinet facilius & magis mouetur: quæ vero ſupra modum eſt ſicca, vel humida, vel cali-
da, vel frigida, difficilius & minus. Quando ergo pars arteriæ inter attrectantes digitos F
media, fuerit melius temperata, vtrinque vero partes intemperatæ, maior erit dilatatio
mediæ, quam partium vtrinq; adiacentium. Eſt & altera eminulorum pulſuum cauſſa,
quæ ſæpius comperitur in ægrotis quam prior: facultas ſcilicet imbecilla, & macies par-
tium, quæ ambiunt arterias. Qua igitur in parte eſt tenuiſſima cutis, proptereaq; leuiſ-
ſima:

A ſima: eſt autem hæc media, cui nulla caro adnaſcitur: vbi plus ſe arteria exſerit: in par-
tibus autem vtrinque mediæ parti adiunctis, quia non ſola cutis eſt, ſed caro etiam, licet
marcida, neceſſe eſt, minorem fieri dilatationẽ. Ægre enim ferunt debiles arteriæ o- Inæqualitatis cauſæ.
nus ſuperiacentis carnis. Tenduntur arteriæ, quoniam tunicæ earum trahuntur. Tra-
hunt autem partes ſibi vcinas, non ſolum arteriarum tunicas, tumores omnes præter
naturã, phlegmones, ſcirrhi, apoſtemata, & cruda tubercula. Sicut enim chordæ dum
exareſcunt, ſic & arteriæ trahuntur. Frigus quoque immodicum, inſtar gelu contrahit:
item conuulſio, & calida ac ſicca intemperies. Ceterum æqualitas ſemper habet ordi-
nem adiunctum ſibi comitem: inæqualitas vero, aliquando ſibi adſciſcit ataxiam, non-
B nunquam ordinem. Ordo igitur in qualibet æqualitate fixa, ſtabilita, & firma cauſſa Ordo.
inæqualitatis fit, quæcunq; illa ſit ex numero earum, quas huc vſq; recenſuimus. Ataxia Ataxia.
vero fluxilem, mutabilem, & infirmam comitatur. Reliquum eſt vt vndoſorum, vermi- Vndoſorũ,
culantium, & formicantium pulſuum cauſſas exponamus. Hos autẽ procreat facultatis vermiculãtium, & formicantium
imbecillitas, vel humorum copia, vel ſumma inſtrumentorũ mollitudo. Quia vero vn- cauſſæ.
doſus maior eſt, & celerior, quam vermiculans, idcirco vndoſum a copia humorũ ena-
ſci certum eſt: vermiculantem vero ab imbecilla facultate, quæ arteriam vno eodemq;
tempore totam attollere nequit, ſed attollit partem poſt partem, eamq; exiguam, non
ſicut in vndoſo magnam. Dum aũt vndoſus in vermiculantem degenerat, hoc euenit,
quia facultas, quæ prius erat grauata in vndoſo, nũc & grauata, & diſſoluta eſt in vermi-
C culante. Non ſemper tamen vndoſus degenerat in vermiculantem: ſæpe enim tranſ-
mutatur etiam in intermittentem, & in variam inæqualitatem. Fit quoque vermicu-
lans ſæpe, licet eum vndoſus nõ præcedat. Quum vero vermiculans cõmutatur in for-
micantem, tanto magis diſſolutam facultatem eſſe coniiciendum erit quanto formi-
cans eſt minor. Formicantis igitur eadem eſt cauſſa, quę vermiculantis, ſed auctior. Ca- Formicantis.
priſantis cauſſa eſt facultas valida, impedita aut copia humorum, aut compreſſione, vel Capriſantis.
obſtructione arteriarũ, vt continuum motũ efficere nequeat. Cogitẽ n. paulisper remo-
rari ac cõſiſtere in ipſo motu ſed recollectis viribus, dũ conatur obſtaculũ ſuũ ſuperare
ac eiicere, vehementiorẽ adhibet motũ ſecundũ q̃ primum. Comitatur etiã capriſans
D pulſus interdũ inæqualẽ cordis intemperiẽ, quæ diſtenſionẽ impedit. Serrantis pulſus Serrantis.
cauſſæ ſunt facultas onerata, inſtrumentũ durum, vſus auctus. Si n. facultas grauata non
eſſet, nec ipſa inæqualitas ſingularis, q̃ in ſerrante pulſu reperitur, adeſſet. Inſtrumentũ
vero durum in eo eſt, non ex ſiccitate arterię, ſed ex tenſione. Tendi n. oportet arterias
in hoc pulſu ob phlegmonem, quę partes neruoſas obſidet: partes vero neruóſæ magnã
cum arteriis cõmunionem habent pp fibras, quę ex neruis ad arterias enaſcũtur. Quia
vero alię partes arteriarum magis ſunt appoſitæ phlegmoni ſecundum rectitudinẽ, alię
minus, idcirco aliæ plus, aliæ minus tenduntur. Vſus vero auctus, id eſt, calor augmenta-
tus, cogit arteriam multum attolli, q ob duritiẽ fieri nequit, partim etiam ob affectam
facultatem. Proinde aliquę partes attolluntur plus, aliquę minus. Quoniam aũt eodem
E redduntur tempore vniuerſæ, prodit illa imago ſerrati tactus. Conuulſiui pulſus cauſſa Conuulſiui.
eſt neruorum conuulſio. Nam dum nerui cõtrahuntur, contrahuntur & arteriæ. Magna
enim eſt neruorum & arteriarum ſocietas, non ſolum q fibras arteriæ a neruis accipiãt, Vibrati.
ſed etiam q ſinguli ramuli arteriarum & neruorum inuicẽ ſint coniuncti. Fere n. cuili- Vſus auctus.
bet arteriæ infra, vel ſupra, vel ad latus neruus adhæret. Vibratum pulſum tres cauſſæ ſi-
mul efficiunt, facultas valida, inſtrumentum durum, neceſſitas ingens, id eſt, vſus au-
ctus. Vſus autẽ auctus non eſt, vt diximus, niſi caloris augmentum, vel animalis ſpiritus
exhauſtio. Quum enim alterũ horum adſit, vel vtrunq;, maxima diſtenſione opus eſt:
dum vero nihil aliud repugnat, quominus magna diſtẽſio fiat, præter duritiem arteriæ,
modo valida facultas ſit, neceſſe eſt vt flectatur in altũ, & veluti frangatur arteria dura:
ac qua in parte frangitur, eatenus acuminatur. Iam vero acumen aliud attollitur aliud
demittitur, quia facultas potens, vrgente neceſſitate, loco maximæ & æqualis diſten-
ſionis, quam in molli arteria facile præſtaret, nunc hanc, nunc illam partem arteriæ du-
ræ, in acumen flexæ, ſurſum eiaculatur. Palpitantis pulſus cauſſa eſt flatuoſa. Siquidem Palpitantis.
palpitatio non fit, niſi a flatu in membro occluſo, qui exitum quærit, & agitat ſecum
continentia membra tamdiu, donec vel reſoluatur, vel violenter exploſus in cogna- Trementis. Hectici.
tum ſibi aerem exſpiret. Trementis pulſus cauſſa, eſt facultatis imbecillitas. Hectici

pulſus cauſſa, eſt affectus in ſolidis partibus fixus, qualis eſt maraſmus, tabes, pulmoniſue A
Strepens. vlcus, & hectica febris. Strepentis pulſus cauſſa eſt durities arteriarum, vacuitas eius, &
facultas valida: concauſſa vero eſt ſpatium, in quo mouetur arteria, aere, non humore
refertum. Quemadmodum enim fides, ſi molles ſunt & vuidæ, nõ ſonant ad citharam:
ſic & arteriæ molles. Sunt vero arteriæ repletæ ſpiritibus, aere & ſanguine tenuiſſimo,
ſed aliis plus, aliis minus. Quod ſi parum ſanguinis in ſe habeant, amplum erit ſpatium
ſpiritibus, & aeri interno. Facultas autem valida ictum faciens vehementem, aut ſaltem
non languidum, quatiens aerem, & ſpiritum, ſtrepitum excitat. Atque hactenus cauſ-
ſas pulſuum continentes, ac concauſſas qua potuimus breuitate percenſuimus. Reſta-
ret nunc, vt cauſſas ſecundarias commemoraremus. Quum vero has ipſas Galenus
Ioſephus Struthius. *lib. 3 de cauſſis pulſuum*, ordine & perſpicue admodum tradiderit, & Ioſephus Struthius (e B
quo, vt ingenue fateor, multa mutuatus ſum, quod in compẽdium ea quę Galenus dif-
fuſe docuit, redegerit) librum hunc commentariis illuſtrarit, non eſt cur hic de iis verba
De prouidentia ex pulſibus. faciamus, ſed ad eam partem, quæ ex pulſibus futura prædicit, accedamus. Duplex au-
tem eſt prouidentia ex pulſibus. Vna ſecundum genera pulſuum, dum docetur,
quid quilibet pulſus ſingulorum generum ſignificet: altera ſecundum loca, qua do-
Magnus. cemur, quem pulſum edere ſolet quilibet locus affectus. Magnus pulſus permanens
Pulſus. ac perſeuerans, morbum ineſſe calidum ſignificat. Vbi ex robore facultatis profici-
Paruus. ſcitur, magnus eſt ſimul & vehemens. Si ex mollicie inſtrumenti, magnus & mollis
exſiſtit. Si ex aucto calore, magnus, ſed caret vehementia, & mollitudine. Paruus pulſus C
Paruus. ſi a facultatis imbecillitate prodit, erit paruus ſimul & languidus. Si ab inſtrumento du-
ro, erit paruus ſimul & durus. Si neutrum adſit, nec durities, nec languor, caloris immi-
Celer. nutionem ſignificat. Celer in ſanis ſine magnitudine, ſignificat exercitia immoderata,
vel balnea immodica, vel quampiam aliam nimis calefacientem cauſſam, quæ vires at-
Tardus. triuit. In ægrotantibus vero morbum calidum, qui iam vires labefactauit. Tardus pul-
Creber. ſus imbecillã eſſe facultatem, ſi ſimul eſt languidus, ſignificat. Simul durus eſt, ſi inſtru-
mentum durum fuerit. Vſum vero diminutum, ſi tardus duntaxat fuerit, indicat. Cre-
ber in ſanis calidas temperaturas: in ægrotis vero morbos calidos. Sæpe etiam imbe-
cillam facultatem, quæ magnos & celeres pulſus edere nequit. Nonnunquam etiam in-
ſtrumentum durum, quod diſtenſioni ineptum eſt. Rarus pulſus in ſanis frigidius tem- D
Rarus. peramentum: in ægrotis aũt frigidos morbos ſignificat. Ingentẽ igitur cordis frigidita-
tẽ, vel ſpirituũ & ſãguinis, qui in ſinib. cordis cõtinentur, p̃ ſe fert: qui ſi diutius duret,
vna paruus efficit. Vehemẽs pulſus robur facultatis ſignificat: & quo eſt vehementior,
Vehemens. eo melior ſperanda erũt. Si tamen vehemẽtiæ limites excedas naturales, non vigorem
virtutis, ſed irrationẽ annuntiat. Languidus contra, debilitatem facultatis commonſtrat:
Languidus. & quanto eſt languidior, tanto maiorẽ virium defectum ac deſtitutionem eſſe atteſta-
tur. Mollis pulſus, arteriæ humiditatem ſignificat. Durus vel ſiccitatem, vel congelatio-
Mollis. nem, ſiue adſtrictionem ex frigore, vel tenſionem præ ſe fert. Rhythmus æqualis mo-
Durus.
Rhythmus. deratus ſignificat corpus bonis ſuccis refertum, ac temperatum. Præter hunc vero alii
rhythmi tanto impuriora & minus temperata indicant corpora, quanto ab eo magis
deſciſcunt. Intermittens ſyſtematicus debilem facultatem denotat. Qui duorum pul-
Intermittẽs ſyſtematicus. ſuum tempora intermittendo tranſigit, eſt pernicioſiſſimus, & vix quiſquam liberatur
ex huiuſmodi diſcrimine. Deficiens pulſus altiorem gradum, & pericTuloſiorem debi-
Deficiens. litatem facultatis indicat. Aſphyxia, & omnimoda priuatio pulſus, omnium ſympto-
Aſphyxia. matum eſt horrendiſſimũ, & certus mortis nuntius, modo a momentaneis cauſſis non
enaſcatur. Intercurrens pulſus omniũ ex ſyſtematica claſſe ſecuriſſimus eſt. Fit autem,
Intercurrens. dum a copia humorum oneratur cor, vel arteriæ: aut dum hæc obſtruuntur, vel com-
primũtur. Promittit intercurrẽs bonas iudicationes in morbis, & affuturæ ſalutis fidus
eſt teſtis, ſi alia conſentiãt. Intermittens ſingularis proximam denuntiat mortem, præ-
Intermittens ſingularis. ſertim qui prauior eſt. Myurus, defectum virium, & gracilitatem corporis. Dicrotus.
impuritatem & putredinem humorum, a qua fuliginoſorum vaporum plurimum ef-
Myurus. fertur, denotat. Ordo certus index eſt boni, vel mali. Boni quidẽ, in bonis pulſibus, vel
Dicrotus. bonis inæqualitatibus. Mali vero, in contrariis. Ataxia ſiue ordinis perturbatio incer-
Ordo.
Ataxia. tus eſt index boni & mali. Omnis enim eius reputatio ex bonitate eius, cui adeſt, vel
Vndoſus. malitia pendet. Vndoſus pulſus morbos nimio humore ſolidas partes irrigantes: quales
ſunt

A ſunt febres pituitoſæ, quotidianæ, & typhodes, id eſt, madidæ: hydropes, præſertim a-
naſarcas, in quibus nullo ſcyrrho induruerunt viſcera, indicat. Vermiculans corpora Vermicu-
ſpiritibus eſſe inanita ac deſtituta, ex nimia aliqua vacuatione, denotat. Significat & lans.
pulmonem nimia ſcatentem humiditate, non ab inito, ſed attritis iam viribus, atque
putreſcente pulmonis ſubſtātia. Formicans multo vermiculante eſt pernicioſior. Nam Formicans.
in febribus quæ diuturnitate temporis exhauſerunt vires, certus eſt mortis nuntius. In
febribus igitur lentis ac paruis formidabilis omnino eſt. Caprilans ſuperiorem eſſe na- Capriſans.
turam morbo indicat, & victoriam de ipſo promittit. Serrans quanto eſt manifeſtior, Serrans.
tanto deterior. Manifeſtiorem autē ipſum faciunt, nimia tenſio, & duriries. Hęc ambo
ingentem tumorem phlegmones eſſe teſtantur, quæ longa coctione indiget. Conuul Conuulſi-
B ſiuus, qui a nimia vacuatione euenit, deterior eſt: qui repente & ſtatim ab initio morbi uus.
fit, minus malus. Vibratus in ſanis nō eſt incommodus. Inuadit ſubito a ſomno exper- Vibratus.
gefactos, vel perculſos, & a quopiam terriculamento irritatos. In ægris vel magnam
phlegmonem, vel tenaciſſimam obſtructionem, vel conuulſionem portēdit. Palpitans, Palpitans.
in pituitoſa febre laborantibus, ſine tamen omni periculo, apparet. Tremens, ſynco- Tremens.
pes, & poſtea mortis omen eſt. Hecticus morbi longitudinē ſignificat, vt nomen ipſum
prodit. Strepens ſemper durus eſt, inanitionem, & vacua vaſa demonſtrat. Ceterum Strepens.
nunc reſtaret, vt quos quilibet ſingularum corporis partium affectus, quibus cor con-
ſentiens miris modis pulſum immutans, edat pulſus, explicaremus. Verum quia hoc Febrium
perſpicue Galenus *lib. de Prædictione ex pulſibus* tradit, non eſt cur hic actum agamus. Sa- pulſus.
C tis autem erit, ſi breuitatis ergo, qui in febribus pulſus ſint, commemoremus. Diſtin-
guuntur autem febres caloris ſubiecto. Nam aut in ſpiritibus conſiſtit, & vocatur dia-
ria: aut in ſolida cordis ſubſtātia, & hectica nominatur: aut in humoribus, & putrida di-
citur. Diariæ pulſus ſunt magni, celeres & crebri. Febris igitur omnis a magnitudine Diaria.
pulſus incipiens, eſt diaria. Hæc quia facultati parum incommodat, vehementiā motus
a pulſu non adimit, niſi ex accidenti, dum ſcil. vel in ſtomacho humor aliquis mordax
exſiſtit, vel copioſus cibus, aut mœror facultatem debilitans. Hecticæ pulſus ſunt parui, Hectica.
celeres, crebri, languidi, hectici. Nam in hectica facultas ob intemperiem cordis ægre
valet, & vſus augetur. Quare vt aucto vſui ſatisfiat, celeritas præſto eſt, laborās aūt facul-
tas magnum & vehementem pulſum fieri non ſinit. Putridæ febri proprium & inſepa- Putridæ.
D rabile eſt, Galeno teſte, vt arteriæ ſubmiſſio ſiue contractio celerius efficiatur. Quū ita-
que in diariis & hecticis febribus, dum ſimplices ſunt, & ſolæ, purus ſit calor, ideo ſolum
expoſcit refrigeriū, q̃ diſtenſio dilatatione ſuppeditat. At putridarū calor, quia fumo-
ſus eſt, qui & refrigerium requirit, & fumoſorum ac fuliginoſorum excrementorū ex-
pulſionem, ideo diſtenſionem facit quidem celeriorem, ſed cōtractionem longe cele-
riorem, adeoq; rhythmum in pulſu deſtruit, eumq; inæqualē reddit. Multo enim con-
tractio celerior eſt, quam diſtenſio. Proinde rectiſſime Galenus impares citatos pulſus
in febribus putridis naſci, quos ſæpius propriam febrium inæqualitatē eſſe ſcribit. Quid
multa? Inæqualitas rhythmi, & externa crebritas proprium eſt ſignum, & inſeparabile
putridarum febrium. Impares vero citati pulſus, proprium etiam earundē ſignum, ſed
E ſeparabile: quoniam nec ſemper, nec omnibus ineſt. Licet aūt omnes putridæ febres,
propter auctum calorem, vt in augmento acceſſionū magnos, celeres, & crebros edant
pulſus neceſſe eſt: tamen pro humorum putreſcentium diuerſitate nō ex ęquo eiuſmo-
di ſunt. Bilioſæ enim febres habent pulſus magnos, celerrimos, creberrimos, aliarum
comparatione. Melancholicæ minores, tardos, rariſſimos, reſpectu aliarum. Pituitoſæ
minimos, æque tardos, vt melancholicæ, ſed non æque raros, molles. Magnitudine igi-
tur & celeritate excellit alias febres bilioſa, paruitate ac mollitie pituitoſa, raritate me-
lancholica. In omnibus autem febribus peſtilentialibus propter ferocitatem ſpiritua- Peſtilentia-
lis efficaciæ, quæ infringit vires, neceſſario fiunt pulſus parui, languidi: tantum vero ce- lium.
leres & crebri, quantum vrget auctus calor, & permittit facultas. In diariis tamen & hu-
F moralibus febribus peſtem redolentibus, pulſus minus languidus, imo ſic aliquando
robuſtus, vt det ſpem bonam ſalutis. Atque hæc hactenus pro inſtitutionū ratione ſuffi-
ciant. Qui plura deſiderat, is Galenum, qui omnia ad pulſus rationem ſpectantia accu-
ratiſſime tradidit, conſulat.

INSTITVTIONVM MEDICINÆ LIBER QVINTVS, DE CVRANDI RATIONE. A

LEONHARDO FVCHSIO AVCTORE.

Quid indicatio, coindicatio, & contraindicatio. CAP. I.

ABSOLVTA ea medicinæ parte, quæ præteritorum, præſentium, & futuro-
rum prædictionē tradit, atque Græcis σημειωτικὴ appellatur, ad vltimam eiuſ-
dem partem, quæ θεραπευτικὴ iiſdem nominatur, eo quod curandi metho-
dum ſeu rationem doceat, nobis progrediendum erit. Cum autem omnis B
medendi ratio ac methodus per indicationes fiat, & ab indicationibus initium ſumat,
principio, quid ſit indicatio, trademus. Eſt igitur indicatio, *vt lib. 2. Methodi medendi, c. 7.*
docet Galen. ſequentis, ſiue agendi inſinuatio: aut breuius, ordinis repræſentatio, vel ex-
plicatio rei agendæ. *In lib. de optima ſecta* indicationem definit eſſe comprehenſionem
ſeu cognitionem iuuantis, vna cum comprehenſione nocentis, cum re iudicāte ſimul
aduenientem, idque ſine obſeruatione & ratiocinatione. Quo vero pacto hæc defini-
tio ſit intelligenda, *lib. 1. harum Inſtitutionum ſect. 1. cap. 8.* copioſe a nobis mōſtratum eſt.
Ad hunc igitur locum, ne de vna & eadem re bis nobis diſſerendum ſit, lectorem able-
gamus. Differt itaque maxime indicatio ab obſeruatione & ratiocinatione: quod ea,
quæ per indicationem comprehenduntur, in præcedente aliquo, *vt lib. 2. Methodi me-* C
dendi teſtatur Galenus, nempe in natura rei ſunt deſignata. Percepta enim natura eius, quæ
nos ad agendum mouet, protinus etiam vna cum eo quid agendum ſit, & quid fugien-
dum, ex conſequenti quodam intelligimus, quaſi digito oſtēderetur, quod quærimus.
Vnde certe indicationis nomen deductum eſt. Vt enim qui digito quid agendum, &
qua via ſit incedendum oſtendit: ſic etiam natura rei cognita, cuius gratia ad aliquid
faciendum impellimur, quid eligendum, quidue vitandum ſit, & quid primo, ſecundo,
tertio, & ſic deinceps moliendum ſit, demonſtrat. Ergo ex ipſa rei natura ordiri, atque
ab ipſa, quod ſequens ſit, citra obſeruationem ſiue experientiam, & ratiocinationem
inuenire, id eſt, indicatione inuenire. Verum experientia ſiue obſeruatio, rerum natu-
ram non expendit, ſed longo rerū vſu ſe tuetur. Ratiocinatio tum ſuperuacua eſt, quod D
rei natura propoſita, ſtatim quid conferat, aut quid obſit, citra mediam vllam ratioci-
natinatioem agnoſcamus. Analogiſmo autem id quod iuuat percipitur, quando cauſſa
quidem ignoratur, nullaque obſeruatio habetur, ſed affectus quam ſimilimus ex ſym-
ptomatis eſt. In huiuſmodi enim ab indicatione quod confert, colligi nequit, cauſſa e-
nim ignoratur. Obſeruatione autem nulla facta, ſymptomatum ſimilitudinem intuen-
tes, ad ſimile tranſire coguntur. Per analogiſmum igitur quid iis expediat, de quibus a-
gimus, ex aliorum ſimilitudine colligitur. Neque enim analogiſmus, *Galeno in libr. de O-*
ptima ſecta auctore, eſt niſi comparatio & perceptio cauſſarum iuuantium per ſimilitudi-
nes. Vt analogiſmo inuenire, non aliud ſit, quam ex aliorum ſimilitudine inuenire. Sic
profecto quum Gallicus morbus primum graſſari cœpiſſet, & propria eius natura atque E
vis, propter rei nouitatem, Medicis ignota, nec propria pręſidia adhuc illis perſpecta eſ-
ſent, ea experiri, quæ morbis ex humorum corruptione ortis conueniunt, quibus hic
ſimilimus eſſet, voluerunt, adeoque eius morbi remedia initio per aliorum affectuum
ſimilitudinem, & analogiſmum inuenerunt. Coindicatio eſt, quæ ſimul aliquid cum
ea, quæ a rei natura ſumitur indicatione, indicat. Coindicant itaque vires, temperies
corporis, ætas, anni tempus, regio, conſuetudo, & ſi qua ſunt id genus alia, Gręcis συνενδει-
κνύμενα, id eſt, coindicantia vocantur. Siquidem nō primo indicant remedia, ſed quate-
nus cum morbo ſunt coniuncta. Non igitur per ſe, ſed cum morbo ſimul indicant, &
quaſi modum & quantitatem demonſtrant, vt ex iis, quæ deinceps dicemus, patefiet.
Contraindicatio eſt, qua impeditur fieri, quod ab indicante primo ſuggeritur. Et con-
traindicantia, vel, vt Græci nominant, ἀντενδεικνύμενα ſunt, quæ cōtrariam indicationem F
habent. Verbi gratia, plethora ſeu humoris multitudo indicans eſt, quod eſſe vacuan-
dum oſtendit: virtus autem imbecilla contraindicans, vt quæ vacuationi repugnat &
reluctatur. Recte itaque quæ talia ſunt contraindicantia dicuntur, quippe horum indi-
cationes

Indicatio quid.

Indicatio vnde dicta.

Indicatione inuenire

Experientia.

Analogiſmus.

Coindicatio.

Coindicātia.

συνενδεικνύμενα.

Contraindicatio.

A cationes primis indicationibus repugnant. Ceterum quum Galenus interdum ſcopum
curationis, nonnunquam vero etiam indicationem curationis appellet, quæ natura &
differentia indicationis & ſcopi ſit, explicandum quoque nobis erit. Eſt itaque σκοπὸς id *Scopus quid.*
quod ſibi quiſque proponit, ſeu quod cuique eſt propoſitum. Scopus igitur non eſt niſi
propoſitum, quod primo intuemur, aut id quod nobis proponimus aſſequendum, vel
quod nos ad agendum mouet, vel terminus in quem dirigitur actio. Proinde quod hor- *Propoſitũ.*
tatur medicum vt agat, ſcopus eſt, vel, vt Latini appellant, propoſitum, vulgus medico-
rum intentionem nominat. In ſumma, ſcopus eſt id quod ſibi Medicus aſſequendum *Intentio.*
proponit. Scopus igitur ab indicatione nõnihil differt. Indicatio enim ratio agendi eſt, *Scopus ab indicatione quomodo differt.*
ſiue ratio quæ quid agendum ſit, inſinuat. Scopus autem propoſitum in artificis mente
B ad quod actio omnis dirigitur exſiſtit, quodque indicatio tandem conſequitur. Proin-
de indicatio ex ſcopi contemplatione oritur. Tot igitur erunt indicationes, quot nacti
erimus ſcopos, vt non multum referat indicationem curationis, an ſcopum dicas. Finis
autem eſt terminus, in quo omnis acquieſcit actio. Finis igitur medicinæ, *vt in lib. de Se-* *Finis.*
ctis, Gal. teſtatur, eſt ſanitatis poſſeſſio fruitioue: ſcopus autem ſanitas. Proinde prima in-
dicatio, quæ ex rei ſanitatem perturbantis natura ſumitur, quid agendum ſit, vt ſcopum,
id eſt, ſanitatem, conſequamur, oſtendit. Hac vero conſecuta, in ea, tanquam in fine, o-
mnis acquieſcit actio. Quid multis opus eſt verbis? Scopus eſt, quod primum ſibi pro-
ponit Medicus, licet id perpetuo non aſſequatur. Finis autem eſt, id in quo omnis actio
Medici acquieſcit, ſanitatis nimirum adeptio.

C

Tres eſſe Rationalis curationis indicationes ſimplices, & quibus vniuerſalis metho-dus conſtet. Cap. II.

QVum triplex ſit omnium morborum curatio, empirica ſcil. quæ experientia con- *Triplex omniũ morborum curatio.*
ſtat, & imperfecta eſt: methodica, quæ communitatibus perficitur, adeoq; manca
& impoſſibilis eſt: & rationalis, quæ ex indicationibus e natura rei ſumtis petitur, atque
perfecta exſiſtit: duabus primis præteritis, de tertia tantum dicemus. Huius itaque in-
dicationes ſimplices quidem tres ſunt. Prima, quid agendum ſit, inſinuat. Altera, an id *Indicatio ſimplex prima.*
quo tendimus ſperari poſſit, docet. Tertia, remedia inuenit, quibus aſſequi poſſimus id
ꝙ prima poſtulat, & ſecũda docet. Prima itaq; indicatio a natura rei, quæ vel præter na-
turam eſt, vel ſecũdum naturam, ſumit͛. Præter naturã vero res ſunt tres, cauſſa, morbus,
D & ſymptoma. Secundum naturam duæ præcipue exſiſtunt, temperamentũ tam conge-
nitum, ꝙ̃ vſu partum, & virtus, ꝙ̃ aduerſus morbũ certat. Atq; hæ duæ res ſui cuſtodiam,
vt priores tres ſui ablationem indicãt, cauſſa quidẽ præcautione, morbus & ſymptoma
curatione. Secunda indicatio, quæ inſinuat an id ꝙ prima docuit ſperari poſſit necne, *Secunda.*
cuiuſque particulæ ſubſtantiã, actionẽ, vſum ſiue officiũ, & ſitum æſtimat. Subſtantiam, *Subſtantia.*
quatenus ſcil. eſt æqualiter, vel inæqualiter intemperata. Quæ n. æqualiter intemperata
eſt, hæc non, aut certe vix poſſe præſtari ꝙ ſperatur, inſinuat. Quę vero inæqualiter, hęc
poſſe præſtari quod ſperatur, indicat. Item ſubſtantiam quoq; æſtimat quatenus eſt ſo-
lida, carnoſa, aut ſpiritalis. Solida enim, ſi ſit inſigniter læſa, ſanitas reſtitui nequit, præ-
ſertim ſi neruoſa fuerit. Hinc eſt ꝙ neruoſa ſepti trãſuerſi pars, inteſtina tenuia, ventri-
E culus, præputium, tenuis buccarũ pars ſcopum quem indicant non recipiant. Ceterum *Actio partium.*
actio, per quã vitam habemus, ſi perierit, aut vehementer læſa fuerit, reſtitui non poſſe
indicat. Actio aũt ſine qua vitam habemus, ſi perierit aut vehemẽter læſa fuerit, itidẽ ꝙ
reſtitui non poſſit, monſtrat. Vt vox ademta vitã non tollit, tamẽ prorſus amiſſa reſtitui
haud poteſt. Actio, per quam meliorem vitam habemus, ſi perierit, aut vehemẽter læſa
fuerit, quamuis præſtari poſſe ꝙ ſperamus inſinuat, tamen noxam maiorẽ futuram ſuc-
ceſſu temporis pollicetur: vt exciſi teſtes vitam non tollunt, deteriorem tamẽ reddunt.
Vſus & officium partis ad vitã neceſſaria ſi perierint, non poſſe præſtari id ꝙ ſperamus, *Vſus & officium.*
monſtrant. Si non neceſſaria perierint, poteſt præſtari id ꝙ ſperas. Situs partiũ ad quas *Situs.*
remedia peruenire nequeunt, præſtari id quod ſperamus non poſſe indicat. Earũ vero
F ad quas remedia peruenire poſſunt, præſtari poſſe quod ſperamus, monſtrat. Præterea,
an perficere liceat id quod indicatio a rei natura petita, etiã ex natura ipſa ſiue tempe-
ramento, magnitudine, more, ac duratione morbi, vt omnibus liquet, intelligi poteſt.
Tertia indicatio inueniẽs remedia quibus aſſequi poſſumus quod prima indicat, & ſe- *Tertia indicatio.*
cunda ſperat, latiſſime patet, & omnium longe difficillima eſt, ꝙ ſcilic. remedia quibus

Medicina tota adeoque remedia omnia in 4. verſatur. morbus abigitur, oſtendat. Omnia vero remedia, imo tota medicina in quatuor rebus A
verſatur: admouendis, educendis, faciendis, & extrinſecus incidentibus. Admouendorum nomine intelligitur cibus, potus, & ſi quid medicamentorũ intra ſumitur. Faciendorum vero, frictio, ambulatio, vectio, equitatio, denique motus. Quod ſi non quiuis motus exercitatio eſt, ſed ſolũ qui valẽtior, adiiciatur motui exercitatio, vt ſint faciendarum motus, tum exercitatio. Referuntur ad hũc ordinem ſomnus, vigilia, & Venus. Educendorum nomine inaudiuntur omnia corporis excrementa, tam ea quæ in ventriculo, quam ea quæ in iecore, arteriis & venis, & quæ in ſingulis corporis partibus cõtinentur: in ſumma, quicquid præter naturã in corpore continetur. Foris incidentium e genere primus eſt ambiens aer, deinde quæcunq; lauantium vngentiumue curi propinquant: vt ſunt aquæ ſponte natæ & calẽtes, item omnia quæ extrinſecus illita corpus B
ingrediuntur. His itaq; remediorũ quatuor generibus, quicquid ad morbi curationem adhibetur, complectitur. Principio namq; vt ſingulis morbis conueniens victus ratio adhibeatur oportet. Niſi enim cibis & potionibus, quæ morbi ratio exigit æger vtatur, nulla ſanitatis conſequẽdæ ſpes erit. Dein aut motu, aut quiete, prout morbus poſtulat, ægrum vti oportet. Somno præterea, vigiliiſue pro morbi diuerſitate ægro vtendũ erit. Medicamentis inſuper vel alterantibus, incidentibus, vacuantibus, conſtringentibus, prout morbus exigit, vti oportet. Excremẽta quoque corporis, quouis tempore expurganda erunt. Aere quoque conuenienti, balneis, & vnguentis pro morbi ratione vtendum erit. Quatuor igitur iam dictis, omnes res a iunioribus dictæ nõ naturales cõplectuntur: quibus quum non ſolum corpus a morbo vindicetur, verum etiam ne in vllum C
morbum incidat prohibeatur, rectiſſime a nobis dictũ eſt, vniuerſam artem in ipſis verſari: vniuerſa enim medicina digeritur in eam quæ incolume corpus conſeruat, & in eam quæ morbos demolitur. Porro quum iam abunde ſatis quæ ſint primæ & ſimplices rationalis curationis morborum indicationes, indicauerimus: reliquum eſt, vt quibus

Vniuerſalis methodus quibus conſtet. rebus vniuerſalis methodus conſtet, explicemus. Conſtat autem vt Galenus *lib. 1. de Curan. ratione ad Glauconem auctor eſt*, ex recta remediorum adhibendorum ratione: quæ eorundem qualitate, quantitate, modo vtendi, & occaſione, quæ omnium difficilima eſt,

Qualitate. perficitur. Qualitas igit' ab affectus ſpecie ſumitur. Si enim morbus eſt calidus, refrigerare: ſi frigidus, calefacere: quemadmodũ ſi ſiccus, humectare: ſi humidus, ſiccare eum D
oportet. Ad eundẽ modum de aliis qualitatibus q̃ ex primis naſcuntur, ſentiendũ erit: vt ſcil. iis q̃ præter naturam emollita ſunt, ea quæ indurãt rarefactis, quæ denſant, & reli-

Quantitate. quis pari modo adhibeantur, contraria curando contrariis. Non ſufficit aũt hæc tantum ſcire, ſed quantitatẽ eorum quæ adhibẽtur præſidiorum, metiri oportet. Nã ſi quis nouerit, verbi gratia, refrigerandũ eſſe, nec ſciat quantũ refrigerandum ſit, falli eũ circa curationem eſt neceſſe. Quotquot.n. quantitatem ignorant, & maiorem q̃ conuenit præſidiorum copiam adhibent, hi in contrariam intemperiẽ corpus imprudentes ducunt. Sin præſidiis imperfectius vtunt', exceſſum nõ tollunt. Quantitatẽ aũt definiunt magnitudo affectus, propria corporis aut particulæ natura, viriũ robur, & partis laborantis conditio. Oportet etiã vt vtendi modum præſidiorũ ſciamus. Verbi cauſſa, ven-

Vtendi modo. triculo laborante cognoſcendũ erit quomodo præſidia ſint adhibẽda: intrinſecus ſcil. E
an extrinſecus. Sępenumero n. ventriculus ita eſt cõparatus, vt nullũ intus adhibitum medicamentũ ſuſtineat, & admittat. Tum n. bene cum ægrotante agitur, ſi extrinſecus remedia adhibeantur. Pari ratione in dyſenteriæ curatione, ſi vlcus eſt in tenuib. inteſtinis, per præſidia quę ſuperius ingerunt', curationem molimur: vbi in craſſiorib. eſt, iis quæ per inferna iniiciũtur vtimur. Ceterũ vtẽdi modum oſtẽdunt humoris natura, via per quam educitur humor ipſe, locus cui medicamenta adhibent', medicamenti vehementia, & morbi cõditio, quorum omnium, vt etiã prædictorum, exempla particularis

Occaſione. curandi ratio ſuppeditat. Verum præ omnib. iis occaſio, id eſt, temporis pars, quæ in ſe rei alicuius idoneam faciendi aut non faciendi oportunitatẽ habet, q; momentanea ſit, ſicuti in Aphoriſ. Hipp. pronũtiauit, cognitu neceſſaria eſt. Quum enim ſemper fluant F
noſtra corpora, & variis ſubinde modis ſe habeant: præſidia etiam in ipſis diuerſa eſſe, & alia ſingulis occaſionibus neceſſe eſt: Verũ quũ de occaſione in enarratione iam citati loci Hipp. multa diximus, nõ eſt cur hic longiores nos eſſe oporteat. Quũ ergo quatuor ſint in vniuerſum, quib. vniuerſalis methodus ſubfiguratur: duo ex iis quidẽ communia ſunt,

A ſunt, tum idiotis etiam cognitu facilia, modus ſcilicet vtẽdi, & qualitas. Quis enim neſcit calidum refrigerandum eſſe, & frigidum calefaciendum. Quin & vtendi modus, quamuis difficilius percipitur quã qualitas, tamen non omnino captu difficilis eſt. Reliqua duo tum propria medicorum, tum difficilia ſunt: quantitas nimirum, & occaſio. Nec affectum illum præter naturã amoliri poterit, qui hæc quatuor iam dicta neglexerit: q. ſcil. per ea neceſſarium ſit fieri curationem, neq; ſanatio ſine iis perfici poſſit.

Contrarietas indicatio curationum maxime generalis eſt. CAP. III.

COmmunis curationis indicatio, *Gal. lib. 9. de Med. meth. auctore*, eſt contrarietas. Hæc enim qua ratione & affectibus ſit medendum, & ad ſymmetriam ſanitatiſq; medio-

Contrarietas quid indicet.

B critatem perueniendum, indicat. Nam cum perſpicuum ſit omnibus, ſanationem non eſſe aliud quam præſentis in corpore vitioſi affectus in naturalem habitũ mutationem,

Sanatio quid.

atq; horum quidem vnum alteri eſſe contrarium: vt per contraria fiat eorum alterius in alterum tranſlatio, eſt neceſſe. Si n. verbi gratia, calidior aliquis fuerit affectus, refrigerandus erit: ſin frigidior, calefaciendus. Pari modo, ſi quis ad ſiccius inclinat, humectãdus: ſin ad humẽtius, ſiccãdus. Rurſus quoq; is q. humidus & frigidus eſt, pariter ſiccandus & calefaciendus erit. Siccandus pariter & refrigerandus, qui humidior & calidior euadit, & in reliquis duabus coniugationib. ad portionẽ. Semper n. pro eo q. exſuperat, inducendum eo vſq; contrarium eſt, quoad particulam in ſymmetriam, & naturalẽ habitum vindicauerimus. Vt rectiſſime ab Hipp. dictum ſit, hodieq; in Medicorũ ſcholis

C celebretur, contraria contrariorum eſſe remedia. Verum non ſatis eſt, ſcire, contraria contrariorum eſſe remedia, niſi in contrariis quoq; inueniatur modus. Neq; enim ſatis eſt calido affectui admouiſſe frigida, niſi id debita fiat menſura: quum alioqui metus ſit, ſi intra modum id fiat, ne morbi reliquũ quippiam relinquatur: ſin modus excedatur, contrarium genus morbi inducatur. Quippe qui calidum morbum ſupra quam par eſt refrigerat, is ſanitatis mediocritate tranſgreſſa, alium excitabit morbũ, qui ſit frigidus.

Contraria contrariorum remedia.

Ceterum contrarietas non tantum indicat, qua ratione morbis & affectibus præter naturam ſit medendum, & ad ſymmetriã perueniendum: ſed quum generalis & cõmunis ſit, ad alia quoq; referatur oportet. Eſt itaque contrarietas communis tum morbo, tum temperamento, tum aeri ambienti indicatio. Morbus namq;, vt comprehenſum eſt, q̃

Contrarietas communis tum morbo, tũ temperamento, tum aeri ambiẽti indicatio.

D *ſibi* contraria ſunt adhibenda eſſe indicat, aut ſui ablationem per cõtraria eſſe moliendam inſinuat. Morbus igitur præcipue curationẽ, quæ per contraria fit, indicat. Temperamentum autem laborantis, vna cum morbo cõtrarietatis menſurã definit, adeoq; contrarium eo vſq; eſſe adhibendum in morbi curatione indicat, donec ad ſymetriam & ſanitatis mediocritatẽ ſit peruentum. Ambiens vero aer vna quoq; cum ipſo morbo indicat ſe vel eſſe vtendũ, vel amoliendũ. Si enim cõtrarius eſt morbo, ſe eſſe vtendum, quod ad morbi abolitionem conferat, indicat: adeoq; contrarietatis nomine, quæ non eſt niſi id q. contrarium morbo adhibendũ eſſe indicat, rectiſſime complectit. Si vero ſimilis eſt, morbum potius auget, & non præſidii, ſeu cauſſæ ſanantis, ſed potius morbificæ rationem habet, nec contrarietatis nomine comprehẽditur. Atq; in hanc quidem

Morbus
Temperamentum.
Contrarietas quid.

E ſententiam, contrarietatem Galenus communem & generalem curãdi indicationem eſſe docuit. Verum hic obganniunt quidam Galeno, contrarietatem ipſam nec indicare, nec indicationem aliquam eſſe dicẽtes: modo verum ſit, quod ille *initio 3. lib. Medendi methodi* ſcribit, abſurdum eſſe, aliud conſtituere quod curationem indicet, aliud vero quod curetur. Nihil autem indicare poterit eorum quæ ad curationem pertinent ipſa contrarietas, quod morbus non ſit: & plane ridiculũ erit, ſi contrarietatem curari dicamus. Et certe tantum abeſt, inquiunt illi, vt curationem indicet contrarietas, vt nihil aliud quicquam indicare poſſit. Nam ſi indicare eſt inuenire, quod iuuet, aut lædat ea quæ indicant: quid quæſo ipſa indicare poterit contrarietas? Qua enim re opus habet vt iuuetur, vel lædatur? In hunc ſane modum Galeni de contrarietate communi curandi indicatione præcepta illi conuellere conantur. Sed mehercule quum ita ratiocinantur, non niſi fucum faciunt lectori, q. ſcil. contrarietatẽ ſecus atq; Gale. vſurpent, adeoq; non niſi λογομαχίαν hic & multis aliis in locis inſtituant. Quippe cõtrarietatis nomine ipſi intelligunt id q. morbo eſt contrarium, adeoq; indicatur. Gal. contra appellat contrarietatem id, quod contrarium indicare poteſt, quemadmodũ paulo ante eſt

Galenus ab iniuria quorundã vindicatus.
Indicare quid.
Contrarietas quid.

Morbus eſt cõtrarietas. dictũ. In hac itaq; ſignificatione morbus erit cõtrarietas, propterea q; contrariũ indicat, A
vel quia curandi rationem per contraria præſcribit. Atq; in hũc ſenſum recte dicitur curari
contrarietas, id eſt, morbus. Recte etiam indicare, id quod iuuat, vel lædit. Contrarietas
quoq; temperamentum laborantis erit, quia cõtrarii, quo morbus curatur, men-
Temperamentũ, aer ambiens. ſuram indicat. Contrarietas etiam hac ratione aer ambiens erit, quia contrariũ ſe morbo
eſſe indicat. Proinde communis ſit contrarietas, tum morbo, tum temperamento,
Similitudo quid. & aeri ambienti oportet. Vt igitur hæc tria contrarietatis nomine accipiuntur, quod
contraria affectui præter naturam eſſe adhibenda oſtendunt: ita ſimilitudinis nomine
complecti poſſunt conſuetudo, ætas, natura, regio, anni tempus, & ſtatus cœli, vbi
temperata ſunt, eo quod ſimilia ſemper præſidia indicent, ſiue valeant homines, ſiue ægrotent.
Sed de contrarietate abunde ſatis. Nunc vt ad particulares indicationes pro- B
pius accedamus, ordinis ratio poſtulat.

Tria eſſe in vniuerſum, circa quæ omnis medendi opera verſari debet. Cap. IV.

PRiuſquam ad indicationum particularem tractationem accedamus, ſciendum erit,
tria eſſe in vniuerſum, circa quæ omnis eius, qui medetur, opera verſatur, & in quæ
perpetuo fixis oculis intueri debet: morbꝰ nimirũ, ſubiectum & natura. Morbus autem
profligandus, ſubiecto ſanitas inducenda, natura tutanda iuuandaq; erit. Depellitur aũt
morbus contrariis, iuxta tritum hoc Medicorum axioma: Contraria cõtrariis curãtur.
Natura. Sanitas ſimilibus conſeruatur. Hæc tamen fruſtra tentabit Medicus, ſi natura ipſa non
adiuuerit, atq; cum primis officia ſua exercuerit. Vt præclare & ſapienter Hippocrates
6 Epide. ſect. 5. aph. 1. dixerit: τῶν νούσων φύσιες ἰητροὶ, φύσιος δ' ὑπηρέτης ἰητρὸς, *Morborum Medici naturæ ſunt, naturæ autem* C
miniſter Medicus. Natura itaq; eſt, quæ in corporibus noſtris omnium functionum auctor
exſiſtit. Quapropter vt ſciat Medicus quid, quando, quantumq; agere conueniat, ad naturam
illi reſpiciendũ erit. Tantum enim a Medico eodemq; modo agẽdum eſt, quantum
quoq; modo a natura agitur. Si enim naturam fortiter morbo reluctari cernit, reluctandum
quoq;, vbi videbitur, illi erit: eoq; nitendum quo natura fert, & victoriæ ſpes
erit, tantumq; alterationi, vacuationi, alteriue alicui motioni mutationiq; indulgendũ,
quantum natura probe perficere poſſit. At ſi naturam miſeris modis afflictã ac morbo
preſſam, nullo conatu ſe mouere conſpicit Medicus, nec illi mouendũ quicquam erit:
præterquam n. quod operam luderet, ſubiret quoq; ſpeciẽ eius vt occiſi, quẽ ſors ipſius
interemit. Quocirca naturã ſemper ob oculos, quoties mederi conſilium eſt, habeat o- D
Subiectũ. portet Medicus. Poſt naturã ẽi ſubiecti, hoc eſt, humani corporis ratio habenda eſt, q;
id non eiuſdem ſemper, ſed diuerſiſſimi ſit temperamenti, quod variis animi motibus
perturbetur, varios mores, cõſuetudines, atq; vitæ inſtituta habeat: quod varias item regiones
ſortitũ ſit, ac pro variis anni temporib. cœli, ſoliq; diuerſitate, varie affectũ alteratumq;
ſentit: cuius membra laborantia quandoq; ea ſunt, quæ in abdito ac profundo
ſui, quandoq; ea, quæ in ſummo poſita ſunt. Nec minus affectus, pro cauſſæ maioris minoriſue
ratione, plus minuſue a ſani eius temperamento recedunt. Quapropter non omnibus
eodem modo, ne ſi eodem morbo laborauerint quidem, eodemq; gradu a temperamento
receſſerint, medendum eſt: quanto magis, ſi modo graduq; morbi variauerint,
varianda medicina eſt. Nec cum varii locorum laborantium, vt dixi, poſſius ſint, E
eidem ſemper loco remedia applicanda: ſed pro circumſtantiarum affectuſq; ratione
Morbus. variis modis, variiſque locis & occurrendum & admouendum præſidium. De morbo,
qui inter ea, quæ ſemper præ oculis habenda admonuimus, tertium occupat locum, cuius
naturæ, quarumq; partium ſit, conſiderandum. Eſt enim affectus præter naturam, vt
ſuo loco pleniſſime monſtrauimus, a quo primum vitiatur actio: ideoq; vt illa reſtituatur,
Morbi tria genera. quoad eius fieri poteſt, citiſſime e corpore profligandus. Eius autem tria ſunt genera,
ad quod ſuo quoq; loco oſtenſum eſt: intemperies, mala compoſitio, & ſolutio continuitatis.
Igitur intemperies, ſiue ſimplex, ſiue compoſita, ſi ſicca fuerit, contrariæ qualitatis
modis atque rebus pro ratione curanda venit. Pro ratione dico, quod ſimplex
ſicca, quæ duobus gradibus, verbi gratia, a naturæ modo receſſerit, duum medicamento
contrariæ qualitatis ſimplicis retundenda eſt: compoſita duarum qualitatum ex aduerſo
reſpondentium præſidio reſtringẽda. Vt ſi cui decem quidem numeris a naturali
conſtitutione calor auctus fuerit, ſeptem vero ſiccitas: ex ſalubribus cauſſis aliquid,
Fluxionũ diuerſitas. quod decem numeris frigiditate, & ſeptem humiditate par ſit, adhibendum erit. Sin
cum affluxu materiæ, videndum eſt, ſanguiſne ſit, quod affluit, an pituita, flaua

A bilis, an atra: fluxetitne tenue, craſſum, mordax, putridum, flatulētum, an tenax? deniq; num redundantia tanta ſit, vt aut vaſa diſtendat, aut virtute grauet? cōſiderandum præterea, num ad partem imbecilliorem aut copia ſui, aut facultate membri mandantis, & exonerantis ſe, nec copiam, nec qualitatē moleſtam ferētis vi, aut parte laborante proſectante atq; ad ſe trahente humor defluere cogatur? Vbi iam ex ſignorum indiciis humorem elicueris, exempli cauſſa, bilem eſſe qualitate tenuem atq; fluidam: reliquū eſt, vt membri recipientis & mādantis naturam æſtimes, ſitne extra, an intus poſitum. Si intus, primum cuius ſubſtantiæ ſit, diſquire, laxæne, vt pulmo: an ſolidæ, vt membrana, os, neruus, cauæ, vt renes, veſica, an ſecus, vt neruus, cartilago, copioſi ſanguinis, vt iecur, an exigui, vt inteſtina, veſica, multorū vaſorū, vt iecur: an paucorū, vt veſica: aut nullorum,

Partium corporis diuerſitas.

B vt neruus. Dein, cuius actionis, largientisne aliis, vt cerebrū, cor, iecur, vētriculus: an accipientis, vt inteſtina pleniora, veſica, caro, cutis: nobiliſne, vt cor, iecur, cerebrum: an ignobilis, vt cutis. Poſtremo cuius ſitus, vt in ſummione fluitet, an in imo reſidat: mēbrone an ignobili adhæreat? Quæ omnia vt in membro fluxum excipiente ac mandante, ita in quauis laborante parte peruestiganda ſunt, ſi curandi indicationes recte inuenire cupias. His cognitis, cum fluxio nulla ſit, quæ non aut per vaſa, aut meatus atq; vias quaſdam, quæ materiam fluentem acceptā alio tranſmittant, fiat: ſintne eæ amplæ, an anguſtæ, rectæ an obliquæ, venæ, an arteriæ, an nerui, vaſtæ cauitates, an exigua foramina, peruidendum. Etenim pro horum varietate, medēdi indicium variatur. Ergo vbi morbum profligare vis, hæc quinq; capita potiſſimum animo verſanda ſunt: *quid agendū, quātum, quo modo, tempore, & loco.* Sed priuſquam hæc ordine exponamus, an agendū ſit, pau-

Profligan-ti morbū quinq; cō-ſideranda.

C cis ante oſtendemus. Sæpe enim vſu venit, vt tū vel maxime agendum videatur, quum tamen citra graue periculum agere non conceditur, ac proinde ne agendum quidem. An igitur agendum ſit, natura formaq; naturalis ægri indiciū facit. Nam ſi natura facultatib. inſtrumentiſq; ſuis integra & illæſa fuerit, ſi attrahere, retinere, conficere, expellere, aſſimilare, ceteraq; vitæ munia obire valeat: nulla in re de natura ſolicitus, ad medendum recta progreditor. At ſi natura laborat, & fracta fuerit: non tñ deplorata: prima ratio curaq; naturæ ſuccurrendæ eſto, ſine qua ne agere quidem omnino licet. Tantum n. agendum, quantum viribus conceſſum eſt. Ad hunc modum an agendum ſit, vbi aſſecutus fueris, proximum eſt, vt quid, quantum, quo modo, loco, & tempore agēdum ſit,

An agendum ſit.

D inueſtiges. Ad quam rem indicationes particulares, quæ indicia quædam ſunt omnia recte exequendi, & veluti ſtatuæ mercuriales ad ſcopum omnia dirigendi, plurimum faciunt. Hæ autem ex iis fere locis ſumi conſueuerunt, natura morbi, temperamento, ægri viribus, conſuetudine, vitæ propoſito, regione, anni tempore, ætate, cœli conſtitutione atq; loci laborantis natura. Quam rurſus diducimus in tēperaturam, ſubſtantiam, functionem, dignitatem, ſenſum, poſitum, ſitum, & figuram. De quibus ordine, breuiter tamen, diſſeremus.

Indicationes particulares quæ & quot.

Morbi natura, & temperamentum quid indicent. Cap. V.

HActenus generatim, quomodo curandi indicationes inueniendæ ſint, oſtendimus: nunc particulares excutiemus, orſi ab ea, quæ a morbi natura ſumitur. Hæc n. quid

Morbi natura quid indicet.

E agendum ſit in curatione, indicat. Quippe cum morbus ſit ex eorum numero, quæ præter naturam ſunt, ſe pellendum eſſe oſtendit. Nihil vero pellitur, niſi per contraria: igitur morbus, qui calidus eſt, frigidis medicamētis: frigidus contra calidis ſe pellendū eſſe indicat. Idē ſane de altera oppoſitione intelligendū erit. Pari ratione ſi ex humorū redundantia natus eſt morbus, vacuatione ſe demoliendū eſſe oſtendit: ſin ex eorundē defectu excitatus eſt, refectione eſſe opus indicat. In ſumma morbus perpetuo contrariis ſe eſſe oppugnandum inſinuat. Non tñ ſatis eſt id ſcire, contraria contrariis pelli, niſi ēt ad quem modum, quantitatemq; ea adhibenda ſint, perpulchre nouerimus. Nihil n. iuuat, morbis calidis frigida admouiſſe, niſi conuenienti aptoq;, pro re nata, modo id faciamus. Etenim ſi infra modū ea adhibeamus, periculū eſt, ne remaneant morbi reliquiæ

Modus & quantitas cōtrariorum noſcenda.

F quædā: ſin vltra, ne nouū morbi genus priori contrariū importune inducamus. Nā qui morbum calidum nimium refrigerat, quā ſanam ſymmetriam & commoderationem excedit, morbum frigidū gignit. Quod ne fiat, corporis, quod morbo laborat, naturam probe callere vel in primis oportet: vt cognito quantum a vera ſymmetria morbus declinarit, medicamento quo refrigerando erit, modum cōſtituas. Sed fieri nequit, vt receſſus decli-

Corporis laborātis natura cognoſcēda.

clinationem inueniamus, ignorato ad quem vſq; modum, quum ſanum eſſet, corpus A
calidum frigidum, humidum, vel ſiccum fuerat: quantumq; iam in morbo cõſtitutum,
ab eodem in ſe ſano variauerit. Quo cognito, expedita eſt curatio. Nam ſi morbus a na-
turali corporis habitu longe abſceſſit, validis intenſiſque contrariis indiget: q. non ita
multum, imbecillis remiſſioribuſq;: quippe eatenus redeat ad naturam eorum quodq;
neceſſe eſt, quatenus a natura receſſit: ac veluti quadam via retro feratur, quæ in diuer-
ſum agat ei, quæ facta eſt in ipſo, tranſmutationi. Multum aũt receſſit a corporis partiſq;
eiuſdem ſymmetria morbus frigidus in corpore parteq; calidis: contra calidus in frigi-
dis: minus calidus morbus in corpore ac partibus calidis, aut frigidus in frigidis. Quæ-
cunq; igitur calidiores natura partes ex frigore laborant, hæ & liberalius & diutius ca-
lefieri poſtulant: ſicut etiã quæ frigidiores natura ſunt, ſi ex calore laborent, refrigerari: B
& ſicciores, ſi ex humiditate male habeant, ſiccari. Ad eundem modum, & humectari,
quæ humidiora naturaliter ſunt, vbi ex ſiccitate laborant, tum vberius, tum diutius po-
ſtulant. Contra vero, pars quæ calidior natura eſt, ſi calido morbo ægrotat, exigua bre-
uiſque temporis refrigeratione eget: ſicuti quæ frigidior eſt, calefactione. Ad quẽ mo-
dum in humidis quoq;, & ſiccis ſe habet. Siquidem breuis eſt eiuſmodi, in id quod præ-
ter naturam eſt, lapſus: & rurſus, in id quod ſecundum naturam, reditus. Vt rectiſſime
(2. Aph. 34.) dixerit Hipp. *In morbis minus periclitantur, quicunq; cognato naturæ ſuæ morbo laborãt.* Ergo ſi
morbus intemperies fuerit calida & ſicca, nuda ſeu ſine materię affluxu, frigidis & hu-
midis pro ratione obſiſtendũ. Sin cum affluxu, & illa quidẽ ex redundantia, vacuatio-
(2. Aph. 22.) ne leuandum. Nam quicunq; morbi, *vt Hipp. dixit*: ex redundantia fiunt, eos vacuatio C
ſanat. Si vero ex cõpoſitione viriũ ſit, idq; ex obſtructione, extergẽtibus, & obſtructio-
nem demolientibus medicamentis curandum. Sin ex aſperitate, lenientibus: ſi ex ma-
gnitudine, minuentibus morbo obuiandum. Si autem in ſolutione continuitatis, & ea
quidem ex diſſectione ſit, vnione & conſolidatione ſubueniendum. Quam ſi quid, vt
affluxus, vel humor aliquis redundans impediuerit, q. affluxum eſt, vacuandum: humor
autem iis, quæ ſiccandi poteſtatem habent, abſumendus. Atque hactenus, quomodo
priores duæ indicationes, quæ a morbo & temperamento petuntur, ſint tractandæ, ex-
poſuimus.

Vires quid indicent. Cap. VI.

(Indicatio a viribus petita, omniũ prima.) VIres etiam paulo ante inter ea, quæ indicãt, commemorauimus. Siquidem hæ non D
ſolum ſuam conſeruationem, verumetiam *quid, quantum, quomodo agendũ*, ſed etiam
an omnino ſit agendum, monſtrãt. Quapropter prima omnium eſt, quæ a viribus ſumitur
indicatio, non ita tamen prima, vt quæ curationem doceat: cũ ex numero curatricium
indicationum non ſit, verum vitalium. Nam neque vt valeamus, nec vt a morbis libe-
(Virium maxima dignitas.) temur, ab ea quicquã primum ſumimus, ſed vt viuamus. Maxima igitur dignitas ipſa-
rum eſt virium, quando viuere ipſum nobis ex harum cuſtodia conſtet. At vita ipſa ni-
hil eſſe prius in corpore poteſt, propterea quod nec ſanos eſſe citra vitam licet. Virtus
ergo omnium prima cuſtodienda eſt hominibus, quando hæc morbo ceu aduerſatrix
(Vires indicant num agendum ſit.) ſit oppoſita. Vires autem num omnino agendum ſit indicare, vnico argumento mon-
ſtraſſe ſatis ſit. In febribus namque continentibus primum omnium ſanguinẽ eſſe mit- E
tendum, in confeſſo eſt apud omnes, & quidem vſque ad animi defectionem. Verum
an ita omnino in iis febribus ſit agendum, vires maxime indicant. Validæ namq; ſi fue-
rint, audacter aget quod indicatur Medicus: ſi imbecilles, nequaquam. Quantum præ-
(Quantum agendum) terea ſit agendum, ægri vires indicabunt, ſiue rerum mole, ſiue gradu agas. Nam virtus
quantum mole exhibendum ſit monſtrat, *an vncia, an drachma, vel cibi, vel medicamenti.*
Sæpe enim copioſo cibo, multiſque medicamentis opus foret, niſi virium infirmitas re-
clamaret, niſi moli quantitatique demere præcepiſſent. Hinc nõ temere in aphoriſmis
(2. Aph. 17.) monet Hipp. *diligenter conſiderandum eſſe, quibus ſemel aut bis cibus ſit offerendus, & plura ne an
pauciora particulatim ſint exhibenda.* Idem quoque in vacuationibus quantum vires ferre
poſſint, perpetuo eſſe expendendum hortatur. Qua de cauſſa pro virtutis viriumq; ra- F
tione moderandus tum cibus, tum medicamentum eſt. Verbi gratia: ſi duobus gradi-
bus calefaciendum ſit, ne virtus laborantis corporis ex tanta calefactione exſoluatur,
ſeruato quidem contrarii gradu, medicamenti moles minuenda eſt. Item, ſi bilis libræ
duæ ſcammonii ſcrupulo vno educendæ eſſent, viribus ægri id non ferentibus, bilis
vncias

A viciastantum ſex, totidem ſcammonii granis recte eduxeris. Satius enim eſt, repetita
vacuatione, ac minuatim agendo virtutem conſeruare, quam ſemel & confertim ean-
dem proſternere.

Conſuetudo quid indicet. Cap. VII.

CVm maxime a conſuetudine petatur indicatio, non erit vlla ratione a Medico præ-
tereunda. Quippe hæc victus medicamentorumq; inuentionem & in morbis, & in
conualeſcentibus indicat. Gaudent enim naturæ conſuetis ſemper: *vt & Hippocrates e-* Naturæ conſuetis gaudent. aph. 18. & ſequentib.
uidentiſſimis argumentis in libro de acutorum victu adſtruxit: & in omnibus, qui ſe ſecundum
naturam habent, manifeſte apparet. Conſuetudinis enim cum natura tanta eſt conſen-
ſio, vt earum altera in alteram tranſeat. Quod enim conſuetum eſt, idipſum iam natu-
B rale euaſit. Vt commodiſſime a veteribus dictum ſit, conſuetudinem acquiſititiam eſſe
naturam: hoc eſt, vim quandam & facultatem, non quidem ingenitam, ſed vſu com pa-
ratam, quæ naturæ noſtræ perinde eſt familiaris, vt ea ipſa eſſe videatur: niſi quod hæc
ab externo principio, illa ab interno & ingenito manauit. Victus autem rationem o- Conſuetudo victus rationem oſtēdit.
ſtendere conſuetudinem, vnus Hippocrates ſatis monſtrat: qui ea, quæ ex longo tem-
pore conſueta ſunt, etſi deteriora ſunt, inſuetis minus moleſtare, ſcriptum reliquit.
Conſuetudo igitur, quum ægrotant homines, ſemper ſimilia indicat. Siquidem conſue-
tudo, tametſi praua eſt, tamen non eſt, niſi per ſummam ſanitatem, & quum a negotiis 2. Aph. 50. Conſuetudo quādo mutanda.
maxime vacat, *vt fuſius lib. 1. de tuenda ſani. cap. 8. Galenus docet*, mutanda. Non parum etiam
ad remediorum inuentionem, veluti quoq; ad ſanitatem tuendam conſuetudo condu-
C cit. Nemo enim eſt adeo ſtupidus, vt magnopere ex frigidæ potione læſus, hanc in diu-
tinum duxiſſe vſum velit: propterea q; læſus interim atq; ægrotans ab ea deſiſtet. Quod
ſi vero quis frigidæ potioni inſueuerit, nec aliud, quo minus bibatur, obſtiterit, audacter
illam febricitantibus Medicus exhibebit. Ergo ſicut alia nō pauca quidam Medici præ-
ter communes notiones, ita illud quoq; effuderunt, quod nulla nec ſalubris inueniendi
victus, nec ægrotorum curationis ex conſuetudine ſumatur occaſio. Videtur enim non Conſuetudo ſingulorum corporū naturam oſtendit.
ſicut alia quædam exiguam leuemq;, ſed plane maximam, ac maxime principalem po-
teſtatem habere, vt quæ ſingulorum corporum naturam oſtendat. Eſt enim ipſa con
ſuetudo, altera, vt dicitur, natura. Præterea non parum momenti etiam in aſſumendis
medicamentis conſuetudo obtinet. Si enim æger medicamentis aſſueuerit, quiduis ci-
D tra nauſeam facile admittit. Sin minus, mille artibus agendum, mille fucis commen-
dandum medicamentum eſt, ne alioqui æger Medicum aut oderit, aut fugiat. Sed de
conſuetudine, de qua antea quoque diximus, ſatis.

Aetas, regio, anni tempus, & cæli conſtitutio quid indicent. Cap. VIII.

EOdem autem modo & ea, quæ ab ætate præbetur, quo ea quæ a conſuetudine ſumi-
tur, tractanda. Nam, cum ex iis ſit quæ natura nobis inſunt, ſimilem ſibi victum po- Aetas.
ſtulat. Quod Hippocrates in aphoriſmis iis innuere verbis voluit: *Humidus victus omni-* 1. Aph 16.
bus febricitantibus eſt idoneus, potiſſimum autem pueris, & aliis qui ita cibari ſunt aſſueti. Ipſa
quoq; temperamenti interuentu indicationem præſtat. Nam quæ calida eſt & humi-
da, veluti puerorum, hæc promptius diſcutitur atq; exhalat: quo minus vacuantis præſi-
E dio eget, cum habeat ex ſeipſa vnde naturaliter vacuetur. Fit autem profecto & propter Regio. Tempus. Conſtitutio cœli.
calidam ſiccamq; regionem, & tempus æſtiuum ob conſtitutionem cœli impenſe cali-
dum & ſiccum, notabilis per cutim vacuatio. Itaq; huius etiam cauſſa, iis qui ſanguinis
detractione egent, aut prorſus non ſecamus, aut parum detrahimus. Pari ratione de aliis
quoque vacuationibus ſentiendum erit, vt horum occaſione vel plane nullas, aut parce
ſaltem adhibeamus. Verum cum ea de re in præcedentibus quoq; libris a nobis abunde
dictum ſit, non eſt, cur nunc longiores ſimus. Porro interdum neceſſarium eſt, vt ſi re-
gio, anni tempus, conſtitutio cœli calida ſint, ita morbo poſtulante, frigidis: & contra ſi
frigida, calidis demulceantur. Quod qua ratione poſſit conſequi, ſupra aeris exemplo
eſt oſtenſum, vt non ſit opus nunc de iis copioſius diſſerere: præſertim cum Galenus de
F iis omnibus copioſiſſime in *medendi ratione* ſcripſerit.

Laborantis loci natura quid indicet. Cap. IX.

LAborantis loci natura quo modo agendum ſit indicat: a ſua temperatura, ſubſtan- Temperatura laborantis partis.
tia, functionū nobilitate, ſenſu, poſitu, ſitu & figura. A tēperatura: vt ſi calida & ſicca
naturaliter fuerit, earundemq; qualitatū aduentitiarū tantā acceſſionē habuerit, vt iam

A

a naturali temperamento diſceſſerit, hominemq; ægrum reddiderit, medicamenta tot gradib. frigida, humidaq; eſſe exhibēda, quot calorem ſiccitatemq; ſupra naturale temperamentum membri aucta eſſe cuniectura erit: addita etiam re aliqua, quæ pro membri temperamento facit, ſecundumque ſit. Ita enim & medicamentum efficacius feliciuſque vires ſuas proferet, & à membro, quam ſi nullo protſus ſecundo adiecto admoueretur, facilius admittetur. Exempli cauſſa, vbi cor ſupra modum calefactum refrigerare velis, non nihil calidi præſidii admiſceto: vbi cerebrum calefacere, aliquid de frigido. Frigidum enim cerebro, calidum cordi ſecundum amicumq; eſt.

Subſtantia.

Functionum nobilitas.

A ſubſtantia: vt ſi durum ſolidumque membrum ſit, quo aditus penetratioque detur, medicamento aliquid, quod tenuis ſubſtantiæ ſit, adiungemus. A functionum nobilitate: vt ſi pro corde aut ventriculo aut iecore medicamentum componas, quorum hęc concoctionis, nobiliſſimæ ſane functionis, illud vero ſpiritus quo viuimus, & caloris, quo fouemur auctor eſt: memineris cordis medicamento ſemper odora, ventriculi & iecoris adſtringentia adiicere, etiamſi morbus horum nihil poſtulauerit.

B

Nam odores ad calorem innatum, ſpiritusq; vitales fouendum recreandumq;, adſtrictio ad continendum roborandumque, adeoque concoquendum, maxime conducunt. Præcipue autem adſtringentibus vtendum eſt, vbi in iecur aut ventriculum ſuperuacuum profluit: quando & e primoribus admodum hæ partes ſunt, & munus ſuum obeant, vel in ipſis morbis, eſt neceſſum. Non eſt autem exiguum eorum munus, qualeque eſt reliquarum partium, quibus illud modo negotium eſt, vt id quo nutriantur conficiant: verum quod tantopere animalis interſit, vt ſi neq; in ventriculo probe alimentum fuerit concoctum, nec in ſanguinem in iecore mutatum: vtique quod in fame nobis accidit, vt cibi penuria exigere in abſtinentia cogamur, idem tum omnibus animalis partibus accidat.

C

Non enim ex iis, quæ deuorarit quis, ſed ex iis, quæ in iam dictis viſceribus confecerit, alimentum toti corpori ſuppeditatur.

Ventriculus & iecur impēſius quam cetera adſtringentia deſiderant.

Atq; ob hæc nimirum impenſius quam cetera membra, ventriculus & iecur adſtringentia deſiderant. Ergo quum ea, quæ iam infixa ſunt, euocandi tempus eſt, tum quoque modice adſtringi poſtulant. Quod enim adſtrictionis in principio longius iis, quam ceteris partibus adhibetur, id ſeruandum aſſidue eſt, nimirum manente, qui id indicet, vſu. Vſus vere eſt, vt diximus, nutrimenti confectio, quemadmodum fuſius *lib. 11. Ther. meth. cap. 15.* Galenus oſtendit.

A ſenſu.

A ſenſu. Nam quæ acuti ſenſus pars eſt, eam quam maxime citra dolorem, mitioribuſque curare tentandum.

D

Quæ vero parum acri & obtuſo ſenſu eſt, hęc ſi affectus ita ſuadet, valentiora remedia recipit: quippe quæ facile ſentiunt partes, acria medicamenta non tolerant, ſicuti neque humores. Verbi gratia: quum acris humor in ventriculi ore continetur, ſæpius animi defectionem accerſit. Quod ſi mediocriter afficiatur, anxietate & nauſea premuntur: aliquando infeſtū quidem humorem vomentes: aliquando verò fruſtra enitentes: quod in iis potiſſimum affectibus accidit, quibus ventriculi os vitioſo imbuitur humore. Eodem vtique modo, quum in oculos eiuſmodi humor influit, maximum affert dolorem, vlceroſaſq; puſtulas, & curatu difficiles excitat. Quapropter neq; oculi acrium medicamentorum contactum, ob ſentiendi præſtantiam ſuſtinent, quemadmodum nec os ventriculi. Neque vero quod degrauet, ſi foris imponas, eiuſmodi partes tolerant, minuſque ventriculo oculus, vtpote qui nonnunquam ab iis, quæ illinuntur, medicamentis moleſtatur.

E

Partes vero, quæ hebetioris ſunt ſenſus, tum grauia cataplaſmata, tum mordentia medicamēta ferunt. Quid multa? omne medicamentum contemnunt, quæ tardi ſunt ſenſus, etiamſi non leuiter mordeant. At quæ acuti ſunt ſenſus, eorum vires dolore reſoluuntur. Expedit igitur has, nec confertim, nec ſemel valentibus remediis mederi tentes, ſed tuto potius in tempore.

A poſitu.

At vbi tardus eſt ſenſus, in iis etiam celeriter obire quod iuſtum eſt licet, ſemel vſis remedio, quod ſit idoneum. A poſitu indicatio eſt Medico quidem chirurgico, quo modo ligandum, incidendum, inurendumue ſit: medicamentario vero, quemadmodum, inungendum, fouendum, & medicamentum exhibendum. Veluti vbi morbus membrum, quod alte poſitum eſt, occupat, quo id medicamenti, cetera tum re, tum qualitate pro morbi ratione confecti, vis penetrare facile poſſit, deligenda ſunt ea, quæ tenuium partium ſunt: aut admiſcendum eſt aliquid, quod ſubſtantiæ tenuitate, id quod craſſiuſculum eſt, in intimas partes deducat, vt pro eo eſſe poſſit, ac ſi tenuium partium eſſet.

F

Situs.

Nec minus indicio ſitus profundum,

A duseſt medicamento: ne eundo iuſtas vires amittat, tantum ex auctario eſt adiungendum, quantum in itinere diſceſſurum conijcimus. Quæ igitur in ſuperficie conſtitutæ partes intemperie laborant, medicamēta efflagitant, qualia affectus ipſe requirit. Quæ vero in imo latent, iis non, qualia nūc ſunt medicamenta, adhibenda ſunt, ſed quæ affectui profutura ſunt, dum ad eum peruenerint. Pari modo externis phlegmonib. abunde faciunt, quæ ſolū laxare poſſunt. Internæ vero, qualis eſt membranæ, quæ coſtas cingit, acriora deſiderant. Lienis vero & iecoris, omniumq; peritonæi partiū phlegmones eadem ratione curantur. Pulmo autē omniū poſcit vehementiſſima medicamēta. Conſiderare namq; oportet, quot numero partes permeat medicamentū, quod ad pulmones fertur. Primū quidē per os tranſit, deinde fauces, & ſtomachum, poſtea ventriculū ipſum,
B & quædam ex graciliorib. inteſtinis, deinde ad meſenterii venas, poſt ad iecoris partiū ſimarum, a quib. ad gibbarum ſeu cōuexarum venas, ab iis vero ad cauā, poſt quā ad cor, tandem ad pulmones peruenit. A ſitu & figura partiū: vt ſi quas vias pars habeat, per quas in alia membra pertinētes, iiſdem fluxu moleſta eſſe poſſit, ſi in principes partes hæ ducunt, intercludendę ſunt, atq; ad ignobiles auertendę. Itidem ſi longa & præceps fuerit, vt gula: hic, ſi illam exulceratio exercet, nō ſemel, nec tota ſimul medicamēta adſumenda, ſed ſenſim & aſſidue. Siquidē ex tranſitu & contactu exulcerationi, quæ hic eſt, vtilitas accedit, nō ex circumeundo, & diutius adhærendo, ſicut huic, quæ eſt in ventriculo. Quinimo & quod craſſiora hæc, & magis lenta ſint adhibenda, id quoq; a poſitu figuraque indicatur. Nam quoniam gula, tranſitus quidem comeſtorum bibitorumq; eſt, id-
C circo remediorū eget, quę adhærere, & vndiq; quaſi concreſcere & agglutinari poſſint, non aūt quæ elui ac defluere ſint prompta. Ac circa partes eius veluti concreſcunt, quæ craſſa ſunt: agglutinantur, quæ lenta ſunt. Quæ vero vlcera in craſſis ſunt inteſtinis, iis quę per ſedem iniiciuntur remediis magis egent, quippe cui magis ſunt propinqua. Quæ in tenuibus habentur, quoniam & longinquiora ſunt, & medio ſitu poſita, ambo requirūt, & quæ ſuperne ſumuntur, & quæ per ſedem infunduntur. Iam ad vacuationes quoque nonnihil figura & ſitus indicant, dum ſocietatem laborantis particulę cum aliis docent. Nam niſi illud compertum haberemus, quod cauo iecinoris ſubiicitur ventriculus & ieiunum, tum quod ieiuno ipſi tenue inteſtinum ſuccedit, id vero colon excipit, ac colon quod appellant rectum: vtiq; inueniſſe illud nō licuiſſet, quod iecur & per aluum, & per
D vomitum expurgari poſſit. Ceterum aptior eſt prior vacuatio, tanquam vſu iam callentibus inteſtinis iecoris ſuperflua tolerare. Si igitur in craſſiore inteſtino vitium fuerit, vt cauſſam elidas, clyſterem ſubter iniecisse prodeſt. Si vero in tenuiori, medicamēto ore aſſumto: ſi in vētriculo, itidem, ac propterea vomitu: ſi in iecoris parte gibba, vel renib. vrinam mouēdo malum aufeтes: ſi in capite, vel per palatū, vel per nares, vel per vtrunq;: ſi in thoracis ſpatiis latioribus, per fauces ſimul cum tuſſi. Quæ in veſica, per vrinam.

Contraria indicationes vt tractanda. CAP. X.

QVando contrariç indicationes coeunt, diligentiſſime expendendum Medico erit, quæ magnitudine præſtant, & quæ dignitate excellunt. Perpetuo namq; eligendæ eæ indicationes erunt, quas digniora maioraq; indicantia præſcribent. Magnitudo aūt
E eorū bifariam æſtimatur, nempe vel propriæ ſubſtantiæ ratione, vel declinationis a naturali habitu. Dignitas vero eorundem vel vitæ, vel ſanitatis reſpectu. Niſi n. quis ita indicationum poteſtates examinet, nequeat ſane victus menſuram, neq; alia ad curandi rationem inuenire. Verbigratia: quum refrigerandum & humectandum eſſe febris perpetuo indicet, reliquorum ſi itidem cōcors indicatio eſt, nullum exhibetur negotium: vbi diſcors, pro pluribus ac potioribus formari victus ratio debebit. Siquidem ex eo, quod aliquis febricitat, communis refrigerantium & humectantiū indicatio præſtatur, non tamen ex ceteris: ſed cuius tum ętas, tum temperamentum vna cum cōſuetudine, tum regio, tum anni tempus, & cœli conſtitutio, humectantia refrigerantiaq; exhibēda indicant: hunc haud dubium eſt, nō ſolum humectandum refrigerandumq; eſſe, ſed et-
F iam nec leuiter hæc, nec vtrunque facienda eſſe: imo plane magnopere ac vehementer, omnibus ſcilicet indicationibus idem dictantibus. Cuius vero reliqua omnia refrigerantem quidem humectantemq; victum, quemadmodū febris, nō indicant, ſed contrarium ipſi, calefacientem ſcilicet ac ſiccantem: vtiq; ambiguitas pugnaq; indicationum inter ſe oritur. Quo caſu magnopere opus eſt, tum numerum indicationum, tum

A ſitu & figura partium.

Magnitudo bifariā æſtimatur. Dignitas.

Exemplū.

magnitudinem ſimul conferat Medicus. Quippe quæ a febri ſumitur, ea reliquis, quan- A
do omnes contrarium faciendum præſcribunt, numero quidem inferior eſt magnitu-
dine tamen, quæ ex dignitate, aut poteſtate, aut quomodocunq; appellaſſe libet, ſpe-
ctatur, vtiq; ſuperior eſt, potiſſimum ſi longe a natura receſſit. Quippe duplex tum ma-
gnitudo illi accedit, & quæ ex febris genere prouenit, quæ omnibus communis, & quæ
propria, ſuaq; ipſius eſt. Siquidem & quia febris plus ceteris omnibus ſolicitos nos ha-
bet: & quia præterquam quod febris eſt, etiam magnitudo illi notabilis acceſſit: idcirco
contrarias indicationes inducit atq; obumbrat. Sin parua fuerit, fas eſt reliquas omnes
vna coniunctas cum ea conferri, atq; expendi. Ac ſi quidem pares videantur, neq; febris
indicatio præferatur, ſic vt humectandum & refrigerandum ſit: neq; etiam reliquorum,
ſic vt calefaciendum ac ſiccandum ſit: imo media victus ratio, vbi ita ſe corpus habet, e- B
ligenda erit. Sin altera indicatio exſuperet, tantum receſſiſſe a temperato & medio vi-
ctu par eſt, quantum ea, quæ pollent, ſua contraria ſuperant. Ergo tum exercitatum in
iis omnibus, tum natura prudentem eſſe Medicum conueniet: quo cuiuſq; indicationis
poteſtate diligenter conſiderata, omnibuſque inter ſe collatis, vnam idonei victus ſum-
Aliud exemplum.
mam, quæ laboranti ſit commoda, comparet. Pari ratione, ſi accidat, vt cum viribus im-
becillibus corruptela humorum incidat, ſtatim duæ, & hæ quidem contrariæ oborien-
tur indicationes. Vna, quæ a corruptela petitur: altera, quæ a viribus ſumitur. Prior eſſe
vacuandum dictat, propterea quod quicquid corruptum eſt, id a natura alienum ſit, ad-
eoq; ſe auferendum indicet. Quapropter affectus ipſe vacuandum eſſe præcipit, idq; vel
vena ſecta, vel purgatione. Poſterior autem iis remediis, quæ affectus indicat non eſſe v- C
tendum docet, quod cum virtutis cuſtodia pugnent. Neutram enim duarum vacuatio-
num imbecillæ vires ferent. Quapropter in eiuſmodi indicationum repugnantiis in-
Corruptelę curatio.
certa, aut perplexa ſaltem eſt ſuccurrendi ratio. Oporret autem, vbi indicationes ita ad-
uerſantur, & paulatim quod vitioſum eſt vacuare, & paulatim viciſſim quod ſalubre eſt
pro eo reponere. Nam hac ratione vtriſque indicationibus ſatis fit, quod ita vires imbe-
cillæ reficiantur, & quod corruptum eſt, citra noxam vacuetur. Atq; hinc perſpicuum
fit, magni quidem fieri indicationes ſumtas tum a morbi natura, tum etiam viribus: ſed
multo pluris æſtimari, quæ ab iis, quam quæ ab hoc ducuntur: neque id quidem temere.
Morbi namq; dignitatem ſanitate metimur, virium autem vita ipſa: qua nihil eſt, neque
dignius, neque homini carius & antiquius. Quapropter quando accidit, vt indicatio- D
nes inter ſe ex aduerſo pugnent, committendum non eſt, vt dum alteri nimium ſis in-
tentus, alterius omnino obliuiſcaris, ſed vtriuſque memor, quoad licet vtrunq; miſceas.
Sed de indicationibus ſatis.

Medendi præcepta vnde diſcenda. Cap. XI.

CVM multos eſſe conſtet tum Græcorum, tum Arabum, Mauritanorumue, tum et-
iam recentiorum, qui de curandi ratione præcepta continentes Cõmentarios poſt
ſe reliquerunt, in illis certe delectus aliquis habẽdus erit, ne ſcil. deteriores pro optimis,
vt fere ſieri ſolet, arripiamus: adeoque ex iis ea, quæ ad ægri potius interitum quam ſalu-
Medendi præcepta non ex Arabibus diſcenda.
tem conferunt, præcepta hauriamus. Fuerũt ante paucos annos, & ſunt hodie proh do-
lor, Medici haud exiguo numero complectendi, qui in eam dementiam ſunt prolapſi, E
vt ſine Arabibus Mauritaniſue, praxim frigidiuſcule exerceri credant: & medendi præ-
cepta ac rationem curandi morbos e nullis aliis auctoribus, quam Arabibus, diſci poſſe
credant: nullis aliis adducti rationibus, quam quod illi rem hanc perſpicue, & ordine ſa-
ne optimo tradiderint. Quantum vero, qui ea in opinione verſantur, cæcutiant, quam-
que nihil eorum, quæ vel Græci, vel quos ipſi vnice admirantur ac in oculis ferunt, Ara-
bes ſcripſerunt, intelligant, eruditi ſatis perſpectum habent: omnibuſque perſpicuum
euadet, ſi quæ illi blatterant, paulo diligentius examinent, & cur hoc aut illud inter me-
dendum faciant, ab ipſis requirant. Nam tum eos vel piſcibus magis mutos fore depre-
hendent: aut ſi quid dicent, conſuetudinem ſaltem, aut experientiam, quam tamẽ nul-
lam omnino habent, illis obtrudent. Quaſi vero errantium multitudo, aut diuturna
conſuetudo, illorum errori patrocinari poſſit: aut ſtatim audito experientiæ nomine, a F
nobis impetrarint, vt illis concedamus, quod ſe eſſe conſecutos ſibi falſo perſuaſerunt.
Quod ſi enim, quæ ad experientiam veram, quam perpetuo iactitant, requiruntur, e
Galeno didiciſſent, nihil minus quam experientiam ſibi vendicare auderent. Quam

parum

A parum vero teneant ea quæ ſcripſerunt Arabes, quorum ſe æmulos eſſe gloriantur, ex-
pedite cognoſces, ſi vt conttouerſos, qui in iis reperiuntur locos tibi explicent, ab ipſis
poſtulaueris. Nam ibi ſenties eos plus, quam pueros fore, & non habituros, quod di-
cant, aut reſpondeant. Neque mirum, quod ſcilicet Arabes nunquam, vel per tranſen-
nam tantum inſpexerint: & quiſque ſibi ex recentioribus aliquem, cuius placita præ ce-
teris ſequatur, delegerit. Et cum fontes ſuos, Arabum intelligo lacunas, non deguſtaue-
rint: quid eſt, quod in iis enarrandis, eos præſtare poſſe ſperes? Sed fac quoſdam etiam
abunde deguſtaſſe: quid aliud inde haurient, quam peſtilentiſſima, & ægris certiſſimũ
afferentia exitium præcepta? Cum enim quem Principis nomine dignantur, infinitis
erroribus refertum fateri cogantur: quid ex aliis, qui omnia ſua ex illo ad verbum tranſ-
B ſcripſerunt, haurire poſſint, quiuis coniiciet. Refertum autem eſſe Auicennam multis
& capitalibus plane erroribus nos alibi, & pleriq; etiam alii viri doctiſſimi ſatis demon-
ſtrarunt, vt non ſit opus nunc illos nominatim percenſere. Vnum ſaltem in præſentia,
& hunc certe omnium maximum, ceteris adieciſſe ſatis ſit: quod ex vnico illo, quan-
tum in reliquis ei fidendum ſit, quiuis facile cognoſcet, & inde qualis is ſcriptor ſit, vel-
uti leonem ex vnguibus æſtimabit. Siquidem is *Fen. decima canonis quarti, tractat. 1. cap. 40.* Auicennæ immenſus error.
vbi aſthmatis curationem ex profeſſo docet, Arſenicum ex aqua mellis in potu dan-
dum eſſe manifeſte præcipit. Nemo vero eſt e numero eorum qui vel leuiter medici-
nam deguſtarit, quem lateat, Arſenicum toto genere naturæ noſtræ aduerſari, adeoq;
præſentiſſimum eſſe venenum, ita vt ne halitus quidem, qui ex eo tranſpirat, innoxius
C nobis ſit. Quotidiana quoq; experientia atteſtatur, perditos quoſdam homines, tum ſi-
bi, tum aliis Arſenici vſu conſciuiſſe mortem. Auicenna tamen iis nihil motus, illud bi-
bendum in ſanando aſthmate eſſe hortatur: vt mirum ſit, hũc carnificem, Medicorum
paulo ante ab omnibus fere principem nominatum eſſe. Cum itaque principem eiuſ-
modi habuerint Medici, quales fuiſſe putemus, qui ſub en ſtipendia facere voluerunt?
Non alios certe, quam is fuit, quem hoc nomine dignati ſunt, & cuius ſingula verba in-
ſtar oraculorum habuerunt. Verum non ignoramus, quid pro hoc capitali errore tuen- Obiectio diluitur.
do allaturi ſint eius patroni ac defenſores. Nam quod alias ſolent, ita nunc quoq; in in-
terpretem culpam transferent: atq; illum, locum hunc parum fideliter cõuertiſſe cauſ-
ſabuntur. Atqui quam belle illi principem ſuum excuſent, & ab errore vindicent, eiuſq;
D auctoritatem aſſerant, ii quibus ſcripta eius paulo melius quam illis patronis cognita
ſunt, norunt. Hi enim ſciunt, quod Auicenna *cap. 49. canonis ſecundi*, vbi Arſenici facul-
tates omnes percenſet, idem quod loco iam producto doceat: nempe quod Arſenicum
ex hydromelite ſiue aqua mulſa potum aſthmaticis, tuſſientibus, ſanguinemq; exſpu-
entibus conferat. Vt mirum ſit, illum immemorem plane fuiſſe eius, quod in eodem
capite paulo ante hæc verba dixerat: nimirum omnibus Arſenicis putrefaciendi, & e-
rodendi vim ineſſe. Si itaque erodendi facultas ineſt, cur tuſſientibus, & ſanguinem ex-
ſpuentibus bibendum exhibet? Cur intra corpus, cum venenum ſit præſentiſſimum, aſ-
ſumendum hortatur? Non eſt igitur cur in interpretem culpa transferri poſſit, vt qui v-
trunq; locũ optima fide tranſtulerit. Atqui fidem in interprete hoc loco non poſſe deſi-
E derari, hinc omnib. perſpicuũ euadit, ꝙ Meſue, qui & ipſe Mauritanus, & Auicennæ ſi-
mia fuit, in curatione aſthmatis ad verbum, vt alia multa, hũc locũ tranſſcripſerit: & per-
inde ac Auicenna, Arſenicũ cũ aqua mulſa, vel melle aſthmaticis in potu exhibendũ eſ-
ſe, nõ obſcuris verbis hortat'. Quod ſi n. ſecus in Auicennæ codice ſcriptũ fuiſſet, haud
dubie Meſue non iis, quib. nũc legitur, ſed aliis plane verbis in ſuos libros locũ hunc re-
tuliſſet. Vt meridiano ſole clarius ſit, interpreti nõ eſſe hũc errorem imputandũ, ſed ipſi
potius Auicennæ: quẽ quidam veriſſime dixit iugulare, nõ curare homines. Sed demus
aduerſariis, & veteris inſcitiæ propugnatorib. Auicennæ aliorumq; Arabũ, Mauritano-
rum ue ſcripta vacare erroribus, ꝙ tñ in ꝑperuum nõ docebunt: nihilominus tñ illis cõ-
mode ad faciendã medicinã vti haud poſſent, ꝙ ſcil. barbare, inepte, ſpurce, & fœde, ꝙ
F met ipſi fatent', atq; hoc nomine errata omnia in interpretes transferunt in Latiũ tradu-
cta ſint: quodq; nullis neruis, nullis demonſtrationũ legib. ſed puris nudiſq; verbis ſin-
gula perſequant', vt quãuis multa dicãt, ꝑ pauca tñ doceant. Verũ fac optime eſſe in La- Arabum prodigioſum & horridũ ſermonis genus.
tinã linguã conuerſos Arabes: tñ ꝓdigioſum hoc & horridũ ſermonis genus, quo illi vſi
ſunt, eiuſmodi eſt, vt Latini ſermonis ꝓprietatẽ reſpuat, atq; etiamſi maxime adnitatis,
tñ vt intelligas fieri nõ poteſt. Etſi igit' optimũ interpretẽ nacti fuerint, tñ is Arabiſmos

nunquam recte Latina oratione exprimet. Cui rei fidem facit maximam Mahometi A
Alcoranus: in quo tam prodigioſa & diſtorta eſt oratio, vt hunc legens non hominem,
imo ne bouem quidem, ſed Plutonem ipſum ex infernalibus tenebris boare, ac feralem
edere vocem putes. Nec ſane melior eſt Auicennæ oratio, ſed immenſa quoq; caligine,
ac pene Cimmeriis tenebris inuoluta & obſcurata. Quæ certe cauſſa eſt, vt eius ſenten-
tia multis in locis vix accipi & intelligi poſſit, vt merito ingenia ad melius doctrinæ ge-
nus aſſuefacta, iſto obſcuro ac monſtroſo plane ſermone offenſa, ab eius lectione teſili-
ant. Neq; mirum ſane, hominem hūc præ ceteris etiam Mauritanis magis balbutire, &
prodigioſa oratione vti: quū conſtet, illum (hoc n. qui ipſum vnice admirātur, & in deli-
tiis habēt, inter præcipuas eius laudes referunt) decimo ætatis ſuæ anno, ſui Mahometi
Alcoranum memoria tenuiſſe vniuerſum. Quid n. aliud ſonaret, aut quo alio ſermonis B
genere vteretur, q̃ ille, cuius lectione tāropere eſt delectatus, vt hunc dignū æſtimaret,
cuius ſingula verba ita animo infixa haberet, vt eorum obliuiſci non poſſet? Cum igitur
Arabes, & horum maxime principem Auicennam, neq; mentē, neq; linguā ſatis putam
habuiſſe conſtet, (cōmuniter n. fit, vt cum erroribus, & pbanaricis opinionibus coniun-
cta ſit orationis confuſio, & deformitas) præſtat certe hos prorſus non attingere, quam
ſine iudicio in eorundem lectione verſari. Imo, ſi quid iudico, non eſt permittendum
iis, qui artem medicam addiſcunt, necdum ſibi ſolidum ex optimorū auctorum lectio-
ne pararunt iudicium, vt vel leuiter attingant Arabes: quod metuendum ſit, ne errores
quibus illorum ſcripta referta ſunt, ita imbibant, animiſq; ſuis infigant, vt poſthac nulla
ratione elui ac eximi poſſint. Tenaciter enim hærent, quæ rudibus annis hauriuntur: & C
hæc ipſa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora ſunt. Vt n. odor quo recens teſta ſe-
mel imbuta eſt, elui non poteſt: ita ægerrime ea quæ a teneris, vt aiunt, vnguiculis auide
didicimus, exſtirpantur. Nec melior eſt conditio barbarorū, & recentium Medicorū:
vt qui ſua omnia ex Arabib. tranſſcripſerint, adeoq; ab exquiſita veterum docēdi & me-
dendi ratione plurimū abſint. Igitur præter ſummam barbariem, quæ lectori faſtidium
parit, ēt immenſus eſt deteſtandorū erratorū in eorundem ſcriptis aceruus, quæ illi ab
Arabibus, perinde atq; infans ex matris mammis lac vitioſum, ſuxerunt: q̃ ſingula lecto-
ri ſermonis impuritatē faſtidienti, & veritatem cōſectanti, parū iucunda, & inutilia pla-
ne ſunt. Quanquam ēt hoc hominum genus, propter rerū quatūdam inutiliū tractatio-
nem lectori, præſertim rudi, magnas remoras obiiciat. Cū itaq; res ita cōparata ſit, præ- D
ſtat vt reiectis plane & poſthabitis Arabib. barbariſq; prioris ætatis ſcriptorib. ex Grçco-
rum Medicorū, qui ſyncere, pure, & exquiſitiſſima methodo artē tradiderunt, ſcriptis,
veluti limpidiſſimis fontibus, ea, q̃ ad medicinā faciendam neceſſaria ſunt, diſcamus. Vt
n. in Arabū doctrina, omnia ſunt impura, barbara, ſcabra, intricata, fœdiſſimiſq; errorib.
conſpurcata: ita contra Græcorū omnia ſunt pura, terſa, nitida, politaue, aperta, nulliſq;
erratis contaminata. Et vt in cōfeſſo eſt apud omnes, e fontib. potius quā lacunis eſſe bi-
bendum: ita nulli dubium eſſe debet, e Græcis potius, quam Arabib. medicinç prçcepta
haurienda eſſe. Nihil n. habent Arabes, quod non vel ex veterib. vel poſteriorib. Græcis
deſcripſerint, demptis tantum erroribus qui illis proprii ſunt. Verum quod dicimus, eſ-
ſe deprehendet, qui ſcripta Arabum cum Græcorum monumentis contulerit. Nam is E
comperiet, eos omnia e Græcis, etiam Galeno poſteriorib. quos magis imitati ſunt, cō-
pilaſſe: vtpote qui caſiam nigram, moſchum, nucē vnguentariam, ambrā, caphurā, la-
cham, Santala, & id genus alia veterib. indicta, longe verius & exquiſitius quam Arabes
deſcripſerint: ita vt neq; horū medicamentorū cognoſcendorum gratia, Arabum ope
egeamus, cum abunde hæc ipſa Græci poſteriores depinxerint. Quū vero aliorū Græ-
corum Medicorū ſcripta omnia ceu riuuli quidā ex Galen. tanquā vberrimo fonte pro-
manarint, ex hoc magis quam aliis præcepta de *tuenda ac reſtituenda ſanitate* petēda erūt:
vtpote in quo nihil eſt perplexū aut ſophiſticū, ſed omnia aperta, cādida, & optima me-
thodo tradita. Prç reliquis aūt ſuis libris vnice ad recte curādos morbos cōducūt ii, quos
de medendi ratione inſcripſit: in quib. indicationes curandi perfectiſſime docuit. Nam
principio curandi rationē morbi ſimilarium & inſtrumentaliū partium cōmunis, nem-
pe vnionis ſolutæ, libris tertio, quarto, quinto, & ſexto eius operis abſolutiſſime tradi-
dit. Dein eius qui in ſolis ſimilarib. conſiſtit, intemperiei nimirum, medendi rationē in
ſeptimo, octauo, nono, decimo, & vndecimo, perſpicue & copioſe tractauit. quod ſi vero
quiſ-

Barbari ac recentiores medici.

Ex Galeno præcepta de tuenda & reſtituenda valetudine petēda.

A quiſpiam eorum quæ in iam dictis libris docet, compendium affectat: is primum, quem idem Galenus ſcripſit *de Curandi ratione ad Glauconem*, diligenter legat. Quo vero pacto ſympromatis ſit proſpiciendum, in duodecimo eius, quod de Medendi ratione edidit, libro monſtrauit. Quæ denique ad tumorum præter naturam curationem cognitu neceſſaria ſunt, ea omnia in decimotertio & decimoquarto eiuſdem operis, & altero de *Curandi ratione ad Glauconem*, exquiſitiſſime oſtendit. Etſi autē non deſint hodie qui hos libros calumniari ac ſugillare audeant: tamen ſi quæ illi aduerſus hanc methodum afferunt, diligenter expendas, nihil aliud quam quod ille in iis libris docuit, eos afferre deprehendes: niſi quod ſophiſtica quædam admiſcent, quibus illius ordinem, ſi diis placet, lectori ſuſpectum reddere conantur.

Aduerſus Galeni calumniatores.

B Non ſolū vero Galenus curandi indicationes docere contentus fuit, ſed etiam præſidia quibus morbi abiguntur, multis in libris mōſtrauit. Nam etſi obiter præſidia illa in medendi libris attigerit, pleniſſime tamen eadem in libris, quos de *Simplicium medicament. facultatibus, & de compoſitione medicamentorum tum generalium, tum localium* inſcripſit, edocuit: ita vt nihil ab eo, quod ad hanc rem recte intelligendam facit, requirere poſſis. Galeno tamen ſi quis adiungat Paulū Aetiū, Actuarium, & Alexandrum Trallianum, non eſt cur nobis reprehendendus veniat: cū in iis nonnulla, quæ illi ex Galeni libris, iniuria temporum amiſſis, tranſcripſerunt, inueniet. Non eſt etiam contemnendus Nicolaus Myrepſus, quem nos Latio donauimus. Nam is multum ad componenda medicamenta momenti afferet. Iam dicendi finem

C faciam, quod vniuerſæ Medicinæ capita quam potui breuiſſime & perſpicue, quinque iis libris perſtrinxerim, & aditum quēdam, qui vnicus meus fuit ſcopus, ad recte legenda & cognoſcenda veterum ſcripta parauerim.

FINIS.

LEONHARTI FVCHSII DE

Humani corporis fabrica Epitomes Pars Prima.

LEONHARTVS FVCHSIVS CANDIDO

D LECTORI S. P. D.

SEMPER optaui aliquam exſtare Epitomen quæ nobis partium corporis humani rationem ita explicaret, vt cuiuſq; partis functionem & vſum, ipſius quoq; ſitum, figuram, magnitudinem, colorem, ſubſtantiæ naturam, & ad ceteras partes connexum, breuiter & perſpicue nobis ob oculos poneret, hocq; nomine in ſcholis Medicorum ad enarrandum recte proponi poſſet. Atq; vt id ardentius cuperem me in primis impulit, quod hanc Medicinæ partem, quæ tamen ad artis tractationem ſumme eſt neceſſaria, ab omnibus fere Germaniæ noſtræ Medicis neglectam eſſe perſpectum haberem.

Anatome a Germaniæ Medicis cōtemta, & neglecta.

Conſtat enim omnibus pauciſſimas hactenus fuiſſe in Germania publicas ſcholas, vbi tamen præ-

E cipuum tenere locum debuiſſet, in quibus anatomes doctrina tradita ſit. Cuius quidem rei nullam aliam fuiſſe cauſſam arbitror, quā quod tū pauci admodū, aut fere nulli fuerint in ſcholis illis profeſſores, quos eius rei cura tetigerit, aut qui partes humani corporis, quod harum nullam plane cognitionem haberent, enarrare potuerint: aut certe quod idoneo ſcripto, quod ſuis auditoribus explicandum proponerent, fuerint deſtituti. Nam omnibus palam eſt ante paucos annos nullum in hoc genere ſcriptum, præter id quod Mondinus parauerat, exſtitiſſe. Hoc enim etſi initio ab omnibus ambabus, quod dicitur, manibus, maximoque plauſu exceptum eſt, & dignum quod omnibus in ſcholis enarraretur iudicatum, tamen quum paulo poſt a nonnullis clare ſit deprehenſum, illud non paucis erroribus eſſe refertum, nec vllam in eo vel oſſium, vel muſculorum, itemque neruorum hiſtoriam haberi, ſenſim exiſtimationem ſuam amiſit, & deſpicatui duci cœptum eſt. Nec quo minus id fieret, Carpus cauere potuit, qui prolixiſſimis commentariis illud Mondini ſcriptum illuſtrare conatus eſt. Nam tantum abfuit, vt a contemtu illud vindicaret, vt prolixitatis nomine plus odii & contemtus ei conciliarit, præſertim quum multa parum neceſſaria, & nihil ad inſtitutum facientia admiſcuiſſet; nec errorum rationes ſatis detexiſſet, ſed hos potius tueri voluiſſet. Nec compendium ſuum, quod poſt commentarios hos ſuos edidit, propter eoſdem admiſſos errores, in magno honore habitum eſt, ſed a pleriſque neglectum. Atque extra hos duos, Mondinum nimirum & Carpum, multis

Mondini de anatome ſcriptū.

Carpi in Mōdinum cōmētarii.

Ante Galeno diſſectio commode peti potuit.

ſubinde annis inter Medicos nemo fere qui ex profeſſo tractaret anatomen, repertus eſt. Quum autem ob cauſſas iam expoſitas illorum ſcripta parum idonea vt publice in ſcholis explicarentur viſa ſint. Non ita multo poſt exorti ſunt nonnulli qui diſſectionem ex Galeno, vt qui omnium iudicio, inter eos qui tum extabant, optimus ac veluti anatomicorum κορυφαῖος eſſet, potius diſcendam eſſe putarent. A

Galeni anatomica qui in Epitomē redegerint. Andernacus Vuilichius

Ceterum quum is non vno in libro, ſed ſparſim in multis, idq; prolixe admodum, diſſectionis rationē tradiderit, nec illum qui in ſcholis ad enarrandum proponeretur ſatis aptum eſſe indicauerunt. Quo nomine factum eſt, vt hunc in Epitomen plerique redigere conati ſint. Atq; in eo præſtando primus, quod ſciam, Ioannes Guinterius Andernacus ſudauit, nec ſine diligentiæ laude. Et hunc ſuum laborem non parum commendat ordinis, quem ſecutus eſt, ratio ſatis concinna. Poſt hunc ſaxum hoc Iodocus Vuilichius voluere cepit, nec defuere complures alij, quos nominatim recenſere nihil attinet, qui idem præſtare ſunt annixi. Verum quum nemo illorum integram humani corporis hiſtoriā ſit complexus, & ſingula ſua ad verbum fere ex Galeno omnes deſcripſerint, parum attenti quid homini, quid ceteris animantibus competeret, vtcumque breuitatis ac ordinis nomine laudem non mediocrem eorundem ſcripta mererentur, mihi certe vt in ſcholis ijs ad docendam hinc anatomen vterer ſatis apta viſa non ſunt. B

Veſalii de fabrica humani corporis commentarii.

Quapropter, vt ingenue dicam quod ſentio, quum demptis Veſalij noſtri de fabrica humani corporis commentarijs, plane doctis, & ſingulari induſtria elaboratis, nullum reperirem ſcriptum, quod mihi per omnia ſatisfaceret, & quo commode ad docendam humani corporis hiſtoriam & diſſectionem vti poſſem, diu multumque cogitaui quid mihi faciendum eſſet, vt & hæc artis pars in Germaniæ ſcholis prorſus neglecta poſtliminio rediret, & paſſim publice in ſcholis etiam noſtris doceretur. Videbam enim Veſalij de fabrica humani corporis libros eſſe prolixiores, & exquiſitiores, quam vt ab omnibus intelligi, & in ſcholis ad enarrandum, præſertim in iſta paucitate profeſſorum qui anatomen callent, proponi poſſent. Epitomen autem, quam ille conſcripſit, ſuccinctiorem, quam vt ab ijs qui iam nominatos eiuſdem libros non probe tenent, aſſequi queat. Ne itaque ſcholam noſtram hac commoditate recte diſcendi humani corporis hiſtoriam, & diſſectionem perpetuo fraudarem, cœpi ipſe ex Galeni & Veſalij ſcriptis concinnare Epitomen, quam ſubinde aliquot annis auditoribus his excipientibus dictaui, vt leuem ſaltem aliquam inde anatomes conſequerentur notitiam. Quum autem ſcribendi & excipiendi prouincia pleriſque moleſta eſſet, eamque ægerrime ſuſtinerent, vt quæ concinnaram excudenda curarem maiorem in modum rogauerunt. Non potui itaque crebris horum efflagitationibus non concedere locum, ſed quæ mihi pro auditorio paraueram, in horum gratiam typographo noſtro imprimenda dedi, non quidem vniuerſa, ſed initio duos duntaxat primos libros, quorum vnus oſſium, alter vero muſculorum hiſtoriam tradit. In ſecundo certe Veſalium per omnia ſum ſecutus, vt qui ſolus inter omnes qui hactenus Anatomen ſcripſerunt humani corporis muſculos deſcripſerit. Et ne calumniatores furti nos inſimulare poſſent, paſſim in marginibus loca vnde quæuis excerpſimus nominatim indicauimus, & expreſſimus. Vt itaque æquus lector hos duos libros æquo & hilari animo ſuſcipiat, oramus, daturi etiam paulo poſt, Deo annuente, reliquos. Et ſperamus hoc ſaltem nomine futuros gratos, quod horum in ſcholis, ſaltem docendo, aliquis eſſe vſus poſſit. C D

Epitome Fuchsii.

Veſalius vnus humani corporis muſculos deſcripſit.

Cōpendiorum ſcribendorum ac legendorum ratio.

Nemo tamen velim exiſtimet nos hanc Epitomen ideo exaraſſe, vt abiectis Veſalij commentarijs, ea tantum anatomes ſtudioſis vtendum eſſe cenſeam. Si enim hoc animo noſtram hanc Epitomen, aliaſque omnes quiſpiam excipere voluerit, ſciat his nihil eſſe poſſe nocentius. Quando conſtet eos qui hac lege compendia ſectantur, nunquam ad abſolutam & perfectam rerum cognitionem peruenire poſſe. Nam ijs duntaxat addicti, nihil præterea deguſtant, ſed perpetuo in ijs hærent, tanquam ad Caucaſum alligati. Quare ſi hæc compendiorum ratio eſſet, nihil ijs in omnibus ſcientijs plus diſpendij afferre poſſet. E

Sunt itaque alio plane nomine legenda Compendia, hoc nimirum, vt nobis adminiculo ſint, & ad perfectam rerum conſequendam cognitionem nobis quaſi viam quandam ſtruant, & ad maiora, adeoque ea in quibus omnia perfecte traduntur diſcenda nos veluti manuducant. Nec alia de cauſſa hanc noſtram Epitomen concinnauimus, quam vt lectori ad facilius intelligendos Veſalij commentarios viam aliquam pararent. Cuius anatomica tantum abeſt vt contemnenda putem, vt illum omnibus aliis, Galeno etiam ipſi præferam. Nihil enim dubito hunc diuinitus excitatum, vt hanc Medicinæ partem pene extinctam, & infinitis erroribus contaminatam in lucem reuocaret illuſtraretque.

Vesalii laus eximia.

Quæ-

A *Quanquam enim Galenus non parum hanc partem iuuit, tamen conſtat illum ſimiarum & canũ potius quam hominum texuiſſe hiſtoriam, id quod quiuis deprehendet, ſi oculos in teſtes adhibere, & ſuis manibus ſectionem exercere voluerit. Veſalius autem vnus inter eos qui noſtra ætate ſcripſerunt hominis fabricam exquiſita diligentia, & concinno ordine deſcriptam literis mandauit. Et niſi huius commentarij exſtarent, multarum partium humani corporis vera hiſtoria deſtitueremur. Vt mirari ſatis non queam quorundam inſolentiam, qui huius viri conatibus tam perdite obſtrepere audent, eumque multis & mendacibus conuitijs proſcindere non verentur, lacerantque nullo alio nomine, quam quod Galeni anatomica parum quadrare humano corpori oſtendit. Quin potius laudandum hoc eius in eruenda veritate ſtudium erat, illique gratia agenda,*
B *quod in hac artis parte reſtauranda tantum ſudare voluerit. Abſtineamus itaque hortor omnes deinceps ab eiuſmodi conuitijs, & mutuas potius tradamus operas, vt artem noſtram ab omnibus erroribus repurgemus, efficiamusque hac ratione vt priſtinum tandem nitorem illi reſtituamus. Quo ſane inſtituto longe maiorem gloriam conſequemur, quam ſi conuitijs mutuo nos exagitemus. Interea vale, & noſtrum ſtudium boni conſule. Tubingæ quarto Idus Ianuarij.* ANNO M.D.LI.

Galenus ſimiarum & canum hiſtoriam deſcripſit.

LEONHARTI FVCHSII
MEDICI DE HISTORIA HVMANI CORPORIS, ſiue diſſectione ſingularum hominis partium, Liber primus oſſibus dedicatus.

C

Quid anatome, & quis eiuſdem vſus. CAP. I.

ANATOME eſt *ſingularum partium corporis tam interiorum, quam exteriorũ ſcientia contemplatrix.* Quippe ſubſtantiam, magnitudinem, figuram, ſitum, connexum, functionem, numerum, & vſum harum omniũ veſtigat. *Subſtantiam*, quando carneane ſit, an membranea, an oſſea, an cartilaginea, tenuis, an craſſa pars corporis inquirit. *Magnitudinẽ*, dum quantũ in corpore ſpacium occupat, conſiderat. *Figuram*, quum qua ſit forma prædita, expẽdit. *Situm*, quãdo quo in loco corporis collocetur, obſeruat. *Connexum*, quum quę illi ſit cum aliis com-
D munio & ſocietas attẽdit. *Functionem*, quum quodnam ſit illius munus, & officium, perſpicit. *Numerum*, vbi totius mẽbri partes perquirit. *Vſum* vero, quando eius ad vtendum aptitudinem quærit. Vt hinc omnib. perſpicuum ſit immenſam eſſe huius partis Medicinæ tum vtilitatẽ, tum neceſſitatem. Neq; enim Medicis & philoſophis tantum, ſed & Theologis, Iuriſcõſultis, Hiſtoricis, Poetis, deniq; omnibus qui eruditionis ac ſapiẽtiæ laudem affectant, honeſta, pulcra, vtilis, & omnino neceſſaria eſt. ¶ Nã anatome ſciẽtiæ dux eſt, aditumq; ad Dei agnitionẽ præbet. Dum n. huius ductu & adminiculo admirãdam humani corporis texturam rimamur, ſingulaſq; eius partes propius intuemur, ac oẽs huius angulos perreptamus, & illuſtris illius ædificii admirabilem ſtructurã & compagem oculis contemplamur, ibiq; apte & concinne omnia diſpoſita admiramur, confeſtim ex ipſa opificii ratione, hominem nõ caſu extitiſſe, ſed ab ęterna quadam mente
E conditum eſſe, quæ ſingulas partes mirando conſilio diſtribuit, & ad certos fines deſtinauit, coniectamus. Quapropter mira quædam ſummi opificis Dei ꝓuidentia ſeſe tum oſtendat, dum intelligimus hunc non fruſtra in formando homine adeo eſſe occupatã voluiſſe, ſed hoc ipſo ſignificaſſe, hominũ gen⁹ ſibi curæ eſſe. Vt rectiſſime a Galeno *lib. 2. de vſu par.* ita ſcriptum ſit. *Si vnquam alius quiuis opifex æqualitatis & proportionis magnam habuit prudentiam, certe natura habuit in formandis & cõſtruendis animantiũ corporibus, adeo vt hanc Hippocrates nõ temere iuſtã nominauerit.* Quũ itaq; nuſquam certius quam in humani corporis ſtructura ſeſe expreſſerit Dei prouidentia, debet hoc potiſſimũ nomine anatomes ſtudiũ nobis eſſe commendatũ, ac gratum, quod nos in Dei cognitionẽ, primo ſtatim eius aditu, ducat rapiatq;. ¶ Porro quum ad vitam recte inſtituendã ꝓcipuum ſit
F noſſe ſeipſum, ꝓfecto in anatome cognoſcenda multũ operæ ponendũ erit. Hæc enim efficit vt veluti in ſpeculo teipſum cõtemplari, & domiciliũ illud animæ, quemadmodũ Plato dixit, prorſus introſpicere queas. Præterea ad formãdos mores ſumme vtilis eſt anatomes cognitio: quippe plurimarũ virtutum imagines impreſſas ipſis partib. humani corporis oſtendit, dum ſic viciſſim vnã alteri conſentire ac inſeruire cernimus. Quãtus n. eſt cerebri cum ventriculo & corde, vt alia omittamus, conſenſus? Tantus animi-

Anatome quid.

Anatomes vſus & neceſſitas.

Dux ad Dei cognitionẽ.

Ad ſui ipſius cognitionem.

Ad mores formãdos.

rum vt etiam minima propemodum eius mala, vtrumq; principium ſentiat. Sed partiũ A
humani corporis inter ſe cõſenſum, atq; cuiuſq; miniſteria, ſuo loco fuſius docebimus.
¶ Ceterum vt vno atq; altero exemplo quomodo ad formandos mores anatomes co-
gnitio cõducat, plenius intelligas, primũ inſtrumẽtorum concoctioni famulantiũ mo-
dum expendito, vt is ad temperantiam hortetur. Quemadmodũ enim quum hæc im-
modice cibo ac potu ingeſto onerant, ſuas functiones parũ recte obeunt, atq; adeo con-
coctio ipſa impeditur, & ſubinde corpus vitioſis impletur humoribus: ſic ad functiones
omnes ciuiles ineptos facit aſſidua crapula, & immoderatus cibi & potus vſus. Quapto-
pter qui ſe ad ciuilia munia obeunda, & ad ſeruiẽdum reipublicæ aptum exhibere vult,
is temperantiæ ſtudeat: quod vt faciat, inſtrumentorum cõcoctioni famulantiũ diligẽs B
inſpectio hortatur. Dein ſi membra atq; vaſa generationi deſtinata contẽplamur, eaq;
tanta diligentia & arte cõſtructa & munita eſſe, varioſq;, vt in iis quoad perfecte ſit mu-
tatũ ſemen cõſeruetur, anfractus habere cõſpicimus, ad ꝓcreandos liberos nos cõditos
eſſe, & ad continentiã, qua vagi vitãtur cõcubitus, monent. Vt hoc nomine deteſtandũ
hoc & modis omnibus exterminandũ ſit hominum genus, ꝙ caſtitatem ſimular, & in-
terim nullo nõ libidinis & vagi cõcubitus crimine ſe polluit. Inſuper quũ videmus fœtũ
in vtero materno tanta cura, ſedulitate, ac ſolicitudine ali & tot inuolucris muniri, ma-
gno furore percitos eſſe diſcimus eos, qui temere nocẽt hominib. eoſq; leuibus & nulli⁹
momenti, imo non raro nullis de cauſſis, interficiunt, quos tanto ſtudio architectrix na-
tura fouit & ꝓuexit. Ipſa deniq; partium humani corporis diſtributione Deus imaginẽ C
quandam politiæ ac ciuitatis propoſuit. Nam vt tres ſunt in vniuerſo corpore ꝑcipuarũ
functionum ventres, quorum quidem infimus nutritioni & generationi ſeruit. Medius,
in quo cor eſt, motus & deſenſionẽ ciet, tertius in quo cerebrum continetur, maximarũ
rerum continet notitiã: ſic in ciuitate bene cõſtituta prima cura eſſe debet moderato-
ris reipublicæ vt ciues victum habere poſſint. *Deinde* vt deſendãtur aduerſus iniuſtã vim.
Tertia vt etiam ad ſapientiam, & notitiam Dei, & aliarum honeſtarum rerũ inſtituantur.
¶ Ita ſane hominis partes monſtrant, q̃ res præcipue expetendæ ſint, queq; actiones ſu-
ſcipiendæ, & illuſtrẽ imaginem legitimi imperii, ſeu recte cõſtitutæ ciuitatis continẽt.
¶ Quare quum nos ipſos intuemur, ad quæ actionum genera, & priuatim & publice de-
ſtinati ſimus diſcimus. Vt hinc omnib. palam ſit doctrinã de partibus humani corporis, D
& earũ vſu & officiis præcipuã partẽ eſſe philoſophiæ, eius etiam q̃ de moribus forman-

Libri Galeni de vſu part. diligẽter legendi.

dis tractat. Quã quũ Galenus in diuinis illis quos de vſu partium corporis humani inſcri-
pſit libris pleniſſime tradiderit, debent hoc nomine non ſolum Medicinæ ſtudioſis, ſed
omnib. ẽt philoſophiç amãtibus in delitiis eſſe, ac perpetuo manib. illorum teri. ¶ Por-
ro quũ paſſim apud veteres tum poetas, tum hiſtoricos, alioſq; omnis generis ſcriptores
partiũ humani corporis mentio fiat, cõfert & hoc nomine plurimũ ad eorundẽ ſcripta

Medico anatomes cognitio & vtilis, & neceſſaria eſt.

plenius intelligenda anatomes cognitio. ¶ Præ omnibus a. aliis Medico certe nõ ſolum
vtilis, ſed & neceſſaria eſt. Quod enim intelligere ſingularum partiũ naturas, actiones,
officia & vſus, plurimum ad tuendam valetudinẽ cõducat, notius eſt, q̃ vt pluribus, a me
oſtendi debeat. ¶ Ad rectã v. curandi rationẽ anatomes peritia ita eſt neceſſaria, vt ſine E
hac nihil vnquam laude dignũ in arte ſua efficere poſſit Medicus. Quippe quũ Galeno
etiam ipſo libro primo de laborantibus locis, capite primo, teſte, curãdi ratio pro labo-
rantium partium natura varieť, quo quæſo pacto illas probe curabit qui earundem ſub-
ſtantiã, figuram, magnitudinẽ, numerum, actiones, vſus, ac mutuũ inter ſe connexum
ad amuſsim non perſpectũ habuerit? ¶ Qua deniq; ratione aculeos, telorumq; cuſpides
extrahet, oſſa exſcindet, luxata reponet, abſceſſus incidet q̃ nõ omnium corporis partiũ
motus, ſitus varios & connexiones exacte tenuerit? Nõ raro certe is tẽdinem magnum,
aut neruum inſignem, aut arteriam, aut venam aliquã ſubiacẽtem diſſecabit, interdum

Veteres pueros in cõſectionibus exercuerunt.

quoq; partis ſenſum, nonnunquam motum, aliquando vtrunq; abolebit. ¶ Quapropter
quum veteres in rebus agendis prudentiſſimi anatomen ad diuini opificii admirationẽ F
ad morũ temperandorũ iudiciũ, ad humanę naturę penitiorem contemplationem, ad
tuendã bonã valetudinẽ, ad curãda corporis mala, deniq; ad ſcriptorũ exquiſitiorẽ co-
gnitionẽ vtilẽ & neceſſariã eſſe intelligerent, pueros domi apud parentes vti lectione &
ſcriptura, ſic etiã cadauerũ cõſectionibus exercebãt, quo ſc. ſubinde inſtructiores ad ar-
tis diſcenda præcepta venirent. Neque enim fieri poſſe putabant, vt non tenaciſsime
hære-

A hærerent quæ a primis, & teneris annis didiciſſent. ¶ Optimo igitur conſilio vt anato-
men haud ſecus atque prima literarum elementa, mox ab ineunte ætate addiſcerent,
cenſuerunt. ¶ Eiſdem quoque rationibus impulſi veteres philoſophi in ea perdiſcenda Philoſophi veteres anatomes ſtudioſi.
curam & induſtriam non vulgarem poſuerunt. Quam enim anatomes ſtudioſus fuerit,
vt vnum & item alterum producam, Plato ille diuinus, ad Hippocratis philoſophandi
genus proxime accedens, Timæus eiuſdem palã teſtatur. In eo namq; qua ratione cor-
poris ſingulę partes digeſtę ſint diligentiſſime enarrat. Ariſtotelem etiã huius diſcipulũ
in libris quos de animalium hiſtoria edidit, partium humani corporis prolixam cõme-
morationem, earumq; prope omnium nomẽclaturas ex profeſſo legentium oculis ſub-
iicere non puduit. ¶ Neq; vero philoſophi tantum, vt quibus forte magna eſt cũ Medi- Reges & principes viri anatomes ſtudio incenſi.
B cis ſtudiorum ſocietas & cõiunctio, anatomes ſtudio incenſi fuerunt, verũ etiã reges, ac
principes aliquot viri. Siquidem literis proditum eſt Ægyptiorum reges mortuorũ cor-
pora, quo abditos plane ſcrutarentur morbos, ſuis etiam ipſorũ manib. diſſecuiſſe. Mar-
cus præterea Antoninus, optimus Imperator, ex corporum ſectionibus, vt erat vir
prudens, corporis ſui conſtitutionem ac temperamentũ adamuſſim intellexit. Flauius
etiam Boethius Romanorũ conſul, *vt Galenus teſtatur*, anatomicæ ſpeculationis amore
ita flagrauit, vt nemo mortaliũ qui vixerunt vnquam magis. Hinc eſt quod oẽs nõ mo-
do Hippocratis, ſed etiam Galeni de anatome libros inexplebili legendi deſiderio per-
luſtrauerit. Id q̃, Paulum quoq; Sergium Romanorum p̃fectum, virum tum rebus, tum
diſciplinis philoſophicis per omnia p̃cipuum feciſſe, idem Galenus auctor eſt. Conſtat
C etiã duos hos viros, doctrina, & rebus bellicis clariſſimos, Galeno dũ diſſectiones admi-
niſtraret, non raro adfuiſſe. Quum itaq; tantum habeat tũ in tuenda valetudine, tum in
p̃fligandis ac curandis morbis momenti anatome, & ſit veluti totius Medicę artis fun-
damentũ, quo ſublato cetera quoq; omnia collabi neceſſe ſit, valde iniqui, imo amẽtes
p̃rius ſunt, quos immẽſa eius vtilitas ac neceſſitas, adde etiã tantorũ virorũ exempla, ad
huius ſtudium non inuitant, pertrahunt, & inflammãt. Sed cur eam artis partẽ nõ con-
temnerẽt, q̃ nullã ẽt aliarũ probe ne dicã didicerint, ſed ne a limine quidẽ ſalutauerint?
His itaq; relictis, ad partiũ corporis curationẽ progrediamur, ab oſſib. exordio ſumpto.

Cur ab oſſibus humani corporis hiſtoria ſit auſpicanda. CAP. II.

D QVemadmodum bonus ac peritus architectus totius ędificii fundamenta ĩn primis
ponit, poſtea parietes, tabulata, tigna, & reliquas q̃ illis innitũtur partes: ſic in texen-
da humani corporis hiſtoria initio ab oſſibus auſpicandum erit. Quippe hæc ſunt veluti Galenus libro primo de anatomicis adminiſtrationibus.
fundamenta quædam ad vniuerſam corporis ſubſtantiam ſuſtentandã ac ſuffulciendã
ſubiecta, quibus omnia adnaſcuntur ſtabiliunturq;. Quod n. in tentoriis præſtãt pali, &
in ædibus parietes, id certe in animantibus oſſium ſubſtantia. Nam ad horum imitatio-
nem cetera in animante ſolẽt effingi mutariq;: vt ſi animali caluaria ſit rotunda, neceſ-
ſario cerebrum tale fuerit: quemadmodũ etiã ſi oblonga ſit, talem quoq; figurã huic ipſi
animali cerebrum induet. Iam v. ſi maxillæ paruæ, facieſque tota exſiſtat rotundior, ne-
ceſſario quoq; ipſarũ muſculi parui erunt. Pari ratione ſi longæ, longa ſtatim huiuſmodi
animali erit tota facies, eiuſq; muſculi tales apparebunt. Hi n. oſſibus foris adhærent, p̃-
E tenſiq; ſunt: quare etiam tum magnitudinem ipſorũ, tum figuram imitãtur. Hos rurſus
arteriæ, venę, & nerui ſequunt̃: & hæc ſane oſſium, ſibi ſimilium formã referunt. Quod 6 Epi par. 6 apho. 26.
Hippocrates etiam iis verbis innuere voluit, *Oſſium naturam ex capite æſtimare oportet, dein-
de neruorum, venarum, carnium, & reliquorum humorum, ſupernorum & infernorum ventrium,
mentis ac morũ.* Quoniã igitur corporis forma oſſibus aſſimilatur, & iis aliarum partiũ na- ὁμοιοῦται τοῖς ὀστέοις.
tura reſpondet, exactam in primis oſſium cognitionem peritiamq; indipiſci, nec obiter
ea ſpectare conuenit. Præterea niſi ex oſſibus ſingula per ſe qualia ſint, tum q̃ inuicem In p̃œmio libri de oſſibus.
ſtructuram habeant, Medico perſpectum ſit, nunquam ea quum vel franguntur, vel ſua
F ſede dimouentur recte curabit. Neceſſe enim eſt, quod pluribus tamen *lib. 2. methodi
medendi, cap. 4.* Galenus monet, vt in omnibus quæ ad medicinam pertinent, id quod
ſecundum naturã eſt, primum cognoſcatur. Nam cui id ignotum eſt, is neque vbi a ſua
natura læſa loca diſtrahuntur, neque qua ratione ad id, quod ſecundũ naturã eſt adduci
debeant, intelliget. Huc accedit q̃, Medicus nullius partis, præſertim muſculorũ, vena-
rum, arteriarũ, & neruorum hiſtoriã, niſi ſingula prius oſſa nota habeat, exacte diſcere

poſſit. Neq; enim exortus, neq; inſertiones muſculorum vnquã aſſequetur, niſi cui vniuerſa oſſium ſtructura perſpecta eſt. Quomodo à processus neruorum intelliget, niſi capitis & vertebrarum exquiſitam habeat notitiã? Nec venarum, nec arteriarum, in caluariam diſtributionem vnquam rectè cognoſcet, niſi prius ſingula, per quæ ingrediuntur foramina capitis in numerato habeat. Quũ itaq; ſine oſſium abſoluta cognitione hiſtoriam humani corporis nemo aſſequi poſſit, iuſtiſſimo ordine ab eorundẽ deſcriptionib. hâc ipsã ordiemur, prĩ° ẽ obſcurioribus quib. in hoc libro vſuri ſum° nominib. explicatis. A

Obſcuriorum nominum paſſim in hoc libro occurrentium explicatio. CAP. III.

Obſcuriora nomina eur initio explicanda. Ex proœmio libri de oſſibus.

OPortet de iis nominib., quibus in hoc libro vſuri ſumus, initio diſſerere, ne dũ oſſiũ hiſtoriam enarramus nominibus ſine declaratione vtẽtes, imperito lectori caliginem offundamus, vel ſeriẽ doctrinæ interrumpere, quicquid occurrerit explicare ſemper volẽtes, cogamur. Hinc à quam optime initium ſumemus. Humani corporis oſſiũ inuicem cohærentium vniuerſa cõpactio Græcis σκελετὸς, hoc eſt, *Cadauer aſſiccatũ* dicitur. Hinc nonnulli qui de oſſibus diſſeruerunt libros ſuos περὶ σκελετοῦ, id eſt, *de ari la aſſiccatag*, *oſſiũ cõpoſitione*, inſcripſere Alii vero ὀστεολογίας, hoc eſt, *oſſiũ interpretationes* vocarunt. Quidam ſimpliciter, vt nos fecimus, de oſſibus inſcribunt. Nomina vero, quibus in oſſiũ deſcriptione ppetuo vtendũ eſt, hæc ferè ſunt. Ἐπίφυσις, quam Latini *appendicem, additamẽtum*, & *adnaſcentiam* reddunt, eſt vbi os eum oſſe ad vnionem coit: vel eſt os alteri oſſi adnatum, & peculiarem ambitum circumſcriptionẽ, neq; illius oſſis cui committitur, vera portio. Hæc qualis ſit facile vbi vituli, aut hœdi, aut agni, aut alterius iunioris animalis pars aliqua cocta menſæ apponitur, diſces. Nam à carne emundato femore, humero, tibia, aut vlna, aut aliis ſimilibus, & validius attrectato, ab illo velutialiud os decidere cõſpicimus, appendicis nomine donatum. Atq; appendices in iunioribus duntaxat intuemur. In prouectis ſiquidem ætate hę adeo pertinaciter ſuis oſſibus adnaſcũtur, vt ab iis auelli haud poſſint, vixq; coniunctionis lineam exprimant, & veræ ſuorũ oſſiũ portiones eſſe videantur: cum interim in nuper natis magnam cartilaginis portionẽ interappẽdicem & os cui ea adnectitur intercedat, quę appendicem glutinis modo oſſi cõnectit. Coalitus hic non leui planaq; ſuperficie perficitur, verum os cui appendix committitur, finibus quibuſdã & aſperitatib. abũdat, quibus appẽdicis tubercula ſinuſq; mutuo ingreſſu validius accommodantur. Ἀπόφυσις, quem Latini *proceſſũ* vertunt, eſt oſſis pars nihila ſuo oſſe differens, quam quod tuberculi ſeu gibbi inſtar ex oſſe procedit, quemadmodum ex arboris trunco radices ramiq; extuberare ac procedere videntur. Huiuſmodi pceſſus in oſſibus ſunt quamplurimi, *vt ſuis locis docebimus*. Longum enim eſſet ſingulos in præſentia recenſere. Conferũnt autẽ proceſſus præcipue ad commodum articulationẽ, & oſſium commiſſuram, deinde admultarum partium exortum, aut inſertionẽ. Quinetiã proceſſus propugnaculi vice eſſe, ſcapularum & vertebrarum proceſſus teſtabuntur. Κορώνη ſeu κορωνὸν, & κορωνὶς, Latinis quibuſdam *cornix*, aliis *corona* dicta, *Galeno in proœmio libri de oſſibus, & alijs veteribus & Græcis*, eſt acutus, & in mucronem deſinens proceſſus, qualis vtrinque in inferiore maxilla habetur. Similitudinem autem ſumſerũt ab arcus cornu, cuius ſummum, & inciſionem vbi neruus ſedet, κορώνην etiam appellant. Κεφαλὴ & Κεφάλιον, Latinis *caput*, eſt *oſſis extremum ſiue tuberculum craſſum & orbiculatum, quod alterius oſſis cauũ articulationis motuſq; arbitrarij occaſione ſubintrat, quale eſt femoris quod coxendicis oſſis ſinui inſeritur*. Depreſſa vero capita, quæ adeo obſcuro tubere gibbove prædita ſunt, vt num caput, num ſinus ea vocari debeant, non ſatis conſtet, diſſectionum periti κονδύλους, Latini *nodos* vocant, qualia ſunt femoris inferiora & iuxta genu capita. Atque id κόνδυλος ſignificare *Galenus libro primo de motu muſculorum quoque teſtatur*. Τράχηλος & Αὐχὴν, Latinis *ceruix*, tenuis eſt, oſſium proceſſus, quorum extremum craſſiũ redditum in oſſis caput finitur. Talis conſpicitur in femore iuxta clariſſimum ipſius caput coxẽdicis oſſi inarticulatũ. Κοτύλη, Latinis *acetabulum*, vulgo *Pyxis*, ſinus eſt, qui altius profundiuſve deſcẽdit, ac oſſiũ capita excipit. Eiuſmodi ſinus obſeruatur in coxa, vbi femoris caput admittitut. Γλήνη autem, quæ vox Latine reddi nequit, ab ocularis ſinus forma, dicitur ſinus, qui leuiter & ſuperficie tenus tantũ cauatus eſt, ac talis nec urrit, vt ignores num aliud os admittat, aut aliud os ſubeat, haud ſecus quam ſi duo plani leuigatique aſſeres inuicem imponerentur. Atq; ſic glene depreſſo reſpondet capiti, quod κόνδυλος, vt comprehenſum eſt, dicitur. Tales habentur in tarſi oſſibus qua pedii oſſa ipſis coarctantur. Porro vt ſinus & capita

Margin notes: Σκελετὸς. σκελετὸς. στερεώσεως τὸ ὀστῶν συμπαγὲς. Ἐπίφυσις. σκελετὸν. ὀστεολογία. Ἐπίφυσις. Appendix. Vitul. libro primo, ca pite tertio. Ἀπόφυσις. Proceſſus. Vſus proceſſuum. Κορώνη. Cornix. Li. bro de oſſibus, & primo de motu muſcul. Galen. Κεφαλὴ. Τράχηλος. Αὐχὴν. Ceruix. Κοτύλη. Acetabulũ. Γλήνη. Glene.

Right margin letters: A B C D E F

A capita articulorum gratia conſtituuntur, ita quoq; ἴτυες, ὀφρύες, ἀμβωνες & χείλη, quæ Latinis *ſupercilia, & labra* nominantur. Non ſunt autem niſi proceſſus ad ſinuum orbē, inſtar labrorum, prominentes, & ſinus profunditatem augentes. Quominus enim oſſi promte luxentur, ſupercilia in primis conducunt. Hinc in coxendicis oſſis ſinu, cui femur inarticulatur maxime prominentia videntur ſupercilia, vt ſinum impenſius cauum redderent, femoriſq; luxationem accuratius prohiberēt. Βαθμίδες ſinus ſunt, qui baſis firmamentique ritu, vltra quam animanti ex vſu ſit, os moueri haud quaquā ſinunt. Tales in anteriori humeri, & in poſteriori ſedibus, ſingulos vlnæ proceſſus excipientes inueniūtur. Anterior namq; ſinus priorem vlnæ admittit proceſſum, quando cubitus extreme flectitur, poſteriorem autem ſinum poſterior vlnę proceſſus in cubiti extenſionibus in-
B greditur. Quoniam vero poſterior in anteriorem non eſt peruius, hi vlnam vltra quam expedit nequaquam moueri ſinunt.

ἴτυες. ὀφρύες. ἀμβωνες. χείλη. Supercilia. Βαθμίδες. Libro 2. de vſu par. c. 15.

De commiſſuris oſſium. Cap. IV.

HActenus nomina, quibus in oſſium deſcriptionibus vtendum erit, percenſuimus. Nunc eadē breuitate voces quib. cōmiſſurarum oſſium differētiæ indicant̃, explicabimus. Cōnectuntur a. inuicem oſſa primū quidem voluntarii motus gratia per articulum. Articulum autē quem Græci ἄρθρον, & ἄρθρωσιν, hoc eſt, *articulationem* nomināt, Galenus *in libro de oſſibus*, naturalem oſſium cōpoſitionem eſſe tradit. In libro autē duodecimo de vſu partium, capite primo, articulationem oſſiū eſſe compoſitionē, ꝓpter motum voluntarium cōparatam, ſcribit. Vt articulus non ſit niſi oſſiū commiſſura ad mo-
C tum parata. Ab Hippocrate v. alterius ex cohærentib. oſsibus extrema pars, articulꝰ frequēter nuncupatur. ea ſcilicet q̄ orbiculata eſt, ac in proximū cauum inſeritur, capitiſq; nomine dicitur. Ceterum motus in omnib. articulis non eadem eſt ratio. Alius n. manifeſtus & euidens eſt, atq; neminem latet, vt capitis ſuper collum, femoris in oſſe coxendicis, extremæ manus ad cubitū. Hæc articulationis ſpecies Græci διάρθρωσις, id eſt, *laxa dearticulatio* dicitur. Hippocrates eam ἀπάρθρωσιν, quaſi *abarticulationē* appellauit. Alius articulorum motus neq; validus, neq; manifeſtus, ſed obſcurus & obſeruatu difficilis eſt, adeo vt is neutiquam a ſingulis promte deprehendi poſſit, vt poſt brachialis oſsium ad brachialis oſſa coarticulatio, calcis cum talo. Harum namq; commiſſurarum ne obſcu-
D riſſimum quidem motū, niſi mente ſedulo adhibita, animaduertes. Vocata v. eſt hęc articulationis ſpecies Græcis συνάρθρωσις, quaſi *coarticulationem* dixeris, ſolius motus quantitate a dearticulatione diſcrimen recipiens. Porro vtriuſq;, eius nimirum quæ manifeſtum, & eius quæ obſcurum edit motum ſtructuræ triplex eſt ſpecies ſeu forma a vetuſtiſſimis Græcorum, qui libros ſuos a pueris diſſectionis rationē docebant, triplici voce donata, enarthroſi videlicet, arthrodia, & ginglymo. Ἐνάρθρωσις autem eſt articulationis ſpecies, in qua excipientis oſsis cauum ſinuſve altus & profundus admodum eſt, caputq; quod in id inſeritur oblongum & exuberans, vt eſt ea qua femur cum coxa, & humerus cum ſcapula, & poſtbrachiale cum primis digitorum oſsibus, & tali caput cum nauiformis oſſis ſinu inarticulatur. Ἀρθρῳδία articuli ſpecies eſt, quæ cauum ſinumve leuiter & in
E ſuperficie exſculptum, & caput oſſis depreſſum adipiſcitur, & veluti planarū ſuperficierum connexu fit. Qua quidem ſpecie prima vertebra ad ſecundam, & tarſi oſſa cum pedii oſſibus connectuntur. *Tertia* dearticulationis ſpecies γίγγλυμος dicta, fit quando oſſa ſeſe inuicem ingredientia cōiunguntur; ita vt vnius gibba, alterius oſſis caua ſubintrent, & rurſus vnius oſſis ſinus alterius gibba admittant. Sic autem appellata eſt, quod admodum cardinis feneſtrarum aut oſtiorum fiat. Nam veluti oſtiorū cardines, etiam ginglymi aliquas quidem cauitates, aliquas vero eminentias obtinentes, cauitatib. eminētias eorum q̄ ſibi applicantur excipiunt, eminētiis a. in illorum cauitates ingrediuntur, feneſtrarum inſtar in genu occurrit. Tibiæ n. os duobus donatur ſinibus, in quorū medio tuberculum prominet, femoris autem pars inferior duo exigit capita, tibiæ oſsis ſinus
F ingredientia. Dein in capitum medio ſinus viſit̃, tibiæ oſsis tuber excipiens. Oſtiorum a. ad imaginem fit ea q̄ in humero & vlna eſt articulatio. Vlnæ enim tubera humeri ſinus ſubeunt, & rurſus vlnæ ſinus humeri tubercula excipit. Eorum autē oſsium quæ nullum penitus habent motum, connexꝰ, quadruplex eſt ſpecies, nēpe gomphoſis, ſutura, harmonia, & ſymphyſis. Γόμφωσις eſt cum inſtar claui os oſsi infigitur. Hac dentes ad vnum omnes maxillarum alueolis impinguntur, vt ne tantillū quidem moueantur. Ῥάφη Latinis

Differentiæ commiſſurarū oſsiū. Lib. de oſſibus Gal.

Articulus in libr. de fractis & articulis.

Διάρθρωσις. Lib. de articulis.

Συνάρθρωσις. De articulationis & coarticulationis ſpecies. Gal. li. 1 ana. admi.

Ἐνάρθρωσις.

Ἀρθρῳδία.

Γίγγλυμος.

Connexus oſsiū quæ nullū motum habēt.

Γόμφωσις.

Ῥάφη.

Sutura.

ſutura, compoſitio eſt ad conſutarum rerũ ſimilitudinem facta. Hanc nonnulli quum A
explicare ſtudent ſerratam compagem ſtructuramq;, alii in vnguẽ commiſſurã eſſe de-
finiunt. Sed illi in memoriã reuocant, mutuũ ſerrarũ contrario occurſu ingreſſum, quo
dentatæ alterius ſerræ partes, in alterius ſinus inſeruntur. Hi vero quæ in vnguem com-
mitti dicuntur, quum gibbæ videlicet partes ad vnguium figuram structæ, in ſinus qui-
bus apte excipi poſſunt ſubeunt, qua connexus ſerie, arcarum aſſeres ſubinde inuicem
compinguntur. Eiuſmodi ſuturis oſſa capitis magna ex parte, & nonnulla maxillę ſupe-
rioris cõpinguntur. ἁρμονία oſſium ſtructura eſt per ſimplicem lineam, citra omnẽ tube-
ris, ſinus & aſperitatis mutuum ingreſſum cõmiſſa. Ad hunc modũ quædam maxillæ ſu-
perioris oſſa, & præſertim naſi inter ſe veluti ſimplices lineæ mutuo cõpactæ iunguntur. B
σύμφυσις nõ eſt niſi naturalis oſſiũ vnio. Qua ſane commiſſuræ forma humiliora pectoris
oſſa inter ſe & appendices ſuis oſſibus connaſcuntur, *vt paulo poſt fuſius dicemus*. Ceterum
omnes iam dictæ oſſium ſtructuræ ſpecies, aut alicuius, aut nullius corporis interuentu
cõmittuntur. Nullius partis beneficio, in natu grandioribus, vbi oſſa iã ſicciora ſunt red-
dita & induruere, appendices ipſorum oſſibus coaleſcunt. Nam adeo illis vniunt̃, vt co-
alitus lineã vix conĳcere queas. Omnes quoq; ſuturæ, quemadmodum etiã harmoniæ
abſq; corporis alicuius auxilio connectunt̃. Alicuius v. corporis ope & interuentu cõ-
mittuntur oſſa trifariã. Aut n. cartilaginis medio cõnectuntur, vt pubis oſſa, & in mino-
ribus natu humiliora pectoris oſſa. Præterea appendices in prima adhuc ætate cartilagi-
ne glutinis modo interueniente ſuis oſſibus vt capite præcedenti dictũ eſt, connaſcunt̃.
Hæc a. connexus ſpecies a cartilagine συγχόνδρωσις dicitur. Aut ligamentorum beneficio C
cõmittuntur, vt in vniuerſo oſſiũ qui motu voluntario pollent, & vertebrarũ corporum
nexu. Hic oſſium connexus ligamẽtorum auxilio cõmiſſus, Græcis συνδέσμωσις appellatur:
nerui interim voce ad ligamenta proprie dicta, & ad tẽdines, neruoſq; qui a cerebro, &
dorſali medulla prodeunt, deducta. Hæc namq; omnia veteres nerui nomine intellexe-
runt. Aut carnis & muſculorum ope connaſcuntur, vt omnes articuli muſculis obducti.
Muſculi n. quum ab vno oſſe, aut alio corpore principiũ ducentes alteri inſerantur, vin-
culorum ẽt loco iure habentur, oſſaq; inuicem connectunt. Quia vero muſculi veterib.
quibuſdam, præſertim Ariſtoteli, carnis nomine appellant̃, cõnexus qui per muſculos
fit, συσσάρκωσις merito Græcis nominatur. Atq; hæc eſt legitima, & q̃ nihil habet calumniæ
commiſſurarum oſſium diſtinctio, a Galeni tamen ſentẽtia in proœmio libri de oſſibus, D
nonnihil diſcedens. Nam is ſynarthroſi, perinde atq; nos, obſcurum & nõ manifeſtũ tri-
buens motum, non debuit ſuturam, gomphoſin, & harmoniã inter eius differentias nu-
merare, vtpote quæ nullum penitus habeãt motũ, niſi cum auctore libelli introductorii
ſeu Medici inſcripti, συνάρθρωσιν ad ſtabilitatem factam eſſe dicere voluiſſet, quod tamen
pugnaſſet cum iis quæ inſequentibus, aliquot capitibus, *libri de oſſibus* ſcribit, præſertim
cap. 13. vbi connexionem coſtarum cum pectoris oſſe συνάρθρωσιν, quod harum ſit exiguus,
adeoq; obſcurus motus, diſerte appellat, vt ante nos Veſalius, ſummus noſter amicus, *ca.
4. lib. 1. de fabrica humani corporis*, animaduertit. De Symphyſi quoq; Veſalii rationẽ ſecu-
ti ſumus, vt quæ ſit expeditior, & minus calumniis pateat. Quanquã enim Galeni ſentẽ-
tia de ſymphyſi in *libro de oſſibus* defendi poteſt, ſi dicamus eum vocem illam impropriẽ, E
pro quauis cohęrentia, vſurpaſſe, tamen quum σύμφυσις proprie loquendo non ſit niſi vbi
partes natura diſtantes in ſe inuicem coaleſcunt, non recte quæ ligamenti ope perficit̃
συνδέσμωσιν, neq; muſculorum auxilio factam συσσάρκωσιν ſub ſymphyſi ſeu coaleſcẽtia com-
plecti potuit. Neq; enim qui per ligamentum connectuntur, aut per muſculum cõmit-
tuntur articuli, coaluerunt. Quare multo rectius σύμφυσις inter ſpecies commiſſurarum q̃
nullum penitus habent motũ recenſetur, & tres, quas illi Galenus affinxit differentiæ ad
vniuerſas oſſium ſtructuras, vt nos fecimus referuntur. Quod nõ animaduertiſſe Caro-
lũ Stephanum in ſuis de diſſectione partium corporis humani libris plurimum miror.
Mihi ſane, quod ſibi pugnantia in hoc exiguo de oſſibus libro Galenus manifeſte ſcri- F
pſerit, ſuſpicio haud exigua oritur, hunc nõ eſſe legitimum, aut ſaltem multis in locis de-
prauatum, quod mihi perſuadet locus e Gręco codice de ginglymo a Ioanne Caio Bri-
tanno citatus, qui in Latinis longe aliter ſe habet.

Margin notes: Inſtar vnguium commiſſura. — Ἁρμονία. — Σύμφυσις. Structuræ oſſium bifariam cõmittuntur. — Συγχόνδρωσις. — Συνδέσμωσις. — Neruum quid veteres dixerint. — Caro veteribus quid. — Συσσάρκωσις. — Cur a Galeni ſentẽtia receſſerimus. — Andreas Veſalius. — Carolus Stephanus.

Quid os, Quiſq; oſſium vſus, differentia & numerus. Cap. V.

Os

A OS eſt *pars corporis ſimilaris duriſſima & ſicciſſima, maximeq; terreſtris & frigida, ac ſenſus,* Os quid. Oſſiũ vſus.
demptis ſolis dentibus, expers. Nõ temere a. Summus rerũ Opifex tali ſubſtãtia oſſa do-
nauit. Nã quũ hæc vniuerſo corpori tanq̃ fundamẽta q̃dam ſubiicienda erant, vt ſolida
& dura eſſent cõueniebat. Quomodo n. alias q; in tentoriis pal·, & in ædib. parietes, id in
animalib. ꝑſtaret oſſiũ ſubſtantia, niſi dura & ſicca eſſet? Oſſium a. alia roboris nomine, Oſſium differentia ab vſu.
vt eſſent ſc. tanquam corporis fulcra ac ſtabilimenta, ꝓcreata ſunt, vt tibiarũ ac femorũ
oſſa. Alia reliquis partib. veluti ꝓpugnacula ac muri a natura obiiciunt̃, vt caluaria, tho- Lib. 16 de vſu partium cap 2.
rax, & vertebrarum ſpinæ. Alia quorundã oſſium articulis præficiuntur, ne illi plus ſatis
laxe moueantur. Hinc nomine oſſicula *Seſami* ſeminis magnitudinẽ referentia formata
ſunt. Verũ cuiuſq; oſſis vſum & officiũ, ſingulorum priuatim capita mõſtrabunt. Variãt
B vero inter ſe oſſa etiã magnitudine, quod nonnulla ſint magna, vt femur, os tibiæ, & hu- Differentia a magnitudine.
merus: nõnulla parua, vt brachialis oſſa, dentes, & ſeſamina. *Alia* rurſus ampla, vt *oſſa ſacri*
oſſis laterib. coarctata, & ſcapulæ. Alia anguſta, gracilia, & longa, vt *fibula, radius, & vlna.* Præ- A ſubſtãtia & conſtitutione.
terea euariant etiã ſubſtantia & cõſtitutione. Sunt n. quædã plane ſolida, neq; vllo pacto
effracta, cauernulis ſiñ tinibuſve intus referta, vt duo naſi oſſa. Aliqua vero extrinſecus,
quaſi cõtinua cruſta aut lamina obducerentur ſolida apparent: eff. acta a. quædã exiguis
tantum cauernulis cõpactiſſimæ ſpõgiæ, aut leuiſſimi pumicis foramina referẽtibus, in-
tus oppleta vident̃, quandã fungi ſpeciẽ exprimentes, vt brachialis, tarſi, pectoris, & ver-
ticis oſſa. Quædã v. præter cauernulas, nulla ſerie aut numero poſitas, amplũ aliquem &
inſigniter cauũ obtinent ſinũ, vt femur, tibię os, humerus, & alia nõnulla. Maiores vero Sinuum & cauernularum officia vſus.
C iſti ſinus, & cauernulę illæ oſſib. cõtigerunt, tũ vt motus gratia leuiora redderent̃, tum vt
medullã ꝓprium ipſorum nutrimentũ, *quemadmodũ plenius lib. 3. de naturalib. facultatib. ca.*
vltimo, & li. 11. de vſu par. c. 18. Galenus docet, illis cõtinerent: aut priuatim aerẽ, vt frõtis os,
præter medullã amplecterentur. Neq; ſolũ in maiorib. iis oſſium ſinibus medulla repo-
nitur, verũ ſpõgiæ etiã modo exſtructæ cauernulæ, nõ minus q̃ inſigniores maiorum oſ-
ſium ſinus, medulla infarciuntur. Præter cauernulas & ſinus, quib. oſſa intus ſcatent, nõ- A foraminibus.
nulla quoq; amplis foraminib. ſunt peruia, vt occipitis os, vertebræ, & pubis oſſa. Alia v.
exiguis perforant̃ foraminib. vt pleraq; capitis oſſa, venis, arteriis, & neruis viã ꝓbentia,
& os odorum nomine cribri inſtar perforatũ. Aliqua exterius & in ſuperficie nullum q;
ſenſu dignoſcitur foramẽ præ ſe ferunt, vt brachialis oſſa, & dentes. Non paucis a. oſſib.
D foraminula accidunt, q̃ exterius ac in ſuperficie ſunt cõſpicua, non tamen vniuerſum os
penetrant, ſed tantum venis & arteriis craſſiora oſſa ſubeuntibus præparant̃. Eiuſmodi
foramina in calcis oſſe & talo, & oſſe ſacro paſſim occurrunt, q; ſcil. hæc craſſiora ſint, q̃
vt a vaſis ipſorum duntaxat ſuperficiem perreptantibus, nutrimentũ cõmode aſſumere
poſsint. Ab oſsium ſenſu leuis admodum ſumitur differentia. Dẽtes n. ſoli ſenſu præditi A ſenſu.
ſunt, reliqua vero omnia oſſa ſenſus expertia, *quemadmodũ in libello de inſtrumento odora-* Obiectionis ſolutio.
tus, & multis alys locis Galenus atteſtatur. Quod vero reperiuntur qui non omnem ſentien-
di vim adimunt oſsibus, id non alia de cauſſa accidit, quam quod omnibus propemodũ
oſsibus membrana quædam obducatur, quã περιόστεον ob id Græci, quaſi ambientem oſſa: Περιόστεον.
vocarũt, cuius quidem gratia oſſa nonnullis ſenſu prædita eſſe viſum eſt. Quapropter q;
E alia a dentibus oſſa ſentiant, id non ꝓpria, ſed membranæ potius hæc ipſa ambientis ra-
tione euenit, vt abunde teſtantur quæ *lib. 2. de labo. locis cap. 2.* ſcribit Galenus ita inqui-
ens. *Membranarum quæ oſsibus obducuntur dolores & profundi ſunt, id eſt, in intimo corpore ſen-*
ſum excitantes, & oſsium ipſorum veluti dolentium, imaginem inducunt. Hinc eſt quod y a quam
plurimis ὀστοκόποι, *hoc eſt, oſsium dolores labareſve nominantur.* Libro quoque *3. de tuenda ſani-*
tate cap. 4. ὀστοκόπον dictum eſſe Græcis ſcribit, non quod in eo oſſa doleant, ſed ob penitio-
rem potius ſenſum, ad partes ſcilicet, quæ in alto maxime corpore ſunt poſitę, nomen
transferentes. Quippe ſummum locum cutis occupat, ſecundum ab ea muſculi habẽt,
vtiq; circum oſſa poſiti, at tendones ipſis oſsibus adhærent. Quare conſentaneũ eſt, quũ
F hi quicquã patiuntur, in imo, & circa ipſa oſſa affectũ hærere videri. Lubens iã prætereo
eas q̃ a forma, appendicibus, proceſsibus, capitibus, ſuperciliis, ſinibus, tuberibus a co- A forma, appendicibus proceſſib. &c. Numerus oſſium.
miſſurarũ ſpecie, & cartilaginib. petunt̃ differẽtias, vt q̃ partim pri⁹ ſint expoſitæ, partim
q; ſine integra oſsium hiſtoria recte aſſequi nequeant. Numerus oſsiũ, quẽ Galenus *lib. 9.*
de placitis Hippocratis & Platonis, plura eſſe recentis tradit, facilime e ſingulis huius libri
capitib. ab vnoquouis colligi poteſt, vt propemodũ nõ ſit op⁹ hũc in præſentia recẽſere.

Tamen vtillum omnes ſtatim in promptu habeant, nõ pigebit nos ſingula ordine, a ca- A
pite, tanq̃ parte omnium longe nobiliſſima, exorſi, cõmemorare. Caluariæ quidẽ oſſa
viginti ſunt numero, octo capitis, ſuperioris maxillæ duodecim: præteritis tamẽ & pri-
uatim nõ enumeratis iugalib., vt q̃ quorundã illorũ viginti oſſium partes tantũ ſint: au-
ditus inſtrumẽti quatuor, dentes triginta duo, inferioris maxillæ magna ex parte vnicũ,
oſſis Hyoidis ſiue υ referẽtis oſſicula fere ſunt vndecim. Vertebræ viginti quatuor, ſacri
oſſis plurimum ſex, coccygis quatuor. Coſtę viginti quatuor, pectoris tria, Galeno ſeptẽ
recẽſentur. Scapulæ duæ, totidem clauiculæ, humeri duo, vlnæ duæ, radii duo, brachia-
lis ſedecim, vtriuſq; ſc. manus octo: poſt brachialis octo, in vtraq; manu quatuor. Digi-
torum oſſa triginta, in vtraq; ſcil manu quindecim, ſeſamina oſſicula viginti quatuor, in
ſingulis enim, vt minimum, manibus ſunt duodecim. Oſſa ſacri oſſis lateribus cõmiſſa B
duo, femora duo, tibiarum duo, fibulæ duæ, totidem patellę, duæ calces, totidẽ tali, na-
uicularia oſſa duo, tarſi octo, in vtroq; enim pede quatuor, pedii decem, in vtroq; pede
quinq;, viginti octo digitorũ pedis oſſa, cuiuſq; videlicet pedis quatuordecim, pedis ſe-
ſamina oſſicula, perinde atq; in manibus, viginti quatuor. Quod ſi hæc omnia cumulata
in vnum conieceris numerum, vniuerſa erunt trecẽta & tria, aut ſi Galenum in pectoris
oſſis diuiſione imitatus fueris, trecenta & ſeptẽ.

Homo cur pluribus oſsibus cõſtat.
Lib. vndecimo de vſu partiũ cap. decimo octauo.

Non vero ſine cauſſa ac temere humani
corporis oſſa non inſtar vnius continuiq; oſſis, lapideæ cuiuſdã ſtatuæ modo, Summus
rerum Opifex efformauit. Nam etſi ita quidem hominis ſtructura iniuriis min⁹ erat ob-
noxia, & ipſius oſſa firmiorem ac ſtabiliorem ſedem adepta erãt, neq; luxati, neq; exci-
dere, ac diſtorqueri potuerant, tamen quia homo motu: qui animanti maxime, ſi quid C
aliud, ꝓprius cenſetur: neutiquam deſtitui debuit, & quum motus citra oſſiũ diuiſiones,
commiſſuraſq; fieri nequeat, hominem e multis oſſibus cõſtrui plurimũ conduxit. Nõ
autem motus tantum gratia, ſed & perſpiratus, aut tranſitus cuiuſdam, aut partium di-
ſcriminis, aut ſecuritatis, aut patiendi difficultatis, ipſorum cõſtructio extitit. Propter
motum quidem digitorum oſſa inuicem connectuntur, vlna & radius cum humero, hu-
merus cum ſcapula, & in ſumma, omnes aliæ dearticulationes. Perſpiratus autem, nẽpe
fuliginoſorum cerebri excrementorum, aut tranſitus alicuius corporis, ſcilicet vaſorũ
quorundam, cauſſa, capitis ſuturas factas fuiſſe commemorabimus. Quinetiam & pati-
endi difficultatem quandam ac ſecuritatem, omnibus iis quæ ex multis conſtantur, tũ
in iis quæ de ſuturis prodemus, tum in aliis pleriſq; demonſtrabimus. Ob diſcrimẽ vero D
ſeu differentiam partium, verticis oſſa vtcunque mollia duris temporum oſſibus com-
mitti, in eorum oſſium commiſſurarum ſermone docebimus.

Capitis ſtructuræ ratio, & eiuſdem varia figura. Cap. VI.

Caput qua de cauſſa factum.
Libr. 8. de vſu part. cap. 5.

QVum caput pars corporis omnium longe ſit nobiliſsima, vt comprehenſum eſt, ab
eo potiſsimum nobis exordiendum erit. Humanum a. caput oculorum cauſſa eſſe
factum, cancrorum, ſcarabeorum, & quorundam aliorum quæ capite deſtituuntur ani-
malium oculi manifeſte demonſtrant. His n. oculi ceruicibus prælongis inſunt, neque
imi, quemadmodũ os, naſus, & aures ipſis in pectore abſconduntur. Nam illorum actio
æditum locũ poſtulabat: q̃ cauſſa etiam fuit, vt qui hoſtiũ aut prędonum infeſtos incur-
ſus a longe ſpeculantur, muros aut altas turres, aut montes quoſdã conſcendant. Nautæ E
quoq; qui nauium malos aſcendunt, terram prius intuentur, quam vectores, quanq̃ ii in
eadem ſunt naui. Nam qui in excelſum aliquem locum conſcendit, plura loca proſpicit,
quam qui in loco eſt humiliore. ¶ Prædictis igit' animantibus teſtacea & dura cute obte-
ctis, non difficile factu erat, oculos in prælongis ceruicibus tuto reponi, vt qui duriores
eſſent futuri, & tunica extrinſecus obduci poterant, quæ ab illorum animalium cute ꝓ-
creata, ſimul duriſsima, & teſtacea eſſet. Homini vero, propter corporis ſubſtantiam, &
mollem tenuemq; qua oculi inueſtiũtur membranam, æque ac reliquã cutẽ, totos ocu-
los neceſſario molles habituro, prælõgis ceruicibus ꝓminentes oculi, citra periculum, F
imponi nequierunt. ¶ Poſtq̃ igitur in imo hominis oculos locare eorum functioni non
erat cõmodum: nudis autem ceruicibus imponere haud erat tutũ, nolebat ſane Natura
neq; vllũ oculorum vſum impedire, neq; ſecuritatẽ tollere, ideoq; partẽ extruxit altã, &
oculos ab iniuriis pulcre vindicantẽ. Supra enim ſupercilia, os frõtis, & cilia collocauit,
infra vero præter palpebras, malas, internis autem partib. naſum muri inſtar, externis,

A oſſis proceſſum, quod ζύγωμα Græci, nos iugale appellamus, *de quo ſuo dicemus fuſius loco*, ap-
poſuit, adeo vt excelſis & prominētibus vndiq; partibus oculi ſepiantur, vtiliterq; veluti
in ſinuoſa valle latitent. At horū congeries nondū eſt caput, poſſuntq; eſſe alicubi ſine
capite. Cur igit' fuit neceſſarium hic quoq; alias partes poni, quarū cōpoſitio caput no-
minat? Singula ſenſus inſtrumenta, neruū poſtulant mollē: neruum quidē, ꝙ is ſenſuum
ſit inſtrumentū: mollem a. quia vt ſenſus fiat, ab extrinſecus occurrente ſenſoriū ipſum
afficiatur quodam modo neceſſe eſt, ac patiatur. Porro ꝙ molle eſt, ad patiendū: quod a.
durum ad agendum eſt aptius. Proinde ſenſoria mollibus, reliquæ v. partes voluntario
præditæ motu, duris neruis indiguerunt. Quum itaq; oculi mollib. cerebri neruis indi-
gebant, molliaq; omnia ſi vlterius procederēt diuulſa facile frangerent, offenderēturq;
B iure cerebrum non procul ab oculis poni debuit. Nunc itaq; quod principio de capitis
ſtructuræ ratione inquirebamus, inuentum eſt, nempe cerebrū in capite locatum eſſe,
propter oculos, reliqua vero ſenſoria omnia, propter cerebrū. ¶ Ceterū capitis, ꝙ Græ- Capitis naturalis figura.
cis κεφαλὴ dicitur, *naturalis figura*, Galeno *cap. 1. de oſſibus, & lib. 9. de vſu partiū cap. 17. & cap.
11. artis Medicæ teſte*, eſt veluti ſphæra quædam oblonga, & vtrinq; leuiter in anteriora &
poſteriora compreſſa, ita ſane vt ſinciput & occiput aliquantulū emineāt. Quum n. ce-
rebro cerebellum poſteriori in parte ſubiiciatur, & dorſalis medulla illac e capite proci-
dat, priori autem cerebri ſede proceſſus ad oculos, & ad odoratus inſtrumēta progredi-
antur, rectiſſime caluaria, vtpote q̄ cerebri eſt receptaculū & ꝓpugnaculū, prælongam
ſphærā refert. ¶ Oēs a. reliquæ ab hac euarianres figuræ, nō naturales, & indecētes cen- Lib. 9 de vſu par. c. 17.
C ſentur. Galeno a. auctore, capitis non naturalis figuræ potiores, quatuor exſiſtūt. Prima Prima non
ei q̄ naturaliter ſe habet plane contraria eſt, in qua ambæ capitis eminētiæ, prior ſc. frō- naturalis
tis, & poſterior occipitis, amiſſæ ſunt, caputq; ad amuſſim inſtar exquiſitæ ſphæræ rotū- capitis fi-
dum eſt. Hac figura Therſites ab Homero donatus fuiſſe tradit', vbi ait φοξὸς ἔην κεφαλὴν, *A-* gura.
cuminato erat capite. Nihil itaq; mirum hunc omniū aliorum qui Troiam venerant fuiſſe, Therſites Iliad β.
vt idem ait Homer', αἴσχιστον. Nam eiuſmodi figura capitis, vtpote naturali prorſus cōtra-
ria, ineptiſſimæ etiam mentis indicium, propter impeditam omniū virtutum functio-
nem, erat. Pleriq; tamen, omnes capitis acuminata figura præditos φόξους, & ὀξυκεφάλους ap-
pellant. Ita Pericles, qui *vt Quintiliani verbis vtar*, non loqui & orare, ſed fulgurare ac to- Libr. 2 ca. 7. Pericles.
D nare viſus eſt, oblongiore & acuminatiore capite fuiſſe dicitur. Hinc a capitis menſu pa-
rum congruo & longiore. Atticis poetis κυνοκέφαλος, & σχινοκέφαλος, quod nimirum *Scillam*
quæ illis σχῖνος vocatur, referret, eſt cognominatus. ¶ Altera non naturalis capitis figura Secunda.
eſt, quæ in ſincipite fronteve nullam habet eminentiam, poſteriore, & quæ in occipite
eſt ſeruata. ¶ Tertia, q̄ huic omnino contraria eſt, nullam in occipitio eminentiam ob- Tertia.
tinet, anteriore tamen manente. ¶ Quarta ſpecies eſt, quando caput ad vtramq; aurem Quarta.
prominentius, quam in fronte & occipite, efficitur. Hæc quidem rariſſima, adeo vt Ga-
lenus hanc excogitari quidem, non tamen in rerum natura conſiſtere poſſe affirmaue-
rit. Hoc ipſo ſane eius figuræ raritatem, ac quam ſit plane monſtroſa, & humanæ vitæ in-
utilis innuere volens, quando conſtet tali capitis figura præditos præter formam nihil Libro x. cap 51
E habere cū reliquis hominibus commune. Atq; hinc eſt quod Veſalius noſter puerum
Venetiis multis partibus deformem, & admodum amentem hac figura conſpici teſtet',
vt rectiſſime huiuſmodi capitis ſpecie donatos Galenus, quum illis ratio deſit, quæ ſola homines
a brutis differre facit, monſtra eſſe putauerit.

De caluaria, & cur donata ſit ſuturis. Cap. VII.

QVum cerebrum ſit rationis ſedes ac domicilium, ideo ſummus rerum Opifex illud Li. 8. de vſu part. cap. 9.
tuto quodam munimento cuſtodire voluit, & vndiq; os ipſi inſtar galeę circumpo- Κράνος,
ſuit, quo Gręcis nomine κράνιον, Latinis *calua*, & *caluaria*, vulgo teſta dicitur. Verum quum Galea.
omnibus partibus corporis velut tectum quoddam calidę domui caput ſit ſuperpoſitū, Κράνιον. Caluaria
atque hac de cauſſa omnia quæ a ſubiectis partibus ſurſum efferūtur fuliginoſa ac vapo- Lib 9. de vſu
roſa excrementa excipiat, adeoq; largiore vacuatione egeat, galeam ſiue caluariam ce- part. c. 1.
rebro inductam non ex omni parte ſolidam, ſed cauernoſam, ſuturiſq; intertextam idē Caluaria
parens rerum effinxit. ¶ Cauernoſam quidem ac fiſtuloſam ideo, quia ſi vniuerſa denſa cur cauernoſa.
ſolidave ſimul ac tenuis fuiſſet, nihilo plus ſecuritatis ex ea conſtructione ſubiacentes Ibidē ca. 5
partes fuiſſent aſſecutæ: quū q̄ os illud vulnerāt, ob viæ breuitatē, intro prōte penetrare
potuiſſent. Si v. craſſa ſimul ac dēſa creata fuiſſet, homini oneri eſſet, haud ſecus q̄ ſi quis

nunc capiti ſuo ſarcinam aliquam alliget, perpetuoque illam geſtet. ¶ Reliquum igitur A
erat tertium, vt neq; tenuis, neq; denſa, ſed craſſa, rara tamen & cauernoſa eſſet caluaria.
Hoc enim modo neq; grauatura erat, neq; viam in cerebrū breuē ipſam vulnerantibus
Suturarum vſus. datura. Suturis autem intertextā efformauit principio ſecuritatis gratia, ne quādo mota
1. vehementer diducatur & diſſiliat. Ne igitur ſi capiti vehemens aliquis ictus incutitur,
Ibidem ca. 17. ꝓtinus rumpatur, ipſiuſq; ruptura in longiores rimas ducatur; ac veluti per fictile vas in
totam caluariā procedat, ſed inhibeatur, illicq; ceſſet, vbi & ſauciū ipſum os ſuturis ter-
minatur ac definit, caluariam ex multis oſſib. compingi, & crebris donari ſuturis, vtile
2. fuit. Neceſſaria inſuper viſa eſt huiuſmodi ſuturarum ratio ad fuliginoſorum ac vaporo-
ſorum excrementorum tranſpiratum. Quum itaq; ſuturarū beneficio fiat, vt caput prę- B
dictis excrementis, & noxiis vaporibus ſurſum elatis exinaniatur ac liberetur, eas non
parum corporis valetudini cōferre perſpicuum eſt. Quod ſane Hippocratis etiam cō-
firmat teſtimonium, qui in *libro de homine* ita ſcriptum reliquit. *Saniores capite ſunt, qui plu-*
Cornelii Celſi error detectus. *res ſuturas habent.* Vt in maximo verſari errore Cornelium Celſum neceſſe ſit, qui *lib. 8.*
cap. 1. capita ſuturis carentia a dolore eſſe tutiſſima, atq; eo capitis valetudinem eſſe cō-
2. modiorem, quo pauciores ſunt ſuturæ, ſcribit. Quo etiā errore ſe contaminauit Caro-
Carolus Stephanus. lus Stephanus, vir alioqui doctus, dum libro *1. cap. 8. ſuæ diſſectionis*, hæc Celſi verba tan-
3. quam a veritate nequaquam diſſidentia producit. ¶ Conducit quoque ſuturarum in
caluaria ratio, vt per eas craſſa membrana cerebrum veſtiens oſſi capitis alligetur, vaſa-
4. que excidant, alia quidem intro, alia vero extra, vt ſuis locis latius patebit. ¶ Conſtructę C
Li. 8. de vſu par. ca. 9. deniq; fuerūt ſuturæ pericranii ꝓducendi gratia. Quippe craſſæ ſeu duræ mēbranę vin-
cula ſeu fibrę vna cū vaſorum quorundā finib. p ſuturas foras excidētes, mutuo ſibi oc-
currunt, & coaptant, ac coaleſcunt, communemq; ex ſe ipſis mēbranam ꝓcreant, quæ
Περικράνιον. Græcis, eo quod extrinſecus cranion ambit, περικράνιον appellatur. Horum autē vincu-
lorum ope accidit, ne cerebri ventriculi, aliaq; nonnulla corpora, quæ diſtendi & eleua-
ri oportuit, in ſe collabantur ac concidant.

Quales ſint, & quot numero ſuturæ. Cap. VIII.

Lib. 9. de vſu par. c. 1. OSſium quæ ad ſuturæ generationem adaptantur, vtrumq; eminentiam habet & ca-
uitatem, non vna ſerie, ſed ſitu alternantes. Eſt a. eminentia quidem figura vngui- D
Quales ſuturæ. bus digitorum potiſſimum adſimiliis: cauitas vero ſedes eſt, huiuſmodi figuræ, vt dictū
eſt capite quarto, cōmenſurata. Vtrumq; igitur os ſuis cauitatibus alterius eminentias
excipiens, totā figuram articulationis efficit duabus ſerris dentes pectinatim, & certa
Suturarum numerus. compoſitione in mutuas cauitates immittentibus ſimillimam, q̄ Græci ῥαφὴν, Latini *ſu-*
Naturalis figuræ capitis ſuturæ. *turā* dixerunt. Capitis a. ſuturæ pro eiuſdē figuræ diuerſitate variāt. ¶ Quippe naturalis
capitis figura ſuturas quinq; obtinet, quarū quidē tres veræ dicuntur, ſerratiles n. ſunt,
dentatiſq; pectinatim cōpagibus coeunt, & harū duę vtiq; trāſuerſæ, quarū altera in ſyn-
Ca. 1. lib. de oſsibus & li. 9 de vſu par. ca 17. Coronalis ſutura cipite eſt, Græciſq; στεφανιαία, Latinis autem *coronalis*, q coronæ in ea potiſſimū capitis par-
te collocent, vocatur. Altera in occipitio eſt, quæ a maiuſculæ literæ Λ imagine Grę̄cis
Λαμβδοειδής. λαμβδοειδής, & ab v ſimilitudine ὑψιλοειδής nominatur. Tertia a medio poſterioris, ſiue eius q̄ E
in occipite conſiſtit, per capitis longitudinē ad mediū vſq; anterioris ſuturæ extēditur:
hincq; adeo Græcis ὀβελιαία, vulgo *ſagittalis*, q veru ſagittæve inſtar recta, & ſatis longe in-
Sagittalis. Ὀβελιαία. Ῥαβδοειδής. cedit. A virgæ quoq; ductu ῥαβδοειδής nonnullis appellari cepit. Harū vtiq; trium ſuturarū
figura, *Hippocrate quoq; in libro de capitis vulneribus teſte*, fere H maiuſculæ Græcorū literæ
Ariſtotelis error lib. 1. & 3. de hiſto. animalium ca. 7. ſimilis eſt. Nec vlla, etſi ſecus Ariſtoteli in ſuturarū enarratione prorſus aberranti viſum
eſt, viris ac mulieribus hac in parte differentia apparet. Non vacat etiam errore, quod
idem Ariſtoteles eodem in loco ſcribit, canibus continuam, nec vllis ſuturis diſtinctam
eſſe caluariam, quum diligenter horum capita intueuti commemoratas iam ſuturas, &
Libr. 1 de hiſto. animalium ca. 7. Lib. 9. quas deinceps enumerabimus omnes propemodum, canum caluarię eleganter expri-
mant. Ceterum minime mirandum eſt quod Herodotus ſcriptum reliquit, inuentum F
eſſe inter cadauera Perſarum caput nullis prorſus ſuturis interſtinctū, ac ex vno oſſe ſo-
lidum, & quod Ariſtoteles caput viri ſine vlla ſutura viſum eſſe tradit. Nam valde ſerium
caluariæ ſuturarum duntaxat ſitum, idque per quam obſcure referunt, nulla interim ſu-
Fictæ ſeu mendoſæ ſuturæ duæ. turæ imagine conſpicua. ¶ Præter iam dictas tres ſuturas, ſunt aliæ duæ, quas *fictas* ſiue
mendoſas nonnulli iuniorum anatomicorū appellant. Non ſunt autem niſi duę a ſagittali
ſutura quodā modo ęque diſtantes lineæ, per capitis longitudinem vna vtrinque ſupra
aures

A autes porrectæ. Principium harum ab humilima ſuturæ Λ referentis ſede eſt, qua hæc Cap. 1. libr. de oſſib.
prope occipitii inferiora vix amplius ſuturæ imaginem ſatis refert. Hinc nonnihil præ-
ſentes lineæ recta, quodammodo feruntur, & mox ſurſum aſcendentes, inſtar ſemicir-
culi quodã modo ad coronalis ſuturæ finem prorepunt. Hæ aũt fiunt duob. mutuo ſibi
incumbentib. cohærentibuſq; oſſibus, non p ſuturam quidẽ, ſed paulatim ſyncipitis os
deſcendens, inſtar ſquamæ attenuatur, atq; in id os, q infra ab aurib. aſcendit, ſimiliter
in ſquamam attenuatum, ſubintrat, vtriſq; oſſibus qua inuicem compinguntur, aſperi-
tatem quandam mutuam nanciſcentibus. Vnde quum non ſuturarum ſpeciem, ſed vel-
uti duarum inuicem incumbentium ſquamarum effigiem referant, neq; Hippoc. neq;
aliquis aliorum qui accurate rem expenderunt, ſuturarũ nomine eas dignatus eſt, ſed a
B ſquamarũ ſimilitudine λεπιδοειδῆ προσκολλήματα, id eſt, *ſquamoſas conglutinationes* nominauerũt. Squamoſæ conglutinationes
a Galenus & alii nõnulli euidentioris doctrinæ ſtudio ſuturas κροταφίας, hoc eſt, *temporales*
vocarunt. Porro, hoc loco monendũ erit, eſſe quoſdam, in quorũ etiam numero eſt Ca-
rolus Stephanus, qui coronalem ſuturam inter fictas mendoſaſq; falſo numerent, nulla Temporum ſuturæ.
ſane alia de cauſſa, quam quod Galeni locum qui eſt *in cap. 1. de oſſibus* nõ recte intelligãt,
vt qui non vniuerſum ſyncipitis os, ſed tantum fines eius qui cum temporum oſſe com- Carolus Stephanus.
pinguntur in ſquamam attenuatos eſſe tradat. Hactenus quinq; peculiares, nulliq; alte-
ri oſſi quam capitis naturalis figura prędita oſſib. communes ſuturas duas quidem tranſ- Epilogus.
uerſas, coronalem ſcilicet, & eam quæ Λ imaginem exprimit, ac vnam quæ recta per ca- Nõ naturalium capitis figurarum ſuturæ.
pitis longitudinem fertur: duas item ab hac æque diſtantes, quas *ſquamoſas conglutinatio-*
C *nes* nuncupant diſſectionum periti enumerauimus. In capitũ vero figuris a naturali ſtru-
ctura euariantibus ad hunc modũ. Galeno teſte, ſe habent. Vbi anterior capitis eminẽ- Secundæ.
tia abeſt, ſutura coronalis perit, ſeruata ea quæ Λ refert. Vna cũ ſagittali, quæ tunc ad me- Lib. 9 de vſu partiũ cap. 17.
dium vſq; ſuperciliorum porrigitur. At poſteriori eminentia deficiente, ſutura Λ expri-
mens deperditur, manente coronali, & ſagittali interim per occipitii mediũ ad caluarię Et cap. 1. de oſſib.
vſq; baſim ducta. Quapropter ſi hanc capitis figuram occipitio inniti finxeris, vtraq; re- Tertiæ.
manentium ſuturarum effigies T. literæ ſimilis erit: quemadmodũ & primæ quoq; non Primæ.
naturalis figuræ capitis, ſuturæ T. referunt, quũ illa fronti innitit. Vtraq; vero eminẽtia
deperditæ geminæ, q ſole ſeruantur ſuturæ bifariam ſe inuicẽ interſecantes, X. literæ ſi-
militudinẽ referunt. Nã altera quidẽ tranſuerſa ab vnius auris ad alterius auris regionẽ
D p mediũ caput deducitur. Altera vero a parte poſteriore, nempe foramine in occipitis
oſſe dorſalis medullæ gratia inciſo, p capitis longitudinẽ ad ſummũ vſq; naſi pertingit,
illius ritu q ſagittalis appellatur. Hæc n. ſemper ſeruatur: reliquæ aũt duæ cum totius ca-
pitis figura variantes intercidunt. Quarta non naturalis figura capitis omnino pugnan- Quartæ.
tes cum non naturali ſuturas obtinet. Tranſuerſæ namque ſeu coronalis, & illa quæ Λ re-
fert per capitis longitudinem procedunt, recta interim ſeu ſagittali tranſuerſim lata.

De oſſibus capitis. CAP. IX.

RELiquum eſt vt capitis oſſa quæ ſuturis circumſcribuntur, ſimulq; capitis amplitu- Ca. 1. li. de oſſibus & lib. 11. de vſu part. cap. 19 & 20
dinem, qua cerebrum continetur, efformant, ſeparatim percẽſeamus. Sunt autem
hæc Galeno ſeptem numero, duo ſyncipitis, vtrinq; nimirum vnum, frontis vnicũ, oc-
E cipitis ſimiliter vnum, duo infra, ad vtranq; videlicet aurem vnum, ſeptimum cuneifor-
me. Nos clarioris doctrinæ gratia octauum adiiciemus. ¶ *Syncipitis*, quod Græcis βρέγμα Syncipitis oſſa duo.
dicitur, oſſa duo in vtroq; capitis latere poſita ſunt, veluti quidam parietes, vnde etiam
parietalia vulgo dicta. His ea ſutura cõmunis eſt, q recta per capitis longitudinẽ ducta, Parietalia.
illa oſſa inuicem dirimit. In anteriori autẽ ſede, coronali ſutura: in poſteriori Λ referen-
te ab aliis diſcernuntur. In inferiori vero, ſquamæ ſimilibus conglutinationibus termi-
nantur. Hęc quadrilatera ſunt, vndiq; ſibi ſimilia, niſi vbi inſtar ſquamæ attenuantur, tẽ-
porumq; oſſa ſubeunt. Hic n. tenuiſſima ſunt, ſed ſolida, ac neutiquã, quemadmodũ re-
liqua ipſorũ parte, qua temporalib. non obtegũtur muſculis, fiſtuloſa cauernoſaq; inter
ſuas ſquamas cernuntur. Dein qua frontis oſſis cõmittuntur, tenuiora q iuxta occipitii
F os apparent. Inter omnia vero capitis priora ſex oſſa, ſyncipitis, eo q cauernoſa & rara
ſunt, infirmiſſima eſſe ſolent. ¶ *Frontis*, quam Gręci μέτωπον appellant, os coronali ſutura, Frontis os vnum.
& ea quæ octauum capitis os terminat, circumſcribitur, & illa quæ frontis oſſi cum ſu-
periori maxilla communis eſt. Incipit autem hæc a temporum cauo, ac per medium o-
culorum ducta ad ſuperciliorum vſq; congreſſum fertur, ac frontis os a maxillæ ſuperio-

riſ oſſibus ſeparat. Eſt vero frontis os quodam modo orbiculare, nullibi tenuius quam A vbi ſuperiorem oculorum ſedis regionem conſtituit, & octauo capitis oſſi committitur.

Veſalius libr. 1. ca 6.

Hic enim veluti duobus tenuibus effor matur ſquamis, in medio vacuis, & aere oppletis, vbi etiam cauitatis gratia reliqua ipſius parte craſſiſſimũ eſt, ac veluti ꝓtuberat. In temporibus id tenue quoq; eſt, ac ſolidum, minimeq; cauernoſum, præterquam vbi cũ ſyncipitis oſſe inibi iungitur. In fronte aũt paulo ſupercilia, & reliquam dein ipſius ſedem, quæ excarnis eſt, nullam cauitatem oſtẽdit notabilem, & multo craſſius ſpiſſiuſq; quam ſyncipitis oſſa eſſe conſpicitur. Qua tamen illud iis cõmittitur, & ſagittalis ſutura in coronalem incidit, frontis os tenuius infirmiuſq; eſt, quã in ipſa fronte. Atq; hæc pars qua dictæ iam ſuturæ inuicem committũtur, totius caluariæ pars molliſſima rariſſimaq; exſiſtit.

Molliſſima caluariæ pars.

Quippe ea plane eſt quæ in nuper natis infantibus adhuc membranea, ac recenti B caſeo ſimilis tangentibus occurrit, & quæ in puerulis quũ manducant, & reſpirant, moueri & palpitari videtur. Neq; mirum certe nondum exacte firmatis & reſiccatis iis oſſibus, cerebri pulſum ac motũ oſtendi. Certerũ quoniam hæc ſedes inter capitis ex carnes partes tenuiſſima eſt, & ſuturæ nuſquã laxius hærent, ideo merito ad hanc maxime partem applicant omnes Medici capiti irrigationes, celeriter n. horum præſidiorum vis intro penetrat, veluti fuſius Galenus *lib. 13. methodi medendi, cap. 20.* oſtendit. Patum tamen tuto huic loco quidam cauteria vulgo dicta adhibent.

Cui parti capitis remedia adhibenda.

Occipitis os 4. ex Gale. ca. 1. lib. de oſſi.

¶ Occipitis quod ἰνίον Græci vocant, os ſutura Λ ſimili, & eiuſdem ſuturæ additamentis, & linea hæc additamenta iungente terminatur. Additamenta vero hæc non ſunt, niſi prædictæ ſuturæ extrema, quæ iuxta occipitii humiliora non amplius exactam ſuturæ compagem exprimunt, verſuſq; C capitis baſim protenduntur, ac per mediam baſis ſedem, quæ præruptæ rupi, & imagine & duritia ſimilis eſt, & qua caput primæ ceruicis vertebræ articulatur, in anteriora prorepunt, mutuo ſenſim appropinquantia.

Additamenta ſuturæ Λ imitantis.

Proinde occipitis os quinque quodam modo lateribus conſtat. Duobus quidem a Λ referentis ſuturę cruribus efformatis, & aliis duobus, quæ ab eiuſdem ſuturæ additamentis ſepiuntur, ac demum quinto a linea quæ occipitis oſſi & cuneiformi communis habetur, deſcripto. Hoc os in craſſitie inæquale admodum eſt, neq; omni ex parte ſibi reſpondet. Quicquid n. ipſius in occipitio excarne, & a muſculorũ exſortibus inſertionibuſq; liberum eſt. inſigniter craſſum cernitur, tanto ſcilicet oſſe frontis craſſius, quanto illud ſyncipitis oſſium craſſitiem vincit.

Veſalius vbi ſupra.

Neq; enim tota excarni parte, æqualem adipiſcitur craſſitiem, ſed ad eius partis radicem in medio D longe craſſiſſimum eſt, ea videlic. regione, qua duos maximos duræ cerebri membranæ ſinus, ſanguinem & ſpiritum vitalem venarũ arteriarumq; inſtar, cõtinentes, iũgi, alioſque duos ſinus educere, libr. 6. dicemus. Quippe apparet naturam oſſis craſſitie huic ſinum concurſui proſpexiſſe, tum ꝙ ex ipſius læſione ſummum homini impenderet periculũ, tum ꝙ hanc occipitii ſedem oculis deſtituram, ſubinde percutiendam, ac crebro in terram variis caſibus illidendam non ignoraret. Craſſiſſima occipitis oſſis pars intus cauernulis eſt oppleta, vtrinq; valida obductis ſquama. Reliqua vero occipitii pars, ſolida admodumq; denſa, ſed perquam tenuis, neq; cauernulis donata eſt. Hanc aũt partẽ cerebellũ implet. Ne vero propter inſignẽ illam tenuitatẽ oſſis robori male conſultum eſſet, in huius partis medio, oblongum & lineę inſtar exporrectũ eminet tuberculũ oſſis E robur inibi plurimũ adaugẽs. Quoniam vero id in internã caluariæ amplitudinẽ vergit, duos quaſi ſinus, vtrinq; videlic. vnum efformat, quos *cerebellum* implet. Ceterum habet hoc ẽt os maximum, ꝗ ſunt in capite foramen dorſalis medullæ gratia exſculptum, *vt ſuo in loco latius dicemus.* Ab anteriori aũt parto eius foraminis occipitis os maxime in anguſtũ cogitur, atq; id ſenſim ita craſſeſcit, vt inſigniter quoq; craſſum videatur, qua cuneiformi oſſi cõmittitur. Ad latera vero huius foraminis duo habet capitula, ꝗ primę ceruicis vertebræ articulantur, quorum ope caput flectitur & extenditur. Occipitis deniq; os intus læue, minimeq; aſperum eſt, perinde ac extrinſecus tota ipſius parte excarni. Parte aũt huic ſubiecta, & vbi nõ minimam capitis baſi portionẽ conſtituit, id egregie aſperum inæqualeq; ſe offert, vt cõmodius ab ipſo ligamenta & muſculi quidam pronaſcerentur, & rurſus alii quidam tutius firmiuſq; illi insererentur.

Temporũ oſſa 5. 6. Gal. cap. 1. lib. de oſſi.

¶ Temporũ, ꝗ Græcis κρόταφοι dicuntur, oſſa in ſuperiori ſui parte circumſcribuntur ſquamoſis conglutinationib. In anteriore vero parte, ſuturę quæ cuneiforme os terminat interuallo. In poſteriori ſuturæ quæ Λ refert additamentis. Hæc bina eſſę conſtat, vtrinque enim vnum ad ſuam

aurem

A aurē poſitum. Porrò quia petræ ſpeciem præ ſe ferunt, vt Galeno viſum eſt, aut quia lapideam duritiem habent, λιθοειδῆ, hoc eſt, *petroſa lapideaue* nominantur. Donatur aūt temporis os tribus proceſſibus quorum vnus oblongus, tenuiſque, & per quam ſolidus eſt, qui ab acus ſimilitudine Græcis βελονοειδὴς, ſtyli vero ſcriptorii ſpecie γραφιοειδὴς, & στυλοειδὴς, ac deīn a galli calcaris imagine πλῆκτρον vocatur. Vt errare toto cælo neceſſarium ſit Carolum Stephanum, qui *lib. 1. ſuæ diſſectionis cap. 9.* hunc proceſſum pollicis craſſitudinem æquare, contra Galeni etiam, omniumq; aliorum anatomicorum ſententiam, & manifeſtum viſus iudicium, affirmat. Hic proceſſus etſi ſolidus eſt, tamen quū tenuis exiſtit, & admodum prominet, leuiſſima de cauſſa abrumpitur. Alter proceſſus qui in oſſe temporis habetur, vaccini vberis papillæ imaginē refert, ideoq; Græcis μαστοειδὴς, Latinis autem
B *mamillaris*, appellatur. His duobus alius adhuc in temporis oſſe accedit proceſſus neutiquam infimus, qui mediam oſſis iugalis partem efformat, de quo ſequenti cap. latius dicemus. Ad huius proceſſus radicem ante auditorium meatum, qui huic oſſi, *vt ſuo fuſius loco docebimus*, inſculptus eſt, ſinus imprimitur, cui inferioris maxillæ capitulū inarticulatur. Reliqua oſſis amplitudo ſyncipitis os ſpectans, ampla & tenuis admodum, ſed ſolida & cauernulis deſtituta eſt. Exterius læuis, intus vero inæqualiter extuberans. Ad baſim vero capitis aſperum & inſigniter inęquale videtur. Septimum os Gręcis a cunei ſimilitudine σφηνοειδὴς, Latinis *cuneiforme*, quod veluti cuneus inter capitis, & maxillæ ſuperioris oſſa immittitur, nominatur. Hoc vnicum ac cōiugis expers eſt, a nōnullis inter capitis, ab aliis inter ſuperioris maxillæ oſſa, quum inter vtraq; mediū ſit, numeratur. Multo aūt rectius oſſib. capitis, quam ſuperioris maxillæ aſcribitur, quum non minimam caluariæ amplitudinis, qua cerebrum reponitur, partē cum reliquis oſſibus, quæ ab omnib. anatomicis capiti attribuuntur, conſtituat. Sed cuiuſnam id formæ ſit, ac quantæ magnitudinis, quibuſq; ſuturis circumſcribatur, nūc recenſebimus. Extrema ^ referētis ſuturæ, quæ non amplius exactā ſuturæ cōpagem exprimūt, ab vtroq; latere verſus capitis inferiora baſimue protenduntur, ac per mediam baſis ſedem, & qua caput primæ ceruicis vertebræ articulatur, vt comprehēſum eſt, in anteriora prorepūt, mutuo ſenſim appropinquātia. Quum vero iuxta nariū foramina oris amplitudinē ſpectantia peruenerint, exigua quadam tranſuerſa linea ſimul iunguntur. Ab hac vtrinq; in latera per tēporum caua, obliquis anfractibus ſurſum ducitur verſus anteriorem ſquamoſarum conglutina-
D tionum ſedem. Hanc poſtquam attigit in priora modice deorſum ad coronalis ſuturæ extrema ducitur. Hinc rurſus parumper deorſum repit, quouſq; ſuperioris maxillæ cōtingat os, quod extremum oculi angulū conſtituit. Hinc decliuis per caua quoq; temporum incedit, inde ad poſtremos dentes ducta, ad palatum vſq; procedit, & per totam nariū amplitudinem tranſuerſum fertur. Proin Galenus *lib. 11. de vſu partium, cap. 19. & 20.* os palati crebro appellat. Hoc ſi quod aliud, inſigniter varium. Proinde veteres merito idipſum a multiplici forma πολύμορφον nominauerunt. Ad latera n. & in temporum cauis, tenue, & perquam ſolidum eſt. In medio autem capitiſq; baſi qua occipitio hęret omnium caluariæ oſſium longe craſſiſſimum apparet, & intus paruis cauernulis tenuiſſimi pumicis modo oppletur. Vnde vulgo *Baſilare* dictum eſt, quod ſcil. cerebro ſubſternatur, illiuſq;
E veluti baſis ſit, aut quod alia caluariæ oſſa ei innitantur. Præterea cuneiforme os in vacuitatis ſuæ parte duo grandia oſtēdit antra, tenui quopiam oſſeo ſepto interſtincta, in cuius anteriori etiam ſede, exiguum conſpicitur antrum. Duo hæc antra ſingulis foraminib. in narium amplitudinem pertinēt, inter ſpirandum aerem ex narium amplitudine aſſumentia. Cuneiforme deniq; os vbi ita craſſum eſt, & internam caluariæ partem reſpicit, ſinu quodam donatur, cui natura glandulam, de qua lib. 6. latius dicemus, defluxum pituitæ excipientem, impoſuit. Ab hoc quidē ſinu vtrinq; duo leues meatus, pituitā deferentes, vt copioſius cap. 15. & loco iam citato oſtendemus, deducuntur. Habet quoq; cuneiforme os in externa parte ad caluariæ baſim quatuor proceſſus, vtrinq; binos, & veſpertilionum alarum modo prominentes, vnde etiam Græcis πτερυγοειδεῖς appellantur. In duarum alarum medio cauitas conſpicitur, a qua validus enaſcitur muſculus, qui in inferiorem maxillam deſcendens, maxillam inferiorem ſurſum trahit. Huius itaq; muſculi exortus gratia hi proceſſus extuberant, tum vt is aptum ex illis duceret principium, tum etiam vt principium ab illis tuto cuſtodiretur. *Octauum* capitis os in frontis oſſis baſi contentum, ſutura illa circumſcribitur, quæ id a frontis oſſe, & *Cuneiformi* terminat, & illa etiam quæ

Proceſſus tres oſſis temporis.
βελονοειδής. Primus. βελονὴ, Acus. Stylus pēna. Στυλος, columna pertica.
Mamillaris. Secundus. Tertius.
7. Cuneiforme.
Os palati. Veſalius.
Os baſilare.
Sinus cuneiformi oſſi inſculptus.
Proceſſus alis ſimiles Galenus cap. 1. libri de oſſibus.
Octauum os Ethmoides.

in humiliori natium ſepti parte ducta, hoc os a maxillæ ſuperioris oſſibus dirimit. Hoc A
os præter natium ſeptum ab ipſo eductum, olfactus inſtrumentorum ſedes conſtituit,
& multis foraminulis odorum gratia peruium eſt, cuius rei gratia Græcis ἠθμοειδὲς, quod
ſcil. *cribri modo perforatum ſit*, noſtris Colatorium, & cribrarum, dictum eſt. Satius autem
fuiſſet ipſum a ſpongiæ ſimilitudine, quemadmodum Hippocrates cõparauit σπογγοειδὲς
appellaſſe. Varia enim habet foramina, quomodo & ſpongia, neque ea, vt cribrum, re-
cta. Quippe dura membrana, quæ cerebrũ contegit, inſtar cribri eſt perforata, at præ-
poſitum ipſi os magis adhuc varie, & quemadmodum ſpongiæ foramina, neque ex di-
recto ſibi ipſis reſpondent, neque recta plane ſunt omnia. Neque ſolum odorum gratia
præſens os foraminibus iam dictis peruium eſt, ſed etiam excrementorum aliquando
cerebri, vbi ſcil. idipſum nimia pituita infeſtatur, expurgandi cauſſa, *veluti lib. 6. fuſius do-
cebimus*. Porro hoc os tenue interim ſubſtantiaque ſolidum ſe ſpectantibus offert. Dein B
in caluariæ amplitudinem oblongũ educit proceſſum, ſepti ritu ſedes interdiuidẽtem,
quibus olfactus organa reponuntur. Ad hunc itaque modum capitis oſſa ſe habẽt. Ce-
terum os ἠθμοειδὲς Galen. *lib. 9. de vſu partium c. 3.* non inter capitis, ſed nariũ oſſa enume-
rat. Vt hinc omnibus palam ſit, locum Galeni in eodem capite eſſe plane deprauatum,
vbi ita ſcribitur. ἐκδέχεται δὲ τοῦτον ἠθμῷ τινὶ προσεοικὸς ὀστοῦν, εἰς τὴν ὑπερῴαν τελευτῶν. Αὕτη μὲν ἡ τῶν παχυτέρων
περιττωμάτων ὁδός. Scribendum enim non ἠθμῷ, ſed σφηνί, atque in hunc modum conuerten-
dum. Excipit autem hunc ſcil. adenem cuneo cuidam ſimile os, in palatum deſinens.
Hoc enim eſt craſſorum excrementorum via. Atque ſic plane eſſe legendum ac con-
uertendum hunc Galeni locum res ipſa cogit. Nam adenem ſiue glandulam, vt paulo
ante dictum eſt, non os cribro, ſed cuneo potius ſimile excipit, q; in hoc peculiari quoda C
ſinu donatum eſt. Præterea quod Galenus hoc in loco de oſſa cribro ſimili non ſit locu-
tus, hinc maxime patet, quod os cribro ſimile in nares, & non in palatum deſinat, ideo-
que ab ipſo inter natium oſſa, vt dictum eſt, numeratum. Huc accedit, quod idem Gale-
nus *lib. 11. eiuſdem operis, cap. 19.* cuneiforme os durum & denſum eſſe a natura factum ſcri-
bit. ¶ Si itaque denſum, quo pacto foraminibus peruium eſſe poteſt? Deniq; quo pacto
Galenus cuneiforme os, & id quod cribro ſimile eſt idem faceret, quum hoc ad nares,
illud vero ad baſim totius capitis, quæ ſane loca ſibi non parum diſtant, ſitum eſſe locis
iam citatis tradat. Quod autem ἠθμοειδὲς os Galenus non in palato ac baſi capitis locatum
eſſe voluerit, alius etiam eiuſdem locus, qui eſt *in libr. 2. de ſymptomatum cauſſis, cap. 7.* de-
monſtrat, vbi manifeſte ſcribit, oſſa ἠθμοειδῆ ad nares eſſe ſita, & per hæc cerebrum vapo- D
roſum emittere ſpiritum. ¶ Nec obſtat quod Galenus ex infundibulo, χοάνην Græci vo-
cant, *excrementa cerebri per palati foramina excidere* ſcribit. Nam in aliis tribus libris, quæ il-
la ſint foramina manifeſte oſtendit, nempe non talia qualia in cribro & ſpongia exſi-
ſtunt, adeoq; oſſe ipſo narium, quod ἠθμοειδὲς ob id nominatur: ſed potius ſunt duo vtrin-
que ad glandis latera ſinu oſſi cuneiformi inſculpto deriuati ductus, ſinuum modi ex-
ſculpti, per quos pituita expurgatur. Decumbit enim pituita per foramen ſecundi ner-
uorum paris ſextumue vt *cap. 15. clarius docebimus*, ad oculorum ſedis radicem conſtitu-
tum, & per ea quæ palatum ſpectãt foramina. Quod innuere etiam voluit Galenus dum
ait, *palatum eſſe craſſorum excrementorum viam*. Et iterum, vbi ita ſcriptum reliquit. *Sunt
autem præter hæc alii duo canales, qui per palatum in os totius cerebri excrementa expurgant, qui duo
meatus ſoli purgando cerebro ſufficiunt, quando animal omnino recte habet, alimentumque belle z ſu-
cit, ac percoquit. Quo fit, vt prima vtilitas ipſorum a cerebro in nares foraminum, propter quam po-
tiſſimum facta ſunt, non ſuperfluorum ſit excretio, ſed ea quidem ex abundanti cerebro laboranti
ſubſidium. Ante enim ſuperfluorum excretionem eſt ipſa odorum dignotio.* Hactenus Galenu[s].
Ex quibus ſane verbis, & iis etiam quæ ſequuntur, nulli non perſpicuum fit, os inſtar c[ri]-
bri, aut ſpongiæ pertuſum, illi non eſſe id quod cuneo aſſimilatur, & in baſi capitis ſit[um]
eſt, ſed id potius quod ad nares locatur, & per quod odorum fit dignotio. Quæ ſin[e]...
ideo copioſius a me ſunt dicta, quod ſciam Veſalio noſtro locum hunc quem nunc [in]-
ſtigauimus, in omnibus tum Græcis tum Latinis codicibus deprauatum, occaſion[em]
dediſſe, vt Galenum multis in locis ſuorum quos de fabrica humani corporis inſcrip[ſit]
commentariorum, præſertim autem *cap. 6. libri primi*, reprehenderit, quaſi is perpe[ram]
cuneiforme os cribri aut ſpongiæ modo perforatum, & per illa foramina cerebri
tu...

ἠθμοειδὴς, ἠθμός, colum.

Gal. lib. 8. de vſu partium, cap. 7.

Σπογγοειδὴς.

Galenus vbi ſupra cap. 6.

Galeni difficilis locus emendatus & explicatus.

Lib. 9. de vſu partium, cap. 3.

Lib. 8 cap. 6. & libr. 11. cap. 19.

Lib. 8. de vſu part. cap. 6.

Galenus ab iniuria vindicatur.

A tuitam tranſmittere ſcriptum reliquerit, quum tamẽ idipſum ne per ſomnium quidem, vt ex iis quæ diximus ſatis liquet, ipſi in mentem venerit. ¶ Quin error ille magis in imperitum librarium transferendus erit, qui quum vocem σφηνὶ parum forte manifeſte exaratam legere haud potuiſſet, in ἠθμὸν dictionem nulla alia de cauſſa mutauit, quam quod paulo poſt ibidem oſſis ἠθμοειδοῦς fieret mentio. ¶ Atque hanc noſtram coniecturam eſſe veram hinc patet, quod in Aldino Græco codice non ἠθμὸν, ſed ἠθμώδει ſcriptum ſit, quã tũ lectionẽ, omnes Græcę linguæ leuiter ẽt periti, non eſſe grammaticã ſciunt. Sed deſino.

De oſſe iugali, & oſſibus quæ rupi præruptæ aſſimilantur. CAP. X.

INter corporis oſſa quædam propriis circumſcriptionibus terminiſq; deſtituta, non ſecus quam ſi peculiaria eſſent oſſa diſſectionum peritis deſcribuntur, inq; oſſium numerum cum reliquis referuntur. Cuius quidem generis eſt os, q Græcis ζύγωμα, ζυγοειδὲς & ζυγῶδες, Latinis *iugale* nulla alia de cauſſa nuncupatum eſt, quam *quod vtraq; eſſi, ſunt enim vtrinq; ſingula: boum equorumue iugis a diſſectionis profeſſoribus aſſimilantur.* Conſtat autem os iugale ex duorum oſſium proceſſibus inuicem tranſuerſa ſutura coeuntibus. Poſterior autem eius pars tẽporis oſſis, quod iuxta aures habetur proceſſus eſt: anterior vero pars illius oſſis proceſſus exſiſtit, quod partem ſupercilii extremam, ac vniuerſum oculi externum paruumue angulum efformat, ac ſuperioris maxillæ primum os numerabitur. Vt hinc omnibus palam ſit, iugale os propriis deſtitui terminis, aliudq; nihil eſſe quam duorũ proceſſuum mutuo ſuturæ adminiculo commiſſorum regionem. Quare vulgus anatomicorũ nõ ita inepte os paris appellat. Medullæ præterea expers eſt, ſolidũ, durũ, ζύγωμα. Nomina. Numerus. Forma. Galenus capite 2. libri de oſſibus.

C atq; inſtar lapidis ad patiendũ pertinax. Huiuſmodi n. a natura efformari decuit, q temporali muſculo propugnaculũ futurum erat, & illi operimenti ritu proponendũ fuerat. Quippe ne ab extrinſecus ipſi incidentib. quæ ſcil. contundere atq; incidere ſolent, læderentur, natura oſſa dura in orbem, quaſi ſepium quoddam, circumiecit. Natura vero hoc propugnaculo minime cõtenta, temporalẽ muſculũ in capitis oſſib. magna ex parte reoccultauit, ſinũ oſſib. inſculpens muſculo recipiendo apprime idoneũ, cauumq; hũc receptũ velut antrum cõparans, & hunc vndiq; adiacentium partium tuberib. tanquam promontoriis quibuſdam, circũſepiens, vt nimirũ hac ratione, quoad maxime liceret, conſeruaret, exiguaq; ipſius pars ſupra oſſiũ ſeptũ extaret. Neq; aũt temere omnia hæc natura molita eſt. Nã inter omnes muſculos hic potiſſimum ſi læſus fuerit, cõuulſiones, Gal. lib. 11. de vſu partium cap. 3. Vſus. Quomodo natura temporali muſculo proſpexerit.

D febres, caros, & deliria infert: eo q neruorum principio eſt proximus, ſolumq; ipſum os a cerebro, membraniſq; eius dirimit. Huc accedit q plures ẽt neruorum ſurculi quinq; nimirum vt ſuo dicemus loco, temporali muſculo inſeruntur. Si igitur veluti Hippo. dixit, quæ propinqua, quæ cõmunia, & quæ prima ſunt, maxime lædũtur: nihil aũt propinquius cerebro quã temporales muſculi, neq; quiuis alius muſculus per plures neruos cerebro communicat, conſentaneum eſt principium quam celerrime ſentire ipſorũ mala. Ob eam igitur cauſſam Hippoc. recte dixit *lethales plagas, & caros in temporibus fieri.* Ceterum veteribus, vt *c. 1. libri de oſſib. teſtis eſt Galenus,* λιθοειδῆ oſſa vocabantur, quæ petram & effractam rupem non duritia modo, verumetiam imagine referunt. Huiuſmodi autem in baſi inferioriue capitis ſede ſunt, qua dorſalis medulla e caluaria delabitur, ac vbi mammillares, & ſtylum ſcriptoriũ referẽtes temporum oſſiũ proceſſus exoriuntur. Pręterea hæc oſſa omniũ vniuerſi corporis duriſſima & ſolidiſſima exſiſtunt, atq; commodi muſculorum exortus & inſertionis gratia, præruptæ aſperæ rupi ac petræ quam ſimillima, vt hoc nomine merito veteribus anatomicis petroſa lapideaue appellata ſint. Oſſa præruptæ rupi ſimilia.

De organo auditus, & oſſiculis huius conſtructionem ingredientibus. CAP. XI.

AMpla & anfractuoſa cauitas temporis oſſi auditus organi gratia inſculpta eſt, quæ tortuoſo foramine in capitis amplitudinem, cerebri ſedẽ, pertingit: & alio longe ampliori minuſq; tortuoſo, in externam capitis partẽ verſus aurẽ expotrigitur. Deinde ab hac cauitate alia duo deducũtur foramina, quorũ alterũ cœcũ nuncupatur, alterum vero eodem quoq; nomine appellari poſſet, verum nõ ſimiliter ipſi cæco anfractuoſum anguſtumq; eſt, *vt cap. 14. huius libri fuſius docebimus.* In foramen itaq; quod capitis amplitudinem ſpectat, quinti paris alter neruus ſubintrat, ac præter ramos per anguſta illa tortuaq; foramina ab ipſo digeſtos, inſigniori ſui portione cauitatem temporis oſſi incisam membranæ inſtar veſtit, non quidem vniuerſam, at quibuſdam duntaxat partibus, perinde ac ſi ea nerui portio in plures diuideretur membranas, aliquot eius cauitatis re- Organũ auditus. Vesalius lib. 1. ca. 8.

A deſluat, ſed totum per id foramen in narium amplitudinem procumbat. Oſſiculum hoc
ſuperiori parte modico interuallo ſuturæ terminatur, frontis os a ſuperiori maxilla di-
ſtinguentis. Hinc ſuturæ illius interuentu id ipſum frontis oſſi committitur. Ab hac ſu-
tura alia per poſterius oſſiculi latus deſcẽdit, quæ per ipſius oſſiculi inferiora repens, per
anterius ipſius latus ſurſum in eandem ſuturam quæ frontis os a ſuperiori maxilla diri-
mit, denuo aſcendit, ac in orbem pene fertur. Contingit itaq; præſens oſſiculum ſupe-
riori parte os frontis poſteriori tertiũ maxillæ os, inferiori vero, anterioriq; quartũ ma-
xillæ os. ¶ *Tertium* ſuperioris maxillæ os ſimiliter ac ſecundum tenue, & ſquamæ modo Tertium os.
pellucidum cernitur. Quum effringitur intus ſinibus aere oppletis amplisq; ſcatere vi-
detur. Paulo minus toto quadrangulum eſt, in interno latere oculi repoſitum. Superius
B terminatur ſutura frontis oſſi, & ſuperiori maxillæ communi. Anterius communem ſu-
turam cum ſecundo maxillæ oſſe adipiſcitur. Poſterius cum cuneiformi oſſe ſuturam
communem obtinet. Inferiori parte cum quarto maxillæ oſſe cõmuni ſutura donatur.
Vnde quatuor oſſibus tertium hoc os connectitur, ſuperius nimirũ frontis oſſi, anterius
ſecundo maxillæ oſſi, poſterius cuneiformi, inferius quarto maxillæ oſſi, Galenus ſecũ- Cap.5. lib. de oſſibus.
dum & tertium iuncta pro ſecundo numerauit. Vnius itaq; oſſis loco duo illa de Galeni
placito recenſentur. Fuerũt nonnulli anatomici qui tria hæc oſſa, vt ibidem Galenus te-
ſtatur, vnum eſſe os tradiderunt: q. ſcil. varias quibus diſtinguuntur ſuturas vel omnino
non viderint, vel tãquam exiguas dedita opera prætermiſerint. *Quartum* ſuperioris ma- Quartum
xillæ os reliquorum ipſius oſſium longe maximum, ſuperiorum alterius lateris dentium
C alueolos ſibi inſculptos habet, ac variis ſuturis circũſcribitur. Primum n. terminat̃ ſutu-
ra illa, q̃ primum os a quarto diſcernit, hoc eſt, ea q̃ ſimul in cauis temporum & in ante-
riore maxillæ regione, & in oculi ſede conſpicitur. ¶ *Deinde* ſuturis ſecundum & tertium
maxillæ ſuperioris oſſa ab ipſo ſeparantibus, quæ per vniuerſam oculi ſedis longitudi-
nem in inferiori eius ſedis parte, & anteriore regione ſecundi maxillæ oſſis ducuntur.
Supera iuxta ſuperciliorum medium quartum os ſutura finitur, ſuperiorem maxillam a
frontis oſſe dirimente. Hæc ducitur ab anteriori ſede ſecundi oſſis, ad exterius latus oſ-
ſis naſi. Per longitudinem vero ductus foraminum naſi, quartũ maxillæ os ab illorũ fo-
raminum ſepto ſutura interſtinguitur, per humilimam ſepti partẽ prorepente. In poſte-
riori aũt ſede præſens os a cuneiforme diſiungitur, tum in oculorum ſede, tum etiã iu-
D xta intimum dẽtem, vbi ſutura cuneiforme os a ſuperiori maxilla finiens cõſiſtit. In pa-
lati ſiue verſus interiora quartum os tranſuerſa ſutura a ſexto oſſe diſtinguitur. His ſutu-
ris alia accedit per palati longitudinem prorepens, nõ ſolum in palato, ſed & in narium
amplitudine conſpicua. In anteriori quoq; maxillæ ſede hæc ſutura ſub naribus ea parte
videtur, vbi ſuperioris labri ſulcus conſiſtit. Præſens os magna ex parte latera, & inferio-
rem ſedem narium conſtituit, & ad hæc latera admodum cauum eſt, & neutiquam ſoli-
dum, ſed cereis imaginibus intus vacuis perſimile. *Quintum* maxillæ ſuperioris os ex Quintũ.
duobus naſi oſſibus alterum eſt, oſſiculum videlicet durum, ſolidum, latum, tenue, ob-
longum, & quadrangulo potius, quam triangulo ſimile. Superiori enim parte non in a-
cutum deſinit angulum, verũ adeo obtuſum eſt, vt inibi duob. donetur angulis. ¶ Ter-
E minatur autem illic ſutura quæ frontis os a ſuperiori maxilla dirimit. Externum oſſis la-
tus communem ſuturam nanciſcitur cum quarto maxillæ oſſe, quæ ſecundũ naſi latus
tantum decliuis pertingit, quanta quinti huius maxillæ oſſis eſt longitudo, q̃ in homine
multo quam canibus & ſimiis breuior exſiſtit. Internum autem oſſis latus quo coniugi
ſuo committitur, ſuturam obtinet harmoniæ nõ admodũ diſſimilem, ac vtriſq; naſi oſ-
ſibus communem. ¶ Hæc a medio ſuperciliorum ex ſutura frontis oſſi & ſuperiori ma-
xillæ communi incipiens, decliuis per oſſium naſi longitudinẽ porrigitur. Inferiori aũt
parte hoc quintum os ſutura non intercipitur, neq; alteri oſſi iungitur, ſed vna cum ſuo
coniuge aſpetum inæqualeq; eſt, & in cartilaginem finit deorſum progredientem eoq;
molliorẽ, quo longius ad naſi apicẽ defertur, quas quidẽ cartilagines ſuo priuatim loco
proſequemur. ¶ *Sextum* maxillæ ſuperioris os, cum ſuo pari, non minimam palati & na- Sextum.
riũ amplitudinis portionẽ cõſtituit. Situm n. eſt ad palati extremũ, qua nares in fauces,
vel (vt Galenus ait) nariũ foramina ad palatũ, tendũt. Eſtq; os tenue, ſed ſolidũ, latumq;. de oſſi[bus]
Id poſteriori ſede partim cuneiformi cõmittitur oſſi, partim liberum eſt ſemiparenthe-
ſis (formam referens. Vbi cuneiformi oſſi committitur illa circumſcriptum eſt ſutu-

ra, quę iuxta poſteriorem intimi dentis ſedem fertur, maxillamq; ſuperiorē a cuneifor- A
mi oſſe dirimit, ea potiſſimū parte vbi cuneiforme os ſuos educit proceſſus veſpertilionum alis ſimiles. Anteriori parte & externo latere ſutura terminatur ipſi & quarto maxillæ oſſi communi, ac tranſuerſim in palato ductæ. Interiori autem latere quo ſe coniugi ſuo iungit, ſutura quadam dirimitur, quæ vtriuſque lateris ſexto oſſi dūtaxat communis eſt, portioque illius eſt, quæ per palati longitudinem prorepens, quarta maxillę oſſa inuicem ſeparat. Hactenus ſex alterius lateris maxillæ oſſa deſcripſimus, quę ſi ſenis alterius lateris cōnumerentur oſſibus, in vniuerſum maxillæ ſuperioris oſſa duodecim erunt. Atq; hæc eſt maxillæ ſuperioris in capite humano deſcriptio, quæ ei nequaquam per omnia reſpondet, quam *c. 3. libelli de oſſibus* Galenus, vel quiſquis tandem huius ſcripti auctor fuit, refert, vt pote quæ partim canino, partim humano capiti congruit. Nam B
vt cetera omnia prætercam, hoc certe omnibus eſt manifeſtiſſimum, nō eſſe in humano capite peculiaria oſſa, quibus inciſorii dentes, vt auctor iam citati libri diſerte affirmat, infiguntur. In canibus autem, ſimiis, porcis, aliiſque animantibus quibus canini vocati dentes validi exertique contigerunt, duæ manifeſte videntur ſuturæ, aut potius harmoniæ, quæ ab ea parte qua quintum maxillæ os, quod naſi alterum vt diximus, exſiſtit, a quarto diſtinguitur, oblique deorſum inter caninum & inciſorium canino proximum dentem deducuntur. Quod cur non animaduerterint Carolus Stephanus, & alii quidam, valde miror, niſi quod putē anatomica ſua ſine αὐτοψίᾳ ex aliorum commentariis magna ex parte contexuiſſe.

Carolus Stephanus.

De inferiori maxilla. Cap. XIII.

Lib 4. de admi. anatomi. Maxilla hominis, cur breuiſſima. Lib. 11. de vſu par. c. 20.

INter omnia animantia, Galeno etiam atteſtante, homo inferiorem maxillam, quæ Græcis ἡ κάτω σιαγὼν, ἡ γένυς vocatur, pro totius corporis mole breuiſſimam adipiſcitur. Homini namque facies obtigit rotunda, non longa, vt ceteris animantibus, quæ quoniam manibus carent, cibum ſumtura inclinantur. Duram vero vt ceteris animantibus fieri decuit, quod ſola mobilis ſit, & varios ac fortiſſimos in mordendo, mandendoque, ac corpora dura comminuendo, motus ſuſtineat. Ceterum ne ſic dura ſolidaque nimio pondere ipſam mouentibus muſculis incomodo foret, ſinus & cauitates notatu dignas, medullaque infarctas obtinet. Sinus hi non adeo in poſteriore maxillæ parte, veluti in quadrupedibus exſculpuntur, ſed antrorſum magis verſus menti, quod Græcis γένειον di- D
citur regionem, & ad maxillæ latera. Plurimis animalibus maxilla inferior duob. conſtat oſſibus, in ſummo mento, vbi maxilla illis in acutum deſinit, mutuo per vnionem nexis. Homini autem, vnico conformatur oſſe, ac in ſummo mēto lata, neq; vt in ceteris animantibus, acuta cernitur. Nullaque parte maxilla difficilius, quam in mento diſcinditur. Quod vero auctor libri *de oſſibus*, tradit, *maxillam inferiorem non eſſe os ſimplex, quod coctum in ſumma menti extremitate laxetur ac diſſoluatur*, de aliorum animantium maxillis intelligendum erit. Canum enim boumque, & aſinorum maxillis, etiam citra coctionem inuicem modico conatu nonnunquam diuelluntur. Niſi quis cum Galeno, diuiſionem illam, propterea quod hæc duo oſſa in adultis per coalitum ac ſimphyſin firmiſſime annexa ſint, non eſſe perſpicuam dicere velit. Quo haud dubie reſpexerunt, qui geminum eius eſſe os in homine ſtatuerunt. Deſinit inferior maxilla vtrinque in duos proceſſus, quaſi bicornes, quorum alter infra latior, deinde in mucronem finiens, vertice ipſo tenuatur, muſculi temporalis tendinis inſertionem validiſſime excipit, totus ab illo tendine complexus. Alter, qui poſterior eſt, in capitulum trāſuerſim oblongum finit, quod ſibi correſpondenti ſinui inarticulatur, qui ad iugalis oſſis radicem, & anteriorem auditus inſtrumenti ſedem in temporis oſſe inciſus eſt. Huic ſinui, vt etiam capitulo maxillæ, cartilago cruſtæ modo obducitur. Verum præter hanc cartilaginem omnibus articulis pariter communem, inter ſinum capitulumque, alia reponitur cartilago læuis, tenuis & mollis, ligamentiq; naturæ, quod ad ſubſtantiam pertinet, nonnihil compos. Hæc oſſibus nuſquam adnaſcitur, ſed tantum ligamentis articulum in orbem cōtinentibus, iſtius cartilaginis ope, durorumq; præſentis articuli oſſium impetus diſſoluitur, & quo minus mutuo affrictu inualidis aſſiduiſque maxillæ motib. oſſa rumpantur, pulchre præſtat, vna cum cartilagine ſinui & capitulo obnata. Inſuper inferior maxilla duobus vtrinque donatur foraminibus, atq; alterum quidem in interiori ipſius regione,

Numerus oſſium maxillæ inferioris c. 6.

Lib. 11. de vſu part. cap. vlt.

Duo vtrinque maxillæ inferioris proceſſus. Galenus ibidem.

Veſal. c. 10. lib. 1.

Peculiaris in maxillarum articulo cartilago.

[illegible] foramina.

A regione, non procul a nunc commemoratis proceſſibus, cernitur: alterum vero, in ex-
teriori ſede ad labri inferioris radicem, latuſque. Interius quidem, quod & amplius, &
inæquale ſeu aſperum eſt, per longitudinem maxillæ tendens, viam præbet portioni
nerui tertii paris neruorum cerebri ad dentium radices diſperſæ, vna cum venula & ar-
teria, quæ dentibus & inferiori maxillæ nutriendis, hoc foramen ſubeunt. Exterius ve-
to, eius nerui ſobolem ex maxilla in humilius labrum ſinit procidere, eſtque longe mi-
nus interiori. *Porro* ſi ſetam exſiccatæ maxillæ interno foramini indideris, eam ab hoc
foramine ad externum vſque leui opera ferri conſpicies. Et vbi maxillam effregeris,
continuum iter ab vno foramine in alterum canalis modo cæiatum obſeruabis. Præter
iam dicta foramina in maxillæ externa ſuperficie alia prorſus nulla reperies, niſi forte
B alueolos, præſepiolaue, quibus dentes infiguntur, illis annumerare velis. Ceterum ma-
xilla vbi dentes ipſi non infiguntur, eaque ſede qua commemoratos nuper educit pro-
ceſſus, latiſſima, & ſi latera ſpectes, tenuiſſima, intuſque ac exterius quaſi amplo & in ſu-
perficiei tantum cauato ſinu inſculpta viſitur, quo aptius muſculi maxillā, præter tem-
poralem muſculum attollentes, inſertionem molirentur, iſque qui illorum in ore deli-
teſcit, minus ſua craſſitie ac mole faucium anguſtiā infarciret, ita vt intus magis quam
foris, maxilla merito inſinuetur. Quinetiam huic latiori maxillæ, ſed id ſeparatim ac-
cidit, quod aſpera inæqualiſque cernitur, idque potiſſimum iuxta huius ſedis inferio-
rem poſterioremque regionem. Quod etiam muſculorū inſertionis occaſione rerum
opifex machinatur, non ignorans aſperis inæqualibuſque locis promptius aliquid ad-
C hærere, adnaſcique, quam planis & glabris. Hac etiam gratia interior maxillæ ſedes ad
mentum aliquot tuberculis aſperitatibuſue extuberat, vt muſculi, quorum ope ipſa de-
orſum trahitur, ſuam inſertionem validius conficerent, ac deniq; nonnulli linguæ pe-
culiares muſculi hinc aptius enaſcerentur. Tale quid etiam vſu venit in externa inſe-
rioris maxillæ ſede, ad ſummi menti regionem, vt hac ratione labri humilioris muſculi
commodius illinc, pronaſcerentur.

De Dentibus. Cap. XIIII.

DEntium, qui Græcis ὀδόντες dicuntur, ſubſtātiam eſſe oſſeam, adeoq; eos in numero | Dentes eſſe oſſa. Cap. 5. libr. de oſſibus.
oſſium eſſe habendos, notius eſt, quā vt demonſtrari a nobis prolixe debeat. Ho-
rum tamen durities, ſicut in molari lapide, maior eſt, quam in ceteris oſſibus, vt ad con-
D terendos cibos ſufficerent. Hi vero, ne nudi magis horrori, quam ornamento eſſent,
gingiuis mollibus, ac dein labiorum tegminibus honeſtati ſunt. Inter oſſa autem ſolos | Dentes ſenſu pręditi.
dentes natura ſentiendi facultate, *vt multis locis Gal. præſertim vero lib. 5. c. 8. de compoſ. me-
dicamentorum local* atteſtatur, præditos eſſe voluit. Quippe eorum radicibus applantan-
tur molles quidam neruuli, a tertio neruorum cerebri pari, vt præcedēti capite dictum
eſt, propagati, quorum gratia euidenti inter oſſa ſentiendi facultate donātur. Nouerat
enim rerum Opifex hos crebro occurſuros iis quæ ſecant, vel frangunt, vel rodunt, vel
valide excalefaciunt, aut refrigerant, vel alia quauis occaſione alterant. Quapropter ſi
nulla ſentiendi vi præditi eſſent, a dolore homo neutiquam admoneretur, neque denti
ſuccurreret, quod infeſtat amoturus, priuſquam moleſtati dentes vitiarentur. Dentes | Dentes creſcunt, & nutriuntur.
E præterea ne continuo ciborum attritu conſumantur, perpetuum fere incrementum
accipiunt, poſſuntque de Galeni ſententia vſq; ad quintum & quadrageſimum annum
creſcere & enutriri, mutarique fere intra ſeptimum annum ſolent. Sunt autem pluri- | Dentium numerus. Lib. 11. de vſu partium, cap 8.
mum dentes numero triginta duo, vna ſerie in vtraque maxilla, tam ſuperiore, quam
inferiore, ſedecim. Priores quaterni, quia ſecant, Græce τομεῖς, Latine *inciſorii* appellan-
tur, ſunt enim acute ac lati, quo oblatum ipſis cibum mordēdo cultri inſtar promte in- | Inciſorii octo.
cidant, & confringant. Vocantur etiam διχαςῆρες, quaſi *diuiſores*, quod ſcilicet cibum di-
uidant. Item κτένες, id eſt, conciſores, quia comminuunt cibum. Et γελασῖνοι, quod in- | Διχάζω. Diuido.
ter ridendum nudentur ac detegantur. Horum vero lateribus adiacent in qualibet | Γελάσινοι.
maxilla duo alii, Græcis κυνόδοντες, Latinis *canini* dicti, quod exſertis canum, qui hos in- | Canini 4.
F ſignes habent, dentibus ſimiles ſint; inferiore quidem baſi, gingiuis proxima, lati, par-
te autem ſuperna acuti, vt ſi quid propter duritiem ab inciſoriis non ſcinderetur, hoc
illi frangerent. Poſt hos ſunt Græcis γόμφιοι, Latinis *maxillares* dicti, qui ab vtro- | Maxillares 20.
que latere plurimum, aſperi, duri, ampli, & magni, vt inciſa ab inciſoriis
effractaque a caninis in læuorem exactum terere queant. Si enim læues prorſus

creati fuiſſent, munus ſuum obire minime potuiſſent, ab aſperis enim, & inæqualibus A omnia melius comminuuntur. Hinc eſt, quod molæ etiam, quibus fruges moluntur progreſſu temporis diuque minuendo ac terendo læuigatæ, rurſus incidantur, & aſperentur. Neque ſi aſperi eſſent, non autem duri plus commodi ex iis eſſet, vt qui prius cōtererentur quam cibos in læuorem comminuerent. Quinetiam ſi aſperi & duri eſſent, non autem ampli, neque tales plus commodarent, ſiquidem ea, quæ leuiſſime comminui debent, latis & amplis baſibus, firmata eſſe oportet. Inciſoriis enim & caninis nihil, propter ſtrictam & anguſtam eorum aciem, comminuitur. Quod ſi hæc omnia molares haberent, parui autem eſſent, nonne & in hoc ſolo reliqua quoque ipſorum vtilitas labefactaretur? quod longiſſimo tempore ad atterendos comminuendoſque cibos

Molares cur dicti.

nobis opus eſſet. Hos ſane non ſolum a loco cui infixi ſunt maxillares, verum etiam B Græce μύλας, & μυλίτας, Latine autem *molares*, quod videlicet iis cibi veluti cereales fruges molis tenuantur & atteruntur, appellare conſueuerunt. Ceterum dentes ad vnum o-

Quo pacto dentes maxillis infiguntur.

mnes in vtrinſque maxillæ ſinibus clauorum ritu infiguntur, adeoque per gomphoſin illis committuntur, qui ſane ſinus, ſiue oſſa quibus continentur propter ſimilitudinem quam cum brutorum præſepibus obtinent, Græcis φάτνια, Latinis *præſepiola* nuncupantur. Singulos namque dentes *præſepia* hæc circundant, hoſque ſtringunt, atque adeo ex-

Dentium radices. Lib. de Oſſibus c. 5.

acte continent, vt non facile vel tantillum conceutiantur, ac commoueantur. Neque paribus radicibus omnes ſuis inſeruntur præſepibus. Quippe paruis vna radix, maiorib. vero duæ, maximis tres, & quatuor obtigerunt. Inciſorii enim ſingulis nituntur radicibus. Canini quoque radices ſingulas habent, qui inciſorum radicibus multo altius in- C figuntur, tantoque maiores ſunt, quātum caninorum robur excedit. Quanquam & inter inciſorios duo medii inſignioribus hæreant radicibus, quam duo laterales, caninis proximi, nimirum ꝙ medii latiores grandioreſq; ſint. Molares radicib. inter ſe variāt. Nā qui inferiori maxillæ infixi ſunt, binis radicibus: qui ſuperiori, ternis ſubinde infigūtur. Differunt tamen & hi interdum. Qui namq; ſupra ſunt, quaternis, qui infra, ternis radicibus niti aliquando deprehenduntur, præſertim duo, denti intimo proximi. Dein frequentiſſime duos molares ſuperiores canino denti ſuccedentes, duabus tantum infigi radicibus ſpectabis, tres reliquos ternis, ſic & duos inferiores canino proximos vna radice tres reliquos duabus. Porro inciſoriorum & caninorum dentium numerus, raro D in hominibus, vt molarium, mutatur. Interdum enim in vtroque latere quinque molares occurrunt, interdum quatuor, nonnunquam quatuor a ſiniſtris, quinq; vero a dextris, vel contra in ſiniſtris quinque, ex dextris ſiue quatuor: vel infra quatuor, ſupra autem quinque. Hanc differentiam potiſſimum pariunt poſtremi dentes, quos quia ſero gigni

Genuini dentes.

ſolent, omniumque vltimi & nouiſſimi ſunt, *Genuinos* nominarunt. Hi omnium ſunt reconditiſſimi, ac propemodum gingiuis operti. Hinc illi, qui clanculum obtrectant, lacerantque, *Genuino mordere*, aut *Genuinum infigere* dicuntur. Poſt pubertatem, Venerisq; vſum hominibus, ac maximis cum cruciatibus emergunt. Vel, *vt Ariſtoteles lib 2. de hiſtoria animalium cap. 4. & lib. 5. de generat animalis. cap. vlt. ac Plinius lib. 11. cap. 37. auctores ſunt*, circa vigeſimum annum, multis etiam octogeſimo anno, non ſine maximo dolore, vt dictum eſt, prodeunt. Quo circa Græcis σωφρονιστῆρες, quod ſcilicet eo tempore quo ſape- E re ſolemus producantur, vt *libro 2.* Iulius Pollux teſtis eſt, & ὀψίγονοι, hoc eſt, ſerotini, & κραντῆρες, quaſi *ætatem perficientes, ac complentes*, appellantur. Vulgo *dentes ſenſus & ſapientiæ* dicuntur. Ceterum foſſulæ ſiue alueoli, quos dentes ſubeunt Græcis βόθρια, a foueæ

Κραίνω & Κεραίνω, perficio. Auicenna. Fen. 1 cap. 1. Vſus dentium.

ſimilitudine vocantur. Præter vſus paulo ante dictos, ad vocis etiam modulationem iuuant dentes. Ad literas enim exprimēdas plurimum conferunt primi & inciſorii dentes, *vt lib. 3. de partibus animalium, cap. 1. Ariſt. fuſius monſtrat*. Dentes præterea puerorum imperfectis & mollibus, ac quaſi medulloſis conſtant radicibus, dentiumque pars extra gingiuas conſpicua, dentis radici appendicis modo committitur. Quare diligentiſſime expendendum eſt, ne pueris effracti alicuius ex caſu dentis reliquam portionem vnquam eruamus, ſed duntaxat appendicem, in cuius locum alia, modo radix ſerue- F tur, promte ſuccreſcet.

De oſſium capitis, & maxillæ ſuperioris foraminibus. Cap. XV.

QVum in venarum, arteriarum, & neruorum hiſtoria foraminum capitis ignorantia non parum obſcuritatis pariat, ideo, vt hoc loco prius quam a capite digreſſi, alias

partes

A partes attingamus, de iis accurate diſſeramus operæpretium erit. Vt autem in vaſorum,
& neruorum, quarundamque membranarum cerebri enarratione diſſectionis, ſtudio- Veſalius lib. 1. c. 12.
ſi huc recurrentes ſingula foramina, quorum tum mentio incidet, prompte inuenire
queant, ea ordine quodam complectentes percenſebimus. *Primum* foramen ad me- Primum foramen.
dium ſupercilii inciſum eſt, quo ramus minoris tertii paris neruorum cerebri radicis
ex oculi ſede ad frontis muſculoſam cutem diſpergitur. Hoc in vtroq; latere non ſem-
per perfectum orbiculareq; exſiſtit, ſed ſubinde ſinus duntaxat ſemicirculi ritu excul-
patus apparet. Aliquando in vno quidem latere foramen, in altero autem ſemicircula-
ris tantum ſinus, cernitur. Foramen hoc frontis oſſi proprium eſt. *Secundum* foramen Secũdum.
eſt, quo dictæ minoris tertii paris neruorum cerebri radicis ſoboles, ex oculorum ſede
B in genas ad ſuperioris labri, & alarum naſi muſculos procidit. Præſens foramen inſtar
oblongi meatus in quarto ſuperioris maxillæ oſſe inſculptum eſt, & in anteriori maxil-
læ ſede foraminis huius ductus penitius in oſſe cælatur. Per oculi vero ſedem, tantum
tenui ac ſquamæ ſimillimo oſſe tegitur. *Tertium* nunc dicto amplius, quod ex magno Tertium.
internoue oculi angulo in narium cauitatem recta deorſum pertinet, ſecundo ſuperio-
ris maxillæ oſſi, & quarto pariter commune. Iſtud portiunculæ minoris tertii paris ner-
uorum cerebri radicis viam præbet, & nonnihil pituitę ex cerebro ad oculi ſedem con-
fluentis, ad nares tranſmittit. *Quartum* foramẽ omnium, quæ in oculi ſede conſpiciun- Quartum.
tur facile maximum, commemoratæ iam ſæpius minoris tertii paris neruorum cerebri
radicis ramulo, in temporalem muſculum & manſorium ex oculorum ſede porrecto
C viam præbet. Neque huius duntaxat neruuli nomine patens illud, oblongumque fora-
men exſculptum eſt, ſed muſculi temporalis exortui hinc quoque robur accedit. Pi-
tuitæ etiam, ad grandius in narium cauitarem pertingẽs foramen, defluenti, viam dat.
Ceterum quum hoc profundius latiter, & haud facile in conſpectum veniat, ideo pe-
culiarem illi numerum aſſignare noluimus. Rima hæc, ſeu oblongum foramen, ad Cu-
neiforme, & quartum ſuperioris maxillæ os pertinet. *Quintum* foramen in ſedis oculi Quintum.
radice ſeu vertice elatiſſimum, & in cuneiformi oſſe inciſum, quod foris qua oculi ſe-
dem ſpectat, prorſus orbiculare cernitur, neruo viſorio, cuius gratia exſculptũ eſt, am-
plitudine reſpondens. Verum interius vbi cerebro propius accedit, iuxta externum i-
pſius latus, exiguum eundemq; acutum angulum obtinet, qui venulæ cum viſorio ner-
D uo hac excidẽte paratur. Huic ſinui cuneiformi oſſi inciſo, viſoriorum neruorum coi-
tus immittitur. *Sextum* cuneiformi oſſi inſculpitur, ac humiliori ſui parte, paulo minus Sextum.
toto orbiculare eſt, elatiori vero in acutum longumque & anguſtum angulum deſinit,
foramen hoc nerui viſorii foramen amplitudine vincit. Cælatur gratia ſecundi paris
neruorum cerebri, in oculi ſedem ad mouendos oculi muſculos progredientis. Dein
cauſſa minoris tertii paris neruorum cerebri radicis, quæ frontis cuti, ſuperis maxillæ
in facie muſculis, in nares & muſculos inferiorem maxillam attollẽtes, digeritur. Hæc
quidem per humiliorem foraminis ſedem procidunt, vna cum inſigni ſoporalis arte-
riæ, quam reticularem plexum in homine quidam efformare comminiſcuntur, ramo.
Verum per elatiorem foraminis ſedem, quæ in anguſtum longumque cogitur angu-
E lum, vena ex oculorum ſede, ab illis quæ temporalem adeunt muſculum, duræ mem-
branæ hic diſtribuitur. Neque neruis his duntaxat, & venæ, & paulo ante dicta inſigni
arteriæ amplum id foramen excauatur, verum etiam pituitæ ex cerebro in oculi ſe-
dem, & hinc in narium amplitudinem promananti. *Septimum* foramen orbiculare, & Septimum.
in oſſe longius quàm duo proxime commemorata procedens, & arctius quoque, in cu-
neiformi oſſe cum reliquis neruuli gratia exſculpitur, qui non procul a præcipua ma-
ioriue quinti paris radice pronaſcitur. In *octauo* capitis oſſe multa, ſed exigua ſpe- Foramina
ctantur foramina, odorum, & aeris inſpirationi ad cerebrum ingreſſus nomi- odorum & aeris ingreſ
ne, inciſa. Hæc non vt hactenus ducta, ampla ſunt, ſed cribri, ſpongiarumque fo- ſus nomine inciſa.
raminibus ſimilia. Inter reliqua tamen vtrinque vnum eſt rectum & grande ſatis, quod
F primum quodammodo eſt, & anticæ frontis oſſi ſede proximum, venam ad duram
cerebri membranam ex narium amplitudine exporrectam tranſmittens. His certe Lib. 8. de vſu partium cap. 6.
nunquam niſi oppleto cerebro, *quod Galenus etiam abunde teſtatur*, pituita excolatur,
& leuiſſima pituitæ copia hac defluente, ea foramina obturantur, aliaq; grauedinis
ſymptomata inducuntur. Hæc quia varia ac multa ſunt, vt comprehenſum eſt, ideo in

Digitized by Google

numero eorum, quæ vno in latere vnica ſunt, haud comprehenduntur. Cauitas præter- A
ea quædam eſt inter duas fronris os conſtituentes, ſquamas repoſita, aerem adoratui
mirifice oeceſſarium in ſe concludens plurimū. Hinc eſt quod iis quibus Gallico mor-
bo anterior frontis oſſis ſquama eroditur, aut vulnere perfringitur tanto impetu in ex-
ſpiratione aer ex cauitate illa propellatur, vt etiam is candelæ lumen promptiſſime ex-
ſtinguat. Qam itidem in foraminum numero non cenſebimus. Rima denique talis for-
mæ, qualem vnguis apice quis ceræ imprimeret, duræ cerebri membranæ hic forman-
dæ exſtruitur. Neceſſum enim erat, oon hic ſolum, vbi ea membrana multis foramini-
bus peruia eſt, verumetiam aliis compluribus locis caluariæ alligari, & duram membra-
nam, fibras, vinculaque per caluariam tranſmittere. Et hanc quod foris nuſquam com-
pareat, in foraminum numero nō recēſemus. Sinus quoq; illic in cuneiformi oſſe inci- B
Sinus glandulam continens. ſus, ac glandulam, cui ex cerebro defluens pituita inſtillat, contioens, apparet. Ab hoc
quidem ſinu vtrinque duo deriuantur ductus, ſinuum modo exſculpti, quorum prior
ſuperiorue ad ſextum foramen in oculi ſedis radice conſtitutum rendit, & pituitam in
oculi ſedem, & hinc per foramen tertium, & aliud cuius io quarti foraminis enarratio-
ne mentionem fecimus, defert. *Inferior poſteriorue* ſinus ad aſperum inæqualeque fora-
men ſeu rimain porius deorſum potrigitur, qua pituita ori palatoue potiſſimum influit,
& aet quoque inter ſpirandum caluariā petit. Rima hæc temporis oſſi & occipitii com-
munis eſt, & in capite noſtro N notata. Hæc itidem, quia foraminis ritu rotuoda nō eſt,
Octauum. in foraminum numero nobis non compreheuditur. *Octauum* foramen ad latus inæqua-
lis aſperæque rimæ verſus anteriora magis occurreos, ac cuneiformi oſſi inciſum, læue C
eſt, & non adamuſſim orbiculare, ſed circulo vtrinq; modice in longum compreſſo re-
ſpondet. Hac enim in effigie foramen inſinuari decuit, quod duo rotunda corpora, in-
uicem membranis connexa: erat tranſmiſſurum. Tertii namque paris neruorum cere-
Nonum. bri craſſiori, & præcipuæ radici, ſimul cum quarto pari, viam præbet. *Nonum* ad exter-
num foraminis iam dicti octaui latus in cuneiformi oſſe exſiſtit, multo priori minus, &
exacte orbiculare, quo internæ iugularis venæ portio a ſoporali abſcedens arteria, cal-
Decimum. uariam ſubintrat. *Aliquando* exiguum foramē ad internum latus foraminis octaui, duo
paulo ante commemorata neruorum paria tranſmitteotis, obſeruatur, eiuſdem venu-
læ ramo paratum. Verum id in vno caluariæ latere raro viſitur, atque adhuc multo ra-
Vndecimū. rius in vtroque. Atq; hoc ordine *decimum* erit. *Vndecimum* foramen in externa caluariæ D
baſis parte obuium, & oblique verſus exteriora proteoſum, in auditorii inſtrumenti ca-
uitatem temporis oſſi ioſculptam deſinit. Efformatur autem id, vt viam porrigat quin-
tæ coniugationis neruorum cerebri ramulo, ab auditus organi cauitate hac ad muſcu-
los inferiorem maxillam attolleotes excurrenti. Hoc quoque foramine iugularis io-
terna ſoboles, auditus inſtrumentum petit. Ac aer etiam in temporis oſſis aotrum au-
Duodecimum. ditus inſtrumeoto proprium, per id foramen fertur. *Duodecimum* inſigoe foramen eſt,
maiori ſoporalis arteriæ ramo caluatiam ingredienti excauatum, quod non recta cal-
uariam perforat, ſed inſtar oblongi meatus ex poſterioribus oblique introrſum io prio-
ra temporis oſſi inſculpitur. Oſſis pars hoc foramine peruia, vbi deorſum ad fauces ſpe-
ctat, ioſtar pumicis aſpera inæqualiſque viſitur. Hunc vero obliquū & in oſſe longo tra- E
mite procedentem ductum, natura effinxit longioris obliquiorisque arteriæ ſoporalis
progreſſus gratia, nimirum vt vitalis ſpiritus hoc errabundo ductus itinere, cerebro ex-
quiſitius præpararetur. Galenum, hoc foramen latuiſſe videtur, vt qui per foramen o-
ctauum ſoporales arterias caluariam ingredi *in ſuo de Simia venarum arteriarumque diſſe-
ctione libro* ſcriptum reliquerit. Quæ res illi etiam occaſionē dedit, vt mirabilem illum
Decimumtertium. reticularem plexum in hominibus quoque eſſe putauerit. *Decimumtertium* a regione
foraminis iam dicti, ac finis qui caluariæ amplitudinem reſpicit, inchoatur, recta, an-
trorſum in narium vſque amplitudinem, meatus obloogi modo ptotenſum in narium
vſque amplitudinem, meatus oblongi modo protenſum, & atteriæ ramo viā exhibens,
qui ſoporalis arteriæ maiori pottione caluariam ingrediente, ad nares vſque exporri- F
gitur, inibi cum aliis eo porrectis arteriæ ſurculis pulſum edens ſenſibilem. Hoc fora-
Decimumquartum. men cuneiformi oſſi peculiare eſt. *Decimumquartum* quinti neruorum cerebri paris
meatus, auditoriuſq; porus, cuius priocipium interius in caluariæ amplitudine exſiſtit.
Exteriorem autem eius partem auris excipit. Meatus iſte etſi intus, in medio præſertim
ſui, am-

A ſui, amplus cauuſque eſt, adeo tamen tortuoſus & anfractuoſus, ac impenſe varius inue-
nitur, vt nonniſi rariſſime impulſam tranſmittat ſetam, vt non parum erret Ariſtoteles, Ariſtotelis
qui *libr. 1. de hiſtor. animal. cap. 11.* ab aure ad cerebrum nullum eſſe meatum, ſed in oris erratum.
palatum vſque ſemitam pertingere, & venam de cerebro eodem deſcendere, ſcribit. In
caluariæ enim amplitudinem auditorius meatus pertingit, & venam quoque admittit,
non quidem illam a cerebro deducẽs, verum ab interna iugulari caluariam ingredien-
tia ad auditus inſtrumentum aſſumit, & vti ante monuimus, quinti paris neruorum ce-
rebri ramulo viam præbet. *Decimumquintum* foramen ex auditus inſtrumenti amplitu- Decimumquintum
dinis medio exoritur, ac illinc in poſteriora porrigitur. Hoc anfractuũ & labyrintho-
rum occaſione, & quia in internam caluariæ ſedem non penetrat, immiſſam non
B tranſmittit ſetam. Vocatur vero omnibus diſſectionis profeſſoribus Græcis Γραφὴν, La-
tinis autem *cæcum & monoculum*, non quod verus peruiuſque meatus non ſit, ſed quod Gal. libr. 9. de vſu partium. c. 10.
vix ad auditus inſtrumenti amplitudinem vſque funiculum, aut porcinam ſetam per
ipſum traiicere queas. Præparatur autem hoc foramẽ ramulo nerui quinti paris, quem
quum natura indureſcere voluerit, admodum callide hunc per duriſſimi ſicciſſimique
oſſis anfractuoſum foramen deduxit. *Decimumſextum* foramen occipitis & temporis oſ- Decimumſextum.
ſibus commune, ac ſexto pari neruorum cerebri, & maiori internæ iugularis ramo, mi-
norique ſoporalis arteriæ ſoboli exſculptum eſt. Iſtud quia hac tranſeuntia inſtrumen-
ta grandiora ſunt, amplum viſitur, tranſeuntium corporum formæ reſpondens. Non e-
nim ad amuſſim circulare eſt, ſed quodam modo geminũ intortumq;, & ipſius vna pars
C quæ interior eſt, neruo ex caluaria antrorſum quodammodo elabenti paratur, altera ve-
ro quæ exterior eſt, venæ & arteriæ caluariam ad poſteriora ingredientibus ſubſeruit.
Decimumſeptimum in occipitii oſſe gratia nerui ſeptimi paris neruorum cerebri inciſum, Decimumſeptimum.
quod quidem orbiculare eſt, ſed ductu oblongum obliquumque. Ex poſterioribus e-
nim internaque caluariæ parte decliue fertur, quo citius ſeptimi paris neruus hoc du-
ctus foramine, ſexto pari committeretur, vnaque ambo ſimul hærentes, deorſum tuto
deſcenderent. *Decimumoctauum* vnicum ceteriſque omnibus facile maximum, quod Decimumoctauum.
occipitis oſſi inſinuatur, gratia dorſalis medullæ ex cerebro pronatæ. *Decimumnonũ* non Decimumnonum.
inſigniter amplum foramen, quod ab externa caluariæ ſede, ex poſteriori nimirũ parte
capitis occipitii oſſis, quod primæ ceruicis vertebræ articulatur, incipiens, in internam
D caluariæ ſedem longo ductu per os fertur, in elatiori parte foraminis ſexti paris neruo-
rum cerebri, hoc eſt, decimiſexti ceſſans. Hoc venæ & arteriæ gratia cælatur, per tranſ-
uerſos vertebrarum ceruicis proceſſus ſurſum conſcendẽtium. In quibuſdam vero cal-
uariis id foramen in altero latere nonnunquam deficit, interdum etiam in vtroq;. Ve-
rum tunc huius foraminis vices gerit decimumſextum foramen, quod nõ ad amuſſim
orbiculare cernitur, ſed oblongum, neruo ſimul cum vena arteriaque tranſmittendo
idoneum. *Vigeſimum* foramen ad poſteriorem regionem proceſſus mamillaris, iuxta ſu- Vigeſimũ.
turæ Λ referentis latus in temporis oſſe cælatur, & tranſuerſim caluariam ingrediens,
viam externæ iugularis venæ ramo hac caluariam petenti, offert. Hoc quoq; foramen
interdum in altero latere, modo in vtroque deeſt. *Vigeſimumprimũ* amplum eſt narium Vigeſimum primum.
E foramen, ſepto quodam inſigni ab altero interſtinctum, & in faucium amplitudinem e
naribus tendens. Hoc etſi homini ad plurima conducit, tamen præcipue naturali in-
ſpirationi vocique idoneum eſt. *Vigeſimumſecundum* foramen iuxta poſteriorem den- Vigeſimum ſecundum.
tium inciſoriorum ſedem ex palato in narium amplitudinem deſinit, quartiſq; maxillæ
ſuperioris oſſibus commune habetur. Hominibus vnicum adeſt, equis vero & canibus
geminum. Paratur autem gratia connexus conſenſuſque tunicę palatum ſuccingentis,
cum illa quæ narium amplitudini obducitur. Portiuncula enim illius tunicæ ſimul cum
venula, & item arteriola id pertranſit. *Vigeſimumtertium, & vigeſimumquartum* ad palati Vigeſimum tertium, & vigeſimum quartum.
finem iuxta maxillæ ſuperioris ſexta oſſa, vtrinque duo videntur foramina, vnum qui-
dem altero prius & amplius. Prius enim & anterius notatu dignæ eſt amplitudinis, ex
palato ſurſum in poſteriore ad oculi ſedis verticem radicemue properans. Poſterius au-
tem eſt exiguum omnino, & ſurſum aſcendens, aliquando in idem foramen cum ante-
riori terminatur. Interdum vero peculiarẽ terminũ in ſutura cuneiformi oſſi & quar-
to ſuperioris maxillæ communi adipiſcitur. Præter foramina hactenus expoſita, ſi cal-
uariam in manus ſumſeris, alia quã plurima, ſed exilia, eſſe obſeruabis, venis trãſmitten-

dis, & membranarum nexibus exſculpta, quæ lubens prætereo, vtpore nullis neruis e- A
mittendis parata. Satis itaque ſit potiora, & quæ alicuius momenti ſunt dixiſſe.

De oſſe hyoidi. Cap. XVI.

Situs. Nomina.

SVpremæ laryngis gutturiſq; parti ad linguæ radicem, os vnitatis nomine donatum, ſed variis, pluribuſque oſſiculis cõtextum, præponitur, quod Græcis a litera υ figura, ὑοειδὲς qua voce deluſus Andernacus *lib. 4. de anatomicis adminiſtrationibus Galeni* non ſine riſu os ſuem referens conuertit: & ὑψιλοειδὲς appellatur. Aliis a Λ imagine, *vt lib. 3. cap. vlt. teſtis eſt Theophilus*, λαμβδοειδὲς nominatur, vt *lib. 2. Iulius Pollux atteſtatur*, id os quoque παραστάτην, id eſt, adſtitem, quod linguæ, aut laryngi, aut faucibus apponatur, vocauit. Non deſunt qui propterea quod in faucibus conſiſtat, φαρύγγετρον nuncupauerint. Ceterum homo hoc os longe aliter, quam quadrupeda exſtructum obtinet. Maximum eius oſſiculum eſt latiuſculum, & foris gibbum, priuatoque tubere prominens, intus autem, ſeu poſteriori parte, cauum. In anteriori ſede ſuperius quaſi in trãſuerſum ſinum deprimitur, pro figuræ nimirum ipſi idoneæ, & muſculorum ligamentorumque illi commiſſorum ratione. Superiori enim ſinui tertius & quartus huius oſſis peculiares muſculi, *vt ſuo loco fuſius dicemus*, inſeruntur. Ad tuberis vero hac in parte conſpicui latera, quæ quodámmodo in gibba ſede ſinuantur, duo primi huic oſſi proprii muſculi implantantur. Ex poſterioris autem partis cauo, muſculi duo priores linguam mouentes præcipue enaſcuntur. Grandius id oſſiculum ſupra laryngem paulo conſiſtens, tangẽtibus, occurrit, ipſius interim lateribus penitu fere latitantibus. Huic enim latiori grandiorique oſſiculo vtrinque alia duo vniuntur. Atque horum alterum humilius eſt, alterum elatius. Humilius oſſiculum nonnihil breuius latiuſque ſuperiori eſt, nullique alteri committitur, quam lateri medii ac latiuſculi hyoidis oſſis oſſiculi, ad quod cartilaginis ligamentique cartilaginei interuentu valide, & notatu digna amplitudine nectitur. Verum extremum ipſorum ſuperiori proceſſui cartilaginis quæ ſcuti imaginem exprimit, colligatur. Inferius hoc oſſiculum ſeu latus vna cum ſuo coniuge, qui in altero conſiſtit latere, humilius hyodis oſſis latus merito appellamus, aliquot muſculis admittendis & producendis aptum. Atque hæc humiliora latera ſimul cum medio grandioreue oſſiculo, υ imaginem pulcre conficiunt. Superiori oſſiculo ſeu lateri, quod magis teres viſitur, alia ſurſus oblonga rotundaque oſſicula tantiſper continua ſerie vniuntur, quouſque ipſorum fines propter radicem proceſſus temporis oſſis, qui ſcriptorii ſtyli formam oſtendit, temporis oſſi inſerantur. Hæc oſſicula ſuperioribus hyoidis oſſis lateribus commiſſa, non pari ſemper obſeruantur numero, plurimum tamen terna quaternaq; vtrinque cernuntur. Vt magna quidem ex parte oſſis hyoidis cum tribus oſſiculis, ſuperioribus lateribus vtrinque commiſſis ſint oſſicula vndecim. Interdum tamen, idque in mulieribus maxime, oſſicula cum ſuperiorib. oſſis hyoidis lateribus commiſſa, ſimul cum ipſis ſuperiorib. lateribus omnino deſunt, & ipſorum vices teres quoddã, validũ & oblongum ligamentum gerit, hyoidique oſſi, & ſtylum referenti proceſſui colligatur. Pcæterea os hyoides non adeo firma baſi, vt reliqua oſſa, nititur, propriis tamẽ muſculis id ipſum in omnem poſitionis differentiam ita trahitur, vt neque in latera, neque ſurſum aut deorſum, neq; prorſum, aut retrorſum, prompte ex ſua ſede dimoueri queat, *quemadmodum lib. 2. cap. 16 fuſius dicemus.* Porro quamuis os hyoides homini minimum obtigerit, maximos tamen & oportunos, Gal. *lib. 7. de vſu partium. c. 19. atteſtante*, vſus præſtat. Quippe muſculorum linguæ bona pars, *vt lib. 2. cap. 17. dicemus*, ab ipſo enaſcitur, linguæque fundamenti tutiſſimæque baſis modo ſubiicitur. Hincque adeo fit, vt hoc os nonnullis linguæ fulcimen appelletur. Muſculorum etiam laryngis quædam principia, *vt lib. 2. cap. 18. demonſtrabimus*, porrigit.

Vesalius lib. 1. c. 13. — Forma. — Latera hyoidis oſſis. Humiliora. — Superiora. — Numerus oſſium hyoidis. — Vſus.

De ſpina. Cap. XVII.

Spinæ vſus & nomina.

SPina, quæ Græcis ῥάχις, & νῶτον nominatur, *vt libro duodecimo, de vſu part. cap. decimo teſtatur Galenus*, homini velut carinã quandam fundamentũq; corporis & inſtrumentorum ad vitam neceſſariorum natura rerum parens molita eſt. Eius enim ope & beneficio recte ambulare, & erecti conſiſtere valemus. Non eum vero ſolum huius vſum eſſe vo-

A eſſe voluit, ſed vt illa alias vna conſtructione partis ad multos varioſque alios ſimul vſus
abuti conſueuit, ita hic quoque induſtriam ſuam oſtēdit. Primum enim vertebras, quas
Græci *σφονδύλους* vocant, omnes intus excauauit, idoneam & opportunam viam ſpinali
medullæ per ipſam deſcenſuræ præparans. Secundo autem oſſeam, atque non ex vno
ſimplici atque incompoſito oſſe vniuerſam ſpinam conſtituit, quanquam ad ſpinalis
medullæ ſedem tutam ac firmam id vtilius fuiſſet, quū neque luxari, neque diſtorqueri,
neque eius generis affectum quemuis incurrere, niſi ita varie eſſet articulata, potuiſſet.
Verum ſi tantum, vt difficulter pateretur rationem habuiſſet, neque in partibus con-
ſtruendis alium ſcopum ſpectaſſet digniorem, haudquaquam aliter quam prorſus ſim-
plicem, aut prorſus incompoſitam ipſam effeciſſet. Quippe ſi quis lapideum, aut ligne-
B um animal effingit, non aliter ſpinam quam vnica continuaque parte fabricat. Satius
enim eſt ſtabilimentum vnum oſſe per totam ſpinā porrectum, quam plurima exigua,
& ea articulatim diuiſa. Homini vero qui partibus ſuis eſſet vſurus, pedibuſque ſuis am-
bulaturus, ac manibus apprehenſurus, dorſumque inclinaturus & erecturus, non erat
melius totam ſpinam vnico oſſe fabrefieri. Quinimo quum ſpinæ ope hominem multis
ac variis motibus vti oporteat, ſatius fuit hanc ex pluribus oſſibus conſtitui, vtcunq; et-
iam hoc nomine iniuriis magis redditur obnoxium. Quapropter natura, actionis po- Gal. lib. 12. de vſu par-
tius, quam ſecuritatis rationem habens, ſpinam non ex vnico, ſed pluribus efformauit tium. c. 11.
oſſibus. Nam ſi vnicum totius ſpinæ os feciſſet, iis partibus animal immobile fuiſſet ve- Spina cur ex multis ver-
lut veru quodam traiectum & confixum, aut palo affixum. Cur autē ſpina non ex dua- tebris con-
C bus, vel tribus, vel quatuor, ſed ex pluribus, & varie mutuo articulatis & commiſſis ſit ſtituta.
efformata vertebris, nunc dicemus, a parte omnium quæ ſunt in ſpina præcipua nar- Spinalis me-
rationis initio ſumto. Eſt autem hæc quam Græci *νωτιαῖον μυελὸν*, Latini *ſpinalem medullam* dullæ neceſ-ſitas.
vocant. Eam vero exſiſtere fuit neceſſe, neque poſitionem meliorem ac tutiorem ea
quæ eſt ad ſpinam habere potuit. Si enim omnino non extitiſſet, duorū alterū accidiſ-
ſet, aut enim partes omnes animalis, quæ ſunt ſub capite, immobiles omnino fuiſſent,
aut in earum ſingulas neruum a cerebro deduci oportuiſſet. Verū ſi immobiles omni-
no fuiſſent, quod antea diximus, verum eſſet, nempe quod animal non amplius eſſet a-
nimal, ſed velut lapidea, aut lutea ſtatua. Quod ſi a cerebro neruus exiguus in partes ſin-
gulas eſſet deductus, opificis id eſſet, ſecuritatis eorum rationē prorſus nullam haben-
D. tis. Neruum enim tenuem qui frangi, ac contundi poteſt, magno interuallo deducere
non erat tutum. Proinde ſatius erat ſpinalem medullam veluti fluuium quendam, ex
cerebro tanquam fonte manantem, locis omnibus quæ præterit, neruum ſemper im-
mittere, tanquam ſenſus ac motus riuulum. Quod ſane ita manifeſto accidit. Semper
enim propinquis quibuſque partibus ex parte ſpinalis medullæ propinqua productus
neruus immittitur. Quum itaque ſpinalis medulla velut alterum quoddam cerebrum
partibus omnibus quæ ſunt ſub capite exſtiterit, eamque non aliter quam cerebrum ſe-
pto ac munimento quodam duro, atque ad patiendum difficili muniri oportuerit, ſa-
tius fuit ſpinam, quæ inſtar carinæ humano corpori ſubiecta eſt, atque ſane oſſea, eam
parte interna exſculpi, ac cauam fieri, vt iter ſimul ac firmum ſpinali medullæ eſſet præ-
E ſidium ac veluti vallum quoddam. Quid multa? quū veluti carina ſit, & totius animan-
tis ſtabilimentum, ſpina ob eam cauſſam ex oſſibus conflata eſt, & iis duris. Quia vero
ſpinalis medullæ eſt iter, ob id intus eſt caua. Quod vero illi inſtar valli ac muri eſt, ideo Gal. vbi ſup.
multis propugnaculis in orbem eſt munita. Quia autem motus eſt inſtrumētum, pro- c. 12.
pterea ex pluribus oſſibus per articulos inter ſe commiſſis conſtitit. Ceterum quum ſpi- Spina cur
nalis medulla magnam, eamque ſubitam, & angularem flexionem perferre nequeat: non ex duo-
ſpina vero ipſa per magnos ac laxos articulos, multumque diſſitos moueri ſine noxa & bus aut tri-
moleſtia haud poſſit, melius fuit ex multis paruis, quæ ſingula paulum ad motum con- bus longis oſſibus.
ferunt, quam ex duobus, aut tribus oſſibus longis æque ac in manibus quidem eſt bra-
chium & vlna, in cruribus autem tibia & femur, totam ſpinam conflari. Sic enim flexio
F non angularis, ſed circularis fiet, noxamque ex ſpinali medulla compreſſa, aut contuſa,
aut rupta effugit. Porro vertebris non par adeſt magnitudo, neque omnibus foramen Spinæ ver-
ſpinalem medullam trāſmittens æqua amplitudine exſculpitur. Coordinationis enim tebris non
occaſione melius fuit ſuperiores vertebras ſemper fieri minores. Siquidem quod geſta- par magni-tudo.
tur minus eſſe oportet eo quod geſtat. Quæ cauſſa fuit cur natura omnium ſpinę oſſium Gal. vbi ſu-pra c. 15.

infimum, quod ſacrum dicitur, fecerit maximum, ipſum veluti baſim fundamentumue A
quoddam viginti quatuor vertebris ſubiiciens. Secundum vero magnitudinis locum habet, ſi a ſacro oſſe ſurſum aſcendas, vertebra ſacri oſſi coarticulata, quarta quidem & vigeſima poſt primam ſita, ipſarumque in lumbis ordine quinta. Reliquæ quantum ſitu ab infima diſcedunt, tantum a magnitudine cedunt. Atque hæc magnitudinis diminutio vſque ad ipſum caput fit, præterquam ſi quando vertebra paulo maior adiacentibus non ſine magno vſu interueniat, vt eſt prima, quæ reliquis ceruicis vertebris latior eſt, quemadmodum etiam ſecunda, quæ tertia eſt validior & grandior, vt paulo poſt fuſius dicemus.

Galen. loco citato c. 14. Spinalem medullam tranſmittẽtia foramina curinæqualia.

Ceterum vt hoc etiam obiter moneamus, vertebra, quæ Græcis σφόνδυλος, vocatur, quod vis ſpinę os eſt, quod verticilli, quo mulieres fuſos aggrauãt, formam refert. B
Quia vero natura nullius occaſione, vertebras in poſteriori ſuorum corporum, ſede exſculpſit, quam vt iter ſpinali medullæ pararet, oportuit ſane internam ipſarum capacitatem ſpinalis medullæ craſſitiei eſſe æqualem: quæ quum in ſingulis vertebris ſit impar, & inprimis maxima: gignendis enim neruis, *Galeno etiam ca. 8. libri de oſſibus teſte*, ſenſim conſtringitur & attenuatur: optimo iure ſuperiorum vertebrarum foramen inferiorum foramine amplius eſt. Iam vero ſi amplo foramine donari has ob ſpinalis medullæ, quę illic eſt, craſſitiem, læues autẽ, quod omnibus ſuperiaceãt & innitantur, effici par erat: perſpicuum eſt, quod ſtatim tenues quoque eſſe neceſſe erat.

Foramina neruis emittendis parata.

Nam qui fieri poſſet vt læues eſſent, ſi latæ ſimul ac craſſæ fuiſſent factæ. Primæ igitur vertebræ propter hunc vſum, amplæ quidem internis ſuis cauitatibus, tenues autem corporis mole exſtiterunt.

Vertebrarũ ſpina. Gal. vbi ſupra. cap 15.

Ceterum ſpinali medullæ non duntaxat via in vertebris exſculpitur, verumetiam triginta neruorum paribus in homine a ſpinali medulla principium ducentibus tutiſſimæ viæ foraminaque in vertebræ lateribus cælantur, vt fuſius libro ſexto, docebimus. Quum igitur ſpinalis medulla velut alterum cerebrum partibus omnibus, quæ ſunt ſub capite, eſſet futura, & ſpina ſimul facilis via, & firmum tutumque præſidium ei eſſet parata, propterea natura alia permulta admirandaque circa vertebras machinata eſt. Quippe ex medio poſteriorum partium ſpinam produxit, quam Græci priuatim ἄκανθαν nominant, quæ eſſet veluti vallum quoddam & propugnaculum toti ſpinæ oppoſita, quæ prius ipſa frangeretur ac contereretur, modiſque omnibus pateretur, quam vlli vertebræ noxa inferatur, & ſpinalis medulla lædatur.

*Ἄκανθα.

Gal. e 8 lib. de oſſi.

Vertebrarum itaque proceſſus in corporis poſteriora exſerti, aculeoq; & ſpinæ perſimiles Græcis ἄκανθαι, D
Latinis vero *ſpinæ* priuatim nuncupantur. Atque hinc eſt, quod totam etiam vertebrarum compagem ἄκανθαν, & ſpinam nominemus.

Cartilago ſpinarum apicibus obnata. Gal. lib. 12. de vſu partium. c. 15.

Poſterioribus iis proceſſibus in plurimis vertebris appendice donatis cartilago obnaſcitur, idoneum ſubiectorum propugnaculum, vt quæ nec frangi, nec rumpi, quemadmodum dura & friabilia, neque incidi & contundi, perinde ac mollia, & carnoſa queat. Præterea ſingulorum proceſſuum, qui ſpinæ modo exuberant, magnitudo in omnibus vertebris æqualis non eſt, id quoque natura admirabili quadam prouidentia ſabricante. Nequaquam enim in iis locis, in quibus eundem ſitum cum ſpinali medulla pars quædam princeps habebat, negligere ipſarum ſpinarum magnitudinem & dignitatem æquum erat: neq; in locis, in quibus medulla erat ſola, prælongas efficere ſpinas iuſtum erat: ſed neque e paruis vertebris E
longam producere ſpinam, neque e magnis breuẽ. Merito igitur quum in thorace cor eſſet locatum, magnaq; arteria ſpinæ incumberet, natura longiſſimas in iis dorſi partib. qui ſpinam conſtituunt, fecit ſpinas, in aliis vero partibus omnibus breuiſſimas. Vertebrarum quidem lumborum corpus grande eſt, illiſq; intus magna arteria & caua vena
C ſuffulcitur. Sed oſſis ſacri moles eſt maior & inſignior, nullum tamen interim præcipuum ei ſubiacet inſtrumentũ. Par igitur erat poſticos proceſſus in vertebris thoracis, maximos in lumbis educi, in ſacro autem oſſe breuiſſimos. Ceruicis vero vertebræ quum omnium tenuiſſimæ ſint, non potuere nanciſci longos ſimul, & innoxie iniuriis ferendis aptos, quum ii leui occaſione propter tenuitatem rumperentur. Recte igitur natura molem vertebrarum, atq; inſtrumentorum ſpinæ adiacentiũ diſcrimen intuita, inæquales ipſatũ in ſpina fecit proceſſus. F

Tranſuerſi proceſſus. Gal. ibidem ap. 16.

Quemadmodum autem prædicti proceſſus ſpinam efficientes propugnaculi vſum præſtant, ita & alii proceſſus tranſuerſi vertebris ſunt duo, qui ſimul quidem lateralibus ipſarum partibus ſimile præbent præſidium, ſimul autem velut ſedes quædam ſunt muſculis ſpinæ internis & externis.

Omnibus

A Omnibus enim iis vertebrarum proceſſibus muſculi incumbunt cum arteriis, venis, ac neruis, ad ipſos & per ipſos delatis. Eſt alius quoq; tertius vſus tranſuerſorum thoracis vertebrarũ proceſſuum, ad aptam videlicet coſtarum articulationem, quæ maxime ad reſpirationis actionem eſt neceſſaria. Quia vero dorſum inſtar vnius corporis ex vertebris efformari debuit, quod ſimul firmum, & forte, & ad motus promtum eſſet, naturam, ob id par eſt admirari, quæ artificioſiſſime ad vtrumque vſum, tametſi cõtrarium, ſpinam rite conſtruxerit. Omnes enim vertebræ ad ſacrum vſque os, ſi duas priores exceperis, in anterioribus quidem ſedibus, ſibi mutuo amplis corporibus tuto colligantur, poſteriori autem ſede duplicibus articulis coarctantur, vbi etiam robur propter anteriorem compagem nanciſcuntur. Moueri itaque vertebræ non prohibentur, quod

Vertebrarũ coarticulatio.

B corporibus mutuo non connaſcantur, & poſtica ſede nõ obſcuris articulis ſint diſtinctæ. Ob eam ſane cauſſam antrorſum valde inclinari poſſumus, retrorſum vero nequaquam. Rumpes enim, ſi coegeris membranea, quæ vertebrarum corpora colligant, anteriora ligamenta, cum alio cartilagineo ligamento inter vertebrarum corpora repoſito, itaque corpora connectente, vt vertebræ non admodum a connatis differant, laxamentumque in ſpinæ poſteriora reclinantibus exiguũ indulgente. Sed de ligamentis *in ſequenti libro* tractabimus. Quoniam vero nõ æque tutum erat dorſum antrorſum retrorſumque flecti, ita enim infirmũ, ac inſtabile, & laxum penitus eſſet, natura quod melius erat elegit. Ad vniuerſas enim actiones vitæ commodius eſt dorſum in priora flecti. Dein hæc quoque flexio vaſis dorſo ibidem incumbentibus, magnæ ſcilicet arte-

Cõmodius fuit dorſum flecti antrorſum.

C riæ, & cauæ venæ, minus moleſtiæ infert. Rumperentur enim, ſi extẽſa plurimum, dum ſpinam totam retrorſum flecteremus, fuiſſent. Quia igitur oportuit dorſum anteriori ſede adamuſſim ſtringi, merito vertebræ in poſteriore ſede laxius articulantur. Ceterum ſpinæ partes ſunt quinque, nempe ceruix, thorax, lumbi, os ſacrum, & coccyx. De ſingularum itaque vertebris ordine diſſeremus.

Spinæ partes.

De ceruicis vertebris. Cap. XVIII.

CEruix ſiue collum, quod Græcis αὐχὴν καὶ τράχηλος dicitur, pulmoniſque gratia, vt *lib. 8. de vſu partium, cap. 1 Galenus monſtrauit*, homini creatum eſt, capiti adnectitur, ſeptenaſque vertebras continet. *Prima* reliquis omnibus dorſi oſſibus ſolidior, denſior,

Ceruicis vertebræ ſeptem.

Prima.

D ſed per longitudinem tenuior eſt, & forma a ceteris plurimum differt. Foramen namque ipſi ſpinalis medullæ gratia inciſum habet maximum, quod & eo loci ſit ſpinalis medulla craſſiſſima. Deinde ipſius corpus interiori ſede exſculpitur, & ſinum in poſteriori ſui corporis ſede leuiter inciſum oſtendit, qui cartilagine incruſtatus ſecundę vertebræ dentem excipit. Corpus enim primæ vertebræ hac ratione cauatur, vt dens ille in primam vertebram inibi reponi queat. Ceterum ne prima vertebra hoc modo in ſuo corpore exſculpta, & corpore propemodum deſtituta, plus æquo imbecillis, inualidaque redderetur, proceſſu quodam, & tuberculo in anteriori ſede exiguo augetur, cuius beneficio illa craſſeſcit, robuſtiorque euadit, prætcrquam quod ipſum etiam tuberculum accommodum eſt ſuſcipiendæ inſertioni primi dorſum mouentium mu-

Vaſalius lib. 1 c. 15.

Gal. lib. 12. de vſu partium c. 7. Gal. c. 8 lib. de oſsibus.

E ſculorum paris. *Porro* prima vertebra ad latera cauitatis, qua ſecundę dentẽ admittit, eſt validiſſima & craſſiſſima, ac vtrobiq; vnum oſtendit ſinum, quo ſui lateris occipitii oſſis capitulũ excipitur. Sinus hi vtrinque ſinguli, vt prædictis capitulis exquiſite reſponderent, oblongi ſunt, & exterioribus lateribus ſurſum educti, internis vero profundi. His primæ vertebræ ſinibus occipitis capitula excipiuntur, atque in illis flectuntur & extenduntur, ſeu antrorſum retrorſumq; rectiſſimo ducũtur motu. Ad exteriora ſinuum occipitis oſſis capitula excipiẽtium latera, prima ceruicis vertebra vtrinq; vnum exſerit tranſuerſum proceſſum, procerius multo quam ceteri vertebrarum ceruicis proceſſus eductum, ac latiuſculum, non tamen æque in hominibus, ac canibus, caudatiſque ſimiis inſtar alæ cuiuſdam latum. Educuntur autem illi proceſſus inſignius, vt opportu-

Vaſalius ibidem.

F nam præter reliquos tranſuerſos ceruicis proceſſus, duorum, quinti nimirum & ſexti muſculorum caput mouentium paris inſertionem acciperent. Hi proceſſus magno perforantur foramine, per quod arteria & vena hic caluariam petentes feruntur. Ad poſteriorem ſinuum, quibus caput inarticulatur, ſedem, ſinus vtrinq; in prima vertebra exſculpitur illi reſpondens, qui in occipitii oſſe ad poſteriorem capitulorum ſe-

dem cælatus eſt. ¶ Ambo enim ſinus, occipitis oſſi nimirum & primæ vertebræ, ſimul A viam prębent primo pari neruorum quod e ſpinali medulla elabitur. Canib. vero in prima ceruicis verrebra non ſinus, ſed propriũ foramen hac elabenti neruo inſculpitur, q. illis prima vertebra admodum ampla, lataq; ſit. Porro hic hominis vertebrę ſinus, etiam ad poſteriorem foraminis partem pertinet, quo rranſuerſus perforatur proceſſus, ita vt ſinus ille non neruo dũtaxat, ſed venæ arreriæq; ẽt cedat, quas per foramen ad radicem capitulorum occipitii oſſis exſculptum, caluariam adire capite decimoquinto diximus. Præterea poſteriorem proceſſum quum *ſpinam* vocant, omnes vertebræ, prima duntaxat excepta, obtinet, idque ideo, quod is aliquot muſculorum paria aculei modo vulneraſſet, neque illis & præcipue tertio muſculorum caput mouentium pari, aptum iter aut ſedem tribuiſſet. Ea tamen parte, qua aliæ verrebræ in ſpinam deſinunt, hæc aſpera eſt, B & velnti acuta linea exruberat, quo facilius quartum caput mouentium muſculorum par hinc principium duceret. In inferiore primæ ceruicis vertebræ regione, ſub duobus quibus caput excipitur ſinibus, alii duo inſculpuntur ſinus leuiter ac in ſuperficie caui γληνοειδεῖς ob id ab ocularis ſinus ſimilitudine vocati. Horum circumferentia orbicularis eſt in medio vix aliquid, quod diiudicari poſſit, caui obtinens, ſed exteriora ſinuum ſupercilia longe inferius, quam interiora deſcendunt, idque ſi hanc vertebram in erecto corpore ſecundæ inniti fingas. ¶ His ſinib. cartilagine obcrũſtatis, duo ſecũdæ ceruicis vertebræ excipiuntur tubercula, quæ ad latus corporis eius verrebræ habentur minimum prominentia, vti & ſinus primæ vertebræ leuiter excauantur. In medio autem tuberum ſecundæ verrebræ, ex ſuperiori mediaque ſui corporis regione, proceſſus quidam inſignis & altus, admodumq; durus & ſolidus enaſcitur, quem, quod denti, ac potiſſimum hominis, canino, aſſimilatur, Græci ὀδοντοειδῆ id eſt, *dentiformem* & ὀδόντα hoc eſt, C *dentem* vocant, quo etiam nomine in *libro de articulis* Hippocrates totam ſecundam vertebram nuncupauit, non autem primam, vt *lib. 2. Iul. Pollux, & poſt eum lib. 2. c. 32. antiquarum lectionum Cælius, putauit.* Hunc proceſſum alii quod turbinata ſit figura, ſeu nucis pineæ imaginem referat, κωνοειδῆ, alii quod cuſpidis, ſeu nuclei, pyramidiſue modo exruberet, πύρηνον & πυρηνοειδῆ appellarunt. ¶ Hic proceſſus primæ verrebræ cauitatem ſubit, quæ illic eſt, vbi primæ verrebræ corpus deberet conſiſtere, & vbi eiuſdem ſinus inſculpitur, qui cartilagine oblitus, anteriorem dentis partem læui & lubrico tubere prominulam excipit. Poſterior dentis pars, e regione tuberis, quod eſt in anteriore ſede corporis primæ vertebrę poſita, magis extuberat, craſſiorque eſt quam vbi primum is a ſecunda vertebra producitur. Hic enim vtrinque ad latera ſinus ſingulos, & tertium in poſteriori D ſede obtinet. Qui in lateribus conſpiciuntur, inter dentis radicem, & ſecundæ vertebræ tuber conſiſtũt, vnaque cum primæ ceruicis vertebræ ſinibus, qui iis reſpondent, foramen vtrinque parant, neruulis tranſmittendis aptum, quos interdum hac in muſculos ceruicem flectentes procidere contingit. Sinus autem in poſteriori dentis ſede conſpicuus in hoc exſculpitur, vt ligamentum validum tranſuerſum ei circumdatum ipſi firmius obuoluatur, dentem accurate in cauitatem primæ vertebræ alligans, ac ſtringens, ne a ſua ſede aberrans, hic ſpinalem medullam comprimat. Porro vt ligamentum id aptius enaſceretur, prima vertebra ea ſede qua id originem ducit, ſiue inſeritur, aſpera E inæqualiſque eſt, & foramen quoque non alte penetrans habet, quod firmius ligamentum explantari inſeriue ſinit. Nihil enim intereſt, ſiue ligamenta inſeri, ſiue enaſci dicas, quum ligamentum pariter ad vtrunque os pertineat. Superior dentis pars, ſeu ipſius apex in mucronẽ teſtudini capitis modo exacuitur, vt altius extra primã vertebrã prominens, ex ſe robuſtum tereſque ligamentum educeret, quod occipitis oſſi ad eam ſedem alligari poſſit, quæ in anteriori foraminis ſpinalem medullam tranſmittentis aſpera, leuiterque extuberans conſpicitur. Atque einſmodi certe primæ vertebræ cum ſecunda contextus perficitur, duobus nimirum latis ſecundæ verrebræ tuberibus, toridemque primæ ſinibus, & vno rurſus primæ ſinu, cui dentis tuberculum committitur. Præterea ſecunda ceruicis vertebra in poſteriori tuberum quibus illa primæ verrebræ F committitur ſede leuiter exſculpitur, vt commune cum prima vertebra foramen vtrinque conſtituat, quo ſecundum ſpinalis medullæ par neruorum in poſteriora elabitur. Verum huius foraminis maiorem portionem prima effotmat vertebra, inſigniter ſatis ad poſteriorem ſedem ſinuum quibus ſecundæ articulatur ſinuata. Reliqua in ſecunda

ceruicis

Gal lib. 13. de vſu partium ca. 3.

Gal cap 8 libri de oſſibus.

Secunda vertebra. Veſalius ibidem.

Dens. Galenus ibidem & lib. 12. de vſu partiũ cap. 7. Pollucis & Cælii erratum.

Κῶνος nux pinea.

Πυρὴν nucleus. Gal lib. 12. de vſu partium cap. 7.

Foramen ſecũdum par ſpinalis medullæ tranſmittens.

A ceruicis vertebra commemoranda, ceteris etiam quinque inferioribus magna ex parte
ſint communia. Hæc enim ſimiliter atque illæ poſteriori donatur proceſſu, qui hoc
priuatim in ceruicis vertebris ſibi vendicat, quod ſuo mucrone bipartitur, ac præcipue
ſecundæ vertebræ triumque ſibi ſubiacentium. *Sexta* enim vertebra admodum obſcu-
re ſui proceſſus diuiſionem oſtendit, atque adhuc multo minus ſeptima, quæ priuatim
hoc cum ſexta ſortitur, quod ipſius proceſſus plerumque donetur appendice, ac proce-
rius educatur, quodammodoque ad ſuperiorem thoracis vertebrarum proceſſuum i-
maginem ſuo mucrone accedat, niſi quod ille his obtuſior ampliorque relinquatur. Ce-
terarum vero ceruicis vertebrarum proceſſus appendicibus carent, & lati, inæquales,
aſperi, & quodammodo ramoſi, inferiorique ſede caui, ac ſuperius gibbi cernuntur, ac
B vtrinque modice depreſſi. Quod extuberans linea facit, quæ per proceſſus longitudi-
nem porrigitur: quemadmodum etiam inferiori proceſſus parte, quæ caua eſt, quidam
lineæ inſtar ductus, per proceſſus longitudinem ferri videtur. Prominet autem in gibba
ſede, linea, vt ligamentum ab hac in cauæ ſedis medium perducatur, quod ſecundum
proceſſus ſeu ſpinæ longitudinem porrectum, vnum ſpinam alteri colligat, dextroſque
muſculos a ſiniſtris dirimit, *vt libr. 2. fuſius dicemus.* Vt autem muſculi in poſteriori ceruí-
cis ſede repoſiti promtius principium ducerent, & validius quoque in vertebrarum ſpi-
nas inſertionem molirentur, hæ ſpinæ in proceſſulos dirimuntur. Atque id natura in iis
colli vertebris peculiariter machinata eſt, quia non adeo longas ſpinas a paruis illis ver-
tebris, atque a thoracis lumborumque vertebris producere tutum erat. Deinde ma-
C ior muſculorum copia in ceruicis poſteriori ſede, quam in aliis dorſi partibus collocan-
tur, *vt 2. lib. clarius docebimus.* Porro tranſuerſi proceſſus in reliquis ceruicis vertebris non
admodum exporriguntur, & in primis ſecundæ vertebræ, cui breuis & ſimplex vtrin-
que tranſuerſus obrigit proceſſus. Hi proceſſus ſemper perforati ſunt, ſeptima eadem-
que vltima excepta, quæ in canibus & ſimiis frequenter abſq; foramine inuenitur. Hu-
iuſmodi foraminibus ſolæ ceruicis vertebræ ornantur, in hoc perforatæ, vt venam arte-
riamque ſurſum ducant, quæ ſpinali medullæ, ac tandem ipſi cerebro ſanguinem ſpiri-
tumque deriuant. Præterea quatuor vertebræ, quæ ſtatim ſecundam ſequuntur, hoc et-
iam peculiariter ſibi vendicant, quod illarum tranſuerſi proceſſus ampli & bifidi ſunt:
non tamen interim, vt earundem ſpinæ, aſperi & inæquales. Tranſuerſi enim proceſſus
D forma inuicem reſpondent, & interior ipſorum pars ſemper latior eſt, elariuſque ipſa
poſteriori effertur. Spinæ autem partim impar in omnibus quaſi vertebris eſt forma,
& illæ perpetuo variis modis protuberant, atque exaſperantur. Hæc tranſuerſorum
proceſſuum amplitudo & bipartitio, eadem ratione accidit, quia ſpinas bifidas eſſe di-
ximus, nimirum muſculorum ortus, inſertioniſq; gratia. *Septima* vero ceruicis vertebra
tranſuerſos proceſſus latos quidem exſerit, ſed obſcure admodum bipartitos. Quum e-
nim ampli, procerique ſint, nulla incumbit neceſſitas, eoſdem quoque bifidos fieri, pr-
cipue quando muſculi collum in latus ducentes, non adeo valide ſeptimæ ac ceteris
committantur, quod hæc illis veluti baſis in dicto colli motu ſubiaceat, atque obſcure
perinde atque thoracis vertebræ in latus moueatur. Aſcendentes & deſcendentes pro-
E ceſſus quibus vertebræ mutuo articulantur, in omnibus ceruicis vertebris ſecundæ ſub-
iectis ſimiles ſunt, & ſecunda quoque deſcendentes proceſſus obtinet aliarum proceſſi-
bus non diſſimiles. Qui itaque deorſum ſpectant, & ſubditæ committuntur vertebræ,
orbiculari ſinu nihil minus quam alte inciſo & ab anteriori ſede inſigniter oblique de-
orſum in poſteriora ducto, ornantur. Aſcendentes autem proceſſus qui incumbenti ar-
ticulantur vertebræ, tuberculum orbiculare habent, quod adeo leuiter ſuperficiete-
nuſque extuberat, vt ignores ſinuumne id, an capitum numero aſcribere debeas. Hoc
tuberculum aſcendentium proceſſuum ſinui congruit, & cartilagine haud ſecus quam
ſinus incruſtatũ, ab anteriori ſede deorſum in poſteriora admodũ ẽt oblique fertur. Id
quod nõ obiter conſiderandũ eſt. Nam obliquus ille ductus in ceruicis vertebris, q̃ thoraci
propiores ſunt, minor ſemper, ac ſecundum corporis longitudinẽ rectior euadit, quod illæ
vertebræ nõ adeo laxæ ac ſuperiores moueri, atq; ob id ẽt non tam laxæ articulari debe-
ant. Aſcendẽtes itaq; proceſſus ſuo tuberculo ſinũ deſcendentiũ proceſſuũ ſubingredi-
untur, atq; id ſecunda ceruicis vertebra, tertię duplici articulo alligat, vt tertia quartę, &
ſic reliquę oẽs ad thoracẽ vſq; cõſequentes. Septima n. ceruicis, primę thoracis aſcẽdẽ-

Veſalius ibidem.
Spina ſex humiliorum ceruicis vertebrarum.

Tráſuerſorum ceruicis vertebrarum proceſſuũ natura.
Gal. cap. 8. lib. de oſſi.
Veſal. ibi.

Aſcendẽtium & deſcendẽtium proceſſuum natura.

Corporũ ceruicis vertebrarum contextus.

tes proceſſus excipit. Natura autem non ſolum ceruicis vertebris laxiores communica- A uit articulos, ſed vt commodius aptiuſque quam reliquæ dorſi partes collum inſigni, & quo maxime indigem⁹ vſu moueri poſſit, ipſa aliud quoq; propriũ colli vertebris adhuc elargitur. Quum enim vertebrarum thoracis & lumborum corpora inuicem planis minimeque extuberantibus committantur ſuperficiebus, ad eumq; modum, quo duo læuigati, ampliq; aſſeres mutuo incumbant, natura inferiorem ceruicis vertebrarum corporis partem oblongam, capitiſque alicuius articuli ad motum euidentem facti ritu exuberare voluit, ac ſuperiorem corporis vertebrarum partem amplo ſinu ita excauauit, vt oblongum ſuperioris vertebræ corpus in hunc ſubditæ vertebræ ſinum ingrediatur, vertebrarumque compago ad mouendum promtior conſurgat. Atque hæc compactionis ſpecies in ſecundæ vertebræ cum tertia, & deinde aliquot ſubiacentiũ vertebrarum B nexu magis eſt conſpicua. Colli autem ſeptima, primæ thoracis quaſi omnino plana innititur ſuperficie, ac etiam ipſius corpus elatiori ſede non adeo atq; ſuperiorum vertebrarum excauatur: quod præcipue accidit, quia ſuperiores laxius inferioribus moueri, ex vſu fuit.

Proceſſuũ numerus. Gal lib. 13. de vſu partium ca. 2.

Porro vertebrarum ceruicis proceſſus vndecim numero ſunt, duo in ſuperiori corporis ſede, vtrinq; ſcilicet vnus ad latus ſinus, cui incumbentis vertebræ oblongum corpus inſidet. Duo item aſcendentes, qui incumbẽtem ſubeunt vertebram. Duo dein deſcendentes, quibus ſubditæ vertebræ aſcendentes proceſſus excipiuntur. Quatuor tranſuerſi proceſſus, vtrinque enim ſunt ſinguli, ac illi rurſus gemini, bifidiq;. Vndecimus itaq; erit ipſe poſterior proceſſus, ſeu ſpina. Quam tuto autem vertebræ inuicem ligamentorum ope colligentur, quamque ſtudioſe laxis his oſſium cõnexibus pro- C ſpexerit natura, muſculi, & vertebrarum ligamenta in *2. libro abunde monſtrabunt.*

Foraminum neruos in latera tranſmittentiũ ratio.

¶ Cęterum foramina in vertebrarum lateribus neruis a dorſali medulla tranſmittendis, & venis quoq; a carteriis ad illam admittendis parata, eadẽ ſerie ſub ſecunda ceruicis vertebra ad ſacrum vſque os conſtituuntur. Inter latus enim poſterioris ſedis corporis vertebræ, & aſcendentes, deſcendenteſque proceſſus, ſinus quidam ſupra infraque in ambobus lateribus exſculpitur, qui cum proximæ vertebræ ſinu commune foramen, quo proſilit neruus, efformat. Iſti ſinus in omnibus vertebris nõ pari ſe habent modo.

In ceruicis vertebris Gal. li. 4. de labo. loc's cap 6. & libr 13. de vſu part. cap 3.

In ceruicis enim vertebris ſemicirculus in ſuperiori vertebra, & ſemicirculus in inferiori exſculpitur, vtraq; vertebra parem operam ad foraminis conſtitutionem præſtante. Aut ſi quis ad amuſſim ſingula excutiat, inferior vertebra in ceruice paulo maiorem portio- D nem foraminis conſtituit, ipſa ſuperiori.

In lumborũ vertebris.

¶ In lumborum vertebris prorſus contraria eſt ratio. Superior enim vertebra ſuperiorem foraminis ſedem, lateraque efformat, inferiori interim vertebra inferiorem foraminis illius partem, ſeu veluti tertiam circuli partem duntaxat conſtituente. Sinus enim in illis vertebris inter corpus ac deſcendentem proceſſum exſculptus, multis numeris eius cauitatem ſuperat, qui in ſuperiori vertebræ parte inter corpus & aſcendentem proceſſum cælatur.

In thoracis vertebris.

Thoracis autem vertebrę medio ſe habent modo. Quæ enim in illis ceruici propius accedunt, ceruicis vertebris hoc neruorum foramine reſpondent. Quæ iuxta lumborum vertebras conſiſtunt, lumborum etiam vertebris in foraminis forma aſſimilantur.

De thoracis vertebris. Cap. XIX.

E

Nomina. Galen lib. 13. de vſu par. cap 7. Gal. cap. 9 lib de oſſibus.

DOrſi pars thoracem conſtituens, quam nonnulli ſimpliciter *Dorſum* vocauerunt, Græci vero, quod veluti poſt ſeptum tranſuerſum conſiſtat, μετάφρενον, in homine quidem magna ex parte duodecim habet vertebras. Aliquando tamen, quanquam raro, aliquibus vel deeſt vna, vel ſupereſt. Sed deeſſe rarius, quam ſupereſſe inuenitur. Homines vero plerumque a canibus vna thoracis vertebra ſuperantur. Neque etiam lumborum ceruiciſque vertebrarum numerus tam crebro, atque thoracis variatur. Eſt autem in iis vertebris non mediocris differentia.

Gal. lib. 13. de vſu partium cap 2. Veſal. lib. 1. cap. 16.

¶ Primum enim thoracis vertebrarum corpora tantum magnitudine inter ſe diſcrepant, quantum vna, alia ceruici vicinior exſiſtit. Deinde corpus primæ ſuperiori ſua ſede, qua ſeptimæ ceruicis connectitur, non omnino planum eſt, ſed modice vtrinque ad latus extuberat, ceruiciſq; verte- F brarum corpora obſcura imitatur. Inferior autem huius corporis pars, plana conſtat ſuperficie, quemadmodum & inferior, ſuperiorque omnium thoracis vertebrarum corporum ſuperficies. Adhæc primæ ſecundæque thoracis vertebræ corpus non adeo anteriori parte rotũdum, ſeu orbiculare prominet, atq; reliquarum thoracis vertebrarum

corpora

A corpora, quæ multo magis quam ſupremarum corpora ad circuli ſeu C literæ conuexi
imaginem accedunt proceriuſque in thoracis amplitudinem protuberant. Videntur
enim duæ ſuperiores thoracis vertebræ, ceruicis vertebrarum modo, in anteriori cor-
poris ſui ſede depreſſæ, mulroque ampliores quam profundiores. Quod ipſis priuatim
cum articulationis laxo motui aptæ gratia, tum muſculorum collum flectentium occa-
ſione accidit. Muſculi enim illi, ita vtrinque primarum thoracis, omniumque ceruicis
vertebrarum corpotibus inſternuntur, vt liquido conſtet, ea corpora ab illis comprimi.
Reliquarum autem vertebrarum corporibus huiuſmodi muſculi neque adnaſcuntur, Veſalius
neq; etiam incumbunt. ¶ Præterea omnib. thoracis vertebrarũ corporib. hoc cõmune ibidem.
accidit, quod vtrinque ſinus habeant, quibus duodecim coſtarum capitula inarticulan- Ex ſinibus
B tur. Verum vt coſtarum capitula in illo articulo variant, ita etiam iiſdem omnino ſini- quibus co
bus non omnes vertebræ donantur. Vbi enim prima thoracis ſecundæ committitur, & ſtæ articu-
ſecunda tertiæ, atque ita deinceps ad nonæ vſq; cum decima connexum, ſinus quidam lantur dif-
in ambobus lateribus iuxta foramina neruorum nomine parata inſculpitur, qui vtra- ferentiæ.
rumque in uicem colligatarum vertebrarum corporibus communis exiſtit, ac partim
in ſuperioris vertebræ corpus, partim inferioris exſcindirur. Quanquam interim huius
ſinus grandior portio ad inferiorem vertebram potiſſimum pertineat. ¶ Ceterum pri-
ma thoracis vertebra hoc proprium cum vndecima & duodecima habet, quod vtrinq;
peculiarem oſtentet ſiuum aliis vertebris non communem in ipſius duntaxat corpore
inciſum. Ad ſuperiorem enim ſedem corporis primæ thoracis vertebræ, ſinus vtrobiq;
C exſculpit' rotũdus, & ſatis inſigniter cauus, ac deniq; cartilagine oblitus, cui primæ tho-
racis coſtæ radix rotundo capitulo inarticulatur. ¶ Deinde ad inferiorẽ huius ſinus ſe- Ex corpo-
dem alius inſigniter profundus conſpicitur, aſper & inæqualis, & foraminibus quibuſ rum ſub-
dam oppletus, neque cartilagine incruſtatus, a quo validiſſimum prodit ligamentum ſtantia.
coſtam in ſuo ſinu robuſtiſſime ſtringens. Pari ratione ſinus in duodecima vertebra
duodecimę coſtę gratia inſculptus, ad inferiorem ipſius ſedem alium quoque aſperum,
ſed minus quam primæ vertebræ ſinus, profundum adipiſcitur, qui ligamenti duodeci-
mam coſtam firmius vertebræ adnectenti nomine cælatur. ¶ Poſtremo rhoracis verte-
brarum corporibus etiam ſubſtantiæ ratione quædam accedit differentia. Quanto n.
cuiuſq; vertebræ corpus grandius eſt, tanto etiam minus apparet ſolidum, ſed fungo-
D ſum, & multis inæqualibus variiſque foraminibus incerta ſerie interſtinctum, in quæ
venæ arteriæque corpus vertebrarum enutrituræ ſubintrant. Niſi enim vaſorum ſurculi
craſſorum oſſium ſubſtantiæ inſinuarentur, impoſſibile eſſet mediam, intimamque & a
ſuperficie remotiſſimam oſſis ſubſtantiam ſibi nutrimentum allicere. Inter cetera hu-
ius generis foramina, nullibi inſigniora ſe offerunt, quam in poſteriori corporis verte-
brarum ſede ſpinalem medullam reſpiciente. Vbi in plurimis verrebris vnum peculiare
cernitur foramen, pro vertebræ mole magnum & aſperum, ac in multa deſinens fora-
minula. ¶ Inſuper omnibus thoracis vertebris vtrinque vnus tranſuerſus obtigit pro- A diuer-
ceſſus, qui magnitudine in nouem ſuperioribus vertebris vix quicquam differt. *Decimæ* ſis verte-
vero vertebræ tranſuerſi proceſſus minus quam ſuperiorum vertebrarum extuberant, bris.
E vt etiam decima, quæ ipſi committitur coſta, admodum parua, ſpuriaque eſt. *Vndecimæ*
autem vertebræ tranſuerſi proceſſus minores, breuioreſque adhuc decimę ſunt, & duo-
decimæ proceſſus adhuc minores ipſius vndecimæ, quod ſcilic. non tantus horum pro-
ceſſuum vſus, atque ſuperiorum vertebrarum proceſſuum ſit. Ceteris enim omnibus
coſtæ articulantur, quarũ gratia thoracis vertebræ validiſſimos craſſiſſimoſq; proceſſus
tranſuerſos ſibi vendicant. *Duodecimæ* vero & *vndecimæ* tranſuerſis proceſſib. coſtæ non
articulantur. Duæ enim infimæ vtriuſq; lateris coſtę, vnica tantum ad vertebrarum cor-
pus articulatione committuntur, reliquis interim ad vertebrarum corpora, & tranſuer-
ſorum proceſſuum apices dearticulatis. Ad apices namq; tranſuerſorum proceſſuũ no-
uem ſuperiorum thoracis vertebrarũ ſinus cartilagine incruſtati videntur, quib. coſta-
F rum capitula articulantur. In tranſuerſis aũt decimæ vertebræ proceſſib. eiuſmodi ſinus
aut nulli aut interdum obſcuri conſpiciuntur. In duarum vero infimarum proceſſibus Sinuum
nulli prorſus occurrunt. ¶ Præterea ſinus in tranſuerſorũ proceſſuum apicibus ſculpti, tranſuer-
omnes quidem anteriori proceſſuũ ſede habẽtur, verũ alii ſuperiorem, alii inferiorem, ſorũ pro-
alii mediam magis occupant. Primæ enim vertebræ deorſum ſpectanr, nonæ vero ceſſuum diuerſitas.

ſurſum, mediæ autem medio ſe habent modo. Inſuper omnes tranſuerſi thoracis proceſſus qui ſupra decimā ſunt, prima excepta, deorſum ſpectant: qui infra ſurſum. ¶ *Porro* natura omnibus thoracis vertebris ſpinam toto ductu ſimplicem minimeque bifidam largitur. Atque huius ſpinæ in omnibus vertebris non eadem forma eſſe videtur. Nouem enim ſuperiores longiſſimas exſerunt ſpinas, non admodum amplas, attamen ex ampla baſi in mucronem ſenſim deſinentes, triangulique imaginem referentes. *Decima* thoracis vertebra non ita longam atque ſuperiores vertebræ ſpinam exſerit, neque hæc triangularem illam imaginem adeo ſcite commonſtrat. Præterea ſpinæ huius mucro obtuſus ampluſque eſt, non vt ſuperiorum vertebrarum ſpinæ acutus, & ſtrictus. *Vndecimæ* vertebræ ſpina, adhuc minus quam decimæ exporrigitur, & vtrinque magis deprimitur, ampliorque efficitur. Deinde inferior ipſius ſuperficies in lineam inſigniter extuberat, neque amplius depreſſa, ſed arcta & aſpera viſitur, huiuſq; ſpinæ mucro admodum obtuſus eſt ac ſpiſſus. *Duodecimæ* ſpina, adhuc magis a ſuperiorum vertebrarum ſpinis variat, ad lumborum vertebrarum ſpinæ imaginem magna ex parte accedens, quæ vtrinque admodum depreſſa eſt, & ſi ſummum, imumque ſpectes, valde lata & ampla. ¶ Ceterum vt omnibus vertebris non eadem ſpinarum forma accidit, ſic etiam ſpinæ ductu inuicem diſcrepant. Nouem namque ſuperiorum thoracis vertebrarum ſpinæ, vt etiam ceruicis ſexta & ſeptima, inſigniter decliues feruntur ſeu a ſummo ad imum tendunt. Decimæ autem thoracis vertebræ ſpina minus ſuperiorum ſpinæ deorſum conniuet, magiſque recta retrorſum fertur. Vndecimæ ſpina adhuc rectius erigitur, & huius rectitudinem duodecimæ ſpinæ vincit. Verum interim harum nulla adeo recta fertur, quin ipſius mucro ſemper magis deorſum quam ſurſum vergat. Quod etiam omnium in lumbis vertebrarum ſpinis accidit, deorſum magis quam ſurſum ſpectantibus. Atque hæc in hominis dorſo ſubaudienda ſunt. ¶ Canibus & ſimiis, aliiſque fere quadrupedibus contraria eſt ratio, Galeni dogmatibus pulchre quadrans. His enim vndecimę thoracis vertebræ ſpina neque deorſum, neque ſurſum vergit, & duæ deinceps quæ ſtatim decimæ ſubiiciuntur, ſpinam habent obſcure ſuperiora ſuo mucrone ſpectantem. Reliquę vero has ſubſequentes ſpinas exſerunt ab imo ſurſum porrectas, longe profecto ſecus quam homo, cui ne vnius quidem vertebræ ſpinam ſurſum magis, quam deorſum inclinare, nemo vere aſſerturus eſt. Tranſuerſos enim in homine ceruicis proceſſus, ſi non perfunctorie conſideraueris, externo ſeu poſteriori eorum latere, deorſum reſpicere: interno autem ſeu anteriore latere, quod poſteriori latius eſt, ſurſum tendere, dices. Tranſuerſi autem nouem ſuperiorum thoracis vertebrarum proceſſus, toto ipſorum corpore retrorſum & ſurſum magis, quam deorſum ferūtur. Verum ſuperior pars gibba videtur, inferior caua, & nonnihil ſinuata, quaſi hac ratione deſcenſus ad inferiora ſpeciem proceſſus illi referrent. Tranſuerſi autem proceſſus duodecimæ thoracis vertebræ non ſolū ſurſum conniuent, verum etiam egregie retrorſum ducuntur, quemadmodum & vndecimæ, & decimæ proceſſus nonnihil ſurſum ſpectant. Lumborum tranſuerſi proceſſus admodum obſcure ſurſum ducūtur, quanquam vertebra ſacro oſſi cōmiſſa paulo manifeſtius ſuos proceſſus ſurſum efferre cernitur. In canib. autem tranſuerſi proceſſus ceruicis perquam conſpicue & manifeſte deorſum tendunt. Thoracis autem proceſſus, aut non deorſum feruntur, aut admodum leuiter. Verum lumborum, inſigniter in altum oblique porrigūtur, & Galeni deſcriptionibus ad amuſſim quadrant, ſi modo vertebrarum numerum exceperis. Nam plures lumborum vertebræ canibus & caudaris ſimiis obtigerunt, quam hominibus, qui etiam plerunq; a canibus vna thoracis vertebra, vt comprehenſum eſt, ſuperantur. Ad eum igitur modum tranſuerſi poſterioreſque thoracis vertebrarum proceſſus conſtituuntur. Illi vero qui aſcendentes deſcendenteſq; vocantur, ea quæ iam ſubiicietur ſerie diſponuntur. ¶ Omnis vertebra quæ ſupra ſacrum os habetur, duabus tantum demptis, vna parte ſuſcipit, altera ſuſcipitur. Prima enim ceruicis vertebra, & ſuperiori & inferiori ſede ſuſcipit. Superiori quidem occipitis oſſis capitula, inferiori autem ſecundum ceruicis vertebram. *Duodecima* vero thoracis vertebra vtrinq; ſuſcipitur, nullam interim ſuſcipiens. Aſcendentibus enim ſuis proceſſibus vndecimæ thoracis vertebræ deſcendentes ſubit, ipſaque ab vndecima excipitur. Deſcendētibus autem ſinus aſcendentium proceſſuum primæ lumborum vertebræ ſubit. Quapropter quum & hæc duodecimam excipiat, liquet hinc duodecimam

A ſpinæ differentia.

Spinarū ductus.

Galenus cap. 9 de oſſibus.

Tranſuerſorum proceſſuū ductus. Veſalius ibidem.

Differentia ab aſcendentibus & deſcendentibus proceſſibus.

A decimam, vt dictum eſt, ſupra infraque ſuſcipi. In omnibus itaque vertebris hac ſupe-
rioribus ad primam vſque ceruicis, ſuperior ſemper inferiorem excipit, vt decima tho-
racis vndecimam. ¶ Quæ autem ſub vtrinq; ſuſcepta ſeu duodecima locantur, ſuperio-
ri quidem ſui parte ſuperiacentem excipiunt, inferiori autem parte ſubiacentem ingre-
diuntur, atque ita prima lumborum vertebra a ſecunda excipitur. Thoracis vertebræ
ſupra vtrinque ſuſceptam repoſitæ, eandem in aſcendentibus deſcendentibuſque pro-
ceſſibus ſpeciem cum ceruicis vertebris obtinent. Sunt autem hæ thoracis vertebræ, de
Galeni *in lib. de oſſibus ſententia*, nouem ſuperiores aut alicubi in libris de vſu partium de-
cem. Is enim hic vndecimam, illic vero duodecimam thoracis ſuſcipi tradit, vti in ſimi-
is & canibus vidit. Nunquam vero aut rariſſime ſaltem, decima vtrinque ſuſcipi in ho-
B mine cernitur, ſed plurimum duodecima. Aliquando namque vndecima vtrinque ſuſ-
cepta occurrit. ¶ Ceterum vndecim thoracis vertebrarum proceſſus aſcendentes in
homine protuberant, ac in exteriori poſterioriue ſede notatu digna, ac propemodum
orbiculari circumferentia cartilagine incruſtantur. Atque horum proceſſuum tuber
adeo leuiter ac in plana ſuperficie extuberat, vt num ſinus, num tuber cenſendum ſit,
vix internoſcas. ¶ In canibus autem omnes, quę ſub decima locatæ ſunt vertebrę, quod
etiam loco iam citato teſtatur Galenus, aſcendentes proceſſus cauos, deſcendentes
conuexos habent. Ob id planis quidem a ſubiectis vertebris ſuſcipiuntur, aſcendenti-
bus autem ſuperiores excipiunt. Vt hinc etiam omnibus palam fiat Galeni in libris de
vſu partium deſcriptiones vertebrarum canib. potius quam hominib. quadrare. ¶ De-
C ſcendentes autem proceſſus interna anterioriue ipſorum ſede, qua foramen ſpinalis
medullæ gratia cælatum reſpiciunt, ſinum quoque adipiſcuntur amplum, & quodam
modo orbicularem, & cartilagine incruſtatum. Porro inter vtriuſque lateris aſcenden-
tem & deſcendentem proceſſum, inſignes nobis obſeruandæ ſunt aſperitates, inæqua-
literque protuberantes proceſſuli, in hoc ſane parati vt valida hinc pronaſcerentur li-
gamenta, tanto robuſtius firmiuſque thoracis vertebras colligantia, quanto obſcuriori
motu thoracis vertebras, quã ceruicis moueri ex vſu fuerit. Omnes autem thoracis ver-
tebræ ſeptem donantur proceſſibus, duobus nimirum tranſuerſis, duobus aſcendenti-
bus, totidemque deſcendentibus, & vno poſteriori, ſeu ſpina.

De lumborum vertebris. Cap. XX.

D LVmborum, qui Græcis ὀσφύες, ἰξύες, & ψόαι dicuntur, vertebræ in hominibus numero
quinque ſunt, omnium maximæ & craſſiſſimę, ob quod etiam ipſarũ corpora multis
opplentur, quæ non peruia ſunt, ac duntaxat vaſorum nutrimentum afferentium occa-
ſione parata. In canibus vero & caudatis ſimiis plures lumborum vertebræ exſiſtunt.
Foramen vero dorſali medullæ in iis exſculptum tanto minus eſt incumbentium verte-
brarũ foraminib. quanto iam toto progreſſu ſpinalis medulla gignendis neruis tenuior,
graciliorq; euaſit. Quo n. ſpinæ medulla in gignẽdis neruis magis cõſumitur, & attenua-
tur, eo inferiorũ vertebrarũ foramina magis ẽt minuuntur, quorũ vnumquodq; medul-
læ q̃ complectitur craſſitudini æquale eſt. Foramen emittẽdo neruo, & admittendæ ve-
næ arterięq; in ambobus vertebrarum laterib. cęlatũ fere vniuerſum ad ſuperiorẽ refer-
E tur vertebram, q̃ eius foraminis ſuperiorẽ ſedẽ ac latera cõſtituit, quũ interim ſubiecta,
inferiorue vertebra duntaxat humiliorẽ foraminis ſedẽ efformet. ¶ Lumborũ aũt ver-
tebræ in hominib. ſeptem donantur proceſſib. vno ſcil. poſteriore ſeu ſpina, q̃ iis eſt vali-
da & craſſa, at ꝓ ipſarũ mole, nõ admodũ procera, aut longa. Si dextrũ, ſiniſtrumq; in ea
ſpectes, ipſa tenuis eſt. Si aũt ſuperiora inferioraq; cõſideres, latiſſima. Spinæ mucro ap
pendice, vt & thoracis vertebrarum ſpinæ donat᷑, & valde obtuſus eſt, ac quodammodo
triangulũ refert. ¶ Duob. præterea tranſuerſis: vtrinq; nimirũ & multo tenuiorib. dorſi
vertebrarum tranſuerſis proceſſib. conſtat. At interim admodũ procere educũtur, qua-
ſi coſtarũ vſum in lumbis eſſent præſtaturi. Prima quidẽ & quarta lumborum vertebræ
breuiorib. tranſuerſis donantur proceſſibus, q̃ aliæ. Præterea nullius vertebræ tranſuer-
F ſi proceſſus ſic ſurſum manifeſte aſſurgũt, vt quintæ, quib. quo minus trãſuerſum aliorũ
modo porrigantur, iliũ oſſa obſtant, q̃ illius vertebræ corpori vicinius accedũt, quã me-
diarum in lumbis vertebrarũ tranſuerſorũ proceſſuum eſt longitudo. Deinde duob. aſ-
cendentib. & deſcendentib. proceſſib. lumborũ vertebræ donãtur. ¶ Aſcendẽtes ꝓceſ-
ſus interno latere, quo ſe inuicẽ e regione ſpectãt, ſinũ adipiſcunt᷑ latis ꝓfundũ, & veluti
oblongũ. Deſcendẽtes ꝓceſſus inſigniter decliues ferunt᷑, & externo ipſorũ latere in ob-

Gal. cap. 10 de oſſibus.
Corpora vertebrarum lumborum.
Foramina.
Gal. vbi ſup. cap 8.
Veſa. lib. 1. cap. 7.
Lumborũ vertebrarum proceſſuũ numerus.
Spina.
Trãſuerſi proceſſus.

longum tuberculum deſinunt, quod magis vertebræ anteriora, quã poſteriora reſpicit. A
Tubercula hæc in ſubiectæ vertebræ aſcendentes proceſſus ſubeunt, adeo vt in lumbo-
rum vertebris inferior vertebra ſuis finibus ſuperioris admittat capitula, ſecus quam in
ceruice, & thorace, vbi ſuperior ſuis finibus inferioris vertebræ tuberculo excipit. Simię
adbuc duos, vnum vtrinq; acutos proceſſus ex abundanti habent, ad inferiora vergen-
tes, iuxta foramen ſitos, quo neruus a ſpinali medulla principium ducens prolabitur.
Canibus quoq; duæ humiliores thoracis vertebræ, quemadmodum etiam lumborum
ſuperiores quinque, eiuſmodi proceſſibus ad tranſuerſorum proceſſuum radicem con-
ſiſtentibus donati ſunt. Quorum certe Galenus *in cap. 10. libri de oſſibus*, iis meminit ver-
bis: *Lumborum*, inquit, *vertebræ proceſſu quodam abundant ad inferiora vergente: iſque iuxta ner-
ui ortum ſitus eſt. Hunc nonnunquam vertebræ lumborum omnes habent, in poſtremis aliquando vel* B
*puſillus admodum, vel nuſquam cernitur. Idem ſupra poſitis vertebris, non ſecus ac duabus dorſi po-
ſtremis ſemper ineſt.* Hæc ille. Quæ quidem verba, ideo citanda eſſe nobis duxi, vt hinc
clare omnes intelligerent deſcriptiones libri de oſſibus, ſimiis, & canibus magis, quam
hominibus conuenire. In homine enim ne ſignum quidem eius proceſſus vlla in verte-
bra, niſi in duabus thoracis poſtremis, reperitur.

De ſacro oſſe. Cap. XXI.

Gal. li. 12. de vſu partium c. 12.
Nomina.

OS Gręcis ἱερὸν appellatum, Latinis *ſacrum*, quod ſcilicet grande magnumque ſit, dici-
tur. Quippe veteres Græci, quicquid ingens ac pręclarum haberi volebant, ſacrum
vocare conſueuerunt. Sic ſane Homerus ἱερὸν θάλασσαν, ἱερὸν ἰχθὺν, καὶ ἱερὸν ἴλιον, *ſacrum mare, ſa-
crum piſcem, & ſacrum Ilium*, pro magno dixit. Quinetiam Latini *ſacrum* nominant, quod C
magnum eſt. Ita Virgilius *ſacram auri famem*, hoc eſt, magnam cupiditatem, appellauit.
Sunt qui *ſacrum* ea ratione nominari putant, quod partus tempore diuinitus, citra mu-
ſculorum auxilium, huius cum ilium oſſe connexus reſeretur, ac denuo occulto naturæ
artificio committatur, quod tamen falſum eſſe conſtat. Vocatur etiam πλατύ, hoc eſt, *la-*

Gal. ibid. cap. 15.
Numerus.

tum amplumq;, quod eius amplitudo facile reliquarum vertebrarum, quibus inſtar baſis
tutiſſimiq; fundamenti ſubiicitur, amplitudinem vincat. ¶ Ceterũ in homine plurimũ
ſex partibus, ſeu oſſibus, inuicem valide nexis, in ſimiis, & canibus, tribus cõſtruitur. In
canibus enim & ſimiis, quibus Galeni deſcriptio eleganter & ſcite congruit, ſub infima

Canis ſimiæq; oſſis ſacri deſcriptio
Veſa lib. 1. cap. 18.

lumborum vertebra os quoddam reponitur tribus efformatum oſſibus, ita inuicẽ com-
miſſis, vt in anteriori ſede iuxta eorũdem medium talem connexus ſpeciem oſtendant, D
qualem vertebrarum corpora mutuo compacta exhiberent, ſi quando ita coaluiſſent
vt ne tantillum quidem moueri poſſent, & ex ipſorum medio omnis cartilago tẽporis
progreſſu iam euanuiſſet. ¶ Tria hæc oſſa inuicem ad hunc modum coalita ſacrum, ſeu

Gal. ca. 11. libri de oſſibus.
Tranſuerſi proceſſus.

amplum, & latũ os, Galeno dicuntur. Sunt n. hæc a laterib. ampla, continuaq;. Nam quum
vertebrarum imaginem quodammodo exprimãt, hic amplos, latoſq; tranſuerſos effor-
mant proceſſus, qui inuicem continui in ſe inſignem & inæqualem aſperum; ſinum in
externo latere leuiter cauũ & exciſum gerunt, in quem ilium oſſa ingrediuntur. In po-
ſteriori parte hoc os tres exiguas efficit ſpinas, non admodũ ſurſum ſpectantes. Sacrum
præterea os ſuperius inferiuſq; magna ex parte lumborũ vertebris proportione reſpon-
det. Superior namq; pars, ſuperiori etiam vertebrarum ſedi: inferior autem inferiori aſ- E
ſimilatur. Superior enim oſſis ſacri pars tanta amplitudine protuberat: & appẽdice do-
natur, quanta eſt inferior corporis infimæ lumborum vertebræ pars, quæ ſacro oſſi ea-
dem prorſus ratione committitur, qua lumborum vertebræ inter ſe coarctantur. ¶ Prę-
terea ſacri oſſis ſuperior pars duos obtinet aſcendẽtes proceſſus, eodem modo inſinua-
tos, quo aſcendentes in lumbis vertebrarum proceſſus cælantur. His excipiuntur infini-
tæ lumborum vertebræ deſcendentium proceſſuum tubercula. ¶ Porro inferior ſacri
oſſis pars, quæ tertii & anguſtiſſimi trium oſſium ſacri oſſis humilior ſedes eſt, deſcen-
dentes habet proceſſus, quibus ſibi ſubdito oſſi coarticulatur, orbiculari quoque protu-

Aſcendentes.

berat corpore lumborum vertebrarum corporib. forma admodum ſimili. Nulla enim
ratione illud ab iis variat, quam quod ſacri oſſis corpus lumborum vertebrarum corpo- F

Foramina neruis tranſmittendis inciſa.

ribus tanto minus ſit, quanto hoc corpus mole ab illis vincitur. Præſens ſacri oſſis cor-
pus vni committitur oſſiculo, quod ex tribus oſſis coccygis oſſibus, ſequenti capite, pri-
mum enarrabitur. Quinetiam foramina neruis tranſmittendis inciſa, Galeni in libro
de oſſibus deſcriptioni pulchre quadrant. Tria enim neruorum paria ab ipſo ſacro oſſi
tribu-

A tribuuntur, quorum primum id cenſetur, quod inter primum ipſius os & infimam lum-
botum vertebram elabitur, cui foramina ad eum modũ inciduntur, quo in lumborum
vertebris ea haberi iampridem proditũ eſt. At ſecundum & tertium par non a laterib.
primi paris ritu, exſiliunt. Quum n. ſacri oſsis latera articulatione cũ ilium oſsibus præ-
pedirentur, impoſsibile fuit & hic quoq; per latera neruos excidere. Quocirca in ante-
riori & poſteriore oſsis ſacri ſede foramina in oſsium compage cælantur, vt hac naturæ
induſtria, ab illis neruorum paribus, quemadmodum & a ceteris fere omnib. antrorſũ
retrorſumq; ſoboles oportune dirigerentur. Atq; hoc eſt, quod Galenus ait, *nõ ab vtroq;
latere ſed intrinſecus & extrinſecus proſilire neruos*. Ac ſecundo quidem pari foramina in pri-
mi oſsis cũ ſecundo compage exſcinduntur. Tertio autem pari via paratur, qua ſecun-
B dum oſsis ſacri os tertio coaleſcit. ¶ In homine v. ſub lumborum vertebris quinq; vel ſex (Hominis ſacri oſſis deſcriptio Veſal. loco citato.)
plurimũ oſſa ſacrum os nominatum conſtituunt, quæ inuicem ita committuntur, quẽ-
admodum tria oſſa canis ſacrum os efformantia. In medio n. anterioris ſedis cnn nexũ
oſtendunt, qualem vertebrarũ conſtituerent corpora, ſi ita coaluiſſent, vt nihil cartila-
ginis in horum oſsiũ vnione viſeretur, niſi forſitan in infantibus, quib. oſſa adhuc pror-
ſus non coaluerunt. ¶ In lateribus quoq; anterioris partis, vbi transuerſi horum oſsium
proceſſus inuicem vniuntur admodum obſcura cõnexus apparet ſpecies. In poſterio-
ri autem ſede, vnio prorſus in adultis aboletur, vnumq; os ex illis ſex efformatum cõſpi-
citur. Nulla enim hic vnionis ſe offert linea, niſi interdum in primi oſsis cũ ſecundo co-
alitu. ¶ Quippe non raro primũ os ſecundo poſteriori ſede ea articulationis forma cõ-
C mitti ſpectatur, qua aſcendentes deſcendentesq;, in lumbis vertebrarum proceſſus ar-
ticulari ſolẽt. Verũ etſi illi proceſſus ita iunguntur, trãſuerſi tñ eius oſsis proceſſus, omni
ex parte ſecũdi oſſis ꝓceſſib. coaleſcũt, & oẽs iſti cõnex⁹ adeo ſunt validi, vt primũ os ne
tantillũ quidẽ ſuper ſecundũ moueri queat. ¶ Aliquãdo tñ ſacra oſſa in cœmeteriis ob-
uia, primũ os abruptũ oſtendũt, idq; ac ſi lumborũ eſſet vertebra ſeorſum reperitur. Niſi
n. id primũ os craſſis & amplis donaretur trãſuerſis proceſſib. a lumborũ vertebris for-
ma vix diſcerni poſſet. ¶ Porro in pueris quinq; vel ſex horum oſſium coalitus etiam in
poſteriori ſede conſpicuus eſt, quemadmodũ in anteriori parte eſt ſpectatiſſimus. De-
inde vt in nullis hominibus in anteriori ſede coalitus omnino obliteratur, ita etiã per-
D petuo in poſteriori ſacri oſſis ſede ea coalitus ſpecies ſe offert, quæ oſſium corporib. per-
ficit. Si enim foramini ſpinali medullæ in ſacro oſſe inciſo, animum accommodaueris,
per foraminis progreſſum oſſium corpora ita liquido coaluiſſe cernes, atq; in anteriori
ſede. Præterea quinq; vel ſex horum oſſium ſeries tribus oſsibus, q̃ canis ſactum os effor-
mant, reſpondet. Quemadmodum enim his ſupremum maius eſt medio, & medium
maius eſt infimo, ita quoq; hominis oſſa tanto minora videntur, quanto humiliorẽ in
ſacro oſſe ſedẽ occupant. Hinc eſt, quod primum etiam os inter reliqua oſsis ſacri oſſa
amplioribus craſsioribusq; & antrorſum retrorſumque magis prominentib. tranſuerſis
conſtet proceſsibus. Primi præterea ſeu ſupremi oſſis ſuperior pars, omnino ſuperiori
ſedi cuiuis lumborum vertebræ reſpondet. Vt enim hæc appendice donatur, & ampli-
E tudine protuberat, aſcendentesq; proceſſus obtinet, ita etiam ſacri oſſis pars ſuperior.
Et corpus etiam quintæ lumborum vertebræ ita primo oſſi adaptat', vt lumborum ver-
tebræ ſuperioris vertebræ proceſſuum tubercula ſuſcipiunt. Sexti v. ſeu poſtremi oſsis
humilior pars inſigniter ab inferiori ſede tertii canum oſsis differt. Huminis enim os
nullos deſcendentes adipiſcitur proceſſus, quibus ſibi ſubdito oſsi coarticularetur: ſed
duntaxat in orbiculare, ſed paulo latius, deſinit tuberculum, q̃ primo oſsi coccygis in
homine oſsis, eo modo committitur, quo vertebrarum corpora inter ſe, aut potius quo
caudatum oſſa mutuo coarctantur. Quinetiam tranſuerſis humani oſsis ſacri oſsium (Sinus in lateribus ſacri oſſis.)
proceſsibus in externo latere, parumper verſus poſteriora ſinus exſculpit', cui alterius la-
teris iliũ os validiſſime coarctat'. Eſt a. hic ſinus admodũ aſper, & inæqualis, ac primum
F quidẽ per ipſi⁹ longitudinẽ in medio extuberantẽ habet lineã, aut amplioris lineæ mo-
do ꝓminens tuberculũ, q̃ ſinũ rurſus in anteriorẽ & poſteriorẽ ſinus dirimit. Anterior
vtrinq; ſimplex eſt, aſper tamen, & inæqualiter admodũ inciſus. Poſterior alti⁹ cauatur,
verũ in medio proceſſum oſtẽdit trãſuerſum, extuberantẽ, q̃ ſinũ poſteriorẽ denuo in
ſuperiorẽ & inferiorẽ interſecat. His ſinub. aptiſſime reſpõdent iliũ oſſa, mutuis tuberi-
bus ſinibuſq; donata. Sinus hi & tubera cartilagine aliorũ ſinuũ modo non obducuntur.

Quum enim alia tubera & ſinus læui continuaq; & plana cartilagine incruſtentur, iſti A
ſacri oſſis ſinus nihil præter cartilaginea educunt ligamenta, ſacrũ os robuſtiſſime ilium
oſsi connectentia. Hi ſinus prœterea ad tria potiſsimũ ſuperiora oſſa ſacri oſsis referũtur.
Inferiora n. proceſſus tranſuerſos habẽt tenues, at amplos interim, & inter ſe cõtinuos,
ex quibus muſculus ille ꝓnaſcitur, qui femoris motorũ quartus eſt. Verum tranſuerſus
quinti oſsis proceſſus ea parte, qua tranſuerſo ſexti oſsis vnitur proceſſui, tuberculũ ex-
ſerit, vtrumq; prominens & craſſum, in hoc formatũ, vt opportune duo ligamenta hic ſa-
cro oſsi implantarentur, *de quibus lib. 2. fuſius agemus.* ¶ Foramina neruis tranſmittendis
in ſex aut quinq; iſtis oſsibus exſculpta, imagine, non numero, illis omnino conueniũt,
q̃ tribus canis oſsibus incidũtur. In anteriori enim ſede quatuor aut quina vtrinq; iuxta B
corporum compagem foramina cælantur, & totidẽ in poſteriori ſede, adeo vt hæc oſſa
quinq; vel ſex neruorum paribus viã prœbeãt. Primum namq; inter primum os, & quin-
tam lumborum vertebrã perinde egreditur, ac reliqui nerui ex lumborũ & thoracis ver-
tebrarum laterib. proſilientes. Secundum par inter primũ oſsis ſacri os, & ſecundum, &
alia hac ſerie deinceps ita elabuntur, vt excidẽs par ad ſubditum os perpetuo referatur.
Præter hæc foramina neruis exſculpta, in poſteriori ſacri oſsis ſede alia apparent, inter
ſpinas oſsium, in viam quæ ſpinali medullæ parata eſt ſpectantia. Hœc foramina ligamẽ-
tis opplentur, perinde ac interualla, foraminaq; inter ſpinas reliquarum vertebrarum
conſpicua. ¶ Ceterum hæc inter ſacri oſsis ſpinas interualla, interdum continua appa-
rent, neq; vllis foraminibus perinde ac in canibus fere peruia. Verum interim oſsis ſacri C
oſsibus ſpinæ obtigerunt, tanto in ſingulis oſsib. proceriores, quãto os ipſum vnde pro-
deunt grandius ſuperiuſq; eſt. Tota v. ſacri oſsis poſterior ſedes gibba eſt, & curua, quo
ita tutius propugnaculi modo eas, quibus præeſt, partes tueretur, & ab occurſantib. mu-
niret. Anteriori autem ſede læue eſt, neq; aſperum, ſed ſimum, cauumq;, quo aptiorem
illis organis quæ cum aliis oſsib. inſtar peluis cuiuſdam complectitur, ſedem efformet.
Ad hũc ſane modum hominis ſacrum os ſe habet, quod interdum, vt dictum eſt, quinq;
tantum oſsibus conſtat, & tunc in anteriore ſede duo deſunt foramina, in poſteriori ta-
men perpetuo ſex neruorum coniugiis iter paratum cernitur.

Foramina neruos in ſacro oſſe tranſmittentia.

Anterior & poſterior ſacri oſsis pars cuiuſmodi.

De oſſe coccyge. CAP. XXII.

OS ſub ſacro oſſe locatum veteribus anatomicis Græcis κόκκυξ, *a formæ obliquitate, & in* D
mucronem ductu ac rubore, appellatum fuit, quod illi hoc ipſum ad cuculi roſtrũ pue-
ris ſuis, quos anatomen docuerũt, referrent. Sunt qui illud etiam ὀρροπύγιον, quod proprie
caudam volucrum ſignificat, nominant. Vulgus Medicorum *caudam* vocat. Hoc itaq; os
ſub ſacro locatum oſſe in canibus tribus ordine inuicem ſuccedẽtibus, & lumborũ ver-
tebris in conformatione non diſsimilibus oſsibus concinnatur. In nullo namque ab illis
imagine differunt, niſi quod tranſuerſos proceſſus deorſum magis quam ſurſum cõni-
uentes habent, deinde ſpinam aut nullam, aut perquam exiguam a ſe porrigũt. ¶ Cor-
porum quoq; forma penitus illis reſpondet vertebris, niſi forte pro oſsiculorum modo
hæc aliquis ampliora eſſe adſtruat. In aſcendentibus autem & deſcendentibus proceſ-
ſibus ne minimum quidem differunt. Horum enim trium oſsiculorum ſupremum ſuo E
corpore tertio ſacri oſsis ita coarctatur oſsi, vt lumborũ vertebræ inter ſe. Quippe ſuis a-
ſcendentib. proceſsibus, deſcẽdentes ſacri oſsis proceſſus excipit. ¶ Igitur tria hæc oſsi-
cula Galeno haud dubie coccyx appellant. Nam inter hæc tria oſsicula, & inter horum
ſupremũ, & ſacri oſsis inferiorẽ partẽ, non minus interuenit cartilaginis, aut potius car-
tilaginei ligamenti, quã inter lumborũ vertebras, quũ inter tria ſacri oſsis oſſa nihil cer-
natur cartilaginis, pſertim in ætate ꝓuectioribus. Præterea in canibus & ſimiis a tribus illis
oſſibus muſculus femur mouentium quartus, quem Galenus *lib. 2. de anatomicis admini-
ſtrationibus* a coccyge oſſe enaſci ſcribit, principium ſumit.

Coccygis canini deſcriptio.

Cap 12. de oſsibus.

Ceterum tribus a coccyge oſſe in canibus pullulãtibus neruorũ paribus foramina p-
inde ac in lumborum vertebris exſculpuntur. Quum enim horũ oſſium latera, vt oſſis ſa- F
cri oſſium, articulatione non occupentur, ſatius fuit eandem hic foraminum ſerẽ ob-
ſeruare, quæ in aliis vertebris laterali articulatione nõ præpeditis fit. *Primum* itaq; par in
vtroq; latere vno inciſo foramine inter tertium ſacri oſſis os & primũ coccygis prodit.
Secundum vero inter primum coccygis os, & ſecundum. *Tertium* autem par inter ſecundũ
& tertium os egreditur. Iuxta tertii oſſis extremitatem q. reliquum eſt dorſalis medullæ,

Galenus ibidem.

ſimplex

A ſimplex coniugiſve expers, & nulli aſſociatum excidit. Singulis enim oſſibus ſacri oſſis
& coccygis oſſis dorſali medullæ via exſculpit̃, medullæ hic craſſitiei reſpōdens. Extre-
mo tertii oſſis coccygis oſſis in canibus & caudatis ſimiis ſolida & non perforata oſſa, ob-
longa, & ſuperius inferiusq; craſſiuſcula, in medio autem tenuia quadam continua ſerie
annectunt̃, caudamq; conſtituunt: Interdum v. neq; id frequenter, in multis canum &
ſimiarum ſpeciebus etiam plura trib. videntur oſſis coccygis oſſa, eiuſdem ꝑ plus cum
tribus ſuperioribus formæ. Atq; ita quoq; illis tunc plura neruorum paria ab illorū oſſiū
lateribus ꝓſiliunt. Non caudatis ſimiis infimo oſſis coccygis oſſi cartilago tantum ad-
naſcit̃. Vt hinc omnibus pateat Galeni in libro de oſſibus deſcriptionem canibus per-
B belle conuenire. ¶ Porro in homine Coccyx os crebro quatuor exſtruit̃ oſſiculis, quo-
rum ſupremum ſinū habet, quo ſexti oſſis ſacri oſſis tuberculū excipitur, quod ipſi cor-
porum vertebrarum modo, ligamenti ad modum cartilaginei interuentu committit̃,
nulla inter im alia accedente articulationis ſpecie, niſi forte quinq; tantum oſſibus ſa-
crum os conſtituatur. Tūc enim ad foraminis cuiuſdam in poſteriori ſede conſtitutio-
nem neruumq; ſexti in ſacro oſſe coniugii deducendum ac defendendum primū hoc
os coccygis in poſteriori ſede duos acutos educit ꝓceſſulos, qui ſurſum ſpectātes, quin-
ti oſsis ſacri oſsis proceſsib. valde coaleſcunt. Porro primū coccygis os, quando ſex ſunt
oſsis ſacri oſſa, quod frequentiſsime, vt dictum eſt, accidit, eiuſmodi nullos educit pro-
ceſſus. Verū ad ſinus ei⁹, quo ſexto ſacri oſsis coarctatur, latera ſuperiori ipſius ſede lati⁹
C ad tranſuerſa exuberat: inferiori autem parte ſenſim anguſtat̃, ac rurſus ſecundo oſſi,
ita omnino committitur, vt id ſexto oſsis ſacri oſſi committi dictum eſt. Huic deinde
tertium & quartum ſuccedunt, eodem penitus modo inuicē commiſſa, tantoq; minora
quanto vnumquodq; in ipſa ſerie humiliorem locū obtinet. Quatuor iis oſsiculis nullū
foramē, quo ſpinalis medulla ꝓrepat, aut ex quo vlli exſiliāt nerui, inſcinditur. In ſexto
enim oſſe ſacri oſsis ſpinalis medulla terminatur, neq; ipſius extremum in coccygis os
deſcendit. Hæc oſsicula fungoſa ſunt, & pectoris modo rubicantia, ac in pueris admo-
dum cartilaginea, vniuerſo contextu ex ampliori baſi in mucronem deſinunt, cuculiq;
roſtri modo introrſum curuantur. Infimum oſsiculum ſuo mucrone, quo recti inteſtini
poſticam infimamq; ſedem contingit, in cartilaginem degenerat, eiuſdē vſus occaſio-
D ne qua vertebrarum ſpinis cartilagines obnaſci cap. 17. retulimus.

Coccygis oſſis in homine delineatio. Veſal. us ibidem.

De thoracis oſsibus, Cap. XXIII.

Θώραξ Græcis Medicis dicitur *quicquid coſtis vtrinque interceptum circumſcriptumque eſt*,
ſecus atque Ariſtoteli, qui *libro primo de hiſtoria animalium ca. ſeptimo*, vniuerſum cor-
poris truncum a ceruice ad pudēda vſq; protenſū ita nominauit, inquiens, τὸ ἀπὸ αὐχένος
μέχρι αἰδοίων κύτος ὁ καλεῖται θώραξ. Anterior v. thoracis pars iiſdē στῆθος, & στέρνον, Latinis *pectus*
appellatur. Quare cauendum diligenter erit, ne, quod non raro Latini Galeni inter-
pretes faciunt, has tres voces inter ſe confundamus. Eſt autem thorax veluti ſeptum a-
liquod præualidum tutelæ gratia cordi & pulmoni circundatum.

Galenus li. 6. de vſu partium ca. 1. & libro 8. admi ana.

Pectus quid.

Atque in eo creando admirabilis Summi Opificis rerum elucet induſtria, propterea
E q; non totus oſſeus, neq; carnoſus ab eodem factus ſit, ſed os cū muſculis viciſsim alter-
ternatimq; commutatum. Si enim ex ſolis oſsib. factus fuiſſet, motū penitus amiſiſſet.
Sin contra ex muſculis ſolis, inciderent pulmoni & cordi, nemine eos expellente. Vt
igitur ſimul quidem ſpatium quoddam amplum intus eſſet, ſimul autem totum inſtru-
mentum moueretur, muſculi oſſibus alternatim fuerunt interpoſiti. Quæ res etiam ad
cordis ac pulmonis ſecuritatem momentum habet non mediocre. Magis n. nunc mu-
niuntur, q̄ ſi ſoli muſculi facti fuiſſent. Quum itaq; neq; reſpiratio neq; vox abſq; tho-
race fieri poſſit, ac dein thorace primum quidē cor, inſuperq; cum ipſo pulmo muniri
debeant, in thoracis conſtructione rerum opifex ad quatuor veluti ſcopos attendere
voluit, vocem nimirum, quæ abſq; thorace fieri nō potuit, reſpirationem, cordis & pul-
monis magnitudinem. ¶ Thorax enim, qui quodammodo ouali cōſtat figura, tam am-
plus eſt, quantam pulmonis molem eſſe oportuit. At pulmo interim thoracis ſequitur
formam, non autem thorax pulmonis. ¶ Ceterum thoracis oſſa ſunt ex ſpina duode-
cim dorſi vertebræ, coſtæ totidem, & os pectoris. Quum vero vertebras eiuſdē antea
deſcripſerimus, reliquum eſt, vt a coſtis nunc exordiamur ſermonem. ¶ Coſtæ igitur,
quæ Græcis πλευραὶ dicuntur, viris & mulieribus ab vtroq; latere plurimum duodecim

Naturæ in creando thorace induſtria. Gal. 7 de vſu para. cap. 21.

Figura Thoracis. Oſſa. Gale. cap. 15 libr. de oſſib. Gal. lib. 8. ana admi.

ſunt. Rariſſime ſiquidem decimatertia viſitur, atq; hac adhuc rarius vndecima, adeo vt A
inter mille vix vnum tali coſtarum numero reperias. Singulis enim thoracis vertebris, ſingulæ in ambobus lateribus coſtæ inarticulantur. Vt ridiculum plane ſit, ac quorundam male feriatorum hominum, monachorum nimirum cõmentum, viros coſta quapiam in altero latere deſtitutos, atq; vnius coſtæ numero a mulieribus ſuperari.

Ariſtotelis erratum.

Ariſtoteles *lib. 1. de hiſtoria animalium, cap. 15.* haud dubie ex aliorum relatu, homini octo tantum coſtas tribuit, conceſſurus etiam quoſdam gentis Turdulorum, cuius illic meminit, ſeptem coſtis creari: ſi modo id alicuius probati auctoris teſtimonio ipſi cõſtitiſſet.

Coſtæ veræ.

¶ Sunt itaq; plurimum vtrinque, *vt dictum eſt*, duodecim coſtæ, ac ſeptẽ ſuperiores pectoris oſſi & vertebris dorſi articulantur, ideoq; Græcis γνήσιαι, Latinis *vera, perfecta, & legitima* dicuntur. B Quinque autem inferiores ſolis vertebris annectuntur, ad pectoris vero os haud pertingunt, ſed in thoracis lateribus deſinentes, ſuarum cartilaginum finibus inuicem committuntur, duodecima duntaxat excepta, quæ ab vndecima penitus dehiſcit, neq; aliqua ex parte ipſam contingit: id quod & vndecimæ nõ raro vſu venit, decimæ cartilaginem tunc non attingenti. Quum itaque iſtæ coſtæ pectoris oſſi, vt comprehenſum eſt, non articulentur, fit vt Græcis νόθαι καὶ ψευδεῖς, Latinis *ſpuria, & tenuiores, illegitima, imperfecta, ac mendoſa* vocentur.

Spuriæ.

Coſtarum ſubſtantia. Veſal. libro primo c. 19.

Omnibus coſtis commune eſt quod oſſea cartilaginoſaq; ſubſtantia cõſtent, quodq; appendice ea ſede, qua vertebrarum corporibus connectuntur, & in capitula protuberant, donentur. Oſſea vero coſtarum ſubſtantia non omni ex parte ſibi ſimilis eſt. Vbi enim coſtæ vertebris articulantur, ac vbi dorſum efformant, ſolidiores, multoq; duriores ſunt, quam in thoracis laterib., & iuxta pectoris regionem, vbi magis fungoſa extruuntur ſubſtantia, quę tenui ſquama ſeu lamina obducitur, atq; hæc illic demum tenuiſſima eſt, vbi in cartilaginem degenerat.

Cartilaginea ſubſtãtia.

¶ Cartilago quoq; non parum vndique oſtendit ſpeciem. Inferiorum enim coſtarum cartilago mollior eſt, vnde etiam fortaſſis nõnulli illegitimas coſtas χονδρώδεις, quaſi cartilagines dicas, vocari tradunt. Proin partes ſupra vmbilicum vtrinq; ad latera iam dictis ſpuriis coſtis ſubiectæ, Græcis & Latinis *Hypochondria* nominantur.

Hypochõdria. Lib. octauo admi ana. & cap. 13. de oſſi.

¶ Superiorum autem coſtarum cartilago durior eſt, ſolidiorque, ac in ſenibus intus oſſea efficit. Id quod in canibus, ſimiliſq; adeo eſt manifeſtum, vt Galenus verarum coſtarum cartilagines oſſeas, ſpuriarum vero exquiſitas cartilagines dixerit. D

Coſtis omnibus nõ par longitudo.

¶ Pręterea non eſt omnium coſtarum par longitudo. Prima namq; & duodecima breuiſſimæ ſunt, mox ſecunda & vndecima, quæ omnes breuibus donantur cartilaginibus. Sexta v. ſeptima, & octaua longiſſimæ ſunt, ac longiſſimos etiam obtinent cartilagines.

Veſal. ibidẽ. Non par amplitudo.

¶ Primæ coſtæ cartilago ampliſſima eſt, quemadmodum & prima coſta ceteras quoque amplitudine ſuperat, mox hanc ſecunda, & deinde tertia ſubſequuntur. *Duodecima* vero, & vndecima omnium ſunt tenuiſſimæ, & in tenuiſſimas quoq; terminãtur cartilagines. Mediæ autem medium ſe habent modo, quarum cartilagines ſubinde in progreſſu ab oſſea coſtæ ſubſtantia latiores efficiuntur. Quũm enim cartilagines ſex ſuperiorũm coſtarum interualla efforment, totoq; ductu ab inuicem æque diſtẽt, ſextæ, ſeptimæ, octauę, & nonæ interdum coſtarum cartilagines variæ in progreſſu lateſcunt, inuicem que continuatæ interualla ipſarum ſuamet ſubſtantia implent. E ¶ Ad hæc quinque ſpuriarum coſtarum cartilagines in acutum mucronem deſinunt. Verarum autem haud item. Primæ enim coſtæ cartilago ſuo fine, qui pectoris oſſi valide connaſcitur, amplior fit quam qua primum ab oſſea coſtæ ſubſtantia educitur. Secundæ ac tertiæ, triumq; ſubſequentium coſtarum cartilagines modice in progreſſu arctantur, & ſingulæ in tuberculum finiunt, quo pectoris oſſi articulantur.

Coſtarum læuitas & aſperitas. Coſtarum ſinus. 4. 5. 6. 7. 8. 9.

Coſtis non omni ex parte eadem adeſt læuitas. Interna enim ſede, qua membranam ipſam ſuccingentem ſpectant, omnes læues, minimeq; aſperę apparent. Tertia tamen, & q illam ad decimam vſq; ſubſequuntur, in interna ipſarum ſede verſus humiliora ſinũ F oſtendunt, ipſis ſecundum earum longitudinẽ exſculptum, non quidem per vniuerſam coſtæ longitudinem conſpicuum, ſed maxime ea ſede qua primũ a vertebris abſcedũt, atq; in thoracis latera ferri incipiunt. Sinus iſte parat venę cauæ ramo, quẽ vena cõiuge carens coſtis exporrigit, deinde etiam hac vehitur arteriæ magnæ ſoboles, & neruus a ſpinali medulla pnatus. Verum quia hæc vaſa in mediis coſtis grandia ſunt, ac pari ſemper feruntur ſerie, in tribus autem ſuperioribus minima & errabunda dicuntur, non

A mirum eſt medias coſtas iis ſinibus ornari; ſuperiores vero non item. Porro tres coſtæ
humiliores, etiam ſi magna illis attenduntur vaſa, quum tamen tenues & interna ſede
depreſſæ cernātur, etiam citra huiuſmodi ſinuum operam, illis vaſis tutum iter præbēt.
Hic ſinus vaſis deducendis cælatus, inferiorem coſtæ partem acutiorem, tenuioremq;
efficit, quam ſit ſuperior, quæ obtuſior, magiſque teres videtur. ¶ Externa coſtarum ſe-
des, quæ gibba eſt, non omni ex parte læuis occurrit. Ea enim parte qua coſtæ vertebris
alligantur, præterquam quod tubercula & capitula efformant, quibus vertebrarum in-
articulantur ſinibus etiam aſperæ inæqualeſque ſeſe offerunt, quo aptius hinc ligamen-
ta educantur coſtas vertebrarum corporibus, & tranſuerſis earundem proceſſibus col-
ligantia. ¶ Præterea in hac externa coſtarum ſede, vbi primum a tranſuerſis vertebrarū Coſtarum
B abſcedunt proceſſibus, tuberculum quoddam aſperum inæqualeq; viſitur, tendinibus aſperū tuberculum.
vndecimi dorſum mouentis muſculi excipiendis paratum. ¶ Deinde qua coſtæ adhuc
magis a tranſuerſis vertebrarum abſcedūt proceſſibus, in hac poſteriori externaq; ipſa-
rum ſede, aſperæ inæqualeſq; ſunt, ac etiam veluti tubere quodā modice prominēti do-
nantur, vt in illas apta inſertionis ſedes eius muſculi efficeretur qui in homine thoracem
mouentium quartus eſt. Deīn hęc aſperitas non duntaxat illius muſculi inſertioni ido-
nea eſt, imo etiam externi intercoſtales muſculi hinc enaſcunt, qui hac iuxta vertebras
regione non ſolum ab inferiori ſede ſuperioris coſtæ in humilioris coſtæ elatiorē ena-
ſcuntur partem, verum etiam ab externa vnius coſtæ ſede ad externam alterius hic ex-
porriguntur. ¶ Reliqua vero regione coſtæ leues æqualeſq; ſunt, niſi forte quiſpiam eas
C modice aſperas in ſuperiori & inferiori parte eſſe contenderet, a qua intercoſtaliū mu-
ſculorum pendet origo, in quamq; eorundem etiam inſertio perficitur. Prima coſta ſu-
periori ſede, qua latiſſima eſt, priuatim aſpera inæqualiſq; cernitur, vt muſculis dorſum
mouentium quartus hinc principium opportune ſumat. ¶ Coſtis omnibus non par ad Coſtarum
vertebras obtigit articulatio. Nouem enim ſuperiores duplici coarctantur articulo, vn- ad vertebras arti-
decima autem & duodecima ſimplici, quemadmodum & decima quoque rariſſime culatio.
duobus articulis ſuæ committitur vertebræ. ¶ Ceterum coſtæ duobus nodis articulatæ
duo habent tubercula, vnum quidem, quo ſinui vertebrarum corporibus inciſo inarti-
culantur: alterum autem, quo internæ ſedi apicis tranſuerſi proceſſus firmantur. Atque
D hæc tubercula ſinibus qui vertebris inſculpti ſunt reſpondent. ¶ *Prima* igitur coſta ro-
tundo tuberculo primæ thoracis vertebræ corpori inarticulatur, ac deinde trāſuerſum
eiuſdem vertebræ proceſſum tantiſper aſcendit, quouſque ipſius apici alio capitulo tu-
berculoue articuletur. ¶ *Secunda* vero coſta & ſeptem ſubſequentes communi ſemper
duarum vertebrarum corporum ſinui non rotundo, ſed inſtar obtuſi anguli protube-
rante capitulo inarticulantur. ¶ Tranſuerſis autem proceſſibus pari modo cum prima
coarctantur coſta. Quanquam & hic quædam in articulis, propter ſinus nō eadem ſede
in tranſuerſis proceſſibus exſculptos differentia conſurgat. ¶ Superiorum enim verte- 7. 8 9.
brarum tranſuerſi proceſſus, ſuos ſinus in humiliori parte internæ illarum ſedis inciſos
gerunt. Inferiorum autem, in ſuperiori parte. Mediarum vero vertebrarum ſinus me-
E dio ſe modo habent. ¶ Porro trium inferiorum coſtarum articulatio, quæ ad vertebra-
rum duntaxat corpus perficitur, ſinibus quoque non admodum alte cauatis, neque
valde protuberantibus capitulis fit. Atque hac ratione coſtæ vertebris committuntur.
¶ Ceterum pectoris os; quod Græcis, vt comprehenſum eſt, στέρνον & στῆθος dicitur, aliam Pectoris
in quadrupedibus animalibus, aliam vero in homine conſtructionis rationem habet. oſſis deſcriptio.
¶ Quippe in canibus, ſimiis, & aliis quadrupedibus pectoris os ſeptem conſtat oſſibus, Quadrupedum.
non admodum inter ſe forma differentibus. In canibus tamen porcis; & ouibus inui-
cem conueniunt: in ſimiis vero & ſciuris, propter clauicularum articulationem, primū
ſupremumque os aliquantulo ceteris amplius videtur. ¶ Septem hæc oſſa latiora, quā
profundiora craſſiorave ſunt, & qua inuicem committuntur nonnihil latiora, quam in
F ipſorum medio exſiſtunt. Horum connexus cartilaginis interuentu interdum tā laxe
perficitur, vt a vertebrarum compage modice differat. In harum commiſſurarum la-
teribus ſinus vtrinque exſculpitur; cui cartilaginis, in quam coſtæ degenerant, tuber-
culum aliquod inarticulatur. Ad primi enim oſſis cum ſecundo contextum; ſecundæ
vtriuſque lateris coſtæ cartilago articulatur. Ad ſecundæ oſſis cum tertio commiſſu-
ram; tertiæ vtriuſque lateris coſtæ cartilago ipſius ſerie ſuorum oſſium commiſſuris

A coarctatur. Verum primi oſſis lateribus primæ coſtæ cartilago adarticulatur, aut potius adnaſcitur. *Septimum* autem os, quod reliquis gracilius, magisq; teres eſt, in cartilaginẽ exacuitur, ipſo oſſe latiorem, enſisq; mucroni quam ſimilimam. Atque huiuſmodi ſane pectoris oſſis in canibus & ſimiis ratio eſt quam Galenus ſpectauit. Neque eſt cur quiſpiam hoc loco aures præbeat Carolo Stephano, qui Galenum conficta quadam ratione excuſare conatur, hac nimirum. Galenus antiquo more os pectoris totum in longũ ad mucronatam vſq; cartilaginem in duas partes diſſecuit, ideoque tria oſſa in homine iám ſex erant, quibus ſeptimum adiecit, quod *enſiformem cartilaginem* appellauit. Nam ſi hac ratione oſſa numerare licebit, ex vnoquoq; in corpore humano oſſe, duo, tria, vel plura etiã efficies, prout ſcilicet ſingula vel in duas, tres, aut quatuor partes diſſecueris. B Sed hanc numerandi oſſa pectoris rationem Galeno ne per ſomnium quidem veniſſe in mentem, ſatis conuincit locus, qui eſt *in capite libri de oſſibus iam citato*, vbi inter cetera ſic ſcriptum reliquit. *Oſſa pectoris ſunt numero ſeptem, ſicuti coſtæ quæ cum ijs articulantur.* Quibus verbis diſerte innuit ſeptem oſſibus pectoris, ſeptem quoq; coſtas articulari, quod fieri non poſſet, ſi tria tantum, vt Carolus putat, eſſent. Tres namq; cum tribus illis oſſibus duntaxat coſtæ articularentur. Quare de oſſibus ſimiarum ac canum loquutum eſſe Galenum fateamur oportet, in quib. vt ſunt ſeptem a ſe inuicem diſtincta pectoris oſſa, ita etiam illis ſeptem coſtæ articulantur.

Lib. 7 ana. admi. & ca. 13. libri de oſſib. Caroli Stephani commentũ explodiẗur.

Humani pectoris oſſis deſcriptio. Veſa. ibi.

¶ Verum ſi humanum pectoris os intuitus fueris, quemadmodum id cum aliorum animalium oſſibus collatum breuiſſimum eſt, ita etiam multo aliter ſe habet. Nam in adultis tria fere tantum conſpiciuntur oſſa, prorſus inter ſe varia. C

Primum os.

¶ Primum quidem inſigniter amplum eſt, & nonnihil etiam craſſum, ita tamen vt ipſius craſſities ab amplitudine plurimum vincatur. Os id interna ſeu poſteriori ſede, qua thoracis reſpicit amplitudinem, modice cauum eſt, in anteriori autem gibbum, & in medio per ipſius longitudinem longe craſſius, quam in lateribus. Videtur enim in anterioris ſedis lateribus depreſſum, atq; vt apte primæ coſtæ cartilaginis craſſitiei reſponderet extenuatum. In medio autem roboris gratia trianguli modo protuberans. Superior etiam oſſis pars craſſior amplior que eſt inferiore, & vtrinque vno ſinu longo, ac verſus poſteriora inciſo, & cartilagine incruſtato donatur, cui claiculæ caput inarticulatur. In horum ſinuum medio, prope extuberantia illorum interiora latera, hoc primum os in ſuperiori hac ſede lunatum cernitur, & veluti foueam oſtendit, q̃ D Græci σφαγὴν, Latini proprie *Iugulum* vocãt, vulgo autem *furculam ſuperiorẽ*. Inferior oſſis pars vtcunque aſpera eſt, & ſecundo oſſi cartilaginei ligamenti interuentu adeo laxe committitur, vt nunquam horum oſſium lateat connexus, imo & ipſius quoque motus in magnis reſpirationibus interdum animaduertitur.

σφαγὴ. Iugulum. Furcula ſuperior.

Secundum.

¶ Secundum os multo amplius eſt, quam craſſum, ſuperiori ſede qua primo connectitur oſſi, ſtrictius eſt, quam prope inferiorem. At nullibi interim æque amplum cernitur, atq; primi oſſis elatior ſedes. Qua vtriq; parte hoc os primo committitur, in vtroq; connexus latere ſinus inſculpitur, ambobus oſſibus communis, & cartilagine incruſtatus, cui ſecundæ coſtæ cartilago inſtar obtuſioris trianguli verticis, ꝓtuberans inarticulatur. Præter hunc ſinum, præſens os vtrinque alios multos obtinet pari modo, inſtar obtuſioris anguli inſinuatos. Verum hi E paribus interuallis ab inuicem nequaquam diſtãt. *Primus* enim in altero latere huic oſſi propius ſinus, qui tertiæ coſtę cartilagini paratur, a ſinu ſecundæ coſtæ gratia inciſo lõgius diſtat, quam ſecundus huius oſsis peculiaris ſinus, quartæ coſtæ gratia cælatus. Rurſus plus interualli conſiſtit inter ſecundum ſinum & tertium, quam inter tertiũ & quartum. Adeo vt ſinus ſextæ & ſeptimæ coſtarum nomine in hoc oſſe ſculpti, ſe inuicem contingant, vixq; mutuo remoueantur, & non tam alte, atq; ſuperiores excauẽtur. Suſcipit enim hoc ſecundum os priuatim tertiæ, quartæ, quintæ, ſextæ, & ſeptimæ coſtarũ cartilagines, ſecundæ coſtæ cartilaginis modo protuberantes.

Præſens os in pueris ex plurimis efformatum videtur oſsibus inuicem ſymphiſi ſeu vnione, cartilaginis interuentu cõtextis. ¶ In cœmeteriis ſecũdum os integrũ, & a primo F disiunctum fere ſemper effoditur. Et ſi fortuito in ſecundo oſſe aliquam cõpaginis ſpeciem, ac ſi ex pluribus conſtaret, obſeruabis, ea potiſsimũ apparebit, vbi tertiæ coſtę cartilago oſsi articularur, & deinceps vbi quartarum coſtarũ cartilagines pectoris oſsi adiunguntur.

Tertium.

¶ *Tertium* v. os exiguum eſt, & inferioris ſecundi oſsis ſedi interna parte eadẽ ratione committitur, qua primum ſecundo iungitur, illicq; ſecundo oſsi nectitur, qua

ſeptimæ

A ſeptimæ coſtę cartilagines infimæ ſecundi oſſis ſedi articulantur. Hoc os modice amplũ eſt ac tenue, humilioriq; ſede in mucronatã cartilaginẽ degenerat. Verum id nõ infrequenter deeſſe reperies, & mucronatã inde cartilaginẽ enaſci cõſpicies, vbi ſeptimarũ coſtarũ cartilagines mutuo coeũt, ſecũdoq; pectoris oſſis articulãtˀ oſſi. Tria hęc pectoris oſſa ſimul iuncta manubrii alicuius gladii imaginẽ repręſentãt. *Primi* namq; oſſis ſuperior pars, quæ lata admodũ eſt, illi manubrii parti reſpõdebit, quæ ſub paruo digito in apprehenſione conſiſtit. *Secundum* autem os illi parti congruet, quam manus tota intus complectitur, in qua ſinus coſtarum cartilaginibus parati inſtar fouearum erunt, quib. digiti firmari poſſent. Atque huiuſmodi foueæ cum pſtarent vſum, quem in gladiis ex manubrii aſperitate quærimus, quoties intortis nodoſiſq; funiculis, aut ſcabra piſcis cute, manubriũ obduci curamus.

B *Tertium* os vna cũ cartilagine, reliquæ gladii parti poſſet aſſimilari. Hinc eſt quod nonnulli vniuerſam hanc oſſium ſtruem ξιφοειδῆ, ab enſis imagine vocarint. Alii, qui canes potius, ac ſimias, quam homines ſpectarunt, mucronatam cartilaginem duntaxat hoc nomine dignati ſunt, quod hæc ſcilicet gladii mucronis formæ accedat, ipſumq; canum pectoris os, enſis imagini non ita apte ac humanum os, cõferri queat. Barbaram ſectantes medicinam *malum granatum*, quod ſcilicet vnius balauſtii apicis imagini accedat, item ſcutum, clypeum oris ſtomachi, ſcutalem, cultralem, epiglotralemque, quod ſpeciem laryngis operculi referat, appellant. ¶ Pectoris oſſis ſubſtantia admodum fungoſa molliſq; eſt, & anteriori ſede magis continua ſquama, q̃ poſteriori obducitˀ. Poſterior enim ſedis ſquama multis, inęqualibuſq; donatˀ foraminibus,

C quæ haud peruia ſunt, ſed vaſis ſolum viam præbent, quibus id os nutritˀ. Atque hęc foramina in primo oſſe tanto magis ſunt conſpicua, quanto huius craſſities ſecũdi craſſitiem vincit. ¶ Eſt autem pectoris os illis coſtis, quæ orbiculatim thoracis amplitudinẽ efformant, ſtabiliendis pcreatum. Propugnaculi etiam vicem habet, coſq; vſus homini præſtat, quos thoracis oſſa. ¶ Cartilago v. in quam pectoris os exacuitˀ, oris ventriculi, & partis ſepti tranſuerſi, quæ illic eſt, poſtea quoq; cordis propugnaculũ exſiſtit. Porro coſtarum oſſa quum primum a vertebris abſcedunt, in poſteriora deorſum obliquãtur, & hinc ad thoracis latera deorſum ſemper oblique verſus anteriora declinant, quouſq; in cartilaginem deſinunt oblique ac circulatim ſurſum in anteriora porrectam: adeo vt coſtæ vbi cartilaginem primum educunt arcuatim, & in angulum quodammodo ſur-

D ſum flectantur.

Tertiũ os interdum deſideratur
Forma.
Gal. ca. 13. li. de oſſib. ξιφοειδῆς.
Barbaræ appellationes.
Pectoris oſſis ſubſtantia.
Vſus.
Mucronatę cartilaginis Gale. lib. 7. de vſu partium ca. 21.
Coſtarum ductus.

De oſſe cordis. CAP. XXIV.

OSſiculum quoddam ad baſim cordis inuenitˀ, vbi aortæ, venæ arterioſæ, earundemque membranarum habentur radices. Quare ſi quis detecto ſiniſtro cordis ſinu, & in longum toto arteriæ magnæ pceſſu aperto, radices, aortæ & membranarum ſequatˀ, facile ipſum reperiet. Hoc tamen non vniuerſis animantibus exactum os eſt, ſed cartilago. In minutis enim leuiter cartilaginoſum eſt, in grandioribus exacta cartilago, in valde grandib. cartilago oſſea. Et quanto animantis genus corporis mole grandius vaſtiuſq; fuerit, tanto plus oſſeæ ſubſtantiæ cartilago ſortita eſt. Atq; in maximis vbi plus oſſeæ ſubſtãtię gignitˀ, conuenit ipſum tunc appellare os cartilagineũ, nõ cartilaginem oſſeam. Eximiæ quidem magnitudinis os Galenus a corde elephantis Romæ iugulati

E ſe exemiſſe tradit. ¶ Veſalius noſter hoc os nihil aliud eſſe cenſet, quam magnæ arteriæ, & arterialis venæ radices, a corde principium ducentes. Hæ enim vaſorum radices perinde ad ſe mutuo ſunt contermine, ac ſi duos circulos in puncto inuicem committeres cõtinuareſq; ita vt dexter circulus venæ arterialis eſſet radix, ſiniſter v. qui amplior eſſet magnæ arteriæ. Vbi a. circuli mutuo committerentˀ, is locus eſſet, quo hæc vaſa ſuis orbibus ſimul connaſcuntur vniunturq; ac vbi optima cartilaginis conſiſteret portio, quæ oblonga & veluti teres eſſet, tota nimirum ſede qua illæ radices inuicem committuntˀ, & reliquæ interim circulorum portiones eſſent reſectæ. ¶ Vt toto cœlo errent, qui cor-

F dis os inſtar Λ aut ν efformatum eſſe ſibi perſuadẽt. Proinde oſſiculum illud quod e ceruorum cordibus exemtum officinæ ſeplaſiariorũ iactitãt, aliud nihil eſſe Veſalius noſter putat, quam grandius agni hyoidis oſſis oſſiculum, quod continuum eſt, & Λ ſimilimum niſi quod dextrum crus etiam tranſuerſim in hunc modum χ ſiniſtrũ decuſſatim ſecet, & alterum crus altero breuius ſit. ¶ Noſtra ætas in cordis malis tanquam eximio aliquo medicamento ceruini cordis oſſe vtitur, idq; nullo veterum Græcorum exemplo.

Gal. libr. 7. ana. admi.
Os cordis vt inueſtigandum.
Veſal. li. 1. cap. 20.
Dexter.
Siniſter.
Figura oſſis cordis, & anatomicorum lapſus.
Os cordis officinarũ quale.
Vſus Medicus oſſis cordis.

¶ Poſteriores autem Græci. Actuarius præſertim, & Nicolaus Myrepſus, crebro in ſuis compoſitionibus ceruini cordis mentionem faciunt, perinde atq; Arabes ipſi, qui oẽs vno ore cor humanum, totius ſubſtantiæ ſimilitudine, os illud roborare fatentur. A

De ſcapulis. CAP. XXV.

Scapulæ nomina. Situs. Numerus. Nexus. Galen. cap. 14. lib. de oſſibus. Veſal. ca. 21.

QVæ Græcis ὦμος, ὠμοπλάτη, ἐπινώτιον, & ſimpliciter πλατὺ, Latinis *Scapula*, plerumque etiam humerus, Celſo *ſcoptulum apertum*, & ſimpliciter *Scoptulum*, vulgo & Barbaris *Spatula* dicitur. Scapulę autem vtrinque ſingulę poſteriori thoracis regioni verſus ſuperiora innituntur, & occipitis oſſi, ceruicis, thoracíſque vertebris, coſtis, & oſſi hyoidi, muſculorum duntaxat incruentu copulantur. ¶ Occipitis quidem oſſi beneficio ſecundi ſcapulam mouentium muſculi; qui etiam hanc multarum vertebrarũ ſpinis cõmittit. Tertii vero ſcapulam mouẽtium ope, ceruicis vertebris nectitur. Quintus vero ſcapulam mouentium illam aliquot thoracis, & ceruicis vertebrarum ſpinis firmat. Coſtis ſcapulam committit primus illam mouentium muſculis, & thoracem mouentium ſecundus. Oſſi autem hyoidi, ſeptimi eius oſſis peculiarium muſculorũ ope ſcapula copulatur. In hominibus, ſimiis, ac ſciuris, & ſi quæ alia clauiculis donantur, ex abundanti ligamentorum auxilio, ſcapula clauiculis coarticulatur, clauiculæque contermina eſt. B

Forma. Galen. ibidem.

¶ Porro ſcapula inæqualis admodum eſt, omniq; ex parte ſibi diſſimilis. Quippe pręter varios ipſius proceſſus, ſinus, tubera, appendices, eiuſq; generis reliqua, e quibus oſſium ſumuntur differentiæ, trianguli differentibus lateribus efformati imaginem quodammodo exprimit.

Primum latus. Veſal. ibidem.

¶ Primum namq; ipſius latus, quod baſim ſcapulæ vocabimus, ea ſcapulę ſedes eſt, quę ſecundum dorſi longitudinem thoracis vertebrarum ſpinis proxime exporrigit᷑. Baſis hæc obliqua conſtat linea, quæ ſuperius & inferius, verſus corporis latus oblique veluti in circuli connexum inclinata, in medio autem crebro paululum lunata cauaque viſitur. C

Baſis appẽdices.

¶ Huic baſi plerunq; duæ adnaſcuntur appendices, vna quidem q̃ grandior, craſſiorq;, & longior eſt, ac perpetuo apparet, ad baſiſq; inferiorem conſiſtit angulum inſigniter obtuſum, ac veluti orbicularem. Altera vero appendix aliquantulũ ſub ſuperiori habet᷑ angulo, illiq; baſis ſedi coaleſcit, a qua ſcapulæ ſpina principium ducit.

Spinæ ſcapulæ. Baſis cartilago. Inferioris ſuperiorisq. laterũ diſferentiæ.

¶ Præter has appendices etiam baſi mollis quædam cartilago adnaſcitur, eius cartilaginum generis, quo oſſium extrema nulli oſſi commiſſa augeri ſolent. Atq; ita primũ ſcapulæ latus baſis ſe habet. Duo autem reliqua, inter ſe variant. Inferius enim ab humiliori baſis ſede admodũ obliquo ſurſum in anteriora ducitur: ſuperius vero deorſum nonnihil in exteriora fertur; quodammodo tranſuerſim procedens. Duo hæc latera in angulum coeunt, & latiuſculam ſcapulę partem ſuis extremis finibus continent, in qua ceruix ſcapulæ ſinuſq; conſpicit᷑, humeri caput excipiens, adeo vt hæc ſedes tertius ſcapulæ angulus futura ſit: quandoquidem primum angulum ſuperiorem baſis angulum numeramus, ſecundum vero humiliorem. D

Tres ſcapulæ anguli. Inferius latus.

¶ Ceterum duo hæc latera ſuis finibus tertiũ angulum conſtituentia, non ſolum ductu & breuitate inter ſe diſcrepant, verum etiam craſſitie. Inferius enim latus quo altius a baſi ſurſum conſcendit, eo craſſius & inſigniter ſpiſſum efficit᷑. Natura enim huius lateris beneficio ſcapulæ alioquin tenui & infirmæ magnum robur additum voluit, ac deinde ſecundario quibuſdam muſculis commodi exortus locum pręparauit. Præter id enim quod muſculorum quorundam gratia huius lateris craſsities internam ſcapulæ ſedem cauiorem reddit, & in externa ſede ſeu gibbo, veluti ſinum efformat, ipſum quoq; in ſua externa ſede prope inferiorem baſis ſcapulæ angulũ compreſsionẽ obtinet, ac deorſum quadantenus educit᷑, vt muſculus illic principium ſumeret, cuius ope brachium veluti a pectore reflexũ, retrorſum ducitur. Quin etiam interna huius inferioris lateris ſede iuxta ipſius elatiorem partem, qua id ſcapulæ ceruicem terminat, etiam oblongus aliquantulum aſper, inęqualiſq; conſpicitur ſinus muſculo principium porrigens, qui a ſcapula enatus cuti extẽſionis auctor eſt. E

Inferior coſta. Superius latus.

¶ Ceterũ inferius ſcapulæ latus, inferiorem coſtam veterum Græcorum more appellabimus, qui ſuperius inferiuſq; ſcapulæ latera, πλευρὰς vocauerunt: Superius autem ſcapulæ latus tenue, minimeq; craſſum eſt, ad eam vſq; ſedem, qua ſcapulæ ceruicis ſuperior regio conſiſtit, interiorq; proceſſus ſcapulæ exoritur. Hac namq; ſede ſuperius ſcapulæ latus impenſe craſſeſcit. Deinde priuatim huic lateri iuxta interioris ſcapulę pceſſus radicem, ſinus quidam ſeu mediũ foramẽ inſtar ſemicirculi inſculpitur, viã porrigẽs nerui quinti

paris

A hac vna cum venula arteriaq; poſteriorem ſcapulæ ſedem adeunti. ¶ Porro ſcapulæ cer-
uix, quæ inter ſuperioris & inferioris ſcapulæ coſtarum fines habetur, craſſa eſt, ipſaque
ſcapula ex ampla tenuique ſede inibi coarctata, & per latitudinem incraſſata cernitur.
Inſignius adhuc extrorſum ducta ceruix, dilatatur, & vt ipſa oblonga eſt, ita etiam ob-
longum efformat ſinum, inferiori parte circulari circumferentia terminatum, ſuperio-
ri autem parte in acutum magis exporrectum. Atq; id propter impreſſionem accidit,
hic internæ ceruicis ſedi factam, tendinis eius muſculi ducendi gratia, qui intro antror-
ſumq; brachium circumuertit. Præterea ſinus ceruicisq; ſcapulæ ſuperior pars, in hoc
ꝓcerius extuberat, quo aptius hinc duo validiſſima huius articuli pronaſcerentur liga-
B menta, & externum quoq; caput eius muſculi commode hinc principium duceret, qui
cubitũ flectentium anterior cenſebitur. Hic ſcapulæ ſinus cartilagine reliquorum arti-
culi ſinuum modo incruſtatus, non admodum alte celat. Neq; etiam huius longitudo,
& amplitudo reſpondent humeri capitis, q ipſi inarticulatur, longitudini & amplitudi-
ni. Quod ſane in hoc articulo natura peculiariter machinatur. Quum autẽ natura hunc
ſcapulæ ſinum ſatis leuiter, laxorum motuum gratia, exſculpſiſſet, illumque non valde
amplum longumque creaſſet, præter peculiaria huius articuli ligamenta, *de quibus ſuo di-
cemus loco*, & quoldam ſcapulæ proceſſus, quos paulo poſt explicabimus, cartilaginem
quandam ligamenti ſubſtãtiæ compotem in hoc ſinu crebro effingit, qua ſinum auget,
profundioremq; efficit, nimiamque luxandi promptitudinem multum corrigit, patulos
C interim laxiſſimos differenteſque brachii motus, quibus maxime indigemus præpedi-
ens, in ambitu enim huius ſinus ea cartilago ponitur, ſcapulæ interim, neque etiam hu-
mero connata, ſed tantum ligamẽtis articulũ in orbem amplexantibus adnexa. Huius
itaq; cartilaginis quotieſcunq; reperitur, beneficio, ſinus ſcapulæ profundior euadit, &
interim cartilago impetui compreſſioniq; oſſium facile cedit, laxum huius articuli mo-
tum minime cohibẽs. ¶ Proceſſus vero quibus præſenti articulo Natura proſpexit, duo
cenſentur: quorum ſuperior veteribus Græcis ἀκρώμιον, Latinis *ſummus humerus* appella
tur. Siquidem Græci, procul dubio, brachii oſſis cum ſcapulis articulum, ὦμον nuncupa-
rũt. Ac proinde ἀκρώμιον hunc proceſſum, quod articuli ſuperiorem conſtituat ſedem,
vocarunt. Superior hic proceſſus a ſcapulæ ſpina pronaſcitur, atque ab ea diſcedens
D ſenſim magis magiſque augetur ac tandem a ſcapulæ dorſo iuxta ſcapulæ ceruicem ab-
ſcedens, tereſque quodammodo apparens, modice antrorſum fertur, inſigniterque ſu-
pra ſcapulæ cum humero articulum latus fit, & ampla donatur appendice. Eius pars o-
mnis anterior, & poſterior, & humilior, læuis, minimeq; aſpera cernitur: ſuperior autẽ
ipſius ſedes neutiquam læuis eſt, ſed rudis, & foraminulis quibuſdam non peruiis dona-
ta, muſculorum quorundam, qui inibi inſeruntur gratia. In anteriori ꝓceſſus ſede ſinus
adeo leuiter & ſuperficietenus inſculpitur, vt num capitulum, num ſinus ſit ægre diiudi-
ces. Huic ſinui modice prominens clauiculæ tuberculum articulat᷑, validiſſimiſq; liga-
mentis cõſtringitur. Interueniente hic plerunq; peculiari cartilagine illi prorſus ſimili
q̃ in maxillæ inferioris cũ ſuperioris articulis inuenit᷑. Is ſane ꝓceſſus humeri ad ſuperio-
E ra luxationem prohibet, & tutiſſimum humeri articulo operimentum ac propugnacu-
lum eſt. Si enim ibi nihil ante articulationem eſſet locatum, nullo negotio a quouis ex-
trinſecus incidente læderetur: facile quoq; caput brachii ſeu humeri ad ſcapulæ cerui-
cem tranſcenderet, vt quod nec profundam in ſe habet concauitatem, nec ſupercilia
magna. Præterea muſculorum inſertioni & exortui eleganter famulatur. In hoc etiam
iuuat, vt accedente clauicula humeri articulum a thoracis lateribus & coſtis quam lon-
giſsime deducat, illumq; in eo ſitu conſeruet, quo maxime ad ſuos motus, quos varios
differenteſq; admodum molitur, indiget. Inferior interiorve & minor proceſſus, qui
ampla radice ex ſuperiori ſede ceruicis ſcapulæ principiũ ducit, & hinc in latus antror-
ſum fertur, anteriori articuli parti verſus ſuperiora magis oppoſit⁹. Inferior huius ꝓceſ-
F ſus pars exacte leuis eſt, ac imitar antiquæ Græcorũ literæ C cauus, ob idq; σιγμοειδὴς illis ap-
pellatus. Alii vero ab imagine quam obtinet cum altera anchoræ parte, quæ terræ infi-
gitur, ἀγκυροειδὴς eſt nominatus. Nonnullis autem, quod corniculæ roſtri modo inclinat᷑
κορακοειδὴς vocatur. In ſuperiori vero parte aſper & inæqualis eſt. Nã in elatiſsima ſui prin
cipii ſede craſsior eſt, & inæquali tubere prominet, cui clauicula fere incumbit ac in-
nititur, & valide alligatur. In apice vero vbi appendicem habet, etiam aſper eſt,

Ceruix ſcapulæ, ſinu humero excipiendo paratus.

Cartilago ſcapulæ ſinũ crebro augens.

Scapulæ proceſſus duo. Gale. cap. 14. ibi de oſſi.

Superior Ακρώμιον.

Σιγμοειδὴς.

Αγκυροειδὴς.

Κορακοειδὴς.

vt aptius internum anterioris cubitum flectentium muſculi caput ab ipſo exoriret, & ligamentum humeri articulo peculiare hinc principium obtineret. Inter apicem vero & tuberculum, quo clauiculo pene ſuffulcitur, hæc ſuperior proceſſus ſedes quoq; aſpera exſiſtit, quo rectius ligamentum educeretur, hinc ad ſuperiorem ſcapulæ proceſſum ꝑtinens. Quemadmodum autẽ hæc ſuperior ꝓceſſus ſedes in hoc aſpera eſt, vt oportune ligamenta illa, & hoc muſculi caput ꝓduceret, ita etiam ſcapulæ ceruix orbiculatim foraminula quædam non peruia obtinet, ex quibus commoda validorum huius articuli ligamentorum pendet origo. ¶ Porro ſcapula interiori internave ſede ſima cauaq; eſt, vt commode coſtarum conuexis reſpondeat, ac ſuper ipſas ſtabilita debite moueatur. Deinde etiam, vt oportuna hic ſedes aptaretur muſculo, qui totam anteriorẽ ſcapulæ ſedem implens, intro antrorſumq; brachium circumuertit. Caua hæc ſcapulæ ſedes lęuis quidem eſt, ſed non ex omni parte æqualis. Nam iuxta inferiorem ipſius ſedem tubercula quædam habet, modice inſtar obliquioris lineæ extuberantia, quæ quodammodo ſinus conſtituunt, ac ſi thoracis coſtæ, quibus ſcapula hac ſede incumbit, temporis ſucceſſu in ſcapulam comprimerentur, ipſaq; ſcapula illatum effigiem cedendo aſſumeret. Hi enim ſinus, tuberaq; in ſenibus apparent magis, quam aut in pueris, aut iuuenibus, quibus omnia minus conſpicue protuberant, excreſcuntq;. Adhęc ſcapulæ anterior ſedes ad radicem elatioris anguli baſis ſcapulæ nonnihil ꝓtubetat, aptamq; regionem efficit, cui alter ſcapulam attollentium muſculorum valide inſeritur. Pręterea ſcapulæ anterior ſedes, qua ſummi humeri radici ſcapulęve ſpinæ reſpondet, inſignius quã alibi excauatur. Inter reliquas interim ſcapulæ cauitatis ſedes, ea maxime caua ſe exhibet, quę iuxta ſcapulæ ceruicem exſiſtit. Præter id enim, quod in poſteriora a ſcapulæ ſpina extracta colligitur, hic etiam ſcapulæ collum impenſe craſſum & introrſum protuberans, hanc cauitatem inſigniter auget: quemadmodum & inferior ſcapulæ coſta, q̃ quum craſſa ſit, huius quoque ſedis cauitatem profundiorem reddit. ¶ Poſterior ſeu externa ſcapulæ ſedes inſigni proceſſu, veluti ſpina, adornata, ſi obiter videatur, gibba eſt: ꝙ hãc figuram iniuriis citra noxam ferendis accommodatiorem Natura haud ignorauerit. Verum ſi preſſius hoc ſcapulæ gibbum contemplemur, duæ in ipſa cauitates occurrunt, muſculis ſuſcipiendis aptiſſimæ. *Vna* ſub ſcapulæ ſpina interſpinæ inferiorem ſedem, & extuberantiorem, craſſioremq; inferioris ſcapulæ lateris partem cõſiſtit. *Altera* vero inter ſuperiorem ſcapulæ ſpinæ ſedem, & ſuperius ſcapulæ latus habetur. Atque hanc quidem muſculus occupat, qui brachium circumuertentium tertius eſt. Inferiorem cauitatem muſculus, qui brachium circumducentium ſecũdus eſt, opplet. Porro etſi hæc externa poſteriorve ſcapulæ ſedes, tum ſcapulæ ſpinæ, tum ipſius laterum gratia, duas has cauitates oſtendat, nihilominus vniuerſa, quoniam extuberare videtur, ſcapulæ dorſum a veteribus, ſimilitudinem a vero hominis dorſo ſumentibus, nuncupata ęſt. Proceſſum autem qui ab hoc ſcapulæ dorſo enaſcitur, ſpinam vocarunt, ad vertebrarum poſteriorum proceſſuum ſiue ſpinarum imaginem reſpicientes. Hos itaque ſequentes, externam ſcapulæ ſedem dorſum nuncupauimus. Summi vero humeri radicem, ſeu proceſſus ſcapulæ ſuperioris partem quæ a ſcapulæ dorſo enaſcitur, Spinam ſcapulæ vocabimus. ¶ Ceterum in omnibus animantibus brachii os ſeu humerus ſcapulæ articulat᷑. Proinde ſi ſcapulas ex animali exemtas animo finxeris, neq; ampliꝰ eſſe, nullam rationẽ inuenies, qua humeri articulũ conſtituas. Nam neceſſe omnino erat, ſi brachium erat futurum, ipſius caput cauitatem ingredi, cuius cauitatis gratia & ceruix ſcapularum eſt enata, & quidam in eius extremo inſculptus eſt ſinus, magnitudine tãta, quanta capiti brachii articulãdo eſſet aptiſſima. Atq; hic ſane primus ac præcipuus vſus eſt, ꝓpter quẽ natura ſcapulas fecit. Ex abundanti v. alius quidam accedit, nec ipſe quidem exiguus, thoracis videl. q̃ illic ſunt ac coſtis intectarum partium munitio & cuſtodia. Nam partes ipſius anteriores tuemur, multo ante quæ occurſura nocituraq; ſunt ꝓuidentes, & anticipantes vel tranſilire, vt id quod ingruit declinemus, aut propugnaculum aliquod ante pectus obiicere, aut manibus quippiam quo defendamur aſſumere. Plerunq; autem ſolas ipſas vel nudas periculo obiicimus, ſatiꝰ eſſe rati ipſas parte quauis vulnerari, aut frangi, aut conteri, aut abſcindi, quam ꝙ læſurum ſit ad pectus pertingere concedamus. Porro quum poſteriori thoracis ſedi, & anteriori æquale ab occurſantib. periculum impẽdeat, eorũ v. quæ obeſſe poſſunt præcognitio in anteriori & poſteriori regio-

Anterior ſeu coſtis proxima ſcapulæ ſedes.

Poſterior ſcapulæ ſedes, ſeu dorſum. Spina.

Dorſum ſcapulæ. Spina.

Scapulæ vſus. Gal. li. 13. de vſu partiũ c. 10.

A B C D E F

A regione nequaquam par ſit, quum illic oculi non eſſent: oportuit ſane & hic quoq; Naturam artificium quoddam machinari, poſterioremq; thoracis ſedem neutiquam negligere. Quocirca primum quidem quaſi multiplex vallum vertebras thoracis ac dorſi compegit, & ſcapulas dein tanquam duos clypeos & ſcuta, firmiſſimoſq; muros obiecit, quemadmodum fuſius Galenus loco monſtrato docet.

De clauiculis. Cap. XXVI.

IN vtriſq; lateribus *claues* ſiue *clauiculæ*, quæ Græcis κλεῖδες, Latinis vero *furculæ*, & *iugula* nominantur, ſingulæ conſiſtunt, pectoris oſſi & ſummo humero, ſeu ſuperiori ſcapu- (Gal. cap 13. li. de oſſib. Nomina.)
B læ proceſſui coarctatæ. Clauiculæ autem dicuntur, quod pectori & ſcapulæ vtrinq; iunctæ, brachia clauium inſtar confirmant, claudunt, ac retinent, ne motu quodam inordinato facile diſſilire, ac loco moueri poſſint. ¶ Pectoris vero oſſi in illis articulant̃ ſinibus, quos in primi oſſis ſummæ ſedis lateribus exſculptos capite 23. diximus. Ac quemadmodum ſinus illi oblongi ſunt, ab anterioribusq; partibus deorſum in poſteriora ducti, & antica ſede quam poſtica latiores, internoq; latere profundiores quam externo cernuntur, ita quoque ſe habent clauicularum capita pectoris oſſi connexa. Hæc enim ſinuum modo oblonga ſunt, ac depreſſa. Et ſi quis accuratius eorum circumſcriptionẽ animaduerteret, illam quodammodo triangulam iudicaret. *Vnus* enim angulus in anteriori capitis parte ad humiliora conſiſtit vtrinq; obtuſus. *Secundus* etiam obtuſus eſt, (Clauicularum ad pectoris os articulatio. Veſal. li. 1. cap 22.)
C in ſuperiori capitis parte nõnihil verſus poſteriora cõſpicuus. *Tertius* acutior, longiorq; eſt, in poſteriori ſede repoſitus, deorſumq; declinans. ¶ Porro clauiculæ caput multa cartilagine incruſtatur, læueq; eſt, cartilagine tamen vna cum tenuiſſima appendice effracta, caput aſperum inæqualeque cernitur. Verum etſi caput cartilagine non minus, quam & pectoris oſſis ſinus abundet, nihilominus tamen Natura hic cartilaginẽ effinxit, qualis priuatim in inferioris maxillæ ad ſuperiorẽ articulis reponitur. Inter pectoris enim oſſis ſinum, clauiculæq; caput cartilago quædam adeo ampla interuenit, atque capitis & ſinus eſt amplitudo. Hæc tenuis vndiquaq; eſt, atque æqua omni ex parte cõſtat craſsitie, & qua ſinum reſpicit, admodum læuis eſt & vnctuoſo humore perfuſa, ſinuiq; ſeu pectoris oſsi nuſquam connata. Item qua cartilago clauiculę contingit caput, (Peculiaris cartilago articulationis clauiculæ cum pectoris oſſe.)
D pariter læuis eſt, & lubrica, capiti interim non connata, ſed tantum ligamentis articulũ in orbem amplexantibus: adeo vt hæc quoq; cartilago non minus triangula ſit, quã clauiculæ caput pectoris oſsi articulatum. ¶ Clauicula ab hoc cum pectoris oſſe articulo, non recto tramite ad alterum ipſius porrigitur articulũ, quo ſcapulæ ſuperiori proceſſui cõnectitur. A pectoris enim oſſe ꝓcedens, extrorſum ſenſim curuatur, & anteriori parte gibba, poſteriori vero concaua efficitur. Verum ilico poſt medium ipſius longitudinis contrario ductu procedit. Introrſum namque curuatur, & gibba fit, anteriori autẽ ſede concaua videtur, in anteriora inſigniter illic prominens, vbi ſuperiori ſcapulæ ꝓceſſui proxima eſt, adeo vt bis gibba, biſque caua reddatur. Pars enim ipſius pectoris oſsi contermina, & παρασφαγὶς Græcis dicta, retrorſum ſeu ad thoracis interiora magis perti- (Clauiculæ curuitas & figura. Gal. ibid. Παρασφαγίς.)
E net. Quæ autem ſuperiori ſcapulæ proceſſui articulatur, ac ἐπωμὶς Græce, *Iulio Polluce auctore,* nuncupatur, antrorſum vergit, & ab interna thoracis ſede extrorſum remouetur, clauicula interim in medio ductu obliquata. Eſt itaque gibba anteriori ſui parte, in anteriori nimirum pectoris ſede, non procul ab ipſius cum pectoris oſſe articulo, cauaque eſt parte ſua interna. Non procul vero a ſummo humero anteriori parte inſigniter, breuique flexu caua cernitur, poſteriori autem parte, gibba & conuexa. Sed animaduertendum hoc loco erit, nos paulo ante, quum de Epomide ageremus, non temere adiециſſe, *Iulio Polluce auctore.* Is enim citato loco ait, κλειδῶν τὸ μὲν πρὸς ὠμοπλάτας, ἐπωμίς: *Clauicularum pars quæ ſcapulæ articulatur, epomis dicitur.* Galenus vero *lib. 1. de articulis, comment. 4.* (Ἐπωμίς. lib. 2. onomaſticon.)
F non clauicularum, ſed ſcapulæ partem ſuperiorem ad ceruicẽ protenſam ita nominat. Verba eius ſic habent, ἐπωμὶς δὲ τὸ ἐπάνω τοῦ ὤμου μέρος ἀνατεινόμενον ὡς ἐπὶ τὸν τράχηλον. Iulius autẽ Pollux eodem in libro eminentẽ quoq; brachii partẽ *epomida* vocat. Sed pręſtat eiuſdẽ verba ſubiicere, τὸ μὲν ὑπερέχον, inquit τοῦ βραχίονος, ἐπωμὶς λέγεται. Iudico a. illũ per eminentẽ brachii partẽ ſcapulę ſuperiorẽ partẽ intelligere. Quare ſi nõ fallor, idẽ per epdomida, q; Galenus intellexit. Id q; monendũ eſſe duximus, vt lector in Epdomidis deſcriptione nõ per omnia veteres cõuenire ſciret. ¶ Porro horum, quæ diximus, nullum temere &

A eius pars, qua id ſcapulæ articulatur, admodum magna conſtat appendice, quæ in duo Veſal lib.
diriminiur capita. Quippe hæc interna ipſius ſede amplum, & in ambitu orbiculare, & 1.cap 23.
paulo minus quam medii globi modo protuberans efformat caput, quod læue æquale-
que eſt, & cartilagine incruſtatum ſcapulæ ſinui articulatur. Hoc caput appendicis in-
ternum latus conſtituit. ¶ Ceterum appendicis externum latus, quodammodo in aliud
aſperum & inęquale protuberat caput non quidem articulationi cuipiam erectum, ſed
duntaxat collis modo prominens, in quem valida multaq; ligamenta humerum ſcapu-
læ nectentia implantantur. Caput itaq; internum articulationi ſubſeruit, externum au-
tem ligamentis excipiendis adaptatur. Hæc vero duo capita amplus quidam, patulusq;
ſinus orbiculatim ab inuicem dirimit. In quem vtique ſinum orbiculatim ductum, & in
B anteriori humeri ſede magis, quam in poſteriori patulum, ſeu amplum profundumque
tanquam in vallem ligamenta inſeruntur. In caput vero externum, quod hoc ſinu ab in-
terno diſtinguitur, ligamenta veluti in collem & promontorium aliquod inſertionem
moliuntur. Quemadmodum autem omnium oſſium ſedes, in quibus aliquid inſeritur,
aut principium ducit, aſperæ inæqualeſq; ſunt: ſic quoque & præſens ſinus vna cum ex-
terno capite aſper inæqualiſq; cernitur. ¶ Porro præterquam, quod hoc externum ca-
put inæqualiter prominet, variumq; eſt, alio quodam ſinu veluti in duo rurſus capita di-
uiditur, in anterius nimirum, & poſterius, quod anteriori multo grandius eſt. Sinus iſte
paululum verſus exteriora in anteriori appendicis ſede cælatus, inſigniter profundus,
longus, & ſecundum cauitatem ad amuſſim teres perinde eſt ac corpus cuius gratia in-
C ſculpitur, quod externum caput eſt muſculi cubitum flectentium anterioris. Ceterum
hic oblongus ſinus non tantum ad appendicem pertinet, verum etiam ad eam humeri
oſſis ſedem, cui appendix coaleſcit, & quæ humeri ceruicem perquam breuem, & im-
penſe craſſam conſtituit. Atque ita ſuperior humeri pars ſcapulæ contermina ſe habet. Inferior humeri pars.

Inferior autem eiuſdem pars, quæ duobus in cubito exſiſtentibus oſſibus vl-
næ nimirum & radio articulatur, longe magis varia eſt, tum ſinuum, tum capitum,
ac tuberum copia, & imagine. Quippe primum in medio inferioris humeri ſedis,
ſinus cum ſuis tuberibus talis prorſus conſpicitur, qualem in trochleæ rotula eſt cer-
nere, ad quam funes voluuntur. ¶ Quemadmodum enim rotula trochleę rotunda,
orbiculariſque in ambitu eſt, in lateribus autem plana & lata: ſic etiam in hac humeri
D ſede orbicularis rotundaque conſpicitur pars, quam nullæ imagini propius, quam
rotulæ aſſimilaueris. Deinde vt rotula in ambitu, cui chorda, funiſue aduoluitur, ſinu
quodam tereti & læui, ac lubrico exſculpitur, & ſinus huius latera vtrobique protube-
rant, funemq; in ſe quo minus aberret amplexantur: ita etiam hæc humeri pars in me-
dio ſinuata eſt, & vtrinque protuberat. In hoc tamen ab exquiſitæ rotulæ tuberibus dif-
fert, quod perpetuo fere ſinus rotulæ latera æqualiter exporriguntur. Hæc autem hu-
meri pars interno latere admodum inſigniter prominet, & ad amuſſim rotulæ reſpon-
det, externo interim latere multo minus educto. Ad externum enim latius aliud caput
conſtituitur, cui radius inarticulatur, quod muri vice cenſeri poteſt, prohibentis vlnam
extrorſum a ſua orbita luxari. Eſt & aliud humeri rotulæ cum veris diſcrimen, quod non
E ad omnem ipſius partem vlna ſimiliter ac funis ad rotulam circummoueri queat. Etſi
enim in ſuperiori medioq; orbitæ ſede humeri os inſigniter ſinuatum ſit, longeq; tenu-
iſſimum, & ſquamę modo pellucidum, tamen nequaquam eſt peruium, idque magni v-
ſus gratia. Summus enim rerum Opifex ad hanc humeri orbitam vlnam flecti & reflecti
voluit, ita ſane rotulam parauit, & ipſi etiam vlnæ ſinus, tuberaq; & proceſſus elargitus
eſt, vt cubitum flectere & extendere poſſimus, & tamen in iis motibus robore non de-
ſtituamur: quod ſane periret ſi in ſuperiori rotulæ ſede humerus eſſet peruius, nihilq; eſ-
ſet in quo vlna in extrema extenſione firmaretur, ſed funiculi modo citra renixum, ba-
ſimq;, & obſtaculum obuolueretur. Exſculpſit itaq; natura in ſuperiori rotulæ huius ſe-
de duos inſignes ſinus, vnum quidem anteriori in parte, alterum vero in poſteriori, qui
F multo amplior, profundior, & quouis modo inſignior eſt anteriori. Sinus ii quaſi ſqua- Gal. lib. 2.
ma duntaxat dirempti, vlnæ acutos proceſſus, quos κορώνας Græci, *quod* ſcilicet *rotundi* de vſu par
ſint, vocant, excipiunt. Atque horum anteriorem, quum cubitus flectitur, anterior ſi- tium cap. 14.
nus admittit, cum vero extenditur cubitus, poſterior ſinus poſteriorẽ vlnæ proceſſum Gale. cap.
excipit. Quia vero præſentes ſinus in cubiti motibus, veluti baſes, & obſtacula ſunt, quæ 16. libr. de oſſi.

A *na* Græci, vt comprehenſum eſt, vocant, gibberoſos quidem foris, cauos vero intus. Galenus ibidem & libr. 2 de vſu partiũ cap. 14.
Vnum ſane ex anterioribus & ſupernis eius partibus, qui minor certe eſt, & ſinum in anteriori humeri ſede ad elatiorem rotulæ regionem exſculptum ſpectat, ſuiſque tuberibus illi ad amuſſim congruit. ¶ Alterum vero ex poſterioribus & inferioribus partibus ipſius, priore multo craſſiorem & ampliorem, ſinum in humeri poſteriori ſede ad elatiorem rotulæ regionem exſculptum profundiorẽ & ampliorem ſubintrantem. Quem quidem Athenienſes ὠλέκρανον, Hippocrates vero ἀγκῶνα, Latini nonnulli interpretes *gibberum* nominauerunt. Quas certe omnes diligenter conſiderare oportet voces propter Latinos Galeni interpretes quoſdam, qui magno horum conuerſiones legentium incommodo, illas mirifice confundunt, dum vnica cubiti voce non ſolum hunc maio-

Minor ſeu anterior.

Maior ſiue poſterior.

B rem proceſſum, ſed & vlnam, & totam inter brachium & brachiale repoſitam partem, & humeri cũ radio articulationem, reddunt. Ceterum in horum vlnæ proceſſuum medio, qua ſe inuicem e regione ſpectant, grandis exſculpitur ſinus humeri rotulam excipiens, ſimilis literæ Græcorum C, aut noſtræ C, imaginem referens, qui ob id veteribus Græcis σιγμοειδὴς eſt nuncupatus. ¶ Sinus autem iſte non obiter tantum C, modo exſculpitur, verum ad amuſſim humeri rotulæ vt reſponderet, in ipſius medio tubere obtuſo amploque protuberat, quod ſecundum ſinus illius longitudinem fertur, & vtrinque ad latera ita comprimitur ſinuaturque, vt funi chordæue, quæ ad trochleæ rotulam voluitur, poſſit conferri. Quemadmodum enim teres chorda, rotulę ſinui pariter ſecundum concauum tereti inuoluitur, ita quoque hoc vlnæ ſinus tuber ſinui rotulæ conuenit, &

Sinus Sigmoedes. Veſalius.

C depreſſa ſinuataq; rurſus tuberis latera, rotulæ ſinus extuberantibus ęquantur lateribus. Vniuerſus hic vlnæ ſinus læuis eſt, & cartilagine incruſtatus, & vna cum ſuis proceſſibus rotulę ita comparatus, vt ſi vel minimum quid, aut magis extuberare, aut profundius inſculpi, aut ampliari, aut ſtringi illum finxeris, ilico vniuerſam læſeris articulationem, in hoc duntaxat affabre conſtructam, vt eius ope ac beneficio cubitus flectatur, & extendatur, citra luxationis periculum. Ad quod non ſolum ſpectatu iucundiſſimus ille qui mutuo ingreſſu perficitur oſſium contextus opitulatur, verumetiam ligamentorum articulum ſtringentiũ robur. Vt enim valida articulum ambirent ligamenta proceſſuum ſedes ſinum non reſpiciens, aſpera inæqualiſq; eſt. Quinquam non ligamentorum tantum, ſed & muſculorum nomine proceſſus aſperi cernantur, qui quales ſint, libro ſecun-

Proceſſuũ aſperitas.

D do exponemus. Ad hæc vt validioribus ligamẽtis hic articulus amplexaretur, in infima vlnæ ſinus C, literam referentis ſede, vtrioque ad latera ſinulus inſtar anguli cuiuſdam imprimi cernitur, & ipſe ſinus a ſua circumferentia inibi deſinit, aſperque redditur, non alia ſane occaſione, quam vt ex hac vlnæ parte foraminulis non peruiis obſita, ligamentorum fortium pẽderet exortus. Atq; in hunc modum vlna humero articulatur. ¶ Radius autem, vtrinque tenuis eſt, & ex oblonga tenuiq; ceruice in amplum orbiculatumque porrigitur capitulum, quod ea parte qua humerum ſpectat, ſinum habet rotundum, & non ample cauum, quem humeri caput ſubintrat. Ad hoc caput radius in pronum ſupinumque agitur, atque interim quo minus cubitus flectatur, extendaturque radii cum humero articulus nequaquam obſtat: quinimo radii ſinus ad id humeri caput

Radii ad humerum articulatio.

Galenus cap 7. libri de oſſibus.

E quoq; inflectitur, & extenditur, ad quod præcipue iuuat humeri capitis longitudo: amplaq; ipſius ſedes cartilagine incruſtata, quæ nunquam a radii ſinu in cubiti motibus abſcedit. Ceterum vlna a ſuo cum humero articulo deorſum recta quodam modo verſus brachiale fertur, ſenſim gracileſcens, tenuiorque tantiſper facta dum ad brachiale vſq; pertingat. Illic enim ex tenui longaque ceruice rurſus nonnihil aucta, appendice donatur inſtar capituli cuiuſdam rotunda, ſed interim varia. Hæc namq; inferiori ipſius parte proceſſum obtinet, quem quia in acutũ procedit, Græci diſſectionis periti, a ſcriptorii ſtyli, aut columnæ imagine γραφιοειδῆ, & στυλοειδῆ nominãt, in hoc formatum vt ſinum adaugeat, quo brachiale ad cubitum articulatur, vtq; ab ipſo ligamentum articulum continens pronaſcatur. ¶ Inferior igitur vlnæ appendicis ſedes brachiale reſpiciens, ad in-

Vlnæ ad brachiale ductus.

Galenus ibidem.

Γραφιοειδὴς ſtylus.

Στύλος, columna Veſalius.

F ternum latus acuti illius proceſſus inæqualem quẽdam nanciſcitur ſinum, in quem cartilago firmatur, quæ a radio pronata magna ex parte ita inter brachiale & vlnam repoſita eſt, vt neque brachiali, neque vlnæ adnaſcatur, eiuſque generis cartilago eſt, quæ priuatim in maxillæ inferioris ad ſuperiorem articulis, & in clauicularum cum conterminis oſſibus nexu continetur. *Porro* ſi ſinum illum adpendicis vlnæ exceperis, tota ſedes

brachiale ſpectans, ad eum modum cartilagine incruſtatur, quo ſinus capitaque articulo- A
rum obduci læuigarique ſolenr. ¶ Prætet hunc ſinum appendix vlnæ, in externa ipſius
ſede ſinum ſibi inſculptum gerit, qui oblongus, & teres eſt, tendini paratus, eius muſculi
qui poſt brachiali ante paruum digitum inſertus, brachialis extenſionis auctor habetur.

Qui vlna per ipſius longitudinem ſe habeat.

¶ Ceterum prærer hanc appendicem, vlna per ipſius longitudinem impreſſiones quaſ-
dam, muſculotum gratia factas & trium linearum inſtar tubera, quæ ligamentorum er-
go hinc pronaſcentium creata ſunt, obtinet, de quibus omnibus in ſecundo libro diſſe-
remus. Studio autem nunc omiſimus, quod breuibus explicari nequeant. His igitur

Radii obliquitas.

præteritis, ad radii enarrationem accedamus. ¶ *Radius obliquus* eſt, quatenus vlna recta.
Is namque ſupra infraque vlnæ committitur, in medio autem, ac per reliquam longitu-
dinem ita arcuatim obliquatur, vt admodum ab vlna dehiſcat. Quod partim motus ra- B
tione perficitur, vt obliquo ſcilicet ductu radius vlna ſuffultus, in pronum ſupinumque

Radii ad vlnam articulatio.

promte ageretur: partim quo apta ſedes & fundamentum muſculis cõſtitueretur, quos
neceſſario intetnam externamque cubiti ſedem occupare oportuit. ¶ Articulatur au-
tem radius vlnæ ſupra infraq; differenti omnino articulo. Supra enim vlna radium ex-
cipit, infra vero a radio vlna excipitur. Ad externum itaque latus anterioris vlnæ iuxta
humerum proceſſus, ſinus quidam inſtar quartæ circuli partis ttanſuerſim exſculpitur,
læuis & cartilagine incruſtatus. Huic ſinui inrernum latus capitis radii, cui ſinus inſcul-
pitur humeri externum caput excipiens, appoſite congruit, ac læue & orbiculatum ſic
factum, in illo ſinu voluitur. Infra autem iuxta brachiale, vbi radius craſſeſcit dilatatur-
que & inſigni appendice donatur, huius appendicis humillimæ ſedi ſinus inſculpitur, il- C
li non abſimilis, quem paulo ante in vlnam inciſum retulimus. ¶ In hunc ſinum cartila-
gine incruſtatum ſuperior appendicis vlnæ ſedes capituli modo protuberans, cartilagi-
neque obducta, reuoluitur: hacque ratione radius vtriuſque articuli beneficio tantum-
modo in pronum ſupinumque ag.tut. Non procul a ſuperiori articulo, vbi radii ceruix
conſiſtit, radius aſperum abruptumque educit proceſſum, qui internam cubiti ſedem

Radii per ipſius longitudinẽ læuitas & aſperitas.

reſpicir, & inſertioni anterioris cubitum flectentium muſculi aptam ſedem parar. Rur-
ſus reliquo ab humero verſus brachiale ductu, radius nõ omnino teres & læuis eſt. ¶ Ve-
rum per ipſius longitudinem humiliori ſua ſede acuram & inſigniter extuberantẽ pro-
ducit lineam, quæ tertiam vlnæ lineam reſpiciens, ligamentũ admittit membranæ vali-
diſſimę ritu ambo cubiti oſſa, qua inuicẽ dehiſcũt, colligans. Externum huius lineæ la- D
tus petinde ac internum quoq; compreſſum ſinuatumq; eſt, vt hoc internam cubiti ſe-
dem occupantib. muſculis: illud vero iis, qui externa cõſiſtunt cedat. Porro internũ lat⁹
externo aſperius eſt, quod priuatim muſculus tertium pollicis os flectens, non infimam
ſui exortus portionẽ ab illo latere ſibi aſciſcat. Deinde ſuperior radii ſedes e directo di-
ctæ nuper lineæ conſiſtens, pene teres eſt, & iuxta medium ſuæ longitudinis aliquouſq;
aſpera occurrir, vt in hanc duo muſculi validiorem molirẽtur inſertionem: quorũ alter
radium in ſupinum agennium breuior eſt: alter vero radium in pronum ducentium ſu-
petior, cuius potiſſimũ occaſione aſperitas illa cælatur, q; ipſe nerueam potius q̃ carneã

Inferioris radii partis hiſtoria.

inſertionem efficiat, longiuſq; in oſſe producatur. ¶ Iam radii ſede brachiali contermi-
na, quam craſſeſcere dilatariq; dictum eſt, conſiderandum venir, quod hanc partem ita E
augeri oportuit, vt tãdem apta cõſtitueretur ſedes cui brachiale articulati queat. Neceſ-
ſum etenim erat, brachialis cũ cubito articulum, in hominib. paulo minus toto ad radi-
cem referri: ſi modo quieſcente ad humerũ vlna ſumma manus radii beneficio & ſecũ-
dario in pronũ ſupinumq; agi debuit. Si namq; in radio & vlna ſinus, cui brachiale arti-
cularetur, æqualis portio exſculperetur, & ipſe interim ſinus ſuperiorẽ brachialis ſedẽ
imitatus neceſſario tranſuerſim oblõgus eſſe deberer, impoſſibile profecto fuiſſet & ra-
diũ, & ſummam manum in pronum ſupinumue ferri, vlna interim ad humerum quieſ-
cente, ac veluti huius motus baſi ac fulcimento. Pars enim brachialis quæ vlnæ ſinui in-
ſereretur, inarticulareturue, claui modo obſtaret, quo minus vel tantillũ radius immo-
ta vlna moueri poſſet. Operæpretium igirur fuit, inferiorem radii partem adeo craſſeſ- F
cere, vr efficiendo ſinui, cui brachiale articularetur, apta eſſet. Verum quia renue os ni-
miũ craſſeſcere nequaquam expediebat, natura ẽt brachialis portionẽ ab vlna ſuſtineri
voluit, at ita vt vix puncto vlna brachiale contingeret. ¶ Contingit autem acuto ipſius
proceſſu quem ſtylo diſſectionum periti aſſimilant. Ne enim vlna reliqua ſui appẽdicis
ſedes

A ſedo, brachiale citra alterius corporis interuentum contingeret, natura ab inferiori ſe
de ſinus in radice appendice brachialis gratia exſculpti cartilaginem deduxit: quæ vlnæ
appendicem aſcendens, illam a brachiali dirimit. Itaq; articulum hũc aptat, vt vlna bra-
chiale quiddam ſuſtineat: verum proxime non cõtingat, rotuſque ſinus ad radium ſpe
ctet. Radii præterea pars, cuius appendix ipſius coaleſcit, ipſaq; appendix interna parte
ſinuata, & leuiter caua videtur, tum vt muſculo cederent radium in pronum ducẽtium
inferiori, tum vt exactum iter tendinum ſeriei aptaretur, qui cubito exporrecti digito-
rum flexui famulantur. Externa autem huius radii ſedis pars gibba eſt, quod ita iniuriis
ferendis pertinacior reddatur. Ne tamẽ muſculorum cubito exporrectorum tendines
ſummam manum hac petentes, & gibba illa ſede deducti, hinc inde aberrarent, impli-
B carenturq; ſinus multi huic ſedi inſculpuntur, quibus tendines tranſuerſis obducti liga-
mentis, tanquam per annulos traiiciuntur. Sunt autem huiuſmodi ſinus numero qua-
tuor. Ac primus quidem amplus eſt, tendinibus patatus, qui indicem, medium & annu-
larem extendunt. *Secundus* tendinem tranſmittit, indicem & medium a pollice in latus
abducentem. *Tertius* quodammodo geminus, bicornẽ tranſmittens tendinem alterius
muſculi brachiale extendentium, vna cum tendine muſculi pollicem verſus indicem
euertentis, extendentisue. *Quartus* ſinus leuiter admodum exſculptus eſt, vixque ſinus
nomen meretur: aſper tamen locus eſt, qui ligamentum tranſuerſim tribus tendinibus
obuolutum educit, quorum vnus brachialis oſſi pollicem ſuſtinenti inſeritur, ſecundus
primo oſſi pollieis, tertius autem tertio pollicis oſſi. Verum quarti ſinus ſedes, ligamen-
C ti illlius gratia non duntaxat aſpera eſt, protuberatq;, verumetiam vt tendo illi validius
implantetur muſculi longiſſimi radium in ſupinum ducentis. Et præter hos ſinus, etiam
in externa articuli, quo radii appendix iuxta brachiale appendici vlnæ articulatur ſede,
ſinus conſiſtit, quo muſculi tendo vehitur, cuius potiſſimum beneficio paruus digitus
extenditur. Atque is ſinus & vlnæ & radio communis cenſetur.

Cartilago brachiale ab vlna dirimens.

Sinus radii deducendis locandiſque muſculis & ipſorũ tendinibus apti.

De Brachiali. Cap. XXIX.

Extremæ ſummæue manus, quæ Græcis [illegible] dicitur, partem cubito articulatam ii-
dem Græci [illegible], Latini *Brachiale*, Barbari *Raſetam* appellant. Extrema vero manus,
vt obiter id quoque explicemus, ea pars dicitur diſſectionum peritis, quę a cubito ad ex-
tremam vſq; digitorum aciem progreditur. Ceterum brachiale ex octo duplici ordine
D diſtinctis oſſibus conſtruitur. Quæ quidem in natu grandioribus dura ſunt omnia &
minuta, intuſque parum fungoſa. Haud parem omnia ſortiuntur magnitudinem, vt
nec formam etiam, neque ſitum: quum ex omnibus nullum ſit, quod alteri omnino re-
ſpõdeat, & ſingula priuatim aliquid adipiſcentur, quo promte ab inuicem diſcerni que-
ant. ¶ *Porro* vtcunque ſint varia, nihilominus mutuo tam concinne adaptantur, ad tan-
tamq; compoſitionis harmoniam accedunt, vt eorum numerus non admodum inuen-
tu facilis ſit. Niſi enim validiſſima cartilagine atque ligamenta, quibus obducuntur, ſi-
mul cum membranis reſecuetis & accurate abraſeris, vnum eſſe tibi omnia videbun-
tur, aut cum Celſo ipſa incerto conſtare numero opinaberis. ¶ Ceterum cuncta ner-
ueis his cartilaginoſiſque nexibus ſimul conſtricta, non autem, vt nonnulli putant,
E connata, duas integras ſuperficies vna efformant, exteriori quidem regione, quan-
tum manui ex vſu eſt, gibbam: interiori autem ſinuatam, quantumque & hoc manui
expedit, concauam. Atque hæ tantum ſuperficies ligamentis obuincintur. Supe-
rius enim qua oſſa cubito committuntur, læuia ſunt, & cartilagine incruſtata quem-
admodum & inferius, qua poſtbrachialis oſſibus, & primo pollicis oſſi coarctan-
tur. ¶ Quinetiam vbi oſſa ſe inuicem contingunt, non vndique aſpera & inæqualia, ac
ligamentis oppleta viſuntur, verum omnibus apti læueſque ſinus inciſi ſunt, qui cartila-
gine læui & lubrica illiti, aliorum oſſium tubercula capitaue ſimiliter læuia, cartilagine-
que obducta excipiunt. In medio enim contactu nullorum brachialis oſſium ligamen-
ta membranæue interueniunt, niſi in inferioris ordinis oſſium connexu, vbi nonnihil,
F ſed vix animaduerſione dignum, ligamenti cartilaginei veluti in puncto intercedit, &
vbi oſſa inferiora non adeo contermine inuicem atq; ſuperiora ſunt compacta. ¶ Quod
etiam merito natura molitur, in hoc potiſſimum duos brachialis oſſium ordines con-
fingens, quod ſuperior cubito, inferior autem alia prorſus ratione poſtbrachiali & pri-
mo pollicis oſſi debuerit committi. His namque vt diſtinctis diremptiſque coarticula-

Nomina.

Extrema manus.

Gal. ca. 18. libri de oſſibus. Idem libr. 2. de vſu partium cap. 8. Veſ. libr. 1. cap. 25.

lib. 8. ca. 1.

Gal. ca. 17. li. de oſſi. Brachialis oſſa quib. ſedibus, ligamentis, & cartilaginibus obducantur.

Cur duo Brachialis oſſium ordines.

tur oſſib. cubito autem vnius oſſis modo: ſicut iure ſuperioris ordinis oſſa, vicinius pro- A
pinquiuſq; ac nullius corporis interuentu inuicem coarticulentur, quam inferioris or-
Brachialis oſſa octo. dinis oſſa. ¶ Ceterum in ſuperiori brachialis ſede, aut ordine, qui cubitum ſpectat, qua-
tuor reponuntur oſſa, quibus ex ipſorum qua ordinantur ſerie, nomina non abre impo-
nuntur. *Primum* eſt, quod ſuperioris ordinis internum conſtituit latus: *ſecundum* vero,
quod huic ſubſequitur, atque magis ab interno abſcedit latere: *tertium*, quod ſecundo
ad externum latus proximum eſt: quartum vero, quod externum latus iam omnino oc-
cupat. Quatuor pariter inferioris ordinis oſſa, ac poſtbrachiali contermina exſiſtunt,
quintum, ſextum, ſeptimum, & octauum. Tria prima oſſa inuicem validiſſime proxi-
meque committuntur, & vno ordine iuncta, ac ſi vnum eſſent os, ſuperiorem brachia-
lis ſedem ita efformant, vt inſtar vnius alicuius oſſis lati, oblongique capitis, in radii vl- B
næque ſinum, ea concinne articulentur. Tria igitur prima brachialis oſſa, ſuperiori ſe-
de ita ſimul iunguntur, protuberantque, vt veluti vnum brachialis caput læue & cartila-
gine incruſtatum conſtituant, quo id cubito articulatur, multiſque & vehementibus
Primum. motibus, ac ſi vno grãdi eſſet efformatum oſſe, agitur. ¶ *Primum* autem os, præterquam
quod radio articulatur, etiam ſecundo brachialis coarticulatur oſſi, amplo vtrunque tu-
berculo in ſecundi oſſis ſinum ſubiens. Dein alio tubere multo ampliori, atque ab infe-
riori ſua ſede protuberante communem ſinum ingreditur, quem quintum brachialis
os cum ſexto efformat. Inſigni præterea, quem in ipſo cælauit natura ſinu, quo vna cum
ſecundo brachialis oſſe, cuius ſinus quoque communis eſt, ſeptimi oſſis omnium facile
Secundũ. maximi grande, rotundumque caput excipit. ¶ *Secundum os* connectitur primo oſſi, & C
ſeptimo, vt iam dictum eſt. Tertio autem amplo connexu per arthrodiam conſtringi-
Tertium. tur. ¶ *Tertium os* modice protuberante, ſed amplo tuberculo, in ſinum octaui oſſis ſubit.
Quartũ. ¶ *Quartum brachialis* os vlnam haudquaquam contingit, at ſuperiori ſua ſede eam huius
articuli ligamenti portionem admittit, quæ ab acuto vlnæ appendicis proceſſu enaſci-
tur. Hoc os id ſibi etiam peculiare vendicat, quod vni tantum brachialis oſſi iungatur,
quodque omnium brachialis oſſium minimum ſit, reliquiſq; minus protuberet, ſinue-
Quintũ. turque. Eſt enim quodammodo rotundum, ſed paulo longius quam craſſius. ¶ *Quin-
tum os*, quod inferioris ordinis primum eſt, ſuperiori ſua ſede in ſinum ſibi exſculptum
primi brachialis oſſis capitulum excipit, & externo latere ſinuatum quoque ſexti oſſis
capitulum admittit, primumque pollicis os ſuſtinet. In inferiori namque ipſius ſede ſi- D
num adipiſcitur patulum & oblongum, ac in interna externaque ſede magis, quam la-
teribus ac medio exſculptum, cui primi pollicis internodii capitulum ea articulationis
ſpecie committitur, quæ motum edit omnibus manifeſtum, aliter multo quam bra-
Sextum. chialis oſſium inter ſe connexus, cuius motus ita latet, vt vix diiudicari queat. ¶ *Sextum
brachialis os* duobus committitur poſtbrachialis oſſibus, illi nimirum quod indici præpo-
nitur, & obſcure illi quod medio digito ſubiicitur. Brachialis autem tribus commit-
titur oſſibus. ¶ Primum enim os ſuo ſinu excipit, & ſuo tubere in quinti oſſis ſinum
ſubintrat. Dein ſeptimo oſſi leuiſſime protuberante capitulo, aut potius plana ſuperfi-
cie articulatur, eſtque inferioris ordinis minimum, quemadmodum ſeptimum maxi-
Septimũ. mum: quintum autem & octauum medio ſe habent modo. ¶ *Septimum os* ſuo capite ro- E
tundo ac impenſius protuberante, in communem primi & ſecundi oſſis ſinum ſubit,
hacq; ratione duobus illis oſſibus committitur. Ab interno autem latere ſexto oſſi arti-
culatur octauo oſſi ampla admodum articulatione, quæ depreſſo fit capite, ſinuq; in ſu-
perficie tantum cælato. Septimum in ſummma os quatuor brachialis oſſibus, connecti-
tur, primo nimirum, ſecundo, ſexto, octauo, & poſtbrachialis oſſi medium ſuſtinenti di-
Octauum. gitum. ¶ *Octauum* os cunei quodammodo ritu ſeptimum & tertium ſubintrat, illiſ-
que duobus committitur. Præter hæc duo brachialis oſſa, duobus etiam poſtbrachia-
lis coarctatur oſſibus, quæ annulari & paruo ſubiiciuntur. ¶ Quibus ſubinde par-
uulum accedit oſſiculum ex illorum numero, quæ *Seſami* ſeminis imagini aſſimi-
Seſamoides. lantur, ideoque σησαμοειδῆ Græcis nuncupantur, *de quibus fuſius capit. 32. dicemus.* Adex- F
ternum enim latus coarticulationis poſtbrachialis oſſis paruum ſuſtinentis digitũ cum
octauo brachialis oſſe, eius generis reponitur oſſiculum, ſedem quaſi oppleturum: quæ
ideo hic quodammodo vacua relinquitur, quod hoc poſtbrachialis os ſua ſuperiori par-
te totum octauo brachialis oſſe inniti nequeat, atq; in externum latus abſcedat. ¶ Vide-
tur

A tur itaque id oſſiculum, quando adeſt priuatim hanc articulationem firmare, ac poſt- Octaui
brachialis os paruum ſuſtinens digitum nonnihil ſuffulcire. ¶ Quinetiam hoc adhuc oſſis proceſſus.
octauum os ſibi proprium vendicat, quod ipſius interna ſede, qua manus volam quo-
dammodo ſpectat, notatu dignũ educit proceſſum, ab externo latere verſus internum
latus inclinantem, & interno ſuo latere C modo exſculptum, vt aptam conſtitueret ſe-
dem, qua tendines muſculorum digitos flectentium, qui ex cubito procedunt, oppor-
tune vehi, contin erique poſſent. ¶ Vt vero tanti tendinum moli ſedes hæc aptior red- Quinti
deretur, etiam quintum brachialis os interna ſua ſede proceſſum educit, verſus exter- oſſis proceſſus.
num latus vergẽtem, & in externo latere pariter exſculptum, eiuſdem omnino vſus, quo
octaui oſſis proceſſus gratia, nimirum vt tendinibus illis via exhiberetur, ac poſtmo-
B dum ex proceſſuum illorum apicibus validiſſimum ligamentum enaſceretur, quod
tranſuerſim tendinibus circumdatum, ipſos ne a ſua ſede aberrent exſurgantue, conti-
neret, amplecteretur que.

De poſtbrachiali. Cap. XXX.

PArs ſummæ manus a brachiali ad radicem vſque digitorum deducta Græcis μετακάρ-
πιον, κτεὶς, κτένιον, & ἄνδρον nominatur. Nõnullis interpretum Galeni *palma*, aliis *pecten*, ac Nomina.
manus pectus appellatur. Verum quia palmæ vocabulum latius patet, & brachiale quoq;
in palma Celſo & pleriſque aliis complectitur, ac reliquis rurſus palma idem quod *vola*
denotat, & quum pedis pedio, pectinis & pectoris ſeu στῆθος vox etiam accommo-
C detur, ad euitandam confuſionem præſtat μετακάρπιον poſtbrachiale interpretari. Cete- Galenus
rum brachiale quatuor oſſibus conſtat, quæ reliquis digitorum oſſibus longiora, & ma- lib. 2. de
gna ex parte rotunda. Longiſſimum indici præponitur, atque ita ſenſim fiunt breuiora, vſu partium, cap.
vt omnium facile breuiſſimum, tenuiſſimumque paruo præponatur digito. Omnia ſu- 8 & 9.
pta, infraq; appendice donantur, & ſuperiores quidem brachialis oſſibus coarctantur, Appendices.
ipſaque oſſa hic externa ſede nonnihil latiora, quam interna ſunt, vt poſtbrachiale vna Veſalius
cum brachiali ſuperficiem exterius gibbam, intus vero cauam aptius hic efformaret. lib 1. ca. 26
Quinetiam appendices hæ lateribus ſe inuicem contingunt, & cartilaginei ligamenti Mutuus
interuentu inuicem alligantur. Inferiores vero appendices grandes quoque ſunt, & in in lateribus connexus.
rotundum, ac ab externa manus ſede in internum oblongum caput deſinunt: quod car-
D tilagine obductum, primi digitorum oſſis ſinum ſubintrat. Hæ appendices lateribus et-
iam ſe contingunt, ſed non adeo pertinaciter atque ſuperiores, quæ brachiali coarctan-
tur. Nihilominus tamen qua inuicem reſpiciunt, ſinuatæ ſunt, ligamentaque cartilagi-
nea educunt, quorum opera valide connectuntur. In medio autem ductu, & ſecundum
poſtbrachialis longitudinem quoniam oſſa ſuis appendicibus multo tenuiora ſunt, in-
uicem dirimuntur, & digno notatu interuallo inuicem dehiſcunt: atq; id magni cuiuſ-
dam vſus gratia. In quolibet enim trium interuallorum, quæ quatuor poſtbrachialis oſ-
ſa conſtituunt, duo reponuntur muſculi ex octo illis, qui primum quatuor digitorum os
flectunt. De quibus ſuo dicemus loco. ¶ Porro poſtbrachialis oſſa per lõgitudinem an-
gulosa, & lineis quibuſdam pulchre extuberantia videntur. Superiori quoque ſede ex- Gal. lib. 2. de vſu partium ca 9.
E aſperantur, vt trium brachiale flectentium muſculorum opportunam inſertionem ex-
cipiant. Sinum etiam intus oblongum medullæ reſpondẽdæ aptum ſibi vendicant. *Por-* Obiectionis ſolutio.
ro poſtbrachiale iuſtiſſime quatuor oſſibus efformatum eſſe, quatuor qui ipſis ſtabiliun-
tur digiti liquido demonſtrant, quibus quintus veluti opponi debuit; ſi modo manus
commodum futura erat apprehendendi inſtrumentum. Quod vero Celſus *libr. 8. cap. 1.*
quinque oſſibus efformari poſtbrachiale ſcribit, contra quam Galenus fecerit, minime
mirum. Quippe is pollicis primum os, quod quinto brachialis oſſi, *vt præcedenti cap. di-*
ctum eſt, articulatur, poſtbrachiali adnumerat, Galenus autem digitorum oſſibus ad-
ſcribit. Gal. cap. 19. lib. de oſſibus.

De digitis manus. Cap. XXXI.

F OMnes manus digiti, qui Græcis δάκτυλοι dicuntur, & numero quinque ſunt, ternis Nomina. Numerus.
conſtant oſſibus, quæ Græcis φάλαγγες, κόνδυλοι, σκυταλίδες, Latinis *agmina, acies ue, interno-* Veſalius
dia, & articuli nominãtur. Quæ ſi ſingula coniungas erunt vtiq; numero quindecim. At- lib. 1 c. 27.
que hæc oſſa dura ſunt ac denſa, non tñ medullæ, *vt Galeno viſum eſt*, prorſus expertia. In Lib. 1 de vſu part. ca. 15.
ſingulis n. ſinus eſt oblõgus, medullę aſſeruãdæ gratia, vt in poſt brachialis oſſib. paratus.

Gal.lib 1 de vſu par.c.14.

Quod vero neque plura oſſa, neque pauciora trib. fieri digitis omnino ex vſu fuerit, vel hinc promptiſſime colligitur, quoniam ſi illum excederent numerum, præterquam quod nulli auxiliarentur functioni: abunde enim omnes trium oſſium ope obimus: perfectam, validamque digitorum extenſionem vitiaret, hanc minus firmã, quam nunc ſit, efficientia. Quæ enim ex pluribus conſtruuntur partibus, leuiori negotio fatigantur, laſſantur, & a ſuo robore exſoluuntur, quam quæ paucioribus efformantur. Verum ſi paucioribus oſſibus digiti conſtituerentur, in tot tamque varias & pugnantes figuras digitos agere nequiremus. Vt igitur varie mouerentur, patiendique promptitudinem declinarent, trium oſſium numerus ſufficit. A

Gal ibdem. Iuſta oſsiũ digitorum magnitudo.

Quandoquidem autem prælocatum os poſtpoſito, aut vehens vecto maius eſſe operę pretium ſit, merito natura quoq; primum cuiuſque digiti os grandius ſecundo, & ſecundum rurſus tertio maius fabrefecit, non ſolum inferiora oſſa longitudine, ſed & craſſitie & latitudine minuens, hacque ratione potiſſimum digitos ex ampliori baſi ſenſim in muctonem coarctans, & digitorum formam exſtruens. B Non tamen eandem formam digitorum oſſibus, & digitis adhue vnguibus ac cute obductis largitur.

Decens integrorum digitorum & oſsium forma.

Totos enim fere digitos teretes Natura efformauit, quod eiuſmodi figuram reliquis omnibus iniuriis minimum obnoxiam ſciret: vt quę nulla extuberet eminentia a foris occurſantibus frangenda collidendaue. Quod enim digiti extrinſecus quidem exquiſite gibbi ſunt, intus autem & in lateribus magis compreſſi, alicuius etiam vſus gratia factum eſt. Interna namque ſua regione digiti molliunt, terunt, ſubigunt, & apprehendunt: quæ omnia deterius fierent, digitis inibi gibbis exſiſtentibus. C Quum vero externa digitorum regione neq; horum aliquid tentemus, neque alio quouis munere fungamur, rationi conſonum fuit, digitos ad ſolam patiendi pertinaciam ad amuſſim gibbos conſtrui. Quum autẽ digiti in lateribus minus eſſent iniuriis obnoxii, quumque inuicem adducti, conſtringi, ac in ipſorum medio nullam ſedem vacuam relinquere debebant, ipſos in lateribus gibbos fieri haudquaquam ex vſu erat.

Cur digitorum oſſa ſupra infraq; craſsiora.

Nullum autem digitorum os ſe offert, quod non ſupra infraque craſſius & ſpiſſius ſit, quam ſecundum ipſius longitudinem. Quod non temere factum eſſe putabis. Si enim vndique pari conſtarent craſſitudine, homini pondere, moleq; admodum incommodarent, ipſique articuli, niſi amplioribus baſibus concinne adaptarentur penitus infirmi eſſent. Si vero digitus in lateribus oſſium imitaretur imaginem, quemadmodum in macilentis ac parum obeſis videre eſt, inter digitorum latera, D vacua conſiſteret ſedes, quæ liquorem digitis complecti non mediocri incommodo prohiberet. Ceterum vnumquodque digiti os externa ſede teres & gibbum eſt, ſi modo primum os pollicis hinc exceperis, quod externa ſede amplum magis planumque & depreſſum, non autem aliorum ritu gibbum videtur. Ad hæc tertia digitorum oſſa, ſede externa quidem gibba ſunt, ſed ab ipſa articulatione qua ſecundis articulantur oſſibus deorſum ducta, non ita atq; reliqua oſſa extrorſum protuberant, ſed vngui quodammodo cedunt. Interna cuiuſque oſſis ſedes depreſſa prorſus, & ſinuata eſt, multo aliter quam externa digitorum ſedes: dummodo & hinc quoque primum pollicis os ſecluſeris, quod brachialis oſſibus interna ipſius facie reſpondet, adeoque gibbum eſt, magiſque intus quam foris acutum. Quod certe natura haudquaquam fortuito, caſuq; E machinatur. Secundi enim & ternii pollicis oſſis internæ ſedi, quemadmodum & tribus quatuor digitorum oſſibus teretes tendines exportigi debuerunt, qui profecto niſi oſſium interna ſedes ampla depreſſaque & veluti ſinuata eſſet, in oſſibus nequirent ſubſiſtere: non magis quam teretia corpora inuicem nunquam inniti cernimus. Neque etiam teretes illi tendines ipſis duntaxat applicari debuere, imo operæpretium fuit, & ex hac oſſium ſede ligamentum enaſci, per longitudinem oſsium tendines illis oſsibus committens, ipſoſque ne ab oſſe exſurgant declinentue complectens. Latera etiam oſſium nequaquam digitorum ritu compreſſa lataque ſunt, neque vlla pollicis paruique digiti ac indicis oſsium, hac ex parte cum reliquorum digitorum oſsibus eſt differentia. Reſpondẽt enim oſsium latera, teretis corporis dimidiæ partis lateri. F Quamuis interim ab hac figura primum pollicis os tantum diſcrepet, quanto minus reliquis digitorum oſsibus interna ſede compreſſum amplumque cernitur. Porro digiti numero quinque ſunt, quorum primus ac maior Græcis ἀντίχειρ, id eſt, promanus dicitur, quod ſcilicet reliquis quatuor ſibi oppoſitis æquiualeat, atque adeo pro tota manu ſit. Hippoctates

Digitorum numerus. Pollex.

poctates

A pocrates hunc μέγαν, id eſt, *magnum*, nominat. Latinis *Pollex*, quod *vi ac dignitate polleat*, vo- Gal. lib. 1. de
catur. Eo enim deperdito omnes ceteri poteſtate interciderunt, quum abſque huius vſu par. c. 12.
ope nihil agere poſſint. *Alter* digitus Græcis λιχανὸς, Latinis ab vſu *Index* appellatur. *Ter-* Index.
tius Græcis μέσος, Latinis *Medius, impudicus, infamis, & verpus*, a verrendo podice dictus Medius.
eſt. Hinc illud Martialis,

Oſtendit digitum, ſed impudicum,
Alconti, Daſioque, Symachoque.

Et Perſei Satyra ſecunda.

Frontem atque vda labella,
Infami digito, & luſtralibus ante ſaliuis,
B *Expiat.*

Quemadmodum vero ii duo ſitu poſt pollicem, ita etiam vſu ſecundi ſunt. Parua
enim corpora iis apprehendimus, omniumque artium opera ipſis præcipue confici-
mus, & ſi quid violentum agere opottet, illos potiſſimum in opus adſciſcimus. *Quartus*
Græcis παράμεσος, Latinis *annularis*, quod nimirum veteres in eo digito annulos geſta- Annularis.
rent. Hunc Græci etiam ἰατρικὸν, Latini *medicum* nuncupauere. *Quintus* Græcis μικρὸς, La-
tinis *minimus & paruus*, atque auricularis, quod ſcilicet eodem aurium ſordes expurge- Minimus.
mus, dicitur. Hi duo digiti minorem quidem vſum aliis præbent, ſed is tamen manife- Galen ibid. cap. 23.
ſte in iis apparet, in quibus amplectendum corpus circulo comprehēdimus. Si id enim
humidum & exiguum fuerit, digitos ad amuſſim conſtrictos, ipſi circumflecti expedit.
C Quo in opere paruus quoque eſt accommodus, operculi modo aliis adiectus. Si vero
durum & magnum fuerit apprehenſibile, digitis a ſe inuicem quamplurimum diſtan-
tibus, ita illud comprehendatur oportet. Adde quod id pluribus digitis apte compre-
henditur, pluribus ſuis partibus digitis accedentibus commiſſiſque. Quam ob rem au- Digiti cur
tem digiti omnes inæquales ſunt facti, & medius longitudine reliquos vincit, Galenus inæquales. Cap. 24.
loco citato copioſe tradit, ideoque vt hoc loco longius narremus nō eſt opus. Ceterum Quinque
iure exſtructos eſſe quinque digitos, cuiuis palam fit, qui ad quæ officia illi nobis ex vſu digiti iure
ſint expendere voluerit. Si enim pauciores eſſent, permultæ actiones imperfectius obi- extructi.
rentur. Pluribus vero in nullos vſus indigemus. Atque hinc eſt, quod artificioſa Natura
non concedat homini ſenos digitos, niſi prodigioſe quandoque nobiſcum iocetur, vt
D fecit in Volcatio egregio vate, qui ob id *Sedigitus* eſt nominatus.

De oſſiculis ſeſaminis extremæ manus. Cap. XXXII.

NAtura manuum articulis, veluti auctarium, ſecuritatis gratia, vt ſcilicet implerent, Gal. libr. 2.
ſtringerent, ac quo minus luxationi redderentur obnoxii, oſſicula quædam com- de vſu par-
poſuit, quæ a Seſami leguminis ſeminis minuti ſpecie, Græcis σησαμοειδῆ, Latinis vero *Se-* tium, c. 11.
ſamina vocantur. Sunt autem in ſingulis manibus duodecim. Primum in interna ſede Veſal. libr. 1. cap. 28.
ſecundi pollicis articuli, quo primum ipſius os ſecundo articulatur, duo reponuntur oſ- Numerus.
ſicula vtcunque rotunda & ſolida, & non multum ab orizæ ſeminis forma diſcedentia.
Sunt enim paulo quam ſemen ipſum breuiora. Verum vt orizæ ſemen vna parte de-
E preſſum viſitur, ſic & horum oſſiculorum pars depreſſa, modiceque cauata, & cartila-
gine ea parte incruſtata eſt, qua primo pollicis oſſi ambo incumbunt. Vnum vero oſſi-
culum latus externum interioris ſedis primi oſſis capitis, alterum vero internum latus
eiuſdem occupat. Ad hunc ſane modū in primis reliquorum digitorū internodiis duo
quoque oſſicula reperiuntur, eodem ſitu poſita, tantoq; pollicis oſſiculis minora, quan-
to ad paruum digitum propius acceſſeris. Illius enim primo articulo, aut potius capiti
poſtbrachialis oſſis paruum ſuſtinentis minima & quodammodo cartilaginea adne-
ctuntur oſſicula. Ceterum hæc omnia coniuncta numero octo exiſtunt, quibus ſi pri-
mum quod deſcripſimus adiunxeris, vniuerſa nouem erunt. Præter tamen ea, quæ iam
dicta ſunt, in ſenibus, &, vt ſic dicam, oſſeis hominibus, vnicum aliquando in interna
F tertii pollicis articuli ſede collocatum oſſiculum animaduertitur. Eiuſmodi quoque
oſſiculū nonnunquā in ſingulis digitorum ſecundis & tertiis internodiis occurrit, ſed
adeo exiguum vt vix milii ſeminis magnitudinem æquet. Huius etiam generis oſſicu-
lum notatu dignæ magnitudinis illic plerunq; obſeruatur, vbi poſtbrachialis os paruum
digitum ſuffulciens octauo brachialis oſſi articulatur.

Sunt igitur extremæ manus oſſicula ſeſamina, vt comprehēſum eſt, vt minimum A
Ibidem.
puodecim, interim enim plura reperiuntur. Senſim namque & temporis progreſſu illa obſeruare oportet. Atque hinc eſt, quod Galenus eorundem numerum ab anatomicis eſſe præteritum ſcribat. Vt hoc nomine noſtrum ſeculum plurimum Andreæ Veſalio debeat, qui vnus inter omnes anatomicos horum oſſium numerum obſeruare voluit.

De oſſibus ſacri oſſis lateribus commiſſis. Cap. XXXIII.

Gal. cap. 10. lib. de oſſi.

OSſis ſacri tranſuerſis trium ſuperiorum oſſium proceſſibus, vtrinque vnum connectitur os, cui integro nullum nomen inditum eſt. Quanquam enim cōtinuum eſt, tamen a diſſectionis profeſſoribus in tres veluti ſedes diſtinguitur, ac peculiari nomine donatur. Lata namque ipſius, & ſuperior ac poſterior, ſacroque oſſi commiſſa pars Græcis λαγόνων, Latinis *Ilium os* appellatur. Altera eius ſedes mediaq; ad femoris ingreſſum poſita. Græcis ἰσχίον, Latinis *coxendicis os*, aut ſimpliciter *coxa* vocatur. Tertia ſedes anteriorque qua in pubis regione cum alterius lateris oſſe committitur ampliterque perforatum eſt, Græcis ἥβη, Latinis *pubes*, *& pectinis os*, nuncupatur. Adeo vt vnius lateris os non ſecus denominetur, quam ſi tribus propria circumſcriptione terminatis oſſibus extrueretur. Hæc oſſa in hoc præcipue ſunt accommodata, vt fœmora ipſis articulentur, horumque ope humo erigatur & ſedeat. Eſt etiam horum oſſium nequaquam infimus vſus, quo communi oſſium modo, reliquis corporis partibus inſtar fulcrorum ſubiiciuntur, reliquaſque corporis partes continent & amplexantur. Duo enim hæc oſſa ſimul cum ſacro oſſe veluti peluim quandam efformant, quæ inteſtina concinne ſuſtinet, & veſicam, & in fœminis vterum elegantiſſime continet, ac demum eas, quas amplectitur partes tuto munit. Porro ilium oſſis ſedes ſacri oſſi commiſſa egregie varia eſt. ſingulis namque proceſſuum ſacri oſſis ſinibus, ilium oſſis tubera, & eorundem proceſſuum tuberibus, ilium oſſis ſinus correſpondent, vt variis partibus mutuo ingreſſu ilium os ſacro committatur. Vt enim tranſuerſi proceſſus ſacri oſſis primum oblongo ſinu donantur, ita etiam ilium os oblongum tuber ſinui congruens obtinet. Et quia proceſſuum ſinus anterior pars, ſinuſue ſupercilia, ſatis inſigniter protuberāt, porriguntur que, ilium etiam oſſi ad anteriorem oblongi ſui tuberis ſedem ſinus inſculpūtur, quos protuberantes illæ proceſſuum partes ſubeunt. Vbi autem humilima eorum ſinuū ſedes conſpicitur, ilium os quaſi in cultri modum exacuitur, vt eandē cum quarti oſſis ſacri oſſis tranſuerſo proceſſu ſuperficiem conſtituat. Rurſus oblongo ſacri oſſis tuberi, quod inſtar ſpinæ in proceſſuum ſinibus eminet, oblongus etiam ilium oſſis ſinus conuenit, tuber id adamuſsim ſuſcipiens. Porro duobus proceſſuum ſinibus ad poſteriorem dicti nunc tuberis ſedem conſiſtentibus, & tuberi tranſuerſim in illorum ſinuum medio prominenti, ilium os non æque concinne reſpondet, quum ſcilicet non adeo procere extuberet, atque illi proceſſuum ſinus alte celantur: Atque vt ſemel dicam, ſacrum os ilium oſſi non admodum hac ſede, vbi duo illi ſacri oſſis proceſſuum ſinus conſpiciuntur, conterminum eſt, ſed plurima cartilago ligamenti natura participans, hęc oſſa intercedit, totam amplitudinem, qua inuicem oſſa dehiſcunt, infarciens. Vniuerſa igitur ilium oſſis ſedes ſacro commiſſa, aſpera eſt, ac inæqualis, & inſigniter craſſa: quemadmodum & reliqua oſſa illis ſedibus, quibus inuicem compingūtur ampla craſſaque ideo ſunt, vt validiorem ampliorem que connexum efficerent. Atq; hæc craſſa ilium oſſis pars in poſteriora longe magis quam tranſuerſorum ſacri oſſis proceſſuum amplitudo porrigitur, prominetque tum quod ilium os ampliſſimum latiſſimumque ſcapulæ modo eſſe oportuit, vt femur mouentes & alios pleroſque muſculos a ſe pronaſci ſinat: tum ad poſteriorem ſacri oſſis ſedem aptum conſtitueret locum, a quo quartus hominis thoracem mouentium muſculus principium duceret: vna cum dorſum mouentium vndecimo, & alii ſuo loco a nobis commemorandi. Porro reliqua ilium oſſis amplitudo plane ſemicirculari figuræ non abſimilis, ſuperiori ſua ſede per totam ſemicirculi circumferentiam appendicem obtinet, quæ aſpera inæqualiſque eſt, & interno externoque latere compreſſa, ideoque veteribus ſpina ilium oſſis dicta. Ipſi namque dorſum *ilium oſſis* vocarunt, externam ſuæ amplitudinis ſedem, quia hæc ampla eſt, & ſi cum interna conferatur, quodammodo gibba. Appendicis autem ſemicircularis ſedes quæ extrorſum prominet, veluti illius dorſi ſpina iure cenſetur. Comprimitur

Margin notes:
Ilium os.
Coxēdicis.
Pubis.
Oſsium ſacri oſsis lateribus cōmiſſorum vſus.
Veſal. c. 29. lib. 1.
Ilii oſsis ſedes ſacro oſsi cōmiſſa qualis.
Ilium oſsis pars retrorſum magis quam ſacri oſsis tranſuerſi proceſſus expotrecti.
Ilium oſsis appendix.
Spina.
Dorſum.

Margin letters: B, C, D, E

…citur autem interna ſede appendix, vt hæc inibi amplior euadat, & carnoſam tranſ-
…ſi abdominis muſculi partem, illinc aptius educat. Externo vero latere cõprimitur,
amplioq; fit, vt potiſſima oblique aſcendẽtis abdominis muſculi carnea pars hinc prin-
cipium ſumat, & oblique deſcendẽs muſculis illi inſeratur. Adhunc ſaue modum oſſis
ſacro oſſi commiſſi ampla, & quæ ilium os dicitur, pars ſe habet. Media vero parte, qua *Coxendicis os.*
coxendicis os appellatur, hoc os craſſius validiuſq; fit, vt vniuerſum corpus vni innitens
cruri, fortius ſuſtineat, aptaq; ſedes fiat, cui ſinus articulãdo femore idoneus incidatur.
Quippe huic coxendicis oſſis ſedi amplus rotunduſq;, & omnium corporis ſinuum cui *Acetabulũ femori articulando paratum.*
oſſa articulant profundiſſimus ſinus, qui vt ceteri quoq; acetabulum dicitur, inſculpi-
tur, non omni ex parte læuis, lubricaq; cartilagine incruſtatus. In anteriori n. ipſius ſe-
de non modica portio altius quam reliqua illius circumferẽtia inciditur, ac aſpera cæ-
ciſq; foraminulis quibuſdam oppleta cernitur, ligamenti producendi gratia, q teres in
medium, ſeu verticem femoris capitis inſeritur. Deinde præſentis ſinus ſupercilia in
anteriori ipſius ſede leuius, quã in poſteriori protuberant, quod ſcilicet femur ſeden-
tibus magis in angulum flecti oportebat, quam ſtantibus, aut aliud quid agentibus ex-
tendi, aut in poſteriora duci. Præterea in humiliori coxendicis acetabuli ſinuſue ſuper-
ciliorum ſede, ſupercilia non continuo ductu orbiculatim feruntur, ſed inciduntur ac
intermittuntur, vt ſcilicet iter pateant venulæ hac in aſperam & cartilagine non obdũ-
ctam acetabuli ſedem exporrectæ, articuloque alimentum ſuppeditanti, a quo viſcidus
humor, quem in hoc articulo plurimum coaceruari decet, adaptetur, cuius demum au-
C xilio articulus promte mobilis euadat. Ne tamen ſinus huius in ſupercilio inciſi ratione
articulus luxationi obnoxius redderetur, natura validum cartilagineumque ligamen-
tum orbiculatim ſuperciliis adnexuit, quod nullibi intermiſſum apparet, ſinumque ad-
huc magis quam ſupercilia adauget, & venulæ illi viam præbet, inter os & poſteriorem
ipſius ligamenti ſedẽ prorepentis, vt vena ſimul tuto feratur, & ſinus ille luxandi prom-
ptitudinem non adiuuet. Atque hinc eſt, quod paſſim in coxendicis oſſis acetabuli ſu-
perciliorum externa ſede cœca foraminula ſint parata, vt ſcilicet validiſſimũ ligamen-
tum orbiculatim femur coxendicis oſſi colligans, educant. Qinetiam in hoc oſſe ſinus *Sinus quo craſſiſsimus corporis neruus fertur.*
inter ilium oſſis anteriorem partem, quæ ſacro oſſi committitur, & poſteriorẽ coxen-
dicis regionem conſpicitur, in hoc exſculptus, vt neruo viam præbeat, qui crus adeun-
D tium quartus, omniumque corporis neruorum ex pluribus compoſitus maximuſque
exſiſtit. ¶ Eſt quoque hic obſeruandus coxendicis oſſis acutus proceſſus, qui ligamen- *Coxendicis oſſis acutus proceſſus.*
tum educit, in tranſuerſum proceſſum quinti ſacri oſſis pertinens. Neque prætereun-
dus venit ſinus coxendicis oſſis poſteriori internæque regioni ſubdicto iam proceſſu *Sinus ad quem decimus femur mouentiũ muſculus voluitur.*
exſculptus, ad quem naturæ ſolertia veluti ad trochleæ rotulam decimus femur mo-
uentium muſculus reflectitur. Inſuper non perfunctorie coxendicis oſſis appendix in-
dagabitur toti infimæ ipſius ſedi, cui ſedentes innitimur, adnata. Appendix hæc oſſis, *Appendix coxendicis oſſis.*
cui coaleſcit, amplitudinem ſeruat, quod tum roboris gratia, tum muſculorum exortus
cauſſa inſigniter craſſum, & vtcunque amplum viſitur. Ab hac enim appendice, vt ni-
E mium, quatuor grandes exoriuntur muſculi, nempe tibiam mouentium tertius, quar-
tus, & quintus, ac femur mouentium quintus, vt ſuo loco oſtendemus. ¶ Præterea in *Sinus coxẽdicis oſſis ſuperiori ſedi inſculptus.*
elatiori coxendicis oſſis ſede ſinus inciditur amplus, qui in mundato oſſe foraminulis
quibuſdam in hoc oppletus cernitur, vt is ligamentum educat, cuius beneficio os inibi
læue lubricumque, ac veluti inunctum videtur, vt recte ad hunc ſinum ſeptimus ille fe-
moris muſculus, vna cum ſexti muſculi tendine, reflecti & conuolui poſſit. Vtrinque ad *Sinus tubera.*
huius ſinus latera, vnum inſigne quod externum dicitur ſatis prominet tuberculum
hunc ſinum augens, ac quo minus hac deſcendentes muſculi ex ſinu declinent, pro-
hibens. *Alterum* vero tuber, internum iam dicti ſinus latus conſtituens, plurimum ad
coxendicis oſſis robur confert, quod neceſſario craſſum validumq; eſſe oportuit, tum
articulationis roboriſque nomine, tum etiam quod id totius corporis altiſſimo ſinui
F cui femur ſemper articulatur, celandum tuerat. Atq; huius vſus quoq; occaſione, ilium
os interna ipſius ſede ad elatiorem ſui cum ſacro oſſe connexus regionem, craſſum va-
lidumque redditur, & veluti ad ſecundi tuberculi internam ſedem continuo tuberẽ
porrigitur. Atque in eum modum media eius quod deſcribimus oſſis pars, quam co-
xendicis os nuncupauimus, ſe habet.

Pubis oſſis hiſtoria.

Oſſium ſacro oſſi cõnexorum in viris & mulieribus differentia.

Anterior vero pars, quæ *Pubis os* dicitur, teouis vtcunque cernitur, & de
ſioiſtro cartilaginis interuentu quaſi voionis modo committitur. Quo enim
tate fit prouectior, eo ſemper conoexus iſte minus cartilagine oppletur, minu
laginis oſtendit. Atque id viris pariter ac mulieribus commune eſt. Neutiqu
ob vulgi opinionem arbitraodum eſt, pubis oſſa viris eſſe continua, mulierib
in hoc cartilaginis interuentu compacta, vt partus tempore remitti, atque inu
iungi queant. Parturientibus namq; mulierib. hæc oſſa inuicem haud diſiung
id muliercula in hoc oſſium coalitu peculiare ſibi veodicant, quod ipſis non
ga linea, atque in viris, committũtur. Deinde coxendicis oſſiũ infimæ partes,
dico & ſiniſtram, io mulieribus mutuo longe magis diſtant, quam viris. Præ
mæ pubis oſſium partes iouicem ſub ipſorum connexu diremtæ, multo eti
mulieribus quam viris ſeiunguntur ac diſtant. Adeo vt in mulierum oſſibus v
inter coccyx os & ioternas regiones infimarum partium coxendicis oſſium, t
plior quam in viris occurrat. Hæcque differentia tam eſt inſigois, vt vel ipſa a
ceat, pubis oſſa in partu non recludi. Quo autem minori negotio leuiuſque v
rerent, ilium oſſa mulieribus multo ampliora ſuot, ipſorumque ſpina in la
magis quam viris educitur, & etiam illa oſſa extrorſum inſignius cauaotur, &

Cur pubis os maximo foramine peruium.

Libr. 5. de adm. ana. in fine.

dam geſtando fœtui ſedem efformant. Ceterum pubis os maximo totius c
ſium foramine, quod propter magnitudinem ab oſtii imagine, Galeno teſ
nuncupatur, peruium eſt, ne interim fruſtra grauaret aoimal, ſed vt leue eſſet
quidem hoc os amplam & aptam ſedem educeodis muſculis fieri oportuit.
quod per hæc foramina aliquis vaſa ſeminaria, aut maximas crurũ venas & ar
etiam neruos deduci arbitretur, quemadmodum multi credunt. Quippe h
menta aliã nanciſcuntur viam. Maxima enim crus peteos vena, arteriaque,
ſecundo crus adeunte oeruo, proprium ſinum obtineot in ſuperiori pubis o
ſiouatum e regione elatioris ſedis dicti foraminis. Seminatiis autem vaſis e
pubis os prominet, in abdomioe iter paratum eſſe ſuo dicemus loco. Porro i
pubis oſſis foramen valida membrana impletur, quæ muſculum ioternæ for
proximum ab illo dirimit, qui externam foramiois ſedem occupat. Neque
liquid foramen hoc tranſit, præter venam, & arteriam, oeruumque non ad
tamorum ſerie digeſtum. Præterea hæc vaſa non per foraminis medium fe
in elatiori foraminis ſede ſinus celatur, illis vaſis deducendis paratus. Quod
rior pubis oſſium pars, qua inuicem committuntur aſpera eſt, ideo contingi
ctos abdominis muſculos hinc eoaſci oaturæ viſum fuerit. Deiode anterior
ſium ſedes inibi aſpera eſt, vt neruoſum caput ſecundi tibiam mouentium m
rite pronaſceretur. Adhæc in anteriori pubis ſede a coxeodicis oſſis acetab
latere, ad pubis oſſium commiſſuram vſque, tuber & veluti quædam promir
ſpicitur, a qua octauus femur mouentium muſculus principium ducit. Q
dum vero hæc anterior pubis oſſis ſedes protuberat, ita quoque poſterior a
dit lineam, a qua muſculus femur mouentium decimus ſui exortus portione
His omnibus accedit pubis oſſis craſſities, iuxta ioſimam pubis oſſium cõne
& magni illius foramiois ioternum latus, vbi pubis os quodammodo teres c
ob hoc viſitur, vt ipſius oſſis robur adaugeatur, vtque hinc præter quoſdam
ſculos alterum corpus eorum quæ peoem conſtituunt, originem duceret.

De femore. Cap. XXXIIII.

Nomina. Gal. ca. 21. de oſſibus.

Femoris ſuperius caput. Veſalius li. 1. cap. 30.

FEmur, quod Græcis μηρὸς dicitur, os eſt, quod a coxis iocipit, & ad genua f
gnitudine autem cunctis humanæ fabricæ oſſibus præſtat. In auibus vero
fere quadrupedibus tibiæ oſſi & fibulæ longitudine cedit. Hoc ſupra cox
iofra vero tibiæ oſſi articulatur. Superiori parte, qua ſimiliter atque inferio
ce donatur, robuſtiſſimum caput obtinet, prolixæ quidem ceruici ad interi
tæ adnatum, coxendiciſque oſſis acetabulo exquiſitæ congroens. Voiuerſ
put læue & cartilagine iocruſtatum viſitur. At in ſui medio oonnihil inf
ipſius verticis centrum exſiſtit, anguſtum profundumque & inæqualem c
ſinum, cui teres ligamentum a coxeodicis oſſis acetabulo enatum, validiſſi

Duo femoris inferiora capita.

…itur. ¶ Inferiori autem ſede femur inſigniter craſſum eſt, & in duo capita omnium totius corporis oſſium capitum maxima dirimitur, quæ in poſteriorem femoris ſedem, longe magis quam in anteriorem porriguntur, quemadmodum ipſorum cum tibiæ oſſe cuius ſinus ſubeunt, articulo ex vſu fuerat. Hæc namque oſſi tibiæ mutuo ingreſſu ad eum modum articulantur, ne tibia duntaxat flecti extendique poſſit. Quamuis autem hæc in anteriori eorundem ſede ſinum oſtendant, vtriuſq; capitibus cõmunem, & impense patulum, leuique cartilagine incruſtatum, tamen is aliquo tibiæ oſſis tubere excipiendo paratus non eſt. At os orbiculare & breui ſcuto non abſimile apto tubere ſinum illum, *vt capite ab hoc altero fuſius dicemus*, ſubit. In poſteriori femoris ſede capita hæc magno internallo inuicem dirimũtur, atque in ipſorum medio amplum, profundumque ſinum vtcunque aſperum, & cartilagine nequaquam obductum habent, qui aſperum inæqualeque tibiæ oſſis tuber excipit. Iuuat etiam ſinus iſte, deducẽdo totius corporis maximo neruo hac ſimul cum vena & arteria in tibiam contendenti. Humiliora enim femoris capita, quum tibiæ motuũ gratia adeo in poſteriora ducantur, etiam id præſtant, vt in illorum medio neruum illum ſimul cum vaſis tutiſſimo deorſum repere finant, atque etiam proceſſuũ modo aliquot muſculorum pedem mouẽtium, de quibus ſuo dicemus loco, principia porrigant. Atque ita anterior & inferior poſteriorque horum capitum ſedes ſe habent. Latera vero eorundem multis cœcis foraminibus opperiuntur, vt validiſſima genu articulum continentia ligamenta hinc apte pronaſcantur. Porro externum exterioris capitis latus, priuatum ſinum obtinet oblique ipſi iuxta poſteriorem eius lateris regionem inſculptum, ac quarti tibiam mouentium muſculi tendini paratum, quo minus ſcilicet hac oblique reflexus, a ſuo ductu aberret. At internum latus interioris capitis, etiam ſi ad id plures reflectantur tendines, tamen nullum eiuſmodi ſinum adipiſcitur. Verum iuxta poſteriorem lateris ſedem compreſſio apparet, qua tuto tendines deferri queant, a ſua ſede tuberis beneficio, quod in medio dicti lateris late protuberat, non reclinantes. ¶ Ad femoris oſſis ceruicem, cui ſuperius femoris caput adnaſcitur, duo cõſpiciuntur proceſſus, quorum alter externum femoris latus occupat, ac omnium corporis proceſſuum nulli alteri oſſi commiſſorum facile maximus eſt, inſigni quoq; donatus appendice, externa ſui ſede gibbus, interna autem qua femoris caput reſpicit, ſinuatus, quatuor compreſſiones ſedeſq; habens. Quarum *prima* ampla & gibba in poſteriori proceſſus ſede primi femur mouentis muſculi inſertioni ſeruiens, apparet. *Secunda*, in anteriori ipſius conſiſtit latere, magis quam prima aſpera & inæqualis. Secundi femoris motum auctoris muſculi inſertioni famulatur. *Tertia* ad ſuperiorem proceſſus ſedẽ viſitur, inter primæ & ſecundæ clariores ſedes conſiſtens, tertii femur mouentis muſculi inſertionem excipit. *Quarta* in apice proceſſus ſe offert, reliquis tribus longe arctior, quarti femur mouentis muſculi tendinem admittens. Alter minor eſt, multoque inferius in interno femoris latere nonnihil verſus poſteriora conſpicuus, & ſimiliter appendice adauctus, modice oblongus, neque admodum inæqualis. Ambos Græci *τροχαντῆρας*, quaſi *rotatores* appellant. Hunc autem priuatim interiorem, & minorem rotatorem nuncupant, illum vero exteriorem ac magnum, quem etiam propter amplitudinem, & quandam cum natibus imaginem Græci *γλουτὸν* nominant. Hi duo proceſſus in hoc parantur, vt collis ritu muſculorum inſertionem probe admittant, aliiſque muſculis eleganter ſui principii ſedem præbeant. Quod vero ad reliquam femoris formam ſpectat, vniuerſum femur anteriori ipſius parte, & in lateribus teres & leue eſt. In poſteriori autem ſede femur in acutum quodammodo fertur, & lineam inſigniter protuberantem & aſperam, inæqualemque oſtendit, quæ a femoris proceſſuum radice aliquo vſque vltra medium longitudinis femoris prorepit. Ad inferiorem huius lineæ ſedem, ac iuxta inferiorum femoris capitum radicem, femur amplum depreſſumque cernitur, quo tutius hac maxima tibiam petens vena, cũ arteria, & neruo fertur. Ceterum femoris ductus non recto a tramite coxendicis oſſis acetabulo deorſum tenditur. Verum ceruix eius a capite ipſius valde extrorſum oblique, & quaſi trãſuerſim fertur, & hinc femur rurſus reliquo ipſius corpore obliquo verſus interiora ad genu deſcendens procedit. Quæ quidem figura laudatiſſima eſt, adeo ſane, vt omnes quibus a prima conformatione femur rectius, quam homini ex vſu eſt, *contigit, varii ſeu valgi ad genu* redduntur.

Duo femoris proceſſus, ſeu rotatores. Gale. 11. de oſsibus. Maior.

Minor.

Vſus proceſſuum.

Femoris per ipſius longitudinẽ forma.

Gal. lib. 3. de vſu partiũ, ca. 8 & ca. 8. li. de morb. cauſſis.

De tibia. Cap. XXXV.

[Gal.c.22. li. de oſſi.] VNiuerſa pars cruris, quæ inter talum genuque poſita eſt, Græcis κνήμη, La
[Nomina.] *focile maius* dicitur. In ea perinde atque in cubito bina reponuntur oſſa, q
[Veſalius lib.1 c.31.] terum, nempe interius & grandius, totius membri nomine κνήμη, id eſt, *tibi*
[Tibia.] Alterum vero quod exterius locatum eſt, & interiori craſſitie admodum ced
[Gal.lib.2.de vſu part.c.9.] quidem περόνη, Latinis autem *fibula*, vulgo *focile minus* nuncuparur. Ad euita
que confuſionem, & clarioris doctrinæ gratia craſſius os, *tibiæ os*, appelletur, vt
[Fibula.] nea tibia, id eſt, toto membro, quod prædictis oſſibus, muſculis, venis, arteriis
cute hæc omnia ambiente conſtituitur, diſtinguatur. Gracilius autem os *fi*
[Crea.] netur. ¶ Ceterum anterior tibiæ pars tenuis, excarnis, & inſigniter gibba, G
& frequentius προκνήμιον & ἀντικνήμιον dicitur. Poſterior vero pars, quæ tibiæ q
[Sura.] eſt, Græcis γαστροκνημία, quod ſcilicet veluti tibiæ venter ſit. Latinis vero *Sura* di
[Tibiæ oſſis & fibulæ appendices.] biæ autem oſſi & fibulæ ſupra infraque appendix coaleſcit. Ac ſuperior qui
[Veſal. ibid.] oſſis appendix admodum craſſa lataque eſt, ac in anteriori tibiæ regione m
[Sedes cui femur ad tibiam articulatur.] in poſteriori deorſum ducitur. Huic duo oblongi inſculpuntur ſinus, inuic
inæqualique tubere diſtincti, & lubrica cartilagine incruſtati. His ſinibus in
motis capita excipiuntur. Tuber autem ſinus diſtinguens, grandem ſinur
moris capita poſteriore in ſede dirimentem. Porro tuber hoc ex ſuperiori
ipſius ſede, quæ aſpera & ſinuata, neque vlla cartilagine iuncta viſitur, validi
mittit ligamentum, iam dicto femoris capitum interuallo ſinuiue inſertum.
vt media huius tuberis ſedes in hoc aſpera ſinuataque ſit, quo felicius ligam
mur porrigat, hæc e maxime protuberante ſua ſede, & deinde ex poſterio
gione educens. Ab anteriori namq; tuberis regione, quæ minimum promi
illa ſimiliter eſt aſpera, ac late ſinuata, nullum tamen ligamentum femori in
ligamenta inibi producuntur, quæ cartilagines anteriori huius tuberis ſed
[Cartilagines quibus tibiæ oſſis ſinus augentur.] Quum enim duo tibiæ oſſis ſinus femoris capita admittentia quodammodo
tenus inſculpantur, Natura mirabili artificio ſinuum profunditatem adaux
præter lubricas cartilagines tibiæ oſſis ſinibus, & fœmoris capitib⁹ cruſtæ m
ctas, vtrique ſinui vnam adhibuit cartilaginem, neq; femori, neq; tibiæ oſſi a
ligamentorum beneficio connexam. Hæc namque orbiculatim ligament
culum amplexantibus ſolum connaſcitur, & præterea ligamenti interuent
poſteriorique ſedi tuberis ſinus tibiæ oſſis dirimentis, connectitur. Harur
num figura lunaris, quemadmodum interioris ſinus internum latus, & exte
externum. Atque hoc ſane modo tibiæ os femori articulatur.

[Fibulæ ad tibiæ os nexus.] Fibula vero non adeo alte conſcendit, vt femur contingat, verum ſup
appendix in interno illius latere ſinum gerit leuiter admodum inſinuatum
cui minime protuberans tibiæ oſſis appendicis tuber coarticulatur, quod a
tibiæ oſſis latus verſus poſteriora conſiſtens, cartilagine, ſimiliter atque ſinu
cruſtatur. Porro ima ſede fibula tibiæ oſſi diuerſa articuli ratione, quam ſu
tur. Externum enim tibiæ oſſis latus, oblongum habet ſinum, cui protub
num fibulæ latus immittitur, quod aſperum nonnihil eſt, quemadmodum
ſinus aſper quoque, & cartilagine neutiquam incruſtatus cernitur. Sinus
bulam ſequi contactu non excipit, verum qua hæc oſſa inuicem committun
intercedit ligamentum, non ſolum in circuitu ipſa connectens, verum eti
[Vbi fibula a tibiæ oſſe dehiſcat.] tuo ſe contingunt. ¶ Porro per reliquam tibiæ longitudinem fibula a tibi
mum dehiſcit. Non quidem, quod hæc radii modo oblique ducatur, ac v
oſſe foras obliquetur, ſed quod tibiæ os ſupra infraque adeo craſſum ſit,
ipſius longitudine gracile, vt fibula illis tibiæ oſſis ſedibus, quibus craſſum c
miſſa, facile a tota tibię graciliori ſede multum diſtet. ¶ Quamuis tanto adh
bula a tibia dehiſcat, quanto minus recta cóſpicitur. Fibula n. paulo ſub me
dinis tibiæ introrſum ac verſus tibiæ os nonnihil curuatur, externoque ip
ma, ſeu concaua redditur. Superior itaque tibiæ oſſis appendix, ad eum qu
modum femori ac fibulæ coarctatur. Anterior autē eiuſdem appendicis
que depreſſa aſperaque cernitur.

Tibiæ oſſis & fibulæ ſinus ac tubera quibus talo articulatur.

A Inferioris tibiæ oſſis & fibulæ appendices, ſimul ſinum ſedemque efformant, cui talus mutuo quaſi ingreſſu articulatur. Sed de talo ſuo dicemus loco. Sinus autē in infimæ tibiæ oſſis appendicis ſede amplus admodum eſt, & quodammodo geminus. In medio enim amplo, ſed modice prominente tubere interſtinguitur, liquidoque altius ad tuberis latera excauatur. Ad internum huius ſinus latus inferior tibiç oſſis appendix, valido magnoque proceſſu deorſum fertur, qui externo ipſius latere, quo ſinum reſpicit, cauus & ſimiliter, ac ſinus ipſe læuis & cartilagine incruſtatus eſt: interno autem latere alterum crus reſpiciente gibbus eſt. ¶ Et quum excarnis ſit, nulliſque muſculorum partibus obtectus, in nobis tactu facile percipitur, eſtque interior malleolus, quem Græci σφυρὸν nominant. Proceſſus hic in infima ipſius ſede verſus poſteriora

Interior malleolus.

B ſinum obtinet, ex quo ligamentum prodit, cartilagineum tibiæ os talo colligans. Atque eiuſmodi etiam ligamenti producendi gratia, anterior appendicis inferioris tibiæ oſſis ſedes, in humillima ipſius parte etiam ſinum obtinet tranſuerſim oblongum & aſperum, & inæqualem, a quo ligamentum prodit, tibiæ oſſi ceruicem tali nectens. Poſterior etiam huius appendicis ſedes, vbi primum internum educit malleolum, depreſſa eſt, ſinuſque oſtendit, qui tranſuerſis obducti ligamentis muſculorum tendines hac pedem adeuntes, ne ſuis finibus aberrent, ferri ſinunt. Sunt autem numero tres, quintus ſcilicet pedem mouentium, & duo digitorum flexui famulantes. ¶ Externum autem inferioris appendicis tibiæ oſſis latus nullum educit proceſſum interno malleolo reſpondentem. Verum appendix fibulæ externo tibiæ oſſis lateri adnexa,

Fibulę cum talo articulatio.

C impenſe hic craſſeſcit, deorſumque magis quam interior malleolus fertur. Tāto enim fibula hic decliuius ipſo tibiæ oſſe deſcendit, quāto altius tibiæ os ad femur ſupra porrigitur: adeo vt fibula ne minimum quidem longitudine a tibiæ oſſe vincatur. Inferior hæc fibulæ appendix, externum latus ſinus conſtituit talum excipientis. Verum appendix interno ipſius latere adeo protuberat, & cartilagine incruſtatur, vt eam a talo verius ſuſcipi, quam eundem excipere merito quis dixerit, etiam ſi tali externum latus appoſite tegat, atque in eum modum vna cum interno malleolo talum comprehendat, vt nuſquam in integris hominibus talus contingi, vt paulo poſt clarius dicemus, poſſit.

Exterior malleolus.

D Porro vna fibulæ pars talo commiſſa, externoque ſuo latere gibba, & nulla prorſus muſculi parte obtecta, exteriorem conſtituit malleolum, quem ſimul cum interiori permulti, *Galeno quoque teſte*, perperam talum appellant. Nam ſi iis vtrinque talus continetur, & vndiquaque contegitur, vt ne eum quidem tangere in integris hominibus & ante diſſectionem, *(vt dictum eſt)* queas. Tibiæ enim oſſis appendix ſuperiorem ipſius ſedem tegit, & internum quoque ipſius latus. Fibula vero inferiori ſua appendice externum tali latus occupat. Anterior tali ſedes, quæ in nuda oſſium cōpage oculis ſubiicitur tendinibus occultatum per pedis ſuperiora ad digitos deductis. Ita etiam poſterior ipſius ſedes non minus in nudis ſceletis conſpicua tendinibus in calcem inſertis, & quibuſdam hac pedis inferiora ſubeuntibus. Porro error confundendi talum cum malleolo ad noſtra vſque tempora durauit. Nam ſunt non pauci Galeni Latini inter-

Cap. 22 lib. de oſſibus.

Talum ante diſſectionem tactui non occurrere.

E pretes, quibus familiare eſt, vt σφυρὰ, hoc eſt, malleolos, ſubinde talos interpretentur. Externum itaque exterioris malleoli latus gibbum excarneque eſt, ſimiliter atque interioris malleoli internum. Poſterior autem exterioris malleoli ſedes amplum oſtendit ſinum, qui tranſuerſo obductus ligamento, ſexti & ſeptimi pedem mouentium muſculorum tendines deducit, illos quo minus a ſua ſede reclinent continens. Internum eiuſdem malleoli latus in infima ipſius ſede verſus poſteriora profundum aſperumque oſtendit ſinum, ex quo ligamentum prodit cartilagineum hic fibulam talo validiſſime connectens. ¶ Ceterum ſi fibulam examinaueris, eam ſecundum ipſius in longitudine ductum triangulam eſſe conſpicies, atque id potiſſimum iuxta ipſius longitudinis medium. In anterioris enim fibulæ ſedis medio, acuta & inſigniter protuberans linea ap-

Fibulæ per ipſius longitudinem figura triangula.

F paret, primum fibulæ angelum conſtituens. In poſteriori autem ipſius ſede, depreſſa eſt & plana, atq; vtrinq; ad poſterioris ſui ſedis latera vnā demonſtrat lineam, quæ inſigniter ſatis protuberans, alium fibulæ angulum efformat, adeo vt ea quæ internum latus poſterioris fibulæ ſedis occupat, ſecundus fibulę angulus appellari poſſit: quæ vero externum eius ſedis latus habet, tertius. Atque iis tribus lineis anguliſue, tria fibulæ conti-

Tibiæ oſsis per ipſius longitudinem forma. Spina tibię.

nentur latera. ¶ Tibiæ quoque os ſimiliter ac fibula in ſuæ longitudinis medio quadantenus triangulare eſt. Prima enim ipſius linea in anteriori oſſis ſede conſiſtit, inſigniterque prominet. Vnde etiam *Spina* anatomes profeſſoribus appellatur. Secunda & tertia tibiæ oſſis lineæ poſterioris ſuę ſedis latera conſtituunt. Ac tertia quidem internum eius ſedis latus efformat, parũ acute educta, ſed obtuſa admodum, & quaſi teres. Secunda vero paulo eſt acutior, ac externum poſterioris tibiæ oſſis ſedis latus efformat. His tribus lineis, tria tibiæ oſſis conficiuntur latera. Ac primum quidem prima ſecundaque linea terminatur, ſinuatumque eſt ac planum. Secundum vero latus prima tertiaque linea terminatur, & inſigniter gibbum eſt, nulloque protſus obtectum muſculo, Græciſque vt dictum eſt, κνῆα appellatur. Tertium tibiæ oſſis latus, ſecunda & tertia circumſcriptum lineis, non valde depreſſum eſt. B

De Patella. Cap. XXXVI.

Situs & forma. Gale 23 li. de oſsibus. Idem lib. 3. de vſu part. cap 15. Veſ lib. 2. cap. 32.

ANte tibiæ cum femore articulum os quoddam præponitur orbiculare rotundum & breui ſcuto non abſimile, quod Græcis μύλη, ἐπιμυλὶς & ἐπιγονατὶς. Latinis *mola, patella, & genu rotula* vocatur. Hoc poſteriore ſua ſede, qua femur ſpectat, læui, lubricaque cartilagine, magna ex parte obductum viſitur, apto tubere ſinibuſque anteriori inferiorum femoris capitum ſedi affabre congruens. Secundum namque ipſius longitudinem tubere amplo & mediocriter prominenti extuberat, quod paruulum femoris capitum ſinum in anteriori illorum ſede exſculptum ſubit. Vtrinque ad tuberis huius latera vnius habetur ſinus, prominentis & cartilagine incruſtatas femoris capitum ſedes excipiens. Verum vt exterius femoris caput antrorſum magis, quã interius caput porrigitur, & ampliori ſede læui cartilagine obducitur: ita ſane exterior patellę ſinus ad tuberis ſui externum latus conſiſtens longe amplior, latiorque interiori ſinu occurrit. C

Patella igitur illa parte, qua femoris os contingit, leuis & lubrica cernitur. Anteriori autem ipſius, & in lateribus aſpera, & cæcis quibuſdam foraminulis obſita ſpectatur: quemadmodum etiam in poſteriori ipſius ſede, vbi infima ſui parte tanquam acuto quodam proceſſu deorſum ducitur, tibiæque oſſis clatiorem partem reſpicit, aſpera etiam & foraminulis illis ornata eſt, quo aptius firmiuſque tendinibus tibiam extendentibus innaſcatur. Vniuerſa enim patella, tota ipſius amplitudine ſedeque, vbi lubrica cartilagine non obducitur, tendinibus illis innaſcitur, nec femori, nec tibiæ aliter quam tendinum beneficio commiſſa. Hoc enim priuatim patella ſibi vendicat, quod alteri oſſi ligamentorum ope non alligetur, ſed tendinibus illis genu articulum tranſcendentibus innata, ad femoris os validiſſime conſtringatur. D

Patellę ſubſtantia.

¶ Patellæ ſubſtantia in natu grandioribus impenſe dura & ſolida eſt, idque non ſulum in hominibus, verum etiam in bobus, ouibus, & ceteris quadrupedibus, quorum etiam genu articulo rerum opifex patellam præpoſuit, multo quam in hominibus lõgiorem & anguſtiorẽ, quemadmodum in pleriſque auibus latiorem & breuiorem.

Patellæ vſus. Gal. lib. 3. de vſu partiũ cap. 15.

Data eſt patella, vt prohibeat, ne in tibiæ flexu femur ex tibiæ oſſis ſinibus in anteriora luxetur. Non exiguam quoque ne cadamus, præſertim quum per decliuia loca & gradus deſcendimus, ac vbi totum corpus nutat, commoditatem præbet. E

De pedis oſſibus. Cap. XXXVII.

Numerus.

PEs Græcis πὲς dictus, ſex donatur oſſibus, talo nimirum, calce, nauiculari oſſe, tarſo planta, & digitis, quæ ſingula ordine deſcribemus, a talo exorſi.

Tali hiſtoria. Gal. cap 24. lib de oſsib. Veſalius ca. 33. lib. 2.

¶ Talus, qui Græcis ἀστράγαλος, & ἀστεῖος, vulgo *Baliſtæos* vocatur, quod nucis baliſtæ formam referat, ab imis tibiæ oſſis, & fibulæ appendicibus, magna ſui parte, *vt dictum ſupra eſt*, comprehenditur. Elatior namque tali pars, quæ ſurſum quoties totus pes terræ innititur, ſpectat, inſigni admodumque læui prominet tubere, lubrica cartilagine incruſtato, ac denique quartæ rotulæ cuiuſdam parti non abſimili. Eſt namque hoc tali tuber rotulæ illius partis modo orbiculare ac leue, & quatuor lateribus ſeu coſtis terminatum. Ac prima quidem & ſecunda, ad tuberis latera ſecundum ipſius longitudinem, veluti in orbem ducuntur, tertia, ſecundum anteriorem tuberis terminum, quarta vero, ſecundum poſteriorem terminum feruntur.

Ibid τετρά-γων.

¶ Quum itaque hoc orbiculare tuber quadrangulare quodammodo ſit, ob id Galeno, aliiſque Græcis τετράγωνον. Latinis *quatrio* nuncupatur. Neque vero lateribus duntaxat præſens tuber quartæ illi rotulæ parti correſpon-

A correſpondet, ſed rotulæ modo, ad quam funis reflectitur, ſinu quodam in ipſius medio
donatur, qui læuiter admodum cælatus, ad latera vtrinque magis proruberat, illi ſedi
exactiſsime congruens, quam in ima tibiæ oſſis appendicis ſede talo excipiendo para-
tam diximus. Præſentis tali ad tibiam nexus ope pedem flectimus, & reflectimus, ac ni-
mis quam obſcure in latera ducimus. Ad hæc tali tuber ad latera quibus malleolus con-
tingit, comprimitur, læuique cartilagine incruſtatum cernitur, quamuis non pari mo-
do vtrinque. Siquidem in interno latere parua amplitudine & ſuperficietenus tantum
comprimitur, quod ſcilicet inferioris tibiæ oſſis appendicis proceſſus interiorem mal-
leolum conſtituens, & hoc tali latus comprehendens, non admodum amplo ſpatio læ-
ui cartilagine incruſtetur. Externum vero tuberis tali latus ampliter ſinuatum, & ma-
B iori interuallo cartilagine incruſtatum apparet, vt aptam ſedem conſtituat, cui inter-
num exterioris malleoli latus concinne congruat, qui magis deorſum, quam interior
malleolus exporrigitur. ¶ Quemadmodum vero internum interioris malleoli latus
aſperum ſinũ habet, ex quo ligamentum cartilagineum talum tibiæ oſſi colligans pro-
naſcitur: ita quoque eius ligamenti recipiendi gratia internum tali latus aſpero ſine in-
ſculpitur, perinde ac externum ipſius tali latus ſimiliter cælatur, vt ipſi ligamentum in-
ſeratur ab interno exterioris malleoli latere eductum. Huiuſmodi quoque ligamen-
torum ratione poſterior tali ſedes ad tuberis ipſius, ſeu quatrionis radicem conſiſtens
aſpera eſt, vt inibi ligamenta admitteret a tibia principium ducẽtia, & rurſus alia in cal-
cem porrigat. At præter eiuſmodi aſperitatem poſterior quoque tali ſedes, ſinus oſten-
C dit, muſculorum tendinibus qui hac pedis inferiora ſubeunt, vehendis parati. Atque
ad hunc modum talus tibia articulatur, & tali quoque ſuperior ac poſterior ſedes, late-
raque ita ſe habent. Ab interiori vero ipſius tali ſede, idque magis ab huius ſedis inter- Tali cum oſſe nauiculari articulus.
no latere oblonga producitur ceruix, quæ aliquouſque progreſſa, in caput rotundum,
lubricaque cartilagine incruſtatum deſinit, quod nauicularis oſſis alto ſinui inarticu- Ceruix tali.
latur inferior tali pars duplici articulo calcis oſſi articulatur, illiq; totus insternitur. Ac Tali ad calcem cõtextus.
vnus quidem articulus in poſteriori conſiſtit regione, vbi calcis os amplo latoque pro-
minet tubere: amplum profundumque tali ſinum ingrediente. *Alter* vero articulus
anterior eſt, ac verſus internum pedis latus vergens, ſecus atq; poſterior articulus ſe ha-
bet. Calcis enim os oblongo ſinu exſculpitur, qui cartilagine incruſtatus humiliorẽ tali Sinus inter tali cũ calce commiſſuras apparens.
D capitis ſedem excipit. ¶ Tali namque caput nauiculari oſſi articulatũ inferiori ſua ſede
qua calci innititur, depreſſo tubere, dicto iam calcis ſinui adamuſſim adaptatur. In ho-
rum articulorum medio talus & calx pariter exaſperantur, profundoſque obtinent ſi-
nus, ex quibus cartilaginea pronaſcuntur ligamenta talum calci validiſſime cõnecten-
tia. Atq; iſti aſperi horum oſſium ſinus ita profunde cælantur, vt in repurgatis oſſibus, &
deinceps inuicem commiſſis, magnum inter talum calcemq; inibi pateat interuallum,
in viuentibus prædictis cartilaginoſis ligamentis oppletũ, quæ adeo pertinaciter talum
calci colligant, vt vix tantillum is ſupra calcem moueatur, ac ſua inferiori ſede tam ſit
immobilis, vt ſuperiori, qua tibiæ articulatur, verſatilis volubiliſque obſeruatur. ¶ *Calcis
os*, quod Græci πτέρναν, Latini *calcaneum & calcem* vocant, omnium pedis oſſium facile ma- Calcis oſſis ſedes terrã aſpiciens. Galen. ibid. Veſa. ibid.
E ximum eſt, parique cum talo conſtat ſubſtantia. Ea parte qua ingredimur leuiter teres,
ſed tutæ formationis gratia quoque latiuſculum exſiſtit. Verum interim aſperum & in-
æquale inibi cernitur, idque quorundam muſculorum occaſione. Primum enim in in-
feriori ipſius ſede tranſuerſim iuxta poſteriora prominet, ac aſperũ educit proceſſum,
qui terræ propinquius, quam reliquum calcis corpus, accedit, quo minus muſculorum
illic ortorum capita inter calcandum cõprimantur. ¶ Superior calcis ſedes, quæ a po- Superior calcis ſedes extra tibiæ rectitudinẽ retrorſum ducta.
ſteriori tali parte, ad poſticam vſque ipſius ſedem ducitur, teretis corporis ſpeciem re
fert, priuatim nihil præter exiguam aſperitatem commonſtrans, in quam tibiæ oſſis &
tali ligamenta inſeruntur, quæq; a muſculorum exortu & inſertione, & articulatione li-
bera eſt. ¶ Poſterior hæc calcis ſedes, tibiæ oſſis rectitudinem admodum excedens, in
F hoc in poſteriora educitur, vt tibia opportune inſtar perpendicularis lineæ in pedem,
tanquam in aliam lineam tranſuerſim ductam fulciri poſſit, vtq; totius corporis robu-
ſtiſsimus tendo poſteriori calcis parti inſeratur.* Huic enim depreſſa & vtcunq; aſperæ
calcis parti tendo implantatur ex primo, ſecundo, & quarto pedẽ mouentibus muſcu-
lis conflatus. In quadrupedibus autem, vt canibus, ouibus, & equis, poſterior hæc calcis

Digitized by Google

oſſis ſedes ex abundanti ſinum quendam oblongum ſibi vendicat, quo tut
hitur, qui in illis animantibus ſecus ac in homine latum tendinem plantæ c
Internum calcis latus quale. procreat. ¶ Ceterum calcis laterum, quæ ampliter ſunt depreſſa lataque
tus læue & inſigniter ſinuatum cōſpicitur, vt aptam conſtituat ſedem muſ
dinibus hac pedis inferiora petentibus, atq; ad internum hoc calcis latus
flexis. Hi tendines potiſſimum ad poſteriorem proceſſus calcis ſedem co
cni natura ſinum inſculpſit tali caput excipientem, & anteriorem tali cum
tuentem articulum, adeo vt proceſſus in internum pedis latus protuberan
calcis latus impenſe ſinuatum efficiat, quemadmodum & protuberans, po
Externū latus. cis ſedis internum latus hunc quoq; ſinum ampliter auget. Externum aut
non ſinuatur, ſed aſperum & inæquale ac excarne eſt, ſi modo humiliorem
exceperis, quę muſculum educit paruum digitum a ceteris in externum la
tem. Dein anterior huius lateris ſedes aliqua ex parte læuis, modiceq; adm
ficie ſinuata cernitur, vt tendinibus ſeptimi & octaui muſculorum pedem
cedat. Anteriorum eius partium ea, quæ e regione magni digiti habetur,
modo in internum calcis latus excedit, talo articulatur, vt comprehenſum
Anterior calcis pars. terim alteri oſſi contigua. ¶ Ac calcis anterior pars minimo digito ſitu re
anteriori ſua facie læuis eſt, & lubrica cartilagine incruſtatur, depreſſo am
nens capite, quod oſſis teſſeram imitantis ſinui articulatur, qui ſimiliter lu
Os nauiculare. Gal. ibid. & lib 3. de vſu part. cap. 7. ctus cartilagine dūtaxat ſuperficietenus inſculpitur. ¶ *Nauiculare* ſeu *nauifor*
riori quidem ſede admodum profundo donatur ſinu, cauitatemque naui ſi
net, vnde etiam a cymbæ imagine Græcis σκαφοειδὴς, Latinis *os cymbam referen*
eſt, *nauiculare* nominatur. Sinus iſte tali caput excipit. Anterior oſſis cymba
Veſa. ibid. ſedes lubrica cartilagine incruſtatur, & tres admodum leuiter prominente
Anterior nauicularis oſſis ſedes. ſtrat ſuperficies, tribus tarſi oſſibus, quæ ipſi articulantur, paratas, adeoque
tuberantes, vt num ſinus, num capita ſint pene diiudicare nequeas. Harum
rū intima & interno pedis lateri proxima, reliquis duab. amplior eſt, & inſ
illæ, ideo prominet, quod tarſi os ipſi coarticulatum maius & amplius ſit, &
quoque ſinuetur, aliis duobus tarſi oſſibus, quæ reliquis duabus oſſis nauicu
ciebus committuntur. Læues has, adeoque obſcure protuberantes ſuperfici
num periti cubos vocant, quoties tria tarſi oſſa cubis eius oſſis quod cymba
Superior. arctari docent. Superioris huius oſſis ſedes gibba, & quodammodo rotulæ
culatis eſt, & vtrinq; aſpera, quo felicius ligamenta educat id os talo & tarſi
Inferior. nectentia. Inferior pars vtcunque ſima viſitur, vt hac parte cauitatem pedi
neceſſariam adaugeat. Verum hæc oſſis pars ſuperiori parte aſperior & inæ
nitur, quod hinc validiora, quam ex ſuperiori ligamenta enaſci debuerint.
ferior hæc ſedes iuxta internum ipſius latus ſinum obtinet ad quem ſexti
Quibus pedis oſſibus nullū in manu reſpōdet. uentis muſculi tendo appoſitiſſime reflectitur. ¶ Nauiformi itaque oſſi, vt n
calci, neque talo, in manu nullum proportionale os conſiſtit. Quæ vero ad
recenſenda ſuperſunt, extremæ manus partibus aliqua ex parte correſpon
Tarſus. terum Græcis πεδὸν dictus, Barbaris autem *Raſeta pedis*, non obſcuram ad bra
portionem habet. Ex quatuor enim oſſibus tarſus conſtat, ex duplicati aut
le. Ex pluribus namq; comprehendi organum componi debuit, ex grandio
paucioribuſq; gradiendi inſtrumentum. Tarſus itaq; non eſt niſi quatuor p
ſeries, quorum tria nauiculari coarctantur, quartum vero quod teſſeræ aſſi
ci. Quamuis Græci interim, vti etiam Galenus in libris de adminiſtrandis
facit, frequenter tarſi nomen nō iis ſolum oſſibus accommodant, verum et
Tria tarſi oſſa interiora. ſam pedis ſuperiorem partem eo nomine intelligunt. ¶ Tria igitur tarſi oſſi
ra planis quodammodo ſuperficiebus nauiculari oſſi coarctata, proprio ca
Quartum & extimū os. ne. At nonnullis ſimul omnia χαλκοειδῆ vocantur. Quartum autem extrinſ
cubi ſeu teſſeræ forma: quum quaſi octo habeat latera: κυβοειδὴς appellatum e
Κύβος teſſera. *num* ipſius latus poſterius eſt, quo calci committitur. *Secundum* anterius, q
ſuperficie duobus pedis oſſibus coarctatur. *Tertium* interius eſt, quo ipſi p
oſſi coarticulatur. *Quartum* pedis exterius reſpicit latus, vix que lateris nom
quum admodum obſcure planum ſit. *Quintum* ſuperius eſt, nulli etiam ne

pedis ſuperiora ſpectans. *Sextum* terram reſpicit, nulli ſimiliter oſsi commiſſum, ceteriſ-
que lateribus longe inæqualius, & priuatim oblongo ſinu donatum, ad quem maxima
naturæ ſolertia ſeptimi pedem mouentis muſculi tendo reuoluitur. Quia vero aliquot
huius oſsis latera obſcura & inæqualia ſunt, adeoque non ad amuſſim teſſeræ imagini
accedit, Arabes ab inęquali effigie, & quadam grandinis imagine, id grandinoſum nun- Grandinoſum.
cupauerunt. Alii rurſus a multiplici forma illi idem nomen cum *Cuneiformi* oſſe capitis
indiderunt, id πολύμορφον nominantes. Hoc tarſi os, vt comprehenſum eſt, calci coarticu-
latur, terræq; innititur. Reliqua vero tria oſſa ſimul cum nauiculari ſurſum a terra ſuble-
uantur, vt pedem hac ſede cauum altumq; conſtituant. ¶ Tarſi oſſa, vt & brachialis, figu- Tarſi oſſium forma & quātitas varia
ra & quantitate inter ſe diſcrepant, nec ſuperiori, nec inferiori parte æqualiter porri-
B gantur. Os enim cubum referens, & primum os interius pedis latus occupans, duobus
quæ in medio habentur multo maiora ſunt. Atque illorum duorum rurſus grandius eſt
quod cubum referenti nectitur, quemadmodum & cubum referens intimo oſſe gran-
dius quoque videtur. Quin etiam os cubum referens poſterius, ad calcem ſcilicet, ver-
git: intimum vero os antrorſum verſus pollicem multo magis quam cetera eminet. ¶ Ex
mediis, quod intimo oſsi proximum eſt, breue cernitur, non adeo antrorſum, atque id
quod cubum referenti committitur productum. Omnia ſimul iuncta ſuperiorem eo-
rum ſuperficiem gibbam orbicularemq; efformant, inferiorem vero cauam. Duo me-
dia cunei accedunt imagini. Qua enim pedis ſuperiora ſpectant, lata orbiculataq; non-
nihil ſunt, qua vero plantam conſtituunt, non ſecus acuta videntur, quam ſi cuneorum
C ritu inter intimum & extimum tarſi oſſa iniicerentur. Deinde tarſi os oſsi cubo ſimili
coarctatum, priuatim acutius & demiſſius in pedis inferiora porrigitur, quam ſecūdum
tarſi os intimo commiſſum, quod ipſius huc deducto proceſſui tendo quinti pedē mo-
uentis muſculi validiſſime inſeratur. Tarſi oſſa, vbi lateribus inuicem committūtur, to-
ta connexus amplitudine læui lubricaque cartilagine non obducuntur, ſed duntaxat in
poſteriori laterū ſede oſsi cymbam referenti proxima. Quippe in reliqua parte nōnihil
mutuo diſtant, cartilaginoſorum ligamentorum interuentu inuicem copulata. ¶ Plan- Pedii hiſtoria.
ta, quæ Græcis πέδιον, id eſt, *planum*, Hippocrati a coſtarum fortaſsis ſerie στῆθος appellatur. Planta
Latini nonnulli *pecten veſtigiumque* vocant. Planta vero quinque oſſibus conformatur, quinque oſſibus
quæ poſtbrachiali reſpondent, ac pari articuli connexu tarſi oſſibus vna ſerie commit- conſtat.
D tuntur. Siquidem pedi ambulandi organo, ſtabilitatis ſecuritas maxime conuenit, quæ
in vno ordine locatis indiget oſſibus. ¶ Plantæ quidem oſſa tarſi oſſibus læuibus & in ſu- Plantæ ad
perficie tantum protuberantibus capitibus coarctantur. Et pedii quidem os pollici prę- tarſum articulatio.
poſitum intimo tarſi committitur oſsi, quod indicem ſuffulcit ſecūdo, quod mediū ſu-
ſtinet tertio oſsi articulatur. Duo autē reliqua oſsi cubum referenti coarctātur. Quem-
admodum autem articuli, quo poſtbrachialis os minimum digitum ſuſtinens brachiali
nectitur, externo lateri oſsiculum quoddam apponitur: ita etiam in pede oſsiculum vi-
ſitur, ad externū latus articuli poſitum, quo quintū pedii os cubiformi oſsi articulatur.
Porro vt tarſi oſſa non eadem linea anteriore parte finiunt, ſic etiam pedii oſſium aliud
alio magis in poſteriora porrigitur. Pedii oſſa illic vbi tarſo committuntur lateribus ſibi
E proxima craſſaque ſunt, & aliqua ex parte planis læuibuſque ſuperficiebus inuicem co-
arctantur. Qua vero a tarſo ad digitos abſcedunt, tenuiora ſunt, atque in illorum medio Pedii oſſium interualla.
interualla efformant, quibus muſculoſa reponitur ſubſtantia, cuius auxilio primi digi-
torum articuli flectuntur. Atque vt pedii oſſa illi ſubſtantiæ aptiorem ſedem porrigant,
non adeo acuta tenuiaque ſuperiori parte, atque ea quæ qua terram ſpectant, viſuntur.
Vbi autem digitis articulantur, omni ex parte poſtbrachialis oſsibus reſpondent, & Ad digitos articulatio.
appendice donata in rotundum deſinunt caput, ſinum primi digitorum oſſis ſub-
iens. Pedii os pollici præpoſitum ea parte, qua tarſo articulatur, in ipſius inferiori
ſede terræ contermina proceſſum obtinet, cui ſeptimus pedem mouentium muſ-
culus inſeritur. Ita quoque pedii os minimum ſuſtinens digitum, qua tarſo articu-
F latur, inſignem oſtendit proceſſum in externum pedis latus excedentem, in quem
octaui pedem mouentis muſculi tendo inſertionem molitur. ¶ Pedis digiti pedii Pedis digiti.
oſſa ſubſequentes ex tribus oſſibus omnes ad eorum, qui in manu ſunt, ſimilitudi- Gale. cap.
nem exſtructis conſtant, pollice tantum excepto, qui inter alios duplici tantum oſ- 25 libr. de
ſe exſtruitur, vt anterior pedis concauitatis ſedes firmius terræ innitatur, ad quod et- oſsib.

Seſamina oſſa Veſ. lib. 2. cap 28.

iam plurimum iuuant oſſicula ſeſamini ſemen referentia, quæ itidem, vt in t
de quoq; reperiuntur. Vnum quidem, vt plantæ os paruum digitum ſuſtine
imitanti oſſi coarctetur. In primis vero pedis digitorum articulis huiuſm
difficulter præterquam in pollice obſeruantur. In ſenibus tamen, quod ma
promtius ſe offerunt. In ſecũdis autem & tertiis articulis rariſſime inueniun

Magorũ commentum.

quam in ſecundo pollicis internodio, cui grande ſatis oſſiculum ſubiicitur.
quæ primo pollicis internodio ſubiiciuntur, multo inſigniora oſſicula ſun
internum externo longe grandius eſt, quod magi & occultæ philoſophi
nulli corruptioni obnoxium eſſe affirmant, & tantiſpet in terra aſſeruand
tur, cum id reſurrectionis tempore inſtar ſeminis hominem producat. Eſt
os, ſed potiſſimum, exterius mundato ciceri perquam ſimile, ſi modo ad m
ris partem referas: aut ſi vtrunque os iunxeris integrum cicer effeceris, qu
cet ad imaginem pertinet. Deinde in grandioribus hominibus internum i
etiam tantum eſt, vt teſſera ex ipſo promte paretur.

De Vnguibus. Cap. XXXVIII.

Gal. lib. 1. de vſu partium, cap. 7. Cur digiti vnguibus donati παρὰ ὑπ... ἰητ... ἰατρεῖο.

MAnuum pedumque digiti vnguibus ideo a Deo rerum omnium opifi
tur, vt ipſis firmamenti vice apponerentur. Digiti enim ſuis ipſorum
carneis mollia corpora apprehendunt: dura vero, & propter hoc carnis n
lentia, violenter a ſe cognita, ſine vnguium adminiculo apprehendere digit
Ipſorum enim caro reflexa ſubuerſaque firmamento egei. Præterea ſi vngu
tibus digitorum, *vt teſtatur etiam Hippocrates libr. 1. κατ' ἰητρεῖον, id eſt, de Medici o*
mo 20. neq; longiores fuerint, neque breuiores, commodetatam magnitud
bunt, ideoque ea, quorum gratia facti ſunt, tunc maxime præſtant. Siquide
ad res agendas commoda ex iis homini accedunt, veluti ſi radere quid, aut
excoriare, aut euellere oporteat. Nam in tota prope vita, omnibuſque artil
tiſſimum, in quibus ſunt exquiſitæ manuum operationes, quæ Græcis χειρ

Vngues cur mediocriter duri. Galenus ibidem, cap. 11.

tur, iis nobis opus eſt. ¶ Porro vnguium duritiem natura effinxit mediocre
duriores, quam nunc ſunt, inſtar oſſium facti fuiſſent, ita quidem ad appreh
minus eſſent idonei, vt qui ne minimũ quidem flecti poſſent, rumperentur
tiſſime, ſicut & alia dura vniuerſa. Eorum igitur ſecuritati ac robori natura
illos mediocriter duros effecit, vt neque vſui, cuius gratia facti ſunt, quicqu
modatet, neq; ipſi, quum eorum, quę extrinſecus incidunt, vim exſoluunt

Vngues cur rotũdi.

que, promte patiantur. ¶ Rotundi vero ſunt, & gibba ſuperficie conſtant, qu
figurarum ad vix patiendum comparata ſit, vt quæ nullum expoſitum ang
potentem obtineat. ¶ Verum quoniam ſcalpendo, vel aliud quid vnguibus

Vngues quare augentur.

teri debebant nobis eorum extremitates, ſolas has animalis particulas ſe
porentes natura conſtruxit, quamuis iam totum corpus augeri deſierit. A
tem non vt aliæ partes in longum & latum, & profundum, ſed pilorum ti
ſolum, ſubnaſcentibus aliis ſemper vnguibus nouis, & veteres propellentib
hoc otioſe natura inſtituit, ſed vt in locum eius, quod aſſidue in ipſorũ extr
teritur, ſit aliquid, quod ſufficiatur. Sic igitur ad ſummam naturæ prouiden
nit vngulum conſtructio.

De Cartilaginibus. Cap. XXXIX.

Cartilago quid.

CArtilago, quæ Græcis χόνδρος nominatur, particula eſt ſimilaris, aliaru
duriſſima, ſolo autem oſſe mollior, alba, læuis, molliter flexilis, nullis f
cauernuliſque oſſium modo intus oppleta, & ſenſus ac medullæ expers. Hu

Cartilaginum vſus. Veſalius libr. 1. ca. 2. Primus. Alter. Galenus libr. 1. de vſu part. cap. 15.

quam varius eſt. ¶ *Primum* namque idem præſtat, quod oſſa, quum velut ful
dam ſit, cui proximæ partes adnaſcantur, & adſtabiliuntur. Pari modo mul
num oſſium vicem ſubeunt, vbi nullo oſſe locato in eas muſculi ſuam inſert
tant. ¶ *Alter* cartilaginis vſus in articulis eſt, vt hæc oſſibus occaſionem p
minus in continuis, frequentibuſque motibus attritu vitientur. Oſſium nam
ſuræ motus gratia exſtructæ, propter oſſium ſiccitatem ex mutuo contactu
rumperentur, niſi vtraq; commiſſuræ oſſa tota ſede, qua ſe inuicem conting
lumque formant, cartilagine quadam veluti cruſta ſeorſim obducerentur, &
duritie, mollitieque temperamento oſſium impetui reſiſteret, & vna incide

A dendo leuiter exſolueret, ac ſuo læuore ac planitie efficeret, vt promtiſſime oſſis caput in ſuo voluatur ſinu, nullaq; aſperitas motus promtitudinem impediat, accedente huc viſcido lubricoq; humore, & veluti vnctione quadam quo rotulas, vt ad reflectendum fiant aptiores, oblinimus. ¶ *Tertius* vſus eſt, vt in pleriſque oſſium commiſſuris non ad motum inſtitutis, cartilago quaſi glutinis vice interueniat, vt in pubis oſſium commiſſura fit. ¶ Præterea rerum Opifex nudas & prominentes corporis particulas, & oſſium fines alteri oſſi non commiſſos cartilagine adauxit, vt tali conſtarent ſubſtantia, qualis neque frangi propter mollitiem, neque rumpi propter ſiccitatem queat. Variæ autem ſunt cartilaginum differentiæ pro partium ad quas pertinent ratione, quas ſingulas, *quemadmodum in oſſibus hactenus fecimus*, ordine deſcribemus. Tertius.

B

De palpebrarum Cartilaginibus. Cap. XL.

PAlpebris, quæ Græcis βλέφαρα, παρὰ τὸ φάρος, καὶ ἱμάτιον εἶναι τοῦ βλέπειν, id eſt, *quod oculi ſint indumentum*, dicuntur, vtriſque tam inferiori nimirum, quam ſuperiori, vna adnata eſt cartilago, vtcunque mollis & longa, inq; palpebrarum extremo, qua illæ inuicem conniuent, locata, & inter cutem & membranulam palpebras intus ſuccingentem repoſita. Huic cartilagini palpebrarum pili, qui Græcis βλεφαρίδες, Latinis *Cilia* nominantur, infiguntur, in illaq; tanquam in durius quoddam ſolum inſerti eriguntur. Nam hæ cartilagines quas ab illa pilorum ſerie, remorumq; in lõgis nauibus, ſeu vt vocant galeis, ſimilitudine, ταρσοὶ nominantur, ideo potiſſimum creantur, vt pilos illos erectos, neque cæterorum pilorum modo flaccidos dependenteſque contineant. Deinde vt muſculo-
C rum palpebras mouentium inſertioni inſeruiant. Palpebræ vnde dictæ. Veſalius libr. 1. c. 35. Cilia. βλεφαρίδες. ταρσοί. Gal. libr. 10. de vſu partium, cap. 7.

De auris cartilagine. Cap. XLI.

AVris cartilago, quæ auris formam refert, in hoc formatur, vt cute veſtita auris corpus inſtar vanni conſtituat, deniq; commode ſuſtineat, ac erectum ſeruet. Eſt autem hæc cartilago mollis & tenuis, tanto ſemper a capitis oſſe verſus auris extrema mollior euadens, quanto auris orbiculo propius accedit, & quo minus ſuſtinere aliquid debet. Ac proinde etiam in auris pinnula ſeu fibra huius cartilaginis nulla exporrigitur portio, quod ſcilicet hanc propendentem, neque erigi, neque ſuffulciri oporteat. ¶ *Porro* ad temporis os hæc cartilago durior ſentitur, & vt firmiori radice hæreat, craſſior. Enaſcitur enim ex orbiculo foraminis auditus meatui in temporis oſſis celati, cuius cir-
D cumferentia ideo exaſperatur, vt promtius auris cartilaginem educat. Non temere autem natura ex huiuſmodi cartilagine aurem conſtituit. Nam quum mollis ſit mediocriter, facile occurſantium impetui cedit, eorumque violentiam exſoluit. Si vero dura omnino eſſet, æque ac oſſa, vel mollis inſtar carnis, duorum ſine alterum neceſſario fieret, aut enim frangeretur, ac omnino rumperetur, aut omnino contunderetur. Veſalius ibidem cap. 36. Galenus libr. 11. de vſu part. cap. 12.

De naſi cartilaginibus. Cap. XLII.

AB inferiori naſi oſſium ſede, qua hæc aſpera & latiora, quam ſuperiori parte ſunt, duæ enaſcuntur cartilagines, quæ deorſum in anteriora exporrectæ, inuicemque coniunctæ ſenſim molliores euadunt, ac in naſi extremo veluti in cartilagineum ligamentum degenerantes, totam anteriorem naſi regionem cõſtituunt, quæ a naſi oſſium
E inferiori ſede ad naſi terminum apicemque pertinet. Ab oſſeo autem ſepto narium foramina dirimente, alia enaſcitur cartilago, mollis quoque, ac ligamenti naturæ compos, quæ a tota anteriori ſepti illius ſede antrorſum procedens, internæ duarum primarum cartilaginum regioni, per ipſarum longitudinem adnaſcitur. ¶ Hæc pari ratione in ea naſi parte, quæ veluti ex faciei planitie porrigitur, naſi foramina interdiuidit, quemadmodum oſſium illud ſeptum ipſa foramina inibi diſiungit, qua ſuper palati regionem a naſo ad fauces vſque ducuntur. His tribus naſi cartilaginibus aliæ duæ, vtrinque nimirum ſingulæ accedunt, quæ magis adhuc aliis cartilaginibus ligamentorum naturæ participant, & orbiculatim ſingulæ vnum naſi foramen conſtituunt. ¶ Cartilagines hæ internis ſuis lateribus inuicem colligantur, & aliarum naſi cartilaginum extrema integũt,
F ſolæque motu donantur voluntario, cuius ope ſurſum deorſumq;, & introrſum extrorſumque velluntur, propriis in hoc donatæ muſculis. Harum cartilaginum latiores molliores q; partes in naſi lateribus conſiſtunt, ac *naſi alæ pinnulæue*, Græcis πτερύγια nominantur: quod quaſi alarum modo nares occludant, reſerentque, ita homini inter reſpirandum inſignem vſum præbent. Veſalius ibidem cap. 37. Gal. libr. 11. de vſu partium, cap. 17. Alæ. πτερύγια.

nulla alia de cauſſa nominatur, quam quod *laryngis rima*, quæ Græcis γλωττὶς, Latinis *lingua* Γλωττὶς.
dicitur, incumbat. Enaſcitur autem hoc laryngis operculum ampla, & antrorſum cur- Veſalius.
ua baſi ab interiori ſcutiformis regione iuxta partem ipſius elatiorem. Hinc intror-
ſum procedens, trianguli imaginē exprimit, cuius baſim operculi a ſcutiformi cartila-
gine exort⁹ aut ipſius cū ea cartilagine cōnexus efformat. Trianguli vero vertex ea pars
eſt, q̄ introrſum veluti ad ſtomachi regionē ꝑducitur. Corpus hoc, qua palatū reſpicit,
gibbū eſt ac mollius: qua vero laryngi innitit̃, cauū, ſinumq́;, ac multo q̄ ſuperiori parte
durius. In extremo autē ipſius, quo ſtomachū ſpectat, inſigniter molle eſt, pinguiq́; ob-
ductum membrana ligamenti quodammodo naturam refert. Qua vero ſcutiformi cō-
nectitur cartilagini, etiam multa abundat adipe, neq́;, inibi adeo durum atq́; in ſui me-
dio cernitur. ¶ Proinde ἐπιγλωττὶς non eſt Galeno, & aliis Græcis, niſi *laryngis operculum lingulæ impoſitum*, ne quid inter edendum & bibendum in eam decidat prohibens. Lin-
gula vero, quam iidem γλωττίδα vocant, laryngis rima eſt, quam duo tertiæ cartilaginis Lingula.
proceſſus in media laryngis amplitudine pingui membrana obducti conſtituunt. Sic
autem dicta eſt ab ea lingularum ſimilitudine, quæ ex arundinum laminis inuicem com-
mittit tibiis accommodatur. Atq́; hæc ſane primum ac maxime proprium vocis inſtru- Lib 7. de
mentum, *Galeno etiam teſte*, exiſtit, nequaquam vero epiglottis, vt plerique Medicorum vſu part.
noſtri exiſtimant. Qui ſane error aliunde natus non eſt, quam quod non ſine maxima cap. 13.
inſcitiæ nota γλωττίδα & ἐπιγλωττίδα confuderint, quum tamen hæc duo vocabula Galeno Error me-
& aliis veteribus anatomes profeſſoribus diuerſas corporis partes ſignificent, vt iam o- dicorum
ſtenſum eſt, nempe ἐπιγλωττὶς operculū laryngis, γλωττὶς autem eiuſdē rimam. ¶ Atq́; hoc noſtri tē-
Celſi auctoritatē plane contemnere oportet, qui illud laryngis operculum *lingulam* poris.
appellat nulla alia de cauſſa, quam quod humanæ linguæ imagini ſatis accedat, quum Celſi er-
noſter veteres non ad humanam, ſed fiſtularem magis linguam in eius partis no- ror libr 4.
menclatura reſpexiſſe. Atq́; hunc quidem errorem non ſolum Latini Galeni interpre- cap. 1.
tes ſecuti ſunt, ſed & Græci codices, librariorum vitio deprauati, creberrime ἐπιγλωττὶς
pro γλωττὶς legunt, *vt plenius noſtris in Commentariis libr. 1. de laborantibus locis demonſtrauimus*.
Quin etiam Celſi errore, doctiſſimus etiā vir Theodorus Gaza deluſus eſt, eo q́ in Ariſt. Theodori
ἐπιγλωττίδα lingulam eſt interpretatus. Porro reliquæ aſperę arteriæ cartilagines C noſtri Gazæ la-
formam exprimūt, *vt ſuo loco fuſius dicemus*. De cartilaginibus coſtarum, & aliarū quarū- pſus.
dam partium antea eſt abunde dictum, vt non ſit neceſſe hic denuo de illis verba facere.

DE LIGAMENTIS ET MVSCVLIS VOLVNTARII MOTVS INSTRVMENTIS, LIB. II.

Quid ligamentum, & quis eius vſus, ac differentia. Cap. I.

PRIORE libro vniuerſam oſſium & cartilaginum humani corporis ſtru-
cturam explicauimus. Pręſens ligamenta, quibus oſſium articuli cōtinen-
tur ac conſtringūtur, & ea mouētes muſculos enarrabit. Ligamentū itaq́;,
q́ Græcis σύνδεσμος dicitur, nonnullis Latinorū *vinculum* corpus eſt ſimila- Quid li-
re ex oſſe, aut cartilagine, aut quauis duriore membrana principium ducens ſenſus ex- gamentū.
pers, durum, ſed tn̄ cartilagine mollius, album & exſangue, cauitatiſq́; expers. ¶ Varios Gale libr.
autem in colligando, continendo, obtegendo, & muſculis conſtituendis homini vſus 1. de vſu
præbet. Niſi n. oſſium & cartilaginum articuli ligamētis tenerentur, nihil ſane prohibe- par. ca 17.
ret oſſa, aut cartilagines in quolibet motu luxari, & a ſua naturali ſede dimoueri, modo Et lib 6
huc, modo illuc a ſua naturali ſitu deflectentia. Quod ne accideret, natura omniū oſſiū the. meth.
cartilaginumq́; articulationem in orbē ligamētis circūdedit validis quidem, ſed q̄ laxa- cap 4.
ri poſſent, non minimū quoq́; extendi. ¶ Et ſane admirabit̃ hic quiſpiam Summi Opifi- Vſus liga-
cis induſtriam, q́ corporis ſubſtantias ad vſus multum diſcrepantes inuenerit idoneas. menti.
Vt n. oſſa ſimul ad amuſſim, tutaq́; colligarētur, & articulata cōtinerentur, neq́; facile in Id. lib. 1. de
vehementiorib. motibus a ſe abrumperentur, ligamentum q́ maxime potuit durū, atq́; adm. ana.
ab iniuriis remotiſſimū efficere oportuit. Vt aūt oſſibus cartilaginibuſq́; a muſculis tra- Ligamen-
ctis prompte obſequerent̃, molle rurſus eſſe oportuit, atq́; ob id ipſū imbecillū. Atqui for- torū ſub-
ti contrariū eſt valido, & duro imbecillū ac molle. Quænam igit̃ fuerit Opificis rerū ſo- ſtantia.
lertia, q́ corp⁹ quoddā fabrefecit, q́ cōmoditatē vtranq́;, q́ ſatis eſſet, haberet, idemq́; ab
iniuriis tutū eſſet, ex ipſa anatome diſcas licet. Inuenies n. ligamentū omne durū, adeo
vt valide ſimul colliget, neq́; motū, quantū ſuo articulo ex vſu eſt, impediat, neq́; facile

Gal. lib 1. ana adm. Veſ lib. 1. cap 1. abrumpatur, molle vero eouſque quoad non frangatur. Atq; hic præcipuus
que ligamenti vſus eſt, a quo etiam nomen mutuatur. Alter ligamenti vſus
nes ſuis quibus vehuntur, finibus contineat, ne ex ipſis declinent, aut ab illi
Ἐγχάρμα. Annularia. Huius autem generis ligamenta, quia tranſuerſim tendinibus obducuntur
orbiculatim annuli inſtar amplexantur, Græcis ἐγχάρμα fuere nuncupata, La
tranſuerſa & *annularia* appellari commode poſſunt. ¶ Hæc quoq; ligamenta
Gale ibid. tendinibus extrinſecus obducuntur, verum etiam velut ſtratum ipſis fiunt.
ſis duritiem correctura inter os & tendines ſeſe inſinuant, vndiquaque in o
nes, citra omnem prorſus connexum, amplexantia, & vt annulus habena
tentia. *Tertius* ligamentorum vſus eſt, quod illa inſtar indumenti & propug
poribus quibuſdam, nempe tendinibus ſecundum ipſorum longitudinem
tur. *Quartus* vſus ligamentorum eſt, quo ſepti aut interſtitii alicuius vice il
intercedunt, & iiſdem durum oſſis modo renixum præbent. *Quintus* eſt, q
rum conſtitutionem ſubeunt, eiſque non infimam ſubſtantiam ſuppetunt,
Ligamentorum differentiæ. *ſtendetur capite.* ¶ Ceterum ligamentorum differentiæ ſumuntur ab vſu, q
non eſt idem. Etiam in ortu variant, quod alia e ſolis cartilaginibus princip
Veſ. ibid. Ab ortu. vt laryngis ligamenta: alia a ſolis oſſibus vt genu, cubiti, humeri, & reliqua f
ligamenta. Alia vero & cartilagini & oſſi communia ſunt, vt quę pectoris os
A partibus quas nectunt. tis cartilaginib. adnectunt. ¶ A partibus, quas connectunt, ſumuntur differ
quædam ſolas nectant cartilagines, vt *laryngis, & naſi*, quædam oſſa duntaxa
coxendicis, genu, & reliquorum fere articulorum. Quædam cartilaginem oſſi co
coſtarum cartilagines pectoris oſſi nectentia. Alia aliam partem quampiam
tilagini committunt, vt corporis membranæ ad vnam fere omnes, atq; hęc
bus ſunt partibus communia. Alia vni duntaxat oſſi priuata cenſentur, vt
teriorum ligamentorum, quæ tranſuerſim ducuntur quinque. Primum en
A ſubſtantia. næ radioque commune eſt, non ad vnicum tantum os refertur. ¶ Subſ
que alia conſtant molliori, magiſque membranea, vt omnia fere quæ in or
los ambiunt, alia vero dura ſunt, mediamque inter ligamenta, quæ articul
Galenus lib 2. de tempe. cap 4. & cartilagines naturam ſortiuntur, vnde etiam Græci hæc νευροχονδρώδη
ſi *cartilaginea ligamenta* dicas, appellant, vt ſunt generatim omnia, quæ inte
¶ A ſitu quoque ſumitur differentia. Alia enim extrinſecus oſſibus obducu
A ſitu. liora illa: alia autem inter ipſa oſſa vbi ſe inuicem reſpiciunt & contingunt,
A forma. cartilaginea propemodum vniuerſa. ¶ A forma quoque differentiam mutu
enim quædam prorſus lata, membranea, & tenuia, vti illud, quod ſecundum
gitudinem inter vlnam radiumque conſpicimus, & alia quædam: alia vero
& ex iis quædam teretia, vt ligamentum ex dente ſecundæ vertebræ in occ
cedens. Alia ampla, lataq; ſunt, vt tertium peculiarium humeri articuli liga
Rurſus quædam continua, & nullo foramine peruia cernuntur, quorum m
corpore multitudo, quædam aũt aliquid tranſmiſſura per forantur, vt ligam
Ligamentis communia. modo ligamenta tranſmittentia. ¶ Commune autem omnibus ligament
nullo, aut ſaltem obtuſo ſenſu prædita ſunt, ne propter crebrum frequent
rum, & continuum affectum dolore vexentur. Eadem fere ratione, quum ſ
ra ſicca ſunt, ne ocyus exſiccētur, ligamenta quæ articulis ſunt peculiaria, m
dam lentoque humore, vt etiam articulorum cartilagines oblinuntur.

Quid muſculus, vnde dictus, de eius partibus. CAP. II.

Muſculus quid. Gal. lib. 1. de motu muſ. Veſ. lib. 2. cap. 2. MVſculus qui Græcis μῦς dicitur, *pars corporis eſt inſtrumentalis, voluntarii*
mentum ex ligamento in fibras plures diuiſo, & carne has continente formanteq;
neruorum, venarum, & arteriarum in ſe ſurculos recipiens. Ligamenta, ad robur,
nimalem ſpiritum non ſecus quam ad ſenſuum organa continue deferat, v
triatur, arterias autem, vt calor ipſius natiuus recreetur, ad eumq; vita defera
Ligamenti & nerui in muſculo neceſſitas. temere autem natura muſculos ex ligamentis, & neruis creauit. Quippe pe
uos nulla particula mouetur, neque per ligamenta. Neruus enim ſenſitiuus
quatenus mollis: inualidior autem, quam vt moueret, & transferret totum
Ligamentum vero tuto quidem colligare, & interim membrorum motibus
re poterat, ipſum tamen motus voluntarii organum per ſe nequiuit produ

A riginem ex oſſe aut cartilagine, non autem nerui modo, ex voluntarii motus fonte, obtineat. Nemo enim ambigit huiuſmodi principii corpus molle oportuiſſe fieri, quandoquidem neque ex molli perfecte durum, neque ex duro molle quicquam enaſci poſſit. Ea igitur de cauſſa natura neq; ſolis ligamentis vti ad motus voluntarios potuit, quoniam neque ſenſu, neque motu prædita ſunt, vt quæ animæ principatus ſedi non continuentur. Neq; neruis etiam ſolis, quum ii propter mollitiem tenuitatemque transferre tam magna pondera minime valerent. ¶ Permiſtum itaque ex ambobus oportuit aliquod creari motus inſtrumentum, quod omnino neruo eſſet durius, & ligamento mollius, & ideo quoque participare ſenſu, minus quidem quam neruus, magis autem quam ligamentum. Inſuper decuit & id quoque in medio roboris & imbecillitatis, aliorumq; B contrariorum, quæ ligamentis & neruis inſunt, exſiſtere. Atq; hac occaſione motus inſtrumentum, vtriſque ipſum componentibus ſubſtantiis communicat, non tamen exacte alteram, neque ſolam, neq; eam impermiſtam obtinet, ſed ex ambabus commiſcetur. Verum quum nihil alicui per totum confundi poteſt, non confractum prius in minimas particulas, neceſſarium fuit vtrunq;, neruum ſcilic. & ligamentum, in fibras quaſdam exiles diſcindi, deinde ſibi inuicem eas copulari ad voluntarii motus inſtrumenti generationem. Perficitur autẽ nerui ac ligamenti in fibras diſtributio in hunc modum. Neruus accedit ligamentum, ac ſimul commiſta in fibras duas quodammodo digeruntur, illæ rurſus ſingulæ in alias, & hæ iterum in plures tantiſper diuiduntur, donec in tenuiſſimas membraneaſq; fibras procedant. Poſtquam hæ ad extremum diffuſionis per-C uenerunt, rurſus vt diuiſæ fuerunt, mutuo concurſu coaleſcentes, & commiſtæ in vnum colliguntur. ¶ Ceterum muſculi tribus partibus conſtant, *principio, medio, & fine*. Principium quidem, *quod caput muſculi vocant, prima diuiſio conſtituit*. Id enim eſt, quod neruum maxima ex parte recipit, vel in quod inſeritur neruus. Neque temere adiectum eſt, maxima ex parte. Non enim omnes muſculi nerui inſertionem, etiam ſi quãdo in ipſorum ſubſtantiam neruus porrigitur, in capitis exortu adipiſcuntur. Sed ſubinde multo inferius, quam caput habetur, & in medio ſui quodammodo ductus & lõgitudinis, *vt in progreſſu hiſtoria muſculorum abunde patebit*. Medium vero carnoſius, in quo diuiſionis ſeries conſiſtit, hoc eſt, vbi neruus & ligamentum multiplici diuiſione ſic confuſa ſunt, vt vix diſcernantur, ventrem vocant. Qua vero parte ſe tãdem colligunt, atq; in vnũ refluunt D neruorum ac ligamentorum exiles, fibræ, finis, cauda, & extremum dicitur, Græci ἀπονεύρωσιν, id eſt, *eneruationem* appellant. Alio nomine iiſdem τένων, Latinis *tendo* nominatur. Mutuati autem ſunt hæc nomina a mure & lacerta, quibus pellem & pedem demſeris. Quippe muſculi caput muris lacertæque capiti contulerunt, ventrem autem, hoc eſt, craſſam & carnoſam partem, ventri, & tendinem, id eſt, partem carne deſtitutam, caudæ. ¶ Ceterum tendines & eneruationes, ſeu nerueæ tenuitates illæ quas caro deſtituit, non in omnibus muſculis reperiuntur, ſed in illis tantum habentur, qui longo ductu feruntur. Hi enim modo in teretem tendinem, modo latum, & veluti membraneum, modo breuiorem, modo longiorem deſinunt. Breues autem tendine carent, & vndique carnoſi ſunt.

Muſculũ inter ligamentum & neruũ natura medium.

Ligamenti & nerui permiſtio.

Galenus ibidem.

Muſculorum partes tres

Caput.

Venter.

Finis.

ἀπονεύρωσις.

Τένων.

Tendines quando muſculis dentur.

E

De muſculorum differentiis. Cap. III.

DIfferentiæ muſculorum primo a ſubſtantia eorundem petuntur, quæ ſane ex venis, arteriis, neruiſq; in primis pendent. Nullum enim in corpore muſculum reperies, qui non aliqua ligamenti portione in fibras, deſecta & carne illas cõtinente firmanteq; conſtituatur. Verum præter hæc alii neruum, arteriam, & venam in ſuum corpus quoq; diffundi ſinunt. In alios neruus nullus, neq; vena, neq; arteria inſeritur. Qui vero ſolam nanciſcitur arteriam, nullus occurrit. ¶ Ceterum adeps, qui interdũ muſculorũ fibris ꝑ carnẽ digeritur, in macilentis nõ reperitur. In ortu magis adhuc muſculi variant. Nam nõ omnes ab oſſib. ſuum principium mutuantur, vero alii ab oſſe ipſorũ ligamenti originem ſumunt. *Alii* a cartilagine ipſorum ortum obtinent. *Alii* a membrana quapiam enaſcuntur. *Alii* a membrana tendines obuoluente prodeunt. *Alii* ab alio quouis ligamento originem ducũt. *Alii* veluti ex altero muſculo prodeunt. *Alii* rurſus ex nullo principium ducũt, verũ membraneæ partes aliqua ſui ſede carneæ, ac muſculoſæ, ſeu muſculi fiunt. Ceterum non omnes muſculi ab vna duntaxat parte originem ſumunt, permulti enim ex pluribus oſſibus naſcuntur. *Alii* ab eiuſdem pluribus proceſſibus oriuntur. ¶ Abin-

Veſalius lib. 2 ca 3.

A ſubſtantia.

Ab ortu.

Ab inſertione. ſertione item petuntut diffetentiæ. *Alii* enim in os inſeruntur. *Alii* in cattilaginem. *Alii* A
in cutem. *Alis* in aliud in quoduis. Præterea quidam a plutibus partibus enati in vnicam
inſeruntur. *Quidam* vero ex vno oſſe exorti in plura inſeruntur. *Quidam* etiam a plutibus
A forma. bus enati oſſibus in plura quoque inſeruntur. ¶ Forma quoque omnium muſculorum
haud eadem eſt. *Quidam* enim ſunt, quos muri aut lacertæ appoſite conferre liceat. Nõ-
nulli ſunt, qui illorum animalium effigiem nulla ex parte referant. Sunt enim *alii* figura
triangulati. *Alii* quatuor conſtant angulis. *Quidam* etiam quinque angulos exprimunt.
Sunt qui pyramidem & turbinem referunt. Annulis alii reſpondent, & orbiculares ſunt.
Alii latum obtinent principium, & ſenſim coarctati in acutum feruntur. *Alii* ortum in-
ſertioni æqualem nanciſcuntur. Quidam longi & gtaciles ſunt. *Alii* breues & ampli.
A foraminibus. Quidam inſtar ſimplicis lineæ principium obtinent. *Alii* rurſus non ſimplicis lineę mo- B
do, ſed latæ ſuperficiei ritu enaſcuntur. ¶ Porro ad formam quoque foramina ſpectare
A magnitudine. videntur, quæ quibuſdam muſculis inſunt. Alii foramine nullo ſunt peruii. ¶ In magni-
tudine quoque muſculi variant, quod alii maxima conſtent mole, alii magni ſunt, alii
A colore. minimi. ¶ Omnibus muſculis fere communis obtigit color, vbi enim carne vacãt, ner-
uoſorum corporum modo albent, quod in principiis & eneruationibus præcipue acci-
dit, vbi autem carne abundant, carnis quoque modo rubent, cui fibræ nerueæ permiſ-
centur. Porro ea parte qua rubent, interdum candorem vna obtinent, quod illis muſcu-
lis vſu venit, qui tendinem prius, quam caro deſinat, in ſui etiam ventris medio educere
videntur. Alii muſculi aliqua ſui parte protſus liuidi plumbeiue conſpiciuntur. Liuor
autem iſte muſculis accidit, peculiaris ipſorum membranæ gratia, quæ interdum adeo C
craſſa eſt, vt protſus non videatur pellucida, vnde quum craſſa nerueaque ſit, & caro ſub-
A ſitu. tus rubeat, aut nigricet potius: facile color ex nigro & albo permiſtus conſurgit. ¶ Par
etiã ſitus omnib. muſculis nõ contigit, quoniam alii ad corporis habentur ſuperficiem,
cutique accumbunt. Alii penitus reconditi deliteſcunt. Alii rurſus ſecundum membri
A fibris. longitudinem locantur. ¶ A fibrarum ductu etiam petuntur differentiæ, quum aliæ de-
orſum in priora feruntur, alię ſurſum oblique in priora, aliæ recta, aliæ orbiculatim trãſ-
uerſimque. *Præterea* fibræ nõ in omnibus muſculi partibus æque collectæ, & tenues ſunt.
Aliis enim tenuiſſimæ ſunt. Aliis in principio & origine plures, & magis diſſitæ, laxio-
reſque obtingunt fibræ, quam in fine. Aliis in ortu magis conſtringuntur, quam in ipſa
A muſculorum capitibus. inſertione. Aliis propemodum æqualis vndecunq; fibrarum eſt ratio. ¶ In muſculorum D
capitibus exortibuſq; q̃ plures conſurgunt differentiæ, quarũ prima a forma craſſitieq;
muſculorũ deſumitur. Altera a ſubſtãtia, q̧ alii penitus carnei in exortu appareant, fibris
duntaxat raris & incompactis interſtincti. *Alii neruei* in ortu conſpiciuntur, & rurſus in
ipſius oſſis contactu carnei euadunt. Quidam longo ductu neruei permanent. *Alii* vni-
co quidem capite oriuntur. Alia namque principii pars aliquo vſque neruea apparet,
A ventribus. alia protſus carnea. *Alii* duo habent capita, vnum nerueum, alterum vero carneum. A
venttibus ita ſumuntur differentiæ, quod quibuſdam muſculis in ipſo exortu ventres
habentur. *Alis* ad finem, ac ad inſertionem magis, quam ad caput. *Aliis* venter longius
ab ortu conſpicitur. *Aliis* per vniuerſum muſculi corpus permanet. *Aliqui* ventrem ad
ipſam vſque inſertionem ſeruant. *Aliorum* ventres longe admodum ab inſertione di-
ſtant. *Alii* rurſus geminum ventrem oſtendunt. Sunt nonnulli quibus ex abundanti
Impreſſiones muſculorum. quædam tranſuerſim ductæ impreſſiones inſunt, quæ illos muſculos ita exornant, ac ſi
pluribus ventribus efformarentur. ¶ Huiuſmodi vero impreſſiones ſeu lineamenta, &
circumſcriptiones, quas Grę̃ci περιγραφὰς vocant, ſunt veluti albæ quædam lineæ, in muſ-
A tendinibus. culi alicuius ſubſtantia impreſſæ. ¶ A tendinibus quoque ſumuntur differentiæ. Qui-
dam enim in tendinem eneruationemue prorſus non deſinunt. *Alii* tendines habent.
Tendinum autem quidam lati, membraneique ſunt. *Alii* omnino teretes: *Alii* paulo
minus teretes, & nonnihil latiores, quam profundiores. Et alii tendines breues ſunt. *Alii*
autem longiſſimi. Rurſus vnus muſculus plures educit tendines, ſingulos quaſi ex pri-
uatis ſui ventris carnoſis propaginibus educens. *Alii* vnum quidem educunt tendinem.
Ab officio. At is poſtmodum in plures diſcinditur. Præterea plures muſculi vnum efficiunt tendi-
nem. ¶ Sic etiam a muſculorum officio differentiæ petuntur, quum alii rectis præſint
motibus. *Alii* duntaxat obliquis ſubminiſtrant motibus. *Alii* vtrinq; præſtant motum.
Sed hæc de muſculorũ differentiis in præſentia dixiſſe ſatis ſit. Si quid enim ex iis omiſ-
ſum eſt, id perſpicue ex ſingulorum hiſtoria in progreſſu ſermonis diſcetur. De

De cute, & cuticula. Cap. IV.

A QVum cutis omnium corporis partium ſit veluti operculum quoddam, ac natiuum tegumentum, præſtat de ea hoc loco verba facere prius, quam ad muſculorũ hiſtoriam perueniamus. Cutis itaq; non duntaxat omniũ hominis partium, ſed vniuerſę ſubſtantiæ quæ generationi corruptionique ſubiecta eſt, duritie ac mollitie media exſiſtit. ¶ Eſt enim cutis veluti ſanguine præditus neruus, qui inter neruũ & carnem quiddam plane medium eſt, perinde ac ſi ex miſtis vtriſq; conſtitueretur. Ceterum neruus omnis exſanguis eſt & frigidus. Caro multo ſanguine prædita, & calida. Media inter vtrunque eſt cutis, nec plane exſanguis, vt neruus: nec ſanguine abũdans, vt caro. Cutis hæc in homine, boum & equorum tergoribus, ex quibus coria adaptantur, reſpondet, hincq; adeo Græcis δέρμα, eo quod δέρεσθαι, hoc eſt, excoriari queat. Latinis *corium* dicta eſt.
B ¶ Porro cutis non pari ratione omnibus ipſi ſubiectis partibus adhæret. Secus enim in manus vola, & pedis planta ſubditis partibus adnaſcitur, aliter rurſus in fronte ſibi ſubditæ muſculoſæ ſubſtantiæ, & aliter in labiis, palpebris auribus, naſo, ano, ac pudendo, & aliter per vniuerſum corpus, ſubſtratis partibus cutis committitur, ac inter ſecandum, diuerſa ratione a ſubditis aufertur. ¶ Deinde in omnes cutis regiones non æqualis eſt neruorum diſtributio, nec cutis etiam vndecunq; eadem eſt craſſities. Internæ enim manuum cuti, plurimæ neruorum fibræ porriguntur, verticis vero cuti pauciſſimæ. ¶ Quinetiam faciei cutis mollior, & tenuior, verticis autem, & plantę pedum durior viſitur. Quæ internam ſummæ manus ſedem inueſtit: niſi labore callosior euaſerit: ex-
C quiſiſſime in duritie mollitieque inter reliquam cutem, & omnia prorſus corpora, media eſt, quam proxime æquali ad pondus tẽperamento accedens. Vtcunq; vero ſit, cutis homini pro magnitudine corporis tenuior, q̃ animantibus quadrupedibus obtigit: quanquam etiam homini in vertice, dorſo, cruribus, & pedis planta admodum craſſa eſt, ſed non omnib. æqualiter. ¶ Quinetiam aliæ cutis partes prorſus immobiles ſunt, & circũactu pertinaces, vt volæ & plantæ cutis. Aliæ verſatiles quidem ſunt, ſed nullo aguntur voluntario motu, vt totius corporis cutis, ea excepta quæ mouetur, vt eſt frontis & faciei vniuerſa, & quæ anteriorem colli ſedem, lateraq; cõplectitur. Atq; hæc motu participat, aut propriis in hoc famulantibus muſculis, vt frontis, colli, genarũ, & labiorum: aut vicinæ ipſi ss cutis gratia, vt malarum cutis, q̃ muſculis deſtituta, ſimul cũ proxima cute
D mouetur. ¶ Præterea alia cutis ſedes piloſa, vt verticis, axillarũ, pudendorũ, in viris mẽti. Alia vero pilis orbata, vt interna manus, & plantæ cutis. ¶ Porro cutis perpetuo cõtextu efformata eſt, niſi quod tenuibus foraminulis ad fuliginoſorum excrementorum expulſionem, & pilorum generationẽ paratis peruia ſit. In palpebris deniq;, naſo, auribus, ore, ano, pudendo, & vbi vnguibus, viam præbet, interpellatur, & perforata, cõſpicitur. Ex cetera cutis regione, interna ſummæ manus cutis, vt & pedis plantã veſtiens, maxime cõtinua, minimeq; perforata viſitur. ¶ Ceterũ cuti alia tenuis cuticula, & prorſus exſanguis obducitur, ſupernaſciturq;, ceparum propemodũ tenuioribus ac pellucidis reſpondens inuolucris, niſi quod alicubi, & præſertim in vola, & pedis planta, craſſior duriorq; viſitur. Hæc quum cutis quædã velut efflorescentia ſit, Græcis ἐπιδερμίς, quaſi ſumma cuticula, aut extima ſuperficies vocatur. Quod ſi aliquando attritu in ſcabie, aut ignis admotione, aut feruentis aquæ infuſione, aut alia quadam de cauſſa auferatur, & interdum veſiculæ inſtar a cute abſcedat, promtiſſime, ſecus ac vera cutis, renaſcitur. ¶ Ceterum vera intimaue cutis ſola ſanguinis & vitalis ſpiritus compos eſt, ob quod venarum arteriarumque alicubi, & neruorum tenuiſſimæ partes, fineſque ad eam confluunt, ſenſum illi ſuppeditantes. Neque enim quemadmodum in ſingulos muſculos neruus peruenit, ita & ipſius cutis proprius aut definitus eſt, ſed ex partibus ſubiectis fibræ quædam ad ipſam perueniunt, quæ ſimul ipſam cum ſubiectis partibus connectunt, ſimul etiam ſenſum ei ſuppeditant. ¶ Non eſt itaque audiendus Ariſtoteles cutem ſenſu deſtituens, ac ſi carnis cuti ſubditæ duntaxat beneficio ſenſus tactus perficeretur: quum quotidiana experientia diuerſum doceat: nempe cutem a ſubiectis muſculis, quos carnem Ariſtoteles appellat, aut oſſibus quoque auulſam, & poſtea ſcalpello ictam vnguibuſque compreſſam etiam ſentire. Verum quum Veſalius copioſe hunc errorem confutauerit, non eſt cur plura adiiciamus.

Galenus in libr. de morborũ cauſſis. Idem libr. 1. de temper. cap. 8. Cutis ſubſtantia.
Δέρμα. Idem lib. 2. de vſu partium, cap. 6. Cutis differentia. Veſal. libr. 2 cap 5. A connexu. A neruorum copia.
A mollitie.
A motu.
A pilis. A foraminibus. Gal. lib. 2. de tempe. cap 6.
Cuticula.
Gal. lib. 14. the meth. cap 2 & 4. aph. com. 77.
Ἐπιδερμίς. Cuti venas, & arterias, ac neruos porrigi ipſamque ſenſus eſſe compotẽ. Idẽ li. 16. de vſu partium a. Ariſtotelis error libr. 2. de anima. ca. 11 lib. 2. cap. 5.

De membrana carnoſa, & adipe inter hanc, & cutem repoſita. Cap. V.

membrana cum cute eſſet efformatura. Quod nonnullis Anatomicis ita impoſuit, vt Veſ. libr. 2. cap 8.
trati ſint frontis cutem, carnoſam muſculoſamque ſubſtantiam eſſe. ¶ Porro huius Fibrarum
muſculoſæ compaginis fibræ mutuo ad latera accumbentes, a naſi ſummo vſque ad me- ſeries.
diam frontis ſedem, quæ inter primas capillorum radices, & ſupercilia conſiſtit, & ad
huius quoq; loci latera carnoſiores videntur, omnes ſurſum recto tramite procurrẽtes,
modo interim perquam raras exceperis, obliquo ductu exporrectas. Atque hæc qui- In fronte
em recta fibrarum ſeries, non obiter a Medicis eſt expendenda, ne in fronte tranſuer- ſectiones
potius, quam rectas moliantur ſectiones. ¶ Fit enim quum tranſuerſim quandoq; ſe- tranſuerſæ non tẽ-
nem inibi & maxime iuxta ſupercilia, vbi carnoſiores fibræ ſunt, vt comprehenſum tandæ.
aliquis tentat ad palpebrarum radices, tum ſupercilia, tum contiguam ipſis cutem
m conuolui & oculos, qui bus incumbant, aggrauare, vt neque aperiri ex ſenten-
valeant, neque libere ſuo fungi officio. ¶ Non temere autem depilis eſt creata fron- Frõtis cu-
cutis, duabus nimirum potiſſimum de cauſſis. Vna, *quia frons a pilis capitis quantum vo-* tis cur depilis.
tegitur, vt ea certe de cauſſa propriis pilis ipſi non ſit opus. Altera, *quod ſi pilos produxiſſet,* Gal lib. 11.
dere ipſam aſſiduc nobis neceſſe fuiſſet quod pili alias oculis incumberent. de vſu par. ca. 14.

De muſculis palpebrarum. Cap. VII.

PAlpebras vtraſque tam inferiorem ſcilicet, quam ſuperiorem, βλέφαρα Græcis, dicun- Palpebrarum con-
tur efformat membrana, quæ a caluariam ambiente membrana, quam Græci πε- ſtitutio.
... & περιόστεον vocant, principium ducit, & vnum continuum cum adhærente albaue
tunica corpus exſiſtit; dein & cutis quoq; cum carnea membrana. ¶ Atq; hæc ſi-
palpebrarum fines, & vbi cartilago cilia erigens conſiſtit, firmiſſime vniuntur,
ſane vt quatuor hæc, cutis nimirum duæ membranæ, & cartilago illa, quam τάρσον Veſ libr. 2.
nuimus ſimul vnita, palpebram, corpus quoddam rarum, & nulli alteri in homi- cap. 10.
reſpõdens, conſtituant. ¶ Ceterum per reliquam palpebrarum regionem, cu- Duo pal-
æ membranæ, vt in ceteris fere omnibus corporis partibus, quod ad connexũ pebræ ſuperioris
, cõmittitur, & nullus interim adeps, ſed vnctuoſus duntaxat quidam humor, in- muſculi.
& membranam iacet. In ſuperiori quoque palpebra per vniuerſam ipſius am-
m ex abundanti, carnea membrana muſculoſis adaugetur fibris, ac velut duos
muſculos, in medio cutis, & eius membranæ quam adhærẽti albæue oculi tunicæ
am eſſe diximus, repoſitos. ¶ Moueri enim oportebat motu voluntario ſupe- Gal. ibid.
palpebram, alioqui nullus ipſius erat vſus. Quippe fruſtra nobis eſſet a natura lar- cap. 9.
ta, quum vis quædam extrinſecus in oculos irrueret, quæ ipſos læſura eſſet, claudere
olentes, non poſſemus. Quum autem partes omnes, quæ motu voluntario ſunt prædi-
obus vt minimũ indigent muſculis, ſibiipſis oppoſitis, altero ſcil. extendente & al-
flectente, duos quoque muſculos tenues, latos, membraneos, ac ſubſtantia prope- Veſa. ibid.
um omni ex parte ſibi ſimiles, natura miro quodam artificio in palpebra ſupe-
ferior n. prorſus eſt immobilis, produxit: *Vnum* quidẽ in maiori oculi angulo, qui Vnus muſculus.
naſum eſt, alterũ in minore, qui iuxta tẽpora eſt. Qui portionẽ maioris anguli occu- Gal. ibid.
pat, ex media anguli ſede inibi ad naſi latus incipit, ſuo principio ẽt ſuperciliorũ partem
proximam cõtingens. Huius finis amplus, quemadmodũ totus ẽt muſculus, car-
laginem, in quã pili firmantur, applantatur, mediam ipſius ſedẽ, quæ maiorẽ reſpicit an-
gulum, vniuerſam occupans. *Alter* vero muſculus totũ minorem angulum amplectitur, Alter.
quodammodo circularẽ obtinens. A medio namq; inferioris palpebræ ortus, per
rem angulũ circumducitur: & in ſuperiorem palpebram aſcẽdens, in reliquã car-
nis dimidiam ſedẽ ſeſe inſerit, prioriq; muſculo, non ad cartilaginem tantũ, ſed ẽt
quam ſuperioris palpebrę longitudinẽ cõmittitur, adeo ſane, vt niſi fibris ambos
nxeris, vterq; vnus eſſe apparebit. Fibræ n. ſecũdi noſtro C, quum palpebra ſurſum
cta eſt, reſpondent: ea vero conniuente acutum magis efficiunt angulũ. Prioris vero
culi fibræ minus obliquæ conſpiciuntur, & velut ex duplici ducuntur principio, ni-
ex angulo maiori, & ſupercilii parte naſo cõtermina. ¶ Horum muſculorũ be- Vſus.
ficio ſuperior palpebra & attollitur, & deprimitur. Prior n. qui interiorẽ maioremue
lum ſibi vendicat, ipſam ad ſuperiora contrahit: poſterior qui minorem perreptat
gulum, ipſam deorſum agit. Quod ſi vterq; muſculus eodem tempore tendant iuxta
ebram, ſurſum quidem ea pars, quæ eſt ad magnum angulũ trahetur: quæ vero par-
vicinior eſt, ea deorſum trahetur. Quare accidet, vt oculus non magis ſit apertus quã

2 Præſ. 13. clauſus,eaq; palpebræ figura eſt, quam Hippocrates χαμπύλον, id eſt, *curuam, reflexam,* ... *retortam* appellauit: quam in morbis magni mali ſignum numerat. Fitq; affectus is vtr... muſculorum conuulſo, parte mq; tarſi ſibi continuam ad ſeipſum trahent... Quod ... ter quidem muſculus agat, ad ſeipſumq; palpebram trahat, alter aūt prorſus ce... t a... riri, tunc claudi totam palpebrã contingit. Trahit n. ſemper pars altera tarſi quæ m... uetur, vna ſecū & reliquam. Cauſſa aūt huius rei eſt duritties tarſi. ſi n. eſſet membra... ſus, aut carnoſus, aut quouis alio modo mollis, nō vtiq; partē motã altera ſequeretu... quod præuidens natura, durum ac cartilagineū tarſum ipſi palpebrę innexuit, in q... vtriuſq; muſculi fines insererentur. Quemadmodum enim, ſi baculum quendam ... quum & retortum vtra voles parte apprehenſum attraxeris, totus ſequitur: ita ... ſus totus vtriuſuis muſculi tractum ſequitur. Porro cur inferior palpebra immobi... Lib. 10 de vſu partiu cap 10. copioſe *libro iam commemorato* Galenus exponit.

De oculorum muſculis. Cap. VIII.

Oculi cur mobiles. Qvum neque ex obliquis ac lateribus, neque ex poſterioribus, neque ſuperiori... vel inferioribus ſedibus, neque omnino aliter quam ſecundum pupillæ rectit... Galenus ibidem, cap 8. nem, oculorum viſio perficiatur, pauciſſima ſane cerneremus, ſi oculi penitus ... les exſtitiſſent. Ob eam ſane cauſſam ab opifice rerū ita conditi ſunt, vt poſſent plur... Oculi cur duo facti. circumagi, & cū ipſis totum ēt collum ad motus habile reddidit, qua etiam potiſſim... cauſſa duo facti ſunt oculi, a ſeſe notabili interuallo diſſiti. Ceterū ſi eos motu ... oportebat eſſe præditos, ipſis quoq; muſculos, eius motus inſtrumēta largiri nece... Oculorū motus. fuit. ¶ Poſtquam igitur oculorū motus ſunt tres, vnus quidē quo intro verſus naſum ... ducuntur, & quo extra ad paruum angulum aguntur, alter quo ſurſum verſus ſup... Veſalius lib. 2. c. 11. tolluntur, & quo deorſum verſus malas trahuntur, tertius quo obſcuro admodu... tu circumuertuntur: cōſentaneum fuit & muſculos qui motuū illorum duces eſſe... tidem, creari, atq; ſingulis motib. qui in geminos partiri poſſunt, binos adaptari ... Muſculi oculorū primi ſex. los. Duos quidem in laterib. ſingulos ſcil. ad vtrunq; angulum: alios autem duos, ... quidem inferne, alterū vero ſuperne, quintū vero & ſextū vt circumactionis motu ... Galenus ibidem. eſſent, poſitione obliquos effecit, ſingulos in ſingulis palpebris verſus minorē a... Veſalius ibidem. ſupra & infra extenſos. ¶ Porro ex iis ſex numero muſculis primi quatuor, que... dum rectis oculi motibus præſunt, ita quoq; rectum ſitum obtinent, & omnes om... ex parte ſibi ſimiles ſunt. Capita n. ipſorum, velut ex dura cerebri membrana neruum ... rium obtegente, & e neruo ſecundi paris neruorum cerebri ſtatim in viſori... e caluaria elapſu, originem ducunt. Dein ipſorū venter amplior, quam profundior, at ... teres propemodum viſitur, & poſteriori oculi regioni, viſorioq; neruo, ſecund... ipſa caluaria in oculi vſq; radicem ductus longitudinē, incumbit, & vbi prope med... o... ſedē, vbi is latiſſim⁹ eſt, venter pertigerit, in latã membraneamq; eneruationē fi... vltra mediam oculi ſedē terminat, & duræ oculi tunicæ tanquã in mouendo oſſe, ... ſed ſecundum corporis lōgitudinem ducta, linea inſeritur, iuxta iridē, maiorem ... li circulum, in anteriori oculi parte conſpicuū & nigrum ab albo diriment... ¶ ... muſculi circumductionis oculi opifices forma quidē ac ortu priorib. illis reſpond... minores & ductu inſertioneq; ab illis euariant. Prior namq; a dura cerebri mem... viſorium neruū ambiente, e regione minoris anguli originē ducit, & in hu... ſedem neruoſa ſua tenuitate inſerit, obliqua linea iuxta iridē reliquorum quatuor ... do. Alter vero a viſorii nerui membrana, e regione maioris anguli naſcitur, & du... li tunicæ neruoſam ipſius tenuitatē, obliquiori linea, ad ſuperiorē oculi ſede... Atq; hinc fit ſex iſtos oculi muſculos ſolo ſitu, & in durã oculi tunicã inſertione, ... huc modice variare. Primi n. quatuor (vt dictū eſt) prorſus recti ſunt rectaq; linea inſe... tur: alii duo obliquiores videnť, obliqua linea inſertionē molientes: q etiamſi ... ſioni cōducant, attamen & ſurſum deorſumq; oculum agunt. Atq; omniū ne... uo... tenuitatū ductus, inter durã oculi tunicam, & adhærentē medius conſiſtit. Efform... itaq; ſimul oēs muſculi, dū propriū ad huc ſitū ſeruant, turbinatã figurã, cui⁹ c... nus... rum eſt exortus, baſis vero eorundem inſertio. Breuiſſimo n. ductu neruo cōne... viſorio, quum in illorum, quam vna conformant capacitate multus contineatu... duriuſculus, & albus admodū, atq; is rurſus alteri cuidã obuoluitur muſculo. Qu...

ta...

... ſex muſculi ex cerebri dura membrana neruum viſorium obtegente pro- ... riorem duræ oculi tunicæ ſedem iuxta iridis latera orbiculatim membra- ... bus inſeruntur. Atque primus, qui eſt in magno angulo, intro verſus na- ... *ter* qui in paruo eſt, verſus eundem angulum abducit. *Tertius*, qui infra ... verſus malas. *Quartus* qui ſupra, verſus ſupercilia. *Quintus & ſextus*, oculum ... circumagunt. ¶ Præter commemoratos ſex oculi muſculos, alius eſt Septimus Galenos ibidem. muſculus magnus, vndecunque ab illis occultatus, & eo quem diximus adipe ... tus, conſtringens ac muniens viſorium neruum, ſoluſque ſimilem figuram, ... ores ſex ſimul efformant, conſtituens. Nam muſculus iſte principium quoque ... embrana, neruum viſorium inuoluente aſſumit, at paulo anterius, quam ſex ... ſtque id principium carnoſum, vt etiam reliquũ totius muſculi corpus, quod ... m viſorium ambit neruum, ac a principio in priora porrectum, inſtar turbi- ... er dilateſcit, dum poſteriorem oculi ſedem contingat, illique circuli modo ... tur. Atque hanc inſertionem molitur, non quidem viſorio neruo proximam, ... bi oculus ampliſſimus fieri incipit. Oculum diſtendit, ac leuat hic muſculus Vſus. & deorſum, & vna conuertit.

De labiorum, buccarum, & naſi alarum muſculis. Cap. IX.

L... rum labrorumue ſubſtantia ſola eius modi extitit, vt eam vt muſculum pro cu Labiorũ ſubſtantia. ... cutem muſculoſam iuſte vocites. Nam & moueri ipſam motu voluntario o- Gal. lib. 11. de vſu part. ... multoque aliis muſculis eſſe duriorem, vnde ex cute ac muſculo ipſam tem- cap. 15. ... ¶ Bucca vero quæ Græcis γνάθος dicitur, vtrumque faciei latus eſt, quod ſpiri- Bucca. ... to inflatur. Quum autem labiorum & buccarum motus dicimus, illi intelligen- ... t, quos, quieſcente etiam inferioris maxillæ oſſe, obimus. Aliis enim muſculis Numerus muſculorũ. ... s, aliis vero buccæ, labiaque motu voluntario aguntur. Quatuor vero vtrinque ... uc cas agentes muſculi ſunt. Duorum autem primorum in vtroque latere, ſin- Primus alterius lateris, vel ſimul omniũ primus & ſecundus. ... branei & ampli admodum ſunt. Hi enim ex omni via vertebrarum ceruicis ... regionibus, deinde ſcapularum, & clauicularum, & pectoris oſſis ſedibus ori- ... unt, vſque ad faciei medium protenſi. Sunt vero hi aliud nihil omnino, præ- ... carnea membrana, carneis fibris in anteriore potiſſimum colli parte, & facie Veſalius li. 2. c. 13. ... que adaucta muſculoſaque facta. Fibræ autem hæ carnoſæ a pectoris oſſis ſe- ... que clauicularum regione pectoris os ſpectante ſurſum, verſus faciẽ conſcen- ... andum colli longitudinem recto tramite protenduntur. Quæ autem ex reli- ... olæ ſede, & ſũmi humeri, & ſcapularum ſedibus ad ceruicis vſque ſpinam in- ... obliquæ ſurſum contendunt, tantoque obliquiores videntur, quanto ceruicis ... nt propinquiores. Omnes enim fibræ a ceruicis vertebrarum ſpinarum ſedibus ... ntes, vna cum eius partis neruorũ ſurculis tranſuerſim feruntur, atq; ideo ma- ... muſculus occipitio vicinior exiſtit. ¶ Porro eiuſmodi fibrarum ductus, in cer- ... odum cõſpicuus eſt, nullaq; fibrarũ interſectio, vt neq; etiam in ſummo men- ... ferioris maxillæ iuxta aurem regione ſeſe offert. Verum vbi iam labia contin- ... æ inter ſe adeo confunduntur, vt rectas & obliquas, & tranſuerſas iam amplius ... re prorſus arduum & impoſſibile ſit, atq; id præcipue ſecundum totam inſe- ... ri regionem accidit. Labri enim ſuperioris lateri ad alas vſq; narium duntaxat ... erriguntur. ¶ Poſterius itaq; huius muſculi initiũ a ſpinæ ceruicis ſede omnino ... r, deinde ſecundũ occipitũ oſſis baſim fertur, mox ſub aurem, vt ipſius radicem ... tando contingat. Imo interdũ hic adeo aſcendit, vt & auris huius beneficio qui- ... hominibus, non etiam ſtupidis, aut aſinis, moueatur, *vt nobis in nobili quodam a* ... nberg *videre licuit.* Porro præſens muſculus ab aure in faciẽ ductus, illum quem ... era vocant, *de quo ſeq. dicemus cap.* muſculũ contingit, & paulo validius oſſi in malis, ... alibi in reliquo ipſius ductu connaſcitur, hinc ad naſi vſque radicem pertingens.

Ceterum hi muſculi buccas, & totum inferius labrum deorſum retrahunt, & ad Vſus. ... mul cum ſuperiori labio abducunt, aut reliquam faciei cutem, quæ a muſculo- ... ntis & naſi ſubſtantia, & palpebræ muſculis non mouetur, circumagit. ¶ *Secundus* Secundus alterius lateris ſeu omnium 3. & 4. ... us ſimiliter membraneus, & varia fibrarũ ſpecie intertextus, totamq; eam buc- ... edem complectens, quam inflamus, & a tota fere ſuperioris maxillæ longitu- ... a inferioris longitudinem ad gingiuarum radicem inſeritur. Huius muſculi

internam ſuperficiem oris amplitudinem ſuccingens tunica oblinit, ipſique adeo [illegible] naſcatur, vt nullo prorſus modo illacera a muſculo, aut muſculus ab illa auferri [illegible]. Imo ſecundus hic buccarum muſculus, vix aliud eſt quam carnoſarum fibrarum implexus admodum tenuis, ac quodammodo membraneus. ¶ Is ad buccarum motum, quo nunc in oris amplitudinem voluuntur, nunc autem extrorſum, nunc ſurſum, n[illegible] deorſum, nunc prorſum, nunc retrorſum ducuntur, conducit. *Tertius* a maxillæ ſuperioris oſſe, vbi mala conſiſtit, carnoſo principio enatus, deorſum oblique in prio[illegible] quouſque ſe in ſuperioris labii inſerat latus, fertur. Sedes autem ad naſi latera mal[illegible] modum prominens ac rubens, Græcis μῆλον, Latinis *mala & gena* vocatur. *Quartus*, [illegible] inferioris maxillæ humiliori parte ad menti quaſi latera carneus exoritur, hinc [illegible] oblique in priora protenſus, in mediam humilioris labri ſedem implantatur. ¶ [illegible]unt itaque omnes iam dicti muſculi quatuor lati, ac quodammodo, quod ad fibras a[illegible], duplici donati initio, ipſorumq; fibræ circa inſertionem X literę modo ſeſe inter[illegible] pertinaciter.

Vſus.

Tertius alterius lateris, vel omniū 5. & 6.

Mala.

Quartus in altero latere. vel omniū 7. & 8.

Quatuor aūt iis muſculis duodecim motus vt minimum obimus, quatu[illegible] quidem obliquos, in vtroque labro duos, & alios octo rectos, in vtroque labro qua[illegible] Duo ſane ad amuſſim recti fiunt, quando labra plurimum a ſe inuicem diducū[illegible]t, [illegible] quidem a duobus muſculis ſurſum agentibus ad nares tenſo, altero autem deorſum mentum ducto, dum duo inferiores muſculi laborant. Dein quando ad ſe labra re[illegible]buntur, & inuicem coeunt, vno ex ſuperiore loco deorſum, altero ex humiliore ſ[illegible] protenſo. ¶ Ceterum ab internis horum muſculorum fibris, labia introrſum con[illegible]tuntur, & ſubimplicantur, ab exterioribus vero foras euelluntur, vt ita & duo al[illegible] in [illegible]gulis labiis recti conſurgant motus, qui paulo minus toto ad obliquos quaſi refer[illegible] ſunt. Quatuor vero obliqui motus, vnico duntaxat laborante muſculo, reliquo in[illegible] laxato, celebrantur. Si enim dexter ſuperioris labii muſculus remiſſo ſiniſtro co[illegible]hitur, dextra labii pars obliquo motu, ſiniſtra dependente, attollitur. Vt vero vali[illegible] adhuc ſuperius labrum moueretur, atque ſecundum totam ipſius ſubſtantiam m[illegible] participaret, illi alia portio muſculi elargita eſt, qui narium alas extrorſum ſurſ[illegible] agit. A malis enim iuxta proprium ſuperioris labii muſculum carneus quidam, ſed[illegible]nuis membraneuſque enaſcitur muſculus, qui in ipſo modice verſus priora deſcenſu, in duas portiones partitur, vnam naſi alæ radici, alteram ſuperioris labii parti, quæ Græcis μύσταξ, & Homero ὑπήνη, Latinis *barba ſuperioris labri* vocatur, inſerens. ¶ Verum præter hunc alæ muſculum alius in interna narium amplitudine habetur, ad ſuæ cauitatis externum latus, ſub tunica illam amplitudinem ſuccingente, reconditus. Eſt a[illegible]tem hic tenuis & membraneus, interiori alæ regioni inſertus, illamque intro trahens. Sunt itaq; enumerati in hoc capite muſculi duodecim, ſi omnes vtriuſq; lateris iunxerimus, duo quidem lati ex carnea conſtantes membrana, duo admodum vatii ex vna maxilla in aliam pronati, & quatuor labiis proprii, & totidem alarum naſi.

Vſus. Gal. ibidem cap. 16.

Alarū naſi muſculus alterius lateris 5. aut omnium 9. & 10. Veſalius, ibidem.

In altero latere 6 aut omnium 11. aut 12.

Muſculorū epilogus.

De muſculis inferiorem maxillam mouentibus. CAP. X.

NOn homini tantum, ſed reliquis etiam animantibus ad vnum omnibus, *excepto Crocodilo*, cui vnico ſuperior maxilla mobilis viſitur, inferior, quieſcente inte[illegible] immotaq; ſuperiori, motu agitur voluntario. ¶ Ceterum inferior hominis maxi[illegible] tr[illegible]bus ducitur motibus, quorum vnus quidem in mandendo perficitur, quo ad latera, & antrorſum, & retrorſum maxilla agitur, ac circumfertur: alius in ore aperiendo fit. Motus autem ii omnes propriis obeuntur muſculis, qui vtrinq; habentur quatuor. Prim[illegible] a mandendo Græcis μασσητὴρ, Latinis *manſorius, vel mandibularius* dictus, eſt *ille quem poſteriorem maxillæ inferioris ſedem, ſub oſſe iugali manu amplecti poſſumus.* In equis ſpe[illegible]ſimus eſt, quem crebro in illis complectuntur, qui num carneus, aut neruicus equus obſeruaturi ſunt. ¶ Neruco & amplo validiſſimoque principio ab ea malarum ſede[illegible] oritur, qua infima pars ſuturæ illius cōſiſtit, quæ maxillæ ſuperioris os, totum minor[illegible] oculis ſedis angulum occupans, mediamque oſſis iugalis ſedem efformans, maxi[illegible] iuſdem maxillæ oſſi contingit, quod dentium præſepiola continere, ac narium [illegible]tudinem magna ex parte conſtituere præcedenti libro diximus. Deinde a malis p[illegible]cipium hoc in poſteriora ducitur, e tota inferiori, interiorique oſſis iugalis ſede ad [illegible]rem vſque pronatum. Ex tota enim longitudine oſſis iugalis, quæ a malis ad aurem v[illegible]

Inferior maxilla ſuperiori quieſcente mouetur.

Gal. lib. admini. ana. 4.

Maxillæ inferioris motus.

Maxillæ muſculorū nomina.

Veſ. ibidem cap. 15.

Manſorius alterius lateris 1. aut omnium 1. & 2.

pe

A pertinet, huius muſculi principium enaſcitur, quod nerueũ in malis eſſe diximus. Hoc
enatus principio deorſum tendit, totamque inferioris maxillæ amplitudinem, in ex-
terna poſteriotique ipſius ſede conſpicuã amplectitur, illi validiſſime partim carneus,
partim nerueus latiſſima inſertione implantatus. Totus quodañodo triangularis eſt: Gal. libr. 11. de vſu part. cap. 4
vnum enim ipſius latus verſus iugalis oſſis extremitatem porrigitur: alterum a malis ad
infimam maxillæ ſedem retrorſum ducitur: tertiũ ab aure in anteriora deorſum fertur. Veſ loco citato.
Vnde etiam ilico fibrarum ipſius ductum variare neceſſe eſt. Quæ enim ab anteriori
principii ſede prodeunt, oblique deorſum in anteriora feruntur: quæ autẽ a poſteriori
principii ſede prodeunt, oblique deorſum in anteriora repunt. Variis motibus maxil- Galen. ibid.
lam circumagit, & antrorſum retrorſumque mouet, adeoq; ad mandendũ molendum-
B que cibum præcipue cõducit. Neq; enim alia ratione dictus eſt manſorius, quam quod
ſibi ita applicent & committant dentes, vt quicquid inter hos medium adiacer, franga-
tur, & tanquam a mola ad læuorem comminuatur. Secundus Græcis *κροταφίτης*, Latinis
temporalis appellatus, a verticis, & tẽporis, & frontis, & *cuneiformi oſſibus*, & eo oſſe, quod Temporalis ſeu alterius lateris ſecundus. Veſ. ibid.
minorẽ ſedis oculi angulum amplectitur, ſeu maxillæ ſuperioris oſſe primo principium
ducit. Inſtar ſemicirculi enim primum, & præcipue a verticis ac frontis oſſe multo ela-
tius enaſcitur, quam commiſſura ſquamæ formis conſiſtit, temporis os verticis oſſi cõ-
mittens. Hinc ſenſim craſſeſcens, & carnoſior redditus arctatuſque, in cauitatem ibi in
capitis oſſibus exſculptam deſcendit. Quum vero ad iugale os vſque pertingit, admo-
dumq; craſſus, ſed anguſtus interim euaſit, ſuperiori quoq; iugalis oſſis ſedi adnaſcitur,
C maſſeteri adeo continuus, vt vix immerito temporalem & manſorium vnum eſſe mu-
ſculum quis contenderet. Vniuerſum autem temporalis muſculi corpus ad iugale vſ-
que os carneum eſt, exteriori ſede, propter membranæ propriæ craſſitiem perquam
liuidum, idque potiſſimum ad exortus ſui initium & ipſius os iugale connexum. Inter-
na vero ſede, qua ex oſſibus ampla illa lataque explantatione enaſcitur, carneus eſt, &
acutum inferioris maxillæ proceſſum contingens in breuem, ſed inſigniter validum,
nerueumque finit tendinem, ſua amplitudine acutum illum maxillæ proceſſum am-
plectentem, illique validiſſime inſertum. Ad tendinem hunc omnes temporalis mu-
ſculi fibræ, ex ſemicirculo velut ad circuli centrum procurrunt. Hic os potiſſimum
claudit, & dentes inter ſe vehementer committit. Eius certe ingens robur eſt, quoties Gal. lib 4. ana adm.
D aliquid vi mordemus, & aliquid impetu dentibus confringere adnitimur, aut ingens
aliquod onus hiſtriones quoſdam leuare conſpicimus. Vtcunque tamen temporalis In ore delitescens ſeu alterius lateris tertius Veſ. ibid.
muſculus ſit validus, multiſq; neruorum propaginibus donatus, ac ſuæ nobilitatis g a-
tia oſſuoſis vallis interceptus, aptiſque ſinibus incluſus, nihilo minus tamen illi alterum
quoque muſculum, ſimiliter robuſtum & neruoſum, ac in ore delitescentem Natura
aſſociauit, tertium ordine, eiuſdem cum muſculo temporali functionis auctorem. Hu-
ius principium perquã neruoſum, ex tota cauitate ſinuue exoritur, qui in oſſis cuneum
referentis proceſſibus veſpertilionum alas exprimentibus inſculpitur, quem vbi exceſ-
ſerit, carneus, amplus, & craſſus efficitur, ac in internam maxillæ, vbi hæc latiſſima
eſt, ſedem implantatur. Hic ſane muſculus, vt duo præcedentes, ſurſum maxillam in-
E feriorem trahit, illamque ſuperiori iungit, & in latera prorſum retrorſumque agit. Ve-
rum mandibulario id priuatim committitur, vt mandibularium anterioribus princi-
pii partibus contractis inferior maxilla prorſum ducatur, mentumque in anteriora
promineat. Poſterioribus vero principiis ſedibus tenſis, retrorſum ac velut ad aures
maxilla retrahatur, adeo, vt duo hac ratione motus mandibulariorum beneficio per-
agatur, quibus manducantes indigemus. Atque huic etiam motui ſuppetias fert tem-
poralis muſculus, prout has, illaſue ſui principii fibras tendit, aut remittit. Dein-
de mandibulariorũ, & in ore delitescentium muſculorum opera, in latus maxilla du-
citur. Dextro enim mandibulario duntaxat, & ſiniſtro in ore delitescente mu-
ſculo contractis, maxilla in dextrum latus agitur. At ſiniſtri lateris mandibulario, &
dextri lateris in ore delitescente muſculo, vna contractionem molientibus, infe-
rior maxilla in ſiniſtrum latus fertur. ¶ Quartus os aperiens vocatus cum ſuo con- Os aperiẽs alterius lateris quartus aut omnium 7. & 8.
iuge, ſunt enim vtrinque ſinguli, maxillam deorſum trahit, graciliſque, & oblongus
eſt, ex prominentibus temporum oſſium proceſſibus, qui ſcriptorii ſtyli imaginẽ rete-
runt, originem ducens. Hinc vtiq; membraneo, latiuſculoq; capite exortus ſtatim car-

Gal. libr. 11. de vſu part. cap. 4.

noſus, tereſque fit, ac verſus priora maxillæ, vbi ſummum mentum habetur, procurrẽs, A
interiori eius parti adnaſcitur, & dexter muſculus ſiniſtro hic ad inſertionem vnitur, in
ea ſane inferioris maxillę parte, vbi vel horum muſculorum gratia maxilla exaſperatur,
& proceſſulos inæqualiter extuberantes obtinet. Hic muſculus vbi in ſe colligitur, os
aperit, quemadmodum præcedens claudit, & ductus maxillæ (vt dictum eſt) ad inferiora
auctor exſiſtit.

De muſculis oſſis hyoidis. Cap. XI.

Oſſis hyoidis duplices muſculi.
Gal. lib. 7. de vſu partium cap. 19.
Propriorũ munus.
Veſa. libr. 2. cap. 17.
Propriorũ numerus.
Propriorũ primum par ſeu lateris primus.

MVſculorum, qui oſſi hyoidi, quod in faucibus ſuperiori laryngis ſedi prælocatur,
& radici linguæ fundamenti vice, ſuper quod eam moueri oporteat, exſiſtit, vt *li-
bro 1. cap. 16.* dictum eſt, committuntur, alii quidem ipſi ſunt proprii, & ſolius huius oſſis B
gratia creati, qui omnes ex aliis oſſibus principium ſumentes, huic oſſi inſeruntur. Alii
autem ex hoc oſſe prodeuntes, aliis organis famulantur. Qui igitur oſſi hyoidi proprii
ac peculiares ſunt, hoc potiſſimum præſtant, ne hyoidis os non admodum ſtabili fir-
matum baſi, hinc inde ad latera, vel ſurſum, aut deorſum, vel antrorſum aut retrorſum,
conuellatur, & ex ſua ſede promte dimoueatur. Sunt autem ii ad minimum redacti nu-
merum, ſeptem, ad maximum autem octo, vtrinque nimirum quatuor, vt vniuerſi qua-
tuor conſtituant paria. ¶ *Primus* ceteris validior & craſſior, bifidus aut geminus eſt,
ſcutiformi laryngis cartilagini, & aſperæ arteriæ in collo exporrectus. Lato namque &
carneo principio ex ſumma pectoris oſſis ſede, ad partem magis internam exoritur, te-
ctaque ſurſum tenſus, ac parem ſemper ipſi origini latitudinem ſeruans, in anteriorem C
& gibbam hyoidis oſſis partem inſeritur, carnoſo innexu totam amplitudinem medii
oſſiculi, cui hyoidis oſſis latera firmantur, apprehendens. Huic muſculo ſecundum
ipſius longitudinem in medio linea inciſa eſt, cuius occaſione, ex duobus muſculis ille
conſtare non inepte dicitur, ac duorum muſculorum, ſeu vnius paris vice enumeratur.

Galenus ibidem.
Secundum par.
Veſalius ibidem.

Hi os hyoides deorſum, ſi quando violentius tum a ſuperioribus muſculis, tum a ſcuti-
formi cartilagine ſurſum vellitur, retrahunt, ſimulq; propugnaculum ſunt, & aſperam
arteriam coarcent, & dirigunt. ¶ *Tertius & quartus*, vtrinque enim vnus eſt, iis duobus
opponuntur, ampli, breues, ac omni ex parte carnei, a maxilla inferiori, ſub ſummo
mento interius enaſcuntur. Hinc procedẽtes, ac modice arctiores redditi, & deorſum
protenſi, hyoidi oſſi duobus primi contermini inſeruntur, eandem prorſus inſertionis D
latitudinem, in anteriore oſſis ſede cum illis exigentes. Hi os hyoides ſurſum, oppoſito
duobus primis ſeu inferioribus motu, deinde & modice in exteriora, protrahunt.

Tertium par.

Quintus vero, ac *ſextus*, ab vtroque enim latere ſinguli, admodum graciles, tereteſ-
que ſunt muſculi, qui ab oſſis temporis proceſſuum radicibus, quos ſtylum & galli cal-
caria libro primo, diximus referre, explantati, hyoidis oſſi inſeruntur, ad latus ampli-
tudinis, quam primi quatuor muſculi occuparunt. Eſt autem hæc regio, vbi oſſis la-
tera cum medio oſſiculo coeunt. Muſculi hi toto ductu illis muſculis exterius atten-
duntur, qui maxillam inferiorem deorſum trahunt, qui etiam ab eiſdem ſtylum
imitantibus proceſſibus, ſed paulo humilius, quam ii oſſis hyoidis muſculi oriuntur.
Porro iis duobus muſculis, ne os hyoides in dextrum, aut in ſiniſtrum reuellatur, mu- E
nus concreditũ eſt. Præterea illud quoque ſurſum nonnihil, introrſumq; contrahunt.

Quartum par.

¶ *Septimus & octauus* huius oſſis muſculi, vtrinque enim ſinguli, graciles longique viſun-
tur. Nullus enim vniuerſi corporis iis ſimul & gracilior & longior occurrit. In medio
ipſorum ductu carnei eſſe deſinunt, tendinis aliquouſque naturam oſtendentes, a qua
denuo carnei euadunt, ac veluti duos muſculi ventres nanciſcuntur. Principiom enim
carneum ex elatiori ſcapulæ coſta, iuxta ipſius ceruicem, & proceſſus anchoram refe-
rentis radicem obtinent, & ſub muſculo ſcapulam ad occipitium trahenti occultati,
ſurſum oblique protenduntur, ſub muſculo a pectoris oſſe & clauicula, in mammilla-
rem capitis proceſſum inſerto, qui hos hyoidis muſculos adeo comprimit, vt carnoſi
ſub illo eſſe deſinant, tendiniſque ſpeciem oſtendant, perinde ac ſi digniori illi caput F
mouenti muſculo cederent. Vbi illum ſuperauerunt, rurſus carnei apparent, quouſque
in eam hyoidis oſſis regionem implantentur, in quam ſextus & ſeptimus inſeritur. Hi
muſculi deorſum & vtrinq; ad latera hyoides os detrahunt. His muſculis neruulus ap-
plantatur, vbi ſcapulæ committuntur, nequaquam autem vbi hyoidi inſeruntur. Sunt

itaque

A itaque octo muſculi ſolius hyoidis oſſis occaſione efformati, in hoc ſcilicet, ne hinc inde ex ſua ſede id turbaretur, fundamentumque plus ſatis infirmum linguæ, & ipſi quoque laryngi efficiatur. Muſculorum vero qui hyoidi oſſi proprii non ſunt, ex ipſo originem ſuam mutuantes, quatuor quidem laryngi, alii vero linguæ porriguntur, de quibus mox dicemus.

Muſculi hyoidi oſſi nō proprii.

De linguæ muſculis. Cap. XII.

Lingua ſubſtantia.

Magnitudo.

Gal. lib. 11. de vſu part. cap. 10.

Lingua muſculis eget.

Figura.

Linguæ q̄ Græcis γλώττα dicit, *caro eſt rara, fiſtuloſa, & mollis*. Eius moles ori ad amuſſim adaptata cōgruit. Quippe in omnem eius partem pertingit, quod ſane ſi minor eſſet, haudquaquam potuiſſet. Neque rurſus præ oris anguſtia impeditur, quod faciliſime B ei accideret ab immoderata magnitudine. ¶ Ceterum quū ipſam in omnem partem promte & ex noſtra voluntate moueri conueniebat, qui enim alias maſticatio, tranſglutitio, ac ſermo perficerentur? hanc muſculoſam fieri neceſſe erat. Quoniam vero ipſam ſurſum ad palatum attolli oportebat, & deorſum ferri, & ad latera circumagi, poſtremo antrorſum, retrorſum, & hinc inde reflexam ac in ſe collectam moueri, operępretium fuit multos illam habere muſculos, qui variorum motuū auctores exſiſterent. Linguam autem fortem & magnam ad baſim ſtabilitatis ac firmitudinis gratia, tenuem vero ad extremitatem mucronemue, vt celeriter moueretur, facta eſt. ¶ Muſculi autem linguam mouentes numero nouem ſunt, paria nimirum quatuor, & vnus pro motus differentia datus, quo in omnem partem lingua ipſa promte mouetur. Duo quidem C ſunt recti, & impenſe craſſi, obſcureque ab inuicem, ac ſi plures duobus eſſent aliquot locis diſcreti, qui maximam linguæ radicis partem conſtituunt, & ex media, ſuperiorique oſſis hyoidis parte, carnei, ſed vtcunque fungoſi principium ducunt, ac ſecundum linguæ longitudinem protenſi, ipſius medio recta inſeruntur, quam contracti recta intro, & velut ad poſteriora ac deorſum trahunt. ¶ *Tertius & quartus*, ex duobus ſuperioribus oſſis hyoidis oſſiculis oriuntur, quæ ad ipſius latera habentur, & ad proceſſus capitis ſtylum referentes deſinunt. Quanquam etiam interdum ii muſculi ab humilioribus oſſis hyoidis lateribus, quæ ſuperioribus ſcutiformis cartilaginis proceſſibus colligantur, principium ſumant, tunc nimirum, quum ſuperiora oſſis hyodis latera non plane D oſſea, cum ligamentorum natura aliquid commune nanciſcuntur, quod frequenter, & potiſſimum in mulieribus obſeruatur. Muſculi igitur illinc enati, & oblique quodammodo procedentes, linguæ lateribus inſeruntur. Si horum alter vno remiſſo laxatoque tendatur, lingua, & potiſſimum ſua radice, in latus deorſum trahitur. At ſi ſimul vterq; agat, lingua in neutram partem inclinans deorſum, verſus interiora quoque mouetur. *Quintus & ſextus*, ſimiliter carnoſi & vtcunque craſſi, duobus iam dictis opponuntur, atque a temporum oſſium proceſſibus qui ſtyli imaginem referunt, enati, linguæ radici ad iam dictorum fines innaſcuntur. Hi quoties ambo contrahuntur, verſus interiora linguam ſurſum agunt. At ſi alter duntaxat in ſe colligatur, lingua ſurſum tracta ad alterum latus inclinatur. *Septimus & octauus*, intorquentes & reſupinantes nonnullis nominati, quod ſcilicet linguam ad inferiora contrahant, & ad latera inuoluant, a lateribus E inferioris maxillæ iuxta molarium dentium radicem vtrinque lato, & vtcunque mucoſo principio exoriuntur, linguæ per longitudinem vſque ad ligamenti finem quo illa faucibus colligatur, ſeſe inſerunt, non quidem prorſus in linguæ medium, ſed duorum primorum muſculorum latera. Horum altero tantum ſuas fibras colligente, conſpicua ante ſectionem linguæ pars in contracti muſculi latus conniuet. At vtroque latere laborante, pertinaciter lingua faucibus recto motu adigitur. *Nonus* carnea quædam moles eſt, ab interna quoque inferioris maxillæ ſede iuxta ſummum mentum enata. Præſens moles ſurſum retrorſumque ad fauces ducta, in linguæ radicem amplam inſertionem molitur, quemadmodum etiam lato principio originem ſumit. ¶ Hæc moles linguam extrorſum agit. Iam enarratorum muſculorum hiſtoriam, vt alia mul F ta in anatomicis, Veſalio noſtro acceptam referre oportet. Nam pars librorum Galeni *de adminiſtranda ſectione*, in qua linguæ muſculos proculdubio recenſuit, vna cum libris de *muſculorum ſectione* temporum iniuria, & hominum incuria periit, aut ab inuidis hodie ſupprimitur. ¶ Porro vniuerſum linguæ corpus ante ſectionem nobis apparens, ex duob. muſculoſis corporibus, ligamēto, accurrentib. venis, arteriis, & neruis

Muſculi linguæ. Veſal. lib. 2. cap. 19.

Duo primi.

Tertius & quartus.

Quintus & ſextus.

Septimus & octauus.

Nonus.

Veſalii induſtria.

Membrana linguæ duplex. conformatur, quæ omnia integit duplex membrana, vna quidem quæ interior eſt, o- A
mnibus muſculis communis, altera vero, quæ eius tunicæ pars eſt, vniuerſam oris am-
plitudinem ſuccingens, & eadem continuaque cum interna aſperæ artetiæ, ac ſtoma-
chi tunica exiſtens, priuatimque tertii paris neruorum, *vt lib. 6. clarius dicemus*, cerebri
præcipuas portiones ſibi inſertas vendicans, quarum beneficio lingua guſtatorium in-
ſtrumentum efficitur. ¶ Quum autem ceteri corporis muſculi vnicum fere fibratum
Fibræ linguæ. genus, aut rectum ſcilicet, aut obliquum aut tranſuerſum duntaxat obtineant, duo cer-
te hæc muſculoſa corpora ante ſectionem conſpicua, triplex fibrarum genus, rectas ni-
mirum, obliquas, & tranſuerſas, adepta ſunt, quæ inuicem adeo permiſcentur, vt eás in-
ternoſcere ſit quam difficilimum. Inter has tamen obliquæ tranſuerſæque plurimæ in B
corporum iam dictorum medio reperiuntur, rectę vero pauciores ſeſe offerunt, omnes
Ligamentum. propemodum in externa eorum ſuperficie excurrentes. ¶ Ceterum ligamentum eius
eſt id, quod ad palatum reflexa lingua, apertoque ore ſub ipſa conſpicitur. Magni au-
tem vſus gratia efformatum eſt. Hinc enim fibræ linguæ firmantur, adeoque oſſis vice
datum eſt. Præterea niſi id eſſet ligamentum, lingua nimium aliquando retrorſum in ſe
Galen ibid. colligeretur, nec facile exſerta intro retraheretur. ¶ Non obtineret etiam ſtabilem &
firmam ſedem, vt quæ vndique eſſet ſoluta. Vtroque igitur munere fungitur, nimirum
vt baſis linguæ ſit firma, & linguæ finis prompte, ac libere quoquo verſum perueniat.
¶ At ſi ligamentum hoc paulum progrederetur, & in modicam linguæ portionē pro-
cederet, minus quidem, ſed æque fere ac ſi factum omnino non fuiſſet, linguæ incom- C
modaret. Sin idem longiſſime progrederetur, & ad plurimum linguæ ſpiritum perue-
niret, haudquaquam ad palatum, neque ad ſuperiores dentes, neq; ad alias multas oris
partes lingua extenderetur. Tam igitur exacta & certa eſt iſtius vinculi ſeu ligamenti
commoderatio, vt ſi vel tantillum adieceris, aut ademeris, totius inſtrumenti actionem
vitiaueris.

De laryngis muſculis. Cap. XIII.

Gal. lib. 7. de vſu par. c. 11. QVum larynx ſiue guttur (*vt lib. 1. dictum eſt*) ex tribus ſibi mutuo copulatis, vt apte
claudatur, aperiaturque, constructa ſit cartilaginibus, & quia inſpirationis atque
exſpirationis, totiuſque reſpirationis, inhibitionis, & efflationis, vociſq; occaſione mo-
tu voluntario hoc moueri oporteat, merito muſculos cartilaginum motores rerum o-
pifex ipſi communicauit, quorum quidam laryngi duntaxat proprii ſunt, quidam vero D
Proprii laryngis muſculi 12. aliis partibus communes. Proprios humana larynx duodecim obtinet, quatuor qui pri-
mam cum ſecunda cartilagine connectunt, laryngis rimulam ſeu lingulam arctantes:
alii quatuor qui ſecundam tertiæ copulant, rimulam aperientes: & alii duo, qui primam
tertiæ committunt, rimulā claudentes: & alii duo in baſi tertiæ cartilaginis, qua ſecun-
Vſus propriorum. dæ coarticulatur, ſedem habent, rimulam coarctantes ac conſtringentes. Vt omnibus
Propriorū 1. 2. 3. 4. hinc palam ſit, proprios hos muſculos nullo alio nomine ab Opifice rerū eſſe procrea-
tos, quam vt lingulam laryngis aperiant, claudantue. ¶ Porro propriorum quatuor pri-
Veſalius lib. 1. c. 20. mam cartilaginem ſecundæ iungentium, ad inferiora laryngis vtrinque duo habentur,
in priore ipſius parte verſus latera locari. Atque ii breues ſunt, ſed lati, tenues, ac carno-
ſi, vnuſque alteri incumbit, ac vtrique ſe inuicem fibris ad X literæ imaginem interſe-
cant. Exterior namque ab inferiori primæ cartilaginis ſede fibrarum originem ducit, E
quæ deorſum oblique in priora procedentes, ſecundæ catrilagini parti, priora laryngis
ſpectanti inſeruntur. Interior huic ſubiectus, ac in ortu fibrarumque ductu exteriori o-
mni ex parte ſimilis, a ſecundæ cartilaginis ſede, quæ primæ ſubiicitur, originem ducit,
primæ cartilaginis humilioti ſede inſertus. Huius fibræ ex poſtica parte oblique in an-
ticam aſcendunt. Quatuor iſti muſculi, vtrinque enim duo ſunt, intercoſtalibus muſcu-
lis, de quibus ſuo dicemus loco, apprime reſpondentes, primam, ſecundamque cartila-
ginem inuicem adducunt, laryngis rimulam (vt comprehenſum eſt) clauſuri. Ad hunc
Propriorū 5. 6. 7. 8. ſane modum quatuor ii muſculi frequenter locantur. Interdum tamen vnicus dunta-
xat vtrinque reperitur. ¶ Ex quatuor vero muſculis ſecundæ tertiam committentibus, F
duo quoque vtrinque habentur: ac vnus quidem exacte in tota poſteriori ſecundæ car-
tilaginis ſede, ſecundum ipſius longitudinem, qua ſtomachum ſpectat, locatur, qui car-
neo principio ab infima ſecundæ cartilaginis parte enatus, ac deinde recta ſurſum pro-
cedens, tantiſper lateſcit, donec tertiæ cartilaginis radici, qua ſecundæ articulatur, ner-
uoſa

A uoſa vtcunque inſertione implantetur. ¶ Huic muſculo per ſecundæ cartilaginis lon-
gitudinem, qua fertur, ſinus exſculpitur, tantus quidem, vt muſculo vtriuſque lateris
ablato, ſecunda cartilago in acutam lineam, & veluti dorſi vertebrarum ſpinam, inibi
deſinere videatur. Alter muſculus nūc dicto contiguus, & omnino carneus, a ſecundæ
cartilaginis ſede enaſcitur, quæ primæ cartilaginis internam regionē reſpicit, primæq;
cartilaginis inferiorem proceſſum admittit. ¶ Ex hac itaque ſede ortus, carnoſum, la-
tumque principium ducens, ac ſurſum oblique protenſus tertiæ cartilagini inſeritur,
totam ſui lateris tertiæ cartilaginis radicis ſedem occupans, a priori muſculo non am-
plexam. ¶ Hi quatuor muſculi, tertiam cartilaginem vtrinque ad exteriora laryngis
retrorſum euertunt, lingulam aperientes. Atque duo quidem primi poſteriorem car-
B tilaginis ſecundæ ſedem occupantes id recto motu præſtant: reliqui autem, vt obliquo
ſitu præditi ſunt, ita quoq; tertiam cartilaginem in poſteriora oblique reuellunt. ¶ *No-* Propriorū 9. & 10.
nus & decimus, qui tertiam primæ copulant, etiam vtrinque ſunt ſinguli lati, & , vt cete-
ri laryngis, carnei. Enaſcuntur autem inuicem continui ex media primæ cartilaginis ſe-
de, ſecundum totam ipſius internæ ſedis longitudinem. Hi velut triplex ſui principium
oſtendūt, propter quaſdam ipſorum inſcriptiones adeo illis impreſſas, vt harum occa-
ſione quiſque eorum triplex eſſe muſculus videatur. ¶ A principio oblique ſurſum a-
ſcendunt, & tertiæ cartilaginis partis anteriori ſede implantantur. Duobus iis tertia
cartilago primæ adducitur, illorumque beneficio duæ tertiæ cartilaginis partes, con-
tractis nimirum muſculis conniuent, ipſaque lingula horum potiſſimum auxilio com-
C primitur. ¶ Hi ſane muſculi omnium totius corporis cum temporalibus, pro ipſorum
mole, validiſſimo funguntur munere, quum tot muſculis exſpirationem molientibus,
in ſpiritus retentione opponantur, quanquam & huc quoque reliqui laryngem ar-
ctantes muſculi faciant. ¶ *Vndecimus & duodecimus*, in baſi tertiæ cartilaginis cōſiſtunt, Propriorū 11. & 12.
ea nimirum regione qua ſtomacho larynx committitur, tertiaque cartilago ſecundæ
coarticulatur. Sunt autem ab vtroque latere ſinguli, qui ex radice tertiæ cartilaginis,
qua hæc priori proxima eſt oriuntur, & ſecundum baſim tertiæ cartilaginis modice
ſurſum protenſi, ad tertiæ cartilaginis medium, vbi duæ inuicem partes colligantur, fi-
niunt, ſe mutuo inibi contingentes. Sunt etiam breues, & exterius quodammodo pyri
D modo rotundi, intus vero omni ex parte cartilagini tertiæ cōnati, & vbi ſe inuicē con-
tingunt, latiores, craſſioreſque ſunt, quam ſtatim in ipſorum exortu. Ambo muſculi
tertiæ cartilaginis baſim conſtringentes, atque duas eius cartilaginis partes inuicem
comprimentes, lingulam claudunt arctantque. ¶ Ex duodecim itaque laryngis pro- Propriorū epilogus.
priis muſculis octo laryngem claudunt & arctant, quatuor ſcilicet primam ſecundæ car- Galen. ibid.
tilagini nectentes, & duo primam tertiæ committentes, ac demum duo in baſi tertiæ cap. 12.
repoſiti: quatuor vero ipſam reſerant & aperiunt, illi nimirum qui tertiam ſecundæ
nectunt. ¶ Ceterum communes ſex muſculi, qui laryngē ipſam corporibus quæ ſunt Cōmunes muſculi 6.
in circuitu colligant, alterius motus duces ſunt, per quem totus ſpiritalis meatus lingu- Communium 1. & 2.
laue amplificatur, & comprimitur. Horum primi duo, vtrinque enim ſinguli, ex tota
propemodum inferiori hyoidis oſſis ſede principium ducunt, ac lati & carnei, & in-
E ternis lateribus inuicem proximi, contiguique videntur. Hinc deorſum protenſi, & Veſalius. ibid.
mutuo internis lateribus abſcedentes, ſinguli in ſui lateris inferiorem primæ cartila-
ginis ſedem implantantur, tanta latitudine atque ipſorum originum eſt latitudo. Hi Galen. loco
muſculi primam cartilaginem a poſterioribus ſurſum quodamodo abducentes, mea- citato.
tum rimulamue dilatant. ¶ Ad præſentium muſculorum inſertiones, quæ non minus Communium 3. & 4.
quam eorum origines carneæ exſiſtūt, alii duo muſculi æque propemodum ampli pri- Veſalius.
mæ cartilagini implantantur, ab interiori regione oſſis pectoris in iugulo carneis, ſed
non latis principiis pronati, qui ſurſum ſecundum anteriorem aſperæ arteriæ partem
protenſi, ac ſenſim latiores redditi, primæ cartilagini inſeruntur. Hi prioribus contra-
riam functionem adipiſcuntur. Nam primæ cartilaginis humiliores partes contra-
F hunt, eaſdemq; deorſum vellūt, nonnihil vna cōtrahentes, ac conſtringentes aſperam
arteriam, ne quicquam in ea re dupliciter, neque etiam plurimum dilatetur, quam a-
nimal vocem edit.

Quintus & ſextus communium laryngis muſculorum tranſuerſi ſunt, & ipſorum Communium 5. & 6.
vtrinque ſinguli habentur gulā amplexantes. Hi enim ex ſtomachi, gulæue poſtetio- Veſalius.

re parte vertebras ceruicis reſpiciente, ſecundum gulę longitudinem enaſcuntur, adeo A inuicem continui, vt vtrorumque muſculorum idem vnumque principium eſſe propemodum dixeris. Hinc ampli & carnoſi verſus priora protenſi, lateribus primæ cartilaginis ſecundum ipſorum laterum longitudinem inſeruntur, tota amplitudine qua gulam contingunt, impenſe ipſi cõnati, & continui. Hi quidem ad poſteriora contrahunt primæ cartilaginis latera, ſecundæ eam ita applicantes, vt lingulam quoque coarctent. Præter hos ſex alii duo ſunt propemodũ teretes, ac ex media interiori oſſis hyoidis ſede explantati, & vtrinque ſinguli, radici eius corporis quod laryngis cenſetur operculum inſerti. Munus illorum eſt, vt epiglottin, ſeu laryngis operculum cibis potuque depreſſum denuo eleuent. ¶ Quippe ipſorum principiis verſus os hyoides tractis operculum illud erigi videtur. Galenus horum muſculorum nõ meminit. Quanquam B enim hos octo eſſe dixerit, tamen interim ſex tantum deſcripſit. ¶ Ceterum muſculos qui duobus iam dictis oppoſito munere fungerẽtur Natura nullos creauit, eo quod cibus & potus ſua mole euerſum eleuatumque laryngis operculum facile comprimant. Quinetiam ipſummet pondere ſuo grauatum, laryngi prompte applicatur. ¶ Porro *larynx* peculiare ligamentum prorſus nullum obtinet, prætet membranea articulos orbiculatim cingentia. Deinde in ipſius etiam medio lingula, rimulaue, ſeu fiſſura conſiſtit, quæ Græcis (*vt cap. vlt. prioris libri dictum eſt*) γλωττὶς appellatur, quæ ex cartilaginum articulatione, & præcipue tertiæ cartilaginis partibus, quę primam cartilaginem acutis proceſſibus ſpectant, mox & eas colligante ligamento, & pingui totam laryngem ſuccingente tunica. C

- Galenus.

Duo muſculi laryngis opercula. Veſalius.

Laryngis ligamenta. Lingula.

De muſculis caput mouentibus. Cap. XIIII.

Veſa. lib. 2. cap. 28.

In numerum caput mouentium muſculorum illi quoq; reiiciuntur, qui primam ceruicis vertebram priuatim mouent. Vt enim eleuato brachio cubitus vna attollitur, ac eques cum equo promouetur: ita quoq; motã ceruicem caput neceſſario ſubſequitur. Ac proinde quot propriis motib. ceruix agitur, totidẽ etiam ſecundariis caput mouet. ¶ Sunt aũt vniuerſi muſculi iam dictis motib. ſeruientes: paria ſeptem, q. nimirum vtrobiq; totidem enumerantur muſculi. Sex vero horum muſculorum paria in poſteriori ceruicis ſede locata, partim capitis, partim primæ ceruicis vertebræ motib. famulantur. Duo poſtrema in anteriore ſede collocantur. ¶ *Primum* itaq; capitis muſculorũ par, vtrinque n. ſingulis conſtat muſculis, ex quinq; ſuperiorũ thoracis vertebrarum ſpinis enaſcitur, ſenſimq; extrorſum oblique aſcendens, occipitis oſſi inſeritur. ¶ Ceterũ illius muſculorum ab inuicẽ receſſus, forma trianguli eius exacte viſitur, ſi modo vnam lineam tranſuerſim ad occipitium, ab interno vnius muſculi latere, ad internum latus alterius duxeris, & deinde alias duas ab eius lineæ terminis, ſecundũ vtriuſq; muſculi internum latus ad tertiæ ceruicis vertebræ ſpinam veluti trianguli verticem porrexeris. ¶ Rurſus ſinguli muſculi triangulari forma cõſtant, ſi lineã ſecundum ſpinæ longitudinẽ ad occipitium vſq; ductam vnius lateris loco habueris, & ſecundi lateris vice lineã ſecundum externũ muſculi latus exporrectã, & tertii lateris loco lineã q tranſuerſim muſculi inſertionem ad occipitium deſcribit. Fibræ horum muſculorũ a ſpinis vertebrarũ ſurſum oblique, quaſi ad tranſuerſos ſuperiorũ vertebrarum proceſſus tantiſper ducũtur, dum ſimul omnes in occipitium finiant. Præſentes n. muſculi modicam prorſus & exiguam in tranſuerſos vertebrarum proceſſus inſertionem moliuntur. ¶ *Secundũ* muſculorum, par, q. non duobus, ſed pluribus efformati videtur muſculis, variumq; admodũ conſpicitur. Apparent enim quam plurimi vtrinque muſculi, ſerie multiplici inuicem commiſti, & occipitio inſerti. Non tamen eodẽ omnes modo principium ducunt, & inſertionem moliuntur. Ilico enim atq; primum muſculorum par ſubducitur, muſculus occurrit, qui acutum principium ex medio tranſuerſorum quartæ & quintæ thoracis vertebræ proceſſuum educit, & ſtatim ab exortu carneus apparens, muris & lateræ formam adipiſcitur. Quum vero ſurſum ad ceruicis initium perrepat, carnoſus eſſe deſinit, ac veluti in teretis tendinis naturã ceſſat. Qua vero ceruicis radicẽ ſuperat, carnoſus denuo eſſe incipit, quouſq; in occipitii medium inſeritur. Verum priuſquam inſeritur, cum ipſo alius coit muſculus ex ſeptimæ ceruicis vertebræ ſpina neruco tereti que principio enatus, qui ſurſum aſcendens, carnoſus quoque euadit, dictoq; muſculo ante ipſius in occipitium inſertionem cõmiſcetur, vna cum illo in occipitium implantatus.

D E F

Primũ par muſculorũ, aut caput, aut primã vertebram mouentiũ. Gal. lib. 4. ana adm. Forma huius paris triangularis.

Secundum par admodum variũ.

Atque

A Atque in hac inſertione dextri lateris muſculi ſiniſtri lateris muſculis contigui ſunt, ne-
que ab inuicem, vt primum par, remouentur. Alius deinceps occurrit, qui veluti al-
terius lateris tertius eſſe poſſit, ac ex apice tranſuerſi ſecundæ thoracis vertebræ, & pri-
mæ etiam proceſſus, partim carneus, partim nerueus, enaſcitur, & ſurſum verſus exte-
riora oblique exporrectus carneuſue, ac latior redditus, occipitio ad radicem mamilla-
ris proceſſus valide inſeritur. Sub his magna moles carnea conſiſtit, quæ a tranſuerſis
vertebrarum proceſſibus oblique ſurſum ad ſpinas exporrecta occipitio inſeritur, fi-
bras obtinens ab exterioribus ſurſum intro oblique repentes.

Atque huiuſmodi ſecundum muſculorum par in homine exſiſtit. Nunc au-
tem cuiuis integrum erit vtrinque in hoc pari quatuor muſculos collocare, primum
B ſcilicet, ſecundum & tertium, tres illos ante carneam molem enarratos, & quartum,
ipſam carneam molem. Præſtat tamen vt vnicum tantum ex iis omnibus, & vnum dun-
taxat vtrinque muſculum ſtatuamus, quum cetera paria duobus duntaxat conformen-
tur muſculis, & omnes huius ſecundi paris muſculi eiuſdem functionis gratia procrea-
ti ſint. Hoc enim par, vt primum quoque capitis, & obſcure admodum, ceruicis quoq; extenſionem, aut in poſteriora ductum perficit. Si itaque muſculi vtriuſque lateris ten- *Munus primi & ſecũdi parium.*
dantur, caput rectiſſime extendent. At ſi alternatim, ſeu ex altero duntaxat latere ege-
rint, circumuerſionis capitis motui famulabuntur. ¶ *Tertium par* duobus gracilibus *Tertium par.*
conſtat muſculis, neutiquam prædictis mole reſpondentibus, qui ex ſecundæ ceruicis
vertebræ ſpinæ extremo enaſcuntur non admodum neruei, ſurſumque extrorſum par-
C umper oblique porrecti, in occipitii medium teretes inſeruntur, in ipſa inſertione mi-
nus, quam in ortu inuicem contigui, ab ipſo enim nonnihil oblique ſurſum (*vt compre-
henſum eſt*) ducuntur, ſenſim mutuo abſcedentes. Hi ſimul tendantur, caput quoque in
poſteriora ſolum agunt. At ſi alter tantum in ſe colligatur, ductus ratione, circumuer-
ſionis capitis, vt duo priora paria opifex erit. ¶ *Quartũ par* ſub tertio occultatur, illi quod ad *Quartum par.*
ſubſtantiam, formam, ductumq; attinet ſimile. A poſteriori n. primæ vertebræ ſede, vbi
aliæ in ſpinam deſinunt, vtrinque ad tuberculi proceſſuſue eius latera vnus enaſcitur
muſculus gracilis, & omnino carneus. Ambo huius paris muſculi in exortu contigui
ſunt, at ſurſum porrecti, modiceque ab inuicem remoti occipitio inſeruntur. Hoc par
extenſioni capitis præfectum eſt. ¶ *Quintum par* forma & ſubſtantia duobus prædictis *Quintum par.*
D paribus reſpondens, iuxta externum latus tertii paris ab occipitii oſſe principium obti-
net, atque illinc deorſum oblique deſcendens in apicem tranſuerſi primæ ceruicis ver-
tebræ proceſſus inſeritur, dexter quidem muſculus in dextrum proceſſum, ſiniſter vero
in ſiniſtrum. ¶ *Sextum par* a ſpina ſecundæ ceruicis vertebræ exoritur, & oblique ſurſum *Sextum par.*
procedens, in tranſuerſum quoque primæ ceruicis vertebræ proceſſum implantatur,
pari prorſus cum quarto pari ratione & forma. Sunt enim vtriuſque paris muſculi ob-
longi, carnei, & paulo minus toto teretes ac graciles. ¶ Porro *quinti & ſexti* parium mu-
nus eſt, vt primam ceruicis vertebram vna cum capite ſupra ſecundam circumuertant,
& in gyrum ducant. Vtriuſque enim paris dextris muſculis ad ſuum principium cõtra-
ctis, prima vertebra in poſteriora ſiniſtrorſum circumuertitur: ſiniſtris autem laboran-
tibus, in poſteriora dextrorſum motus perficitur. Atque ad hunc modum poſteriores
E capitis muſculi, qui numero duodecim ſunt, niſi in plures duobus muſculis ſecundum
par diuiſeris, habét. Anteriores vero hac ratione. ¶ *Septimum par* inſignius eſt, vtrinque *Septimum par.*
enim a pectoris oſſis media ſumma regione, & clauiculis qua illi ibidem coarticulãtur,
vnus amplo & neruoſo, membraneoq; capite muſculus prodit, quod oblique verſus ſu-
periora procedens, carnoſum denſumque & paulo latiorem, quam profundiorem effi-
cit muſculum, qui carnoſo admodum fine, mammillari in temporis oſſe proceſſui in-
ſeritur, illum ſui amplitudine vniuerſum amplexus. Ambobus iam dictis muſculis ten-
ſis contractiſq;, caput in anteriora, ſiue rigida, ſiue inclinata ceruice flectitur. Quum
autem alternatim laborant, circumuerſionis auctores efficiuntur. Si enim dexter dun-
F taxat contrahitur, caput in anteriora ſiniſtrorſum circumuertitur. Siniſtro autẽ ſolum
laborante, caput in anteriora dextrorſum circumagitur.

De capitis & primæ ſecundæque ceruicis vertebrarum ligamentis. Cap. XV.

QVandoquidem primam ceruicis vertebram capiti copulari neceſſum fuit, merito *Ligamentũ primam vertebram*
vniuerſum articulũ ambiens ligamentum: quod & ceteris articulis cõmune cenſetur:

capiti committens. Gal. libr. 13. de vſu part. cap. 4. Secundam vertebram capiti conuectens ligamentũ. Gal. lib. 4. ana adm. Ligamentũ trãſuerſim denti obductum.

validum robuſtumque Natura procreauit, rarum tamen nihil, aut peculiare, præter ro- A
bur craſſitiemque, idipſum adipiſcitur. Quod vero ſecundam ceruicis vertebram capi-
tis oſſi committit, teres ac validiſſimum eſt, & cartilaginis naturam participat. Hoc ex
vertice ſecundæ ceruicis vertebræ ſeu dentis ortum, occipitis oſſi inſeritur, qua ante-
riorem foraminis regionem, quo dorſalis medulla elabitur, conſtituit. Id ligamentum
firmiſſime ſecundam vertebrã occipitis oſſi colligans, vna cum dẽte veluti axem effor-
mat, ſecundum quam caput primæ vertebræ interuentu in gyrum ducitur. ¶ Verum ne
dens ille internam primæ vertebræ ſedem occupans, & dorſali medullæ ibidem prælo-
cãtus, quandoque ex ſuo ſinu in vehementioribus capitis motibus deuiet luxeturue, at-
que tunc dorſalem medullam comprimat, aut frangat, aliud ligamentũ egregie robu-
ſtum, neruoſumq; rerum Opifex creauit, quod ex vno latere interioris regionis primæ B
vertebræ prodiens, alteri lateri inſeritur, poſteriori dentis ſedi tranſuerſim obductum.
Hoc certe ligamentum quod inter dentem, dorſalemq; medullam locatum eſt, aptiſſi-
me dentem in ſibi priuatim exſculpta cauitate, ne vacillet, luxeturque, continet, dorſa-
ſaliq; medullæ firmiſſimum & tutum propugnaculum efficitur, & interim quo minus
prima vertebra ſimul cum capite ſuper ſecundam circumuertatur, haudquaquam pro-
hibet. Reliquum eſt aliud adhuc ligamentum primam vertebram ſecundæ colligans,
membraneum quidem, & eiuſdem cum ambientibus ceteros articulos ligamentis na-
turæ & vſus. Neceſſe enim erat primã ſecundæ articulari. Si enim vna hæ vertebræ ca-
pitis oſſe adnaſcerentur, prohibetẽt ſane motus mutuos. Ea namq; quæ quieſcit, velle-
ret ac detineret agentem, nunc autem viciſſim vtraq; poteſt ſuo motu agi, alia interim C
ſua ſede firmata.

De muſculis dorſum mouentibus. Cap. XVI.

Quot motibus dorſum agatur. Vel. lib. 2. cap. 38. Sedecim dorſum mouentes muſculi. Primum par.

QVatuor in vniuerſum ſimplices ſunt dorſi totius motus, flexio ſcilicet, extenſio, ad
dextrum & ſiniſtrum latus inclinatio. Ad hos autem obeũdos motus muſculorum
operam requirit, qui omnes vtriuſque lateris ſimul in minimum numerum redacti ſunt
ſedecim, octo nimirum Paribus cõplexi. ¶ *Pimum par* a quintæ thoracis vertebræ cor-
poris lateribus, vbi ipſis coſtis coarticulantur, principium ſumit, quod carneum, tenue-
que, & acuti inſtar anguli viſitur, & ſurſum oblique ad primã vſque ceruicis vertebram
conſcendens pertingit, gulæ ſubiectum. Hinc eſt quod veteres hos duos *muſculos ſub*
ſtomacho, gulaue latitantes appellaſſe videntur. Hi in exortu tantum ab inuicem diſtant, D
quanta corporis vertebræ eſt latitudo. Atque hanc ſeriem, vt ſcilicet ex inferioris ver-
tebræ corporis latere, principium ſeu explantationem ducant, atque magis verſus me-
dium ſuperioris vertebræ corporis inſertionem moliantur, perpetuo ſeruant, quouſq;
ſenſim mutuo appropinquantes, ad anteriorem primæ ceruicis vertebræ ſedem vſque
conſcẽderint, cuius ibidem extuberanti proceſſui neruoſa inſertione ſimul ambo co-
euntes, tanquam trianguli vertice inſeruntur, non admodum manifeſte in occipitis
oſſi, ad anteriorem dorſalis medullæ foraminis ſedem implantati. Duobus iis muſculis
ceruix proprio motu, & obſcure caput ipſum, dorſique ſuperior pars flectitur. Si enim
vtriuſque muſculi partes ſimul omnes egerint, recta efficietur ceruicis flexio, vertebris
ſcilicet mutuo ſeſe ſuccedentibus. At ſi alteruter tantum in ſe colligatur, in cõtracti la-
Secundum par.
tus ceruix inclinabitur. ¶ *Secundum par* a prima thoracis coſta carnoſum, amplumque E
pronaſcitur, ſenſimque arctatum internæ tranſuerſorum omnium ceruicis vertebra-
rum proceſſuum ſedi inſeritur, fibras ſurſum oblique intro producens. Triangularum
autem figuram hoc par muſculorũ plane refert. Huicque pari id priuatim obtigit, quod
foramine peruium ſit, quo axillari venæ, & arteriæ in brachium excurrentibus, iter ex-
Tertium par.
hibet. Huius functio eſt vt ceruicem in latus, ſed magis antrorſum inclinet. ¶ *Tertium*
par principium in dorſo aſſumit ex tranſuerſi ſextæ thoracis vertebræ proceſſus radice,
ad primum eius vertebræ poſterioris proceſſus ſeu ſpinæ exortum. Hinc aſcendens ex
reliquarum quinque ſuperiorum thoracis vertebrarum tranſuerſis proceſſibus enaſci-
tur, ſenſim craſſior validiorque redditus, quouſque admodum pertinaciter in exter- F
nam ſedem tranſuerſi proceſſus ſeptimæ ceruicis vertebræ inſeratur. Huic enim pri-
mum implantatur, & deinde reliquarum omnium ceruicis vertebrarũ tranſuerſis pro-
ceſſibus, ad exteriorem eorundem ſedem, etſi inualidam, inſertionem molitur. His
duobus muſculis ceruix in poſteriora ad latus magis inclinatur, tecto quidẽ ductu, vtriſ-
que mu-

A quemuſculis, vna laborantibus: obliquo autem, alterutro duntaxat ſe colligente. *Quartum par* a ſeptimæ thoracis vertebræ ſpinæ radice, deinceps & a reliquarum ſucceden- Quartum par, vel 7. & 8.
num vertebrarum ſpinarum quoq; radicibus, vbi inuicem vertebræ articulantur oritur.
Vbi ſenſim ad ceruicem exporrectum, infimam ceruicis vertebram contingat, a reli-
quorum ſubinde tranſuerſorum proceſſuum radice noua ſemper initia educens, perpe-
tuo fibras, ſpinæ ſuperioris vertebræ tantiſper inſerens, donec validiſſime in totam in-
feriorem ſpinæ ſecundæ ceruicis vertebræ ſedem inſeratur, dexterq; muſculus ſiniſtro
coniungatur, vti & toto per ceruicem progreſſu mutuo accumbunt, hærentque, dunta-
xat vertebrarum ſpinis inuicem diremti. Horum muſculorum fibræ, non prorſus recta
ſurſum cōſcendunt, verum ab exterioribus ſurſum modice intro feruntur, quare etiam
B obliquis motibus præſunt. Si enim vterque contrahitur, recta ceruicis peragitur exten-
ſio. Siniſtro autem laborante, & quieſcente dextro, ſiniſtrorſum extēſio fiet, & vice ver-
ſa. Atq; hi omnes muſculi, ceruicis potiſſimum famulantur motibus, ac inter muſculos
caput mouentes ſubinde recenſent, etiamſi caput ſecundario duntaxat mouent. *Quintum par* vtrinque etiam habet muſculum, ab ilium oſſis cauitatis poſteriori, ſuperiorıq; Quintum par, vel 9. & 10.
ſede, quę e regione ſuperioris ſedis primi ſacri oſſis tranſuerſi proceſſus eſt, deinde ēt ex
tota illa oſſis ſacri quoq; parte, carneo craſſoq; admodum principio pronatum, in tranſ-
uerſos lumborum vertebrarum proceſſus, & infimam thoracis coſtam inſeritur, figura-
que quadrangulum exſiſtit. Hi muſculi ex illorum muſculorum numero habentur, qui
Græcis ψόαι, & νευρομῆτραι, & ἀλώπεκες dicuntur. His inferioris dorſi partis, lumborum ſcili- Gal. lib 4. anato. administ.
C cet vertebrarum flectendi munus concreditum eſt, ipſiq; ambo duntaxat illius motus Iulius Pollux. libr. 2.
auctores ſunt. Sed quum horum vtrinque (*vt comprehenſum eſt*) vnus conſiſtat, & is obli-
quis donetur fibris, præſentes muſculi obliquam quoque flexionem moliuntur, prout
hic, ille ue ſolus in ſe colligitur. Sola itaque inferior dorſi pars, proprios muſculos flexio-
nis opifices habet. *Sextum par* ex longioribus totius corporis muſculis eſt ab infima ſacri Sextum par vel 11. & 12.
oſſis ſede incipiens, & deinde ex ſpinis quinque vertebrarum lumborum, neruco vali-
doque admodum principio enaſcitur. Hinc ſurſum aſcendens carnoſius paulatim ad
externum ipſius latus efficitur, tranſuerſis lumborum vertebrarum proceſſibus inſer-
tum, ac veluti teretis muſculi imaginem exprimens. ¶ Externa ipſius ſede læue, æquale-
ue eſt, interna autem parte, propter ſuæ carnoſæ partis craſſitiem, & neruoſæ tenuita-
D tem, ſecundum ipſius longitudinem ſinus quodam modo illi inciſus videtur, quo deci-
moterrio muſculo cedit, & locum porrigit. Vbi vero ad vndecimam thoracis vſque ver-
tebram conſcendit arctius longe redditum, neq; reliquis ſuperiorum vertebrarum ſpi-
nis adeo connatum, ſenſim ad primam vſque thoracis anguſtius efficitur, tranſuerſis o-
mnibus thoracis vertebrarum proceſſibus innixum, quibus ſingulis ex interna ſua ſede,
tendinem inſtar anſulæ cuiuſdam inſertum diſpargit. Huius paris ambobus muſculis
contractis, tota illa dorſi pars, cui præſentes muſculi inſeruntur, in neutrum latus ver-
gens, extenditur. At alterutro tantum protenſo in ipſius latus ſpina mouetur. *Septimum par* ſub ſexto occultatum a poſteriori ſacri oſſis ſede acutum principium ducens, ac ſur- Septimū par vel 13. & 14.
ſum aſcendens modice latius redditum, ad vndecimæ vſque thoracis vertebræ ſpinam
E conſcendit, omnibus intermediis ſpinis aſſertum, & gracilius tenuiuſque factum, inibi
ad vndecimæ thoracis vertebræ ſpinam in acutum finitur angulum. ¶ Præſentes duo
muſculi inuicem contigui ſunt, inuicemque committuntur. Vtriq; enim ſeſe inter ſpi-
narum interualla inſinuantes internis lateribus inuicem committuntur, tantum ab in-
uicem dehiſcentes, quanta eſt ligamenti craſſities, quod inter ſpinarum interualla re-
ponitur. Horum muſculorum fibræ ab inferioribus ſurſum verſus interiora oblique aſ-
ſurgunt, & ex inferiorum vertebrarum tranſuerſis proceſſibus, & ſpinarum radicibus
enatæ in totam ſuperiorum vertebrarum in poſteriori ſede amplitudinem perpetuo ſe-
ſe inſerunt. Quotieſcunq; igitur vtriuſque lateris muſculus in ſe colligitur, ſuaſq; fibras
contrahit, lumborum vertebrarum, etſi quę thoracis ſub vertebra vtrinque ſuſcepta re-
F periantur, ſpinæ ad ſe inuicem conniuent, earundemque interualla conſtringuntur ad-
eo, vt ſimul contracti muſculi totam illam ſpinæ partem cui committuntur, appoſitiſſi-
me extendant. At altero in ſe tantum collecto, in obliquum hæc dorſi pars extenditur.
Octauum par ab vndecima thoracis vertebra ad primam vſque ipſius protenditur, totam Octauum
ſpinarum amplitudinem, quæ ab ipſarum radice ad apicem vſque conſiſtit, amplexans, par vel 15. & 16.

illis ita committitur, vt ſeptimum par illis quibus adnaſcitur ſpinis. Hi duo muſculi ad A duodecimam thoracis vertebram tenues ſunt, ad ſurſũ exporrecti paulatim craſſeſcũt, quouſque ad quintæ thoracis vertebræ ſpinam aſcendunt. Hic enim tota ſua mole craſſiores euadunt, & ſurſum tenſi, denuo extenuantur. His quoque muſculis interualla ſpinarum opplentur, & inuicem ibi contigui ſunt, quum inter illos nihil mediet, præter membraneum ligamentum a ſuperiori ſpina, in inferiorem porrectum.

Functio horum muſculorum præcipua eſt, ſpinas quibus inſeruntur mutuo colligere, atque ita eam dorſi partem cui adnaſcuntur cum reliquis muſculis extendere. Sed vt præſentes muſculi inter reliquos dorſi motuum auctores rectis fibris magna ex parte donantur, ita quoque ipſi admodum modice obliquis motibus præſunt. B

De vertebrarum ligamentis. Cap. XVII.

Ligamenta vertebrarũ corpora cõmittentia. Veſalius li. 2. cap. 40. Cap. 8 libri de oſſibus.

Ligamenta primam vertebram capiti, & ſecundam primæ, & ſecundam rurſus capiti colligantia ſupra enarrata ſunt. Quæ autem reliquas vertebras inuicem committunt, nunc oſtendemus. Inter ſecundæ itaque & tertiæ vertebræ ceruicis, ac deinceps inter reliquarum omnium vertebrarum corpora cartilagineum quoddam ligamentum, quod Galenus *cartilaginem* vocat, vertebrarum corpora interueniens exſiſtit, quod a veteribus diſſectionis proceribus νευροχονδρῶδες σύνδεσμον appellatum eſt, cuius interuentu vertebrarum corpora colligantur. Sed & aliis adhuc ligamentis vertebrarum corpora committuntur. Per totam enim dorſi longitudinem validiſſima ligamenta toti C vertebrarum corporum ambitui obuoluuntur, quæ etſi vndique craſſa ſpiſſa, & robuſta, ſed mucoſo interim humore oblita ſunt, attamen in anteriori corporis ſede ad vtrunque latus, ob ſui craſſitiem conſpectiora euadunt. Hæc quidem obſtaculo ſunt, ne in extenſione dorſum nimium porrigatur incuruetur ue. ¶ Si enim dorſum plurimum reflecteretur, gulæ, arteriæ magnæ, & cauæ venæ fuiſſet ſumme noxium, plerunque enim hæc extenſa frangerentur. Et ſi plus ſatis laxa, & ad extendendum promta hæc Natura creaſſet, in dorſi flexu in ſe complicarentur. Eſt itaque ligamentum hoc, ſi vnius nomine omnia complecti velis, ita in duritie temperatum, & ſuo mucore imbutum, vt tantum extendi dorſum permittat, quantũ homini ſit ex vſu, & vt toto ſimul vertebras colliget, & ſpinam ex tot oſſibus conformatam vnius corporis modo efformet. D ¶ Rurſus ex ſingulis tranſuerſis proceſſibus in ſingulos, membraneum ligamentum tota interualli amplitudine porrigitur. ¶ Sic etiam in ſpinarum interuallis, ab vna ſpina ad alteram, membranea ligamenta continentur, ſpinas inuicem colligantia. At in vertebrarum apicibus hæ membranæ adeo craſſeſcunt, vt ad apicem ſimul coeuntes quaſi toti dorſi ſpinæ ligamentum conſtituant, cartilaginis etiam Naturæ compos. Deinde vbi aſcendẽtes vertebrarum proceſſus deſcendentibus coarticulantur, membranea quoque ligamenta articulum vndique ambiunt.

Galenus li. 12. de vſu par. c. 15. ligamenta aliis ſedib. quã ad corpora vertebrarum poſita. Veſalius ibid.

At priuatim quoddam, idque ſubflauum ligamentum, omnibus corporis ligamentis ſi non robuſtius, profecto ſaltem non inualidius, inter ſingulas vertebras habetur. Ex interna enim ſede foraminis vertebræ quod ſpinali medullæ exſculptum eſt, E ad radicem ſpinæ poſterioris ue vertebræ proceſſus inter duos aſcendentes, aut deſcendentes proceſſus ligamentum exoritur, quod ſemper in ſubſequentis vertebræ eandem inſeritur ſedem.

De muſculis brachiũ mouentibus. Cap. XVIII.

Brachii motus quot. Veſalius li. 2. cap. 23. Primus brachium mouentium.

Brachium antrorſum ad pectus, & retrorſum verſus dorſum, & ſurſum ad ceruicem caputq;, & deorſum ad thoracis latera mouetur: & præter hos motus quodamodo in gyrum quoq; agitur. Ad hos itaq; obeundos motus ſeptem Natura creauit muſculos. ¶ Horum primus a media clauiculæ ſede pectoris oſſis proxima, & pectoris oſſis latitudine, & ipſi inſertis cartilaginibus, deinde quoq; ex ſeptimæ & octauæ coſtæ cartilaginibus enaſcitur, ac quodammodo in angulum arctatur. ¶ Principii pars a clauicula pro- F cedens omnino carnoſa apparet, quæ vero ex pectoris oſſis ſecundum dextrum ſiniſtrumq; medio ꝓnaſcitur, alteriuſq; lateris muſculi initio cõtigua eſt, neruoſior, membranoſiorq;, & minus craſſa viſitur. Quæ vero ex oſſis pectoris latere, ipſique inarticulatis cartilaginibus enaſcit᷑, penitus iam carnoſa exſiſtit. Quæ vero priuatim ex ſeptimæ

A octauæque coſtarum cartilaginibus iuxta mucronatam cartilaginem exoritur, membranea, & tenuis aliquouſq; conſpicitur. Ex iis principiis prodiens, & paulatim craſſior redditus, ſenſim arctatur, atque in acutum tantiſper procedit, quouſque amplo & neruео, admodumque robuſto, ſed breui tendine, humero ſeu brachii oſſi ſecundum ipſius longitudinem inſeratur. Fit vero tendinis huius inſertio ſubter humeri capitis ceruicem, in interiore ipſius regione, nonnihil interim in priora vergens. Huius muſculi fibræ inuicem variant, & paulo ante tendinis productionem, adhuc in carnea muſculi parte, deinde & ſecundum totam tendinis amplitudinem ad X. literæ ſimilitudinẽ ſeſe decuſſatim interſecant. Hic certe muſculus aliis atque aliis pectoris regionibus brachium admouet. Si enim ſuperioris ipſius fibræ a clauicula, & ſuperiori pectoris oſſis ſede
B eductæ contrahantur, verſus pectoris ſuperiora, & clauiculam brachium adducitur. Si vero inferioris fibræ tendantur, humilioris brachii ad pectus adductionis fit opifex. Siquidem ad mucronatam cartilaginem, & ſpurias coſtas brachium allicietur. Sin vtræque laborauerint fibræ in neutram partem brachium inclinans pectori adigent. ¶ *Ceterum* quum hic muſculus amplum, atque ex variis natum oſſibus principium obtineat, & fibras ſeſe interſecantes, contrariaque ſerie ductas, & adhæc motus etiam differentes adipiſcatur, nihil obſtat, ipſum in geminum pronuntiare, ac duorum loco cum aliquot anatomicis enumerare, quanquam vnius duntaxat vice nobis recenſeatur. Et præter hunc muſculum nullus alius brachium pectori admouet. Nam quem Galenus inter brachii muſculos primum enumerat, & brachium ad pectus adducere ſcribit, in ſimia Lib. 1. anat. adminiſt. & libr. 13. de vſu part. cap. 3.
C abundat, atqui in homine neutiquam reperitur. ¶ *Secundus brachium mouens muſculus* ex medio clauiculæ parte ſecundum ipſius longitudinem, quæ ſcapulam ſpectat, muſculo pectori adducenti brachium contiguus, & dein, ex ſummo humero vbi is clauiculæ committitur, & tota quoque ſcapulæ ſpinæ regione principium neruеum ſumit, quod vix bene pronatum ilico carnoſum, craſſumque admodum, & extuberans efficitur. Moxa principio carnoſus permanens ſenſim in anguſtum, tanquam in trianguli verticem tantiſper porrigitur, donec humero tendine amplo, & ex carne neruoſaq; ſubſtantia miſto robuſtoq; ad humeri oſſis latitudinem non modice ſub ipſius ceruice implantetur. Totus quidem hic muſculus, ſi quis illum obiter intueatur, trianguli imaginem præ ſe fert, ac proinde a Δ ſimilitudine Græcis, Δελτοειδὴς eſt appellatus. Quem- Secundus. Veſalius ibidem. Δελτοειδὴς.
D admodum etiam ob id quod humeri, brachiiue ad ſcapulam articulo, quem ὦμον Græci nominant, inſternitur, illumque quodammodo tegit, Ἐπωμὶς idem muſculus a diſſectionum peritis vocatur. Hic brachium ad ſuperiora attollit. Si enim muſculi pars quæ a clauicula principium ducit tenſa fuerit, brachium ſurſum ad anteriora colli, & faciem attollerut. Si vero fibræ a ſummo humero, & clauiculæ ſede ipſi commiſſa originem ducentes contrahantur, brachium recta, & in neutram partem vergens aſſurget. At ſi poſterior muſculi pars, ex ſcapulæ ſpina prodiens in ſe colligatur, ad poſteriora ceruicis, ipſumque occiput brachium agetur. ¶ *Tertius* carneo principio ex inferiori ſcapulæ coſta prodit, ex medio enim coſtæ illius longitudine, baſi ſcapulæ propinqua, & ab externa gibbaue humilioris baſi eius anguli ſede, continua, carnoſaque origine pronaſcitur. Ad medium igitur longitudinis inferioris coſtæ, a ſcapulæ Ἐπωμὶς. Tertius.
E oſſe hic muſculus ſecedit, & modice ſurſum in priora tenſus humerum accedens, in validum breuemque, ſed latum tendinem ceſſat. Is muſculus brachium recta ad dorſum agens, contrario munere illius muſculi fungitur, qui omnibus ſuis contractis fibris brachium pectori admouet. ¶ *Quartus* magnus quidem eſt, admodumque latus muſculus, qui a ſpinarum apicibus, quæ a ſexta thoracis vertebræ ſpina ad oſſis ſacri vſque medium habentur principium ſumit. Quod vbi muſculos dorſum mouentes perreptauit, eamque coſtarum regionem contingit, quæ maxime in dorſo, verſus poſteriora extuberat, carnoſum, denſumque efficitur, & vniuerſus muſculus ad eum modum auctus in anguſtum tantiſper procedit, donec tendinem latum, validum, ſed breuem Quartus.
F humero, inibi vbi tres commemorati muſculi inſertionem longe ſub oſſis capite ſcapulæ articulato moliuntur, inſerat. ¶ Hic muſculus itidem triangularis eſt, ſed plane inæqualibus conformatur coſtis, ac duas quidem longiſſimas habet, vnam quæ ſecundum dorſi longitudinem porrigitur: alteram quæ ab oſſe ſacro per ilia, & inferiorem thoracis partem, ſurſum ad tendinis inſertionẽ cõſcendit. Tertia coſta a ſexta tho-

racis vertebræ ſpina ſuper angulum ſcapulæ, quem baſis humilior pars oſtendit, ad in- A
ſertionem tẽdinis vehitur. ¶ Atq; hæc tranſuerſim quodammodo repens, reliquis dua-
Axillarũ cauitas, ſeu vallũ. bus coſtis multo breuior eſt. Muſculus iſte motus brachii deorſum opifex eſt, nõ quidẽ
id ſimplici motu, ſed cõpoſito, pro fibratũ varietate, præſtans. Quippe prout ſuperiores
fibrę, aut inferiores in ſe colligunt, contrahũturue: ita quoq; deorſum, nũc ad ſuperiora,
nunc ad inferiora, brachiũ verſus dorſum deprimitur. ¶ Ceterũ inferior primi muſculi
brachiũ adducentis ad pectus pars, & inferiores fibrę præſentis quarti deprimentis bra-
chium, axillæ cauitatẽ efformant. Atq; has duas partes Hippocrates *in lib. de articulis* ten-
dinũ nomine nuncupauit, quemadmodũ & veteres, qui ẽt tendines vocarũt muſculos
Quintus. occipitis oſſi connexos, ac in medio foueam efformantes. ¶ *Quintus* vniuerſum ſcapulæ
ſinũ, qui inter ſuperiorẽ ſcapulæ coſtam, & ipſius ſpinam, ſeu magni illius proceſſus ra- B
dicem, viſitur, occupat. Procedit n. a ſcapulę baſi, & omnino carnoſus totam ſcapulę ca-
uitatem implet, oſſi ſemper valide ac ſi ab ipſo toto proceſſu pronaſceretur, connatus.
Quum vero ad ſuperiorẽ ceruicis ſcapulæ ſedẽ pertingit, ſub ligamẽto validiſſimo, ſum-
mum humerum interiori ſcapulæ proceſſui, qui anchoræ aſſimilat, colligante, in ante-
riora cõtendit, & in amplũ validumq; ceſſans tendinem, articulum humeri ad ſcapulam
ſuperat, eius articuli ligamento pertinaciſſime, obliqua quodammodo inſertione im-
plantatus. Eſtq; hic muſculus oblongus, & exterius gibbus, intus aũt illi reſpondet caui-
tati, quam implet: deinde fibras ſecũdum ſui longitudinem expotrectas habet, q̃ ſi bra-
chium attollentis muſculi ſecundiue fibris conferantur, tranſuerſæ prorſus exiſtunt.
Sextus. ¶ *Sextus* admodum eſt carnoſus, ac concauam internamq; ſcapulæ ſedem opplet, ex ba- C
ſi totius ſcapulæ carneam originem deducens, & in trianguli verticem, ad ſcapulæ for-
mam tantiſper arctatus, dum in interiorem articuli regionem pertingat cui amplo ten-
dine, quaſi in ſemicirculũ implãtatur. Huius muſculi ſuperius latus quinto muſculo ad-
modum continuũ exſiſtit, adeo ſane vt niſi diligenter animũ adhibueris, vterq; vnus ti-
Septimus. bi eſſe appareat. ¶ *Septimus* vniuerſum ſcapulæ gibbum, q sub ipſius ſpina habet implet.
Carnoſus enim ex ſcapulæ baſi exoritur, deinde arctior ad ſcapulæ formam redditus,
tandem articuli ligamẽto tendine amplo & breui inſeritur. ¶ Porro hi tres muſculi am-
plis inſertionibus in ligamenta humeri articulum ambientia implantãtur, ita vt horum
tendines in orbem quaſi vniuerſum articuli ligamentum amplexentur. Brachii autem
circumactus opifices ſunt, quamuis ſextus ad brachii eleuationem aliquid auxiliari vi- D
deatur. Hi igitur ſeptem ſunt muſculi brachium mouentes, quibus ſi alterius lateris ſe-
ptem coniunxeris, numero erunt quatuordecim.

De ligamentis humeri ad ſcapulam articuli. Cap. XIX.

Veſa. lib. 2. cap 25. QVÆ humerum in ſcapulæ acetabulum connectũt robuſta ligamenta, præter com-
mune omnes articulos inſtar membranæ, nunc tenuioris, nunc craſſioris ambiens
Reliquis articulis cõmune. vinculum, tria ſunt. Quod amplũ & membranoſum eſt, omnibuſq; articulis cõe orbicu-
latim ex ſuperciliis ceruicis ſcapulæ principium aſſumit, ac totum articulũ ambiens, in
Gal. lib. 13. de vſu pa cap. 12. radicẽ interni capitis humeri q articulationis gratia creatũ eſt, primum inſeritur: & de-
inde totius exterioris capitis, quod inſertionis ligamentorũ cauſſa ſactum eſt, amplitu-
Tria propria. dini, ac vtriuſq; ceruici implãtatur. ¶ Aliorũ vero trium, duo quidem ad amuſſim inſtar E
Primum. neruorũ rotunda viſuntur, tertiũ vero nonnihil amplũ. ¶ Enaſcitur aũt primum ex api-
ce interioris proceſſus ſcapulæ, & hinc procedens, internis anterioribuſq; partibus ex-
terioris humeri capitis circumtẽditur, validiſſime huius capitis ſedis impreſſioni adna-
Secundũ. tum. ¶ Alterum vero, quod craſſius maiuſq; iſto eſt, ex ceruicis ſcapulæ ſuperiori parte,
vbi ſummo humero ſubmittitur, ortũ ducit, & interius humeri caput ſuperans, inſeritur
toti illi exterioris capitis regioni, quæ ad externum latus eius ſinus extuberat, qui exte-
rius caput muſculi, cubitum flectentiũ, anterioris viam præbet. Huius ligamẽti anterius
latus, poſteriori primi ligamenti connaſcitur lateri, ac ſimul ambo velut tranſuerſum li-
Tertium. gamẽtum efformant, caput eius muſculi in ſuum ſinũ ſeruans. ¶ Reliquũ vero tertium,
ex eadem cũ ſecundo regione principium nanciſcitur, ac oblique hinc porrectum inſe- F
ritur, in totam poſteriorem exterioris capitis humeri ſedem, adeo vt præſens ligamen-
tum poſteriorem articuli ambiat inſertionem. ¶ Ceterũ præter hæc tria, quæ præcipue
humerum, ne deorſum, extrorſumq; ab acetabulo ſcapulæ labatur continent, aliud eſt
adhuc ligamentum, humerum ſurſum & in anteriora, ad mediam nimirum inter ſum-
mum

A mum humerum, & interiorem ſcapulæ proceſſum ſedem luxari prohibens: quod ſimi-
liter validum, ab interiori quoque proceſſu ſcapulæ, ſurſum oblique ad ſummum hu-
merum porrigitur, articulum humeri cum ſcapula nuſquam contingens.

De muſculis ſcapulam mouentibus. Cap. XX.

SCapula iiſdem cum brachio agitur motibus, ſi illum tantum exceperis, quo brachiũ Veſ. lib. 1. cap. 26.
circumuertitur. Mouentes autem hanc muſculi numero quatuor ſunt. ¶ *Primus* ex Primus ſcapulam mouentium.
ſecunda, tertia, quarta, quinta, & interdum ſexta, ſuperioribus thoracis coſtis, paulo an-
tequã in cartilagines finiant, enaſcitur. Hinc ad exteriora porrectus anguſtior, ſed craſ-
ſior efficitur, quouſq; ad humeri cum ſcapula articulum in latum nerueumq; tendinem,
B carne miſtum ceſſet, quo trianguli modo in internum ſcapulę proceſſum anchorę ima-
ginem referentem inſeritur. Huius muſculi fibræ ſeſe non decuſſatim interſecant. Si v-
triq; altiores eius fibræ contrahantur, elatius ſcapulam pectori admouent. Inferiorib. ve-
ro in ſe cõtractis, verſus pectus demiſſius ſcapula adigitur. At totius muſculi fibris vna la-
borantibus, ſcapula in neutram partẽ declinans, pectori adducitur. ¶ *Secundus* rarã præ- Secundus.
ter ceteros corporis muſculos figuram ſortitur. Ab occipitio tranſuerſa linea, q̃ ab eius
oſſis medio, verſus auris porrigitur radicem, pronaſcitur, & dein ſecundum ceruicis lõ-
gitudinem ad octauæ vſq; thoracis vertebræ ſpinam a vertebrarũ ſpinarum apicib. prin-
cipium ſumẽs, in ſcapulæ ſpinam, ſummumq; humerũ, & clauiculæ portionem eius ni-
mirũ latiorẽ partem, inſeritur. Hic tota ſua parte, q̃ in ceruice conſiſtit ſcapulam ſurſum
C trahit, ea vero quæ ſub ceruice in poſteriore thoracis ſede habetur, monachorumq; cu-
cullis reſpondet, ſcapulam deorſum vellit. ¶ *Tertius* validus a tranſuerſis primæ, ſecũdæ, Tertius.
tertiæ, quartæ, & quintæ ceruicis vertebrarũ proceſſib. exoritur, quaſi diſiunctis conſta-
ret principiis, vno nimirum, q̧ primæ ceruicis vertebræ debetur, altero autem, q̧ tribus
ſecundæ vertebræ proxime ſubiectis aſſcribitur. Quanquam ẽt interdum a tranſuerſo
ſecũdę quoq; vertebræ proceſſu muſculus hic, ſed parua origine naſci viſus ſit. Principia
hęc ſimulatq; ex reliquis ceruicis vertebras amplexantibus muſculis emergunt, vna co-
eunt, & validũ efformant muſculum nonnihil latiorem, q̃ profundiorem, qui lata, ſed
carnea in inſertione in internam ſuperioris anguli ſcapulæ baſis ſedẽ inſeritur. Hic qui-
dẽ ſcapulã ſurſum verſus anteriora ceruiciſq; latera trahit. ¶ *Quartus* amplus & tenuis, Quartus.
D ſed omni ex parte carneus viſitur, qui a quintæ, ſextæ, & ſeptimæ ceruicis vertebrarũ, ac
trium primarum thoracis vertebrarum ſpinis principium ducens, toti propemodũ ſca-
pulæ baſi carneus, & æque vt in exortu latus inſeritur fibras obtinens non prorſus tranſ-
uerſas, at nonnihil oblique a dorſo deorſum ad ſcapulæ baſim ductas. Quadrilateris eſt
hic muſculus, & ſcapulam retrorſum ad dorſi ſpinam, verſus ſuperiora nonnihil agit.

De muſculis thoracem mouentibus. Cap. XXI.

THoracis ſiue reſpirationis motus minime eſt naturalis, ſed voluntarius, ideoq; muſ- Thoracis motus voluntarius.
culis perficitur, qui in hominibus, extra abdominis muſculos, de quib. ſequẽti age- Gal. lib. 2. de motu muſcul.
mus capite, octoginta vnus, vtrinq. ſcilicet quadraginta, & vnus vtriq; lateri communis.
¶ *Primus* qui breuis eſt, ſed amplus ac tenuis, ac omnino carneus, ex inferiori interiorīq;
E clauiculę regione, ſecundum ipſius longitudinẽ, qua primam reſpicit coſtam, exoritur, Primus thoracem mouens.
principiũ carnoſum obtinens, & carnoſo quoq; termino primæ coſtæ, qua pectoris oſſi
cõmittitur, anteriori parte inſeritur. Fibras ſortitur impenſe obliquas, propemodumq;
trãſuerſas, quæ a clauicula antrorſum procedentes, ſupremæ thoracis coſtæ & nonnihil
pectoris oſſi, qua eius coſtæ cartilaginem excipit, implantatur. Huius ope prima coſta
ſurſum verſus exteriora retrahitur, hacque ratione ibidem thorax dilatatur. ¶ *Secundus* Secundus.
muſculus grandis eſt, carnoſo principio ex tota ſcapulæ baſi interiori in parte pronatus,
hinc carnoſus perpetuo procedens, admodũ lateſcit, tenuior tantiſper redditus, donec,
primæ, ſecũdæ, tertiæ, quartæ, quintæ, ſextæ, ſeptimæ, & octauæ, aliquãdo, & nonæ tho-
racis coſtis, tanquã digitis quibuſdam lõgis antea q̃ in cartilaginẽ degenerent, inſeritur.
F Huius muſculi fibræ, ſi qñ ad ſuum principiũ tendant, verſus exteriora vellũt thoracem
dilatantes. ¶ *Tertius* ex trium inferiorũ ceruicis vertebrarũ, ac primæ thoracis vertebræ Tertius.
ſpinis, membraneum latumq; principium ducit. Dein vbi primam thoracis coſtã con-
tingit, in latera ſenſim oblique ductus, ternis veluti digitis, tribus quatuor ſuperiorum
coſtarum interuallis ſub ſcapulæ baſi inſeritur, quas ſurſum oblique ducẽs, thoracẽ di-

Quartus. ſtendit. ¶ *Quartus* ex poſteriore oſſis ſacri regione, & interiore ilium oſſis ſede incipit, A
ſurſumq; ad ceruicem ductus, tam pertinaciter toto per lumbos ductu vndecimo dorſum mouenti muſculo cōmiſtus connatuſq;, vt merito ipſius pars cenſeri queat. Quum primum vero vterq; duodecimam thoracis reſpicit vertebram, coſtis qua primū a vertebris diſcedunt, inſeritur. Infimas thoracis coſtas, & omnes reliquas deorſum trahit, eaſque comprimit, ac deniq; thoracem arctat. ¶ *Quintus* in poſteriori thoracis ſede, ſecundum inferiora collocatur, ex ſpinarum apicibus duarum infimarum thoracis, & aliquot etiam primarum lumborum vertebrarum ſpinis, membraneus, latuſq; enaſcitur. Principiū hoc muſculis dorſum agētibus, & quarto thoracis ſubſternitur, tranſuerſum recta in priora porrectum. Vbi hos muſculos tranſcendit, coſtarumq; oſſibus cōmittitur, ſtatim carneis adaugetur fibris, & tandem velut in aliquot diuiſus digitos, nonæ, decimæ, B
& vndecimæ, & duodecimæ coſtarum interuallis, ipſiſq; coſtis vbi in interiora reflectūtur, & multo ante, q̃ in cartilaginem ceſſant, ſeſe inſerit. Muſculus iſte retractionis earū, quibus inſeritur, coſtarum opifex eſt, vnde etiam thoracem dilatantium numero merito adſcribitur. ¶ *Sextus* in thoracis cauitate repoſitus, per vniuerſum pectoris oſſis latus, ſub tota verarum coſtarū cartilaginum regione exporrigitur, propemodum coſtarum os, exteriori ipſius latere cōtingens. Eſt autem muſculus iſte triangularis, ex duob. longiſſimis lateribus, & vno breui conſtructus, & tenuis, omniq; ex parte carnoſus. Thoracem arctat & cōſtringit, coſtarū cartilagines inuicem colligans. ¶ Superſunt adhuc intercoſtales dicti muſculi, qui in duodecim coſtarū interuallis vtrinq; duo & viginti ſunt.

Intercoſtales muſculi vtrinque viginti duo. In ſingulis enim coſtarum interuallis, quę vndecim in altero latere ſunt, bini producun- C
tur muſculi, vnde & intercoſtalium muſculorum nomen mutuati ſunt. Horum quidem alii exteriores, alii vero interiores ſunt. ¶ Exteriores in ſingulis coſtarum interuallis, ſimulatq; coſta a tranſuerſo vertebrarum proceſſu, in anteriora oblique prorepit, principium obtinent, ac fibris conſtant ex ſuperiori coſta, in inferiorem oblique in priora deorſum proreptantibus. Hunc fibrarum ductum per vniuerſa ſpuriarum coſtarum interualla, tam quæ inter oſſa, q̃ quæ inter cartilagines conſiſtunt, exteriores illi muſculi ſeruant, & verarum coſtarū partem qua in cartilaginem finiunt, eam quoq; retinent. Vbi autem verarū coſtarum oſſa in cartilaginē degenerant, mox fibrarum ductus variat. Ab inferioris namq; coſtæ cartilagine ſurſum in priora oblique verſus ſuperioris coſtæ cartilaginem fibræ inibi procedunt, donec in hac parte exterior muſculus pectoris oſſi cō- D
mittitur. Externis iis intercoſtalibus muſculis id priuatim accidit, q̃ longe magis neruoſi, excarneſq; viſuntur in ea coſtarum ſede, quæ a vertebris primū abſcedit, q̃ per reliquam interualli lōgitudinem. Deinde non ſolū ab inferiori ſede ſuperioris coſtæ, in ſuperiorem humilioris coſtæ ſedem ducuntur, verum ēt ab externa ſuperioris coſtæ incipiunt ſede, & in externam inferioris inſeruntur.

Exteriores intercoſtales.

Interiores intercoſtales. ¶ Internorum intercoſtalium muſculorum fibræ, prædictis contrarium obtinent ſitum, & exteriores ad X literæ ſimilitudinem interſecant. Hi enim qua vertebrarum corporibus proximi ſunt, ex inferioris coſtæ ſuperiori ſede, ad ſuperioris coſtę inferiorem ſedem fibras oblique in priora protenſas mittunt. Hāc fibrarū ſeriem interiores muſculi per ſingula ſpuriarum coſtarū inter-

G. Libr. 5. anato. admini. ualla retinent, & in verarum quoq; interuallis, ad eam vſq; coſtarū ſedem, vbi in cartila- E
ginem degenerant. Ibidem n. illico ac interni eo deuenerint fibrarū ductum emutant. Nam a ſuperioris coſtæ cartilagine in inferioris, fibræ in priora deorſum oblique protēduntur. Quod ſi itaq; iſtum fibrarum ductum reſpicias, in ſex legitimarum coſtarū interuallis quaterni ſunt muſculi, adeoq; priori numero duodecim accedunt. Quod animaduertentes Arabes, vt *Auicenna*, in ſingulis interuallis nō duos, ſed quatuor eſſe muſculos, veterum quorundam anatomicorum modo tradiderunt. Quanquam de ſex tantum verarū coſtarum interuallis id vere affirmant. ¶ In ſpuriarum n. coſtarum interuallis bini tantū muſculi numerari poſſunt. Quapropter vnius lateris intercoſtales muſculi hac ratione quatuor & triginta, ad vnum omnes arctando, & *de Galeni ſententia*, laxando thoraci præfecti. Atq; numeratis hactenus in vno latere thoracis quadraginta muſculis, F
alii totidem in altero latere congruunt, vt ſint in vniuerſum octoginta. ¶ His vnus vtrique lateri communis accedit, quem Græci φρένας, & διάφραγμα, & [illegible], Latini vero *Septum tranſuerſum*, Plinius, & illum ſequentes nonnulli alii præcordia vocant. Hic quidem neque ſitu, neque forma vlli totius corporis muſculo reſpondet, ſiquidem amplus, & or-

Fen. 1 primi doct. 5. ſumma 2. cap. 16.

In libello de cauſſis reſpirationis.

Muſculus vtriq; lateri communis, ſeu ſeptū tranſuerſum.

A & orbicularis eſt, & in ipſius medio caput ſuum, principiumue gerit. Hic enim ad amplam latitudinem exquiſite membraneum exſiſtit, ex quo fibræ inſtar linearum ex centro ad circuli circumferentiam excurrunt, iis quibus ſeptum inſeritur partibus exporrectæ. Hæ carne ſimplici adauctæ, reliquam muſculi partem carnoſam efficiunt, quæ paulatim in progreſſu denſior, carnoſiorq; pro fibrarum ductus longitudine redditur. ¶ Infimæ pectoris oſſis, & ſpuriarum coſtarum cartilaginibus, & vertebris lumborum excarnibus inſeritur. (Inſertio ſepti tráſuerſi.) Eſt autem in medio (*vt comprehenſum eſt*) nerueum in circuitu vero ad inſertionẽ carneum, vt ſanguificationi, nutritioniue, ac generationi ſubſeruientia organa a cordis & partium ipſi ſubminiſtrantium ſede dirimat, thoracemq; proprio munere dilatet. ¶ Vniuerſum itaque ſeptum tranſuerſum paulo minus toto orbiculare (Septi figura.)
B eſt, ſitum vero obliquum habet. Nam a pectoris oſſe per ſpuriarum coſtarum extrema ad lumborum vertebras excarnes (vt dictum eſt) protenditur, ſitumque ob id a prioribus deorſum ad poſteriora vergentem obtinet. (Galenus libr. 13 de vſu partiũ cap. 5.) ¶ Quinetiam duos ſortitur circulos, vnum membraneum, qui caput ipſius putatur, alterum hunc ſuccingentem, qui carneus eſt. (Septi circuli.) Verum quemadmodum hic ſemper quo coſtis propinquius accedit carnoſior efficitur: ita ille quo ſepti centro vicinior eſt, membranoſior euadit, non tamen ambo exacti circuli imaginem referunt, ſed talem, qualem quis latum eſſe diceret, & vna parte in acutum angulum ceſſare. Membraneus enim ſurſum, atq; in anteriora acutum porrigit angulum, carneus autem deorſum. ¶ Ceterum vniuerſum ſepti tranſuerſi corpus duabus veſtitur membranis, quas Galenus *indumenta* nominat, totam inferiorem ipſius (Septi membranæ.)
C amplitudinem, qua nutritionis organa ſpectat, peritonæum ſuccingit. Superior vero vniuerſa latitudo cor pulmonemque reſpiciens, tunica coſtas ſuccingente obducitur.
¶ Quinetiam contra aliorum muſculorum fere omnium naturam ſeptum tranſuerſum natura tribus foraminibus eſt peruium. (Septi foramina.) ¶ Vnum, vbi ab inuicem deducuntur ligamentorum aut tendinum principia, quæ arteriam tranſmittunt, & finem venæ paris carentis, quæ coſtas enutrit, & ramos deinde ſexti paris neruorum cerebri, qui ad coſtarum radices, ſub membrana coſtas ſuccingente propagantur, ac poſtea iecori, lieni, renibus, inteſtinis & omento numeroſa ſerie inſeruntur, Galenus iis vertebras adnumerauit, quanquam impropie admodum vertebris ſeptum præbere viam videatur. (Primum.) Imo vix apposite via qua arteria fertur foraminis nomine donatur, quum hæc potius ſemicircu-
D lum in ſepti tranſuerſi circumferentia exſculptum, quam foramen referat, ſeptumque vertebrarum corporum ſuperiori ſeu anteriori parti, non autem lateribus committatur. ¶ *Secundum foramen* ad ſepti tranſuerſi medium eſt, verſus dextrum tamen conſiſtit, (Secũdum.) & venæ cauæ in thoracem reptanti exſtructum, cuius corpori ſeptum firmiſſime membranarum ipſi obnatarum beneficio connaſcitur. ¶ *Tertium* foramen paulo inferius, (Tertium.) quam media ſepti ſedes eſt, ad ſiniſtrum latus modice vergens habetur, quo gula, & ſexti neruorum paris rami, ad ventriculi oſculum dimittuntur. ¶ *Septum* tranſuerſum inter (Septi vſus.) muſculos thoracem mouentes ad reſpirationem, & ad propellenda ventris excrementa in primis conducit. Non autem niſi naturalis inſpirationis & exſpirationis auctor ſeptum tranſuerſum eſt. Abunde enim ipſo contracto, tenſoue thorax dilatatur, inſpira-
E tioq; perficitur. Rurſus vbi laxatur, thorax ſua grauitate prompte concidit, exſpiratioque fit. Naturalem vero vocamus reſpirationem, quæ non eſt violenta, quæque nulla fit, niſi naturali vrgente neceſſitate. (Naturalis reſpiratio.) Quæ vero vehemens, ac violenta, huicque contraria eſt, Græcis ἐκφύσημα, Latinis *efflatio* dicitur. (Efflatio.) ¶ Naturalis itaque reſpiratio citra intercoſtalium muſculorum opem perficitur. At ſi aut cordis caloris qualitas increſcat, aut ad vocem, aliudue munus maiori indigueris aere, mox primus, ſecundus, tertius & quintus, & interiores, intercoſtales muſculi vtrinque cum ſepto operabuntur. Si vero maioris exſpirationis efflationiſue ad vocem, clamores, tibias ac tubas, & id genus inſtrumenta inflanda neceſſitas ingruerit, exteriores intercoſtalium muſculi agent. (Galenus in libello de cauſſis reſpira. & de motu muſculorum.)

De muſculis abdominis. CAP. XXII.

F MVſculi abdominis, quod Græcis ἐπιγάστριον dicitur, octo, vtrinque nimirum quatuor, exſiſtunt, quatuor quidem obliqui, duo recti, & totidem tranſuerſi. (Numerus.) ¶ Obliqui in vtroque latere bini ſunt, qui inuicem incumbunt, & contrarias, ſeque mutuo decuſſatim, ſeu ad ſimilitudinẽ X Græcæ literæ interſecantes fibras obtinẽt. Superiores n. fibræ deorſum verſus priora oblique procedunt, quę huius fibrarũ ductus gratia deſcendentẽ (Gal. libr. 5. anato. administ. lib. 5. de vſu part. cap. 14. & de labo. locis cap. 6.)

Obliqui. Deſcendentes. Aſcendētes. vulgo nominant. Inferiores vero fibræ, ſurſum oblique ad antetiota tendunt, qui ob id A
aſcendens vocatur. ¶ Rectorum ab vtroq; latere vnicus eſt, qui quum fibras ſecundum
corpotis longitudinem extenſas habeat, rectus appellatur. ¶ *Tranſuerſus* ſimiliter vtrin-
Recti. que vnus eſt, cui id nomen, quod eius fibræ ſecundum corporis latitudinem, aut a dex-
Tranſuerſi. tris, ad ſiniſtra, nullo obliquo ductu ſerantut, inditum eſt. ¶ *Oblique deſcendens* ceteris ab-
Oblique deſcendentis ortus. dominis muſculis ſuperſtratus eſt, & ex ſexta, ſeptima, octaua, & nona coſtis, priuſquam
in cattilaginem finiant, carnoſum principiū ſumit, prope muſculum qui ex ſcapulæ baſi
pronatus octo elatioribus thotacis coſtis inſeritur, ſecunduſq; eſt eorum qui thoracem
Veſalius libr. 2. c. 31. mouet. Ille enim muſculus coſtis quaſi digitos ſingulos porrigēdo inſeritur, ex quorum
interuallis prominentiores oblique deſcendentis muſculi partes digitorum ritu ena-
ſcuntur, non ſecus quam ſi ſiniſtræ manus interuallis, dextræ manus digitos inſeras, & B
muſculum thoracis motibus ſamulantem ſiniſtræ manui, dextræ vero oblique deſcen-
Ilia. dentem aſſimilares. ¶ Verum muſculus ſenſim carnoſior, craſſiorq; euadens, deorſum
Κενεῶνες. Λαγόνες. in priora ſertur, ilia, quæ quaſi inania inter ilium os & infimam coſtam, κενεῶνας, & λαγόνας
Græci appellant, carnoſa ipſius parte amplectens, quouſq; ad ilium os prorepſerit, cuius
ſummitati ſecundum totū ipſius appendicis ſpinæue ductum carneus inſeritur. ¶ Quū
vero carnoſa ipſius pars ex ilium regione ad anteriora, mediaque ſecundum abdominis
longitudinem properat, in neruoſam exilitatem membranæ quam ſimilimam dege-
nerat, quæ ſextæ & ſeptimæ cartilaginibus, & pectotis oſſis mucroni, & rectis muſculis
expanditur, firmiſſimeque ſuperioris oſſis coxendicis, & pubis regioni implantatur, to-
ta illa nimirum ſede, quę ab ilium oſſis appendice, ſeu ſpinæ anteriori parte, ad pubis vſ- C
Oblique aſcendentis ortus. que oſſium cartilaginem protenditur. ¶ *Obliquus* huic ſubſtratus ex ſuperiori oſſis ili-
um regione ptonaſcitur, ac ſimul tenuem membraneamq; originem a lumborum ver-
tebrarum, & oſſis ſacri ſpinis aſſumit, quæ in muſculi progreſſu, carnoſis fibris tandem
adaugetur. Muſculus iſte ſutſum tendens, ilia carnoſa ſui parte integit, & quatuor infe-
riorum coſtatum, quas ſpurias vocanr, finibus carnoſus & hic quoque inſeritur. Vbi au-
tem abdominis priora & medium conſcendit, in neruoſam deſinit exilitatem, quæ in-
ter rectum muſculum, qui ipſi ſubiicitur, & oblique deſcendentis membraneum tendi-
nem media intercedit, pubiſq; oſſi, & muctonatæ pectoris oſſis cartilagini inſetirur, pet
reliquam vero abdominis longitudinem cum altetius lateris oblique aſcendentis muſ-
culi tendine ſic vnitur, vt ex vtriuſque lateris muſculo, ſimul quoq; toti abdomini tegu- D
Recti muſculi origo mentum quodammodo efficiatur. ¶ Sub obliquotum neruoſis tenuitatibus recti muſ-
culi reconduntur, ſingulique ex media oſſis pubis regione duplici quodammodo prin-
cipio nati, vno quidem ſuperiori interioriq;, altero inferiori atque exteriori, non quod
hæc principia, ſingulis muſculis diſiuncta incontinuaue ſint, ſed ipſa muſculi origo, di-
uerſam ſubſtantiam ad bunc modum exprimit. Superiot principii pars introrſum non-
nihil vergens, exquiſite carnea eſt, ac ex lato in anguſtum deſinens. Inſerius vero, quod
& extrorſum paulo magis prominet, neruolum eſt, carnis omnino expers, verū ſurſum
porrectum ſenſim dilateſcit, totumq; tectum muſculum producere conſpicitur. ¶ Re-
cti itaque muſculi, duobus eiuſmodi principiis ſinguli ex pubis oſſe nati inuicem conti-
gui ſunt, recta ſurſum porrecti, donec ad vmbilicum peruenerint, ibidem n. nonnihil E
mutuo diſtantes, modiceq; ampliores facti, ad pectus vſq; feruntur, cui ſupra mucrona-
tam cartilaginem, ad oſſis pectoris latera, illiq; connexas cattilagines, lati carnoſiq; im-
plantātur. Muſculi hi non vno fibrarū ductu ſecundū totam lōgitudinē ferri videnť, ſed
ſinguli in abdominis regione diuerſa delineamenta ſeu inſcriptiones, Græci μεσογραφὰς
vocant, tranſuerſim, & incurua albaq; linea, ipſis inductas exptimunt, non ſane aliter, q̄
ſi rectorum ſinguli pluriū numero eſſent babendi. Non n. recta ab oſſe pubis ad pectus
fibræ nuſquam inclinantes feruntur, ſed ad nūc dictas circumſcriptiones, impreſſioneſ-
ue nonnnihil implicatę obliquantut, atq; ex aliis aliæ ptoduci quodammodo apparent.
Iſtarum impreſſionum duæ plurimū ſupra vmbilicū conſiſtunt, & interdū vna ſub vm-
Candidior linea. bilico, aliquando ēt ttes ſupra vmbilicū. ¶ Diſtinguuntur aūt tecti muſculi linea candi- F
diote, quæ a mucronata cartilagine per medium vmbilicū vſq; ad pubem apparet. Hæc
Tranſuerſi muſculi ortus. aūt merito ambientibus candidior videtur, q̄ illi nulla ſubſit caro. ¶ Omnib. nunc cō-
memoratis muſculis tranſuerſi ſubſunt, vtrinq; vnus, qui ex tranſuerſis lumborū verte-
brarū proceſſib. tenui, membraneoq; principio enaſciť, deinde in progreſſu ex dot ſum
mouen-

A mouentibus emergens muſculis, & carnoſis adauctus fibris, ſuperiori ilium oſſis regio-
ni, & ſpuriarum coſtarum finibus exacte carneus connaſcitur, carnoſa ipſius parte vni-
uerſa inueſtiens ilia. Vbi vero verſus abdominis medium ad exteriora rectorum muſcu-
lorum latera vſq; prorepſit, in neruoſam exilitatem finit, quæ pubis oſſi & mucronatæ
cartilagini implantatur. ¶ Per reliquam inter hæc extrema longitudinem, iſte mẽbra-
noſus tendo, neruoſæ exilitati alterius tranſuerſi muſculi continuatur, ac ſimul ambo
tunicæ inſtar vniuerſum abdomen circumcingunt. His quidem muſculis Peritonæum membrana ſubnaſcitur, de qua *lib. 3. cap. 2.* agemus, cui certe tranſuerſi muſculi adeo
connaſcuntur, vt difficile ſit illos ab hac in homine illaceros liberare. ¶ Octo abdomi-
B nis muſculi præter communem omnium muſculorum vſum, quo corpori calefaciẽdo
auxiliantur, & propugnacula ac munimẽta quædam ſunt partiũ ſubiectarum, primario
vſu thoracis motibus præſunt. Obliqui enim deſcendentes ſi tendantur, admodum hu-
miliorem thoracis ſedem comprimentes, thoracem arctant. Recti vero cum oblique a-
ſcendentibus coſtas deorſum trahunt, thoracemq; non parum cõſtringunt. ¶ *Traſuerſi*
autem coſtas intro adducentes, ad arctandum thoracem faciũt. Deinde homini ad du-
rorum excrementorum expulſionẽ aptiſſime ſubſeruiunt. Quãdo n. omnes ſimul tenſi
laborarunt, ſepto tranſuerſo interim ex ſpiritus retentione depreſſo, ita inteſtina ſimul
cõprimunt, vt ex anguſto loco in ampliorem, qui inferior eſt, fæces ꝓtrudãt, expellãtq;
& rurſus ad ventriculum ſuperiora ve illas deferri præcauent haud ſecus, quam ſi duabus
C ad brachiale tantum iunctis manibus, & ſemper magis magiſq; ſenſim ad extremam vſ-
que digitorum aciem diſtantibus, madentem ſpongiam imponeres, & manibus paula-
tim coeuntibus, aquam exprimere niteteris. Abutitur etiam iis Natura ad magnæ efflа-
tionis, & vocis generationem. Denique ad partum edendum, fœtumq; propellendum
conferunt, atq; ad ſpiritus cohibitionem.

Peritonæũ.

Abdominis muſculorũ vſus.
Galenus li. 5 de vſu partium, cap. 14.

De muſculis cubitum flectentibus, & extendentibus. Cap. XXIII.

MVſculi cubitum flectentes duo ſunt, quorum vnus & anterior, duobus validiſſimis
& mutuo diſtantibus principiis exoritur: vnum quidem exacte nerueum, & ad a-
muſſim teres, ab elatiori parte ceruicis ſcapulæ, ſeu ex ſuperiori ipſius acetabuli ſuper-
D cilii ſede, enaſcitur. Alterum a radice interioris proceſſus ſcapulę, qui anchorę cõparat',
duplex quodammodo exorit', non quidem disiunctum, ſed duplicem ſubſtantiæ ſpeciẽ
exprimens, & dicto iam principio multo latius. Principii n. pars ab apice proceſſus mi-
tium duceris, exquiſite, vt exterius muſculi principiũ, nerueа eſt, & craſſa, & propemo-
dum teres. Pars autem huic continua, ac ex reliqua proceſſus ſede prodiens, carnea, la-
taq; viſitur. Neutrum iſtorum principiorum ſtatim ab exortu deorſum tẽdens, humeri
oſſi adnaſcit'. Verum aliquantulo ſub humeri capitis ceruice, vbi ambo mutuem coitura
vnum efformare muſculũ incipiunt, carnoſa pars interioris principii ab interno ſcapulę
proceſſu enata, humeri oſſi lata & vtcunq; carnea inſertione adnaſcitur. Poſtquam vero
hic anterior cubitum flectentium muſculus, ex duobus illis efformatus principiis, hanc
E inſertionem in humerum molitus eſt, ab humero iam abſcedens, & ad amuſſim teretis
carnoſiq; muſculi effigiẽ, ante reſectionem in macilentiorib. conſpicuam prę ſe ferens,
alium conſcendit muſculum, ipſi toto progreſſu ſubtenſum, non amplius enim primus
hic muſcul' brachii os cõtingit. Ceterũ paulo ſupra cubiti articulũ, neruoſior, excarniſq;
redditus, in robuſtum & craſſum, & ad amuſſim teretẽ finit tendinẽ, q articulo expãſus,
& ſubdito ipſi muſculo ſuffultus in interiorem radii partẽ modice lateſcens inſerit'. ¶ *Se-
cundus* flectentiũ poſterior huic omnino ſuccumbit carneus, & nuſquam inſigniter ner-
ueam oſtendens ſubſtantiam, longe quoq; primo breuior, multoq; iuxta humiliorem
ipſius partẽ latior exſiſtit, a brachii oſſis exteriore latere carneo, latoq; principio, quod
bicorne eſt, & in ſui medio obtuſum angulũ exprimit, enat', ſenſim obliq; in priora hu-
meri tendẽs, craſſior, carnoſiorq; efficit', deorſum recte ꝓtenſus, & humero validiſſime
adnatus, ex ipſoq; exortus ſui robur toto deſcenſu tantiſper aſſumens, quouſq; cubiti
articulum contingat, quem ſui amplitudine, carneaq; ſubſtantia in tota anteriori ſede
integens, validiſſime articuli ligamento, & anteriori vlnæ & radii ſedi ampla inſertione
implantatur, ſua ſede qua articulum tranſcendit, montis ſpeciem appoſitiſſime reprę-
ſentans. ¶ Ceterum vt huius muſculi ductus recto perficitur tramite, ita quoq; prorſus

Primus flectentium.
Vel. lib 2. cap. 46.

Secundus flectentiũ poſterior.

Extendentiũ primus. rectas habet fibras, quemadmodũ etiam primus. Sunt autem vtriq; flexionis cubiti au- A
ctores. ¶ Porro extendunt cubitum muſculi, ſi hos in maximum numerum redigas tres,
quorum quidem primus valido latoq; & nerueo principio, ex humiliore ſcapulæ coſta
Carnoſa pars qua primus extendentiũ augetur, quem ſecũdum conſtituere licet. non procul ab eiuſdem ceruice exorit̃, peculiarem illic, vnde prodit, ſinum obtinens. Is
paulo poſt exortum carne adauctus, recta deorſum ad internũ poſterioris ſedis humeri
latus fert̃, medio interni lateris humeri & medio poſterioris ſedis humeri tantiſper ad-
natus, dum partim carneus, partim nerueus ampliſſime in internũ latus poſterioris vlnę
proceſſus inſeratur. Integrum igitur eſt, hunc muſculũ vniuerſum, aut vnum dicere, aut
duos. Vt vnus quidem a ſcapula enaſcatur, alter vero ab humero, qui cum illo confundi-
Tertius extendentiũ. tur, cui ſcapula principium præbet. Hi itaq; muſculi in deſcenſu inuicem connaſcuntur. B
¶ *Tertius* extendẽtium, qui in vniuerſa cubiti muſculorum ſerie quintus eſt, a poſteriori
ſede ceruicis humeri, ad capitis ipſius radicem neruoſus enaſcitur, & ſenſim recta deor-
ſum deſcendens, externamq; ſedem poſterioris humeri regionis occupans, carnoſus e-
uadit, & pertinaciſſime humero adnatus ab ipſo ſui principii vigorẽ mutuatur. Priuſquã
v. medium longitudinis brachii hic muſculus ſuperauit, duobus paulo ante dictis ita cõ-
miſcetur, & cum ipſis adeo coit, vt nullo prorſus pacto in hominibus diſcerni queant.
Quamuis interim terti⁹ muſculus ſuum, quem a principio habebat, ductũ obſeruat, atq;
validiſſime in externum latus poſterioris vlnæ ꝓceſſus partim carneus, partim nerueus
inſeritur. Vtcunq; v. inter ſe muſculi hi concurrant, nullus tamen ab initio inceptum fi-
brarum ductum deperd t, ſed recte oẽs deorſum, nuſquã implexæ, neq; ſeſe decuſſatim
interſecantes ferunt̃, & eandem omnes functionem obtinent, qua cubitũ in neutrũ la- C
tus inclinantem extendunt. Liquet igitur, tres hos muſculos vnius loco recenſeri poſſe,
qui ex tribus principiis eſſet conformatus: aut duorum, ſi videlicet primum & ſecun-
dum vnius loco habueris.

De muſculo, neruoſa ſua exilitate mediæ volæ, & internæ digitorum cuti ſubnato.

Cap. XXIV.

Gal. libr. 2. de viu partium ca. 4. Veſ. lib. 2. ca. 41. TOti ꝓpemodũ depili, nudæq; manus regioni, dilateſcente neruoſa ipſius exilitate,
muſculus quidam ſubiẽditur, q neruoſo teretiq; principio ex interioris humeri tu-
berculi apice enaſcitur, medio duorum brachiale flectentiũ muſculorũ, qui ex eodem
tuberculo prodeunt, incumbens adnatuſq;, nõ tñ in illorũ capitũ medio, vt nõnulli tra- D
dunt, repoſitus. Principium hoc illico carnoſum, craſſiuſq; redditũ, muſculi ventrẽ non
impenſe craſſum cõſtituit, q priuſq̃ ad medium lõgitudinis cubiti obliq; nõnihil, verſus
mediã cubiti amplitudinẽ ductus, ꝓrepſerit, rurſus tenuis, graciliſq; factus, in tendinem
anguſtũ, ſed ampliorẽ quã ꝓfundiorem, & neutiquam prorſus teretẽ ceſſat. Hic ad bra-
chialis vſq; radicẽ pertingẽs, ſenſim in brachialis interiori ſede lateſcere incipit, ac ſum-
mæ man⁹ cuti ad extremã vſq; digitorũ aciẽ ſubnaſcitur. Atq; id fibroſis nexib. adeo va-
lidis continuiſq; perficitur, vt internã manus cutem a neruoſa tendinis tenuitate, vel ẽt
acutiori nouacula liberare arduum ſit. Hic a. toti depili manus ſummæ cuti in hominib.
non ſubnaſcitur. Siquidem tendo mediæ volæ cuti in palma tantum ſubnaſcitur, non a.
cutem contingit, quæ obducitur muſculo, qui paruum digitum a ceteris in obliquũ ab- E
ducit, neq; etiam cuti ſubtenditur inueſtienti muſculoſam carnem, q̃ primo pollicis ar-
ticulo incumbens, ex plurib. muſculis, de quib. ſuo dicemus loco, conſtituitur. Adhæc
nullæ huius tendinis portiones in digitorum latera excurrunt, quinimo perquam ob-
Vola quid. ſcure internæ etiam digitorum regioni obnaſci viſitur. ¶ Ceterum vt id nõ prætercam⁹
ſilentio, interior ſedes manus caua, ac variis mõticulis ſcpta, multiſq; lineis interſtincta,
Græcis κοῖλον τῆς χειρὸς, Latinis *vola* dicitur. Muſculus tendinem hunc producens gracilis
eſt, atq; in cubiti medio ſuper reliquos huius regionis, *vt dictum eſt*, exporrigitur, nulloq;
peculiari ligamento vlla ex parte amplexus, in ſumma tantum manu dilateſcit. Huius
beneficio cutis verſatilis & circumactu pertinax depiliſq;, ac proinde ad tangendum, &
Gal. ibid. cap. 6. accuratius ſentiendum aptior efficitur. Decebat namq; vt manus comprehenſoriũ in- F
ſtrumentũ exſiſtens, hanc internam ipſius cutem adipiſcerẽ, non modo ægre verſatilẽ,
tum ob alia quædam, tum maxime ob exactiorem tutioremq; paruorum corporũ com-
prehenſionem: ſed & cutem totius corporis reliqua cute ſenſu exq̃ſitiori præditã inter-
næ manus ſedi merito obduci decuit. Non n. aliud quidẽ oportebat eſſe apprehenſoriũ,
aliud autem tangens inſtrumentum: neque aliud quidem externa corpora, leuando &
tranſ-

A transferendo, & omnino pertractando aſſumere, aliud vero poſthæc de apprehenſorũ calore, frigore, duritie, & mollitie, ac aliis quæ tactu percipiuntur qualitatibus iudicare ex vſu erat. Sed mox vbi manus quiduis apprehendit, ſatius fuit hanc apprehenſi vna naturam cognoſcere, idque internis duntaxat partibus, quibus quoque eſt apprehenſorium inſtrumentum, iure manus eiſdem partibus tangens, quibus apprehendens extructa eſt. Quanquam non huius tendinis beneficio manus exquiſitum tactus ſenſum nanciſcitur, ſed plurimum neruorum auxilio, ex quibus ad ſingulos digitos quatuor ſurculi propagantur, vt ſuo monſtrabimus loco. ¶ Confert autem non parum ad exquiſitam tactilium qualitatum dignotionem, depilem eſſe interiorem manus cutem. Si B enim admodum piloſa & hirſuta eſſet, ſibi appropinquantia nequaquam tãgeret, quod nimirum pili tangendo corpori ante cutem occurrerent, illiuſque contactum prohiberent. Quoniam autem tendo iſte huius etiam regionis cutem duram efficit, manifeſtum eſt omnibus, & id ad plurimos vſus nobis conducere. Ob eas itaq; cauſſas tendo internæ manus ſummæ cuti ſubnatus eſt.

Cur de pilis cutis manus.

De carnea ſubſtantia interiori digitorum regioni, ipſorumq; radicibus, & media volæ manus ſuperſtrata. Cap. XXV.

INter tendinem prædictum, & cutem in manu, veluti etiam pede adeps plurimus continetur, quem anatomici *carneam ſubſtantiam* vocant. Per vniuerſam enim quatuor digitorum, & ſecundi tertiiq; articuli pollicis longitudinem, ac quatuor manus monticu- C los, quos Chiromantici ad quatuor digitorum radices reponunt, & ad volæ medium, carnea quædam ſubſtantia inuenitur, quæ inter latum tendinem & cutẽ partim interiacet, partim tendini, ſed minori portioni, ſubiicit. ¶ Ceterum hæc ſubſtãtia non quidẽ quemadmodum in muſculorum ventribus, exacta, ſimplexve caro exiſtit, ſed ſubſtãtia quædam ſubalba, & durior neruoſaq; vt ſic dicã, adipi reſpondens. Præterea pinguedo hæc frequentibus neruorum fibris, venarumq; terminis adaucta, medium quippiam inter carnem & induratam pinguedinem adipiſcitur. ¶ Ceterum Arabes hallucinantur, hanc ſubſtantiam extra muſculi corpus, ſimplicem immiſtamq; carnem eſſe affirmantes illorum modo, qui ſimplicem carnem in gingiuis ac pene collocant. Non enim expenderunt, innumeras neruorum fibras, & capillorum modo tenues venas, hanc ſubſtã- D tiam intercurrentes, illamq; nec colore, vel ſubſtantia, nec æqualitate continuitateve etiam muſculorum carneni q̃ alioquin tot fibris implicatur, referre. ¶ Rerum Cõditor, huiuſmodi ſubſtantiam, quam rectiſſime duriuſculæ conglobatæque pinguedini, ad amuſſim aſſimilaueris, tanquam ſtratum aliquod, aut terram præparauit, cui apte infiniti neruulorum ſurculi implantentur, quos ob exquiſitum tactus ſenſum, a maioribus neruorum propaginibus, internam manus ſedem adeuntibus diffundi vndiq; oportuit. ¶ Ceterum etſi hæc pinguedo durior, admodumq; neruea ſit, nihilominus in rerũ ſubſtantia mollis eſt, ac proinde occurſantibus cedit, & ad aliud quippiam, neq; id minimũ conducit. Media n. inter digitum flectentes tendines, ne aut premãtur, aut contundant munit. ¶ Oſſium quoq; rectitudinem tunc corrigit, quando in circulum manus quip- E piam eſt comprehenſura. Proinde externę digitorum regioni hanc Natura minime communicauit, vt q̃ ibidem inutile pondus afferret, adeoq; onus fuiſſet ſuperfluum, quũ hæc regio neq; illo abſolutiſſimo indigeat tactus ſenſu, neq; quicquã in obliquũ apprehendat, neq; toties ſubulas, aliaq; id genus artium inſtrumenta propellat. Quinetiam in interna manus ſede, ipſis quidem articulis minimũ, in partibus vero inter articulos mediis: plurimum huiuſmodi ſubſtantiæ rerũ Opifex ꝓduxit. Neq; enim carnis adiutorio tali, quale oſſibus eſt neceſſarium, aliquis articulus indigebat: quũ flecti natus ſit, & carnea ſubſtantia præterq̃ quod nihil commodi pręſtaret, impedimento motui fieret, tum grauans vt ſuperflua, tum etiam internũ articuli ſpatium excludens, occupanſque. Lateribus autem digitorum tantum eius ſubſtantiæ adnaſci fecit, quantum mediũ inibi ſpa- F tium vacuum explere potuit, vt & inde manus, nõ ſolum vt diuiſum in multas partes inſtrumentum, ſed etiam vt omnino indiuiſum agere poſſit. ¶ Adductis enim ad ſe inuicem digitis, ita eorum totum mediũ ſpatium ab hac ſubſtantia oppletur, vt ſi quid etiam liquidorum corporum manu ſupina continere volueris, id effluere nõ permittat. Quãtum vero huiuſmodi ſubſtantia ad corpora ſummis digitis apprehẽdenda auxilii ꝑſter, nemini nõ perſpectiſſimum eſt, quẽ haud latet, ſi oſſiũ finib. nihil ꝙ cederet appoſitum

Carnea ſubſtantia. Veſ. lib 2. ca. 42.

Arabum error.

Vſus.

Galenus li. 1 de vſu part. ca. 13.

Galenus ibidem.

fuiſſet, ea facile rumpi debuiſſe, nec illis potuiſſe plurima corpora eſeuari quod modo A huius ſubſtantiæ, & renitentiũ illi vnguium opera feliciſſime obuius. Atq; eiuſmodi ſunt huius ſubſtantiæ proprii vſus. Communis vero quem cum carne adipeq; parẽ habet, is cenſetur, vt propugnaculum ſit aduerſus æſtum & frigora, *vt fuſius loco citato ex Platone Galenus docet.*

De muſculis radium pronum & ſupinum conſtituentibus. Cap. XXVI.

Quatuor radiũ peculiariter agẽtes muſculi. Gal lib. 1. ana. admi. & libr. 2. de vſu part c. 4

Primus. Veſalius li. 2. cap. 45.

MVſculi radium peculiariter agentes, per quos prona, ſupinaq; manus efficitur, ſunt vtrinq; quatuor, duo quidẽ ſuperiori radii extremo ſubſeruientes, reliqui autem duo inferiori: atq; ex iis duo cubiti internam ſedem, alii duo externam occuparunt. Interiores radium in pronum mouent, exteriores eundem ad ſupinum conuellunt. Interior & inferior, qui radii partem brachiali proximam in pronum mouet, ſecundũ vlnæ B longitudinem, ex tota amplitudine interioris ipſius ſedis enaſcitur, qua brachiali proxima eſt. Hinc carneus ad interiorem radii regionem tranſuerſim procedens, ipſi adhuc carneus inſetitur. Habet itaq; hic muſculus, ſi cum reliquis ſecundum cubiti longitudinem expanſis conferatur, fibras tranſuerſas, ex vlna nimirum in radium recta conſcendentes. Præterea ſecundum cubiti amplitudinem, totam interiorem radii vlnæq; ſedẽ cõplectitur, & ad amuſſim quadratus eſt. Tantam enim obtinet longitudinem, quanta eſt latitudo interioris cubiti regionis, quam ſimul cum radio vlna conſtituit. Deinde tã latus viſitur, quam longus, inſtarq; puluinatis ipſum tranſcendentibus ad digitos tendinibus ſubſtratus. Fibræ huius muſculi, radii partem quę brachiale ſpectat introrſum trahentes, radium in pronum agunt. ¶ Exterior ac longior muſculus cõtrarii motus auctor C ab externa humeri regione principium lõge ſupra exterius humeri tuberculũ incipiẽs, ducit, hinc deorſum expanſus, & latus, validusq; apparens, radio inſternitur, ſuperiori lateri muſculi bifido tendine brachiale extendentis contiguus. Vbi vero ad radii finem cui brachiale coarctat, pceſſit, in exquiſitum finit tendinem, qui membranæ modo lateſcens, radii appendicis ſuperiori regioni inſerit. Muſculus iſte interiorem partem, q̃ brachiali committitur, in exteriora trahens, radium ſupinum efficit. Porro muſculi ſuperiorem radii finem humero proximum in pronum, ſupinumq; ducentes, ita ſe habẽt.

Tertius.

Interior & ſuperior, ex interioris humeri tuberculi radice, & ex interiori vlnæ latere, qua humero articulatur, carnoſo validoq; principio pronaſcitur. Hinc admodum oblique internam radii ſedem conſcendit, carnea inſertione ante medium ipſius longitu- D dinis inſertus. A carnea hac inſertione, neruea implantatio ad medium vſq; radii lõgitudinis exporrigitur, radiiq; ſuperiori regioni hic validiſſime inſerit, peculiarem inibi in radio aſperitatem, cui inserat, ſibi vendicans. Muſculus iſte quoties contrahitur, intro radium ducens, illum conſtituit pronum.

Quartus.

¶ *Exterior*, qui peculiarium radii muſculorum quartus eſt, ductu figuraq; iam dicto propemodum par, oritur ab exteriori articuli cubiti regione ab articulum ambiente ligamento, valide etiam ex vlna in poſterioris ſui proceſſus, quem ἀγκῶνα Græci vocant, *externum latus, principii ſui portionem ſumens.* Hinc ad radium in priora conſcendit, & radio prope interioris muſculi inſertionem applantatur. Huius tamen inſertio non æque atque interioris neruoſa eſt, neque adeo in radii longitudinem producitur. Attamen ductus breuitas hos duos exacto tendine de- E ſtituit. Muſculus hic ſuperiorem radii partem extrorſum oblique conuellens, radium ad ſupinum agit. Ex iis igitur conſtat totum radii os, internorum muſculorum beneficio pronum, exteriorum autem ſupinum effici, ac deinceps radii ope, ſummam manum eoſdem oſtendere motus.

De muſculis motuum brachialis opificibus. Cap. XXVII.

Primus brachiale mouens muſculus. Veſalius li. 2. ca. 44.

BRachiale quatuor p̃cipuis agitur muſculis, quorum primus ex interno humeri tuberculo ex carnea nerueaq; ſubſtantia miſtum principium aſſumit, hinc totius vlnæ longitudini adnatus, internam huius ſedem magna ex parte amplectit, quemadmodum F & medium quoq; ſedis ipſius inferioris, toto fere vlnæ ductu occupat, quo ſcribentes innitimur. Vbi ad vlnæ vſque finem prorepſit, paulo ante cubiti cum brachiali articulum, in validum & quodammodo teretem tendinem ceſſat, carniformi ſemper ſubſtantia ad brachiale vſq; auctum, qui dum articulum tranſcendit, prorſus excarnis eſt, validiſſima inſertione, inferiori quarti brachialis oſſis ſedi implantatur.

Secun-

A *Secundus brachiale mouentium muſculus*, ex interiori quoq; humeri tuberculo enaſcitur, Secundus.
& obliquo ingreſſu ad elatius primi digiti flectentis muſculi latus cõtendit, ipſi magna
ex parte inſtratus, & radio exporrectus. Ante brachialis autẽ radicem in exquiſite tere-
tem degenerat tendinem, qui ſimulatq; brachialis internam ſedem præterit, lateſcens
in poſtbrachialis oſſis quod radici præponitur, radicem inſeritur. ¶ Duobus autem in- Tertius.
ternis iam dictis alii duo externi reſpondent, vnus, qui tertius eſt brachialis muſculus,
ab exterioris tuberculi humeri radice principium capit, atq; hinc prodiens, humiliorẽ
exterioremq; vlnæ regionem amplexatur. Quum vero brachiali appropinquat, in tere-
tem finit tendinem, qui ſinui in appendice vlnæ ad ꝓceſſus ſtylum imitantis internum
latus exſculpto, innititur tranſuerſo ligamẽto, quod vnicum vlna proprium nanciſcit,
B obductus. Quum primum ligamento ſuperato, brachiale ſuperuehitur, latior factus
poſtbrachialis oſſi minimum ſuſtinẽti digitum non procul a brachiali inſeritur. ¶ *Alter* Quartus.
exteriorum, qui ordine quartus eſt, latiuſculo principio lõge ſupra exterius humeri tu-
berculum enaſcitur, vbi humerus velut in oblõgam acutiem prominet. Hinc carnoſus,
& longa vtcunq; linea prodiens, radio inſternitur, & prope illius longitudinis medium,
in robuſtum deſinit tẽdinem, qui bicornis bipartitusve ſtatim ab ortu viſitur, & progre-
diens tandem in poſtbrachiale amplis inſertionibus implantatur. Vna quidem pars in
radicem oſſis indicem ſuſtinentis: altera vero in radicem eius cui medius innititur digi-
tus, inſertionem tentat. Duo primi interioresve ſimul brachiale flectunt, alii duo exter- Vſus.
ni, tertius nimirum & quartus, ſi ambo tendantur, id extendunt. Verum primo ſimul
C cum tertio tenſo, brachiale in internum latus agitur. Secundo autem & quinto vna la-
borantibus, id in externum latus inclinatur.

De muſculis manus digitos mouentibus. Cap. XXVIII.

Digitos manus mouentes muſculi ſunt viginti octo. *Primus* horum principium teres, Primus.
& ſtatim ab exortu grande, ac excarne, nerueaque ſubſtantia miſtum ex interiori
humeri tuberculo nanciſcit, ſique a craſſo alioquin ſuo exortu latior efficitur, atque
verſus vlnæ radiiq; medium perreptans, perquam obſcure ab ipſis principii ſui portio-
nem aſſumit. Hinc exacte carnoſus & teres, in amplitudinem tamẽ modice depreſſus,
ad brachiale prorepit. Antequam vero brachialis radicẽ contingat, notabili ſatis a bra-
D chiali interuallo, ipſius vẽter in anguſtum magis coactus, in quatuor carnoſas partes di-
uiditur, quæ ſingulæ neruoſiores anguſtioresq; factæ, illico in exactos tendines, q ſecũ-
dis quatuor digitorum internodiis inſerunt, ceſſant. Hi ad amuſſim teretes ſimul com-
muni mẽbrana vtcunq; & mucoſa inuoluti, brachialis cum cubito articulum, ipſumq;
brachiale tranſcendunt, communi oẽs ligamento in brachialis ſinu obducti. Eſt autem
id ligamentum validum, & tranſuerſum, ex vna brachialis parte in alteram pronatum,
annuliq; formã, qđ ad eius cauitatem ſpectat, præcipue referens, & totam brachialis am-
plitudinem, qua ex ipſa originẽ ducit, ſuccingẽs. Munus autem ipſius eſt, ſecundũ qua-
tuor digitorum os flectere, illud brachialis medio vbi inuicem adhuc ipſis colligantur
tendines, quam poteſt proxime admouens. ¶ *Secundus* muſculus primo ſubiectus ab ea- Secundus.
dem ſede cũ primo, hoc eſt, ab interiori humeri tuberculo, ſed magis decliue, ſub primi
E nimirum capite, originem ducit. Hinc prodiens, exquiſite carnoſus & teres, nonnihil
tamen latus, & vt primus modice depreſſus, euadit, & mediam cubiti ſedem compre-
hendens vlnę adhuc adnaſcitur. Vbi vero parum vltra mediam cubiti longitudinem de-
ſcendit, aliquanto anguſtior redditus, in quatuor carnoſas portiones ſimiliter ac primus
finditur, quæ ante brachiale in teretes ceſſant tendines, qui primi tendinibus ſubiecti,
ante ſecundi digitorum internodii radicẽ eos tendines findunt ac perforant, tandemq;
in tertia quatuor digitorum oſſa inſertionem molientes, ea flectunt. ¶ *Tertius* carneo Tertius.
teretiq; principio pronaſcitur, ex vlnæ ſede, qua hæc radii capitulum in proprium ſinũ
F amplectitur, ac vbi radius ab vlna primum dehiſcit. Hinc vniuerſæ radii propemodũ
longitudini adnatus & expanſus vbi ad brachiale properat, in teretem ceſſat tendinem
peculiari membrana, quam mucor imbuit, obtectum, qui tandem tertio pollicis oſſi, Naturæ in muſculis digitos flectentibus induſtria.
articulòve inſeritur, ipſius flexus auctor euadit. Neque enim prædicti muſculi non niſi
ſuorum, quibus inſeruntur, oſſium flexionis opifices cenſendi ſunt. Tres itaque nunc
dictos muſculos ex diſſitis regionibus, per totam nimirum cubiti longitudinẽ Natura

produxit, ne ſi forte in extrema manu principium aſſumerent, eam carne obruentes, A
magnam ponderoſamque redderent, quod ad varia quæ manu obeuntur munia valde
incommodum futurum erat. Deinde robur in flexione maius requirebatur, quã quod
breuibus muſculis præſtari valebat, qui ex proximis iis quæ mouenda erãt oſſibus prin-
cipium ducerent. ¶ Porro tendinibus tranſuerſa ligamenta ſecundum digitorum oſſa
obducuntur, ne quoties ſecundum aut tertium digitorum os inflectimus, tendines tan-
quam recti, protenſiq; funiculi, & virgulæ ſecundum oſſium flexionem non incuruatæ,
a flexo iam oſſe ad cubitum tenſæ exſurgerent, & cutem in miram altitudinem eleuan-
tes, manus volam turpiter implerent. ¶ In vola vero & brachialis ſede mucoſis membra-
nis tenuibus induuntur, quo tutiores procederent, eaſq; membranas tanquam propu- B
gnacula & muros ſortirentur. Quum itaq; ſecundum quatuor digitorum internodium
a primo muſculo flectatur, tertium autem a ſecundo & tertium pollicis a tertio, oportu-
num erit vt muſculos prima quatuor digitorum oſſa, & primum ſecũdumq; pollicis fle-
ctentes aggrediamur. ¶ Sunt autem ii omnes numero tredecim, ad ſingulos nimirum
quinque digitorum primos articulos bini, & ad ſecundum pollicis terni. Omnes vero
ii muſculi in extrema manu reponuntur. ¶ Horũ octo, qui quatuor digitis ſeruiũt, recta
ſecundum poſtbrachialis longitudinem digitos adeunt, omni propemodum ex parte
carnei, ac poſtbrachialis oſſibus connati. Inſeruntur autem lateribus interiori in ſede
primorũ oſſium. Duorũ igit' paruum digitũ flectentiũ vnus ab exteriori latere ſuperio-
ris partis poſtbrachialis oſſis quod paruo digito prælocatur, carnoſo principio oritur, & C
nonnihil inibi adnatus brachiali. Hinc recta digitum accedens, ad primum vſq; os digi-
ti carnoſus manet. Vbi vero os contingit, latiuſculo tẽdine exterioris oſſis lateri, verſus
interiora tamen inſeritur. Alter ex interiori eiuſdem poſtbrachialis oſſis latere, ad ſu-
perius iuxta brachiale extremum, originem ducit, & inter id os & ſibi proximum ad di-
gitum tendens, carnoſum quoque permanet, donec membraneo tendine interiori la-
teri primi oſſis parui digiti implantetur. Quando vtriq; muſculi colliguntur, primũ di-
giti os, in neutrum latus vergens flectitur. Si vero exterior egerit, interiori quieſcente,
digitus in exteriorem partem nonnihil inclinans flectitur. At ſolo interiori laborante
ad interiora conniuens digitus flexionem experietur. Ad hunc ſane modum aliorum
trium digitorum muſculi habẽt, adeo vt bini in ſingulis poſtbrachialis oſſium interual- D
lis, quæ tria ſunt, reponantur. ¶ Duo autem ex iis qui pollicis primum internodium fle-
ctunt, vna cum muſculo qui pollicem a ceteris digitis abducit, carneam molẽ conſtitu-
unt, quæ ad pollicis radicẽ repoſita, montem quem Chiromantici modo *Veneris*, modo
Martis appellant, effingit. ¶ *Primus* itaque & maior pollicis muſculus ex ſuperiori tranſ-
uerſi brachialis ligamenti ſede carneus enaſcitur, & toti primi pollicis oſſis longitudini
interna regione attenſus, perpetuo carneus illi inſeritur, perquam obſcure ſecundum
pollicis contingẽs internodium. ¶ *Secundus* iam dicto prorſus occulitur, longeq; minor
eſt, ex tranſuerſo quoq; ligamento, & oſſe brachialis pollicem fulciẽte pronatus, in pri-
mi pollicis oſſis radicem implantatur, non vltra medium longitudinis primi eius oſſis
pertingens. Sunt itaque ii duo pollicis muſculi inter digitorum motores duodecimus E
& decimustertius.

Porro tres qui ſecundum pollicis os flectunt quodammodo tranſuerſi cernuntur. ex
vola enim e quarta circuli parte principia ſortiuntur, nimirum ad eius lineæ circumſcri-
ptionẽ, quæ *Vitalis* & *cordis* Chiromanticis appellari ſolet. ¶ *Primus* itaq; muſculus obli-
quum, latumque principium ducit, ex poſtbrachialis oſſe, cui medius innititur, modice
ſubter ipſius capitulum, q ſinũ primi oſſis digiti ſubingreditur. Hinc carnoſus, prepens
nonnihil anguſtior redditur, & membraneo tendine, ſecundi pollicis lateri, q indicem
ſpectat verſus interiora ſe inſerit. ¶ *Secundus* ſuperiori ſuo latere iam dicto muſculo con-
tiguus, ex media ſede poſtbrachialis oſſis, quod medio præponitur digito, originẽ ducit
nonnihil tamen & os, quo annularis fulcitur contingens. Origo huius tenuis lataque F
eſt, & ſtatim carnea ad inſertionem vſque conſpicitur, quam in medio interioris partis
ſecundi pollicis internodii tentat. ¶ *Tertius* huic interiori ex parte contiguus, ex poſt-
brachialis oſſis, quo annularis ſuſtinetur radice, quæ brachiali coarctatur, originem
pariter latiuſculum ſumit, & oblique pollicem accedens, lateri interiori ſecundi pol-
licis internodii, verſus priora implantatur. Iſti tres muſculi dum vna tenduntur
for-

Tranſuerſorum ligamentorum vius.

Muſcoſarũ mẽbranarũ vius.

Tredecim poſt tertiũ ordine in numeru ſuccedẽtes. Octo qui quatuor digitis ſeruiunt.

Duo qui pollicis primo oſſi famulantur. Mons Veneris vel Martis.

Tres qui ſecũdo pollicis oſſi famulantur. Linea vitalis. Primus.

Secundus.

Tertius.

A fortiſſime ſecundum pollicis internodium flectunt. Primo autem duntaxat agente, ad
ſuperiora verſus indicem pnllex dirigitur. Dũ vero ſecundus ſolus cõtrahit̃, ad medios
digitos pollex flectitur, quemadmodum infimo ad ſuũ princip ũ contracto, pollicis ad
inferiora, & magis verſus paruum digitum flexio perficitur. Atq; hactenus ſedecim dig-
tos mouentes muſculos recenſuimus. ¶ *Decimusſeptimus*, qui digitos extendentium pri- Decimus ſeptimus.
mus erit, principio ex carne nerueaq; ſubſtantia miſto, & vtcunq; lato, ab elatiori ſede
exterioris humeri tuberculi enaſcitur, & per mediam cubiti ſedem magnus & carnoſus,
& paulo minus toto teres porrigitur, nullo alteri connatus oſſi. Quum v. prope radii ex-
tremum, cui brachiale inarticulatur, pertigerit, arctior redditus, in quatuor breues car-
noſas portiones, in muſculi ſubſtantia non procul diremptas, finditur, q̃ ſimul cõmuni
B membranea indutæ, fibriſq; tenuibus inuicem cohærẽtes, atq; in tendinẽ illico ab ipſo-
rum a muſculi ventre deductu degenerãtes, per ſinũ in radii exteriore ſede exſculptum,
ad brachiale cõtendunt. Huic itaq; ſinui vtcunq; amplo, quatuor ii tendines incumbẽ-
tes, tranſuerſo ligamento ipſis peculiari obuoluuntur, ne aliquando ex ſinu declinent.
Quod vbi tranſcenderunt, brachiali iam incumbentes, lateſcenteſq; ab inuicẽ deducti,
ſinguli ad vnumquemq; quatuor digitorum, indicem, medium, ac annularem præcipue
prepunt, eoſq; extendunt. Tres n. tantum tendines, vt plurimũ, exhibet hic muſculus,
etſi quatuor Galeni nomine illi largiti ſimus. ¶ *Decimusoctauus*, muſculus gracilis lõguſq; Decimus octauus.
eſt, inferiori lateri decimiſeptimi ſecũdum cubiti longitudinẽ exporrect⁹. Ab exteriori
enim humeri tuberculo principiũ ſumit inter decimiſeptimi caput, & principiũ alteri⁹
C muſculi, qui poſt brachialis oſſi, quo minimus digitus fulcit̃, inſertus, brachialis extẽſio-
nis dux cenſetur. A principio ſecundum latus decimiſeptimi carnoſus fertur, quouſque
cubiti finẽ attigerit, vbi in duos tendines bipartitus, cõmuni radio & vlnæ ſinu, & liga-
mento vtit̃. Tendines ſtatim atq; brachiale ſuperarunt, inuicem dirimuntur, & vnus ad
paruum, alter annularẽ frequẽtiſſime contendit digitũ, ac ſinguli in ſuo digiti primum
os inſeruntur. Frequentiſſime tamẽ vnicum duntaxat tendinem in paruum digitũ ferri
cõſpicies. Parui digiti extenſionis primarius auctor eſt hic muſculus, abductioni etiam
verſus exteriora nonnihil ſubſeruit. ¶ *Decimusnonus* duob. vltimo iam enarratis ſubſtra- Decimus nonus.
tus, obliquo ductu donatur. Ab vlnæ oſſe vltra medium ipſius longitudinis, verſus bra
chiale exquiſite carneus pronatus, obliq; radii appendicem petit, ac priuſquã hunc cõ-
D tingit, in duos inuicem cohærentes tendines finitur, qui proprio ſinui in radii appẽdice
incumbentes, & peculiari ligamento tranſuerſim obuincti, ſuper brachiale expandunt̃.
Atq; hic dirempti, illorum ſuperior indici, inferior autẽ medio exporrigitur, exteriori,
inferiorive digitorum lateri verſus poſteriora inſerti. Quod v. præſens muſculus a polli-
ce abductionis eorũ quib. inſeritur digitorũ auctor ſit, ſitus ipſi⁹, inſertioq; liquidiſſime
commõſtrant. Ceterum is non ſemper in indicẽ & medium digitos, ſed duntaxat in in-
dicẽ, tẽdines porrigit. Horũ iam enarratorũ trium, nẽpe decimiſeptimi, decimioctaui,
& deciminoni muſculorum tendinib. vbi poſt brachiali membranulis & fibroſis nexib.
committuntur, priuatim id accidit, vt ſinguli lateſcentes velut in plures diuidantur, vt
iam latiores multo, & tenuiores redditi, ad digitorũ radices, mirabili neq; ſemper eadẽ
E ferie inuicem miſceant̃, vnius digiti tendinis portione etiam cõſpicua ad alterius digiti
tendinem pertinente. ¶ *Vigeſimus* breuis, ſed validus, a quarto brachialis oſſe pronaſcit̃, Vigeſimus.
& per lunæ monticulum ad paruum digitum pergẽs, toto ductu carneus viſit̃, muris ſeu
lacertæ formam eleganter exprimens. Quippe muſculus iſte in exortu vtcunq; tenuis,
in medio teres, craſſuſq; eſt, in inſertione autem, q̃ in externo primi oſſis parui digiti la-
tere molitur, gracilis, tenuiſq; & nerueus euadit. Hic quidem paruum digitum in latus
abducit. ¶ *Vigeſimusprimus* ab vlnæ exteriori ſede, iuxta ligamentum membraneum in- Vigeſimus primus.
ter cubiti oſſa, qua inuicem dehiſcunt, conſiſtens, & iuxta medium longitudinis cubiti
enaſcitur, verſus radium oblique properans. Priuſquam vero radii inferiorem cõtingit
F appendicem, in paulo minus toto teretem ceſſat tendinem, qui externo lateri exterio-
ris pollicis regionis indicem ſpectantis ad tertium vſq; articulum inſeritur. Hic pollicis
verſus indicem extenſionis auctor eſt. ¶ *Vigeſimusſecundus* ab vlna paulo ſuperius quam Vigeſimus ſecundus.
nuper dictus principio vtcunque amplo prodit, longaque ſatis linea enatus, & oblique
ſuper radium conſcendens, illi inſternitur muſculo, qui bicorni tendine brachiali in-
ſeritur. Simulatque vero parte ſua qua iam dictum muſculum integit in duas portiones

ſcinditur, a ſeſe nullo interuallo diſtantes, ſed mutuo incumbentium muſculorum ritu A
inuicem hærentes, ſuperior portio aliquamdiu carnea permanẽs, in tendinẽ quodam-
modo teretẽ ceſſar, inſertũ exteriori brachialis oſſis ſedi, q̧ pollicem ſuſtinet. Inferior a.
principii portio, ſtatim ac aliquouſq; in anteriora ꝓrepſit, in duas rurſus carneas partes
diſtinguit̃, q̃ ſingulæ in tendinem finiunt, ac eum ſuperioris portionis tendine, proprio
ſinu in tadii appendice leuiter inciſo inſidẽt. Poſtquam v. inferioris portionis tendines
brachiale ſuperarunt, vnus in primi pollicis internodii radicem implãtatur, illic in ex-
ternam ipſius regionem iuxta internum latus finiens. Alter tendo membranoſo
tantum nexu primi pollicis oſſis longitudini adhærens, in ſecundi oſſis radicẽ exteriori
ſede, verſus internum latus inſeritur, neq; is inibi totus deſinit, verum ad ſummum vſq;
pollicis apicẽ, ſecundo & tertio pollicis oſſibus pertinaciter quoq; adnaſcitur. Horum B
Vigeſimus-tertius, tend.num beneficio pollex introrſum verſus extenditur. ¶ *Vigeſimustertius* ab anteriori
ſede oſſis brachialis, cui pollex innititur, nerueo principio, quod ſtatim carneum eua-
dit, enaſcitur, ac deorſum protenſus, primo pollicis oſſi membraneo tendine inſeritur.
Hic muſculus vna cum duobus primum pollicis internodium flectentibus, quibus iſte
inſternitur, carnoſam volæ partem efformat, quæ ad pollicis radicem conſiſtit. Muſcu-
Vigeſimus-quartus. lus iſte quam maxime pollicem ab indice remouet, & abducit. ¶ *Vigeſimusquartus* ex in-
teriori latere, verſus poſteriora tamen, oſſis poſtbrachialis indicem ſuffulcientis, initiũ
ducit carneum, & ſecundum totam eius oſſis longitudinem enatum. Carnea vero im-
plantatione toti externo lateri primi pollicis oſſis inſeritur, membraneum tendinem
radici quoq; ſecundi oſſis porrigẽs. Huius muſculi auxilio pollex indici proxime addu- C
Vigeſimus-quintus 26. 27. & 28. citur, & accommodatur. ¶ Superſunt adhuc quatuor muſculi graciles & teretes, ſingu-
lis quatuor ſecundi digitos mouentium muſculi tendinibus, qui quatuor digitorum ter-
tium os flectunt, exporrecti. Enaſcũtur enim ex membraneo inuolucro, tendines illos,
quum brachialis ſinum, & tranſuerſum ipſius ligamentum perreptant, induente. Hinc
ſimul ſinguli cum ſingulis tendinibus ad digitos ꝓcedentes, ac interiori tendinis lateri
attenſi, in digitorum radicem primum os inſeruntur ad internum eorundem latus, ver-
ſus interiora inſertionem membraneam moliti. Præſentibus muſculis hoc ſane rarum,
perinde ac oculi muſculis obuenit, quod nõ ex oſſe aut cartilagine, ſed ex membraneo
tendinum inuolucro originem ſumſerint. Iam dicti quatuor muſculi digitos in latus ad D
pollicem adducunt reclinantque.

De ligamentis manus. Cap. XXIX.

Manus q̃d. Veſa. lib. 2. cap. 47. MAnum appellat Hippocrates, *quicquid a ſcapula ad extremam vſq; digitorum aciem pro-
tenditur, cuius nunc ligamenta nobis enarranda veniunt. Horum igitur alia inuicem oſſa
colligant, alia ſubditis corporibus munimenta exſiſtunt, inſtar tunicarum muſculis ob-
ducta. Alia adhæc, tendines in ſuis ſinibus ita continent, vt quocunq; modo tracti fue-
rint, ſua ſede ne tantillum quidem vagari queant. Quippe ſingulis tendinibus per bra-
chiale, & volam ad digitos reptãtibus obuolutæ ſunt membranæ, mucore quodam im-
Ligamenta anulorum modo tendines continentia. butæ, & ligamentorum ritu tendinibus obductæ. ¶ Quæ v. ſubditis corporibus muni-
menta, & ne ex ipſorum cauitatibus declinent vincula cenſent̃, trãſuerſa ſunt ligamẽta, E
tendines in ſuis ſinibus cõtinentia. Siquidem vniuerſę interiori ſedi quatuor digitorum
vnum exporrigitur, & pollicis etiam ſecundo & quaſi tertio internodio vnum eiusge-
neris expandit̃. Atq; hæc omnia eundem præſtãt vſum, quo tendines digitos flectentes
amplexantur, & annuli modo continent. ¶ In interna brachialis regione vnũ conſpicit̃
oẽs digitorum tendines, qui hac ꝓrepunt, cõſtringens. Atq; hoc latum eſt, & ceteris o-
mnibus huius generis robuſtius, ſed interim neq; poſtbrachiale, neq; cubitũ cõtingens.
Ceterum in externis cubiti partibus qua brachiali articulatur, ſex tranſuerſa ligamenta
ſeſe offerũt, quorũ beneficio tendines in oſſiũ ſinibus reſeruant̃. At hæc ſi in ſuperficie
tantum ſpectentur, vnicum eſſe videbunt̃, totius cubiti latitudini expanſum, q̧ diſſectũ
ſex ſpectandos offert annulos, tranſeuntibus tendinibus obductos. *Primum* ex vlna in F
radium procedit, atque ad communem vlnæ radiique ſinum refertur. ¶ *Secundum* ad
externum primi ligamẽti latus repoſitum, ſoli vlnæ, illiq; muſculo peculiare eſt, qui an-
te paruum digitum inſertionem tentans, brachiali extenſionis opifex exſiſtit. ¶ *Tertiũ*
ad internum primi ligamenti latus habetur, ſolique radio proprium eſt. ¶ *Quartum* ad
internum latus tertii poſitum, anguſtiſſimum efficit annulũ, vt & tendo, quẽ trãſmittit,

gta-

A gracilis eſt. ¶ *Quintum* bicorni tendini, quo brachiale extenditur, & illi qui pollicem
verſus in indicem euertit, viam largitur. ¶ *Sextum* tres tendines tranſmittit, quorum vnus
brachialis oſſi ante pollicem, alter primo pollicis oſſi, tertius autem ſecundo, & tertio
inſeritur: Interdum tamen pollicis muſculo priuatum quoq; ligamentum obducitur, &
tunc ſeptem ligamenta in externa cubiti ſede reponuntur. ¶ Præter hæc ligamenta per
vniuerſam cubiti longitudinem, omnibus muſculis valida membrana obnaſcitur, mu-
ſculos inuicem committens, atq; ne ſua ſede illi dimoueantur, atque inter ſeſe impli-
centur, tranſuerſi alicuius ligamenti ritu continens. ¶ Porro ligamenta quæ oſſa inui-
cem colligant, in omnibus ſunt articulis, nullam niſi pauciſſima, peculiarem naturam
a ceteris articulos ambientibus ligamentis ſortita. Membraneis enim & articulum to-
B lum circundantibus ligamentis digitorum nectuntur internodia.

Membrana muſculis obnata.

Ligamenta oſſa inuicē committē-tia.

Poſtbrachiale autem brachiali, validis ligamentis per exteriora etiam ductis colliga-
tur. At poſtbrachialis oſſa, qua mutuo in ipſarum radice iuxta brachiale ſe ſpectant, car-
tilaginis naturam referentibus ligamentis inuicem committuntur, quæ non orbicula-
tim tantum ambiunt, verum & in ipſorum medio habentur, qua oſſa ſe inuicem reſpici-
unt. ¶ Brachialis oſſa validiſſimis ligamentis cartilaginis naturam referentibus, ſimul
vnita hærent, atq; hæc ligamenta ipſis vndiq; obducunt᷑, & quibuſdam etiā ſedibus illa
intercedunt: idq; potiſſimum in illorū oſſium interuallis q̄ in ſecundo ordine reponun-
tur, quibuſq; poſtbrachiale coarctat᷑. Quæ cubitum, ſeu radium, vlnamq; brachiali col-
ligant, membraneis reliquorum articulorum ligamentis reſpondent. Radius v. & vlna,
C prope brachiale & cubiti cum humero articulum, ligamētis validis, in circuitu oſſa am-
bientibus alligatur. Per totam longitudinem, qua inuicem radius & vlna dehiſcunt, va-
lidum & membraneum habetur, ab acutiori vlnæ linea in radii lineam inſertum. Ra-
dius humeri exteriori capiti validis, ſed membraneis ligamentis, perinde ac ceteri arti-
culi, alligatur.

De peculiaribus penis, virilium teſtium, & muliebris vteri muſculis. Cap. XXX.

PEnem quatuor mouent muſculi, quorum duo carnei quidē enaſcuntur ab anteriori
ſede muſculi rectū inteſtinum orbiculatim amplectentis, *de quo ſuo dicemus loco*, inuicē
ſibi proximi, & internis lateribus mutuo committuntur, rectaq; ſurſum in priora ad vri-
D narii meatus ſub illis corporibus ad ſuperiora reflexum aſcendentes, eius meatus lateri-
bus inſeruntur, & inuicem dirempti, corpora penis nonnihil digitorū modo amplexā-
tur. Alii duo vtrinq; habentur ſinguli, ab appendice oſſis coxendicis paulo interius, quā
penis corpora principium ducentes, quod carneum eſt, & gracile, & oblique ſurſum p-
cedentem efficit muſculum, qui carnoſus permanens, ſui lateris corpori non procul ab
exortu inſeritur. ¶ Quatuor iis muſculis penis radix voluntario impetu trahitur, hinc &
eiectionis quandam vim præter naturalē ipſi facultatem inſitam, obtinet. Quanquam
priores duo muſculi in vrinę, ſeminiſq; excretionibus communē illum vrinæ, ſeminiſq;
meatum veluti digitis quibuſdā aperire videnť, ne meatus in obliquo hoc reflexu reſtri-
ctus, eiuſmodi humorum expulſionem prohiberet, & potiſſimum ſeminis, cuius eiacu-
E lationem Natura impetu perfici voluit. Niſi enim ii muſculi inferiorem meatus ſedem
in hoc reflexu deorſum vellerent, in penis tentigine totus meatus occluderetur, quod
ipſius pars ſuperior a diſtentis corporib. adeo pertinaciter huc illuc alliceretur. ¶ Porro
ad vnumquemq; teſtem ſinguli muſculi graciles admodum pertingunt, ex ea vaſorum
ſeminalium & teſtis tunica efformati, q̄ a peritonæo principium ducens, vaſa ſimul cum
teſte continet. Hæc enim in poſteriore ipſius ſede illico, in ipſo a peritonæo exortu, lon-
gis rectisve, ac inuicem ſibi proximis, carneisq; fibris ita adaugetur, vt fibræ illæ gracilis
oblongiq; muſculi naturam exprimant, qui illi teſtis tunicæ ſemper innatus deorſum
protenditur, ac tandem iuxta infimam teſtis ſedem, vna cum illa tunica vaſi ei ſemi-
nario applantatur, quod a teſtibus iam paratum ſemen aſſumit, idque ſurſum in peri-
F tonæi amplitudinem deducens, in veſicæ ceruicem ſe profundit. Neque aliqua prorſ-
ſus parte, teſtibus, aut ſeminariis vaſis tunica illa pertinaciter adnaſcitur, quam vbi ſi-
mul cum muſculoſa ipſius ſubſtantia inſertionem ad ſemen deferentis vaſis inflexum
molitur, qui ad infimam teſtis ſedem reflectitur adeo, vt muſculus ipſe nuſquam te-
ſtem contingat. ¶ Horum quidem muſculorum ope, teſtes viri obſcure ac modi-
ce ſurſum velluntur, ne plus æquo laxati, & ad anteriora pendentes, nimio oneri

Penis muſculi. Veſ. lib. 2. cap 50.

Vſus.

Virilīū teſtium muſculi. Veſalius ibidem cap 33.

Gal. lib. 2. de ſemine.

ſeminariis vaſis ſint. Hinc eſt quod Græcis κρεμαστῆρες ſint dicti. ¶ Prædictum vero vſum A
muſculi illi in coitu potiſſimum præſtant, ſi enim teſtes vaſis ſeminariis oneri ſemper
eſſent, atq; hæc ad inferiora protracta perpetuo arctarentur, non adeo commode ſe-
men eiacularent atque modo, quum teſtium a muſculis iam attractorum pondere ſub-
leuata, magis pateſcunt. ¶ Ceterum ii muſculi nullum ſortiuntur muſculum, contrarii
motus auctorẽ. Nullus enim qui teſtes ad inferiora reuellat extructus eſt, quandoqui-
dem teſtes, quos non niſi recta deorſum, nec in vllam partem inclinantes prolabi dece-
bat, abunde a naturali ipſis indita grauitate dimittuntur, idq; ſubinde adeo, vt ne mini-
mum quidem ſurſum ægris, ſenibuſq; allici poſſint. Vt errasse Arabes hinc euidẽtiſſimũ

Arabum error.

ſit, qui binos in viris cuiuſq; teſtis muſculos, in mulieribus autem vnicum haberi ſcriptũ B
reliquerunt. ¶ Porro mulierib. Natura ſimiliter muſculos largitur, quos in peritonæo,

Muſculi muliebris vteri.

vt reliqua ipſarum generationis inſtrumenta, recondidit. Ea enim peritonæi pars ſeu
proceſſus, qui vtrinq; a lateribus ad vterum inſtar meſenterii pertingit, venaſque & ar-
terias vtero deducit, & demum cum alterius lateris peritonæi proceſſu, exteriorẽ vteri
tunicam procreat, carnoſis quuq; adaugetur fibris, ex ilium regionibus deorſum obli-
que, ad vteri latera perreptantibus, adeo ſane, vt & mulieribus vtrinque ſinguli ſint mu-
ſculi, illis ſpecie ſimiles quibus viri teſtes donantur. Et plerunque ſunt graciles, neque
admodum carnei. His leuiter vterus ad ſuperiora verſus ilia contrahitur, quod mulie-
res tunc facile percipiunt, quum ilia trahere, colligereq; conantur, & vteri ceruicis os,
totumq; vterum, penitius in peritonæi amplitudinem allicere ſtudent. C

De ceruicis veſicæ muſculo. Cap. XXXI.

Virilis veſicæ muſculus.
Veſalius li. 2. cap. 50.
Gal. lib. 5. de vſu part. cap. vlti.

AD virilis veſicæ finem vbi in ceruicem finitur, glandoſum quoddã corpus ipſi ob-
naſcitur (*de quo tertio agemus fuſius libro*) inter quod & reflexum, quem veſicæ ceruix
ſub pubis oſſe primum molitur, muſculus vnus, totam fere hanc meatus ſedem orbicu-
latim ambiens, naſcitur, qui oblonga annuli, aut oblongi rotundiq; meatus effigiẽ ex-
primit, fibris tranſuerſim circularibus intertextus, & ſuperius iuxta glandoſum corpus

Muliebris veſicæ muſculus.
Vſus.
Galenus ibidem.

craſſior, quam inferius. ¶ In mulieribus vero, quarum veſicæ ceruici eiuſmodi corpus
glandoſum non adnaſcitur, muſculus totũ meatum ambit, qui a veſicæ corpore in ſupe-
riorem ſedem ceruicis vteri non procul a pudẽdo ſubingreditur. Et quanto hic muſcu-
lus in mulieribus prolixior eſt, tanto etiam tenuior viſitur. ¶ Eundẽ vſum in viris & mu- D
lieribus præſtat. Siquidẽ primario a rerum Opifice conditus eſt, vt meatui veſicæ præfi-
ceretur, obſtaculo futurus ne tranſuerſæ veſicæ fibræ motu ſuo naturali vrinam præter vo-
luntatem excernant. Neceſſe enim fuit egerendis e corpore excrementis motus præ-
eſſe voluntarios. Si enim naturali duntaxat motui excrementorum expulſio commit-
teretur, continuo promanarent, atque id præterquam quod fœdiſſimum cenſeretur,
ad plurimas actiones, quas tota vita ſubimus, inſignes noxas inferret.

Quo minus igitur circulares veſicæ fibræ, vrinã quoties ipſa aut copia, aut mala qua-
piam qualitate hominem grauat, etiam citra hominis impetũ, ꝓpelleret, Natura mea-
tui veſicę hunc muſculum præfecit: quo laxato vrina tranſuerſarum veſicæ fibrarum vi E
preſſa excernitur, interdum etiam huic functioni auxiliantib. abdominis muſculis, &
ſepto tranſuerſo ſpiritus compreſſu ad inferiora (vt ſuo diximus loco) depulſo. Quum
vero vrina defluxit denuo muſculus conſtringitur, quicquid ex vrina reliquum meatui
adhuc inhæret propellens. Relinquũtur autem tres quatuorve guttulæ, quæ emiſſa iam
vrina promanare ſolent. Atque ita conſtat duos eſſe præcipuos præſentis muſculi vſus,
vnum quidem, vt ori veſicæ claudendo opituletur: alterum vt nihil in vrinario meatu

Ibidem.

relinquatur. *Tertius* vſus eſt, *Galeno atteſtante*, vt ad excretionis promtitudinem, velocita-
temque, nõ quidem eius vrinæ quæ eſt in veſica, ſed illius quæ eſt in vrinario meatu, cõ-
ferat. Neq; enim tam velociter vt nunc vrina mordax vrinarium meatum pertranſiret,
niſi hunc muſculum extrinſec⁹ ei meatui, qui abunde obliquus eſt, Natura circũpoſuiſ- F
ſet. ¶ Atq; hanc quidem Galeni fuiſſe ſententiam verba eiuſdem palam teſtantur. Ait
enim, *Ne vero id omne, quod ex veſica comprimente hoc muſculo, in meatũ vrinarium tortuoſum
admodum inciderit, diutius ibi inſideat, muſculum hunc qui ex fibris trãſuerſis conflatus eſt, extrin-
ſecus ipſi circumiecit, qui protinus & ori ipſius veſicæ clauſioni ſubſidio futurus eſſet.* Et paulo poſt
inquit. *Porro quæ ipſam iniectionem excipit eius quod reliquũ eſt guttatim expreſſio, ac potiſſimum*

quum

A *quum vrina mordax admodum fuerit, a nullo ſuperiorum inſtrumentorum, ſed ab hoc ſolo perficitur muſculo.*

De recti inteſtini muſculis Cap. XXXII.

Anus. Veſalius li. 2. cap. 51.

NAtura recti inteſtini extremo finive, anum vocant, tres muſculos largita eſt. *Vnum*, qui immaturam inuoluntariamq; excrementorum egeſtionem prohibet: & alios duos, qui poſt egeſtionem protruſum recti inteſtini finem alacriter ſurſum reuellunt. Hi itaq; lati & tenues, neq; admodum carnoſi aut rubentes ſunt. A ligamentis ex pubis oſſibus, & coxendicis oſſe, & ſacro exortis, quæ huius regionis muſculis obducuntur, ipſaq; demum peritonæi infima ſede, vtrinq; ſinguli enaſcuntur muſculi, qui deorſum protenſi, rectum inteſtinum amplexantur, extimæ tertiæve ipſius tunicæ inſerti. Præ-
B ſentes muſculi cum lati admodum ſint & ſuis finibus totã inteſtini latitudinẽ ambiant, ipſorum portio radici quoque penis, mulieribus vero vteri ceruici adnaſcuntur.

Muſculi ſedẽ ſurſum vellentes. Galenus li. 6. anatom. adminiſ.

Vſus. Galenus li. 5. de vſu partium ca. 14.

Horum vtiq; muſculorum (*vt comprehẽſum eſt*) munus eſſe ſolet, vt ſedem illico ab excretione ſurſum reuellant, quæ deorſum in muſculorum abdominis, & ſepti tranſuerſi, auxiliantibus etiam ſubinde omnibus thoracem arctantibus ſpiritumq; continentibus muſculis, propellebat. Nullus autem illis, qui anum ſurſum ducunt e regione opponitur contrariæ functionis opifex, qui nimirum deorſum trahat, *quemadmodum in multis alijs partibus muſculi opponi conſueuerunt*. Sciebat enim Natura interdum a muſculis abdominis vna cum ſepto tranſuerſo, ſedem adeo protrudi, vt ne a relatis quidem duobus muſculis promte queat retrahi, ſed manibus egeat auxiliatricibus. ¶ Ab horum fine tertius præ-
C terea muſculus exſiſtit, qui orbiculatim extremum recti inteſtini ad cutem vſque amplectitur. Hic prædictis ſimiliter non admodum carneus eſt, & mucore quodam oblitus, fibras tamen tranſuerſas adipiſcitur. Elatiori parte qua dictis muſculis connaſcitur craſſior, quam inferiori eſt: qua vero cuti permiſcet, peculiare cũ ipſa corpus efformat.

Muſculus orbiculatim recto inteſtino obductus.

Connexus.

¶ Cohæret autem fibroſis nexibus meatui veſicæ in viris, in mulieribus v. ceruicis vteri principio. Quanquam etiam duorum muſculorum, quib. in viris principium porrigit, interuentu, peni committitur. Ceterum poſteriori ſua regione, quatuor coccygis oſſiculis adnaſcit. Ex lateribus connectitur teretibus ligamentis a ſacro oſſe in coxendicis os ꝓnatis. ¶ Præſens muſculus non adeo, vt pleriq; arbitrantur, breuis eſt, ſed longus, & ſecundum magnum recti inteſtini longitudinis interuallum exporrectus viſitur. Quod
D non perfunctorie ab illis venit expendendum, qui ſedis fiſtulas, & excreſcentias, quas *συκώματα, καὶ κονδυλώματα* Græci appellant, ſubinde præſcindere verentur, huius muſculi muneris abolendi metu. Licet enim muſculi portio aut ferro diuidatur, aut quauis alia occaſione diuulſa laceretur, tamen quum latior ſecundum inteſtini longitudinem ſit, eius munus non ita promte aboletur. ¶ Muſculus iſte circulatim inteſtinum rectum ambiens, eius orificium ſtringit, ne præter voluntatem inteſtina naturali ſuo motu excrementa aſſidue egerant, ſed vt tempeſtiue, dum aut mole, aut vitiata qualitate hominem moleſtãt, laxatus inſtar fidi ianitoris ea tranſmittat. Hinc rectiſſime Græcis *σφιγκτὴρ*, quaſi dicas *conſtrictor*, nominatur.

Veſalius ibidem.

Vſus.

De muſculis femur mouentibus. Cap. XXXIII.

Veſalius li. 2. ca. 50. Galenus li. 15. de vſu partiũ ca. 8.

E FEmur decẽ, aut ſi in maximũ redigant numerũ, quatuordecim ꝓpriis agit muſculis, qui id extendunt, flectunt, introrſum alteri cruri adducunt, extrorſum in latus amouent, & circumagũt. Flectitur itaq; femur ad inguina, quũ ipſum attollimus, & ſurſum ferimus. Extẽditur a. quũ id deorſum, & ad terrã deprimimus. Summã v. extenſionẽ habet, quũ ſtamus. Proinde Natura iure optimo fortib. multis ac magnis muſculis actionẽ hãc, i. ẽpe extenſionẽ, cõmiſit. ¶ *Primus* igitur femur mouentiũ muſcul⁹, ſub ſumma cute cõſiſtens, alteriuſq; lateris natem præcipue efformãs, ab iliũ oſſis poſteriore parte lato & carnoſo admodũ principio, & ſacri ac coccygis oſſis poſteriori ſede, velut ex ſemicircu-
F culo enaſcitur, & in corporis lat⁹ nõ nihil obliq; deorſum perreptat, toti coxendicis articulo ſuperuectus. Vbi v. articulo inſternitur, gracilior, anguſtiorq; tãtiſper efficitur, donec in latum & validum finiat tendinem, quo exteriori magni femoris proceſſus ſedi, & eius quoq; radici ampla inſertione innaſcit. ¶ *Secundus* magna ex parte ſub primo recõditus, ac admodũ lividus, ꝓſertim in muſculoſis, & nõ valde obeſis, ab anteriori ſuperioriq; oſſis iliũ ſpinæ regione lato quoq; & carneo exortu enaſcitur, totam fere ilium oſſis

Primus femur mouentium. Veſ. ibid.

Secundus.

ſpinæ ſedem occupans, a qua primus initium non mutuauit. Hinc deorſum obliq; non- A
nihil ad latus deſcendit, vt ſenſim arctior redditus, primum muſculum totum ſubeat, ar-
Galenus ibidem. ticulū quoq; coxendicis integens, e cuius regione in membraneum, ſed validum tendi-
nem ceſſat, q elatiori magni femoris ꝓceſſus parti implātatur, anteriorē quoq; ꝓceſſus
Tertius. regionem aliquantulum comprehendens. ¶ *Tertius* ſecūdo longe minor, tanto ſcilicet
quanto ſecundus primo, ac ſub ipſo penitus occultatus, ab ilium oſſe iuxta poſteriorem
coxendicis acetabuli ſedem, lato & ſemicirculari, & vt duorum priorum carneo craſſo-
que initio pronaſcit. Dein in priora modice deorſum procedens, coxendicis arttculi
ligamentis fibroſis nexibus hæret, & arctior redditus, in latum, robuſtumq; ceſſat ten-
dinem, qui maiori femoris proceſſui expanſus, anteriori ipſius parti, atq; adeo apici in- B
ſeritur. Hic muſculus admodum liuidus apparet, præcipue in muſculoſis, & non valde
Quartus. obeſis, in quibus ſecundus etiam (vt dictum eſt) qua tertio incumbit, liuet. ¶ *Quartus*
muſculus magna ex parte liuidus quoq;, & paulo minus totus teres, non autem dictorū
Galenus ibidem. modo amplus exſiſtit, a lateribus trium inferiorum ſacri oſſis vertebrarum, quib. ilium
oſſa non coarctantur, carneo latoque principio exoritur. Hinc in latus ſeu extrorſum
ab oſſe ſacro ſcilicet ad femoris magnum proceſſum tranſuerſim excurrens, carne uſa-
liquouſq; permanet, & tandem arctior redditus, priuſquam femur contingat in teretē
Quintus. ceſſat tendinem, poſteriori maioris femoris proceſſus ſedi implantatum, iuxta ipſius
ſummum & apicem. ¶ *Quintus* omnium corporis muſculorum maximus, pluribus par-
tibus a coxendicis oſſis appendice ad pubis oſſis vſq; regionem principium partim ner- C
ueum, partim carneum ducit, & deinde ſtatim parui, interniue femoris ꝓceſſus radicē
ad poſteriorem ipſius regionem amplectit, & ab hac in acutam, aſperamque femoris
lineam continuo inſeritur, quæ in poſteriori femoris ſede ſecundum ipſius longitudi-
nem deorſum a parui proceſſus radice protenditur. Quemadmodum autem muſculi
huius principii continuus eſt ortus, ita quoque continua eiuſdem viſitur inſertio, ſi mo-
do poſteriorem muſculi partem excipias. Hæc enim a coxendicis appendice nerueo
exortu pronata, muſculum quodammodo per ſe efformat, qui in miram ventris ampli-
tudinem dilatatus, deorſum recta per femoris poſteriora fertur, donec denuo gracile-
ſcens, teretē tendinem in internum femoris caput inſerat. Quapropter poteſt hic mu-
ſculus aut vnius, aut duorum, aut trium, prout cuiq; viſum fuerit, numerari. Nā etſi duas D
habere partes, interiorem nimirum, & poſteriorē videt, tamen quia hę ſibi adnatæ ſunt,
licebit vnum eſſe dicas muſculum. Aut ſi placuerit vtraſq; partes duorū muſculorū vice
numerato, vt ſc. vnus ſit qui femoris interno capiti tendinem porrigit: alter v. quia acu-
tæ femoris lineæ implantatur. Aut ſi maiori adhuc numero delectaris, anteriorem par-
tem in duos muſculos ſubdiuidito, ꝓpter nimirum fibrarum ductum, & inſertionē di-
uerſam. Atq; ſic quidem tres erunt muſculi. Portio namq; anterioris partis, quæ pubis
oſſium commiſſuræ proxima eſt, admodum obliquas, & fere tranſuerſas habet fibras, q̄
ab exortu retrorſum ad radicem parui femoris proceſſus contendunt, & ſuperiori parti
acutæ femoris lineæ inſeruntur. Reliqua v. anterioris partis portio quæ ad infernā ma-
gis coxendicis oſſis ſedem principium ducit, obliquas obtinet fibras, ſed propemodum E
Quinque primorum femoris muſculorū munus. rectas, & inferiori aſperæ prominentisq; lineæ ſedi continuo implantatas. ¶ Hactenus
cōmemoratis quinq; muſculis tenſio femoris primario cōcredita eſt, iidemq; motui e-
iuſdem qui in latus, & in circumactu fit ſeruiunt. ¶ *Primus* n. validam, & in neutram par-
tem vergentē extenſionē efficit, amplo ipſius principio, & lato tendine femur reuellēs.
Si v. elatiorem duntaxat ſui principii partem tetenderit, aut humiliorem, non quidem
in neutrum latus inclinantem efficit tenſionem, verum in hoc illud ve latus vergentem.
¶ *Secundus* autem extendit ſimul, & ſurſum verſus exteriora trahēdo femur, ipſius caput
intro in coxendicis oſſis acetabulū adigit. ¶ *Tertius & quartus* femur quoq; modice ſur-
ſum trahentes tendunt. ¶ Dein & quartus foras etiam circumagit, tertius autem femur F
circumuertit, paulo magis in poſteriora tendens, quam ſurſum trahens. At vtriq; mul-
to infirmius motui qui in gyrum fit ſubminiſtrant, quam muſculi, quibus hoc propriū
munus delegari paulo poſt dicemus. ¶ *Quinti* muſculi fibræ poſteriores, ſeu muſculi il-
lius poſterior pars rectis donata fibris, crus firmum ſtabilit, ac terræ affigit, femur ex-
tendens. Anterioris autem partis poſterior portio, non minus idipſum ſuis fibris præ-
ſtat, cum modica tamen femoris ad interiora adductione. Altiores vero fibræ, quæ
oſſis

A oſſis pubis cattilagini vicinæ ſunt, aut potius anterioris muſculi partis prior portio, in-
trorſum ducit femur, & fibræ huius portionis alriores, ita femur ducentes, illud quoque
ſurſum reuellunr, flexioniſq; quodammodo auctores euadunt. Nunc enarratis quinq;
muſculis flectentes opponuntur, qui illis pauciores ſunr, nempe tres duntaxat proprii,
ſextus nimitum, ſeptimus, & octauus. ¶ *Sextus* ex vndecimæ, & duodecimæ thoracis, & Sextus.
primæ, ſecundæ, & tertiæ lumbotum vertebrarum lateribus, carneo enaſcitur principio
quod ſimul atque prodiit, muſculum tereteni conſtituit, deorſum oblique verſus exte-
riora deſcendenrem. Vbi ad eam oſſis pubis regionem deuenit, qua coxendicis oſſis
nomen aſſumit, in validum & reretem tendinem ceſſans, tandem interiori, ſeu mino-
B ri femoris proceſſui inſeritur, elatiorem proceſſus partem occupans. ¶ *Septimus* ex tota Septimus.
interioris oſſis ilium regione tanquam ex ſemicirculo carnoſam quoq; originem acci-
pit, & hoc eductus principio, paularim arctior, craſſiorq; redditur, deorſum in priora
corporis procedens. Hic per altiorem oſſis coxendicis regionem vectus, adhuc carno-
ſus ad minorem femotis proceſſum deſcendit. Vbi vero ptoceſſui vicinius appropin-
quat, in teretem quoque ceſſat tendinem, qui humiliori eius proceſſus parti, prædicto
nunc rendini proximus implantatur. ¶ *Octauus* muſculus ex tota pubis oſſis linea ab an- Octauus.
teriori coxendicis oſſis acetabuli ſede ad oſſium pubis vſq; commiſſuram extuberante
principium ducit, quod ad poſteriora admodum oblique deſcendens, atque amplum
tantiſper aſſeruatur, donec bteui, ſed amplo tendine, femoris oſſi inſeratur. Fit vero
C ipſius inſertio e regione parui femoris proceſſus in inrerius femoris latus, oblique deor-
ſum verſus poſteriora tendens. Tribus iis muſculis natura vt ſimul femur flecterent, &
introrſum verſus alterũ crus admouerent, commiſit. *Sextus* enim ſurſum valide femur
attrahit, flectitque ad inreriora id agens. *Septimus* ſimiliter femur ſurſum atrollendo fle-
ctit, & paulo inſignius ſexto, verſus interiora admouet. *Octauus* modice ſurſum femur
contrahit, infirmæque flexionis auctor cenſetur, verum adhuc magis ſeptimo inrror-
ſum vellit. Ita profecto vt flectentes & extendentes muſculos, duobus quoq; reliquis ad
interioraq; motibus Natura præfecerir. Porro tribus flectentibus, muſculus quem in-
ter tibiæ motores nonum enumerabimus, aliquid auxilii ſuppeditare videtur. ¶ Cete-
rum duo adhuc ſuperſunt muſculi femur contorquentes, quos nonum & decimum nu-
D merabimus. ¶ *Nonus* itaque liuidus, & vt ceteri huius atticuli, carnoſus viſitur, & tranſ- Nonus.
uerſim in exteriora protenſus, totum pubis oſſis foramen exterius contegit. Deinde
per exteriotem ceruicis femoris ſedem productus, valido ſatis & vtcunque amplo ten-
dine inſertionem molirur in magni femotis proceſſus ſinum, qui femoris ceruicem, &
caput oſſis coxẽdicis acerabulum ſubintrans e directo reſpicit. In anteriora femur cir-
cumagir, & circumuertit. ¶ *Decimus* poſteriorem, internam ve dicti iam foraminis ſe- Decimus.
dem occupat, nono longe validior. Huius principium, quod latum & carnoſum eſt, &
veluti rribus lineis ſeu inſcriptionibus inſignitur, a linea exorit᾽ quæ ab interna iliũ oſſis
ſede, qua primi oſſis ſacri rranſuerſo proceſſui committirur, per internam coxendicis
oſſis & pubis regionem, ad pubis vſq; oſſium commiſſuræ elatiorem partem ptotendi-
E tur, ſenſim tamen adeo arctatur, vt eius amplitudo coxendicis interuallum non vincat,
quod inter acutum ipſius proceſſum, & poſteriotem ſuæ appendicis ſedem habetur.
Ad hoc enim interuallũ, ꝙ amplũ ſibi inſculptum gerit ſinum, muſculus iſte reflectitur
extrorſum, magnum femoris accedens ptoceſſum. Atque hunc ſane reflexum magna
conditoris induſtria molitur muſculus. Qua enim ad ſinum hunc circumuoluitur, ex-
terna parte carnoſus eſt, ea vero parte qua ſinum tangit, omnino neruoſus conſpicitur,
& veluti tres tetetes commonſtrat tendines, ſerie quadam ad ſinum reflexos. Vbi ſinũ
ſuperatunt inuicem collecti in vnum finiuntur tendinem, qui ſinui maioris femoris ꝓ-
ceſſus inſeritur. Porro vt ſolo rotulæ ſinui funem non committimus, ſed rorulam in tro-
chleo aut futcula, ne ex ſinu funis labatur, firmamus: ita hic quoq; Natura oſſium ſinu
non contenta, a ſuperiori ſinus patre vnum, & ab inferiori alterum eduxit muſculum,
qui ambo vna cum decimo porrecti, illum quo minus ſua ſede declinaret, aſſeruant, &
& cum decimo in ſinum magni femoris proceſſus inſertionem moliuntur.

Cererum ab interna regione, vbi iam flexus non amplius obliquatus ad femur duci- Qgot femur mouẽtes muſculi conſtitui poſſint.
tur, carnoſa etiam ſubſtantia a coxendicis oſſe pronaſcirur. In tuo igit᾽ eſt arbitratu, aut
hos muſculos, aut catneam molem tendines excipientẽ decimo iungere, atq; ita ꝓprios

femoris muſculos decem enumerare. Aut ſi mauis, vtrunq; diſtingues, & duodecim re- A
cenſebis. Quod ſi quintum in tres digeſſeris, omnes erunt quatuordecim. ¶ Decimus
autem in noſtro numero vna cum duobus illis gracilib. femur in poſteriora circumagit.

De muſculis tibiam mouentibus. CAP. XXXIV.

Primus tibiam mouentium muſculorũ. Vef lib 2. cap. 53. TIbiam mouentes muſculi nouem ſunt, quorum quidem primus ab anteriori oſſis
ilium ſpinæ ſede, aut ab ilium oſſis appendicis anteriori extremo, nerueo & modi-
ca carne commiſto principio enaſcitur. Hic nõ procul ab origine totus carneus euadit,
ac modice dilateſcens gracilis permanet, hancq; formã ad tendinis vſq; productionem
retinet, qui ab ilium ſpina deorſum obliq; verſus interiora ſenſim prorepit, vt internum
femoris latus tandem iuxta mediam femoris longitudinẽ exquiſite occupet. Hinc ad-
huc magis in interiora retrorſum paulatim procedens, e regione interni femoris capi- B
tis iuxta genu conſiſtit, ad quod veluti obliquo ductu reflexus, antrorſum deſcẽdit, ten-
dinem in anteriorem tibiæ ſedem, ad internum latus acutæ illius lineæ ſecundũ ipſius
Secundus. longitudinem exporrectæ, adamuſſim teretem inſerit. ¶ *Secundus* amplo, & prorſus ner-
ueo principio ex pubis oſſe enaſcitur. Vbi enim pubis oſſa inuicem cartilagine cõmit-
tuntur, ſecundum commiſſuræ longitudinem duo ſibi contigua oriuntur muſculorum
principia, quorum alterum ad dextrum crus, alterum vero ad ſiniſtrum defertur, ſecun-
dum hunc muſculum conſtituens. Non procul ab origine ſtrictior, craſſiorq;, & carno-
ſus prorſus hic efficitur muſculus, vt eius latitudini craſſities vix cedat, & paulo minus
toto teres euadat deorſumque per femoris interiora deſcendens ſenſim gracilior tan-
tiſper euadit, vt iam inter femoris caput non procul a genu articulo contingens, in ex- C
actum, teretemq; tendinem finiat, eadem ſede qua primi muſculi tendo tibiæ innatum,
Tertius. ſed tanto interius, ſeu poſterius, quanta primi muſculi eſt craſſities. ¶ *Tertius* ex infima
coxendicis oſſis ſede oritur. Ab elatiori enim & maxime poſteriori eius appendicis ſe-
de nerueus, gracilisque enaſcitur, hinc deorſum deſcendens aliquantulum ſub origine
carneus, tereſq; quodammodo fit. Poſtea deorſum per femoris poſteriora prorepit, a-
liquantulum oblique tantiſper ducitur, donec ad poſteriorem ſedem interni femoris
capitis prope genu pertingat. Ibidem enim attenuatus, & in teretem tendinem dege-
nerans, in tibiæ anteriora reflectitur, eadem regione tibiæ qua prædicti inſertionem
Quartus. molitur. ¶ *Quartus* ex coxendicis oſſis appendice, non ita lato vt tertius principio, ex-
oritur, ac paululum ſub exortu primum carneus efficitur, exacti muſculi formam multo D
quam tertii craſſiorem referens, ac per femoris poſteriora ſenſim deorſum, verſus ex-
teriora deſcendit. Vbi vero femoris mediam longitudinem ſuperauit, tenuior reddit,
& externa ſua ſede nerueus admodum, quaſi tendinem educturus, apparet. In interna
autem ſede, alia pars carnoſa hic ex femore pronata ipſi vbi tendinem videtur produ-
cturus, ita adnaſcitur, ac ſi alius hic oriretur muſculus qui quartum augeret: atq; ſimul ex
ambobus vnus efformaretur muſculus, qui denuo craſſeſcens carnei cuiuſdam muſculi
imaginem exprimit, & deorſum protẽſus exterioriq; parte admodum neruoſus, inſigni
tendine fibulæ implantatur, validam inſertionem in proceſſum ſuperioris appendicis
fibulæ pertinaciter molitur. Ceterum ſiue quartum hunc muſculum vnius loco, aut
duorum enumeres, nihil intereſt. Ordinis tamen gratia, vnicum oportunius ſtatues. E
Quintus. ¶ *Quintus* a coxendicis oſſis appendice ſub tertii & quarti muſculi capitibus, neruoſum
principium ducit. Vbi tamen ad mediam femoris longitudinem muſculus iſte deſcen-
dit, exacte carnoſus efficitur, delatuſq; per femoris poſteriora, ſecundum poſteriorem
interioris femoris capitis ſedem reflectitur, & ſimulatque elatiſſimam tibiæ partẽ per-
tingit, in teretem ceſſat tendinem, interiori lateri anterioris tibiæ partis inſertum, in ea
nimirum regione, in quam primum, ſecundum, & in tertium tibiam mouentes muſcu-
los ipſorum tendines porrigere relatum eſt. Verum huius quinti muſculi tendo non
æque deorſum atque tertii muſculi tendo in tibiam prorepit. Huic muſculo ex abun-
danti ſinus quidam oblongus accidit, in poſteriori ipſius ſede ſtatim ab exortu ad me- F
diam femoris vſque propemodum longitudinem ipſi inſculptus. Totus hic ſinus liui-
dus admodum eſt, & muſculi tertii gratia inciſus. Is enim ſinui incumbit, ipſeque ſinus
Sextus. illius moli accurate congruit. ¶ *Sextus*, qui rariorem inter reliquos muſculos na-
turam adipiſcitur, a latere primi muſculi externo, ab ilium oſſis ſpina enaſcitur, in-
tus acutum, carneumque caput obtinens, quod muris, lacertæve modo lateſcens,
deor-

A deorſum ad regionem coxendicis articuli fertur. Vbi rurſus caput id ſeu muſculus an-
guſtior redditur, & ptiuſquã magnũ exterioremq; femoris proceſſum perrepter, non
amplius carneus conſpicit᷑. Adeo vt hic muſculus nihil aliud erit, q̃ longiſſima & latiſſi-
ma membrana tendinis naturam referens. cui nũc deſcripta & carnei, exactiq; muſculi
formam repręſentans pars innaſcitur. Statim enim ab initio in exteriori parte inſtar la-
tæ membranæ in conſpectum venit, aliquouſq; coxendicis articulũ amplexantib. mu-
ſculis obductæ. Quum vero membrana magnum femoris proceſſum ſuperauit, totam
antetiotem ſemur amplexantium muſculorum ſedem, deinde & poſteriorem, & exte-
riorem curis quaſi modo tantiſper integit, quouſq; ad genu arriculum deſcendat, quem
B vbi ſimiliter quoq; membrana obuoluit, ipſa in anteriorem tibiæ ſedem, & externum
illius latus inſerit᷑. ¶ *Septimus* neruea lataq; & ampla origine ab externo femoris oſſis la- Septimus.
tere pronaſcitur, totam radicem magni femotis proceſſus in orbem amplexus. Origo
hæc ſtatim ab initio craſſa carnoſaq; efficitur, & illico a femoris oſſe abſcedens, octauo
inſternitur muſculo. Is namque aliqua ſui portione huic ſeptimo ſubtenſus in cauſſa eſt,
quo minus ſeptimus tota femoris longitudine ipſius oſſi, quemadmodum octauus, ad-
naſcatur. *Septimus* itaque muſculus ſua amplitudine totum externum femoris latus ci-
tra omnem, præterquam in exortu, ad os connexum amplectitur, magnam etiam an-
terioris & poſterioris ſedis femoris partem occupans. Hic toto deſcenſu carnoſus viſi-
tur, paulo ſupra molam aut patellam in amplum tendinem deſinens, q octaui muſculi
C & noni tendinibus commiſtus, ſimul cum illis patellam apprehendit, atque tandem in
anteriorem ribiæ ſedem inſeritur. ¶ *Octauus* totam propemodum femoris oſſis ampli- Octauus.
tudinem ſuccingit, a femoris oſſis ceruice exorit᷑ nerueus, ſed ſenſim carne adauctus, a
femoris quoq; magni ptoceſſus radice ipſius portio ita enaſcitur, ac ſi eius obliqui du-
ctus graria, duo principia obtiuere non inepte diceretur, ac vnum femoris ceruici, al-
terum magno illius proceſſui acceptum ferendum eſſet. Obliqua & ampla hac origine
pronatus deorſum deſcendit, femoris os adeo ambiens, vt duo ipſius latera in poſterio-
ri femoris regione paulo min⁹ toto ſint contigua. Quo v. magis deſcendit, craſſior ſem-
per, carnoſiorq; efficitur, quouſq; ad internum latus anterioris in femore regionis,
quodammodo in craſſum & admodum ſemicirculum ptope patellã extuberat, ex quo
D latus, validuſque enatus tendo patellam amplectitur. Hinc muſculus tota ipſius longi-
tudine e directo ſemper carnei illi⁹ ſemicirculi, & ceruicis femoris carnoſior, craſſiorq;
apparet, quam qua ſeptimo muſculo ſubſternitur. Sub illo enim tenuior euaſit, attamen
carnoſus inibi quoque permanet. Quum vero ſecundum femoris longitudinem in an-
teriotis ipſius ſedis interno latere octau⁹ muſcul⁹ procerius extuberat, & ſeptimi quoq;
anterior pars e directo lateris femoris exterioris eius ſedis femoris quæ anterior eſt, ex-
porrigitur, in medio antetioris femoris ſedis ſeptimus vna cum octauo ſinum efformat
impeuſe liuidum, cui tota femoris longitudine muſculus nonus innititur. ¶ *Nonus* Nonus.
autem muſculus ex ilium oſſis tuberculo in anteriori ipſius regione ſuper coxendicis
oſſis acetabulum prominente, principium nerueum, acutumq; aſſumit, quod deor-
E ſum recta in femoris anteriora deſcendens, lacertæ, muriſque formam adipiſcitur car-
nea ſubſtantia auctus, & illi ſinui incumbens quem ſeptimus cũ octauo efformat. Priusq̃
vero medium longitudinis femoris deſcendendo ſuperarit, arctior, graciliorque ſen-
ſim efficitur, vt multo ſupra genu articulum in tendinem finiat, vtcumque amplum, ſed
tenuem qui recta patellam accedens in antetiori ipſius ſede denuo dilatatur, tendini-
bus ſeptimi & octaui muſculorum permiſtus. Atq; hic ex tribus poſttemo iam enatra-
tis muſculis vnus tendo conflatur, cui patellæ corpus vniuerſum innaſcitur. Nihil enim
ipſius patellæ tendine non obducitur, prærer interiorem ipſius ſuperficiem, quæ leui
cartilagine incruſtata, ſinum inferiorem femoris capitum reſpicit, mutuoq; ingreſſu
cum illo reſpondet. ¶ Quum vero tendo iſte ad eum modum patellã amplexus, & in-
F terna ipſius ſede qua femoris oſſi non connaſcitur, multo adipe, & mucoſo, viſcidoq;
humore imbutus, genu atticulum tranſcendit, arctior, & craſſior efficitur, validiſſime
in anteriorem tibiæ ſedem, non procul ſub articulo implãtatus. ¶ Primus, ſextus, ſepti- Vſus prædictorum muſculorũ.
mus, octauus, & nonus tibiæ extenſionis opifices habentur. Secundus interim, tertius,
quartus, & quintus tibiam liquido flectunt.

De muſculo in poplite occultato. Cap. XXXV. A

Veſalius lib. 2. ca 55.

EX ligamentis femur tibiæ connectentibus, de quibus ſuo dicemus loco, vnum in externo genu articuli latere habetur, admodum validum, & craſſum. Ab huius itaque poſteriori parte nerueum muſculi principium exoritur, quod ſua amplitudine in exteriori latere poſteriorem genu articuli ſedem contingit, atq; ex tota hac ligamentorum regione prodit. Hinc carnoſis adauctum fibris admodum obliq; deorſum verſus interiora deſcendit, muſculum efformans paulo longiorem quam ampliorem. Finis enim huius ſeu inſertio, iuxta radicē appendicis tibiæ oſſis conſiſtit, in ipſius poſteriore parte adeo ampla, atque totius muſculi viſitur latitudo. Deinde vt muſculus hic obliquus eſt, obliquam quoq; molitur inſertionē. A poſterioris enim tibiæ, ſedis interno latere, deorſum verſus internum latus oblique ita deſcendit, vt minima huius muſculi pars genu B ligamentis, maxima vero tibiæ committatur. Neq; ſolum huius inſignior pars in tibia conſiſtit, ſed tibiæ quoq; oſſi prolixa & ampla (vt dictum eſt) inſertione implantat̃. Femoris autem oſſi nullibi connatus eſt, multoq; minus ab hoc originem ducit. Præſenti muſculo alius nullus, aut in exortu, aut in inſertione ſubiicitur, ſed articuli ligamentis & oſſibus proxime attenſus, ſub illis muſculis occultatur, qui ab inferioribus femoris capitibus enati, ſuram cum tertio quodam muſculo efformant. Adeo vt nō iniuria hunc in poplite occultatum & latitantem Galenus vocauerit. Is etiam arbitratur hunc præcipuum flexionis tibiæ auctorem eſſe.

Lib 2. ana. adminiſ.

De muſculis pedem mouentibus. Cap. XXXVI.

Veſalius ibidem, ca. 59. Primus pedem mouentium.

PEdem quem perinde ac extremam manum flectimus, & extendimus, & deinde in C latera ducimus, mouentes muſculi nouem ſunt, quorum primus ab interno femoris capite iuxta genu articulum vnico enaſcitur principio, ſi modo ipſius continuitatem ſpectes. Si autem ſubſtantiæ animum attenderis, id principium duplex apparebit. Vnū quidem ſuperius, & magis iuxta femoris medium interius: alterum vero inferius, & nōnihil exterius. Superior autem huius muſculi principii pars carnea, lataq; eſt, & deorſum protenſa, paulo ſub genu articulo cum reliqua initii parte confunditur, quę exacte nervea liuidaq; in exortu erat, & recta deorſum per genu articuli poſteriora deſcendēs, valde carneum, craſſumq; efformat muſculum. Priuſquam vero ad medium tibiæ longitudinis iam anguſtior redditꝰ pertingit, carnoſus eſſe deſinit, & ex ſuæ inferioris partis amplitudine tendinem latum educit, in cuius mediū aliquandiu adhuc carnoſa muſculi pars porrigitur. Et hic ſane muſculus in interno latere poſterioris tibiæ ſedis ducitur. D

Secundus.

¶ Secundus autem muſculus in externo latere conſiſtit, qui ab externo femoris capite pronatus deorſum fertur, omni ex parte primo muſculo ſimilis. Quum vero vtriq; muſculi iam dicti a femoris capitibus deorſum tendentes, non procul ab exortu ſeſe contingunt, inuicem fibroſis nexibus hærentes. Et quo magis deorſum prorepunt, eo validius connaſcuntur, vt iam tendo quem ſinguli producūt, vnus omnino ſit ab vtriſque enatus muſculis. Interior tamen, ſeu primus muſculus nonnihil diutius carneus, quam ſecūdus deorſum ducit̃. Duo autem in ſupra ꝓminentes muſculorū ventres, carneæ partes ſunt præſentium muſculorum. Tendo autem ab vtriſq; enatus paulo anguſtior redditus, non multo ſub carnoſa muſculorū ſede, cū quarti pedem mouentis tendine congrediens, in poſteriorem calcis ſedem inſerit̃. E

Sura.

Tertius.

¶ *Tertius* inſigniter gracilis eſt muſculus, ab externo femoris prope genu articulū capite teres enaſcitur, iamiam in ipſo exortu carneus, & gracilis. Ab ortu tamen non ita procul dilateſcit, exacti muſculi ventrem vtcunq; craſſiuſculum referens. Verum mox ſub poplite venter iſte gracileſcens, ſumme gracilem, tenuemq; educit tendinem, qui ſub duob. iam commemoratis muſculis occultatus, & ſuper quartum expanſus, ſenſim obliq; deorſum ꝓrepit, quouſque ad internum duorum primorū muſculorū tendinis latus elabatur, vbi is quarto muſculo validiſſime connecti incipit. Hinc deorſum ad internum vſq; calcis latꝰ fertur, iuxta poſteriorem eius ſedem ipſi implantatus.

Quartus.

¶ *Quartus* pedem mouentium ſuramq; conſtituentium, ac tibiam amplexantium maximus eſt, ex poſteriori ſede coarticulationis fibulæ ad tibiam, nerueo & valido initio pronatus naſcitur, quod deorſum ductum adeo dilateſcit, vt latitudinem tibiæ oſſis & fibulæ vincat. Præſens tamen muſculꝰ non æque craſſus, ac latus ampluſve eſt. Ex hac vero amplitudine priuſquam medium tibiæ longitudinis ſuperauit, ſenſim arctatur, & paulo ſupra calcis regionem in validiſſimū, F

& craſ-

A &craſſum tendinem deſinit, cui duorum primorum tendo vnitus, ſimul cum ipſo vni-
uerſæ poſterioris calcis ſedi implantatur. ¶ *Quintus* in poſteriori etiam tibiæ ſede lo- Quintus.
catus, ſub duobus muſculis adhuc occultatur, digitorum pedis flexui famulātibus, quos
ſimul cum quatuor cōmemoratis iam pedis muſculis priuſquam ille in conſpectum ve-
niat ademptos eſſe oportet. Principiū itaq; quinti muſculi a tibiæ oſſe, & fibula, qua hæ
oſſa inuicem dehiſcere incipiunt, exorit̃, & ſtatim ab exortu carneus, latuſq; vīdit̃, eadē
prorſus latitudine ad inferiorem vſq; tibiç oſſis appendicē ꝓgrediens. ¶ Ceterum illico
atq; hanc appendicem contigit, & propemodum æque latus adhuc atq; in media tibiæ
ſede conſpicitur, ab interno ipſius latere teretem profert tendinem, q iam aliquouſque
B in muſculi carniformi ſubſtantia incipere videbatur. Vbi igit̃ tendo is prorſus excarnis
eſt, deorſum fertur, ſinui incumbens in poſteriori ſede appendicis tibię ꝓceſſus, qui in-
teriorem malleolum conſtituit, exſculpto. In hoc ſinu tranſuerſum ligamentum tendi-
ni obducitur, hinc obliq. pedis interiora ſubeunti. Sub omnibus enim muſculis inferio-
rem pedis ſedem occupantibus præſens tendo tantiſper prorepit, dum in inferiorem
tarſi oſſis ſedem valide inſerat̃, q cubum, teſſeramq; imitanti oſſi proximū eſt. ¶ *Sextus* Sextus.
in anteriori tibiæ ſede poſitus, omniū huiꝰ regionis anterior, ab anteriori ſede coarticu-
lationis fibulæ cum tibiæ oſſe ꝓnaſcitur, illicoq; dilatatus ſuum oſtendit ventrem, non-
nihil latiorem, quam profundiorem. Priuſquam vero medium longitudinis tibiæ ſupe-
rat, ſenſim arctat̃, & multo ſupra pedem in teretem finit tendinem, qui deorſum per ti-
C biæ anteriora prorepens in tranſuerſum ligamentum a tibiæ oſſe in fibulam pronatum
ſubit, & ſimul atque id ligamentum ſuperauit, deorſum in pedis interiora deſcendit, &
tantiſper vehitur, quouſque ad internum latus pedii oſſis pertingat, quod pollici præpo-
nitur. ¶ Illi enim oſſis peculiari proceſſui inſeritur valida ſane applantatione oſſis pedii
tarſi commiſſuram apprehendens. *Septimus* a fibulę appendicis externo latere, & liga-
mentis oſſa hic connectentibus nerueum, validamque principium ducit, totiuſque fi-
bulæ externo fere lateri attendit̃, nec ita multo ab origine carneus factus dilateſcit, ex-
acti muſculi formam exprimens. Ad hunc modum ita carnoſus paulo vltra medium
longitudinis fibulæ recta decliuis fertur, in exteriori ipſius ſede non exquiſite carneus.
D Quandoquidem hic muſculus iſtud ſibi priuatim vendicat, quod in externa ipſius ſede
etiam ſupra medium lōgitudinis tibię vtrinq; ad latera carneus ſit. Verum inter duo illa
latera validiſſimum tendinem commonſtrat interna ſede, & a lateribus carne enutritū.
Vbi vero digno notatu interuallo muſculus medium longitudinis fibulæ ſuperauit, totꝰ
excarnis efficitur, teretem procreans tendinem, qui ſenſim obliq; retrorſum verſus fi-
bulæ poſteriora contendit. Is poſteriorem inferioris fibulæ appendicis ſedem adit, hic
ſinum proprium & tranſuerſum quoq; ligamentum obtinens. Ligamento itaque hoc,
a fibula in calcem procedit inuolutus, deorſum in priora verſus pedis plantā ducit̃, adeo
ſane inflexus, vt in radicem pedii oſſis inſeratur, quod pollici præiacet, quod in externo
ipſius latere proceſſum obtinet, cui ſeptimi huius muſculi tendo apte implantetur. Ali-
quando tamen nō in hoc pedii os ſeptimus muſculus inſertionem molitur, ſed in radi-
E cem pedij oſſis medium digitum ſuffulcientis. ¶ *Octauus* ſub ſeptimo, excepta tendinis Octauus.
ipſius anteriori ſede, prorſus occultatur, atq; ex fibulæ ſuperiori appendice totus quoq;
prodit, ad amuſſim carneus deorſum prorepens. Quum autem medium longitudinis
fibulæ aliquouſque ſuperauit, in teretem etiam ceſſat tendinem, qui tandem proceſſui
oſſis pedii validiſſime inſeritur, quod teſſeram referēti oſſi adnexum, paruum pedis di-
gitum ſuſtinet. Verum hic tendo aliorum hactenus dictorum ritu, nō ſimplicem inſer-
tionem perficit, ſed nonnihil ante inſertionem ipſius tendo bicornis redditur, duplici
inſertione dicto oſſi implantatus. ¶ *Nonus* portio eſt eius qui in anteriori tibiæ ſede lo- Nonus.
catus quatuor pedis digitos extendit carnoſa, iuxta medium tibię longitudinis externo
ipſius latere enata. Quæ deorſum ducta in tendinem degenerat, qui tranſuerſum ante-
F rioris tibiæ ſedis ligamentum ſubit, & ſuperiori pedis regioni exporrectus, fibroſisque
nexibus ſubditis muſculis commiſſus, in duas portiunculas bipartitur, quas pedii oſſi
ante paruum digitum poſiti inſerit. ¶ Ex iam dictis muſculis primus, ſecundus, & quar- Nouem
tus qui ſuram ſeu tibiæ ventrem (vt diximus) præcipue efformant, atque in poſteriori muſculorū
tibiæ ſede locati, validiſſimum fere corporis tendinem ſimul conſtituunt, robuſtiſſimi pedem mo-
pedis motus auctores ſunt. Calcem enim ſurſum in poſteriora trahunt, pedemq; terræ uentium vſus.

firmant, ſeu in poſteriora deorſum reflectunt. His certe quintus ſuppetias fert, pedem A
quoq; terræ admouens, & interdum vt ſummis tantum digitis erigi queamus, in poſte-
riora ducens. Tertius muſculus inualide pedem extendit, illumque in obliquum verſus
interiora agit. Sextus, ſeptimus, octauus, & nonus, contrarii motus, quū ſimul tendun-
tur, duces ſunt. Pedem enim ſurſum ad tibiæ anteriora flectunt, motu ſane non æque
atq; poſteriores digno ac valido. Si vero alternatim cum poſteriorem tibiæ ſedem oc-
cupantibus muſculis contrahuntur, in hoc, illud ve latus pedem agent. Atq; ita qui fle-
xionis, extenſioniſq; auctores ſunt, etiam motus in latera appoſitiſſime obeunt.

De muſculis pedis digitos mouentibus. Cap. XXXVII.

Veſa lib. 2. cap. 60. Primus pedem mouentium. PEdis digitos mouentes muſculi ſunt decem & nouẽ, vel ſi ad maximum numerū re- B
degeris, duo & viginti. Primus totus infernam pedis ſedem ſeu plantam occupat, v-
niuerſæ ipſius carnoſæ ſubſtantiæ pertinaciter ſubnatum ligamentum habens, q; lati in
manu tendinis (*vt infra dicemus*) vices gerit. Ab inferna itaq; calcis oſſis ſede & anterio-
ri illius calcis tuberculi parte, quod terræ innititur partim nerueus, partim carnoſus ꝓ-
naſcitur, ab exortu tamen illico carnoſus euadens ſenſim dilatat̃, multo latius, q̃ craſſ⁹
redditum. Quum vero mediā pedis longitudinem ad digitos repens ſuperauit, in qua-
tuor carnoſas portiunculas dirimitur, quæ inuicem diductæ, & æquales conſtituentes
angulos, ſingulæ vnū producunt tendinem, ad ſibi præpoſitum digitum excurrentem.
Huius quidem beneficio muſculi, ſecundū quatuor digitoɪū flc ct mus articulum, eum
Secundus. quam poſſumus proxime ad calcem recta linea ꝓtrahentes ¶ *Secundus* non in pedis C
planta reponit̃, ſed in tibiæ poſteriori ſede locatus, totam illius longitudinẽ perreptat.
A poſteriori enim ſede connexus fibulæ ad tibiam enaſcitur, ſtatim ab ortu carnoſus,
& latus vtcunq; verſus tibiæ extremū ꝓpendens. Toto hoc progreſſu, maximo ſurā effor-
mante muſculo contegitur: anteriori autẽ parte qua tibiæ poſteriorem ſedẽ reſpicit, fi-
bulę poſteriori parti attendit̃, ipſi etiam aliquandiu adnat⁹: deinde q ordine tertius fu-
turus eſt, externo ſuo latere ipſi ſecundo hic quoq; ſubiicitur. Illico vero atq; ad infimā
hic ſecundus muſculus tibiæ ſedem deſcendit, ab interno ipſius latere tendinem edit
teretem, qui prius aliquandiu in carne ꝓnaſci videtur. Hunc ſinus qui ad internum
calcis latus vbi talum excipit, inſculptus eſt, & tranſuerſo ligamento obductus, tutiſſi- D
me deducit. Poſtquam tendo ligamentum id ſuperauit, pedis inferiora oblique ſubit,
a quo vtique exigua portio tendinibus commiſcetur indicis & medii tertium interno-
dium flectentibus, reliquus autem totus in ſecundum pollicis os inſeritur, illius infle-
Tertius. xionis auctor. ¶ *Tertius* qui quinto pedem mouentium inſternitur, cui etiam for-
ma perinde atq; ſecundus ſimilis eſt, pari ratione cum ſecundo in tibiæ poſteriori ſede
locatus, totam illius longitudinem perreptat, ad internum tamen latus magis quam ſe-
cundus reſpicit, longe enim magis tibiæ oſſis, quam fibulæ innititur. Externo autẽ ſuo
latere, ſecundo muſculo ſubiicitur. A fibulæ autem ad tibiam nexu enaſcit̃, & quum ad
calcem fere deſcendit, atque adhuc latus conſpicitur, ab interno ipſius latere teretem
promit tendinem, qui plantam pedis ſubintrans ſecundi muſculi tendini verſus plantæ E
cutem magis ſubiectus, & cum illo X literæ imaginem efformans, modice dilatatur,
ac in quatuor alios tendines digeritur, quos ſingulos quatuor digitorum tertiis oſſibus
inſerit, primi muſculi tendines, pertnde atq; in manu fit perforantes, atq; oſſa flecten-
tes. Atque ita ſane tres digitorum pedis primi muſculi habent, quorum primus ſecun-
dum quatuor digitorum flectit internodium. Secundus vero & tertius muſculi, tertii
quatuor digitorum & ſecundi pollicis articuli flexionis opifices ſunt. ¶ Decem muſcu-
Muſculus 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. & 13. li iam dictis ſuccedunt, qui inſigniter mutuo implexi ſunt, ac pedis oſſib. adnati. Qua-
re in pede ita exacte vt in extrema manu diſtingui nequeunt. Rudis enim, indigeſtaq;
moles in planta conſpicitur, quæ ad amuſſim carnea eſt, & fibris rectis interſtincta.
Deinde ſecundū pedis longitudinem ducta, & illius quoq; interualla opplens, in quinq; F
digitorum radicem implantatur, vtrinq; ad primi internodii latus verſus interiora in-
ſertionem tendens. Integrū tamen exit propter obſcuras impreſſiones, & quandam cū
manus muſculis imaginem, & parem quoq; functionem, hic decem muſculos quinq;
Decimus quartus. digitorū primos articulos flectentes enumerare, vt nimirū bini ad ſingulos digitos refe-
rantur. ¶ *Decimusquartus* muſculus in anteriori tibię ſede collocatus, & ſub ſexto pedem
mouen-

A mouentium muſculo occultatus, a tibiæ oſſe qua fibulæ ſub genu articulo connectitur nerueum ſumit principiū, quod illico ab ortu carneū euadens, recto tramite deorſum verſus pedē deſcendit, in medio propemodū ductu carnoſam ſui portionē ab externo latere diffundens: quę deorſum ꝓtenſa, ea eſt quam nonū inter pedem mouentes muſculos recenſuimus. Poſtquam vero hanc eduxit portionem carnoſus adhuc deorſum fertur tantiſper, dum tranſuerſum ligamentū a tibia in fibulam pronatū, anterioremq; tibiæ ſedē occupans, contingat. Ibidem enim in tendinem degenerat, qui per id ligamentum veluti per annulū prorepit, & priuſquam ligamentū prætergredit, in quatuor alios tendines dirimitur, qui quatuor digitis inſerti, eorundē extenſionis auctores ſunt. *Decimusquintus* ad pollicem ſpectat, & in anteriori tibiæ ſede collocatus, partim iam cō- Decimus quintus.
B memorato muſculo ſubiicitur, partim vero illius interno lateri exporrigitur. A tibiæ enim oſſis externo latere, vbi membraneū ligamentum tota tibiæ longitudine fibulam tibiæ oſſi colligens, ab ipſa educitur, hic muſculus principium ſumit, quod carnoſum in ea ſede incipit, qua iam tibiæ os a fibula dehiſcit. Hinc deorſum protenſus, anteriorem tibiæ oſſis ſedem adit, ac in tendinem finiens per tranſuerſum ligamentum in anteriori tibiæ regione conſiſtens ducitur. Dein per pedis ſuperiora ad pollicem prorepens, toti ipſius longitudini inſeritur. Huius muſculi ope pollex in neutrum latus inſigniter vergens extenditur. ¶ *Decimusſextus* in ſuperiori pedis ſede reponitur, huic regioni ſecun- Decimus ſextus. dum longitudinem obductus. Iuxta latus enim tali, vbi calcis oſſi teſſeram referens os coarticulatur, ab huius ſedis ligamento ampla moles carnea enaſcitur, quæ antrorſum
C oblique verſus digitos porrecta, in quatuor carnoſas parres dirimitur, quæ ſingulæ teretem efformant tendinem. Horum quatuor tendinum vnus, isque intimus externo lateri ſuperioris ſedis pollicis inſeritur. Secundus ab hoc, indicis externo lateri implantatur, tertius vero medii digiti, quartus autem annularis, adeo vt ſolus paruus huiuſmodi tendine deſtituatur. Horū tendinum beneficio, quatuor digiti illis donati, in externum latus abducuntur. ¶ *Decimusſeptimus* in externo latere pedis teponitur, ab exter- Decimus ſeptimus. no calcis oſſis latere, vbi id tuberculū quoddam gerit, neruoo principio pronatus, quod non procul ab exortu carnoſum efficitur, exquiſiti muſculi formam exprimens. Priuſquam vero ad primum parui digiti articulū pertingit, in teretem finit tendinem, externo lateri primi illius oſſis inſertum. Hic muſculus quū validus admodū ſit, etiam ſi par-
D uus digitus a decimo ſexto nullum tendinem recipit, eius digiti abductionem a ceteris plus ſatis perficit. ¶ *Decimusoctauus* interno lateri ſecundū totam ipſius longitudinem Decimus octauus. protenditur, muris quoq; effigiem proxime exprimens. A ligamentis calcem talo connectentibus nerueum aſſumit principium, quod craſſius, carnoſiusq; effectū, tandem in teretem degenerat tendinem, externo lateri prioris articuli pollicis inſertum. Huius muſculi beneficio pollex introrſum a ceteris digitis abducitur.

Ceterum poſt decimum octauū in homine quatuor tantum adhuc muſculi, quatuor Quatuor muſculi digitos quatuor pollici adducētes, ſeu 19. 20. 21. 22. digitos in internū latus ducentes, qui ſimiliter atq; in manu, illis tendinibus exporrigūtur, qui tertium digitorū flectunt internodium. Nam in planta pedis carnea conſiſtit moles & ſubſtantia, a ligamentis oſſa tarſi poſteriorib. pedis oſſis colligantib. enata, inq; quatuor graciles diſſecta portiones tendinibus adhærentes, quorum miniſterio tertiæ
E quatuor digitorum oſſa flectunt. Hæ portiones interno quatuor digitorum lateri ad primum articulum inſertæ, eorum ad pollicem adductionis auctores habentur. Si itaq; carneam hanc molem quatuor muſculorum loco habueris, omnes pedis digitorum in homine muſculi duo & viginti erunt. Si vero vnius loco id corpus numeraueris, tantum erunt decem & nouem.

De ligamentis ilium oſſa ſacro colligantibus, & coxendicis ac genu articuli, deque reliquis omnibus quæ in tibia & pede habentur ligamentis.

CAP. XXXVIII.

F Ligamentum ilium os ſacri oſſis lateri colligans robuſtum eſt, & membraneum, vniuerſam commiſſuram ambiens. Portio tamen ipſius in medio, vbi inuicē oſſa committuntur ſeſe inſerit, ac ita valida, craſſaq; efficitur, vt cartilaginei ligamenti naturam prorſus repręſentet, cuius beneficio, & demum cartilaginis quoq; inreruentu ilium os ſacro validiſſime nectitur. Ligamentū ſacri oſſis cum ipſis adnexis. Vel lib. 2. cap. 61. Præter hæc ſacri oſſis ligamēta, aliud ex latere cōnexus quinti oſſis ſacri cū ſexto quodammodo teres enaſcitur, atq; in acutū proceſſum coxendicis

oſſis inſeritur. Quinetiam ab eodem ſacri oſſis latere, in oſſis coxendicis appendicem A
aliud ligamentum enaſcitur, quod vna cum prædicto oſſa hæc firmius connectit, & præ-

Membrana pubis oſſis foramen occupans.

terea recti inteſtini, & muſculorum ipſius fulcrum exſiſtit. ¶ Poſtremo in pubis oſſis fo-
ramine membrana viſitur illi omnino ſimilis, quæ ſecundum cubiti longitudinem ra-
dium vlnæ colligat. Subſtantia enim huic adamuſſim reſpondet, & fibris conſtat deor-

Femoris ad coxendicis os.

ſum in latus oblique procurrentibus. ¶ Ligamenta femur coxendicis oſſi adnectentia
duo magis præcipua cenſentur, vnum orbicularim articulum amplectens, cuiuſmodi
etiam aliis articulis eſt commune. Ceterum ne aliquando femoris caput luxaret, quo-
ties variis motibus femur magnam corporis molem, ſuſtentans mouetur, ligamentum
hoc craſſiſſimum, & robuſtiſſimum euaſit, nulli ligamento ex iis quæ articulos circun- B
dant, craſſitie ſecundum. Et tanti momenti viſusq; id ligamentum Græci eſſe putarunt,
vt etiam totius articuli nomine illud ἰσχίον appellare non dubitauerint. Adhæc, præterq̃
quod coxendicis oſſis ſinus admodum cauatus eſt, aliud adhuc ligamentum orbicula-
tum ſinus ſupercilio adnaſcitur, quod ſinum non ſolum adauget, ſed etiam in cauſſa eſt,
cur minus oſſis ſupercilium in vehemẽtibus femoris motibus, quum fragile ſit, abrum-

Cartilagineus neruus.

patur, & eorum ligamentorum naturæ participat, quæ cartilaginea ſunt. ¶ Porro aliud
coxendicis articulo peculiare ligamentum teres eſt, & adeo durum, vt cartilagineus ner-
uus merito ab aliis appellatus fuerit. Hoc ex medio capitis femoris enatum, non in a-
cetabuli centrum inſeritur, ſed in humillimam ipſius ſedem vbi adeps, non autem carti-

Ligamenta genu articuli.

lago ſinui oblinitur. ¶ In genu autem articulo, præter commune ligamentum omnibus C
obductum articulis, alia quædam valida, robuſtaque rerum Opifex creauit. Quum au-
tem quinq; genu articuli ſint regiones, anterior, poſterior, interior, exterior, & media,
ſingulis peculiare quippiam Natura præpoſuit. Anteriori enim quæ membraneo liga-
mento prorſus deſtituitur, mola patellave ſimul cum illam continentibus tendinibus p̃-
tenditur. Quæ quum abunde articulum ſtringit, nullo hic opus erit ligamento. Poſte-
riori ſimiliter laboraturæ robuſtum, neruoſumq; ligamentum præponitur, q̃ ex media
poſterior, tibiæ regione originem capiens, recta ſurſum fertur, & bifidum virorumque
femoris capitum poſteriori ſedi, qua maxime illa dehiſcunt, implãtatur. Mediæ regio-
ni Natura validiſſimum & cartilagineum largita eſt ligamentum, quod ex tota promi-
nentiori inter duos tibiæ ſinus parte enatum femoris poſteriori parti, qua ipſius capita D
maxime inuicẽ diſtant, cum paulo ante dicto inſeritur. Exteriori regioni iniuriis magis
quam interior patenti, teres quoq; obductum eſt ligamentum, femoris & fibulę tibiæq;
os inuicem colligans. Interior genu regio, quæ ceteris omnibus, & minus erat motibus
famulatura, & iis quæ cruri lædendo occurſant minus obuiatura, ligamentum nanciſci-

Ligamenta fibulam tibiæ oſſi cõmittentia.

tur iam dicto tum gracilius, tum mollius. ¶ Ligamentum fibulam tibiæ iuxta genu ar-
ticulum colligans, forte quidem eſt, ſed vt in aliorum oſſium commiſſuris, ab exteriori
tantum parte oſſium connexum circundat. Qua vero tibia, fibulaq; inuicem dehiſcũt,
per totam oſſium longitudinem ligamentum membraneum habet, illi par quod in cu-
bito repoſitum eſt. Atq; id a tibiæ oſſe in fibulam porrigitur fibris intertextum a tibiæ

Pedis ligamenta trãſuerſa.

oſſe deorſum obliq; in fibulam excurrentibus. ¶ Pedis ligamenta tranſuerſa quæ tendi- E
nibus obducuntur, tria exſiſtunt. ¶ *Primum* in anteriori tibiæ ſede ad ipſius cũ pede arti-
culum conſiſtit, & ad tibiæ os & fibulam refertur. Hoc oſſa connectit, & plurimos ten-
dines tranſmittit. ¶ *Secundum* ab interno malleolo in calcis os inſeritur, atq; oſſium alli-

Alia pedis ligamenta oſſa tantũ cõmittẽtia.

gationi auxiliatur. ¶ *Tertium* tranſuerſum pedis ligamentum, a fibula in calcem fertur,
atq, ad oſſium ita colligationem iuuat. Adhæc in interna pedis digitorũ regione trãſ-
uerſa ligamenta, perinde conſiſtunt, ac in manu. ¶ Verum præter tranſuerſa hæc liga-
menta in pede permulta alia habentur. ¶ Primum ex tibiæ oſſe in fibulã procedens in-
ferius tibiæ oſſi fibulam colligat, membraneum ſimiliter ac aliorum articulorũ ligamẽ-
ta exſiſtens. ¶ Deinde & aliud quoq; reliquis articulorum ligamentis reſpondet, quod
vniuerſum articulum tibię cum talo amplectit. ¶ Poſt hæc quatuor ſunt ligamenta car- F
tilaginoſa, ex quibus alia in alto conduntur, alia exterius oſſa ambiunt, quæ ſimul omnia
talum quatuor quibus firmatur oſſib. connectunt. ¶ *Primum* ex internis tali partibus o-
riginem ducit, tibiæ os talo nectens. ¶ *Secundum* exterius eſt, fibulam talo colligans.
¶ *Tertium* ceteris robuſtius ab inferiori tali ſede principium ducit, & calci inter duas
quibus talo coarticulatur commiſſuras innaſcitur. ¶ *Quartum* tali caput oſſi nauiformi
con-

A connectit. Ex tali enim ceruicis termino originem ducens, iam dicto oſſi inſeritur, vniuerſumque ambit articulum.

Verum præter cartilaginea hæc, membraneum aliud ligamentum omni ex parte calcis cum talo obducitur articulo. Et validũ quoq; aliud a tali ceruice in teſſeram imitans os implãtatur. Quemadmodum vero in manu brachialis oſſa inuicem durisſimis, cartilagineiſq; ligamentis colligantur: ita quoq; tarſi oſſa tum inuicem committuntur, tum etiam oſſi cymbam imitanti adnectuntur. Validiſſimum autem & peculiare vinculum in inferiori parte tarſi oſſa obtinent, quod non ſolum extrema vincit, imo penitus ſingulis inſertum, oſſium quoq; media inuicem conſtringit. ¶ Pedis vero & digitorum pedis ligamenta, iis quæ in manu ſunt ligamentis reſpondent. Sunt enim omnia membranea, iis tantum exceptis quæ ſuperiori pedii oſſis interuallorum parti immittuntur.

B Illa ſiquidem cartilaginea ſunt, & in profundu articuli genu repoſiti ligamenti naturam referunt. Atq; hæc pro epitomes ratione de ligamentis ac muſculis dixiſſe hactenus ſufficiat.

LIBER TERTIVS DE INSTRVMENTIS NVTRITIONI, QVÆ CIBO POTVQVE PERficitur, famulantibus.

C *Nutritionis, inſtrumentorumque nutritioni famulantium, quæ in corpore triplicia ſunt, neceſſitas.* CAP. I.

CVM tota moles hominis, *vt Lib. 1. de tuend. ſani. cap. 2 teſtatur Galenus* propter inſitum ipſi calorem in perpetuo fluore ſit, niſi altera ſimilis ſubſtantia pro ea quæ defluxit, reſtituta ſit, euaporabitur certe & diſſipabitur vniuerſa. Quare factum vt ſummus rerum Opifex, non homini duntaxat, ceteriſq; animantibus, verumetiam ſtirpibus inſitas quaſdam vires eius quod deficit & deſideratur ſemper appetentes, ab initiu ſtatim indiderit. Non enim ſugere, veſci, bibere, aut reſpirare a quopiam vſquam diſcimus, ſed ſtatim a principio facultates in nobis habemus, quæ hæc omnia citra docentem perficiant. Hinc *li. 6. Epid.*

D *par. 5. Aph. 1.* Hippocrates eleganter admodum dixit: *Ipſamet natura non per rationem ad ſuas actiones inſtinctum inuenit: ſiquidem a nullo eſt edocta, neque ea quæ conueniunt efficere didicit.* Cibo autem quicquid ſicci oris ſubſtantiæ effluxit reſtituimus, potione quicquid humidioris: atque ita ad priſtinam commenſurationem ambo reducimus. Ita veto & aereæ igneæque ſubſtantiæ commoderationem reſpiratu arteriarumque pulſu tuemur. Porro quum id quod ſingulis partibus defluit, tale natura ſit, qualis ipſa eſt particula, nihil autem eorum quæ eduntur bibunturve eiuſmodi prorſus eſt: neceſſarium naturæ fuit, ptius ea mutare & concoquere, & quam maxime fieri potuit corporis alendo reſtituendoque ſimilia efficere, ac demum recrementa quæ Græcis περιττά & περιττώματα dicuntur, quorum generatio neceſſario has mutationes ſubſequitur, expellere.

E Hac quidem potiſſimum ratione, Natura nutritionis inſtrumenta, vt teſtis eſt *lib. 6. de anatom. adminiſtra. & libro primo de naturalib. facul. capite dcimo* Galenus, in corpore triplicia inſtituit. Quædam prima ratione ad concipiendum alimentum elaborandumque, & in totum corpus deferendum. Alia ſecunda ratione, quæ excrementorum ſunt receptacula. Reliquas autem particulas tertia ratione ſtruxit, quæ horum excretionibus tranſmittendis, & ne intempeſtiue profluant cohibendis, ſuoque tempore expellendis ſubſeruiunt. E priorum numero ſunt, ventriculus qui alimentum recipit, iecur, quod maximam alimenti in ipſum permeantis mutationem molitur, & venæ

F quæ confectum alimentum in totum corpus deriuant. E ſecundorum cenſu ſunt inteſtina, quæ ſiccius excrementum excipiunt, veſicula bilis, quæ tenuius & leuius, lien, qui terreſtre & craſſius, renes, & veſica, aquoſum excrementum excipientia. E tertiorum, muſculi: ii enim excrementis egerendis ſubſeruiunt. De his quidem omnibus eo ordine, quo ipſa nutritioni famulantur dicemus, orſi a peritonæo, quod etiam horum inſtrumentorum commune ſit inuolucrum.

Nutritionis neceſſitas.

Inſtrumentorum nutritioni ſubſeruientium neceſſitas.

De peritonæo. Cap. II.

A

Nomina.

Latini peritonæi vocem a Græcis mutuantur, quibus equidem varie, nẽpe περιτόναιον, vel περιτόναιος, & περιτόνιον, quod circuntendatur, nominatur. Neque ira abſolute tantum, ſed a nonnullis tota hæc appellatio, *Galeno lib. 6. ana. admi. atteſtante*, inditur, περιτόναιος ὑμὴν, id eſt, *peritonæos membrana*, nomine videlicet a ſubſtantia eius ducto: a quibuſdam autem περιτόναιος χιτὼν, id eſt, *peritonæos tunica* nominatur. Sunt qui etiam illud περιτόναιον σκέπασμα, hoc eſt, *peritonæum tegumentum* ab vſu, ſcilicet appellant. Arabes cõmuni membranarum nomine *Ziphac*, & *Zimphac* idipſum nominant.

Ziphac. Peritonæũ vnde dictũ.

Peritonæi vero nomen inde ſumſit, quod omnibus nutritionis inſtrumentis, *Galeno loco citato teſte*, quæ inter ſeptum tranſuerſum & erura habentur, obductum obtenſumq; ſit, eaque conceptaculi ritu amplectatur.

B

Subſtantia peritonæi.

Membrana autem eſt tenuis ſubſtantiæ, latis & continuis aranεorum telis ſimilima, nullis omnino fibris intertexta. Quapropter ex ſimplicium & primorum corporum, quæ ſimilaria etiam nuncupantur, numero cenſetur. Eſtque inter ceteras corporis ſimplices membranas ampliſſima & maxima.

Nonũ dorſum & 6. ac 7. femur mouentes intelligit. Ortus.

Ex ligamentis vero, quæ lumborum vertebras connectunt, & quæ ſacrum os ilium oſſibus committunt, peritonæum vtrinque principium ducit, membranæ latæ modo ab illis enaſcens. Mox ab vtroque latere aſcendens, lumborum muſculis, & ijs qui internam oſſis ilium ſedes occupantes, femorum motibus præſunt obducitur: & fibris, quibus inuicem muſculos committi videmus, illis adhæreſcit. At vbi muſculos, qui ternario numero vtrinque complectuntur peritonæum ſuperauit, internæ tranſuerſorum abdominis muſculorum, & vniuerſæ inferiori ſepti tranſuerſi ſedi ſubtenditur, pertinaciſſime ipſis, potiſſimum vero netu[illegible]illorum tenuitatibus connatum.

C

Forma.

Quod ſi igitur ſeorſim peritonæum absque [illegible]is quæ id contingunt inſpicere voles, oblongum oui inſtar vtrem ſphæram a[illegible], cuius longitudo pertinet a ſepto tranſuerſo ad humilimam amplitudinis ſedem, qua[illegible]ſacrum os cum oſſibus ipſius lateribus commiſſis efformat.

Ipſius ſuperficies cuiuſmodi.

Eſt etiam peritonæum ex [illegible]na ipſius parte, vt aptius muſculis vndiquaque hæreat, aſperum & inæquale. Interna autem parte impenſe læue & terſum, ac veluti aqueo humore oblitum ſecantibus occurrit, adipis interdum copiam ſibi adnatam obtinens.

Peritonęi proceſſus.

Præterea interna hæc peritonæi ſedes portiones quaſdam ſeu proceſſus iis quæ continet inſtrumentis porrigit, illisque ea inuicem colligat, & ſibi quoque adnectit, ac ſingulis præter peculiares ipſorum tunicas, aliud etiam inuolucrum obducit.

D

Atque hinc eſt, vt iis inſtrumentis quæ duas peculiares ſortiuntur tunicas, ternæ attribuantur: quę autem vnam duntaxat tunicam peculiarem habent, binæ, verum inſtrumenta nulla peculiari donata tunica, vt iecur & lien ea quæ ipſis obducitur a peritonæo adipiſcuntur. Quonam pacto autem, quibusque ex locis hoſce proceſſus peritonæum educat, in cuiusque inſtrumenti enarratione oportune recenſebimus.

Peritonæi non eadem vbiq; craſſities.

Præterea non omni ex parte peritonæum æque craſſum & robuſtum eſt. Qua enim ex vertebrarum ligamentis pronaſcitur craſſiſſimum eſt: deinde qua lumborum incumbit muſculis, craſſum quoque cernitur. Anteriori vero parte, quæ a mucronata pectoris oſſis cartilagine ad pubem vsque pertinet, perironæum tenuius, gracilius, & inualidius reperitur, quam in lateribus, & lumborum regione.

E

Craſſius autem merito circa inſtrumenta ea quæ aliquando repleta in tenuiorem attollunt creatum eſt. Neceſſe enim erat vt ipſum cum iis ſimul extenderetur. Atque hinc eſt quod viris iuxta mucronatam cartilaginem Peritonæum craſſius validiusq; quam iuxta pubis ſedem ſit. In mulieribus vero ad pubem craſſius validiusque.

Quib. partibus peritonæũ peruium ſit.

Ceterum peritonæum in viris ad inguina vtrobique ſeminariis vaſis viam præbet, foraminibus enim peruium eſt, & tunicam vtrique teſti priuatim offert, quo is & ipſius vaſa ſeminaria tuto obuoluuntur. In viris deinde pariter & in mulieribus Peritonæum qua ſepto ſubducitur, tria cum ſepto quoque communia obtinet foramina, primum quo venam cauam, ſecundum quo gulam cũ ipſi hærentibus neruis, tertiũ quo magnam arteriam vena coniuge experte, & aliquot ſexti paris neruorum cerebri ramis concomitatam, deducit.

F

Præterea vmbilici quoq; vaſorum gratia, & in mulieribus finis vteri ceruicis: in viro autem ceruicis veſicæ, in vtriſq; vero podicis nomine Peritonæum perforatur, ac demum multis venis, arteriis & neruis crus petentibus, deinde illis, quæ maxima portione in rectos abdominis muſculos ſurſum tendunt, & aliis nonnullis quæ dorſi & abdominis musculis, & cuti a vaſis lumborum

A borum vertebris incumbentibus diſtribuũtur, Peritonæum iter præbet, ab iiſdem vaſis ſibi ſurculos aſſumens. Ceterum Peritonæum vna cum illis quæ tranſmittit organis, frequentibus quoque neruis viam offert, a quibus etiam ſurculos adipiſcitur, ab iis potiſſimum qui abdominis exporriguntur muſculis, vt hoc nomine ſenſus expers, quemadmodum nonnulli putant, non ſit. Porro Peritonæi vſus complures Galenus *lib. 4. de vſu par. cap. 9.* enumerat. *Primus* quidem vt omnes ſubiectas partes, ventriculum nimirum, inteſtina, omentum, meſenterium, iecur, lienem, renes, vtramque veſicam, vterum, & quæ ſub ſepto ſunt vaſa contegat. *Secundus*, vt omnia quæ amplectitur ab extrinſecus ambientibus muſculis interſtinguat, ne quando tenuium inteſtinorum aliqua in media inter ipſos ſpatia incidunt, & dum muſculos premunt, aut ab illis premun- Peritonæi vſus.
B tur, arctant aut arctantur, dolore afficiunt, aut afficiuntur, *inteſtini motum* illorum impediant, ac recrementa inteſtinis complexa difficilime deorſum *tranſmittantur. Tertius*, vt ſicci *alimenti* excrementa ſepti tranſuerſi accedente opera, propellat. Nã peritonæũ ſuperioribus extremitatibus ad pectus, & ſpurias coſtas eodem, quo ſeptum trãſuerſum perueniens, nonnihil compreſſorio ventriculi & inteſtinorum motui auxiliatur. Si quidem a Peritonæo & ſepto, veluti a duobus quibuſdam manibus, ſuperne quidem coniunctis & vnitis, inferne autem diſtantibus, arcte quæ in medio ſunt comprimuntur, pelluntúrq; deorſum cibi excrementa. *Quartus*, quo veluti tegmen ſeu inuolucrum exquiſite circundatum conſtringat omnia, ne leui occaſione laxior ventriculus, aut inteſtina etiam flatibus infeſtentur. Nam quum hæc imbecilliora & infirmiora ſunt, quam
C vt facile circunfundantur contrahunturve, ex quibuslibet cibis vaporoſo flatuoſoq; ſpiritu implentur. Conſtat quoque cibum neceſſario interea concoctione deſtitui, & diſtributionem eius in corpus tardari. Quum vero robuſta ſunt omnia, & ventriculus, & inteſtina, & peritonæum contrahuntur, cibus etiamſi flatulentus admodum ingeſtus eſt, concoquitur tamen, & facile diſtribuitur. *Quintus* & poſtremus præcipuusq; peritonæi vſus eſt, vt omnia, quæ ſunt ſub ſepto tranſuerſo, viſcera & vaſa, ab eo contineantur, & veluti a pelle quadam ſingula priuatim tecta tuto colligentur, ſuiſque ſedibus fixa hæreant. Nam ſi eius continuitas violatur, non parum affert periculi, potiſſimum ſi quid interiorum vna ſit vulneratum. Solo autem rupto, malum quod Græcis κήλη, Latinis *Ramex* dicitur, conſequi ſolet. Ramex.

D

De omento. Cap. III.

OMentum quod Græcis ἐπίπλοον & ἐπίπλουν, quod ſcilicet ventriculo & inteſtinis, *Galeno lib. 4. De vſu par. capite vndecimo teſte*, incumbat, & veluti innatet, Arabum interpretibus, & noſtræ ætatis Medicis *Zirbus* dicitur: membrana eſt nullis fibris implicita, ſimplexque: ſed multis abundans venis, arteriis, neruis, & aliqua ſui regione glandoſum ſibi innatum habens corpus, & multum quoque adipem. Eius figura proxime marſupii, aut ſacculi, aut peræ imaginem refert, quæ orbiculatum habet orificium, poſteriori ſua parte elatius quam anteriori aſcendens. Ad eum namque modum vnam Nomina. Subſtantia. Figura.
E Omenti partem ſuperiorem anterioremve membranam, & alteram rurſus inferiorem ſeu poſteriorem dicimus. Etiamſi Omentum reuera duntaxat vnica eſt membrana, atque id potiſſimum in canibus anteriorque pars poſteriori incumbit, & continua eſt, & Omentum quoque ſacculi modo cauitatem, quæ repleri poteſt, conſtituit. Id autem ſic habere euidentius deprehendes, ſi ipſum a ſpinæ partibus & fundo veſicæ abſciſſum, & nulla alia parte vel perforatum, vel diuulſum cupias implere aut liquida, aut ſolida ſubſtantia: ab ea ſiquidem totum ſi integrum ſit, & ſibi continuum marſupiorum modo replebitur. Omentum in peritonæi amplitudine poſitum, mox anteriori illius ſedi ſubiicitur, & ſuper inteſtina extenſum, ad lienem quoque & iecoris cauum, Situs.
F ac poſteriorem ventriculi ſedem propemodum vniuerſum eiuſque fundum exporrigitur, illiſque ſedibus perpetuo attenſum proximumque reperitur. At non ita omnibus obductũ inteſtinis ad pubis vſq; os, vt in canibus propemodũ ſemper in homine reperit'. Nam ipſius quæ inteſtinis obuolui debeat portio raro vltra vmbilicũ deſcẽdere conſpicit', ſed maxima ſui parte ſiniſtrorſum lienẽ verſus retrahi & cõuolui. Magnũ ẽñ inter animãtia omentũ ſortiunt' homines *Galeno li. 6. an. adm. teſte*, vt inde nõnulli

Ortus & connexus.

ἐπιπλοοκομισταὶ, quaſi dicas Omenti geſtores appellentur. Porro inſtar circuli orbicularis A
a dorſi medio ſub ventriculi poſteriori ſede incipiens, per iecoris cauum ſeu portas ſe-
cundum fundum ventriculi, a cuius tertia tunica inibi pronaſcitur, ad lienis cauum, &
ſic ad dorſi medium ſuo veluti initio defertur. Totus igit' ſemicirculus inferior a lienis
cauo per dorſum ad ventriculi vſq; dextrum latus perueniens inferiorem Omenti mē-
branam conſtituit. Superiorem vero ea circuli pars, quæ a ventriculi dextro latere per
fundum ipſius ad cauam lienis ſedem ducitur, format. Hinc ambæ mutuo ſibi incum-
bentes deorſum ſuper inteſtina ſubque Peritonæo ducuntur, atque ea anteriori parte
ac in lateribus obtegunt, & ad pubis vſque os humiliori ſuo extremo pertingunt. Si ve-
ro inteſtinorum duntaxat ſedem quæ ſupra vmbilicum conſiſtit operiant, illæ ſeſe re- B
uolutæ admodum, & veluti in ſpiras collectæ viſui offerunt: Membranæ hæ nullis ne-
xibus inteſtinis connaſcuntur præter inferiorem membranam, quæ in hominibus colo
inteſtino pertinaciſſime continuatur per totam eius inteſtini ſedem, quæ ſecundum
ventriculi fundum prorepit. Neque id ſegniter in homine obſeruandum venit, quum
inferior Omenti membrana meſenterii loco ipſi colo ſit, qua id ventriculo exporrigi-
gitur. Colum enim toto illo ductu nullam exigit meſenterii partem, ſecus multo quam
in canibus & ſimiis. Omentum namque canibus nulla ex parte colo alicui ve alteri in-

Venæ omē-tum implicantes.

teſtino adnaſcitur. Simiis autem medio ſe habet modo, licet illæ adhuc ad canis con-
ſtructionem potius quam hominis accedant. Venæ Omento implicitæ, & retis imagi-
nem facientes, ſolius venæ portæ ſunt ſoboles. Nulla namque a caua in Omentum per- C
tinet. Ab eo autem portæ trunco diſperguntur cuius præcipua portio in lienem exhau-
ritur. Ab illo igitur venarum innumeræ ſoboles in Omenti membranam, non quidem
recto prorſus tramite, ſed obliquo quodam modo & errabundo, vbi retium funiculi im-

γαγγαμὼν Omenti. arteriæ.

plicari cernimus, excurrunt. Proinde etiam Græcis Omentum γαγγαμὼν σαγήνη, vt & vul-
go, rete, & reticulum dicitur. Arteriæ omenti ab illis pendent, quæ ventriculo, lieni,
iecori, & bilis veſiculæ diſtribuuntur. Has namque omnes haud ſecus ac venas Omen-
tum tuto deducit, ac ab illis ſuarum peculiarium venarum coniuges adeo numeroſas
adipiſcitur, vt quam pauciſſimi venarum ſurculi, citra arteriæ conſortium, ipſum per-

Nerui omenti.

reprent. Sic neruis quoque illis Omentum intertexitur, qui a ſexti paris cerebri ner-
uorum portionibus ſecundum coſtarum radices exporrectas iecori, lieni, & ventricu- D

Adeps.

lo implantantur. Ceterum adeps quo Omentum abundat, in obeſis & præpinguibus
hominibus plurimus, in macilentis modicus inuenitur, præter adipem qui ambabus
Omenti membranis communis eſt inferior ipſius membrana poſterioti ventriculi ſe-
di ſubſtrata, priuatim glandoſum quoddam corpus impenſe magnum habet: quod qa
in canibus ruber, ſimplicisque carnis ſpeciem quodammodo exprimit, Græcis *vt lib. 4.*

Pancreas.

De vſu par. cap. 11. & in libello De diſſe. vena. Galenus atteſtatur, καλλίκρεας & πάγκρεας appellatur.
In homine autem hoc corpus magis album quam rubrum cernitur, venæ portæ, arte-
riarum & neruorum ramis inibi attenſum, vt ſcilicet illorum diuaricatio inferiori mē-
brana Omenti duntaxat ſuffulta, reddatur ſecurior, vtque ventriculo etiam inſtar ſub-

Vſus glandoſi corporis.

ſterniculi ac puluinaris ſubiiciatur. Quippe omnia vaſa, *Galeno lib. 5. de vſu par. cap. 2.* E
teſte, qua diuaricantur diuiduntur ve facile læduntur, ita vt ſi eorum quoduis mali quid-
piam propter violentum motum eſſet incurſurum, id vbi diuaricatur ſcinditurve, po-
tiſſimum incurreret. Magno igitur indigebat locus hic præſidio, quo vaſa in ipſo
diſtribuenda ac diuaricanda munirentur. Proinde natura glandoſum hoc corpus, vt
diximus, fabricata ſubſtrauit, ac in orbem omnibus circumdedit, diuaricationeſque
repleuit, vt nullum ipſorum facile iam findatur, aut ſine fulcimento ſit: ſed quum in
molli & mediocriter cedente corpore conquieſcant, ſi motu cieantur paulo vehe-
mentiore, quia tamen corporibus minime duris ac retinentibus, ſed leuiter ea exci-
pientibus paulatimque ob id violentiam motus exſoluentibus occurrunt, illæſa, in-
concuſſa, infractaque perpetuo conſeruarentur, *vt in capite De meſenterio latius dice-* F

Pancreas vnde dictū. Vſus Omēti.

mus. Ceterum πάγκρεας dictum eſt hoc corpus, quaſi totum carneum, quod ex carne
glandoloſa contextum ſit. καλλίκρεας vero quod eſui ſit iucundum. Hinc vulgo *dul-
cem morſum* ſeu bolum, *& buccam ſaporitam*, Barbari *Eucarum*, inepta voce, qua-
ſi *ſuauem carnem* nominant. Omenti non poſtremus vſus eſt, vt ſecure ramos
portæ

A portæ in lienem, ventriculum; & dnodenum inteſtinum, ac coli non infimam par-
tem exporrectos ſuffulciat, ac ipſi implexos deducat. Neque vero hos duntaxat ra-
mos, verumetiam vt arterias quoque & neruos iam dictis partibus inſerendos ſuſten-
tet & tueatnr. Deinde Omentum dorſo ventriculum colligat, & rurſus iecur lienem-
que ventriculo vna cum vaſorum nernorumque interuentu connectit. Ex acci-
dente vero velut quoddam inteſtinorum inuolucrum regumentumq; efficitur, ipſo-
rum calorem inſtar penicilli cuiuſdam fouens ac continens. Quocirca quibus Omẽ-
tum aut pars eius aliqua abſciſſa eſt. Si omnes frigidiorem ſentiunt ventriculum, mi-
nusq; concoquunt, ac pluribus operimentis extrinſecus egenr, & maxime quando
B inſigni fuerit magnitudine, quod abſciſſum eſt, vt ex hiſtoria gladiatoris vulnerati,
quam recitat Galenus *lib. 4. de vſu par. cap. 9. patet.*

De inteſtinis. Cap. IIII.

INteſtinorum, quæ Græcis ἔντερα dicuntur, nomine, ductus ab inferiori orificio ven- Inteſtinorum nomine quid cõplectitur.
triculi ad podicem vſque perueniens, qui vlnas, vt plurimum, Italicas quatuorde-
cim & dimidiam longirudine æquat, nunc comprehenditur. Hæc ſubſtantiam ha- Subſtantia.
bent membraneam, verum non vndiquaq; pariter aut craſſam, aut tenuem, talẽ tamẽ
quæ facile ea quæ continet amplectitur, & rurſus quæ a contentis diſtendi apta eſt.
Duas qnoque peculiares tunicas, & tertiam ad has a peritonæo ortam obtinent, vt
iniuriis innoxiæ ferendis magis ſint idonea: Nam interior aliquando in dyſenteria, *vt* Tunicæ
C *teſtis eſt in fine lib. 4. De vſu par.* Galenus, aliiſque diuturnis malis putreſcit, exteriore
ſalua: vnde & ægroti nonnulli euadunt. Porro interior inteſtinorum tunica durior
membraneaque eſt, *Galeno lib. 4. Apho. com. 26. teſte*, verum interiori ventriculi tu-
nica mollior, quod nulla aſpera intrita ue illa, ſicut hic, recipiant. Exterior vero inte-
ſtinorum tunica tenuior, magiſque carnea, tamen interiori ventriculi tunica minus
carnoſa eſt, quoniam diſtriburionis potius quam concoctionis inſtrumenta ſunt. Cæ-
terum tunica craſſorum inteſtinorum tanto gracilium inteſtinorum tunica interio-
re durior eſt, quanto illa materiam continet duriorem, & a ſucco magis liberam: Quę
enim gracilibus continentur inteſtinis, liquida, fluida aqueaq; adhuc ſunt: quæ vero
craſſis, dura. ¶ Inteſtinorum vtraque tunica tranſuerſas ſeu orbiculares ſortitur fi-
D bras, vt ocyus quod in illa defluit propellant, & ita cito vniuerſus ſuccus ad iecur exſu- Fibræ.
gatur. At externa recti inteſtini & coli tunica, rectas quoq; fibras obtinet, vt hæ velut
vinculũ circulariũ fibrarũ efficerentur, ne forte quum illæ dura excrementa crebrius
protrudunt, inuicem abſcedant diuellanturq;. Atque hac potiſſimum de cauſſa re-
cto inteſtino, vt quod ſicciora excrementa amplectitur, eius generis quam plurimæ
tribuuntur. ¶ *Tertia* inteſtinorum runica ſecundæ veluti propugnaculum eſt & copu- Figura.
la, cuius beneficio inteſtina meſenterii interuentu dorſo connectuntur. Oritur autẽ
hæc, vt cõprehenſum eſt, a peritonæi membranis vaſa ad inteſtina ſecure deferentib.
Hæ namq; vna cũ vaſis ad cauã inteſtinorũ ſedem pertingentes dilatantur, tertiaque
tunica inteſtina induunt. Cauam autem partem inteſtinorum vocant Anatomici,
E quam vaſa primum attingunt, ſeu quæ inteſtina reſpicit, gibbam vero huic contrariã.
Forma autem tereti in hoc inteſtina creanrur, vt ſint capaciora, minuſq; iniuriis oc-
curſantibus expoſita. Cæterum venæ arteriæq; nõ omnibus pari numero ac frequẽtia Venarum arteriarũq; ratio.
diſtributæ ſunt, quod non in omnib. inteſtinis eadem exſugenda ſuccorum copia ſit.
Quo enim inteſtina ventriculo in cõtinuitate viciniora ſunt, eo plus optimi cremoris
continent, ac proinde frequentiora vaſa gracilioribus deferuntur, pauciora craſſis in-
teſtinis. Neruis autem inteſtina donantur, vt infeſtantes humores dignoſcant. Nam
ſi ſenſus penitus expertia eſſent, nihil obſtaret, quin ex flaua bile aut alio mordaci hu- Neruorum ratio.
more inteſtina penitus ſubinde corroderentur, priuſquam homo ſentiret. ¶ Porro Caua inteſtinorum pars.
etſi inteſtina continuum idemque ſunt corpus, tamen quum in varios ac multiplices
F & figura differentes anfractus ſpiraſque circunducantur: neque omni ex parte ean- Inteſtina duplicia.
dem ſitus, ſubſtantiæ & formæ naturam ſortiantur, ac denique alia alii hominis parti
contigua efficianrur, neque præcipuus omnium vſus par ſit, ac ſi plura eſſent, diſ-
ſectionis periti hæc enumerant, primumque in tenuia & craſſiora ipſa diuidunt, atq;
ex ijs ſingulis ternarium numerum, vt ſex ſint vniuerſa, cõſtituunt, nempe duodenũ,
ieiunum, tenue, cæcum, colum & rectum, de quibus ordine dicemus, vbi prius quod

Tenuium inteſtinorũ vſus.

ſit tenuium & craſſiorum inteſtinorum munus explicauerimus. Tenuia enim inteſti- A
na in hoc potiſſimum, *Galeno lib. 4 de vſu par. c. 17. teſte*, ſunt efformata, vt horum benefi-
cio quicquid eſt ſucculentum in cibo ventriculi opera elaborato, id ad iecur, ſangui-
nis officinam, ducatur. Dein vt fæces, & quæ vt fuganrur inepta ſunt, debite excernan-
tur. Poſtremum etiam coquendi alterandiq; vi modica nonnihil inteſtioa proſunt, vt
ſcilicet a ventriculo prius confecta abſolutius paulum mutarentur. Negandum enim
non eſt, quod cibus in ipſo per inteſtina tranſitu magis concoquatur, ſicut & in venis
omnibus ſanguis. Quemadmodum igitur venis, quas diſtriburionis inſtrumenta na-
tura fecerat, facultatem ſanguinis generatricem indidit, ne lationis per ea tempus
fruſtra periret: eadem ratione & inteſtinis tenuibus, diſtributionis eius quæ in venas B
eſt gratia factis, facultas quædam concoctrix, cibotum ineſt. Idcirco pluribus etiam
flexuoſis orbibus ac anfractibus variis inteſtina renuia implicauit, vt ſi quid alimenti
in tranſitu primi anfractus vaſorum ora in internam inteſtinorum ſedem hiãtia effu-
gerit, in ſecundo contingat. Sin hunc quoque præterlabatur, tum omnino tertio aut
quarto, aut quinto, vel alio eorum anfractuum, qui frequenres numetoſiq; ſubſequũ-
tur. Quocirca ob anguſtos & longos tranſitus, pluresq; anfractus & orbes, quælibet ci-
bi pars tandem vaſis ori appropinquare cogitur. Siquidem rotum inteſtinum paſſim
in orbem innumerabili quadã multitudine orificiorum intro perueniẽtiũ pertuſum
eſt, a quib. rapitur quod ex prætereunte alimento vtile eſt. Vnde fieri nequit, vt ſucc⁹ C

Orbium & anfractuũ inteſtinorũ vſus.

vllus nutriendo animali idoneus fallat, atq; ex animali elabatur. ¶ Orbes itaq; & anfra-
ctus inteſtinorũ ideo facti ſunt, vt quidquid alimẽti concoctũ eſſet, ad vnguem diſtri-
bueretur, ne ſcil. alimento celeriter permeante, atq; ſubinde exeunte, corpus extem-
plo, fame vrgente, in neceſſitatem ſumendi de inregro alimentũ adigeretur, adeoque
ſemper animum in patinis habentes, ἀφιλόσοφοι ϗ ἄμουσοι, vt *Plato dixit*, vitam ducant homi-
nes. Nam animantia quib. nulli ſunt anfract⁹, ſed inteſtinum a ventriculo vſq; ad anũ
ſimplex ac rectum ꝓtenſum habent, inſatiabilia omnia ac guloſa, & in perpetua edẽ-
di cupiditate ſunt. Prudentiſſime igitur ea anfractib. circunduxit natura, vt ſucco quẽ
ex ventriculo permanãrem excipiunt, in mora eſſent, eumq; tantiſper complexu ſuo

Craſſorum inteſtinorũ vſus.

retinerent, quoad venæ meſaraicæ exſugerent, & ad iecur conueherenr. ¶ Craſſa vero
inteſtina etſi ipſa quoq; ad ſuccorum diſtributionem conducunt, peculiariter tamen D
quia magna eſt illorũ amplitudo, adeoq; multa colligere poſſunt, eo conferunt, ne cõ-
tinuo, ſed ꝑ looga intetualla egeramus. Hæc n. tanquam venter aliquis ſiccis excre-

Venter inferior.

mentis ſubiiciuntur. Vnde etiam *inferiorem ventrem* ea nonnulli appellarunt. Proinde

Situs.

ſi tenuium inteſtinorum ſuctionem aliquid præterfugerit, quum longiore mora ex-
crementa in craſſis inteſtinis reſideant, ipſorum vaſa id exugunt. Nunc ſeorſim breui-
ter tamen, de ſingulis inteſtinis, initio a ſupremo ſumpto, diſſeremus.

De Duodeno. Cap. V.

Situs.

PRIMVM quidem tota ea inteſtini pars eſt, quæ ventriculo ſubſtrata, ab inferio-
ri ipſius orificio recta quodammodo eouſque deſcendit, vbi inteſtinum in anfra-
ctus orbeſque primum conuolui incipit. Hoc inreſtinum quia duodenum digi- E

Nomen.

torum longitudinem in viro, vt plurimum, æquat, ideo Herophylo potiſſimum, &
aliis Græcis δωδεκαδάκτυλον, Latinis *Duodenum* dictum eſt. Sunt qui non inreſtinum,
ſed ἔκφυσιν, hoc eſt *exortum ſeu proceſſum inteſtinorum* appellant. Duodenum autem et-
iamſi id fuiſſet vtile, in nullos tamen anfractus ducitur, quod ſub venrriculo, qua fer-
tur, nullam omnino vacuam ſedem obtineat, in qua apte in gyros flecti queat. Dein-
de quod portæ venæ a iecoris caua prodeunti cedere opottuerit, *vt fuſius libr. 5. De vſu
partium, cap. 3. Galenus monſtrãt.* Oritur itaque ex inferiori ventriculi orificio, quod
pyloron, *vt capit. 12. dicemus*, vocant, ab eoque diuerſum eſt. Hinc rectiſſime Galo-
nus *libr. 4. de vſu part. capit. 7.* ait, *duodenum ſeu exortum inteſtinorum non eſſe ventriculi par-*

Duodenum a pyloro diuerſum.

tem, ſed aliquid aliud illi connexum. ¶ Quare errant plurimum qui duodenum a pylo- F
ro nihil differre cenſent, *vt libro 3. paradox. cap. 1. fuſius monſtrauimus.* Duodenum venam
& arteriam peculiares habet, ſecundum ipſius longitudinem recta deorſum ductas.

Vena. Arteria. Nerui.

¶ Ac vena quidem a portæ vena priuſquam meſenterio inſeratur, principium ob-
tinet. Arteria autem ab ea quæ iecori offertur. Neruos, ſi quos habet, ab illis, qui infe-
rius ventriculi orificium, & dexteram fundi ſedem adeunt, accipit. Præterea duode-

num

A num inteſtinum priuatim id ſibi vendicat, quòd meatus bilem flauam ad inteſtina *Meatus bilem deferẽtis inſertio.*
deferens, illi implantetur, vt ſcilicet bilis ſuo influxu inteſtina ſtimulans, eorum actio-
nem vehementer adiuuet, ac pituitam ipſis inſidentem, *vt infra latius dicemus*, expel-
lat. ¶ Errant itaque barbari Medici qui in alia inteſtina hunc inſeri tradunt *quemad-
modum copioſiſſime lib. 3 para. cap. 3 oſtendimus.* Idem inteſtinum in hominibus, & adhuc
magis in canibus glandoſum corpus, de quo in capi. vndecimo fuſius diſſeremus, pe-
culiariter ſibi ſubſtratum poſſidet, ad ſuffulcienda vaſa ei inteſtino propria ac ampli-
tudinem eius lento humore irrigandam.

De Ieiuno. Cap. VI.

B
SECVNDVM inteſtinum illic incipit, vbi primum in anfractus gyroſue conuolui- *Nomina.*
tur, & νῆστις Græcis, *Ieiunum* Latinis, quod inter diſſecandum reliquis inteſtinis inani
& magis vacuum reperiatur, dicitur. Galenus tamen *lib. 6. ana. admi.* ideo ſic eſſe di- *Ratio nominis.*
ctum tradit, *quod perpetuo inane & vacuum cibo inueniatur.* Nam ſuum quem recipit
cremorem ocyſſime tranſmittit. Quippe dum bilis adhuc cremori non mixta
inteſtina lateribus affluit, ſua acrimonia id magis ſtimulans, ad ea quæ in eo conti-
nentur velocius propellenda inuitat. Aliæ inanitatis ieiuni cauſſæ, vt ſuccorum opti- *Situs.*
morum copia, frequẽtes venæ, proximus iecori ſitus, & ante hæc omnia deorſum re-
cta tendens inteſtini ductus, duodenum magis ieiunum eſſe, vti ſane etiam reperitur,
C documento ſunt. Ieiunum mediã ventris ſedẽ iuſtiſſime occupat, quòd inibi meſenterii
centro ſit proximum, breuiſſimoq; ductu & venæ portæ rami, & arteriæ magnæ pro-
pagines illi hic diffundi poſſint. Ex iam dictis palam fit Rhazen, Mundinum, Alexan- *Rhaſis.*
drum Benedictum, & quoſdam alios Medicos toto errare cœlo, quòd ieiunum inte- *Mundini & aliorum quorundã erratum.*
ſtinum, vt poſtremum omnium, quod *Rectum* appellatur, nullis anfractibus implicitũ
eſſe ſcribant, *quemadmodum lib. 3. para. cap. 4. abunde monſtrauimus.* ¶ Ieiunum frequentes
venas & arterias ſuas nanſciſcitur ab illis quæ meſenterio a portæ vena, & ab arteriæ *Venę & arteriæ.*
radice ſupra renum arterias a magna originem ducente exporriguntur. Pauci enim
rami in graciliora inteſtina ab arteriæ propagine diffunduntur, quæ a magna arteria
poſt ſeminalium arteriarum ortum originem ſumit. Neque etiam vaſa, quemadmo-
D dum in duodeno, ſecundum ieiuni longitudinem ſub ipſo deducuntur, ſed velut ex
meſenterii centro ex alto ſurſum tendunt, rectaq; antrorſum in illud pertingunt, in
quod numeroſa ſobole arboris radicum modo, in cauã præcipue ipſius partẽ implan-
tantur, oſculis ſuis in internam inteſtini ſedem hiantia. Ieiunum neruos quoq; obti- *Nerui.*
net deriuatos a ramis ſexti neruorum cerebri paris, qui coſtarum radicibus expor-
riguntur. Duæ enim ab illis propagines vtrinque ſingulæ ad meſenterium, & dehinc
ad inteſtina frequenti vtcunq; ſobole diſcinduntur. ¶ Cæterum hic eorum memi-
niſſe oportet qui temere meatum bilem deferentem in hoc inteſtinum inſeri nugan-
tur. E quorum numero eſt Auicenna *Fen. 16. tertii tract. 1. cap. 1.* Valeſcus, & alii hunc i-
mitantes. Videntur autem huius erroris occaſionem ſumpſiſſe ex loco Galeni
E non ſatis intellecto. Quare operæprecium me facturum puto, ſi breuiter quis ſit e- *Galeni locus enarratus.*
ius loci legitimus intellectus expoſuero. Locus vero iſte eſt *in libr. 13. Thera. method.*
capit 13. vbi in hunc modum ſcriptum reliquit Galenus. ¶ *Expelli e iecore oportet quic-*
"*quid in eo tum amaræ bilis; tum ſaniei; quæ ex phlegmone prouenit; eſt collectum. Id vero*
"*fieri nequit niſi & vaſa quæ ſunt in viſcere detergeantur;* [illegible] *id eſt,*
"*& meatus qui in ieiunum bilem demittit ſit apertus.* Linacer quidem ſatis obſcure con-
"uertit, *ad ieiunum pertinet.* Galenus enim non vult hunc meatum ad ieiunum ita per-
tinere, vt ei inſeratur, ſed illi tantum ſuppeditare aut depromere bilem. Nam καθίκω *Καθίκω.*
hoc loco idem quod ἐνδίδωμι, hoc eſt, *ſuggero, ſuppedito, immitto, iniicio*, aut ἀναδίδωμι, id eſt,
promo, profero ſignificat. Hoc ipſum autem ſignificare, verba Galeni de alica ſtatim
F ſequentia euidentiſſime conuincunt. Ait enim [illegible]: Hoc
eſt *prohibet bilem in inteſtinum deſcendere.* Quomodo vero deſcenderet, niſi ex altero
quod eo ſuperius eſt, & cui meatus bilem deferens inſeritur, deflueret? Porro per in-
teſtinum Galenum intelligere ieiunum, aperte monſtrat locus qui eſt *in lib. 6. de labo-
rantib. loc. c. 2.* vbi ita ſcriptum ab eodem eſt: *Omnia inteſtina a ventriculo ordine quodam de-
ſcendunt, atque omnium ſupremum ieiunum eſt: deinde quod tenue vocatur, &c.* Loquitur n. hoc

loco ex eorum ſententia qui Duodenum, quod in orbes & anfractus non conuoluatur, inter inteſtina non connumerant. Non connumerari etiam inter inteſtina a nõnullis duodenum *lib. 6. ana. admi.* diſerte ſcribit. Quod vero prædictorum verborum Galeni is ſenſus ſit quem diximus, ex alio eiuſdem loco euidentiſſime conuincitur, qui eſt *in libr. 2. de temp. c. 8.* vbi meatum bilem euomentem, duodeno nequaquã ieiuno inſertum eſſe tradit. Et paulo poſt, hæc verba ſubiicit. *Quibus autem vnicus eſt meatus, iis tota bilis* κάτω ῥεῖ *id eſt, deorſum fluit in ieiunum.* Accedit quod *li. 5. de vſu par. cap 3.* manifeſtis verbis ſcribat *meatum bilem deferentem exorto ſeu duodeno inſeri, quod verum eſſe etiam* αὐτοψία *& diſſectio ipſa monſtrat.* A

De Tenui. CAP. VII.

TERTIVM inteſtinum Galeno, Iulio Polluci, & aliis Græcis λεπτὸν, hoc eſt, *tenue aut* B
Nomina. *gracile* vocatur. In ſinus orbeſque flexuoſos varios, perinde atque ieiunum implicitum eſt hinc alio nomine εἰλεὸς Græcis, quaſi *obuolutum* dicitur, εἰλεῖν enim illis *circum-*
εἰλεὸς, εἰλεὸς quid. *uoluere* ſignificat. Sunt qui hoc inteſtinum εἰλεὸν nominari Græcis etiam putent, quod quam recte faciant ipſi viderint. Phauorinus certe nomen morbi, nempe *inteſtinorum vellicationem*, ſignificare tradit. Hippocrates etiam *in aphoriſmis, & paſſim aliis in locis* pro morbo vſurpat. Conſtat etiam Galenum vbiq; *potiſſimum etiam libr. 6. de laborantib. locis cap. 2.* εἰλεὸν non inteſtinum, ſed malum quoddam quod grauiſſimos & lætales ſublimioribus inteſtinis excitat dolores, appellare. Atque ita quidem dictum eſt, a cir-
εἰλεῖσθαι. cumactione doloris. Quippe εἰλεῖσθαι *circumagi & conuolui* ſignificat. Ideo *conuoluulus* etiã C
Conuoluulus. Latinis hoc malum nominatur. ¶ Mediam ventris ſedem, vt ieiunum iiſdem de cau-
Situs. ſis occupat & in craſſi inteſtini principium deſinit. Vbi vero principium ſuum obtineat, vix certo explicari poteſt. Neq; enim a ieiuni inteſtini initio, ad tenuis vſque finem, manifeſtum aliquod indicium obſeruatur, quo ieiuni fines, ac tenuis initium
Vaſa. internoſci poſſit. Tamen ieiuni initium rubicundius eſt, tenuis finis magis albicat.
Lactes. Venas, arterias, & neruos hinc nanciſcitur, vnde duodenum. Atq; hæc particulatim de gracilibus inteſtinis, quæ, *Plinio li. 11. c. 12. auctore*, lactes in homine & oue tantum appellantur, dixiſſe ſatis ſit. Sic dicta forte propter mollitiem, aut ſuauitatem. Plautus tamen aliorum quoq; animantium gracilia inteſtina *lactes* vocat. Et Perſius hæc etiam inteſtina, quod pinguia admodum ſint *lactes vnctos* dixit. Accedit quod Sueto. quoq; D
in Vitellio, lactes murenarum vocat, ſicut Spartianus luporum. Quod ideo nobis cõ-
Error lactes Meſenteriũ putantium. memorandum fuit, vt inde error eorum deprehenderetur, qui lactes eſſe meſenterium putant. In quo errore quidem Theodorus Gaza, vir alioqui doctiſſimus, etiam fuiſſe cognoſcitur.

De Cæco inteſtino. CAP. VIII.

QVARTVM inteſtinum, inter craſſiora quidem primum hactenus numeratum,
Nominis ratio. Græcis τυφλὸν Latinis *cæcum* nominatur, Sic vero a veteribus diſſectionum profeſſoribus eſt appellatum, quod vno tantum ſit donatum ore. Et Celſus quidem ita eſſe dictum tradit, quod in ſiniſteriorem partem peruium ſit, in dexteriorem minime. Hinc eſt quod Auicen, *16. tertii tract. 1. cap. 1.* & recentioribus etiam aliquot Medicis rectiſſime ſit nominatum orbum & monoculum. Plurimum igitur errant, qui non vnum cum veteribus Græcis in cæco orificium eſſe, ſed duo ſibi proxima aſſerunt. E
Hæc enim duo quæ imaginantur orificia non ſunt in cæco vocato inteſtino, ſed in coli initio extuberantiore. Hoc enim in ſiniſtro ſuo latere duo habet orificia, quorum vnum altius tenui inteſtino continuum eiuſq; termin⁹ eſt: alterum vero humilius eius quod cæcum dicitur initium.

Forma. Cæcum itaque inteſtinum in homine ceteris omnibus inteſtinis eſt breuius, atque arctiſſima omnium inteſtinorum parte multo anguſtius ſtrictiuſque, & craſſiori lumbrico in orbes conuoluto potius quam inteſtino ſimile: adeo vt vix inteſtinorum appendicis loco ac proinde minus in craſſorum inteſtinorum numero habendum eſſe videatur. Hinc Iulius Pollux optime hoc inteſtinum cognouiſſe videtur, F
quod *libr. 2.* ita ſcriptum reliquerit. *Tenue inteſtinum in duos deſinit fines, quorum alter Colum vocatur. Qui vero ex altera parte tenui inteſtino deſinenti annexus eſt, cæcum vocatur inteſtinum.* Eo enim quod προσάπτεται, hoc eſt, *annexus eſt* dicit, appendicem verius quam inteſtinum eſſe innuit. Quapropter toto cœlo errant, qui cæcum inteſtinum

A num veluti ventrem quendam amplum & craſſum, excrementis excipiendis idone-
um eſſe aiunt, eaque de cauſſa *Sacci* nomine donant. Hi ſane Galeni noſtri freti au-
ctoritate idipſum aſſerunt, ſed neſcii quod ille ad ſuas caudatas ſimias, quæ hac ap-
pendice deſtitutæ ſunt, potius quam ad hominem reſpexerit. Canibus etiam cæcum
inteſtinum multo quam homini contigit amplius. Quinetiam ſciuri cæcum inteſti-
num hoc adeo amplum habent, vt amplitudini ipſorum ventriculi, facile reſpõdeat,
fæcibuſque turgidum in diſſectione obſeruatur. Quocirca prædictorum animalium
inteſtinum cæcum, Sacci nomen recte accipit. Secus vero in homine, in quo quidem
gracilis illa inteſtini portio & appendix meſenterio non annexa, ſed ſibiipſi in orbes
B conuoluta, & fibrarum beneficio hærens, cæcum inteſtinum exſiſtit, quod hic, du-
ctu, ſitu, & forma, licet non amplitudine, prædictorum animalium cæco inteſtino cõ-
gruat, vnumq; vnde etiam, vt comprehenſum eſt, cæcum primo dici cœpit, nanciſca-
tur orificium. ¶Sed dicet forte quiſpiam, qui præfatos Medicos a calumnia vindicare Obiectio-
conabitur, hos non tantum appendicem illam, ſed craſſioris inteſtini etiam initium, nis ſolutio
quod inſtar globi cuiuſdam prægrandi extuberat, adeoq; recte ſaccus dicitur, cæcum
appellare inteſtinum. Verum videatis quomodo illi deinceps cæci nomenclatura ac-
commodari queat, quum ſi ita conſideretur, non vnum, ſed duo, imo tria obtinebit
orificia, vnum tenui inteſtino continuum, & alterum in appendicem ſeu cæcum ten-
dens, & tertium quod cum reliqua parte coli continuum eſt, vt certe hac ratione illi
C ab errore vindieati non queant. Cæcum inteſtinum in homine ex ſiniſtra magis coli Situs.
initii ſede, quam dextra, principium ducit. Porro coli initium, de quo mox dicemus,
in homine cæci inteſtini vſum abunde ſupplet. Nam idipſum ſinu ſuo tanquam alte-
ro ventriculo, alimentum ad futuram neceſſitatem continet, idque vicinis partibus
in ieiuniis ex diutina fame, diſtribuit.

De Colo inteſtino. CAP. IX.

QVINTVM inteſtinum Græcis κῶλον, ἀπὸ τοῦ κωλύειν, hoc eſt, a *torquendo*, *vt Iulius Pol-* Nomina.
lux teſtatur, dicitur. Quippe dolores immenſos in ipſo fieri conſtat, vbi
pituita, aut craſſo ſpiritu obſtructum fuerit: Sunt ex Medicis qui ſimpliciter
craſſum & laxius inteſtinum nominant. In dextro autem ilio ad humiliorem dextri
D renis ſedem inſtar globi cuiuſdam prægrandi extuberans illud amplum & rotundum Situs.
coli principium habetur, quod hinc ſenſim recta ad iecur ſurſum contendit, iecoriſ-
que cauæ parti nonnihil ſubſternitur, ac bilis veſiculam in homine contingit, cuius
etiam contactu flauo colore hic quandoq; tingitur. Hinc Mundinus & illum imitatus Recentiorũ
Valeſcus *lib.5.cap.1. Alexander Benedictus lib. 2. cap. 7. & alii ſumpta erroris occaſione*, colum medicorũ
peculiarem meatum e bilis veſicula prodeunte excipere falſo admodum tradiderũt. error.
Erroris enim eos conuincit αὐτοψία, & ocularis inſpectio. Colum a bilis veſicula ex de-
xtro latere ſecundum inferiorem ventriculi ſedem in ſiniſtrum fertur, ventriculi fun-
do attenſum, haud tamen, vt quibuſdã viſum eſt, eũ conſcendens. ¶ Hinc accidit, vt Cur colici
noxius huius inteſtini humor ſit Galeno *lib.2. De labo. lo.c.3. teſte.* in conſenſum ventri- in ſella al-
E culũ rapiat, vt & appetentia, & cõcoctio deterior euadat. Et interdũ etiã ita afficit vẽ- uum deie-
triculũ, vt ſæpe animi defectione cõcidunt ægri in ſella dũ aluũ deiicere conãtur. Quũ cturi animi
primum vero ad ſiniſtri ventriculi latus pertingit, ſup demiſſiorem lienis partem an- defectionẽ
fractus quoſdã leuiter inflexos obtinet, ac paulatim ſupra ſiniſtrum renẽ pilium ſini- incurrant.
ſtrum decliue fertur, ſecundum peritonæi latus ad pubis vſq; os deſcendens. Quum i-
taq; ſiniſtrum renẽ pertingat, nihil mirũ dolorem eius interdum imponere Medicis,
ita vt dolorem ipſius non ad colum, ſed ad renes potius pertinere putent, & contra re-
num cruciatum ad colum referant, *vt fuſius li 6 de laborantib. locis c.2. Galenus docet.* Hinc
rurſus colum ad ſiniſtrum latus quaſi ad vmbilici ſedem, ac anfractum hic conſtitu-
ens, ad oſſis vſq; ſacri initium prorepit. ¶ Cæterum vt grandior dexterue venæ portæ
F truncus breuiori ductu gracilib. inteſtinis inſereretur, ac ſuccinctiori via cibum ad ie-
cur transferret colum inteſtinum gracilib. cedit, ac veluti per diſtantia maxime a me-
ſenterii centro loca procedit, atq; hanc etiam ob cauſſam id præcipua ſua portione ſi-
niſtram eorporis ſedem occupat. ¶Colum præterea in hominib. ſecus ac in canib. nõ Forma.
ad amuſſim teres eſt, verum per vniuerſum ipſius ductum ſuperius inferiusq; depreſ-
ſum viſitur, ad latera vtrinq; quadam ſerie, velut in medios globos cellulaſq; extube-

rans. Colo quidem inteſtino toto progreſſu, qui a dextro ilio ad ſiniſtrum fere renem pertinet, venæ & arteriæ, quemadmodum ieiuno & ileo, implantantur, ex alto ſcilicet ſurſum ſeriatim conſcendentes: ac parti ipſius inferiori a ſiniſtro rene ad rectum vſq; inteſtinum ductæ venæ arteriæq;, quemadmodum duodeno porriguntur. Neruos colum, vt alia craſſiora inteſtina, cum gracilibus communes habet. A

Vaſa.

De recto inteſtino. Cap. X.

Nomina.

SExtvm & omnium infimum inteſtinum Græcis ἀπευθυσμένον & ἀρχὸς, Latinis *Longaon* vel *Longanon Rectum*, & *Princeps* dicitur, *Rectum* vero vocatum eſt, quod nullis orbibus implicitum ſit. Quicquid eſt craſſioris inteſtini ab initio oſſis ſacri in viris ſub veſica, in mulieribus autem ſub vtero ad anum vſque & podicem, ſedemue, quam Græci ἕδραν nominant, deſcendens recti inteſtini nomine comprehenditur. Inferior huius inteſtini ora a muſculis in orbem circunfuſis σφίγγεται id eſt, *conſtringitur clauditurue*, quapropter nomen ei, *Galeno lib. 4. de vſu part. cap. 19. teſte* σφιγκτῆρα, Id eſt, *compreſſorem* nonnulli impoſuerunt. Noſtræ ætatis Medici & corrupta & barbara voce *Phicterim* vocant. Porro σφιγκτῆρος nomen etiam ſibi vendicat muſculus orbicularis ſedem claudens, *eodem Galeno lib. 6. ana. admin. autore, vt lib. 2. dictum eſt.* Poſtrema huius inteſtini pars Iulio Polluci δακτύλιος καὶ στεφάνη nuncupatur, quod inuerſa coronæ ſpeciem exhibeat. Venas & arterias a portę & magnæ arteriæ ramis accipit. Neruos cum aliis inteſtinis communes habet. Rectum inteſtinum muſculos voluntariæ excrementorum excretioni pręfectos ſibi priuatim vendicat, quos ſecundo libro enarrauimus. B C

Situs.

σφιγκτήρ. δακτύλιος. στεφάνη.

Vaſa.

De meſenterio. Cap. XI.

Nomina.

COrpvs Græcis μεσεντέριον & μεσάραιον nuncupatum, quod Theodorus Gaza, *vt dictum eſt capit. 7.* non recte lactes vocauit, & Cicero *in tertio de Deorum natura* medium inteſtinum non ſatis recte conuertit, commodiſſime inſtar Gręcorum nobis etiam *Meſenterium* & *Meſaraum* nominabitur. Vtrunque autem nomen ei ab accidentibus eſt inditum. Meſenterium autem a ſitu dictum eſt *Galeno lib. 7. de ana. admi. teſte*, quod medium inter inteſtina ſitum ſit, adeoque illa quaſi vinculum complectatur. Meſaræum vero a propria ſubſtantia, omnes enim venas ex iecore in ipſum deſcendentes, vna cum vicinis arteriis & neruis in orbem complectitur. Vnde venæ illæ dictę ſunt meſaræę, & meſaraicę. Ciceronem ſecutus Macrobius, & Alexander Benedictus falſo inter inteſtina Meſenterium retulerunt, *vt lib 3 paradox. cap. 7. fuſius demonſtrauimus.* ¶ Ad poſteriorem itaq; inteſtinorum ſedem locatum eſt vinculum, cuius beneficio inteſtina inuicem vt ad dorſum colligarentur, futurum. Vt vero id tantũ homini vſum ſecurius praſtaret, dura membraneaq; conſtat ſubſtantia. Ex duabus enim mutuo attenſis & accumbentib. membranis a peritonæo originem ducẽtib. meſenterium conformatur. Non tamen ex vna eademq; peritonæi ſede iis membranis origo eſt, verum ex varia pro meſenterii ipſius nimirum forma, quam fere inteſtina fingunt, a meſenterio colligata. Nam vt non inteſtinorum omniũ par anfractuũ ductus eſt, ita quoq; non eadem vndecunque meſenterii effigies. Quam certe Galenus in libello, *de venarum diſſectione* videtur animaduertiſſe. Nam etiam ſi omnino continuum eſt meſenterium, nihilominus tamen tria meſenteria recenſuit, vnum quidem dextrum, alterum vero ſiniſtrum, tertium autem medium. ¶ *Medium* vero appellare illum apparet, meſenterii partem, ieiunum tenueq; inteſtina dorſo colligantẽ, quæ anguſto orta principio, in miram amplitudinem latitudinemq; ducitur, vt omnibus ieiuni tenuiſque inteſtini connaſceretur anfractibus. ¶ *Dextrum* vero & *ſiniſtrum* nominauit fortaſſis, quod colon inteſtinum, & rectum dorſo alligat, dextrum quidem in dextri ilii regione, ſiniſtrum vero in ſiniſtri, colloeans. Meſenterii itaq; pars gracilibus inteſtinis peculiaris, ſimilem omnino cum inferiori membrana omenti ſortitur exortum. Ex magnæ enim arteriæ & venæ cauæ tunicis, quas ea vaſa ſecundũ vniuerſum ſuum per lumborum vertebras ductum a peritonæo obtinent, membraneæ fibræ admodum frequẽtes exſurgunt, ſtatim in duas degenerantes membranas, dextræ quidem in dextram, ſiniſtræ autem in ſiniſtram. Hiſce membranis mutuo adnexis meſenterii pars gracilia inteſtina dorſo colligans efformatur: partes autem colon rectum dorſo connectentes, ab illis peritonæi regionibus principium ducunt, ſecundum D E F

Situs. Subſtantia.

Forma.

Tria meſenteria.

Medium.

Dextrum Siniſtrum.

A eundum quas hæc inteſtina exporriguntur, peritonæo ſemper fibras quaſdam, quæ
in meſenterii membranas degenerent, illic emittente. ¶ Neque profecto meſenterii Subſtantiæ meſenterii ratio & vſus.
ſubſtantia in hoc ſolum quo validius inteſtina dorſo adnecteret; membranea eſt, ve-
rum etiam alterius magni cuiuſdam vſus gratia, quo venas omnes ex iecoris porta;
& arteriæ propagines a magna arteria ad inteſtina excurrentes tuto colligaret, ac ne
illæ dum homo ſalit aut cadit, contundantur & diſrumpantur, tuto ſecureque admo-
dum ſuffulciret, *vt latius Galenus lib. 4. de vſu par. cap. vlt. docet.* Grandior enim venæ portæ
truncus, qua meſenterium iuxta renum regionem a dorſo pronaſcitur, inter duas
meſenterii membranas ducitur, arteriam habens comitem, quæ a magna arteria pri-
uſquam hæc ad renes ramos diſpergat, in hoc vt in inteſtina diffundatur, originem
B ducit. Huc quoque pertingunt duo neru:, vtrinque nimirum ſinguli, ab illis pronati
ramis, qui a ſexto neruorum cerebri pari coſtarum radicibus exporriguntur, Adeo vt
ingens is venæ portæ truncus, & dicta nuper arteria cum duobus illis neruis ſimul
meſenterii centrum ſubeant; atque inter duas ipſius meſenterii mutuo cohærentes
membranas ingrediantur, ac tuto poſtmodum per vniuerſam meſenterii ſedem nu-
meroſa ſobole ad inteſtina perferantur. At præter commoratam arteriam, aliæ quæ-
dam magnæ arteriæ propago eam meſenterii partem ingreditur, quæ ſub renum
regione a dorſo principium obtinet. Atque huius propaginis exortus paulo ſub
ſeminalium arteriarum principio a magna pendet arteria. ¶ Porro vt homo copioſa Meſenterii adeps.
vndecunque abundat pinguedine, ſic meſenterium quoque præpingue adipiſcitur,
C ſanguine hic ex vaſis reſudante, membranarumque vi in adipem mutato: quum enim
id quod in ſanguine pingue eſt, *Galen. lib. 2. de tempe. ca. 5. teſte*, extra ſe venæ tranſmiſerint
vbi in frigidas particulas incidit, quod genus membranæ ſunt, in iis concreſcit, ita vt
præter vaſa & neruos, multũ adipem meſenterii membranæ in ſui medio contineant,
Sed extra adipem aliud quoque meſenterio accedit. Præter enim frequentem illam
vaſorum ſobolem, natura glandoſum corpus, quod Græcis *πάγκρεας, vt dictum eſt ſupra* Pancreas.
cap. 3. ſingulis vaſorum ſciſſionibus ita vndiquaque ſubſtruxit ſimul & circumpoſuit,
vt nulla ipſarum inualida fieri, aut per motum quaſſari poſſet. ¶ Ac proinde ad me-
ſenterii centrum, vbi prima fit vaſorum diſtributio corpus hoc glandoſum exſtruitur,
inſigniores, ac primos vaſorum ramos ſecure admodum deducens. Per reliquam ve-
D ro meſenterii ſedem, ſingulis prope vaſorum diductibus natura glandulam quoque
aliquam interiecit, diuiſionis robur ſimul ac firmamentum futurum. Adeo vt ſimul
glandulis illis accedentibus, meſenterii membranæ vaſa verſus inteſtina tutiſſime de-
ferant, inteſtinaque omnia dorſo quam aptiſſime colligent, ac demum tertiam inte-
ſtinorum tunicam efforment. Quum enim meſenterii membranæ vaſa ad cauam in-
teſtinorum partem deducunt, ipſis inteſtinis ſimul cum vaſis adnaſcuntur, atque hic
inuicem abſcedentes ſingulæ per ſuum in inteſtina latus aſcendunt, ac in tertiam in-
teſtini tunicam degenerant, hac occaſione fortius inteſtina ligantes, & validius vaſo-
rum propugnaculum conſtitutæ.

De ſtomacho & ventriculo. Cap. XII.

E VENTRICVLVS, quem Græci γαστέρα & κοιλίαν vocant, pars eſt corporis in quam ani- Nomina.
mantia cibum recipiunt, Proinde veluti promptuarium quoddam eſt, quod eſcu-
lenta poculentaque ſuſcipit, eaque primum concoquit ac mutat; Sub thorace & ſe-
pto tranſuerſo inter iecur & lienem medius ſtatim ponitur, viamque ab ore cibos ad
ſe deferentem obtinet, quæ *Galeno lib. 4. de vſu par. cap. 1. teſte*, ab vſu οἰσοφάγος nuncupatur οἰσοφάγος.
& etiam illis communi nomine quo omnem anguſtum ductum, ſeu collum iſthmi στόμαχος.
modo alicui ampliori ventri præpoſitum vocitant, στόμαχος dicitur, Latinis vero *Gula*. Gula.
Hæc via linguam ad radicem eius hærens excipit, ac vtraq; parte tonſillas attingens,
a palati extremo principium ſortitur, ac agitatione motibuſque linguæ depulſum, &
quaſi detruſum cibum ſuſcipiens, illum deorſum pellit partibus ipſius quæ ſunt infra
F id quod deuoratur dilatatis, quæ vero ſupra contractis. Neruoſa enim membranea- Subſtantia.
que, vt facile dilatetur, prompteque rurſus concidat, effecta eſt: & fibris ſuo numeri
fabulantibus intertexitur, ac reliquorum denique corporis ductuum modo teres &
intus accurate læuis lubricaque cernitur. Duabus enim, *Galeno lib. 3. de natural. facul. &* Tunicæ.
lib. 4. de vſu par. cap. 8. teſte, propriis conſtat tunicis, ſubſtantia, duritie, craſſitie, & fibra-

rum ſpecie variantibus. Harum quidem interior neruoſior, durior, & paulo tenuior, A ac totius oris palatique tunicæ continua eſt, & rectis fibris manuum inſtar ciborum attractioni ſubſeruientibus, donatur. Exterior vero craſſior, mollior, propemodumque muſculorum natura participans carnoſior viſitur, & tranſuerſis duntaxat circularibuſue abundat fibris. ¶ Duabus itaque iis ſolum fibrarum differentiis ſtomachus gulaue indiguit, vt recte quidem cibum, & potum attraheret, tranſuerſæ autem aſtantes pellerent. Nam ſi obliquæ acceſſiſſent, cibus in ſtomacho longiori mora hæreret: quod non ſolum homini inutile, ſed & importunum ac moleſtum eſſet, quod ſtomachus cibo plenus, ita prolixius diſtenderetur, aſperæque arteriæ ac pulmonibus, & magnæ itidem arteriæ, dum ea dilatantur, diutius obſtaculo eſſet. Natura enim ſtomachum tuto, & illa quæ iam nominauimus organa minus moleſtaturum, per ceruicem thoracemque ad ventriculum porrigens, exacte ſupra mediam ceruicis vertebrarum & quatuor primarum thoracis ſedem, in neutram partem inclinantem aſperæque arteriæ ſubtenſum deducit. Ad principium vero quintæ thoracis vertebræ ſtomachus vt amplıori magnæ arteriæ trunco ſecundum dorſi vertebras inferiora corporis petenti cedat, nonnihil in dextrum latus a media vertebrarum regione abſcedit, arteriæ illi proximus ad nonam vſque thoracis vertebram repens: quo ſimul atque pertingit, ab eius vertebræ eleuatus corpore arteriam elatius, ne illa forte a deuorato cibo comprimatur, aſcendit neruoſam ſepti tranſuerſi partē verſus ſiniſtrum latus penetrans. Non enim ſtomachus eodem cum arteria magna hic ad inferiora prolabenti foramine vtitur, verum peculiari, quod ipſi neruiſque cum illo deſcendentibus *lib. 2.* dum ſeptum deſcriberemus, præparatum eſſe diximus. Porro ad nonæ thoracis vertebræ initium ſtomachus vertebrarum corporibus interuentu membranularum ex ligamentis vertebrarum originem ducentium committitur, atque ab illis membranulis tertiam tunicam nullis omnino fibris interſtinctam, & velut ſecundæ ipſius inuolucrum poſſidet. Quod vero iuxta quintam thoracis vertebrā ad dextra potius arteriæ quam ad ſiniſtra ſtomachus explicetur, in cauſſa ipſa eſt arteria, non adeo tyranni ritu dorſi mediam ſedem occupans ſed quum a ſiniſtro cordis ſinu ortum ducat, & per reliquum ipſius ductum verſus ſiniſtrum cauæ venæ ſubiiciatur, ſiniſtrorſum maiore ſui parte neceſſario vergens, ac proinde aliquantulum ſtomacho cedens, communicatorem, ac velut ſocium ſedis vertebrarum admittit, adeo vt ſtomachus & minus obliqueretur, & firmiorem adhuc ſedem quam in ſiniſtro latere reperire poſſet, obtineat. ¶ Porro ſtomachus non dextram ſepti perforat ſedem, rectaque in ventriculum ex dextro dorſi latere porrigitur, ſed arteriæ ſuperuectus, obruſoque obliquatus angulo ſiniſtram petit, ne ſtomachus ventriculum adeundo, iecur vniuerſam dextram ſedem inferioris regionis ſepti occupans, perforare cogatur, ſed eam ſepti partem adinueniat, quia minor iecoris pars ipſi facilem aditum præbitura conſiſtit. Talis ſane eſt tenuior totius iecoris portio ſiniſtræ ſepti ſedi hic ſubtenſa, cui in poſteriori regione qua ſtomachus ſeptum permeat, ſinus inſtar ſemicirculi inſculpitur, ſtomacho, cuius anteriorem ſedem inibi amplectitur, proportione congruens.

Inceſſus ſtomachi.

Glandulæ ſtomacho crebro adnatæ.

¶ Cæterum non ſufficiebat naturæ ſtomacho in eum modum obliquato ad velocem E ciborum tranſitum eas quas diximus tribuiſſe fibras, verum vt ipſius concauitas ſemper humecta ac velut vncta eſſet, glandulas adiunxit alias quidem ad fauces, ſtomacho & laryngi communes, quæ ſaliuam humorēmque illis organis ne exſiccentur, præparantes, Latinis *tonſillæ* appellantur ¶ In medio itidem propemodum ſtomachi ductu, qua is aſperæ arteriæ in duos truncos ad pulmones diuiſæ ſubiicitur, binas alias ſæpe ſtomacho non opponit modo, ſed & in poſteriori ipſius ſede & ad latera adnectit, illis plane reſpondentes, quas veſicæ ceruicis initio in viris natura circundedit. Quemadmodum vero hæ vrinæ ſeminiſq; genitalis meatum irrigant & humectant, ſic etiam glandulæ ſtomacho adnatæ illius amplitudinem irrorant, ac ne ob ſiccitatem difficilius in ventriculum cibus prolabatur ſaliuali quodam humore imbuunt. F

Tonſillæ.

Ventriculi ſitus.

¶ Cæterum de ſtomacho hæc dixiſſe ſatis ſit, nunc ventriculi hiſtoriam perſequemur. Statim ac ſtomachus ſeptum in ſiniſtra neruoſæ ipſius partis ſede penetrat, continuum cum ventriculo corpus efficitur, quod in ſiniſtro latere amplam ſepti ſedem contingens, totam regionem inter iecur & lienem vacuam complectitur. In dextro autem

A autem latere ventriculus nuſquam ſeptum attingit, ſed iecoris duntaxat concauo ſub-
tenſus, tota ipſius parte ſuperiori, & ex dextro item latere a iecore occultatur, tan-
tumque a dextra ſepti ſede paſſim abſcedit, quanta iecoris eſt craſſities, quum interim
magnam ſepti ſedem ſiniſtro ſuo latere contingat. Quid multa? ventriculi forma
in homine talis cernitur, vt maxima ipſius quoq; portio in ſiniſtro collocetur. ¶ Ven- Ventriculi forma.
triculus figura rotundus, & a dextro in ſiniſtrum oblongus, aut ſecundum latitudi-
nem quodammodo teres eſt. Rotundus quidem, quoniam rotunda omnia ſint ca-
paciſſima, & iniuriis minime obnoxia. Oblongus vero, quod id ſedes qua continetur,
& deinde bina ipſius orificia, exigere videantur. In ſiniſtro etiam latere multo am-
plior rotundiorque, & ad inferiora prominulus cernitur, ac dein hinc verſus dextrã
B vergens, paulatim in anguſtum cogitur, & ſuperiori quidem ſui parte deſcendere,
inferiori autem aſcendere conſpicitur, adeo vt in dextro latere multo quam in ſini-
ſtro gracilior euadat. Sic quoque ſuperiori ſui parte, quæ ab vno orificio ad alterum
pertinet, ſtrictior anguſtiorque eſt, inferiori latior, ampliorque. Anteriori parte æ-
qualiter vndique gibbus occurrit, nulla ex parte deformatus. Poſteriori ſede duos
quodammodo gibbos commonſtrat, vnum ſiniſtrum eundemque magnum proce-
riuſque extuberantem: alterum dextrum, minorem depreſſumque magis. Atque
hos gibbos ſinus quidam impreſſione, parat, ſecundum corporis longitudinem po-
ſteriori ventriculi ſedi impreſſa. Qua enim ventriculi dorſi vertebras, ipſiſque ex-
porrectos venæ cauæ & arteriæ magnæ deſcendentes truncos reſpicit, ac ſedi quam
C ſortitur vtcunque ſeſe adaptat, poſterior ipſius regio introrſum quaſi ad eius amplitu-
dinem nonnihil imprimitur. Quamuis ventriculus e corpore auulſus inflatuſque,
einſmodi ſinum non oſtendat. ¶ Duo ventriculus orificia habet e quibus vnum quo Duo ventriculi orificia.
cibus & potus aſſumitur, in elatiſſima ſiniſtræ ventriculi partis ſede ob hoc conſiſtit,
quod ſtomachus inibi ſeptum commode perforans, illic primum ventriculo con-
naſci, communeue cum ipſo corpus fieri potuit. Hoc Græci veteres καρδίαν, Latini
ſuperius os ventriculi nominant. In ſiniſtra vero etſi parte habetur, propinquius ta- Καρδία.
men mediæ ipſius ſedi quam ſiniſtro lateri accedit. Hinc Galenus *lib. 7. de vſu parti. cap.
21.* ſub mucronata cartilagine hoc ipſum ſitum eſſe veluti ſub quodam propugnacu-
lo & munimento ſcribit. Alterum ventriculi orificium cibos in cremorem mutatos
D ad inteſtina tranſmittit. Vnde Græcis πυλωρὸς, nobis autem *Ianitor, & inferius os ventricu- Πυλωρός.
li*, barbaris *Portonarius* appellatur. In dextra eius ſede conſiſtit. Hoc orificium inte-
ſtinorum principium conſtituit explanatque. Hinc eſt quod primum inteſtinum
duodenum vocatum, exortum plerique *vt capite 5. huius libri dictum eſt*, nomina-
runt. ¶ Porro ventriculi orificia non ſitu duntaxat inuicem variant, ſed inferius
quoque ſuperiori arctius eſt, quod rudes, non tritas, duras, magnaſque moles, *vt
ait Galenus*, ſubinde deuoret homo, ad quarum ingreſſum amplam ventriculi
viam eſſe oportuit. Infra e contrario nihil magnum, durum, non verſum in ſuc-
cum, crudumque tranſit. Quanquam non adeo ſane anguſtum ſit inferius ven-
triculi os, vt ſolum cremorem tranſmittat, quandoquidem non pauci quam pluri-
E ma fructuum oſſa, impenſe etiam magna, crebro deuorata innoxie excernunt.
¶ Ceterum in pleriſque animantibus in inferiori illo orificio Galeno *lib. 4. de vſu par.
ca. 7. auctore*, velut glandulosa quædam caro ſita, anguſtiam auget, præſertim vbi ven- Glanduloſa caro.
triculus retentoria facultate vtitur, concoctioni intentus. Tunc enim vtrunque
oſtium arctiſſime coactum commiſſumque clauditur. Porro non ſolum in inferiori
ventriculi orificio, ſed & in ſuperiori ſubſtantia ventriculi craſſior ſpiſſiorq; eſt, ac ori-
ficia velut in interiora extuberantiorem inſtar circuli partem obtinent, ventriculi
ſubſtantiæ penitus reſpondentem: quæ quidem inter diſſecandum integro adhuc
ventriculo tactu percipitur, aperto autem inuerſoque in conſpectum venit, ac mani-
feſte ventriculi initium ſtomachive finem, & duodeni inteſtini originem common-
F ſtrat. Videntur enim ſtomachus, & duodenum ex ipſo ventriculo enaſci, aliæque
omnino quam ventriculus ipſe, partes eſſe. Hæc autem craſſior ventriculi portio in hoc
potiſſimum facta eſt, vt ora ipſius robuſtiora denſioraque, quam reliquus eius corpus
euadãt, ne forte a trãſeuntium impetu diuellãtur, rumpãturq;. ¶ Quemadmodũ vero Ventriculi ſuperficies.
exterior ventriculi ſuperficies læuis & plana vndique eſt, ſic & magis adhuc interior

ipſius concauitas, modo duo iam dicta tubera circulatim prominentia excipias: ven- A
triculus enim inibi nihil præter rugas quaſdam, ſi vehementer conſtrictus reperiatur,
oſtendit: quamuis interim obfuſcum, & quaſi nubeculis intenſe rubentibus interſtin-
Ventriculi quantitas. ctum colorem exprimat, quum tamen exterius omnino pene albicet. ¶ Quãtitas au-
tem ventriculi varia admodum eſt. Nam ſi veſicæ modo infletur, haudquaq̃ mirabe-
ris tantam ciborum vim, viniq; copiam vno tempore poſſe abſumi. Porro quum is cõ-
strictoria vi vtitur, quamlibet exiguum multumve ſit quod continet, totum id vndiq;
Ventriculi ſubſtantia quibus ſormetur tunicis. complectitur, nullam vacuam ſedem relinquens, *vt cap 5 libri de diffe. ſimp. Galenus expo-
nit.* Huic quidem actioni ipſius congruit ſubſtantia, quæ membranea eſt, vt commo-
de vſu poſtulante dilatari, & rurſus vbi opus eſt, conſtringi queat. Conſtat enim ven-
triculus duabus latis tenuibuſque tunicis ſibi inuicem iunctis, perinde ac gula, ſed B
nonnihil diſſimilibus. Nam interna ventriculi, ſimiliter atque interna ſtomachi, ner-
uoſa membraneaque eſt, & totius ſtomachi, oris & labiorum, vti ſane & inteſtino-
rum internæ tunicæ continua, duritie tamen ab oris ſtomachique tunica modice
differt: quod duriores aſperioreſque cibos, priuſquam in ventriculum decidant, ore
conficiamus, a quibus oris amplitudo contunderetur & raderetur, niſi dura denſa-
que eiuſmodi tunica euaſiſſet. Atque idcirco tunica ori, & ſtomacho, & ventriculo
Fibræ ventriculi. communis, ſenſim ad ventriculi fundum accedens, mollior efficitur. ¶ Fibris hæc du-
plicibus intertexta eſt, quo etiam ab interna ſtomachi variat. Interior enim tunicæ
pars ventriculi cauitatem reſpiciens, rectis iiſdemque plurimis donatur fibris. Attra-
hat namque ventriculus cibos & potus per ſtomachum oportet, huiuſmodi fibris, C
ceu manibus alliciens: quæ quum contrahuntur, ſtomachum ventriculumque bre-
uiant, adeo vt inter deglutiendum larynx deſcendente ſtomachi initio, ſurſum con-
ſcendat, quod mutuus ſtomachi & laryngis ſit connexus, & interior vtriuſque tuni-
ca continua cernatur. At ſecundum fibrarum huius interioris ventriculi tunicæ ge-
nus obliquarum eſt, in externa tunicæ ſede, qua ſecunda illam amplectitur, ſitum.
Quemadmodum enim cibi potuſque attractio, eorundem neceſſario præcedit re-
tentionem, ita rectas fibras interius obliquis natura coordinauit. Deinde vt reten-
tionem ciborum iam confectorum ſuccedit expulſio, ita quoque ſecunda exterior-
ve ventriculi tunica tranſuerſas fibras obliquis exteriores merito nanciſcitur, non-
nullis interim obliquis fibris etiam implicita. Exterior enim tunica, quæ interiore D
craſſior & mollior, minuſque compacta eſt, tranſuerſis fibris abundat, ſecundæ ſto-
machi tunicæ reſpondens, niſi quod paulo minus quam hæc carnoſior eſt, & aliquot
etiam obliquis intertexitur fibris. Duabus iis ventriculi tunicis tertia accedit inſtar o-
perimenti & propugnaculi cuiuſdam tunicæ exteriori circumdata, & a peritonęi, qua
id ſepti partem ſtomacho iter præbentem integit, pronata. Huic enim peritonæi
portio primum elatiori ventriculi orificio, deinde vniuerſo ipſius corpori ad duode-
ni vſque inteſtini originem obducitur. Atque hæc a peritonæo procedens tunica, o-
mnium quas id reliquis exporrigit organis, facile craſſiſſima cernitur, ſuperiorique
membranæ omenti, *vt capite tertio dictum eſt*, originem præbet. ¶ Hæc tunica primum
Ventriculum petentes venæ & arteriæ. omnes ventriculum petentes venas, arterias & neruos excipit, firmatque. Ac iſtæ qui- E
dem venæ omnes a ſola portæ vena originem ducunt. Nulla enim vel quantumuis
exilis a caua, ventriculo ſubſtrata, ventriculum adit. Arteriæ autem vniuerſæ ab illis
oriuntur, quæ a magna arteria in humiliorem omenti membranam primum dige-
runtur, ac in id & iecur, & bilis veſiculam, & lienem, & in ventriculum denique i-
pſum deriuantur. ¶ Ac *prima* ventriculi vena a portæ vena priuſquam in duo gran-
des ipſius truncos diſcindatur, principium habet, ad inferius ventriculi orificium
conterminaque ipſi ad poſteriorem eius ſedem loca excurrens. Arteria autem huic
venæ coniunx, propago eius eſt arteriæ, quæ ſecundum portæ ductum iecoris cauum
adit. ¶ *Secunda* vena coniugem vndecunque habent arteriam toti dimidiæ inferiori
ventriculi parti ſubtenditur, a qua & anterior & poſterior fundi ventriculi dextra ſe- F
des ſurculos mutuatur. Oritur ex dextra venæ portæ regione, qua in duos grandiores
ipſius truncos finditur. Arteria vero ab illa pronaſcitur, quæ in iecur deriuatur. ¶ *Ter-
tia* ventriculi vena impenſe gracilis eſt, comite arteria carens, & a venæ portæ graci-
liori ſiniſtrove trunco enata, in poſteriorem ventriculi ſedem pauca ramulorum ſe-
rie diſ-

A riediſpergitur. ¶ *Quarta* vena ab eodem trunco prodiens, toto progreſſu arteriam ſi-
bi coniugem aſciſcit, omnium que ventriculum aſcendentium venatum, vt & arteria
arteriarum, facile præcipua, atq; in numeroſos ramos diuiſa. Ab hac vena dextrum o-
ris ventriculi latus ambiente propago editur, ſecundum elatiorem ventriculi ſedem
ad ipſius humilius vſque orificium pertingens. Porro arteria præſentis venæ coniunx
ab ea depromitur, quæ per inferiorem omenti membranam in lienem contendir.
¶ *Quinta* vena comite arteria non priuata, ſiniſtram ventriculi fundi ſedem ambit, &
ſuperiori membrana omenti ſuffulta ramos elatiori ſua ſede in ventriculi anteriora
poſterioraque emittir. Huius principium dependet ab ampliori venæ portæ ramo,
lienis infimæ ſedi inſerendo: & arteria, venam eam concomitans, ab arteriæ ramo pu-
B lularlienem hic accedente. Galenus *lib. 4. de vſu par. cap. 15.* hanc venam maluit voca-
re *venoſum quendam meatum:* vel, *vt in lib 5. de vſu par. capit. 4. ait,* vas breue per quod me-
lancholicum humorem lien in ventriculum eructet, vt ſuo loco latius dicemus.
¶ *Sexta* ea demum vena eſt, quæ ab illis quæ lieni exporriguntur, pronaſcitur, ſiniſtri-
que ventriculi lateris ſedem lieni proximam accedit: inter quas ea ſolet eſſe præcipua
quæ a maiori venæ portæ ramo altiori lienis parti inſerto principium ducit, a qua mi-
nus quam rana ſurculi pilorum modo graciles, quaſi ad ſuperius ventriculi orificium
pertingunr. Quanquam, vt ex anatome obſeruatur, non vnica, ſed plures venæ ſint,
quæ a liene ad ſiniſtram ventriculi ſedem deriuantur. Cęterum prædictis venis, ſi-
niſtrum ventriculi latus accedentibus comites perpetuo iunguntur arteriæ. ¶ Com- *Venarum ventriculi officium.*
C muneautem omnium ventriculi venarum munus eſt, vt & alimentum ipſi adferant,
& ſucculentioris ab illo confecti cremoris ad iecoris cauum non aliter ac inteſtino-
rum venæ, deducant. Quintæ autem & ſextæ potiſſimum venarum officium eſt, vt
per illas lien in ventriculum melancholiam eructet ac fundat, quo omnes ventri-
culi functiones, quæ amplexu quodam conſiſtunt ſua ſaporis qualitate, quæ acerba
& acida eſt, adſtringendo, & in ſeipſum contrahendo roboret, ac proinde ne priuſ-
quam plene confectus ſit a ventriculo cibus elabatur, prohibeat. Atque hic ſane me- *Melancholici humoris vſus.*
lancholici humoris ad ventriculum legitimus ac verus vſus eſt; *Galeno etiam lib. de*
vſu part teſte. Vt hinc omnibus palam fiat errare Auicennam, & complures alios no-
ſtræ ætatis Medicos, eius placita mordicus tenentes, qui prædictum humorem hoc
D potius no mine ad ventriculum deriuari tradunt, vt famem & appetentiam natura-
lem excitet, quemadmodum *in noſtris in ſextum Hippocr. Epide. librum commentariis, &*
annotationibus in librum primum Galeni de tuen. ſani. & aliis locis copioſiſſime demonſtrauimus.
¶ Porro frequentes ventriculi arteriæ; innatum ipſius calorem recreant. Præter iam *Arteriarum vſus.*
dictas venas & arrerias ventriculo nullum aliud vas implantatur, & ſi forte meatuum
bilem deducentium aliquis in ventriculi fundum venit id ſane quam rariſſime fit, id
quod etiam lib. 2. de temper. cap. 8. Galenus teſtatur. ¶ Neruorum haud exilium par ex cere- *Nerui ventriculi.*
bri coniugatione ſexra ad ventriculum defertur. Poſtquam enim recurrentes, de qui-
bus ſuo loco, diffuderunt neruos; ramuloſque cordis inuolucro, & pulmonibus com-
municauere, deorſum ad ſtomachum properant, dexrer quidem ad dextrum latus,
E ſiniſter aurem ad læuum. Simulatque veto aliquantiſper nerui cum ſtomacho de-
ſcenderunt; fibrarum duntaxat interuentu illi commiſſi, vterque neruus bipartito
ſcinditur, & dexter quidem ſuis ramis obliquis in ſiniſtrum fertur: ſiniſter autem in
dextrum, atque ambo ſtomachum concomitati ſeptū tranſuerſum permeant, nullam
interim ſepto ſobolem offerentes. Vbi aurem quatuor duorum neruorum rami ela-
tius ventriculi orificium cōtingunt, multiplici propaginum ſerie id amplexantur; ſur-
culos notatu digno interuallo recta deorſum promentes. A ſiniſtro ſexti paris neruo
dextram ventriculi oris regionem implicante, inſignis vtcunq; ramus ſecundum ela-
tiorem ventriculi ſedem ad ipſius vſque inferius orificium deducitur, qui & ſi in pro-
greſſu aliquot diffundat propagines, ventriculique inferius orificium ſurculis quibuſ-
F dam implicet, non tamen inibi abſumitur, ſed in iecoris cauum prorepit. Ceterū hu-
miliorem ventriculi partem alii duo accedūt nerui, a ſexti neruorū cerebri paris pro-
paginibus, ſecundū coſtarum radices deorſum deductis principium obtinentes, ac il- *Neruorum ventriculi vſus.*
larum arteriatū cōiuges, quæ ſuperiori mēbrana omenri ſuffultæ, in vētriculi fundum
digeruntur. Inter hos tam varios neruorum quos ventriculus exigit ſurculos, nulli

profecto Naturæ tantam oſtendunt pronidentiam, atque ſuperiori ipſius orificio in- A
ſerti. Non enim duntaxat id vt noxam a bilioſo eiuſue generis humore aliquo indu-
ctam ſentiat, adeo frequentibus ſcatet neruis, ſed vt per illos veluti riuos & ductus, a-
nimalis vis ipſi inprimis diſpenſaretur, ac cibi potuſque indigentiam ventriculus ſen-
tiret, ad ſumendaque cibaria incitaretur, quemadmodum copioſiſſime Galenus *lib.*
Connexus ventriculi. *4. de vſu par. cap 7.* oſtendit. ¶ Ventriculum vndiquaque, velut lebetem ingentes foci,
circundant organa excalefacientia, vim ipſius concoctricem non parum iuuantia.
Totam enim ſuperiorem eius regionem verſus anteriora & dextrum ipſius latus, &
in poſteriori ſua ſede dextrum gibbum, iecur complectitur. Elatior vero ipſius pars
ad ſuperioris ſui orificii poſteriorem ſedem conſiſtens, & ſiniſtrum eius latus vniuer-
ſum, ſepto ambitur, excepta ſolum ea regione quam lien ad ſiniſtrum ventriculi latus B
humiliori poſteriorique parte occupat. In poſteriori autem ſede ventriculus inferio-
rem omenti membranam, & quæ in illã excurrunt vaſa proxime ſubtenſa obtinet.
Dein ſub hac poſteriori eius ſede ſepti tranſuerſi pars, & vena caua, & magnæ arteriæ
truncus, præter dorſum ipſiuſque muſculos conſiſtunt. Magna vero anterioris ven-
triculi ſedis regio, neque iecore, neque ſepto tranſuerſo, neque omento, neque liene
Vena vmbilici. obducta, aliud hic obtinet ſubſidium, in calefaciendo omento haud diſſimile. Præter
enim peritonæum, & octo abdominis muſculos, vena ab vmbilico iecori deducitur,
qua fœtus alimentum accipit, quæque poſt partum exanguis inutiliſque efficitur.
Huic quidem venæ qua peritonæo nexa ventriculo inſternitur, in circuitu adeps
multus adnaſcitur, qui vt & ventriculus ſuo in coquendo munere alacrius laboret, a- C
liquid auxilii præbet.

De iecore. Cap. XIII.

Nomina. IECVR, quod Græcis ἧπαρ dicitur, *facultatis appetitricis ſeu concupiſcibilis*, quam iidem
ἐπιθυμητικῆς, Galeno *lib. 4. de vſu par. cap. 13. teſte*, ſedes, venarumque omnium principium,
Situs. ac primum ſanguinis generandi inſtrumentum. ¶ Sub ſepto iecur ſtatim collocatur,
maximam inferioris ſepti ſedis regionem occupans. Etenim totam dextram ſepti
partem contingit, parum admodum illius partis intactum relinquens, qua ſeptum
vndecimæ duodecimæque coſtis adnaſcitur, ſuaque ligamenta quibus vertebris col-
ligatum porrigit. Media autem ſepti parti vniuerſæ iecur ſubtenditur. Siniſtræ vero
parti non itidem: quanquam huius quoque magnam ſedem teneat, totam videlicet D
anteriorem ad eam vſque partem, qua ſiniſtrum ſepti latus coſtarum medio, quod
ab ipſarum radicibus ad finem vſque eorundem metitur, incumbere incipit. Maio-
rem autem ſui partem humanum iecur in dextro latere extenſam habet, propter lie-
nem qui ipſo dignitate multo inferior, ſiniſtram ſedem erat occupaturus. Vt igitur
corpus redderetur æquilibre, ſagax Natura minorem iecoris partem in ſiniſtra de-
Forma. duxit. ¶ Iecoris forma varia eſt, & ſuis quibus accumbit organis reſpondens. Nam &
ſupra & retro omni ex parte qua ſeptum ſpectat, gibbum læueque admodum viſitur,
nullis omnino extuberans proceſſibus, & cauitati ſepti, quæ in inferiori ipſius ſede
neceſſario conſtituitur, ad amuſſim, congruens. Ne vero venæ caudex ſecundum po-
ſteriorem iecoris ſedem protẽſus, aut huius grauitate, aut ſepti tranſuerſi motu com E
primeretur, tantos ſinus poſteriori iecoris ſede exculptus eſt, quantus amplectendo
innaſcendoque cauæ caudici ſufficiat. ¶ Cæterum inferiore ſede iecur admodum a-
mice ventriculo cedit, ac ab illo cauum efficitur, & læue quidem hic exſiſtit, ſed non
vndecunq; proceſſibus tuberibuſq; & ſinibus liberum. Quemadmodũ enim organa
quibus iecur caua ſui parte incumbit, ſimplici quadam ſuperficie neutiquam gibba
ſunt: ita quoq; iecur vnica ſuperficie haud ſinuatũ eſt, ſed rupis præcipitio, vel vt Gal.
lib. 6. ana. admi. ait, diſtantibus a ſe inuicem montium rupibus aliqua ex parte acce-
dir. Qua namque duodenum exporrigitur inteſtinum, & vena portæ a iecore prodit,
iecur quodam tubere prominet, ſedem quam hic vacuã reperit adimpleturum. Præ-
terea vbi bilis veſicula cauæ iecoris regioni innaſcitur, ſinus in illa exculpitur, mediũ F
eius veſiculæ corpus eleganter excipiens. Adhæc iecur quoq; ea parte ſinum adipi-
ſcitur, qua ſtomachum tangit, ipſiq; ſeptum tranſeunti, & ſuperiori orificio ventriculi
continuãdo, locum præbet. Adeo ſane vt iecur nullam peculiarem formam obtineat,
ſed eam, quæ a conterminis partibus ipſi imprimitur. Iecur itaque ſuperius poſte-
riuſq;

A riuſque qua ſeptum ſpectat, præter ſinum venæ cauæ caudici parattm, exacte gibbum
& læue, ſed qua ventriculum amplectitur, omni propemodum ex parte cauum cerni-
tur. Rurſus vbi poſteriori ventriculi ſedi & dextro ipſius lateri attēditur, craſſiſſimum
eſt: qua vero ſuperiori orificio ventriculi eiuſque ſedi ſuperiori verſus ſiniſtrum in-
cumbit, tenue apparet, & ſenſim illic in acutum fertur angulum. In dextra vero parte
rotundum quodammodo & orbiculare obſeruatur, & nuſquam tenuius eſt, quam in
ambiiu, & præcipue in anteriori ipſius ſede, vbi ſane tenuiſſimum viſitur, interdum
inibi impreſſiones quaſdam obtinens, ſed omnes exiguas, præter vnam paulæ ſectio-
nis modo anteriori ipſius parti inductam, ac a mucronata pectoris oſſis cartilagine pa-
rum in dextrum iecoris latus vergentem, & veluti foramine quodam ad eam ie-
B coris ſedem penitus pertinentem a qua portæ venæ caudex principium ducit. At-
que hæc ſectio ſeu foramen eſt, quo vmbilici vena iecori implantatur. ¶ Et hacte- *Fibras num iecur habeat.*
nus quidem humani iecoris formam deſcripſimus, quod in tot & tam magnas fi-
bras λόβους Græci vocant, vt porcinum non diſcinditur, ſed vnicum continuumque
præcipua ipſius ſubſtantia, corpus iecur hominis eſt. Hinc rectiſſime Herophilus
vt lib. 6. ana. admi. auctor eſt Galenus, in quibuſdam animantibus ne fibras quidem habe-
re, ſed ex toto rotundum eſſe, minuſque rectum: in quibuſdam duas, in aliis plures, in
multis etiam quatuor obtinere ſcripſit. Porro quum Græci λόβους omnia ἄκρα, hoc eſt, *λόβοι.*
extrema dixerint, factum eſt vt iidem iecur etiam humanum fibras habere ſcripſe-
rint. Nam duplicem fibram iſta ratione iuxta ſciſſionem qua vena ex vmbilico pro-
C ficiſcens excipitur, ſtatuerunt. Propter portiunculam etiam iecoris ſub ortu venæ
portæ extuberantem fibris conſtare prædicta ratione nonnulli dixerunt. Item iuxta
ſinum quo iecur ſtomacho cedit, & in ſiniſtra maxime eius parte qua iecur ſepto
connectitur fibram fortaſſe quis non inepte conſtituere poteſt. Habet itaque fibras
iſta ratione iecur etiam humanum, ſed longe alias, & multo minores quam porcinum.
Atque huc reſpexiſſe puto Hippocratem dum in *lib. de oſſium natura* iecoris quinque
eſſe fibras tradit. Et *lib. 6. Epide. par. 8. aph. 41.* vbi cuidam iecoris fibram complicatam
fuiſſe commemorat. ¶ Ceterum in hominibus, ſi ad alia quædam animantia conferas, *Magnitudo.*
perquam magnum eſt: maius guloſis & timidis, *vt loco antea citato Galenus auctor eſt*.
¶ Iecoris ſubſtantia rubra molliſque nuper concreto ſanguini quam ſimillima, niſi *Subſtantia.*
D quod durior, & potiſſimum in iecoris gibbo cernatur. Hanc Eraſiſtratus παρέγχυμα, hoc *Παρέγχυμα.*
eſt, *effuſionem* vocat, quod ſanguinis inſtar ex venis effuſi vaſis circumfundatur. Præ-
ſens ſubſtantia iecoris vaſa, de quibus poſtea dicemus continet, & amplectendo ſuf-
fulcit, totam propemodum iecoris molem conſtituens. Hæc perquam tenui obuol-
uitur tunica ſeu membrana, a ligamentis pronata, quibus iecur peritonæo, qua id ſe-
pto ſubditum eſt, affirmatur. ¶ Sunt autem hæc duo præcipua, vnum quidem denſum *Iecoris ligamenta.*
& inſigniter validum, ſed membranæ modo tenue, quod peritonæi pars inferiorem
ſepti ſedem ſuccingens paululum a latere dextro mucronatæ cartilaginis educit, te-
cta ex anterioribus in poſteriora protenſum: Alterum vero, qua iecoris ſiniſtra pars in
acutum deſinit angulum, a peritonæo naſcitur. Hic enim fortiſſimo & quodammodo *Connexus.*
E tereti ligamento iecur peritonæo alligatur. Dein qua cauæ venæ caudex ſeptum per-
meat, & dein ſecundum cauæ per iecoris poſteriora deductum peritonæum iecori
adnaſcitur, ipſumq; peritonæo iecur colligat. Quinetiam cauæ iecoris ſedi vbi portæ
eſt principium, omenti quoq; portio adnaſcitur. Præterea iecur anteriori peritonæi
ſedi connectitur beneficio venæ ab vmbilico in ipſum iecur pertinentis. Hæc enim
fœtu e matre excluſo areſcit ac inſtar validi efficitur vinculi, ipſum, *vt iam dictum eſt*,
peritonæo colligatis. Porro ex iis omnibus vinculis quibus iecur peritonæo adnecti-
tur, tenuem ſuam & ſibi peculiarem ſortitur tunicam, in quam duo quoq;, ne ſtirpis
modo ſenſus expers eſſet inſeruntur nerui. Vnus quidem a ſexti paris cerebri neruo- *Nerui iecoris.*
rum ramis, elatiori orificio ventriculi implantatis: Alter vero a ſexti eius cõiugii pro-
F paginibus diſcinditur, quæ coſtarum exporrigũtur radicibus. Hic in iecoris tunicam
raris modiciſq; ſurculis diſpergitur, priore in iecoris quoque ſubſtantiam pertingen-
te. ¶ Arteriæ autem cauæ duntaxat iecoris ſedi exiles & in corpus iecoris excurrentes, *Arteriæ.*
ab ea diffuſæ, quæ dextræ ſedi inferioris omenti membranæ a magna arteria offer-
tur exporriguntur, vt huius calorem temperent. Ceterum vt ſanguis diutius in iecore

Venæ. moram traheret, ac perfectam elaborationem experiretur, vtque totus iecoris ſub- A
ſtantiæ appropinquaret, non vnum ventrem illi velut lagenam quandam rerum opi-
fex indidit, verum venas illas omnes infinita ramorum ſerie & in arctiſſimos ductus
Meatus bilis. digeſſit. ¶ Meatus autem bilis, de quibus poſtea fuſius, inter vtraſque venas locum ob-
tinent, vt commodo ipſorum ſitu prius expurgatus ſanguis, in venæ cauæ ramos abſu-
meretur. ¶ Per vniuerſum autem iecoris corpus ad humiliorem eius ſedem venę por-
tæ propagines diffunduntur. In ſuperiorem vero ipſius partem venæ cauę ſoboles nu-
meroſæ ſparguntur, quas omnes ſuo deſcribemus loco.

De venis generatim. CAP. XIV.

Vena quid. VT recte quæ nobis de venis dicenda ſunt intelligantur, primum quid vena ſit ex-
ponemus. Eſt itaque vena pars inſtrumentaria, teres, fiſtulæq; inſtar cauata, & vni- B
uerſo corpori ſanguinem partes enutriturum deferens. Hæc vnica peculiari propria-
que conſtat tunica, quæ colore craſſitie & forma membranis reſpondet, ſed alias ab
illarum natura plerimum diſcrepat. Membrana namque ſimplex ac ſimilare corpus
exiſtit, & omni ex parte quomodocunque diſcerpatur, perpetuo membranæ nomen
retinet. Venæ autem tunica, quod ex membranis & fibris, *Galeno etiam cap. 2. libri de in-*
Tunica venarum propria. *æquali intempe. teſte*, conſtet, corpus eſt inſtrumentarium. ¶ Triplici autem genere fi-
brarum quæ Græcis [illegible] dicuntur conſtituitur, rectis nimirum, obliquis & tranſuerſis.
Rectæ quidem attractioni conducunt, obliquæ autem retentioni, tranſuerſæ ex-
pulſioni. *Rectæ* ſunt, quæ ſecundum organi longitudinem expanduntur. *Obliquæ* autem
quæ ſecundum obliquum ducuntur. *Tranſuerſæ*, ſecundum latitudinem corporis lo- C
cantur. Rectis itaque fibris ſanguinem in ipſius cauitatem vena allicit. Quia vero ſan-
guis ad ſubſequentem venæ partem tanquam per riuum propulſione opus erat tranſ-
uerſis quoque fibris donata eſt. Ne vero ſtatim vniuerſus ſanguis in proximam venæ
partem citra moram ex alia aſſumeretur propelleretur ve, obliquæ etiam fibræ vena-
rum corporibus implicitæ ſunt. Ex tribus itaque fibrarum generibus venæ corpus in-
ſtar albæ membraneæque ſeu nerueæ tunicæ conflatum eſt, diſtendi & rurſus in ſe
Aſcititia venarum tunica. collabi aptum. Præter hanc peculiarem tunicam, vena aliam ſubinde aſciſcit, pleriſq;
etiam corporis partibus communem. Quandoque enim venæ longo tramite aliquo
ducuntur, aut oſſi, aut duriori cuipiam corpori incumbunt, aut alicubi ſuſpenduntur,
tum membrana illis veluti alia peculiaris tunica obtenditur. Huiuſmodi tunica venæ D
per vniuerſum corpus induuntur, quoties extra viſcus aliquod, aut muſculi corpus e-
minent, nec viſceri aut muſculo intexuntur. Tunc enim ſemper ex cõterminis mem-
branis alia quadã tenuis tunica ipſis obuoluitur, tum tutioris ductus, tum ad vicinas
partes firmioris nexus gratia. Ceterum venæ corporibus quibuſdam inſertæ, ac in illis
propagatæ, huiuſmodi tunica nequaquam indigent, quod abunde in illis corporibus
firmentur quodq; ea tunica impedimento eſſet, quo minus prompte ſanguis ex venis
ſudaret, aut ſanguis in venis collectus, ſubſtantiæ alicuius viſceris vim tardius experi-
retur. ¶ Hoc quidem nomine in nulla corporis parte, venæ neq; tenuiorem adipiſcũ-
tur ſuam peculiarem tunicam, neq; in plures diffunduntur ſoboles, quam in iecoris
ſubſtantia, quæ ſuccũ in venis contentum in ſanguinẽ mutatura, ſuiſq; recrementis li- E
Venarum vſus. beratura erat. ¶ Omnes venæ primaria ratione vt ſanguinẽ ſingulis corporis partibus
deferant, creatæ ſunt: quanquã quibuſdam earum ramis, vt portæ venæ propaginibus
ad cibi in ventriculo elaborati ad iecoris portas attractionẽ, ceu aliis ad excrementorũ
expurgationem, vt ſunt quæ in renes ſeorſum deferunt ſanguinem, abutatur, quas o-
Venarum numerus. mnes ſuo loco recenſebimus. Porro in natis abſolutiſq; hominibus omnes, vt plurimæ
venæ quaternario numero comprehenduntur, quæ ceterarum omnium radices ſunt.
1 ¶ *Vna* ex caua iecoris ſede prodiens in bilis veſiculam ventriculum, lienem, inteſtina,
2 meſenteriũ & omentum excurrit. ¶ *Secunda* ex gibbo iecoris, in reliquum corpus, ſolis
3 exceptis pulmonibus, innumera ramorũ ſerie diſpergitur. ¶ *Tertia* e dextro cordis ſi-
nu enata, frequenti admodũ propagine in pulmones digeritur. Verum hæc vena id ſi- F
bi peculiariter vendicat, quod arteriarũ conſtet corpore, vnde etiam *Arterialis, vt ſuo*
4 *loco dicemus*, vena nuncupatur. ¶ *Quarta* ab vmbilico in iecur producitur, ac ad fœtus
nutritionem dũtaxat animali famulatur. Ab iis itaq; venis reliquæ omnes quæ in cor-
pore occurrunt originem mutuantur, eiſq; continuæ ſunt.

De ve-

A *De venæ portæ ortu eiuſque propaginum ſerie.* CAP. XV.

ORBICVLATIM ex omnibus extremis iecoris partibus infiniti venarum ſurculi, capillorum modo tenues prodeunt, quæ verſus iecoris medium porrectæ, ſenſim in maiores ſoboles, & inde in grandiores adhuc tantiſper coeunt, donec omnes in quinque, interdum etiam in pauciores ramos colligantur, qui in caua iecoris regione verſus eius medium, ad interiora tamen & poſteriora iuxta dorſum magis vniti, grandem & impenſe amplam conſtituunt, venam quę Græcis στελεχιαῖα, hoc eſt *caudex ſeu truncum referens* appellatur. Ingreſſum etiam & aſcenſum in hanc regionem ex multis anguſtis iam dictis viis vnum factum, veterum quidam, *Galeno lib. 4 de vſu par. cap. 2. teſte*, naturæ operum peritus ante Hippocratem πύλην, id eſt, *portam* nominauit, non alia ſane de cauſſa, quam quod per hanc, veluti portam aliquam, ſuccus in ventriculo; & inteſtinis elaboratus iecori inuehatur, a quo in hunc vſq; diem portæ venæ nomen ad nos manauit. Ideoque, *vt Galenus lib. 6. de placitis Hipp & Pla.* a nonnullis *porta iecoris*, ab aliis *Ianitrix* vocatur. Portæ vena a quibuſdam etiam iecoris manus nuncupatur, quod iecur ea ad elaborati in ventriculo cibi attractionem tanquam manu vtatur. Dicitur etiam Galeno *lib. 5. de vſu partium ca. 2.* vena magna. Hæc ad eum modum ex iecoris cauo enata, verſus ſiniſtrum procedens, in multos venarum ſurculos, ad bilis veſiculam, ventriculum, inteſtina, lienem, meſenterium, & omentum, vt dictum eſt, ſparſos, digeritur. Primum duos valde exiguos ramulos ex ſuperiori, ſeu anteriore ſui corporis parte bilis veſiculæ ceruici diſtribuit, qui tandem in ſurculos capillorum modo tenues diducti, in vniuerſum veſiculæ corpus excurrunt. Poſt hos aliquanto inferius ab anteriore quoque venæ corporis ſede, verſus dextrum tamen latus magis, alius emergit ramus iam commemoratis inſignior, qui humilius ventriculi orificium, & ventriculi portionem huic iuxta dorſum proximam, aliquot ramulis adit.

Portæ ramorum in iecoris ſubſtantia ſeries. — *Nomina.* — *Portæ venæ vnde dictio.* — *Portæ caudicis extra iecur diſtributio.*

B lia ſane de cauſſa (line marker B at "lia ſane de cauſſa"; C at "modo tenues diducti")

¶ Dein venæ portæ caudex deorſum magis protenſus, poſtquam hos diffudit ramos, in duos maximos bipartitur truncos, quorum elatior & ſiniſter propemodum vniuerſus in ventriculum, & omentum, & quandam coli regionem, quæ ſecundum humiliorem ventriculi ſedem fertur, deinde & in lienem abſumitur. Alter humilior, grādior & dexter, totus pene in meſenterium & inteſtina exhauritur. Ab huius namque dextro latere iuxta ipſam caudicis portæ in duos truncos diſtributionem, vtcunque inſignis vena ventriculo exporrigitur, quæ omenti membrana ſuperiori ſuffulta, & ſub dextra ventriculi fundi ſede tranſuerſim producta, exiguas frequenteſque venulas ventriculo diuaricat, quæ & anteriorem & poſteriorem fundi ventriculi regionem multa ſobole intertextum, dextro quoque latere venæ portæ caudicis, vena quædam originem ducit, quæ duodenum numeroſa ſobole implicat, & paulo vltra renum principium exporrigitur.

Portæ caudicis in duos præcipuos ramos truncosve diuiſio. — *Dextri trunci ſeries.*

¶ Siniſter portæ truncus inferiori membranæ omenti intextus, ab elatiori ipſius regione venam germinat, quæ in dextram regionem gibbi ventriculi qua, id dorſum reſpicit, aliquot ſurculos diffundit. Ab humiliori autem eius ſede, alia diducitur vena, iam dictæ quodammodo in ortu reſpondens, quæ deorſum in dextram inferioris omenti membranæ regionem, & colum inteſtinum, qua hac omenti membrana id continetur, ramulos aliquot deriuat: Porro vlterius in ſiniſtri trunci verſus lienem progreſſu, præter exiguas ſoboles quas priuatim glandoſo corpori inferiori membranæ omenti innato elargitur, ab elatiori ſua ſede venam promit omnium ventriculum adeuntium facile capaciſſimam. Hæc obliq; ſurſum prorepens ventriculo duos communicat ramos, vtrinq; ſingulos, multis ſurculis in ventriculū diſperſos. Reliquū venæ ſurſum ad elatius ventriculi orificium per ventriculi poſteriora exporrectum, ad dextrum orificii latus ad anteriora ipſius orificii emergit, & totam anteriorem ſedem ambiens, ſecundū ſiniſtrum eius latus denuo in poſteriora reflectitur; ac coronæ modo ventriculi orificium ſuperius perreptat. Ab hac quidem vena vtcunq; inſignis pronaſcitur, quæ a poſterori ventriculi regione ſecundum dextrum orificii latus antrorſum cōtendit. Hæc inferius ventriculi adit orificium, id frequentibus vtcunq; venis amplexans. Iam commemoratæ venæ multis propaginibus in ventriculū pertingēti, alia reſpondet, ab humiliori ſede ſiniſtri venæ portæ trunci prodiens, ac inferiori omenti membranæ implicita, quæ non ita longe ab initio in duos plurimum ab inuicem diſcedentes bipartitur ramos

Siniſtri trunci ſeries.

ex quibus denuo plures ſurculi deorſum prorepunt, & in coli partem excurrunt. A ¶ Ceterum poſtquam ſiniſter portæ truncus commemoratas produxit propagines ad lienem tranſuerſim accedens, in duos ramos ſecatur, qui rurſus in alios partiuntur, atque ii tantiſper in alios dirimuntur, quouſque numeroſa ramorum ſerie in cauam ſimamve lienis ſedem recta linea ſecundum totam lienis longitudinem inferiori membrana omenti perpetuo ſuffulti implantentur, atque infinita ſobole venulas perquam graciles inuicemq; implexas, per vniuerſum lienis corpus digerant. Ab infimo ramo lienis inferiora petenti priuſquam ſiniſter portæ truncus in frequentiſſimas ſoboles illas diſpergatur, interdum tenuis vena prodit, quæ in ſiniſtram inferioris omenti membranæ ſedem vno atq; altero ſurculo diſpenſatur. Præterea a ramo quopiam ex illis qui ad ſuperiorem lienis regionem repunt, quum is iuxta lienem conſi- B ſtit, vena exoritur, quæ dextrorſum lata, atque omenti membrana ſuperiori intertexta, in eam ventriculi ſedem pertingit, quæ elatiori lienis ſedi propinquior viſitur. Hæc quandoque, ſed rarius, in ventriculi tunicas adeo excurrit, vt non admodum procul a ſiniſtra ſede ſuperioris orificii ventriculi diſtet, nunquam vero illud contingit. Quemadmodum vero hæc iuxta eminentiorem lienis partem principium ducit, ſic a maiuſculo ramo imam lienis ſedem accedente, alia exſurgit vena vtcunque inſigni amplitudine donata. Hæc perinde atque prædicta dextrorſum retorquetur, & ſiniſtram ventriculi fundi ſedem perreptat, vt per eam lien in ventriculum melancholicum ſuccum eructet. Atque ad hunc modum frequentiſſime ſiniſtrum portæ venæ truncum abſumi videbis. Nonnunquam autem ex ſingulis venis concauæ lienis C regioni iam inſerendis, ſingulas venas in ventriculum ad eum modum digeri, ac lieni pertinaciter colligari comperies, quo duas iam commemoratas a venis lienem accedentibus propagari diximus. ¶ Dexter venæ truncus, qua primum meſenterio a dorſo naſcenti committitur, in tres præcipuos diſcinditur ramos, qui in alias denuo innumeras venarum ſoboles diuaricati, inter duas meſenterii membranas producuntur, atque inferiorem poſterioremve inteſtinorum partem quæ meſenterio alligatur, & quam cauam vocant, amplectentes, in ieiunum, tenue, cæcum & dextram coli partem, qua id dextro reni & iecori adiacet, finiuntur. Quot vero ab iis diſcindantur ſoboles, nemo facile, quum prorſus innumeræ ſint, explicabit. Neque etiam omnibus eandem diſtributionis ſeriem exhibent. Priuatim vero a tertio dextri por- D tæ trunci ramo, qui in ſiniſtram partem medii meſenterii potiſſimum diſcinditur, inſignis vena in ſiniſtrum meſenterium, quod colon a liene ad rectum vſque inteſtinum dorſo alligat, porrigitur, atque nunc dictis venis in inteſtina diffuſis ſimiliter in plures deriuata ſurculos, eam coli regionem, quæ a ventriculi ſiniſtra ſede ad rectum vſque inteſtinum pertinet adit. ¶ Inter omnes ſiniſtri meſenterii venæ ramos, vnus inſigni magnitudine inter duas ſui meſenterii membranas intertextus, ſecundum coli finem deorſum ſub recto inteſtino prorepit multas venulas ex ſuperiori anteriorive ipſius ſede ad eam inteſtini partem, qua porrigitur depromens. Præſens ramus quum ad recti inteſtini extremum vſque contendit, non amplius recta ſub inteſtino deducitur, ſed in plures vtcunq; exiles diffuſos ramulos, finem recti inteſtini orbicu- E latim amplectitur. Hunc certe ramum, ad fœculenti ſanguinis per ani venulas, hæmorrhoidas dictas, ſanguine interdum manantes, expurgationem plus conducere quam eos ramos qui a caua vena orti in minores tandem ac capillares venas distributi, in ſedis cutem & muſculum σφιγκτῆρα vocatum inſeruntur rationi conſentaneum eſt. ¶ Quum enim lien melancholicum ſuccum expurget, ab eo facillime & breuiori compendio ad ſedem deorſum is ſuccus perfluet. Nam ſi per cauam vniuerſus vacuaretur, per portam in iecoris ſinum regurgitare ipſum neceſſe eſſet. Dein per anguſtiſſima orificia venæ portæ in minimos cauæ ramulos, modo ad gibbum iecoris illi rependū eſſet, aſcendere. Inſuper ex cauæ principio iecoriſq; gibbo, longo tramite ad os ſacrum confluere deberet, hinc in alias venulas paulo minores, donec per ſedem F excerneretur. Attamen expurgatur etiam per ramos a caua ortos quicquid eſt eius ſanguinis fœculenti quod a liene non eſt attractum, & expurgatum. Etſi autē frequentiſſimi ſunt trium nunc dictorum dextri portæ trunci ramorum ſoboles, tamen plures numeroſioreſque in gracilia quam craſſiora inteſtina diſtribuuntur. Quo enim inteſtina

Dextri caudicis portæ trunci ſeries.

Hæmorrhoideæ portæ venæ ortæ.

A teſtina ventriculi fundo ſunt magis continua, eo pluribus venarum implicantur ſur-
culis quoniam ex illis plus ſucci quam ex ſedi vicinioribus ſit exſugendum. Quemad-
modum vero nonnullis venæ portæ ramis corpora quædam glanduloſa atque ada-
muſſim quodammodo carnea attenduntur circumducunturque: ſic etiam ramorum
per meſenterium ad inteſtina diffuſorum ſectionibus, glandulæ quædam interiacent,
proportionem in magnitudine cum diſtributis propaginibus ſeruantes. In grandiori-
bus enim propaginum diductibus magnæ reponuntur glandulæ, in ſubſequentibus
vero horum ramorum diuaricationibus graciliores minoreſq; Huiuſmodi quoque
glandulæ capillorum modo prætenues venulas, a venis quas ſuperiacent mutuantur.

¶ In has igitur propagines portæ vena digeritur, quæ omnes aut ad nutritionem, aut
B excrementi alicuius expurgatione, aut in ventriculo excocti cibi in iecoris portas di-
ductionem propagatæ ſunt. Quippe quę bilis veſiculæ offeruntur alimentum illi ſub-
miniſtraturæ ad eam excurrunt. Pari modo propagines numeroſa ſobole in omen-
tum diffuſæ duntaxat vt illud enutriant, a portæ vena deriuantur. Propagines lie-
nem petentes factæ ſunt, vt ſimul lieni alimentum deferant, atq; ex iecore fœculen-
tum ſanguinem ſeu melancholicum ſuccum in ipſum expurgent. Quippe lien per ve-
nas ab illis quam lieni inſeruntur in ventriculum profuſas, quod ipſi ex fœculentiori
ſanguine reliquum eſt, neque ſibi concoquere ac adaptare valet; in ventriculum eru-
ctat. Attamen non, vt diſſectionum profeſſores aliquot cenſent, in ſuperius ventricu-
li orificium diffundens, ſed ad fundum præcipue, quo maior vena a venis lienem ad-
C euntibus exorta in ventriculum, *vt diximus cap. 12. huius libri pertinet.* ¶ Surculi capil-
lorum modo tenues ad glandia in hoc a rerum opifice deducuntur, vt illa a portæ ra-
mis alimentum colligant. Reliquæ omnes portæ propagines in ventriculum & inte-
ſtina digeſtæ, duplici nomine exſtruuntur; partim vt illis nutrimentum ſubmini-
ſtrent, partim vt ſuis finibus, & oſculis in ventriculum, & inteſtina hiantibus confe-
ctum a ventriculo cibum ex ipſo, & inteſtinis exſugant, atque ad iecur tanquam ſan-
guificationis officinam toti corpori communem transferant. Nunc ad *Caua venæ* ſe-
riem eſt accedendum.

Venæ portę ramorum vſus.

De cauæ venæ ortu & eius partis quæ ſupra iecur conſiſtit diſtributionis ordine. CAP. XVI.

QVEMADMODVM ab extremis iecoris partibus orbiculatim ex ipſius concaua
D ſede exiguæ venularum propagines paulatim ad iecoris medium verſus poſte-
riora contendentes inuicem coeunt, maioreſque venas conſtituunt, & deinde ex
maioribus illis rurſus grandiores tantiſper efficiuntur, quouſque omnes illæ ſoboles
in venæ portæ caudicem finiuntur: ita ad cauæ venæ generationem ex ſummis orbicu-
laribuſq; iecoris finibus, in gibba ipſius ſede, innumeræ venularum propagines exo-
riuntur, quæ ſenſim verſus medium poſterioris ſedis, iecoris prorepentes, in inſigni-
ores venas coeunt, atque hæ rurſus in ampliores eouſq; colliguntur, donec tandem in
elatiori iecoris parte, qua dextram vertebrarum ſedem reſpicit, in vnam congredian-
tur venam, quæ ab inſigni amplitudine Græcis Κοίλη, Latinis *caua* nuncupatur. Porro
venæ cauæ rami per iecoris corpus exporrecti portæ ramis incumbunt, & vtriuſque
E venæ ramulorum extrema oſculis inter ſe conniuent, vt cauæ propagines optime ci-
tiſſimeque ſanguinem iecoris beneficio in portæ ramis elaboratum, ac bile flaua fœ-
culentoque ſanguine expurgatum, transſumant, & poſtmodum vniuerſo corpori ad
partium enutritionem deducant. ¶ Venæ autem cauæ pars quæ ſupra iecur conſiſtit
ita habet. Neruoſam ſepti tranſuerſi partem in dextro ipſius latere peculiari forami-
ne vena caua permeat, vna etiam cordis inuolucrum perforans, quod inſigni am-
plitudine tum alibi ſepto continuatur, & connaſcitur, tum potiſſimum vbi caua ſe-
ptum tranſit, ac ſepto duas non vulgares propagines offert per vniuerſi ſepti ſedem
multiplici ſerie excurrentes, & ramulos quoque cordis inuolucro, qua id ſepto com-
mittitur, diffundentes. Quum primum vero caua ſeptum ſuperauit, modice verſus
F ſiniſtrum cordiſque baſis dextrum latus procedens, ſiniſtro ipſius latere adaperitur,
atque in dextrum cordis ſinum pertinet. Non quidem a qua propagine aut ramo
quopiam, verum duntaxat foramine quodam ſeu ſciſſione ampla. Anteriori cauæ
venæ parti hic dextra cordis auricula connaſcitur. A poſteriori vero cauæ ad cor
connexus ſede, inſignis vena promitur, quæ ſecundum cordis poſteriora, & ſini-

Cauæ in iecore ſeries.

Nomina.

Venæ cauæ quæ ſupra iecur conſiſtit diſtributionis ſeries.

Corõnalis vena.

ſtrum latus ita porrigitur, vt cordis baſim coronæ modo ſuccingat, adeoque στεφανιαία, A
hoc eſt, coronalis dicta ſit, ac ab inferiore ipſius ſede ramos deorſum ad cordis vſque
mucronem diſpergat, quorum præcipui ſunt qui cordis ſubſtantiam illic petunt, vbi
hæc eſt craſſiſſima. Hæc vena interdum gemina viſitur, grādiore quidem a poſteriori
ſede orificii cauæ initium ducente, minori vero ab anteriori ſede. Vena caua a cor-
dis baſi ſurſum aſcenſura gracilior fit, & cordis inuolucrum perforat, & verſus cor-
poris medium ſenſim ducta magnæ arteriæ innititur. ¶ Quum vero ſeptum tranſ-

Qui venam coniugis expertem a vena caua eduċi oportuerit.

uerſum impedimento ſit, quo minus caua vbi ſub iecore exporrigitur, ac renibus
ſoboles diſpenſat, vertebris coſtiſque propagines tribuere queat, & deinde quum
cordis baſis adeo vt vertebris eleuetur, & vaſa in pulmones diffuſa cauam a verte-
bris ita ſubleuent, vt etiam hinc ad ipſa caua nullos deriuare ramos poſſit, rerum Opi- B
fex a caua magnam eduxit propaginem, poſtquam hæc cordis inuolucrum tranſcen-
dit, atque pulmonis dextræ partis cum ſiniſtra connexum, qui vaſorum pulmonis
interuentu perficitur, ſuperauit. Hæc propago a dextro cauæ latere pronata deor-
ſum ad quartæ propemodum thoracis vertebræ corpus contorquetur, & decliuis
ſecundũ dextrum vertebrarum latus porrecta ſuo fine vna cum magna arteria ſub ſe-
pto tranſuerſo ad aliquot lumborum vertebras pertingit. Hæc vena cauæ vicem
toto progreſſu gerit, quo ipſius caudex vertebras ita atque in lumborum regione
nequiuit contingere, ac geniculatim ramos ad vertebras ipſaſque adeo dorſi par-

Vſus venæ coniugis expertis.

tes offerre. ¶ Porro caua, hanc ſine coniuge, & pari venam a ſe tam grandem de-
prompſit, vt arteriæ magnæ ritu vtrinque ad coſtarum interualla ramos germinare C

Nominis ratio.

poſſet, quos quidem a lateribus non diffudit, ſed ex media regione poſterioris ipſius
ſedis, quæ vertebris innititur. Quia vero coniuge priuatur, neque in altero latere
parem aſciſcit a caua propaginem ἄζυγον Græci, Latini *venam abſque coniuge, & paris ex-
pertem* nominamus. Ab hac vena vtrinque geniculatim pullulant propagines, ſin-
gulæ ad vnum nouem coſtarum inferiorum interuallum perreptantes, quæ in ve-
rarum quidem coſtarum interuallis ad eam vſque ſedem contendunt, vbi hæ in car-
tilaginem degenerant, ac poſtmodum in dorſalem medullam & in muſculos ver-
tebris ipſiſque coſtis inſtratos, ac etiam membranas thoracis amplitudinem inter-
ſepiens ſurculos depromit. ¶ Ceterum ex ortu illius venæ cuiuis perſpicuum fit,
in Pleuritide quæ in tribus ſuperioribus, & inferioribus nouem dextri lateris coſtis D
conſiſtit, ex dextra axillari mittendum eſſe ſanguinem. Si vero in tribus ſuperiori-
bus ſiniſtri lateris pleuritis fuerit, ex ſiniſtra. Contra ex dextra, ſi in inferioribus
coſtis phlegmone conſtiterit, eo quod hæ coſtæ a coniuge carente vena, quæ
cum axillari dextra rectitudinem habet, nutriantur, *vt copioſius capit. 16. libri de curan.
ratione per ſang. miſſio. diximus.* Vena caua poſtquam ſine pari venam a ſe diduxit,
ad iugulum recta ſub pectoris oſſe conſcendit, membranis thoracem inter ſepienti-
bus eleganter ſuffulta, molleque & glandoſum corpus hic in iugulo paſſim adſtra-

Θυμὸς. Glandium.

tum obtinens, quod Græci θυμὸν, Latini vero communi glandularum nomine *Glan-
dium* vocant. Eſt autem glandium id in elatiſſima thoracis ſede exſtructum, vt ab
omni noxa frequentiſſimas vaſorum diſtributiones hic ſuſpenſas immunes ſerua- E

Cauæ caudicis in iugulo bipartitio.

ret. ¶ Vena enim caua inibi primum in duos inſignes truncos diſcinditur, a qui-
bus omnes venæ cauæ partis ad elatiora corporis porrectæ ſoboles pendent. A ſini-
ſtro namque trunco, quemadmodum & a dextro, grandis vena promitur, quæ pri-
mæ thoracis coſtæ innixa, poſtquam aliquot a ſe diſperſit ramos, ſub clauicula in axil-
lam properat. Ab huius radice exilis vena enaſcitur, deorſum per coſtarum radices
ad tertiam vſque coſtam exporrecta, & exiguas ſoboles tribus ſuperioribus coſtarum

Venæ ſub pectoris oſſe deorſum repentes.

interuallis, aliquando duntaxat duob. deriuans. Ab anteriori vt plurimum ſede illius
magnæ in iugulo bipartitionis, duæ prodeunt venæ, quæ introrſum ductæ, ad elatiorẽ
pectoris oſſis ſedem contendunt, & ſub pectoris oſſe deorſum perreptantes nu-
meroſas a ſe diffundunt ſoboles. Siniſtra, quod & de dextra intelligendum erit, ſe- F
cundum læuum pectoris oſſis latus, vbi coſtarum cartilagines ipſi coarctantur, de-
cliuis ad abdominis ſuperiora tendit, in progreſſu ad ſex ſuperiorum ſeptem coſta-
rum interualla ſingulas propagines & demum thoracem interſepientem ſui late-
ris membranam diſtribuens, quæ ad terminos oſſis coſtarum vbi venæ coniuge

caren-

A carentis rami finiunt. A venis ad cartilaginum interualla diſſeminatis, ramuli notatu digni in muſculos pectori incumbentes, ipſaſque adeo mammillas propagantur. Quod ex venis ſub pectoris oſſe deductis reliquum adhuc eſt, ad latus mucronatę cartilaginis deorſum in carnoſam rectorum abdominis muſculorum partem diſtribuitur. Venæ enim e thoracis amplitudine prolapſæ, ſub rectis muſculis ad mediam vſque abdominis ſedem feruntur, ramulos quoſdam in proximas partes vtrinque tranſmittentes. Quorum præcipuus ad abdominis cutem ſubit, atque obliquè ſecundum coſtarum cartilaginum terminus propagatus, in gracillimas, & capillorum modo ſubtiles venulas exhauritur. ¶ Ceterum inſigniores venarum rami, ſub rectis muſculis exporrecti, in plures ſurculos ſupra vmbilici ſedem ceſſant, qui re-
B ctorum muſculorum ſubſtantiæ implexi, illarum venarum terminos fineſq; ſpectant, quas in progreſſu ſermonis ab imo prope genitalia ſurſum ſub rectis muſculis conſcēdere dicemus, per quas vtero cum mammis eſt communitas. ¶ Porro vena axillam Axillaria vena.
accedens, quanto humeraria grandior ampliorque viſitur, tanto etiam in frequentiores numeroſioreſque ſoboles diſpergitur. Nam priuſquam e thorace procidit, non ita procul ab ipſius initio ex elatiori ſede venam vtcunque amplam promit, quæ ſurſum obliquè in poſteriora tendens, ad tranſuerſos vertebrarum ceruicis proceſſus deducitur, & per foramina illis priuatim exſculpta ſurſum conſcēdens in muſculos vertebris proxime adnatos, ſoboles ſpargit. At præter illas, certo ordine & veluti geniculatim ſingulas ſoboles vnicuiq; foramini neruorum exortibus in ceruicis vertebris
C inciſo deriuat, dorſalique medullæ ipſiſque adeo vertebris alimentum ſuppeditat. Quod vero eius venæ reliquum eſt, in caluariam contendit, peculiare ſibi cum coniuge arteria foramen obtinens, quod ad poſteriorem occipitis oſſis capitis ſedem excauatum eſt. Vbi vero vena in caluariæ amplitudinem pertingit, in ſiniſtrum duræ cerebri membranæ ſinum, *vt ſuo latius dicemus loco*, exhauritur. Præter hanc venam aliam adhuc ab illa quæ ad axillam contendit priuſquam e thoracis cauitate elabitur, ex ipſius poſteriori regione oritur, quæ in muſculos humilioribus ceruicis, & thoracis elatioribus vertebris adnatos, ac capitis dorſique & thoracis motibus famulantes, diſpenſatur. Simulatque vero axillam petens vena inter primam thoracis coſtam & clauiculam ex thoracis cauitate progreditur, muſculumque perforat
D qui ſecundi paris dorſum mouētium alter eſt, non ſemel humeralem dictam venam promit & ilico atque decliuis ducta glandulas ad firmam vaſorum diſtributionem à natura procreatas contingit, aliquot propagines a ſe emittit. ¶ Primum vtrinq; ſingulas promit venas, ad thoracis quidem anteriora vnam, ad poſteriora vero alteram. Quæ antrorſum exporrigitur, in muſculos a pectoris oſſe & coſtis, ad brachii os, & ſcapulum pertingentes diffunditur, & pectoris cutem ſimul & mammillas frequenti admodum ramorum ſerie in mulieribus adit. Vena autem retrorſum proficiſcens in muſculos cauam ſcapulæ ſedem occupantes, vicinaſque ſedes multiplici etiam ſobole digeritur. ¶ Ceterum nonnunquam a priori, & quæ pectus accedit vena interdum vero ab ipſo qui in axilla conſiſtit trunco alia grandis vtcunque vena exori-
E tur, quæ deorſum ſecundum thoracis latus exporrecta, potiſſimum abſumitur in muſculum cuius beneficio brachium in decliue dorſo admouetur. Præter hos ramos, maior vena quæ in axilla habetur, exiguos ablegat ſurculos glandulis & membranis, quæ inibi vaſorum diſtributionib. eorundemq; colligationib. præſunt. Duæ itaque venæ a caua in manus propagantur. Vna quidem quæ, quod ſub ſummo humero ipſaque adeo clauicula in externam brachii ſedem procedat, humeraria, & gibberi exterior dicitur. Altera autem quæ, quod per axillam internamque brachii ſedem prorepat, axillaris internaque gibberi vena nuncupatur. ¶ *Humeraria* itaque ab externo Humeraria
latere iugularis exterioris, & interdum a communi cum axillari trunco, qua is primam thoracis coſtam ſuperat, principium ducens, ad poſteriorem clauiculæ ſe-
F dem contorquetur, ac ſub ſummo humero prorepens, inter internum latus muſculi brachium attollentis, & validum tendinem muſculi brachium ad pectus ducentis in brachium procedit. Dein carnea membrana ſub cute ſuffulcitur, deorſumq; porrecta etiam ante ſectionem in omnibus euadit conſpicua, niſi forte graciliores omnino venas homo habeat, obeſiorue ſit. Porrigitur itaque recto tramite per ante-

riorem brachii regionem , ſecundum exterius latus muſculi cubitum flectentium A
anterioris. In deſcenſu vero ad cubiti vſque articulum, graciles duntaxat ramos v-
trinque in cutem ſibi proximam anterioremque muſculi cubitum flectentium prio-
ris ſedem diſpenſat, qui partim recta, partim oblique & tranſuerſim in cute prorepunt
vt interdum verſus internam brachii ſedem ad axillaris venæ ſoboles in cutem dige-

Humerariæ ſeries iuxta cubiti articulum.

ſtas pertinere, cum illiſque coire videantur. ¶ Quando humeraria cubiti attingit, ar-
ticulum, iuxta exterius humeri tuberculum in tres diducitur venas amplitudine in-
terdum æquales, nonnunquam vero vna cæteris ampliore. ¶ *Prima*, quæ frequen-
tiſſime in hominibus deeſt, penitius obliqua deorſum ad medium flexus cubiti arti-
culi defertur, atq; ſub muſculorum ſecundos tertiosque digitorum articulos flecten- B
tium, hincque ab humero & vlna originem ſumentium capitib. in aliquot ramos di-
geſta ceſſat. ¶ *Secundus* humerariæ ramus cæteris plerunq; craſſior eſt, & obliqu[us] quoq;
ſub cute ad cubiti cum humero articuli flexus medium deſcendit , ac cum axilla-
ris venæ ramo coit, vnaque ex ambobus ramis vena conflatur. ¶ *Tertius* humerariæ ra-
mus, eum muſculum , qui radio iuxta brachiale inſertus, radii in ſupinum motus au-
ctor eſt, conſcendit, & paulatim deorſum prorepens, obliquus per radium iuxta me-
dium, ipſius longitudinis in externam cubiti regionem perfertur , quam vbi attigit,
ſurculos quoſdam in proximam ſibi cutem depromit. Ceterum hic ramus ſenſim
oblique verſus vlnæ appendicem , brachialis radicem prorepens, tandem alteri cui-
piam inibi commiſcetur venæ , hacque adauctus externam brachialis ſedem con- C
ſcendit, & in aliquot ſurculos errabundo ductu ſparſos diſſectus, regionem intercur-
rit, quæ ante paruum digitum & annularem habetur , externa etiam illorum digito-

Axillaris in brachio conſiſtentis ſeries.

rum ſede ſoboles quaſdam ſibi vendicante. ¶ *Axillaris* autem quum primum axil-
lam ſuperat, brachiumque ſubingreditur, inter muſculos brachii os amplexandos de-
liteſcit, præcipue vero inter anteriorem ſedem primi ſeu interioris cubitum extēdē-
tis, & poſteriorem ſedem tendinis muſculi, quo brachium rectori admouetur, & dein
iuxta cubitum flectentium muſculorum poſteriorem. Hæc primum capitib. muſcu-
lorum, quorum ope cubitus extenditur propaginem offert, illis venulis e regione e-
ductam, quæ ab axillari in glandulas hic repoſitas digeruntur. Poſt hanc ſed demiſſius
ex poſteriori ipſius ſede venam iiſdem muſculis diſpenſat a qua mediocris etiam ma- D
gnitudinis ſoboles in externæ brachii ſedis cutem diſſeminatur. Ab externo latere
auxillaris venæ, alia notatu dignæ amplitudinis ꝓpago diffunditur, obliq; deorſū ſub
humero ad externum vſq; ipſius tuberculum deſcendens, ac ſub muſculis cubitum
extendentibus occultata, muſculorumq; capitibus ab externo humeri tubere ꝓna-
ſcentibus, ramulos quoſdam exhibens, ac demum aliquouſq; in externam cubiti ſedē
ſimul cum neruo qui brachium petentium quartus eſt prorepens. Has propagines a-
xillaris adhuc in alto latitans edit, ipſaq; in duos quodammodo partes truncos diſcin-
ditur, quorū alter interius atq; in profundo toto ſuo ductu ſubmergitur , ac arteriæ in
manum exporrectæ perpetuo attenſus, eadem ferecum ea diſtributionis ſerie dige-
ritur, ſimul etiam cum neruo brachium adeuntium tertio concomitatus. Inter duos
enim cubitum flectentes muſculos deorſim ad mediam ſedem flexus articuli cubiti E
porrigitur, illis muſculis , & dein membranis quibus nerui induuntur ramulos ſpar-
gens. Quando autem cubiti articulum ſuperauit , atq; inter muſculos digitorum fle-
xus auctores in alto reconditus ferri incipit , in duos dirimitur ramos , qui modice ab
inuicem recedentes, ac muſculos quos perreptant ſurculis implicantes , vna cū ten-
dinibus internam ſummæ manus ſedem petunt, qui per ligamentum in interna bra-
chialis regione annuli modo conſpicuū porriguntur. Rami inibi in alias ſoboles par-
titi ſub tendine feruntur, qui lateſcens volæ cuti ſubnaſcitur, atq; hinc ita in internam
digitorum ſedem digeruntur, vt binæ ſoboles pollici, & totidem indici , & vna me-
dio offerantur, a ramo qui ſecundum radium per cubitum porrigitur. Ab illo autem
qui vlnæ exporrigitur binæ ſoboles anulari & minimo, & vna medio exhibentur, ab F
illoque ramo ſurculus muſculos adit, qui externam volæ ſedem occupant , atq; ita ab
altero ramo ſurculus, in muſculos penitius pertinet, qui primo pollicis oſſi connaſcū-
tur. In hunc igitur modum axillaris truncus ſub cute nuſquam prodit , totuſque in
altis & deliteſcentibus ſedibus abſorbetur. ¶ Alter truncus ſenſim ex alto ad internæ

brachii

A brachii ſedis cutem emergit, verſus humeri interius tuberculum properans,
ac ante ſectionem ſub media cubiti longitudinis ſede non minus quam humeralis
ſupra cubitum conſpicua. ¶ Vbi autem anteriori tuberculo humeri incumbit, ad e-
lariorem eius ruberculi ſedem paulo elatius quam cubiti cum humero articulus con-
ſiſtit, in duas magnitudine ꝑpemodum æquales partitur venas, quarum anterior cuti
ſubſtrata, oblique deorſum ad mediam cubiri articuli flexus ſedem repit, ac cum ſe-
cundo humerariæ ramo ad humiliorem mediamque flexus illius ſedem coit, vnaque
inibi ex ambabus conſurgit vena, quam *Communem*, quia ex axillari & humeraria con- Communis
ſtituitur, merito appellamus. Vulgus Medicorum *Medianam* vocat, & *nigram*. Poſte- venæ conſtitutio.
rior autem vena huius axillaris iuxta interius humeri tuberculum bipartitionis, fre- Nigra, mediana.
B quentes ramos deriuat inferioris cubiti ſedis cuti, & interioris itidem exterioriſque
ſedis humiliorum, ac ſecundum vlnam ſitatum regionum cuti inter præcipuos ra-
mos huc excurrentes, vnus ſecundum vlnæ inferiorem ſedem, ad exteriora tamen
magis declinans, verſus brachiale porrigitur. Huius rami ſoboles cum humerariæ
ramo huc contendenti coiens, ſimul cum illo, digeritur, & Arabibus aliquod ac bar-
baris *Syelen* & *Saluatella* nominatur. Præter hunc ramum poſterioris illius axillaris trũ- Saluatella.
ci venæ primarium, alius ex illa cutem adit, qua poſterior cubiti articuli ſedes indui-
tur, atque is ramus in externam cubiti ſedem non admodum procul perreptat. Ve-
rum alii etiam rami ab hac poſteriori vena in internæ cubiti ſedis cutem digeruntur;
qui vario & admodum incerto implexu permiſcentur & coeũt, ſurculos ab inſignio-
C ri illo ramo qui vlnæ exporrigitur aſſumentes, aliosque rurſus ipſi ſurculos impar-
tientes. His ſurculis & propaginibus in eum modum per cubiti interiora reptantri-
bus, alia frequentiſſime accedit non contemnenda, quam axillaris venæ ramus com-
munem venam cum humerariæ ramo efformans, ab humiliore ſede & medio ductu
emittit. Hæc interdum recta ad brachiale contendit, interdum vero errabundo du-
ctu perfertur, aliiſque huius ſedis propaginibus commiſcetur, quæ adeo graciles ſunt
varieque inuicem implicantur, vt interna cubiti regio non minus frequenter quã ti-
biæ venter ſeu ſura varicibus moleſtetur. Propagines hæ neutiquam ad brachiale ter-
minantur, ſed partim oblique, partim recta, partim tranſuerſim, & modo inuicem
commixtæ, modo rurſus diremtæ totam ſummæ manus internam cutem perreptãt,
D ipſi cuti paſſim connatæ, & inter cutem carneamque membranam conſiſtentes. Por-
ro harum ꝓpaginum quæ pollicis radicem accedunt, priuatim id ſibi vẽdicant, quod
ipſis ramus ab illis venis permiſcetur, quæ a communi vena in externam pollicis re-
gionem diffundi iam dicemus. ¶ Communis enim vena ilico atque duabus illis axil- Communis
laris & humerariæ propaginibus conflatur, oblique deorſum ducitur, ad elatiorem venæ ſeries.
cubiti ſedem paulatim contendens quouſque radium paulo vltra ipſius longitudinis
medium hinc inde tranſcendat: neque id eodem ſemper modo ramos diffundens, &
interdum aliunde ab interna cubiti ſede alios aſſumens, ac tandem in externam cu-
biti ſedem peruenit, perpetuo cuti ſubſtrata. Vbi itaque hanc ſedem euicit, priuſquã
mediam radii appendicis ſedem accedit, ſupra radium aliquanto ante illius cum bra-
E chiali articulum, in duos ramos communis vena diffunditur. Quam quidem ſectio-
nem alii Græcorum Γ, alii vero Υ & Λ referre ſcripſerunt. Alter iſtius ſectionis ramus,
qui elatior eſt, portiunculam ad internam brachialis ſedem verſus pollicis radicem
diſpenſat, quæ dictis nuper hanc ſedem perreptantibus ſurculis commiſcetur. Quod
vero elatioris rami reliquum eſt, exterius inter pollicem & indicem ſurſum aſcendit:
atque hic in varias ſoboles inuicem aliquando vnitas, aliquãdo autẽ rurſus ſeiunctas
diſpergitur. Alter ramus qui inferius Γ aut Υ caput conſtituit, indicis & medii, & ali-
quouſq; annularis ſedem petens, in varias quoq; ſoboles exhauritur, vocaturq; Auicẽ-
na *Syelen*. ¶ Vnde omnibus perſpicuũ fit, noſtri temporis Medicos recentiorum placi- Auicennæ Syelen.
ta ſectantes, plurimum errare, qui quoties venam inter pollicem & indicem aperiunt Error Medicorum
F humerariam: & axillarem vbi venam inter annularem & minimum, aut vt aliis pla- noſtri temporis detectus.
cet, inter medium & annularem, ſe incidere exiſtimant: quum tamẽ ramus pollicem
& indicem accedens a communi vena & is qui minimum & annularem petit ab axil-
lari & humeraria ſimul oriatur. Iam ad iugulum rurſus ſermone cõuerſo, ceteros
truncorum magnæ illius in iugulo diuiſionis ramos aggrediamur. Vena itaq; caua ad
eum

eum quem diximus modum priuſquam pectoris oſſis ſummum ttanſcendat in duos A
deducitur truncos,ac ſtatim a diuiſione illa axillaris , & nonnunquam etiam humeratia,principium obtinet. Quod autem altetius diuiſionis illius trunci adhuc ſupereſt, a media ptimæ thoracis vertebræ corpore ſede modice recedens , ſurſum extra thoracem protenditur,& ſimulatque clauieulam pectoriſque oſſis ſummum ſuperauit,in duos impares ramos ſcinditur,quas Græci σφαγίδας Latini *iugulares*, Arabes *Guidez*,barbari *iuueniles,ſubeticas , apopleticas & ſomni venas appellant.*

σφαγίδες. Interior iugularis.

Interior namque exteriori gracilior, & ſecundum aſperæ arteriæ latus aſcendens , nonnullas venas in ſpeciem capillorum , *Galeno libro primo , de laborantibus locis capite primo teſte ;* exiles aſperæ arteriæ conterminiſque membranis communicat. Hæc interior iugularis, B
quæ cum ſui lateris ſoporali arteria verſus cerebrum fertur , ac in aſcenſu graciles ramulos membranulis ſexti neruorum cerebri paris in collo , & in faucibus etiam ſeptimi paris neruos colligantibus digerit , vniuerſo ductu ſoporariæ arteriæ ad caluariæ vſque baſim commiſſa. Quo cum peruenit, in duos inæquales amplitudine ramos diſcinditur, ac amplior oblique retrorſum , ſecundum caluariæ baſim ductus,caluariam ſimul cum quodam ſoporalis arteriæ ramo ingreditur , foramine vtens ſexti neruorum cerebti paris gratia exſculpto. Ab ampliori hoc iugularis internæ ramo quum is in poſteriora ſecundum caluariæ baſim contendit, propago diducitur,in elatiorem ſedem muſculorum pertinens, qui anteriorem ceruicis vertebrarum regionem occupant,ſtomachoque ſubiacent. Gracilior vero internæ iugula- C
ris ramus ſoporali arteria penitus relicta, priuato foramine caluariam ſubit, quod iuxta foramen tertio & quarto pari neruorum cerebti commune celatum diximus. Priuſquam vero ramus ille in duram cerebri membtanam digeratur, totuſq; in caluariā mergatur,ſobolem non admodum inſignem ad auditus organum depromit,eam per foramen quoddam ttanſuerſum mittens, quod huic ſoboli & neruulo cuidam quinti paris netuorum commune eſt. ¶ Potro exterior idemque grandiot ſupra clauieulam factæ diuiſionis ramus,ab exteriori ipſius latere poſtquam muſculorum dorſum mouentium ſecundi paris alterum petforauit, inſignem a ſe diducit venam, quæ deorſum verſus clauiculam teuoluta ad ſummum humerum ipſumque adeo brachium contendit. Antequam tamen huc pertingat, non procul ab ipſius ortu ramum edit, D
qui in cutem poſteriori ceruicis ſedi obductam, & externos eius ſedis muſculos, numeroſa ſerie digeritur. Præter hunc vena ſub clauicula brachium petens , alium quoque grandiorem depromit ramum , in gibbum ſcapulæ ſedem frequenti etiam ſobole diſperſum. Deinde quando ad ſummum pertendit humerum , atq; ſub illo in brachium prorepit priuſquam penitus demergitur, in ſummi humeri cutem propagines deriuat : quarum præcipue in cutem digeruntur, quæ muſculum integit, cuius ope brachium attollimus. Eiuſmodi propagines interdum, idq; potiſſimum in mulierib. ad mammillarum vſq; cutem excurrunt, deorſum in priora ſecūdum clauiculam errabundo progreſſu deductæ, & ante ſectionem in pleriſq; mulierib. vireſcente quodammodo, aut cerulæo colore apparentes. Qua autem ſetie eius venæ brachium E
adeuntis teliquum quod humerariam venam conſtituit, in manum digeratur, paulo ante dictum eſt. Ceterum maior ramus, quem ſupra clauiculam haberi , atque ab externo ſuo latere humerariam germinare diximus ſub cute ac lato buccas mouente muſculo, ſecundum colli latus ad fauces porrigitur. Quum vero ad fauces vſq; iuxta inferioris maxillæ humiliorem ſedem ſub auriū regione contendit, ſui pottionem ad oris interiora & duram cerebri membranam tranſmittit, reliquū vero ipſius in faciei cutem & illius muſculos , & ad tempora poſt aures & vniuerſam breuiter capitis cutē transfunditur. Portio interiora oris ſubiens in primis ſuis ſciſſionib. glandulas quæ ſunt in faucibus inferiores , *de quibus quinto dicemus libro , exigit.* His itaque glandulis ab interiori externæ iugularis portione ramuli diſpenſantur , mox notatu digni in F
laryngem & glandulas ipſi proxime adnatas, & muſculos oſſis hyoidis , & linguæ , & ad omnes faucium ſedes ſurculi deriuantur , quorum inſignis ſub lingua per ipſius longitudinem protepit , in multiplices & errabunda ſerie prorepentes ramulos ſciſſus , qui ſubleuata lingua conſpiciuntur. Quinetiam ab hac iugularis portione præter grandem ramum qui in caluariam per foramen ſubit, ad poſteriorem mammillaris

Exterior iugularis.

A millaris proceſſus ſedem cœlatum, rami etiam in palatum & tunicam amplitudini obductam digeruntur, a quib s poſtmodum non negligendæ ſoboles caluariam petunt. Vna per foramen quod ſecundo cerebri neruorum pari inſculpitur, caluariam accedens, in duram membranam aliquot ſurculis excurrit. Quemadmodum & altera ſoboles duræ membranæ offertur, caluariam ingrediens per grandius foramen illorum quæ in octauo capitis oſſe odorum gratia exculpuntur. Hæ ſoboles quum caluariam ingrediuntur, ſurculos quoſdam oculo elargiuntur, in frontis cutem interdū diſſeminatos. Exterior externæ iugularis portio per capitis exteriora paſſim repēs, perinde atque interior mox glandulas ſuis diſtributionibus præfectas obtinet, quæ inibi reponuntur, vbi inferior maxilla ſuperiori articulatur. Præſens portio inter
B has glandulas bipartitur, & vno ramo in buccas, narium alas, & ad frontem varie exporrigitur: altero autem tempora, & aurium ſedem adit. Hic enim ramus rurſus in duos præcipuos ſurculos diuiſus, vnum in ſui lateris tempus admodum errabundu & inuoluto ductu digerendum offert: alterum vero poſt aures & ad occipitis cutem diffundit. Adhæc per exigua verticis oſſium foramina & ſuturas graciliſſimæ venulæ in caluariam procidunt, de quibus *lib. 6.* vbi cerebri vaſorum ſeriem priuatim perſequemur dicemus.

Venæ cauæ portionis ad partes infra ſeptum tranſuerſum locatas diſtributæ ſeries. CAP. XVII.

C POſtquam caua vena per poſteriorem iecoris ſedem deorſum prorepens, non amplius iecori connaſcitur, nonnihil obliqua ex dextris quodammodo corporis partibus introrſum, ad medium videlicet dorſi fertur, ilico ramum non admodum grandem ex ſiniſtro latere promens, qui potiſſimum numeroſa venularum ſerie in pinguem membraneamque ſiniſtri renis tunicam digeritur, quæ a peritonæo pronata, renem inueſtit, eundemque dorſo colligatum continet. Hic ramus raro ex dextræ caudicis latere venam coniugem adipiſcitur, Quandoquidem vena dextri renis pinguem tunicam conterminaſq; peritonæi ſedes accedens, non a cauæ caudice principium ducit, ſed ab elatiori regione eius venæ qua dextro reni ſeroſus ſanguis deportatur. Caua enim vena ab vtroq; latere ampliſſimā ꝓpaginem, vbi iam mediæ vertebrarum ſedes innititur, in renes diſtribuit, dextram quidem propaginem dextro reni, ſiniſtram autem ſiniſtro deriuans.

Ad ſiniſtri renis membranā venæ. *Ad dextri renis membranam.* *Ad renes venæ.*

D Hæ ſeroſum ſanguinem ad renes deferunt ſeruſuſq; humor quodammodo ab ipſis emulgetur, ideo vulgo *Emulgentes* nuncupantur. Atq; vt ſitus renum varius eſt, ita quoque harum propaginum exortus e directo ſibi neutiquam reſpondet. Quum enim dexter ren, vt plerumque accidit, ſiniſtro elatius locatur, dextri lateris propago altius quam ſiniſtri renis principium ducit. Si vero ſiniſter ren dextro ſuperior ſit, quod etiam nonnunquam accidit, propago quoque in ipſum a caua tranſuerſum quodammodo repens, elatius quam dextra propago principium ducit. Venæ autem hæ ad vtrunq; renem protenſæ grandes admodum ſunt, ac quam primum concauam renum ſedem contingunt, hominibus in duos ramos partiuntur, ac dein in renum ſubſtantiam admirabili quodam artificio digeruntur, vt ſuo loco

Emulgētes. *Dexter ren magna ex parte elatior.*

E clarius exponemus. Ceterum priuatim ab humiliori ſede venæ eius, quæ ſiniſtrum renem petit, iuxta ductus ipſius fere medium, vena pronaſcitur in viris ad ſiniſtrum teſtem tota excurrens præterquam quod graciles exiguoſque ſurculos in peritonæum, qua porrigitur, ac in membranas tunicaſue ſiniſtrum teſtem, & ſeminaria ipſius vaſa ambientes, producat. Hæc enim vena peritonæo, qua id lumborum carnib. inſternitur adnata, deorſum ſuper pubis os fertur. Quod quum ſuperauit, atq; ex magni peritonæi amplitudine elabitur, in varios anfractus gyroſq; conuoluitur, quorum baſis ſuperior teſtis ſedi connata, ramulos in tunicam teſt s ſubſtantiam proxime continentem, digerit, & aliis frequentioribus ramis in teſtis ſubſtantiam paſſim diſſeminantia. Vena hæc ſiniſtrum teſtem accedens, aliquando propaginem a cauæ caudi-

Siniſtræ ſeminalis venæ ſeries.

F ce ſub vena ad ſiniſtrum renem exporrectæ principio enatam aſciſcit quam nō ꝓcul ab exortu ſiniſtrorſum decliuis prorepens cū illa coit, vnaq; ſeminalis vena ex ambabus conſurgit. Vena autem dextrum accedens teſtem, non a vena in dextrum renem protenſa originem ſumit, ſed a cauæ caudice aliquanto inferiꝰ, quam venæ renib. exporrectæ principium ducunt. Huius ſeminalis venæ exortꝰ, non vt reliquatū fere pro-

Seminalis dextræ ortus.

paginum in cauæ conſiſtit latere, verum ex ipſius eminentiori ſeu anteriori ſede, ver- A
ſus dextrum latus hæc ſeminalis vena extuberanti, ac veluti rotunda origine enaſci-
tur, præſenti venæ ramulum quoque ex ea quam in dextrum renem procurrit acceſ-
ſiſſe ac ſimul cum ea coiuiſſe, Galenus *in libr. de ven. ſect.* ſibi ſemel obſeruatum teſta-
tur. In mulieribus alia eſt harum venarum diſtributio. Quamuis enim illis par cum

Mulieris ſeminalium venarum ſeries.

virorum venis ſit exortus, ipſæ tamen magna ex peritonæi amplitudine haud elabun-
tur, neque ad pubis oſſa pertingunt. Verum ad mulierum teſtes pinguibus membra-
nis ſuffultæ porriguntur, non vniuerſæ in ſeminaria vaſa degenerantes, aut totæ in te-
ſtes exhauſtæ. ¶ Nam priuſquam ad teſtes deueniunt, vtriuſq; lateris vena bipartitur,
ac vna portio venæ virorum teſti implicitæ modo, ſeminarium vas efficitur. Altera
vero in membranas quoque pingues intertexta, in vteri latera digeritur, elatiorem i- B
pſius fundi ſedem potiſſimum implicans. ¶ Præter ſeminales venas caua vbi lumborũ

Cauę rami lumborum vertebris carnibuſq; oblati.

vertebris ipſique magnæ arteriæ colligatur, ab ipſius inferiori ſede qua vertebras ſpe-
ctat, venas geniculatim diffundit, per foramina neruis in vertebrarum lateribus ex-
ſculpta ad dorſalem medullam digeſtas, & ramos dein a ſe ſpargẽtes in muſculos ver-
tebris adnatos, a quibus rurſus aliæ ſoboles in abdominis muſculos orbiculatim ad
abdominis vſque latera conſcendentes, & illis quas perreptant ſedibus alimentum
ſuppeditantes. ¶ Quum primum vero caua ad ſacri oſſis vſq; ad ſummum deſcendit,

Quomodo caua arteriæ magnæ ſupra ſacri oſſis initiũ ſubiciatur.

atque iam magnæ arteriæ quæ ipſi prius ad ſiniſtrum ſubiiciebatur, tanquam digniori
organo cedit, ac quo minus arteria oſſis ſacri duritia in dorſi motibus moleſtaretur,
caua ipſi arteriæ ſe ſubſternit, in duas æquales partitur truncos, quorum hic dextro C
cruri, ille ſiniſtro offertur. Siniſter truncus, quod de dextro etiam intelligendum erit,
ſtatim in ipſa partitione, aut potius vbi caua in duos truncos ſupra os ſacrum diuiditur
ab exteriori ipſius latere venam ꝓmittit maiorem iis quæ ad lumborum vertebras &
abdominis muſculos diſſeminantur, tranſuerſim in peritonæum, & lumborum car-
nes abdominiſq; muſculos diſtributam. Poſtquam hanc deriuauit venam, obliq; de-
orſum verſus exteriora fertur, figuram cum dextri lateris trunco Λ literæ aut χ aut v
inuerſi conſtituens, & aliquod ſurculos ſuperioribus ſacri oſſis foraminibus offerens.
Deinde mox in progreſſu in duos impares ramos finditur: interior nanque gracili-
or eſt exteriore: ac mox duas edit propagines, quarum alteram interiorem, alteram
exteriorem manifeſtioris doctrinæ gratia appellabimus. Exterior propago tota quo- D
dammodo inter ſacrum & coxendicis os, qua maximus neruorum crus petentium
ducitur, in exteriora tranſuerſim fertur, & numeroſa ſerie in omnes muſculos ab ili-
um oſſis externa ſede pronatos, femoriſque motibus famulantes, *de quibus lib. 2. dixi-
mus*, diſpenſatur. Interior autem propago ab interiori ipſius latere exiguas ſoboles
ſacri oſſis quoque foraminibus diſpenſat, & alias his maiores in recti inteſtini muſcu-
los, cutemque orbiculari ſedis muſculo obnatam digerit, quæ fœculentum ſanguinẽ
per anum purgant, ſi quando is per venam portæ non integre fuerit expurgatus, &

Hæmorrhoides e caua ortę.

ſubinde per cauã venam huc decumbat. Deinceps hæc interior propago notatu di-
gnũ diffundit ramũ, qui in viris dextrum veſicæ latus amplectitur, & in plures ſciſſus
ſurculos, veſicæ ceruicem, ſeu penẽ adit, in eumque numeroſe digeritur. ¶ In mulie- E
ribus vero præſens ramus ab interna diductus propagine pingui membrana ſuffulci-
tur, ac quibuſdam ſurculis veſicam quidem adit, verum frequentioribus inferiorem
fundi vteri ſedem intercurrit, ramulos quoq; ſpectabiles in vteri ceruicem diſpergẽs,
per quas virginibus, & nonnullis mulieribus quæ primis menſibus vtero gerunt, *Gale-
no libr. 6. de laborantibus locis c. 5. & ſect. 5. apho. com. 60. teſte*, menſtruæ purgationes colantur.
Porro Arabum nonnulli quinque numero venulas in medium longitudinis vteri
ceruicis diffundi affirmant, & dextrarum venarum ora cum ſiniſtrarum oris conni-
uere committique, ac in illis puellarum hymen, Latini interſeptum virginale vocãt,
conſtitui docent. Quod vero interioris rami ſiniſtri trunci eius ſupra os ſacrum fa-

Hymen quid.

ctæ diuiſionis adhuc reliquum eſt, ad pubis os contendit, & ab externo ramo trunci F
venæ cauæ ſobolem aſſumit, quæ cum eo interioris rami reliquo congreſſa, vnã cum
ipſo venã efformat, quæ primum peritonæum, ac dein decimum femur mouentium
perforat muſculũ, & oſſis pubis foramen permeans in crꝰ emergitur, ꝓprium ſinum in
elatiori eius foraminis ſede ſibi vendicans, quo ſimul cum ſua coniuge arteria a citem

neruo

A neruo fertur, ac foraminis eius membranam & nouum femoris motus auctorem muſ-
culum tranſiens, illis quos perreptat muſculis ramos porrigit. ¶ Quando autem in crus
pertendit, in muſculos a pubis oſſe principium ducentes digeritur, in elatiorem videli-
cet ſecundi tibiam mouentis muſculi ſedem, qui a pubis oſſium commiſſura enaſcitur.
Humilior enim eius muſculi pars a maiori crus petenti vena ramos ſibi aſciſcit. Dein
ab hac pubis oſſis foramen tranſeunte vena, rami in quinti femur mouentis muſculi
partem a pubis oſſe pronatam, ac poſtmodum in octauum femur mouentem muſcu-
lum, & penis etiam muſculos digeruntur, a quibus ſurculi nimiſquam exiles in femoris
internæ ſedis cutem in inguinum regione prodeunt. ¶ Præter ramos autem illis muſ-
culis & cuti exporrectos, vnus etiam articulum coxendicis accedit, proprio ſinu co-
B xendicis oſſis acetabulum priuatim ſubiens. Et vtcunque multifariam hæc crus petens
vena digeritur, rarius medium longitudinis femoris ſuperat, ſed interdum præcipuus
ipſius ramus quinto femur mouenti muſculo diſpenſatus, propagini commiſcetur, quæ
huc pertinet a maiori vena in crus deducta. ¶ Exterior venæ cauæ trunci ramus, quum
oblique crus accedit, priuſquam peritonæum perforat, ab elatiori ipſius ſede venam
mediocri magnitudine expromit, quę ſurſum ad abdominis anteriora per peritonæum
ducta, ipſi ramulos quoſdam vtrobique communicat. Vbi hæc ad iſtum modum, peri-
tonæo connexa ad rectum abdominis muſculum conſcendit, peritonæum perforans
in internam poſterioremue recti abdominis muſculi ſedem inſeritur, & vtrinque varias
ſoboles in tranſuerſum abdominis muſculum, & ipſi incumbentes obliquos reliquaſ-
C que proximas ſedes diſtribuit, recto tramite ſurſum ſub recto muſculo protenſus. Vbi
vero ad abdominis medium paulo ſupra vmbilici regionem prorepſit, ipſius extremum Mammillarũ cum vtero cõmunitas.
in plures ſurculos diſſeminatur, qui ramulos ſpectant, quos a vena ſub pectoris oſſe ab
elatiori thoracis ſede delata diffundi commemorauimus. Huius venæ interuentu mam-
millis cum vtero communio eſt. Nam eius beneficio ex mammillarum venis in vterum Hippo. 5. apho 38.
quum fœtus enutritur, ſanguinis retractio: quum autem mulier lactat, ex vteri venis in Si mulieri grauidę mammæ repente extenuantur, abortit.
mammillarum venas menſtrui ſanguinis reuulſio perficitur. Vena autem ab imo ſur-
ſum conſcendens non ita procul ab vteri venis originem ducit. Deinde alteram venam
in ortu quaſi coniugem ſortitur, ad pudendum excurrentem. Exterior enim venæ ca-
uæ ſiniſtri trunci ramus, quando ſupra coxendicis os in femur procidens peritonæum
D tranſit ab interiori ipſius regione aliam promit venam, quæ ad pubis oſſium medium,
qua inuicem cartilaginis interuentu hæc vniuntur accedens, viris in penis inuolucrum
& ſcrotum, mulieribus autem in pudendi colliculos ſeu prominentes & coriaceas, cuti-
culareſue caruncula, quas νυμφὰς vocant, vicinaſque ſedes numeroſa ramorum ſerie di-
geritur. Porro vena ſub recto abdominis muſculo ſurſum exporrecta, nullam partem a-
dipiſcitur, quæ in vterum deſcendat, ſed illa ab iis, quæ in vterum diſtribuuntur non ita
multum, vt dictum eſt, diſtat. Nam ipſius principium ab exteriori ramo ſiniſtri trunci
venæ cauæ pendet, illis ab interioris eius trunci rami interna propagine originem du-
centibus, atque in vteri ceruicem ipſiuſque fundi humiliorem ſedem diffuſis. ¶ Præter Venæ cauæ ſoboles in crus digeſtæ.
cauæ propaginem per poſteriorem coxendicis oſſis ſedem in femur, aliquouſque pro-
E pagatam, ad crus duæ deſcendunt venæ. Vna quidem anguſtior, quam per pubis oſſis
foramen ad quoſdam interiorem femoris ſedem amplexantes muſculos perrepen-
tem, ſupra femoris medium ceſſare diximus. Altera vero maior, ceteratumque ve-
narum in crus ſiniſtrum excurrentium caudex, ab externo ramo ſiniſtri trunci venæ
cauæ ſupra os ſacrum partitionis pendet. Præſens vena ſimulatque a peritonæo elabi-
tur, elatiorem coxendicis oſſis ſedem ad internum latus ſedis qua ſextus & ſeptimus fe-
mur mouentium muſculi deſcendunt, in inguina labitur, ac anteriorem femoris re-
gionem ſubit, & nullo occultata muſculo ſinui inſidet, qui in inguine efficitur a longo
gracilique muſculo tibiam mouentium primo, vna cum octauo femoris motuum au-
ctore. Vena itaque huic ſinui ſeu cauitati incumbens, in plures ramos diſcinditur. Quo Cauitatē in inguinib. glandulæ explent.
F autem in iniuriis minus redderetur obnoxia, primis ſuis diſtributionibus natura frequen-
tes glandulas, vt in axilla fit, hic circumpoſuit, quam firmam ſtabilemque venæ pro-
pagationem redderent. Prima vero huius venæ crus petentis propago inſignis eſt, ac
ab interiori venæ latere principium ducens, ad interiorem femoris cutem properat,
atque in internam femoris ſedem deorſum per genu quoque interiora, & hinc rurſus

per internam tibiæ regionem verſus malleolum interiorem ſub cute exporrigitur, & A
deinde in pedis ſuperiora deſcendens, varie inibi digeritur, aliis huc pertinentibus ve-
nis commixta. Hæc qua interiori exporrigitur malleolo, vniuerſim non eundem ſer-
uat ductum. Interdum enim ab interna tibiæ ſede ſecundum anteriorem malleoli re-
gionem ad pedis ſuperiora excurrit: aliquando vero, ſed rarius, ſub malleolo contor-
quetur, illac pedis ſuperiora conſcendens. Deinde in ramorum ad pedis digitos & ſu-
pra pedion ſerie, plurimum variat. Aliquando enim aliis quibuſdam ramis hic com-
mixta, ad minimum digitum ipſique proximum præcipue deducitur, aliquando verſus
pollicem & indicem excurrit. Breuiter in eodem homine, vix parem vnquam reperias
huius propaginis ramorum in vtriſq; pedibus ſeriem. Rami quoq; quos in deſcenſu pro-
fert, rariſſime inuicem aut numero, aut amplitudine correſpondent, ſi quidem inordi- B
nate ad cutem permeant. Vt plurimum autem in ſuperiorem internæ femoris regionis
Perinæũ. cutem, non procul a ſuo ortu, vtrobique vnam emittit ſobolem, ac interior quidem fe-
Interfœmineum. moris interiora & inguina, ipſumque *Perinæum* ſeu *interfœmineum* accedit. Sic autem vo-
catur *ſedes*, quæ inter anum & teſtes aut pudendum muliebre conſiſtit. Exterior autem
ſoboles, quæ & craſſior eſt, femoris anteriora & exteriora ſub cute perreptans, ſimiliter
ac interior in ſurculos digeritur: Quum grandis hæc propago ad medium femoris lon-
gitudinis quaſi deuenit, notatu dignos ramos hic etiam in cutem ſpargit, & inter cete-
ros vnum gracili longoque muſculo porrigit, qui tibiam mouentium primus eſt. Cete-
rum quando ad genu articulum velut ad poſteriora orbiculatim ea propago nonnihil
conuoluitur, duas quoque emittit ſoboles mutuo quidem mole pares, ſed exiguas. Vna C
in anterioris genu ſedis cutem ſecundum patellam diſpergitur: altera interioris genu
ſedis verſus genu flexum, cutem accedit. Ad interioris ſedis tibiæ cutem a magna has
propagine, & antrorſum & retrorſum ramuli diffunduntur, qui impari numero ſparſi,
rurſus cum proximis venis varie coeunt, inuicemque rurſus dirimuntur. Atq; hæc pro-
paginis per internam cruris cutem deductæ diſtributio eſt. Præter hanc maxima in crus
ſubiens vena e regione iam dictæ propaginis, venam promit, quæ extrorſum ducta in
anteriorem articuli coxendicis cutem, & eius ſedis muſculos diſtribuitur. ¶ Poſt-
quam vero maxima vena has edidit propagines, penitius inter muſculos femoris os
amplexantes immergitur, & inſignem ramum ſeptimo & nono tibiam mouentibus
muſculis communicat, a quo etiam tenues ſurculi in cutem deriuantur. Deinceps D
aliam magis in profundum diſtribuit venam, iam commemorata ampliorem, quæ per
quintum femur mouentem muſculum digeritur, ramoſque in octauum tibiæ motuum
auctorem muſculum diſpenſat. Ab hac etiam plures venarum ſoboles in vniuerſos pro-
pemodum os femoris ambientes muſculos propagantur: inter ceteras autem præcipua
finem eius venę, quam per pubis oſſis foramen in femur delabi dictum eſt, ad ſe aſſumit,
ideoque adaucta, deorſum magis ad genu vſque quodammodo inter muſculos occulta-
ta deſcendit. ¶ Ceterum maxima vena ſenſim ad femoris os verſus poſteriora contorta,
dein aliam emittit propaginem, quæ in poſteriorem femoris cutem excurrens ſurcu-
los, etiam ſurſum cutem ſubeuntes deriuat. Huic propagini frequenter a ramo, quem
in quintum femoris muſculum diſpenſari diximus, ſoboles quædam accedit; quæ vna E
cum ipſa commiſcetur, & vena ex duabus confluens cutem adit. ¶ Crebrius tamen duę
a grandi vena enaſcuntur propagines, vna humilior altera. Hæ in progreſſu inuicem v-
niræ, eam conſtituunt venam, quæ hic in cutem promitur, ac vbi ramulos ſurſum in po-
ſteriorem femoris cutẽ germinauit, recto tramite deorſum per mediam flexus genu ſe-
dem ſeu poplitem ad ſuræ cutẽ deſcendit, ipſi numeroſam ramulorũ ſeriem porrigens,
Poples. q̃ ſibi in omnib. minime correſpondet. Verũ ramulorũ alii recte, alii oblique, alii tranſ-
uerſim in cutẽ excurrũt, & denuo nonnulli inuicẽ coeuntes permiſcentur ac vniuntur.
Varicum ortus. ¶ Atq; vt ſemel dicam, huiuſmodi hic venarum implexus digeſtioq; conſpicitur, vt cu-
tem ſuræ varicum affectu crebrius implicari mirum nõ ſit. Præſens vena per genu flexus
cutem in ſuram deſcendens, aliquando ad calcem vſq; prorepens inibi ceſſat, aliquan- F
do aliis ramulis per tibiæ exteriora huc pertinentibus commiſcetur, & ſecundum
exteriorem malleolum porrecta pedis ſuperiora adit, nonnunquam vero & inferiora
nullibi interim in altum a cute demerſa. Ceterum grandis vena femoris oſſi ac-
cumbens, adeo ipſi aduoluitur, vt iuxta genu articulum mediam inter duo humi-

liora

A liora femoris capita ſedem occupet. Hic in duos impares ramus deducta, interiorem qui exteriori multo gracilior eſt, ad ſuræ muſculos, præcipue vero ad pedem mouentium primum & ſecundum, deorſum mittit, ſurculis quibuſdam horum ſuperficiem implicans, & ſubinde etiam ſurculos in progreſſu ad internę tibiæ ſedis cutem diſpergens. Quum vero interior hic ramus ad tibiæ humiliorem vſque appendicem perrepſit, atque in dictam iam cutem ſurculos diffudit, ſub interiori malleolo reflexus, internum pedis latus ad pollicem vſq; accedit, inibi in cutem vt plurimum abſumtus. Exterior ramus magnæ illius in poplite latitantis partitionis nõ procul ab exortu in binas rurſus diducitur propagines, quarum maior eademque interior penitius inter muſculos posteriorem tibiæ ſedem occupantes immergitur. ¶ In hoc deſcenſu interior hæc propago illos quos perreptat muſculis ramulos offert, a quibus nulli, aut profecto longe pauciſ-
B ſimi in cutem ſubeunt. Iuxta medium fere longitudinis tibiæ præſens interiorque propago in duos partitur ramos, quorum interior tali cum tibia articulo ramulum offert, ac totas quodammodo vna cum tendinibus a poſteriori tibiæ ſede ad pedis inferiora reflexus inter calcem & tibiæ os pedis inferiora ſubit, & ſub muſculo ſecundos quatuor digitorum articulos flectente propagatus, duos ſurculos pollici & item indici, medio autem digito vnicum præbet, itaque abſumitur. Quanquam frequentiſſime hic interioris illius propaginis ramus in omnes digitos digeritur, nullo ramo inter fibulam & calcem huc pedem accedente. Verum alter ramus qui eius diuiſionis exterior eſt, quam paulo ante ad medium longitudinis tibiæ fieri diximus, fibulæ exporrigitur: &
C quum ad infimam tibiæ ſedem pertingit, atque ligamento membraneo, quod tota tibiæ longitudine fibulam tibiæ oſſi committit, proximus eſt, ſobolem a ſe diſpergit, quæ ligamentum perforans, vna cum tendinibus per tibiæ anteriora pedis ſuperiora adeuntibus in pedem fertur, ac muſculis pedis digitos in exteriora abducentibus ſurculos offert, quibuſdam etiam ramulis in cutem ſparſos. Quod autem alterius rami illius reliquum eſt, cum ſeptimi & octaui pedem mouentium muſculorum tendinibus in pedis humiliora proficiſcitur, atque in minimos digitos diſpenſatur: niſi forte interior ramus inter tibiæ os calcemque pedis inferiora petens, omnibus digitis ſurculos exhibeat. ¶ Reliqua eſt adhuc exterior propago exterioris rami magnæ in poplite diuiſionis quę ad ſuperiorem fibulæ appendicem fertur, a qua interdum ramus inter ſextum & ſepti-
D mum pedem mouentium muſculos prorepit frequenti ſobole digeſtus in muſculos anteriorem tibiæ oſſis ſedem occupantes. Alias in exterioris tibiæ ſedis cutem potiſſimum frequentibus ſurculis diſpergitur, & præcipuo ipſius ſurculo vnus nunc antrorſum nunc retrorſum ad interiorem malleolum reflexo, pedis ſuperiora accedit, & potiſſimum externum pedis latus perreptat aliiſque huc pertinentibus venis commiſcetur, nuſquam in altum mergens. ¶ Ceterum quum iam conſtet omnes pedis venas, quæ numero quatuor ſunt, ab eodem trunco, qui ſcilicet per inguina crus ſubit, principium ducere, parum certe refert vtram incidamus. Tamen quum longe grauiori periculo in pedis ſuperiori ſede, tum neruorum, tum tendinum occaſione venæ ſecentur, præſtat eas quæ in interna regione genu atque malleolos conſiſtunt incidere.
E Galenum quoque & alios Græcos venam, quæ internam genu regionem perreptat, poplitis nominatam, & quæ malleolos ambit, ſecuiſſe conſtat.

De bilis flauæ veſicula. CAP. XVIII.

VEſicula flauæ bilis conceptaculum, Græcis κύστις χοληδόχος dicta in caua iecoris parte Nomina.
ſedem obtinet. Iecori enim qua dextrum ventriculi latus amplectitur, ſinus inſculptus eſt, *vt cap. 13. diximus*, qui mediæ bilis veſiculæ portioni exquiſitæ congruit. Illi namque ſinui media ſuperior eius veſiculæ portio ſecundum ipſius longitudinem innaſcitur. Inferior autem extra iecoris ſubſtantiam deorſum prominet a nullo cui innititur corpore grauius preſſa. ¶ Forma eius oblonga rotundaque eſt, ſenſim ad ipſius Forma.
fundi vſque apicem longioris cuiuſdam pyri modo dilateſcens, adeoque anguſto ore
F & fundo ampliore conſtat. Quum enim, vt reliqua corporis receptacula, capax eſſe debuerit, neque tum globi modo ad amuſſim rotunda fieri potuerit ipſius cauitas ſua longitudine adaucta fuit: ita nullo a ventriculo affecta incommodo, ipſoque iecore non nimis inſinuato. Vt autem inanita apposite ſubſidere, ac impleta viciſſim extendi poſ- Subſtantia.
ſit, membranea neruea que conſtituitur ſubſtantia. Quippe ſimplici & vnica peculiari

conſtat tunica, tenui quidem, ſed denſa & firma, ac triplici fibrarum genere intertexta. A
Rectas quidem fibras intimas habet, quibus ſuccedunt obliquæ, ſed rectas multo pauciores, extimæ vero orbiculares tranſuerſæue ſunt. Huic tunicæ alia a iecoris tunica, non toti veſiculæ, ſed illius duntaxat parti, quæ extra iecoris corpus propendet, obtenditur, ſolaque propugnaculo, & inuolucro indiguit.

Venæ arteriæ & neru.

¶ Veſicula etiamſi iecori ſanguificationis officinæ innaſcatur, a portæ venæ ramen caudice, duas graciles admodum aſſumit venulas, ea ſerie in ipſius tunicam diffuſas, qua in adhærentem oculi tunicam venulas digeri conſpicimus. Ab arteria quoque caua iecoris exporrecta, ramus admodum gracilis veſiculæ illi offertur, ad ipſius vſque fundi extremum excurrens. Neque neruulis deſtituitur ne ſenſus ſit expers. Nam iecoris neruus per humiliorem omenti membranam a dextra ſexti neruorum cerebri paris propagine B
coſtarum radicibus exporrecta, diductus, etiam huic veſiculæ ſurculum promit, in macilentis vix minus quam ipſius arteria conſpicuum:

Meatus excipiendæ & emittendæ bili parati

Meatus quibus veſicula bilem allicit, rurſuſque alio depellit, πόρους χοληδόχους Græci vocant, ita ſe habent. Ceruix veſiculæ fundo ipſius durior paulatim in angustum deſinit meatum, ad eam iecoris partem protenſum, vnde vena portæ principium ducit. Quo quum peruenit, in duos diducitur, hunc quidem ſurſum, illum autem deorſum porrigens. Qui ſurſum fertur, anteriori venæ portæ ſedi innitens, in iecur conſcendit, & in duas primum diſſectus propagines, vnam dextrorſum, alteram ſiniſtrorſum in iecur porrigit. Hæ propagines ſingulæ in ipſo iecore rurſus in alios ſurculos: & hi in alios rurſus tantiſper digeruntur, donec innumeram ramorum conſtituant ſeriem, per iecoris corpus inter portæ C
venæ ramos & cauæ propagines diffuſam. Atque hi ſurculi ſunt, quorum ope bilis in veſiculam defertur. At proceſſus meatus veſiculæ qui deorſum porrigitur, inferiori membrana omenti ſuffultus, parumper oblique deorſum properat, ac duodeno inteſtino non procul a ieiuni principio, *vt dictum eſt, capit. 5.* implantatur. Hic proceſſus expulſam e veſicula bilem in inteſtina defert, interim nihil ab illis neque cremoris, neque flatus ipſius denique quam deduxit bilis regurgitantis quippiam admittens. Quod nō ſolum tortuoſi in inteſtinum ingreſſus, ſed & duarum membranarum beneficio fit, quæ vtrinque ad orificii latus laxæ propendent, influentis bilis ponderi facile cedentes, & ne quid in meatum regurgitare poſſit, iter præpedientes, quod ſcilicet collectæ, ac primum meatus os ſubeuntes id occludant. D

Meatus duodeno inſertus an propaginem ventriculo offerat.

¶ Ceterum is meatus inteſtino inſertus magna ex parte ſimplex vnicuſue eſt, in pauciſſimis vero geminus ſeu bipartito ſciſſus. Vbi vero in duas diſſectus fuerit propagines, maior duodeno, minor autem graciliorue ventriculi fundo, *Gal. libr. 2. de temp. capit. 8. teſte*, paulo ſupra pilorum ſeu ianitorem inſeritur. Inuenitur etiam, atqui in pauciſſimis, ſuperior maior, inferior, vero minor. Quibus equidem maior eſt, cum iis infœliciter admodum agitur. Quippe illis in ventriculum quotidie non exiguum bilis effunditur, quam & euomant ante cibum oportet, & niſi idipſum faciant, læduntur, quemadmodum liquet ex hiſtoria quam *cap. 74. artis medicæ* Galenus refert.

Error Razis, & recentiorū Medicorum.

Errare itaque plurimum abunde conſtat Razem, Mundinum, Valeſcum, Carpum, & id genus alios Arabicæ factionis auctores, qui meatum euomentem bilem perpetuo, & in omnibus eſſe geminum tradunt. E
Nam ſi ventriculo bilis influeret, tum ille, *vt Galenus libr. 5. de vſu par. cap. 4. affirmat*, huius mordacitate perpetuo ad excernendum irritaretur: neque tantiſper dum cibus probe confectus eſſet, retentrice ſua facultate fungeretur: & bilem illam reſpuens, eiuſque occaſione nauſeabundus, quod ſibi offerretur, minus quam decet ambiret amplecteretur que, *vt copioſius etiam libr. 3. paradox. cap. 10. docuimus.*

Bilis in inteſtina fluxus vtilitas.

¶ At quo minus in inteſtina bilis influeret, nihil omnino obſtitit. Hæc namq; pituitā, quę in gracilibus illis ductibus ex inteſtinorum munere coaceruatur plurima, incidit, detergit, atque expurgat. Deinde inteſtina irritans, & mordicans ad fæces excernendas inuitat, ac ſtimulat, & ipſa quoque vna cum excrementis nullam noxam, ſed vti liquet, ſummum vſum præſtans, e corpore tandem propellitur. Merito igitur inteſtinis, & non F
ventriculo meatus ille bilem deferens implantatur, neque obiter cuiuis inteſtinorum ſedi ſed fere duodeni termino, quod id primum inteſtinorum ſit, quodque in eo bilis citius ſuum, quem inteſtinis præſtat vſum conferat, *vt fuſius libro 5. de vſu par. cap. 4. Galenus monſtrat.*

De

A

De Liene. Cap. XIX.

Lien, qui Græcis σπλὴν dicitur, ad ſiniſtram ventriculi ſedem ſecundum inferiora magis, & poſteriora conſiſtit. Innititur ſiniſtræ parti ſepti tranſuerſi medius fere inter ſiniſtram vertebrarum corporum ſedem, & ſpuriarum coſtarum cartilagines. Formam adipiſcitur ſedi ſuæ proportione reſpondentem, ac iecoris modo a vicinis partibus ſibi impreſſam. Qua enim ſeptum contingit, vt id leniter inibi cauum eſt, ita etiam lien leniter gibbus cernitur. Qua ventriculus lieni quodammodo innititur, vt amplius ille & inſtar grandioris globi hic extuberat, ſic quoque lien humanus modice ac in ſuperficie duntaxat, cauus occurrit. Porcis enim, canibus, ac bubus, quum longior, ſed arctior lien obtigerit, ac ventriculi gibbo longiori interuallo in iis obtendatur magis quoque *(Situs.)* *(Forma.)*

B cauus magiſque quartæ circuli partis modo ventriculum complectitur. Homo autem craſſum & magnum & latum, ſed breuiorem quam vllius generis animantia lienem haber, non tamen exacte quadratum. Longitudo namque latitudinem ipſius impenſe ſuperat, humilior quoque eius pars ad corporis anteriora magis protenſa, in obtuſum definit angulum: ſuperior autem in obtuſiorem adhuc angulum comprimitur. Siniſtrum latus leuiter gibbum eſt, dextrum vero duabus quodammodo leuibus impreſſionibus modice ſinum lienis cauum profundiori linea ſecundum eius longitudinem ducta, quę recta quidem ducitur & inæqualiter extuberans ſinuataque lienis vaſa admittit. Præterea in homine hoc viſcus atro quodam & perquam obſcuro colore nigricat, in cane autem ſplendidius plerunq; ipſo iecore ruber. Sues albicantem magis lienem obtinent. *(Lienis color.)* *(Subſtantia.)*

C Subſtantia lienis craſſo nigroque admodum, ſed ſolidioris ſpongiæ atque leuioris pumicis modo, raro concretoque ſanguine conſtat, frequentibus vaſorum fibris filamentiſque non inſigniter validis duntaxat implicita. Rara autem & inſtar ſpongiæ laxa eſt, vt ſuccos craſſos ex iecore facile trahat & excipiat. Hiſce itaque vaſorum tenuibus & cauitate carentibus ramis ſeu fibris vndecunque implexis, fœculentus, craſſuſque admodum ſanguis obducitur, quem Eraſiſtratus παρέγχυμα, quod vaſis quemadmodum in iecore circumfundatur, appellauit. ¶ Porro venæ, & arteriæ neruique lienis ſic ſe habent. Minor ſeu ſiniſter venæ portæ truncus, inferiori omenti membrana ſuffultus tranſuerſim ad lienem, ad eum qui *ſupra cap. 15.* expoſitus eſt modum tendit. Arteriæ itidem frequenti ſerie lieni implicitæ ortum abtlla ducunt arteria, quæ a magna arteria ſupra re- *(παρέγχυμα.)* *(Venæ.)*

D num regionem pronata, inferiori omenti membranæ innaſcitur, ac ſiniſtrorſum lieni potiſſimum offertur, pari prorſus ſerie cum venis in lienem pertinentibus. Nerui lienis a ſexto neruorum cerebri patis ſobole pendent, quæ ſiniſtri lateris coſtarum exporrigitur radicibus, & ſurculum humiliori membranæ omenti mittit in lienis potius tunicam quam ſubſtantiam ſpargendum. Lien præterea non minus quam iecur tenui quadam & ſimplici obducitur tunica ab omenti membranis, quæ lienis rectæ lineæ innaſcuntur, orta. Hæ namque membranæ lienis cauo inſertæ, in ipſius degenerant tunicam. Et quia a peritonæo originem ducunt, eorundem beneficio interuentuq; peritonæum ipſum lieni tunicam offerre merito dicimus. ¶ Sed præter lienis ad dorſum & ad ventriculum omenti auxilio nexum a peritonæo qua ſeptum ſuccingit, tenues interdum fi- *(Nerui.)* *(Tunica.)* *(Nexus.)*

E bræ impari numero lienis gibbo adnectuntur, ipſi quoque ſepto lienem ita colliganres. Inrerdum etiam accidit, vt lienis gibbus exteriori renis ſiniſtri inuolucro, quod multa abundat adipe, fibrarum quarundam medio firmetur, potiſſimum ſi ren lieni, vt frequenter fit, magna ex parte ſubſternatur. Hoc autem nomine a natura factus eſt lien, vt lutoſi & fœculenti ſanguinis in iecore confecti eſſet receptaculum. Quemadmodum enim tenuiori leuioriq; recremento bilis veſicula reficitur, ita lien limoſo, craſſo & melancholico humori ſuſcipiendo exſtructus eſt. Hunc autem lien ad ſe per portæ venæ truncum, multiplici ſobole, vt comprehenſum eſt, eum adeunte tanquam familiarem ſibi allicit exſugitque. Ceterum attractum non confeſtim excernit, ſed prius multa cura ſtudioque elaborat, conficit, ac ſuæ nutritioni aptum, rarum & ſpongioſum effici- *(Vſus lienis.)*

F ens reddit. Ad quod præcipue opitulantur frequentes in lienem inſertæ arteriæ ſuo calore ad exactam ſanguinis illius elaborationem ſtrenue auxiliantes. Si quid tamen elaborationem refugit & nutritioni illius ineptum eſt, ſuæque ſubſtantiæ adaptari nequit, in ventriculum magni vſus cuiuſdam gratia *vt ſupra 12. cap. 15. abunde diximus*, euomitur. Quippe quum acerbum & acidum ſit melancholicum excrementum functiones illius *(Melancholici excrementi vſus.)*

omnes quæ in amplexu conſiſtunt, adſtringendo & contrahendo iuuat, adeoque cibos A
exquiſite comprehendere cogit, ac proinde ne inconfecti a ventriculo elabantur, prohibet. Atque hic quidem vnicus & præcipuus eſt humoris melancholici ad ventriculum confluentis, *Galeno lib. 5. de vſu par. cap. 4. atteſtante*, vſus.

Auicennæ error.

Vt hinc euidentiſſimum ſit Auicennam & huius aſſeclas plurimum errare, qui hunc humorem ideo ad ventriculum deriuari, vt vim eiuſdem appetitricem, adeoque famem excitet, huiuſque præcipue vſus gratia venam aut meatum a liene in ſuperius ventriculi orificium inſeri, imaginatiune ſolum, non ſectionibus ita edocti, tradunt, *quemadmodum copioſe in commen. noſtris in 6. Hippo. Epid librum, & annotationib. in lib. 1. de tuen. ſanit. demonſtrauimus.*

De renibus. CAP. XX.

Numerus

RENes qui ſanguinem in cauam venam ex iecore miſſum ſeroſa aqueaque humiditate, quæ bilem ipſam, & fœculentum ſanguinem copia ſuperat, colant, Græcis νεφροὶ dicti, bini ſunt a natura facti. B

Situs.

Quo ocyus autem humorem hunc ſeroſum, quem vrinam & lotium vocamus, ſanguini adimant, quam fieri potuit proxime ambo iecori allocati ſunt. Dexter enim ſuperiori ſua parte humilimam iecoris portionem contingit. Siniſter vero adeo altam ſedem occupat, vt & lieni aliqua ex parte ſubſternatur. Vterque autem iuxta vertebrarum corporum latera, humiliori ſeptiſedi incumbit, qua id decimæ & vndecimæ, & duodecimæ coſtis obducitur ea potiſſimum parte, qua coſtæ in poſteriora impenſius obliquantur. Is enim coſtarum in poſteriora flexus, opportunam renibus ſedem offert, vt & tuto vallentur, & ne in anteriora vel minimum prominentes, ceterorum nutritionis organorum ſedem occupent. Ceterum C
quum lien demiſſius quam iecur deſcendat, vterque autem ren venæ cauæ, qua ſub iecoris corpore ducitur, vicinus eſſe contendat, merito dexter ſiniſtro plerunque elatior eſt. Non raro tamen etiam ſiniſter dextro eſſe elatior obſeruatur, in iis præcipue quibus

Renes cur ſitu diſcrepent.

lien minor, & iecur maius obtigit. Contrarium autem hunc renibus non tam loci, quo apte locari poſſent occaſione, quam ne e directo vtrique ſeroſum ſanguinem attrahant, ac alter in contrarium reuellens alterius munus prohibeat, accidiſſe videtur. Vtcunque autem renes ſitu inter ſe diſcrepent, neuter tamen alterius latitudinem, quanta media eſt illorum longitudo, ſuperat vnquam. Sunt enim humani renes oblongi, & minus lati,

Forma.

omnique ex parte æqualiter craſſi. Anterius namque & poſterius comprimuntur renes, & in latere exteriori ad amuſſim orbiculares & gibbi: in interiore autẽ, quod exte- D
riori breuius eſt, partim caui. In media enim interioris lateris ſede ſinum ſibi profundius impreſſum habent, ſuperius inferiuſque velut in acutum angulum deſinentem, in medio autem extuberantem. Superiori parte paulo quam inferiori latiores ſunt renes,

Magnitudo.

& parum admodum exterius, quam interius craſſiores. ¶ Magnitudine ea donantur, qua probe quantum ſanguini ex vſu eſt, ſeroſo humore illum emundent. Superficiem iecoris gibbo ſimiliter impenſe læuem & lubricam ſortiuntur, vt & colorem intenſe rubrum & reſplendentem. Subſtantia namque conſtant carnea, denſa, admodumque ſolida & dura, parumque a cordis ſubſtantia variante, prærerquam quod nullis omnino fibris intertexitur. Renum enim ſubſtantia fibrarum, vt & iecoris pulmonumque ſubſtantia, expers eſt, vaſorum per ipſam diffuſorum fibris ad attractionem, retentionem E

Venæ renibus oblatæ.

& expulſionem famulantibus. Quum enim ſanguinis ſerum renes excolare oporteret, neque commode venæ cauæ magnæque arteriæ corporibus, vti iecur ad cauam venam adnaſci potuerint, inſignes rami a vena & arteria in ipſos deducti ſunt. Ac a caua quidem duo grandes rami, vtrinque nimirum ſinguli ad ſingulos renes enaſcuntur, qui non e directo inuicem prodeunt, ſed pro renum ſitu, origine variant, dexterque ramus elatius ſiniſtro principium poſſidet, ſiquidem ren dexter altius collocetur. Si vero ſiniſter ſuperiorem dextro ſedem ſibi vendicet, ſiniſter quoque ramus elatius dextro a ca-

Arteria.

ua pronaſcitur. Has venas emulgentes vulgus appellat. Et par quidem arteriarum eſt ratio, quæ ſub venis protenſæ vna cum illis tranſuerſim ad renum ſinus, quos in interno ipſorum latere gerunt perferuntur. Quam primum in hominibus ad illum alterius re- F
nis ſinum vena & arteria peruenerint, in duos ramos priuſquam renem ſubeant, ambæ diuiduntur, vnum ramum ſuperiori eius ſinus angulo, alium inferiori offerentes. In ipſo autem vaſorum ad renes progreſſu, admodum raro a ſe ramulos arteriæ diffundunt, ſed totæ in renes abſumuntur, quum interim a ſiniſtri renis vena, ſeminalis ve-

na ſi-

A vena ſiniſtrum petens teſtem depromatur. Ab ea aũt quæ dextrum renem adit, ramus in pinguem membraneamque renis tunicam numeroſa ſobole ſpargitur, quod & ſiniſtra interdum vena imitatur, dum ren ſiniſter elatiorem dextro ſedem occupat. Nunc vaſorum ductus, ac per renis corpus diſtributionẽ, vna cum renis ſinibus explicabimus. *Sinus renũ duo.*
¶ Ceterum duos in renibus ſinus, ſecus multo quam noſtri arbitrantur Medici, Natura formauit. Vena enim & arteria in renis corpus ſubeuntes in vnum degenerant corpus, arteriarum tunicis duritia craſſitieque reſpondens. Hoc cauum & venæ arteriæue modo per renis corpus diſtributum cernitur. Primum enim paulatim lateſcens, in duas quodammodo partes diducitur: quarum vnam quidem anteriorem, alteram vero poſteriorem vocabimus. Anterior vna ſerie vnoq; ductu, modo ſex, modo ſeptem, modo
B plures etiam æque craſſos producit ramos, in quos etiam anterior hęc membranei corporis ſiue primi ſinus pars finitur. Præſentes rami per anteriorem renis partem æqualiter a ſe inuicem ſecundum renis formam abſcedentes, verſus exterius renis latus properant, non quidem ad externam vſque lateris eius ſuperficiem, ſed interius multo in renis corpore permanent. Hic in aliquot propagines rurſus diſſecti, corporis membranei poſterioribus ramis commiſcentur. Poſterior enim corporis eius pars eodem modo quo & anterior in ramos digeritur, ad externum renis latus cõtendentes. ¶ Quum vero hi eouſque quo anteriores deuenerint, mutuo poſteriores rami cum anterioribus coeunt, ac ſinguli ſingulis, ac ſi vnum idemque corpus eſſent, vniuntur, mutuamque cauitatem conſtituunt. Elegans iſte ramorum coitus inſtar ſemicirculi ad exte-
C rioris renum lateris formam perficitur. ¶ Porro membraneum cauumque iſtud cum ſuis ramis corpus, non vndecunque renum adnatam habet ſubſtantiam. Corpori enim ipſi priuſquam in ramos digeratur, anterius poſteriuſque, & ad internum ipſius latus, non autem ad externum, renis ſubſtantia adnaſcitur. Ramis vero anterioribus duntaxat anterius, poſterioribus autem poſterius renis ſubſtantia adnaſcitur, quouſque ad mutuum coitum rami ducantur. Hic enim vbi in plures ramos ſinguli diuidũtur, ac interiores cum poſterioribus coeunt, renis ſubſtantiam adnatam vndiq; habent. Quanquam inter ramos ipſos qua nihil adnaſcitur ad renis interiora, velut ſeptum quoddam procedit, ramis non connatum, & ab illa renis ſubſtantia prodiens, quæ ramis dum coeunt cõnaſcitur. Adeo vt hic inter anteriores poſterioreſq; corporis illius membranei
D ramos, alter quidã renis ſinus exſurgat, quodam̃odo bipartitus. Qua n. is exterius mem- *Secundus.*
branei corporis latus, vbi primum ramos germinat, reſpicit, vnicus eſſe apparet: quum aũt ſecundum ſeptum ex renis ſubſtantia pronatum, velut ad exteriora fertur, geminus conſpicitur. Vna n. eius pars inter ſeptum & ramos anteriores, altera inter idẽ ſeptum & poſteriores ramos porrigitur. Sinus hic inter diſſecãdum ſubhumidus exſanguiſque omnino occurrit, corpus aũt illud membraneũ cum ſuis ramis omnibus, aut primus ſinus, ſi ita corpus id appellare viſum eſt: ſanguine plenus ſemper inuenitur. Homines vt paſſim pinguedine ſcatent, ſecũdum ſinum quoq; adipe duriuſculo, & quaſi ſeroſo humore enutrito oppletum habent, qui non ſolum humanorum renum ſpeculationem diſſecantibus obſcurauit, ſed quibuſdã accurate ſectionẽ aggredientibus ita impoſuit, vt hunc adipem vrinarii meatus operculum quoddam eſſe, & vrinæ in renibus exſcre-
E tioni ſeu excolationi præfici, & quoddã velut colatoriũ eſſe ſcriptum reliquerit, *quemadmodum fuſius And. Veſal. ſummus noſter amicus in ſuo de humani corporis fabri. lib. monſtrauit* *Vrinarii meatus initium & explantatio.*
¶ Porro initium vrinarii meatus ex altero renis ſinu pendet, non quidem ex humiliori ipſius ſede, ſed ex interni lateris ſecundi iſtius ſinus medio. Incipit enim meatus ille ab externo latere membranei corporis, vbi primum in ramos ſcinditur. Deinde per eius corporis medium pręcedens, ex renum medio in internum renis latus venæ cuiuſdam inſtar procedit. Ceterum ſeroſus ſanguis renum ſubſtantiæ vi, & fibrarum membranei corporis rectarum beneficio attrahitur. Non tamen vniuerſum renes alliciunt, ſed vt *Renũ munus.*
ſanguis ad fluxum per venarum cauitates aptior ſit, eius humoris portio cum eo per re-
F liquum adhuc corpus ducitur, ideoq; Hipp. *vt teſtis eſt lib. 4. de vſu par. c. 5. Gal.* ὄχημα τροφῆς *ὄχημα τροφῆς.*
nominatur. ¶ Quin etiã manifeſtum euadit, renum ſubſtantiam a ſanguine non ſolum in vena caua, ſed & in arteria magna contento aqueũ illum humorẽ, & ſi quid bilioſi excrementi adhuc ipſi ſit admixtum colare, atq; in alterum illum ſinũ protrudere eumque inde per vrinarium meatum ad veſicam huic humori inſtar lagenæ ſubditam ſen-

ſim defluere. Renibus præterea binæ ſunt tunicę, ortu ſubſtantiaq; variantes. Prima quæ A
exterior eſt, renum corpori pertinaciter non adnaſcitur, nihilominus ipſi inſtar inuo-
lucri circumquaque obducitur, & hinc etiam renis faſcia vulgo nuncupatur. Hæc a pe-
ritonęo humiliorem ſepti tranſuerſim ſedem ſuccingente principium ducit. Qua e-
nim ipſi renes incumbũt membraneas quaſdam fibras producit, in membraneam tuni-
cam, quæ renes ipſi colligat, degenerantes. Præſens tunica frequentibus venis inſtar o-
menti intertexitur, multa pinguedine, vt & illud, abundans, renumque actionem peni-
cilli, hoc eſt, tegumenti cuiuſdam ritu fouens. Dextri quidem renis tunica a vena ad i-
pſum renum pertingente propaginem exigit, in membranam frequẽti ramorum ſerie
excurrentem. Siniſtri autem renis tunica venam adipiſcitur a ſiniſtro venæ cauæ late-
re, elatius quam renis vena enatam: aliquando etiam contraria eſt in eiuſmodi tunicas B
implicantium venarum exortus ratio. ¶ Porro altera renum tunica tenuior eſt, & nullis
venis, neq; etiam pinguedine obſita, & vt iecoris & lienis tunica rerum ſubſtantiæ con-
nata. Hanc procreat tertia renem petẽtis arteriæ tunica, & venæ item altera. Nam dum
hæc vaſa reni implantantur, hæ tunicę ab eis aſcendentes, in præſentis renis tunicam di-
Renum neruu. latantur. ¶ Ceterum renis neruus gracilis eſt, neque venæ, neque arteriæ renis propor-
tione reſpondens. Ille enim alterius vſus quam nutriendi caloriſq; inſiti recreandi gra-
tia reni offeruntur. Neruum autem ſenſum dũtaxat obtuſum præſtare oportuit, ac pro-
inde a ſexti paris ramis, qui coſtarum exporriguntur radicibus, natura ſingulos ad v-
trunque renem diffudit, in internam ipſorum tunicam potius, quam in corpus illos di-
ſpergens. C

De veſica & meatibus vrinariis. Cap. XXI.

VEſica quæ eſt aqueæ ſuperfluitatis receptaculum, in quo ſenſim a renibus id cola-
tum, ne frequenter & perpetuo, ſed raro & repente ac ſimul vrina nobis reddenda
Veſicæ ſitus. ſit coaceruatur, Græciſque κύστις & κύσις dicitur, eam ſedem merito obtinet, qua commo-
de, dum vrinæ copia aut qualitate moleſtatur, eam excernere poſſit: quem locum non
decuit ab eo quo ſicca excrementa emittuntur procul abeſſe. Deinde elatiorem ſedem
alia nutritionis organa, veſica longe nobiliora, altamq; ſedem expetentia ſibi occupa-
runt, adeo vt iure quodam veſica non minus quam inteſtinum rectum humilius loca-
ta ſit. Ad poſteriorem enim pubis oſſis ſedem veſica reponitur, elatiori ſui parte ſupe-
riorem pubis oſſis ſedem modo plus, modo minus prout vrina diſtenditur, excedens. D
Forma. Eſt namque oblongæ ſphærę inſtar aliquantulum rotunda, & elatiori parte, quam fun-
dum ipſius proprie vocamus, apparet amplior, id quod ſitus occaſione accidit. Quan-
quam enim vt capacior iniuriiſq; ferendis minus obnoxia redderetur, figura ad amuſ-
ſim globi modo rotunda, magis ipſi conueniſſet, attamen oblongiorem, ſuoque fundo
ampliorem natura machinata eſt, non quod eiuſmodi commoditatem negligeret, ſed
ne pubis os rectumque inteſtinum poſteriori veſicæ ſedi in viris, vt & vterus in mulieri-
bus attenſum, eius diſtenſionem nimium arctarent. Quod ſane neceſſario accidiſſet, ſi
quam ex longitudine ſortitur capacitas etiam in latitudine inter pubis os & rectum in-
teſtinum adiecta fuiſſet. Sed & fundo quoque tanto eſt humiliore ipſius parte, quæ in
ceruicem anguſtamue meatum deſinit, amplius, quanto commodius id pubis os exce- E
Veſicæ ſubſtantia. dens, propter cedentes abdominis muſculos, diſtendi dilatarique poteſt. Veſicam e-
nim amplam & extendi promtam fieri oportuit, quo rarius, vt dictum eſt, vrina nobis
reddenda ſit. ¶ Proinde membraneo neruoeoque conſtat corpore, quod dilatari poſſit
commode, & rurſus cum nihil cõtinet, ſubſidere. Etenim veſica leui, dura valida, mem-
braneaque conſtat tunica, quæ modo craſſior, modo tenuior viſitur, prout nimirum
aut impenſius diſtenditur, aut arctatur. Peculiariter hoc ſibi vendicans, quod in elatiſſi-
ma ſui fundi parte, & qua in ceruicem deſinit, ob meatuum quorundam implantatio-
Fibræ. nes & explantationes durior craſſiorq; fit. Hanc triplici fibrarum genere intertextam,
vel pueri nouere, vnguibus dum veſicam inflant, vt promtius diſtendatur, illam frican-
tes, ac eiuſmodi fibras diuellentes. Etenim nulla corporis tunica occurrit triplex hoc fi- F
brarum genus exactius oſtendens, quam ſi veſica infletur. Ceterum veſicam implican-
tes fibræ eadem qua fibræ ventriculi & bilis veſiculæ collocantur ſerie. Rectæ enim inti-
mæ ſunt, extimæ tranſuerſæ, mediæ vero obliquæ, pro functionum ordine ſitus ſeriem
adipiſcentes. Expulſionem namque præit retentio, & hanc rurſus attractio. Duram ve-
ro &

A ro & craſſam veſicæ tunicam fieri oportuit, quod hanc in magnam ſæpe molem di-
ſtendi ſit neceſſe, quodque vrinæ acrimonia & vlceribus ac calculis idque generis ma-
lis aliis frequenter vexetur: quæ niſi dura eſſet, eam facile lacerarent, eroderent ac
perforarent.

Vt autem validiora adhuc efficiantur hæc, *peritonæum* illi denſum robuſtumque Secũda veſicæ tunica.
inuolucrum peculiariter circumdedit, quod ſecunda veſicæ tunica cenſetur. Hanc pe-
ritonæum ipſi offert, qua ſupra pubis os veſicæ fundum anteriorque ipſius ſedes vniuer-
ſa peritonæo in hominibus ſecus multo quam in canibus adnaſcitur. In hominibus et-
iam ſedes veſicæ poſterior rectum inteſtinum & vterum reſpiciens, læuis & lubrica, &
aqueo humore oblita eſt. Ceterum quum vrina veſicę ad nutritionem inepta ſit, venas,
B & quibus illius calor refocilletur arterias natura illi diſtribuit. Ac primum vtrinque in
ceruicis veſicæ latera, vnam venam, & arteriam vnam, a cauæ venæ & arteriæ magnæ Venæ & arteriæ.
ramis per pubis oſſis foramen crus accedentibus deriuauit, quæ hinc ſurſum per cor-
poris veſicæ longitudinem conſcendentes in tenuiſſimos pilique modo graciles ſurcu-
los diſſipantur. Neque neruis itidem, quibus ob triſtantium ſenſationem maxime in- Nerui.
diguit, veſica deſtituitur. Quantumuis enim vrina veſicæ, vt bilis minori veſiculæ tan-
quam familiare quippiam influat, neque quum naturalis eſt vllam ab illa noxam patia-
tur, ea tamen interdum tantum bilioſi excrementi admixtum habet, mordaxque & a-
cris redditur, adeo, vt niſi vrinæ qualitatem veſica perciperet, illam diutius continens,
grauiter plerunque afficeretur. Proinde inter ceteras corporis partes neruos non mi-
C nimos ſenſus tactus duntaxat gratia veſica obtinuit, eos a ſexti paris ramis coſtarum ra-
dicibus exporrectis, & ab infimis ſpinalis medullæ paribus exigens. Præter hæc vaſa & Meatus fœtus vrinam educens.
neruos ex elatione mediaque fundi parte meatus exoritur, qui per vmbilicum & inti-
mum fœtus involucrum, quod a foraminis ſpecie nomen inuenit, quum adhuc vtero
gerimur, vrinam deducit.

Quinetiam veſicæ lateribus duæ attenduntur arteriæ vitalem ſpiritum ex vteri Arteriæ fœtus peculiares veſicæ commiſſæ.
arteriis fœtui deferentes, quæ in natis non minus quam meatus vrinam deducens, exa-
reſcunt, inutileſque redduntur, niſi quod veſicæ ad peritonæum ligamentorum vicem
abunde gerant, veſicamque erectam contineant, *vt ſequenti libro fuſius dicemus.* ¶ Por- Meatuũ vrinam e renibus in veſicã deducentiũ hiſtoria.
ro in humiliorem veſicæ ſedem præter ſuos neruos & venas & arterias in cauitatem
D vſque ipſius, alii duo meatus inſeruntur ex renibus vrinam deducentes, quos Græci ab
officio οὐρητῆρας, & οὐρητὰς, atque πόρους οὐρητικοὺς appellant. Hi vero non temere a natura ſunt
formati. Quum enim renes, quam proximi iecori neceſſario allocentur, veſica autem
humilem ſibi ſedem vendicet, meatus quoſdam effingi oportuit, vrinam ex renibus in
veſicam deducturos. Atque hos venarum corpori quam ſimilimos natura efforma-
uit. Quippe ſimplici conſtant tunica, venarum tunica paulo duriore, paucioribuſque
quam illa fibris obliquis intertexta. Ita enim meatus illi iniuriis ferendis redduntur
aptiores, & tendi ſubſidereque facile poſſunt, & obliquæ fibræ quo minus in veſicam
vrina ocyus delabatur, nihil interim præpediunt. Explantantur autẽ iſti ex ſecundo re-
num ſinu, eos per medium primi ſinus deducente. Hinc peritonæo ſuper lumborum
E muſculos ſupertenſi, ſecuriſſime deorſum ad veſicam prorepunt. Adnaſcuntur enim
in progreſſu peritonæo, & ab illo fibras quaſdam adepti, alteram aſſumunt tunicam,
venulis & arteriis vt peritonæum intertextam.

Porro ductus ipſorum, quum itineris longitudo nihil commodi adferre hic
poſſit, quam minime anfractuoſus eſt. Ex renum enim ſinu deorſum modice ver-
ſus interiora, vt ad veſicam pertingant, deducuntur. Ne vero parum firmati, & omni-
no penſiles veſicæ insererentur, aut obliquum nimis ductum efficerent, non elatiſſi-
mæ parti veſicæ, ex qua meatus vrinam fœtus extra vmbilicum deferens pendet, im-
plantatur, ſed illi veſicæ ſedi, quæ poſteriori peritonæi regioni, ad quam meatus to-
to ductu ſecure adnaſcuntur, vicinior eſt. Eſt autem ea regio in poſteriore veſicæ ſede
F paulo antequam in ceruicem deſinat, cui vtrique meatus primum adnaſcuntur, &
obliquo anfractu veſicæ tunicam a peritonæo pronatam penetrantes, tandem in veſi-
cæ cauitatem alteram quoque tunicam penetrantes aperiuntur ingrediunturue, mo-
do ſane quam ſimilimo, quo bilis meatum in duodenũ inſeri retulimus: laxis nimirum

Artificioſa meatuum vrinam deducentium inſertio.

membranulis vtrinque ad meatus foramen ex veſicæ corpore appendentibus, nõ aliter A
quam ſi veſicæ internæ tunicæ tenues huiuſmodi proceſſus, inibi adnaſcerentur. Horum
vſus, membraneorum proceſſuum bilem deducenti meatui adnatorum vſui reſpondet,
vt ſcilicet vrinæ quidem ex meatibus in veſicam defluenti cedant, & dum
veſica diſtenta vrinam rurſus in eoſdem meatus regurgitare volet collecti illi meatumque
opplentes, vrinæ tranſitum præpediant. Id quod adeo commode præſtant, vt veſica
vel flatu plurimo repleta, nihil plane ſpiritus per hos meatus reddere queat, *vt libr.
5. de vſu par. Galenus fuſius docet.* Verum quod obliquus ille in meatuum inſertione ductus
eidem vſui famuletur, veſicę dum inflantur, exquiſite demonſtrant. Eadem in follibus
indies experimur: nam per foramen quod a tergo illis adhibetur, aer quidem attrahitur,
ſed quum follis comprimitur, propter aſſerculũ impetu aeris foramini appreſſum, B

Veſicæ ceruix.

nihil venti exſpirat. Vrinariorum itaque meatuũ inſertio ad inferiorem poſterioremque
regionem veſicæ non procul ab ipſius ceruice conſiſtit. Hic enim humilima veſicæ
pars in anguſtum finitur meatum, quem ipſius ceruicem collumue nuncupamus, aliter
in viris quam mulieribus protenſum, & aliis quoque in illis quam in his adnatum
coagmentatumque partibus, & vſum denique ambobus diuerſum præbentem. Commune
enim eſt vtriſque huic ceruici ſeu meatui vrinam ex veſica deferenti muſculum
orbiculatim circumduci, quo cauetur ne vrina præter voluntatem noſtram effluat, de
quo abunde in ſecundo diximus libro. Deinde & viris & mulieribus per illum meatum
vrina excernitur, ſed viris ad ſeminis quoque eiaculationem ille auxiliatur. Propterea C
peculiariter hi glandoſum illud corpus adnatum habent, ſemen deferentium vaſorum
inſertionem ſuſcipiens, quo corpore vrinæ meatum humectante, & irrigante mulieres
deſtituuntur. Quin etiam mulieribus ſuper vteri ceruicẽ meatus hic ſeu veſicæ ceruix
fibris membraneis illi adnatus extenditur, ac vbi primum ſub pubis oſſe cum vteri
ceruice ſurſum inflecti cœperit, in illius cauitatem ceſſat. Viris autem vltra porrigitur
ac prominet. Nam quamprimum humilimam pubis oſſium commiſſuræ regionem
ſuperauit, penis corporibus ſubnatus ad elatiorem vſque pubis oſſium commiſſuræ ſedem
ſurſum fertur, & hinc rurſus prout rigidus flaccidusue eſt penis, ſurſum ſpectar aut
propendet, nunc C Græcorum, *Galeno lib. 5. de vſu par. cap. vlt. teſte.* nunc ſ Latinorum elementum
exprimens. Sed de iis omnibus copioſius libro ſequenti tractabimus. D

FINIS LIBRI TERTII.

LIBER QVARTVS DE INSTRVMENTIS PROpagandæ ſpeciei famulantibus.

De teſtibus virorum. CAP. I.

Cur vir & mulier creati.

QVVM materiæ occaſione hominem producere immortalem Naturæ negatum
ſit, *vt lib. 1. de tuen. ſani. cap. 1. Galen. copioſe admodum monſtrat*, ipſe quod
licuit ad immortalitatem auxilium Opifex rerum machinatus eſt. Quippe
initio ad humanæ ſpeciei conſeruationem duos homines exſtruxit, virum
quidem vt fœtus principii rationem exporrigeret: mulierem vero vt E
id apte conciperet, infantulumque ex hoc pronatũ tantiſper enutriret, donec is validior
redditus, ingredi per ſe poſſet. Atque iis muniis idonea peculiariaque inſtrumenta
vir ac mulier obtinuit, de quibus omnibus ordine exorſi a teſtibus virilibus, agemus.

Teſtium ſitus. Numerus. Forma.

¶ Teſtium autem, qui ὄρχεις Græcis vocantur, in viris ſitus nulli non conſpicuus eſt, vt
& binarius ipſorum numerus, vnde δίδυμοι, hoc eſt gemini, appellantur: quamuis interdum
vnus tantum, interdum etiam tres ſimul reperiantur. Nam vt & nonnulli alii, ſic
etiam Franciſcus Philelphus τριόρχις fuiſſe dicitur. Sunt vero teſtes rotundi, ſed Paulo
admodum oblongiores, quam aut lati, aut profundi: dein humiliore parte nonnihil obtuſiores
amplioreſque quam ſuperiori ſede videntur, verum id admodum obſcure. In

Subſtantia.

externa ſuperficie nullum penitus ſinum impreſſionemue, aut inæqualitatem obtinent. F
Subſtantia conſtant alba, lactea, molli, & ſibi vndecunque ſimili ac continua, niſi
quod venulis frequentibus iiſdemque exiguis tenuiſſimiſque oppleta ſit, ob idque rara
cauernoſaque, quemadmodum lienis ſubſtantia eſſe videatur. Cauernoſi autem
ſunt, *Galen. lib. 14. de vſu par. cap. 10. teſte*, vt humorem qui in vaſis cœptus erat concoqui
excipien-

A excipientes ipſi rurſus percoquant, perfectum quidem ad animantis generationem, ac calidiorem efficientes. Teſtes pluribus tunicis ſeu inuolucris teguntur: ac aliis quidem vtrique teſti communibus, aliis autem priuatim ſingulos teſtes inuoluentibus. Ambos enim teſtes vna cum ipſorum peculiaribus tunicis & ſeminariis vaſis, cutis ipſa & membrana, quam carnoſam vocari, *libro ſecundo*, diximus, perinde atque vniuerſum corpus amplexantur, & duas vtriſque teſtibus communes effingunt tunicas. Cutis quidem vnam, quæ reliqua corporis cute tenuior eſt, & velut ſutura quadam & rugis interſtinguitur, Græciſque ὄσχεον, *ſcrotum* Latinis nominatur. Alteram vero communem tunicam membrana carnoſa efformat, hic perinde acutis, longe quam in reliquo corpore tenuior, ſed venis frequentibus intertexta. Præter hanc vero tenuitatem, cutis &
B membrana aliud peculiariter hic, vt in fronte, & pene ſibi vendicant, quandoquidem nullus inter ipſas interueniat adeps. ¶ Porro vtrumque teſtem priuatim inuoluentes tunicæ, amplitudine, conformatione, tenuitate inuicem admodum variant. Vna enim quæ exterior eſt, teſtem cum ſuis vaſis ad eam vſque ſedem, qua magnæ peritonæi amplitudini committuntur, induit, valida quidem, ſed tenuis, veniſque abundans. Qua enim venam & arteriam ſeminales, ac dein vas ſemen a teſte ſurſum ducẽs, ex peritonæi magna amplitudine in inguinum regionem ipſumq; ſcrotum ducitur, illic peritonæum præſens inducit inuolucrum, quod peritonæi pars proceſſuſq; merito cenſetur, ita enim ab ipſo peritonæo prodit, vt ſcrotum a cute producitur. Hæc tunica exteriori ſuperficie, qua hanc carnoſa membrana cõtingit, fibris quibuſdam membraneis illi con-
C naſcitur. Præterea qua dextri teſtis tunica ſiniſtri tunicam contingit, fibris quoq; ambæ tunicæ mutuo committuntur, ideoq; externam ſuperficiem non admodum leuem habere videntur, ſed membranarum inuicem cõnatarum modo aſperam & fibroſam. Interior autem huius tunicæ ſuperficies, qua teſtem ipſiuſque vaſa reſpicit, læuis, & aqueo humore obducta eſt. Hæc præterea tunica aliquid cum carnoſa corporis membrana commune nanciſcitur. Vt enim hanc carnoſis quibuſdam fibris, aliqua ſui parte augeri intertexique, ac in muſculi naturam degenerare *lib. 2. cap. 4.* dictum eſt, ita hæc quoque teſtis tunica, ſecundum totam ipſius longitudinem poſteriori in ſede, a peritonæo vſq; ad humilimam teſtis partem, carnoſas fibras obtinet, & longi ſtrictiq; cuiuſdam muſculi naturam refert, quem membranæ ſeu ipſi tunicæ innatum cernimus, nuſquam a tu-
D nica abſcedentem, ſed vna cum illa a peritonæo incipientem, & etiam inferiori parti vaſis a teſte ſemen deferentis, ſimul cum tunica adnatum, *quemadmodũ copioſius libr. 2. diximus.* Tunica hæc prætetquam, quod teſtem cõmodiſſime integit, illumq; ſuſpenſum continet, muſculi etiam illius beneficio, quaſi volunrario motu teſtem ſurſum allicere ſentitur. ¶ Porro muſculi huius occaſione, quod ſcilicet ruber vt reliqua caro ſit, ea tunica Græcis ἐρυθροειδὴς priuatim appellatur. Aut etiam ob venarum gracilium, quæ id adeunt, vt comprehenſum eſt, frequentiam, quæ illi tunicæ ruborem etiam aliquem conciliant. Sunt tamen nonnulli qui tunicam hanc, quod velaminis ſeu putaminis vaginæue formam habeat, ἐρυτροειδὴς nominatam fuiſſe contendunt. Si quidem Atticorum more ρ. pro λ. ponitur, vt idem ſcilicet valeat quod ἐλυτροειδὴς. Eſt autem hæc vox ἀπὸ τοῦ ἐλύτρου quod velamen, receptaculum, & putamen ſignificat, & εἶδος quod ſpeciem denotat, de-
E ducta. Atque horum ſententia verior eſſe videtur. Altera priuata tunica præter teſtis corpus ſubſtantiamque nihil omnino amplectatur, teſtis figuræ ad amuſſim reſpondens, aut potius illam efformans. Quippe dura & craſſa, ac valida admodum membrana eſt, teſtis ſubſtantiam vtcunque mollem & ſequacem inuoluens. Atque is ſane præſentis tunicæ præcipuus vſus cenſendus eſt. Deinde in hoc conducit, vt ipſius interuentu & medio, vaſa teſti committenda, ipſi adnaſcantur. Nam tunica laxior, tenuior, molliorque inibi cernitur, qua vaſa illi connaſcuntur, quam per reliquam circumferentiam. Et elatiori quidem huius tunicæ parti vena, ac arteria teſti ſanguinem ſpiritumque deferentes adnaſcuntur, ac quam plurimi ramuli eam tunicam hic
F perforantes, in teſtis ſubſtantiam exporriguntur. In poſteriori vero ſede tunica hæc per vniuerſam ipſius longitudinem, validiſſime adnatos, habet omnes deferentis ſemen vaſis anfractus teſti obductos, inibi etiam vndecunque tenuibus ac viſum fugientibus foraminibus pertuſa. Per reliquam exteriorem ipſius ſuperficiem, læuis & aqueo humore perfuſa, nullique penitus parti connexa eſt. Interna

Teſtium tunicæ communes.

Scrotum.

Priuatæ vtriuſque teſtis tunicæ. Exterior.

Teſtis muſculus exteriori ipſius tunicæ innatus.

ἐρυθροειδής.

Intima teſtis tunica.

Vſus.

Δαρτός. vero ſuperficie, qua teſtis ſubſtantiam hæc tunica continet, vndecunque illi ſubſtantiæ A
connaſcitur. Hæc tunica veteribus Græcis δαρτὸς, appellara eſt. Primi etiam anatomes
profeſſores, qui teſtem δίδυμον nominauerunt, hanc etiam tunicam ἐπιδιδυμίδα, quaſi ſuper
teſtem, huic enim, vt comprehenſum eſt, innititur ac proxime incumbit: vocauerunt.
Et procul dubio Galenus caput teſtis nihil aliud præter elatiorem huius intimæ teſtis
tunicæ partem nuncupauit, vt plurimum errare conſtet eos, qui aliam affinxerunt par-
ticulam, quæ parui teſtis inſtat impoſita teſti ipſius caput, & ἐπιδιδυμὶς vocaretur. ¶ Ad
ἐπιδιδυμίς. ſingulos teſtes ſingulæ pertingunt venæ, ac item arteriæ ortu differentes. Vena nam-
Vaſorum que dextrum accedens teſtem, a venæ cauæ caudice demiſſius quam venatum ad renes
teſtibus exporrectarum origines pendent, principium ducit: non quidem a dextro caudicis la-
ſanguinẽ tere: ſed ex ſuperiori anterioriue ipſius ſede ad dextrum modice declinans, oblongo B
ac ſpiritũ quaſi & craſſiuſculo rubere exeritur, ac ſenſim oblique verſus dextrum latus protenſa,
deferen- peritonæoque ſuffulta deorſum fertur. Siniſtri teſtis vena non a cauæ caudice princi-
tium nu- pium mutuatur, ac elatius multo quam dextra enaſcens, ex venæ ſiniſtro reni exporre-
merus, & ctæ humiliori ſede originem habet. Atque in hunc modum plerunque venarum ortus
ortus. cernitur. Quandoque tamen, ſed rarius, a ſiniſtro cauæ caudicis latere ramulum ex-
Venæ. porrigi conſpicies, qui deorſum ad ſiniſtra repens, ſiniſtræ ſeminali venæ commiſce-
tur, ac cum illa coit. Galenus *in libello de vena ſectione* idem & dextræ ſeminali venæ ali-
quando contigiſſe teſtatur, quod ſcilicet a dextri renis vena egrediens ſurculus, deor-
ſum protenderetur, & venę commiſceretur, a cauæ caudice principium ducenti. ¶ Por-
Arteriæ. ro ſeminales venæ ad hunc modum deorſum protenſæ peritonæo fibroſis nexibus qui C
in alteram earum degenerant tunicam committuntur, coniuges arterias ſortitæ ſunt.
Vtræque enim arteriæ humilius quam dextrum teſtem petentis venæ principium con-
ſiſtit e directo, & ſibi proximæ ex elatioris anterioriſue magnæ arteriæ ſedis medio
promnnrut, ac dextra quidem cauæ venæ caudicem conſcendens, deorſum oblique ad
dextri teſtis venam properat. Siniſtra vero ſui lateris venam accedens, ſæpius deeſſe
videtur, ſiniſtri teſtis vena ſolito tuno longe ampliori. A barteria vero ſiniſtro reni com-
municata illam enaſci, vix vnquam occurrit: quanquam id nonnunquam accidere poſ-
Ad teſtem ſit. ¶ Dextra vena, & arteria: idem de lateris ſiniſtri vaſis ſubaudiendum: ſeſe inuicem
ductus. contingentes, peritonæo incumbunr, & ipſi, vt dictum eſt, fibroſis membraneiſue ne-
xibus alligatæ, decliues in dextrum prorenſæ, ſuper vrinarium meatum ex dextro rene D
vrinam veſicæ deferentem ducuntur peritonæo in progreſſu tenues, & perquam gra-
ciles ſurculos diffundentes. Quamprimum vero vaſa hæc ad pubis vſque oſſis ſedem
petuenerinr, qua ſeptimus femur mouentium muſculus ſupra coxendicis os deorſum
verſus minorem internumue femoris proceſſum fertur, illa peritonæum iuxta inter-
num eius muſculi latus permeant, & ex magna peritonæi amplitudine procidentia in
exteriorem teſti peculiarium tunicam quæ hic a peritonæo ducit principium, pertin-
gunt, vna cum neruulo ad teſtes vſque producto, qui interdum a ſexti paris neruorum
cetebri propagine coſtarum radicibus exporrectæ diducitur, interdum vero a vigeſi-
moprimo ſpinalis medullæ neruotum pari, *vt libro ſexto fuſius demonſtrabimus.* ¶ Porro
peritonæi foramen vaſi cum neruo tranſmittens, non ita parer, ac ſi quis ori pennam E
indeter, ſed peritonæum exactiſſime vaſorum lateribus ipſarumque tunicæ, quam in
progreſſu adhuc in magna ipſius cauitate vaſis exporrigit, connaſcitur, tuto ipſa non
ſecus tranſmittens, quam ſeptum & quibus id ſuccingitur membranæ ſtomacho &
venæ cauæ viam offerunt. Simulatque vero vaſa illud peritonæi foramen ſuperarunt,
ex dextro quodammodo latere rurſus oblique deorſum in ſiniſtra ad dextri teſtis ela-
tiorem ſedem ducuntur, arteria non amplius venæ duntaxat, vr in reliquo proceſſu ac-
cumbit, fibriſque membraneis tantum connectitur, ſed varia quadam peculiarique ra-
tione vena cum arteria coit, & ambæ inuicem commiſcentur, corpuſque vnum pyra-
midis antetius poſteriuſque depreſſæ inſtar efformant, cnius quidem conum vaſa vbi
primum inuicem permiſcentur efficiunt, baſim vero ea ſede qua elatiori teſtis parti F
committuntur. Per vniuerſum hoc corpus ramorum myriades inuicem complexi ob-
ſeruantur, non quidem omnes recta deorſum procedentes, ſed alii partim recta, par-
tim orbiculatim, partim tranſuerſim, alii alio modo inuicem implicari apparent: im-
poſſibileque eſt, vnam ductus ſeriem vnumue ordinem inibi animaduertere. ¶ Porro
quum

A quum tot ramorum in membrana illa quam peritonæum vaſis inibi offert, qua illi fi-
broſis nexibus hærent, implexus fiant, corpus id ſenioris ruſtici, aut baiuli ſuræ cutem
varicibus turgidam referre videtur. Vt enim multifariam in illa venæ inæqualiter ex-
tuberantes errabundo ductu feruntur, ita quoque in hoc corpore venæ ſeminalis & ar-
teriæ innumeræ ſoboles aberrant, qua ſane ſimilitudine corpus hoc veteres anatomici
κιρσοειδῆ παραστάτην, quaſi varicoſum ad teſtes aſſiſtentem diceres, appellarunt. Hoc baſi κιρσοειδὴς
ſua elatiori parti intimæ teſtis tunicæ quã ἐπιδιδυμίδα vocari diximus, adnaſcit, ac multos παραστάτης.
ramulos recta hanc tunicã perforantes elatiori quoque teſtis parti diſtribuit, multipli-
citer per teſtis ſubſtantiam perinde ac iecoris venæ in ipſius ſubſtantiam diſſeminatos, Vaſa præpa
& perquam tenui tunica conſtantes. Hæc venæ, & arteriæ ſeminalium eſt ſeries, quas rantia.
B vulgus non tantum ita, ſed & vaſa præparantia nominat.

Ad externum varicoſi illius corporis latus, qua teſti applantatur, aliud corpus al- Vaſis ſemen
bum & durioris nerui modo durum, intimæ teſtis tunicæ adnaſcitur, hincque incipit. a teſte ad
Hoc exterius qua teſti non committitur gibbum, & quodammodo teres eſt: qua vero veſicæ cer-
tunicæ illi connatum eſt, ſecundum connexum teſtis id cauum exſiſtit. Hoc corpus ab uicem defe-
externo varicoſi corporis latere, ad ipſius poſteriorem ſedem fertur, & deorſum modi- rentis hiſto
ce verſus interiora prorepens, ſecundum poſteriorem teſtis ſedem intimæ teſtis tu- ria.
nicæ validiſſime tantiſper adnaſcitur, donec ad humiliorem teſtis deſcenderit ſedem,
a qua denuo ſurſum reflectitur intimæ teſtis tunicæ attenſum, incumbenſque quidem,
at non amplius ipſi connatum, & non eandem formam retinens. Per totum enim du-
C ctum, quo teſtis tunicæ corpus id nectitur, propemodum æqualiter craſſum eiuſdem-
que figuræ eſt, quam compacto vitis, aut cucurbitæ capreolo aſſimilare queas. Quan-
quam tamen non in orbem, ſed velut in latera, huius corporis reuolutiones fiant, ad
eum fere modum quo angues, & anguillas ocyus repere cernimus. Huius namque cor-
poris anfractus & inuolutiones admodum inuicem continuæ & connatæ conſpiciun-
tur. Ad hunc itaque modum corpus id intimæ teſtis tunicæ cõnaſcitur, & exterius dem-
tis reuolutionum impreſſionibus læue eſt, intus vero quum ab intima teſtis tunica acu-
tiori cultello adimitur, aſperum, ſed nullis, quæ oculis ſubiiciuntur, meatibus peruium
eſt. Neque enim aliter cauum eſſe viſitur, non hic ſolum qua teſtis tunicę connaſcitur,
ſed neque qua ab illa abſcedens ſurſum fertur. Quum primum namque ad inferiorem
D teſtis partem deſcendit, recta ſurſum reflexum anguſtius, magiſque teres ſeoſim effici-
tur non amplius inuolutum, in teretem quaſi neruum deſinit. Atque id ipſi maxime
euenit, vbi elatiorem teſtis partem ſurſum ſcandens ſuperat. Quo quum pertigerit, an-
teriori eius corporis, quod varicoſum eſſe diximus, parti verſus interiora innititur, &
ipſi tenuis membranulæ interuentu connexum, altius tantiſper procedit, donec per
peritonæi foramen, quod venam & arteriam ſeminales tranſeunt, in peritonæi ampli-
tudinem pertingat. In quo tranſitu corpus id non amplius anteriori venæ, arteriæque
parti attenditur, ſed in poſteriora reflexum, ſub illis in peritonæum tranſcendit. Hinc
ex dextro latere, ad poſteriorem pubis oſſis ſedem reflectitur, & poſteriori peritonæi
parti connexum, ſuper vrinarium dextri lateris meatum ſub veſica deducitur. Eodem
pari omnino ratione ſiniſtro teſte corpus ſimile perfertur, & ambo ſub poſteriori ve-
E ſicæ ſede ſuper rectum inteſtinum ad veſicæ ceruicis initium protenſa, ſenſim mu-
tuo appropinquant, & latiora craſſioraque facta, inter ſe tandem coeunt, vnumque
corpus ſub veſicæ ceruicis initio conſtituunt, in glandulosa, de quibus nunc dicemus,
organa abſumtum. Hoc corpus a teſte ad hunc modum aſcendens Herophilus σπερμα- Vas ſemen
τικὸν ἀγγεῖον, vulgus anatomicorum non inepte vas ſemen deferens appellat. Nam reue- deferens.
ra a teſtis ſubſtantia ſemen aſſumens, ad penem defert. Vaſis huius in penem inſertio
conſpectum quodammodo fugit, & coitus tantum, aut excretionis ſeminis tempo-
re aperitur.

Ceterum corpus glandoſum, in quod deferentia ſemen vaſa poſtquam coiere Glandoſum
F inſeruntur, quodque Herophilus ἀδενοειδῆ παραστάτην appellat, ad humilimam veſicæ par- corpus va-
tem reponitur, medium quodammodo inter veſicæ corpus & illius ceruicem. Eſt au- ſorũ ſemen
tem corpus id vnicum, & ſubinde ipſis teſtibus grandius, at non ad amuſſim rotun- deferentiũ
dum. Nam anterius & poſterius depreſſum, a lateribus autem rotundum inſtar globi inſertionẽ
cernitur. Per ipſius vero medium canalis veſicæ procedit, qui hic paulo quam in reli- excipiens.

quo progreſſu latior, ampliorue exſiſtit: non tamen quod manifeſte conſpici poſſit, a A ſemen deferentibus vaſis foratus, ſed aſper duntaxar, & inæqualis ac rugoſus; idque potiſſimum in poſteriori ipſius ſede, vbi interdum deferentium vaſorum ingreſſum accurate ſecantes, conſpicue deprehendunt. Deinde veſicæ ceruix, qua per glandoſum corpus fertur, diſtincta ab illo corpore membrana neutiquam eſt. Nam ſolus glandoſi corporis ſinus communem hic vrinæ ſeminique meatum conficit, per reliquum autem proceſſum canalis ille priuatum eſt corpus, orbiculari muſculo ſtatim a glandoſo corpore circumdatum, & dein duobus quæ penem conſtituunt corporibus, *de quibus paulo poſt dicemus*, adnatum. Nunc reliquum eſt, vt ſingularum iam enarratarum partium vſus breuiter explicemus. Omnibus autem conſtat teſtium ſubſtantiam ingenita ſibi facultate, ex materia quam venæ & arteriæ illi deferunt ac per totum teſtem, vt venæ per iecur ſanguinem, diffundunt, ſemen efficere. B Optimam vero ſanguinis ac ſpirituum portionem teſtium venæ & arteriæ, non breui aliquo, & minime anfractuoſo, verum longiſſimo, & innumeris reuolutionibus ſpiriſque tortuoſum & errantem perferunt, vt ſcilicet materiam teſti præparatam, ſeminique efficiendo magis oportunam communicent. Neque id in vnam amplam teſtibus inciſam cauitatem, ſed in tenuiſſima, eademque tunica ſubtili admodum formata vaſcula, per teſtes ſubſtantiam frequentiſſima ſerie diſtributa: adeo vt teſtis ſubſtantia facultate ſibi inſita ſanguini, & ſpiritui ſuis vaſculis contentis perfectam ſeminis naturam impertiat. Atque hæc vis in maſculis roboris & virilitatis, in fœminis, vt ſic dicam, muliebritatis cauſſa exſiſtit. ¶ Ceterum paratum a teſtibus ſemen, meatus innumeri, ſed gracilimi in deferentis vaſis C anfractos teſti connatos exporrigunt, vt hinc rurſus ex vtroque teſte ſemen in viris deducatur, qua commode in vterum proiiciat, eiaculari valeat. Vas autem deferens ſemen tot anfractibus, ſpiriſque ſuper teſtem obuoluitur, vt citius & copioſius a teſtibus ſemen aſſumat, & aliquam quoque elaborationem in ipſo ſemen obtineat. Vaſis autem huius ad teſtem applantatio, tenuiſſimis & anguſtis foraminulis, intimæ teſtis tunicæ interuentu fit: quod vas id durum, validum, denſum, iniuriiſque ferendis pertinax fieri oportuerit, teſtis vero ſubſtantiam laxam mollemque, adeo vt prudens natura hic & alibi nulla eſſentiis contraria in vnum coegerit, niſi copulam aliquam amicitiæ ſocietatiſque conciliatricem interpoſuerit. Quanto itaque a vaſe ſemen deferente, intima teſtis tunica denſitate duritiaque vincitur, tanto ipſa teſtes ſuperat: non quidem D per vniuerſam circumferentiam qua teſtibus obducitur, ſed eo tantum loco, quo vaſa ſeminaria habet adnata. Hic enim quam per reliquum corpus mollior exſiſtit, & tenuibus, *vt dictum eſt*, foraminibus pertuſa. Poſteriori autem teſtis ſedi non autem anteriori vas illud connaſcitur, vt quum iam ſemen confectum porrigat contineatue, teſtis autem ſolum conficiat, tutiori loco reponatur, reſte propugnaculi loco vtens. Atque eadem ratione quum vas peritonæum ingreditur, ſub vena & arteria merito occultatur, quod ſemen ſanguine & ſpiritu, ex quibus ſemen paratur perfectius contineat. Dextrum vas cum ſiniſtro coit, atque in veſicæ ceruicem ambo inſinuantur, vt vtriuſque teſtis ſemen ſemel, eodemque tempore in vterum proiiciatur. ¶ Glandoſi quidem corporis vſus is eſt, vt vrinæ ſeminiſque in veſicæ ceruice meatum humectet, E & vt meatuum quæ per ipſum a deferentibus vaſis digeruntur fulcrum eſſet. De quibus copioſius *lib. 15. de vſu partium & libris de ſemine* Galenus ſcribit.

Vſus prædictarum partium.

Glandoſi corporis vſus.

De virilis membri peniſue ſtructura. CAP. II.

VIro rerum Opifex membrum, quod Græcis καυλὸς, Latinis *coles*, *penis*, *mentula*, *virga*, *& pudendum virile* nominatur, ſemini in vterum fundendo aptiſſimum largitus eſt, quod concubitus tempore varios ob vſus tumidum, rigidum, & erectum prorſus eſſe oportuit. At ſi perpetuo tenſum & prælongum quoque ſeruaretur, per totam vitam præterquam congreſſus tempore, vſui ineptum forer, ac promte iniuriis non ſecus afficeretur, ac ſi quis manum ſemper protenſam circumferrer. ¶ Quum F itaque modo laxum, gracile & breue, modo viciſſim tenſum tumidumque fieri debuit, penem e duobus corporibus grandibus, & intus ſpongiæ modo cauis efformauit, quæ ſpiritu impleta erigi, producique, & inſigniter turgere & rurſus eodem ſpiritu diſſoluto

Penis ſtructuræ ratio.

ſoluto

A luto arctari, concidere, flacceſcere, breuioraque effici poſſunt. Non ſunt vero neque
venæ, neque arteriæ, nec nerui, quia ex oſſibus oriuntur. Non tendines, quum muſcu-
lorum non ſint eneruationes. Non oſſa, aut cartilagines, quum laxata remiſſaque in-
ſtar ligamenti facile inuoluantur, implicenturque. Neque tamen ligamenta ſunt, quod
ſenſu participent, & forata, cauaque ſint, & velut carnea molliaque in ipſorum medio
euadant, ſanguineque nigro ſecus multo ac ligamenta impleantur. Horũ quidem dex-
trum, a pubis oſſis dextri ſede, vbi id craſſius, & quaſi teres viſitur, enaſcitur, paulo infe-
rius quam vbi inuicem pubis oſſa dehiſcere incipiunt. Hoc verſus ſiniſtrum latus modi-
ce exporrectum, cum ſiniſtro coit corpore, a pubis oſſe ſiniſtro principium ducente.
Hæc corpora ligamenti naturam prorſus referentia in eum modum inuicem commit-
B tuntur, ac ſi vtrarumque manuum indices internis partibus mutuo iungeres, vnitoſque
fingeres. Vt enim interna indicum ſedes plana, non autem gibba & teres, exterioris ſe-
dis modo eſt, ita etiam hæc corpora qua inuicem connaſcuntur, plana ſunt, externis
autem lateribus & ſuperiori ſede teretia inuicem iunctorum digitorum inſtar, qui ſi-
mul commiſſi latius quam profundius corpus ad penis modum efficiunt. Deinde vt in-
ferior indicum, ita commiſſorum ſedes modice dehiſcit, planaque viſitur: ſic & penis
corporum inferior ſedes dehiſcit, ac vrinariũ veſicæ meatum ſub ſe ita porrectum ob-
tinet, ac ſi calamum quo ſcribitur, inferiori indicum ſedi exporrigeres, & indices tibi
penis corporum loco, calamus autem vrinarii meatus vice eſſent. Mox enim a corpo-
rum exortu ipſis vrinarius meatus, ſeu veſicæ ceruix ſubtenditur, ac cum illis ad glan-
C dis vſque initium in eum modum porrigitur, vt corporum ſubſtantiam nuſquam in-
grediatur.

Corpora hæc in eum modum enata, ſimulque commiſſa ſeorſum ſingula oblon-
gum referunt corpus ex neruea ſubſtantia contextum, inſtar coriaceæ fiſtulæ, cuius in-
terior ſubſtantia rubra prorſus, & nigricans, & fungoſa, & atro ſanguine oppleta cerni-
tur, ad eum fere modum, ac ſi ex innumeris arteriarum venarumque ſurculis quam te-
nuiſſimis ſimulque proxime implicatis retia quædam efformarentur, orbiculatim a
neruea illa ſubſtantia tanquam in corio comprehenſa. Atque hæc duo penis corpo-
ra ad glandem vſque priuatim ſingula nerueum retinent inuolucrum, & fungoſam Glans.
D hanc ſubſtantiam. Quum autem ad eam vſque penis regionem perrepſere, in qua iam
glandem efformatura ſunt, ſic autem vocant penis ſummitatem magis quam reliquam
longitudinem craſſeſcentem in acutum feruntur, & carnoſa glandis ſubſtantia ipſis
obnaſcitur, quæ meatum vrinæ ſeminique communem non ſubnatum duntaxat, vt
corpora illa habet, verum etiam in ſe complectitur, eumq; ambit: qui hic reliquo ipſius
ductu amplior efficitur, & rurſus ſuo fine extremo arctatur, non ſecus ac ſi natura in
concubitu ſeminis moram, ac proinde intenſiorem pruritum in glande, eſſe concupi-
uiſſet. ¶ Porro venæ ac arteriæ ad horum penis corporum radicem accedentes ab illis Venæ, arteriæ.
deriuantur, quæ humilioris illius diuiſionis rami ſunt, quam vaſa os ſacrum prætergreſ-
ſa tentare *ſupra lib. 3. cap. 17.* diximus. Quanquam vero hæc vaſa ad penis corpora pertin-
gant, tamen vix ſectione aſſequi poteſt, quo itinere in corporum illorum cauitatem in-
E ferantur, ſanguinem illum nigricantem & craſſum, quem fungoſa corporum ſubſtan-
tia plurimum poſſidet deductura. Nerui quoque huc plures ab infimis ſacri oſſis par- Nerui.
tibus pertingunt, ſecundum corporum longitudinem diffuſi. Ac duo tenues in humi-
lima penis ſede exporriguntur, vnus vtrinque ad meatus vrinæ ſeminique commu-
nis latera. Quinetiam & alius ſubinde conſpicuus eſt, ſuperiori corporum ſedi, qua
hæc inuicem connaſcuntur expenſus. His neruis membranea vincula ſuperiorem Vincula.
corporum ſedem, qua primum ſurſum ducuntur pubis oſſium commiſſuræ ad eam
vſque partem nectentia, qua primum penis orbiculatim cute obtegitur. ¶ Porro in- Præputiũ.
uolucrum glandis, ſeu cuticularis excreſcentia, quæ glandem tegit, πόσθη Græcis, *præ-* Πόσθη.
putium Latinis nominatur. Inferior autem penis per eius longitudinem vergens, & ſu-
F turæ modo protuberans linea Græcis ῥαφή, Latinis *ſutura* nominatur. Totam hanc ex- Ῥαφή.
porrectam extuberantemque ad anum vſque penis partem, Græci ταῦρον, Latini *tau-*
rum appellant. Vti & ſedem inter teſtium inuolucrum, quod ſcrotum nuncupatur, & Taurus.
anum conſpicuam περίναιον, id eſt, *interfeminium* dicitur. Ceterum muſculi quatuor pe- Περίναιον.
nem adeuntes *lib. 2.* deſcripti ſunt. Muſculi.

A

De vtero & reliquis muliebribus generationi famulantibus inſtrumentis.

CAP. III.

Nomina. Vteri ſitus in non prægnantibus.

VTeri ſeu vuluæ, quæ Græcis μήτρα & ὑστέρα dicitur, ceruix, a mulieris pudendo recta ſurſum ſub pubis oſſibus, & ſecundum recti inteſtini ductum in peritonæi cauitatem tantiſper aſcendit, donec paulo demiſſius, quam e directo ſedis pertingat, qua a pubis oſſibus rectorum abdominis muſculorum principia pendent. Inibi enim ceruix in fundum vteri, aut fundum ipſum in ceruicem deſinit, & rariſſime altius protenditur, ac proinde humilior fundi pars hic habetur. Superioris vero ipſius partis, & laterum ſedes pro magnitudine ipſius variant. Quanto enim maior magiſque diſtentus eſt vterus, tanto elatius ad vmbilici regionem protenditur, atque ad ilia magis accedit. In nullis tamen omnino mulieribus vtero non gerentibus fundum ſacri oſſis initium infimæ B lumborum vertebræ coarticulatum ſuperat, neque in illis fundum & ceruix in poſteriori parte aliud præter rectum inteſtinum tangunt, vixque ipſius etiam vincunt amplitudinem, neque elatiſſima fundi pars tam alte atque recti inteſtini ſedes, in coli anfractus ducta prorepit. Anterior vteri pars veſica obtegitur, hic tamē humilima omenti parte in illis interueniente, quibus ad ſurſum verſus lienem non conuolutum omnibus inteſtinis obducitur. Omenti enim moles longitudoque tanta eſt, vt inter vterum veſicamque facile implicari, atque quod Hippocrates *5. aphoriſ. 46.* de obeſis dixit mulieribus, *vteri os ne apte concipiant, leuiter comprimere poſſit.* Anteriori autem vteri ceruicis parti, veſicæ quoque fundum illic, vbi vteri ceruix fundo ipſius contermina eſt, incumbit. Per reliquam enim ſedem, quaſi ad pudendum vſque, collum veſicæ, quod breuiſ- C ſimum eſt, ipſi duntaxat exporrigitur. Verum quia vteri ceruix veſicæ collum longitudine ac latitudine plurimum ſuperat, tota ceruicis vteri pars, veſica, ipſiuſq; collo non operta, eam peritonæi ſedem contingit, quæ internam pubis oſſium regionem ſuccingit. ¶ Ceruicis fundique vteri latera, vaſa, quæ vterum adeunt, & membranas illum proximis partibus nectentes ſpectant. Atque ita vterus fere in non prægnantibus habet.

Vteri ſitus in grauidis.

In vtero autem gerentibus ſuper gracilia inteſtina ſub omēto & peritonæi anteriori parte ducitur, ilia quoque quum partui vicinior eſt, impenſiuſque turget, inſigniter opplens. Vnde etiā humilior fundi pars, qua is in ceruicē deſinit, iis etiam altius quam in non prægnantibus aſcendit, & vteri ceruix illis mulieribus ſurſum tracta, ac in longitudinem ducta, preſſius quam ceteris arctatur. Quinetiam vterus iis non ad amuſſim, D vt alias, mediam, quod ad dextrum & ſiniſtrum attinet, ſedem occupat, ſed quaſi apice elatiori in dextrum aut ſiniſtrum magis, quamuis modice, vergit. Quod etſi plerunque fœtuum ſexus ratione, vt atteſtatur *5. aphoriſ. 84. Hippocrates*, fit, non tamen perpetuum eſt. Locatus eſt autem in humilima trunci corporis ſede, quod ad concubitum ſeminiſque ſuſceptionem, & adhuc ad concepti fœtus augmentum, perfectique partum, nulla aptior excogitari poſſet. Nulla præterea oſſa, quo minus in miram amplitudinem diſtendi queat, inibi præpediunt, atque etiam ipſi parituro hinc ad inferiora & crura verſus facilis eſt exitus.

Situs ratio. Vteri forma.

Muliebris vteri forma, potiſſimum in prægnantibus veſicam ad amuſſim propemodum refert. Quippe illis vteri fundum, vt & veſicæ, amplum admodum magnumq; E eſt: & ceruix, ſi hanc ad fundi amplitudinē contuleris, anguſta. In non prægnantib. autem ceruicis latitudinem fundi latitudo vix ſuperat: & ſi ceruicem vel leniſſimo conatu dilatare conaberis, iam eius latitudinem plurimum fundi latitudinem vincere ſpectabis, quum fundi ſubſtantia, vtcunq; protendenti haudquaquam ſequax ſit, ac proinde etiam iniqua vteri in iis, quæ grauidæ non ſunt, ad veſicam eſt comparatio. Deinde veſica, quod ad latitudinem attinet, exacte orbicularis eſt: vteri autē fundum nō prægnantibus anteriori, poſteriorique partibus, vt latius craſſiuſue euadat, comprimitur. Veſicæ etiam ſuperior pars exacti globi inſtar paulo minus rotunda eſt. Nam qua vrinarius meatus vrinam e fœtu per vmbilicum deducens ab ipſa pronaſcitur, velut in acutum aſſurgit. Vterus autem hic obtuſus eſt, & quartam circuli partem etiam non- F nihil erectam, aut nouilunii imaginem refert, non aliter, quam ſi ſuperior fundi pars vtrinque obtuſum conſtitueret angulū. Ab huius partis ſuperioris lateribus, vteri fundum ſenſim, ſed modice interim arctius redditum, deorſum ad ipſius ceruicis originem fertur: ita tamen vt totus vterus non multo fiat prolixior quam latior, ceruice

interim

A interim inſtar oblongi meatus longa & tereti. Vteri autem fundo forma rotundæ pro-
ximaconuenit, vt reddatur capacius, iniuriiſque minus ſit obnoxium. ¶ Fundum vteri *Vteri ſuperficies cuiuſmodi.*
omni ex parte præterquam in lateribus, vbi vaſorum membranarumque fiunt applan-
tationes, externa ſuperficie lęui & æquali, & veluti madente linteo abſterſa, ſubrubri-
canteque conſtat. Ceruicis quoque exterior ſuperficies in poſteriori parte ab vteri fun-
do nonnihil vltra mediam ipſius longitudinem, & anteriori quoque parte fundo pro-
pinquior, læuis & humecta, magis tamen quam fundi ſuperficies candicans cõſpicitur:
per reliquam vero externam ſedem propter aliarum partium adnexus aſpera, eorum
quæ inuicem adnaſcuntur modo exſiſtit. At interna fundi ſuperficies non prægnantib.
æqualis quoque ac læuis, vt inanitarum veſicarum cauitas apparet. ¶ Porro præter ve- *Fundi vteri ſinus.*
B ſicarum cauitatem humanus vterus, vt virorum ſcrotum, leuem & perquam modice
extuberantem futuram, ſeu tenuiſſimæ lineæ inſtar prominens tuberculum habet, ſe-
cundum vniuerſæ ſuperficiei longitudinem, & anterius & poſterius exporrectum, qua-
ſi quoddam ſiniſtræ a dextra ſuperficiei interſtitium cenſendum eſſet. Superficies hæc
fundi vteri ſinus eſt, ſemen genitale ſuſcipiens, fœtumque continens, quem Mundi-
nus, & alii quidam tum Theologi ſcholaſtici, tum Iuriſconſulti huius ſomnia ſequen-
tes, non vnum enumerant, ſed ſeptenario numero eum complectentes, ſeptem matri- *Error Mũdini & aliorum hunc ſequentiũ de matricis cellulis.*
cis cellulas recenſent, tres quidem in dextra vteri ſede, maſculis ſuſcipiendis aptas,
tres vero in ſiniſtra fœminis dicatas: ſeptimam autem in vteri medio ſtatuunt, illam ni
fallor, hermaphrodytis conſecrantes, *vt copioſius libro tertio, paradox. capit. 9. demonſtraui-*
C *mus.* Vnica itaque duntaxat in vteri fundo cauitas eſt, latior quidem & altior, quam
profundior. Vnica, quod vnicum fœtum complecti debeat, attamen latior quam
ſpiſſior eſt, quod interdum & gemellos concipiat. Non enim geminus cernitur, & in-
teſtini inſtar oblongus, qualis cani & ſui, ac illis denique animantibus obtigit, quæ plu-
res ſimul fœtus ſemper propemodum enituntur. Hec ſane cauitas ſiue ſinus in humi-
lima ſede iuxta fundi foramen, pro illius foraminis amplitudine anguſtior eſt, deinde
ſecundum vteri formam ſurſum dilatatus, in elatiori ſua ſede velut in duos, ceſſat
angulos, ad elatioris vteri partis latera conſcendentes. Media enim ſedes elatioris ſi-
nus partis non tam alte atque latera ipſius conſcendunt, vteri ſubſtantia deorſum bic
quaſi ſeptum aliquod, in ſuam amplitudinem ſpectante. Hic ſinus in non prægnanti-
D bus plurimum viſcido quodam & ſubalbo muco illitus, & læuis, ac extuberantiori li-
nea interſtinctus. In angulis illis aut in ſuperioribus ipſius apicibus rugoſiorem, ac o-
mnino illi cauitati ſimilis, in quam deferentia ſemen vaſa in viris inſeruntur. Hæc qui-
dem internæ fundi ſuperficiei ſinuſue vteri eſt deſcriptio. ¶ Interna autem ceruicis *Interna ceruicis ſuperficies cuiuſmodi.*
vteri ſuperficies magna ex parte varia eſt. Quum enim conniuet, neque alias diſten-
ditur, vndecunque rugoſa impliciraque eſt, ac in ſe concidit: ſi vero admodum di-
ſtenditur, exacte læuis & lubrica ſecundum vniuerſam ipſius longitudinem, præter-
quam ad eam partem, qua in pudendum terminatur. Hic namque perpetuo præter la-
xos amplexus, cuticulares illas carunculas tuberculaque, non æqualiter omnibus mu-
lieribus propendula adipiſcitur, quæ νύμφην Græci vocant. Ad hæc in anteriori ceruicis *νυμφή.*
E ſede paulo ſupra pudendũ, vbi veſicæ collum ipſi inſeritur, non ad amuſſim æqualis
eſt. Nam vtrinque ad inſertionis latera tenuis vteri ceruicis portiuncula excreſcit, in
ipſius amplitudinem propendens, ac illis membraneis proceſſibus forma, perquam
ſimilis, qui vrinæ in vrinarios meatus e veſica, & bilis ex duodeno in deferentem illam
meatum, regreſſum præpedire diximus. Haud ſecus quam ſi vteri ceruix vrinam ad-
mitteret, penduli vero proceſſus vrinam in veſicæ collum regurgitare prohiberent.
¶ Præterea vteri ceruicis amplitudo toto ipſius ductu non anguſtatur, & eiuſdem eſt *Amplitudo*
amplitudinis qua fundo continuatur, ac qua in pudendum ceſſat. Verum in huius *Fundi vteri*
amplitudinis finem ſeu elatiorem ſedem fundi orificium prominet, nuſquam cerui- *os cuiuſmodi.*
cis latera ſuo mucrone contingens, neque propter ceruicis contractionem aut diſten-
F ſionem mobile. Porrigitur enim ex humilima fundi ſede in banc ceruicis regionem
vteri ſubſtantia obtuſioris in pene glandis modo, cui tranſuerſa ſciſſura ſeu foramen *Vteri os.*
ineſt, quod vteri aut fundi ipſius os vocari ſolitum eſt: quemadmodum muliebre pu- *Pudendum*
dendum ceruicis vteri os nuncupamus. Hoc prægnantibus rugoſum admodum eſt, & *muliebre.*
perquam anguſtum, vt ſpecillum niſi validius impulſum vix admittat. Quæ nuper pe-

A in miram magnitudinem & amplitudinem diſtendi. In exteriorem huius ſubſtantiæ
ſuperficiem venæ obſcutæ, gracileſque, ſed admodum frequentes integro adhuc vtero
excurrunt, quæ inter internam, exteroamq; vteri tunicam porriguntur. Sunt enim duæ Vteri tunicæ.
vteri tunicæ, exterior vna, quam a peritonæo validam & craſſam, vt ſit propriæ ipſius Externa.
tunicæ veluti inuolucrum, & tutiſſimum propugnaculum obtinet. Hæc oritur a mem-
branis vaſa vterum accedentia continentibus, vterumque peritonæo committentibus.
A peritonæo enim qua vaſa ipſi connaſcuntur quæ a maxima vaſorum diſtributione ſu-
pra os ſacrum facta, verſus crura tendunt, ipſius peritonæi partes proceſſuſue enaſcun-
tur, qui ſunt inſtar duarum tenuium membranarum in ipſarum medio venas & arte-
rias deducentium, & multo adipe oppletarum. Tales ſane membranæ a perito-
B næo vtrinque procedentes, toti ceruicis & fundi vteri lateribus ad eum modum com-
mittuntur, quo meſenterium inteſtinis tertiam obducit tunicam. Hæ itaque peri-
tonæi membranæ vtrobique vterum accedentes, in ſecundam ipſius tunicam dege-
nerant, longe craſſiorem ea quam meſenterium inteſtinis offert: quod ſcilicer qua-
tuor peritonæi portiones, vtrinque nimirum duæ, eam efforment, quam inteſtino-
rum tertiam tunicam duæ tantum membranæ conſtituant. ¶ Interna fundi vteri tuni- Interna.
ca ipſi peculiaris ac propria eſt, neque a peritonæo pendet, & eam quam iam narraui-
mus vteri ſubſtantiam conſtituit. Hæc in non prægnanti vtero craſſitie omnes reli-
quorum corporis organorum tunicas vincit. Ipſa tamen omni ex parte non pariter
craſſa viſitur. Vbi enim fundi efformat os, craſſiſſima eſt, & paulo quam alibi compa-
C ctior. Deinde etiam in media ſede ſuperioris fundi partis craſſa quoque admodum
eſt, & in ipſum quaſi ſinum extuberans. Qua vero vterus in obtuſos angulos deſinit,
ſemenque ſuſcipientia vaſa excipit, hæc tunica tenuior minuſque ſpiſſa ſecantibus oc-
currit. In lateribus autem & anteriori ac poſteriori ſede pariter craſſa viſitur, adeoque
compacta, vt nihil præter ipſius ſubſtantiam citra fibrarum quibus abundat, diſtinctio-
nem intueri liceat. Hæc itaque interna vteri humani tunica ſimplex, & minime ge-
mina, vt quidam falſo putant, exſiſtit. Quod vero vnica eademque craſſa contentus
fuerit peculiari tunica, neque duas cum ventriculo, carnoſam videlicet vnam & neruo-
ſam alteram obtinuerit, ideo factum eſt, quod continere tantum vterus complectique
debeat, non autem ventriculi modo præter hæc aliud quippiam a proprio nutrimento
D concoquere & elaborare. Quod vero in libello, *de vteri diſſectione* Galenus & alii hanc
tunicam geminam & venoſam eſſe tradunt, in dextris vnam, & in ſiniſtris aliam, quaſi
vtriuſque manus concaua ſimul ex oppoſito iungeres, ac ſingulas manus ſingulas eſſe
tunicas fingeres, idipſum de vaccino vtero vere dicitur. Hæc enim non vnica, ſed gemi-
na vtriuſq; ſcilicet partis vna peculiaris, ita nimirum ac ſi indicem cum medio ſibi iun-
ctum conſpiceres, aut duorum cornuum radices internis lateribus inuicem committe-
res. Porro interior vteri tunica tanto tenuior rariorque, & magis neruea viſitur, quanto
magis vterus ipſe in magnitudinem promouit. Triplici autem fibrarum genere interte-
xitur, ac rectas quidem intimas habet, ſed eas non ita numeroſas. Extimas orbiculares
tranſuerſaſue obtinet, rectorum copiam vtcunque vincentes. At medias, quæ obliquæ
E ſunt, poſſidet plurimas, eaſdemq; robuſtiſſimas. Rectas autem ideo intimas habet, quod
ante omnia ſemen allicere debeat: eaſdem quoque paucas poſſidet, quod ocyus ſemen
illi placens, ac fluidum a proque membro porrectum in illum labatur. Obliquas vero
plurimas, eaſdemque tectis ordine ſuccedentes obtinet, quod id quod conceptum eſt
diutiſſime retinẽdum ſit. Tranſuerſas autem extimas nanciſcitur, quod illas vterus tum
primum maxime requirit, quum fœtum diu ſatis amplexum in lucem eſt editurus. Cer-
uicis vteri ſubſtantia aliquid commune cum penis ſubſtantia poſſidet. Quemadmo- Ceruicis vteri ſubſtantia.
dum enim illa inuolucro inter neruum carnemq; ſubſtantia medio conformatur, fun-
goſaque & ſpongioſa ſubſtantia oppletur: ſic quoq; & ceruix vteri carnea nerueaq; con-
ſtituitur tunica, eiuſmodi etiã ſubſtantiæ fungoſæ nonnihil poſſidente. Atq; huius ſub- Colliculi
F ſtãtiæ beneficio vteri ceruix penis modo muliere Venerẽ appetẽte extuberat, pudẽdiq; ſeu alæ vteri ceruicis.
ipſius colliculi, quas alas alii nominãt, ac cuticulares illius carũculæ extra ceruicis introitũ
ne vterus frigore afficiatur promineant, ceruicisq; amplitudo penẽ amplexura arctatur,
& quod ad rectam virilis ſeminis eiaculationem ſat eſt dirigitur. Præterea ceruix in pu-
ellari ætate delicatior molliorque eſt, contra in prouectioribus, & iis quæ frequentius

A pepererũt, calloſior temporis ſucceſſu redditur, *vt etiam, quemadmodum Gal. quoq; in libello, de vteri diſſect. teſtatur,* cartilagini aſperæque arteriæ illa in vetulis ſubinde aſſimiletur. Atque inſigni prouidentia in vteri ceruicis ſubſtantia efformanda natura vſa eſt. Nam vt ea dirigi diſtendique ad ſeminis ſuſceptionem facile poſſet, & rurſus ne vterus refrigeraretur, locuſq; ſeu amplitudo fruſtra inanis ſeruaretur, colligi & cõuolutim occludi, queat, ita exſtructa eſt. ¶ Porro mulierũ teſtes vteri accumbũt lateribus, paulo quidem elatius quam fundi ſuperior pars conſiſtit. Inniruntur autem peritonæo ea parte, qua ilium oſſa ſacro committuntur, omnino laxi, neque aliter quam ſeminalium vaſorum beneficio peritonæo connexi. Hi virorum teſtibus minores multo ſunt, forma autem oblongiores, & ſecundum latitudinem minus rotundi, & quaſi latiores quam ſpiſſiores effici deberent, anterius poſteriuſque depreſſi. ¶ Externa ſuperficies inæqualis, ac haud B ſecus quam multæ eædemque exiguæ vna colligarentur glandulæ, multis inæqualibus tuberculis oppleta videtur. Subſtantia non conſtant, vt virorum teſtes, molli, ac innato ſibi humido, læui, continua & æquali: verum duriori, meſenteriique & inferioris omenti membranæ glandoſo corpori non abſimili, & præter exiguos venarum ac arteriarum in ipſa conſiſtentes plexus, ſinuoſa cauaque. Habent enim mulierum teſtes intus præter vaſa ſinus quoſdam tenui aqueoque humore plenos qui prius non læſo teſte, ſed vi compreſſo, ac inflatæ veſicæ modo crepante, in miram altitudinem inter diſſecandum nõ ſecus quam ex ſcaturigine quapiam exſilire ſolet. Huiuſmodi ſinibus nulla peculiaris eſt forma: inæqualis enim, vt exterior ipſorum teſtium ſubſtantia ſunt, & non

Dartos & epidymi dantelligit.

vnus, ſed plures, neque illi ſemper iidem viſuntur. ¶ Hæc teſtium ſubſtantia membra- C neo inuolucro vndiquaque circumdatur, quod ipſi validiſſime adnaſcitur. Et hoc quidem durum eſt, ſed tenue & longe illi inuolucro quod virorum teſtes proxime ambit, duritia & craſſitie cedens, neque adeo promte a teſtium ſubſtantia inter diſſecandum ſeparabile, & ſui teſtis ſubſtantiæ magis participans. Præſens inuolucrum mulieribus eundem quem viris vſum præſtat. Seminariis enim vaſis excipiendis aptum eſt, teſtiumque continet ſubſtantiam. Præter hanc tunicam mulierum teſtes nullum habent inuolucrum, niſi quod in ambitu peritonæi membranei proceſſus ſeminaria vaſa continentes, & veſpertilionum alis longe ſimilimi, teſtium mediam duntaxat partem integunt,

Seminaria vaſa in mulieribus eiuſmodi.

non autem vt exterior virilis teſtis tunica, prorſus induunt. ¶ Seminaria vaſa mulieribus ſimiliter ac viris duæ ſunt arteriæ, & totidem venæ, parem omnino cum virorum D vaſis ortum ſortitæ, at progreſſu diſtributioniſque ſerie differentes. Dextra enim vena & arteria, quemadmodum & alterius lateris vaſa a primo ipſarum ortu dextrorſum peritonæo, vt in viris, firmata ad ſui lateris teſtem deſcendunt, ac quum primum arteria venæ committitur, ambæ inuicem, vt virorum vaſa poſtquam aliquouſque e magna peritonæi amplitudine exciderunt, implicari inuoluique incipiunt: non quidem vniuerſum ipſorum corpus in implicationem abſumentes, verum mediam ſui partem vena & arteria in ſuperiorem ſui lateris fundi partem deriuant, multiplici ſobole in vteri fundum excurrentem. ¶ Quod vero ex implicationis initio reliquum eſt, paulatim magis magiſque, vt in viris, inuoluitur, varicoſumque illud corpus efformatur, ſua baſi elatiori teſtis parti adnatum, & ſimiliter atque in viris teſtis ramos in ſubſtantiam, & illum E ambiens inuolucrum diffundens. Dein vas ſemen deferens ſecundum teſtis corpus, vt in viris habet: quanquam magis teſti orbiculatim, quam in poſteriori ſolum ſede aduoluitur. Ab interna enim ſede varicoſi corporis incipiens, externo teſtis lateri, & deinde inferiori ipſius parti, & nonnihil interno quoque lateri adnaſcitur, haudquaquam tot inuolutionibus, qua teſti adnaſcitur, ac virile vas donatum. ¶ Porro a teſte nonnihil surſum aſcendens, & teſti non amplius adnatum, reuolutiones eas inſtar vermis æqualiter procedentes amittit, ac teres planumque inſtar nerui in vterum errabundo ductu fertur, in mediam cornu dextri ſedem inſertum. Porro hæc vaſa pinguibus membranis a

Mulieres ſemen habent.

peritonæo pronatis ſuffulta tuto porriguntur. Atq; hic vaſorum ſeminalium in mulieribus ortus & ductus, ipſaque teſtium ſubſtantia & conformatio ac ſectio mulieres ha- F bere ſemen liquido docent, vtcunq; temere Ariſtot. refragetur. Verum id humidius & frigidius, quod teſtes ipſis & minores ſint, & mediam duntaxat venæ arteriæq; ſeminalium portionem aſciſcant.

Vteri venæ & arteriæ.

¶ Ceterum præter venas & arterias a ſeminalibus natas vaſa magnas & conſpicuas frequenteſque vterum intertexentes, & ad internam ipſius ſu-

perficiem

A perficiem in prægnantibus, vſque ad ſecundas dilucide procedentes: aliæ multo inſi- Vteri venæ & arteriæ.
gniores a caua & arteria magna poſt illarum ſupra ſacri oſſis initium diuiſionem acce-
dunt. Poſtquam enim ea vaſa primum in duos inſignes truncos diuiduntur, & hi rurſus
ſinguli in duos inſignes, ſed amplitudine impares ramos diſſecti ſunt, vnũ quidem, qui
maior eſt, ac per inguina crus accedit, alterum vero humiliorem minoremque, cuius fi-
nis per pubis oſſis foramen elabitur, vteri venæ & arteriæ oriuntur, a minoribus humi-
lioribuſq; ſecundæ illius diuiſionis pronatæ. ¶ Rami itaq; in dextro conſiſtentes, vt qui
in ſiniſtro ſunt quoq; inſignem porrigũt propaginem: vena quidem venam, arteria aũt
arteriam, quæ ſimul accumbentes, dextrum vteri latus prope fundi os accedunt, vbi in
multas ſciſſæ ſoboles, quaſdam ſurſum in humiliorem fundi ſedem exporrigunt, quaſ-
B dam per vteri ceruicem deorſum digerunt. Quæ vteri fundum accedunt, non præ-
gnantibus quodammodo graciliores & pauciores apparent, quam quæ ceruici & potiſ-
ſimum iuxta fundi os implicantur. ¶ Porro ora & fines venarum & arteriarum Gal. *lib. 2.*
de ſemine & 5. aphoriſ. com. 45. teſte ad vterum venientium, per quos ſingulis menſibus ſu-
peruacuus ſanguis a toto corpore in vterum deriuatur, & ex vtero in ſecundam perti-
nentium, Græcis κοτυληδόνες, Latinis *acetabula* nominantur. Sic dicta vero Galeno in *lib. de* Acetabula.
vte. diſ. teſte, ſunt, quod in prægnantibus hæc vaſorum ora turgida ſint, & eminentias ad
acetabulorum ſimilitudinem habeant, quales in ſede hæmorrhoides, e quibus paulo
poſt profluxurus eſt ſanguis, obtinent. In vaccis autem, ouibus, & capris verius, quam
homine, acetabulum ſeu ſinum foliorum herbæ acetabuli exprimunt. Hinc eſt, quem-
C admodum Galen. *ad finem lib. de vter. diſ.* ſcribit, quod nonnulli vterum humanum coty-
ledones habere negauerint. Prædictis autem venis, quas in fundum vteri & ceruicem
pertinere diximus, vterus, & quando concepit mulier iis, quę fundo peculiares ſunt, fœ-
tus quoque enutritur. Mulierum quoque menſtruæ purgationes ex iis, quæ vterum pe-
tunt, venis vacuantur. Vna cum præſentibus vteri venis & arteriis ab oſſis ſacri neruo- Nerui.
rum paribus vtrinq; etiam nerui deducuntur, tenuibus ſurculis potiſſimum in vteri cer-
uicem, & circa humiliorem fundi ſedem excurrentes, veſicæq; ramos promentes. Ad
elatiorem porro fundi regionem ſubinde neruuli perquam graciles diffundũtur a ſexti
neruorum cerebri paris ramis deducti, qui coſtarum radicibus exporriguntur. Atq; vt
hi neruuli prætenues albicanteſq; ſunt, & pinguibus membranis ſuffulciuntur, ita quo-
D que inter diſſecandum difficulter occurrunt. ¶ Vtero autem, & potiſſimum ipſius cer- Quibus partibus vterus adnaſcatur, quas ſolũ tangit.
uici, vt exactiori ſenſu donarentur, nerui illi frequentes inſerti ſunt. Nũc tandem ſuper-
eſt, vt quas partes tangat ſolum, & quibus alligetur & adnaſcatur, exponamus. Anterior
itaq; poſteriorq; & ſuperior fundi vteri regiones nullis, quas contingunt, partibus adna-
ſcuntur. Tangere autem quam connaſci ideo ſatius fuit. Si enim vteri fundum non præ-
gnantibus incumbenti illi veſicæ, & quod ei ſubiacet recto inteſtino connaſceretur,
neq; laxis illis, ſed duris vinculis, quibus accumbit, partibus, alligaretur, non poſſet tunc
vna cum fœtu cõmode diſtendi, nec in partu deorſum repere. Latera vero connaſcun-
tur membranis vaſa deducentibus, & vterum peritonæo valide colligantibus, exterio-
remq; vteri tunicam producentibus, ac demum carneis illis fibris intertextis, quæ duos Vteri muſculi.
E efformant muſculos, quorum beneficio voluntario motu nonnihil ſurſum, dum mulie-
res ilia trahunt, & quaſi colligunt, allicitur, quique adeo oblique prorepunt, & qua vterũ
accedũt, adeo craſſeſcunt, vt cornua vteri illos muſculos eſſe aliquis exiſtimare poſſet,
præſertim quod obtuſi muliebris vteri anguli cornuum, vt dictum eſt, imagini non ac-
cedunt. Ceruix porro vteri ex lateribus membranis quoque & vaſis ipſi exporrectis ad-
naſcitur, & illorum interuentu peritonæo laxe connectitur. Poſteriori parte per me-
diam longitudinem, qua fundo propinquior eſt, recto inteſtino ita innititur, vt accum-
bentes inuicem inteſtinorum gyros mutuo allocari cernimus. Verum ad ceruicis in pu-
denda finẽ, illa podici firmiſſime connaſcitur. Rurſus ceruix anteriori ſede elatius qui-
dem ad fundi os innitentem duntaxat habet veſicam, ſed paulo inferius fibris quibuſ-
F dam humilimã veſicæ partẽ, & ipſius ceruicẽ aduatam poſſidet. Vbi aũt hæc illi inſerit;
velut cõe vtriuſq; corpus & tunica efficitur. Ceterũ in fine, qua ceruix in pudendũ deſi-
nit, cõe vtriuſq; ceruicis ſcil. & cutis, vt in labris & podice, corpus conſtituitur. Hęc cutis
præterquã ꝙ piloſa euadat, ipſi duriuſcula ſubſternit pinguedo in vetulis vna cũ mam-
millis flacceſcẽs, neq; ita belle pudẽdi colliculos aliaſue vt in iunioribus ſuſtinẽs. Sũt præ-

Prominulæ in ceruicis ore carũculæ. Νυμφαί.
terea primũ in pudendo muliebri implexus & vtrinq; vna prominens cuticularis carun- A
cula, longa quidem & tenuis, & ex longa baſi in mucronem deſinens. Has νυμφὰς Græcis
vocari diximus. Hæ carunculæ in nonnullis mulieribus ad tantam molem perueniunt,
vt deformitatem inducant, & a veſtimentis attritæ ad libidinem irritent, & Veneris ar-
dorem excitent. Vt vero vteri conuoluto & inflexus, ne ille frigore afficiatur plurimum
auxilii præſtat: ita quoque conniuentes pudendi colliculi, & illæ cuticulares carunculæ
ceruicis opplentes initium, eidem vſui, vt dictum eſt, accommodatæ ſunt.

De inuolucris ſeu tunicis fœtum in vtero tegentibus. CAP. IV.

FOetum, qui ex vtriuſque, fœminæ nimirum, & maris, ſemine, vt *copioſe admodum in*
libro de ſem. 2. Galenus oſtendit, generatur, tres tunicæ ſeu membranæ inuoluunt. Quas
ſane natura, quoad eius fieri potuit, vnire voluit, vt quod roboris cuique priuatim a ſe- B
Prima.
ipſa deerat, id omnes a ſeſe mutuo adipiſcerentur. Prima autem fœtus tunica, & exti-
ma, fœtum, non eo modo obuoluit, quo nucleum a ſuo putamine obduci integique
cernimus, aut quo reliquas duas fœtum ambire dicemus: ſed hunc duntaxat circulo-
rum vaſa contingentium modo cingit. Haud quaquam enim ſuperiorem, vti neque et-
iam inferiorem fœtus partem contingit, ſed tantum ita ſe habet, ac ſi quis a mucronata
pectoris oſſis cartilagine ad elatiſſimam vſque ilium oſſium ſedem faſcia impenſe laxa
Latitudo.
cingeretur. Tunicæ enim huius latitudo ex fœtus proportione tanta dũtaxat eſt, quan-
ta longitudo a fœtus ilium oſſium elatiſſima ſede ad mucronatam vſque cartilaginem
pertingit, tantum abeſt vt fœtum veſicæ alicuius, aut ipſius vteri modo amplexetur.
Amplitudo.
¶ Porro membranæ amplitudo tanta eſt, quanta ſumma interioris vteri ſuperficiei ex- C
tenſio. Hęc n. externa ſuperficie vtero vndique contigua eſt, & adnaſcitur quoq;. Dein
exacte conſiſtit ad fœtus mediam regionem, ſi modo fœtum ita iacentem ſubaudias,
Craſſities.
quemadmodum conuolutus implexuſue in vtero ſecantibus occurrit. Ceterum ipſius
craſſities nequaquam membranæ modo tenuis eſt, ſed quum fœtus ab vtero paulo poſt
reſoluendus eſt, vteri tunicarum craſſitiem longe ſuperat, & pollicis etiam craſſitiem
Subſtantia.
facile æquat. ¶ Præterea ſubſtantia non conſtituitur membranea, verum peculiari, &
cui in vniuerſo corpore alteram non reperias ſimilem, niſi fortaſſis lienis ſubſtantiæ aſ-
ſimilare velis. Eſt enim huius tunicæ ſubſtantia lienis modo nigricans, friabilis, fungo-
ſa & frequentiſſima vaſorum ſerie implicita. Quippe omnes venæ & arteriæ ab vtero
fœtum petentes, in hanc duntaxat tunicam pertingunt, neque vndiq, in fœtus ambitu D
in aliquam vniuerſum fœtum inuoluentem membranam finiunt, ſed in hanc quã Græ-
ci χορίον, Latini *Secundam*, barbari *Secundinam*, nonnulli etiam *loculos* appellant. Non eſt
itaque extima hæc tunica ſeu ſecunda niſi multarum venarum & arteriarum quidam
plexus, interualla membrana obducta obtinens. Quippe vaſa vterum implicantia ſuis
oſculis in hanc tunicam, quam lato craſſoque circulo recte contuleris, pertingunt ape-
riunturq;, & ex ſingulis vaſorum oris noua procreantur vaſa tot numero, quot vaſorum
ora tunicam hanc contingunt. Atq; a venarum quidem oris venæ procreantur, ab arte-
riarum autem arteriæ: quæ quidem per huius tunicæ ſubſtantiam varie admodum im-
plicitæ, tandem inuicem colliguntur, venæ quidem in venas, arteriæ autem in arterias,
& tantiſper grandiores pauciore ſque rami ita collecti in maiores adhuc coeunt, donec E
demum vniuerſæ venæ in duos colligantur venarum caudices, & arteriæ item omnes in
duos arteriarum caudices. Venę autem & arteriæ ad hunc modum ex ſecunda collectę,
reliquas duas fœtum inuoluentes tunicas, de quibus mox dicemus, penetrant ad vmbi-
Vmbilici venæ ductus.
licum vſque, *Galeno lib. 15. de vſu par. & de vteri diſſect. teſte*, prorepunt. ¶ Quum autem ad
vmbilicum vſq; venæ prorepſere, mox in vnam coeunt venam, imo ſubinde etiam vna
tantum viſitur vena ſimulatq; a ſecunda abſcedit. Hæc vmbilicum ingreſſa peritonæo
adnectitur, & ſurſum conſcendens patulæ iecoris ſciſſuræ inſeritur, qua dextrum mu-
cronatæ cartilaginis latus, in anteriori iecoris ſede hominibus, quibus id priuatim con-
tigit, habetur, & foraminis cuiuſdam aut meatus modo hanc vmbilici aſſumit venam,
eamq; per iecoris ſubſtantiam verſus cauam iecoris ſedem deducit, non procul a portæ F
venæ caudicis exortu. Arteriæ autem vmbilico inſertæ deorſum ad veſicæ fundi latera
porrectæ, ramis magnæ arteriæ poſt præcipuam ſupra os ſacrum arteriæ diuiſionem
Arteriarũ ductus.
continuantur. Arteriæ enim vmbilicum ingredientes, illis magnæ arteriæ propaginti-
bus vniuntur, quas per pubis oſſium foramina in crus deſcendere ſequenti libro doce-
bimus.

A bimus. Vmbilici venæ beneficio fœtus nutritur, arteriarum vero munere ipſius inſitus
calor reficitur, & ſpiritus vitalis illi diſtribuitur. ¶ Ceterum quando infans naſcitur, hæc
vaſa ſimul cum meatu, quo ex veſica inter intimam & ſecundam, *vt paulo poſt latius dice-
mus*, fœtus tunicam, illius vrina effertur, ab obſtetricibus iuxta ventrem præſcinduntur.
Bruta vero animantia dentibus abrumpunt, inuolucra fœtus plerunque deglutientia.
Quod horum vaſorum in corpore adhuc reliquum eſt, temporis ſucceſſu exareſcit.
membraneamque prorſus redditum, & multa adipe obductum, inſtar funis ſuam ca-
uitatem deperdit. ¶ Hæc itaque extima fœtus tunica aliud nihil eſt, vt diximus, quam
plexus quidam & textum, in quod vteri vaſa pertingunt, implicanturque, ea potiſſi-
mum cauſſa, ne tot vaſa fœtum ſubirent, quod ab vtero in tunicam hanc pertingunt,
B ſed vt huius tunicæ beneficio collecta in pauca redigerentur: quæ per fœtus vmbilicum
ducta, tunica tantum ſede eademque tuta fœtum perforant. Exterior huius tunicæ ſu-
perficies vniuerſa interna vteri ſuperficiei adnaſcitur, proximaq; eſt: interior autẽ ipſius
ſuperficies adhuc pertinacius obnaſcitur ſecundæ fœtus tunicæ, quam nunc deſcribe-
mus. *Secunda* itaq; fœtus tunica a farciminis figura eleganter admodum ἀλλαντοειδὴς vete-
ribus eſt appellata. Quum enim inter diſſecandam extima tunica ab vtero diuulſa eſt,
aterq; & nigricans ſabuitidiſq; ſanguis ab illa profluxit, nullaq; alia fœtus tunica effra-
cta, fœtus ab vtero eximitur, is vna cum ſuis tunicis farciminis alicuius non quidem ob-
longi, & quod ex tenuibus formatur inteſtinis, ſed breuis, & ex craſſiorib. inteſtinis for-
mati, ſupraq; & infra conſuti, non autem laqueo tantum intercepti, imaginem expri-
C mit. ¶ *Secunda* namq; tunica inteſtino reſpõdet, fœtus autem & omnia quæ hæc tunica
amplectitur, inteſtino in fartorum rationem obtinent. Eſt n. ſecunda hæc tunica exacta
membrana, venulis quibuſdam & arteriis intertexta. Externa ipſius ſuperficies tãta am-
plitudine, quãta eſt extima fœtus tunica, pertinaciſſime illi connaſcitur, & venulas ſuas
arteriolasq; ab extima fœtus tunica, vt dictum eſt, aſſumit. Nullum enim vas immedia-
te ab vtero in hãc membranam pertingit, etiamſi externa ipſius ſuperficies reliqua, quę
extimæ non connaſcitur tunicæ, vterum contingat, non tamen connaſcitur. Nullibi e-
nim ſecunda hæc tunica vtero, niſi extimæ tunicæ interuentu nectitur, interior huius
ſuperficies ad amuſſim læuis eſt & humecta, neq; alteri parti cõnaſcitur, niſi puncto quo-
dam, vt ſic dicam, intimæ ſeu tertię fœtus tunicæ. Atq; is connexus vmbilici vaſorum ab
D extima tunica per ſecundam & tertiam ad vmbilicũ tendentium fit interuentu. In reli-
qua enim amplitudine ſecunda hæc tunica tertiæ nuſquam adnaſcitur, & inter ſecun-
dam hanc & tertiam tunicã vrina colligitur. A ſuprema enim fœtus veſicæ fundi regio-
ne meatus quidam ſurſum per vmbilicum in cauitatem pertinet, quæ inter ſecundam &
tertiam conſiſtit tunicam. Is ſane meatus fœtus vrinam in illam amplitudinem defert,
hincq; Græcis οὐραχὸς eſt appellatus, vt certe vmbilicus non ſit, niſi quatuor prædicta va-
ſa, quæ in medio vrachum habent. ¶ Mira vero induſtria in hoc a natura formatus eſt,
vt fœtus vrinam per veſicę ceruicem reddens, illam corpori ſuo proximam tantiſper,
dum naſceretur, aſſeruaret, & eius acrimonia mordacitateq; mollis illa ac tenerula cu-
tis erodatur vlceretur ue: ſed vt vrina procul a fœtus cute eius vrinarii meatus beneficio,
E inter ſecundam & tertiam tunicam deduceretur, & vt ſtatim de fœtus quoque ſudore
dicemus, partus promtitudinem dum paulo ante egredientem fœtum profluit, & vteri
ceruicem humectando emollit ampliatq; plurimum iuuet. ¶ *Tertia* fœtus tunica forma
prorſus ſecundæ tunicæ reſpondet, ſed minus eſt ampla, & longe tenuior, hinc etiam, a
mollitie & teneritudine agnellorum nomine deducto, ἀμνίος Græcis dicta eſt. Tenuiſſi-
ma itaq; hæc membrana eſt alba, quemadmodum & ſecunda tunica, & venulis pariter
ac arteriis implicita, fœtui proxime & vndecunque obducta. Huius exterior ſuperficies
prorſus læuis & humecta eſt, neque vlli penitus parti adnaſcitur, niſi venarum arteria-
rumque vmbilicum petentium interuentu. Hæ enim quum ab extima tunica per ſe-
cundam & tertiam vmbilicum adeunt, ſecundam primæ committunt. Interior quo-
F que tertiæ tunicę ſuperficies læuis quoque & humecta eſt, fœtui nuſquam, niſi ad vmbi-
licum, vaſorum vmbilici beneficio connexu. Inter hanc autem & fœtus cutẽ ſudor co-
pioſus continetur, qui fœtus eſt recremẽtum, ac ante partum non minus q̃ fœtus vrina
profluens ceruicem vteri rigando, fœtui faciliorẽ parat exitũ. Deinde fœtus cuti ſubfla-
ua quædã & lutoſa obducit ſubſtantia eius concoctionis, vt putamus, q̃ in ſingulatũ par-

Vſus.

Vſus.

Nam & ἀλλᾶς farcimen erat quod ex carne & farina ſubacta, in craſſius inteſt nũ conlecta fiebat. Vt hodie quum ſanguis cum adipe in craſſiora conijcitur inteſtina.

Vrachus. Vmbilicus quid.

Tertia fœtus tunica. ἀμνίος.

tium enutritione fit, recrementum. Venæ & arteriæ hanc tunicam implicantes ab vm- A
bilici vaſis, quum illam permeant: principium mutuantur: quæ etſi ſunt longæ, gracili-
mæ ac tenues, tamen inter diſſecandum promte occurrunt, quod hæc membrana præ
ceteris corporis membranis tenuiſſima ſit, & omnis prorſus adipis expers. Atque hæc
de fœtus tunicis nos dixiſſe ſatis ſit.

De mammillis. CAP. V.

QVanquam mammillæ peritonæo nulla ex parte amplexentur, tamẽ quum fœtum,
vbi is in lucem prodiit, alant, atque hoc nomine in inſtrumentorum generationi
ſubſeruientium numerum veniant: hoc quoque loco ipſarum hiſtoriam oportune pro-
Mammillarũ ſitus. τιτθοί. μασθοί. ſequemur. Mammillarum itaque, quæ Græcis τιτθοὶ & μασθοὶ dicuntur, ſitus nulli non con-
ſpicuus eſt. Quippe ſuper pectus ad oſſis pectoris latera locantur, parti inferiori bra- B
chium pectori admouentis muſculi ſuperſtratæ. Vt autem hæ figura variant, ſic quoque
parem non ſemper ſedem occupant. Ampliores enim mammillæ latiori firmantur ba-
ſi, propendulæ vero ac flaccidæ a naturali loco declinant. Quibuſdam enim mulieribus
vicinios pectoris medium inuicem accedunt, quibuſdam autem, quod pulcertimum
Forma. docitur, inuicem recedunt, thoraciſque lateribus magis appropinquant. Forma illis pe-
ne propria ſemiglobum refert, quippe exterius rotundæ gibbęq; ſunt, vt ſcilicet iniuriis
minus ſint obnoxiæ, papillam quæ Græcis θηλὴ nominatur, inſtar proceſſus obtinentes:
intus vero ſeu poſterius, qua pectus ſpectant, leuiter admodum ſinuantur, ſecundum
Subſtantia. pectoris gibbum planæ, & amplæ baſi, vt ſcilicet firma nitantur ſede, commiſſæ. ¶ Por-
ro ſubſtantia earum glandulosa eſt, multo adipe abundans, & venis pauciſque admo- C
dom arteriis & neruis intertexta, vt in venis adductum ſanguinem in lac familiare fœ-
tus, vt paulo poſt latius dicemus, alimentum conuertere queat. In glandularum autem
forma, ſubſtantia, multitudine & ſitu magna ſingulis temporibus eſt differentia. Viris
namque nullæ, & perquam pauciſſimæ, eædemq; aridæ ſunt glandulæ, vti etiam admo-
dum puellis. Aliis vero frequentes extuberanteſque adſunt duritia, & mollitie ac for-
ma variantes. Iuuenculæ enim, quibus iam in mollem attolluntur mammillæ, genera-
tionique aptæ fiunt, harum glandularum habent copiam, ſed inuicem compactarum &
durarum, nulloq; lacteo humore oppletatum. Ceterum mulieribus ad papillæ centrum
vna magnaque & mammillæ modo effigiata habetur glans, cui aliæ frequentes, ſed par-
uæ, & amygdalis a cortice liberatis ſimiles in circuitu accumbunt, durioti adipe & ve- D
narum & fibrarũ ex carnea membrana in cutem pertinẽtium interuentu mutuo com-
Papillæ. φῶς. miſſæ connatæque. ¶ Porro cutis mammillis obducta, reliquæ thoracis cuti congruit.
Mammillæ enim ſubſtantiæ, vt reliquo adipi, connaſcitur, pariterque inibi craſſa eſt. At
vbi orbiculatim ad papillam nigricat, circulumq; conſtituit, qui φῶς Græcis appellatur,
pertinacius maxime in mammilla glandi connaſcitur, velut plurium neruorum, & te-
nuium inſtar fibrarum albicantium interuentu. Quinetiam cutis hic interdum tenuior
quam alibi euadit, fungolum quippiam, vt & *Papilla* adipiſcens. Huius namque ſubſtan-
tia penis ſubſtantiæ accedit, hoc eſt, neruec quodammodo cuti intus ſpongioſa ſubſtan-
tia oppleta, quæ dirigi ac viciſſim laxari non minus quam penis apta, & pari ſenſu prædi-
ta eſt, vt nimirum tenerulo & nondum dentato fœtus ori papillam lubentius mater ti- E
tillandam pruriendamque inderet, & ſugendam offerret. Obſcuri illi tenueſque nerui
ac prorſus fibræ modo albicantes in papillam pertinentes meatus venarum ſurculi ſunt,
Venarum mammillas petentium ſeries. multiplici ſerie inter glandulas excurrentes. ¶ Porro venæ mammillis exporrectæ, a tri-
plici plurimum pendent radice. Axillaris enim vena thoracis amplitudinem egreſſa, ra-
mum inſignem, in muſculos pectori ſuperſtratos, & pectoris cutem ipſamque demum
mammillam, vt *libr. 3. cap. 15. dictum eſt*, depromit. Quæ etiam elatiorem ſcapulæ ſedem,
& ſummum humerum implicant venæ, deorſum in pleriſq; mulieribus ante ſectionem
conſpicuos ſurculos in mammillæ cutem ipſamque mammillam deriuant. Apparent
enim crebro mammillarum cutis venæ in multis mulieribus, iis pręſertim, quę lactarũt,
inſignes, ſubuirides, & errabundo ductu, vt in ſura, tortuoſæ incidentes. Venæ autem F
mammillarum a tertia radice principium ducentes, non perinde in cutem atque prio-
res, ſed in mammillarum ſubſtantiam penitus excurrunt, arteriis cõcomitatæ perquam
gracilibus. Atque hæ præcipuæ ſunt venæ in mammillarum conſtructione animaduer-
tendæ, quandoquidem harum interuentu vterus cum mammillis conſortii lege affici-
tur. Hę

A eitur. Hæ namque mammillarum venæ & arteriæ, a iugulo, vt libro tertio capi. 17. do- [Vteri cum mammillis communionis ratio.]
cuimus, deorſum ſub pectoris oſſis lateribus prorepunt, atque thorace excidentes, ſu-
per anteriorem peritonæi tranſuerſorumq; abdominis muſculorum ſedem rectis muſ-
culis exporriguntur, horum poſteriori ſedi innatæ: frequenteſque ſoboles, donec ad
medium illorum longitudinis deuenerint, huc illuc vtrobique emittentes. ¶ Ceterum
hæ iuxta vmbilici ſedem alias venas, & item arterias ſub rectis muſculis ſurſum conſcen-
dentes operiuntur, atque cum illarum ramis ita implicantur, ac ſi vtriuſque manus di-
gitos inuicem insereres. Neutiquam enim oſculis ſuis ita conniuent, ac ſi vtriuſque ma-
nus digitorum apices e directo, non autem ex latere vna committeres. Hæc vaſa ſur-
ſum petentia a grandioribus cauæ & arteriæ truncis per inguina crus acceſſuris princi-
B pium ſumere, loco paulo ante citato commemorauimus. Quæ etſi ab eadem cum vte-
rum petentibus venis radice non enaſcuntur, adeo tamen vtero vicina ſunt, vt qui hic
in vteri venis coaceruatur ſanguis illis vaſis excipiatur, ſurſumque feratur, aut ſuis oſcu-
lis ſanguinem a deſcendentibus ſub pectoris oſſe vaſis accipiant, & ad vteri venas & ar-
terias diffundant. Hanc autem conſortii legem quam venarum arteriarumque mutuus
congreſſus ductuſque efficiunt: Galenus copioſe *lib. 14. de vſu par. cap. 8.* explicat, vt non
ſit opus hoc loco illam pluribus referre. ¶ Porro nerui ſemper iidem in mammillas per- [Nerui mammillarum.]
tingunt, ac ſibi perpetuo ſimiles ſunt. Pendent autem ab illis qui ſubditis muſculis ex-
porriguntur, neque aliter hi in mammillarum quam reliquam thoracis cutem deriuan-
tur, præter vnicum, qui ſubinde ex quinto coſtarum interuallo papillam adit, multoſ-
C que illi ſurculos, vt *ſuo dicemus loco*, offert. Præcipuum vero mammillarum munus & of- [Mammillarum munus & vſus.]
ficium in omnibus animantibus, quæ animal concipiunt, & in lucem edunt, eſt: vt te-
nero adhucaciam nuper nato fœtui alimentum ſuppeditent, ſanguinem ex vaſis præ-
dictis elaboratum accipientes, qui ſubinde longo & errabundo itineris anfractu in lac
conuertitur. Lactis itaque, quod eſt alimentum exacte elaboratum, gratia primum
mammillæ creatæ ſunt. Dein vt cordis ſedem operiant, eiuſque veluti quædam propu-
gnacula ſint. Atque hoc potiſſimum nomine homini in pectore collocantur. Nam hic
ſitus lactis generationi propter cordis calorem non eſt ineptus, & reciprocum quen-
dam calorem cordi retribuit. Mammillæ enim lanei penicilli, aut veſtis ritu a corde ca-
loris officina, prius excalefactæ calorem illum reprimendo reuerberant. Præterea cor-
D dis thoraciſque continuus motus, cordiſque calor ad lactis generationem plurimum
conferunt. Non prætereundum autem hoc loco erit lac etiam nonnullis viris in mam-
millis generari, quod per ſuctum frequentiorem prodit. Hinc eſt, quod Alexander Be- [Viris nonnullis lac in mammis generatur.]
nedictus *libr. 3. cap. 4. ſuæ anatomes* ſcribat, fuiſſe Syrum quendam, cui infans filius, mor-
tua coniuge, ſupererat, qui vt vagientis filii famem depelleret, ſæpius illi mammillas ad-
mouit, adeo vt frequenti ſuctu lacte tandem manarit papilla, quo ſubinde magna totius
vrbis admirationis infans ille nutritus eſt. ¶ Papillam autem teneram & prominentem [Papillæ constructionis ratio.]
merito adeptæ ſunt mammillæ, vt hanc anguſto teneroque infantis oſculo indutam, is
confeſtim labiis molliuſculis conſtringat, & inferiorem deducens maxillam, & buccas
contrahens lac attrahat. Vt autem in luctu infantis papilla turgidior proceriorq; quam
E alias redderetur, ſubſtantiam nacta eſt talem, quæ & laxari concidereque, & a ſuaui con-
tactu intumeſcere, erigique poſſet. Atque hæc de mammillis dixiſſe ſufficiat.

LIBER QVINTVS DE CORDIS STRVCTVRA, ET INSTRVMENTIS IPSIVS FVNCTIONI MINISTRANTIBVS.

Quomodo aer in reſpiratione digeratur, cordiſque & ipſi adminiſtrantium partium functionis enumeratio. CAP. I.

QVVM præſens liber inſtrumenta aeream, quæ continuo defluit, ſub-
ſtantiam reſtituentia, ac calorem innatum recreantia complectetur,
non inepte primum quo pacto aeris in reſpiratione ductus perficia-
tur explicabimus. Neq; enim aereæ ſubſtantiæ commoderationem,
vt *lib. 1. de tuen. ſanit. cap. 1. teſtatur Galenus*, niſi reſpiratu & arteriarum
motu tuemur. ¶ Aeris itaque per nares attracti copioſior portio in

fauces ducitur, hinc io laryngem, & dein per totam aſperam arteriam in frequentes A
ipſius per pulmonis ſubſtantiam propagatas ſoboles fertur. Poſtquam vero ab hac ſub-
ſtantia emutatus, ac cordi quodammodo præparatus eſt, ab arteriæ venoſæ ſurculis ſi-
militer pulmonis ſubſtantiæ intextis, ex aſperæ arteriæ ramis elicitur, atque in ſiniſtrum
cordis ventriculum per arteriam venalem delatus, tenui feruidoque admodum, quem
cor inibi continet, ſanguini commiſcetur. Huius aeris qualitate io hoc ventriculo con-
tenti caloris qualitas ventilatur, ſubſtantia autem caloris, quæ aere & ſpirituoſi ſangui-
nis exhalatione conſtat, illius aeris ſubſtantia enutritur. Quod vero velut fuliginoſum
ex hac cordis proptia peculiariq; functione congeritur, rurſus per arteriam venalem in
pulmonem ablegatur, atq; ab aſperæ arteriæ propaginibus exceptum, vna cum reliquo
aere, quam ex illis propaginibus arteriæ venalis germina tanquam cordi ineptum non B
attraxerant, denuo per aſperam arteriam, laryngem, & fauces, & nares educitur. Hu-
iuſmodi ſane in naturali reſpiratione aeris ductus perficitur. In non naturali vero aer
Reſpiratio nõ naturalis quæ. potiſſimum per os attrabitur effertur q;. ¶ Vocamus autem non naturalem reſpiratio-
nem, qua alterius quam temperatæ caloris innati qualitatis nomine vtimur, vt cum ea
qualitas aliqua ex cauſſa in eum modum increuit, vt per nares adductus aer homini non
Exſufflatio. ſufficiat: aut quoties exſufflationem: ſic autem vocant, vt *lib. 4. de laborantibus locis cap. 7. Galenus atteſtatur*, quum affatim ſpiritus foras per guttur effertur: vocem, eiuſq; generis
Vitalis ſpiritus generatio. reliqua, ad quæ ſecundario reſpiratio famulatur, reotamus. Ab aeris ſubſtantia in ſini-
ſtro cordis ventriculo ſaoguini ibidem contento permixta, vitalis ſpiritus conficitur,
qui ex hoc ventriculo in magnam arteriam vna cum ſanguioe impetu ruente ac ferui- C
do diffuſus, per vniuerſum corpus ſecundum arteriç ſeriem digeritur, & calorem ſingu-
lis membris priuatim innatum reficit temperatque, quod ipſius diffuſum eſt inſtaurans,
haud ſecus ſane atque membrorum ſubſtantia a ſanguine per venas adducto reſtituitur.
¶ Quemadmodum vero reſpiratio & ſanguinis ex dextro cordis vẽtriculo in ſiniſtrum
aſſumtio, cordi ad vitalis ſpiritus caloriſq; natiui repoſitionem faciunt: ſic materia a ſi-
niſtro cordis vẽtriculo per arterias reliquo deducta corpori, aliarum partium ſpiritum
& natiuum calorem recreat. Atque huius etiam rei gratia idem pulſus & reſpirationis v-
Pulſus & reſpirationis vſus. ſus ceoſetur. Quod enim ex reſpiratione vni præſtatur cordi, id ex pulſu calori qui in
toto eſt animali accedit. Nam vt natiuus in corde calor per immiſſum ſpiritum refrige-
ratur, per emiſſum vero expurgatur: ita in dilatatione arteriæ aer attrahitur, in ſubmiſ- D
ſione vero ſeu contractione fuliginoſum excrementum expellitur. Proinde quod in-
ſpiratio materiei in ſiniſtro cordis ventriculo repoſitæ pra ſtat, id reliquis partibus in
pulſu arteriarum dilatatio largitur. Exſpiratio autem arteriarum contractioni reſpon-
det, quemadmodum copioſiſſime Galenus in *libello de vſu pulſuum* docet. Atqui quibus
inſtrumentis hæc omnia perficiantur, iam ordine exponemus, a tunica coſtas ſuccin-
gente exordientes.

De tunica coſtas ſuccingente. Cap. II.

Situs. TVnica ſiue membrana omnibus coſtis, præterquam duodecimæ a ſepti tranſuerſi
implantatione occupatæ, & toti pectoris oſſi ſubtenſa, thoracis vero vertebrarum
corporibus, & ſuperiori ſepti parti thoracis amplitudinem reſpicienti obducta, & totius E
thoracis cauitati reſpondens, Græcis ὑπεζωκὼς, Latinis *Succingens*, vulgo *Pleura* nomina-
Nomina. tur. ¶ Pertingit parte ipſius poſteriori a prima thoracis vertebra deorſum ad vndeci-
Magnitudo. mam, e cuius regione ſepti pars arteriam magnam tranſmittens conſiſtit. Anteriori au-
tem ipſius parte a iugulo ad humilimam pectoris oſſis partem, cui ſeptum innaſcitur,
deſcendit. In lateribus vero a prima coſta ad ſuperiorem ſepti ſuperficiem, quæ thora-
cis cauitatem reſpicit, fertur, hanc vniuerſam, vt & reliquam thoracis amplitudinem
Figura. ſublinens. Hæc tunica perinde atque thoracis cauitas, figura admodum variat. Nam ſu-
periore parte, vt & thorax, anguſta eſt, ac velut in acutum deſinit. Inferiori vero parte
latior, quam ſuperiori exſiſtit. At in lateribus thoracis quoque latior, quam inferiori ſe-
de viſitur. Deinde anteriori breuior eſt, poſteriori autem multo longior pro obliqui ſi- F
tus ſepti ratione exſiſtit. A pectoris n. oſſis mucrone ad vndecimam thoracis vertebrã
pertingit. Rurſus anteriori parte, vt & in lateribus exterius, quemadmodum & thorax
ipſe, gibba viſitur. At poſteriori ſecundũ vniuerſam longitudinẽ, velut ad amplitudinẽ
ipſius internã impreſſionem peritonçi obtinet, atq; id ratione vertebrarum, & radicum

A coſtarum. Vertebrarum namque corpora in thoracis prominent cauitatem, vt & co-
ſtarum radices, quæ a vertebrarum corporibus retrorſum tantiſper reflectuntur, donec
denuo verſus anteriora deorſum ꝓcedentes obliquentur. Interius omni ex parte læuis,
& velut aqueo humore perfuſa eſt, præterquã vbi membraneos quoſdam proceſſus ex-
porrigit, ex quibus aut alias educit membranas, aut corpus aliquod ſibi colligat. Non-
nunquam etiam, ſed raro admodum, non ſecus ac peritonæo, internæ huius tunicæ ſe-
di adeps durior, idque præcipue, vbi vertebris propinquior eſt, quaque ipſius inſignio-
res venæ porriguntur. ¶ Præterea modo in vno, modo in altero latere membraneas fi-
bras pulmoni applantat, quibus illum ſibi admodum pertinaciter adnectit. Quinetiam
in hominibus priuatim qua ſepto obnaſcitur, cordis inuolucrum magna amplectitudi-
B ne ipſi coaleſcit continuaturque. Externa ſuperficie quod vndique adiacentibus par-
tibus adnaſcatur, aſpera, inæqualiſque, inuicem connexarum membranarum modo
viſitur. ¶ Præterea ſimilia cum ſepto foramina adipiſcitur. Qua enim ſepto obducitur, Tunicæ ſuccingẽtis foramina.
ternis foraminibus eſt peruium, vno quidem cauæ venæ caudici parato, ſecundo autem
ſtomacho, tertio vero magnæ arteriæ, & venæ pari carentis fini. In iugulo amplo conti-
nuoque foramine non pertunditur, verum quæ eam inibi perreptant vaſa pluribus fo-
raminibus complectitur, ipſiſque adnaſcitur, & tunicam aliam a propria illarum ipſis
offert. Tranſmittit vero hic venæ cauæ, & arteriæ magnæ ramos, adhæc ſtomachum, a-
ſperam arteriam, ſexti paris neruorum cerebri neruos, & ſepti tranſuerſi etiam neruos.
¶ Poſtremo ſecundum poſterioris ipſius ſedis longitudinem vtrinque ordinata ſerie
C perforatur, venis ac arteriis coſtarum interualla petentibus viam præbens. ¶ Subſtan- Subſtantia.
ria conſtat membranea, dura ſcilic. tenui, alba, æquali, & robore nonnihil peritonæum
ſuperante, verum ſimiliter ipſi quoque peritonæo huius ſubſtantia ad dorſum durior,
quam iuxta pectus ſentitur. Ipſius namque origo a vertebrarum ligamentis illarum cor- Origo.
pora connectentibus potiſſimum pendet. ¶ Porro venis arteriis & neruis abundat. Pre-
ter hanc coſtas ſuccingentem tunicam ſingulis coſtis alia peculiaris obtigit, quę non eſt Singulis coſtis peculiaris tunica.
niſi membrana omnibus propemodum oſſibus communis, quam quia os ambit, Græci
περιόστεον nuncupant. ¶ Ceterum ſuccingens membrana, quia amicum pulmonis ad co- περιόστεον.
ſtas contractum molitur, totius thoracis cauitatem velut vna ſuperficie non aſperam Vſus.
reddit. Deinde omnibus quæ thorax continet inuolucrum quoddam euaſit. Hinc ab
D vſu, tunica, veſtit enim munit ac firmat internas thoracis partes: a ſubſtantia vero mem-
brana vocatur. Adhæc ipſa quoque, vt & peritonæum, iis omnibus quæ complectitur
organis tunicas exporrigit, eademque firmata colligat. Denique ſepto tranſuerſo te-
nui & robuſto interim opportune facta, non inefficax robur adiungit, & in ipſo, vt & in
intercoſtalibus muſculis membranæ muſculorum ventrem ambientis vicem abunde
gerit. Poſtremo ſepti neruis iter præbet, & eos velut in vagina reconditos ad ſeptum de-
ducit. ¶ Porro venæ, arteriæ, & nerui, quibus tunica committitur etiamſi ad ipſius nu-
tritionem & ſenſum vſui ſunt, non tamen huius gratia præcipue, ſed vicinarũ partium
illi adeo frequentes attenduntur. Vnde etiam ipſi & crebrior cum magna tenſione, &
punctili dolore Galeno *libro 6. aphor. com. 33. atteſtante* phlegmone oboritur, quæ *Pleuritis* Pleuritis.
E nominatur.

De membranis cauitatem thoracis interſepientibus. Cap. III.

MEmbranæ quæ thoracem in duas præcipuas amplitudines interdiuidunt & diſtin-
guunt, Græcis *διαφράττοντες*, Latinis *interſepientes*, vulgo *Mediaſtinum* nominantur. Nomina.
¶ Habentur autem in thoracis medio vtrinque ſingulæ ſecundum ipſius longitudinem Numerus.
procedentes. A iugulo enim ad totam ſepti longitudinem pertingunt, & a tota pecto- Situs.
ris oſſis longitudine ad thoracis vſque vertebrarum corpora exporriguntur. ¶ Atque Forma.
his etiam terminis membranarum amplitudo circumſcribitur, quę triangulum quodã- Magnitudo.
modo ex inæqualibus & obliquis coſtis lateribuſue conformatum refert. Vna enim co-
ſta, quæ & breuior eſt, a iugulo ſecundum pectoris oſſis longitudinem ad eius mucro-
F nem, & ſepti hic connexum fertur. ¶ Secunda vero hac longior, a iugulo ſecũdum dor-
ſi ductum ad vndecimam vſque thoracis vertebram procedit. Tertia longitudine inter
illas media, ab oſſe pectoris ſecundum ſepti longitudinem decliuis ad dorſum deſcen-
dens, duas priores coſtas committit. Præſentes membranæ in mutua diſtantia & coitu
plurimum variant. ¶ Secundum dorſi enim longitudinem, qua vertebris cõmittuntur,

Quo pacto inter ſepientes mẽbranæ inuicẽ diſtent.

inuicem contiguæ ſunt, & quam minimam inter ſe cauitatem fibris membraneis opple- A
tam efformant. Qua vero pectoris oſſi committuntur in homine inuicem neutiquam
contiguæ ſunt, imo pro oſſis pectoris latitudine mutuo diſtant. Superiori enim parte,
vbi id ampliſſimum eſt, ac clauiculas primamq; vtriuſque lateris coſtam ſuſtinet, mem-
branæ etiam inuicem admodum abſcedunt, cauitatem nihilominus vniuerſam, quam
inter ſe continent, fibroſis membraneiſque nexibus adimplentes. Vbi vero pectoris oſſi
ſecundæ coſtæ cartilago coarticulatur, quemadmodum pectoris os bic arctius euaſit, ita
quoque dextra membrana minus inibi a ſiniſtra remouetur. Hæc membranarum di-
iunctio, ſenſim ſecundum oſſis pectoris longitudinem deſcendens, vt os ipſum latius
efficitur, ſic quoque & illa capacior reddita magis diducitur, ita ſane, vt tanta in homi-
ne hic membranarum conſurgat diſtantia, quanta vndique pectoris oſſis cernitur am- B
plitudo. ¶ Ceterum qua membranæ ſepto tranſuerſo committuntur, omnium maxi-
me inuicem abſcedunt, atque hic tantam efformant amplitudinem, quanta ſepti tranſ-
uerſi membranei circuli eſt latitudo. Cauitas, quam ibidem membranæ efficiunt ratio-
ribus membraneis fibris obſita, admodum ampla diſſecantibus occurrit, atque huius
amplitudine baſis ad amuſſim correſponder figuræ membranei circuli ipſius ſepti,
quæ latior eſt qua pectus, quam qua dorſum reſpicit, latiſſima vero in medio exſiſtit.
Hæc cauitas in hominibus nihil prorſus præter cordis inuolucrum ipſumque cor & ve-
nam cauam, ſeptum penetrantem complectitur. Adeo vt inter has membranas cordis
inuolucrum, ob idque & ipſum cor vna cum ſuis vaſis contineatur, deinde & venæ ca-

Quæ interſepientiũ membranarũ ſubſtantiam ſubeant.

uæ caudex, & innumeræ membranæ fibræ membranas has inuicem colligantes. ¶ His C
membranis in medio nulla, niſi id perquam raro, adnaſcitur pinguedo, exterius vero
qua quæque ſuam thoracis reſpicit amplitudinem, multa ſæpe, ac præcipue in homini-
bus, adipe abundant adeo vt omento quibuſdam partibus ſimiles, & pinguiores ſæpe vi-
deantur. Præter pinguedinem ipſis adnaſcitur glandoſum corpus, vaſorum diſtributio-

Supra lib. 3. cap. 16. θυμὸς glandium dicitur.

nibus in iugulo præfectum, *de quo abunde cap. 16. libr. 3. diximus.* ¶ Venis & arteriis abun-
dant; ſed tenuibus, ac illis quæ per omenti membranas digeruntur perquam ſimilibus.

Venæ & arteriæ.

Venæ quidem non a caua, vbi ſeptum permeat originem ducunt, ſed potiſſimum abil-
lis quæ deorſum a iugulo pectoris oſſi exporriguntur. Illæ enim venæ & arteriæ ſecun-
dum harum membranarum ad pectus ductum deſcendentes, in progreſſu ſurculos diſ-
pergunt ex anterioribus in poſteriora pertinentes. Deinde aliquot ſoboles his mem- D
branis a vena coniugis experte offeruntur. At præter has plerunque alia notatu dignæ
craſſitudinis a iugulo ſecundum vtriuſque membranæ longitudinem deorſum ad ſe-
ptum vſque deducitur, ſepti neruo concomitata. Septi enim tranſuerſi nerui in externa
membranarum ſede ipſis adnati deorſum protenduntur, æquali fere interuallo a pecto-

Interſepientium mẽbranarũ ſuperficies & cõnexus.

re & dorſo in progreſſu diſtantes. Atq; ii ſolum nerui cum vaſis & adipe externæ mem-
branarum regioni, quæ pulmonem reſpicit, adnaſcuntur, & læuis quodammodo, & a-
queo quaſi humore oblita viſitur: interdum etiam aliqua ex parte pulmonem adnatum
poſſidens. Interna vero membranarum ſedes tum propter fibras membraneas, quibus
inuicem membranæ committuntur, tum eas quibus validiſſime citra adipis interuen-
tum cordis inuolucro adnaſcuntur, vtræque aſperæ ſunt. At ſi quæ iuxta ſeptum huius E
cauitatis regio fibris non obſidetur, ea quoque leuis ſimiliter & aqueo humore madens
viſitur. ¶ Membranæ hæ tunica coſtas ſuccingente tenuiores aliquanto ſunt, ab hac ex
omnibus ſedibus vbi ipſi membranæ illæ committuntur ortum ducentes. Sunt autem

Ortus interſepientiũ membranarũ. Vſus earundem.

illæ ſedes, vt diximus, pectoris os, ſeptum tranſuerſum, & thoracis vertebræ, vnde potiſ-
ſimum hæ membranæ enaſcuntur. ¶ In hoc autem creatæ ſunt, vt cordis inuolucrum,
ac proinde cor ipſum, ne deorſum ac retrorſum concidat, in ſua ſede continerent. De-
inde ad vaſorum ſecutiorem ductum auxiliantur, & poſtremo ex vniuerſa thoracis am-
plitudine duas efficiunt cauitates, vt ſi forte magno vulnere in alterutram eius partem
accepto reſpirationis munus eius partis perierit, altera cauitas adhuc illæſa & incolu-
mis animali famuletur, & dimidium ſaltem actionis retineat, *vt copioſius libr. 6. de vſu* F
par. cap. 3. Galenus oſtendit.

De aſpera arteria. Cap. III.

Nomina.

Fiſtula quæ a faucibus per collum ad pulmonem vſque protenditur, veteribus Græ-
cis ſimpliciter, quod aerem contineat, ἀρτηρία primum appellata eſt. At tempo-
ris

A ris ſucceſſu, quum & vaſa vitalem ſpiritum ſanguinemque impetu ruentem deducen-
tia, & in venarum numero non amplius habita, arteriæ etiam nomine donarentur, hæ
quidem *Leues arteriæ*, illa vero τραχεῖα, id eſt, *Aſpera*, ab inæquali, qua conſtat ſubſtantia nū- Leues arteriæ.
cupabātur. A nonnullis etiam *vt lib. 7. de vſu par. c. 3.* Galenus eſt teſtis, βρόγχος appellatur. βρόγχος.
Vnica non modo hominibus, verum & animantibus quæ pulmonem nanciſcuntur o- Numerus.
mnibus obtigit, quæ longo ductu inſtar caudicis cuiuſdam, ex faucibus deorſum pro-
tenſa frequenti ſobole in pulmonis ſubſtantiam digeritur. ¶ In faucibus enim, quę Grę- Situs.
cis φάρυγγες, *vt infra latius dicemus*, nuncupantur, duobus narium foraminibus in oris am- φάρυγγες.
plitudinem pertingentibus alia duo in humiliore faucium ſede correſpondent, quæ
quidem non ſecundum latus, vt illa, mutuo contermina, ſed vnum altero prius, cernun-
B tur. At horum quidem poſterius ſtomachi gulæue & cibū & potum ex ore in ventricu-
lum deducentis initium exſiſtit. Anterius vero aſperæ arteriæ principium eſt, quæ hinc
deorſum recta nuſquam in latus declinans, ſecundum ceruicis longitudinem ad quar-
tam vſque thoracis vertebram ducitur, tota poſteriori ſede ſubſtratam habens gulam,
vertebrarum corporibus, primoque dorſum mouentium muſculorum pari abſque al-
terius organi interuentu innitentem. Vnde & aſpera & arteria a vertebris tantum re-
mouetur, quāta gulę, ſeu ſtomachi eſt craſſities. ¶ Ceterum quū primum ad quartę tho-
racis vertebræ corpus arteria aſpera deſcendit, in duos pares bipartita truncos, vnum
dextris pulmonis lobis, alterum ſiniſtris exporrigit, qui pulmonis ſubſtantia vndique
amplexi, parem cum pulmone ſedem occupant. ¶ Imaginem aſperæ arteriæ vix vlli re-
C ctius, quam arbori aſſimilaueris, cuius caudex in duos primum ramos diſciſſus eſt, & hi
rurſus in innumeras ſoboles diffuſi. Huius namque arboris a radicum propaginibus li-
beratæ ex terra prodiens initium laryngi reſpondebit: totus autem caudex reliquæ aſ-
peræ arteriæ parti a larynge ad quartam vſque thoracis vertebram protenſæ conueniet.
Arboris vero rami eorundemque innumera ſoboles, arteriæ in pulmonem deductibus
conferentur. Vt enim caudicis initium radices educens, varium neque pari vndique
conſtans forma viſitur, ſic & larynx, aſperæ arteriæ caput, vndique variam diſſimilem-
que figuram obtinet. Superiori enim parte prout aut depreſſum aut erectum finxeris
laryngis operculum, acuta aut depreſſa obtuſaque erit. ¶ Anterior autem laryngis pars,
& latera quoque, anteriorem ſcutiformis cartilaginis ſuperficiem commonſtrant, quæ
D ſecundum ipſius longitudinem in medio extuberat, illinc lateribus oblique in poſte-
riora extrorſum procedens. Adhæc vt huius cartilagiois ſuperior pars amplior longe
inferiori in hominibus, ſecus quam in bobus, exſiſtit: ita etiam laryngis ſuperior ſedes
hic latior inferiori cernitur. Imo humilima laryngis ſedes, quæ ſecunda laryngis conſti-
tuitur cartilagine, amplitudinem latitudinemue reliquæ aſperæ arteriæ caudicis du-
ctus adæquat. Poſterior laryngis regio, ac præcipua huius regionis ſedes quodammodo
plana eſt, propter primæ cartilaginis quæ ſcuti imaginem refert, ad poſteriora ſuis late-
ribus progreſſum. Alias enim hæc regio ſecundæ & tertiæ cartilaginum gratia, paulo
minus tota teres eſſet, vti ſane eſt humilima poſterioris regionis ſedes, haud aliter quam
anterioris regionis humilior ſedes, idque occaſione ſecundæ cartilaginis humilius pri-
E ma procedentis. In poſterioti ſede, prout tertia cartilago in laryngis cauitatem contra-
hitur, aut extrorſum porrigitur, ita quoque elatiores ipſius apices in interiora exterio-
raue magis prominent, laryngis figuram immutantes. Ceterum reliquus aſperæ arteriæ
caudex ad ramorum vſque diuaricationem ſibi ſimilis eſt, non tamen abſolutæ. ¶ Ex- Qualis
terna aſperæ arteriæ ſuperficies præter laryngis, quæ varia eſt, inæqualis, ſed interim or- exterior
dinata ſerie procedens viſitur, ac quum aere diſtenditur, poſteriori quidem parte læuis aſperæ arteriæ ſu-
inſtar continuæ cuiuſdam membranæ eſt: a lateribus vero & anteriore regione inæqua- perficies.
lis membrana quæ cartilagines mediat, ipſis cartilaginibus magis extuberante. Contra
vero quum laxa concidit, nam tunc cartilagines membranea ſubſtantia eminentiores
protuberant. Adhæc inſtar membranearum quæ aliis connaſcunrur partibus, externa
F quoque arteriæ ſuperficies aſpera eſt. ¶ Poſteriori enim ſede fibroſis nexibus, ſed mo- Connexus.
dicis ſtomacho gulæue committitur, verum ſuperior laryngis regio quum communem
cū ſtomacho tunicam ſortiatur, validiſſimæ illius tunicæ gratia ipſi connaſcitur, quem-
admodum & larynx ſtomacho firmiſſime muſculorum opera connectitur, qui ſtoma-
chum amplectentes primæ cartilaginis lateribus implantantur. Anterior aſperę arterię

A pnum. Atque iis vſibus vniuerſa ipſius ſubſtantia congruit. E faucibus enim aerem per
nares, aut os attractum, recta in pulmonem ducit, hunc per vniuerſum pulmonis cor-
pus ita numeroſa ipſius ſerie diſtribuens, vt pulmonis ſubſtantia illum prompte alteret,
atque cordis muneribus aptum reddat, vt infra larius docebimus. ¶ Vt autem aerem *Aſperā arteriam mēbranea ſubſtantia oportuiſſe extrui.*
dum inſpiramus promtiſſime pulmoni deferat, ac rurſus omnem, qui cordi inutilis eſt,
vna cum fuliginoſis ipſius excrementis inter exſpirandum reddat, aſperam arteriam
inſtar membranei meatus, qui facile inanitus concidere, atque rurſus oppletus diſten-
di poſſet, exſtrui conducebat. Diſtenditur autem in inſpiratione & aeris attractione:
comprimitur autem, arctatur & in ſe concidit exſpiratione, quando aerem in aſperæ
B arteriæ propaginibus ac ramis exprimit, propellitque. ¶ At cartilaginibus abundauit
quoque, vt non modo reſpirationis, verum & vocis organum fieret. Quippe ad vocem
amplam, rigidam, duramque, prorſus fiſtularum, tibiarum, & cornuum ritu effingi de-
buerat. Quandoquidem vt vox fiat, ſymmetriam quandam eſſe oportet, & robur ae-
ris ipſius & ſubſtantiæ ab ipſo percuſſæ. Huiuſmodi ſane ſubſtantia eſt cartilago. Aſpera
itaque arteria commodum ſimul reſpirationis, & vocis eſt organum. Atque hinc eſt, *Laryngis vſus.*
quod larynx etiam nunc magis, nunc minus claudi poſſit, & ſpiritum ipſum ex noſtro
arbitratu ad magnos ſæpe vſus retinere valeamus, & vocem nunc grauem, nunc leuem,
prout rimam illam ſeu lingulam, quæ vocis præcipuum eſt inſtrumentum, arctamus
vel laxamus. Quod vt commode quidem fiat, laryngis muſculi ad vnum omnes, præ-
ter duos poſteriores, quos *libro ſecundo, capit. decimotertio*, ex media interiori oſſis hyoy-
C dis ſede enaſci diximus, rimæ illi dilatandæ arctandæue ſubſeruiunt. Larynx itaque o-
mnium fiſtularum artificium longe vincit, quod ita effecta ſit, vt modo minus, modo
magis eam laxare poſſimus, ac varias voces, non vnicam duntaxat, vt artificum inſtru-
menta, edere valeamus. ¶ Ceterū laryngis operculum, ꝙ ἐπιγλωττὶς Græcis dicitur, non *Laryngis operculi vſus.*
alio nomine creatum eſt, quam vt cibi & potus inter deuorandum in laryngem caſum
prohibeat. Hinc eſt quod duo tantum poſteriores communium muſculorum laryn-
gis radici huius operculi inſerti ſint, qui illud cibis potibuſque depreſſum denuo ele-
uent: vt plurimum hallucinari neceſſe ſit eos, qui epiglottidi viginti attribuunt muſcu-
los. Præterea quum in hunc tantum vſum creatum ſit hoc operculum, quod etiam *libr.*
D *7. de vſu part. cap. 16.* Galenus teſtatur, toto cœlo errant, qui idipſum proprium præci-
puumque vocis eſſe inſtrumentum tradunt. Reliquarum cartilaginum craſſior pars, *Cartilaginum coordinationis ratio.*
quaque orbem efformāt, anteriori parti, & quæ iniuriis magis exponitur, prælocata eſt.
Vbi autem a perfecti circuli figura in caudice arteriæ neceſſario propter inſpirationem
deficiunt, oportune ſtomachum gulamue reſpiciunt, quo minus illum comprimant
minuſque ipſius in ciborum aſſumtione diſtentionem præpediant: quum interim ibi
arteria ſuſcipiendis noxis inepta ſit.

Non oſcitāter etiam aſperæ arteriæ tunicas natura exſtruxit. Externam quidem, *Tunicarū aſperæ arteriæ vſus.*
vt cartilagines inſtar inuolucri muniat, atque ipſius interuentu arteria vicinis partibus
colligata firmataque ſecurius deorſum prorepat. Interna vero non ſolum cartilagines
firmius connexura, verum eaſdem ſuccinctura atque a grauioribus iniuriis munitura,
E craſſior externa euaſit, non tamen talis, vt ſua craſſitie magnam arteriæ amplitudinem
oppleat, & ad defendendas tamen cartilagines ſua denſitate ac robore ſufficiat. Sępe
enim aliquid pituitæ inutilis a capite per arteriam defluit, nec non potus aliquid & ci-
bi inter deglutiendum in illam illabitur. Præterea acris quædam qualitas, vel fumi, vel
cineris, vel carbonum, vel alterius cuiuſdam facultatis medicamentoſæ etiam inter re-
ſpirandum attrahitur. Adde quod pus tuſſi ex pectore reiiciendum quandoque ſit ma-
lignum, erodens, aut alius quiſpiam humor, vtpote flaua bilis, ac atra, aut pituita ſalſa
intus putredinem experta, per aſperam arteriam efferri debent. A quibus omnibus
obducta cartilaginibus tunica, ne illæ radantur, & roſionem alterationemque ab his
non ſine graui ipſarum vitio ſentiant, præcauet. Atque vt larynx eiuſmodi noxiis, ni-
F mirum ori vicinior, magis ſubiicitur: ita quoque & tunicam hanc paulo craſſiorem
obtinet, quam extremi arteriæ ſurculi, in quibus tunica tenuior euaſit, ne plus æquo
pulmonis ſubſtantiæ aerem cordi temperantis vim obtunderet, & aeris in venalis arte-
riæ germina aſſumtionem, & rurſus cordis fuliginoſorum in aſperæ ramos attractio-
nem prohiberet.

Pinguedinis vſus. Glandium.

Ceterum pinguedo inter tunicam hanc & cartilaginem in larynge potiſſimum A repoſita, ipſaque etiam tunica pinguior ſimul cum viſcido quo vndique hæc oblinitur humore, ad facilem aeris ductum conferre, atque ne in magnis clamoribus, multiſque motibus exſiccetur, vox deficiat, plurimum commodare videtur. Hoc quoque faciunt aſperæ arteriæ ad laryngis radicem vtrinque appoſitæ glandes. Siquidē humore meatum imbuunt, non fluido quidem, ſed viſcido ac pingui, quemadmodū & ipſæ craſſiores, ſpiſſioreſque ceteris humorem procreantibus glandulis ſunt. Quantus vero eiuſce humoris ad vocem vſus ſit, indies fiſtulas humectante oleo inungi videntes docemur.

De faucium glandulis. CAP. V.

φάρυγξ. Situs.

GAlenus *ſectione 2. aphoriſ. com. 15.* internam oris amplitudinem gulæ & gutturi ſeu B laryngi præiacentem φάρυγγα, hoc eſt, fauces vocat. Vniuerſum itaque ſpacium ab inferiori maxilla intus circumſcriptum, id eſt, quod in profunditate ab interna menti ſede ad ceruicis, videlicet vertebras pertingit: in latitudine vero, quicquid inter dextram inferioris maxillæ & ſiniſtram habetur partem, Græci φάρυγγα Latini *Fauces* appellant. Eundem certe locum Galeno *ſect. 3. aphor. com. 26.* Græci ἰσθμὸν ab anguſtia nominauerunt, quod nulla in vniuerſo corpore ſit regio æque anguſta, & tot interim organis donata. Nam præter foramina narium quæ in os deſcendunt, laryngem, gulæ initium, radicem multaſque alias partes, quas breuitatis gratia lubens prætereo, glandulæ etiam hac ſede continentur. Quarum quidem triplex eſt genus, ac vnum quidem quod ad laringis radicem aſperæ arteriæ lateribus adnatum eſt, *de quo capite præcedenti diximus.* C

Triplex in faucibus glandium genus. Primum. Secundum.

Secundum vero clatio laryngi apponitur, quippe in ſpatio quod nobis hiantibus medium inter narium foramina & laryngem apparet, vtrinque in lateribus vna reponitur glandula vtcunque inſignis, & glandi forma perquam ſimilis. Oblonga enim eſt, nec glandula ac ſecundum longitudinem ſurſum ac deorſum exporrigitur, communi oris tunica, ſed ea hic quam alibi tenuiori fungoſiorique veſtita. ¶ Subſtantia conſtat aliis glandibus ſimili, at impenſius fungoſa, in hocque propria vt ſaliuam procreet, ac aſperam arteriam & gulam quoque cum tota oris amplitudine, *vt libro vndecimo, de vſu partium, capit. 10. copioſius docet Galenus*, humectet. Has glandulas Græci, παρίσθμια, quod iuxta iſthmum ſint ſitæ, & ἀντιάδες, Latini, *Tonſillas*, recentiores autē quod amygdalis aſſimilentur, *Amygdalas* nominauerunt: Tertium genus inguinum, & a- D xillarum glandibus reſpondet. Numeroſum enim ſub aurium radicibus & vniuerſo ſpatio inferiori maxilla conſcripto continetur, ac cauitates omnes exquiſite implet, vaſorumque diductibus diſtributionibuſue præficitur, has partes quoque ſua humectandi vi imbuens. Hoc genus nullo peculiari donatum eſt nomine. Vulgus hoc genus glandularum in porcis & ceteris quibus veſcimur animantibus in delitiis habet.

De gargareone. CAP. VI.

Nomina.

HÆc corporis pars variis donatur nominibus, Græcis γαργαρεὼν & κίων, Latinis, *Gurgulio, gargareon, ac columella*, Barbaris *Vua & Vuula* nominatur. Gurgulio autem & gargareon a voce appellatur. Columella vero, *quod inſtar exiguæ columnæ extenſa eſſe videatur.* E Quum per inflammationem aliudue malum vuæ inſtar ſuperius anguſta, inferius vero ſphæræ modo rotūnda ſit, σταφυλὴ Græcis, *Vua* Latinis nuncupatur. Porro gargareonis, qui ſoli fere inter cetera animantia homini contigit, ſubſtantia, ſitus, forma, color, & alia omnia propemodum huc pertinentia, ſi alicuius hiantis os inſpicere nō piguerit, conſpicua euadent. Oblonga enim ſpectantibus occurrit particula fungoſa & carnea, a palati fine, vbi narium foramina ad os deſcendunt, in oris amplitudinem propendula, ſuperius vbi palato continuatur latior, inferius pyramidis inſtar acutior. Venulas quaſdam ex vaſis palati tunicam adeuntibus in ipſius medio aſſumit. Neruis autem non admodum participat. Primarum ipſius vſum ad vocis modulationem eſſe, illumque ad ſermonem homini plurimum opitulari, argumento ſunt qui hunc præſectum F obtinent. Deinde quod ſoli homines, auiumque quædam genera hoc donati videntur. Adeo ſane vt velut quoddam vocis plectrum, ita ad canum palatum pendens cenſeatur. Secundo autem ad aeris attractionem, ne ſcilicet frigidior iuſto in pulmonem ſtatim feratur, accommodatus eſt. Conſtat enim iis, quibus præſectus eſt gurgulio frigidum

σταφυλὴ. Subſtantia. Situs. Forma. Vaſa. Vſus.

A gidum aerem impenſius quam ceteris nocere, *vt diximus cap. 8. lib. de diff. mor. & fuſius iſta proſequitur Galenus lib. 11. de vſu part. cap. 11.*

De pulmone. Cap. VII.

PVlmonis, quem Græci πνεύμονα vocant, ſitum duæ thoracis cauitates indicant. In vtraquo enim thoracis amplitudine inter coſtas, & alteram interſepientium membranarum conſpicua, Pulmo locatur, perinde ac cauitates ipſæ, geminus. Ipſius enim pars dextram cauitatem occupans, illi quæ in ſiniſtra locatur, ſubſtantiæ interuentu neque continua, neque etiam contigua eſt. Ambæ enim interſepientium membranarum medio inuicem dirimuntur, & vaſorum duntaxat interuentu, quæ ex vna radice in dextram, ac ſiniſtram pulmonis partes digeruntur, illæ inuicem committuntur. Ac dextra quidem pulmonis pars dextram thoracis cauitatem, ſiniſtra autem læuam ita implent, vt nihil prorſus in thoracis amplitudine pulmonis ſubſtantia non oppletum ſit, præter vniuerſam regionem quam interſepientes membranas in ſe complecti conſtituereque retulimus. Nomina. Situs. Numerus.

B

Porro pulmo priuatim nulla indigebat forma, ſed pro accumbentium corporum effigie efformatur, prorſus ſuarum cauitatum formam aſſumens, haud ſecus quam ſi aliquis gleba his cauitatibus impreſſa, pulmonem conſtruxiſſet. Vbicunque enim cauitatum ſedes concauæ ſunt, inibi pulmo gibboſus euaſit: vbi autem gibbæ extuberanteſque videntur, pulmo etiam cauus redditur. Quocirca dextra pulmonis pars ſiniſtra iuncta adamuſſim ſpeciem bubulæ vngulæ præbet. Atque hæc de humano pulmone dicta ſunt, eoque non flaccido, ſed vt ſecundum naturam thoracem implet diſtento. Alias enim quum concidit, atque in lobos ſeu fibras inſigniter diſtinctus viſitur, elegans hæc propriaque pulmonis forma deperditur. ¶ Diſtinguuntur autem vtræque pulmonis partes in duos lobos membraneis fibris in hominibus inuicem hærentes. Neque ſane perpetuo in duos ſolum lobos pulmonis partes ſecantur, verum aliquando in tres, interdum in nullos, aut duos, ita tamen inuicem nexos, vt ſectionis potius nota quam reuera diſtinctio videatur. Lobus autem cauæ venæ caudicem ſuffulciens, qui in canibus & ſimiis apparet, in homine non obſeruatur, quod ſcilicet breuiori ductu ipſi vena caua quam prædictis animalibus ducatur. Neque enim aliquod prorſus eſt interuallum ductus cauæ venæ inter ſeptum & inuolucrum, quale in canibus maximum viſitur, vnum etiam in illo interuallo vena caua hoc quinto lobo, tanquam a manu quapiam ſuffulciri debuit. ¶ Pulmo externa ſuperficie læuis vndique eſt, & veluti humore lento madidus. Attamen in pleriſque hominibus non infrequenter hæc ſuperficies aſpera earum membranarum modo conſpicitur, quæ inuicem connaſcuntur, quandoquidem in illis iam dextra pulmonis pars, iam ſiniſtra, iam vtraque etiam pertinaciſſime thoracis lateribus fibroſorum nexuum interuentu colligatur, adeo vt id hominibus peculiare eſſe videatur, & vt fuſcus quidam, non autem candente rubore rubeus color, & quædam inſtar nub um oblineatio, ac in colore inæqualitas, in hominum pulmonibus conſpiciatur, non quidem in laqueo ſuffocatis ſolum, aut aliquandiu mortuis, verum & in illis quibus adhuc viuentibus cor excæcatur: quamuis ſenſim mortuis pulmones magis nigricent, concidantque. ¶ Ceterum vniuerſa pulmonis ſubſtantia nihil aliud eſt quam caro mollis, fungoſa, rara, leuis, aerea, ac veluti ex ſpumoſo ſanguine ſpumaue ſanguinea, *vt Galenus libro quarto ſexto, & ſeptimo, de vſu partium, copioſius docet*, concreta, multiſque vaſorum germinibus oppleta, vt ſcilicet moueatur, & diſtendatur facile, aeremque hauriat, & reddat. ¶ Vaſa autem pulmonis ſunt tria, ac primum quidem eſt aſpera arteria, quæ iuxta quartæ thoracis vertebræ corpus in duos truncos, *vt capit. quarto dictum eſt*, diducitur, quorum dexter in dextram pulmonis partem, vt ſiniſter in ſiniſtram exporrigitur. Et primum in duos ramos ſectus, ac his rurſus in plures, hiſque ruſus in alios diuiſis, multiplici ſobole pulmonem intertexit. ¶ Secundum vas venalis eſt arteria: tertium autem vena arterialis, de quibus infra capite nimirum decimo, larius dicemus. Hæc vaſa ſimiliter, ac aſpera arteria in pulmonem ea ferie digeruntur, vt arterialis venæ rami, aſperæ arteriæ propaginum poſteriori ſedi attendantur, venalis vero arteriæ ſoboles anteriori. Atque hæc vaſorum digeſtio vndecunque ad exteram vſque pulmonum ſuperfi-

Forma. Vide in c. 5. li. 6. de membranis interſepientibus.

C

Lobi quot pulmonis.

D

Pulmonis ſuperficies.

Connexus.

E

Subſtantia.

Vaſa. Aſpera arteria.

F

Venalis arteria. Vena arterialis.

ciem ad amuſſim ſeruatur, non ſitu modo ſemper ſibi ſimilis: verum & magnitudine A
etiam, vt enim multo maior eſt arteriæ aſperę truncus pulmoni inſertus, venæ arteria-
lis & venalis arteriæ primis in pulmonem implantationibus, ita quoque vniuerſo per
pulmonem progreſſu ramorumque ſerie, ſoboles aſperæ arteriæ ampliores patentio-
reſque venarum, & arteriarum ſurculis exſiſtunt. Huic innumero vaſorum imple-
xui, pulmonis caro intertexitur, atque omnes vaſorum amplectens ſurculos pulmo-
nem efformat.

Tunica. Vniuerſum vero pulmonis non aliter ac iecoris tenui quadam & molli mem-
braneaque obducitur tunica, principium ab illis vaſorum inuolucris ducens, quæ aſpe-
ræ arteriæ, ac aliis duobus pulmonis vaſis ab interſepientibus thoracem membranis, B
ſeu ea quæ coſtas ſuccingit, offeruntur. Quamprimum enim hæc vaſa in pulmonis du-
cuntur ſubſtantiam, ea tunicula a propriis vaſorum tunicis abſcedens, in pulmonis teg-
mentum degenerat. Merito autem pulmonis tunica tenuis molliſque facta eſt, vt ſci-
Nerui. licet cum pulmone promte concideret, & facile dilataretur. Huic tunicæ neruuli a ſe-
xti paris neruis recurrentes neruos conſtituentibus, & poſtmodum in ventriculi ſu-
perius orificium diffuſis communicantur. Nulli autem, aut perquam graciles in pul-
monis ſubſtantiam ſenſu non admodum indigentem diſſeminantur. ¶ Pulmo nam-
Vſus. que in hoc potiſſimum factus eſt, vt aerem cordi quo potiſſimum ad naturalis caloris
non ſolum qualitatem, ſed & ſubſtantiam indiget: præpararet, ac demum cor viſcus a-
liquod ſibi appoſitum haberet, ex quo aerem ſuis functionibus aptum ſemper allice-
re poſſet, & ne quemuis ſtatim nos ambientem aerem, eundemque aliter non immu- C
tatum aſſumere cogeretur, præcipue quum natura non ſolum cordis occaſione quam
plurima animalia reſpirare voluerit, verum & vocis, ad commodam animalis vitam
neceſſariæ gratia. Quod enim a pulmone inter exſpirandum redditur, vocis opti-
ma euadit materia. *Quemadmodum libro ſexto, de vſu partium, capite ſecundo, Galenus la-
tius docet.*

De cordis inuolucro. Cap. VIII.

Nomina. Membrana vniuerſum cor cum ſuis articulis, ac vaſorum initiis inſtar arculæ cuiuſ-
dam aut thecæ inuoluens, Græcis περικάρδιον, Latinis *Inuolucrum cordis* commodiſ-
ſime appellatur. Sunt qui *Caſulam cordis*, quod veluti domus quædam cordis ſit, nomi- D
Forma. nant. Barbari adiectione vnius literæ *Capſulam* vocant. ¶ Eius effigies nucis pineæ for-
Quibus vaſis inuolucrum cordis viam præbeat. mæ quam ſimilima eſt. Orbicularem enim baſim, & mucronem obtuſum obtinet. Ce-
terum inuolucri baſis minime cõtinua eſt, ſed vt minimum quinque foraminibus per-
uia, duobus quidem quibus cauæ venæ iter præbet. Vno nimirum, quia hæc ſeptum
perforat. ¶ *Secundum* autem foramen illud eſt, quo eadem vena ſurſum a cordis baſi
iugulum petit. ¶ *Tertium*, arteriam venalem tranſmittit. ¶ *Quartum* vero arteriæ ma-
gnæ paratum eſt. ¶ *Quintum* arteriali venæ viam præbet. His vaſis notatu digno in-
teruallo a cordis ſuperficie abſcedentibus, præſens inuolucrum validiſſime obnaſci-
tur, quodammodo ab ipſis principium ducens. ¶ Reliquum inuolucri corpus nihil
protſus tranſmittens continuum eſt, & ſibi vndecunque, præterquam in forma, quæ
Situs. ex baſi, vti diximus, in obtuſum mucronem tendit, reſpondens. Baſis hæc ſummo a- E
pice paulo altius quintæ thoracis vertebræ corpore locatur, huic non penitus, ſed dun-
taxat e regione incumbens. Baſis enim media eſt inter pectoris os, & quartam quin-
tamque thoracis vertebras, æqualiter ab vtriſque, nempe pectoris oſſe & vertebris,
diſtans. Item baſis quoque a dextris ſiniſtriſque coſtis pariter remota pendet. In pro-
greſſu vero deſcenſuque inuolucri ſitus variatur. In homine quidem, cui anteriorem
thoracis partem rerum Opifex largitus eſt breuiorem, inuolucrum decliue, ac antror-
ſum ſiniſtrorſumque adeo protenditur, vt mucro magis deorſum quodammodo per-
tingat, quam pectoris oſſis pars, cui ſuperior ſepti tranſuerſi pars adnaſcitur. Deinde
in ſiniſtrum adeo pertinet, vt dextrum mucronis latus vix thoracis medium attingat. F
In anteriora quoque adeo mucro procedit, vt ſiniſtrum pectoris oſſis latus, quæque
huic coarticulantur cartilagines, contingat. Atque hoc inuolucrum in ſe interſepien-
Subſtantia. tes membranæ amplexantur, ſecundum ipſius formam in latera extuberantes. ¶ Sub-
Magnitudo. ſtantia conſtat membranea, atque in ſimilarium partium numerum cum reliquis
membra-

A membranis reponenda. Nullis enim fibris intertexta, ſed ſimplex eſt membrana, vtcunque craſſa, & admodum dura, cauitatemque conſtituens, in qua cor facile dilatari conſtringique queat. In ſe enim cor continet nulla prorſus portiuncula illi connatum, ſed æqualiter ab illo vndique diſtans. ¶ Cauitas hæc leuis omnino eſt, tenui quodam humore oblita, ac adipe omni penitus deſtituta. Exterior quoque inuolucri ſuperficies omni adipe vacat. Quanquam ſecus arbitratus eſt *libr. 1. de hiſtoria animal. capit. 17.* Ariſtoteles, cordis inuolucrum pingue eſſe aſſerens, interſepientibus membranis forte deluſus, quæ huic inuolucro obnatæ præpingues, ac potiſſimum in hominibus videntur. Ceterum exterior hæc inuolucri ſuperficies propter fibroſos nexus, vt membranæ inuicem connatæ, aſpera cernitur. Inuolucri enim lateribus interſepi-

Magnitudo.

Superficies & nexus inuolucri.

Ariſtoteles deceptus.

B entes membranæ quodammodo orbiculatim obnaſcuntur. Anteriori parti, cui illæ membranæ non obnaſcuntur, fibræ membraneæ earum membranarum cauitatem implentium cordis inuolucro adnaſcuntur. Poſterior pars vniuerſa interſepientes quoque membranas habet connatas. ¶ Ceterum vniuerſus mucro, & dextri lateris inuolucri egregia portio ſepti tranſuerſi nerueo circulo ad latus ſiniſtrum validiſſime, amploque admodum ſpatio connaſcitur: quod hominibus eſt peculiare. Simiis quippe & canibus, & porcis a ſepto multum diſtat. Verum & hominum adhuc priuatim anterior mucronis pars tunicæ coſtas ſuccingenti fibroſis nexibus hæret, ea parte qua ſiniſtri lateris ſextæ, & ſeptimæ coſtarum cartilagines pectoris oſſi coarctantur. Sed & is inuolucri nexus inter thoracem interdiuidentes membranas perficitur, nullibi

C enim illarum medio inuolucrum cordis excedit, neque pulmonem vlla ex parte niſi illarum interuentu contingit. ¶ Nullas arterias in ſe diſperſas habet, neque etiam venas, niſi perquam tenuiſſimas ab illis fere exortas, quæ interſepientibus membranis tanquam in omentum deriuantur. Quum enim cauam tranſmittit, ab illa vix aliquid mutuatur: qua autem ſepto in hominibus connaſcitur, communia cum ſepto vaſa ſibi vendicat. Neruos quoque adipiſcitur nimiſquam obſcuros, ac ab illis pronatos, a quibus recurrrentes nerui iam pullularunt. Membraneum hoc cordis inuolucrum cordi, id eſt, quod dicitur, domus enim & arculæ cuiuſdam ac thecæ inſtar illud amplectitur, ac interſepientium membranarum beneficio ſuſtinet. Porro cor in continuo verſans motu, neque dum viuit animal vnquam quieſcens, calidiſſimum viſcus merito cenſe-

Quibus vaſis inſpiceutur.

D tur, ideoque multa in eo aquæ quantitas eſt, vt ſcilicet ipſum madeat, & ne vehementi, & aſſiduo motu exſiccetur, ſed vt libere & facilius palpitet.

Aquę viſio in corde.

De Corde. Cap. IX.

Cor, quod Græcis καρδία dicitur, & facultatis, atque adeo ſpiritus vitalis fons, & natiui caloris ſedes exſiſtit, pyramidalis figuræ eſt, & nuci pineæ non admodum abſimile, ex baſi nimirum latiori in mucronem paulo quam nucis pineæ acutiorem ſenſim deſinens, eſtque multo longius quam craſſius. Tota exterior ſuperficies a baſi ad mucronis vſque extremum imperite leuis cernitur, nulli prorſus parti connata. Coronalis tamen venæ propagines a cordis baſi ad mucronem vſque cum

Nomina.

Figura.

Superficies.

E coniuge ſuis arteriis excurrentes, ſanguineque turgentes paulo magis reliqua cordis ſuperficie extuberant, inæqualitatemque minimam efficiunt, quippe maxima ſui corporis portione in cordis ſubſtantiam imprimuntur, dein etiam adeps, quo humanum cor plerunque abundat, aliquid inæqualitatis inducit. Baſis propter vaſorum egreſſus inæqualis vtcunque viſitur. Dextræ enim ipſius ſedi dextra auricula ſimul cum vena caua, & arteriali vena committitur. In ſiniſtra autem ſede læuam habet auriculam, & præter arteriam venalem magnæ quoque arteriæ initium. *De quibus infra copioſius dicemus.*

Ceterum hominis cor ſua baſi, quæ ipſius digniſſima nobiliſſimaque pars, quum vaſorum origo ſit, cenſetur: exacte vt in reliquis animantibus, dextræ ſiniſtræque ſedis thoracis medium obtinet, atque quod ad anteriora poſterioraque ſpectat, pariter ſe habet. Tantum enim a pectoris diſtat oſſe, quantum a vertebrarum corporibus abſcedit. In thoracis autem longitudine quæ poſteriori ſede duodecim conſtituitur vertebris, quintæ vertebræ corpus reſpicit. In anteriori vero thoracis ſede, quæ pectoris oſſis longitudine terminatur, ad amuſſim mediam ſedem obtinet, tantundem a iugu-

Situs.

lo remota, quantum ab ea oſſis pectoris ſede, cui ſeptum inſeritur. Atque hic tutiſſimus A
& plurimum ab iis quæ foris incidere queunt, remotus, baſis locus eſt, a quo reliquum
cordis corpus ſenſim in anteriora, & in ſiniſtrum latus euſque exporrigitur, vt mucro-
nis poſterior pars magis ad pectus atque antrorſum quam ipſum baſis centrum vergat,
& dextra quoque mucronis pars in ſiniſtrũ magis ipſo baſis centro protenſa, medium
pectoris oſſis in ſiniſtrum excedat, ipſumque mucronis centrum ſextæ, & ſeptimæ co-
ſtarum ſiniſtri lateris cartilagines reſpiciat, qua pectoris oſſi coarctatur. Præterea cor
in pulmonis, id ſuis lobis veluti digitis quibuſdam amplexantis medio ita conſiſtit, vt
æqualem prorſus ex omnibus pulmonis partibus aeris per venoſam arteriam molia-
tur attractionem, & rurſus fuliginoſorum recrementorum egeſtionem in pulmonem
tentet, & iuſta etiam portione per venalem arteriam, & venam arterialem pulmoni B
Magnitudo. ſanguinem porrigat. ¶ Ceterum iis terminis quibus cordis ſitus comprehenditur, il-
lius quoque magnitudo innoteſcit, quæ ſane homini, vt & cerebrum & iecur, quã ce-
teris animalibus eſt grandior.

Subſtantia. Præcipua cordis ſubſtantia carne conſtat muſculorum carne paulo minus ru-
bra, verum duritia, ſpiſſitudine, & fibrarum quo intertexitur, *Galeno libro ſecundo, de tem-
pe. cap. 4 teſte*, genere, plurimum ab illa variante. Cordis enim caro longe durior exſi-
ſtit, & ſpiſſior, iniuriiſque ferendis pertinacior, & demum vario robuſtiſſimarum fibra-
Fibræ. rum genere donata: quum interim vnius muſculorum ſedis caro vnicam fere fibra-
rum ſpeciem, eamque ſparſim ſatis diſſeminatam duntaxat ſortiatur. ¶ Fibrarum au-
tem ſpecies, quæ cordis carne continentur, haud æque ac muſculorum conſpicua eſt. C
Nullus enim eſt muſculus qui non ilico atque detectus eſt, fibrarum ſuarum diffe-
rentiam exquiſite oſtendat. At cordis quidem caro compactiſſimis fibris, & inter ſe
plurimum differentibus oppleta viſitur. Triplex tamen fibrarum genus ipſi a natura
largitum eſſe, varius ac rarus qui in illo videtur fibratũ implexus, ſatis monſtrat. Quin
etiam ſectio ipſa triplex hoc fibrarum genus inuicem commiſceri, & nunc rectas, nunc
tranſuerſas, & rurſus rectas, & obliquas, & tranſuerſas quodammodo oſtendit. ¶ Re-
Rectæ fibræ. ctas autem in corde fibras appellamus, quæ in eo perquam elixato ex ipſius baſi ad mu-
Tranſuerſæ. cronis vſque ipſius centrum deducuntur. ¶ *Tranſuerſas* quæ orbiculatim cor ambiunt.
Obliquæ. ¶ *Obliquas* vero, quæ per cordis longitudinem procedunt. Atque iis ſane fibris pro cor-
dis mole, ſi eam ſcilicet ad muſculum conferas, perquam numeroſis, & carne has am- D
plexante continenteque, potiſſima cordis ſubſtantia conſtituitur. ¶ Caro cordis in
mucrone quam baſi ſpiſſior ſolidiorque apparet, quod ea cordis pars tenuis ſit, & quod
ad eam rectarum fibrarum concurſus perficitur, qui carnem mucronis compactiorem
commonſtrat, ad eum prorſus modum quo ſolidiorem carnem in muſculi capite, aut
tendinis principio videmus, quam in muſculi ventris medio, vbi fibræ non adeo atque
Carnis cordis vſus. in illis locis compactæ ab inuicem magis dirimuntur, & ſi ob alia non differt. ¶ Caro
cordis, ad præcipuas cordis functiones, quæ in ſanguinis gratia pulmonis enutrione,
& vitali ſpiritu conficiendo potiſſimum conſiſtunt, opitulatur. Quippe ſanguinem pro
ſpiritu vitali generando attrahit cor, ſanguinemque attractum ſubinde concoquit, &
Fibrarum. elaborat, vt pulmoni puriorem tranſmittat. ¶ Fibræ vero alteri functioni ſubſer- E
uiunt, qua cor tantiſper dum viuit animal, & dilatatur, & contrahitur, & aliquando in-
Motus cordis eſt naturalis. ter contractionem dilationemque quieſcit. ¶ Deinde illæ etiam motui cordis, qui
naturalis eſt, arbitrioque noſtro minime ſubditus, famulantur, rectæ quidem ad attra-
Cordis ſubſtantiæ peculiares venæ & arteriæ. ctionem, orbiculares ad expulſionem, & obliquæ ad retentionem. ¶ Ceterum venæ
cordis ſubſtantiam enutrientes, & arteriæ innatum ſuæ ſubſtantiæ calorem fouentes,
ac temperantes, ſunt vena cordis baſim coronæ inſtar cingens, atque ob id coronalis
dicta, *de quo libr. 3. cap. 16. diximus*: & duæ coronales arteriæ, per cordis ſubſtantiam di-
ſtributæ, de quibus ſuo agemus loco.

Coronalis. Neruulus cordis. Cordis quoque baſi neruulus offertur a ſiniſtro ſexti paris cerebri neruo, vbi ſi-
niſtri lateris recurrentem neruum conſtituit depromtus, *vt ſequenti libro fuſius docebi-* F
mus. Hic enim in cordis inuolucri baſim penetrans, & ſiniſtro venæ arterialis lateri po-
ſteriorique ſedi exporrectus, in cordis baſim oppido quam obſcure pertingit, triſtan-
tium duntaxat ſenſus gratia.

Tunica cordis. *Tunica cordis* ſubſtantiæ obnata illi membranæ prorſus reſpondet, quæ muſculo-
rum ven-

A rum ventribus pertinaciter obnaſcitur, tenuiſſima nimirum membranula, quæ a muſculorum ſubſtantia diuelli nequit. Eiuſmodi namque cordis extimæ ſuperficiei obducitur, cui in hominibus præcipue ad baſim durioris adipis copia adnaſcitur: aliquando & per reliquam cordis ſuperficiem ad mucronem vſque, ac id ſemper imprimis ſecundum venarum, & arteriarum per cordis corpus digreſſum. ¶ Præter adipem cor auriculas adeptum eſt. Sic autem diſſectionum auctores vocant appendices quaſdam baſi ipſius adnatas. Aurium autem nomine donatæ ſunt, non vſu, aut actione aliqua, ſed a ſimilitudine, quam illi in ſitu cum proprie dictis auribus obtinent. Ad vtrumque enim cordis baſis ſeu capitis latus emicant, ſicuti & capiti animalis vtrunque aures adiacent. Barbari *additamenta cordis* appellant. Rectius *appendices* dixiſſent.

Cordis adeps.

Cordis auriculæ.

B Dextra auris dextro cordis baſis lateri attenditur, toti anteriori inſertionis venæ cauæ regioni ſecundum illius longitudinē obducta, & etiam ſuo mucrone a venæ corpore abſcedens, elatius nonnihil quam cordis baſis ſurſum conſcendit. Huius auriculæ effigies pyramidem refert, exque oblonga baſi in mucronem, qui non admodum acutus protenſuſque eſt, deſinit. Exterior ſuperficies auriculæ pro ipſius repletione variat. Quum enim auricula in cordis conſtrictione turget oppletaque eſt, gibba vndique & æqualis & aqueo veluti humore oblita cernitur. At inanita concidenteque auricula, ſuperficies hæc rugoſa ac veluti plicis obſita ſpectantibus occurrit: interim tamen auricula exterius aqueo humore, vt & cordis ſuperficies obducitur. Verum quandoque licet id rarius accidat, exterior diſtentæ etiam auriculæ ſuperficies inæqualis, C propter adipem illi tunc obnatum viſitur. Interior autem ſuperficies auriculæ cauitatem circumſcribens, ventriculorum cordis, de quibus paulo poſt dicemus, ſuperficiei omnino reſpondet. Vt enim vbi hæc vaſa inſeruntur & educuntur læuis, tota vero reliqua ſede aſpera, & foueis plena cernitur: ita quoque illa vbi venæ cauæ inſertioni adnaſcitur, læuis quidem eſt, reliqua autem amplitudine foueis, ac fibroſis implexibus adeo ſcatet, vt cordis ſuperficiem inæqualitate vincat.

Dextræ auris ſitus.

Auriculæ vero ſubſtantia triplici fibrarum genere, & modica, eaque admodum dura, & quaſi cuticulari carne eas fibras amplectente conſtat, adeo vt auricula fibris cordis ſubſtantiæ reſpondeat, at carne a corde differat. ¶ Ceterum auriculæ connexus propemodum ita ſe habet, ſiniſtrum ſui baſis latus extremo cordis ſubſtantiæ, vbi D anterior venæ cauæ in dextro cordis ſinu orificii regio conſiſtit, adnaſcitur: aut verius ab illo extremo auricula prodit. Dextrum autem baſis latus venæ cauæ corpori ſecundum ipſius inſertionis in cor longitudinem, & in anteriori illius ſede connaſcitur, ac veluti cum vena commune corpus efficitur. Tota reliqua parte auricula ab omni prorſus connexu libera eſt, & perinde ac cordis corpus in cordis quoque inuolucro continetur, nullis fibroſis nexibus illi commiſſa.

Subſtantia.

Nexus auriculæ.

Siniſtra cordis auricula pleraque cum dextra poſſidet communia. Hæc namque in anteriori ſede exortus venalis arteriæ ſecundum ipſius longitudinem conſiſtit. Deinde ex baſi in mucronem quoque ceſſat: Verum is mucro qui acutior dextræ auriculæ mucrone habetur, non adeo ſurſum, ſed in ſiniſtrum magis atque in latus exporrigi- E tur. Inſuper ſiniſtra in prouectioribus ætate hominibus dextræ auriculæ dimidiatæ magnitudini cedit, vt & ipſum quoque venalis arteriæ oſtiolum longe minus venæ cauæ orificio viſitur. Quod ad externam internamq; ſuperficies attinet, auriculæ vtcunque reſpondent. Quanquam exterior ſiniſtræ ſuperficies rugoſior magis, multoque inæqualior ſemper occurrat. Interior autem ſuperficies ſimiliter atque in dextra auricula inæqualis, & foueis obſita cernitur. Subſtantia etiam ſimiles ſunt, verum ſiniſtra multo durior, ac minus in conſtrictione diſtentioneque ſequax viſitur. Quinetiam ſi illam dextræ conferas, velut marcida exſiccataq; ſpectatur, adipe ſemper magis quam dextra exterius abundans. In connexu prorſus conueniunt, vti enim dextra a venæ cauæ, & dextro cordis lateri ſecundum cauæ inſertionem adnaſcitur: ita quoque ſini- F ſtra dextro ſui baſis latere cordis ſubſtantiæ, vbi venalis prodit arteria, connaſcitur: ſiniſtro autem latere ipſi venalis arteriæ corpori. ¶ Vſu tamen parum admodum inter ſe differunt. Quum enim cor valido impetu diſtentum ſanguinem in dextrum ipſius ſinum ex caua allicit, & quodammodo rapiens eum abſorbit, quumque ipſa vena caua, vt ex illa in alias corporis partes ſanguis non ita, ac ille pulmonis tenuis gra-

Siniſtra auricula.

Dextræ auriculæ vſus.

tia nutritionis reſudaret, non adeo craſſo validoqoe, ac arteriæ conſtat corpore, periclitaretur profecto vena in valida illa cordis attractione, ne rumperetur, niſi ſagax natura dextram cordis auriculam creaſſet, quæ ad cordis motus ſequax, & ſanguine plena, quum cor dilatatur, ſanguinem eum quem continet, in dextrum ventriculum diffundere poſſet, ipſaque quodammodo in ventriculum attractionis impetum ſolutura conuolueretur, cordique inſtar promtuarii eſſet. Atqoe huic vſui reſpondet cuticularis auriculæ conſtructio, quæ leuis & iniuriis interim perferendis contumax, & ad cordis motus ſequax eſt. Caua autem viſitur, vt cootioere materiam poſſit, & fibris conſtituitur, vt attractioni, retentioni, & expulſioni inſeruiat. Verum quod cordis ſubſtantiæ ipſius auriculæ ſubſtantia adeo conuenit, oſtendere videtur, & ionata ſibi facultate ad ſaoguinis leuem quandam cordis ventriculo præparationem conducere. B

Siniſtræ auriculæ vſus. ¶ Porro ſiniſtra cordis auricula venoſæ arteriæ adnata, idem prorſus officium huic, & ſiniſtro cordis ſinui præſtat, quo veoæ & dextro cordis ventriculo dextram auriculam vſui eſſe diximus. Et ſiniſtra auricula tanto minori cauitate donatur, quanto etiam arteriæ veoalis orificium cauæ orificio anguſtius viſitur. Deinde aer etiam ipſo ſanguine ſequacior eſt, adeo vt hac quoque occaſione ſiniſtra auricula iure minor dextra creata ſit. Nam quum aer ita promte attrahatur, non taotum periculum erat ex attractionis impetu: qui potiſſimum vacui fuga aerem trahit: venoſæ arteriæ corpus ita atque cauæ conuelli.

De cordis ventriculis, & vaſis, ac eorundem orificiis. Cap. X. C

Numerus. Nomina. Situs. Forma dextri. HVmanum cor intus duas inſigoiter amplas obtinet cauitates, quas Græci κοιλίας, Latini *ventriculos, ac ſinus* nominant, *ſecundum cordis latera ſitas, vnam dextram, alteram vero ſiniſtram.* Harum autem dextra ſiniſtræ amplitudinem vincit, ambæque inuicem forma plurimum variant. ¶ Dextra namque magis deorſum ad cordis mucronem ipſo ſioiſtro deſcendens, cauitatem inſtar creſcentis lunæ paratam adipiſcitur. Siquidem dextro ipſius latere, anteriorique & poſteriori ſede inſtar interioris ſemicirculi, aut ita exſtructæ, cameratæ ſedis concaua eſt, exteriori in iis regionibus ſuperficiei, quæ gibba eſt, reſpondens. In ſiniſtro autem latere externæ fornicis aut ſemicirculi ritu gibba cernitur, propter cordis ventriculorum ſeptum ſemiorbis modo dextra ipſius ſuperficie in dextri ventriculi amplitudinem protuberantis. Atque hanc D formam dexter cordis ventriculus a baſi ad mucronem vſque ſeruat, ſimul cum cordis effigie ex latiori baſi anguſtior redditus. **Siniſtri forma.** ¶ *Siniſter ventriculus* ampla etiam baſi incipit, ſeoſumque in arctum verſus cordis mucronem deſinit, cauitatem inſtar coni, quod ad totam ſuperficiem ſpectat orbicularem obtinens. Cordis namque ventriculorum ſeptum ſiniſtro ipſius latere, quo ſiniſtri ventriculi dextrum latus efformat, concauum, non vero vt dextro latere gibbum extuberanſque viſitur, & parem craſſitiem naturamque cum cordis ſubſtantia ſiniſtrum latus, & anteriorem poſterioremque ſiniſtri ventriculi ſedes conſtituente, habet. Ceterum vniuerſa cordis ſubſtaotia, præter ventriculorum ſeptum, dextri ventriculi amplitodinem conſtituens, tenuis admodum eſt. Quæ vero ſiniſtrum ventriculum orbiculatim ambit, efformatque, ventri- E culi dextri ſubſtantiam multis modis craſſitie ſuperat, & vndique æque craſſa viſitur, præterqoam in ipſa baſi, vbi vaſorum illioc prodeuntium dehiſcentiumque gratia, cordis carnea ſubſtāoria taota amplitudine deficit, quanta orificiorum eſt amplitudo.

Superficies ventriculorum. ¶ Vtriuſque ventriculi ſuperficies perquam inæqualis eſt, & multis quaſi foueis in carneam ſubſtaotiam penitius impreſſis obſita. Neque iſtæ ad latera tantum conſiſtunt, vbi dexter ventriculus ſiniſtrum reſpicit: verom per vniuerſam prorſus ventriculorum ſuperficiem, non ſolum in nuper occiſis animantibus, ſed perpetuo, tantiſper dum cor ipſum ſeruare volueris, apparentes, neque vnqnam vel in exſiccato corde conniuentes. Deinde præter hanc inæqualitatem, quæ in ſiniſtro ventriculo nonnihil iosignior eſt, ambo carneas quaſdam explantationes proceſſuſue intus habent, qui F teretes ſunt, & graciles, & in membraneas fibras ceſſant, humiliori ſedi membranarum in ipſis finibus poſitarum cootinuas. Cernuntur autem carnei hi proceſſus potiſſimum ad ventriculorum mucronem, humilioremue ſedem, qui ad fibrarum quas continent robur, *vt infra latius dicemus*, faciuot. Ventriculorum igitur ſeptū craſſiſſima

cordis

A cordis ſubſtantia efformatum, vtrinque foueis ipſi impreſſis ſcarer, hac imprimis occa-
caſione inæquali ſuperficie, qua vētriculos reſpicit donatum. Ex iis foueis nullæ, quod
ſenſu ſaltem comprehendi licet, ex dextro ventriculo in ſiniſtrum penetrant, adeo ſa-
ne, vt rerum Opificis induſtriam mirari cogamur, qua per meatus viſum fugientes ex
dextro ventriculo in ſiniſtrum ſanguis reſudat. ¶ Porro ventriculorum cordis eiuſ- Vſus dextri ventriculi. Sanguine⁹.
modi fere vſus eſt. Dexter eo quod ſanguinem præcipue continet, ſanguiniſque ela-
borationi potiſſimum dedicatur, Sanguineus Græcis iuxta ac Latinis Galeno *libr. 6. de
vſu par. cap. 7. teſte* nuncupatur. Is namque pulmonis duntaxat gratia a ſummo rerum
Opifice cordi inſculptus eſt. Pulmo enim qui inſtar promtuarii cordi circumponitur,
vt id ab illo aerem perpetuo allicere queat, rarus, fungoſus, leuis, ac ad thoracis motus
B ſequaciſſimus fieri debuit. ¶ Neque profecto ſuis functionibus idoneo nutrimento
ali potuit, niſi priuatim illi ſanguis ex eo quem caua continet leuis, aerius, ſpumoſus,
expurgatus, nihilque minus quam fœculentus, ab alio inſtrumento præpararetur, at-
que ita ipſi pulmoni ad opportunam nutritionem deduceretur. At nullum inſtru-
mentum corde ipſo calidiſſimo, & pulmoni proximo viſcere, ad id minus erat a-
ptius: neque etiam aliud omnino iuſtius pulmoni in hac re famulari poterat: quando-
quidem nimis quam ingratum cor habendum foret, ſi pulmoni tam amice aerem, quo
niſi ilico concidere emorique velit, perpetuo indiget, ipſius nomine attrahenti, ac ob-
ſequentiſſimi famuli ritu præparanti, & illius potiſſimum gratia fabricato, nullas vices
referendas putaret, ac non modo omnibus cor vt gratiam reponeret, pulmoni opor-
C tunum alimentum, quum id citra incommodum poſſit conficere, præparareque ſtu-
deret. Pulmonis igitur occaſione dexter cordis vētriculus creatus eſt, *vt paulo poſt latius* Siniſtri vētriculi vſus. Spirituoſus.
dicemus. ¶ Siniſter cordis ventriculus, quod ſpiritum vitalem præcipue contineat, &
conficiat, aeremque amplectatur, diſſectionis profeſſoribus, *Galeno loco citato teſte*, ſpiri-
tuoſus aereuſue vocatus eſt. Hic tanto craſſioribus ex cordis ſubſtantia lateribus quam
dexter ventriculus conſtituitur, quanto materia quam ipſe incluſam ſeruat leuior, ra-
rior, & euaporatu promtior, velociorque illa eſt, quam dextrum habere diximus. Mi-
nus enim ſanguinis in ſiniſtro ventriculo aſſeruatur, eſtque is plerunque tenuior & fla-
uior, quanquam interim quandoque e contrario craſſior rigidiorque appareat, cali-
dior vero ſemper. Quemadmodum vero dexteræ caua ſanguinem trahit, ita quoque
D ſiniſter aerem ex pulmone in arteriam venalem attractum ad ſe dilatato corde allicit,
illoque ad caloris innati refrigerationem, & ſubſtantiæ ipſius enutritionem, ſpiritum-
que vitalem vtitur, hunc aerem concoquens & præparans, vt is vna cum ſanguine qui
ex dextro ventriculo in ſiniſtrum per ventriculorū ſeptum copioſius reſudauit in ma-
gnam arteriam, totumque adeo corpus deligari queat. ¶ Ceterum cordis quatuor Cordis vaſa quot & quę.
ſunt vaſa & totidem orificia, Vena nimirum caua, vena arterialis, arteria venalis & ar-
teria magna. ¶ Vena caua ad dextrum cordis latus dextrumque ventriculum fertur.
In dextrum enim latus baſis dextri ventriculi ad humiliorem eiuſdem baſis ſedem ve-
na caua amplo patentique admodum orificio inſeritur, ac ilico ab inſertione, quæ to-
tius venæ capacitatem amplitudine multum ſuperat ac velut extuberans ad cordis ſub-
E ſtantiæ terminos circulus viſitur, ſurſum ad iugulum, & deorſum verſus ſeptum con-
tendit. Nec arteriæ magnæ modo in duos truncos diuiditur, ſed ex dextro baſis cor-
dis latere inſtar recti pali citra aliam diuiſionem cordis inuolucrum permeans, ſurſum
deorſumque prorepit. ¶ Vena igitur caua primum cordis vas eſt, & ipſius inſertio Vena caua.
primi orificii loco habetur. Per hoc quoties cor dilatatur ac diſtēditur a caua vena ma-
gnam ſanguinis copiam attrahit, quem adiuuantibus ad hoc ventriculi foueis exco-
quit, & ſuo calore attenuās, leuioremque, & qui aptius ſubinde per arterias ferri queat,
reddens maxima portione per ventriculorum cordis ſepti poros in ſiniſtrum ventri-
culum deſudare ſinit: reliquam autem eius ſanguinis partem dum cor contrahitur ar-
ctaturque per venam arterialem, *de qua ſtatim dicemus*, in pulmonem deriuat. Atque is
F certe venæ cauæ in cordis ventriculum orificii vſus eſt. ¶ Vena arterialis etiam dex-
tro cordis ventriculo adſcribitur. Vena autem dicta eſt ab vſu, quod ſcilicet ſanguinem Vena arterialis.
ex dextro cordis ſinu in pulmonem defert, venæque prorſus vicem gerit. Arterialis au- Nominis ratio.
tem, quod arteriæ corpus nacta eſt. Hæc multo minori quam caua orificio ex dextri
ventriculi baſis elatiſſima parte iuxta dextrum latus ventriculorum ſepti enaſcitur, &

magnæ innitens arteriæ, ſiniſtrorſumque nonnihil ſuo caudice inclinans, ac cordis A
inuolucrum permeans, tandem in duos truncos diſcinditur, quorum dextrum ad ſini-
ſtrum latus caudicis magnæ arteriæ, poſterioremque eius caudicis ſedem reflexus, in
dextros pulmonis lobos digeritur ſiniſtro vero in ſiniſtros. Vena itaque arterialis al-
terum cordis vas eſt, & ſecundi orificii loco habetur. ¶ Hæc autem in hoc potiſſimum
facta eſt, vt pulmoni aptum ſuæ ſubſtantiæ alimentum ex dextro cordis ventriculo ex-
porrigat, quod læue, aereum, ſpumoſumque eſſe oportuit. Neque enim alia de cauſſa
inter reliquas corporis venas arteriæ tunicas adepta eſt, niſi propter continuos pulmo-
nis & cordis motus, & ne pulmo tenuis illius, quem continet, ſanguinis plus quam ad
nutritionem ſufficere poſſit ſibi alliceret, atque etiam vt pulmo continuo ipſius motu
ac calore ſanguinem in arteriali vena deductum ſibi magis excoqueret, ſpumoſiorem- B
que redderet. Accedit huc arterialem venam organum ſoli nutritioni oportuniſſime
ſubſeruiens, quodque ſecundum pulmonis compreſſionem & dilatationem quieſce-
re, atque quam minimum moueri oportuit, magna naturæ prouidentia aliis corporis
venis impenſius rigidum, craſſumque, & compreſſu dilatatuque difficilius factum eſſe.
Hac ſiquidem ratione venæ arterialis propagines, arteriæ venalis & aſperæ diſtentio-
nem & dilatationē haud impediunt: quum interim ſi illæ propagines ſequaces eſſent,
atque leui occaſione diſtenderentur, magnam pulmonis amplitudinem illo dilatato
implerent, & rurſus compreſſo pulmone ſubſiderent, magnamque vim in aſperæ arte-
riæ propaginibus ex pulmonis compreſſu fieri prohiberent.

Venalis arteria. Nominis ratio.

¶ Porro venalis arteria, quæ ab vſu quod aerem contineat & deducat arteria, a C
qua ſubſtantia autem, quod venarum corpori reſpondeat venoſa nuncupatur, inter ſi-
niſtri cordis ventriculi vaſa connumeratur, ac vt venarum corpus adipiſcitur, ita quo-
que ex molliori ſiniſtri ventriculi ſede originem ducit. Ex ſiniſtro enim ſiniſtri ven-
triculi latere ad eiuſdem ventriculi dimiſſiorem partem venalis arteria patenti ad-
modum orbicularique orificio enaſcitur, ac ſtatim ab ortu, aut in ipſo potius ortu,
in duos truncos deriuatur, quorum dexter ſub cordis baſi productus, ac cordis inuo-
lucrum penetrans, in dextram pulmonis ſedē diſpergitur, ſiniſtro interim in ſiniſtram
pulmonis partem exporrecto. Atque hæc quidem venalis arteria tertium cordis vas

Vſus.

eſt, & tertii orificii loco habetur. ¶ Ceterum ſi quæ fuliginoſa excrementa ex aeris in
ſiniſtrum ventriculum dilatato corde attracti emutatione, ipſoque innato calore pro- D
ducuntur, ea rurſus per arteriam venalem conſtricto corde excernuntur. Quod vt
commode faceret, corpus aliis arteriis tenuius rariuſq; nacta eſt. Hæc etiam arteria, vt
reliquæ totius corporis, aſpera excepta, omnes, ſangnine tenui ac ſpirituoſo oppletæ,
pulmoni idoneum ſuppeditat ſanguinem, quo pulmo tum propter ipſius mollitiem,
tum propter continuum motum, tum propter caloris copiam, quam ex cordis vici-
nio indefeſſumque cordis motum adipiſcitur, plurimo præ ceteris corporis partibus
indiget.

Magna arteria.

¶ *Quartum vas*, quartum cordis conſtituens orificium, Græcis Ariſtoteli præſer-
tim ἀορτὴ nominatur, quod neruoſam ipſius partem, vel in mortuis conſpici poſſe dice-
ret, inſtar vaginæ fortaſſis, quam Macedones ἀορτὴν vocant. Alii Græcorum eam μεγίστην, E
alii ſimpliciter παχεῖαν, alii ὀρθὴν appellant. A Latinis *magna arteria* nominata, ex ſiniſtro
ventriculo pari ratione, qua arterialis vena ex dextro principiū ducit. Ex dextro enim
elatiſſimæ ſiniſtri ventriculi ſedis latere, & ex cordis baſi veluti centro arteria magna
enaſcitur, aliquouſque recta ſurſum ſub venæ arterialis caudice tantiſper prorepens,
donec cordis inuolucrum permeans, in duos truncos diſcindatur, quorum vnus cor-
poris ſuperiora, alter inferiora petit. Atque profecto durorum craſſorumque vaſorum,
ipſius nimirum arterialis venæ, ac magnæ arteriæ, principia adeo reſpondent, vt ſini-
ſtrum arterialis venæ latus dextro arteriæ magnæ lateri in ipſa origine adnatum ſit, am-
boque vaſa hic ex eminentiſſima cordis ventriculorum ſepti ſede commune princi-
pium radicemque poſſideant, quod eouſque in quibuſdam animantibus, ceruis potiſ- F
ſimum, indureſcit, *vt id Galenus libro ſexto, de vſu partium, capit. decimo octauo*, *& libro ſepti-
mo, de ana. adm.* os eſſe, ſed tamen cartilagineum affirmet. Hoc autem vas ſpiritum &
ſanguinem tenuem in vniuerſum deriuat corpus, vt ſequenti capite fuſius dicemus. De
iis etiam omnibus plura Galenus *loco citato* habet.

De mem-

A

De membranis quatuor orificiorum cordis. CAP. XI.

Cordis membranæ ſunt corpora, quæ cordis vaſorum radicibus, ipſorumque exortibus adnata, colore, ſubſtantia, craſſitie prorſus membranæ exſiſtunt, materierum regurgitationibus præfixæ. Sunt porro omnes hæ membranæ vndecim numero, ac tres quidem ſingulis trium vaſorum orificiis, duæ autem duntaxat uno tertioque adnaſcuntur. ¶ *Caua vena*, ſeu primum dextri ventriculi vas tres has membranas obtinet. Cauæ enim inſertioni, quæ veluti extuberans circulus eſt, alius membraneus circulus humiliori inſertionis parti proxime adnaſcitur, qui prorſus ex cordis ſubſtantia principium ducit: & quemadmodum vena ab inſertione extrorſum e cordis ventriculo fertur, ita quoque membraneus hic circulus introrſum, atque in dextri ventriculi amplitudinem procedit. ¶ Præterea vt vena caua ilico a cordis ſubſtantia, cui implantatur, abſcedit, ſola inſertione, quæ breuiſſima eſt, cordis ſubſtantiæ adnata: ſic etiam membraneus circulus minima amplitudine cordis ſubſtantiæ hic adnaſcitur, mox ab illa diſcedens, ac exacta, ſolida, citraque inſignem craſſitiem valida membrana apparens. Hæc in ventriculi cordis amplitudinem deorſum ducta, non procul a principio in tres veluti membranas ſcinditur, ex ampla baſi in obtuſum mucronem deſinentes, ac vix a ſemicirculi conuexo differentes. Mucro autem harum membranarum paulo ſupra mediam ventriculi dextri longitudinem ceſſit, neque aliqua ex parte quam circulari exortu membrana hæc tribus ipſius proceſſibus cordis ſubſtantiæ adnaſcitur. Verum ex tota inferiori ſede trium membranularum ſeu proceſſuum, quæ reliquo ipſarũ corpore nonnihil craſſior validiorque efficitur, fibræ quædam frequenti ſerie enaſcuntur, quæ deorſum per ventriculi amplitudiem ductæ, ventriculi lateribus iuxta ipſius mucronem adnaſcuntur.

Membranæ Numerus.

Cauæ venæ membranæ.

B

C

Ceterum prædictæ fibræ, quæ membranulis committuntur ex carnes ſunt, & cordis ſubſtantiæ haud adnaſcuntur. Vnde etiam Ariſtoteles illas neruos eſſe arbitratus, cor neruorum principium eſſe iudicauit. Verum vbi fibræ ad ventriculi mucronem implantantur, aliquouſque carnoſa ſubſtantia adaugentur ſuffulciunturque non aliter certe apparentes, quam ſi carneæ in cordis ventriculo virgulæ eſſent. Porro membrana hæc propter tres membraneos ab ipſa deductos proceſſus, trium venæ cauæ orificii membranularum loco enumeratur, atque quod proceſſus illi quum clauduntur ac inuicem conniuent, ſpiculorum ſulcis ſtructura quam ſimillimi ſint, Græci τριγλωχῖνας, quaſi *triſulcas, aut tricuſpides* appellauerunt. Quum enim membraneo circulo adhuc patente, & orbiculari ſeruato, tres ipſius proceſſus inuicem e regione illius centri coeunt, formam effingunt triangulari cuſpidi non abſimilem.

Ariſtoteles cur cor neruorum principium dixerit.

Membranæ huius nomen.

τριγλώχινες.

D

Tres autem membranulas cauæ orificio natura ideo præpoſuit, ne irrita cordis dum dilatatur in dextrum ſinum ſanguinis ex caua vena fiat attractio, eodem ſcilicet rurſus dum cor comprimeretur per idem orificium Euripi ritu, perpulſo. Hæ itaque membranæ ſanguinē dilatato corde in ſinum ex caua vena fluere ſinunt. At compreſſo corde ne idem in cauam refluat, prohibent. Quum enim dexter cordis ſinus diſtenditur, quod fit quoties breuior redditus in latitudinem inſigniter proficit, tunc membranæ illæ laxiores factæ, ad ventriculi dextri latera concidunt, ac ſanguini recluſo cauæ venæ orificio, aditum præbent. At ventriculo rurſus conſtricto, ſeu longiore facto, & interim arctato, membranarum fibræ, ipſaque membranæ propter cordis mucronem ab ipſius baſi magis abſcedentem tenduntur. Et quum ventriculi mucro in eum modum anguſtior efficitur, membranularum quoque fibræ mucroni ventriculi potiſſimum adnatæ, inuicem colliguntur, ac proinde etiam e regione centri venę cauæ orificii, ſui extremis inuicem accedentes, orificium id occludunt, ac quo minus ſanguis rurſus in cauam profluat, obſtaculo ſunt. Porro quemadmodum venalis arteria venæ cauę tum corpore, tum intromittendis ad cor materiis accedit, ita quoque venalis arteriæ membranę cum cauę orificii membranis pleraque communia habent. Ad radicem enim orbis venalis arteriæ membraneus circulus ex cordis ſubſtãtia enaſcitur, qui in ſiniſtris cordis ventriculi amplitudinem introrſum, vt venalis arteria extrorſum, ducitur, ſtatimque ab exortu a cordis ſubſtantia abſcedit, venæ cauæ orificii membraneo corpore hucuſque quam ſimillima. Verum quum aliquantiſper in ventriculi amplitudinem deſcendit in duos tantum membraneos proceſſus partitur, forma quidem

Vſus.

E

Venalis arteriæ membranæ.

F

illis qui ad venæ cauæ orificium pertinent reſpondentes, ſed mole & robore ſuperio- A
res. Exampla enim baſi in obtuſum mucronē finiunt, longius in ſiniſtri ventriculi ca-
uitatem, quam cauæ orificii membranulæ in dextri contingentes. ¶ Horum proceſ-
ſuum vnus dextrum ventriculi ſiniſtrum latus, alter ſiniſtrum reſpicit. Anterius enim
& poſterius inuicem dehiſcunt. Secundum vniuerſam eorundem humiliorem ſedem
fibræ ſeriatim ex illis enaſcuntur, quæ deorſum porrectæ, tandem cordis ſubſtantiæ ad
muctonis ſiniſtri ventriculi amplitudinem paſſim adnaſcuntur, & carnea cordis ſub-
ſtantia adaugentur. Ceterum quia membraneus venalis arteriæ circulus in duos tan-
tum proceſſus dirimitur, diſſectionis proceres duas tātum membranulas ipſius orificio
præfici aſſerunt, quas etſi nemo veterum, *vt lib. 6. de vſu par. cap. 14. teſte*, anatomicorum B
tentauerit aſſimilare alicui eorum quæ cognoſcuntur, tamen mitræ epiſcopali non ad-
modum inepte contuleris, ſi modo partem caput amplectentem ipſi membraneo cir-
culo, & huius proceſſus anteriori poſteriorique mitræ cacumini aſſimilaueris. Porro
duæ venalis arteriæ orificio commiſſæ, ac introrſum in cordis ventriculum membra-
nulæ deductæ, corde quidem dilatato aerem ex venali arteria in ventriculum ferri per-
mittunt, ipſarum fibris propter cordis mucronē verſus baſim in dilatatione magis ad-
ductum laxatis, ipſiſque membranulis ad ventriculi latera cōcidentibus. Quum autem
cor conſtringitur, obſtaculo ſunt, ne aer rurſus in venalē arteriam ruat, irritusque cor-
dis labor efficiatur. ¶ Non tamen exquiſite, *vt Galenus etiam lib. 6. de vſu par. teſtatur*, clau-
duntur, ne ſcilicet fuliginoſis excrementis, quæ natiuum cordis calorem exſtinguere
poſſent, exitum præpediant. ¶ Venæ arterialis membranæ dictorum modo orificio- C
rum membranis neque ſitu, neque forma, neque etiam robore reſpondent. A venæ e-
nim arterialis exortu hæ introrſum in dextrum cordis ventriculum haud pertingunt,
ſed totę in eius vaſis caudice conſiſtunt, ita ab orificio extorſum ductæ, vt prius com-
memoratæ membranulæ ab orificio introrſum pertinebant. Neq; etiam iis vnus com-
muniſque eſt circulus, verum tres diſtinctæ, & non admodum validæ ſunt membranæ,
ſingulæ ſemicirculi modo principium ducentes. ¶ Venæ enim arterialis orificium in- *Venæ arterialis membranæ.*
trorſum, atq; in ſuam ipſius amplitudinem nonnihil in origine extuberans, ſuæ ampli-
tudinis ſuperficiem in tres ſemicirculos extrorſum a corde lateſcentes diſtinctam ob-
tinet, qui craſſiores redditi, in ipſam vaſis amplitudinem protuberant, ac ſuis tuberibus
veluti tres triangulos ita efformant, vt in puncto ſe contingentes circuli extra ſuam ſu- D
perficiem, ſupra infraque contactus terminum, angulos conſtituant. ¶ Ab his ſemi-
circularibus tuberibus membranæ tota ipſa ipſarum amplitudine, quaſi ſemiplenæ lu-
næ imaginem referentes prænaſcuntur, nuſquam vaſi ipſi, præterquam ad hæc tubera,
adnatæ. Quum itaque ſuperior latiſſimaque membranarum pars latuſue inſtar dimi-
diatæ parentheſis ad hunc modum (inflectatur, & ipſarum membranularum exortus,
& ad vaſa cōnexus ſemicirculū ad amuſſim exprimet, Græci has mēbranulas *σιγμοειδεῖς*,
appellarunt, ab illorum) imagine. ¶ Ceterum venæ arterialis orificium in cordis con- *Membranulæ. Vſus.*
tractionibus: patens ſanguinem ex corde verſus pulmonem tranſmittit. At quo minus
idem rurſus dilatato corde in dextrum eius ſinum regurgitet, tres membranæ arterialis
venæ orificio præfectæ cauent. Illæ etenim quia principium cum venæ arterialis origi-
ne ducunt, ac ſurſum tenſæ in venæ cauitatem ceſſant, atque ad venæ latera concidunt, E
ſanguinem in cordis contractionibus promte in venam fluere ſinunt. At quum is rur-
ſus ob cordis dilatationem ad ventriculum vacui fuga retractus, aut etiam in pulmonis
compreſſione verſus venæ arterialis caudicem protruſus ad cor impetu vergit, per venę
latera deſcendens, inter venæ corpus & poſteriorem membranularum ſedem conci-
dit, ſpatium quod inter corpus venæ ac membranas eſt implens. Vnde etiam neceſſa-
rio membranas deorſum protrudens ipſis, vt ad orificii venæ arterialis centrum inui-
cem conniueant, orificiumque claudant, occaſio eſt: adeo vt quanto vehementius cor
ſua dilatatione ſanguinē retrahit, ipſeq; pulmo inter exſpirandum comprimitur, tan-
to exactius membranæ venæ orificium obturantes, ſanguinē in cor refluere prohibent. F
¶ Porro prædictis tribus venæ arterialis membranulis, tres in arteriæ magnæ oſtiolo a *Arteriæ magnæ mēbranæ.*
natura creatæ reſpondent, in nullo prorſus ab illis, quam in magnitudine & robore dif-
ferentes. Magnæ enim arteriæ membranulæ tanto grandiores validioreſque venæ ar-
teriatis membranulis viſuntur, quanto venæ arterialis corpus ab arteriæ corporis duri-
tia am-

A tia amplitudineq; vincitur. Hę autem in cordis contractione ſpiritum vitalem vna cum
ſanguine in magnam arteriam fluerę ſinunt. At corde rurſus dilataro, ſpirituque ac ſan-
guine denuo ad ventriculum tracto, illius regurgitationem in ventriculum prohibent,
ſanguine nimirum eas verſus magnæ arteriæ orificii centrum comprimente.

De arteriis generatim. CAP. XII.

QVum conſtet vniuerſas corporis arterias a magna vocata arteria oriri, ordinis ratio exposcere videtur vt hoc loco aliquid de arteriis dicamus. Sciendum autem initio erit, arteriam eſſe vas membraneũ, teres ac fiſtulæ modo cauum, quo vitalis ſpiritus, & tenuis, flauus, calidusq; ſanguis per vniuerſum corpus diffunduntur: quorũ beneficio, ac dein arteriæ ipſius motu, qui dilatatione ac contractione fit, naturalis ſingularum *Arteria quid.*
B partium calor vitaliſque ſpiritus refocillantur. ¶ Porro Hippocrates, Plato, & alii veteres nobis arterias vocatas, venas appellabant, atque arterias a venis nonnulli ea ætate diſtinguebant, quum has quidem non pulſantes, illas autem pulſantes dicerent, vt alibi fuſius monſtrauimus. Sed progreſſu temporis eam, quæ ex ore in pulmonem pertingit, aſperam vocare cœperunt. Vaſa vero pulſantia naturalemq; calorem recreantia, arterias læues nominauere. *Arteriæ veteribus venæ appellatæ.* ¶ Ceterum arteriæ hæ ſimiliter ac venæ membraneo conſtant corpore, comprimi ac in ſe collabi, & rurſus diſtendi idoneo: at longe ſolidiori, duriori, & ex pluribus tunicis conformato. Arteriæ enim duas peculiares ſibi vendicant tunicas, quarum exterior profecto robore ac craſſitie venarum peculiari tunicæ reſpondet. Interior autem plurium anatomicorum ſuffragio, craſſitie huius fere quintupla, ac poſt- *Arteriæ corpus quale, & duæ ipſius tunicæ.*
C modum totum arteriæ corpus ad venam collatum ſextuplum cenſetur. Hæc tunica quibuſdam quia durior, & quauis membrana longe craſſior ſit, χονδρώδης, hoc eſt, cartilaginea nuncupatur. Tunicæ arteriæ perinde atque venæ fibris conformantur. Acinterior quidem tranſuerſis duntaxat intertexitur, exterior vero rectis, & quibuſdam mediocriter obliquis, tranſuerſis autẽ nullis cõſtat. *Fibræ tunicarum.* Interior arteriæ tunica ceu cutẽ quandã internæ inteſtinorũ & vẽtriculi ſuperficiei modo continet, latæ continuæq; araneorum telæ manifeſto perſimilem, in grandioribus quidem arteriis conſpicuam ac a non nullis tertiæ arteriæ tunicæ loco deſcriptam. ¶ *Quarta* vero alia peculiaris tunica nulla eſt, ſed veluti quibuſdam venarum, ita quoque arteriis alicubi membrana tenuis oblæreſcit & circumtenditur contegens, aut ſtabiliens aut connectens ipſas proximis parti- *Aſcititiæ arteriarũ tunicæ.*
D bus, quemadmodum de altera venarum tunica *lib. 3. cap. 14.* retulimus. ¶ Arteriæ autem hoc quo diximus modo ideo a rerum Opifice exſtructæ ſunt, vt vitalem ſpiritum & ſanguinem impetu per corpus diffuſum ſingulis partibus deducerẽt, innatumq; refocillarent calorem. *Arteriarum vſus.* ¶ Fibras aetem arteriæ corpus eiuſdem quo venæ vſus gratia ſortiiur, ac plurimas quidem tranſuerſis, vt ocyus ipſi ex ſiniſtro cordis ventriculo immiſſum ſanguinem, & vitalem ſpiritum toti corpori diſpenſet, neque alium in tranſmittendo recipiendoq; rhythmum, quam cor ipſum efficiat. Ad hoc namq; munus magnopere tranſuerſæ conducunt, quas expulſioni a natuta præfectas eſſe conſtat. Obſunt autem expulſioni inſigniter obliquæ, vt quæ materias retineant ac referuent. *Fibrarũ.* ¶ Vnde etiam natura pauciſſimas obliquas arteriis elargitur. Quæ quum tenuiorem rarioremque & velocio-
E ri impetu ruentem ſubſtantiam quam venæ erant amplexuræ, ac dum viuit animal perpetuo dilatandæ conſtringendæq;, merito etiam durioribus & craſſioribus pluribusq; tunicis confotmantur. ¶ Arteriæ autem numero binæ ſunt. Vna quæ ex ſiniſtro cordis ventriculo originem capit, atq; magna dicitur, in vniuerſum corpus præter pulmonem inſtar caudicis ramos & propagines deriuans. *Arteriarũ numerus. Magna.* Altera ex eodem cordis ventriculo pronata, in ſolos pulmones diſtribuitur, & quia venæ corpore conſtat cũ adiectione, vt dictũ eſt *ca. 10.* arteria venalis nominatur. *Venalis.* Duæ itẽ ſunt arteriæ ab vmbilico ſecundũ veſicæ latera deſcendentes ac fœtui quodammodo propriæ, *vt lib. 4. cap. 4. fuſius monſtrauimus.*

De magna arteria ortu, & ramis in quos ipſius pars aſcendens digeritur. CAP. XIII.

F COR eſſe arteriarum fontem & originem non ſolum Hippocrates, Plato, & Ariſtoteles, ſed & Galenus, adeoq; & Philoſophiæ & medicinæ principes teſtantur. *Arteriæ ortus ſedes.* Exelatiori autem ſiniſtri ventriculi cordis ſede, prope ipſius baſis centrum magnam arteriam originem ducere *capite 10 huius libri diximus.* In quo ſane ortu orbicularis eſt, ac hic ipſius ampliſſima ſedes & durior & cartilaginoſior conſiſtit. Ipſa autem arteria ſimulatque enaſcitur, duos graciles promit ſurculos, qui coronæ prorſus modo cordis *Coronales arteriæ.*

baſim vna cum coronali vena amplectentes, cordi ſecundum ipſius longitudinem ra- A
Caudicis arteriæ bipartitio. mulos transfundunt. ¶ Coronalium antem artetiarum ortus poſt mem branulas conſi-
ſtit, quas reſumtionem ſpiritus ſanguiniſque ex ipſa arteria in ſiniſtrum cordis ſinum
ptohibere capite 11. diximus. Poſtquam vero magna atteria coronales depromſit, a
cordis baſis centro ſurſum quodammodo ſub venæ arterialis caudice conſcendit, ac
cordis inuolucrum perforans bipartito ſcinditur, ac vnam ipſius partem, qua grandior
eſt deorſum ad quintam thoracis vertebram, & deinde per reliquam dorſi ſedem de-
Aſcendẽtis partis arteriæ ſeries. torquet, in omnes quæ cordi ſubſunt regiones ramos exhibituram. ¶ At minor pars ſu-
pra cor poſitis ſedibus diſtribuenda ſurſum properat, ac ſtatim in progreſſu aſperæ ar-
teriæ innitens, ac venæ cauæ inter membranas thoracem interſepientes ſubtracta, ex
ſiniſtro ipſius latere ramum diſtribuit oblique, ſurſum ad primam ſiniſtri lateris coſtam B
exporrectam, qui ſane qua pulmoni accumbit atque ſiniſtræ thoracem interſepienti
membranæ, alligatur, nullas deriuat propagines. Verum ſimulatque primam thoracis.
attigit coſtam, ab humiliori ipſius ſede propaginem deorſum diffundit, quæ coſtarum
radicibus attenſa, in tria quatuor ſuperiorum coſtarum ſiniſtri lateris interualla ſingu-
las ſoboles ſpargit: a quibus rurſus ſurculi in dorſalem medullam, & muſculos thora-
ci vertebriſque hic inſtratos excurrunt. ¶ Ceterum ab elatiori ſede eius ad primam co-
ſtam conſcendentis rami, alia enaſcitur propago prius commemorata, multo amplior,
quæ ad ſeptimæ ceruicis vertebræ latus oblique recens, in huius lateris tranſuerſi pro-
ceſſus foramen ſe inſerit, ac deinde per tranſuerſorum reliquarum vertebrarum pro-
ceſſuum foramina conſcendens, perinde atque hac excurrens vena digeritur. Nam in C
progreſſu dorſali medullæ ſurculos deriuat ea ſubingredientes foramina, quæ neruis e-
mittendis rerum Opifex exſculpſit. Deinde & muſculis ceruicem hic occupantibus ab
illa propagine ramuli quoque ſparguntur. Quod vero eius reliquum eſt, ſimul cum co-
mite vena per foramen in poſteriori ſede ſiniſtri capituli occipitis oſſis inſculptum cal-
uariam ſubit, atque in ſiniſtrum duræ cerebri membranæ ſinum exhauritur. ¶ Præter
hanc propaginem vertebris exporrectam, arteria quam oblique ad primam ſiniſtri la-
teris coſtam contendere diximus, alia ab anteriori ipſius ſede pullulat propago, obli-
quiori ductu pariter ſuperiora anterioraque petens. Hæc enim pectoris oſſis ſummum
accedens, ac ſiniſtræ interſepientis membranæ adhærens, decliuis perfertur ſecundum
pectoris oſſis ſiniſtrum latus, qua ipſi coſtarum coarctantur cartilagines. Hæc propago D
in eoſdem omnino ramos digeritur, in quos venam hac repentem diſpenſari *lib. 3. c. 16.*
retulimus, præterquam quod nullæ ſoboles a præſenti propagine cutem accedant, niſi
forſitan obſcuriſſimæ in mammillæ corpus pertingant. Qua enim hæc arteriæ propa-
go pectoris oſſi exporrigitur, verarum coſtarum cartilaginum interuallis ramos offert,
a quibus alii ramuli in muſculos aſſurgunt cartilaginibus incumbentes. Deinde & ab
hac propagine ſui lateris membranam, quæ thoracis amplitudinem interſepit, & in glã-
dium in iugulo repoſitum, ſurculi mittuntur. ¶ Quod autem ipſius eſt reliquum, ſe-
cundum ſiniſtrum mucronatæ cartilaginis latus thoracis cauitatem ingreditur, & re-
cto hic abdominis muſculo ſubnatum, ad vmbilici quodammodo regionem procedit,
in progreſſu vtrinq; ad partes abdominis ramulos offerens, & iuxta vmbilicum in plu- E
res diſſectum ſoboles alterius arteriæ terminos reſpicit, quam hoc ab imo ſurſum con-
tendere docebimus. Vbi arteria oblique ad primam protenſa coſtam, hactenus com-
memoratas edidit propagines, ſiniſtram aditura axillam, & muſculum perforatura
dorſi motorum ſecundi paris ſiniſtrum, ab ipſius elatiori parte priuſquam e thorace pe-
nitus labitur, notatu etiam dignæ magnitudinis ramum deriuat, qui in poſteriores cer-
uicem occupantes muſculos ad occipitium vſque diſcinditur, nullibi interim cutem
Siniſtram axillam petentis portionis ſeries. ſubiens. ¶ Atquum primum illa arteria thoracis cauitatem, & primam coſtam euicit,
iamque vicinior axillæ redditur, ex poſteriori ipſius ſede ramum vtcunque inſignem
ſpargit in cauam ſcapulæ regionem, & eius ſedis muſculos abſumendum. Poſt hunc ex
ſuperiori ipſius regione aliam, ſed non adeo craſſam, depromit ſobolem, quæ ad hume- F
ri cum ſcapula articulum iuxta ſummum humerum & ſcapulæ gibbum in ramulos di-
geritur, quorum vnus cum humerali vena vbi adhuc in alto reconditur, aliquouſq; pro-
repit. Huic ſoboli alius ſuccedit ramus nonnihil demiſſius in axillam petente arteria e-
natus, ac in muſculos anteriori thoracis ſedi inſtratos numeroſa propaginum ſobole di-
geſtus.

A geſtus. Dehinc ramuli in glandes axillæ cauitatem opplentes ab hac arteria admodum
rari ſparguntur. ¶ Quin etiam priuſquam tota arteria in manum abſumenda feratur,
propago quædam thoracis lateri exporrigitur, potiſſimum in muſculum excurrens, cu-
ius beneficio brachium quodammodo decliue dorſo adigitur. Quod præſentis arteriæ
iam ſupereſt, axillari vena concomitatum, ac in brachium procedens penitius occuli-
tur, & primum graciles ramos internæ muſculorum humerum amplexantium ſedi, &
membranis neruos continentibus diſtribuitur. ¶ Inſuper deorſum ſenſim adhuc pro-
repens, & continuo interiori axillaris venæ trunco attenſa, aliam emittit propaginem,
quæ ſecundũ poſteriorem humeri ſedem, qua ipſi cubitum extendentes muſculi adna-
ſcuntur, oblique prorepit ad externum humeri tuberculũ contendens. Hæc n. propa-
B go vna cũ vena quam hac duci retulimus, & dein cũ quarto brachium petente neruo ad
externam cubiti ſedẽ pertingit, & ſub muſculorũ capitibus aliquouſq; deductus ceſſat,
qui hic ab humeri externo tuberculo principium ducũt, & partim radii, partim autem
brachialis, partim vero digitorũ motib. famulantur. ¶ Vbi aũt ſiniſtrę manus arteria has
ſoboles digeſſit, inter duos cubitum flectentes muſculos recondita ipſiſq; ramulos præ-
bens, ad mediam cubiti articuli flexus prorepit, hinc vtrinq; ramulum ipſi articulo ex-
hibens, & muſculi cubitum flectentis poſteriori inſertionis innitens, hicq; ſubinde pul-
ſum euidentem edens. Hinc arteria inter muſculum ſecundos quatuor digitorum arti-
culos flectentem, & illum qui tertios eorundem digitorum articulos flectit, mergitur,
ac vbi nonnihil per cubiti internam ſedem prorepſit, bipartito ſciſſus vnum ramum ra-
C dio, alterum vlnæ exporrigit. ¶ Qui ſecundum radium fertur, cuiuſq; pulſum indies in
ægris exploramus, non procul a brachialis radice ſobolem deriuat, quæ ſub tendinibus
pollicem extendentibus ad ſummæ manus externam ſedem procurrit in muſculos di-
geſta, qui inter primum pollicis os & poſtbrachialis os indicem ſuſtinens collocantur.
Quando ramus a radio exporrectus illam emiſit ſobolem, vna cũ tendinib. digitos fle-
ctentibus tranſuerſum brachialis ligamentũ tranſgreditur, & ſubdilateſcente in ſumma
manu tendine, ſimiliter ac vena huc pertinens, & neruus quoq; illo attenſos in tres ra-
mos diſcinditur, quorũ vnus in duas diremtus propagines internam pollicis regionem
accedit. ¶ *Secundus* vero duplici ramo internam indicis ſedem implicat. Tertius autem
indiuiſus internum latus interioris medii digiti ſedis cõſcendit. Ramus arteriæ qui vl-
D næ exporrigitur, ſimiliter per tranſuerſum brachialis ligamentum manus volam ſubit,
& duos ramulos minimo digito, & totidem anulari, vnum autem medio offert, ſed inte-
rim nullam ſobolem in externam ſummæ manus ſedem diſpenſat. Quamuis interim v-
nam illis muſculis porrigit, qui externum latus poſtbrachialis oſſis occupant, quo mini-
mus digitus ſuffulcitur. Ad hunc ſane modum primus arteriæ magnæ partis ſuperiora
petentis ramus diuaricatur, qui ad primam ſiniſtri lateris coſtam contendit. ¶ Maior
autem ampliorq; aſcendentis arteriæ partis portio aſperæ arteriæ innitens, recta ſurſum
ad glandium in iugulo repoſitum properat: id enim arteriæ huic ſimiliter ac venę lectu-
li modo ſubſternitur, ac ipſius beneficio ramorum ſciſſio iniuriis innoxie ferẽdis prom-
tior efficitur. Quum vero in hunc modum arteria ſurſum tendit, priuſquam elatiorem
E pectoris oſſis ſedem ſuperat, adhuc in thoracis amplitudine in duos impares ramos fin-
ditur. Siniſter qui gracilior eſt, nonnihil oblique in læuum deflexus, ſurſum cum inte-
riori iugulari ſecundum aſperæ arteriæ ſiniſtrum latus per ceruicem exporrigitur, ipſa-
que καρωτὶς, hoc eſt, ſoporalis ſiniſtra cenſetur. ¶ At dexter ramus ſiniſtro craſſior, ſimili-
ter ſurſum tendit, & ſimulatque primam thoracis coſtam contigit, ex dextro ipſius la-
tere arteriam promit in eaſdem prorſus ſoboles diſciſſam, quas a ramo, qui ſiniſtræ ma-
nui offertur, pullulare diximus: ad ſuperiorum videlicet coſtarum interualla, ad tranſ-
uerſos ceruicis vertebrarum proceſſus, ad pectoris os, ad poſteriores in collo locatos
muſculos: & vt rem in pauca contraham, in eoſdem omnino ramos digeritur, in quos
ſiniſtræ manus arteriam deſinere commemorauimus. Quod vero maioris dextriq; ra-
F mi adhuc ſupereſt, craſſitie illi congruit ramo, quem ſecũdum aſperæ arteriæ ſiniſtrum
latus prorepere paulo ante diximus. Atq; in hac porrigitur, ita vt ille dexter, ſecundum
aſperæ arteriæ dextrum latus ſurſum conſcendit, ac huius lateris ſoporalem conſtituit
arteriam, quæ, vti ſiniſtra, καρωτὶς nuncupatur. Quum autem ſiniſtri lateris ſoporalis ar-
teria, perinde ac dextri etiam, ad fauces vſque pertingit, in duos diſcinditur ramos,

Arteriæ ramus cuius pulſum antebrachiale exploramus.

Series maioris portionis magnæ arteriæ partis quæ ſuperiora corporis petit.

Soporalis ſiniſtra.

ciem ad amuſſim ſeruatur, non ſitu modo ſemper ſibi ſimilis: verum & magnitudine A etiam, vt enim multo maior eſt arteriæ aſperę truncus pulmoni inſertus, venæ arterialis & venalis arteriæ primis in pulmonem implantationibus, ita quoque vniuerſo per pulmonem progreſſu ramorumque ſerie, ſoboles aſperæ arteriæ ampliores patentioreſque venarum, & arteriarum ſurculis exſiſtunt. Huic innumero vaſorum implexui, pulmonis caro intertexitur, atque omnes vaſorum amplectens ſurculos pulmonem efformat.

Tunica. Vniuerſum vero pulmonis non aliter ac iecoris tenui quadam & molli membraneaque obducitur tunica, principium ab illis vaſorum inuolucris ducens, quæ aſperæ arteriæ, ac aliis duobus pulmonis vaſis ab interſepientibus thoracem membranis, B ſeu ea quæ coſtas ſuccingit, offeruntur. Quamprimum enim hæc vaſa in pulmonis ducuntur ſubſtantiam, ea tunicula a propriis vaſorum tunicis abſcedens, in pulmonis tegmentum degenerat. Merito autem pulmonis tunica tenuis molliſque facta eſt, vt ſcilicet cum pulmone promte concideret, & facile dilataretur. Nerui. Huic tunicæ neruuli a ſexti paris neruis recurrentes neruos conſtituentibus, & poſtmodum in ventriculi ſuperius orificium diffuſis communicantur. Nulli autem, aut perquam graciles in pulmonis ſubſtantiam ſenſu non admodum indigentem diſſeminantur. Vſus. ¶ Pulmo namque in hoc potiſſimum factus eſt, vt aerem cordi quo potiſſimum ad naturalis caloris non ſolum qualitatem, ſed & ſubſtantiam indiget: præpararet, ac demum cor viſcus aliquod ſibi appoſitum haberet, ex quo aerem ſuis functionibus aptum ſemper allicere poſſet, C & ne quemuis ſtatim nos ambientem aerem, eundemque aliter non immutatum aſſumere cogeretur, præcipue quum natura non ſolum cordis occaſione quam plurima animalia reſpirare voluerit, verum & vocis, ad commodam animalis vitam neceſſariæ gratia. Quod enim a pulmone inter exſpirandum redditur, vocis optima euadit materia. *Quemadmodum libro ſexto, de vſu partium, capite ſecundo, Galenus latius docet.*

De cordis inuolucro. Cap. VIII.

Nomina. MEmbrana vniuerſum cor cum ſuis articulis, ac vaſorum initiis inſtar arculæ cuiuſdam aut thecæ inuoluens, Græcis περικάρδιον, Latinis *Inuolucrum cordis* commodiſſime appellatur. Sunt qui *Caſulam cordis*, quod veluti domus quædam cordis ſit, nominant. D Barbari adiectione vnius literæ *Capſulam* vocant. Forma. ¶ Eius effigies nucis pineæ formæ quam ſimilima eſt. Orbicularem enim baſim, & mucronem obtuſum obtinet. Quibus vaſis inuolucrum cordis viam præbeat. Cæterum inuolucri baſis minime cõtinua eſt, ſed vt minimum quinque foraminibus peruia, duobus quidem quibus cauæ venæ iter præbet. Vno nimirum, quia hæc ſeptum perforat. ¶ *Secundum* autem foramen illud eſt, quo eadem vena ſurſum a cordis baſi iugulum petit. ¶ *Tertium*, arteriam venalem tranſmittit. ¶ *Quartum* vero arteriæ magnæ paratum eſt. ¶ *Quintum* arteriali venæ viam præbet. His vaſis notatu digno interuallo a cordis ſuperficie abſcedentibus, præſens inuolucrum validiſſime obnaſcitur, quodammodo ab ipſis principium ducens. ¶ Reliquum inuolucri corpus nihil prorſus tranſmittens continuum eſt, & ſibi vndecunque, præterquam in forma, quæ E Situs. ex baſi, vti diximus, in obtuſum mucronem tendit, reſpondens. Baſis hæc ſummo apice paulo altius quintæ thoracis vertebræ corpore locatur, huic non penitus, ſed duntaxat e regione incumbens. Baſis enim media eſt inter pectoris os, & quartam quintamque thoracis vertebras, æqualiter ab vtriſque, nempe pectoris oſſe & vertebris, diſtans. Item baſis quoque a dextris ſiniſtriſque coſtis pariter remota pendet. In progreſſu vero deſcenſuque inuolucri ſitus variatur. In homine quidem, cui anteriorem thoracis partem rerum Opifex largitus eſt breuiorem, inuolucrum decliue, ac antrorſum ſiniſtrorſumque adeo protenditur, vt mucro magis deorſum quodammodo pertingat, quam pectoris oſſis pars, cui ſuperior ſepti tranſuerſi pars adnaſcitur. Deinde in ſiniſtrum adeo pertinet, vt dextrum mucronis latus vix thoracis medium attingat. F In anteriora quoque adeo mucro procedit, vt ſiniſtrum pectoris oſſis latus, quæque huic coarticulantur cartilagines, contingat. Atque hoc inuolucrum in ſe interſepientes membranæ amplexantur, ſecundum ipſius formam in latera extuberantes. Subſtantia. Magnitudo. ¶ Subſtantia conſtat membranea, atque in ſimilarium partium numerum cum reliquis membra-

A membranis reponenda. Nullis enim fibris intertexta, ſed ſimplex eſt membrana, vt- Magnitudo.
cunque craſſa, & admodum dura, cauitatemque conſtituens, in qua cor facile dilatari
conſtringique queat. In ſe enim cor continet nulla prorſus portiuncula illi conna-
tum, ſed æqualiter ab illo vndique diſtans. ¶ Cauitas hæc leuis omnino eſt, tenui quo- Superficies & nexus inuolucri.
dam humore oblita, ac adipe omni penitus deſtituta. Exterior quoque inuolucri ſu-
perficies omni adipe vacat. Quanquam ſecus arbitratus eſt *libr. 1. de hiſtoria animal. ca-
pit. 17.* Ariſtoteles, cordis inuolucrum pingue eſſe aſſerens, interſepientibus membra-
nis forte deluſus, quæ huic inuolucro obnatæ præpingues, ac potiſſimum in homini-
bus videntur. Ceterum exterior hæc inuolucri ſuperficies propter fibroſos nexus, vt Ariſtoteles deceptus.
membranæ inuicem connatæ, aſpera cernitur. Inuolucri enim lateribus interſepi-
B entes membranæ quodammodo orbiculatim obnaſcuntur. Anteriori parti, cui illæ
membranæ non obnaſcuntur, fibræ membraneæ earum membranarum cauitatem
implentium cordis inuolucro adnaſcuntur. Poſterior pars vniuerſa interſepientes quo-
que membranas habet connatas. ¶ Ceterum vniuerſus mucro, & dextri lateris in-
uolucri egregia portio ſepti tranſuerſi nerueo circulo ad latus ſiniſtrum validiſſime,
amploque admodum ſpatio connaſcitur: quod hominibus eſt peculiare. Simiis quip-
pe & canibus, & porcis a ſepto multum diſtat. Verum & hominum adhuc priuatim
anterior mucronis pars tunicæ coſtas ſuccingenti fibroſis nexibus hæret, ea parte qua
ſiniſtri lateris ſextæ, & ſeptimæ coſtarum cartilagines pectoris oſſi coarctantur. Sed
& is inuolucri nexus inter thoracem interdiuidentes membranas perficitur, nullibi
C enim illarum medio inuolucrum cordis excedit, neque pulmonem vlla ex parte niſi
illarum interuentu contingit. ¶ Nullas arterias in ſe diſperſas habet, neque etiam ve- Quibus vaſis inſpicetur.
nas, niſi perquam tenuiſſimas ab illis fere exortas, quæ interſepientibus membranis
tanquam in omentum deriuantur. Quum enim cauam tranſmittit, ab illa vix aliquid
mutuatur: qua autem ſepto in hominibus connaſcitur, communia cum ſepto vaſa ſibi
vendicat. Neruos quoque adipiſcitur nimis quam obſcuros, ac ab illis pronatos, a qui-
bus recurrentes nerui iam pullularunt. Membraneum hoc cordis inuolucrum cordi,
ideſt, quod dicitur, domus enim & arculæ cuiuſdam ac thecæ inſtar illud amplectitur,
ac interſepientium membranarum beneficio ſuſtinet. Porro cor in continuo verſans
motu, neque dum viuit animal vnquam quieſcens, calidiſſimum viſcus merito cenſe-
D tur, ideoque multa in eo aquæ quantitas eſt, vt ſcilicet ipſum madeat, & ne vehementi, Aquæ vſus in corde.
& aſſiduo motu exſiccetur, ſed vt libere & facilius palpitet.

De Corde. Cap. IX.

COR, quod Græcis καρδία dicitur, & facultatis, atque adeo ſpiritus vitalis fons, & Nomina.
natiui caloris ſedes exſiſtit, pyramidalis figuræ eſt, & nuci pineæ non admo- Figura.
dum abſimile, ex baſi nimirum latiori in mucronem paulo quam nucis pineæ acu-
tiorem ſenſim deſinens, eſtque multo longius quam craſſius. Tota exterior ſuperfi- Superficies.
cies a baſi ad mucronis vſque extremum imperite leuis cernitur, nulli prorſus parti
connata. Coronalis tamen venæ propagines a cordis baſi ad mucronem vſque cum
E coniuge ſuis arteriis excurrentes, ſanguineque turgentes paulo magis reliqua cordis
ſuperficie extuberant, inæqualitatemque minimam efficiunt, quippe maxima ſui cor-
poris portione in cordis ſubſtantiam imprimuntur, dein etiam adeps, quo humanum
cor plerunque abundat, aliquid inæqualitatis inducit. Baſis propter vaſorum egreſ-
ſus inæqualis vtcunque viſitur. Dextræ enim ipſius ſedi dextra auricula ſimul cum
vena caua, & arteriali vena committitur. In ſiniſtra autem ſede læuam habet auricu-
lam, & præter arteriam venalem magnæ quoque arteriæ initium. *De quibus infra copio-
ſius dicemus.*

Ceterum hominis cor ſua baſi, quæ ipſius digniſſima nobiliſſimaque pars, quum Situs.
vaſorum origo ſit, cenſetur: exacte vt in reliquis animantibus, dextræ ſiniſtræque ſedis
thoracis medium obtinet, atque quod ad anteriora poſterioraque ſpectat, pariter ſe
habet. Tantum enim a pectoris diſtat oſſe, quantum a vertebrarum corporibus abſce-
dit. In thoracis autem longitudine quæ poſteriori ſede duodecim conſtituitur verte-
bris, quintæ vertebræ corpus reſpicit. In anteriori vero thoracis ſede, quæ pectoris
oſſis longitudine terminatur, ad amuſſim mediam ſedem obtinet, tantundem a iugu-

lo remota, quantum ab ea oſſis pectoris ſede, cui ſeptum inſeritur. Atque hic tutiſſimus, & plurimum ab iis quæ foris incidere queunt, remotus, baſis locus eſt, a quo reliquum cordis corpus ſenſim in anteriora, & in ſiniſtrum latus eouſque exporrigitur, vt mucronis poſterior pars magis ad pectus atque antrorſum quam ipſum baſis centrum vergat, & dextra quoque mucronis pars in ſiniſtrũ magis ipſo baſis centro protenſa, medium pectoris oſſis in ſiniſtrum excedat, ipſumque mucronis centrum ſextæ, & ſeptimæ coſtarum ſiniſtri lateris cartilagines reſpiciat, qua pectoris oſſi coarctatur. Præterea cor in pulmonis, id ſuis lobis veluti digitis quibuſdam amplexantis medio ita conſiſtit, vt æqualem prorſus ex omnibus pulmonis partibus aeris per venoſam arteriam moliatur attractionem, & rurſus fuliginoſorum recrementorum egeſtionem in pulmonem tentet, & iuſta etiam portione per venalem arteriam, & venam arterialem pulmoni ſanguinem porrigat. ¶ Ceterum iis terminis quibus cordis ſitus comprehenditur, illius quoque magnitudo innoteſcit, quæ ſane homini, vt & cerebrum & iecur, quã ceteris animalibus eſt grandior. A B

Magnitudo.

Subſtantia.

Præcipua cordis ſubſtantia carne conſtat muſculorum carne paulo minus rubra, verum duritia, ſpiſſitudine, & fibrarum quo intertexitur, *Galeno libro ſecundo, de tempe. cap. 4 teſte*, genere, plurimum ab illa variante. Cordis enim caro longe durior exiſtit, & ſpiſſior, iniuriiſque ferendis pertinacior, & demum vario robuſtiſſimarum fibrarum genere donata: quum interim vnius muſculorum ſedis caro vnicam fere fibrarum ſpeciem, eamque ſparſim ſatis diſſeminatam duntaxat ſortiatur. ¶ Fibrarum autem ſpecies, quæ cordis carne continentur, haud æque ac muſculorum conſpicua eſt. C Nullus enim eſt muſculus qui non ilico atque detectus eſt, fibrarum ſuarum differentiam exquiſite oſtendat. At cordis quidem caro compactiſſimis fibris, & interſe plurimum differentibus oppleta viſitur. Triplex tamen fibrarum genus ipſi a natura largitum eſſe, varius ac rarus qui in illo videtur fibratũ implexus, ſatis monſtrat. Quinetiam ſectio ipſa triplex hoc fibrarum genus inuicem commiſceri, & nunc rectas, nunc tranſuerſas, & rurſus rectas, & obliquas, & tranſuerſas quodammodo oſtendit. ¶ Rectas autem in corde fibras appellamus, quæ in eo perquam elixato ex ipſius baſi ad mucronis vſque ipſius centrum deducuntur. ¶ *Tranſuerſas* quæ orbiculatim cor ambiunt. ¶ *Obliquas* vero, quæ per cordis longitudinem procedunt. Atque iis ſane fibris pro cordis mole, ſi eam ſcilicet ad muſculum conferas, perquam numeroſis, & carne has amplexante continenteque, potiſſima cordis ſubſtantia conſtituitur. ¶ Caro cordis in mucrone quam baſi ſpiſſior ſolidiorque apparet, quod ea cordis pars tenuis ſit, & quod ad eam rectarum fibrarum concurſus perficitur, qui carnem mucronis compactiorem commonſtrat, ad eum prorſus modum quo ſolidiorem carnem in muſculi capite, aut tendinis principio videmus, quam in muſculi ventris medio, vbi fibræ non adeo atque in illis locis compactæ ab inuicem magis dirimuntur, & ſi ob alia non differt. ¶ Caro cordis, ad præcipuas cordis functiones, quæ in ſanguinis gratia pulmonis emutatione, & vitali ſpiritu conficiendo potiſſimum conſiſtunt, opitulatur. Quippe ſanguinem pro ſpiritu vitali generando attrahit cor, ſanguinemque attractum ſubinde concoquit, & elaborat, vt pulmoni putinrem tranſmittat. ¶ Fibræ vero alteri functioni ſubſeruiunt, qua cor tantiſper dum viuit animal, & dilatatur, & contrahitur, & aliquando inter contractionem dilationemque quieſcit. ¶ Deinde illæ etiam motui cordis, qui naturalis eſt, arbitrioque noſtro minime ſubditus, famulantur, rectæ quidem ad attractionem, orbiculares ad expulſionem, & obliquæ ad retentionem. ¶ Ceterum venæ cordis ſubſtantiam enutrientes, & arteriæ innatum ſuæ ſubſtantiæ calorem fouentes, ac temperantes, ſunt vena cordis baſim coronæ inſtar cingens, atque ob id coronalis dicta, *de quo libr. 3. cap. 16. diximus*: & duæ coronales arteriæ, per cordis ſubſtantiam diſtributæ, de quibus ſuo agemus loco. D E

Fibræ.

Rectæ fibræ

Tranſuerſæ.

Obliquæ.

Carnis cordis vſus.

Fibrarum.

Motus cordis eſt naturalis.

Cordis ſubſtantiæ peculiares venæ & arteriæ.

Coronalis.

Neruulus cordis.

Cordis quoque baſi neruulus offertur a ſiniſtro ſexti paris cerebri neruo, vbi ſiniſtri lateris recurrentem neruum conſtituit depromtus, *vt ſequenti libro fuſius docebimus*. Hic enim in cordis inuolucri baſim penetrans, & ſiniſtro venæ arterialis lateri poſteriorique ſedi exporrectus, in cordis baſim oppido quam obſcure pertingit, tantum duntaxat ſenſus gratia. F

Tunica cordis.

Tunica cordis ſubſtantiæ obnata illi membranæ prorſus reſpondet, quæ muſculorum ven-

A rum ventribus pertinaciter obnaſcitur, tenuiſſima nimirum membranula, quæ a mu-
ſculorum ſubſtantia diuelli nequit. Eiuſmodi namque cordis extimæ ſuperficiei ob- Cordis adeps.
ducitur, cui in hominibus præcipue ad baſim durioris adipis copia adnaſcitur: aliquan-
do & per reliquam cordis ſuperficiem ad mucronem vſque, ac id ſemper imprimis ſe-
cundum venarum, & arteriarum per cordis corpus digreſſum. ¶ Præter adipem cor Cordis auriculæ.
auriculas adeptum eſt. Sic autem diſſectionum auctores vocant appendices quaſdam
baſi ipſius adnatas. Aurium autem nomine donatæ ſunt, non vſu, aut actione aliqua, ſed
a ſimilitudine, quam illi in ſitu cum proprie dictis auribus obtinent. Ad vtrumque e-
nim cordis baſis ſeu capitis latus emicant, ſicuti & capiti animalis vtrunque aures adia-
cent. Barbari *additamenta cordis* appellant. Rectius *appendices* dixiſſent.
B Dextra auris dextro cordis baſis lateri attenditur, toti anteriori inſertionis venæ Dextræ auris ſitus.
cauæ regioni ſecundum illius longitudinē obducta, & etiam ſuo mucrone a venæ cor-
pore abſcedens, elatius nonnihil quam cordis baſis ſurſum conſcendit. Huius auricu-
læ effigies pyramidem refert, exque oblonga baſi in mucronem, qui non admodum a-
cutus protenſuſque eſt, deſinit. Exterior ſuperficies auriculæ pro ipſius repletione va-
riat. Quum enim auricula in cordis conſtrictione turget oppletaque eſt, gibba vndi-
que & æqualis & aqueo veluti humore oblita cernitur. At inanita concidenteque au-
ricula, ſuperficies hæc rugoſa ac veluti plicis obſita ſpectantibus occurrit: interim ta-
men auricula exterius aqueo humore, vt & cordis ſuperficies obducitur. Verum quan-
doque licet id rarius accidat, exterior diſtentæ etiam auriculæ ſuperficies inæqualis,
C propter adipem illi tunc obnatum viſitur. Interior autem ſuperficies auriculæ cauita-
tem circumſcribens, ventriculorum cordis, de quibus paulo poſt dicemus, ſuperficiei
omnino reſpondet. Vt enim vbi hæc vaſa inſeruntur & educuntur læuis, tota vero reli-
qua ſede aſpera, & foueis plena cernitur: ita quoque illa vbi venæ cauæ inſertioni adna-
ſcitur, læuis quidem eſt, reliqua autem amplitudine foueis, ac fibroſis implexibus adeo
ſcatet, vt cordis ſuperficiem inæqualitate vincat.
Auriculæ vero ſubſtantia triplici fibrarum genere, & modica, eaque admodum Subſtantia.
dura, & quaſi cuticulari carne eas fibras amplectente conſtat, adeo vt auricula fibris
cordis ſubſtantiæ reſpondeat, at carne a corde differat. ¶ Ceterum auriculæ conne- Nexus auriculæ.
xus propemodum ita ſe habet, ſiniſtrum ſui baſis latus extremo cordis ſubſtantiæ, vbi
D anterior venæ cauæ in dextro cordis ſinu orificii regio conſiſtit, adnaſcitur: aut verius
ab illo extremo auricula prodit. Dextrum autem baſis latus venæ cauæ corpori ſecun-
dum ipſius inſertionis in cor longitudinem, & in anteriori illius ſede connaſcitur, ac
veluti cum vena commune corpus efficitur. Tota reliqua parte auricula ab omni pror-
ſus connexu libera eſt, & perinde ac cordis corpus in cordis quoque inuolucro conti-
netur, nullis fibroſis nexibus illi commiſſa.
Siniſtra cordis auricula pleraque cum dextra poſſidet communia. Hæc namque in Siniſtra auricula.
anteriori ſede exortus venalis arteriæ ſecundum ipſius longitudinem conſiſtit. Dein-
de ex baſi in mucronem quoque ceſſat: Verum is mucro qui acutior dextræ auriculæ
mucrone habetur, non adeo ſurſum, ſed in ſiniſtrum magis atque in latus exporrigi-
E tur. Inſuper ſiniſtra in prouectioribus ætate hominibus dextræ auriculæ dimidiatæ
magnitudini cedit, vt & ipſum quoque venalis arteriæ oſtiolum longe minus venæ ca-
uæ orificio viſitur. Quod ad externam internamq; ſuperficies attinet, auriculæ vtcun-
que reſpondent. Quanquam exterior ſiniſtræ ſuperficies rugoſior magis, multoque in-
æqualior ſemper occurrat. Interior autem ſuperficies ſimiliter atque in dextra auricu-
la inæqualis, & foueis obſita cernitur. Subſtantia etiam ſimiles ſunt, verum ſiniſtra mul-
to durior, ac minus in conſtrictione diſtentioneque ſequax viſitur. Quinetiam ſi illam
dextræ conferas, velut marcida exſiccataq; ſpectatur, adipe ſemper magis quam dex-
tra exterius abundans. In connexu prorſus conueniunt, vti enim dextra a venæ ca-
uæ, & dextro cordis lateri ſecundum cauæ inſertionem adnaſcitur: ita quoque ſini-
F ſtra dextro ſui baſis latere cordis ſubſtantiæ, vbi venalis prodit arteria, connaſcitur:
ſiniſtro autem latere ipſi venalis arteriæ corpori. ¶ Vſu tamen parum admodum in- Dextræ auriculæ viſus.
ter ſe differunt. Quum enim cor valido impetu diſtentum ſanguinem in dextrum
ipſius ſinum ex caua allicit, & quodammodo rapiens eum abſorbit, quumque ipſa ve-
na caua, vt ex illa in alias corporis partes ſanguis non ita, ac ille pulmonis tenuis gra-

tia nutririonis reſudaret, non adeo craſſo validoque, ac arteriæ conſtat corpote, peri- A
clitaretur profecto vena in valida illa cordis attractione, ne rumperetur, niſi ſagax na-
tura dextram cordis auriculam creaſſet, quæ ad cordis motus ſequax, & ſanguine ple-
na, quum cor dilatatur, ſangninem eum quem conrinet, in dextrum ventriculum diſ-
fundere poſſet, ipſaque quodammodo in ventriculum attractionis impetum ſolutura
conuolueretur, cordique inſtar promtuarii eſſet. Arqne huic vſui reſpondet cuticula-
ris auriculæ conſtructio, quæ leuis & iniuriis interim perferendis contumax, & ad cor-
dis motus ſequax eſt. Caua autem viſitur, vt continere materiam poſſit, & fibris con-
ſtituitur, vt attractioni, retentioni, & expulſioni inſeruiat. Verum quod cordis ſub-
ſtantiæ ipſius auriculæ ſubſtantia adeo conuenit, oſtendere videtur, & innata ſibi fa-
cultate ad ſanguinis leuem quandam cordis ventriculo præparationem conducere. B

Siniſtræ auriculæ vſus.

¶ Porro ſiniſtra cordis auricula venoſæ arteriæ adnata, idem prorſus officium huic, &
ſiniſtro cordis ſinui præſtat, quo venæ & dextro cordis ventriculo dextram auriculam
vſui eſſe diximus. Et ſiniſtra auricula tanto minori cauitate donatur, quanto etiam at-
teriæ venalis orificium cauæ orificio anguſtius viſitnr. Deinde aer etiam ipſo ſangui-
ne ſequacior eſt, adeo vt hac quoque occaſione ſiniſtra auricula iure minor dextra
creata ſit. Nam quum aer ita promte atttahatur, non tantum periculum erat ex attra-
ctionis impetu: qui potiſſimum vacui fuga aerem trahit: venoſæ arteriæ corpus ita at-
que cauæ conuelli.

De cordis ventriculis, & vaſis, ac eorundem orificiis. CAP. X. C

Numerus. Nomina. Situs. Forma dextri.

HVmanum cor intus duas inſigniter amplas obrinet cauitates, quas Græci κοιλίας,
Latini *ventriculos, ac ſinus* nominant, *ſecundum cordis latera ſitas, vnam dextram, al-
teram vero ſiniſtram.* Harum autem dextra ſiniſtræ amplitudinem vincit, ambæque in-
uicem forma plurimum variant. ¶ Dextra namque magis deorſum ad cordis mucro-
nem ipſo ſiniſtro deſcendens, cauitatem inſtar creſcentis lunæ paratam adipiſcitur. Si-
quidem dextro ipſius latere, anteriorique & poſteriori ſede inſtar interioris ſemicir-
culi, aut ita exſtructæ, cameratæ ſedis concaua eſt, exteriori in iis regionibus ſuperfi-
ciei, quæ gibba eſt, reſpondens. In ſiniſtro autem latere exrernæ fornicis aut ſemi-
circuli ritu gibba cernitur, propter cordis ventticulorum ſeptum ſemiorbis modo
dextra ipſius ſuperficie in dextri ventriculi amplitudinem protuberantis. Atque hanc D
formam dexter cordis ventriculus a baſi ad mucronem vſque ſeruat, ſimul cum cordis
effigie ex latiori baſi anguſtior redditus. ¶ *Siniſter ventriculus* ampla eriam baſi incipit,

Siniſtri forma.

ſenſumque in arctum verſus cordis mucronem deſinit, cauitatem inſtar coni, quod ad
totam ſuperficiem ſpectat orbicularem obtinens. Cordis namque ventriculorum ſe-
ptum ſiniſtro ipſius latere, quo ſiniſtri ventriculi dextrum latus efformat, concauum,
non vero vt dextro latere gibbum extuberanſque viſitur, & parem craſſitiem natu-
ramque cum cordis ſubſtantia ſiniſtrum latus, & anteriorem poſterioremque ſiniſtri
ventriculi ſedes conſtituente, haber. Ceterum vniuerſa cordis ſubſtantia, præter
ventriculorum ſeprum, dextri ventriculi amplitudinem conſtituens, tenuis admo-
dum eſt. Quæ vero ſiniſtrum ventriculum orbiculatim ambit, efformatque, ventri- E
culi dextri ſubſtantiam mulris modis craſſitie ſuperat, & vndique æque craſſa viſitur,
præterquam in ipſa baſi, vbi vaſorum illinc prodeuntium dehiſcentiumque gratia,
cordis carnea ſubſtāntia tanta amplitudine deficit, quanta orificiorum eſt amplitudo.

Superficies ventriculorum.

¶ Vtriuſque ventriculi ſuperficies perquam inæqualis eſt, & multis quaſi foueis in car-
neam ſubſtantiam penitus impreſſis obſita. Neque iſtæ ad latera tantum conſiſtunt,
vbi dexter ventriculus ſiniſtrum reſpicit: verum per vniuerſam prorſus ventriculo-
rum ſuperficiem, non ſolum in nuper occiſis animantibus, ſed perpetuo, tantiſper
dum cor ipſum ſeruare volueris, apparentes, neque vnquam vel in exſiccato corde
conninentes. Deinde præter hanc inæqualitatem, quæ in ſiniſtro ventriculo nonni-
hil inſignior eſt, ambo carneas quaſdam explantationes proceſſuſue intus habent, qui F
teretes ſunt, & graciles, & in membraneas fibras ceſſant, humiliori ſedi membrana-
rum in ipſis finibus poſitarum continuas. Cernuntur autem carnei hi proceſſus po-
tiſſimum ad ventriculorum mucronem, humilioremne ſedem, qui ad fibrarum quas
continent robur, *vt infra latius dicemus*, faciunt. Ventriculorum igitur ſeptū craſſiſſima

cordis

A cordis ſubſtantia efformatum, vtrinque foueis ipſi impreſſis ſcatet, hac imprimis occa-
ſione inæquali ſuperficie, qua vētriculos reſpicit dooatum. Ex iis foueis nullæ, quod
ſenſu ſaltem comprehendi licet, ex dextro ventriculo in ſiniſtrum penetrant, adeo ſa-
ne, vt rerum Opificis induſtriam mirari cogamur, qua per meatus viſum fugientes ex
dextro ventriculo in ſiniſtrum ſanguis reſudat. ¶ Porro ventriculorum cordis eiuſ- Vſus dextri ventriculi. Sanguineꝰ.
modi fere vſus eſt. Dexter eo quod ſanguinem præcipue continet, ſanguiniſque ela-
borationi potiſſimum dedicatur, Sanguineus Græcis iuxta ac Latinis Galeno *libr. 6. de
vſu par. cap. 7. teſte* nuocupatur. Is oamque pulmonis duntaxat gratia a ſummo rerum
Opifice cordi inſculptus eſt. Pulmo eoim qui inſtar promtuarii cordi circumponitur,
vt id ab illo aerem perpetuo allicere queat, rarus, fungoſus, leuis, ac ad thoracis motus
B ſequaciſſimus fieri debuit. ¶ Neque profecto ſuis functionibus idoneo nutrimento
ali potuit, niſi priuatim illi ſanguis ex eo quem caua continet leuis, aerius, ſpumoſus,
expurgatus, nihilque minus quam fœculentus, ab alio inſtrumento prępararetur, at-
que ita ipſi pulmoni ad opportunam nutritionem deduceretur. At nullum inſtru-
meotum corde ipſo calidiſſimo, & pulmoni proximo viſcere, ad id minus erat a-
ptius: oeque etiam aliud omnino iuſtius pulmoni in hac re famulari poterat: quando-
quidem oimis quam ingratum cor habendum foret, ſi pulmoni tam amice aerem, quo
niſi ilico concidere emorique velit, perpetuo indiget, ipſius nomine attrahenti, ac ob-
ſeqnentiſſimi famuli ritu præparanti, & illius potiſſimum gratia fabricato, nullas vices
referendas putaret, ac non modo omnibus cor vt gratiam reponeret, pulmoni opor-
C tunum alimentum, quum id citra incommodum poſſit conficere, præparareque ſtu-
deret. Pulmonis igitur occaſione dexter cordis vētriculus creatus eſt, *vt paulo poſt latius*
dicemus. ¶ Siniſter cordis ventriculus, quod ſpiritum vitalem præcipue contineat, & Siniſtri vētriculi vſus. Spirituoſus.
conficiat, aeremque amplectatur, diſſectionis profeſſoribus, *Galeno loco citato teſte*, ſpiri-
tuoſus aereuſue vocatus eſt. Hic tanto craſſioribus ex cordis ſubſtantia lateribus quam
dexter ventriculus conſtituitur, quanto materia quam ipſe incluſam ſeruat leuior, ra-
rior, & euaporatu promtior, velociorque illa eſt, quam dextrum habere diximus. Mi-
nus enim ſanguinis in ſiniſtro ventriculo aſſeruatur, eſtque is plerunque tenuior & fla-
uior, quanquam interim quandoque e contrario craſſior rigidiorque appareat, cali-
dior vero ſemper. Quemadmodum vero dexteræ caua ſanguinem trahit, itaquoque
D ſiniſter aerem ex pulmone in arteriam venalem attractum ad ſe dilatato corde allicit,
illoque ad caloris innati refrigerationem, & ſubſtantiæ ipſius enutritionem, ſpiritum-
que vitalem vtitur, hunc aerem concoquens & præparans, vt is vna cum ſanguine qui
ex dextro ventriculo in ſiniſtrum per ventriculorū ſeptum copioſius reſudauit in ma-
gnam arteriam, totumque adeo corpus deligari queat. ¶ Ceterum cordis quatuor Cordis vaſa quot & quę.
ſunt vaſa & totidem orificia, Veua nimirum caua, vena arterialis, arteria venalis & ar-
teria magna. ¶ Veoa caua ad dextrum cordis latus dextrumque ventriculum fertur.
In dextrum enim latus baſis dextri ventriculi ad humiliorem eiuſdem baſis ſedem ve-
na caua amplo pateotique admodum orificio inſeritur, ac ilico ab inſertione, quæ to-
tius venæ capacitatem amplitudine multum ſuperat ac velut extuberans ad cordis ſub-
E ſtantiæ terminos circulus viſitur, ſurſum ad iugulum, & deorſum verſus ſeptum con-
tendit. Nec arteriæ magnæ modo in duos truncos diuiditur, ſed ex dextro baſis cor-
dis latere inſtar recti pali citra aliam diuiſionem cordis inuolucrum permeans, ſurſum
deorſumque prorepit. ¶ Veoa igitur caua primum cordis vas eſt, & ipſius inſertio Vena caua.
primi orificii loco habetur. Per hoc quoties cor dilatatur ac diſtēditur a caua vena ma-
gnam ſanguinis copiam attrahit, quem adiuuantibus ad hoc ventriculi foueis exco-
quit, & ſuo calore attenuās, leuioremque, & qui aptius ſubinde per arterias ferri queat,
reddens maxima portione per ventriculorum cordis ſepti poros in ſiniſtrum ventri-
culum deſudare ſinit: reliquam autem eius ſanguinis partem dum cor contrahitur ar-
ctaturque per venam arterialem, *de qua ſtatim dicemus*, in pulmonem deriuat. Atque is
F certe venæ cauæ in cordis ventriculum orificii vſus eſt. ¶ Vena arterialis etiam dex-
tro cordis ventriculo adſcribitur. Vena autem dicta eſt ab vſu, quod ſcilicet ſanguinem Vena arterialis. Nominis ratio.
ex dextro cordis ſinu in pulmooem defert, venæque prorſus vicem gerit. Arterialis au-
tem, quod arteriæ corpus nacta eſt. Hæc multo minori quam caua orificio ex dextri
ventriculi baſis elatiſſima parte iuxta dextrum latus ventriculorum ſepti enaſcitur, &

magnæ innitens arteriæ, ſiniſtrorſumque nonnihil ſuo caudice inclinans, ac cordis A
inuolucrum permeans, tandem in duos truncos diſcinditur, quorum dextrum ad ſiniſtrum latus caudicis magnæ arteriæ, poſterioremque eius caudicis ſedem reflexus, in dextros pulmonis lobos digeritur, ſiniſtro vero in ſiniſtros. Vena itaque arterialis alterum cordis vas eſt, & ſecundi orificii loco habetur. ¶ Hæc autem in hoc potiſſimum facta eſt, vt pulmoni aptum ſuæ ſubſtantiæ alimentum ex dextro cordis ventriculo exporrigat, quod læue, aereum, ſpumoſumque eſſe oportuit. Neque enim alia de cauſſa inter reliquas corporis venas arteriæ tunicas adepta eſt, niſi propter continuos pulmonis & cordis motus, & ne pulmo tenuis illius, quem continet, ſanguinis plus quam ad nutritionem ſufficere poſſit ſibi alliceret, atque etiam vt pulmo continuo ipſius motu ac calore ſanguinem in arteriali vena deductum ſibi magis excoqueret, ſpumoſiorem- B
que redderet. Accedit huc arterialem venam organum ſoli nutritioni oportuniſſime ſubſeruiens, quodque ſecundum pulmonis compreſſionem & dilatationem quieſcere, atque quam minimum moueri oportuit, magna naturæ prouidentia aliis corporis venis impenſius rigidum, craſſumque, & compreſſu dilatatuque difficilius factum eſſe. Hac ſiquidem ratione venæ arterialis propagines, arteriæ venalis & aſperæ diſtentionem & dilatationē haud impediunt: quum interim ſi illæ propagines ſequaces eſſent, atque leui occaſione diſtenderentur, magnam pulmonis amplitudinem illo dilatato implerent, & rurſus compreſſo pulmone ſubſiderent, magnamque vim in aſperæ arteriæ propaginibus ex pulmonis compreſſu fieri prohiberent.

Venalis arteria. Nominis ratio.

¶ Porro venalis arteria, quæ ab vſu quod aerem contineat & deducat arteria, a C
qua ſubſtantia autem, quod venarum corpori reſpondeat venoſa nuncupatur, inter ſiniſtri cordis ventriculi vaſa connumeratur, ac vt venarum corpus adipiſcitur, ita quoque ex molliori ſiniſtri ventriculi ſede originem ducit. Ex ſiniſtro enim ſiniſtri ventriculi latere ad eiuſdem ventriculi dimiſſiorem partem venalis arteria patenti admodum orbiculari que orificio enaſcitur, ac ſtatim ab ortu, aut in ipſo potius ortu, in duos truncos deriuatur, quorum dexter ſub cordis baſi productus, ac cordis inuolucrum penetrans, in dextram pulmonis ſedē diſpergitur, ſiniſtro interim in ſiniſtram pulmonis partem exporrecto. Atque hæc quidem venalis arteria tertium cordis vas eſt, & tertii orificii loco habetur. ¶ Ceterum ſi quæ fuliginoſa excrementa ex aeris in

Vſus.

ſiniſtrum ventriculum dilatato corde attracti emutatione, ipſoque innato calore pro- D
ducuntur, ea rurſus per arteriam venalem conſtricto corde excernuntur. Quod vt commode faceret, corpus aliis arteriis tenuius rariuſq; nacta eſt. Hæc etiam arteria, vt reliquæ totius corporis, aſpera excepta, omnes, ſanguine tenui ac ſpirituoſo oppleta, pulmoni idoneum ſuppeditat ſanguinem, quo pulmo tum propter ipſius mollitiem, tum propter continuum motum, tum propter caloris copiam, quam ex cordis vicinio indefeſſumque cordis motum adipiſcitur, plurimo præ ceteris corporis partibus indiget.

Magna arteria.

¶ *Quartum vas*, quartum cordis conſtituens orificium, Græcis Ariſtoteli præſertim ἀορτὴ nominatur, quod neruoſam ipſius partem, vel in mortuis conſpici poſſe diceret, inſtar vaginæ fortaſſis, quam Macedones ἀορτὴν vocant. Alii Græcorum eam μεγίστην, E
alii ſimpliciter παχεῖαν, alii ὀρθὴν appellant. A Latinis *magna arteria* nominata, ex ſiniſtro ventriculo pari ratione, qua arterialis vena ex dextro principiū ducit. Ex dextro enim elatiſſimæ ſiniſtri ventriculi ſedis latere, & ex cordis baſi veluti centro arteria magna enaſcitur, aliquouſque recta ſurſum ſub venæ arterialis caudice tantiſper prorepens, donec cordis inuolucrum permeans, in duos truncos diſcindatur, quorum vnus corporis ſuperiora, alter inferiora petit. Atque profecto durorum craſſorumque vaſorum, ipſius nimirum arterialis venæ, ac magnæ arteriæ, principia adeo reſpondent, vt ſiniſtrum arterialis venæ latus dextro arteriæ magnæ lateri in ipſa origine adnatum ſit, amboque vaſa hic ex eminentiſſima cordis ventriculorum ſepti ſede commune princi-
pium radicemque poſſideant, quod euſque in quibuſdam animantibus, ceruis potiſ- F
ſimum, indureſcit, *vt id Galenus libro ſexto, de vſu partium, capit. decimo octauo, & libro ſeptimo, de ana. admi.* os eſſe, ſed tamen cartilagineum affirmet. Hoc autem vas ſpiritum & ſanguinem tenuem in vniuerſum deriuat corpus, vt ſequenti capite fuſius dicemus. De iis etiam omnibus plura Galenus *loco citato* habet.

De mem-

A

De membranis quatuor orificiorum cordis. Cap. XI.

Membranæ. Numerus.

COrdis membranæ ſunt corpora, quæ cordis vaſorum radicibus, ipſorumque exortibus adnata, colore, ſubſtantia, craſſitie prorſus membranæ exſiſtunt, materierum regurgitationibus præfixæ. Sunt porro omnes hæ membranæ vndecim numero, ac tres quidem ſingulis trium vaſorum orificiis, duæ autem duntaxat vno tertioque adnaſcuntur. ¶ *Caua vena*, ſeu primum dextri ventriculi vas ternas membranas obtinet. Cauæ enim inſertioni, quæ veluti exuberans circulus eſt, alius membraneus circulus humiliori inſertionis parti proxime adnaſcitur, qui prorſus ex cordis ſubſtantia principium ducit: & quemadmodum vena ab inſertione extrorſum e cordis ventriculo fertur, ita quoque membraneus hic circulus introrſum, atque in dextri ventriculi amplitudinem procedit. ¶ Præterea vt vena caua ilico a cordis ſubſtantia, cui implantatur, abſcedit, ſola inſertione, quæ breuiſſima eſt, cordis ſubſtantiæ adnata: ſic etiam membraneus circulus minima amplitudine cordis ſubſtantiæ hic adnaſcitur, mox ab illa diſcedens, ac exacta, ſolida, citraque inſignem craſſitiem valida membrana apparens. Hæc in ventriculi cordis amplitudinem deorſum ducta, non procul a principio in tres veluti membranas ſcinditur, ex ampla baſi in obtuſum mucronem deſinentes, ac vix a ſemicirculi conuexo differentes. Mucro autem harum membranarum paulo ſupra mediam ventriculi dextri longitudinem ceſſat, neque aliqua ex parte quam circulari exortu membrana hæc tribus ipſius proceſſibus cordis ſubſtantiæ adnaſcitur. Verum ex tota inferiori ſede trium membranularum ſeu proceſſuum, quæ reliquo ipſarũ corpore nonnihil craſſior validiorque efficitur, fibræ quædam frequenti ſerie enaſcuntur, quæ deorſum per ventriculi amplitudiem ductæ, ventriculi lateribus iuxta ipſius mucronem adnaſcuntur.

Caua venæ membranæ.

B

C

Ceterum prædictæ fibræ, quæ membranulis committuntur excarnes ſunt, & cordis ſubſtantiæ haud adnaſcuntur. Vnde etiam Ariſtoteles illas neruus eſſe arbitratus, cor neruorum principium eſſe iudicauit. Verum vbi fibræ ad ventriculi mucronem implantantur, aliquouſque carnoſa ſubſtantia adaugentur ſuffulciunturque non aliter certe apparentes, quam ſi carneæ in cordis ventriculo virgulæ eſſent. Porro membrana hæc propter tres membraneos ab ipſa deductos proceſſus, trium venæ cauæ orificii membranularum loco enumeratur, atque quod proceſſus illi quum clauduntur ac inuicem conniuent, ſpiculorum ſulcis ſtructura quam ſimillimi ſint, Græci τριγλώχινας, quaſi *triſulcas, aut tricuſpides* appellauerunt. Quum enim membraneo circulo adhuc patente, & orbiculari ſeruato, tres ipſius proceſſus inuicem e regione illius centri coeunt, formam effingunt triangulari cuſpidi non abſimilem.

Ariſtoteles cur cor neruorum principium dixerit. Membranę huius nomen. τριγλώχινες.

D

Tres autem membranulas cauæ orificio natura ideo præpoſuit, ne irrita cordis dum dilatatur in dextrum ſinum ſanguinis ex caua vena fiat attractio, eodem ſcilicet rurſus dum cor comprimeretur per idem orificium Euripi ritu, perpulſo. Hæ itaque membranæ ſanguinẽ dilatato corde in ſinum ex caua vena fluere ſinunt. At compreſſo corde ne idem in cauam refluat, prohibent. Quum enim dexter cordis ſinus diſtenditur, quod fit quoties breuior redditus in latitudinem inſigniter proficit, tunc membranæ illæ laxiores factæ, ad ventriculi dextri latera concidunt, ac ſanguini recluſo cauæ venæ orificio, aditum præbent. At ventriculo rurſus conſtricto, ſeu longiore facto, & interim arctato, membranarum fibræ, ipſæque membranæ propter cordis mucronem ab ipſius baſi magis abſcedentem tenduntur. Et quum ventriculi mucro in eum modum anguſtior efficitur, membranularum quoque fibræ mucroni ventriculi potiſſimum adnatæ, inuicem colliguntur, ac proinde etiam e regione centri venę cauæ orificii, ſui extremis inuicem accedentes, orificium id occludunt, ac quo minus ſanguis rurſus in cauam profluat, obſtaculo ſunt. Porro quemadmodum venalis arteria venæ cauę tum corpore, tum intromittendis ad cor materiis accedit, ita quoque venalis arteriæ membranę cum cauę orificii membranis pleraque communia habent. Ad radicem enim orbis venalis arteriæ membraneus circulus ex cordis ſubſtãtia enaſcitur, qui in ſiniſtris cordis ventriculi amplitudinem introrſum, vt venalis arteria extrorſum, ducitur, ſtatimque ab exortu a cordis ſubſtantia abſcedit, venæ cauæ orificii membraneo corpore hucuſque quam ſimillima. Verum quum aliquantiſper in ventriculi amplitudinem deſcendit in duos tantum membraneos proceſſus partitur, forma quidem

Vſus.

E

Venalis arteriæ membranæ.

F

illis qui ad venæ cauæ orificium pertinent reſpondentes, ſed mole & robore ſuperio- A
res. Exampla enim baſi in obtuſum mucronē finiunt, longius in ſiniſtri ventriculi ca-
uitatem, quam cauæ orificii membranulæ in dextri contingentes. ¶ Horum proceſ-
ſuum vnus dextrum venrriculi ſiniſtrum latus, alter ſiniſtrum reſpicit. Anterius enim
& poſterius inuicem dehiſcunt. Secundum vniuerſam eorundem humiliorem ſedem
fibræ ſeriatim ex illis enaſcuntur, quæ deorſum porrectæ, tandem cordis ſubſtantiæ ad
mucronis ſiniſtri ventriculi amplitudinem paſſim adnaſcuntur, & carnea cordis ſub-
ſtantia adaugentur. Ceterum quia membraneus venalis arteriæ circulus in duos tan-
tum proceſſus dirimitur, diſſectionis proceres duas tãtum membranulas ipſius orificio
præfici aſſerunt, quas etſi nemo veterum, *vt lib. 6. de vſu par. cap. 14. teſte*, anatomicorum
tentauerit aſſimilare alicui eorum quæ cognoſcuntur, tamen mitræ epiſcopali non ad- B
modum inepte contuleris, ſi modo partem caput amplectentem ipſi membraneo cir-
culo, & huius proceſſus anteriori poſteriorique mitræ cacumini aſſimilaueris. Porro
duæ venalis arteriæ orificio commiſſæ, ac introrſum in cordis ventriculum membra-
nulæ deductæ, corde quidem dilatato aerem ex venali arteria in ventriculum ferri per-
mittunt, ipſarum fibris propter cordis mucronē verſus baſim in dilatatione magis ad-
ductum laxatis, ipſiſque membranulis ad ventriculi latera cõcidentibus. Quum autem
cor conſtringitur, obſtaculo ſunt, ne aer rurſus in venalē arteriam ruat, irrituſque cor-
dis labor efficiatur. ¶ Non tamen exquiſite, *vt Galenus etiam lib. 6. de vſu par. teſtatur*, clau-
duntur, ne ſcilicet fuliginoſis excrementis, quæ natiuum cordis calorem exſtinguere
poſſent, exitum præpediant. ¶ Venæ arterialis membranæ dictorum modo orificio- C
rum membranis neque ſitu, neque forma, neque etiam robore reſpondent. A venæ e-
nim arterialis exortu hæ introrſum in dextrum cordis ventriculum haud pertingunt,
ſed totę in eius vaſis caudice conſiſtunt, ita ab orificio extrorſum ductæ, vt prius com-
memoratæ membranulæ ab orificio introrſum pertinebant. Neq; etiam iis vnus com-
muniſque eſt circulus, verum tres diſtinctæ, & non admodum validæ ſunt membranæ,

Venæ arterialis membranæ.

ſingulæ ſemicirculi modo principium ducentes. ¶ Venæ enim arterialis orificium in-
trorſum, atq; in ſuam ipſius amplitudinem nonnihil in origine extuberans, ſuæ ampli-
tudinis ſuperficiem in tres ſemicirculos extrorſum a corde lateſcentes diſtinctam ob-
tinet, qui craſſiores redditi, in ipſam vaſis amplitudinem protuberant, ac ſuis tuberibus
veluti tres triangulos ita efformant, vt in puncto ſe contingentes circuli extra ſuam ſu- D
perficiem, ſupra infraque contactus terminum, angulos conſtituant. ¶ Ab his ſemi-
circularibus tuberibus membranæ tota ipſa ipſarum amplitudine, quaſi ſemiplenæ lu-
næ imaginem referentes prænaſcuntur, nuſquam vaſi ipſi, præterquam ad hæc tubera,
adnatæ. Quum itaque ſuperior latiſſimaque membranarum pars lateraſue inſtar dimi-
diatæ parentheſis ad hunc modum (inflectatur, & ipſarum membranularum exortus,
& ad vaſa cõnexus ſemicirculũ ad amuſſim exprimat, Græci has mẽbranulas σιγμοειδεῖς,

Membranulæ. Vſus.

appellarunt, ab illorum) imagine. ¶ Ceterum venæ arterialis orificium in cordis con-
tractionibus: patens ſanguinem ex corde verſus pulmonem tranſmittit. At quo minus
idem rurſus dilatato corde in dextrum eius ſinum regurgitet, tres membranæ arterialis
venæ orificio præfectæ cauent. Illæ etenim quia principium cum venæ arterialis origi-
ne ducunt, ac ſurſum tenſæ in venæ cauitatem ceſſant, atque ad venæ latera concidunt, E
ſanguinem in cordis contractionibus prompte in venam fluere ſinunt. At quum is rur-
ſus ob cordis dilatationem ad ventriculum vacui fuga retractus, aut etiam in pulmonis
compreſſione verſus venæ arterialis caudicem protruſus ad cor impetu vergit, per venę
latera deſcendens, inter venæ corpus & poſteriorem membranularum ſedem conci-
dit, ſpatium quod inter corpus venæ ac membranas eſt implens. Vnde etiam neceſſa-
rio membranas deorſum protrudens ipſis, vt ad orificii venæ arterialis centrum inui-
cem connfueant, orificiumque claudant, occaſio eſt: adeo vt quanto vehementius cor
ſua dilatatione ſanguinē retrahit, ipſeq; pulmo inter exſpirandum comprimitur, tan-
to exactius membranæ venæ orificium obturantes, ſanguinē in cor refluere prohibent. F

Arteriæ magnæ mẽbranæ.

¶ Porro prædictis tribus venæ arterialis membranulis, tres in arteriæ magnæ oſtiolo a
natura creatæ reſpondent, in nullo prorſus ab illis, quam in magnitudine & robore dif-
ferentes. Magnæ enim arteriæ membranulæ tanto grandiores validioreſque venæ ar-
teriatis membranulis viſuntur, quanto venæ arterialis corpus ab arteriæ corporis duri-

tia am-

A tia amplitudineq; vincitur. Hę autem in cordis contractinne ſpiritum vitalem vna eum
ſanguine in magnam arteriam fluerę ſinunt. At corde rurſus dilatato, ſpirituque ac ſan-
guine denuo ad ventriculum tracto, illius regurgitationem in ventriculum prohibent,
ſanguine nimirum eas verſus magnæ arteriæ orificii centrum comprimente.

De arteriis generatim. Cap. XII.

QVum conſtet vniuerſas corporis arterias a magna vocata arteria oriri, ordinis ratio *Arteria quid.*
expoſcere videtur vt hoc loco aliquid de arteriis dicamus. Sciendum autem initio
erit, arteriam eſſe vas membraneū, teres ac fiſtulæ modo cauum, quo vitalis ſpiritus, &
tenuis, flauus, calidusq; ſanguis per vniuerſum corpus diffunduntur: quorū beneficio,
ac dein arteriæ ipſius motu, qui dilatatione ac contractione fit, naturalis ſingularum
B partium calor vitaliſque ſpiritus refocillantur. ¶ Porro Hippocrates, Plato, & alii vete- *Arteriæ veteribus venæ appellatæ.*
res nobis arterias vocatas, venas appellabant, atque arterias a venis nonnulli ea ætate di-
ſtinguebant, quum has quidem non pulſantes, illas autem pulſantes dicerent, vt alibi fu-
ſius monſtrauimus. Sed progreſſu temporis eam, quæ ex ore in pulmonem pertingit, a-
ſperam vocare cœperunt. Vaſa vero pulſantia naturalemq; calorem recreantia, arterias
læues nominauere. ¶ Ceterum arteriæ hæ ſimiliter ac venæ membraneo conſtant cor- *Arteriæ corpus quale, & duæ ipſius tunicæ.*
pore, comprimi ac in ſe collabi, & rurſus diſtendi idoneo: at longe ſolidiori, duriori, &
ex pluribus tunicis conformato. Arteriæ enim duas peculiares ſibi vendicant tunicas,
quarum exterior profecto robore ac craſſitie venarum peculiari tunicæ reſpondet. In-
terior autem plurium anatomicorum ſuffragio, craſſitie huius fere quintupla, ac poſt-
C modum totum arteriæ corpus ad venam collatum ſextuplum cenſetur. Hæc tunica
quibuſdam quia durior, & quauis membrana longe craſſior ſit, χονδρώδης, hoc eſt, cartila-
ginea nuncupatur. Tunicæ arteriæ perinde atque venæ fibris conformantur. Ac inte- *Fibræ tunicarum.*
rior quidem tranſuerſis duntaxat intertexitur, exterior vero rectis, & quibuſdam me-
diocriter obliquis, tranſuerſis autē nullis cōſtat. Interior arteriæ tunica cen cutē quan-
dā internæ inteſtinorū & vētriculi ſuperficiei modo continet, latæ continuæq; araneo-
rum telæ manifeſto perſimilem, in grandioribus quidem arteriis conſpicuam ac a non *Aſcititiæ arteriarū tunicæ.*
nullis tertiæ arteriæ tunicæ loco deſcriptam. ¶ *Quarta* vero alia peculiaris tunica nulla
eſt, ſed veluti quibuſdam venarum, ita quoque arteriis alicubi membrana tenuis obhæ-
reſcit & circumtenditur contegens, aut ſtabiliens aut connectens ipſas proximis parti-
D bus, quemadmodum de altera venarum tunica *lib. 3. cap. 14.* retulimus. ¶ Arteriæ autem *Arteriarum vſus.*
hoc quo diximus modo ideo a rerum Opifice exſtructæ ſunt, vt vitalem ſpiritum & ſan-
guinem impetu per corpus diffuſum ſingulis partibus deducerēt, innatumq; refocilla-
rent calorem. ¶ Fibras aetem arteriæ corpus eiuſdem quo venæ vſus gratia ſortitur, ac *Fibrarū.*
plurimas quidem tranſuerſis, vt ocyus ipſi ex ſiniſtro cordis ventriculo immiſſum ſan-
guinem, & vitalem ſpiritum toti corpori diſpenſet, neque alium in tranſmittendo reci-
piendoq; rhythmum, quam cor ipſum efficiat. Ad hoc namq; munus magnopere tranſ-
nerſæ conducunt, quas expulſioni a natura præfectas eſſe conſtat. Obſunt autem expul-
ſioni inſigniter obliquæ, vt quæ materias retineant ac reſeruent. ¶ Vnde etiam natura
pauciſſimas obliquas arteriis elargitur. Quæ quum tenuiorem rariorem que & velocio-
E ri impetu ruentem ſubſtantiam quam venæ erant amplexuræ, ac dum viuit animal per-
petuo dilatandæ conſtringendæq;, merito etiam durioribus & craſſioribus pluribuſq;
tunicis conformantur. ¶ Arteriæ aurem numero binæ ſunt. Vna quæ ex ſiniſtro cordis *Arteriarū numerus.*
ventriculo originem capit, atq; magna dicitur, in vniuerſum corpus præter pulmonem *Magna.*
inſtar caudicis ramos & propagines deriuans. Altera ex eodem cordis ventriculo pro-
nata, in ſolos pulmones diſtribuitur, & quia venæ corpore conſtat cū adiectione, vt di-
ctū eſt *ca. 10.* arteria venalis nominatur. Duæ itē ſunt arteriæ ab vmbilico ſecundū veſicæ *Venalis.*
latera deſcendentes ac fœtui quodam modo propriæ, *vt lib. 4. cap. 4. fuſius monſtrauimus.*

De magna arteria ortu, & ramis in quos ipſius pars aſcendens digeritur. Cap. XIII.

COR eſſe arteriarum fontem & originem non ſolum Hippocrates, Plato, & Ariſto- *Arteriæ ortus ſedes.*
F teles, ſed & Galenus, adeoq; & Philoſophiæ & medicinæ principes teſtantur. Exe-
latiori autem ſiniſtri ventriculi cordis ſede, prope ipſius baſis centrum magnam arte-
riam originem ducere *capite 10 huius libri diximus.* In quo ſane ortu orbicnlaris eſt, ac hic
ipſius ampliſſima ſedes & durior & cartilaginoſior conſiſtit. Ipſa autem arteria ſi- *Coronales arteriæ.*
mulatque enaſcitur, duos graciles promit ſurculos, qui coronæ prorſus modo cordis

A geſtus. Dehinc ramuli in glandes axillæ cauitatem opplentes ab hac arteria admodum
rari ſparguntur. ¶ Quin etiam priuſquam tota arteria in manum abſumenda feratur,
propago quædam thoracis lateri exporrigitur, potiſſimum in muſculum excurrens, cu-
ius beneficio brachium quodammodo decliue dorſo adigitur. Quod præſentis arteriæ
iam ſupereſt, axillari vena concomitatum, ac in brachium procedens penitius occuli-
tur, & primum graciles ramos internæ muſculorum humerum amplexantium ſedi, &
membranis neruos continentibus diſtribuitur. ¶ Inſuper deorſum ſenſim adhuc pro-
repens, & continuo interiori axillaris venæ trunco attenſa, aliam emittit propaginem,
quæ ſecundũ posteriorem humeri ſedem, qua ipſi cubitum extendentes muſculi adna-
ſcuntur, oblique prorepit ad externum humeri tuberculũ contendens. Hæc n. propa-
B go vna cũ vena quam hac duci retulimus, & dein cũ quarto brachium petente neruo ad
externam cubiti ſedẽ pertingit, & ſub muſculorũ capitibus aliquouſq; deductus ceſſat,
qui hic ab humeri externo tuberculo principium ducũt, & partim radii, partim autem
brachialis, partim vero digitorũ motib. famulantur. ¶ Vbi aũt ſiniſtrę manus arteria has
ſoboles digeſſit, inter duos cubitum flectentes muſculos recondita ipſiſq; ramulos præ-
bens, ad mediam cubiti articuli flexus prorepit, hinc vtrinq; ramulum ipſi articulo ex-
hibens, & muſculi cubitum flectentis poſteriori inſertionis innitens, hicq; ſubinde pul-
ſum euidentem edens. Hinc arteria inter muſculum ſecundos quatuor digitorum arti-
culos flectentem, & illum qui tertios eorundem digitorum articulos flectit, mergitur,
ac vbi nonnihil per cubiti internam ſedem prorepſit, bipartito ſciſſus vnum ramum ra-
C dio, alterum vlnæ exporrigit. ¶ Qui ſecundum radium fertur, cuiuſq; pulſum indies in
ægris exploramus, non procul a brachialis radice ſobolem deriuat, quæ ſub tendinibus
pollicem extendentibus ad ſummæ manus externam ſedem procurrit in muſculos di-
geſta, qui inter primum pollicis os & poſtbrachialis os indicem ſuſtinens collocantur.
Quando ramus a radio exporrectus illam emiſit ſobolem, vna cũ tendinib. digitos fle-
ctentibus tranſuerſum brachialis ligamentũ tranſgreditur, & ſubdilateſcente in ſumma
manu tendine, ſimiliter ac vena huc pertinens, & neruus quoq; illo attenſos in tres ra-
mos diſcinditur, quorũ vnus in duas diremtus propagines internam pollicis regionem
accedit. ¶ *Secundus* vero duplici ramo internam indicis ſedem implicat. Tertius autem
indiuiſus internum latus interioris medii digitis ſedis cõſcendit. Ramus arteriæ qui vl-
D næ exporrigitur, ſimiliter per tranſuerſum brachialis ligamentum manus volam ſubit,
& duos ramulos minimo digito, & totidem anulari, vnum autem medio offert, ſed inte-
rim nullam ſobolem in externam ſummæ manus ſedem diſpenſat. Quamuis interim v-
nam illis muſculis porrigit, qui externum latus poſtbrachialis oſſis occupant, quo mini-
mus digitus ſuffulcitur. Ad hunc ſane modum primus arteriæ magnæ partis ſuperiora
petentis ramus diuaricatur, qui ad primam ſiniſtri lateris coſtam contendit. ¶ Maior
autem ampliorq; aſcendentis arteriæ partis portio aſperæ arteriæ innitens, recta ſurſum
ad glandium in iugulo repoſitum properat: id enim arteriæ huic ſimiliter ac venę lectu-
li modo ſubſternitur, ac ipſius beneficio ramorum ſciſſio iniuriis innoxie ferẽdis prom-
tior efficitur. Quum vero in hunc modum arteria ſurſum tendit, priuſquam elatiorem
E pectoris oſſis ſedem ſuperat, adhuc in thoracis amplitudine in duos impares ramos fin-
ditur. Siniſter qui gracilior eſt, nonnihil oblique in læuum deflexus, ſurſum cum inte-
riori iugulari ſecundum aſperæ arteriæ ſiniſtrum latus per ceruicem exporrigitur, ipſa-
que καρωτὶς, hoc eſt, ſoporalis ſiniſtra cenſetur. ¶ At dexter ramus ſiniſtro craſſior, ſimili-
ter ſurſum tendit, & ſimulatque primam thoracis coſtam contigit, ex dextro ipſius la-
tere arteriam promit in eaſdem prorſus ſoboles diſciſſam, quas a ramo, qui ſiniſtræ ma-
nui offertur, pullulare diximus: ad ſuperiorum videlicet coſtarum interualla, ad tranſ-
uerſos ceruicis vertebrarum proceſſus, ad pectoris os, ad poſteriores in collo locatos
muſculos: & vt rem in pauca contraham, in eoſdem omnino ramos digeritur, in quos
ſiniſtræ manus arteriam deſinere commemorauimus. Quod vero maioris dextriq; ra-
F mi adhuc ſupereſt, craſſitie illi congruit ramo, quem ſecũdum aſperæ arteriæ ſiniſtrum
latus prorepere paulo ante diximus. Atq; in hac porrigitur, ita vt ille dexter, ſecundum
aſperæ arteriæ dextrum latus ſurſum conſcendit, ac huius lateris ſoporalem conſtituit
arteriam, quæ, vti ſiniſtra, καρωτὶς nuncupatur. Quum autem ſiniſtri lateris ſoporalis ar-
teria, perinde ac dextri etiam, ad fauces vſque pertingit, in duos diſcinditur ramos,

Arteriæ ramus cuius pulſum ante brachiale exploramus.

Series maioris portionis magnæ arteriæ partis quæ ſuperiora corporis petit.

Soporalis ſiniſtra.

quorum grandior idemque interior fauces ſubit, ac mox laryngi & linguæ propagines A
deriuans, ad caluariæ baſim properat: priuſquam vero in caluariam mergitur, in duos
impares deducitur ramos. Maior per peculiare foramen nulla concomitatus vena, cal-
uariam inibi ingreditur, vbi glandula cerebri pituitam excipiens in oſſis cuneum refe-
rentis ſinu ponitur. His ramus mox in ipſo ingreſſu vtrinque ſingulas emittit propagi-
nes, ac vnam per proprium foramen ad narium amplitudinem diſpenſat, quæ lino ex-
tremo inter naſi cartilagines, adeoq; vſque ad naſi extremum ita cum aliquot faciei ar-
teriolis deperditur, vt tactu etiam ipſius motum inibi percipiamus. ¶ Altera propago in
latus ſiniſtrum duræ cerebri membranæ multipliciter diſcinditur, ipſum autem arteriæ
corpus duas illas diffundens propagines bipartitur, & caluariæ baſi ſuffultum, itaque di-
uiſum in anteriora nonnihil tantiſper repit, donec denuo ipſum colligatur. Subinde B
vero huc vſque non diuiſa, neque collecta rurſus, ſed ſimplex prorſus fertur. Vtcunque
autem ſit, ſiue ſimplex huc pertingat, ſiue prius in duas partes diuiſa hic ſe rurſus colli-
gat, inibi inſignem vtcunque ramum per ſecundi neruorum cerebri paris foramen ad
oculũ ac interiorem tẽporalis muſculi ſedem diſtribuit. ¶ Quod vero ipſius reliquum
eſt, duram cerebri membranam perforat, ac partim in tenuem cerebri membranam,
Plexus.
partim ad ſiniſtrum cerebri ventriculum conſcendit, plexum inibi faciens qui ſecundi-
nis ſeu extimo fœtus inuolucto comparatur, ac ob id χοροειδὴς Græcis nuncupatur. Alter
ramus arteriæ partis, vti dictum eſt, ad caluariam ductæ, cum coniuge vena in poſterio-
ra ſecundum caluariæ baſim fertur, & ramulum muſculis ceruicis vertebrarum anterio-
rem ſedem occupantibus, iuxta primæ ſecundæque vertebrarum interuallum offert, C
ac dein in caluariam ingreditur, & commune foramen cum ſexto cerebri neruorum
pari nactus, ſimul cum vena in ſiniſtrum, ſeu ſecundum duræ cerebri membranæ ſinum
exhauritur. ¶ Porro ſiniſtræ ſoporalis arteriæ ad fauces diuiſionis exterior graciliorque
ramus, genis ſeu buccis ramulum offert, penitius latitantem. Inſuper in duas propagi-
nes ſectus, vnam ſiniſtro tempori, alteram ſecundum ſiniſtræ auris poſterioris ſedem
digerit, pulſum etiam edentes ſenſilem. Atque in hunc ſane modum pars aſcendens ar-
teriæ in ramos finitur.

De amplioris deſcendentiſue magnæ arteriæ trunci in ſuos ramos ſerie. CAP. XIIII.

TRuncus magnæ arteriæ deorſum ad thoracis vertebras explicatus, ab infima ipſius
ſede qua vertebris incumbit, non autem lateribus vtrinq; propagines in octo infe- D
riora thoracis interualla deriuat, quæ ſimiliter ac venæ coniuge carentis rami ſecũdum
interualli ductum ad coſtarum vſq; cartilagines in veris coſtis prorepunt, ſpuriarum ve-
ro coſtarum interualla excedunt, in abdominis latera magis quam ipſæ coſtæ pertinen-
tes. Ab his propapaginibus ramuli in dorſalem medullam per foramina neruorum gra-
tia in vertebris ſculpta, ac dein ad muſculos vertebris thoraciq; adnatos ſparguntur, pa-
ri omnino ſerie qua venam coniugis expertem diſſeminari *libr. 3. cap. 16.* proditum eſt.
Ipſe autem arteriæ truncus vertebratum corporum ſiniſtræ ſedi quodammodo inni-
Ad ſeptũ transuerſum arteriæ.
tens, deorſum ſub ſepto tranſuerſo, qua id vndecimæ thoracis vertebræ corpus reſpicit,
extra thoracis amplitudinem labitur, ac mox vtrobiq; ſepto trãſuerſo vnam offert pro-
paginem, quæ in plures ſecta ſurculos, in humiliorem ſepti iuxta vertebras ſedem præ- E
Arteriæ rami in iecur, omẽtum, ventriculum, bilis veſiculam, lienem, duodenũ, & coli partem.
cipue deperditur, ſoboles ſurſum ad ſepti elatiora adeoq; ipſum cordis inuolucrum, qua
id ſepto adnaſcitur ſpargens. ¶ Poſt commemoratas propagines magna arteria ex ela-
tiori ſui corporis ſede, vnum promit truncum, ramos in ventriculum, iecur, bilis veſicu-
lam, lienem, omentum, duodenum inteſtinum, & colon vbi ventriculo exporrigitur,
ad hunc modum offerentem. Præſens truncus ſimulatq; prodiit, elatiori ſede inferioris
membranæ omenti ſuffulcitur, ac in duos magnitudine propemodum æquales ramos
diremtus, hunc qui gracilior paulo eſt dextrorſum, illum vero qui modice amplior viſi-
tur ſiniſtrorſum mittit. ¶ *Dexter* ramus venæ portæ in glandoſo corpore quod ſub ven-
triculi poſteriori ſedi huic omenti membranæ intertextum cernitur, adnexus, ſurſum
ad iecoris cauum contendit, in medio ductu ex humiliori ipſius ſede ſurculum inferio- I
ri omẽti membranæ, ipſiq; adeo colo inteſtino hic deriuans. ¶ Poſt hũc ab elatiori par-
te ſobolem ventriculo exporrigit, quæ in poſteriorem ipſius ſedem, qua is dorſum ſpe-
ctat, pauculis ramulis digeritur. Ex humiliori rurſus ſede, dexter arteriæ ramus ad ieco-
ris cauum tendens, duas denuo profert ſoboles. Vnum cum venæ portæ ramo inteſti-
no diſ-

A fundit, quod duodenum appellatur, per cuius mediũ longitudinem & aliquouſq; ad ie-
iuni inteſtini initium ea ſoboles porrigitur. Altera iam cõmemorata paulo amplior ad
dextram fund. ventriculi ſedẽ retorquetur, & ſuperiori omenti membranæ innexa, ex
elatiori ſede in anteriora & poſteriora fundi vẽtriculi ramulos frequenti ſobole ſpargit,
perinde ac ab inferiori ſua ſede alias in omenti ſuperiorẽ mẽbranam ducit. Atq; hæc ar-
teriç ſoboles cũ portç venç ramo hac exporrecto ad mediũ vẽtriculi fundi ceſſat. Quod
vero dextræ arteriæ rami adhuc ſupereſt, poſtquam ab eminentiori duos inſigniter ex-
iles ſurculos bilis veſiculæ tranſmiſit, in ramulos aliquot ſectum ad iecoris cauũ termi-
natur, nõ admodũ alte in iecoris ſubſtantiam diſſeminatum. ¶ *Siniſter* ramus ab arteriæ
caudice prodiens, qui dextro, vt cõprehenſum eſt, modice craſſior eſt inferiori quoq;
B omenti membranæ ipſiuſq; glandoſo corpori cõmittitur, cõiungens ſe venæ portæ ra-
mo, in tot quot ille ſoboles digerendus. Mox n. præſens arteriæ ramus ab eminentiori
ſede propaginem ventriculo qua dorſo innititur offert, quæ primum ſobolem vnam v-
trinq; in mediam ventriculi ſedẽ eius quæ dorſo incumbit regionis exporrigit. Deinde
ſurſum aſcendens, venæ portæ modo ſuperius ventriculi orificiũ coronæ inſtar appoſi-
tiſſime cingit, ramulos ventriculi corpori graciles'q; ſurculos ſtomachi termino, quo is
vẽtriculo continuatur, diſtribuens. Inter reliquos aũt ramos vnus ſecundum ventriculi
ſuperiora dextrorſum exporrectus, ventriculi humilius adit orificiũ, ſurculos quoq; in
progreſſu anteriori & poſteriori ſedibus ventriculi depromens. ¶ *Siniſter* arteriæ ramus Lienem adeuntes rami.
lienem potiſſimũ accedens, ab humiliori ipſius ſede propaginẽ in inferiorẽ omenti mẽ-
C branam diffundit, quç paulo poſt exortũ, in duos ramos inuicem valde diductus diſcin-
ditur, numeroſam arteriarũ ſobolem deorſum in nũc dictam omenti membranam, &
colon inteſtinũ propagantes. Hac ædita propagine, ſiniſter ille arteriæ ramus ſiniſtror-
ſum magis ducitur, & venæ ipſi attenſæ ritu in duas diffunditur arterias: & hæ rurſus in
alias tantiſper dirimuntur, donec frequenti ramorum ſerie lienis cauo ſecundũ rectam
lineam implantentur. Priuſquam vero omnes arteriæ in lienẽ ceſſent ab humiliori par-
te eius quæ demiſſiorẽ lienis ſedẽ adit, plerunq; ramulus inferiori omenti membranæ
offertur. Deinceps ab illa arteria, q̃ infimæ lienis arteriæ proxima eſt, priuſquam hæc in
lienẽ deperditur, propago pullulat, q̃ ſuperiori membranæ omenti ſuffulta, dextrorſũ in
ad ventriculi fundũ cõtorquetur, ſiniſtramq; ventriculi fundi ſedẽ perreptans, genicu-
D latim ramulos anteriori, & poſteriori ſedib. ac dein ſuperiori membranæ omenti ſobo-
les ſpargit. Itẽ ab aliis lienem adeuntib. arteriis ramuli enaſcũtur, qui ſiniſtrũ ventriculi
latus illo prorſus modo adeunt, quo a venis lienem petentib. propagines eodem perti-
nere commemoratum eſt. ¶ Ceterũ a magnæ arteriæ corpore, paulo inferius q̃ truncus
cuius iam ſeriem abſoluimus, principiũ ducit, ab elatiori quoq; corporis parte alia pro- Præcipua meſenterium accedens arteria.
mitur arteria, q̃ in ſuperiorem meſenterii ſedem in plurimas ſoboles diffuſa, venæ portç
modo excurrit in ieiunum, & tenue, & coli inteſtini partem, q̃ a iecoris cauo ad dextrũ
renẽ vſq; pertinet. Poſt hãc inferius paululũ ab vtroq; magnæ arteriæ latere, ampla edu-
cit' arteria in ſui lateris renẽ, quemadmodũ & vena tranſuerſum prorepẽs. Hç arteriæ in Renum arteriæ.
renes integræ abſumuntur, vixq; venarum modo ramulos notatu dignos in pinguẽ re-
E num tunicam diſſeminant. Inſuper ab arteria ſiniſtrum renem accedente, ac demiſſius
plerunq;, q̃ ea quæ ſiniſtro reni offertur, principiũ ſumente, ſeminalis arteria non ena- Seminales arteriæ
ſcitur, ſed frequentiſſime, vt dextri teſtis arteria, ab arteriæ magnæ corpore originẽ du-
cit. Aliquando n. humilius q̃ dextrç ſeminalis venæ initiũ caua exſurgit, ab anteriori ar-
teriæ magnæ ſede ſeminaliũ arteriarũ exortus pendet, q̃ ipſo ortu inuicem ſunt conter-
minæ: ac dextra quidẽ cauæ venæ corpus tranſcendens, dextræ ſeminali venæ attendit',
quouſq; pubis ossa ſuperans, ac ex magna peritonæi cauitate excidens, ipſi venæ permiſ-
ceatur, atq; cũ illa anfractus gyroſq; efformet, quorũ baſis humiliorue ſedes ſuperiori te-
ſtis regioni implantat', ac teſtis ſubſtantiç, & hanc proxime inuoluẽti tunicç ramos præ-
bet. ¶ Ad huc quoq; modũ ſiniſtra ſeminalis arteria ſiniſtræ congredit' venæ, & in mu-
F lierib. quoq; arteriarũ ſeries earundẽ venarũ diſtributioni penitus cõgruit: vt ſcil. media
arteriarũ pars in teſtes adeat, ſeminaliaq; vaſa cõſtituat, altera aũt fundũ vteri implicet. Ad humiliorem meſenterii ſedem arteria.
Enarratis hacten' propaginib. alia ſuccedit, inferius q̃ ſeminales arteriæ, ab anteriori ẽi
magnæ arterię ſede principiũ ducens, & in humiliorẽ meſenterii ſedẽ diſtributa. Quin-
doq; indẽ hac in colũ inteſtinũ, qua a liene ad rectũ vſq; inteſtinũ prorepit, ac dein in ipſũ

Ad lumborũ vertebras & carnes.

quoq; rectũ imprimis digeritur. ¶ A poſteriori aũt ſeu inferiori magnæ anteriori ſede, A
qua hæc vertebris committitur, geniculatim ramuli vtrinq; ad ſingulas lumborum vertebras promuntur, qui in dorſalem medullam & muſculos vertebris hic adnatos excurrunt. Atq; huiuſmodi ramuli inuicem fere amplitudinis ductuſq; ſpecie conueniunt, ſi modo vnicam vtrobiq; propaginem exceperis, quæ quum ceteris inſignior multoque craſſior ſit, ac iuxta ſacri oſſis ſummum præcipue prodeat, non ſolũ muſculos vertebris attenſos accedit, verum tranſuerſim per peritonæum abdominiſq; muſculos ad latera vſq; abdominis exporrigitur.

Arteriæ magnæ ſupra os ſacrum diuiſio.

¶ Hactenus magna arteria in lumborũ regione venæ cauæ ſiniſtro lateri ſuccubuit. Quum vero ſacri oſſis principium attingit, venamq; cõſcendens, in duos grandes truncos inſtar T ad hunc modum ⊥ inuerſi bipartitur. ¶ Fit vero
ſitus huius permutatio propter arteriæ dignitatem. Quum enim hæc dignior nobiliorque cenſeatur, non immerito ipſam magis quam venam recondi, occultari, & in alto B
corporis ferri, ac demum iniuriis ferendis pertinacem effici ſagax rerum Opifex voluit. Ne vero hic ab excarni oſſis ſacri initio in dorſi motibus arteria promte lædatur, ſuperpoſitam prius arteriam inibi vena ſuperiorem eſſe, illamq; hanc conſcendere voluit, vt vena inſtar ſubſterniculi cuiuſdam arteriæ ſubderetur. Ceterum priuſquam venæ cum arteriis in crus dilabantur, quam iam ſacrum os vaſa ſuperarunt venæ arteriis ſuperiores vehuntur: arteriæque quoniam digniores ſunt ſub venis reconduntur. Rami vero qui a magnæ arteriæ ſupra ſacri oſſis initium diuiſione prodeunt, venarum ramis exactiſſime correſpondent. ¶ Si exiguos forte ſurculos ſecluſeris, qui ab humiliori arteriæ ſede, qua
hæc primum bipartito ſcinditur deorſum ducti, ac oſſe ſacro ſuffulti, ipſius foramina C
ſubeunt, hac dorſalem medullam poſterioremque ſacri oſſis ſedem petentes. Atque hæ interdum adeo inſignes occurrerunt, vt ſectionum rudes has venas arbitrarentur, quæ in recti inteſtini finem ſeu anum deſinentes, fœculentum ſanguinem nonnunquam expurgarent. ¶ Siniſter itaque quemadmodum & dexter huius ſupra os ſacrum factæ diuiſionis truncus, non procul a diuiſione in duos grandes partitur ramos, quorum interior exteriori gracilior eſt: ac ilico duas a ſe diffundit propagines, quarum vnam rurſus interiorem, alteram vero exteriorem clarioris doctrinæ gratia non inepte appellabis. Exterior ſimul cum vena inter ſacrum & ilium os qua hæc inuicem dehiſcunt, in exteriora tranſuerſim exporrigitur, & frequenti vtcunq; ſobole muſculos iliũ os amplexantes, ipſumq; adeo coxendicis articulum implicat. Anterior autem in vitis veſicę fundo, D
& ceruici ipſius ſeu peni, & paucas admodum podici etiam ſoboles diſpenſat. ¶ In mulieribus vero, quibus hæc propago grãdior viſitur, in humiliorem fundi vteri regionem numeroſa ſerie diſtribuitur. Neq; is vteri dũtaxat inſitum calorem refocillat, ſed & fœtus quoq; quãdo is vtero geſtatur. Dein hæc propago præter vterum, etiam muliebrem veſicam, & vteri ceruicem ramulis quibuſdam intertexit. Quod interioris rami qui binas nunc explicatas eduxit propagines reliquum eſt, deorſum repit, ſui lateris arteriam, quæ in vmbilicum fertur admittens. ¶ Arteriæ enim ab vmbilico ſecundum fundi veſicæ latera deorſum ductæ, ac in natis hominibus coriaceæ inaneſq; redditæ, in ſui lateris ramum inſeruntur, ipſiue continuantur, quem modo ab interiori illo ramo reliquũ eſſe

Arteria pubis oſſis foramen tranſiens.

deorſumq; ferri diximus. ¶ Is namque non minus quam vena ipſi attenſa pubis oſſis fo- E
ramen petit. Priuſquam vero id tranſit, propaginem aſſumit ab externo trunci ramo, vbi is iam in crus eſt prolapſurus. Præſens itaque ramus ea propagine adauctus, per pubis oſſis foramen ducitur, & in muſculos foramen id occupantes & illos qui a pubis oſſe principiũ ſumunt diſpergitur, perinde ac vena pubis oſſis foramen tranſiens: Ac quemadmodum hęc iuxta medium longitudinis femoris extremo quodam ipſius ſurculo alteri venæ in quintum femur mouentium muſculum diſpenſatæ commiſcetur: ita ſane & præſens arteriæ ramus ſuo fine cum alia coit arteria, quam illi muſculo a maxima crus petente arteria diſtribui non ita multo poſt ſubiiciemus. Exterior namque ramus ſiniſtri trunci eius diuiſionis quam ſupra os ſacrum fieri dicebamus, per inguina in læuum
crus deſcendit: anteaquam vero peritonæum permeat, propaginem ſurſum peritonæo F
exporrigit, quæ ad rectũ abdominis ſui lateris muſculum accedẽs, ſurculos in cõterminos ſedes tranſuerſim vtrinq; digerit, ipſe aũt ſurſum ad vmbilici vſq; regionẽ properãs, in ramulos diſcindit, qui arteriæ eodẽ a pectoris regionib. tendentis ramulos ſpectant, ac mammillarũ cũ vtero communionẽ præbent. Quũ vero grãdis arteria in crus deſcẽ-

dens

A dens peritonæum ſuperauit, ramulum ad pubis oſſium cōmiſſuram mittit, qui exigu⁹
eſt, neq; vt eo tendens vena in multas ſoboles diſpergitur, quarum ne vna quidem cu-
tem ſubit, niſi forte exilis quæpiā in penis inuolucrū diffunditur. ¶ In crure autē, arte- *Arteriæ in crure ſeries.*
ria modo venæ ſubiecta, ipſaque vena veluti ꝓpugnaculo munita, ramū in anteriores
femoris os amplexantes muſculos digerit, qui etiāſi in frequentes ſcinditur ſoboles,
nullā tamen cuti expotrigit. Deinde a grandi arteria ali⁹ educitur ram⁹, in quintū fe-
mur mouentem muſculum, & eos qui inter nā femoris ſedem occupant muſculos, ad
genu vſq; quodāmodo in ꝓpagines ſparſam, & quadam ipſi⁹ ſobole illi⁹ arteriæ extre-
mo cōmixtam vnitamq;, quam ꝑ pubis oſſis foramen in cr⁹ ptingere cōmemorauim⁹.
¶ Ceterum ipſa grandis arteria ſenſim deorſum ꝓrepens, ſecundum femoris os ita cō-
B uoluitur, vt ab anteriori inguinum ſede inter duo inferiora femoris capita in poplite
cōſiſtat, nuſquam nō vena grādiori quæ crus accedit cōcomitata. In hoc ꝑ femoris po-
ſteriora deſcenſu arteria ꝓpaginem educit, quæ in muſculos poſteriorem femoris ſe-
dem occupantes excurrit, & aliquouſq; cum illis venarum ꝓpaginib. deducitur, quas
venam efformare docuim⁹, quæ per genu flexum ſeu poſteriorem ipſius partem in ſu-
ræ cutem ſparſa ſobole pertingit, arteriæ interim nulla ꝓpagine ad cutem emergen-
te. ¶ At grandis arteria in ipſo poplite, vti diximus, recondita, vtrinq; propaginem e-
mittit in alto quoq; occultatam, & in genu articuli latus penitius digeſtam. Vbi vero
arteria tibiam ſubire incipit, ab externo ipſius latere ramum diffundit, qui fibulæ ex-
porrectus inter ſeptimum & octauum pedis mot⁹ autorum muſculos reconditur, at-
C que in reliquos qui anteriorem tibiæ ſedem ſibi vendicant, ſoboles vltra medium lō-
gitudinis tibiæ digerit. ¶ Ipſe autem arteriæ truncus inter capita duorum primorum
pedem mouentium muſculorum repens, inter quartum pedis motuū opificem mu-
ſculum, & duos quorum beneficio vltimi digitorum flectuntur articuli, ac quintum
pedem mouentiū occultatur, neq; multum a ligamento mēbraneo fibulam tibiæ oſſi
ꝑ totam fibulæ lōgitudinē colliganti diſtat, & ſub medio longitudinis tibiæ in duos ra-
mos dirimitur, quorū interior inter calcē & tibiæ os pedis inferiora ſubit, vna cū mu-
ſculorum, tendinib. humiliora pedis hac petentib. In deſcenſu interior ille ram⁹ ſur-
culum tali cū tibia articulo offert. ¶ In pedis vero planta inter muſculum ſecundos
quatuor digitorum articulos flectentem, & tendines qui tertios articulos flectunt re-
D poſit⁹ in duas primum partitur ſoboles, quarum vna duplici ramo inferiorem pollicis
adit ſedem: altera vero in ꝓgreſſu in duos ſurculos digeſta, vnum ad indicem deriuat,
in duos tamen prius deriuatum ramulos: alterum vero ſurculum interno lateri infe-
rioris medii digiti ſedis indiuiſum offert. ¶ Exterior ram⁹ illi⁹ quæ ad medium lōgitu-
dinis tibiæ fit diuiſionis, inter fibulam & calcē pedis inferiora accedit, vna cū tēdinib.
ſeptimi & octaui pedem mouentium muſculorū. Atq; hic in duos minimos digitos
& externum lat⁹ medii digiti diſſeminatur: in ipſo autem ad pedis inferiora progreſ-
ſu, tali cum tibia articulo propaginem præbet, & aliam hac longe grandiorem dige-
rit, ſub interiori malleolo ad principium illorum muſculorum qui pollicem & tres
digitos ipſi proximos in externum latus abducunt. ¶ Hæc propago in ſuperiori pedis
E ſede motum etiam edit tactu ſenſibilem. Verum vt venarum pedem ſubeuntium ſe-
rie variari ſuo loco relatum eſt, ita ſane & arteriæ diſtributio inibi diſcrepat. ¶ Quippe
interdum, neq; id infrequenter, obſeruatur omnib. digitis ſurculos offerri ab illo ra-
mo, quem pedis inferiora inter calcem & tibiam petere commemorauimus, illo qui
fibulæ expoṙrigitur plantam non accedente. ¶ At tunc ab arteria in poſteriori tibiæ
ſede recondita, grandis ramus per membraneum ligamentum tibiæ oſſi fibulam, qua
hæc oſſa inuicem dehiſcunt colligans, in anteriorem tibiæ ſedem pertinet: atq; inter
eius ſedis muſculos occultatus, vna cum eorundem tendinibus per tranſuerſum liga-
mentum in anteriore tibiæ ſede conſpicuum in ſuperiorem pedis regionem deriua-
F tur, muſculis illis qui digitos in externum latus abducunt quodammodo reconditus.
Atq; hic ramus interdum ligamentum id membraneum tranſit, mox ſub genu arti-
culo, vbi tibiæ os a fibula primum dehiſcere incipit, interdum vero iuxta inferiorem
tibiæ ſedem, prout nimirum ramus quem arteria tibiam ſubiens, verſus octauum &
ſeptimum pedem mouentes muſculos digerit, aut demiſſius fertur, aut elatius in ra-
mos diſſectus ceſſat, aut etiam prorſus deeſt.

LIBER SEXTVS DE CEREBRI A
STRVCTVRA ET INSTRVMENTIS IPSIVS FVNCTIOni famulantibus.

Cerebri functionum, & eius partium breuis enumeratio. CAPVT I.

QVum ex vniuerſa anatomes hiſtoria, ſenſus motusq; voluntarii, & prin-
cipis animę partis cuius beneficio imaginamur, ratiocinamur, memora-
mus, fons ac ſedes adhuc ſuperſit explicandus, præſens liber opportune
illi cõſecrabitur, cerebrũ ipſiuſq; partes vniuerſas cum ſenſuum inſtru-
mentis pertractaturus. Quemadmodum itaq; cordis ſubſtantiæ vitalis animæ vis, ac
propriæ iecoris carni naturalis animæ facultas induntur, inſuper vt iecur craſſiorem
ſanguinem, ac qui perquam caliginoſus eſt, naturalem ſpiritum, ſi modo vllus eſt, & B
cor item rurſus ſanguinem impetu per corpus ruentem vna cum vitali ſpiritu confici-
unt, & perinde atque hæc viſcera per dedicatos ſibi canales omnibus corporis par-
tibus ſuas materias deriuant: ita quoque cerebtum aptam ipſius muneri obtinens
materiam in propriis ſedib, ac illius functioni appoſite ſubminiſtrantib. inſtrumentis,
animalem ſpiritum longe clariſſimum tenuiſſimumque parat, quod ad diuinas plane
principis animæ partis functiones partim vtitur, partim autem ad ſenſuũ motuſq; in-
ſtrumenra per neruos, tanquã per funiculos, cõtinuo diſtribuit, ea nunquã ſpiritu, qui
præcipuus eorum inſtrumentotum actionis auctor cenſetur, deſtituens, nõ minus ſane
quam iecur, & cor nullas corporis partes ſuis quas illis impertit materiis, tantiſper
dum valet homo, indigas relinquunt, etiam ſi non ſemper tum qualitate, tum copia C
Neruorum officium. eaſdem diſtundunt. Nerui igitur, quorum originem a cerebro pendere circa huius li-
bri finem indicabimus, id cerebro præſtant, quod magna arteria cordi, & caua ieco-
ri, vt qui paratum a cerebro ſpiritum illis quibus hunc mandari oportuit inſtrumen-
Animalis ſpiritus generatio. tis deducant, diligēteſque cerebri ſatellites, & nuncii cenſeantur. ¶ Ceterum animali
ſpiritui materiam ſuppeditat vitalis ſpiritus, in arteriis numeroſa ſerie ambas cerebri
mẽbranas accedentib. abundans, & dein aer quem verſus cerebrum tum per forami-
nula priuatim olfactus organi occaſione in octauo caluariæ oſſe exſculpta, tũ in pri-
mis per ea caluariæ foramina quæ palatũ ſpectant, inter ſpirandum attrahitur. Ac aer
quidem, qui dum inſpiramus per anguſtiſſimos flexuoſoſq;, ac tortuoſos ductus inter D
duram cerebri & tenuem, de quibus capite ſequenti dicemus, membranas, attrahi-
tur atq; ob difficilem tranſitum extenuatur, cerebroq; aptiſſimus redditur, vndecũq;
vbi aditum reperit, in cerebri dextrum, & ſiniſtrum, & horum medium ventriculos
ſeſe inſinuans. Vitalis autem ſpiritus etſi copioſiſſimus in omnibus tenuis duræq; mẽ-
branæ vaſis ductibusve habeatur, attamen in dextrum, & ſiniſttum cerebri ventricu-
los plurimus a præcipuis arteriarum ramis fertur, quas obliquo longoque ductu
caluariam perforare, atque ad glandis, cerebri pituitam excipientis, latera porrigi
cap. 13 prioris libri retulimus. Ab iis nanque arteriis, quas reticularem plexum Galenus
efformare docuit, non minimæ ſoboles tenuis membranæ proceſſibus ſuffultæ, per
humillimas dextri ſiniſtrique ventriculi ſedes ingrediuntur, tandem per totum ven- E
triculorum progreſſum in illorum amplitudinem incedentes. Verũ præter has arte-
rias e quarto duræ membranæ ſinu vas quoddam ſub eo corpore quod teſtudinis ca-
meræve inſtar arcus exſtructæ imaginem refert, in anteriora cerebri per communẽ
dextri ſiniſtrique ventriculi cauitatem, ſeu potius tertium cerebri ventriculum con-
tendit. ¶ Hoc vas tandem in duos ramos bipartitũ, vno ad dextrũ, altero ad ſiniſtrum
ventriculum diffunditur, & eius l.:ci arteriis commixtum, rete efformat, quod ab ex-
timi fœtus inuolucri imagine nomen inuenit. Ab aere itaque in cerebrum ingreſ-
ſo, ac vitali illo ſpiritu ob frequentes ſane anfractus ad cerebri vſus magis magiſque
adaptato, in cerebri dextro ſiniſtroque ventriculis, & ipſorum mutua cõcauitate ter-
Animalis ſpiritus diſtributio. tioue ventriculo animalis ſpiritus a cerebri virtute elaboratur. ¶ Porro huius ſpiritus F
animalis pottio tertio cerebri ventriculo per oblongum meatum inter ea corpora ce-
rebri quæ clunibus, & teſtibus aſſimilantur porrectum, in cerebelli ventriculum fer-
tur, quem partim cerebelli ſinus, partim dorſalis medullæ cauitas efformant. Ab hoc
ventriculo in dorſalem medullam, atq; ita in neruos ab illa propagatos, animalis ſpi-

A ritus non mediocris portio digeritur. A reliquis autem cerebri ventriculus ſpiritus in neruos ab illis proxime principium ducentes, ac ſi in ſenſuum motuumq; arbitrariorum inſtrumenta diſpenſatur.

De dura membrana: & cute exterius caluariam ſuccingente. CAP. II.

VNIVERSA caluariæ cauitas cerebro excipiendo adaptata, quadam ſubducitur membrana, quam propter craſſitiem qua ceteris non cerebri modo, verum etiã totius corporis præſtat membranis, Græci παχεῖαν μήνιγγα, Latini *craſſam*. & ab inſigni duritie *duram & Galeno li. 9. ana. admi. auctore, cuticularem membranam* appellant. Barbaram ſectantes medicinã duram matrem vocare ſolent. Hæc vnica cõtinuaq; omnino viſitur, prætetquam quod quibuſdam foraminib. & ſinibus venarum modo exſtructis, ſit
B pertua. Præterea omni ex parte oſſibus proxima nectitor, aliis locis remiſſius, aliis vehementius. Atq; hinc etiam fit, externam durioris membranarum ſuperficiem ꝓpter oſſium ſinus, tuberaque inæqualem, & deinde fibrarum quibus hæc oſſibus committitur occaſione, aſperam, aut non ad amuſſim leuem lubricamque videri. Præcipua vero oſſium tubera, quæ eam orbicularem ſphæræq; modo rotundam eſſe prohibent, in capitis potiſſimum baſi conſpiciuntur. Hæc itaq; capitis oſſium tubera quo minus dura membrana in ipſius baſi inſtar oblongæ ſphæræ vtrinq; ad anteriora leuiter depreſſæ appareat, in cauſſa potiſſimum cenſentur. Alia vero tubercula, quæ propria duræ membranæ vaſa venarum, ac arteriarum fere materiam continentia in exte-
C riori ipſius ſuperficie efformant, non adeo illius orbicularem formam interturbant, ſeu quo minus rotunda viſatur, non magnopere obſtant, quum hac venarum duntaxat ritu protuberent. ¶ Porro nullus in caluariæ amplitudine ſinus præter eos quos in baſi capitis tubera conſtituunt, occurrit. quem natura non expulſerit duræ membranæ vaſorum gratia, vt ſcilicet ſinus vaſis cedant, ac citra compreſſionem ipſis locum dent, & ne duræ membranæ vaſa ipſi membranæ damno ſint, quo minus hæc oſſi proxima apponi poſſit. ¶ Ceterum nulla prorſus vena aut arteria in cerebri ſubſtantiam ad eum modum intexitur & innaſcitur, quo pulmonibus, lieni, iecori, & pleriſque etiam muſculis: ſed paſſim cerebro tantum accumbentes, ipſius membranis, quæ venarum modo cauantur implicantur. ¶ Quippe dura cerebri membrana vbi
D quadam ipſius portione inter dextrã, & ſiniſtram cerebri partem cõſiſtit, ac dein vbi inter cerebrũ, & cerebellum implicatur, penitiuſq; velut ſeptum quoddã ſubintrat, ſinus quoſdam habet venarum modo oblongos, & fiſtulæ modo ſinuatos veniſq; caluariam perentibus capaciores, ſed interim venarum modo neutiquam teretes exſiſtũt. (Verum horum ſinuum cauitas ſecũdum ipſorum ductus lõgitudinem inſinuata, trianguli ſpeciem exprimit, nõ quidem cuiuſuis, ſed qui trib. coſtis longitudine paribus, & inſtar quartæ partis circuli incuruatis conſtat.) Præſentes ſinus non ſolum venarum vſum, ſed & arteriarum quoque præſtant. In hos enim ſinus, & venæ, & arteriæ pariter exhauriuntur, ſuamque quam amplexantur, & continent materiam infundũt venæ quidem ſanguinem craſſiorem, arteriæ vero vitalem ſpiritum ſimul cum ſan-
E guine impetu per corpus diffuſo. ¶ Præter iſtos ſinus in duræ membranæ implicationibus ſinuatos, hæc alios quam plurimos obtinet, ex quibus frequentes ductus in tenuem cerebri membranam, ac cum hac quoq; in cerebri ventriculos excurrunt, qui omnes exacte teretes, venis ſimiliter cauitates obtinent: nõ tamen vniuerſi parem animanti vſum præbent, quũ nonnulli venarũ pariter arteriarũq; munere fungantur, alii venarum duntaxat, alii arteriarũ. Atq; hæc ambo, cerebri mẽbranæ inter reliquas corporis partes peculiaria, rara, & priuata ſortiuntur, eandẽ nimirum cauitatem ductumue arteriæ, & venæ pariter munꝰ obire, & interim ipſos in membranarum corporibus ductus ſeu ſinus, neque venam neq; arteriam proprie cenſeri poſſe, verũ ꝓprias quaſdam implicationes, ac tales omnino fiſtulas ſinuſue, quales quis formaret,
F quando ſtylos craſſiori cuipiam corio per ipſius craſſitudinem in longum, quaſi venarum ſinus exſtructurus, impingeret. ¶ In vno itaq; latere, parn vtriuſq; ratio eſt, ſex caluariam ingrediuntur venæ, & tres arteriæ. Ac prima vena ſimul cum prima arteria, quæ per tranſuerſos ceruicis vertebrarum ducuntur proceſſus, deinde ſecunda vena internæ iugularis venæ ramus, & ſecunda arteria ſoporalis arteriæ ramus per

Situs.
Nomina.
Dura mater.
Numerus.
Forma.
Sinus duræ membranæ
Venæ & arteriæ in primum duræ membranæ ſinu ex-

hauſtæ, ipſiusq; ſinlatus.

grande foramen, quod ſexto cerebri neruorum pari paratum eſt, caluariam ingrediẽ- A
tes omnes ſimul in vnũ duræ membranæ ſinus initium confluunt, qui ad earum quas
iam diximus, venarum & arteriarum in caluariã ingreſſum incipit, ad latus nimirum
maximi in occipitis oſſe foraminis, quo dorſali medullæ via præbetur. Deinde & ad e-
minentiorem foraminis ſedem, quod ſexti paris neruorum cerebri gratia inſculpitur.
Sinus hic occipitis oſſi ſemper attenſus, ſecundum cerebelli deſcriptionem ex prioribus
verſus exteriora obliq; retrorſum ſurſumq; conſcendit, & ilico in progreſſu quartam aſ-
ſumit venam, quæ ab externa iugulari proprio foramine caluariam ingreditur. Præ-
ſens ſinus hinc rurſus retrorſum modiceq; ſurſum inſtar quartæ circuli partis proten-

Primi & ſecundi ſinus congreſſus. Tertius ſinus. Nomina.

ditur, quouſq; elatiſſimam cerebelli partem occipitis oſſi contiguam attigerit. Ibidẽ
enim dextri lateris primus ve ſinus cum ſiniſtro ſiue ſecundo coit, atque ex ambobus B
vna communis efficitur cauitas. Hunc primi, & ſecundi duræ membranæ ſinuum
congreſſum, Herophilus, *vt auctor eſt libr. 9. ana. admi & vſu par. cap. 6.* Galenus, ληνὸν, id eſt,
torcular vocauit. Recentiores *Lacunam, puteum, foueam, & conductum ſanguinis* appel-
lant. Torcular autem dictus eſt, quod cõcurſus ille in primum, & ſecundum ſinum,
ſanguinem tanquam vinum e torculari premit. ¶ Iſte amborum ſinuum cõgreſſus occi-
pitis oſſi, quemadmodũ & ſinus ipſi cõtiguus eſt non quidem ad amuſſim ſub elatiſſi-
ma parte eius futuræ quæ Λ aſſimilatur, verum multo humilius, & propemodum in me-
dia regione conſiſtit quæ inter poſtremã foraminis, quo dorſalis medulla ducitur ſe-
dem, & dictæ modo futuræ verticẽ habetur. Ex mutuo hoc amborum ſinuum cõgreſ-
ſu, alii duro exoriuntur ſinus longitudine, & cauitatis forma inuicem variantes. Quip- C
pe vnus longior eſt, & caluariæ, quemadmodum priores duo, contiguus, ſecundum
capitis longitudinem antrorſum procedit. Ex eminẽtiſſima enim ſede congreſſus de-
xtri ſinus, & ſiniſtri principium ducens, ſub elatiſſima futuræ Λ imitantis parte, & ſub
ea quæ per capitis longitudinem fertur, & deinde ſub frontis oſſis medio ille ſinus
protenditur vſque ad oſſeum ſeptum quo olfactus inſtrumentorum ſedes interdi-
uiduntur. Quemadmodum vero dexter & ſiniſter, ſeu primus, & ſecundus ſinus,
inter cerebrum, & cerebellum qua hæc oſſi proxima ſunt, in dura cerebri membra-
na feruntur: ita quoque tertius ſinus in ea duræ membranæ conſiſtit ſede, quæ de-
xtram cerebri partem a ſiniſtra dirimens, per capitis longitudinem eſt eminentiſſima

Quartus ſinus.

& caluariæ ſemper contermina. ¶ Alter vero ſinus ex communi duorum primorum D
ſinuum congreſſu pronatus, quartus ordine porrigitur ab anteriori ſede communis
primi ſecundique ſinuum cõgreſſus recto tramite rurſus priora cerebri, nuſquam de-
orſum neq; ſurſum vergens. Conſiſtit enim in dura membrana, vbi per cerebelli longitu-
dinem, id & cerebrum ad eas vſq; cerebri ſedes intercedit, quæ teſtium & clunium i-
magini aſſimilant. ¶ *Quartus* itaq; ſinus ſuo ductu cerebelli lõgitudinẽ, & duræ cerebri
membranæ inter cerebellum, & cerebrum implicationem haud excedit, dextræ & ſi-
niſtræ cerebri partib. & cerebello æq; attiguus. Ac proinde id ſibi priuatim vendicat,
quod ſit breuiſſimus, & nuſquam caluariæ contiguus. ¶ Hactenus quatuor in dura
cerebri membrana ſinus enumerauimus, in quos primæ, & ſecundæ, & quartæ ex-
hauriuntur venæ, & primæ ſecundæq; arteriæ. Varias autem propagines ſinus hi de- E
inceps in duram, & tenuem cerebri membranas, ac demum ad cerebri vẽtriculos dif-
fundunt, quas ſingulas nunc enarrare nihil attinet. His igitur prætermiſsis proximum

Tertiæ caluariam petentis venæ ſeries.

eſt, vt tertiæ venæ, & arteriæ diuaricationem ſubnectamus. ¶ *Tertia* igitur vena, quæ
minor eſt internæ iugularis portio, ſimulatque ramulum per foramen ipſi & neruulo
cuidam quinti paris commune ad auditus organum tranſmiſit, caluariam ingreditur,
ac duram contingens cerebri membranã, in ſinũ venæ prorſus modo cauatum, & pro-
pe mentem ceſſat, qui nullam arteriæ ſobolem in ſuiipſius cauitatem admittit, ſed paſ-
ſim alium ſinũ ſibi comitem aſciſcit, in quem arteriæ ramum exhauriri mox dicemus.

Quintæ & ſextæ venæ ſeries. Tertiæ arteriæ ſeries.

¶ *Quinta* vena per foramen ſecundi neruorum cerebri paris, *vt capit. 16 libr. 3. oſten-*
ſum eſt, ingreſſa, & dein ſexta per maius octaui oſſis capitis foramen, qua illi olfactus F
organa incumbunt, caluariã petens, in proximam ſibi duræ membranæ ſedẽ exhauriũ-
tur. ¶ *Tertia* arteria peculiari tranſuerſoq; foramine in caluariam ingreſſa, in duos gra-
ciles, & totidem craſſos dirimitur ramos. Vnus gracilium, qui exterior eſt, tertiæ
venæ mox committitur, & in duræ membranæ ſinum exhauritur, illi vndique atten-
ſum

A ſum & commiſſum, in quem tertiam venam abſumi retulimus. Alter gracilium ram⁹,
qui interior humiliorque viſitur, per proprium & ſibi duntaxat exſculprum, *vt diximus cap. 13. libri præcedentis*, foramen recta ductus, in narium amplitudinem procurrit,
atque in plures diſſectus ramulos, vnum naſi extremo offert. ¶ Verum duo grandes
rami in dextro latere, quod de ſiniſtro quoq; intelligendum eſt, nonnihil inuicem diducti, & adhuc caluariæ inſtrati antrorſum prorepunt, & mox in vnam denuo coeũt,
& ſtatim a congreſſu in duos impares ramos diuiduntur. Minor commune cum ſecundo neruorum pari foramen vendicans, tandem cum viſorio neruo ad oculos prorepit, atque internæ temporalium muſculorum ſedi ſurculos communicat. Grandior autem ramus ſurſum conſcendens, duram perforat membranam ad latus glandulę
B cerebri pituitam excipientis. ¶ Quum primum vero in duræ cerebri membranæ amplitudinem contendit, in varios ramos partitur, ac horum vnus mulriplici ſobole in
tenuem membranam hic cerebro obductam ſpargitur. Alter vero in varios ſurculos
inuicem complicatos diſcinditur, & in cerebri anfractus tantiſper aſcendit, dũ in humillimã dextri ventriculi ſedem pertingat. Hinc in poſteriora primum ſurſum ad poſtremam vſq; eius ventriculi ſedem fertur, in aſcenſu portiunculam propaginis, quæ a
quarto duræ membranæ ſinu cerebri anfractibus inibi offertur, aſſumens. Quum vero hic arteriæ ramus retis quaſi modo implexus poſteriorem dextri ventriculi cerebri ſedem ſuperauit, per eius ventriculi ductum in anteriora porrigitur, donec ipſi altera pars quarti ſinus propaginis miſceatur. Ab hac igitur arteria, & dextra eius pro-
C paginis parte plexus ille in dextro cerebri ventriculo conſtituitur, quem capit. 13. præcedentis libri, ab extimi fœtus inuolucri forma χοροειδῆ nuncupari diximus. In ſiniſtro autem cerebri ventriculo plexus ille conſtituitur, vt ibidem oſtendimus, a ſiniſtræ ſoporariæ ramo. ¶ Reticularis vero plex⁹, cuius multis in locis Galenus mentionẽ
facit, in homine nõ reperitur. In boue autẽ, ſi arteriã ei⁹ indagaueris, duràq; mẽbranã
iuxta glandis pituitam cerebri excipientis latera diuiſeris, aliquid Galeni reticulari
plexui ſimile comperies. Sed de vaſis duræ membranæ ſatis. ¶ Ceterum vt externam
huius membranæ ſuperficiem cognitu in capitis vulnerib. perquam neceſſariam ſermone totam perſtringamus, nunc fibras ipſius, & ad caluariam connexum recenſebimus. Primum autem citra alterius corporis interuentũ hæc vndique oſſi attigua eſt,

Plexus in prioribus cerebri ventriculi conſtitutio.

Quis Galeni reticularis plexus.

Duræ mẽbranæ ad caluariam nexus.

D exigua omnino ipſius regione demta, quæ ſuper oſſis cunei formis medium habetur
vbi dura membrana nonnihil ab oſſe abſcedit, ſubſtratam habens glandulam cerebri
pituitam excipientem, & ſoporalium arteriarum maximas ſoboles. Omnibus partibus caluariæ quibus hæc membrana attigua eſt, in eum committitur modum, vt duo
inuicẽ accumbẽtes muſculi mutuo hærere cõnectiq; ſolent. Verũ eo cõnexionis genere in capitis baſi firmius quã in laterib. & vertice, & fronte, & occipitio affirmatur.
Deinde vniuerſis acutioribus oſſium proceſſibus pertinaciſſime connaſcitur, perinde ac ſi ab ipſis originem duceret. Sunt vero huius generis proceſſus oſſeum illud
ſeptum olfactus organorum ſedem diſtinguens, deinde illi qui ad latera foraminum
viſorios neruos tranſmittentium, in ſinum glandi pituitam excipienti paratum cõſi-
E ſtunt, & qui iuxta foramen viſuntur quinti paris neruorum cerebri craſſiorem radicẽ
tranſmittens, & vniuerſim omnes proceſſus foraminaq; capitis amplitudinem reſpicientia. Pari quoque ratione præſens membrana caluariæ ſuturis adnaſcitur, quanquam is connexus non æque validus ſit, atque is ad quem ad oſſeos proceſſus perfici
dictum eſt. At ſuturis non modo dura membrana connaſcitur, verum tenues membraneaſque fibras inter illas verſus capitis exteriora tranſmittit, quæ caluariæ vertice
inter diſſecandum abſtracta in dura membrana ſimplicis lineæ ritu extuberant, aſperamque ipſius membranæ ſuperficiem oſtendunt ſuturarum ſitum, ac imaginem in
ipſa etiã membrana tunc referentes. ¶ Ceterum præter fibras externam quoq; duræ
membranæ ſuperficiem minus æqualem reddunt tubercula quædam in vertice fre-
F quenter prominentia, vbi ſagittalis ſutura coronali iungitur. Hæc ſi quando adſunt,
inæqualiter extuberant, & pares ſibi in caluaria inſculptos ſin⁹ obtinent, quib. pertinaciſſime innaſcuntur. Vnde etiam hui⁹ generis tubera non obiter, neq; quod dicitur
per tranſennam expendenda veniunt, ne minus cauti in cauterii adminiſtratione, &
capitis vulnerib. caluariam perforemus. Etenim horũ tuberum nulla ratione habita:

quod in iis locis, & in ſuturis, membrana ab oſſe difficulter abſcedat: eam vna cum oſ- A
ſe non ſine magno malo pertundeteremus. Hoc itaque modo duta membrana calua-
riæ cauitatem ſuecingit, & omnibus ea cauitate contentis obducitur inſtrumentis.
Verum præter hæc dura membrana magnam ſui pottionem inter cercbrum, & cere-
bellum inſinuat, quæ vniuerſam cetebelli ſuperiorem ſedem integens cerebri regio-
nem cerebello incumbentem ab illo intetdiuidit. Quin etiam a media ſede huius du-
ræ membranæ portionis, vbi dextra cerebti pars ſiniſtram teſpicit, & ſecundum totā
tertii duræ membranæ ſinus longitudinem alia quoque duræ membranæ portio pro-
ceſſus ue educitur, ſecundum capitis longitudinem dextram cerebri partem a ſiniſtra
dirimens. Hic proceſſus falcis meſſoriæ imagini aliqua ex parte accedit. Nam a poſte-
riori capitis ſede antrorſum ductus, ſenſim falcis ritu arctatur. Hi proceſſus nihil om- B
nino a reliquo ipſius corpore, niſi vna duntaxat ſede in craſſitie duritiaque variant.
Nuſquam enim craſſior ſecantibus membrana obſeruatut, quam in illa parte qua ce-
rebellum integit. Siquidem hæc vbi natibus proxima cernitur triplo fere quam in re-
liqua ſede craſſior duriorq; euadit. Neuter etiam horum proceſſuum ſeu partium du-
plicatur, vetum ſimplex eſt, quēadmodum & ipſa mēbtana qua cerebri lateribus aut
caluariæ attenditur. ¶ Præterea duræ mēbranæ ꝓceſſuum ſuperficies ſpecie cum reli-
qua interiori mēbranæ ſuperficie cōgruit, qua vix inter omnes corporis ſupficies aliā
magis ſplendidā læuemue, & omni adipe, quēadmodū quæ in caluariæ cōſiſtunt am-
plitudine omnia, deſtitutā reperias. Quinetiā interior hæc ſuperficies aqueo hnmo-
re longe magis quam exterior perfunditur, & multo candidior apparet. Et quum fi- C
bris omnibus quibus alteri parti adnaſceretur vacet, impenſius lubrica terſaq; quam
exrerior ſuperficies conſpicitur. ¶ Porro quemadmodum extetior ſuperficies os cal-
uatiæ vndiq; teſpicit, ita & interior tenuem cerebri ſpectat membranam, cni nullius
corporis interuentu, quam ductuum inſtat venarum ab ipſo in tenuem membranam
pronatorum ope, adhæret ac committitur. Si enim dura membtana pari modo tenui
membranæ, ipſiq; adeo cetebro, vt caluariæ connaſceretur, quo minus tenuis mem-
branæ vaſa, & ipſum cerebrum diſtendi contrahiq; poſſint, illa impedimento foret.
Quod præcauens natura, ampliorem duræ membranæ cauitatem ipſa cerebri mole
non ſecus atq; cordis inuoluctum cotde etiam ipſo amplius viſitur, produxit. Quam-
uis interim dutam mēbranam a tenui non ita libetauerit, vt cotdis inuolucrum a cor- D
de, quod illi ne vnius quidem fibræ interuentu connaſcitur, quum tamen innumeros
venarum inſtar ductus dura membrana tenui exporrigat, mirabili induſtria hotum
adminiculo illam ſibi affirmans. Vt ſimul ductus illi venæ arteriæque, & poſtmodum
vinculi vices gerant, vt cerebtum ne cōcidat cōmode ſubleuetur, intetim vaſotum te-
nuis membranæ, & ipſius cerebri motibus non præpeditis. ¶ Ceterum vbicunq; in
caluariæ amplitudine viſuntur foramina, ibidem & dura quoq; membrana fere per-
uia eſt, ſui proceſſus perpetuo expotrigens, illis qui a cerebro principium ducunt ner-
uis, & ipſi etiam dorſali medullæ inuolucri modo obductos. Proinde tot primum fo-
taminibus dura cerebri membrana donatur, qnot neruotum paria a cerebro initium
ducunt. Septem iis vtrinque poſitis foraminibus aliud ab vtroque latere accedit, E
quod neruulum tranſmittit non procul a quinti paris radice pronatum. ¶ Adhæc du-
ta mēbrana vnico eodemq; inconiugato, & orbiculari veroq; foramine pettunditur,
quod infundibulo cerebri pituitam excipienti viā præbet. ¶ Dein iuxta huius fotami-
nis latera aliud vtrinq; ſpectatur foramen, maximum arteriarum cerebrum petenti-
um ramum tranſmitiens. Poſtremo multis foraminulis ad olfactus otganorum ſe-
dem dura cerebri membrana abundar. Sinus præſentis membranæ, qui venas arteri-
aſque caluariam ſubintrantes exhauriunt, & ductus ex iis ſinibus in tenuem membra-
nam inſtar venarum ꝓpagatos in foraminum numero non habemus. ¶ Inter prima-
rios duræ membranæ vſus non minimus cenſetur, vt aptis quibuſdā ſinib. omnes cal-
uariā petentes venas, omneſq; duob. tantum demtis ramis, arterias excipiat, ipſarūq; F
materiā in ſuos ſinus aſſumat, eam ita deducentes, vt hæc ptopaginibus venis ſimili-
bus, atque ab illis ſinibus depromtis, in tenuem membranam commodiſſime defe-
ratur, & dura membrana ipſi renui membranæ, & cerebro, inſtar lagenæ fiat, ex
qua tenuis membrana, & dein cerebrum materiam ad opportunos vſus ſibi alliciant,

Duræ membranæ proceſſus.

Duræ membranæ interior ſuperficies qualis.

Duræ membranæ cum tenui connexus.

Foramina.

Duræ membranæ vſus.

A in venis, & arteriis verſus caput tranſmiſſam. ¶ Ceterum propagines a tertio duræ
membranæ ſinu vtrinq; innumera ſerie in ſedem tenuis membranæ ſibi proximã de-
riuatæ, cerebrum ſuſpenſum, atque ne deorſum concidat, ventriculique ipſius com-
primantur, opportuniſſime ſuſtinent, vt dura cerebri membrana pariter ipſius inuo-
lucrum, & fulcrum reddatur. Ad quod rurſus ſummopere conducunt fibræ per ſutu-
ras a dura membrana prorepentes, quæ duram cerebri membranam caluariæ firmãt, Membranæ caluariam
atque quo minus cerebri grauitate tracta, deorſum labatur cauſſa ſunt. Has fibras na- ſuccingen-
tura non ſolum per reflexos admodum, & obliquitatis nomine firmantes ductus fa- tis creatio,
brorum inſtar qui clauorum acies reflectunt, tranſmiſit, verum tranſmiſſas rurſum di- & vſus.
latauit, auxit, atque in vnum omnes adeo commiſcuit, vt in membranam quandam
B tenuem degenerent quæ quod caluariæ obducatur, περικράνιος Græcis, nuncupatur.
Hæc autem non citra alterius corporis interuentum caluariæ adnaſcitur, ſub ipſa e-
nim alia adhuc tenuis conſiſtit membrana, aliis quoque omnibus propemodum oſ-
ſibus præcipue communis, quæ ab amplexu quo oſſa ſuccingit, περιόστεος appellatur. In-
ter reliqua vero oſſa hac membrana priuata, caluariæ interna eſt cauitas cerebro ex-
cipiendo adaptata, cui nuſquam vbi duram membranam contingit eiuſmodi mem-
branula obnaſcitur, adeo vt tanta etiam huius cauitatis ſedes, quantæ dura membranã
non connaſcitur, hac quoq; membranula aliis oſſibus communi, obcincta ſit.

De tenui membrana. Cap. III.

TENVIS cerebri membrana quemadmodum, & dura duntaxat vnica, & ſibiipſi Numerus
C continua eſt. Eius ſitus ex cerebri, & cerebelli cognitione deſumendus eſt. Nihil Situs.
enim dura membrana amplexatur, cui tenuis membrana exterius non obuoluatur.
Nulla enim exterioris ſuperficiei cerebri, & cerebelli, & dorſalis medullæ, & neruo-
rum portiuncula conſpicitur quam tenuis membrana viciniſſime, & citra alterius
corporis interuentum proxime non integat, ſi modo ſuperiorẽ calloſi corporis ſuperfi-
ciem exceperis, quæ ſola eiuſmodi membrana, quum dura vtcunque ſit, non conti-
netur. ¶ Præterea omnes cerebri, & cerebelli anfractus, in quos tenuis membrana vn- Exterior
dicunque ſui partes proceſſuſve ingerit, huius ſitum oſtendunt, vt ſane ipſius quoque ſuperficies.
figuram, & magnitudinem. Hæc membrana exteriori ſuperficie velut aqueo humore
oblinitur, ſecundum partiũ quas ambit tubera extuberans. Ipſa namq; vix alibi craſſi-
D tiem variat, ac tenuiſſimæ ſemper membranæ innumeris vaſorum ductibus obſitæ
ſpeciem commonſtrat. ¶ Quippe vaſorum potiſſimum gratia illam rerum Opifex cõ- Vſus.
didit, nimirum vt inſtar meſenterii, & humilioris omenti membranæ, & extimi fœtus Nomen.
inuolucri: a quo ſuum nomẽ tenuis membrana Græcis χοροειδὴς nuncupata, mutuauit: ca
tuto deduceret ſuffulciretque. Quinetiam cerebri, & cerebelli eſt inuolucrum, non
ſimplex profecto, vt dura membrana quæ propugnaculum potius, ac defenſorum ce-
rebri aduerſus caluariæ occurſus cenſetur, quam operimentum: ſed quod ipſorum
ſubſtantiam proxime contineat & firmet, non ſecus quam caſeorum formæ lac pau-
lo ante coagulatum ſuſtinent, & fingunt pariter. Atque ad hos vſus natura hanc mem-
branam ſumme idoneam produxit. Tam mollis enim tenuiſque & ſequax eſt, vt aptiſ-
E ſime omnibus anfractibus ſinibuſque ſeſe ad profundiſſima vſque ingerat, & quæcun-
que cerebri vaſa expetebat, ea deducere poſſit. Quinetiam adeo leuis cernitur, vt ſua Conſtru-
grauitate neutiquam vim cerebro inferat. Et tam valida interim duraque exſiſtit, vt a ctionis ra-
dura cerebri membrana ſurſum tracta non diuellatur, imo illum ſuſpenſionis impe- tio.
tum a natura ſagaciſſime frequenti numeroſaque, & continua vaſorum ſerie paratum
ſuſtinet, eo pollens robore, vt concinne cerebri ſubſtantiam inſtar formæ cuiuſdam,
vti iam retulimus, amplexetur, & ſuſtineat.

De cerebro & cerebello. Cap. IV.

CEREBRVM a diſſectionum profeſſoribus in anterioribus quod Græcis ἐγκέφαλος, Numerus
Latinis *Cerebrum*, & poſterius, quod illis παρεγκεφαλὶς Latinis *cerebellum* vocatur, cerebri.
F deinde anterius in dextrum, & ſiniſtrum diuidi conſueuit. Non certe quod illi ce-
rebrum omnino diuiſum, & non aliqua ſemper ex parte continuum eſſe arbitrati ſint;
ſed quod vt vnica manus in digitos, ita quoque cerebrum in diuerſas partes diſcretum
videatur. Nam dextra cerebri pars & ſiniſtra, & cum iis cerebellum, & dorſalis me- Cerebri
dulla, netiq; ad vnũ omnes, inſuper & nates teſteſq; cerebri, deinde calloſum corpus, partes.

& id quod inſtar teſtudinis effigiatum eſt, præterea dextri ſiniſtrique ventriculorum A
ſeptum, & vermiformis cerebelli proceſſus inuicem continuæ ſunt partes, eademque
ſubſtantia in duritia coloreque aliquantulum variante conſtituuntur. Quis vero præ-
cipuus continuitatis locus ſit, quæque omnes illæ iam enumeratæ partes cenſeantur,
Situs. ordine ſuo ſeorſim docebimus. Ceterum cerebri ſitum, ipſius membranæ, & potiſſi-
Magnitudo. mum interna caluariæ amplitudo edocent. Quicquid enim eius amplitudinis duabus
cerebri membranis, & glande pituitam cerebri excipiente, & ramis quibuſdam maxi-
marum arteriarum cerebrum petentium non occupatur, id vniuerſum cerebro, ac
Cerebelli ſitus, & magnitudo. cerebello adimpletur. ¶ Cerebellum decuplo aut vndecuplo minus cerebro eſt, at-
que vna cum dorſalis medullæ principio eam caluariæ amplitudinis ſedem ſibi ven-
dicat, quæ poſteriori parte tuberum in capitis amplitudinem cauitatemque auditus B
organum cauſſa prominentium, & deinde duobus in occipitii oſſis ſinibus circum-
ſcribitur, qui vt duobus primis duræ membranæ ſinibus, quos dextrum, & ſiniſtrum
nuncupauimus, os cedat, caluariæ cauitati inſculpuntur. Atque hæc circumſcriptio
cerebelli ſitum opportuniſſime commonſtrat. Haud enim hominibus perinde atque
bobus in occipitium adeo porrigitur, vt non etiam poſtrema cerebri pars in poſte-
riora magis quam ipſum cerebellum vergat. ¶ Quippe poſtrema & elatiſſima huma-
ni cerebelli portio ad mediam duntaxat ſedem pertingit, quæ a poſteriori ſede fora-
minis dorſali medullæ viam præbentis, & A literam imitantis futuræ partem habe-
tur. ¶ Præterea ſuperior cerebelli pars in hominibus, quemadmodum ſane in cani-
bus, bobus, & ouibus inſtar globi cuiuſdam, aut etiam acutius nequaquam extuberat, C
ſed plana & depreſſa minimumque in medio prominens conſpicitur. Hæc itaque cal-
uariæ ſedes cerebello dicata, ipſius ſitum, circumſcriptionem, formam, & magnitudi-
Cerebelli forma. nem, edocet. Cerebellum enim, quemadmodum & ſua ſedes, latius eſt quam longius
aut profundius, & humiliori ipſius regione, idque potiſſimum iuxta ipſius poſteriora,
latioris globi imaginem exprimit, in cuius medio acuta, neque admodum lata habe-
tur impreſſio, quam illi inducit tuber, inſtar craſſiſſimæ lineæ in occipitii oſſe promi-
nens, quod eius oſſis robur inſigniter auget, cuique dura membrana pertinaciſſime
connaſcitur. Porro in anteriori parte, qua cerebellum ad cerebri nates exporrigitur,
Cerebri magnitudo & forma. id quaſi in acutum fertur, vndique ſuæ ſedis formam accurate referens. ¶ Ceterum
eiuſmodi omnia in cerebro, quod homini maximum obtigit, nempe duobus boum, D
aut aſinorum cerebris grandius, oſtendit reliqua caluariæ cauitas cerebello non op-
pleta, vnde etiam cerebrum per ipſius baſim depreſſum eſt, neque globi modo extu-
berat, quamuis interim inæquale, & non vnius formæ viſitur. In lateribus autem & an-
teriori, & poſteriori, & ſuperiori ſede caluariæ cauitatis effigiem exprimit. His enim
ſedibus cerebrum inſtar oblongæ ſphæræ vtrobique verſus anteriora propter tempo-
rum cauitatem depreſſæ, rotundum & in poſteriori parte multo quam in anteriori
Sectio dextram cerebri partem a ſiniſtra dirimens. latius viſitur. ¶ Caluariæ itaque cauitas externæ cerebri ſuperficiei imaginem com-
monſtrat, ad quam & ſectio cerebrum diuidens, & innumeri quadam gyri ac circum-
actus referuntur. Vniuerſa namque cerebri ſedes illa ſectione diuiſa, atque vt biſulco-
rum pedes in duos quaſi vngues illius beneficio diſiuncta, extimæ cerebri ſuperficiei E
magna pars exſiſtit. Attamen dictam cerebri formam parum interturbat, quum dex-
Anfractus. tra cerebri pars ſiniſtræ accumbat: neque recta linea illa diuiſæ cerebri partes inuicem
magis dehiſcant, quam quanta duræ cerebri membranæ, & tenuis duplicatæ eſt craſ-
Duplicatio membranarum cerebri. ſities proceſſusve, duas cerebri partes ſepti ritu interſtinguens. Dein ſeorſum vtranque
cerebri partem tenuis membrana ambit, & implicat. ¶ Ceterum, gyri ac reuolutio-
nes cerebri, per vniuerſam cerebri ſuperficiem vndique eadem frequentia habentur.
¶ Sunt vero ſinus permulti penitus in cerebri ſubſtantiam penetrantes, & profecto
imagine inteſtinorum tenuium reuolutionibus, aut nubibus, quas pictores delineare
Anfractus vſus. ſolent ſimillimi. Sunt autem non ob aliud, quam ad cerebri ſubſtantiæ nutritionem
procreati. Cerebri namque ſubſtantia citra omnem membranoſarum fibrarum ple- F
xum continua, neutiquam adeo firma fuerat, vt per illam arteriæ venæque, vt in reli-
quis corporis partibus, digeri poſſent: & tam multa craſſaque eſt, vt venæ & arteriæ
in ſuperficie tantum exporrectæ ipſi nutriendæ, illiuſque inſito calori refocillando
ſufficerent, quum penitiores cerebri partes ſi ad illum modum vaſa protenderentur,
illorum

A materia carerent. Quod præuidens natura, ſinuoſos illos implexus paſſim cerebri
ſubſtantiæ impreſſit, vt in iis tenuis membrana freqnentibus vaſis oppleta ſeſe inſi-
nuaret, cerebri ſubſtantiæ alimentum appoſitiſſime ita ſubminiſtratura. Atque huius *Cerebri ſectionis ratio.*
etiam nutrimenti potiſſimum occaſione cerebrum in duas partes diſſectum fuit, vt
ſcilicet tenuis membrana ſeſe in ipſius medium implicaret, ac inibi in reflexus dedu-
cta, cerebri ſubſtantiam enutriret. Haud enim citra eiuſmodi cerebri diſſectionem,
& profundiſſimas reuolutiones illa cerebri ſedes qua dextra ſiniſtram reſpicit, enutri-
ri potuiſſet. ¶ Ceterum cerebelli reuolutiones neutiquam æque atque cerebri reuo- *Cerebelli implexuũ ratio & ſpecies.*
lutiones alte penetrant, ſed paulo minus quam ſuperficiariæ, at frequentes admodum
continua ſerie deductæ viſuntur. Superficiariæ quidem, quod exigua pars alenda ſit,
B quod facile cerebellum a profundioribus anfractibus ad ventriculum vſque ipſius
perforaretur. Frequentes autem, vt copia aliquantulum lenem illam penetrationem
ſuppleat. ¶ Porro cerebellum tribus partibus efformatur, dextra vna, & alia ſiniſtra, & *Cerebelli partes.*
tertia media. Ac dextra quidem ſiniſtraque cerebelli partes, duos quodammodo glo- *Vermiformes proceſſus.*
bos inuicem appoſitos oſtendunt, in quorum inani ſpacio, vbi ſcilicet globi ſeſe non
cõtingerent, tertia cerebelli pars reponitur, quæ ligni caſei ve recẽtis vermem refert,
ob ſuas reuolutiones, quæ tranſuerſim per cerebelli longitudinem mutuo æque di-
ſtantes ducuntur. Huius partis apices verſus inferiorem cerebelli ſedem reflexi, ver-
miformes cerebri proceſſusve *infra cap 10.* efformare docebimus. At hæ cerebelli par-
tes inuicem diſcretæ incontinuæque nequaquam ſunt, ſed continuæ vnicum corpus,
C ipſum ſcilicet cerebellum, cõſtituunt. Hoc vtrinque ad dorſalis medullæ ſinus latera
quaſi duab. circularib. applantationibus adnaſcitur, continuum cum dorſali medulla
corpus effectũ. Medio namque poſterioris cerebelli ſedis pars, vt neque etiã anterio-
ris dorſali medullæ continua, cunatave eſt, ſed tantum tenuis membranæ interuentu
poſterior pars dorſali medullæ committitur. ¶ At vt cerebri baſis, vnde dorſalis me- *Cerebri, cerebelli, & dorſalis medullæ color & ſubſtantia.*
dulla ortum ducit, ceteris omnibus cerebri partibus, & ipſo quoque cerebello durior
viſitur: ita quoque dorſalis ſuo principio ſenſim durior euadit, neque colore neque
duritia cerebello ipſi ſupernato correſpondens. Cerebellum enim magis flauum ci-
nericium ve eſt, perquam paucis albeſcentibus lineis interſtinctum, & duntaxat in ſui
ſinus ſuperficie candicans. Vniuerſum vero dorſalis medullæ initium cerebello ad-
D huc in capite ſubnatũ albiſſimum eſt, vt & cerebri baſis ipſi originẽ præbens, quæ o-
mni prorſus reuolutione ac anfractu, quibus cerebellum ſcatet, deſtituitur. ¶ Porro *Cerebri ſubſtantia.*
cerebro ſubſtantia quædam peculiaris & propria eſt, qualem in vniuerſo corpore ſi- *Cerebri ſubſtantiæ cũ oſſium medullæ diſcrimen.*
milem nullam reperias, ad innatas cerebro actiones idonea. Præterea cerebri ſub-
ſtantia, quam capitis medullam, alii appellarunt, ab oſſium medulla differt, tum aliis
pleriſque accidentibus, tum quod liquefieri nequeat, neque inediæ tempore, aut aliis
occaſionibus, vt reliqua corporis pinguedo abſumatur minuaturve. Hæc non vni-
uerſa candicat, verum quicquid reuolutionibus proximum ſubflauum, aut ſubcineri-
cium eſt, æquali ſemper a reuolutionis ſuperficie diſtantia. ¶ Quanta namque reuo-
lutionis profunditas eſt, tanto quoque ab intima reuolutionis parte interuallo in ce-
E rebri ſubſtantia, is, quem diximus, color obſeruatur: quaſi rurſus color ille in ſubſtan-
tia, quod ad colorem attinet, reuolutiones duplicaret. Quicquid autem cerebri ita
coloratum non eſt, albiſſimum & candidum prorſus viſitur. ¶ Verum vt permultæ
ſunt cerebelli inuolutiones, ita quoque vniuerſum propemodum ſecantibus flauum
occurrit. Quacunque itaq; ex parte cerebri cerebellive ſubſtantiam tenui quia proxi-
me continetur membrana detexeris, hanc ſubflauã ac velut aqueo humore oblitam,
& nunquam venis implicitam inuenies, etiamſi interdum rubea ac veluti ſanguinea
puncta in illorum cerebri ſubſtantia potiſſimum obſeruaturus ſis, qui phrenitide ãte
mortem laborarunt, verũ illa nullã venæ exprimunt imaginem. Cerebrum namq; ex
nullo vaſe alimentũ aſſumit, quã ex iis quæ tenui mẽbrana ſuffulta ipſi circumdantur.

F *De calloſo cerebri corpore, & cerebri ventriculorum dextri & ſiniſtri ſepto.*

Cap. V.

Qvædam cerebri pars in externa ipſius ſuperficie, ad elatiſſimam dextri & ſini- *Situs.*
ſtri ventriculorum ſedem, ſeſe offert, tenui membrana non obuoluta. Verum
intimæ cerebri ſubſtantiæ modo, externa ſuperficie candicans albaque, & reliqua

Nomen. cerebri ſubſtantia ad ſuperficiem conſiſtente durior, vnde etiam vetuſtiſſimi Græco- A
rum hanc partem τυλώδες, Latini autem *calloſum corpus* appellarunt. In conſpectum ſe-
cantibus venit, leuiter dextra cerebri parte a ſiniſtra manibus diremta. Quicquid e-
nim ita diducto cerebro, inibi partes ipſius vnit, album candicanſque conſpicitur,
ipſum calloſum eſt corpus, longum quidem, ſed arctum. ¶ Præſens corpus in illa ſu-
Calloſi corporis initium. perficie quæ ita diducto cerebro in conſpectum venit, gibboſum cernitur. Quemad-
modum vero cerebrum diremtum ſuperiorem calloſi corporis ſuperficiem egregie
læuem æqualemque oſtendit, ita quoque indicat corpus id communem cum cerebro
partem eſſe, & non ex cerebri ſubſtantiæ ſuperficie, quæ mollior & ſubflaua eſt, ſed ex
intimiori ſubſtantia, quæ durior & alba viſitur, enaſci. Obſeruantur enim vtrinque ad,
calloſi corporis latera ſecundum ipſius longitudinem ſinguli ſinus in cerebri ſub- B
ſtantia inſtar profundioris lineæ inſculpti, ac cum ſuperiori calloſi corporis ſuperficie
eo magis pateſcentes, quo cerebrum vehementius, quaſi id ſurſum in latera etiam a-
cturus, diduxeris. Interior autem inferiorve ipſius ſuperficies dextro ſiniſtroque ce-
rebri ventriculo adaperto ſecantibus primum occurrit: quæ etſi per calloſi corporis
longitudinem in torſum, vt ſuperior extrorſum curuatur, haud tamen ſimplex eſt.
Nam per calloſi corporis longitudinem duæ inſtar quartæ circuli partis in ſinuatæ ſu-
perficies ducuntur, & in medio calloſi corporis tuberculum quoddam inſtar lienæ
per illius longitudinem exporrectum viſitur, perinde ac ſi altero quidem puncto duas
quartas circuli partes in calloſi corporis medio iunctas, reliquo autem puncto ad late-
ra ſurſum protenſis intelligere. ¶ Præſens tubernaculum deorſum prominens, ſen- C
ſimque extenuatum, tandem dextri ſiniſtrique ventriculorum cerebri ſeptum effici-
tur: & tota interna calloſi corporis ſuperficies tanta dextri ſiniſtrique ventriculorum
eſt, portio, quanta eſt hæc ipſius calloſi corporis ſuperficies. Ac dextra quidem ſuper-
ficiei portio dextrum ventriculum, ſiniſtra autem ſiniſtrum reſpicit. Porro dextri &
ſiniſtri ventriculorum ſeptum eadem cum cerebro conſtat ſubſtantia ſed in medio
Dextri ſiniſtrique ventriculorum ſepti hiſtoria. quod ad ſuperiora & inferiora attinet, adeo eſt tenue, *Galeno lib. 9. admi. teſte.* vt ſplendor
ipſius pelluceat, & inſtar ſpecularis lapidis quodammodo diaphonum ſit. In ſuperiori
parte qua ſeptum toti longitudini calloſi corporis continuatur, & inferiori qua ſupe-
riori parti fornicis cameræve committitur, ipſum craſſius quam in media regione ex-
ſiſtit. Quandoquidem humiliorem ſepti ſedem corpus teſtudinis modo effigiatum D
ex ſuperiori ſua parte educit, quemadmodum ſuperior ſepti pars ab inferiori calloſi
corporis regione enaſcitur producitur que. ¶ Calloſum corpus vna cum ſepto nullis
venis neque etiam tenui membrana, vel aliqua etiam parte attextum eſt, ſed e vicinis
partibus nutrimentum mutuatur. Non enim adeo grandis, craſſaque cerebri eſt por-
tio, vt priuatis vaſis indigeat, quamuis interim magnum vſum animanti præbeat. Hu-
ius namque interuentu, dextra cerebri pars ſiniſtræ continuatur. Deinde dextri & ſi-
niſtri cerebri ventriculorum ſeptum producit, atque id etiam ſubleuat, ac demum e-
ius ſepti interuentu attollit, fulcitque teſtudinis inſtar effigiatum corpus, quo minus
id magno omnium cerebri functionum malo communem duorum ventriculorum
cauitatem compreſſurum delabatur. ¶ Ceterum duo ſinus in cerebri ſubſtantia pro- E
fundioris lineæ ritu ad ſuperiorē calloſi corporis ſuperficiem inciſi, præter hos quod
ea cerebri pars calloſo corpori producendo inepta ſit, idque ex penitiori ſubſtantia e-
naſci debeat, ad pituitæ defluxum, e ſuperioribus cerebri partibus facere creduntur,
quam excipientes per gibbam calloſi corporis ſuperficiem in anteriora profluere
ſinunt.

De cerebri ventriculis. Cap. VI.

Numerus. TRES in cerebro eſſe ventriculos conſtat. Vnus quidem in dextra cerebri parte,
Dextri & ſiniſtri hiſtoria. alter in ſiniſtra, tertius autem in cerebri, ſeu duorum primorum ventriculorum
medio collocatur. Dexter cum ſiniſtro prorſus ſitu, forma, magnitudine, aliiſque o-
mnibus quæ in partium conſtructione examinari ſolita ſunt reſpondet. Quare ſingu- F
Situs. la quæ de dextro trademus, de ſiniſtro quoque dixiſſe nos putandum erit. Locatur
autem in dextra cerebri parte per totam quaſi huius partis longitudinem protenſus.
Tantum enim antiqua ſede a fronte, quantum poſtica ab occipitio diſtat. Remoue-
tur autem adeo illis locis ab externa cerebri ſuperficie, quantum ipſius ventriculi
dextrum.

A dextrum, exteriusve latus a ſuperficie cerebri diſtat. Internum autem ventriculi dextri latus per calloſi corporis longitudinem, ſiniſtri vẽtriculi interno lateri proximum eſt: neq; aliud interſtitium ambos ſeparat, quam tenuis quædã, & velut quod ad ſubtilitatem attinet membranea cerebri portiuncula, quam ſeptum præcedenti capite vocauimus, atq; a calloſo corpore enatam, toti ſuperiori parti per longitudinem cameræ modo exſtructi corporis continuam connatamq; eſſe diximus. ¶ Dextri itaq; & ſiniſtri ventriculi latera toto ſpatio quo ſeptũ illud porrigitur, quantave calloſi corporis eſt longitudo, minimo interuallo ab inuicẽ remouẽtur. Verum vbi in ea cerebri parte conſiſtunt quæ cerebello incumbit, & quæ fronti proxima eſt, vbi ventriculi latera mutuo maxime diſtant. Nã præter cerebri membranas, etiam plurima cerebri
B ſubſtantia ventriculos dirimit. Vnde etiam fit, vt dextrum exteriuſve dextri ventriculi latus, nonnihil oblique ducatur. Anterius enim & poſterius in dextrum magis; quam in medio accedit, ſiniſtrum autem eius latus ſiniſtrorſum magis media ipſius ſede, q̃ eius extremis ꝓtenditur. Anterior & frontem reſpiciens ventriculi pars obtuſa eſt & rotũda, nec in acutum verſus olfactus inſtrumenta, aut viſorios neruos definẽs. ¶ Poſterior autem ventriculi regio occipitium reſpiciens, obtuſa quidem eſt & rotunda, at deorſum ſenſim in cerebri ſubſtantiam verſus priora paulatim arctata tantiſper deſcendit, donec ibidem deſinat, vbi olfactus organorum & viſoriorum neruorum conſiſtit principium, & qua maximi ſoporalium arteriarum rami duram cerebri membranam perforantes in cerebrum feruntur. Atque hic ductus, ſi longitudinem
C ſpectes, longior eſt quam media ipſius ventriculi longitudo, quam ab occipitio ad frontem portendi diximus. Et ſub media etiam illa longitudine ductus hic in cerebri ſubſtantia tenditur, cornu modo in mucronem deſinens, qui non in viſoriorum neruorum & olfactus organorum initia finit, & quadam continuitate neruos illos, & organa olfactus nequaquam perforat: verum in vnam cerebri reuolutionem ibidem ad cerebri baſim terminatur, atque in ſe maximam cerebrum petentem arteriam cum tenuis membranæ proceſſu illam ſuffulciente admittit. ¶ Vniuerſa igitur vẽtriculi ſuperficies læuis aqueo humore oblita, & inter diſſecandum ſubinde eodẽ oppleta conſpicitur. Superior ventriculi pars omnis inæqualitatis eſt expers, quemadmodum & vtraq; latera, niſi quod leuis ille ventriculi obliquus ductus quaſi tubera inducere vi-
D deatur. Inferiorem ventriculi partem inæqualem efficit ſinus quidam, ex poſterioris ventriculi ſedis externo latere antrorſum oblique ad commuem ventriculorum cauitatem prorepens, atque ad pituitæ leuiorem defluxum paratus. Dein ad inæqualitatem facit ea ventriculi pars, quæ deorſum verſus anteriora e poſteriori ventriculi ſede prorepit. Ille namque ventriculi reflexus vna cum ſinu illo in cauſſa eſt, vt monticulus quodammodo in anteriori poſteriorique inferioris ſedis ventriculi regionibus extuberet, qui a dextro latere decliuis ad ſiniſtrum latus fertur, verſus communẽ ventriculorum amplitudinẽ. ¶ Non eſt autem aliud cõmunis ventriculorũ cauitas, quam inferiorum dextri & ſiniſtri ventriculorum partiũ ſub corpore teſtudinis imagini cõparato deſcenſus concurſuſq;, qui inferiori parte oblongam vallem duotũ vicinorum
E montium exprimit, acutumve per ipſius longitudinem angulum efformat. Superiori vero ſede ad teſtudinem imitantis corporis effigiem cauitas illa per concauum orbiculata viſitur. ¶ Communis hæc amborum ventriculorum cauitas, binos a ſe educit meatus, quorum vnus inſigni ſatis amplitudine ex humiliori ipſius ſede, vbi acutũ angulum per totam ſui lõgitudinẽ vallis cuiuſdam ritu exprimit, recta deorſum in cerebri ſubſtantia inſinuatus verſus glandem & peluim porrigitur, cerebri pituitam excipientem. ¶ Alter autem meatus qui poſterior eſt, tertii ventriculi non minima pars cenſendus venit, qui inter cerebri teſtes & nates ac ſuper dorſalis medullę initium decliuis, ad quartum ventriculum retrorſum pertinet. Meatus huius initium non ad amuſſim orbiculare viſitur, ſed quodammodo triangulare. Seruat enim in inferiori ſe-
F de acutum ſuæ concauitatis, vnde prodit, angulum. In ſuperiori vero meatus parte, quæ glandi vaſorum tertium cerebri ventriculum petentium diuiſioni præeſt, proxima conſpicitur, tranſuerſa linea anguli illius latera cõnectit, ipſaq; cum illis alios duos angulos conſtituit. Atq; huiuſmodi etiã, meatus ipſius orificiũ eſt, quo quartum ventriculũ ſub cerebri natib. reſpicit. Ex inferiori meatus angulo, qua primũ inter cerebri

Communis ventriculorum dextri & ſiniſtri concauitatis, ſeu tertii ventriculi hiſtoria.

Meatus a tertio ventriculo educti.

teſtes ferri incipit, meatus alius raro educitur, qui per cerebri ſubſtantiam deorſum in A
priora protenſus, tandem ad cyathum vſque peruenit, qui cerebri pituitam excipit.
Quarti ventriculi hiſtoria. Ceterum quartus ventriculus ad quem poſterior meatus tertii ventriculi porrigitur,
ex dorſalis medullæ & cerebelli ſinibus componitur, non ſecus quam ſi vtraque ma-
nu vnam cauitatem fingeres. Totus enim ventriculus in cerebelli corpore haud in-
ſculpitur. Dorſalis itaque medulla ex cerebro prodit, vbi tertius ventriculus meatum
verſus quartum ventriculum primum porrigit, teſtes ipſi & nates dorſalis medullæ
principio continuantur, ac meatum illum tertii ventriculi cum dorſalis medullæ ini-
tio æqualiter deducunt, ita vt meatus ſuperior pars illis, inferior autem dorſali medul-
læ inciſa ſit. Poſtquam vero meatus ille nates ſuperauit, eius portio quæ dorſali inciſa
videtur, dilatari incipit, ac ſinum efformat vſq; ad eum fere dorſalis medullæ locum, B
qua caluariam hæc egreſſura eſt pertinentem. Sinum hunc rectiſſime Herophilus
concauitati aſſimilauit calami quo ſcribimus. Nam ſi huic ſinui eam calami par-
tem, quam atramento intingimus, comparaueris, animaduertes calami orifi-
cium vbi adhuc calamus teres eſt, & ſectioni vicinus, tertii ventriculi mea-
tus fini reſpondere, qui ſub natibus prominet. ¶ Deinde cuſpidem quo literas fingi-
mus, ſimilem obſeruabis infimæ ſinus parti, qua is in dorſalem medullam iam ex cal-
uaria exciſuram, veluti anguſtum meatum producit. ¶ Duos autem calami angulos,
quos inter mucronem & elatiſſimæ ſectionis initium fingimus, cauitatiſque calami
latera, ſinus lateribus ſimillima offendes. Ad huius cauitatis latera, vbi anguli illi con-
ſiſtunt, vnus vtrobique dorſalis medullæ proceſſus orbicularis habetur, cui duntaxat C
cerebellum adnaſcitur, continuumque cum dorſali medulla corpus efficitur. Atque
huiuſmodi dorſalis medullæ cauitas eſt, alteram quarti ventriculi cauitatem conſti-
tuens. Quæ vero in cerebello ſpectatur ita ſe habet. ¶ Inter duas orbiculares cerebel-
li ſedes, quibus dorſali medullæ continuatur, & inter eius cerebelli partis extrema,
quæ veluti tertia ipſios portio eſt, ſinus quidam imprimitur, latior quam longior, non
tamen admodum profundus, qui alteram quarti ventriculi partem conſtituit, in an-
terioti & poſteriori ſede patens, quod neque anterior neque poſterior cerebelli
pars dorſali medullæ adnaſcatur: quamuis interim ſinus hic tenui cerebri membrana
& anteriori & poſteriori parte occludatur. In anteriori enim parte tenuis membrana,
qua cerebellum cerebro & cerebri natibus committit, ſinum obuoluit, poſteriorem D
vero ſinus ſedem obſtruit, eius loci tenuis membranæ portio cerebellum dorſali me-
dullæ ibidem colligans. ¶ *Quartus* ventriculus nihil in ſe præter aqueum humorem
Quid ſingulis inſit ventriculis. qui & aliis ventriculis communis eſt continet, quemadmodum neque meatus ex ter-
tio cerebri ventriculo in quartum pertinens. ¶ Porro dexter & ſiniſter præter huiuſ-
modi humorem etiam plexum quendam in ſe contiuent, quem diſſectionum periti
extimo fœtus inuolucro comparant. Communis autem cauitas, ſeu tertius ventricu-
lus venoſum illud vas deducit, quod plexus illius conſtituendi gratia a quarto duræ
membranæ ſinu propagatur. Dein anterior quoque horum ventriculorum pars ab il-
Ventriculorum vſus. lo vaſe venulas impenſe graciles interdum aſſumit. Ventriculi autem cerebri non
ſunt niſi amplitudines ſinuſque in quibus attractus per inſpirationem aer, vitaliſque E
ſpiritus a corde ipſis tranſmiſſus, priuaræ cerebri ſubſtantiæ vi in animalem ſpiritum
mutatur. Qui poſtea per neruos ad ſenſuum motuſque inſtrumenta diſtribuitur, vt il-
la huius cerebri ſpiritus beneficio, & apta ſuis muniis conſtructione ſuo fungantur of-
ficio, quo muſculi mouent, oculi vident, olfactus organa olfaciunt, auditus inſtru-
menta ſonos percipiunt, & lingua ſapores dignoſcit, & demum omnis pars, cui neruus
exporrigitur, tactiles qualitates diiudicat.

De fornice camerave cerebri. Cap. VII.

Nomina. CEREBRI corpus fornicis ſeu teſtudinis modo exſtructum, vel veluti domus te-
Καμάριον. ctum quoddam in ſphæræ ſuperficiem concauam circumactum, Græcis καμάραν &
ψαλλίδα, quod ſcilicet eius generis ædificia, qui architecturæ ſunt peritiores, appellare F
ſolent καμάρας & ψαλλίδας, id eſt, cameras, fornices ſeu teſtudines, Arabibus autem *Zac* &
zachil dicitur. Id quidem vnicum eſt, & in cerebri medio repoſitum, ac pariter vtriuſ-
que cerebri partibus commune. Hoc eandem cum calloſo corpore ſubſtantiam, &
parem quoque longitudinem, ac vſum etiam quodammodo eundem adipiſcitur. Ve-
rum

A rum forma ortuſque huic peculiaris accidit. Ex poſteriori namque dextri & ſiniſtri Ortus.
ventriculorum ſede, qua hæc deorſum in priora reflectitur, ſtatim in ipſo reflexu cor-
pus quoddam enaſcitur, ſimilem prorſus cum cerebri ventriculorum ſubſtantia for-
titum, niſi quod paulo quam ventriculorum ſubſtantia candidior, duriorque viſitur. Subſtantia.
¶ Huius corporis pars, quam dexter ventriculus educit, ei continua eſt; cuius princi-
pium ex ſiniſtro pendet, ac ſimul ambæ partes latum quoddam corpus efficiunt, quod
ſtatim ab ortu a reliqua ventriculorum cerebri ſubſtantia abſcedit, ac ſenſim in acu-
tum deſinens antrorſum perfertur, ad eum vſq; cerebri locum pertingens, vbi ante-
rior communis dextri & ſiniſtri ventriculi cauitas, tertiive ventriculi pars ceſſat. Ibi-
dem namque acuto quodam angulo corpus hoc ſubſtantiæ cerebri rurſus vnitur con-
B tinuumve eſt toto reliquo ductu a principio ſtatim inferiori ipſius ſede tribus ventri-
culis nuſquam connatum, corporiſve alicuius internentu connexum. ¶ Obtinet itaq;
triangularem figuram inæqualibus lateribus conformatam. Ac primum quidem la- Figura.
tus, quod & breuiſſimum eſt a poſteriori ſede dextri ventriculi ad poſteriorem ſiniſtri
protenditur. ¶ *Alterum* in dextro conſiſtit ventriculo, a poſteriori ipſius ſede verſus
interiora vſq; ad priorem tertii ventriculi partem protenſum. ¶ *Tertium* in ſiniſtro po-
ſitum ventriculo, ſecundo lateri longitudine reſpondet. Secundum duo hæc latera
plexus illi prorepunt, qui ſecundarum formam exprimunt. ¶ Ceterum ii tres huius
corporis anguli duntaxat cerebro inferiori corporis ſede connati, continuique ſunt.
Latera enim omnia a cerebro prorſus abſcedunt. Superiori vero parte corpus id vni-
C co tantum angulo, qui acutus eſt, anterioraque ſpectat, cerebri ſubſtantiæ continua-
tur. Inferiori ſede corpus hoc vnica donatur ſuperficie, triangulari teſtudini fornicive
quam ſimillima. Vnde etiam, & ab vſu veteribus Græcis, vt dictum eſt, ψαλιδοειδὲς nuncu- ψαλιδοειδὲς.
pari cœpit. Hæc ſuperficies, tertii ventriculi elatiorem ſedem conſtituit, ac proinde
etiam ſub ipſa dextri ſiniſtriq; ventriculi fit communio. ¶ Porro ſuperior huius cor-
poris ſuperficies gibba, ac pro inferioris ſuperficiei cauitatis ratione conuexa viſitur,
non tamen ſimplex continuaque, vt illa. Ea namque per corporis longitudinem in
medio in acutum quodammodo extuberat, continuaque cum dextri & ſiniſtri ven-
triculi ſepto efficitur, adeo vt in vtroque latere vna haberi videatur ſuperficies, quæ in
ipſo corporis ex poſteriori ventriculorum ſede exortu impenſe orbicularis ac oblon-
D gæ ſphæræ ſuperficiei ſimilis conſpicitur. Corporis itaque teſtudinis modo confor-
mati omnes ſuperficies quæ læues omnino ſunt, & aqueo humore perfuſæ, tres cere-
bri ſpectant ventriculos. Tota enim inferior ipſius ſuperficies tertii ventriculi ſupe-
riorem ſedem, conficit: dextra pars ſuperioris ſuperficiei dextrum reſpicit ventricu-
lum, ſiniſtra ſiniſtrum. Vt vero ventriculi ipſi neutiquam tenui membrana ſuccin-
guntur, ita etiam hoc corpus tenui membrana prorſus liberum eſt, nihil aliud ad ſui
conſtructionem præter cerebri ſubſtantiam admittens. ¶ Porro natura id creauit, vt Vſus.
inſtar teſtudinis, ſuperiorum corporum impetũ, quo minus illa corruant, ſuſtinentis,
tertium cerebri ventriculum amplum ſeruet, ac ſeſe ipſum haud concidere ſinat. Ad
quem vſum, præter aptam conſtructionem, tres eius anguli quibus ſe ſuſtinet, auxi-
E liantur. Quinetiam ſeptum ventriculorũ calloſi corporis beneficio ſurſum tractũ, hoc
quoq; corpus ſubleuat, attollitq;. Quæ quũ ita ſint, corpus iſtud magna ex parte tertii
ventriculi cauitatem efformat, & ſub ſe vas a quarto duræ membranæ ſinu; citra o-
mnem compreſſionem ſecuriſſime deduci ſinit, quod per tertium ventriculum recta
fertur, ac tandem bipartitum in dextrum ſiniſtrumque ventriculum digeritur.

De cerebri glande. Cap. VIII.

Ivxta poſteriorem teſtudinis modo formati corporis ſedem, qua primum vas ve- Situs.
noſum ex quarto duræ membranæ ſinu in tertium cerebri ventriculum porrigi in-
cipit, glandulam natura condidit nuci pineæ, aut turbinatæ figuræ ſimilem quæ idcir-
co veteribus anatomaticis κωνοειδὴς, & κωνάριον eſt appellata. Reponitur autem ſub vaſis Nomina.
F illius initio, mucrone ſuo ſurſum ſpectans, baſi vero cerebri ſubſtantiæ incumbit pau-
lo poſterius quam meatus initium viſitur, qui ex tertio cerebri ventriculo in quar-
tum procedit. Neque profecto aliter ipſius ſitum exprimere licet, niſi etiam eminen-
tiſſimæ & anteriori teſtium cerebri parti glandem inniti dicamus. Huic namque ce-
rebri parti in homine potius innititur, qua quod quadam ſubſtantiæ continuitate

hic cerebri ſubſtantiæ continua, aut quæpiam cerebri particula cenſenda eſſet. ¶ In hominibus enim cerebro vix hæret. In agno autem aut prouectioris ætatis oue, cerebro non hæret modo, verumetiam cerebri ſubſtantiæ quodammodo continua cernitur. Inſuper homo eam glandem minorem quam vel agnus ſortitur. Vnde tum hanc ipſam, tũ quæ ſequenti capite deſcribentur inſtrumenta viſurus commodiſſime agninum cerebrũ aggredieris. A

Vſus. ¶ Præſens cerebri glans, quæ *cerebri ſubſtantia durior*, magiſque ad glandis quam ad cerebri naturam accedit, meatum qui a tertio cerebri ventriculo in quartum porrigitur non obturat: idq; hoc præcipue nomine, quod haudquaquam meatum adeo contingat, vt ipſius orificium occludere, apetireq; poſſit. Verum ob id facta eſt, vt, quemadmodum aliæ corporis, ſicuti etiam Galenus *lib. 8. de vſu par. cap. 14.* atteſtatur, glandulæ permultæ, firmamentum eſſet vaſi quod tertium cerebri ventriculum accedit, & ab ortu ſtatim in frequentes ramos tenui membrana contextos diuiditur, idipſum ſuffulciens, ne meatus illius principio ſtatim in ingreſſu incumbens eum obſtrueret, animalemque ſpiritum ex tertio cerebri ventriculo in quartum ferri prohiberet. B

De teſtibus & natibus cerebri. C A P. IX.

Numerus. TESTES hi nateſq; nihil aliud prorſus ſunt, quam quædam cerebri particula in hoc fabricata, vt meatus ex tertio cerebri ventriculo quartũ accedens ventriculum tuto citra aliquem a ſuperioribus cerebri partibus compreſſum deduceretur. Neque etiam, etſi multitudinis nomine particula nominatur, ob id plures diuiſa eſt. Nam vnica cernitur, eleganter a quadã ſimilitudine hæc ſibi nomina, *vt paulo poſt dicemus*, vẽdicans. C

Situs. ¶ Reponitur enim illa cerebri pars inter anteriorem cerebelli ſedem, & poſteriorem tertii ventriculi partem. ¶ Deinde inferiori ſede ſpectat dorſalis medullæ initium, ſuperiori eam cerebri partẽ quæ cerebello iam iuncti incipit. Continuatur autẽ cerebro, aut, vt rectius dicã, a cerebro naſcitur, tota anteriori ſcilicet ſede ſua & inferiori: in laterib. autem & ſuperiori & poſteriori partibus nulli particulæ continua eſt, ſed tantũ tenui mẽbrana, vt reliqua cerebri ſuperficies, obducitur.

Subſtantia. ¶ Subſtãtia ipſius, quoniam tenui membrana ſuccingitur, ſubflaua eſt, illiq; ſubſtantiæ cerebri reſpõdet, quæ proxime tenui membranæ paſſim accedit. In ſuperiori parte iuxta anteriora, glãdula incumbit ipſi, quã paulo ante vaſorum deductui præfectam oſtendimus.

Forma. ¶ Pars hæc effigiem quandã exprimit, duabus ſibi cõmiſſis natib. quam ſimilimam. Verum quoniam ſuperior ipſius pars teſtes magis, propter glandẽ illã quæ peni aſſimilatur, refert, veteres qui pueros iure hæreditario, *quemadmodum initio lib. 2. de anato. admini. teſtatur Galenus*, domi in confectionibus exercebant, δίδυμα eam appellauere. Græcos imitati Latini, *teſtes* ipſam & *gemellos* nominãr. D

Δίδυμοι. Teſtes. ¶ Ceterum quia in poſteriori inferioriq; huius corporis parte prominet orificium meatus illius qui ex tertio vẽtriculo quartum petit, quodq; id orificiũ ſimilitudinẽ ani referre videatur, & in poſteriori huius cerebri partis ſede impreſſio quædã inſtar lineæ tranſuerſim feratur, ſuperiora quodammodo ab inferiorib. diſtinguens, huic poſteriori inferioriq; parti γλουτῶν nomen veteres indiderunt, Latini *nates* ſiue *natulas*, aut *clunes* dixerunt.

Nomina. Γλουτία. Nates. ¶ Ceterum temporis progreſſu Græci hæc nomina confudiſſe videntur, & partẽ hanc quæ meatum ex tertio ventriculo in quartũ ſumma Opificis ſolertia deducit, cõtinetq;, modo δίδυμα, modo γλουτία appellaſſe. E

De vermiformibus cerebelli proceſſibus. C A P. X.

SVPERIVS *cap. nimirum 4* cerebelli formam explicantes cuiuſmodi vermiformes cerebri proceſſus ſint diximus. Vermis namque imaginem exprimentes cerebelli

Forma. proceſſus non ſunt aliud, quam prominentior cerebelli ſubſtantia, vermem referens. Siquidem vna quodammodo cerebelli pars a prioribus in poſteriora, veluti in orbem ducitur, eaq; talibus implexa eſt reuolutionibus, vt vermis in ligno naſcentis effigiem appoſitiſſime oſtendat.

Numerus. ¶ Duo huius partis apices, quorum hic anteriorem ventriculi cerebello & dorſali medullæ communis ſedem reſpicit, ille vero poſteriorem a iam

Nomina. dicta ſimilitudine veteribus Græcis σκωληκοειδεῖς, Latinis, *Vermiformes* nuncupantur. Ni- F

Vſus. hil enim aliud ſunt, quam prominentior cerebelli ſubſtantia, σκώληκα, id eſt, *vermem referens*. Vſum nullum nec motum alium habent, quam reliqua cerebelli ſubſtantia.

Tendines ſeu ligamẽta vermiformium proceſſuum. Ceterum quas partes Galenus tendines ac veluti vincula appellauit, non ſunt niſi tenuis membranæ partes cerebellum cerebri teſtibus colligantes.

De in-

A *De infundibulo, & glandula pituitam cerebri excipienti.* Cap. XI.

Meatus ex tertio cerebri ventriculo educti.

DVos cerebri eſſe meatus *cap. 6.* quum tertium cerebri ventriculum proſequere-
mur, recenſuimus. Vnum, qui ex media iam dicti ventriculi ſede recta deorſum
in cerebri ſubſtantia inſinuatus deſcendit, ita ſane vt præſentis meatus finis e regione
eius caluariæ partis ſit, quæ ſinum glandulæ qua cerebri pituita excipitur, reponenda
aptum conſtituit. ¶ *Alter*, qui dicto longe arctior ſecantibus occurrit, ac ex meatu il-
lo deducitur, qui a tertio ventriculo in quartum per cerebri teſtes nateſque pertingit.
Quamprimum enim meatus is cerebri teſtes ſubire incipit, ex anteriori inferiorive
ipſius ſede, alter pituitæ expurgandæ ſubſeruiens cerebri meatus producitur, ſenſim
deorſum in anteriora tātiſper protenſus, dum in finē primi meatus terminetur, idem-
B que ex ambobus meatibus orificium conſurgat. Ad huius orificii latera, tenuis mem-
brana etiam hic cerebelli baſim ſuccingēs, orbiculatim a ſe educit ſui portionem pro-
ceſſumve, ſubſtantia prorſus cum reliqua tenui membrana ſimilem, niſi quod gracili-
bus prorſus venis, quanquam interim frequentibus, intertexitur. Præſentis proceſſus
initium accurate refert latiſſimā infundibuli regionem, quo in anguſtioris orificii la-
genas vinū aut alius liquor infunditur. Eſt enim amplum, & orbiculare. ¶ Ab exortu
vero ſenſim in arctum infundibuli quoq; modo cogitur, donec tandem veluti in an-
guſtam oblongamq; fiſtulam ſimiliter atq; infundibula finiat, quæ deorſum protenſa,
per peculiare ſibi in dura cerebri membrana exciſum foramen deſcendit, ſuo mucro-
ne ad glandem qua cerebri pituita excipitur deſinens. Adeo vt vniuerſum hoc mem-
C braneum corpus infundibulo, & imagine, & vſu quam ſimillimum cenſeri debeat, vn-
de etiam Græcis χώνη nuncupatur. ¶ Quanquam etiam a ſcyphi forma, quam ſuperior
huius corporis pars exprimit, πύελος appelletur. ¶ Ceterum glans pituitam excipiens
locatur ſub dura cerebri membrana in proprio ipſi in oſſe cuneū imitante exſculpto
ſinu, cuius etiam effigiem exprimit. Depreſſa enim eſt, & in humiliori parte quodam-
modo gibboſa orbicularíſq; in ſuperiori vero concaua, & ſinu quodam inſinuata, ſe-
cundum orbem non prorſus circularis conſpicitur, verū paulo minus tota quadrata.
¶ Subſtantia conſtat glanduloſa, ſed ceterarum glandiū corporis ſubſtantia longe du-
riori & compactiori, omni ex parte tenui obducitur membrana, quæ vt ab infundibu-
li termino glandulæ ſinui innato exoritur, aut etiam a membrana caluariæ os tota illa
D ſede ſuccingente, qua in hac regione dura cerebri membrana a caluariæ oſſe abſcedit,
diſtatq;. Huius caluariæ oſſi obductæ inibi membranæ interuentu glandula formatur,
& etiam duab. inſignioribus ſoporaliū arteriarum propaginib. adhæret, quæ ad ipſius
latera prorepunt. ¶ Ad huius glandis latera deorſum vtrinq; canales duo deſcendunt,
ac vnus quidē verſus anteriora prorepit in foramen deſinens, quod ſecundum cerebri
neruorū par deducit. Alter vero in poſteriorā magis deſcendit, atq; per inęquale aſpe-
rumq; foramen ſeu rimam ducitur, quæ ad anteriorem ſedem lateraque foraminis q
ſoporalis arteriæ inſigniorem ramum in caluariæ amplitudinem tranſmittit, habetur.
Atque hæc omnia pituitæ cerebri vacuandæ miniſtrant. Quippe duo meatus, quos
in cerebri ſubſtantia inciſos diximus, ex cerebri ventriculis humorem illum dedu-
E cunt, atque infundibulum defluere ſinunt. Ipſum autem infundibulum ſuperius am-
plum latumque exſtruitur, non horum duntaxat meatuum, qui in vnum tandem ori-
ficium deſinunt, occaſione: verumetiam vt fines illos dextri ſiniſtriq; ventriculorum
cerebri contineret, quos ex poſteriori ventriculorum ſede deorſum in anteriora re-
flexos inter cerebri reuolutiones hic deſinere commemorauimus, quandoquidem &
hi ſuæ ſedis pituitā deferunt, atq; in infundibulum exporrigunt. ¶ Præterea infundi-
bulum ea conſtat amplitudine, vt ſi quid pituitæ ſuper calloſum corpus, & ſinus illos
colligeretur, quos ad calloſi corporis latera conſpici retulimus, id ipſum in infundibu-
lum tenuis membranæ beneficio procumberet. ¶ Siue enim eiuſmodi humor ab an-
teriori calloſi, ac inſtar arcus protuberantis corporis ſede, ſiue a poſteriori deſcendat,
F ad tenuem membranā cerebri baſim inueſtientē influere, & hinc paulatim in infun-
dibuli amplitudinem prolabi poteſt. Infundibulum vero ab omnibus his ductibus pi-
tuitā excipiens in anguſtū cogitur, vt tandem hāc per vnicum & priuatum ſibi in dura
membrana patens foramen deducat, ac innoxie in illius glandulæ centrū promanare
ſinat. ¶ Glandula autem quadā ſubſtantiæ familiaritate defluxus impetum ſuſtinens,

Galenus li. 8. cap. 3. de vſu par.

Peluis in quam cerebri pituita confluit.

Glandis pituitam excipientis hiſtoria.

Figura.

Subſtantia.

Canales a glande deducti.

Vſus & conſtructionis ratio.

& vt veriſimile eſt, os ab iniuria vindicans, pituitam hanc excipit, ac ſenſim citra ſtil- A
licidium a lateribus ſuis eam vndequaque defluere ſinit, per omnia foramina hic in caluariæ baſi tum venis, tum arteriis, tum neruis exſculpta. ¶ Decumbit itaque pituita & in palatum per ea quæ illud ſpectant foramina, & non minima profecto portione per foramen ſecundi paris neruorum, ad oculorum ſedis radicem, & hinc per amplum foramen cum aliis quam plurimis foraminibus in narium amplitudinem fertur.

Nulli ſunt in animante ſecũdum naturam ſe habente meatus qui pituitam ad olfactus organa deducant.

Nulli vero ſint meatus animante ſecundum naturam habente, qui pituitam ad olfactus organorum ſinus deducant. Neque enim fieri poteſt, vt per tenues illos ac neruis ſimiles, cerebri proceſſus ab anterioribus cerebri ventriculis pituita ad nares deducatur, quum nullus omnino in ipſis meatus ſit neque etiam ea conſtent craſſitie, vt vel meatum quo pituita deduceretur habere poſſent. Nec vllus prorſus pituitæ ductus ad B
olfactus organorum ſinus imaginari poteſt, niſi anterior calloſi corporis regio, quæ pituitam ſibi influentem, quum animal non recte ſe habet, in illam ſinuum olfactus organorum amplitudinem dimittit, veluti accidit, quando cerebrum nimia pituita vexatur. ¶ Vnde etiam non naturalis per nares pituitæ fluxus perficitur, & pruritus, calor, dolor, & odorandi facultatis noxa, eiuſque generis alia ſymptomata oboriuntur, quemadmodum indies in deſtillationibus accidere experimur. Quod ſane non eueniret, niſi ad ſinus organorum olfactus pituita deflueret. Quæ diximus Galenus *lib. 8. de vſu partium, cap. 6.* luculenter admodum confirmat, ita inquiens. ¶ *Sunt autem præter hæc duo alii canales, qui per palatum in os totius cerebri excrementa eructant. Qui duo ſoli purgando cerebro ſufficiunt, quando animal omnino recte habet, alimentumque belle vincit ac perco-* C
quit. Quo fit vt prima vtilitas ipſorum a cerebro in nares foraminum, propter quam potiſſimum facta ſunt, non ſuperfluorum excretio, ſed ea quidem ex abundanti cerebro male affecto eſt ſubſidium. Ante enim ſuperfluorum excretionem eſt ipſa odorum dignotio, & hæc adhuc antiquior, & ad vitam neceſſaria, in cerebrum inſpiratio. Hactenus Galenus. ¶ Vnde omnibus perſpicuũ fit per olfactus organorũ ſinus foraminula aut cribri, aut ſpongiæ modo forata, quum lege naturæ animal ſe habet, de Galeni etiam ſententia nihil pituitæ defluere. ¶ Si autem aliquando defluit, non minus præter naturam fluxum eſſe fatendum erit, quam quum foramina quæ ad glandis ſculpuntur latera totam pituitam non ad amuſſim deducunt, hæcque deorſum verſus foramen dorſali medullæ transmittẽdæ paratum decumbit, ac cum dorſali prolabens, in dorſum, & dein per neruorum ductum mo- D
do in brachia, modo in crura, modo in lumborũ muſculos, modo alio quouis permanat.

De olfactus organo. Cap. XIII.

VARIA eſt de olfactus inſtrumento noſtræ tempeſtatis tum Medicorum, tum Philoſophorum ſententia, ac diſſenſio, non aliunde niſi ex anatomes imperitia nata. Quapropter vt de eo etiam hic breuiter agamus ordinis ratio ac neceſſitas ipſa poſtulare videtur.

Recentiorum de organo auditus ſententia confutatur.

Recentiores autem propemodum omnes organum olfactus eſſe tradunt duas carunculas, id eſt, paruas portiones carnoſas, cauas, ac ſpongiæ modo perforatas, ſimiles mammillarum capitibus ſeu papillis ſub cerebro intra craneum proxime ſupra nares, vel in fine narium in medio duorum oculorum in fronte locatas. Verum ridiculum admodum eſt, quod carunculas vocant cerebri anfractuum E
reuolutionumque apices, ac ad frontis oſſis ſedem verſus ſuperciliorum medium protuberantia eiuſdem tubercula. ¶ Erroris autem occaſionem illis præbuit, quod carnis quaſi modo iam dicta tubercula rubeant. Quia vero prominent, carniſque modo rubent, mammillares etiam proceſſus nominarunt. Non eſſe autem hos proceſſus olfactus organa anatomes ratio ſatis monſtrat. Quippe mammillares hi proceſſus non ad narium fines ſed ad oſſis frontis ſedem verſus ſuperciliorum medium pertingunt ac protuberant, ideoque quum in ſe vapores a rebus odoratis delatos recipere nequeant vt odoratus ſint inſtrumenta, fieri non poteſt.

Vera ſententia de iis organis.

Legitima vero olfactus organa a ſede vbi ventriculorum anguſti termini deſinunt, vt *cap. 6.* diximus, enaſcuntur. Hinc enim vtrinque a cerebro alba molliſque prodit ſubſtantia, quæ in progreſſu et- F
iam cerebro tenuis membranæ interuentu colligatur, quouſque ad ſinus octaui capitis oſſis pertingat, qui olfactus organis priuatim parati ſunt. Ad poſteriorem enim horum ſinuum ſedem albicantes neruiſque non abſimiles cerebri proceſſus, a cerebro abſcedunt, neque amplius tenui membranæ cõnati, in ſuũ ſinguli porriguntur ſi-

num;

A num: & adhuc antrorſum magis protenſi ad ſinuum finem, ſeu anteriorem ipſorum
ſedem deſinunt, ſinibus ſuffulti, ac cerebro interim proxime accumbentes. Nam etſi
cerebro in ſinuum regione non amplius adnaſcantur, nihilominus ipſi perpetuo at-
tenduntur, illique ſunt conterminі. ¶ Hi proceſſus, *vti dictum eſt*, cerebri, ductu, colo-
re, formaque neruis reſpondent: quamuis interim longe neruis ipſis molliores ſint,
pauloque latiores quam profundiores. Verum quia ii reliquorum neruorum ritu, ne-
que extra caluariæ, neq; extra magnam duræ membranæ amplitudinem procedunt,
veteres anatomici nerui nomine non dignati ſunt. Atque hæc legitima & germana de olfactus organis eſt ſententia, quam etiam ſequi videtur Galenus, vt ex ſequentibus clariſſime patebit. Nec obſtat quod is *libro 8. de vſu partium, cap. 6. & lib. 3. de labo. locis cap.* — Galeni de olfactus organo ſententia.
B *vlt. & lib 4. Simp. cap. 20.* olfactus ſenſorium in anterioribus ventriculis cerebri ſtatuere
videtur. Nã ea loca nõ ita eſſe accipienda iudico, quaſi Galenus ſimpliciter & præciſe
olfactus organum in anterioribus cerebri ventriculis locarit, ſed quod in eorundem
potius anguſtis extremitatibus ſeu terminis, vt comprehenſum eſt, idipſum eſſe vo-
luerit. Quod euidenter monſtrant ea quæ ſcribit *libro 7. de placitis Hippo. & Platonis in fi-
ne fere*, vbi ſeipſum interpretatur ſic inquiens: *Supereſt vnius olfactus inſtrumentum, quod
non in narium meatibus ſedem habet, ſed in terminis anteriorum cerebri ventriculorum quo na-
rium meatus pertingunt.* Hæc ille per πέρατα, hoc eſt, terminos ſeu extremitates non intel-
ligo niſi prædictos ex anterioribus cerebri ventriculis cerebri proceſſus albicantes,
neruiſque ſimiles. Atque id per πέρατα intellexiſſe Galenum, ex aliis etiam eiuſdem lo-
C cis fit manifeſtiſſimum, quorum primus eſt *in lib. 8. de vſu par. cap. 6.* vbi ita ſcriptum reli-
quit. *Facultatum*, ait, *alia odorum, alia ſaporum, alia ſonorum, alia colorum eſt diiudicatrix. Odo-
rum quidem, ab vtroque cerebri ventriculo ad nares longus eſt proceſſus, nihil ab ipſis ventriculis
diſcrepans.* Hic enim diſerte quæ ſit ſua de olfactus organo ſententia exponit, nec eſſe
illud niſi longos illos proceſſus ad nares vſque protenſos. Neque enim mammillares
cerebri proceſſus, anfractuumque eius apices intelligere potuit, quod ſcilicet illi ad
nares non pertingant. Alter locus eſt *lib. 11. de vſu par. cap. 12.* vbi inquit. *Eius generis eſſe
oſtendimus, os olfactus inſtrumento præpoſitum, quod ἠθμοειδὲς nuncupatur.* Vnde iterum perſpi-
cuum fit Galenum non præciſe anteriores cerebri ventriculos organo olfactus dixiſ-
ſe, quod illi non ſint oſſi ἠθμοειδεῖ prępoſiti, ſed illorum tantum extremitates proceſſuſ-
D ve ex illis natos, & animalem ſpiritum ad narium fines deferentes ad ſinus qui ſunt
octauo capitis oſſi inciſi pertingunt, organa olfactus eſſe dixit. ¶ Atque hinc eſt, quod
os etiam illud multis foraminibus odorum gratia, *Galeno etiam ipſo libro 8. de vſu partium,
cap 6 & 7, atteſtante*, peruium, hocque nomine ἠθμοειδὲς dictum ſit. Hæc ad Galeni de ol-
factus organo ſententiam enucleandam ſufficere arbitramur.

De oculo viſus inſtrumento. CAP. XIIII.

OCVLI Græcis ὀφθαλμοὶ dicti, in capite loco edito, & parte anteriore, quod nemi- — Nomina.
nem latet, ſiti, gemini ſunt, vt cætera ſenſuum inſtrumenta, & ſubſtantia molles, — Situs. Numerus.
& ſphæræ modo exacte rotundi. Ipſos autem natura ad ſecuritatem varie muniuit — Subſtantia.
palpebris, ac ciliis, cute, & muſculis, *vt lib. 2. cap 4. 5. & 6. copioſe diximus.* ¶ Ceterum — Forma.
E conſtat oculus ex ſeptem tunicis, & tribus humoribus, quod rectiſſime intelligemus, — Partes & conſtructio oculi.
ſi exorſi ab oculi centro, ad extimam eius ſuperficiem vſque progrediemur. Quod
perinde erit, ac ſi quis oui conſtructionem ab ipſius luteo ad album, & deinde ad te-
nuem membranulam albo obductam, & poſtea ad putamen egrederetur. ¶ Oculi
itaque centrum eſt humor, qui Græcis κρυσταλλοειδὴς, Latinis *Glacialis* nuncupatur a ſimi-
litudine nimirum, quam cum luciđiſſima glacie obtinet, non quidem in conſiſten-
tia & duritia, verum in colore. Albus enim, clarus, lucidus, ſplendens, & mediocri- — Color.
ter durus eſt. Quippe ab oculo exemtus non eſt exacte rotundus, ſed anteriori & po-
ſteriori parte leuiter compreſſus, ad lentis fere ſimilitudinem, vnde etiam Græcis
φακοειδὴς dictus eſt. Superficie conſtat & læui & inſigniter lubrica. ¶ Vniuerſæ ipſius an- — Tunica.
F teriori ſedi tunicula obnaſcitur inſtar tenuiſſimæ cæparum pelliculæ nulla parte po- — Ἀραχνοειδής.
ſteriorem ipſius ſedem contingens, ſed inibi finiens, vbi cryſtallinus humor ampliſſi-
mus cernitur, & ipſius capacior conſiſteret circulus, ſi illum multis æque diſtantibus
circulis ſeu lineis orbiculatim obuolutum fingeremus. ¶ Hæc tunicula non modo
cepe tenui tunicæ, ſed & araneæ telis ſimilis eſt. Vnde a continua araneæ telarum

imagine Græcis ἀραχνοειδὴς dicta eſt. Reſpondet enim tenuitati, nequaquam autem robore & duritia, illis araneatum telis. Sit igitur præſens tunica ſecunda in oculi conſtructione nobis enarrata pars, quæ quidem anteriori tantum centri, hoc eſt, humoris cryſtallini, ſedi obducitur, ac veluti ſemiglobus tantum in oculi fabrica cenſenda venit. Porro poſterior humoris cryſtallini ſedes arachnoide tunicula non tecta, in alio continetur humore, qui inſtar medii globi in poſteriore oculi ſede copioſus reponitur, vulgari quidem albo vitro iam refrigerato colore ſeu luciditate reſpondens. ¶ Conſiſtentia humore cryſtallino longe mollior viſitur, & ab oculo exemtus ſuam formam neutiquam ſeruat: quamuis interim aquæ modo non defluat, ſed ita conſiſtat, quemadmodum vitrum in fornacibus fuſum, & ferreis canalibus, quibus id ab artificibus a fornace eximitur, obuolui cernimus. Quum itaque præſens humor conſiſtatia fuſo vitro, colore autem ſeu luciditate refrigerato & formato iam vitro reſpondeat, Græcis ὑαλοειδὴς, Latinis vero *vitreus* merito eſt appellatus. Hic præterea humor multis numeris copiam cryſtallini humoris ſuperans, quum adhuc in oculo reponitur ſemiglobo ſimilis eſt, cuius plana ſuperficies oculi anteriora ſpectat, rotunda vero ſeu conuexa in poſteriora protendit: & cuius anterioris ſedis, ſeu plane ſuperficiei medio ſinus imprimitur tantus quanta poſterior humoris cryſtallini pars eſt. Is enim humori vitreo ita innititur, ac ſi globum in aqua natantem cerneres, cuius media pars exacte in aquam mergitur, altera ſupra aquam conſpicua. ¶ Ceterum quum primum nerui viſorii ſubſtantia in oculum fertur, mollior reddita dilatatur, in latam quandam tunicam toti poſteriori vitrei humoris ſedi proxime obductam, & non vltra mediam oculi ſedem in anteriora pertinens, & extreme gracilibus, ſed interim conſpicuis venulis, ac item arteriis intertexta. Hæ venulæ a tunicæ radice antrorſum ductæ ipſi exporriguntur, quum primum neruus ille dilatatur. Hæc tunicæ forma dimidiato tantum ouo comparatur, aut minori piſcatorum reti, quod vni accommodatur baculo, & ex ampla baſi dimidiati globi modo in obtuſum mucronem fertur. Ab huiuſmodi retis imagine præſens tunica Græcis ἀμφιβληςροειδὴς, Latinis *retiformis* dicta eſt. Hæc a pleriſque, *vt Galenus libro 10. de vſu partium, capite 2. auctor eſt*, tunicæ nomine non dignatur, quod ſcilicet ceterarum tunicarum modo membranea non ſit, ſed mollis, & veluti mucor aliquis ex naribus procidens. Quum enim hæc tunica ſecantibus in vnum colligitur, atque a ſua radice propendet, mucorem, aut cerebri ſubſtantiam aqua quapiam dilutam refert. Non enim ita ſolida craſſaque ac cerebri ſubſtantia videtur. Atque hactenus quatuor oculi partes recenſuimus, duos nimirum humores, cryſtallinum ſcilicet & vitreum, & totidem tunicas, arachnoiden nimirum & retiformem. Nunc itaque eam aggrediemur tunicam, quæ a tenui membrana nerui viſorii ſubſtantiam concomitante producitur. Mox enim atque hac membrana ſimul cum neruo oculum ſubit, in tunicam degenerat ad omnes oculi ſedes globi modo pertinentem. Non enim vt paulo ante commemorata tunica, quam nerui producebat ſubſtantia, poſteriorem oculi ſedem ſolum occupat, verum & anteriori quoque obducitur, & in tota poſteriori oculi ſede proxime tunicam inueſtit a nerui ſubſtantia pronatam, & in horum contactu prorſus nihil mediat, neque ambo etiam inuicem aliquo nexu præterquam contactu committuntur. Qua autem præſens tunica anteriori oculi ſedi obducitur, interna ſua ſuperficie vndiq; aqueum humorem, de quo paulo poſt dicemus contingit & complectitur. ¶ Externa vero huius tunicæ ſuperficies paſſim ea tunica proxime obducitur, quæ dura nominatur, neq; quicquam inter eas duas interuenit. ¶ Porro vueæ tunicæ id priuatim accidit, quod exacti globi modo prorſus non ſit rotunda. Nam anteriori regione nonnihil introrſum comprimitur, aliqua ſui parte planam ſuperficiem pro conuexa ac orbiculari commonſtrans. Quum enim hæc ad eam vſq; anterioris oculi ſedis regionem pertingit, ſecundũ quam maior oculi educitur circulus, quem iridem vocamus, aut quo albũ oculi a nigro diſtinguitur, & ea tunicæ pars conſiſtit quam corneam appellabimus, ipſa ab hac abſcedit q̃ dura procreat membrana, neq; amplius illam contingens inibi in poſteriora comprimitur. Neq; hac dũtaxat cõpreſſione donatur, verũetiam huius compreſſionis medio, foramine quodã peruia eſt, q̃ minimũ in oculo apparentem efformat circulum, quod & Græcis κόρη, nobis *pupilla* nominatur.

Adeo

Margin notes: Vitreus humor. — Tunica retiformis. — Ἀμφιβληςροειδὴς. — Tunica vuea. — Iris. — Pupilla. Κόρη.

Margin letters: A, B, C, D, E, F

A Adeo vt hæc tunica vuæ folliculo a quo pedunculum quo affirmatur extraxeris, quã ſimillima ſit, præſertim ſi vuam illic parum concidiſſe, & vt ſit vacuari intelligas, vbi pedunculum extraxeris. Totus enim vuæ folliculus tunicæ huic reſpondebit. Ea autem concidentia illi reſpondebit compreſſioni, quam in anteriori parte hæc tunica ſibi vendicat. Foramen vero quo pedunculus firmabatur, ipſi pupillæ comparatur. Atque ab hac ſimilitudine Græci præſentem tunicam ῥαγοειδῆ, Latini autem *Vueam* appellant. ῥαγοειδής.
Dicitur vero etiam χοροειδὴς, tum quod a tenui cerebri membrana, quam Græci etiam χοροειδῆ nuncupant, tum quod ipſa venas arteriaſq; oculi ſuſtinet, perinde atq; tenuis membrana cerebri vaſa ſuffulcit: vel quod multorũ vaſorum inſtar inuolucri fœtus quod χόριον id eſt, *ſecunda* vocatur, ſit vinculum. Hinc eſt, quod noſtris *ſecunda* χοροειδής.
B appelletur. Qua enim vuea tunica dura obducitur, venarum arteriarumque ſurculi ab hac in vueam pertingunt, & vueã ita exaſperant, vt hac quoq; ex parte internæ ſupficiei folliculi vuæ accedat, quæ fibras illas cõtinet, quib. vuæ caro & acini ſuſtinentur. ¶ Eorũ itaq; vaſorũ ſurculorũ interuẽtu, vuea duræ cõnaſcitur tunicæ. Qua vero vueã ab illa ſecundũ iridis circulum abſcedit, introrſumq; premitur, vuea ꝑtinaciter ſecũdum totum circuli ductum ipſi adnaſcitur, & colorem euariat. Vuea nanque tota ſuperficie qua dura tunica ſuccingitur, perpetuo nigra eſt, & modice humecta. In anteriori autem ſuæ compreſſionis ſede varie tingitur, eumque ſemper exprimit colorem, qui in oculi iride ſeu maiori circulo, aut oculi nigro occurrit, cuius gratia oculos nigros, aut cæſios, aut glaucos dicimus. Neutiquam enim is color humorum oculi be- Vueæ colores.
C neficio conſurgit. Ceterum interna vueæ ſuperficies variis interſtinguitur colorib. in poſteriori enim oculi ſede, qua hæc primum pronaſcitur, ſubalba eſt, mox viridis, & dein cœrulea iridis in modum efficitur. In anteriori autem oculi ſede vniuerſa impenſe nigricat, & non adeo læuis hic atque in poſteriori ſede viſitur: quod illi potiſſimum accidit propter progreſſus, quos a ſe in hac parte educit tunicam formaturos, quæ anteriori vitrei humoris ſedi obducitur, & veluti interſtitiũ eſt vitrei & aquei humoris, quæ ciliis palpebrarumue pilis adſimilatur, & orbiculatim lineæ modo cryſtallino humori, vbi is ampliſſimus eſt adnaſcitur. Porro dura oculi tunica a dura cerebri membrana viſorium neruum inueſtiente pronaſcitur. Tunica ciliis palpebrarumve pilis ſimillima. Dura oculi tunica.
D Quum primum enim hæc membrana oculi poſteriori ſedi applantatur, dilateſcit, & craſſior ac durior ipſa cerebri dura membrana euadens, orbiculatim vndique oculo obducitur, tam in anteriora, quam in poſteriora pertingens. Etſi vero paſſim ſibi ſimilis eſt, tamen haud ſimplici donatur nomine. Qua enim poſteriorem oculi ſedem conſtituit, & in anteriori ſede ad maiorem oculi circulum ſeu iridem vſque pertingit, craſſa & dura eſt: Vnde σκληρὸν Græcis nuncupatur: & dein *dura cerebri membranæ modo opaca, & minime pellucida.* Ea vero ſede qua oculi nigrũ ſeu iris cõſiſtit, hæc tunica in cornu imaginẽ degenerat, quod in laminas diuiſum, & exacte læuigatum, vitri alicuiꝰ loco lucernæ accommodatur, pellucidumq; eſt. Atq; hinc eſt quod hanc Græci κερατοειδῆ, Latini vero *Corneam* appellauerint. Interna huiꝰ tunicæ ſupficies tota ea ſede σκληρόν. Carnea tunica. κερατοειδής.
E qua cornu modo non pellucet, vueam tunicam abſq; alicuius ſubſtantiæ interuentu ſuccingit, ipſiq; venarum & arteriarum gratia, vt dictũ eſt, adnaſcitur, quẽadmodum illi etiam pertinaciſſime ac orbiculatim adnectitur, ſecundum maiorem oculi circulum ſeu iridem. Ceterum huc interuallum, & vniuerſum ſpacium quod inter anteriorem cryſtallini humoris ſedem & pupillam habetur, humore illo adimpletur, qui aquæ modo tenuis quodãmodo ſecãtib. & ſuffuſiones curantib. occurrit, & inſigniter aquæ inſtar pellucidus cernitur: vnde etiam Græcis ὑδατοειδὴς nobis vero aqueus nominatur. Quanquam plerique hunc oui humori comparantes, albugineum nuncupent. ¶ Hic humor vueæ tunicæ partem corneæ in ſano oculo non contiguam ſuſtinet, & vt dictum eſt, in priori ac poſteriori eius partib. continetur: atq; quum in oculo conſiſtit, termino alieno clauditur, vitrei humoris modo dimidium exprimit glo- Humor aqueus. ὑδατοειδής.
F bum, cuiꝰ poſterior pars, quæ plana cõſtat ſupficie, tantum habet ſinum, quanta in anteriora ꝓtuberans cryſtallini humoris pars eſt. Anterior autem aquei humoris ſedes gibba, dimidiatique globi inſtar rotunda eſt. ¶ Ceterum externa duræ tunicæ ſuperficies tota ſede qua pellucida cernitur, ac reuera cornea exſiſtit, admodum læuis eſt, & lubrica: verum reliqua ſede ita aſpera inæqualiſque viſitur; quemadmo-

dum inuicem connatæ membranæ ad mutuum contactum exaſperantur. Poſterio- A
ri enim duræ membranæ ſedi præter venas,& arterias ipſi implicitas muſculus inſeri-
tur,qui muſculorum oculum mouentium ſeptimus eſt. Lateribus autem & ſuperio-
ri, ac inferiori externæ huius ſuperficiei ſedibus neruoſæ tenuitates muſculorum ſex

Adhærens albæ oculi tunica.

primorum oculos mouentium, inſeruntur. Deinde anteriori quoque duræ tuni-
cæ parti ad iridem vſque tunica obnaſcitur,quæ eo quod oculum contineat,& vicinis
partibus committat , Græcis ἐπιπεφυκώς, Latinis *adhærens*, Barbaris *Coniunctiua* voca-
tur. Alba quoque, a colore, quem obtinet, nuncupata. Hæ anteriori tantum oculi
ſedi obducta tenuis eſt,illi continua,qua internam palpebrarum ſedem inueſtit, ocu-
lique partium numero adſcribitur. Atque hæc de oculis dixiſſe ſatis ſit. Plura de iis *lib.
10. de vſu partium*, Galenus habet. B

De neruis generatim. Cap. XV.

QVVM de omnibus iam propemodum inſtrumentis cerebri functionibus famu-
lantibus dixerimus,reliquum eſt vt hoc loco de neruis,vt qui animalem ſpiritum
ex cerebro ad vniuerſa animalis membra deducunt,aliquid etiam ſubiiciamus. Ini-
tio autem quid neruus ſit exponemus, dein quæ ſit illorum differentia breuiter nar-

Neruus quid.
Nomina.

rabimus. Neruus igitur eſt inſtrumentum longum, teres, nullam intus cauitatem,
quæ ſenſu dignoſci queat,in ſui medio obtinens e caluaria, vel dorſi vertebris elapſum
ac demum animalem ſpiritum a cerebro ad corporis partis deferẽs. ¶ Hoc inſtrumẽ-
tum *Galeno li. 1. de motu muſc. teſte*, Græci a functione ſua duob. nominibus nuncuparũt

νεῦρα.
τόνοι.

νεῦρα,& τόνοι. Siquidem νεῦρα a νεύειν, τόνοι a τείνειν appellantes, quod ſcilicet muſculi neruorum C
potiſſimum ope & nutare, & tendere valeant. Vniuſcuiuſq; autem nerui natura tripli-
ci conſtat ſubſtantia, media ſcilic. quæ intimæ arborum medullæ quam ſimillima eſt.
Hæc haud dubie a cerebro vel dorſali medulla initiũ ducit, cõſtipatæ & coagulatæ in-
duratæq; ſubſtãtiæ cerebri omnino reſpondens. Exteriorib. duabus vna quæ intimæ
ſubſtantiæ propinquior eſt,a tenui cerebri membrana orta. Altera a dura, vt enim ce-
rebrum iis induitur,ita quoq; proceſſus a cerebro propagati,ipſi nimirum nerui , illis
integuntur, & ita per corporis partes prorepunt. ¶ Ex iam dictis vero ſatis conſtat,

Ortus neruorum.

& hoc ipſum Hyppocrates, Galenus, & alii veteres diſſectionis profeſſores vno con-
ſenſu affirmant, quod cerebrum , & dorſalis medulla ſit neruorum principium, ac
origo,& nequaquam cor , *vt Ariſtoteles cenſuit*, quod in corporis diſſectione nullus D
neruus ab ipſo pronaſci videatur. Siquidem nullus omnino neruulus cordi com-
mittitur,præter vnum impenſe gracilem, quem ſiniſter ſexti paris neruorum cerebri
neruus diſtribuit, *vt ſuo loco latius dicemus.* ¶ Adhæc fibræ in cordis ventriculis cõſpicuæ
excarneſq;,qui duntaxat membranarum proceſſus ſunt, in neruorum numero mini-

Neruorum differẽtia.
A mollitie, & duritia.

me veniunt reponendæ. Quemadmodum autẽ cerebri,& ex ipſo pronaſcentis dorſa-
lis medullæ ſubſtantia,omni ex parte non eandem ſeruat duritiem, neq; formam: ita
quoq; nerui ab iis originem ſumentes, inuicẽ ſubſtantia non correſpondent, ſed du-
ritie, ac mollitie plurimum variant: id quod mirabili induſtria ſummi rerum Opificis
eſt factum. Senſus nanque organa neruo indigent molli. Neruo quidem, quia ſenſus
eſt inſtrumentum, quodque ad ſuum munus obeundum multo animali ſpiritu indi- E
geat. Molli autem , quoniam affici, & diſponi quodammodo oporteat, & pati ali-
quid ab extrinſecus occurrente ſenſibili. Eſt enim ad patiendum quidem aptius mol-
le,ad agendum vero,& ad robur durum, *vt copioſius, li. 8. de vſu par. cap. 5. Galenus monſtrat*.
¶ Propterea igitur ſenſus organa mollibus, ceteræ partes quas moueri neceſſum eſt,
durioribus neruis donantur. Vnde etiam ſenſus inſtrumenta , quæ motu aguntur
voluntario, vt oculus & lingua, duplex neruorum genus ſibi vendicant , vnum qui-
dem ſenſui,alterum vero motui præfectum. Merito itaq; neruorum ex cerebro, &
dorſali medulla proceſſus nõ eandem exortus ſedem nanciſcuntur, neq; iidem duct⁹
meatusque mollibus, ac duris neruis exſculpuntur. Illi enim ex mollib. & anteriori-
bus cerebri baſis ſedibus,hi vero ex poſterioribus ipſaq; dorſali medulla principium F
ducunt. Rurſus illi quidem recta, hi autem tortuoſe longoq; itinere prorepunt. ¶ Ce-

Naturæ in neruis digerendis ſcopus triplex.

terum naturæ triplex fuit in neruis diſtribuendis ſcopus. *Vnus* gratia ſenſus in ſenſori-
is. Alter occaſione motus ad partes, quas moueri operæprecium fuit. ¶ *Tertius* autẽ in
ceteris partib. vniuerſis ad triſtantiũ dignotionẽ. At quoniã ex neceſſitate tactus ſen-
ſus

A ſus omni adeſt neruo, propterea muſculos, & ſenſus organa virtus amplior, quam e-
gebant ad tactilium dignotionem, ſubſecuta eſt. ¶ Reliquis autem partibus tactus
ſenſu tantum indigentibus ex proportione nerui offeruntur. Viſceribus enim, ver-
bigratia, pulmoni, iecori, lieni, quia in alto latitant, graciles tantum neruorum ſur-
culi offeruntur. In cutem vero quod prima extrinſecus occurſantibus obuiam eat,
complures ſoboles paſſim digeruntur. ¶ Porro differunt nerui etiam originis forma. A forma.
Alioquin. & præcipue molliores continuo, neq; quaſi in plures ſurculos deducto cor-
pore, exoriuntur, proceduntq;. Alii tanquam plures funiculi inuicem connexi ex ce-
rebro prodeunt. Alii etiam in ipſo ortu ſurculos hos veluti funiculos inuicem diſtan-
tes, ac ſingulos propria tenuis membranæ portione circundatos habent. ¶ A ſerie etiã A ſerie.
B ſumitur differentia, quod alii integri in aliquam partem abſumantur. Alii in plures diréti
ſurculos, quoſdam muſculis offerunt, quoſdam cuti, quoſdam oſſib. quoſdam ſenſus
organo. Quas ſingulas differentias in priuatis neruorum deſcriptionibus abunde
perſequemur. ¶ Iam reliquum erit, vt ſingulorum neruorum ſeriem explicemus,
orſi a paribus quæ a cerebro oriuntur, deinceps ea quæ ſpinalis medulla educit,
recenſebimus. Quippe nullus neruus neque a cerebro, neq; a dorſali medulla in-
coniugatus prodit, ſed perpetuo alter ad dextram, alter ad ſiniſtram eadem prorſus
diſtributionis ſerie, ſitum obtinet.

Quod neruorum a cerebro ortorum ſint paria. Cap. XVI.

C NERVI omnes a cerebro pronati, quia genicularim in caluariæ amplitudine, quã
cerebrum continetur, originem ducunt, Græcis *συζυγίαι*, Latinis *paria*, ſeu *coniugia
neruorum* appellantur. Sunt autem Marini, Galeni, & aliorum diſſectionis profeſ-
ſorum teſtimonio, ſeptem paria. Nam paulo poſterius, quam olfactus organa,
vtrinque a cerebri baſi vnus exoritur neruus omnium corporis neruorum facile mol- Primum neruorum
liſſimus, & circunferentia ceteris, qui ex pluribus inuicem coeuntibus non conflan- par.
tur neruis craſſior. Vterque neruus ſub cerebri baſi qua ſinui innititur, cui glandula
inſidet cerebri pituitam excipiens, antrorſum nonnihil oblique fertur, dextro qui-
dem neruo ſiniſtrorſum, ſiniſtro autem dextrorſum protenſo. In progreſſu mox-
que ab ipſo ortu ambo inuicem coeunt, atque in eum permiſcentur modum, vt de-
D xtrum a ſiniſtro nulla prorſus ratione queas diſcernere. Hi nerui a congreſſu e
caluaria ducendi inuicem mox dirimuntur, & per foramina ipſorum nomine inſcul-
pta, in oculorum ſedes extra caluariæ cauitatem procedunt. ¶ In oculos vbi ſubierunt,
in latam degenerant expanduntur ve tunicam vitreo humori proximam, & mediam
oculi duntaxat ſedem ambientem, ac dilatatæ cerebri ſubſtantiæ admodum ſimilẽ, &
mollẽ nihilq; minus quam mẽbraneam. ¶ Hinc anatomicorum, nõnulli hanc tunicam
quæ a retis forma, *Retiformis* dicta eſt, tunicã appellare haud quaquã, *vt c. 14. diximus*, di-
gnati ſunt. ¶ Inter reliquos autem corporis neruos, ii ſoli meatu qui ſenſu diiudicari
poſſit, perforati dicuntur. ¶ Quapropter Græcis, Herophilo præſertim, & Eudemo,
πόροι ὀπτικοί, Latinis *meatus*, aliis *nerui viſorii*, nominati ſunt, *vt in libello de diſſ. neruorum Gale-* Nerui viſorii.
E *nus fuſius docet.* ¶ Coniugii ſecundi nerui paulo poſterius, quã viſorii ex cerebri baſis la- Secundum
teib. principium ducunt, quod hæc cerebri regio nonnihil durior illa ſit, a qua viſo- par.
riorum origo ſumitur. Vt autem craſſitie plurimum viſoriis cedunt, ita duritia eos ſu-
perant. Atq; id merito accidit, ſiquidem muſculis oculorum inſerendos, duriores i-
pſis viſoriis eſſe oportuit. Prorepunt vtrinq; ſub cerebri baſis latere ad foramen in o-
culorum ſedis radice ſibi cum aliis aliquot vaſis cõmune. Quamprimum autẽ e calua-
riæ excidunt amplitudine, in ramos vterq; diſſectus ſeptem muſculis oculo propriis
ramulos offert, illorum motibus præfectus. ¶ *Tertium* par duplici radice vtrinq; princi- Tertium
pium ſumit. Vna quidem craſſiori, cui opportune tertii paris nomen accõmodaueris, par.
altera autem tenuiori, & duriori, & neq; in ipſo exortu, neq; etiam in progreſſu craſſio-
F ri radici commiſſa. ¶ Huius enim initium non modico in poſteriora interuallo, Tenuioris
ab illius exortu diſtat, adeo ſane, vt verius graciliorem hanc radicem peculiare par, radicis or-
quam tertii paris portionem quis eſſe aſſereret. ¶ At quum omnes diſſectionis tus, & ſe-
proceres hanc tertio pari adſcripſerint, neque nos ordinem illum manifeſtioris ries.
doctrinæ gratia turbabimus. ¶ Exoritur itaque gracilior hæc tertii paris radix a la-

tere baſis cerebri, vbi dorſalis medulla ab ipſa initium ducere auſpicatur. Hinc recto A
tramite ſub cerebri baſi antrorſum progrediens, duram cerebri membranam perforat, & ſecundo neruorum pari attenſa cum ipſo per commune foramen in oculi ſedem procidit, ilico in quatuor diſſecta propagines. ¶ Quarum *prima* ſurſum in adipe oculorum muſculis obducto excurrens, per peculiare foramen ad frontis cutem, & muſculoſam huius ſedis ſubſtantiam digeritur, frontis cutis; & palpebris ſuperioris motibus præfecta. ¶ *Secunda* propago deorſum ducta, mox in foramen ſibi priuatim exſculptum fertur, quouſque in anteriorem ſuperioris maxillæ ſedem prolabatur, ac multiplici ſerie diſpenſetur in muſculos ſuperius labrum, & naſi alam extrorſum in ſuo latere mouentes, ac demum in ipſum labrum, & inciſoriorum dentiũ gingiuas. ¶ *Tertia* foramine etiam priuato vtens, poſt carunculam in interiori angulo B
oculi conſpicuam, narium adit amplitudinem, inibi in narium degenerans tunicam, & ramulum exporrigens tenui, & membraneo muſculo introrſum naſi alam contrahenti. ¶ *Quarta* ꝓpago iam dictis craſſitie non inferior, per foramen ſeu ſciſſuram potius, quæ inter primum maxillæ ſuperioris os, & cuneiforme in extimo latere ſedis oculi conſpicitur, ad internam ſedem temporalis muſculi contendit, tota in eũ muſculum abſumenda. ¶ Craſſior tertii paris radix a latere baſis cerebri, anterius tamẽ principium ſumens, recta deorſum tendit, foramen, q̃ ipſi & quarto neruorum pari, huic radici proximo, cœlatur, ꝑlabens. Hæc ſtatim ab egreſſu ꝓpaginem diffundit, quæ vitis, aut cucurbitæ capreoli inſtar inuoluitur, duriorque paulatim efficitur, ac binos tandem quinti paris neruorum cerebri ramulos in conſortium admittens, ipſiſq; vnitus in temporalem muſculum inſeritur, ac in illum qui a iugali oſſe enatus priuatim manſorius dicitur, ramulos porrigit, deinde & muſculis buccas mouentibus, ipſique demum faciei cuti in buccis etiam ſurculos offert. ¶ Poſtquã vero craſſior hæc radix ꝓpaginem hanc capreoli modo intortã expromſit, nõnihil deorſum magis deſcẽdẽs, ſurculũ deriuat, qui antrorſũ duct⁹ gingiuæ molariũ dentium, ipſiſque adeo dentibus ſeriatim ſoboles diſtribuit. ¶ Dein priuſquam decliuis ducta maior hæc radix linguam contingat, ramum poſteriori ex parte germinat vtrunq; inſignem, qui muſculo in ore deliteſcenti, & maxillam inferiorem attollenti inſertus, inferioris maxillæ foramen adit. ¶ In foramen delapſus tantiſper antrorſum fertur, quouſq; ſui lateris dẽtiũ inferioris maxillæ radicib. ſingulas ſoboles offerat, quarum beneficio dentes inter cetera hominis, oſſa euidentius moleſtantium occurſum ſentiunt. ¶ Neque vero D
ramus hic vniuerſus in dentes abſumitur, imo non minima ipſius portio per foramen in anteriori maxillæ ſede inſculptum excidit, dextri ſedi inferioris labri complures ſurculos deriuans. At maior portio craſſioris radicis, quando linguæ baſi committitur, cum alterius lateris neruo linguæ tunicam efformat, aptum ſaporibus dignoſcendis inſtrumentum. ¶ Deinde & exiguos quoq; ſurculos penitius in linguæ ſubſtantiam diſpenſat. Vt itaque primum par viſus, ita hoc tertium guſtus cenſetur inſtrumentum, guſtatoriuſq; neruus merito appellatur. ¶ *Quartum* par tertio pari nonnihil gracilius duriuſq; eſt. Exoritur enim a dorſali medullæ principio poſterius paulo quam tertium par, ſed antrorſum modice tenſum poſteriori tertii paris ſedi committitur, atque vna cum illo per commune ipſis foramen ex capitis amplitudine, ſeu cerebri ſede, ad palatum elabitur: quo ſimulatque peruenit, in ſurculos quoſdam partitum, in palati tunicam degenerat. Quæ quum linguæ tunica aliquanto ſit durior, iure etiam quartum par poſterius tertio pari originem ducit, ac proinde etiã palati tunica hebetiori ſenſu quam linguæ tunica donatur. ¶ *Quintum* par nonnihil quarto craſſius, ac veluti plurib. enatum ſurculis inuicem mox ab ortu connexis principium ducit, ex media propemodum dorſalis medullæ ſede. Hoc par vniuerſum per foramen fertur impenſe tortuoſum, & priuatim ipſi inciſum, quouſque in cauitatem pertingat, auditus organo præparatam: vbi varie diſſcinditur, & propagines quaſdam membranæ modo dilatatas huius cauitatis ſedibus offert, auditus organi non infimam partem conſtituens. ¶ Præter has vero propagines duos educit neruulos, qui ſeorſum per proprium foramen elabuntur. *Vnus* quidem per tranſuerſum ducitur foramen, quod etiam admitit venulam in auditus organum excurrentem. Hic neruul⁹ non procul ab egreſſu tertii paris ramo commiſcetur, inſtar vitis capreoli inuoluto.

Craſſioris origo.

Guſtatorius neruus. Quartum par.

Quintum par.

Auditus inſtrumentum.

Alter

A *Alter* vero per foramen repit impenſe arctum, & inſigniter quoque tortuoſum, &
immiſſam illi ſetam non admittens, ob idque etiam *cæcum* appellatum. Neruulus iſte Cæcum foramen.
tranſuerſim ſupra muſculum ducitur, qui a iugali oſſe pronatus inferiorem maxillam
mouet. Vbi vero ad anterius vſque eius muſculi latus antrorſum prorepſit, dicto ter-
tii paris ramo commiſcetur, in genarum cutem, & muſculos buccæ motuum auctores
digerendus. Atq; illi demum duo ſunt ramuli, quos tertii paris ramo capreoli ritu in-
flexo commiſcere ſuperius diximus. ¶ Porro quemadmodum iuxta tertii paris præci-
puam radicē, alia quædā radix enaſcitur tertio pari adſcripta, ſimili etiā ratione iuxta
quintum neruorum par interius paululum alia exoritur radix, quinti paris radici mul-
to gracilior, ſed quodā modo durior. ¶ Hæc ſurſum verſus priora ſub cerebri baſi ali-
B quandiu ꝓtenſa, duram cerebri mēbranam perforat, ac per proprium foramen ſub ſe-
cundi paris foramine exſculptū, e caluaria procidens in temporalem muſculum, illū-
que digeritur qui in ore delitescens, inferioris maxillæ ad ſuperiora motus auctor cē-
ſetur. ¶ Hanc radicē cum ſua coniuge liceret peculiaris cōiugii loco recenſere. Verū
ne aliorum anatomicorum numerum perturbemus, hos neruulos quinto pari adſeri-
bemus, haud ſecus minorem tenuioremq; tertii paris radicem tertio pari adnumera-
uimus. ¶ In temporalem itaq; muſculum quinq; neruorum pertingunt ꝓpagines, pri-
ma quidem a graciliori tertii paris radice, ſecunda a maiori radice, tertia autem, &
quarta a quinti paris primario edueuntur neruo. ¶ *Quinta* vero is demum neruus
eſt, quem iam quinto pari connumerauimus. Neque ſane fruſtra tot neruorum
C ſoboles temporali muſculo natura exporrexit. Sciebat enim hunc muſculum pro ſua
mole omnium corporis muſculorum validiſſimam functionem obiturum. Item quū
haud ignoraret, quam molles illi eſſent nerui quos a cerebro eduxit, ſumma proui- Sextum par.
dentia illos quoad licuit ex oſſium cōtactu, itinerisq; longitudine voluit indureſcere.
¶ Cęterum reliquorum parium, quæ in caluariæ amplitudine principium ducunt,
nullum æque ſparſam ramorum edit ſobolem, neq; in tam multas eaſdemque varias
inſeritur partes, atque ſextum, quod paulo inferius quinto pari aliquot diſtinctis, & a
ſe inuicem diremtis ſurculis initium ſumit, qui mutuo mox ab initio commiſſi, vnum
efformant neruum, qui per foramen caluariam egreditur, quod arteriæ ſoporalis mi-
norem ramum, & grandiorem internæ iugularis venæ ramum ſimul admittit. ¶ Ner-
D uus hic non procul ab egreſſu in muſculos poſteriorem ceruicis ſedem occupantes
ramum diffundit numeroſa vtcunque ſerie ſoboles digeſtum, quarum præcipuæ
muſculo exporriguntr ſcapulam mouentium ſecundo. Ipſe autem ſexti paris trun-
cus ſoporariæ arteriæ & ſeptimo pari cohæret, & ſimul cum ipſis membranæ inter-
uentu connexus, ad laryngis vſque latera protenditur, inibi portionem a ſeptimo
pari aſſumens, illaque ſe augens. Dein quum hanc aſciuit portionem laryngis muſcu-
lis ramulos tranſuerſim exhibet. ¶ Sunt autem illi muſculi duo ſcutiformi laryngis
cartilagini duntaxat proprii, qui ex ſtomacho gulæve poſteriori ſede pronati, eius car-
tilaginis lateribus inſeruntur. Deinde duo tertiæ cartilaginis baſim occupantes, &
duo ex illis qui primam cartilaginem ſecundæ committunt. ¶ Hinc vero ſextum hoc
E par ſoporali arteria, & interna iugulari concomitatum, ad thoracis vſque elatiorem
deſcendit ſedem, ac mox inſignem vtcunque propaginem ad primæ thoracis verte-
bræ latus ſeu potius ad anteriorem primæ thoracis coſtæ radicis ſedem deriuat, quæ
ſub mēbrana coſtas ſuccingēte, ſecundum coſtarum radices ꝓrepens, a neruis in co-
ſtarum interualla a dorſali medulla exporrectis ſurculos quoſdam aſſumit. ¶ Quum
vero hæc ꝓpago eiuſmodi adaucta ſurculis, ſeptū tranſuerſum prætergreſſa eſt, in eibi
porusq; organa vt poſtea fuſiꝰ dicemꝰ, diſpenſatur. Præter hanc ꝓpaginem ſexti paris
neruꝰ iuxta ſuperiorē thoracis ſedē ramulos muſculo offert, a pectoris oſſe, & clauicu-
la ad mammillarem capitis proceſſum deducto, & a capitis motibus ſubſeruienti.
Dein & muſculo qui os referens hinc a pectore accedit. ¶ Præterea & illi qui hinc ad
F infirmam primæ cartilaginis laryngis ſedem perfertur. Huiuſmodi ſane vtrorum-
que ſexti paris neruorum priuſquam thoracis cauitatem ſubeant ſeries eſt. ¶ Quum Dexter
autem dexter ſexti paris neruus thoracis cauitatem ingreſſus eſt, atque inter ar- neruus recurrens.
terias & venas in iugulo repit, ab interiori ipſius latere modo tres, modo du-
os inuicem mox ſuccedentes diffundit ramulos reuerſiuum dextri lateris neruum

conſtituentes. Ramuli enim iſti ad arteriam quæ in dextram alam exporrigitur, ve- A
luti ad trochleæ rotulam reuoluti, ſimul coeunt, neruumque vnum efformant, ad de-
xtrum aſperæ arteriæ latus ſurſum excurrentem. ¶ Quum primum n. ex illis ramulis,
quorum loco interdum ſimplex viſitur, vnus cõflatur neruus, qui aſperæ arteriæ latus petit
& mẽbranæ interuentu ipſi adnexus ad dextrum vſq; laryngis latus properat, glandu-
læ incumbens, quæ aliis glandulis neque colore, neq; ſubſtantia reſpondens, laryngis
radici vtrinq; adnaſcitur. ¶ Il.co autem atque neruus laryngem contingit, in plu-
res partitur ſoboles, in ſui lateris muſculos, *quos paulo poſt explicabimus digerendas.* ¶ Si-
Siniſter recurrens. niſter iam in thoracis cauitatem ingreſſus, arteriæ in ſiniſtram propagatæ ramulos
qui ſurſum reflecterentur de ſe exporrigere nequit, quod ea oblique ſurſum, non
autem arteriæ dextræ modo, tranſuerſim in alam contendat. Haud quaquame- B
nim æque tuta ad obliquum atque tranſuerſum chordæ alicuius reflexus perficitur,
imo hæc ſi ad obliquum baculum reuoluitur, ſenſim ſurſum conſcendit, eandem re-
flexus ſedem nunquam ſeruans: ac proinde ſiniſter neruus tantiſper verſus cordis ba-
ſim deſcẽdit, quouſq; extra cordis inuolucrũ arteriæ magnæ contingat truncum, qui
deorſum ad ſpinam explicatur. ¶ Atq; hic mox tres, aut etiam pauciores a neruo edu-
cuntur ſurculi, qui ad arteriæ truncum, qua is ad ſpinam deflectitur reuoluti, inuicem
vniuntur, ſiniſtrumque neruum recurrentem conſtituunt. ¶ Qui ſurſum properans,
membranæ beneficio aſperæ arteriæ ſiniſtro lateri attenditur: ac quum primum la-
ryngem contingit, non minus quam dexter neruus in ramos deriuatur, qui omnes in
ſui lateris muſculos deorſum capita fines autem ſurſum habentes, ceſſant. ¶ Sunt autẽ
hi, ſi vtriuſq; lateris muſculos iunxeris, quatuor ſecundæ cartilagini tertiam nectentes C
quorum beneficio tertia cartilago retrorſum atq; in latera ducitur, & laryngis ligula
adaperitur. ¶ Præterea duo tertiam cartilaginem primæ iungentes, qui laryngis rimu-
lam claudunt. His præter alios nonnullos accedunt linguæ muſculi, ab oſſis referẽtis
Reuerſiui nerui cur facti. medio vt linguam moueant pronati. Quum n. præſentes muſculi inferius ſua ſortiun-
tur capita nulla ex hac ſexta coniugatione deſcendente propago ad ipſos diſtribui po-
ruit, ſed fuit neceſſarium vt a partibus infernis nerui ipſis ab eodemque pari immitte-
rentur, *quemadmodum copioſius li. 7. de vſu par. c. 14 & lib. 16, cap. 4. Galenus qui hos neruorum in-
flexus omnium primus reperit proſequitur.* ¶ Poſtquam iam ſexti paris nerui, reuerſiuos ex-
Gal. libr. 4. de labo. lo. cap. 7. promſere, ac iam cordis baſim ſpectant, ramulos duos notatu dignæ craſſitudinis in D
pulmonum tunicam, & membraneum cordis inuolucrum diſpergunt. Item a ramulis
ſiniſtram cordis inuolucri ſedem implicantibus, atque a ſiniſtro ſexti paris neruo de-
promtis, ſurculus quidam cordis inuolucrum ibi permeat, vbi id ſiniſtro lateri arte-
rialis venæ vnitur. ¶ Atq; hic ſurculus oppido quam tenuis, & non niſi accuratiſſime ſe-
ctionem adminiſtranti obuius, ipſi arteriali venæ adnaſcitur, & ad ſiniſtrum ipſius latus
verſus poſteriora tamen magis exporrectus, in cordis baſim fertur, inibi mox in ſobo-
les capillorum modo gracillimas conſumtus, ac cordis baſis ſuperficiei vix proprius.
¶ Ceterum quod ex neruis ſexti paris reliquum eſt deorſum ad ſtomachum defertur:
ac dexter quidem dextro ipſius attenditur lateri, ſiniſter autem ſiniſtro. ¶ Mox vero
atq; hi nerui ſtomacho mẽbranæ interuentu laxe adnectuntur, ſinguli in binos partiũ- E
tur ramos, adeo obliq; ſecundum ſtomachum cõuolutos, vt dextri nerui rami ſiniſtrã
ipſius ſedem in progreſſu obtineant, ſiniſtri autem rami dextram ſedem amplexen-
tur. ¶ Atq; ita quatuor præſentes rami ſeptum tranſuerſum vna cum ſtomacho per-
meant. nullos prorſus in tranſgreſſu ſepto ſurculos offerentes. ¶ Verum ſparſa admo-
dum ſerie ſuperius ventriculi os ambiunt, contexuntq; ramos in priora, & poſteriora
corporis ventriculi ſpargentes. Ab iis ramis qui dextrum huius orificii latus implicãt,
propago vtcunque inſignis depromitur, quæ per ventriculi ſuperiora ſecundum ipſius
latitudinem inferius ventriculi orificium accedit, in progreſſu anteriori poſteriori-
que ventriculi ſedibus ſoboles quaſdam diffundens. ¶ Quum vero illa propago infe-
rius orificium ſuperauit, venæ portæ inſtrata in iecoris cauum properat, ibidem F
in iecoris membranam abſumenda. Dextri nerui ſexti paris ramus, quem ante
recurrentium neruorum principia coſtarum radicibus ſub tunica coſtas ſuccingente
exporrigi, aliorumque neruorum per coſtarum interualla excurrentium congreſſu
augeri diximus, ſimulatque ſeptum tranſuerſum vna cum grandi arteria prætergreſ-
ſus

A ſus eſt, propagines diffundere incipit, ac primam quidem inferiori membranæ omenti offert tranſuerſim iecoris cauum adeuntem. Propago hæc in ipſo ductu inferiori omenti membranæ ramum exhibet, qui deorſum tenſus, atque in ſurculos diſſectus, tum ipſe membranæ omenti in dextra parte implicatur, tũ etiam colo inteſtino, vbi id huic membranæ tanquam ad meſenterium committitur. Deinde alius ramus ab illa propagine duodeno inteſtino, & ieiuni initio deducitur adeo gracilis, vt interdum conſpici nequeat. Poſt hunc longe craſſior ſuperiori membranæ omenti depromitur, qui dextram ſedem fundi vẽtriculi perreptans, multas ſoboles ventriculo, & ipſi omento communicat. Quod autem primæ illius propaginis adhuc ſupereſt, iecoris cauo, & bilis veſiculæ ſurculos pręberet. *Secundam* vero propaginem ſexti paris ramus dextri lateris coſta-
B rum radicibus attenſus, in dextrum renem, & pinguem membranam ipſi obductam digerit. *Tertiam* iam dictis grandiorem diffundit ad dextram meſenterii ſedem, & in inteſtina meſenterio hic connata ſpargendam. Quod autem eius rami reliquum eſt, ſubinde in veſicam, & mulieribus in vteri fundum dextra ex parte ceſſat. Veſica enim & vterus quoque ſuos neruos a dorſali medulla in ſacro oſſe deducta mutuantur. Ad eundem fere modum ſiniſtri ſexti paris nerui ramus coſtarum exporrectus radicibus digeritur. Propaginem enim inferiori membranæ omenti largitur tranſuerſim in lienis cauum porrectam, quę in progreſſu, antequam lienem cõtingit, duos diffundit ſurculos in humiliorem omenti membranam, & colum inteſtinum, qua ventriculo hic attenditur, diſperſos. Deinde aliam ſobolem emittit illis ſurculis craſſiorem, quę ſiniſtram fun-
C di ventriculi ſedem perreptans, ventriculo ipſique ſuperiori membranæ omenti per multa germina deriuat. Mox quoque a propaginibus lienis cauo ſe inſerentibus, exiles ramuli ſiniſtrum ventriculi latus accedunt, illis concomitati venis & arteriis, quas a lienem petentibus vaſis huc reflecti diximus. *Secundam* propaginem ramus ille ſiniſtris exporrectus coſtis, meſenterio & ſui lateris inteſtinis offert, & poſt hanc tertiam ſiniſtro reni exhibet, ac demum ipſius reliquo ſiniſtram veſicæ, ac fundi vteri ſedem interdum amplectitur. Neruorum cerebri ſeptimum, & vltimum par, vt ceteris paribus durius eſt, ſic quoque ex duriori naſcitur principio. Incipit enim aliquot inuicem diſtantibus ſurculis, a dorſali medulla, vbi modo caluariam eſt egreſſura. Hinc in anteriora modice tenſum, & ipſius ſurculis in vnum coeuntibus, per foramen procidit, ſibi priuatim ex-
D ſculptum. Simulatque vero ſeptimum id par caluariam ſuperauit, ſexto cohæret pari, & propagines aliquot diſpenſat muſculis, qui a proceſſibus ſtylum imitantib. principium ducunt. Hinc ad linguæ vſque radicem deſcendens, in plures deducitur ſoboles, quæ linguæ muſculos, & oſſis υ referentis, & omnes laryngis muſculos ſuperius non connumeratos, implicantur, eorumque muſculorum motibus præſunt. Verum præter illas ſoboles, vltimum par non minimam ipſius portionem ſexti pari neruorum cerebri ad linguæ radicem inibi offert, ſextum par illa portione adaugens.

De dorſali medulla, & neruorum ab ipſo prodeuntium numero. Cap. XVII.

Dorſalis medulla neruorum modo ſubſtantiæ cerebri, a qua & nequaquam a ce-
E rebello, quod dorſali medullæ potius innititur, originem ſumit, reſpondens, quãto magis a cerebro recedit, protenditurque, tanto etiam neruorum ritu, compactior duriorque efficitur. Variat plurimum ab aliorum oſſium medulla impenſe humida, propemodumque fluxili. Hæc enim, & præcipue ipſius ſubſtantia mollior pinguiorque pinguedini aſſimilatur, in oſſium ſinibus nutriendi humectandique gratia, aſſeruata. Quinetiam hæc medulla nec cerebri, aut dorſalis medullæ membranis tegitur, neque vlla illi cum ſenſus inſtrumentis, aut muſculis communio exſiſtit. Quare nulla ratione dorſali medullæ ſimilis eſt, quæ non paruam, cum muſculis communionem ſibi vendicat. Quippe ſi rerum Opifex hanc non produxiſſet, duorum alterum ſubſecutum fuiſſet: aut enim omnes partes corporis capite inferiores, ac a nerui ſexti
F paris neruorum cerebri propagines nullas admittentes, motu deſtituerentur arbitrario, tri ſtantiumque ſenſu priuarentur: aut neruum in ſingulas partes a cerebro deriuari neceſſum fuiſſet. Verum ſi motu caruiſſent, tunc homo non amplius animal, ſed lapideæ, luteæue reſpondiſſet ſtatuæ. A cerebro autem in ſingulas partes exiguum & grandem neruum porrigere, artificis eſſet neruorum ſecuritatem nihili penden-

Dorſalis medullæ ab oſſium medulla differentia.

Dorſalis medullæ procreandæ neceſſitas.

Lib. 12. de vſu par. cap. 11.

tis. Nam nun ſolum gracilem neruum, vt qui rumpi confringique poſſit, longo pro- A
greſſu deduci non erat tutum, verum ne aliud quoddam validorum etiam organo-
rum, & minus adhuc venam & arteriam. Hæ enim, vt dorſalis medulla, a propria
origine grandes amplæque enaſcentes inſtar caudicis, in progreſſu varie diſcindun-
tur, & quum corporis partibus appropinquant, ſurculos ſingulis partibus offerunt,
qui materiam ipſis a principio oblatam communicent. Vnde etiam ſatius fuit dor-
ſalem medullam velut fluuium aliquem ex fonte, nimirum cerebro, effluentem, per
Dorſalis qui munita.
eam ſedem, qua tranſit geniculatim neruos tanquam ſenſus & motus arbitrarii ve-
ctores, germinare, vti modo rerum Opifex probe eſt molitus. Ceterum quando
dorſalis medulla inſtar alterius cerebri omnibus propemodum partibus ſub capite
Oſſibus ſpinæ.
poſitis cenſetur, hanc quoque oportebat ſimiliter ac cerebrum duro & ferendis in- B
iuriis pertinaci munimento, ac velut propugnaculo, cingi. Cuiuſmodi vero id ſit
Membranis.
in libro primo, vbi vertebrarum ſtructuram proſecuti ſumus, abunde dictum eſt. Præ-
terea duræ etiam membranæ dorſalem medullam amplexantur, iis omnino ſpecie
reſpondentes, quibus cerebrum obuoluitur, etiam ſi diſtantia inuicem non congru-
ant. Craſſam enim ſeu duram cerebri membranam a tenui in caluaria diſtare, gra-
tia diſtentionis contractioniſque vaſorum tenuis membranæ, & ipſius adeo cerebri
diximus. In vertebrarum autem finibus, vbi membranæ dorſalem medullam ambi-
unt, dura tenuem contingit. Atque hoc vno inuicem membranæ pugnant, ac eo
propterea, quod tertium quoddam inuolucrum egregie validum nerueumque dua-
Membranarum vſus.
bus illis, quæ dorſali obducuntur membranis extrinſecus circumdatur. Merito au- C
tem duæ membranæ, dura nimirum & tenuis, ei circumuoluuntur, vna quidem præ-
cipue vt colliget ſimul vaſa, quæ in eam excurrunt, & totam ſubſtantiam eius vtcun-
que mollem conſtringat: alia, vt inuolucrum efficiatur, & a circumdatis oſſibus mu-
niat, ipſaque etiam oſſa & cerebrum & dorſalem medullam ambiant, velut propugna-
culum quoddam & murus, ſufficiens citra noxam excipere impetum eorum, quæ aut
ſecare, aut frangere, aut aliter nocere poſſunt. Porro quoniam cerebrum tenuiſque
membranæ vaſa pulſant, craſſam membranam tanto interuallo, a tenui membrana in
caluaria priuatim diſtat, quantum ipſis dum dilatantur, ſuſcipiendis ſat ſit. Quoniam
vero dorſalis medulla non pulſat neque diſtenditur, vtræque membranæ ſimul coeunt
coaleſcuntque, ne minimum quidem mutuo diſſitæ. Quum vero nullus, qui ſenſu di- D
gnoſci poſſit motus capitis oſſibus adſit, in vertebris vero motus ſit varius, dorſali me-
dullæ tertium id inuolucrum obiectum viſitur. Nam nobis dorſum flectentibus, ob
idque etiam dorſali medulla neceſſario flexa tenſaque, hæc promte nullo eiuſmodi in-
Dorſalis vnica cur.
uolucro ſuccincta frangeretur. At dorſalem medullam vnicam, vti & cerebri ſedes,
a qua principium ducit vnica ſimplexque eſt, iuſte a natura factam eſſe, neminem late-
re arbitror: quum homini duo dorſa procreari fuiſſet plane ridiculum atque ad plu-
rimas actiones ineptum, quodque dorſalis medulla validius per vertebras ſimplex,
quam gemina prorepat. Per totam itaque ceruicem, & ad thoracis vſque medium,
aliquando & inferius nonnihil ſimplex ac indiuiſa molliſque adhuc deorſum fertur,
neruos duntaxat geniculatim a ſe diffundens. Quum vero thoracis medium perre- E
pſit, vt duris ac motui potiſſimum ſeruientibus propagandis neruis idonea redde-
retur, non ſimplex amplius, ſed in innumeras ſoboles ſecta deſcendit, non aliter pro-
fecto, quam ſi frequentes multaſque tenuiſſimas chordulas ſimul recta tenſas mem-
branæ cuipiam illigares, ac deinde ſingula foramina, per quæ nerui proſiliunt, vnam
atque alteram chordulam ex mutuo illo connexu tantiſper diſtribueres, quouſque
vnica tantum ſupereſſet chordula, dorſalis medullæ fini reſpondens. Ad eum nam-
que modum dorſalis medulla in neruos abſumitur, qui per foramina in vertebris ex-
Quot neruorum paria a dorſali diſcindantur.
ſculpta elabuntur. Porro nerui, quos dorſalis medulla per vertebras ducta, ac paula-
tim in progreſſu graciceſcens diſtribuit, diſſectionis profeſſoribus ſexaginta, & inter-
dum quinquaginta octo enumerantur, modo triginta, modo viginti nouem com- F
plexi paribus. A dorſalis enim medullæ ſede ſeptem ceruicis contenta vertebris, ſe-
prena exſiliunt paria. A medullæ autem ſede per thoracis vecta vertebras, duodena
dependent paria. A quibuſuis autem lumborum vertebris, quina. Ab oſſe ſacro, ſena.
Quamuis interim quinque inferiora ſacri oſſis neruorum paria, ſi quando id ſex ef-
formetur

A efformetur oſſibus, quodammodo gemina dici poſſint, quum nerui vtriuſq; antror-
ſum & retrorſum ducantur ab vna radice vix enati. Dorſalis vero medullæ terminus
ex oſſe ſacro procidens, neruus non cenſetur, neq; in ramulos qui neruorum nomen
merentur ceſſat,

Septem neruorum parium e ceruicis vertebris proſilientium ſeries.

Cap. XVIII.

NATVRA primo ceruicis pari, & ſecundo, & ceterorum ceruicis, aut thoracis ner-
uorum ritu, ſed peculiari quodam, duarum primarum vertebrarum articulatio- Primi paris
nibus impedita, viam inſculpſit, ac duos vtriuſque paris, quemadmodum & in ſacro ſeries.
oſſe, vtrinque machinata eſt exortus, vnum quidem anteriori corporis ſedi, alterum Gal. libr. 15. de vſu par. cap. 4.
vero poſteriori exporrigens. ¶ Quippe vt poſteriori primi paris propagini concin-
B ne via præpararetur, natura in primæ vertebræ eminentiori ſede ad radicem poſte-
rioremque regionem ipſius cum capite articulationis ſinum cœlauit, atque hic etiam
occipitis oſſi ſinum inſculpens foramen effecit primæ ceruicis vertebræ, ipſique occi-
pitis oſſi commune. Ne ſi fortaſſe integrum foramen illi tenui vertebræ inſculpſiſſet,
ipſa quum alioquin magno indigeat robore, multis perforationib. inualida reddere-
tur. ¶ Q.. ineriam quo foramē id arctius eſſe poſſit, natura poſteriotem primi paris ex- Galenus loco citatus
ortum gracilem effecit, eumq; in quarti & quinti muſculorum caput mouentium pa- cap. 5.
rium muſculos diſtribuit, ac dextra quidem propago in dextri lateris deperditur mu-
ſculos, ſi niſtra autem in ſiniſtri. ¶ Ceterum ab hoc poſteriori primi paris exortu ſeu
propagine ſurculus etiam deducitur in principium muſculi a tranſuerſo primæ cer-
C uicis vertebræ proceſſu, & aliquot ſubſequentium vertebrarum principium ſumen-
tis, ac ſcapulam ſurſum attrahentis. Altera primi paris propago non ſemper conſpi-
cua, nimis quam gracilis eſt, atque ab anteriori d. rſalıs medullæ regione enata, exci-
dit inter primam ceruicis vertebram & occipitis os, iuxta latus teretis ligamenti ſe-
cundæ vertebræ proceſſum, qui denti aſſimilatur, occipitio colligantis. Hæc propago
vti gracillima eſt, ita etiam mox in muſculos abſumitur, qui anteriori vertebrarum
ſedi obnati, dorſum mouentium primum par recenſentur. ¶ *Secundum neruorum par*, Secundi paris ſeries.
quando prorſus ex lateribus ſubſequent:um parium modo pronaſci nequiuit, vt po-
te ab articulatione duarum ſuperiorum vertebrarum offendendum, aut quod ſi fora-
men inibi vertebris eſſet inſinuatum, articulationis robur omnino infirmaretur. Na-
D tura vertebrarum noxam fugiens, ſecundū par vt frequentius, binis exortib. ſeu pro-
paginibus exoriri operæ precium putauit. Ac poſteriorem propaginem, quæ an-
teriori longe eſt craſſior, per latera poſterioris ſecundæ vertebræ proceſſus, qui ſpina
vocatur, eduxit, ibidem opportuniſſimum tutiſſimumque iter machinata. Præſens
propago quum vtriſque primi paris propaginibus craſſior ſit, in plures quoque diui-
ditur ramos. Simulatque enim prodiit, in duos craſſitie impares diſcinditur, ac craſſi-
or a prioribus quodammodo ad poſteriora ſurſum tranſuerſim tendit, ex ſpinæ nimi-
rum ſecundæ vertebræ lateribus, verſus ſpinæ medium, vbi mutuus eſt vtriuſque late-
ris muſculorum poſteriorem ceruicis regionem occupantium congreſſus. Ramus i-
ſte tertii paris ſobole huc exporrecta coauctus, ac ex dictorum iam muſculorum me-
E dio in exteriora prolapſus, contrario penitus ductu ex poſterioribus ſurſum in priora
ad caput cōtendit, atq; inibi in vniuerſam capitis cutē tā quæ circa aures, quā quæ poſt
aures ad verticis vſq; ſummum habetur, ſurculos ſpargit. Ceterum poſterioris ſecun-
di paris propaginis minor ramus in proximiorum muſculorum principia diuaricatur.
Sunt autem illi tertii & ſexti paris muſculi, qui capitis motibus præſunt. Anterior
ſecundi paris propago admodum gracilis, ab anteriori dorſalis medullæ ſede originē
mutuatur, atque inter ſecundam & primam elabitur vertebram ad latus radicis, eius
ſecundæ vertebræ proceſſus, quem dentem nominamus. ¶ Digeritur autem hæc pro-
pago mox in muſculos anteriori ceruicis vertebrarum ſedi adnatos, qui primum
F par muſculorum dorſi motus auctorum conſtituunt. ¶ *Tertium neruorum par* ex com- Tertii paris
muni foramine ſecundæ ceruicis vertebræ & tertiæ procidit, mox ab egreſſu ſeries.
in duos diſciſſum ramos. Poſterior retrorſum flectitur, ac inter muſculos ceruicē
extendentes, qui dorſum mouentium ſeptimus & octauus ſunt, ac deinde inter caput
mouentium ſecundum par occultatus, ad ſecundæ vertebræ ſpinam contendit, atq;

hinc ex mutuo mnſculorum poſteriorem ceruicis ſedem occupantium concurſu in A
poſteriora excidens ad ceruicis properat latera, muſculo ſuffultus, qui ex carnea con-
ſtitutus membrana buccarum motus opifex eſt. ¶ *Anterior autem tertii paris ramus,*
in quatuor ſpargitur propagines, ac prima muſculos dorſum mouentium primum ac
ſecundum implicat. ¶ *Secunda propago decliuis* ducta quartum adit par neruorum, cui-
dam ipſius ſurculo commiſcenda, in dictos iam muſculos abſumto. ¶ Tertia antē ſur-
ſum contendit, ac poſterioris ſecundi paris propaginis rami in verticis cutem excur-
renti congreditur, vna cum illo diſpergenda. ¶ *Quarta autem tertii paris* anterioris ra-
mo propago in muſculos digeritur, qui tranſuerſis vertebrarum proceſſibus connati,
ceruicem in latera mouent, & eum pariter qui a tranſuerſis vertebrarum ceruicis pro-

Quarti paris ſeries.

ceſſibus principium ducens, ſcapulam ſurſum vellit. ¶ *Quartum ceruicis neruorum* par e B
communi tertiæ & quartæ vertebrarum foramine excidens, tertio pari ſimiliter in
duos partitur ramos. ¶ Poſterior aliorū qui retrorſum ad ſpinam inter muſculos oc-
cultati reflectuntur modo, verſus tertiæ ceruicis vertebræ ſpinam contendit, in ꝓgreſ-
ſu illis quibus intertexitur muſculis, ſurculos diffundens. ¶ Quando autē ſpinā cōtin-
git, per mutuū elabitur congreſſum, mnſculorum poſteriorē ceruicis regionem occu-
pantiū, atq; hinc in latum membraneumq; digeritur muſculum buccarum motus au-
ctorē præcipuū. Anterior antem quarti paris ramus, ternas educit propagines, ac viā
promit, cui tertii paris propago commiſcetur, quæq; in muſculos deperditur ſtoma-
cho ſubſtratos, ac ceruicem flectentes. ¶ Secūdam vero propaginem in muſculos di-
ſtribuit vertebrarum lateribns adnatos, cuiuſmodi ſunt quorum beneficio cernix in C
latera ducitur, ac is qui a tranſuerſis colli vertebrarum proceſſibus principium ducēs,
ſcapulam ſnrſum allicit. ¶ Tertia ꝓpago duabus iā dictis gracilior decliuis fertur, cum
quinti paris ſobole congreſſura ac ſimul cum illa, & ſexti paris ꝓpagine ſepti trāſuerſi
neruū conſtitutura. ¶ Quinto pari, quinta vertebra cum quarta viā præbet. Ipſum ve-

Quinti paris ſeries.

ro ſimiliter atq; quartum in duos diſcinditur ramos, ac poſteriorē ad ſpinarum apices
retorquet, eodem prorſus modo digerendum, quo poſteriorem qnarti paris ramum
digeri diximus. At prior anteriorve ramus, primum ſobolem ſpargit muſculis cerui-
cem flectantibus. Dein grandiorem depromit, qui deorſum repens ramulos vtri-
uſq; vicini paris, quarti nimirum & ſexti excipit, & illis adauctus, neruum ſepti tranſ-
uerſi efformat, qui præcipua quinti paris conſtat propagine, & exigua ſobole quarti D
paris, & item exigua ſobole ſexti. Interdum vero & ſeptimi paris ſurculus ſe-
pti tranſuerſi neruo accedit. At tunc quarti paris ſoboles ipſi nulla offertur. At-
que hæc ſane regio admodum induſtriæ ſepto tranſuerſo neruos elargitur. Va-
riat enim id a ceteris muſculis non figura ſolum, verum & functione. Orbicularis
enim formæ, *vt libr. 2. dictum eſt*, viſitur, & ſitu obliquo donatur. Mox caput ipſius

Septi tranſuerſi neruorum conſtitutio. Gal. libr. 13. de vſu par. cap. 5.

a quo fibræ dependent, non vt quiſpiam arbitraretur, ex pectoris oſſe, aut coſtarum
Cartilaginibus, aut vertebrarum corporibus educitur, ſed in media totius ſepti re-
gione, quæ neruoſa eſt, id conſiſtit. Ac proinde neruos fibris illis motum largituros,
eo prorepere ab alio operæ precinm fuit, vt in vninerſam ipſius ſedem ſuam vim ex
æquo diffunderent. Si vero Natura neruos ſepti partibus, quæ lectoris oſſi, coſtis, E
& vertebris connaſcuntur, inſeruiſſet, ſepti finis in ipſius medio baberetur: quum
neruos in muſculorum initia potius quam fines exporrigi Anatomes profeſſoribus a-
xioma ſit. Atque hac ratione ſeptum duntaxat neruos a ceruicis vertebris mutua-
tur. ¶ Longo enim progreſſu eos ducere, quum poſſent ex proximis ſedibus emitti,
Opificis eſſet ignorantis, quid magis in fabrica conduceret. Hac igitur occaſione ſe-

Reliquum anterioris rami quinti paris.

pto ſublimes tranſmittuntur nerui, vniuerſum thoracem perreptantes. Ne vero in
progreſſu periclitarentur, eos interſepientibus thoracem membranis adnexuit, vnū
neruū ſingulis mēbranis exteri⁹ firmans. ¶ Neq; profecto minorem conditoris indu-
ſtriā arguit, id quod adhuc anterioris quinti paris neruorum ceruicis eſt reliquum,
atque in muſculum præcipue inſeritur, cuius auxilio brachium attollimus. Hic e- F
nim quia ingens graueque membrum impēſe ſurſum attollere debebat, forti validoq;
indigebat neruo, quem natura ipſi ſecuriſſime a commemorata quinti paris por-
tione deduxit. Nam ab bac portione ramulos quoſdam porrigens muſculis ſcapu-
lam attollentibus, primum ab externo huius portionis latere neruum deriuat, qui fo-

ras

A ras emergens, atque in multas ſciſſus ſoboles cutem implicat, qua attollens brachium
muſculus integitur. Dein reliqua portio in profundo recondita, ſimulatque ſcapulæ
approqinquat, in duos magnitudine impares partitur ramos. ¶ Anterior qui & graci-
lior eſt, ſub ſummi humeri cum clauicula connexu porrigitur, & muſculi brachium
attollentis parti ſoboles ſpargit, quæ a ſummo humero & clauicula inibi principium
ducit. ¶ Atq; hic ramus cuti nullum exporrigit ſurculũ, niſi interdum extreme graci-
lem, aliquouſq; humeraria vena concomitatũ. ¶ Poſterior vero eiꝰ quinti paris portio-
nis, quam in profundo reconditam ferri diximꝰ, ramꝰ, qui anteriori craſſior eſt, poſt-
quam gracilem expromſit ramulum muſculo hinc a ſcapula ſurſum ad os • referens
proficiſcenti, inſidet foramini inſtar ſemicirculi in ſcapulæ elatiori coſta exſculpto. In
B hoc foramine poſterior hic ramus vena quoque & tenui arteria concomitatus, mox
propaginem diffundit muſculo ſinum occupanti, qui inter ſcapulæ ſpinam & elatio-
tem ipſius coſtam habetur. ¶ Inſuper in muſculi brachium attollentis ſedem dige-
ritur, a ſcapulæ ſpina, & ſummo humero pronatam. Verum hic ramus in præſentem
muſculum non totus exhauritur, ſed ſurculo quopiam cutem brachii externæ ſedi
obductam adit, quem ſecundum exterius latus inſertionis ramus ille ab alto tranſ-
mittit, quam muſculus is brachium attollens in humerum molitur. Eadem ſane
induſtria & a ſuccedentibus neruorum paribus in brachium progredientibus ad mu-
ſculos ſcapulam mouentes, nerui tranſmittuntur. qui omnes intimis muſculorum ſe-
dibus potiſſimum inſeruntur. ¶ *Sextum par* ſub quinta vertebra excidens, eadem cum
C ceteris paribus ſerie ad ceruicis muſculos poſteriorem ramum diſpenſat, tum eos, Sexti paris ſeries.
qui ceruicis & capitis præſunt motibus, tum illorum capita qui reſpirationis opifices Muſculi reſpirationis opifices
ex ceruice thoracem accedunt. ¶ Quanquam & hi potiſſimum ipſorum neruos a le- quibus a vertebris
ptimo pari & octauo quoq; ſeu primo thoracis pari mutuentur. ¶ Anterior autem ſe- neruos ſuos recipiunt.
xti paris portio, poſtquam neruum expromſit, qui quinti paris portioni ad neruũ ſepti
tranſuerſi conſtituendum permiſcetur, cum contiguis paribus, ſeptimo nimirum &
octauo coit, & varie rurſus diſcinditur, neruos vna cum proximis paribus effor matu-
ra, qui in manum contendunt. ¶ Priuatim vero præter cetera ceruicis paria, ſextum
par portionem notatu dignam deorſum ad ſcapulæ cauum tranſmittit, & rami quoq;
tum ab hoc, tum etiam a ceteris coniugiis ad muſculos digeruntur, qui ſcapulam
D ſurſum ducunt. Validis enim & magnam molem attollentibus muſculis, varias quo-
que ac frequentes neruorum propagines inſeri eſt conſentaneum. ¶ Septimi etiam Septimi paris ſeries.
paris ex cõmuni ſextæ & ſeptimi ceruicis vertebrarũ foramine prolabentis, magnꝰ cũ
duabus proximis coniugationibus ſexta videlicet ac octaua congreſſus perficitur, at-
que huius potiſſima portio in manum fertur. Ab hoc enim pari & quinto & ſexto
ceruicis, & primo & ſecundo thoracis vertebrarum, omnes manus nerui propagan-
tur, qui numero ſex ſunt, vt infra latius dicemus. ¶ Ceterum ſeptimum hoc par, in-
terdum ramulum ſepti tranſuerſi neruo offert, & perpetuo ramum in poſteriora ad
ſpinam ducit, qui præter ceteras propagines in muſculos poſteriori ceruicis ſedi in-
ſtratos digeſtas, aliquot etiam offert lato membraneoque muſculo, qui buccas mo-
E uet, atque ex carnea membrana conſtituitur. In hunc enim muſculum a quinti paris
neruorum cerebri propagine per cæcum foramen excidente, ac dein ab omnibus
parib. vertebrarũ ceruicis, ſi primũ excipias, ſoboles pertingunt, vniuerſæ ſecundum
muſculi fibrarum ductũ exporrectę, ac proinde ad venas & ligamenta multifariam re-
flexæ, ac cuti etiam communicatæ.

Duodecim parium neruorum dorſalis medullæ thoracis complexæ vertebris ſeries.

Cap. XIX.

PRimum neruorum par, inter ſeptimam ceruicis vertebrarum & thoracis primam,
quinque humiliorum ceruicis parium modo exiliens, opportune, ſuperioribus Primi paris ſeries.
dorſalis medullæ neruorum paribus comparatam octauum occupabitur. Hoc ſi- Gal. lib. 13. de vſu par. cap. 2.
F mulatque excidit, in duos impares diductum ramos, poſteriorem, qui gracilior eſt,
retrorſum ad ſpinam inter muſculos vertebris hic adnatos reconditum detorquet, a
quo in progreſſu ſurculos accipit radix muſculi a prima thoracis coſta in tranſuer-
ſos ceruicis vertebrarum proceſſus inſerti, ac ceruicem in latus, verſus anteriora
tamen magis, inclinantis. ¶ Dein & qui ceruicis capitiſque in poſteriora moti-

bus præficiuntur muſculi ab hoc ramo octaui paris ſurculos adipiſcuntur. Quod A autem eius rami ſeptimæ ceruicis vertebræ ſpinam contingit, extrorſum ducitur, & rurſus tranſuerſim a ſpina abſcedens, propagines offert humiliori ſedi eius muſculi qui ſcapulam mouentium ſecundus ac maior enumeratur. ¶ Inſuper & muſculo ſcapulæ baſi inſerto, ſcapulamque ac dorſum trahenti, ac demum illi qui thoracem mouentium tertius eſt. At anterior octaui paris ramus, poſteriori longe inſignior, ſeptimi ſed magis adhuc interdum noni paris n n minimam portionem cum ipſo congredientem ſuſcipit, totuſque varie vicinis paribus commixtus, ſi vnicam ipſius demſeris propaginem in manus fertur. Ex demiſſiori nanque ipſius ſede, vbi iam proximis paribus ſe commiſcuit, propaginem antrorſum emittit, quæ ſecundum primæ B thoracis coſtæ ductum ad pectoris oſſis vſq; ſummum prolata, in progreſſu ſurculos diſpenſat thoracis muſculo a clauicula in primam inſerto coſtam. ¶ Præterea huius propaginis terminus in illos digeritur muſculos, qui a pectoris oſſis ſummo principium ducentes, ſurſum exporriguntur, tum ad mammillarum capitis proceſſum, tum ad os υ imagini comparatum, & ad laryngis cartilaginem ſcuto non abſimilem. Quanquam interim & iis muſculis a ſexto pari neruorum cerebri ſoboles offeruntur, vt & a primo intercoſtali neruo, quem mox noni paris propaginem eſſe dicemus. ¶ Quæ autẽ octaui huius paris in manum ſit ſeries, ſequenti capite docebim⁹. Id hoc loco adiiciemus, ab octauo pari, ſeu potius quarto manum petẽte neruo, quũ is alã accedit ex poſteriori ipſius regione etiam ramos pullulare, in cauam ſcapulæ regionem digeſtos.

Primus intercoſtalis neruus.

¶ *Nonum par inter* primam & ſecundam thoracis vertebras originem ducens, octaui quo C que paris ritu ramum in poſteriora ablegat, ſimili quodammodo ratione atque poſterior octaui paris ramus digerendum. Deinde non minimam ſui partem octauo porrigens, vt ſequenti capite dicemus, in manum fertur. Reliquam vero ipſius portionem primo coſtarum interuallo offert, quæ ſecundum primæ coſtæ ductum ad pectus vſque fertur in progreſſu, vt & reliqui coſtarum interuallis exporrecti nerui, ſoboles diffundens in muſculos thoraci incumbentes.

Secundi paris ſeries.

¶ *Porro decimum, vndecimum, duodecimum,* & reliqua ad primum vſque lumborum, ſeu vigeſimum par ſubſequentia, eadem quodammodo ſerie digeruntur. Quippe omnia mox atque e vertebrarum lateribus exiliere bipartito ſcinduntur, ac minor graciliorque ramus retrorſum ad vertebrarum ſpinas detorquetur, inter muſculos vertebris adnatos latens. D Sunt vero illi qui dorſi & thoracis motibus præſunt, videlicet thoracis motorum quartus, dorſum mouentium ſexti paris alter, mox & alter octaui paris, & circa ſuperiores thoracis vertebras alter primi & ſecundi paris caput mouentium, & alter tertii paris, & alter quoque quarti paris muſculorum dorſum priuatim mouentium. ¶ In hos enim thoracis muſculos neruorum poſteriores rami ſparguntur: veruntamẽ in illos tantum non abſumuntur. Ac quum iam ſpinarum attigere apices, extrorſum properant, inter mutuum dextri ſiniſtrique lateris muſculorum congreſſum procidentes, atque in muſculos poſtmodum digeſti, qui ab illarum quas contingunt ſpinarum apicib. principium mutuantur. E quorum numero, præter aliquot paulo ante cõmemoratos, præcipue autem alterum primi paris muſculorum caput mouentiũ, ſunt E muſculos ſcapulam ad dorſum trahens, totique ſcapulæ baſi inſertus, & humilior pars eius muſculi, quem ſecundum ſcapulam mouentium enumeramus, ac monachorum cucullis aſſimilatur, qui hac parte ſcapulam deorſum vellit, mox thoracis motus opificum quintus, & is etiam qui brachium deorſum dorſo adducit. ¶ Et præterquam quod a poſteriorib. horum parium ramis ſurculi in muſculos digerantur, etiã aliquot in cutem dorſo inſtratã contendunt, aut minus frequentes quã nerui in man⁹, aut pectoris, aut colli cutem pertingentes. ¶ Ceterum anteriores præſentium parium rami ſurculos offerunt ſexti paris neruorum cerebri ramo ſub tunica coſtis ſuccincte coſtarũ radicib. exporrecto, illiſq; ſurculis adaucto. Dein præſentes rami coſtarum exporriguntur interuallis, vena itemq; arteria cõcomitati, & proprio ſinu coſtarũ interiori in- F ferioriqué ſedi inſculpto vecti, ſecundum coſtarum ductum in anteriora properant.

Reliquorũ parium e thoracis vertebris proſilientiũ ſeries.

¶ Rami enim veris exporrecti coſtis, ad pectoris vſque os pertingunt. Rami autem ſecundum ſpurias delati coſtas, haud vna cum illis ceſſant, verum in abdominis vſq; anteriora ſuper peritonæum repunt. Ab iis ramis in progreſſu ſparſa ad modum

Alii Intercoſtales nerui.

pro-

A propaginom ſeries in muſculos thoraci adſtratos diffunditur, e quorum numero ſe-
cundus eſt thoracem mouentium, & qui brachium pectori admouet, & qui ſcapu-
lam pectori adducit, & qui brachium deorſum vellit, & oblique deſcendens abdomi-
nis muſculis. In hos enim muſculos propagines ab intercoſtalibus neruis offerun-
tur, ſiogulæ tanta induſtria ad coſtas, & venas, & arterias, & ligameota reflexæ, vt
ad amuſſim muſculorum quibus porriguntur, fibrarum inceſſus retineant. Atque
vt his muſculis thoraci inſtratis ab intercoſtalibus neruis propagines exhibentur, ſic
a neruis ſpurias coſtas ſuperantibus, ſoboles quoque abdominis muſculis communi-
cantur, fibrarum etiam illornm quibus attenduntur muſculorum inceſſum obſer-
uantes. ¶ Porro a propaginibus muſculos implicantibus, netuuli etiam thoracis tui
offeruntur, non quidem certa neque nuoquam aberrante ſerie, ſed ſparſim, eoque
B prorſus modo quo errantes vaſorum rami, πλανῆτας Galeno *libr. de ana. admi. teſte*, Græcis
nuncupanri, digeruntur. ¶ Vtcnnque vero varia, neque ſibi conſtans ſit eiuſmodi cu-
tem petentium neruorum ſerles. Natura tamen verita, ne tenero adhuc infanti lac
familiare illius alimentum, a matre exigenti papilla nonnunquam atrocius denega-
retur, exactum papillis ſenſom impartiri voluit, quo tenerorum infantuli labrorum
molliſque linguæ contactus, papillam voluptate afficeret, qua homines illecti; hanc
promtius ſugendam contrectandamque offerant. Ac proinde a neruis fere qoi
quartum coſtarum perreptant ioteruallum, propagines diffunduntur in muſcu-
lum, cuius beneficio brachium pectori adducimus: atque ab illis propaginibus ſur-
C culi in papillam pertingunt, ſimili qua penis efformatnr ſubſtantia conſtantem. ¶ Ce-
terum vt præſentes ſurculi duodecimo neruorum pari quodammodo peculiares cē-
ſendi ſunt, ita ſane decimoctauo & decimo nono paribus id priuarim aſcribendum ve-
nit, quod ſurculos offerant principio ſexti femur mouentium muſculi.

Neruorum in vniuerſam manum ſeries. Cap. XX.

NERVI brachium a quinto, ſexto, ſeptimo ceruicis neruorum pari, ac deina
primo, & ſecundo thoracis vertebris adituri, ſtatim ab ortu ad vertebrarum late-
ra permiſcentur coeuntque, & rurſus inuicem dirimuntur, ac denuo congrediuntur,
ac poſtremo ſeparantur, vt neutiquam dicere queas, quisnam brachii neruus ab hoc
illove pendeat pari. At verius quodammodo ſex præcipuos neruos ab illa commi-
D xtione oeruorumque congerie ac contextu reticulari principinm ducere adſtrues.
¶ *Primus brachium ſubiens neruus*, eius quinti paris neruorum ceruicis rami ſoboles eſt, Primus neruus.
qui in muſculi brachium attollentis ſedem a ſcapulæ ſpina pronatam digeritur. At-
que hæc ſoboles tantum in exteroæ brachii regionis cutem paulo ſub medio lon-
gitudinis brachii diffunditur, inibique ceſſat. ¶ Quippe ioferiorem huius regio-
nis cutem alia exilis propago implicat, quæ prædictæ nuper ſobolis modo ex alto
emergens ab eo editur netuo, qoi neruorum brachii quartus erit. Atque hæc pro-
pago non ſolum dictæ iam cuti ſurculos offert, ſed & illi coti ſoboles deriuat; quæ
ſedem externam poſterioremque cubiti ad humerum articuli amplexatur. ¶ Præ-
ſentes oerui, vt & omnes quoque cutem accedentes, membrana ſuffulciuntur vo-
cata carnoſa, atque inter hanc & cutem illi ſenſum ſuppeditantes prorepunt in ho-
E mine multo adipe etiam immerſi, membranamque illam cuti pertinaciter commit-
tentes ac pilorum modo interim graciles. ¶ Porro ceteri quinque nerui per axillam
brachium ſubeunt, atq; in plures ramos quam primus ſpargūtur, ſinguli maiores craſ-
ſioreſq; ſpectantur. ¶ *Secundus brachium petens neruus*, ab implexu quem nerui brachium Secundus.
ſubituri ad vertebratum latera efformant, principium ducit. Nemo autem hunc ner-
uum alicui pari vere adſcriber, quod non vno, ſed plurib. neruornm parib. textus ille
conſtituatur. Brachium autem ſub muſculo cubitum flectentinm anteriori ingredi-
tur. Vbi enim duo illius muſculi capita inuicem ſunt coitura, neruus ille primum in
brachium fertur, quo etiam loco muſculus brachium pectori adducens inſertionē ſe-
cundum humeri longitudinē molitur, vti etiā muſcul⁹ brachium attollēs tranſuerſim
F inibi humero implantatur, præter inſertionē quā hac ꝓpemodum regione muſculus
tentat, qui ab humiliore ſcapulæ coſta ꝑnatus brachium in poſteriora allicit, ac demū
eius quoque muſculi cuius beneficio deorſum verſus dorſi humiliora brachium agi-
tur, inſertio ſecantib. inibi occurrit. ¶ *Secundus igitur brachium petēs neruus*, priori cubitū

fle&tentium ſubditur muſculo, & ſub interioti eius capite quod a ſcapulæ proceſſu A
anchoræ ſpeciem referente originem ducit, occultatus, vtrilque eius muſculi capi-
tibus ſurculum offert, ac decliuis prorepens ſub poſteriori nuper commemorati mu-
ſculi ſede reconditur. Quas vero dein propagines diffundat, vbi tertium neruum

Tertii ingreſſus.

huc ſermone deduxerimus, ſubiiciemus. ¶ *Tertius neruus ſecundo humilior*, ex illo quo-
que prodit complexu retiue, quod prius a neruorum radicibus brachium adeuntibus
confici diximus. Vbi vero alam perreptat, ramum promit inter muſculum brachium

Secundi cũ tertio congreſſus.

pectori adducentem, & illum quo brachium attollitur, cuti exporrectum, qnæ illorũ
muſculorum obducitur latetibus, qua illi ſe mutuo contingunt. Simulatq; vero ter-
tius neruus humero apptopinquat, mox etiam cubitum flectentium anterioti muſcu-
lo cooperitur, atq; ſimul cum ſecundo neruo deorſum properans ramulum capiti pię- B
bet muſculi cubitum flectentium poſterioris quod etiam interdũ & a ſecundo neruo

Reliqua ſecundi ſeries

propagine quadam donatur, velut *Galenus libr. 3. ana. admi.* ſe obſeruaſſe ſcribit, a tertio
ad ſecundum hæc propago pertinet. ¶ *Secundus autem neruus* perpetuo deorſum ad
anteriorem articuli cubiti ſedem contendit, muſculo cubitum flectentium anterioti
tectus & in progreſſu ab externo ipſius latere ramulum ſpargens in caput muſculi ab
humeri oſſe principium ducentis, & radio ad brachialis radicem inſerti, radiumq; in
pronum mouentis. Quum primum vero ſecundus neruus ad anteriorem vſque cubi-
ti articuli ſedem cubitive flexum pertingit, ſecundum externum latus tendinis mu-
ſculi cubitum flectentium anterioris ad carneam ducitur membranam, in cutem diſ-
ſipandus. Mox enim atq; alto emerſit, in duos craſſitie impares ſecatur ramos, quorũ C
vnus qui gracilior & ſuperior eſt, aliquouſque cum humeralis venæ ramo ſecun-
dum radium ad mediam vſque cubiti longitudinem exporrecto, ac dein verſus vlnæ
appendicem tendenti deducitur, vniuerſam cutem radio incumbentem prætenui-
bus ſurculis intertexens, quorum præcipuus inferiorem radii appendicem ſuperans,
ad ſecundum vſq; pollicis pertingit internodium hic, vti & toto progreſſu inter carneã
membranam & cutem repetens, ſobolesque tenuiſſimas diffundens. Huic ſurculo
pollici exporrecto interdum ramuli accedunt, permiſcenturque ab iis ſecundi nerui
propaginibus, quæ internæ ſummæ manus cutem adeunt. Humilior enim craſſiorq;
ramus eius ſecundi nerui diuiſionis, quæ iuxta cubiti flexum perficitur, ſtatim in du-
as quoq; dirimitur propagines, ſub media prorepentes vena ab humerali ad cõmunis D
venæ conſtitutionem proficiſcente. ¶ *Vna* harum propaginum quam *elatiorem* appel-
lare licet, poſtquam dictæ iam venæ ſuccũbens ad venæ communis vſq; originem ob-
liquo ductu acceſſit, relicta vena cuti ſubtenditur, & in deſcenſu elatius ad radii ſedem
nonnihil obliq; conſcendens, ſecundum internum latus muſculi oblongi & radio p-
prii ad brachialis vſq; radicem perfertur. ¶ *Altera propago*, quæ humilior nuncupari
poteſt, magis oblique quam medium cubiti flexus aut venæ communis origo
conſiſtat, deorſum fertur, ae tandem venæ maioris cubiti ſedis cuti potiſſimum ob-
latæ attenſa, ad brachiale vſque prorepit, in multos exiles ſurculos in progreſſu
abſumta. Nam priuſquam longo ductu in cubiti regionem feratur, in duos præ-
cipuos partitur ramos, quorum vnus quodammodo radii regioni exporrigitur, E
alter vero vlnæ, ac vterque crebro brachiale ſuperat ramulos in cutem internæ ſum-
mæ manus ſedi diſpargens. Dein ab illis ramulis qui Veneris monticulum conſcen-
dunt, interdum ſoboles in externam manus ſedem excurrunt, neruulis commiſcen-
dæ cutem primi pollicis internodii externæ regioni obductam implicantibus. Atq;

Tertii nerui ad cubiti vſq; flexum progreſſus.

in hunc modum ſecundus abſumitur neru⁹. ¶ *Tertius autem neruus* ſimulatq; ſecundi
nerui propagine adaugetur, frequenter ramulũ in cutem diſpenſat, anteriori brachii
ſedi hic obnatam. Hinc vbi ab initio in alto repoſitus, cubiti flexum accedit, æquali
propemodum interuallo in progreſſu a ſecundo diſtans, ac interiorem ſedem ſibi
vendicans. Tertius enim neruus non ad amuſſim per mediam cubiti flexus ſedem
in cubitum delabitur, verum anteriori ſedi inſidet tuberculi interioris humeri, ac ſu- F
per internum latus quodammodo vehitur inſertionis muſculi cubitũ flectẽtiũ poſte-
rioris. ¶ Quum vero hanc tranſcendit, inſertionem, in multas dirimitur propagines,
ſeriatim recenſendas, vbi quintum neruũ ad cubitum vſque ſermonis ſerie deduxeri-
mus, qui vna cum tertio in muſculos ſedem cubiti interiorem occupantes digeritur.

Quartus

Quarti nerui in brachium ingreſſus.

A ¶ *Quartus neruus* a reticulari illo neruorum iuxta vertebrarum latera implexu prin-
cipium quoque ducens, omnium neruorum qui in brachium porrigũtur longe craſ-
ſiſſimus eſt, & ſimiliter atque tertius occultatus cum ipſo in brachium properat, axil-
lari venæ & magnæ manus arteriæ attenſus, moxque inſignes vtcunq; ſoboles muſcu-
lis diſtribuens, quorum miniſterio cubitum extendimus. Priuſquam vero præſens
neruus ad medium vſq; longitudinis brachii pertingat, oblique retrorſum ad humeri
os contorquetur, hoc & muſculos cubitum extendentes intercidens. Verum ante-
quam penitius reflectatur, ab interno ipſius latere propaginem emittit, quæ inter mu-
ſculos cubitum extendentes, & poſteriorem cubitum flectentium in internam bra-
chii ſedem procidit, vniuerſa in huius ſedis cutem abſumenda ſurculoſque partim
B ſurſum, partim deorſum multiplici ſerie ſparſura. ¶ Porro ipſe quarti nerui truncus ad
eum modũ ſecundum humeri poſteriora reflexus, ſenſim ad externam brachii ſedem
properat, ac ab externo latere propaginem edit, quæ inter exteriorem cubitũ exten-
dentium muſculũ & caput oblõgi muſculi radium in pronum ducentis ex alto emer-
gens, in cutem diſpenſatur externæ brachii, & cubiti articuli ſedi obductã. ¶ Quum
primum autem quartus neruus in alto ſemper latitans, exterius humeri contingit tu-
berculum, poſteriori ipſius ſedi innititur, in qua huius nerui nomine ſinus a natura
priuatim exſculptus eſt, quo neruus muſculis occultatus, atq; hic in frequentem ſobo-
lem ſpargendus, tuto veheretur. Mox enim atq; neruus ille in cubitũ ducitur, ramum
promit, qui ex alto emergens, errabundo ductu ſub cute ad brachiale vſque prorepit,
C frequentes ſurculos in progreſſu educens, a quibus cutis externam cubiti ſedem ob-
tegens intertexitur. Deinde hic neruus in duos diſcinditur truncos, in profundo, vt &
ipſorum radix, reconditos, horum alter altero elatior eſt, ac radio exporrigitur: alter
autem qui humilius conſiſtit, ſecundum vlnam deorſum fertur. ¶ Elatior penitius
inter ſuperius latus muſculi bifido tendine brachiale expendentis, & exterius infe-
riuſve latus muſculi longi radium in pronum ducentis ad brachiale contendit, in pro-
greſſu graciles ramulos vtriuſque, quib. attenditur occultaturque, muſculis commu-
nicans. ¶ Vbi vero elatior hic ramus brachiale accedit, per tranſuerſum properat li-
gamentũ, in externa radii ſede, bifido tendine brachiali extendenti obductum. ¶ Ce-
terum mox atq; præſens ramus externam brachialis ſedem contingit, in duas dirimi-
D tur propagines, quarum altera duplici ſurculo externæ pollicis regioni offertur, alte-
ra vero in duas ſecta ſoboles, vnam indici porrigit in ipſius externam ſedem duplici
quoque ſurculo abſumendam. Alteram autem medio largitur digito, eam ſimplicem
indiuiſamque interno lateri exterioris ſedis eius digiti applicans. ¶ Demiſſior ramus
quarti nerui iam cubitum ingredientis in duos ramos ſectionis, qui vlnæ exporrigitur
ilico frequentes educit ſoboles, ac primam donat capiti muſculi indicem, medium, &
annularem extendentis, ſecundam capiti muſculi cuius auxilio minimus extenditur
digitus: tertiam autem offert muſculo brachiale ſimplici tendine extendenti. In ipſo
autem ſecundum vlnam proceſſu præſens ramus tribus muſculorum principiis ab vl-
na originem ducentibus propagines exhibet. Ac eorum quidem principiorum pri-
E mus muſculus eſt, qui radium in pronum ducentium breuior viſitur: mox ille qui tri-
plicem diffundit tendinem, ac vnum brachialis oſſi primum pollicis os ſuſtinenti in-
nectit, ſecundum primo pollicis oſſi, tertium ſecundo pollicis oſſi & tertio. Dein mu-
ſculus, qui tribus pollicis oſſibus inſertus, pollicem extendendo verſus indicem ducit:
Mox muſculus, cuius beneficio index, ac interdum quoq; medius a pollice extror-
ſum obliq; aguntur. Horum namque muſculorum principiis ſeriatim ab vlna prona-
ſcentibus, a præſenti quarti nerui ramo ſoboles offeruntur, accurate fibrarum eorum
muſculorum ductum obſeruantes, qui oblique ab vlna verſus radium pertinet.
¶ Quod vero huius rami eſt reliquum, brachiale non conſcendit, multoque minus
in minores abſumitur digitos, ſed vniuerſum hic ad brachialis radicem ceſſat, aliquot
F ſurculis brachialis cum cubito articulum implicans. *Quintus neruus* a commemorato
iam ſæpius plexu inferius quam quatuor hactenus deſcripti principium nanciſci-
tur, ac quarto attenſus per axillam in brachium fertur, nullas omnino ſoboles cui-
quam parti diſtribuens. Nam indiuiſus inter muſculos cubitũ extendentium interio-
rẽ, & cubitum flectentium poſteriorem ſecundum internã brachii ſedem occultatus

Quinti nerui in brachium ingreſſus & ſeries cum tertio.

tantiſper porrigitur, dum internum humeri contingat tuberculum, ad cuius poſte- A
riorem reflectitur ſedem, hic priuatim obtinens ſinum, quo apte in cubitum vehitur.
¶ Quemadmodum enim tertius neruus anteriorem humeri tuberculi ſedem occu-
pat, ita ſane & quintus in poſteriori ſede eius tuberculi conſiſtit, parique quodam-
modo ſerie cum tertio digeritur. ¶ A duobus namque præſentibus neruis propagi-
nes omnibus offeruntur muſculis internam cubiti ſedē occupantibus, qui & ab inte-
riori tuberculo humeri, & ab ipſa vlna radioque principium mutuatur. Ac a tertio
quidem neruo potiſſimum ſoboles ſparguntur in muſculum ſecundos quatuor digi-
torum articulos flectentem, & illos qui tertios eorundem digitorum flectit articulos,
mox illum qui tertii pollicis oſſis flexus eſt auctor. Deinde propago quoq; a tertio ner-
uo illi porrigitur muſculo, qui ab interno humeri prodiens tuberculo, ac poſt bra- B
chialis oſſi indicem ſuſtinenti inſertus, brachialis flexus opiſex habetur. ¶ Verum is
muſculus etiam a quinto neruo ſurculum ſubinde aſciſcit, vt & omnes ab interno hu-
meri tuberculo pronati. Ex quorum claſſe præter nuper commemoratum is cenſe-
tur, qui tendine lato ſummæ manus internę cuti ſubnaſcitur, dein qui quarto brachia-
lis oſſi inſertus brachiale flectit, mox qui radium in ſupinum ducentium ſuperior eſt.
¶ Porro quintus & tertius nerui etiamſi ſparſam hanc propaginum deriuant ſeriem,
penitus hic nō abſumuntur, verum vtrorumque ſinguli adhuc ſuperſunt rami, inſi-
gnes ſane, & in plures ſurculos diffundendi. Ac tertii quidem nerui ramus inter mu-
ſculum quatuor digitorum ſecundos flectentem articulos, & illum qui tertium polli-
cis os flectit, radio exporrigitur, vna cum vena & arteria hac deductis ad brachiale C
properans. Et tranſuerſum permeans ligamentum in brachialis interna ſede
tendinibus obductum. Iſte tertii nerui ramus ſurculos, ſed minus quam obſcuros,
quibuſdam muſculis exhibere dicitur, qui in externa manu repoſiti, digitorum mo-
tibus quoque præſunt. Cuiuſmodi eſt is, quo pollex ab indice maxime abducitur,
dein quo pollex indici proxime adigitur, & duo pollicis primum flectentes interno-
dium, & tres ſecundi ipſius internodii flexus opifices, mox qui indicem ac medium
pollici adducunt, ac duo qui indicis primum flectunt articulum, ac interior denique
primum medii digiti os flectentium. ¶ Verum his muſculis, vt & illi qui radium in
ſupinum ducentium inferior eſt, nerui potius attenduntur, quam inſeruntur, aut et-
iam ſuperficie tenus adnaſcuntur. Ipſe tamen tertii nerui ramus in vola tres notatu di- D
gnas & inſignes quoque emittit propagines, quarum prima pollicis internam accedit
ſedem, in duos prius diſſecta ſurculos: ſecunda etiam binis ſurculis internæ indicis ſedi
implicatur, tertia vero ſimplex interno tantum lateri interioris medii digiti ſedis ex-
porrigitur. ¶ Porro quinti nerui ramus vlnæ attenſus inter muſculum ſecundos qua-
tuor digitorum articulos flectentem, & illum qui eorundem digitorum tertios arti-
culos flectit, ad brachiale ducitur, vena etiam & arteria concomitatus, quæ vlnæ ex-
porriguntur, atq; ad volam per tranſuerſum brachialis ligamentum tendunt. ¶ His
ramus ſimulatq; ligamentū id ſuperauit, vnam propaginem in duos diuiſam ſurculos
minimi digiti internæ ſedi communicat, ac vnam ſimiliter in duos ſurculos diremtā
internæ, ſedi annularis digiti offert, mox vnam quoque medio digito communicat, E
quæ indiuiſa externo applantatur lateri, internæ medii digiti ſedis. Niſi forte vt non
infrequenter accidit, a tertio neruo duæ ſoboles indici offerantur. ¶ Præter has quin-
ti nerui propagines nullas in extremæ manus muſculos ſpatſi animaduertitur, in illos
nimirum qui annularem & minimam ad pollicem ducunt, qui primum os minimi &
annularis flectunt, cū externo muſculo primum medii digiti os flectentium, & illo qui
minimum a ceteris digitis in latus remouet. Nam vti prius monuimus, his muſculis
nerui potius attenduntur, quam adnaſcuntur. ¶ Porro quinti nerui pręſens ramus ad
hunc modū non totus abſumitur, verū non perfunctorie expendendam promit pro-
paginem, paulo inferius quam medium vlnæ longitudinis conſiſtit. ¶ Quum enim
ramus hic vlnæ medium emenſus eſt, ab externo ipſius latere propaginem illam de- F
ducit inter muſculum brachiale flectentium inferiorem, & inferiorem brachiale ex-
tendentium. Propago hinc ex profundo elabens ſecundū vlnam in externam ſedem
cubiti porrigitur, & quū externam brachialis ſedem cōtingit, in externam regionem
illorum digitorum ramulos ſpargit, in quam quartus neruus nullas ſoboles promſit.

¶ Di-

A ¶ Diuiditur itaque ea quinti nerui propago in tres ramos; quorum primus duplici
ſurculo externam minimam digiti ſedem adit. Secundus duplici quoque ſurculo ex-
ternæ annularis ſedi exportigitur. Tertius autem indiuiſus externo implicatur late-
ri exterioris medii digiti regionis. ¶ Ex iis quæ diximus perſpicuum fit, cur nonnun-
quam motum integro adhuc ſenſu perire, & ſenium quoque motu adhuc integro ab-
oleri contingat. Nam vt cæteros taceamus neruos, de vulnere, aut alio affectu quar-
tum neruum, qua is ſecundum humeri poſteriora reflectitur, aut etiam qua a reticula-
ri plexu ad vertebrarum latera conſiſtenti exorditur, præſcindi, aut alias ex humoris
affluxu eiuſque generis malo quopiam ita vitiari, vt animalis ſpiritus cum ipſo non de-
ducatur, & quintus neruus interim illæſus, ac integer ſit, nonne minimi digiti & an-
B nularis extenſio perdetur, illorum ſenſu integro. Nam quintus neruus ſenſum ſuppe-
ditans illæſus eſt, at propter quarti vitium muſculorum digitos extendentium munus
intercidit. ¶ Quod ſi caſu quintus neruus, integro interim quarto, contuſus, aut a-
lioqui oblæſus fuerit: nonne paruus digitus & annularis ſtupeſcent, ipſorum interim
motu haud corrupto. Atque vt hæc de quarto & quinto neruis exempli gratia pro-
poſuimus, ita ſane illi quem neruorum ſeries & muſculorum natura non fugerit, ex-
pendere confingereque promtiſſimum eſt, qui ſenſus illæſo motu aliquando abolea-
tur: aliquando autem ſeruato ſenſu motus pereat. Neque neceſſe eſt eo deflecti, quod
maior vis animalis ad motum, quam ad ſenſum requiratur. ¶ Sed quum hæc alibi co-
pioſius explicauerimus, ſexti nerui ſeriem quoque perſtringemus. ¶ Sexti porro
C nerui principium ab infirma retis iam ſæpius dicti ſede enaſcitur, & inconiugatus per
axillam in brachium properat, nullibi in alto reconditus, ſed cuti interni brachii ſedi
ſubſtratus, ad internum humeri accedit tuberculum, in progreſſu contermi ous eius
quam perreptat cutis partibus frequentem depromens ſobolem. Ad interius vero
humeri tuberculum, in plures partitur ramos venæ axillaris propaginibus partim in-
cumbentes, partim quoque ſubſtratos. ¶ Hi deorſum numeroſa propaginum ſerie
ſecundum vlnam digeruntur, inter cutem & carneam membranam deducti, & priuſ-
quam brachiale contingant ceſſantes, perpetuoque ſecundum inferiorem cubiti re-
gionem ſeu vlnam exporrecti. Atque præſens neruus craſſitie ſecundo reſpondet, vbi
is cubitum accedit. ¶ Quintus autem neruus tertio congruit, vt etiam ſecundus, qui
D priuſquam ſui portionem tertio offert craſſus viſitur. Et hi ſexto fere quintuplo craſ-
ſiores ſunt, omnium autem pleniſſimus eſt, quem quartum enumerauimus, quemad-
modum ſumme gracilis occurrit, qui primus ordine fuit.

Cur motu integro adhuc, ſenſus pereat, & contra.

Sexti nerui ingreſſus & ſeries.

Neruorum craſſities.

Quinque parium neruorum e lumborum vertebris prodeuntium ſeries. CAP. XXI.

SPINALIS medullæ, lumborum vertebris complexæ, nerui, in hoc thoracis verte-
brarum neruis magna ex parte conueniunt, quod a ſingulis rami retrorſum ducā-
tur in muſculos vertebris adnatos ſparſi. ¶ Committitur autem hic vertebris muſcu-
lus thoracis motorum quartus, dein dorſum mouentium vndecimus, ac demum huic
qui ſubſternitur decimustertius. Atque iis muſculis propagines a poſterioribus ramis
offeruntur, quum illi adhuc reconditi ad vertebrarum ſpinas ducuntur. ¶ Quando
E autem rami ex mutuo vtriuſq; lateris muſculorum connexu, atque ab ipſis ſpinarum
apicibus procedunt, ad latera denuo excurrunt, cuti & muſculo præcipue intexti cu-
ius ope brachium verſus dorſi humiliora agimus. Anteriores autem horum parium
rami in abdominis muſculos, ac illum qui brachium verſus dorſi humiliora detrahit,
ipſamque adeo cutem diſſeminantur, vt & in muſculum dorſi motus auctorum no-
num, & eum qui femur mouentium ſextus eſt. Dein a vigeſimo primo pari, ſeu ſe-
cundo lumborum, vna cum ſeminaria ſui lateris arteria perquam exiguus ſurculus ad
teſtem ducitur, ſi modo a ſexti paris neruorum cerebri ramis coſtarum radicibus ex-
porrectis, atq; in inteſtina propagatis nullæ ſoboles ad teſtes pertingant. Nam & ab il-
lis ramis interdum ſurculi teſtibus exporrigi animaduertuntur. ¶ Quinetiam ab an-
F terioribus ramis trium primorum parium ex lumborum vertebris proſilientium, ſur-
culi etiam diffunduntur, qui paulo ante dictos ſexti paris ramos coſtarū radicibus ex-
porrectos accedunt, illoſque adaugent. A tribus vero humilioribus e lumborum ver-
tebris elabentium paribus, non minimi crus accedunt. Qua autem ſerie in illo dige-
rantur vltimo huius libri capite exequemur.

Neruorum a ſacro oſſe proſilientium ſeries. CAP. XXII. A

HOMINIS neruorum e ſacro oſſe proſilientium ſeries, a canum & caudatarum ſimiarum ſerie plurimum diſcrepat. Ac primum quidem par tam in hominibus, quam quadrupedibus inter os ſacri oſſis primum & infimam lumborum vertebras ea prorſus ratione qua neruorum paria e lumborum vertebris egredientia procidit, ac mox ab egreſſu ramum in poſteriora non ſecus atque ſuperiora paria diffundit: qui etiam ſimiliter atque poſteriores illorum parium rami, digeritur. ¶ Priuatim vero a poſteriori regione primi paris ſacri oſſis propago vtcunque inſignis in muſculos ſpargitur, ab ilium oſſe principium ducentes, potiſſimum autem in primum femur mouentium. Dein eius propaginis ſoboles non pœnitendæ in cutem clunibus obductam deriuantur. *Anterioris* vero præſentis paris portio, neruis in crus deducendis B
permiſcetur. Non enim tota in crus abſumitur, quum ab illa ramus ſecundum internam ilium oſſis ſedem exporrigatur, ſurculos offerens abdominis muſculis, & illi pariter muſculo, qui ab interna ilium oſſis ſede pronatus femur mouentium ſeptimus cenſetur. ¶ Ceterum quinque humiliora paria peculiari procidunt ratione. Nam priuſquam ex ipſo oſſe elabantur, gemina ab vtroque latere ſunt, & vnus neruus vtrobique a ſingulis paribus in anteriora procidit, & vnus item vtrobique retrorſum. Atque hæc ſeries in hominibus viſitur. In ſimiis vero & canibus vti tria tantum in illis ſacri oſſis neruorum ſunt paria, ita etiam duo ſolum inferiora anterius & poſterius excidunt. ¶ Dein reliqua paria, quæ in canibus & caudatis ſimiis cernuntur numeroſa, ab oſſis coccygis latebribus in eum modum prodeunt, quo ex tho- C
racis & lumborum vertebris nerui egrediuntur, quum interim ab hominis oſſe coccyge, ne vnus quidem exiliat neruus. ¶ Quod adiiciendum eſſe duximus propter Galenum, qui in libro de oſſibus capite vndecimo & duodecimo ſecus quam nos hoc loco de horum neruorum paribus loquitur. ¶ Quinque igitur ſacri oſſis inferiora paria neruos in poſteriora excidentes ad muſculos potiſſimum digerunt, qui ilium oſſis & ſacri oſſis poſteriorem occupant ſedem, ex quorum claſſe in dextro latere muſculus dorſum mouentium vndecimus, ac dein decimustertius, præter membraneum initium in muſculi brachium ad dorſi humiliora agentis, & quattum humani thoracis motorum. ¶ Item quatuor primi femur mouentium, ac cutis denique clunibus obducta, quæ ipſa quoque propaginibus aliquot ab illis neruis donatur. ¶ *Anterioris* D
vero nerui varie magis digeruntur. Siquidem tres ſuperiores, primi paris modu in crus, vti in capite quod ſequitur dicemus, properant. Duo autem humiliores nerui, qui ſexti ſeptimique parium propagines ſunt, in ani muſculos digeruntur. ¶ Ad hæc in vteri ceruicem frequenti ſobole, vti etiam in virorum veſicæ ceruicem penemve, pertinent. ¶ Nam veſicæ ac vteri item fundum plerunque neruulos ab illis mutuantur ramis, qui a ſexto pari neruorum cerebri coſtarum radicibus ſub tunica coſtas ſuccingente exporriguntur. ¶ Terminus vero ſpinalis medullæ ex ſexto ſacri oſſis procidens oſſe, nerui ritu haud quaquam digeri videtur, quanquam a nonnullis hic neruus coniuge carens vocatur. In homine tamen cuius ſacrum os quinque tantum efformatur oſſibus, interdum medullæ ſpinalis terminus ab oſſe procidens vnum E
vtrinque diffundit ſurculum hac ratione ſexti paris ſacri oſſis vices ſupplens.

Neruorum femur, tibiam, & pedem adeuntium diſtributionis ratio. CAP. XXIII.

Quatuor nerui crus petunt.

CRVRI iuxta femoris initium a ſpinæ medullæ lumborum vertebris & oſſe ſacro complexæ neruorum paribus, quatuor nerui offeruntur, a reticulari quodammodo plexu perinde procidentes, atque præcipuos brachium petentes neruos iam antea relatum eſt: quanquam magis varius in ceruice, quam hic ad lumbos ſacrumq; os implexus viſitur. His neruis non eadem obtigit craſſities multoque minus per ſeries & ductus. Qui enim primus ac tertius recenſebuntur, graciles ſunt: ſecundus autem duobus illis craſſior ſubinde reperitur, licet interea tenuis quoque ſit. ¶ *Quartus*

Primi nerui series.

vero illorum trium vna complexorum craſſitiem vincit. Primus a ſuprema parte im- F
plexus neruorum in crus peruenientium originem ducit, vbi tertii lumborum paris, quod ordine vigeſimum ſecundum eſt, anterior ramus vigeſimotertio pari commiſcetur. ¶ Neruus hic lumborum incumbens carnibus, ac peritonæo ſubſtratus, in femur procidit ſecundum exterius latus tendinis ſexti femur mouentium muſculi, qui

vna

A vna cum ſeptimo femoris motuum auctore muſculo ſupra coxendicis os ad minorem
femoris proceſſuum contendit. Simulatque vero neruus ille femur contingit, ramum
depromit cuti paulo minus quam ad genu vſque exporrectum, quæ anteriori femoris
ſedi verſus externum ipſius latus obducitur. ¶ Porro maior præſentis nerui portio in
alto latitans, aliquot propagines deriuat primo tibiam mouenti muſculo, dein & ſe-
ptimo tibiam mouenti muſculo, mox quoque in nonum tibiæ motuum auctorem,
atque cum illis duobus muſculis primi huius nerui grandior portio decliuis ducta, e-
latius quam genu conſiſtat articulus terminatur. ¶ *Secundus neruus* ſuum principium Secundi
inferius quam primus adipiſcitur, e regione videlicet vigeſimi ſecundi paris neruo- nerui ſe-
rum ſpinalis medullæ, ſeu e regione articulationis tertiæ lumborum vertebræ cum ries.
B quarta. ¶ Hic neruus peritonæi poſteriori regioni etiam ſubtenſus, ſimul cum vena, &
arteria per inguina femur petentibus in crus porrigitur, ac mox ab interno ipſius late-
re ramum deriuat venæ ad pedes vſq; pollicem attenſum, quam ab inguine per inter-
nam femoris ſedem, ac per genu articulum internamque tibiæ regionem ſub cute ad
ſummum vſque pedem protendi dictum eſt. ¶ Atque vt illa vena varias ſoboles in
progreſſu ad cutem illi conterminam diffundit, ita ſane & hic ſecundi crus petentis
nerui ramus anteriori venæ illius ſedi toto ductu contiguus, ſoboles paſſim in cutem
ſpargit: inter quas illa eſt præcipua, quam anteriori genu regioni offert, in eius ſedis
cutem frequenti ramorum ſerie diſſeminatam. ¶ Neq; hic oſcitanter obaudiendum
eſt, præſentem ramũ anteriori venæ parti exporr gi, vt ſcilicet in eius venæ ſectione,
C quã mox ſub genu, aut iuxta interiorem malleolum molimur, ſcalpellum retrorſum
atq; in poſteriora impingamus, ne is caſu antrorſum actus neruũ præſecet. ¶ Ceterum
grandior ſecundi nerui portio ſimul cum vena, & arteria reconditur, & in muſculos
anteriorem femoris ſedem occupantes quoq; digeritur, præcipue autem in quintum
mouentium femur, & in octauũ tibiam mouentium, cum quo etiã ſecundum latus in-
ternum noni tibiã mouentium muſculi deorſum fertur ſupra genu articulum, nõ mi-
nus quam primus neruus ceſſans, & in progreſſu membranulis vaſa colligantibus exi-
guas porrigens ſoboles. ¶ *Tertius* neruus ſecundo ſuccedit, illic enatus vbi quarta lum- Tertii ner-
borum vertebra quintæ articulatur, hic peritonæo quoq; ſuccumbens, & muſculo fe- ui ſeries.
mur mouentium ſeprimo vectas, ad pubis oſſis foramen contendit, hac in femur pro-
D repens. ¶ Verum priuſquã foramen id ſuperat, nono & decimo femur mouentib. mu-
ſculis ramulos porrig t: mox vero & illis muſculis qui a pubis oſſe pronati prius pecu-
liares cenſentur. ¶ At vbi paulo demiſſius prorepſit, duorum neruorum quos iam de-
ſcripſimus ritu ramũ emittit cuti oblatum, quæ internam femoris ſedem iuxta ingui-
na occupat. ¶ Dein eius nerui reliquum ramum offert ſecundo tibiam mouenti mu-
ſculo, ac dein quinti femur mouentis muſculi portioni a pubis oſſe pronatæ ramum
deriuat, ſupraq; medium longitudinis femoris terminatur. ¶ *Quartus cruris neruus* ter- Quarti ner-
tio quidem ortu ſubſequitur, at ſextuplo etiam craſſior eſt, atque ex vigeſimi quinti ac ui ſeries.
trium ſuccedentium parium anterioribus ramis potiſſimum conſtituitur: non ſolum
omnium neruorum craſſiſſimus, verumetiam quum hinc a ſpinali medullæ termino
E principium obtineat, duriſſimus, pariterque validiſſimus. ¶ Hic neruus peritonæo
quoq; ſubditus inter ſacri oſſis latus, & ilium os, qua hæc oſſa inuicem dehiſcunt, tan-
quam per ſinũ ipſi peculiariter paratum ducitur, & mox ramum ex poſteriori ipſius
ſede deriuat, qui aliquouſq; ſub primo femoris motorum latitans, tandem ad cutem
procidit, ſoboles diſtributurus cuti inferiori clunium ſedi obtenſæ, & illi pariter cuti
quæ poſteriorem femoris vltra medium longitudinis femoris integitur. Cutis enim
ſupra genu in poſteriori femoris ſede repoſita, ab alia quarti nerui propagine ramulos
obtinere mox docebitur. ¶ Poſtquam vero quartus hic neruus hunc ad cutem de-
promſit ramum, alias vtcunq; grandes diſtribuit ſoboles in muſculorum capita dige-
rendas, quæ a coxendicis oſſis appendice principium ducunt, quorum tria tibiæ mo-
F tibus famulantur, ac tertium, quartum & quintum tibiam mouentes conſtituunt mu-
ſculos. Quartum vero caput femoris motibus inſeruit, quintumque femur mouen-
tem muſculum efformat. ¶ Quartus neruus hinc inter muſculos poſteriorem femo-
ris ſedẽ ſibi vendicantes recõditus, deorſum fertur, ac paulo ſub medio lõgitudinis fe-
moris ramũ educit in quarti tibiã mouentis muſculi partẽ a femoris oſſe, ac ſi peculia-

Digitized by Google

ris eſſet muſculus, enatam. ¶ Ab hoc ramo propagines in cutem excurrunt humiliori A ſedi poſterioris femoris regionis iuxta genu obductam. Simulatque quartus neruus inferiorem femoris capitum radicem ſpectat, vtrinque vnam edit propaginem, in capita muſculorum diſſeminandam, qui ab inferioribus femoris capitibus enati, tres primi pedis motores enumerantur. ¶ Quando autem quartus neruus in ſinu cōſiſtit, quem duo inferiora femoris capita mutuo diremta efficiunt, in duos craſſitudine inæquales truncos partitur, a quibus vniuerſæ propemodum tibiæ, & item pedi nerui offeruntur. Nullus enim in tibiam neruus procidit a quarto non diductus, præter ramum ſecundi crus petentis nerui interiori femoris, & tibiæ & pedis quoq; ſedi exporrectum. ¶ Exterior, qui & gracilior eſt, ad fibulæ cum tibiæ oſſe iuxta genu articulum prorepit inibi muſculis offerendus. ¶ Priuſquam autem penitius inter muſculos truncus ille reconditur, propaginem diffundit externæ cuti tibiæ propriam, ac per exteriorem malleolum pedis externum latus adeuntem, atq; in progreſſu frequentes ſoboles ſpargentem. ¶ Ipſe autem exterior truncus poſtquam nuper commemoratam edidit propaginem, inter ſeptimum & octauum pedem mouentes muſculos primum occultatur, etiā ſexto pedem mouentium muſculo attenſus. ¶ Atq; inibi rurſus mox in progreſſu ramum educit, qui errabundo ductu in cutem diſpenſatur anteriori tibiæ regioni obtenſam. ¶ Quod vero exterioris huius trunci reliquum eſt, ad hūc modum inter muſculos anteriorem tibiæ ſedem ſibi vendicātes prorepens, illiſq; muſculis ramulos offerens, ligamento incumbit, fibulam tibiæ oſſi ſecundum totam tibiæ longitudinem colliganti, ac vna tandem cum tendinibus digitos extendentibus ſub tranſ- C uerſo huius regionis ligamento in pedis ſuperiora ducitur, & penitius ſub tendinibus latitans, digitorum ſuperiori ſedi ramos exporrigit. Antequam tamen tranſuerſum id ligamentum ſubit, ramulum deriuat cuti intextum, qua ipſum ligamentum tegitur. ¶ At præter eum ramulum magnam ſui portionem, ſub medio longitudinis tibiæ per membraneum tranſmittit ligamentum fibulam tibiæ colligans. Atq; hæc portio interiori trunco quarti nerui permiſcetur, quem pedis inferiora accedere mox dicemus.

Exterior truncus.

Interior.

¶ Interior vero quarti nerui truncus qui exteriori multo grandior eſt, inter capita primi, & ſecundi pedem mouentium muſculorum in tibiam ſubiens, mox ramum diffundit multiplici ſobole in cutem digeſtum, quæ poſteriori tibiæ ſedi ad calcem vſq; obducitur. ¶ Quanquam interea ramus ille non vniuerſus in cutem abſorbetur, ve- D rum ipſius etiam portio inter quartum pedem mouentium muſculum, & primum quoque, & ſecundum tantiſper fertur, quouſq; tres illi muſculi vniantur. Nam & hic quoque portio illa cutem adit. ¶ Ipſe vero interior trūcus in poſteriorem tibiæ ſedem penitius prorepens, fertur inter quartum pedem mouentium muſculum, & quintum pedem mouentium, duoſq; qui a tibia procedentes digitorum flexui præſunt. Hac itaq; deorſum tendens, exterioris trunci propaginē aſſumit, huc per membraneū ligamentum tranſmiſſam. ¶ Quum vero hoc interioris trunci reliquum ad tibiæ vſq; humiliora contendit, vna cum huius ſedis tendinibus per tranſuerſum ligamentum inter calcem, & interiorem malleolum pedis inferiora petit, muſculis inibi repoſitis diſtribuendum, ac ſingulorum digitorum inferiori ſedi duos ſurculos oblaturum. ¶ Ve- E rum nerui muſculis iis pedis potius attenduntur, quam innaſcuntur aut inſeruntur. ¶ Porro præter hanc quarti nerui ſeriem, etiam ſubinde inuenies exteriorem truncum priuſquam pedem contingat ceſſare, multoque minus per membraneum ligamentum fibulam tibiæ oſſi colligans, ſui portionem interiori offerre. ¶ Imo ab interiori trunco, quum poſteriori ſedi eius ligamenti exporrigitur, ramum educi animaduertes, qui ligamentū id perforans deorſum fertur, inter muſculos in anteriori ſede conſpicuum prorepens, ſuperiori digitorum ſedi ramulos communicat. ¶ Hactenus de Veſalii noſtri ſententia, ex quo ad verbum fere omnia hæc deſcripſimus, vt qui ceteris omnibus Anatomicis non ſolum neruorum, ſed & venarum, & arteriarum hiſtoriam rectius tradiderit, neruorum ortus, & inſertiones commemorauimus, vt iam F nihil reſtet, quam vt huic noſtro de humani corporis fabrica Epitomæ finem imponamus, rogantes ſimul omnes veritatis amantes, vt laborem hunc noſtrum æqui bonique faciant.

FINIS.

xb1446057

D N.

LEON. FVCHSII,

MEDICI ILLVMINATI, SCHOLÆ TVBINGENSIS PROFESSORIS PVBLICI, NEC NON PRINCIPVM WIRTENbergenſium Protophyſici,

Operum Didacticorum Pars II,

CONTINENS MEDICAMENTORVM OMNIVM præparandi, componendi, miſcendique rationem ac modum legitimum, vſitatum, & e natiuis fontibus petitum,

Ab Auctore ipſo paulo ante mortem, refectis mendis & erroribus pernicioſis, recognita, aucta & locupletata, luculentiſsimiſque annotationibus illuſtrata,

CVM MEDICIS TVM PHARMACOPOEIS LONGE vtiliſſima, & ſumme neceſſaria,

Indice Rerum & Verborum ſatis locuplete donata.

PRODIT E COLLEGIO
Paltheniano, Quod eſt in nobili Francofurto.
M. DC IV.

Digitized by Google

OPERVM LEONHARDI FVCHSII Pars Secunda

DE VSITATA HVIVS TEMPORIS COMPONENDORVM MISCENDORVMQVE Medicamentorum ratione, Liber Primus.

PRAEFATIO.

EXSTANT aliquot recentium medicorum de hodie vſitata componendorum miſcendorumq́ medicamentorum ratione *ſcripta, ſed talia fere omnia, vnde nullus plane, aut ſaltem exiguus ad lectorem fructus venire poteſt. Nam vel prodigioſa & diſtorta oratione ac barbarie prorſus ſunt defœdata & contaminata, vel nullo ordine contexta, vel imperfecta & manca, ita ſane, vt horrido ac monſtroſo ſermonis genere offenſus lector, ab eorum lectione reſiliat, & quod rem nec ordine, nec perfecte tradant, prorſus abiiciat, & indigna eſſe, in quibus multum operæ ponat, iudicet. Quod quum ipſe mecum reputarem, operæ pretium me facturum exiſtimaui, ſi ſcriptum aliquod, in quo ad eam rem cognitu neceſſaria omnia, tolerabili oratione, breuiter, & perſpicue traderentur, pararem. Quod vt facerem, me non parum etiam hortabatur, quod intelligerem eos, qui antea medicinam non exercuerunt, ſed eam iam facere incipiunt, hac maxime parte plurimum laborare, illosq́; miſcendorum ac componendorum medicamentorum ratione plurimum difficultatis parere, adeoq́; indigere, qui eos quaſi manu ducat. Qui certe ſi illis nō contingat, non raro in miſcendis medicamentis impingant neceſſe eſt. Proinde vt haberent quod ipſis quaſi viam quandam ad recte miſcenda & componenda medicamenta ſtrueret, hoc qualecunq́; ſcriptum parare volui. Nequaquam autem hæc medicinæ pars, quæ recte componere medicamenta docet, negligenda erit, idque duabus potiſſimum de cauſſis. Primo quidem,* quod hanc plerique morbi requirant, adeoque neceſſaria ſit. *Si enim contra ſingulos morbos ſimplicia haberemus medicamenta, in quibus nihil omnino deſideraremus, compoſitis medicamentis non indigeremus. Nunc quia morbi & circumſtantiæ multis modis componuntur fere fit, vt multo nobis opus ſit apparatu. Hinc ars eſt inuenta, qua diuerſa medicamentorum ſubſtantia miſcentur. Fit etiam, vt medicamenta non tantum ad morborū profligationem, ſed etiam ad ſui conſeruationem, aliorum opem requirant. Atq́; hæc altera eſt compoſitionis medicamentorum cauſſa. Vt duplex ſane compoſitionis medicamentorum finis ſit: Vnus,* quod morbi talem miſturam deſiderent: *alter,* quod alioqui medicamenta conſeruari nequeant. *Ceterum vniuerſum hoc opus in quatuor digeſſimus libros, vt non eſſet quod deſiderare vel medici, vel pharmacopœi poſſent. In horum quidem primo, ſimplicium medicamentorum, eorum præcipue, quorum hodie in Seplaſiis & medicorum officinis frequens eſt vſus, nomenclaturas, & vbi opus fuit eorundem genera etiam & notas, ordine, vt ſperamus, optimo perſtrinximus. Niſi enim ſimplicium medicamentorum exquiſitam quis habeat notitiam, vt compoſita recte conſtruat fieri haud poteſt. Vt enim domum ſtruere nemo poteſt, niſi materias, e quibus hæc conſtat, perſpectas habeat: ita ſane nullus componere medicamenta poteſt, qui non prius ſimplicium, veluti horum materiam, notitiam ſibi parauerit. Ceterum formas & vniuerſam ſimplicium hiſtoriam, vt hic attingeremus, neque neceſſe fuit, neq́; conueniebat. Nam hac ratione liber ille immenſam in molem abiiſſet. Et quæ ad hoc inſtitutum pertinent, in tribus tomis,* quos de ſtirpium hiſtoria *inſcripſimus, pleniſſime docuimus: ad quos, eos, qui pleniorem tractationem requirunt, ablegamus. Detexiumus tamen hic non paucos tum Medicorum, tum Seplaſiariorum errores, quos in vſurpandis ſimplicibus adulterinis hactenus commiſerunt, & adhuc hodie (tanta eſt quorūdam impudentia & proteruitas) committunt. Nomina vero eorundem produximus ea duntaxat, quæ optimis tum Græcis, tum Latinis auctoribus recepta ſunt: idque non alia ſane de cauſſa, quam vt hac ratione efficeremus, vt abiectis tandem ac repudiatis barbaris & ineptis medicamentorum nomenclaturis, quibus hodie paſſim Medici & Seplaſiarii vtuntur, pro illis, Latinis, receptis, & perſpicuis vti aſſueſcerent. Neque enim perpetuo illis cum balbis & indoctis pharmacopœis balbutiendum & ineptiendum erit. Verum quum*

Recentium medicorū de miſcendorum medicamentorum ratione ſcripta pinqualia.

Operis diuiſio.

Quæ in primo libro tractētur.

Simpliciū cognitio neceſſaria.

Digitized by Google

haud ignorarem, Latinas & proprias nondum omnibus eſſe cognitas: non piguit etiam barbaras, hodieque vſitatas, vbi neceſſitas ita poſtulare videbatur, adiicere nomenclaturas. Non enim iis tantū, qui ſingula ſimplicia ſuis & Latinis nominibus appellare nouerunt, verumetiam iis, qui per ignorantiam Græcæ & Latinæ linguæ conſuetis ac barbaris vti coguntur, inſeruire volumus. Quippe ſtudiorum noſtrorum ratio ſic comparata eſt, vt ea ad omnium commoditatem conſeramus. Vt igitur imperitiæ pharmacopœorum prorſus conſuleremus, Indicem quoq; parari curauimus, in quo Latinæ & barbaræ voces ex aduerſo poſitæ eſſent, vt ad hunc in ſingulis compoſitionibus, in quibus Latinis vſi ſumus nomenclaturis, confugerent, & quod illis ſimplex vſurpandum eſſet, cognoſcerent. Non ſolum autem ſimplicium medicamentorum nomenclaturas, ſed eorundem etiam collectionem, aſſeruationem, præparationem, delectum & temperamenta in hoc primo libro obiter expoſuimus: & præterea quæ ex iis ſingulares corporis partes iuuent medicamenta, nominatim indicauimus. Adiecimus quoque ſecundarum medicamentorum ſimplicium qualitatum commemorationem. Poſtremo breuem etiam purgantium medicamentorum hodie vſitatorum deſcriptionem ſubiecimus, ac ſingulorum pondera & illorum vehementiam infrenantia medicamenta monſtrauimus. Vt hinc pateat, hunc librum non ſolum medicis ipſis, ſed & pharmacopœis mire eſſe vtilem. In Altero huius operis libro ponderum, quibus hoc tempore tum medici, tum pharmacopœi vtuntur, & eorum medicamentorū omnium, quæ hodie in officinis medicorum proſtant, conficiendorum ratio exponitur. Qui v[illegible] rectiſſime Medicamentarius liber inſcribetur. Ita enim verius & Latinius, quam, vt vulgo ſolet, Diſpenſatorium nominabitur. Nam & veteres Græci eos libros, in quibus medicamentorum compoſitiones traduntur, φαρμακευτικοὺς appellarunt. Atque is ſane liber itidem ad vtroſque, medicos nimirum & pharmacopœos pertinet. In Tertio compoſitorum medicamentorum, quæ intro in corpus ſumuntur, conſtruendi modus ac formula, eorundemq; miſcendi hodie vſitata ratio docetur. In Quarto, eorum quæ extrinſecus corpori admouentur medicamentorum conficiendorum ratio monſtratur. Hic vt etiam is qui eum præcedit tertius, ad medicos fere tantum ſpectat. Nihil igitur earum rerum, quas ſaltem ad rite miſcenda & componenda medicamenta cognoſcere tum medicos tum pharmacopœos oportet, omiſimus, aut negligenter præteriuimus. Quinetiam paſſim, vbi neceſſitas poſtulauit, ſingulis medicamentis Annotationes adiecimus, ne imperitus lector in pleriſq; hærere poſſet. Proinde qui expedite & vtiliter compoſita medicamenta conſtruere, aut ea, quæ ab aliis compoſita ſunt, dextre vſurpare velit, eum ſane quatuor hos libros, quos de Compoſitione medicamentorum huius temporis vſitata conſcripſimus, diligenter euoluere, & aſſidue in manibus verſare oportet, præſertim pharmacopœos, vt tandem veteres ſuos errores non ſolum cognoſcant ac diſcant, verumetiam dediſcant, abyciantq; & ad meliorem frugem redeant.

Quæ in altero.

Medicamentarius liber.

Quæ in tertio.

Quæ in quarto.

A

B

Quid medicamentum, & quo a nutrimento diſtet, ac quotuplex ſit medicamentorum natura. CAP. I.

CVm vniuerſa huius operis tractatio futura ſit de medicamentis, ordinis vtique ac methodi ratio poſtulat, vt primum quid ſit medicamentum, & deinceps quotuplex eius natura, exponamus. Medicamentum itaq;, Galeno lib. 1. Simp. cap. 1. & lib. 3. de Temperamentis teſte, eſt omne id, quod naturam ſubſtantiamue noſtri corporis alterare & immutare poteſt. Vel breuius, quod alterandæ naturæ vim habet. Quocirca nutrimento plane aduerſatur atq;, vt dici ſolet, illi ex diametro repugnat. Nutrimentum enim eſt, qui: quid corporis noſtri ſubſtantiam augere poteſt. Vel, quod augendæ naturæ vim obtinet. Non augebit autem, niſi prius ab ea alteretur, illiq; aſſimiletur. Iam dictis igitur definitionibus ſua vtriuſq; [illegible]rū naturæ proprietas rectiſſime explicatur, declaraturue. Ceterum natura medicamentorum quadruplex eſt. Siquidem vel nulla ſubſtantiæ ſuæ mutata parte, ſed tota integraq; ſeruata vincunt, corpuſq; ipſum afficiunt ac immutant, ad eum ſane modum, quo id cibos. Atq; hæc prorſus grauia, & naturæ animalis corruptricia ſunt, ideoq; Græcis δηλητήρια hoc eſt, venenata, lethalia, ſeu mortifera dicuntur. Eiuſmodi certe ſunt, quæ frigiditate ſua interimunt: veluti cicuta, mandragora, papauer, hyoſcyamus, & id genus alia. Hæc autem non toto genere, hoc eſt, naturæ ſuæ contrarietate, adeoq; ſemper, humanæ naturæ aduerſantur, ac lethalia ſunt, ſed ſola quantitate. Nam horum quodque ſi exigua quantitate ſumatur, nullam euidentem hominibus noxam infert, tātum abeſt vt m[illegible]rem afferre queat: haud ſecus quam ſi copioſæ flammæ pauxillum aquæ inſtilles, aut lignum illi inicias humidum ac viride. Etſi vero hæc ipſa toto genere, adeoq; quocunque modo ſumta non occidunt, ſunt tamen nihilominus ex genere deleteriorum ſeu lethalium, quia magna quantitate ſumta interimunt. Neque vtiq; eo minus genere lethalis

Medicamentum quid.

Nutrimentum quid.

Medicamentorū natura quadruplex. Prima

Sola quātitate lethalia.

F

A thalia ſunt dicenda, quod quum minima quantitate exhibentur, nullam ſenſibilem noxã inferũt. Sic nãq; neq; ignis ipſe calidus ſit, neq; nix frigida, oportet. Nam horum quoq; ſi quid prorſus exiguum eſt, nullum euidẽs in corporibus noſtris excitat pathos. Quippe centeſima vnius ſcintillæ pars eſt quidem omnino genere ignis, ceterum adeo nos non vrit, calefacitue, vt corpori incidens, ne ſenſum quidem vllum ſui excitet. Ad eundem modum frigidæ guttæ centeſima portio non modo nihil offendit, aut refrigerat, ſed nec ſenſum ſui vllum præbet. Nequaquã igitur ſic iudicanda deleteria ſunt, ſed totius naturæ ſuæ contrarietate, *vt fuſius Galenus lib. 3. de Temp. cap. 4. & libro 3. de Simplicium med. facul. cap. 17. 18. & 19. oſtendit.* Secunda medicamentorum ſpecies ſeu natura eorum eſt, quæ vbi mutationis initium ab animalis corpore conſecuta fuerint, ſubinde putreſcunt, ac corrumpuntur, vnaq; corpus ipſum corrumpunt ac putrefaciunt. Eiuſ-
B modi ſunt quæ erodendo putrefaciendoq; interimunt medicamenta: vt ſunt, *auripigmentum, aconitum, cantharides, chryſocolla, & iis ſimilia.* Sunt autem toto quidem genere lethalia, hoc eſt, naturæ ſuæ contrarietate interimentia, adeoque in genere eorũ quæ ſecundum naturam ſunt, numerari non poſſunt, quandoquidem minima etiam quantitate ſumta erodunt, putrefaciunt, & corrũpunt: niſi vna cum excrementis, priuſquam iniuria afficiant corpus, excernantur: aut cibis, aut aliis quæ vim eorundem obtundunt, mixta fuerint, quemadmodum copioſius *lib. 3. de Simpl. medic. facultatib. cap. 20. 21. & 23.* Galenus monſtrat. Tertia medicamentorum ſpecies eorum eſt, quæ corpus quidem calefaciunt, mali tamen nihil adferunt. Talia quidem ſunt, *abſinthium, origanum, abrotanum, & id genus alia,* quæ ſunt poteſtate calida. Quarta ſpecies eorum eſt medicamen-
C torum, quæ agunt & patiuntur aliquid, ſed ſpatio temporis plane vincuntur. His porro accidit, vt tam medicamẽti quam nutrimenti rationem habeant. Quatenus autem medicamenta ſunt, eatenus corpus noſtrum afficiunt & alterant: quatenus vero nutrimenta ſunt, eatenus in corpus nihil plane agunt, ſed ab illo alterata ac prorſus adſimilata calorem naturalem augent. Eiuſmodi ſane eſt lactuca, *vt lib. 3. de Temp. cap. 5.* Galenus fuſius oſtendit.

Obiectio diluitur

Secunda

Toto genere lethalia.

Tertia

Quarta.

Quid ſit Medicamentum ſimplex, & eiuſdem diuiſio. CAP. II.

QVum in primo huius operis libro ſimplicium medicamentorum ratio aliqua ex parte nobis explicanda veniat, principio *quid ſit medicamentum ſimplex,* & *quot ſint eiuſdem genera,* nobis exponendum erit. Medicamentum igitur ſimplex, collatione ad
D compoſitum nuncupatum eſt. Neq; enim ſimplex eſt, niſi id quod immixtum & ſyncerum eſt. Aut quod tale eſt, quale ipſum natura produxit. Proinde ſimplex medicamentum, *Galeno lib. 1. de Simpl. medicam. facultatib. cap. 1. teſte,* eſt, *quod natura ſua ſyncerum, & a mixtura alterius medicamenti alienum eſt.* Natura vero hic nihil aliud, niſi ſubſtantiam ſeu eſſentiam ſignificat: ita vt verborum Galeni is ſit ſenſus: *Medicamentum ſimplex eſt id, cuius ſubſtantia ſyncera eſt, & cum alterius medicamenti ſubſtantia non commixta.* In hanc ſententiam idem Galenus *cap. 4. tam citati libri,* exquiſite ac ſyncere aquam vocat eam, quæ alterius ſubſtantiæ miſtione vacat. Quod ideo eſſe adducendum duximus, ne imperiti variarum vocis naturæ acceptionum, adeoq; parum æqui iudices, ſibi pugnantia docere Galenum exiſtimarent, dum is *libro 3. de Simp. medic. facul. cap. 13.* ſcribit, *omnia propemo-
E dum medicamenta, licet ſenſu ſimplicia appareant, natura tamen eſſe cõpoſita.* Eo namq; in loco, natura non ſignificat ſubſtantiam ſeu eſſentiam, vt in priore, ſed potius facultatẽ. Quapropter is eſt verborum Galeni ſenſus: *Tametſi medicamenta propemodum omnia ſenſu ſimplicia eſſe appareant, adeoq; cum alia ſubſtantia minime commixta, tamen facultate naturaue compoſita ſunt.* Verum, ne quis tergiuerſari poſſit, ac dicere, naturam hoc loco non idem quod facultatem denotare, Galeni teſtimonium producemus, qui eodem in loco ſeipſum interpretatur, ac perſpicue naturam non niſi facultatem ſignificare monſtrat, inquiẽs: *Quin & ſubinde compoſitas, eaſq; diuerſiſſimas in ſe facultates cõtinent.* Simplicia vero medicamenta fere omnia, compoſitas ac diuerſas plane in ſe habere facultates, in eo quod ibidem mox ſequitur capite, braſſicæ, lenticulæ, conchularum, & multorum aliorum me-
F dicamentorum exemplis oſtendit. Neque hoc ſolum in loco Galenus naturam pro facultate vſurpat, ſed multis etiam aliis, præſertim *lib. 2. de Sympt. cauſſis, cap. 1.* vbi hanc pro facultate ſumi manifeſtis teſtatur verbis. Ceterum alii ſuccinctius medicamentum ſimplex ita definiunt. *Eſt quod a natura eiuſmodi productum eſt, & cui nulla alia aliunde, aut*

Simplex.

Natura.

Galenus a pugnãtia vindicatur.

Natura.

Medica-

menti ſim- *noſtra opera, ſubſtantia acceſſit, & admiſta eſt.* Hæc aũt cum priore in idem plane recidit. A

pſicis alia definitio. Nonnunquam vero medici impropriè ſimplicia medicamenta vocare conſueuerunt, quæ reuera compoſita ſunt: idq; non alia ſane de cauſſa, quam quod paucioribus conſtant medicamentis ſimplicibus, quam alia eiuſdem generis cõpoſita.

Simplicia medicamenta impropriè dicta. In hanc ſententiam diatrion pipereon, quod reuera cõpoſitum eſt, ſimplex Galeno *lib. 4. de tuenda ſanitate, dicitur.* Sic Actuario, Nicolao, & aliis, Oxymeli ſimplex & compoſitũ, & alia permulta vocantur ſimplicia.

Simplicia propriè. Igitur ſimplicia medicamenta propriè loquendo illa duntaxat nominantur, quibus nulla aliunde, vel a nobis miſtio acceſſit, non obſtante, quod ex qualitatibus & facultatibus diuerſis conſtent. Quæ vero minus compoſita ſunt ceteris eiuſdem generis, καταχρηστικῶς etiam ſimplicia interdum appellantur.

Quæ ad rectè componenda medicamenta neceſſaria ſint. CAP. III. B

QVum iam nobis clare expoſitum ſit, quid compoſiti medicamenti nomine intelligendum veniat, reſtat vt nunc, *quæ ad rectè & legitime componẽda medicamenta præcipue neceſſaria ſint*, explicemus. Quanquam autem hæc res late pateat, nec breuibus ſat dici queat, tamen quum hodie munus componendi medicamenta totum ſit in manib. hominum quorundam, magna ex parte rudium & imperitorum, quos *pharmacopolas* nominãt, ea ſaltem perſtringemus, quæ in illis maxime requiruntur, & ſeptenario numero complectuntur.

Pharmacopœorum munus & officium. 1. Vtriuſq; linguæ periti ſint. Principio namq; qui medicamentorum componendorum ſibi ſumunt prouinciam, ii minimũ vtriuſq; linguæ Latinæ nimirum & Græcæ, cognitionẽ habeant, ſi non exquiſitam, quam profecto in eis non requirimus, ſed tantam ſaltẽ, quæ illis ad intelligẽdos in Latinam linguam cõuerſos materiæ medicę ſcriptores, Dioſcoridem, Galenum, Serapionem, Meſuen, & Auicennam ſufficiat, & quæ ad cognoſcendas Græcas voces, quæ in eorũdem officinis adhuc remanſerũt, & hodie viſitatę ſunt, illis ſatis ſit. C In ſumma, Grammatices ſaltem præcepta probe teneant, ſi vltra progredi nequeunt. Quantum enim ea in parte omnes hactenus laborarunt, notius eſt quam vt pluribus a me dici debeat. Qui igitur ętate iam prouecti ſunt, ac ita conſenuerũt, vt diſcere linguas nec velint, nec poſſint, id ſaltem agant, modo Chriſtiani dici & haberi, & de omnibus bene audire velint, vt miniſtros non tantum ſedulos, verumetiam doctos habeant. Etſi hæc in parte non præſtent quod ab illis poſtulatur, magiſtratus officium erit, vt ſeueriter conſtituat eorundem miniſtros examinari, nec vllum admittat, niſi in quem antea diligenter a medicis eſt inquiſitum.

2. Simplicium cognitionem habeant. *Secundo loco*, vt exquiſitam ſimplicium medicamentorum notitiam habeant, eorum potiſſimum, quibus in componẽdis medicamentis hodie viſitatis, quotidianus vſus, eſſe ſolet, neceſſe eſt. D Qua quidem in re plurimum illis adiumenti conferẽt, Theophraſtus & Dioſcorides, noſtriq; quos *de ſtirpium historia* conſcripſimus commentarios, in quibus initio eorundem nomina, & cur ita denominata ſint, dein genera, formam, locum, tempus, temperamenta, ac facultates ipſorum diligenter & copioſe explicauimus, adiectis ſingulorum iconib. artificioſiſſime expreſſis atq; depictis, ita vt nihil quod ad illorum plenam cognitionem requiritur, deſiderari ab ipſis poſſit.

3. Rite colligant ſimplicia. Non vero ſatis erit pharmacopœis, vt ſimplicium legitimam habeant cognitionem, ſed vt ea, quę cognouerunt, rite colligant, tertio loco ab ipſis requiritur. Siquidem niſi id accurata diligentia pręſtent, ad vſum medicum parum idonea & efficacia medicamenta ſimplicia reponent. E

4. Probe collecta aſſeruent. *Quarto loco*, vt ea quæ rite ab ipſis collecta ſunt, ita aſſeruent, ne ſitu & ſqualore, aut alia de cauſſa putreſcant, vireſq; ſuas amittant, & omnino pereant, oportet.

5. Delectũ in vſu ſimplicium adhibeant. *Quinto loco*, vt ex iis quæ collegerunt, non niſi quæ optima ſunt, ad vſum medicum deligant, neceſſum eſt. Eum quoq; delectum eos in coemendis peregrinis adhibere oportet, vt ſcilicet in ipſorum officinis nihil venale proſtet, quod non ſit optimum, aut ſaltem minime adulterinum & ſuppoſitiuum. Non eſt igitur vt pharmacopolæ, qui officinam inſtruunt, in hanc tantum curam incũbant, vt vaſcula auro & argento incruſtata, varieq; picta habeant, vt quæ plus ad oſtentationẽ quam ad neceſſitatem faciunt, quod vulgus officinas has tantum admiretur, verum id ſtudeant vt ſuperfluas & inutiles has impenſas, ad comparanda optima medicamenta inſumant. Hac namq; ratione tum ſibi, tum ægrotis melius conſulent. F

6. Præparationẽ quibus oportet adhibeant. *Sexto loco*, vt iis medicamentis quæ id poſtulant, præparationes ſuas, quo ſuauiora palatoq; gratiora fiant, vel melius conſeruari, aut compoſitionibus miſceri queant, adhibeant. *Septimo & vltimo loco*, vt iis omnibus factis, ea ita ordine diſponãt, vt omnia ad manum ſint, & ex iis

recta

A recta ad ſcopum, quem ſibi Medicina præfixum habet, collimetur, nimirum vt ægro proſint ad ſanitatem, ne quid pro quo vtendo patiens in extremum vitæ periculum incidat. Singula itaque norit, quo in loco tutius & incolumius ſeruari poſſint. Nō enim omnia vno in loco ſalua ſimul eſſe poſſunt: ſed hoc loco calidæ, alio frigidæ, alio humidę, iterum alio ſiccæ, pro varietate conclauiū, aeris, ventorum, fumorum, qui omnino abeſſe debent, ſeruari medicinæ ſimplices poſtulant.

Porro ſimplicium differentiæ colliguntur a rebus, vnde illa proueniūt. Quædam enim a ſtirpibus & arboribus ſumuntur, vt ſunt *arborum & herbarum folia, flores. ſemina, fructus, radices. ſucci pradenſi concretiue, liquores. gummi, cortices, ligna.* De quibus omnibus, præter Dioſcoridem, Galenus etiam priuatim & copioſe a *lib. 6. Simpl. med. vſque ad no-*
B *num pertractat.* Quædam ab animantibus petuntur. vt ſunt *pinguedines, oſſa, medullæ, carnes, pili, partes, excrementa. ſanguis, & lac.* De quibus omnibus *libr. 10. de ſimplicium medicamentorum facultatibus* Galenus abunde ſcribit. Nonnulla e venis & latebris terræ ſumuntur; vt ſunt *metalla, lapides, gemmæ & terræ diuerſæ ſpecies.* De quib. *lib. 9. iam citati operis* Galenus copioſe pertractauit. Aliqua vero a mari & aquis, quæ tamen animalium e genere non ſunt, proficiſcuntur. De quibus *lib. 11. ſimpl. medic.* Gal. diſſeruit, idque in eiuſdem fine. Hanc ſimplicium medicamentorum diuiſionem, qua *lib. 1. de compoſ. med.* generalium Galenus quoque vſus eſt, vt ſtudioſi rectius intuerentur, in breue hoc digeſſimus ſchema, quod ſubiecimus.

C

Simplicium medicamentorum materiæ ſumuntur, vel a

- Stirpibus & arboribus, quarū hæ ſunt partes,
  - *Folia.* *Flores.*
  - *Gemma.* *Fructus.*
  - *Rami.* *Surculi.*
  - *Radices.* *Succi.*
  - *Liquores.* *Gummi.*
  - *Reſina.* *Cortices.*
  - *Stipites.* *Ligna.*
- Animalibus totis, vt ſunt,
  - *Vulpes.* *Cancri.* *Mumia.*
  - *Hirundo.* *Oſtrea.*
  - *Lumbrici.* *Cantharis.*
  - *Buccina.* *Purpura.*
  - *Limaces.* *Galerita.*

D

- Partibus animalium, vt
  - *Pinguedo.* *Adeps.*
  - *Medulla.* *Sanguis.*
  - *Coagulum.* *Oua.*
  - *Lac.*
  - *Senecta ſerpentis.*
  - *Cerebrum leporis.*
  - *Cornu ceruinum.*
  - *Vnicornis*
  - *Vngues caprarum, aſinorum.*
  - *Glutinum tauri.*
  - *Tunica interna ventriculi.*

E

- Excrementis animalium,
  - *Stercus canum, luporum, puerorum, caprinum, columbinum, aſininum.*
  - *Fel.* *Vrina.*
  - *Sudor.* *Saliua.*
  - *Pili.* *Lana ſuccida.*
- Terræ latebris,
  - *Metalla*
  - *Lapides.*
  - *Gemma.*
  - *Terra.*

F

- Mari & aquis.
  - *Sales.* *Spuma ſalis.* *Succinum.*
  - *Bitumen.* *Adarce.* *Piſſaſphaltos.*
  - *Spongia.* *Garum.*
  - *Muria.* *Alcyonium.*

Collectionis ſtirpiū tempus. Stirpes.

Stirpes fere cum floribus colliguntur. Collecta ſiccantur in vmbra potius, q̃ ſole, ne A
huius calore vires earū exſoluant: niſi caule ſint craſſiore, aut folio humidiore, adeoq;
vt putreſcant idoneæ. Vbi probe ſunt exſiccatæ, loco nō fumato, non humido, non pul-
uerulento, ſed ſublimi, puro, & arido reponuntur. Et quū diu ſeruari herbæ vix queant,

Flores. Fructus. Semina. Lac. Radices.

conſiliū eſt, vt quotannis mutentur. *Flores* tamen priuatim antea q̃ ſponte ſua decidant,
decet pendi ſunt: fructus, vbi maturuerunt: ſemina, vbi ſiccari cœperint, & priuſquā de-
fluant. Herbarum ſuccus & foliorum elici debet, germinantib. tum primū cauliculis.
Lac & lachrymæ excipiuntur, inciſo per ſummum adoleſcentiæ vigorem caule. *Radices* &
cortices eximere cōuenit, quum herbæ ſuis foliis exſuuntur. Siccātur prius expurgatæ,
& a luto & puluere elutæ. Reconduntur aūt flores, & omnia quæ iucundum odorem
efflant, articulis tiliaceis, nullo ſitu obductis. Nonnunquam carta aut foliis ſemina, vt B
perennent, apte inuoluuntur. Liquidis medicamentis denſior materia argētea, vitrea,
plumbea, aut cornea conuenit. Fictilis etiā, ſeu teſtacea, modo non ſit rara, in hūc vſum
probatur. Lignea, quæ ex buxo parantur vaſa quoq; conueniunt. Ænea vaſa oculatiis
medicamētis, & liquidis, omnibuſq; iis quæ aceto, pice liquida, aut cedria componun-
tur. Adipem autem & medullas, vaſis e plumbo albo confectis reponere conuenit.

De ſtirpibus & arboribus. CAP. IV.

Pharmacopolarū erratum.

ABrotonū geminum eſt, mas & fœmina. Mas vulgaris eſt, ac cognita omnibus, ideoq;
omnibus in officinis proſtat. Fœmina paucis agnoſcitur, & quæ ſub eius nomine a
pharmacopœis hodie venditur, adulterina eſt, & abſinthii Pontici genus, vt *in 1. tomo
noſtrorum de ſtirpium hiſtoria luculentis argumentis oſtendimus*. Ibidem ſtudioſi vniuerſam C
quoque Abrotoni fœminæ tum hiſtoriam, tum imaginem affabre expreſſam inueniēt.
Vtriuſque coma & floribus vtimur.

Abſinthii multa ſunt genera, *vt loco iam citato monſtrauimus*, vbi autē apud veteres ab-
ſinthii mentio incidit, non vulgare & quod omnibus notum eſt, vſurpandum erit, ſed
Ponticum: quod non eſt niſi id, quo hactenus Seplaſiarii pro abrotono fœmina, vt dixi-
mus, ad ſua medicamenta vſi ſunt. Comam tantum cum floribus ad medicamentorum

Nota.

confectionem adhibemus. Santonici tamē ſemine ad enecandos vermes vtimur, quod
ob id pharmacopœi *ſemen lumbricorum* appellant.

Error pharmacopœorum.

Acanthus vel Acantha, officinis Germanicis nō agnoſcitur. Quam n. illæ Brancā vrſi-
nam appellant, veterum *Acanthus* nō eſt, ſed Sphondylium potius ſylueſtre: q̃ nos alibi D
euidentib. argumentis demonſtrauimus. Vera igitur in vſum medicum reuocāda erit,
poſthabita & abiecta adulterina. Hiſtoriam vero & imaginem pictam *in 1. noſtrorum de
Stirpium hiſtoria comm. tomo* pharmacopœi inuenient. Vtimur tum foliis, tum radice.

Acetabulum geminum eſt. Vnum, q̃ Vmbilicus Veneris, & Cymbalaris, a foliis in ace-
tabuli modū orbiculatis, & in euidēter cauis dicit̃. Hoc noſtris officinis adhuc ignotum
eſt. Alterū, vulgo & Seplaſiis *Craſſula maior* vocatur. eſtq; q̃ paſſim ſcil. naſcitur, omnib.
cognitum. Vtimur foliis, ſemine & radice. Vtriuſq; pictura eſt in noſtris commentariis.

Error Seplaſiariorum.

Adianti duo genera officinis medicorum hodie innoteſcere cœperunt, ſed ſub no-
mine Capilli Veneris, candidum nimirum, & nigrum. Errant autē pharmacopœi plu-
rimum, qui pro *Adianto*, vel vt ipſi appellant, *Capillo Veneris*, herba vtūtur quæ *Ruta mura-* E
ria nominatur, vt alibi fuſius diximus.

ἄγνος, agnus, quod Latinis non eſt niſi caſta: ſic enim Græcis vocatur hæc herba, q̃
ad caſtitatem plurimum conferat. *Vitex* Latinis dicitur. Vulgo medicorum & Seplaſiis
Græca & Latina iunctis vocibus, nō ſine riſu eruditorū, *Agnus caſtus* appellat̃. Foliorum,
florum, & ſeminis vſus eſt. Noſtræ tamen officinæ ſemen tantum venale exhibent.

Seplaſiariorum erratū.

Adiuga, ſiue Abiga, & Ibiga, quæ veteribus dicta eſt *herba*, & poſtea abiectis duab. literis
b & g, *Iba*, hodie mutatione b in v, *Iua* Seplaſiis & Medicis nuncupatur. Alio nomine
Chamepitis vocatur, quaſi *pumila & humi naſcens pinus*. Multi in Germania pharmacopo-
læ pro *Iua*, non ſine maximo errore vſurpant herbam, quæ *Sideritis* eſt ſpecies. Coma
cum floribus & ſemine vtimur. F

AEra Græcis, *Loliū* Latinis nominatur. Germanicis officinis nec cognitū, nec vſita-
tum. Præſtare aūt, pp veterum auctoritatem, qui illo creberrime vſi ſunt, eſſe vſitatiſſi-
mum. Quare operam dabunt, vt in vſum reuocent lolium Seplaſiæ: q̃ facile poterunt,
ſi hiſtoriam & imaginem eius pictam *in noſtris Commentariis* traditam intuebuntur.

Alſine, vulgo & officinis *Morſus gallinæ* dicit̃: eius multa ſunt genera, q̃ alibi demōſtra-
uimus.

Althea,

A *Althea*, alio nomine *Ebiſcus & Ibiſcus* appellatur. Seplaſiis *Biſmalua, & Maluauiſcus*.
Foliorum, ſeminis & radicis vſus eſſe debet.

Amarantus multorum eſt generum, ſed ex illis vnum duntaxat, nempe luteũ, Se-
plaſiis cognoſcitur, & *Stichas citrina* nominatur. Coma & florũ luteis corymbis vtimur.

Anagallis trium eſt generum. Duo aũt nempe puniceum & cærulæum, paſſim proue-
niunt. Nullus vero eſt prorſus in noſtris officinis Anagallidum vſus: quod reprehenſio-
ne non vacat. Nam quum mira earũdem ſit facultas & vtilitas, expedit, vt in vſum quo-
tidianum reuocentur.

Anethum nulli non cognoſcitur. Vtendum coma, floribus, foliis & ſemine.

Anonis, ſiue *Ononis*, vulgo *Reſta bouis* nominatur. Trium eſt generum, purpureum, lu-
B teum, & candidum. Debet etiam huius ſtirpis aliquis eſſe in Seplaſiis vſus. Nam illam
hactenus, vt alias multas vulgares, ſupra modum tamen vtiles, neglexerunt, peregrinas
interim & incognitas vſurpantes.

Anthemis etſi multorum eſt generum, tamen vnicum tantum, nempe quod leucan-
themon, chamæmelum Latinis, vulgo Chamomilla dicitur, Seplaſiis cognitum & vſi-
tatum eſt. Eius comas & flores vſurpant medici.

Apium ſatiuũ eſt id, quod vulgo petroſelinum nominatur. Vtimur foliis & ſemine.
Quod igitur Seplaſię hodie pro Apio vtũtur, nõ eſt niſi Elæoſelinon: quod alibi abun-
de oſtendimus.

Artemiſia plura ſunt faſtigia: ramoſa & vnicaulis. Ramoſa iterum in geminas partitur
C ſpecies, fruticoſam, & non fruticoſam. Fruticoſa eſt, quæ in hodiernum vſque diem in
officinis Artemiſię nomen retinet. Non fruticoſa, quod eximie morbis vteri conferat.

Matricaria, Medicis & Pharmacopœis nominatur. Aliorum generum noſtratibus
officinis nullus eſt vſus. Vtimur coma cum floribus.

Aſplenon Seplaſiis Ceterach dicitur. Vſus eſt eius foliorum duntaxat.

Atriplicis duo primaria ſunt genera, ſatiua & ſylueſtris. Foliorum & ſeminis vſus eſt.

Balſamita officinarum non eſt niſi Siſymbrium Græcis ſimpliciter appellatum. Vſus
eſt foliorum & florum.

Betonica coronaria gemina exſiſtit, altilis & ſylueſtris. Officinæ detritis duabus prio-
ribus literis, & mutatione o in v, Tunicã vocant. Vtuntur aũt altili duntaxat, eius flores
D & radices ad medicamentorũ compoſitiones vſurpant. Eſt & betonica altera nõ coro-
naria dicta ad prioris differentiã, quæ priuatim Græcis *Ceſtros* vocatur. Duũ generum
exſiſtit, purpurea & alba. Prior tantũ Seplaſiis vſitata. Vtuntur aũt coma cum floribus.

Beta duum eſt generum, alba & nigra. Alba in purgandis per nares cerebri humori-
bus valentior. Foliorum ſucci, & radicis vſus eſt. Confundũt noſtræ ætatis Medici Be-
tam, non ſine maximo errore, cum Blito. nam Bletam vocant adiecta litera l, quæ Beta
illis dicenda erat. Blitum autem a Beta diuerſum eſſe, ſciunt omnes, qui vel leuem ſim-
plicium medicamentorum notitiam habent.

Error medicorum Betam cũ Blito confundentium.

Branca vrſina. vide Acanthus.

Braſſica hortenſis & eſculenta multarum eſt ſpecierum, vt alibi oſtendimus. Seplaſiis
E caulis appellatur.

Braſſica marina eſt, quæ hodie officinis medicorum, Soldanella nominatur. Folia
eius in puluerem redacta, & ex ſucco ac liquore aliquo conueniente hauſta, miram in
aqua inter cutem ſananda efficaciam præbent.

Bugloſſum verum eſt herba, quæ Seplaſiis & vulgo Borrago nuncupatur. Hodie
Medici & Pharmacopœi floribus duntaxat huius herbæ vtuntur, quum, Nicolai My-
repſi exemplo, foliis etiam & radicibus vtendum eſſet.

Bugloſſa officinarum. vide Enchion.

Buphthalmum Seplaſiis Cotula non fœtida vocatur. Pauci vero ſunt qui hanc ho-
die recte agnoſcunt, quum propemodũ omnes Chamæmelum Chryſanthemum pro
F ea vſurpent. Effigies veri Buphthalmi in noſtris Commentariis de ſtirpium hiſtoria
exſtat.

Error quorundam detectus.

Burſa paſtoria, vel Paſtoris burſa hodie vulgo dicta veteribus, quod ſciam, non fuit co-
gnita. Ob inſignes tamen ſuas, quas in conſtringendo habet vires, in frequẽti medico-
rum vſu eſſe meretur. Foliis autem cum ſemine vtendum.

Calamintha Latinis nominata, Seplaſiis *Calamentum* appellatur. Eius plura ſunt ge-

Capnos Plinii. Ariſtolochia rotunda officinarum.

nera: altera tamen duntaxat noſtrates officinæ vtuntur. Coma cum floribus vtendum. A

Chamæmelum. vide Anthemis.

Capnos & Capnios, Latinis *Fumaria*, Seplaſiis autem *Fumus terræ* nuncupatur. Atque hæc eſt, quæ Dioſcoridi pingitur. Altera eſt, quæ a Plinio deſcribitur, & cum Medicis quibuſdam, tum officinis *Ariſtolochia rotunda* nuncupatur, manifeſte repugnantibus folijs, quæ minime ſunt hederacea, *vt alibi copioſe admodum demonſtrauimus*. Vſus foliorum & ſeminis duntaxat prioris, alterius vero etiam radicis.

Carduus benedictus. vide Cnicus.

Caſſutha recentiorum Græcorum, Seplaſiis *Cuſcuta* nominatur.

Centaurium eſt geminum, maius & minus. Maius officinis *Raponticum* hodie nominatur, *vt infra fuſius docebimus*. Minus ſuam retinet appellationem, & *Centaurea minor*, in aliud genus deflexa voce appellatur. Maioris radice duntaxat vtuntur officinæ. Minoris coma cum floribus. B

Chamædrys multarum eſt ſpecierum. Præſtat vti ea, quæ paſſim haberi poteſt, modo adulterinam pro vera non vſurpemus. Vtimur coma cum floribus.

Chamælea Selapſiis *Mezereon* nominatur. Paucis autem hodie vera Chamælæa cognoſcitur. Seminata quidem nobis eſt aliquoties verum nunquam prodiit. Qua ſtirpe hodie noſtrates officinæ pro Mezereon vtantur, paulo poſt exponemus.

Chamæpitys. vide Aiuga.

Cichorium, officinis *Cicorea*, Latinis *Intybum ſylueſtre* dicitur.

Cicuta venenata & lethalis eſt herba. Vtimur eius ſemine, ſed extrinſecus ad moto.

Cnici duo ſunt genera, ſatiua & ſylueſtris. Satiua Seplaſiis *Cartamus*, vulgo *Crocus* C *ſylueſtris* nominatur. Syluestris duas partitur in ſpecies. Vna eſt leuis & mitior, quæ officinis non cognoſcitur. Altera hirſuta, quæ Seplaſiis *Carduus benedictus* appellatur.

Chelidonium duũ eſt generũ, maius & minus. Maius paſſim naſcit, & nulli non cognitum eſt. Minus iudico hodie eſſe omnib. ignotũ. Herba enim q̃ vulgus medicorum Scrophulariã minorẽ vocant, Chelidonium minus nõ eſt, *φ nullam pene acrimoniam, & tã exilẽ vt ſenſui fere nõ occurrat: ſed eſt potius altera Malacociſſi ſpecies, vt alibi a nobis oſtẽſum eſt.*

Cynogloſſa officinarũ. *Cynogloſſum* officinarum non eſt id, quod Dioſcorides & alij veteres pingunt, ſed potius ea herba, quam illi *Lycopſin* nominãt. Reuocandum igitur in vſum Medicum veterum Cynogloſſum, cuius quidem foliis, non radice vtendum erit. Eius effigies eſt in noſtris de Stirpium hiſtoria commentariis. D

Daphnoides Seplaſiis *Laureola* nuncupatur. Eius foliis pro Mezereon noſtrates vtuntur officinæ, quum tamen, *vt paulo ſupra eſt monſtratum, ſit Græcorum Chamælea*. Semine vero eiuſdem pro Coccognidio, vt infra latius dicemus.

Delphiniũ duplex eſt, ſatiuũ & ſylueſtre. Satiuum in Germania non niſi ſatum prouenit. Sylueſtre paſſim in agris & ſegetib. gignitur, vocaturq; Seplaſiis *Conſolida regalis*.

Dictamnus officinis Diptamus. Vere aũt dictam nõ multis annis noſtrates officinæ non ſunt vſæ, ſed radice Pſeudodictamni, quũ Cretenſis potius foliis illis vtendũ fuiſſet. Iam vero innoteſcere ſatis cœpit, nec iã eſt facile officina, in qua non venalis habeatur.

Bugloſſa officinarũ. *Ebiſcus*, vide Althæa.

Echion multorũ eſt generũ. Eius generis herba eſt, quæ hodie Seplaſiis Bugloſſa E vocatur. Vtendum illius coma, floribus & radice.

Elelisphacos, Latinis & officinis *Saluia* nominatur. foliorum duntaxat vſus eſt.

Equiſetum Seplaſiis *Cauda equina* dicitur. Coma eius vtimur.

Ebulus nomen ſuum in officinis retinet. Foliis potiſſimum hodie vtimur.

Apium officinarum. Error officinarum in Senecione.

Eleoſelinum Latinis ſonat Apium paluſtre. Seplaſiis ſimpliciter, nõ tamen ſine errore, Apium appellatur, quum ita nominatum, proprie non ſit, niſi quod vulgo medicorum Petroſelinum nuncupatur. Vſus foliorum, florum, & ſeminis.

Erigeron, Latinis Senecio dicitur. Errant officinæ medicorum, quæ pro Senecione vtuntur aquatico naſturtio, quod tamen alterum Siſymbrii genus eſt. Ita nullã prorſus cognitionem herbarum præ ſe ferunt, qui hodie componendis medicamentis præſunt. Coma cum floribus vſurpatur. F

Eruca hortenſis vera paucis eſt cognita. Imaginem eius in primo noſtrorum de Stirpium hiſtoria Commentariorum tomo pictam dedimus. Sylueſtris eſt, quæ vulgo deprauato & decurtato nomine *Rucula* nominatur. Foliis & ſemine vtimur.

Eupato-

A *Eupatorium* triplex exſiſtit. Vnum Dioſcoridis, Galeni, & aliorum Græcorum medi-
corum, quod ab officinis *Agrimonia* vocatur. Vſus foliorum eius & radicis. Alterum
Auicennæ, quod ſub nomine *Eupatory* ſimpliciter, omnibus propemodum in officinis
proſtat. Alio nomine *Kunegundis* herbam, & *Origanum aquaticum* nominant. Hæc tamen
quum omni adſtrictione vacet, pro vero & Græcorum Eupatorio vſurpari non debet.
Tertium eſt Meſue, quod Græcis *Ageratum* dicitur, paucis pharmacopœis cognitum.
Effigies eius eſt in noſtris Commentariis expreſſa. Eo vtendum, quum ex præſcripto
Meſues Seplaſiarii componunt medicamēta: ſicuti altero, vbi Auicennæ medicamen-
ta conſtruunt. Errant toto cœlo pharmacopœi, qui pro Eupatorio vtuntur *Scarlea ſylue-
ſtri*, vel vt nonnulli vocant *Saluia agreſti*. Siquidem nullus vnquam neq; Græcorum, nec
B Arabum ea herba pro Eupatorio vſus eſt.

Eupatoriũ Græcorũ. Agrimonia. Auicennæ. Herba Kunegundis. Meſue. Pharmacopœorũ immenſus error.

Eufragia veteribus, ſub hoc præſertim nomine incomperta herba. Apparet hanc ve-
tuſtioribus herbariis *Euphroſinon* fuiſſe dictam, propter cauſſam alibi abũde expoſitam.
Ab aliis non inepte *Ophthalmica* eſt nuncupata. Foliis cum floribus vtimur.

Eufragia. Opthalmica.

Fœniculum omnibus eſt notum, & retinet nomen ſuum hodie in officinis medico-
rum. Vſus comæ eius, ſeminis, & radicis.

Fœniculũ.

Fumaria. Vide *Capnos*.

Fumaria.

Gingidium non eſt herba, quæ officinis *Cerefolium* dicitur, ſed potius *Lappula agrorum*,
vt alibi evidentibus argumentis oſtendimus. Coma eius vtendum. A noſtratibus phar-
macopœis non agnoſcitur, ideoq; in illorum officinis nullum obtinet vſum. Eius ico-
C nem dedimus primo noſtrorum de *Stirpium hiſtoria* commentariorum tomo.

Gingidiũ.

Halicacabus geminus eſt, peregrinus, & vulgaris. Poſterior officinis duntaxat cognitus
eſt, & deprauata voce *Alchechengi* nominatur, vtimur ſucco foliorum, & fructu.

Halicacabus. Alchechengi.

Hedypnois duum eſt generum, maior & minor. Maior Seplaſiis nota, *Taraxicon* dici-
tur. Coma cum floribus vtimur.

Hedypnois. Taraxacõ.

Helxine, vulgo & officinis medicorum *Parietaria* nominatur. Foliis vtimur.

Helxine. Parietaria.

Hyoſcyamus ab officinis barbara & deprauata voce *Iuſquiamus* vocatur. Vſus comæ &
ſeminis.

Hyoſcyamus.

Hyſſopum nomen ſuum in Seplaſiis retinet. Foliis eius cum ſpica florum vtimur.

Hyſſopũ.

Intybum duplex eſt, ſatiuum & ſylueſtre. Satiuum iterum in duo partitur genera: lati-
D folium, quod vulgo Medicorum & Seplaſiis *Endiuia* nominatur. Anguſtifolium, quod
iiſdem *Scariola* nuncupatur. Plurimum errant pharmacopœi qui pro Endiuia vtuntur
herba quadam, quæ eſt ſylueſtris lactuca. Alii iis non minus hallucinantur, qui alteram
Sonchi ſpeciem loco Endiuiæ vſurpant. Sylueſtre Intybum *Cichorium* dicitur. Officinæ
deprauata nonnihil voce *Cicoream* vocant. Vſus eſt foliorum ſeminis & radic.

Intibum. Endiuia. Scariola. Error pharmacopœorum. Cichoriũ.

Iuncus odoratus Græce χοῖνος. Huius flore, qui Actuario & aliis recentioribus Græcis
χυνάνθος appellatur, maxime vtendum eſſet. Hodie tamē ad nos flos minime defertur,
ſed culmi duntaxat eiuſdem, ſuperiore nimirum parte a camelis, qui ea veſcuntur, Ga-
leno atteſtante, & maxime delectantur, eroſa. Eam enim in Arabiæ ſemitis copioſiſſi-
me prouenientem cameli depaſcuntur. Hinc Germanis Camelhew/ id eſt *fœnum camelo-*
E *rum*, nominatur. Quod autem falſo Galenus ſit a Matthiolo notatus, in appendice ad-
uerſus illum ſcripta docuimus. Seplaſiæ etſi culmos tantum venales proponant, tamen
nihilominus deprauata voce *Squinantum*, quum dicēdum eſſet illis *Schœnanthon*, vocãt.
Floris culmorum, & radicis vſus eſſe in officinis medicorum deberet. Sunt tamen, vt
Monachi illi, qui in Meſues filium commentarios ediderunt, quod prætereundum
nobis minime erit, qui culmos illos legitimos eſſe negent, quod ſcilicet linguam non
mordicent, nec roſæ odorem ſpirent. Sed viciſſim non deſunt, qui Schœnanthum re-
cens linguam valide mordicare, & roſæ odorem referre atteſtantur. Nec mirum vetus
& odorem & ſaporem amittere, præſertim quum ab eo, vt Galen. auctor eſt, omnis vis
vetuſtate euaneſcat. Sed nec illud, quod paſſim in officinis proſtat, odore prorſus vacat.

Iuncus odoratus. Squinãtũ.

Laurus nomen ſuum retinet, vtimur eius foliis & fructu.

Laurus.

Laurus Alexandrina, Seplaſiis Vuularia nuncupatur. vſus foliorum duntaxat eſt.

Vuularia.

Lactuca multarum eſt ſpecierum. vtimur foliis, & ſemine.

Lactuca.

Lapathum, quod officinis corrupta nonnihil voce Lapatium dicitur, multorum eſt
generum, quorum duo duntaxat Seplaſiis vſitata ſunt, nempe *Oxylapathum*, quod illis

Lapathũ.

Lapatium acutum. *Lapatium acutum* vocatur ex *Oxalis*, quæ iiſdem *Acetoſa* nominatur. Vſus foliorum, ſeminis, & radicis. A

Laureola. *Laureola* vide *Daphnoides*.

Hepatica. *Lichen*, officinis medicorum *Hepatica* nuncupatur. Vtimur foliis.

Lolium. *Lolium*, quod officinæ hodie nec cognoſcunt, nec vſurpant, veteribus vſitatiſſimum fuit. Quare in quotidianum vſum reuocandum. Quale vero ſit, diſcent e noſtris de Stirpium hiſtoria Commentariis. Ibidem enim duo illius genera recenſuimus, adiectis eorundem picturis.

Lotus ſylueſtris Seplaſiarũ error. *Lotus ſylueſtris* eſt herba illa, qua noſtrates officinæ hactenus propemodum omnes pro meliloto, non ſine errore, vſæ ſunt. Quæ enim vera *Melilotus* ſit, paulo poſt indicabimus. Lotum illam vulgus medicorum, & Germani etiam noſtri *Saxifragam luteam* appellant. Vtimur eius coma cum floribus. B

Lupulus. *Lupus ſalictarius*, officinis medicorum *Lupulus* dicitur. Coma cum floribus vtimur.

Malua. *Malua* multarum eſt ſpecierum. Officinæ *pumila* maxime vtuntur. Vſus vero eſt foliorum eius, & ſeminis.

Malabathrum. *Malabathrum* Dioſcoride teſte, folium eſt ſui generis, quod Indicæ paludes gignunt, lentis paluſtris modo innatans aquis, ſine radice. Hoc namq; ita a Dioſcoride pingitur. Foliũ Indum. Vnguentũ Malabathrinum. Syriacum. Folium. *Folium Indum* Græci appellant. A quo vnguentum *Malabathrinum*, dictum eſt. Alterum Malabathrũ folium eſt arboris cuiuſdam in Syria naſcentis, ideoq; *Malabathrum ſyriacũ* nominatum, & Plinio *lib. 12. cap. 26.* celebratum. Vnde Galeno *lib. 7. de compoſ. medicamẽt.* vnguentum Syriacum appellatum eſt. Vtrumq; folium hodie ad nos deferri deſiit. Eſt C præterea aliud cuiuſdam plantæ folium perpetuo viride, amplum, folio Nucis iuglãdis ſimile, in quadam Indiæ regione, quæ *Malabar* dicitur, natum, quod incolæ decurtata nonnihil voce *Batrum* nominant. Hoc cerebrum & ſtomachum roborat, ac cor exhilarat, Veneremq; incitat, & halitum oris cõmendat: itidem Indiæ incolis priuatim *Foliũ* appellatur. Ab hoc *vnguentum foliatum* diuitibus Romanis mulierib. nuncupatum eſt, Vt iam dicta tria ſint diſtincta genera. Hinc Galen. *lib. 7. de compoſ. medicam. general. cap. 12.* in vnius medicamenti compoſitionem tria hæc vnguenta μαλαβάθρινον, καὶ φυλλῖνον μυραψικὸν καλούμενον, καὶ συριακὸν adhibet. Differũt etiam hæc, *eodem teſte* a νάρδῳ, ſecus ac Plinius putauit. Non temere autem hoc ad vſum erit admittendum, quod eius facultas nos lateat, ſed vbi Malabathro ſeu Folio opus ſit, caſia odorata, vel Indica nardus, Galeno auctore, D

Folium Arabicum. ſupponenda erit. In horum locum Arabes quartum inuexerunt folium oblõgum, Laurino proximum, ſed maius, & neruis tribus illud intercurſantibus diſtinctum, odore & ſapore Cinnamomi iucundo. Quapropter quidem e ſapore colligunt Cinnamomi eſſe folia. Hoc vnum hodie cognoſcitur, illudq; officinæ, vt Mauritani, quos illæ maxime imitantur, ſimpliciter *Folium* nominant.

Marrubiũ. *Marrubium* officinis hodie Græca appellatione *Praſſium* nuncupatur. Comæ cum ſemine vſus eſt.

Maiorana. *Maiorana*, Sampſychus alio nomine dicitur. Vtimur foliis cum floribus, & ſemine.

Melilotũ. Officinarum error. *Melilotum* quo Seplaſiæ hodie vtuntur propemodum omnes, non eſt verum & legitimum, ſed potius lotus, vt paulo ante dictum eſt, ſylueſtris. Verum autem Melilotum *in noſtris de Stirpium hiſtoria Commentarijs* pinximus. Ex iis itaq; diſcant Seplaſiarii, quo illis deinceps Meliloto ſit vtendum, nec in veteri errore, toties moniti, perſiſtant, nec præfracte adulterinum ſubinde ad medicamentorum compoſitiones vſurpent.

Meliſſa. Lutea. Turcica. *Meliſſophyllum* officinis *Meliſſa* dicitur. Sunt autem vulgaris Meliſſæ duo genera. Vna cum luteis floribus, qua communiter omnes propemodum officinæ vtuntur. Altera cum purpureis floribus, quæ Turcica, diſcriminis gratia, nominari poteſt. Vtraq; grauiter odorata eſt, & cimices verius quam citrum redolet. Tertium Meliſſæ genus, quod copioſe in Boiaria iuxta Ingolſtadium prouenit, odore ſuo plane Citrum refert, præ-

Citrago. ſertim quum arida exſiſtit, ideoq; vera eſt, & *Citrago* rectiſſime nuncupatur. Hac etiam Seplaſiæ Ingolſtadianæ pro Meliſſa vtuntur.

Mentha. *Mentha* multorum eſt generum, quæ ſingula alibi nominatim expreſſimus. Vſus comæ cum floribus.

Mẽtaſtrũ. *Mentaſtrum* nomen ſuum in officinis in hodiernum vſq; diem retinet. Vtendum foliis cum floribus.

Merc-

A *Mercurialis* duplex, mas & fœmina. Vſus foliorum & ſeminis. Mercurialis.

Morus arbor eſt, cuius foliis, fructu, & radice vtendum eſſe veteres tradunt. Morus.

Muſcus, Seplaſiis *Vſnea* vocatur. Muſcus.

Myrrhis non eſt niſi herba, quæ vulgo & officinis *Cerefolium* dicitur. Foliis & ſemine vtimur. Myrrhis.

Naſturtium nomen etiam ſuum hodie in officinis retinet. Vſus foliorū & ſeminis. Naſturtium.

Nepeta. Vide *Calamintha*. Nepeta.

Ocimum multorum eſt generum, officinæ *Baſilicon* vocant. Vſus comæ cum floribus & ſemine. Ocimum. Baſilicū.

Ononis. Vide *Anonis*. Ononis.

B *Origanum* eſt multarum ſpecierum. Seplaſiæ noſtrates hactenus omnes ſylueſtri, vtpote vulgari & paſſim prouenięte, duntaxat vſæ ſunt. Iam afferunt etiam Creticum, Heracleoticum, & alia quædam genera. Vſus eſt comarum & florum. Effigies omnium in noſtris Commentariis de *Stirpium hiſtoria* habentur. Origanū.

Oſyris Seplaſiis *Linaria* dicitur. Vtimur foliis cum floribus. Oſyris.

Oxalis. Vide *Lapathum*. Oxalis.

Parietaria. Vide *Helxine*. Parietaria.

Parthenium Officinis, & vulgo *Cotula fœtida* dicitur. Errant autem, qui hanc herbā Matricariam eſſe arbitrantur. Vſus comæ cum floribus. Cotula fœtida.

Periclymenon vulgo & Seplaſiis *Mater ſyluarū*, caprifolium, & *Lilium inter ſpinas* vo-

C catur. Vſus foliorum & ſeminis. Mater ſyluarum.

Perfoliata officinis, dicta, veteribus incognita fuit. Vtimur foliis & ſemine. Caprifolium.

Perſonatia officinis & vulgo *Lappa maior*, & *Bardana* nominatur. Vſus foliorū & radicis. Perfoliata.

Phyllitis Seplaſiis *Scolopendria* vocatur. Coma eius frequenter vtuntur medici. Floribus nanq; & ſemine vacat. Lappa maior. Bardana.

Plantago maior, minor & media. Vtuntur foliis, ſemine, & radice. Phyllitis. Scolopēdria.

Polium duplex eſt. Inter ea montanum optimum eſt. Errant nonnulli pharmacopœi qui pro Polio vtuntur Chamæpityos ſpecie. Vſus eſt comæ. Plantago. Polium.

Polygonon officinis *Corrigiola* dicitur. Vtimur coma cum floribus. Polygōnon.

Populus duplex, alba & nigra. Vſus foliorum, florum, corticis, & ſeminis. Corrigiola.

D *Portulaca* itidem duplex, ſatiua & ſylueſtris. Vtimur foliis & ſemine. Populus.

Praſium. Vide *Marrubium*. Portulaca.

Pſylliū nomen ſuū vetus retinet in medicorum officinis. Coma cū ſemine vtimur. Praſium. Pſyllium.

Pulegium duorum eſt generum, mas & fœmina. Vſus foliorum cum ſemine. Pulegiū.

Roſa gemina, ſatiua & ſylueſtris. Vtimur coma & floribus. Roſa.

Roſmarinus coronaria vtilis folio & flore, quem vulgus medicorum ſimpliciter *Anthos* genere pro ſpecie vtens, appellat. Roſmarinus. Anthos.

Rumex Vide. Lapathum. Rumex.

Ruta duum eſt generum, hortēſis, quæ omnibus cognita eſt: & ſylueſtris, quæ rurſus gemina eſt, vna ſcilicet montana, & altera quam Syri *Harmala*, noſtræ ætatis medici Ruta.

E *Harmel* nominant. Errant capitaliter Seplaſiarii & Medici, qui pro *Harmala*, vel vt ipſi loquuntur *Harmel*, Cicutæ ſemine vtuntur. Rutarum omnium hiſtorias & picturas alibi ſtudioſis dedimus. Harmel. Capitalis ſeplaſiariorum error.

Sabina, officinis *Sauina* vocatur. Comæ vſus eſt. Sabina.

Salix, nomen retinuit ſuum in hodiernum diem. Vtimur foliis duntaxat. Salix.

Saluia duplex, maior & minor. Vſus comæ cum floribus. Saluia.

Sambucus antiquum hodie nomen obtinet in officinis medicorum. Vtendum foliis eius, & radice. Sābucus.

Sampſychum. Vide *Maiorana*. Sāſychū.

Sanguinalis. Vide *Polygonum*. Sanguinalis.

F *Sanicula* duum eſt generum, & vtraq; vulneraria eſt. Seplaſiæ primi generis tantū Sanicola vtuntur. Comæ vero eius vſus eſt. Sanicula.

Satureia verum & antiquum nomen ſuum retinuit. Foliis vtuntur officinæ. Satureia.

Scabioſa multarum eſt ſpecierum, quas omnes alibi monſtrauimus. Vſus foliorum cum floribus. Scabioſa.

Scarlea.

Scarlea, aut potius *Orminum ſylueſtre*, duobus potiſſimum hodie cognitis diſtinguitur generibus: eſt enim maior & minor. [A] Maiorem Seplaſiæ priuatim corrupta voce *Gallitricum* vocant. *Callitrichum* namque illis dicendum erat, quæ tamen appellatio *Adianto*, quod illæ *Capillum Veneris* nominant, conuenit. Minor eſt, quam vulgus medicorum Saluiam ſylueſtrem appellant: & nonnullæ officinæ, non niſi maximo errore, *vt diximus ſupra*, pro Eupatorio vtuntur. Vſus foliorum cum floribus & ſemine.

Gallitricū.

Officinarum quarundā error.

Scolopēdrium.

Scolopēdria. Scordium.

Scolopendrion. Vide *Aſplenon*.

Scolopendria. Vide *Phyllitis*.

Error Seplaſiarum.

Scordium verum, magna Seplaſiarum pars hactenus ignorauit, & pro eo, magno errore, allii ſylueſtris radice vſæ ſunt. Iam hunc errorem omnes fere abiecerunt. Foliorum cum floribus vſus eſt. [B]

Semperuiuum.

Semperuiuum plurima habet genera. Seplaſiæ maiorem, & minorem fœminā maxime vſurpant. Foliis autem cum floribus vtuntur.

Senecio.

Senecio. Vide *Erigeron*.

Serpyllū.

Serpyllum nomen vetus retinet. Coma cum floribus vtilis eſt.

Seris.

Seris. Vide *Intybum*.

Siſymbrium. Balſamita

Siſymbrium ſimpliciter, officinis *Balſamita* nominatur, *vt ſupra quoq; monuimus*. Vtimur foliis cum floribus. Siſymbrium autem cardamine eſt, quod vulgo & Seplaſiis *Naſturtium aquaticum* dicitur. Vſus eius vt prioris.

Naſturtiū aquaticū.

Sonchus. Medicorū pertinacia.

Sonchus duplex eſt, aſpera & non aſpera. Poſteriore officinæ quædam pro Endiuia vtuntur: quod ferendum erat, niſi idem quoq; medici nonnulli facerent: quorū tanta eſt pertinacia & ſtupiditas, vt moniti etiam, imo de errore conuicti, illum tamen deſerere nolint. [C] Sciunt autem nunc fere omnes, *Endiuiam* appellationem deprauatam ex Intybo promanaſſe, vt indigni ſint quos amplius moneas: imo qui errorē ne nunc quidem agnoſcere volunt, hos perpetuo cæcos eſſe conuenit. Foliorum & florum vſus eſſe debet.

Solanum.

Solanum Seplaſiis corrupte *Solatrum* nominatur. Hoc quum multarum ſit ſpecierum, duabus tantum, nempe hortenſi, & altera, quæ *Halicacabus* dicitur, vtuntur. Hortenſis folia duntaxat vſurpant. Halicacabi ſemen.

Spica nardi.

Spica nardi, & *Spica* ſimpliciter non eſt niſi radix, quę ſub eo nomine paſſim in officinis medicorum venditur, vt alibi fuſius monſtrauimus. [D] Sic vero eſt appellata, non quod reuera ſpica ſit, & in caulium cacumine proueniat, ſed quod Spicæ formam radix hæc repræſentet.

Spica celtica.

Spica celtica, alias *Romana* dicitur. Eius effigies eſt in altero noſtrorum Commentariorum tomo.

Spinachia.

Spanachia, vulgo *Spinachia* dicitur. Coma cum ſemine vtimur.

Spina alba. Bedeguard.

Spina alba Seplaſiis & Serapioni *Bedeguard*, nominatur. Hodie pharmacopœis fere omnibus incognita: ideoq; fit vt alius aliam pro ea vſurpet herbam. Singuli enim peculiarem propemodum habent *Bedeguard*, ita vt nonnulli etiam eo inſaniæ veniāt, vt ſpongiolas quas ſylueſtris Roſa profert, pro illa vtantur, ſilentibus interea medicis, æque, vt ipſi, imperitis. Germanicis Seplaſiis cōſultiſſimum erit, vt pro ſpina alba vtātur ea, [E] quæ paſſim apud nos prouenit, & in altera noſtrorum de *Stirpium hiſtoria* Commentario tum editione picta eſt, quod illa ſit vera *Spina alba*, & Dioſcoridis deſcriptioni optime quadret. Vtendum foliis, ſemine, & radice.

Spina Arabica Sucaha.

Spina Arabica, vel *Aegyptia Serapionis* & officinarum eſt *Sucaha*, vt conferenti vtrinque deſcriptiones & facultates ſole clarius patet. Eſt autem ſpina Arabica hodie incognita, ideo eius ſuccedaneo vtendum: quod quale ſit ſuo infra indicabimus loco.

Stichas peregrina. Arabica Spica nardi. Lauandula. Stichas citrina.

Stœchas vel *Stichas* duplex eſt: vna cæruleis, altera purpureis floribus, *vt alibi monſtrauimus*. Priore Seplaſiæ pro Stichade Arabica vtuntur, quum tamen neutra eſſe Arabica videatur. Arabica namq;, modo Auicennæ credēdum ſit, ſemine deſtituitur. Singulæ autem iam dictæ ſuis in ſpicis ſemen producunt. Sunt tamen legitimæ Græcorum Stichades, & quidem nobis peregrinæ. Præter enim has duæ aliæ officinis medicorum [F] vſitatæ ſunt, quarum altera *Spica nardi* appellatur, altera vero *Lauandula*. Plurimā in medendo efficaciam habent, ideoq; in vſu medico minime contemnendæ.

Stichas citrina officinis dicta, eſt Amaranti lutei ſpecies, *vt alibi oſtendimus*.

Stratiotes

A *Stratiotes* millefolia, Seplaſiis ſimpliciter *Millefolium* vocatur. Vſus eſt foliorum cum floribus. Millefoliū

Tamarix officinis *Tamariſcus* appellatur. Vtimur foliis, cortice tum ligni, tum radicis. Tamariſcus. Tamarix.

Thymelaa hodie a paucis agnoſcitur. Eius ſemen eſt granum ſiue *coccum Gnidium*, pro quo tamen officinæ noſtræ hodie fructu ſeu ſemine Daphnoidis vtuntur, vt *ſupra quoq; monuimus*. Eius effigiem alibi dedimus. Thymelæa.

Tithymalus eſt multorum generum, quæ propemodum omnia alibi picta legentium oculis ſubiecimus. Seplaſiæ aliquot eius genera *Eſulas* nominant. Nicolaus tamen Myrepſus ſic duntaxat *Tithymalum Cypariſſiam*, non *Pityuſam*, vt Matthiolus falſo cenſet, appellat, & interdum etiam eãdem nominat Chamæpityn, nulla alia haud dubie de cauſ-
B ſa, quam quod magnam ſimilitudinem cum Chamæpity, quod ad foliorum formam attinet, habeat. Hodie *Eſula minor* vocatur. Tithymali. Eſula.

Trichomanes Dioſcoridis officinis *Polytrichum* nuncupatur. Magni vſus & non contemnendi herba. Coma eius vtimur, quod floribus & ſemine vacet. Polytrichum.

Thymum nomenclaturam ſuam in Seplaſiis retinuit. Coma cum floribus vtendum. Putant pleriq;, atqui falſo, *Thymum* vulgare eſſe *Serpyllum ſatiuum*. Thymum.

Tuſſilago officinis *vngula Caballina* nominatur. Foliis eius tãtum vtuntur hodie Medici. Flos enim eius fugax eſt, nec non niſi verno tempore comparet. Quum vero hoc tempore quo floret, foliis adhuc ſuis deſtituatur, fit vt a paucis tum cognoſcatur. Vngula caballina.

Verbaſcum multarum eſt ſpecierum, quas omnes alibi oſtendimus. Seplaſiis *Tapſus*
C *barbatus* dicitur. Foliis & floribus vtimur. Verbaſculorum duo ſunt genera, odoratum & non odoratum. Officinis *herba paralyſis* vocatur, & *coma*, odorati maxime, ac floribus vtuntur. Verbaſcū. Tapſus barbatus. Verbaſcula. Herba paralyſis.

Verbenaca eſt duplex, ſupina & recta. Supina officinæ tantum vtuntur, & *Verbenam* nominant. Vſus eſt foliorum cum floribus. Recta multa habet genera, quæ alibi monſtrauimus. Errant qui inter genera eiuſdem recenſent herbam, quæ eſt *Eryſimum oleraceum*, quod diffuſe & ex profeſſo *in noſtris de Stirpium hiſtoria Commentarijs monſtrauimus*. Verbenaca. Verbena. Error quorundam detectus.

Vetonica, Seplaſiis *Betonica non coronaria* nuncupatur. Duum eſt generum, purpurea & alba. Purpurea officinæ tantum vtuntur. Foliorum cum floribus maxime vſus eſt. Betonica.

Viola purpurea ſeu nigra, ſiue *Martia*. Eius tum foliis, tum floribus in officinis vtun-
D tur. Viola.

Vitex. Vide *Agnus*.

Atq; hæ ſunt ſtirpes quibus noſtrates officinæ maxime vtuntur.

De floribus. CAP. V.

VSus autem priuatim in noſtratibus officinis ſequentium florum eſt.

Anethi. Vide in ſtirpibus. Anethi.

Anthos vulgus medicorum, & pharmacopœorum poſteriorum, Grꝍcorum exẽplo, *Roſmarini florem* appellat, Vide *Roſmarinus*. Anthos.

Balauſtium ſyluestris Punicæ flos eſt, vt Cytinus ſatiuæ, *Theophraſto, Galeno, & Dioſcoride teſtibus*. Intelligunt autem prædicti auctores per florem non ſolum foliola, ſed & ca-
E lycem, qui pomum producit. Cuius quidem rei teſtis eſt *lib. 23. cap. 6.* Plinius, qui Cytinũ primum huius pomi partum florere incipientis nominat. Et Galenus *lib. 6. de Comp. medic. local. cap. 1.* Cytinum interpretatur *primogenitum punicum*. Quare minus recte Cornarius *in ſuis ſuper iam citatum locum commentarijs* Galenum negligentiæ inſimulat, quin potius diligentiæ tribuendum erat, quod hoc loco quid per cytinum intelligat, tam diſerte explicare, & lectorem a confuſione aſſerere voluerit. Per florem igitur Punicæ, & futuri pomi formam, & foliola, quæ ſuper calycem ſunt, prædicti auctores accipiunt. Plinius vero florem ipſum tam ſatiuæ, quam ſyluestris nondum apertum, & qui foliola rubra nondum oſtentat, Cytinum nominare videtur. Balauſtium autem foliola rubẽtia, quæ iam ex calyce eruperunt. Plinium ſequuntur recentiores & noſtræ ætatis medici
F in vniuerſum omnes, qui per balauſtium cuiuſuis mali Punicæ florem intelligunt, contra quam Græci, qui ſyluestris duntaxat Punicæ florem ita nominant. Retinuit itaque flos ille in officinis Medicorum veterem nomenclaturam. Balauſtiū. Cytinus. Galenus a Cornarii calumnia defenſus.

Betonicæ coronariæ. De qua capite præcedenti diximus; Vſus eſt quoque florum alterius Betonicæ, quam Ceſtron Græci vocant. Betonicæ coronariæ. Ceſtron.

Bugloſſi. / C hori. / Chamæmeli. / Croci.

Bugloſſi. Borraginem Seplaſiæ appellant, vt antea monſtrauimus.
Cichory. Vide *Intybum.*
Chamanick. Chamomillam officinæ Medicorum nuncupant. Vide *Anthemis.*
Croci. Optimus autem ad medicamenta Coryceus, recens, oblōgus, integer, plenus,
non fragilis, flauiſſimus, & odoratiſſimus. Hodie primas tenet Vienenſis.

Cyani.

Cyani. Frumenti florem officinæ appellant. Eius duo ſunt genera, ſatiua ſcilicet &
ſylueſtris, *vt alibi docuimus.*

Bugloſſæ.

Echij. Bugloſſam Seplaſiæ nominant, *vt præcedenti capite dictum eſt.*

Ephemeri non lethalis. / Lilium cōuallium.

Ephemeri non lethalis, quod vulgus medicorum & officinæ illorum *Lilium conuallium*,
& Germani noſtri *Maij florem* nuncupant. Quidam ſciolus, quem indignum, vt a nobis
nominetur, cenſemus, nuper alteram Polygonati ſpeciem pro Ephemero, non lethali B
multorum riſu, produxit. Matthiolus putat inter Ephemeri genera numerādum haud
eſſe, qua de re alibi multa diximus, & ipſius opinionem confutauimus.

Epithymū Arabū & Græcorū. / Epithymū vnum & idem.

Epithymum Græcorum & Arabum vnum & idem eſt. Hallucinantur itaq; plurimi,
qui Dioſcoridis aliorumq; Græcorum Epithymum, ab eo quod Arabes pingunt, & ho-
die in officinis vſurpatur, diuerſum eſſe putant. Quippe vtrunq; capillamentum Thy-
mi eſt. Eſſe autem vnum & idem vtrorumq; Epithymum, principio facultates, quas illi
tam Græci, quam Arabes tribuunt, liquido monſtrant. Ex æquo enim huic pituitam a-
tramq; bilem per inferna ducendi vim ineſſe tradunt. Præterea deſcriptio Epithymi,
quæ eſt apud Dioſcoridem, ſatis teſtatur, non eſſe ipſum ab Arabum Epithymo diuer-
ſum. Is namq; Epithymum ſuum a Romanis inuolucrum vocari ſcribit: quod quidem C
nomen ei, quo in officinis vtimur, & ab Arabib. præſertim Serapione, & Meſues filio,
pingitur, optime quadrat. Nam rubrum eſt capillamentum, quod Thymi flores, inuo-
lucri inſtar, ambit; quale etiam in aliis herbis, Thymbra nimirum, quod ob id Græcis

[illegible] / Cuſcuta.

[illegible] dicitur, & in lino, quod poſteriores Græci priuatim *Caſſutham*, noſtri *Caſcutam*
vocant, inuenitur. Denique Dioſcorides Epithymum habere inquit capitula tenuia, le-
uia, caudas capillorum modo obtinentia: quæ certe ſingula indicia communis vſus &

Obiectio diluitur.

Arabum Epithymo pulcre conueniunt. Quare vt diuerſum ab eo ſit, fieri nequit. Sed
iis, quæ diximus, quiſpiam forte reclamabit, & Dioſcoridis auctoritatem opponet, qui
diſerte ait, *Epithymum Thymi eſſe florem.* Quod ſi verum eſt, vt nemo inficias ire poterit,
ab eo, quod Arabes deſcribunt, diuerſum id, neceſſe eſt, qui nō eſſe Thymi florem, ſed D
eius potius inuolucrum memoriæ prodiderunt. Cui ita reſpondemus, *recte quidem Dio-
ſcoridem ſtatuere, Epithymum eſſe Thymi florem, ſi quidem florem ille appellet, non id quod proprie
Thymi flos dicitur ſed id quod crinium vel cincinnorum modo capitula Thymi ambit, ac florum qua-
dam imagine comat capillamentum. Hincq; adeo factum eſt, quod non contentus fuerit ſimpliciter
florem nominare: ſed adijcit, atq; perſpicue explicat, quale id ſit quod Thymi capitula cingit, aut quod
flores Thymi inuoluit & ambit: nempe capillamentum aliquod Caſſutham referens.* Vnde omni-
bus palam fit, Epithymum non ſolum capillamentum eſſe, quod Thymi flores cingit,
ſed etiam ipſos flores, tam Thymi, quam capillamenti, qui vna quum capillamentum
illud tollitur, decerpuntur. Cuius rei teſtis eſt Auicenna, qui *lib. 2. cap. 229.* Epithymū
hiſce verbis deſcribit: *Eſt*, inquit, *ſemen, & flos, & ſtipites parui confracti.* E quibus ſane ver- E
bis manifeſtum omnibus fit, Epithymum eſſe capillamentum ſeu inuolucrum, quod ſi-
mul flores, ſemē & ſummitates ſtipitis ſeu coliculos Thymi in ſe complectitur. Id quod
confirmat maxime, quod nunc pharmacopœi etiam Epithymum eiuſmodi, afferant,
quod Thymi folia, flores, & ſemen ſibi admixtum habet. Vt rectiſſime Dioſcorides ca-
pillamenta illa flores Thymi ambientia & cingentia, atq; florum quadam imagine co-
mantia, *Thymi flores* dixerit, capillamenta ſcilicet ipſa floribus cōnectens, vt qui a capil-
lis illis ſeparari nequeant, & vna vt cum eis decerpantur, neceſſe ſit. Quapropter rectiſ-
ſime fecit Galenus, quod Epithymo facultates Thymi aſſignat, quanquam efficaciores.

Obiectio alia diſſoluta.

Nec obſtat noſtræ ſententiæ, quod Plinius *lib. 26. cap. 8.* duo Epithymi genera eſſe ſta-
tuat. Nam is, vt poſt eum multi quoq; alii, Dioſcoridis locum non recte intellexit, *quem- F
admodum copioſiſſime tomo primo noſtrorum de Stirpium hiſtoria commentariorum diximus.* Sed
hæc de Epithymo in præſentia dixiſſe ſatis ſit.

Geniſtæ.

Geniſta noſtratis, quam corrupta nonnihil voce Seplaſiæ *Geneſtam* vocāt, flores phar-
maco-

A macopœos habere oporteret. Sed tãta eſt multorũ negligentia, vt illos plane negligãt, nec inter reliquos flores locum obtinere patiãtur. Vtũtur enim eiũs duntaxat ſemine. *Pharmacopœorũ negligẽtia.*

Iunci odorati, Squinantum barbari nominant. flores in Seplaſiis noſtratib. haud proſtant. Eius enim duntaxat culmos venales exponunt. *Iunci odorati.*

Lauandulæ. Vide *Stœchas.* *Lauãdulę.*

Leucoiorum luteorum. Cheiri nuncupant officinæ. Vide *ſupra.* *Cheiri.*

Liliorum alborum quidem flores vſurpant Seplaſiæ, aliorum nequaquam. *Liliorum alborum.*

Maluæ ſyluestris floribus vtuntur maxime. *Maluæ.*

Meliloti, cuius multa eſſe genera conſtat, *vt alibi diximus.* Officinæ propemodum omnes, flores Loti ſyluestris pro Meliloti floribus venales exponunt, quum potius earũ *Meliloti.*
B herbarum floribus illis ad conficienda medicamenta vtendum eſſet, quas in altero noſtrorum de *Stirpium hiſtoria* commentariorum tomo primam, & quartam ſpeciem fecimus. His enim leuis quędam adſtrictio ineſt, quam in Meliloto veteres requirũt, quũ contra Lotus ſyluestris nullam prorſus habeat, acriſq; magis ſit. Gręcorum ſuccedanea, quorum nonnulli falſo auctorem eſſe Galenum ſibi perſuadent, quod multa in iis non ſatis commode pro aliis ſubſtituta ſint, inter ſuccedanea Meliloti referunt *Lotum ſyluestrem*: quod non alia de cauſſa fecerunt, quam quod concoquendi & diſcutiendi facultatem, perinde atq; Melilotum, habeat. Quaſi vero ſolas has facultates Melilotum, & non etiam illis coniunctam adſtrictionem, qua Lotus ſyluestris prorſus deſtituitur, obtineat. Atq; ea haud dubie cauſſa eſt, cur hactenus etiam officinæ ea pro Meliloto vſæ *Galenus non eſt auctor Græcorũ ſuccedaneorum.*
C ſint. Quum autem habeamus aliam herbam, quæ præter iam dictas tertiam etiam habeat, nempe adſtrictoriam facultatem, neceſſe eſt vt illa vtantur. Præſtaret tamen eas prima ſpecie vti, ſi eius copia haberi poſſet.

Meliſſophylli, officinis *Meliſſæ.* Vide ſupra. *Meliſſophylli.*

Nymphæa, Seplaſiis *Nenupharis.* Facultatis tamen florum eius Dioſcorides & Galenus priuatim non meminerunt, quod eandem quam ſemen & radix facultatem habeant. De illorum itaq; ſentẽtia, ſemine potius, & radice Medicis vtendum erit, quę, vt iidem teſtantur, refrigerandi & exſiccandi poteſtatem obtinent. Arabes contra floribus eſſe vtendum præcipiunt, illiſq; refrigerandi in tertio, in ſecundo autem humectandi vim tribuunt. Atq; hos quidem flores quarta ſpecies Nenupharis producit, quando- *Nymphęa Nenuphar.*
D quidem illi præter binas quas Græci commemorant, duas alias recenſent. Vt hinc conſtet, eam Nymphæam, cuius flores humectare Arabes memoriæ prodiderunt, non eſſe Nymphææ ſpeciem, ſed herbam ab iis diuerſam, & hodie omnibus incognitam. Quapropter toto cœlo errãt noſtri temporis Medici, quod ſuis Nymphæis, quæ ſunt Græcorum, humectandi etiam facultatem aſſignant. Ita Arabum ſcripta ſæpenumero errandi occaſionem Medicis præbent. Et mirum plane eſt, Serapionem etiam inter Nenuphares ſuas, quæ frigidæ & humidæ ſunt, numerare, quam calidam eſſe, & tenuium partium ſcribit. Adeo nihil eſt in vniuerſa Arabum doctrina certum ac ſolidum. Decebar autem Serapionem huic tertiæ Nenuphari, vt peculiare nomen imponeret, aut ita deſignatione aliqua perſpicua illam declararet, vt a ceteris dignoſci poſſet. Quod quũ *Medicorũ noſtri temporis error.* *In Arabũ doctrina nihil certũ ac ſolidum.*
E non fecerit, non temere hoc Serapionis inſtitutum admiratus ſum. Quanquam magis mirer, Matthiolum tam nullius momenti rationibus Arabib. patrocinari auſum fuiſſe.

Origani. vide ſupra.

Perſicorum floribus ſubducendi aluum vim ineſſe, experientia compertum eſt. Excipiuntur Saccharo, vt aliarum quarundam herbarum flores. *Perſicorũ.*

Prunellæ, cuius multa eſſe genera conſtat, vt alibi diximus, flores veteribus innominati, aut ſaltem neglecti fuerunt. *Prunellæ.*

Roſarum. vide ſupra.

Roſmarini, anthos officinis, recentiorum Græcorum exemplo nominatur. *Anthos.*

Sambuci, omnibus noti. *Sambuci.*

Scabioſæ vocatæ multa ſunt genera. Herba in vſu medico minime contemnenda. *Scabioſæ.*

Sparti, quod a Geniſta diſtat, id quod omnes ſciunt, quibus vtraq; ſtirps viſa eſt, imo vtriuſque pictura, quam alibi exhibuimus, planiſſime vtraſq; eſſe diuerſas demonſtrat. Spartum foliis fere deſtituitur, Geniſta vero multifolia exſiſtit. *Spartum a Geniſta diſtat.*

Stichadis. Supra. *Stichadis.*

 A

Verbaſci. *Verbaſci*. vide ſupra.

Herba paralyſis. *Verbaſculi* odorati, Seplaſiis herba paralyſis, vt ſupra eſt oſtenſum.

Violarum. vide ſupra.

Agni caſti flores. *Viticis*, officinis Agni caſti. Vide ſupra.

De ſemine. CAP. VI.

Semen. Fructus. SEmen a fructu differt, perinde atq; contentum a continente, ſeu potius veluti pars a ſuo toto. Quod exemplo clarius euadet. *Pomum & pyrum, item perſica mala, arborum fructus ſunt: nuclei autem in medio fructuum reperti, ſemina*. Pari ratione *cucumer, cucurbita, pepo, & id genus alij fructus ſunt, quibus plurima, lata & conſpicua inſunt ſemina*. Semen autem σπέρμα. καρπός. Græcis proprie σπέρμα dicitur. Crebro tamen Dioſcorides & Galenus καρπὸν etiam vocant. Quare diligenter conſiderandum, quando fructum, & quando ſemen ſignificet. B In Seplaſiis autem noſtratibus magna ex parte ſequentium vſus eſt ſeminum.

Althea. *Althea*.

Ammi. *Ammeos*, cuius iam multa cognoſcuntur genera. Quod autem inter illa legitimum ſit, ex noſtris de *Stirpium hiſtoria* Commentariis diſcendum erit, nempe id, quod paruum nominatur, & odore ſuo Origanum refert.

Amomũ. *Amomi* ſemen in omnibus officinis deſideratur. Quod enim ſub Amomi nomine proſtat, eius herbæ ſemen eſt, quam nos *Petroſelini Macedonici*, non quidem eius, quam officinæ ita vocant, vt mihi falſo Bernardus Deſſennius Cronenburgius affingit, quum ne per ſomnium quidem mihi in mẽtem venerit, ſed eius potius, cuius iconem in commentariis meis de *ſtirpium hiſtoria* ſubieci pro vero Petroſelino. Etſi non omnes offici- C nas vno & eodem ſemine pro Amomo vti ſcio. Non autem ſemine Amomi priuatim vſi ſunt veteres, *vt ex Dioſcoride ſatis conſtat*, ſed toto frutice, ligno ſcilicet vel ſurculis eius cum ſemine ſeu fructu vuis ſimili. Interdum etiam ſolis racemis, *vt liquet ex lib. 9. Galeni κατὰ τόπους cap 3. & lib. 7. κατὰ γένη cap 9* Quum itaq; vero Amomo deſtituamur, ſuccidaneo eius in componendis medicamentis vtendum erit: quod, quale ſit, ſuo monſtrabimus loco. Non eſſe autem Roſam Hierichontis, hinc maxime liquet, quod illi vt Amomo non inſit origani odor, nec acris ſapor. Quare Acoro vero, pro Amomo vtendum erit.

Anethi.

Aniſi. D

Apium ſatiuum. Error Seplaſiarum. *Apij ſatiui*, quod eſt Petroſelinum vulgare, vt alibi multis argumentis oſtendimus. Errant igitur Pharmacopœi, quod pro Apii veri ſemine, alterius cuiuſdam, nempe *Elæoſelini*, ſemen vſurpant.

Aquilegia.

Aſparagi. *Aſparagi*, officinæ abiectione primæ literæ Sparagi ſatis inepte nominant.

Atriplicis. *Atriplicis*, cuius multas eſſe ſpecies conſtat, quas omnes alibi indicauimus. Vtuntur hortenſis maxime ſemine.

Caulis. *Braſſica*, Caulem officinæ vocant. Cuius itidem multa eſſe genera alibi diximus.

Carui. *Cari, carei, & caroi*, Seplaſiæ *Carui* ſemen appellant.

Cannabis. *Cannabis*. E

Cardamomum duplex. Græcorũ. *Cardamomi*. Duplex eſt autem Cardamomum, vnum quidem Græcorum, id nimirum, quod Dioſcorides & alii Græci deſcribunt. Id autem Serapioni & aliis Arabibus *Cardumenum* vel *Cordumenum* dicitur, id quod ex vtrorumq; collatione fit manifeſtiſſimũ. Hoc hodie deſideratur, & Seplaſiis incognitum & inuſitatum eſt. Alterum, quod Arabum. Sacolla. Serapioni *Sacolla* nominatur. Cardamomum autem Auicennæ & Sacollam Serapionis Cardamomum Arabum geminũ. eſſe eandem rem, vtriuſq; deſcriptiones inter ſe collatæ monſtrant. Digerunt vero Arabes ſuum Cardamomum in duo faſtigia, maius ſcilicet ac minus. Malus appellant, Maius. cuius ſemen Ciceris amplitudine grandeſcit, & quod fractum intus granula alba, anguloſa, & odorata, guſtu ſuo mordaci linguã vellicantia, habet Minus, inuolucris ſuis ſe- Minus. F mina lẽtis magnitudine obtinet, minore odoris fragrantia. Seplaſiæ Arabũ imitatione Cardamomum officinarum. itidem duo Cardamomi genera faciunt. Vnum maius, quod in ſiliquis concipit ſemi- Maius. na triangula, colore fuſca, guſtus acerrimi, ſine vlla adſtrictione. *Granum paradiſi* vocant Granum paradiſi. Nicolaus Myrepſus *Menegetam*. Ad quam ſane appellationem alludentes Hiſpani *Ma-* Menegeta *lagretam*, Itali *Melligetam* vel *Melegletam*, quod ſcilicet a regno Melli aduehantur, nuncupant.

A cupant. Minus itidem in ſiliquis flauis ſemen continet anguloſum, colore ex terreo flauum, quod illæ ſimpliciter *Cardamomum* nominant. Vnde perſpicuum euadit, officinarum Cardamomum non eſſe Dioſcoridis. neq; enim denſa ſunt & ad frangendum contumacia, nec in guſtu vllam amaritudinem relinquunt. Vtrunq; autem ad Cardamomum maius Arabum magis, etſi per omnia non reſpondens, referendum eſſe videtur. Nam ſiliqua, in qua concipiuntur, Ciceris nigri magnitudine grandeſcit, granaque intus anguloſa, mordacitate ſua guſtum vellicantia continet. Minore autem prorſus carent; quod non eſt niſi id, quod Actuario & aliis recentioribus Græcis *Capſicon* vulgo *piper Indianum* appellatur, quod alibi abunde ſatis oſtendimus. Eo igitur recte pro Cardamomo minore deinceps vtentur Seplaſiæ. *Minus. Capſicon. Piper Indianum.*

B *Cepa*. Sunt autem eius aliquot genera, quæ alibi indicauimus. *Cepa.*

Ciceris rubri & nigri. *Ciceris.*

Cici, quod Latinis alio nomine *Ricinus* dicitur. Arabes *Cheruā*, barbari & officinæ *Cataputiam* maiorem vocant. Quapropter in compoſitionibus Arabum & recentiorum Pharmacopœi pro Cherua & Cataputia maiore Ricini ſemine vti debent. *Ricinus. Cherua. Cataputia maior.*

Cicutæ, quo certe non ſine capitali errore in plerisq; compoſitionibus pro Rutæ ſemine vtuntur officinæ, *vt ſupra quoque in Ruta diximus*. Errant vero etiam in eo, quod pro Cicutæ ſemine, Cicutariæ alterius vſurpant ſemen, *vt ſupra quoq; diximus*. *Officinarū error in Cicuta.*

Citrei mali, Citri Seplaſiæ nuncupant. *Citrus.*

Cnici. Cartami. Vide ſupra. *Cartamus*

C *Coriandri*, quod omnibus notum eſt.

Cotoneorum, cidoniorumue. *Cotoneorum.*

Coccus baphica, vel *coccum baphicum*, id eſt, granum tinctorium, infectoriumue, Arabes *Karmes* vel *Chermes* & *Alkarmes* nominant. Nihil autem eſt granum tinctorium, niſi baccula, lenticulæ æmula, ramis adnata Ilicis cocciferæ. Ceterum granum tinctorium cōmunis vſus, & quod hodie in officinis proſtat, non eſt id, quod a Dioſcoride pingitur. Nam hnc nullam lentis faciem, *vt Dioſcorides aſſerit*, refert. Videtur itaq; eſſe granum qnod ad radices quarundam herbarum, maxime *Pimpinellæ* reperitur, ex cuius medulla tenues, formicæ inſtar, vermiculi exoriuntur: argumento quod hoc inane intus deprehenditur. Hoc ruſtici in pluribus Italiæ locis colligunt. Huius meminiſſe apparet Plinium *lib. 24. cap. 4.* iis verbis. *Eſt autem genus Cocci in Attica fere & Aſia naſcens, celerrime in vermiculam ſe mutans, quod ideo Scolecion, quaſi vermiculoſum, vocant improbantq;*. Ceterum granum hoc paruum obſcure rubrum ſiue puniceum, nō ſolum ex Italia, ſed & aliis regionibus, nempe Thuringia, Polonia, & Occidentalibus plagis ad nos affertur. Officinis *granum tinctorum* appellatur. Huius grani duæ ſunt partes: altera interior ſeu medullaris, melior ac præſtantior, quam non nulli *Grani tinctorij puluerem* nominant: altera exterior corticoſa, quæ longe priori eſt inferior. Eximie cnnfert hoc granum mulieribus abortientibus, cum pari Thuris pnndere in potu ſumtum. *Granum tinctorū.*

D

Coccon gnidium, ſeu *granum Cnidium*, Seplaſiis *Coccognidium* compoſita dictione vocatum, ſemen eſt Thymelææ. Hallucinantur plurimum pharmacopœi, qui pro eo vtun-
E tur Daphnoidis ſemine, vt ſupra quoq; in dictione Thymelæa monuimus. *Granum cnidium. Error Seplaſiariorum.*

Cucurbitæ, cuius tamen apud veteres nulla fit mentio. *Cucurbita.*

Cucumerum omnis generis, quæ ſingula fere alibi oſtendimus. Inter ea *Citrulus* etiam appellatus Cucumer continetur. *Cucumeres.*

Cumini ſatiui. Nam ſylueſtris nullus eſt in officinis vſus.

Dauci veri. Quod non temere adiicimus, quia magna pharmacopœorum pars Staphylini erratici ſemine, quanquam nullo errore, pro Dauco vtatur. *Daucus.*

Erucæ veræ. Nam raro etiam officinæ legitimæ Erucæ ſemen vſurpant, imo pro ea Sinapis quodam genere vtuntur, quod in noſtris de *Stirpium hiſtoria* Commentariis latius monſtrauimus. *Eruca.*

Erui, Orobum Græca quidem nomenclatura Seplaſiæ nūcupāt. Eſtq; duplex, candidum & rufum. Neutrum hodie cognoſcitur a noſtratibus pharmacopœis: Nō enim eſt hoc ſemē, quod pro eo aliquot annos vti cœperunt: *Ochri* enim & *Lathyri* ſemina eſſe conſtat, *vt alibi monſtrauimus*. Errant tamen omnium maxime, qui pro Eruo ſeu Orobo ſylueſtri vicia, & Aphace vtuntur. Afferunt iam aliud ſemen pro Orobo Siculo, quod ipſe *Orobus. Eruum.*

Cicerculam eſſe potius arbitror. Proinde pro vero Eruo tantiſper, dum in notitiam Pharmacopœorum venerit, eius ſuccedaneo vtendum erit. Quod quale ſit, infra in catalogo ſuccedaneorum quærendum erit. A

Fœniculi.

Fœnigraci.

Fabarum.

Geniſta.

Hippoſelinum Macedoniſium.

Hippoſelini, quod falſo Seplaſiarii pro Petroſelino Macednnico vſurpant. Nicolaus Myrepſus *Macedoniſium* appellat: vnde haud dubie Macedonici Petroſelini nomenclatura, qua hodie vtuntur promanauit.

Alchechengi.

Halicacabi, officinis *Alchachengi* vocatur, vt ſupra quoq; diximus. B

Hordei.

Hyoſcyami.

Hyoſcyami albi & flaui. Seplaſiis barbara & inepta voce *Iuſquiami* ſemen nominatur.

Endiuiæ & Scariolæ.

Intybi ſatiui vtriuſq;, Endiuiæ & Scariolæ officinis ſemen appellatur. Vide *Intibus*.

Lactuca. Supra.

Cataputia minor.

Lathyris, quod Seplaſiis Cataputia minor dicitur.

Laureolæ.

Laureolæ, non ſine magno errore rerumq; cõfuſione, officinis Coccognidiũ vocatur.

Lens, notum omnibus ſemen.

Libyſticũ. Leuiſticũ.

Liguſticum vel *Libyſticum* verum noſtratibus officinis adhuc incognitum eſt. Nam Leuiſticum illis nuncupatum non eſſe veterum Liguſticum, omnes deprehendent, qui illud cũ Liguſtici deſcriptione conferre volunt. Neq; eſt, *vt plerię cenſent*, Smyrniũ, propterea quod Braſſicæ ſemen ſimile haud habeat: ſed eſt Dauci genus, vt alibi abunde oſtendimus. C

Lingua auis.

Lingua auis, fraxini eſt ſemẽ, vt in noſtris de *Stirpium hiſtoria* Cõmẽtariis indicauim⁹.

Lini. Vide ſupra.

Lachryma Iodoci. Milium ſolis.

Lithoſpermon geminum eſt, ſatiuum & ſylueſtre. Satiuum iterum eſt duorum generũ, maius & minus. Maius Lacrymã Iodoci nominant. Minus, Milium ſolis Seplaſiis & Medicis nũcupatur. Hoc ſolum hodie vſitatum eſt, & a ſylueſtri, q̃ nigrius eſt, variat.

Lupini. }
Retinent ſuas appellationes. D
Malua. }

Maiorana. Vide *Sampſychum.*

Melonũ.

Melonum inter Cucumeris genera recenſetur.

Myrtilli.

Myrti. Seplaſiæ myrtillorum ſemen appellant.

Naſturty, omnibus notum.

Nigella.

Nigellæ tria ſunt genera, vt alibi diximus. Vtuntur duorum ſeminibus officinæ. Lutea enim nigella illis incognita eſt. *Gith* Barbari *Nigellam* nominant. Hactenus maximo errore Pharmacopœi ſemine cuiuſdam ſtirpis, quæ in ſegetibus naſcitur, & a nonnullis Pſeudomelanthiũ, a nobis autem Lolium putatũ, & adulterinum nominatur, vſi ſunt.

Pharmacopœorũ error.

Baſilicum.

Ocymi, Seplaſiis *Baſilici* nuncupatur.

Acetoſa.

Oxalidis, officinis *Acetoſa* dicitur. E

Riza.

Oryzæ, Seplaſiis detrita vna litera *Riza* nominatur.

Orobi Vide *Eruum.*

Pæonia.

Pæonia. Gemina eſt maris & fœminæ diſcrimine. Officinis noſtratibus fœminę duntaxat ſemen vſurpatur.

Papaueris albi & nigri.

Dactylorũ oſſa.

Palmularum nuclei, officinis *Dactylorum oſſa* dicuntur.

Apium.

Petroſelini, Seplaſiis *Apij ſemen* vocatur. Vide *Apium.*

Bardana.

Perſonaciæ, officinis *Bardanæ ſemen* appellatur.

Paſtinacæ ſylueſtris.

Paſtinaca ſylueſtris, Seplaſiæ pro *Dauci* vtuntur ſemine.

Plantaginis.

Plantaginis vtriuſque. F

Rapi.

Raphani.

Capatutia maior.

Ricini, officinis *Cataputiæ* maioris dicitur ſemen. Vide *Cici.*

Anthera.

Roſarum, officinę id genus ſeminis *Antheram* nominant, atqui falſo. Antheræ namq; medi-

A medicamentum eſt compoſitum ad oris morbos accommodum. Decipiuntur itaque Medici & Pharmacopœi, qui putant, ſemen roſarum eſſe id croceum, quod capillamẽtis inſidet, quum ſemen in capite ſit. Caput autem eſt globulus ille ab inferiore florum parte, quem ſi aperias, re quadam quaſi lana plenum videbis. Huius capitis exterior cortex vbi maturuit, rubeſcit, & ſemen ipſum ambit.

Error Medicorũ & Pharmacopœorum. Caput roſarum.

Rhois. Seplaſiæ *Sumach* appellant. Sumach.

Ruſci, officinę vnius literæ adiectione veterem appellationem deprauantes, *Bruſci* ſemen nuncupant. Bruſcus.

Rutæ ſylueſtris, officinis & Arabibus *Harmel* dicitur. Vide *Ruta*. Harmel.

Santonici, Seplaſiæ *lumbricorum ſemen* vocant. Lumbricorum ſemen.

B *Saxifragæ* albæ, quam veteribus incognitam putamus, ſemine iuxta radices prouenieníte, non eo quod in cacumine caulium producitur, officinæ vtuntur.

Scilla, officinis *Squilla*, qua quidem voce Varro quoq; in libris ſuis de re ruſtica vſus eſt, ne quis barbaram eſſe vocem ſuſpicetur. Scillæ autem inter ſemina mentionẽ facimus, quod Dioſcorides eius ſeminis in Medicina aliquem eſſe vſum memoriæ prodiderit. Scilla.

Seſeli, Seplaſii *Siler* montanum nominant. Semen vero illud, quod ſub *Sileris montani* nomine in officinis Medicorum proſtat, non eſt *Seſelis Maſſilienſis* ſemen: quod acrimonia omni deſtitutum ſit. Dent igitur operam vt verum habeant Pharmacopœi, aut loco eius *Ammi verum* vſurpent. Ceterum Seſeli trium generum eſt: Maſſilienſe, Aethiopicum, & Peloponneſiacum. De quibus alibi copioſe diximus. Siler montanum.

C *Seſami*. Officinæ vnius ſyllabæ adiectione veterem nomenclaturam deprauantes, *Seſaminum* appellant. Seſaminũ.

Sinapi. Seplaſiarii Sinapi & Erucæ ſemina inter ſe confundunt. Vide quæ ſupra de Eruca annotauimus. Officinæ Sinapi & Erucæ ſemen confundunt.

Staphidis agriæ ſiue *vuæ ſylueſtris*, officinis *Staphiſagriæ ſemen* decurtata appellatione vocatur. Staphiſagria.

Thlaſpi, quod duum eſt generum, noſtrates officinæ ignorant. Hiſtoria eorundem & pictura eſt in altero noſtrorum de *Stirpium hiſtoria* Commentariorum tomo. Thlaſpi.

Tritici, omnibus notum. Tritici.

Vrtica. Seplaſiæ propemodum omnes ſemine eius vrticæ, quæ apud nos paſſim in ſe-
D pibus prouenit, vtuntur, quum ad medicamentorum compoſitiones eius potius, quæ vera eſt, & Romana hodie nominatur, ſemen, quod Linum prorſus, niſi minus eſſet, refert, vſurpare debent, quod alibi quoq; fuſius monuimus. Vrticæ. Seplaſiarũ error.

Viticis. Vide *Agni*. Agnus.

Xyli, Barbaris & officinis *Bombacis, Bombacij, & Bombaſi*, item *Coti ſemen* dicitur. Hiſtoriam vniuerſam in altero noſtrorum de *Stirpium hiſtoria* Commentariorum tomo reperient ſtudioſi. Bambacũ. Cotum.

Zea, Seplaſiis *Spelta*. Spelta.

Ex iis, quę ordine iam commemorauimus, ſeminibus, nonnulla vulgus Medicorum, & officinæ peculiaribus donarunt appellationibus. Nam aliqua calida maiora, alia mi-
E nora: nonnulla item frigida maiora, alia minora nominant: & ſingula quaternario ſunt complexæ numero, in hunc modum.

Quatuor ſemina
- *Calida*
  - *Maiora*: *Aniſi. Fœniculi. Carei. Cumini.*
  - *Minora*: *Ammeos. Amomi. Apii. Dauci.*
- *Frigida*
  - *Maiora*: *Cucurbitæ. Cucumeris. Citruli. Melonum.*
  - *Minora*: *Intybi latifolii, id eſt, Endiuiæ. Intybi anguſti folii, hoc eſt, Scariolæ. Lactucæ. Portulacæ.*

De Fructibus. CAP. VII. A

Fructus quid. FRuctus eſt ea ſtirpis pars, quæ carne conſtat & ſemine. Sæpeq; quoq; pro ſemine ipſo ſumitur, *vt dictum eſt in eo, quod præcedit capite.* In officinis autem ſequentium maxime vſus eſt.

Amygdala dulcia & amara. Probantur flauiſſima, plena, integra, non confracta, nec eroſa, tamen leuia, intus albiſſima.

Anacardium. *Anacardium* Actuario, & recentioribus Græcis appellatum: Veteres enim eius non meminerunt: fructus eſt arboris cuiuſdam Indiæ, cordi auiculæ non diſſimilis: vnde nomen putatur illi eſſe inditum. Nomen in officinis nonnihil immutatum *Anacardi* retinuit. Germanis quod pediculorum effigiem exhibet, Elephantenlauß nominatur. Sit plenius, habilius, fuſcum, reſina in cortice multa, acri, nigra, nucleo intus albo, quo in B

Mel anacardinum. melle cocto fit, mel anacardinum, ad hunc quidem modum. Anacardia ſeorſum trita in aceta iuſtæ quantitatis diebus ſeptem perfunduntur, octauo die lento igne ad medietatem coquuntur, & per linteolum colantur. Fæx remanens ſiccatur. In ſucco autem mel iuſtæ quantitatis ad ſpiſſitudinem coquitur.

Auellanæ. Laudantur graues, nucleo intus ſonante.

Grana Iuniperi. *Baccæ Iuniperi*, Seplaſiis *Grana iuniperi* appellantur.

Baccæ lauri, nomen vetus retinent.

Glans vnguentaria. Ben. *Balanus* myrepſice, hoc eſt, glans vnguentaria, Plinio *lib. 12. cap. 21.* Myrobalanum Arabibus *Ben* dicitur. Fructus eſt arboris Myricæ ſimilis, magnitudine Meſues, filio teſte, Auellanæ nucis, vel Piſtacia referens, albo cortice, triquetro, fractu facili, nucleo intus conferto, & admodum pingui, e quo a putamine repurgato, hodierno etiam tempore, quemadmodum ex amaris Amygdalis, exprimitur liquor, quo in pretioſa vnguenta olei vice vtuntur. *Oleum Balaninum* Dioſcoridi vocatur. Glans autem vnguentaria ſit ampla, vetus, cortice leui, tenui, pleno medulla, læui, pingui. C

Caricæ. *Caricæ* ficus ſunt paſſæ ſiue aridæ. Habentur præſtantiſſimæ, quæ in calatho ſpartaceo digitis aut pugnis vtrinq; preſſæ, ſic illis mollicia ſua cedunt, vt murnos partium dictarũ motus ſibi prope occurrentes ſentias. Odore præterea ſunt iucundo, non calorem putrediroſum referente.

Cappares. *Cappares*, ab officinis inepte admodum *Cappari* vocantur.

Cupulæ glandiũ. *Caliculi* glandium, Seplaſiis & barbaram ſectantibus medicinam *Cupulæ* glandium, Græcis κυπελλίδες nominantur. D

Carpeſiũ. Cubebæ duplices. *Carpeſium*, Actuario & Nicolao Myrepſo *Combeba* vel *Compeba* nuncupatur, Mauritanis *Cubeba.* Nam Actuarius diſerte ſcribit, *Combebas alio nomine dici Carpeſia.* Nec temere diximus Mauritanis. Nam quas officinæ hodie *Cubebas* vocant, ab iis ſunt diuerſæ, *vt alibi diffuſe docuimus.* Ceterum officinarum Cubebę ſint corpulentę, plenæ, graues, acres, minus tamen quam piper, ſubamaræ, admodum aromaticæ, ſubdulces.

Carpobalſamum. *Carpobalſamum*, id eſt, fructus Balſami. Sit flauum, plenum, grande, graue, odoratum, mordax guſtu, & feruens in ore. Vnde ſuſpicio eſt, id quod in officinis proſtat, ſub hoc nomine Carpobalſamum non eſſe legitimum. Nam ſubnigrum eſt, leue, euanidum, nec guſtui mordax, deniq; parum aut nihil odoratum. E

Caryophyllum. *Caryophyllum*, Seplaſiis *Garyophyllum* dicitur, fructus eſt grano Piperis grandior, fragiliorq;, ex arto inſeſcẽs, in claui modum capitatus, exſertis in aduerſum quatuor denticulis ſeſe ſtellatim decuſſantibus.

Caſia fiſtularis. *Caſia fiſtularis* ſiue *fiſtulacea*, quæ nigra etiam Actuario dicitur, & officinis *Caſia fiſtula*, veteribus indicta, recentioribus tantum Græcis & Arabibus Medicis cognita fuit. Probatur foris & intus nigra, ampla, colluceus, grauis, plenior, & quæ concuſſa clauſis intus granis nõ ſtrepat, pulpa intus pingui, ſplẽdente, ſucculẽta. De qua infra plura dicemus.

Citrium. Aurantia. Limones. *Citrium*, ſeu *citreum*, ſiue *medicum*, & *aureum malum*, officinis *Citrum* appellatur. Inter Citrea mala numerantur etiam, quæ ab auri colore *Aurantia*, vel vt vnius literæ detritione Seplaſiæ vocant *Arantia*, & *Limones* nominantur. Sint autem hæc omnia mala odore valido & iucundo, cortice tenui, raro, colore Limones pallido, Citria flauo, Arantia rubeſcente, quamuis viridia etiam per maturitatem inueniantur: carne intus multa, firma, & ſucco odorato, acido, interdum dulci, quandoq; ex vtriſq; miſto. F

Cucumer. *Cucumeres* hortenſes varii ſunt. Cucumeris agreſtis, ſeu, vt vulgus Medicorum vocat, aſinini

A aſinini fructus præfertur abſolut' & maturus, & virore depoſito flauus, amarus. Ex quo
ſuccus, quem *Elaterium* vocant, extrahitur, ad modum a Dioſcoride præſcriptum. Elateriũ.

Cydonia, vel *cotonea*, Seplaſiis *Citonia* ſint bene habita, flaueſcentia, & odorata. Cydonia.

Colocynthis, officinis *Coloquintis* corrupta voce nominatur. Vtuntur eius medulla cor- Colocynthis.
tice ablato. Hæc autem quanto leuior, tanto melior.

Galla, quædam immatura, Græcis ὀμφακῖτις dicta. Quædam matura. Galla.

Glans vnguentaria, vel *Granum Ben*. vide *Balanus* myrepſice.

Glandes.

Goſſipium, barbaris *bombax* & *Cotum* appellatur. vide *Xylum*. Goſſipiũ.

Malum punicum ſiue *granatum*, cortice ſeu corio integro, rufo, duro, & denſo, graue, Malum punicum.
B maturum, granis intus rubris, ſucco vinoſo pleniſſimum.

Myrobalani quinq; generibus diſtincti, veteribus extra Dioſcoridem, qui horum Myrobolani.
lib. 1, cap. de palma meminit, & Arabicos Myrobalanos vocat, incogniti, recentioribus
autem Græcis & Arabibus noti. Flaui luteiue, Seplaſiis *citrini* dicti, multũ in viride in- Flaui.
clinant, denſi, graues, ampli, cortice craſſo, denſo, os paruum complectente. *Cepuli*, of- Cepuli.
ficinis *Chebuli* vocati, ampli ſunt: & quo maiores, eo meliores: ſubnigri, in rubrum in-
clinantes, aut ex fuſco nigreſcentes, & carnoſi. *Cærulei* ſiue *nigri*, Seplaſiis *Indi* appellan- Cærulei.
tur, ſolidi, magni, graues, ſine oſſibus, oliuæ figura. *Empelitici*, vel *Empeliei*, officinis *Em-* Empelitici.
blici, graues, lapillorum pene figura, cute oſſibus hærente, colore in cinereum langu-
ente. *Beletzici* Seplaſiis *Bellirici* dicti, magni, graues, inſtar pyri rotundi. De iis omnibus Beletzici.
C infra copioſius dicemus.

Myrti baccæ, officinis *Myrtilli*. Laudantur recentes, plenæ, odoratæ, & bene nutritæ. Myrtilli.

Myxa, & *Myxæ*, ac *Myxaria* Actuario, Græcisq; aliis recentioribus dicuntur. Sepla- Myxa. Sebeſten.
ſiis *Sebeſten*. A mucoſo autem lentore, quo abundant, Græcis appellatas eſſe *Myxas* cõ-
ſtat. Acuminatæ ſunt, parum rugoſæ, graues, nigræ, carne multa ex rubeo nigricante,
firmiore, glutinoſa, dulci & ſubacida, eſſe prunorum inæquali, nucleo intus exiguo,
dulci.

Morum. Notus eſt fructus arboris, quam *Morum* Celſi Barbari vocant. Mõrum.

Nux cupreſſi, Latinis & Græcis *pilulæ cupreſſi* nominatur. Probatur perfecta, recens, ac Nux cupreſſi.
mollis, ſeminis plena, etiam in ipſis hiatibus.

D *Nux Indica* fructus eſt prægrandis, circinatæ rotunditatis, inuolucris tectus, cortice Nux Indica.
primum calloſo herbarioq;, intus villoſo, tenui exterius tunica veſtiente: qua extrita,
ſolutus in capillamẽta fatiſcit, capaci ſubtus orbe, duro, lignoſo, triplici foramine, con-
cauo anfractu, grandi, nullis loculamentis interſtincto, dulci intus quum recens eſt li-
quore: nucleo molli, candido, carnoſo, quum inueterauit cartilaginoſo.

Nux moſchata, vel *myrepſica*, hoc eſt, vnguentaria, officinis muſcata vocatur. Sit gra- Nux moſchata.
uis, oleoſa, odorata. Hinc eſt quod Symeoni Sethi *odorata nux* appelletur. Eius hiſtoria
eſt in altero noſtrorum *de ſtirp. hiſtoria* commentariorum tomo.

Nux vomitoria, Seplaſiis *Vomica*. Sic dicta quod vomitum ciet. Non eſt, autem eadẽ Nux vomica.
cũm Serapionis nuce vomica, quod Auellana multo maior ſit, nec nodoſa, ſed plane
E compreſſa, & hirſuta. Quum igitur Serapionis delineationi nux vomica officinarum
non reſpondeat. Quum itaq; non eadem ſit, nec quid ſit, ſatis adhuc conſtet nux vomi-
ca officinis dicta, adeoq; eius vſus vix periculo vacet, non temere illam deinceps ad cõ-
ficienda medicamenta adhibere Medici & pharmacopœi debent. Ac certe nulla ia-
ctura, huius vſu carere poſſunt. Prudenter itaq; fecerint, ſi ea abiecta, deinceps radicib.
tertiæ Aphaces ſpeciei, quas Erdnuß Germani vocant, pro ea vſi fuerint, præſertim vbi
vomitum mouere ſtudent.

Nux pinea, officinis ſimpliciter *Pinea* nuncupatur. Sit plena, recens, & alba. Vitetur Pinea.
flaua, aut etiam pallida, oleoſa, rancida.

Nux pontica, præneſtina. vide *Auellana*. Auellana.

F *Oliua* melior magna, oualis figura, pallida aut rufa, plena, ſolida, carne multa, denſa, Oliua.
ſubamara & ſubdulci, oſſe intus paruo, longo, nucleum delicatiſſimum complexo.

Oxyacantha vel *Oxyacanthi baccula*, Mauritanis & barbaris Medicis *Berberis* nomi- Berberis.
natur. Eſt autem a Berberi officinarum diverſa, vt quibus vera Oxyacantha ignota eſt.

Quæ autem ſit vera Oxyacantha, alibi monſtrauimus. Ac debent deinceps pharmaco- A
pœi veræ illius Oxyacanthæ baccis vti, & non, vt hactenus fecerunt, ſuæ Berberis, quæ
eſt veterum *Vua vrſa*, vt in noſtris de *ſtirpium commentarijs* copioſe docuimus. In penu-
ria tamen Oxyacanthæ, baccarum Berberis fructu vti licebit.

Oxyphœnix & *Oxyphœnicon* Actuario & aliis recentioribus Græcis dictus ab acido ſuo
ſapore, palmæ ſylueſtris fructus eſt. *Thamar Indus* officinis vocatur. Sit ſubniger ſeu ſub-
fuſcus, mollis, recens, pinguis, ex dulci acidus, & vinoſo ſapore.

Dactyli. *Palmulæ*, officinis *Dactyli*, a digiti figura dicti, fructus palmæ ſunt. Probantur magnæ,
flauæ, parum rugoſæ, molles, plenæ tamen & carne intus multa, ſubdura, ad nucleum
candicante, ad corticem rubeſcente, non pertuſæ, non vermiculoſæ, & quæ concuſſu
nihil, aut minimum ſonent, ſapore vinoſo. B

Piper. *Piper* trium eſt generum, longum, album, & nigrum, non in vna, ſed diuerſis ſtirpib.
ſecus ac Theophraſtus, Galenus, Plinius, & Dioſcorides memoriæ prodiderunt, natũ.
Siquidem piper rotundum in frutice gignitur. Hoc vbi Labruſcæ vuæ modo pubeſcit,
album nominatur. Vbi vero Octobri menſe per maturitatem decerptum, & ſub fer-
uenti ſole palmeis tegetibus expanſum torretur quouſq; nigreſcat, & rugoſum euadat,
quod tridui plerumq; ſpatio fit, nigrum appellatur. Proinde piper rotundum album-
ue, & nigrum eiuſdem fruticis ſunt fructus, nec alia in re diſtant, quam quod hoc magis,
Longum. illud vero minus eſt maturum. *Longum* autem aliæ arbores ferunt, quæ vtiq; piperis ſa-
pore, oblongum aliquid producunt, compactilibus callis racematim cohærẽtibus, ve-
luti Ponticæ nucis iulum, quod Incolæ illic piper longum vocant, vt fuſius tomo altero C
noſtrorũ de ſtirpiũ hiſtoria cõmentariorũ docuimus. Ceterum longũ piper, ſit corpu-
Candidũ. lentũ, integrum, recens, linguam tarde, ſed diu cõmordens. *Candidum* acrius eſt longo,
Nigrum. & nigro, pleniſſimum, graue, non rugoſum. *Nigrum*, quod iam a ſole ſuperaſſatum & ex-
ſiccatum eſt, maius, cortice tenuiore & minus rugoſo, graue admodum exſiſtit.

Fiſticum. *Piſtacium*, Seplaſiæ barbara, & prorſus inepta voce *Fiſticum* appellant. Sit rẽcens, nu-
cleo intus herbaceo, ſapore iucundo.

Pruna. Damaſcena. *Pruna* ſatiua multorum ſunt generum. Inter ea, Galeno etiam atteſtante, *Damaſcena*
ceteris præſtant ad ſubducendam aluum. Probantur ampla, & plana, carne intus mul-
ta, ſucculenta, oſſe exiguo.

Prunus ſylueſtris. *Prunus ſylueſtris* arbor eſt, *quemadmodum alibi fuſius monſtrauimus*, qui fructum profert D
quem vulgari more *Prunulum* & *Pruncolum* nominãt. Germani noſtri Schlehen ſua lin-
gua vocant. Idem affirmant, & nobiſcum plane ſentiunt, Ruellius, Iacobus Syluius, Eu-
ricius Cordus, Conradus Geſnerus, Muſa Braſauolus, & quotquot noſtra ætãte de ſtir-
Cornarii de Poterio pudendus error detegitur, ac cõfutatur. pibus aliquid memoriæ prodiderunt, vno demto Cornario: cuius certe aduerſus me
furor eo uſq; progreſſus eſt, vt catenas nunc & compedes requirat: quas ſane illi iam du-
dum pro ſuis Nitris & Brabylis miſiſſem, niſi me pigeret ac puderet cum eo conuiciis
certare. Nam id genus certaminis mulierculas potius, quam viros doctrina excultos
decet. Omiſſis igitur contumeliis, erroneam eius opinionem de Poterio & Brabylis,
ea qua licet modeſtia detegemus, detectamq; ſubinde confutabimus. Is namq;, non
ſine maxima temeritate, apertam, & omnium Medicorum conſenſu cum probatam E
veritatem impugnans, ſpinam illam, quę fructum Schlehen Germanis appellatum pro-
ducit, *Poterium* eſſe contendit: ac rationibus nullius momenti fretus, hanc opinionem
conſtanter tueri conatur, quarum hæc prima eſt. Dioſcorides inquit, de Poterio inter
reliqua ſpinarum genera tractat, igitur Germanis Schlehendorn dicta exſiſtit. Bella me-
hercle ratio, quaſi vero neceſſe ſit *Poterion* ideo eſſe Schlehendorn, quod aculeatum ſit,
& inter ſpinarum genera recenſeatur. Si enim hæc ratio procedit, qui fit, vt non *Rham-
num*, aut *Paliurum* dicamus eſſe Schlehendorn? vtrumq; enim ſpinoſum eſſe cõſtat. Sed
ita colligit διαλεκτικώτατος, ſi diis placet, Cornarius. Non eſſe autẽ ſpinam Schlehendorn
nominatam *Poterium*, non aliunde certius, quam ex eiuſdẽ hiſtoria, q̃ eſt apud Dioſco-
Poterii delineatio. ridem, probari poteſt. Is in primis, pręter alia, in Poterio requirit ſpiſſam lanugінẽ, folia F
exigua, rotunda, florem paruum, fructum guſtu odoratum & acrem, nullius vſus, quo-
rum ſane indiciorum nullum in ſpina, quam nos cum multis aliis doctis viris, & ex pro-
feſſo medicis, *Prunum ſylueſtrem* appellamus, neq; etiam eius fructu, reperitur. Siquidem
in ea nulla apparet lanugo, niſi ea quam non raro prætereuntes oues inuitę rapientibus
ſpinis

A pinis & aculeis concedere coguntur. Folia præterea eius non ſunt parua, & rotunda:
ſed propemodum eiuſdem cum pruni ſatiuæ folus magnitudine, & oblonga. Neq; flos
eius exiguus eſt, ſed Ceraſi floribus, qui ſatis magni ſunt, æqualis. Et quod omnium ma-
ximum eſt, fructus eius neq; odoratus neq; acris, multiq; in medicina vſus, ita vt omnes
huius ſpinæ notæ reclament Poterii hiſtoriæ. Quapropter furere, & mente deſtitutum
eſſe oportet, qui Poterium eſſe Schlehendorn affirmate, omnibus reclamantibus notis,
audet. Atqui Cornarius eã ꝓbarionẽ, qua docemus neq; facultatem, neq; notas Poterii
conuenire ſpinæ & fructui, quem Schlehendorn nominant, mirum in modum, tãquam
prorſus abſurdam, ridet & cõtemnit, quum tamen omnium teſtimonio nulla poſſit eſ-
ſe efficacior. Nam qua alia ratione oſtendemus, hanc ſtirpem hoc vel illo nomine eſſe
B inſigniendam, quam quod omnes tum notæ, tum facultates, quas illi veteres tribuerũt,
ei conueniant? Quum itaq; Poterion eas notas, quæ veterum teſtimonio in ſpina pro-
ducente fructum Schlehen apparẽt, minime habeat, ab ea ſit diuerſum eſt neceſſe. De-
nique quum fructus Schlehen dicti ſint acerbi, & odore deſtituti: Brabyla vero Poterii
fructus, odorata & acria, vt hoc nomine diuerſa eſſe fateamur, neceſſe eſt. Sed vide mi-
ram Cornarii, dicam ne impudentiam, an improbitatem. Is enim vt errorem ſuum a-
liqua ſaltem ratione tegeret, aut imperitioribus fucum faceret, Dioſcoridem δριμὺν pro
στρυφνὸν, hoc eſt *acrem* pro *acerbo*, dixiſſe nugatur. Verum quis vnquam credet, Dioſcoridẽ
hos duos ſapores inter ſe diuerſiſſimos, & multo interuallo diſtantes, ſic confudiſſe, vt
alterum pro altero vſurparit? Verum qui apertam veritatem oppugnare ſtudet, huic
C vt eiuſmodi confingat nugas, neceſſe eſt. Pudeat igitur Cornarium, qui leonis ſibi paſ-
ſim, non ſine multorum riſu, nomen vendicat, iſtius commenti, quod certe in puero
ferulis plectendum eſſet. Non ignoramus quidem, Dioſcoridem alicubi improprie v-
ſum eſſe quorundam ſaporum nominibus: quod Galenus *lib. I. de Simpl. medic. facul. ca. 34.*
& lib. II. capite de Pinguedine, teſtatum etiam reliquit: ſed non eſt, cur hinc colligamus id-
ipſum etiam in Poterii hiſtoria feciſſe. Fatemur itaq; Dioſcoridem adſtringẽtium ap-
pellatione interdum abuſum fuiſſe: ſed quod idem in acribus fecerit, id conſtanter ne-
gamus. Aut producat vnum ſaltem locum, quo huic rei fidem faciat, & victos nos eſſe
confeſtim fatebimur. Atqui, ſat ſcio, idipſum nunquam facturus eſt, quod Dioſcorides
perpetuo acrium voce recte ſit vſus. Aut proferat nobis vnicum ſaltem fructum, quem
D ille acrem eſſe affirmarit, qui guſtantibus talis non fuerit? Nulli præterea radici ab eo-
dem attributa eſt acrimonia, quam nõ ſimul etiam hodie guſtu exſerat, adeo vt Corna-
rii commentum omnium ſit vaniſſimum. Et rectiſſime fecerit, ſi deinceps non leonis,
ſed apri potius ſibi nomen vẽdicet. Vt enim aper agros, prata, vineas, quas ingreſſus eſt
deuaſtat: ita Cornarius legitimas & omnium conſenſu approbatas optimorum aucto-
rum lectiones perturbat, & magna temeritate vaſtat & immutat. Atq; hactenus Braby-
la non eſſe fructus, quos Schlehen appellant, liquido nos monſtraſſe confidimus. Vt
mirari ſubeat Bernardi Deſſennii ſtuporem, qui audet me falſo traducere, quaſi Braby-
la eſſe fructus prunorum ſylueſtrium dixerim, quum id ne per ſomnium vnquam mihi
in mentem venerit. Sed ii lapſus frequentes admodum ſunt in iis, qui ex aliorum ſcri-

Cornarius aper rectius quam leo diceretur.

Schlehẽ ſunt pruna ſylueſtria.

Deſſennii ſtupor.

E ptis, parum recte intellectis, omnia corradũt, vt & ipſi in ſcriptorum numero eſſe poſ-
ſint. Eiuſmodi certe eſt hic Deſſennius, qui nihil aliud ſuis annotationibus conſecutus
eſt, niſi compilatoris nomen: quandoquidem nullo iudicio omnia in vnum faſcem ex
aliis corraſerit, & lectori miras tenebras offuderit. Nunc reliquum eſt, vt eos fructus eſ-
ſe pruna ſylueſtria doceamus. Prunos autem ſylueſtres principio eſſe ſpinarum genera,
præter omnium propemodum hodie viuentium Medicorum conſenſum, Columella
diſerte admodum teſtatur. Prunum præterea ſylueſtrem Virgil. *lib. 4. Geor.* vocauit *ſpi-*
num, vbi ita cecinit:

Spinos iam pruna ferentes.

Atq; hinc factum eſt, vt Germani hanc ſpinã ſua lingua Schlehendorn nominarint.
F Neq; ſane temere: plurimus namq; huius in ſepibus conſtruendis vſus eſt, quo ingreſſũ
alienorum, ac beſtiarum ſuis ſpinis & aculeis prohibeat. Ex hiſtoria quidem eius, quod
a veteribus notis ſuis delineata nõ ſit, nullum teſtimonium proferre poſſumus. Quod ſi
tamen hanc ſpinam diligẽter ſpectes, cum ſatiua pruni radicib. caudice, folio oblõgo,
& minutim per oras ſerrato, flore candido, & foliato, atq; fructu plane conuenire de-
prehendes, vt neceſſe ſit, ſpeciem eius ſylueſtrem eſſe. Facultates deniq; quas veteres

prunis ſylueſtribus adſcribunt omnes, fructibus quos Schlehen vocant, ineſſe conſtat. A Adſtringunt enim, aluumq; ſiſtunt. Id quod ſuccus ille, quem ex hoc fructu hodie conficiunt pharmacopœi, & pro *vera Acacia*, nullo tamen, aut ſaltem ferendo errore, in ſuis officinis vtuntur, ſatis confirmat. Atqui cognoſcere lectorem oportet, quid adverſus

Cornarii argumẽta improbata.

hæc Cornarius producat: *Fructus*, inquit, Schlehen *nominati non ſolum palam adſtringunt, ſed ſua acerbitate omnes a guſtu ſuo auertunt: nec edi poſſunt prius quam vieti ac flaccidi ex repoſitione fiant.* Quod palam adſtringere fructus iam dictos aſſerit Cornarius, inficias ire haud poſſumus: ſiquidem experientia idipſum confirmat. Quid autem ad oppugnandam noſtram ſententiam hæc ratio momenti habeat, non video. Neq; enim iis verbis aliud euincit, quam quod ſylueſtria pruna immatura maturis magis, quandoquidem acerba admodum ſint, adſtringant, quod libenter illi concedimus. Nam Galeno quoq; *lib. 7. The. metho. cap. 7.* atteſtante, nullum eorum quæ στρυφνὰ Græcis, *acerba* latinis dicuntur, modice adſtringẽs eſt. Hinc eſt, quod pyra ſylueſtria, quæ *lib. 1. Simp. cap. 37.* inter acerba recenſet, idem Galeno *lib. 6. eiuſdem operis* magis quam reliqua pyra adſtringere & deſiccare, fluxusq; repellere ſcribat. Proinde plurimum errat Cornarius, quod fructum Schlehen nullum vſum in ſiſtenda aluo præſtare poſſe ait. Quãto enim fructus illi acerbiores fuerint, tanto ad ſiſtendam aluum aptiores erunt. Cornario tamen non concedimus, fructus Schlehen vocatos edi non poſſe, niſi vbi vieti & flaccidi iam facti fuerint. Quippe in confeſſo eſt, prætereuntes hanc ſpinam tum viros, tum mulieres, pueros ac ſenes, eius fructu priusquam flaccidi fiant veſci, tantum abeſt vt acerbitate ſua omnes a guſtu ſuo auertat. Et memini me, quum puer eſſem, creberrime hoc fructu nondum C flaccido, magna auiditate, vſum eſſe. Ceterum nullius probati auctoris teſtimonio, nulla etiam ratione Cornarius pruna ſylueſtria ante maturitatem nõ eſſe admodum acerba, vt ſunt fructus Schlehen dicti, docere poteſt: imo contrarium plane e verbis Dioſcoridis iam oſtendimus. Quippe dum is inquit *columellam, gingiuas, ac tonſillas fluxione infeſtatas, pruna ſylueſtria vbi maturuerunt & ſiccata fuerunt, reprimere poſſe*, manifeſte innuit maturis etiam iam prunis ſylueſtribus tantam ineſſe adſtrictionem, vt intumeſcentes paulo ante nominatas partes iuuare, & fluxionem auertere queant. Nam reprimendi facultas non niſi adſtringentibus, vt omnibus in confeſſo eſt, ineſſe ſolet. Quod ſi igitur matura iam pruna ſylueſtria adſtrictionem aliquam obtinent, & eam quidem tantam vt reprimere poſſint, multo maiorem habeant, dum adhuc immatura ſunt, neceſſe D eſt. Acerba enim, adeoque adhuc immatura, immodice eſſe adſtringentia, paulo ante ex Galeno monſtrauimus. Quapropter Cornarii ratio frigida plane, & nullius momenti ſit oportet. Pergit deinceps Cornarius, more ſuo, ineptire, & negat, *fructus* Schlehen *appellatos cum Sapa coctos ſtomacho commodiores fieri, & magis aluum ſiſtere: quem tamen vſum præſtare poſſe pruna ſylueſtria quum Dioſcorides teſtatum reliquerit, vt hoc nomine*, inquit ille, *ſint diuerſi fructus eſt neceſſe.* Verum vt temere idipſum affirmatur, ita rectiſſime negari poteſt. Nam Schlehen adiecta ſapa ſtomacho fieri vtiliores, aluumq; magis ſiſtere, ſole meridiano clarius eſt. Siquidem Sapa *vt lib. 7. de Comp. med. local. cap. 1.* teſtis eſt Galenus, ἐμφραστικωτάτη ἐστὶ καὶ ἀδηκτοτάτη: hoc eſt, *vehementem obturandi facultatem obtinet, & minime mordax eſt.* Quocirca emplaſtica illa ſua & citra morſum exſiccante facultate efficit, vt pruna ſylueſtria, & Schlehen fructus appellati, ſtomacho magis ſint vtiles. E Aſperitatem enim eorum, quam quia acerbi ſunt efficere ſolent, lenit: & vt magis aluum ſiſtãt, eo quod meatus obturet & exſiccet, plane præſtat. Vt hanc quoq; Cornarii rationem concidere ſit neceſſe. Poſſunt autem fructus Schlehen per ſe cocti exhibiti, & ſuccus etiam eorundem quacunq; ratione extractus, per ſe datus, aluum ſiſtere. Id quod

Acacia officinarum.

Acacia officinarum, quæ non eſt niſi ſuccus ex fructibus illis Schlehen dictis, coctis expreſſius, teſſellatimq; confectus, & inſolatus, abunde docet. Nam hæc, haud ſecus atq; vera & veterum Acacia, refrigerat, exſiccat, & adſtringit, vt quotidiana experientia cõfirmat, & guſtus quoque teſtimonio comprobatur: vt pluribus rationibus non ſit opus. Poſtremo ſpinam ferentem Schlehen non eſſe prunum ſylueſtrem, hoc argumento F

Spina ferens Schlehẽ ad iuſtæ arboris proceritatem aſcendiſ.

probare conatur Cornarius, quod *humilis ſit hæc ſpina, & non iuſta arbor, vt prunus ſylueſtris.* Verum quam nullius momenti hoc ſit argumentum, omnib. conſtare arbitror, quum nemo ſit qui ignoret ſpinam ferentem fructus Schlehen dictos, ad iuſtæ arboris proceritatem aſſurgere. Et puto paucos eſſe, qui oculis ſuis non conſpexerint multas eiuſmodi ſpinas

A di ſpinas, quæ geminã viri altitudinem exceſſerint. Quod aũt magna ex parte humilis
ſit hæc ſpina, nulla alia de cauſſa accidit, quam quod ſuccreſcere, illam agricolæ non pa-
tiantur, ſed cerebro ad parandas ſepes, atq; in alios vſus neceſſarios, nempe ad munien-
das vineas, & agros, ſuccidant. Porro Latinos auctores hos fructus *Prunula* & *Prunceola*
nominaſſe nuſquam dixi, *vt mihi imponit Cornarius*, ſed ſic vulgo appellari, *in Commenta-
rijs meis de Stirpium historia* ſcripſi, id quod veriſſimum eſt, & eius rei teſtes habeo doctiſ-
ſimos viros, Ruellium, Cordum, Syluium, & alios multos ſupra nominatim citatos.
Quare ad confutandam erroneam Cornarii de Brabylis opinionem pluribus argu-
mentis non eſt opus: ad ea igitur, quæ reſtant, dicenda progrediemur.

Ribes non eſt niſi alterum genus Vuæ criſpæ, veteribus incognitum. Nam Arabum Ribes.
B Ribes, diuerſum eſt ab eo, quod officinæ vſurpant, *vt alibi fuſius monſtrauimus*. Lauda-
tur fructus eius plenior, acinis paucis, bene nutritis potius quam denſis, paruis, & ſtri-
goſis.

Rhus Seplaſiis *Sumach* dicitur. Duo eius in vniuerſum Galeno etiam teſte, ſunt gene- Rhus. Sumach.
ra. Vnum, quod Græcis μαγειρικὸν, id eſt, *culinarium*, quod eo pro ſale aſpergerẽt obſoniis, Culinariũ.
nominatur. Alterum Græcis βυρσοδεψικὸν, hoc eſt, *coriarium* vocatur, quod ad denſandos Coriariũ.
pilos eo vterentur. Quod certe non eſt ita accipiendum, ac ſi diuerſæ eſſent ſtirpes: ex
vna enim & eadem ſtirpe vtrunq; genus ſumitur. Siquidem culinarium ſemen eius &
ſuccus maxime appellatur. Coriarium autem folia, & fruticis ramuſculi, quod iis præ-
cipue coriarii vterentur. Quanquam interdum vtrunq; genus ad medicamenta vſur-
C patur, vt ſemen etiam a coriariis. Ceterum Galenus *lib. 6. de Compoſ. medic. localium*, Ni-
colaus Myrepſus, & pleriq; alii, Syriaci quoque Rhois mentionem faciunt, qui non eſt
niſi ſuccus ex Rhoe in Syria prouehiẽte collectus, quod e Galeni verbis fit manifeſtiſſi-
mum: ait enim, ὁ χυλὸς ὁ ἀπὸ τῆς Συρίας κομίζεται. Quapropter Matthiolus falſo mihi tribuit, Matthioli
quod Syriacum Rhoem peculiarem quendam ſuccum, & ſeparatum genus fecerim. calumnia depulſa.
Nam hic diſertis verbis dico, *eſſe ſuccum Rhoes*, nec ab aliis niſi loci ratione differre. Calu-
mnioſe igitur præſentem locum, & contra animi mei ſententiam Matthiolus eſt inter-
pretatus. Vt non temere a quibuſdam ματαιολόγος appellatus eſſe videatur.

Rubi mora, quæ βάτινα Græcis, Latinis *Vacinia* dicuntur, vt alibi fuſius monſtrauimus. Vacinia.
Sunt etiam mora arboris omnibus nota. Mora arboris.

D Senæ folliculi, quorum præcipuus eſſe deberet vſus, ſint ſubnigri, ſemine intus am- Sena.
plo & compreſſo. Deteriores ſubalbi, nondum iuſtæ magnitudinis & maturitatis. De-
cerpendi autem ſunt: caduci enim inefficaces exiſtunt. Folia ſecundum locum tenent
ſi viridia ſint, & plena, non ſubalba. Surculi inutiles purgationi, ob id abiiciendi. De ea
plura infra.

Strobyli officinis *nuces pineæ* nominantur. Probantur pleni, recentes, albi. Improban- Pineæ.
tur contra, pallidi, oleoſi, rancidi.

Vua paſſa, officinis *Paſſulæ* dicuntur. Laudantur pingues, carnoſæ, cortice tenui. Paſſulæ.

Vua vrſi, officinis *Berberis* nominatur, vt alibi monſtrauimus. Vua vrſi, Berberis officinarum.

Xylocerata, vel ſimpliciter *Cerata* & *Ceratia* Latinis *ſiliqua*, Seplaſiis *Xylocaracta*, barbara
prorſus & deprauata voce, nuncupantur. Xylocerata. Xylocaracta.

Zizipha Græcis recentioribus, & Actuario *Zinzipha*, officinis *Iuiube* appellantur. Pro-
bantur recentes, amplę, oblongę, carne intus multa, ſucculenta, laxa, dulci, vinoſa: gra-
ues, ſapore dulci, nucleo paruo, foris ruſæ, intus pallidæ, aut albeſcentes.

De Radicibus. Cap. VIII.

OFficinis noſtratibus radices, quæ nominatim nobis iam ordine perſtringentur, vſi-
tatæ ſunt.

Aconiti Lycoctoni, Seplaſiæ *Lupariam* hodie appellare ſolent. Luparia.

Acori veri radix complicata in obliquum, geniculis intercepta, candida, acri guſtu, Acorus.
& modice amaro, odore nõ ingrata, geniculis intercepta. Quare ea videtur eſſe radix,
quæ a quibuſdam Galanga maior vocatur, quod omnes iam dictas in ſe notas habeat. Galanga maior.
Non quod certo aſſeram, radicem hanc e ſtirpe, quę *Acorus* reuera eſt, natam eſſe. Quæ
enim hæc eſſet temeritas id cõſtãter affirmare, quod oculis meis non viderim vnquã?
At fac non eſſe Acorum, tamen præſtat hac in Acori veri inopia vti, reiecta vulgaris A-
cori, quem vulgus herbariorum *Gladiolum luteum* vocat, radice; quod a veri Acori radi-

Error Medicorũ & officioarũ radice Gladioli lutei vocati pro Acoro vero vtẽtiũ. Adulterini Acori vſus.

ce tota ſua natura diuerſiſſima ſit. Vt maiorem in modum hallucinari tum Medicos, A
tum Pharmacopœos ſit neceſſe, qui adulterino hoc Acoro pro vero vtuntur, magno
ægrotantium malo ac detrimento. Non eſt enim adulterinus Acorus vſurpandus, niſi
vbi Medico vt refrigeret & exſiccet cõſilium eſt. Magnam quoq; in profluuio ſanguinis omnis generis ſiſtendo efficaciam habet, quod alibi fuſius oſtendimus.

Agaricũ.

Agaricum, quod Galenum ſecutus, inter radices recenſere volui, quum fungus verius ſit, leuis, rarius, mollius, albius, breuius, friabilius ſit, ſapore initio dulci, mox amaro, tandem etiam ſubacri. De quo *infra* plura. Cur autem Galenus Agaricum inter radices numerarit, tomo primo noſtrorum commentariorum diximus.

Althea.

Althea, ſiue *Ebiſci*, lenta, intus alba.

Angelica, ſatiuæ præſertim. B

Apium. Officinarum error.

Apy ſatiui, Seplaſiis *petroſelini* vocatur. Nam herba, cuius radice pro Apio vtuntur noſtrates officinæ, eſt Elæoſelinum, id eſt, *paluſtre Apium*, quod ſua ſponte in paluſtribus locis naſcitur.

Ari radice pro Serpẽtaria vtuntur officinæ.

Ari, qua vtiq; radice pro Serpentaria, quæ Latinis *Dracuntium* dicitur, officinæ vti debent, ſi vera Serpentaria deſtituuntur, & nequaquam illã, quæ alio nomine *Biſtorta* dicitur, vt paulo poſt fuſius demonſtrabitur.

Ariſtolochia. Rotunda deſtitutæ ſunt Seplaſiæ.

Ariſtolochia, officinæ inepte *Ariſtologiam* nominant, & pronuntiant. Quum autem gemina ſit Ariſtolochia, rotunda & longa, altera, nempe rotunda, omnes propemodũ Seplaſiæ noſtrates deſtituuntur. Quæ enim ſub hoc nomine paſſim proſtat, non eſt legitima, ſed eius herbæ radix, quæ Aetio *Capnos* appellatur, *vt ſupra quoq; monuimus*. C Affertur tamen nunc a quibuſdam Pharmacopœis vera, qua omnibus plane vtendum eſſet. Quanquam ſi haberi vera nequeat, Capni Aetii radice, vtpote vehemẽter quoq; amara, pro ea ſine errore vti licebit. Longa non carent officinæ, vt plerique cenſent, qui eam, qua illæ vtuntur, *Clematitin* eſſe arbitrantur. Nam folia *Hederæ* liquido docent, eſſe Ariſtolochiam longam, & non clematitin, *vt alibi copioſius monſtrauimus*. Non prohibeo tamen, ne ea vtantur, quæ aliunde affertur, & noſtrate longe maior exſiſtit.

Aſarum.

Aſari radix numeroſa, geniculata, tenuis, obliqua, Gramini ſimilis, odorata.

Hirundinaria. Vincetoxicum.

Aſclepiadis, Seplaſiis *Hirundinaria* & *Vincetoxicũ* appellat', numeroſa, tenuis, odorata.

Aſparagus

Aſparagi, ademta vna litera *Sparagi* radix noſtratibus officinis dicitur

Aſphodelus. Seplaſiarum errata.

Aſphodeli veri radice omnes Germaniæ noſtræ officinæ carent. Nam ea quam ſub D hoc nomine ad conficienda ſua medicamenta vſurpant, Lilii genus exſiſtit, & longe alias quam vera Aſphodelus facultates obtinet. Facilime autem veri Aſphodeli copiam illis ſuppeditabit diligens inquiſitio, quod in pleriſque locis huius prouentus ſit vberrimus. Et iam multi Pharmacopœi veram in ſuis officinis repoſitam habent.

Behen.

Behen Serapioni duplex, alba & rubea. Radices illæ ex Armenia ad nos hodie non afferuntur. Quare Behen alba & rubea noſtratium officinarũ non ſunt legitimæ, ſed eas, de quibus Serapio, & alii Mauritani ſcripſerunt, ementiuntur. Nam Behen radices Armenicæ ac veræ magnitudine ſunt radicis Paſtinacæ minoris, contortæ, & ſuaui odore. Officinarum vero craſſæ ſunt, & odoris, rubra ſaltem, expertes. Præterea Behen veræ radices tenacitatem quandam manſæ obtinent, qua Seplaſiarum prorſus carent. Deni- E que in Italia non in Armenia effodiuntur. Quo fit vt nulla ſeſe offerat nobis ratio, qua probare poſſimus Behen communis vſus eſſe Arabum legitimum. Ben album, quo magna ex parte vtuntur officinæ, videtur eſſe Polemonii radix, quod alibi fuſius docuimus. Quid vero ſit *Ben rubrum*, certo ſtatuere nondum poſſum. Actuarius certe, vt ex compoſitione Antidoti Diamoſchi ſole meridiano clarius conſpicitur, & Nicolaus Myrepſus multis in locis Behemum album & purpureum, nominant *Hermodactylum* candidum & purpureum, forſitan quod digitorum quandam imaginem radix illa exhibeat. Vnde iterũ liquet officinarum *Behen*, rubrum maxime, quum digiti craſſitudinem excedat, non eſſe legitimas, ſed ſuppoſititias, quemadmodum fuſius in eius hiſtoria diximus tomo noſtrorum de *ſtirpium hiſtor.* commentariis altero. F

Ben albũ officioarũ eſt Polemonii radix. Hermodactylus albus & purpureus poſteriorũ Græcorũ.

Biſtorta. Medicorũ & Pharmacopœorũ error non ferẽdus & plectẽdus.

Biſtorta, quam Seplaſiæ falſo *Serpentariam* nominant, quod Serpentaria vera non ſit niſi Dioſcoridis, & aliorum veterum *Dracunculus* & *Dracuntium*. Hinc capitaliter errant magna Medicorum pars, qui Seplaſiariorum imperitia decepti, vt cœci cœcos habeant duces, non ſine maximo ægrotantium detrimento; radice Biſtortæ, cui vehemens

A mens & immenſa adſtringendi facultas ineſt, in vnguentorum thoraci & pectori illinẽ-
dorum compoſitionibus, & ad thoracis ac pulmonis exſcreationes faciles reddendas,
vtuntur: quum Dracunculi potius radice, quæ *Dioſcoride & Galeno teſtibus*, iam dictam
facultatem obtinet, illis vtendum eſſet. Et mirum eſt, eos hodie etiam nunc ſæpius mo-
nitos, huic errori eſſe implicatos, quum tamen, modo diligenter inquirere vellent, ve-
ri Dracunculi copiam habere poſſent. Vtantur autem ſaltem in veri Dracunculi
penuria hortor Ari radice, quę paſſim prouenit, & eaſdem, Dioſcoride & aliis atteſtan-
tibus, facultates habet. Atqui ſcio, quorundam Medicorum adhuc tantam eſſe dicam
inſcitiam an temeritatem neſcio, vt ne nunc quidem toties moniti errorem deſerere
velint. Quorum certe pertinaciam magiſtratum vindicare decet, atq; ſeuera huius a-
B nimaduerſione; talium carnificum petulantia, quum verbis emendari non poſſit, co-
ercenda: ac ne latius progrediatur, cohibenda.

Bryoniæ radix foris cinericea, intus albicans, ampla, conſummata. Bryoniæ.

Bugloſſi, borraginis officinis dicitur. Nam recentiores Græci non tantum floribus, Borrago.
ſed & radicibus Bugloſſi vtuntur: & recte quidem. Nam quum radices illæ ſint ſuccoſæ
admodum, fieri non poteſt quin ſint efficaces.

Calamus aromaticus ſeu *odoratus* verus in officinis noſtris non habetur. Nam qui hoc Calamo a-
nomine venditur, calamus non eſt, ſed radix. Neq; habet eas notas, quæ illi a Dioſcori- romatico
de tribuuntur. Siquidem arundini ſimilis non eſt, nec odore fragrantiſſimo præditus: vero care-
fiſtulis deniq; intus plenus nequaquam eſt, nec ex India affertur. Qui igitur in officinis mus.
C ſub nomine calami aromatici proſtat, radix eſt, *mea ſententia*, non quidem veri odorati Quid ſit
calami; ſiquidem vili pretio venditur, & ſæpe admodum recens cernitur, ſed eius qui calamus
in Mæotide naſcitur, quod alibi copioſius monſtrauimus. Porro quum hæc radix in odoratus
commanducando glutinoſa ſit, linguam adſtringens, amara, & ſubacris, eiq; propemo- officina-
dum omnes veri calami Indici notæ quadrent, profecto tuto & citra vllius reprehenſi- rum.
onem pro calamo aromatico in veri penuria Seplaſiæ vti poſſunt.

Capparis lignoſa, grandis, & numeroſa eſt radix. Capparis.

Chamæleonis albi, Cardapatium Seplaſiis dicitur; in lætis collibus craſſa, In mõtoſis gra- Cardapa-
cilior, in profundo alba, aliquatenus aromatica, graui odore, dulcis. tium.

Centaurij magni, quæ huius ætatis Medicis & Pharmacopœis *Rhaponticum* vocatur, Rhapon-
D craſſa, grauis, ſolida, tripedalis, ſi integra eſt, ſucco vbi recens eſt prægnans. ticum of-

Cichorij. Vide *Intybum*. ficinarum eſt Cẽtau-

Coſti, qui Græcis triplex eſt, *Arabicus, Indicus, & Syriacus*. Arabes coſtum dulcem & rij magni radix.
amarum faciunt, quemadmodum poſteriores etiam Græci, potiſſimum Actuarius, & Cichoriũ.
Nicolaus. Non potuit autem ſibi temperare Matthiolus, quin *libro 5. ſuarum epiſtolarum* Coſtus.
medicinalium mihi genuinum infigeret, erroriſq; inſimularet, quod Arabas ſecutus dul- Matthio-
cem etiam eſſe aliquem Coſtum dixerim, ita nunquam non me ex inſidiis obſeruat, & li calum-
ea etiam, quæ recte a me dicta ſunt, in calumniam rapit. Dulcem enim dixi Coſtum, *vt* nia depul-
in commentarijs meis de ſtirpium hiſtoria latius monſtraui, non ſimpliciter, quod talis nul- ſa.
lus, legitimus ſaltem, exſiſtat, ſed collatione ad alterum, qui plus eo amaritudinis habet.
E Quare mirari ſatis non poſſum, cur de aliorum dictis temere iudicandi auctoritatem ſi-
bi arroget Matthiolus, quum hinc aliam quam multorum odium mercedem ſibi ſpe-
randum eſſe ſciat. Exſtant quidem in officinis Medicorum ſub *Coſti* appellationibus
dulcis & amari radices duæ, ſed a veri coſti notis plurimum diſtantes. Nam nec candi-
dæ, nec leues, nec guſtu feruentes, nec odoratæ ſunt. Suſpicio eſt *Mentæ Sarracenicæ*, Coſtus of-
quam vulgus herbariorum *Coſtum hortenſem* nominat, eſſe; alteram ſaltem, radicem. ficinarum
Nos, vt ſperamus, veras Coſtos, dulcem & amaram, in altera noſtrorum de *Stirpium* qualis.
hiſtoria Commentariorum editione pictas dedimus. Ad quos nunc lectorem ablega- Vera Co-
mus. ſtus.

Cucumeris ſylueſtris, aſinini Seplaſiis appellatur, magna, & candida radix. Cucumer aſininus.

F *Cyclamini*, nigra, & aliquantum lata. Officinæ Medicorum perperam ad tertiam Cyclami-
Latinorum inflexionem huius radicis appellationem detorquent, Cyclaminis nomi- nus.
nantes radicem.

Cyperi radix rotunda, nigro colore, ſuaui odore, guſtu amata. Eſt vero aliud Cy- Cyperus.

Curcuma officinarũ. Serapionis. peri genus in India natum Zingiberis ſpecie, quod manducatum Croci vim & colorem A
reddit. Hoc interdum inter Zingiberis radices inuenitur, & *Curcuma* Seplaſiis nominatur. Porro Serapionis Curcuma, vt ex vtriuſque hiſtoriæ collatione patet, non eſt niſi Chelidonium maius. Quapropter de Serapionis ſententia Chelidonii potius radice, quam Cyperi Indici Pharmacopœis vtendum eſſet. Nihil autem refert, vtro vtantur, quod Cyperus quoq; Indica præſentem, *Dioſcoride atteſtante*, pſilothri vim illita exhibeat. Germanis *Cucurma*, Geel genffer dicitur.

Cynogloſſi. *Cynogloſſi* radix, qua noſtrates officinæ vtuntur, non eſt veri Cynogloſſi radix. Nam ea, Dioſcoride teſte, nullius eſt in Medicina vſus: ſed eius herbæ, quæ Græcis *Lycopſis* vocatur, *vt alibi fuſius docuimus*.

Dictamnus. *Dictamni* radix, quam *Diptami*, deprauata nonnihil voce, vulgus Medicorũ, & Pharmacopœi appellant, & in officinis proſtat, non eſt veri Dictamni radix: ea enim, vt auctor eſt Dioſcorides, inutilis eſt: ſed potius albi vocati Dictamni, *vt alibi abunde monſtrauimus*. Non eſt autem abiicienda hæc radix, quod ſuum habet in Medicina vſum, nec eum ſane cõtemnendum. Veri Dictamni foliis canna lanugine intectis vtimur, *vt ſupra eſt oſtenſum*. B

Doronicũ *Doronicum* vocabulum multis accomodatur herbis. Eſt enim quoddam *Doronicum*,
Orientale. quod orientale & *Mauritanorum* dicitur, quod hodie ignotum eſt & inuſitatum. Aliud eſt, quod *Romanum* appellatur, paucis recte cognitum, officinis noſtris ignotum. Tertium eſt, quo hodie officinæ vtuntur omnes. Quartum *Dulcichinum* nominatur, itidem officinis inuſitatum. Quintum, *vulgatum* vocatur. De quibus omnibus copioſiſſime C
tomo primo noſtrorum de ſtirpi. hiſtor. commentariorum tomo diximus. Ad quem nunc Lectorem ablegamus.

Dracunculus. *Dracunculi* radix nuſquam fere in officinis Medicorum proſtat. Nam omnes propemodum Pharmacopœi pro ea Biſtortæ radice, maximo ſane errore, vtuntur, vt ſupra quoq; monuimus: quum potius in veri Dracũculi penuria Ari radix illis vſurpanda eſſet, cui etiam forma non abſimilis eſt.

Ebulus. *Ebuli* longa, digitali craſſitudine radix.

Enula cãpana. *Elenij*, enulæ campanæ vocant officinæ, ſubalba, aut ſubrufa, odorata, ſubacris, vegeta, magna.

Iringus. *Eryngij* radix oblonga, lata, foris nigra, interne candida, pollicis craſſitudine, odora- D
ta. Officinæ corrupta voce *Iringum* appellant. Trium eſt generum apud Dioſcoridem, *vt alibi demonſtrauimus*, vbi eorundem quoq; picturas exhibuimus. Iſtius radice, tanquam legitimi, officinæ vti debent.

Elleborus. Ellebori vtriuſq; tum albi, tum nigri. Albus radicibus nititur multis, tenuibus, ab oblongo capite exeuntibus, ceparumq; modo fibratis. Niger hodie Germanis non cognoſcitur. Nam qui hoc nomine venditur *Enneaphyllon* ſatiuum eſt. Circumfertur quoque ab Agyrtis radix ſub Ellebori nigri appellatione, quæ legitima non eſt, vt alibi diximus.

Eſula. *Eſulæ* radicis cortex probatur tenu[illegible]lenis, fractu facilis, caſiæ fiſtulæ modo rubeſcẽs.

Filix. *Filicis* radix nigra, oblonga, guſtu ſubadſtringente. E

Fœniculi. *Fœniculi*, nota eſt.

Galanga. *Galanga* minor appellata radix, eſt ſubrubra, geniculata, intorta, granis, ſapore acerrimo, linguam vellicante, odore, & figura quadam Cyperi. Vnde nonnullis *Cyperus Babylonicus* vocatur.

Cyperus Babylonicus.

Benedicta. *Garyophyllata* ſeu *Benedicta* intus rufeſcens, capillamentis multis fibrata, odore Caryophylli.

Gentiana. *Gentianæ* radix, colore foris buxeo, intus crocante, amariſſima, frangi contumax.

Liquiritia *Glycyrrhiza*, officinis deprauata prorſus voce *Liquiritia* dicitur, radix longa, coloris buxei, fractu contumax, ſapore ſubacerbo, & dulci.

Hermodactylus. *Hermodactyli* radix rotunda, ampla, foris & intus alba, mediocriter dura. De qua infra copioſius diſſeremus. F

Enula cãpana *Inula*, *Enula campana* Seplaſiis nominatur, radix. Vide *Elenium*.

Iris Illyrica. *Iridis Illyricæ*, quæ duũ eſt generum, Plinio *lib. 21. c. 7. teſte*, Raphanitis & Rhizotomos.

Rapha-

A *Raphanitis* eſt, quæ a ſimilitudine Raphani ſic eſt dicta. Hanc Galenus, Paulus, & Aetius *Aſtragaliten*, quod radix eius cum Aſtragali radice ſimilitudinem habeat, vocant. Vtriuſq; pictam imaginem in altera noſtrorum de *Stirpium hiſtoria* Commentariorum editione dedimus. Probatur parua, denſa, frangi contumax, ſubrufa, amara, odorata. Florentina tantum officinæ noſtræ hodie vtuntur. Germanica illi non diſſimilis, ſapore acri & mordaci.

Aſtragalites. Florentina.

Lapathi, lapatij officinis dicitur, radix oblonga, crocei intus colore.

Lapatiũ.

Laſerpitij, officinis *Magiſtrantia, Oſtrutij*, vel *Aſtrutij* radix nominatur. Nam herba ita vulgo appellata, nobis *Laſerpitium Germanicum* dicitur, cuius etiam radice eiuſq; ſucco in penuria veri Laſerpitii vti licebit.

Magiſtrãtia.

B *Lilij* tum albi, tum punicei radicis in officinis vſus eſt. Sed puniceum non ſine maximo errore, *Aſſodillum* deprauata voce nominant, ac pro *Aſphodeli* radice vtuntur: quod paulo ſupra quoq; indicauimus.

Lilium. Officinarũ error. Aſſodillus officinarũ eſt Lilii ſpecies

Lycopſios, Cynogloſſæ Seplaſiis vocatæ, radix rubra, & adſtringens:

Cynogloſſa.

Mandragora vera radicibus nititur bene magnis, binis, terniſue inter ſe conuolutis, nigris foris, intus albis, craſſo cortice veſtitis. Eius effigies eſt in noſtris de *Stirpium hiſtoria* Commentariis, quæ ſatis docet Agyttatum Mandragoram eſſe fictitiam, vt ibidem etiam fuſius docuimus.

Mandragora.

Mei radix officinarum, non eſt niſi eius herbæ, quam Germani noſtri Beerwurtz nominant, radix. Ac poſſunt quidem officinæ noſtræ radice illa pro vero *Meo* ſine omni C errore tantiſper vti; donec verum ad nos aduehatur: ſiquidem Germanicum hoc *Meum*: ita enim appellare placet: eaſdem quas *Meum* facultates habeat. Sunt qui Meum *Siſtram, Spiculam, & Anethum* ſylueſtre nuncupent.

Meon.

Nardus Indica etſi radix eſt, vt Galenus etiam *lib. 1. de Antidotis* teſtatur, tamen Nardi etiam ſpica, a formæ ſimilitudine quam cum ſpica habet, appellatur. Radix dodrantalis, digiti parui craſſitudine, multis fibris donata, leuis, nigra ad rubedinem vergens, adſtringens, ſubacris, leniter amara, & odorata.

Nardi ſpica.

Nymphea radicibus, perinde atq; ſemine, Dioſcoride & Galeno teſtibus, non tantum floribus Pharmacopœis vtendum eſſet. Cur autem flores, tanquam humectans medicamentum, quum potius deſiccent, in vſum venerint, Arabibus acceptum ferendum D erit, vt ſupra, & alibi plenius docuimus.

Nymphęa

Oenanthes, Filipendula Nicolao & Seplaſiis radix nominatur. In multa rotunda capita extuberat.

Filipendula.

Paonia vtriuſq; maris & fœminæ radix digitali craſſitudine, & palmi longitudine, guſtu adſtringens alba. Fœminæ radicibus ſeu glandes circiter ſeptem, aut octo inhærent.

Pæonia.

Pentaphylli, officinis *Quinq. folij* dicitur, radix oblonga, & ſubrufa:

Quinque foliom.

Petroſelini veri radix in officinis non habetur. Nam quam ſub hoc nomine vſurpant, *Apij ſatiui* radix eſt, vt ſupra quoq; indicauimus.

Petroſelini radice officinæ carent.

Peucedani radix a pleriſq; Pharmacopœis non cognoſcitur. Nigra eſt, craſſa, ſuccoſa, graui odore. Pictura extat in noſtris Commentariis:

Peucedanum.

E *Polypodij* radix dulcis, auſtera, digiti parui magnitudine, cirris & nodis plena, ex rubro nigreſcens, colore intus herbaceo, Piſtacii inſtar.

Polypodium.

Polygonati, Seplaſiis *Sigilli Salomonis* dicta radix alba, mollis, longa, crebro geniculata, digiti craſſitudine. Duum eſt generum ſtirps, Alteram duntaxat officinæ agnoſcunt.

Sigillum Salomonis.

Pimpinella maioris & minoris radix, eius quam ſic in Germania vocant herbæ ab officinis vſurpanda. Nam quam hoc nomine inſigniunt Itali herba, *Sanguiſorba* nobis appellatur. Vtriuſq; generis herbarum picturas & facultates in noſtris Commentariis de *Stirpium hiſtoria* reperient ſtudioſi.

Pimpinella.

Pyrethri, eſt longa, pollicari craſſitudine, guſtu feruidiſſimo, & igneo:

Pyrethri.

F *Phu*, Valerianæ officinis nominatur. Duum eſt generum, vera & Germanica. Vera; hoc eſt, quæ Dioſcoridis delineationi per omnia reſpondet, radicem habet ſuperius digiti minoris craſſitudine, ex obliquo villoſam, in nigri Ellebori modum, capillamentis inuicem contextis, flaueſcentibus, odoratis, cum quadam odoris grauitate Nardum æmulantibus donatam. Nos tertiam in noſtris de Stirpium hiſtoria commentariis adiecimus.

Valeriana.

Raphanus

Raphani, magna, Rapi ſpecie, ſubacris. A

Rha ponticum.

Rha ponticum veterum in officinis deſideratur. Qua enim ſub hoc nomine vtuntur, Centaurii magni radix eſt, *vt ſupra quoq; oſtendimus.* Rha ponticum enim veterum adeoq; verum, radix eſt nigra, Coſto nigro foris, Centaurio magno intus ſimilis, ſed minor, ruffior, fungoſa, & laxa, aliquantum leuis, ſine odore, quæ manſa colorem reddit pallidũ ad Crocum inclinantem, teredinibus non exeſa. Ea igitur ſit oportet, quæ a D. *Gerardo Imperatoris Caroli Oratore* e Ponto allata, & tandem mihi ante annos paucos a doctiſſimo viro, & amico omnium cariſſimo, D. *Andrea Veſalio* tranſmiſſa pro vero Rha

Andreas Veſalius.

pontico radix eſt, vt quæ omnes in ſe Rha pontici veterum notas habet adeo vt nihil dubitem legitimam eſſe. Nam magna ex parte digitalis eſt tum longitudinis, tum craſſitudinis, fungoſa, leuis, colore exterius nigro, intus luteo, eodem nimirum quo vulga- B re Rheum barbarum modo cõmanſa colorem reddit pallidum, inodora, guſtu aſtringens, adeoq; purgandi vi deſtituta, *vt infra latius dicemus.* Eius effigies eſt in noſtris de Stirpium hiſtoria commentariis.

Rha barbarum.

Rha Indicum, & ipſi proximum *Rha barbarum*, quod *Rauedſceni* Mauritanis dicitur, quod in officinis Medicorum vſitatum eſt, laudatur ſubnigrum, in rubrum inclinans, graue pro raritate ſua, confractum, ex rufo & glauco alternans, & Croci modo tingens. Seruatur annis tribus, aut quatuor in milio, vel cera ſola oblitum. *De eo infra plura, & loco paulo ante citato.*

Rubia tinctorum.

Rubiæ ſatiuæ radix tenuis, longa, rubra. Officinis *Rubia tinctorum* nuncupatur.

Bruſcus.

Ruſci, quam Seplaſię vnius adiectione literæ, *Bruſci* nominant, radix Gramini ſimilis, C acerba, & ſubamara.

Satyrium.

Satyrij, officinæ inepta voce *Satyrionis* appellant, radix in officinis deſideratur. Nam qua ſub huius nomine ad *Diaſatyrij* compoſitionem vtuntur Pharmacopœi, aut *Orchios*, aut *Satyrij baſilici* radix eſt, quæ impetum nullum ad venerem excitat. Quum itaq; hodie vix verum Satyrium agnoſcitur, licebit pro eo vti herba, quam nos in altera editione *Satyrium trifolium odoratum germanicum* nominauimus. Picturam illic quoq; reperient ſtudioſi. Aut *Orchios*, quæ etiam *Cynoſorchis* nominatur, radice pro Satyrio vtendũ.

Saxifraga alba.

Saxifragi albi radix multis fibris capillata, eiq; multa Coriandri ſeminis quantitatem referentia grana adhærent, quibus Seplaſiæ, non ſine errore, pro ſemine vtuntur, quum ſemen ſuum excuſſis floribus in caulium cacumine proferat. D

Scilla.

Scillæ, Varro *Squillæ*, radix probatur bonæ magnitudinis, bene habita & nutrita, alba.

Scordiũ. Officinarũ error.

Scordij herba, non radice, *vt hactenus maximo errore Seplaſia fecerunt*, vtendum erit, *vt ex Dioſcoride abunde liquet.* Radix autem, quam hue vſque vſurparunt, non fuit Scordii, ſed Allii ſylueſtris. Nunc pleriq; reiecto veteri errore, vero Scordio, quod facile haberi poteſt, vti incipiunt. Quod vtinam aliis quoq; nonnullis in medicamentis facerent: ita enim promte veteres dediſcerent errores.

Scrophularia. Maior. Minor.

Scrophularias Seplaſiæ duas habent, vnam maiorem, alteram minorem. Maior non eſt niſi *Galeopſis* Dioſcoridis. Minor vero eſt altera *Malacociſſi* ſpecies, *vt alibi fuſius monſtrauimus.* E

Conſolida maior.

Symphyti maioris, officinis *Conſolidæ maioris* radix vocatur, foris nigra, intus alba, viſcoſa.

Tamariſcus.

Tamaricis ſiue *Myricæ*, *Tamariſci* Seplaſiis dicitur.

Thapſia.

Thapſiæ radix, non eſt niſi *Turbit* eius, quod a Meſue deſcribitur radix, quemadmodum *in tertio noſtrorum de Stirpium hiſtoria Commentariorum tomo* oſtendimus.

Turbit.

Turbit Arabibus laudatur, cuius cortex eſt albus, gummoſus lactis craſſitie, vacuus, arundinaceus, fractu facilis, recens, foris cinericius. Cuius autem fruticis radix ſit, alibi, nempe loco iam citato, oſtendimus.

Eſula.

Tithymali Cypariſſi, Meſuæ & Auicennæ Eſulæ minoris eſt radix. Quod non temere adiicitur, quia Nicolaus Myrepſius interdum *Chamæpityn Eſulam* hanc vocat, *vt ſupra* F *quoq; eſt dictum.*

Tormentilla.

Tormentillæ radix in nigro rubea, modice intorta, fibris capillata.

Turpetũ.

Turpetum, officinis *Turbit* dicitur. De quo paulo ante diximus, & infra copioſius diſſeremus.

Vitis

A *Vitis albæ*, Seplaſiis *Bryoniæ* dicitur. De qua ſupra ſatis. Vitis alba.

Zadura, Zaduaria, Zudar, Zudera, & *Zaduar* poſterioribus Græcis appellatur, officinis *Zedoaria*, Scrapioni præſertim rotunda, *Zurumbet*. Sapore ac colore fere Zingiberis. Zedoaria.

Zingiber Galeno, aliis *Gingiber*, Seplaſiis *Zinziber* nominatur. Eius radix ſit intus candida, odorata, Piperis ſapore, ponderoſa, fracta, ſolida, non teredinibus exeſa. Condienda eſt recens, non vetus, impoſtorum quorundam more, qui vt teredinum foramina obſtruant, rubricam aqua ſubactam ſuperlinunt. Zingiber.

B Radices quinque communes. { *Apij.* / *Aſparagi.* / *Fœniculi*, alii *Graminis.* / *Petroſelini.* / *Ruſci.* }

De Succis. Cap. IX.

Svccus proprie loquendo eſt id, quod ex tota ſtirpe, patteue eius aliqua conciſa, aut tuſa, torculari, vel manibus, vel aliter exprimitur. Græcis χυλὸς dicitur. Nam illi χυλὸν interpretantur ὑγρῶν ἐκπίεσμα. Nos more officinarum, ſuccorum nomine, eos tantum hic in audiri volumus, qui ab expreſſione liquidi permanent. Cæterum ſuccus, qui ex glutinoſis ſeminibus, verbi gratia *lini, pſylli, fœnugraci, cydoniorum*, aut radicibus, *vt altheæ*, extractus, quum lentorem habeat, *Viſcago* ſeu *Muccago* dici poteſt. Officinæ *mucilaginem* nuncupant. Hinc emblaſtrum διαχυλῶν, id eſt, *e lentis & glutinoſis ſuccis*, appellatum C eſt. Porro ſucci aut per ſe ſeruantur, veluti *acetum, vinum*: aut miſto ſale, vt *omphacinum oleum*: aut ſuperfuſo phialæ oleo, *vt roſarum ſuccus, granatorum, limonum, cotoneorum, ſambuci, & ſimilium.* Succi pauci admodum in officinis Medicorum proſtant, quod nimirum citra corruptionem & putrefactionem multo tempore cõſeruari facile nequeant. Sunt enim ii propemodum omnes. Succus quid. χυλὸς. Mucilago. Muccago. Succi quo modo ſeruandi.

Acetum album tenuius, ob id valentius nigro & medio, præſertim ſi æque ſit acre & vetuſtum. Acetum.

Acidus citrei mali ſuccus, officinis *aceto ſitas Citri* nominatur. Acetoſitas Citri.

Cotoneorum, cydoniorum.

Braſſicæ.

D *Elaterium* ſuccus eſt, qui ex Cucumeris ſylueſtris fructu exprimitur. Optimum læue, non ponderoſum, cum candore leniter humectum, guſtu amariſſimum, quod lucernarum luminibus obiectum facile flagrat. Elaterium.

Iridis.

Limonum.

Malorum granatorum punicorumue.

Mel optimum purum, adeo vt totum pellucеat, odorum, flauum, acerrimum, dulciſſimumque guſtanti & iucundiſſimum: conſiſtentia nec craſſa, nec liquida, ſed tam ſibi cohærens, vt continuitatem ſuam quaſi linea longiſſima non interciſum ſeruet, ſi digito attollitur. Idem coquendo paucam ſpumam emittit. Mel.

E *Oleum omphacinum* ex immaturis oliuis expreſſum ad viride inclinat, odoratum, morſus expers, ſapore acerbum. Ex maturis oliuis expreſſum colore rufo, purum, pellucidum, tenue, odore exiguo, ſed grato, ſapore dulci, ſubacri. Oleum.

Omphacium ſuccus ex vua immatura expreſſus, officinis *Agreſta* nominatur. Omphacium. Agreſta.

Oxyacanthæ fructus ſuccus Seplaſiis *Berberorum* appellatur. Vide ſupra. Berberorũ ſuccus.

Roſaceus.

Violaceus.

Vinum, deligitur varinm pro ſcopis Medicorum diuerſis.

Ceterarum quum herbarum ac ſtirpium ſucci æſtate tantum & vere e viridibus herbis, vſu poſcente, exprimantur, & hyberno tempore, quo omnes herbæ frigore emoriuntur, haberi non poſſint, in horum locum recentiores tum Græci, tum alii Medici Serapia, *de quibus ſuo dicemus loco*, & ſtillatitios liquores, ſeu, *vt hodie loquuntur*, aquas diſtillatas, excogitarunt. Sic autem nominant, liquorem vi caloris e ſtirpe extractum. In quorum tamen vſu modum aliquem eſſe oportet, præſertim vbi non diligenter, & Stillatitii liquores.

in duplici vaſe ſunt eliciti. Siquidem is modus ceteris eſt præſtantior, vt qui ſucco ſtirpis A tum odorem, tum ſaporem conciliet. Modum hunc eliciendi ſtillatitios ſuccos Ioannes Manardus *lib. 15. Epiſt. 5.* oſtendit. Et cauendum vnice in ſucco ſtillatitio eliciendo, ne plumbeis vel æreis inſtrumentis vtamur. quod is a metallicis illis organis malam eorum qualitatem ſibi vendicet, & ſi guſtetur nunquam non, vel frequentiſſime fumidum virus, nidoremq; reſipiat. Quæ res non modo ægris ingentem moleſtiam afferũt, & nauſeam plerumque mouent, ſed & plurimum noxæ ventriculo, iocinori, aliiſq; viſceribus inferunt. Ceterum ſtillatitii liquores, qui duplici vaſe vitreis inſtrumentis, calentis aquæ balneo ab herbis & floribus eliciuntur, non ſolum proprias ſtirpium qualitates referunt, ſed etiam ne tantillum quidem tum fumi, tum rei aduſtæ reſipiunt, modo caueatur, ne eius vaſculi, in quo ſtirpes continentur fundum, aquam in cacabo B bullientem attingat, ſed ſolo vapore ab eo eleuato incaleſcat. Nam a lento ac miti illo calore: quippe lentus ignis calor eſt in feruente aqua, quod eius acrimonia ab humiditate obtundatur: e totius ſtirpis ſubſtantia vapores exhalant, qui in ſuccum vertuntur omnium fere partium vices ſeruantem, quæ ex odore, & ſapore, quem ſuccus ille retinet, cognoſcuntur. Euenit autem hoc, quod aqua feruẽs ſua ipſius humiditate partes tenuiores illas retinet, conſeruat ac cohibet. Iam dictam eliciendi ſtillatitios liquores rationem Matthiolus quoq; tanquam ceteris præſtantiorem laudat. Tamen vt eſſet ſibi a nobis diſſentiendi occaſio, aut vt noſtrum ſaltem ſententiam atrodere poſſet, alteram quoq; eliciendi liquores hac minus exquiſitam rationem probare voluit, C nec omnino eſſe reiiciendam putauit. Vt hinc palam fiat, Matthiolum nunquam non alios reprehendendi occaſionem quærere, etſi quod reprehenſione dignum ſit, haud inueniat. Ceterum in confeſſo eſt Galenum in diplomate ſeu duplici vaſe omnia propemodum coxiſſe, quod is modus extrahendi facultatem eſſet optimus. Nam quæ ita exprimuntur nullam præ ſe ferunt aduſtionem, quæ magna ex parte ſtillatitiis liquoribus multa ineſt, quæ non tantum ingrata eſt, ſed etiam non mediocriter ad morborum curationem obeſt. Hinc eſt, quod liquores illos ſtillatitios patulis vaſis exponere ſoli coguntur, quo calor alienus exhalet. At is pariter tenuiſſimas, & ſæpe nobiliſſimas rerum partes ſecum educit. Nec melior eſt eorum, quæ calore fimi putreſcunt conditio. Nam hic alienam putredinis qualitatem, quæ ſaluti vehementer obeſt, adiunctam habet. Præſtat igitur is modus, qui in duplice fit vaſe. Sed quum tenuiores maxime partes D ignis actione eliciantur, præſtat tum maxime liquorib. ſtillatitiis vti, vbi celerem actionem requirimus, *vt in ſyncope, apoplexia*, & id genus aliis morbis celerem opem deſiderantibus. Vbi vero tanta celeritate opus non eſt, conſultius eſt, vt herbarum ac ſtirpium earũdem decoctis vtamur, præſertim quum integras earundem vires requirimus. Nam quum omnes propemodum ſtirpes, Galeno etiam *libro tertio de Simpl. medic. facul. cap. 14.* atteſtante, licet ſenſu ſimplices apparent, natura tamen ſint compoſitæ, adeoq; maxime contrarias in ſe habeant facultates, nempe excernendi & ſiſtendi, adſtringendiue, rarefaciendi & condenſandi, reſerandi & contrahendi, aperiendi & occludendi, ceteraſq; vniuerſas oppoſitiones: fieri vix poteſt vt in ſtillatitiis liquoribus omnes hæ facultates ſtirpium inſint. Quippe *vt iam dictum eſt*, tenuiores maxime partes ignis feruore E eliciuntur, craſſiores autem in ſtirpibus fere vniuerſæ remanent. Quapropter vires, quæ antea fuerunt coniunctæ, & per totam ſubſtantiam æqualiter diffuſæ, iam ſeparantur. Ceterum ſtillatitiorum liquorum nomenclaturas nihil attinet referre, quod nulla propemodum ſit herba, ex qua hodie ſuccus non eliciatur.

Modus eliciendi ſtillatitios liquores optimus.

Matthioli reprehenſio notata.

Stillatitiis liquorib. quando vtendum. Quando non vtendum.

De Liquoribus. CAP. X.

Liquor quid.

LIquor, qui Græcis ὀπὸς dicitur, eſt qui ex ſtirpe, aut parte eius aliqua, vulnerata, terebrata, ſcarificata, caſtrata ſponte defluit, non curando guſtu ſuauis, aut ingratus ſit. Hic paulo poſt diu inſolatus, aut lento igne ſiccatus concreſcit, quapropter omnes eius fere generis liquores officinæ concretos vocant. Sunt vero Seplaſiis repoſiti & vſitati liquores, qui ſequuntur. F

Acacia vera. Acacia officinarũ.

Acacia ſuccus ex fructu ſeu ſemine exprimitur Aegyptiæ ſpinæ, & in vmbra ſiccatur. Interdum etiam ex foliis, *vt Dioſcorides auctor eſt.* Vera rariſſime, aut nunquam habetur in noſtris officinis. Huius autem loco vtuntur ſucco ex baccis ſylueſtriũ prunorum expreſſo,

A expreſſo, teſſellatim confecto, & inſolato, non admodum magno errore; quod & is ſuc-
cus haud ſecus atq; veterũ Acacia adſtringat, ſiccet, & refrigeret, etſi minori efficacia.

Aloe optima ſit pinguis, glutinoſa, friabilis, facile liqueſcens, ex rubro ruſa, iecoris Aloe.
modo coacta, & intus foueis plena, proinde minus grauis, bono odore, eximiæ amari-
tudinis, ſyncera, nitida, arenularum & calculorum expers. De qua ſuo loco fuſius di-
cemus.

Cera fauis occluſa exprimitur. Probatur flauiſſima, odorata, pinguis, coacta, leuis, pu- Cera.
ra, & aliena omni materia carens. Expetitur etiam alba, vel natura, vel ablutione. Fit vi- Alba. Viridis.
ridis miſta ærugine. Rubea minio tingitur. *Cera virginea* officinis dicta, non eſt niſi ve- Rubra.
tetum *Propolis*, quæ in aluearioꝛum foribus inuenitur. Cera virginea.

B *Cyrenaicus liquor* eſt *Laſeris* ſeu *Laſerpitij*, ſiue *Silphij herbæ*, qui caule ipſius, aut radice Propolis.
ſcarificata, defluit. Eſt acer, mordax, modice ruſus, tranſlucens, odoratus, & qui dilutus Cyrenaicus liquor.
cito albeſcat. Officinis Medicorum *Aſa dulcis*, & *Belzoe*, vel *Belzoin*, & *Belzuinum* nomi Aſa dulcis.
natur. Sed qui ſub hoc nomine in officinis proſtat, nõ eſt legitimus, aut ſaltem quarun- Beltzoe.
dam rerum acceſſione deprauatus, quod neque acer, neq; mordax ſit. Non eſſe autem
Silphij liquorem hinc etiam ſciri poteſt, quod Strabo *libro vltimo Geographiæ* ſcribat, *Sil-
phium ſuo propemodum tempore defeciſſe*. Plinius quoq; *lib. 19. cap. 3.* multis iam annis non in-
ueniri memoriæ prodidit. Quum igitur Strabonis & Plinii teſtimonio conſtet, Silphi-
um Cirenis eorum ætate pene defeciſſe, neque inibi facile inuentum eſſe, nihil mirum
videri debet, ſi noſtra quoque tempeſtate defecerit, atque nullum iam ad nos vehatur,
C quod legitimum ſit. Præſtaret itaque ſucco *Laſerpitij Germanici*, quod *Magiſtrantiam*
nominant noſtri, ad compoſitionem medicamentorum vti. Ad vſum autem ſuffumi-
giorum nihil obſtat, cur non *Benzoen* adhibeamus. Laſerpitii vero liquor Syriacus,
Medicus, Parthicus, & Perſicus vocatus, virus & putrilaginem, *Dioſcoride teſte*, olet, i-
deoq; Seplaſiis *Aſa fœtida*, & Germanis *Diabolſtercus* appellatur, ob viroſum, quem red- Aſa fœtida.
dit odorem. Aſa vero vox deprauata eſt & corrupta, a Laſſere herba haud dubie detor-
ta. Vt enim veteribus *Laſer* duplex eſt, odoratum, & viroſum, ita quoq; officinis gemi-
na eſt; *Aſa dulcis* & *fœtida*.

Dacrydion, officinis corrupta voce *Diagridion* dicitur. Scammoniæ ſuccus correctus Diagridium.
eſt, *vt infra latius dicetur*.

D *Euphorbium* liquor ex Libyca emanans arbore exſiſtit, lacteus, vrens, tenuium partiũ, Euphorbium.
vel *Orobi* ſeu *Erui* magnitudine, Sarcocollæ modo emicans: vel in ouillis aut hœdinis
ventriculis exceptum & concretum, vitreum, tranſlucens, acre, recens, albiſſimũ. Ob
eius certe acrimoniam violentiſſimam nunquam niſi inuitis pharmacopolis tunditur.
Quippe etſi nares, & os omni prorſus diligentia ſibi muniant, tamen tanta eſt eius acri-
moniæ vis; vt omnibus vna cum aere penetratis munimentis, in eorundem tandem
nares perueniat, vbi moleſtiſſimum excitat ardorem, qui non facile tollitur. Quapro-
pter accurata diligentia in tundendo Euphorbio opus eſt. Recens albius eſt & calidius;
ac leui guſtatu os accenſum diutius ſic tenet. Color autem hic caducus eſt, & cito eua-
neſcit, ſitq; vetuſtate pallidius, aut flauius. Bimum aut trimum adhuc mediocre viribus
E eſt; & interdum quadrimum: quinto autem vel ſexto anno exſoluitur, procedenteque
tẽpore totum elangueſcit: ne quis vulgi errorem ſecutus, annis decem poſſe integrum
ſeruari, etiam cum Milio, lentibus, fabis, exiſtimet. Recenti tamen, quia viribus eſt
violentis, non vtendum temere erit. Annotino igitur, nam recentius igneum & vene-
noſum eſt, vtendum.

Galbanum liquor eſt naſcentis in Syria ferulæ. Laudatur odore graui, ſapore abomi- Galbanũ.
nabili, pingue, in Ammoniaci & thuris modum cartilaginoſum, minime lignoſum.
Metuendum, ne id, quo paſſim officinæ vtuntur, ab impoſtorib. ſit vitiatum, lignorum
ferularumq; ramentis, lapidibus & aliis compluribus recrementis adiecta. Qui itaq; o-
primo deſtituuntur, id ſaltem quod impurum eſt admodum a Dioſcoride præſcri-
F ptum purgent.

Glycyrrhiza liquor, aut verius ſuccus, ex radice eius nominis ſtirpis exprimitur. Sepla- Glycyrrhizæ ſuccus.
ſiæ deprauato nomine, *liquiritiam* nominant. Nos quod concretus ſit ſuccus ille, inter Liburitia.
liquores etiam hunc commemorare voluimus. Probatur dulciſſimus, mollis, recens,
purus, tenax, & qui confractus ſplendeſcat, nigerrimus, & qui linguæ ſubditus totus e-
liqueſcat.

Glauciũ. Memithe. *Glaucium* liquor aut ſuccus eſt herbæ ad Hierapolim Syriæ naſcentis. Græcis in mul- A
to vſu fuit. Arabibus *memithe* dicitur: Guſtu amarum, & intus colore croceum, forinſe-
cus autem rufeſcit.

Hammoniacum. *Hammoniacum* ſiue *Hammoniacum thymiama*, liquor eſt ſtillans ex ferula quadam Cy-
renaica in Aphrica, prope Iouis Hammonis, vnde illi nomen, oraculum. Sunt qui
Hammonicam guttam appellant. Seplaſiæ vnius literæ adiectione *Armoniacum* vocant.
Probatur purum ligno, arenis, terra, ſordibus, bene coloratum, odore caſtorii, ſapore a-
maro, prædenſum, & thuris maſculi ſimilitudine minutis glebis cartilaginoſum. Vnde
palam fit hodie ſynceriſſimi parum ad nos conuehi. Siquidem rariſſimum *Ammonia-
cum* viſitur, quod ſuis minutis glebis thus referat. Nam omne fere, quo officinæ vtun-
tur, piceæ reſinæ modo in maſſam compactum conſpicitur, impurum, ac quam pluri- B
mis impoſtorum adulteriis vitiatum.

Hypociſthis. *Hypociſthis* veluti fungus ad pedem *Ciſthi*, forma *cytini*, naſcitur. Non temere autem
a nobis dictum eſt, *veluti fungus*. Siquidẽ fungus reuera nõ exſiſtit, ſed potius germen, q̃
e Ciſthi radicib. Punicorum coſtinis, *Dioſcoride teſte*, ſimile pullulat. Quare nõ erat, cur
Matthiol⁹ hic me, more ſuo, flagellaret, & ſimpliciter fungũ *Hypociſthim* me dixiſſe ſcri-
beret. A rab eius morſu nemo eſt qui tutus eſſe queat. Liquor expreſſus etiam *Hypoci-
ſthis* ſimpliciter, aut cum adiectione *liquor Hypociſthidis* vocatur. Officinæ ineptiſſima
voce *Hypoquiſtidis* ſuccum appellant. In offas confirmata eſt nigra, lenta, ſapore ad-
ſtringente, odore non ingrata. Timendum, ne Hypociſthis, qua officinæ paſſim vtun-
tur, non ſit legitima, ſed ex Hirci barbæ herbæ radicibus ab impoſterioribus confecta; C
qui ſuccum inde exprimunt, ac vt concreſcat, inſolant. Errandi occaſionem iis, qui of-
ficinis parant *Hypociſthidem* Arabes dederunt, qui Ciſthum *hirci barbulam* appellant. Si-
quidem illi ſibi perſuadentes *hirci barbam*, quam Græci τραγοπώγωνα nominant, illam eſ-
ſe ſtirpem, de qua Arabes ſcribunt, non modo ſe ipſos decipiunt, ſed etiam alios, qui
nũc adulterina Hypociſthide vtuntur. Quum autem ſine legitima Hypociſthide non
poſſit optima confici theriaca, præſtat ſuccedaneo eius vti, quod, *Galeno teſte*, eſt acacia,
aut Dioſcoride auctore, ſylueſtris floris Punicæ ſuccus. Ceterum ante præparationem
quædam Hypociſthis flaua, alia virens, alia candida.

Ladanum. *Ladanum* ex altero Ciſthi genere fit, quod nonnullis *Ledon* & *Ladon* nominatur.
Officinæ vnius literæ adiectione deprauantes appellationem legitimam, *Laudanum* vo- D
cant. Laudatur odoratum, ſubuiride, facile, molleſcens, pingue, reſinoſum, quod are-
nas non collegit, nec ſqualore obſitum eſt. Impoſtorum malitia ſabulo, & aliis adulte-
riis vitiatur.

Lycium. *Lycium*, a Lycia regione dictum, liquor eſt Pyxiacanthæ. Optimum eſt, quod vri po-
teſt, & reſtinctum rubentem ſpumam oſtendit, glebis extrinſecus nigris, intus quum
fregeris rufis, odore minime viroſo, cum amaritudine adſtringens, crocino colore.
Quas ſane notas id, quod in officinis proſtat, non habet. Neque enim igni admotum
accenditur, nec intus rubeſcit, neque in guſtu amaricat, vt adulterinum ſit neceſſe eſt
fateamur. Dabunt igitur operam Pharmacopœi, vt legitimum ſibi comparent.

Mel aeriũ. Manna. *Mel aerium*, Galeno appellatum, non eſt niſi *Manna* Arabibus nomine ab Hebræis E
mutuato, dicta. Mel vero aerium appellatum eſt, *quod ſublucanis temporibus ex aere ve-
niens arborum ramis, & frondibus, herbis, lapidibus, & ſolo interdum hæreat.* Itaque co-
ria ſuper terram extendentes, & arbores ac ſtirpes excutientes, quod ab eis mellis in-
ſtar defluit, excipiunt, & fictilia eo implent. Relictum breui temporis curriculo coa-
leſcens grumoſum, gummi modo, efficitur. Duum igitur in vniuerſum eſt generum,
Tereniabin. altera liquida, quæ in fictilibus aſſeruatur, & Arabico nomine *Tereniabin*, Hippo-
Mel cedrinum. crati *mel cedrinum*, Galeno, vt diximus, aerium, & *ros Libani* appellatur. Hæc quia
nunc nullo in pretio habetur, ſeruari deſiit. Altera arida, quæ hodie in arculis li-
gneis aut vitreis aſſeruatur. Huius tria potiſſimum ſunt genera, quorum alterum
ab orientali plaga, alterum a Calabris defertur. Eius, quod ab oriente aſportatur, duæ F
ſunt ſpecies. Altera præſtantiſſima; exiguo grano Maſtychæ aſſimilis eſt. Hincque
Granata. Maſtichina. adeo *Granata* & *Maſtichina* vulgo nominatur. Altera vilis, quæ grano conſtat gran-
diori, floccorum lanæ, & bombycis effigie, hincque adeo *Bombycina* vocatur. Tertia
Brianſona. compacto eſt grano, pingui, dulci, flauoque prædita, vulgo *Brianſona*. Porro quæ a Cala-
briſaſ-

A bris affertur trium eſt generum. *Vna*, quæ ſtirpium frondibus inſidens colligitur, & primas obtinet partes *foliorumq́; Manna* cognominatur. Minuris conſtat granulis, tranſlucida, grauis, candida, guſtu dulcis ac ſuauis. *Altera*, quæ ramis inſidet. Hæc ſecundas ſibi aſciſcit partes. *Tertia*, quæ lapidibus, & ſolo inhæret, granis conſtans craſſioribus, & colore minus ſyncero, adeoq; prioribus duabus vilior exſiſtit. Siue itaq; Manna liquida ſit, ſiue arida, eligatur alba, recens, dulcis, pura, & excrementorum quoad licet expers, ex ſtirpibus odoratis & ſalubribus collecta. Sola arida in vſu eſt, liquida contemta. Durationis tempus variatur. Alia enim ſtatim poſt annum exſoleſcit, & ſitum redolet, *vt Maſtichina*, quæ vno duntaxat anno in ſuis viribus perſiſtit. Alia tardius corrumpitur, vt ad quinquennium aſſeruari poſſit, veluti eſt, quæ in Italia prouenit; præſertim in
B Calabrienſi agro. Omnes tamen ſicciori loco gaudent. Mala cineritia. Peſſima fuſca, cœnoſa, antiqua. Hæc tempore molleſcit, dolumq; prodit. De ea infra plura.

Opium, liquor ex inciſo Papauere nigro defluens. Quum enim multi ac varii ſint ὀποὶ, id eſt, *liquores*, ſolius tamen Papaueris nigri ὀπὸς, neutro in genere ὄπιον Medicis Græcis priuatim nominatum eſt: præfertur *Thebaicum*. Optimum habetur graue, denſum, guſtu amarum, odoratu ſoporiferum, quod facile aqua diluitur, læue, candidum, neq; aſperum, neque grumoſum, quodq; inter colandum non vt cetera coeat, & in ſole diffundatur, deinde admotum lucernis non atra luceat flamma, exſtinctum denique odoris vim ſeruat. Vnde perſpicuum euadit, *Opium officinarum non eſſe legitimum e lacrymis, quæ ex conciſo Papaueris capite exit, concretum, ſed potius id, quod e foliorum & capitum contri-* Opium.
C *torum ſucco confectum eſt, & Meconium vocatur, opio longe inferius*. Et id quidem Glaucii, vel Chelidonii, vel ſylueſtris lactucæ ſucco adulteratum, cuius rei nimia eius amaritudo, & quod aqua colliquatum croceum reddat colorem, argumento eſt. Candidum præterea non eſt, ſed ex nigro vireſcens, aut potius ex luteo nigricãs, & aſperum magis, quam læue, accenſum deniq; nõ modo nigram, ſed aterrima in edit flammam. Dabunt igitur operam Pharmacopœi, vt vel legitimum ſibi comparent opium, vel ipſi ſibi ex Papaueribus ſatis conficiant. Meconiũ.

Opobalſamum, quod βαλσαμέλαιον vocari ſcribit Simeon Sethi. Probatur recens, validi odoris, ſincerum, non ad acorem vergens, dilui facile, læue, adſtringens, guſtu modicæ mordẽs, in laneam veſtem effuſum, nec maculam facit, nec ſi eluatur notam relinquit,
D lac coagulat, in aqua aut lacte celerrime liquatur, & colore lacteſcit. Hodie in noſtris officinis non habetur. Opobalſamum. βαλσαμέλαιον.

Opopanax liquor e Panacis Heraclii radice inciſa emanans, candidus dum recens eſt: dum aruit colore foris croceo, aut ſubflauo, intus candido, odore graui, ſapore amariſſimus, læuis, pinguis, friabilis, tener, facile in aqua liqueſcens. Opopanax.

Propolis, officinis *Cera virginea* dicitur. Vide *Cera*. Propolis Cera virginea.

Sagapenum ferulaceæ herbæ in Media naſcentis liquor eſt. *Serapinum* Arabibus & Soplaſiis vocatur. Atq; hoc nomine non raro etiam a Nicolao Myrepſio appellatur. Laudatur pellucidum, foris rufum, intus candidum, acre, odore porri, ſeu medio in laſeris liquorem & galbanum, quibus adulteratur.

E *Scammonia* vel *Scammonium*, laudatiſſimum quod eſt nitidum, rarum fiſtulis tenuib⁹, fungoſum, leue, taurino glutini, vel Gummi colore ſimillimum, linguam parum vehementer vrens, linguæ ſaliuoſæ tactu, vel humoris alicuius albeſcens in fragmentis, & lacteſcens, tenerum fractu, ac pulueratu facillimum. Si vero linguam vehementer exurat, Tithymali ſucco vitiatum indicatur, quale eſt quod a mercatoribus ad nos defertur Syriacum & Iudaicum, compactum, denſum, graue, & Erui fortaſſe farina, & lacte Tithymali aliiſq; impoſtura vitiatum. Nam quod probatiſſimum eſt, rarum inuentu eſt. Id quod Pharmacopœis partim acceptum referendum erit. Hi namque illud præſtantiſſimum Scammonium eſſe exiſtimant, quod *linguæ ſaliua madentis contactu, facile, confeſtimq; albeſcit*. In quo Dioſcoridis doctrinam hi negligere manifeſte videntur, vt qui admoneat, non ſolum illi experimento fidendum eſſe, ſed etiam aliis ac certioribus: id namq; adulterato quoque lactis Tithymali admiſtione euenit. Ceterum Scammoniũ illud, quo omnes fere officinæ vtuntur, Tithymali ſucco vitiatum eſſe hinc liquido paret, quod decem, vel quindecim eius grana aluum pluries deiiciant, quum ſynceri drachma, *Dioſcoride teſte*, id vix præſtare poſſit. Scammonium.

Quum *Saccharum* Latinis, & voce parum immutata barbaris medicis *Zuccarum* ap- A
pellatum, inter ſuccorum genera locum ſibi vendicet, & de eo inter eruditiſſimos no-
ſtræ ętatis diſſenſio ingens orta ſit, nulla, me ſane iudice, alia de cauſſa, quam quod vete-
rum σάκχαρ ἢ σάκχαρον: ſic enim nominant: a noſtro & hodie vſitato nō ſatis diſcreuerint.
Quare de hac ipſa re meam ſentētiam, qua fieri poteſt breuitate, & quidem perſpicue,
Saccharū veterum duplex. Primum. exponam. Sacchar veterum, *vt ex eorundem monimentis liquet*, geminum fuiſſe conſtat.
Vnum quidem, cuius Dioſcorides *lib.2.cap.73.* & Galenus *lib. de Simp. medica. facul. 7.* Item
lib.8. de Medendi ratione capite 4. Plinius quoq; *lib.12.cap.8.* meminerunt, qui vnanimes
ſcribunt, hoc ipſum mellis in calamis concreti eſſe genus, in Indis atq; felici Arabia in-
uentum, & illinc aduectum. Quin etiam Seneca ſic ſcribit: *Aiunt*, inquit, *inueniri apud* B
Indos mel in arundinum folijs. Is vniq; melleus ros ſalis modo ſupra calamos ſiue arundines
coactus & concretus, Archigeni *mel arundinum*, alijs vero, vti Paulo Aeginetæ, a iam di-
Mel arundineum. Sal Indus. cta cōcretione, & natali ſolo, ſal *Indus* eſt vocatus. *Mel* vero *arundineū* Archigeni nūcu-
patū eſt, quod noctis frigore primū agglutinatum arundinib. mellis ſpeciem habeat. *Sal*
aūt Paulo eſt dictum, quod interdiu calore ſolis ſuperueniente, induretur, & ita cōcre-
ſcat, vt ſalis effigiem capiat. Nec temere a nobis dictum eſt, *ſupra calamos*. Nam iis ver-
bis Dioſcoridis loquendi rationē, qui inquit, ἐπὶ τῶν καλάμων, id eſt, *ſupra arundines Saccha-*
rum inueniri, exprimere voluimus. Præpoſitionem autem ἐπὶ hoc in Dioſcoridis loco
ſignificare *ſuper* vel *ſupra*, e Galeno fit manifeſtiſſimum, qui libro paulo ante citato, di-
ſertis verbis ſcribit, *Sacchar περιπήγνυσθαι καλάμοις*, id eſt, *arundinibus circumquaque concreſcere.*
Niſi enim iis verbis Galenus extrinſecus & ſuper folia arūdinis concreſcere Saccharū, C
ſignificare voluiſſet, non περιπήγνυσθαι καλάμοις, ſed adiecta præpoſitione ἐν, haud dubie
ἐν καλάμοις, id eſt, *intra arundines*, concreſcere dixiſſet. Item ex Alexandro Aphrodiſæo,
qui *lib.2. Probl.72.* in hunc ſcribit modum: *Quod Sacchar Indi appellant, mellis coagulum eſt,*
ſole cogente rores, conuertenteq; ad mellis dulcedinem. Auicenna inſuper Saccharum ſuper a-
rundinem inueniri ſalis effigie *Canone 2. cap.757.* memoriæ prodidit. Deniq; Ariſtoteles
lib.5. de hiſto. animal. cap.22. in omnibus mundi tractibus mellis materiam nocte decidere
ſcribit. Quapropter ſi Saccharum, *vt iam oſtenſum eſt*, mellis genus eſt, vt e ſublimi ęthe-
Matthioli errata duo. re decidat, & ex aeris rore fiat, neceſſe eſt. Ex iis autem, quæ diximus, duo ſe Matthioli
errata produnt, quorum primum eſt, quod Saccharum non ſuper arundinem concre-
I. ſcere, ſed potius per eiuſdem internodiorum fiſſuras exire, & reſudare ſomniat. Nam D
quod impudēter affirmat, nullius probati auctoris teſtimonio confirmare poterit. Ne-
que enim Plinii teſtimonio, qui *loco ſupra citato* ſcribit, *Mel in arundinibus concretum colligi,*
iuuari poteſt: quum enim conſtet ipſum locum illum ad verbum e Dioſcoride tranſtu-
liſſe, *in arundinibus*, pro eo quod *ſuper arundines* dixerit, neceſſe eſt. Si vero ſecus locum
intelligat, *intra arundines*, gummium modo, concretum colligi Saccharum fateatur, o-
portet. Quod ſi fecerit, per Deum immortalem oro, quomodo id quod in arundinib'
ita concretum eſt, ex iiſdem reſudare poterit? Nec Strabonis locum ad ſuæ opinionis,
ſane falſiſſimę, confirmationem conducere ſibi perſuadeat, quod in eo de alterius ge-
neris veterum Sacchаro, *vt e ſequentibus clarius patebit*, Strabo loquatur. Vt ſole meridi-
ano clarius ſit, Matthiolum nullo prorſus veterum auctorum teſtimonio fretum, Sac- E
II. charum hoc primi generis lacrymam eſſe, quæ ex arundine exſudet, adſtruere. Alter
huius calumniatoris error eſt, quod ex rore ſaccharum concreſcere non poſſit, ſed a ſo-
le calefactum, rarefactumq; in auram euaneſcat, magna pertinacia contendat. Neq; e-
nim Dioſcorides, Galenus, Aphrodiſæus, neque vllus aliorum veterum vnquam dixit,
Saccharum a ſole fuiſſe diſcuſſum, & in auram euanuiſſe, ſed potius ab eo coactum & concretum fuiſ-
ſe. Sed quid multis opus eſt verbis, quum Matthioli proteruitas, ſuis ipſius verbis tum
edoceri, tum euinci poſſit? Nam is mannam arborum foliis in Calabria inhærentem, a
ſole tactam non euaneſcere, expreſſis fatetur verbis, dum *libro primo ſuorum in Dioſcori-*
dem Commentariorum in hunc ſcribit modum: *In Calabria, vbi laudatiſſima eſt, manna in ro-*
rem breui temporis curriculo coaleſcit, grumoſaq;, gummi in modum efficitur: Ibidem quoque F
mannam illam minutis granulis, inſtar Maſtichis conſtare tradit. Nec certe fieri poteſt, vt in
opacis locis, quod ipſe ex incolarum narratione falſo adſtruit, in eam duritiem con-
creſcere queat: ſed vt a ſole fiat, *quemadmodum omnes veteres & probati auctores docuerunt*,
neceſſe

A neceſſe eſt. Non tamen inficias eo, vt rotis aliqua ſaltẽ pars in auram euaneſcat, maiot tamen eius pats ſemper in grumos coaleſcit.' Qua de re minime mirandum eſt, quandoquidem idem fete quotidie in luto euenire conſpiciamus. Nã eiuſdem partes liquidas, priuſquam dureſcat, in auram euaneſcere nemo nõ videt. Præterea cur ſaccharum veterum primi generis ſuper arundines concretum fuiſſe haud adſtrueremus, idq; veterum auctoritate freti, quum noſtrum & id quo nunc paſſim vtimur, etiam in loco humido liquefactum, a ſole concreſcere & indureſcere omnibus conſter. Mirum igirur eſt, cur Matthiolus non ſecum reputarit, mendacem opottere eſſe memorẽ. Ita enim ſibi non tam impudenrer conttadixiſſet, ſed cur nunc ſecus atq; olim ſentiat potius indicaſſet. Verum eius tanta eſt inconſtantia, & in alios inuehendi libido, vt præ iis quid

Simile.

B dicat parum curet, modo aliorum ſententias perſttingat, & eaſdem pro ertotibus traducat. Hanc vero eius inconſtantiam Franciſ. Alex. *fol. 12.* iis verbis notare voluit: *Matthiolus*, inquit, *ſe aliter olim ſenſiſſe confeſſus non eſt, nec mutatæ opinionis veniam popoſcit, ac ſi eius ſeptentiæ ratio, eiuſq; doctrina ea ſibi dignitatis inſignia adoptauerit, vt more Gnatonis Terentiani, nutet ac fluctuet, & rem ſe dignam facere polliceatur.* Hæc ille. Sed de primo genere Sacchari veterum ſatis. Alterum Sacchar veterum, ſeu vetuſtiorib. ſcriptotib. cognitũ, ex atundinibus quibuſdam, vel ex earundem radicibus exprimebatur, eoq; tum veluti liquido melle tum in cibo, tũ in potu vtebantur. Hinc eſt, q̃ a nonnullis Mauritanis Mel cannę ſit nominatũ. Ex Ægypto, & India maxime afferebatur. Id genus aũt Sacchari veterib. fuiſſe cognitũ, in primis Narbon. Varro. verſiculi ſole clarius docent, q̃ ſunt huiuſmodi.

Alterum Saccharum veterum. Mel cannæ

C *Indica non magna nimis arbore creſcit arundo,*
Illius & lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeunt ſucco contendere mella.

Lucanus inſuper, quem C. Cæſare, & L. Cæſiano conſulibus natum eſſe conſtat, tertio Pharſaliæ eius Sacchari meminit, ita canens:

Quique bibunt tenera dulces ab arundine ſuccos.

Statius prætereà Papinianus, qui Neruæ Imperatoris temporibus claruit, de eodem *lib. 1. ſuarum ſyluarum*, ſic ſcriptum reliquit:

Et quas percoquit Hypaſita cannas.

Strabo quoq;, quem ſub Octauiano celebrem fuiſſe conſtat, *lib. 15.* non ſolũ arundi-
D nes illas exprimi, ſed & decoqui ſolitas fuiſſe memoriæ prodidit, in eũ ſcribẽs modum: *Eratoſthenes arborum radices, præſertim magnarum arundinum, & natura, & decoctione dulces eſſe tradit.* Et rurſus ibidem, vbi de eodem Eratoſthene ita ſcribit: *Dixit etiam arundinem mel ſine apibus gignere.* Solinus deniq;. qui Plinii contemporaneus fuit, *c. 65.* de India ſcribens, inter alia ita ait: *Quæ paluſtria ſunt, arundinem creant ita craſſam, vt fiſſis internodiis, lembi vice vectitet nauigantes. E radicibus eius exprimitur humor dulcis ad melleam ſuauitatem.* Quinetiam Gal. qui ſub Antonino Cæſare, iis iuniore, vixit, arundinum illarum in Ægypto naſcẽrium dulcium, vnde melleus ille humor exprimebatur, *lib. 4. de ſimpl. med. facul. c. 14.* meminit, inquiens: καὶ τῶν καλάμων αἱ μαλακαὶ ῥίζαι. Quo quidem in loco intetpres Gaudanus, maximo errote, *meliarum*, pto *arundinum* conuertit. Nõ eſt enim veriſimile, Galenum
E talium rerum diligentem & ſolertem indagatorem, Saccharũ ſiue melleum liquorem Iulii Cæſaris, Vatronis, Neruæ Imperatotis, & aliorum ætate notiſſimum ignoraſſe. Quum itaq; Sacchar veterũ alterius generis, ante Galeni quoq; tempora notiſſimum; *vt oſtendimus*, fuerit, dubium non eſt, quin ille eius loco prædicto mentionem fecerit. Manifeſtum inſuper eſt, quod ab eodem, Saccharum, cuius hodie in Seplaſiorum officinis, & paſſim vſus eſt, & more Mauritanorum Zuccarum appellatur, genere non differat. Vt enim vetetum Saccharum: alterius generis fuit arundinum ſuccus, ita quoque noſtrum, earundem ſuccus exſiſtit. Differunt tamen inter ſe aliqua ratione, quod veteres Saccharum ſuum magna ex parte ex arundinibus expreſſerint, licet interdum etiam decoquendo, *vt ex Strabone & Statio monſtratum eſt*, extraxerint. Noſtrum vero decoctione tantum efficitur. Siquidem Sacchari arundines minutim conciſæ ignis calo-
F re tantiſper decoquuntur, donec vniuerſus liquor, diu efferueſcens, igneq; conſumtus, in Saccharum, ſalis modo, in vaſis fundo concreuerit, induretur que ac dealbetur. Non eſt aurem, cur quiſpiam exiſtimet, priſcos hanc decoquẽdi rationem ignoraſſe, quod illa etiam vſos eſſe paulo ante oſtenderimus: ſed de induſtria, q̃ ille ſuccus expreſſus iis ſuauiſſimum potũ præberet, eo vti noluerunt. Maluerũt igitur eo liquore, ob melleam

Saccharum noſtrum a Sacchato veterum alterius generis, ſaltem genere non differt.

Priſci decoquendi Sacchari rationem non ignorarunt.

eius ſuauitatem, pro potione vti, quam ignis calore, vt hodie fieri ſolet, ad ſalis conſiſtentiam ac duritiem decoquendo deducate. Poſtquã vero ſpes lucri quotannis arundines incidere, adeoque artem modumq́; quo liquor ille iis ipſis prius minutim conciſis, ac deinde decoctis, ad ſalis cõſiſtentiam redigere Indos docuit, veriſimile eſt, quod ſpe lucri allecti, ſucco expreſſo pro potu vti deſierint. Aut certe quum ſuccum illum incorruptum in alias, & maxime diſtantiores, regiones transferre haud potuerũt, in eam, quæ hodie affertur, formam redigere voluerunt. Proinde quum Saccharum veterum alterum, & noſtrate ex eadem arundine, *vt monſtratum eſt*, colligantur, vt inter ſe differant genere, fieri nequit. Differunt autẽ hac ſolum ratione, *vt dictum eſt*, quod noſtrum ſolum arte & igne præparetur, adeoque artificiale ſit, veterum vero interdum expreſſum, aliquando vero decoctione elicitum & extractum, adeoque naturale & artificiale fuerit. A B

Matthioli calumnia depulſa.

Sed hic Matthiolus noſtram, vt caper vitem, arrodit ſententiam: neque enim ob immenſam ſuam reprehendendi libidinem alios perpetuo pungere non poteſt: atque veterum & noſtrum Saccharum idem nequaquam eſſe, ſed inter ſe differre, hoc argumenti genere probare conatur. *Saccharum veterum*, inquit, *Galeno & Paulo teſtibus*, ἄδιψον, id eſt, *non ſiticuloſum eſt: noſtrum vero Saccharum contra ſitim affert, vt experientia docet, quare vt inter ſe eadem ſint, fieri non poteſt*. Sed non videt homo ille, totus ad calumniãdum comparatus, prædictos auctores Saccharum ſuum non ſimpliciter ἄδιψον dixiſſe, ſed collatum potius cum melle. Quod dicimus, eorundem verba diligentius expenſa, ſatis confirmant, & omnium maxime Auicenna, qui *lib. ſui Canonis 2. cap. 757.* illorum ſententiam diſerte explicans, ita ſcribit: *Saccharum antiquorum, minorẽ quam mel ſitim efficit*. Quapropter iam citati auctores Saccharum non ſimpliciter, quaſi omnino non excitet ſitim, ſed quod perinde atque mel, ſitim nõ efficiat vehementem ſignificarunt. Et quid opus eſt verbis multis? mel vehementiorem Saccharo excitare ſitim, experiẽtia quotidiana docet. C

Sacchari probati delectus.

Ceterum quum Saccharum, quod hodie decoctione paratur, non ſolum in medicum vſum, verum etiam in culinariũ expetatur, vt fere cibus nullus in deliciis ſit, niſi Saccharo conditus fuerit, præſtat vt de ipſius delectu aliquid dicamus. Quum enim illud, quo plus coquitur, eo magis purum, & elaboratius fiat, cãdeſcat & dureſcat: coctio namque depurat, defecat, & cogit: ideo ex multiplici coctura, diuerſos quoq́; bonitatis gradus recipit. Quum enim *primum* coquitur, adhuc quidem lentum & fœculentũ eſt. *Deinde* vero, ſemper magis atq́; magis defecatum, durius, ac ſolidius fit, donec ad bonitatis faſtigium peruenerit, ac perfectionis finem cõſecutum fuerit. D

Finum Saccharum.

Hinc eſt, quod illud hodie *finum* appellent, puriſſimũ & prçſtantiſſimũ, nomine a fine mutuato, quia candore, duritie, ac ſuauitate ad finem bonitatis peruenerit. Infimum vero, & ab hoc prorſus euarians lentum, humidum, nigricans, inſuaue, fœculentum, & primæ decoctionis nominatur. Inter hæc duo extrema, duo quoq́; ſunt media, alterũ quidẽ infimo proximũ, *ſecundæ decoctionis*: alterum vero ſummo, *tertiæ decoctionis* dictum.

Optimum Saccharũ.

Quid multa? quanto diutius excoquitur, tanto cãdidius, ac durius fit Saccharum. Saccharum itaq́; noſtrum præſtantiſſimum eſt, quod durum, ſolidum, & mutuo metarum alliſu ſonorum, ligni ſicci & ſolidi inſtar, exſiſtit: tamẽ ob ſiccitatem & imperceptam raritatẽ leue, dulciſſimum, candidiſſimum, & niuis in morem ſcintilians, cohærens: quale Valẽtinum in metas pyramidum æmulas coactum, paruas, ponderis libræ vnius & dimidiç, cariſſimum, & confectionibus ſiccis aptiſſimum. E

Valentinũ.

Madere.

Illi dotibus, & pretio eſt proximum, quod *Madere* vel *Medere* appellant: ſed in metas ponderis librarum 6.7.8.9. & decem formatur confectionibus expeditum. Affertur ex Canariis in ripa fluminis Nigui nunc dictis *inſulis*, olim *Fortunatis*, etiã intus albicans, bonitate prædictis inferius, metis conſtans maximis pondere librarum 10.12. Ignobiliſſimum foris albidum, intus ſubrubrum, tanquam alio fartum, & foris dolo tectum, metis æqualibus, omnium glutinoſiſſimum: conditutis ſiccis ineptum, liquidis ſeruit, Serapiis ſcil. conſeruis vocatis, & ſimilibus.

Finum. Rubrum.

Saccharum, quod purius & candidius eſt, officinæ *Finum*: quod vero minus eſt expurgatum, *rubrum* nominant.

Sanguis draconis.

Sanguis draconis recentioribus Græcis vocatus, legitimus, non eſt, vt quibuſdam videtur, niſi liquor cuiuſdã arboris in Africa naſcentis, colore ſanguinis, pellucidus, leuis & fractu minime cõtumax, vi eadem, qua lapis *Hæmatites*, præditus. Siquidẽ arbor hæc ſcarificata liquorẽ emittit ſanguineum, quẽ inſtar gummi denſatũ e cortice abradunt incolæ. Quod abunde confirmant ea, quæ Aloiſius Cadanuſtus Venetus *c. 4. ſuæ nauigationis* ſcribit inquiens: F

A inquiens: *In inſula Sancti portus dicta, ſanguis draconis reperitur, qui liquor eſt cuiuſdam arboris.*
Nam ſtato anni tempore incolæ arbores ferro ſauciant, corticeſque earundem incidunt, qui ſequenti
anno liquorem gummoſum emittunt, colore puriſſimi & ſumme naturalis ſanguinis, quem colligen-
tes ahenis igni, reſinæ modo decoquunt, ac defæcant, ſanguinemque draconis nominant. Lignum quo-
que eiuſdem arboris in fruſta confectum incolæ decoquunt, liquoremque inde collectum igne aut ſo-
le denſant. Porro liquorem hunc Africanum iidem non niſi *Dioſcoridis Cinnabarin* eſſe
dicunt, quod illa olim ex Africa, perinde atque is liquor Africanus, allata ſit, & quod
pictorum in vſum veniat, in ducendis purpureis, & rubris vmbris pauca quantitate, &
quod Hæmatiti facultate ſimilis ſit. Verum etſi non admodum relucter, quin illis con-
cedam, *ſanguinem Draconis* officinarum, eſſe *liquorem Africanum*, tamen mihi nondum
B perſuadere poſſum, eundem eſſe *Dioſcoridis Cinnabarin*, quod is hanc inrer metallica re-
cenſeat, adeoque foſſile potius aliquid, quã liquor arboris eſſe videatur. Accedit, quod
is ſanguis draconis nõ magni conſtet, ſed vili ſatis pretio vẽdatur, & haud exigua quan-
titate afferatur. Quare mihi animus in eam magis inclinat ſententiam, vt credam offi-
cinarum ſanguinem draconis, aut eſſe liquorem illum Africanum, aut eum, qui ex her-
ba illa, quæ hodie vulgo dicitur *ſanguis draconis*, exprimitur. Ceterum in nonnullis Sera- **Serapionis error.**
pio Mauritanus maximo errore ſanguinem hũc Draconis, *Syderitidis Achillea herba ſuc-*
cum eſſe memoriæ prodidit. Qua de re copioſe *tomo noſtrorum de Stirpium hiſtoria cõmen-* **Plinii erratum.**
tariorum primo, in hiſtoria Achilleæ diſſeruimus. Plinius quoque non minori errore hanc
ſaniem ſiue ſanguinem ex draconis pugna cum elephãte eliſum & cõmixtum putauit,
C vulgi ſecutus opinionem: quod liquorem illum, qui intento nec diluto ſanguinis inſtar
colore præditus eſt, ſanguinem animantium falſo eſſe credidit. Atque hinc eſt, quod
vererem appellationem a vulgi opinione natam recẽtiores ſubinde Græci retinuerint,
& Seplaſiæ in hodiernum vſque diem, quod in picturis proprie ſanguinem reddat, *ſan-*
guinem draconis vocent. Officinis medicorum tertium ſanguinis draconis genus etiam **Sanguis draconis factitius.**
proſtat, factitium & adulterinũ, quod ex hircino ſanguine, bolo Armeno, & ſucco ſor-
borum diutius inſolatis conſtat: & globi, compreſſi tamen & nõ aſſurgentis, forma pa-
ratur. Hoc præſtat abſtinere, & prioribus duobus, vtpote natiuis & legitimis, vti.

Thapſiæ liquor, herbæ ferulaceæ. **Thapſia.**

De lacrymis. Cap. XI.

D

Lacryma, quæ a Græcis δάκρυον dicitur, humor eſt *ex ſtirpe ſua ſponte defluens, ac Gummi* **Lacrymæ quid.**
modo concreſcens. In officinis autem medicorum, ſequentium maxime lacrymarum
vſus eſt, quarum exactam notitiam habere pharmacopolas oporter, quod non deſint
mangones & impoſtores, qui eas adulterent, ac vitient.

Bdellium lacryma arboris eſt Saracenicæ. Optimum eſt carens cortice, ligno, ſor- **Bdellium.**
dibus, tranſlucens & clarum, guſtu amaro, intus pingue, & ſi tactu ſubigitur molleſcit.
Scythicum, *Galeno teſte, reſinoſius, atrius, emolliens magis.* Arabicum, *reſinoſum, lucidum, liue-* **Scythicum.**
ſcens. Indicum, *ſordidum, nigrum, grandioribus glebis in offas conuolutum.* Adulreratur gum- **Arabicum. Indicum.**
mi, & id quidem minus eſt amarum, & minus ſuffitu odoratum. Quapropter quum
E Bdellium officinarum amarum non ſit, & accenſum gummi odorem referat, dubium
non eſt, quin adulreratum ſit.

Cancamum lacryma eſt Arabicę arboris, Myrrhę quodammodo ſimilis. *Lacha* A- **Lacha.**
ctuario, Arabibus & Seplaſiis *Lacca* dicitur, id quod ex collatione Serapionis & Dioſco-
ridis liquido paret. Cererum Lacha, quæ paſſim in Medicorum officinis proſtat, neque
eſt Dioſcoridis, aliorumque Græcorum *Cancamus*, neque Serapionis *lacca*, quod ſcilicer
odore prorſus careat, neq; cum Myrrha vllam affinitatem habeat. Vt maiorem in mo-
dum hallucinetur Matthiolus, qui nos Dioſcoridis Cancamo non omnino deſtitutos
eſſe putat. Errat etiam, quod Cancamum, & Laccam Arabum inter ſe non differre ſo-
mniat. Si enim Cancamum, *vt paulo poſt dicemus*, grato odore ſpirat, quomodo rogo A-
F rabum Lacca, quæ ſapore, *vt Matthiolus fatetur*, ingrato eſt, eſſe poterit? Tres autem res **Lacha triplex.**
Lachæ appellatione veniunt. Vna, *quæ eſt veterum Græcorum Cancamum, Arabici ligni la-*
cryma, myrrha quodammodo ſimilis, vt diximus, boni odoris: ſic enim in Dioſcoride conuertẽdum
erit, vt in quo falſo βρωμώδης, id eſt, *viroſi odoris, pro* εὐώδης, *legitur, quod hanc lectionem non ſolum*
Paulus, qui habet εὐώδη, *verum etiam Serapio, qui conuertit, habens odorem bonum, hodie ignorata.*

Altera factitia, *quæ Venetiis, & aliis locis e cocci ſeu grani tinctorum, & Berſilii fece, qua maxime* A
pro conficiendo colore rubro obſcuro vtũtur pictores, paratur. Tertia, *ex qua ruber fit color, qui vul-*
go Carmeſinus appellatur. Hæc tinctoribus eſt expetita, ideoque a Nicolao Myrepſio in antidoto e
lacco, inſectorum lacca, Arabibus rubra lacca nominatur. Roris modo ſupra arborum ſurculos
inſidet, præſertim meſpili, & coaleſcit in gummi. Quod confirmat Ludouicus ille Ro-
manus *lib. 6 ſua nauigationis c. 21.* vbi ſic ſcribit. *Mittit etiam ea regio Laccam, vnde conficiunt*
rutilum colorem. Gignitur hæc in arbore Iuglandibus noſtris haud abſimili. Infectores floccorũ pur-
puræ eam macerant, vt colorem ebibant lanæ, & quod remanet lacca dicitur. Hoc autem modo ſolet
elui. Ramuli & frutices, qui illo ſcatent gummi, feruente aqua, in qua ariſtolochia & iuncus odoratus
inferbuerint, reſperguntur: & piſtillo ſubiguntur: dein aqua, quum ſidunt, emittitur. Quæ certe
omnia ex Iſaac cuiuſdam ſententia Serapion recẽſet, adeoq; inter ſe Cancamum, quæ B
lacryma eſt, & tertiam laccæ ſpeciem, quæ gummi eſt, vulgoq; Arabes ſectanti *Charmes*
& Chermeſim appellatur, ex quo floridus ruber fit color, qui *Charmeſinus* nuncupatur,
miſcuit & confudit. Vt Arabum doctrina nihil ſit confuſius & incertius. Eſt tamẽ præ-
ter hoc Serapionis Charmes tertium & nouum Chermeſinum Arabib. ignotum, quo
hodie puniceo & purpureo colore ſerica ſtamina inficiuntur, bacca exigua herbarum,
maxime Pimpenellæ radicibus adnaſcens, *de quo ſupra*, vbi de tinctorio grano egimus,
multa a nobis dicta ſunt. Hoc loco me immerito pungit Matthiolus, quaſi parum recte
Charmeſinum eſſe laccæ colorem, quo panni rubri inficiuntur putauerim. Siquidem
ea in re Serapionem auctorẽ ſecutus ſum, qui huiuſce laccæ infecturam *Chermes* vocat.
Sed verba Matthioli ſubiiciam. *Verum*, inquit, *Fuchſius ſe auctoritate Serapionis tueri non po-* C
teſt, quod proprio capite de Chermes, per Chermes nihil ſane aliud intelligat, quam Coccum infecto-
rium Dioſcoridis. Quo fit vt exiſtimauerim in eo capite de lacca omnino ſubeſſe mendam, vel aucto-
ris, vel interpretis. Hæc ille. Si ſubeſſe mendam putauit Matthiolus, cur non in Serapio-
nem, aut eius interpretem, cuius ego verba retuli, potius quam in me errorem illum
tranſtulit: præſertim quum metipſe hæc ex Serapione verba referat, inquiens: *Coquitur*
hæc & inficiuntur inde panni rubeo colore, quam infecturam Chermes vocant. Atque placuit ſibi
vt Fuchſium præ reliquis omnibus tanquam creberrime hallucinantem traduceret.
Sed quo candore id fecerit, omnibus notum eſſe arbitror, qui in lectione Arabum pau-
lo diligentius verſati ſunt, vtpote quibus ſatis conſtat, illis duplex eſſe Chermes. Vnum
quidem, *quod ſimpliciter Chermes, vel granum quo panni tinguntur, dicitur.* Id profecto non D
eſt niſi Dioſcoridis κόκκον βαφικὸν, id eſt, *granum tinctorium.* Alterum eſt, *rubræ lacca*, vt dixi-
mus, *infectura.* De vtroque, diuerſis tamen in locis Serapio agit. Quum igitur vtrunque
Serapioni Chermes nominetur, parum candide feciſſe Matthiolum conſtat, quod me
reprehenderit propterea, quod colorem eius laccæ rubræ, quę tenuibus lignorum ſur-
culis inhæret, Serapionem ſecutus *Chermes* appellauerim. Cur enim mihi non licuiſſet
Arabum verba bona fide referre? Amatus Luſitanus tertiam hanc Laccam non in ar-
boribus coaleſcere ſcribit, ſed apud Indos, quum terra vel pluuia, vel arte plus iuſto ir-
rigatur, formicas alatas ligna quædam gracilia ab incolis ſic diſpoſita in altum conſcen-
dere, & in iis laccam generare, & hac de cauſſa in lacca ligna inueniri. Quæ ſi vera ſunt,
lacca non eſt, niſi, ſi Diis placet, formicarum alatarum ſtercus, & Arabum doctrina E
nihil vanius erit. Sed nihil dubitamus hoc eſſe Luſitani figmentum: eſt enim homo ille
in effingendis eiuſmodi fabulis exercitatiſſimus. Cuius rei fidem faciant eius Centuriæ,
quæ fabulis ſunt refertiſſimæ, & Luciani dialogis ſimiles.

Charmes. Serapio Cancamũ & Laccam confundit. Charmeſinus color. Arabũ doctrina confuſa.

Hederæ lacryma. Gummi Hederæ officinarum non eſt legitimum.

Hederæ lacryma in caudice aut trunco interdum concreſcit. Hæc *Dioſcoride & Gale-*
no teſtibus, Pſilotrum eſt, & illitu pediculos necat. Quapropter quod in officinis ſub hoc
nomine venditur, minime legitimum eſt, ſed plane ſpurium & adulterinum: quod gu-
ſtu neque mordax ſit, neque calorem præ ſe ferat, tantum abeſt, vt Pſilothrum eſſe poſ-
ſit. Hic vero error facile ex officinis explodetur, ſi modo Pharmacopœi ex ipſa potius
Hederæ lacrymam decerpere, quam a doloſis mercatoribus hanc comparare velint.

Myrrha.

Myrrha arboris Arabicæ eſt lacryma. Probatur recẽs ſqualore & ſitu obducta, leuis, F
tota concolor, & quæ confractas vnguiũ modo, & lęuas venas oſtendit, glebis minutis,
amara, acris, odorata. Omnibus antefertur *Troglodytica*, ſubflaua, perlucida, mordax, o-
doris gratiſſimi, nullo vitiata liquore. Poſt hanc ſecunda eſt tenuis, Bdellii modo facile
ſub digito molleſcens, odore grauiuſcula. Mala, nigra, grauis, retorrida, præter modum
exſoleta,

A exſoleta, quę *Caucalis* dicitur. Vera inuentu rara eſt. Nam in optima Myrrha, Galeno *libro 1. de Antidotis teſte, Opocalpaſon*, quod lethale eſt, de induſtria a nonnullis eorum, qui eam præparant, admixtum inuenitur, ab optima myrrha diuerſum. Propter quod, & alia, Myrrbæ vſus parum tutus eſt. Officinarum Myrrha videtur eſſe omnium peſſima, ea nimirum, quæ *Caucalis* vocatur. Myrrhæ vſus parũ tutus. Myrrha officinarum.

Myrrha ſtacte, id eſt, ſtillatitia, non eſt, niſi expreſſa recentis Myrrhæ pinguetudo. Siquidem ex Myrrha recente pingui, & ſolo lætiore nata largior exſudat ac ſtillat: dein cum aqua pauca tunditur, ac tandem machina exprimitur, colore pallido, amaritudine præcipua, odoratiſſima, pretioſiſſima, minima portione efficaciſſima. Arabibus & recentioribus *Styrax*, vel, *vt ipſi loquuntur*, *Storax*, liquidus appellatur: id quod ex hiſtoria vtrorumque auctorum tum Græcorum, tum Arabum, facile patet. Myrrha ſtacte. Styrax liquidus.

B Qui in officinis pro ſtat ſub *Styracis liquidi* nomine, quum teterrimo propemodum ſit odore, legitimus aut ſyncerus eſſe nequit. Quid vero ſit, infra indicabimus. Ex Arabum namq; & recentiorum traditione tres ſunt Styraces. Vnus liquidus, *qui non eſt niſi, quod iam diximus, Myrrha ſtacte*. Alter rubeus, *qui nihil aliud eſt quam exterior cortex fuſcus & aridus, qui poſt lacrymam ſubactam & expreſſam remanet, quod Serapio ipſe confirmat*. Tertius eſt *lacryma, quæ ex Styrace arbore exſudat, de qua infra diſſeremus*. Styrax liquidus officinarũ. Tres Styraces. Liquidus. Styrax rubens. Styrax lacryma.

Oleæ Aethiopicæ ſiue ſylueſtris lacryma officinis, vt Hederæ, inter gummi recenſetur, & corrupta voce iiſdem *Gommi Elemi* nominatur. Nam oleæ vox primum in *elea*, poſtea in *elemi* ab imperito aliquo Græcæ linguæ eſt detorta. Laudatur quæ Scammonio eſt ſi- Gummi Elemi.

C milis, fulua, ſtillis exilibus conſtans, mordax. Quare videntur officinæ vera oleæ, vel vt ipſæ nominant, *Elemi*, lacryma carere: quod cum Scammonio nullam habeat ſimilitudinem, nec rufa ſit, nec guſtu mordax. Non recte etiam in gummi genere, ſed verius reſinarum numero cenſetur, quum igni impoſita colliqueſcat & diffundatur, quemadmodum aliæ reſinæ. Ceterum *gummi Elemi* vocati vires apud Chirurgicos, & vulnerarios medicos in ſanandis caluariæ fracturis præſtantes ſunt. Gummi Elemi officinarum adulterinum.

Reſina lentiſcina, id eſt, *Maſtiche* officinis *Maſtix* nominatur: laudatiſſima, fulgore quodam ignis ſplendida, candore ceræ Tyrrhenicæ, ampla, retorrida, friabilis, ſtridens, triando odorata, minimum acris: *Chia*, hoc eſt, ex Chio inſula. Deterior eſt viridis & nigra, *Aegyptia* aut *pontica* dicta, Bitumini nigredine ſimilis. Maſtiche. Chia. Aegyptia.

D *Terebinthinæ reſina*, ex terebintho arbore defluens, optima eſt alba, vel cœrulea, vel colore vitri, pellucida, odorata, & Terebinthum referens, ſubamara, aſperæ arteriæ & ori mordax, liquida. Quapropter quæ pro *Terebinthina*, vel vt ipſi loquuntur, *Terpentina*, a Seplaſiariis venditur, quod iam dictas notas non habeat, vera non eſt. Huic proxima eſt *Laricea*, ex larice arbore, cuius in Sileſia magna eſt copia, manans. Qua certe in Terebinthinæ penuria vtendum eſſet pharmacopœis. Hodie autem *Abietina*, pro *Terebinthina*, a nonnullis officinis ſupponitur, nullo quidem errore, quum non ſit Terebinthina multo inferior. Magna tamen ex parte *Laricea* pro *Terebinthina* vtuntur hodie in ſuis officinis pharmacopolæ. Terebinthina. Officinæ Terebinthina deſtitutæ. Laricea. Abietina.

Colophonia, Dioſcoride *lib. 1. cap. 78.* auctore, liquida e pinu & picea reſina eſt ſponte Colophonia.

E manans. Hæc quia olim non ex omni loco, ſed a Colophone maxime, Aſiæ ciuitate, petebatur, Colophoniæ nomen ſibi vendicauit. Ceterum liquida pinea reſina veteribus duplex fuit. Vna quidem pura, & alienorum commixtione carens: quæ vtribus aſſeruabatur ac portabatur, *vt lib. 9. de Stirpium hiſtoria cap. 2. teſtis eſt Theophraſtus*. Altera impura quæ ſcilicet ligna & lapidoſa corpora in ſe habuit. Hanc Galenus *lib. 3 de compoſitione medic. generalium*, *συγχυλιον*, quod in figulinis, fictilibus amphoris ſeu doliis impura aduheretur, vocat. Hinc eſt, quod eandem multis in locis ſuorum monimentorum Reſinam *ἐκ τῶν κεραμίων*, id eſt, *ex fictilibus* appellet. Nam *κεράμιον* Græcis *fictile* ſignificat. Cruda vero & liquida reſina, *Plinio lib. 24. cap. 6. teſte*, raro vſi ſunt Medici, quod coctam & vſtam magis vſurparent. Fit enim per coctionem ac vſtionem reſina arida & friabilis, quod mani- Liquida pinea reſina duplex. συγχυλιον. Reſina ex fictilibus.

F feſte Dioſcorides *lib. 1. cap. 78.* & Aetius *lib. 1.* teſtantur, vbi vterq; coquendi & vrendi reſinam modũ docet. Hac autẽ ratione coctam & vſtam reſinã, Græci *φρυκτὴν*, hoc eſt, *frixam & toſtam*, vocauerunt. Nec ei, quod iam diximus obſtat, quod Galenus *lib. 3. de comp. medic. generalium, c. 2. & 4.* *φρυκτὴν* appellat eam, quæ eliquata percolatur & purificatur. Nã priuſquam reſina torretur, vt eliquata percoletur, neceſſe eſt, *Dioſcoride etiam teſte*: vt ſcil. Reſina frixa & toſta. Obiectio diluitur.

quod in ea ſordidum ac lignoſum eſt, ſecernatur ab eo, quod purum eſt. Quapropter A
toſta coctaque eſſe nequit reſina, niſi antea depuretur, vt rectiſſime Galenus puram & toſtam eandem eſſe putauerit, quemadmodū impuram & minime toſtam itidem inter ſe haud differre putauit. Quod euidentiſſimum fit ex iis, quæ *lib. 2. iam citati operis* ſcribit, inquiens: *αὐτίκα δ' ἡ ἐκ τῶν κεχρισμένων ἀδιάφορός τι καὶ ἄφρυκτος*. Proinde nihil refert, vt comprehenſum eſt, vtrum impuram minimeque percolatam, aut non toſtam frixamue di-
Reſina toſta falſo Colophonia nō minata. xeris reſinam: quod iis omnibus nominibus res vna duntaxat ſignificetur, nec frixa fiat reſina, niſi prius repurgetur. Hoc vero modo toſtam frixamq; reſinam, *vt etiam Gal. lib. iam citato memoriæ prodidit*, nonnulli, etſi falſo, *Colophoniam* appellauerunt. Qui profecto
Græca pix. error ad hæc vſque ſecula noſtra dimanauit. Nam in hodiernum vſque diem frixam
Reſina propriè quid. & toſtam reſinam officinæ medicorum *Colophoniam*, *& Græcampicem* nominant, picis B
Pix propriè. nomine abutētes. Siquidem veteres, quod ex viuentibus & nondum præfectis arborib. deſtillat, reſinam dixerunt. Quod autem ex incenſis pinguiſſimis harum arborum lignis in furno effluit, picem liquidam vocauerunt. Seplaſiæ hodie *naualem picem* nuncu-
Zopiſſa. Pix ſicca. pant, quod ea ad obturandas naues vtantur. Diſtat autem a Zopiſſa Dioſcoridis, vt quæ ſit reſina cum cera nauibus deraſa. Ceterum liquida pix decocta in ſiccam coit, quam
Colophonia. Dioſcorides *παλίμπισσαν*, hoc eſt, *bis picē*, nominat. Vera aūt Colophonia, peculiaris fuit reſina, Maſtichæ ſimilis. Quod euidētiſſime teſtatur Gal. *lib. 7. de Compoſ. med. gen.* in hūc ſcribens modum: *ἐπὶ δὲ τὴν πευκίνην καὶ φρυκτὴν ῥητίνην εἰώθασι καὶ κολοφωνίαν ὀνομάζειν. εἰσὶ γὰρ, ὅτι καὶ ἄλλη τις ἐστὶ κολοφωνία παραπλήσιος τῇ χίᾳ μαστίχῃ, μαλακτικὸν ἔχουσά τι*: *Conſueuerunt pineam, & frixam reſinam, etiam Colophoniam nominare.* Sciendum vero, quod & alia quædam eſt Colophonia, Ma- C
ſtichæ Chiæ ſimilis, emolliendi aliquam habens facultatem. Quam quidē Galeni ſententiam Plinius quoque *lib. 14. c. 20.* confirmat, ita ſcribens: *Colophonia reſina præter ceteras*
Colophonia triplex veteribus. *eſt fulua, ſi teratur, alba fit, grauior odore, & ob id ea non vtuntur vnguentarii.* Ex quibus palam fit, veteribus triplicem fuiſſe Colophoniam. Vnam *pineam & piceam, ex Colophone allatam.* Alteram *reſinam eandem, ſed toſtam ac frixam, qualis eſt etiam hodie, quæ hoc nomine in officinis Medicorum proſtat.* Tertia vero & peculiaris, *quæ Maſtichen referebat, quæ hodie eſt incognita.*

Sarcocolla. *Sarcocolla* arboris Perſicæ lacryma, pollini thuris ſimilis, rufa, emplaſtica, ſubamara, ſine morſu ſiccans. Valentior eſt flaua, quam alba: & quo amarior, eo melior. Quapropter quæ amara non eſt, haud dubie adulterium ſenſit. Sarcocollam autem Græci hanc lacrymam dixerunt, quod *ſicuti glutinum lignum, ita hæc ſauciatam, exulceratamq; corporis carnem agglutinat.* D

Styrax calamites. *Styrax* lacryma arboris Syriacæ. Probatur flauus, pinguis, reſinoſus, albicantibus grumis, acer admodū & amarus odoris bonitatē diu ſeruans, & qui ſubactus melleū liquorem reddit. A Gal. *lib. 1. de Antidotis*, *Calamitis*, q olim in calamis & arundinibus ex Pamphilia adueheretur, dictus eſt, & reliquis præſtantior fuit. Atque hinc eſt, quod in hodiernum vſq; diem vſitatum ſit medicis, vt *Styraci* ſemper *Calamitæ* nomē adiungant, præſtantiorem ſignificare volētibus. Hic reuera liquidus fuit, & dicebatur, quanquam
Deſſennii error. diuerſus ab eo, qui ita Arabibus nominatur. Hodie adferri deſiit. Hallucinatur igitur plurimū Deſſennius, qui impudenter ſcribere auſus eſt, *quoties ſimpliciter effertur Styrax, Calamiten ſiue aridum intelligendum.* Optarem hunc hominem paulo tardius ſcribendi prouinciam, donec maturuiſſet iudicium, ſuſcepiſſe. In errore quoq; verſatur Matthiolus, E
qui *illum liquidum fuiſſe* negat, quemadmodum copioſe *in 3. noſtrorum de ſtirpium hiſtoria Comm. tomo* demonſtrauimus. Hic in candicantes & rufeſcentes grumos ſeu micas con-
Styrax ſiccus Galeni. creſcit, & Galeno ſiccus dicit. Huic Calamitæ Styraci interdū liquida reſina & oleum
Styrax liquidus officinarum. additur, vt liquidior factus magis redoleat, & viliori pretio vendatur: qualis eſt, qui in officinis Medicorum ſub Styracis liquidi nomine hodie proſtat. Porro exterior cortex,
Styrax ſiccus Arabū, & officinarum. qui poſt lacrymam expreſſam remanet, Arabibus, *vt ex Serapione conſtat*, Styrax ſiccus dicitur. Et hoc etiā nomine Seplaſiis hodie appellatur. Iiſdem quoq; *rubeus Styrax, & Thymiama* nominatur, q ſcil. Papiſticæ religioni addicti, eo in ſuis templis ad ſuffumigādas
Styrax rubeus. Thymiama. aras diuorum vtantur. Thus lacryma eſt arboris Arabicæ, officinis nō ſine riſu erudito- F
Thus. rū, Græco articulo adiecto, *Olibanus* vocatur. Laudatur pingue, albius. Quod *fœmininum* appellāt, reſinoſum magis eſt, ac molle, cito ardens. Quod maſculum, primum albicat,
Maſculum. tandem etiam rubeſcit & flaueſcit. Mannam vero thuris ex magnis faſciculis glebiſue
Manna thuris. exiguas thuris micas, cōcuſſu, motuq; eliſas, a thure læuigato diuerſas, cum fragmentis

quibuſ-

A quibuſdam exiguis corticis thuris, nominant. Nam, *vt Galenus lib. 4. de compoſ. medic. generalium, ca. 4.* teſtatur, fragmenta quædam exigua corticis thuris ipſi mannæ inhærent, a quibus exiguum quiddam adſtrictionis aſſumſit, qua quidem ratione a thure differt, vtpote quo magis adſtringat, id quod *libro 3. Thera. methodi* confirmat Galenus, vbi mannam συντικώτερον εἶναι φάρμακον τοῦ λιβανώτου, diſerte ſcribit.

Tragacanthos, tragacãtha, vel *tragacanthum*, lacryma eſt, *Dioſcoride teſte*, quæ radicibus vulneratis emanans, concreſcit. Officinis, corrupta nonnihil voce, *Dragagantum* appellatur, & perperam ab iiſdem inter gummi genera numeratur. Laudatur *Tragacantha alba, pellucens, gracilis, læuis, ſyncera, ſubdulcis*. Quæ vero eſt antiquata, magis primum palleſcit, dein rufeſcit, tandem etiam flaueſcit: fitque hæc annis amara, ob idque calidior. Tragacantha.

B

De Gummi. Cap. XII.

GVmmi *eſt lacryma, in truncis arborum concreta*. Vſitata hæc quæ ſequuntur, in officinis Medicorum ſunt. Gummi Arabicũ.

Arabicum gummi vulgo dictum, quod ab Arabia regione Aegypto contermina olim importaretur, ex Acacia Aegypti ſpina manat, in vermiculorum ſpeciem contractum, vitri modo perlucidum. Veteribus *gummi* abſolute, Galeno *Thebaicum*, aliis *Babylonicum*, a Babylone Aegypti Arabiam attingentis dictum. Quod in officinis proſtat, non videtur eſſe legitimum. Nam ſunt illi commixta varia aliarum arborum gummi; nec contractis vermiculis ſimile exſiſtit. Thebaicũ. Babylonicum.

Amygdalæ amaræ.

C *Ceraſi*, quod tuſſi medetur vetuſtæ, viſum exacuit, & calculoſis auxilio eſt. Ceraſi.

Iuniperi gummi veteribus non memoratur. Plinius tamen *lib. 13 cap. 11.* eius meminit, ſed ad nihil vtile eſſe tradit. Contra recentiores Græci, Actuarius præſertim, & Nicolaus, crebro ipſius mentionem faciunt, & ad plurima eſſe vtile ſcribunt. De quo non eſt, cur quiſpiam miretur: fieri enim potuit, vt Plinii temporibus ignotus fuerit eius gummi vſus: ob idque contemtum, tanquam inutile iacuerit. Atqui tandem poſterioribus Græcis cœptum eſt vti hoc gummi: ideoque eius facultates iiſdem quoque innotuerunt, quæ priores latuerunt. Probatur *recens, perlucidum, pallidum*, dum veterauit, flaueſcit, & fit friabile, Maſtiches modo, quam toto habitu multum mentitur. In vſu frequentiori tamen eſt ſcriptoribus & pictoribus, quam medicis, *vt mox fuſius dicemus*: Iuniperi. Plinii locus enucleatus.

D vulgo *Vernix* nominatur. Sed ne ambiguitas hoc loco alicui imponat, animaduertendum duplicem eſſe Vernicem; vnam *ſponte natam*, alteram *factitiam*. Sponte nata, eſt iuniperi gummi, quæ *ſolida & ſcriptorum Vernix* a nonnullis appellatur. *Solida* quidem, ad alterius differentiam, quæ liquida eſt. *Scriptorum* vero, quia ex hoc gummi puluis fit ad delinendas chartas aptus, ne bibulæ ſint, & elegantiores appareant literæ. Eius enim farina ſuperiecta, literis nitorem conciliat. Vernix autem hæc alio nomine Arabibus, maxime Serapioni, *Sandarax*, & *Raſi Sandaros*, recentioribus *Sandaraca* dicitur. Factitia vernix eſt liquida, & Germanis, alluſione quadam ad Latinam vocem, Verniß nominatur. Hæc gemina exſiſtit. Vna enim eſt, *quæ conſtat ex gummi iuniperi, & oleo, quod preſſum lini ſemen remiſit*, quanquam aliqui oleum e nucibus expreſſum, adiecta Vernix. Duplex vernix. Sponte nata. Solida. Scriptorũ. Sandarax. Factitia ſeu liquida.

E aloe vſurpant. Altera, *quæ ex ſuccini reliquiis ad tornatilia opera inutilibus conficitur*. Quæ res nonnullis impoſuit, ac erroris occaſionem præbuit, vt vernicem eandem cum ſuccino eſſe crediderint. Vtraque liquida pictores, & fabri lignarii vtuntur. Ea namque colores imbuti ſic tinguntur, vt pertinacius hæreant, quam deleri facile poſſint. Hac etiam illuſtrantur picturæ, & ferro nitor conciliatur. Vtilis quoque ad ambuſta, & efficax ad dolores & tumores hæmorrhoidum. Diuerſa vero eſt vernix a vernigine, quæ Ariſtoteli *libr. 5. de animal. hiſtoria cap. 22.* & Varroni *libr. 3. de re ruſtica, cap. 16.* ἐριθάκη appellatur. Non eſt autem niſi apum opificium, *vt idem M. Varro teſtatur*, quo fauos extremos inter ſe conglutinant. Quod Plinius quoque *libr. 11. cap. 7.* confirmat, qui apum, dum operantur, cibum plenum humoris eſſe, & in fauorem inani- Vernix a vernigine diſtat. ἐριθάκη.

F tatibus ſepoſitum inueniri, atque non tantum *Erithacen*, ſed & *Sandaracam* vocari, ſcribit. Vernigo autem dicta eſt, quaſi *vernus ros*, ex verno enim rore, *Plinio loco iam citato teſte*, fit. Vt hinc palam fiat, plurimum errare eos, qui vernignem eandem cum vernice eſſe exiſtimãt. Hallucinantur iidem, quod vernicem, quaſi *vernum rorem*, vocatum eſſe putant, quod ex verno rore fiat. Id enim de vernigine, non vernice recte affir- Sandaraca. Vernigo vnde dicta.

matur: vt quæ non verno, vt *vernigo*, ſed æſtiuo potius tempore, recentiorum Græco- A
rum teſtimonio, e iunipero arbore ſudat.

Pruni.

Pruni gummi, potum in vino, calculos frangere dicitur: & ex aceto illitum, infantium impetigines ſanat.

De Corticibus. CAP. XIII.

CORtices vſitati autem hodie in Medicorum officinis ſunt maxime, qui ſequuntur. *Aranciorum*, aut rectius *auranciorum malorum*. De quibus *cap. 7.* diximus.

Aranciorum cortex. Caſia.

Caſia quo Cinamomo eſt ſimilior, ac odore, ac guſtu ꝓpior, eo eſt præſtãtior. Tanta enim eſt Caſiæ cum Cinamomo ſimilitudo ac confinitas, vt, *auctore etiam in libro de Antidotis Galeno*, Caſiæ ramuli in Cinamomum vertantur, & contra. Quod cognoſcentes, qui arbores illas excorticant, nullo diſcrimine vtrumq; corticem in faſciculos redigen- B
tes, ad exteros mittunt. Eſt autem inter Caſiæ geneta, quæ, *vt ex Dioſcoride liquet*, complura ſunt, optimã, rufa, flaueſcensq;, roſam exſpirãs, & vinũ olens, boni coloris, perquã anguſta, longa, craſſa, & fiſtuloſa: nec linguam ita impenſe vt Cinamomum erodit, ſed

Caſia officinarum.

cum acrimonia quadam potius adſtringit, & aromatum modo odora. Hinc omnibus perſpicuum euadit, quod cortex, quo ſub Caſiæ nomine hactenus vſi ſunt pharmacopœi, non ſit vera Caſia, quod nec guſtu cinamomum referat, nec actis ſit, nec odoratus. Sunt qui ſarmẽta quædam & virgularum fruſtula *Caſiam ligneam* eſſe falſo putarunt. Alii Geniſtæ radicis corticem eſſe cenſuerunt. Nec Caſia, quæ nunc affertur, eſt niſi peſſima ipſius ſpecies. Vera autem Caſia quibuſdam non videtur eſſe, niſi id, quod Nicolaus Myrepſius & alii *Canelam* & *Canellam* nominant, quod canales & tubos imitetur. Sed fie- C

Canella.

ri forte poteſt, vt in capſis canella refertis & caſiæ & cinamomi genera reperiantur: quare delectu opus erit, qui illa diſtinguere velit. Diſtinguet autem, notis vtriuſque diligenter expenſis. Ceterum habet caſia alias quoq; apud Græcos appellationes. Nam Galeno ſæpe κάσια σύριγξ, & Actuario ac Nicolao σύριγξ τῆς κασίας, id eſt, *Caſia fiſtuloſa*, aut *Caſia*

Caſia fiſtula. Caſia lignea.

fiſtula & ξυλοκασία, hoc eſt, *lignea fiſtula*, qua quidem nomenclatura adhuc officinæ vtuntur, nuncupatur. Diuerſa tamen res eſt a Caſia purgatrice & Aegyptia, quæ eidem fiſtulæ vel fiſtularis nominatur, *vt cap. 7. diximus*.

Cinamomum.

Cinamomum, quod nobis *Zeilam* inſula mittit, cortex eſt arboris quatuor fere cubitorum altæ, craſſitudinis brachialis, ſex vel ſeptem e trunco mittentis ramulos, qui ſingulis annis amputãtur, atq; iterũ pullulant, quorũ cortex, qui *Cinamomum* eſt, ſit tenuis, D
odoratiſſimus, guſtatu acris, & valde mordax, non tamen adeo vt moleſte rodat, manſum rutam oleat, colore intus cinericio, extra ſubrufo, nodis frequentibus, leuis, fracta

Matthiolo reſpondetur, & eius opinio reprobatur.

facile. Hanc meam de Cinamomo, quod cortex ſit, ſententiam Matthiolus in *altera ſuorum in Dioſcoridem commentariorum editione* prorſus improbat, & ſibi admodum dolere ait, quod maiorem fidem præſtiterim Luſitani ineptiis & mendaciis, quam virum peritum decuerat. Quaſi vero hoc a Luſitano, cuius fides mihi ſemper ſuſpecta fuit, didicerim, & non huius meæ ſententiæ auctores ac teſtes habuerim viros grauiſſimos, ac fide digniſſimos. Inter quos ſane vnum Ludouicum Vartomannum, Romanum patricium commemoraſſe in præſentia ſatis ſit. Is enim *lib. 6. ſuæ nauigationis cap. 4.* de Cinamomo ita ſcriptum reliquit: *Cinami arbor Lauro haud abſimilis noſcitur, præſertim ſi folia ſpectes.* Et E
mox ſubiicit: *Cinamum nihil aliud eſſe, quam librum corticemue, eumque ita legi. Singulis ternis annis*, inquit, *incidunt ramos delibrantque, demtumque eo modo corticem, Cinamomum appellant.* Quibus vtique verbis Matthioli opinionem plane refellit. In peruerſam autem hanc opinionem nulla alia de cauſſa peruenit Matthiolus, quam quod veteres vnanimes ſcribant, *Cinamomum eſſe ramos, virgulta & ſurculos*, id quod nos quoque fatemur. Quod enim illi ramulorum, virgultorum, & fureulorum tantum in hiſtoria Cinamomi mentionem faciunt, id nullo alio nomine factum eſt, quam quod cortex, qui *Cinamomum* eſt, ex iis ipſis duntaxat, & nequaquam e caudice colligatur. Quod itidem confirmat Ludouicus ille Romanus, qui loco paulo ante citato ſic ſcribit: *Non caudicem incidunt, ſed tantum ramos.* Quapropter quum non ex caudice, ſed ex ramulis virgultiſue tãtum cor- F
tex, qui Cinamomum appellatur, delibretur, nihil mirum, cur in eius hiſtoria horum tantum meminerint, vt de victoria Matthiolo non ſit admodum triumphandum. Accedit huc, quod Germani noſtri in hodiernum diem Cinamomum ſua lingua, Zimmetrinden / hoc eſt, *corticem Cinami*, nominant. Ocularis etiam inſpectio docet, Caſiam

eſſe

A eſſe eotticem, cui cinamomum eſt ſimile, quapropter vt & illud cortex ſit, neceſſe eſt. Sed hanc & alias Matthioli calumnias etiam Franciſcus Alexander Vercellenſis inſectatur. Raro aut nunquam hodie verum Cinamomum affertur. Quo enim ſub hoc nomine vtuntur Seplaſiæ, magna ex parte Caſia eſt, *vt paulo ante diximus.* Nam ſi affertur, de quo tamen non parum addubito, non eſt niſi id, quod tenue admodum eſt. Quod enim craſſum hodie affertur, non eſt niſi Caſiæ genus. Ceterum arboris huius folia nucis iuglandis aut Lauri latifoliæ foliis ſimilia ſunt, quæ in officinis falſo pro Malabathro venditur, *vt ſupra quoque oſtenſum eſt.* Cinamomi folia.

Citrei mali cortex, *Citri* officinis nominatur. Citri.

Punicorum malorum, *Granatorum* Seplaſiis vocatur. Galeno & Dioſcoridi, *Si-* Sidion.
B *dion*, Barbaris adiectione vnius literæ deprauata voce *Pſidion*, Plinio, *Malicorium* dicitur. Pſidion. Malicorium.

Macer cortex eſt flaueſcens, craſſus, guſtu perquam adſtringens, *Dioſcoride teſte*, ex Barbaria aduehitur, Galenus ex India conuehi tradit, guſtu multum acerbo, cum leuicula quadam acrimonia odorata, iucundum & ſuaue redolens. In calore & frigore temperatus, in tertio autem deſiccat. Non differt a Mace, quemadmodum *lib. 2. de ſtirpium hiſtoria* copioſiſſime monſtrauimus. Macer.

Macis autem Arabum extima eſt membrana, tenuis, fuſca, aut flaua, odotata, ſapote ſubacri, alteri duro & ligneo nucis moſchatæ inuolucro cohærens. Calida & ſicca, *Auicenna teſte*, in ſecundo ordine. Macis.

C *Fraxini* cortex.

Mandragora cortex craſſus.

Nucis iuglandis viridis. Mandragora.

Raphani.

Sambuci.

Tamaricis.

Thuris arboris cortex ſit craſſus, pinguis, odoratus, recens, læuis, non ſcaber, ſine membranis. Adulteratur miſto cortice pini aut nucis eius cortice, ſed hi ſine odore fumant, non incenduntur: thuris vero cortex ardet, & cum odoris fragrantia vaporem iaculatur. Fere in glebis thuris, vt dictum eſt, inuenitur. Thuris.

D

De Lignis. CAP. XIV.

AGallochon eſt lignum, quod ex India & Arabia, *Dioſcoride auctore*, defertur, Thinæ ligno ſimile, ſolidum, compactum: πεπυκνωμένον enim, id eſt, *conſtrictum, compactum, & ſolidum, vt habet Aldinus codex*: non ἐστιγμένον, hoc eſt, *maculatum, vt in aliis Dioſcoridis codicibus ſcribitur*, legendum. Quod neceſſario monendum eſſe duxi, ne more quorundam lignum aloes verum eſſe non putaremus, niſi quod eſſet maculatum, ſeu punctis interſtinctum. Satis enim eſt, ſi guſtu ſit adſtringens, odoratum, ſubamarum, & compactum. Accedit pro confirmanda Aldini codicis lectione, quod neq; Serapio, neque Auicenna maculatum & punctorum meminerint, ſed vterque durum & ponderoſum Agallochon. Dioſcoridis locus emendatus.
E ſeu graue, quale certe eſt id, quod compactum & ſolidum exſiſtit, eſſe ſcribit. Dioſcorides quidem corticem eius corii ſimilitudinem habere, & verſicolorem eſſe, nō lignum ipſum tradit. Quapropter interpretum Dioſcotidis ſententia, qui ἐστιγμένον legerunt, & *maculatum* interpretati ſunt, prorſus repudianda erit, & πεπυκνωμένον cum melioribus & emendatioribus codicibus: aut cum Oribaſio τὸ μὲν ὂν εὐῶδες: *eſt igitur odoratum* legendum. Xylaloe Aetio, Simeoni Sethi, Nicolao, & Actuario recentioribus Græcis, Seplaſiis *lignum aloes* dicitur: Optimi hanc eſſe probationem ſcribunt. *Si coniectum in carbones Thuris modo liqueſcat, lacrymamue fundat, & odorem ſpiret bonum, diuque antequam ab igne abſumatur, perduret. Item ſi aquæ iniectum mox ſubſidat, & bullas edat.* Crudum Nicolaus & Meſuæ vbique fere requirunt. Simeon autem Sethi non conſequi illud bonum odorem, Xylaloe. Lignum aloes. Optimi probatio. Crudum.
F niſi putreſcat, memoriæ prodidit. Putreſcit autem, ſi conditum ſub terra, & multo puluere obrutum, poſt certum temporis ſpatium ab incolis educatur. Crudum itaque eſt, quod inſepultum fuit, nec computruit. Non autē temere crudi Agallochi mentionem prædicti auctores fecerunt. Nam ad geminum vſum medici Agallochum accommodant, nēpe ad ſuffimēta odoriſq; conciliandi gratia: & ad roborādas internas corporis

partes. Si igitur boni odoris conciliandi ergo ad medicamentorum compoſitiones ad- A
hibetur, vſurpandum erit id, quod ſepultum fuit. Siquidem, *vt Simeon Sethi atteſtatur*,
quamdiu non putruit, nihil odoris ſuauitate a reliquis arborum lignis diſtat. Sin ad ro-
borandas internas corporis partes, verbi gratia, cor & ventriculum, medicamentis in-
ditur, crudo vtendum erit, vtpote quod adſtrictoriam ſuam facultatem illabefactatam
adbuc retinet, adeoq; ad robur partibus conciliandum aptiſſimum eſt. Quare crudum
etiam, vbi dyſenteriam curantibus medicamentis inditur, præſtantiſſimum erit. Quum
itaque crudum Agallochum id ſit, qnod non putruit, & inſepultum fuit, adeoque quod
ſtatim ab arbore exciſum ad vſum rapitur, parum recte Matthiolus me reprebendit, &
id potius eſſe Agallochum crudum contendit, quod non fuerit antea elixum. Nam
non id ſolum, quod antea non fuit elixum & coctum, ſed etiam id, quod terra vel pul- B
uere ſepultum non fuit, *crudum* dicitur. Vtrunque enim ſtatim ab ipſa arbore exciſum,
ad vſum rapitur. Coctum vero, & quod ſepultum fuit, nequaquam. Coctum vero in i-
gne diu durat inconſumtum, propterea quod inter coquendum, quemadmodum et-
iam ſepeliendum, glutinoſam bumiditatem amiſerit. Mos eſt autem Arabibus deco-
quere *Agallochum*, vt *Caſſius Felix auctor eſt*, odoris excipiendi gratia, aquamq;, in qua de-
coctum eſt & eius ſuccum excepit, in multos vſus ſeruare. Proinde dum me Matthiolus
erroris inſimular, ipſe in binos, eosque maximos errores incidit, quorum is primus eſt,
quod per crudum Agallocbum Nicolaum intelligere tradit, quod impetu fluminum,
longoque eorum ductu per regiones defertur, ſed non videt id, quod a ſole elixatum
eſt, *crudum* dici non poſſe. Vtrunq; enim, nempe tam id, quod ab igne, quam id, quod a C
ſole elixatur, coctum ſit neceſſe eſt. Alter error eſt, quod cenſet, Nicolaum nullum a-
liud expetere Agallochum, quam quod ſepultum præſtantiſſimum euaſerit. Quomo-
do enim præſtantiſſimum eſſe poterit id, quod facultatem adſtrictoriam, quæ in crudo
maxime requiritur, iam ex ſepultura fere totam amiſit. Atqui ita euenire ſolet, vt quum
aliorum errores, meos potiſſimũ auidius inſectatur Matthiolus, ipſe interea ſuos pro-
deat. A Matthioli calumnia & iniuria me aſſeruit Franciſcus Alexander Vercellẽſis ita
in folio primo ſui Antidotarii ſcribens: *Hic noua laudis ſtudio Matthiolus, Fuchſii ſententiam
refellit, quoniam per crudum aloes lignum intelligit, quod non putruit, quod terra non obruitur, ſed
ſtatim ab arbore exciſum, ad vſum rapitur.* Qua quidem in ſerie, quod non vitii genus inſit,
docti viri diiudicent. Merum enim creditur odium in eundem profuſum, *vt fuſius apud* D
eundem legere licebit. Vt hinc etiam conſpicuum fiat, Matthiolum virus ſuum & tam va-
rias calumnias in me nulla, niſi ambitionis & odii gratia euomuiſſe.

Aſpalathus. *Aſpalathus* optimus eſt grauis, detracto cortice rubens, aut purpuraſcens, denſus,
odoratus, guſtu amarus. Eſt & alterum genus cãdidum, lignoſum, ſine odore, quod de-
terius habetur. Suſpicio eſt Aſphalatbum legitimum in officinis noſtris non proſtare.
Quapropter ſuppleat eius vicem Viticis, ſiue agni ſemen, *vt ſuo indicabimus loco.*

Berſilium. *Berſilium* vel *Breſilium*, vel *Verzinium*, a Verzinia vrbe Indiæ, vnde aduehitur, dictũ.
Hoc quidem in Medicorum vſum nondum venit, ſed velleribus imbuendis, & ſcripto-
ribus expetitum. Qui namque librorum mangonio dant operam, ſegmenta ligni ace-
to tantiſper macerant, dum omnem coloris vim ad ſe rapiat, cui nonnihil gummi & a- E
luminis, ne chartas penetret, adiiciunt.

Guaiacum. *Gaiacum*, ſiue *Guaiacum lignum*, vt officinæ nominant, probatur, quod caudice cete-
ris exiliore conſtat, cortice ipſi ligno firmiter hærente, denſum, graue, bene habitum,
ſapore magis amaro, acri, & odoratius, quod Sanctum dicitur, quale eſt, quod omni ex
parte albicat. Hoc enim quum minus adoleuerit, ac conſenuerit, plus in ſe ſucci conti-
net, atq; ceteris viribus præſtat. Nam quod boc tam intus, quam extra candicet, illud
vero interiore ſui parte nigricet, non aliunde prouenit, quam quod hoc magis, illud
vero minus adoleuerit. Quippe eo nigrius cernitur lignum Guiacum, quo ad matu-
riorem ætatem peruenerit arbor, a qua deciſum fuerit. Ceteris igitur minus præ-
ſtat, viribusque infirmius habetur, quod nigrius, craſſius, & annoſius reperitur. Ce- F
terum cortices, qui etiam in vſum medicum veniunt, probatiſſimi habentur, qui a præ-
ſtantiori caudice detracti fuerint.

Santalum. *Santalum* Actuario, Nicolao, aliisque poſterioribus Græcis triplex eſt, candidum,
rubrum, & flauum, ſeu, vt Seplaſiæ nominant, citrinum. Præfertur in iis generibus fla-
uum,

A uum, vtpote odoratiſſimum. Secundas tenet rubrum, tertiam ſibi ſedem arrogat album. Sunt tamen, qui poſtremum locum rubro, quod nullo vt priora duo commendetur odore, aſſignent. Non eſt tamen, quod Matthiolum ſecuti, dicamus album ſantalum, quod ſuauiter ſpiret, calidum eſſe. Deceptus enim eſt verbis Galeni ab eo parum recte intellectis, qui *libro 4. ſimpl. cap. 20.* odorata omnia eſſe calida ſcribit. Quaſi vero roſæ, quæ ſuauiter ſpirent, & Mandragoræ poma, hoc nomine calida eſſe per exceſſum neceſſe ſit, quum tamen Galenus id tantum innuere prædictis verbis voluerit, *odorata omnia aliquid caloris obtinere*, nō per exceſſum eſſe calida, *vt in noſtris ſuper hūc locū Cōmentariis plenius docuimus.* Santala tertiam frigidorum, & ſecundam ſiccorum claſſem ſibi aſſumunt. Vt hinc omnibus perſpicuum euadat, Santalum flauum quarundam officina- Santalum citrinum officinarum eſt ſpurium.
B rum, ſeu, vt ipſæ appellant, citrinum, quum acri ſapore linguam interdum mordeat, ac pungat, non eſſe legitimum, ideoque eo non vtendum. Calidum enim admodum eſt, adeoque Cedri, vel alterius arboris odoratæ & calidæ lignum eſſe apparet. Officinæ vnius literæ immutatione Sandalum vocant.

Tamarix, tamariſcus officinis. Vide ſupra. Tamariſci.

Viſcum quernum, vel, vt Seplaſiæ nominant, *quercinum.* Viſcum quercinū.

Xylobalſamum probatur recens, ſarmento tenui, fuluum, odoratum, quadamtenus opobalſamum ſpirans. Quare quod officinæ vſurpant, Xylobalſamum non eſt, ſed alterius cuiuſdam arboris virgultum, quum a iam dictis notis plurimum abſit, nec præter gracilitatem quicquam cum ligno Balſami commune habeat.

C

De animantibus & eorundem partibus. Cap. XV.

Antalium & Dentalium.

ANtalium & Dentalium more Latinorum prolatum, vel, *vt Nicolaus Myrepſus ſect. tertia, vnguento 42. appellat, ἀντάλι καὶ τέντελι*, & officinæ *Antale & Dentale*, varii varie interpretati ſunt, ita tamen vt nihil attineat ſingulorum prolixe referre ſententias, quandoquidem in vniuerſum omnes a veritate aberrauerint. Reuera autem e teſtatum genere & *Antalium*, & *Dentalium* exſiſtit, ſed quarum a nullo adhuc ſatis explicatum eſſe puto. Mihi quidem, *vt diſerte quid de iis vocibus ſentiam in præſentia exponam*, vtraque eſſe corrupta, quales certe multæ aliæ in Nicolao reperiuntur, videtur. Nam ἄνταλι dictio ex Græca ἀντέλλη haud dubie deprauata eſt, qua Athenæum vſum eſſe conſtat. Sic e- Antali quid. ἀντέλλη. τελλῖναι.
D nim ille nominauit Conchæ ſpeciem, quam alii Græci τελλίνην, & in plurali τελλίνας, a creſcendi nimirum celeritate, ὅτι ταχέως γίνονται τελεῖαι: quod celerrime perfectionem attingant, vocant. Idem nomen Latini retinuerunt. Atque etiamnum hodie Romani has Conchas Tellinas appellant. Duo autem Tellinarum Athenæus genera facit, nempe Tellinæ. lib. 3.
marinas & fluuiatiles, vel in fluuiorum hoſtiis repertas. Atque harum aliquæ maiores, aliquæ minores ſunt. Duplici teſta minor conſtat, vtraque ſimili, læui, valida, & ſatis ſpiſſa, in ambitu ſerrata, qua de cauſſa ad vnguem coniunctæ ſunt. Maior iam dictæ ſimilis, Minor. Maior.
niſi quod teſta ſit maiore, tenuiore minuſq; ſpiſſa, & ex rubro flaueſcente, parte qua teſtæ colliganturin acutiorem angulum deſinente. Per Antalos autem Nicolaum non niſi *Antellas* vel *Tellinas* dictas intellexiſſe, hinc quoque perſpicuum euadit, quod ille
E Antalis in vnguenti e citriis compoſitione, quod ad extergendas lentigines faciei, impetigines delendas, aliaque cutis vitia ſananda confert, perinde atque id genus aliis abſtergendi facultate præditis medicamentis, vſus ſit. Id enim ſatis oſtendit, Antalos ei non niſi Antellas ſiue Tellinas ſignificare, quibus certe abſtergendi quoque ineſſe facultatem Galenus *libr. 4. de compoſ. medicam. localium capite vlt.* abunde docet, dum earundem teſtis leuigatis ad pilos palpebrarum euulſos, ne amplius pronaſcantur, vtendum eſſe docet. Siquidem conſtat ea omnia, quæ pilorum ortum prohibent, eſſe attenuatoria, & abſtergentia. Idem etiam Galenus, *libr. 11. ſimplicium*, omnium teſtarum cinerem extergendi facultatem obtinere memoriæ prodidit. Præterea, Dioſcorides μύακας, quas Athenæus μύτλους, Plinius adiectione vnius literæ *mytu-*
F *los* nominat, Tellinarum ſpecies palpebrarum craſſitudines, oculorum albugines, caliginesque extergere ſcribit. Plinius denique Mytulos ad lepras, lentigines, & maculas exterendas vim habere literis mandauit. Quum itaque Antellarum & nomen & facultas cum Antalis pulcre quadret, dubium non eſt, Nicolaum has ipſas, deprauata & corrupta voce Antalorum, ſignificare voluiſſe. Ceterum hodie pharmacopœi no-

Qua teſta officinæ hodie pro Antallis vtantur.

ſtri pro Antali ſeu Antella, in prædicti vnguenti confectione, vermiculorum quorun- A
dam teſtis vtuntur, tubuli imaginem referentibus. Naſcuntur autem tubuli illi ſeu ſi-
phunculi teſtacei in ſaxis marinis, & ſuper Concharum vetuſtarum teſtas, rotundi, a-
ſperi, candidi, & nigri, intus læuiſſimi. Horum autem alii recti ſunt, alii contorti & repli-

Antali nõ ſunt lapides.

cati. Proinde quum tubuli illi naſcantur in ſaxis, factum eſt, vt barbaram ſectantes me-
dicinam lapides hos ipſos eſſe crediderint. Ceterum in iis tubulis procreantur & vi-
uunt vermes, qui foras ſe exſerunt hauriendæ aquę gratia. Hi vtique colore, ſubſtantia,
Scolopendræ rubræ ſimiles ſunt, figura & magnitudine nonnihil differunt: longiſſimi
enim digiti magnitudinem non excedunt. Pars poſterior folii Myrtei modo in acutum
deſinit. Priore parte vtrinque pedes habent, veluti *Scolopendræ*, vnde fiſtula prominet in

Dentali quid. Δάκτυλοι.

extremo obtuſa tubæ modo, & perforata. De Antalis hactenus. Porro πένταλοι vox forte B
ex Italica voce *Pantalena*, qua Veneti *Cõcham*, quæ Græcis λεπὰς dicitur, nominare ſolent,
deprauata eſt. Quod veriſimile ſit, quia & hæc ipſa ſaxis hæret. Aut certe e Græca δάκτυ-
λοι corrupta in eam formam detorta eſt. Quippe hoc nomine Græcis vocantur Con-
chæ longæ, & tenues, quarumque teſtæ tubarum modo concauæ, & acuminatæ ſunt.

Rõndeletius. lib. 1. cap 40 & 41. & ſequent. Et lib. de inſectis atque Zoophytis cap 5.

Quapropter quum digiti formam præ ſe ferant, δάκτυλοι appellatæ ſunt. De quibus ſane
plurima apud Rondeletium, virum prudentiſſimum & doctiſſimum, inuenient ſtu-
dioſi lectores, cui hoc nomine plurimum debent, quod hiſtoriam piſcium doctiſſi-
me ac luculentiſſime tradiderit. Quod autem per *Dentalos* Nicolaus intellexe-
rit *Dactylos*, hinc etiam colligi poteſt, quod & hæ teſtæ abſtergendi facultate non vulga-
ri præditæ ſint. Hincq; adeo eſt, quod Athenæus *eas calculoſis, & difficile meientibus viles* C

Qua teſta officinæ hodie pro Dentali vtantur.

eſſe ſcribat. Officinæ hodie pro *Dentalis* vtuntur etiam teſtis quibuſdam *Antalis* ſimili-
bus, & in ſaxis prouenientibus, atqui maioribus. Vt inter Antalos & Dentalos officina-
rum nulla ſit differentia, quam quod Antali ſint tubuli vel ſiphunculi minores, & tubæ

Antalium vt a Dentali diſtet.

formam præ ſe ferentes. Dentali autem maiores, & tubuli verius, quam tubæ ſpeciem
repræſentantes. Etſi vero præſtaret in prædicti vnguenti compoſitione pro Antalis vti
Tellinis, & pro Dentalis, Lepadibus, aut Dactylis, tamen in inopia earundem teſtium,

Entalium

licebit vſurpare iam dictos in ſaxis natos tubulos, quod teſtæ Concharum in vniuerſum
omnes extergendi facultate donatæ ſint. Ceterum, ne id ſilẽtio inuoluamus, Entaliũ, *vt*

Amẽtum dulce.

nonnullis vocatur, ab Entali iã dicto diuerſum eſt, ac lapidis genus, q̃ Platearius in expoſi-
tione Antidotarii Nicolai, *Amentum dulce* nominat, quod nomen Geſnerus Sabandien- D
ſes adhuc vſurpare ſcribit. Sic autem appellant, nomine haud dubie corrupto ab Ami-
antho lapide, cui quidem, quod eboris inſtar candidus, ſplẽdidus & friabilis ſit, ſimilis
eſt. Etſi autem lapis hic dulcis ſit, atque hoc nomine ab Amiantho, qui ſalſo ſaporeac
pungenti qualitate eſt præditus, differt, *vt Platearius etiam fatetur*: tamen nihilominus
factum eſt, vt in vnguento Citrio Nicolai Latini ſcriptum ſit *Amenti dulcis*, pro *Amian-
ti*, quod in Græco codice diſerte ſit ἀμιάντου, *veluti in noſtris in illud annotationibus copioſius
diximus*. Quum enim vnguentum hoc deſideret medicamenta maxime abſtergentia,

Cancri.

quæ dulcia ſunt, in eius compoſitione locum habere non poſſunt.

Cancrorum fluuialium vſtorum cinis ad morſum canis rabidi laudatur. Sciendum
vero, nos Cancro fluuiali in Germania noſtra carere. Quamobrem non ſine errore ho- E
die Aſtaci fluuiatiles ab omnibus fere pro Cancris habentur, & in eorum vicem vſur-

Cantharides.

pantur. Carne enim ſunt molli, fluida, & diſſipatu facili minimeque nutriente.

Cantharidum legitimus vſus.

Cantharides probantur in frumentis inuentæ, *Dioſcoride teſte*, & quæ luteas in alis
tranſuerſas lineas obtinent, corpore longo, craſſo, blattarum modo præpingues. Capi-
untur vere, & necantur, *vt præcipit Dioſcorides*. In harum vero vſu diligenter conſideran-
dum medicis erit, quando integris vtendum ſit, & quando caput & pedes auferre con-
ueniat. Quum extrinſecus corpori ad tollendas impetigines, ſcabiem, lepram, & ſca-
bros vngues admouentur, nihil prohibet corpore ſolo cantharidum, abiectis pedibus,
capitibus, & alis, vti, quod nimirum hac ratione magis erodant, vtpote iis, quæ eroſio-
nem impedire poſſunt, abiectis. Alas autem & pedes cantharidum maleficio aduerſa- F
ri in primis teſtatur Dioſcorides *lib. 2. cap. 53.* qui ait, *pennas ſeu alas pedesque ipſarum iis, qui
eas in potu hauſerunt eſſe ἀντιφάρμακον & remedium.* Aetius præterea *lib. 13. cap. 49.* idem docet
iis verbis: *Cantharidibus hauſtis contraria affectionis ratione, quantum nihil aliud, auxiliantur
Cantharidum alæ & pedes cum paſſo potæ.* Item inter Latinos Plinius, qui *lib. 29. cap. 4.* de Can-
thari-

A tharidibus ita ſcriptum reliquit: *Conuenit inter omnes, pennas earum auxiliari, in quacunque parte ſit venenum.* Idem quoque *libr. 11. cap. 35.* ait: *Venenum hoc remedia ſecum habet. Alæ medentur, quibus demtis lethale eſt.* Hinc eſt quod Galenus *libr. 11. de ſimpl. medic. facul.* prudenter admodum, totas cantharides tam in exteriore, quam interiori vſu, vſurpandas eſſe hortetur ac doceat. Siquidem præſtat in externo etiam vſu, vt Cantharidum corpora mitius erodant, & vis illarum nonnihil frangatur, quam vt integram ſuam facultatem, magno cum ægrotantis periculo, imo non raro præſenti eiuſdem interitu, exſerant. Quapropter plurimum errant, qui alas & pedes in interiore vſu abiiciunt, quum totis potius vtendum eſſet. Si enim integra exhibentur, non indigent tum iis, quæ vim ipſarum frangunt & imminuunt, quum ſecum habeant alas & pennas, veneno earundem aduerſantes. Quocirca ſi imperitia Medicorum accidat, vt quæ corporum Cantharidum
B noxam emendent ac corrigant, temere negligantur, tamen ſi integræ ſumantur, alæ & pedes hoc ipſum, quod a Medicis neglectum eſt, ſarciunt. Præſtat igitur perpetuo totis vti Cantharidibus, niſi vbi vehementer erodendi & vrendi nobis conſilium eſt.

Ala. — Medicorũ error.

Caſtorium, ſiue teſtes Caſtoris animantis ancipitis capite, oculis murem refert, roſtro canem barbatum, cauda præterea eſt piſcoſa, pilo ſuperne canino, pedibus poſterioribus anſeris, anterioribus ſimiæ aut canis, dente validiſſimo. Siquidem arbores iuxta flumina, vt ferro cædit: hominis parte comprehenſa, non antequam fractæ concrepuerint oſſa morſu reſoluit. Ceterum, quod in officinis venditur, *Caſtoreum*, non eſſe
C teſtes Caſtoris magnitudo ipſa conuincit. Illi enim parui, ſubſtricti que ſunt, & gallorum gallinaceorum teſticulos magnitudine non excedunt. Caſtorium vero noſtrum multo maius eſt, nihilque aliud plane, quam tumores in inguibus gemini, vtrinque enim vnicum membrana ſua concluſum, oui anſerini magnitudine Caſtor habet, in quorum medio ſinguli ſunt meatus, e quib. exſudat liquor pinguis & ceroſus. Sunt autem eo loco, quo in quadrupedibus pendent teſtes, ex vtraque parte penis, vt non ſit mirum, ſi hodie pro teſtibus venales proponantur. Probatur caſtorium, cui intus eſt liquor ceroſus, friabilis, odore graui, & virus olente, guſtu acri & mordaci. Porrò tumorum liquorem liquidiorem & tenuiorum partium eſſe, quam teſtium, ſaporis odoriſque maior acrimonia declarat, ac proinde in remediis, quæ extrinſecus adhibentur, efficacior erit:
D iis vero, quæ aſſumuntur vis pro affectus ratione minuenda. Et veriſimile hinc eſt, veteres quoque ipſos, tumorum potius, quam teſtium liquorem, medicamentis admiſcuiſſe.

Caſtoriũ.

Cerebella paſſerum vere & autumno captorum reponuntur, & prolificis remediis miſcentur. — Cerebella paſſerum.

Cerebrum leporis pueris dentientibus comeſtum vtile. — Cerebrũ leporis.

Coagulum leporis omnium præſtantiſſimum ad comitialem morbum, ſi cum aceto bibatur. — Coagulũ leporis.

Cochlea, Seplaſiis *Limaces* duplices ſunt, terreſtres & marinæ ſeu aquatiles. — Cochleæ.

Cornu ceruinum.

E *Cornu caprinum.*

Ebur, elephantorum ſunt dentes, quod vt alias ſummopere expetitum, ita noſtra quoque ætate precioſiſſimum. Eo factum eſt, vt nullibi pene verum Ebur reperiatur. Quod enim vulgo huius vice in officinis proſtat, marinorum piſcium dentes eſſe videntur. — Ebur legitimum in officinis non proſtat.

Genitale cerui a vipera demorſis auxiliatur: ad retentam præterea vrinam, & ad coli dolores valet. Siccatum & tritum in puluerem, in dyſenteria efficaciſſimum eſſe remedium, experientia comprobatum eſt. — Genitale ceruinũ.

Iecur canis rabidi.

Iecur caprinum.

F *Iecur lupinum.*

Inteſtinum lupinum.

Lumbrici ſeu *inteſtina terræ*. Officinis vermes nominantur. — Inteſtina terræ.

Mumia Rhazis & officinarum ſeu factitia, *liquamen eſt hominum in ſepulchris conditorum*: in ſumma, *compoſitio, qua mortuorum corpora condiuntur*: vel vt breuius ac rectius di- — Mumia artificialis.

cam, *medicatum funus*. Hac autem condiendi funera ratione Syriaci, Aegyptii & Iudæi maxime vſi ſunt. In diuirum autem cotporibus condiendis vſi ſunt *balſamo*, *myrrha*, *aloe*, *cedria*, *cinamomo*, *& id genus alijs*. Hoc medicatum funus hodie non affertur, quod locis bene munitis ac clauſis repoſitum cuſtodiatur, vt mercatoribus integrum non ſit, comparate, *quemadmodum alibi fuſius monſtrauimus*. In pauperum & infimæ plebis funeribus condiendis, bitumine Iudaico prælertim & Babylonico vſi ſunt. Quod Strabo in 16. abunde teſtatur, qui diſerte Aegyptios ad mortuorum conditutas bitumine, cui nonnulli picem, ſalem, & nitrum adijciunt, vſos eſſe ſeribit. Atque hæc eſt, quæ hodie ad nos affertur, & diſtat a Mumia Auicennæ & Serapionis, quæ non eſt artificialis, ſed natiua, adeoque non alia, niſi Græcorum *Piſſaſphaltus*, de qua infra latius dicemus. Habet autem prior Mumia eandem cum Piſſaſphalto facultatem, modo recte illa vtamur. Quod fiet, ſi abiectis terra, oſſium fragmentis, & carnibus exſiccatis, liquore tantum concreto, qui eſt in cauis partibus humani cotporis collectus, vtamur. Siquidem quum ex Aegypto integra ad nos hac ratione condita corpora aduehantur, neceſſe eſt eandem Piſſaſphalto, quod non ſonat, niſi picem & bitumen, facultatem habeat hæc Mumia. Præſtat et autem naturali vti, quam artificiali Mumia. Nam Mauritani haud dubie, quia Piſſaſphalto deſtituebantur, artificiali in alterius inopia vti cœperunt. A B

Natiua.

Os cordis ceruini.

Os e corde Cerui exemptum humanum cor totius ſubſtantiæ ſimilitudine roborare inter poſteriores Græcos Actuarius & Nicolaus, cum vniuerſa Arabum familia, tradunt. Veteres Græci eo non ſunt vſi. Num vero os ſit, aut potius oſſea cartilago, alibi diximus. Suſpicio autem eſt ea, quæ a Pharmacopœis hodie proferuntur, ſub hoc nomine, eſſe piſcium, aut grandiora agni oſſis hyoidis aut bouilli capitis oſſicula. C

Oſſa humana vſta, diſcutiendi & deſiccandi facultate prædita.

Pinguedo Adeps.

Pinguedo proprie loquendo eſt, quæ Græcis πιμελὴ adeps autem ſeu ſeuum, quod iiſdem στέαρ dicitur. Quapropter inter ſe differunt, *Galeno etiam libr. 11. de ſimpl. medicam. facultat. auctore*, quod vnum altero ſit craſſius, nempe adeps pinguedine. Hinc eſt, quod in animantibus vniuerſam naturam magis terream habentibus ſeuum adepsue proueniat, in humidioribus autem pinguedo. Quapropter pinguedo in ignem poſita celeriter liqueſcit, nec facile, vbi liquata fuerit, rurſum concreſcit ac cogitur. At ſeuum adepsue nec facile funditur aut liqueſcit, & fuſus celerrime coit, ac concreſcit, multoq; pinguedine durior apparet. Officinæ omnem oleoſam & pinguem in animantibus ſubſtantiam pinguedinem, & axungiam, vocant. His autem vſitatæ ſunt, quæ ſequuntur. D

Anatina.
Anſerina.
Ardea.
Capi, caponis officinis nominatur.
Canis.
Ceruina.
Caprina.
Felis ſiue cati.
Gallinacea.
Hircina.
Humana.
Leonina.
Suilla, Porcina.
Tauri.
Taxi.
Vitulina.
Vrſina.
Vulpina.
Vulturis.

Medulla oſſium, quod oleoſa pinguiſq; ſubſtantia ſit, merito iam dictis ſubijcitur. Autumno & ad hyemis initia e florenti animali, vt etiam pinguedo, colligi, & loco ſicco, edito, & ad Septentrionem ſpectante, cum folijs Lauri ſiccis, ne putreſcat, aut ſi- E

tum

A tum ducat, reponenda. Recens etiam tenerorum animalium vſurpatur. Vſitatæ offici- Scinci.
nis ſunt:

Canina.	*Ceruina.*
Hircina.	*Tauri.*
Vaccina.	*Vitulina.*

Pulmo Vulpinus, reſiccatus aſthmaticis plurimum auxiliatur.

Renes Scincorum. Scinci autem, quos officinæ commutatione vnius literæ, & non
ſine riſu eruditorum, *Stincos* nominant, animalia ſunt Crocodilo ſimilia, quadrupeda,
ſquamis paruis & frequentibus ſubluteis tecta, capite longo, dorſo quadantenus elato,
ventre lacerta non maiore, corio ſquamis ſubluteis numeroſis tranſuerſim intercur-
B rentibus referto a capite ad caudam æquis diſtantibus ſpatiis, veluti lineam facientibus
laram, ſquamis acris, cauda lacertæ inſtar tereti, breuiore tamen. Maris rubri, aut Aegy-
pti, ſiquidem Nilus fœcundiſſimus Nili fluuius, hos quum egreditur, producit, aut In-
diæ alumni ſunt *Scinci.* Hodie etiam ex Alexandria Aegypti allati, Venetiis excurerati
& ſaliti venduntur: licet autem Crocodilorum ſpeciem referant, magnitudine tamen
prægrandes lacertas non excedunt. Squamis ſunt, *vt diximus*, albis in luteum vergenti-
bus, cum cæſia a capite ad caudam linea. E quibus omnibus perſpicuum fit, eos quos Officinarum Scinci ſpurii ſunt.
officinæ ſubiiciunt, veros non eſſe. Nam hæ beſtiolæ Salamandræ ſunt aquatiles, ve-
nenatæ, lacertos corporis ſpecie referentes, quamuis capite ſint paulo latiore, oris ri-
ctu ranis ſimili, tumido ventre, & maculis vario. Hinc Germanice Waſſereder oder
C Waſſermolch nominatur. Flagris itaque digni ſunt pharmacopœi, qui virus lethale pro
antidoto medicamentis miſcent, lacertis minores ſunt, nec ex Aegypto, ſed ex fon-
tibus & ſtagnis dulcibus, quorum incolæ ſunt, & ex Vicentino agro afferuntur. Cete-
rum ne & id ſilentio tranſeamus, ii qui Scincorum renes in medicamentis præſcribunt,
non renes, ſed carnes, quæ circa renes ſunt & latera, intelligunt.

Senectus angnium, ſeu *Vernatio*, cuticula eſt, qua ſeſe angues primo vere e terra pro- Senectus anguium.
deuntes exſuunt, ſaxis aut ſtirpibus affricato, & reſtricto corpore.

Sanguis hirci quadrimi, bene habiti, Auguſto menſe iugulati, medius effluens eliga- Sanguis hircinus.
tur. Primus enim tenuior, poſtremus craſſior putatur. Vaſe vitreo receptus, linteo vero
tectus, ſole ſiccetur.

D *Teſta ſepia, os Sepia* officinæ nuncupant. Exterius dura, leuis, interius tenera, fungo- Os Sepiæ.
ſa. Ad dentifricia aptiſſima eſt.

Teſta Concharum, officinis mater margaritarum ſeu perlarum: Nos enim perlas vo- Mater Margaritarum.
camus, quas Græci μαργαρίτας, Latini *vniones* appellant.

Vipera deligatur magna, bene nutrita, corpore toto & ventre craſſiore, ſubflaua, Vipera.
collo valde prominenti, capite latiore, oculis rutilis ac ſubrubentibus, trucibus, & feri-
no aſpectu, meatu magis ad extrema caudæ vergente, cauda non inuoluta, ſed potius
conuerſa.

Vnguis odoratus, qui Græcis ὄνυξ dicitur, Conchylii tegumentum operimentumue Vnguis odoratus.
eſt, ei ſimile, quo purpura integitur, *Dioſcoride auctore*, in Indiæ nardiferis lacubus inuen-
E tum, grauiter odoratum, quod Conchylia inibi Nardi pabulo veſcantur. Vnguis autem
appellatur, quod vnguis ſpeciem referat. Odoratus, quia grauem, *vt diximus*, odo-
rem ſpiret. Hinc eſt, quod mirificam ei in conficiendo thymiamate præſtantiam ſa-
cræ literæ tribuant. Vnde omnibus palam fit, vnguem illum, licet ſecus ſentiat Mat- Matthioli opinio refutata.
thiolus, & perperam me hoc nomine reprehendat: diuerſum eſſe ab eo, quod Actua-
rio & Nicolao βλάττιον & βλάττιον βυζάντιον, vulgo & officinis *Blatta Byſantia* nominatur. Nam Blattion Byſantis ab vngue odorato diuerſum.
quod illis *Blattion Byſantis* ſiue *Byſantium* appellatur, non eſt niſi *Purpuræ*, & nequaquam
Conchylii, operculum. Differre autem *Blattion Byſantis* recentioribus Græcis dictum,
ab *Vngue odorato*, e Nicolao Myrepſo fit manifeſtiſſimum, qui illud eſſe ὀστοῦν τῆς ῥινὸς τῆς
πορφύρας, id eſt, os narium Purpuræ ſcribit. Etſi autem Purpura, neque naſum, neque na-
F res, neque intus oſſa habet, tamen conſtat Nicolaum per os naris intellexiſſe, niſi oper-
culum purpuræ foraminis in capite, quod naris inſtar eſt. Aut ſi parum arridet com-
moda hæc verborum Nicolai interpretatio dicamus Nicolai locum deprauatum eſſe,
& pro eo quod ſcribitur, ὀστοῦν τῆς ῥινὸς τῆς πορφύρας, legendum eſſe, ὄστρακον, ἢ ῥινὸν τῆς πορφύρας, id
eſt, *teſtam*, vel *ſcutum ſeu operculum Purpuræ.* Quippe ῥινὸς præterquam quod *pellem* ſigni-

ficat, etiam pro *ſcuto* Phauorino teſte, ſumitur. Operculum vero veluti ſcutum Purpuræ capiti imponi ſatis patet. Vt iam perſpicuum ſit, *Blattas Byzantias* vocatas, recentioribus Græcis non eſſe, niſi Purpuræ opercula. Id quod ipſa etiam ſatis teſtatur nomenclatura. Neque enim alia de cauſſa Blattium dictum eſt, quam quod de purpura Indica, quæ recentioribus Græcis βλάτιον nuncupatur, ſumtum ſit. Et conſtat Latinis etiam Blattium colorem, pro purpureo dictum eſſe a Flauio Vopiſco in Aureliano, & Eutropio in Netone, qui inquir: *Retibus aureis piſcabatur, quæ blatteis funibus extrahebantur, quos Suetonius & Oroſius purpureos interpretantur.* Byſantia autem, haud dubie a Byzanre, vel Byzantio Aphricæ cognominara eſt. Nam etiam illic tingebatur purpura. Ceterum *Blatta Byzantia* Arabum, nihil aliud eſt, *quam Conchylii operculum, ſiue vnguis odoratus*, quod vtriuſque hiſtoriæ collatio ſole clarius oſtendit. Eſt autem Conchylii operculum oblongum auium carniuorarum vnguibus ſimile, vt hic etiam palam fiat, *Pharmacopolas hodie in officinis ſuis habere Conchyliorum, quæ ſunt longa, & Buccinorum, quæ ſunt rotunda, permiſta opercula, quæ Blattas Byzantias vocant, quum hoc nomine, vt oſtenſum eſt, Purpurarum tantum opercula appellanda erant.* Sunt autem qui Blattas Byzantias longas, negent eſſe Onychas, ſiue opercula Conchyliorum, quod illæ non ſint odoratæ ſuauiſue odoris, ſed fœtidæ. Verum horum opinio facile refellitur ex eo, quod Dioſcorides non ſemper εὐώδες vocet id, quod grato ſolum & iucundo odore placet, ſed etiam aliquando id, q. vehementi & graui eſt odore. Sic pix ab eo εὐώδης dicitur, quam tamen ſuauis odoris eſſe nemo dixerit. Pari ratione vnguis vel Conchylii operculum ab eodem εὐώδες appellatur, non certe, quod iucundi admodum ſit odoris, ſed quod graui ac vehementi ſit odore. Hinc Dioſcorides qualitatem odoris exprimere volens, dixit: ἀμφότεροι δὲ εὐώδεις θυμιώμενοι, καστορίζοντες πῶς τῇ ὀσμῇ: *Ambo, de marino & Babylonico loquitur, grauis odoris, incenſi Caſtorium quodammodo redolent.* Quod autem Caſtorium odore graui & virus redolente eſſe debeat, Dioſcorides tradidit. Huc accedit, quod non niſi a fœtidis rebus ſuffitu facto, ſtrangulatu vteri oppreſſæ, quibus de conſilio Dioſcoridis conchylii operculum adhibetur, excitantur. Quapropter ſi Blattæ Byzantiæ, quæ hodie a Pharmacopœis venduntur grati & iucundi odoris non eſt, cur id ob Conchyliorum opercula, vel vngues eſſe inficias eamus. Porro, vt hoc etiam adiiciamus, quum opercula Conchyliorum & purpuræ ac Buccini, viribus ſimilia ſint, nihil refert, quo illorum ad vuluæ ſtrangulatus vtamur. Ex iis quoque, quæ a nobis iam dicta ſunt, palam fit Blattam Byſantiam recentiorum, ab vngue odorato differre, Arabum vero nequaquam. Nec eſt, quod Nicolaum erroris accuſet Matthiolus, eumque narium oſſa excogitaſſe putet, & vt ipſe ait, purpuræ in vniuerſum præter teſtam, qua conteguntur oſſibus careant: ſiquidem is per os naris operculum foraminis in capite purpuræ, quod naris inſtar eſt, *vt dictum eſt*, intellexerit. Denique meam ſententiam haud labefactat, quod Matthiolus de Conchulatum Indicarum facultatibus affert argumentum. Nam quæ Mauritani Conchulæ Indicæ tribuunt, eadem etiam purpuram & buccinum præſtare Dioſcoridis teſtimonio comprobatur. Quod ſi igitur crematæ Conchulæ idem præſtant, quod purpura & buccina vſta, igitur idem etiam non vſtæ, quod non vſtu præſtent, neceſſe eſt. Quod vero Purpuræ penndeat que Conchulæ Indicæ operculum, iecori & lieni conducat, vterique ſtrangulatus iuuet, Galenus *lib. 11. de ſimpl. medic. facultat.* diſertis verbis docet, inquiens: *Opercula tegumentaque purpurarum ex aceto pota, quidam memoria prodiderunt, lienes tumentes ſanare, & ſuffita eas quæ vteri ſuffocatione periclitantur iuuare, præterea retentas eiicere ſecundas.* Proinde quum purpuræ eiſdem, quas Conchulæ, facultatibus donaræ ſint, parum refert vtras per Blattium Byzantium intelligamus. Pręſtat tamen in Nicolai compoſitionibus purpurarum, in Mauritanorum autem Conchularum reſtas vſurpare.

Vnguis caprarum. *Vnguis aſinorum.*

Vnicornis *Vnicornus*, Græcis μονόκερως dicitur. Animal eſt reliquo corpore equo ſimile, capite ceruo, collo non oblongo, cornu vnico in fronte prominente, longitudine duum aut trium cubitorum. Duum cubitorum fere vidi in aula Marchionum Brandenburgenſium dum illic agerem. Cornu huius vſus frequens eſt aduerſus venena, & peſtilentes affectus, puerorumque nobilium lumbricos. Differt vnicornis a Rhinocerote animali, quod Elephanto ſimile eſt, & cornu in nare, aut ſupra nares habet.

Rhinocerot ab vnicorni diſtat.

Vulpes

A *Vulpes* tota.

Vniones, non quod in vnica tantum Concha, ſed quod nulli duo indiſcreti reperiantur dicti, ſeu margaritæ, quodam Cõcharum genere leues, nõ quatuor, aut ſummum quinque, *Plinio lib. 9. cap. 35. auctore*, ſed plures, centum, numero excedentes auelluntur, Perlas Barbari & officinæ vocant. Harum aliquæ perforatæ ſunt, aliæ integræ, quæ quidem reliquis ſunt meliores. Cordis, & oculorum affectibus medentur. Vniones. Margaritæ.

Ventriculi interior tunica ſiue membrana gallinarum inutilis a Galeno cenſetur: Quare non magnifacienda erit Medico.

De excrementis animantium. Cap. XVI.

B *Butyrum.*
Caſeus.

Fel, Tauri, Hirci, Accipitris, Leporis.

Moſchus, Simeone Sethi, ac recentioribus aliis teſtibus, *Gazellæ* dicti animalis, Dorcadi ſeu Capreæ Indicæ ſimilis, ſanguis eſt in vmbilico concretus. Id animal eodem Simeone Sethi, qui illud ceteris copioſius pingit, teſte, μονόκερως, id eſt, *vnico* armatum eſt *cornu*. (Quum vero id nemo aliorum, ne oculati quidẽ auctores, ſcribat, errorem in Simeonis codice ſubeſſe ſuſpicio eſt, inde forte natus, quod dentes huic animali retro reflexos cornua duo eſſe putarit.) *Quum ruit in Venerem quaſi œſtro agitatum, ſtimulatumque, ei vmbilicus intumeſcit, in quem craſſior ſanguis confluit, quo tempore & pabulo & potu abſtinet, humique volutatur.* C *Qua quidem volutatione vmbilicum fæculento ſanguine, qui ibi coierat, turgentem exprimit: emiſſaque ſanies, & poſt aliquod tempus concreta, ſibi magnam odoris ſuauitatem adſciſcet.* Hæc Sethi. M. Paulus Venetus *libr. 1. de regionib. orientalib. cap. 62.* eſſe quoque animal Catti librarii forte, aut interpretis errore: legendum enim eſſe cenſeo *capreoli: magnitudine ſcribit, quod craſſos habet pilos, pedes vngulatos, dentes quatuor, duos ſupra, & totidem infra exſertos, palmi vel trium digitorum longitudine, iuxta vero vmbilicum inter cutem & carnem veſicam ſanguine plenam, qui ſanguis eſt moſchus.* Iam dictis auctoribus inter Arabes Serapio quoque ſubſcribit, & *animal eſſe capreæ ſimile* tradit. Amatus Luſitanus hæc omnia ficta eſſe, ſed parum recte, *vt paulo poſt oſtendemus*, cõtendit, & in India eſſe animal quoddam leporis magnitudine inquit, quod viuum adhuc virgis cæſum, necatur. Eo occiſo, pelleque detracta, & interaneis exemtis, vniuerſa caro plagis ac verberib. quoad liueſcat D contunditur, pinſiturque. Hæc vbi optime eſt piſta, manu tractatur, vt ſi quæ duriuſcula in illa oſſa fuerint, reiiciantur. Carnem hac ratione optime piſtam & contuſam, manu in globos redigunt, & parte pellis eiuſdem animalis excoriatæ obuoluunt ac muniunt, vt in pilæ formam euadat, & moſchus folliculo incluſus dicitur. Hic calidus in ſecundo, ſiccus autem in tertio ordine habetur. Cerebrum roborat frigidum, & partes imbecillas firmat, eosq; quos animus defecit, reuocat. Vtra iam ſententia verior ſit, diiudicent, qui Moſchum colligi conſpexerunt. Mihi certe tum Arabum, tum recentiorum de hoc animali ſententia, quod plurimum in eius deſcriptione varient, ſuſpecta eſt. Neque audiendos eſſe puto, quod Moſchum tuberculi, vel vmbilici eius animantis inflammati saniem eſſe tradunt, id enim haud dubie falſum eſt. Sed ſunt Moſcho aniE mali tumores, quales in Caſtore eſſe ſupra diximus, & quales in omnib. leporibus ſunt: propter quos vulgus teſtes eſſe exiſtimans, lepores omnes ſimul mares & fœminas eſſe credit: a quibus odoratum illud pus emanare arbitror. Atque tumores eſſe rotundos ac teſticulis ſimiles, membrana ſeu pelle circũdatos, norunt, qui adulterant. Nam in teſticuli formam effingunt, & pelle animantis obuoluunt, ac teſticulum *Moſchi* appellant. Hic itaque eſt Moſchus Luſitani, non legitimus, ſed admodum ab ipſo deſcripto adulteratus, ab eo, quem Arabes & recentiores aliquot Græci pingunt diuerſus. Vt parum recte ab eo mendacii inſimulentur. Ceterum melior eſt, *eodem Sethi auctore*, ſubflauus quam nigricans: & qui pelui humectatæ immiſſus leuior euadit, quam qui grauior. Ex Catay tamen niger præſtantiſſimus hodie affertur. Ferrugineus fere noſter eſt. SeruaF tur melius in pyxide plumbea, cera obturata per ſe. Si autem odoris gratiam perdidit, reponendus erit in vaſe vitreo aperto: & ſi Plateario credendum, in cloaca ſuſpendendus, & odorem recuperabit: Sed & alii latrinis & fœtoribus odoris amiſſi vim recuperandam eſſe literis mandarunt. Officinæ non ſine confuſione *Muſcum* appellant. Eſt & fictitius Moſchus, qui vt patetur, Geſnerus *in ſuis Commentariis de Animalium hiſt.* docuit. Moſchus.

Oeſypus. *Oeſypus* eſt ſuccidarum lanarum pinguitudo. Succidæ autem Lanæ, quod ſudoris A
ſordib. & ſucco imbutæ ſint, dicuntur. Recentiores Græci, Nicolaus præſertim, ὕσσωπον
Hyſſopus humida. ὑγρὸν, id eſt, *Hyſſopum humidum* vocant. Quem ſequentes qui hodie medicinam faciunt,
& Seplaſiæ, itidem Hyſſopum humidam, ab Hyſſopo herba hac adiectione illam ſeparare volentes, nominant. Ea appellationis deprauatæ ratio ex græcæ dictionis corruptione orta eſt. Nam Dioſcoridi & Galeno οἴσυπος dicitur: quam dictionem imperitus ſubinde librarius in ὕσσωπον commutauit. Et hodie quoque in pleriſque locis apud Galenum & Paulum ὕσσωπος, pro οἴσυπος ſcribitur, vt alibi fuſius docuimus.

Sanguis. *Sanguinis* vſus eſt potiſſimum hircini, *vt diximus*, columbini, leporis, ſuilli, & veſpertilionis.

Sanguis draconis. *Sanguis* draconis, *Plinio lib. 33. ca. 7. teſte*, ſanies eſt Draconis eliſi Elephantorum mo- B
rientium pondere, permixto vtriuſque animalis ſanguine, qui ſubinde terra mixtus colligitur, ac in paſtillos ac rotundos orbes conformatur. Hodie, modo Plinius, quod tamen ſuſpicamur factum eſſe, falſus non ſit, eo vti deſierunt Medici, altero in huius vicem ſubſtituto: qui qualis ſit, ſupra expoſuimus.

Lac. *Lac vaccæ, capræ, aſinæ iuuenis*, aliquandiu poſt partum exercitæ, & bene paſtæ præſertim idoneis ſibi paſcuis, vernũ largius, ſed humidius, aut autumnale parcius ſiccius, & butyro diu ſeruando aptius. Sit autem quatenus lacti datum eſt, dulciſſimum, albiſſimum, conſiſtentia mediocri, ſi vaccinum eſt: tenuiori, ſi aſininum, vel caprinum.

Serum lactis. *Lactis ſerum* capræ iuuenis nigræ, ſalubribus pabulis nutritæ. Secundas tenet ſerum
lactis ouini. C

Sericum. Bombycea. *Sericum* vellus eſt, quod vermiculi Seres & Bombyces nominati pedib. explicantes nent, & congeſto glomeri ſe condentes emoriuntur. Fila enim ab illis araneorum modo nentur, quæ in veſtes texuntur. Semeſtris illis vermib. vita eſt apud nos, prorſuſque ante completum annum, quum ſuum nendi obierit munus, efflant animam, prius tamen aſcitis ſibi alis in volucres papiliones degenerantes, & relictis ouis e quibus ſua rediuiua proles ſequenti anno renaſcitur, *vt copioſius in altero noſtrorum de ſtirp. hiſt. comment. tomo, vbi Mori hiſtoriam narramus, cuius foliis vermiculi illi paſcuntur, diximus.* Horum certe lanificio recentiores Græci in quibuſdam medic. compoſitionib. vtuntur. Folliculos recentes, qui cortinas aut colorem nondum experti ſunt, Aetius, Actuarius, &
μέταξα. Sericum crudum. Nicolaus, poſteriores Græci, μέταξαν & μέταξαν ὠμὴν; Latini *ſericum crudum*, Seplaſiæ Setam D
crudam appellant. Dicendum autem illis erat *Sera*, a *Seris* vermiculis. Et haud dubie initio ita vocata eſt, ſed deinde rerum ignoratione factum eſt vt *r* in *t* mutatum ſit. Excalefacit autem Sericum, mirifice exhilarat, reſiccatque primo ordine, attenuat, correcreat, lætumque efficit.

Album græcum. *Stercus bubulum, Caninum*, quod officinis medicorum *Album græcum* vocatur, *Columbinum, Caprinum, Gallinaceum, Murium, Ouillum.*

Saliua.

Sudor. *Sordes.*

Vrina.

Zibethũ. *Zibethum* recentiorib. Græcis dicitur, quod e genitalib. locis cuiuſdam feræ ani- E
mantis, feli, qui veterib. ędificiorum ruinis oberrat, non abſimilis eſt, ſed maior, dentib. armata & fera, colore lupi, maculis paſſim nigris per ſummum dorſum obſcure fuluo mixtis, odoramentum, fœminæ intra genitale & aluum, mari intra genitale membrum & teſtes, argenteo cochleari, aut oriculario inſtrumento eruitur & excipitur. Eſt autem excrementitius quidam lentor, primo butyri colore, qui mox liuidius redditur. Nulla fere res noſtra ætate in maiori pretio fuit, quod vncia vna octonis aureis permutetur. Huius odoramenti vuluam tam amantem eſſe prædicant, vt ad id vndecunque admotum, irrepat. In huius itaque ſtrangulatione ex eo peſſos conficere præſtat. Nomen ſuum in officinis retinet.

De Metallicis. Cap. XVII. F

Metallũ. Metallum eſt *corpus foſſile, quod natura vel ſua ſponte natum eſt, & e terris quæſitum eruitur, aut liquidum, vt argentum viuum, aut durum, ſed quod igne liqueſcat, vt aurum, argentum, æs, & plumbum, vel molleſcat, vt ferrum, idque Græcis* αὐτοφυὲς *nominatur: vel quod arte conficitur, eaq; de cauſſa factitiũ appellatur, vt alibi fuſius docuimus.* Sic autem Græcis ἀπὸ τοῦ μεταλλᾶν, id eſt,

ab

A *ab inquirendo & perſcrutando* dictum eſt. Vt metallum omne id ſit, quod in venis terræ generatum latet, & in vſus noſtros eruitur. Plinius tamen *lib. 33. c. 6.* ob id μέταλλα nominata eſſe putat, quod μετ' ἄλλων cum aliis, vel μετὰ τὰ ἄλλα, poſt alia inueniantur. Metallica itaque Metallica.
medicamenta ſunt, quæ vel ipſa metalla exſiſtunt, aut iuxta metalla reperiũtur, vel dum in fornacibus illa excoquuntur, fiunt, vel aliquo alio modo ex iiſdem conficiuntur. Vſitata officinis ſunt quæ ſequuntur. *Aurum* metallorum omnium pretioſiſſimum, præ- Aurum.
ſtantiſſimumq;, quod indice lapide exploratur, colore ſcil. fuluo in lapide relicto. In foliola & bracteolas multis ictibus lateſcit, quibus medicamenta inaurantur. Quod ſtatim ſuum & natiuum eſt, Græci vocant ἄπυρον, id eſt, *ignem non expertum*: contra quod vſq; eo coquitur, dum argentum omne ab eo fuerit ſeparatum, ἄπεφθον. Idem *obryzum* nomina-
B tur. Bibitur maxime ad cordis affectus, & animi mœrores.

Argentum ſimiliter in bracteolas lateſcit, & foliatum redditur. Argentum.

Arrenicum vetuſtis Græcis & Atticis, poſterioribus, cõmutatione ρ in σ, *Arſenicum*, Latinis ſcriptoribus *Auripigmentum* dicitur. Officinæ Græcam appellationem retinuerunt, & ab Auripigmento diſtinxerunt. Arſenici autem duo ſunt genera, natiuum, & factitium. Natiui rurſus tres ſunt ſpecies, colore & figura differẽtes. Vnum, quod auri Natiuum
imitatur colorem, & ex multis tenuibus cruſtis, tanquam ſquamis, conſtat; vt altera al- arſenicum
teri impoſita videri poſſit, & findi, vt lapis ſpecularis, *de quo infra dicemus*. Id ſi purũ fue- triplex.
rit, præſtantiſſimum eſt. Alterum, magis auri colorem imitatur, nec eſt niſi puluis ſeu arena, cuius Theophra. *in libello de Lapidib.* meminit. Tertium in glebas cõcretum eſt, Factitium duplex.
C & lapidoſum, ac Sandarachæ quodammodo colorem exprimit. Factitii duo ſunt ge- Album.
nera, quorum vtrumque ſplendet: ſed alterum album eſt, quod venis in albo ſubluteis, Luteum.
aut ſubrubris diſtinguitur. Alterum luteum, quod variatur nigris, ſubrufis, plus minuſue Seplaſiarũ
luteis venis. Conficiendi modum alibi tradidimus. Seplaſiæ quatuor Auripigmenti ge- quatuor Arſenici genera.
nera venalia proponunt, nempe album, citrinum, quæ duo ſola Arſenici nomen in officinis retinent, rubrum, & auripigmentum. Album factitium eſt, perinde atq; citrinum, rubrum *Sandaracha* veterum exſiſtit, de quo ſuo loco. Auripigmentum autem illis pri-
tim dictũ, tertium eſt natiui Arſenici veterum genus. ¶ *Aerugo æris*, quæ non eſt niſi Ærugo æris duplex.
florida æris rubigo, itidem duplex eſt, natiua ſeu foſſilis, & factitia. Foſſilis, in metallicis Foſſilis triplex.
Cypriis ærariis, *Dioſcoride teſte*, duobus modis gignitur. Aut enim ex lapidib. quibuſdam
D ærariis exigua, ſed bona effloreſcit. Aut ex ſpecu quodam per Caniculæ æſtus manat & deſtillat, copioſa quidem, & grati coloris, ſed vitioſa, quod cum multis calculis ſit permiſta. Prior abraditur, ideoque Græcis ἰὸς ξυστὸς, Latinis *ærugo raſilis* vocatur. Poſterior Raſilis.
ſicca colligitur. Eſt præter has tertia foſſilis, quæ a ſimilitudine vermiũ, Græcis ἰὸς σκώληξ nominatur. Factitiæ ſimiliter tria ſunt genera. Aut enim abraditur ab ære. Aut in ver- Factitia triplex
mes formatur. Aut in mortario æreo efficitur veteri ex vrina, quæ *Santeris*, & ab effectu Santeria.
hodie *Chryſocolla* nuncupatur. Natiua ſeu foſſilis in vſum medicum haud dum recepta Chryſocolla.
eſt. Raſilis vero factitia hodie vſitata eſt, & officinis viride æris appellatur.

Aes vſtum ſeu crematum vocant *laminas Cupri*, æs enim latini recentiores *cuprum* Viride æris. Cuprum.
appellare conſueuerunt, vſtas Cremandi modum tradit Dioſcorides. Probatur, *eodem*
E *teſte*, rubrum, & quod tritum colore Cinnabarim imitatur. Nigrum vero pluſquam decet exuſtum eſt. Quapropter improbatum duci poterit *æs vſtum officinarum*, quod nigrore nimiam vſtionem repræſentet.

Aeris flos ære fuſo, & aqua effuſa exſilit milii effigie. Quando enim candenti æris
maſſæ aqua frigidiſſima affunditur, de repente ceu minutiſſima & rubentia grana, exſi- Æs vſtum officinarũ improbatum.
lit ac erumpit flos ille. Optimus eſt breuis, grauis, ſplendens, cum teritur rufus, friabilis. Hodie in officinis deſideratur. Flos æris.

Aeris ſquama eſt, quæ malleorũ ictibus de panib. æris excutitur, & gemina exſiſtit, Squama æris.
craſſa, & farinæ modo tenuis. Craſſa Germanice Kupfferſchlag dicitur. Tenuior vero Stomoma
Kupfferbraun/vel Keſſelbraun/ Hanc Plinius *lib. 34. cap. 11. Stomoma* vocat. Differt autem Plinii
F a ſquama ſtomomatis, quod hęc ex chalybe, ferro puriſſimo & optimo, decuſſa ſit ſqua- Stomoma Græcorum
ma, quod Græcis στόμωμα nominatur. Ceterum eſt etiam ſquama clauaris dicta, quod e Squama
clauis, per quos panes ærei ferruminantur, decuſſa ſit. clauaris.

Alumen, quod Plinio *lib. 36. c. 15. teſte*, non eſt niſi ſalſugo terræ, aut liquidũ eſt, aut Alumen.
concretum. Liquidũ duum eſt generũ. Alterũ purum, lactei coloris, pellucẽs, æquale, Liquidum. Rotha.

& omni ſui parte ſuccoſum, non lapidoſum, & ignem olens. Id quia propter puritatem A
φέειμον. in primis vtile eſt, Græcis *φέειμον* vocatur. Alterum, eſt impurum, pallidum, & ſcabrum,
παρέφθορον. officinis vtraq; ignota. Hoc quia ſordibus inquinatum eſt & peruerſum, *παρέφθορον*, quaſi
Concretū. Sciſſile. fraudulentum ſiue deprauatum appellatur. Concretum itidem duum eſt generum.
Quoddam enim ſciſſum ſiue ſciſſile, & Serapioni Iamenum vocatur, eſtq; quatuor generum. Vnum quod eſt cuiuſq; glebosi, & natiui veluti flos, quod optimum, & guſtu maxime adſtringens exſiſtit. Hoc autem ſingulatim effloruit ſimile canis capillis, hinc-
Capillare alumen differt a plumoſo. que adeo Græcis *τριχῖτις*, latinis *capillare* dicitur. Non eſt autem id, quod Seplaſiis hodie *alumen plumoſum* nominatur, *vt alibi efficaciſſimis argumentis probauimus*. Hoc enim non
Amiantus lapis. eſt niſi Amiātus dictus lapis, qui ſciſſilis eſt & friabilis: eamq; obtinet naturam, vt abigne nunquam abſumatur, etiamſi aliquot diebus vritur, vt ſuo loco latius dicemus. Hic B
certe lapis præter alia nomina, quæ alibi indicauimus, a Quadrigario, propter ſimilitudinem, quam cum alumine ſciſſo habet, alumen etiam dictus, vt nihil mirū ſit, hoc nomen adhuc hodie in Seplaſiis retinere. Sciſſilis aluminis quatuor ſunt genera, quemad-
Rotundū. modum *lib. 9. de Simp. medic. facul. cap. 30.* diximus. Alterum, eſt rotundum, & plurium generum. Aut enim manu confictum, aut ſuapte natura tale. Aut bullarum modo intumuit, vel foraminum fiſtulis quandam ſpongiæ ſpeciem gerit, vel eſt ſolidum. Aut tali
Talare. formam præ ſe fert, & Græcis *ἀστραγαλῶτις*, id eſt, *talare* dicitur. Aut lateri colore ſimile eſt,
Laterculariũ. ac *πλινθῖτις*, hoc eſt, *laterculariũ* nuncupatur. Aut ex cruſtis maſſiſue in tabellæ formam
Cruſtaceū. congeſtis conſtat, & *πλακῖτις*, id eſt, *cruſtaceum* vel *tabulatum* rectius appellatur. Nullum vero ex iis omnibus Aluminis generibus hodie in officinis Medicorum proſtat venale. C
Quapropter pro iis vtendum nobis erit gleboſo factitio, cuius hodie in officinis magna eſt copia. Pro illis autem hodie vſitata ſunt alia ſex Aluminis genera, nempe *Rocha*, quod *rupeum* alio nomine vocant, *plumeum*, de quo diximus, fecis vini, *catinum*, *ſcaiole*, & *zuccharinum*, de quibus alibi fuſius diſſeruimus. Ceterum ex glebis natiuis, qualeſcunq; fuerint, hodie in metæ maſſæue turbinatæ formam & figuram effingunt id, quod offici-
Zuccharinum. næ *Zuccharinum* vocant. Sed quod *Catina* & *Scaiola* appellant, ex aliis conficiuntur rebus
Catinæ. Scaiolæ. hoc quidem e lapide Squamoſo, qui in ignem coniectus ſimilis fit Gypſo, illud ex herba Cali Mauritanis dicta, combuſta. Nam huius cinis *Alkali* Mauritanis vocatur. Ex lixiuio autem eius cineris *Salalkali* iiſdem dictus reſultat. Cinis autem ille induratus, ipſis *Alumen Catinum* appellatur. D

Cadmia. *Cadmia*, quam Barbari & Seplaſiæ *Climiam* vocant, duplex eſt, ſcilicet natiua & facti-
Natiua duplex. tia. Natiua ſeu foſſilis, rurſus in duas digeritur ſpecies. Vna metalli expers, quæ certi-
Foſſilis ſimpliciter. oris diſcriminis gratia ſimpliciter *foſſilis* appellari poteſt. Ea æs tingitur ex rubido in aureum colorem, nominaturq; Græcis *Orichalcum*. Cadmiam enim hanc foſſilem con-
Orichalcū. Calaminaris lapis. bibens æs, fit *Orichalcum*, quod Germanice Meſſing dicitur. Lapis vero eſt ſubluteí coloris, interdum non multum durus, ſcaberq;. Hinc Feſtus Pompeius terram nominat. Crematus luteum emittit fumum, & Seplaſiis *Calaminaris* vocatur. Quo tamen nomine primum fragmenta Cadmiæ, quæ ferreis fornacum haſtis adhærent, quoniam caua ſunt, & calamo ſimilia, *vt paulo poſt fuſius dicetur*, nuncupata fuerunt. Hodie autem ſola foſſilis nomen hoc a calamo ſumtum obtinet. Germanice Calmey, vel magis corrupte E
Cadmia foſſilis metallica. Galmey appellatur. Altera, cum adiectione Cadmia foſſilis metallica, quod metalli fertilis ſit, Germanis Cobalt nominatur. Hanc Galenus olim in montibus & riuis Cypri iuxta metallum ſe inueniſſe ſcribit. Color ei niger, aut fuſcus ferreuſue aut cinereus.
Lapis æroſus. Hanc Plinius lapidem æroſum vocat. Errant itaq; qui eundem cum Calaminari eſſe
Factitia. Fornacaria. putant. Factitia Cadmia eſt, quæ in fornacibus, vbi æs eliquatur & coaleſcit, efficitur. Quapropter merito Cadmia fornacum vel fornacaria dicitur. Quanquam autem Cadmia hæc in fornacibus, in quibus etiam venæ auri, argenti, & plumbi nigri excoquũtur, fit, tamen optima in ærariis, & quidem ex pyrite, & Cadmia foſſili metallica, efficitur.
Cadmiæ fornacariæ quatuor genera. Huius autem Cadmiæ quatuor ſunt ſpecies. Prima fit, vbi craſſa materiæ pars egeritur, & poſt Diphryges parietibus fornacum inſidet, quod propter grauitatem ad ſummitatem peruenire non potuit, atque in corpus cruſtæ ſimile concreſcit. Græcis non- F
Cruſtoſa. nullis *πλακῖτις*, Dioſcoridi *πλακώδης*, Latinis *cruſtoſa* & *cruſtacea* nuncupatur. Aliis quibus
Cingulum. maculas lineis, vel zonis ſimiles habere viſa eſt, *ζωνῖτις*, id eſt, *linearis* vel *cingularis* voca-
Onychytis. tur. Quibus autem venas Onychis lapidis referre videtur, *ὀνυχῖτις* appellatur. Altera

ſpecies,

A ſpecies in iiſdem fornacem locis humilioribus, & itidem ex craſſa fit materia: quę quia
terrena & dura, & quaſi teſtacea facie ſuperficieue eſt ὀςρακῖτις, id eſt, teſtacea nomina- Teſtacea.
tur. Tertia, tenuis materiæ pars eſt egeſta, quæ propter leuitatem magis in ſublime fer-
tur, & in altioribus fornacum locis inſidet, ibique pariter in corpus concreſcit, cuius ſu-
perficies vuarum ſpeciem gerit. Hinc Græcis *βοτρυῖτις*, id eſt, *racemoſa* dicitur. Cadmiam Racemoſa.
efficit quæ curua & caua, calamoq; ſimilis eſt, ideoq; veteribus *Calaminaris* vocata eſt. Calaminaris veterũ.
Officinæ hodie & vulgus medicorum perperam Thutiam Alexandrinam vocant: &
pro vera Thutia, quæ Græcorum eſt *Pompholix*, vendunt. Quarta, tenuiſſima materiæ Officinarũ error.
pars geſta eſt. Quapropter quum propter leuitatem altius cum fumo feratur, Græcis Capnitis.
καπνῖτις, id eſt, *fumaria* dicitur.

B *Chalcanthum vel Chalcanthus* Græcis, atramentum ſutorium latinis dicitur. Prio- Chalcantos.
rem appellationem, quod ex ære quodammodo effloreſcat, alteram vero ab atro, quem Atramentũ ſutorium.
reddit colore, & quod olim eo coria ſua tingebant ſutores, nactum eſt. Seplaſiæ *Vitrio-* Vitriolum.
lum, quod vitri aut cryſtalli modo translucidum ſit, Germani Kupfferwaſſer/nominant.
Hoc, Plinio auctore, geminum eſt foſſile natiuumue, & factitium. Foſſile ex humore Foſſile.
conſtat, qui gelu concreuit, aut in venis vel fibris, vel commiſſuris ſaxorum, aut dom ex
iis guttatim deſtillat, nondum tamen in canales decidit, quo ſane modo de eorum ca-
meris ſtiriarum inſtar dependet: aut poſtquã deſtillauit, quomodo reperitur in earum
ſolo. Verum ſiue dependeat de cameris, ſiue humi iaceat, *σταλακτικὸν*, id eſt, *ſtillatitium* no- Stillatitiũ.
minatúr. Cum capillis vel plumis ſimilitudinem habet, adeoque molle & tenue eſt: aut
C ſtiriarum modo concreuit, aut glebæ formam obtinet. Coppam roſam Itali, Germani
Gockelgut nominant. Factitiũ duplex eſt. Vnum Græcis *πηκτὸν*, hoc eſt, *concretitium* vo- Factitium.
catur. Id vbi e ſpeluncis cuniculiſue vel effertur, atque in piſcinas quadratas ex cauaroſ- Concretitium.
ve ſcrobes effunditur: vel inde corriuatur frigore, aut ſolis calore concreſcit. Hoc viri-
de eſt, & Seplaſiis hodie *Vitriolum Romanum* appellatur. Alterum Græcis *ἑφθὸν*, id eſt, *co-* Vitriolum Romanũ.
ctile, vocatur. Decoquitur enim aqua atramentoſa in ahenis quadratis. Ceterum ſuto-
rium atramentum variis præditum eſt coloribus. Nam aut candidum, aut pallidum,
aut viride, aut ceruleum eſt. Differt a metallico atramento, quod priuatim Græcis *μελαν-* Melanteria.
τηρία dicitur, quod ſcilicet colore cinereum & nigrum ſit. Latinis *atramentum* eadem de
cauſſa nominatur. In cuniculorum faucibus & cauernis reperitur. Officinis incogni-
D tum. Eſt & præter hæc tertium atramentum ſcriptorium librariumue vocatum, Græcis Atramentum ſcriptorium.
μέλαν nuncupatur.

Chalcitis eſt ſemper natiua, quæ ſponte ſua naſcit̃, & in fodinis concreta inuenitur, Chalcitis.
æris ruborem & colorem habet, vnde & nomen accepit, ac *Rubra* dicta eſt. Germanis Rubra.
rot Kupfferwaſſer oder rot Atrament vocatur. Optima, *Dioſcoride teſte*, æri ſimilis eſt, fria-
bilis, nec lapidoſa, recens intercurſantibus oblongis & ſplendentibus venis fibriſue. Ex
Chalcantho veteri fit, *Galeno atteſtante*, qui Chalcãthum paulatim in Chalcitim tranſire
ſcribit. Neutra officinis hodie vſitata. Quum autem Miſy & Sory eiuſdẽ cum Chalcite
ſint tũ naturæ, tũ facultatis, pręſtat, neglecto alphabeti ordine, hoc loco de iis differere.

Miſy gleba eſt ſubſtantia, ſapore, & viribus Chalcantho ſimilis, & dum friatur a- Miſy.
E renoſæ naturæ, colore aureo ſeu luteo, & ſtellarum inſtar ſcintillans. Errant igitur, qui
vulgo *vitriolum Romanum* appellari putant. Nam illud viridi potius, *vt dictum eſt*, aut cæ- Myſi nõ eſt vitriolum Romanum.
ruleo, non aureo, colore conſtat. Miſy præterea foſſile eſt, & quod ſponte in terræ vi-
ſceribus naſcitur. Vitriolum autem Romanum factitium eſt Chalcanthi genus viride,
quod concretitium vocatur. In officinis deſideratur, in fodinis tamen Goſelariæ æra-
riis reperitur, & geel Atrament dicitur.

Sory itidem foſſile, & natiuum eſt, ac Melanteriæ metallicæ cognatum. Lapidis
præterea duritia, ob vehementem concretionem, ideoque craſſarum partium exiſtit.
Colore, vt metallicum atramentum, cinereum & nigrum, nonnihil tamen ad rufum
declinans. Hinc eſt, ꝙ Germanice graw Atrament nominetur. Porro vt Sory eſt craſſiſ-
F ſimarum partium, ita Miſy tenuiſſimarum. Chalcitis autem medium quiddam tenet.
Probatur Sory, quod dum frangitur & nigrius apparet, ac ſplendet, in foramina multa
dehiſcens, quod eſt ſubpingue, quod valide fulminis olet virus, quod olfactum ſtoma-
chum ſubuertit. Officinis non cognoſcitur.

Calx duplex eſt, viua & exſtincta. Viua ſeu nõ exſtincta, Græcis *ἄσβεστος* dicitur. Biſa- Calx. Viua.

riam fit, nempe ex albo lapide e propriis fodinis eruto & marmore viliore, vel calculis litoralibus coloris cæſii vel candidi. Fit etiã ex teſtis Oſtrearum & Buccinorũ, ad eum modũ, qui eſt a Dioſcoride oſtenſus. Ex quo certe calcis genere publica & priuata ædificia in tota maritima Germania fiunt.
Exſtincta.
Calx quædam eſt aqua ſæpius exſtincta.

Ceruſſa.
Ceruſſa, Græcis ψιμμύθιον dicta, non eſt niſi plumbum nigrum acerrimi aceti halitu incraſſamentum, poſt intruſatili mola tritum, denuoque cribratum in candidum puluerem pollinemue reſolutum. Ceruſſæ conficiendæ modum alibi oſtendimus. Porro ſi Ceruſſa vratur donec rufum contrahar colorem, Sandyx nominatur. Vitruuius *lib. 7. cap. 12.*
Sandyx.
Sandaracam, quod nimirum veræ Sandarachæ colore ſimilis ſit, appellauit. Latini colorem hunc *Minium ſecundarium*, officinæ ſimpliciter *Minium*, Germani Mennig vocant.
Minium ſecundarium.

Chryſocolla.
Natiua.
Chryſocolla duplex eſt, metallica ſeu foſsilis, natiuaue & factitia. Natiua, in fibris & venis gignitur, aut per ſe plerunq; arenæ ſimilis reperitur, aut materiæ metallicæ adhæret, atque hinc abraſa cuiuſdam arenæ ſimilitudinem gerit: aut quum aquæ iam dictas species lambunt, pulueri ſimilis ſubſidit. Germanis Berckgrün / Schiffergrün dicitur. Laudatur quæ in ærariis fodinis, ſecundum locum obtinet quæ in argentariis, & tertium quę in aurariis inuenitur. Quæ ex plumbi cauernis exudat, deterior. Officinis ignota eſt.
Factitia.
Factitia duplex eſt: altera ex dura natiua fit, tingiturque lutea herba, ob id herbacea dicta. Atq; ea laudatiſsima eſt, natiuaq; precioſior. Conficiendi eius modum tradit Plinius *lib. 33. cap. 5.* Altera, qua aurifices ad glutinandum aurum vtuntur. Hanc Dioſcorides inter ærugines enumerat, & Plinio *Santeria* dicitur.
Santeria.
Fit ex Cyprio ære, pueri impubis vrina, & nitro. Quia vero propter Cyprii æris penuriam hodie confici non poteſt, altera & recentiorum Chryſocolla in eius locum ſucceſsit, quæ fit ex nitro foſſili, *vt ſuo loco fuſius dicemus*, ac Serapioni aliiſq; Mauritanis *Tincar*, officinis *Borax*, quod nomen ipſi cum reliquis Nitris eſt commune, dicitur. *Baurach* namq;, aut potius *Borax*, Arabibus omne nitrum appellatur.
Tincar.
Borax.
Baurach.

Cinnabaris.
Theophraſti.
Cinnabaris duum eſt generum, veterum ſcilicet ac recentiorum. Veterum iterum in duo partitur genera. Vna quidem eſt Galeni & Theophraſti, quæ in libello de *Lapidibus* illi κιννάβαρι nominatur. Hæc non eſt niſi Minium natiuũ, quod aliis Græcis ἄμμιον, id eſt, *arenula*, & ἄνθραξ vocatur. Verum eſſe, quod dicimus, oſtendit abunde Plinius *lib. 33. cap. 7.* vbi ex profeſſo Minii hiſtoriam perſcribit, Theophraſtumque citat, & ad minium omnia, quæ ille ad Cinnabarim retulit, perſpicue accommodat.
Miniũ natiuum, ſeu Cinnabaris foſſilis.
Minium autem natiuum, ſeu Cinnabaris foſſilis, lapis eſt rubens, non extrema duritie, hinc eſt, quod aliis gleba & arenula potius dicatur, atqui ponderoſiſſimus, & non raro argento viuo ita farctus, vt ſponte exſtillet, haud aliter quam arte, & vi ignis elicitur. Germanis Bergzinober vocatur. Hoc plane venenatum & exitioſum exſiſtit, atque in metallis ſtrangulantem halitum eructat. Eo pictores olim ad ſumptuoſa parietum ornamenta vſi ſunt. Quod autem Galeni Cinnabaris non ſit alia, quam Theophraſti, paulo poſt, vbi prius, quæ ſit Dioſcoridis indicauerimus, monſtrabimus.
Dioſcoridis Cinnabaris.
Altera eſt Cinnabaris Dioſcoridis, quæ nonnullis non eſt, niſi liquor ex Aphrica allatus, vi eadem, qua lapis Hæmatites, non foris tantum adhibitus, ſed etiam intra corpus ſumtus pollens. Quorum tamen ſententiam probare, ob cauſſas capite 10. expoſitas, haud poſſum.
Plinii error.
Hanc Cinnabarim Plinius vulgi ſecutus opinionem ſaniem Draconis illiſi, Elephantorum morientium pondere permixto vtriuſque animalis ſanguine eſſe ſcriptum reliquit, qui intenro nec diluto ſanguinis modo colore præditus eſt, ſanguinem animantis eſſe falſo credens. Veterem autem hanc appellationem a vulgi opinione natam, recentiores ſubinde Græci retinuerunt, & hodie etiamnum Seplaſiæ ſuccum cuiuſdam vel arboris, vel herbæ *ſanguinem Draconis* nominant, vel quod ſanguinem in picturis reddat, vel quod hoc nomine, in iis, vnde affertur locis vocetur.
Sanguis Draconis.
De hoc tamen & Dioſcoridis Cinnabaris ſupra cap. nimirum 10. abunde diximus.
Galeni Cinnabaris.
Porro Galeni Cinnabarim non eſſe a Theophraſti Cinnabari diuerſam, multis argumentis conſtat. Nam illam *lib. 9. de ſimpl. med. facultat.* inter metalla, perindeatque Theophraſtus recenſet. Præterea ibidem acrem illi ineſſe facultatem, & in capite de cæruleo detrahendi ac minuendi carnem facultatem habere memoriæ prodidit. Denique *lib. 1. de compoſ. medicam. localium. cap. 28.* Cinnabarim inter calefacientia, mordentia, & diſcutientia numerat medicamenta, & eandem cum ſu-

lo[...]

A lo felle confert. Vt hinc omnibus perſpicuum euadat, Galeni Cinnabarim etiam vene-
nis annumerari, adeoque a Theophraſti Cinnabari nihil differre. Nam quum ea, quæ
carnem detrahunt ac imminuunt, eiuſdem ſint generis cum ἐν σήψει, id eſt, *putrefacienti-*
bus, quemadmodum Galen. *lib. 5. de ſimp. medicamen. facul. cap. 55.* oſtendit, vt eadem quo-
que venenata ſint oportet. Recentiorum, & qua hodie officinæ vtuntur Cinnabaris, fa- Cinnabaris recentiorũ.
ctitia eſt. Siquidem ex argento viuo & ſulphure a Chimiſtis conficitur. Germanis Zi-
nober dicitur. Eſt & hæc, perinde atque Theophraſti & Galeni, venenata & exitioſa, id-
eoque intro corpus haud ſumenda. Sola autem Dioſcoridis Cinnabaris innoxia eſt, in-
tro etiam in corpus aſſumta.

Diphryges etſi officinis incognitum & inuſitatum eſt, tamen quum creber eius a- Diphryges.
B pud veteres vſus fuerit, præſtat etiam quid ſit, breuiter hic commemorare, quo aliquan-
do in vſum reuocari poſſit. Eius tria ſunt genera Primum metallicum & natiuum, quod Natiuum.
in Cypro gignitur, hincque adeo *Cyprium* dictum eſt. Fit e luto, quod e ſpecu quodam
Cypri extrahitur, & extractum ſole ſiccatur, mox circumpoſitis ſarmentis vritur. Hinc
Diphryges, quaſi bis, a ſole ſcilicet & a ſarmentis, toſtum crematumue, appellatum eſt.
Alterum genus factitium eſt. Fit enim in fornacibus, & excocti atq; perfecti æris veluti Fex æris.
ſedimentum quoddam, & fex ſubſidens exſiſtit. Id enim poſtquam æs effluxit in cati-
num, remanet in fornace, in eius fundo tanquam vſtorum in foco lignorum cinis reſi-
dens, vt alibi fuſius monſtrauimus. *Tertium*, ex Pyrite æroſo fit lapide, quando is, vt calx Pyrites cõ-
in camino donec rubeſcat, vt rubrica concrematur. Hoc etiam, *vt tradit Dioſcorides*, fit crematus.
C ex ſola materia, quæ æris lapidem, quando aſſatur, gignit.

Ferrum duplex eſt, natiuum & conflatum, ſeu excoctum. Natiuum eſt purum, & Ferrum.
repetitur in fodinis. Germanis gedigen Eiſſen/ dicitur. Alterum conflatũ ſeu excoctum,
quod in ferreis officinis excoquitur, quas Hammerſchmitten Germani nominant. Fit du-
plici modo, nempe vno ex lapidibus ferreis. In eadem vena nõ raro reperitur Magnes
tanta illi cum ferro eſt familiaritas, & amicitia. Altero ex terra rubra, ferrugine quaſi lę-
ſa. Plura de ferro Plin. *lib. 34. c. 14.* Rubigo autem ferri, *Dioſcoride atteſtante*, egregiã in re- Rubigo ferri.
ſtringendo, ſiccandoq; facultatem habet. Recrementum ferri, quod Germanis Eiſſen-
ſchlack/ & Zunderſtein oder Sunderſtein vocatur, eandem quam rubigo vim obtinet.

Gypſum cognata Calci res eſt, non tamen ita calidũ. Differt primum colore: can- Gypſum.
D didum enim pleriſque in locis reperitur, in aliis in candido cinereum, cinereum item
nigris maculis interſtinctum, cinereũ tantum, ſubrufum, & viride. Dein nitore: aliud
enim ſtellatum inſtar micat, aliud marmoris modo nitet, aliud tranſlucet. Poſtremum
figura: Quippe aut eſt gleboſum, aut ex cruſtis conſtat, aut quemadmodum Salammo-
niacus filum videtur. De quo plura alibi diximus.

Hydrargyrus Galeno ac aliis Græcis, quaſi aqueũ argentum dicas, Ariſtoteli ἄργυρος Hydrargyrus.
χυτὸς, hoc eſt, *fuſile argentum*, quod ſcilicet ſolidum non ſit, ſed fuſum ac liquidum, Lati-
nis a motu, quia ſtare loco neſcit, & ſuo pondere hac illac fertur, *Argentum viuum* no- Argentum viuum.
minatur. Chimiſtæ & hos imitantes officinæ medicorum *Mercurium* vocant. Eſt autem Mercurius.
argentum viuum duplex, natiuum ſcilicet, & factitium. Natiuum & purũ in lacunis re- Natiuum.
E peritur, quum aquæ, quibus venæ ſtillant, Minium madefecerint. Eo enim modo coit,
& in argentum viuum vertitur. Factitium ex Minio conficitur ad eum modum quem Factitium Plinii error.
Dioſcorides, & Plin. *lib. 33. cap. 8.* tradunt. Ceterũ idem Plin. *ca. 6. iam citati libri*, natiuum,
argentum viuum nuncupat, factitium autem Hydrargyron: quo nomine merito a Leo-
niceno eſt reprehenſus. Diuerſis enim verbis diuerſas res ſignificari putauit, quum ta-
men conſtet vtrumq; argẽtum viuum vtriſq; vocibus denotari. Quæ ad temperamen-
tum eius ac vires attinẽt, copioſe admodum *lib. 9. de ſimpl. med. facul. ſect. 3. c. 32.* docuimus.
Porro vbi in ſui generis vas a Chimiſtis impoſitum fuerit argentum viuum, calore ignis
in ſublime fertur, atque ex eo efficitur corpus albũ, quod *Mercurium ſublimatum* nomi-
nãt. Conficiendi modus is eſt. Argentum viuum in vas vitreum cõiicitur, adiecto ſale
F quod *ammoniacum* vocant. Vtraque ſimul mixta, ac in fornacem poſita, ignis vi & calore Mercurius ſublimatus.
in ſublime feruntur, ex eiſque corpus album ſalis aut Sacchari colore præditũ, efficitur,
quod *Mercurium ſublimatum* appellant. Efficitur etiam argentum viuum, rubrum, quod Mercurius præcipitatus.
Chimiſtæ *Mercurium præcipitatum* appellant, hoc quidem modo. *Aluminis, & atramen-*
ti ſutorii æquales partes ſumuntur, quibus ſalis dimidio plus altero eorum additur. Deſtillatur

hoc totum cum vitreis vitis. Stillatitii huius pondo vnum, argenti viui tria in vas vitreum ponuntur, inde deſtillantur, & auctis ignibus perſeueratur tantiſper, donec fumus & vas rubeſcant, nec liquoris quicquam ſuperſit: demum fracto vaſe colligitur argentum viuum, quod cotre tam videtur inſtar lapidis, hoc tenuiſſime teritur in Porphyritide tabula, & denuo excoquitur ac deſtillatur, donec ſiccetur in vaſe vitreo. Rurſus fracto vaſe materia, quæ ſupereſt colligitur, ac denuo teritur in eadem tabula ſubtiliſſime, poſtea ipſum in æneo vaſe reperitur: ſuppoſitoque igne valido, cum æneo piſtillo miſcetur, & agitatur per duarum horarum ſpatium, quoad ſplendorem ferme ac rubedinem minus acquirat, tuncque exceptum ſeruatur vitreis vaſis. Citra dolorem carnes erodit, & putreſcentia vlcera ſiccat. A

Lithargyros. Spuma argenti. *Lithargyros* Græcis, Plinio & aliis ſcriptoribus. *Spuma argenti*, quod vena conflata igne, vt in omni coctura fit, eam veluti ſpumam reddat, dicitur. Qui igitur lithargyron, id eſt, *lapidem argenti*, nominant, hi ortæ rei duritiam: qui vero ſpumam, hi naſcentis naturam conſiderant. Rectius autem *ſpuma*, vel *lapis plumbi* diceretur, quod ſcilicet hæc ſpuma ex plumbo nigro conficiatur, & viciſſim ex ea plumbum. At nec ex argento ſpuma fit, nec ex ſpuma argentum. Nam ſi quando ex miſtura plumbi & argenti, quum argentum ſeparatur a plumbo, fit ſpuma, eam non ex argento, ſed ex plumbo fieri hinc cognoſcitur, quod de argento nihil depereat: plumbum vero totum mutetur partim in B

Dioſcoridis & Plinii lapſus. hanc ſpumam, partim in plumbaginem. Quod quum Dioſcorides, Plinius & alii quidā non animaduerterunt, factum eſt, vt ex argento etiam hanc ſpumam fieri putauerint.

Spuma argenti ſex conficitur modis. Germanice Glett vel Bleyſchaum rectius, quam vulgo conſueuit, Silberſchaum appellaretur. Conficitur ſex modis, ex arena plumbaria, e lapide plumbario, ex plumbeis laminis, e miſtura plūbi, ex argenti miſtura, ex auri miſtura, vt alibi fuſius docuimus. C

Fulua Aureaue. Candida. Spuma hæc colore differt: ſiquidem aut fulua eſt, aut candida. Fulua, nō quod ex auro fiat, vt nonnulli arbitrantur, ſed propter coloris ſimilitudinem, quam cum auro habet, Græcis *χρυσῖτις*, officinis *Lithargyrum auri*, Germanis Goldtglett nominatur. Candida propterea, quod argenteum refert candorem, Græcis *ἀργυρῖτις*, Seplaſiis *Lythargyreum auri*, Germanis Silberglett, non quod ex argēto fiat, dicitur. Fuluum vero colorem *Chryſitis* contrahit, quod maiorem vim ignis paſſa ſit. Argyritis, quod minorem vim ignis ſenſit, candidum contraxit colorem.

Minium. Natiuum. *Minium* duplex eſt, natiuum & factitium. Natiuum, quod a Vitruuio *lib. 7. ſuæ architectura cap. 8. & 9.* deſcribitur, non eſt niſi Theophraſti & Galeni Cinnabaris, *de qua* D

Factitium *ſupra abunde diximus*. Eo pictores vtuntur. Factitium, alio nomine *ſecundarium minium*, & *Sandyx*, Germanis Mennig/ *vt ſuo loco oſtendemus*, appellatur.

Nitrum vel *Litrum*, quod Arabibus *Baurach* dicitur, Sali cognatum eſt, quod ſimiliter ac ſal aut naſcatur, aut cōficiatur. Habet vero triplicem differētiam trib. diſtinctam

Nitrum. Natiuum. nominibus. Eſt enim *nitrum* ſimpliciter dictum, eſt *ſpuma nitri*, & *aphronitrum*. Nitrum ſimpliciter dictum geminum eſt, natiuum & factitium. Natiuū eſt, quod ſine artificio,

Primum. & ſuapte natura cōdenſatur. Primum eius genus eſt, quod ex terra nitroſa imbre perfuſa, & a ſole denſata efficitur. Hoc non aliorum foſſilium modo cæditur, aut ligone e montibus effoditur, aut ex ſubterraneo ſpecu excauatur, ſed ex ſolitudine & campis concretum legitur. Nihil tamē vetat, quo minus ligone auferatur: ſed nullo modo tectum terra E
reperitur. Quod vero ita ſolis calore denſatur, & ſuapte natura ſeſe coagulat, in aceruos condunt, vt duret: alias n. ab imbre liquatur. Quapropter vt denſari cœptum eſt, rapitur, aut relictum in aceruos, vt comprehēſum eſt, conditur. In hoc genere Nitrū præfertur leue roſeo colore, aut cādido, in foramina dehiſcens, perinde quaſi ſpōgioſum quiddā durū ac ſpiſſum, & lapidi ſimilis, quale eſt Aegyptium, quod lapidis inſtar induruit in a-

βουνοί. ceruis, qui eo quod collium habeant ſpeciem, *βουνοὶ* Græcis dicuntur, *vt alibi fuſius docuimus*.

Halmirage. Nitrum hoc, quod beneficio terræ, & æſtuantis ſolis vi perficitur, atque in conuallibus & cāpis ſua ſponte ex terra efflorecit, *ἁλμυράγην* Græci peculiariter vocāt, nomine ducto partim ex ſapore, quē habet ſubſalſum, partim ex eo, quod e terra erūpat, ab *ἅλμη*

Natiuum alterum. & *ῥήγνυμι*. Præter hoc quod diximus, alterum eſt itidem natiuum, quod ex fluminib. lacubus, vel fontibus, quorum ſummitas in Nitrum denſatur, colligi ſolet. Quum enim aqua Nili, aut fontis, aut lacus diu in conualle ſteterit, ſaluginoſa & nitroſa tandē euadit, quādam ad ſe ſubſtantiam ex profundo, & ſalſam materiam euocans, quę poſtea ſalis inſtar, calore ſolis concreſcit, duriorque ipſo ſale redditur. Porro nitroſus quidam eſt lacus in F

Mace-

A Macedonia, qui circa Canis ortum gignit Nitrum, quod veteres ſcriptores *Chalaſtraum*
nuncupãt. Ceterum factitii Nitri plura ſunt genera. Vnum, fit in Aegypto, maxime ex Factitium nitrum.
Nili aquis, quæ nitroſæ ſunt, in nitratias infuſis. Hoc eodem modo vt natiuum, prius-
quam denſari cœptum eſt, rapitur, ne in nitrariis reſoluatur. Hoc, *Plinio auctore*, fuſcum
& lapidoſum eſt. Factitium præterea Nitrum eſt, quod Græco nomine noſtris *Chryſo-* Chryſocolla.
colla, Arabico *Tincar*, Barbaro *Borax* dicitur, *vt ſupra quoq; diximus*. Porro quod Nitro ipſi Spuma
inſidet, ac ſub dio rum in conuallibus, tum in nitratus ex ſeſe efflore ſcit, vt in ſalinis, te- ſeu flos
nuiſſimum & leuiſſimum, ſpuma ſiue flos, Galeno præſertim *lib. 4. de Simpl. medicament.* Nitri.
facultatibus cap. 20. frequentius tamen *ſpuma*, nominatur. Hanc autem Græci duabus Aphronitrũ quid.
ſeparatis vocibus ἀφρὸν νίτρου appellant, vt diſtinguant ab eo, quod iiſdem compoſita vo-
B ce ἀφρόνιτρον nominatur. Quid vero Aphronitrum ſit, vnus duntaxat Plinius oſtendit,
qui id eſſe ſcribit, *quod in ſpeluncis & antris mollibus deſtillans colligitur*. Id quia ſpumæ con-
cretæ ſimile eſt, coniunctis duabus vocibus ἀφρόνιτρον nominauerunt, vt illud a ſpuma ni-
tri, quæ non ita compacta & concreta eſt, ſed aſpectu triticeæ farinæ ſimilis, quamque
hoc nomine ſeparatis nominibus ἀφρὸν νίτρου, vt comprehenſum eſt, vocant, diſcerneret.
Duplex autem Aphronitrum exſiſtit. Vnum, quod ex ſpeluncarum cameris ſtitia- Album.
rum inſtar concretum pendet. Id quia nullam in ſe terream vel grauitatem, vel craſſi- Nigrum.
tiem habet, optimum eſt, & Galeno *album* appellatur. Alterum eſt, quod liquidum
adhuc excidens, in terram defertur. Id ob admixtam ſibi terram, graue eſt, terreamque
craſſitiem habet: ob id nigrius & deterius exſiſtit. Præter iam dicta eſt etiam, quod *Ha-* Halinitrum.
C *linitrum*, vel vt hodie loquuntur, *Sal nitri*, Germanice Salpeter, quaſi dicas *ſal petroſus*,
vocatur. Fit duobus modis. Primo, ex molli & tenuiſſima materia, quam exſudant Aſiæ petræ flos.
veteres muri, rupes, ſaxaq; montium. Hoc cum Aſiæ petræ flore magnam ſimilitudinẽ
& cognationem habet. Atq; inde illi Germanicam nomenclaturam Salpeter inditam
eſſe omnibus perſpicuum eſt. *Secundo*, ex terra putri & ſalſuginoſa, e ſtabulis, & ſimili-
bus locis, in quibus animalia diu minxerunt petita, conficitur. Hanc enim ita præpa-
rant & madefaciunt, vt ſalſedinem omnem exſuat: Halinitrum autem candidum eſt,
tranſlucidum, ſalſum, ſubacre, rarum, leue. Ignem ocyſſime concipit, & in flammam totum
mutatur. Quapropter vtile eſt ad compoſitionem pulueris tormentarii vocati, qui ac-
cenſus miſſiles globos tormentorum bombardarumue extorquet. Etſi autem Halini-
D trum multum differat a legitimo Nitro, tamen quum etiam ſit tenuium partium, & ab-
ſtergat, in veri Nitri penuria, eo in compoſitione medicamentorum vti licebit. Ex iis,
quæ hactenus diximus, omnibus perſpicuum euadit, Galenum non temere multis in
locis ſuorum monumentorum ſeparatim nitri, ſpumæ nitri, & aphronitri facere men-
tionem. Nam inter ſe tria hæc, *Nitrum, ſpuma nitri, & aphronitrum*, vti oſtenſum eſt, dif-
ferunt. Quæ autem inter ſpumam Nitri & Aphronitrum ſit differentia, diſerte Galen. Nitri ſpuma & aphronitrũ differũt.
lib. 9. de Simpl. medicament. facul. docet, qui ſpumam nitri inquit aſpectu triticeæ farinæ
ſimilem eſſe, hoc eſt, *laxam, diſſolutam, & candidam*. Aphronitrum autem farinæ ſpeciem
non habere, neq;, vt illam, diſſolutum laxumue, ſed concretum, coactum, & compactũ
eſſe. Vt hinc pateat, ſpumam nitri conſiſtentia, quam aphronitrum, tenuiorem eſſe.
E Hanc inter aphronitrum & ſpumam nitri differentiam veteres probe tenuerunt, & di-
ſertis verbis explicarunt. Quippe Galen. libro paulo ante citato, ita de iis ſcriptum re-
liquit: ἀφρόνιτρον ἀφροῦ νίτρου διαφέρει *Aphronitrum a ſpuma nitri differt*. Quanquam eo in loco Græcus
Græcus Aldinus codex mendoſus ſit & deprauatus, legatq; ἀφρόνιτρον ἀφρονίτρου διαφέρει. Hãc Galeni codex emendatus.
autem lectionem eſſe falſam, in primis teſtatur Paulus Aegineta, qui *libro ſeptimo de a-*
phronitro, & ſpuma nitri, tanquam diuerſis rebus & inter ſe differentibus agit, eamq; dif-
ferentiam ibidem explicat. Dein Aetius *lib. 2. cap. 50.* vbi ad verbum Galeni locum de-
ſcribens, ita inquit: ἀφρόνιτρον καὶ νίτρου ἀφρὸς διαφέρουσιν ἀλλήλων. Quinetiam locum Galeni ita,
vt diximus, eſſe legendum, ea quæ mox in contextu Galeni ſequuntur verba euidentiſ-
ſime conuincunt. Nam ſtatim ibidem ſubiicit, νίτρου μὲν γὰρ ἀφρὸς, &c. ἀφρόνιτρον δ' ἤχ, &c.
Serapio quoq; euidenter hanc differentiam innuit, dum *inter ſe Baurach Aphricum ſeu*
ſpumoſum (ſic enim eius interpres Aphronitrum appellat) *& ſpumam nitri differre* ſcribit.
Præterea Auicenna, etſi Baurach voce confuſe ac promiſcue iam pro nitro, iam vero
pro aphronitro vtitur, ſi quis eiuſdem verba diligenter expendat, hanc, quam diximus
differentiam inter aphronitrũ & ſpumam nitri innuere videtur, quum Baurach arme-

num, *nitrum*: baurach aphricanum *aphronitrum*: & ſpumam baurach, *nitri ſpumam* ap- A
pellat. Accedit quod inter recentiores Græcos etiam Nicolaus Myrepſus hanc diffe-
rẽtiam obſeruauerit. Is enim illitione *24.* νίτρου ἀφρ8, illitione autem *43.* & multis aliis lo-
cis, ἀφρονίτρου mentionem facit. Deniq; Plinius *lib. 31. cap. 10.* ſeparatim ſpumæ nitri, aphro-
nitri, & nitri meminit, adeoq; inter hæc tria differentiam agnouiſſe videtur. Vt iam ſo-
le meridiano clarius ſit, a ſpuma nitri diuerſum eſſe, ꝙ compoſito nomine aphronitrũ
dicit'. Nihil autem refert, ſiue ἀφρόνιτρον, ſiue ἀφρόλιτρον, ſiue adẽta litera ρ ἀφόνιτρον aut ἀφόλι-
τρον nomines. Vt enim inter ſe non differunt νίτρον καὶ λίτρον ſic etiam ἀφρόνιτρον καὶ ἀφρόλιτρον.
Verum ἀφρόνιτρον & ἀφρόλιτρον verbum eſt, exoletum, quemadmodum Phauorinus in ſuo
Lexico teſtatur, inquiens: Τὸ ἀφόνιτρον παλαιὸς ἐξίτηλον καὶ ἄδοκιμον. Arq; hinc eſt, quod hæc vox
aliquoties in Galeni & Pauli libris remãſerit, & in manuſcripro Nicolai Myrepſi codi- B
ce paſſim ἀφόνιτρον pro ἀφρόνιτρον ſcribitur. Quum itaq; conſter aphrolitron ab aphronitro
non diſtare, euidentiſſimum eſt in eodem cap. Gal. in codice Aldino deprauare legi:
εὑρέθη χυμὸν ὀλίγον ἐμφερόμενον ἐν τῷ μεταξὺ κατὰ τὴν δύναμιν εἶναι τὸ ἀφρόλιτρον ἀφρονίτρου τε καὶ ἁλῶν. His enim
verbis ſignificaretur aphrolitrum in medio conſiſtentem habere facultatem aphroni-
tri & ſalis, adeoq; ab aphronitro diuerſum eſſe: quod tamen a veritate plurimum abeſt.
Legendum igit' erit pro εἶναι τὸ ἀφρόλιτρον, εἶναι τὸ λίτρον ἀφρονίτρου τε καὶ ἁλῶν: vt ſit verborum Gal.
ſenſus: *Nitrum in medio conſiſtentem habere facultatem aphronitri & ſalis.* Sic vero locũ hunc
eſſe emendandum, ex capite de ſalibus, quod ibidem citatur a Galeno, fit manifeſtiſſi-
mum, in cuius fine ita ſcriptum reliquit: ἐν τῷ μέσῳ δὲ ἀμφοῖν ἐστὶν ὁ τοῦ λίτρου: *in medio autem vtri-
uſq; ſcilicet aphronitri & ſalis* (de iis enim duobus locutus eſt) *ſapor nitri exſiſtit.* Sic enim C
conuertendus ille locus erit, & non quemadmodum interpres fecit, *ſpuma nitri.* Nam
articulus ὁ ad vocem χυμὸν, cuius paulo ante ibidem a Galeno eſt facta mentio, & non ad
ἀφρὸν, cuius nuſquam eo in capite meminit, referendus erit. Quod alius Galeni locus e-
uidentiſſime conuincit, qui eſt *in eodem libro, capite de nitro,* vbi in eum ſcribit modum:
νίτρον εἴρηται καὶ πρόσθεν ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ ἀφρονίτρου τε καὶ ἁλῶν δυνάμεως εἶναι: *Nitrum dictũ eſt antea (capitib.
nimirum de ſalibus, & aphrolitro) in medio eſſe aphronitri & ſalis.* Et item alius locus, qui eſt
lib. 11. de Simplicium medicamentorum facultatibus in fine propemodum, vbi de nitro ita ſcribit:
Oſtenſum eſt & hoc medicamentum in medio ſalis & aphronitri vires habere. Præterea Galeni
locum prædictum ita, vt diximus, eſſe legendum & emendandum, Aetius manifeſtiſſi-
me docet, qui *lib. 2. cap. 61. de nitro* hæc verba Galeni ad verbum tranſcripſit, inquiens: D
νίτρον μεταξὺ τῆς ἀφρονίτρου τε καὶ ἁλῶν δυνάμεώς ἐστι. Serapio deniq; Galeni ex hoc capite verba re-
ferens, ait: *Natura baurach media eſt inter naturam baurach aphrici, & naturam ſalis.* E quibus
ſane omnibus meridiano ſole clarius fit, plurimum hallucinari Ioannem Cornarium
Marpurgenſem Medicum, qui in ſuis ſuper primum Galeni *de Comp. medic. localium li-
brum Commentarijs* non veretur apertiſſimæ veritati reclamare, & falſiſſimis ac nullius
momenti rationibus, oſtendere aphrolitrum ab aphronitro eſſe diuerſum, conatur.
Nam iis, qui vel Græcas literas a limine tantum ſalutarunt, notiſſimum eſt, hæc duo vo-
cabula eandem rem denotare: nec alia inter ſe ratione differre, quam quod alterum ſit
Atticum, alterum communi linguæ familiare. Attico namq; ſermoni id peculiare eſt,
vt ν literæ loco λ vſurpet. Inſuper errat etiam non leuiter, quod ſoluta compoſitione
ἀφρὸν νίτρου dicitur, nihil differre cenſet, quum eſſe diuerſas res etiam dictis abunde con- E
ſtet. Nec rarum eſt apud Græcos, compoſitas voces longe aliud, quam diſſolutas ſigni-
ficare. Siquidem χελιδόνιον diuerſum eſt ab eo, quod illis ſeparatis vocibus χελιδόνος ἄνθος dici-
tur. Differre quoq; λευκάνθεμον, ab ἄνθεμ λευκῷ nemo ignorat. Et mirum certe eſt in hac opi-
nione Cornarium perdurare, quum tamẽ doctiſſimus vir Auguſtinus Riccus Medicus,
in quadam præfatione Galeni operibus præmiſſa, illam tanquam erroneam & a veterũ
ſententia alienam, non tantum improbauerit, ſed & firmiſſimis argumentis confuta-
uerit, penituſq; euerterit. Quam falſis autem & confictis rationibus Cornarius pro
tuenda ſua opinione vſus ſit, & quam peruerterit ac deprauarit Galeni ſententiam le-
gitimam, tum cognoſcent ſtudioſi, ſi obiter hoc loco prodigioſas nugas, quas nuper in F
libello ſe digno, cui titulum fecit, *Nitra ac brabyla,* protulit, excuſſerimus, ac rationibus
optimis exploſerimus. Principio falſum eſt, quod ſe haud ignoraſſe ſcribit, quod Græci
grammatici λίτρον pro νίτρον Atticos dicere annotarint. Nam ſtatim altero verſu metipſe
mendacii ſe conuincit, quum inquit: *Et ſatis conſtabat ex Hippocrate & Galeno, λίτρον vide-
[illegible]*

Aphronitrum ab aphrolitro nõ eſt diuerſum. ἀφόνιτρον vox exoleta.

Cornarii falſa opinio refellitur.

Confutatio libelli Nitra ac Brabyla.

A *omnino nitrum, vel ſaltem aliquam eius ſpeciem.* Nam quum ait, *vel aliquam ſaltem eius ſpeciem,*
palam fatetur ſe adhuc dubitare, num litrum & nitrum prorſus idem ſit. Quod autem
ignotauerit Græcos Grammaticos λίτρον pro νίτρον dixiſſe, omnium luculentiſſime oſten-
dit locus, qui eſt in eius Commentariis, vbi inter alia ſic ſcriptum reliquit: *Quod vero ita*
legẽdum ſit, etiam poſtea cap. de litro edocemur, quanquam & tum corrupte λίτρον pro νίτρον *legatur.*
Quid per Deum immortalem opus erat Galeni *de Nitro* inſcribere potius, quam *de Li-*
tro, quum Græce legeretur περὶ τοῦ λίτρου, & ita legendum eſſe literarum ordo expoſceret,
ſi non diuerſum a Nitro Litrum putauit Cornarius? Sin eadem eſſe cenſet, cur lectio-
nem legitimam eſſe corruptam exiſtimat? Vtcunque igitur quæſitis hinc inde colori-
bus fucum facere veritati Cornarius conetur, tamen tantus eſt veritatis ſplẽdor, vt ver-
B borum lenociniis obfuſcari haud poſſit. Fateatur igitur oportet, ſe nitrum & litrum in-
ter ſe eſſe diuerſa exiſtimaſſe, aut manifeſte mendax ſuis inſcripris fuiſſe deprehende-
tur. Atqui tanta eſt illius pertinacia & impudentia, vt conuictus etiam veritati aduerſa- *Cornarii pertinacia.*
ri illum nihil pudeat. Pergit enim in ſuo illo egregio, ſi Diis placet, libello, & dicit, ſe in
Ricci iturum ſententiam, modo id illi perſuaſum eſſet, quomodo ſpuma nitri & aphro-
nitrum ſint diuerſa, & non eadem res veluti Dioſcoridi & Plinio videtur. Quibus ſane
verbis palam oſtendit, ſe neq; mentem habere, neque cotum meminiſſe, quæ eadem
Dioſcorides, Galenus, Paulus, & Aetius literis mandarũt, & quę paulo ante a nobis ſunt
ꝓducta. Et mirum profecto eſt, Cornarium hoc loco ad Dioſcoridis auctoritatem cõ-
fugere, quum contentio inter nos non ſit orta de Dioſcoridis, ſed potius Galeni, cuius
C ipſe locum peruertit & deprauauit, ſententia de ſpuma nitri & aphronitri genuina eru-
enda. Dicendum igitur Cornario erat, quid de illis Galenus ſtatueret, & non quid
Dioſcorides ſentiret. Quem tamen ſi recte inſpexiſſet, vidiſſet illum ſpumam nitri, per- *Dioſcoridis de ſpuma nitri & aphronitro ſententia expoſita.*
inde atq; Galenum, vnica appellatione ἀφρόνιτρον appellaſſe. Siquidem is geminam ἀφρὸν
νίτρου, id eſt, *nitri ſpumam* fecit, ac bonitate alterã ab altera diſcreuit. Primas enim tribuit
ei, quæ ex Philadelphia Lydię defertur, quæ non eſt niſi ſpuma optimi natiui Nitri. Se-
cundas Aegyptiæ, quæ eſt ſpuma nitri eius, quod in nitratiis Aegypti ſub dio concre-
ſcit, vt alibi fuſius diximus. Vt hinc etiam ab omnibus cognoſcatur, Cornarium ſui er-
roris patrocinium temere apud Dioſcoridem quæſiuiſſe, quum ille quoq; perinde atq;
Galenus & alii Græci, ſpumam nitri ſeparatis nominibus ἀφρὸν νίτρου appellauerit. Atqui
D ferendũ propemodum erat, quod inter prędicta duo nullam eſſe differentiam, putauit;
modo non eo dementiæ veniſſet, vt aphrolitrum ab aphronitro diuerſum eſſe affirma-
re, nulla nec ratione, nec veterum teſtimonio fulcitus, auderet. Quapropter vt fucum *Cornarius Galeni aliquot loca deprauat.*
aliquem imperito lectori, & ſuæ opinioni fidem aliquam faceret, Galeno falſiſſimam
affingere lectionem coactus eſt, hanc nimirum: ἀφρόλιτρον ἀφρονίτρου διαφέρει. Non eſſe enim
locum hunc legitimum, abunde in ſuperioribus a nobis oſtenſum eſt. Hinc vt obſtina-
te ſemel conceptam erroneam opinionem perpetuo tueretur, nihil illum puduit Aetii
quoq; locum ſua conuerſione deformare, & ex vero falſiſſimum reddere. Is enim de a-
phronitro & ſpuma nitri l. 2. ita habet ἀφρὸς λίτρου καὶ νίτρου ἀφρὸς διαφέρουσιν ἀλλήλων. Quæ quidem
verba Cornarius ita eſt interpretatus: *Aphronitrum, hoc eſt, ſpuma nitri, & litri ſpuma inter*
E *ſe differunt.* Quod ſi alicui ſuſpectus hoc loco fuero, illum rogo conuerſionem eius, vt a-
dire dignetur. Si non ita conuertiſſe Aetii verba deprehenderit, mendacii & impuden-
tiæ me liberrime accuſet. Quis autem magis detortam & prodigioſam interpretatio-
nem vidit aut legit vnquam? Sed non contentus fuit Cornarius hunc quem oſtendim⁹
locũ deprauaſſe, niſi alium quoq; in eodem capite eadem temeritate peruerteret. Nam
Serapionis, vt ipſe fingit, auctoritate fretus, falſiſſimam Galeno aſſuit lectionem, hanc
nimirum: τῷ δ' ἀφρολίτρῳ ἀμφότεραι δυνάμεις εἰσίν, πλὴν ἡ στυπτικὴ ὀλίγη, πολὺ δὲ πλείων ἡ ῥυπτική. Quod vt *Serapionis locus expenſus.*
liquido declaremus, initio Serapionis excutiamus verba, quibus ille nititur, oportet,
quæ ſic habent: *In Baurach autem ſunt duæ virtutes ſimul, niſi quia virtus ſtyptica eſt in eo pauca;*
virtus vero abſterſiua multa. Quæ certe verba etiam ſi legitima eſſent, & mendo va-
F carent, vt minime vacant, tamen Cornario non ad Aphrolitrum, ſed ad litrum potius,
quod Serapioni, vt comprehenſum eſt, *Baurach* dicitur, transferenda erant, locuſq; Ga-
leni illi ita legendus erat: Τῷ δὲ λίτρῳ ἀμφότεραι δυνάμεις εἰσίν. Quam ſane lectionem cõfirmat
etiam Auicenna, qui *Canone 2. de Baurach* inter cetera ſic ſcribit: *Et in Baurach quidem*
eſt ſtypticitas pauca cum abſterſione bona; propter ſui ſalſedinem. Atqui Cornario fucus

quærendus fuit, quo falſam ſuam & peruerſam opininnem ornaret. Serapionis aũt verba, etſi expoſitionis cauſſa eſſe addita alicui videri poſſunt, tamen deprauata eſſe quiuis facile animaduertet, ſi illa cum Galeni verbis, vnde deſumta ſunt, contulerit. Nam quæ a Serapione Baurach tribuuntur, hæc Galen. *lib. 9. de Simpl. med. facultat.* Sali adſcribit, inquiens: ὁ δὲ ἐν ἁλσὶ τοσοῦτον ἀπολείπεται κατὰ τὸ ῥύπτειν, ὅσον πλεονεκτεῖ κατὰ τὴν σύμφυσιν. ἔστι γὰρ μικτὸς ἐκ δυοῖν ποιοτήτων ῥυπτικῆς τε καὶ στυπτικῆς: *Salis vero ſapor tanto in abſtergendo inferior eſt, quanto plus habet adſtrictionis. Eſt enim ex duabus qualitatibus mixtus, abſtergente ſcilicet, & adſtringente.* Atque diligenter hic expendendum erit, quod Galenus dicit, *ſalem* πλεονεκτεῖν, *hoc eſt, in adſtringendo ſuperiorem eſſe, aut plus adſtrictionis obtinere.* Quippe inde locus alius eiuſdem, qui eſt *in libro iam citato, capite de aphronitro*, emendari poteſt. Ibidem enim in fine ita perperam legitur: τοῖς δὲ ἁλσὶ καὶ ἡ στυπτικὴ, πολὺ, πλείων δὲ ἡ ῥυπτική. Scribendum enim erit: τοῖς δὲ ἁλσὶ καὶ ἡ στυπτικὴ πολὺ πλείων, ἢ ῥυπτική: *Salibus vero etiam adſtrictoria vis multo maior, quam exterſoria.* Atque ita plane eſſe ſcribendum, alius Galeni locus confirmat, qui eſt *in libro 2. de Comp. medic. localium, capite de medicamentis, valide extergentibus*, vbi ita inquit: πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο τοῖς ἁλσὶν ἐξαίρετον ὑπάρχει, τὸ στύφειν μᾶλλον, ἢ ῥύπτειν. Nam præter alia hoc quoq; ſal eximium obtinet, vt adſtringat magis, quam extergat. E quibus perſpicuum euadit Serapionis locum ita eſſe emendandum ac reſtituendum: *Poſtquam dixi quod natura baurach eſt media inter naturam baurach Aphrici, & naturam ſalis, eſt hoc, quia in baurach Aphrica eſt virtus, quæ abſtergit ſolum, in ſale vero duæ virtutes ſunt ſimul. niſi quia virtus Styptica eſt multa in eo, virtus vero abſterſiua pauca.* Et ſubeſſe in iam dictis errorem, Serapionis verba ſatis teſtantur, quæ ſic habent: *Niſi quia virtus ſtyptica eſt pauca in eo multa.* Quod ſi igitur *pauca* dictionem e contextu exemeris, recte ſe deinceps habebunt. Nam plane cum Galeni verbis poſtea conſentient, quæ ſunt eiuſmodi: ἐρρέθη χθὲς μὲν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐν τῷ μεταξὺ κατὰ τὴν δύναμιν εἶναι τὸ λίτρον ἀφρονίτρου τε καὶ ἁλῶν. ἀφρονίτρου μὲν γὰρ ἡ ῥυπτικὴ δύναμις ὑπάρχει μόνη, τοῖς δὲ ἁλσὶ καὶ ἡ στυπτικὴ πολὺ πλείων, ἢ ῥυπτική: *Dictum tamen paulo ante eſt, capite nimirum de ſalibus, litrum mediam habere facultatem aphronitri & ſalis. Minus enim quam aphronitrum, plus vero quam ſal extergit: Aphronitro enim ſola extergendi facultas ineſt, ſali vero etiam adſtringendi multo maior, quam extergendi.* Non poſſe autem hæc Serapionis verba de litro, multoque minus de aphrolitro, *vt Cornarius arbitratur*, intelligi, abũde docent quæ *lib. 4. Simpl. ca. 19.* ſcribit Galenus, inquiens: οὕτω δὲ δὴ καὶ τὸ νίτρον αὐτὸ, καὶ ἀφρὸς αὐτοῦ, καὶ τὸ συνθέτῳ προσηγορίᾳ καλούμενον ἀφρόλιτρον ἔτι μᾶλλον ῥύπτει, ὡς ἂν ἥκιστα μὲν στύφοντα, πικρὰ δ᾽ ἀκριβῶς ὑπάρχοντα: *Sic & nitrum ipſum, & eius ſpuma, & quod compoſita voce aphrolitrum appellatur, magis extergere poſſunt, vt quæ nequaquam adſtringunt, exacte vero amara ſunt.* Aduerbiũ vero ἥκιστα hoc loco idem quod οὐδαμῶς, id eſt, *nequaquam* denotare, ſatis verba hæc, *Exacte amara*, conuincunt. Nam eiuſmodi *in eodem capite* vocat Galenus, quæ nulla alia ſenſu notabili qualitate participant. Et omnium maxime locus, qui eſt *in libro ſecundo de Comp. medic. local.* vbi ita ſcriptũ reliquit: ἐπὶ τῷ ξηραίνειν οὐδὲν ἧττον ἔχουσιν ἀφρονίτρου καὶ νίτρου, ἀλλ᾽ ἀμοιροῦσι μὲν ὅμως τῆς στυπτικῆς δυνάμεως: Siccare vero ſal nihilominus, quam aphronitrum & nitrum poteſt, ſed illis adſtringendi facultas non in eſt. Denique Aetius *libro 2. cap. 50.* ita ſcribens: ἁλῶν δὲ διαφέρει ἀφρόνιτρον, καθ᾽ ὅσον ἕνα μόνον ἐπικρατοῦντα χυμὸν ἐν αὐτῷ ἐναργῶς ἔστιν ἰδεῖν τὸν πικρὸν, διαφορητικὴν μὲν ἔχοντα δύναμιν, συνακτικὴν δὲ οὐκ ἔχοντα, καθάπερ οἱ ἅλες: *A ſalibus vero differt aphronitrum, quatenus vnum tantum, amarum ſcilicet, in eo dominari ſaporem ſentire manifeſte licet, qui quidem diſcutiendi vim habet, non autem conſtringendi, quemadmodum ſales.* Quapropter iam ſole clarius a nobis demonſtratum eſt, quam turpiter in aphronitro, & aphrolitro, ſpumaque nitri lapſus ſit Cornarius, & quod temere, vt errores ſuos tegeret, Galeni pleroſque locos deprauarit, vt nihil opus ſit peculiari libello eius ineptiis reſpondere. Hic ſe Bernardus Deſſennius continere non potuit, quin quo ſit iudicio præditus, omnibus palam faceret. Siquidem audet, non ſine cachinno multorum, dicere, me & Cornarium leuiuſcula de re altercari, interim nihil docentes, aut determinantes: An Deſſenni leuiuſculam rem eſſe cenſes ignorare quid ſit nitrum, aphronitrum, & ſpuma nitri, quibus de crebro Galenus, & alii veteres mentionem faciunt? Iniuriam autem mihi facis, quod me nihil docuiſſe, ſed res has magis in dubium vocaſſe & obſcuraſſe dicis. Diſerte enim, ſi quis vnquam alius, quid res illæ ſint explicaui. Sed quid mirum te, qui omnia ſine iudicio ex aliis corradis, ita de aliorum ſcriptis ſiniſtre iudicare? Quare hortor te, vt deinceps in aliis notandis circumſpectior eſſe velis, nec te aliis temere deridendum præbeas.

Galeni locus emendatus.

ἥκιστα. Exacte amara.

Bernardi Deſſennii iudicium parum exquiſitum.

Plumbago,

A *Plumbago*, quæ Græcis μολυβδαίνα dicitur, Plinio *lib. 34. cap. 16. & 18.* Galeno nominatur. Hanc Græci in tres digeſſerunt ſpecies. Primam Dioſcorides μολυβδοειδῆ λίθον, nos lapidem qui plumbi imaginem obtinet, vel ſimpliciter *plumbarium* appellamus. Germanice Glantz/ quia nimirum modice ſplendet, nuncupatur. Alteram Græci μολυβδῖτιν ἄμμον, id eſt, *arenam plumbariam* vocant. Tertiam generali nomine μολυβδαίναν, hoc eſt *plumbaginem*. Eſt autem plumbago duplex. Natiua ſeu foſſilis metallica ue vna, quæ non eſt niſi plumbi ſetax vena. Germanis Bleyertz & Bleyſchweiß oder Bleyſchweiſſ dicitur. Factitia, in fornacibus procreatur, in quibus aurum & argentum eliquantur, *vt alibi fuſius docuimus*. Germanis Theſt oder Herdibley nuncupatur.

Plumbago. Galena. Eius genera. Natiua. Factitia.

Plumbum trium eſt generum. Vnum candidum, quod Græcis, *vt Plinius libr. 34. cap.* B *17.* teſtis eſt, κασσίτερον appellatur. Idem *cap. 18. eiuſdem libri* argentarium, quod argento ſimillimum ſit, & album nominat. Germanis Zin nominatur. Diuerſum eſt a Stanno, vtpote compoſito. Nam vbi tertia plumbi nigri portio, duabus argenti portionibus ineſt, Latinis *Stannum*, Germanis Werck vocatur. Ex ſtanno fiunt laudatiſſima ſpecula. Alterum cinereum dicitur, quod tum Græci, tum Latini veteres ſcriptores ignoraſſe videntur. Atque hinc eſt, quod Plinius duo tantum plumbi genera commemoret. Noſtri *Biſemunium*, Germani Biſemunt oder Wiſemunt/ oder Conterfein appellant. Tertium Græcis μόλυβδον, Latinis *nigrum plumbum*, Germanis Bley dicitur.

Plumbũ. Candidũ. Stannũ nõ eſt plumbum candidum. Cinereũ. Nigrum.

Pompholyx poſt Cadmiam ſupra fornaces parieti adhæret. Fauilla eſt æris tantum, aut Cadmiæ fornacum tantum, aut vtriuſq;. Fit quum ex Pyritis lapidis panibus torre- C factis excoquitur æs: aut quum ab argento ſeparatum, in ſui generis fornace perficitur. Tum enim fauilla tenuiſſima & leuiſſima ſurſum fertur, & euolat in ſuperiorem domicilii ærarii partem, adhærens ad eius parietes, & ad laquearium tecti. Quæ primum in bullas, vt aqua tumet, atq; ex eo nomen inuenit. Neque enim πόμφολυξ Græcis eſt, niſi bulla. Mox maiore accedente incremento, lanatum aſſimilatur peniculis. Et hunc in modum ſua ſponte in fornacibus gignitur Pompholyx, quæ Germanis Hütte rauch propriiſſime nominatur. Cura & induſtria Pompholygem artifices triplici ratione conficiunt. *Primo*, æri quum perficitur, friatam detritamue Cadmiam fornacum inſpergunt. *Secundo*, ære & Cadmia foſſili alternis, vt ex ipſis fiat Orichalcum, in ollas poſitis, fauilla ex ære reſoluta ſurſum in operculi cauitatem fertur, eamque implet, D quæ pura Pompholyx eſt. *Tertio*, Cadmiam fornacum ſeparatim in fornace ardenti follibus ventilare ſolent. His tribus rationibus Pompholyx primæ bonitatis, id eſt, *candidiſſima & leuiſſima* efficitur, quæ Seplaſiis *Nilalbum*, quod candidiſſimæ lanæ ſimilis ſit, Germanis Weiß nichts nominatur. Hinc Germanis vſitatum eſt dicere, *Nil prodeſſe oculis*. Duos ex iis modos, nempe primum & tertium, Dioſcorides monſtrauit. Secundo hodie vtuntur. Pompholyx autem Serapioni *Thutia* vocatur. Quæ illi duplex eſt. Vna fornacum, de qua iam dictum eſt. Altera ſubterranea & foſſilis, quæ Germanice Erd vel Zechenrauch appellatur. Græcis ignota. Thutia officinarum hodie non eſt, niſi Cadmia racemoſa, *vt ſuo diximus loco*. Ceterum Spodos ſiue Spodion, quam Cinerulam aliqui interpretantur, a Pompholyge non certe genere, quod ſimiliter, vt hæc fa- E uilla ex eadem orta materia ſit, ſed ſpecie differt. Pompholyx enim candida eſt, & leuis, vt monſtrauimus: Spodos autẽ cinerea & grauior partim ad exteriora fornacum latera adhærens, partim in pauimentum decidens, adeoque impurior. Abraditur autem de lateribus, in terra vero conuertitur. Nil griſeum hodie nominatur. Germanis Graunichts oder Grauer hüttenrauch. Fit & lutea ſpodos ſupra ſecũdas fornaces, in quibus argentũ a plumbo ſeparatur, *vt alibi fuſius diximus*. Germanis Geler hüttenrauch appellatur. Atque hactenus de ſpodio fornacum. Alterum ſpodium ſubterraneum ſeu foſſile dicitur, in que quatuor ſpecies, cinereum videlicet, *nigrum, viride, & luteum* digeritur, ſolis Arabibus notum, Græcis vero ignotum. Vt mirum ſit Matthiolum apud Serapionem in capite de *Thutia*: ſic enim Pompholygem ille nominat, non legiſſe, F quod quædam ſit, quæ in mineris: ita enim interpres eius loquitur, inueniatur. Præter iam dictum foſſile. Arabes aliud quoque ſpodium habent, nempe *cannarum ſeu arundinum radicum exuſtarum cinerem*. Hinc hodie *ſpodium de canna* nuncupatur. Hoc cum eo, quod Græci ἀντισπόδιον nuncupant, nonnihil conuenit. Nam idipſum ex myrti foliis, o-

Pompholyx. Factitia triplex. Nilalbũ. Thutia. Spodium. Fornacũ. Nil griſeũ. Spodos lutea. Subterraneum ſiue foſſile. Spodium cannarũ. Antiſpodion.

leæ, lentiſci, & aliis nonnullis in fictili crudo, donec illud percoquatur, vſtis conficiunt. A
Spodium officinarum. Ita vero ipſis dictum eſt, *quod deficiente ſpodio, eo illius vice vſi ſint.* Porro iam dictis omnibus ſpodiis diuerſum eſt id, quo nunc paſſim Seplaſiæ vtuntur. Siquidem hæ Plateârii ſecutæ opinionem, *oſſa Elephantis combuſta*, ſiue *Ebur vſtum* pro ſpodio vendunt. Quod aliquo modo ferendum eſſet, quum Ebur vſtum adſtringendi polleat facultate, ſi non ex bouis, & canum maxime oſſibus ſuum interdum conficerent Spodium. Nam ſi illud diligenter excutias, non raro ex cadaueribus collectorum oſſium fragmenta in iis reperies. Hanc quam diximus Spodiorum differentiam tum Medici, tum Pharmacopœi diligenter expendant, vt ſciant, quo illis in medicamentis conficiendis vtendum ſit Spodio: & quod neque Spodium, neque Antiſpodium Græcorum intra corpus aſſumere liceat. Quum enim ipſorum ſpodium, quod in pauimentum recidit, e tenuiſſima metallorum ſubſtantia vehementiſſima ignis combuſtione conficiatur, dubium non eſt quin inde magnam conſequatur acrimoniam, ob quam tuto intra corpus exhiberi nequit. Atque hinc eſt, quod Græci ne extrinſecus quidem omnibus promiſcue vlceribus, niſi interdũ lotum admouere illud voluerint. Accedit, quod hos intra corpus exhibuiſſe, nuſquam legatur. Sunt quoq; plurimi noſtræ ætatis Medici eruditi, qui extrinſecus tantum hoc Spodium eſſe admouendum diſerte tradant. Sed B

Arabum Spodium cannæ intra corpus non aſſumendum. neq; Arabum Spodium cannæ, per os ingerendum erit, vtcunq; Auicenna & alii Arabes eius vſum in roborandis corde & iecore, plurimum commendent. Nam *vt Galenus teſtatur lib. Simp. 7.* radix arundinum per ſe non leuem abſtergendi facultatem obtinet. Vſta vero, & calidior & magis tenuium partium, adeoq; acris efficitur. Hinc eſt quod C *lib. 1. de Compo. medic. local. cap. 2.* inter medicamenta quæ alopecias ſanare poſſunt, quemadmodum etiam Dioſcorides illam recenſeat. Non ſolum vero hæc ipſa diſcutere, ſed etiam ex alto humores trahere poſſunt, quam etiam ob acrem qualitatem ſuam radix arundinis vſta maxime obtineat neceſſe eſt, vt hoc nomine intra corpus tuto exhiberi non poſſit. Quum vero non ſolum Auicenna, ſed & Serapio ſuum Spodium multis in morbis intra corpus exhibeant, & frigidum in ſecundo ordine, ſiccumq; in tertio eſſe ſcribant, fieri non poteſt, vt ex cannæ radicibus vſtis confectum fuerit. Quare ſunt, qui illud ex radicibus noſtrarum arundinum non conſtare, ſed ex aliqua peculiari in Auicennæ patria nata. Verũ non cõſiderant illi, eandẽ habere vim omnium cãnarum exuſtas radices. Alii vt Bellunenſis, *ex radicibus proceræ cuiuſdam arboris internodia harundinũ modo habentis.* Sed eadem facilitate qua aſſeruntur, etiam negantur. Ego quidem errorem in Auicennæ codices irrepſiſſe ſuſpicor, & falſo *cannæ*, pro *alcannæ* ſcriptum fuiſſe. D Alcannam vero ille vocat *herbam, quam Græci Cyprum, Latini Liguſtrum appellant.* Nam Galenus *Cyprum miſtæ facultatis eſſe, quod habeat quiddam diſcutiens cum aquea ſubſtantia modice calida: & quiddam adſtrictorium, ex terrena ſubſtantia frigida refert.* Item *eius decocto ambuſta foueri.* Vti etiam eo, aduerſus igneas phlegmonas, & carbunculos: quod abſq; moleſtia & modice ſiccet, vt rectius Serapio illud in 2. ordine ſiccum ſtatuat. Quin etiã cõmanſum conducere oris vlceribus tradit. Quos omnes effectus ſuo ſpodio Auicenna & Serapio adſcribunt. Siquidem Auicẽna ſpodio ſuo parum tum reſolutionis, tum adſtrictionis, veluti etiam Serapio tribuit. Vterq; etiam illud phlegmonibus calidis, & oris vlceribus conferre ſcribit. Quia vero, *vt iidem tradunt, & Galenus confirmat*, plurimum frigiditatis habet, ideo ventriculum calidum robotat, & bilis ad ipſum defluxũ repellit. E Vt dubium fere nullum ſit, ſpodium Mauritanorum eandem quam Liguſtrum habere facultatem. Quod ſi vero quiſpiam pertinaciter contendat, ſpodium eorundem eſſe radicis cannæ exuſtas radices, certe eas quas ei Arabes aſſignant facultates haud habebit, nec intra corpus aſſumendum erit.

Sal. Salinæ. Natiuus. Foſſilis. *Sal* duum eſt generum, *Natiuus* & *Factitius.* Natiuus vel in terra, vel extra terram repetitur. In terra inuentus, ſeu foſſilis, aut exciditur montibus, aut e campis effoditur, aut ex iiſdem eximitur arenis, quibus tegitur prius remotis. Salis certe montes, natiui multi & illuſtres ſunt in orbe terrarum, quos nihil attinet recenſere. Effoditur e campis F in ea Sarmatiæ parte, quam hodie Poloniam vocamus. Sub arenis autem, *Plinio teſte*,

Sal Hammoniacus. inuenitur iuxta Peluſium in Aegypto, qui quum omnis rectiſſime *Hãmoniacus* dici poſſet, tamẽ id nomen ſibi *Cyrenaicus* tantũ vendicauit. Dicitur aũt is *Hammoniacus*, vel quia ſub arena, quæ Græcis dicitur ἄμμος, inuenitur: vel ab Hammonis ibidem oraculo, iuxta

quod

A quod effoditur. Siquidem illic ſub arena defoſſa glebæ ſalis oblongæ, extra nigricãtes,
intus albæ, & Alumini ſciſſili ſimiles inueniuntur. Officinæ more ſuo vnius literæ adie-
ctione vocem deprauantes *Armoniacum*, vel *Armeniacum* ſalem nominant. Extra ter- Extra terram inuentus.
ram natiuus ſal reperitur, aut in fonte, aut in fluuio, aut in lacu, aut ad mare. Fons quidẽ
vel ſalem fert, vel eius riuuli ſolis calore ſiccati in ſalem conuertuntur. Fluuius aut ſalis
ramenta defert, aut ſumma eius in ſalem denſantur, reliquis aquis veluti ſub glacie flu-
entibus Lacus in ſalem mutatur, vel ſale æſtuat, *vt alibi fuſius docuimus*. Ad mare tenuis
ſal gignitur. Quum enim æſtu feruet, & intumeſcit ſpumas agit, eaſq; ad littora & ſco-
pulos appellit. Hæ autem abſciſſæ, & in illis depoſitæ, atq; exſiccatæ, nonnullis in locis
B in ſalem conuertuntur, quem Dioſcorides ἁλὸς ἄχνην, Plinius *ſpumam maris* ſimpliciter in- ἁλὸς ἄχνη.
terpretatur: Latini *ſiccam maris ſpumam* dicere poſſent, aut rectius *ſalem e marina ſpuma ge-*
nitum. Nam ſub dio in ſcopulorum cauitatibus hærens, remanensq;, ſalibus, & rore æſti- Spuma maris.
uis caloribus, in ſalem album concreſcit, Iuniores Medici *ſalis ſpumam*, ambiguitate no-
minis decepti, vocant. Siquidem ἅλς & *ſal* & *mare* Latinis eſt. Factitius fit multifariã. Nã Factitius ſal.
vel ex aqua fit marina in foſſas ad hunc vſum paratas, quas *Salinas* appellant, tracta, quæ Marinus.
dein ardentiſſimo ſole exſiccata concreſcit. Hic *marinus* dicitur. Vel ex ſalſis fontibus Salinæ.
excoquitur, vt Halæ Sueuorum, & multis aliis locis. Vel putealib. excoquitur. Vel ex ſui
generis lixiuio, *vt alibi copioſius monſtrauimus*. Porro ſal a ſale differt colore, & nitore. Nã Salis differentiæ.
quum omnis alius ſal nõ pelluceat, tamen Dacicus adeo interdum pellucet, vt cũ quo-
C uis Cryſtallo de nitore, & translucida facilitate certare poſſit. Hinc talis recte gemma, Sal gemmæ.
vel vt officinæ hodie loquuntur, *ſal gemmæ*, quod ſcilicet gemmæ inſtar niteat, no-
minatur. Alias differentias alibi oſtendimus. Ceterum ἁλὸς ἄνθος, id eſt *flos ſalis*, vt ex Pli- ἁλὸς ἄνθος.
nio liquet, vox ambigua eſt. Nam & fauillam, hoc eſt *ſiccam, leuiſſimam & candidiſſimam* Salis flos.
ſalis in ſalinis collecti partem, & aliam quandam rem humidioris naturæ, ac crocei aut ruſi coloris, &
ingrati odoris, quæ ſummo mari & fluminibus ac lacubus, qui maris etiam appellatione veniunt, in-
natat, ſignificat. Præſtaret autem ad euidandam confuſionem Latinos priorem *ſalis*
florem, alteram autem *maris florem* appellare, quod ſcilicet reuera maris flos ſit: & ἁλὸς
vox quum ſine articulo a Græcis efferatur, pro *maris* vſurpati poſſit. Maris autem flos Maris flos.
ille, qui Dioſcoridi ἁλὸς ἄνθος dicitur, non eſt *niſi efflorefcentia, quæ ſummo mari, fluminibus,*
ac lacubus, qui maris etiam appellatione veniunt, innatat liquida. Balenarum ſemen, in offici-
D nis Medicorum, non tamen ſine errore, & *Sperma ceti* vocant. Nam proprie loquendo Sperma ceti.
Balenarum aut ceti ſemen eſt ſuccinum, *vt cap. 20. fuſius dicetur*, quod piſces iam dicti de-
uorant, & quod Auicennæ, aliiſque Mauritanis, *Ambra* ſimpliciter, aliis rectius *amba-* Ambar Auicennæ.
rum ſubalbidum nominatur. Ceterum Flos maris Germanis Wolram/ oder Walrath/ o- Ambarũ ſubalbidũ.
der Baldrath/ forſitan quod cito auxilium afferat, nominatur. Et teſtantur nautæ ac
mercatores illud hodie reperiri in paludibus ad mare, & in ſtagnantibus maris parti-
bus. Nec obſtat, quod hodie in officinis proſtans non ſit crocei coloris. Nam inuen-
ta eſt ratio lauandi, qua fit vt ita albeſcat, & acrimoniam fere omnem deponat, vt mira-
ri ſatis nequeam Matthiolum, qui locum hunc conniuentibus, aut forte lippientibus Matthioli reprehenſio refutata.
E præterit oculis. Sed eſt ei ſolenne, vt perpetuo ab aliorum ſententiis, optimis etiam,
diſſentiat, etſi non niſi leuibus & nullius momenti rationibus vtatur. Præterea nomen-
clatura ipſum monere debuiſſet, ἁλὸς ἄνθος non tantum a Nilo flumine defluere, ſed et-
iam ſtagnantibus maris partibus innatare. Atque hinc eſt, quod ruffi quaſi grumi in
eo interdum inueniantur. Res autem eſt pinguedine virus olens, & ingrati odoris, vt
hinc a maris flore non eſſe diuerſam conſtet, quæ non aqua, ſed oleo potius diluitur.

Sandaracha vel *Sandaraca* trium eſt generum. Vna foſſilis & natiua, quæ ad ſatietatem Sandaraca triplex.
rufa eſt, fragilis, pura, & Cinnabaris imitatur colorem, aut minus vſta, & partim ſublu- I.
tea, Germanis Bergrot/ Reiſzgeel oder Roſzgeel dicit: Serapioni & Seplaſiis *Auripigmentũ* Auripigmentum
vel *Arſenicum rubrum* nominatur: idq; non temere, quod Arſenico non ſolũ natalib. ſed rubrum.
etiam tota natura affinis ſit. Altera eſt *Sandaracha factitia*, quæ fit ex Arſenico, hoc qui- II.
F dem modo. Arſenici mediocres particulæ in ollam cõiectæ, cuius os obturatur, quinq;
horis coquuntur in fornace, contrahuntq; ſandaracæ colorem. Tertia itidem eſt facti- III.
tia, cuius *libr. 7. cap. 12.* meminit Vitruuius, & *Sandyx* appellatur. Aetius *Syricum* nomi- Sandyx.
nat, Græci alii φῦκος, *quod ſcilicet fuci, quo ſuum mentiuntur colorem mulieres, ſpeciem ac ſi-* φῦκος.

militudinem gerat. Vitruuius, *vt ſupra diximus,* Sandaracham diſerte vocauit, inquiens: A *Ceruſſa quum in fornace coquitur, mutato colore ad ignis incendium, efficitur Sandaracha.* Quare Matthiolus hoc loco me per caluinniam, vt ſolet fere ſemper, flagellat, quod *Sandycem* dixerim *appellari etiam Sandaracham, quod inſtar eius rufa ſit,* hanc tamen diſerte a Sandaracha Dioſcoridis & aliorum Græcorum diſtinguens, quæ res foſſilis eſt. Ita perpetuo ex aliorum falſa ſuggillatione ſibi laudem comparare ſtudet Matthiolus, vt mirum non ſit, illum hac ſua mordacitate multorum bonorum ſibi contraxiſſe odium. Ceterum Sandyx alio nomine Latinis *Minium ſecundarium* appellatur. Conficiendi eius modum *lib. 9. Simp. Galen.* indicauimus.

Scoria. *Scoria* Græcis, *Recrementum* Latinis, Schlacken Germanis, non eſt niſi purgamentum B venæ metallicæ in fornace excoctæ, quod vbi metallum in catinum defluxit, ab eo detrahitur.

Stibium. Antimonium. *Stibium* aut *Stimni,* Seplaſiis Antimonium, Germanis Spießglaß appellatur. Plinio *ſpumæ candidæ & nitentis lapis* nuncupatur. Optimum ſplendidiſſimum, & nitidum, confractu cruſtoſum, terræ & calculorum expers. Noſtra tamen ætate foſſile non venditur, ſed excoctum.

Sulphur duplex. Natiuum. Sulphur duplex eſt, foſſile ſeu natiuum, & factitium. Foſſile effoditur, & Græcis ἄπυρον, id eſt, *ignem non expertum,* Latinis *viuum,* nõ alia de cauſſa nominatur, quam quod ex vena ſua ſine aliqua coctura accipiatur: vel quod nondum liquefactum, & in fruſtula fuſum ſit. Factitiũ. Factitium, quod Græcis πεπυρωμένον, id eſt, *ignem expertum* vocatur. Fit autem C variis modis. Nam aut ex aquis excoquitur, ſulphuris in plumbeis cortinis tam diu coctis, donec omnis aqua excoquatur, & quod reliquum eſt in ſulphur denſetur: aut ex gleba effoſſa, & in vaſis cocta perficitur igni. Quem quidem modum faciendi ſulphur *in lib. 9. de Simpl. medicam. facultat.* indicauimus. Aut eo Pyrites ſtillat, item in ollis coctus. Modus in eodem loco a nobis eſt traditus. Factitii ſpecies eſt, quod ex ſulphure, quod excocta aqua denſatur, & ſquama ferri fit, concoctis, & in vrceos transfuſis. Id Caballinũ ſulphur. propterea, quod eo ſcabiem equorum ſanant, *Caballinum* nominant. Quod, vt etiam Virgineũ. *Pannonicum,* luteo obducitur. Luteum vero a nonnullis virgineum, quod purum ſit: vel quod virgines, perinde atq; mulieres, eo faciem pingant, appellatur. Tale interdum natiuum, interdum factitium eſt. Officinæ citrinum vocant.

D

De Lapidibus & Gemmis. Cap. XIIX.

Adamas. ADamas lapis ita dictus eſt, quod non poſſit nec ferro, nec igni domari. Dictus eſt & *Anachites,* quod pauitantium animos a vano metu liberet, Germanis Demuth / oder Demanth. Attamen ſingularis eximiaq; lapidis illius duritia, calido hirci leoniſue cruore ita molleſcit, vt rumpi poſſit. Adamas autem venena deprehendit, & irrita facit. Quocirca regibus vnice expetitus, maximi ſemper pretii fuit. Lymphationes quoque, ſi credimus, abigit.

Aetites. *Aetites,* officinis lapis aquilæ, Germanis Adlerſtein vocatur. Sic vero dictus eſt, vel a colore aquilæ candicante cauda, *vt ſentit Plinius,* vel quod in aquilæ nidis reperiatur. Eſt illi globoſa & rotunda facies, aliumq; in ſe, veluti prægnans, lapidem continet: qui E vbi quatitur, ſonum edit. Aetites omnis exſiccat, & qui lapillum in vtero continet: is, *vt Græci perhibent,* alligatus ſiniſtro grauidæ mulieris brachio, fœtum, ne vuluæ lubricæ excidat, continet, ac cuſtodit. Siniſtro vero parturientis femori alligatus, ita adiuuat eam, vt ſine doloribus pariat.

Alabaſtrites. *Alabaſtrites* vocatus eſt lapis, quod ad Alabaſtrum oppidum inueniatur. Germanis Alabaſter dicitur. Ex eo a vetuſtis temporibus artifices pyxides ſeu vaſa vnguentaria, Alabaſtra. quæ Attici *alabaſta,* & alii Græci *alabaſtra* nominant, ἀπὸ τοῦ α καὶ λαβεῖν, addito per Pleonaſmum ρ, *quod* videlicet *propter leuorem comprehendi non poſſint.* Facultates eius Dioſcorides & alii tradunt.

Amethyſtus. *Amethyſtus* purpurea eſt gemma, ſic dicta *quod vſq; ad vini colorem accedens, Plinio teſte,* F *priuſquam eum deguſtet, in violam deſinat.* Quanquam magorum vanitas, reſiſtere ebrietati *Amethyſtum* promittit: & inde appellatam eſſe aſſerit. Reſiſtere item veneficiis, & auertere grandinem.

Amiãtus. *Amiantus* lapis dictus eſt, quod ignis adeo non inquinet ipſius ſplendorem, vt etiamſi

in eum

A in eum coniiciatur ſordibus, nihil deperdens nitidus & ſplendeſcens extrahatur. Idem *Asbeſtos.*
vocatur *Asbeſtos*, quod in lucernis (fiunt enim ex eo thryallides) ſemel accenſus non
extinguatur, dum aliquid olei ſupererit, ſiquidem ignibus non abſumitur. Idem quia
plexis mulierum crinibus ſimilis eſt (*etenim figura formatus plerunq; venditur*) a Zoroaſtre *Boſtrychites.*
nominatur *Boſtrychites*. Ab aliis quia caniciei hominis nõ diſſimilis, *Polia*, vocatur. Quia
vero ad alumen ſciſſum ſimilitudinem obtinet, a Quadrigario alumen nominatur. *Linum.*
Quia deniq; manibus netur, & texitur, a quibuſdam *Linum* appellatur. Germanice
Federweiß oder Erdflachs nuncupatur. Nec eſt aliud, niſi id, quod in officinis Medico- *Alumen plumoſum.*
rum *Alumen plumoſum* dicitur.

Aphroſelenus dictus eſt hic lapis, quod multis perſuaſum eſſet, lunę ſpumã eſſe. Dio- *Aphroſelenus.*
B ſcorides *Seleniten*, quod noctu ad incrementum lunæ ſoleat inueniri. Vel quod imagi- *Selenites.*
nem lunæ contineat, quam quia pellucet, noctu concipit, & in dies ſingulos creſcentis
minuẽtiſq; numero. Aetio, q; transluceat, διαφανὴς, & vocabulo latino σπεκλάριον nominat. *Specularis lapis.*
Nam in hodiernum diem *Specularis*, quod perſpici poſſit, & rei, quæ ab eius tergo eſt, i-
maginem reddat, appellatur, adeoq; ab ipſo ſpeculo nomen ei impoſitum. Germani
glaciei & vitri nomen illi imponunt, & vnſer Frawen Eiß/vnd Erdglaß vocant. *Armenius.*

Armenius lapis, vel, vt Galenus appellat, Armeniacus ita dictus eſt, quod ex Arme-
nia afferatur. Laudatur leuis, colore cæruleus, per quam æquabilis, calculo carens, &
friabilis. A cæruleo, *de quo infra dicemus*, differt modico candore, qui in Armenio tene-
riorem efficit colorem. Plinius, *Armenium optimum eſſe* ſcribit, *qui ſumme viret, commu-*
C *nicato colore cum cæruleo.* Qui nunc in officinis pro Armenio habetur, cæruleo & Chry-
ſocolla partim aſperſus, non eſt Armenius, quod nimirum Dioſcoridis notæ illi haud
conueniant, & color cæruleus in eo tam exiguus ſit, vt nullum, aut modicum ſaltem v-
ſum præbere poſſit. Accedit, quod nullum habeat leuorem, ac planus ſiue æquabilis
non ſit. Reperitur tamen nunc in compluribus Germanię noſtræ locis, lapis congener
illi, quem Armenia mittit. Siquidem, vt ille, viridis eſt colore, ad cæruleum inclinante.
Viribus etiam ab eo non diſcrepat, quod atra bile vexatis, iis vomitum, & aluum ciens,
maxime conferat. Hoc igitur vice veri Armenii vti licebit. *Aſſius.*

Aſſius lapis ab Aſſo oppido Troadis dictus eſt. Alio nomine *Sarcophagus*, quod ſcili- *Sarcophagus.*
cet corpora defunctorum in eo cõdita, intra quadrageſimum diem abſumantur, exce-
D ptis dentibus appellatur. Aſſius lapis inſtar Pumicis rarus eſt, illiq; Tophi candidus co-
lor, venæ in profundo luteæ, leuis, fungoſus, & friabilis. In eius ſuperficie inſidet quid- *Aſiæ petræ flos.*
dam ſimile tenuiſſimæ farinæ, quæ parietibus molarum inhæret, quod Aſiæ petræ flo-
rem nominant, qui ſupra, & magnam cum ſale petræ hodie appellato cognationem &
ſimilitudinem habet, *vt alibi latius diximus.* *Carbunculus.*

Carbunculus gemma precioſiſſima, ab igne nomen accepit. Ouidio hoc nomine *Py-* *Pyropus.*
ropus dicitur. Multorum eſt generum. Optimus eſt egregie rubens, & *Amethyſtizon*, id *Rubinus.*
eſt, cuius extremus igniculus in Amethyſti exit violam. Vulgo & Seplaſiis *Rubinus*, Ger-
manis Rubin nominatur. Alterius generis nigrior aſpectu eſt, quem veteres *Carchedo-* *Granatus.*
nium, atq; iuniores, quod florem mali granati colore, referat, *Granatũ* Germani Granat-
E lin appellant. Lætificat cor, & pellit mœrorem. Alia eius genera alibi recenſuimus. *Cæruleus.*

Cæruleus aut *Cyanus*, Arabibus & officinis Medicorum *lapis lazuli*, Meſue *lapis ſtellatus*, *Lapis lazuli.*
quod in eius fracturis velut ſtellæ quædam aureæ, radiantes, & ſplendentes ſcintillant, *Stellatus.*
Germanis Laſurſtein appellatur. Duplex exſiſtit, natiuus & factitius. Natiuus ſeu foſſi- *Natiuus.*
lis, in venis fibriſq; ortus, vel per ſe reperitur, vel a materia metallica abraditur. Germa- *Factitius.*
nis Berglaſur oder Bergblaw dicitur, & in ſe chryſocollam continet. Factitius, Germa-
nice Gemein laſur/oder Vltramarin dicitur. Pictores tam natiuo, quam factitio vtun-
tur. Medici enim veteres natiuo tantum, eliguntq; eum, qui eſt ſaturo colore. Proin-
de male faciunt hodie Medici & Pharmacopœi, qui factitio ad medicamẽtorum com-
poſitionem vtuntur. *Coralliũ.*

F *Corallium* frutex eſt marinus, qui ex alto maris extractus induratur. Vbi enim e-
mergit, obfuſo aere mox concreſcit. Hinc nonnullis λιθόδενδρον, id eſt, *arbor lapidoſa*, *Genera corallii tria.*
nominatur. Dioſcoridi duum eſt generum, rubrum & nigrum, quod tamen rarum
eſt. Reperitur tertium quoque album, citra etiam vſtionem exſiſtens. Vires Dioſco-
rides recenſet.

Chryſtallus.

Cryſtallus ex ſimilitudine, quam cum glacie obtinet, idem quod ea nomen apud Græcos inuenit. Nec tamen, vt quidam volunt, eſt glacies, id eſt, *aqua gelu vehementiore concreta: ſed magis ſuccus frigore denſatus.* Si enim glacies eſſet, ſolis calore liqueſceret. Ex marmorum ſaxorumq; canalibus effoditur, ac veru & aratro excitatur, & torrentibus defertur. In tenuiſſimum puluerem trita, & in vino auſtero pota, dyſentericis, quod multum exſiccet, auxiliatur, & ſitim, ſub lingua poſita, reſtinguit. A

Hæmatites.

Hæmatites, ſic quod ſanguinei ſit coloris, dictus eſt, vel quod ſanguinis profluuia ſiſtat, vel quod aquariis cotibus attritus, ſuccum reddat ſanguineum. Germanis Blutſtein vocatur. Optimus cui concreti ſanguinis color ineſt, friabilis, durus, æqualis, purus, & qui nullas ſordes admixtas habet, nec lineis zoniſue variatur.

Aquariæ cotes. Oleariæ.

Aquariæ autem cotes, *vt id obiter etiam dicamus*, ſunt, quæ aqua madefiunt: ſicut oleariæ, quibus oleum, quo ferrum aciem trahat, illinitur. B

Hyacinthus.

Hyacinthus gemma eſt, *Plinio teſte*, in qua fulgor violaceus dilutus eſt. Duplex reperitur Hyacinthus, nigrior, quam *marem* appellant: candidior, quam fœminam. Iuniores gemmarum ſcriptores, ex tribus gemmis faciunt vnam hyacinthum, eamq; in tres ſecant ſpecies. Quarum primam appellant Granatos, fulgore rubro ſplendentes, qui ſunt *Chryſolithi*, Germanice Jacint dicti. Alterã citrinos, ſic a Citri colore vocatos, qui etiam ſunt *Chryſolithi*. Tertiam venetos, qui ſunt *Cyani*. Ferunt Hyacinthum geſtantes a fulmine tutos reddi, eoſq; a peſtis periculo liberari, etiamſi in aere peſtilenti habitant. Somnum quoq; conciliat.

Iaſpis. Subuiridis. Thyites. Viridis. Turcica Iaſpis.

Iaſpis, Paulo, & Aetio duplex eſt. Vna ſubuiridis, quæ Dioſcoridi, & poſt eum Galeno, *Thyites, vt alibi diffuſe monſtrauimus*, dicitur. Plinio *lib. 37. ca. 10. Meroiles* vocatur. Merum ſentit Georgius Agricola *lib. 6. & 7. de natura foſſilium.* Altera viridis, quæ ſic dicta eſt, quia magis viret. Eius 12. vel 13. ſunt genera quæ alibi a nobis ſunt ordine explicata. Tertium autem genus eſt *Turcica* iunioribus vocata *Iaſpis*, quæ quod aeri ſimilis eſt, aut cœlo matutino, id eſt, *cerulea, lacte ſuffuſa*, Græcis ἀερίζουσα, id eſt, *aerea, adeps, boria, caſpia, & perſica*, noſtris Turckes nominatur. C

Iudaicus. Syriacus. Tecolithus.

Iudaicus a regione, in qua naſcitur, nempe *Iudæa*, appellatur. Quia vero Iudæa ipſa Palæſtinæ Syriæ regio eſt, Aetio *Syriacus* vocatur. Græcis a facultatibus τηκόλιθος, quaſi *lapidem lique faciens ac comminuens*, Germanis Judenſtein nuncupatur. Habet & alias appellationes, quas alibi indicauimus. Glandis formam obtinet. Nam ab obtuſiore eius parte ad acutiorem procedunt eminentes lineæ, ita inter ſe æquales, vt torno factæ videri poſſint. D

Lyncuriũ.

Lyncurium, officinis *lapis Lyncis* dicitur, quod illum ex vrina Lyncis in terra condenſata concretum eſſe putauerint. Fabuloſum autem eſſe quod illi affirmant, & Plinius *lib. 37. cap. 3.* & Dioſcorides *lib. 2. cap. 73.* teſtantur. Nec enim vnquam vllum tale fuit Lyncurium, quod ex Lyncis vrina concreuit.

Lyncuriũ veterum.

Veteres certe Græci ſcriptores hoc modo concretum Lyncurium non lapidem, ſed Succinum, de quo infra dicemus, appellarunt. Quod manifeſtum fiet legenti Theopbraſtum, Aetium, & alios paulo ante citatos auctores.

Amati Luſitani error.

Vt ridiculum plane ſit, quod Amatus Luſitanus ſcribit, *lapidem lyncis officinis hodie nominatum electri eſſe ſpeciem quandam*, quum cæcus etiam ſtatim tactu ſentiat lapidem. Non eſt autem, *vt recte ſentis*, vrina lyncis concreta, ſed reuera lapis. E

Phrygius. Medicorũ iuniorum error.

Porro *Lyncis lapis* dictus non eſt, niſi Phrygius Dioſcoridi nominatus, quod illi omnes Lyncurii notæ conueniant, *quemadmodum alibi fuſius a nobis monſtratum eſt.* Hallucinantur itaque plurimum noſtræ ætatis Medici, quod Phrygium lapidem, *Lyncis* appellant: & quod illum ad eliciẽdam vrinam, & ad lapides in renibus, aut veſica cõminuendos, vtilem eſſe opinantur. Ad ſordida quidem vlcera, & oculorum medicamenta, *Galeno teſte*, valet.

Magnes. Heraclius.

Magnes ab inuentore, Magnete paſtore, a quo repertus eſt, dicitur. Ab aliis *Magnetis*, eadem de cauſſa. *Heraclius*, vel ab Heraclia ciuitate, vel ab Hercule. Vt enim is terras, & immanes belluas ſubegit: ita lapis ille ferrum ad ſe trahit. Qua quidem de cauſſa *Sideritis* etiam eſt appellatus. Eius variæ ſunt differentiæ, quas alibi indicauimus. F

Pyropus.

Pyropus, quia valde ardet ab ignis aſpectu, ita eſt vocatus. Hinc ab igneo colore officinis *Rubinus* eſt dictus. Vide *Carbunculus.*

Pumex.

Pumex lapis Græcis κίσσηρις nominat̃. Quod ſane nomen a verme frumẽta erodẽte, qui iiſdẽ ἶπς, Latinis *gurgulio* dicitur, inuenit. Vt enim is frumenta perforat, ita natura pumicem.

A ***tem.*** Quoniam vero haud ſecus ac ſpongia fiſtulatum plenus eſt, *Spongia* quoq; appellatur. Non eſt autem, niſi terra leuis exuſta, vel lapis excoctus. Germanis Pims oder Krawſtein vocatur.

Pyrites lapis ſic dictus, quod ex eo ferri, aut alterius duri lapidis conflictu ignis excutiatur, aut quod ipſi perſæpe igneus inſit color. Serapioni & reliquæ Mauritanorum familiæ, ac officinis, *Marchaſita*, Germanis Kiß/Kupfferſtein/Kupffererz nominatur. Ariſtoteli *πυρίμαχος, quod igni repugnet*, dicitur. In ardentes enim fornaces proiectus fluit: at vbi in catinum defluxit, rurſus concreſcit ac dureſcit. Eius præcipua genera duo ſunt. Alter *argenteus* ſiue *argentarius* appellatus, quod ſit coloris argentei. Ex eo æs & argentum excoquitur, & officinis vſitatus eſt. Germanis waſſer oder weiſſer Kiß nuncupatur.
B Alter aureo eſt colore præditus, & Germanice Goldtkiß/Gelberkiß/Kupfferkiß vocatur. Vterq; veterum literis eſt celebratus. Præter hæc duo genera, ſunt etiam alia quædam alibi a nobis oſtenſa. Pyrites. Marchaſita. πυρίμαχος. Argentarius. Aureus.

Sapphirus & *Cyanus* eiuſdem ſunt generis. Vterque enim eſt cærulei coloris, ſed Sapphirus inſuper aureis punctis collucet. Vtraque gemma ſimilis eſt cœlo ſereno, verum Sapphirus propter aurea puncta, ſtellis ornato. Duplex autem eſt *Cyanus*, alter nigrior, alter candidior: ille mas, Germanice blawer Saphier: hic fœmina, Germanice weiſſer Saphier appellatur. Vſus eius eſt in roborando corde. Sunt qui hominem reddere caſtum tradant, ideoq; Monachis, vt illorum inexplebilem compeſcat libidinem, magno ſtudio geſtandus. Sapphirus. Cyanus.

C *Smaragdus* a ſplendendo nomen ſuum accepit. Siquidem *σμαράγειν, ſplendeo* ſignificat. Sua viriditate oculis iucundus eſt, & tanquam ſpeculum imagines rerum reddit. *de quo copioſiſſime Plinius lib. 37. cap. 5. diſſerit.* Smaragdo motus obſcœnæ voluptatis valde eſt pernicioſus. Siue enim mas, ſiue fœmina, dum commiſcent corpora, ſecum geſtet, vel in anulo, vt cõtingat cutem, diſrumpitur. At cum comitiali morbo, tanquam cum hoſte pugnat, vt vel ipſe vincat vim morbi minorem, vel a maiori vincatur. Illo modo manet integer & ſolidus, hoc in aliquot frangitur partes. Venenis etiam maxime epota gemma hæc reſiſtit. Smaragdus.

Specularis lapis. Vide *Aphroſelenus.*

Spongia vel *ſpongites* lapis, ſic eſt appellatus, quod in ſpongiis inueniatur. Is Coch-
D leæ inſtar perforatur, & quidem vtrinque teſtaceus exſiſtit. Germanis Schwammenſtein vocatur. Renum calculos in vino potus comminuit. Spongiæ lapis.

De Terris. Cap. XIX.

B*olus* ſiue *gleba armenia* Ochræ in modum palleſcit, promtiſſime in ſummum leuorem calcis modo ſoluitur piſtillo, aut quouis liquore, arenoſaque ſubſtantia caret. Commanducata butyri inſtar liqueſcere videtur, & in guſtu manifeſtam adſtrictionem exhibet. Talem ab amico mihi quodam tranſmiſſam & donatam habeo. Quæ paſſim in officinis proſtat, quum impenſe rubeat, legitima eſſe non poteſt. Bolus armenia. Officinarum bolus armenia adulterina.

Cimolia terra a Cimolo inſula dicta, vulgo *Saponaria*, Germanis Waſcherdt/ oder
E Walkelleт / oder Seifferdt. Eius duo ſunt genera, candida, & ad purpureum inclinans. Cimolia.

Cretica terra ſiue *Creta*, ab inſula Creta, in qua potiſſimum inuenitur, eſt appellata. Hęc quia argentarii opera ſua abſtergunt, vt ſplendeſcant, *Argentaria* etiam nominatur. Germanis Kreid dicitur. Eſt quoq; Creta viridis, & nigra, *vt alibi oſtendimus.* Cretica. Argentaria.

Lemnia terra, a Lemno inſula vnde olim exportabatur, dicta eſt. *Lemnium* quoque *ſigillum* nominatur, ob impreſſum illi *ſigillum Dianæ ſacrum*, quod capra erat. Officinæ eadem de cauſſa *terram ſigillatam* vocant. Hodie Turcicæ literæ eidem imprimuntur. Metuendum tamen eſt, ne quæ etiam num hodie iis literis inſignita affertur, vera terra Lemnia & impermixta ſit, quum vera rubeat, aut fuluo colore prædita ſit: quæ vero ho-
F die aſportatur, dilutius rubet, quod cum alia terra miſtionem arguit. Proinde non deſunt, qui Bolum armenium *orientalem* dictum, infucatam, & veram terram Lemniam eſſe putent. Non enim ex Armenia, vbi verus & ſyncerus bolus reperitur, ea affertur, ſed ex Lemno inſula. Id vero Lemnenſium mercatorum dolo accidit, qui, vt res diuerſas mentiantur, ex vna & eadem terra Lemnia, duas res efficiunt: quum pura eſt, *armenium bolum*, hac vero miſta & adulterata, *terram Lemniam*. Præſtat tamen terram Le- Lemnia terra. Lemnium ſigillum. Terra ſigillata.

mniam, miſtam etiam & adulteratam, in vſum Medicum adhibere, quam eam, qua ha- A
ctenus vſæ ſunt Seplaſiæ, quæ non eſt niſi terra figulina, omni adſtrictione vacans. Qua-
re hanc abiicere debent Pharmacopœi.

Rubrica. Sinopica. *Rubrica*, Græcis μίλτος dicta, duplex eſt: vna, quæ *Sinopica* appellatur, quod in quibuſdã
Cappadociæ ſpeluncis, *Dioſcoride atteſtante*, effoſſa purgataque, Sinopen, Ponti vrbem,
Fabrilis. Natiua. fertur, ac ibidem venditur. Altera Græcis τεκτονικὴ, Latinis *fabrilis*, quod ſcilicet ea fabri
potiſſimum vtantur, nominatur. Atq; hæc rurſus in duo ſcinditur genera. Siquidem
vna eſt natiua, quæ Germanis Bergröttel, quaſi dicas *montana rubrica*, quod ſcilicet in
metallis aurariis, argẽtariis, ærariis, ferrariis, non raro quoq; in propriis venis reperia-
Factitia. tur, appellata eſt. Eſt & rubrica fabrilis factitia, Germanice ſimpliciter Röttel vocata.

Sunt plures aliæ terræ ſpecies, quibus veteres vſi ſunt Medici, hodie ignotæ Pharma- B
copœis & inuſitatæ, ob id a nobis prætermiſſæ. Harum tamen hiſtorias *libro nono Simplici-
um* tractauimus.

De iis quæ e mari & aquis ſumuntur. Cap. XX.

Bitumen. ASphaltos Græcis *Bitumen* Latinis, Bergwachs Germanis nuncupatur. Succus *eſt pin-
guis ſeu terræ adeps, qui naturali cognatione cum ſulphure iunctus eſt, ideoq; facillime ignem
concipit & flagrat.* Optimum in lacu quodam Iudææ naſcitur, qui ob id *Aſphaltites* eſt vo-
Genera bituminis. catus. Duum generum exſiſtit, durum & liquidum. Durũ eſt, quod intra, vel extra terrã
denſatur, ac in aliquam lapidis conſiſtentiã & duritiam mutatur. Foſſile autem terrenũ
Durum. multis nominib. appellat. Siquidẽ *terra pharmacitis, ampelites, carbo foſſilis ſeu bituminoſus,* C
Samothracia gemma, thracius & obſidianus lapis, atq; gagates, vt alibi copioſiſſime mõſtrauimus, di-
Liquidũ. citur. Liquidum bitumẽ eſt, quod plerumq; a concreto bitumine per ſaxa emanat, ex-
ſudat, & deſtillat, oleiq; propter pinguetudinem ſimile eſt. Hinc eſt, quod nõnulli ſcri-
ptores, *vt Vitruuius*, aliquando *oleum* ſimpliciter, alii cũ adiectione *Medeæ oleum*, quo illa
Naphtha. vſa eſt in cremẽda pellice: Medici *Naphtham* vocabulo Babylonico, appellarint. Noſtra
Petroleũ. ætate *Petroleum*, ſiue *oleum petræ aut ſaxi*, quod ſcilicet e ſaxis, vt dictũ eſt, deſtillet, & Ger-
manis Steinöl / flieſſend Bergwachs vocatur, Monachi & ſacrificuli Papiſtici, quorũ eſt
inexplebilis auaritia, vt ſimplices argento emũgant, hoc oleum e corporibus defuncto-
rum diuorũ ſtillare mentiuntur. Huius triplex eſt differentia. Eſt enim alba, aut venus
ex cinereo colore candida *Naphtha*, nigra, & rufa. Porro liquidi bituminis genus eſt, q D
Succinũ. *ſuccinum* Romanis vocatur. Ita namq; illis dictum eſt, quod ex ſucco, nempe liquido bi-
tumine, e ſaxis in Germanicum mare profluente, atq; inibi dureſcente, non autem ex
lacryma Populi arboris, *vt quidam exiſtimant*, fiat, quemadmodum *libro nono Simpl.*
firmis rationibus monſtrauimus, vbi totam eius hiſtoriam copioſe commemoraui-
ἤλεκτρον. mus. Græcis ἤλεκτρον, quod ſcilicet attritu calefactum ad ſe paleas, aliasq; res minutas
πτερυγοφόρον. ac tenues trahat. Qua quidem de cauſſa iiſdem etiam πτερυγοφόρον, id eſt, *pennas flocco ſue*
ad ſe alliciens, & ἅρπαξ vocatur. Mauri & officinæ Perſica voce, quæ idem ſignificat, *Ca-*
Carabe. λυγγούριον. *raben* appellant. Græcis quoque λυγγούριον, *vt ſupra eſt monſtratum*, dictum eſſe conſtat.
Germani veteres *Gleſſum*, quæ vox illis vitrum denotabat, nuncuparunt. Hodie
Gagates. duobus nominibus vocatur: vno, quod illi commune eſt cum nigro, q priuatim *Gagates* E
dicitur, Agſtein vel Aitſtein: altero, quod ex eo q incenſum ardeat, inuenit, Bornſtein.
Saxonum namq; & aliarum ſeptentrionalium gẽtium lingua, bornen, idem quod *ardere*
ſignificat. Sed de ſuccino, quod in Europa gignitur, ideoq; Europæum eſt nominatum,
Succinum Africanũ & Aſiaticum. in præſentia hæc dixiſſe ſatis ſit. Præter id vero aliud eſt, quod in Africa, & item aliud, q
in Aſia gignitur, ob id hoc *Aſiaticum*, illud vero *Africanum* appellatur: vtrumq; Arabes
Ambram vocant. Recentioribus quoq; Græcis ἄμπαρ & ἄμβαρ nominatur. Quos Latini
Ambra. imitati *Ambarum* nuncupant. Hoc colligitur ex balenis, & piſcib. cetaceis, qui fontes
Ambaris deguſtarunt. Hi namq; huius Ambaris vtpote pinguis, aerei, & ſubdulcis, ni-
miũ auidi, eius eſu ſibi mortem conſciſcunt, præſertim vbi copioſius vorant. Mortui i-
gitur fluitant, & vndis maris emergunt, quod animaduertentes inſulani, cõiectis vncis F
& funibus illos extrahunt, ambarumq; cæſo ventre eximunt. Hoc nonnulli *ſemen*, vel
Græca vtẽtes voce *ſperma ceti*: alii, vt Auicẽna, ſtercus eiuſdem eſſe magno errore putãt,
Auicennæ error. quum non ſit niſi ſuccinum quod balenæ ſiue cete deuorarunt. Vnde liquet, Auicen-
nam ma-

A nam maximo in errore verſari, qui ſub Ambræ voce vnica, duas inter ſe diuerſiſſimas Auicennæ error.
res, nempe *ſpumam* ſiue *florem ſalis*, & ſuccinũ hoc Africanum & Aſiaticum, deſcribit ac
confundit. Et ex eodem etiam poſteriores Medici, & horum officinæ, errandi occaſio Iuniorum & officinarũ error.
nem ſumſerunt. Nam illi res has diſcernere nequeuntes, *florem maris*, *ſperma ceti* vocant,
quum potius ſuccinum, quod e cetaceis piſcibus eximitur, vulgi & imperitorum more,
ita nominandum illis fuiſſet. Porro ſuccinum hoc, perinde atq; Europæũ in Arabia ma-
xime felice ad Sychrim, vt ſcribunt, oppidulũ maritimum ex liquido bitumine coloris
e cineteo candidi in mare e fontibus ſuis effluit, illicq; concreſcit, quod ſæuientib. pro-
cellis agitatũ pelagus, cũ prouolutis impetuoſe ſaxis exſpuit in littus. Homines aũt, qui
præſentiũt maris inſultus, ad vada ſe conferunt, & quod eructatint Ambarũ congerunt.
B Interdum etiam in cetaceis piſcibus interfectis, *vt comprehenſum eſt*, inuenitur. Quod ad
alterius differentiam, *ſperma ceti* nominari poſſet, quamuis parum proprie. Ambarũ ful-
uum, vel, vt hodie loquuntur, *Ambra citrina*, diſcriminis gratia appellari poſſet. Ad nos
hoc tempore non affertur, ſed in eius locum ſubſtituitur *Ambarum factitium*, quod ho- Ambarũ factitium.
die in officinis ſub Ambræ nomine proſtat, & magnis impenſis a pharmacopœis com- Ambra officinarum
paratur, atq; a colore cineritio, vt illã a citrina, quæ ſuccinum eſt, *vt diximus*, diſcernant, Ambra gryſea.
gryſeam appellant. Modum autem conficiendi alibi oſtendimus. Vt iam perſpicuum ſit
omnib. recentioribus Medicis triplicem eſſe Ambram. Vnam ſubalbidam, quæ eſt flos Ambra recentiorũ triplex.
maris, Dioſcoridi, & officinis inepte *ſperma ceti* dicitur. Alteram fuluã & pinguem, quã
citrinam nominant, quæ certe rectius quam prior *ſperma ceti*, quum nonnunquam ex illis
C iam interfectis eximatur, diceretur. Non eſt autem niſi ſuccinum, quod cetacei piſces
deuorarunt. Tertia *gryſea*, quæ natiua non eſt, ſed factitia, & hodie in officinis ſub Am-
bræ nomine proſtat. Quæ ſingula *in noſtris in nonum Galeni de ſimpl. medica. facult. librum
commentariis* copioſius oſtendimus. Quod ſi igitur Matthiolo hæc non ſatisfaciunt, nec
vt meæ ſententiæ ſubſcribat efficere poſſunt, ad eos, quos iam citamus commentarios,
recurrat, & inueniet forte, quæ ipſius animo ſatisfacient.

Ceterum vt ſuccinum eſt liquidi Bituminis genus, ita etiã id medicamentũ, quod
recentiores Græci *Caphuram*, Mauri Indico, vt videtur, vocabulo, *Camphoram* appellant: Caphura. Camphora.
quod multis argumentis alibi demonſtrauimus. Sic autem a verbo *Caphar* dicta eſſe vi-
detur, quod ob lentorem ſuum ac tenacitatem, in compingendis, glutinandis, & obli-
D nendis nauium tabulis, aut tignis, lateribusq; ædificiorum magnus eius olim vſus fuerit.
Poſt Dioſcoridis, Galeni, & Pauli ſeculum in vſum medicum venit, & gemina exſiſtit.
Vna natiua, vel, *vt aliis vocatur*, rudis, quæ ſcilicet nullam vim ignis experta eſt. Talis in Natiua.
maris fontibus oritur, & aquæ marinæ ſupernatat. Hæc, *vt Serapio auctor eſt*, copioſa gi-
gnitur, cum terra crebris motibus conquaſſata, magnam tam Sulphuris, quam bitumi-
nis vim profundit. Hæc non colore, ſed partium duntaxat tenuitate, a candida Babylo-
niorum *Naphtha* differt. Odor autem & color candidi Bituminis eſſe ſobolem teſtãtur.
Non eſſe autem gummi, hinc abunde liquet, quod *nullum Gummi ardet, nec oleo diſſoluitur,
ſed aqua*: atqui *Caphura nequit diſſolui, niſi aliquid oleoſum adieceris*. Hinc experientia edocti
Seplaſiarii, vbi contundenda venit in pilis, aliquid e nucis, aut amygdali nucleo, aut
E quid ſimile adiiciũt. Quod autem bitumen ſit, Auerroes ſatis teſtatur, qui hanc Ambræ
congenerem facit. Item quod ardet in aquis, quod Bitumini peculiare eſt. Amiciſſima
præterea eſt ignibus, quem ſemel conceptum, difficile dimittit. Neq; diſſident ipſius fa-
cultates ab iis, quas Bitumini ineſſe videmus. Cui rei mercatores quoq; fidẽ faciunt, qui
conſtanter affirmant, ſe vidiſſe Indiæ locum *Caphuram* exſudãtem. Hac officinæ carẽt.
Factitia altera eſt, quæ ignis ardorem ſenſit, a quo album, quem ſemper obtinet, colo- Factitia.
rem contraxit, & in laminas pellucentes digeſta eſt. Hinc eſt, quod Simeoni Sethi ἐργα-
ζομένη, id eſt, *ignis calore elaborata*, Serapioni autem *ſublimata* dicatur. Hæc certe eſt, quæ in
paſtillis magnis ad nos affertur, & in officinis paſſim ſub nomine *Camphoræ* venalis habe-
tur. Quæ autem ad conficiendi eius modum, item diuerſas de ea Arabum opiniones,
F & temperamentum attineat, prolixe admodum *libr. 9. de ſimpl. medic. facul. in noſtris Com-
mentariis* indicauimus.

Bituminis liquidi, at craſſioris, limiq; ſpeciem referẽtis neq; tamẽ duri genus quo- Piſſaſphaltus Plinii lapſus.
que eſt id, quod Græci compoſito ex pice & Bitumine nomine πισσάσφαλτον vocant, non
certe, quod naturaliter ex vtroq; conſtet, *vt Plinio viſum eſt*, ſed quod miſtam Bitumine picẽ

Dioſcoride atteſtante, redoleat: aut forte quod piel ſimile ſit. Tanta enim ei cum pice ſi- A
militudo eſt, vt nonnulli illud propter hanc ſimilitudinẽ *Picem* appellent. Hoc Ariſto-
tele & Dioſcoride auctoribus, in Apolloniatarũ agro inuenitur, atq; ex Cerauniis mõti-
bus deuolutum fluminis impetu rapitur, illicq; in glebas coactũ, ad littus eiicitur. Quum
igitur in fluminis littora eiectũ mox reperitur, pingue quidem & adhuc molle exiſtit.
Vbi vero diutius extra aquas fuerit, durius multo efficitur, reſolutiſq; tenuiorib. ac hu-
midis eius partibus ita ſiccum redditur, vt reſinæ toſtæ, quã Seplaſiæ picem Colopho-
niam & Græcam vocant, conſiſtentiã acquirat. Atq; illud hoc tempore apud Pharma-
copœos deprauato & decurtato nomine *Aſphalti* venit, quum potius illis Piſſaſphaltos
nominandum erat. Bitumen hoc accenſum, picis modo, igne liqueſcit, & de ſe guttas
fundit, miſtamq; Bitumini picẽ omnino redolet. Graui etiã halitu non accenſum con- B
ſtat. Pingue præterea eſt, & manib. tractatum molleſcit, aut igni admotum liqueſcit. Vt
dubium non ſit, quin id, quod nuper ſub Aſphalti nomine a noſtris Pharmacopœis afferri
cœpit, ſit vera Græcorum ac Dioſcoridis Piſſaſphaltos, & Mauritanorum Auicennæ &
Serapionis Mumia. Ceterũ, ne id ſilentio tranſeamus, olim in ea fui ſententia, vt crede-
rem id, quod non procul, nẽpe trib. fere lapidibus, ab Oenoponte oppido, ab Oeno flumi-
ne ſic dicto, ad montes Seefeldenſes poſt immodicos imbres colligitur, & ab incolis eius
loci Durſenblut/id eſt, *gigantum ſanguis* dicitur, eſſe *Piſſaſphalton*. Atq; in eam quidẽ ſen-
tentiam me pertraxit doctiſſimus vir Georgius Collimitius, qui fragmentum eius mihi
pro Piſſaſphalto tranſmiſerat, quod in hodiernum vſq; diem retineo. Verum accepta
tandem vera Piſſaſphalto, vtrunq; deceptum fuiſſe deprehendo. Nam id ipſum igni ad- C
motũ, picis inſtar, nõ liqueſcit, nec guttas de ſe fundit, ſed ligni, aut redæ modo confla-
grat. Durum præterea eſt ac ſolidũ, ita vt tuſum in puluerẽ redigi poſſit. Et quum omni-
no lapidea duricie præditum ſit, nihil dubito Gagatẽ eſſe lapidẽ. Nam nigro colore eſt,
cruſtoſum, aliqua ex parte læue, accenſumq; bitumen redolet, & omnes Gagatis a Dio-
Fuchſius candide errorem reuocat. ſcoride cõmemoratas notas habet. Quapropter ſi alibi diuerſum a me ſcriptum aut di-
ctum eſt, id, vt parũ veritati cõſentaneum, iam damnatum eſſe volo. Porro vt ad Piſſaſ-
phaltum redeamus, ſi illa diutiſſime extra aquã poſita terra multa obruatur ac tegatur,
retorrida magiſq; ſicca euadit, tandemq; effoſſa & exemta, a nõnullis Piſſaſphaltos foſ-
ſilis nuncupatur. Nõ ab re aũt paulo ante a nobis dictum eſt, *Piſſaſphaltũ* eſſe Serapionis
Mumia duplex. & Auicennæ *Mumiã*. Mauritani namq; duplicẽ Mumiam deſcribunt, nempe natiuam
Natiua. & factitiam. Natiua, nõ eſt niſi πισσάσφαλτος Dioſcoridis, quam iam deſcripſimus. Altera D
Factitia duplex. factitia, quę itidem gemina eſt. Vna, qua principum & diuitum corpora condiuntur. Ea
conſtat ex myrrha, aloe, balſamo, & ſanie, quæ ex humani cadaueris carne reſudat. Hæc
hodie non affertur. Altera eſt, qua pauperum corpora demortua condiri ſolent. Ea, vt
Strabo in 16. teſtatur, ex bitumine, quo ad mortuorũ condituras Ægyptii vtũtur, cui non-
nulli picem adiiciunt, conſtat. Siquidem natiuum bitumen, & liquefactum in hominis
cadauer infundunt, omneſq; eius partes cauas, cranium nimirum, thoracem, ventrem,
& oſſa peruia, eo cõplent. Atq; ea eſt, quæ ad nos afferrur, & in officinis fere omnib. pro
Mumia proſtat. Qua vtiq; in Piſſaſphalti penuria vti licet, quod eandem fere facultatẽ ha-
beat, modo oſſa prorſus abiiciantur, & bitumẽ tantum, quo cadauera illa completa ſunt, E
ad vſum medicum adhibeatur. Verum quũ iam Piſſaſphaltus ſatis magna copia a qui-
buſdam Seplaſiariis afferatur, *vt dictum eſt*, præſtat ea neglecta Mumia veteri vti.

Spongia. *Spongia ſeu fungus marinus*, corpus laxum, rarũ, ac cauernoſum, quod ad ſe liquores allicit,
& eos, quos attraxit, niſi vi exprimatur, aſſeruat. Præſtat vti noua ſpõgia, vt quæ non tantum
Noua ſpongia. eſt materia irrigandos humores excipiẽs, ſed etiã manifeſte deſiccat. Nã in ipſa etiam-
num ea, quã a mari accepit, facultas exſiccãdi ſeruatur. Progreſſu tẽporis etiamſi vſui nõ ac-
cõmodatur, tamẽ nihilominus odorẽ & facultatẽ maris amittit, adeoq; nõ ęque deſiccat.

Pila marina. *Sphæra ſeu pila marina*, ſic a figura dicta, hodie corrupta voce *Balla marina* vulgo nomi-
Cornarii error. natur. Meminit eius Gal. *lib. 1. de comp. med. loc. c. 18*. Cornarins tamen ignorans, quid eſſet
apud Galen. eo loco pila marina, Galeni locum ſuo more deprauauit, & pro ſphæra, F
ſpongiam falſo ſubſtituit, adeoque res, forma & aſpectu diuerſas, confudit. Eius autem
vniuerſam hiſtoriam in *altero noſtrorum de Stirpium hiſtoria Commentariorum tomo* ſtudioſi
reperient, vt non ſit opus hic fuſius de ea verba facere.

De rite colligenda Materia medica. CAP. XXI.

Hactenus

A HActenus breuiter, quæ in vniuerſum ſit materia medica, hodie in officinis vſitata,
adeoque pharmacopœis & Medicis etiã cognitu neceſſaria: membratim perſtrin-
ximus. Nunc itaque qua ratione illa ſit tum colligenda, tum aſſeruanda, eadem breui-
tate docebimus. Habet namq; quælibet ſtirpis pars, vt ab iis exordiamur, ſuam maturi-
tatem, ſtatumq; colligendi tempus, quod anni aut dierum numero, ſed magis ex ipſius
rei natura æſtimatur. Ea enim, quæ maturitatẽ conſecuta ſunt, & perfecta, ea colligẽda
maxime ad medicamentorum vſum veniunt. Herbæ igitur vbi florent, aut ſemine præ-
gnantes ſunt, & ſerena cœli conſtitutione, non nubibus, nec imbribus appatentibus, ac
poſt meridiem ſtatim ſunt colligendæ. Collectæ, terra ab iis expurgata, atq; aliis aduẽ-
titiis excrementis diligenter amotis, in vmbra potius quam ſole, ne huius calore vires

Herbæ quã do colligendæ.

B earundem exſoluãtur, exſiccãdæ ſunt: niſi caule ſint craſſiore, aut folio humidiore, ad-
eoq; vt putreſcant idoneæ. Exſiccandæ autem ſunt in loco ædium aliquo ſuperiore per-
flatili, aſſerib. dolabra læuigatis, & arctiſſime inter ſe iunctis atq; compactis, ne ſemina
q̃ ex herbis excidunt per rimas decidant, ſed potius colligi poſſint. Impendente autem
tempeſtate aliqua, feneſtræ maturæ claudendæ ſunt, ne herbæ a vẽtis diſperſæ inuicem
implicentur, & inter ſe confundantur. Cauendum etiam vnice, ne canibus aut felibus
acceſſus illuc pateat, quod ab illis commingantur, ac ſtercoribus contaminentur. Vale-
rianam autem & Nepetam vocatam herbas ſuſpendere ex pariete, quam in pauimento
ſtratas exſiccare: quod feles illarum amantes in iis aſſidue verſari delectentur. Et ſi acci-
dat, vt herbæ decerptæ humidæ admodũ ſint, ac cœlum itidem humidũ ac pluuioſum
C ſit, nec ſiccioris auræ ſpes vlla fuerit, in hypocauſto calefacto ſæpe verſando, ne ſcil. pu-
treſcant, ſiccari debent, non tamen eo vſq; ſiccare conuenit, vt aliquid virib. earum de-
cedat. Singulis annis renouandæ ſunt. Flores, non ſecus atq; reliquæ ſtirpiũ partes tum
legendæ, quum maxime vigent, & nequaquam quum iam flacceſcentes decidui euane-
ſcunt: demtis tamen Roſis, quæ expandi cœptæ, auelluntur, quum reliqui vbi iam dehi-
ſcentes aperti ſunt, ſed haud ita pridem, & ex quibus vis nondum exhalauit. Legantur
autẽ tempore pomeridiano, rore nocturno aut matutino ſolis calore abſumto: alioqui
enim ob alienam humiditatem facile corrumpuntur. Verum quia maiori ex parte o-
mnes fere flores ſint herbis fragiliores, molliores, ac tenuiores, iccirco tantum abeſt, vt
in ſole exſiccandi ſint, maxime vbi odorati ſunt, vt ne quidem in vmbra, ſi calida, & e-

Flores quãdo decerpendi.

D minentia loca fuerint. Siccandi igitur ſunt in locis temperatis, quo vtique tempore ſæ-
pius, ne ſitum contrahant, reuoluendi ſunt, adhibita etiam cura, ne ſicci natiuum colo-
rem amittant. Certum enim eſt flores, qui inter ſiccãdum a proprio colore degenerãt,
nullius eſſe in medicina vſus. Durant annum dũtaxat, ideo ſingulis annis renouati de-
bent, veluti herbæ. Semina legenda quum maturitatem ſentiunt, priuſquam decidunt,
paleiſq;, feſtucis, pediculis, lapillis, & aliis extraneis repurgãda, atq; leuiter exſiccanda.
Deligẽda vero pleniora, nec rugoſa, nec carioſa, & quæ odorẽ & ſaporem ſuos ſeruant.
Repurgandi aũt modus eſt, vt quicquid leue & puluerulentum eſt, mouendo hinc inde
& inflando in aerẽ diſſipetur, vel anguſtiore cribro excernatur. *Præterea* ſemina manib.
primum fricanda ſunt, vt q̧ leuiter hæreat & alienum eſt tollatur. Maiora & rotunda

Semina quo tẽpore legenda.

E ſemina in tabulam inclinatam, & leuiter manu pulſam in vas ei ſubiectum relictis arenis
& lapillis deuoluenda ſunt. Quæ iam dictis rationibus ſeparari nequeunt, virgula, cuius
vertici cera agglutinata eſt, ſigillatim contacta remoueantur. Præſtat etiam ſingulis an-
nis mutare ac renouare ſemina. Licet. n. quædam ex illis ſeruari poſſint, tamẽ pauca ad-
modum ſunt, quæ inueterata rancorem non redoleant: quo fit, vt calorẽ nanciſcantur
extraneum, & ſibi haud congenitum. Siccãtur, vbi præſertim humida collecta fuerint,
faſculis vitreatis, aut ſacculis reponuntur loco ſicciore, & humiditatis experte. Fructus
vbi maturi ſunt decerpant̃, demtis Sorbis, q̃ immatura decerpere conuenit: id q̧ etiam
in reliquis fructib. adſtrigentib. obſeruandum erit. Hi namq; paululũ immaturi decer-
pendi ſunt. Oleoſi fructus, vt ſunt *Iuglandes, amygdala, piſtacia, nuclei pinei, & auellanæ*, non

Fructus quando decerpendi.

F prius ex arboribus decutiant̃, q̃ plane vltimum maturitatis gradũ attingant. Id autem
recte cognoſcit̃, quum extima inuolucra ſponte ſua dehiſcunt, & arbore concuſſa vna
cum fructib. decidunt, alioquin inſolatu contrahuntur & ſiderantur. Decerpti fructus
exſiccantur, vel in aere, expoſiti ſoli ac ventis ſeptentrionalibus, aut orientalibus: vel in
clybano, ſi in aere fieri nequeat, q̧ tamen expeditius eſt. Porro qui in aere exſiccantur,

ne a muſcis contaminentur, aut telis araneorum obducantur, curandum eſt. Qui vero A
in clybano exſiccantur, ne comburantur cauendum erit: id quod fiet, ſi poſt extractum
panem imponuntur. Reponuntur armariis, pixidibus, & locis, quo neque humor vllus,
Radices quo tẽpore euellendæ. neq; fumus, neq; puluis pertingere poteſt. Mutantur quotãnis. Radices præcipue euel-
lendę ſunt, cœlo ſereno, & a pluuiis vacuo, quum medicamentoſę ſunt, idq; vere & au-
tumno fit. Vere namq; priuſquam in caulem, folia, florem, fructum & ſemen vis ſtirpis
erumpat, velluntur. Autumno aũt incipiẽte, iam foliorũ defluuio, ſuccus omnis p cau-
lem in radices remeat, quapropter tum ſunt maxime efficaces. Vere etiã ideo quædam
radices eruendę veniunt, q hoc tempore tãtum inueniri poſſint, pereuntib. mox tum
foliis, tum caulibus: cuiuſmodi ſane ſunt fere omnes bulboſæ radices. Omnes aũt radi-
ces integræ, ſi fieri poteſt, & abunde nutritæ, vbi ſcil. nec nimis molles humidęque, nec B
nimis duræ ſunt, & putredine omni vacantes, euellẽdæ. Euulſæ aqua clara tãtiſper dum
omni vndiq; terra, quæ illis tenaciter hæret, & argilloſa eſt, vel limo penitus omnibuſq;
ſordib. abſtergantur, lauandæ ac purgandæ ſunt: & ſi quid computruit, cultello abſcin-
dendum & amputandũ. Deradi quoq; debent, vt tum a fibris, tum capillamẽtis omnib.
repurgentur. Purgatæ, ſi magnæ & craſſæ fuerint, in taleolas ſecandæ ſunt, vt ſcil. citius
exſiccari, & facilius deinde, vbi vſus poſtulat, conteri poſſint. Quædã aũt vmbra, & ven-
to ſiccãdæ, vt eſt apii, fœniculi, iridis, & ſi quæ aliæ ſunt vel minores, vel ſicciores, vel ra-
riores, vtpote quarum vires ſol, vel ignis promte diſſipabit. Quæ vero grandiores ſunt,
veluti *bryoniæ, gentianæ, helenii, mandragoræ*, & id genus alię, ſi aer ſit nubilus & hyems, ne in
vmbra ſitu tabeſcant, ac proinde marceſcãt, in ſole & vento, vel igni ſiccant. Aut tranſ- C
uerſim in orbiculos, & taleolos ſectæ, & filo traiectæ, paruiſq; interuallis, ne ſe contin-
gant ſuſpenſæ exſiccantur. Quæ autẽ in panimẽtum proiectæ ſiccantur, ſæpe verſandæ
ſunt, ne mucidæ aut putridæ fiãt. Quod ſi vero ſiccatis celeriter opus eſt, patellæ ignitæ,
& admodum calefactæ impoſitas, ſæpe verſando ſiccabis. Quædã etiam lignoſa matri-
ce (*ſic enim cor ſtirpium Gaza ex Theophraſto nominat*) exemta ſiccantur, vt fœniculi, & apii.
Succi vt eliciendi. Ceterum mutandæ radices vbi rancorem nactæ fuerint, aut vires ſuas amiſerint. Succi,
vtpote in medicina admodum neceſſarii, omni prorſus diligentia ſunt eliciendi, vt ſcil.
totius anni curriculo nullam putredinem ſentiant. Hi aũt non ſolum ab herbis, & eo-
rundem foliis, verumetiam a radicib. & fructib. eliciuntur. Qui e radicib. extrahuntur,
vt *Glycyrrhiza*, vere quidẽ parandi ſunt, quum primum folia prodeunt, tum enim ſuccoſę D
admodum ſunt radices. E foliis vero dum primum cauliculi germinant, & antequam
ſtirpes flores edant, & earum caules lignoſæ fiant, herbis prius conciſis & contuſis, eli
ciuntur. Ex fructib. aũt quum quidam vltimam ſenſerint maturitatem, cuiuſmodi eſſe
debet *malorum punicorum, citriorũ, & limonum*. Quidam vero priuſquã ad plenum matu
ruerint, vt *ex iuglandibus, moris, liguſtri baccis, & fructu ſylueſtrium prunorũ*. Quidam ex im
Liquores vt colligendi. maturis, vt *omphacium*. Liquores, quum fere omnes aliunde afferantur, ac peregrini ſint,
qua ratione, quoue tempore colligendi ſint, hi ſciunt apud quos ſtirpes illæ, vnde hi de-
fluunt, naſcuntur. Non raro etiam Dioſcorides colligendi eorundem modum recẽſet.
Lacrymæ. Excipiuntur autem inciſo per ſummum adoleſcentiæ vigorem caule. Lacrymarum ea-
Gummi. dem eſt, quæ liquorum in colligendo ratio. Gummi quoq; colligendi modus diuerſus E
Cortices vt euellendi. non eſt. Cortices partim e truncis & ramis, partim e radicibus, partim etiam a fructib.
arborum & herbarum ſumuntur, atq; earundẽ nominibus appellantur. Arborum aũt
craſſiores cortices aut manu auellunt, quum leniter adhærent: aut vbi tenacius hærent,
ferro abſcinduntur, vel abraduntur, quum tenues ſcil. ac membranoſi ſunt. Radicum
cortices hoc pacto colliguntur. *Radices virides per medium finduntur, vel piſtillo a ſummo vſq;
ad imum tunduntur, & medulla exemta abiicitur*. Fructuum cortices carne abiecta retinen-
tur. Nõ ſecus autem quam radices ſunt exſiccandi diligenter. Quæ reliqua eſt materia
medica vel animantium, vel eorundem partium, itemq; metallorum, & e mari ſumpta,
nullam in colligendo, ſed tantum in reponendo & aſſeruando induſtriã & diligentiam
Pharmacopœi requirunt. Magna namq; ex parte exotica & peregrina ſunt, aliundeq;
afferunt. Quapropter, quomodo hęc & alia materia medica aſſeruãda ſit, iã exponem[us].

De rite aſſeruanda materia medica. Cap. XXII.

Herbæ vt reponẽdæ. HErbæ vbi probe fuerint exſiccatæ, loco nõ fumato, non humido, nõ pulueruIento,
ſed ſublimi, puto, & arido in ſacculis ex corio cõfectis, vel in ligneis capſulis repo-
nendæ

A nendæ ſunt, ac diligenter claudendæ, ne earum vires euaneſcant. Qua quidem in re
nonnulli Pharmacopœi plurimum errant. Nam herbas iam ſiccatas in faſciculos dige-
ſtas ad officinarum laquearia ſuſpendunt, vbi breui non ſolum viribus aeris ambientis
exuctione, ac ventorum perflatu deſtituuntur, ſed etiam in mille ſordium ſentinam de-
ſciſcunt, quandoquidem & puluere, & araneorum telis obſiduntur, ac muſcarum ſter-
core defœdantur. Neque reprehenſione omni vacant ii, qui in linteis ſacculis, ipſiſque
textura admodum raris herbas aſſeruant, & appendunt. Siquidem æſtiuus aer in ipſos
penetrans, quicquid boni ineſt, abſumit & abolet. Quio etiam puluere obſitæ corrum-
puntur ac contabeſcuot. Quum autem diu integris viribus herbæ ſeruari vix queaot,
conſilium eſt, vt quotannis mutentur. Flores, vt herbæ, in ligneis arculis aſſeruantur ac Flores.
B reconduntur, & ſingulis quoque annis permutantur. Semina vbi exſiccata fuerint, iti- Semina.
dem ligneis arculis incluſa repountur in locis aridis, non calidis: facile enim locorum
humiditatem contrahunt, ac putrent. Præſtat ea etiã quotannis mutare, non obſtante
quod pleraque illotum ſeruati poſſunt. Fructus exſiccati in ſportam vel capſulam li- Fructus.
gneam recondendi ſunt, & in loco temperatiore ſeruandi: ita enim extraneos humo-
res non concipiunt, nec ſitum facile contrahunt, nec corrumpũtur, nec etiam nimium
ſiccantur. Qui per annum recentes reponuntur, aut maiori anni parte perdurant, in lo-
cis ſiccis minime aſpergine redolentibus appenduntur, vt ſunt *vua, pyra, mala cydonia, &*
punica: aut ſup paleas expãduntur, vt ſunt *immatura ſorba, & meſpila*: vel milio ſepeliũtur,
quemadmodum medica ſeu citria, & arantia mala. Fructus denique oleoſi, *vt Iuglandes, amyg-*
C *dala*, pioeæ melius ſparſim, quam aceruatim aſſeruantur: nam in aceruos congeſti facile
incaleſcunt, & raucidi fiunt, maxime in loco & tempore calidiore. Seruandi igitur ſunt
loco frigidiore. Radices exquiſite ſiccatæ reponuntur loco non inſolato, non fumato, Radices.
non humido, non ſqualente, non puluerulento, ſed ſublimi, ſicco, puro. Sit igitur locus
qui ad ſeptentrionem vergat, vel etiam ad meridionalem plagã, quãdo ſcil. radices ipſæ
non prorſus exſiccatæ reconduntur, adhibita tamẽ cura, ne eo tẽpore auſtri humidiſſi-
mi flatus admittantur. Seruandæ aũt quamdiu vegetæ adhuc ſunt. Quare quæ craſſæ &
denſę ſunt, trib. annis ſeruari poſſunt, vt *radix bryoniæ, cẽtaurii maioris, peucedani, & ſimilium*.
Quæ vero tenues & raræ ſunt, vt *aſari, apii, tragii, aſparagi, & ſimilium*, quotannis ſunt mu-
tandæ vterque elleborus, *Gal. lib. 1. de Compoſ. medic. local. teſte*, triennio ſeruari poteſt. Suc- Succi.
ci alii ſeruaotur paululum primum liquidi ad ignem ferue facti, moxque diligenter de-
D fecati, vt eſt *ſuccus roſarum, oxalidis, bugloſſi, & ſimilium*. Alii ignem non experti tantum
ſubſidere permittunt, ac deinde vaſis tandiu transferuntur, donec defecati pelluceant,
vt eſt *ſuccus malorum punicorum, citriorum, limonum, cydaniorum, & mororum*. Sicci repo-
nendi ſunt, vbi aut ſole, aut igne probe ſiccantur: tum demum vaſculis vitratis, aut pixi-
dibus reconduntur. Cortices, fructuum maxime diligenter prius exſiccati, ne ſitum Cortices.
contrahant, aut putreſcant, in arculis ligneis recondi debeot. Gummi facile ſeruantur Gummi.
& diu durant, ſi in loco nec humido, nec putrido collocentur. Animalia ſicciora inte- Animalia & corundẽ
gra, vt *cantharides*, non difficulter, vbi ſemel probe exſiccata fuerint, aſſeruantur. Hu- partes.
midiora & pinguiora promte corrumpuntur, & putreſcunt, vermibuſque opplentur,
niſi abſinthium vulgare, & id genus alia amara, & putredinem arcentia illis adiician-
E tur. Reponuntur autem in loco ſicciore ac frigidiore. Partes eorundem ſiccæ, ante re-
poſitionem nullam ſingularem pręparationem requirunt, niſi vt membranulæ, carnes,
& quicquid corruptioni obnoxium eſt, diligeoter abradatur, & auferatur, ne ſcilicet
putreſcant, & ſubiectæ parti graueolentiam concilient. Humidæ autem partes accu-
ratiore præparatione egent, quæ qualis ſit, ſuo dicemus loco.

De delectu & in vniuerſum præparatione materiæ medicæ. Cap. XXIII.

QVod ad delectum materiæ medicæ attinet, non eſt cur hoc loco aliquid dicamus. Delectus.
Nam quod ad ſtirpes ipſas ſpectat, is delectu in iis optimo vtetur, qui veras & legiti-
F mas ad vſum medicum adhibebit. Aliorum delectus paſſim ſupra eſt in commemora-
tione ſingulorum indicatus, vt opus non ſit hic denuo de eodem verba facere. Qua-
propter ad præparationem potius accedemus. Varie autem medicamenta ſimplicia Præparatio.
præparantur tribus de cauſſis, nempe, vt vel palato gratiora, & magis ſuauia ſint: vel vt
diutius conſeruari, vel vt melius & expeditius aliis miſceri poſſint. Varii autem ſunt me-

Præparationis modi quot. dicamentorum ſimpliciũ præparationis modi, nempe decem, quos ordine proſequemur. Primus eſt *Comminutio*, qua vtiq; vtendum erit, vbi ſimplicia integra vſurpari non A
I. Comminutio. poſſunt. Imminuuntur vero primo, dum in multas ſecantur partes, vt ſcilicet hac ratione corrupta, aliena & inutilia ab vtilibus, propriis, & integris ſeparentur. *Secundo*, quando duriores partes finduntur ſcinduntúrue, vt expeditius tundantur: molliores aũt, vt facilius ſiccentur, aut condiantur. *Tertio*, vbi quæ dura & tenuia ſunt, vt *arborum ſurculi, & herbarum aridarum ſtipites*, franguntur. *Quarto*, quæ findi aut frangi nequeunt, lima atteruntur, vt vomica nux officinis hodie appellata, aut torno in ramenta diſſecantur, *vt lignum Guaiacum*. *Quinto* comminuuntur ſimplicia medicamenta, quando eorundẽ cortices duriores vel membranoſi cultello, vel vnguibus abraduntur, propterea quod illorum tantum in medicina vſus ſit, vel quod noxii, vel nullius pretii ſint. *Sexto*, quãdo quæ B
dura & craſſa ſunt, atq; ob id commiſceri aliis nequeunt, teruntur ac piſtillo tunduntur. Terere autem ſeu tundere eſt *crebro percuſſu non ſolum humida, mollia, & virentia, ſed etiam ſicca comminuere, ſic vt in puluerem redigantur*. Plinio *trita in farinã, tuſa, & cribrata* dicuntur:
Tritura. quanquam poſterius etiam de humidis, quæ trita per cribrum vi cochlearis, aut rudiculæ, aut manus cernunt, intelligi poteſt. Sicca vero cribri ſuccuſſione deſcẽdunt: Vtrunque autem, humidum ſcilicet & ſiccum, Græci λειαίνειν, id eſt, *læuigare*, ſeu *læue reddere, & in puluerem tenuem comminuere*, aut *in pollinem redigere, & cum vino, vel alio liquore multum ſubigere* dicunt. Vulgus *piſtare* vocat, & ad herbas, fructus, ſemina, radices, ligna, & alia tum mollia, tum dura transfert. Succi tamen & liquores lenti gummi inſtar, vt *Galbanũ, Hammoniacum*, ſub piſtillo dilatantur potius, quam læuigantur: Ceterum Græci etiam κόπτειν
κόπτειν. τρίβειν. *in pila tundere herbas & radices, & ſemina* appellant. τρίβειν quoque, id eſt, *terere*, non tantum in puluerem comminuere, ſed etiam de *Vuis paſſis, Bdellio, Vino, Myrrha*, & aliis ſimul tuſis effertur. Porro ducuntur piſtillo per mortarium, aut ſuper marmor leui compreſſu *Thus, Maſtiche*, & ſimilia quæ tundendo lateſcunt. Sic Rhabarbarum per ſe, ſic Lithargyrum cum oleo, vel Oxelæo, vel Hydreleo nutritum, & alia permulta non humida modo, ſed etiam arida, quæ trituram illam verberatu multo faciendam non tolerant. Quin etiam metalla vel aliud quidpiam elaboramus, valenter & pluribus diebus, præ-
Cur terantur medicamenta. ſertim in ſole cum acero, vel alio ſimili diu conterimus. Teruntur autem medicamenta potiſſimum arida, interdum etiam liquida, trib. de cauſſis. *Vna* quidẽ, vt promtius quod
I. potentia ſunt, id actu fiant. Sic medicamẽta, quæ poteſtate calida ſunt, quo tenuius ſunt trita, eo citius & facilius a calore noſtro actu calida euadunt, & nos quoque calefaciunt, D
quum integra adhuc nullam aut minimam calefaciendi efficaciam habeant. Piper .n. ſi integrum corpori adhibetur, aut ore continetur, aut deglutitur, nihil, aut parum id calefacere, deprehenditur etiam longo poſt tempore, quum eius puluis tenuiſſimus mox, vbi linguæ impoſitus eſt, eam vehementer incendat & moleſtet. Eodem modo calida alia poteſtate omnia, ſic ſtirpium calidorum folia tuſa calefaciunt nos, & magis & citius, quam ſi integra vel ſumantur vel admoueantur. Simile accidere lignis vide-
II. mus, quæ quo craſſiora ſunt ægrius, quo vero tenuiora expeditius incenduntur. *Altera* vt exquiſitius promtiuſque aliis medicamentis miſceri poſſint. Quæ enim trita ſunt tenuiſſime, & cribro tenuiſſimo creta, vbi medicamentis compoſitis miſcentur, quod partibus ſuis minimis mutuo ſe contingant, promtius & valentius ſe inuicem afficiunt, E
III. & tandem compoſiti vnam facultatem rectius conflant. *Tertia* propter quam medicamenta teruntur, magis vel minus, cauſſa eſt, vt facultatem acquirant a priore diuerſam. Quæ enim tenuiſſime ſunt tuſa, & cribro tenui creta, in totũ corporis habitum promtiſſime diſtribuuntur: e diuerſo quæ craſſiora ſunt, in ventre hærent, quia anguſta venarum ora ſubire nequeunt.

Hinc eſt, quod Gal. *lib. 4. de tuend. ſanit.* Dioſpoliticum craſſius faciendum eſſe doceat, vbi aluum per id ducere cõſilium eſt: tenuiſſimum vero & pollinis inſtar minutiſſimum, quando vrinas mouere volumus. Pari modo Rhabarbarum officinarum, aſarũ, cuminum, & id genus alia permulta negligenter trita aluum ſubducunt: tenuius vero F
comminuta in corpus expedite ſubeunt, & venas perreptãt celeriter, vrinaſq; mouent. Sic ærugo, chalcitis, miſy, ſory, chalcanthũ, æris ſquama, & alia ſimiliter fortia & valida diu ex aceto trita morſum & roſionẽ deponunt & admittunt, virib. reliqs auctis. Quum enim natura partium ſint craſſiorum, vim ſuã in altum vſq; corporis curandi nõ demittunt.

A tunt, quapropter vt tenuiora fianr, diu ex aceto terenda ſunt ac comminuenda, vt ſcilicet hoc modo curioſe attenuata ad penitiota vſque penetrent, & corporis meatus pertranſeant, nuſquam inter eundum retēta, & ſi calidioris naturæ ſuetint, ſine morſu munere ſuo fungentur. Porro aromata, quæ Actuarius, Nicolaus Myrepſius, & Paulus etiam *εἴδη*, id eſt, *ſpecies*, ſæpe appellat, negligenter teruntur, quum vires earum diu integræ ſunt ſeruandæ, quod earundem ſpiritus facile exhalent ac diſſoluantur: tenuiſſime autem teruntur, quum viribus illarum in præſens opus eſt. Ceterum terendorum non eſt vna natura. Quędam enim ſubſtantia ſunt tenuia, ſi ſint arida, promte in minimas comminuuntur partes: vti humida mox per ſe ſparguntur, & alte corpus imbuunt. Craſſa vero contra: quapropter illa minus diu, hæc longiori tempore in eundem ſcopum terenda ſunt. Species. Terendorum non vna eſt natura.

B Proinde metallica & terrea cetera quod craſſa ſint, etiam poſt vſtionem diu admodum, præcipue quæ collyriis oculorum vel liquidis vel aridis permiſcentur, terenda ſunt. Rara quoque mediocriter & friabilia non diu admodum terenda veniunt, vt *Rhabarbarum, & Scammonium*: accuratius vero, denſa & mediocriter lenta, *vt eſt aloe*. Nec temere dictum eſt, rata mediocriter, quod ea, quæ immodice ſunt rara, vt *agaricus, colocynthis*, per ſe in puluerem tenuem redigi nequeunt: ſed vel cum aliis ſunt in puluerem redigenda, aut prius in paſtillos digerenda ſiccandaque. Tunc enim nullo negotio tenuiſſime teruntur, quod maxime tentandum erit, ne ſcilicet in ventriculi & inteſtinorum tunicis mole ſua hæteant, humoreque redundanti imbuta ex oppreſſione & pertinaci adhæſu magnam & diutinam moleſtiam afferant. Lenta quo-

C que mediocriter diximus, quod quædam ex iis ob ariditatem etiam iam mediocriter dura, nondum tamen per ſe in puluerem comminui poſſunt, ſed ſub piſtillo lateſcunt. Quapropter aut vetuſtiora eligenda ſunt, aut ſole vel igni ſiccanda, aut cum aliis ſiccioribus & friabilibus ac tenuioribus terenda, vel aliquo liquore idoneo ſunt diſſoluenda. Sic *tragacantha, gummi arabicum, thus, myrrha, maſtiche, ſarcocolla, ſtyrax, bdellium, euphorbium, ladanum, ſuccus glycyrrhizæ, & alia gummi, reſinæ, liquores, ſucci*, dum vetuſtate, aut aliter ſunt ſiccata in puluerem terendo, aut paſtillo diu multumque per mortarium ducendo comminui poſſunt, vel per ſe, vel cum ſiccioribus: quum vero ſunt recentia, melius aliquo liquore diſſoluuntur. Eodem pertinent ſemina quædam, vt *Cnici, lini, cannabis, cydoniorum, citrii, bombacis ſeu goſſopii, melonum, cucumerum, cucurbitæ, citreoli*. Amyg-

D dalæ prætetea vtræque, & fructus quidam, vt *dactyli, baccæ, halicacabi*, ob lentorem & pinguitudinem non teruntur, ſed vel ſcalpro, vel cultelli acie itentidem verberata minnutim incidunrnr. Ligna priuſqnam in mortarium imponuntur, lima atterūtur, vel quod minus laborioſum eſt in tenuiſſimas aſſulas finduntur. In herbis & radicibus ac ſeminibus, quod lignoſum, fibroſum, & neruoſum eſt, abiicitur, niſi pretioſum ſit; & reliquis viribus non multum inferius. Radices inciduntur in taleolos tranſuerſim, ita enim facilius in pulnerem rediguntur, & puluis ille filis ſeu fibris carebit. Tunduntur quandoque ſimplicia craſſiſſime, ad decoctū nimirum: quandoque craſſe, interdum in tenuiſſimum puluerem, vt in roborantibus compoſitis. Deniq; vt coctione longa non modo vires imbecillæ reſoluuntur, ſed etiam *ἐμπύρευμα*, id eſt, *incenſio*, ſiue *ignitio*, coctis rebus imprimitur: ſic longo attritu corporum durorum piſtilli, mortarii, & terendorum etiam cum humore calorem, in medicamentis prælertim diu terendis, vel gignit, vel auget, qui eorundem facultatem mutat, & ſi hæc imbecilla ſuerit, diſſipat, adiutus difflatione per agitarionem illam exſiccatam. Quam caloris ex attritu durorum generationem plane indicat ſatina, quæ ex breuiſſimo cōtactu molarum, calida tamen in ſubiectam arcam decidit. Ob id *Thymus* & *Hyſſopum* vt coctionem, ſic etiam trituram mediocrem, non diuturnam & vehementem ſuſtinenr. Quædam deniqne frigido piſtillo, & in frigido loco contundi poſtulant, vt *aloe*. Quædam contra calidis gaudent, quædam vtriſque. Quædam ligneo piſtillo, quædam lapideo teruntur. Quædam in pila plumbea, alia ærea, alia, vt margatitæ, in marmorea teruntur. Alter præparationis modus eſt auctio, qua medicamētum, quum aliis miſcetur, aliquid acquirit, id quod fit nutritione, conditura, & colotatione. Nutrimus autem, quando *rhabarbarum, agaricum, ſena, lithargyrum, molybdana*, & id genus alia, aliquamdiu ſuper calidos cineres, idoneo liquore temperamus. Turpetum vero, *vt id obiter indicemus*, lacte, myrobalani oleo, aqua & aliis ex præſcripto filii Meſuæ nutritur. Sarcocolla, lacte muliebri, vel aſinæ, 2. Auctio. Nutritio.

vel capræ nutrita, aliquamdiu poſt ſiccata, idque aliquoties ad vſus reponitur. Fit autem A
hæc medicamentorum ſimplicium nutritio, & velut refectio atq; auctio interdum et-
iam citra ignem, nempe in aere calido. Cuminum inſperſo aceto nutritur, & iterum re-
ſiccatur. Nutritio vero ideo eſt excogitata, vt medicamenta e liquore, quem imbibunt,
Conditura. temperentur, ac mitiora fiant, ſuamque vehementiam nonnihil remittant. Conditura
fit ſaccharo, aut melle, aut vtroque, aut ſale, aut muria, aut aceto, idq; vel vt gratiora pa-
lato fiant medicamenta, vel vt diutius conſeruari citra putrefactionem poſſint. Condi-
untur autem *herbæ, flores, fructus, cortices, & radices*, vel virides, vel areſactæ, vel crudæ, vel
prius coctæ. Herbæ prius coctæ, magna ex parte, vt fit in Serapiorum compoſitionibus,
hodie condiuntur. Olim muria etiam condiebantur. Sunt tamen qui nunc quoq; her-
bas virides minutiſſime, inſtar florum, conciſas, ſaccharo condiunt. Flores tamen non B
modo, *vt iam dictum eſt*, minutiſſime conciſi, ſed & tuſi ſaccharo condiuntur. Vocantur
Conſeruæ. autem eiuſmodi conduturæ hodie *conſeruæ*. In iis autem parandis plerunque triplum ſac-
chari ad ſimplum herbarum aut florum conciſorum vel tuſorum ſumitur. Qui quæſtui
ſtudent Pharmacopœi, vel gulæ gratificari ſtudent, plus ſacchari accipiunt. Sic autem
maxime parantur. *Herbis aut floribus exactiſſime conciſis, aut tuſis ſaccharum adiicitur, & ſimul
in pilam probe purgatam coniiciuntur, miſcentur, & contunduntur, poſteà aliquot diebus ſoli expo-
nuntur.* Cauendum tamen vnice erit, ne fermentando extra vaſa effluant, quod fiet, ſi
vaſa ipſa non ad ſummum vſque impleantur. Quum conſeruarum durationis tempus
inæquale ſit, quod aliæ ſatis diu durent, veluti *roſacea*, aliæ vero cito corrumpantur, ace-
ſcant, vel areſcant, danda opera erit, vt ſingulis annis nouæ conficiantur. Aſſeruantur C
commodiſſime in vaſis vitriis, lapideis, fictilibus & denſis. Fructus molles & aquoſi pri-
uſquam ad perfectam maturitatem peruenerunt auulſi & decerpti ſaccharo, vel melle,
ad iuſtam ſpiſſitudinem cocto atque clarificato condiuntur. Duri, non niſi maturi con-
diuntur. Aridi, vt *Myrobolani genera omnia*, prius macerantur & coquuntur, dum mol-
leſcant, deinde vt alienam humiditatem deponant in cribro aut læuigato aſſere aeri ex-
ponuntur, vel in panno lineo reſiccantur, donec in ſuperficie contrahi incipiant, poſt-
ea ſaccharum aut mel coctum affunditur. Pari modo a nonnullis *Iuglandes* nondum
plene maturæ nouem diebus vel circiter in aqua pura quotidie mutata maceratæ, dein
coctæ ferramento tenui tranſuerſim ſecundum tres dimenſiones perforatæ, & dein le-
uiter reſiccatæ, foraminibusq; cinamomo, caryophillis, & zingibere in feſtucas longas D
conciſis, expletis affuſo ſaccharo vel melle cocto condiuntur, & aſſeruantur. Ceterum
cauendum ne ſaccharum aut mel, dum affunditur, nimis calidum ſit, alioqui enim con-
trahentur & corii modo lenti & teneres fructus euadunt. Quod ſi vero aquoſiora poſt
aliquot dies euadant, & metus ſit ne fructus corrumpantur, rurſus effundantur, & ad iu-
ſtam craſſitudinem, coquantur, ac denuo affundantur. Sunt qui crudo melle, aut ſac-
chari puluere fructus maxime molliores, vt ſunt *ceraſa, perſicca, mora, tectos condiunt*. Qui-
dam muria condiuntur, vt *limones & oliuæ*. Quidam ſale, vt *cappares*. Radices recentes &
virides, vt *helenii, Pimpinellæ, Pæoniæ, eryngii*, primum coquuntur dum mediocriter mol-
leſcant, coctæ leuiter reſiccantur in aere a ſe inuicem ſeiunctæ, ac tandem ſaccharo
aut melle cocto conduntur. Aridæ, vt *zingiber, & calami vſitati radix*, acerrimo lixiuio E
probe macerantur, vt molleſcant, quo facto perfunduntur aqua pura frigida ſubinde
mutata, donec omnis acrimonia & lentor lixiuii auferatur. Dein leuiter in aere ſiccatæ,
Coloratio vt dictum eſt condiuntur. Colorationis vt in aliis multis rebus, ita quoque in medica-
mentis vſus eſt. Quædam autem citra alterius rei adiectionem colorantur, vt penidia
diu tractando fiunt candidiora & elegantiora. Loch ſanum & expertum diu multumq;
agitando fit candidius. Quædam contra adiectione alterius, vt *theriaca chalcitide adiecta
nigreſcit: ſaccharũ ſantalo rubeo addito, vel alio colore tingitur, vnguentũ potabile, anchuſa radice.*
Quanquam temere coloris conciliandi gratia medicamentis nihil adiici debet. Colo-
ribus autem variis inficiuntur magis ſpectandi, quam neceſſitatis gratia. Ad flauum e-
nim colorem conciliandum vtuntur *croci aut rhabarbari ſucco*. Ad rubrum, *ſantalo, praſilii* F
ligno, lacha, grano tinctorio, floribus, Amarãti purpurei. Ad viridem, *Anethi, ſucco, ſolani, & rutæ*.
Ad cæruleum. *florib. Cyanei*. Ad indicum, *baccis ſambuci*. Ad nigrum, *gallis, ſucco corticum*
viridium Iuglandis. Hi ſucci aceto, aut vino ſublimato diluuntur, & confectionibus vo-
catis iam abſolutis, ſenſim in aheno calentibus aſperguntur. Quum autem confectio-
num

A num nobis iam facta ſit mentio, forte ab inſtiruto alienum non erit, ſi modum ſtruendi
confectionum hic breuiter perſtringamus. Confectiones autem Pharmacopœi, vt id Cõfectionum ſtruendarum modus.
obiter indicemus, vocant, quando ſimplicia medicamenta arido ſacharo obducuntur
ſiue incruſtantur. Hoc autem modo conficiuntur ſemina, fructus, radices, & aroma-
ta integra, vel in partes fruſtaque diſſecta, vt gulæ gratiora ſint, minoreque moleſtia aſ-
ſumi poſſint, quandoquidem alia eorum nimis amara, vel acria, vel alium medicamen-
toſum parumque iucundum ſaporem habeant. Semina itaque priuſquam conficiun-
tur a ſordibus, pulueribus, feſtucis, lapillis, & pediculis ſuis cribrando, ventilando, &
ſeligendo purgantur. Fructus aquæ feruenti iniiciuntur, vt putaminibus ſuis exſuantur.
Aromata in fruſta longiuſcula ac tenuia ſinduntur atque conciduntur. Saccharum ad
B conuenientem conſiſtentiam coquitur. Medicamentum autem conficiendum in vas
æneum duabus anſis penſile inditur, & ſuper carbones hinc inde antrorſum retrorſum,
dextrorſum ſiniſtrorſum agitatur, nunc in orbem voluitur, nunc inſtar auenæ in van-
nis mouetur, donec caleſiat, calefacto autem parum ſacchari terreo cochleari infun-
ditur, non procul ab extremitate vno foramine perforaro, & continuo agitatur, quoad
ſaccharum ſiccatur: deinde aliud affunditur, vt prius, idq; tantiſper ſit, dum iuſtam ac-
quirat magnitudinem. Superficies autem in pleriſque leuis eſt, niſi ſingulari artificio
aſperior, ſeu criſpa, ſaccharo ex alto tundendo, fiat. Si vero materia conglobatur, vel
ſaccharo confertim infuſo, vel negligenter moto, manu affricta nodi diſſoluuntur. In
fine confectionis exacte ſiccantur, deinde in calidum & ſiccum locum cribro impoſita
C reponuntur. Atque is optimus conficiendi modus exſiſtit. Tertius præparationis mo- 3. Separatio.
dus eſt ſeparatio, per quam à ſimplicibus medicamentis vel aliena, vt ſordes, vel par-
tes, vel contenta ſeparantur. Hæc vero multis perficitur modis, nempe *pulſatione, fri-
ctione, maceratione, lotione, expreſſione, coctione, deſpumatione, colatura, clarificatione, & de-
ſtillatione.* Pulſantur autem materiæ malleo, vel piſtillo, vt partes a ſe mutuo auellan- Pulſatio.
tur, ita ſemina a ſtirpibus, cortices a nucleis, medullæ radicum a reliqua ſubſtantia pul- Fricatio.
ſando ſeparantur. Fricantur materiæ vel crudæ manibus, vel coctæ, vt a ſe mutuo ſepa- Maceratio.
rentur. Porro quam nos macerationem dicimus, vulgus medicorum infuſionem no-
minat. Medicamenta vero quæ macerantur, parum trita in liquorem aliquem calen-
tem a ſole, vel igne interdum per ſemihoram, aut etiam plures, octo nimirum, noctem
D totam & diem, per triduum itẽ vel quatriduum pro medicamenti natura, & vario Me-
dici ſcopo, ac neceſſitate, coniicitur, vt interim vis eorum tota in liquorem illum traha-
tur ac tranſeat. Hac quidem hodie Medici nõ ſolũ in decoctionib. & ſerapiis, verumet-
iam in potionibus purgantibus, vt ſcilicet gratiores fiant, quam ſit ſolidorum medica-
mentorum ſubſtantia. Citius præterea diſtribuuntur aut ſubeunt liquida quam craſſa,
vt potu quam cibo, ẽt facilius & iucundius eſt impleri. Nõ ſolum autem medicamento-
rum facultas in liquorem tranſit, ſed eius etiam ſubſtantiæ portio tenuior: interdum
quoque craſſioris aliquid, præſertim quum id, quod maceratum eſt, valentius colando
exprimitur, aut per colum ratius tranſmittitur. Niſi enim valide id, quod maceratum
eſt, exprimatur, tenuior tantum eius ſubſtantiæ pars in liquorem tranſit, & craſſior in
E medicamento remanet. Colandum igitur, & exprimendum magis aut minus erit, pro
ægri & affectus, medicamentique natura. Maceratio veteribus non ita frequens atque
recentioribus fuit, maxime in purgantibus medicamentis. Noluerunt enim facultates,
quas natura coniunxit, non ſine maxima ſua induſtria, & ægrorum vtilitate, ſeparare.
Verbi gratia, in Rhebarbaro purgatoriam facultatem ab adſtrictoria ſeparare nolue-
runt, vt ſcilicet ſua adſtrictoria facultate ventriculum roboraret. Ante tamen deco-
ctionem ſæpe, etſi non ad purgationem, medicamenta macerarunt, vt ſcilicet quod a
maceratione remanſit, per coctionem eliceretur. Galenus *lib. 4. de tuen. ſanit.* Semen ab-
ietis tritum, & flores populi nigræ tritos, oleo dulci & tenui macerat dies 40. Interdum
menſes duos, tres, quatuor, & plures in domo calida, & ſub ſole mouet meridiano, poſt-
F ea linteo colatum, vt expreſſum oleum reponit, reliqua abiicit. Noſtri vice maceratio-
nis nonnunquam iuſculo aliquo medicamẽta nodulo ligata incoquunt. Ceterum ma- Cur medicamenta macerentur.
cerantur liquore aliquo medicamenta quatuor de cauſſis. Primo vt portionem ſubſtã-
tiæ medicamentorum tenuiorem a craſſiore ac terrea adſtringente ſeparetur, vt vel
hac, vel illa ſeorſim vſurpet. Qua vtiq; de cauſſa Rhabarbarũ Indicũ, aliaq; medicamẽta
diſſimilariũ partium macerantur. Quando enim Rhabarbarum iis, qui tantum purga-

tione & abſterſione indigẽt exhibere conſilium eſt, diluto eius vtimur, vtpote cui tenu-
ior duntaxat eius ſubſtantiæ pars ineſt. Non eſt igitur Rheibarbari dilutum dyſenteri-
cis exhibendum, quod ii adſtringente eius facultate magis egeant. Sic agaricum mace-
ratur, ne inteſtina debilia ſua ſubſtantia leui & rara illis facile adhærẽte, lædantur. Secũ-
2. do, vt medicamẽti facultas vehemens corrigatur, frangaturque. Sic Turpetum lacte ca-
prino recens mulcto maceratum, & poſtea ſiccatum, mitius & clementius fit, nec ita
ventrem perturbat. Pari modo Myrobalani, qui vel oleum, vel butyrum imbiberunt
adſtrictionis noxam remittunt, minusque obſtructionibus obſunt. Thymelæa quoque
& Tithymali, quum in aceto macerantur, miteſcunt, & acrimoniam effrenem depo-
nunt. Nucum pinearum amarorem, & lupinorum aqua, in qua macerantur, mitigat.
Palmulæ in aceto maceratæ dulcedinem nauſeam prouitantem deponunt. Coriandro B
inſuper vis illa caput tentans, ſi in acetum, in quo ſampſuchus maceratus eſt, coniicia-
3. tur. Nam is caput admodum confirmat, adeoque Coriandri noxam frangit. *Tertio*, vt fa-
cultas medicamenti validior fiat. Sic Turpetum in ſucco Cucumeris agreſtis macera-
tum, materias noxias a remotis partib. maiori efficacia trahit, & expellit. Hermodacty-
lus in Scyllæ aut Raphani ſucco, vel aceto ſcyllitico maceratus, potentius ab articulis e-
4. uocat. Agaricus etiam in oxymelite maceratus, vehemẽtius purgat. *Quarto*, vt medica-
mentum fiat lubricum. Ob id medulla Colocynthidis, ſucco tragacanthæ macerata,
promte per totum ventrem lubricat, vt neque ventriculo, neque inteſtinis, neque veſi-
cæ adhæſu ſuo ſit moleſta. Scammonium quoque oleo violato vel ſimili maceratum
promte ſubit deorſum, nulla aut minima partium, quas permeat, noxa. Quapropter li-
quor ipſe medicamenti vires, aut in ſe trahit, aut mutat, ac frangit, vel auget, vt de au-
ctione quoque dictum eſt, pro varia cuiuſque liquoris natura. Danda igitur opera eſt, vt
ſingulis affectibus conueniens liquor pro macerationis materia accommodetur. Ita
profecto Sena aduſtorum humorum purgatrix in dulcium pomorum ſucco macera-
tur, cui flores quoque violæ, bugloſſi ſiue borraginis, cinamomum, ſericum grano ba-
phico tinctum adiunguntur. Rhabarbarum Cichorii, & Seridis ſtillatitiis liquoribus
delectatur. Serum præterea multis purgantibus medicamentis macerandis accommo-
datum admodum eſt, quod ſcilicet non tantum abſtergere, ſed etiam purgare poſſit.
5. Idem etiam efficit ſtillatitius lupi ſalictarii, fumariæ, abſinthiique liquor. *Quinto*, mace-
6. rantur, vt molleſcant, & concoctioni aptiora reddantur, veluti lignum Guaiacum. *Sexto*,
Lotio. vt diſſoluãtur, vt gummi, chryſocolla, & alia metallica. De maceratione hactenus. Por-
1. ro lauantur medicamenta quatuor ob cauſſas. *Primo*, vt partes eorum impuræ & alienæ
ab ipſis remoueantur, & tollantur. Qua quidem ratione herbæ ſi impuræ ſint, item ra-
dices, ſemina, & metallica, aqua pura & fontana lauantur, vt terrenæ partes, lapilli nimi-
rum, arena, & lutum in fundo ſubſidentes: aut leues, veluti feſturæ & ligna in ſuperficie
2. natantes auferantur. *Secundo*, vt facultas velut in profundo merſa, parumque efficax fiat
euidentior. Sic in Cadmia non vſta, & aliis quibuſdam, tergendi vim occultam lotio de-
3. tegit. Ita quoque aloe lota ventrem magis roborat. *Tertio*, vt virtus medicamenti male-
fica, vel nobis in affectum præſentem incommoda tollatur, & quæ expetitur maneat.
Sic vſta omnia vbi lauantur, moderatiora fiunt, acrimoniamque vſtione acquiſitam de- E
ponunt, ac minus mordacia redduntur, ſed ignea illa natura in aquam depoſita ipſam
efficiunt, tenuem & calefacientem: quod vero terreum remanet, morſus expers vlceri-
bus humidis fit epuloticum, illisque cicatricem inducit. Ob id æs vſtum acre & ſubad-
ſtringẽs lauari petit, vt cicatricem inducat in carne molli: in dura enim eſt epuloticum
ſeu cicatricem inducens citra lotionem. Chalcantium vſtum & lotum fit moderatius.
Chalcitis præterea, lithargyros, ærugo, os Sepiæ, cera, reſina, pix, oleum, & id genus alia
ſunt abluenda, præſertim quum vlceri, aut oculo, vel parti alii inſigniter ſentienti acri-
monia mordax eſt noxia. Teſta oſtreorum, buccinorum, purpurarum, vſta & lota vl-
cera caua & fiſtuloſa, & ob fluxionem diuturna carne implet. Cornu ceruinum vſtum,
lotumque dyſenteriis ſalubre. Lauantur eadem ratione plurima citra vſtionem acria. F
Sic enim lauat Acaciam Galen. vt acrimonia per lotionem depoſita, ſiccet ſine morſu.
Oleum qnoque picem, reſinam, ceram, & alia multa lauat, vt morſus & acrimoniæ ex-
pertia ſint. Aloe lota ventrem minus ſubducit, & vacuat, magis autem roborat. Lacha
lota minus ſoluit, magis obſtructiones leuat. Cyaneus & Armenius lapides lotione pur-
gandi

A gandi moleſtiam deponunt, ac mitiores redduntur. *Quarto* abluuntur medicamenta, vt
e liquore facultatem aliquam nouam acquirant, veluti ſi Tithymali ſucco, aut decocto
medicamentum aliquod lauetur, eius vires in ſe transfert. Sic aloe lota decocto aroma-
tum, ſtomachicorũ ventrem potentius roborat. Turpetum decocto Agarici lotum, aut
in eo maceratum valentius eſt pituitæ purgatorum. Decoctum Scammonii Tithyma-
lorũ & aliorum id genus, in ſe lotis vim ſuam largitur. Aqua vero vel vino albiſſimo la-
uantur metallica ad emplaſtra alba, & ad collyria. Aqua lauantur, ſi affluens in vlcus hu-
mor eſt acris & mordax. Vino auſtero, ſi humor affluit largior: aceto vel aqua marina: ſi
vlceta ſunt tumida, & cũ oris craſſis ac calloſis attenuationem multam requirentib. A-
qua autem dulci præcipue lauamus, quando medicamento facultatem adimere ſtude-
B mus. Qua vtiq; ratione omnia metallica lauantur, vbi illis mordicãdi vel vrẽdi vim adi-
mere conãtur. Interdum etiam, vt aliquam adiiciamus, vt quum ceratum diutius aqua
frigida lauamus, quo potentius ſubinde refrigeret. Vino lauamus, vt calor, vel odor, vel
roborandi vis inde medicamẽto contrahatur. Calor, vt ſi fructus æſtiuos frigidos pepo-
nes, verbi gratia, vel melones, vino, quo minus vẽtriculo noceãt, lauamus. Odor, vt ſi ad
cõciliandũ odorẽ, & vt ad ſumendũ ſuauiora reddamus, medicamẽta lauamus vino. Vis
roborandi accerſitur, e vino adſtringẽte. Aceto qñ vim medicamenti excitate, & eius
ſubſtãtiam attenuare, & vt efficacius penetret efficere volumus. Aqua marina, vel ſalſa,
vt medicamẽta exquiſitiſſime purgentur, & candidiora reddantur: vel vi ſalſedo medi-
camento concilietur, vt ſi reſinam laricearn aqua ſalſa lauamus, vt ad extergendã & ex-
C ſiccãdam ſcabiem efficacior fiat. Ita ſane & in reliquis liquor pro affectus & partis natu-
ra mutãdus eſt: verbi gratia, calido ſucco refrigerante, vt cucurbitæ, lota frigiditatẽ, de-
poſita, aut ſaltẽ imminuta caliditate, induunt. Cõtra vero frigida, ſucco calefaciente lo-
ta. Lauandi autẽ modus, Galen. *lib. 2. de ſimp med. facul. c. 15.* auctore is eſt, vt quæ calefacta Lauandi modus.
liquantur, nec poſſunt aquæ miſceri, qualia ſunt *oleũ, cera, pix, reſina & alia quædam modice
calefiant*, ac mox indant' in vas magnũ latioris, ſemiplenũ aqua puriſſima, omnis qualita-
tis experte, quando ſcil. medicamẽto nullã vim nouã addere volumus, ſed id tm̃ purga-
re, aut facultatẽ eius merſam detegere aut noxiã tollere, ſed quæ ex ſole vel igne tepeat.
Tũ id corpus lauandũ in aqua ipſa terit', tũditur, frangitur, ſubigitur manib. vt vnaquæq;
medicamenti abluendi portio aquam tãgere poſſit, & in ea ſuam acrimoniam exſuere.
D Denique aqua hac effuſa, in ſyncetam aliam vaſi infuſam recalefacta ipſa medicamenta
immittantur: rurſus admodum diu contunduntur, mox idem tertio, quarto, ac ſæpe de-
inceps faciendum, donec omnẽ ſuam qualitatem in aquam deponat medicamentum,
ſeu aqua nullam ex loto medicamento qualitatem amplius recipiat: quam quidem rem
guſtu colore, & odore cognoſces. Oleum autem ablutione non modo mordacita-
tem & ſalſuginem exuit, ſed etiam fit candidius, aquea ac rufa eius ſubſtantia ſeparata &
deterſa. Ipſum tamen lauando minus verberabis, quam ceram, picem reſinam, ne adeo
aquæ miſceatur, vt ægre poſtea ſeparari poſſit. Id vero quod ſalſum non eſt, & omphaci-
num lotione non admodum indiget. Quæ vero lapidoſa & dura ſunt, vt Cadmia, æris
ſquama, æs vſtum, ea tenuiſſime trita ex aqua fontana & puriſſima multum diuque te-
E runtur, ea aqua ſubinde effuſa, & pura in eius locum affuſa, quoad nihil ſordium medi-
camenti aquæ innatet, maneatque aqua medicamenti qualitatum omnino expers.
Quamdiu enim aliquid eius aquæ ipſi innatabit, aut qualitatis eius quippiam ſenſui ap-
parebit, tamdiu terendum & effundendum. Sic *lithargyrum, diphryges, ceruſſa, miſy, ſory,
ſtimmi, omnes lapides, præterea calx ipſa* lauanda erunt, non tamen ſemper aqua, ſed et-
iam vino, vel aceto, vel aqua marina, vel alio liquore, cui metallica & terrea ob inna-
tam grauitatem facile ſubſident. Sunt autem hæc toto die cum liquore illo medica-
mentoſo contrita, per noctem in eo relinquenda, poſtero die mane ille abiicien-
dus, & alius mox ſuperfundendus: poſtea rurſus ſimiliter terenda, & ſequenti aurora
liquor iterum effundendus, idque fiendum, donec morſus ſint expertia hæc metallica,
F vt ſordes nullas in aqua relinquant, ſintque pura & perſpicua. Quod ſi hæc æſtate ſub ſo-
le feruente laueris, medicamentum potentius ſiccabit, tenuius erit, & candidius. Ali-
qui numerum lauandi definiunt, ſed temere, quum pluribus aut paucioribus vicibus,
ſeu diutius aut parcius pro ipſorum facultate medicamentorum, aut partium, quibus
applicantur, natura, medici indicationibus, lauandi ſint. Porro, vt id etiam adiicia-

mus,hodie pleriq; metallica,lapides, terrę ſpecies hoc modo lauant. Medicamentum
tuſum,in aquam immittũt,illudq; rudicula hinc inde agitant,dein ſtare permittunt, ita
enim quicquid leue eſt,aquæ innatat, quod poſtea cochleari multis foraminib. pertuſo
aufertur. Dein rurſus aquam agitãdo turbãt, quamq; turbidam in aliud vas effundunt,
vt quæ grania ſunt ſubſideant,quod tantiſper faciunt,donec quicquid alienum & graue
eſt,in vaſe priore relinquatur. Reliquum autem ſtare permittunt,quoad pura & clara fiat
aqua,quam poſtea leuiter inclinato vaſe effundunt,ne quid vtilis materiæ ſimul effluat,
quod remanet ſiccant, & in paſtillos digerunt. Oleum lauant,affuſa aqua, in vaſe vitreo
amplo ventre,vtrinq; mediocriter oblõgo,in fine anguſto,atqui aperto, vt obſtrui poſ-
ſit. Quo facto hinc inde agitãt,& deinde liquorib. quieſcentibus,ex altera parte aquam
emittunt,poſtea iterum atq; iterum lauant, quoad aqua inſipida reddatur. Quod ſi o- B
leum ita faciendo aquæ permiſcetur, vt ſeparari ab eo ſtatim nequeat, exſpectant do-
nec quieſcendo vtrunq; in ſuum redeant locũ: aut calefaciunt vitrum ſuper vapore cali-
do,& hac ratione ſeparant. Terebinthinam in vaſe aliquo aperto aqua lauãt piſtillo vel
Expreſſio. rudicula agitata. Sed de lotione ſatis. Expreſſione ſeparãtur partes,quãdo liquor aliquis
e medicamentis cõtuſis exprimitur. Exprimũtur ẽt macerata & decocta, vt efficaciora
euadant,idq; manu,torculari,vel alio inſtrumento. Quæ manu exprimũtur,tenuiora &
elegantiora fiunt. Quæ torculari,craſſiora atq; validiora. Leuiter igitur aut violẽter ex-
primuntur medicamẽta,prout tenues, vel craſſas medicamentorũ partes deſideramus.
Atq; hinc eſt,quod huic rei varia deſtinata ſint inſtrumenta. Stirpes virides nõ niſi pro-
be contuſæ prælo ſubiiciuntur,vel manib. premũtur. Quarum vero ſuccus valde tenuis C
eſt & aquoſus,non mox vt decerpuntur etiam exprimũtur,ſed aliquamdiu exſpectatur,
donec incipiant flacceſcere, ita enim efficacior ſuccus erit, & facilius inſpiſſari poteſt.
Quarũdam ſtirpium ſuccus craſſior & viſcidior eſt,quã vt per ſe exprimi poſſit: quapro-
pter herbæ tuſæ aliquamdiu ſtare permittũtur,donec,quod aquoſius eſt, a reliquis ſepa-
retur: vel affuſo alio humore virib. cognato, ſimul ambo exprimuntur. Quædam n. niſi
prius humectentur,ſuccum nullum,vel difficile ſaltẽ reddent. Si vero ſuccus tantũ mu-
cilago eſt,vt ſeminis pſyllii, lini, fœnugræci,cydoniorũ,maceratur ſemen affuſo aliquo
liquore diebus aliquot, deinde in ſacculo incluſum ſuſpenditur, poſtea ligneo cultello,
vel cochleari a ſacculi ſuperficie abraditur, vel manib. deorſum premẽdo,& veluti mul-
gendo, vel duob. baculis comprimitur, cæditur, & elicitur. Quum deniq; calida facilius D
Coctionis vis. fluant,ideo nonnunquam pinguib. aqua feruens affunditur. Coctio, quæ non eſt niſi e-
lixatio, medicamenti exçrementoſum humorem coquit, reſoluit, flatus in eodem craſ-
ſos, mordaces, ad nauſeam ventriculum euertentes diſſipat, deniq; eius acrimoniam,
vim valide lacerantem, excoriantem frangit. Hincq; adeo eſt, quod radix Ari, dracon-
tii,cepæ,allii,porri,aliaq; medicamẽta acria, elixando euadant mitiora, ac gratiora. At-
tractio quoq; medicamenti vehementior & malignior coctione obtunditur, vt quum
medicamentum maleficum intra alterius benigni cauitatem coquitur, quo illius facul-
tas in hoc fracta maneat. Verbi gratia, ſi radicem Raphani radicib. Ellebori transfixam
ſub cinerib. coquimus,eamq; edendã damus. Habet n. virtutem Ellebori purgatricem,
ſed multum repreſſam. Ita Scammonium malo cydonio circũdatur,in eoq; coquitur, E
vt ipſum malum clementius purget,quam per ſe Scammonium. Pręterea medicamen-
ta in liquorem,cui illa incoquuntur, vim ſuam tranſmittunt, & liquoris illius virium ali-
quid adipiſcuntur. Danda igitur opera eſt, vt vas,in quo coquuntur ſit, arctiſſime clau-
ſum, præſertim quum tenues medicamentorum partes conſeruari cupimus, quæ alio-
qui ſtatim diſſipabuntur. Coquuntur igitur medicamenta permulta, vt eorum vires
imbecillæ augeantur, aliorum validæ nimis minuantur, aut alienæ in totum abigantur,
& vt ex omnib. etiam facultate diuerſis & ſæpe contrariis, facultas vna concreſcat coa-
leſcatque. Quædam quoque coquuntur, vt molleſcant, atq; ad aliorum medicamento-
rum vſum aptiora fiant, vt gummi galbanum, & hammoniacum, vel vt condiantur, vt
radices gladiolæ lutei paluſtris, & Pimpinellæ. Quædã vt vna facultate amiſſa, alteram F
tantum retineant, vt lentes. Quædam in duplici vaſe coquuntur, maxime olea pretioſa,
Vas duplex. & alia quædam ne vſtionem aliquam ſentiant. Vas autem duplex eſt, quando vas in
quo medicamentum coquẽdum continetur, in aliud vas, aqua plenũ, cui ignis ſubiectus
eſt, imponitur. Vaſa autẽ in quibus coquũtur medicamenta figulina & vitrata, & plum-
bo al-

A boalbo incruſtata, potius quam ænea & cupria. Vitrea vero præſtantiſſima ſunt. Cete-
rum non ſunt omnia æqualiter coquenda. Nam quæ ad cuſtodiæ diutornitatem paran-
tur, coctionem longam reqoirunt, vt omne aqueum & corruptioni aptum, longa co-
ctione abſumatur. Quædam etiam diu coquuntur, ob deſtinatam medicamenti ſot-
mam, ita ſane Serapium diutius coquimus, quam decoctum, aut Iulebum, emplaſtrum
item diutius, quam cetatum, aut cataplaſma. Quæ item medicamenta mel liberalius
accipiunt, coqui largius poſtulant. Ea quoque quæ paucum mel accipiunt, ſi iis paran-
tur, qui mel & dulcia cetera auerſantur. Nam hoc pacto mel, ſi diutius coquatut, minus
dulce erit, minusq; ſtomachum eorum, qui a melle abhorrent, ſubuertet. Longo tem-
pore etiam coquuntur atiſtolochia, polypodium, hermodactylus, & reliquæ radices.
[Non omnia æqualiter coquẽda.]

B Duræ enim firmæ, craſſæ, & denſæ ſunt, ideoque non ſolum diutius, ſed & diuiſæ, & con-
ciſæ coquuntur. Semina etiam ptope omnia, quod pleraque eorum denſa ſunt: ligna
item, niſi aromata fuerint, aut facultate imbecilla & ſupetficiaria diutius coquuntur.
Quo enim quid facilius aut difficilius reſoluitur, eo breuius aut longius coquitur. Pri-
mo igitur radices, dein ligna, cortices, ſemina: poſtea herbæ, præſertim aridæ, tandem
fructus, & flores inter coquendum adiicientur, exceptis tamen violis, quæ diu coquun-
tur, vbi virtus earundem purgatrix in centro earum poſita quæritor: item rhabarbari-
cum, myrobalani omnes, quando adſttingendum, acerba quoque & auſtera, omniaque
metallica. Quemadmodum enim violarum vis purgatrix in profundo hæret, ita Rha-
barbarici quoq;, mytobalanorum, & ſimilium vis adſtringens. Parcius vero coquuntur,
C quorum virtus imbecilla, aut ſuperficiatia eſt, aut facile ob tenuitatem reſoluitur, aut
ſubſtantia eſt parum firmiter contexta, hoc eſt, rata, vt flos violæ nigræ, ſi vis leniens e-
molliensue quæritur: roſæ & ceteri ſere flores, excepto chamæmelo, epithymum, ad-
iantum album, agaricus, ſemen cucumeris, cucurbitæ, melonis, citruli, rhabatbarum,
myrobalani omnes, quando per hæc duo, vt roſas recentes purgandum; aperiendum,
tergendum. Habent enim hæc omnia facultatem abſtergẽtem & purgantem in ſuper-
ficie poſitam. Manna quoque, & Caſia, & Tamat Indus, ceteraque dulcedine, vel acidi-
tate lubrica, & humiditate multa putgantia. Nam vim lubticandi in iis imbecillam co-
ctio multa perdit. In ſumma coquuntur omnis generis ſimplicia, exceptis metallis &
lapidib. Perdit Atomata etiam, vt nardus, caſia, cinamomum iuncus odoratus, cala-
D mus aromaticus, iris, ladanum, ſtyrax, bdellium, & id genus alia non coquuntur, ſed ad
finem coctionis, quum vas ab igne deponẽdum eſt, aut mox, poſtquam depoſitum eſt,
iniiciuntur. Pari modo Ambarum, moſchus gemmæ, vbi medicamentum iam perfecte
coctum eſt, iniiciuntur. Quid multa? quando diuerſa vna coquenda ſunt, diligenter ob-
ſeruandum, vt quod facilius reſoluitur, tel quis ſerius ac tatdius adiiciatur. Quum vero
bic de concoctione agatur, ſorte non ab re erit, ſi rationem coquendi ſaccharum bteui- [Ratio coquendi ſacchari.]
ter exponamus. Saccharum primom in partes ſecatur, & affuſa aqua aliquamdiu ſerue-
fit, dein per laneum pannum colatur, poſtea ad perfectionem coquitur. Si clatius & pu-
rius eſſe deber, albumine oui vno & altero pto ſacchari portione ſumto, paucaque affu-
ſa aqua virgulis in modum ſcoparum colligatis, agitatur, donec in ſpumam abeat, quæ
E cum ſeruenti aqua ſaccharo iniicitur, & vbi aliquamdiu cocta fuerint, colantur, colata-
que denuo coquuntur, donec gutta in marmor aut ſtanneum orbem, aut laminam ferri
leuem ſuſa conſiſtat, nec mota diffluat, ant donec omnis fere humiditas abſumatur. Cu-
ius rei ſignum eſt, quod paululum ſpathulæ adhærens violenter in aerem proiectum in
floccos abeat, & quo flocci maiores ac latiores, eo ſaccharum exactius coctum, & mi-
nus humiditatis reliquum eſt. Abſoluta iam coctione de deſpumatione nobis dicẽdum
erir. Eſt autem deſpumatio non niſi ſpumæ cochleati fetreo pertuſo, ne cum ſpuma et- [Deſpumatio.]
iam humor, in quo coctio fit, abiiciatur, detractio & remotio. Quum enim hæc ſuperio-
rem locum petat, ſine negotio cochleari foraminib. pettuſo tolli poteſt. In coquendis
autem medicamentis Pharmacopœus non, vt coquus, omnem ſpumam detractam ab-
F iicere, ſed inutilem ſolum, vtilem autem, qualis eſt ſacchari & mellis, in vas quoddam
colligere, & dein ad Setapii conſiſtentiam ac ſpiſſitudinem iterum coquere, & in ſuos
vſus ſeruare debet. E ſacchari ſpuma Theriaca pro iumentis, e mellis autem ſpuma re-
cocta nonnulli glandes parant. Colatura liquoris diſſimilares pattes, perinde atque de- [Colatura.]
ſpumatione, ſecernuntur. Vt enim deſpumatione tenues aereæ & pingues pattes, ita

HH

colatura craſſæ, terrenæ ac fœculentæ partes ſeparantur. Craſſæ autem & terrenæ par- A
tes primo per pannum rarioris, dein denſioris textutæ, liquote ttanſmiſſo colliguntur.
Semper autem calida, frigidis melius colantur. Interdum ſua ſponte ad fundum vaſis,
aut coli deſcendunt. Quod ſi per colum libere nō tranſmittitut liquot, rerrenis & craſ-
ſis partibus obſtructum ipſum mutamus, vel abluimus, & a ſordibus purgamus. Si te-
nacius liquidas ſucci partibus adhæreant terrenæ, acetum, citriorum ſuccum modi-
cum addimus, aut aliud quippiam, quod habeat diuidendi ſeparandiq; facultatem. Si-
militer albumen oui batuatum, ſiue bacillo quaſſatum, vt magis per totum corpus di-
ſtribuatur, ducimus pet liquorem, quo dum conereſcit, incluſam, vel adhæreſcentem
ſibi ſimilem matetiam educat, quæ ſic facile poſſit auferri. Porro quum turbida ventri-
culo ſint ingrata, & aſpectu etiam patum iucunda, clarificatione etiam interdum opus B
Clarificatio. erit. Clarificantut autem, hoc eſt, putiſicantur, ſucci quidam per ſe. Reſidendo enim
quod in iis eſt terteum ac fœculentum ſubſidet, adeoque limpidiores fiunt. Quidam
coctione & colatura, vt dictum eſt. Quidam vt alia decocta, quæ vix ſine albuminibus
ouorum in ſpumam agitatis, purgantur. Hac enim ratione quicquid craſſum & fœcu-
lentum eſt, vna cum ſpuma albuminum in ſuperficiem fertur, quod deinde cochleari
foraminibus pertuſo aſſertur, & id quod reliquum eſt, ob ſordes grauiores fundum pe-
tentes, pet pannum colatur. Singulis autem decocti libris, ſingula albumina adhiben-
tur, quamuis tria etiam ſex libtis & plutibus ſufficere poſſunt. Adhibentur vero immiſ-
ſo vel paulo ante, vel modico poſt ſaccbaro aut melle, alioqui & albumina vrunt, & pur-
gatio parum melle ptocedit. Setapia aut decocta, quæ magiſtralia nominant, agaricum C
in fine ponendum accipientia, albuminibus non egent. Albuminum autem loco, ace-
tum, ſuccus limonum & arantiorum adhibetur. In quibus enim eſt acetum, deſpuman-
tur coquendo, & coquuntur deſpumando, donec ſpumare deſinant: tunc enim clara
ſunt, quatenus eis conceſſum eſt. Albumina ouorum vel in aquam frigidam iniecta ſco-
pulis agitantur & concutiuntur, donec in ſpumam abeant, quæ particulatim ſaccharo
cum aqua ferueſacto, vel decocto alicui iniicitut, quum ſcilic. ptior nigreſcit aliam ſub-
ſtituendo, donec clareſcat, vel eadem iniecta primum ſaccharo cum aqua coquendo,
vel decocto alicui, vel ſimul miſtis ambobus, quod frequentius fit, ſcopulis ſimiliter fre-
quenti agitatu in ſpumam abeunt, ſimulque coquuntur, donec ſpuma ſubſidat. Quod ſi
decoctum futurum eſt liquidiſſimum, per pannum album laneum ſemel, & ſi non ſatis D
clarum, bis & ter colatur. Itidem decocta mucilagines recipientia, ſerapia, & ſaccha-
rum cum aqua coctum incruſtandis ſeminibus, vel aliis bellariis aptum, calida omnino
per pannum colanda ſunt; quod calida ſemper frigidis melius per colum traiiciantut.
Deſtillatio. Reſtat, vt de deſtillatione, per quā tenue a craſſo per ſe ſine adminiculo alterius liquo-
ris, vel adiecto aliquo liquore vi caloris elicitur ac ſeparatur. Inuētum eſt nouum Chy-
miſtarum, veteribusque incognitum. Quum vero de ea nonnihil ca. 9. huius libri dixe-
rimus, hic breuiores erimus, præſertim quum ſint hodie quam plurimi, qui integros de
deſtillatione libros ediderint. Deſtillandi modi vatii quidem ſunt, duobus tamen ſum-
matim generibus complexi. Vnus enim per deſcenſum, alter vero per aſcenſum fit.
In duplici vaſe. Nos hic tantum vnius modi qui aſcendendo fit, eius nimirum, qui optimus eſt, & in vaſe E
duplici fit, hunc quidem in modum. Vas vitreum, vel ex plumbo albo factum medica-
mentum continens in alterum vas figulinum cacabumue aqua feruente plenum impo-
nitur, adeoque calentis aquæ balneo liquor elicitur. Vaſculi autem in quo ſtirpes con-
tinentur fundum, aquam fetuentem alterius vaſculi non attingat, ſed ſolo abeo eleua-
to vapore incaleſcat. Primum vas operculo roſtrato exquiſite tegitur, vt e medicamen-
ti ſubſtantia exhalati vapores in operculum illud impingentes in liquorem verſi, per
roſtratum canalem deſtillet. Hæc deſtillandi ratio optima exſiſtit, & Balneum Mariæ
Balneum Mariæ. nominatur. Ceterum in omnibus deſtillationum modis ignem moderati oportet, vt
materia nec aduratur, nec nimium ferueat. Præſtat igitur ex prunis, quam lignis parati
ignem, ille enim æqualior quam hic eſt. Similiter ſicca ligna humidis præferuntur. Li F
quores ſtillatitii per aliquot dies Soli exponi debent in vaſis linteo aut membrana per-
forata obturatis, vt quicquid excrementoſum eſt reſoluatur, ſimulque empyreuma ex-
4. Calefactio. halet. *Quartus* præparationis modus eſt calefactio, quæ fit vel igne, vel ſole, vel in fimo,
vel putrentib. corticibus, arenis, cineribus, ſcobibus tenuib. calore animalis, lapide aut
ferro candente, vel calce aqua cōſperſis. Plurima vero ſolum calefiunt, vt dum calefacto

pistillo

A piſtillo maſtiche ſiccæ alutæ intenditur, dumque calefacto mortario & piſtillo gummi
Arabicum vocatum, & tragacantha ſiccata promtius in puluerem tenuiſſimum du-
cendo læuigantur, præſertim aere humido. Nam ſicco exſiſtēte, qualis æſtate & hyeme,
frigida eſt, præſidium illud non requirunt, niſi ſint admodum recentia. Oleum præter-
ea, cera, pix, reſina, & ſimilia, prius calefacta abluuntur. Calefacta promtius & perfe-
ctius miſcentur. Atqui in calefaciendo ſunt certi fines, quos vltra citraq; medicamen-
torum vis non conſiſtit. Ob id aromata miſcemus aliis ab igne remotis, ne ab ignis calo-
re vis eorũ diſſoluatur. Semina ſaccharo incruſtanda antea calefaciendo modice ſicca-
mus, vt promtius in iis ſaccharum ſiccitate concreſcat, & albeſcat. *Refrigeratio* quintus 5. Refrige-
præparationis modus, fit aere frigido, aqua frigida, niue circumpoſita, collocatione in ratio.
B cellam vinariam, aut alium ſubterraneum locum. Hos autem refrigerandi modos fere
omnes Galenus *lib. 2. de ſimp. med. facul. cap. 7. & lib. 8. thera. metho. cap.* docet. Humectatio 6 Hume-
ſextus præparandi modus fit immerſione, aut inſperſione liquoris alicuius, item mace- ctatio.
ratione, de qua dictũ eſt, liquatione, & diſſolutione. Merguntur in liquorẽ vel eo aſper-
guntur, quę ſicca admodum ſunt. Liquantur autẽ, & humida reddũtur calore ignis, quę Liquatio.
frigido concreuerunt, vt *butyrum, oleum hybernum, adipes, medullæ, cera, reſinæ.* Siquidem
cuncta hæc dũ caleſcũt, magis liquida, fluxibiliaq; fiunt. Liquida vero facta, melius cum
aliis miſcentur. Reſinæ quidem oleo liquatæ eidem probe miſcẽtur, non aquæ. Chalci-
tis inter metallica celerrime liquatur, & alumen omne, ſed ſciſſile molleſcit tantum. Li-
quatur & ſandaracha, & auripigmentum. Lythargyrus per ſe tardiſſime liquatur, cum
C ærugine, vel duplo oxelæi cocta citius liqueſcit, quam cum hydrelæo duplo, vel paulo
plus duplo. In medio horum ſunt ærugo, & miſy. Sori autem, quia terreum magis eſt ac
ſaxeum, quẽ chalcitis & miſy, etiam tardius liquatur. Diſſolui aliquo liquore ſolẽt mul- Diſſolutio
ta medicamẽta, quæ teri nequeunt. Differt liquatio a diſſolutione, quod hæc etiam ſine
calore per ſe, vel addito aliquo liquore: hæc vero tãtum calore fiat. Sic gummi aqua aut
vino, vel aceto diſſoluũtur. Crocũ, thus, myrrham læuigata vino diſſolui oportet, & me-
dicamento propemodum cocto miſceri: Hæc etiam vbi modice diſſoluta erũt, ab igne
remouenda ac deponenda. Galbanum, opopanax, ſagapenum, hammoniacum ex vi-
no vel aceto, vel alio liquore cocta diſſoluuntur. Cum ſiccis vero trita abeunt in pulue-
rem. Gummi vero diſſoluuntur liquore aliquo, aut piſtillo calido, item & pingues ſuc-
D ci, niſi ob ſiccitatem teri poſſint, vt frequenter gummi arabicum, tragacantha, iuniperi
grana, thus maſculum, maſtiche, & fere reliqua vetuſtate, vel igne ſiccata. Recentia ve-
ro & adhuc viridia, etiam calentibus digitis liqueſcunt aut ſaltem molleſcunt. Eadem
tundendo lateſcunt, multo magis ſi piſtillo calido in mortario calido tunduntur. Gum-
mi quia aquea eſt natura, promtius cum aqueis miſcetur, quam cum oleaginis. Reſina
contra, quia eſt oleagina. Multa idem compoſita, vt conſeruæ vocatæ, paſtilli, antidoti,
aliis miſcenda, antea liquore aliquo diſſoluuntur. Septimus præparationis modus eſt
exſiccatio, quæ ſimplex quidem fit vel ab aere ſicco, vt omnibus conſtet, vel a frixione, 7. Exſicca-
vel toſtione, vel aſſatione, vel vſtione. Frixio proprie eſt, vbi aliquid in ſartagine aut te- tio.
ſta coquitur, vt excrementitiæ eius partes exſiccentur, & ſubinde rudicula ferrea, aut
E lignea, aut manibus vertitur, circumagitur, & voluitur. Toſtio fit proprie, quando ali- Toſtio.
quid craticulæ impoſitum, exſiccatur. Torrentur vero, vt diutius in vſum medicum
conſeruari poſſint. Sic profecto animalia quædam torrentur potius, quam ſale mace-
rantur, vt ranæ, & cicadæ, quod iis ad eliciendam vrinam: illis vero ad ſanguinis fluxum
comprimendum vtamur. Saliri enim ad hos vſus non debent, quod manifeſtum eſt o-
mnibus. Vtraque autem ſub aſſatione comprehendi poteſt, qua vtique vtendum erit,
vbi excrementitiæ medicamentorum partes exſiccandæ veniunt. Aſſatio autem fit vel Aſſatio.
in ſartagine, vel craticula, vel clybano, vel vitro, aut alio vaſe fictili, aut patella, vel in ve-
ru prunis ſubiectis, vel cineribus calidis. Ceterum aſſantur quædam, vt excrementi-
tia humiditate abſumta diutius durare queant. Quædam, vt ſiccatiora facilius ad læuo-
F rem terantur, vt *gummi, tragacantha, amygdala, auellanæ, herba, radices, flores, crocus in anti-
doto ex ouo,* vbi celer vſus pulueris requiritur. Crocus etiam papyro impoſitus igni, vel ſo- Crocus
le ſiccatur. Sericum etiam ex præſcripto Arabum torretur, vt puluis fiat. Quædam ve- cur in an-
ro aſſantur, vt vis eorundem per ignem augeatur, vt ſcilla toſta, & in ſartagine frixa ma- tidoto ex
iorem acrimoniam aſſumit, humiditate largius abſumta, & ob id purgantior euadit. ouo aſſa-
tur.

Quædam, vt vis eorum minuatur, & inutilis ac excrementitia, vt flatulenta humiditas A
abſumatur. Siccepa, allium, ari & dracontii radices ſub cineribus aſſa, minus acria, &
mitiora redduntur: ſic etiam aſſi fructus, vt poma, caſtaneæ, & ſemina nonnulla aſſa,
vt Lini & Itionis flatus deponunt. Eadem ratione opium & meconium ob eius ſtupe-
faciendi malignitatem veteres aliquot torruerunt. Sed quia torrendo omnis eius in
ſtupefaciendo ſenſum efficacia aboletur, non toſtum Galenus mauult Caſtorii calore
obtundi. Sic Pſyllium aſſando ſiccatum minus aluum ſubducere ſomniarunt, quum
nullam prorſus ſubducendi aluum facultatem habeat, *vt alibi copioſius diximus*. Nonnul-
la facultate gemina, & interdum contraria prædita, aſſando facultatem vnam vel per-
dunt vel minuunt, alteram intendunt, vt myrobalani, & rhabarbarum aſſando purga-
tricem facultatem amittunt, adſtrictoriam augent. Et balanos myrepſica aſſando vo- B
mitoriam facultatem in humiditate nitroſa largiore poſitam deponit, deiectoria rema-
net. Ceterum vt rara aut imbecillam facultatem vel ſuperficiariam ſortita, decoctio-
Vſtio. nem longam non ſuſtinent: ſic quoque neque longam aſſationem ferre poſſunt. Vſtio
itidē a calore ſicco fit, maioris tantū tatione ab aſſatione differens. Chymici calcinatio-
1. nem vocant. Vrendorum autem medicamentorum cauſſæ ſunt variæ. Quædam enim
vruntur quo ſicciora reddita & ſolutiora lęuigari & tenuiſſime comminui poſſint, vt pi-
li lana ſuccida, teſta oſtreorum, buccinorum, purpurarū, vngues, & cornua multorum
animalium, & oſſa, coria, & alia, quæ vel ob terream duramque corporis conſiſtentiam
ac concretionem condenſatam ſunt ſortita, & partes impendio craſſas, quia ab eo vim
quandam cogendi, vel oblentorem immodicum, aut humiditatem aliquam vſui eſſe C
non poſſunt. Sic enim recte vngues caprarū vſti ex aceto alopeciis illinuntur, & vngues
aſini, & cranium hominis vſtum ad epilepſiam bibuntur. Et oſſium aliorum cinis ad ar-
thritidem, & cornua cerui, atq; capri vſta veniunt in dentefricia, & teſte oſtreorum in
emplaſtra, Pompholyx & hęmatitis in collyria. Nitrū quoq; ſi lapidoſum eſt vritur. Alia
2. vruntur vt eſſentię craſſitiem deponant, & tenuitatem, aliasq; facultates igneū calorem
ſequentes, vt ſunt abſterſio & eroſio, induant. Metallica vrendo tenuiora quidē euadūt,
ſed etiam ignis commercio mordacia & rodētia. Elota vero, vt ſupra diximus, latius ro-
ſionem omnem deponunt, & lenia prorſus redduntur. Arſenicum vſtum, & non vſtum
eſt cauſticum & adurēs, ſed vſtum tenuioris eſt ſubſtantiæ. Gypſum vſtum tenuioris eſ-
ſentiæ fit & ſiccantius, quam non vſtum, & minus emplaſticum atque obturans. Pumex D
vſtione tenuitatem, & aliquid acrimoniæ acquirit, quam lotione deponit. Cornu cerui
& capræ vſtum tergere poteſt. Cinis corii veterum calciamētorum ſiccat vlcera. Pili &
lana ſuccida vrūtur, vt acria, calida, ſicca, & tenuium partium fiant. Teſta oſtrearum, &
cetera terrea vrūtur, non modo vt in puluerem redigi poſſint, ſed etiam vt tenuioris ſint
eſſentiæ, & cogendi quandam facultatem deponant, & contrariam diſcutientem acci-
piant. Cinis radicis Aſpodeli magis calefacit, ſiccat, tenuat, diſcutit. Abrotonum vſtū,
anethi radix, & ipſum anethū, colocyntha vſta ſiccandi vim magnam acquirunt, abro-
tonum etiam mordendi. Hinc non temere Galenus *lib. 9. de ſimpl. medica facul.* ſcripſit,
quędam vſtione calidiora reddi, & magis acria. Cōtra quædam vſtione minus euadunt
calida. Quæ enim acria ſunt, ea vſta multum caloris amittunt, & miteſcunt, quod ſcili- E
cet partes igneæ non ſint admodum reliquis admiſtæ. At quæ acria non ſunt, calorem
3. aſſumunt. Alia vrūtur, vt vis quædam noſtro ſcopo aliena in ſuperficiem trahatur, poſt-
ea lotione ſeparetur, quo ſine hæmatitem & Pompholygem ſæpe vrunt & lauant ocula-
4. rii Medici. Alia vruntur, vt colorem nouum induant ægro gratiorem. Sic ærugine vſta,
Galenus emplaſtra faciebat lutea, quod viridis color multos terreret. Sic ceruſſa trita
vſta, rudicula ferrea mota tranſit in Sandyca, & fit rubra. Et oſſa multum vſta, albiſſima
fiunt. Et cornua cerui potius, quam capræ vſta dentes dealbant ſua ſubſtantia, non ſola
5. vi deterſoria ſine morſu, quam vtrunque vſtum obtinet. Alia vruntur, vt in aliam tranſ-
eant ſpeciem. Sic ex viperis vſtis ſal fit theriacus. Ex cinere Braſſicæ, aut Betæ, & alio-
rum ſapore nitroſo præditorum, fit a quibuſdam nitrū artificiale. Ex calce vſta, & fæce F
vini vſta cauterium. Ex Stibio vſto, ſulphure vſto, ceruſſa vſta, chalciti vſta, oleum. Porro
Vrendi modus varius. vrendi modus non eſt omnibus vnus. Quædam enim humore pingui prædita per ſe v-
runtur, vt lana, cornua, vngues, oſſa, coria, hirundines, & aues quædam aliæ, viperæ item
aliaq; pedeſtria. Atq; hęc in olla noua operculo foraminulēto tecta sūt vrēda, pręſerrim
vbi

A vbi in cinerem redacta diſpergi poſſunt. Quæ vero etiam vſta manent integra, vt vngues, oſſa, cornua, hæc etiam viuis carbonibus tradi poſſunt, niſi quædam ſint addenda, quæ vim eorum mutent. Tunc enim etiam in olla noua vruntur. Sic viperam cum ſubſtratis quibuſdam medicamentis, Galenus ad ſalem theriacum vrendam eſſe tradit. Alia materiam aliquam inflammabilem requirunt ſubſterni, vel aliter miſceri adipes, reſinas, olea, ceras, mel, ſulphur, & id genus alia. Stibiũ pinſita farina circumlitũ, carbonibusq; obrutum torretur, donec ipſa cruſta aduſta ſit: Si paulo magis teratur, fit plumbum. Ceterum qualis debeat eſſe vrendi modus ac ratio, exemplo Phrygii lapidis *lib. 4.* Phrygii lapidis vrendi modus.
de compo. medic. localium, Galenus docet: qui quum ſit paulo prolixior, prętat hunc apud Galenum legere. In hoc tamen exemplo id obſeruandum erit, quod operculum, quod
B ollæ imponitur ſit foraminulentum, & in vertice, vel etiam aliis partibus pluribus perforatum, vt fumoſi & fuliginoſi effluxus eorum, quæ vruntur, per ea foramina efferantur. Dein vt operculum cum vaſe extrinſecus lutetur, ſeu cum luto circumlinatur. Tertio, vt carbones ſint peruſti, vt ſcilicet nihil fumidum habeant. Octauus præparationis 8. Exſtinctio.
modus eſt exſtinctio. Hæc autem fit, quãdo aliquam materiam igne candentẽ, in quopiam liquore ſæpius mergimus. Id vero tribus de cauſſis fit. Primo, vt vapor duntaxat ab eo, quod exſtinguitur, recipiatur, vt ſi Pyritem lapidem candentẽ in aceto mergimus, vt vapor hinc exhalans duritiem alicuius partis emolliat, & diſcutiat. *Secũdo,* vt liquor vim externam acquirat, adeoq; ipſum ad certum vſum conſeruemus. Sic candens ferrum in aqua ſæpius reſtinguimus, vt ſubinde eam potandam præbeamus iis, qui ventriculi, vel
C lienis, vel inteſtinorum corroboratione indigent. Tertio, vt euaporatis & exhalatis tenuioribus partibus, craſſiores remaneant. Sic lapillos ignitos in lacte tantiſper exſtinguimus, donec pars tota ſeroſa exhalarit, & diſſipata fuerit. Tum enim optimum ad dyſenteriam remedium erit. Sic chalybem candentem, & aurum ignitum in liquore exſtinguimus, vt is minus humidus, & magis adſtringẽs reddatur. Ceterum medicamentis exſtinctis, liquore prorſus abiecto, vtimur, vbi exſiccantia citra morſum requirimus. Stibium in lacte muliebri exſtinctum, mitius exſiccat. Nonus præparationis modus eſt 9. Purgatio.
purgatio. Neque enim purgatio aliud eſt, quam quicquid medicamentis ineſt abiicere. Purgantur autem ſeu, vt vulgo loquuntur, mundantur medicamenta quædam intus, quædam fotis, quædam intus & foris, quædam nuſquam. Intus purgantur a ſeminibus Intus.
D ſeu granulis nucleiſue vuę paſſę, ſi Medico ita videatur: myrobalani omnes, exceptis Indis enucleatis, & magna ex parte empeleticis: vua rhois, niſi in decoctum veniat: quando nec pruna paſſa, nec myxa, nec ziziphaa nucleis purgẽtur, niſi quod expreſſa pruna, nucleos in colo relinquunt: myxa, zizipha non exprimuntur. Foris quæ excorticantur, vt ſemen cucurbitæ, cucumeris, citruli, melonum, cnici, ricini dente, vngue, cultello, forfice purgantur. Semen quoque *citri, limonum, arantiorum, pæoniæ vtriuſque, ſtaphydis agriæ, pineæ, piſtaciorum, goſſipii, ceraſi, perſici, anacardorum, nucis Indicæ cultello, vnguib. malleo, Baccæ lauri, amygdala vtraq; aqua calida macerata facile digitis purgantur.* Si vero in oleo exprimuntur: integra prius tunduntur: ſi in decocta veniunt, integra iniiciuntur, ſi vero foris admouenda ſunt, cũ cute terũtur. Omnia prædicta foris nõ purgantur. Hordeum, Foris.
E triticum aqua calida parũ diu maceratum piſtillo ligneo, in mortario æreo promte deglubitur. Zea, oriza, molis. Zea iterũ vt hordeum purgatur. Radices quædã ſolũ recentes abluuntur, & circumciſis radiculis ſeruantur vel vſurpantur, vt *Cichorii, ruſci, aſparagi, bugloſſi, echii.* Aliæ vtendi tempore cultello raduntur, vt *radix glycyrrhizæ, gentianæ, rubiæ, pæoniæ, tormentillæ, doronici, betonicæ altilis.* Quarundam ſuperficies tota circumciditur, & quod intus inutile apparet, exciditur, vt *rhabarbari agarici, iridis.* Intus & foris ſimul, *mala cydonia, dactyli etiam edendi, colocynthidis fructus cortice & ſemine purgantur, vt ſola maneat medulla* Intus & foris.
ſeu caro. Radices, quæ intus habẽt ſubſtantiam lignoſam, vt *raphani, apii, petroſelini, fœniculi, ſaxifragiæ, oxalidis, peucedani, ellebori vtriuſq;, pſeudodictamini vulgaris ſiue Tragii, turpeti, eſulæ, ſcillæ, capparis, tamaricis.* Scilla ẽt nucleis & agnatis purganda. Cyperus, inula, coſtus,
F acorus integra teruntur aut coquuntur. Ellebori radicum fibræ aqua paulum macerantur, poſtea cortices extracti in vmbra ſiccantur ad vſus, vt *Zingiber, calamus aromaticus, caſia, cinnamomum, galanga. Et baccæ myrti, iuniperi, interdũ etiam oxyacanthæ, aſparagi. Piper omne, cubebe, cardamomum. Semina fœniculi, apii, cari, ameos, dauci, cumini, ſeſeleos, carduibenedicti, lini, fœnugræci, aniſi, anethi, papaueris, portulacæ, lactucæ, cichorii, pſyllii, milii vtriuſque, & cetera ſemi-*

HH 5

naparus, nec intus, nec foris purgantur a Pharmacopœo, ſed vel trita, vel integra vſur- A
pantur. Ex magnis Cicer item, *faba, lupinus, eruum, vicia, ſemen agni manibus confricandum,*
vt depoſita canicie, nigreſcat. Hippoſelini, cydoniorum. Gummi quædam & ſucci ſolidi, & li-
quores, & reſinæ terra, foliis, ſcobe, ligno, cortice ſuæ parentis adulterari purgantur li-
quore idoneo fuſi, vel diſſoluti, poſtea colati. Quorũdam ſeminũ ſola medulla in com-
poſitiones inſeritur, vt *cartami, melonum, cucumeris, cucurbitæ, citruli, & aliorum magnorum.*
Tamen ſolus cortex thois eſt vſui, & multarum radicũ apii, eleoſelini, fœniculi, rapha-
ni, corde lignoſo exſecto. Semina illa ſole ſiccata teruntur leuiter in mortario, fricãtur
manibus, cernuntur cribro, medullam ſolam tranſmittente: ſi non ſuccedit forcipibus,
vnguibus, dentibus, cultello excorticãtur. Ceterum hic obiter etiam de cribratione di-
Cribratio cemus, ſciendumq; erit farinas cribrari, vt a furfuribus, & a cortib. quod purũ ac tenuius B
ſecernatur. Cribrantur etiam medicamenta quæ teruntur, vt puluis æqualis ſit parteſq;
craſſiores in cribro retineantur. Pulpa quoque Caſiæ purgatricis cribro tranſmittitur,
vt ſolus flos ſeu Pulpa a corticis fragmentis & ſeminibus repurgetur. Semen tamen La-
thytis, daphnoidis, & id genus alia quidem non pauca vno die inſolata, aut ignita paxel-
la parum aſſata, tupto cortice, promte exſiliunt. Amygdalæ, pineæ, piſtacia, nuces, aqua
frigida per noctem, vel calida parum diu macerantur, aut ignita patella toſta excorian-
10. Mucaginis vel mucilaginis extractio vel eductio. tur. *Decimus* præparationis modus eſt mucaginis, aut mucilaginis eductio. Hæc fit, quã-
do e reb. viſcidis liquore quopiam ſub ſole, vel igne calefacto mucus educitur. Sic vtiq;
e ſemine pſyllii, e quo fortem ac validam facere expreſſionem aduerſus falſam Arabum
opinionẽ Pharmacopœi ne dubitent, mucilago educitur. Eius quoq; generis eſt ſemen C
cydoniorum, item maluæ, altheæ, lini, fœnugręci, & vrticæ: ſiquidem ex illis etiam lẽtus
ſuccus extrahitur. Cum quo autem liquore ſucci illi ſint educendi, Medico conſultore
opus eſt. Nam in dyſenteria cũ ſtillatitio roſarum & plãtaginis hæc mucilago educitur,
& per clyſteres iniicitur. In pleuritide cũ ſtillatitio tuſſilaginis liquore, vel adianti, hyſ-
ſopi, aut ſcabioſæ extracta illinitur. Sic perpetuo in aliis affectibus cum liquore conue-
nienti, & Medici variis ſcopis mucago educenda erit. Ex gummi item Arabico, & tra-
gacantha infuſis ſeu maceratis, materia lenta educitur, vt etiam e reliquorum gummi
diſſolutione. Iniiciuntur autem prædictorũ libræ vni aquæ calentis libræ tres, ſi craſſio-
rem vis ſuccum: aut quatuor, vel quinq; ſi aquoſiorẽ, & nocte vna, vel horis aliquot ma-
cerantur recalefacta, & ſacculo linteo impoſita, exprimuntur. Baculo etiam interdum D
verberantur, donec totus humor lentus effluat. Nam aqua calida & agitata promtius
mucaginem educit. Ceterum ſemperuiuũ vtrunq; portulaca, ſymphytum, cotyledon,
aloe, telephium, & id genus alia multa lentore prædita, vix ſuccum reddent trita, niſi
inter tundendum liquorem aliquem affundas tenuem & aquoſum, non craſſum & len-
tum. Quod ſi tamen liquorem affundas, is herbæ huius vires non vitiet, ſed vel augeat,
vel foueat, & ſeruet. Sic Polygono mari ex loco arido, maioranæ, thymo, ſaluię, roſmari-
no, foliis lauri, hæderæ itidẽ ex aridiorib. liquor aliquis affundendus iis facultate conue-
Mollitio. niens, ſi ſuccum aliquem ex huiuſmodi ſiccioribus educere libet. Porro ne id ſilentio
inuoluamus, de mollitione ac duratione hæc breuiter adiiciemus. De mollitione qui-
dem, quod quædam tractando manibus molleſcant, vt cera, aloe: quædam adiecto li- E
Duratio. quore, vt ſaccharum, ſciendum eſt. De duratione, quod ſicut materiæ molliores fiunt,
idoneo humore adiecto: ita humore abſumto duriores fiunt. Conſumitur autem hu-
miditas calore interno aut externo.

De præparatione aliquot priuatim medicamentorum. CAP. XXIV.

LOTIO ALOES SIMPLEX.

ACcipe *Aloes puriſſimæ tritæ, & cretæ libras duas. Aquæ pluuiæ libras ſex.* Hæc primum in
patinam lancemue vitream infunditur calefacta, deinde aloe in eandem coniici-
tur, & ſubſidere permittuntur ſordes, ac calculi: atq; aqua pura pinguiſq;, cui ſe pura &
ſyncera commiſcuit aloe, ſenſim percolatur, ac ſordes ſeu recrementa in fundo lancis
collecta, abiiciuntur. Quod colatum eſt, linteo tectum ſoli expoſitum, exſiccatur. F

Lotio aloes exquiſitior.

ALoe optima trita, creta, ex aqua fontana puriſſima dupla, aut circiter, agitatur ali-
quamdiu rudicula ferrea, aut lignea, in vaſe lato ex plumbo albo cõfecto, vel terreo
vel alio, tecta ſinitur horæ quarta parte, aut paulo diutius, ſubſidere. Tunc, quod clarius
ſuper-

A ſupernatat, inclinato vaſe, in aliud ſimile, ſed minus, per colum ſataceum tranſuaſatur. Aut ſi puriorẽ, ſed parciorem vis aloem loram, * licio, aur filtro, vulgo vocato, excolarur, diutiuſque reſidere permittirur in vaſe præſerrim vitreo, interuallis paruis foraminа habente, ſpina aut cera obturatis, per quę, quantum clarum viderur, effluere ſinitur, ne ſcilicet inclinato vaſe turbetur. Aqua noua affunditur, ſubigitur, * elutriatur, id fit quater, aut quinquies, donec arenoſa & terrea tantũ fæx ſuperſit. Prima omnium præſtantiſſima ſiccatur in ſole, aliæ omnes ſimul. Si aurem hyems eſt, aut elota aloe in rem præſentem deſideratur, igne lento ſiccari poteſt. Vbi ſiccata iam aloe eſt, ex vaſe ipſo eximitur, calefacto parum vaſe, vr promtius ab eo ſepareť. Imo eius pars, in quam,
B quod craſſius eſt, ſubſedit, cultello deraditur.

* Panno linteo.

* De vaſe in vas transfertur.

Lotio aloes cum aromatis.

HAbet aloes puriſſimæ tritæ & cretæ *libram vnam. Caſiæ ligneæ vocatæ, ſpicæ nardi, aſari, iunci odorati floris,* ᵃ *Caryophyllorum, macis, cinamomi, ligni aloes, croci, maſtiches, lachæ, an. drachmas três.* Tuſa coquuntur in duplici vaſe in aquæ libris ſex ad dimidias: colantur & exprimuntur. Colato in vitreã, aur vitreatam patinam excepto, in eo aloe rudicula aſſidue agitatur: & dein ſoli donec exſiccetur, exponitur. Sit autẽ patina linteolo tecta, ne aliquid incidat. Hoc quater fiat, donec arenoſa & terrea omnia ſubſideãt, vt dictum eſt.

ANNOTATIO.

ᵃ *Caryophyllorum, macis.*] Seruitor, vnde hanc lauandi rationem recentiores deſumſerunt, pro
C iis habet carpobalſamum, & xylobalſamum. Verum quia illa raro, aut nunquam in officinis legitima habentur, ideo ex Ioanne Damaſceno, qui iſtis aromatis celeritatem purgandi aloe conciliare poſſe putat, hæc ipſa ſubſtituimus.

Lotio Lachæ.

ACcipe *ariſtolochiæ longæ floris iunci odorati, an. vncias duas.* Coquantur in aquæ libris quatuor, quoad remaneant libræ tres. Colato inſpergantur Lachæ integræ libra vna & vnciæ quatuor. Coquatur lacha lento igne, donec ſanguineum aqua contrahat colorem: & quicquid in lacha boni fuerit, diſſoluatur. Coletur per laneũ pannum, aut filtrum: & ſordes quæ remanent, abiiciãtur. Excolata ſanguinei coloris aqua lentis prunis in duplici vaſe ad mellis conſiſtentiam coquatur, & maſſa adhuc tepida in paſtillos
D cogatur.

Lotio plumbi.

IN plumbeum mortarium infunditur aqua cœleſtis, & piſtillo plumbeo aliquot horis agitatur, donec liuidum acquirar colorem, & in limi modum craſſeſcar: dein per lineum pannum ter quater colarur, & ſubſidere permittitur. Quod ſubſedit, exſiccatum reponitur.

*Lotio * recrementi ferri.* * Scoriæ.

REcrementum ferri, aut chalybis, aut ſquama eius purgata ab omni ſpurcitia, in aquam coniicitur clariſſimam, & manibus fricatur, dein aqua ſordida tota effunditur. Poſt, recrementum in patinã vitream imponitur, & modicum aceti, vt ab eo duntaxat humectetur, nec emineat, affunditur, vt in eo diebus triginta maceretur. Poſtre-
E mo teritur & reponitur.

*Lotio * pompholygis.* * Tutiæ Arabum.

POmpholyx arida, aut aqua reſperſa, puro linteolo modiceque raro ligata, in vaſe pluuia vel fontana aqua pleno, huc atque illuc ducitur, vt pars eius vtilis & tenuior in aquam effluat, & omne excrementum in linteo remaneat: Poſtea reſidere ſinitur, & aqua cum cinere per colum traiicitur, noua deinde aqua affuſa, agitatur & effunditur, per colum traiecta, & mutata tantiſper aqua, donec in linteolo nihil vtile maneat. Demum aquam excolato, cinerem autem exſiccatum recondito.

Eboris præparatio.

F EBoris in partes ſecti libra vna coniiciatur in nouum & nõ crematum fictile, crudoq; regitur operculo, & figulino luto oblinitur: deinde in figuli furnũ imponitur, illicq;, donec fictilia percocta ſunt, cremari permittitur. Poſtea exemtũ ebur in tenuiſſimum puluerem teritur, & cribratur, inque patinam vitream iniicitur: & affunduntur ei ſtillatitii roſarum liquoris libræ duæ, & exſiccari permittitur. Deinde ſecundo teritur, &

denuo ſtillaritii roſarum liquoris affunduntur libræ duæ, atq; ſimiliter exſiccatur. Dein A teritur in tabula marmorea duriſſima, & finduntur paſtilli, qui in denſo vaſe, ne exſpirent, reponuntur. Quod ſi ebore deſtitutus fueris, vice eius ſume cornu ceruinum, & ſimiliter præpara.

Scammonii præparatio.

SCammonii optimi vnciæ quatuor teruntur in puluerem ſubtiliſſimũ, quibus aſpergitur modicum olei violacei, vt maſſæ formam induant. Dein aliquot cydonia magna cauantur, & in eorundem cauitatem ſcammonię maſſa imponitur: & malorum foraminib. obturatis aſſantur cum pane in furno, donec cydonia perfecte aſſentur. Poſtea eximitur ſcammonium, & accipiuntur carnium myrobalanorum flauorum vncia vna, Succi cydoniorum, vnciæ quatuor. Teruntur myrobalani & permiſcentur cum cydoniorum ſucco calefacto, & macerantur horis viginti quatuor: dein leuiter colantur: B colatum affunditur Scammonio cocto, ſimulque mixta calido in loco exſiccantur. Hi rurſus tenuiſſime teruntur, & cum maſtiche in oleo roſacco diſſoluta, in paſtillos rediguntur.

Eiuſdem alia præparatio.

SCammonii optimi vnciæ quatuor, ſucci cydoniorum vnciæ duæ probe miſcentur, & in calidum locum reponuntur, & quotidie mouentur & agitantur, quoad mediocriter duræ maſſæ formam accipiant, & tandem in paſtillos rediguntur, & exſiccantur.

Colocynthidis præparatio.

COlocynthidis pulpæ accipe libram vnam. Bdellii, tragacanthæ, an. vncias duodecim. Colocynthis minutiſſime inciditur: Bdellium vero & tragacantha in ſtillario roſatum liquore diſſoluta colocynthidi permiſcentur, & finduntur paſtilli, qui in loco ſicco exſiccantur. Hi rurſus tenuiſſime teruntur, & cum maſtiche in oleo roſaceo diſſoluta, in paſtillos rediguntur. C

Mezerei præparatio.

FOlia Mezerei macerantur in aceto horis viginti quatuor acerrimo, poſtea exſiccantur. Vſus tempore conteruntur, & in contundendo abiiciuntur venæ, & nerui eorundem.

Eſulæ præprratio. D

RAdices Eſulæ detracto cortice macerantur horis viginti quatuor, in acerrimo aceto, poſtea exſiccantur. Sunt qui triduo macerare ſolent.

Scillæ præparatio.

SCillæ magnæ recentis, nec putridæ, nec gelu flaccidæ, exteriores abiiciuntur aridæ tunicæ, dein maſſæ piſtorum, vnde panis fit, includitur & inuoluitur: coquitur aſſaturque poſtea in furno cum panibus, donec illi percocti fuerint. Dein e furno eximitur, & ſigillatim omnes eius detrahuntur tunicæ, & funiculo traiectæ in calido loco, vt ſe non contingant, exſiccantur. Solenni quodam hodie more medium eius, vnde germen enaſcitur, abiiciunt: nec ferreo cultro, ſed ligneo Scillam ſecant & incidunt.

* Sacchari tractum penidium vocant.

** Penidiorum præparandorum modus.*

SAcchari boni, ſi lubet, pulueriſati, libras duas aqua dulci, aut hordei merſas, cũ mellis vnciis duabus: niſi ſaccharum ſit dulciſſimum: & ne id candefiat, coque prunis in E vaſe æreo, plumbo albo obducto, potius quam terreo vitreato, quoad fila inter digitos ducat, & manus non inquinet: affundendo paulatim oleum amygdalarum dulcium, vel commune, ſubige in marmore, quod eodem oleo illeueris. Deinde in clauo parieti affixo, longo, curuo, tanquam funem aliquem nunc trahe, nunc rumpe, nunc duplica, quoad omnino albeſcat. Calido loco ſerua, vt ſit diutius tractabilis. Forficibus diuide in offas exiles oblongas, vel in quam voles figuram, cum puluere amyli ſinde. Quidam ſine melle ſaccharum album bonum coquunt leniore igne ad extremam ſpiſſitudinem, quæ cognoſcitur, quãdo portio aliqua extremis digitis duobus diſtracta, in tenuiſſima quaſi fila, abit, quæ digito percuſſa inſtar vitri diſſiliunt. Dein ſuper marmor butyro vel F oleo amygdalino illitum effundunt, & manibus vel illitis, vel amyli polline aſperſis, ne adhæreat comprehenſum ex alto paulatim comprimendo & fricando, hinc inde aliquoties dimittunt: tandem vbi paululum refrixit, ferramento vnco parieti infixo obuoluunt, & aſſidue vtraque manu, vel alternis alterutra retrahunt, retractum iterum

atque

A atque iterum clano obuoluunt, idq; tantiſper dum bene lentum & candidum efficiatur. Quo autem diutius trahitur, eo candidius redditur. Attractum tandem miniſtris exhibent, qui diſtrahendo torquendoque modo conſueto formant, formatumque calido loco reponunt.

Pulmonis vulpis præparatio,

PVlmo vulpis, e quo aſpera extracta eſt arteria, a ſanguine, vino odore calefacto, vel ſtillatitio liquore hyſſopi aut ſcabioſæ lauatur: mox ollæ impoſitus in furno ſiccat: ita tamen ne inſternuti indureſcat, aut admodum aduratur. Exſiccatus in arido loco reponitur, abſinthii, marrubii, vel ſcabioſæ foliis, ne putreſcat, inuolutus.

Iecoris lupi præparatio.

B IEcur lupi vino albo optimo lauatur: vel liquore ſtillatitio abſinthii, aut eupatorii Græcorum: dein conſpergitur puluere tenuiſſimo Santali flaui: ſiccatur abſinthio, vel eupatorio iam dicto inuolutum, reponitur in arido loco.

Sanguinis hircini præparatio.

HIrci mediocris ætatis, & quadrimi, domi vino albo & herbis calculum frangentib. fœniculo, nimirum apio, pimpinella, & œnanthe nutriti. Iulio aut Auguſto menſe iugulati, medius effluens, ex arteriis maxime ſanguis excipitur: nam primus tenuior, poſtremus craſſior putatur: vaſeq; vitreo exceptus concreſcere ſinitur: atque aqueum, quod in eo eſt, effunditur, reliquum linteo raro tectum in ſole exſiccatur.

Tunicæ interioris ventriculi gallinarum præparatio.

C TVnica interior ventriculi gallinarum lixiuio calido hora vna maceratur, & ter lauatur: iterum lixiuio, poſt vino, & ſiccatur furno, ex quo panis extractus eſt.

OEſipi præparandi modus.

SVccidarum lanarum pinguitudo, quam œſipum Latini, vulgus medicorum & Pharmacopœorum hyſſopum humidã nominant, ita paratur. Lanæ illæ ſuccidæ, hoc eſt, nondum purgatæ, e collo, feminibus & femoribus ouium detonſæ, quantitate ſatis magna calida aqua diligenter lauantur, quoad omnem ſuam pinguitudinem in aquam depoſuerint. Dein lana expreſſa ſepoſita, aqua illa pinguis & ſordida vaſculo aliquo diutiſſime ex alto funditur, & refunditur, donec ſpumoſa fiat: tũc ſpuma ſubſidere permittitur, & aquæ innatans pinguedo colligitur, iterumque aqua affuſa agitatur, atque D donec ſpumet, refunditur, & ſubſidens pinguedo aufertur, & rurſus refunditur, donec non amplius ſpumet, & nulla aquæ pinguedo innatet. Tum collecta pinguedo manib. emollitur, & aqua lauatur: & ſi qua inſedit ſpurcitia demit', quoad pura fiat, & aqua clara defluat, albeſcatque, nec linguam admodum mordeat. Quo facto in fictili denſo reponitur loco frigido. Hyſſopum humida.

ANNOTATIO.

Præſcriptum œſipi parandi modum ſequi debent Pharmacopœi, quod is, qui in officinis exſtat, parum aptus eſt.

Inteſtini lupi præparatio.

INteſtinum lupi per longum ſcinditur, & per tranſuerſum in portiones medii digiti E longitudinem æquantes ſecatur, vinoque lauatur, aut ſtillatitio fœniculi vel rutæ liquore, dein in furno exſiccatur.

Terebinthinæ coquendæ modus.

REſinæ terebinthinæ, aut laricinæ libræ vni affundũtur aquæ libræ viginti quatuor, & coquuntur in magno vaſe, donec odorem amittant, & inſpiſſentur, ita vt refrigerata digitis friari queant.

Adipum præparatio.

ADeps cuiuſque animalis lauatur in aqua aliquoties, donec pura defluat aqua, & non amplius ſanioſa, aut cruenta appareat. Dein minutim conciſa in duplici vaſe liquatur, & eliquatus in frigido ſine ſale reponitur loco. Alii ita præparant. Pinguedo exem-F tis venulis, & fibris, membranuliſque nudata, lota, & minutiſſime inciſa in duplici vaſe liquatur lento igne, poſtea per pannum colatur denſiorem, & in vas fictile fuſa, frigido in loco reconditur.

Medullæ præparatio.

MEdulla ex oſſib. autumni initio exemta lauatur, & duplici in vaſe liquatur, eodem quo adipes modo. Ceterum, vt id obiter moneamus, medicamentorum præpa-

Pharmacopœi Dioſcoridē in ſuis officinis repoſitum habeant.

rationes ad Dioſcoridis, harum optimo magiſtro & doctore, Phatmacopœi efficiant, A
quem vtique hoc nomine perpetuo in ſuis officinis repoſitum habere, & aſſidue etiam legere debent.

DE SVCCEDANEIS. Cap. XXV.

Succedanea quæ.

SVccedanea dicuntur medicamenta, *quæ in aliorum penuria, quæ ſimiles habere putantur vires, ſupponi & ſubſtitui poſſunt*, Græcis ἀντιβαλλόμενα καὶ ἀντεμβαλλόμενα, vulgo quid pro quo appellantur. Non negligenda vero erit hæc ſubſtituendorũ medicamentorum ratio, quod ſæpe accidat, vt Medicus in curandis corporis vitiis neceſſariis, & maxime commodis medicamentis prorſus deſtituatur: aut ſi eadem in promtu habeat, tamen vetuſtate confecta viribus euanidis ſint, aut alia quadam de cauſſa vitiata & corrupta eſſe ap- B pareant, vt hoc nomine neceſſe ſit in eorundem locum aliud ſubſtituat, quod ei, quod deſideratur, maxime reſpondeat. Quod quidem factu facilimum erit, ſi modo exquiſitam ſimplicium medicamentorum cognitionem habeat. Cõſiderandum igitur erit, quibus ordinibus ſingula medicamenta ſimplicia contineantur, & quæ eorundem ſint facultates, & quam inter ſe ſimilima ſint. Quapropter ſi ſuccedanea ſint eiuſdem, vel in calefaciendo, vel refrigerando, humectando item vel ſiccando ordinis, ſicq; eiuſdem ſint facultatis, inque plurimis cum eo, pro quo ſubſtituuntur, cõueniunt, dubium nullum erit, quin legitima ſint ſuccedanea. Quanquã quum nihil ſit tã ſimile, quin multis rebus ſit diuerſum, præſtat, quoad fieri poteſt, a ſuccedaneis abſtinere. Tamẽ vt in legitimis ſubſtituendis ſuccedaneis, quam rationem ſequi debeant imperitiores, tum Me- C dici, tum Pharmacopœi ſciant, non pigebit hæc ordine recenſere.

A.

PRo *Abrotono* auctor libelli eius, qui de ſuccedaneis inſcribitur recte Origanum ſubſtituit, quod illud perinde atque Abrotonum, in tertio ordine calidum & ſiccum exſiſtat, ac incidendi & extenuandi facultatem obtineat. Errant autẽ, qui pro eo Abſinthium, & viciſſim pro Abſinthio ſubſtituunt Abrotonum: quod hoc ſtomacho impendio inimicum, illud vero gratum ſit.

Acantho, ſpina alba. Vtraque enim berba calefaciendi & exſiccandi diſcutiendique citra morſum vim habet. Errant qui noſtratibus officinis dictam *Brancam vrſinam*, D quæ non eſt, niſi *Spondylion* pro *Acantho* ſubſtituunt, quod ea herba acrem & cum morſu exſiccantem facultatem, adeoque Acantbo diſſimilem, habeat. *Acantha Arabica* ſiue *Aegyptia*, quæ Serapioni & aliis Mauritanis *Sucaha* dicitur, itidem *Spina alba noſtras*: quod in facultatibus conueniant, & iiſdem calefaciendi & exſiccandi ordinibus contineantur.

Branca vrſina officinarum.

Acacia, ſuccus ſylueſtrium prunorum, & eorundem caro: vel ſi haberi poteſt, *legitima Hypociſtis*, quod ordinibus, & adſtringendi facultatibus Acaciæ ſimiles ſint: vel *Lentiſci ſuccus*.

Acoro, radix Aſari, quod, *Galeno diſertis verbis teſtante*, Acori radici ſimilis exſiſtat.

Agallacho, quod officinæ *lignum Aloes* nominant, *Centaurium maius*, vel *Lycium*, E libelli de ſuccedaneis auctore: quod facultate ſimilia admodum ſint.

Ammi, *Aniſum*, quod vtrunque in tertio ordine calefaciat & exſiccet, tenuiumque partium ſit.

Ammoniaco thymiamate, non *Propolis* apte ſubſtituitur, vt eſt in Græcorum ſuccedaneis, quia hæc ipſa extergentem & valenter attrahentem facultatem obtinet, illud vero emolliendi & diſcutiendi. Aptius igitur pro eo *Galbanũ* ſubſtituitur. *Amomo*, *Acorum*, quod Galeno atteſtante, ei ſimilem obtinet vim: vel *Ammeos ſemen*, quod itidem facultate ipſi ſimile exſiſtit.

Anchuſa, Hyacinthus: Quippe vtraque herba refrigetat, deſiccat, extergit, & adſtringit, maximaque inter eas eſt ſimilitudo.

Ariſtolochia quæuis, vna ex trib. Ariſtolochiis, quæ ad manum eſt. Siquidem iiſdem F viribus præditæ ſunt.

Armenio, Indicum, præſertum factitium, quod illud haberi poſſit. Vulgo Ferber Jndich dicitur. Vtrunque medicamentum purgat, & carnem excreſcentem coercet ac reprimit.

Arſenico,

A *Arſenico, Sandaracha.* Ambo vrentis ſunt facultatis.

Aſio lapide, Salpetra, vel hammoniacus. Vterque abſtergendi, expurgandi, diſſipandi, reprimendi, & eliquandi carnem vires obtinet.

Aſpalatho, viticis ſemen. Vtrique enim acrimonia, & adſtrictio ineſt, earumque ratione calefaciunt & deſiccant.

Aſphodeli radice, Betæ ſuccus. Vtrunque medicamentum extergit, ſiccat, & diſcutit.

B.

Balſamo ſuccedanea Græcorum Leucaii ſeu violæ albæ radicem ſubſtituunt, & recte quidem. Vt enim Balſamum eſt tenuium partium, menſes mouet, vterumque recludit: ſic quoq; Leucoii radix, imo totus frutex tenuium eſt partium, extergit, ſiccat, menſes cit,
B vterumque aperit.

Bdellio, muſcus arborum, qui perinde atque Bdellium emolliendi & diſcutiendi facultatem obtinet.

Behen, Orminum. Vt enim Behen Arabum ſemen genitale adauget, ita quoq; Horminum venerem ſtimulat. Nec temere diximus Arabum, ſiquidem Mauritanorũ Behen hanc facultatem non obtinet. Alba enim, quia admodum amara, diſcutiendi: rubra vero quia vehementer adſtringit, contrahendi conſtipandique vim haber.

Bolo armeno, lemnium ſigillum, ſiue *terram lemniam*, iiſdem namq; facultatibus prædita ſunt.

C.

C *Chamælea, Polypodium*, præſertim vbi ad ſordida, & cruſtas habentia vlcera accommodatur. Sin purgando corpori adhibetur, *Daphnoides.*

Carpobalſamo, violaalba, vt in Balſamo dictum eſt.

Cardamomo veterum & Arabum, id quod officinæ ita nominant, vel *Capſicum* ſubſtituitur.

Calamo aromatico, radix ea quæ in officinis ſub hoc nomine proſtat, quanquam non eſt calami odorati radix, ſed alterius qui Mæotide palude naſcitur, ſubiicitur, quod iiſdem viribus donata ſit.

Caſia, cinamomum, vel *Sabina*, quæ Caſiæ facultati ſimilis eſt, vt patet conferenti vtriuſque facultates.

D *Capparis radice, Tamaricis cortex*, quia facultatibus ſimiles ſunt. Nam vtrique extergendi, diſcutiendi, incidendi, & paululum adſtringendi vires inſunt..

Cedri fructu. ſuccedanea Græcorum ladanum ſubſtituunt.

Cinnabari Dioſcoridis, Sanguis draconis: pro Galeni *Cinnabari, Minium*, quod eandem facultatem obtineant.

Cinamomo, Caſia dupla, vel *Ruta ſylueſtris*, vt quæ inſtar Cinamomi craſſos humores diſſecat, oculorumque caligini conferat, diſcutiat, & vrinam moueat.

Coſto, Helenum ſubſtituunt Græci, & recte, quod facultatibus non parum conueniant, vt liquet conferentibus vtriuſque facultatibus: atque ſuccedaneo illo maxime pro Coſto qui paſſim in officinis proſtat vtendum erit, quia ſpurius eſt.

E *Cumino æthiopico, Melanthium* ſiue *Nigella*, quia iiſdem facultatibus ſunt prædita, vt merito alterum alterius vices ſubire poſſit.

Cypero, Iuniperus, quod vtrunque medicamentum vrinam, menſesque euocet.

D.

Damaſonio, Galenus *Calaminthan* ſubſtituit, quod ſcilicet eius radici detergendi vim ineſſe expertus ſit, quam etiam *Calamintha* obtinet. Alii vice illius ſubiiciunt *Eryngium*, quod iiſdem viribus donatum eſt.

Dauco Staphylinus, quod eandem quam *Daucus*, ſed imbecilliorem facultatem habeat. Alii *Sii* ſemen, quod ſimilibus eſt viribus, ſubſtituunt.

Dictamno, Pulegium, quod ei Galeno atteſtante, ſimile eſt.

F *Diphryge, Phrygius lapis*, quem *Lyncis* officinæ nominant. Vtrunque enim medicamentum ad vlcera ſordida conueniens, quandoquidem ambo mediocriter adſtringant, & valide exſiccent.

Doronico, dimidium Caryophyllorum Auicenna ſubſtituit.

Dorycino, Papauer, aut *Mandragora*, quia illis parem refrigerãdi facultatem obtinet.

Dracontio ſiue Serpentaria maiore. Arum. A

E.

Elaterio, Pori ſuccum, vt qui ventrem ſtimulet, & aluum moueat.

Ebeno, lignum Guaiacum, quod iiſdem quibus Ebenum viribus donatum eſt.

Elleboro nigro, Struthii radicem Gręci ſubſtituũt. Verum quia id paucis eſt cognitum ideo præſtat pro eo vſurpare *Enneaphylli* radicem, vt quæ ſimilibus eſt io mouenda aluo viribus, atqui imbecillioribus. Ad purgationes autem adhibendum eſſe *Enneaphyllon* Græcorum abunde teſtanrur ſuccedanea, quæ pro illo *Colocynthidis ſemen* ſubſtituunt.

Eruo, Ciceris nigri ſemen, quod inſtar Erui diſcutit, incidit, extergit, obſtructiõueſq; expedit.

Eryſimo, Naſturtii ſemen, aut Eruca, quorum vtrunque tam forma, quam facultate B Eryſimo ſimile exiſtit.

F.

Folio, vide *Malobathrum.*

Felle hyena, fel perdicis, quod viribus æquale eſt.

G.

Gummi ſeu verius lachryma olea æthiopica, Elemi officinæ oominant, Græci *Acatiæ duas partes* ſubſtituunt, verum parum recte. Nam Acatia viribus, & temperamento oleæ æthiopicæ lacrymæ ſimilis noo eſt. Quapropter *Gummi Ceraſi,* pro ea potius ſubſtituenda erit, vt quod viſum exacuit, vrinas & menſes, calculoſq; inſtar huius lacrymæ, elicit.

Grano ſeu Cocco gnidio, Lathyridis ſemen, aut Daphnoidis. Siquidem vtruoque purgandi facultate præditum eſt. C

H.

Harmali, Rutæ ſatiuæ ſemen, quod eandem facultatem obtinet.

Heliottopio Græca ſuccedaoea Rapi ſemen ſubſtituunt: id quod faciendum, ſi venerem ſtimulare Medici conſilium eſt. Nam rapi ſemen venerem excitare poteſt. Quod ſi vero de ſiccatione & abſterſione opus erit, pro Heliottopio *Dauci ſemen* reponendum erit, quod non ſolum ad Venerem ſtimulat, verumeriam deſiccat, extenuat, menſeſque ducit. Quas ſane facultates omnes Dioſcorides Heliotropio ineſſe ſcribit.

Hammoniaco, vide *Ammoniaco.*

Hyſſopo montana, hortenſis, qui idem poteſt. D

I.

Intybo ſatiuo vtroque, hoc eſt, *Endiuia & Seariola* vocatis, *Cichorium* ſubſtituendum, quod ſimilibus temperaturis & facultatibus conſtent.

Iride Illyrica, Græca ſuccedanea *Helenium odoratum* ſubiiciunt, quod iiſdem fere facultatibus donatum eſt. Officinæ noſtrates non inepte *Iridem florentinam* dictam ſubſtituunt.

Succedaneorum libellus non eſt Galeni.

Iunco odorato, ſuccedanea Græca, quæ falſo Galeno adſcribuntur, Cardamomum ſubſtituunt, atqui, meo iudicio parum recte, quod Cardamomum viribus Iunco odorato non ſit prorſus ſimile. Pro eo igitur potius ſubſtituendus erit *Calamus odoratus,* vt qui perinde atque ille mediocriter tum calefacit, tum adſtringit, atque in facultatibus plurimum conuenit. E

L.

Lanaria, Ellebori nigri radix, quod illa quoque ſternutationem moueat.

Liquore Cyrenaico, Magiſtrantia vulgo vocatæ liquor, qui proxime ad Cyrenaici liquoris facultates accedit.

Lybiſtici ſemine, Staphylini ſemen, vt Græca ſuccedanea docent. Præſtat autem pro eo ſubſtituere *ſemen cumini, carei, aniſi, aut petroſelini,* quod hæc ipſa eaodem, quam *Lybiſticum,* Galeno teſte, facultatem obtineant.

Lycio, Rhois ſucco, aut ſemine, quod vt illud exſiccandi vires habeat.

Loti ſemine, Betæ ſemen, quod exſiccandi & abſtergendi facultatem habet perinde F ac Loti ſemen.

M.

Malabathro, Spica nardi, quæ cum Malabathri folio ſimilimam facultatem obtinet, quemadmodum Galenus ſcriptum reliquit.

Manna

A *Menua thuris, Thuris cortex*, qui eandem vim, nempe exſiccantem, & adſtringentem, atqui validiorem, habet.

Meliloto, herba vulgaris inque pratis paſſim nata, quam nos tomo altero noſtrorum commentariorum poſtremam meliloti ſpeciem facimus. Officinæ a Græcis ſuccedaneis ſeductæ, pro Meliloto perperam loto ſylueſtri, *vt fuſius ſupra, capite nimirum 5. dictum eſt*, vtuntur.

Melyſſophyllo, Marrubium, quod ei facultate, *vt teſtatur Galenus*, ſimile admodum eſt.

Meo, herba, quæ Germanis Beerwurtz nominatur, aut *Petroſelinum* macedonicum.
B Nam vtraque herba calefaciendi & deſiccandi vim, inſtar Mei veri, habet.

Molybdæna, vide *Plumbago*.

Myrrha, Bdellium arabicum, quod guſtu admodum amarum, & ſiccum, perinde atq; Myrrha exſiſtit.

N.

Nardo Indica, Nardus Celtica, quæ iiſdem donata eſt facultatibus, etſi imbecillioribus, præterquam ad eliciendam vrinam, *vt teſtis eſt Galenus*.

Napi ſemine, Rapi ſemen. Nam vtrunque potum, *vt auctor eſt Dioſcorides*, venenis aduerſatur.

O.

Oeſipo, medullam ceruinam, quæ inſtar Oeſipi emollit. Vbi igitur emolliendi neceſſi-
C tas eſt, hic medulla ceruina commodiſſime pro Oeſipo ſubſtitui poteſt. Eadem etiam vlcera explet, igitur optimum Oeſipi ſuccedaneum exſiſtit.

Omphacio, ſuccus Rhois, id eſt, *ſumachi* vulgo dicti: aut *Ribes noſtratis* ſubſtituendus. Nam ſucci illi iiſdem facultatibus donati ſunt. Vlcera namque oris ſanant, dyſentericiſque, & ſanguinis exſcreationibus proſunt.

Opopanace Galbanum, quia vtrunque emolliendi & diſcutiendi vim habet.

Opobalſamo, ſuccum radicis violæ albæ, ſiue *leucoy* ob cauſſam antea dictam.

Ormino, Lini ſemen. Quippe illud perinde atque Orminum venerem ſtimulat, & diſcutit.

D *Oleo ricino, Raphaninum*, quod Galeno atteſtante, huic eſt in omnibus aliis ſimile, atqui calidius.

Oleo ſeſamino, Amygdalarum dulcium, quod emollit, modice calefacit, dolores coli, & vteri lenit, vt Seſaminum.

Orobo, vide *Eruo*.

P.

Panacis radice vnciæ vna, Opopanacis drachma vna, eſt enim eiuſdem cum radice facultatis, atqui validior.

Petroſelino macedonico, Hipposelinum, quod facultate ei ſimile eſt, verum imbecillius. Aut Pimpinellæ noſtratis ſemine, vel radice, quæ etiam temperamento ac viribus æqualis eſt.

E *Pipere albo, Piper nigrum* ſubſtituitur, quia vtrunq; valenter excalefacit & deſiccat.

Polio montano, Polium campeſtre, quod eiuſdem eſt facultatis, etſi imbecillius. Quanquam quum montani copia haberi poteſt, nulla ſubſtitutione opus erit.

Potamogitone Græca ſuccedanea *Serpyllum* ſubſtituunt, maximo errore. Nam quum *Potamogeton, Galeno auctore*, refrigeret & adſtringat: Serpillum autem calidum admodum ſit & acre, fieri nequit, vt alterum pro altero ſubſtituatur. Quapropter hinc meridiana luce clarius eſt, ſuccedaneorum libellum, qui ſub Galeni nomine circumfertur, eſſe ſpurium. Siquidem Galenus pro *Potamogitone* nō *Serpyllum*, ſed *Polygonum* ſubſtituit, quod eaſdem illi vires obtinet.

Phu, Valeriana vulgaris, vel alia eiuſdem ſpecies, quod omnes eiuſdē temperamen-
F ti, & earundem ſint virium.

Plumbagine, Lithargyros, quæ *Galeno atteſtante*, ſimilem plumbagini facultatem habet.

Pyrethro ſuccedanea Græca *Zingiber* ſubſtituunt, ſed parum recte. Nam, *vt Galenus teſtatur*, Zingiber cum Pipere magis, quam cū Pyrethro in facultatib. & temperamento

conuenit. Vt hinc quoque manifeſtum fiat, libellum ſuccedaneorum græcum non eſſe Galeni, ſed alterius cuiuſpiam, cui facultas medicamentorum non ſatis perſpecta fuit. A

R.

Rheo, veterum, centaurium maius, quod officinis in hodiernum vſque diem *Rheumponticum* nominatur, nulla alia de cauſſa, quam quod viribus & temperamento Rheo ſimile ſit, & quod eius olim etiam ſuccedaneum fuerit.

Reſina terebinthina, laricea, quæ eaſdem aut certe ſimiles vires obtinet, qualis fere eſt ea, quæ hodie in officinis noſtratibus habetur.

S.

Sandaracha Arſenicum, quod Galeno auctore, eiuſdem nempe vrentis, eſt facultatis.

Santonico abſinthio, abrotanum, quod vtrunque *Galeno teſte*, ſtomacho admodum infeſtum ſit. B

Satyrio, ea herba quam nos tertio noſtrorum *de ſtirpium hiſtoria tomo* pro Satyrii ſpecie ſubiecimus: vel Orcheos genus aliquod.

Schœnantho, iunci odorati ſtipites vel culmi, quia ſimilem facultatem, etſi minus calidam, poſſidet.

Stichade arabica, Lauendula potius quam *Chamædrys*, vt græca ſuccedanea ſubſtituunt, vſurpanda erit, quod iiſdem plane facultatibus donata ſit, quemadmodum tertio noſtrorum de *ſtirpium hiſtoria commentariorum tomo fuſius* docuimus.

Spodio, non *ebur*, aut *cornu ceruinum vſtum*, ſed potius *cinis fornacum* ſubſtituendus erit. Nihilominus tamen officinarum Spodio ſuus vſus erit. C

Symphyto petræo, Symphytum magnum, quod ei, *Galeno auctore*, ſimilem vim habet.

Sory, non *melanteria*, aut *Diphryges*, vt ſuccedanea græca docent, ſed chalcitis ſubſtituenda erit.

Struthio, elleborus albus, quod ille ſternutationem moueat.

Sulphure viuo, flauum, quod viribus proxime accedit.

T.

Tapſia, naſturtii aut erucæ ſemen. Naſtaurtii autem ſemen Tapſiæ facultatibus ſimile eſt.

Terra cimolia, creta, quod eiuſdem ſint facultatis.

Terebinthina, laricea. D

Terra lemnia, Bolum armenum, quia temperamento & viribus ſimiles ſunt.

V.

Vino rhodio, auſterum aliquod *vinum* noſtrate.

X.

Xylobalſamo, violæ albæ, aut *Leucoii radix.*

Z.

Zingibere, piper album, vt in Pyrethro dictum eſt.

Hactenus paucorum admodum, & eorum quæ hodie non facile haberi poſſunt, ſuccedanea recenſuimus. Præſtat enim perpetuo iis vti, quæ ab auctoribus compoſitorum medicamentorum nominatim percēſentur, quam pro ipſis alia ſubſtituere, quod raro accidat, vt vnum alteri facultate per omnia reſpondeat. Et profecto non videmur hodie ſuccedaneis admodum egere, modo in comparandis ſimplicibus, quorum fere omnium copia haberi poteſt, Pharmacopœi diligentiam eam, quæ illos decet, adhibeant. Studium enim in illis tantum deſideratur, quum in promptu ſint medicamenta omnia, quibus eos in parandis compoſitionibus vti oportet. E

Studium in Pharmacopœis deſideratur.

De limitatione ac finitione ordinis cuiuſque calefacientium, refrigerantium, humectantium, & deſiccantium. CAP. XXVI.

NON generatim ſolum ſimplicium medicamentorum facultates Medico noſcendæ ſunt, num ſcilicet calefaciant, refrigerent, humectent, & deſiccent, ſed & diſtincte membratimq; quantum habeat, quodq; eorum, definiendum erit. Quippe multa ſunt quæ calefaciunt medicamenta, idq; ſibi cōmune obtinent: attamen maioris minoriſq; rationem non exiguam in calore ſortita ſunt. Pari ratione ſunt quæ refrigerant, humectant, vel exſiccāt, attamen rationem maioris minoriſq; in iis omnib. obtinent. Proinde veteres, præſertim Galenus non temere per vnumquemq; exceſſum ab eo quod tēperatum F

A peratum & mediocre eſt, quatuor ordines, quos Græci τάξεις, Latini *gradus* appellant, ſtatuerunt, a modice calidis, frigidis, humidis, ſiccis, ea, quæ euidenti eiuſmodi qualitate præcellunt, tum quæ magna vehementive, & ſumma. Porro temperatum eſt, quod ob temperamenti ſimilitudinẽ eius, cui admouetur, neq; calefacit, neque refrigerat, neq; humectat, neq; deſiccat. Quod vero illo aut calidius, aut frigidius, aut humidius, aut ſiccius eſt, a vincente ſeu excedente facultate qualitateue cognominatur. Exceſſus autem is ab eo, quod mediocre ſeu temperatum eſt, *Galeno aliiſque Græcis medicis*, vt diximus, τάξις & ἀποστάσεις, Latinis *ordo graduſue, receſſus, digreſſio, & diſtantia* nominatur. Calidum itaque in primo ordine, receſſu, diſtantiaue vocant, quod nos calefacit, non tamen euidenter, ſed ita modice, *vt inſuper demonſtratione rationali opus ſit*. Sic frigidum, humidum,
B ſiccum primo ordine ſtatuunt eſſe, quod demonſtrationem etiam requirit, nondum actionem valentem & manifeſtam adeptũ eſt. Quæ vero manifeſte aut calefacere, aut refrigerare, aut humectare, aut deſiccare poſſunt, ea ſecundi eſſe ordinis, aut receſſus dicunt. At quæ iam admodum & vehementer quidem id præſtant, non tamen ſumme, tertii. Quæ aũt adeo calefacere poſſunt, vt cruſtam moliantur & vrant, quarti. Sic quoq; quæ ita refrigerant, vt calorem natiuum exſtinguant, adeoque ſtupefaciant ac mortem inferant, & ipſa quarti ordinis ſunt. Humectantium in quarto ordine fere nullũ reperitur, quod inter omnes qualitates omnium ſit maxime imbecilla. Nullum deniq; inuenire eſt, quod quarto ordine deſiccet, quod non etiam vrat. Nam quod ſumme deſiccat, omnino id etiam deurit. Nunc nominatim ſingulorum ordinum ſimplicia perſtringemus.
C

Quatuor ordines calefacientiũ, refrigerantium, humectantium & exſiccantium. Temperatum. Ordo, ſiue receſſus, ἀποστάσεις. Primus. Secundus. Tertius. Quartus.

Quæ calefaciendo & refrigerando temperata ſunt. Cap. XXVII.

A*Diantum, aſparagus, cadmia, cera, citri cortex, faba, glycyrrhizæ ſuccus, lens, lycium, lithargyrum, myxa, muſcus, vſneam Barbari vocant, oleum dulce, lotus ſylueſtris, ſaxifragam luteam appellant, nuclei nucis pineæ, terra Samia, Zizipha.*

Vſnea.

Quæ primo ordine calefaciunt. Cap. XXVIII.

CAlorem innatum augent, quem ſequũtur concoctiones, ac reliquæ naturales actiones. Talia ſunt, *abſinthium, agaricum, aloe, althæa, amygdala dulcia, anethum viride, beta, braſſica, buglosſum, chamæmelum, caſtanea, caſſutha, eupatorium græcorum, ladanum, lini ſemen, lithoſpermum, malabathrum, nuces virides, oryza, populi nigræ flores, ſaccharum, ſerum lactis, ſeſamum, vinum nouum ſeu muſtum, vua matura.*
D

Quæ ſecundo ordine calefaciunt. Cap. XXIX.

IGnei cuiuſdam caloris participes ſunt, ideoque attenuandi & rarefaciendi obſtructioneſque ac meatus aperiendi vim habent, *ambarũ, amygdala amara, anethum aridum, apium, artemiſia, balſamum, calamus odoratus, capparis, caphura, chamæpitys, crocus, chamæleontis albi radix, eruum, fœnumgræcum, ficus, galbanum, maſtiche, marrubium, mel, meliſſophyllum, myrrhis, nuces aridæ, nux moſchata, ocimum, peucedanum, piſtacium, pix arida, polium, propolis, rapa, ſcylla, ſcolymi radix, ſuccus cucumeris ſylueſtris, ſal, thus, vinum non admodum vetus, zadura, ſeu zadoaria.*
E

Quæ tertio ordine calefaciunt, Cap. XXX.

INcidunt, attrahunt, inflammant, ſitimque excitant, vt ſunt *abrotanum, & magis vſtum, acori radix, amaracum, ammi, agnus, anethum vſtum, aniſum, aſarum, arum, amomum, anacardium, dictamnus, carcum, chamædrys, caſia, cartamus, calamintha, cinamomũ, conyza, cuminum, carpeſium, carnabadium recentiorum Græcorũ, elleborus vterque, epithymum, fœniculum, galanga, garyophyllum, iris, iuniperus, helenium, hyſſopum, mentha, mentaſtrum, moſchus, nigella, opopanax, origanum omnis generis, petroſelinum, piper, ptarmice, pulegium, raphanus, ruta hortenſis, ſampſychus, ſabina, ſiſymbrium, trifolium, vinum vetus.*

Quæ quarto ordine calefaciunt. Cap. XXVII.

F PVſtulas excitant, adurunt, & erodunt, vt ſunt, *allium, adarce, cepa, coſtus, euphorbium, lepidium, naſturtium, porrum, pyrethrum, ruta ſylueſtris, ſinapi, ſtruthium, tithymali, chelidonium vtrumque.*

Quæ primo ordine refrigerant. Cap. XXXI.

CAlorem innatum tefrigerant imminuuntue, adeoque coctiones aliquo modo impediunt, qualia ſunt, *atriplex, acini vua, caro citrei, cotoneo, gramen, hordeum, malua, milium, myrtus, pyra, pruno, raſa, viola.* A

Quæ ſecundo ordine refrigerant. CAP. XXXII.

INcraſſant, caloremque naturalem euidenter obtundunt, vt ſunt, *acacio, blitum, cucurbita, cucumis, damaſcena pruna, galla, intybum, hyacinthus, lens paluſtris, mala granata, oxyphœnicum, pepones, perſico, plantago, polygonum, pſyllium, rhus abſoniorum, ſolanum hortenſe.*

Quæ tertio ordine refrigerant. CAP. XXXIII.

INternos corporis meatus occludunt, ſenſus omnes ſtupefaciunt, vt ſunt, *hyoſcyamus, mandragoro, nymphæa, portulaca, potomogiton, ſantala omnis generis, ſemperuiuum.* B

Quæ quarto refrigerant ardine. CAP. XXXI.

COngelant, calorem natiuum exſtinguunt, & interficiunt, qualia ſunt, *cicuta, opium, papauer.*

Quæ primo ordine humectont. CAP. XXXII.

LEniunt & lubricant, vt ſunt *bugloſſum, citrii caro, helxine, malua, ropa, ſacchorum, ſatyrium, ſeſamum.*

Quæ ſecundo ordine humectont. CAP. XXXIII.

RElaxant, naturaliumque partiũ robur imbecillius reddunt, vt ſunt, *atriplex, blitum, cucurbito, lactuca, lenticula poluſtris, melones, oxyphœnicum, pepones, perſico, portulaca, pruna damaſceno, viola, vua matura.* C

Quæ primo ordine deſiccant. CAP. XXXIV.

COrpus validius, ſenſuſque vegetiores reddunt. Talia ſunt, *broſſico, beto, caſtonea, chamæmelum, crocus, fœniculum, fobo, fœnumgræcum, hordeum, hyocinthus, malobatrum, myrtus, thus.*

Quæ ſecundo ordine deſiccant. CAP. XXXV.

MAnifeſte adſtringunt, humorumque tranſitum intercipiunt, vt ſunt, *anethum, artemiſia, balanſtium, balſamum, burſa poſtorio, caphura quorundam ſententia, capparis, caſſutho, calamus odoratus, cotonea, eruum, galbanum, gingidium, lentes, mel, maſtiche, mentha, mentaſtrum, milium, myrrha, nux moſchota, opopanax, oriza, pix orido, piſtacium, plantago, pyra, raphanus, roſmarinus, ſantala, ſpica nardi.* D

Quæ tertio ordine deſiccant CAP. XXXVI.

ABrotanum vſtum, acacia, abſinthium, acetum, acorus, aloe, ammi, aniſum, anethum, apium, aſarum, careum, chomedrys, chamæpitys, calamintha, caphura, vt aliqui cenſent, cinamomum, coriandrum, cuminum, elleborus, epithymum, galla, caryophyllum, hyſſopum, iuniperus, macer, marrubium, milium, moſchus, nymphæa, origanum, petroſelinum, pentaphyllum, peucedanum, piper, polium, ptarmice, rhus obſoniorum, ſampſychum, ſanguis draconis, ſabina, ſal, ſiſymbrium, trifolium.*

Quæ quarto deſiccont ordine. CAP. XXXVII.

A*Llium, naſturtium, ruta ſylueſtris, ſinapi, chelidonium.* E

De medicamentis ſimplicibus peculiares corporis partes iuuantibus.
CAP. XXXVIII.

NOn defuturos hoc loco indoctos, & ad calumniandum duntaxat natos homines quoſdam ſcio, qui nos ridebunt, quod eſſe medicamenta, quæ priuatim hanc vel aliam corporis partem, verbi gratia, caput, thoracem, iecur, iuuent, aſſerere audeamus. Qui enim fieri poſſet, vt hæc ætas, quæ etiam optima quæq; calumniis deprimere ſolet, illa tanquam a veritate aliena non exſibilaret? quum Galeni etiam ætate, quæ noſtra tamen, quod credimus, paulo melior fuit, reperti ſint, qui hoc dogma prorſus explodere voluerint in hæc prorumpentes verba: *Num præſes quidam eis imperat, quemadmodum Tragœdia inquit:* F

Σὺ μὲν βάδιζε τὰς ἐπ' ἰνάχου ῥοάς,
Σὺ δ' ἀμφὶ θήβας στεῖχε τὰς καδμηΐας, id eſt,
Tu viſe latas propere ripas Inachi,
Tu perge Thebas modo quas Cadmus condidit:

vt me-

A vt medicamentum hoc ad iecoris portas, illud ad veſicam, vel renes proficiſci neceſſe ſit? An non quod in ventriculum ingeſtum eſt, iecur quidem excipit, inde vero per vniuerſas corporis partes defertur? Atqui ſycophantis illis, qui hoc pacto nobis obganniunt, ita cum Galeno reſpondemus: *Hoc ſcomma eos tam eſſe medicamentorum facultatis imperitos arguit, vt a marino lepore pulmonem exulcerari, ſolum ex omnibus particulis corporis penitus ignorent: veſicam ſolam a cantharidibus, ab aliis renum lapides conteri, ab aliis rurſus pulmonis atque thoracis promtas fieri exſcreationes, quemadmodum ab aliis alia in vna quadam particula ſingulariter perfici.* Vt igitur ſunt medicamenta quædam, quæ priuatim partes quaſdam corporis vitiant: ſic etiam nonnulla reperiuntur, quæ quibuſdam corporis partibus eximie iuuandis ſunt idonea.
B Vtrumque experientia confirmat, & idipſum veterum teſtimonia comprobant. Siquidem Galenus in libro de Theriaca ad Piſonem ita ſcriptum reliquit: *Nonnulla partes quaſdam corporis priuatim vitiant. Nam lepus marinus pulmonem exulcerat. Cantharides veſicam peculiariter offendunt. E contrario pleraque medicamenta quaſdam corporis partes præcipue iuuare ſolent. Laboranti enim iecori ſæpe Eupatorium herba perſtrenue auxiliata eſt, Glans vnguentaria lienem iuuit. Saxifraga & betonica renes probe afficiũt: & ſimiliter alia aliorum, vt experientia obſeruauimus, propria ſunt medicamenta.* Idem etiam libr. 13. Ther. methodi tradit, inquiens: *Quale medicamentum iocinori eſt abſinthium, tale eſt lieni capparis cortex. Quale rurſus iocinori Eupatorium, tale eſt lieni Scolopendrium.* Galeni ſententiæ ſubſcribunt etiam tota Arabum familia, & reliqui noſtræ ætatis medici, neque ab re, quod illorum ſententiam quotidiana experientia, *vt diximus*, cui nemo temere
C refragari debet, confirmet. Quod autem alia medicamenta alias corporis partes, quaſi delectu quodam iuuent, aut lædant, id fit totius ſubſtantiæ proprietate, non quæ ad vniuerſum corpus, ſed quæ ad vnamquampiam particulam comparatur. Nihil enim eſt in vlla naturæ parte, quod non peculiari & occulta proprietate vigeat. Etiamſi multa inter ſe conferamus, neceſſe eſt omnino has illorum proprietates aut ſimilitudine quadam & affinitate conſentire, aut diſſimilitudine atque diſſidio aduerſari. Hinc συμπάθειαι & ἀντιπάθειαι, id eſt, *conſenſiones & diſſenſiones profectæ ſunt, omnibus rebus diuinitus inſertæ, arcana quidem illa & abdita, quas natura ſiue Deus ipſe, nos mirari potius, quam ſcire voluit.* Hę cauſſæ habentur omnium occultorũ effectuum, qui nullis euidentibus rationibus probabi-
D les exſiſtunt. Quod igitur alia medicamenta alias corporis partes aut iuuent, aut lædãt, in cauſſa eſt ſympathia vel antipathia. Quapropter quod a marino lepore, *vt dictum eſt*, pulmo vnus ex omnibus corporis particulis, e cantharidibus veſica ſola exulceratur, & Eupatorium iecur iuuat, non manifeſta aliqua qualitas, ſed totius ſubſtantiæ ſimilitudo & amicitia, aut diſſidium & repugnantia efficit. Ceterum, ne hoc ſilentio tranſeamus, facultates a partibus nominatæ ſunt, non quod omnibus partibus, quam nomine indicant, affectibus conueniunt, ne quod ita vni parti conducant, vt nihil aliis partibus proſint: ſed quia frequentiſſime, & magno cum fructu, ac potiſſimũ eam partem a qua nomen ſunt mutuatæ, iuuẽt. Quapropter quũ in parte vna aliqua humorem concoquere, aut ab ea vacuare volumus, tum medicamento facultas aliqua a parte illa nominata miſcenda erit, Vt, exẽpli cauſſa, oxymeli coquit, incidit, tenuat, vacuat ex æquo in omnib.
E corporis partibus, vbi vero pæonia, aut betonica illi incoquitur, idipſum valẽtius in capite præſtat, cappares autem in liene. Vt itaq; ſtudioſi medicinæ in promtu habeãt medicamenta, quę præcipuas corporis partes iuuant, adeoque ipſis tota ſua ſubſtãtia familiaria ſunt, nõ pigebit ordine eorundem catalogũ texere, ab iis, quæ caput iuuãt exorſi.

Cauſſa eorũ quæ certas partes iuuant, aut lædunt.

συμπάθεια, ἀντιπάθεια.

Facultates a partibus cur nominatæ.

Quæ caput iuuant. Cap. XXXIX.

CAlefacientia: *acorus, agallochum, ambarum, aniſum, aſarum, betonica, calamintha, chamæmelum, caſtorium, carpeſium, euſraſia, fœniculum, galanga, ladanum, lauandula, lauri folia, & baccæ, macer, melilotum, maiorana, mentha, moſchus, mirabolana beletzica, nigella, nux moſchata, pæonia, pulegium, ruta, ſatureia, ſaluia, ſeſeli, ſerpyllum, ſeſamum, ſiſymbrium, ſtechas, thus, xylobalſamum.* Refrigerantia: *acetum, lachumanum, lactuca, myrti folia & baccæ, nymphææ folia & flo-*
F *res, papauer erraticum, roſa, ſalicis folia, ſolanum ſatiuum.*

Calefacientia.

Refrigerantia.

Quæ thoracem roborant. Cap. XL.

CAleſacientia: *acorus, adiantum, ammoniacum, thymiama, amygdalæ amaræ, agaricus, carica, cinamomum, coſtus, calamintha, dracunculus, ficus, glyzyrrhiza, gummi arabicum, iuncus rotundus odoratus, helenium, hyſſopum, iuniperus, iris, lini ſemẽ, marrubium, myrrha, nauſturtiũ,*

Calefacientia.

origanum, pinea nux, palmulæ, penidia, piper, pulmo vulpis, ſagapenum, ſcabioſa, ſcilla, ſcardium, ſtichas, triticum, terebinthina, thymus, vrtica, vua paſſa. Refrigerantia: *Hordeum, myxa, papauer ſatiuum, mora, tragacantha, viola, zizypha, tuſſilago.* A

Refrigerantia.

Calefacientia.

Quæ cor iuuant. Cap. XLI.

CAlefacientia: *Ambarum, amomum, bugloſſum, behen, carnabadium, cinamomum, cardamomum, caryophyllum, citrei cortex & ſuccus, crocus, doronicum, galanga, meliſſophyllum verum, macer, moſchus, mentha, ocymum, paliurum, roſmarinus, roſa, (ſpodium Arabum, vt falſo putant,) ſpica nardi, ſuccinum, ſtyrax, vnguis odoratus, xyloaloe, zadura vel zedoaria.* Refrigerantia: *Acetum, corallium, ebur, hyacinthus gemma, lemnia terra, nymphæa, roſa, ſantala, ſmaragdus, viola, vniones, os cordis cerui, ſericum crudum.*

Refrigerantia.

Quæ ſtomachum & ventriculum roborant. Cap. XLII. B

Calefacientia.

CAlefacientia: *Abſinthium, agallochum, aloe, amygdalæ dulces, aniſum, artemiſia, aſter atticus, cardamomum, calamus odoratus, careum, caſſutha, cinamomum, caryophyllum, cuminum, cupreſſus, cortex citri, fœniculum, galanga, gentiana, helenium, iuniperus, iuglandes, iuncus odoratus, liguſticum, macer, mentha, maſtiche, malobathrum, melilotus, nux moſchata, nuclei pini, piper, ſerpyllum, ſmyrnium, xyloaloe, zingiber.* Refrigerantia: *Cucurbita, cucumis, castaneæ, intybum, lactuca, mala punica, melones, meſpilū, nymphæa, oxalis, portulaca, plantago, pyra, roſa, viola.*

Refrigerantia.

Quæ iecur firmant. Cap. XLIII.

Calefacientia.

CAlefacientia: *Abſinthium, acorus, adiantum, agallochum, agaricus, amomum, aniſum, anagallis, aſarum, apium, ammi, betonica, caſſutha, calamus odoratus, chamæmelum, chamæpitys, cinamomum, coſtus, chamædrys, cicera, eupatoriū, fumaria, gentiana, glycyrrhiza, iuncus odoratus, fœniculum, radices quinque cōmunes, ſcylla, ſemina quatuor calida, ſerpillum, ſpica nardi, rhaponticum, (ſpodium Arabum, ſi Diis placet.)* Refrigerantia: *Acetum, cucurbita, cucumer, intybum, lactuca, lichen, nymphæa, oxyacantha, portulaca, ſantala, ſolanum, ſemina quatuor frigida, roſa, viola.* C

Refrigerantia.

Quæ lienem iuuant. Cap. XLIIII.

Calefacientia.

CAlefacientia: *Abſinthium, acarus, adiantum, agaricum, aniſum, ariſtolochia rotunda, amygdalæ amaræ, aſparagus, aſplenon, aſarum, ammoniacū, betonica, braſſica ſatiua, bdellium, bugloſſum, capparis, calamintha, caſſutha, chamedrys, chamæpitys, careum, cyclaminus, daucus, dictamnus, epithymum, filix, fraxini cortex, iris, lycium, linū, leucoion, lupinus, lupus ſalictarius, naſturtium, phyllitis, polium, peucedanum, ſagapenum, ſmyrnium, ſcordium, ſemina quatuor calida, radices quinque communes, rubia, vitex.* Refrigerantia: *Acetum, corallia, cotonea, intybum, lactuca, nymphæa, ſantala, ſemina quatuor frigida.* D

Refrigerantia.

Quæ renes roborant. Cap. XLV.

Calefacientia.

CAalefacientia: *Abrotanum, agaricum, anagallis, amygdalæ amaræ, aſparagus, apii radix, betonica, daucus, cicer, cubebe, calamus odoratus, cinamomum, eruca, eryngium, fœniculum, iuncus odoratus, iuniperus, lithoſpermon, milium ſolis, nuclei pini, petroſelinum, pimpinella, radices quinque communes, ruta, rhaponticum, ruſcus, ſaxifraga, ſmyrnium, ſpica nardi, ſeſeli, vua paſſa, vrtica.* Refrigerantia: *Intybum, lactuca, malua, hordeum, plantago, portulaca, nymphæa, parietaria, ſemina quatuor frigida maiora, tragacantha.*

Refrigerantia.

Quæ vterum iuuant. Cap. XLVI. E

Calefacientia.

CAlefacientia: *Abrotanum, agaricum, ammi, artemiſia, ariſtolochia, ombra, balſamum, bdellium, betonica, calamus odoratus, ebulus, fœnumgræcum, iuniperus, iris, iuglans, linum, lilium, laurus, laſerpitium, mentaſtrum, mentha, meliſſophyllum, myrrha, moſchus, nux moſchata, opopanax, peucedanum, piper, pulegium, rubia, ruta, ſabina, ſagapenum, ſaluia, ſpicanardi.* Refrigerantia: *Acacia, balauſtium, galla, geranium, polygonum.*

Refrigerantia.

Quæ artus iuuant. Cap. XLVII.

Calefacientia.

CAlefacientia: *Acorus, aſarum, ammoniacum, bdellium, caſtorium, chamæmelum, chamæpitys, coſtum, chamædris, euphorbium, hypericum, hermadactylus Pauli, galbanū, myrrha, melilotū, naſturtium, opopanax, origanum, polium, pulegium, ruta, roſmarinus, ſaluia, ſtacte, ſagapenum, ſcilla, ſynapi, ſapa, ſtyrax, ſtercus caprinum, verbaſculum, zingiber.* Refrigerantia: Acetum, *bolus armenia, intybum, lactuca, myrtibacca, pſyllium, ſalicis folia, ſolanum, ſemperuiuum, vitis folia.* F

Refrigerantia.

De ſecundis & tertiis ſimplicium medicamentorum facultatibus Cap. XLVIII.

Secundæ facultates quæ.

FAcultates medicamentorum ſimplicium, quæ ex primis oriuntur, aut eas ſimplices, vel cōiugatas nullius interuentu ſequuntur, ſecundæ appellantur, vt adſtringendi fa-

cul-

A cultas refrigerationem primo comitatur, quemadmodum etiam repellendi, denſandi, & claudendi. Diſcutiendi vero, abſtergendi, tenuandi, rarefaciendi, attrahendi, & putrefaciendi, calefactionem. Tertiæ autem facultates ſunt, quæ vlterius procedendo prope particulatim appellantur, vt menſes ciendi aut ſiſtendi facultas, ſeminis generatrix, aut extinctrix, vrinam mouens, ſudorem eliciens, & ſimiles. Hæ magna ex parte primas & ſecundas ſequuntur. Non pigebit vero nos ordine ſingulorum generum medicamentorum, quæ ſecundis & tertiis prædita ſunt facultatibus, catalogos texere, vt imperitiores ex iis minore negotio formulas compoſitionum ſtruere poſſint, a reprimentibus orſi. Subiiciemus autem ſingulis mox contrariorum catalogum.

Tertiæ facultates.

Quæ reprimunt. CAP. XLIX.

B REprimentia vocamus, quæ Græcis ἀποκρουστικὰ, aliis *repellentia*, vulgo *repercutientia* dicuntur. Ea ſunt, quæ humores occurrentes, & in aliquam corporis partem irruentes retro, & in altum pellunt, qualia ſunt omnia acerba & adſtringentia, quę conſiſtentia ſua, *Galeno libro 4. de ſimpl. medic. facul. cap. 6. atteſtante*, terrena ac craſſa ſunt, qualitate vero frigida. Ceterum adſtringendi facultas non ſolum frigidis, ſed & calidis quibuſdam ineſt medicamentis, vt liquet ex horum catalogo, qui eſt eiuſmodi: *Aloe, alumen, amomum, acacia, abſinthium, agnus, acetum, ærugo, agaricum, arſenicũ, balauſtium, bolus armenia, burſa paſtoris, adeps taurinus, vitulinus, & caprinus, braſſica bis cocta, chalcanthum, crocus, caſtanea, cyperus, corallium, chryſocalla, cadmia, carpeſium, cryſtallus, cornus, cotonea, cypreſſus, cortex thuris, equiſetũ,* C *ebulus, flos æris, glans, galla, granum tinctorũ, gentiana, gramen, hypociſthus, hedera, helxine, hieracium maius, hæmatites, intybum, lauri folia, lycium, lyſimachium, luteum oui aſſum, leporis coagulũ, lens, lythargyrum, ladanum, melilotum, myrrha, myrtus, menta, morus, meſpilus, milium, myricæ fructus, malum punicum malicorum, nuclei, acinorũ, nux moſchata, oxalis, axyacantha, omphaciũ, oriza, polygonum, palmula, pentaphyllum, pilus leporis, piſſaſphaltum, plantago, pſyllium, portulaca, pyra, perſica, plumbum vſtum, quercus folia, roſa, rutha, rhus obſoniorum, rhaponticum veterum, rubi folia & germina, ſalyx, ſemperuiuum, ſantala, ſal, ſanguis draconis, ſuccinum, ſpodium, ſpongia, terra lemnia, thus, tragacantha, verbaſcum, vitex, vitis capreoli, ſtercus aſininum, & xyloaloe.*

Reprimentia quæ.

Adſt ingendi facultas nõ ſolum frigidis, ſed & calidis ineſt.

Quæ ex alto trahunt. CAP. L.

ATtrahentia medicamenta Græcis ἑλκτικὰ dicta ſunt, *Galeno lib. de ſimp. medic. facul. 5. ca. 16. teſte*, quæ ex alto vehementius trahunt, eſſentia quidem calida, & tenuium par- D tium. Ceterum attrahentium medicamentorum materia, alia ſponte nata eſt, vt *anagallidis vtriuſq; ariſtolochiæ, cyclaminis, dictamni, galbani, geniſtæ, oxyacãthæ radicis, propoleos, picis piperis, porri, ſagapeni, ſcoriæ argẽti, ſandarachæ, ſulphuris, liquoris cyrenaici & Medici, terebinthinæ, ac thapſia.* Alia ex putrefactione, ſeu coaceſcente putredine generationem ſortita eſt, qualis eſt fermenti, & pſorici. Fimi præterea, ſi eius generatio ex putrefactione conſtat, materia omnis attrahendi facultate pollet. De iis *lib. 5. ſimpl.* Galenus.

Attrahentia quæ.

Attrahentium. Materia duplex.

Quæ diſcutiunt. CAP. LI.

DIſcutientia, quæ Græcis διαφορητικὰ dicuntur, *atteſtante libr. 3. Ther. method. Galen.* ſunt, quæ per inſenſiles meatus educunt. Ex quorum numero ſunt quæ ſequuntur: *Abro-* E *tanum, althaa, adiantum, anethum, ariſtolochia, atriplex, aſphodeli radix, braſſicæ folia, bdellium, butyrum, bryonia radix, cappares, chamæmelum, erui farina, furfur, fœnumgræcum, dauci ſemen, galbanum, hordei farina, tritici lupinorum, lini ſemen, lacha, ladanum, lilii folia, malua, mentha, mercurialis, melilotum, nigella, nitrum, origanum, pix ſicca, piper, reſina omnis, ruta, ſtichas, ſeſamum, ſampſychum, ſtyrax, ſulphur, ſagapenum, ſtercus omne, terebinthina.*

Diſcutientia quæ.

Quæ ora vaſorum aperiunt. CAP. LII.

VEnarum & arteriarum ora aperientia medicamenta Græcis ἀναστομωτικὰ vocata, calida ſunt, acria, mordacia, craſſarum partium, & terrena, *vt lib. 5. de ſimp. medi. fac. c. 13. teſtis eſt Galenus.* Eiuſmodi ſunt, *allium, anemonæ omnes, cepa, fel taurinum, cyclaminus.*

Aperientia ora vaſorum.

Quæ Vaſorum ora obſtruunt. CAP. LIII.

F OBſtruentia medicamenta, Græcis proprie στυπτικὰ, *Galeno loco iam citato auctore*, dicta ſunt, quę ora vaſorum conſtringunt & contrahunt, aut quę ſenſiles excretiones cohibent. Hinc eſt, quod alio nomine συνάγοντα, κλείοντα, καὶ σφίγγοντα, hoc eſt, *contrahentia, occludentia, & conſtringentia* dicantur. Hæc frigida natura ſunt, craſſarum partium, & adſtringentia, vt *bolus armenia, balauſtium,* & alia complura *ſupra ca. 49.* commemorata.

Obſtruentia.

Quæ rarefaciunt. CAP. LIV. A

Rarefacientia. RArefacientia Græcis ἀραιωτικὰ appellata ſunt, quæ moderato ſuo calore, quem inferunt, cutis meatus reſerant ac dilatant. Horum natura modice calida, minimum deſiccans, & tenuium partium, vt *chamæmelum althæa*, & quod ex ipſis pręparatur oleum, nec minus, quod ex cucumere agreſti, *oui album, thus, oleum vetus, & cicinum.*

Quæ denſant. CAP. LV.

Dēſantia. DEnſantia, Græcis πυκνωτικὰ dicta, prioribus plane contraria ſunt, propterea, quod meatus corporis contrahant. Horum vtique natura frigida, nec terrea, nec aerea, ſed aquea, ſic vt tenuem ſubſtantiam non exprimant, ſed eam rotam compingant, vt eſt *aqua frigida, ſemperuiuum, portulaca, tribulus viridis, lens paluſtris, pſyllium*, & vt ſemel dicam, quæcunque refrigerant, ſed non adſtringunt. B

Quæ obturant. CAP. LVI.

Obturantia. ἐμπλαστικὰ ἐμφρακτικά. OBturantia nominamus medicamenta, quæ Græcis ἐμπλαστικὰ appellantur, ea nimirum, *Galeno lib. 5. de ſimpl. medic. facul. cap. 10. teſte*, quæ illita corporis meatibus tenaciter inhærent. Alio nomine Græcis ἐμφρακτικὰ, latinis *infarcientia, obſtructionem facientia* nuncupantur. Hæc conſiſtentiam nacta ſunt ſiccam, citra tamen mordicationem terrenam, ac glutinoſam: cuiuſmodi ſunt, *amylum, ceruſſa, calx lota, cadmia, cimolia, alica, pompholyx elota, terra Samia.*

Quæ meatus repurgant, & obſtructionem tollunt. CAP. LVII.

Meatus repurgantia. ἐκφρακτικά. MEatus repurgantia medicamenta emplaſticis contraria ſunt, Græcisque ἐκκαθαρτικὰ vocantur. Hæc mordacitatis expertia non ſunt, ſed nitroſa & ſubtilia. Alio nomine ἐκφρακτικὰ Græcis, *obſtructiones tollentia, & infarctu liberantia* latinis appellantur, vt *erui farina, & lupinorum, amygdala amara, nitrum, aphronitrum, ſpuma nitri, abrotonum, ſeriphium, vrtica ſemen, ſcilla, iris, ariſtolochia, aſparagus, abſinthium, chamæpitys, caſſutha, capparis cortex, lichen, ſerum lactis*, & quæcunq; in ſe vincentem amaram qualitatem obtinent. His C

Extenuantia. quoque medicamentis ineſt, vt craſſos lentosque humores extenuent. In extenuantium autem numero eſt *artemiſia, cinamomum, hyſſopus, iris, illyrica, iuniperi baccæ, pulegium, ſtichas, & calamintha.*

Quæ exſtergunt. CAP. LVIII.

Exſtergētia. EXſtergentia, Græcis ῥυπτικὰ dicta ſint, quæ in ſuperficie ſordem a cute, & vlceribus, D *Galeno vbi ſupra atteſtante*, auferunt ac tergent. Differũt ab iis, quæ meatus repurgant, & obſtructiones tollunt, quod illis ſint imbecilliora, & viribus inferiora, dulcia, & ſalſa, cuiuſmodi eſt *mel, amygdalæ dulces, mulſa, ſaccharum, hordeum, cicer, radix iridis, faba, ſal, tereſtbinthina, lupinorum & erui farina.*

Quæ emolliunt. CAP. LIX.

Emollientia. EMollientia, Græcis μαλακτικὰ vocata ſunt, quæ id, quod concretum eſt, fundũt, *Galeno libr. 5. de Simpl. medic. facul. cap. 6. auctore*, & ſenſim per halitum diſcutiunt, nec admodum calida, nec valde etiam ſicca exſiſtunt. Eius generis ſunt *ammoniacum, adipes omnes, atriplex, bdellium, butyrum althea radix, adeps caprinus & taurinus, cera, colophonia, fœnumgræcum, crocus, galbanum, ladanum, linum, lilium, lithargyrum, malua, nigella, opoponax, æſipus, pix,* E *reſinæ omnes, medulla ceruina*, & *vitulina, ſtyrax, viſcum.*

Quæ indurant. CAP. LX.

Indurantia. INdurantia medicamenta, Græcis σκληρύνοντα nominata, *Galeno libr. 5. de ſimplic. medic. facul. cap. 9. teſte*, viribus ſunt frigida & humida, veluti, portulaca, pſyllium, lenticula paluſtris, ſemperuiuum, & ſolanum. Siquidem concretione, non vacuatione, proprie loquendo, durum aliquid efficitur.

Quæ ſuppurant. CAP. LXI.

Suppurātia. SVppurãtia ſiue *pus mouentia medicamẽta* Græcis ἐκπυΐσκοντα dicta, ſunt quæ humorem tumores præter naturã excitantem, & carnẽ contuſam, in pus vertunt. Hęc cognatũ ac ſimillimum corpori, cui admouentur, & ipſa immutanti, calorem obtinent. Sunt etiam F mediocriter humida, ita nimirum, vt nec augeant, nec minuant naturalem eius partis, cui admota ſunt, humiditatem, *vt lib. 5. de ſimp. medic. facul. cap. 5. teſtatur Galenus*, quod ſaltem manifeſtum ſit, & ſentiri queat, ſed aliquid excrementi in vacuis ſpatiis contenti diſcutiant. Talia ſunt, *althæa, aqua temperata, adeps porcinus, vitulinus, butyrum, crocus, cera,*

fœnum-

A *fœnumgræcum,farina lolii,bryonia radix,capita liliorum alborum, hordei farina, tritici farina, ladanum,lini ſemen,maſtiche,œſipus,pix,thus,reſina,ficus,ſtyrax,ſtichas,& ſmyrnium.*

Quæ cruſtas efficiunt,& adurunt. CAP. LXII.

MEdicamenta,quę admota corpori cruſtas efficiunt, Græcis ἐσχαρωτικὰ nuncupantur, Cruſtas efficientia
& καυστικὰ,id eſt,*adurentia*. Hæc in quarto ordine ſunt calida, & conſiſtentia craſſa, Adurẽtia.
ignisque inſtar,& cauterii ritu corpus colliquant,cruſtasque excitant. Qualia ſunt,*alumen,æs vſtum,auripigmentum,cantharis, cinis,præſertim ficulna, calx viua, chalcanthum, chryſocolla,pyrethrum,ſinapi.*

Quæ putrefaciunt. CAP. LXIII.

PVtrefacientia medicamenta Græcis σηπτικὰ vocata, ſunt, quæ carnem,mollem maxi- Putrefacientia.
B me ac teneram,tum liquare,tum colliquare poſſunt,idq; abſq; dolore,vt ſunt *arſenicum,chryſocolla,dryopteris,pityocampe,aconitum, & ſandaracha.* Ex iis ſunt proprie putrefacientia nominantur,quæ ſcilic. cum fœtore corrumpunt. Inter putrefacientia recenſentur,quæ Græcis καθαιρετικὰ,latinis *detractoria*,aut *carnem imminuentia*, quod nimirum extimam ſuperficiem detrahant, & carnium excreſcentiam imminuant & abſumant, vocantur. Imbecilliora enim ſunt, quam quod in altum ſubire valeant. Cuiuſmodi ſunt *aſia petræ flos,æris ſquama,æs vſtum non lotum.*

Putrefacientia proprie dicta. καθαιρετικά. Carnem imminuentia.

Quæ cicatricem inducunt,& glutinant,carnemque generant. CAP. LXIV.

CIcatricem inducentia,Græcis ἐπουλωτικὰ nominata,*Galeno lib.5.de ſimp.medic.fac.cap.15. auctore*, ſunt proprie loquendo,quæ cutem contrahunt, conſtringunt, conſtipant, Cicatricem inducentia.
C denſant,præterea ſiccant, & calli inſtar indurant. Differunt ab iis, quæ Græcis κολλητικὰ,
Latinis *glutinantia* dicũtur, quod hæc minus quam illa ſiccent. Nam in glutinandis vlceribus ſiccandũ ſolum, quod præter naturam confluit, quo nimirum laborans particula ſuperuacuis vacet. In cicatrice autem ducenda,non modo,quod confluit, verumetiam humor qui in ipſa carne continetur,eſt cõſumendus, vt ſcil. caro in cutis ſimilitudinem mutetur,quæ carne multo aridior exſiſtit. Carnem vero generantia,quæ Græcis σαρκωτικὰ dicuntur,iis omnibus minus in primo quidem ordine ſiccant, & modice ſineque morſu detergunt,quemadmodum copioſius *lib.3.Ther.meth.c.4.& 5.Gal.* docet. Leuiora ſunt *thus,aloe,colophonia,hordei farina.* Vehemẽtiora,*ariſtolochia,cadmia,erui farina, iris.* Sarcotica vero nominantur,non quod carnem reſtituant,ſed quod naturam, quæ carnis gene-
D randæ opifex eſt,in procreanda carne iuuent. Ceterũ glutinant,& cicatricem inducũt,
quæ ſequuntur,*aloe,alumen,amylum,ariſtolochia,althæa,anagallis,bolus armenius,balauſtium, centaurium,chamædrys,chamæpitys,cadmia,corallium,dracontium,equiſetum,eupatorium,ebulus,æs vſtum,gummi acatia,gentiana,glans,gypſum,iris illyrica,iſatis,lolium,lyciũ,myrtus,myrrha lithargyrũ,palmulæ,plantago,pentaphyllum, pumex,plumbũ elotum,perfoliata,papyrus vſta,ſymphytũ maius,ſanguis draconis,ſarcocolla,ſpongia,terra lemnia,thus,tormẽtilla,teſta oui,verbenaca.*

Glutinantia. Carnem generantia.

Quæ vrinas mouent. CAP. LXV.

VRinam mouẽtia,Græcis διουρητικὰ vocata,ex acrium ſunt genere, *vt lib.5.de ſimp.medi. facul.cap.12.teſtis eſt Galenus*,ac proinde calida & ſicca: præterea quod in ſanguine aqueum tenueque ac ſeroſum eſt,ſegregant. Cuius ſane generis ſunt,*apii ſemen,ammi,aſa-* Vrinam mouẽtia.
E *rum,acorum,dauci ſemen,fœniculi, betonica, radix aſparagi,polium,meum,ſeſeli,phu,ſmyrnium, & omnia fere,quæ menſes cient.*

Quæ menſes cient. CAP. LXVI.

MEnſes cientia medicamenta ab iis,quę vrinam mouent,differunt,quod minus ſiccant. Ea ſunt eiuſmodi. *Aſarum, amomũ,ariſtolochia,abrotanũ, acorũ,adiantũ,abſinthiũ, artemiſia,aniſum,aſphodeli radix,ammi,braſſica ſatiua, bryoniæ radix,betonica,cyperi radix,caſia, cinamomum,coſtum,cicer,calamus odoratus,caſtorium, capparis, centaurium maius & minus,chamæmelũ,calamintha,chamædrys,caſſutha,cyclaminus,dictamnus,daucus,gingidiũ,fœniculũ,eryngiũ,elleborus vterq;,galbanũ,helenũ,hypericũ,heliochryſus,iũcus odoratus,iris,lilii radix,leucoion, laſerpitiũ,maiorana,marrubiũ, myrrha, meliſſophyllum, naſturtiũ,nigella, opopanax, origanũ,ocimũ,pulegiũ,piper,poliũ,petroſelinum,pæonia,ruſcus,ruta,radix rubia,roſmarinus,ſmyrniũ,ſaluia, ſabina,ſagapenũ,ſeſeli,ſerpillũ,ſcordiũ,ſtyrax,thlaſpi,trifoliũ,ſtaphylin⁹, vrtica, vitex,phu,thym⁹.*

Menſes cientia.

Quæ menſes ſiſtunt. CAP. LXVII.

SIſtũt mẽſes omnia, quib. adſtrictoria ineſt facultas, præſertim *acacia, anthera, balauſtiũ, burſa paſtoria,coagulũ leporis,fragaria, hypociſthis, cornu ceruinũ,hyoſcyamus,liciũ,lapis hæma-* Siſtentia menſes.

tites, limonium, lyſimachia, myrtus, nymphaa lutea, paonia ſemen, calyces glandium, rubus, oxyacantha, ſemperuiuum, ſymphytum, ſolanum, thus, vua paſſa cum nucleis. A

Quæ lac & ſemen generant. Cap. LXVIII.

Lac generantia.

LAc generant, quæ mediocriter calefaciunt, *Galeno libr. 5. de ſimp. medic. facul. cap. 20. teſte*, & exſiccant. Quæ vero plus quam expediat calefaciunt, quæque immodice deſiccant aut refrigetant, partim qualitatem ſanguinis vitiantia, partim ipſum minorem ac panciorem reddentia, lac prouenire prohibenr. Lac autem gignunt, partim alimenta, partim medicamenta. Alimenta quæ boni ſunt ſucci, & mediocriter calida & humida. Medicamenta, quæ pituitoſos ſuccos excalefacientia in ſanguinem conuertunt. In lactis itaque procreatione ſanguis contemplandus venit. Si enim is paucus eſt, vniuerſam victus rationem excalefacientem & humectantem eſſe oportet. Sin deterior, ſiquidem bilioſus fuerit, ptimum purgationem deſiderat, mox victum iam dictum. Si vero pituitoſior, medicamenta tequirit excalefacientia aut primo, aut ſecundo ordine, non tamen deſiccantia. Inter ea potiora ſunt, quę non tantum ſunt medicamenta, ſed & nutrimenta, veluti eruca, fœniculum, & anethum, virentia adhuc. Huius generis eſt ſmyrnium, apium, ſium, & polium. Ceterum ſemen generant cibi, qui bene nutriunt, & flatuoſi ſunt, totisque ſubſtantiis familiares: medicamenta vero flatuoſa, & calida, vt *bulbi, cicer, faba, polypodes, conus. ſcincus, ſatyrion, lini ſemen, & eruca.* Exſtinguunt contra, deſiccantia, refrigerantia, & quæ totis ſubſtantiis ſunt contraria, vt *ruta, agnus, nymphaa.* B

Semen generantia.

Exſtinguentia.

Quæ leniunt dolorem. Cap. LXIX.

Dolorem mitigantia.

DOlorem lenientia & mitigantia, Græcis ἀνώδυνα, καὶ παρηγορικὰ καὶ νευρωτικὰ appellata ſunt, quæ primo ordine calefaciunt, ac tenuium partium exſiſtunt, vt *anethinum oleum, chamamelinum, chamamelum, fænumgracum, linum, panis calidus, adeps anſerinus, gallinaceus, ſuillus, vitellus oui.* De quibus plura *lib. 3. cap. 4.* dicemus, vt non ſit opus de illis hoc loco copioſius tractate. C

Quæ ſtupefaciunt. Cap. LXX.

Somnifera

Stupefacientia.

MEdicamenta Græcis ὑπνωτικὰ, id eſt, *ſoporifera*, & ναρκωτικὰ, hoc eſt, *ſtupefacientia*, dicta, ſunt, quæ corpus noſtrum refrigerant, & ſenſum eouſq; obſtupefaciunt, vt ſi paulo liberalius ebibantut, mortem afferant, vt *opium, cicuta, mandragora, papauer, ſolanum, hyoſcyamus*, & id genus alia, de quibus loco paulo ante indicato fuſius agemus.

Quæ venenis reſiſtunt. Cap. LXXI. D

ἀλεξιτήρια. ἀλεξιφάρμακα.

QVÆ venenis aduerſantut & reſiſtunt, Græcis ἀλεξιτήρια καὶ ἀλεξιφάρμακα nuncupantur. Sunt tamen, qui priuatim ea, quæ venenatarum beſtiarum ictus aut venena ſanant, ἀλεξιτήρια nominent: ea vero quæ deleteriis medentur, ἀλεξιφάρμακα. Horum quidem medicamentorum duplex eſt natura, *vt lib. 5. Simp. med. cap. 17. Galen. teſtatur.* Siquidem quædam alterant, quædam vero vacuant ex laborante corpore, ſeu venenum corrumpens, ſeu deleterium medicamentum. Alterant autem vel vna qualitate, aut duarum coniugatione, aut denique tota ſubſtantia. Vacuant vero totius ſubſtantiæ ſimilitudine, & caliditate ſubtilium pattium, *vt latius loco iam monſtrato Galenus docet.* Venenis autem reſiſtunt, quæ ſequuntut: *Abrotanum, aniſum, ariſtolochia longa, abſinthium, allium, adiantum, ammi, apium, bdellium, butyrum, braſſica ſuccus, bolus armentus, bryonia radix, cepa, cyperi radix, betonica, caſtorium, cardamomum, citri mali ſemen, chamadrys, cyclaminus, caſia, coſtus, calamintha, eryſimum, fæniculum, gentiana, galbanum, iuniperus, libyſticum, marrubium, iuglans, origanum, pulegium, polium, laſerpitium, piper, ruta, rapi ſatiui ſemen, terra lemnia.* E

Quæ ambuſtis medentur. Cap. LXXII.

A*Deps ſuillus, althaa, acacia, aſphodelus, atramentum ſutorium, adiantum, alumen ſciſſile, beta, corium vſtum, bulbi hyacinthi, & liliorum alborum, cynogloſſum, cimolia terra, abulus, gallium, gummi arabicum, hedera, hypericum, helxine, lactuca ſylueſtris, malua, morus, ouum, plantago, ſemperuiuum, ſeſamum, ſtercus ouillum, columbinum, ſambuci folia, thus verbaſcum.* De quibus plura apud Paulum *lib. 4. cap. 11.*

Quæ ſtrumas diſcutiunt. Cap. LXXIII. F

A*Diantum, aparine, althaa, capparis radix, coriandrum, cortex fabarum, iris, hordei farina, lens, lupinum, lolium, lapatum, meliſſophyllum, laſerpitium, lithoſpermon, galeopſis, naſturtium, plantaginis radix, pix liquida, piper, pentaphyllum, ſcordium.* De quibus copioſius in *libr. 5. medendi rationis noſtra cap. 10.* diximus.

Quæ

A *Quæ purgant.* Cap. LXXIV.

MEdicamenta quæ Græcis καθαρτικὰ, Latinis *purgatoria* vocantur, bifariam accipiun-
tur. Vno enim modo commmuniter ac generatim ſic appellantut medicamenta,
quæ quouis modo corporis exctementa expurgant. Qua quidem ratione omnia me-
dicamenta, quæ a quibuſcunque corporis partibus vacuant, purgantia dicuntur nempe
ἔῤῥινα, βηχικὰ, ἀποφλεγματισμοὶ, οὐρητικὰ, Græcis dicta, id eſt, *quæ per nares vacuant, tuſſes mouent, a ca-
pite vacuant pituitam & vrinam elicientia.* Altero modo per excellentiam, pro iis ſolum,
quæ vel vomitu, vel alia deiectione expurganr. Atque horum ttes notantur ordines. V-
nus eſt malignorum, in quibus vis & ſubſtantia ineſt venenata, vt eſt *chamelæa, colocyn-
this, & ſcammonium.* Alter eſt mediocrium, qui a priorum malignitate nonnihil decli-
B nant, vt eſt, *agaricus, rhabarbarum, aloe, ſena, & eiuſmodi.* Tertius benignorum, quæ ſcilicet
minimum ab alimenti natura deficiunt, cuiuſmodi ſunt *caſia, manna, pruna, myrobalani.*
Quæcunque vero hac lege purgant, ea trahendi vim obtinent, alia vnum quempiam
humorem, alia duos, aut etiam plures. Trahunt autem humores, non communi & pro-
miſcua quadam vi, ſed *Galeno lib. 3. de ſimp. medic. facul. cap. 24. aliisque locis multis teſte*, totius
ſubſtantiæ eſſentiæue ſimilitudine, amicitiaue ſeu qualitatum quæ in ſubſtantiis ſunt
adeoq; inſita familiaritate. Nihil enim refert, vtro loquendi modo vtaris, quemadmo-
dum metipſe Galen. *lib. 5. iam citati operis cap. 16.* teſtatur, vbi ita ſcriptum reliquit: *Qualita-
tis familiaritate attrahere nihil aliud eſt, quam totius eſſentiæ ſimilitudine trahere.* Nam qualita-
tum familiaritatem, amicitiam, conſenſumue non vocat Galenus, niſi proprietatem il-
C lam, quę in natura ſeu vniuerſa ſubſtantia cõſiſtit. Non eſt autem ſubſtantia illa rei ma-
teria, a qua vnumquodque aut tenuis, aut craſſæ ſubſtantiæ dicere ſolemus, neque huius
ſubſtantiæ ſimilitudo attrahendi cauſſa exſiſtit. Nam neque agaricus, neque colocyn-
this tenuis ſubſtanriæ quum ſit, craſſiorem pituitam: neque rbeumbarbarum quod ad-
ſtringentis & ſolidæ craſſæq; ſubſtantiæ ſit; tenuem bilem educeret, ſed præſtantior eſt
tota illa ſubſtantia, a qua tanquam ab intimo principio defluit & manat, quæ totius ſub-
ſtantiæ proprietas appellarur. Hæc igitur quum neq; materia ſit, neq; temperamentum
neceſſe eſt rei forma, *vt Philoſophi loquuntur*, ſit, præcipua ac tota rei compoſitæ, *vt Gale-
nus vocat*, ſubſtãtia exſiſtit. Hæc vtiq; ꝓprietas, quia obſcuritate naturæ ita inuoluta eſt,
vt neq; euidenter percipi, neq; verbis dici poſſit, occulta & cęca rerum proprietas, quod
D ſcil. neq; colore, neq; ſapore, neq; odore, neq; vllis ſenſuum qualitatibus, ſed ſolis operi-
bus percipi poſſint: & Græcis non raro ἰδιότης ἄῤῥητος, id eſt, proprietas quæ efferri non po-
teſt, nominatur. Hatum itaq, occultarum qualitatum cauſſa, quum nec in primis, nec
in ſecundis qualitatibus monſtrari poſſit, rectiſſime in totã rei eſſentiam ſubſtantiamue
transfertur, & ob id ſimilitudo totius ſubſtantiæ dicitur. Hanc totius ſubſtãtiæ proprie-
tatem ſiue ſimilitudinem, non ſolum Medici, ſed & Philoſophi ſtatuere cogũtur, dũ eo
veniunt vt effectę rei cuiuſpiam ratio nequeat vel acutiſſimi hominis iugenio explicari,
lueemq; recipere, neq; quoquo modo primorum elementorũ naturis attribui. Per Phi-
loſophos autem non omnes, qui hoc nomine ſuperbire voluerunt, intelligimus, ſed ve-
teres illos tantum Philoſophiæ proceres, qui non omnium quæ fiunt, ſed quorundam
E duntaxat rationes ab elemẽtis petierunt, neq; cauſſas eas attigerunt, quas generali no-
mine occultas rerũ proprierates appellant. Hinc eſt quod Ariſtoteles quoq; naturalem
Philoſophiam inſtituens, quæ ex primis rerum naturis atq; ex rebus ſenſu perceptis de-
mõſtrationes affert, dũ forte in abſtruſas & inexplicabiles huiuſmodi quæſtiones inci-
dit, earũ ſolutione certaq; definitione ſe abſtinẽs, inquit, omnes eſſe ſupra captũ huma-
næ mentis. Vt valde ineptos eſſe, & Philoſophi nomine indignos oporteat, qui omniũ
rerum naturales rationes ac cauſſas afferri poſſe exiſtimant. Vt præclare dixerit Theo-
phraſtus, *eos qui de omnibus rationem queritant, ſimul cum ratione ſcientiam tollere: imo verius
eos rationem petere eorum, quorum neque eſt, neque fuit.* Merito igitur illis euenit, vt dum o-
mnium actionum cauſſas producere conantur, nõ leuibus ſe ambiguitatibus implicẽt,
F & alter ab altero, quo ſapientior & acutior videatur diſſentiat. Quapropter rectiſſime
Galenus Philoſophiam naturalem quę ſe intra ſuos limites non continet, contemnit, &
ab huius ſtudio Medicos debortatur, quod ſcilicet innumerabiles tũ ambiguitates, tum
errores, eos qui illam ſectantur, conüciat. Quum itaque actionis purgantium medica-
mentorum cauſſa ab elementis, ac primis ſecundisque qualitatibus peti non poſſit,
optima ratione hanc a tota ſubſtantia, ſeu occulta eorundem proprietate qualitatcue

Purgatoria medicamenta duplicia. Generatim.

Per excellentiam.

Purgãtia medicamenta trahunt humores ſibi familiares totius ſubſtantiæ ſimilitudine.

Qualitatum familiaritas.

Occulta proprietas.

Similitudo totius eſſentiæ.

Philoſophi etiam ad totius ſubſtantię proprietatem ſiue ſimilitudinem confugere coguntur.

Lib. 1. Metaph cap. 5

Lib. 2 ſim. cap. 5.

Quam Philoſophiam cõtemnit Galenus.

Aduerſariorum Galeni cōfutatio.

proficiſci ſtatuit. Verum hic non deſunt qui hoc Galeni placitum miris modis exagitāt, A
& tanquam a veritate abhorrens explodunt. Nam habet hoc ſeculum homines quorum hoc vnicum eſt ſtudium, vt quæ a veteribus etiam optime dicta ſunt, conuellant, ſugillent, & miſere lacerent, adeoque non ſecus vitent quæ quis antea dixit, quam Aſpides vel Baſiliſcos. Ea plane res tranſuerſos agit quam plurimos hodie ſcriptores, afferteq; in diſciplinas memorabiles errores, & pernicioſos, dum mauult quiſque auctor eſſe ſuæ ſententiæ, quam aſſertor aut enarrator alienæ. Cæci non vident quanta ſit laus, & paruiſſe bene monenti, & recte docenti aſſenſiſſe: aut certe longe malunt, ſeſcientes prudentesque ſalſum pro vero affirmare, quam alienæ opinioni acquieſcere. Hoc itaque

Puteani libellus aduerſus Galeni de purgantibus medicamentis ſententiam.

nouitatis pruritum laborans Gulielmus Puteanus, nuper libellum edidit, in quo magno
ſtudio Galeni ſententiam, *medicamenta purgantia a ſubſtantiarum ſimilitudine ſuccos trahere*, B
aſſerentis explodere nititur. Nam hanc ſuam occultam proprietatem Philoſophis & Medicis, ſi Diis placet, inauditam eſſe ait: quod tamen falſum eſſe, ex iis, quæ paulo ante diximus, abunde conſtat. Proinde medicamenta purgantia non a totius ſubſtantię proprietate ſiue ſimilitudine ſuccos trahere, ſed a forma ſua ſubſtantiali efficiente, vt a primo trahente & præcipuo, atque a temperamento natiuo, tanquam ſecundo, ſiue inſtrumentatio mouente contendit.

Superbia communis Philoſophorū vitium.

Quod dum facit, non aliud conatur, vt fuit hoc hominum genus perpetuo ſuperbum, quam vt medicos cogat philoſophico more, a quo tamen frequenter, & nequaquam temere, abhorrent, loqui. Quaſi vero ſi etiam ad formam medicamentorum actiones referamus, res ſit intellectu facilior, quam ſi ſimilitu-
dini totius ſubſtantiæ illam feramus acceptam: quum palam ſit longe eſſe hanc recen- C
tium Philoſophorum loquendi rationem quam Medicorum obſcuriorem: ſiquidem inter hos magna hodie eſt contētio, quid forma ſit ſubſtātialis. Etſi enim in eo conſentiant, quod forma ſit quæ toti eſſentiam largiatur, tamen quid tandem ea ſit, inter illos non ſatis conuenit: aliis hanc cœlitus dimitti & diuinam eſſe, aliis de potentia materiæ educi, aliis quatuor elementorum mixturam & temperaturam, nonnullis ignem, quibuſdam ſpiritū feruidum eſſe dicentibus, & tñ interim nihil nō ad formam referre ſtudent.

Philoſophorum inter ſe diſſidium.

Quod forte ferendum eſſet, ſi in ceteris omnibus etiam illi inter ſe conuenirent, & non circa ſingula inter ſe pugnarent, atque diſſentirent, perpetuamque hanc per ſe-
cula litem alerent, & quod Firmianus ait, vnaquæque ſecta, quas ſane multas habent, o- D
mnes alias euerteret, & ſe ſuaque confirmaret, nec vlla alteri ſapere concederet, ne deſipere ſe fateatur. Quid multa? Philoſophorum ratio nihil conſtans perſuadere poteſt, ſed ſemper in lubricis opinionib. vacillat, nec intellectus ad omnia incertus habet, q̃ teneat. Quumque de ſingulis Philoſophi diſputant & opinātur, de nullis certi ſunt. Hinc tot, & quidem inter ſe ex diametro pugnantes de principiis rerum naturalium, mundi pluralitate & duratione aliisque rebus compluribus opiniones ac diſſenſiones, quas Diuus Auguſtinus *lib. 18. de Ciuitate Dei c. 41.* percenſet, natæ ſunt. Quæ non ideo a me commemorātur, vt in vniuerſum Philoſophorum doctrinam damnem: ſed vt moneam, ne hanc ita cum medicina miſceamus, vt ad illorum præſcriptum nobis perpetuo loquen-
dum eſſe putemus: quum conſtet, inter illos ſuorum dogmatum nullum eſſe cōſenſum:
& vt ſtudioſi intelligant furore quodam nouitatis correptos eſſe hodie pleroſque, qui E
dogmata Medicorum omnium, tum Græcorum, tum Arabum, conſenſu recepta, fucatis Philoſophorum rationibus ſuſpecta reddere conantur. Hi ſane ſunt, qui nulli ſubſcribere in animum induxerunt, ignominiam exiſtimantes, ſi non aliis doctiores ab omnibus reputentur. Alios qui veterū ſcripta interpretari ſtudent, furti accuſant: nec vllum laudē aliquam mereri putant, qui non alicuius noui dogmatis auctor eſſe velit. Homines mehercule quauis venenata fera nocentiores, q̃ non ſolum plurimos ſeducant ſed & vt multi indubitationē rapiantur, efficiant. Quo nomine fit, vt ad veritatis cognitionem peruenire nunquā poſſint. Et niſi Deus optimus maximus excitauerit viros aliquot pios, & veritatis doctrinæ amātes, qui ſe horum conatib. opponant, & illorū nugas explodant, propediem medicinæ eueniet, q̃ ſuperiorib. annis Theologię accidiſſe opertum habemus. Hanc n. ita Philoſophorum deliramentis obſcuratam fuiſſe conſtat, vt ne veſtigiū veteris & veræ Theologiæ relictū fuerit. Vt ſcitiſſime a noſtratiū quopiam dictum ſit, referente Diuo Hieronymo, Philoſophos eſſe patriarchas hæreticorum, vt appellant, id eſt, impiarum ſectarum, mendaciorum, diſſidiiq; auctores. Quod verum

eſſe

A eſſe omnium temporum hiſtoriæ reſtantur. Quapropter & illud Pauli mihi vſurpare libet: βλέπετε μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης. Ita enim eos diuus Paulus appellat, quod per inane nomen ſapientiæ, ſimplices ſeducebant. Ex horum quidem numero, vt diximus, eſt Puteanus, qui, vt noui dogmatis auctor eſſet, & cornicum, quod dicitur, oculos cõfigeret, ad formam ſubſtantialem potius, quam ſubſtantię ſimilitudinem purgantium medicamentorum actionem referre voluit. Et tamen interim fatetur ſubſtantialem formam merito nos ſubſtãtiam totam vocare poſſe, quia ſine ea materia prima conſtare & cohærere nõ poſſit. Quare, inquit, ſi per totam ſubſtantiam, formam ſubſtantialem intelligat Galenus, cum eo ſane fatemur attractionem humorum a tota ſubſtantia fieri. Si ignoras Putide Puteane, dicere volui, quid per totam ſubſtantiam Ga- (Coloſ. 2.)
B lenus intelligat, cur illius dogma, quod tibi non ſatis cognitum fuit, tanto faſtu ſugillare auſus es? An non ille multis in locis ingenue fatetur, ſe ignorare, quę ſit formæ eſſentia? Quomodo enim ille ſe cognoſcere eam impudenter iactaret, quam Philoſophis nondum ſatis perſpectam eſſe intelligebat? Quum itaq; Galenus, & alii, qui hunc ſecuti ſunt, formarum naturam & eſſentiam ignorarent, adeoque quid illæ aut agere aut pati valerent, non ſatis intelligerent, maluerunt hoc genus actionum in occulta proprietate, vel tota rei agentis ſubſtantia, quam forma ſubſtantiali, & merito quidem, ponere. Nam quum hæc actio, nec temperamentorum duntaxat, nec materiarum ſit, ſed horum certe omnium, rectiſſime toti ſubſtantiæ hanc tribuerunt, quam Philoſophi formam ſubſtantialem, alii proprietatem, virtutem ſeu qualitatem occultam, quæ rationem formæ
C ſequitur, appellare maluerunt. Nominet vero vnuſquiſque vt velit, Galenus certe ſimilitudinem ſubſtantię, vel qualitatis familiaritatem, & non nunquam ſimpliciter qualitatem vocat. Siquidem ſolenne eſt Galeno & Hippocrati quoque, vt quas formas rerum Philoſophi, ipſi qualitates, quæ ſecũdum rei naturam inſunt, & naturas appellent. Quapropter non magnopere reſiſtendum eſſet Puteano, quod purgantium medicamentorum actionis cauſſam, formę ſubſtantiali acceptam ferret. Quod vero ſubiicit in eodem libello, cauſſam hanc a qualitatibus elementariis primis, vel ſecundis dependere, hoc eſt, vt metipſe interpretatur, ab immodico calore, & acrimonia iunctis cũ nidore quodam naturę ingrato, id ferendum nullo modo erit, maxime quum eam etiam fuiſſe Galeni ſententiam dicat, & quaſi ille quoque purgantia omnia eſſe calida, & acria, ſuoque
D calore & acrimonia trahere ſcribat. Nam quam falſa & a Galeni mente adeoque veritate ipſa abhorrens hæc ſit Puteani ſententia, paucis iam oſtendemus. Si calor & acrimonia tractionis humorum a purgantibus medicamentis cauſſa erit, certe vt omnia calida & acria intra corpus ſumta idem efficere poſſe fateamur neceſſe eſt. Sed falſum idipſum eſſe, experientia quotidiana conuincit. Siquidem plurima ſunt vehementer calida & acria medicamenta, quæ tamen trahendo ad ſe humores non purgant: vt eſt, *piper, naſturtium, ſinapi, zingiber, pyrethrum*, & id genus alia. Præterea ſi caloris ratione medicamenta purgantia traherent, concedendum eſſet, ea nullos certos, ſed quoſuis ſibi obuios trahere humores. Nã calor quicquid ſibi occurrit, & vt trahat magis idoneũ eſt, ad (Purgantium medicamentorum actio non a primis vel ſecundis qualitatibus dependet.)
ſe allicit. Purgans autẽ medicamentum, quum in corpus aſſumtum fuerit, vt *lib. 1. de hu-* (Aphor. 31.)
E *mana natura teſtatur Hippocrates*, primum eum humorem, ὃ ἂν αὐτῷ κατὰ φύσιν μάλιστα ᾖ, id eſt, qui maxime ſibi ſecundum naturam & cognatus eſt, deinde reliquos quoque trahit & purgat. Sic certe medicamentum pituitam purgans: Primum pituitam trahit longius etiam diſtantem, dimiſſa ac pręterita interim flaua bile. Denique ſi calor tractionis medicamentorum cauſſa eſſet, concedendum foret id magis ceteris trahere & purgare, quod calidius eſſet: id quod tamen manifeſtiſſime falſum eſſe conſtat. Quippe Colocynthis & Elaterium validiſſime trahunt & purgant, quum tamen minus quam Sinapi aut Naſturtium ſint calida. Non etiam vrget Puteani argumentum, quo colligere nititur, calorem cauſſam eſſe tractionis medicamẽtorum, propterea, quod omnia medicamenta purgantia ſint calida. Eſt enim hic fallacia cõſequentis, vt *Dialectici appellant*. Per-
F inde enim eſt, ac ſi ita quis colligeret: *Omnes homines ſenſu tactus ſunt præditi, Aſini ſenſu tactus donati ſunt, igitur aſini ſunt homines*. Quum itaq; hoc modo Puteanus colligit, omnia trahentia ſunt calidã, medicamenta purgantia omnia ſunt calida, igitur medicamenta purgantia trahunt: cõſequentiam negamus, propterea, quod hac ratione in ſecunda figura ex puris, vt loquuntur Dialectici, affirmatiuis nihil ſequatur. Ceterũ non negamus

Calor tractionem medicamentorũ iuuat. tamẽ calorem ad attractionem aliquid conferre, non tñ vt primum efficiens, ſed vt ad- A
iuuans tm̃, & validiorem tractionẽ reddens. Atq; huc videtur reſpexiſſe Galenus, dum
lib. 3. de ſimp. medic. facul. cap. 25. ſcribit: *Cnicum calore ſuo quam pituitam valentiorem eſſe, vt tra-*
here quam trahi magis par ſit. Siquidem caloris perpetuo proprium eſt vt attrahat, ſed non
hoc magis quam illud: totius autem ſubſtãtiæ, ſeu occultæ proprietatis, aut virtutis for-
mæ, vt attrahat hoc magis quam illud. Proinde vniuerſalis, vt ita dicam, tractio a calore,
particularis huius vel illius humoris, a tota ſubſtantia, vel a formę virtute perficitur. For-
Formæ virtus quid. mæ autem virtutem nõ appellamus, niſi illam occultam ſeu indicibilem proprietatem,
quæ totam eſſentiam, vel, vt Philoſophi loquuntur, formæ eſſentiam ſequitur. Nam &
Themiſtius inſitam rei proprietatẽ eſſe definit quippiam, quod rei ſubſtantia ex ſe pro-
fert, & tanquam de ſuo ſinu promit, atq; ab illa dimanat. Occultæ igitur dicuntur, nõ q̃ B
omnino a nobis percipi & comprehendi nequeant, vt nonnulli cẽſent, quandoquidem
eas experientia deprehendi conſtet, ſed quod guſtu, aut ratione monſtrari & cognoſci
haud poſſint. Quapropter vt tandem dicendi finem faciamus, medicamenta purgan-
tia medio quaſi ordine inter alimenta & deleteria dicta conſederunt, q̃ neq; vt alimen-
Purgantiũ actio vt perficitur. ta in noſtram ſubſtantiam conuertantur, neq; hanc prorſus corrumpant. Extremorum
igitur naturam participant, quod partim nobis ſimilia, partim diſſimilia ſint. Atq; dum
nec vinci omnino, neque vincere poſſint, inimica diſſimilitudine velut per ſeditionem
exiguntur & exterminantur, ſecum interim ſimilitudinis neceſſitudine eum humorem
abducentia, cum quo illis maior eſt affinitas, amicitia, ſeu familiaritas. Quęcunq; autem
ab iis in alimẽtorum extremũ latuſue propius acceſſerunt, qualia ſunt, quæ benigna vo- C
cantur, ea ſi ſuo purgandi fine quauis occaſione fruſtrent̃, in humorẽ, ad quẽ educẽdum
apta erant, conuertuntur, ceduntque nonnunquam in alimentum corpori. Quę vero a
medio in latus deleteriorum magis declinant, quod genus ſunt vehemẽtiora, ſi quando
purgandi finem nõ aſſequuntur, corpori grauiter incommodant, quemadmodum fu-
Medicamẽta purgantia benigna. ſius *lib. 3. de ſimpl. med. facul. cap. 24. & 26.* Galenus docet. Ceterum quum in medicamen-
torum ſimpliciũ numero, quæ per excellentiam purgantia nominantur, quædã, vt iam
diximus, benigna ſint, ac blande, quiete, ſuauiter, ac ſine moleſtia humores noxios, non
quidẽ totius corporis, ſed quarundam duntaxat partiũ vacuent, aluumq; ſubducãt, atq;
Vehementiora. ob id barbaris ac recentiorib. benedicta vocentur: quædã vero vehementia, & non ci-
tra moleſtiam & laborioſe humores totius corporis noxios purgantia, ideoq; maligna D
nominentur, de omnibus particulatim diſſeremus, a leuioribus ac benignis orſi.

De caſia nigra. Cap. LXXV.

Forma. CAſia nigra recentioribus Græcis, Arabibus *fiſtularis fiſtulaue* appellata, magna & pro-
cera eſt arbor in India, & Ægypto naſcẽs, folio Iuglandis, ordine, *vt in Fraxino*, diſ-
poſito, fructu ſiliquaue oblonga, tereti, vtrinque faſtigiata, intus fiſtuloſa, concretum
intus humorem continens nigrum, guſtu prædulci, ſed plane medicato non vna coa-
leſcentem ſerie continuitateue, ſed ex interuallis, ligneis tenuibusq; membranis inter-
uenientibus ſeptum, ſeminalibus oſſibus ſpecie & figura non diſſimilibus iis, quæ ſili-
qua priuatim dicta profert. Hæc veteribus Græcis plane incognita, recentiorib. autem,
Delectus. Actuario præſertim, notiſſima fuit. Deligenda ponderoſa, collucens, perplena, quam ſi E
Temperamentum. concuſſeris, incluſa intus grana ſeminaue non obſtrepunt. Refrigerare Græci recen-
Facultas. tiores eam calores iecoris intemperatos, calidamq; & humectam primo ordine, perhi-
bent. Flauam bilem, ſed magis retorridam, & quæ iam fere in atram degenerat bilem,
ſuauiter & citra moleſtiam, quod eius vis ventriculum non pertranſeat, hæc ipſa expur
gat. Quin etiam pituitam mediocriter educit. Datur iis audenter ac intrepide, qui ob
teneram ætatem, aut aliam quamuis cauſſam deiicientia aluum medicamẽta reſpuunt.
Præbetur pueris & fœminis vterum ferentibus commoditate & neceſſitate quadam
vrgente, quibus validius aliud medicamentum ſumere denegatum eſt. Item iis, quibus
exſuperans febris reliquorum medicamentorum vſus aſpernatur. Caſia quidem tribus
Pondus. aut quatuor drachmis ſumta vix mouet aluum. Datur itaque a ſemiuncia ad vnciam v- F
nam, ſi per os ſumatur. In clyſteribus ab vncia vna ad duas vſque exhiberi poteſt.

De Manna. Cap. LXXVI.

M*Anna* Mauritanis, Arabibus, & Græcis recentioribus dicta, proxima eſt natura,
atqui imbecillior, quare merito ſecũdum ſibi a Caſia locum arrogat. Hanc Gale

nus

A nus *Melaerium* & *roſcidum* vocat. Siquidem tanquam ros e cœlo cadit, vbi halitus e terra Li ʒ.alim. Melaeriū.
& aquis prodeuntes, ſolis calore ſublati, ac deinde exacte extenuati ac cocti, a frigore
noctis in vnum coguntur & denſantur, atque in mellitos grumos coit, Manna herba-
rum & arborum foliis inhærens Sunt quibus *ros Syriacus*, & *Lybani* appelletur. Vergilia Ros Syriacus.
rum autem exortu, vel Syrio ſplendente, ſublucanis temporibus venit, ſiue ſit cœli ſu-
dor, ſiue purgantis ſe aeris ſuccus, ſiue aquæ, ſiue naturæ liquor. Optima cenſetur, quæ Delectus.
recens eſt, ſplendens, candicans, & in puriſſimos grumos concreta, guſtu melleam præ
ſe ferens dulcedinem, nullis ſurculis aut foliolis implicata. Ceterum huic recentiores Facultas.
Græci eandem, quam Caſiæ nigræ, tum temperatutam, tum vim tribuunt. Nam aluum
deuorata, vel hauſta cier, tamen imbecilliter. Ideoque tum fœminis vtero gerentibus,
B tum pueris ipſis tuto ſemper exhiberi poteſt. Aliis medicamentis addita, vires eorum
auget. Ceterum bilem quoq; flauam ſimplici ratione pellit. Datur iiſdem quibus *Caſia*
nigra. Maiori pōdere, quam Caſia ſumitur. Datur enim ab vncia vna ad vncias tres. Me- Pondus.
ſue tamen intra ſeſcunciam conſiſtit. Leuem certe, aut fere nullam, niſi magna quanti-
tate ſumatur, ſoluendi aluumq; ſubducendi vim habet. Quod iis compertū eſt, qui iuxta
Libanum fuerunt. Nam referunt indigenas eius montis, quum abunde eo ſatientur, ni-
hil tamen lædi, nec aluum ſibi quoquo pacto ſubduci ſentire, ſed eo tanquam obſonio
nutriri. Quod partim conſuetudini acceptum referendum erit, quę facit vt ea, quæ me-
dicamenti rationem habeant, fiant naturalia, quemadmodum anus Athenienſis exem-
plum, quod a Galeno *lib. 3. ſimp. cap. 18.* refertur, abunde docet. Quapropter quum melli
C quodam modo ſimilem facultatem habere conſtet, facile ea carere, maxime, dum infi-
mæ ſortis hominibus, nec admodum abundantib. medemur, liceret, modo peregrino-
rum admiratione, non ita duceremur, neq; ſtulti, contemtis noſtratib. e longinquis re-
gionib. allatis vti potius, quā iis, quę noſtris in hortis proueniunt mallemus. Sed ſtultitię
noſtræ, temere ſumtus immodicos facientes condignas damus pœnas. Ad principū aūt
& diuitum curationem adhibere Mannam nemo prohibet, modo ſit optima, & nō ex-
ſoleta. Quæ autem a me de manna dicta ſunt, non ita intelligi volo, quaſi prorſus eam a
Medicorum vſu, veluti Matthiolus ſiniſtre interpretatur, excluſam velim. Fieri enim
poteſt, vt indigenis Libani montis, ob frequentem vſum, aluum non deiiciat, ſed fere in
alimenti naturam abeat, perinde atq; Cicuta anui Athenienſi, cuius Galen. *lib. 3. de med.*
D *fac. cap. 18.* meminit, quæ ex conſuetudine paulatim inducta, nihil nocuit, eiq; naturalis
facta eſt. Verum quum Manna, non niſi magna quantitate ſumta, nempe, vt ipſe fatetur
Matthiolus, duarum & ſemis vnciarum, aluum moueat, & ſumtuoſum ſit medicamen-
tum, hac loquendi ratione Medicos admonere volui, ne illa tam frequenter, præſertim
in tenuioris fortunæ hominib. quum Caſiæ nigræ copiam haberent, cui Græci recētio-
res eandem vim aſſignant. Quæ mihi hoc loco dicēda fuerunt, vt Matthioli cauillatio-
nes retunderē, & ne quis peregrinorū medicamentorū vſum penitus damnare putaret.

De Oxyphœnice. CAP. LXXVII.

Ὀξυφοίνιξ Actuario, Nicolao, & aliis recentioribus Gręcis (nam e veterib. nemo quic-
quam de eo memorię prodidit) ab acido ſapore dictus, ſyluestris palmæ fructus eſt. Palmæ ſylueſtris.
E Hæc autem arbor eſt fronde ſaligna virens, pomo pruni figura, oſſe duro, nucleo intus
exili, carne foris copioſa, colore e nigro in luteum langueſcente. Officinæ Medicorum
a barbaris edoctæ Thamar Indum, id eſt, palmulam Indicā nomināt. Plurimus n. apud
Indos naſcitur, qui palmulam ſua lingua Thamar vocare conſueuerunt. Ex iis, quæ ad Thamar Indus.
nos importantur, nulli vel pauci admodum integri reperiuntur. Nam plerunq; contri-
ti, & in maſſam quandam compacti deferuntur, quam ſi diſieceris, flauos nucleos inue- Delectus. Tēperamentum.
nies, varias formas referentes. Hincq; adeo fit, vt hodie nō per numeros, vt alii fructus, Facultas.
ſed potius per pondera medicamentis indantur. Probatur recēs, pinguis, acido ſapore,
ſubniger, lucidus, tener, non exſuctus vetuſtate. Algentis naturæ eſt, & vt Actuar. ſcri-
ptum reliquit, in 2. ordine refrigerat & humectat. Contra flauam bilem pollet. Nihil e-
F nim huius impetus æque domat, præter Rheon Indicum. Arquatis auxiliatur, ſitim re-
ſtinguit, doloribus capitis remedio eſt, noxios humores, qui in ventriculo coierunt, deii-
cit, appetentiam inuitat, cibi faſtidium abigit, nauſeas & vomitus ſedat. Inſaniam ac fu-
rorem mulcet. Tertianis febrib. correptos cum Rheo & Caſia nigra, prorſus liberat. Ar-
dentib. quoq; medetur. Noxas omnes a calore natas mitigat, deſtillationesq; quas bi-

Pondus. lis feroor excitauit, iohibet. Daodi pondus Actuario & aliis poſteriorib. Græcis eſt vncia vna. Meſue eo, quod leuiter purgat, ab vnciis duab. ad quinq; propinari poſſe cenſet. A

De Myrobalanis. Cap. LXXVIII.

Myrobalani, veterib. Græcis & Latinis indicti, Actuar. teſte, fructus ſunt nobiles, mediocriter & citra noxam aluum cientes, qui ex Ægypro Syriaq; deportantur, callo corporis compactili, oſſe intus lignoſo. Hos ſane in quinque genera diſcernunt, quæ non modo effectu differre obſeruarunt, ſed & alia aliis gigni arboribus. Quidam enim flaui ſeu lutei, eo quod berbaceo colore flaneſcant, vocanrur, oblongi, ſpiſſi, ponderoſi, exili nucleo, cute craſſa. Seplaſiæ hodie *Citrinos* appellant. Alii ſunt, quos a colore cœruleo & in nigrum vergente nigros nominant, ſolidi, ponderoſi, ſine nucleis, oliuæ forma. Officinæ *Indos* ſiue *Indicos* vocant. Nonnulli *Cepuli* vocantur, ſubnigri ſiue ex fuſco rubeſcentes, quo maiores, eo meliores, carnoſi, ob id etiam graues, vr aqua mergantur, pingues, ampli, & ſemidigitales, *Chebulos* Seplaſiæ nominant. Quarti generis *Myrobalani Empelitici*, vel, vt alii nominant, *Empelici* dicuntur, lapillorum pene figura, cute oſſibus hærente paruis, colore in cinereum languente. Hi tamen non integri, ſed in fragmenta diſſoluti ac fracti ad nos perſeruntur. Officinæ *Emblichos* ouncupanr. Quinti generis *Beletzici* vel *Bellerici* appellantur, eadem quaſi forma, qua Empelitici, maiores tameo, & inſtar pyramidis rotundi. Seplaſiæ *Belliricos* nominant. Temperamento ſunt in primo receſſu frigidi, in altero vero ſicci, ex Arabum, Meſues præſertim, traditione. Generatim cor, ſtomachum, ventticulum, iecur, & inteſtina ſua adſtrictione roborant & firmaot, ſed vſti multo magis, & eloti. Qua de cauſſa ignem & aquam experti, magoam purgantis facultatis iacturam faciunt, quod tenuioribus & ſiccioribus conſtent particulis. Horum etiam vſus ætatem conſeruat integram, adeoque ſenectutem remoiatur, cutis colorem commendant, halitus præſtanr ſuauitatem, mœorem exhilarant: & triſtitiam abigunt. Purganr ventriculum quiſque pro ſua, quæ illi inſita eſt, proprietate. In quibus itaque decumbens fluxio partem aliquam male habet, aut inteſtina exulcerar, hos vſtos & elatos adhibemus, & mediocriter aluum ſubducuor. Priuatim vero tria prima eorundem genera capitis ſuperuacuum humorem educunt; ſed flaui, bilem flauam, nigri atram, cepuli pituitam detrahunt. Flaui præterea corporis æſtus refrigerant, accenſamq; bilem deiiciunt. Nigri triſtitiam diſcutiunt, quartanas & rremulos ſanant, lepras purgant, & corporis bonum reſtituunt colorem. Cepuli aciem oculorum illuſtrant, thoracem repurgant, coctiones iuuant, aquæ inter cutem, & longis febrib. auxiliantur. Empelitici pituitam trahunt, proſunt neruis & lethargicis, mentis aciem exacuuot, ventriculum purgãt, cardiacis ſuccurrunt affectibus, ſitim ſedant, faſtidia diſcutiunt, comprimunt vomitus. Beletzici eiuſdẽ quaſi naturæ ſunt, cuius Empelitici. Medentur autem peculiariter purulẽtis exſcreationibus, venis ſedis, hęmorrhoidas vocãt, ſanguinem profundentib. capillorum defluuio, quos etiam denigrare tradũt, ex amygdalino oleo & melle triti. Ceterum noo prætereundum nobis hoc loco erit, quod recte Arabes monuerũt, Myrobalaoos in vniuerſum omnes promte obſtructiones excitare, idq; ob adſtrictoriam, quam obtioẽr facultatem. Quare laborantib. obſtructione per ſe temere exhibendi non ſunt, ſed adiicienda illis medicamenta, quæ obſtructiones ſoluere, adeoque adſtrictoriæ eorundem facultati reſiſtere poſſunt. *Flauorum* pondus eſt, ſi in ſubſtantia propinentur, a drachmis duabus ad quatuor. Maceratorum a drachmis tribus ad decem. *Nigrorum* in ſubſtantia a drachmis duabus ad ſemiunciam. Infuſorum a ſemiuncia ad vnciam vnam & dimidiam, ſi per ſe ſumaotur. Idem eſt pondus *Cepulorum, Empeliticorum, & Beletzicorum.* Atqui hic etiam, vt Puteani dogma explodamus neceſſe eſt, qui Arabes Myrobalanis pro purgantibus medicamentis non recte vſos eſſe, ac falſo ſingulis horum generibus ſuccos ſibi proprios attrahendi facultatem eoſdem tribuiſſe contendit. Nam, ait, *quum omnes frigidi, ſicci, & adſtringentes ſint, adeoque vaſa obſtruant, fieri non poteſt, quaque facultate iam dicta, vt humores a iecore, vel membris ventriculo vicinis meatibus, comprimendo obſtructis, atque occluſis, myrobalans ad ventriculum trahant, attractoſque deiiciant.* Non videt autem principio Puteanus, non ſolum Arabes, ſed & recentiores Græcos, & inter hos magnæ auctoritatis & doctrinæ virum Actuarium, idem de Myrobalanis, quod Arabes, & quidẽ ante illos, tradidiſſe. Dein quod illi vnanimi conſenſu literis mandarũt, poſteriorũ quoq; Medicorũ experientia comprobatũ eſt. Præterea

Margin notes: Forma. Genera. Flaui. Nigri, ſiue Indici. Cepuli. B Empelitici. Beletzici. Temperamentum. Facultas. C Flauorũ. Nigrorũ. Cepulorũ. D Empeliticorum. Beletzicorum. Myrobalani obſtructiones pariunt. E Pondus. Puteani opinio cõfutata.

A terea præ ſtudio ſerendi noui dogmatis, parum quid dicat Puteanus animaduertit.
Nam ratio illius procederet, ſi Myrobalani præter eas, quas recēſet, nullam aliam, quam
ipſe illis impudenter & non citra mendacium adimit, haberent facultatem. Habent au-
tem purgandi facultatem, quod tum Græci recentiores, tum Arabes teſtantur, & quo-
tidiana eorum, qui medicinam faciunt, experientia confirmat. Hanc quum pro ſuo ſo-
mnio, quod ſupra abunde confutauimus, ad calorem, qui in Myrobalanis nullus eſt, re-
ferre non poſſit, vt illis a tota ſubſtantia, inuitus etiam fateatur, inſit neceſſe eſt. Quod
itaque purgant Myrobalani, Græci recentiores & Arabes non manifeſtis qualitatibus,
ſed occultæ potius ipſorum proprietati, quæ a tota eorundem ſubſtantia dimanat, ac-
ceptum ferunt. Et quum ſemper facultates illæ, quæ a tota ſubſtantia rebus inſunt, iis,
B quæ a qualitatibus prodeant manifeſtis, ſint ſuperiores, & primo ſuas exſerant actiones,
nihil mirum purgandi facultatem Myrobalanorum reliquas, quæ illis etiam inſunt, an-
teuertere. Et quidem Puteanus fatetur adſtrictionem Rhabarbari ab amaritudine, tan-
quam maiori ac vehementiori, ſuperari. Vt autem amaritudo veluti vehementior in
Rhabarbaro vincit adſtrictionem, ita vtraſque purgandi eius facultas ſuperet neceſſe
eſt. Hinc eſt, quod Rhabarbarum poſtquam purgandi facultatem, tanquam ceteris ſu-
periorem exſeruit, tādem etiam & poſtremo adſtrictoriam ſuam facultatem oſtendat,
ventriculum & inteſtina roborando. Idem etiam in Myrobalanis accidit. Quare recte
Meſuæ filius horum decoctum promtius & valentius obſtruere ſcribit, quam macera-
tionem. Nam decoctum elicit etiam portionem ſubſtantiæ earundem terream & ad-
C ſtringentem, quæ purgatricem frangit: maceratio autem, tantum purgatricem. Qua-
propter Baptiſta Montanus perperam hoc loci Meſuen erroris inſimulat, & decoctum
Myrobalanorum magis, quam infuſionem purgare contendit, quod ſcilicet, ſi Diis pla-
cet, purgandi ſuam vim in craſſioribus & terreis partibus, quandoquidem comprimen-
do purgent, habeant. Si enim ideo purgant Myrobalani, quod adſtringendo & com-
primendo ſoluunt, cydonia certe inter purgantia numerabuntur: quæ itidem a cibo
ſumta aluum ſubducere, Galeno etiam teſte, poſſunt. Verum quum hoc ex accidenti
efficiant, & non per ſe, inter purgantia numerari non debent, quod omnia hæc per ſe,
& ſua purgandi facultate aluum deiiciunt. Quare Puteanus merito recentiores erroris
notat, quod ea, quæ comprimendo tantum aluum ſoluunt, in purgantium numerum
D adſciuerit. Errat autem & ipſe, quod Myrobalanos hac etiam ratione aluum deiicere
putat, quum non ſua compreſſoria ſeu adſtrictoria, ſed potius purgatrice, quæ illi a tota
ſubſtantia ineſt, facultate id præſtent. Sed vt Montani errorem plenius detegamus, &
Myrobalanorum vim purgatricem non ineſſe craſſioribus ac terreis eorundem partib.
oſtendamus, ſciendum erit, Montanum ſibi ipſi ex diametro pugnare, quum in cap. de
torrefactione ſcribit, ad fluores alui Myrobalanos torrefactos eſſe adhibendos. Quippe
ſi tenues partes ex torrefactione exhalant, vt ipſe etiam fatetur, craſſiores vero ac terreę
remanent, inque iiſdem, vt idem contendit, purgandi facultas Myrobalanorum ineſt,
igitur torrefactos Myrobalanos magis purgare, quam non toſtos fateatur neceſſe eſt. Si
autem magis purgant, igitur ad compeſcendum alui fluorem inutiles ſunt. Hinc itaque
E perſpicuum euadit, purgandi facultatem Myrobalanorum non adſtrictioni, ſed potius
toti eorundem ſubſtantię tribuendam eſſe. Falſum igitur eſt dogma eorum, qui hos cō-
primendo purgare aſſerunt. Repudiandum quoque furioſum Puteani conſilium, qui
omnia Myrobalanorum genera a Medicorum praxi, ac Pharmacopolarum officinis
prorſus eſſe eiicienda ſuadet, non ſolum, quia magnas obſtructiones toti corpori huma-
no afferunt, *vt ipſi quoque Arabes confitentur*: verumetiam, quia, *vt quodam in loco ſcribit Fu-
liginas Medicus*, nulla eorum ſpecies non carioſa, prorſuſque corrupta ad nos defertur.
Quod enim obſtructiones pariunt, id poſt expletam purgationem faciunt, ideoque in
obſtructionibus, quod paulo ante diximus, non exhibendi Myrobalani, aut illis permiſ-
cenda, quæ obſtructiones ſoluunt. Optandum denique eſſet, vt recentes haberemus:
F verum quum loca, vnde afferuntur, longius a nobis diſtent, aridiorib. vtamur oportet,
eorundem pondera augentes.

De Sena. Cap. LXXIX.

SEna ſiue ſeno poſterioribus tantum Græcis nota fuit. Abunde autem nobis *in tertio
de ſtirp. hiſtor. tomo* deſcripta eſt, vt non ſit opus hic eius integram texere hiſtoriam. V-

ſus foliorum, & ſiliquatum eiuſdem, quos folliculos vocant, exſiſtit. Efficaciores autem ſunt, Meſue auctore, ſiliquæ, quæ ſcil. ante maturitatem demetiuntur. Sunt enim Senæ folliculi duum generum. *Alterum* per ſe caducum, & in ſtirpe atefactum, a quo ſemen eximitut nigrum, & prorſus fere euanidum. *Alterum* vero, quod ante maturitatem demetitur, craſſum, ponderoſum, ſucco prægnans, & tegetibus expanſum ſiccatur. Primum genus, quo officinæ ſcatent, non modo minorem foliis vim deiectoriam habe ſed propemodum nullam. Alteri non minor, quam foliis aluum deiiciendi vis ineſt. [Facultas.] Citra noxam, *vt Actuarius auctor eſt*, purgant trahuntue pituitam & bilem. Reliquos humores modeſtiſſime purgat, retorridam atramq; bilem, earumque ſuffuſiones ex gallinaceo iure depellunt. Vetuſto capitis dolori, ſcabiei, comitialibus, imperigini ſuccurrunt. Verum decoctum eorum potius quam farinam propinat. Meſue ſcribit tergere, B diſcutere, citra moleſtiam melancholiam & bilem torridam purgare, a cerebro, ſenſoriis, pulmone, corde, iecore, & liene, corpus efficere floridum, obſtructioneſque viſcerum ſoluere, aliaque poſſe, quæ apud illum legere quiuis poteſt. Ceterum pulueris pondus drachma vna. [Pondus] Decocti ſemiuncia, aut drachmæ quinque. Quidã ad vnciam vnam vſque progrediuntur. In Guaiaci decoctione nonnulli adiiciunt ſemiunciam de ea, & interdum vnciam cum dimidia. Multis tormina concitat, aliis eſt clemens, pro varia ſumentium natura. Infrenatur eius malitia adiectione maſtiches, vel caryophyllorum.

De Polypodio. Cap. LXXX.

[Facultas.] POlypodii hiſtoria itidem alibi a nobis eſt conſcripta. Radicis eius tantum vſus eſt. Laudatur ſolidum, nodis plenum, & foris nigreſcens, intus piſtaciorum virorem referens. [Pondus.] Actuarius & alii poſteriores Græci melancholici humoris purgandi vim ei tribuunt, ideoque melancholicis affectibus mirabiliter confert. Dioſcorides bilem & pituitam trahere literis mandauit. Dantur purgatæ radices drachmæ duæ, affuſa aqua mulſa. Meſue de ea exhibendum cenſet a drachmis duabus vſq; ad ſex. [Infrenantia.] Noſtri eius malitiam infrenandam eſſe tradunt odoratis, ſemine nimirum aniſi, zingibere, caryophyllis, & cinamomo, idque Meſues auctoritate moti, nullo veterum exemplo.

De Epithymo. Cap. LXXXI.

QVid ſit tum Græcis, tum Arabibus, Epithymum, ſupra, quum de floribus ageremus, [Vis.] eſt expoſitum. Vis Epithymi eſt, vt atram euocet bilem. Vitiis flatu turgentibus & hypochondriorum noxis opitulatur, & quibus iecur aggrauatur, & qui ſpirandi difficultate laborant. Obſtructionem lienis, & morbos inde ortos ſanat, item quartanam, lepram, & vlcera ab atra bile pronata. Datur, *Actuario auctore*, adultis tuſum & cribro excuſum ſcrupulorum quinq; pondere, cum decocto vuarum paſſarum purgatarum, [Pondus.] vel aceto mulſo, & ſalis pauxillo. Dioſcorides pondere quatuor drachmarum in ſero lactis, aut mulſa ad melancholicũ purgandum humorem exhibẽdum eſſe docet. Ægineta ad quinq; progreſſus eſt drachmas. Meſue nimis audaculus, a tribus drachmis ad ſeptem vſque tranſit. Sed præſtat intra cõſiſtere, & raro vltra quinq; drachmas propinare.

De Aloe. Cap. LXXXII.

ALoes hiſtoriam alibi narrauimus. In præſentia ea tantum, quæ ad inſtitutum noſtrum pertinere videntur, attingemus, e quorum numero [Delectus.] delectus eſt. Aloe itaque E optima cenſetur pinguis, nitida, ſplendida, ſincera, calculorum expers, & ſine arenis, ſubfului aut rufi coloris, friabilis, iecoris modo coacta, facile liqueſcens ſiue humeſ ces, odorata, & eximiæ amaritudinis. Non eſt autem, niſi ſuccus herbæ ſemper virentis. Et [Genera.] ſunt eius duo genera. Primum eſt id, cuius iam notas ordine percenſuimus. Hanc aloen [Succotrinum.] Medici & Pharmacopœi hodie *ſuccotrinam* decurtata voce, quum illis *ſuccocitrinam* dicendum eſſet, appellant. Alterum eius genus arenoſum eſt, puriſſimæ quaſi ſedimentum, veterinariis tantum dicatum, ac ſolis mulo Medicis vſurpatum, & propterea [Caballinum.] *Caballinum* officinis dictum. Hæc nigra, obſcura, fæci ſimillima, odore tetro, & arenoſa, ideoque omnium viliſſima. Porro aloe non totum corpus vacuat, ſed inſidentem ſtomacho ventriculo, & inteſtinis bilem, cum inhærentibus inibi excrementis, citra noxam exigit. F Danda eſt iis potiſſimum, qui capitis afficiuntur moleſtia, propter frequentes ex vẽtriculo ſurſum latas exhalationes. Præbenda quoq; iis, qui ob eandem cauſſam oculorum ſuffuſionibus laborant, nec non iis quibus lingua & os facile reſiccantur. Verũ hic nobis obgannit Puteanus, & aloen nõ recte a nobis aliiſq; Medicis inter ea medi-

camen-

A camenta, quæ a totius ſubſtantiæ proprietate humores ſibi familiares trahunt & purgant, connumerari inquit. Nam quum aloes vis purgatoria, *Gal. lib. 8. de Comp. med. local. teſte*, iecoris regionem non tranſcendat, adeoque a toto corpore haud trahat, fieri non poteſt, vt inter purgantia medicamenta numeretur. Quaſi vero a ſpecie ad genus negatiue ductum argumentum valeat. Vt enim non recte ita colligitur, *aſinus non eſt homo*, igitur *aſinus non eſt animal*: ita quoq; haud ſequitur, *aloe non eſt totius corporis purgatoria*, igitur *aloe non eſt purgatoria*. Nam fatemur quidem cum Galeno, aloen non purgare totum corpus, atqui nihilominus tamen purgatoriam eſſe affirmamus, quod nimirum peculiares ſibi trahendo humores, eoſdem per aluum deiiciat. Sic enim per excellentiam purgatoria B medicamenta Galenus deſcribit. Quo nomine factum eſt, vt Actuarius *Aloen, caſiam nigram, mirobalanos, & oxyphœnica* inter vere purgantia, hoc eſt, ea, quæ proprium & determinatum, vt ita dicam, humorem trahunt, numerarit, non obſtante, quod totum corpus non purgent. Purgant autem hæc omnia a tota ſubſtantia. Neque enim Aloe abſtergendo, neque Caſia lubricando, neque Mirobalani cõprimendo, *vt iuniores putant, & nos paulo ante oſtendimus*, purgant, alias omnia abſtergẽtia, lubricantia, & cõprimentia purgarent, quod abſurditate haud vacaret maxima: ſed ineſt illis vis certum, quendam humorem attrahendi, propter quam merito purgantia nominantur. Quum autem duplicia ſint purgantia, leuia nimirum & vehementia, quæ hactenus numerauimus, non totum corpus, ſed aliquas duntaxat partes purgant. Aloen autem eſſe purgatoriam, & trahere familiaritate ſubſtantiæ, in peculiari apologia noſtra aduerſus Puteanum hunc C ſcripta abunde oſtendimus, vt non ſit neceſſe, idipſum hoc in loco lõgius tractare. Nobiſcum quoq; ſentit Ioannes Baptiſta Montanus, vir apprime doctus, & cuius vmbram Puteanus non aſſequetur vnquam, omnes denique quotquot olim, & hodie inter celebres habiti ſunt Medici. Sed quam parum ſuæ cauſſæ fidat Puteanus, vel hinc conſpicitur, quod nomen meum in egregio illo ſuo libello exprimere metuerit, *inſignẽ ætatis noſtræ Medicum* me appellans, qui tamen magno ſtudioſorũ omnium malo publice profitear. Ego vero Puteane putide id flagirium, cuius me mendaciter inſimulas, in te potius torquendum eſſe exiſtimo, vt qui nouas & prodigioſas feras opiniones, & vel ambitione, vel malitia corrumpas & depra ues, quæ a veteribus recte tradita ſunt, & pluri- D mos tuis ſcriptis, falſaq; doctrina ſeducas, vel ſaltem in dubitationem rapias. Ego cõtra nullas fingo nouas & monſtroſas opiniones, ſed veterum ac probatiſſimorum virorum conſenſum amplector, eorumque ſcripta quam poſſum fideliſſime enarro, neminemq; ſciens ſeduco. Lubens prætereo alia, quæ quaſi ridens profert Puteanus, quod ſcurrilia ſint, & indigna quibus reſpondeam. Porro quum omnia reliqua, quæ ventrẽ deiiciunt medicamenta, ventriculo negotium faceſſant, ſola vero aloe ipſum iuuans potius confirmat, ideo medicamentis quæ malitiam eius, quam nullam obtinet, refrenent, emendent, & frangant, non indiget. Hinc eſt, quod Dioſcorides etiam teſtetur, hanc aliis purgantibus medicamentis admiſtam præſtare, vt minus ſtomachum infeſtent. Impugnat autem & hoc Puteanus, ſed nullius momenti argumentis, quæ plus ſatis in Apologia noſtra aduerſus ipſum conſcripta confutauimus. Quibus in præſentia quod addam E nihil habeo, niſi quod dicam aloen nõ ſolum propter manifeſtam aliquam qualitatem, nempe adſtrictionem, ſtomacho eſſe gratam, ſed & proprietate quadam latente. Nam niſi id fateamur, nulla ſubeſt cauſſa, cur addita ceteris purgatoriis, vt minus infeſtẽt ſtomachum, efficere poſſit. Neq; etiam, vt id affirmemus, abſurdum erit, quum in cõfeſſo ſit abſinthium iecori, capparim lieni eadem ratione grata eſſe. Simili ratione Euparorium iecur, & Scolopendrium lienem iuuat. Neq; enim Puteanus hic ad ſuã rationem cõfugere poteſt, qua oſtendere conatur, aloen ebilitare magis ſtomachum quam roborare, quod plus in ea ſit amaræ detergentis, & expurgantis, quæ ventriculum debilitat, quam adſtringentis, quæ eundem roborat. Nam in Eupatorio etiam incidendi & detergendi facultas, adſtrictoriam vincit. In Cappare quoque ſuperior eſt qualitas a- F mara, & acris, inferior autem acerba, & tamen nihilominus vtrumq; medicamentum roborandi facultatem obtinet, hoc lienis, illud iecoris. Quapropter non ſolum manifeſtæ qualitati id acceptum ferendum, ſed & latenti proprietati, quæ a tota horum ſubſtantia manat. Ceterum datur aloe pondere drachmarum duarum, Actuario atteſtante, ex aqua mulſa. Cuius ſententiæ Aetius, & inter Arabes Meſue ſubſcribit.

Puteani opinio exploſa.

Io. Baptiſta Montanus.

Purgantiũ medicamẽtorum ſola aloe ventriculum confirmat.

Pondus.

De Cnico. Cap. LXXXIII. A

Delectus. Facultas. Pondus.

QVi *Cnicus & Cnecos* Græcis vocatur, Latinis *Cartamus* dicitur. Eius hiſtoriam *tomo altero noſtrorum de Stirp. hiſtoria Commentariorum* exaranimus. Semen eius, quod candidum eſt, planum ſeu læue, & plenum, pituitam per ventrem vacuat. Actuarius ſeminis triti drachmas tres in gallinacei decocti ius, vel ptiſanæ cremorem indendum, colatumque bibendum eſſe præcipit. Sunt qui, eodem teſte, ſeminis pulpam, drachmæ pondere cum amygdalis, aniſo, & melle cocto miſceāt, & in catapotia cogant, & arquatis commode præbeant: id quod mitius habetur. De Meſues ſententia ſemē hoc datur a drachmis quatuor ad aureos quinque, ſeu ab vncia dimidia ad drachmas ſex. Flos eius a drachma vna ad aureos duos exhibitus, idem poteſt. B

De Rha ſeu Rheo. Cap. LXXXIIII.

Rha ſeu Rheum duplex. Veterum.

POſterioribus Græcis, *Actuario præſertim & Nicolao Myrepſo*, duplex eſt Rha ſeu Rheum. Vnum, quod veteribus, Dioſcoridi, Galeno, & Plinio cognitum fuit, radix eſt foris nigra, ſed crocum aliquo pacto, dum manditur, referēs, Centaurio ſimilis, ſed paulo minor, & rufior, ſine odore, laxa & leuis, guſtu leniter adſtringens. Affertur ex iis, quæ ſupra Pōtum ſunt, regionibus, vbi Boſphorus & Rha fluuius, qui huic radici nomen dedit: Dioſcoridi ῥᾶ, καὶ ῥῆον, vt etiam Galeno, dicitur. Idem interdum cum adiectione ῥῆον ποντικὸν, id eſt, *Rheum ponticum* appellatur. Vſus eſt iiſdem nomenclaturis Paulus. Interdum etiam, perinde atque Actuarius, ῥίζαν ποντικὴν, hoc eſt, *radicem ponticam* vocat. Plinius *Rhacoma*. Celſus *radicem ponticam* nominat. Hoc Rha veterum purgandi facultate C deſtitutum fuit: quod hinc primum fit manifeſtum, quia nemo veterum Græcorum, aut Latinorum illi vnquam purgandi vim ineſſe literis mandauit. Imo inter Arabes Serapio & Auicenna Rheubarbari hiſtoriam tractantes, nulllus prorſus purgandi facultatis, quæ illi ineſſet, meminerunt. Præterea ſi purgandi facultas medicamentis a tota ſubſtantia ineſt, vt, vno demto Puteano, omnes tum veteres, tum recētiores Medici fatentur, & nos ſupra demonſtrauimus, vt reliquis omnibus, quæ a manifeſtis prodeunt qualitatibus, ſuperior ac validiot ſit neceſſe eſt. Si vero eſt validior, omneſque alias ſuperat, ac talis in Rha veterum fuit, fieri certe non potuit, quin illam veteres, qui crebro Rhapontico hoc vſi ſunt, aliquoties deprehēderint. Non aūt deprehēdiſſe, hinc omnibus perſpicuum euadit, quod illius nullo vnquam in loco mentionē fecerunt. Quomodo enim hanc in ſolo Rhapontico ſilentio tranſirent, quam in ceteris omnibus, magna diligentia poſteris memoriæ prodiderunt. Nullam vero fuiſſe purgandi facultatem in Rhapontico, Dioſcorides omniū maxime oſtendit, qui diſertis verbis in Rhapontico, ἀνωτάτην δύναμιν εἶναι στυπτικὴν, hoc eſt, *ſupremam & maximam eſſe adſtrictoriam facultatem*, aſſerit. Si itaq; ceteris omnibus ſuperior eſt adſtrictoria, igitur nullam in eo fuiſſe purgatoriam fateamur oportet. Nam ſi in ea fuiſſet, reliquas omnes, adeoq; etiam adſtrictionē, tanquam ea, quæ a tota ſubſtātia diminat, ſuperaſſet, ac primū omnium ſe exſeruiſſet.

Rheipontici ſuccedaneum.

Porro nullam protſus habuiſſe *Rha* veterum purgatoriam facultatem, ex eius quoq; ſuccedaneo omnibus conſpicuum euadit. Siquidē pro eo Centaurio magno vſi ſunt veteres. Quod in ſuo libello περὶ ἀντιβαλλομένων inſcripto Galenus teſtatur, ita ſcribens, ἀντὶ ῥήου, κενταύριον, id eſt, *pro Rheo Centaurium vſurpandum*. Nemo autem veterum vnquam fuit, qui Cen- E taurio purgatoriam ineſſe facultatem ſcripſiſſet. Atq; hinc palam fit omnibus, cur *Centaurii magni radix, Rhei pontici appellationē hodie in officinis Medicorum retineat*.

Cur Cētaurii magni radix Rheipōtici nomen hodie in officinis retineat.

Nulla profecto alia de cauſſa, quam quod tum, poſtquam in veri Rheipontici penuria Medici eius ſuccedaneo Centaurii magni radice vti cœpiſſent: quæ Rheopontico, Dioſcoride auctore, forma & facultate ſimilis eſt: ſenſim e Medicorum cognitione verū rheum ponticum abierit, donec eo tādem ventum ſit, vt quum prorſus iam ex illorū notitia ipſum excidiſſet, eius ſuccedaneum, verum eſſe Rheumponticum crederent, adeoq; eius nomen in Centaurii magni radicem transferrent, q etiam hodie retinet. Deniq; non habere veterum Rheum purgatoriam facultatem, ex Nicolao etiā Myrepſo ſatis liquet, qui pro eo nō ſolum Centaurio maiore, ſed & ſymphyti radice vtendum eſſe docet. In nominum enim quorundam, quib. ille in ſuis compoſitionibus vtitur explicatione, ita ſcriptum reliquit: ἐὰν μὴ ᾖ ῥῆον, κενταύριον τὸ μέγα, ἢ συμφύτου ῥίζα: *ſi deſtituaris Rheo, Centaurio magno, aut Symphyti radice vtendum*: His omnibus accedit, quod Rhaponticum illud q D. Gerard. Caroli V. Imp. apud Solymannum Turcarum Imp. orator, propriis manibus

Pon

A Ponti regionibus eradicatum, in noſtras regiones inuexit, iridẽ purgandi facultate de-
ſtitutum eſt. Nam experientia compertum eſt, duarum drachmarũ pondus datum al-
uum haud mouere, ſed potius adſtringere. Alterum *Rheum eſt recentiorum*, ꝙ ſic appella- Recentiorũ Rha.
re placuit, quia veteribus Græcis, Dioſcoridi, Galeno, & Theophraſto, atq; inter Ara-
bes Serapioni & Auicẽnæ etiam incognitum fuit: recentiorib. aũt Grçcis, Paulo nimi-
rum, Actuario, & Nicolao, quib. ſimpliciter ῥῆον appellatur, celebratum. Eius autẽ duo Genera eius duo.
faciunt faſtigia. Vnum ῥῆον βαρβαρικὸν, hoc eſt, *Rheum barbaricum*, quod ex Barbaria vocata Barbaricũ.
deportetur, illis dicitur. Alterum ῥῆον ἰνδικὸν, hoc eſt, *Rheum Indicũ*, propterea quod ex In- Indicum.
dia, aut locis Indiæ proximis, nempe Scenitis populis, *vt auctor eſt Stephanus de Vrbibus*, Scenaticũ.
Perſidis, affertur, vnde *Scenaticum* etiam a quibuſdam nominatur. Vtriuſq; Nicolaus in
B Droſato 70. meminit, & quidem ſeparatim, vt hinc diuerſa eſſe inter ſe liqueat. Meſue
tria facit Rhei genera. Vnum *Indicum*, quod *Raued Sceni* appellat, omnium præſtantiſſi-
mum. Alterum *barbarum*, generis nomine vocat. Nam omnes regiones, vnde hodie af-
fertur, maxime vero Troglodytica, barbariæ nomen olim acceperunt. Id, quo hodie
paſſim ad ſubducendã nobilium & delicatorũ aluum Medici vtũtur, ex meridionalib.
regionibus, præſertim ex eius parte, quæ Barbaria hodie nominat᷑, ad nos defert᷑, ideoq;
recte *barbaricum* appellatur. Hinc ſuperioribus annis quum *Tuniſam*, vel vt nunc vocant
Tunetũ, Carolus Imp expugnaſſet, milites eius magnam copiam ſecum in Germaniam
attulerunt. Tertium *Turcicum*, omnium ignauiſſimum, ita ꝙ ad Turcas vicinos defera-
tur appellatum. A Ponto, n. vnde affertur, non longe diſtant. Et veriſimile eſt illud non
C fuiſſe niſi veterum rha: ꝙ quum ad purgandum inefficax eſſe animaduerterent Mauri-
tani, ignauiſſimum eſſe dixerunt. Perperam aũt illud inter genera ſui Rhei cõnumera-
uerunt, cuius Paul. Actuarius, & Nicolaus duo tantum eſſe faſtigia memoriæ prodide-
rint, ab iis veterũ Rheon excludentes. Regio aũt ipſa vnde aſportat᷑ ſatis indicat ipſum
a veterũ Rheo eſſe diuerſum, vtpote ꝙ ab aquilonatib. regionib. delatum fuit. Accedit
ꝙ nigrum non ſit, ſed potius flauũ. Vehementer quoq; odoratũ eſt, ac graue: & quo gra-
uius eſt, eo melius. Plurimũ deniq; purgat, adeoq; notas priori contrarias obtinet. Nam Vires.
vt teſtis eſt Actuarius, flauç bilis impetus, potiſſimum Indicum, potenter domat, ideoq; Meſues opinio improbata.
vere cholagogõ exſiſtit. Quare Meſues ſententiam falſam eſſe oportet, qui Rheon hoc
plane innoxium eſſe, ac tuto tum pueris, tum prægnantib. dari poſſe literis mandauit.
D Nam vt quotidiana multorum experientia cõprobatum eſt, & idipſum tum Græci po-
ſteriores, tum alii Medici teſtant᷑, humores in venis bilioſos attrahit & educit, id ꝙ ſine
grauiore agitatione fieri non poteſt. Quam vtiq; agitationẽ grauidis periculoſam ſem-
per, viris aũt interdum moleſtam eſſe abunde conſtat. Non igitur recte faciunt noſtri
temporis Medici, quod imbecillioribus & grauidis idipſum exhibẽt. Nam & ipſe noui
Medicum, cui nõ ſatis feliciter ceſſit Rhei in muliere quadã teneriore exhibitio. Quod
a me dictum non ita intelligẽdum erit, quaſi omnino prohibeã grauidis propinandum
eſſe Rhabarbarum. Nã ſi Hippoc. permittit *4. Sect. Aph. 1.* fortiorib. multo medicamen-
tis purgare grauidas, cur ego contra tanti viri auctoritatem, & multorum experiẽtiam
vſum Rhabarbari in illis prorſus damnarem? Mea igitur ſententia eſt, vt Rhabarbarum
E primo & ſecundo, ſeptimo, octauo & nono menſibus vtero gerentib. haud ſecus quam
alia purgantia tuto exhiberi nõ poſſit, contra Meſues aſſertionem, qui cenſet, Rhabar-
barum adeo eſſe innoxium, vt illud etiam iis tẽporibus, quibus alia purgatoria medica-
menta dari ab Hippocrate prohibentur, tuto propinari poſſit. Niſi enim id ſenſiſſet
Meſues filius, nihil opus erat dicere, illud tuto dari poſſe grauidis, quando conſtet &
Hippocratem ipſum ſuis temporibus concedere vſum purgantiũ in grauidis ſine omni
noxa. Quod vero pueris interdum ſine detrimento exhibetur, nihil mirum, non enim
niſi exigua quantitate illis propinatur. Nemo autem ignorat, quod etiam venena
citra noxam exigua quantitate ſumi poſſint. Nota enim eſt hiſtoria apud Galenum
libro tertio de Simplicium medicamentorum facultatibus capite decimo octauo, de anu Atheni-
F enſi, quæ ab exigua Cicutæ portione auſpicata, nullo detrimento ad permagnam pro-
greſſa eſt copiam. Vt igitur reliqua purgantia medicamenta pueris exigua quanti-
tate citra noxam exhiberi poſſunt, ita quoque Rhabarbarum. Nihilominus tamen
idipſum eandem, quam reliqua purgantia proprie dicta medicamenta, facultatem hu-
mores trahendi, & corpus agitandi obtinet. Atque tum magis purgando lædere ſolet,

Digitized by Google

Rheum maceratũ validius purgat.

quum maceratum exhibetur. Nam quum macerando eius ſubſtantia calida & purgatrix, quod Meſue etiam fatetur, in liquorem, in quo maceratum eſt, transferatur, terrea vero & adſtringeos, adeoq; roborans, & purgandi vires nonnihil frangens, io Rheo remaneat, neceſſe eſt, vt tum validius purget, quam ſi integrum exhiberetur. Præſtaret itaq; imbecillioribus & delicatioribus integrum exhibere Rheum, quam eius dilutum. Nam hoc modo illi adeſſet, quod vehementiam eius frãgeret, adſtrictio nimirum ipſa. Hinc eſt, quod Auerroes Rheumbarbarum aliis purgantibus medicamẽtis præfert, vt quod infrenans eius vehementiam ſecum habeat, ceteris fere omnibus eo deſtitutis. Prægnantibus tamen & pueris præſtat Caſiam & mannam propinare, quæ maiori facilitate, citraque omnem agitationem & noxam aluum ſubducete poſſunt, quam Rhabarbarum. Si enim omni caret vitio ac noxa, vt Meſue & iuniores Medici affirmãt, cur in eius ſumtione infrenantia, aut, vt ipſi loquunt, corrigentia, illi eſſe adiicienda docẽt? nempe ſpicam, maſtichen, cinnamomum, & iuncum odoratum? quum cõſtar illa & id genus alia non alio nomine adiici, oiſi vt purgantium malitiam infrenẽt & obtundant. Ceterum quum purgandi facultate præditum ſit Rheum recentiorum, repreheoſiooe non vacat, quod illud hodie pleriq; dyſenteria laborantibus exhibenr, *vt lib. 2. Paradox. c. 13. copioſius monſtrauimus*. Erroris autẽ occaſio nulla alia fuit, niſi κακοζηλία, id eſt, *peruerſa imitatio*. Quum enim videreot veteres tum Græcos, tum etiã Arabes in dyſenteria crebra fuiſſe vtos Rheo pootico, voluerunt & ipſi Rheo barbaro, quod idem eſſe putauerunt, in eodem malo vti. Quod ſi vero eius, quod nunc vocãt, *rheum ponticum* radice pro veterum rheo vſi fuiſſent, omnem reprehenſionem effugere potuiſſent, quod eius, vt oſtẽdimus, legitimum ſit ſuccedaneum. Nam vt veteres ſuum Rheum in dyſenteria, & vulneribus ſanandis eſſe efficax experti ſunt: ita quoq; Centaurii radix, quam officinæ Rhaponticum nominant, miram in iis malis vim obtinet. Porro rheum hoc recentiorum datur ex lactis ſero, vel decocto intybi ſatiui latifolii. Maceratur quoque io iiſdem liquoribus, aut in ſtillatitio intybi iam dicti liquore, idque æſtate potiſſimum: aut vino albo & odorato, & id quidem hyeme. Propinatur per ſe tritum põdere drachmæ vnius cum dimid a Meſue auſus eſt ad drachmas quatuor progredi, quę ſatis multa eſt quantitas, quum non ſolum ſapore, verumetiam odore ſit moleſtum. Accedit quod etiam purgandi facultatem non leuem admodum habeat. Dilutum ſeu pondere vnius, duarum, vel ad ſummum trium drachmarum ſumitur.

Cur recentiores Rheo barbaro in dyſenteria vtantur.

Exhibendi Rhabarbari purgatorii modus. Pondus. Meſues temeritas.

De Agarico. CAP. LXXXV.

Nomen. Quid Agaricum.

AGaricum nomẽ ſuum ſibi adſciuit ab Agaro vrbe, & amne Sarmatiæ, vel ſimpliciter ab Agaria Sarmatiæ regione, vbi optimum prouenit. Non eſt aũt, vt omnib. illud intuentib. conſtat, niſi fungus in truncis quarundam arborum Larice potiſſimũ, natus. Ex Sarmatia per Illyriam Venetias, & ex Galatia & Cilicia Alexandriã, & ab Alexãdria Venetias olim allatum eſt. Hodie ex viciniotibus locis, in quibus ſunt ſyluæ Laricib. refertæ, Venetias importatur. Duo eius, *Dioſcoride etiam aſtipulante*, ſunt genera, mas & fœmina. Mas rotuodus eſt, & vndique compactus, ideoq; grauis, & denſus, guſtuq; amarior. Fœmina, mari omnium cooſenſu præfertur, rectis intus venarum diſcurſibus conſtat, albus, leuis, friabilis, fuogoſus, & rarus valde. In Agarico quoq; diuerſæ partes ſunt, quarum aliæ aliis ſunt meliores, ſupetiotes ſcil. inferioribus, & exteriores interioribus. Pituitam & bilem, *vt Actuarius auctor eſt*, purgat, ſed nõ celeriter pellit. Aduerſatur ventriculo, quod ſua leuitate emergeos eoatet. Interi nis omnibus vitiis conueoit, in omoi ætate, ob quæ medicamentum familiæ veteribus, Democrito maxime, eſt appellatum. Ad cerebri aũt & neruorũ affectus, item aſthmati, & ſpirandi difficultati, ictero, hydropi, & comitiali morbo plurimum confert. Noſtri adiiciẽdum illi eſſe aliquid Zingiberis, aut ſalis foſſilis, quem *Gemmæ* vulgo vocant, docent, noo vt eius malitiam, quam nullam præcipuam habet, corrigant & infrenent, ſed potius vt tardam eius actionem iuuent, ac quaſi ſtimulent, quo celerius erumpat, & pellat. Confert etiam adiicere ſemen aniſi, carei, & id genus alia, quæ os ventriculi roborant, & nauſeam ab *Agarico* excitatam tolluot. Dantur eius triti, *Actuario teſte*, binæ drachmæ, ex aqua mulſa, vel aceto mulſo. Quum enim leuitate ſua ori veotriculi graue & moleſtum ſit, præſtat vt illud exhibeatur cum aliquo quod deorſum trahat, qualia ſuot ab Actuario commemorata. Gal. cenſet de

Genera. Mas. Fœmina.

Vis.

Medicamẽtum familiæ.

Pondus.

A ſet de agarico dandum eſſe pondus vnius drachmæ, vel a ſcrupulis duob. ad drachmam
vnam. Meſue itidem triti drachmam vnam, aut ſummum drachmas duas exhibet. De-
cocti pondus eſt drachmæ duæ, vſque ad quatuor, vel quinque.

De Scammonio. CAP. LXXXVI.

SCammonium, vel Scammonia liquor eſt ex vulnerata radice craſſa herbæ cuiuſdam in Scammonium quid.
Myſia Aſiatica natæ emanans. Probatur leue, nitidum, rarum, taurino glutino colo Delectus.
re ſimillimum, fungoſum, tenuibus fiſtulis, linguam non vehementer exurens. Flauam
trahit bilem, & pituitam, ſed cordis ſeu oris ventriculi dolorem mouet. Eſt enim graui Facultas.
præditum odore, guſtu iniucundum, & ſiticuloſum. Siquidē quum omnia, quæ aluum
deiiciunt medicamenta, aloe, vt diximus, ſola excepta, ventriculo infeſta ſint, Scāmo- Quib. Scā monia non exhibenda.
B nium certe illi præ ceteris plus aduerſatur. Proinde ſummopere iis cauendum erit, qui
ſtomachi ſentiunt imbecillitatem, & iis qui febre laborant. Quippe ſuapte natura leuiſ-
ſimum, in corpus facile rapit̃, reſidemq; ſpurcitiam colluuiemq; in eo omnē commo-
uet. Datur itaq; minori noxa iis, qui febri vacant, & ſtomacho valent. His denique quib.
ægre vomitus eliciūtur, nec facile animo linquuntur. Huic vt ſi cui alteri, infrenantib.
opus eſt. Actuarius illi permiſcendum eſſe tradit thymū, pulegium, & ſalem: aut quip- Infrenantia.
piam ex iis, quæ gratum ſpirant odorem, & ſtomachum roborant, vt verbi gratia, *aniſum,*
maſtichem, & id genus alia. Quum noxius ſit Scāmonii vſus, ob cauſſas iam dictas, & quia Scammonium per ſe temere non dandum.
ſubuertit ventriculum, nō temere per ſe exhiberi debet, ſed adiectis iis, quæ eius vehe-
mentiam ac malitiam obtundunt & emendant. Nec hodie eſt neceſſe, vt illo per ſe vta-
C mur, quod multæ ſint cōpoſitiones purgantes, quibus illud inſeritur. Illis igitur potius,
quam Scammonio per ſe vtendum erit. Datur per ſe tamen interdum ex melle, vel pti-
ſanæ cremore. Scammoniæ pondus, *Actuario auctore*, ſcrupuli duo, paulo plus, aut mi- Pondus.
nus, pro vitium ratione. Meſue a quinque granis vſque ad duodecim, intra quæ certo
conſiſtēdum erit, progreditur. Dioſcorides integram drachmam propinari poſſe ſcri-
bit, tamen præſtat, vt quatuor obolorum, quod idem quoque ille pondus præſcribit,
quantitatem non excedamus. Scammonii liquorem, quod ſilentio tranſeundum non Dacrydion.
erit, recentiores Græci *δακρύδιον*, id eſt, *lacrymulam* nominant. Hanc vocem noſtræ æta-
tis Medici & pharmacopœi deprauarunt, & in diagridium commutarunt, non ſimpli- Diagridiū.
citer omnem *Scammonii lacrymam* per eam innuentes, ſed illam tantum, quæ in Cydo-
D nio malo cocta eſt, ad eum quem Dioſcorides præſcribit modum. Hoc maiori quanti-
tate vſurpari poteſt, quod ſcilicet vis eius imminuta ſit coctura in malo Cydonio facta.

De Colocynthide. CAP. LXXXVII.

COlocyntidis hiſtoria in altero noſtrorum de Stirpium hiſtoria Commentariorum
tomo eſt expoſita, quare hic breuiter de ea agemus. Eſt ei vehemens in purgando
facultas, ita vt ſolo interdum contactu, ac etiam odore abunde, & non ſine magna per-
turbatione aluū quibuſdam deiiciat, vt quotidie experiuntur, qui eam tractant. Quum
itaque vehementiſſimum & maxime perturbans ſit medicamētum, ideo circulatores
& circumforanei illi impoſtores in ducenda ruſticorum & plebeiorum aluo illo cre-
bro vtuntur. Purgat autem pituitam, bilemque & mucoſum humorem. Pellit aquas
E tam bibita, quam per ſedem infuſa. Datur commode in omnibus quæ caput obſident
malis, orthopnoicis, hoc eſt, non niſi recta ceruice ſpirantibus, & ſimilibus. Item co-
xendicum cruciatibus, morbis articularibus, frigidis, lōgis, renum, & veſicæ vitiis. In-
ſuper iis, qui renitentes & prædutos conceperunt affectus, ſic vt non niſi ægre excuti
queant. Diligenda eſt candida eius, & recens medulla. Aridior enim & nigricans, vt Delectus.
vitioſa, damnatur. Porro quum ob ſuam vehementiam cordi, ventriculo, iecori, & re- Infrenātia.
liquis viſceribus plurimum incommodet, imo vniuerſum perturbet corpus, faſtidiū,
& tormina excitās, permiſcenda illi ſunt perpetuo, quæ eius vehementiam emendant
& infrenant, vt eſt *maſtiche, galla, tragacantha*, & ſimilia. Datur ex ea, *Actuario auctore*, ſcru- Pondus.
pulus vnus cum aqua mulſa. Dioſcorides *quatuor obolorum*, id eſt, *ſcrupulorū duorum, pon-*
F *dere dandum eſſe* cenſet. Cui Aetius ſubſcribit: *imbecillibus tamen ſcrupulum ſufficere*, inquit.
Paulus drachmam integram, ſeu decem & octo ſiliquas date non veretur. Meſue a ſili-
quis ſex, hoc eſt, ſcrupulo vno, ad decē ſiliquas progreditur, adeoque duorum ſcrupu-
lorum quantitatem non excedit. Atque Actuarii pondus tutiſſimum exſiſtit, nec il-
lud temere tranſcendendum.

Rheum macerarũ validius purgat. quum maceratum exhibetur. Nam quum macerando eius ſubſtantia calida & purga- A
trix, quod Meſue etiam fatetur, in liquorem, in quo maceratum eſt, transferatur, terrea
vero & adſtringens, adeoq; roborans, & purgandi vires nonnihil frangens, in Rheo re-
maneat, neceſſe eſt, vt tum validius purget, quam ſi integrum exhiberetur. Præſtaret
itaq; imbecillioribus & delicatioribus integrum exhibere Rheum, quam eius dilutum.
Nam hoc modo illi adeſſet, quod vehementiam eius frãgeret, adſtrictio nimirum ipſa.
Hinc eſt, quod Auerroes Rheumbarbarum aliis purgantibus medicamẽtis præfert, vt
quod infrenans eius vehementiam ſecum habeat, ceteris fere omnibus eo deſtitutis.
Prægnantibus tamen & pueris præſtat Caſiam & mannam propinare, quæ maiori faci-
litate, citraque omnem agitationem & noxam aluum ſubducere poſſunt, quam Rha-
barbarum. Si enim omni caret vitio ac noxa, vt Meſue & iuniores Medici affirmãt, cur B
in eius ſumtione infrenantia, aut, vt ipſi loquunt̃, corrigentia, illi eſſe adiicienda docẽt?
nempe ſpicam, maſtichen, cinnamomum, & iuncum odoratum; quum cõſtat illa & id
genus alia non alio nomine adiici, niſi vt purgantium malitiam infrenẽt & obtundant.
Ceterum quum purgandi facultate præditum ſit Rheum recentiorum, reprehenſione
non vacat, quod illud hodie pleriq; dyſenteria laborantibus exhibent, *vt lib. 2. Paradox.
c. 13. copioſius monſtrauimus*. Erroris autẽ occaſio nulla alia fuit, niſi κακοζηλία, id eſt, *peruerſa*
Cur recentiores Rheo barbaro in dyſenteria vtantur. *imitatio*. Quum enim viderent veteres tum Græcos, tum etiã Arabes in dyſenteria cre-
bra fuiſſe vſos Rheo pontico, voluerunt & ipſi Rheo barbaro, quod idem eſſe putaue-
runt, in eodem malo vti. Quod ſi vero eius, quod nunc vocãt, *rheum ponticum* radice pro
veterum rheo vſi fuiſſent, omnem reprehenſionem effugere potuiſſent, quod eius, vt C
oſtẽdimus, legitimum ſit ſuccedaneum. Nam vt veteres ſuum Rheum in dyſenteria, &
vulneribus ſanandis eſſe efficax experti ſunt: ita quoq; Centaurii radix, quam officinæ
Exhibendi Rhabarbari purgatorii modus. Rhaponticum nominant, mitam in iis malis vim obtinet. Porro rheum hoc recentio-
rum datur ex lactis ſero, vel decocto intybi ſatiui latifolii. Maceratur quoque in iiſdem
Pondus. liquoribus, aut in ſtillatitio intybi iam dicti liquore, idque æſtate potiſſimum: aut vino
Meſues temeritas. albo & odorato, & id quidem hyeme. Propinatur per ſe tritum põdere drachmæ vnius
cum dimid. a Meſue auſus eſt ad drachmas quatuor progredi, quę ſatis multa eſt quan-
titas, quum non ſolum ſapore, verumetiam odore ſit moleſtum. Accedit quod etiam
purgandi facultatem non leuem admodum habeat. Dilutum ſeu pondere vnius, dua-
rum, vel ad ſummum trium drachmarum ſumitur. D

De Agarico. Cap. LXXXV.

Nomen. Quid Agaricum. A*Garicum* nomẽ ſuum ſibi adſciuit ab Agaro vrbe, & amne Sarmatiæ, vel ſimpliciter
ab Agaria Sarmatiæ regione, vbi optimum prouenit. Non eſt aũt, vt omnib. illud
intuentib. conſtat, niſi fungus in truncis quarundam arborum Larice potiſſimũ, natus.
Ex Sarmatia per Illyriam Venetias, & ex Galatia & Cilicia Alexandriã, & ab Alexãdria
Venetias olim allatum eſt. Hodie ex vicinioribus locis, in quibus ſunt ſyluæ Laricib. re-
Genera. fertæ, Venetias importatur. Duo eius, *Dioſcoride etiam aſtipulante*, ſunt genera, mas & fœ-
Mas. mina. Mas rotundus eſt, & vndique compactus, ideoq; grauis, & denſus, guſtuq; ama-
Fœmina. rior. Fœmina, mari omnium conſenſu præfertur, rectis intus venarum diſcurſibus con- E
ſtat, albus, leuis, friabilis, fungoſus, & rarus valde. In Agarico quoq; diuerſæ partes ſunt,
quarum aliæ aliis ſunt meliores, ſuperiores ſcil. inferioribus, & exteriores interioribus.
Vis. Pituitam & bilem, *vt Actuarius auctor eſt*, purgat, ſed nõ celeriter pellit. Aduerſatur ven-
Medicamẽtum familiæ. triculo, quod ſua leuitate emergens enatet. Internis omnibus vitiis conuenit, in omni
ætate, ob quæ medicamentum familiæ veteribus, Democrito maxime, eſt appellatum.
Ad cerebri aũt & neruorũ affectus, item aſthmati, & ſpirandi difficultati, ictero, hydro-
pi, & comitiali morbo plurimum confert. Noſtri adiiciẽdum illi eſſe aliquid Zingibe-
ris, aut ſalis foſſilis, quem *Gemmæ* vulgo vocant, docent, non vt eius malitiam, quam nul-
lam præcipuam habet, corrigant & infrenent, ſed potius vt tardam eius actionem iu-
uent, ac quaſi ſtimulent, quo celerius erumpat, & pellat. Confert etiam adiicere ſemen F
aniſi, carei, & id genus alia, quæ os ventriculi roborant, & nauſeam ab *Agarico* excitatam
Pondus. tollunt. Dantur eius triti, *Actuario teſte*, binæ drachmæ, ex aqua mulſa, vel aceto mulſo.
Quum enim leuitate ſua ori ventriculi graue & moleſtum ſit, præſtat vt illud exhibea-
tur cum aliquo quod deorſum trahat, qualia ſunt ab Actuario commemorata. Gal. cen-
ſet de

A ſer de agarico dandum eſſe pondus vnius drachmæ, vel a ſcrupulis duob. ad drachmam
vnam. Meſue eridem triti drachmam vnam, aut ſummum drachmas duas exhibet. De-
cocti pondus eſt drachmæ duæ, vſque ad quatuor, vel quinque.

De Scammonio. CAP. LXXXVI.

SCammonium, vel Scammonia liquor eſt ex vulnerata radice craſſa herbæ cuiuſdam in *Scammonium quid.*
Myſia Aſiatica natæ emanans. Probatur leue, nitidum, rarum, taurino glutino colo *Delectus.*
re ſimilimum, fungoſum, tenuibus fiſtulis, linguam non vehementer exurens. Flauam
trahit bilem, & pituitam, ſed cordis ſeu oris ventriculi dolorem mouet. Eſt enim graui *Facultas.*
præditum odore, guſtu iniucundum, & ſiticuloſum. Siquidē quum omnia, quæ aluum
deiiciunt medicamenta, aloe, vt diximus, ſola excepta, ventriculo infeſta ſint, Scāmo- *Quib. Scā-*
B nium certe illi præ ceteris plus aduerſatur. Proinde ſummopere iis cauendum erit, qui *monia non exhibenda.*
ſtomachi ſentiunt imbecillitatem, & iis qui febre laborant. Quippe ſuapte natura leuiſ-
ſimum, in corpus facile rapit̄, reſidemq; ſpurcitiam colluuiemq; in eo omnē commo-
uet. Datur itaq; minori noxa iis, qui febri vacant, & ſtomacho valent. His denique quib.
ægre vomitus eliciūtur, nec facile animo linquuntur. Huic vt ſi cui alteri, infrenantib.
opus eſt. Actuarius illi permiſcendum eſſe tradit thymū, pulegium, & ſalem: aut quip- *Infrenantia.*
piam ex iis, quæ gratum ſpirant odorem, & ſtomachum roborant, verbi gratia, *aniſum*,
maſtichem, & id genus alia. Quum noxius ſit Scāmonii vſus, ob cauſſas iam dictas, & quia *Scammo-*
ſubuertit ventriculum, nō temere per ſe exhiberi debet, ſed adiectis iis, quæ eius vehe- *nium per ſe temere non*
mentiam ac malitiam obtundunt & emendant. Nec hodie eſt neceſſe, vt illo per ſe vta- *dandum.*
C mur, quod multæ ſint cōpoſitiones purgantes, quibus illud inſeritur. Illis igitur potius,
quam Scammonio per ſe vtendum erit. Datur per ſe tamen interdum ex melle, vel pti-
ſanæ cremore. Scammoniæ pondus, *Actuario auctore*, ſcrupuli duo, paulo plus, aut mi- *Pondus.*
nus, pro vitium ratione. Meſue a quinque granis vſque ad duodecim, intra quæ certo
conſiſtēdum erit, progreditur. Dioſcorides integram drachmam propinari poſſe ſcri-
bit, tamen præſtat, vt quatuor obolorum, quod idem quoque ille pondus præſcribit,
quantitatem non excedamus. Scammonii liquorem, quod ſilentio tranſeundum non *Dacrydion.*
erit, recentiores Græci *δακρύδιον*, id eſt, *lacrymulam* nominant. Hanc vocem noſtræ æta-
tis Medici & pharmacopœi deprauarunt, & in diagridium commutarunt, non ſimpli- *Diagridiū.*
citer omnem *Scammonii lacrymam* per eam innuentes, ſed illam tantum, quæ in Cydo-
D nio malo cocta eſt, ad eum quem Dioſcorides præſcribit modum. Hoc maiori quanti-
tate vſurpari poteſt, quod ſcilicet vis eius imminuta ſit coctura in malo Cydonio facta.

De Colocynthide. CAP. LXXXVII.

COlocyntidis hiſtoria in altero noſtrorum de Stirpium hiſtoria Commentariorum
tomo eſt expoſita, quare hic breuiter de ea agemus. Eſt ei vehemens in purgando
facultas, ita vt ſolo interdum contactu, ac etiam odore abunde, & non ſine magna per-
turbatione aluū quibuſdam deiiciat, vt quotidie experiuntur, qui eam tractant. Quum
itaque vehementiſſimum & maxime perturbans ſit medicamētum, ideo circulatores
& circumforanei illi impoſtores in ducenda ruſticorum & plebeiorum aluo illo cre-
bro vtuntur. Purgat autem pituitam, bilemque & mucoſum humorem. Pellit aquas
E tam bibita, quam per ſedem infuſa. Datur commode in omnibus quæ caput obſident
malis, orthopnoicis, hoc eſt, non niſi recta ceruice ſpirantibus, & ſimilibus. Item co-
xendicum cruciatibus, morbis articularibus, frigidis, lōgis, renum, & veſicæ vitiis. In-
ſuper iis, qui renitentes & præduros conceperunt affectus, ſic vt non niſi ægre excuti
queant. Diligenda eſt candida eius, & recens medulla. Atidior enim & nigricans, vt *Delectus.*
vitioſa, damnatur. Porro quum ob ſuam vehementiam cordi, ventriculo, iecori, & re- *Infrenātia.*
liquis viſceribus plurimum incommodet, imo vniuerſum perturbet corpus, faſtidiū,
& tormina excitās, permiſcenda illi ſunt perpetuo, quæ eius vehementiam emendant
& infrenant, vt eſt *maſtiche, galla, tragacantha*, & ſimilia. Datur ex ea, *Actuario auctore*, ſcru- *Pondus.*
pulus vnus cum aqua mulſa. Dioſcorides *quatuor obolorum*, id eſt, *ſcrupulorū duorum, pon-*
F *dere dandam eſſe* cenſet. Cui Aetius ſubſcribit: *imbecillibus tamen ſcrupulum ſufficere*, inquit.
Paulus drachmam integram, ſeu decem & octo ſiliquas dare non veretur. Meſue a ſili-
quis ſex, hoc eſt, ſcrupulo vno, ad decē ſiliquas progreditur, adeoque duorum ſcrupu-
lorum quantitatem non excedit. Atque Actuarii pondus tutiſſimum exiſtit, nec il-
lud temere tranſcendendum.

De Turbit. Cap. LXXXVIII. A

Nomina. Sententiæ auctorum de Turbit variæ. Serapionis. Meſues. Actuarii. Actuarius quando vixit. Officinarũ. Vis. Infrenantia. Error huius ætatis medicorũ communis. Modus dandi. Pondus.

TVrbit, Turpet, & Turpeton, recentioribus maxime Græcis vocatur. Diuerſi vero auctores aliud atque aliud *Turbit* pingunt. Siquidem Serapio vnus e familia Arabum de ſuo Turbit, ea quæ Dioſcorides de *Tripolio* tradit. Vt hinc perſpicuum euadat omnibus, Serapionis Turbit non eſſe, niſi Dioſcoridis Tripolium, quod vtriuſque hiſtoriæ collatio liquido demonſtrat. Ex eadem familia Meſue Turbit eſſe ſcribit radicem herbæ cuiuſdam, quæ folia baber ferulæ, & lacte turget. Sed quũ nulla alia ſtirps, quæ foliis ferulæ ſit, & lacteſcat, præter Thapſiam reperiatur, euidentiſſimum fit omnibus, Meſues Turbit non eſſe, niſi Dioſcoridis Thapſiam, *quemadmodum fuſius in tertio noſtrorum de Stirpium hiſtoria Commentariorum tomo demonſtrauimus.* Inter recentiores Græcos Actuarius, vir magnæ auctoritatis, & qui Nicolao Myrepſo *ſect. 40. cap. 8. teſte*, ſub Conſtan- B tino vixit, adeoque Serapione, Auicenna, & Meſue vetuſtior fuit, duplex Turpetum facit. Vnum non eſt, niſi Pituiſæ radix, quam Dioſcorides etiam Turbet barbaris vocari ſcribit. Album alterum, quod Alypum eſt Diſcoridis. Ceterum Turbit, quod in officinis medicorum proſtat, & hodie in frequenti eſt medicinam facientium vſu, nõ eſt niſi radix *Tithymali Cretenſis*, qui foliis eſt Portulacæ, *vt tomo tertio noſtrorum de Stirpium hiſtoria Commentariorum diximus*, vbi eius hiſtoriam inuenient ſtudioſi. Pituitam autem craſſam & lentam, putremque a ventriculo, thorace, neruis, & articulis vacuat. Meſue quidem tarde & imbecilliter ſuum Turbit purgare tradit, vt neceſſe ſit a Turbit officinarum eſſe diuerſum, vtpote ꝙ vehementer, & cum quadam turbatione purget. Quapro- C pter infrenantibus, ſi exhibetur, indiget, qualia ſunt roborantia ventriculum, & odorata, maſtiche, aniſi ſemen, careum, nux moſchata, & id genus alia. Noſtræ ætatis Medici Zingiber illi hoc nomine permiſcent, atqui non ſine maximo errore. Nam Zingiber eius actionem ac vehementiam non frangit, ſed magis intendit, quod diſertis verbis Meſue affirmat, & ratio ipſa confirmat, quæ acribus purgantium vim intendi docet. Nec eſt, quod hunc errorem Meſues exemplo tueri queant. Siquidem huius Turbit, niſi falſum adſtruxerit, tarde pituitam educit, ideo zingiberis adiectione actionis eius vehementiam intendere volens, recte illud permiſcuit. Datur ex melle roſaceo, vel paſſularum decocto, pondere vnius drachmæ. Nec temere vltra hanc quantitatem progrediendum. Meſue ad duas vſque drachmas de ſuo trito exhibet. De macerato, a D drachmis duabus ad quatuor vſque propinãdum eſſe cenſet. Sed quum noſtrum Turbit ſit eo, quod Meſues pingit, vehementius, in exhibendo Turbit põdus a Meſue præſcriptum vſurpari non debet.

De lathyri. Cap. LXXXIX.

Cataputia minor. Pondus. Cataputia maior.

LAthyris hiſtoriam in altero *de Stirpium hiſtoria Commentariorum tomo* indicauimus, ad quem locum lectorem nunc ablegamus. Selapſiis *Cataputia minor* vocatur. Vehementer purgat pituitam. Dantur grana eius maiora, vt teſtis eſt Actuar. 15. minora vero 20. Idem iis qui efficacius purgari cupiunt, ea mandenda præcipit: iis vero qui deiectionem non deſiderant copioſam, vt integra deuorẽt, præſertim vbi is, qui ſumit, malo & imbecillo fuerit ventriculo. Dioſcorides ad purgandum ſeptem, aut octo grana E ſufficere tradit, intra quod pondus conſiſtere tutius eſt. Alterius cataputiæ, quam maiorem vocant Seplaſiæ, Græci *Ciei*, Latini *Ricinum*, non eſt cur priuatim hoc loco mentionem faciamus, quod eius hiſtoria a nobis *in primo noſtrorum de Stirpium hiſtoria Commentariorum tomo* pleniſſime ſit tradita.

De elleboro. Cap. XC.

Genera. Niger. Forma.

ELlebori eſſe duo genera, omnibus eſt notiſſimum: album nimirum, & nigrum. Niger in Germania noſtra incognitus eſt, quod in ea non proueniat. Nam ſtirps, qua hactenus pro Elleboro nigro vſæ ſunt Selapſiæ, Enneaphylli alterum genus, *vt loco paulo ante citato docuimus*, exſiſtit. In aliis tamen regionibus nuſquam fere non in aſperis col- F libus, & ſitientibus locis naſcitur. Foliis platani, ſed minoribus, & nigrioribus, inciſuris pluribus diuiſis. Caule candido, elleboro ſimili, hoc eſt, palmi aut cubiti altitudine, feculaceo, bulborum tunicis, conuoluto. Flos ei ex purpureo candicans, & vuæ modo racemoſus, ſemenque in eo, vt Cnici, in purgationes adhibetur. Radices nigræ prætenues

ab vno

A ab vno faſtigio ſeu capitulo cæpe ſimili dependentes, & confibratæ, quarum vſus eſt in Medicina. Flauam atramq; bilem e toto corpore deorſum trahit, idq; citra vllam difficultatem: ideo febribus circuitu repetentibus, & longis obiicitur. Datur quoq; inſanientibus, altera in parte capitis exſiſtentibus doloribus diuturnis commodiſſime: præſertim viſceribus, vtero, & veſica purgatorium medicamentum poſtulantibus. Maxima vero vis eſt, peculiariter educere, quicquid ſanguini commixtum eum corrumpit: ideo veteraſcentibus arquatis morbis vtilis, & quibus in ſuperficie ſummatim aſperitates emerſerunt, hoc eſt, lepris, impetiginibus, & id genus aliis. Elephantia quoq; laborantibus confert. Ceterum ſuauitatis gratia, & vt vehementia eius frangatur nonnihil, quædam ex odoratis ſeminibus ei permiſcenda erunt. Datur ex paſſo, aut aceto mulſo, B ſcrupulorum ternum, ſeu drachmæ vnius pondere, aut paulo plus, vel minus, pro corporis habitu. Candidi hiſtoriam loco iam indicato pleniſſime tractauimus, vt non ſit neceſſe de eo hic priuatim verba facere. Raro hodie, ob eius immenſam vehementiam, Medici ipſo vtuntur.

Facultas. *Pondus.* *Album.*

De Euphorbio. Cap. XCI.

Vis.

E*vphorbium* liquorem eſſe arboris cuiuſdam, ſupra diximus. Pituitam craſſam & lentam, Aetio, Paulo, & Actuario teſtibus purgat, quantumuis impactam etiam neruis, & articulis. Aquam quoq; deiicit. Eſt vero celerrimum, & maxime ignea vi flagrans: vnde colicis, & aluum frigidiorem habentibus datur. Ceteros vehementer conturbat, & ſitim maxime ciet. Per ſe minime ſumendum, ſed ſemper illi nonnihil ex odoratis C ſeminibus aniſo, maſtiche, & ſpica nardi permiſcendum. Datur ex aqua mulſa. Præſtat autem cum melle cocto in catapotia digerere. Pondus, *Actuario teſte*, triobolare eſt. Meſue a ſiliqua vna ad tres progreditur, adeoque vltra ſcrupulum dimidium, aut duodecim grana ad ſummum non tranſcendit, idq; ſi vetuſtius fuerit. Ante annum, propter immenſam vehementiam, quam tum habet, haud temere vſurpandum erit. Quare vbi recens fuerit, vix quantitatem ab Actuario præſcriptam tranſcendemus, ſed infra tria, aut ſummum quatuor grana ſubſiſtamus.

Infrenātia *Exhibendi modus.* *Pondus.*

De Armenio lapide. Cap. XCII.

Vis.

A*rmenius*, ſiue *Armeniacus*, vel, vt vulgo appellatur *Armenus lapis*, quo pictores vtuntur: D *Aetio atteſtante*, ex Armenia defertur, vnde nomen aſſumſit. Præfertur qui friabilis, æquabilis eſt, & expers calculorum, quiq; non nigreſcit aduſtione. Atram bilem, & omnem lentum craſſumq; humorem ſanguini commixtum educit. Quare, *vt auctor eſt Actuarius*, melancholicis, elephanticis, & ſimilibus dari ſolet. Item in renum vitiis, & ſpirandi difficultate. Citra vero moleſtiam alui deiectionem mouet, neq; vllus ſtrangulationis timor ſubeſt, neque deliquium animi ſequitur: quæ duo fere in vehementioribus purgationibus accidere conſueuerunt. Hinc eſt, quod Aetius hunc infantibus, thoracis vitio vexatis, ad vomitum excitandum dari præcipiat. Pondus eius, *Actuario teſte*, eſt ſextula, hoc eſt, ſcrupuli quatuor, aut plus minuſue pro ſumentis viribus. Meſue non loti pondus eſſe drachmam ſemis, aut ſeſquidrachmam: loti autem E drachmam vnam, vel drachmas duas ſcribit. Alexander Trallianus ſcrupulos tres vel quatuor, loti vero quinq; vel ſex exhibet, adeoq; a Meſue non diſſentit. Lauatur autem iis liquoribus, qui refrigerandi vim habent, vt eſt cichorii liquor ſtillatitius.

Pondus.

De Cyaneo. Cap. XCIII.

Nomina. *Stellatus.* *Facultas.*

C*Yaneus*, vel, vt *Latini nominant*, cæruleus lapis eſt, quem Arabum familia *Lazuli*, & ſtellatum, quod maculas quaſdam aureas ſtellarũ modo radiantes habeat, vocãt. Optimus eſt, qui percuſſus celerrime ſcintillat, difficile frangitur, aureas guttulas oſtendit, & eſt exactiſſimo cæruleo colore, Armenio violentior eſt, ideoq; vt lauetur liquoribus frigefaciendi vim habentibus opus eſt. Commode quoq; cum aromaticis ac corroborantibus medicamentis, cinamomo, & maſtiche propinatur. Vim purgantem melancho- F liam ſupra & infra obtinet. Quocirca aduerſus omnes melancholicos affectus, Maniã, melancholiam, cancros, alphos nigros, quartanas, & hæmorrhoidas valet. Dum vritur, cæruleus magis euadit, ſi legitimus eſt: adulterinus autem vſtione nigricat. Pondus eius, quod Armenio vehementior ſit, minus eſſe debet. Meſue drachma vna vſque ad drachmas duas & dimidiam, in Cyaneo exhibendo, progredi audet.

Probatio. *Pondus.*

De Hermodactylo. Cap. XCIV.

A

Hermodactyli duo genera. 1. 2. Hermodactylus Pauli. Franciſci Alexandri reprehēſio repulſa. Inſtenantia. Pondus. Colchicō.

H*Ermodactyli* Meſue duo facit genera. Vnum radice digitali longitudine, quod non eſt niſi *Beben*, & minime ephemerum, non lethale, vt nonnulli exiſtimant, *quemadmodum in noſtris ſuper Nicolaum Myrepſum annotationibus* demonſtrauimus. Alterum radice rotunda: quod itidem in duo partitur genera. Vnus enim habet radicem albam, craſſam, ac modice duram, atq; is eſſe videt, qui in hodiernum diem nomen Hermodactyli in officinis Medicorum retinet. A Paulo quoq; qui *Hermodactylus* appellatur, albus eſt. Hic alui deiectionem molitur, pituitamq; craſſam, ab articulis præſertim extrahit. Ob id priuatim in podagra, & articulorum doloribus, quum humores defluunt, datur per ſe, vel decocto aliquo conuenienti. Admouetur etiam articulis dolore affectis cum farina hordei, vitellis ouorum, & mica panis. Nec ſolus Meſue album *Hermodactylum* conferre podagræ, adeoq; Pauli eſſe Hermodactylum innuit, verumetiam Serapio. Vt falſo me reprehendat Franciſcus Alexander, quod *Hermodactylum* Meſues, eundem cum Pauli *Hermodactylo* eſſe ſtatuerim. Quum enim vterq;, Meſue nimirum & Serapio, rubrum occidere ſcribat, vt ab albo diuerſus ſit, neceſſe eſt. Sed bono viro impoſuit, quod Pauli *Hermodactylum* cognitum non habuerit. Ceterum is, *Paulo auctore*, ſtomacho nimis quam aduerſatur. Proinde aliqua, quæ eius malitiam corrigant, ac vehementiam coerceant, illi miſcenda erunt: vt ſunt *cinnamomum, maſtiche, Zingiber, aut piper longum.* Datur cum oxymelite ſcyllitico, aut melle roſaceo, pondere drachmæ vnius, aut plus aut minus, pro ſumentis viribus. Alterum genus Hermodactyli rotundi, foris nigram aut rubentem radicem obtinet. Atq; is eſt, qui Croci flore per autumnum ſeſe paſſim in pratis oſtentat, & vulgo *Hermodactylus* nuncupatur. Græcis vetuſtioribus *Colchicon* dicitur, *vt tomo noſtrorum de Stirpium hiſtoria Commentariorum ſecundo capioſe admodum oſtendimus.* Is intra corpus, vtpote venenatus, tuto haud ſumitur. Sed Hermodactyli hiſtoriam multo exquiſitius *altera noſtrorum de Stirpium hiſtoria Commentariorum tomo* tractauimus, ad quem nunc lectorem ablegamus. Atque inde quam pueriliter Rondeletius, alioqui vir doctiſſimus, *in ſua Pharmacopolarum officina in pilulis fœtidis*, de Hermodactylo diſſeruerit, omnibus patebit. Vt enim reliqua taceam, quis vnquam Græcorum *Pentaphylli radices, Hermodactylos* appellauit? Certe nō credidiſſem, virum hunc herbarum tam exiguam habere cognitionem, niſi id ipſum ex eiuſdem annotationibus certe cognouiſſem. B C D

De Tithymalo. Cap. XCV.

Eſula. Vis. Pondus.

E *Tithymalorum* genere eſt herba, quæ vulgo & officinis *Eſula* vocatur. Quapropter pituitam & bilem elicit, quemadmodum alii Tithymali. Virentes illorum ramuli, *Actuario teſte*, fictili paulatim torrendi ſunt, tritique cum polenta ſcrupulorum ternū pondere, miſcendi in aqua, & in potu præbendi: quippe quod exſiccati ſurculi impotentiores habeantur. Admiſcenda tamen iis erunt odorata aliqua medicamenta, & quæ eorum vehementiam frangere poſſunt. Sunt hodie, qui plus de Tithymalis in puluerem redactis, quam drachmam vnam exhibent. Tutius tamen eſt, vt intra pondus ab Actuario, optimo auctore, nobis præſcriptum conſiſtamus. Hiſtoriam & picturas omnium Tithymalorum, qui ſeptem numero ſunt, *in tertia noſtrorum de Stirpium hiſtoria Commentariorum tomo* reperient ſtudioſi: vt non ſit neceſſe hic de iis fuſius tractare. E

De Elaterio. Cap. XCVI.

Elaterium quid. Vis. Pondus.

E Laterium, *vt ſupra quoq; monſtrauimus*, eſt ſuccus e fructu ſylueſtris Cucumeris expreſſus. Modum autem exprimendi Dioſcorides docet. Bilem & pituitam vacuat. Eius maximum pondus, *auctore Dioſcoride*, obolus eſt: minimum, ſemiobolus. Pueris tamen minus adhuc eſt dandum: chalci nimirum duo, id eſt, *grana quatuor.* Actuarius ternos obolos, hoc eſt, ſcrupulum vnum & ſemis, cum lacte recens emulcto exhibet.

De Thymelæa. Cap. XCVII.

Thymelæa.

T Hymelæa officinis *Mezereon* dicitur. Pituitam & aquam purgat, ſi viginti granorum interna bibantur, aut ſummum triginta, *quemadmodum Actuario placet.* Verum quoniam adurentis ſunt facultatis, ea præſtat in catapotia cum melle cocto formare, aut vuæ acino, farinę ſimiliue quopiam inuoluere, ac ſimul hordei cremorem ſuperbibere. Praſtat etiam poſt hauſta grana gnidia roſaceum aut melinum ſorbere, ne fauces inflammentur. Nemo tamen iis, vt etiam catapotiis ex ipſis confectis facile, niſi in robu- F

A ſtis, ac fortioribus corporibus vti debet. Hic finem libro primo imponemus: quod ſi quid adhuc deſideretur, id in altero libro explicare ſtudebimus.

DE VSITATA HVIVS TEMPORIS COMPONENDORVM MISCENDORVMQVE MEDICAMENTOrum ratione, Liber Secundus, Medicamentarius dictus, Leonhardo Fuchſio Medico auctore.

PROOEMIVM.

B *Superiore libro ſumma, qua potuimus breuitate, & quantum inſtituto noſtro ſufficere arbitrati ſumus, ſimplicium, quibus in componendis medicamentis noſtræ ætatis Pharmacopæi vtuntur, catalogum præmiſimus, & quid de ſingulis ſtatuendum eſſet, indicauimus: nulla alia ſane de cauſſa, quam vt recte cognitis ſimplicibus, adulterina abijcerent, nec illa compoſitionibus ſuis permiſcerent. Quum autem ſimplicibus omnia curari nequeant, neceſſaria fuit compoſitorum inuentio. Sæpe enim multifariam compoſiti ſunt affectus, vt in ijs curandis non diuerſa tantum, ſed & cõtraria medicamentorum genera requirantur, vt ſicubi repellendum ſimul eſt, & diſcutiendum. Præterea, vt affectus ſimplici medicamento curari poſſit, cogimur tamen interdum multa miſcere, quod nullum in manibus ſit ſimplex, quod conueniat. Deniq́ quorundam eſt ea natura, vt niſi cum alijs miſceas, vel inutilia, vel noxia futura ſint.* In altero *igitur* huius operis libro, *compoſitorum* C *medicamentorum omnium, quæ hodie in officinis Medicorum proſtant, conficiendorum ratio exponetur. Quare optima ratione* Medicamẽtarius liber *inſcribitur: ita enim rectius, quam, vt vulgus Medicorum ſolet,* Diſpenſatorium *appellabitur. Compoſita vero medicamenta vocamus, quæ vel Medicus, qui naturæ miniſter ac imitator eſt: vel Pharmacopæus, qui Medici miniſter eſt, ex varijs ſimplicibus commiſcet ac componit. Siquidem veteres Medici in componendis medicamentis multum operæ, artis, & ſtudij poſuiſſe conſtat. Vt ridendi ſint prorſus, qui Pharmacopæam a Medica diſtinctam eſſe artem exiſtimant. Neceſſario autem, vt hic liber ordine ſecundus eſſet, curauimus. Fieri enim non poteſt, vt quiſpiam ea, quæ in tertio & quarto tradentur libris, aſſequatur, niſi prius quæ in hoc commemorantur compoſita medicamenta, omnia perſpecta habeat. Quomodo enim ſimplicia & compoſita inter ſe recte quis miſcebit medicamenta, qui non vtrorumq́ prius rationem pro*D*be cognitam habet? Quapropter ordinis ratio, quæ in recte docendo plurimum momenti obtinet, poſtulauit, vt hunc ſibi locum liber ille Medicamentarius dictus, vendicaret. Quod ſi vero quiſpiam cauſſam etiam cur librum hũc exarauerim, ac prioribus tribus adiecerim, ſcire volet, non pigebit me illam quoq́, atqui breuiter, referre. Non fuit autẽ alia, niſi ſumma neceſſitas. Quum enim animaduerterem, ſingulos Pharmacopolas ſingulis fere in locis ſuos ac proprios, eosq́ magna ex parte manuſcriptos, ac inter ſe plurimum, pro cuiuſq́ qui eos conſcripſit, arbitrio, variantes libros, ex quorum præſcripto ſua componunt medicamenta, habere, hocq́ nomine fieri, vt raro admodum ſimili modo in officinis noſtris parata medicamenta proſtarent: committere non potui quin hunc laborem ſubirem, ac curarem, vt tandem haberent Pharmacopæi Medicamentarium librum, vel vt ipſi nominant* Diſpenſatorium, *optima & exquiſita ratione a nobis exaratum, unde ſubinde omnes ſua* E *conficerent medicamenta. Nam plurimum refert, reiq́ publicæ intereſt, vt uniformiter in officinis compoſita ſint medicamenta: quod alias Medicis non raro errandi præbeatur occaſio, ægrotantibusq́ ex eorundem erratis non leue immineat periculum. Quod quum omnibus in confeſſo ſit, non eſt cur multa demonſtratione egeat. Vt vero Pharmacopæorum, plurimum imperitorum, hæſitationi conſuleremus, ſingulis compoſitionibus, quæ idipſum requirebant, Annotationes, adiecimus: in quibus non ſolum voces obſcuriores, ſed & res ipſas difficiliores explicauimus, hac quidem ratione non ſolum Pharmacopæis, verumetiam Medicis conſulere volentes, vt nihil plane eſſet, in quo hærere poſſent. Hinc eſt quod interdum ea, quæ Pharmacopæorum captum exſuperant, attigerimus. Vt autem ordine optimo ſingulorum medicamẽtorum compoſitiones traderemus, librum hunc Medicamentarium in Sectiones digeſſimus, vt ſingulæ ſui generis medicamenta continerent, & ab inueſtigãtibus illæ fa*F*cile & expedite inuenirentur. Inſumma, nihil neglexim9, quod operi lucem afferre poſſe indicauimus. Hortamur itaq́ Pharmacopæos, vt in componendis medicamentis tum veterum, tum recentiorum diligenter caueant, ne quid adiiciant, vel omittant, ſed omnia ad præſcriptum eorum, qui medicamenta compoſita ſtruxerunt, conficiant. Abſit hinc ſtudium gratificandi aliis, qui ſuauioribus delectantur medicamentis, niſi id fieri poſſit citra virium labefactationem.*

Neceſſaria eſt medicamentorũ compoſitio.

Medicamentarius liber.

Diſpenſatorium.

Compoſita medicamenta.

Cauſſa huius libri ceteris adiecti.

Annotationum ratio

De ponderum, quorum in componendis medicamentis vſus eſt, ratione. A

Sectio I.

Ponderũ cognitio neceſſaria Medico.

QVum citra ponderum, quorum in conficiendis medicamentis vſus eſt, cognitionem, ratio componendorum medicamentorum intelligi haud poſſit, principio de iis nobis eſſe diſſerendum putaui. Non ſolum autem hoc nomine ponderum ratio Medico cognoſcẽda venit: ſed & ideo, ne eorundem inſcitia accidat, vt ægris exitium afferatur. Nam quum conſtituta & certa ſint quorundam medicamentorum pondera, adeo ſane; vt ſi quis ea temere nõ obſeruet, aut tranſcendat, certam & indubitatam corpori noxam, & nonnunquam etiam perniciem acerſat: nihil profecto æque curandum Medico erit, quam vt eorundem plenam & exquiſitam notitiam habeat. B Ponderum itaq; tum nomina, tum rationem breuiter hic, & quãtum inſtituto noſtro cõuenit, perſtringemus, vt paratiores ad cõpoſitorum medicamẽtorũ tractationẽ veniamus. Principio autem de iis, quibus Græci & Romani Medici vſi ſunt, agemus: qualia quidem ſunt, *libra, quadrãs, vncia, denarius, hexagium, drachma, ſcrupulus, ſiliqua, & obolus.*

Libra Medica. Duodenaria. Romana. Pondo.

Libra Medica, quæ Græcis λίτρα dicitur, eſt vnciarum duodecim. Hinc *duodenaria* & *Romana*, quod illa Romani vſi fuerint, vocatur. Hæc alio nomine pondo nominatur: idq; vbi per ſe, ſiue abſq; alio pondere ſcribitur & effertur. Vbi vero cum alio ponderis vocabulo adiungitur, idem ſignificat, quod Græcis σταθμὸς & ὁλκὴ, hoc eſt, *pondus*: vt *pondo libra, pondo vncia.* Libra igitur Medica, quatuor quadrantes cõtinet.

Pharmacopœorũ error.

Quum igitur Medica libra non niſi duodecim contineat vncias, quod multis C exemplis declarare poſſemus, plurimum hallucinentur noſtræ ætatis indocti Pharmacopœi neceſſe eſt, qui libram ſedecim vnciarũ, quod ſane mercatoria & negotiatoria habet, ad conficiẽda medicamenta vſurpant. Quod vero eiuſmodi libra vtantur, e libræ partibus, quadrante maxime, quam quartam illi nominant, facile demonſtratur. Siquidem huic quatuor vncias attribuunt: quapropter vt eorundem libra ſedecim contineat vncias, fateantur oportet. Si enim quatuor vncias quater ſumſeris, ſedecim prodibunt vnciæ, quæ libram conſtituent mercatoriam.

Quadrãs. Triens. Sextans.

Quadrans itaq;, *ſic enim Latini quartam libræ partem appellant*, trium & non quatuor vnciarũ pondus exſiſtit. Triens autẽ quatuor vncias cõtinet. Sextãs, ſextam libræ partẽ, hoc eſt, vncias duas habet. Quocirca in manifeſto errore omnes ꝓpemodum Germaniæ noſtræ Seplaſiarii ac Pharmacopœi verſantur, eo ꝙ triente ꝓ quadrãte vtantur. D Monacenſes tamen Pharmacopolæ (ꝙ olim, dum illic medicinam facerẽ, deprehẽdi) legitima quadrãte vtebantur.

Vncia.

Vncia, Græcis οὐγγία dicta, quæ, *vt comprehenſum eſt*, duodecima libræ Medicæ pars exſiſtit, drachmis octo, ſeu denariis Romanis ſeptem conſtat.

Denarius. Nicolai Salernitæ & Seruitoris error.

Denarius itaq; pendet drachmam vnam, & ſeptimam eius partem: Vnde ſe prodit Nicolai Salernitæ error, qui nulla veterũ auctoritate fultus, vnciæ drachmas nouem tribuit. Cui etiam *Seruitor*, ſcriptor triobolaris, ſubſcribit. Atq; hos egregios duces magna Pharmacopœorum turba, nullo habito delectu, ſequitur: nullaq; mehercle alia ratione, quam quod a iam dictis auctoribus ſic eſt ſcriptum, ſeſe tuentium: quum potius illis iudicio meliorum tum Græcorum tum Latinorum auctorum ſtandum eſſet.

Interpretũ Galeni erratum.

E Panditur & hinc quorundam Galeni interpretum error, qui perpetuo denarium cum drachma confundunt, alterum pro altero pondere vertentes: quum tamen conſtet, denarium, *vt iam oſtenſum eſt*, drachma paulo, ſcilicet vna ſeptima, eſſe grauiorem.

Exagium. Sextula. σίγλον.

Exagium, vel vt Græci appellant ἑξάγιον, pondus eſt quatuor ſcrupulorum. Nouum eſt nomen, quo recentiores Græci vſi ſunt, maxime Actuarius *in Antidoto aurea Alexandrina.* Latini *Sextulam* id pondus nominant: Græci alio nomine σίγλον appellant. Quanquam Nicolaus Myrepſus, ſi locus non eſt mendoſus, ita Saracenos ſiliquam vocare ait.

Drachma. Scrupulus.

Drachma, quæ Græcis δραχμὴ & ὁλκὴ vocatur, octaua eſt vnciæ pars, habetq; in ſe ſcrupulos tres. Scrupulus autem, ſiue *ſcriptulus* qui Græcis γράμμα, quaſi primum ponderis elementum, nominatur, obolos duos pendet.

Obolus. Siliqua. καῤῥούβια. Granum. σιτάριον.

Obolus itaq; dimidium eſt ſcrupuli, ſeu ſexta drachmæ pars, pendetq; ſiliquas tres. F Siliqua, quæ Græcis κεράτιον, Actuario more vulgi καῤῥούβια dicitur, grana quatuor frumẽti pendet. Frumenti vero granum Græcis σιτάριον nuncupatur: σῖτος enim illis frumentum ſignificat. Sed quum frumenti genera, Græcis nota, ſint plura, *triticum, hordeum, zea,*

auena

A *auena, oryza, milium, panicum*, & Græci ipſi non explicarint, cuius frumenti quatuor grana pendãt ſiliquæ ſemẽ, hoc alius in aliam accepit partem. Pleriq; tamen id de hordei aut tritici granis ſcriptum eſſe interpretantur. Atq; referendum id quidem non ad omnia grana, ſed mediocria, non enormia: neq; ad habitiora, neq; ſtrigoſa & emaciata. Quod ſi igitur ſiliqua quatuor frumenti grana, vt demonſtratum eſt, pẽdet: & ſcrupulus ſex ſiliquas, vt grana frumenti quatuor & viginti complectatur, ſcrupulus neceſſe eſt. Plurimum itaq; errant Pharmacopœi, qui a Græcis & Mauris diſſidentes, ſtatuũt ſcrupulum viginti granorum eſſe. Eum autem errorem ex Nicolao Salernita ſuxerunt. Ceterum ſi ad legumina reſpiciamus, vnum granum ſeu ſemen ſiliquæ, ſex lentis ſeminibꝰ, quod nos experientia comprobauimus, pondere ſuo reſpondet. Hæc ſi ſexies ſumſeris (ſiliquæ

Pharmacopolarũ error.

B namq; ſex, *vt dictum eſt*, pendent ſcrupulum) in vniuerſum ſex & triginta lentis ſemina prodibunt, quæ pondus ſcrupuli habent. Hinc patet, Rhemnii Fannii Palæmonis in libello de *Ponderibus & menſuris* inſcripto locum mirifice eſſe deprauatum, vbi inter cetera de *ſcrupulo cap. 1.* ſic ſcriptum reliquit:

Rhemnii Fannii locus emendatus.

Semina ſex alij ſiliquis latitantia curuis
Attribuunt ſcrupulo, lentes veraciter octo.

Nam ſi quis octo lentis ſemina cum ſcrupulo ponderare haud grauatus fuerit, is manifeſto comperiet, non octo lentis ſemina, vt præſcripta innuunt carmina: ſed quatuor & quater octo, id eſt, triginta ſex, *vt paulo ante quoq; diximus*, ſcrupulum pendere. Multo enim leuiora ſunt octo lentis ſemina, quam vt ſcrupulum æquare poſſint. Proinde Fan-

C nii locus ita legendus erit:

Semina ſex alij ſiliquis latitantia curuis,
Attribuunt ſcrupulo lentes quatuor, quater octo,
Aut totidem ſpeltas numerant, triſteſue lupinos
Bis duo.--Lupini autem quatuor ſemina pendere ſcrupulum, cũ Fannio Græcus Nicandri interpres tradit. Etſi Mauri tria tantum conſtituere ſcrupulum literis prodiderunt. Atq; ſic quidem ſe habent pondera, quibus olim veteres tum Græci, tum Romani vſi ſunt, & hodie quoq; vtuntur Medici. Nunc ad ea veniemus, quibus peculiariter, præter iam dicta, Arabes vſi ſunt: inter quæ primo nobis occurrit *aureus*, qui ipſis Arabibus *denarium* ſignificat, hoc eſt, *pondus drachmæ vnius cum ſeptima eiuſdem parte*: & nequaquam,

Arabũ pondera.
Aureus.

D vt plerique putant, *drachma vnius & dimidia*. Dein *Danich*, quod perperam Recentiores efferunt *Danic*, pondus eſt Arabibus, quod a Græcis θέρμος, a Latinis *lupinus* dicitur. Hoc Cleopatram imitati Arabes, aiunt pendere duas oboli tertias partes. Quum enim obolus pendat grana duodecim, ſeu dimidium ſcrupulum, *Danich* pendat grana octo neceſſe eſt. Siquidem quatuor grana ter ſumta, conſtituunt duodecim. Verum eſſe quod dicimus, Serapio confirmat, dum inquit: *Obolus eſt Danich vnum & dimidium*, id eſt, *grana duodecim*. Tertii generis pondus, quo Arabes vtuntur, eſt *Kirat*. Sic autem ſiliquam Græco vocabulo, quod eſt κεράτιον, deprauato nominant. Et nõ eſt niſi dimidia pars Lupini. Quod ex Auicenna liquet, qui ait: *Et omnis Kirat, eſt grana quatuor hordei: quippe Lupinus octo grana hordei pendit*. Æreolum quarti generis pondus, duo grana

Danich.
Kirat.
Æreolũ.

E hordei pendit: Granum autem hordei apud Arabes minimum pondus eſt. Habent quidem & alia pondera Arabes, ſed illa duntaxat referre volui, quod iis maxime Meſue filius, ex cuius præſcripto multa hodie conficiuntur medicamenta, vtatur. Quod ſi vero quiſpiam pleniorem & exquiſitiorem ponderum iam dictorum, & aliorum omniũ cognoſcere cupit, is libros Georgii Agricolæ, viri perpetua memoria digni plane aureos ea de re ſcriptos legat. Ceterum Medici quaſdam res ſimplices, ex quib. medicamenta conficiunt, interdum non metiuntur, nec ponderant: ſed numero, vel manus complexu ſumunt. Altero modo quum ceteris miſcentur *Pruna, Ficus, Ziziphα, Myxa*, & id genus alia: altero, quum herbæ aut flores aliis permiſcentur, tum enim faſciculum, *vt eſt apud Scribonium Largum*: ſiue manipulum, *vt apud Cornelium Celſum*, ho-

Granum hordei.

F rum eſſe ſumendum præcipiunt. Græci potiſſimum Recentiores, non ſolum δραγμίδιον, id eſt, *faſciculum*, ſed etiam δραγμίδιον χειροπληθές, id eſt, *faſciculum qui manu comprehendi poteſt*, nominant. Siquidem faſciculus, ſiue manipulus non eſt, niſi quod ſumma manu cõplicata apprehendi & complecti poteſt. Atq; manipuli voce rei ruſticæ ſcriptores crebro vtuntur. Recentiores Medici *pugillo*, quod diminutiuum a pugno exſiſtit, pro pondere

Faſciculus.
Manipulus.
δραγμίδιον.
Pugillus.

vtuntur. Significat vero illis pondus herbarum & florum, quod pugno, ſeu compreſſis A
in extremo digitis capi poteſt, adeoq; alteram fere manipuli partem. Quod quidem genus ponderis recentioribus Græcis, Aetio potiſſimum, δράξ nuncupatur. Nunc reliquum eſt, vt notas ponderum, quibus hodie in conficiendis medicamentis tum Medici, tum Pharmacopœi vtuntur, ſubiiciamus, quæ ſunt eiuſmodi:

δράξ.

Ponderũ notæ.

Libra	*Hac nota*	℔.	eſt.
Semis		ß.	
Quadrantis		q̃r.	
Vncia		℥.	
Drachma		ʒ.	

Scrupuli	*Hac nota*	℈.	eſt.
Grani		g̃.	
Manipuli		M.	
Pugilli		P.	

Etſi autem præſtaret, abiectis ac poſthabitis prorſus iam dictis notis, pondera ipſa B
primis ſuis ſaltem literis, ſi non integra, ſcribere potiſſimum vnciam & drachmam, ne ſcilicet notarum ʒ & ℥ affinitate vel Medici, vel Pharmacopœi ipſi magno mortalium incommodo peccarent, & aberrarent: tamen quum vſus longi temporis id obtinuerit, vt pondera notis potius quibuſdam, quam literis deſignentur, in eam maxime curam incumbere decet Medicos, vt accurate ductus notarum delineent, quo ab omnibus agnoſci, & aliæ ab aliis diſcerni queant, ne ſcilicet ſcribendi negligentia Pharmacopœis errandi occaſionem præbeant. Nos quidem neglecto, quo hodie Medici vtuntur, more, pōdera & menſuras medicamentorum integris dictionibus, quo minus tum Typographus in iis excudendis, tum Pharmacopœi in conſtruendis compoſitionibus aberrarent, expreſſimus. Sed de ponderibus ſatis, ad medicamentorum igitur compoſitiones iam tranſire tempeſtiuum eſt. C

DE ANTIDOTIS, SEV CONFECTIONIBVS magnis vocatis, & opiatis, Sectio II.

Aurea Alexandrina. Nicolai Myrepſii.

AD Capitis fluxiones, a frigore natas, efficax eſt: dolorem enim eius confeſtim mitigat. Oculorum lacrymas ſiſtit, dentium dolores ſanat, non modo epota, ſed & impoſita. Comitialibus ſubito factis, prorſus auxiliatur. Furioſorum incompoſitos motus compeſcit, & in vniuerſum omnem capitis dolorem mulcet. Tuſſientibus, tabidis, humores ægre a thorace reiicientibus, cardiacis, ſanguinemq; exſcreantibus mirifice opitulatur. Confert etiam reſolutis, viſcerum & laterum malis. Lapides conterit, D
ſtillicidium & difficultatem vrinæ ſoluit, & omnia vteri vitia diſcutit. Quotidianis, tertianis, & quartanis febribus ante inuaſionis horam ſumta ſuccurrit. Quiſquis denique ſemper hac vti antidoto conſueuerit, is neq; apoplexiæ, neque colico malo vnquam obnoxius erit. Conficitur autem in hunc modum. *Aſari,* [1] *ſeminis hyoſcyami,* [2] *carpobalſami, ana drachmas duas & dimidiam. Caryophylli, opij,* [3] *myrrha, cyperi, ana drachmas duas.* [4] *Balſami, cinamomi,* [5] *folij, Zedoaria, Zingiberis,* [6] *coſti, corally,* [7] *caſia, euphorbij, tragacantha, thuris,* [8] *ſtyracis calamita,* [9] *ſaluia,* [10] *mei, ſeſelias,* **ſinapi,* [11] *ſaxifraga, anethi, aniſi, ana drachmā vnam. Ligni aloes,* [12] *rhei pontici, alipta moſchata, caſtorij, ſpica, galanga, opopanacis, anacardij, maſtiches ſulphuris ignem non experti crudiue, radicis paonia, eringij, carnis palmularum,* [13] *behen albi & rubri, roſarum, thymi, acori, pulegij, ariſtolochia longa, gentiana, corticis radicis mandragora,* E
chamadryos, [14] *phu, ammeos, baccarum lauri, piperis longi, piperis albi, xylobalſami,* [15] *carnabadij,* [16] *amomi,* [17] *ſeminis macedoniſii,* [18] *libyſtici, ruta,* [19] *ſinonis, ana drachmam dimidiā. Auri puri, argēti puri,* [20] *margaritarum non perforatarum,* [21] *oſſis anterioris narium purpura, oſſis cordis ceruini, ana grana frumentacea quatuor decim. Lapidis ſaphyri, ſmaragdi, iaſpidis, ana drachmam vnam. Nucis auellana drachmas duas. Pyrethri, ramēti eboris, calami odorati, ana grana frumentacea viginti nouem.* [22] *Mellis, aut ſacchari, quod ſatis eſt.*

ANNOTATIONES.

HÆc integra & legitima eſt, & ad verbum e Græco Nicolao tranſcripta Aureæ Alexandrinæ compoſitio, quam ſi cum aliorum codicum deſcriptionibus cōferre volueris, reperies in iis quędam deſiderari. Non eſt autem, quod quiſpiam ſperet a nobis, vt componendi rationem præſentis, & aliorum F
etiam ſequentium antidotorum exponamus: id namque infiniti fere laboris eſſet, ſed quod polliciti in huius libri procemio ſumus, ſi quæ vel vocum, vel rerum obſcuritas & difficultas in medicamentorum compoſitionibus occurrat, hanc breuibus ſemper annotationibus illuſtrabimus. Nec etiam de ſingulis annotationes ſtruemus, ſed de iis ſolum, quorum nulla in libro primo facta eſt mentio. Aurea vero dicta eſt, ab auro, quod eius compoſitionem ingreditur. Alexandrina autem cognominatur ab inſigni vrbe Ale-

Aurea cur dicta.

A be Alexandria, vbi conſtructa eſt. Nam illic ſtudia bonarum artium maxime floruerunt, vt mirum non ſit, optimos quoq; Medicos ibidem commoratos fuiſſe.

1 Seminis hyoſcyami.) Quotieſcunque Hyoſcyami ſeminis ſimpliciter & ſine adiectione fit mentio, ſemper album inaudiendum erit. Hoc enim placidiſſimum exſiſtens, ad Medicinam vtile eſt. Quod ſi vero illud non adſit, flauo vtendum erit. Nigrum autem, vt inutile ac venenatum, penitus fugiendum. Id quod ſemel monuiſſe Pharmacopœos ſatis ſit. Hy. ſcyamus ſimpliciter album latus

2 Carpobalſami.) Quum ſuſpicio non leuis, imo indubitatum ſit, neq; Carpobalſamum, neq; Opobalſamum, neque Xylobalſamum Seplaſiarum eſſe legitimum & verum: non temere illis ad conficienda medicamenta vtendum erit, ſed potius ex officinis Medicorum eiicienda, & ſuccedaneo illorum vtendum, quod auctore libelli περὶ ἀντιβαλλομένων teſte, eſt radix violæ albæ: ait enim, ἀντιβαλσάμου λευκοῦ ἴου ῥίζα. Violam autem albam, non Theophraſti, ſed Dioſcoridis, quæ Seplaſiis & Arabibus Cheiri dicitur, hoc B loco inaudire oportet. Hæc enim commodiſſime pro Balſamo vſurpari poteſt. id quod facultates vtriuſque abunde docent. Vt enim Balſamum eſt tenuium partium, menſes mouet, vterumq; aperit: ſic quoq; radix, flores, ſemen, & totus Leucoii ſiue violæ albæ frutex. Immo radix eius, vt guſtus liquido docet, mordax & acris reperitur, & aliqua ex parte odorata. Vt odio digna ſit Matthioli tum impudentia, tum pertinacia, qui aſſirmare audet, eam radicem nec morſu mordacem, nec feruentem ore, nec vlla ex parte odoratam, contra manifeſtum tum narium, tum linguæ iudicium. Parum igitur circumſpecte aliorum ſententias ſuggillat & arrodit Matthiolus. Quod vero ad libellum ſuccedaneorum Galeno adſcriptum attinet, facile cõceſſero, hunc non eſſe Galeni, ſed ſpurium, quod multa ſubſtituat abſurdiſſima, quod nos ſupra in noſtris ſuccedaneis etiam aliquoties oſtendimus. Tamen non eſt improbandum, quod balſamo ſubſtituit violæ albæ radicem, propter cauſſam quam produximus. Quum itaq; habeamus a natura productum, quo pro omnibus iam dictis vtamur: non eſt cur ad aliquod arte paratum, nempe oleum Charyophyllorum, vt Valerius Cordus cenſuit, confugiamus. Carpobalſamum. Succedaneu balſami. Viola alba. Cordi opinio improbata.

C *3 Myrrhæ.)* Actuarius Latinus, a Ruellio conuerſus, pro Myrrha habet baccarum Myrti. Sed locum illum eſſe deprauatum, e Nicolao abunde liquet, qui hic habet σμύρνης. Latini etiam codices omnes, qui Nicolao Præpoſito hactenus attributi ſunt, Myrrhæ legunt. Vt dubium non ſit, pro σμύρνης apud Actuarium falſo ſcriptum eſſe μυρσίνης: & facilis quidem ab altera in alteram vocem fuit lapſus. Porro optima & vera Myrrha inuentu rara eſt: vt hoc nomine metuendum ſit, officinarum Myrrham non eſſe legitimam. Suſpicionem hanc auget, quod notæ, quæ ſunt apud Dioſcoridem, & libro primo commemorantur, illi non omnes conueniant. Quin ipſi Bdellii indicia magis reſpondere videntur, quam Myrrhæ, vt ea de cauſſa Bdellii potius quam Myrrhæ ſpecies quibuſdam eſſe putetur. Quicquid autem ſit, conſtat non eſſe optimam, nec inter Myrrhas deterrimam. Apparet autem, eam eſſe Myrrhæ ſpeciem, quæ Caucalis Dioſcoridi nominatur. Quippe hæc ὑπέρωρος, hoc eſt, vltra tempeſtiuitatem producta, bonitatem ſuam amiſit, & exolctarum more areſcit, nigra ac retorrida exſiſtit. Actuarii locus emendatus. Myrrha. Caucalis Myrrha.

4 Balſami.) Valerius Cordus in ſuo medicamentario libro, pro Balſamo habet Opobalſamum, quod D admiratione dignum eſt: quandoquidem in Græco Nicolai codice βαλσάμου, & in Latinis quoq; codicibus ſcriptum ſit Balſami. Sed quum neutrum habeatur, parum refert vtro modo legas. Vtendum enim erit ſuccedaneo, quod qualis ſit, paulo ante expoſuimus. Ridet me hoc in loco Franciſcus Alexander, quod notarim Cordum propterea, quod pro Balſamo ſubiecerit Opobalſamum, quod per balſamum ſit intelligendum Opobalſamum, ignorans Myrepſum diſtincte iis vocibus Xylobalſamũ, Opobalſamũ, Carpobalſamum, & Balſamum vti, atq; per tres priores lignum, ſuccum, & fructum ſemenue, per quartam vero herbam ipſam intelligens. Quapropter non tantum ridendus, ſed cachinno excipiendus nobis hoc nomine Franciſcus erit. Cordus.

5 Folii.) Folio vero, quod Græcis vetuſtioribus Malabathrum dicitur, Seplaſias deſtitui, libro primo indicauimus. Succedaneo igitur eius vt Pharmacopœi vtantur, eſt neceſſe, quod Galeno auctore eſt κασία στρογγύλη, ἢ ναρδόσταχυς, ἢ ἀτρακτυλίς: id eſt, caſia rotũda, aut ſpica nardi, aut atractylis. Quum vero hæc E antidotus alioquin capiat caſiam, & ſpicam nardi, præſtat folii loco atractylim vſurpare. Quæ qualis ſit, in primo de Stirpium hiſtoria commentariorum tomo monſtrauimus. Atractylim autem folii eſſe ſuccedaneum, hinc omnibus palam fit, quod hæc idem temperamentum, eandemque facultatem cum Spica nardi obtinet. Siquidem in primo ordine calefacit, & ſecundo exſiccat, obſtructionesq; iecoris, ac aliorum internorum viſcerum, perinde atq; Spica nardi, tollit: vrinam cit, & fluxiones deſiccat, vt hinc omnibus perſpicuum euadat, Galeni locum hunc in libello περὶ ἀντιβαλλομένων eſſe mendoſum. Nam illic falſo ἢ τράκτυλος, pro ἢ ἀτρακτυλὶς ſcribitur. Nullibi enim neq; apud Galenum, neque Dioſcoridem ſtirpis, quæ Tractylos dicatur, mentio fit. Verum hoc loco, more ſuo, Matthiolus mihi inſultat, & perperam me in altera ſua editione Dioſcoridis Malabathri ſeu Folii loco Atractylem ſubſtituiſſe ſcribit, nulla alia motus ratione, quam quod nuſquam ſe apud Galenum legiſſe dicat, quod Atractylis Folii vicem ſuppleat, ſed Caſia potius odorata, & Nardi ſpica. Quaſi vero id non doceat Galenus in eo libello, qui inſcribitur περὶ ἀντιβαλλομένων, operaque Ioannis Caii Britanni editus eſt. Cui accedit ratio paulo ante F a me producta, Non quod inficias eam pro folio Caſiam odoratam & Nardi ſpicam ſubſtitui poſſe, ſed quum vtraq; alias compoſitionem hanc ingrediatur, conſultius eſſe arbitratus ſum, nunc pro folio vtendum eſſe, ob cauſſas iam dictas, Atractyli. Vt hinc liquido appareat, Matthiolum nuſquam non alios, me maxime, reprehendendi captare occaſionem. Quid enim a ſycophantæ morſu, etiam admodum circumſpecte dictum, tutum eſſe poſſet? Porro quum Atractylis non niſi ſata in Germania proueniat, li- Folium. Succedaneum folii. Galeni locus reſtitutus. Matthioli calumnia depulſa.

cebit in eius penuria ſpina vti,quam vulgus & officinæ Carduum benedictum appellant, non propterea A vt malitioſe mihi impingit Matthiolus,quod in Germania Atractylis non reperiatur, niſi in hortis ſata, quum eadem de cauſſa Carduus etiam benedictus, quandoquidem nullibi reperiatur,niſi in hortis ſatus,ſubſtitui nequeat,ſed quod Carduus ille frequens in hortis colatur,& eaſdem cum Atractylide vires habeat. Quæ igitur Matthiole furiæ te exagitarunt, vt in hanc prorumperes in tuis epiſtolis medicinalibus vocem? proh Dii immortales, quanta eſt hic Fuchſii ineptia. An non mihi nunc licet potius in hunc modum exclamare: Proh Deum immortalem,quanta eſt Matthioli improbitas & peruerſitas, qui malitioſe rapit in calumniam,quod veriſſime eſt a me dictum. Cur enim non ſuaderem in penuria Atractylidis herbæ in Germania paucis cognitæ,ac rariſſimæ, aliam hac multo frequentiorem & in omnium hortis plantatam ſubſtituere? Sed ſatis ſit in præſentia Matthioli mordacitatem vtcunque adumbraſſe.

Caſia. 6 *Caſiæ.*) Intelligit eam,quam Seplaſiæ ligneam vocant. Non eſt autem, quod hactenus vſitatam accipiant Pharmacopœi Caſiam,quod illa radicis potius quam arboris cortex ſit, vt omni odore ac ſapore, ita etiam facultate deſtituta. Exigenda igitur prorſus ex omnibus officinis erit, nec vlli deinceps compoſitioni permiſcenda. Quæ autem vera ſit Caſia,libro primo diximus,nempe ea,quam inter ſpecies Canellæ quidam numerant. Ea enim haud dubie Caſiæ ſpecies eſt, tametſi forte non optima. Quare recte fecerint Pharmacopolæ,ſi ſemper eius duplum acceperint. Id quod etiam in Cinamomo faciendum erit. Quippe Cinamomum noſtrum haud quaquam optimum aut certe Caſiæ genus eſt, ideoque duplicato eius quoque pondere vtendum erit. Id quod in ſuccedaneis ſuis Galenus quoq; ſuadet, inquiens: ἀντὶ κινναμώμου, κασίας σύριγγος διπλάσιον, ἢ βράθυος διπλοῦν: Pro Cinamomo Caſiæ fiſtulæ (ita enim vocat quam hodie ligneam appellant) aut Sauinæ duplam portionem. Vt ſuccedaneum Caſiæ ſit, Sauinæ pondus duplicatum. Quinetiam Dioſcorides in Cinamomi legitimi penuria duplicatam Caſiæ portionem ſumendam eſſe hortatur. Quapropter perpetuo Pharmacopœi pro vero Cinamomo vulgaris & noſtri Cinamomi, præſertim vbi non admodum acre fuerit, duplum: & pro Caſia itidem, eius Caſiæ quæ vulgare Cinamomum refert, duplam portionem in componendis medicamentis vſurpent. Videtur autem Cinamomum noſtrum eſſe imbecillum Cinamomum, quod Galeno priuatim Cinamomis, aliis vero pſeudocinamomum appellatur.

Margin: B — Canellæ. — Cinamomum noſtrũ quale. — Succedaneum Caſiæ. — C

Coſtus. 7 (*Coſti.*) Quoties Coſti mentionem facit ſimpliciter,& citra adiectionem Nicolaus, ſemper amarum appellatum intelligit,vt qui guſtu feruidus ſit. Nos vtriuſque Coſti hiſtoriam, & picturam in altero noſtrorum de Stirpium hiſtoria Commentariorum tomo dedimus. Quum vero paucis adhuc vera Coſtus nota ſit, operæ precium erit eius ſuccedaneum cognoſcamus: vt in penuria Coſti, ſaltem ſuccedaneum habeamus. Tale autem eſt Helenium,vel vt hodie nominant, Enula campana, quod in ſuis ἀντιβαλλομένοις confirmat Galenus, inquiens: ἀντὶ κόστου, ἑλένιον. Subſcribit quoque ratio, quæ docet idem vtriuſque temperamentum eſſe, nec viribus inter ſe diſcrepare, vt ex ambarum ſtirpium hiſtoriæ collatione omnibus ſit maniſeſtiſſimum.

Margin: Coſti ſuccedaneũ.

Styrax calamita. 8 *Styracis calamitæ.*) De ea abunde libro primo dictum eſt, quapropter de hac ipſa in præſentia, quemadmodum etiam aliis, quæ loco iam citato explicata ſunt, nihil annotabimus. Quod ſemel hic monuiſſe lectorem ſatis ſit. D

Saluia. 9 *Saluiæ.*) Latini Nicolai codices habent Saliuncæ, at minus recte. Nam in Græco Nicolai codice eſt ἐλελισφάκου, id eſt, ſaluiæ, vt nos conuertimus. Nam hæc ſanguinem cohibet, menſes & vrinam cit, ideoq; rectiſſime huic antidoto permiſcetur. Errore autem imperiti librarii accidit, vt propter literarum affinitatem, Saliuncæ pro Saluiæ ſit ſcriptum. Saliuncam autem a Saluia diuerſam eſſe ſtirpem ſatis conſtat. Ceterum Saliunca, vt id obiter dicamus, non eſt Nardus ſiue ſpica Celtica, quam officinæ Medicorum Spicam Romanam nuncupant, vt nonnulli putant. Quæ autem herba ſit Saliunca tertio noſtrorum de Stirpium hiſtoria commentariorum tomo diximus.

Margin: Saliunca.

Meum. 10 *Mei.*) Meo vero quod Athamanticum dicitur, deſtituimur: quapropter eius ſuccedaneo vtendum, quod eſt eius herbæ radix, quæ Germanis Beerwurtz dicitur. Nam eaſdem, quas Meum facultates obtinet, vt in altero noſtrorum de Stirpium hiſtoria Commẽtariorum tomo abunde oſtendimus, Matthiolus falſo herbam Imperatricem, ſiue Angelicam dictam pro Meo ſubſtituit. E

Sinapi. * *Sinapi.*) Hoc in loco Bernardus Deſſentius Cronenburgius pudendo errore Napum ſubſtituit, quum in Græco codice diſerte ſcribatur νάπυος. Sic paſſim bonus ille vir impingit turpiter, interim tamen nihilominus aliorum ſe cenſorem, ſi Diis placet, conſtituit.

Saxifraga. 11 *Saxifraga.*) Quum multæ hodie ſint ſtirpes Saxifragæ nomine inſignitæ, diligenter diſpiciendum erit, quam hoc loco,& alibi quoque Nicolaus, aliique Græci intellexerint. Nullam vero niſi eam, quam Dioſcorides Empetron: non quidem hoc, quod idem Phacoides nominant, ſed quod poſt Tribulum libro quarto pingit, & Romanis Saxifraga dicitur. Eius hiſtoria & pictura eſt in tertio noſtrorum de Stirpium hiſtoria commentariorum tomo capite 64. Officinis hodie ignota. Pro ea tamen vti licebit herba, quæ Plinio Saxifraga, alterum Trichomanis ſcilicet genus, & hodie vulgo Ruta muraria appellatur, qua hactenus Seplaſiæ perperam pro Adianto, ſiue vt illarum voce vtar, Capillo veneris vſæ ſunt. Huic namque herbæ Saxifragæ nomenclatura fere præ omnibus aliis quadrat. Si quidem in ſaxis ac petris naſcitur, & calculos veſicæ frangit, & vrinas cit. Dum itaque naſcitur, ſaxa frangit & perrumpit: dum etiam aſſumitur, calculos conterit, vt hoc nomine merito illi Saxifragæ appellatio conueniat. F

Margin: Empetron alterum.

12 Rhe

A 12 *Rhei Pontici.*) Falſo in Cordi medicamentario libro, & omnibus Latinis Nicolai codicibus, quorum fidem ille ſecutus eſt, Rheũ barbari legitur. In Græco namq; Nicolao eſt ῥῆν ποντικοῦ. Eſt autem Rheum ponticum diuerſum a Rheu barbaro: vt libro primo huius Operis, & alibi copioſiſſime demonſtrauimus. Quum vero Rheum ponticum Galeni, aliorumq; veterum, de quo hoc loco Nicolaus loquitur, ſit officinis noſtris incognitum adhuc, aut ſaltem in vſum hodie Medicorum non veniat, pro eo ſuccedaneo aliquo vtendum erit: quod quale ſit, metipſe Nicolaus oſtendit. Nam ſuo quoque tempore rarum eſſe cœpit Rheum ponticum verum, ideoq; eius ſuccedaneum indicare coactus eſt. Sic enim in interpretatione quarundam vocum ille ſcriptum reliquit: ἐὰν μὴ ᾖ ῥῆον, κενταύριον τὸ μέγα, ἢ συμφύτου ῥίζα. id eſt, Si deſit Rheum, Centaurio magno aut Symphyti radice vtendum. Et Nicolai ſententiam confirmat Galenus, qui in libello ſuo περὶ ἀντιβαλλομένων, ἀντὶ ῥῆν, κενταύριον: hoc eſt, pro Rheo, Centaurium, ſubſtituendum eſſe docet. Quum itaq; fere omnes Centaurii magni radicem pro
B vero Rheo pontico vſurparent, factum eſt, vt nomen Rhei pontici in Centaurii radicem translatum ſit: quod etiam hodie in officinis retinet. Rheo pontico igitur Seplaſiarum, aut Symphyto, id eſt, Conſolidæ maioris vulgo vocatæ radice, pro veterum Rheo vtendum erit Pharmacopœis. Hoc autem in loco maxime vſurpandum erit, vt ſanguinem exſcreantes hæc antidotus iuuare etiam poſſit. Quum vero neutra harum radicum purgandi facultatem habeat, dubium non eſt, noſtrum Rheu barbarum, cui eiuſmodi facultas ineſt, a veterum & Nicolai Rheo eſſe diuerſum, quod libro primo quoq; fuſius monſtrauimus.

Cordus hallucinatus. Rheum Ponticum. Succedaneũ Rhei pontici.

13 *Behen albi & rubri*) Græce eſt ἑρμοδακτύλου ἐρυθροῦ καὶ λευκοῦ, id eſt, hermodactyli rubri & albi. Studio autem has voces omiſimus, ne imperitis Seplaſiariis errandi daremus occaſionem, qui Hermodactylos nominant ſtirpes, ab iis, quas ita Nicolaus appellat, diuerſiſſimas. Quippe Nicolaus, perinde atq; Actuarius, Hermodactylos rubros & albos vocat eas radices, quas Arabes, & officinæ Medicorum, hos quaſi ſemper imitantes, Behen albam & rubram nominant. Hæ olim afferebantur ex Armenia: qua-
C rum quædam contortæ erant, aliæ in rectum exierunt, ſuaui odore, & glutinoſo humore. Eas Serapio calidas & humidas, ex Meſuæ cuiuſdam ſententia, eſſe ſtatuit. Auicenna calidas & ſiccas in ſecundo ordine. Ita nihil eſt in Arabum ſcriptis ſolidum, ac ſibi conſonans. Hodie ex Italia ad nos deferuntur, vt ſuſpicio ſit, non eſſe legitimas, præſertim quum Arabum notæ illis non reſpondeant. Alba quidem Behen, quam officinæ oſtendunt, mirifice tortuoſa eſt: ac glutinoſum aliquid præ ſe fert, ſed minime odore ſuaui donata, vehementer tamen amara. Rubra certe nihil habet, quod legitimum eſſe doceat. Quid autem ſit Behen illa rubra tomo primo noſtrorum de Stirpium hiſtoria commentario monſtrauimus. Præſtat igitur in iſta hæſitatione harum radicum ſuccedaneo vti, quod Auicenna auctore eſt Tuderi. Ita vero Horminum appellat nominatam herbam: quæ qualis ſit, altero noſtrorum de Stirpium hiſtoria commentariorum tomo monſtrauimus. Horminum autem pro Behen ſubſtitui poſſe facultates eius abunde docent. Nam Venerem ſtimulat Horminum, Dioſcoride auctore. Behen itidem, Auicenna atteſtante, ſemen genitale adauget. Hic diſcutiendi gratia maxime indi poteſt. Quod ſi tamen ſangui-
D nem exſcreantibus hanc antidotum dederimus, præſtat Behen rubeum officinarum, vtpote adſtringens medicamentum, iniicere.

Hermodactyli Nicolai. Behen alba & rubra. Succedaneum Behen. Horminum.

14 *Phu.*) Valerianam intelligit: & quidem, ſi haberi poteſt, optimam, quæ, qualis ſit, alibi oſtendimus. In melioris autem penuria, vulgari vti licebit.

Phu.

15 *Carnabadii.*) Græce eſt καρναβάδι. Studio igitur Græcam vocem retinuimus, vt quid per hanc vocem Nicolaus intelligeret, Pharmacopœi cognoſcerent. Ita vero appellat, nempe καρναβάδι & καρναβάδιον, cuminum Æthiopicum, vt ſatis liquet ex antidoto 406. in qua metipſe Carnabadium interpretatur cuminum Æthiopicum. Simeon autem Sethi, & alii recentiores Græci, Carnabadium nominant, Careum Dioſcoridi & aliis dictum. Hinc eſt, quod Latini codices Nicolai, quos Cordus ſecutus eſt, hoc loco pro Carnabadio habent Carei. Nihil autem refert, Cumini an Cari, ſeu Carei ſemen vſurpemus, quum eandem facultatem omnia obtineant, & vtrunque vrinam moueat, flatuſque
E diſcutiat.

Carnabadium.

16 *Amomi.*) Amomum legitimum hodie deſiderari, libro primo oſtendimus. Neque enim eſt roſa Hierichuntis, aut S. Mariæ, vt Cordus cenſet. Siquidem Bryoniæ folia haud obtinet, nullum Origani odorem refert, acrimonia nares non percellit, imo potius nullius eſt odoris. Tantiſper igitur dum carebimus vero Amomo, eius vice, Galeno auctore, Acoro vtemur: aut in huius penuria, Galanga maiore vocata, aut ammeos ſemine.

Amomũ. Cordus errat. Succedaneum Amomi.

17 *Macedoniſii*) Per Macedoniſium intelligendum ſemen, quod Græcis Hippoſelinum, & Romanis Olus atrum nominatur. Hinc eſt, quod idem ſemen in hodiernum vſq; diem Seplaſiis petroſelinum Macedonicum, quod in huius locum in veri Petroſelini Macedonici locum ſucceſſerit, vocetur: quum Macedoniſium potius, Nicolai exemplo, illis appellandum eſſet. Sed hic more ſuo nobis obgannit Matthiolus, negatq; Macedoniſium vocatum eſſe Hipposelini, ſed potius Smyrnii ſemen. Parum cogitans, Smyrnii ſemen eſſe Braſſicæ ſemini ſimile, cum quo Macedoniſium nullam prorſus ſimilitudinem
F habet, rotundum enim non eſt. Quapropter ſi etiam euicerit Matthiolus, hoc ſemen quod officinis noſtratibus Petroſelinum Macedonicum vocatur, nõ eſſe Hippoſelinum, tamen id nunquam a nobis impetrabit, vt illi concedamus, idem ſemen eſſe Smyrnium, ideo in manifeſto errore verſari Matthiolum conſtat.

Macedoniſium.

18 *Libyſtici.*) Et illud hodie ſemẽ in officinis Medicorũ deſideratur. Neq; enim id eſt, quod Leuiſticũ

Libyſticum.

Succedaneum Libyſtici.

illæ appellant: id enim Dauci potius genus eſt, *vt alibi demonſtrauimus.* Quapropter eius ſuccedaneo vtendum, quod, Galeni teſtimonio, eſt Staphilinus. Vt enim Libyſtici ſemen menſes cit, vrinas prouocat, flatuſque diſcutit: ita etiam Staphilinus, vt ex vtriuſq; hiſtoria patet. Aut loco eius vtantur ſemine eius herbæ, quam nos pro Libyſtico in altero noſtrorum de Stirpium hiſtoria commentariorum tomo ſubiecimus. A

Succedaneum Sinonis.

19 *Sinonis.*) Sinonis hiſtoriam in tertio de Stirpium hiſtoria tomo texuimus. Non habetur in officinis Medicorũ. Pro eo tamen vſurpare licebit ſemen id, quo hactenus Seplaſiæ pro Amomo vſæ ſunt.

Margaritæ integræ.

20 *Margaritarum non perforatarum.*) Hæ enim perforatis, vt primo diximus libro, præſtantiores ſunt.

Os anterius narium purpuræ.

21 *Oſſis anterioris narium.*) Intelligit id, quod Actuario & aliis recentioribus Græcis Blattium Byzantium, & Byſantis appellatur. Officinis Blacca Byſantia. Sic autem nominant purpuræ operculum, quod foramini capitis eius, quod naris inſtar eſt, veluti ſcutum imponitur. De quo plura libro primo annotauimus. B

Quæ in Latinis Nicolai codicibus medicamenta deſint.

22 *Mellis quod ſatis eſt.*) Triplum vero mellis ſumitur, quod ſemel monuiſſe ſufficiat. Si quis de ceteris, quorum nulla in iis annotationibus mentio facta eſt, dubitauerit, is ad indicem, aut primum recurrat librum. Ceterum in Nicolai Latinis codicibus, octo hæc in iſta Antidoto deſiderantur medicamenta: Saluia, palmulæ, Behen album & rubrum, zaphyrus, ſmaragdus, iaſpis, & nux auellana.

Theriaca Andromachi. II.

THeriaca, ſeu Theriace dicta eſt, quod ferarum & viperarum morſibus medeatur, omnium antidotorum præſtantiſſimum: exitialibus venenis, & ferarum virus eiaculantium ictibus aduerſatur. Inueteratis capitis doloribus, vertiginibus, aurium grauitati, comitialibus, attonitis, apoplecticiſue, reſolutis, oculorum hebetudinibus, voci amiſſæ, aſthmaticis, recenti & vetuſtæ tuſſi, ſanguinem reiicientibus, ægre exſcreantibus, & non niſi recta ceruice ſpirantibus, ventriculi imbecillitatibus ac inflationibus, colicis cruciatibus, ileoſis, cholericis, cœliacis, regio morbo correptis opitulatur. C Induratum lienem liquefacit, calculos in renibus comminuit, vrinæ difficultati, & veſicæ exulcerationibus medetur. Febrium horroribus & rigoribus, hydropicis, elephantia laborantibus ſæpe præſenti eſt auxilio. Menſtrua cit, fœtum mortuum excutit: articulorum doloribus adiumento eſt. Non autem corpus modo, ſed & animi morbos perſanat. Melancholicis itaque, lymphaticis, aquæ pauoribus, & id genus aliis malis iugiter data ſuccurrit. Ceterum in peſtifera lue, vix aliud præſentius magisque idoneum præſidium, hac ipſa inueniri poteſt. Habet [1] *paſtillorum* [2] *theriacorum, drachm. viginti quatuor. Paſtillorum* [3] *ſcilliticorum, drachm. quadraginta octo. Piperis longi,* [4] *liquoris papaueris,* [5] *magmatis hedychroi, ana drachm. viginti quatuor. Roſarum aridarum,* [6] *iridis Illyricæ,* [7] *glycyrrhizæ,* [8] *ſeminis napi ſylueſtris,* [9] *ſcordij, opobalſami, cinamomi, agarici, ana drachm. duodecim. Myrrhæ, coſti, croci, caſiæ, nardi Indicæ,* [10] *florum iunci odorati, thuris, piperis albi & nigri,* [11] *dictamni,* [12] *marrubij,* [13] *rhei,* [14] *ſtœchadis,* [15] *petroſelini Macedonici, calaminthæ, terebinthinæ, zingiberis, quinquefolij radicis ana drachm. ſex.* [16] *polij, chamæpityos, ſtyracis, amomi,* [17] *botryos, mei, nardi Celticæ,* [18] *ſigilli Lemnii, phu Pontici, chamædrios Creticæ,* [19] *foliorum malabathri,* [20] *chalcitidis toſtæ, gentianæ, aniſi, ſucci hypociſthidis, carpobalſami,* [21] *gummi, ſeminis fœniculi,* [22] *cardamomi, ſeſeleos,* [23] *acaciæ,* [24] *thlaſpios, hyperici,* [25] *ſagapeni, ammeos, ana drachm. quatuor. Caſtorij,* [26] *ariſtolochiæ tenuis, ſeminis dauci, bituminis Iudaici, opopanacis, centaurij minoris, galbani, ana drachm. duas. Mellis, libras decem. Vini phalerni,* [27] *quod ſatis eſt.* Coniice in mortarium *opium, hypociſtidem, ſagapenum, glycyrrhizæ ſuccum, acaciam, ſtyracem, opoponacem:* & affunde exiguum mellis, & vnum quodque contuſum diſſolue, & adiice vinum, vt illa ſuperet, ſinitoq; vt per triduum madeſcãt. Dein arida omnia, radices ſcilicet, ſemina, herbas, tuſa & cribrata coniice in mortarium, & affuſo vino terito, ac [28] vt collyria læuigato. Poſtea iis e mortario exemtis, admiſce omnia arida, & valide ſubigito. Tandem iniice mel, terebinthinam, galbanum, & opobalſamum, ac calefacta in cacabo confunde. In mortario autem hæc vniendo diebus quinque valide ſubigito, ac in vitreo vaſe recondito. Atq; hoc modo Andromachi theriacam Nicolaus Myrepſus conficiendam eſſe docet. Aetius aliam habet, huic propemodum ſimilem, hanc ſcilicet. *Caſiam & Cinamomum per ſe tundito, & cribrato. Dein crocum, primum in mortarium coniectum, cum vino probe terito. Vbi quam tenuiſſimus factus fuerit, ei cribratam ligneam Caſiam addito, & rurſus affuſo vino terito. Poſtquam Caſia ſufficienter fuerit trita, ſigillum Lemnium, cum vino modico, in alio paruo mortario per ſe terito, & bitumen ſimiliter diſſolutum ad Crocum & Caſiam iniicito, ac rurſus aliquandiu terito. Reliqua vero omnia herbacei* D E F

Theriacã conficiẽdi ratio pharmacopœis obſeruanda.

generis

A *generis cum tribus paſtillis & caſtorio tundito, perq́; tenuiſſimum cribrum cernito.* Succulenta
vero omnia, acaciam nimirum, *myrrham, opium, thus, hypocyſtidis ſuccum, glycyrrhizam, opo-
panacem, ſagapenum, galbanum, & gummi contuſa, in competenti vini menſura vna die ante ma-
cerato.* Styracem vero in mortarium magnum ac amplum coniectum, cum opobalſa-
mo terito, & priuatim vnito. Deinde & præmacerata ſucculenta in mortarium inüci-
to, ac probe terito: atque, ſi opus fuerit, vinum ſenſim affundito. Poſtquam autem &
hæc ſufficienter fuerint trita, ſtyracem antea tritum, & caſiam, & crocum, & quæ cum
eis ſunt adiicito, ac diligẽter vnito. Chalcitidis deinde bonæ vncias ſex in ollã exiguã, Chalcitis
nouã, amplioris, iniicito, & ſupta carbones ignitos imponito, & chalcitidẽ aſſidue cum vt torren-
pura rudicula agitato. Quũ vero liquefieri cœperit, & lutoſam ſubſidẽtiã acquiſierit, da.
B ſtatim ab igni auferto: poſitaq́; in tetrã ollula, quo vniatur, diligẽter agitato, coagmen-
tatãq́; paulisper ſinito. Deinde ablato & abiecto eo, quod in ſuperficie ſiccius & rufum ap-
paret, ex medio quod viridius eſt, & molle apparet, accipito: ac quatuor drachmas
ponderato, eaſque in medium mortarium iniicito, in quo reliqua prius trita habes:
cumque modico vino in aliquo mortarii loco diſſolutas, cum reliquis committito, ac
exiguo addito melle deſpumato, vnito. Poſtquam vero chalcitis ad reliqua trita fue-
rit admixta, omniaq́; nigrum acceperint colorem, tunc addito etiam terebinthinam,
cum modico melle prius diſſolutam. Qua deinde admixta, arida etiam tuſa & cribra-
ta adiicito; & reliquum item mellis paulatim admiſceto. Poſtea cum magno piſtillo
omnibus quam diligentiſſime vnitis, antidotum ipſam in mortarium transfundito, &
C piſtillis ligneis ex grauiſſimo ligno & politiſſimo fabrefactis, eam ad ſolem in mortario
tundito. Denique probe contectam ſinito, & rurſus poſt triduum aut quatriduum ad
horas tres tundito, atque id donec quadraginta dies abierint facito.[6] Dein vaſis vitreis,
modico melle deſpumato prius imbutis, excipito. Neque vero vaſa valde explero;
ſed locum quendam, quo tranſpirare, ac efferueſcens ſe attollere medicamentum, ne
effluat poſſit, relinquito, probeque contectum ac obligatum adſeruato. Hæc eſt priore
magis exquiſita theriacam conficiendi ratio, quam Seplaſiarii obſeruare debent. Re-
ponendum autem hoc medicamentum, donec feruefcat in tepido & ſicco loco: poſt-
quam vero ſubſederit, in frigido & ſicco loco adſeruandum erit. Per menſem medica-
mentum ipſum viſitare oportet, & rudicula munda agitare, ne id quod in ſuperficie eſt,
D & quod vaſi contiguum adhæret, exareſcat. Ceterum[7] tempore ad concoctionem non
exiguo indiget, quo matura vſui antidotus fiat, & iuſte concoquatur.

ANNOTATIONES.

Hæc theriaca Andromachi ſenioris, Neronis archiatri eſt, adeoq; omnium optima. Quapropter
ceteris omnibus contemtis, hac vna Medici vti debent, nec aliam Pharmacopœos parare oportet. Nec Andromachus.
audiant hortor Bernardum Deſſennium Cronenburgium, qui hanc officinis negligendam putat nulla Bernardus
alia de cauſſa, quam quod ſit mendoſiſſima & peruerſiſſima. Nam nos mendas eas omnes ſuſtulimus, Deſſennius non audiendus.
& ſimplicibus omnibus ſuas appellationes reſtituimus. Quod quum ipſe præſtare haud poſſet, factum
eſt vt abiiciendam putarit. Sed neque hoc loco Franciſci Alexandri morſus effugere potui, quin me
illis connumeraret, atqui falſo, qui ſuas compoſitiones e mendoſo Nicolai codice petunt omnes. Quum
E autem aliis in locis hanc calumniam abunde diluerim, & hoc loco Theriaces compoſitionem ex An-
dromacho recenſeam, prolixiore confutatione opus haud erit.

1 *Paſtillorum.*) Paſtillos Latina voce appellauimus, quos Græci *τροχίσκους* officinæ non nihil depra- Paſtilli.
uata appellatione, trochiſcos nominant.

2 *Theriacorum.*) Paſtilli theriaci ſunt, qui a vipera, vel, vt hodie vocant, de thiro conficiuntur, qui in- Theriaci.
fra inter paſtillos deſcribentur.

3 *Scilliticorum.*) Eodem in loco horum etiam compoſitionem reperies. Scillitici.

4 *Liquoris papaueris.*) Opium hodie vocatum intelligit, quod non eſt, niſi liquor ſiue lacryma papa- Liquor papaueris.
ueris, ſua ſponte emanans. De quo abunde lib. 1. diximus.

5 *Magmatis hedychroi.*) Paſtilli genus eſt, quod ab Auicenna corrupte Alindaracaron nuncupatur. Magma Hedychroum.
Eius deſcriptionem infra inter paſtillos referemus.

6 *Iridis Illyricæ.*) Hæc hodie noſtris Seplaſiis ignoratur. Annitendum vero illis; vt hanc ali- Iris Illyrica.
F quando habeant ex Illyria, quæ non longe a Germania abeſt. Duum eſt generum, vt libro pri-
mo huius Operis diximus. Interim tamen dum Illyrica iride deſtituuntur, pro ea vt Florenti-
na nominata vtantur licet: aut de Galeni potius in ſuis ſuccedaneis ſententia, Helenio odora-
to, ſeu vt hodie appellant, Enula campana aromatica. Inquit enim, *ἀντὶ ἴριδος ἰλλυρικῆς, ἑλένιον
ἀρωματικόν.*

7 *Glycyrrhizæ.*) Non radicem eius, ſed ſuccum potius Andromachus hoc loco accipiendum eſſe Glycyrrhiza.

innuit, id quod ſequentia ſatis teſtantur, & idipſum confirmat libro primo de Antidotis Galenus, qui A
hanc vocem diſerte explicans ait, γλυκυῤῥίζης χυλοῦ, id eſt, dulcis radicis ſuccum.

Napus ſylueſtris. 8 *Semen Napi ſylueſtris.*) Napum, quem Græci Buniada nominant, duplicem eſſe, alibi oſtendimus; nempe ſatiuum & ſylueſtrem. Satiuus, paruum, oblongum, denſumque rapum eſt, quod Germanis Dractenſteckrüblin oder Bentſchrüblin nuncupatur. Sylueſtris, iiſdem Raßſteckrüb appellatur. Geminus autem eſt, Creticus, & Germanicus, vt tomo primo noſtrorum de Stirpium hiſtoria commentariorum diximus. Matthiolus libro quinto ſuarum epiſtolarum medicinalium Galeni ſententiam, qui ſylueſtris Napi ex Creta allati ſemen Theriacæ imponendum eſſe præcipit, impugnat, & ſatiui potius Napi ſemen vſurpandum eſſe contendit, quod Andromachus nec agreſtis, nec ſatiui aperte meminit, ſed dulcis tantum Napi ſeminis. Quum vero in agreſti nulla percipiatur dulcedo, ſed potius acuta quædam amaritudo, ideo illum de domeſtici Napi ſemine locutum eſſe veriſimile eſt. His, inquit, Dioſcoridis accedit auctoritas, qui libro ſecundo Napi ſatiui ſemen potum venenorum vires hebetare, antidotisq; admiſceri ſcribit, quas tamen vires ſylueſtri, de quo 4. libro egit, nuſquam tribuit, ſed tantum ad B
vrinas ſecundaſque ducendas commendauit. Quanquam autem non anxie cum Matthiolo contendere velim, nũ ſatiui, an ſylueſtris Napi Buniadis, quod vterq; dulcis ſit, ſemen Theriaces cõpoſitioni adhibendum ſit, quum eaſdem vires habeant, tamen nihil dubito, quin Cretici ſylueſtris Napi, vtpote maius & præſtantius, vt ex pictura, quam in primo noſtrorum commentariorum de Stirpium hiſtoria tomo ſubiecimus, ſatis liquet, Galenus ceteris recte prætulerit. Hincque adeo eſt, vt dum Galenum immerito flagellat Matthiolus, ipſe in maximum incidat errorem, nempe Bunion cum Buniade confundens. Licet enim tum Bunias, tum Bunion Lapi genus ſit, vt ex libro vigeſimo Plinii capite quarto, liquet, tamen Andromachus nequaquam de eo Napi, quem Bunium, ſed de eo, quem Buniada vocant, loquitur: inquit enim καὶ γλυκέος σπέρματος βουνιάδος. Quum vero Napus Bunias etiam geminus ſit, quod ignorat Matthiolus, nempe ſatiuus & ſylueſtris, & rurſus ille quoque duplex eſt, vt loco paulo ante citato oſtendimus, Galenus ex ſylueſtris genere Creticum reliquis antetulit. Ceterum quod ad Dioſcoridis lo- C
cum attinet, nemo eſt, qui non videat Matthiolum illius teſtimonio non recte vti. Siquidem Dioſcorides non niſi de Napo Buniade, & eo quidem vtroq;, ſatiuo ſcilicet ac ſylueſtri, libro ſecundo tractat, quare non erat, cur per ſylueſtrem Napum Buniada, ipſe Bunium dictũ intelligeret. Merito igitur Matthiolus ſuos prodit errores, dum in aliorum ſcripta nimium inquirens, quæ vera ſunt, pro falſis refutare ſtudet.

Scordiũ. 9 *Scordii Cretici.*) Creticum Scordium ad conficiendam Theriacam Galenus libro primo de Antidotis, vtpote quod optimum exſiſtit, vſurpandum eſſe iubet. Nos tamen interea noſtrate ſatis efficaci vtemur. Hoc quale ſit, alibi abunde monſtrauimus: errareq; ibidem, qui pro eo allio ſylueſtri vtuntur, docuimus.

Iuncus odoratus. Squinantus. 10 *Iunci odorati florum.*) Quem Latini iuncum odoratum, hunc Græci σχοῖνον vocant. Eius florem iidem σχοίνου ἄνθος, vel σχοίνανθον: Seplaſiæ, ſuo more deprauantes vocem, Squinantum nominant. Quum vero hodie flores illi ad nos deferri deſierint, culmis iunci vti cogimur. Sunt autem horum tenerrimæ D
partes in cacumine decerptæ vſurpandæ. Aut iunci huius ſuccedaneo vtendum, quod Galeno περὶ ἀντεμβαλλομένων teſte, eſt Cardamomum. Quid vero ſit Cardamomum, libro primo docuimus.

Dictãnus. 11 *Dictamni.*) Creticum intelligit, qui ſolia habet alba, lanugine obducta, guſtu acria. Hunc Seplaſiæ paucis ante annis, prius ignotum, agnoſcere cœperunt. De quo alibi multa diximus.

Marrubium. Praſium. 12 *Marrubii.*) Ita vocant Latini ſtirpem, quam hodie Seplaſiæ Græca nomenclatura Praſium appellant.

Rheum. 13 *Rhei*) Rheum hoc loco non ſignificat Rhabarbarum, officinis nominatum, vt nonnulli arbitrantur, & vulgares Nicolai Præpoſiti nominati codices Latini falſo interpretantur: ſed veteribus deſcriptum, quod interdum cum adiectione Ponticum vocarunt. Id quod ſatis teſtantur Galenus, Paulus, & Aetius, in quibus ſcriptũ eſt, ῥῆον, ῥῆ ποντικοῦ, & ῥᾶ ποντικοῦ. Huc accedit, quod Rhabarbarum officinarum Andromacho, quemadmodum etiam Galeno fuerit plane ignotum. Nequaquam E
igitur Pharmacopœis in Theriaces huius compoſitione Rhabarbarum eſt vſurpandum, ſed Rha veterum Ponticum dictum. Quia vero idipſum hodie nondum ab omnibus cognoſcitur, eius ſuccedaneo pro illo vtendum, quod quale ſit, in Aurea Alexandrina expoſuimus. Sed huic meæ ſententiæ, quaſi ex compoſito, reclamat Matthiolus, qui lib. 5. ſuarum epiſtolarum medicinalium, Rhabarbarum potius illi ſubſtituendum eſſe docet, quam magni Cẽtaurii radicem, idq; nulla alia de cauſſa, quam quod Rhabarbarum, præter id, quod polleat odoris fragrãtia, mirum in modum contra venena, & venenatorum morſus valeat. Quaſi vero nihil in Theriaces compoſitionem miſceatur, quod non odoris fragrantia præſtet. Cur igitur Scordium, Sagapenum, & Caſtorium non etiam abiicit Matthiolus, quum nullum illorum non grauiſſimum exhalet odorem. Accedit huc, quod non omnia, quæ ad compoſitionem theriacis adhibentur, venenis reſiſtant, multa enim hoc tantum nomine admiſcentur, vt cæliacis, dyſentericis, ſanguinemque reiicientibus opem ferant, qua vtique de cauſſa Rha ponticum, aut loco eius Centaurii magni radix, eius compoſitionem intrat. Valde autem ridiculum eſt, quod Auicennæ te- F
ſtimonium pro inepta & falſiſſima ſua opinione confirmanda adducit. Nam conſtat omnibus Auicennam per Rhabarbarum non niſi Rha ponticum intellexiſſe, & nequaquam id, quod hoc nomine hodie in Medicorum officinis appellatur, quod qui hiſtoriam eius cum Galeni verbis de Rha pontico conferre voluerit, manifeſte comperiet. Vt mirum ſit, quod Matthiolum tam abſurdas opiniones proferre

non

A non pudeat, niſi forte ſe in regio folio collocatum eſſe exiſtimet, vnde omnibus ius dicere poſſit, & illius dicta pro Apollinis oraculo nobis habenda eſſe ſibi perſuaſerit. Conſtitueram quidem, Matthiolum nullo in loco acerbe excipere, verum quum reprehendendi me, & magna ex parte immerito, nullum faciat modum, neceſſe eſt ipſum ita referiam, vt alii etiam intelligāt, Matthiolum inanibus & nullius momenti rationibus in aliorum ſententiis confutandis vti. Quod ad Nicolaum Myrepſium attinet, dubium non eſt, illum fuiſſe Pharmacopolam, non admodum rerum peritum, ſed diligentem in colligendis tum veterum, tum recentiorum Medicorum in vnum librum medicamentis, vt mirum nihil ſit, ipſum Rha ponticum a Rhabarbaro ſecernere haud potuiſſe. Quare Matthioli conſilium Pharmacopœi, tanquam minus veritati congruens, reiiciant.

Stœchas.
14 *Stœchadis.*) Procerior meliorque Stœchas, Galeno libro 1. de Antidotis teſte, eſt, quæ ex Creta affertur. Quot vero genera ſint Stœchadis, primo libro, & tomo de Stirpium hiſtoria tertio monſtrauimus.

Petroſelinum Macedonicū.
B 15 *Petroſelini Macedonici.*) Non intelligendum de eo ſemine, quod ita hodie officinis nominatur: id enim eſt Hippoſelinum, & nequaquam Petroſelinum e Macedonia petitum: hoc namq; hodie haud cognoſcitur. Licebit tamen pro eo vti ſemine Hippoſelini, quod ſcilicet, Galeno teſte, eius ſit ſuccedaneum. Hinc eſt, quod nomen Petroſelini Macedonici, in hoc ſemen non ſit temere tranſlatum. Nam quum in veri Petroſelini penuria Medici ſuccedaneo eius vti cœperint, factum eſt, vt progreſſu temporis nomen Petroſelini ei ſit inditum, quod etiamnum hodie retinet in officinis. Habet autem Hippoſelinum eaſdem cum Petroſelino facultates, quare merito ei ſuccedaneum exſiſtit.

Polium.
16 *Polii.*) Montanum intelligit, quod ceteris præſtat. Hiſtoria & pictura eius eſt in tertio tomo.

Botrys gallica.
17 *Botryos.*) Græce & in libro Galeni de Theriaca ad Piſonem, vnde hanc compoſitionem ad verbum deſcripſimus, eſt ἀμώμου, βότρυος ſeparatis dictionibus. Hanc lectionem ſecutus eſt etiam Nicolaus Myrepſius, qui in Theriacæ Andromachi deſcriptione, itidem habet ἀμώμου, βότρυος κελτικῆς, id
C eſt, amomi, Botryos Gallicæ. Botryn autem merito Gallicam vocat, quod in Gallia copioſe proueniat, præſertim iuxta Lutetiam. Nam vt Ruellius, vir excellenti doctrina præditus, memoriæ prodidit, hæc herba Pariſienſibus matronis, melius quam Seplaſiis nota eſt, quæ illam odoris ſui, quem de ſe edit, gratia, veſtimentis, pannis, linteis, ac ſtragulis curioſe interponunt, vt ſcilicet hinc odoris ſuauitatem contrahant. Andernacus in libris Galeni de antidotis primo, & de Theriaca ad Piſonem βότρυος vocem parum recte, vuæ conuertit. Andromachus autem in ſuis carminibus, quæ a Galeno iam citatis locis referuntur, non βότρυος, ſed βοτρυόεντος. id eſt, racemoſi, tanquam præſtantiſſimi meminit Amomi, quod ita dictum eſt, Dioſcoride teſte, quod οἱονεὶ βότρυς ἐκ ξύλου ἀντιπεπλεγμένος ἑαυτῷ, id eſt, ex ligno inſtar racemi ſeu vuæ ſe conuoluat. Hinc eſt, quod Plinius Amomi vuæ non raro, potiſſimū lib. 12. cap. 13. mentionem faciat. Quare ſi Andernacus, vuæ vocem ab Amomi interiecto cōmate, non diſtinxiſſet, reprehenſione omni eius interpretatio vacaret. Ex iis igitur, quæ iam commemorauimus, manifeſtum fit, præſentem locum trifariam legi, quod in quibuſdam codicibus, vt monſtratum eſt, βότρυος ſeparatim
D ab Amomo, vt in libro de Theriaca ad Piſonem, & apud Nicolaum Myrepſium: in quibuſdam vero, vt libro primo de antidotis Galeni, in carmine Damocratis, βότρυος τ' ἀμώμου, pro βοτρυόεντος, aut βοτρυώδους, id eſt, vuæ amomi haud dubie carminis ratione dixit: in Andromachi autem carminibus βοτρυόεντος ἀμώμου, hoc eſt, racemoſi Amomi ſcribatur. Omnes vero iam dictæ lectiones commode ſe habent, & legitimæ ſunt. Nam Andromachus ſua lectione innuere voluit, in Theriaces compoſitionem, eam maxime Amomi partem eſſe adhibendam, quæ vuæ ſiue racemi ſpeciem obtinet. Idem etiam ſignificauit Damocrates, dum vuam Amomi Theriacæ permiſcendam inquit. Qui βότρυος ſeparatim legunt, hi præter Amomum iniiciendam eſſe aliam etiam herbam docent, quæ priuatim Botrys dicitur. Quorum certe ſententia minime damnanda erit. Nam quum inter facultates Theriacæ ea etiam ab omnibus iam dictis auctorib. referatur, quod iis, qui non niſi recta ceruice ſpirant, plurimum conferat, rectiſſime profecto Botrys eius compoſitioni permiſceri poteſt: Siquidem, vt Dioſcorides auctor eſt, hæc ſumta

Matthioli calumnia depulſa.
E orthopnœas mulceat. Quum itaq; hæc ſic ſe habeant, parum candide facit Matthiolus, quod tum in altera Dioſcoridis editione, tum in ſuis epiſtolis medicinalibus me immerito flagellat. Nam quum in libro meo de Medicā. compoſitione Andromachi, Theriaces compoſitionem retuliſſem, contendebam de ſententia Nicolai Myrepſii non ſolum Amomum, verumetiam Botrym iniiciendam eſſe. Nec dubito, ſi hodie etiam viueret Andromachus, Botryos permiſtionem non eſſet improbaturus. Quum vero eius nullam fecerit mentionem, non alia de cauſſa accidit, quam quod ſibi, quemadmodum forte etiam Galeno, Botrys incognita fuerit. Quod ſi vero eius eſſe mirificam ad aſthmatis & orthopnœæ ſanationem vim Andromachus cognouiſſet, haud dubie illam, perinde ac poſteriores, Theriacæ admiſcuiſſet. Nihil igitur opus erat Matthiolo, vt tot teſtimoniis oſtenderet, Andromachum in ſua Theriaca Amomi tantum meminiſſe, quum idipſum nunquam negauerim. Quod vero inquit fieri potuiſſe, vt Nicolaus Græci ſermonis non admodum peritus, Andromachum non intellexerit, facile Matthiolo concederem, ſi vocem κελτικῆς dictioni βότρυος non adieciſſet. Donemus autem Matthiolo, Nicolaum per
F errorem Botryos herbæ mentionem feciſſe, quid tandem piaculi erit, Botrym Theriacæ commiſcuiſſe quum illam non deteriorem, ſed meliorem, magiſque aſthmaticis conferentem reddat? Perperam igitur mordacitatis ſuæ frenos laxauit Matthiolus, quum nihil neq; in me, neq; in Nicolao eſſet quod merito ſugillaret. Ceterum ridiculum eſt, quod Nicolai lapſum Ruellii auctoritate fulcire me voluiſſe inquit, quum nulla alia de cauſſa eiuſdem teſtimonium produxerim, quam vt oſtenderem, Botrym recte a

A Nicolao dici Gallicam, quod copioſe in Gallia proueniat, adeoq; illic mulieribus notior, quam Pharmacopolis ſit. Sed magis mehercle ridiculum eſt, quod me Germanicam Botrym deſcripſiſſe ait, quum hæc ipſa nuſquam ſua ſponte in Germania naſcatur, ſed hortorum cultum illic perpetuo requirat, ita vt hoc nomine Botrys dici Germanica non poſſit. Ita quum alios ridere ſtudet Matthiolus, non raro aliis ſeipſum ridendum propinat. Amomum deniq; nunquam eſſe racemoſum negaui, vt qui illud iam pridem ex Dioſcoride, & aliis cognouerim, vt fruſtra tot congerendis ad eam rem comprobandam teſtimoniis laborarit Matthiolus. Potuiſſet itaque hoc etiam loco ſibi temperare Matthiolus, nec mihi temere faceſſere negotium, illumq; referiendi præbere occaſionem. Verum permittamus ipſi, quæ vult, dicat, vt interim quoq;, quæ non vult, a nobis audiat. Porro inueniet etiam hic Franciſcus Alexander, quæ forte illi pro riſu lacrymas mouebunt, vt qui, Matthioli reprehenſione apprehenſa, me etiam, more ſuo, pungere voluit.

Sigillum Lemniū. B 18 *Sig llis Lemnii.*) Officinæ Medicorum Terram ſigillatam nominare conſueuerunt. Non eſt tamen, quod ſigulinam illam, qua hactenus vſæ ſunt, terram pro Lemnio ſigillo vſurpent, hæc enim nullius eſt momenti, & inefficax, ideoq; abiicienda: ſed eam potius, quæ Turcicis characteribus ſignata eſt, & quæ colore pallido eſt, aut dilutius rubet, & ſaporem adſtringentem obtinet. Ea enim etſi pura non eſt, tamen multo præſtantior vſitata exſiſtit. Legitimum autem ſigillum Lemnium eſt, quod hodie Boli armeni nomine inſignitur, vt libro primo diximus. Impoſtores mercatores, ſordidi quæſtus gratia, ſigulino etiam luto colórem adulterinum inducunt, & Turcicas ei imprimentes, qua poſſunt ratione, literas, verum Lemnium ſigillum exprimere ac imitari ſtudent. Sed impoſtura hæc nos, quo minus illud abiiciamus, nihil impedire debet.

Foliorum Malabathri. 19 *Foliorum Malabathri.*) Intelligenda ſunt, quæ hodie ſimpliciter Folia Seplaſiis dicuntur. De quibus quid ſtatuendum ſit, in Aurea Alexandrina eſt indicatum.

Chalcitis. C 20 *Chalcitidis toſtæ.*) De Chalcitide libro primo eſt dictum. Melior eſt vſta, quod tenuiorum ſit partium. Vrendi autem, ſiue torrendi eius ratio in Theriaces confectione eſt expoſita. Admiſcuit hanc Theriaces compoſitioni Andromachus, partim coloris nigri conciliandi gratia, qui ab omnibus in theriaca requiritur: partim etiam, vt hinc deſiccandi conſequatur facultatem.

Gummi. 21 *Gummi.*) Inaudiendum, quod cum adiectione hodie Arabicum Seplaſiis nominatur. Tale vero eſt, quod ex Acacia Ægypti ſpina manat. Græcis abſoluto ſermone Gummi dicitur. Id quia in grumos

Vermiculatum. vermium modo concretum eſt, ideo a nonnullis Vermiculatum appellatur. Hanc formam quum non habeat id, quod in officinis fere omnibus venale exponitur, ideo adulterinum ſit oportet. Non eſt tamen cur Arabicum vocatum gummi Mauritanis, ob id, vt Matthiolus ſomniat, non ſit id quod ex Ægyptia ſpina manat.

Cardamomum. Sacolla. D 22 *Cardamomi.*) Quod Græcis Cardamomum, id Arabibus Cardumenum, & Cordumenum dicitur: hodieq; deſideratur, ac ignotum eſt, vt libro primo copioſe monſtrauimus. Quia vero id, quod ſub hoc nomine in officinis proſtat, & Serapioni Sacolla vocatur, inſignibus aromaticis viribus eſt præditum, guſtuq; non ſecus ac Græcorum acre & amarum exſiſtit, eius loco rectiſſime vſurpari poteſt.

Acacia. 23 *Acaciæ.*) Acacia vera eſt ſuccus eius fructus, qui decerpitur de ſpina, vnde Arabicum gummi manat. Hæc hodie raro habetur. Eius vice vtendum ſucco ſylueſtrium prunellorum diligenter ſpiſſato,

Acacia vſitata vt cōficiatur. vt libro primo oſtendimus. Is ita conficitur. Pruna ſylueſtria aqua macerata, lento igni ad diſſolutionem coquuntur. Colatum ex iis ſiccatur igni, vel ſole complanatur, inque teſſellas rubentes & adſtringentes ſecatur. Qui ſucco foliorum Rhois aut Lentiſci, vel Hypociſtim pro ea ſubſtituere volunt, cum iis digladiandum non erit.

Thlaſpi. 24 *Thlaſpios.*) Eius herbæ hiſt. vniuerſa ex altero tomo noſtrorū de Stirp. hiſt. Cōment. petenda erit.

Sagapenum. 25 *Sagapeni.*) Officinis Medicorum hodie corrupta voce Serapinum nominatur, vt libro primo eſt indicatum.

Ariſtolochia tenuis. E 26 *Ariſtolochia tenuis.*) Quæ ſit Ariſtolochia tenuis, puto hodie ab omnibus fere ignorari. Neq; enim Cordo, & aliis aſſentior, qui hanc eſſe noſtram hodie longam vocatam Ariſtolochiam exiſtimant, quippe hæc folia magna, lata & oblonga, hederaceaq; habet. Tenuis vero, quæ Clematitis Dioſcoridi nominatur, folia ſubrotunda, minori Sedo ſiue ſemperuiuo ſimilia obtinet. Norunt vero omnes, foliorum noſtræ Ariſtolochiæ longæ cum Semperuiui foliis, quæ minime lata, vt illa, ſed rotunda, & figuræ oualis, vt vermiculos putes, ſunt, nullam eſſe ſimilitudinem: vt alibi fuſius monſtrauimus. Non eſt igitur tenuis Ariſtolochia, noſtra longa. Vtcunq; vero Clematitis dicta Ariſtolochia non ſit longa noſtra, tamen quum omnes Ariſtolochiæ eandem facultatem habeant, & noſtra, longæ ſit ſpecies, licebit ea vti ſine errore pro Clematite. Quæ autem vera ſit Clematitis Ariſtolochia in primo noſtrorum de Stirp. hiſtoria Commentariorum tomo oſtendimus.

27 *Quod ſatis eſt.*) Liquoribus & gummi diſſoluendis ſcilicet.

28 *Vt collyria læuigato.*) Id eſt, in tenuiſſimum puluerem inſtar collyriorum, quæ Sieff officinis dicuntur, redigito.

Stannum non eſt plumbum album. F 29 *Vaſis vitreis.*) Aut aliis e denſa materia: verbi gratia, plumbo albo, quod falſo hodie ſtannum vocant, factis.

30 *Tempore ad concoctionem.*) Nam, Galeno lib. de Theriaca ad Piſonem teſte, concoquitur plurimum duodecim annorum ſpatio. Qui autem vigentiore validioreq; ipſa vti volunt, etiam quinto anno, & ſeptimo exhibuerunt. Paulus itidem poſt annum ſuæ ætatis ſeptimum ea vtendum eſſe iudicat.

Aetius,

A Aetius, vt plurimum, Theriacen per duodecim menſium ſpatium concoqui ſcribit. Qui vero ipſa magis vrgente & validiore vti volunt, inquit idem, etiam poſt vnum menſem ea vtuntur. Nicolaus poſt menſes ſex, aut decem, hac vtendum eſſe præcipit. Perſecte autem poſt decem exactos annos concoqui, idem ſcribit. Verum quum Aetius ad verbum hunc locum, temporis mutatione excepta, ex Galeno tranſcripſerit, ſuſpicio eſt, non recte menſium, pro annorum, & in Aetio, & in Nicolao legi. Eſt autem validum medicamentum ad triginta vſque annos.

Aetii locus expenſus.

Theriaca Dia[1] *Teſſaron. Ioannis Meſuæ Damaſceni.* III.

Antidotus hæc ad frigidos corporis affectus, ſiue in cerebro, ſiue in ventriculo, aut iecore conſiſtant, nempe epilepſiam, reſolutionem, conuulſionem Cynicam, quam *oris torturam* vocant, inflationes ventriculi, tardam eius concoctionem, aquam
B inter cutem, malum corporis habitum, obſtructionem, morſum ſcorpionis, & venenum hauſtum confert. Recipit *gentiana, baccarum lauri, myrrha,*[2] *ariſtolochia rotunda, ana vnc. duas.* Trita curioſe omnia mellis optimi deſpumati [3] lib. duas excipiuntur. Datur ab aureo dimidio, ad aureum vnum.

ANNOTATIONES.

1 Vetus & vtilis hæc eſt Antidotus, quæ διὰ τεσσάρων dicta eſt, quod e quatuor ſimplicibus medicamentis ſit compoſita. Et nomen eius ſatis teſtatur, Græcorum eſſe inuentum. Ab illis enim deſcribens hanc ipſam Ioannes, filius Meſuæ Damaſceni veterem inſcriptionem mutuari voluit. Ea certe eſt, quæ hodie etiam a circumforaneis & impoſtoribus illis, qui epoto, ſi diis placet, veneno mirifice inflantur, paſſim pro magna theriaca venditur. Et ſciendum hoc loco erit, nos non temere hanc Antidotum inſcripſiſſe Ioanni Damaſceno Meſuæ filii. Nam opus illud de Re medica, in quo hæc Antidotus habe-
C tur, non eſt Meſuæ, vt plerique putant, tribuendum. nam Meſuæ pater fuit Ioannis, qui & ipſe filius fuit Hamech, filii Hely, filii Abdolæ regis Damaſci. Ioannes igitur Meſuæ filius Damaſcenus, præfati operis auctor fuit. Quod hic monuiſſe nos ſemel, ſatis ſit.

Dia teſſaron cur dicta. Ioannes Damaſcenus.

2 *Ariſtolochia rotunda.*) Quæ in officinis Medicorum ſub hac appellatione proſtat, non eſt Ariſtolochia, ſed potius Capnos, ſeu Fumaria Aetii, vt altero de Stirp. hiſt. Comment. tomo demõſtrauimus. Vera iam facile ex Heluetia, & Italia haberi poteſt. Hæc intus ſolidam obtinet radicem, colore buxi flauo, odore & ſapore noſtrati Ariſtolochię lõgæ ſimilis. In huius tamẽ penuria, Fumaria Plinii vti licebit radice, ꝗ illa amara & ſubacris ſit, perinde atq; legitimæ Ariſtolochiæ rotundæ radix. Aut certe noſtrate longa.

Ariſtolochia rotunda.

3 *Libris duabus*) vt ſcilicet triplum mellis pondus ſit, ad ſpecies collati. Alii quadruplum eſſe ſumendum putant, quod mihi non probatur. Siquidem metuendum, ne nimia mellis copia, ſpecierum facultas frangatur & obtundatur. Ceterum hæ duæ Theriaces compoſitiones Seplaſiis ſufficere debent. Præſtat enim paucas eaſq; accurata diligentia, & probe paratas, quam multas inutiles, & negligenter confectas,
D habere. Priorem, Andromachi nimirum, pro ditioribus: alteram Dia teſſaron dictam, pro iis qui non admodum abundant: aut ſaltem, Abſyrto & Vegetio mulomedicis teſtib. pro iumentis cõſeruãdis. Quare recte Communem nominabimus, quod ſcilicet tum hominibus, tum iumentis exhibeatur vtiliter.

Mellis quantitas. Theriaca communis.

Mithridatis Antidotus. Nicolai Myrepſici. IV.

Antidotus Mithridatis ſic ab ipſo Mithridate, Põti & Bithyniæ rege, qui eã inuenit, nominata, *Gal. l. 2. de Antidot. teſte,* ad eadẽ, ꝗ Theriace valet, & ad pleraq; pernicioſa medic. & venena eſt efficaicor: in viperæ aũt morſus curatione, theriaca inferior. Priuatim vero facit ad diuturnas vẽtriculi, & thoracis fluxiones, & ad omnes inueteratas in ꝓfundo corporis exulcerationes & abſceſſus. Tabidis, ventriſq; inflationib. medet', appetẽtiã emẽdat & reſtituit, ac bonũ corpori colorem cõciliat, Calculos cõterit, ac vrinę
E difficultatẽ ſanat. Acuit viſum eorũ, qui illa crebri[9] vtunt'. Mortuũ fœtũ eiicit, & ad muliebria omnis generis mala frigida, atq; iis, ꝗ nõ cõcipiũt, conducit. Irẽ melãch. nõ ſinit cõſiſtere. Omne deniq; capitis malum, ex frigiditate ortũ, dolores auriũ, lacrymãtes oculos, dentiũ cruciat', oris, palati, auriũq; omnia vitia, emplaſtri forma impoſita, ſanat. Accipit [1] *ſtyracis, drach. vnam, & ſcrup. duos. Caryophyllorũ ſpica, xylobalſami,*[2] *erui,*[3] *lacha, tragacãtha, maſtiches, galbani,*[4] *gũmi cedri, bituminis caſtorij,*[5] *gũmi hedera, bdellij, ſigilli Lemnij,*[6] *meliloti, opopanacis, ladani,*[7] *ammoniaci, opij, ſulphuris ignẽ non experti, glycyrrhiza, nitri, ſucci hypociſtidis, acacia, roſarum, chamadryos, hyperici, abrotani, paonia, hyſſopi, origani, helenij, ligni iuniperi, foliarũ lauri, ariſtolochia longa, epythymi, peucedani, centaurij, roſmarini, eryngij, balauſtiorũ, foliorum myrti, abſinthij, raphani, ſcilla, carpobalſami, aniſi, nigella, hyoſcyami, cumini, fœniculi, car-*
F *damomi, ſeſeleos, ſinapi, ameos, ſinonis, libyſtici, ruta, papaueris, apij, dauci, rapi ſeminũ, piperis longi, ſeminis ocimi, amomi, ana drach. vnã & dimidiã. Acori,*[8] *perſonatia, cyclamini, ſeminis agni,*[9] *cornu cerui non vſti, a. ſcrup. duos. Balſami, cinnamomi, croci, coſti, floris iunci odorati, Zingiberis, folij, terebinthina, myrrha, thuris, caſiæ lignea, agarici, nardi Celtica, rhei Pontici, iridis, aſari, dictamni, marrubij, colocynthidos, ſtichadis, artemiſia, calamintha, ſcordij ſylueſtris, ſymphiti, chamapityos, piperis albi, piperis nigri, petroſelini, rhois culinarij, malabathri,*[10] *naſturtij, quinquefolij, a. ſcr. vnũ.*

Baccarum lauri ſcrup. vnum. Vini veteris boni, vnciam vnam. Mellis II *Attici, aut ſacchari, quod ſatis eſt.* Datur auellanæ nucis quantitate ex vino tepido, cui Saluia ſit incocta.

ANNOTATIONES.

Cordus. Deſſennius.

Hæc Mithridatis antidoti componendæ ratio a Pharmacopœis hodie obſeruãda erit, & hactenus quidem ex Nicolai Præpoſiti præſcripto parata eſt: quanquam non recte, propter obſcuras aliquot in ea voces, quæ ab ipſis intelligi haud potuerunt. Atq; ea res Valerium Cordum quoq; mouit, vt hac deſcriptione præterita, alias potiꝰ ex Damocrate, Cleopatrã, Antipatro, & Andromacho proferre voluerit. Bernardus quoq; Deſſennius Cronẽburgius, eadem haud dubie de cauſſa, legitima hac neglectã, aliam inuſitatã hactenus protulit. Sed hic me pungit Franciſcus Alexander, quod derelictis primis & clariſſimis fontib. Myrepſum in antidotis pro miraculo habeam. Quaſi vero non hoc meum ſit inſtitutum, vt Pharmacopœos derelicto Nicolao Præpoſito, abbreuiatore & deprauatore Myrepſi, ad fontes reuocem. Negare enim nemo, ne ipſe tantũ Franciſcus, poterit, quin Myrepſi antidota, quãdoquidem illa e Græcis, & Mauritanis deſcripſerit, atq; maxima diligẽtia collegerit, reliquorum cõpoſitiones plurimum ſuperare. Quod ipſe, ſi occaſio ferret, & locus daretur, per ſingula vagatus ſimplicia, demonſtrare poſſem. Neminem vero prohibeo, quin etiam Græcorum compoſitionibus vtatur. Verum quum illæ hactenus noſtris vſitatæ non fuerunt, multis modis præſtat, Myrepſi, quam Præpoſiti illius deprauatoris maximi, vti compoſitionibus. Id quod etiam hic ſemel monuiſſe ſatis ſit, ne toties Franciſci cauillationibus, & nullius momenti reprehenſionibus mihi reſpondendum ſit. Hanc igitur vt plene Pharmacopœi intelligant, annotationibus noſtris illuſtrabimus.

Styrax.

1 *Styracis.*) Quoties in Græcorum libris Styracis ſit mentio, ſemper calamites inaudiendus erit. De quo abunde libro primo huius Operis diximus: ad quem profecto Pharmacopœi perpetuo in difficilioribus, & in iis, quibus nihil annotamus, confugere debent.

Eruum. Succedaneum. Erui.

2 *Erui.*) Officinæ Græcam potius vſurpantes vocem, Orobum nominant. Hodie eruum vix agnoſcitur, vt diximus libro primo, quare quærendum illius ſuccedaneum erit. Non eſt autem ſemen vitiæ ſylueſtris, vt hactenus Pharmacopolæ putarunt: etſi enim idipſum deſiccat, tamen amaritatis expers eſt, vt hoc nomine pro Eruo vſurpari nequeat. Quare ſubſtituẽdum pro eo potius erit ſemen, ꝙ perinde atq; ipſum, incidẽdi, extergẽdi, & obſtructiones expediendi vim habet: quale eſt Cicer nigrũ, aut Lupini ſemẽ. C

Lacha.

3 *Lachæ.*) Quam Actuarius, aliiq; recentiores Medici Lacham nominant, hanc officinæ Laccam vocare cõſueuerũt, Dioſcorides Cancamũ. Nõ eſſe autem Cancamum diuerſum a Lacca Arabum medicamentum, ſole clarius conſpiciet, qui Dioſcoridis de Cancamo hiſtoriam cum Serapionis Lacca cõferre voluerit. Lacca tamen, qua Seplaſiarii ac pictores noſtra ætate vtuntur, non eſt poſteriorum Græcorum Lacha, ſiue veterum Cancamum: quod nulla ſit apud Dioſcoridem nota, quæ illi quadret. Siquidem tres ſunt res, quæ Lachæ appellatione veniũt, vt libro primo oſtendimus. Tertia eſt officinarum Lacca, quam Arabes iecoris tollere obſtructiones, & ictero, ac a quæ inter cutem conducere tradũt. Auicẽna tamen 2. Canone, Laccam bis in diuerſis capitib. tãquam rem diuerſam, maximo cum errore, ſibi tamen familiari deſcribit. Primo ſub nomine Keichen vel Keiſen. quæ haud dubie vox ex Cancamo deprauata eſt. In hoc vero capite ipſum pingere Cancamum, omnes euidentiſſime deprehendent, qui modo illud cum hiſtoria Cancami conferre voluerint. Deinde non longe poſt, illam ſub Laccæ appellatione deſcribit. Vt hinc quoq; perſpicuum euadat, in doctrina Arabum nihil eſſe ſolidum, & confuſionis expers.

Triplex lacha. Auicẽnæ immenſus error detectus. D

Gummi cedri.

4 *Gummi Cedri.*) Hoc Gummi hodie in officinis noſtratibus non proſtat. Venetiis tamen comparari poſſet. In huius autem penuria eius ſuccedaneo vtendum, quod Galeno auctore, Ladanum, vel vt Barbari efferunt, Laudanum exſiſtit. Verum quum Ladanum alias hanc cõpoſitionem ingrediatur, licebit ꝓ eo vti gũmi abietis, ꝙ eiuſdẽ cũ Cedri gũmi ſit facultatis, præſertim in curãdis vulnerib. & eiiciendis calculis, ad quæ vitia Mithridatis antidotus maxime cõmendatur. Quare opus minime erat, vt hoc loco genuinum mihi infigeret Matthiolus, niſi quod forte mordacitatis nomine celebris eſſe voluerit.

Gummi.

5 *Gummi*) Ita interiecto puncto legẽdum erit, ac intelligẽdum, Arabicum hodie appellatũ, vt ſupra eſt mõſtratũ. Nã Gummi in Mithridatis cõfectione Damocrates, Andrŏmachus, & Aetius meminerũt. E

Melilotũ.

6 *Meliloti*) Melilotum legitimum a Pharmacopœis vſurpandum. Nam id quo hactenus vſi ſunt fere omnes, ſylueſtris eſt lotus, vt alibi oſtendimus, & libro primo monuimus.

Ammoniacum.

7 *Ammoniaci.*) Seplaſiæ adiectione vnius literæ deprauantes vocem, Armoniaeum nominant. De quo libro primo diximus.

Perſonatia.

8 *Perſonatiæ.*) Bardanam & Lappam maiorem Pharmacopœi, ac vulgus herbariorum appellant.

Cornu ceruinum vſtum. Nicolai locus reſtitutus.

9 *Cornu ceruini vſti.*) Hoc loco maxima in Nicolai codice manuſcripto, quo nos vnico, quum illum Latio donaremus, vſi ſumus, menda ſubeſt. Nam illic falſo legitur μολίϐδυ κεκαυμένυ, id eſt, plũbi vſti: quũ omnib. conſtet, plumbum iis, quæ intra corpus ſumuntur, medicamentis, ab auctorib. nequaquam permiſceri. Legendum vero erit ἐλάφυ κέρατ⊕ κεκαυμένου, id eſt, cornu ceruini vſti: vt nos nũc conuertimus. Lectionem autem hanc eſſe legitimam & veram, omnes Latini Nicolai codices teſtantur, qui cornu ceruini habent, vbi Græcus manuſcriptus codex plumbi legit. Accedit quoq; ratio, lectionem hanc confirmans. Siquidem Cornu ceruinum vſtum, dyſentericis, veſicæ dolorib. & fœminis fluxione laborantib. confert: ad quę ſane omnia vitia Mithridatis Antidotus accõmodatur. Deniq; facilis admodum ab ἐλάφυ dictionem in μολίϐδυ, imperito librario lapſus fuit. Hæc pluribus annotauimus, quod in noſtra prima conuerſione locus non ſit a nobis emendatus. F

Alter Nicolai locus emendatus.

10 *Naſturtii.*) Et hic locus in manuſcripto Nicolai codice eſt corruptus. Siquidem is καρδαμώμυ legit, pro καρδάμυ. Non eſſe autem ſcribendum καρδαμώμυ, hinc omnib. liquet, quod paulo ante in hac cõpoſitione

A tione Cardamomi ſit facta mentio. Inutilis igitur eſſet repetitio,ſi iam iterum Cardamomi mentio fieret. Proinde legendum erit,vt diximus, καρδάμου,id eſt, Naſturtii:quod hanc lectionem Latinus Nicolai codex confirmet,qui ſtatim poſt Malabathrum ſubiicit Cardamum. Hunc quoq; locum in noſtra conuerſione,religione quadam Græci codicis moti,inemendatum reliquimus.

11 *Mellis Attici.*) Quum Atticum non habeamus, pro eo optimum mel odoratum,& deſpumatum accipiendum. Triplum autem mellis ad ſpecies,vt ante quoq; monuimus,inferendum. Mel Atticum,

Mithridatus Antidotus Andramachi. V.

MIthridatium antidotum Andromachi ad lethalia peculiariter efficax,internoſq; affectus omnes. Accipit *Glycyrrhizæ,drachmas ſeptem ſemis,& quaternos obolas. Opij, drach.quatuor,obolos duos.Caſtores, drach.ſex.Polij drach.quinq;, abolos duos. Coſti,drach quinq;, abolos duos. Spicæ nardi,drach.ſex,obolos duos.Caſſiæ,drach.quinq;,obolos duos.Thuris,drach.ſex.* B *Seſeleos,drachmas quinq;,obolos duos.Hypociſtidis ſucci,drachmas ſex. Acori,drachmas duas.Scordy,drachmas ſex,abolos duas. Folij,drachmas quatuor. Gally,drach. quinq;,obolos tres. Aly drachmas ſex.*[1] *Cipheos,drachmas ſex,obolos duos. Myrrhæ,drachmas ſex. Croci,drachmas ſeptem,obalos duos. Cinnamomi,drachmas ſeptem,obolos duas. Styracis,drachmas quinq;,obalos quatuor. Dauci ſeminis,drach.ſex,obolos tres. Zingiberis,drachmas ſeptem,abolos duos. Phu pontici,drach. duas. Petroſelini,drach.quatuor,obolos tres. Nardi gallicæ,drach.quatuor. Fœniculi ſeminis,drach. quatuar. Nardi indicæ,drach quatuor.Hyperici,drach.duas. Gentianæ.drach.quatuor.* Alii *drach. duas. Aniſi,drach. tres.Thlaſpi,drach.ſex,abolos quatuar. Meu Athamantici,drach. quatuor.* Alii *drach.duas. Roſarum aridarum,drach.quatuor.Gummi,drach.duas.Cardamomi,drach.quatuor.* Alii *drach. duas. Iunci odorati ratundi drach.ſex,obolos duos. Opopanacis,drach. ſex,obolos duos.* C *Opobalſami,drach.ſex,obolos quatuor.Galbani,drach.ſeptem. Scinci,drach. duas,obolos duos. Reſinæ terebinthinæ,drach.ſex,obolos duas. Vini Chy,quod ſatis eſt. Mellis attici cocti quantum ſufficit.*

ANNOTATIONES.

Matthioli opinio ſim probata.

Matthiolus libro quinto epiſtolarum medicinalium,neſcio qua temeritate auſus eſt Mithridatis antidotum Damocratis, ei quod ab Andromacho deſcriptum eſt præferre,idq; nulla alia de cauſſa, quam quod Damocratis compoſitio agaricum,ſtœchadem,longum & album piper, balſami baccas,bdellium, Creticum dictamnum, & aſarum capiat, quibus omnibus altera deſtituitur,quæ venenis mirifice reſiſtant. Quaſi vero neceſſe ſit,Mithridatis antidotum omnia ea,quæ Theriaca recipit,habere medicamenta. Accedit quod Galenus, grauiſſimus ſcriptor, Andromachi compoſitiones aliis omnibus præferre ſoleat,ob componendi rationem, quam ille in illis obſeruauit paulo exquiſitiorem. Sic enim hoc antidotum conſtruxit,vt non ſolum ad lethalia ſit efficax, veneniſq; plurimum reſiſtat, verumetiam vt D ad internos alios corporis affectus ſane multos, vtilitatem non contemnendam afferat. Deniq; ex eiuſmodi medicamentis antidotus hoc conſtat,quorum hodie fere omnium,excepto Opobalſamo, paſſim copia haberi poteſt,vt hoc etiam nomine merito Damocratis & aliorum deſcriptionibus ſit anteferenda. Sed placuit Matthiolo hic & alibi ſe aliorum ſententiæ opponere, vt ipſe ſolus, ſtertentibus reliquis omnibus,& a veritate deuiantibus,vigil eſſe & ſapere videatur.

Matthioli error inſignis.

1 *Cypheos.*) Et in huius compoſitione Matthiolus mirifice ineptit. Nam Damocrati,Cypheos compoſitionem acceptam refert,quæ haud dubie eſt Mithridatis,vt videre licet apud Aetium libr.13.cap.99. vbi Cyphim iis verbis ex Andromachi ſententia deſcribit. Cypheos cōpoſitio.

Sumito[1] *Vuæ paſſæ tenuis pinguiſſimæ detractis pellicula & vinaceis,hoc eſt,ipſius carnis,drachmas viginti quatuor. Terebinthinæ vſtæ,drachmas viginti quatuor. Myrrhæ, drachmas duodecim. Aly drachmas ſedecim. Cinamomi,drachmas quatuor. Floris iunci adorati, drachmas* E *quatuordecim.*[2] *Croci,drachmam vnam. Bdellij,drachmas ſex.*[3] *Vnguis drachmam vnam. Aſpalathi,drachmas duas,& dimidiam. Spicæ nardi,drachmas tres. Caſiæ,drachmas tres. Cyperi, drachmas tres,& dimidiam. Baccarum Iuniperi magnarum,drachmas tres, & dimidiam. Calami adorati,drachmas nouem. Mellis quantum ſatis eſt. Vini odorati parum. Myrrham, bdellium, & terebinthinam vſtam contere cum vino,vt mellis liquidi craſſitudinem habeat, dein vuam paſſam per ſe probe tritam injice,ſimulq; tritis mellis quantum ſatis eſt infunde,ac reliqua inſperge,farmatoq; paſtillos,& vtere.* Vritur autem terebinthina hoc modo. *Terebinthinam conjice in ollam,& triplum,aut etiam plus aquæ infunde.& ad ignem adhibe,nihilq; mouendo coque. Vbi vero aqua conſumta fuerit,& terebinthina friabilis,vt digitis confringi poſſit,eam tolle,& ad antidoti confectionem vtere. Si vero inſumta aqua adhuc mollior appareat terebinthina,aliam aquā ſu-* F *perfunde,rurſusq; ad ignem adhibe,donec friabilis reddatur.* Datur autem Cyphi per ſe commode iis qui iecur,ad pulmonē,aut renes,aut aliquod aliud viſcus exulceratum habēt.

ANNOTATIONES.

Matthioli lapſus.

1 *Vuæ paſſæ tenuis.*) Matthiolus manifeſto errore accipiendas eſſe maiores,& nequaquam minores paſſulas contendit,quum tamen Andromachus diſerte dicat, σταφίδος λεπτῆς. Nec alio argumento ſuam

ſentētiam confirmat Matthiolus, quam quod laborioſum eſſe dicat, ab vua paſſa tenui cutem & vinaceos detrahere, nihilq; fere vbi hæc fierent, pulpæ, reliquum fore. Sit ſane laborioſum, tamen quum id requirat Andromachus, non eſt, cur illi non obtemperemus. A

2 Croci.) Crocum Matthiolus omiſit, cuius tamen vterque, Andromachus ſcilicet & Democrates, mentionem faciunt: ita vt eius, quam ipſe refert, compoſitio neutrius ſit.

Matthiolus hallucinatur. *3 Vnguis.*) Hoc in loco turpiſſime Matthiolus hallucinatur. Initio enim vnguium Bdellii mentionem facit nullius veteris Medici ſcriptoris fretus teſtimonio. Nemo enim illorum vnquam Bdellii vnguium meminit, vt ille ſomniat, Plinio demto, qui libro 12. capite 9. ſic ſcriptum reliquit. In Bactriano nidor ſiccus, multiq; candidi vngues. Dubium vero nō eſt, quin Plinius hunc locum ex poeta quopiam, vt recte cenſuit Cornarius, vel ex deprauatis Damocratis carminibus deſcripſerit, qui Bdellium, vt liquet e malagmate eiuſdem, quod in fine libri octaui de compoſitione medicamentorum localium Galenus refert, nunc διαυγὲ, id eſt, pellucidum, nunc vero ὄνυχα, id eſt, Dioſcoride interprete, ἴκελος ὄνυχι, hoc eſt, vngui, non profecto humano, vt Marcellus Plinium haud dubie ſecutus, interpretatur, ſed odorato ſimile: id quod e verbis Dioſcoridis fit euidentiſſimum, inquit enim, εὐώδης ἐν τῷ θυμιᾶσθαι, ἴκελος ὄνυχι, id eſt, odoratum in ſuffitu Onychis inſtar ſeu ſimilitudine. Quibus ſane verbis diſerte ſignificare voluit, optimum Bdellium eſſe, quod incenſum ac ſuffitum Onychis Indici Cōchylii ſuauem referat odorem. Quum itaque Bdellium colore humanum vnguem non referat, ſed odore cum Onyche ſimilitudinem habeat, adeoq; hoc nomine ὄνυξ dictum ſit, ſole meridiano clarius eſt, Damocratis verſum, in quo legitur βδέλλης ὄνυχας τῆς ἴσας στυπτηρίας, id eſt, Bdellii vngues & pares aluminis partes, eſſe deprauatum. In Bdellio namq; etiam ſi legitimum fuerit, nulla vnguis humani conſpicitur, ſimilitudo, ideo nulli plane ſunt vngues Bdellii. Legendum igitur erit in Democratis carmine: βδέλλης ὀνυχίζον τῆς ἴσον στυπτηρίας. Sic vero eſſe legendum, ſatis liquet ex Charmidis antidoto, quod itidem ex Damocrate citatur, & refertur a Galeno libro ſecundo de antidotis, vbi ita legitur: βδέλλης ὄνυχος τῆς διαυγοῦς ὡς δράχμην. Id eſt, Bdellii Onychis, ſeu Onychis inſtar odorati, & dilucidi drachmam. Idem quoq; fit manifeſtum ex libro decimo de compoſitione medicamentorum cap. 2. vbi Galenus fabullæ malagma deſcribit; in quo ſic legitur: βδέλλης ὄνυχος λιτρ. β. Hoc eſt, Bdellii Onychis libro duas. Ex iis igitur perſpicuum fit, Plinium etiam deceptum fuiſſe, dum loco ſupra citato, in Bdellio multos candidos vngues conſpici ſcribit, contra ocularem inſpectionem, quæ nihil eiuſmodi in Bdellio animaduertit. Dubium itaq; non eſt, quin Plinius mendoſum inciderit codicem, in quo ſcriptum fuit, βδέλλης ὄνυχας διαυγεῖς, id eſt, Bdellii candidos vngues, ſiquidem pellucidos, ipſe candidos vocauit. Plinii errorem hoc in loco ſecutus eſt quoque Matthiolus, dum vngues Bdellii immiſceri Cypheos compoſitioni ſcribit, optimumq; eſſe Bdellium, quod vnguibus humanis ſimile ſit, ait. Et ferendum hoc forte erat in Matthiolo, vt qui huius ſuæ ſententiæ Plinium auctorem haberet. B C

Damocratis locus emendatus.

Plinii lapſus.

Cornarius calumnia Matthioli aſſertus. Quod autem Cornarii conuerſionem apud Aetium tanquam erroneam notat, id iniquiſſime facit: cogit enim me indignitas rei Cornario, etſi nihil tale de me meritus ſit, patrocinari. Nam quum in Aetio vnguis odoratus, & Bdellium diuerſis ponderibus diſtincta, & ab inuicem ſeparata ſint, fieri non poteſt, vt vnam rem denotent. Bdellium enim drachmarum ſex, vnguis autem odoratus, vnius drachmæ pondere ingreditur. Sed ad conuincendam pertinaciam, & immodicam alios reprehendendi licentiam Matthioli, præſtat Aetii verba commemoraſſe, quæ ſic habent. βδέλλης ζϛ. ὄνυχος ζα. Quis igitur hinc non cōſpicit Cornarii manibus inſignem a Matthiolo factam eſſe iniuriam, vt qui optima fide hunc Aetii locum reddiderit, tantum abeſſe debuiſſet, vt a Matthiolo cauillaretur ipſius interpretatio. Non ſolum vero Aetius ex Andromacho in Cypheos compoſitione Bdellium ab vngue ſeparauit, verumetiam Paulus & Nicolaus Myrepſicus idem fecerunt. Nam Paulus lib. 7. 22. de ſuffimentis & Cyphi ſæpenumero ſeparatim mentionem facit Bdellii & vnguis. Primum in ſuffimento roſaceo, vbi ait βδελλίου, ὀνύχων ἀνὰ Γο α, id eſt, Bdellii, Vnguium. Nec eſt quod pro confirmando ſuo errore Matthiolus dicat, male per interiectum punctum has voces eſſe ſeparatas, ſed illas potius eſſe coniungendas, atq; ita legendum βδελλίου ὀνύχων, id eſt, vnguium Bdellii. Quippe in Cyphi magno, quod ſolare dicitur, ſeparatim vtriuſque meminit, inquiens βδελλίου Γο ϛ'. ὀνύχων μεγάλων β. Id eſt, Bdellii vncias ſex. Vnguium magnorum duas. Nicolaus vero Myrepſus ſectione 21. ſuffimento primo Eſdræ prophetæ, quod Cyphi dicitur, itidem has duas voces ſeparat, quum ait, Bdellii vncias tres. Et deinde interiectis compluribus aliis medicamentis, Vnguium odoratorum magnorum & minorum ſingulorum vnciam vnam & dimidiam ſubiicit. Dein in ſuffimento ſexto, quod Cyphion ſacratum nominat, habet Bdellii vnciam vnam & dimidiam, & multis aliis interpoſitis medicamentis, vnguium odoratorum minorum vnciam vnam. Idem in ſequenti mox ſeptimo facit, vbi ita habet. Bdellii, vnciam vnam & dimidiam. Vnguium odoratorum, vnciam vnam. Nec ſecus illum feciſſe deprehendimus in ſuffimento, vbi inquit: Vnguium odoratorum, coſti, ſpicæ nardi, bdellii, ſingulorum, vnciam vnam. Et rurſus in decimoquinto, vbi ait: Vnguium odoratorum, vnciam vnam & dimidiam. Bdellii, vnciam, dimidiam. Quæ ſingula ideo prolixius commemoraui, vt Cornarium ab iniuria Matthioli aſſererem, quem in Cyphi Aetii compoſitione vnguium Bdellii loco, vngues odoratos perperam vertiſſe dicit, quod ſcilicet Bdellium ignorauerit ſuos etiam habere vngues, quum potius ipſe falſo tribuerit Bdellio vngues, qui in illo nuſquam conſpiciuntur. Quum igitur contra Græci codicis fidem, & aduerſus Dioſcoridis manifeſtiſſimum teſtimonium Cornario iniquiſſime errorem affingat Matthiolus, officii mei eſſe putaui, vt hominem Germanum, ipſe etiam Germanus, aduerſus Itali iniuriam, præſertim iam mortuum, & qui a ſe calumniam amplius propulſare non poſſit, tuerer, & pro virili defenderem. Moneo autem, im- D E F

A tem, immo maiorem in modum oro Matthiolum, vt iam ſenex & capularis ſibi nonnihil temperet, nec ita temere aliorum ſententias bonas, & cum veritate congruentes, pro erroribus falſo traducat. Quod ni fecerit, inuenict qui illum pro dignitate tractabunt.

Hæmagogos Antidotos. Nicolai Myrepſici, numero 26. VI.

VTilis eſt ad varia muliebria vitia. Siquidem eas, quæ ſolito tempore purgari haud conſueuerunt, mirifice iuuat. Menſes enim elicit, fœtum in vtero mortuum excutit. Eas quæ a partu non ſunt purgatæ, expurgat, & ſanitati reſtituit. Calculum veſicæ atterit, & per vrinam expellit. Stillicidium vrinæ, obſtructionem iecoris, lieniſq; duritiem ſanat. Omnibus internis vitiis, cruditati ventriculi, colori doloribus, & nephriticis auxiliatur. Hæmorrhoidas aperit, ſecundas educit. Veſicam expurgat, ventriculũ
B calefacit, flatus diſcutit, vomitum compeſcit, & mulierum vitiis omnino ſalutaris eſt. Caueant ſibi ab vſu huius antidoti, qui hæmorrhoidibus, ventris profluuio, & dyſenteria laborant. Habet [2] *Intybi ſeminis, acori, amomaci, atriplicis ſeminis, fœniculi ſeminis, ſingulorum* [3] *ſcrup. vnum, grana ſex. Aniſi, ſcrup. duos. Ariſtolochiæ longæ, artemiſiæ, caſiæ, ſingulorum ſcrup. duos, grana quatuordecim.* [4] *Centaurij minoris, ſcrup. vnum, grana ſeptem. Centaurij magni, ſcrup. duos. Dauci cretici, ſcrup. duos.* [5] *Ellebori nigri, ſcrup. vnum. Foliorum lauri, ſcrup. vnum & dimidium, grana tria. Glycyrrhizæ, drach. vnam. ſcrup. vnum. Lupinorum, drach. duas. Nigellæ, ſcrup. duos. Myrrhæ, ſcrup. duos. grana quatuordecim. Erui, ſcrup. vnum. Aluminis, ſcrup. duos.* [6] *Petroſelini ſeminis, ſcrup. vnum. Pyrethri, ſcrup. duos, grana quatuordecim. Piperis nigri, drach. vnam, ſcrupulos duos, grana ſeptem. Pulegij, ſcrupulos duos, grana quatuordecim, Pæoniæ, ſcrupul.*
C *vnum,* [7] *grana decem & octo. Cyperi, ſcrupulos duos.* [8] *Rutæ ſeminis, ſcrup. duos, grana quatuordecim.* [9] *Stachis, ſcrup. duos, grana quatuordecim.* [10] *Sinonis, ſcrup. duos. Floris iunci odorati, ſcrup. duos, grana quatuordecim.* [11] *Saluiæ, apij ſeminis, vtriuſq; ſcr. vnum, grana quatuordecim. Caryophylli, ſcr. duos. Capparis radicis, cumini, vtriuſq; drach. vn. Mellis attici, aut ſacchari quantum ſatis eſt.*

ANNOTATIONES.

1 Hæmagogos dicta eſt hæc antidotus, quaſi ſanguinem educens, quod menſes mulieribus eliciat, & hæmorrhoidas occluſas, aperiat. **Hæmagogos cur dicta.**

2 *Intybi ſeminis.*) Sic habet Græcus manuſcriptus Nicolai Myrepſi codex. Latinus autem legit Aſari. Vtraque autem lectio vera eſt. Nam vt Aſari radix, Dioſcoride teſte, vrinam cit & menſes euocat, ita etiam Intybi ſemen & ipſum Intybum, Plinio libro 20. cap. 8. teſte, decoctum in aqua mulierum purgationibus adeo prodeſt, vt emortuos partus educat. Quare nihil refert, Aſarum an Intybum compo-
D ſitioni huic indas, quod ambo ad ſanguinis menſtrui eductionem conferant. Quum vero ἀσίφματος vox in Nicolao ſit, quæ Aſaro accommodari non poteſt, rectius Intybi, quam Aſari legi videtur. Vt in errore verſari Matthiolum ſit neceſſe, qui melius eſſe vt Aſarum, quam Intybum huic compoſitioni addatur, in ſuis epiſtolis medicinalibus ſcribit. Matthiolum ſequitur etiam Franciſcus Alexander, ſed nos Græci codicis lectionem merito anteferimus. **Nicolai Myrepſici locus expenſus. Matthioli error.**

3 *Scrupulum vnum.*) Sic etiam legitur in codice Nicolai Alexandrini. In Nicolai autem Præpoſiti vocati exemplari, drachmam vnam ſcriptam videmus.

4 *Centaurii minoris.*) In manuſcripto codice Græco Nicolai, Centaurii minoris nulla fit mentio. Ex Latinis igitur codicibus, qui in vniuerſum omnes huius meminere, hanc adiecimus. Atq; hæc ipſa recte huic compoſitioni adhibetur, quod menſes & fœtum, Dioſcoride & Galeno teſtibus euocet. Hoc loco ſilentio tranſire non poſſum Bernharti Deſſennii Croneburgii oſcitantiam, qui in ſuo Antidotario vocato, mihi mendaciter hanc affingit opinionem, quod officinarum Rhaponticum alterum eſſe Lapathi
E Dioſcoridis genus dixerim, quod mihi ne per ſomnium quidem vnquam in mẽtem venit. Hoc ſane me fateor docuiſſe, Rheubarbarũ Monachorum appellatum, Lapathi eſſe ſpeciem, id quod etiamnum ſentio. Eſſe autem Rhapõticum officinarum Lapathi genus, nullibi me dixiſſe aut ſcripſiſſe certo ſcio. Quare oſcitanter mea ſcripta legiſſe Deſſennium hinc apparet, qui Matthiolum, quem vnice admiratur & colit, ſecutus, paſſim me per calumniam reprehendere voluit. Quod, vt ingenue fatear, me plurimum cõmouet, qui cogor adhuc viuus iſtorum Sycophãtarum experiri morſus. Præſtitiſſet igitur Deſſennium prius ſimplicia cognouiſſe, quam alios ſe peritiores falſo erroris inſimulaſſe. Sed quid facerent illi Matthioli adulatores, niſi vt Fuchſium arrodant, & mendaciter tanquam errantem traducant. Multo igitur ſatius erat Deſſennium, perpetuo ſibi ſilentium indixiſſe, ita enim Alumen plumoſum officinis dictum, nunquam Alumen eſſe ſciſſile affirmare potuiſſet. **Bernharti Deſſennii oſcitantia notata. Deſſennii ingens error.**

5 *Ellebori nigri.*) Sic etiam legit codex Nicolai Præpoſiti Latinus. Manuſcriptus autem Græcus Ni-
F colai Myrepſi liber habet, ἑλενίου μέλανος, id eſt, Helenii nigri, atqui falſi, non quod nulla prorſus ratione adiectiuum μέλανος, vt Matthiolus putat, cum Helenio conuenire poſſe exiſtimem, quum reuera Elenium alterum a radice ſubalbida, album: alterum vero a radice cortice nigro obducta nigrum dici poſſit: ſed quod codex Latinus, vt dictum eſt, Ellebori nigri etiam habeat, & quod in antidoto Nicolai Myrepſi 26. quæ illam mox antecedit, & quæ ventrem ſubducit, itidem ἑλενίου μέλανος, pro ἐλλεβόρου ſcriptum ſit, ita vt ſolenne fuerit ei librario, vt pro ἐλλεβόρου ſcriberet ἑλενίου. Recte autem in Nicolao Myrepſo legi ἐλλεβόρου μέλανος, hinc fit manifeſtum. Nã, vt Dioſcorides auctor eſt, Elleborus niger [illegible] **Nicolai Myrepſi locus emendatus.**

Matthioli calumnia expulſa.

ἄγει, καὶ ἔμβρυα κτείνει, id eſt: Appoſitus aut vtero admotus menſes ducit, & fœtus enecat. Si itaq; vtero inditus & appoſitus Eleborus niger menſes elicit, quanto magis id præſtabit, ſi intra corpus ſumatur. Atque hic me iterum Matthiolus perſtringit, erroriſq; inſimulat, dum lib. 5. Epiſtolarum medicinalium ad Petrum Spezzaloncium Pharmacopœum ita ſcribit. Adhæc caueas velim, ne in admiſcendo Elleboro, Fuchſii opinionem ſequaris. Ille enim alioqui vir clariſſimus, quod in antiquo Græco Myrepſici ipſius codice legerit ἑλενίου μέλανος, credidit non ἑλενίου legi debere, ſed ἐλλεβόρου. Nam cum adiectiuum μέλανος nulla prorſus ratione cum Helenio cõuenire poſſe cerneret, nõ abſque manifeſta ratione mendam ſubeſſe putauit. Atqui longe alia ſum ego opinione, quippe qui Helenium, non Elleborum admiſcendum cenſeam: ea omnino ductus ratione, quod præter id, quod ſciuerim Græcum Nicolai codicem numeroſis admodum vbique ſcatere mendis, non videam quid emolumenti in hac paranda Antidoto Elleborum nigrum laborioſum medicamentum, aluumq; non ſine incommodo deiiciens præſtare poſſit, præſertim quod ventriculo ſit inſenſiſſimus, nec menſes ciere valeat, niſi pro glande ſuppoſitus. Contra vero Helenium, quandoquidem id Dioſcoridis teſtimonio menſes & vrinas ciet, flatus expellit, & ſtomacho vtile eſt; quæ omnia Antidotus hæmagogos nobis pollicetur. Quo fit, vt credam, immo omnino mihi perſuaſum habeam, dictionem ἑλενίου neq; amouendam eſſe, neq; immutandam, ſed dictionem μέλανος potius corrigendam. Etenim, vt mea fert opinio, non μέλανος. ſed μελανθίου legẽdum eſt. Hactenus Matthiolus, qui mihi perpetuo altera manu panem, altera lapidem oſtendit. Sperat enim me ſuis blanditiis & magnificis titulis poſſe demulceri, ne crebris ſuis obtrectationibus, ac cauillationibus durius reſpondeam. Quaſi vero mihi famæ meæ conſeruation on ſit multo, quam iſtæ ſuæ Italicæ blandiciæ antiquior & carior. Cur autem Nicolai lectionem immutauerim, iam abunde mihi dictum eſt. Mirum autem eſt quod Matthiolus ſcribat, ſe ſciuiſſe Nicolai codicem multis mendis ſcatere, & nihilominus eius lectionem audet alteri Latinorum codicum præferre. Si numeroſis mendis ſcatere ſciuit, debuiſſet profecto eius lectionem tanquam ſuſpectam, damnare potius, quam quæſitis vtcunque rationibus illam alteri anteferre. Ceterum Helenii radicem menſes & vrinas ciere nemo inficias ire poterit, atqui conſtat, idem etiam præſtare Elleborum nigrum, & præterea craſſos ac pituitoſos humores, qui non raro menſes, quo minus promanent, remorantur, per aluum educere, quod Elenium efficere nequit. Quum itaq; Elleborus niger vtrunque, nempe menſes ciere, & pituitoſos humores per aluũ ſubducere, Helenium autem alterum tantum efficere poſſit, præſtat profecto Elleborum nigrum huic antidoto, quam Heleninm admiſcere. Nec obſtat, quod Matthiolus dicat, Elleborum laborioſum eſſe medicamentum, aluumque non ſine incommodo deiiciens, & ventriculo infeſtiſſimum: ita enim, ei potius dicendum erat, quam inſenſiſſimum. Nam id verum eſt, vbi per ſe, & in magna copia ſumitur. Hic vero non admiſcetur, niſi ſcrupuli pondere, habetq; ſibi additum Aniſum, & alia quæ eius maliciam frenant & obtundunt. Quare merito ἑλενίου dictio e contextu per me amota eſt, & codicis Græci lectio immutata in ἐλλεβόρου, μέλανος autem vox retenta. Ridenda igitur merito hoc loco nobis venit Matthioli correctio, qui dictionem μέλανος potius eſſe corrigendam opinatur, & pro ea ſubſtituendam eſſe μελανθίου, non animaduertens, Nicolaum paulo poſt in hac antidoto ipſius iis quidem verbis facere mentionem, μελανθίου σκρύπουλα β. Si itaque ridicula Matthioli opinio procederet, bis vnius & eiuſdem medicamenti in vna compoſitione Nicolaus, quod abſurdum eſſet, meminiſſet. Non minus vero, ne id ſilentio tranſeam, ridiculum eſt, quod Matthiolus vocem προσθετὸν apud Dioſcoridem, pro glande ſuppoſitus; interpretatus eſt, quum illi potius reddendum erat, pro peſſo ſuppoſitus. Nam ea quæ menſes euocant, non ano, ſed vtero ſupponuntur indunturue. Sic nunquam non ſtultitiam ſuam in aliorum bene dictis ſuggillandis prodit Matthiolus. At qnum Franciſcus Alexander falſam Matthioli opinionem ſequatur, non eſt cur ei priuatim reſpondeamus. Videat autem ne hoc loco Dauus potius quam Oedipus ſit. Ego id vere de me dicere poſſum, me nihil niſi rationibus adiectis temere affirmare, quod tamen ſubinde Franciſcus facit.

Macedonicum.

6 *Petroſelini.*) Latini codices habent Macedonici, vt hinc palam fiat, Macedonicum, vel, vt Myrepſus vocat, Macedoniſium, poſterioribus Græcis & recentioribus Medicis non eſſe niſi Petroſelinum Macedonicum.

7 *Grana decem.*) Latini codices habent ſcrupulum vnum.

8 *Ruta.*) In Latino codice deſideratur.

9 *Stachys.*) Ita legendum, non Spicæ, vt Latini habent codices. Græce enim στάχυος legitur. Stachys enim, Galeno atteſtante, non ſolum menſes ducit, ſed & abortum efficiens medicamentum eſt, & ſecundas eiicit.

Matthioli ignorãtia. Sinõ & Siſon idem.

10 *Sinonis.*) Græcus Nicolai codex legit σμύρνης σκρύπουλα β. atqui falſo. Nam paulo ante iiſdem verbis Myrrhæ meminit. Quare hic Latini potius codices ſequendi ſunt, qui habent Sinonis. Sic enim vtroq; in codice tum Nicolai Præpoſiti vocati, tum Alexandrini legitur, vt mirari ſubeat Matthiolum, qui dicit nuſquam rei Medicæ ſcriptores Sinonis meminiſſe, haud dubie Sinonem diuerſam eſſe a Siſone ſtirpem credens. Satis autem iis verbis indicat, ſe Aetium non legiſſe, qui libro primo ita ſcriptum reliquit. Σίνων θερμὸν καὶ ὑπόπικρον ἐστὶ τὴν γεῦσιν. ὅθεν οὐρητικόν τε ἐστὶ καὶ πεπτικόν. Quæ omnia Gal. & poſt eum Paulus quoque Siſoni tribuit libro octauo de ſimplicibus medicamentorum facultatibus ita ſcriptum reliquit. Siſon calidus & ſubamarus guſtu eſt: quare vrinam elicit, & concoquit. Quinetiam Hermolaus in ſuo Corollario teſtatur, Siſonem Hippocratem appellare Sinonem & Senonem. Vt hoc

in loco

A in loco ſuam ignorantiam aperte prodiderit Matthiolus, quod nuſquam Sinonis mentionem feciſſe rei Medicæ ſcriptores dicere non erubuerit. Mihi deniq; iniuriam facit Matthiolus, quod ſcribit me Sinonem facere ſylueſtris Petroſelini ſemen. Nam id mihi ne per ſomnium in mentem venit. Fateor me quidem in annotationibus in Auream Alexandrinam ſcripſiſſe, Sinonem alios petroſelinum agreſte nominaſſe, atqui illorum ſententiam non approbaui, ſed tantum quo nomine hodie a quibuſdam vocaretur indicare volui. Ita nunquam non calumniatoris potius, quam caſtigatoris officio fungitur Matthiolus. Hoc loco notandus erat nominatim Matthiolo Deſſennius, quod, pudendo admodum errore, Sinonem eandem eſſe cum Sio herbam dixerit, quum tamen conſtet, eas eſſe genere diuerſas, & in diuerſis capitibus a Dioſcoride deſcriptas. Verum nomine eius ſuppreſſo, tantum dicere voluit ſe cogi vt ab aliis qui Sinonem interpretantur Sium, diſſentiat. Bone Deus ſi ego aliquid tale deſignaſſem, hic ſtatim Matthiolus in hæc proruPiſſet verba: Fuchſius hallucinatur, turpiter errat, ineptit, cæcutit. Sed quid ita? quia
B illius dicta nō, vt Deſſennius, adoro, & oraculi loco habeo. Valeat igitur cum ſuis adulatoribus Matthiolus, & me ad ſatietatem vſq; proſcindat, vt viciſſim ipſe calumnias ſuas refellere, & ipſius errores ſane immenſos & multos detegere ſuis adulatoribus queam.

11 Saluiæ.) Græce ἐλελισφάκου. Latini codices, facili lapſu, propter literarum affinitatem, habent Sabinæ, nullo ſane diſcrimine, quod vtraq; ſtirps menſes moueat, & fœtum eiiciat, licet in iis præſtandis Sabina efficacior ſit. Deſſennius hic iterum, more ſuo ineptit, & Gari legit. Quanquam vbi ſe ſatis torſit, tandem Cari eſſe ſcribendum, propter literarum affinitatem, ait. Sed quæ rogo eſt Cari affinitas vel cum Sabinæ, vel Saluiæ voce? ita ſe paſſim ridendum cum ſuis inſulſis annotationibus propinat Deſſennius. Saluia.

Athanaſia Magna Nicolai Myrepſici, numero 13. VII.

C ANtidotus[1] Athanaſia magna, dyſenteria laborantibus, & cœliacis confert, atq; ad fluxum muliebrem vtilis eſt. Facit ad profluuium ſanguinis narium, & eos, qui cibum non retinent in ventriculo. Sanguinis præterea a quacunq; cauſſa natis reiectionibus auxiliatur. Habet *cinamomi,*[2] *caſiæ fiſtularis, ana drach. tres, grana ſeptem. Croci, floris iunci odorati, ſtyracis calamitæ, phu, ſeſelios, ſeminum hyoſcyami, apij, dauci, aniſi, opy, ana drach. vnā, & dimidiā, grana tria.*[3] *Betonicæ, drach. duas, & ſcrup. duos. Spicæ, folij, caſtorij, myrrhæ, lapidis hæmatitis, ſanguinis draconis, coralli rubei,*[4] *momiæ, boli armenij, ſymphyti,*[5] *helenij, acori, aſari, corticis, radicis mandragoræ, poly, folior. lauri, mei, piperis albi & lōgi, ſeminis petroſelini, a. drach. dimidiam.*[6] *Seminis quinqueneruiæ & myrti, roſarum, ana ſcrup. tres, grana quatuor. Succi hypociſtidos, acaciæ, ſeminis oxyacanthæ, & ſucci eius, ana vncias duas. Succi quinqueneruiæ, vnc. tres. Mellis Attici quod ſatis eſt.* Datur pondere drachmarum trium.

D

ANNOTATIONES.

1 Athanaſia.) Etſi multæ ſunt apud Nicolaum Athanaſiæ deſcriptiones, tamen hęc, quæ ordine apud hunc inter Antidotos decimatertia eſt, in nonnullis officinis proſtat, & Magna ipſis nominatur. Vtrunque autem nomen, & Magnæ ſcilicet, & Athanaſiæ, accepit ab immenſa eius, quam habet in reprimendis omnis generis fluxionibus, efficacia. Quapropter recte facerent Pharmacopœi, ſi hanc in ſuis officinis paratam haberent. Athanaſia & magna cur dicta.

2 Caſia fiſtularis.) Nicolaus Græcus habet, κασίας φιστοῦλα. Per eam autem intelligit, quam Actuarius & alii recentiores ξυλοκασίαν, id eſt, Caſiam ligneam vocant: nempe corticem, qui a Galeno quoq; lib. 1. de Antidotis in theriaces compoſitione, & Actuario quoq; ipſo σύριγξ τῆς κασίας, id eſt, caſiæ fiſtula nuncupatur. Inſeritur autem Athanaſiæ propterea, quod Galeno & Dioſcoride teſtibus, leuiter adſtringat. E Huc accedit, quod libro ſecūdo de Antidotis apud Galenum, in Athanaſiæ deſcriptione Caſiæ fiat mentio: quæ certe non poteſt eſſe Ægyptia, nigra, ſeu cathartica, hoc eſt, purgatrix, quod illa Galeno ignota fuerit. Quapropter plurimum errat Platearius, qui in ſua ſuper Nicolaum expoſitione, Caſiam pro purgatrice interpretatur: vtpote cuius in hac compoſitione, quæ ventris profluuio aduerſatur, illudq; cohibet, nullus eſſe vſus poteſt. Caſia fiſtula. Platearii error detectus.

3 Betonicæ) Huius in Nicolao nulla fit mentio. Quia vero in Latinis codicibus habetur, & in Athanaſia prima, quæ inter Antidotos eſt vndecima, hic quoq; illam inſerere placuit, quod rupta ſanet, & omnibus beſtiarum morſibus ſuccurrat. Betonica.

4 Momiæ) Sic appellat Nicolaus, quam hodie vnius literæ immutatione Medicorum officinæ Mumiam nominant. Per Momiam autem minime accipienda hoc loco erit Serapionis Mumia, quæ non eſt niſi Dioſcoridis, & aliorum Græcorum Piſſaſphaltos, vt libro primo monſtrauimus: ſed Razis & aliorum Græcorum Arabum, & ea quæ hodie in officinis ſub Mumiæ nomine proſtat, & vſitata
F eſt, quæ non eſt niſi tabida ſanies, aut liquamen hominum, aloe, myrrha, & bitumine conditorum, vt libro primo dictum eſt. Id quod e verbis Nicolai fit manifeſtiſſimum, quæ ſunt eiuſmodi: αἵματος ἀνθρώπου τεθνεῶτος ἐπονομαζομένου παρὰ ἰταλοῖς μούμιον, id eſt, ſanguinis humani, qui ab Italis Momion appellatur. Sanguinem, inquit, non oſſa. Vt plurimum errent hodie, qui oſſibus etiam pro Mumia vtuntur. Atqui de Mumia abunde libro primo diſſeruimus, ad quem perpetuo in explicatione ſimplicium ignotorum Pharmacopœi confugere debent. Momia.

Helenij. Capitalis officinarū & Medicorum error. Arnoldi de Villanoua erratum. Platearii expoſitio qualis.

5 *Helenii.*) Vel vnicus hic locus euidentiſſime docet, qua fide & diligentia hactenus compoſita medicamenta paſſim conſtructa ſint. A Neq; enim diſſimulandus nobis vlla ratione erit capitalis tum Medicorum (vtpote quorum erat officium hunc ipſum corrigere) tum Pharmacopœorum error, qui hucuſq; pro Helenio, proh dolor, auripigmentum, præſentiſſimum venenum, Athanaſiæ antidoto indiderunt. Quod ſi negare velint, multorum codicum fide & teſtimonio conuincentur. Nam vbi Græcus Nicolai codex habet ἑλενίου, ibi omnes legunt Auripigmenti. Sic enim Arnoldus de Villa noua, cuius apud imperitos magna eſt auctoritas, habet in ſuo Antidotario. Nec aliter legit codex Nicolai Latinus, Ioannis Agricolæ opera Ingolſtadii excuſus. Errandi autem occaſionem omnibus iis dedit Platearius ille, qui in expoſitione ſua, quam Nicolai Antidotario adiecit valde ineptam, Lemnias dictionem Auripigmentum eſt interpretatus. O inſcitiam flagris, & cruce dignam! An non oportuit Platearium, vtpote ex profeſſo Medicum, ſcire, Auripigmento in hac Antidoto nullum eſſe relictum locum, vt quod venenum eſſet nocentiſſimum, ac erodendi vrendiq; facultate præditum, adeoq; reliquis medicamentis Athanaſiam B conſtituentibus maxime contrarium? Atqui & huic erroneæ interpretationi occaſionem præbuit

Auicennæ error perniciosus. Lib. 5. Inſt. Medicamentorum.

Auicenna, qui Auripigmentum datum tuſſientibus in ouo ſorbili, multum valere ſcripſit. Nam hęc verba in ſua expoſitione Platearius de Auicennæ ſententia retulit. De quo ſane errore quum alibi copioſe diſſeruerimus, non eſt cur illum hic prolixius confutemus. Franciſcus Alexander errori communi conſulere volens, pro Lemnias dictione reſtituit terræ Lemniæ, pro qua certe barbari, ſi ea dictio tale aliquid ſignificaſſet, terræ ſigillatæ repoſuiſſent. Nec habet vllum ſuæ huius coniecturæ probati auctoris teſtimonium Alexander. Nō ignoro autem terram Lemniam, perinde atq; bolum armeniam, nullo incommodo huic compoſitioni indi poſſe, tamen quia Helenii Græcus Codex mentionem facit, & eius radix exſiccata, Dioſcoride atteſtante, cruentas exſcreationes ſanat, ideo dubium non eſt, quin pro Lemnias voce deprauata, recte Helenii legatur. Hoc tamen adiiciendum erit, Auicennam Auripigmento tribuiſſe, quod ſulphuri ex Dioſcoridis aliorumq; Græcorum ſententia tribuendum erat: qui illud tuſſicotibus, aſthmaticis in ouo ſumtum, prodeſſe memoriæ prodiderunt. C Ceterum ſi Platearius animum paulo magis intendiſſet, facile cognoſcere potuiſſet, Lemnias vocem per imperitum librarium ex Helenio deflexam ac corruptam eſſe. Sed hi ſunt noſtri temporis Medicorum cæcorum duces cæci: vt nihil mirum ſit, ſi in foueam ambo impingentes incidant. Eiuſmodi profecto etiam eſt Bernardus Deſſennius, qui & ipſe in ſuo Diſpenſatorio Auripigmento in Athanaſia locum eſſe voluit. Quare vt ab eius medicamentario libro ſibi caueant, tum Medicos, tum Pharmacopolas hortor, quod is ſine omni iudicio medicamentorum compoſitiones corraſerit.

* *Foliorum lauri.*) In Græco eſt φύλλων δάφνης, foliorum lauri. Nos antea Latinorum codicum fidem ſecuti, baccarum lauri legimus.

Quinqueneruia.

6 *Seminis quinquenerui.*) Sic appellari Plantaginem minorem, alibi oſtendimus. Et monendus nobis hoc loco lector erit, quod omnia, quę vſq; ad compoſitionis calcem ſequuntur, in Latinis Nicolai codicibus deſiderentur. Vt vel hinc appareat manifeſtiſſime, quantum præſtet ex præſcripto noſtrarum D compoſitionum ac deſcriptionum, quam aliarum, medicamenta conficere, vt qui ſingulas ex ipſis fontibus, ſane puriſſimis, hauſerimus.

Tryphera Magna Nicolai Myrepſici, numero 210. IIX.

TRyphera magna confert ad omnia muliebria vitia, a frigiditate nata. Datur cum aqua, cui incocta ſunt aniſum & fœniculum: vel ex vino tepido. Ad ſtomachi vero mala, ex decocto maſtiches, & vino, præbetur ieiunis. Ad muliebria vitia, accipe ex hac antidoto, & adiice illi artemiſiam bene tritam, cum oleo[1] moſchato, & impone vtero vt linamentum. His qui non concipiunt, potandam præbe cum vino, in balnei inſcenſu, confeſtimq; concipiet. Recipit *opij, drachmas duas. Cinamomi, caryophylli, galangæ, ſpicæ, zedoariæ, zingiberis, coſti, ſtyracis calamitæ, calami odorati, cyperi, iridis, peucedani, acori, mandragoræ,*[2] *nardi celticæ, roſarum, piperis, aniſi, apij, petroſelini, fœniculi,*[3] *ſinonis, dauci, hyſſopi, hyoſcyami, ocimi, ana drachmam vnam. Mellis Attici deſpumati quod ſatis eſt.* E

ANNOTATIONES.

Tryphera, quaſi delicata dicta eſt, non quod iucunda & ſuauis ſit, ſed quod totius corporis colorem, & oris odorem commendet, & delicatam quandam commendabilis ſpeciei oſtentationem præ ſe ferat. Putredinem enim humorum emendat, & formæ corrumpi cœptæ vitium corrigit.

Oleū moſchatum.

1 *Oleo moſchato.* Alii, moſchelinum: nonnulli, vt qui barbaram ſectantur Medicinam, muſcellinum nominant. Eius deſcriptionem in ſectione de Oleis ſtudioſi reperient.

Spica ſeu nardus celtica.

2 *Nardi celticæ.*) Siue Spicæ celticæ. Officinis Spica Romana vocatur. De qua in hiſtoria Stirpium plurima diximus.

3 *Sinonis.*) Huius in Latinis Nicolai codicibus nulla fit mentio. Græcus autem codex eius diſerte F meminit. De illo ſupra quoq; annotauimus quædam.

4 *Hiſſopi.*) In prima editione hæc vox manifeſte omiſſa eſt, typographi negligentia, quum in Gręco Nicolai codice ſit ὑσσώπου. Igitur nec ſtudio, nec data opera, vt mihi falſo affingit Franciſcus Alexander, prætermiſſa hæc nobis dictio eſt. Quum vero opii duas tantum drachmas habeo, id de præſcripto codicis Græci feci, qui habet ſolum L. β.

Tryphe-

A

Tryphera Saracenica. Nicolai Myrepſici. IX.

TRyphera [1] Saracenica efficax maxime ad melancholicos omneque capitis, ſtomachi, & hypochondriorum, quod ex melancholia, aut flaua bile exuſta oritur, vitiũ. Accipit *myrobalani citrini,* [2] *caſiæ fiſtulæ,* [3] *oxyphœnici, ana vnciam vnam, & dimidiam. Myrobalanorum* [4] *cepulorum, mannæ, ana drach. ſex, ſcrup. duos grana quinq.* [5] *Rhei indici, violarum, ana vnc. dimidiũ. Aniſi, fœniculi, ana drach. duas, grana quindecim. Spicæ,* [6] *maceris, ana drach. vnam, grana ſeptem cum dimidio. Myrobalani belliricí, emblici, ana drach. dimidiam, grana quatuor. Ceterum in duabus libris aquæ vncias tres recentium violarum coquito, quoad aqua purpureum contrahat colorem: dein feruefacito oxyphœnicum, & caſiam probe, q; ſubacta colato, & inÿcito ſacchari libram vnam, & vncias octo, decoquito vſq; ad mellis craſſitudinem, ac deinde ſupra ſcriptas ſpecies*

B *bene tritas inÿcito, & rudicula ſubigito.* Poſtquam confeceris antidotum, dato de ea caſtaneæ quantitate.

ANNOTATIONES.

1 Tryphera hæc rectius quam prior eſt appellata, quod ſit iucunda, & delicata. Præcedens, quia amara, per antiphraſin magis id nominis ſibi arrogauit. Trypheram Saracenicam Meſues quoq; deſcripſit, ſed hæc Nicolai vſitatior eſt. Tryphera.

2 *Caſiæ fiſtulæ.*) Hic per Caſiam fiſtulam intelligenda venit medulla Caſiæ nigræ, id quod Latinus Nicolai codex liquido teſtatur, qui diſerte medullæ Caſiæ mentionem facit. Accedit, quod Caſia cum Oxyphœnico, alio nimirum purgante medicamento, hic coniungatur, & ab aliis ſpeciebus, quæ antidotum hanc conſtituunt, ſeparetur: quod Nicolao faciendum non erat, ſi per Caſiam hoc loco ligneam

C accipi voluiſſet: ſed vt redactam in puluerem, inſtar aliarum ſpecierum inieciſſet, plane neceſſe fuiſſet. Caſia fiſtula.

3 *Oxyphœnici.*) Fructum intelligit, qui hodie officinis barbara & Indica voce Thamar Indus, quaſi palmula Indica, nominatur: vt libro primo eſt expoſitum. Oxyphœnicum. Thamar Indus.

4 *Cepulorum.*) Sic vocant recentiores Græci fructus, qui hodie Seplaſiis myrobalani Chebuli appellantur, vt fuſius libro 1. eſt oſtenſum. Cepuli. Chebuli.

5 *Rhei Indici.*) Rheum indicum Actuario, & aliis Græcis poſterioribus, eſſe Rhabarbari vſitati hodie genus, libro primo diximus. Eo igitur hoc loco vtendum erit. Vulgares Latini Nicolai codices, ex quorum præſcripto Pharmacopœi hactenus ſua confecerunt medicamenta, legunt hoc loco ſimpliciter Indi. Quapropter ad Myrobalanum, Arnoldi de Villa noua exemplo, non tamen ſine maximo errore, retulerunt, quum Nicolaus Rheum Indicum intelligat: quod diſerte dicat. *iſvi ind.* Et Indicum nominat, vt hac nomenclatura diſtinguat ab eo, quod a Ponto affertur, & ob id Ponticum dicitur, quod

D Indico imbecillius exſiſtit. Rheũ indicum. Pharmacopœorũ & Arnoldi de Villa noua error.

6 *Maceris.*) Etſi Macer a Maci diſtat, vt lib. 1. oſtendimus: tamen Nicolaus, quemadmodum etiam Actuarius, per Macerem non niſi id, quod Arabes Macem vocant, intelligit. Debent itaq; Pharmacopœi hoc loco pro macere, quod hodie etiam deſideratur, macem vſurpare. Macer.

Tryphera Perſica. Ioannis Damaſceni. X.

TRyphera [1] Perſica, ſic quod apud Perſas experta ſit, dicta: aduerſus acutas febres, calidam ventriculi & iecoris intemperiem efficax. Morbis omnib9 ex humorum vſtione natis confert, ſitim reſtinguit, icterum calidũ ex obſtructione ſanat. Suffuſionẽ a vaporib9 bilioſis viſui incommodantem diſcutit. Recipit *ſuccorum* [2] *ſolani,* [3] *intybi, apÿ,* [4] *lupi ſolictarÿ, depuratorum, ana libras duas. Quibus immitte violarum ſiccarum, aut viridium,*

E *& roſarum, ana drachm. tres. Folliculorum ſenæ, vncias duas. Agarici, vnciam vnam. Prunorum Damaſcenorum numero quinquaginta.* [5] *Caſſuthæ, vnciam dimidiam. Myrobalanorum, cepulorum, flauorum, Indorum, vnctorum in oleo violato, aut amygdalarum dulcium, ana vncias duas. Spicæ nardi, drach. tres. Coque igni prunarum lento, donec libræ duæ ſuperſint: quibus inÿce epithymi, drach. quadraginta. Myrobolani autem oleo amygdalarum dulcium merſi ſemel ferueſiant, tollantur ab igne, colentur.* In parte colati diſſolue *Thamar Indorum recentium, vncias tres. Mannæ, vnciam vnam & dimidiam. Pulpæ caſſiæ, vnc. quatuor. Sacchari violati, vnc. duodecim. Percolentur, vt munda ſint a ſeminibus, & alÿs: in reliqua parte, & aceti, libra vna, coq; lento igni. Sacchari albiſſimi, libras tres.* Adde quod prius in ſuccis eſt diſſolutum, miſce, & ad mellis craſſitudinem pcoquas. Poſtremo adde paulatim *Rhabarbari optimi, vnc. duas.*

F *Myrobalanorum citrinorum, vnciam vnam, & dimidiam. Myrobalanorum cepulorum, Indorum, ana vnciam vnam. Belliricorum, emblicorum, ana drach. quatuor. Seminis ſumoriæ, trochiſcorum diarhodon, macis, maſtiches, cubebarum,* [6] *ſpodÿ, ſantali rubei, ana drachmas duas. Seminum quatuor, drachmas duas, & dimidiam. Aniſi, drachmas quatuor. Spicæ nardi, drachmas duas.* Inuoluantur oleo violato, & reponãtur vaſe vitreo. Datur pondere vnciæ vnius cum aqua frigida, vel ſucco intybi, vel ſolani.

ANNOTATIONES. A

1 Etſi hæc Tryphera Perſica ob cauſſam antea expoſitam dicta, vſitata non ſit, quod ſcilicet eius componendi ratio ſatis longa & negotii plena exſiſtat: tamen poſſet pro diuitibus & delicatis parari, vt eius vſus eſſet in febribus billioſis, & eius generis calidis vitiis.

Solanum. 2 *Solani.*) Hodie corrupta voce Solatrum dicitur.

Intybus. 3 *Intybi.*) Intelligit herbam, quæ hodie Seplaſiis Endiuia nominatur, ſed legitima, cuius effigiem in hiſtoria Stirpium offendent ſtudioſi.

Lupus ſaliſtarius. 4 *Lupi ſaliſtaris.*) Lupulum officinæ vocant, vt loco iam citato oſtendimus.

Caſſutha. 5 *Caſſuthæ.*) Cuſcutam, vt primo diximus libro, Seplaſiæ appellant.

Spodii. 6 *Spodii.*) Quale vero vſurpandum ſit ſpodium, in ſequenti mox Micletæ compoſitione dicemus.

Micleta Nicolai Myrepſi, numero 200. XI.

B Micleta vtilis eſt dyſenteriæ, inteſtinorum leuitate laborantibus, inflationibus inteſtinorum, & ad omnes cœliacos affectus. Habet *myrobalani citrini, cepuli, bellirici, emblici,* [1] *magni vſtorum, ana drachmas duas, & dimidiam.* [2] *Naſturtij ſeminis, drachmam vnam, & dimidiam. Cumini, aniſi, fœniculi, ameos,* [3] *carnabadij, ana drachmam vnam, & dimidiam.* [4] *Spody, balauſtiorum,* [5] *ſumachij, gummi Arabici,* [6] *maſtiches, ana drachmam vnam, grana quindecim.* Conficitur autem hoc modo: *Semina macerentur die ac nocte in aceto, deinde toſta, & exquiſite leuigata cum oleo roſaceo fricentur multoties, vt rurſus ſiccentur, & oleum combibant. Fricentur autem manibus. Poſtea omnia miſceantur, & adijciatur Zulapium myrtinum. Irrigata & diligenter ſubacta exiguo tenuiq; igne decoquantur: dein ab igne remota, tepida in vaſe recondantur.* Dantur drachmæ tres, aut exagia tria, cum decocto plantaginis veſperi dormituris, aut media nocte. C

ANNOTATIONES.

Rectius inter Antidota roborantia quam magna recenſeretur Micleta. Nos communem ordinem ſecuti ſumus.

Myrobalanus magnus. 1 *Magni.*) Per magnum myrobalanum accipiendus is, qui hodie a nigro colore Indus nominatur. Quum enim, vt e Latinis etiam Nicolai codicibus liquet, quinq; Myrobalanorum genera Micletæ compoſitionem ingrediantur, atque ex iis quatuor, vſitatis hodie nominibus appellentur: vt per Magnum quintum genus, nempe Indum intelligamus, oportet. Quod confuſionis vitandæ gratia monendum eſſe duxi, quum non deſint, qui per Magnos, Cepulos accipiant, & recte quidem: ſunt enim ceteris maiores, vt ſuſpicio ſit, pro μεγάλων legendum eſſe ἰνδῶν.

Naſturtium. 2 *Naſturtii.*) Codex Nicolai manuſcriptus habet καρδαμώμων: atqui falſo. Nam ſcribendum erat καρδάμων, id eſt, naſturtii: hoc ipſum omnibus Latinis Nicolai codicibus aperte teſtantibus. Atq; is ſane D errora librario non ſolum hoc in loco, ſed & multis aliis eſt cõmiſſus, quemadmodum ſupra in Mithridatis antidoto oſtendimus. Quare non erat cur Franciſcus Alexander mihi denuo affingeret, quod ipſe hoc loco immutaueram paulo poſt.

Carnabadium. 3 *Carnabadii.*) Hic locus manifeſte declarat, Carnabadium varie a Nicolao vſurpari. Nam ſupra in aurea Alexandrina, pro Cumino Æthiopico vſus eſt: vt ibidem diximus. Hic vero pro Careo, ſeu, vt hodie appellant officinæ, Carui vſurpatur: quod e Latinis omnibus Nicolai codicibus patet, qui pro Carnabadii voce, Carui habent. Non ſolum vero Nicolaus, ſed & Simeon Sethi, vnus ex recentioribus Græcis, Carnabadium vocat, quod Dioſcorides & alii vetuſtiores Græci Careum nominant. Ceterum hic non poſſe pro Cumino Æthiopico accipi Carnabadium, hinc perſpicuum euadit, quod antea cumini in hac antidoto facta ſit mentio: adeoq; bis eius compoſitionem ingrederetur, niſi pro Careo a Nicolao vſurparetur. Neque mirum eſt, variis modis Carnabadii vocem a Nicolao eſſe vſurpatam, vt qui e variis quoq; auctoribus ſuas deſcripſerit compoſitiones. E

Spodium. 4 *Spodium.*) Quum varie apud auctores Spodium vſurpetur, quemadmodum copioſe libro primo huius Operis oſtendimus: diligenter cogitandum erit Pharmacopœis, de quo hoc loco Nicolaus ſit locutus. Non eſt autem neq; de ſpodio Græcorum veterum, neq; Arabum, quod illi ſpodium cannarum vocant, locutus: quod neutrum in ea medicamenta, quæ per os ingeruntur, vſurpetur, vt loco iam citato monſtrauimus. Accipiendum igitur per ſpodium hic erit, id, quod officinæ hodie ita, de ſententia Platearii, appellant: quod non eſt niſi Ebur vſtum, & adſtringendi facultate pollens. Eius autem conficiendi modum infra docebimus. Non ſolum vero Nicolaus, ſed & Actuarius, aliiq; recentiores Græci, per Spodium intelligunt id, quod hodie vſitatum eſt. Nicolaum autem hoc loco idipſum innuere, ſatis teſtantur Balauſtia, & ſumachium illi coniuncta: quæ itidem adſtringendi facultatem obtinent.

Sumachiũ Rhus. 5 *Sumachii.*) Nobis ita Latina ratione appellare placuit, id quod hodie Sumac officinæ, Græci atque vetuſtiores Rhoen nominant. Debet autem eius pulpa ſine oſſibus vſurpari.

Maſtiche. 6 *Maſtiches.*) Hæc vox in Græco manuſcripto codice deſideratur. Verum quum eius in omnibus, F quos viderim, Latinis codicibus mentio fiat, non putaui omittendam eſſe. Ceterum hæc quoq; compoſitio a Bernardo Deſſennio Cronenburgio perperam recitatur, vt mirari ſatis non poſſim, quum melioribus codicibus parum inſtructus fuerit, auſum tamen fuiſſe de compoſitionibus medic. hoc præſertim tempore, aliquid literis mandare. Nihil igitur mirum, ſi pro ſperata gloria ignominiam referat.

Deſſennius.

Eſdra.

A *Eſdra. Nicolai Myrepſici.* XII.

ESdra capitis dolorem ſedat. Phreniticis fronti & naribus illita confert, ſomnumq; accerſit. Oculorum fluxiones ſiſtit. Auribus dolentibus, & exulceratis inſtillatur. Dentium dolorem illita ſanat. Columellæ defluxione tentatæ, longæ tuſſi, & ſpirandi difficultati, cruenta exſcreātibus, interno abſceſſu laborantibus, tabidis, inteſtinorum cruciatibus, ſingultui, & cœliacis auxiliatur. Item regio morbo correptis, & iocineroſis ſuccurrit. Fœminis difficulter parientibus ea imus venter illinitur, & confeſtim fœtum edunt. Sterilibus in internum vteri ſinum imponitur, & poſtquam cum viro coierint, concipiunt. Eſt & dyſentericis, & cœliacis efficaciſſima. Accipit [1] *mamira drach. dimid. Amomi drachmas ſex. Floris iunci odorati, drachmas quatuor, ſcrupulum vnum, grana octo.*
B *Pyrethri, ſcrupulum vnum, grana octo. Croci, ſcrupulum vnum, grana quatuor. Myrrhæ troglodyticæ, ſcrupulos duos. Styracis calamitæ, ſcrupulos duos, & dimidium, grana quatuor. Petroſelini, ſcrupulum vnum. Tragacanthæ, ſcrupulum dimidium, grana quatuor. Succi hypociſthidis, ſcrupul. vnum, grana octo. Iridis illyricæ, drachmam dimidiam, grana quatuor. Seminis fœniculi, drachmam dimidiam. Dauci Cretici, ſcrupulum dimidium, grana quatuor. Seminis papaueris, drachmam dimidiam. Spicæ, drach. dimidiam, grana quatuor. Foliorum rutæ, ſcrup. dimidium, grana quatuor. Caſiæ, ſcrup. vnum, grana quatuor. Aumeos, ſcrupulum dimidium, grana quatuor. Coſti, ſcrup. dimidium grana octo. Cardamomi ſcrup. vnum, grana octo. Opij, ſcrupulum vnum, grana quatuor. Euphorbij, ſcrupulum vnum, grana octo. Piperis communis, ſcrup. vnum, grana quatuor. Roſarum aridarum, vnciam vnam & dimidiam, drach. vnam, ſcrup. vnum. Opopanacis,*
C *drach. ſex. Mei, ſcrup. vnum, grana octo. Lacchæ, ſcrup. duos & dimidium, grana quatuor. Lycij Indici, drach. dimidiam, grana quatuor. Caryophylli, ſcrup. duos & dimidium, grana quatuor. Aniſi, drachmam dimidiam, grana quatuor. Foliorum citri, ſcrup. vnum, grana octo. Ammoniaci thymiamatis, drach. dimidiam, grana quatuor. Seminis nigellæ, ſcrup. vnum, grana octo. Sulphuris viui, caſtorij,* [2] *gentianæ, ana ſcrup. vnum, grana octo.* [3] *Cimoliæ terræ, drach. dimidiā, grana quatuor. Sinonis,* [4] *ventriculi mergi, ana ſcrup. vnum, Artemiſiæ, drach. dimidiam, grana quatuor. Hedychroi magmatis, drach. dimid. grana quatuor. Seminis ocimi, lapidis* [5] *iaſpidis,* [6] *florum nerij, cinamomi, anethi, ana ſcr. dimid. gr. quatuor. Bdellij ſcr. duos.* [7] *Rhois ſyriaci, Rhois culinarij, ana drach. vnam, & dimidiam. Aſari, drach. vnam. Lapidis hæmatitis, drach. dimidiam. Thuris, grana ſex.* [8] *Seridis herbæ, ſcrup. vnum. Teſtæ ſepiæ ſcrup. vnum, grana octo. Corallij, grana ſeptem. Iuni-*
D *peri baccarum magnarum, grana ſeptem. Iuniperi baccarum paruarum, ſcrup. vnum, grana octo. Sanguinis draconis, drach. dimidiam.* [10] *Cinnabaris, hoc eſt, Simphiti, drach. dimidiam, grana quatuor. Peucedani, ſeminis apij, ana grana ſeptem. Piperis albi, ſcrup. duos. Maceris, drachm. dimid. grana quatuor.* [11] *Hermodactyli, ariſtolochiæ, libyſtici, ana drach. dimidiam. Nardi celticæ, drachm. dimidiā, grana quatuor. Calami odorati, ſcrup. dimidium, grana quatuor. Balſami, drach. vnam.* [12] *Mellis attici deſpumati, quod ſatis eſt.* Liquores vino odorato bono macerentur, & parata vtentibus detur. Datur fabæ magnitudine.

ANNOTATIONES.

Etſi hæc Eſdræ Antidotus e numeroſis conſtructa eſt ſimplicibus medicamentis, adeoq; nō ſine moleſtia confici poteſt, tamen, quia cum Actuarij & Aetij maxime deſcriptione conuenit, & tantum
E ponderibus diſtat, quorum tamen exquiſitior in Nicolao, quam Aetio aut Actuario ratio eſt, ideo Pharmacopœi ex Nicolai præſcripto Eſdram parare debent. Bernardus Deſſennius Cronenburgius, quum quæ eſt apud Nicolaum Præpoſitum appellatam Eſdram, propter deprauatas in ea paſſim voces explanare non poſſet, eam quæ in Paulo eſt, ab hac tamen multifariam diſſidentem, proferre voluit. Inde omnibus perſpicuum euadit, quam nihil omnino hic vir in hoc argumenti genere præſtiterit. Potuiſſet igitur hanc prouinciam, niſi ſcribendi κακοήθες illum exagitaſſet, aliis ſeſe peritioribus, & magis exercitatis relinquere.

Bernhardus Deſſennius notatus.

1 *Mamira.*) In Nicolai codice Græco manuſcripto eſt μαμιρᾶ. Quid autem ſit Mamiras, Paulus lib. ſeptimo diſerte explicat, quum inquit: Mamiras radicula eſt herbæ, frequentibus tuberculis nodoſis cincta, quæ cicatrices & albugines extenuare creditur, detergendi nimirum facultate prædita: hæc ille. Non videtur itaque hac delineatione repræſentare niſi radiculam, quæ Mauritanis Doronicum
F nominatur, quemadmodum fuſius tomo primo noſtrorum Commentariorum de Stirpium hiſtoria oſtendimus. Mamiræ igitur loco, Doronicum Mauritanorum vſurpandum erit. Quum vero neq; hoc hodie ſatis cognitum ſit, præſtat pro eo vti Ormino, quod Dioſcoride teſte itidem albugines oculorum extergere poteſt. Mirum autem eſt, Actium Mamiræ in Eſdra prophetæ, aut doctoris antidoto non meminiſſe: quum tamen aliorum omnium ſimplicium, quanquam ordine nonnihil immutato, meminerit. Vtrobiq; autem pondera ipſa exigua admodum ſunt, ideoq; propter immenſam ſimpli-

Mamira. Doronicū Mauritanorum. Mamiræ ſuccedaneum.

A hæc ipſa dyſentericis ac cœliacis plurimum conferat.[7] Nonnunquam vero Cinnabaris vox apud Nicolaum noſtrum Rubiam herbam alio nomine vocatam denotat, vt in compoſitione Antidoti 62. ad vrinæ difficultatem deſtinatæ. Rubiam autem alio nomine dici Cinnabarin, Dioſcorides memoriæ prodidit, vt in hiſtoria Rubiæ alibi ſuſius docuimus. Quare poſſet & hoc loco commodiſſime Rubia tinctorum dicta loco Cinnabaris inſeri, quod ſcilicet regio morbo laborantibus auxilietur, quibus etiam Eſdram Antidotum ſuccurrere Nicolaus affirmat. Quapropter quandocunq; vox Cinnabaris in Nicolai compoſitionibus occurrit, ſemper per eam Pharmacopœis Symphytum, vel vt ipſi nominant, Conſolida maior, vel Rubia tinctorum appellata, intelligi debet. Id quod in prima editione non animaduerteram.

11 *Hermodactyli.*) Hic iterum per hermodactylum accipiendum, quod Arabibus & officinis Behen dicitur, vt ſupra in aurea Alexandrina annotauimus.

12 *Mellis attici quod ſatis eſt.*) Vt ſcilicet ſingulis vnciis ſpecierum, ternas vncias mellis adiiciamus. B Quod ſi itaque ſupputaueris ſpecies, ſumendæ erunt, ni fallor, mellis optimi odorati lib. vna, & dimidia, cum vnc. tribus. Aetius Eſdræ hunc conficiendi modum præſcribit. Arida omnia cum croco, caſtorio, ac hedychroo tundito, & per anguſtiſſimum cribrum excutito: Opium vero, myrrham, hypociſtidem, bdellium, lycium, ammoniacum in vino macerato. Tragacantham vero per ſe macerato. Sequenti die roſas, Nerii & Serin terito & vnito, ac tragacanthæ ſimiliter probe tritæ: reliqua trita adiicito, & cum ſucco Arthemiſię vnito: mel quoq; deſpumatum ac tepefactum ſępe inſtillato, ne tragacantha exareſcat. Poſtea arida tuſa inſpergito, ſufficienterq; vnita probe contegito. Sequentibus vero diebus ſeptem aut nouem in ſole teritu, & vaſis vitreis excipito. Mellis adiiciendi quantitas. Conficiendi modus Aetii.

Diacadion. Nicolai Myrepſici. XIII.

Diacodion[1] confert ad omnem cœliacum affectum, item dyſentericis, febricitantibuſq;, ex aqua pluuiali data: in qua ſpodium, rhu culinarium, myrtus, & ſtillatitius C roſarum liquor inferbuerit. Item prodeſt iis quibus tenui defluxione a capite deuoluta tuſſis excitatur, & quibus venter acria, & bilioſa excernit. Præterea calidæ intemperiei; & cholera laborantibus, nec non peruigilio vexatis. Habet *capitum papauerum candidorum, neq; viridium neq; aridorum, integrarum cum exteriori cortice, tredecim. Roſarum rubearum, drach. duas, & dimidiam. Croci, acaciæ, glycyrrhizæ, ana drach. vnam. Boli armenij, vnc. dimid. Cinamomi, ſymphyti, hypociſtidis, balauſtiorum, ana drach. vnam. Baccarum myrti, vnc. vnam. Coralli albi & rubei, rhois culinarij ſanguinis draconis, rhois ſyriaci, ana ſcrup. duos. Seminis portulacæ, drach. dimidiam. Capita prædictorum papauerum in aqua pluuiali, donec dimidium eius abſumatur, coquito: prius tamen in aqua illa, in qua coquentur, capitibus[2] per biduum maceratis.* D *Dein per[3] ſaccum colato, & adiecta[4] mellis myrtini lib. vnam, & dimidiam, ac probe ſubacta iterum coquito, ad mellis conſiſtentiam. Poſtea depoſito ab igne vaſe, ſpecies tenuiſſime tritas iniicito, & bene ſubacta in vaſe recondita.* Datur pondere drachmarum quatuor aut ſex.

ANNOTATIONES.

1 Hoc Diacodion medicamento, potius quam Ioannis Meſuæ Damaſceni vtendum eſt, quod cum eo quod Actuarius deſcribit, plane conueniat: & ad vitia illa, ad quæ adhibendum eſſe diximus, efficaciſſimum ſit. Ita vero a capitibus papauerum, quæ Græcis κώδειαι dicuntur, nominatum eſt. Diacodiũ vnde dictum.

2 *Per biduum.*) In Græco Nicolai codice manuſcripto, tempus macerandi capita papauerum non eſt expreſſum: ita vt ſuſpicio ſit, codicem hoc loco eſſe mutilum, præſertim quum in Actuario diſerte ſit idipſum ſignificatum, qui biduum conſtituit: & in Latinis quoq; Nicolai codicibus, qui triduum definiunt.

3 *Per ſaccum colato.*) Græce eſt σακκελιστόν. Sciendum igitur, σακκελίζειν & σακκίζειν frequens eſſe non E ſolum apud Nicolaum, ſed & Galenum, verbum: hoc eſt, per ſaccum colare. Hac colandi ratione frequenter in decoctis, quæ per cocturam aut ad tertias, aut ad dimidias reddita ſunt craſſiora, quo liquidiora euadant, vtimur. Eandem ob cauſſam vina etiam olim per ſaccum tranſmittebant. Et hodie, aromatis in ſaccum inditis vinum hoc modo paratur, quod vulgo Claretum & Hippocras vocatur. Per ſaccũ colare. σακκελίζειν. Claretum. Hippocras.

4 *Mellis myrtini.*) Mel vero myrtinum ita conficitur: Duabus libris mellis optimi deſpumati, admiſce ſucci baccarum myrti, Myrtillos nominant Seplaſiæ, lib. vnam, & ad ſucci conſumtionem coquito. Quia vero ad nos baccæ illæ virides & recentes non afferuntur, vtendum eorundem decocto erit ad Myrtini mellis confectionem. Mel myrtinum.

Dia Libanu. Nicolai Myrepſici. XIV.

Dia[1] Libanu, id eſt, *Antidotus e thure*: facit ad eos, qui angina correpti ſunt, aſthmaticos item, nephriticos, & guttatim mingentes. Deſtillationes ſanat, & ilei dolo- F rem ex vino albo data mitigat. Accipit *caſtorij, opij, hyoſcyami, ana drach. quatuor. Caſiæ ligneæ, pæoniæ, ſtyracis, piperis longi, folij, croci,[2] thuris maſculi, ana drach. duas. Rhei pontici, amomi, ana drach. vnam, ſcrup. duos. Myrrhæ, drach. vnam, & dimidiam.[3] Spicæ Indicæ, pyrethri, euforbij, piperis albi, ana drach. duas, & dimidiam. Mellis attici deſpumati, quod ſatis eſt.* Datur pondere drachmæ vnius aut drachmarum duarum cum vino albo calido, cui thus, aut ſaluia incocta ſit.

ANNOTATIONES. A

Dialibanu. λιβανωτ. 1 *Dia libanu.*) Sic enim proferendum, non vt vulgus conſueuit, Dia olibanum. Neq; enim ἡ διὰ λιβάνου aliud ſonat, quam antidotus e thure: vt interpretati ſumus. λίβανος enim thus eſt Græcis. Et conuenit hæc deſcriptio cum ea, quæ eſt apud Actuarium.

Thus maſculum. 2 *Thuris maſculi.*) Thus maſculum, Dioſcoride auctore, album eſt: quum frangitur intus pingue, in ſuffitu ſtatim ardens, ſuapte natura rotundum, ſeu in rotundos globulos ſingulos, aut geminos teſticulorum forma concretum. Hinc maſculi cognomen accepit.

3 *Spicæ Indicæ, & pyrethri.*) In Græco Nicolai manuſcripto codice hæc duo medicamenta deſiderantur. Sed ex Actuario & aliis Latinis Nicolai codicibus adiecta ſunt. Non eſt vero dubium, quin Græcus Nicolai codex hoc loco mutilus ſit.

Requies. Nicolai Myrepſici. num. 205. XV.

REquies [1] ad febres continuas & ardentes, omnemq; febrilem affectum, ad febres denique acutas confert. Eſt autem vtilis, temporibus & pulſibus manuum inuncta, ac cordis dolorem mitigat, ſomnumq; conciliat. Recipit *roſarum, violarum, ana* [2] *drach. tres. Opij, hyoſcyami, ſeminis* [3] *papaueris, mandragoræ,* [4] *intybi, lactucæ, portulacæ, & pſyllij ſeminũ, nucis moſchatæ, cinamomi,* [5] *zingiberis ana drachmam vnam, & dimidiam. Santali albi & rubei* * *ſpodij, tragacãthæ, ana ſcrup. duos, grana quinq;.* [6] *Sacchari candi, drachmam vnam.* [7] *Sacchari & ſtillatitij roſarum liquoris, quãtum ſatis videbitur.* Datur *caſtaneæ quantitate, ex Serapio violato.* B

ANNOTATIONES.

Requies cur dicta. 1 *Requies.*) Sic appellata eſt ab effectu, quod dolorem obtundat ac mitiget, caloremq; febrium mitiorem reddat: & iis qui hanc ſumunt, requiem afferat.

2 *Drachmæ tres.*) Hoc pondus in Græco Nicolai codice deſideratur, ex Latinis autem eſt à nobis adiectum. C

Papauer. 3 *Papaueris.*) Quoties Papaueris ſimpliciter & citra adiectionem mentio fit, ſemper album inaudiendum erit. Hoc itaq; loco ſemen papaueris albi ſumendum.

Intybum. 4 *Intybi.*) Latini Nicolai codices Scariolæ habent. Quum vero Intybum ſimpliciter prolatum non ſit, niſi ea herba quæ corrupta voce officinis Endiuia dicitur huius potius quam Scariolæ ſemen hic vſurpandum erit. Quanquam quum vtriſq; eadem ſit facultas, parum refert vtrius ſemen accipias.

5 *Zingiberis.*) Eius in Latinis Nicolai codicibus nulla fit mentio. Tamen quum eius diſerte Græcũ exemplar manuſcriptum mentionem faciat, & ad frangendam frigidorum ac ſtupefacientium, quæ præcedunt, vehementiam conferat, omitteodum non eſſe iudico. Vocat autem Myrepſus κιμύμεων.

* *Spodij.*) Non eſt cur hoc loco per Spodium Græcorum intelligamus, ſed id potius quod Ebur vſtum appellatur. Nam hoc Myrepſi tempore, vt hodie adhuc Spodium nominabant Medici. Scio hoc loco me a Franciſco Alexandro notari, quod relictis veteribus ex Myrepſo antidota erigam: ſic enim loquitur: pertinaciter nimis magiſq; quam deceat. Non eſt igitur vt hanc contumeliam atq; calumniam tacitus præterire poſſim aut debeam. Siquidem quod veterum Græcorum compoſitiones relinquo, non fit quod illos contemnam, quandoquidem primus fere fuerim, qui ad eos, tanquam ad fontes, Medicos reuocare ſtuduerim: ſed quum eas, duntaxat compoſitiones quæ in noſtris officinis ſunt vſitatæ, referre & quidem e fontibus inſtituerim, factum eſt, vt paucas admodum veterum attigerim. Vtinam vero aliquæ etiam earundem in vſum reuocentur. Quare optarem Alexandrum in ſuis reprehenſionibus non raro fuiſſe circumſpectiorem. D

Saccharũ candi. κάντιον. 6 *Sacchari candi.*) In Latinis codicibus deſideratur. Non eſt autem omittendum, quod in Græco ſit κάντιν. Saccharum autem candi ſolenne eſt Nicolao, vt κάντιον appellet, vt alibi fuſius oſtendimus.

7 *Sacchari.*) Alii codices habent, Mellis quod ſatis eſt. Sed quum in Græco Nicolai codice ſit σαχάρεως, & hæc antidotus maxime febribus continuis & ardentibus conferat, cũ ſaccharo, & ſtillatitio roſarũ liquore hanc potius, quam cum melle, cui calefaciendi facultas ineſt, vt conficiam' præſtat. Ceterum neque hæc antidotus, neq; ea quæ ſequitur philonis in Deſſennio integra eſt, ideo hortor Pharmacopolas omnes, ne in parandis compoſitionib. eius præſcriptum ſequantur. Quod ſemel hic monuiſſe ſatis ſit. E

Philonium [1] *Galeni.* XVI.

PHilonis antidotus pollet contra colicos cruciatus, iecoris, & lienis. Calculo renum, & difficultate lotii laborantibus auxiliatur. Phlegmonem coſtarum, pleuritimue, & omnem inteſtinorum dolorem leuat. Datur *ſtomachicis nauſea vexatis, vomiturientibus & vellicato mordicus vẽtriculo ſingultientib. diſſolutis in quotidiana febre, ſanguinem exſcreantib. tabidis, tuſſientib. deſtillationeq; laborantibus.* Somnũ accerſit. In ſumma, medicamentũ eſt, quod mirifice dolorẽ ſopit. Habet *croci, drach. quinq;. Pyrethri, euphorbij, ſpicæ nardi, ana drach.*

Datur Ponticæ nucis quantitate. *vnam. Piperis albi, hyoſcyami, ana drach. viginti. Opij, drach. decem. Mellis deſpumati optimi, quod ſatis eſt.* Datur *Ponticæ nucis quantitate.* F

ANNOTATIONES.

1 *Galeni.*) Sic appellamus, non quod a Galeno compoſitum ſit, ſed quod idipſum, ex Philonis Philoſophi & Medici Tharſenſis ſententia Galenus, libro nono de compoſitione medicamentorum localium

prodi-

A prodiderit. Recenſet & hanc Nicolaus Myrepſus Sectione prima, Antidoto 243. Actuarius item ac Paulus, ſed ponderibus variatis. Quare hoc quod nunc deſcripſimus, legitimum eſt philonium: etſi alia duo quæ ſequuntur, hactenus fuerint vſitata. Et Galenus loco iam citato, hoc ipſum tanquam probe compoſitum a Philone, laudat eiuſq; compoſitionis rationem exponit, quam quiuis ex illo cognoſcere poterit.

Philonium[1] *Maius,*[2] *ſiue Romanum. Nicolai Myrepſici, num. 303.* XVII.

PHilonium Romanum, idem quod præcedens poteſt. Accipit *piperis albi, hyoſcyami, ana drach. quinq;. Opij, drachm. duas, & dimidiam*[3] *Caſiæ ligneæ, drach. vnam, & dimidiam. Seminis apij, drach. vnam. Petroſelini, fœniculi, dauci Cretici, ana ſcrup. duos, grana quinq;. Croci, ſcrup. dimidium. Spicæ nardi, pyrethri, zedoariæ, ana grana quindecim. Cinamomi, drach. vnam, & dimid. Euphorbij,*[4] *myrrhæ, caſtorij, ana drach. vnam. Mellis optimi, quod ſatis eſt.* Datur B *nucis auellanæ quantitate.*

ANNOTATIONES.

1 *Maius.)* Sic vocarunt, quod ex pluribus quam præcedens, ab ipſo Philone compoſitum, conſtet medicamentis. Nam præter ea quæ Philo prodidit, pleraq; alia adiecta ſunt, vt ex vtriuſq; collatione liquido patet.

Maius.

2 *Romanum.)* Dictum eſſe nonnulli putant ab Auicenna, Canone quinto, ſumma 1. tract. 1. quod Romæ ſit a Philone conditum hoc medicamentum. Mihi alia ratione ſic eſſe vocatum videtur. Nam etſi Philo, qui Tarſenſis, ac diui Pauli compatriota, adeoq; ciuis Romanus fuit, Romæ fortaſſis Medicinam fecit, illicq; hoc confecit medicamentum: tamen non ideo Romanum dici potuit, quod plurimum ſit immutatum, nec tale exſiſtit quale ipſe cōpoſuit. Quapropter Romanum potius eſt nominatum, quod poſt Philonem Medici Romani aliqua ſimplicia adiecerint, & deinde pro Philonis Antidoto, hoc ipſi C Romæ vti cœperunt, indeq; Romanum dixerunt.

Romanū cur dictū.

3 *Caſiæ ligneæ.)* Caſia lignea, ſemen Petroſelini, opii, fœniculi, dauci Cretici, zedoaria, cinamomum, myrrha, & caſtorium, in Philonis compoſitione non fuerunt, ſed a poſteris adiecta ſunt omnia.

4 *Myrrhæ caſtorii.)* Hæc duo medicamenta in Latinis Nicolai codicibus deſiderantur, pro iis Coſtum ſubſtituentibus. Nos autem illa ex Græco Nicolao adiecimus, idq; vt faceremus, Galenus nos monuit: qui loco paulo ante indicato diſerte ſcribit, alios myrrham & caſtorium admiſcuiſſe. Quapropter hæc deſcriptio Philonii Romani, quam nos afferimus, integra eſt, vt quæ omnia a Philone prodita medicamenta habeat: tum etiam ea quæ ab aliis eſſe adiecta, Galenus memoriæ prodidit. Quæ in Græco Nicolao manuſcripto eſt, mutilam eſſe conſtat, vt quæ opium, quod maxime requiritur, non habeat. Eſt & ea quæ in Latinis habetur codicibus, manca, vt quæ myrrham & caſtorium omiſerit. Nos itaq; collatione vtrorūq; codicum hāc perfecimus, qua deinceps Pharmacopœi pro Romano, ceteris abiectis, vti debēt.

D *Philonium Perſicum. Ioannis Damaſceni.* XIIX.

PHilonium[1] Perſicum ad ſanguinem vndecunq; manantem confert. Quapropter menſes immodice erumpentes, hæmorrhoidas, & cruentas exſcretiones per inferna: itemq; ſanguinis ſputum compeſcit, ac fœtum in vtero retinet. Recipit[2] *piperis albi, hyoſcyami, ana drach. viginti. Opij, terræ ſigillatæ, ana drach. decem. Lapidis hæmatitis, croci, ana drach. quinq;. Caſtorij, ſpicæ, euphorbij, pyrethri, margaritarum non perforatarum,*[3] *ſuccini, zedoariæ, doronici,*[4] *paſtillorum ramich, ana drach. vnam.*[5] *Succi ſemperuiui, ſcrup. vnum. Mellis roſacei optimi, quod ſatis eſt.*

ANNOTATIONES.

1 *Perſicum.)* Sic dictum putatur, quod a Perſis inuentum ſit.

Perſicum.

2 *Piperis.)* Cordi medicamētarius liber, & omnia Meſuæ, quæ vidi, exemplaria, legunt Papaueris, ſed E mendoſiſſime. Scribendum enim erit, vt nos emendauimus, Piperis. Quod in primis ex Auicenna liquet qui Philonium illud itidem deſcribit, atq; hic diſerte Piperis albi mentionem facit. Accedit huc, quod in nulla alia Philonii deſcriptione Papaueris mentio fiat: & quod piper inter ea quæ opii vehementiam refrenent, numeretur. Nec eſt cur quiſpiam hic Matthioli ſequatur ſententiam, qui libr. 5. ſuarum epiſtolarum medicinalium me non recte Cordum reprehendiſſe ſcribit, quod non piper, ſed papauer, album imponendum ſit, ita enim habere Meſues codicem, qui ad manus eſt. Id quod non ſine ratione factum videtur, quod vbi ſanguis abrupto vaſe fluat, nullo pipere opus ſit, ſed eorum quæ ſua frigida vi, ſanguinem craſſiorem reddant, & fluxionem ſiſtant. Recte itaq; faciunt, vt mea fert opinio, qui piper negligentes, papaueris ſemen addunt. Nam quum ad coercendam opii malitiam, & croci & caſtorii ſatis excipiat antidotus, non video cur opus ſit addere piper, vt magis incaleſcat, vbi opus ſit potius refrigeratione. Hæc eſt Matthioli, bella me hercle, qua meam impugnat ſententiam, ratio, quam faF cile in ipſum retorquebo. Nam quod dicit ita habere Meſues codicem, qui ei ad manus eſt; probe etiam tacente Matthiolo, noueram, vt qui dixerim diſertis verbis, omnia Meſues exemplaria ſic habere: Quod vero ſubiicit, id non factum eſſe citra rationem, quod ſcilicet vbi rupto vaſe emanat ſanguis, nullo pipere opus ſit, ſed medicamentis frigidis ſanguinem incraſſantibus & fluxionem ſiſtentibus, ridiculum vtiq; eſt. Cur enim Matthiolus eadem ratione ex philonii iſtius compoſitione non etiam

Cordus [illegible]

Matthioli ſententia improbata.

Euphorbium & pyrethrum, quorum vtrunq; pipere calidius eſt, abiiciendum eſſe cenſet? Accedit, quod Philo Tarſenſis ſuum quoq; Philonium laudat, & vtile eſſe ſanguinem exſcreantibus tradit, quum tamẽ illius compoſitionem non ſolum piper, ſed & pyrethrum atq; Euphorbium ingrediantur. Quum itaq; perſicum Philonium ad exemplum Tarſenſis ſit compoſitum, & in eo hyoſcyami & opii tantum mentio fiat, qua igitur de cauſſa huic Matthiolus, motus quidem exemplaris deprauati auctoritate, papaueris albi ſemen admiſcendum eſſe contendit? quum tamen Auicenna, ex quo Meſuæ ſuum hoc philonium, vt alia fere omnia, mutuatus eſt, & ad verbum deſcripſit, vt illa inter ſe collata euidentiſſime monſtrant, piper album, non papauer, miſcuerit. Recte igitur faciunt, qui Matthioli friuolis & nullius momenti rationibus contemtis, papauer album negligentes, piper album adiiciunt, quum falſiſſimum ſit quod ipſe dicit, ad opii malitiam corrigendam coercendamue croci & caſtorii ſufficere miſturam. Quum enim hyoſcyami albi ſemen pondere drachmarum viginti, opii autem drachmarum decem huic compoſitioni indantur, & croci atq; caſtorii vna duntaxat drachma addatur, fieri nequit vt tantilla portio tantam opii & hyoſcyami quantitatem refrenare queat, piper quoque adiectum eſt. Vt ſole clarius ſit, Matthioli ſententiam eſſe falſam, & in hoc tantum productam, vt me de errore accuſandi rationem haberet, & ſuperior aliis videretur. Sed iam ſatis nota omnib. Matthioli arrogantia eſt, vt opus non ſit.

Succinum

3 *Succini.*) Officinæ Charaben, vt libro primo indicatum eſt, nominant.

Paſtilli Ramich.

4 *Paſtillorum Ramich.*) Deſcriptionem illorum pete ex ſectione de Paſtillis.

Succus ſemperuiui.

5 *Succi ſemperuiui.*) Meſuæ Cãphuram, vel (vt ipſe loquitur) Camphoram habet. Quia vero Caphura, quæ bituminis ſpecies eſt, refrigerare nequit, ſed potius calefacit, vt in Commentariis noſtris ſuper nonum Galeni de Simplicibus medicamentorum facultatum librum demonſtrauimus: ideo e contextu hanc ipſam eiecimus, & pro ea Semperuiui ſuccum ſubſtituimus. Id quod in multis etiam aliis compoſitionibus fecimus.

PERORATIO.

Hactenus confectiones magnas, & Opiatas vulgo vocatas, deſcripſimus ſedecim. Quas vtiq; ſufficere arbitramur, ne ſcilicet nimia harum copia fiat, vt vel negligenter a Pharmacopœis parentur, aut neglectæ iaceant, raroq; in vſum Medicum veniãt. Nam quod ſæpe diximus, præſtat habere paucas, & eas quidem diligenter conſtructas, quam plures nulla nec arte, nec diligentia compoſitas.

DE ANTIDOTIS ROBVR CORPORI ADIICIENtibus, liquidis, ſiue Electuariis, Sectio III.

Dia Caſtoriu. Nicolai Myrepſici, numero 27. I.

ANtidotus e caſtorio ſuccurit *vertiginoſis, comitialibus, apoplecticis, reſolutione correptis, tremulis, omnibusq; frigidis morbis.* Haber *caſtarij,*[1] *myrobalani, ana drach. tres. Aloes flauæ, drach. vnam, & dimidiam.*[2] *Scordij, myrrhæ, euphorbij. ana drach. vnam, grana ſeptem. Folij*[illegible] *artimonij, id eſt. pyrethri, tragacanthæ, calami odorati, nitri, galbani,*[4] *ſenæ, floris iunci odorati, ſpicæ, apopanacis, rhei Pontici, ſagapeni, ſtyracis calamitæ, Zingiberis, cinamomi, ana drach. vnam, grana duo.*[5] *Staphydis ſylueſtris, ſeminis dauci, fœniculi, petroſelini,*[6] *cumini lati,*[7] *nigellæ, ſinonis,*[8] *petralei,*[9] *ſtyracis rubeæ, ſanguinis draconis, thuris, ſalis ammoniaci, zedoariæ, aniſi, ana drach. tres, & dimidiam, ſcrupulum vnum.*[10] *Thymbræ, hyſſopi, chamædryos, pulegij, origani, balſami, balſamitæ, ſeminis ocimi,*[11] *brancæ vrſinæ, dictamni, ariſtolochiæ rotundæ,*[12] *braſſicæ ſylueſtris, aſari, ſaluiæ, raſarum, bdellij, ana ſcrup. dimidium.*[13] *Ambaris, grana decem. Oſſis cardis cerui, drach. tres.*[14] *Oſſis naris purpuræ, drach. vnam. Epithymi, polypodij, opobalſami, ana ſcrup. dimidium, granum vnum. Betonicæ, grana vndecim. Anacardij, ſabinæ, gentianæ, foliorum mandragoræ, ana grana decem.*[15] *Serici vſti, ſcrup. dimidium. Peucedani, abſinthij, ana grana ſeptem. Iridis, ſcrupulum dimidium, granum vnum. Mellis deſpumati optimi, quod ſatis eſt: hoc eſt, triplum.* Datur *Ponticæ nucis quantitate.*

ANNOTATIONES.

Antidotus e caſtorio hactenus recte parata non eſt. Cordus.

Dia caſtoriu Antidotus hactenus nullis in officinis recte parata eſt, quod ſcilicet eius deſcriptio in Latinis Nicolai codicibus, quibus Pharmacopœi vſi ſunt, legitima non fuerit. Neque etiam quam Valerius Cordus in medicamentario ſuo libro refert, a vulgari quicquam diſtat. Quapropter iuxta hanc noſtram, quæ e Græco Nicolai codice ad verbum tranſcripta eſt, deſcriptionem, deinceps Dia caſtoriu Antidotum conficient Pharmacopœi: Quod vt rectius poſſint, annotationibus illam illuſtrabimus.

Myrobalani.

1 *Myrobalani.*) In Græco Nicolai codice non exprimitur genus Myrobalani, quum enim eaſdem fere facultates habeant, parum refert vtrum accipiamus. Verum quia Latini omnes codices flauorum, quos Citrinos hodie nominant, mentionem faciunt, & ſtatim etiam aloe ſubiicitur, illi præ ceteris ad huius Antidoti compoſitionem ſunt adhibendi.

Scordium.

2 *Scordii.*) Græcus Nicolai codex habet σκορδογάρου: & ſtatim dictionem hanc explicans ſubiicit, quod Italis Aſa fœtida dicitur. Per aſam autem fœtidam Nicol[illegible] quod hodie ita nominant

offici-

officinæ, intelligit: ſed ſtirpem, quæ aliis Græcis Scordion vocatur, vt in Annotationibus noſtris ſuper Nicolaum copioſe monſtrauimus. Proinde ne Pharmacopœi in hac voce hærerent, Scordium conuertimus. Vt hinc perſpicuum fiat, errare plurimum Pharmacopœos, qui mendoſos ſecuti codices, Aſam fœtidam, rem fœtidiſſimam, & ob id Diaboli ſtercus Germanis appellatam, in huius medicamenti compoſitionem vſurpant. Seplaſiorũ error.

3 *Artimonii.*) Hanc dictionem ſtudio in contextu reliquimus, vt hac ratione aliorum codicum erratum detegeremus, qui in vniuerſum omnes Antimonii legunt, adeo vt Cordi etiam liber medicamentarius hoc errore haud vacet. Artimonium vero eſſe pyrethrum, metipſe Nicolaus, qui ſic vocem hanc interpretatur, docet. Artimonium. Cordi immeſſus error.

4 *Sena.*) Eius in Latinis codicibus nulla fit mentio. Sena.

5 *Staphydis ſylueſtris.*) Officinis Staphys agria nominatur. Staphys ſylueſtris.

B 6 *Cumini lati.*) Græce eſt πλατυκύμινον. Latini codices habent, Sileris montani. Vt ſuſpicio ſit, Nicolaum per latum Cuminum intellexiſſe ſemen, quod Seplaſiis Siler montanum appellatur. Nihil vero refert hoc an illo vtamur, quod eiuſdem ſint facultatis. Et hoc loco Franciſcus Alexander, communem aliorum errorem ſecutus, Seſeleos ſemen inſerit. Quum latum hoc ſemen, quod Siler montanum officinæ nominant, Liguſtici potius ſit, vt tomo altero noſtrorum de Stirpium hiſtoria monſtrauimus. Cuminũ latum.

7 *Nigella.*) Et hæc in Latinis codicibus deſideratur. Vt hinc pateat, Græcum Nicolai codicem Latinis plurimum præſtare. Nigella.

8 *Petrolei.*) Per petroleum intelligit oleum naturale, quod e petris & ſaxis emanat: quod non eſt niſi bitumen liquidum, vel colamen bituminis. Babyloniis olim Naphtha dictum, vt fuſius libro primo oſtenſum eſt. Nicolaus ſuperſtitione quadam ductus, vnguentum ſeu oleum S. Barbaræ vocat, quæ quidem ad noſtra vſque ſecula durauit, hanc pulcre confirmantibus cucullatis illis fratribus qui S. Catharinæ, & S. Waltburgis oleum vocarunt: ſanctimoniæ ſpecie ab imperitis & ſimplicibus, vt fuerunt, & adhuc hodie ſunt, ad fucum faciendum inſtructiſſimi, pecuniam emungentes. Petroleũ. Monachorũ impoſtura.

C 9 *Styracis rubea.*) Quid ſit Styrax rubea, libro primo expoſitum eſt. Styrax rubea.

* *Aniſi drachmas tres, ſcrupulum dimidium, grana octo.*) Neſcit hoc loco Franciſcus Alexãder, qua fide ad luctus ita legam. Reſpondeo me, vt candide verum fatear, Latini codicis lectione deceptum eſſe, qui habet drach. tres ſemis, ſcrup. octo, quum tamen Græce ſit κεράτια κ. id eſt, grana viginti, quæ coniuncta ſcrupulum vnum conſtituunt. Quare non octo, ſed vnus ſcrupulus accipiendus erit.

10 *Thymbra.*) Thymbra non eſt niſi ſylueſtris Saturcia. In cuius penuria, ſatiua vti licet. Thymbra.

11 *Branca vrſina.*) Acanthum Græci & Latini nuncupant. Non eſt autem pro Branca vrſina, vſurpanda ea quæ ſic hodie appellatur herba, hæc enim eſt Dioſcoridis, & aliorum Græcorum Sphondylion: ſed ſpina alba vulgaris, in primo de Stirpium hiſtoria tomo nobis deſcripta. Branca vrſina. Succedaneum Brancę vrſinæ.

12 *Braſſica ſylueſtris.*) Græce eſt κράμβης ἀγρίας. Hæc Dioſcoridi pingitur. In eius penuria, ſatiua, quæ eaſdem obtinet vires, vti licet. Braſſica ſylueſtris.

D 13 *Ambaris.*) Tria hæc, nempe ambar, os cordis ceruini, & os naris purpuræ, in Latinis codicibus deſiderantur: vt hinc quoq; innoteſcat, quanto Græcus Latinis codicibus præſter. Deſiderata in prioribus codicibus.

14 *Oſſis naris purpuræ.* Intelligit Blattium bizantium, aliis iunioribus Græcis dictum. Seplaſiæ Blaccam bizantiam appellant. Per os autem naris purpuræ, non inaudiendum eſſe niſi purpuræ operculum, libro primo huius operis abunde monſtrauimus. Os naris purpuræ.

15 *Serici vſti.*) Et hoc in Latinis deſideratur codicibus. Sic paſſim manca Latina Nicolai exemplaria eſſe conſtat.

Dia Satyriu. Nicolai Myrepſici. Sect. 1. cap. 65. II.

ANtidotus e Satyrio valet *ad liberorum procreationem, ad venereorũq; frequentiorem vſum vtilis eſt.* Venerem namq; ſtimulat, eamq; certa de cauſſa ceſſantem haud ſegniter reſtituit. Renum & veſicæ imbecillitati ſuccurrit. Præterea iis qui coire nequeunt,
E auxilio eſt. Voluptatem quoq; excitat. Accipit [1] *ſatyrij viridis,* [2] *dauci ſatini, radicum, nucis Indicæ, piſtatiorum,* [3] *eryngij radicis, nucum pinearum, ana drach. 12. S Zingiberis, aniſi,* [4] *ſinapi albi,* [5] *linguæ auis ſeminis, ana drach. quinq;. Cinamomi,* [6] *ſcincorum caudæ,* [7] *ſeminis bulbi, ana drachm. duas. Moſchi grana 7. Mellis deſpumati optimi,* * *quod ſatis eſt, Satyrij, dauci, & eryngij radices ſingulæ priuatim & ſeorſim bene tritæ melli imponuntur, ac ſubiguntur, paululumq; molliuſculo igni feruescunt, dein piſtacia & nuces pineæ repurgatæ ac tuſæ adijciuntur. Vbi cum melle aliquantulum bullierunt, ſublato ab igne lebete, tuſæ & cribratæ ſpecies adduntur. Poſtremo moſchus cum exiguo ſtillatitio liquore inſeritur. Rurſus hæc probe ſubacta, in vaſculum ad vſum reconde.* Datur cum veteri vino veſperi dormituro drachma vna.

F *ANNOTATIONES.*

1 *Satyrii.*) Officinæ non ſine errore radicem Satyrii baſilici, quod illis Manus Chriſti dicitur, ad Antidoti e ſatyrio confectionem vſurpant. Siquidem nullum ad libidinem impetum excitat, nec vllas ad ſtimulandum coitum vires obtinet. Debent igitur in veri Satyrii, quod hodie a nullis cognoſcitur, penuria, vti radice Orchios, ſeu Cynoſorchios, quæ ad ſtimulandum coitum, Dioſcoride & Galeno teſtibus, vim obtinet. Non autem vtendum niſi radice eius ſolida, quod flaccida venerea magis inhibeat. Officinarum error. Satyrium.

NN 4

Daucus.

2 *Dauci.*) Cretici radix etiam ad vſus Medicos adhibetur: in aliis generibus ſeminis vſus duntaxat A inualuit. Matthiolus locum hunc a typographo corruptum ſuggillauit, parum quidem candide. Nam quum hunc ex Dioſcoride eſſe productum intelligeret, facile illi erat coniectare, pro etiam a typographo tantum dictionē, perperam ſuppoſitam fuiſſe. Ceterum quum Creticus Daucus hodie non afferatur pro eius radice vtendum erit Staphylini radice, quę Dioſcoride atteſtante, Venerem ſtimulat. Eius tamen hiſtoria & pictura eſt in tomo primo noſtrorum de Stirpium hiſtoria commentariorum.

Succedaneū Dauci Cretici.

3 *Eryngii.*) In Latinis codicibus deſideratur. Præſtat autem pro Eringii radicibus, Siſari ſatiui vti radicibus, quæ idem quod Secacul efficiunt. Græce quidem eſt [illegible]. Actuarius tamen, qui eodem fere modo hanc compoſitionem deſcribit, Eryngii nullam facit mentionem.

Sinapi album.

4 *Sinapi albi.*) Per Sinapi album Erucam intelligit, id quod ex Actuario fit manifeſtum, qui Erucæ, quemadmodum etiam omnia exemplaria Nicolai Latina, hoc loco habet.

5 *Zingiberis.*) Actuarius poſt zingiber ſubiicit Gryophyllorum itidem drach. quinq;. B

Lingua auis.

5 *Linguæ auis.*) Ita vocat, cum officinis noſtris, Nicolaus ſemen Fraxini, vt ſecundo Stirpium hiſtoriæ tomo fuſius diximus. Actuarius eius non meminit.

Scinci.

6 *Scincorum caudæ.*) Horum in Græco manuſcripto Nicolai codice nullā fit mentio. Actuarius autem cinamomo ſtatim ſubiungit ſciocos. In Latinis quoq; omnibus codicibus Nicolai, Scinci non omittuntur. Vt haud dubie hoc in loco mancus ſit Nicolai Græcus manuſcriptus codex. Quod confirmat, quæ ſtatim in Nicolao e ſatyrio Antidotus ſequitur, in qua diſerte Scioci fit mentio. Accedit iis omnibus, quod Scincorum vſum Venerem mirifice excitare conſtet. Non igitur ſunt omittendi. Sunt autem veri ad vſum Medicum adhibendi, vt primo diximus libro.

Bulbus. Succedaneū bulbi.

7 *Seminis bulbi.*) Quum omnes bulbi Venerem ſtimulandi vim habeant, ſylueſtris ſaltem bulbi, cuius magna eſt in Germania noſtra copia, ſemen ad præſentem Antidotum Pharmacopœi vſurpare debent. Quod ſi tamen nec illud haberi poteſt, eius loco ſemine vrticæ, quod eandem obtinet facultatem, vtendum erit. C

Species. [illegible]

8 *Species.*) Græcus Nicolai manuſcriptus codex habet [illegible]. Sic enim vocat ſpecies odoratas, quæ aromata nominantur.

Antidotus e baccis Lauri. Rhazis. III.

ELectuarium e baccis lauri ad coli, & tenuis inteſtini cruciatus a flatibus procreatos maxime confert. Recipit *foliorum rutæ aridorum drach. decem. Ammios, cumini, nigellæ, libyſtici, origani, carui, amygdalarum amararum, piperis nigri, piperis longi, mentaſtri, dauci, radicis acori, baccarum lauri, caſtorij, ana drachmas duas. Sagapeni, vnciam dimidiam. Opopanacis, drach. tres. Mellis deſpumati quod ſatis eſt.* Datur *auellanæ quantitate.*

ANNOTATIO.

Quum hæc Antidotus in diſſoluendis flatibus ſit longe præſtantiſſima, & nulla melior ſit in vniuerſis D Razis empirici libris, ideo in omnibus officinis paratam hanc proſtare oportet. Sunt vero omnia illam conſtituentia medicamenta antea explicata, vt pluribus annotationibus non ſit opus.

Anacardina. Ioannis Damaſceni. IV.

Electuarium ſapientum.

ANtidotus anacardina ad *totius inferioris ventris, & cerebri affectus frigidos conducit, ſanguinem puriorem reddit, & inde ſpiritu animali facta purgatiore & tenuiore, ſenſus omnes, apprehenſionem,* (hinc eſt quod Auicenna *Electuarium ſapientum* nominarit) *intellectum, & memoriam iuuat, coloremq; viuidum corpori tribuit.* Habet *piperis nigri, piperis longi, Myrobalanorum (Auicenna, nigrorum) Cepulorum, Emblicorū, indorum, belliricorum, caſtorij, ana drach. duas. Caſti, anacardij, ſacchari albi,* [1] *meliſſophylli, baccarum lauri, ana drach. ſex. Cyperi, vnciam dimidiam. Anacardia per ſe teruntur, & alijs tritis permiſcentur: deinde omnia excipiuntur butyro vaccino ſalis experte, & melle deſpumato æqualis portionis, nempe vnciis quinq; & dimidia.* E Datur [2] poſt ſex menſes *pondere, drach. duarū.* Ea ſumta, vitetur labor, ira, coitus, ebrietas.

ANNOTATIONES.

Hæc Antidotus quia calidiſſima eſt, ſolis iis qui admodum frigidi ſunt, tuto ſumitur. Nam alias ſpiritibus accenſis, febres excitat diarias, a quibus ſæpe tranſitur in putridas, vel hecticas. Quare non temere quibuſdam ſuſpecta eſt.

Burungi.

1 *Meliſſophylli.*) In Meſue eſt Burungi, quam ſane dictionem varie interpretantur. Sunt enim qui cubebas, alii meliſſam, quidam eryſimon, nonnulli ocimum ſignificare dicant, adeo vt nemo ſe facile ex hac ſententiarum varietate explicare poſſit. Sed vtcunque Arabum interpretes inter ſe plurimum diſſentiant, quod minime mirum, quandoquidem Arabicæ linguæ imperiti fuerint: tamen ex hac difficultate nos expedite extricabit Serapio, & ipſe Arabs, qui diſerte burungi interpretatur meliſſam. F Quanquam illic falſo legatur turungi, pro burungi aut berengi. Nam Bedarungi eſt ocimum, Auicenna ſecundo Canone teſte. Burungi autem, vel, vt legitur apud Auicennam Canone quinto, Berungi, eſt meliſſa. Siquidem ibidem Auicenna hanc quoq; Antidotum deſcribit, & in nullo prorſus a Meſua variat, quam quod pondus duplicet. Proinde ad Auicennam magis hæc Antidotus, quam ad Meſueo referenda erit. Quippe illam ad verbum ex Auicenna, qui ætate ipſum præceſſit, tranſcripſit. Et ne

Serapionis locus emendatus. Bedarungi.

furtum

A furtum agnoſceretur, dimidia duntaxat parte ponderum vſus eſt. Errare igitur conſtat eos, qui Burungi, nigellam interpretantur. Nec Cordus & hunc ſecutus Bernhardus Deſſennius, recte hic erucæ ſemen pro Burungi in ſuo medicamentario libro ſubſtituit: quum Melyſſophyllum, vt oſtenſum eſt, vox hæc ſignificet. Nam quum hæc Antidotus ſenſus omnes, & intellectum acuat, & Meliſſophyllum, vel vt officinæ nominant, Meliſſa, membranarum cerebri ramos expurget inſtar Marrubii, cui æquas obtinet facultates, rectiſſime præ omnibus aliis antea dictis huic Antidoto inſeritur. Sed hic mihi miris modis iniurius eſt Matthiolus. Nam initio me errare dicit, quod Meliſſam pro Burungi, ſeu Berungi ſubſtituerim. Dein quod ſcriptis mandauerim Auicennam quinto Canone in huiuſce Antidoti deſcriptione, Burungi etiam præter cetera meminiſſe, quum tamen id falſum ſit. Miratur inſuper quod Monachorum ſectator ſim acerrimus, & quod iis tantam fidem adhibuerim, vt eorum potius crediderim teſtimoniis, quam quod vellem tantum ſubire laboris, vt hoc loco Auicennam inſpicerem. Quod B autem nec Auicennam inſpexerim, nec legerim, id manifeſtum præbere iudicium ait, quod ſcripſerim Anacardinæ deſcriptionem apud Auicennam in nullo prorſus variare ab hac, quam deſcribit Damaſcenus, obidque magis hanc Auicennæ, quam Damaſceno Medico acceptam referre debere, quod tamen falſum deprehenditur. Hæc ille. Quam inique autem Matthiolus hic me mendacii inſimulet, ipſe mendaciſſimus, & vter noſtrum Auicennam rectius inſpexerit, & legerit, iam ſole clarius docebo. Verum quidem eſt, Auicennam quinto Canone tractatu primo tres ordine confectiones Anacardinas recenſere, quarum nulla cum ea quam Damaſcenus habet eadem eſt. Quod ſi tamen Matthiolus Auicennam intimius perſpexiſſet ac legiſſet, tertiumq; iam dicti Canonis tractatum excuſſiſſet, inueniſſet certe vera fuiſſe omnia quæ ipſe impudenter pro falſis traducere auſus eſt. Ibidem enim ita ſcriptum reliquit Auicenna: Electuarium Anacardinum conferens dolori ſtomachi vetuſto, & eiuſdem frigiditati. Obliuioni medetur, colorẽ corporis bonũ reddit. Senſus & intellectũ iuuat, & intellectuariũ ſapictum nominat, & Salomonis eſſe dicitur. Accipit piperis nigri, piperis lõgi, myrobalanorum nigrorum, belliricorũ, & C embliorum, caſtorii, ſingulorum drachmas quatuor. Coſti, anacardii, berungi, ſacchari albiſſimi, baccarum lauri, ſingulorum drachmas duodecim. Cipri, drachmas octo. Anacardia per ſe teruntur, &c. Ex iis manifeſtiſſimum eſt Damaſcenum, quod dixi, antidotum hanc ad verbum ex Auicenna tranſcripſiſſe, pondere tantum dimidiato. Quæ igitur eſt Matthioli temeritas & iniquitas, vt dicere auſit me Auicennam nec inſpexiſſe, nec legiſſe: An non ipſe manifeſto in mendacio deprehenſus meam mihi famam & exiſtimationem reſtituere tenetur? Hactenus quidem tuli patienter Matthioli iniurias, nunc vero quum calumniandi me nullum facit in Epiſtolis ſuis maxime medicinalibus modum, faciam vt totus mundus intelligat Matthiolum pacta non ſeruaſſe, mihiq; licuiſſe illius ineptias paulo acriore oratione retundere, & me a ſuis mendaciis & cauillationibus aſſerere. Quod ad Burungi, vt Damaſcenus, vel Berungi, vt Auicẽna nominat, vocem attinet Arabicam, non libenter quidem de ea, quod Arabicæ linguæ imperitus ſim, quod candide nunc fateor, & antea etiam ſemper faſſus ſum, cum aliis contendo; tamen D hoc nemo ſanæ mẽtis negare poterit, ſi Bedarungi, Mauritanis, vt Auicenna interpretatur, eſt Ocimum, fieri nequit vt apud Serapionem in capite de Meliſſophyllo recte ſcribatur Bedarungi, quod hoc nomine Arabibus non Meliſſophyllon, ſed Ocimum appelletur. Quare illic Burungi, vel Berungi ſcribendum eſſe vox turungi abunde docet, quæ immutatione vnius literæ deprauata fuit a librario imperito, cui facilis a B in T lapſus fuit, adeo vt pro Burungi ſeu Berungi in huius Antidoti compoſitionem nõ ſit ſubſtituendum niſi Meliſſophyllon, idq; ob cauſſas paulo ante expoſitas. Vt Matthioli cauillationes merito riſu & cachinno explodi mereantur. Sed videamus nunc quæ ſit de Burungi Matthioli ſententia. Putat pro Burungi, legendum eſſe Durungi, quæ vox Mauritanis Doronicum denotat. Sed qua ratione id probabit Matthiolus? quum conſtet Damaſcenum in aliis ſuis compoſitionibus, verbi gratia, Diambareos & Diamoſci, nunquam Durungi, ſed Doronici voce vſum eſſe, ita vt hoc quoq; in loco Durungi vocem non vſurpaſſe Damaſcenum ſit manifeſtiſſimum. Quapropter per Berungi dictionem aliam a Doronico ſtirpem, nempe Meliſſophyllum, intellexiſſe illum omnibus conſtat. Et qua fronte Matthio- E lus audet ſubſtituere Doronicum Auicennæ, quum illud hodie ſit incognitum, vt primo noſtrorum de Stirpium hiſtoria commentariorum tomo monſtrauimus. Quod enim in officinis proſtat, non eſt legitimum, ſed dulcichini genus, adeoque eos effectus, quos Doronicum Mauritanorum, præſtare non poteſt. Vides igitur optime Lector, quam ſe nunc ridendum omnibus propinet Matthiolus, & quod merito dum aliorum bene & recte dicta cauillatur, ſuos, & eos quidem minime leues, errores prodat.

2 *Poſt ſex menſes.*) Vbi ſcilicet vis Anacardiorum feruendo nonnihil exſpirauit & fracta eſt.

Lithontribon. [1] *Nicolai.* V.

ANtidotus lapidem atterens ideo dicta eſt, *quod lapidem tum renum, tum veſicæ, magna efficacia confringit.* Stranguriæ & difficultati vrinæ ſine mora ſuccurrit. Accipit *ſpicæ nardi, Zingiberis, xilobalſami, acori, cinamomi, radicis peucedani, mei, piperis nigri,* * *piperis albi, piperis longi, ſaxifragi, ana drach. duas, & dimidiam. Opobalſami, caryophyllorum, coſti, rhei pontici. glycyrrhizæ, cyperi, tragacanthæ, chamædryos. ſeminis apij, ammeos, aſparagi, ocimi, vrticæ, citrei* F *mali, hypoſelini, ana drachmam vnam, grana quindecim. Folij, croci flor. iunci odorati, caſiæ ligneæ, bdellij, maſtiches, mili ſolis, petroſelini ſeminum, ſeſeleos, ſinonis, cardamomi, anethi, euphorbij,* [2] *lapidis lyncis, olei nardini,* [1] *olei moſchati, ana ſcrupulum vnum, grana quatuor.* *Mellis quod ſatis eſt.* Datur *pondere nucis Ponticæ.*

Cordi error.

Aetor vel Cor.

Deſſennius non ſine r iuſtudiorũ Lithon Tribon nominat.

ANNOTATIONES. A

1 *Nicolai.*) Hæc Antidotus in Græco manuſcripto codice Nicolai, quod ſciam, non habetur: ſed ex Latinis codicibus eſt deſcripta, ita vt certo non ſciatur, num ad Nicolaum auctorem ſit referenda necne. Mihi videtur a quodam ex multis Nicolai Antidotis, nempe 187. 188. & 190. eſſe compoſita & emendicata, & ob id ad atterendos calculos non eſt inutilis. Non eſt autem quod longiores annotationes deſideret, quod omnia fere ex quibus conſtat, ſimplicia in ſuperioribus ſint explicata.

* *Piperis albi.*) Hic falſo me accuſat Franciſcus Alexander, quod piper album omiſerim, quum tamen expreſſis verbis eius meminerim. Sed eſt is homo plus æquo ad aliorum dicta calumniandа pronus, quod tamen ſubinde in Matthiolo reprehendit.

2 *Lapidis lyncis.*) Vide quæ libro primo huius Operis de eo notauimus, & in ſequenti mox Antidoto.

3 *Olei moſchati.*) Vide Sectionem de oleis. B

4 *Scrupulum vnum, grana quatuor.*) Reprehendit me & hoc loco Alexander Franciſcus quod grana quatuor adiicio, nullo profecto candore, quod ita vt ſcripſi, in Nicolai codice diſertis verbis legatur. Optarem itaq; bonum hunc virum in reprehendendis aliis cautiorem fuiſſe.

Nephrocatharticum. Nicolai Myrepſici. VI.

ANtidotus purgatoria renum, & calculoſorum. Eadem poteſt, quæ prior. Recipit [1] *lapidis lyncis, drachmas duas, grana quindecim. Croci, [2] cnici, ana drachmam vnam, grana quindecim. Zingiberis, euphorbij, myrrhæ, thuris, [3] lapidis in veſica ſuis ſylueſtris reperti, cumini, hyoſcyami, [4] carei Alexandrini, ſeminis citrei, ana drach. vnam, grana ſex. Spicæ nardi, floris iunci odorati, coſti, pyrethri, caſiæ ligneæ, rhei pontici, marrubij, helenij, ſampſuchi, pulegij, roſmarini, gentianæ, ſaxifragi, [5] gummi hederæ, cypreſſi, baccarum lauri, piperis albi & nigri, ſeminis rutæ, granorum iuniperi, ana drachmam dimidiam, grana quatuor. Balſami, ſtyracis calamitæ, [6] ſanguinis hircini, [7] naſturtij ſeminis, aſari, acori, phu, meu, ariſtolochiæ longæ & rotundæ, betonicæ, [8] filipendulæ, petroſelini, ſinapi albi, ſeminis vrticæ, ana ſcrupulos duos, & dimidium, grana duo, & dimidium. Succi aſparagi & ruſci, ana grana quindecim. Mellis optimi, quod ſatis eſt. Parata cum decocto milij ſolis, aut ſaxifragi, aut artemiſiæ: datur pondere drachmæ vnius, vſq; ad drachmas tres.* C

ANNOTATIONES.

Etſi hæc Antidotus Nicolao νεφρικὴ ποιοῦν καὶ λιθοτριπτικόν, aliis vero vnica dictione νεφροκαθαρτικὴ dicta, hactenus in nullis, aut paucis ſaltem vſitata fuerit officinis: tamen quia in omnibus Latinis Nicolai codicibus deprauata eſt, & in pellendis ac atterendis calculis miram efficaciam oſtendit, & ob id digna eſt vt in Medicum vſum reuocetur, hanc omittendam nobis eſſe non putaui. Atq; vt rectius illa a Pharmacopœis conſtrui poſſit, eam quoq; annotationibus illuſtrabimus. D

Lapis lyncis. Succedaneũ lapidis lyncis Belemnites.

1 *Lapidis lyncis.*) Quum lapis lyncis officinarum non ſit, niſi Phrygius Dioſcoridi nominatus lapis, non debet ad præſentis Antidoti conſtructionem adhiberi, quod nullam in atterendis calculis vim habeat. Pro eo autem vtendum erit Lyncurio Dioſcoridis & aliorum Græcorum, quod non eſt niſi ſuccinum: vel, vt hodie vocant officinæ, Charabe. Nam illud mirificam in atterendo calculo vim obtinet, vt veteres teſtantur, & experientia recentiorum confirmat. Aut loco lapidis lyncis Belemnites vſurpandus erit, quem Saxones Alpſchos nominant. Siquidem & is non aliter ac Iudaicus lapis, quo etiam vice lapidis lyncis vti licebit, lapidem frangit. Tantum cauendum, ne vulgarem, & vſitatum officinis lapidem lyncis in eum vſum accommodemus.

Cnicus.

2 *Cnici.*) Cnicus in omnibus Latinis codicibus deſideratur. Latinis cartamus dicitur.

Lapis veſicæ apri. Succedaneum.

3 *Lapidis in veſica ſuis ſylueſtris.*) Periphraſis eſt apri. Nam lapis veſicæ apri, ſi haberi poteſt, ad confectionem huius Antidoti adhiberi debet, quod illi latens quædam & innata inſit conterendi calculum proprietas. Quod ſi conſequi illum non liceat, pro eo accipiatur lapis, qui ab ægris hominibus per lotium eiectus eſt. Nam habet is quoque, Aetio libro vndecimo capite decimo auctore, ſimilem quam lapis veſicæ apri facultatem, proprietatemue. Aut loco eius Iudaicus vſurpetur lapis, & pro lyncis lapide ſuccinum. Sunt autem hoc in loco Latini Nicolai codices mirifice deprauati. Legunt enim, Veſicæ apri; lapidis in hepate vel veſica porci inuenti: quum neque veſicæ, neq; hepatis, in Græco Nicolai codice mentio fiat. E

Latini Nicolai codices deprauati.

Careum Alexandrinum.

4 *Carei Alexandrini.*) Græce καρίου ἀλεξανδρίνου. Quapropter falſo in omnibus Latinis exemplaribus legitur, Macedonici ſeminis. Careum autem, vel Carum omne vrinas ciendi facultatem obtinere, Dioſcorides, Galenus & alii Græci teſtatum reliquerunt. Delegit autem Alexandrinum tanquam patrium, & quod facile haberi potuit, Nicolaus.

Gummi hederæ.

5 *Gummi hederæ.*) Græce eſt κισσοῦ χυλοῦ id eſt, ſucci hederæ. Sic vocat, quam alii potius δάκρυον, id eſt, lacrymam appellant. F

Sanguis hircinus.

6 *Sanguinis hirci.*) Nicolaus Græcus habet, αἵματος ἀγρίου ὑός: ſanguinis ſylueſtris ſuis, id eſt apri. Verum quum omnia Latina exemplaria hircinum potius ſanguinem memorent, & is ſanguis ad nephriticos & calculoſos, Aetio libro paulo ante citato capite 12. & Nicolao ipſo Antidoto 54. teſtibus, præſentiſſimum remedium ſit; hunc potius quam apri ſanguinem huic Antidoto inſerendum eſſe putauimus.

A 7 *Naſturtii ſeminis.*) Hic manuſcriptus Nicolai Græcus codex, quem ſemper ſub Græci nomine inaudiendum eſſe volumus, mendoſ. legit, καρδαμώμου σπέρματος, id eſt, cardamomi ſeminis: pro καρδάμου, hoc eſt, naſturtii. Nam legendum eſſe naſturtii, e Latino codice omnibus fit manifeſtiſſimum: in quo adhuc remanſit vox decurtata Sturtii, quam deinde librarii imperiti in Struthii mutarunt, non animaduertentes na ſyllabam deeſſe, qua adiecta, Naſturtii vox naſcitur. Deinde ſi καρδαμώμου ſcribendũ fuiſſet, Nicolaus σπέρματος vocem non adiecisſet: quandoquidem illi, vt ceteris etiam, ſolenne & familiare ſit, καρδαμώμου ſimpliciter, & citra adiectionem efferre. Quibus & hoc accedit, quod librario manuſcripti codicis Græci Nicolai is error conſuetus fuerit, vt καρδαμώμου pro καρδάμου ſcriberet. Naſturtii Nicolai codex emaculatus.

8 *Filipendulæ.*) Latini codices habent Fiſaliadis, dictionem plane corruptam, & a nullo hactenus intellectam. Quare hæc haud dubie occaſionem multis dedit, vt hanc Antidotum conſtruere, & in officinis venalem habere neglexerint. Eſt autem diſerte in Nicolai codice φιλιπενδύλα, id eſt, filipendulæ, Quam etiam herbam conſtat in frangendo calculo, & vrinæ ſtillicidio ſanando efficacem eſſe. Filipẽdula.

B 9 *Ruſci.*) Officinæ, literæ vnius adiectione, Bruſci appellant. Ruſci.

Quum itaque iam noſtra opera legitimam Nephrocatartices medicamenti compoſitionem habeant Pharmacopœi, debent in hanc incumbere curam, vt illam in ſuis officinis paratam deinceps inueniant Medici.

Electuarium Analepticon. Nicolai Myrepſici. VII.

ANtidotus recreans & reſtituens vires, valet *ad cardiacos, animi defectionem, ſyncopen, & exſolutionem e diarrhœa, aut ſanguinis exſcretione, aut alia vacuatione natiuũ calorem diſſipante natam.* Item *ad liquationem carnis, tuſſientes, ſuppuratos, & faucium e deſtillatione ortam aſperitatem.* Capit *cinamomi, ſeminis ocymi, foliorum ſampſychi, maceris, caryophylli; carnis malorum citriorum, melyſſophylli, ſiſymbrij, ana drach. duas. Seſelios, drachmam vnam, & dimidiam.* C *Hermodactyli albi & rubri, folij, ana drach. quatuor. Floris roſmarini, drach. tres. Oſſa cordis ceruini, numera quatuor. Berberis, drachmas duas. Maſtiches, roſarum, violarum, & borraginis florum ana drach. vnam, & dimidiam. Succi*[1] *chamaleuces, vnc. tres. Libyſtici, ſcrup. vnum. Galliæ moſchatæ, drach. vn. Glycyrrhizæ, drach. tres. Cubebarum, drach. duas.*[2] *Paſtillorũ de roſis, & violis, a. drach. vn. & dimid. Ligni aloes*[3] *crudi, nucis moſchatæ, zingiberis, a. drach. vn. & dimid. Moſchi, grani ſex. Cinamomi boni, drach. duas, & dimid. Nucis Indicæ magnæ carnis, vnc. dimidiã. Spicæ, drach. vnam, & dimidiam. Saphiri lapidis,*[4] *gagatis, iaſpidis, & ſmaragdi, ana ſcrupul. dimidium. Croci, ſcrup. vnum. Margaritarum perforatarum, & non perforatarum, ana grana quatuor. Xylobalſami, drach. tres. Blattij byzantij, grana octo. Ramenti eboris, ſericis vſti, ana drach. vnam. Styracis calamitæ, drach. duas, & dimidiam, grana duo. Seminis portulacæ, drachm. vnam, & dimidiam.* D *Seminum cucumerum, vnc. vnam, & dimidiam. Corallij rubei, iridis, ana drach. tres, ſcrup. vnum.* [5] *Auri puri ramentum, drach. duas. Nuces ponticas numero decem. Amyli, drach. tres. Amygdalarum amararum & dulcium, ana numero viginti. Carnis palmularum, vnc. vnam, & dimid. Marrubij, drach. duas.*[6] *Fabarum farinæ puræ, vnc. vnam, & dimidiam. Carnis ſeminis*[7] *goſſipij, vnc. dimid. Seminis maluæ & florum, ana vnc. dimid. Seminis vrticæ, vnc. dimid. Pinearum recentium, vnc. duas. Hyſſopi cretici, drach. tres. Penidiorum bonorum, ℔. dimid. Sacchari candidi, vnc. tres. Contuſis omnibus ſimul, adijce gũmi Arabici, drach. duas, ſcrup. duos. Tragacanthæ, vnc. dimid. Commixta omnia ſimul, & trita, decoquantur cum ſtillatitio roſarum liquore, quod ſatis eſt ad electuarij conſiſtentiam: & reconde in vaſe.*

ANNOTATIONES.

E Hoc Electuariũ merito ἀναληπτικὸν Græce nominatur. Nam fractas & lapſas iam vires mirifice recreat ac reſtituit. Hinc eſt, ꝙ ipſum Nicolaus veluti expertum laudet. Valerius Cordus in ſuo medicamentario libro, Electuarii cuiuſdã, ꝙ ille Reſumtiuum Nicolai appellat, deſcriptionẽ affert: quod integrum non eſt, ſed ex præſenti Antidoto decerptum. Præſtat itaq; hoc noſtro vti, maxime in iis qui abundant, quod omnia in ſe contineat medicamenta, quæ ad inſtaurãdas vires adhiberi poſſunt. Vt aũt illi qui mediocris fortunæ ſunt, huius quoque antidoti viribus frui poſſint, prudenter fecerint Pharmacopœi, ſi bifariam hanc confecerint. Vnam cum auro, & alteram ſine auro. Aut poteſt prorſus in eius confectione omitti aurum, quod nihilo fere deterior ſit futura compoſitio. Ἀναληπτι-κὸν. Cordus.

1 *Chamaleuces.*) Per Chamæleucen hic intelligit herbam, quæ Græcis βήχιον, Latinis Tuſſilago, vulgo & officinis Vngula caballina dicitur. Nam hæc tuſſes adiuuat: adeoq; huic Antidoto, quæ tuſſientibus ſuccurrit, conuenientiſſima eſt. Chamæleuce. Vngula caballina.

F 2 *Paſtillorum de roſis & violis.*) Quorum deſcriptiones ex Sectione de paſtillis petendæ. Paſtilli de roſis & violis.

3 *Ligni aloes crudi.*) Sic vocat, quod non eſt ſub terra conditum, & nondum computruit, ſed quod ſtatim ab arbore exciſum, in vſum venit, vt lib. 1. huius Operis oſtenſum eſt. Lignũ aloes crudũ.

4 *Gagatis.*) non eſt niſi ſuccinum, vel vt Seplaſiæ loquuntur, charabe nigrum, vt loco iam citato diximus. Gagates.

5 *Auri.*) Hoc certe vt ab omnibus comparari poſſit, & ne nimis ſumtuoſa ſit Antidotus, omittere licebit Pharmacopœis, quod neq; vulgari Reſumtiuo vocato inſeratur aurum. Aurum.

Fabarum farina. *6 Fabarum farina.)* In manuſcripto Nicolai codice legitur, *φαβάτων ἀλευρωμένων*: vt vix ſciri queat A
quid *φαβάτων* voce intelligat Nicolaus. Ego vero *φαβάζων* legendum eſſe cenſeo, vt ſit Latina vox Fabarum. Nam quum Faba, Galeno atteſtante, exſcreationibus ex thorace & pulmone idonea maxime ſit, huic Antidoto quadret neceſſe eſt.

Goſſipiũ. Bombax. *7 Goſſipii.)* Goſſipium Nicolaus Bombacium vocat, quod nomen hodie etiam durat, ſed nonnihil immutatum. Nam Bombaſum & Bombacem officinæ nominant. Sed de ea re ſatis libro primo, & alibi dictum eſt.

Dia Acoru. Nicolai Myrepſici. IIX.

Climax. **A**Ntidotus ex acoro conferens *nephriticis, iocinoroſis, obſtructionibus, neruorum imbecillitatibus, & diſtentioni, a craſſis humoribus nata.* Habet[1] *acori, drachm. quinq. Pyrethri, vnciam dimidiam. Zingiberis, caryophylli, galangæ, ana drachmas tres. Piperis longi, drachmas duas. Croci, maceris, ana drachmam vnam. Apij, aut ſi ſeminum, ana drachm. dimidiam. Mellis optimi deſpumati, quod ſufficere videtur.* Datur *vncia dimidia.* B

ANNOTATIONES.

Diacorus. Hęc ex Acoro antidotus, quæ Diacorus more balbutientium officinarum vocari poteſt, hactenus vſitata non fuit: ſed nunc in vſum reuocari debet, quum optime ſit a Nicolao ad Climacum rationem conſtructa, & ex facile parabilibus omnibusq; notis ſimplicibus medicamentis concinnata. Et conformis plane eſt Meſuæ diacorō, quàm mox ſubiiciemus, præſertim ſi adiiciantur nuces pineæ pondere vnciarum duarum, quod in altera ex acoro Antidoto faciendum eſſe ſuadet Nicolaus, idq; poſt ſufficientem
469. decoctionem. Erit magis efficax Antidotus, ſi ad prædicta omnia adiiciantur radicis coſti, & pæoniæ, ana drachmæ duæ. Atq; erit hæc Acori compoſitio præferenda ei, quam Meſues habet.

Acorus. *1 Acori.)* Sumendus eſt autem, vt iterum moneamus, Acorus Indicus iam notus; qui Galanga maior dicitur, non noſtras paluſtris. Is enim ad eum vſum damnandus eſt, atq; abiiciendus, quod omnino inutilis ſit ad neruorum & cerebri frigidos morbos. Non debent igitur eius vſu perdere ægros Medici, & in ſumtus non neceſſarios conücere, antea ſatis miſeros. C

Diacoru. [1] *Ioannis Damaſceni.* IX.

DIacorus, mirum in modum ad omnia neruorum vitia frigida confert, vti præcedens. Recipit[2] *ſecacul, pinearum repurgatarum, radicis acori, ana lib. vnam, & dimidiam. Secacul & acorus repurgata, & minutim conciſa coquantur in aqua pura vſq; ad aquæ conſumtionem, poſtea tundantur, & terantur, donec pultis conſiſtentiam conſequantur. Deinde affunde illis mellis optimi* deſpumati *libr. decem, & lenta igne coquito, quoad iuſtam conſiſtentiam acquirant.* Quo peracto ab igne deponantur, & adiiciantur pineæ minutim conciſæ, cum ſequenti puluere, qui capit: Piperis vnciam vnam. Piperis longi, caryophyllorum, [3] zingiberis, macis, ana vnciam dimidiam. Nucis moſchatæ, galangæ, cardamomi, ana drachm. tres. Omnia ſimul commixta & vnita diligenter ſubigantur, & in Electuarii formam redigantur. Datur vt præcedens. D

ANNOTATIONES.

1 Ioannis &c.) Non quidem in ſuo de Antidotis ſeu medicamentario libro, nam illic eius compoſitionis nulla fit mentio: ſed in ſua, vt vocant, praxi, capite de Morbis neruorum. Ibi namq; hanc Antidotum, quam Diacorum appellant, deſcribit.

Secacul. *2 Secacul.)* Hanc vocem, qua Arabes crebro vſi ſunt, recentiores varie interpretantur. Sunt enim qui Eryngium eſſe exiſtimant, alii ſigillum Salomonis, quidam ſigillum ſanctæ Mariæ, ſiue Fraxinellam. Sed in vniuerſum omnes errant. Quippe Secacul Mauritanis Indica eſt radix, quæ hodie ad nos non amplius affertur, adeoq; incognita. Quapropter vt quod ſit illius ſuccedaneum, cognoſcamus oportet. E
Succedaneum. Secacul. Non eſt autem aliud, quam Siſari, ſiue Siſeris, ſatiui præſertim, quæ Germanis Gierlin / officinis Meſuen ſequentibus Baucia nominatur, radix. Quod in primis confirmat Meſues, qui in Sectione de conditis, radicem Bauciæ, eandem cum Secacul eſſe ſcribit. Accedit, quod Siſari radix cocta ſtomacho vtilis ſit, vrinam & Venerem cit, cordique conualeſcentiam conducit, omniaq; ea quæ Secacul poteſt. Quapro-
Deſſennii erratum. pter reprehenſione dignus eſt Bernardus Deſſennius, qui liberum permittit Pharmacopœis, vt deligant veram radicem, Eryngii ſcilicet aut Polygonati velint pro Secacul, quum neutra ſit radix, vt alibi fuſius oſtendimus.

Cordi error. *3 Zingiberis.)* Poſt Zingiber Cordus ſubiicit roſas, ſed minus recte. Siquidem earum neq; Meſues, neq; Nicolaus Antidoto ex acoro mentionem faciunt. Præterea illarum in hac compoſitione nullus eſſe vſus poteſt: quod minime, vt reliqua, calefaciant, ſed refrigerent potius.

DE ANTIDOTIS ROBVR CORPORI ADIICIentibus, ſolidis. Sectio IV. F

Dia Rhodon Abbatis. Nicolai Myrepſici. I.

ANtidotus e roſis[1] Abbatis, id eſt, *præſidis collegij*: valet *aduerſus ventriculi calorem, potiſſimum vero iecoris, lienis, pulmoniſq;: & in vniuerſum contra omnem corporis noxam, a*

calore

A *calore ortam. Efficaciſſima præterea ad febres acutas, ardenteſq;. Cardiacis & cœliacis plurimum auxiliatur: item defectionibus animi e corde natis.* Accipit *ſantali albi & rubei, ana drach. duas. & dimidiam. Tragacanthæ, gummi arabici, ß ſpodij, ana ſcrup. duos. Aſari, maſtiches, ſpicæ Indicæ, cardamomi, croci, ligni aloes, caryophylli, galliæ moſchatæ, aniſi, fœniculi, cinnamomi, ſucci glycyrrhizæ,* [2] *rhei barbari, ſeminis ocimi,* * *berberis, ſeminis intybi & portulacæ, ſeminum peponis, cucumeris, cucurbitæ, citruli, ana ſcrup. vnum. Margaritarum, oſſis cordis cerui, ana ſcrup. dimid. Roſarum, ſacchari candi, ana vnciam vnam, drach. tres.* [3] *Corallij, cryſtalli, ſeminis lactucæ, papaueris albi, mandragoræ, ana ſcrup. vnum.* [4] *Nymphea, vel Semperuiui florum, ſcrup. duos. Moſchi, grana tria & dimidium. Sacchari diſſoluti in ſtillatitio roſarum liquore, quantum ſatis eſt.*

ANNOTATIONES.

B 1 *Abbatis, id eſt, præſidis collegii.)* Ex hac Nicolai interpretatione, vt ne id quidem ſilentio tranſeamus, palam apparet, Monaſteria olim non fuiſſe niſi monaſtica Collegia, ſiue Scholas, in quibus reiecta ſeculi cura, doctrinæ, moribus, pietati, pudicitiæ, & continentiæ vacabant: adeoq; veluti ſeminaria ordinis Eccleſiaſtici fuerunt. Siquidem in monaſteriis educati, illinc ad Epiſcopale munus vocati ſunt. Atq; vſitatum fuit, vt eccleſiæ Chriſti clericos ac miniſtros cœnobia ſuppeditarent. Noſtratia contra, non ſunt niſi cœtus otioſorum & ignauorum, imo ſceleratorum hominum. Nam illic non aliter ac porci in haris ſaginantur, nec vllus hominum ordo magis omni vitiorum turpitudine inquinatus eſt, omnique obſcœnitate ſcatet. Quid multa? edunt, bibunt, ludunt, ſcortantur, adulteria & idolomanias exercent, nec vlli proſunt: vt mirum ſit, Chriſtianos principes hæc lupanaria æquo animo, & bona conſcientia ferre poſſe. Illinc enim non niſi Satanæ miniſtros prodire, atq; ali proh dolor conſtat. Porro ne id ſilentio inuoluam, notat me hoc loco Franciſcus Alexander, quaſi veterum oblitus, nouiſſima quæq; tantum amem, & admirer.

Monaſteria quæ olim.

Noſtratia qualia.

C Quam falſo autem me hoc nomine accuſet, norunt omnes, vt qui perpetuo ad fontes reuocare Medicos ſtudeam. Atq; in hac compoſitione ad Nicolaum, tanquam ad eius auctorem, omnes reuoco, Meſues compoſitione neglecta, & noſtratibus officinis inuſitata.

ß *Spodii.)* Per ſpodium autem non intelligendum niſi officinarum, hoc eſt, ebur vſtum. Id enim adſtringit, adeoq; huic Antidoto conueniens eſt.

2 *Rhei barbari.)* Per rheum barbarum hic non intelligendum erit id, quod hodie ita vocant officinæ, ſed potius rheum Ponticum. Nam Nicolaus hoc in loco, vt multis aliis, vulgi errorem, qui e Meſuæ placitis emanauit, ſecutus, Rheum barbarum cum Pontico confudit. Quapropter Pharmacopœi in conſtruenda hac Antidoto, Rheo pontico, aut in eius penuria, Centaurii magni radice, quam ipſi etiam Rheum ponticum vocant, vti debent. Nam id hepaticos mirifice iuuat: & ad febrium circuitus, omneſque phlegmones, Dioſcoride teſte, vtile eſt. Quare non, vt aliqui putant, expungendum, quod id quod ſoluendi aluum vim habet, huic compoſitioni inſerendum non ſit.

Rheũ barbarum.

D * *Berberis.)* Nicolaus hanc dictionem βέρβερις, ſuo haud dubie tempore vſitatam, retinuit. Hac vero voce Arabes eam ſtirpem, quam Græci ὀξυακάνθαν nominant intellexerunt, non fruticem illum qui hodie Berberis vocatur. Oxyacantham vero altero noſtrorum de Stirpium commentariorum tomo deſcripſimus. Quum autem vtraq; Berberis eadem facultate prædita ſit, in alterius inopia, altera vti licet.

3 *Corallii.)* Quatuor hic in Latinis codicibus deſiderantur ſimplicia, nempe Corallium, cryſtallus, ſemen lactucæ, & mandragoræ: quæ, quum ad calorem frangendum ac minuendum ſint efficacia, potiſſimum lactucæ ſemen & mandragoræ radix, non ſunt vlla ratione omittenda. Refrigerat autem & Corallium mediocriter. Quapropter nihil mirum fuit nonnullis qui compoſitionis rationem non ſatis tenuerunt, parum fuiſſe hanc compoſitionem probatam, præſertim ad calidos affectus. Perturbauit enim dubio procul eoſdem, quod hic calida, vt ſunt crocus, lignum aloes, caryophylli, ocimum, & id genus alia, frigidis commixta ſunt. Verum illi non animaduerterunt hęc eſſe ideo admixta, vt iis qui cordis

Omiſſa in hac Antidoto.

E ſyncope laborant hæc Antidotus quoq; conferat. Deſſennius itaq; non ſine errore, hæc in ſuo medicamentario libro omiſit. Quapropter iis febribus, quibus ſyncope maxime coniuncta eſt, competit.

Nymphea florum.) Nicolaus habet, Caphuræ grana ſeptem. Secutus eſt vero & hic Nicolaus cōmunem multis, præſertim Mauritanis, errorem, qui Caphuram, vel vt ipſi loquuntur Camphoram, refrigerandi vim habere putant, quum potius calefaciendi facultate prædita ſit: vt alibi copioſiſſime demonſtrauimus, ita vt hic repetere non ſit neceſſe. Quum itaq; Caphura, quæ bituminis genus eſt, calefaciat, non debet huic Antidoto miſceri. Non enim quod nonnulli putant, vt ſua tenuitate medicamenta frigida penetrare faciat: ſed quod refrigerare credita ſit, a Nicolao indita eſt. Pro ea igitur Nymphęę, vel vt officinæ nominant, Nenupharis flores, qui non ſegniter refrigerant, ſubſtituimus. Poterit autem pro ea etiam Semperuiui ſuccus ſubiici, quem itidem refrigerare, & modice deſiccare conſtat.

Nymphea. Libr. 9. Simpl.

Deſſennius notatus.

Dia Trion Santalon. Nicolai Myrepſici. ſect. 1. cap. 213. II.

F ANtidotus e tribus ſantalis, ad ventriculi & iecoris calorem vtilis eſt: Præterea miꝛum in modum tabidis, & regio morbo correptis auxiliatur. Recipit *trium ſantalorum, roſarum, ana drach. duas, ſcrup. duos.* [1] *Rhei barbari, ß ſpodij, ſucci glycyrrhizæ, ſeminis portulacæ, ana drach. duas. Amyli, gummi Arabici, tragacanthæ, ſeminum peponis, cucumeris, cucurbitæ, citruli, & intybi, ana drach. vnam, ſcrup. vnum.* [2] *Nymphea florum, ſcrup. duos.* [3] *Violarum, vnc. dimidiam. Roſarum, quantum omnium aliarum ſpecierum. Sacchari albiſſimi, quod ſatis eſt.*

ANNOTATIONES. A

Rheum barbarũ. *Rheibarbari.*) Et hoc loco accipiendum a Pharmacopœis, propter cauſſam in præcedenti Antidoto expoſitam, rheum Ponticum vocatum.

8 *Spodii.*) Et hic per Spodium, vt in omnibus aliis fere compoſitionibus, ebur vſtum intelligendum eſt. Quod hic ſemel monuiſſe ſatis ſit.

2 *Nymphea florum.*) Habet & hic Nicolaus, Caphuræ ſcrup. vnum. Nos autem ſubſtituimus, Nenupharem, propter rationem loco iam oſtenſo prolatam. Licebit autem pro ea ſuccum Sedi maioris ſubſtituere. Hoc vt toties moneam, me quorundam ſycophantarum cogit improbitas, qui niſi paſſim conſilii mei rationem indicem, ſingula in peſſimam interpretantur partem, & caluminoſe traducunt. Qui vero ob tenuitatem ſubſtituiſſe me dicunt flores Nymphea, non ob refrigerationem, iniuriam mihi faciunt, quod id non ſomniarim vnquam.

3 *Violarum.*) In Latinis codicibus deſiderantur. B

4 *Roſarum, quantum omnium aliarum ſpecierum.*) Græce ῥόδων, ὅσον τὰ εἴδη ὅλα. Omiſeram in priore editione hæc verba, quod antea ſacta eſſet roſarum mentio. Verum quum diſertis verbis harum in Græco Nicolai codice mentio fiat, & hæc roſarum quantitas Antidoti vires augeat, melius eſt vt omiſſis roſarum duabus drachmis, poſtremo vſurpemus.

Dia Tragacantes[1] *Frigida. Nicolai Myrepſici. ſect. 1. cap. 98.* III.

ANtidotus e tragacantha frigida, vtilis *ad thoracis grauitatem, tuſſientes, pleuriticas, peripneumonicos, lienoſos, & ad ſitim immodicam a plurimo pulmonis calore ortam, in ore retenta, ac ſenſim diſſoluta. Admodum etiam laudatur ad raucitatem vocis. Prodeſt tabidis, macieq; confectis.* Capit *tragacanthæ albæ vncias duas. Gummi arabici, vnc. vnam, drach. duas. Amyli, vnc. dimidiam. Glycyrrhizæ, drach. duas. Penidiarum, vnc. tres Seminis peponis, cucumeris, cucurbitæ, & citruli, ana drachm. duas.*[2] *Seminis vrticæ, papaueris albi, ana drach. tres.*[3] *Florum nymphea, ſcrupulum vnum. Sacchari, quantum ſatis videbitur.* C

ANNOTATIONES.

Frigida. 1 *Frigida.*) Ad ſequentis differentiam, quæ calida dicitur: adeoq; ad contrarios frigidosue affectus, perinde vt præſens ad calidos, adhibetur.

2 *Seminis vrticæ.*) Semina vrticæ & papaueris albi in Latinis codicibus deſiderantur. Nequaquam autem omittendum vrticæ ſemen, vtpote quod eductioni humorum ex thorace, adeoq; pleuritidi, & peripneumoniæ, plurimum conducat. Tenuantis enim ſine calore facultatis eſt, quo nomine lentos & craſſos humores e pulmone educit.

3 *Florum nymphea.*) Nicolaus habet, Caphuræ ſcrup. dimidium. Nos duplicato pondere, vt in præcedentibus quoq; fecimus, Nenupharis flores pro Caphura ſubſtituimus. Poſſunt etiam flores violarum, pro Caphura ſubſtituitur ſuccus Semperuiui. D

Dia Tragacanthes calida. Nicolai Myrepſici. ſect. 1. cap. 99. IV.

ANtidotus e tragacantha *frigidis affectibus thoracis, aſthmaticis, & difficulter exſcreantib. confert.* Habet *tragacanthæ,* * *libram dimid. Hyſſopi, vnc. dimid. Fœnigræci, drach. dimid. Amygdalarum ambarum, nucum pinearum repurgatarum, ana vnc. dimid. Cinamomi, vnc. vnã.* [1] *Seminis lini, Zingiberis, glycyrrhizæ, & ſucci eiuſdem, cubebarum, ana vnc. dimidiam. Sacchari, quod ſatis eſt.*

ANNOTATIONES.

Cordus. Hæc deſcriptio a vulgari, & ea quæ in Cordi medicamentario libro habetur, non niſi ponderum ratione differt. Nos Græci codicis fidem ſecuti ſumus, quam pluris fecimus quam Latinorum codicum conſenſum. E

* *Libram dimidiam.*) Græce Scio Franciſcum Alexandrum reprehendere, quod non recte libras quinq;, pro dimidia legatur, quũ tamen ego cõuerterim libram dimid. & nequaquam libras quinq;. Sibi igitur is error potius imputãdus erit, vt q notam s. quæ dimid. denotat, pro quinq; legit & interpretatus eſt. Quare nõ temere factum eſt, vt notis iis eiectis, pondera integris dictionib. ſcribere voluerim.

Lini ſemẽ. 1 *Seminis lini*) Græcus codex habet ἀμύλου, amyli. Mihi igitur, ita monentibus Latinis codicib. videtur λίνου legendum eſſe. Siquidem lini ſemen vitiis thoracis medeatur, tuſſimq;, Dioſcoride teſte, leniat. Et fuit facilis ab vna in aliam dictionem lapſus. Accedit quod amylum contra fluctiones vtile ſit, & ſanguinis reiectiones, adeoq; ſputa cohibeat, in frigidis thoracis affectibus, & aſthmaticis non conueniat. Quare non eſt cur miretur Franciſcus Alexander, quod lini ſemine, cõtra Græci codicis, qui legit ἀμύλου, fidem, pro amylo ſubſtituerim.

Dia Penidion. Nicolai Myrepſi. ſect. 1. cap. 97. V.

VAlet *tuſſiẽtib.*[1] *pleuriticis, peripneumonicis, aſperitati ſauciũ, raucitati, voci amiſſæ, & raucæ.* F Accipit *nucum pinearũ, amygdalarum, ſeminis papaueris albi, ſingulorum drach. duas, ſcrup. vnum. Cinamomi, caryophyllorum, ſucci glycyrrhizæ, tragacanthæ, Zingiberis, gummi arabici, amyli, ſeminũ peponis, cucumeris, cucurbitæ, & citruli, ſingulorum drach. vnam.*[2] *Caphuræ, ſcrup. vnũ. Serapij violati quod ſatis eſt.* Dein affunde *aquæ libram vnam, violarũ drach. tres, atq; hæc ad tertiam de-*

A *tias decoque, perq; ſaccum colato. Decoctum hoc accipe, & in id coniecto ſacchari libram vnam, aut quantum ſatis erit.* Poſthac ſpecies omnes prædictas probe tritas impone, & cum ipſis penidiorum *drach. ſex, & dimid.* atq; bene ſubactas conijce in mortarium, & probe contunde[3] donec ſolideſcant, deinde a mortario auferens impone vaſculo, & cum ſtillatitio liquore exhibe.

ANNOTATIONES.

1 *Pleuriticis & peripneumonicis.*) Non quidem in principio, ſed poſtquam phlegmone rupta eſt.

2 *Caphura.*) Quum Nicolaus, vt iam aliquoties monui, communem aliorum Medicorum errorem ſequutus, caphuram frigidam eſſe opinatus ſit, & hoc loco e contextu remouenda erit, & pro ea ſubſtituendi flores nymphææ.

B 3 *Donec ſolideſcant.*) Vnde ſatis patet, Nicolaum in formam ecligmatis hanc compoſitionem redegiſſe, contra morem noſtri temporis Medicorum, qui ex ea tabulas coniiciunt. Poſſunt Pharmacopœi hanc vtroq; modo componere, & reconditam in ſuis officinis habere. Sunt enim ex eruditis qui hanc antidotum ei quæ mox ſequitur, tanquam ex fonte petitam anteferunt.

Dia Penidion. Nicolai Præpoſiti. VI.

ANtidotus e penidiis valet ad *omne vitium pulmonis, tuſſiculoſis aſperitati faucium, raucitati, exſiccatate orta, voci amiſſa, tabidis denique & purulentis.* Accipit[1] *penidiorum,[2] vnc. duas. Nucum pinearum, amygdalarum, repurgatarum, ſeminis papaueris albi, ana[3] drach. tres, ſcr. vnum. Cinamomi, caryophyllarum, ſucci glycyrrhizæ, tragacanthæ, zingiberis, gummi Arabici, amyli, ſeminum[4] peponis, cucumeris, cucurbitæ citrulli, ana[5] drachm. vnam, & dimidiam. Florum*
C *nymphææ,[6] ſcrupulum vnum. Sacchari albiſſimi, quod ſatis eſt.*

ANNOTATIONES.

Hæc Antidotus ei qui eſt in Græco Nicolao non prorſus reſpondet, quod ſcilicet ad ponderum rationem, & conficiendi modum attinet. In ponderibus enim Latinos codices, & Actuarium magis ſecuti ſumus: in conficiendi modo, vſitatam rationem, quæ in aliis ſolidis obſeruatur. Notat tamen me hoc loco iterum Franciſcus Alexander, quod pondera & ſimplicia toties augendo & minuendo immutem, nec animaduertit, quod eius mutationis ſemper cauſſas adiiciam. Parum præterea memor, quod & ipſe hanc Actuarii compoſitionem aliquot ſimplicibus ex Myrepſo augeat. Quare perperam in me reprehendit, quod metipſe aliquoties facit. O deteſtabilem reprehendendi temere alios libidinem!

1 *Penidiorum.*) Modum autem parandorum penidiorum infra in ſectione decima octaua indicabi-
D mus.

2 *Vncias duas.*) Sic haud dubie legendum erit, vt liquet ex Actuario qui habet drachmas ſedecim, quæ libras duas conſtituunt.

3 *Drachmas tres &c.*) Scribunt alii drachmas duas & ſcrupulum.

4 *Peponis.*) Ita paſſim habet Nicolaus Græcus, vbi Latini codices legunt Melonis. Nihil autem refert, vtrum ex iis ſeminibus ad conficienda medicamenta vſurpes, quum eiuſdem plane ſint facultatis. Semen peponis.
Quod ſemel hic monuiſſe ſufficiat.

5 *Drachma vna, & dimidia.*) Legendum ex Myrepſo drachma vna, vt ex eiuſdem deſcriptione, quam mox ſubiiciemus patebit.

6 *Scrupulum vnum.*) Recte ita legitur, quum in præpoſito perperam tantum grana ſeptem, vel tertia ſcrupuli pars habeatur.

E

Manus Chriſti. Recentiorum inuentum. VII.

ANtidotus[1] manus Chriſti dicta, *deiectis viribus medetur, ardentibus febribus, & id genus aliis affectibus.* Capit *ſacchari clarefacti, libram vnam. Aquæ roſaceæ, libram dimidiam. Concoquuntur, dum roſaceæ aqua igni euaneſcat, & ſaccharum iuſtam craſſitiem conſequatur: tandem agitentur & adiiciatur margaritarum minutiſſime tritarum,[2] vncia dimidia, & marmori aqua roſacea conſperſo infundatur: fiantq; orbiculi, ſeu, vt hodie vocant, rotulæ.*

ANNOTATIO.

1 Manus Chriſti hæc Antidotus, perinde atq; ea quæ eſt apud Nicolaum ordine 467. χεὶρ κυρίου: id eſt, Manus Chriſti cur dicta.
F Manus Dei, a præſentiſſima iuuandi facultate, appellata eſt: quod ſcilicet non aliter quam ſi Chriſti manus accedat, data ægrotantibus ſuccurrat. Conficitur autem bifariam, cum vnionibus, ſeu margaritis: & ſine illis. Prior conficiendi modus, hic eſt expreſſus: Alter nihil diſtat a priore, niſi quod non adiiciuntur margaritæ. Hinc eſt, quod officinæ priorem confectionem manum Chriſti perlatam nominent. Manus Chriſti perlata.
Siquidem vniones ipſæ Perlas appellare conſueuerunt.

2 *Vncia dimidia.*) Sunt qui vnciam integram adiiciunt. Atq; ita quidem magis efficax, & ſumtuoſius redditur medicamentum. Sunt etiam qui vnciæ vni ſacchari, drachmam vnam vrionum addant. A

Roſata nouella. Nicolai Myrepſici. numero 204. IIX.

ROſata nouella, *efficax ad calorem ſtomachi, & ad iecoris pulmoniſq; ſiccitatem. Sitim reſtinguit, vomitum compeſcit, ſtomachi & cordis imbecillitati ſuccurrit. Sudores diſſoluentes diſcutienteſue reprimit. Cardiacis, pulmonariis, & iis qui diutino morbo ſunt extenuati, & in virium defectum incidunt, plurimum auxiliatur.* Recipit *roſarum viridium, glycyrrhizæ, ana vnciam vnam, ſcrupulos duos, & dimidium. Cinamomi, drachmas duas, ſcrupulos duos, grana duo. Caryophylli, ſpicæ, galangæ, Zingiberis, nucis moſchatæ, Zedoariæ, ſtyracis, cardamomi, ſeminis apii, ana ſcr. vnum, grana octo. Sacchari albiſſimi, vel mellis attici, quod ſatis eſt.*

ANNOTATIO. B

Quum multa calida huius antidoti compoſitionem conſtituant, merito ob id in magnis ſtomachi ardoribus ſuſpecta fuerit. Præſtat itaq; hanc non per ſe in calidis vitiis, ſed cum Serapio violarum aut roſarum, aut decocto hordei, vel prunorum propinare.

1 *Grana duo.*) Notat me hoc loco Franciſcus Alexander quaſi ipſe præter Myrepſi ſententiam hoc pondus adiecerim, quum in eo diſerte legatur *κοκκία* β. Sed hoc eſt ſolemne Franciſco, vt Matthiolum calumniando ſequatur, & mihi affingat errores, vbi nulli ſunt.

Aromatica roſata Gabrielis, ex Ioanne Damaſceno. IX.

ANtidotus aromatica roſata Gabrielis, *cerebrum, cor, ventriculum, & omnia nutritioni famulantia membra roborat, appetentiam excitat, concoctionem iuuat, viſcerum excrementoſam humiditatem abſumit, imbecillitatem firmat, ac ex morbo conualeſcentibus auxiliatur.* Accipit *roſarum rubrarum, drach. quindecim. Glycyrrhizæ raſæ, drach. ſeptem. Ligni aloes, ſantali flaui, drach. tres. Cinamomi, drach. quinque. Macis, caryophyllorum, ana drach. duas, & dimidiam, gummi Arabici, tragacanthæ, ana drach. duas, ſcrupulos duos, Nucis moſchatæ, cardamomi, galangæ, ana drach. vnam. Spicæ nardi, drach. duas. Ambræ cinereæ, ſcrup. duos. Moſchi, ſcrup. vnum. Sacchari quantum ſatis erit, diſſoluti in ſtillatitio roſarum liquore.* C

ANNOTATIO.

Non me latet eſſe, qui hoc loco Electuarium de aromatibus ſiue aromatum Galeni proferant. Verum quum falſo Galeno adſcriptum ſit, vtpote quod e multis ſimplicibus illi ignotis conſtructum, & noſtratibus officinis inuſitatum ſit, ſtudio id omiſimus.

Aromatica caryophyllata, Ioannis Damaſceni. X.

ARomatica caryophyllata, *cor, ventriculum, & reliqua nutritionis membra roborat, nauſeam & vomitum reprimit. flatus diſſipat, putredinem humorum in ventriculo arcet.* Recipit *caryophyllorum, drachm. ſeptem. Macis, Zedoariæ, galangæ, ſantali citrini, paſtillorum de rodis, cinamomi, ligni aloes, ſpicæ nardi, piperis longi, cardamomi, ana drach. vnam. Roſarum, vnciam dimidiam. Glycyrrhizæ, galliæ moſchatæ, ana drachmas duas. Folii, cubebæ, ana ſcrup. duos. Ambræ, drach. vnam. Moſchi, ſcrup. dimidium. Sacchari candidiſſimi, quod ſatis eſt.* D

Diambareos. Ioannis Damaſceni. XI.

ANtidotus Diambra vocata, *cerebrum, cor, ventriculum, ac ventrem reliquum inferiorem calefacit & roborat, exhilarat, concoctionem iuuat, affectibus vterinis, & omnibus aliis frigidis prodeſt. Senibus ob id ac mulieribus ſalubre.* Capit *cinamomi, doronici, caryophyllorum, macis, nucis moſchatæ, folii, galangæ, ana drach. tres. Spicæ nardi, cardamomi maioris & minoris, ana drach. vnam. Zingiberis, drach. vnam, & dimidiam. Santali citrini, ligni aloes, piperis longi, ana drachmas duas. Ambræ,*[1] *drach. vnam. Moſchi, drach. dimidiam. Sacchari albiſſimi, quantum ſufficere poteſt.* E

ANNOTATIO.

1 *Drachmam vnam.*) Hic me, non ſine maxima iniuria, reprehendit Franciſcus Alexander, quod vna cum Cordo legam drachmam vnam, quum conſtet omnia Ioannis Damaſceni exemplaria habere aureum vnum, pro quo ipſe etiam Franciſcus drachmam ſubiecit. Nam niſi id fateatur, neceſſe eſt, vt Moſchi non drachmam dimidiam, ſed aureum dimidium adiiciat. Non eſſe autem niſi drachmam vnam Ambræ huic compoſitioni inſerendam, omnes Meſues codices teſtantur. Accedit, quod maiorem eius quantitatem neque Myrepſus probet, vt qui eius tantum ſcrupulos duos iniiciat. Sic perpetuo huic vitio obnoxius eſt Franciſcus, quod ipſe paſſim in Matthiolo damnat. Quod etiam ſcribit mihi fatale eſſe, vt vel addam, vel ſuccidam, fateor verum eſſe, modo omnes intelligant me id non facere temere: ſed ita monentibus codicibus eorum auctorum, vnde compoſitiones illæ deſumtæ ſunt: aut vt id faciam rationibus non leuis momenti, quas ſemper adiicio, me cogentibus. Quare potuiſſet hac reprehenſione abſtinere Franciſcus, niſi reprehendendi alios temere libidine laboraret. F

Diamoſchu dulcis. Ioannis Damaſceni. XII.

DIamoſchu dulcis, *ad frigidos cerebri affectus ſine febre, melancholiam, & illi connatam triſti-*

A *triſtitiam ſine cauſſa manifeſta, vertiginem, epilepſiam, reſolutionem, oris torturam, cordis palpitationem, pulmonis affectum, & ſpirandi difficultatem, conducit.* Accipit *croci, doronici, zedoariæ, ligni aloes, macis, ana drachmas duas. Margaritarum*[1] *albarum, ſerici crudi vſti, charabe, corally rubei, ana*[2] *drachmas duas, & dimidiam. Galliæ moſchatæ, ocimi citrati, ana*[3] *drachmam vnam & dimidiam. Ben albi & rubei, folij, ſpicæ nardi, caryophyllarum, ana drachmam vnam. Zingiberis, cubebæ, piperis longi, ana drachmam vnam, & dimidiam. Moſchi, ſcrupulos duos. Sacchari candidiſſimi, quod ſatis eſt.*

ANNOTATIONES.

1 *Albarum.*) Ita potius quam Ambatum eſſe ſcribendum cenſeo: vt intelligat integras & non perforatas. Id quod ex Auicenna maxime patet, qui diſerte habet Margaritarum non perforatarum. Integras
B autem præſtantiores eſſe, iam antea dictum eſt. Sunt quoq; albæ meliores: quanto enim lucidiores, rotundiores, craſſiores, & candidiores ſunt, tanto certe efficaciores margaritæ.

2 *Ana drachmas duas, & dimidiam.*) Secus vulgares filii Meſuæ, codices legunt. Nos vero emendatiores ſecuti, hic & multis aliis in locis pondera variauimus: quod ſemel monuiſſe ſatis ſit. Atque ita hoc loco ſcribendum eſſe, hinc maxime patet: quod niſi ſic legamus, inutilis eſſet eiuſdem ponderis repetitio.

3 *Ana drachmam vnam, & dimidiam.*) Non ignoro & hoc in loco in nonnullis codicibus Meſues ſecus legi. Quia vero in melioribus ac caſtigatioribus libris ita vt nos monuimus legitur, & quod alias nulla neceſſitate idem pondus repeteretur, ideo hanc lectionem tanquam veriorem alteri prætulimus. Vt minime opus fuerit Franciſci Alexandri monitione quaſi ignorarem in quibuſdam exemplaribus aliter legi.

Diamoſchu amara. Ioannis Damaſceni. XIII.

C Diamoſchus amara, *ad prædicta efficacior, & præterea ventriculi humores putres potentius abſumit.* Habet *prædicta omnia, quibus adijciuntur abſinthij, roſarum, ana drachmæ tres. Aloes lotæ, vncia dimidia. Caſtorei, liguſtici, ana drachmam vnam. Cinamomi, drachmæ duæ, & dimidia. Sacchari albiſſimi quantum ſufficit.*

Diagalanga.[1] *Ioannis Damaſceni.* XIV.

Diagalanga *ventriculi & iecoris intemperiem frigidam ſanat, ob id concoctionē iuuat, ructus acidas compeſcit, & flatus craſſos potenter diſſipat, atq; ab eis natas inflationes. Oris halitum commendat, ac eiuſdem fœtorem gigni prohibet.* Recipit *galangæ, ligni aloes, ana*[2] *drachm. ſex. Caryophyllorum, macis, liguſtici, ana drach. duas. Zingiberis, piperis longi, piperis albi, cinamomi, ana drachmam vnam, & dimidiam. Calaminthæ*[3] *ſiccæ, menthæ ſiccæ, cardamomi,*[4] *ſpicæ nardi, ſe-*
D *minis apij, fœniculi,*[5] *carui, aniſi, ana drachmam vnam.*[6] *Calami aromatici, drach. vnam, & dimidiam. Sacchari albiſſimi, quod ſatis eſt.*

ANNOTATIONES.

1 *Ioannis &c.*) Deſcribitur etiam a Nicolao, cap. 222. Sectionis primæ ad verbum, nullo plane præterito medicamento ſimplici, excepto vno cardamomo.

2 *Drach. ſex.*) Cordus in ſuo medicamentario libro, contra omnium codicum fidem habet drach. Cordus.
ſeptem. Quin etiam in Nicolao diſerte eſt L ς. id eſt, drachmas ſex.

3 *Siccæ.*) Ita in omnibus Latinis codicibus legitur. Quapropter in Nicolai manuſcripto codice mendoſe χυλοῦ pro ξηρᾶς: id eſt ſucci, pro ſiccæ, ſcribitur. Huc accedit, quod in ſolida Antidoto, qualis hæc eſt, locum ſuccus non habeat. Nicolai locus reſtitutus.

4 *Spica nardi.*) In quibuſdam codicibus deſideratur, ſed parum recte. Siquidem Nicolaus eius quo-
E que mentionem facit, & στάχυν minime in ſua deſcriptione omittit.

5 *Carui.*) Nicolaus habet, καρναβαδίου. Vt hinc pateat, Carnabadium recentioribus Græcis non eſſe niſi Carcum, quod ſupra etiam diximus. Carnabadium.

6 *Calami odorati.*) Nicolaus quoq; poſtremo illum collocat loco. Sed parum refert quo loco ſtatuatur, modo vbiq; ponderis ſit eadem ratio.

Dianthon. Nicolai Myrepſici. numero 46. XV.

Antidotus e[1] floribus, ſuccurrit *præter rationem triſtibus: animi enim lætitiam auget. Item Cardiacis, elephantia correptis, animi defectionibus, & cordis ſyncopi. Prodeſt etiam deſtillatione affectis & in vniuerſum omni corporis ac cordis imbecillitati.* Capit *florum roſmarini, vnciam vnam. Roſarum, violarum, glycyrrhizæ, ana drachmas ſex. Caryophyllorum, ſpicæ nardi,*
F *nucis moſchatæ, galangæ, cinnamomi, zingiberis,*[2] *zedoariæ, maceris, ligni aloes, aniſi, cardamomi, anethi, ana*[3] *ſcrupulos quatuor, Sacchari albiſſimi, quod ſatis erit.*

ANNOTATIONES.

1 *E floribus.*) Græce eſt δι᾽ ἀνθῶν. Nam etſi vetuſtioribus Græcis ἄνθος florem ſimpliciter omnem ſignificet, tamen poſteriores Græci, Actuarius præſertim, & Nicolaus, propter eius excellentiam ſic tantum Roſmarini coronarii florem nominarunt, poſſet itaq; commodius appellari Antidotus e floribus Roſmarini. ἄνθος.

Zedoariæ. 2 *Zedoaria.*) Non eſt in Græco Nicolao. Verum, quum eius in omnibus Latinis codicibus, & apud A Actuarium mentio fiat, corpusq; imbecillum reficiat, omittendum eſſe minime putauimus.

3 *Scrupulos quatuor.*) Nicolai manuſcriptus Græcus codex habet ſcrupulum vnum. Sed quia id pondus ſatis exiguum eſt, & Latini codices omnes quatuor ſcrupulorum, vt Actuarius quatuor drachmarum mentionem faciunt, præſtat quatuor quam vnum ſcrupulum ad huius Antidoti confectionem vſurpare. Vt hoc etiam loco mirari ſubeat Alexandrum Vercellenſem, quod me teſte quaſi inconſtantiæ loſimulet, quod alter in Nicolai codice, alter vero in libro 2. de compoſitione medicamentorum legam, quum tamen diſertis verbis eius rei cauſſam in annotationibus meis expoſuerim.

Diamargariton.[1] *Nicolai Myrepſici. num. 37.* XVI.

ANtidotus e margaritis, *ad vniuerſi corporis refrigerationem confert. Cardiacos, animo deficientes, mulieres vterum ferentes, præfocationes vteri, cordisque ſyncopen iuuat. Omnem virium imbecillitatem firmat. His quos animus deficit, ſupraq; modum triſtibus mirifice auxiliatur.* B *Omnem vitalium partium noxam diſcutit. Inſuper aſthmaticis, tuſsientibus, tabidisq; ſuccurrit. Ventriculi faſtidia tollit, eiusq; concoctionem iuuat. Longo morbo deiectos & imbecillitate languentes recreat, & ad priſtinum robur reducit.* Accipit *caryophyllorum, cinamomi, ſpicæ, galangæ, ligni aloes, glycyrrhizæ, paſtillorum e roſis, & paſtillorum e violis, ana drachmam vnam & dimidiam. Nucis moſchatæ, maceris, gallitæ moſchatæ, Zedoariæ,* [2] *rhei pontici ſtyracis calamitæ, ana drachmam vnam. Margaritarum perforatarum, & non perforatarum zingiberis, oſsis cordis cerui, ramentorum eboris,*[3] *blatty biſantis, ana drachmam dimidiam. Moſchi ambaris, cardamomi, libiſtici, ſeminis ocimi, ana ſcrupulum vnum, minus duobus granis.* [4] *Florum nymphea, ſcrupulum dimidium.* [5] *Serici crudi vſti, drachmam vnam. Lapidis ſaphiri, lapidis iaſpidis, lapidis* [6] *praſij, ana drachmam dimidiam. Nucis Indicæ, drachmas duas. Tragacanthæ, coraliy rubei,* C *ana drachmam vnam & dimidiam. Anacardy, iuniperi baccarum, ana ſcrupulum dimidium, grana ſex.* [7] *Auri puri, drachmam vnam, ſcrupulum vnum. Sacchari candidiſsimi, quantum ſatis erit.*

ANNOTATIONES.

1 *Nicolai.*) Hæc eſt legitima, & integra Diamargariton antidoti Nicolai Myrepſi deſcriptio, quæ etiam in Latinis exſtat codicibus: quamuis manca & mutila, vt poſt fuſius oſtendemus. Et hanc deinceps Pharmacopœi paratam habere in ſuis officinis debent, ſub nomine Diamargariton Nicolai: propter alias, quas mox ſubiiciemus. Hanc nonnulli Calidam appellant.

Rheum ponticũ. 2 *Rhei pontici.*) Nicolaus Græcus manuſcriptus habet, [illegible]. Nam, vt antea quoq; aliquoties monuimus, is inter ſe rheum Ponticum & barbarum confundit. Quum autem hæc Antidotus inter D roborantes ac confortantes numeretur, & vterum ferentibus exhibeatur, non eſt cur illi purgantia permiſceamus. Quapropter rheum Ponticum a Pharmacopœis accipiendum erit, non rheum barbarum. Id quod Actuarius etiam confirmat, qui habet Rhei ſimpliciter. Conſtat autem, tam veteres quam recentiores Græcos per Rheum, citra adiectionem poſitum, ſemper Ponticum, quod iidem ſæpe etiam Rha nominant, intelligere. Huc accedit, quod Rheum Ponticum ad ventriculi & iecoris imbecillitatem, & item vteri vitia præſtantiſſimum ſit.

Blatrium biſantiũ. 3 *Blattu biſantis.*) Nicolai codex Græcus habet, Oſſis e naribus purpuræ: quod idem eſt. Nam blattia biſantia, non ſunt niſi opercula purpuræ, vt antea quoq; diximus, quæ Nicolaus oſſa narium purpuræ propter cauſſam in libro primo expoſitam nominat.

4 *Florum Nymphea.*) Nicolaus habet, Caphuræ grana ſex. Nos, quod Caphura admodum calida ſit, vt ſupra quoq; fecimus, ſubſtituimus flores Nymphææ, ſeu Nenupharis.

Quæ in alijs codicib. deſiderãtur. 5 *Serici crudi, &c.*) Hæc omnia vſq; ad finem compoſitionis in Latinis codicibus deſiderantur, & E a librario imperito, & qui pleraq; legere haud potuit prætcrita. Omitti autem nulla ratione poſſunt, aut debent. Quum enim partim ſint confortantia, partim calefacientia, præteriri nequeunt: quod, vt diximus, roborans ſit hæc Antidotus, & ad frigida corporis vitia vtilis, vt hoc nomine anacardia, & iuniperi baccas accedere neceſſe ſit. Odio itaq; dignus eſt Bernardus Deſſennius, qui impudenter, contraque Græci codicis fidem, nulla adiecta etiam ratione, hæc ſimpliciter omittenda decernit. Quis vero non indignaretur Franciſco Alexandro, qui me inepte hæc adiecciſſe ait, quum tamen omnia in Græco Myrepſi codice habeantur. Accedit, quod nemo non me quaſi interpretem infidelem accuſaret, ſi præter rationem omitterem quæ Myrepſus ſtudio adiecit: Non igitur erat quod in me transferret, quod perpetuo, multorum ſane riſu, facit quæ Myrepſo magis attribuenda erant. Rogo autem nobis dicat Franciſcus cur inepte adiecta ſint, quæ omnia facultates huius Antidoti a Myrepſo commemoratas mirum in modum auget. Sic nunquam non vitium incidit Franciſcus, quod in Matthiolo nulla non in pagina a- F criter admodum notat.

Praſius. Succedaneum Praſii. 6 *Praſii.*) Praſius lapis a ſucco Porri, cui aſſimilis eſt, nomen inuenit. Reperitur in Germaniæ metallis ærariis, & argentariis: & Germanice Pras vocatur. Officinis inuſitatus, quapropter loco eius vtendum erit Smaragdo, qui eandem obtinet facultatem.

7 *Auri puri.*) Poſſet, ne nimis ſumtuoſa eſſet Antidotus, omitti Aurum.

Diamar-

A *Diamargariton*[1] *Auicennæ. XVII.*

VAlet vt præcedens. Priuatim vero *imbecillitati ſtomachi, & cruditati eiuſdem, corporis ac cordis exolutioni ſuccurrit. Habet margaritarum non perforatarum, pyrethri, ana drach. vnam. Zingiberis,*[2] *maſtiches, ana vnc. dimidiam. Zedoariæ,*[3] *petroſelini, caſiæligneæ, cardamomi, nucis moſchatæ, maceris, ana drach. duas. Cinamomi, drach. quinque.*[4] *Ben albæ & rubeæ, piperis nigri & longi, ana drach. tres. Ligni aloes, caryophylli, ſpicæ, glycyrrhizæ, galangæ, ana drach. vnam, & dimidiam. Ramenti auri puri, drach. vnam, ſcrup. vnum. Ambaris, ſcrup. dimidium, grana quatuor. Galliæ moſchatæ, drach. vnam. Styracis calamitæ, rhei Pontici, ana drach. vnam. Oſsis cordis ceruini, drach. dimidiam. Berberis, drach. dimidiam, gran. tria. Serici crudi vſti ſcrup. vnum. Margaritarum perforatarum, drach. vnam, & dimidiam. Blattis bizantii, ſcrup. vnum, grana octo. Li-*
B *bytici, ſeſelios, ocimi ſeminum, ana ſcrup. dimidium, grana ſex. Lapidis iaſpidis, ſaphiri, praſii, ana ſcrup. dimidium, grana ſex. Sacchari candidiſsimi.*

ANNOTATIONES.

1 *Auicennæ*) Nicolaus falſo ad Galenum auctorem refert, quod in hac Antidoto multa recenſeantur medicamenta, quæ Galeno ignota fuiſſe conſtat: vt eſt Behen, nux moſchata, ambar, blattium bizantiũ, & id genus alia, quæ hic commemorantur.

2 *Maſtiches*) Grecus Nicolai codex habet μόσχου, id eſt, Moſchi, ſed haud dubie mendoſe. Neque enim veriſimile eſt Moſchum, rem precioſam ac ſumptuoſam, pondere quatuor drachmarum ab aliquo vſurpatum eſſe. Quapropter Latinos & Auicennæ codices ſecuti, pro moſcho ſubſtituimus maſtichen, vt quæ ſtomacho accommodatiſſima ſit. Maſtiche.

C 3 *Petroſelini, &c.*) Cordus in ſuo medicamentario libro, poſt Zedoariam ſubiicit Doronicum, cuius nulla fit in Nicolao (qui, vt diximus, hanc Antidotum non mancam & mutilam, vt alii faciunt, ſed integram habet) mentio. Dein ſemen apii ſubiungit, cuius etiam Nicolaus non meminit, ſed pro eo Petroſelinum recenſet. Verum ex eo nihil periculi ægrotantibus accedit, quod Doronicum corroboret, & apii ſemen idem quod petroſelinum poſſit. Id vero errore non caret, & quidem maximo, quod Cordus Thapſiæ radicem mox iam dictis ſubiecit, cui omnes exulcerandi facultatem ineſſe ſciunt: ideoque intra corpus exhiberi facile non debet, præſertim quum mitiora & meliora præſto ſint. Nam & Franciſcus Alexander, qui me tamen hoc in loco ſatis grauiter pungit, Thapſiæ vſum parum intra corpus exhibitum parum tutum eſſe ſcribit. Vercellis enim elibratam & turpeti loco diuenditam Thapſiæ radicem, tormina, & ſcroti tumorem in purgatione excitaſſe refert. Quid multis opus eſt verbis? dicat per Deum oro Fran-
D ciſcus ipſe, in quem vſum reliquis medicamentis hanc compoſitionem conſtituentibus Thapſia coniungi debeat? Non certe purgandi, quum Antidotum non ſit purgatorium, ſed roborans ſtomachum & cordis imbecillitatem. Non etiam cruditatem curandi, quum id nullo modo poſſit Thapſia, & erodendi facultate donata ſit. Quare pro ea Nicolaus Caſiam ligneam potius recenſet: & recte quidem quod calefaciendi, adeoque cruditatem e frigiditate ortam ſanandi, itemque ſua leniter adſtringendi facultate roborandi vim habeat. Vt hoc nomine e contextu eiicienda, aut atro inducẽda colore vox Tapſiæ, & Franciſco medius digitus oſtendendus ſit. Cordus. Cordi error maximus.

4 *Ben albæ, &c.*) Quæ nunc in hac compoſitione ſequuntur ſimplicia, omnia in latinis codicibus & Cordo deſiderantur: at minus recte. Niſi enim omnia hæc addantur, eandem cum priore facultatem non habebit. Nec recte Antidotus e margaritis appellaretur, niſi vtraſque, id eſt, perforatas, & non perforatas margaritas, contineret. Vt hinc liquido appareat, nullos medicamentarios libros hactenus legitimos
E fuiſſe. Cordus.

Dia margariton frigidum, [1] *incerti auctoris. XVIII.*

OMnem virium imbecillitatem firmat, ſyncopen iuuat, ac aſthmaticos, tabidos tuſsientes, longo morbo extenuatos, & imbecillitate languentes recreat, & ad priſtinum recuperandum robur conducit. *Recipit ſeminum cucumeris, cucurbitæ citruli, melonum, portulacæ, papaueris albi, ſantalorum albi & citrini, ligni aloes, Zingiberis, roſarum rubearum, florum nymphea, borraginis, myrti baccarum, ana drach. vnam. Coralli albi & rubei, ana drach. dimidiam. Margaritarum perforatarum, & non perforatarum, ana drachmam vnam, & dimidiam. Saccari albiſsimi.*

ANNOTATIO.

F 1 *Incerti auctoris*) Quia neque apud Nicolaum, neque Meſuen, neque alium quempiam auctorem, qui compoſitiones medicamentorum literis mandauit, reperitur. Cordus idipſum ex Platearii commentariis in Nicolaum, deſcripſit. Alii Dia margaritõn frigidum vocatum aliter deſcribunt, in eum ſcilicet, qui ſequitur modum. Et priori præferendum erit, adeoque in vſum a medicis reuocandum.

Dia margariton frigidum aliud, [1] *incerti auctoris. XIX.*

VAlet vt præcedens. *Capit ſantalorum omnium, florum roſarum, & violarum, ſeminum melonum, paſtillorum e roſis, ana drach. duas. Oſsis cordis ceruini, ſpodii, doronici Romani, behen albi & rubei, ſpicæ nardi, ana ſcrup. duos. Margaritarum perforatarum & non perforatarum, ana ſcrup. dimidium. Smaragdi, ramentorum eboris, hyacinthi & ſaphiri gemmarum, an. drach. dimidiam. Serici crudi vſti, drach. duas. Seminis intybi &* [2] *oxalidis, auri puri, an. drach. dimidiã. Ambaris, ligni aloes, an. ſcrup. dimidium. Florũ nymphea, ſcrup. vnum. Moſchi, gr. duo. Sacchari, q. ſatis eſt.*

ANNOTATIONES. A

1 *Incerti autoris)* Vtcunque incerti autoris & hanc eſſe Antidotum conſtat, tamen priori eſt præſtantior, & ad robur cordis conſeruandum ac recuperandum efficacior: id quod omnibus ſimplicium medicamentorum peritis palam eſt.

Oxalis. 2 *Oxalidis)* Oxalis Græcis & Latinis herba eſt, quæ barbaris & Seplaſiis Acetoſa nominatur.

Antidotus e Gemmis Ioannis Damaſceni, XX.

AD frigida cordis, cerebri, ventriculi, iecoris, & vteri vitia efficaciſſima. Nam melancholicos, ſine cauſſa manifeſta triſtes, timidos, ſolitarios iuuat, exhilarat, ad mores probos mutat. Emẽdat cordis tremorem, ac ſyncopen. Ventriculum a frigida intemperie imbecillum roborat: & concoctione tum eius, tum iecoris meliore reddita, corpus bene coloratum reddit. Habet margaritarum B *albarum,*[1] *drach. tres.*[2] *Saphiri, hyacinthi,*[3] *ſardæ, granatorum ſmaragdi, ana drach. vnam, & dimidiam. Zedoariæ, doronici, corticum citrei mali, macis, ſeminis ocimi caryophyllati, ana drach. duas. Coralli rubri, charabæ, ramentorum eboris, an. ſcrup. duos. Behen albi & rubei, caryophyllorum, zingiberis, piperis longi, ſpicæ nardi, folii, croci, cardamomi an drach. vnam. Paſtillorum de roſis, ligni aloes, an. drach. quinque. Cinamomi, galangæ,*[4] *Zurumbet, an drach. vnam, & dimidiam. Foliorum auri & argenti, ana ſcrup. duos. Moſchi, drach. dimidiam. Ambræ, drach. duas,*[5] *Sacchari albiſſimi.*

ANNOTATIONES.

Hæc Antidotus, ſi gemmæ ex quibus conſtat legitimę ſunt, ſatis ſumptuoſa eſt, ita vt Regibus & magnatibus hoc nomine magis conueniat, quam mediocris fortunæ hominibus. Quod hodie viliori precio venditur, non alia de cauſſa accidit, quam quod a pharmacopœis legitimæ gemmæ ad huius ſtructuram non vſurpantur. C

1 *Drach. tres)* Alii codices habent drach. duas. Nos emendatiores ſecuti, drach. tres adſcripſimus.

Saphirus. Smaragdus. 2 *Saphiri)* Metuendum, ne Saphirus & Smaragdus officinarum adulterini ſint. Quapropter præſtat loco earundem, Hyacintho & Granato vti. Quod hic ſemel monuiſſe ſufficiat.

Sarda. Carneolus. 3 *Sarda)* Sarda, quæ & Sardius & Sardo vocatur, a Sardibus vbi primum reperta, ſic dicta gemma: eſt, quæ gemmariis nunc Carneolus appellatur, quod colore ſimilis ſit carni. Eius vſus ſemper fuit frequens, tum quia facile ſcalpi poſſet, tum quia ad ſignandum eſſet valde vtilis, vt cuius ſignum partem ceræ ſecum non auferret. In puluerem trita, & cum vino auſtero pota, ſiſtit menſes, & ſanguinis per ora venarum profuſionem. Quoniam vero interdum rubro Sardæ corpori candidum Onychis ſubſternitur, ex vtraque gemma ſui generis tertia etiam oritur, & nomen Sardonyches inuenit.

Sardonyches. Zurũbet. 4 *Zurumbet)* Quod Mauritanis, Serapioni præſertim Zurumbet nominatur, id geminum eſt. Vnum quod Auicennæ Zarnabo, & recentioribus Græcis Zarnabum & Zarnabadium, Paulo autem Arnabo dicitur. Hoc deſcribitur a Serapione cap. 261. vbi Zurumbet arborem eſſe proceram in Oriente prouenientem tradit: foliis longis, colore viridi, in luteum langueſcente, Salicis modo, ſicuti & ramorum cortex. Infrugifera eſt, citreum ſpirans odorem. Eo hodie caremus, ideoque ſuccedaneo eius vtendum erit, quod Paulo & Serapione teſtibus Caſia lignea, vel Carpeſium exſiſtit, propterea quod ſimilis naturæ ſit. Poſſidonius eo non præſente. Cinnamomo vſus eſt. Alterum Zurumbet, cap. 172. Serapioni eſt radix rotunda, & globoſa, Ariſtolochiæ rotundæ radici ſimilis. Hæc hodie inter Zedoarias longas ex India & Oriente affertur. Hinc eſt, quod plerique Zurumbet interpretentur Zedoariam ſimpliciter, ſed minus recte.

Succedaneum Zurumbet. Nam adiiciendum erat Rotundam, vt diſcrimen a vera & longa Zedoaria hac adiectione innueretur. Quapropter pro Zurumbet, rotunda illa nobis vocata Zedoaria accipienda erit. Hinc omnibus palam fit, Matthiolum me, & Cordum falſo erroris inſimulare, quod Zurumbet zedoariam interpretati fuerimus, E quum ipſe potius in errore verſetur ſane maximo, eo quod vnicum eſſe Serapionis Zurumbet exiſtimet. Ita merito accidit, vt quum Matthiolus omnium errores traducere ſtudet, ſuos magis prodat.

5 *Sacchari)* Qui in electuarii formam redigunt, ii pro Saccharo mel Emblichorum vſurpant.

Pleres Archonticon Nicolai Myrepſici. XXI.

ANtidotus[1] pleres archonticę, prodeſt *cardiacis, triſtibus, melancholicis, imbecillo ventriculo, & animi deliquio a corde nato. Præterea eos qui ex diutino morbo penitus extenuati ſunt, plurimamque inde imbecillitatem contraxerunt, admodum corroborat. Memoriam amiſſam recuperat, ſenſus acuit, comitialibus, aſthmaticis prodeſt, omnemque cerebri debilitatem aufert. Capit cinamomi, caryophyllorum, ligni aloes, galangæ, ſpicæ nardi, nucis moſchatæ, Zingiberis, ſpodii, floris iunci odorati, cyperi, roſarum, violarum, ana drach. vnam, grana quindecim. Folii, glyzyrrhizæ, ſtyracis, maſtiches, ſampſychi,*[2] *balſami, ocimi, cardamomi, piperis longi, baccarum myrti,* F [3] *foliorum citrii mali, ana ſcrup. duos, grana quinque.*[4] *Behen albæ & rubeæ, coralli, ſerici vſti, ana ſcrup. vnum, grana duo, & dimidium, Moſchi, grana ſeptem, & dimidium.*[5] *Florum nymphææ, ſcrup. dimidium. Sacchari albiſſimi.*

ANNO-

A

ANNOTATIONES.

1 *Pleres archonticę*) Nicolao præſens antidotus πλήρης ἀρχοντικὴ id eſt, implens principalis, ſiue eximia, dicitur: quod ſcilicet mirificam quandam in recuperandis & inſtaurandis amiſſis viribus facultatem habeat. Quippe quum quaſi impleat, ſature ſue, adeoque robuſtos reddat, eos qui imbecilles atque deiectis viribus fuerunt: merito Græcis πλήρης, quaſi πληρῶν, hoc eſt, implens: & ἀρχοντικὴ, id eſt, principale ſeu eximium, dictum eſt, Barbaris medicis, & officinis non recte Pliriſarcoticon nominatur. Pleres archonticę cur dicta.

6 *Spodii*) Et hoc loco neque Græcorum, neque Arabum, ſiue cannæ ſpodium vocatum vſurpandum erit, ſed ebur vſtum, vt iam aliquoties monuimus.

2 *Balſami*) Latini Nicolai codices habent Balſamitæ, ſed falſo. Nam in græco Nicolai eſt, βαλσάμου. Et in recolligendis viribus, Balſamum rectius quam Balſamita adhibetur. Sed quum Balſamo careamus, eius ſuccedaneo vtendum erit.

B

3 *Foliorum citri mali*) Latini Nicolai exemplaria legunt, Corticum citri mali, quum græce ſit κιτρίου φύλλων. Corticem enim potius quam folia huic Antidoto inſerere voluerunt: quod hæc in noſtris regionibus haberi nequeant, illas vero facilime conſequi liceat. Error latinorum Nicolai codicum.

4 *Behen, &c.*) Ante Behen in latinis codicibus ſcribitur, margaritarum, in aliis Gemmarum. In Græco nulla fit earundem mentio. Adiectæ haud dubie ſunt ex ſequenti hanc Antidoto, in qua Nicolaus Margaritarum meminit. Verum quum in corroborando corde Margaritæ vim magnam habeant nihil prohibeo, quin illas huic Antidoto miſceat pharmacopœi pondere, ſcrup. vnius, & gran. duorum, & dimidii. Non erat autem cur annotaret hoc loco Franciſcus Alexander hanc compoſitionem conſtare ſimplicibus diminutis, quum antea ego id in meis annotationibus expreſſis verbis indicauerim. Et mirum eſt, Alexandrum pluris hac in re facere Præpoſitum, quem tamen nouit eſſe Myrepſi compilatorem atq; abbreuiatorem, & de quo non admodum præclare ſentit. Quare ſemper Myrepſi, tanquam ſenioris, ac

C

græci exemplaris omnibus eſſe ratio & auctoritas debet, quam imperiti illius Præpoſiti.

5 *Florum Nymphez*) Nicolaus habet, Caphure granum dimidium. Cur autem pro ea vtamur foliis Nymphex, ſupra aliquoties dictum eſt, vt non ſit opus hic repetere. Si tibi ita videbitur, pro Caphura ſuccum Sedi ſiue Semperuiui maioris ſubſtituere poteris, vt antea quoque monuimus. Quum autem ſolida ſit Antidotus, folia aut flores Sedi etiam loco Caphuræ vſurpare licebit.

Dia[1] Thamaron Nicolai Myrepſici, XXII.

PRodeſt tabidis, tuſſientibus, ſtomachicis, difficulter ſpirantibus, aſthmaticis, & ad omnem corporis imbecillitatem. Renum præterea impotentiæ, & debilitati ſuccurrit. Venerem emortuam

D

efficaciter excitat. Accipit caryophylli magni, qui Italica lingua[2] Antophyllus cognominatur, zingiberis ana drach. quinque. ſcrup. vnum, grana ſedecim. Cinamomi, caryophylli parui, carnis palmularum, ana vnc. dimidiam ſcrup. vnum, grana ſedecim. Galangæ ſpicæ, Zedoariæ, coſti, pyrethri,[3] coralli rubei, tragacanthæ,[4] rhei Pontici,[5] ſpicæ celticæ, anacardii, oſſium palmularum, carpobalſami, aniſi, baccarum iuniperi, ana[6] drach. vnam, ſcrup. duos, grana octo.[7] Margaritarum integrarum & perforatarum, ana ſcrup. duos. Moſchi, grana tria. Blattii bizantis, ſcrup. duos. Trium piperum, ana drach. vnam ſcrup. duos, grana octo.[8] Ramentorum auri puri, argenti puri, oſſis cordis ceruini, ana ſcrup. duos, & dimidium. Ramenti eboris, ambaris, ana ſcrup. vnum, grana ſeptem. Sacchari candidiſſimi, quod ſatis eſt.

E

ANNOTATIONES.

1 *Dia Thamarōn*) Ita inſcribenda eſt hæc Antidotus, propter palmulæ tum carnes, tum nucleos, eius compoſitionem ingredientes. Nam palmula Arabibus Thamar: vt officinis, a digiti forma, quam refert, Dactylus dicitur. In manuſcripto Nicolai codice mendoſe legitur, διὰ χαμαρῶν, pro διὰ θαμαρῶν. Facilis enim ab θ in χ lapſus fuit, præſertim in barbara voce: quæ vel ipſi Nicolao, vtpote Græco, vel librario ignota fuit. Hinc eſt, quod in Actuario, qui hanc Antidotum etiam deſcribit, mendoſior ſit lectio. Siquidem illic ſcriptum eſt, διὰ χαμαρῶν. Quapropter imperiti interpretes ſic dictam eſſe hanc Antidotum putarunt, quod hominem e morte ad vitam ducat. Eius itaque falſæ inſcriptionis cauſſa nulla alia fuit, quam quod ex Arabum libris hęc Antidotus ſit a recentioribus Græcis deſcripta. Dia thamarōn. Thamar. Nicolai locus reſtitutus.

2 *Antophyllus*) Et hæc vox ſatis declarat, ex Arabum libris hanc Antidotum eſſe tranſcriptam, quum barbaram eſſe omnibus conſtet. Significat autem, Nicolao metipſo interprete, grandem caryophyllum, qui ſcilicet iam ad maturitatem peruenit, nucleo intus duro, bifidoque. Antophyllus.

F

3 *Coralli rubei*) Cordus in ſuo medicamentario libro, præter Græci & Latini codicis fidem, Album quoque corallium adiecit. Cordus.

4 *Rhei pontici*) Non Rhabarbarum, vt Cordus eſt interpretatus: ſed veterum rha Ponticum, vel quod hodie officinis ita vocatur, accipiendum erit, idque propter cauſſas ante ſæpe expoſitas. Cordi interpretatio improbata.

5 *Spicæ celticæ*) Latini codices habent, Saliuncæ: nulla plane alia de cauſſa, quam quod Saliuncam non niſi ſpicam celticam, vel, vt hodie nominant, Romanam, atqui falſo, vt ſupra quoque diximus, eſſe putauerint. Eſt enim Saliunca a Spica celtica diuerſa planta, quemadmodum in noſtris de ſtirpium hiſtoria commentariis plenius monſtrauimus. Saliunca.

6 *Drach. vnam, ſcrup. duos, grana octo*) Sic etiam habet Latinus Nicolai codex. Quare præter omnium codicum fidem Cordus hic pondus variauit. Cordi temeritas.

7 Marga-

7 *Margaritarum,&c.* Harum in latinis codicibus nulla fit mentio. Nos Græci exemplaris fidem ſecuti, illas præterire haud potuimus: præſertim quum ad roboris conſecutionem plurimum momenti habere margaritas, omnibus in confeſſo ſit. Variant & hic ad finem vſque Latini codices, a Gręcis: vt iterũ pateat, hactenus nullas in officinis compoſitiones fuiſſe integras, ac legitimas. A

Ramenta auri.

8 *Ramentorum auri)* Hodie potius foliis auri vtuntur, quod ramenta ob grauitatem ſuam prompte fundum petant, nec æqualiter hoc nomine compoſitionibus commiſceantur. Quod ſemel hoc loco monuiſſe ſatis ſit.

Dia Cinamomu Ioan. Damaſceni XXIII.

ANtidotus e cinamomo concoctionem iuuat pituitæ putredinem prohibet, ac alimenti in corpus diſtributionem promouet. Recipit[1] cinamomi tenuis & ſelecti, drach. quindecim.[2] Cinamomi vilioris, enulæ ana vnc. dimidiam. Galangæ. drach. ſeptem. Caryophyllorum, piperis longi,[3] cardamomi, zingiberis,[4] granorum paradiſi, macis, nucis moſchatæ, ligni aloes an. drach. tres. Croci, drach vnam.[5] Sacchari puriſſimi, drach quinque.[6] Sacchari albiſſimi, quantum ſatis eſt. B

ANNOTATIONES.

Cinamomũ tenue.

1 *Cinamomi tenuis)* Intelligit optimum, quod, Dioſcoride teſte, tenuibus eſt ramulis, iucundi odoris, acre, ac mordens.

Cinamomũ vilius. Darſenii. Cinamũ.

2 *Cinamomi vilioris)* Meſuæ filius habet Darſeni cinnami, quod idem eſt. Nam Darſeni Mauritanis eſt Cinamomum. Sed Cinamum vilioris Dinemomi ſpecies eſt. Serapione teſte, inualidi odoris, ſolutarumque virium. Dioſcorides Pſeudocinamomum appellat, quod quandam Cinamomi faciem præbeat. Quare hoc loco deprauati ſunt fere omnes Meſuæ filii codices, qui habent Darſeni cumini: quum ſcribendum ſit Darſeni cinami. Meſuæ namque filius vtrunque Darſenum ſeu cinamomum, ſelectum & vile, huic compoſitioni permiſcet; poſtremumque cum Serapione & aliis Mauritanis Cinamum nominat. Non igitur recte Cordus Cuminum huic Antidoto in ſuo medicamentario lib. inſerit, quum eius nullam Meſuæ filius fecerit mentionem. Secutus itaque exemplaria mendoſa, pro Cinami legit Cumini. Et quum hęc compoſitio ſit e Mauritano Meſuæ deſumpta, vt in eius dictionis explicatione, quicquid Franciſcus Alexander dicat, Mauritanorum ſequamur iudicium oportet. Quanquam tandem in noſtrã concedat ſententiam, & vbi Cinamomi ac Darſeni legitur, pro altero primariæ caſiæ æquale pondus: pro altero autem duplum eiuſdem ſubſtituendum, fateatur. C

Cordi error.

Cardamomi.

3 *Cardamomi)* Intelligit id, quod ita hodie officinis medicorum vocatur.

Heil. Cordi lapſus.

4 *Granorum paradiſi)* Meſuæ filius habet Heil. Ceterum Heil, non eſt, niſi ea Cardamomi ſpecies, quæ Seplaſiis Granum paradiſi nuncupatur. Cordus hic reprehenſione dignus eſt, quod Heil ſilentio tranſiit. D

5 *Sacchari puriſſimi)* Meſuæ filius habet Zucchari tabarzeth, quod idem eſt. Hoc autem ſpeciebus permiſcetur, vt eo expeditius ad vſum quotidianum conſeruentur.

Zuccharũ tabarzeth.

6 *Sacchari albiſſimi)* Hoc adiicitur, quando ſpecies in orbiculos, vel, vt hodie nominant, rotulas digeruntur.

Dia Xylaloes Ioannis Damaſceni XXIV.

ANtidotus e ligno aloes prodeſt vitiis cordis, ventriculi, & iecoris frigidis, eaſque partes roborat. Ob id cordis palpitationem, & animi defectionem ſanat, exhilarat, concoctionem iuuat, oriſque halitum commendat. Capit ligni aloes crudi, roſarum rubearum, ana vnc. vnam. Caryophyllorum, ſpicæ nardi, macis, nucis moſchatæ, galliæ moſchatæ cubebæ, cardamomi, granorum paradiſi, maſtiches, cinamomi, cyperi, iunci odorati floris, zedoariæ, beben albæ & rubeæ, folii, ſericei crudi, margaritarum, coralli rubei, charabæ, foliorum & corticum citrii mali, ocimi caryophyllati, ſiſymbrii, menthæ ſiccæ, piperis longi, zingiberis, an. vnciam dimidiam. Moſchi, ſcrup. vnum. Ambaris, drachmam vnam, & dimidiam, Sacchari albiſſimi. E

Lætificans[1] Galeni[2] Nicolai. XXV.

LAEtitiam, colorisque bonitatem efficit. Concoctionem iuuat, & caniciem arcet. Habet florum ocimi caryophyllati, croci, zedoariæ, xylobalſami, caryophyllorum, corticum citrii mali, galangæ, macis, nucis moſchatæ, ſtyracis calamitæ, ana drachmas duas, & dimidiam. Ambaris, moſchi,[3] florum nymphæa, ana drach. dimidiam. Auiſi, ramentorum eboris, thymi, epithymi, ana drach. vnam. Margaritarum,[4] ſcrup duos. Oſſis cordis ceruini, drach. dimidiam. Auri foliati puriſſimi, argenti foliati puri, ana ſcrupulum dimidium.[5] Sacchari albiſſimi, quod ſatis eſt. F

ANNOTATIONES.

1 *Galeni)* Falſo ad Galenum refertur hæc Antidotus: quod inde fit manifeſtum, quia moſchus, ambar, margarita, & caphura eius ſtructuram ingrediuntur: quæ Galeno incognita fuiſſe conſtat.

2 *Nicolai)* In Græco manuſcripto codice, quem nos in Latinum conuertimus ſermonem, Antidotus hæc, quod ſciam, non habetur. In Latino autem exemplari, ſeu paruo Nicolai Præpoſiti vocati Antidotario, ad eum quem expoſuimus modum refertur.

3 *Florum Nymphea)* Nicolai codex habet, Caphuræ: pro qua nos Flores nymphbeæ, aut violarum, propter cauſſam antea ſæpius dictam, ſubſtituimus.

4 Scrupu-

Digitized by Google

A *4 Scrupulos duos.*) Nicolai exemplar habet drachmam vnam. Verum quia hoc pondus antea præceſſit, ſuſpicio eſt locum eſſe deprauatum, quod alias margaritas a præcedentibus non ſeparaſſet, ſed plane coniunxiſſet, & ana dictionem ſubiunxiſſet. Parum autem refert, drachmam vnam aut ſcrupulos duos recipias, quod margaritæ roborandi cor facultatem habeant eximiam.

5 Sacchari candidiſſimi.) Si in ſolidam digeſſeris formam. Quod ſi vero liquidam facere volueris Antidotum, tunc adiicere oportet, ſucci cotoneorum, pomorum odoratorum dulcium, boraginis, & vini veteris partes æquales: ea ſcilicet quantitate & menſura, quæ deſpumando & decoquendo ſaccharo ſufficiat.

Lætificans[1] *Raſis.* XXVI.

A*D affectus cordis, ventriculi, iecoris, quas partes etiam roborat, admodum confert: palpitationem cordis emendat, valenter exhilarat, & concoctionem iuuat caloremq; viuidum efficit.* B Capit *meliſſæ, corticis citrij mali, caryophyllorum, galliæ moſchatæ, maſtiches, croci orientalis, cinamomi, nucis moſchatæ, cardamomi,*[2] *ſeminis Pæoniæ, behen albæ & rubeæ, zedoariæ, doronici, ſeminis ocimi maioris ſeminis ocimi caryophyllati, ana vnciam dimidiam. Moſchi, ſcrup. vnum. Sacchari albiſſimi, quod ſatis eſt, formentur orbiculi, ſeu, vt vocant, tabulæ. Si vero in liquidam digerere formam Antidotum volueris, tunc prædictas ſpecies cum ſequenti Serapio miſce, vt electuarij accipiat conſiſtentiam: quod recipit myrobalanorum chebulorum numero*[3] *viginti. Emblicorum numero triginta. Triti myrobalani coquantur in tribus aquæ libris, donec ad vnam redeant, dein colentur, & colaturæ adijciatur mellis deſpumati libra vna. Dein bulliant, quoad aqua conſumta ſit, & ad iuſtam conſiſtentiam veniat: & poſtquam feruor remiſerit, inſpergantur ſpecies.*

ANNOTATIONES.

C *1 Raſis.*) In libro nono ad Almanſorem, capite decimo tertio, de Melancholia.

2 Seminis Pæoniæ.) Razes habet Neheremiſch: quam ſane dictionem etſi varie interpretantur, nihil enim certum aut ſolidum eſt in Arabum doctrina, tamen maior pars auctorum eo inclinat, vt ſemen Pæoniæ eſſe ſtatuant. Quorum nos etiam ſententiam ſecuti ſumus, propterea quod conſtet Pæoniam ventriculum, & iecur roborare: id quod huic etiam Antidoto tribuitur.

Neheremiſch. Nihil certum aut ſolidum in Arabū doctrina.

3 Numero viginti.) Cordus habet quadraginta. Nam duplicato in ſequentibus omnibus vſus eſt pondere, ita vt emblichos ſexaginta, aquæ libras ſex, & mellis deſpumati libras duas ſumendas eſſe voluerit. Nos Razis codicum fidem ſecuti, ſimplici menſura ac pondere potius vtendum eſſe duximus. Nihil autem refert, vtram amplectaris conficiendi rationem.

Dianiſu Ioannis Damaſceni. XXVII.

A*Ntidotus ex Aniſo intemperiem ventriculi frigidam, & a pituita crudanatam ſanat. Craſ-* D *ſis quoque flatibus illic procreatis ſuccurrit. Crudam deniq; pituitam in ventriculo procreatam abſumit, tuſſiq; diuturnæ prodeſt. Recipit aniſi, drachmas viginti. Glycyrrhizæ, maſtiches, ana vnciam vnam. Carei, macis, galangæ, zingiberis, cinamomi, fœniculi, ana drachmas quinq;. Trium piperum, calaminthes, pyrethri, caſiæ ligneæ ana drach. duas.* Granorum paradiſi, caryophyllorum, cubebarum, ſpicæ nardi, croci, ana drachmam vnam, & dimidiam. Sacchari candidiſſimi.*

* Heil.

Dia Cyminu. Nicolai Myrepſici, num. 100. XXVIII.

ANtidotus e cymino, confert *frigiditati thoracis, ſtomachi, inflatis, colicis, febre quartana laborantibus, & ventriculi concoctionem iuuat.* Accipit *cumini die nocteque in aceto macerati, & dein in vmbra exſiccati, drachmas octo, ſcrupulum vnum. Cinamomi, caryophyl-* E *lorum, ana*[1] *drachmas tres, ſcrupulos duos.*[2] *Galangæ,*[3] *thymbræ, calaminthæ, Zingiberis, piperis nigri, ana drachmam vnam, ſcrupulos duos. Ammios, libyſtici, ana drachmam vnam, ſcrupulum vnum, grana ſex. Piperis longi, ſpicæ,*[4] *nucis moſchatæ, ana ſcrupulos duos, & dimidium Sacchari albiſſimi.*

ANNOTATIONES.

Cordus.

1 Drachmas tres, ſcrupulos duos.) Cordus ſecutus Latinorum codicum lectionem, habet drachmas duas, & dimidiam. Nos vero fidem potius Græci manuſcripti exemplaris ſequi voluimus, quod legit L β γραμ. ε. Scrupuli enim quinque efficiunt drachmam vnam, & ſcrupulos duos. Hallucinatus eſt quoque Deſſennius, qui legit drachmas duas, ſcrupulum dimidium. Mirum autem eſt F quod Franciſcus Alexander hoc loco laudet, quod integritati ſuæ hanc compoſitionem reſtituerim, quum alias non raro reprehendat, quod pondera & ſimplicia mutauerim, ita tamen codice Græco monente.

Deſſennius.

2 Galangæ.) Immutatum hic & ordinem ſimplicium, aliamque quam in Latinis codicibus ponderum eſſe rationem, vides. Ita namq; ſcriptum erat in Græco Nicolai codice, qui plus auctoritatis quam Latinus habere merito debet.

3 *Thymbra.)* Pro ea Pharmacopœi Satureiam vſurpent. A

4 *Nucis moſchata.)* Latini codices ante nucem moſchatam Cardamomi mentiooem, quod tamen in Græco deſideratur codice, faciunt. Nec eius meminit exemplar, quod opera Ioannis Agricolæ noſtri Ingolſtadii eſt excuſum. Eſt autem haud dubie ex altera Dia cuminu Antidoto, quæ præſentem apud Nicolaum ſequitur, in contextum inſertum. Nos quia in Græco non erat, omiſimus, vt ſyncera & legitima eſſet huius Antidoti ſtructura.

Ioannes Agricola.

Dia Calaminthes. [1] *Galeni.* XXIX.

ANtidotus e calamintha Galeni, *craſſa & lenta attenuat, & diſcutit, vrinas mouet, ac muliebres menſes.* Habet *calamintha, pulegij, petroſelini, ſeſeleos; ana* [2] *vnciam vnam. Seminis apij, cacuminum ſiue comarum thymi, ana vncias duas. Lybiſtici, vnc. octo. Piperis, vnc. viginti-quatuor. Sacchari albiſſimi.*

ANNOTATIONES. B

1 *Galeni.)* Libro quarto de Tueoda valetudine, capite ſexto. Vbi, qualia eſſe debeant ſimplicia, quæ huius Antidoti compoſitionem ingrediuntur, docet. Verum quum ex iis regionibus, quas ipſe memorat, hodie medicameota illa non afferantur: ſatis erit, ſi noſtratibus, optimis tamen, & rite collectis, vtamur.

2 *Vnciam vnam.)* Galenus paſſim duplum accipit pondus. Verum quia magna eſt hæc quaoötas, præſtat ſimplex poodus, quod oos fecimus, vſurpare.

Dia Calaminthes. [1] *Nicolai Myrepſici.* XXX.

VTilis *ad refrigerationem thoracis, & tuſſientes. Item ad refrigerationem ſtomachi, abolitam appetentiam, ad eos qui difficulter concoquunt, & eos quibus ſtomachus celeriter inflatur.* Capit *calaminthes, pulegij, ſeſeleos, piperis nigri, petroſelini, ana drach. tres, ſcrup. duos. Libyſtici, drachmas duas, ſcrup. vnum. Seminis apij, ſcrup. vnum. Ameos,* [2] *thymi, aniſi, cinamomi, zingiberis, ana ſcrupulos duos. Sacchari candidiſſimi.* C

ANNOTATIONES.

1 *Nicolai.)* Nam Meſuæ filii vſitata non eſt, nec a Galeni niſi ponderum ratione diſtat. Præſtat itaq; hac Nicolai, quæ plura quam Galeni ſimplicia recipit, & legitima, adeoq; e Græco tranſcripta eſt, vti. Deſſennius eam mutilam, & deprauatam refert.

Deſſennius.

2 *Thymi.)* Comæ autem, ſiue ſummitates thymi intelliguntur, vt in ea quæ præcedit.

Comæ.

Dialacha maior. Meſuæ filij. XXXI.

ANtidotus e lacha magna facit *aduerſus ventriculi frigus, ventriculum & iecur roborat, obſtructiones atq; inflationes viſcerum, iecoris potiſſimum & lienis aperit, eorumq; duritiem diſſoluit. Aquam intercutem, & malum corporis habitum ſanat & emendat, menſes ciet, vrinas mouet, lapidem renum & veſica frangit.* Accipit *lacha* [1] *lota,* [2] *rhabarbari, ana drach. tres. Spica nardi, maſtiches,* [3] *coliculorum iunci odorati, abſinthij, ſucci* [4] *eupatorij, ſabina, aſari, amygdalarum amararum, coſti, myrrha, rubia tinctorum, ſeminum apij, aniſi, fœniculi, ammeos,* [5] *ariſtolochia, gentiana, croci, cinamomi, hyſſopi, caſsia lignea,* [6] *cacuminum iunci odorati, bdellij, ana drachmam vnam, & dimidiam. Piperis, zingiberis, ana drachmam vnam. Sacchari albiſſimi.* D

ANNOTATIONES.

Lacha lota.

1 *Lacha lota.)* Quomodo Lacha ſit abluenda, ſuo docebimus loco, vt non ſit oeceſſe hic explicare. In calce enim huius libri, abluendi ac præparandi medicamentorum rationem ſeorſim trademus. Lauatur autem, iunci odorati florum & ariſtolochiæ decocto: vt eſſentiæ tenuitate aſſumta, valentius obſtructiones aperiat.

Rhabarbari.

2 *Rhabarbari.)* Qu[illegible] Antidotus hæc in hoc ſit parata, vt obſtructiones ſoluat, non autem vt aluũ ſubducat: præſtat hic etiam rha Ponticum officinis nominatum vſurpare, quam rhabarbarum iiſdem dictum. Eius autem Meſuæ filius fecit meotionem, quod veterum Rha ignorauerit. E

Iuncus odoratus.

Squinãtus

Deſsẽnius compoſitionũ veterũ deprauator.

3 *Coliculorum iunci odorati.)* Quum hanc compoſitiooem Iuncus odoratus, qui Squinantus barbaris appellatur, bis iogrediatur, hoc loco culmi, ſiue coliculi eius ſunt accipiendi. Deſſennius hanc compoſitionem, vt omnes fere alias, deprauauit.

Eupatorium.

4 *Succi Eupatorii.)* Hic Græcorum Eupatorium, quod vulgus Agrimoniam nominat, vſurpari noo debet: ſed id quod a Meſue deſcribitur, & Græcis Ageratum. Eius hiſtoria eſt io primo noſtrorum de Stirpium hiſtoria commentariorum tomo.

Meſues filii.

5 *Ariſtolochia.)* Etſi eandem facultatem omnes habeant Ariſtolochiæ, tamen quum rotunda ſit tenuiſſima, & ad omnia Galeni etiam teſtimonio, efficacior: vbicunq; Ariſtolochia, vt hoc loco, ſimpliciter effertur, rotunda vſurpari debet.

Ariſtolochia totũda.

Cacumina iunci odorati.

6 *Cacuminum iunci odorati.)* Per cacumina ſeu ſummitates Iuoci odorati, noo intelliguntur, niſi e-ius flores, qui in cacumine huius herbæ ſunt conſtituti. Verum quia flores ad nos hodie non deferuntur, neceſſe eſt tenertimas eius partes e cacumine decerptas arripiamus, aut geminum pondus Schœnanthos indamus. F

Dia

A *Dia Lachan[1] Nicolai Myrepſici, numero 123. XXXII.*

ANtidotus e Lacha confert iocineroſis, lienoſis, malo corporis habitu laborantibus, nephriticis, ſtomachi inflationibus, & viſcerum. Item iocineris, & lienis obſtructionibus, Recipit lachæ[2] inſectorum, vnc. vnam & dimidiam, drach. tres. Spicæ, coſti, carpobalſami, xylobalſami, caſiæ ligneæ, cinamomi. acori, croci, aſari, floris iunci odorati, [3]ſenæ rheibarbari, maſtiches, ariſtolochiæ longæ & rotundæ, ana drach. nouem Gentianæ ſeminis apii, fœniculi, aniſi, polii, caryophylli, cumini, eupatorii, abſinthii phu, nucis moſchatæ, cardamomi, galliæ moſchatæ, cubebarum, ana drach. tres. Sacchari quantum ſatis erit.

ANNOTATIONES.

1 Nicolai) Hæc etſi vſitata non eſt, tamen quum ad ſoluendas obſtructiones ſit efficaciſſima, in vſum B reuocari poteſt: propterea quod ad eam quam Meſues deſcribit, proxime accedat, & pluribus etiam ſimplicibus conſtet.

2 Inſectorum) Græce eſt βαφίων. Quæ vero ſit Lacha inſectorum, primo abunde dictum eſt libro. Actuarius habet, Repurgate. Lacha inſectorum.

3 Senæ. rheibarbari) Si rheum barbarum, quod hodie ita vocatur, ad huius Antidoti ſtructuram accipiatur: dubium haud erit, quin aluum ſit ſubductura, præſertim quum Sena illi coniũgatur, & pondus ſit vnc. vna, drach. vna. Quia vero obſtructionum ſoluendarum gratia hæc Antidotus magis vſurpatur, præſtat hoc rha barbaro accipere rheum Ponticum vocatum: quod ita minus ſumptuoſa ſit futura Antidotus. Actuarius quidem Rheum Indicum indendum eſſe docet, ſed quinque drach. duntaxat pondere. Rheum barbarum.

Dia Curcuma[1] Meſuæ filii. XXXIII.

C *ANtidotus e[2] curcuma magna, ventriculi iecoris, lienis morbos frigidos & diuturnos ſanat. Itẽ obſtructiones, hydropem, malum corporis habitum, inflationes, vitioſum corporis colorem, renum & veſicæ vitia frigida, vrinamque euocat. Habet croci, aſari, petroſelini, dauci, aniſi, ſeminis apii ana vnc. dimidiam. Rhei barbari, ſpicæ,[3] mei, an. drach. ſex. Coſti, myrrhæ, caſiæ ligneæ floris iunci odorati, radicis rubiæ, carpobalſami,[4] ſucci abſinthii, ſucci eupatorii,[5] olei balſami, an. drach. duas. Calami odorati, cinamomi, drachmam vnam & dimidiam. Scordii[6] ſcolopendrii, ſucci glycyrrhizæ, an. drach. duas, & dimidiam. Tragacanthæ, drach. vnam. Sacchari albiſſimi.*

ANNOTATIONES.

1 Meſuæ) Hæc Meſuæ filii Antidotus ex centeſima decimanona, & centeſima vigeſima ſecunda Nico- D lai Myrepſi eſt collecta: quod ex collatione vtriuſq; auctoris omnibus ſit manifeſtiſſimum.

2 E curcuma) Mirum admodum eſt, cur hæc Antidotus e curcuma ſit inſcripta, quum curcuma eius ſtructuram non ingrediatur. Curcumam autem vſitatam hodie officinis intelligimus, quæ non eſt niſi Ciperi Indici radix, vt libro primo diximus. Nec Serapionis & aliorum Arabum, quæ non eſt niſi Chelidonium, inaudienda erit. Quapropter ſuſpicio eſt, Curcumam apud Meſuæ filium hoc loco idem quod crocum ſignificare. Aut certe Antidoti inſcriptio per imperitum librarium deprauata eſt, qui pro διὰ κρόκου, legit διὰ κούρκουμα, vt etiam apud Nicolaum legitur. Recte autem hæc Antidotus e croco inſcribitur, quum primum medicamentum hunc conſtituens ſit Crocus. Dia curcuma vnde dicta. Curcuma.

3 Mei) Monachi, qui in Meſuæ filium Commentarios ſcripſerunt, ante Meum inſerendum Phu eſſe contendunt: nullo alio argumento moti, quam quod Auicenna in ſua Diacurcuma eius etiam meminerit. Quaſi vero neceſſe ſit, in Meſuæ filii deſcriptione omnia commemorari, quæ in Auicennæ memo- E rantur. Cur igitur in hac Antidoto deſideratur Capparis Romana? cur ſuccus lilii? Debebant itaque monachi eadem ratione, qua phu, hæc etiam duo inter ea, quę Antidotum hanc conſtituunt, recenſere medicamenta. Quapropter quum neque in Nicolai, neque in aliis quos ipſe viderim Meſuæ codicibus phu, mentio fiat, merito a nobis omiſſum eſt. Monachi commentatores filii Meſuæ.

4 Succi abſinthii & Eupatorii) Hic iterum Ageratum pro Eupatorio ſumendum erit. Atque ſciendum, quod ſucci illi, vt glycyrrhizæ, denſandi ſint Liquidi enim ſolidis Antidotis non conueniunt. Eupatoriũ Meſues.

5 Olei balſami) Opobalſamum intelligit, cuius vice ſuccedaneo eius vtendum erit. Oleũ balſami.

6 Scolopendrii) Herbam, quę Ceterach hodie dicitur, inaudire oportet per Scolopendrium, non lingua ceruina vulgo dicta, hæc tollendi obſtructiones facultatem haud obtineat, vt in Phyllitidis hiſtoria copioſe monſtrauimus. Scolopendrium.

F *Dia Praſiu Nicolai Myrepſici. XXXIV.*

ANtidotus e marrubio confert tabidis, tuſſientibus, iis qui defluxionibus, diſtillationibusque e capite obnoxii ſunt. Item hebetudini oculorum & palati vitiis oris putredinibus: & in vniuerſum, omnibus vitiis tuſſim afferentibus: Calculos atterit, & iis qui difficulter mingunt, prodeſt. Capit marrubii viridis drach. quinque & dimidiam. Tragacanthæ, pinearum repurgatarum, amygdalarum piſtaciorum, carnis palmularum, caricarum, vuarum paſſarum, an. drach. tres, & dimidiam. Cinamomi. caryophillorum nucis moſchatæ, macis, ligni aloes. galangæ, ſpicæ, zingiberis, Zedoariæ. glycyrrhizæ rhei Pontici, anacardii, ſtyracis, maſtiches, myrrhæ, galbani, terebinthinæ tridis, ariſtolochiæ rotundæ, radicis capparis gentianæ, piperis nigri, aniſi, fœniculi, anethi, ſeminis apii, ſinonis, ſaxifragæ, an. drach. duas, Hermodactyli, caſtaneæ, origani, peucedani floris iunci odorati, car-*

damomi,piperis albi,[2] carnabadii,libyſtici,[3] vincetoxici, an.drach. vnã & dimidiam,gra. vnum & A
dimidium Pulegii,[4] balſami,[5] abrotoni,coſti,pyrethri,thymbræ,ocymi,pæniæ,amomi,erui,an drach. vnã.ſcrup.vnũ,gr.duo.Xylobalſami,caſiæ ligneæ,corallii,ramenti eboris,carpobalſami,dauci cretici, an.drach.dimid.Moſchi,ambaris, oſsis cordis cerui,an.gran.duodecim. Mellis deſpumati aut Sacchari albiſsimi, quod ſatis. Nonnulli qui liquidam facere antidotum volunt, pro ſaccharo accipiunt mellis lib.quatuor Dein capiunt marrubium ſiccum corallium, Reſinam pineam, vini veteris, vnc.tres,& decoquunt cum caricis,cumq; vuis paſsis exemtis acinis,donec vinum abſumatur, poſtea vtraq; contundunt,& reliquis admiſcent,adiiciuntq; therebinthinã cũ melle,atq; ita probe ebulliunt. Vbi vero ab igne amouere volunt,imponũt ſpecies, & quum probe ſubacta fuerunt,reponunt in vaſe.

ANNOTATIONES. B

* *Galbani, Terebinthina)* Hæc ſi in ſolidam formam redigitur medicamentum hoc, omittenda erunt. Sin liquidum futurum eſt,indenda veniunt. Quum itaque multa ſimplicia, ſi ſolidum futurum ſit hoc medicamentum,omittenda ſint,præſtat illud liquida forma conſtructum, Nicolai exemplo in officinis proſtare,quam ſolida.

Caſtanes. 1 *Caſtanea,)* Græce eſt καςάνου.In latinis codicibus omnibus deſideratur, Tamen a Nicolao haud dubie reliquis hanc Antidotum conſtituentibus eſt permiſta,vt deſtillationes inhibeat ac ſiſtat: perinde atque caro palmularum,quæ itidem aſtringit & deſiccat,adeoque deſtillationi ſiſtendæ apta eſt.

Carnabadium. 2 *Carnabadii,)* Hoc loco,vt apud Simeonem Sethi, pro Careo accipitur. Quod etiam teſtantur latini codices,qui in vniuerſum omnes pro Carnabadio habent Carui.

Vincetoxicum. 3 *Vincetoxici,)* Varie interpretantur Vincetoxicum recentiores.Nonnulli enim Iberin eſſe putant.Alii C Thlaſpin.Quidam Anemonem ſylueſtrem. Quæ ſane herbæ omnes quum eiuſdem ſint facultatis, ideo nihil refert,vtram ex iis accipias.Officinæ noſtrates hodie pro Vincetoxico vſurpant Aſclepiada herbam, quam illi hirundinariam vocant.

Balſamum Cordus terræ. 4 *Balſami,)* Græcus Nicolai codex habet βαλσάμου.Cordus balſamitæ legit,Latini codicis fidem ſecutus.Non video, quod tamen ille affirmat, quomodo in vetere aliquo & probato auctore vox balſami ſignificet Mentham.Et niſi quis eius rei teſtimonium aliquod proferat,mihi haud perſuadebit. Præferamus igitur huic coniecturæ Græci exemplaris fidem,in quo diſerte,vt diximus,Balſami ſit mentio. Quũ autem Balſamo deſtituamur,eius ſuccedaneo vtendum erit.Quod quale ſit,ſuo monſtrauimus loco.

5 *Abrotoni)* In omnibus latinis codicibus legitur pro Abrotoni, Dictamni. In græco tamen Nicolai exemplari eſt diſerte ἀβροτόνου. Nihil autem refert, Abrotonum aut Dictamnum vſurpes, quum eiuſdem ſint facultatis,& vtrunque eos præſtet effectus,quos antidoti inſcriptio pollicetur. D

Dia ireos ſimplex, XXXVI.

PRæſtat fere idem quod ſequens. Accipit iridis,vnc.dimid Sacchari candi ſeu candefacti ſpecierum diatragacanthæ ſrigidæ an,drach duas Sacchari albiſsimi.

Dia ireos[1] Solomonis Nicolai Myreſsici. XXXVII.

ANtidotus ex iride.prodeſt ad columellam, quæ veluti acus intus pertuſa videtur:ad vocẽ etiam amiſſam ſimiliter,aſthmaticos,& difficulter ſpirantes.Recipit iridis,vnc.vnã pulegii, hyſſopi, glycyrrhizæ,an drach ſex Tragacanthæ,[2] amyli,cinamomi,zingiberis,piperis, amygdalarum nucũ pinearum, an.drach.tres. Caricarum ſine acinis,carnis palmularum, vuarum pinguium exemptis acinis.an.drach.tres,& dimidiam.[3] Styracis rubri drach.duas.ſcrup vnum.Sacchari albiſsimi. E

ANNOTATIONES.

1 *Solomonis)* Nicolao ſimpliciter διʼ ἴρεως inſcribitur. Recentiores autem Solomonis dictionem adiecerunt,vt hac ipſa adiectione eam a ſimplici,quæ præcedit,diſcernerent.

Amylum. 2 *Amyli)* In latinis codicibus omnibus deſideratur, quum tamen in Græco manuſcripto codice diſerte ſit ἀμύλου.Non eſt autem omittendum Amylum,propterea quod ad columellam defluctione laborantẽ,& exulceratã plurimũ conferat.Quod teſtatur Dioſcorides,qui Amylum contra fluxiones,caua vlcera, exaſperatũ guttur efficax eſſe ſcribit. Ita paucæ, aut fere nullæ cõpoſitiones integræ hactenus in officinis fuerunt.Et hic me notat Franc.Alexander, quod aduerſus Actuarii ſententiam Amylum addiderim,quũ tamen eius rei rationẽ et ſubiecerim,quod ille ſilentio tranſit.Non n.neſcius fui hanc vocẽ in Actuarii cõpoſitione deſiderari,ſed id tantũ præſtare volui, vt lector intelligeret, cur hoc loco pro ſemine lini,cuius in Nicolai codice mentio ſit,Amylum ſubſtituerim.Mirum autem,cur Franciſcus haud cogitet,ſe crebro Matthiolo obtrudere crimen,a quo profecto ipſe alienus nequaquam eſt. F

3 *Styrax rubeus)* Quid ſit Styrax ruber recentiorib.Græcis & Arabib.lib.1.diximus Præſtaret quidem ſtyracẽ optimũ ac liquidũ,quã Calamiten vocant,vſurpare:verũ quum ſuccus ſiue cortex magis ad hanc compoſitionem,quæ arida eſt,quadret,ideo illum Nicolaus potius vſurpare voluit,quam liquidum.

Dia Hyſſopu,[1] Nicolai. XXXVII.

Cumar. *ANtidotus ex hyſſopo, confert ad vitia capitis frigida, columellã exſiccat,arteriã aſperã purgat, tuſsim cõpeſcit ĩta frigida thoracis & ſtomachi vitia emendat,& concoctionem iuuat. Habet hyſſopi.iridis,thymi,piperis nigri,an,dra.30.Pulegii,thymbræ,rutæ,cumini,an.dr.20.Carnis palmularum,tragacanthæ,paſſularum exemptis acinis,[2] fœniculi.an.dra.10 Zingiberis,aniſi,careos l hyſtici.an.dra 5.Sacchari albiſsimi.*

ANNO-

A

ANNOTATIONES.

1 *Nicolai*) In latinis duntaxat codicibus habetur, in græcis deſideratur. Rariſſime in vſum venit: quapropter omitti potuiſſet.

2 *Fœniculi*) Miratur hoc in loco Franciſcus Alexander cur glyzyrrhizam prætererim, quum mihi magis mirandum ſit, cur ipſe omiſerit fœniculum, cuius expreſſe in Nicolai codicibus mentio fit: & glycyrrhizam ac ficum addiderit, quum tamen neutrius ibidem mentionem faciat Nicolaus. Ita paſſim in aliorum dictis reprehendendis oculatus eſt Alexander, in ſuis vero erratis animaduertendis plane cœcus.

Dia trion pipereon,[1] *Nicolai. XXXVIII.*

ANtidotus e tribus piperum generibus ventriculi refrigerationibus, acido ructui, quartanis, reſolutis, iociueroſis, & inflationibus auxiliatur. Capit trium piperum, an. vnc. vnam. Zingibe-

B *ris, thymi ſeminis aniſi,*[2] *apii, an. vnc. dimidiam. Sacchari quod ſatis eſt.*

ANNOTATIONES.

1 *Nicolai*) Hæc proxime accedit ad Dia trion pipereon ſimplex Galeni: quæ ita dicta eſt, quod minime ſit medicamentoſa, nec ex variis, vt ſequens, medicamentis compoſita, adeoque citra negocium ab iis, qui hanc ſumpſerunt, concoquitur. Danda itaque iis qui parum concoxerunt, & qui recens frigus in vẽtriculo contraxerunt, & pituitoſum ſuccum: item iis, quibus cruditas eſt multa in primis venis. Galenus de vnoquoque genere piperum accipit drachmas quinquaginta. De reliquis tribus, drachmas octo. — Diatrion pipereon ſimplex.

2 *Apii*) Galenus in ſua compoſitione Apium non habet. Qui igitur magis ſimplex eſſe cupit medicamentum hoc, ab eo apium detrahat.

C

Dia trion pipereon,[1] *Meſuæ filii, XXXIX.*

HAEc Antidotus magis fluxionibus, quæ a capite ad thoracem deſcendunt, conuenit. Accipit trium piperum, ana aur. quinq. Zingiberis, thymi aniſi, aur. duos. Spicæ nardi,[2] *ammeos, an. aur. vnum. Caſiæ ligneæ, aſari, helenii ſicci, ſeminis*[3] *apii, ſeſeleos, an. aur. dimidium. Sacchari albiſſimi.*

ANNOTATIONES.

1 *Meſuæ*) Hæc plane eſt quam Galenus lib. 4. de Tuenda ſanitate damnat, veluti nimis medicamentoſam. Omnia namq; quæ ſtructuram huius Antidoti conſtituunt, medicamenta, illic nominatim perſtringit. — Diatrion pipereon compoſitum.

2 *Ammeos*) In latinis codicibus eſt Amomi: ſed quum Galenus loco iam citato diſerte Ammeos mentionem faciat, & Amomum hodie vix, & a paucis tantum cognoſcatur. Ammi autem verum iam af- — Ammi.

D feratur, & omnibus fere cognitum ſit, præſtat Ammeos ſemen quam Amomi, ad ſtructuram huius Antidoti vſurpare. Nec erat cur tecte me pungeret Franciſcus Alexander, quaſi temere Amomum omiſerim.

3 *Apii*) Ex hac Antidoto Apii ſemen, eſt in præcedentem ſimplicem tranſlatum.

Dia Zingiber.[1] *Incerti auctoris. XL.*

REcipit zingiberis, galangæ, caryophyllorum, cinamomi, nucis moſchatæ, granorum paradiſi, piperis longi, macis, cardamomi ſpicæ nardi, rhei Pontici, roſarum rubearum, an ſcrup. dimidium, grana tria. Pinearum repurgatarum, vnc. dimidiam. Piſtaciorum, drach duas. Aniſi, fœniculi, glyzyrrhizæ raſæ, croci, an drach. dimidiam. Sacchari albiſſimi.

ANNOTATIO.

E 1 *Incerti auctoris*) Cordus, & alii Nicolao aſcribunt, quum tamen neque in Latinis, neque in Græco, quod ſciam, Nicolai codice hæc Antidotus habeatur. Quapropter incerti auctoris compoſitionem eſſe iudico, ad ventriculum roborandum, & firmandum excogitatam.

Electuarium Ducis[1] *Nicolai. XLI.*

VAlet ad cruditatem, & inflationem ſtomachi & inteſtinorum, ileon, & calculum. Recipit aniſi, drach. duas grana ſedecim. Glycyrrhizæ maſtiches, ana ſcrup duos, grana quinque. Chamædryos, cinamomi, zingiberis, galangæ fœniculi, carei, an. ſcrup. vnũ grana quindecim. Caſiæ ligneæ, calaminthæ, dauci, pyrethri. piperis albi, piperis longi, cyperi floris iunci odorati, iridis, amomi, folii, aſari, an. ſcrup. vnum. Spicæ nardi, croci, gummi Arabici, tragacanthæ ſeminis anethi, calami aromatici, cubebarum, caryophyllorum, carpobalſami, cardamomi, libyſtici, ſeminis[2] *hippoſelini, baccarum iuniperi, ſeſeleos quinque folii. Seminis aſpargi, ſeminis citri, radicis acori, ammeos, rhei Pon-*

F *tici, nucis moſchatæ, ligni aloes, ocimi,*[3] *lithoſpermi, ſeminis ſaxifragæ, citruli, cucurbitæ, cucumeris, melonis, ſcariolæ, petroſelini, behen albæ, behen rubeæ, ſtyracis calamitæ, an. ſcrup. dimidium,*[4] *grana quinque. Penidiorum, vnc. dimidiam, ſcrup duos, & dimidium. Sacchari albiſſimi.*

ANNOTATIONES.

1 *Nicolai*) In Græco non exſtat codice: quapropter, niſi a nonnullis in vſum quotidianum vocata eſſet, omitti potuiſſet.

2 *Hippoſelini*) Petroſelinum Macedonicum ab officinis vocatur, vt lib. 1. diximus. — Hipposelinum.

3 *Lithoſpermi*) Milium ſolis hodie nominatur: quod etiam lib. 1. monuimus. — Lithoſpermum.

4 *Grana quinque*) Sic legendum, non tria, veluti Typopraphi negligentia factum eſt, qui pro quin-

que tria legit. Nam in Nicolai codice ſunt grana quindecim, quæ conſtituunt ſcrupulum dimidium, & A
grana quinque.

Electuarium Iuſtini[1] Nicolai. XLII.

VAlet aduerſus dolorem renum, calculos atterit, & difficultati vrinæ ſuccurrit. Habet cinamomi folii, coſti ſpicæ nardi, caſiæ ligneæ, ariſtolochiæ rotundæ helenii hyſſopi pulegii, arthemiſiæ, quinquefolii, piperis albi,[2] erui, petroſelini,[3] libyſtici, hippoſelini, ſeminis vrticæ, lithoſpermi, ſaxifragæ, baccarum iuniperi ſeminis aſparagi, ſeſeleos, apii, anethi, rutæ, citrii mali, fœniculi & aniſi ſeminum, baccarum lauri, an. drach. vnam, & dimidiam. Sacchari albiſſimi.

ANNOTATIONES.

1 *Nicolai*) Neque hæc in græco Nicolao, quod ſciam, habetur: ſed tantum in latinis codicibus reperitur. B

Eruum. Succedaneum Erui.

2 *Erui*) Orobum græco nomine appellant officinæ. Quum vero Eruum legitimum hodie nondum a noſtratibus pharmacopœis agnoſcatur, ſuccedaneo eius vtendum, quod eſt Ciceris nigri ſemen, vt ſupra quoque dictum eſt.

Libyſticũ. Succedaneum Libyſtici.

3 *Libyſtici*) Neque Libyſticum verum hodie habetur in noſtratibus officinis, igitur eius ſuccedaneo interim dum agnoſcetur vtendum: quod Staphylini ſemen erit, aut certe id, quod ipſis Leuiſticum vocatur. Eandem namque facultatem obtinet. Aut id, cuius nos iconem in altero tomo de hiſto. ſtirpium dedimus.

Antidotus e nucibus, incerti auctoris. XLIII.

ANtidotum è nucibus mirifice aduerſus peſtiferæ luis contagia confert. Accipit iuglandium, numero viginti. Ficuum pinguium, numero quindecim, Rutæ, manipulos duos. Abſinthii,[1] parthenii, ſcabioſæ, an. manipulum vnum. Radicis ariſtolochiæ longæ, vnc. dimidiam. Radicis ariſtolochiæ rotundæ, vnc. vnam, & dimidiam Radicum tormentillæ,[2] petaſitis pimpinellæ, dictamni albi nominati, an. vnc. duas Baccarum lauri, drach. tres.[3] Foliorum dictamni Cretenſis, manipulum vnum. Cornu ceruini vſti, drach duas, & dimidiam. Macis, myrrhæ, boli armenii, terræ Lemniæ, ana drach. tres. Salis marini, drach. vnam, & dimidiam. Florum borraginis, manipulum vnum. Corticum citrii mali, vnc. dimidiam Contuſa & trita omnia, & per cribrum tenuiſſimum traiecta, excipiantur quantitate ſufficienti mellis deſpumati, vt formam electuarii accipiat. C

ANNOTATIONES.

Etſi mihi non ſatis conſtat, quis huius compoſitionis auctor ſit, tamen ad propulſanda peſtis contagia ſatis conducere videtur. Immutauimus tamen in pleriſque non ſolum pondera, ſed & medicamenta ſimplicia. Sublatis enim nonnullis, vt nuce vomica, quæ quid ſit in hodiernum vſque diem ignoratur, pro ea alia ſubſtituimus meliora. Neque enim Serapionis nux vomica eſt, vt ſecundo noſtrorum de ſtirp. hiſtoria commentariorum tomo capite de malo Stramonia oſtendimus. Præſtat igitur hanc, tanquam ignotam, prorſus abiicere, & pro ea vti alio, quod ad præſens inſtitutum conferre poteſt. Nos in eius locum Cortices citrii mali aut ſemen eius, ſubſtituimus. D

Nux vomica quid ſit ignoratur.

Partheniũ.

1 *Parthenii*) Cotulam fœtidam vulgus herbariorum appellant, quemadmodum alibi multis rationibus oſtendimus.

Petaſites.

2 *Petaſitis*) Hanc nos, propter admirandam quam habet aduerſus peſtilentiam facultatem, adiecimus. Nec vlla ratione hæc ipſa pharmacopœis negligenda & omittenda erit. E

3 *Foliorum Dictamni Cretenſis*) Et hæc a nobis addita ſunt.

Antidotus ex ouo, incerti auctoris. XLIV.

ANtidotus ex ouo magnam efficaciam aduerſus peſtilentiæ contagia habet. Conſtat ex oui vitello, cum quo tantum Croci primo, reiecto albumine, permiſcetur, vt oui putamen denuo compleri poſſit. Deinde tandiu[1] aſſatur, quoad nigreſcat. Tum piſtillo conteritur, & ei admiſcentur, Seminis[2] erucæ, radicis tormentillæ,[3] dictamni noſtratis, albiue, angelicæ,[4] laſerpitii germanici, an. vnc. dimidia, Terræ[5] lemniæ, drach. duæ Ligni aloes, corallii rubri, ana drach. vna,[6] Radicis petaſitis, ſcru. duo. Cornu beſtiæ vnicornis, ſcrup. dimid. Theriacæ Andromachi tantum, quantum vniuerſa pendent. Commiſtis omnibus, formetur electuarium ſolidum.

ANNOTATIONES.

Maximilianus Imperator.

Antidoto hac olim Maximilianus, optimus & prudentiſſimus Imperator, vſus eſt, vt hinc etiam appareat illam non eſſe contemnendam, propter ea, quod a tanto principe non temere vſurpata, & in precio fuerit. F

1 *Aſſatur*) Non deſunt, qui hanc Antidotum propterea minus probent, quod Croci vis aſſando frangatur, atque ita neque Crocus, neque vitellus ægrotis prodeſſe poſſit, ſed medicamentarius ſiue pharmacopœus ex iis lucrum faciat. Fieri quidem nequit, quin Croci vim ex aſſatione nonnihil frangi fateamur, tamen non eſt, cur ob id vniuerſum ſuam facultatem amittere antidotum exiſtimemus. Neque etiam temere ipſam aſſari, vna cum vitello credamus. Quum enim ad lenorem teri, quod maxime in huius antidoti conſtructione requiritur, crocus & vitellus nequeant, neceſſe eſt, vt per aſſationem ſicciora, adeoq; ad terendum aptiora, reddantur. Qua de re in præparatione medicamentorum plura.

Crocus & vitellus cur aſſantur.

2 *Erucæ*)

A *2 Erucæ)* Duabus de cauſſis Erucæ ſemen huic antidoto permiſcetur, vna vt in longum tempus illud conſeruet: altera, vt per vrinam educat noxia, quod in peſtilentia optimum exſiſtit.

3 Noſtratis) Quia Cretenſis Dictamni folia tantum vſitata ſunt.

4 Laſerpitii Germanici) Magiſtrantiam vulgus & officinæ medicorum vocant. Laſerpitiū Germanicum.

5 Lemniæ) Terram ſigillatam nominant.

6 Radicis petaſitis) Alii pro ea nucem vomicam iniiciunt. Verum vt paulo ante dictum eſt, quum non ſatis conſtet, quid ſit nux vomica officinarum, & Serapionis nux vomica vomitum admodum moueat, atque ægri antea abunde ſatis ad vomitum in hoc morbi genere irritentur, præſtat has plane abiicere, & pro eis radice petaſitis, omnium præſtantiſſimo remedio, & facile parabili vti.

Electuarium[1] *Regium Meſuæ filii. XLV.*

B *ELectuarium regium, cerebrum cor, thoracem, ventriculum roborat. Habet pinearum excorticatarum, vncias octo. Amygdalarum purgatarum,*[2] *vncias ſex. Sacchari albi, libras quatuor. Stillacii roſarum liquoris, lib. vnam, & dimidiam.*[3] *Olei amygdalarum dulcium recentis, roſacei, ana vnc. tres. Cinamomi ſelectiſſimi,*[4] *drach. octo, & ſemis. Caryophyllorum, ana drach. tres.*[5] *Santali flaui, ana drachmas tres. Ligni aloes, drach. quatuor.*[6] *Ambræ, drach. vnam. Moſchi, ſcrupulum dimidium.*

Aliud XLVI.

ELectuarium regium alterum, idem poteſt. Accipit pinearum excorticatarum, vnc. ſex. Amygdalarum dulcium etiam delibratarum, vnc. quatuor. Stillatitii roſarum liquoris, libram vnam, & dimidiam. Santalorum flauorum, drach. tres. Sacchari albi, lib. quatuor. Ambaris, drach. vnam,
C *Moſchi, ſcrup. dimidium.*

ANNOTATIONES.

1 Regium) Ita vero dictum eſt, quod eo vſi ſint reges, & principes, aliique qui deliciis ſtudebant. Hodie eiuſmodi electuaria, latinis dulciarii panes, vulgo corrupta ex maſſa panis voce, Marze panes, vel Marcii panes vocantur, vbi ſcilicet cum ſaccharo in formam liborum, ac panis coguntur. Horum hic facere mētionem volui, vt pharmacopœi hinc conficiendorum horum panum exemplum caperent. Dulciarii panes. Marze panes.

2 Vncias ſex) Meliores codices legunt vncias quinque, quod etiam facit Nicolaus Myrepſicus.

3 Olei amygdalarum, &c.) Olea hæc ex hac compoſitione prorſus ſunt amouenda, quod vomitum, ſi ſimul aliis miſceamus, moueant. Hinc eſt, quod Nicolaus Myrepſicus in ſua compoſitione, quam mox ſubiiciemus, ea omiſerit.

4 Drachmas octo) Caſtigatioribus in codicibus legitur, drach. quatuor, & dimidiam. Nam præſtat Cinamomi, & aliorum etiam aromatum imminutam eſſe quantitatem.

D *5 Santali flaui)* Et hi omitti poſſunt, quod guſtui multorum ingrati ſint.

6 Ambaris) Et hæc nimia eſt quantitas, quod non ſolum ſumptuoſam, ſed & nimio odore ingratam compoſitionem efficiat.

[1] *Dulciarium Nicolai Myrepſici. XLVII.*

ANtidotus ad tuſſientes, de fluxione capitis laborantes, & ad imbecillitatem corporis admodum bona. Capit nucum pinearum, vnc. octo. Amygdalarum, drach.[2] *quinque. Cinamomi,*[3] *vnciam vnam. Caryophylli, maceris, ana drach.*[4] *ſeptem. Ligni aloes, drach.*[5] *ſex. Santali flaui, drach quinq. Ambaris crudi, drach. vnam.*[6] *Seſami repurgati, vnc. vnam.*[7] *Vrticæ ſeminis, vnc. dimidiam.*[8] *Goſſipii ſeminis, vnc. dimidiam. Moſchi puri, ſiliquas tres. Sacchari & ſtillatitii roſarum liquoris, quod ſatis eſt.*

E *ANNOTATIONES.*

1 Dulciarium) Hoc ſubiicere placuit, vt Meſuæ filii Electuariis regiis aliquid lucis accederet. Nam vel Nicolaus ex Meſuæ filio, vel vterque ex vno eodemque auctore ipſis vetuſtiore, has compoſitiones deſcripſerunt. Id quod e medicamentis ipſis, quæ compoſitiones illas conſtituunt, fit manifeſtum. Sunt enim, paucis exceptis, vtrobique eadem.

2 Quinque) Apud Meſuæ filium ſunt drachmæ ſex, quum tamen hanc lectionem errore non vacare ſatis conſtet, quod Nicolaus, & meliores etiam filii Meſuæ codices quinque tantum drachmas habeant.

3 Vnciam vnam) Et hic Meſuæ filii codices variant, minuſque recte dimidiam vnciam adiiciunt.

4 Septem) Apud Meſuæ filium deſunt drachmæ quatuor.

5 Sex) Ibidem duæ deſiderantur drachmæ.

6 Seſami) Additur exemplo veterum, qui πέμματα, & τραγήματα, hoc eſt, placentas, & bellaria ex Seſamo, & melle parabant.

F *7 Vrticæ)* Non temere Vrticæ ſemen adiicitur, nam illi ſingularis facultas ineſt educendi ex thorace quæ craſſa, & lenta ſunt. Vrticæ ſemen.

8 Goſſipii) Siquidem ſemen hoc tuſſi & thoracis vitiis mirum in modum confert. Vt igitur Dulciarium ſuum Nicolaus ad tuſſim & thoracis vitia totum accommodauit, ita medicis pro varietate affectuum, quibus laborant ægrotantes, iam hæc quæ dicta ſunt, iam alia quædam nucibus pineis, & amygdalis addi poſſunt. Sic vtiq; in calidis affectibus in aromatum locum ſubſtitui poſſunt ſemina lactucæ, portulacæ, Goſſipii ſemen.

intybi, melonum, cucurbitæ, & cucumeris. Quod adiiciendum eſſe duxi, vt ſubinde ad Marcios vocatos A
panes conficiendos pharmacopolæ inſtructiores eſſent.

Diaſpermaton,[1] Nicolai Myrepſici. XLVIII.

ANtidotus e ſeminibus confert ad ea, ad quæ Antidotus ex aniſo, & cumino. Capit cumini, carei, ammeos, aniſi, dauci, apii, petroſelini, amomi ſeminum, an.[2] drach. duas. Cinamomi, libyſtici, an. drach. vnam. Zinziberis, galangæ, cardamomi, caryophylli, ſpicæ folii, an. drach. dimidiam. Seſeleos, ſcrup. vnum. Piperis longi,[3] ſcrup. dimidium. Sacchari albiſſimi.

ANNOTATIONES.

1 *Nicolai*) Eſt & alia e ſeminibus Meſuæ filii, huic perſimilis, demptis ponderibus, quæ in Meſuæ filio ſunt maiora: & quod hic petroſelini etiam mentio fit, quæ in Meſuæ deſcriptione deſideratur. Vtraque concoctionem ventriculi iuuat, obſtructiones aperit, lienteriam ſanat, & dolores viſcerum a flatibus excitatos placat. Eſt digna, quæ in vſum reuocetur, tum propter veteres, qui crebro ea vſi ſunt, tum propter miram ſuam facultatem. B

2 *Drachmas duas*) Nicolaus habet L α, id eſt, drachmam vnam, ſed minus recte. Eſt enim climax, ideoque vt primum eius pondus ſit drachmæ duæ oportet.

3 *Scrupulum dimidium*) Nicolaus habet, grana quindecim, id eſt, ſcrup. dimidium, & grana tria. Nos ne Climacis rationem turbaremus, ſcrup. dimidium tantum de pipere adiicere volumus.

Antidotus Cordialis, Incerti auctoris. XLIX.

COre peſtis contagione maxime conſeruat & tuetur. Accipit radicum dictamni albi, ſiue pſeudodictamni, Zedoariæ, herbæ tunicæ vocatæ, ſeu betonicæ altilis, tormentillæ, an. vnc. dimidiam. Radicis pimpinellæ, drach. tres. Dictamni cretenſis, ſcordii, trifolii odorati, ligni aloes, an. drach. duas. Sigilli Lemnii, boli armenæ, corticum citrii mali, croci, ſantalorum rubeorum & alborum, ramentorum eboris, ana drach. vnam. Coralli albi & rubei, charabæ candidæ, vnicornu, phu, granatorum, margaritarum, hyacinthorum, an. ſcrup. duos. Serici crudi vſti, antheræ, maſtiches, an drach. dimidiam. Oſſis cordis ceruini, ſcrup. vnum. Moſchi, ambræ, an. ſcrup. dimid. Sacchari albiſſimi, quod ſatis eſt. C

DE MEDICAMENTIS, TVM LENIENTIBVS aluum, tum purgantibus, liquidis & ſolidis, Sectio V.

[1] Flores caſiæ nigræ. I.

SIliquæ caſię ponderoſæ, & quæ concuſſæ non reſonant, aperiuntur, ac contenta in illis medulla cum laminis & ſeminibus ſuis eximitur. Exempta ſuper anguſtum, ſetiſque equinis contextum inuerſum cribrum proiiciuntur. Poſt cribro ſupra feruentis aquæ vaporem impoſito, medulla caſiæ auerſo cochlearis conuexo hinc inde traducitur, vt per cribrum paulatim traiiciatur. Quicquid vero medullæ hac ratione per cribrum traiectum eſt, confeſtim ſubinde aufertur, ne ſcilicet plus quam conueniat vaporis aquæ imbibat. Idque tantiſper faciendum, donec[2] quantum voles collegeris. D

ANNOTATIONES.

Flos caſiæ. Facultates florum caſiæ.

1 *Flores Caſiæ*) Differunt a Caſia extracta, de qua ſequenti capite dicemus. Nam flos Caſiæ eſt eius medulla, ſiue pulpa ſincera, quæ citra vllum decoctum ex ſiliquis exempta eſt. Proinde idem, quod Caſia poteſt: nempe bilem & pituitam innoxie a ventriculo leniendo aluum deducit, ac ſanguinis bilioſi, ipſiusq; bilis acrimoniam frangit, ſanguinemq; puriorem reddit. Thoracis, pulmonis, & aſperæ arteriæ phlegmonas reſoluit, easque partes lenit: ipſe morſus omnis expers, præſertim cum ſucco vel ſerapio glycyrrhizæ ſumptus. Denique intemperiem renum calidam mitigat, cum iis quæ vrinam mouent ſumptus, & in iis calculum gigni prohibet. E

Vt Caſiæ flos validius aluum ducat.

2 *Quantum voles collegeris*) Nam multa eius copia vna vice eximenda non erit, quod repoſitus facile aceſcat. Qui, vt vehementius moueat aluum, Caſiæ florem efficere cupiunt, ii in feruentem ac bullientem aquam folia Perſici, aut eiuſdem flores proiiciunt. Horum ſiquidem vapor ex aqua ſublatus, & flori Caſiæ permixtus, efficit vt aluum magis ducat.

[1] Caſia extracta ſine foliis ſena. II.

REcipit prunorum numero 12. Violarum, manipulum vnum. Hordei repurgati, aniſi, polypodii, ſeminis cartami, an. drach. quinq;.[2] Adianti, thymi, epithymi, an. manipulum dimid. Paſſularũ vnc. dimid. Seminis fœniculi, drach. duas. Seminis portulacæ, & maluæ, an. drach. tres, Glycyrrhizæ, vnc. dimid. Coquantur in aqua iuſtæ quantitatis, colentur, & in colatura diluantur medullæ caſiæ, libræ duæ, Tamarindorum, vnc. vna. Cinamomi drach. tres, Sacchari optimi, libra vna. Coquantur ad perfectam conſiſtentiam. F

ANNOTATIONES.

Caſia extracta.

1 Caſia extracta eſt, quæ operam dicti decocti e ſiliquis extrahitur, medulla. Siliquasquoque hoc decocto interiore parte nonnulli colluunt, ac ſubinde aliis hic commemoratis adiectis, ad conſiſtentiam coquunt, ac Caſiam extractam nominant. Sunt qui pro Caſiæ medulla extrahenda, ſequenti decocto vti

A malint, quod habet, Florum violarum, manipulum vnum, & dimidium. Florum borraginis, bugloſſi, intybi, cichorii, ana Manipulum vnum. Prunorum damaſcenorum, numero quindecim. Paſſularum, vnc. vnam. Glycyrrhizæ, vnc. dimidiam. Oxyphœnicon, vnc. vnam. Ficuum, numero ſex. Corticum myrobalanorum flauorum, chebulorum, ana vnciam dimidiam. Thymi, epithymi, ana drach. tres. Cinamomi, drachmas duas, & dimidiam. Santali rubei, drach. dimidiam. Seminis fœniculi, drach. vnam, & dimidiam. Contuſa macerentur in tribus libris aquæ horis 24. dein bulliant, & decoquantur ad tertias: poſteą valide exprimantur, & adiiciatur Sacchari libra dimidia. In hoc decocto medullæ caſiæ e ſiliquis extractæ diluantur libræ tres, & decoquantur ad conſiſtentiam. — Decoctū aliud, quo extrahitur Caſię medullæ.

2 Adiant.) Officinæ noua appellatione Capillum Veneris nominant. — Adiãtum.

Caſia extracta cum folijs Senæ. III.

Expedite aluum ſubducit, inteſtinorum aſperitatem lenit, & morbis bilioſis ac melancholicis auxiliatur. Accipit caſia ſine folijs Senæ extractæ, libras duas. Pulueris foliorum Senæ, vnc. duas.
B *Commiſceantur, & ad legitimam conſiſtentiam redigantur.*

Caſia extracta pro clyſteribus. IV.

CApit *violarum florum, violarum foliorum, maluæ, mercurialis, betæ, parietariæ, ana manipulum vnum. Coquantur in aqua iuſtæ quantitatis, & horum decocto medulla caſiæ extrahatur, eiusq; ſiliqua eluantur. Deia accipiatur medulla caſiæ hoc modo exemtæ, & ad conſiſtentiam coctæ, libra vna. Sacchari, libra vna, & dimidia, & coquantur ad perfectam conſiſtentiam.*

ANNOTATIO.

Hæc Caſia iniecta per clyſterem, aluum leniter, & citra omnem moleſtiam ſubducit: eſtq; pro delicatulis ac mollioribus aptiſſima.

[1] *Dia caſſia cum manna. Incerti auctoris.* V.

C COnfert ijs, qui dura ſunt aluo, hanc enim leniter & citra moleſtiam ſubducit, ac flauam educit bilem, febresq; inde natas mitigat. Habet prunorum damaſcenorum, vnc. duas. Florum violarum, Manipulum vnum, & dimidium. Aquæ fonanta, vnc. decem & octo. Bulliant vſq; ad medietatis conſumtionem, colentur, & in colatura diluantur medullæ caſiæ, vnc. ſex. [2] Pulpæ tamarindorum, vnc. vna. Mannæ optimæ, vnc. duæ. Serapij violacei, vnc. quatuor. Sacchari candidi, ſacchari penidij, ana vnc. vna. Sacchari violacei, vnc. quatuor. Commiſceantur, & ad iuſtam redigantur conſiſtentiam.*

ANNOTATIONES.

1 Diacaſſia.) Non eſt in frequenti medentium vſu: tamen quum pleriq; varietate delectentur, eaq; compoſitione vtantur, ſilentio tranſire illam noluimus.

D *2 Pulpa tamarindorum.)* Hæc quidem inſtar florum Caſiæ fit, Tamarindis per cribrum e pilis equinis contextum, anguſtumq; traiectis. — Pulpa tamarindorum.

Dia manna, [1] *Nicolai.* VI.

PRodeſt *ad purgandum ſanguinem, flauam & atram bilem reprimendam, ad iecur calefactum, & vniuerſi corporis purgationem.* Capit *adianti,* [2] *ſcolopendrij,* [3] *lichenis, ana vnc. tres. Seminum cucurbitæ, citruli, cucumeris, melonis repurgatorum, violarum, ana vnc. vnam. Prunorum damaſcenorum, numero viginti. Coquantur in ſufficienti aqua ad dimidias, dein colentur & exprimantur: inque colatura diluantur manna optimæ, ſacchari violacei, medullæ caſiæ recens extractæ, ana vnc. quatuor. Tamarindorum, ſacchari roſacei, ana vncia vna. Coquantur ad mellis conſiſtentiam, & deinde ſequentes inijciantur ſpecies, quæ habent ſeminum quatuor frigidorum decorticatorum,*
E *florum violarum, & nymphææ ſeminum lactucæ,* [4] *intybi anguſtifolij, portulacæ, ana vnc. vnam. Rhei barbari, foliorum ſenæ, ana vnciam vnam, & drach. vnam.* His accurate permiſtis & ſubactis, fiat electuarium.

ANNOTATIONES.

1 Nicolai.) Non exſtat, quod ſciam, in Græco manuſcripto Nicolai codice. Ex Latinis igitur deſumta eſt, & in pleriſq; officinis vſitata.

2 Scolopendrij.) Hoc nomine intelligenda ſtirps erit, quæ Seplaſiis barbara voce Ceterach dicitur, vt alibi fuſius docuimus. — Scolopendrium.

3 Lichenis.) Lichen herba eſt, quæ officinis Hepatica nominatur. — Lichen.

4 Intybi anguſtifolij.) Vulgus Medicorum Scariolam vocat. — Intybum anguſtifolium.

Electuarium lenitiuum, Incerti auctoris. VII.

F VAlet *in febribus ex humorum putredine natis, & pleuritide. Emollit enim aluum, & vtramq; bilem ſine moleſtia & innoxie educit.* Accipit *paſſularum, exemtis acinis, vnc. duas.* [1] *Adianti nigri, violarũ, hordei repurgati, ana Manipul. vnum.* [2] *Ziziphorum,* [3] *myxorum, ana num. viginti. Glycyrrhizæ, vnciam dimidiam. Prunorum exemtis nucleis, tamar Indorum, ana drach. ſex. Senæ polypodij, ana vnc. duas. Mercurialis, manipulum vnum, & dimidium. Decoquantur ex præſcri-*

pto artis in aqua iuſtæ quantitatis, dein per cælum traijciantur: & colaturæ addantur medullæ caſsiæ, pulpæ[4] oxyphœnicon, pulpæ prunorum, ſacchari optimi, ſacchari violacei, ana vnc. ſex. Pulueris ſenæ, vncias tres, drach. tres, & dimidia. Coquantur ad conſiſtentiam perſectam, & fiat electuarium. A

ANNOTATIONES.

Adiantum nigrum. 1 *Adianti nigri.*) Adiantum nigrum, eſt altera Capilli Veneris ſpecies: quam in primo noſtrorum de Stirpium hiſtoria commentariorum tomo deſcripſimus, & pinximus. Niſi quis Trichomanes hoc nomine accipere velit.

Zizipha. 2 *Zizypha.*) Fructus ſunt officinis Iuiubæ dicti.

Myxa. 3 *Myxorum.*) Myxa fructus ſunt, qui Seplaſiis hodie Sebeſten nominantur.

Oxyphœnica. 4 *Oxyphœnicon.*) Oxyphœnica ſunt fructus, quos Tamarindos appellant, quod libro 1. quoq; diximus, ad quem perpetuo in ignotis dictionibus Pharmacopœi confugere debent. B

Medulla ſeu pulpa prunorum. IIX.

CAlorem, ac ſitim in febribus mitigat & extinguit. Recipiuntur pruna grandia, acida & vinoſa, quantitate qualubet: & exemptis nucleis in fictili vitreato coquuntur, deinde per cribrum ſetaceum traijciuntur. Traiecta medulla iterum lento igne ad iuſtam conſiſtentiam coquitur, & ſine ſaccharo reponitur.

Antidotus e[1] Damaſcenis prunis. Nicolai Myrepſici. IX.

*FAcit ad acutas, ardentes, omnesq; alias febres, nempe tertianas continuas, hecticas, maraſmodes, lipyrias, & in ſumma ad omnem febrilem affectū. Capit pruna Damaſcena centum. Hæc in aqua[2] iuſtæ quantitatis decoquuntur,[3] quoad tertia pars aquæ abſumta fuerit, dein ab igne remouentur, & vbi modice refrixerunt, ſubiguntur, & probe manibus confricantur, tantiſper dum caro earum omnis diſſoluitur in aqua: & oſſa duntaxat, & cortices remaneant. Poſtea cribro rara tranſmittuntur, relicta hoc iure,[4] aliaq; accepta aqua, illi imponuntur violarum vnc. dimidia. Sacchari libræ duæ, & lento igne ad mellis, aut[5] Serapij craſſitudinem decoquuntur. Dein ab igne remouentur, & per ſaccum transfunduntur. Hoc peracto, accipitur de aqua prunorum Damaſcenorum, quæ prius per cribrum transfuſa, & in ſuccum redacta fuit, libra vna, & commiſcetur cum[6] Serapio violarum, ſimulq; iterum bulliant, donec vtraq; ad mellis conſiſtentiam veniat. Dein ab igne deponuntur, & ſinuntur, accipiturq; Oxyphœnicorum, medullæ caſsiæ extractæ, ana vncia vna, &[7] cum aqua altera calida probe ſubiguntur, ac ſubacta per ſaccum transfunduntur: atq; hæc eadem aqua rurſus conijcitur in lebetem, in quo eſt ſuccus prunorum & ſerapium. Vbi probe[8] ſimul ſubacta fuerunt, iterum[9] calido cineri imponuntur, & poſteaquam vna ebullitione in altum ſublata fuerunt, ab igne remouentur, & rudicula aut cochleario probe agitantur. Dein inijciuntur ſantali albi & rubei,[10] ſpadij,[11] rhei barbari, ana drach. tres. Roſarum, violarum, ſeminis portulacæ,[12] intybi, * oxyacanthæ, ſucci glycyrrhizæ, tragacanthæ, ana drach. duæ. Seminum melonum, cucumeris, cucurbitæ, citruli repurgatorum, ana[13] drachmas duas. Omnia hæc ſimul trita, & per cribrum probe traiecta lebeti, vt dictum eſt, inijciuntur, & calefacta, ſimulq; ſubacta in vaſe recanduntur. Quod ſi, vt hæc Antidotus aluum ſubducat ac purget, efficere volueris, vbi ab igne illam remoueris, admiſce dacrydy,[14] drach. quatuor, in ſingulas libras.* C D

*Berberis.

ANNOTATIONES.

1 *E Damaſcenis prunis.*) Nicolaus hanc Antidotum ita vocat, nempe ἀντίδοτον τὴν διὰ δαμασκηνῶν. Diaprunum alii; officinæ Diaprunis nominant: & eam quidem quæ citra Dacrydii adiectionem conſtat, ſimplicem; eam vero quæ dacrydium recipit, Solutiuam appellant. E

Diaprunis ſimplex. Solutiua.

2 *Iuſtæ quantitatis.*) Tanta nimirum, quæ pruna tegere queat.

3 *Quoad tertia pars.*) Sic habet Nicolai codex manuſcriptus Græcus, quem in hac deſcribenda Antidoto ſecutus ſum. Latini codices Pruna percoquenda eſſe vſq; ad diſſolutionem præcipiunt: quod in idem recidit cum eo quod paulo poſt Nicolaus ait, tantiſper manibus eſſe confricanda, donec caro eorum omnis diſſoluatur.

4 *Aliaq; accepta aqua.*) Hic plurimum variant Latini codices, ac aquam in qua pruna bullierunt, accipiendam eſſe præcipiunt, & in ea dimidiam vnciam violarum cum ſacchari duabus libris coquendam eſſe docent.

Serapium. 5 *Serapii.*) Serapium vocamus id, quod vulgus Pharmacopœorū & Medicorum Syrupum nominat.

6 *Serapio violarum.*) Quod ſcilicet ex alia aqua, violis, & ſaccharo confectum eſt.

7 *Et cum aqua altera calida.*) Et hic iterum variant Latini codices: & Oxyphœnica, ſeu Tamarindos, & caſiam extractam cum aqua prunorum, ad craſſitudinem decocta permiſcendam, & ſubigendam eſſe iubent.

8 *Simul ſubacta*) Quod ſane hic & in omnibus medicamentis purgantibus obſeruandum erit. Sic enim in illis omnia ligneo piſtillo & rudicula miſcenda ſunt, vt omnia vnum & idem tum conſiſtentia,

tum

A tum colore eſſe videantur. Si enim negligenter commiſcentur, ſæpe vſu venire ſolet vt ſpecies in vna parte quaſi conglobentur, in alia vero vix ſenſu percipi queant. Vnde profecto ægris non parum periculi eſt. Medicis vero & Pharmacopœis ignominiæ ac calumniæ occaſionem affert.

9 Calido cineri.) Aut lento igni, vt Latini habent codices, admouentur.

10 Spodii.) Hoc etiam in loco Spodium intelligit Myrepſus id, quod alio nomine Ebur vſtũ dicitur. Habet enim id, perinde atq; Santala, adſtringendi ac roborandi facultatem, vt iam ſæpenumero monuimus. Ne ſcilicet per hoc quiſpiam imperitus Spodium Græcorum, aut cannæ dictum inaudiat.

11 Notat me hoc quoq; in loco Franciſcus Alexander, quod poſt rhei barbari mentionem cinnamomum omiſerim. quaſi vero mihi inſerendum huic compoſitioni fuerat, quod in Græco codice deſiderabat. Scio quidem eius fieri mentionem in Nicolai Præpoſiti codice, mirari autem ſatis non poſſum, cur hoc loco eius lectionem ſequi voluerit, quem tamen in Hiera legadii diſertis verbis ſcribit, neq; literas ſcire,
B neq; natare, & omnia peruertiſſe, deprauaſſe, ac corrupiſſe, atq; a Myrepſi mente abalienaſſe. Et quare adiiceremus, tanta præſertim copia, cinnamomum, quum hoc antidotum ad extinguendum febrilem calorem potiſſimum ſit paratum? Sed voluit Matthiolum, quem tamen hoc nomine reprehendit nunquam non, imitari Franciſcus, non ſine multorum riſu.

12 Intybi.) Simpliciter in Græco manuſcripto Nicolai codice *ἰντύβου*. Latini habẽt Scariolæ; & ad angustifolium Intybum detorquent. Verum nihil refert, vt ſæpe iam diximus, Scariolę aut Endiuiæ vocatę herbæ ſemen accipiant Pharmacopœi, quum eiuſdem eſſe vtraſq; facultatis conſtet. Legitimo autem de Intybo mihi ſermo eſt, non de adulterino, quod eſt Lactuca ſylueſtris, vt lib. 1. quoq; monuimus. Intybus.

13 Drachmam vnam.) Negare non poſſum, me in Myrepſo conuertiſſe drach. duas, quia ille habeat L β. Quia vero quum codicem Græcum inſpicerem, video me in margine alterã etiam annotaſſe lectionem, quod nimirum aliqui pro β, legerent α. Sed ne alii Præpoſiti illius deprauatoris me temere motum auctoritate dicerent, mutata hac lectione, Myrepſi vt præferrem placuit. Habet igitur nunc eius varie-
C tatis rationem Franciſcus. Quod non vſquequaq; meam lectionem ſequitur, id & ego facio.

14 Drachmas quatuor.) Nicolaus Græcus non exprimit pondus. Latini autem codices habent, Septem drachmarum pondus. Sunt autem ex Pharmacopœis qui plus, & qui minus dacrydii adiiciũt. Alii enim ad ſingulas libras vnciam vnam dacrydii, alii vnciam dimidiam, ſicq; Medicis ignorãtibus mirifice imponunt. Nam tum accidere ſolet vt medicamentum exhibitum vel vehementius, vel minus quam existiment aut ſperarint, purget. Præſtat autem in medio conſiſtere, & ad ſingulas libras addere dacrydii vnciam dimidiam. Ceterum codex Nicolai Cinamomum non habet, ideo nos quoq; illud omiſimus. Cucumeris autem diſerte meminit, quare omitti non debet. Quæ adiicere propter Cordum voluimus, Cordus.
qui diuerſum in ſuo medicamentario libro annotauit.

Electuarium[1] *e myxis. Montagnanæ.* X.

Confert febribus bilioſis intermittentibus, ac continuis exquiſitis, febriumq; vehementiam ſe-
D *dat, ſitim extinguit, vigilias arcet, & acres humores per vrinam educit. Habet myxorũ recentium ſine oſſibus, vnc. quinq;.*[2] *Macerentur in libra vna aquæ ſtillatitia violarum, deinde bulliant & colentur. Decocto percolato admiſceantur aquarum iridis,*[3] *anguria, ana vnc. ſex. Prunorum ſiccorum contuſorum, oxyphœnicon, ana vnc. quinq;. Seminum cucurbita, cucumeris, melonum, citruli, ana vncia vna, & dimidia. Succi mercurialis, vnc. quatuor. Coquantur ad dimidias, dein valide exprimantur, ac colo traiiciantur, adiiciantur q; penidiorum vnc. octo. Antidoti e prunis ſimplicis, libra vna, & dimidia.*[4] *Dacrydy, drach. tres. Miſceantur, & formetur electuarium. Propinatur pondere vnciæ vnius.*

ANNOTATIONES.

1 E myxis.) Myxa recentioribus Græcis, vt iam aliquoties diximus, & Myxaria per diminutionem Myxa.
E dicta, officinis Sebeſten vocantur. Quapropter præſens Electuarium Seplaſiariis, & Medicis hodie Electuarium de Sebeſten appellatur.

2 Macerantur.) Non latet, alios alia ratione hoc medicamentum parare: tamen hæc viſa eſt mihi melior. Electuarium de Sebeſten.

3 Anguria.) Anguria non eſt niſi Cucumis omnis generis: & nequaquam, vt Cordus annotauit, Melon magnus. Nam quod veteres Græci *σίκυον*, Aetius, Simeon Sethi, Nicolaus, & alii recẽtiores Græci *ἀγγουρίαν* nominant. Per aquam igitur Anguriæ, Mõtagnana intelligit ſuccum Cucumeris: & per aquam iridis, ſuccum iridis. Et hoc loco me pungit Franciſcus Alexander, falſoq; perſtringit, quod flores violarum & citrulos omiſerim, quum bona fide Montagnanæ compoſitionem ad verbum ex eius libro deſcripſerim, in quo florum violarum nulla fit mentio. Quid enim attineret illos adiicere, quum libra integra aquæ ſtillatitiæ earundem ingrediatur. Citrulorum vero vnciam & dimidiam inſerui. Vt meræ ſint Franciſci calumniæ. Anguria. Cordus errat. Aqua anguriæ. Aqua iridis.

F *4 Dacrydii.*) Dacrydium eſt, id quod corrupta voce officinis, & vulgo Medicorum Diagridium dicitur, vt iam aliquoties monuimus. Dacrydiũ.

[1] *Hiera*[2] *veterum ſimplex.* XI.

Hiera veterum ſimplex hodie appellata, præſtantiſſimum medicamentum eſt ad vitioſos ſuccos, qui in ventriculi tunicis hærent. Vtiliter quoq; exhibetur iis qui ſuffuſorum imagines & alta Hiera ſimplex.

ſymptomata ex ſtomachi vitio patiuntur: & præterea ijs qui aluo adſtricta ſunt, & mulieribus quæ non probe purgantur. Accipit *cinamomi, xylobalſami, aſari, ſpicæ nardi, croci, chiæ maſtiches, ana drach. ſex.* [3] *Aloes, drach.* [4] *centum. Mellis deſpumati, quod ſatis eſt.* A

ANNOTATIONES.

Hiera vnde dicta. Picra.

1 Hiera.) Ita nominarunt Græci, quaſi ſacram, ab operibus & facultatibus ſuis diuinis & mirabilibus: aut certe quaſi magnam. Solemne enim eſt Græcis *ἱερὸν* appellare magnum. Magna itaq; eſt, propter excellentes ſuas facultates. Iiſdem quoq; picra, vt hodie etiam, vocabatur: id eſt, amara, ob aloen, quæ mirifice amara eſt, & magna copia eius compoſitionem ingreditur.

Hiera non a Galeno inuenta.

2 Veterum) Quod adiecimus, ad detegendum errorem eorum, qui hieram hanc Galeni eſſe putant. Neq; enim a Galeno inuenta, ſed multis ante ipſum annis celebrata fuit a Themiſone, Aſclepiade, & aliis quibuſdam vſurpata. Sicq; Romæ Galeni temporibus parabatur.

Aloes.

3 Aloes) Simpliciter effertur, quod hanc dupliciter confectam habuerunt: vnam ex elota aloe, alteram ex non lota. Prior aluum minus ſubducit, & ventriculum magis roborat. Siquidem lota aloe multum medicamentoſę facultatis depoſuit. Altera magis aluũ ſubducit, & minus roborat. Poſſet itaq; vtroq; modo a Pharmacopœis parari, & prior appellari Hiera ſimplex cum aloe lota: altera vero cum aloe illota. B

Error Pharmacopœorũ.

4 Centum.) Hinc patefit error officinarum noſtrarum, quæ ad omnia ſimplicia ſimul ſumta duplam, id eſt, ſeptuaginta duarum drachmarum tantum aloen, idq; ex Meſuæ filii auctoritate, admiſcent, quum veteres triplam eiuſdem portionem reliquis miſcuerint. Nam pro aliorum cuiuſq; drachmis ſex, quæ in vniuerſum ſunt triginta ſex, adiiciunt aloes centum drachmas. Hinc eſt quod hieræ picræ veterum ſiccæ drachma vna probe purgat, quum vulgaris officinarum hieræ ſiccæ drachma vna, & dimidia, parum ſit efficax. Adeo vt interdum ad duas, & plures etiam progrediendum ſit. Debent itaq; deinceps Pharmacopœi Hieram ad modum a veteribus, aut Galeno præſcriptum parare.

Hiera [1] *Galeni.* XII. C

IDem quod prior poteſt. Recipit *cinamomi, xylobalſami, aſari, ſpicæ nardi, maſtiches chiæ, ana drach. ſex.* [2] *Croci, drach. quinq;. Aloes, drach. nonaginta. Mellis deſpumati quantum ſufficit.*

ANNOTATIONES.

1 Hæc Hiera merito Galeni dicitur, quod ea, vt metipſe libro ſecundo de Compoſ. medic. localium, cap. 9. teſtatur, vſus ſit, nec temere. Nam ad eum conſtructa modum præſtantior eſt. Siquidem nimiam aloes copiam centum drachmas eſſe idem docet, ad proportionem reliquorum quibus hæ adduntur: quapropter per nonaginta duntaxat drachmas Hieram compoſuit.

2 Croci, drach. quinq;.) Crocum parcius miſceri voluit Galenus: quod ſint, quorum capita Crocus odore ſuo ferit.

Hiera cum agarico. XIII.

HAbet *ſpecierum hieræ ſimplicis ſine aloe, agarici trochiſcati, ana vnc. dimid. Aloes illotæ, vnc. vnam. Mellis deſpumati, vnc. ſex.* D

Hiera compoſita. Nicolai Myrepſici. XIV.

FAcit ad vitium ſtomachi, & cruditatem, ileum, ſubuerſiones, capitis dolores, hemicraniam, lienoſos, iecinoroſos, ſtomachicos, & vomentes cibum. Similiter anginoſos, epilepticos, deſtillatione laborantes iuuat. Capit cinamomi, ſpicæ nardi, croci florum iunci odorati, aſari, caſiæ ligneæ, xylobalſami, carpobalſami, violarum, abſinthii, epithymi, agarici, roſarum, turpeti, maſtiches, pulpæ colocynthidis, ana [1] drach. dimid. Aloes flauæ, [2] quãtum omnium aliarum ſpecierum. Mellis optimi deſpumati, quod ſatis eſt. Datur pondere vnciæ dimidiæ.

ANNOTATIONES. E

Ad enematum vſus valde vtilis.

Cordus.

1 Drachmam dimidiam.) Cordus habet ſcrupulos duos. Sed nos fidem Græci codicis ſecuti ſumus qui habet drachmam dimidiam.

2 Quantum omnium aliarum ſpecierum.) Id eſt, drachmas octo.

Hiera [1] *Logadij. Nicolai Myrepſici.* XV.

M*Ala diuturna ex melancholia facta tranſmutat, & propulſat. Appetentiam excitat, & robur corpori inducit, ægrotantemq; hilarem reddit. Comitiali morbo laborantib. vertiginoſis, ſubito concidentibus, ſpumantib. & linguam mordentib. conuulſis, ita vt putentur ab aliquib. a dæmone obſeſſi eſſe, confert.Ílioſis, & elephantia correptis inter initia conuenit. Prodeſt ijs qui feris impetiginibus laborant, lethargicis, & ijs qui inuoluntarie alui excrementa emittunt, potiſſimum vero ijs qui lethalia venena hauſerunt. Dolorem quoq; ſedat, & ioctneroſis vtilis eſt. Datur etiam pleuriticis, & ijs quibus pericardium laborat. Educit enim vitioſos humores, & mouet mulierũ menſtrua. Iſchiadicis, & lumborum dolore infeſtatis admodum competere creditur, & omnib. diuturnis vitijs ter ſingulis menſib. ſumta. Accipit pulpæ colocynthidis, polypodij, ana* [2] *drach. duas. Euphorbij,* [3] *polij,* F

cocco-

A *gnidij, ana drach. vnam, & dimidiam, grana ſex. Abſinthij, myrrhæ, ana drach. vnam, grana duodecim. Centaurij minoris, agarici, ammoniaci thymiamatis, folij,[4] ſcillæ, ſpicæ, dacrydij, ana[5] drach. vnam. Aloes ſtiuæ,[6] corymborum thymi, caſiæ ligneæ, chamedryos, bdellij, marrubij, ana[7] ſcrup. vnum, grana quatuordecim. Cinamomi, opopanacis, caſtorij, ariſtolochiæ longæ, trium piperum, croci, ſagapeni, ſeminis petroſelini, ana drach. dimidiam. Ellebori nigri & albi,[8] grana ſex. Mellis deſpumati, quod ſatis eſt. Datur pondere trium drachmarum.*

ANNOTATIONES.

1 *Hiera Logadii.*) Sic recte inſcribitur, Aetio & Nicolao teſtibus hæc compoſitio. Cordus ſecutus Latina & mendoſa exemplaria, Hieralogndinn inſcripſit. Latini autem codices Nicolai Præpoſiti nominati, Hieralogodium memphitum appellant, quum tamen Hieralogadii Memphitæ apud Græcum Ni- Cordus.
B colaum ab ea ſit diuerſa. Ridiculum autem eſt, quod in huius vocis interpretatione affert Platearius. Siquidem ille ait, Dicta eſt hiera, id eſt, ſacra: & logos, ſermo: & memphitum, impeditum. curat enim impeditam locutionem. Nam dich puntſtuch. Quid hac interpretatione ineptius confingi potuiſſet? quum ſatis conſtet, Logadium proprium eſſe nomen eius, qui huius Hieræ auctor fuit. Is Memphites dictus eſt ab oppido Memphi, vnde oriundus fuit. Sed mittamus has ineptias. Ridicula interpretatio Plateani.

2 *Drach. duas.*) Nicolaus Græcus manuſcriptus habet diſerte Drachmas duas. Quapropter non eſt legendum vncias duas, vt in nonnullis mendoſis exemplaribus ſcriptum reperitur.

3 *Polii.*) Simpliciter legitur tam in Græco, quam in Latino codice. Montanum igitur intelligitur. Polium.

4 *Scillæ.*) Simpliciter eſt in omnibus Latinis & Græcis Nicolai codicibus. Cordus autem aſſatæ, ex Aetio adiecit. Cordus.

5 *Drach vna.*) In Græco Nicolai codice eſt Vncia vna. Sed videtur hoc pondus eſſe nimium, adeo-
C que locus mendoſus: quod etiam teſtantur Latini codices, in quibus omnibus legitur Drachma vna. Nicolai locus reſtitutus.

6 *Corymborum thymi.*) Corymbos alii comas nominant, quod in idem recidit. Intelligit enim ſummitates, ſiue cacumina Thymi. Corymbi thymi.

7 *Scrupul vnum.*) Ita Græcus manuſcriptus Nicolai codex habet. Quare Cordus non recte immutauit hoc in loco pondus, & pro ſcrupulo vno ſubſtituit ſcrupulos duos, quum conſtet, Latinum quoque codicem duntaxat ſcrupulum vnum habere. Cordus errat.

8 *Grana ſex.*) Manuſcriptus Nicolai codex legit Drachmas ſex, ſed repugnantibus omnibus Latinis exemplaribus. Accedit, quod pluſquam dimidia huius Antidoti pars ex purgantibus medicamentis conſtet, etiam ſi grana ſex tantum de Elleboris accipiantur. Quapropter cenſeo ſufficere grana ſex.

Hiera Pacchij[1] ſcribonij Largi. XVI.

D *SAnat morbo comitiali correptos, furioſos, vertigine laborantes, diutino capitis dolore infeſtatos. Item ad lateris dolores facit, aſthmaticos, vocem amiſſam, ſubitas præfocationes, incubum, conuulſionem caninam vocatam: ad eos qui ex alto lapſi ſunt, neruorum tenſiones reſolutionesq́. Prodeſt articulari morbo, ad ſpinæ ac lumborum dolores. Item podagra mirifice auxiliatur. Duritias in mulierum mammis cum dolore conſiſtentes leuat, & interdum ex integro ſanat. Stomachicis mirum in modum confert. Remedio eſt ijs, quibus cibus in ventriculo aceſcit, & nauſea aſſidue infeſtantur, & ſaliua abundant. Melancholicis autem præcipue benefacit. Recipit ſtichadis, marrubij,* [2] *chamædryos, agarici, colocynthidis, ana*[3] *drach. decem. Opopanacis, ſagapeni, ſeminis petroſelini,* [4] *ariſtolochiæ rotundæ, piperis albi, ana drach. quinq́. Cinamomi, ſpicæ nardi, myrrhæ,*[5] *polij, croci, ana drachm. quatuor. Opopanax & ſagapenum in mortario teruntur, adiecto melle tenui: id eſt, quam liquidiſſimo. Cetera arida trita & cribrata melle deſpumato, ad comprehendendum ac conti-*
E *nendum ſufficienti excipiuntur.*

ANNOTATIONES.

1 *Scribonii Largi.*) Qui libri ſui de Compoſitione medicamentorum cap. 97. & ſequentibus aliquot, hanc Hieram ad Pacchium Antiochum auditorem Philenidis Catinenſis auctorem refert, & miris laudibus in cœlum vſq; effert. Siquidem illum, ex ea magnum, ob crebros ſucceſſus, quæſtũ feciſſe in difficilimis vitiis idem teſtatur. Nec ſe viuo vlli compoſitionem hanc dediſſe, ſed poſt eius mortẽ in manus ſuas veniſſe ſcribit. Et quum alii etiam qui hac Hiera vſi ſunt, eius efficaciam aliquoties experti ſint, præſtat in noſtris etiam officinis hanc conſtructam habere: atq; vt paratam omnes habeant, hortor. Nicolaus hanc itidem deſcribit Sectione 23. atqui appellat Hieram e Marrubio. Pacchius. Hiera e marrubio.

2 *Chamædryos.*) In Nicolao eſt, χαμαίετρυος: aut mendoſe pro χαμαίδρυος, vt in Scribonio legitur, ſcriptum: aut vox noua, idem quod χαμαίδρυος ſignificans.

F 3 *Drachmas decem.*) In Scribonio, vt Romano, veluti nonnullis videtur, ſcriptore, eſt pondus Romanum, nempe denarius, drachma paulo grauius: propterea quod ſeptem denarii conſtituant vnciam, quum non niſi octo drachmæ vnciam faciant. Nos Nicolaum, & ſolẽnem iam conſuetudinem ſequentes, vſitatum officinis pondus vſurpare maluimus.

4 *Ariſtolochia rotunda.*) In Scribonio eſt. Mali terræ. Non eſt autem malum terræ, niſi Ariſtolochia rotunda: quod radicem habeat inſtar mali rotundam, in terra hærentem. Malum terræ.

5 *Polii.*) Scribonius habet Folii. Sed quum in Nicolao ſit Polii,& folium hodie verum non agno- A
ſcatur,præſtat Polium ſumere quam folium.

Hiera[1] *ex colocynthide Nicolai Myrepſici.* XVII.

COnfert ad capitis dolorem, vertiginem, morbum comitialem, cholericos, melancholicos pituitoſos, quartanos, hydropicos, pleuriticos, nephriticos, reſolutos, ſtomachicos, morbo regio correptos, lienoſos, iocineroſos, lethargicos. Arteria raucitatem ſanat, & vniuerſa corpori ſanitatem affert. Habet aloes flaua ſeminis petroſelini, abſinthij, piperis nigri, ana drach. duas, ſcrupulos duos. Colocynthidis, ſcillæ aſſatæ, agarici, ellebori nigri, ammoniaci ſulphuris, hyperici, ana drachmas duas. Epithymi, polypodii, bdellij, ſucci chamadryos,[2] *braſſicæ tenuis, caſia, ana vnciam dimidiã. Myrrhæ, ſagapeni, ariſtolochia longæ, piperis albi, longi, cinamomi, opopanacis, caſtorij, ana vnc. vnam. Mellis optimi deſpumati, quod ſatis eſt.* B

ANNOTATIONES.

Hiera magna Galeni.

1 *Ex Colocynthide.*) Nicolaus Magnam Galeni nominat, nec immerito: quia ea eſt quam Galenus crebro vſurpauit, præſertim lib. 1. de Compoſitione medicam. local. cap. 2. & Hieram ex colocynthide vocat: vt alibi fuſius monſtrauimus. Et eſt bona admodum compoſitio Hieræ, & digna quæ in vſum reuocetur, & in omnibus officinis parata habeatur.

Braſſica tenuis.

2 *Braſſica tenuis.*) Nicolaus habet, Braſſicæ exiguæ. Exiguam autem vocat, quæ tenuia, & minora quam alia genera, folia obtinet: quam nos hic, & alibi Tenuem appellauimus.

Antidotus e Pſyllio.[1] *Nicolai Myrepſici.* XIIX.

FLauam euocat bilem, ob id febribus ardentibus, acutis, & curatu difficilibus auxiliatur. Item dolori capitis, & vertigini, a bilioſorum humorum euaporationibus procreatis. Morbo regio, & iecori ſupra modum calefacto, & immodica ſiti. Capit ſucci[2] *bugloſſi, boraginis, apij,*[3] *intybi,* C
ana libras duas. Poſtquam coquendo deſpumati ac probe repurgati fuerint, illis iniiciantur caſſutha,[4] *aniſi, ſenæ, ana vnc. dimidia. Capilli veneris, Manip. vnus.*[5] *Fumaria, vnc. tres. Aſari,*[6] *drach. quatuor. Spica nardi, drach. dua. Iniecta & commixta cum ſuccis ferueant, bulliantue ad dimidias. Dein ab igne remoueantur, & quoad refrigerentur dimittantur, ac manibus probe*[7] *ſubigantur, donec omnia ſimul in ſuccum redigantur. Poſtea adiice violarum vnc. tres. Epithymi, vncias duas. rurſusq; parum decoque. Deinde ab igne amoueto, & iniice pſyllij. vnc. tres, & iterum*[8] *modice admodum decoque agitatoq;, & ſubigito, & colato. Decocti colo transfuſi recipe lib. quatuor. Sacchari*[9] *lib. tres.*[10] *Dacrydij,*[11] *vncias tres, & ſubacta lento igne decoquito. Poſtea adiice paſtillorum e roſis, & e ſpodio, & rheibarbari, ana vnc. vnam. Paſtillorum ex oxyacantha, vnc. dimidiam. Tritos & ſubactos cum omnibus prædictis commiſce, & in vaſe recondito.* D

ANNOTATIONES.

1 *Nicolai.*) Etſi enim Meſuæ filius hanc quoq; Antidotum deſcribit, tamen Nicolai deſcriptionem illius, vtpote meliorem, exquiſitiorem, ac magis emendatam, præferendam eſſe putauimus. Antiquiorib. hoc Antidotum fuit celeberrimum, quod bilis feruorem retundat, & ſanguinem mirifice repurget. Debetq; hodie hoc nomine eſſe vſitatiſſimum.

Bugloſſum. Cordus errat. Bugloſsũ domeſticũ & ſylueſtre.

2 *Bugloſſi.*) Per Bugloſſum non inaudiendum eſt, id quod hactenus ita nominarunt officinæ, & vulgus Medicorum. Siquidem idipſum eſt Echii ſpecies, vt alibi demonſtrauimus. Neq; Bugloſſum Italicum, vt Cordus putat, quod & ipſum Echii genus ſit. Sed illud potius, quod nos in primo de Stirpium hiſtoria tomo Bugloſſum ſylueſtre, & Germanice Bruchkraut appellauimus; quod verno tempore floribus ſuis duntaxat redimitum inuenitur. Atq; hoc quod dicimus, confirmat Meſuæ filius, qui Bugloſſi domeſtici & ſylueſtris meminit. Per domeſticum, Borraginem: per ſylueſtre, id quod iam indicauimus, intelligens. E

Intybum.

3 *Intybi.*) Sic ſimpliciter in Nicolao eſt ſcriptum. Meſuæ codices Endiuiæ habent. Parum autem refert, Endiuiam aut Scariolam vſurpes, vt ſæpe iam diximus, quod eiuſdem ſint facultatis.

4 *Aniſi.*) Non eſt in Nicolao, ſed ex Meſuæ adiectum. Nihil autem refert, ſi etiam omittatur.

5 *Fumaria.*) Meſues habet Succi fumariæ. Mihi magis arridet, vt cum Nicolao ad ſtirpem referamus. Nam ſi de ſucco intelligendum eſſet, potuiſſet antea inter ſuccos recenſeri.

6 *Drachma quatuor.*) Ita eſt in Nicolai codice Græco nempe ζδ. Quapropter in nonnullis Meſuæ codicibus falſo legitur, vnciæ quatuor. Cordus non recte legit hic drachmæ duæ.

Cordus errat.

7 *Subigantur.*) Dicitur pro eo quod alii, Exprimantur, efferunt.

8 *Modice admodum decoque.*) Meſues iubet macerari vigintiquatuor horis. Mihi magis probatur Nicolai ſententia, qui modice ſemen pſyllii bullire ſuadet. Hac enim ratione plus facultatis e pſyllio exit, quam ſi maceretur. Quod etiamſi ad aluum ſubducendam nihil conducit, quod tamen Arabes, præſertim Meſuæ filius conſtanter affirmant: tamen prodeſt ad extinguendum febrilem calorem, plurimam Pſyllii eſſe facultatem. F

9 *Lib. tres.*) Exemplaria Meſuæ filii habent minus, nempe lib. duas, & dimidiam. Sed nos maluimus Græci Nicolai codicis fidem ſequi, qui habet, λh. γ.

10 *Dacrydii.*) Meſuæ habet, Dacrydii in cotoneo malo aſſati. Verũ quũ Nicolaus iubeat Dacrydi

eſſ

A eſſe coquendum lento igne, non eſt opus vt prius in cotoneo malo aſſetur: propterea quod ſi antea coctum, iterum coquendum miſcetur, leniet tantum Antidotus, non etiam purgabit, aut ſoluet. Quare Nicolai ratio, qui crudum Dacrydium miſcendum eſſe putat, melior eſt ea quæ a Meſuæ præſcribitur.

11 Vncias tres.) Meſuæ filius habet vnc. tres, & dimid. Sed Nicolaus diſerte habet 8ſſ. ´γ. Atq; hunc potius quam Meſuę filium ſequendum eſſe iudicauimus. Quod nimirum, trium vnciarum dacrydii pondus, ſit ſatis magnum, vt non ſit neceſſe accedere dimidiam.

Antidotus e¹ ſucco roſarum. Nicolai. XIX.

FLauam bilem citra moleſtiam educit. Salubre prorſus medicamentum ad morbos articulorum, e biliosis & calidis humoribus natos, febresq; tertianas. Accipit ſacchari, ſucci roſarum, ana libram vnam, vnc. quatuor. Trium ſantalorum, ana drach. ſex. Dacrydij, vnc. vnam, & dimid. β Spodij, drach. tres. ² Succi ſemperuiui, ſcrup. vnum. Succus roſarum cum ſaccharo ad iuſtam conſiſtentiam
B *coquatur, dein adijciantur ſpecies, & formetur Electuarium. Digeritur etiam cum ſaccharo albiſſimo, quod ſatis eſt in ſolidam formam.*

ANNOTATIONES.

1 E ſucco roſarum.) Ita hodie componitur ex Latinis Nicolai codicibus, in quibus non eſt integra. Nam in Græco Nicolao, iis ex quibus hæc compoſitio conſtat, adiiciuntur rheum barbarum, & turpetum: vt patebit ex ſequenti mox Antidoto, quod Nicolaus e Zulapio roſaceo inſcribit.

β Spodii.) Et hic pro Spodio accipiendum erit Ebur vſtum, quod id tria ſantala antecedant.

2 Succi ſemperuiui.) In Nicolai codice eſt, Caphuræ. Nos Caphura, vt refrigerante medicamento, vtendum eſſe haud putamus, quare pro illa ſuccum ſemperuiui, qui refrigerat, & quouis tempore haberi poteſt, reſtituimus. Caphura enim tenuium eſt partium, & calefacit potius, quam refrigerat, vt ſuo loco fuſius monſtrauimus. Quare ad bilem nihil confert.

C *Antidotus e¹ roſaceo Zulapio. Nicolai Myrepſici.* XX.

COnfert iis quibus flaua bilis redundat, defluxionibus, vitijs a calore ortis. Aluum citra moleſtiam ac dolorem mouet. Vtilis etiam febrib. acutis & ardentibus. Recipit ſucci roſarum, libram vnam, vnc. quatuor. Trium ſantalorum, ana drach. ſex. Spodij, drach. tres. Dacrydij, vnc. vnam, & dimid. Succi ſemperuiui, ſcrup. vnum, ² Rhei barbari, drach. tres. Turpeti, vnc. vnam. Cum Zulapio roſaceo, & ſaccharo ſufficienti commiſceantur. Datur pondere ³ trium aut quatuor drachmarum.

ANNOTATIONES.

1 E roſaceo Zulapio.) Ita a Nicolao inſcribitur, propterea quod cum Zulapio, vel, vt hodie loquũtur, cum Iuleb roſaceo conficiatur Antidotus. Nos quoq; hac inſcriptione inſignitam, paratam in officinis habere oportet: vt ſciamus hanc a priore diſtare, & ea eſſe validioribus ad purgandum viribus.

D *2 Rhei barbari.*) Rheum barbarum & Turpetum in priore non habentur. Quapropter vt purgandi vim augeant, adeoq; hanc ipſam priori eſſe validorem, eſt neceſſe.

3 Trium aut quatuor.) Pro virium diuerſitate. Sufficient enim pro mediocri purgatione drachmæ tres. Proinde aptum erit medicamentum pro iis, qui modica purgantis medicamenti quantitate delectantur. Nam in ſolidam etiam formam, vt prior Antidotus, redigi poteſt.

Electuarium roſatum. Meſuæ filij. XXI.

FLauam bilem ſine moleſtia ducit, ob id conducit biliosis affectibus, arthritidi e calore natæ, vertigini, capitis & oculorum doloribus ex eadem cauſſa ortis, & ictero. Habet ſucci roſarum rubearum perſ. ctarum, libras quatuor. Sacchari, libram vnam, & dimidiam. Mannæ puræ & recentis, vnc. ſex. Scammonij Antiochení, vnc. vnam, & dimidiam. Coquantur lento igne ad mellis conſiſtentiam, deinde adijciantur paſtillorum e ſpodio, vnc. vna. Paſtillorum ex oxyacantha, vnc. dimidia.
E *Galliæ moſchatæ, croci, ana drach. dua. Reponantur in vaſe vitreo.*

ANNOTATIO.

Etſi hoc Electuarium raro vſurpatur, tamen quum in formandis catapotiis Aggregatiuis vocatis, item minoribus ex Hermodactylis, eo vtendum ſit, nequaquam autem in Antidoto Nicolai e ſucco roſarum, quod ſcilicet hæc catapotia a Meſuæ filio inuenta ſint, minime nobis prætereundum fuit.

Electuarium ¹ Indum maius. Meſuæ filij. XXII.

EXcrementa humorum, maxime pituitoſorum ac putridorum, a ventriculo, & alijs nutritorijs inſtrumentis educit. Craſſos etiam in ijs flatus diſcutit, vitiaq; hinc nata: nempe inflationem ventriculi, coli, renum, & aliorum viſcerum ſanat. Capit cinamomi, caryophyllorum, ſpicæ nardi, roſarum, ² caſiæ, macis, cyperi, ana vnciam dimidium. Santalorum citrinorum, drachmas duas, & dimi-
F *diam. Ligni aloes, nucis moſchatæ, ana drachmas duas Turpeti optimi, drachmas quinquaginta. Sacchari, penidiorũ, ana ³ drach. viginti. Galangæ, cardamomi vtriuſq;, aſari, maſtiches, ana drach. vnam, & dimid. Scammonij boni & in malo cydonio cocti, vnc. vnã, drach. quatuor. Omnia terantur, & cum oleo amygdalino dulci fricentur. Poſtea accipe ſucci cydoniorum & granatorum, apij & fœniculi, ana lib. dimid. Coquantur ſucci cum melle ad iuſtam craſſitudinem, & admiſce ſpecies.*

ANNOTATIONES. A

Indum. Maius.

1 *Indum maius.*) Indum forte, quod ab Indis inuentum ſit, aut apud eos in frequenti vſu fuerit, dictũ eſt. Maius, ad minoris, quod ſtatim ſubiicimus, differentiam.

Caſia. Syluii opinio improbata.

2 *Caſia.*) Per Caſiam hoc in loco non audienda fiſtularis dicta, quod Syluius, & alii quidam putant: ſed lignea potius. Quid enim tam exigua moles conferret vniuerſæ Antidoto, ſuaq; leniendi facultate purgatricem eiuſdem vim iuuaret? Nihil plane. Lignea igitur accipienda, quæ itidem vt cinamomum, caryophyllum, & alia, ſua calefaciendi, concoquendi, & attenuandi facultate, frigidos ac craſſos, adeoq; pituitoſos humores plurimum iuuat.

3 *Drachmas viginti.*) In nonnullis Meſues codicibus mendoſe legitur vncias viginti. Nam vt ſæpe accidit, a librario imperito vncia pro drachma ſcriptum eſt. Proinde præſtaret integris vocibus pondera exprimere, quam notis vocum.

Electuarium Indum[1] *Minus. Meſuæ filij.* XXIII. B

IDem quod præcedens efficit. Accipit turbit, ſacchari, ana drach. centum. Macis piperis, zingiberis, caryophyllorum, cinnamomi, cardamomi maioris nucis moſchatæ, ana drach. ſeptem. Scammonij, drach. duodecim. Mellis optimi deſpumati, quod ſatis eſt.

ANNOTATIO.

Minus cur dictum.

1 *Minus.*) Dicitur, quod ex paucioribus conſtat medicamentis ſimplicib. decem nimirum: quum præcedens ex decem & octo componatur, ideoq; Maius dicatur. Rectius itaq; ſimplex, vt præcedens cõpoſitum, nominaretur. Valentius autem purgat, quod duplo pondere turpetum recipiat. Proinde ſunt qui, ſi Electuarium Indum abſolute ſcribatur, hoc minus quia efficacius purgat, intelligendum eſſe cenſent. Alii contra maius, ob maiorem ſimplicium, ex quibus conſtructum eſt, numerum, potius accipiendum eſſe contendunt. Optimum igitur in iſta ſententiarum diuerſitate eſt, vt quiuis quod vſurpandum eſſe putet, diſerte exprimat. C

Benedicta[1] *Laxatiua. Nicolai.* XXIV.

HVmores pituitoſos, ad articulos potiſſimum decumbentes, elicit. A renibus quoq; & veſica purgat. Recipit turpeti electi, ſacchari, eſulæ[2]*, ana drach. decem. Dacrydij, hermodactyli, roſarum, ana drach. quinq;. Caryophillorum, ſpicæ nardi, zingiberis, croci, ſaxifragæ, piperis longi, amomi, cardamomi, ſeminis*[3] *apij, petroſelini, ſalis gemmæ, galangæ, macis carui, fœniculi, ſeminis aſparagi, ruſci,*[4] *granorum ſolis, ana drachmam vnam. Mellis optimi deſpumati, quod ſatis eſt.*

ANNOTATIONES.

1 *Benedicta laxatiua.*) Hæc eſt vſitata officinarum noſtrarum Benedicta laxatiua, ex Latino Nicolai Præpoſiti illis vocati libro ad verbum deſcripta: quæ tamen nulli deſcriptioni Nicolai Græci Myrepſi appellati per omnia reſpondet. Apparet igitur, eius auctorem hanc compoſitionem ex omnibus Nicolai Benedictis laxatiuis, quæ quatuor ſunt numero, corraſiſſe. Nam Turpetum in omnibus eſt. Eſulam ex 509. Antidoto deſumpſit. Roſas ex 507. Hermodactylos, caryophyllos, ſpicam, Zingiber, crocum, ſaxifragam, piper longum, amomum, cardamomum, ſemen apii, galãgam, partim ex 447. partim ex 508. & 509. tranſtulit. Macerem, carui, fœniculum, aſparagum, ruſcum, grana ſolis, partim ex 447. partim ex 507. mutuatus eſt, vt has inter ſe conferenti patebit. D

Cordus errat.

2 *Eſulæ.*) Cordus de ea drachmas tantum quinq; accipit, quum tamen in Latino codice ſint decem & in Græco vnciæ duæ & dimidia. Quapropter præſtat decem quam quinque Eſulæ accipere drachmas.

3 *Apii.*) In Latino Nicolai codice eſt Lini. Verum quum in Græco exemplari nuſquam Lini ſeminis mentio fiat, ſed ſemper apii ſemen vſurpetur, nos quoq; pro Lini ſemine apii ſemen ſubſtituimus. Et huic quidem errori vocum vicinitas occaſionem dedit, facilis enim a σελινου in λινου ſemota prima ſyllaba lapſus fuit. E

Grana ſolis.

4 *Granorum ſolis.*) Milium ſolis hodie nominatum intelligit.

Benedicta[1] *laxatiua vera. Nicolai Myrepſici. numero 108.* XXV.

IDem quod præcedens efficit. Habet turpeti, ſacchari, ana drachmas decem.[2] *Polypodij, folij, ana drachmas ſex. Cardamomi, ſpicæ,*[3] *pulegij, calaminthæ, ſaxifragi, caryophylli, apij ſeminis, ana drach. quatuor. Piperis albi, & longi, ana drachmam vnam. Rhei barbari. drach. duas, ſcrup. duos.*[4] *Amomi, cinamomi, Hermodactyli, ana vnciam vnam.*[5] *Epithymi, agarici, ſenæ, ana vnciam vnam. Mellis optimi deſpumati, quod ſatis eſt.*

ANNOTATIONES.

Benedicta laxatiua vera.

1 *Benedicta laxatiua vera.*) Sic nominamus, vt eam a præcedenti diſcernamus: quæ non e Græco, vt hæc ipſa, codice, ſed e Latino potius Nicolai Præpoſiti appellati exemplari, vt diximus, tranſcripta eſt: & mea quidem ſententia priore melior. Nam quum hanc ingrediantur multo mitiora medicamenta purgantia, nempe polypodium pro eſula, rheumbarbarum & agaricum pro dacrydio: fit vt etiam minori noxa & moleſtia ſumatur. Præterea inſeritur eidem pulegium, calamintha, & cinamomum: quæ craſſos & pituitoſos humores attenuare, & concoquere poſſunt. Franciſcus Alexander Benedictam ex Myrepſo recenſet ordine 447. ab vſitatis longe diuerſam, qua qui vti volent e Myrepſo ipſo petant. F

2 Po-

A *2 Polypodium.*) Hic ſtatim a priore variat, quæ pro Polypodio habet Eſulam.

3 Pulegii, calamintha.) Hæc duo in præcedente deſiderantur. Rectiſſime autem & propter cauſſas iam dictas, induntur.

x Apii ſeminis.) In Myrepſi codice haud dubie falſo ὠκιμίου pro σελίνου legitur.

4 Amomi.) Quum verum Amomum hodie non habeatur, eius ſuccedaneo vtendum: aut pro eo ſemen ammeos, cuius etiam in prima ſua Benedicta Nicolaus mentionem facit, ſumendum. Amomi.

1 Epithymi, agarici, ſenæ, ana vnc. vnam.) Sic legitur in manuſcripto codice Græco. Et frequens eſt apud Galenum & alios auctores, vt pondera quæ vno comprehenduntur numero, ipſo identidem repetito iterentur. Tamen ſi plane quis hoc loco varietatem in ponderibus deſiderat, de Epithymo vnc. vnã, de agarico & ſena, ana vnciam dimidiam accipiat: quod Nicolaus itidem in quarta Benedicta, quæ eſt numero 509. fecit. Quod ſi eius vſum in calculo quoq; efficacem eſſe quiſpiam deſiderabit, is granorum ſeu milii ſolis drachmas duas, vt facit Nicolaus in altera Benedicta, quæ eſt numero 507. adiiciat: & ha-
B bebit optimum medicamentum.

Diaſena[1] *vulgaris. Nicolai.* XXVI.

ANtidotus e ſena ſuccurrit melancholicis mania vexatis, quartana laborantibus, triſtitia affectis, lienoſis, elephanticis, & omnibus vitiis ex atra bile procreatis. Capit ſenæ, vnc. tres. Auellanarum toſtarum, numero quinquaginta. Serici toſti, drachmas duas. Lapidis armenii, drach. vnam, Lapidis lazuli, drach. tres. Sacchari, vnc. ſex. Cinamomi, vnc. vnam. Caryophyllorum, [2] *galangæ, piperis ſpicæ nardi, ocimi,* [3] *foliorum caryophyllorum, cardamomi, croci, zingiberis, zedoariæ, florum roſmarini, piperis longi, ana drach. duas. Mellis deſpumati, quod ſufficit.*

ANNOTATIONES.

1 Vulgaris.) Seu hodie vſitata. Quod adiecimus propter aliam hac longe præſtantiorem, quæ eſt in
C Nicolao Græco. Præſens enim ex Latinis eſt deſcripta codicibus, & prorſus decurtata, vt ex mox ſequentibus liquido apparebit. Variãt tamẽ etiam pondera, quæ in hac quam ſequenti ſunt alia, & diuerſa.

2 Galanga.) Sola galanga in ſequenti deſideratur, quæ hic ab aliquo adiecta eſt.

3 Foliorum caryophyllorum.) Si haberi poſſunt. Sunt autem ſimilia foliis lauri, & odorem atq; ſaporem caryophyllorum habent. Folia caryophyllorum.

Diaſena[1] *vera. Nicolai Myrepſici. num. 465.* XXVII.

IDem quod præcedens efficit. Accipit ſenæ, nucũ auellanarũ, ana vnciã vnam. Raſuræ eboris, drach. tres. Serici crudi vſti, drach. vnam, & dimid. Boli armenii, paſtilli ſcillitici, paſtilli theriaces, [2] *hedychroi magmatis, lapidis armenii, lapidis lazuli, aſari, ana drach. vnam. Lapidis ſmaragdi, iaſpidis, ſaphiri, ana drach. vnam. Raſuræ ferri, chalibis, drach. quatuor. Stiracis boni, paſtillorum e roſis & violis, galliæ moſchatæ, ana drach. duas. Thuris, cinamomi, calamiã, ana vnc. dimidiam. Trium*
D *ſantalorum, drach. quatuor. Corallii rubei, drach. quatuor, & dimidiam. Margaritarum, blattii biſantis, ana drachmas duas. Caryophylli, maceris, ſpicæ, ocimi, ſeminis portulacæ, zingiberis, aniſi, ammeos fœniculi, ana drachm. vnam, & dimid. Calamintha montana, auri puri, ana drach. tres. Folii, cardamomi, zedoariæ, croci, floris roſmarini & borraginis, piperis albi, ligni aloes crudi, ana drach tres. Oſſis cordis ceruini, numero quatuor. Berberis gentianæ, ana drach. vnam. Moſchi, grana duodecim. Mellis optimi deſpumati, quod ſatis eſt.*

ANNOTATIONES.

1 Vera.) Hæc eſt vera & legitima Nicolai Myrepſi Diaſena, exceptis duob. Apelaxio & Aſimio nimirũ: ita enim in manuſcripto codice inuenitur, haud dubie corruptis medicamẽtis. Quæ quum ſit operoſa & ſumtuoſa, factũ eſt vt a quibuſdam ſit decurtata: ita tamen vt pleraq; omiſerint, quæ omittẽda minime
E erant. Eſt a. cõpoſitio optima, vt quæ accurata diligentia ſit conſtructa, adeoq; ꝓmiſſis plane reſpondeat. Habet n. in ſe medicamẽta melancholicũ purgantia humorẽ, ſenam nimirum, lapides armeniũ & lazuli. Item quæ craſſitiem eius humoris incidant, extenuent, & anguſtas vias aperiant: paſtillos ſcilliticos, theriaces, hedychroum, zingiber, aniſum, ammi, fœniculum, calamintham, & id genus alia. Præterea corroborantia, adeoq; triſtitiam, quam melancholicus humor inducit, abigentia, & corruptionem ſanguinis arcentia: ebur, ſericum, bolũ armenium, iaſpidem, ſaphyrum, margaritas, ſpicam, ocimum, crocum, Zedoariam, caryophyllos, macerem, oſſa cordis ceruini, & moſchũ. His accedit Smaragdus, qui quaſi inſita quadam proprietate elephantiam ſanat. Corallium lieni abſumendo aptũ eſſe remedium, ex Dioſcoride cõſtat. Ad hunc deniq; extenuandum, blattia biſantis, & berberis conducunt. Emolliẽdi gratia ſtyrax, & thus indita ſunt. Vt erraſſe plurimum conſtet, qui maiorem horum partem omiſerunt. Cõſulo igiur, vt Pharmacopœi deinceps ad eum quem hic oſtendimus modum, parent Diaſenam, veteri ꝓrſus neglecta.

F *2 Hedychroi magmatis.*) Sic appellat Gal. in libris ſuis, quos de Theriaca inſcripſit, & multis aliis locis. Eſt a. magma non tãtum vnguenti, ſed & paſtilli maſſula. Ideo a nonnullis inter vnguenta, a quibuſdam autem inter paſtillos Hedychroum, numeratur. Nos ſuo loco illud inter paſtillos numerabimus. Magma.

Antidotus Catholica.[1] *Nicolai Præpoſiti.* XXVIII.

IEcoris & lienis affectibus potiſſimum conuenit, acutis quoq; & peracutis febribus. lenit enim, concoquit, & roborat. Habet caſiæ fiſtulæ purgatæ, ſenæ mundatæ, tamar Indorum, ſingulorum

A nis familiare commendaſſe. Nam vt doſin, quæ nihil habet cum Nicolao Alexandrino, aut Præpoſito
commune, prætercam, res quoq; ipſæ plane variant: ſiquidem radices Capparorum: ita enim loquitur,
pruna, ceraſia, turpetum, diacrydium, purgatoria fortiſſima, adiungit, atque longe aliam quam præpoſi-
tus cocturam inſtituit. Et cœcus ſit funditus oportet, qui iſta non videat. Proinde manifeſtum eſt,
quam nihil operæ in conferendis auctorum compoſitionibus repoſuerit Fuchſius, quod nunc ſemel
monendum eſſe duxi, quum frequentiſſime alias obſeruarim, ne Apothecariorum vulgus alioqui ad
quiduis ſuſcipiendum ſine iudicio procliue, huiuſmodi deſcriptionibus ſeducatur, ac magis auctoritati
ipſius, quam rei veritati credat. Nec poteſt nec debet ipſe, quando vir bonus ac doctus ſit, hanc moni-
tionem meam non candide interpretari. Hactenus Deſſennius. Quis vero initio non deteſtetur ac
diris omnibus exſecretur immenſam hominis ingratitudinem, vt qui mihi malam admodum gratiam
pro Myrepſo, auctore multis ſeculis deſiderato, in Latium cõuerſo, referat. Quod vero poſteriorem My-
B repſi Catholicam vſitatam dixerim, non alio nomine factum eſt, quam quod voluerim ſignificare, eam
eſſe compoſitionem, vnde Præpoſitus ille abbreuiator, deprauator dicere volui, Nicolai, ſuam, ſed mul-
tis modis decurtatam, deſcripſerit. Ea enim quæ præcedit, nihil cum officinis vſitata fere commune ha-
bet. Non ſum autem Deſſenni tam ſtupido ingenio, vt non viderim hanc in multis ab vſitata variare,
ſed non ſtatim ſequitur ob id, eam non eſſe hactenus vſitatam, imo id potius, quod Præpoſitus eam, vt a-
lias multas, omnino ſua abbreuiatione deprauarit. Volui itaque marginali mea adiectione Pharmaco-
polas tacite admonere, quod ea, qua hactenus vſi eſſent Catholica, non vera, nec integra, ſed mutila, & de-
prauata eſſet, atq; vt deinceps hanc ipſam, tanquam legitimam, vſurparent. Qui fit igitur Deſſenni vt
hic non potius in Præpoſitum, quemadmodum in Dia margariton calido feciſti, tua conuitia, quam in
me exſpuere & regerere voluiſti? An non tum multas compoſitiones officinarum hunc decurtaſſe ac
vitiaſſe, innumeriſque mendis conſpurcaſſe dixiſti? Imo in hæc tandem verba prorupiſti. Ecquis Præ-
poſitum hunc diutius ſibi imitandum in Pharmacopoliis proponet? ac non potius maximi Apollinis
C graui cenſura plectendum iuſte decernat? hoc eſt, vt ex optimis officinis profligatus & proſcriptus a-
pud peſſimos pereat. Cur non hic eandem cantas cantilenam? cur rogo eorum, quæ tum magno ſto-
macho dixiſti hic oblitus es? Dicam, voluiſti ex Fuchſii reprehenſione aliquam tibi doctrinæ & exiſti-
mationis opinionem parare. Atqui metuo, ne pro ſperata gloria, ſis nõ leuem conſecutus ignominiam,
& certo declaraueris, te omni deſtitutum iudicio. Id quod hinc etiam ſatis innoteſcit, quod me nihil o-
peræ in conferendis auctorum compoſitionibus poſuiſſe inquis. Quaſi vero hoc tum meum conſi-
lium fuerit, ac non potius id, vt Nicolaum quoad fieri poſſet, optime in Latinum ſermonem conuerſum
darem ſtudioſis. Quanquam in medicamentariis etiam libris ſcribendis non id conandum eſt, vt au-
ctorum compoſitiones conferas, ſed id potius, vt eas, quæ in officinis ſunt vſitatæ, quam emendatas ac
plane legitimas habeamus. Deniq; non eſt, quod vulgus tantum Pharmacopœorum ad quoduis ſuſci-
piendum ſine iudicio procliue exiſtimes, ſed te illis plane coniungas oportet, vt qui omnia ex quibuſuis
D auctorib. nullo adhibito, vel delectu, vel iudicio, in tuas annotationes corradas, & lectori craſſiſſimas of-
fundas tenebras. Atq; hactenus puto tuis calumniis abunde per me reſponſum eſſe. Noſti vetus hoc:
Qui quæ vult dicit, quæ non vult audiet.

7 *Dacrydis.*) Et illud in vſitata Catholica deſideratur, vt neceſſe ſit, eam fuiſſe minus in purgandis o-
mnibus humoribus efficacem.

8 *Tempeſtiui.*) Tempeſtiuum vocat haud dubie, id quod legitimo tempore collectum eſt. Polypodium tẽpeſtiuum.

9 *Refrigerata.*) Ita nominat, quæ in aqua frigida ſunt macerata, & emollita, aut liquata: vt ex mox ſe-
quentibus planum fit. Pruna refrigerata.

10 *Prædicta omnia.*) Intelligit caſiam, ſenam, tamarindos, & alia omnia, quæ Serapii compoſitionem
præcedũt. Et hæc eſt legitima Nicolai Catholicæ ſtructura, quæ in officinis deinceps etiam parari
debet.

Antidotus[1] *di phœnicon. Meſuæ filij.* XXX.

E *ANtidotus e palmulis, febribus cõpoſitis & diuturnis auxiliatur, bilem namq; flauã, & pituitam*
ſine moleſtia educit. Colicis cruciatibus mirifice conducit, item doloribus ventriculi, & id ge-
nus alijs vitijs ex crudis humoribus ortis. Habet[2] *palmularum fuluarum in aceto per triduum ma-*
ceratarum, drach. centum. Penidiorum[3] *hordeatorum, drach. quinquaginta. Amygdalarum pur-*
gatarum, drach. triginta. Turpeti, drach. trigintaquinq;.[4] *Scammony, drach. duodecim. Zingi-*
beris, piperis longi, foliorum rutæ ſiccorum, cinamomi, macis, ligni aloes, aniſi, fœniculi, dauci, galan-
gæ, ana drach. duas, & dimidiam. Mellis optimi deſpumati, quantum ſufficere videtur.

ANNOTATIONES.

1 *Dia Phœnicon.*) Hoc eſt, e palmulis: vel, vt hodie vocant officinæ, e dactylis. Nam φοῖνιξ Græcis, Palmula.
palmulam ſonat. Recte autem ſic inſcribitur, quod hæc mole ſua reliqua omnia hanc compoſitionem
F ingredientia medicamenta ſuperet.

2 *Fuluarum.*) Codices Meſuæ fere omnes legunt Cheiron. Eſt autem Cheiron haud dubie vox de- Cheiron. Palmæ fuluæ.
prauata Græca, contexui inſerta, pro κιῤῥῶν: id eſt, fuluarum. Sunt autem φοίνικες κιῤῥοὶ, id eſt, palmu-
læ fuluæ, probe maturæ. Nam ſufficit in præſentia adſtrictio, quæ in maturis palmulis remanet. Cheiron
autem dictionem ſignificare, quod dicimus, ſatis capite 69. teſtatur Serapio, inquiens: Cheiron eſt ſpe-
cies dactylorum, & color eorum eſt citrinus, & rubeus. Heiron vero illic deprauatius quam in Meſuæ fi-
lio legitur.

Hordeata Penidia. 3 *Hordeatorum.*) Hordeata vero penidia vocant, quæ ex ſaccharo albo & optimo, in aqua decoctionis hordei ſex horas infuſo, & cocto ad iuſtam conſiſtentiam, conficiuntur. A

4 *Scammonii.drach.duodecim.*) Sic meliores Meſuæ filii codices, quos nos ſecuti ſumus, habent. Alii drach. viginti duas, quorum lectio minus probatur, quod antea drachmæ triginta quinq; Turpeti, huius Antidoti compoſitionem ingrediantur.

Dia phœnicon ſolidum. Incerti auctoris. XXXI.

IDem quod præcedens poteſt. Capit palmularum fuluarum per triduum in aceto maceratarum, numero ſex. Seminis libyſtici, drach. duas. Nucum pinearum, amygdalarum dulcium, ana drachm. quindecim. Turpeti, drach. duodecim. Dacrydy, drach. vndecim. Sacchari candi, vncias duas. Zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ ſiccorum, cinamomi, macis, fœniculi, dauci, galangæ, ligni aloes, ana drachmam vnam. Sacchari libram vnam, fingatur orbiculorum rotularumue figura. B

ANNOTATIO.

Sunt qui ad iam dictum modum Diaphœnicon ſolidum conficiunt, quod a priore non niſi ponderum diuerſitate diſtat: & quod ſemen libyſtici, quod in priore non eſt, accedit, & pro penidiis, nuces pineæ vſurpantur. Alii nihil addunt, nec adimunt: ſed plane, demta forma, eodem quo primum Diaphœnicon parant. Quod in ceteris quoq; Antidotis, quæ in liquida aut ſolida forma conſtruuntur, obſeruant, vt noua compoſitione non ſit opus. Nos tamen hic quorundam libidini inſeruiendum eſſe putauimus, qui hac, quam alia ratione, medicamentum hoc ſtruere malunt. Pondus eius drachmæ quinq; magna ex parte, aut ſex.

Antidotus[1] *Epiſcopi. Meſuæ filij.* XXXII.

FLauam bilem ac pituitam elicit. Flatus & excrementa e toto corpore educit: ob id doloribus articulorum & hypochondriorum prodeſt. Item colicis cruciatibus mirifice auxiliatur. Humores ad renes & veſicam decumbentes exſpurgat. Accipit ſcammonij Antiocheni, turpeti albi & optimi, ana drachmas ſex. Caryophyllorum, cinamomi, zingiberis, myrobalanorum emblichorum, nucis moſchatæ, polypodij, drachmas duas, & dimidiam. Sacchari albi,[2] *vncias ſex. Mellis optimi deſpumati, quod ſatis eſt.* C

ANNOTATIONES.

Epiſcopi. 1 *Epiſcopi.*) Sic appellanda venit hæc Antidotus, non Eſelſtopff: ah dicere volui Eleſcoph, vt barbari hactenus Medici nominarunt. Nam ita etiam vocat Auicennæ interpres: vt mirum ſit, iuniores Medicos Auicennam, quem tamen veluti numen quoddam coluerunt, & in oculis tulerunt, non eſſe hoc loco imitatos: & itidem vt ille fecit, Epiſcopi electuarium haud nuncupaſſe. Deſcribitur autem ab eo Can. 5. eodem quo hic modo: niſi quod Cardamomum & piper adiicit, quæ in præſenti non habentur. D

Cordus. 2 *Vncias ſex.*) Sic omnia Meſuæ filii exemplaria habent. Vnus Cordus, niſi typographi culpa factũ ſit drach. ſex habet, quum tamen Auicenna integram libram ſacchari contriti inſpergere iubeat. Ceterum ſunt qui hanc Antidotum etiam in ſolidam redigunt formam, ſingulis drachmis ſpecierum, ſacchari optimi vnciam addentes.

Antidotus[1] *Hamech. Meſuæ filij.* XXXIII.

PVrgat vtramq; bilem, & pituitam ſalſam: ob id morbis inde natis, impetigini, ſcabiei, elephantiæ, & cancro exedenti, & ſimilibus mire confert. In ſumma, omni fœditati cutis, a biliosis & aduſtis humoribus procreatæ, conuenit. Recipit myrobalanorum flauorum, vnc. quatuor. Cepulorum, & Indorum, rhei barbari, ana vnc. duas. Agarici, colocynthidis, polypodij, ana drach. decem & octo. Abſinthij, thymi, ſenæ, ana[2] *drach. ſex. Violarum, drach.*[3] *quindecim. Epithymi, vnc. duas. Aniſi, roſarum, fœniculi, ana drach. ſex. Succi fumariæ, libram vnam. Prunorum, numero ſexaginta. Vuarum paſſarum purgatarum, vnc. ſex. Macerẽtur omnia in ſero lactis ſufficiente dies quinque, in vaſe vitreato oris anguſti, & probe obturati. Poſtea ad ignem ferueſiant vna & item altera ebullitione: ac manibus dein fricentur & colentur. Colato adde caſiæ fiſtulæ purgatæ, vnc. quatuor. Tamarindorum, vnc. quinque. Mannæ, vnc. duas. Fricato manibus, iterum cola, colato adiecto ſacchari libram vnam & dimid.*[4] *Scammonij, vnc. vnam, & dimid. Coque ad mellis craſſitiem. Dein puluerem ſequentem inſperge, qui habet Mirobalanorum flauorum, cepulorum, indorum, ana vnc. dimid. Bellericorum, emblicorum, rhei barbari, ſeminis fumariæ, ana drach. tres. Aniſi, ſpicæ nardi, ana drach. duas. Formetur electuarium.* E

ANNOTATIONES.

Hamech. 1 *Hamech.*) Ab auctore, qui hanc Antidotum ſtruxit, ita eſt nominata. Idem vero vox hæc ſonat, vt quidam interpretantur, quod Mahemet. Hac autem appellatione Razes Pœnus Medicus intelligendus venit, qui varie a Meſuæ filio nominatur. Nam interdum, vt hoc loco, ſimpliciter Hamech ſiue Mahemet dicitur. Aliquãdo cũ adiectione Hamech Razes. Nõnunquã Hamech filius Zachariæ. Interdũ Hamech filius Zachariæ Razes. Aliquando Hamech filius Zezar. Nõ eſt autem ille Hamech, qui Meſuæ pater fuit, auus nimirũ ipſius Ioannis filii Meſuæ. Siquidem is fuit filius Heli, qui filius fuit Abdelæ, regis Damaſci. F

A *2 Drachmas ſex)* Non latet, codices quoſdam habere vnciam vnam. Sed meliores legunt Drachmas ſex.

3 Drachmas quindecim) Alii codices legunt vnciam vnam, & dimidiam, ita vt demant Drachmas tres.

4 Scammonii) Scammonium hic crudum, non coctum, quod dacrydion, & corrupte diagridion vocant, inaudiendum erit. Nam coquendo corrigitur. Non igitur coctum vſurpandum ad huius antidoti ſtructuram erit: id enim vt iterum coquatur non indiget. Et ſi coqueretur, vim ſuam purgatoriam nonnihil amitteret, concoctione fractam & imminutam. In quibus igitur compoſitionibus Scammonium coquendum præcipitur, crudum in aliis coctum accipiatur. Quod ſemel hic monuiſſe ſatis ſit. Scammonium crudum.

Antidotus hamech altera,[1] ſeu minor, Meſue filii. XXXIV.

B *HAmech altera purgat melancholiam, & vſtos humores alios: ob id confert manias, melancholiæ, vertigini, obliuioni, & vitiis cutis, qualia ſunt, ſcabies, lepra, alphas, cancer, elephantia, impetigo. Habet mirobalanorum nigrorum, id eſt, Indorum, cepulorum, epithymi, an. drach. quinquaginta. Fumariæ, abſinthii, an. drach. viginti. Thymi, calaminthæ, polypodii, agarici, glycyrrhizæ, bugloſſi, an. drach. decem. Stichadis, chamædryos, chamæpityos ſpinæ albæ aniſi, an drach. quinque. Pruna,[2] Zizypha,[3] myxa, an. numero ſeptuaginta. Vuarum paſſarum repurgatarum, lib. vnam. Coquuntur in aqua ſufficienti ad tertias. Dein colantur. Colato adduntur.[4] Sapæ, lib. duæ. Mellis deſpumati, lib. vna. Scammonii, vnc. duæ. Igni lento ad mellis craßitiem percoquuntur.*

ANNOTATIONES.

1 Minor) Ita nominauimus, ad differentiam prioris: quæ ſimpliciter Hamech, aut cum adiectione Hamech maior appellari poteſt. Et ſi hodie non eſt officinis noſtris vſitata, tamen poſſet, quod ſit o-
C prima, in vſum reuocari, & loco ſuperioris vſurpari in lue Hiſpanica. Cur enim non ita appellaremus, Lues Hiſpanica.
quum hac ipſa gens illa creberrime laboret?

2 Zizypha) Ita recentiores Græci nominant Iuiubas hodie dictas.

3 Myxa) Sebeſten vulgo vocantur, vt libro primo diximus: adeo vt nihil opus erat hic denuo referre. Zizypha. Myxa.

4 Sapæ) Sapa muſtum eſt, ad tertiam partem decoctum. Græcis ἕψημα & σιραῖον Arabũ familiæ, & harbaram ſectantibus medicinam ſimpliciter Rob, & coctum dicitur. Sapa. Rob.

Dia[1] Turpetu, cum Rheobarbaro: Mantagnana. XXXV.

FLauam bilem & pituitam educit, atque aqua intercutem laborantibus mirifice confert. Capit turpeti optimi, hermodactylorum, an. vnciam vnam. Rheibarbari ſelecti,[2] drachmas decem. Dacrydii, drachmas quatuor. Santalorum alborum & rubeorum, violarum zingiberis, an. drach. vnã
D *& dimidiam. Maſtiches, aniſi, cinamomi, croci, an. drach. dimid.[2] Sacchari albißimi, quod ſatis eſt.*

ANNOTATIONES.

1 Dia turpeti cum Rheobarbaro) Hac inſcriptione inſignitur hæc Antidotus, vt diſcernatur ab altera quam Dia turpeti: vel, vt hodie loquuntur, Dia turbit maiorem, quam mox ſubiiciemus, appellant.

2 Drachmas decem) Hic mihi falſo affingit Franciſcus Alexander, quod legam vncias decem, quum nuſquam in omnibus compoſitionibus dia turpetu ita ſcriptum ſit. Nec minore candore vitium hoc in Typographum transfert.

2 Sacchari) Ita hodie frequenter paratur. Poteſt autem cum melle deſpumato, ſi ita viſum fuerit, in liquidam conſiſtentiam redigi. Sunt qui malint hac compoſitione vti, quæ accipit Turpeti optimi, vnciam vnam & dimidiam. Rheibarbari ſelecti, drachmas ſex. Zingiberis, drach. tres. Spicæ, maſtiches, ana Aliud dia
E drachmam vnam. Aniſi, drach. dimidiam. Dacrydii, drach. ſex. Sacchari albiſſimi, vncias ſedecim, fiat cõ- turpetum
fectio in rotulis. Ad vermes lumbricoſq; excutiendos efficaciſſimum eſt medicamentum. Nam Rheum cum rheo
lumbricos necat, turpetum autem pituitam lumbricorum fomitem educit. barbaro.

Dia Turpetu maior, incerti auctoris. XXXVI.

PItuitam maxime purgat, & eandem extenuat, ac concoquit, Accipit turpeti optimi, vnciam vnã. Dacrydii, zingiberis, an. drach quatuor. Cinamomi, caryaphyllorum, an. drach. duas. Galangæ, piperis longi, macis, an. drach. vnam Sacchari albißimi.

Dia Turpetu minor[1] Zezaris. XXXVII.

LEniter[2] pituitam, præſertim eam quæ in ventriculo hæret, elicit. Recipit turpeti optimi, drachmas decem. Zingiberis, drachmas quinque. Maſtiches, drachmas tres, Sacchari albißimi
F *quod ſufficit.*

ANNOTATIO.

1 Zezaris) Zezar autem pater fuit Hamech, qui, vt diximus, Razes alio appellatur nomine. Rarum eſt Zezar.
admodum Diaphenicõn electuario eius vicarias operas ſubeunte.

2 Leniter) Quod vt præcedens, dacrydium non accipiat.

Dia Turpetu Meſuæ filii. XXXVIII. A

Pituitam & flauam bilem educit, & idem fere quod Montagnana poteſt. Habet Zingiberis, galanga, an. drach. dimidiam, Piperis longi, cinamomi, an. drach. duas. Spica Indica, maſtiches, an. drach. dimidiam. Croci ſcrupulos duos. Turpeti albi gummoſi, Rhei barbari ſelecti, an. vnc. vnam & dimididiam. hermodactylorum vnc dimid, Dacrydii, drach. vnam Sacchari, vnc. ſedecim, aut circiter, fiat confectio in tabulis.

Dia Turpetu, incerti auctoris. XXXIX.

IDem quod præcedens poteſt. Capit Rheibarbari, vnciam dimidiam. Caryophyllorum, galanga, an. drach. duas. Macerantur tria hæc in ſtillatitii roſarum liquoris, vnciarum trium, horis viginti quatuor. Dein eximuntur, & exſiccantur: exiccata que ſubinde in puluerem rediguntur, cum iis quæ ſequuntur: nempe turpeti albi, drach decem. Hermodactyli, Zingiberis, an. drach, quinque. Scammo- B
nii in pomo cocti, drach. ſex. Sena, drach. duas. Spica, aniſi, maſtiches, an. ſcrup, vnū. Sacchari,[1] vnc. viginti quatuor, fiat confectio in orbiculis.

ANNOTATIO.

Studio plures Dia turpeti compoſitiones attulimus, vt delectu habito, quiuis ex illis eam, quæ optima ſibi videretur, in ſua officina parari curaret.

Dia Cnicu, Arnaldi Villanouani. XL.

ANtidotus e cartamo, flaua bili & pituita educendæ mirifice conducit. Habet ſpecierum dia tragacanthi frigidi, vnc. dimidiam. Pulpæ carniſue cydoniorum, vnc. vnam. Medulla ſeminis cartami, hermodactylorum, an. drach. quatuor. Zingiberis albi, drach. duas. Dacrydii, drachmas tres. Turbit albi, drachmas ſex. Manna granata, drach. duas. Mellis roſacei colati, vnciam vnā. Sac-* C
chari,[2] vnc. octo. Cum ſaccharo albiſsimo ſufficienti fiat electuarium.

ANNOTATIONES.

Diacartami.

1 Diacnicu) Hodie Diacartami nominant, quod idem valet. Pauci ſunt, qui hac vtuntur Antidoto. Tamen quum nonnulli ſint, qui eam in compoſitis, nempe ex billioſis & pituitoſis humoribus natis, affectibus, libenter vſurpant, vt pharmacopœi illorum poſtulatis morem gerere queant, eius quoque compoſitionem hic recenſere curauimus. Paratur magna ex parte in forma ſolida.

* *Drachmas ſex)* Alii legunt drachmas duas, quæ ſane lectio, ne vehementius fiat medicamentum, quū Dacrydium, & Hermodactyli eius quoque compoſitionem ingrediantur, melior eſſe videtur. Legēdum igitur ita potius eſſe iudico, Turpeti, drachmas duas. Mannæ granatæ, drachmas ſex.

2 Vncias octo) Alii legunt drachmas octo. Parum autem refert, vtram lectionem arripiant pharmaco- D
pœi: modo ad ſolidi Antidoti conſiſtentiam redigatur medicamentum. Sin ad electuarii formam reducere medicamentum voles, pro ſaccharo mel adiiciendum erit. Franciſcus Alexander hoc in loco vehementer in Cordum, e quo, vt verum fatear, hanc compoſitionem deſcripſi, neque enim Arnoldi lectione vnquam ſum delectatus, inuehitur: atqui parum recte: quandoquidē ſi omnia ſimplicia, quæ hanc cōpoſitionem ingrediuntur, ac pondera ipſa expendas, multo ea quæ Franciſcus affert, meliorem eſſe deprehendes. Quis enim non abhorreat a Turpeti vnciis duabus & diacrydii drachmis quinque? Sed ſic placet nonnullis Germanorum deprimere labores, quum ipſi meliora non afferant.

Catharticum imperiale, Nicolai. XLI.

BIlem vtramque, & pituitam ſine moleſtia purgat. Obeſis autem & craſsis, quique magna ex parte aluo conſtricta & dura ſunt, ileoſis: & iis quorum ventriculus atque inteſtina flatibus di- E
ſtenduntur, conuenit, Capit dacrydii. ſacchari, an. drach. octo. Cinamomi, ſpica nardi, ſaxifraga, polypodii, an. drach. quatuor. Caryophyllorum, Zingiberis, ſpica celtica piperis nigri, piperis longi, cardamomi, amomi, an. drach. tres. Mellis optimi deſpumati.

ANNOTATIO.

Nicolaus Præpoſitus.

Catharici imperialis alia deſcriptio.

Hæc deſcriptio exſtat in codice Nicolai, qui opera Ioannis Agricolę Ingolſtadii excuſus eſt. Alia eſt, & quæ e pluribus conſtat ſimplicibus, quæ habetur in Nicolao vocato Præpoſito: qui alius ab eo qui Myrepſus nominatur, fuiſſe videtur: nempe compilator aliquis, qui ex aliis auctoribus collegit medicamentorum compoſitiones. Quibus vt gratiam aliquam apud lectores conciliaret, ea quæ compilauit ſub Nicolai Myrepſi, quod dein imperitia quorundam in Præpoſiti mutatum eſt, nomine edere voluit. Plures autem illum referre quæ in Nicolao Myrepſo græco non habentur, ex ſuperioribus abun-
de patuit. Ceterum Nicolaus Præpoſitus Catharticum Imperiale ita deſcribit. Recipit Dacrydi, ſaccha- F
ri, ana drach. quatuor. Cinamomi, ſpicæ nardi, ſaxifragæ, polypodii, ana drachmas duas. Myrobalani citrini, hermodactyli, ana drach. quatuor. Caryophyllorum, zingiberis, ſpicæ celticæ, piperis nigri, piperis longi, cardamomi, amomi, ana drach. vnam, & dimidiam. Mellis quod ſufficit. Non diſtat a priore, niſi adiectione Myrobalanorum & hermodactylorum, & quod pondera, quæ in præcedente ſunt duplicata, hic ſimplicia exſiſtunt. Poſſet poſtremum hoc appellari a maiori ſimplicium copia, Catharticum imperiale maius.

Antido-

A *Antidotus e[1] braßica marina, incerti auctoris. XLII.*

ANtidotus e braßica marina magna efficacia aqua inter cutem laborantium educit aquam. Accipit braßicæ marinæ, unc. unam. Turpeti, drach. tres. Folliculorum ſenæ, Tartari radicis iridis, polypodii, an. drachmas duas, & dimidiam. Rhei barbari, drachmas tres. Seminis iuniperi, dr. duas. Dacrydii, drach. unam, Ligni aloes, Zingiberis, cinamomi, an. drach. unam, & dimidiã. Nardi, drach. dimidiam. Sacchari albißimi in ſtillaticiis liquoribus. Cichorii & hyſſopi, quod ſatis eſt diſſoluti, fiat Antidotus ſolida.

ANNOTATIO.

1 *E braſſica*) Braſſica vero marina eſt, quam Recentiores Soldanellam vocant.

B

DE CATAPOTIIS, SEV PILVLIS, Sectio VI.

Catapotia[1] aurea, Nicolai Myrepſici, numero 97. I.

CAput expurgant ſenſus omnis, præcipue aciem oculorum exacuunt flatus ventriculi & inteſtinorum diſſoluunt, ac citra moleſtiam aluum deiiciunt. Ad ſtomachicos, colicos, nephriticos, & inflatos valde probata. Habent aloes flauæ, dacrydii, an. drach. quinque. Roſarum, apii, an. drach. duas, & dimidiam. Aniſi, fœniculi,[2] maſtiches, an. drach. vnam, & dimidiam. Croci, colocynthidis, hieræ pura, an. drach. vnam.[3] Succi tragacanthæ, quod ſatis eſt,[4] formetur maſſa.

ANNOTATIONES.

C 1 *Aurea*) In manuſcripto Nicolai Myrepſi codice ſic vocari ab Italis ſcribitur, haud dubie ob eorum excellentiam: quod ſcilicet quamuis in vacuando ſatis ſint potentia, tamen minus omnibus aliis laceſſunt, nec tormina afferunt. Nam etſi magnam vim diacrydii & colocynthidis capiunt, tamen reliquis rebus ita temperantur, vt iuſtam actionem obeant. Scribitur autem mendoſe in Nicolai codice, ἄρεια pro αὔρεια. Siquidem latinam dictionem græcis literis parum recte ſcripſiſſe Nicolaum, minime mirum eſt, vtpote, qui linguæ latinæ ignarus fuerit. Sunt autem alia a præſentibus & fortiora catapotia. Aurea cur dicta.

2 *Maſtiches*) In Græco Nicolai Myrepſi codice non habetur, ſed ex latino adiectum eſt: neque tamẽ ſine cauſſa. Nam cum ſtomachicis maxime conferant hæc Catapotia, nihil mirum, quoſdam maſtichen tanquam ventriculo valde gratum, & conueniens medicamentum adiecisse.

3 *Succi tragacanthæ*) Sic more aliorum Græcorum vocant lentorem, aut veluti mucorem tragacanthæ, quem hodie muſcilaginem barbari: alii magis latine Mucaginem nominant. Succus tragacanthæ.

D 4 *Formetur maſſa*) Id quod fit, quando ſpeciebus in pila accurate permiſtis, poſtea liquor, qui tanquam glutino maſſa cohæreat, affunditur. Omnibus hoc modo miſtis, maſſa e pila exemta manibus oleo vel butyro inunctis figura tereti formatur, & priuſquam reconditur, leuiter exſiccatur, inque ſicciore loco, ne ſitum contrahat, ſeruatur.

Catapotia[1] ex eupatorio, Meſuæ filii. II.

MIrifice proſunt febribus circuitu repetentibus, bilioſis: obſtructionem quoque iecoris, & icterum inde natum ſanant. Accipiunt myrobalanorum citrinorum, ſucci[2] eupatorii, ſucci abſinthii, an. drach. tres Rhei barbari, drach. tres, & dimidiam. Maſtiches, drach. vnam. Croci, drach. dimid. Aloes bonæ, drach. quinq́. Succi endiuiæ, aut ſeri lactis, quod ſatis eſt, fingatur maſſa.

ANNOTATIONES.

E 1 *Ex eupatorio*) Maiores nimirum dictæ. Siquidem minorum nullus hodie eſt vſus.

2 *Eupatorii*) Non quidem Græcorum, ſed eius quod a Meſuæ pingitur. Id quale ſit, in primo noſtrorũ de Stirpium hiſtoria commentariorum tomo indicauimus. Eupatorium.

Catapotia e Rhabarbaro, Meſue filii. III.

HVmores educunt craſſos, lentos, multum putres, & inde ortas febres diuturnas, & ex aliis quoq; humoribus natas: iecoris item dolorem, ac hydropem incipientem ſanant. Recipiunt Rheibarbari, drach. tres Succi glycyrrhizæ, abſinthii, maſtiches, an. drach. vnam. Myrobalanorum flauorũ, drach. tres, & dimidiam. Seminis apii, fœniculi, an. drach. dimidiam. Paſtillorum e raſis. drach. tres, & dimidiam. Hieræ picræ, drach. decem Liquoris ſtillatitii fœniculi, quod ſufficit: fingatur maſſa.

ANNOTATIO.

F Hæc Catapotia, vt diutius in officinis durent, cum melle conficienda ſunt, in quo coquendo ſuccus fœniculi conſumtus ſit.

Catapotia[1] peſtilentialia,[2] incerti auctoris. IV.

ADuerſus peſtiferæ luis contagiones populatim graſſantes mirifice proſunt. Humores etiam ventriculo infarctos & immerſos educunt. Habent[3] aloes ſelectæ, unc. duas. Myrrhæ, croci, an. vnc. vnam. Conſice cum vino claro, odorifero.

ANNOTATIONES. Communia.

1 *Peſtilentialia*) Alio nomine communia vocantur: & e tribus, ſcilicet medicamentis, conſtantia, & ſine cuſtodia. E tribus. Sine cuſtodia.

2 *Incerti*

2 *Incerti auctoris*) Neque enim ad Rufum auctorem, vt hodie faciunt propemodum omnes Medici A
referenda ſunt. Nam Rufi compoſitio crocum non habet, ſed pro illo guttam aut thymiama ammoniacum accipit. Præterea forma quoque a præſenti differt, quod ſcilicet potio ſit, adeoque in catapotia non

Rufi compoſitio.

digeratur. Quod vt rectius cognoſcant ſtudioſi, compoſitionem Rufi, quam lib. 2. cap. 35. Paulus deſcribit, ad verbum recenſebimus: Recipit aloes partes duas; ammoniaci thymiamatis partes duas, myrrhæ partem vnam. Hæc ſimul contuſa, ex vino odorato dimidii cyathi menſura potui quotidie danda. Atque ita hanc compoſitionem Rufus in peſte laudat, vt nullum fuiſſe affirmet, qui ea vſus non euaſerit. Qua quĩ vti voluerit, hanc quam retulimus componendi rationem ſequatur.

Aloe in peſtilenti conſtitutione non lauanda.

3 *Aloes ſelecta*) Sunt qui putant, in peſtilenti conſtitutione aloen eſſe lauandam. Quorum mihi ſententia minime probatur. Nam quum aloe non exhibeatur tum roborandi tantum ventriculi gratia, ſed & putredinem vt arceat, & corruptos ac vitioſos inde humores educat, minime lauandam eſſe, ſed plane illotam eſſe exhibendam cenſeo. Ita enim ratione amaritudinis putredinem prohibebit: & quum purgãdi facultate minime ſit deſtituta, quicquid vitioſorum in ventriculo erit humorum, eliciet. Ideo in peſtiferæ luis contagione præcauenda quotidie vacuo ventriculo ex catapotium vnum ſcrupuli pondere ſumendum erit. B

Catapotia Peſtilentialia noſtra. V.

Magis quam præcedentes aduerſus peſtifera luis contagia valent. Capiunt aloes flauæ, drach. ſex. Myrrhæ optimæ, drach. tres. Rhei barbari, drach. vnam & dimidiam. Agarici in paſtillos redacti, drach. dimidiam. Croci, drach. vnam Boli armenii, terræ Lemniæ, an. drach. dimid. Maſtiches, ſcrup. duos. Theriaces Andromachi, drach duas. Cum liquore ſtillaticia roſarum, fingatur maſſa.

Catapotia [1] Coccia [2] Rhazis. VI.

Caput magna efficacia expurgant, & ex eo a nervis craſſos vacuant humores. Accipiunt ſpecierũ hieræ picræ, drach. decem. Colocynthidis, drach. tres. ſcrup. vnum. Scammonii, drach. duas, & dimidiam. Turpeti, ſtœchadis, an. drach quinque. Cum ſerapio e ſtœchade, formetur maſſa. C

ANNOTATIONES.

Coccia.

1 *Coccia*) Sic nonnulli putant a Græcis deducto nomine, & a forma eſſe nominata, quod nimirum olim figuram granulorum ciceris vel erui, qua conficiebantur, referrent: Siquidem κόκκιον, Græcis granulũ denotat. Alii vocem hanc barbaram eſſe cenſent, ac ſic eſſe dicta, quaſi capitalia, quod caput maxime expurgent, volunt. Noſtri hodie Cocchia nominant, quod frequenter illis in capitis affectibus vtantur.

2 *Rhazis*) Libro primo ad Almanſorem capite primo de Cephalæa. Sunt admodum valentia, & prorſus incorrecta, torminaq; excitant, nec iis niſi præmiſſis aliis quibuſdam, & in craſſis admodum & frigidis humoribus educendis vtendum. Quare a Medicis vſurpanda non erunt, ſed pro iis Nicolai Myrepſi mox ſequentibus magis vtendum. D

Catapotia [1] Coccera, Nicolai Myrepſici, numero 122. VI.

Valent ad eos, qui deſtillatione capitis laborant, caput dolent, hemicranicos, lippitudine, & neruorum incontinentia affectas Recipiunt hieræ picræ Galeni, drach. quinque. Dacrydii, dr. vnam, & dimidiam. Pulpæ colocynthidis, drachmam dimidiam. Turpeti, ſtichadis Arabicæ, an. dr. duas, & dimidiam. [2] Sagapeni, opopanacis, bdellii, ammoniaci, agarici ſpicæ, an. drach. dimidiam. Rhei barbari, aloes flauæ, an. drach. vnam, ſcrup. vnum. Cum ſucco, aut ſtillaticio fœniculi liquore fingatur maſſa.

ANNOTATIONES. E

1 *Coccera*) Aut Cocceri Nicolao vocantur: qua de cauſſa, ſcire non poſſum. Mihi certe magis quam Rhazis probantur, quod minus ſint valida, pluraq; habeant ſimplicia, quæ vim fortium medicamentorũ frangant, contundant ac mitigent. Nam vt alia medicamenta purgantia omnia propemodum a Rhaze compoſita eiuſmodi ſunt, vt vix tuto iumentis exhiberi poſſint: ita quoque hæc Catapotia, quæ ille Coccia vocauit, ob ſuam vehementiam expedite admodum tormina excitant, & alia grauia ſymptomata. Cẽſeo igitur præſentibus magis vtendum eſſe, vtpote minus fortibus, & rectius compoſitis; quod quiuis cõpoſitionem ipſam expendens, ſtatim cognoſcet.

2 *Sagapeni*) Quod adiectum eſt præcipue propter oculorum lippitudinem, & alia eorundem vitia, ſuffuſiones nimirum & hebetudines, quibus idipſum maxime auxiliatur.

Catapotia ex Agarico, Meſuæ filii. VII.

Thoracem purgant pituita, craſſa & putri, ob idq; antiquæ tuſſi & aſthmati conferunt, aliiſque thoracis vitiis, a craſſis & pituitoſis humoribus ortis. Habent agarici, drach. tres. Radicis iridis, marrubii, an, drach. vnam. Tarbit, drach. quinque. Hiera picra, [1] drach. quatuor. Colocynthidis ſarcocolla, an. drach. duas. Myrrhæ, drach. vnam. Excipe [2] cum ſapa, & formata maſſam. F

ANNOTATIONES.

1 *Drachmas quatuor*) Falſo me hoc loco notat Franciſcus Alexander, quod diminute legam drachmas tres. Ita parum attendit, num recte alios reprehendat.

2 *Cum ſapa*) Quæ pilulas illas a putredine, aut tranſpiratione vindicat.

A *Catapotia ex agarico, Nicolai Myrepſici. VIII.*

Conferunt iis, qui non niſi recta ceruice, & difficulter ſpirant, & deſtillatione laborant. Capiunt agarici, drach. vnam, & dimidiam. Iridis, marrubii, an. drach. vnam. Turpeti. hiera picra Galeni, an. drach. duas Colocynthidis ſarcocollæ, an drach. vnam. Cum ſapa quantum ſuffiet, formetur maſſa.

ANNOTATIO.

Harum pilularum deſcriptionem ex præſcripto Nicolai ſubiicere volui, vt ſi quis illis magis quam Meſuæ vti vellet, haberet in promptu compoſitionem. In omnibus cum præcedentibus conueniunt, exceptis ponderibus, quæ ſunt in quibuſdam minora: & quod Myrrhæ deſideretur, perinde atq; apud Auicennam cap. 3. Fen. 10. tract. 1. cap. de Curatione aſthmatis 40.

Catapotia e hiera ſimplici, Galeni. IX.

B *Vitiis ventriculi ex humoribus bilioſis & pituitoſis natis prodeſt. Recipiunt aloes flauæ, drach. quinquaginta. Cinamomi. xylobalſami, aſari. ſpicæ nardi, croci, maſtiches Chiæ, an. drach. tres. Melle roſaceo excipiuntur, & fingitur maſſa.*

Catapotia e hiera compoſita, Nicolai Myrepſici. X.

Ad vitia capitis, neruorumque, ſtomachi item cruditatem conferunt. Habent cinamomi, ſpicæ nardi, croci, floris iunci odorati, aſari, caſiæ ligneæ, xylobalſami, carpobalſami, violarum, abſinthii, epithymi, agarici, roſarum, turpeti, maſtiches, colocynthidis pulpæ, an. drach. dimidiam. Aloes flauæ, quantum omnium aliarum ſpecierum. Cum ſtillatitio intybi liquore formetur maſſa.

Catapotia hiera cum agarico. XI.

Succurrunt ſtomachicis, aſthmaticis aliisque ſtomachi, & thoracis vitiis, a craſſis & pituitoſis hu-
C *moribus natis. Capiunt ſpecierum hieræ ſimplicis Galeni, agarici recens in paſtillorum formã redacti, an. vnc. dimidiam. Aloes flauæ, an. vnc. vnã. Cum roſaceo melle excipiuntur, & fingitur maſſa.*

Catapotia[1] optica[2] maiora, Meſuæ filii. XII.

Viſum roborant & conſeruant, excrementa vacuant a cerebro & oculis pituitoſa. Accipiunt roſarum, violarũ, abſinthii, colocynthidis, turpeti, cubebæ, calami odorati, nucis maſchatæ, ſpicæ, epithymi, carpobalſami, xylobalſami ſeſelios, ſeminis, rutæ floris iunci odorati, aſari, maſtiches, caryophyllorum, cinamomi, aniſi, fœniculi, apii, caſiæ ligneæ, croci, macis, an drach. duas. Myrobalanorum flauorum, cepulorum indorum, bellericorum, emblichorum, rhei barbari, an. drach. quatuor. Agarici ſenæ, an. drach quinque. Euphraſiæ, drach ſeptem. Aloes flauæ pondus omnium. Excipe ſucco aut ſtillatitio liquore fœniculi, & formato maſſam.

D

ANNOTATIONES.

1 Optica.) ὀπτικὰ, id eſt, viſoria: quod viſorium ſpiritum roborent, purioremque reddant ac viſionem mirabiliter iuuent, dicta ſunt. Vulgus medicorum & pharmacopœorum Lucis nominant. Sunt a quibus ocularia vocentur. Optica. Catapotia lucis. Ocularia.

2 Maiora.) Quod pluribus conſtat ſimplicibus, appellata ſunt: ad differentiam minorum, quorum compoſitionem iam ſubiicimus. Maiora cur dicta.

Catapotia optica[1] minora, Meſuæ filii. XIII.

Idem quod maiora poſſunt, viribus tamen valentiora ſunt, magisque melancholicum humorem quam pituitã purgant. Recipiunt xylobalſami, carpobalſami, ana drach. vnam. Chelidonii, drach. quinque. Roſarũ, violarum, abſinthii, euphraſiæ, ana drach. tres. Senæ, epithymi robalanorum
E *flauorum, cepulorum indorum, bellericorum, emblichorum, agarici, colocynthidos. floris iunci odorati, lyzii, lapidis[2] cyanei, an. drach. duas, & dimidiam. Aloes pondus omnium. Cum ſucco fœniculi aut chelidonii fingatur maſſa.*

ANNOTATIONES.

1 Minora.) Vocata ſunt, quod paucioribus ſimplicibus conſtant. Nam quum operoſa ſit præcedentium compoſitio, factum eſt, vt nonnulli hanc in pauciora contraxerint ſimplicia. Minora quare vocata

2 Cyanei.) Lapidem lazuli appellant, quemadmodum lib. 1. diximus. Maiores, quod lapidem lazuli non accipiant, tutiores ſunt. Cyaneus.

Catapotia arthritica[1] Nicolai. XIV.

F *Valent ad podagram, aliosque articulorum dolores a frigidis craſſis & pituitoſis humoribus natos. Habent hermodactylorum. turpeti, agarici, an vnc. dimidiam. Caſiæ ligneæ ſpicæ nardi, caryophyllorum, xylobalſami, carpobalſami, Zingiberis, maſtiches, fœniculi, aniſi ſaxifragæ. ſeminis aſparagi. ruſci, roſarum, granorum ſolis. ſalis gemmei, an.[2] drach. dimidiam. Aloes flauæ pondus omnium Succi fœniculi quod ſatis eſt, fiat maſſa.*

ANNOTATIONES. A

1 *Nicolai*) Non Myrepſi illius, cuius nos opus de Compoſitione medicamentorum in latinum conuertimus ſermonem: ſed eius, qui vulgo Præpoſitus dicitur. Nam ille truncatam ex αὐτογράφῳ Nicolai Myrepſi deſcripſit: vt ex einſdem compoſitione, quam paulo poſt ſubiicicmus, liquido apparebit.

2 *Drachmam dimidiam*) Latinus codex Nicolai Præpoſiti habet drach. duas, & ſtatim ſubiicit, Scammonii, vnc. vnam, vt hinc quoque perſpicuum fiat, neque eam deſcriptionem, quæ hactenus in officinis vſitata fuit, & quam iam recenſuimus, per omnia reſpondere ei, quam Nicolaus Præpoſitus decurtauit: quia minus pondus habet, & Scammonium omiſit. Ita, quod ſæpe antea monuimus, nulla fere integra & legitima eſt hactenus vſitata & vſurpata officinis compoſitio.

Catapotia arthritica vera Nicolai Myrepſi. XV.

AD podagricos & arthriticos valde probata. Capiunt hermodactyli, turpeti, an. vnc. vnam & dimidiam.[1] Myrobalanorum indicorum, cepulæ & citrini, agarici.[2] colocynthidis, aniſi,[3] caryophyllorum, ſpicæ, zingiberis ſaxifragi,[4] piperis longi, ſeminis apii, dauci, roſarũ, amomi, ſalis gemmei, maſtiches, granorum ſolis, ſeminum aſparagi, fœniculi, ſingulorum drach. dimidiam. Aloes, ſlauæ, drach. dimid.[5] Dacrydii, vnc. vnam. Succi abſinthii quantum ſufficit, fingatur maſſa. B

ANNOTATIONES.

Hæc eſt legitima, & ad verbum e Nicolao græco tranſcripta compoſitio: niſi quod ad pondera attinet, dimidiam tantum eorundem partem vſurpauimus, nempe vnc. vnam, & dimidiam, quum ipſe habeat vnc. tres, & ita deinceps.

1 *Myrobalanorum indi.*) Omnes Nicolaus Præpoſitus compilator omiſit Myrobalanos. C

2 *Colocynthidis*) Et hanc ſilentio tranſiuit.

3 *Caryophyllorum*) Poſt Caryophylla inſeruit ſuæ compoſitioni xylobalſamũ & carpobalſamũ Nicolaus Præpoſitus, ſuperſtitione magis quam iudicio ductus, quum horum nulla ſit facta in αὐτογράφῳ mẽtio, nec legitima haberi poſſint, in noſtris maxime regionibus. Fuit autem haud dubie in ea opinione cum multis aliis, vt nullum medicamentum ſine Balſami acceſſione efficax eſſe crederet.

4 *Piperis longi*) Et illud a decurtatore eius compoſitionis eſt præteritum.

5 *Dacrydii, vnc. vnam*) Eius eodem pondere in Nicolao Præpoſito vocato, vt diximus, mentio fit. Sed in hactenus vſitata compoſitione horum catapotiorum omiſſum.

Catapotia ex hermodactylo, Meſuæ filii[1] maiora. XVI.

ADuerſus podagram, & dolores[2] frigidos articulorum proſunt. Accipiunt[3] hermodactylorum, myrobalanorum flauorum, aloes, turpeti, colocynthidis, bdellii, ſagapeni, an. drach. ſex. Caſtorei, ſarcocollæ, euphorbii, opopanacis, rutæ ſylueſtris, & apii ſeminum, an. drach. tres. Croci, drach. vnam, & dimidiam. Cum ſucco braßicæ formetur maſſa. D

ANNOTATIONES.

1 *Maiora*) Quod pluribus ſimplicibus conſtent, ſintque magis compoſita.

2 *Dolores frigidos*) Craſſos enim & lentos frigidoſque humores educunt, atque e longinquioribus partibus trahunt.

3 *Hermodactylorum*) Quid de vniuerſo hermodactylorum genere ſentiendum ſit, tomo noſtrorum de ſtirpium hiſtoria commentariis perſpicue, & luculenter explicauimus. Vt mirum ſit Rondeletium, virum doctiſſimum, per hermodactylos vulgares, non tamen ſine magno errore, vulgares, præcipue in compoſitionibus Arabum intelligere. E

Catapotia[1] fœtida[2] maiora, Meſuæ filii. XVII.

VAcuant humores craſſos, & pituitoſos, ob id conueniunt affectibus inde natis, articulorum, pedum & neruorum doloribus. Colicis item cruciatibus, vteri, & ſpinæ ſuccurrunt: nec non vẽtriculi, alphis, elephantiæ, aliiſque cutis vitiis opitulantur. Recipiunt ſagapeni, hammoniaci, opopanacis, bdellii, colocynthidis, ſeminis rutæ ſylueſtris, aloes, epithymi, an. drach. quinque. Hermodactylorum, eſulæ, an. drach. duas. Scammonii drach. tres. Cinamomi, ſpicæ, croci, caſtorei an. drach. vnam. Turbit, drach. quatuor. Zingiberis, drach. vnam & dimidiam. Euphorbii, ſcrup. duos. Cũ ſucco porri prius diſſolutis lachrymis, finge maſſam.

ANNOTATIONES. F

1 *Fœtida*) Ita vocantur propter grauem odorem quem illis Sagapenum, hammoniacum, caſtorium, & alia graueolentia conciliant. Sunt etiam valentia admodum, quod minime repreſſa ſit purgantium vis, ideoque parum tuta.

2 *Maiora*) Ad differentiam minorum, quæ itidem a Meſue deſcribuntur, ſic cognominata ſunt.

3 *Rutæ ſylueſtris*) Si haberi non poteſt, pro ea vſurpetur Ruta hortenſis: quod ſemel hic nos monuiſſe ſatis ſit. Semen namque Cicutæ, quod imperiti pharmacopœi facere ſolent, plane hoc in loco abiiciendum.

Catapotie

A *Catapotia ex euphorbio, Meſuæ filii. XVIII.*

PItuitam frigidam ac craſſam ad neruos decumbentem vacuant. Quapropter opem ferunt reſolutioni, lumborum doloribus, & podagræ à pituita concitatæ. Sunt valida: ideoque illis, niſi magna vrgeat neceſſitas, vtendum non eſt. Habent euphorbii, colocynthidis, agarici, bdellii, ſagapen, an. drach. duas. Aloes, drach. quinque. Succi porri quod ſatis eſt: [1] fingatur maſſa.

ANNOTATIO.

1 Fingatur maſſa) Ad hunc quidem modum Euphorbium prudenter tritum, cribratus agaricus, læuigata conciſa colocynthis, cum gummis vino diſſolutis, piſtillo calido & mortario tantiſper ſubiguntur, dum in maſſam cocant. Catapotia ſunt violentiſſima non niſi in maximis & contumacibus morbis vſurpanda.

B *Catapotia ex ſarcocolla, Meſuæ filii. XIX.*

PItuitam vacuant, ob id pituitoſis affectibus commodant. Capiunt ſarcocollæ, drach. tres. Turpeti, drach. quatuor. Colocynthidos, Zinziberis, an. drach. vnam, & dimidiam. Salis gemmei, drach. vnam. Cum aqua ſtillatitia roſarum formetur maſſa.

Catapotia [1] Inda, [2] Hali. XX.

AD vitia ex melancholico humore procreata, cancrum nimirum, elephantiam, alphos nigros curatu difficiles, melancholiam, & inde ortum timorem ac mœrorem, quartanam, icterum nigrum, ex vitio lienis procreatum, eiuſdemque dolorem proſunt. Accipiant myrobalanorum nigrorum, ellebori nigri, polypodii, an. drach. quinque. Epithymi, ſtichadis, an. drach ſex. Agarici, lapidis
C *cyanei loti colocynthidis, [3] ſalis Indi, an. drach. quatuor. Succi eupatorii, ſpicæ, an. drach. duas. Caryophyllorum, drach. vnam. Hieræ picræ, drach. duodecim. Fiat maſſa cum ſucco apii.*

ANNOTATIONES.

1 Inda) Cur ita dictæ ſint, facile animum attendentibus conſtat. Non enim alia de cauſſa, quam quod myrobalanos nigros, quos alio nomine Indos appellant, vel ſalem Indum recipiunt. Plerique hic mire ineptiunt, ita eſſe nominata putantes, quod eorum vſus apud Indos potiſſimum ſit, & in India celebrentur. Inda quare dicta.

2 Hali) Ad hunc ſane auctorem horum & præcedentium catapotiorum compoſitionem Meſuæ filius refert. Quis autem is Hali fuerit, non ſatis conſtat. Hali.

D *3 Salis Indi)* Per ſalem Indum minime inaudiendus erit ille, quem Paulus & Auicenna ita nominant: qui certe non eſt, niſi mellis concreti genus, in India in arundinibus inuentum, ſalis modo coactum, dentibus, vt ſal, friabile, vt libro primo huius Operis fuſius diximus. Verum ſal Indus hoc loco non eſt, niſi is qui inter omnes alias ſalis ſpecies maxime ſalſus eſt: qualis certe in India reperitur. Is quia hodie non affertur, pro eo vſurpandus erit ſal foſſilis, quem Gemmeum hodie vocant. Caueant igitur pharmacopœi, ne pro ſale Indo, vt multi hactenus fecerunt, ſaccharum candum appellatum; in horum catapotiorum conſtructione vſurpent. Sal Indus. Salis Indi ſuccedaneum.

*Catapotia * e Lapide Cyaneo, Meſuæ filii. XXI.* * E lapide lazuli.

AD vitia e melancholico humore nata conferunt, cancrum nimirum, elephantiam, & quartanam. Recipiunt lapidis cyanei [1] loti, drach. ſex. Epithymi, polypodii, an. drach. octo. Scammonei elle-
E *bori nigri, ſalis Indi an drac. duas, & dimidiam. Agarici, drach. octo Caryophyllorum, aniſi. an. dra. quatuor. Hieræ picræ, drach quindecim. Cum ſucco Intybi latifolii, formetur maſſa.*

ANNOTATIO.

1 Loti) Scilicet duodecies, vt vult Trallianus, in liquore ſtillatitio violarum, vel borraginis. Sic enim aliquo modo acrimoniam ſuam deponit, hocque nomine catapotia illa minus noxia & ventriculo infeſta fiunt. Quum itaque olim illorum vſum damnauerim, de iis, quæ illorum lapidem cyaneum accipiunt loquutus ſum. In mollibus tamen & imbecillioribus corporibus neutro vtendum erit.

Catapotia e lapide Armeno, Meſuæ filii. XXII.

MElancholicum humorem, & bilem vſtam ſine moleſtia vacuant: ideoque vitiis inde natis conducunt. Habent lapidis Armeni [1] loti ac præparati, hieræ picræ, an. drach. quinque. Epithymi [2] polypodii, an drach. octo Scammonii in cydonio cocti, drach tres. Caryophyllorum, drach. duas. Salis
F *Indi, drach. vnam, & dimidiam. Cum ſucco intybi latifolii fingatur maſſa.*

ANNOTATIONES.

1 Loti) Ex liquore ſtillaticio lupuli, vel intybi, aut decocto polypodii.

2 Polypodii) Actuarius, qui itidem horum Catapotiorum compoſitionem tradit, pro Polypodio, agarici drachmas quatuor habet. Alexander Trallianus etiam Agarici meminit, & eius ſcrupulos quatuor inferendos eſſe docet. Ita vt euidentiſſimum ſit, Græcos omnes Agaricum, omiſſo Polypodio, recenſuiſſe.

Catapotia e lapide Armeno, Alexandri Tralliani. XXIII.

PRaterquam quod ſtomachum roborant, ſimul etiam varios humores præſertim terreum & melancholicum humorem citra moleſtiam purgant. Capiunt hieræ picræ, vnc. dimidiam. Epithymi, vnc. dimidiam. Agarici, ſcrup. quatuor. Armeniaci lapidis, ſcrup. quatuor. Scammonii, [1] vnc. vnam.

Caryophyllorum, grana viginti. Contuſa excipiuntur melle roſaceo, aut ſucco citrii, & formetur maſſa. A

ANNOTATIONES.

Hanc Alexandri Tralliani compoſitionem referre placuit, quod illam miris efferat laudibus, nec ante eius vſum opus eſſe dicat, ægros vt medicamentis præparemus, quod ab eiuſdem aſſumptione, nec ſuffocationis, nec ſyncopes immineat periculum. Quibus omnibus verbis innuit, hanc mitiſſime, & citra omnem moleſtiam purgare. Quapropter præſtat hac deinceps pro ea, quam Meſues affert vti, vtpote meliore: & quæ cum ea, quæ ab Actuario refertur, demptis duntaxat ponderibus, plane conueniat.

1 *Vnciam vnam*) Ita enim græcus Alexandri codex habet Γο ά. Sed vt ex veteri interprete liquet, qui legit lapidis Armeni loti drachmas quatuor. Scammoniæ ſcrupulos quatuor. videntur pondera eſſe tranſpoſita, adeoque ita potius ſcribendum eſſe Scammoniæ πρ δ, id eſt, ſcrupulos quatuor, & lapidis Armenii α δ, hoc eſt, drach. quatuor. B [1]

Catapotia azaiareth, Auicennæ. XXIV.

Flauam bilem & pituitam ſine moleſtia, e ventriculo potiſſimum, vacuant. Quapropter iis[1] qui caput e ventriculo dolent, conueniunt. Accipiunt hiera picra, vnc. vnam. Maſtiches,[2] myrobalanorum flauorum, an. vnc. dimidiam. Aloes optimæ, vnc. duas. Cũ ſerapio e ſtichade formetur maſſa.

ANNOTATIONES.

1 *Qui caput e ventriculo*) Non igitur ſimpliciter capitis doloribus & affectibus conueniunt, ſed iis tantum, qui a ventriculo impuro orti ſunt.

2 *Myrobalanorum*) Qui biliosos & calidos vapores ſurſum a ventriculo in caput elatos arcent. C

Catapotia[1] aromatica, Ioannis Damaſceni. XXV.

*Eos ſcilicet deſiccando.

*Ventriculum, cerebrum, & ſenſoria omnia, a craſſis ac pituitoſis humoribus * purgant, indeque natum dolorem diſſipant. Ventriculum roborant, concoctionem eius iuuant, & appetentiã excitant. Recipiunt cinamomi, cubebæ, ligni aloes, calami odorati, macis, nucis moſchatæ, cardamomi, caryophyllorum, aſari, maſtiches, flores iunci odorati, ſpicæ, carpobalſami, an.[2] vnc. vnam.[3] Abſinthii ſicci, roſarum, an. drach. quinque. Trita[4] craſſiuſcule coquuntur in aqua libris duodecim, ad duarum partium conſumptionem: fricantur manibus, colantur, & exprimuntur. Incolati libris duabus maceratur, aloes in vaſe lapideo vitreato, cum aqua pluuia lota, & iterum[5] ſiccata, libra vna: Dein ipſi affunduntur decocti prædicti circiter libra dua, & teruntur in ſole: ipſique aloe miſcentur myrrhæ, maſtiches, an.[6] drach. quinque. Croci drach. tres. Teruntur curioſe, & poſtea prædicti decocti reliquũ ipſis affunditur, teruntur que donec ſiccentur: formantur catapotia ciceris magnitudine.* D

ANNOTATIONES.

Aromatica cur vocata. Alephangina.

1 *Aromatica*) Aut ex aromatibus dicta ſunt, propterea quod e multis conſtent aromatibus, hoc eſt, rebus odoratis. Hodie imitatione Mauritanorum Alephangina nominantur, quod illis, vt nonnulli interpretantur, Alephangin, odoramenta, ſiue ſpecies, pulueresue odoratos ſignificet. Nos tamen de lingua nobis incognita nihil temere affirmamus. In confeſſo autem eſt, hæc catapotia roborare potius ventriculum, quam aluum ducere, propter aloen lotam, quæ vim purgatoriam lotione deponit & exuit.

2 *Vnciam vnam*) Nicolaus Myrepſus, qui itidem catapotia hæc deſcribit, habet vnciam dimidiam.

3 *Abſinthii, &c.*) Nicolaus pro Abſinthio & Roſis, habet Croci, grana quindecim. Paulus quoque aliter conficienda eſſe hæc catapotia docet, vt cap. 10. Sect. 32. videre licet. E

4 *Craſſiuſcule*) Quum enim coquenda ſint odoramenta, non eſt cur in exquiſitum puluerem teri debeant: ſed ſatis eſt, ſi craſſo modo terantur, ita enim coctionem facilius ſuſtinebunt.

5 *Iterum ſiccata*) Id quod quatuor aut quinque potiſſimum ſub Caniculæ æſtu, dierum ſpacio fieri ſolet.

6 *Drachmæ quinque*) Hic Franciſcus Alexander me & Cordum, atqui falſo, nec ſine magna calumnia, notat, ac perperam drachmas, pro vncias quinque legere nugatur. Nam omnia Meſues exemplaria habent tantum drach. quinque, & recte quidem: quod maiore copia, reſpectu præcedentium, minime opus ſit. Sed ſemper Franciſco voluntas, rationis loco eſſe ſolet.

Catapotia ſtomachica, Meſuæ filii. XXVI.

Bilioſos ac pituitoſos humores, eos præſertim qui caput, iecur, & ventriculum obſident, vacuant. Præterea ventriculum roborant, concoctionem iuuant, appetentiam excitant. Habent hiera picra, drach. ſeptem. Trium myrobalanorum, an. drach. tres. Agarici, drach. duas. Turpeti boni, dr. decem. Epithymi cretenſis, aniſi, an drach. duas, & dimidiam. Salis Indi, drach. duas. Abſinthii, ſcammonii, an. drach. tres. Cum penidiarum, drach. tres, & ſucco ſcariolarum, formetur maſſa. F

ANNOTATIO.

Quum hæc catapotia, vt etiam ſequentia ſatis magnam Turpeti copiam, quod ſtomachum mirum in modum offendit, accipiant, diligenter Medicis cauendum erit, ne temere iis catapotiis vtantur, quod

A quod non ſolum turpetum: verum etiam agaricum, ventriculum admodum ſubuertentem recipiant ſed tum ſolum, quum flauam bilem & pituitam valenter ex ventriculo educere volent. Ceterum quum variæ, ſex nimirum, ſint Catapotiorum ſtomachicorum apud Meſuæ filium compoſitiones, adeoque pharmacopœi nunc hanc, nunc illam conſtructam, ſub vnica tamen inſcriptione, habeant; præſtat illas aliqua ratione diſcernere, hac ſcilicet, vt præſentem compoſitionem ſimpliciter Catapotia ſtomachica: alteram quæ mox ſequitur cum adiectione maiora, quod pluribus: & tertiam minora, quia paucioribus conſtet ſimplicibus, nominemus. Hac enim diſtinctione efficiemus, vt Medici cognoſcant: qua illis compoſitione ſit vtendum. Franciſcus Alexander, vt ab aliis diſſentire videatur, ſimplicium ordinem mutat, ponderibus retentis.

Catapotia ſtomachica maiora, Ioannis Damaſceni. XXVII.

B *IDem quod priora poſſunt Capiunt hieræ picræ, drach. decem. Trium Myrobalanorum, abſinthii, an. drach. duas. Maſtiches, aniſi, bellirici, emblici, agarici, an. drach. tres & dimidiam. Zingiberis, drach. duas. Caryophyllorum, ſalis gemmei, floris iunci odorati, an. drach. vnam. Turbit, drach. duodecim. Cum ſucco abſinthii fingatur maſſa.*

Catapotia ſtomachica minora, Ioannis Damaſceni. XXVIII.

ACcipiunt myrobalanorum flauorum aloes, turpeti, an. drach. decem. Roſarum ſpicæ, maſtiches. an. drach. duas, & dimidiam Aniſi, drach. vnam, & dimidiam. Salis indi, croci, an drach. vnam. Cum ſucco abſinthii formetur maſſa.

Catapotia [1] polychreſta, Ioannis Damaſceni. XXIX. Aggregatiua.

AD varios capitis, ventriculi, iecorisque affectus ſunt efficacia. Purgant enim ex iis & ſenſoriis
C *pituitam, & bilem vtramque Quapropter ad diuturnas febres & complicatas, vitia capitis, ventriculi, & iecoris plurimum valent Recipiunt myrobalanorum flauorum, rhei barbari, an. drac. quatuor. Succi eupatorii, ſucci abſinthii, an. drach. tres. Dacrydii, drach. ſex. Cepulorum, Indorum, agarici, colocynthidis, polypodii, drach. duas. Turpeti, aloes, an. drach. ſeptem. Maſtiches, roſarum, ſalis gemmei, epithymi, aniſi, Zingiberis, an. drach, vnam, [2] Electuarii roſati, quantum ſufficit ad excipiendum.*

ANNOTATIONES.

1 *Polychreſta*) Ob id ſic ſunt appellata, quod ad multos affectus corporis præter naturam ſint vtilia, & omnes humores purgent. Vulgus Medicorum & Pharmacopœorum Aggregatiua vocant. Et ſunt optima, & digna quæ in frequenti ſint medicorum vſu, quod abſque difficultate educunt, & maxime ſunt ef- Polychreſta.
D ficacia.

2 *Electuarii roſati*) A Meſue, non Nicolao, deſcripti. Inuenies eius compoſitionem inter Antidota purgantia.

Catapotia e fumaria [1] Auicennæ. XXX.

HVmores bilioſos acres & ſalſos e corpore educunt: ideoque pruritui & ſcabiei, atq; id genus aliis cutis vitiis conferunt. Habent myrobalanorum flauorum, cepulorum, nigrorum. ſcammonii, an. drach. quinque. Aloes, drach ſeptem. Omnia [2] ter imbuantur ſucco fumariæ depurato, & toties ſiccentur: poſtremo fingatur maſſa.

ANNOTATIONES.

E 1 *Auicenna*) Fen. 7. Canonis quarti. de Curatione ſcabiei atque pruritus, cap. ſeptimo. Affinia ſunt catapotiis Indis ſupra deſcripti, ſed imbecillius purgant.

2 *Ter imbuantur*) Nam vbi primo fuerit ſiccata maſſa, plus ſucci eſt adiiciendum, & rurſus exſiccanda: idque tertio faciendum erit.

Catapotia ſine quibus eſſe nolo, Nicolai Præpoſiti. XXXI.

MIrifice pituitam, bilem & melancholicum humorem a capite ducunt, & ad oculorum claritatem conducunt viſumque conſeruant. Suffuſionibus auxiliantur, aurium doloribus, atq; tinnitus. Ileoſis quoq; non ſine magna vtilitate dantur. Capiunt aloes optimæ lotæ, drach quatuordecim. Myrobalanorum flauorum, cepulorum, bellericorum, emblicorum, indorum rhetbarbari, maſtiches, abſinthii, roſarum, violarum, ſenæ agarici, caſſuthæ, an. drach. vnam. Scammonii bene triti, drach. ſex, & dimidiam, diſſoluantur in ſucco fœniculi, & per pannum tantum de eo traiiciatur, quantũ ad
F *catapotiorum confectionem ſatis erit; * formeturq; maſſa.* *Manibus oleo violato, vel communi inunctis.

Catapotia e Benedicta, Nicolai Myrepſici. XXXII.

HVmores maxime pituitoſos, & ad articulos decumbentes, eliciunt. Obſtructiones, quæ ſunt in inſtrumentis nutritionis, tollunt. Auxiliantur etiam iis, qui lapide renum & veſicæ moleſtantur. Accipiunt ſpecierum benedictæ laxatiuæ, drach. ſex. Mellis roſati, quod ſatis eſt, formetur maſſa.

Catapotia maſtichina, Conciliatoris. XXXIII.

VEntriculum ab omni morbo præſeruant, leuiter purgant: cerebrum, & reliqua viſcera, item oculos, & vterum a putridis humoribus liberant & tuentur. Recipiunt maſtiches, drach. qua-

tuor. Agarici optimi, drach. tres. Aloes ſelectæ, drach. decem. Cum ſucco artemiſiæ, aut ſerapio e ſtœchade, fingatur maſſa. A

Catapotia ex aloe & maſtiche, Nicolai Præpoſiti. XXXIV.

SIne moleſtia ventriculum purgant, & ex eo bilem ac pituitam eliciunt. Habent aloes, unc. unam. Maſtiches, unc. dimidiam. Caryophyllorum, roſarum rubearum, an. drach. unam. Croci, dacrydii, an. ſcrup. duos. Cum ſucco fœniculi aut abſinthii formetur maſſa.

Catapotia ex aloe lota, incerti auctoris. XXXV.

CErebrum, ventriculum, uterum, & alia viſcera a putridis humoribus purgant. Capiunt aloes cum ſucco roſarum rubearum lotæ, unc. unam. Agarici in paſtillos redacti, drach. tres. Maſtiches, drach. duas. Specierum diamoſchi dulcis, drachmam dimidiam. Cum vino Chio, quod vulgo Maluaticum nominatur, fingatur maſſa. B

Catapotia Arabica, Nicolai Præpoſiti. XXXVI.

OMnes humores mirifice purgant, lætitiam generant, triſtitiamq́ depellunt, mentis vigorem conſeruant: viſum acuunt, auditum amiſſum reparant, memoriam roborant, vertigini, hemicraniæ, ac dolori capitis ſuccurrunt. Accipiunt aloes ſelectæ,[1] unc. quatuor. Radicis bryoniæ, myrobalanorum flauorum, cepulorum, indorum, bellericorum, emblicorum, maſtiches, dacrydii, aſari, roſarũ, an. unc unam. Caſtoris, drach. tres. Croci, drach unã. Succi fœniculi quod ſatis eſt, formetur maſſa.

ANNOTATIO.

Saluberrima ſunt, ac tutiſſima, omnibusque expurgandis humoribus idonea. Aloe namque dacrydiũ, myrobalani flaui, bilem: emblici, bellirici, cepuli pituitam. Bryonia, Dioſcoride teſte, pituitam & aquoſos humores euocat. Cetera robur firmant, & medicamentorum violentiam retundunt. C

1 *Vncias quatuor*) Et hoc loco falſo me perſtringit Franciſcus Alexander, quaſi drach. tres, mutilus, ut verbo eius utar, legam: quum diſerte dixerim uncias quatuor aloes ſumendas eſſe. O immenſum reprehendendi alios temere pruritum!

Catapotia e Cynogloſſo Nicolai Præpoſiti. XXXVII.

ALii nominant, Catapotia ad omnes deſtillationum morbos. Magnam enim vim obtinent in tenuibus ſiſtendis deſtillationibus, & ſedandis ac mitigandis omnis generis doloribus. Recipiunt [1]Cynogloſſi, opii, ſeminis hyoſcyami, an. drach. quatuor. Myrrhæ troglodyticæ, drach. ſex. Thuris maſculi, drach. quinque. Caryophyllorum, drach. duas. Cinamomi,[2] ſtyracis calamitis, an. drach. duas. Cũ ſtillatitia roſarum liquore, fingatur maſſa. D

ANNOTATIONES.

1 *Cynogloſſi*) Ridiculum plane eſt, quod Rondeletius, vir eruditione clarus, Cynogloſſum noſtrum nõ eſſe verum, ſcribit, ſed potius glaſtum agreſte: non enim edit caulem, neque florem: quod ſi verum eſt, glaſtum hoc eſſe non poterit, quod utrunque ferat. Cynogloſſum autem noſtrum eſſe verum, & a glaſtro ſyluestri diuerſum in noſtris de Stirpium hiſtoria luculentiſſime monſtrauimus.

2 *Styracis calamitis*) Ita conuertendum erit, quod in quibuſdam codicibus Cozumbri ſcribatur, & a Simone Ianuenſe, Arabicarum vocum fido interprete, pro Styrace exponatur. Conducit vero, ut Dioſcorides teſtatur, deſtillationibus.

Catapotia e Cynogloſſo, Nicolai Myrepſici, numero 22. XXXVIII.

AD omnem defluxionem capitis, thoracis, & pulmonis mirabiles, & dolorem dentium ſanant. Habent myrrhæ, drach. ſex. Thuris maſculi, drach. quinq́. Opii, hyoſcyami. radicis cynogloſſi aridi, an. drach quatuor. Stillatitii roſarum liquoris, quod ſatis eſt: finge pilulas, & dato dormituro. E

ANNOTATIO.

Hæc eſt legitima catapotiorum de Cynogloſſo deſcriptio: quæ a priori, quod ad pondera attinet, nihil diſtat, niſi quod Climacis rationem habet. Acceſſerunt autem præcedenti tria ſimplicia, quæ ab alio Nicolao Præpoſito vocato adiecta ſunt, haud dubie ut opii & hyoſcyami vires nõnihil frangant. Franciſcus a Alexander pondera, præter Myrepſi ſententiã, mutat, atq; Opii & Hyoſcyami tantũ drachmã mediam inſerit. Myrepſi vero ratione cõpoſita, ſæpenumero felici ſucceſſu dedi catapotia. Nõ tamen undecim, 12. aut 15. ut in Myrepſi codice ſcribitur, ſed ex drachma una ſex pilulis confectis, unã ante cubitũ deuorandã exhibui. Atq; ſic utendo, pondera Myrepſi mutanda non ſunt, quod alias dolorem haud mitigent.

Catapotia e quinque myrobalanis Nicolai Myrepſici. XXXIX. F

COnferunt ſtomachicis, melancholicis, ſplenaſis, & inflatis, ſanguinemq́ purificant. Capiunt quinq́ myrobalanorum generum, agarici, dacrydii, colocynthidis, ſenæ, an.[1] drac. duas, ſcrup. unum, & dimidium. Epithymi, turpeti, aniſi,[2] maſtiches, lapidis lazuli, an.[3] drach. unam, grana ſedecim.[4] Rhei barbari, dr. unam, ſcrup. unum. Aloes flauæ,[5] unc. dimidiam. Cum ſucco fœniculi formetur maſſa.

ANNOTATIONES.

1 *Drach. duas, ſcrup. unum, & dimidium*) Variant in aliis codicib. pondera. Nam Nicolai Præpoſiti codex habet unciam dimidiam. Cordi medicamentarius liber drachmã dimid. Nicolai autẽ Myrepſi, unde compoſitionem hanc ad verbum tranſcripſimus, manuſcriptum exemplar legit, drach. duas, & dimidiã.

Cordus.

Atque

A Atque hoc ſane pondus legitimum eſt, quod medium ſit inter vtraque iam dicta: quorum alterum, nimium: alterum vero minus exſiſtit.

2 *Maſtiches*) In aliis codicibus ante maſtichen, fœniculum inſertum eſt: quod tamen in Græco deſideratur. Neque vtique temere, quod catapotia hæc ſubinde fœniculi ſucco excipiantur.

3 *Drachmam vnam, grana ſedecim*) Et hic variant pondera. Nam & Nicolai Præpoſiti exemplar habet drachmas duas, & dimidiam, & grana quinque. Quod ſecutus eſt etiam Cordus. Sed pondus, quod nos expreſſimus, eſt legitimum. Siquidem quum Cyaneus lapis erodendi etiam facultatem obtineat, ſatis erit, ſi de eo drachma vna, & grana ſedecim accipiamus. Cordus.

4 *Rhei barbari*) In aliis omnibus codicibus omiſſum eſt Rheum barbarum. Quapropter præſens deſcriptio ceteris melior eſt, atque a Pharmacopœis vſurpanda, quod moderatius & longe tutius vacuet, quã B ea, quæ a Præpoſito eſt propoſita, ob Turpeti, & lapidis Lazurii parciorem copiam. Purgant autem catapotia illa vtramque bilem & pituitam: Cerebrum expurgant etiam, & viſionem acuunt.

5 *Vnciam dimidiam*) Alii codices integram vnciam habent. Sed quia acceſſit Rheum barbarum; quod illi omiſerunt, ſufficit vnciam dimidiam accepiſſe.

Catapotia [1] Bechica Ioannis Damaſceni. XL.

ADuerſus tuſſim veterem & ſiccam, gutturiſque & faucium aſperitatem pollent. Accipiunt ſucci glycyrrhizæ ſacchari, an. drach. decem. Amyli, tragacanthæ, amygdalarum dulcium, an. drach. quinque, Cum lento ſeminis pſyllii, aut cydoniorum ſucco fingatur maſſa. Quod ſi rubea vocata catapotia facere volueris, adde Boli armenii præparati, drach. ſex. Bechica rubea.

ANNOTATIO.

1 *Bechica*) Græce βηχικὰ, quod aduerſus tuſſim plurimum valeant, dicta ſunt. Siquidem græce βὴξ tuſ- Bechica. βήξ.
C ſim ſonat: Barbari inepte admodum Bichiehia nominant.

Catapotia linguæ ſubdita, Nicolai Myrepſici. XLI. Sub lingua Barbaris nominãtur.

AD aſthmaticos, tuſſientes, & ſtomachi imbecillitatem admodum probata. Conferunt cardiacis, & non niſi recta ceruice ſpirantibus. Recipiunt ſeminum cucumeris, cucurbitæ, citrulli, melonum, an. drach. dimidiam. Radicis glycyrrhizæ, ſcrup. duos. Succi glycyrrhizæ, drach. vnam. Galangæ, tragacanthæ, gummi Arabici, an. ſcrup. vnum. Zingiberis, iridis, ambaris, ſtyracis calamitæ, margaritarum, ligni aloes, an. ſcrup. vnum. Cinamomi, caryophylli, nucis moſchatæ papaueris albi, boraginis, ocymi, an. ſcrup. vnum. Penidiorum. drachmam vnam. Moſchi, grana ſex. Nucum pinearum ſcrup. vnum. Stillatitii roſarum liquoris quod ſatis eſt, cui tragacantha ſit intrita. Formentur catapotia, quæ ſub lingua contineantur.

D *Catapotia Sebellia Ioannis Damaſceni. XLII.*

OBſtructiones ventriculi, iecoris, lieniſque ſanant, & hydropem, materiamque bilioſam, pituitoſam, & melancholicam e iam dictis partibus obſtructis vacuant. Habent ſpicæ Indæ, drach. quinque. Spicæ Romanæ, drach. duas. Rhabarbari, agarici, epithymi, an. drach. quatuor. Coſti, maſtiches, chamædryos, amomi, an. drachm. tres. Croci, drach. duas. Myrrhæ, cinamomi, caryophyllorũ, iunci odorati, an. drach. vnam. Aloes, drach. decem. Cum veteri vino fingatur maſſa.

Catapotia ex colocynthide Ioannis Damaſceni. XLIII.

AD affectus pituitoſos & melancholicos, vt alphos curatu difficiles, & articulorum dolores. Capiunt colocynthidis, drach. ſex. Myrobalanorum nigrorum, & flauorum, ſagapeni, bdellii, ſarcocollæ, an. drach. quinque. Aloes, drach. ſeptem. Melanthii, cumini [1] Carmani, origani [2] Perſici, [3] na-
E *ſturtii albi, ſalis gemmei, abſinthii Romani. an. drach. vnam. Cum ſucco porri formetur maſſa.*

ANNOTATIONES.

1 *Carmani*) Ex Carmania, Indiæ regione.

2 *Perſici*) Ex Perſide allatum. Cretenſe bonitate illi reſpondet.

3 *Naſturtii albi*) Satiuum intelligit. quod album vocat, ab albis floribus, caneſcentibus foliis, & radice alba. Carmanũ. Perſicum. Naſturtiũ album.

Catapotia ex [1] Thymelæa Ioannis Damaſceni. XLIV.

SEroſum excrementum valenter purgant, ſeu aquas: ob id hydropem, aſciten & anaſarcam iuuãt. Accipiunt foliorum thymelææ, aceto per noctem maceratorum & ſiccatorum, drach. quinque. [2] Myrobalanorum flauorum, drach. quatuor. Cepulorum, drach. tres. Cum manna, vel tamarindis ℞ Mezereon.
F *aqua intybi diſſolutis, fingatur maſſa.*

ANNOTATIONES.

1 *Thymelæa*) Mezereon Arabes nominant. Quãquam ſub Mezereon appellatione Thymelæã & Chamelæam, vt alibi diximus confundunt. Thymelæa. Mezereon

2 *Myrobalanorum*) Ad reprimendam vim acrem, & ſupra modum purgatricem thymelææ.

Catapotia e ſarcocolla Ioannis Damaſceni. XLV.

PItuitam vacuant, ob id pituitoſis affectibus commodant. Recipiunt ſarcocollæ, drach. tres. Turpeti,

drach.quatuor.Pulpa colocynthidis,zingiberis,an.drach.vnam,& dimidiam.Salis gemmei,drach. A
vnam.Cum ſtillatitio roſarum liquore formetur maſſa.

Catapotia e [1] ſagapeno, Ioannis Damaſceni. XLVI.

VAlent ad iſchiadem,podagram,& reliquorum articulorum dolorem,atque vteri, Menſes eliciunt. Habent ſagapeni,hammoniaci,opopanacis,bdellii,an drach.duas,& dimidiam. Seminis apii.ammeos,rutæ ſyluestris,aniſi,an.drach.vnam. Acori, [2] lepidii Indi,calaminthes,folii,cētaurii,polii,coſti,ſalis gemmei an.drach.dimidiam.Aloes,drach.ſex.Colocynthidis,drach.quinque. Cogantur cum ſucco artemiſiæ,aut porri,in maſſam.

ANNOTATIONES.

Sagapenū. 1 *Sagapeno*) Serapinum deprauata voce hodie appellant Medici, quod veteres Græci Sagapenum nominant. B

Setaragi. Cordus errat. 2 *Lepidii Indi*) Meſuæ filius, Ioannes Damaſcenus, habet Seitaragi: quam vocem Cordus, & alii falſo pro Caſia lignea interpretantur. Nam non eſt, niſi Lepidium: quod deprehendet manifeſte, qui volet ea quæ Serapio de Seitaragi ſcribit, conferre cum iis, quæ Dioſcorides, & Galenus de Lepidio tradunt. Per Lepidium autem intelligunt herbam, quæ alio nomine iberis dicitur, iſchiadicis conuenientiſſima.

Catapotia ex opopanace, Ioannis Damaſceni. XLVII.

AD reſolutionem,conuulſionem caninam,genu,pedum & aliorum articulorum dolores,morboſq́; neruoſarum partium frigidos.Capiunt opopanacis,hermodactyli,ſagapeni,bdellii,hammoniaci,colocynthidis,an drach.quinque.Croci,caſtorii,myrrhæ,zingiberis,piperis nigri.piperis lóngi,caſia,myrobalanorum flauorum,belliricorum,emblicorum,an.drach.vnam.Scammonii,drach.duas. C *Turpeti,dr.quatuor.Aloes,dr.12 Cum ſucco braſſicæ maceratis in eo prius lachrymis,fingatur maſſa.*

Catapotia e bdellio maiora, Ioannis Damaſceni. XLVIII.

AD fluxum hæmorrhoidum,& vlcerum in eis,& ad menſes immodicos.Accipiunt bdellii, drach. duodecim. Ammeos,drach.tres. [1] Cepulorum,indorum, belliricorum, emblicorum, [2] concharum venerearum,vſtarum.ſuccini,an.drach.duas,& dimidiam.Maceretur bdellium in ſucco porri,& formetur maſſa.

ANNOTATIONES.

1 *Cepulorum, indorum*) Quorum ope humor melancholicus & vſtus per aluum vacuatur, & materia hæmorrhoidibus detrahitur.

2 *Concharum venerearum, vſtarum*) Codices alii Ioannis Damaſceni habent, atqui parum recte, con- D
Venereæ ſeu Veneri Cordus errat. charum oſtarum genus pro ſpecie. Venerearum autem, ſeu Veneris dictionem varie interpretantur. Alii enim pro radice acori, alii pro auellanis vſtis, vt Cordus. Neutri tamen recte. Non ſignificat enim hoc loco, niſi conchas venereas vſtas. Venereæ autem dictæ ſunt, quemadmodum Rondeletius cenſet, quod hæ apud Gnidiorū Venerem colebantur. Nonnullis vero ita nominatæ eſſe videntur, quod hæ Conchæ non modo Veneri gratæ, ſed etiam cognatæ ſint, ob communem e mari originem, & quod celebris ſit eius deæ effigies concham pede premens. Quibuſdam vero a pulchritudine & ſplendore, læuoreque, quæ dotes venerei formoſique corporis præcipuæ ſunt. Conchæ iſtæ oui figura ſunt. Purpura maiores & latiores, teſta læui, in cuius extremo vtroque foramen eſt, alterum cibi capeſſendi gratia non aſperum, non rotundum, ſed parum prominens, non tamen in angulos procurrens: alterum ad excrementa reiicienda, concha ſimplice atque vna vtrinque ſeſe colligente, vt fuſius lib. 2. de teſtaceis cap 34. Rondeletius memoriæ prodidit. Concharum autem mentionem hic recte fieri, venerearum vſtarum primum ex alia cō- E
poſitione, tertia nimirum catapotiorum de Bdellio, ſatis liquet, in qua diſerte conchularum venerearum vſtarum ſit mentio. Dein ſatis conſtat, Conchas venereas ad alui fluxus conſtringendos, & inteſtinorum atque vteri vlcera, quemadmodum etiam teſtas concharum, quæ peculiariter Oſtrea nominantur, vſtas, vt teſtis eſt lib. 11. Galenus, implendis, cicatriceque claudendis vlceribus humidis eſſe vtiles, ſiquidem inſignem reſiccandi vim citra calorem, habent, vt hoc nomine ad præſentem compoſitionem apta ſit concha venerea. Ceterum vulgus pharmacopœorum pro Concha venerea Pectines, atqui parum recte, vſurpat, quod Pectines ſpecie a Conchis differant, & detergendi quoque facultatem habeant, adeoque ad fluxus conſtringendos nequaquam conducant.

Catapotia imperialia, Incerti auctoris. XLIX.

PArū admodū purgant,& plurimū roborant ventriculū,& ōia viſcera refrigerata. Conſeruant facultates naturales,ſanguinē & ſpiritus purificāt. Recipiunt cinamomi,amomi.aniſi,maſtiches, F *cardamomi zingiberis.Zedoariæ,maceris,nucis moſchatæ,caryophyllorum,croci,cubebæ, ligni aloes, turpeti,mannæ,agarici folliculorū ſenæ ſpicæ nardi myrobalanorū flauorū,cepulorū,indorum, belliricorū emblicorū an.ſcrup.vnū.Rhei barbari,vnc.vnā Aloes,vnc.duas.Cū ſerapio roſaceo aut violaceo,fingatur maſſa.*

Catapotia [1] ex octo rebus Nicolai Præpoſiti L.

PVrgant humores craſſos a capite,viſum acuunt,& ſuffuſionē arcent.Habent aloes, dacrydii, ana drach.duas.Pulpæ colocynthidis,epithymi,agarici,maſtiches,dauci cretici, myrobalanorum cepulorum,abſinthii,an.dr.vnam.Cum ſucco ſolani formetur maſſa.

ANNO-

A ANNOTATIO.

1 *Ex octorebus.*) Græce ἰκτώρως dicuntur. Nam aloe in formandis catapotiis numerum tenere non videtur, vt neq; mel, neq; ſaccharum in Electuariis, alias ex nouem conſtarent rebus.

Catapotia ex aloe, Galeni. LI.

Biloſos & acres humores pituitamq; ſalſam a capite purgant, eiusq; deſtillationes ſiſtunt, tuſſientibus proſunt, & aſperitates faucium leniunt, ſuntq; omnium præſtantiſsima, & ob id in vſum quotidianum reuocanda. Accipiunt aloes, ſcammoniæ, ana vnciam dimidiam. Colocynthidis, agarici, ana drachmas duas. Bdellij, gummi arabici, ana drachmam vnam. Cum ſucco abſinthij, fingatur maſſa. Alijs ita componitur. Pulpæ colocynthidis, drachmam vnam. Aloes, ſcammoniæ, ana drach. duas. Maſtiches, drach. dimidiam. Cum ſucco abſinthij formetur maſſa.

B *Catapotia genitale ſemen augentia. Incerti auctoris.* LII.

Habent ſeminis erucæ, teſticulorum vulpis, ſeminis vrticæ ſaturetæ, caudarum ſtinci, pudendi tauri, ana vnciam dimidiam. Cum cerebello paſſerum fingantur catapotia.

DE [1] SACCHARIS ET CONDITIS. SECTIO VII.

[2] Ioſacchar. I.

Saccharum violaceum ſeu violatum bilis feruorem mitigat, ſitim exſtinguit, aluum lenit: thoracis vitijs calidis, faucium & gutturis aſperitati ac ſiccitati auxiliatur: fit hoc modo. Florum violarum nigrarum recentium, cauda pediculoue & viridi, seu calculo, purgatarum, in mortario lapideo tritarum, duplo ſaccharo miſcentur, & vaſe vitreo aut vitrato reponuntur. Meſue filius [3] triplum ſacchari miſcet.

C ANNOTATIONES.

1 *Saccharis.*) Ita cum recentioribus Græcis, & iunioribus Medicis appellare placuit. Quanquam ii Conſeruas etiam vocent, flores ſaccharo conditos. Sacchara.

2 *Ioſacchar.*) Saccharum violaceum ſonat. Rectius viola ſaccharata. Ioſacchar.

3 *Triplum.*) Quæ ratio condiendi non probatur, quod minima Sacchari mole violarum facultas obruatur. Hodie flores minutim inciduntur, & ſingulis libris florum, ſacchari libræ duæ permiſcentur: niſi flores ſicciores fuerint. tum enim ſingulis libris florum, Sacchari albiſſimi libræ duæ, & dimidia adiiciuntur.

Saccharum roſaceum roſatumue. II.

Ventriculum & cor, reliquaq; viſcera refrigerat, firmat, repenteſq; in arcem cerebri vapores reprimit. Tabidis, & ſanguinem reijcientibus vetus plurimum confert. Fit vero ſic. Foliorum D *roſarum rubrarum nondum perfectarum, recentium, exunguatorum, tritorum in mortario lapideo, libra vna duplo ſaccharo permiſcetur: & in vaſe vitreo, aut vitrato, non tamen omnino repleto, vt feruenti ſit locus, nec foras exſiliat, reconduntur. Hodie, vt diximus, minutim tantum inciduntur roſarum folia, & in vmbra prius, vt eorundem excrementoſa humiditas reſoluatur, a nonnullis exſiccantur.*

Saccharum [1] bugloſſatum. III.

Cor ipſum roborat, eiusq; tremorem, & ſyncopen ſanat, maniacos & melancholicos iuuat. Fit, vt violaceum, nempe floribus pediculo purgatis, in pila tritis, addito ſaccharo duplo.

ANNOTATIO.

1 Saccharum bugloſſatum non eſt, niſi Borraginis ſaccharum. Siquidem veterum Bugloſſum non E eſt, niſi Borrago recentioribus vocata herba, vt alibi fuſius monſtrauimus.

Saccharum [1] Nymphea. IV.

Vehementioribus febribus ſubuenit, & doloribus quos bilis creat. Capitis ardores feruoreſq; ſopit, ac ſomnum acerſit. Fit, vt violaceum.

ANNOTATIO.

1 *Nymphea.*) Nenufaris, hodie facientes Medicinam & Pharmacopœi nominant.

Saccharum cichorij. V.

Valet aduerſus iecoris calorem, & viſcerum obſtructiones. Fit, vt prædicta.

Saccharum [1] Oxalidis. VI. 1 Acetoſa.

Contra ventriculi & iecoris calorem auxilio eſt. Fit, vt præcedentia.

F *Saccharum Prunellæ.* VII.

Irrepentes in cerebrum vapores calidos reprimit, & ad omnia oris gutturiſq; vitia vtile eſt. Fit, vt priora.

Saccharum [2] Echij. IIX.

Commorſis a ſerpente auxiliatur, & præſumentes percuti non patitur. Lumborum dolores ſedat. Fit, vt prædicta.

ANNOTATIO. A

2 *Echii.*) Bugloſſum recentiores vocant, quemadmodum alibi oſtendimus.

Saccharum Roſmarini. IX.

[margin: Anthos.] A*Nthos, hodie facientes Medicinam vocant. Cerebrum refrigeratum ac humectum firmat, itemq́ omnes corporis partes neruoſas. Flatus deniq́ aſſipat. Fit alijs ſimiliter.*

Saccharum Lauendulæ. X.

A*Duerſus morbum comitialem, apoplexiam, & id genus alia frigida cerebri & neruorum vitia valet. Fit, vt ea quæ præcedunt.*

Saccharum Saluiæ. XI.

V*Terum firmat, & alia quæ ſaccharum præcedens poteſt. Fit vt priora.*

Saccharum betonicæ. XII. B

F*Rigidis capitis malis confert, ventriculum & vterum purgat, calculoſis renibus auxilio eſt, conceptionemq́ iuuat. Fit inſtar aliorum.*

Saccharum Pæoniæ. XIII.

C*Omitiali morbo aduerſatur, & ea quæ præcedens efficere poteſt. Fit, vt alia.*

Saccharum Maiorana. XIV.

S*Corpionum ictibus aduerſatur. Menſes euocat. Vrinæ difficultati, & hydropicis ſuccurrit. Fit aliorum modo.*

[margin: 3 Meliſſæ.] *Saccharum*[3] *Meliſſophylli.* XV.

E*Adem, quod præcedens efficit. Præterea articulorum dolores mitigat. Fit, vt priora. Hæc ſaccharata medicamenta commemoraſſe ſatis ſit. Nam magna ex parte omnibus in Officinis parata habentur. Sunt tamen, qui pluribus alijs vtuntur, vt eſt:* C

16 Scabioſæ
17 Sambuci
18 Menthæ
19 Fumariæ
20 Eufraſiæ
[margin: * Primulæ veris.] *21 Verbaſculi*
[margin: † Lilij cōuallium.] *22 Tiliæ florū*
23 Ephemeri non lethalis*
24 Cardui benedicti
25 Perſicæ floribus, bilem & aquam educit D
26 Geniſtæ floribus, ad renum & lienis obſtructiones

} *Saccharum.*

Conficiuntur autem omnia, inſtar eorum, quæ antea dicta ſunt, eaſq́ habent, quas herbæ, quæ ſaccharo conduntur, facultates. Ad condita igitur tranſeundum erit.

DE CONDITIS.

[margin: Conditū.] COndiuntur hodie magna ex parte radices, cortices, & fructus quarundam ſtirpiū & arborum. Condiendi vero vocabulum recentioribus Medicis in anguſtum ſic eſt coactum, vt Conditi appellatione ea ſolum veniant, quæ melle aut ſaccharo, vt vocant, clarificato excepta conſeruantur, ac condiuntur. Sunt vero vſitata hodie condita quæ ſequuntur.

Zingiber Conditum. I. E

I*Ntemperiem ventriculi frigidam & humidam ſanat, & ab ea tardam ac deprauatam concoctionem, quæ cibos in acidam cruditatem corrumpit. Viſcerum lubricitatem corrigit. flatus diſſipat, alimenti in iecur & vniuerſum corpus diſtributionem accelerat. Senibus, aut natura, aut ex morbo frigidis, & hyeme vtile. Fit hoc modo. Zingiberis recentis, ſi haberi poteſt, aut ſaltem arte humectati, pars vna, cum Sacchari partibus tribus coquitur. Sunt qui zingiber humectatum cum mellis partibus tribus, & ſacchari parte vna coquunt: alij vero cum ſaccharo clarificato triplo condiunt. Humectandum autem zingiber album, purum, recens,*[1] *aqua frigida affuſa, qua biduo maceratur.*

ANNOTATIO.

1 *Aqua frigida affuſa.*) Hac ratione non ſolum radices, ſed & fructus ſicciores recentibus ſimiles redduntur. Biduo enim ſine etiam coctiooe, in aqua frigida macerata hæc omnia intumeſcunt. Atq; hic ſe prodit error eorum, qui aridas radices Zingiberis longo tempore, nunc cum acerrimo lixiuio, calce, quernoue cinere: nunc muria macerant humectantq; donec molleſcant. Siquidem hac ratione magnam acrimoniam, & calorem illis conciliant, vt parum tutus ſit illarum ſubinde vſus, niſi in iis, qui frigido admodum F

A modum ventriculo ſunt præditi. Sunt qui zingiberis & aliarum radicum libram vnam coquunt in aqua, donec tenereſcant, dein tritas per cribrum ſetaceum traiiciunt, & denuo cum ſacchari libris tribus ad mellis conſiſtentiam coquunt. Porro Zingiber viride hodie dicitur, quod recens conditum ſaccharo, ex alieno orbe ad nos affertur.

Acorus conditus. II.

CErebrum & neruos roborat, maliſq; eorundem frigidis auxilio eſt. Conditur autem, radicibus prius in fruſta diſſectis: vt zingiber humectatus, cumq; Saccharo triplo coctus. Acorus.

ANNOTATIO.

4 *Acorus.)* Indicus, Galanga maior dictus, ſumendus: non noſtras paluſtris. Hic enim ad neruorũ & cerebri frigidos affectus plane inutilis eſt. Quocirca vſus eius in iam dictis malis damnandus eſt, atq; abiiciẽdus, neq; poſt hac eius vſu ægri perdendi, ac in ſumtus non neceſſarios coniiciendi, vt libro quoq;
B primo monuimus: vt non ſit neceſſe, ea de re hoc in loco verboſiorem eſſe. Calamus aromaticus officinarum, eodem quo Acorus modo condiri debet.

Pimpinella condita. III.

CAlculoſis renibus auxiliatur, mulieres a partu purgat, regiamorbo laborantibus ſuccurrit, & a peſtilentia contagiane incolumes atq; immunes ſeruat. Fit, vt zingiber conditum.

Condiuntur & aliæ quædam radices, quas nominatim tantum recenſuiſſe ſatis erit.

5 *Calamus Mæoticus conditus.*

6 *Galanga maior condita.*

7 *Helenium conditum. Helenij autem conditum nonnulli ita parant. Radix probe purgata, & in fruſta vel taleolas diſſecta, in aqua donec molliſcat coquitur. Cocta ſubinde tunditur, & per colum*
C *traiicitur, vniq; parti radicis, mellis deſpumati, aut ſacchari clarificati, partes duæ miſcentur. Stomacho confert, obſtructa reſerat, peſtilentia reſiſtit.*

8 *Siſarum ſatiuum, loco Secacul, quod hodie incognitum eſt conditur, quod eius radices ſtomacho vtiles ſint, vrinam & Venerem cíet, flatus ventriculi diſſipent, conualeſcentibus conducant, eademq; quo Secacul præſtant. Radices eius a cortice cinericio & neruo interno purgata, in fruſta ſecantur pollicem æquantia, intus, vnde neruus extractus vno caryophillo humectato, & particula zingiberis itidem humectati farta. Deinde coquuntur vt tenereſcant, & cum ſaccharo & melle, aut triplo ſaccharo ſolo, vt cetera, condiuntur.*

Quæ ſane omnia condita eam facultatem obtinent, quæ radicibus illis a probatis auctoribus tribuuntur.

Citria condita. IV.

D *COr & ventriculum firmant, concoctionem iuuant, oriſq; halitum commendant. Condiuntur hoc modo. Poma citria fruſtatim ſecta, ſaccharo clarificato condiuntur. Ioannes Damaſcenus aliam habet condiendi rationem, quam ſane, qui ea vti volent, in Sectione de conditis apud eundem inuenient. Condiuntur etiam cortices Citri ad eum modum. Hi carne purgati lixiuio clare merguntur diebus nouem, mutato ad diem quintum: poſt merguntur aqua clara, donec amaritudine depoſita dulceſcant. Tunc aqua fontis plurima in vaſe mundo coquuntur donec tenereſcant. Aquoſa dein ſubſtantia ab his expreſſa, in vaſe lapideo merguntur horis 24. Iuleba ſufficienti ex ſaccharo albo & aqua tripla conſtante, poſt coquuntur igne lento ad penidiorum conſiſtentiam. Extracti ex hoc Iulebo cortices, vaſe vitreo reponuntur, ſuperfuſo ſingulis viciſſim Iulebo raſato ad mediocrem ceu ſacchari candefacti craſſitiem cocto.*

E *Myrobalani cepuli conditi.* V.

VEntriculum firmant, appetentiam inuitant, concoctionem promouent, rationalem animæ partem vegetam reddunt, & ſenſificam. Quapropter viſum quoq; acuunt, & vſu crebro iuuentutem & vniuerſi corporis vires tuentur. Condiuntur integri, induſtria idonea prius humectati.

Myrobalani empelitici conditi. VI.

VEntriculum roborant, nimiamq; eius humiditatem corrigunt, mentis aciem exacuunt, ſitimq; reſtinguunt. Condiuntur, vt priores.

Cydonia condita. VII.

ALui fluorem vomitumq; ſiſtunt, ventriculum roborant: ob id concoctionem iuuant, appeten-
F *tiam inuitant: iecur & cor, corpuſq; vniuerſum refrigerant. Hæc intus a ſeminibus & foris a cortice purgata, quadripartito diuiſa, ſaccharo clarificato condiuntur. Aliqui ita diuiſa ex aqua coquunt, donec tenereſcunt, dein ſaccharo condunt.*

Hactenus magis vſitata recenſuimus condita fructuum. Sunt autem complures alij fructus qui tam recentes quam ſicci condiri conſueuerunt: vt ſunt qui ſequuntur.

 A

8 Aurantia, ſeu, vt vulgus nominat, arantia integra, & horum cortices.
9 Limones
10 Nuces maſchata
11 Iuglandes
Myrobalani. { *12 Bellerica*
13 Cepula
14 Emblica. *Purgant minus, nutritioni autem inſeruientes partes magis roborant, concoctionem pramouent, cerebri actiones omnes vegetant, viſumq; clariorem reddere creduntur, obſtructionesq; tollunt. Datur vna ſingulis diebus. Cerebrum, neruos, cor, hepar, ventriculum, & partes laxas conſtringendo roborant, & intemperiem humidam corrigunt. Tremori cordis conferunt, appetentiam inuitant, vomitum ſiſtunt.* B

15 Meſpila
16 Pira
17 Poma
18 Pruna ſylueſtria
19 Ceraſa
20 Bacca ribes.

Condiuntur autem ij fructus aut ſaccharo, aut melle, aut ambobus. Conditi autem melle, magis calent, & tergent, minusq; ventriculo iucundi ſunt: cum Sacchara contra. Condiuntur vero interdum integri & cum ſeminibus interdum ſeminibus purgati. Fructus ſicci recentib. ſimiles redduntur, velut pruna, & vua paſſa, ſi modice compuncta in aqua frigida macerentur. Sic enim ſtatim timent, & pleniores redduntur. C

Diacydonium ſimplex. XX.

V*Entriculum, iecur, & cetera viſcera roborat, appetentiam excitat, concoctionem iuuat, vomitũ & lienteriam ſedat, ac alui fluorem cohibet. Ad vomitũ autem compeſcendum poteſt, ad fluorẽ vero alui ſupprimendum ante cibum datur. Recipit carnium cydoniarum, vapore aqua calida dulcis coctorum ad ſpiſſitudinem vſq; Sacchari albiſſimi deſpumati, & ad iuſtam conſiſtentiam cocti, ana libras octo. Coquantur vna ad ſolidam conſiſtentiam, & maſſa adhuc feruens ſuper tabulam extenditur, & refrigeratam partes diſſecatur. Quidam octo libris carnium cydoniorum, libras ſex clarificati ſacchari adijciunt. Nonnulli in eum modum parant. Accipiunt cydoniorum decorticatorum, & a nucleis repurgatorum, libras octo. Sacchari clarificati, libras quatuor. Coquũtur cydonia per vaporem aqua dulcis, dein vna cum ſaccharo ad iuſtam conſiſtentiam coquuntur.* D

Dia cydonium compoſitum. Nicolai Prapoſiti XXI.

A*D frigidam ventriculi intemperiem facit, appetentiam languentem excitat, ventriculum & iecur roborat, concoctionem & retẽtionem iuuat: flatus diſſoluit, fœtorem corporis remouet, & bonum odorem, priſtinumq; eiuſdem colorem reſtituit. Habet carnium cydoniarum in aqua coctorum, libr. tres. Mellis deſpumati, libras quatuor, & dimidiam. Coquantur ſimul igne lenta, ad iuſtam conſiſtentiam: & poſtquam ab igne deponuntur, priuſquam refrigerentur, inſpergantur ſubſequentes ſpecies in puluerem tenuiſſimum triti: nempe cinamomi, vnc. vna, & dimidia Zingiberis, vnc. vna. Galanga, piperis, ana vnc. dimidia. Caryophyllorum, nucis moſchata, ana drach. tres. Spica, ligni aloes, macis, cardamomi, ana drach. dua. Zedoaria, drach. vna. Extendatur tota maſſa in tabula marmorea, prius ſtillatitia roſarum liquore, in qua aliquid moſchi ſolutum eſt, illita. Refrigerata cultello fruſtatim ſecetur. Quod ſi purgatorium efficere volueris, priuſquam in marmorea tabula extendatur, in ſingulas libras iniecto ſcammonia probe trita, vnc. dimid. Subacta, in vaſculum recondantur.* E

Diacydonium compoſitum. Nicolai Myrepſici. XXII.

O*Mnia poteſt, qua pracedens. Capit carnis cydoniorum emundatorum, lib. tres, & dimidiam. Zingiberis maſtiches, ana drach. duas. Cardamomi magni & parui, cinamomi, croci, ana vnc. dimidiam. Caryophylli, drach. tres. Moſchi, drach. dimidiam. Ligni aloes crudi. gallia moſchata, ana drach. vnam. Maceris, drachm. vnam, & dimidiam. Spica, nucis maſchata, ana drach. dimid. Mellis optimi, lib. ſex. Aut ſacchari, quantum ſufficit.* F

Diacydonium, e ſucco cydoniorum. Incerti auctoris. XXIII.

I*Dem poteſt, quod pracedens. Accipit ſucci cydoniorum deſpumati, lib. duodecim. Mellis optimi deſpumati. Sacchari albiſſimi clarificati, ana lib. duas. Coquantur ſimul ad iuſtam conſiſtentiam*

Digitized by Google

A *tiam, dein ob igne remotis, & adhuc tepentibus inſpergantur ſubſequentium ſpecierum pulueres minutiſſime triti, & per cribrum excuſſi: nempe cinamomi, nucis moſchatæ, ana vncias quatuor. Caryophyllorum, Zingiberis, galangæ, ana vnc. duæ. Radicularum nardi celticæ, piperis nigri, ligni aloes, macis, Zedoariæ, cubebarum, cardamomi, ana vnc. vna. Subacta omnia, ſimulq; mixta in vas recondantur.*

Dia cydonium, e ſucco cydoniorum. Galeni. XXIV.

AD excitandam appetentiam, iis quibus ea languet, tum ad concoctionem ciborum vtile eſt, ventriculoque robur conciliat. Recipit ſucci malorum cydoniorum [1] ſtruthiorum, [2] ſextarios Romanos duos. Mellis optimi tantundem: aceti ſextarium vnum, & ſemiſſem. Coctis ſuper prunas modice, & ſpuma detracta, immittuntur zingiberis, vnc. tres. Piperis albi, vncia duæ. Dein rurſus
B *ſimili igni recoquuntur, donec mellis craſſitudinem conſequantur.*

ANNOTATIONES.

1 *Struthiorum.*) Struthia cydonia ſunt ea, quæ dulciora & maiora ſunt, minuſq; acerba. Struthia.

2 *Sextarios Romanos duos,*) Hoc eſt, vncias quadraginta menſurales. Nam ſextarius Romanus capit libram vnam & dimidiam, & ſextam eius partem: id eſt, vncias menſurales viginti. Eſt etiam Atticus, qui vncias decem & octo habet, vt alibi fuſius diximus. Sextarius Romanus. Atticus.

DE [1] ECLEGMATIS, SECTIO IIX.

Eclegma ſanum & expertum. Ioannis Damaſceni. I.

TVſſi, vocisq; aſperitati, & raucedini, a frigiditate nata auxilio eſt: craſſos in thorace & pulmone humores extenuat, & incidit. Habet cinamomi, hyſſopi aridi, glycyrrhizæ, ana vnciam dimi-
C *diam. Zizyphorum, myxorum, ana numero triginta. Vuarum paſſarum a nucleis purgatarum, ficuum aridarum, palmularum pinguium, ana vnc. duas. Fœnigraci, drach. quinq;. Adianti, manipulum vnum. Seminum aniſi, fœniculi, lini iridis, calaminthæ, ana drachmas quatuor. Coquantur omnia in aqua puriſſima lib. quatuor, ad duarum lib. conſumtionem. Colatum cum penidiorum libr. duabus, coquatur ad mellis craſſitudinem. Poſtea adiiciantur, minutiſſime inciſorum & tritorum pinearum nucum repurgatarum, drach. quinq;. Amygdalarum dulcium mundatarum, glycyrrhizæ, tragacanthæ, gummi Arabici, amyli, ana drach. tres. Iridis, drach. duæ. Miſceantur ſubiganturq; omnia ſimul celerrime, donec albeſcat medicamentum.*

ANNOTATIO.

1 *Eclegmatis.*) Eclegmata Latinis ſunt linctus, medicamenta quæ linguntur ac lambuntur verius, Eclegma.
D quam deuorantur. Arabibus Loch & Lohoch nominantur, vt libro tertio fuſius dicemus. Veteres arteriacas compoſitiones vocarunt. Coctura quidem quam Electuario ſolido vel liquido parcior, vt conſiſtentia ipſa dilutior ſit: præcipue ſi pus craſſum, aut pituita lenta e pulmone educenda eſt. Loch.

Eclegma e ſcilla. Ioannis Damaſceni. II.

CRaſſos & lentos humores, quiq; in thorace difficulter concoquuntur, incidit & extenuat: ideoq; aſthmaticis & difficile ſpirantibus auxiliatur, thoracisq; dolorem leuat. Capit [1] ſucci ſcillæ, mellis deſpumati, ana lib. vnam. Coquuntur ad eclegmatis conſiſtentiam.

ANNOTATIO.

1 *Succi ſcillæ.*) Is vero ſuccus a nonnullis ita colligitur. Scillas crudas tres aut quatuor in partes eburneo cultello ſecant, dein in pila marmorea vel lapidea terunt, cum piſtillo e ligno Guaiaco constructo: & Scillæ ſuccus.
E dein ſuccum, linteo raro eas immittentes, exprimunt.

Eclegma e pineis. Ioannis Damaſceni. III.

*DIuturnæ tuſſi, difficultati ſpiritus, & aſthmati ſuccurrit. Humores in thorace craſſos incidit & extenuat. Accipit nucum pinearum, drach. triginta. Amygdalarum dulcium, auellanarum aſſitarum, tragacanthæ, gummi Arabici, glycyrrhizæ & ſucci eius, amyli capilli Veneris, iridis, ana drach. quatuor. Carnis palmularum fuluarum, drach. trigintaquinq;. Amygdalarum amararum, [1] drach. tres. * Mellis paſſularum, ſacchari albi, butyri recentis, ana [2] vncias quatuor. Mellis optimi ſynceriſſimi & odoratiſſimi, quod ſatis eſt.*

ANNOTATIONES.

1 *Drachmas tres.*) Ita omnes quos vidimus codices legunt. Quare typographi errore factum eſſe iu- Cordus.
F dico, vt in Cordi medicamentario libro ſcriptum ſit, vncias tres. Facilis enim a ʒ in ℥ lapſus eſt.

* *Mel paſſularum.*) Eſt in quo paſſulæ donec liquentur bulliunt. Sunt qui paſſulas enucleatas viginti quatuor horis maceratas probe concoquunt atque exprimunt, ac dein colant, colatasque ad mellis lentorem percoquunt. Mel paſſularum.

2 *Vncias quatuor.*) Ioannis Damaſceni fere omnes codices habent, drachmas quatuor. Nam exigua ſatis quantitas eſſet aliorum reſpectu, drach. tres. Quapropter pro drach. ſubſtituere vnciam placuit.

Franciſcus Alexander metuit ne butyrum rancorem induat, atqui temere, quum alia multa ei admiſta haud ferant, vt corrumpatur. Senibus maxime familiare eſt hoc eclegma. Peripneumoniam & pleuritidem iuuat, inclinante iam febre. A

Eclegma e pulmone vulpis. Ioannis Damaſceni. IV.

EIuſdem cum præcedentibus facultatis, tabidis vero potiſſimum confert. Recipit pulmonis vulpis ſiccati, &[1] præparati, ſucci glycyrrhizæ, adianti, ſeminis fœniculi, aniſi, ana vnciam vnam. Sacchari clarificati, vnc. quindecim. Trita omnia tenuiſſime, cum ſaccharo excipiuntur.

ANNOTATIO.

1 *Præparati.*) Præparatur autem hoc modo. Recens ex vulpe iuuene venatu capta ſanguine, venis & arteriis purgatur, vino albo odorato tepido ſæpe abluitur, clibano ſiccatur, exſiccatus puluere abſinthii reponitur. B

[1] *Eclegma e papauere. Ioannis Damaſceni.* V.

IVuat tuſſim, & gutturis aſperitatem, a deſtillatione calida ac tenui ortas. Hanc enim ſiſtit, & craſſiorem reddit. Confert etiam febribus ardentibus, dolenti thoraci, & pleuritidi. Habet papaueris albi, drachm. viginti quinq. Amygdalarum dulcium repurgatarum, nucleorum pineorum, gummi Arabici, tragacanthæ, ſucci glycyrrhizæ, ana drachm. decem. Amyli, ſeminum portulacæ, lactucæ, & cydoniorum, ana drachmas quatuor. Croci, drachm. vnam. Penidiorum alborum, vnc. quatuor. [2] *Serapij e papauere, præſertim albi & nigri, cum ſemine lactucæ & violis facti, quod ſatis eſt.*

ANNOTATIONES.

1 *Eclegma e papauere.*) Sunt qui Dia papaueris appellant. Sed eſt eius alia apud Nicolaum deſcriptio. C

Serapiũ e papauere. 2 *Serapii e papauere.*) Eius compoſitio ſic habet. Recipe Capitum papauerum alborum & nigrorum, vna cum ſemine ipſorum, ana vncias ſex. Seminis lactucæ, florum violarum, ana vnc. vnam. Bulliant in aqua iuſtæ quantitatis, quoad capita papauerum percocta fuerint: dein exprimantur: & cum ſacchari & penidiorum, ana lib. vnam fiat Serapium.

Eclegma ad aſthma. Ioannis Damaſceni. VI.

AD aſthma & diuturnam tuſſim valet: humorem enim craſſum extenuat. Capit ſcillæ aſſatæ[1] *drach. tres. Radicis iridis, drachmas duas. Hyſſopi, marrubij, ana drachmam vnam. Myrrhæ, croci, ana drach. dimid. Melle ſufficienti excipiuntur.*

ANNOTATIONES.

Validiſſimum quidem ad incidendos ac diſſecandos craſſos humores hoc eſt Eclegma: ſed ob multa amara, quæ eius conſtituunt compoſitionem, medicamenta, vehementer ingratum. D

1 *Drachmas tres.*) Deſſennius, ſecutus exemplaria mendoſa, legit drachmas quatuor. Nam quum ſit Climax, non poteſt lectio illa non eſſe falſa. Proinde vt climacis ratio conſtet, tres tantum drachmæ ſubſtituendæ erunt, vt nos legimus.

Eclegma ad vocem amiſſam. Nicolai Myrepſici. VII.

ACcipit ſeminis lini toſti, drachm. duas. Vuarum paſſarum pinguium exemtis acinis, nucleorum pinearum nucum toſtorum, ana drach. ſex. Glycyrrhizæ, drach. tres. Palmularum pinguium, vnc. vnam, & dimidiam. Tragacanthæ, drach. vnam. Seminis vrticæ, drach. dimidiam, grana ſeptem. Styracis calamitæ, drach. dimidiam. Penidiorum & ſacchari, ana vnc. vnam. Cum ſucco tuſſilaginis formetur Eclegma.

DE ZVLAPIIS, ET SVCCIS MEDICATIS, SECTIO IX. E

[1] *Zulapium violaceum.* I.

FEbribus acutis, iecoris & cordis caloribus, aſperitati gutturis, tuſſi aridæ, affectibus thoracis calidis & ſiccis ſuccurrit. Sitim reſtinguit, aluumq. emollit. Recipit[2] *ſtillatitij violarum recentium liquoris, lib. tres. Sacchari clarificati, libras duas. Coquuntur ex præſcripto artis, lento igne.*

ANNOTATIONES.

Zulapiũ. Iulebum. 1 *Zulapium.*) Ita cum recentioribus Græcis vocamus, quod hodie facientibus Medicinam Iulebum: aut magis barbare, Iuleb nominatur. F

2 *Stillatitis violarum, &c.*) Is parandi modus hodie eſt vſitatiſſimus, magisq; laudatus, quam is qui fit ex violis ſiccis aqua maceratis: cui ſaccharum incoquitur, ad hunc modum. Capit violarum ſiccatũ, vncias tres. Macerantur in ſextariis tribus, hoc eſt, libris quinque aquæ, 24. horis. Colatũ cum ſacchari tribus li-

A bus libris coquitur. Id Iulebũ priori minus efficax eſt, & tamen hodie ſub Serapii violati nomine frequẽ-
tiſſime ita paratur. Præſtantiſſimum autem, quod ex violarum ſucco cõficitur, & Actuario ἰοσάχαρ, id eſt,
violarum ſuccus ſaccharatus appellatur: vtpote quod violarum in ſe ſubſtantiam recipit. Parum aut nihil
differt a Serapio violato ſimplici. Paratur ex præſcripto Ioãnis Damaſceni ad hunc modum. Recipit Suc-
ci violarum, lib. tres. Sacchari clarificati, lib. duas. Coquuntur, vt dictum eſt. Et debent etiam hæc tria
genera Zulapiorum a Medicis, certis appellationibus diſcerni. Primum enim Zulapium, ex ſtillatitio
violarum liquore: alterum Serapium violatum, ex infuſione violarum: tertium Zulapium e ſucco viola-
rum appellandum erit. Vtrunq; viribus præſtantiſſimum eſt Iulebum, quod ex violarum ſucco fit, minus
tamen iucundum quam alia duo. Iucundius enim eſt quod ex florum violarum fit maceratione: atqui
minus, vt comprehenſum eſt, efficax, niſi multiplex fiat maceratio, & flores ſint recentes. Iucundiſſimũ,
ſed maxime imbecillum, quod ex aqua deſtillata, vt hodie loquuntur, paratur. Quum igitur hodie tum
B Medici, tum Pharmacopœi id vnum maxime ſtudeant, vt iucunda ſint ægrotantibus medicamenta: id
quod eſt iucundiſſimum Iulebum, & maxime imbecillum, potius quam id quod eſt parum iucundum,
efficaciſſimum tamen, conficiunt.

Alter Iulebi parandi modus. Tertius. Zulapium ex ſtillatitio liquore violarũ. Serapium violatum. Zulapium e ſucco violarum.

Zulapium roſaceum. II.

F Ebricantium acute ſitim inexpletam reſtinguit. Ventriculi, cordis, & iecoris aſtum mitigat: putredini febrium aduerſatur, propterea in peſtilentibus febrib. quod veneno aeriſq; corruptelæ ſiccitate ſubamara, & aromatico qualitate reſiſtat, præſtantiſſimum eſt. Habet[1] ſtillatitÿ roſarum liquoris, lib. tres. Sacchari repurgati, lib. duas. Coquantur igni lento.

ANNOTATIO.

1 Stillatitÿ.) Paratur autem Iulebum roſaceum aliis quoq; duabus, perinde atq; violaceum, rationi-
bus: nẽpe ex aqua in qua roſæ ſunt maceratæ, & e ſucco roſarum. Priore ita. Recipit aquæ in qua roſę ma-
C ceratæ ſunt lib. quinq;, cum ſacchari repurgati, lib. quatuor, igni lento coquantur, idq; Serapium roſarũ
ſimplex, vt infra latius dicetur, appellatur. Altero in hunc modum. Recipit ſucci roſarum, lib. tres. Co-
quantur cum ſacchari clarificati, lib. duabus. Potentius eſt hoc poſtremum, quod certioris diſcriminis
gratia, Zulapium e ſucco roſaceo vocari debet.

Alii medi Iulebi roſacei parãdi. Serapium roſarum ſimplex. Zulapium e ſucco roſaceo.

*Zulapium * zizyphorum.* III.

A Speritatem gutturis iuuat: ſputum tenue quia incraſſat, facilius vt educatur efficit. Raucitati & pleuritidi confert. Contra ardentes febres valet. Tuſſi & deſtillationi quam calor mouit, auxilio eſt, ac ſanguinem purgat. Fit hoc modo: Zizypha magna & pinguia centum in lib. aquæ pluuialis quatuor ad dimidias coquuntur. Libræ duæ relicta, cum ſacchari lib. vna percoquuntur in Iulebi conſiſtentiam.

*Iniubinũ hodie Serapium ſimplex.

DE SVCCIS MEDICATIS.

[1]Succus Medicatus [2] ribes, Simplex. I.

D *V Entriculum firmat, vomitum biliosũm reprimit, ſitim reſtinguit, & biliosas alui excretiones ſiſtit. Accipit ſucci ribes lib. decem. Coquuntur lento igne ad tertiæ partis conſumtionem colantur: ſubſidere permittuntur, donec clareſcant. Clarum dein lento igni percoquitur, ad mellis craſſitudinem: aut inſolatur, & reconditur.*

ANNOTATIONES.

1 Succus medicatus.) Sic nominamus eos qui purgati ac defecati, ſolis aut ignis calore denſantur. Arabes, & huius temporis Medici, Rob & Robub vocant. Quũ vinum ad tertias coquitur, Sapa nuncupatur.

2 Ribes.) Noſtratis, non Arabum, quod in Germaniam haud deportetur. Naſcitur enim Syriæ montanis, vt tomo tertio hiſtoriæ ſtirpium latius diximus.

Succus medicatus. Rob. Sapa.

Succus medicatus ribes, Compoſitus. II.

E *I Dem quod ſimplex poteſt. Habet ſucci ribes, lib. tres. Sacchari optimi, lib. duas. Coquuntur lento igne ad iuſtam craſſitudinem.*

*Succus medicatus * ex vua vrſi, Simplex.* III.

I Dem quod præcedens efficit. Capit ſucci vuæ vrſi, lib. decem. Coquuntur ad tertias, colantur, & ſubſidere permittuntur, donec clareſcant. Clarum ſubinde ad iuſtam craſſitudinem percoquitur.

*Beaberiſ.

Compoſitus. IV.

R Ecipit ſucci vuæ vrſi, lib. 3. Sacchari optimi & purgati, lib. 2. Coquũtur ad mellis craſſitudinem.

[1] Diacaryon, Simplex. V.

F *D Eſtillationi tenuium & acrium humorum a capite, & phlegmonem excitantium confert. Habet ſucci corticum viridium iuglandium diebus canicularibus extracti, lib. quatuor. Mellis optimi, lib. duas. Coquuntur ad iuſtam craſſitudinem.*

ANNOTATIO.

1 Diacaryon.) Latinis non ſonat, niſi compoſitionem e nucibus. Veterib. autem gemina fuit, ſimplex
& compoſita. Simplex hodie Medicinam facientibus, & Pharmacopœis vocatur Rob nucum viridium.
Cõpoſitum deſcribitur a Paulo lib. 7. cap. 14. Simplici n. miſcet per initia quidem, & in vigore phlegmo-

Diacaryõ. Simplex. Rob nucũ viridium.

num, Croci & aluminis ana drachmam vnam. Myrrhæ, drach. duas. In inclinatione vero ad diſcutiendũ, A
Compoſitum. nitri, ſulphuris, ana drach. vnam. Ioannes Damaſcenus ex Galeni lib. 6. de Compoſ. medic. local. cap. 2. in phlegmonis initio adſtringentium aliquid miſcendum eſſe tradit, vt eſt roſa, balauſtium: in vigore, crocum & myrrham: in declinatione, nitrum, ſalem hammoniacum, & ſimilia.

Diacaryon. Nicolai Myrepſici. VI.

Confectio e nucibus eſt omnibus ſtomaticis medicamentis efficacior: non tamen, vt aliæ, ſtomacho grata. Capit exterioris corticis nucum inglandium, quo etiam tinctores vtuntur, adhuc viridis, in mortario contuſi, & per linteum expreſſi ſucci, lib. quinq. Mellis optimi, lib. vnam. Glycyrrhizæ, vncias viginti. Coquitur ſuccus cum glycyrrhiza ad mellis craſſitudinem, & per colum traiicitur: adiecto melle, iterum coquitur.

ANNOTATIO. B

Hanc Nicolai compoſitionem referre placuit, quod propter adiectam Glycyrrhizam mirifice ad faucium ac gutturis aſperitatem conferre videatur. Etſi igitur vſitata non eſt, tamen in vſum reuocari poſſet. Refert autem hanc ad Galenum auctorem, quod is primus, quemadmodum metipſe loco paulo ante citato, ex hiſtoria cuiuſdam hortulani teſtatur, illam inuenerit. Adiecit autem e ſuo Glycyrrhizam Nicolaus, vt videre licet Galenum legenti.

Diamoron Simplex. Pauli. VII.

Contra depaſcētia oris vlcera, ad dentium affectus, & gingiuarum noxas, atq; ad omnia oris vitia efficax eſt. Accipit ſucci mororum domeſticorum, lib. quinq. Coquuntur ad tertias, adiecta mellis optimi lib. vna, rurſus percoquuntur ad mellis conſiſtentiam.

Diamoron compoſitum. IIX.

Recipit ſucci mororum, lib. quinq. Coquuntur ad mellis craſſitudinem. Adiicitur croci, myrrhæ, C
[2] omphacij, ana drach. vna. Mellis, lib. vna. Percoquuntur ad iuſtam craſſitudinem.

ANNOTATIONES.

Hæ duæ Diamoron compoſitiones extant etiam apud Nicolaum Myrepſum. Atq; ex eiuſdem ſententia eſt confecta, compoſiti Diamoron, quod nunc retulimus, compoſitio. Nam Paulus ab eo nonnihil variat, vt qui habet, Croci, drach. vnam. Myrrhæ, drach. duas. Omphacii, obulum vnum, aluminis ſciſſi, obolos tres. Paulum Ioannes Damaſcenus ſequitur. Miſcet Galenus eadem lib. 6. de Compoſ. medic. loc. cap. 1. & iis etiam plura: nempe balauſtium, roſas, malicorium, & id genus alia, vt illic videre licet.
Omphacium. 2 *Omphacii.*) Græce eſt, ὀμφάκιον. Omphacium vero nõ eſt, niſi vuæ acerbæ & immaturæ ſuccus, quem officinæ Agreſtam vocant. Perperam igitur in Paulo legitur, ὄμφακος, pro ὀμφάκιον. Succum enim vuæ acerbæ, non vuam ipſam Galenus admiſcet. Ceterum hic me Franciſcus Alexander perſtringit, vt cui videor perfunctiore Galenum legiſſe, quod Omphacii tantum drachmam vnam adiiciam, quum tamen de Galeni ſententia, ſi citra vinum Diamoron paretur, plus de Omphacio adiicere conueniat. Quaſi vero ipſe Galeni hoc loco compoſitionem, & non Myrepſi referam, qui non niſi drachmam vnam, vt bona fide conuerti, habet. An non Paulus in ſua compoſitione, eius non niſi obolum vnum adiicit? Accedit, quod ſuccus Omphacii non eo nomine vt iuſta concoctio fiat, addatur: quum ad eam ſucci mororũ, & mellis quantitas, ſufficiat: ſed tantum vt totius compoſitionis vires augeantur. Deniq; hoc Franciſco ſolemne eſt, quod tamen calumnia non caret, vt mihi adſcribat, quæ ego de Myrepſi, quem in Latinum ſermonem conuerti, ſententia refero. Quare conſideret diligenter num hac in parte quod crebro in Matthiolo reprehendit, ipſe quoq; faciat. D

Diamoron vſitatum. Nicolai Præpoſiti. IX.

Valet, vt priora. Præcipue autem ad faucium ardores, ſerpentia oris vlcera, gulæ, columellæ, & tonſillarum phlegmonei, Habet ſucci mororum [1] domeſticorum, lib. dimidiam. Succi mororum E
[2] batinorum, lib. vnam. Mellis lib. dimid. Sapæ, vnc. 3. Coquũtur lento igne, ad mellis ſpiſſitudinem.

ANNOTATIONES.

1 *Domeſticorum.*) Mora ſunt, quæ ex arbore decerpuntur. Celſi mora hodie vocant.
Mora batina. 2 *Batinorũ.*) Non ſunt niſi mora rubi, humi naſcentis, Batina, vt alibi diffuſe admodũ monſtrauimus.

Præter iam dictos ſuccos medicatos, ſunt & alii quidam officinis Medicorum vſitati, quos nominatim etiam percenſebimus.

Succus acidus citrij. X.

Idem quod ſuccus Ribes poteſt. Fit, vt præcedentes ſimplices. Officinæ ſuccum acetoſitatis Citri nominant.

Succus vuæ immaturæ. XI.

Agreſta. *Earundem eſt virium, & palpitationẽ cordis cohibet. Fit eodem modo. Officinis Agreſta vocatur,* F
Græcis omphacium. Ad hunc modum complures alij ſucci parari poſſunt: nempe ſine melle &
Rob. *ſaccharo, igne vel ſole incraſſati: & appellãtur hodie Rob. Quum vero ſuccus prunorum ſylueſtrium valde ſit frequens, & Acaciæ loco hodie vſurpetur, illum etiam iam dictis adiicere conuenit.*

Succus prunorum Sylueſtrium. XII.

Eaſdem

A EAſdem, quas priores, facultates habet. Sic paratur. Bacca pruni ſylueſtris aqua in vaſe pauca aliquot dieb. macerata, coquũtur, colantur, recoquũtur, donec craſſeſcãt. Seruatur, qua lubet figura. Acaciæ officinarum noſtrauſ.

[1] Hydromelum ſimplex. Pauli. XII.

ADuerſus alui profluuia biliosa valet. Ventriculum firmat & vomitum cohibet. Habet ſucci cydoniorum, exemtis nucleis contuſorum, lib. tres. vncias quatuor. Mellis, lib. quinq. Aquæ, lib. decem. Coquuntur deſpumando ad tertias.

ANNOTATIO.

1 Hydromelum.) Græcis, Paulo præſertim lib. 7. cap. 15. ὑδρόμηλον vocatur, quod Mauritanis Miua cydoniorum. Nam ipſis Miua non ſignificat niſi ſuccum fructuum, adeo coctum, vt in conſiſtentiam ſapæ, aut craſſitudinem mellis abierit. Hydromalum itaq; quod iam recenſuimus, veterum fuit Miua cy- Hydromelum. Miua cydoniorum.
B doniorum: bilioſis ventriculi affectibus magis, quam ea quæ hodie vſitata eſt, & vinum accipit, vt paulo poſt dicemus, conuenit. Quanto enim Miua ſimpliciter fuerit, tanto calidis vitiis magis confert. Quod ſi igitur pro melle ſaccharum vſurpabimus, minus quoq; tum calefaciet, iucundiorq; erit. Præſtat itaque veterum, quam hodie vſitatam Miuam vſurpare.

Miua cydoniorum ſimplex [1] vſitata. XIV.

EAdem poteſt, quod prior: niſi quod vini ratione magis calefaciat. Capit ſucci cydoniorum acidorum, lib. [2] duodecim. Coquuntur lento igni, ſemper deſpumando ad dimidia partis conſumtionem. Colatum horis circiter tribus reſidendo clareſcit. Claro adduntur vini antiqui [3] libr. quinq. [4] Sacchari, [5] lib. tres. Iterum coquuntur deſpumando, ad iuſtam conſiſtentiam.

ANNOTATIONES.

1 Vſitata.) Eſt autem Ioannis Damaſceni, vt Cordus quoq; in ſuo medicamentario libro indicauit.
C Quanquam ponderum rationem non obſeruauit, vt iam oſtendemus.

2 Lib. duodecim.) Meſuæ filius habet, libras centum: immenſam prorſus menſuram. Quare cum Cordo lib. duodecim ſufficere putamus. Etſi arbitrio Pharmacopœorum plus aut minus, ſeruata tamen legitima proportione, accipi poſſit.

3 Lib. quinq.) Cordus habet, lib. octo, non obſeruata proportione. Siquidem Ioannes Damaſcenus accipit libras quadraginta. Quam autem proportionem obtinent quadraginta ad centum, eandem quinq; ad duodecim habent. Vt hoc nomine vini quinq;, nõ octo, Cordi exemplo, libræ ſumendæ ſint. Cordus errat.

4 Sacchari.) Meſuæ filius liberum permittit, vt vel mel, vel ſaccharum vſurpemus.

5 Lib. tres.) Cordus hic quoq; legitimam excedens proportionem, habet lib. duodecim. Nam Ioannes Damaſcenus accipit de melle vel ſaccharo lib. ſex. Quam igitur proportionem ſex habent ad decem eandem tres habeant ad quinq; oportet. Tres igitur non duodecim libræ ſacchari ſunt accipiendæ. Cordi erratum.

Miua cydoniorum compoſita, ſeu Aromatica. Ioannis Damaſceni. XV.

D VEntriculum, iecur, & cetera viſcera frigefacta roborat, appetentiam excitat, cõcoctionẽ iuuat, vomitum, & lienteriam ex humore frigido & pituitoſo ortam reprimit. Accipit ſucci cydoniorũ aridorum, lib. 20. Vini antiqui boni, lib. 10. Coquũtur igni lento, ſemper deſpumando, ad 3. Colatum reſidendo clareſcat. Claro adduntur mellis boni & deſpumati, lib. 6. Iterũ coquitur deſpumando, & in eo ſuſpẽdũtur nodulo ligata hæc aromata: nẽpe cinam. electi, cardam. ana drach. 3. Caryophyllorũ, ℥. 1. Zingiberis, macis, ligni aloes, maſtiches, ana drach. 1. & dimid. Croci, ℥. 2. Moſchi, ſcr. 1. Galliæ moſchatæ, ℥. 2. Omnia, præter crocum, parum terãtur, & ſuſpendãtur in linteum colligata pãnum.

DE SERAPIIS, SECTIO X.

PRius quam ad Serapiorum compoſitionem veniamus, notandum erit, horũ alia eſſe ſimplicia, quæ ſcilicet ex vnius ſimplicis decocto, vel ſucco fiũt, vt violaceũ, roſaceũ, e limonib. e ſucco acido citrij
E mali. Alia cõpoſita, quæ ex varijs pluribuſq; cõficiũtur, vt Serapiũ e quinq; radicib. & alia quædam. Varie autẽ parãtur. Sũt n. q decocta a ſimplicib. medic. effundũt, & colãt, adiectoq; ſaccharo vel melle quãtũ ſatis eſt coquũt. Alij decoctũ manib. vel plo exprimũt, expreſſumq; donec clarũ efficiatur purificant, poſtea ad pfectionẽ coquũt. Alij materias in liquore pſcripta macerant, & calidũ ſupfundũt non nimis multum, ſed qñtũ tegẽdis materijs ſufficit. Dein tãquam recentes plo ſubijciũt, & ſuccũ exprimunt, atq; vt decet percoquunt, ne recoquẽdo, & diutius ebulliendo ex ijs multũ exhalet, & q in illis tenuius eſt pereat. Ceterum quæ ex ſuccis cõſtruũtur Serapia, alia merum accipiũt ſuccũ, alij aquã miſtum, vt Serapiũ ex infuſione violar. roſar. &c. Quadã materia cũ melle coquũtur q rarius fit. Quibuſdã Serapijs materia exactiſſime trita, & panniculũ linteũ rara textura, vel ſericum incluſa dum
F adhuc feruent, imponitur, itidẽq; quoad totus abſumatur, relinquũtur, vt fit in Serapijs ex ſtœchade ex cichorio, cum rheobarbaro. Rectius autẽ facerẽt ſi materias illas vel diſſolutas, vel laxius incluſas medio decoctionis tẽpore inijcerent, atq; aliqnã tiſper ſimul feruere ſinerẽt, ita n. illarum vis melius in Serapium tranſiret. Porro Serapia quo diutius durent, eo ad craſſiorẽ cõſiſtentiã coquendi ſunt. Sic æſtate quoq; quam hyeme ſpiſſiores ſint neceſſe eſt. Nõ ſatis cocti vel aceſcunt, vel ſitum cõtrahunt, vel alioqui corrumpuntur atq; putreſcunt. Nimium verò cocti, in ſunda ſacchari candi vocati modo concreſcunt.

Digitized by Google

[1] Serapium violatum.[2] Simplex. I. A

Bilis acrimoniam frangit, ac thoracis vitijs calidis confert. Recipit ſucci[3] violarum recentium, in mortario marmoreo tritarum, lib. tres. Sacchari clarificati, lib. duas. Coquuntur[4] deſpumando ad craſſitudinem iuſtam.

ANNOTATIONES.

Serapium. Syrupus. Serapia cur inuenta. Droſatū. Zulapiū. Iulebum.

1 Serapium.) Cum Actuario σιρώπιον vocamus id, quod hodie Syrupum nominant, medicamentum forma liquidum, ex ſuccis, vel aliis ſtirpium partibus cum liquore aliquo percoctis & mellitis, vel ſaccharatis ad ſaporis gratiam, & cuſtodiæ diuturnitatem. Serapia enim Arabibus nulla alia de cauſſa inuenta ſunt, quam vt vis ſtirpium alioqui euanida & lubrica, efficax diu ſeruetur: vtq; huiuſmodi remedia e ſuccis conſtructa ad manum ſint, quoties vtendi neceſſitas inciderit, ſintq; vtentibus iucundiora. Nicolaus Myrepſus nouo, & aliis inuſitato vocabulo, ὀξουτα nominauit. B

2 Simplex.) Hoc recentiores quidam Græci ἰουλάπας, & ἰουζουλάπιον, & ἴων χύλισμα: Mauritani Iulapium, Iulepum, vel Iulebum appellant, vt ſupra etiam monſtratum eſt: Fit autem ex infuſione ſeu maceratione duplici violarum recentium, ad Roſati exemplum. Quo in febribus biliosis & acutis morbis, viſcerum phlegmonibus, & immodica ſiti vtimur. Gutturis aſperitates lenit, biliſque acrimoniam retũdit. Alterum ex violarum aqua ſtillaticia paratur, vſu quidem crebrius, quia gratius, ſed viribus inferius.

3 Violarum recentium.) Quia ex aridis, aut parum recentibus ſuccus exprimi non poteſt. Suntq; ad eam rem tantum purpurea florum foliola, abiectis viridibus cauliculis & calycibus, pediculiſq; herbaceis vſurpanda.

Spuma an auferenda.

4 Deſpumando.) Sunt qui ſpumam non auferunt, ne ſcilicet color pereat. Sed coloris hic ratio nulla haberi debet: quia repoſitum cum ſpuma Serapium hoc, citò corrumpitur.

Serapium violatum compoſitum. Ioannis Damaſceni. II. C

Pleuritidi, tuſſi a calore nata prodeſt: eaſdeq;, quas Zulapium violatum, facultates obtinet. Nam excreationi promouendæ idoneum eſt, materiæ tenuitatem denſando, & leuiter incraſſando. Tuſſim ſiccam ſedat humectando, & faucium aſperitatem leniendo. Recipit violarum, vnc. duas. Seminis cydonij, & maluæ, ana drach. ſeptem: altheæ vnciam vnam: Zizyphorum, myxorum, ana numero viginti. Cum ſucci cucurbitæ, lib. ſex, coquuntur ad tertiæ partis conſumtionem, & adijcitur ſacchari, lib. vna, & dimidia. fitq; Serapium.

ANNOTATIO.

Serapiorum violatorum tria genera. Simplex. Cōpoſitū. Infuſionis violatum.

Præter iam dicta, tertium eſt Serapium violatum, quod infuſionis violarum vocant. Verum hoc non diſtat a Zulapio violaceo alterius generis, vt ſupra, nempe Sectione nona, diximus. Quum itaq; tria ſint genera Serapiorum violatorum, decet certe Medicos vt non ſimpliciter in ſuis formulis Serapii violati mentionem faciant, ſed primi generis violatum ſimplex, alterius compoſitum, tertii infuſionis violarum nominent. Ita enim fiet, vt Pharmacopolæ non vnum pro altero in compoſitiones medicamentarias permiſceant. D

Serapium roſatum[1] ſimplex. III.

In febriles calorem exſtinguit: ob id ſitim quoq; ſedat, & ventriculum roborat. In febribus autē peſtilentibus præſtantiſſimum, quod putredini, venenis, & aeris vitio ſubamara & aromatica ſua qualitate reſiſtit. Habet[2] aqua in qua macerata ſunt folia roſarum, lib. quinq;. Sacchari clarificati, libr. quatuor. Coquuntur lento igne ad Serapij conſiſtentiam.

ANNOTATIONES.

Zulapiū a Serapio roſatum. Zulapium roſarum. Serapium roſatum ſimplex. Modus infuſionis ſoliorū roſarū Nicolai improbatus. Modus infuſionis ſoliorū roſarū optimus. Mucharū. Serapium roſatum ſimplex purgatorium.

1 Simplex.) Hoc trifariam fieri ſolet. Vno quidem modo, ex ſucci roſarum libris tribus coctis igni lento, cum ſacchari libris duabus. Hoc Zulapium potius, euitandæ confuſionis gratia, e ſucco roſarũ vocetur. Eſtq; ceteris, vt diximus, efficacius. Altero modo ex ſtillatitio roſarum liquore, & ſimpliciter Zulapium roſatum nominatur, paruarumq; eſt virium. Tertio modo ex infuſione, vt hodie loquuntur, roſarum recentium, vel harum penuria aridarum: & Serapium roſatum ſimplex appellatur. Atq; hoc eſt, quod hic ex ſententia Ioannis Damaſceni deſcribimus. Eſt vero hæc differentia a Medicis diligenter in ſuis formulis exprimenda, ne Pharmacopœi vnum pro alio vſurpent. E

2 Aqua in qua macerata ſunt, &c.) Pharmacopœi hactenus fere omnes Nicolai Præpoſiti, macerationis: vel (vt ipſi loquuntur) infuſionis modum ſecuti ſunt. Nec aliũ in ſuo medicamentario lib. præſcribit Cordus. Mihi tamen non probatur, quod in eo neq; roſarum, neq; aquæ menſura & quantitas exprimatur. Præſtat igitur Ioannis Damaſceni modum amplecti, qui eſt eiuſmodi. Foliorum roſarum recentium libræ ſex, horis 8. in vaſe terreo vitrato, ſtricti oris, & operculato macerentur in libris quindecim aquæ calefactæ, poſtea colantur. Eidem aquæ iterum calefactæ roſarum recentium tantundem immittitur, & tam diu, vt antea, macerantur, colantur. Id ſi velis ſeruare, oleo affuſo, & vaſe eodem bene operculato, dies quadraginta inſolato: vocaturq; id Mucharum, id eſt, infuſio roſarum. Atq; hinc perſpicuum euadit, quod Serapium hoc ex præſcripto filii Meſuæ duabus infuſionibus fiat, & Roſatũ ſimplex abſolute dicatur. Nicolaus ex multis infuſionibus cōponit Serapium ſuum roſatum ſimplex. Sed ſi frequentius, F

A tius, quinquies maxime, roſæ macerantur, purgatorium ſerapium roſarum efficitur. Ad purgatorii vero Serapii compoſitionem accipiendæ ſunt Roſæ pallidæ recentes, quas Incarnatas aliqui nominant. Nam non ſolum omnium ſunt odoratiſſimæ, ſed & maxime purgantes. Quapropter tum non abſolute ſimplex, ſed cum adiectione Purgatorium nũcupatur. Siquidem ſi ab vnciis duabus ad vncias quatuor ſumatur, bilem purgat. Tres quidem abunde, quatuor vero exquiſite admodum purgant. Simplex autem purgatorium nominatur, ad differentiam alterius Serapii purgatorii compoſiti, de quo paulo poſt dicemus. Ceterum ne id ſilentio tranſeamus, fit etiam Serapium purgatorium ex quatuor, quinq; aut ſex infuſionibus florum recentium perſici. Febribus vtile, bilioſos & tenues humores educens. Hic in locum Serapii de ſucco Perſicorum ſubſtitui poteſt, datur menſura trium vnciarum. Præterea ex iiſdem floribus ſaccharatis, ſeu cum ſaccharo contuſis, Conſerua, vt nominant, purgatoria, præſertim recens. Vis enim ignea & purgatrix ab iis omnibus facile euaporat & vaneſcit. Valide tamen purgant Perſicæ
B flores & ſumentes non raro plurimis incommodis, quod compertum habeo, afficiunt, nempe inteſtinorum torminibus, crebris tum vomitionibus, tum alui deiectionibus. Quare robuſtis tantum conueniunt. Porro in penuria recentium roſarum fit etiam a recentioribus ſerapium ex roſarum aridarum infuſionibus, in hunc modum: Recipit roſarum ſiccarum, vncias quatuor, quæ ſingulis aquæ colandæ libris iniiciuntur. Id valenter adſtringit, & ventriculum roborat, fluxionesq; ſiſtit.

Serapium purgatorium ex floribus Perſici.

Conſerua florum perſici purgatoria.

Serapium roſatũ ex aridarum roſarũ infuſione.

Serapium roſatum purgatorium compoſitum. Auicennæ. IV.

FLauam bilem purgat. Capit ſucci roſarum, lib. duas. Mellis optimi, lib. quatuor. Scammonij toſti, vnciam vnam. Coquantur lento igne ad ſpiſſitudinem.

Serapium roſatum purgatorium compoſitum. [1] Nicolai Myrepſici. V.

COnfert ijs qui malo corporis habitu præditi ſunt, iocineroſis, lieneſis, & male coloratis. Purgat quoq; ventrem. Accipit, radicis apij, fœniculi, [2] hippoſelini, aſparagi, & borraginis, ana vnc. duas
C *[3] Succi apij, intybi latifolij, ana vnciam vnam. Radicis [4] echij, vnc. vnam, & dimidiam. Eupatorij, vnc. vnam. Senæ, cuſcutæ, aſari, ana vnc. dimid. Santali rubei & albi, ana vnc. dimidiam. Roſarum, violarum, iridis, ana vnc. vnam. Florum boraginis, vnc. dimidiam. Adianti, [5] ſcolopendrij, ana Manip. vnum. Spicæ, ammeos, ana drach. vnam, ſcrup. vnum. Seminum quatuor frigidorum, ana vnc. dimid. Polypodij, vnc. duas. Seminis apij, aniſi, & fœniculi, ana drach. vnam, ſcrup. vnum. Agarici, drach. duas, ſcrup. duos. Aquæ quod ſatis eſt. Sacchari albiſſimi, rhei barbari, turpeti, ana vnc. dimidiam. Coquuntur lento igne ad conſiſtentiam Serapij.*

ANNOTATIONES.

1 *Nicolai Myrepſici.*) Inuſitatum quidem, vtile tamen in prædictis vitiis. Quare in malo corporis habitu, καχεξίαν Græci nominant, vtendum eſſe eo puto. Poſſet itaq; ob egregias ſuas vires in vſum re-
D uocari: efficax namq; in tollendis iecoris obſtructionibus exſiſtit.

2 *Hippoſelini.*) Officinis Petroſelinum macedonicum vocatur, vt lib. 1. dictum eſt.

Hipposelinum.

3 *Succi apii.*) Nicolaus habet decocti. Nam illi ſolenne eſt, vt in Droſatorum, ſic enim Serapia vocat, compoſitionem permiſceat decocta. Siue vero ſuccos, ſiue decocta vſurpes, parum refert.

4 *Echii.*) Nicolaus habet, Bugloſſi. Intelligit autem dubio procul Bugloſſum recentiorum, quod non eſt niſi Echium. Veterum enim Bugloſſum eſt Borrago, cuius ante meminit.

Bugloſſũ.

5 *Scolopendrii.*) Ceterach officinis dicitur, vt alibi monſtrauimus.

Scolopendrium.

*Serapium * Nymphea ſimplex. VI.*

* Nenuphatinus

BIlis flauæ feruorem extinguit, ideoq; mirifice ardentibus, alijsq; febribus acutis auxiliatur. Somnum quoq; conciliat. Fit hoc modo. Florum nymphea, lib. duas, vna decoctione in aqua fontana coquuntur, dein exprimuntur: expreſſo adijciuntur ſacchari, † libr. dua, & coquuntur ad Serapij
E *conſiſtentiam.*

† Alii libras tres & dimidiã addunt.

*Serapium nymphea compoſitum. * Franciſci Pedemontani. VII.*

* In curatione intemperiei iecoris ſimplicis & compoſitæ.

IDem quod præcedens poteſt, eſtq; eo validius. Habet florum nymphea, vncias duas. [1] Vngula caballinæ aquatica, pſyllij integri, acetoſæ, ana vnc. vnam. Seminum quatuor frigidorum maiorum, ana vnc. dimid. Seminum lactucæ, endiuiæ, ſcariolæ, portulacæ, ana drach. duas. Radicum fœniculi, vnciam vnam. Bulliant in aqua hordei ſufficienti, & addantur ſacchari, lib. vna. Aceti albi, ſucci granatorum acidorum, ana vnc. duæ: Coctis ad ſyrupi conſiſtentiam inijciuntur, ſantali rubei, ſpodij, ana drach. vna. Spicæ, drachma dimidia.

ANNOTATIONES.

Duas Serapii nymphee compoſitiones attulimus, ſimplicis & compoſiti. Simplex vſitatius exiſtit, & magna ex parte ad eum quem diximus modum paratur. Nicolai Myrepſi abbreuiator, Præpoſitum vo-
F cant, illud inſtar violarum ex floribus maceratis in aqua conficiendum eſſe docet. Parum vero refert, hanc vel aliam ſequantur Pharmacopœi parandi rationem.

Serapium nymphea simplex.

1 *Vngula caballina*) Cordus cenſet auctorem huius compoſiti Serapii per Vngulam caballinã aquaticam alteram, luteam nimirum, intelligere Nympheam. Sed quum Serapium hoc tuſſientib. conferat, nihil refert, ſi etiam in propria ſignificatione vſurpemus Vngulam caballinam, pro Tuſſilagine: cuius ſane

Cordus. Vngulæ caballina aquatica.

folia viridia illita eryſipelatis,& omnibus phlegmonibus,Dioſcoride & Galeno teſtibus,proſunt,& tuſſes mirifice iuuant. Atq; hæc recte quoq; aquatica,quod in aquis,aut iuxta aquas verius copioſe proueniat,appellatur. A

Serapium acidum ſimplex.[1] Ioannis Damaſceni. IIX.

A*Ffectibus,ac febribus maxime bilioſis auxiliatur: quia bilem tenuitate & caliditate furioſam frangit,retundit,exſtinguit,adeoq; ſitim ſedat. Humores quoq; craſſos tenuat,incidit,obſtructiones tollit, vrinas mouet, ac ſudores. Putredini reſiſtit,ob id peſtilentibus febribus eſt ſaluberrimum. Capit aquæ fontanæ,lib.quatuor. Sacchari,lib.quinq;. Coquuntur in vaſe[2] lapideo carbonibus accenſis,aut flamma exigua,citra fumum ſemper deſpumando ad dimidias. Dein adijciuntur aceti[3] albi clari,lib.duæ. Si autem valentiſſimum vis,lib.quatuor. Si viribus mediocre,lib.tres,& percoque in Serapij conſiſtentiam.* B

ANNOTATIONES.

Serapium acidum ſimplex Nicolai.

1 *Ioannis Damaſceni.*) Nec aliter conficit illud Nicolaus Myrepſus Sectione octaua,de Droſatis cap. 39.niſi quod minus de ſingulis accipit,nempe aquæ lib.tres.Sacchari,lib. quatuor. Aceti,lib.vnam. Coquit autem hæc omnia, ad mellis craſſitudinem.

In lapideo vaſe cur coquendũ Acetum album.

2 *Lapideo.*) Aut terreo vitrato. Non ab re autem in tali vaſe coquit. Nam acetum a vaſe æneo æruginoſum aliquid,& corrodens contrahit.

3 *Aceti albi.*) Hoc enim tenuius & potentius eſt alio. Et caueant Pharmacopœi ne plus aceti adiiciant,quod ita integrum ſit Medico,vbi ita expedire videbitur,eius quantitatem augere.

Serapium acidum compoſitum. Ioannis Damaſceni. IX.

A*Lias de radicibus,humores craſſos,pituitoſos,& eradicatu difficiles incidit,terget,extenuat. Obſtructiones,quæ ſunt in iecore,liene,& renibus tollit. Accipit radicum apij,fœniculi,& intybi latifolij,ana unc.tres. Seminum apij,fœniculi,aniſi,ana vnc.vnam. Seminis intybi latifolij, vnc. dimid. Coquuntur igne lento hæc omnia in aqua fontana lib.decem ad dimidias. Dein vbi expreſſum eſt,addantur ſacchari lib.tres,& clarificetur: poſtea aceti inijciatur quantum libet, prout in Serapio acido ſimplici eſt expreſſum.* C

Serapium e duabus radicibus. X.

I*Dem quod præcedens,poteſt. Recipit radicum petroſelini,& fœniculi,ana vnc. quatuor. Coquuntur in aqua fontana lib.quinq;,ad tertia partis conſumtionem. Expreſſum percoquitur cum ſacchari lib.duabus,donec ad Serapij craſſitudinem redeant.*

Serapium e quinque radicibus. Incerti auctoris. XI.

A*D febres putridas,bilioſas,ac pituitoſas ſolutu contumaces confert. Habet radicum apij,fœniculi petroſelini,aſparagi,ruſci,ana[1] vnc.duas. Coquuntur in libris ſex aquæ fontis,ad tertiæ partis conſumtionem. Expreſſum percoquitur cum ſacchari[2] libris tribus,addenda ſub finem aceti, vncias octo. Alij radicibus prædictis addunt ſeminis apij,petroſelini,fœniculi,ana vnciam vnam,& in libris decem aquæ coquunt,ad dimidias. Expreſſum percoquunt,cum mellis lib. quatuor, & ſub finem adijciunt aceti lib. vnam.* D

ANNOTATIONES.

Cordus errat.

1 *Ana vncias duas.*) Cordus contra omnium codicum,quos viderim,fidem,in ſuo Medicamentario libro habet vncias quatuor.

2 *Lib.tres.*) Et hic diſſentientibus omnibus codicibus,Cordus legit,lib.quatuor. Ita multis in locis Cordi compoſitionibus non ſatis fidendum erit, vtpote vel typographorum culpa corruptis,vel Cordi ſtudio immutatis. E

Serapium * *ex acida citrij ſucca. Ioannis Damaſceni.* XII.

* Acetoſitatis citri.

Æ*Stum & feruorem bilis flauæ,febriumq; ardentium & peſtilentialium, præſertim æſtatis conſtitutione peſtilente,ac vehementem ſitim potenter reſtinguit. Cor, ventriculum, & alia viſcera ab intemperie calida infirma,roborat. Ebrietati reſiſtit,vertiginemq; iuuat. Fit hoc modo. Succi citriorum acidi lib.12.in vaſe vitrato coquuntur igni prunarum lento,ad tertia partis conſumtionem. Dein per linteum rarum[1] ſine expreſſione colatur,& reſidere,donec clareſcat,permittitur. Clari ſucci[2] lib.7.percoquuntur ad iuſtam craſſitudinem,cum[3] Iulebi clari & purgati[4] lib.5. Aut ſi æſtas eſt,in ſale,donec aquoſa eius ſubſtantia conſumatur.*

ANNOTATIONES.

1 *Sine expreſſione.*) Niſi enim ſine vlla vi aut expreſſione coletur,vbi refrixerit,Serapium coagulatur. Nam hæc eſt Serapiorum fere ſimplicium ratio, vt ſucci reſidentia,aut coctione purgati,cum ſacchari certa portione clarificati & percocti in vſum condiantur. F

Cordus notatus.

2 *Lib.ſeptem.*) Cordus hic in medicamentario ſuo libro, præter omnium codicum fidem habet lib. ſex,& tamen hoc Serapium nihilominus ad Meſuæ filium auctorem refert. Vt mirari ſatis non poſſim, cur ad præſcriptum ipſius illud non conficiendum eſſe docuerit. Sed eſt hoc ipſum ei familiare,vt ad Meſuæ filium referat compoſitiones,nec ad illius præſcriptum conficiat.

3 *Iu-*

A *3 Iulebi clari & purgati)* Per hoc ipſum non intelligit, niſi ſaccharum in aqua competenti pura diſſolutum, ac cum albis ouorum clarificatum, & inſtar Iulebi coctum. Id enim vere eſt Iulebum clarum & purgatum. Iulebum clarum & purgatum

4 Lib. quinque) Et hoc loco Cordus a præſcripto Ioannis Damaſceni, cui tamen acceptum hoc Serapium, vt diximus, refert, diſcedens, Sacchari, lib. tres duntaxat recipit, quum iuxta proportionem ad lib. ſex ſucci, recipiendæ erant ſacchari lib. quatuor. Cordus notatus.

*Serapium * ex [1] acido limonum ſucco, XIII.* *De limonibus.

PRadicto non multo inferius, magis tamen refrigerans & penetrans. Cor & ſtomachum roborat, & ſpiritus reſolui prohibet, putrefactioni reſiſtit. Capit ſucci limonum inſtar citriorum cocti, & per linteum colati, ac clarificati, lib. ſeptem. Sacchari clarificati, lib. quinque. Percoquuntur ad iuſtam
B *conſiſtentiam.*

ANNOTATIONES.

1 Ex acido limonum ſucco) Sunt qui Serapium hoc præcedenti præferant, quod ſcilicet Limonum maior copia haberi poſſit, & potentius Citriis proprie dictis malis refrigerent. Serapia ex acido, vel dulci Aurantiorum ſucco.

Inſtar huius Serapii, etiam ex acido Arantiorum ſeu Aurantiorum malorum, item etiam e dulci ſucco, cum ſaccharo clarificato, Serapia confici poſſunt: vt non ſit opus ſeorſim eorundem referre compoſitiones. * Agreſta.

Serapium ex [1] omphacio, Ioannis Damaſceni. XIV.

IN magnis æſtibus ad ſitim reſtinguendam mirifice confert, vomitum & alui profluuium biliosum
C *ſiſtit, febribus ſuccurrit. Grauidarum etiam vomitum reprimit, ac earundem ventriculum firmat veneniſq; aduerſatur. Fit vt Serapium e ſucco citriorum: nempe ex Omphacii, coctione & reſidentia purgati, lib ſeptem, & ſacchari clarificati, lib. quinque, ad conſiſtentiam iuſtam percoctis.*

Serapium e pomis, Ioannis Damaſceni. XV.

COr imbecillum roborat: ob id ſyncopen, & cordis palpitationem ſanat. Accipit [1] pomorum dulcium, & acidorum ſucci, an lib. quinque. Coquuntur deſpumando ad dimidii conſumptionem: dein biduo reſidere permittuntur, donec clareſcant: poſtea colantur, & cum ſacchari lib. tribus, fiat Serapium.

ANNOTATIO.

1 Pomorum) E dulcibus eligenda ſunt noſtratia ſapidiſſima. Ex acidis, quæ Weinling (id eſt, vinoſa,
D Germani noſtri nominant. Efficacius erit, ſi poma dulcia augeas, quod illa odore cor magis roborant, & guſtui longe gratiora ſint. Acida ventriculum magis confirmant, ſitimque ſedant. Sunt qui huic ſucco nondum per reſidentiam purgato, immergunt ſericum crudum e recentiſſimo grano tinctorio (Chermes Mauri vocant) infectum, donec is rubeſcat, & cocci ac ſerici facultatem recipiat, quod vtrunque, ſericum nimirum, & granum tinctorium Arabibus vim cordis roborandi obtinere credatur. Errant autem plurimum, qui pannum ſericum ab infectoribus tinctum in Chermes accipiunt, propter aluminis, gallarum, arſenici, & aliorum venenatorum tincturæ panni huius neceſſariorum miſtam malignitatem. Accipitur autem interdum Chermes libra vna, & redacta in puluerem in libras quinque aquæ in æneo lebete igni ſuſpenſo, priuſquam feruere incipiat, iniicitur. Dein facta vna ebullitione ab igne remouetur. & libra vna ſerici crudi imponitur, vbi tantiſper relinquitur, donec ſuccum probe imbiberit. Poſtea exprimitur, eaque aqua in vſum adhibetur. Chermes.

Serapium e granatis acidis, Ioannis Damaſceni. XVI.

E *FEbres biliosas, & quæ ex pituitoſis flammam multam inuehunt, iuuat. Fit vt præcedentia: ita vt non ſit opus conficiendi modum ſeparatim referre.*

Serapium e granatis dulcibus, Ioannis Damaſceni. XVII.

SItim, tuſſim, pleuritidem iuuat. Fit vt præcedens.

ANNOTATIO.

1 Parum recte faciunt, qui Serapium e granatis parantes, dulcia cum acidis miſcent: quum ſeparatim iam ex dulcibus, nunc ex acidis tantum, vt oſtendimus, conficiendum ſit: quod acidorum, quam dulcium, alia ſit facultas. Nam Granatorum acidus ſuccus refrigerat, & humectat, ideoque febribus biliosis plurimum conducit. Dulcium autem ſuccus tuſſim inhibet, & humectando ſitim reſtinguit.

*Serapium ex * intybo ſatiuo, ſimplex. XVIII.* *Endiuia.

F *VAlet ad immodicum iecoris & aliorum nutritioni ſeruientium inſtrumentorum calorem, ac laterali maxime morbo conuenit. Habet ſucci intybi ſatiui latifolii vna feruefactione, dein reſidentia purgati, lib. octo Sacchari albiſſimi, lib. quinque, & dimidiam. Affunditur paulatim ſaccharo, ſi purum eſt, clarificato Si vero purum non eſt, ſucco diſſolutum coquitur, cumq; albuminibus purgatur, colatur, percoquitur in Serapium.*

Serapium ex intybo ſatiuo compoſitum, Gentilis. XIX.

VAlet ad immodicum iecoris, cordis, & aliorum nutritioni famulantiũ inſtrumentorũ calorẽ, & in ſumma ad omnẽ calidã intẽperiẽ. Soluit obſtructiones, & partes a calore debilitatas roborat.

Capit ſucci intybi ſatiui latifolii, ſucci[1] lichenis, an. lib. tres. Clarificentur prædicti ſucci ad ignem, vt expedit. Roſarum, violarum, lenticulæ aquaticæ, florum nymphææ, [2]polytrichi, an. vnc. dimidiam. [3] Capillorum Veneris, hordei repurgati, ſeminum frigidorum maiorum, an. vnc. vnam. Cum ſacchαro quod ſatis eſt, fiat ſerapium: & aromatiſetur cum ſantalorum alborum, rubeorum, berberis, ſeminum cydoniorum, ligni aloes, cinamomi, corticum citri, an. ſcrup. vnum. A

ANNOTATIONES.

Etſi non admodum mihi probetur hoc Gentilis Serapium; adeo vt facile omitti nobis potuerit: tamen quum non deſint forte, qui illo vti velint, non fuit prorſus nobis Meditamentarium librum ſcribentibus prætereundum.

Lichen. Polytrichum. Capillus veneris.

1 *Lichenis)* Hepaticam officinæ vocant, vt alibi fuſius oſtendimus.

2 *Polytrichi)* Per Polytrichum intelligit herbam, Trichomanes Dioſcoridi dictam.

3 *(Capillorum veneris)* Adiantum inaudire oportet, Dioſcoridi & aliis veteribus appellatum.

Serapium ex intybo ſatiuo compoſitum, incerti auctoris. XX.

* Bugloſſa.

*IDem quod præcedens poteſt. Accipis intybi ſatiui latifolii viridis, intybi ſatiui anguſtifolii, lichenis, borraginis, * echii, melyſſophylli, lactucæ, eupatorii, an. manipulum vnum. Seminum frigidorum maiorum, an. vnc. vnam. Santali albi & rubei, an. drach. vnam. Florum borraginis, meliſſophylli, roſarum, an. drach. tres. Coquantur in aqua ſufficienti, colato adiiciatur ſucci intybi ſatiui latifolii reſidentia purgati; lib. vna. Succi granatorum, vncia tres. Sacchari, lib. quatuor. Percoquantur ad Serapii conſiſtentiam.*

* Cichorio.

*Serapium ex * Intybo ſylueſtri, cum Rheobarbaro, Nicolai Florentini. XXI.*

COnfert maxime ictero laborantibus ex obſtructione lienoſis, & nephriticis: in ſumma, ad iecoris & lienis obſtructiones tollendas efficax aduerſus omnem materiam venenatam, & in febre peſtilentiali. Corroborat cor, & inſtrumenta nutritioni famulantia, expurgat per vrinas, & deiectionem alui, excitat appetentiam, & inducit ſomnum, refrigerat nonnihil, & obſtructiones citra vehementem calefactionem aperit. Recipit intybi [1]ſatiui & ſylueſtris, cichorii, [2]taraxacon, an. manipulos duos. [3]Cicerbitæ, hepaticæ, ſcariolæ, lactucæ, fumi terræ, lupulorum, an. manipulũ vnum. Hordei x integri, halicacabi, an. vncias quatuor Glycyrrhizæ, [4]capillorum veneris, [5]aſpleni, polytrichi, adianthi, caſſuthæ, an drach ſex. Radicum fœniculi, apii, aſparagi, an vncias duas. Coquantur in aqua ſufficienti, & colentur: dein cum ſaccharo albo clarificato fiat Serapium, & pro vnaquaq; eius libra inter coquendum adiiciantur Rhei barbari ſelecti, drach. quatuor. Spicæ nardi, ſcrup. quatuor Colligato in linteolo raro, quod crebro, dum conſiſtentiam iuſtam nanciſcatur Serapium, exprimatur. D

Hac compoſitione pharmacopœi vti nõ debẽt, ſed ea quã ad finem Annotationum ſubiiciemus.

ANNOTATIONES.

Etſi Serapium hoc conſtat ex multis ſimplicibus medicamentis, nec autori ipſi, vt arbitror, nec pharmacopœis ſatis cognitis, nullaque methodo conſtructum eſt, tamen nihilominus hodie a multis paratur. Verum quam recte, facile prudentes iudicare poſſunt. Præſtaret, in tanta præſertim ſerapiorum, quæ in omnibus officinis proſtant, copia, hoc & ſimilia prorſus deſiderari, quam conſueto more parata habere. Vt igitur imperiti ſimplicium pharmacopœi in hoc conficiendo Serapio non errent, de quibuſdam ſimplicibus noſtram ſubiiciamus cenſuram oportet.

Nicolus Florentinus ſimpliciũ imperitus.

1. *Intybi ſatiui & ſylueſtris.)* Hic principio omnibus apparet, Nicolum hunc Florentinum nullam prorſus ſimplicium cognitionem habuiſſe. Siquidem nemo vnquam aliorum recentiorum Endiuiam ſylueſtrem, vt ille, nominauit. Hoc vero ſecutus Græcos fecit, qui Intybum vocant, quam Barbari Endiuiam. Vox enim eſt corrupta, & ex Intybo voce deprauata nata. Sed quum Intybum ſatiuum, vel, vt Nicolus loquitur, Endiuia domeſtica ſit gemina: latifolia, quæ non eſt niſi Endiuia hodie nominata: & anguſtifolia, quæ a medicis nunc Scariola vocatur: melius erat Nicolaum dixiſſe, Endiuiæ domeſticæ vtriuſque & poſtea Scariolæ nullam feciſſe mentionem. Quanquam ſuſpicio eſt, illum per Scariolam intellexiſſe Lactucam ſylueſtrem. Præterea quum Endiuia ſylueſtris non ſit niſi Cichorium, bis vnius ſimplicis, tanquam diuerſi, non ſine riſu eruditorum, & magna pharmacopœorum confuſione, mentio ab eo facta eſt. Atque is primus eſt Nicoli in hoc Serapio error. E

Taraxacon.

2. *Taraxacon.)* Species eſt Seridis ſylueſtris, aut Hedypnoidis Plinii: Dens leonis, & Roſtrum porcinum vulgo vocatur.

Cicerbita.

3. *Cicerbitæ.)* Ita cum Cordo legendum eſſe puto: non Cucurbitæ, vt nonnulli codices habent, nam non eſt veriſimile inter herbas Nicolum connumeraſſe fructus. Eſt autem Cicerbita non niſi Sonchus, quo hactenus officinæ nonnullæ pro Endiuia vſæ ſunt: vt alibi fuſius docuimus. Ita multis hactenus erroribus implicatæ officinæ fuerunt. F

x *Hordei integri)* Quia magis detergit.

Capillus veneris.

4 *(Capillorum veneris)* Capillum veneris non eſſe niſi Adiantum, alibi monſtrauimus. Hic tamen Nicolus, non ſine magna confuſione pharmacopœorum, diuerſum ab Adianto facit. Nam paulo poſt eius tanquam diuerſi meminit. Et ne quiſpiam dicat, per Adiantum, nigrum: per capillum vero veneris album intellexiſſe Nicolum, impedit quod in plurali dixit Capillorum: hac ratione vtrunque capillum ve-

neris

A neris innuens, adeoque ſibiipſi memorandi deinceps Adianti occaſionem præcidens. Vt is ſit alter Nicoli error non leuis.

3 *Aſplem, polytrichi)* Per aſplenum, Ceterach officinis: per Polytrichum autem Trichomanes Dioſcoridi appellatum, inaudiendum eſſe, antea monuimus.

Aſplenum. Polytrichum.

4 *Adianti)* Abundat in compoſitione, quod antea vtriuſque capilli Veneris facta ſit mentio. Niſi quod forte per Adiantum, Rutam murariam dictam intellexerit. Erit igitur huius Serapii hæc legitima compoſitio. Recipit Intybi ſatiui vtriuſque, cichorii, taraxaconis, ana manipul. duos. Cicerbitæ, lichenis, ſiue hepaticæ vocatæ, lactucæ ſatiuæ & ſylueſtris, fumariæ, lupulorum, ana manipulum vnum. Hordei integri, halicacabi, ana vncias quatuor. Glycyrrhizæ, adianti albi & nigri, aſpleni, trichomanis, ſaxifragi Plinii ſiue rutæ murariæ, caſſuthæ, ana drachmas ſex. Radicum fœniculi, apii, aſparagi, ana vncias duas. Polypodii, vnciam vnam. Paſſularum, prunorum damaſcenorum, ana vnciam vnam. Florum Bugloſſi, echii, violarum, ana pugillum vnum. Seminum cucumeris, cucurbitæ, melonum, ana drachmas duas. Coquuntur in aqua ſufficienti, colantur cum ſaccharo clarificato: & rurſus colatum percoquitur in Serapium, confricando in ſingulis eius libris inter coquendum Rhei barbari ſelecti, drachmas quatuor, ligatas in linteolo raro, cum Spicæ nardi ſcrupulis quatuor. Præſtaret tamen vniuerſam Serapii huius ſtructuram in hunc modum digerere. Accipit radicum fœniculi, apii, aſparagi, ana vncias duas. Glycyrrhizæ, vnciam vnam. Intybi ſatiui vtriuſque, cichorii, taraxaconis, ana manipulos duos. Cicerbitæ, lichenis ſiue hepaticæ, lactucæ ſatiuæ & ſylueſtris, fumariæ, lupulorum, ana manipulum vnum. Hordei integri, ſeminis halicacabi, ana vncias quatuor. Adianti vtriuſque, aſpleni, trichomanis, ſaxifragi Plinii, caſſuthæ, ana drachmas ſex. Ceterum vt hoc etiam adiiciamus, rhabarbarum in linteo raro ligatum leuiter decoquendum, vel in calido ſerapio infundendum, exprimendumque leuiter. Aliis prædicta omnia coquuntur in aquæ fontanæ menſuris duabus, vſque ad alterius conſumptionem. In qua per noctem maccrantur Rheibarbari ſelecti, drachmæ decem. Spicæ nardi, drachma vna in linteo raro colligatæ. In alio linteo foliorum Senæ Alexandrinæ, vnciæ duæ, & rurſus in alio linteo Agarici optimi, vnc. vna. Zingiberis, drach. dimid. Mane exprimuntur, & adiiciuntur Sacchari albiſſimi libræ duæ, & coquuntur rurſus ad Serapii cõſiſtentiam. Sunt vt obiter moneam, qui ſemina frigida maiora dicta adiiciunt.

Legitima Serapii ex Cichorio cum Rhabarbaro compoſitio.

B

C

Serapium e cichorio, Gulielmi Placentini. XXII.

Eiuſdem cum priore facultatis. Habet cichorii, manip duos. Foliorum borraginis, echii, lactucæ, violarum, intybi ſatiui, anguſtifolii, oxalidis, [1] *taraxaconis, an. manip. vnum. Rheibarbari ſelecti, drach. duas. Herbæ tritæ coquuntur in lib. duabus aquæ, ad tertiæ partis conſumptionem: colantur. Adduntur expreſſo ſacchari lib duæ. Clarificatur, & iterum colatur. Redditur igni, & adiicitur, Rheibarbarum in puluerem tritum, in linteolum rarum ligatum, & ſæpe confricatur, donec percoctum Serapium erit.*

D

ANNOTATIONES.

Et hoc adiicere placuit ſuperioribus, veluti ſimplicius: vt ſi quis hoc nomine eo magis vti vellet, in promptu compoſitionem haberet.

1 *Taraxaconis)* Alii Bariſoſæ legunt, herbam hoc nomine intelligentes, quæ vulgo Battiſeuda, & Flos frumentorum dicitur. De qua in hiſtoria Cyani tomo 2. noſtrorum de Stirp. hiſtoria comment. multa diximus. Nihil autem refert vtram ex iis herbam huius Serapii compoſitionem indas. Ambæ enim refrigerant.

Oxoſaccharum ſimplex, Nicolai Myrepſici. XXIII.

E *Confert* [1] *ad febres tertianas, duplices tertianas, ardentes, lipyrias, & hecticas. Capit aceti vncias quatuor. Succi mali punici acidi, vnc. octo. Sacchari albi & puri, lib. vna. Coquuntur lento igne ad Serapii conſiſtentiam.*

ANNOTATIO.

1 *Ad febres tertianas)* Bilis enim feruorem & ferociam exſtinguit, eamque euincit ac concoquit.

Oxoſaccharum compoſitum, [1] *Actuarii. XXIV.*

Concalefacta corpora potum iuuat. longis iam febribus, quas ſanguis aut bilis creauit, & calori iacineris auxilio eſt, & lienem ab obſtructione liberat. Accipit corticum radicum fœniculi, apii, inty bi ſatiui vtriuſque, an. vnc duas. Coquuntur in aceti lib tribus, ad lib. vnius conſumptionem deinde expreſſum cum ſacchari, lib. duabus percoquitur, dum Serapii craſſamentum conſequatur.

ANNOTATIO.

F 1 *Actuarii)* Hoc, quia ſimplicius eſt, quam id quod ex Nicolao (quanquã nec in Latinis nec in Græcis codicibus habetur,) afferunt: placuit hoc loco, altero omiſſo, referre, vt deinceps pharmacopœi, præterito eo quod ad Nicolaum defertur, hoc potius compoſito oxoſaccharo vtantur.

Serapium * [1] *zizyphorum, Ioannis Damaſceni. XXV.*

* De iuiubis.

Confert raucitati, tuſſi, pleuritidi. Recipit Zizyphorum numero [2] *ſexaginta. Violarum, ſeminis maluæ. ana* [3] *drach. quinque. Capilli veneris, vnciam vnam. Seminis cydoniorum, papaueris,*

mel:nis, lactucæ, tragacanthæ, an drach. tres. Glycyrrhizæ,[4] hordei mundati, an. drach. octo, coquuntur cum aqua fontana lib.[5] quatuor, & ſacchari lib.[6] duabus ad Serapii conſiſtentiam. A

ANNOTATIONES.

Serapium iuiubinũ duplex. Simplex. Compoſitum.

1 *Zizyphorum)* Iuiubinum vulgus medicorum & pharmacopœorum appellat: illiſq; duplex exſiſtit, ſimplex & compoſitum. Simplex, ſupra inter Zulapia recenſuimus: Compoſitum eſt, quod iam deſcribimus.

2 *Sexaginta)* Ita plane legendum: & non, vt nonnulli codices habent, lib. decem. Nam fieri haud poſſet, vt decem Zizyphorum libræ in aquæ libris quatuor commode coquerentur. Atque is error ex imperitia librariorum irrepſit, qui ex numero lx. qui ſexaginta denotat, fecerunt lib. x. inter l & x interponentes coma, in hunc modum, l.x. & legerunt lib. x. Ita ex notis ponderum & numerorum plures promanare errores ſolent, vt præſtaret tum veteres, tum recentiores Medicos ſuas compoſitiones non per notas pōderum & menſurarum, ſed potius integris verbis exaraſſe, vt nos fecimus. B

3 *Drachmas quinque)* Et hoc in loco nonnulli codices falſo legunt vncias quinque.

Hordeum mundatũ.

4 *Hordei mundati)* Ita vocant, quod a ſuis corticibus eſt repurgatum, aut cortice ſuo nudatum. Hoc enim abſtergendi facultatem cum ſuo cortice exſuiſſe, ac leniendi aut lubricandi aluum vim retinuiſſe putant.

5 *Lib. quatuor)* Quæ ad dimidias, vt in aliis quoque Serapiis fieri ſolet, coquuntur. Præſtat autem aquę fontanæ libras ſex accipere, vt Serapio gratia addatur. Aqua enim aucta, facilius colatur, colatumq; decoctione ipſa minus mucilaginoſum, craſſumque, adeoque gratius redditur.

6 *Libris duabus)* Colatum rectius & expeditius ad Serapii conſiſtentiam cum vna, quam duabus libris, percoquitur.

Serapium e papauere[1] ſimplex, Ioannis Damaſceni. XXVI. C

ADuerſus tenuis humoris, a capite in thoracem & pulmonem, deſtillationem: frigore enim ſuo ſiſtit, humoremque incraſſatum fluxioni ineptum reddit, & ſimul cogendo expuitioni abdem, tuſſim ſiccam, gutturis & faucium aſperitatem confert. Sitim reſtinguit, ſomnumque conciliat. Habet[2] capitum papaueris albi & nigri, an drach. ſexaginta. Coquuntur in lib. quatuor aquæ[3] pluuialis, ad conſumptionem lib.[4] vnius & dimidiæ, & cum ſacchari albi, & penidiorum an.[5] vnciis quatuor, ad Serapii craſſitudinem percoquuntur.

ANNOTATIONES.

1 *Simplex)* Quo frequentius vtuntur, quam ſequenti compoſito. Recte autem ſimplex appellatur, quod præter capita papauerum nihil recipiat.

Capita papauerum recentia. Pluuialis aqua.

2 *Capitum papaueris)* Recentiorum ſcilicet, quia frigidiora ſunt, & diu minus coqui deſiderant quam ſicca. D

3 *Pluuialis)* Quæ certe, Galeno lib. 7. de compoſ. med. local. cap. a, teſte, aliquid in ſe adſtringens habet, adeoque ad ſiſtendas deſtillationes commodior exſiſtit.

4 *Libra vnius & dimidiæ)* Codices nonnulli legunt lib. duabus. Verum quum recentia eſſe debeant capita, ſatis erit ſi ad conſumptionem vnius librę, vel vnius & dimidiæ coquantur. Sicca tamen ſi fuerint, ad dimidias, id eſt, duarum librarum conſumptionem coqui poſſunt.

5 *Vnciis quatuor)* Falſo quidam codices legunt, drach. quatuor. Nam ſi largo ſaccharo, nempe libra vna aut etiam maiore menſura condias, gratius erit diutiusque ſuas vires ſeruabit, licet cum pauciore ſaccharo ſit efficacius.

Serapium e papauere compoſitum, Ioannis Damaſceni. XXVII. E

AD tuſſim ſiccam, tabem, deſtillationem inſomnia cauſſam, in ſumma ad prædicta efficacius. Capit papaueris albi &[1] nigri, an. drach. quinquaginta.[2] Adianthi albi, drach. quindecim. Glycyrrhizæ, drach. quinque. Zizyphorum, numero triginta. Seminis lactucæ, drach. quadraginta. Seminũ maluæ & cydoniorum, an. drach ſex. Coque in lib. quatuor aquæ ad dimidii conſumptionem, colatũ cum ſacchari & penidiorum[3] vnciis octo percoquito in Serapium.

ANNOTATIONES.

Rubrum papauer.

1 *Nigri)* Quidam codices, rubri pro nigri legunt, nullo diſcrimine. Quanquam enim nigri legitima ſit lectio: tamen ſi rubrum quis papauer, quod non eſt niſi Rhœas papauer apud Dioſcoridem, accipiat, nihil delinquet: quod illi quoque ſit refrigerandi & ſomnum conciliandi facultas. F

Adiãtum album.

2 *Adianthi albi)* Capillum veneris nominat filius Meſuæ.

3 *Vnciis octo)* Et hic nonnulli codices perperam habent, drach. octo. Ceterum, ne id ſilentio tranſeam, vtimur his Serapiis papauerinis ad alui profluuium & dyſenteriam, quæ ex bilioſi humoris & acris fluxione excitatur.

Serapium myrtinum ſimplex, Ioannis Damaſceni. XXVIII.

VEntriculum, atque omnia alia viſcera firmat. Contra ventris profluuia & dyſenteriam valet, menſtrua ſupprimit, tuſſimq; a calidis & tenuibus humoribus excitatam ſanat. Accipis[1] ſucci baccarum myrti, lib. 12. Coquuntur in vaſe vitrato, lento igne ad tertiæ partis conſumptionem, deinde colantur: & reſidere, donec clareſcant permittuntur. Clari ſucci[2] lib. 7. affunduntur ſacchari clarificati[3] lib. 5 Percoquũtur lēto igni in Serapiũ. Vel ſi æſtas fuerit, inſolatur, quoad aquoſa pars cōſumatur.

ANNO-

A ANNOTATIONES.

1 *Succi baccarum myrti)* Qui vtique in Germania noſtra, vt in iis, quibus Myrtus pronenit regionibus, haberi non poteſt. Quapropter vt Serapium hoc noſtri pharmacopœi e bacci myrtis in aqua maceratis & coctis, parent neceſſe eſt. Sed hac ratione paratum ſit imbecillius. Sunt tamen qui ad præſentis Serapii compoſitionem ſucco baccarum ſylueſtris Germanici myrti vtuntur. De quo tomo altero noſtrorum de ſtirpium hiſtoria commentariorum diximus.

2 *Lib. ſeptem)* Ita omnia Ioannis Damaſceni exemplaria legunt: vt mirum ſit, Valerium Cordum cō-tra horum omnium fidem legere, lib. octo. Cordus notatus.

3 *Lib. quinque)* Vt antea plus, nempe octo, non ſeptem libras vſurpauit Cordus: ita nunc minus, libras videlicet quatuor, præter omnium codicum fidem, accipit.

Serapium myrtinum compoſitum, incerti auctoris. XXIX.

B *PRofluvium ventris ſiſtit, etiam diuturnum, & ſanguinis exſcreationem compeſcit. Recipit baccarum myrti, drach. viginti. Roſarum rubearum, ſantalorum rubeorum & alborum, ſumachii, balauſtiorum oxyacantha, an.*[1] *drach. quindecim. Meſpilorum, drach.*[2] *quinquaginta. Aqua fontana, lib. octo. Coquuntur omnia ad conſumptionem medietatis. Colato adiiciuntur ſucci granatorum, ſucci cydoniorum. an.*[3] *vncia ſex. Sacchari clarificati lib.*[4] *tres. Percoquuntur ad Serapii conſiſtentiam.*

ANNOTATIONES.

Etſi incerti auctoris ſit hoc Serapium, tamen in dictis vitiis magnæ eſt efficaciæ: ideoque parari a pharmacopœis debet, præſertim eo tempore, quo dyſenteria populariter vagatur.

1 *Ana drach. quindecim)* Hic Cordus geminat pondus, contra fidem omnium codicum: nec eius rei vllam rationem reddit. Cordus errat.

C 2 *Drach. quinquaginta)* Et hic duplicato pondere, Cordus centum accipit drachmas.

3 *Vnciæ ſex)* Cordus hoc in loco quadruplum pondus accipiendum eſſe docet, nempe vniuſcuiuſq; ſucci libras duas.

4 *Lib. tres)* Cordus lib. quinq; habet. Quod monendum eſſe duxi, propter pharmacopœos, qui ex præſcripto eius hodie omnia fere conficiunt medicamenta.

Serapium e ſucco oxalidis, Ioannis Damaſceni. XXX.

FEbribus bilioſis, & peſtilentibus ſalubre eſt, Cordis & ventriculi flammeum igneumue calorem exſtinguit, ipſaque roborat. Habet ſucci oxalidis purgati, lib. tres. Sacchari clarificati. lib. duas. Coquuntur in Serapii conſiſtentiam.

Serapium e ſucco borraginis. XXXI.

D *COr roborat, lætitiam generat, ſyncopi confert: & idem quod ſaccharum borraginatum poteſt. Capit ſucci borraginis per linteum colati & clarificati. lib. tres. Sacchari, lib. duas. Coquuntur deſpumando in Serapium.*

ANNOTATIO.

Alii aliter componunt. Nam quidam etiam adiiciunt florum borraginis recentium contuſorum, & eos in aqua ſufficienti coquunt, atque colatum prædictis affundunt, & in Serapii conſiſtentiam percoquunt.

Serapium e[1] *ſucco * echii. XXXII.* * Bugloſſi.

COrroborare, lætitiamque generare[2] *creditur. Fit, vt præcedens.*

ANNOTATIONES.

1 *Succo Echii)* Bugloſſum officinæ vocant. Difficulter autem ex Echio tuſo ſuccus exprimitur, vtpote qui lentus eſt: quapropter integra nocte in frigido loco collocandus, & poſtridie tandem exprimen- Echium
E dus, & cum oui albuminibus clarificandus.

2 *Creditur)* Nam reuera eam facultatem non habet, ſed illam potius, quam ſupra in Saccharo Echii indicauimus.

[1] *Oxymeli ſimplex * Galeni. XXXIII.* * Lib 4. de tuen. ſani.

HVmores craſſos, lentos ac pituitoſos in ventriculo & venis incidit, extenuat, & abſtergit: atque adeo obſtructiones tollit. Sputum educit, ſpiritumq; faciliorem reddit. Si tamen eo immodice vtaris,[2] *inteſtina radit, neruoſa lædit, tuſſimque excitat. Fit ex aceti*[3] *parte vna, mellis optimi*[4] *deſpumati partibus duabus, aquæ partibus quatuor. Primum autem mel & aqua*[5] *ſimul coquuntur, vbi probe deſpumata ſunt, addito aceto percoquuntur, ſemper quoq; deſpumando, ad Serapii craſſitudinē.*

ANNOTATIONES.

F 1 *Oxymeli)* Latinis Plinio nimirum lib. 14. cap. 17. ſonat acetum mulſum, quod ex aceto, melle, & aqua ſit compoſitum. Oxymeli.

2 *Inteſtina radit)* Quod Hippocrates etiam lib. 3. de victus rat. acut. morb. aphor. 33. indicauit.

3 *Parte vna)* Verbi gratia, aceti acerrimi lib. vna. Mellis optimi, lib. duabus. Aquæ fontanæ, lib. quatuor. Actuarius accipit aceti lib. viginti. Mellis, lib. quadraginta. Aquæ, lib. ſexaginta. Quod plane

in idem recidit, niſi quod maior omnium trium ſit quantitas. Hęc autem componendi ratio optima eſt. A
Nam quum vna omnibus menſura non placeat, quia hi acetoſius, illi mellitius magis ament, vt pro cuiuſque palato miſceri poſſit, præſtat imbecillius, quale eſt præſens, paratum habere: cui Medicus vtendi tempore, ſi opus erit, plus aceti addere poteſt: tantum nimirum, quantum mellis.

4 *Deſpumati)* Optimum quidem mel, minimum ſpumæ euomit, & breuiſſimo tempore coquitur: malum vero, multam egerit ſpumam, quo etiam diutius coqui debebit.

5 *Simul coquuntur)* Quouſque duæ ſcilicet libræ fuerint abſumptæ.

* Alias diureticũ. Oxymeli e quinque radicibus.

*Oxymeli * compoſitum, incerti auctoris. XXXIV.*

ALias, e quinque radicibus. Humores craſſos & pituitoſos incidit, extergit: ob id iecoris, lienis & renum obſtructiones aufert. Vrinam mouet, ſudoremque euocat. Accipit corticum radicum apii fœniculi, petroſelini, rusci, aſparagi, an. unc. duas. Seminis apii, & fœniculi, an. vnciam vnam. B *Omnia hæc in aquæ lib. duodecim, & aceti lib. vna macerantur, & ad dimidias coquuntur. Expreſſum poſt cum mellis optimi lib. duabus, ad Serapii conſiſtentiam percoquitur.*

ANNOTATIO.

Hoc eſt officinis vſurpatum Oxymeli compoſitum, & valentius eſt, quam Oxymeli de duabus radicibus.

Acetum ſcilliticum. XXXV.

EFficax ad incidendos ac diſcutiendos craſſos & lentos humores, gingiuas humore laxas & putreſcentes ſanat: eas enim reprimit, & firmat. Dentes mobiles ſtabilit. Oris putredines compeſcit, eiuſque odorem commendat fœtore illius diſſipato. Sedeſcit potu eius guttur, callum faucibus obducit, validioremque vocem & clariorem efficit. Datur ſtomachicis, ægre cibum concoquentibus: concoctionem enim iuuat. Comitialibus, vertiginoſis, melancholicis, calculoſis: item vuluarum ſtrangulationibus, lieni tumeſcenti, & iſchiadicis prodeſt. Admodum imbecillos recreat, & corpus ſanũ C *reddit, bonumque colorem præbet. Viſum acuit, & difficilem auditum, inſtillatum iuuat. In ſumma, ad omnia efficax eſt, demptis internis exulcerationibus, doloribus capitis & neruorum vitiis. Conficitur hoc modo. Scilla candida repurgata, in taleolos ſeu[1] laminas ligneo cultello conciditur, & filo [2]traiecta [3]ſegmenta modicis interuallis, ne ſe contingant, [4]quadraginta diebus in vmbra ſiccantur. Sumitur deinde[5] ex ea lib. vna & in optimi aceti lib. octo, in vaſe vitrato ſtricti orificii bene obſtructo demittitur, & ſeptenis diebus in ſole madeſcit. Poſt id tempus ſcilla eximitur, & expreſſa abiicitur. Defecatum acetum transfunditur, & reponitur.* D

ANNOTATIONES.

Cor. Cortex.

1 *Laminas)* Ioannes Damaſcenus filius Meſuæ eligit eas, quæ inter centrum ſiue cor & corticem externum, ſeu ſuperficiem mediæ ſunt: propterea, vt quidam arbitrantur, quod partes in ſuperficie conſtitutæ ſint nimis ſiccæ. Ad centrum vero ſitæ, nimis humidæ. Et verum certe eſt, quod aridæ tunicæ (ita enim Plinius lib. 20. cap. 9. appellat) in ſuperficie poſitę, tanquam nullius momenti ſint abiiciendæ: & ſumendum reliquum, quod e viuo eſt. Centrum etiam ſeu medium Scillæ, vnde germen enaſcitur, etiam abiiciendum erit.

2 *Filo traiecta)* Acu lignea Ioannes Damaſcenus traiicit, ne ferrum tangat, quo venenari opinatur. Nã contrahit a ferro venenatam quandam rubiginem. Quo nomine, ligneo quoque cultro in laminas, ſeu taleolos concidenda ſcilla erit.

3 *Segmenta)* Filo ſcilicet ſuſpenſa. E

4 *Quadraginta diebus)* Non enim ob tenacem ſuccum, quem habent, ſitumque facile contrahunt, præſertim ſi ſe contingunt, in vmbra facile ſiccantur.

5 *Deinde ex ea)* Scillæ arida fruſta intellige pendentia.

Oxymeli ſcilliticum ſimplex, Ioannis Damaſceni. XXXVI.

HVmores craſſos, lentos, frigidos, eradicatu difficiles extenuat, incidit & abſtergit: ideoq; ad ciendum vomitum efficax. Dentes vacillantes ac mobiles firmat, & oris ſuauitatem efficit. Ab illius vſu caueant tabidi, & febribus acutis laborantes. Fit ex aceti ſcillitici, lib. duab. Mellis deſpumati, lib. tribus. Percoquuntur deſpumando ad Serapii conſiſtentiam. F

Oxymeli ſcilliticum compoſitum, eiuſdem. XXXVII.

ID potentius multo incidit, tenuat, terget, obſtructa aperit, in diuturnis quartanis, & quotidianis, quam oxymeli de radicibus. Recipit radicum apii, fœniculi, petroſelini, rusci, aſparagi, an. unc. duas. Seminum apii, fœniculi an. vnciam vnam. Omnia hæc in aqua lib. duodecim, & aceti ſcillitici lib. vna macerantur, & ad dimidias coquuntur. Expreſſum poſt cum mellis optimi libris duabus, ad Serapii conſiſtentiam percoquitur.

Serapium eſtichade ſimplex, Ioannis Damaſceni. XXXVIII.

IVuat omnes cerebri & neruorum affectus frigidos, nempe neruorum reſolutionem, epilepſiam, conuulſionem, tremorem, & ſimiles. Deſtillationibus a capite in thoracem, quas frigidus excitauit humor,

A *mor, conducit, ventriculumque firmat. Habet florum ſtichadis, drach triginta. Thymi, calaminthæ, origani, an, drach. decem. Aniſi, drach. ſeptem. Paſſarum vuarum repurgatarum, vnc. quatuor. Coquuntur in lib. octo aqua, ad duarum conſumtionem. Colato mellis optimi lib. quinque adiiciuntur, & iterum coquuntur ad Serapii craßitudinem: quod conditur cum cinamomi, calami odorati, Zingiberis, an. drach. vna, & dimidia. Ligata in panno raro, in Serapio appenduntur.*

Serapium e ſtichade compoſitum, Eiuſdem. XXXIX.

IDem quod precedens efficit. Capit florum ſtichadis, drach. triginta. Thymi, calaminthes, origani, ana drach. decem. Aniſi, pyrethri, ana drachmas ſeptem. Piperis longi. drach. tres. Zingiberis, dr. duas. Vuarum paſſarum repurgatarum, vncias quatuor. Coquuntur in lib. octo aqua, ad duarum B conſumtionem. Colato adduntur mellis puri lib. quinque, & rurſus coquuntur ad Serapii conſiſtentiam. Id conditur cinamomi, calami odorati, ſpicæ nardi, croci, Zingiberis piperis nigri, & longi, ana drach. vna, & dimidia. Ligata in panno raro ſericoue, in Serapio craßiuſcule contuſa appenduntur.*

*Serapium bizantinum, ſine * aceto, Ioannis Damaſceni. XL.*

* Alias ſimplex.

H*Vmores craſſos & lentos incidit atque extenuat, obſtructionẽ aufert, ac morbo regio ſuccurrit. Accipit ſucci intybi ſatiui latifolii, & apii, ana lib duas. Succi lupi ſalictarii, & echii hortenſis vel ſylueſtris, an. lib. vnam. Ferueſiant ſemel, deſpumentur, & purgentur. Eius ſucci clarificati lib. quatuor, igne lento coquuntur cum ſacchari lib duabus & dimidia in Serapium.*

*Serapium byzantinum * cum aceto, Eiuſdem. XLI.*

* Alias compoſitum.

C E*Fficacius eſt priori. Recipit ſucci intybi ſatiui latifolii, & apii, an. lib duas. Succi lupi ſalictarii, & echii ſatiui vel ſylueſtris, an. lib. vnam Iam dictis ſuccis incoquuntur, Roſarum, vnciæ duæ. Glycyrrhizæ, vnc. dimidia. Spicæ nardi, drach. dua. Seminum aniſi, fœniculi, apii, ana drach. tres. Colantur & clarificantur. Claro adduntur aceti lib. dua. Sacchari albißimi, lib. dua, & dimidia. Percoquuntur in Serapium.*

Serapium ex eupatorio, Eiuſdem. XLII.

V*Entriculum & iecur roborat, ac frigidis iecoris vitiis, & eiuſdem obſtructionibus, aqua inter cutem incipienti, maloque corporis habitui ſuccurrit. Humores craſſos incidit & extenuat, & per vrinas expurgat, flatus diſſipat, & hypochondriorum tenſionem demolitur. Habet radicum apii, fœniculi, intybi ſatiui, latifolii, an. vncias duas. Glycyrrhizæ, florum iunci odorati, caſſuthæ, abſin-* D *thii, roſarum, an. drach. ſex. Adianti, [1] ſpinæ albæ, & [2] Arabicæ, florum aut radicum echii, aniſi, fœniculi, eupatorii, an. drach. quinque. Rhabarbari, maſtiches, an. drach. tres. Spicæ nardi, aſari, folii, an. drach. duas Coquuntur in aqua lib. octo, ad tertiæ partis conſumtionem, & cum ſacchari clarificati lib. quatuor, & ſuccorum apii & intybi ſatiui latifolii, an. lib. duabus. Percoquuntur in Serapium.*

ANNOTATIONES.

1 *Spinaalb.*) Officinæ hactenus barbara voce vſæ, Bedeguar appellarunt. Debeot autem, vt lib. 1. dictũ eſt, in penuria veræ ſpinæ albæ vti noſtrate, quam tomo primo noſtrorum de Stirpium hiſtoria commentariorum deſcripſimus & pinximus.

Spina alba.

E 2 *Arabicæ*) Suchaham itidem barbara appellatione nominaot officinæ. Quum vero hodie incognita ſit Arabica ſpina, pro ea albam vſurpare oportet. Geminandum igitur hoc in loco eius pondus, & accipiendæ drachmæ decem.

Spina Arabica.

3 *Eupatorii*) Ioannis nimirum Damaſceni, filii Meſuæ. Quanquam ſi etiam Græcorum, quod iecoris roborandi, & tollendi obſtructiones facultatem obtinet, vſurpetur in alterius penuria, nihilo deterius Serapium futurum eſt. Meſuæ tamen Eupatorium ad tollendas obſtructiooes multo eſt efficacius, & bilẽ magis per inferna deturbat, præſertim ſi Graciola vocata herba pro Eupatorio vſurperur, quæ Centaurii miooris ſpecies eſt. Verum autem Meſuæ Eupatorium, eſt Ageratum Dioſcoridis, vt io noſtris de Stirp. hiſtoria commentariis demonſtrauimus.

Eupatorium.

Serapium e glycyrrhiza, Eiuſdem. XLIII.

F T*Vßim antiquam iuuat, thoracem & pulmones expurgat, pleuritidique auxiliatur. Calefacit, incidit, tenuat, terget, expurgat, lenit, ſiccat. Capit glycyrrhizæ, vncias duas. Adianti, vnciam vnam. Hyſſopi, vnc. dimidiam. Horis 24. in aqua lib. quatuor macerantur, dein coquuntur ad dimidias Expreſſo adiiciuntur mellis optimi, ſacchari, [1] penidiorum, an. vnc. octo. Stillatitii roſarum liquoris, drach. ſex. Percoquuntur in Serapii conſiſtentiam.*

ANNOTATIO.

1 *Penidiorum*) Penidia ex puriſſimo ſaccharo eſſe debent, ne colaturæ negotium faceſſant. Hoc eſt, ſaccharum in penidiorum conſiſtentiam percoctum, & piſtillo ligneo probe tritum immiſceri debet.

Serapium ex Hyſſopo, Eiuſdem. XLIV.

A*D aſthma, tuſſim, aliaque thoracis vitia efficax eſt, humoresque exſcreatu difficiles extenuat, &*

educit. Potenter obſtructiones liberat, & hypochondriorum dolores lenit. Accipit hyſſopi, radicum apii, fœniculi, petroſelini, glycyrrhizæ, an. drach. decem. Hordei repurgati, vnciam dimidiam. Seminum maluæ, & cydoniorum, tragacanthæ. an. drach. tres. Adianti, drach. ſex. Zizyphorum, myxorum, an. numero triginta Vuarum paſſarum purgatarum, drachmas duodecim. Ficuum ſiccarum, palmularum pinguium, an. numero decem. Coquuntur omnia in lib. octo aqua, quoad quinque ſuperſint. Expreſſum cum [1] penidiorum alborum lib. duabus percoquatur in Serapium. A

ANNOTATIO.

Penidia alba.

1 *Penidiorum alborum)* Sic autem vocat; quæ ex ſaccharo albiſſimo & puriſſimo facta ſunt: non ex craſſo & pingui, vel rubro cum amylo, & ſublito marmore butyro. Nam ſic facta penidia ægre, vt dictum eſt, colantur, & impurum ingratumque Serapium reddunt.

Serapium e [1] praſſio, Eiuſdem. XLV. B

Thoracem & pulmonem expurgat: ideoque eorundem diuturnis vitiis, & a frigido tenacique humore excitatis, atque eradicatu difficilibus ſuccurrit. Hinc ſenibus & aſthmaticis plurimũ conducit. Recipit praſſii, vncias duas. Hyſſopi, adianti, an. drach. ſex. [2] Glycyrrhizæ, vnciam vnam. Calaminthes, aniſi, radicum apii, & fœniculi, an. drach. quinque. Iridis. ſeminum maluæ & fœnigræci, ana drach. tres Seminis lini & cydoniorum, an. drach. duas Vuarum paſſarum purgatarum, [3] vncias duas. Ficuum ſiccarum pinguium, numero quindecim. Coquuntur in lib. decem aquæ ad dimidias. Expreſſum percoquitur cum [4] penidiorum & mellis deſpumati an. lib. duabus in Serapium.

ANNOTATIONES.

1 *Praſſio)* Græca voce ita hodie etiam appellant officinæ, quum illis potius Serapium e marrubio nominandum eſſet. Viride autem maxime accipiendum. C

2 *Glycyrrhiza)* In nonnullis codicibus deſideratur. Tamen quum ad affectus thoracis plurimum conferat, recte cum aliis huius Serapii compoſitionem ingreditur. Qui glycyrrhizam omittunt codices, legunt, hyſſopi, adianti, ſiue capilli Veneris, an. vnc. vnam.

3 *Vncias duas)* In quibuſdam exemplaribus eſt vnciæ quinque. Sed nos plurium codicum lectionem ſecuti ſumus.

4 *Penidiorum)* In aliquibus codicibus ſeparatim legitur, Penidiorum, lib. vna. Mellis deſpumati, libris duabus.

Serapium e calamintha, Eiuſdem. XLVI.

Lienoſis, & aliis qui ex humoribus craſſis ac lentis obſtructione laborant, aſthmaticis, & diutina tuſſi affectis, retentiſque menſibus ſuccurrit. Senes quoque, & durũ lienem iuuat. Habet calamintha [1] domeſtica & ſyluestris, an. vnc. duas. Liguſtici, dauci, floris iunci odorati, an. drach. quinque. D *Vuarum paſſarum purgatarum, lib. dimidiam. Coquuntur in lib. ſex aquæ ad dimidias. Expreſſum percoquitur cum mellis optimi lib. duabus ad Serapii conſiſtentiam.*

ANNOTATIO.

Calamintha domeſtica & ſylueſtris.

1 *Domeſtica & ſylueſtris)* Per domeſticam, vel eam quæ nobis peregrina eſt, & in hortis iam plantatur, & cultis in locis prouenit: per ſylueſtrem autem, montanam noſtram, quæ in incultis naſcitur, aut certe eam, quæ alio nomine pulegium ſylueſtre dicitur, intelligendam eſſe cenſemus. Vtriuſq; effigiem, & aliorum quoque generum in commentariis noſtris de Stirpium hiſtoria offendent ſtudioſi.

Serapium e mentha [1] maius, Eiuſdem. XLVII.

Ventriculum frigidum roborat, eiuſque concoctionem iuuat, vomitum nauſeamque reprimit, ſingultum ſanat, alui fluorem a frigidis humoribus natum ſiſtit. Capit ſucci cydoniorum, [2] vinoſorum ſiue acido dulcium, & dulcium, ſucci granatorum acidodulcium, & dulcium an lib. vnam, & dimidiam. [3] In illis horas 24. macerantur [4] menthæ ſiccæ lib. vna & dimidia. Foliorum roſarum, vncia una. Coquuntur igne lento, ad medietatis conſumptionem. Colatum cum mellis vel ſacchari lib. duab. Percoquitur in Serapium: quod cum Gallia moſchata trita, & in panno raro ligatu drachmis duabus aromatizatur. E

ANNOTATIONES.

1 *Maius)* Hoc Serapium poſteriori ſiue minori valentius eſt, & vſitatum: idq; merito, quod ſuo calore blando, & leuicula adſtrictione ventriculum imbecillum & diſſolutum roboret.

Vinoſa. Muza.

2 *Vinoſorum, ſiue acidodulcium)* Sic vocamus, quæ in vini odorem aceſcunt. Barbari Muza nominant, non ſine riſu eruditorum: quum μέσα illis erant appellanda, quod media ſint inter acida & dulcia, adeoq; vtrunq; ſaporẽ participent, atq; de dulcedine & aciditate aliquid habeant. Hinc aliqui acidodulcia vocãt. F Nos Dioſcoridẽ imitati, vinoſa diximus. Is n. οἰνώδη punica nominat, quæ mediã inter dulcia & acida naturã habent, i. e. quæ neq; plane dulcia, neq; prorſus acida ſunt, ſed de vtroq; ſapore aliquid participant.

οἰνώδη punica.

3 *In illis)* Sole ſcilicet, aut reſidentia purgatis.

4 *Mentha)* Parum ſcilicet ſiccatæ, quæ ſuperuacaneam humiditatem nonnihil depoſuerit.

Serapium e mentha minus, Eiuſdem. XLVIII.

Eandem propemodum cum præcedente facultatem obtinet. Accipit ſucci menthæ depurati, libr. vnam.

A *vnam. Succi punicorum dulcium, & acidorum ad dimidias cocti, lib. duas. Cum mellis vel ſacchari lib. vna, percoquũtur in Seropium.*

Serapium ex [1] abſinthio, Eiuſdem. XLIX.

Serapium ex abſinthio ſimplex.

VEntriculum & iecur roborat, aliaque nutritionis organa: appetentiam excitat, ac vim retentricem firmat. Aduerſus regium morbum prodeſt. Flatus diſcutit, humoreſque per vrinam pellit. Recipit abſinthii [2] Romani, lib. dimidiam. Foliorum roſarum, vncias duas. Spicæ nardi, drach. tres. Vini albi, veteris, boni, odori, ſucci cydoniorum, ana lib. duas, & dimidiam. Prædicta in iis macerantur in vaſe marmoreo horas viginti quatuor, dein igni lento coquuntur ad dimidias. Colata cum mellis aut ſacchari lib. duabus percoquuntur in Serapii craßitudinem.

ANNOTATIONES.

B 1 *Ex abſinthio* Sunt qui compoſitum nominant, ad alterius differentiam; quod ſimplex illis non immeritò vocatur. Hoc, vt Meſuæ filius refert, accipit abſinthii Romani drach. centum. Coquitur in aquæ lib. tribus, vſque ad tertias. Dein manibus fricatur, ac colatur, atque cum mellis & vini, an. lib. vna, fit Serapium. Magna vis eius eſt ad iecoris affectus, qui ſolum abſinthium requirunt, vel ad vacuandam bilem ex ventriculo.

2 *Roman* Romanum abſinthium eſt, quod alio nomine ponticum dicitur, vt e Ioanne Damaſceno, in capite de abſinthio manifeſte colligitur: in deturbanda flaua bile ex ventriculo, & eodem atque iecore roborando efficax. Errant monachi, qui in Meſuæ filium annotationes ſcripſerunt, dum ruſticum & vulgare accipiendum eſſe cenſent.

Abſinthiũ Romanũ. Monachi errant.

Serapium e fumaria, Eiuſdem. L.

C *VEntriculum & iecur roborat; obſtructioneſque tollit. Vitia cutis ex ſalſis & peruſtis humoribus excitata, verbi gratia ſcabiem & impetiginem, emendat. Habet myrobalanorum flauorũ, cepulorum, an. numero viginti. Florum borraginis & echii, violarum, abſinthii, caſſatha, ana vnc. vnam. Glycyrrhizæ, roſarum, an. vnciam dimidiam. Epithymi, polypodii, an. drach. ſeptem. Prunorum, paſſarum vuarum purgatarum, an. lib. dimidia. Tamarindorum, caſiæ fiſtulæ, ana vnc. duas. Coquuntur in lib. decem aqua, ad librarum ſeptem conſumptionem. Expreſſum cum ſucci fumariæ cocti & depurati & ſacchari, ana lib. tribus in Serapii conſiſtentiam percoquitur.*

ANNOTATIO.

Operoſa eſt huius Serapii, & iniucunda confectio, efficax tamen ad ea quæ pollicetur. Decoquenda vero primum Polypodium, pruna, paſſulæ, glycyrrhiza, abſinthium, roſa, cuſcuta, flores borraginis, echii, ſiue, vt hodie vocant, bugloſſæ, violarum, myrobalani, dein epithymus, tandem tamar Indi & caſiæ D fiſtularis pulpa. Simplicium facta decoctione ſuccus fumariæ cum ſaccharo clarificato in Serapium percoquitur. Vim habet etiam leuiter aluum ſoluentem ac lenientem. Sumptus pondere trium vnciarum, vſque ad quinque vel ſex purgat ſalſam pituitam; & bilem vtramque. Icterum vtrunque depellit. Sunt, qui hodie ſuccum fumariæ coctum, reſidentia purgatum cum ſaccharo æquali in Serapium condiunt.

Serapium ex epithymo, Eiuſdem. LI.

ATram bilem, & alios humores vſtos vacuat; ob id morbos ex iis naſcentes, ſcabiem, lepram, elephantiam, cãcrum, vlcera maligna fiſtuloſaque præcauet, curatque. Capit epithymi boni Cretenſis, drach. viginti. Myrobalanorum flauorum, indorum, ana drach. quindecim. Caſſutha, fumariæ, ana drach. decem. Thymi, calaminthæ, bugloſſi, myrobalanorum emblicorum, & bellericorum, glycyrrhizæ, polypodii, agarici, ſtichadis, ana drach. ſex. Roſarum, ſeminis fœniculi, aniſi, an. drach. E *duas, & dimidiam. Prunorum, numero viginti. Vuarum paſſarum purgatarum, vnc. quatuor. Thamar Indorum vnc. duas, & dimidiam. Coquuntur in lib. octo aquæ ad dimidias, dein remota ab igne macerantur noctem vnam. Recalefacta exprimuntur. Expreſſum cum ſacchari clarificati, lib. quatuor. Sæpe, lib. duabus percoquuntur in Serapium.*

Serapium ex arthemiſia, Matthæi Gradi. LII.

MEdetur vitiis vteri, & præſertim eius præfocation, flatus & dolores diſſoluit, & adciẽdos menſes aperiendaſque obſtructiones ex craſſis & lentis humoribus natas magnam efficaciam habet. Accipit arthemiſiæ, manipulos duos. Pulegii, calaminthæ, origani, meliſſophylli, perſicariæ, ſabinæ, ſampſuchi, chamædryos, hyperici, chamæpytios, matricariæ cum flore, centaurii minoris, rutæ, betonicæ, bugloſſi, ana manipulum vnum. Radicum fœniculi, apii, petroſelini, aſparagi, ruſci, F *[1] ſaxifragiæ, helenii [2] dictamni, cyperi, rubiæ, iridis, pæoniæ, ana manipulum vnum. Seminis iuniperi, libyſtici, petroſelini, apii, aniſi, nigellæ, carpobalſami, coſti, aſari, pyrethri, caßiæ ligneæ, cardamomi, calami odorati, phu, ana vnciam dimidiam. Quaſſata macerantur in [3] aqua fluuiali ſufficienti horas 24. Poſt coquuntur ad aquæ dimidiæ conſumptionem. Tunc aufertur igni, dum aqua tepuerit: fricantur manibus omnia, & colantur. Expreſſum cum mellis aut ſacchari lib. quatuor, percoquitur in Serapii conſiſtentiam.*

Digitized by Google

ANNOTATIONES. A

Serapia magiſtralia.

Hoc Serapium ex numero eorum eſt, quæ a recentioribus Magiſtralia nominantur: quod ſcilicet magna arte & induſtria, ſi diis placet, compoſita ſint. Quum tamen recte illa expendentibus, non ſint niſi quædam ex catalogo Simplicium nullo iudicio deſcriptæ coaceruationes. Nam quid rogo hoc præſens Matthæi Gradi Serapium aliud eſt, niſi confuſum quoddam chaos ex catalogo Simplicium menſes mouentium contextum? Quapropter quum ſingula, vel horum ſaltem pauca ad menſes euocandos ſufficerent, non eſt cur a nobis tam prolixa & operoſa compoſitio probari debeat. Ceterum habent etiam eiuſdem farinæ compoſitionem aliam Serapii de Matricaria nominati: quam lubens prætereo, quod antea ſatis magna in officinis noſtris Serapiorum ſit copia: & quod præſens ei per omnia fere ſimile ſit, idemq; poſſit.

Saxifragia.

1 *Saxifragio)* Quum Itali, e quorum grege auctorem huius Serapii fuiſſe conſtat, Saxifragiam nominent herbam, quę nobis Pimpinella dicitur: eius radix ad Serapii præſentis compoſitionem vſurpanda erit. B

Dictamnus.

2 *Dictamni, cyperi, rubiæ)* Non Cretenſem intelligit, vtpote cuius radix inuſitata hodie eſt: ſed eius, quam hodie Dictamnum, vel (vt ipſi loquuntur) Diptamum album vocant. Quum enim radix illa admodum amara ſit, ad tollendas vteri obſtructiones, & meatus extergendos, adeoque menſes eliciendos efficax ſit oportet. Tamen non prohibemus, ſi quis etiam veri ſeu Cretenſis dictamni folia vſurpet, quod eandem habeant facultatem.

3 *Aqua ſufficienti)* Libris nimirum octo, in quibus primum radices, poſt ſemina, dein herbæ, tandem aromata bulliant, ad dimidiæ partis conſumtionem. Expreſſum cum ſacchari & mellis ſingulorum libra vna & dimidia fiat Serapium.

[1] *Aqua mulſa. LIII.* C

Magnarum eſt virium, ex maiorum noſtrorum ſententia. Siquidem ſitim ſedat, [2] affectus frigidos præſertim cerebri, neruorum & articulorum iuuat, Loco vini pota tuſſim humidam, eo quod aſperitatem faucium & gutturis mitiget ac leniat, puris & pituitæ craſſæ ac lentæ exſcreationẽ promouet: lauat, tergit, purgat inteſtina, viſcera, meatus vrinarios. Quapropter colicis prodeſt, ac aluum ſubducit, & calculum in viis vrinæ gigni prohibet. Fit ex mellis [3] boni lib. vna. Aquæ fontanæ dulcis & claræ, lib octo. Coquuntur in vaſe lapideo vel vitrato, igni lento ad portus [4] quarta conſumtionem: & continenter deſpumantur, dein colantur per denſum pannum, & reconduntur.

ANNOTATIONES.

Aqua mulſa.

1 *Aqua mulſa)* Græcis μελίκρατον & ὑδρόμελι dicitur, hoc quidem recens, illud vero inueteratum. Veteribus id genus potionis vſitatiſſimum fuit. D

2 *Affectus frigidos)* Bilioſis namque naturis, & morbis calidioribus, & iis, quibus tumida & eleuata ſunt viſcera, quos Græci μεγαλοσπλάγχνους vocant, nocet. Dulcedine enim ſua promtiſſime in bilem vertitur mel.

Mel bonum.

3 *Mellis boni)* Quod colore pallidum eſt, odore iucundo, ſapore modice acri & dulci, conſiſtentia inter craſſum & tenue media, non vetus.

4 *Quarta)* Variant hic auctores: ſiquidem alii ad tertię, alii ad quartæ, nonnulli ad quintæ partis conſumtionem coquunt. Nos mediam viam, veluti tutiſſimam, amplexi ſumus. De facultatibus aquæ mulſæ, plura Dioſcorides habet.

Mel roſatum, Ioannis Damaſceni. LIV.

Ventriculum roborat, & in partibus nutritioni famulantibus pituitam exterget, concoctionemque iuuat. Sic fit. Foliorum roſarum rubearum nendum explicatarum contuſorum, libr. duas. Mellis boni & deſpumati, lib. 6. Coquuntur lento igni, quãtum oportet. Vel ita. Succi roſarum, mellis optimi, an. vnc quatuor. Coquuntur, vt antea. Aut hoc modo. Foliorum roſarum, & ſucci earundem, an. vnc. vna, & dimidia. Mellis vnc tres. E

ANNOTATIO.

Mel roſatum cum foliis, ſeu non colatum. Mel roſatum colatum.

Tres modi compoſitionis mellis Roſati a filio Meſuæ traduntur. Primum nonnulli appellant Mel roſatum cum foliis, ſeu non colatum. Et ita paratum habere debent pharmacopolæ. Alterum, ex ſucco ſcilicet, & melle, mel roſatum colatum nominatur. Tertium ex ſucco, foliiſque roſarum, & melle conſtat. Hodie primum genus ex tritis foliis, non deſiccatis in vmbra, & remotis vnguibus, vt iubet filius Meſuæ, ſed recentibus paratur. Id vero poſtea igni liquatum, linteoque percolatum, mel roſatum colatum vocatur, ad potiones, & alia medicamenta liquida paranda vtile. Rectius autem ex infuſionis multiplicis roſarum recentium, & mellis pari menſura, in Serapii conſiſtentiam, mel roſatum colatum coquunt nonnulli. Et quo plures ſunt infuſiones, eo valentius fit: Paratum autem mel roſatum vaſe vitreo, vel terreo vitreato excipitur, & ſoli exponitur, & tertio quoq; die mouetur, vt vndiquaq; incaleſcant, & diligenter obturentur. F

Mel roſatum aliud, efficacius. LV.

Habet roſarum rubearum nondum explicatarum foliorum recentium contuſorum, lib duas. Coquuntur in aqua cæleſtis lib. quatuor, vſq; ad quartæ partis conſumtionem. Expreſſo adduntur ſucci roſarum rubearum depurati, mellis optimi deſpumati, an. lib. tres. Percoquuntur ad iuſtam conſiſtentiam.

Mel

A *Mel violaceum. LVI.*

Confert leniter febricitantibus. Refrigerat enim, & humectat. Fit, vt roſatum, eſtq; duplex colatum, & non calatum. Eius vſus frequentiſsimus eſt ad clyſteres, quoties inteſtina detergenda, lubricanda, & refrigeranda. Sunt qui in eius confectione accipiunt mellis optimi nec veteris libras tres. Florum vialarum leniter deſiccatarum, lib. vnam, Ponuntur in vaſe ad ſolem.

Mel anacardinum. LVII.

Memariæ iacturam reſarcit, labantes ſenſus refricat, obliuionem diſcutit, & mentem exacuit, morbis cerebri frigidis & humidis confert, neruorumque reſolutioni opitulatur. Fit hoc modo. Anacardia recentia teruntur, & in aqua coquuntur, donec melliginem quandam in rubeo colore
B *fuſcam remittant. Ea aquæ innatans aufertur, & recanditur. Quidam anacardia recentia trita diebus ſeptem in aceta macerata coquunt ad dimidias, & colant. Expreſſum melle ad ſpiſsitudinem coquunt. Alii mel anacardinum vocant, in quo anacardia ſunt condita, & ſeruantur. Quod certe ab omnibus parari poteſt, prius non niſi ab iis, apud quos anacardia prouenunt.*

Mel emblicorum. LVIII.

Bifariam fit Vno mado quando myrobalani emblici melle condiuntur, & ſeruantur. Alio, quando emblicorum decoctum ad mellis ſpiſsitudinem aut conſiſtentiam reducitur.

Mel paſſulatum. LIX.

C *Fit in hunc modum, Vuarum paſſarum intus purgatarum lib. quatuor, macerantur in aqua lib. duodecim, horas viginti quatuor. Dein coquuntur, quoad tertia pars remãſerit. Colatum ad mellis craßitiem recoquitur.*

Mel myrtinum. LX.

Fit ex ſucci myrtorum libra vna, & mellis libris duabus, igne lento ſimul percoctis.

ANNOTATIO.

Nunc reliquum eſſet, vt decocta ſubiiceremus. Verum quum intelligam, hæc non diu incorrupta poſſe conſeruari, & præſtare, vt quiuis Medicus pro re nata noua & affectui congruentia componat, non putaui eſſe faciendum, vt in decoctis deſcribendis non neceſſariam operam nauarem.

APPENDIX.

De decoctis.

D *Decoctis per ſe vtimur, aut medicamentis quibuſdam admiſcemus, ad eorum compoſitionem, aut diſſolutionem, vt facilius aſſumi poßint. Decocta vero multa ſunt in Meſuæ antidotario, quæ hoc loco commemorare nihil attinet, quod perinde atque alia decocta, quæ a medicis pro morborum varietate parantur, confici ſoleant, & nos lib. 3. huius operis cap. 16. de iis abunde agemus. Nos tria tantum ſubiiciemus, quorum vſus in medicorum officinis frequens eſt.* Decocta noua facienda.

Decoctum communis clyſteris.

Recipit beta, malua, parietaria, attriplicis, mercurialis, an. manipulum vnum. Decoquantur in ſufficiente aquæ quantitate. Sunt qui adiiciunt ſeminum aniſi & fœniculi, ana drachmas duas.

Decoctum commune purgantibus.

Habet hordei integri, vnc. vnam Prunorum numero 13. Paſſularum, vnciam vnam. Glycyrrhi-
E *za raſa, drach. tres. Viala foliorum, manipulum vnum. Seminis aniſi, drach. vnam, & dimidiam. Decoquantur vt præcedentia. Vocantur vero vtraque decocta communia, quod nulli parti corporis, nec certo alicui humori ſint deſtinata.* Decocta communia cur dicta.

Decoctum pectorale.

Sic dictum quod commune aliis partibus non ſit, ſed pectori ſiue thoraci potius deſtinatum. Accipit hordei integri, vnc. vnam. Glycyrrhiza raſa, vnc. dimidiam. Adianti, capillum Veneris vocant; hyſſopi, ſingulorum manipulum vnum, Ficuum, palmularum dactylorumue emundatorum. Paſſularum enucleatarum, ſebeſta, ſingulorum numero ſex. Florum vialarum, borraginis, vtriuſque pugillum vnum. Aniſi drach. duas. Decoquantur vt oportet. Vſui erit maxime ad medicamenta, quæ in thoracis morbis curandis exhibentur, diſſoluenda.

F

DE PVLVERIBVS ET SPECIEBVS,

Sectio XI.

Puluis pro epithemate cardis. I.

Accipit ſantali rubei, vnciam vnam. Carticum citrii mali, ſantali albi, roſarum rubearum, coralli albi & rubei, ſucci ni, eboris vſti, ana vnc. dimidiam. Florum borraginis, doronici Romani, ana drachmam vnam, Oßis cordis cerui ni, craci, ana drachmam vnam. Specierum lætitiæ Galeni,

& electuarii de gemmis & diamargariton, an. ſcrup. quatuor. Florum ſemperuiui, ſcrup. vnum. Terantur omnia in puluerem tenuiſsimum, & commiſceantur. A

Puluis pro epithemate iecoris. II.

RECipit roſarum, ſantalorum albi & rubei, abſinthii pontici, floris iunci odorati, eboris vſti, ſpicæ nardi, ſpodii, ſeminis intybi ſatiui latifolii, an. ℥ dimid. Trita in puluerem permiſcentur, & reconduntur.

Puluis aduerſus calculum. Noſter. III.

* Rectius fumariæ primæ Plinii.

HAbet radicum fœniculi, aſparagi, filipendulæ, an. drach. duas. Radicis rubiæ tinctorum, ſcrup. duos. Radicis *ariſtolochiæ rotundæ appellatæ, & altheæ, an drach. vnam, & dimidiam. Glycyrrhizæ raſæ, drach. ſeptem. Seminum geniſtæ, ammeos, apii, aniſi, fœniculi, dauci, cumini, ſaxifragi, milii ſolis, an. drach. vnam. Seminum melonum & citruli excorticatorum, an. drach. tres. Seminis halicacabi, drach. vnam. Lapidis e ſpongiis marinis, & iudaici, an ſcrupulos duos. Parietariæ, maluæ, ana drach. duas. Polii montani adianti, aſari, pulegii, betonicæ purpureæ, ana drach. vnam. Caryophyllorum, galangæ, ſanguinis hircini areſacti, & præparati, an. drach duas. Bdellii, ammoniaci, an. drach. vnam. Oculorum cancri, cinamomi ſelecti, iunci odorati, an. drach. vnam, & dimidiam. Sacchari, vnc. quinq; Contuſa & redacta in puluerem minutiſsimum permiſcentur. Optimus hic puluis non tantum ad excutiendum calculum, verum etiam ad cauendum, ne is vel in renibus vel veſica procreetur. Pondus exhibitionis eius in ſtillatitio ſaxifragæ vel trichomanis decocto. B

Puluis aduerſus peſtem, Noſter. IV.

CApit radicum tormentillæ, betonicæ altilis, pimpinellæ, dictamni vulgaris ſiue albi vocati, ana drach. vnam, Seminum citrii mali, portulacæ, oxalidis, ana drach. vnam, & dimidiam. Specierum diamargaritõ frigidarum, terræ lemniæ, boli armenii, an. drach. duas. Coralliorum rubeorum, ſantalorum rubeorum, alborum, oſsis cordis ceruini, an. drach. vnam. Croci, ligni aloes, ramentorum eboris, an ℥ dimid. Scabioſæ, cardui benedicti, fol. dictamni Cretenſis, an ʒ 3. Myrrhæ ſelectæ, aloes iecorariæ, an. ʒ 2. Radicum bugloſsi, gentianæ, ana ʒ 2. & dimid. Coriandri præparati, ʒ 1. Tritis omnibus commixtis, fiat puluis. Datur drachma vna, aut ſeſquidrachma pro ætatis ratione. C

Puluis aduerſus lumbricos, Noſter. V.

* Herbam Kunigundis vocãt.

ACcipit ſeminis ſantonici, quod lumbricorum vocant, vnciam vnam. Centaurii minoris, ſtœchadis citrinæ vocatæ, radicis dictamni albi, abſinthii vulgaris, calaminthæ, ſcordii, an. drach. duas. Pulegii, origani, eupatorii Auicennæ, *abrotoni, menthæ, an. drach. vnam, & dimidiam. Lupinorum, fol. ariſtolochiæ rotundæ, an. ʒ 2. & dimid. Aloes, ℥ 2. Myrrhæ, ℥ 1. Cornu ceruini vſti, ʒ 1. & dimidiam. Radicis gentianæ, Achilleæ luteæ quam Tanacetum nominant, florum, an. ʒ 2. Trita in puluerem tenuiſsimum miſceantur. Datur quantum de præcedenti ex vino, aut Serapio glycyrrhizæ. D

Pulũ vel draugea laxatiua. VI.

REcipit turpeti, ℥ 1. Macis, cinamomi, maſtiches, galãga cardamomi, caryophyllorũ, aniſi, hermodactylorũ, dacrydii, an. ℥ dimid. Fol. ſenæ, ℥ 2. Sacchari ℥ 4. Contrita in puluerẽ cõmiſceantur.

Puluis medicamenti turpeti. Auicennæ. VII.

* Tartari barbari fecem vini induratã, & doliis vinariis vini optimi & generoſi adhærẽtem nominant. Vulgo Weinſtein Senæ ingratitudinem obtundit. Odorata flatulentam & torminoſam Senæ naturam corrigunt.

PVrgat humores pituitoſos: & de ſententia Auicennæ, datur pueris, mulieribus, ſenibus, humidis, delicatis, & otioſis. Habet [1] cinamomi, maſtiches, turpeti albi, an. drach. decem. Sacchari albiſsimi, pondere omnium. Trita, inq; puluerem ſubtiliſsimum redacta, permiſcentur. E

[1] Cinamomi.) Auicenna habet zingiberis albi. Nos autem ſubſtituimus cinamomum, propter cauſſam cap 88. primi libri expoſitam. Sunt qui puluerem pituitam purgantem eiuſmodi componunt. Accipit turpeti, dr. vnam. Hermodactylorum, dr. dimidiam. Cinamomi, ſcrup. vnum. Sacchari, ſemunciam. Miſceantur, terantur, & fiat puluis. Vſus eius eſt in articulorum, & coxæ doloribus, atq; in podagræ cruciatib. Pituitam ex corporis penetralib. atq; articulorũ cauitatibus potenter elicit, ieiuno ex pulli iuſculo datus.

Puluis ſenæ præparatæ, Montagnanæ. VIII.

CApat purgat mirabiliter. Adaſtos & retorridos humores, melancholicũq; ſuccum, pituitam item ſalſam vacuat. Cutis fœditatem, ſcabiem, lepram, aliaq; cutis vitia ſanat. Capit folliculorũ ſenæ, ʒ 12. Zingiberis, maceris, an. ʒ 3. Cinamomi, *tartari, an. ʒ 1. & dimid. In puluerem redacta commiſcentur. Dantur in iuſculo, ʒ 3. aut. 4. F

Puluis ad glandes validas conficiendas. IX.

ACcipiunt ellebori albi, nucleorum colocynthidis, an. ℥ 1. & dimid. Eſulæ præparatæ, hermodactylorum, an ℥ 1. Specierum hieræ ſimplicis Galeni, ʒ 2. Trita in puluerem permiſcentur.

Puluis ſternutatorius, Noſter. X.

* Condiſi.

REcipit maioranæ, nigellæ, an ʒ 2. Radicum pyrethri, ʒ 1 & dimid. *Struthii, piperis albi, ana ℥ dimid. Ellebori albi ʒ 0 Cubebarum, ℥ 1. Zingiberis, caſtorii, an. ʒ 3. Trita in puluerem miſcentur. Egregie ſternutamenta mouet.

Puluis

A *Puluis ſanguinem ſiſtens, Noſter.* XI.

HAbet thuris, ʒ.2. Aloes, ʒ.ſ. Sanguinis draconis, boli armenij, terra lemnia, ana ʒ.ſ. & dimid. Mumia, ʒ.1. Seminis plātaginis, ʒ.1 & dimid. Baccarū myrti, balauſtiorum, ana ʒ. dimi. Radicis biſtorta, & ſymphyti maioris, a. ʒ.2. Gallarū, ʒ.1. Coralliorū rubeorū, lapidis hamatitis, a. ʒ.1. & dimid. Gypſi, ʒ.2. Trita in puluerem permiſcentur.

ANNOTATIO.

Gal. lib. 5. thera. methodi c.4. puluerem ſanguinis eruptionem ſupprimentem tantum ex thuris partē vna, & aloes dimidia componit, & cui candido ſubigit, vt illic videre licet. Plurimum illum cōmendat ad membranarum cerebri hæmorrhagiam, venarum vulnera, & ad alias ſanguinis vndecunq; eruptiones.

*Puluis * Alexipharmacus.* XII. *Bezoardicus.

B *CApit boli armenij cum aceto praparati, vncias duas. Roſarum rubearum, drach. vnam. Seminis oxalidis, citrij mali, & ruta, doronici Romani, ſuccini, ſeminis cardui benedicti, ana ſcr. quatuor. Corallij vtriuſq;, ligni aloes, ſerici crudi, radicis tormentilla, ana drach. vnam. Dictamni Cretenſis, betonica altilis radicis, ſcabioſa, terra Lemnia, ana drachm. vnam, & dimidiam. Croci, ſcrup. duos. Margaritarum perforatarum, ſantalorum omnium, ana drach. vnam. Ambra ſcrup. vnum. Moſchi, ſcrup. duos. Redacta in puluerem miſceantur. Ex vino odoro & grato, aut cum ſerapio e citro ſumitur. Venenis aliiſq; medicamentis deleterijs, & viſcera tentantibus aduerſatur. Vitales ſpiritus, & cordis robur deiectum confirmat.*

Puluis violarum odorus. XIII.

ACcipit radicis iridis Florentina, lib. vnam. Roſarum, violarum, ana vnc. vnam, & dimidiam. C *Maiorana aridæ, vnc. vnam. Caryophyllorum, drach. tres, & dimidiam. Santali albi, vnc. vnam, & dimidiam. Moſchi, drach. dimidiam. Terantur in puluerem.*

Species mixta. XIV.

HAbent cinamomi, zingiberis, ana vnc. duas. Nucis moſchata, vnc. vnam. Caryophyllorum, macis, ana vnc. dimidiam. Granorum paradyſi, piperis nigri, ana vnc. vnam. Permiſceantur.

Species Bertholdi. XV.

CApiunt cinamomi ſelecti, lib. dimidiam. Zingiberis albi, quart. vnam. Piperis longi, galanga, granorum paradyſi, ana vnc. vnam. Cardamomi, vnc. dimidiam. Caryophyllorum, macis, nucis moſchata, ana drach. tres, & dimidiam. Croci orientalis, vnc. vnam, & dimidiam. Sacchari albi, lib. tres. Fiat puluis.

Species inciſa. XVI.

D *ACcipiunt ſeminis aniſi, glycyrrhizæ purgata, ana lib. dimidiam. Coriandri praparati, ſeminis fœniculi, carei, Zingiberis, ana quart. vnam. Calami odorati, vnc. duas. Galanga, zedoaria, ana vnc. vnam. Incidantur, & miſceantur.*

Tragaa communis. XVII.

REcipit cinamomi, vnc. 2. Caryophyllorū, macis, nucis moſchata, ana vnc. 1. Zingiberis, vnc. 1. & dimid. Sacchari albi, lib. 3. Specieb. in craſſiorem puluerē redactis miſceantur, & fiat tragaa.

Sal ſacerdotalis. XIIX.

HAbet zingiberis, radicis acori veri, pyrethri, ſeminis cumini, ammeos, piperis nigri, ſeſelios, hyſſops, ſatureia, origani Cretenſis, pulegij, ana ʒ.1. Cinamomi, vnc. dimid. Salis communis, ʒ. 12. F *iat puluis.*

Sal Marcellinus. XIX.

E *CApit ſalis ammoniaci, coſti radicis, ana ʒ.11. Piperis nigri, ʒ.2. Cinamomi ſelecti, piperis albi, caryophyllorum, galanga, zedoaria, ana vnc. vnam, & dimid. Hyſſops, thymi, origani, carei, aniſi, apij, petroſelini, leuiſtici, ana drach. ſex. Miſceantur, & fiat puluis.*

Puluis[1] *cephalicus.* XX.

VSus eius eſt in cranij oſſe nudato & abraſo, eiuſdemq; fracturis. Accipit Sarcocolla, thuris, triti, ſanguinis draconis, myrrha, ariſtolochia lōga, ana partes aquales. Fiat puluis ſubtiliſſimus.

ANNOTATIO.

1 Cephalicus dictus eſt a capite, cui inſpergitur. Alio nomine catagmaticus, quod caluariæ fracturis adhibeatur. Componuntur ex iis quæ abſtergunt, ſiccant, & adſtringunt medicamentis eiuſmodi pulueres. Galenus lib. 5. de medendi ratione cap. 2. erui farinam, & mannam thuris addit. Præſtat hunc in officinis paratum habere propter Chirurgos, & Medicos, qui chirurgiam exercent, qui hoc ipſo crebro vtuntur, quemadmodum etiam aliis, qui ſequuntur. Cephalicus. Catagmaticus.

F

Puluis Sarcoticus. XXI.

HOc vtuntur ad vlcera caua implenda, carnem gignendam, & profunda vulnera aquanda. Habet ſarcocolle, maſtiches, ſanguinis draconis, boli armeni, corticum thuris, myrrha, lithargyri, aloes, ana pares portiones. Terantur omnia ſubtiliſſime.

A

Puluis deterſorius. XXII.

VLceribus omnium partium ſordidis, putridis, cuniculoſis, fiſtuloſis, & maleficis confert. Sordes n. detergit, putrilaginẽ vindicat, ac virus ſerpens eluit. Recipit aluminis diligenter triti, drach. duas. Salis, drach. vnam. Mellis, vnc. tres. Omnia ſimul mixto cremantur olla, vſtis, tritisq́; iridis drachmæ tres trita miſcentur.

ANNOTATIO.

Puluis ex vitriolo.

Sunt qui vitriolo vſto ad eaſdem ſordidorum & malignorum vlcerum querelas vtuntur. Hoc enim ab illis vritur, diuq; ex aceto tritum circumagitur, deinde ſiccatur. Puluis autem is ex vitriolo citra morſum ſiccat, & putredines ſanat.

Puluis cicatrices inducens. XXIII.

B

DVris corporibus, contumacibus vitijs, & humidis admodum vtilis eſt, ideoq; deſiccando cicatrice vlcera inducit. Accipit balauſtiorum, ſanguinis draconis,[1] cadmiæ argenti, æris vſti, lottæ partes æquales. Fiat puluis ſubtiliſſimus.

ANNOTATIO.

Cadmia argenti.

1 *Cadmiæ argenti.*) Quæ in argenti fornacibus fit, candidior, & minus ponderoſa, Plinio lib. 34. cap. 10. teſte exſiſtit.

Puluis ad eos qui ex alto ceciderunt. XXIV.

COnfert ruptis, contuſis, fractis, ijs qui ſanguinem exſpuunt, & præcipitatis. Habet[1] Rhabarbari optimi, drachmam vnam.[2] Momiæ,[3] rubiæ vtriusq;, droch. dimidiam. Terræ lemniæ, boli armenij, vtriusq; drach. vnam. Sãguinis draconis, balauſtiorum, vtriusq; ſcrup. duos. Radicis ſymphyti maioris, drach. vnam, & dimidiam. Terantur omnia ſubtiliſſime in pollinem. C

ANNOTATIO.

1 *Rhabarbari.*) Veterum nimirum, quod Dioſcoride & Galeno teſtibus, ad prædicta omnia præſtantiſſimum exſiſtit.

Momia. Piſſaſphaltum.

2 *Momia.*) Ita cum Nicolao Myrepſo appellare libet. Hodie mutatione o in u, Mumiam appellant. Alii medicatum funus. Præſtat autem pro ea vſurpare Piſſaſphaltum, quod iam affertur, paulo ante Medicis incognitum.

3 *Rubiæ.*) Cuius radix acerba & amara, Galeno etiam atteſtante, eſt. Ratione igitur acerbæ qualitatis prædictis vitijs conducit. Quia vero nõ leuem abſtergendi facultatẽ obtinet, ideo præſtabit forte pro vſurpare in hoc puluere radicem Heptaphylli ſiue Tormentillæ. Puluis iſte ex vino adſtringente ſumitur.

* Trochiſcis.

DE PASTILLIS, SECTIO XII.

[1] *Paſtillus ex eupatorio. Ioannis Damaſceni.* I.

D

OBſtructionem & tumorem præter naturam iecoris & lienis ſanat, ac inde natas febres diuturnas, & harum rigorem. Morbum regium, hydropem incipientem demulcet. Habet mannæ, ſucci[2] eupatorij, ana vnc. vnam. Roſarum, vnciam dimidiam. Spicæ nardi, drach. tres. Rhei barbari, aſari, aniſi, ana drach. duas.[3] Spodij, drach. tres, & dimidiam. Cum ſtillatitio caſſuthæ liquore fingantur paſtilli, & in loco vmbroſo, & ventis perflato reſiccentur.

ANNOTATIONES.

Paſtillus. Trochiſcus.

1 *Paſtilli.*) Græcis τροχίσκος dicitur, qua voce hodie officinæ vti malunt quam Latina paſtilli, aut orbiculi, aut rotulæ, ita enim Græca vox interpretari poteſt. Eodem autem modo quo catapotia formantur, ſed forma differunt paſtilli. Etſi enim inſtar catapotiorum rotundi ſunt, tamen comprimuntur. Alii etiam quadrata finguntur forma. Species tenuius teruntur quam ad catapotia. Ponderant magna ex parte drachmam vnam, vel duas. E

2 *Eupatorium.*) Filii Meſuæ, vtpote huius paſtilli auctoris, vtendum, ſi haberi poteſt. Eſt autem nunc multis cognitum, & in hortis fere omnibus plantatur.

Spodium.

3 *Spodii.*) Arabum ſpodium nequaquam accipiendum: quod quale ſit, libro primo indicauimus: ſed potius officinarum ſiue Platearii, quod non eſt niſi ebur vſtum. Quod in omnibus quoq; paſtillis obſeruandum erit, ne ſit opus vt id crebrius repetamus.

Paſtillus[1] e vipera. Andromachi. II.

ACcipit[2] carnis viperinæ in cacabo nouo cum aqua pura, viridi anetho & modico ſale bene[3] coctæ, vnc. octo. Hæc in mortarium coniecta valide, paulatim inſtillato[4] iuſculo, teritur. Vbi autem quam tenuiſſime fuerit trita, panis triticei puriſſimi aridi triti & cribrati, vnc. duæ adduntur: & rurſus iuſculi quod ſatis eſt affunditur, & inconterendo diligentiſſime vniuntur, ac modice[5] opobalſamo adhibito finguntur tenues paſtilli, & in vmbra deſiccantur. F

ANNOTATIONES.

Vipera. Tirus. Notæ viperæ.

1 *Vipera.*) Vipera ſerpens eſt, quem barbari & recentiores Medici Tirum vocant. Hinc eſt, quod præſentem paſtillum e Tiro inſcribant. Eius ſerpentis copia in Germania haberi non poteſt, ſed ex Italia peti debet. Eſt aũt vipera, animal colore ſufflauum, admodũ agile, Galeno in libello de Theriaca ad Piſonem teſte.

A teſte, collo maxime protenſo, oculis ſubrubentibus, inuerecundis trucibus & feroci aſpectu, capite latiore, corpore vniuerſo & ventre craſſiore, cauda aceruatim in tenuitatem abeunte. A maſculo fœmina iis rebus diſſidet, & quod dentes caninos plures duobus exſerit.

2 *Carnis viperina*) Qua ratione autem caro hæc parari debeat, Galenus & alii Græci Medici ex Andromacho docent. Viperæ fœminæ notandæ magnitudinis viginti, aut paulo plures pro totius confecturæ quantitate non quouis anni tempore, ſed iam deſinente vere, nondum autem inchoata æſtate, accipiendæ, & primum ipſarum capita & caudæ præcidendæ. Nam præterquam quod hæ partes virulentiores eſſe videntur, etiam duræ & modicæ carnis compotes exſiſtunt. Sufficit autem in magnis viperis id quod auffertur vtrobiq; quatuor digitos æquare. Reliquum vero totum corpus cute detracta, adipe, vtpote inutili, & inteſtinis ademtis, aqua perlutum in fictile nouum, & probe exterſum coniiciendum. Caro viperæ vt paranda.

3 *Bene cocta*) Quod cognoſcitur, vbi ſpinæ & oſſa a carnibus ſeparantur.

B 4 *Iuſculo*) Scilicet in quo viperarum carnes decoctæ fuerunt.

5 *Opobalſama*) Pro ſucco balſami ſumatur ſuccus Leucoii, quod Cheiri officinæ vocant. Et hoc loco Matthiolus me pungit, quod opobalſamum addiderim præter Andromachi inſtitutum, medicamentum quo iam penitus deſtituimur. Fateor quidem Opobalſamo nos hodie carere, tamen quum eius in horum paſtillorum compoſitione non ſolum Paulus, verumetiam Aetius mentionem faciat, qui deſt cur reprehendere audeat Matthiolus, quod tantorum auctorum exemplo motus feci? Nihil profecto, quam vt me Germanum hominem inſectetur, errorumque ſuſpectum reddat, & in ſe Italum, omnium oculos conuertat. Quum igitur me paſſim ſine meo merito errorum inſimulet, faciam & ego, vt viciſſim omnes intelligant, Matthiolum potius Matæolum, quaſi ματαιολόγον, nominandum eſſe. Opobalſamum. Matthioli mordacitas retuſa.

Paſtillus[1] ſcilliticus. Andromachi. III.

R*Ecipit [2] ſcillæ aſſæ partium internarum, [3] lib. vnam. Farinæ erui, vnc. octo. Teruntur hæc ſimul valide in mortario, & excepta in paſtillos digeruntur, & in vmbra ſiccantur.*

C *ANNOTATIONES.*

1 *Scilliticus*) Quod ex ſcilla præparetur, ita dictus. Scilliticus.

2 *Scilla aſſa*) Aſſatur autem hoc modo. Scilla recens bonæ habitudinis ex terra ſumitur, quum folia ipſius & caules exacte inaruerint. Cortice autem ademto, fermento mundo aut maſſa farinacea circumlinitur: poſtea in calido cinere, aut furno torrefit, vſq; dum farinacea maſſa obducta, in cruſtam indureſcit. Quod ſi fornax aliquis habeatur, in illum ſimul cum pane immittitur. Dein extracta, per ambitum, maſſa farinacea conſiccata ademta purgatur, & internæ partes teneriores acceptæ probe teruntur. Scilla vt aſſatur.

3 *Libram vnam.*) Aetius accipit lib. tres. Scillæ, lib. duas, farinæ eruinæ. Nicolaus ſcillæ, drachmas ſexaginta. Farinæ eruorum, drach. quadraginta. Quod ſane in idem recidit. Nam vterq; Scillam pondere farinæ eruinæ ſeſquialteram eſſe vult: id eſt, tres partes Scillæ, duas autem farinæ. Quam ponderis ra-

D tionem nos etiam obſeruauimus: ſunt n. Scillæ vnc. 12. quæ ad vnc. 8. ſeſquialteræ proportionem habet.

4 *Excepta*) Aetius in iis conformandis roſaceum oleum adhibet.

Paſtillus hedychroi. Andromachi. IV.

H*Abet [1] mari, amaraci, aſari, aſpalathi, ana drach. duas. Iunci odorati, calami odorati, phu [2] xylobalſami opobalſami, coſti, cinamomi, ana drach. tres. Myrrhæ, folij ſpicæ nardi, croci, caſiæ, ana drach. ſex. Amomi, drach. duodecim. Maſtiches, drach. vna. Cum vino veteri odorato dulci, finguntur paſtilli.*

ANNOTATIONES.

Hæc eſt legitima Hedychroi, quod Arabes corrupta voce Alin daracarón nominant, Andromachi deſcriptio. Aliæ autem diuerſæ ab illa deſcriptiones ſunt, quemadmodum Galenus lib. 1. de Antidotis fuſius monſtrat. Actuarius eadem medicamenta e quibus conſtruitur Hedychroum, ſimplicia recenſet,

E ne vno quidem vel adiecto, vel omiſſo. In pondere, tamen variat, quemadmodum etiam Aetius: qui tamen in numero ſimplicium Hedychroum conſtituentium conſentit.

1 *Mari.*) Ita legit Galenus loco iam citato, & Actuarius: vt non ſine maximo errore Cornarius, mendoſum Græcum codicem ſecutus, in Aetio, Ari pro Mari conuerterit. Marum autem, Galeno & Plinio teſtibus, peregrina eſt herba, vt in Germania illam prouenire vix crediderim. Quapropter eius ſuccedaneo vtendum, quod non eſt niſi Siſymbrium: cui, Dioſcoride atteſtante, æquales vires habet. Balſamita igitur vocata, pro Maro Pharmacopœi vtantur. Cornarii lapſus. Marum, & eius ſuccedaneum.

2 Quid pro Opobalſamo, xylobalſamo, folio, & amomo ſit accipiendum libro primo, & in quibuſdam compoſitionibus præcedentibus eſt monſtratum.

F *Paſtillus Galliæ moſchatæ. Ioannis Damaſceni.* V.

C*Erebrum & cor roborat, oris atque adeo totius corporis odorem commendat. Capit ligni aloes crudi, boni, ſelecti, drachmas quinque. Ambaris, drachmas tres. Moſchi, drachmam vnam. [1] Glutinis tragacanthæ cum ſtillatitio roſarum liquore extracti, quantum ad eo comprehendenda ſufficit. Finguntur paſtilli magnitudine folij myrtei, ſigillentur, & in vaſe vitreo reponantur.*

ANNOTATIO. A

Gluté tragacanthæ. *1 Glutinis tragacanthæ.)* Intelligit lentum eius cremorem, mucilaginem barbaris dictum: aptum ad excipienda medicamenta, paſtillum hunc ingredientia.

Paſtillus alipta moſchata. Nicolai Myrepſici. VI.

VAlet pueris laborantibus aſthmate, & ijs qui anguſto ſunt thorace, nec lac hauſtum retinent: præſtatq; vſum optimi & odoriferi ſuffitus. Accipit ladani puriſſimi, unc. tres. Styracis calamitis, unc. vnum, & dimid. Styracis rubri, unc. vnam. Ligni aloes boni, drach. duas. Ambaris, drach. vnam. Caphuræ, [2] ſcrupulum vnum. Moſchi, ſcrupulum dimidium. Cum ſtillatitio roſarum liquore finguntur paſtilli.

ANNOTATIONES. B

Delicata eſt compoſitio, & ad delitias ſuo odore maxime accommodata, ſuffitu, & vaporatione grata. Cor & cerebrum roborat, & imbecillum puerorum ventriculum. Dicta eſt alipta moſchata forte, quod in vnguenta & emplaſtra ad odoris gratiam conciliandam veniat.

2 Scrupulum vnum.) Ita quidem manuſcriptus Græcus codex habet. Latini vero codices legunt, ſcrupulum vnum & dimidium. Mihi Græci codicis lectio magis arridet, quod Caphuræ odor grauis admodum ſit, & quod hic magis vt citius medicamentum ignem concipiat, indita eſſe videatur. Quare ſcrupuli vnius pondus ſufficere poteſt.

Paſtillus e rheobarbaro. Ioannis Damaſceni VII.

ADuerſus iecoris & lienis obſtructionem, malum corporis habitum, & aquam inter cutem prodeſt. Ad frigidos & pituitoſos, ac biliosos etiam iecoris affectus, & icterum vtilis eſt. Recipit rheibarbari boni, drachmas decem. Succi eupatorij, drach. quatuor. Amygdalarum amararum, drachm. duas. & dimidiam. Roſarum, drach. tres. Spicæ nardi, aniſi, rubiæ, abſinthij, aſari, ſeminis opij ana drach. vnam. Cum ſtillatitio caſſuthæ liquore formentur paſtilli, pondere vnius aurei. C

Paſtillus ex abſinthio. Eiuſdem. IIX.

VEntriculi, iecoris & lienis obſtructiones tollit, appetentiam excitat, diuturnis febrib. ſuccurrit. Ventriculum, iecur, & lienem roborat. Habet roſarum, abſinthij, aniſi, ana drach. duas. Rhabarbari, ſucci eupatorij, aſari, apij, amygdalarum amararum, ſpicæ nardi, maſtiches, [1] folij, ana drach. vnam. Cum ſucco intybi ſatiui latifolij finguntur paſtilli.

ANNOTATIO.

1 Pro eo ſuccedaneo vtendum, quod quale ſit ſuo monſtrauimus loco. Nardi igitur drachmæ duæ accipiantur.

Paſtillus [1] e ſpodio. Nicolai Myrepſici. IX. D

*EFficaciſſimus ad febres acutas vētriculi, & iecoris phlegmonē ſitimq; vehementem. Capit ſpodij, drach. quatuor. Roſarum rubearum, drachmas ſeptem. Seminis portulacæ, ſucci glycyrrhizæ, ana drachmas duas. Cum * lento [2] pſyllij ſucco finguntur paſtilli ponderis drachmæ vnius. Sunt qui addunt, ſeminum quatuor frigidorum maiorum, gummi Arabici, tragacanthæ, croci, ana drach. vnam & dimidiam.*

*mucilagine.

ANNOTATIONES.

1 E ſpodio.) Simpliciter nominatur, vt ſcilicet diſtinguatur a paſtillo e ſpodio cum adiectione, Cum ſemine oxalidis, appellato, quem mox ſubiiciemus. Et hic, quod antea ſæpe monuimus, Arabum ſpodiū non intelligendum erit. Siquidem hoc ex harundinis radicibus vſtis conſtat, quod Auicenna ſcribit, ac erodendi facultatem habet, quapropter huic paſtillo non inſerendum: immo potius officinarum noſtrarum, quod non eſt niſi ebur vſtum, adſtringendi facultate præditum. Qua de re lib. 1. huius operis copioſe diximus. Ceterum quum non ſolum Meſues, ſed & Nicolaus hunc paſtillum deſcribat, ad illum auctorem potius quam Meſuæ filium referre voluimus: melioris nimirum diſtinctionis gratia, vt ſcilicet præſens Nicolai, ſequens Ioannis Damaſceni inſcriberetur. E

2 Pſylli.) Nicolaus habet, Lini.

Paſtillus e ſpodio cum ſemine oxalidis. Ioannis Damaſceni. X.

*ADuerſus febres acutas & biliosas cum alui fluore valet: ventriculi & iecoris excalefactionem, & ſitim, quæ continenter excruciat, reſtinguit. Accipit roſarum rubearum, drach. duodecim. [1] Spodij, drachmas decem. Seminis oxalidis, drach. ſex. Seminis portulacæ, ſeminis coriandri aceto maceratí, & torrefacti, pulpæ * rhois, ana droch. duas, & dimidiam. Amyli aſſi, balauſtiorum, baccarum oxyacanthæ, ana drach. duas. Gummi Arabici aſſi, drach vnam, & dimidiam. Cum * omphocio formentur paſtilli.* F

*Sumach.
*Agreſta.

ANNOTATIO.

1 Spodii.) Spodium Arabum, vt ſæpe antea monuimus, hic intelligendum non venit, neque Græcorum ſpodium e fornacibus ærariis petitum, interaneis nocentiſſimum: ſed ebur potius vſtum, vt dictum eſt.

Paſtillus

Paſtillus e Myrrha. Rhazis. XI.

A *MEnſes potenter admodum euocat, ita vt fœtum etiam excutiat. Vitijs erecentis menſibus natu ſuccurrit. Recipit myrrhæ, drach. tres. Lupinorum aptime tritorum, drach. quinq. Foliorũ rutæ, mentaſtri, pulegij, cumini, rubiæ, * ſucci Medici, ſagapeni, opopanacis, ana¹ drach. duas. Cum ſucco arthemiſiæ finguntur paſtilli.* *Aſæ fœtidæ.

ANNOTATIONES.

Deſcripti ſunt ex Rhaze lib. 9. ad Manſorē. Exhibetur ex ſeminis Iuniperi decocto, idq; efficaciſſime.

r Drachmas duas.) In priore editione pro drach. duas, typographus magno errore repoſuit vncias duas.

Paſtillis ex abſinthio. Nicolai Myrepſici. XII.

B *ADeos quibus ventriculus refrigeratus eſt, iocineraſos, lienoſos, & tumorem in iecore habentes, bonus. Habet abſinthij fœniculi, aniſi, roſarum, amygdalarum amararum, ana drach. tres. Aſari, ſpicæ, floris iunci odorati, apij, ana drach. duas. Rhei barbari, ſucci eupatorij, ana drach. vnam. Trita cum ſucco intybi latifolij, redigantur in paſtillos.*

ANNOTATIO.

Quum paſtillus ille ex abſinthio deſcriptus a Nicolao, ei qui a filio Meſuæ refertur, præferendus videatur: ideo vt hic quoq; inter paſtillos vſitatos ſuum obtineret locum, volui, vt ſi quis eo vti mallet quam Ioannis Damaſceni, in promtu haberet compoſitionem.

Paſtillus e lacha. Ioannis Damaſceni. XIII.

AD obſtructiones iecoris, lienis, & indenitas febres varias diuturnas, & aſcitem valet: item vrinas mouet. Capit lacha mundatæ, ſucci glycyrrhizæ, abſinthij,¹ oxyacanthæ, ſucci eupatorij,
C *rhei barbari, ariſtolochiæ longæ, caſti, aſari, amygdalarum amararum, rubiæ, aniſi, apij, iunci odorati, ana drach. vnam. Cum ſtillatitio eupatorij liquore formantur paſtilli ponderis drachmæ vnius.*

ANNOTATIO.

r Oxyacanthe.) Berberim officinæ non recte vocant. Eſt enim Oxyacantha diuerſa a Berberi planta, vt alibi copioſe oſtendimus. Ingreditur autem hunc paſtillum vt obſtructiones eximat, quandoquidem, Galeno teſte, ſit tenuium partium, & parum incidat. Habet vero facultatem etiam roborandi iecur. Nicolaus Myrepſus, qui itidem hos paſtillos deſcribit, aliam, & a præſenti nonnihil variantem habet, quam mox ſubiiciemus; vt ſi quis ea vti mallet, haberet in promtu compoſitionem.

Paſtillus e lacha. Nicolai Myrepſici. XIV.

AD iocineroſos, lienoſos & ſtomachicos. Accipit lacha qua tingunt fullones, roſarum, ſpodij, abſinthij ſacchari, ſucci eupatorij, ana drachmas tres. Rhei barbari, drach. 4. Floris iunci odo-
D *rati, drach. duas. Trito cum ſucco fœniculi, aut intybi ſatiui latifolij, digerantur in paſtillos.*

Paſtillus e capparibus. Ioannis Damaſceni. XV.

ADuerſus lienis duritiem valet, & flatus in eo diſſipat. Recipit corticum radicis capparis, ſeminis agni, ana drach. ſex. Seminis nigellæ, calaminthæ, acori, amygdalarum amararum, naſturtij, hammoniaci, foliorum rutæ, ariſtolochiæ rotundæ, ſucci eupatorij, ana drach. duas. Cyperi,¹ ſcolopendrij, ana drach. vnam. Trita omnia, cum hammoniaco in aceto diſſoluto excipiuntur, & in paſtillos rediguntur.

ANNOTATIONES.

Huius paſtilli compoſitio in medicamentario libro Valerii Cordi non eſt integra, ideoq; ad illius præſcriptum confici non debet. Cordus.

r Scolopendrii.) Per Scolopendrium non linguam ceruinam, ſed Ceterachium officinis appellatam, Scolopendrium.
E intelligit. Nam ad lienis obſtructiones tollendas, vtilis admodum eſt hæc herba.

Paſtillus ex agarica. Incerti auctoris. XVI.

PItuitam e cerebro & capite elicit. Craſſos quoq; humores & lentos e thorace educit. Habet agarici ſelecti, vnc. tres. Salis ſaſſi is, quem gemmam nominant, vnc. vnam. Cum ſerapio acido ſimplici finguntur paſtilli, & loca ſicco reponuntur.

Agaricum Trochiſcatum: Hoc eſt, in paſtilli formam redactum. XVII.

CApit agarici ſelecti, vncias quatuor. Redactum in puluerem cum vino, in quo Zingiber maceratum eſt, in paſtillos digeritur. Efficax eſt ad purgandas craſſos & lentos humores minori noxa ventriculi, quam ſi Agaricus ſolus propinetur. Agaricus enim quum leuitate ſua, & permeationis
F *tarditate ventriculum turbet, merito acria, vt eſt Zingiber, & penetrantia admittit, ad virium tranſituq; per viſcera obſtructa celeritatem.*

Paſtillus e¹ colocynthide. Ioannis Damaſceni. XIIX.

ACcipit pulpæ colocynthidis albæ & leuis, ſeminibusq; purgatæ,² drach. decem.³ Forficib. incidantur, & fricentur cum olei roſacei, vncia vna. Cum lento ſucco ſeu mucagine tragacanthæ,

gummi Arabici, bdellij, ana drach. ſex, ſtillatitio roſarum liquore dies quatuor maceratis, finguntur paſtilli, & ſiccantur in umbr. Siccatur iterum minutiſſime teruntur, & cum ea eū mucagine rurſus formantur paſtilli, qui in vſum reconduntur. A

ANNOTATIONES.

Paſtilli alhandal.

1 *E colocynthide.*) Non eſt autem, niſi paſtillus, qui officinis hodie barbaro, & ipſis incognito nomine, Alhandal appellatur. Ingreditur Hieræ Hermetis apud filium Meſuæ compoſitionem. Aliis quoq; iniicitur compoſitionibus. Vſus eius paſtilli tum erit, vbi pituitam & humores alios craſſos ac glutinoſos ex profundo corporis, & partibus longe diſtantibus, vt cerebro, neruis, muſculis, articulis, pulmone, thorace euellere conſilium eſt. Quare in cephalalgia, hemicrania contumaci, epilepſia, apoplexia, vertigine, aſthmate, iſchiade, morbis articulorum frigidis, item in acuendis clyſteribus huius paſtillum hunc vſurpare licebit. Hodie vſus eius maximus eſt in acuendis catapotiis pro colocynthide non inepte, quod B ſalubrior ſit quam ipſa Colocynthis, quæ per hos paſtillos quandam veluti emendationem, & vitiorum correctionem accipit.

2 *Drachmas decem.*) In omnibus propemodum codicibus filii Meſuæ legitur drachmas decem. Sũt tamen qui mendoſam eſſe hanc lectionem, putent, quod olei roſacei quantitas ſatis magna ſit, cum decem drachmis collata. Sed parum firma hæc eſt ipſorum ratio, quod decem illæ drachmæ facile aliis, quæ adiiciuntur, & in quibus macerantur, in paſtilli formam fingi poſſint. Accedit, quod decem vnciæ colocynthidis cum vna vncia olei roſacei vix, immo multo difficilius, quam decem drachmæ, in paſtilli formam redigi queant, quicquid cucullati illi Monachi garriant. Deniq; haud ſatis tutum eſt, tantam colocynthidis copiam paſtillo huic indere, de quo vltra ſcrupulum vnum per ſe aſſumi parum tutum eſt.

3 *Forficibus incidantur.*) Et tenuiſſime etiam terantur, ne aſperæ eius partes interaneis adhærentes ea exulcerent.

Paſtillus [1] *ramich. Ioannis Damaſceni.* XIX. C

VEntriculum, cor, iecur, imbecilla firmat: & lubrica viſcera ac inteſtina roborat ac conſtringit, choleram morbum reprimit, acrimoniam obtundit, animum reddit tranquillum, omnem ſanguinis eruptionem cohibet: quapropter ſanguine e naribus profluente inſufflando impellitur, aliisque medicamentis admiſcetur. Recipit ſucci oxalidis, vncias ſedecim. Roſarum unciam unam. Baccarum myrti, uncias duas. Coquuntur parum, & colantur. His miſcentur gallarum recentium curioſe tritarum, uncia tres. Coquuntur iterum. Deinde ſequentia in puluerem trita inſperguntur, nempe foliorum roſarum, unc. una. Santali flaui, unc. una, & drachma dua. Gummi Arabici,

*Sumachi *unc. una, & dimidia. Carnium* rhois, ſpodij, ana drach. octo. Omphacij. drach. ſeptem. Sicci baccarum myrti multum tritarum, uncia quatuor. Ligni aloes, caryophyllorum, macis, nucis moſchata, ana drach. quatuor. Miſcentur omnia ſimul, & extenduntur in ſcutella lapidea, donec ſiccentur. Exſiccata teruntur in tenuiſſimum puluerem, &* [2] *cum ſucco ſemperuiui, atq; ſtillatitio roſarum liquore formantur paſtilli parui, & exſiccati in umbra reponuntur.* D

ANNOTATIONES.

Ramich.

1 *Ramich.*) Hanc vocem nonnulli interpretantur compoſitionem, ex adſtringentibus paratam. Quę quidem interpretatio huic compoſitioni, quæ ex eiuſmodi rebus conſtat, bene quadrat. Alii Ramich ex Rumice Latina voce corruptam eſſe putant, quod ſcilicet largiſſimam oxalidem, quæ eſt Rumicis ſpecies recipiat. Vt paſtillus Ramich non ſit niſi is, qui ex Rumice oxalide conſtat. Mihi poſterior ſententia magis arridet, etſi temere de lingua mihi ignota nihil pronuntiem. Arabum enim inuentum eſt. Alii mixturam ex Gallis ſignificare tradunt.

γ *Spodii.*) Hoc eſt, eboris vſti, vt iam ſæpiſſime monuimus.

2 *Cum ſucco ſemperuiui.*) Filius Meſuæ habet Caphuræ. Verum quum calidam eſſe conſtet, pro ea ſuccum Semperuiui ſubſtituimus. E

*Berberis. Arabum.

*Paſtillus ex** [1] *oxyacantha. Eiuſdem.* XX.

AD calidam intemperiem prodeſt, alui fluorem, & iecoris dolorem. Habet baccarum oxyacantha, drach. duas. Spodij, maſtiches, ligni aloes, gallia moſchata. ſpica, ſeminis oxalidis, ana drach. unam. Roſarum, drach. quinq;. Gummi Arabici, drach. tres. Cum ſtillatitio roſarum liquore finguntur paſtilli.

ANNOTATIO.

1 *Oxyacantha.*) Per oxyacantham, quam Arabes Berberim vocant, non eam, quæ ſic hodie officinis nominatur, intelligere oportet: Berberis enim officinarum ab oxyacantha diuerſa eſt: ſed eam, quam Dioſcorides ſub oxyacanthæ nomine pingit, cuius effigiem, & totam hiſtoriam tomo altero noſtrorum F de Stirpium hiſtoria commentariorum dedimus.

Paſtillus ex oxyacantha. Nicolai Myrepſici. XXI.

AD iecoris calorem, immodicam ſitim, linguæ ariditatem, & febres ardentes. Capit baccarum oxyacantha, ſpody, ſucci glycyrrhizæ, ſeminis portulaca, ana drach. tres. Roſarum, drachm. ſex.

[1] *Spica,*

A [1] *Spicæ, amyli, tragacanthæ, ana drach. vnam. Seminis citruli,[2] drach. vnam, & dimidiam.[3] Seminis portulacæ, drach. dimid. Cum aqua vel ſtillatitio roſarum liquore formantur paſtilli.*

ANNOTATIONES.

Hoc paſtillo e Berberis Mauritanorum, hoc eſt, oxyacantha Ægyptia, Nicolao interprete, nonnulli vtuntur crebrius, quam ſuperiore. Et deſcribitur etiam a Ioanne Damaſceno, ſed nonnihil variatis ponderibus, & adiecto croco. Debent autem Pharmacopœi vſurpare ad huius medicamenti compoſitionem baccas veræ oxyacanthæ.

1 *Spica.)* Poſt ſpicam filius Meſuæ crocum, cuius nulla fit in Nicolai manuſcripto codice mentio, ſubiicit.

2 *Drachmam vnam, & dimidiam.)* Ioannes Damaſcenus habet drach. tres, & dimidiam. Parum autem refert, vtrum ex iis pondus arripias: quia alterum validiorem reddit paſtillum, alterum minus validum.

B 3 *Seminis portulacæ.)* Nicolaus, & filius Meſuæ, habent Caphuræ. Nam Arabum, Caphuram refrigerare putantium, opinionem amplectitur Nicolaus. Quare pro ea ſemen portulacæ ſubſtituimus, licebit etiam vſurpare pro Caphura ſemperuiui ſuccum.

Paſtilli ex [1] Halicacabo. Ioannis Meſuæ. XXII.

Contra renum & veſicæ exulcerationem, & natam inde vrinæ difficultatem: mictumque ſanguinis pellit. Accipit hic acinum halicacabi, drach. tres. Seminis citruli,[2] melonis cucurbitæ, ana drach. tres, & dimidiam. Boli Armenij, gummi Arabici, thuris, ſanguinis draconis, papaueris albi, amygdalarum amararum, ſucci glycyrrhizæ, tragacanthæ, amyli, nucleorum pinearum, ana drach. ſex. Seminis hyoſcyami,[3] terræ lemniæ, hyoſcyami,[4] opij, ana drach. duas. Cum ſucco halicacabi finguntur paſtilli.

C *ANNOTATIONES.*

1 Hic paſtillus non ſolum ex Halicacabo, vel, vt corrupta voce Alcachengi hodie nominant: ſed etiam *δι᾽ ὀ...* id eſt, E veſicaria, appellatur. Vſu tritiſſimus ad vrinæ ardorem exulcerata vrinaria fiſtula, veſica, renibus, & vreteribus. Pluribus namque diebus ex aqua mulſa, zulapio roſato, aut vino auſtero ſumti vlcera detergent, glutinant, & cicatrice tegunt, vrinæ acrimoniam mitigant, eiuſque ſtrigmenta mucoſa, aſpera & dolorifica complanant, & leniunt. Paſtillus Alkachengi.

2 *Melonis.)* In Ioannis Damaſceni codicibus legitur, Albatecha. Qua quidem voce non intelligit Melonem magnum, viridem, ſubnigrum & Indum, vt omnes ferè interpretentur: ſed communem potius, vt ex Serapione & Auicenna ſatis liquet, qui Batechæ, quæ eadem eſt Albatechæ, eadem tribuunt, quæ Dioſcorides Meloni. Imo Batecham Serapio interpretatur Melonem. Albatecha

3 *Terralemniæ.)* In Meſuæ filii codice eſt, Boli ſimpliciter. Interpretantur autem omnes rubricam Bolus.
D Sinopicam, vt quæ Medicis magis in vſu ſit. Verum quum hodie ad nos non afferatur, pro ea ſubſtituimus terram Lemniam, quam ſigillatam hodie vocant, quæ non eſt niſi bolus officinarum.

4 *Opij.)* Paratur etiam hic paſtillus ſine opio. Quapropter oportet Medicos in vſu huius paſtilli diſerte in ſuis formulis exprimere, num paſtillum hunc cum opio, vel ſine opio medicamentis permiſcendum velint.

Paſtillus e[1] ſuccino. Euſdem. XXIII.

*Auxiliatur ſanguinem exſpuentibus, tabidis, purulenta exſpuentibus, cœliacis & dyſentericis: in ſumma, ſanguinem vndecunque emanantem ſiſtit ac ſupprimit. Recipit ſuccini, aur. ſex. Cornu cerui vſti,[2] gummi arabici aſſi, corallij rubri vſti, tragacanthæ, acaciæ,[3] hypociſtidis, balauſtiorũ, maſtiches, lichæ, papaueris nigri aſſi, ana aur. duos. Thuris, croci, opij, ana aur. vnum, & dimidium. Cum lento * pſyllij ſucco formentur paſtilli.* * mucagine.

E *ANNOTATIONES.*

1 *E ſuccino.)* Officinæ e Charabe Paſtillum hunc nominant. E charabe

2 *Gummi Arabic.)* In nonnullis codicibus deſideratur: tamen quum ad ſpiſſandum & refrigerandũ ſit aptum, non video quomodo omitti poſſit, aut debeat.

3 *Hypociſtidis.)* Quum in codice filii Meſuæ ſit Henſiſtidis, quidam ſuccum Ciſthi foliorum inaudiendum eſſe putant. Sed nihil refert ſuccum foliorum, an eius quod inſtar fungi eſt germinis, quod hypocyſtis vocatur, accipiamus, propterea quod eiuſdem ſint facultatis. Henſiſtidis autem eſſe vocem deprauatam ex hypocyſtidis, omnibus notum eſt, & idipſum paulo poſt pluribus oſtendemus.

*Paſtilli e * Lemnio Sigillo. Ioannis Damaſceni.* XXIV. * Terra ſigillata.

Cruenta ſputantibus & omni ſanguinis profluuio ſuccurrit, vt prædiximus. Habet ſanguinis draconis, gummi Arabici toſti, paſtillorum Ramich, roſarum rubrarum, ſeminis roſarum, amyli aſſi, ſpodij, acaciæ, hypocyſtidis, lapidis hæmatitis,[1] ſucci foliorum Ciſthi, balauſtij, boli armenij, terræ lemniæ,[2] Seminis canabis, corallij, ſuccini, ana drachmas duas. Margaritarum, tragacanthæ, papaueris nigri, ana drachmam vnam, & dimidiam. Seminis portulacæ toſti, cornu cerui vſti, thuris, nucum cupreſſi, croci, ana drach. duas. Cum ſtillatitio plantaginis liquore finguntur paſtilli.

ANNOTATIONES.

A

1 *Succi foliorum Ciſthi.*) In codice Ioannis Damaſceni legitur Henſiſtides. Nemo autem eſt qui hãc vocem non eſſe corruptam videt, & e dictione Ciſthi deriuatam. Non ſignificare autem niſi ſuccum foliorum Ciſthi, in primis Auicenna teſtatur, qui lib. 2. cap. 334. ita ſcriptum reliquit. Henſiſtides eſt ſuccus plantæ quæ dicitur Barba Hircina. Quid vero ſit Barba Hircina indicat Serapio cap. 115. ſui libri de ſimplicibus inſcripti. Nam ſub hoc nomine Dioſcoridis Ciſthum deſcribit, vt ex collatione vtriuſq; loci luce meridiana clarius ſit. Diuerſas igitur res hypocyſtidis & Henſiſtidis nominibus intelligit Ioannes Damaſcenus. Hoc ſuccum, vt diximus, foliorum Ciſti: illo autem id quod iuxta Ciſti radices naſcitur. Merito autem ſuccus foliorum Ciſti huius paſtilli compoſitionem ingreditur, vt cui inſignis ſit adſtringendi, Dioſcoride teſte, facultas.

2 *Seminis canabis*) In Damaſceni codice eſt Sedenegi, quæ ſane dictio Mauritanis, Serapione ca. 207. auctore, Canabim denotat. Ingreditur autem hunc Paſtillum propter immenſam ſuam exiccandi facultatem. Nec metuendus eius calor erit, quod is a tot frigidis medicamentis nonnihil frangatur. Ceterum vt id quoq; adiiciam, liberale ex naribus ſanguinis profluuium ſiſtunt cum ſucco polygoni, plantaginis, & ouorum candido fronti & temporibus illiti. B

Paſtillus[1] *ex portulaca. Eiuſdem.* XXV.

F*Ebribus ardentibus, feruoribus ſanguinis & flaua bilis, ventriculi deniq;, & iecoris intemperiei calida, & hectica confert. Capit roſarum, vnc. dimidiam. Spodij, glycyrrhiza, ana drach. duas. Seminum cucurbita, citruli, cucumeris, & melonum, tragacantha, croci, gummi Arabici, ſpica nardi, ana drach. vnam. Santali flaui, drach. duas, & dimidiam.*[2] *Ligni aloes, cardamomi, amyli, ſeminis portulaca, ana ſcrup. duos. Sacchari albiſſimi, manna, ana drach. tres. Cum liquito pſylly ſucco finguntur paſtilli.*

ANNOTATIONES.

C

Inſcriptio eius paſtilli ratio. Caphura.

1 *Ex Portulaca.*) Noua hæc eſt eius paſtilli inſcriptio. Nam apud filium Meſuæ dicitur paſtillus e Caphurà. Quum vero Caphura, vel vt hodie loquuntur, Camphora noſtra, quod inter Arabes Auerroes vnus teſtatur (quum ceteri omnes, quanquam falſo, frigidam eſſe affirment) abunde calida ſit, huic paſtillo qui ardentibus febribus maxime conuenire debet, parum recte inſeritur. Quapropter nos, vt alias ſemper, & hic pro Caphura, ſemen purtulacæ, vel ſemperuiui ſuccum ſubſtituimus.

Auicennæ in Caphura inconſtantia.

2 *Ligni aloes, &c.*) Neq; lignum aloes, neq; ſpica nardi, maxime autem cardamomum, quod impẽſe calidum eſt, huic paſtillo recte inditum eſſe videtur. Sed Meſuæ filius haud dubie hanc compoſitionem ex Auicenna mutuatus eſt, qui Canone quinto, vbi quinq; Paſtillorum e Caphura deſcriptiones refert, vnam habet, nempe primam, quæ huic per omnia reſpondet: niſi quod pro ſeminibus citruli, cucumeris, & melonum, ſemen maluæ & portulacæ ſubſtituit. Secutus eſt igitur hic, vt alibi ſæpe, Ioannes Damaſcenus errorem Auicennæ, e quo fere omnia ſua ad verbum tranſcripſit. Atqui nihil mirum, Auicennam interdum calida medicamenta Caphuræ copulaſſe, quum hanc ipſam iam calidam, (quanquam recte, aut inſciẽter) appellet & innuat. Nam loco iam citato tria Electuaria de Caphura recenſet, ad concoctionem ventriculi & iecoris roborandam, & pituitam craſſam incidendam, ac flatus diſcutiendos vtilia. Vnde omnibus perſpicuum euadit, eum Caphura non vt frigido, ſed potius vt calido medicamento vſum eſſe. Quomodo enim frigidum medicamentum pituitam craſſam extenuaret, aut flatus diſcuteret? Et vt calido vſum eſſe illic Auicennam medicamento Caphura, abunde teſtantur medicamenta quæ ei coniunxit: quæ Santalis exceptis, omnia ſunt calida. Quin etiam Canone ſecundo, vbi ex profeſſo de viribus Caphuræ tractat hanc parare vigilias, memoriæ prodidit. Si vigilias excitat, quo pacto frigida eſſe poſſit non video. Quæ commemoranda nobis hoc loco eſſe duxi, vt illorum impudentiam retunderemus: qui ne hodie quidem deſinunt vociferari, ſine Arabum commentariis neminem facere Medicinam poſſe. Sed vt ad inſtitutum redeam, quum hæc Meſuæ filii compoſitio mihi parum arrideat, ſtatui aliam hac meliorem ſubiicere, quæ eſt Nicolai: vt poſthabita priore, Pharmacopœi ſequentem deinceps in ſuis officinis paratam habeant. D E

Paſtillus[1] *e nymphæa. Nicolai Myrepſici.* XXVI.

A*D calorem iecoris confert. Accipit roſarum, gummi Arabici, tragacantha, ſpodij, ana vnc. dimidiam. Seminum quatuor frigidorum maiorum, ſeminis portulaca, glycyrrhiza, ana vnc. vnam. Croci, drach. duas. Amyli, drach. tres.*[2] *Semperuiui ſucci, drach. dimid. Trita cum ſucco pſyllij digeruntur in paſtillos.*

ANNOTATIONES.

1 *E Nymphæa.*) Et huius paſtilli, propter cauſſam ſupra expoſitam, immutauimus inſcriptionem. Nam Nicolao e Caphura nominatur, vt qui hac in parte Mauritanorum, Caphuram frigidam eſſe putantium, ſequi errorem voluit.

Pro Caphura floribus Nymphææ vtendum.

2 *Succi ſemperuiui.*) Nicolaus Caphuræ habet, pro qua nos ſuccum ſemperuiui ſubſtituimus, non certe temere: quod Caphura calefaciendi, haud refrigerandi facultatem habeat, vt alibi copioſe oſtendimus. Auicennam, qui loco paulo ante indicato, in tertii paſtilli de Caphura deſcriptione, vtriuſq; etiam Nymphææ ſeu Nenufaris florum meminit. F

Paſtillus

A *Paſtillus e violis. Nicolai Alexandrini.* XXVII.

E*Xcalefactiones mitigat, aluumq; emollit. Recipit florum violarum recentium, drach. quindecim. Amyli, drach. nouem. Seminis papaueris albi, drach. ſeptem. Rheibarbari, drach. quinque. Seminis plantaginis, drach. tres. Balſami, ʒ. vnam. Cum ſtillatitio roſarum liquore finguntur paſtilli.*

Paſtillus e violis.[1] *Nicolai Myrepſici.* XXIIX.

H*Abet florum violarum recentium, drach. quinq;. Amyli, drach. tres. Seminis papaueris albi, drach. duas, ſcrup. vnum. Rheibarbari,*[2] *ſcrupulos quinq;. Seminis plantaginis minoris, drach. vnam. Balſami, ſcrup. vnum. Trita cum ſtillatitio roſarum liquore, digeruntur in paſtillos.*

ANNOTATIONES.

1 *E Violis.*) Nicolai codex Græcus, vt Latinus etiam, corrupte admodum legit ἐ διάζων, pro ἐξ ἴων:
B hoc eſt, e violis. Atq; ita quoq; legitur in Latino codice, qui Ingolſtadii eſt editus. Et quum hunc paſtillum ingrediantur violæ (quomodo enim alias ab illis denominaretur) liquet primo, compoſitionem hanc in manuſcripto codice, quo nos vſi ſumus, mutilam eſſe. Nulla enim in ea fit violarum mentio. Deſunt igitur violæ, & amylum. Dein palam eſt, accipiendas eſſe violas Martias (nam illæ a Græcis ἴα vocantur) non albas, quæ iiſdem λευκόϊα, & noſtris Cheiri nominantur, vt putat Cordus & eum ſecutus Rondeletius. *Cordus errat.* Si enim de iis locutus fuiſſet Nicolaus, non ἴων ſed ἐκ λευκοΐων inſcripſiſſet hunc paſtillū. Ardores internos mitigant, aluumq; emolliunt, gutturis aſperitates leniunt. Vt & hinc palam fiat, violas Martias, vtpote refrigerantes, magis eſſe huic compoſitioni indendas.

2 *Scrupulos quinq;*) Errat igitur Cordus, qui contra fidem omnium codicum, habet in ſuo medicamentario libro, ſcrupulum vnum. *Cordi erratum.*

Paſtillus[1] *e roſis. Nicolai Myrepſici.* XXIX.

C C*Apit roſarum viridium, drach. tres. Spodij, drachmas duas. Santali rubri, drach. vnam, & dimid. grana ſeptem. Santali albi, drach. vnam, grana 12. Croci, ℈. 2. grana 20.*[2] *Seminis plantaginis, ſcrup. dimid. Trita cum ſtillatitio roſarum liquore digeruntur in paſtillos.*

ANNOTATIONES.

1 *E roſis.*) Officinæ Græca appellatione Diarhodon magis vtuntur. Non fuit autem a nobis hic paſtillus temere prætereundus, quod multas magnas vocatas Nicolai confectiones ingrediatur. *Paſtillus diarhodō.* Confert etiam dyſentericis, cœliacis, iocineroſis, & ſtomachicis. Pondera nonnihil ab aliorum deſcriptionibus variant. ſunt enim legitima, & e Græco codice deſcripta.

2 *Seminis plantaginis.*) Caphuræ, habet Nicolaus. Mutationis cauſſam iam antea ſæpe indicauimus. Liceret etiam pro Caphura vſurpare ſuccum ſemperuiui.

Paſtilli e roſis. Rhaſis. XXX.

D A*D ventriculi dolores valent, concoctionem iuuant, febribus diuturnis, aquæ inter cutem incipienti ſuccurrunt. Accipiunt roſarum, vnc. dimidiam. Ligni aloes, drach. duas. Maſtiches, drach. vnam, & dimidiam. Abſinthij Pontici, cinamomi, ſpicæ nardi, caſiæ ligneæ, florum iunci odorati, ana drachmam vnam. Cum vino veteri formantur paſtilli.*

Paſtillus[1] *Bechius Albus. Incerti auctoris.* XXXI.

A*Vxiliatur tuſſientibus, & difficulter ſpirantibus, fauciumq; aſperitatem lenit. Recipit ſacchari albiſſimi, lib. vnam. Sacchari candefacti optimi, ſacchari penidij, ana vnc. quatuor. Radicis iridis Florentinæ, vnciam vnam, drachmas ſeptem. Amyli, vnc. duas, & dimidiam. Cum ſucco lento tragacanthæ in ſtillatitio roſarum liquore macerata finguntur paſtilli parui, & ſignantur.*

ANNOTATIO.

E 1 *Bechius albus.*) Non ſonat, niſi tuſſicularis albus. Ita enim Græce appellatur, quod ad tuſſim efficax ſit. *Bechius.* Officinæ pectoralem nominant. *Pectoralis paſtillus.* Sunt qui hunc aliter componant, hoc ſcilicet modo. *Alia compoſitio.* Recipiunt Sacchari albiſſimi, ſacchari candi, ana libr. dimidiam. Amyli, vncias duas. Cum ſuccis lentis, ſeu mucaginibus gummi Arabici, & tragacanthæ, in ſtillatitio roſarum liquore maceratorum formantur paſtilli.

Paſtillus Bethius niger. XXXII.

A*Bſciſſam vocem recuperat, tuſſi ſiccæ ſuccurrit, aſperitatem faucium lenit, & exſcreationem ſputi accelerat. Habet ſucci glycyrrhizæ, vncias quatuor. Styracis calamitis, vnc. vnam, & dimidiam. Sacchari candefacti, vnc. duas, & dimidiam. Specierum diairidis Salomonis, ſpecierum * eclegmatis ſani & experti, ana vnc. dimidiam. Sacchari penidij, lib. dimidiam. Sacchari albiſſimi, lib. 2. ℥. 3. Cum mucagine tragacanthæ in ſtillatitio hyſſopi liquore macerata finguntur paſtilli, & ſignantur.* *Lohoc.

F *Paſtillus pro lauando Capite.* XXXIII.

C*Apit ſaluiæ, roſmarini, maioranæ, lauendulæ, betonicæ, ana drach. dimid. Stichadis Arabicæ, aſari, caryophyllorum, ſpicæ nardi, nucis moſchatæ, foliorum lauri, meliloti, ana drachm. vnam. Ligni aloes, ſcrupulos duos. Maſtiches, thuris, gummi iuniperi, ana drachm. vnam. Alipta moſchata, galliæ moſchatæ, ana drach. vnam, & dimidiam. Roſarum rubearum chamameli, origa-*

ni.foliorum ſenæ,ana pugillum vnum. Saponis, lib. vnam. Formentur paſtilli ponderis drachmarum duarum. A

Paſtillus ſuffumigabilis. Noſter. XXXIV.

* Thimiamatō eſſe niſi exteriorem ſtyracis corticem, qui poſtea preſſam ſtyracem remanet libro 1. eſt dictum.

ACcipit ladani puriſſimi, ſtyracis calamitæ, myrrhæ, maſtiches, thuris, ana vnciam vnam. Roſarum rubearum, cinamomi, caryophyllorum, macis, nucis moſchatæ, ana drach. duas. Thymiamatis, vnc. duas. Maioranæ, roſmarini, ſpicæ nardi, ana drach. vnam. Aſſæ dulcis, vnc. dimid. Santali rubei, & citrini, ana drach. duas. Corticis citrij, drach. vnam. Foliorum lauri drach. vnam, & dimidiam. Seminis nigellæ, ocymi, ana drach. dimidiam. Carbonum tiliæ, vnc. quatuor. Cum ſtillatitio roſarum liquore, & mucagine tragacanthæ formantur paſtilli, vel candelæ.*

Candela ſuffumigabilis. XXXV.

REcipit ſtyracis calamitæ, vnc. quatuor. Ladani, vnc. tres. Thuris maſtiches, myrrhæ, ana vnc. dimidiam. Cinamomi, garyophyllorum, macis, nucis moſchatæ, ana drach. duas. Santali albi, & flaui, ana drach. duas, & dimidiam. Aſſæ dulcis, drachmas tres Thymiamatis, vnc. duas, & dimidiam. Ligni aloes, drach. vnam, & dimidiam. Carbonum tiliæ, vnc. quatuor. Styracis liquidi, vnc. duas. Terebinthinæ lotæ, & liquoris ſtillatitij roſarum quadrantem dimidiam, finguntur candelæ. B

* Sieff.

DE *COLLYRIIS, SECTIO XIV.

Collyrium aridum album. Rhazis. I.

GLutinandi facultatem habet. Capit ceruſſæ lotæ, drach. ſex. Sarcocollæ in lacte muliebri maceratæ, drach. duas. Tragacanthæ drach. tres. Opij, ſcrupulum vnum. Cum albumine oui fiunt collyria arida, vel Sieff.

Collyrium aridum rubeum. Eiuſdem. II. C

IDem quod præcedens poteſt. Accipit lapidis hæmatitis, ceruſſæ lotæ, ana drach. tres. Æris vſti, drach. duas. Myrrhæ, croci, ana drach. vnam. Cum vino veteri formantur Sieff.

Collyrium aridum viride. Eiuſdem. III.

ERodendi vim obtinet. Recipit floris æris, drachmas tres. Atramenti ſutorij vſti, drach. ſex. Arſenici rubei, nitri, ſpumæ maris, ana drach. vnam. Salis hammoniaci, drachmam dimidiam. Ammoniaci, drachmas duas. Cum ſucco rutæ finguntur Sieff.

Collyrium aridum e plumbo. Eiuſdem. IV.

GLutinandi vim obtinet. Habet plumbi vſti, ſtibij, thutiæ lotæ, æris vſti, gummi Arabici, tragacanthæ, ana drachmas octo. Opij, drachmam dimidiam. Trita cum aqua pluuiali redigantur in formam Sieff. D

Collyrium aridum e thure. Eiuſdem. V.

IDem quod præcedens poteſt. Capit thuris, drachmas decem. Ammoniaci, ſarcocollæ, ana drachm. quinque. Croci, drachmas duas. Cum mucagine fœnigræci formantur Sieff.

Collyrium aridum e Myrrha. Incerti auctoris. VI.

AD tenuiſſimas & acres fluxiones, & eas quæ ſunt cum exulceratione, valet. Accipit myrrhæ, lycij, ana drach. duas. Cadmiæ lotæ, drach. tres. Terræ lemniæ, lapidis hæmatitis, gummi Arabici, ana drach. vnam. Opij, drach. dimidiam. Aloes bonæ, drach. vnam, & dimidiam. Cum vino veteri odorato adſtringente finguntur Sieff.

Collyrium[1] *cygnus albus. Nicolai Myrepſici.* VII.

AD incipientes lippitudines, defluxionem acrem, æſtus, vlcera caua & ſordida, puſtulaſq; confert. Recipit[2] *pompholygis lotæ, ℥. dimid.*[3] *Cadmiæ vſtæ, & lotæ, drach. duas, & dimid. Ceruſſæ, drach. quinque.*[4] *Samij aſteris, drach. dimid. grana ſeptem. Opij, grana 15. Amyli, drach. duas, & dimid. Acaciæ, drach. dimid. Tragacanthæ, drach. vnam. Gummi, drach. duas, & dimid. Trita cum aqua pluuiali, digeruntur in collyria arida, ſeu*[5] *Sieff.* E

ANNOTATIONES.

Cygnus.

1 *Cygnus.*) Hoc collyrium præ ceteris e Nicolao referre voluimus, quod veteribus fuerit vſitatiſſimū. Et poſſet hodie paratum in officinis haberi.

Pompholyx

Thutia officinarū

2 *Pompholyges*) Sic veteres, quod Arabes Thutiam appellant, nominare conſueuerunt. hodie Nil album officinæ vocant: vt lib. 1. copioſe diximus. Thutia vero officinarum, eſt Cadmia botryites.

Cadmia.

3 *Cadmia*) Lapide calaminari vocato, pro ea hodie vtimur: aut thutia officinarum.

Samius aſter

4 *Samii aſteris.*) Samiam terram alij nuncupant. Quum hodie non afferatur, pro ea Lemnia ſeu ſigillata vtemur terra. F

Sieff

5 *Sieff*) Sic barbari vocant Collyria arida, quæ Græcis ξηροκολλύρια peculiari voce appellantur. Accipiunt autem hæc pyramidis fere formam, & in nonnullis officinis hac forma parata proſtant. Ceterum aridorum collyriorum ſylua eſt apud Actium & Nicolaum. Iam vnam & item alteram liquidorum collyriorum formulam producemus.

Colly-

A *Collyrium liquidum e pompholyge. Incerti auctoris* IIX.

V*Iſum acuit. Habet ſtillatitij liquorum euſraſiæ, roſarum, chelidonij, ſœniculi, ana vnc. vnam. Pampholygis lotæ, drach. tres, & dimidiam. Aloes, drach. vnam, & dimidiam. Sacchari candi, drach. duas. Cadmiæ lotæ, drach. vnam. Commiſtis omnibus fiat collyrium liquidum.*

Collyrium liquidum e cadmia. Incerti auctoris. IX.

G*Lutinandi vim habet. Capit cadmiæ lotæ, drach. duas. Pompholygis præparatæ, drach. vnam. Ceruſſæ, drach. vnam & dimidiam. Sarcocollæ in lacte muliebri maceratæ, tragacanthæ, ana drach. dimidiam. Gummi Arabici, ſcrup. vnum. Stillatitij liquoris roſarum, ℥. vnam, & dimid. Stillatitij liquoris fœniculi, euſraſiæ, chelidonij, ana vnciam vnam. Miſcentur, & fit collyrium.*

DE *PILIS ODORATIS, SECTIO XIV.

*Poma ambrę bat bari vocāt

B *Pila odorata æſtiua. Noſtra.* I.

A*Ccipit florum nymphea, violarum, roſarũ, borraginis, ana drach. duas. Spodij de canna, drach. vnam, & dimidiam. Corticum citrij, drach. duas. Santali albi & rubei, ana drachm. vnam. Croci, ſcrup. dimidium. Macis, nucis moſchatæ, maioranæ, ligni aloes, cubebarum, maſtiches, ocymi caryophyllati, ana drach. dimidiam. Succini, ſtyracis calamitæ, ana drach. vnam. Galliæ moſchatæ, drach. dimidiam. Ambaris, ſcrup. vnum. Moſchi, ſcrup. dimidium. Ladani depurati, vncias duas. Cum ſtillatitio roſarum liquore fingantur pilæ iuſtæ magnitudinis.*

Pila odorata hyemalis. Noſtra. II.

R*Ecipit ſtyracis calamitæ, vnciam dimidiam. Ligni aloes, caryophyllorum, cinamomi, cardamomi, ana drach. vnam. Macis, nucis moſchatæ, zedoariæ, nigellæ, ana drach. vnam, & dimidiã.*
C *Ocymi, maioranæ, ana drach. dimidiam. Aſæ dulcis, drach. duas. Alipta moſchata, drach. duas, & dimidiam. Meliſſophylli drachmas duas. Ladani, vnciam dimidiam. Ambræ, ſcrupulum vnum. Cum ſtillatitio menthæ liquore finguntur pilæ odoratæ.*

Pila odorata alia. Noſtra. III.

H*Abet ſtyracis calamitæ, drach. tres. Ladani puriſſimi, vnc. dimidiam. Caryophyllorum, cinamomi, ana drach. duas. Ligni aloes, nucis moſchatæ, macis, ana ſcrup. duos. Roſarum rubearum, lauandulæ, ana drach. vnam. Galliæ moſchatæ, drach. vnam, & dimidiam. Maioranæ, meliſſophylli, ana drach. vnam. Ambaris ſcrup. vnum. Moſchi, ſcrup. dimidium. Teruntur omnia, & cum ſtillatitio roſarum liquore formantur pilæ.*

Liquor Moſchatus Odoratus. IV.

D C*Apit ſtillatitij liquoris roſarum, vnc. tres. Stillatitij liquoris nymphea, vnc. vnam. Stillatitij liquoris boraginis, vnc dimidiam. Cinamomi, caryophyllorum, ana ſcrup. dimidium. Ambaris. granum vnum. Moſchi. granum dimidium. Succi ſemperuiui, ſcrupulum dimidium. Santali flaui, grana ſex. Miſcentur.*

DE OLEIS, SECTIO XV.

Oleum roſaceum. I.

R*Efrigerat & adſtringit, adeoq; repellit, phlegmonibus præſidio eſt, æſtuantem ventriculum reſtinguit, eroſiones inteſtinorum clyſteribus inditum, & dentium dolores, ſi ea colluantur, ſanat. Fit hoc modo. Folia roſarum rubearum, nondum penitus explicatarum, forpice [1] inciſa, & contuſa, [2] quantitate ſufficienti in vitreum vas conijciuntur: & affunditur olei omphacij, hoc eſt, ex oliuis*
E *immaturis expreſſi, quod ſatis eſt: & vaſe obturato, illic macerantur ad ſolem, aut in loco aliquo calido, diebus [3] quindecim. Dein in [4] duplici vaſe [5] tribus horis coquuntur. Expreſſis ſalijs & abiectis, noua inijciuntur, & iterum quindecim diebus macerantur & inſolantur: poſtea vt prius, coquuntur, & exprimuntur. Tertio idem fit, & tandem excolatur.*

ANNOTATIONES.

Is modus hodie vſitatus eſt, & nihil fere abeſt ab eo, quem ſecundo loco Dioſcorides, item Paulus, Nicolaus, & Actuarius recenſent.

1 *Inciſa & contuſa)* Sunt tamen qui forpicibus tantum incidunt, alii duntaxat tundunt.

2 *Quantitate ſufficienti)* Paulus vncias tres roſarum rubearum exunguatarum, ſextario olei omphacini immittit. Nicolaus eandem vſurpat menſuram. Sunt qui vnc. 4. accipiant violarum, & lib. 2. olei.

3 *Quindecim)* Actuarius & alii, quadraginta dies inſolant, Nicolaus triginta. Filius Meſuæ ſeptem
F dies. Nos mediam rationem ſequi maluimus. Ceterum ſunt etiam qui non inſolant, ſed vrnam in puteũ demittunt, vt ex frigore eius odoris gratia, & virium efficacitas conſeruetur. Alii ſub terra defodiunt totidem diebus. Noſtra ratio componendi veteribus magis accedit.

4 *Duplici vaſe)* Vt ſcilicet alterum alteri incumbat. Verbi gratia: vas vitreum, cui roſæ & oleum iniecta ſunt, vaſi alteri aquam calentem continenti inſideat & incumbat, ne videlicet ignis aut aquæ contactu, & miſtione oleum vitietur. Vas duplex.

5 Tribus horis.) Hodie minus diu coquunt, ideoq; minus etiam efficax oleum efficiunt. Tempus a nobis expreſſum filius Meſuæ conſtituit. A

Oleum violaceum. II.

REfrigerat calidam intemperiem, ob id phlegmones omnes remittit: ac inde pleuriticos iuuat, aſperitatem arteriæ, pulmonis & thoracis lenit. Tabidis, conſumtis & hecticis præſenti remedio eſt inuncto thorace. Iecoris & renum immodicum calorem compeſcit. Fit e floribus violarum nigrarum, & oleo rudi, id eſt, omphacino, vt roſaceum.

*Nenufa- ris.

*Oleum * nymphæatum.* III.

IDem ferè quod violaceum poteſt, magis tamen refrigerat, adeo vt ſomnum etiam conciliet. Capitis dolores ex febrium incendio natos mitigat, vrinæ ardori confert. Veneris inſomnia arcet. Fit e floribus Nymphææ albæ, & omphacino, vt præcedentia. B

*Cydonio- rum.

*Oleum * Melinum. Ioannis Damaſceni.* IV.

* id eſt, nõ perfecte maturorũ.

*REfrigerat & adſtringit: ideo ventriculi, & iecoris imbecillitatibus, ventriſq; fluxionibus, lienteriæ nimirum, diarrhϾ, ac dyſenteriæ, accommodatum eſt. Sudorem item plus iuſto emanantem cohibet. Fit hoc modo. Caro cydoniorum * præmaturorum [1] cum cortice tritorum, abiectis granis, [2] ſufficienti quantitate, & ſuccus eorum æquali portione in olei omphacini modo ſufficienti, in vaſe vitreo bene obturato diebus quindecim inſolatur. Dein horis 4. in [3] vaſe duplici coquitur: poſt hæc abijciuntur cydonia, & recentia immittuntur, & rurſus inſolantur, & coquuntur. Deinde tertio recentia iniiciuntur, & vt prædictum eſt, inſolantur, & coquũtur. Tandem in vaſe diligẽter obturato, ne exſpiret, reconditur oleum.*

ANNOTATIONES.

Pauci, aut fere nulli ſunt, qui oleum hoc ea diligentia parant: ideoque nihil mirandum, ſi quæ illi tribuuntur, non efficiat. Quapropter curent deinceps Pharmacopœi, vt ad eum ſtruant modum. C

1 *Cum cortice.*) Quod, Nicolao atteſtante, in eo ſit odor, & adſtrictio.

Sextarius Italicus.

2 *Sufficienti quantitate.*) Paulus & Nicolaus Cydoniorum vncias tres, olei omphacini ſextarium Italicum, id eſt, vnc. viginti menſurales eſſe volunt, id eſt, lib. vnam & dimidiam, & vncias duas.

3 *Duplici vaſe.*) Ne vires cydoniorum empyreuma vitiet.

Oleum myrtinum. Nicolai Myrepſici. V.

REfrigerat & adſtringit, ideoq; cœliacis affectibus vtile. Sanat igne ambuſta, puſtulas erumpentes illitu emendat. Attritus hyeme concitatos, & intertrigines illitum corrigit. Sedis rimas, condylomata, laxatos artus perſanat, & ſudores coercet. Fit ex folijs myrti [1] viridibus, & [2] oleo omphacino, & [3] vino odorato adſtringente: quæ omnia coquuntur ad lentas prunas ad vini conſumtionem, dein per colum traijciuntur, & oleum purum in vas vitreum reponitur. D

ANNOTATIONES.

Foliorum myrti quãtitas

1 *Viridibus*) Quum apud nos viridia myrti folia haberi nequeant, ideo arida vino veteri odorato ſunt aſpergenda, & poſtea tundenda. Quæ autem foliorum eſſe debeat quantitas, Nicolaus itidem indicat, nempe vnciæ duæ. Actuarius vnciam vnam accipiendam eſſe docet.

Olei omphacini

2 *Oleo omphacino.*) Cuius quantitas & menſura, vtriſq; iam nominatis auctoribus ſit ſextarius Italicus, hoc eſt, vnciæ viginti.

Vini odorati.

Alius parandi modus.

3 *Vino odorato*) Cuius menſura, Nicolao teſte, ſit ſextarij Italici quarta pars, id eſt, vnc. quinq;. Alij ſic parant. Recipit Foliorum myrti viridium, lib. vnam. Olei omphacii, lib. tres. Vini odorati adſtringentis, lib. duas. Coquuntur vſq; ad vini conſumtionem, dein colo traiicitur, & reconditur. Prior ratio veterum eſt, ideoq; præferenda. Ceterum codices filii Meſuæ, quomodo hoc oleum confici debeat, non exprimunt: idq; non ſine magna confuſione, quandoquidem in ſequentibus oleis non raro legatur, fiat quemadmodum oleum myrtinum. E

Oleum e [1] myrti baccis. VI.

IDem quod præcedens poteſt. Fit e viridibus recentibuſue baccis, & oleo omphacino, vt roſaceum.

ANNOTATIO.

Oleũ { Myrtillorum / Myrtinũ

1 *E Myrti baccis*) Omnes fere Pharmacopœi hoc modo hodie parant oleum illud, ac Myrtillorum nominant. Diſcernendum igitur ipſum a Myrtino erit, vtpote quod non e baccis, quas illi Myrtillos, ſed e foliis fiat. Et qui ex vtriſq; parant oleum, Plinii auctoritate ac teſtimonio, quod faciunt confirmare poſſunt, qui libro 15. cap. 7. & ex foliis, & ex baccis Myrti oleum fieri, ſcriptum reliquit. Porro quum recentes baccas non habeamus, vino odorato adſtringente conſpergi poſſunt. Aut in earum inopia, baccas ſylueſtrium & noſtratium Myrtorum vſurpare licet.

Oleum papauerinum. Ioannis Damaſceni. VII.

INtemperiem calidam ſanat, & inde natam dolorem: ſomnum quoq; conciliat. Fit bifariam. Vno modo ex ſemine vtriuſq; papaueris, tam albi quam nigri, vt [1] ſeſaminum, de quo infra. Alio modo ex floribus, capitibus, & folijs vtriuſq; papaueris, vt violaceum. F

ANNOTATIONES.

Oleum e ſem ne papaueris.

1 *Vt ſeſaminum.*) Semen enim papaueris ab excrementis purgatum, aqua parum ſalſa irrigatur, & manibus

A nibus fricatur, iterumq; irrigatur, donec madefiat. Poſtea expaſſum ſiccatur, modice aſſatur, ſacculo impoſitum multum diuque fricando excorticatur, corticibuſque purgatur: mollitur in farinam, oleumque exprimitur. Diſcriminis gratia, oleum e ſemine papaueris vocetur.

2 *Aliomodo*) Qui priore eſt vſitatior. Oleum e floribus papaueris inſcribatur.

Oleum e floribus papaueris.

Oleum hyoſcyaminum. VIII.

IDem quod papauerinum poteſt, & ad aurium dolores efficax eſt, In peſſis ad emolliendum vtilius. Exprimitur ex hyoſcyami ſemine, albo, recente vel ſucco, calida aqua aſperſo, inſolato, trito, eodem quo ex papauere modo.

Oleum e mandragora, Nicolai Myrepſici. IX.

*PHreniticis, febricitantibus, & vigilantibus confert. Inflammationem omnem exſtinguit, ſomnũ conciliat, *carpo & plantis pedum illitum. Habet olei communis, lib. duas.*[1] *Succi mali punici acidi, ſucci pomorum*[2] *vel radicis mandragoræ, an. uncias quatuor Succi hyoſcyami, unc. duas. Succi*[3] *papaueris hortenſis nigri, uncias tres. Succi foliorum violæ, ſucci*[4] *cicutæ tenerrimæ, an. unc. unam.*[5] *Opii boni, ſtyracis calamitæ, an. unciam dimidiam. Omnia ſimul cum oleo mixta reponuntur in*[6] *vaſe vitreo, & ſub æſtu caniculari inſolantur diebus decem: dein*[7] *coquuntur ad aqueorum conſumtionem, vt ſolum oleum remaneat. Colatum reconditur in vaſe.*

B

*Fronti, temporibus & naribus quoque illitum.

ANNOTATIONES.

1 *Succi mali punici*) In latinis codicibus deſideratur. Quum autem Græco in codice ſic legatur, omittendum eſſe non putauimus.

2 *Vel radicis*) Quum ad nos raro admodum, aut fere nunquam mandragoræ poma afferantur, præſtat vſurpare radicis ſuccum, cuius etiam ſolius in manuſcripto Nicolai codice fit mentio. Verum quia & hæc
C ipſa recens raro habetur, oportet vt eius libra vna contundatur, & in aqua ſufficienti coquatur, colatique decocti vnciæ quatuor, aut plus etiam, aliis ſuccis adiiciantur.

3 *Succi papaueris*) Latini codices, & recte quidem, addunt Capitum. Et adiicitur Hortenſis, vt ſylueſtre excludatur.

4 *Cicutæ tenerrimæ*) Ita in omnibus latinis codicibus legitur. In manuſcripto autem græco Nicolai codice, canchryos falſo ſcribitur, pro κωνείου.

Nicolai codex emendatus.

5 *Opii*) Hoc quia integrum in oleo diſſolui nequit, ideo terendum erit, & tritum oleo inſpergendum, ac ſæpe permiſcendum.

6 *Vaſe vitreo*) Bene obturato ſcilicet, vt ſæpenumero hactenus eſt dictum.

7 *Coquuntur*) Scilicet in vaſe duplici.

Oleum chamæmelinum. X.

D *MEatus rarefacit, & vapores diſcutit, atque acrimonias contemperat. Quia vero modice adſtringit, ideo fluxiones inhibet moderatas. Febres non admodum calidas & diuturnas queq; citra viſceris alicuius phlegmonem infeſtant, diſcutit, laſſitudines, vt ſi quid aliud, cum primis iuuat, & dolores mitigat, tenſiones remittit, & laxat, quæq; mediocriter dura ſunt, emollit. Fit ex floribus chamæmeli, & oleo e maturis oliuis expreſſo, vt roſaceum.*

Paulus, Actuarius, & Nicolaus Myrepſus, florũ Chamæmeli ſine foliis in ambitu diſci candidis, qui antea diẽ vnũ tabuerint, ℥ 2. accipiunt & in ſextarium olei cõmunis dulcis demergunt, ac vas linteo ſimplici & tenui tegunt, vt oleũ tranſpiret: Nã iniucundũ odorẽ quendam garo ſimilẽ oleũ hoc aſſumit, ſi nõ trãſpiret, & ſoli 40. dieb. exponunt, colatum dein vaſe bene obturato reponunt. Hoc parãdi modo pharmacopœi etiam noſtri vti poſſunt. Alii accipiunt florũ Chamæmeli lib. 1. quos 3. dieb. macerant in olei communis lib. duas, ℥ 4. Quarto die igne lento modice coquunt, & flores extractos abiiciunt. Dein iterũ iniiE ciunt flor. Chamæmeli ℥ 1. & inſolant. Sed modus is, quo paratur, vt roſaceum vel melinum, eſt præſtãtior.

Oleum anethinum. XI.

CAlefacit & diſcutit: ob id dolores ſedat, & horroribus certo circuitu remeantib. ſpinæ & neruoſis partib. illitũ acceſsionis initio, medetur. Venarũ ſpiracula laxat, & capitis dolorẽ mitigat. Conuulſionib. amicũ. Laſſitudinẽ, tumores crudos ac ſcirrhos diſcutit, articulorũ dolores ſubleuat, vteri duritiem emollit, & ſomnum conciliat. Fit eodem quo chamæmelinũ modo. vaſe tamen optime obturato.

Actuarius & Nicolaus comam anethi viridem adhuc exſiſtentem, priuſquam ſemen ſolidum fiat, & æ-ere, accipiendam eſſe docent, pondere vnciæ vnius, & in olei dulcis ſextarium Italicum coniiciendã, atque vaſis ore exquiſite obturato dies quadraginta inſolandam. Vnde perſpicuum euadit, non per omnia, vt chamæmelinum, in quo vas linteo tenui vt tranſpiret obturatur, eſſe parandum.

Oleum[1] *liliaceum. XII.*

MVliebrib. vitiis congruit, calefacit, diſcutit: ob id dolores thoracis, ventriculi, coli, vteri, renũ & veſicæ frigidos ſedat, lenit, & coquit. Soluit duritiem, grauidis facilẽ efficit partũ, eſtq; in vniuerſum fœminarũ menſib. eliciendis maxime accõmodatũ. Cicatrices celerrime illitũ ad colores reducit, Sudorib. euocandis vtile. Fit ex liliis albi floribus abiecto eo, quod in illis croceũ eſt, pondere ℥ duarum. Olei dulciſsimi, ſextaria Italica, h. e. lib. 1. ℥ 8. Vaſe vitreo[2] *diligenter obturato, trib. inſolantur diebus. Deinde prioribus eiectis, noua iniiciuntur folia: mox iterũ exacto triduo induntur alia, ter hoc faciendũ & colatum reponendum.*

ANNOTATIONES.

Suſinum oleum. *1 Liliaceum)* Aut Lilinum, aut Suſinum nominatur. Hic quem oſtendimus modus, ab Actuario & Nicolao eſt præſcriptus, & a Pharmacopœis obſeruandus. A

2 Diligenter obturato) Ne ſcilicet quid euaporet.

Oleum Sambucinum. XIII.

LEnit, abſtergit, cutem expurgat, ictero medetur, & iecori obſtructo, articulorum & neruorum doloribus confert. Fit ex floribus Sambuci in oleo veteri clariſſimo maceratis, vt Chamamelinum.

Oleum nardinum ſimplex, Eiuſdem. XIV.

CAlefacit, tenuat, diſcutit, ac modice adſtringit: proinde affectus omnes frigidos & flatulentos cerebri, ventriculi, iecoris, lienis, renum, veſicæ, vteri magnopere iuuat; naribus iniectum caput purgat, corporis colorem & odorem commendat. Recipit ſpicæ nardi, vncias tres. Vini, aquæ, an. vnc. duas & dimidiam. Olei[1] ſeſamini, lib. dimidiam. Coquuntur in vaſe duplici lento igne horis circiter quatuor, frequenter mouendo. B

ANNOTATIONES.

Hæc compoſitio frequens & vſitata eſt: ideoque alias magis varias, quas filius Meſuæ & Nicolaus Myrepſus recenſent, non referemus. Poterit, qui illis vti velit, ex iam dictis auctoribus deſcribere.

1 Seſamini) Pro eo, dulci oleo vti licebit. Quia filius Meſuæ illud non raro pro Seſamino ſubſtituit, dũ ait, Seſamini olei, vel dulcis.

Oleum ſeſaminum, Eiuſdem. XV.

IMpinguat, ſemen genitale auget, aſperam arteriam lenit: & ob id vocem claram reddit, aurium dolores ſanat, multorumque aliorum oleorum materia eſt, caloremque mediocrem obtinet. Thoraci, tuſſi & pleuritidi confert. Puerorum tuſſim ſedat, huius olei cochlear cum ſaccharo candi facto paulatim tranſglutitum. Fit hoc modo. Seſami ſemen ab excrementis purgatum, aqua parum ſalſa irrigatur, manibus fricatur, iterum irrigatur, donec madeſiat. Siccatur, modice aſſatur, ſacculo impoſitum aſpero multum diuque confricando excorticatur, corticibus expurgatum molitur in farinam: oleumque exprimitur, vt ex amygdalis. C

ANNOTATIO.

Olei ſeſamini ſuccedaneũ. Pauci hodie pharmacopolæ oleum hoc parant. Affertur autem ex Alexandria Ægypti Venetias, ſyncerum hinc ad nos. Emendum ſyncerum, quod oleo nucum non eſt adulteratum. Verum odor & ſapor, dolum patefaciunt. Quod ſi deſideretur, pro eo ſubſtituendum oleum amygdalarum dulcium.

Oleum amygdalarum dulcium, Eiuſdem. XVI.

ASperitatem gutturis, pulmonis, & ceterarum partium etiam externarum lenit: duritiem omnem, & articulorum ſiccitatem, aliarumque partium emendat. Impinguat, & reficit defectũ corpus, hecticis confert, genitale ſemen auget, ardorique vuluæ & vrinæ iniectum commodat. Fit hoc modo. Amygdalæ dulces cortice lignoſo, & cute membranoſa[1] purgatæ,[2] plurimum teruntur, in[3] offas coguntur, horis circiter quinque[4] loco calido continentur: vel in[5] vaſe duplici hora vna coquuntur: aut ſub calente arena, aut cinere, ſacculo inuolutæ & pannis, aliquandiu fouentur. Poſtea rurſus teruntur, & ſacculo incluſa torculari exprimuntur. Vel amygdalæ dulces tritæ in vaſe, vt maza, in aere & loco calido ſubiguntur, pauca calida identidem offuſa, poſtea prælo exprimuntur. Torcular vero, quo oleum exprimitur, fit ex aſſere inferne cauato, & decliui colum verſus & emiſſarium: ſuperne autem pro cauitatis ſubiectæ magnitudine, & forma educto, protenſo, & gibboſo, vt vndique cauitate expleta, æqualiter amygdalæ exprimantur. D E

ANNOTATIONES.

1 Purgata) Vt purius & ſincerius fiat oleum.

2 Plurimum teruntur) Vt intus merſa humiditas oleoſa promtius in apertum proferatur.

Offæ. *3 Offas)* Græci μάζας, Latini maſſas, barbari paſtones vocant. Offam igitur Latini vocant, quicquid eſt in pultis modum redactum.

4 Loco calido) Aerem calidum intelligit. Calefaciendæ autem amygdalæ, vt copioſius exprimantur. Nã calore tenuata, liquata, fluxiliſque magis reddita, foras tracta oleoſa humiditas, expeditius & largius exprimitur.

5 Duplici vaſe) In quo ſane calefeciſſe fuerit ſatius, quod hoc modo empyreuma minus miſceri poſſit. Accedit, quod vitrum reſudantem ex amygdalis calefactis ſuccum non ebibat, vt ſacculus, panni, arenæ, cineres, vt quæ bibula ſunt omnia. Præterea tutius eſt, vt calor intendatur in vaſe duplici, quam cineribus aut arenis, calore ſicco magis vrentibus & conſumentibus. Denique per vitrum & aquam, corpora perſpicua coniectare licet, quando ſatis incaluerunt, & oleoſæ ſunt redditæ amygdalæ: quod indicium, conuolutis & ſepultis in cinere & arena amygdalis, habere non potes, niſi recluſeris. Neque tunc in offas cogere oportet, ſed mox a mortario, vt trita ſunt, in vitrum transferuntur. Quapropter vaſe duplici calefaciendæ F

endæ

A endæ potius ſunt, quam igni ipſo, quam aere, quam affuſa calente aqua. Optimus igitur is parãdi modus, vt amygdalæ, ea qua diximus ratione purgatæ, plurimum terantur: & dein in vaſe duplici hora vña coquãtur, poſtea rurſus terantur, & ſacculo incluſæ exprimantur. Optimus olei amygdalarum dulcium parandi modus.

Oleum amygdalarum amararum. XVII.

OBſtructa aperit, flatus reſoluit, & diſsipat: auditus difficultatem, ſonitus aurium, & ſibilos diſcutit, vermes in auribus occidit. Renum vitio & vrinæ difficultate laborantibus, calculoſis, viſcerum cruciatibus, iecineroſis, ſuſpirioſis, lienoſis ſubuenit. Næuos & maculas faciei tollit, & cutem erugat; oculorum abolet hebetudinẽ, & furfures detergit. Fit eodem quo ex amygdalis dulcib. modo. * Ben

*Oleum * balaninum. XVIII.*

B *EXtergit & repurgat maculas, varos, lentigines, cicatrices nigras, alphos, & reliqua fœda cutis vitia. Dolores aurium, ſurditatem, & tinnitum ſanat, iecoris & lienis ſcirrhum mollit, & diſcutit. Affectibus neruorum & iuncturarum frigidis medetur. Aluum potu ſoluit ſed ſtomacho aduerſatur. Fit ex balano myrepſica, id eſt, glande vnguentaria, quam Arabes Ben vocant, tuſa, aſſataq́, affuſa aqua calida, & expreſſa.*

*Oleum * ricininum. XIX.* *ECherua

PRodeſt ſcabiei, vlceribus capitis manantibus & erumpentibus, vuluis quæ occluſæ conuerſaque ſtrangulant, maculis faciei, lentiginibus, cicatricibus fœdis, aurium doloribus. Potu aluum ciet, quæ aquis grauatur: lumbricos eiicit. Flatus craſſos diſsipat, pituitam craſſam & lentam tenuat & incidit: dolentiq́, ab iis ventriculo, tenuibus inteſtinis, & colo confert. Hydropem non ſolum potu, ſed & clyſteri iniectum, & illitum iuuat. Fit ex ſemine Ricini repurgato, trito, & in ſartagine aut dupli-
C *ci vaſe torrefacto & cocto, ſacculoque incluſo, & tandem expreſſo.*

Oleum e ſemine lini. XX.

COnuulſione, duriciei muſculorum, neruorum & articulorum, ſedis phlegmonis & rimis confert, & hæmorrhoidum dolores ſedat. Fit, vt oleum ſeſaminum: ſed lini ſemen non excorticatur. Mola truſatili ab olearius exprimitur ad vſum lucernarum.

Oleum laurinum. XXI.

EXcalefacit vehementer, & emollit: idcoq́, partibus corporis admodum refrigeratis vtile eſt. Scabiaſis, & impetiginibus aſperis laborantibus in balneo illitum medetur. Sed eo abſtinere conuenit iis, qui inflammatis impetiginibus infeſtantur, calidis temperamentis, & bilioſis. Siquidem fri-
D *gidis, humidis, ac pituitoſis congruit. Item iis omnibus, quorum articuli a frigore affliguntur, & iſchiadicis. Vermes, pediculos, culicesque enecat. Furfures capitis, alopecias, & ophiaſes emendat. Vtile præterea cerebri, neruorum, & omnium partium frigidis affectibus, ideoque eius potentiam in coli dolore ſi infundatur quotidie experimur. Fit in hunc modum. Baccæ lauri maturæ & recentes teruntur in pila, & ex aqua in lebete coquuntur: poſt torculari plano, non cauo, exprimuntur in vas ſubiectum, in quo aqua ſupernatans oleum colligitur. Affuſa calenti aqua iterum teruntur, & exprimũtur torculari cauato, colligitur oleum, & reponitur. Sunt qui baccas lauri citra omnem aliam miſtionem molliunt, & ita prælo oleum exprimunt.*

Oleum e iuglandibus. XXII.

FLatus craſſas diſsipat, tumores diſcutit, neruis attritis vel punctis confert. Iniectum vino genero-
E *ſo, aut potum, potenter in colico a flatibus procreato dolore, flatus diſcutit, & dolore liberat. Fit ſimiliter amygdalino.*

Oleum rutaceum. XXIII.

CAleſacit, tenuat, diſcutit. ob id lateribus, veſicæ, renum, & vteri dolores a cauſſa frigida excitatos ſedat. Deſtillationibus auxiliatur & obſtructiones tollit. Fit hoc modo. Foliorum rutæ viridium, & ſucci eorundem, ana vncias tres. Olei omphacii, lib tres in vaſe vitreo bene obturato dies quindecim inſolantur, poſt in vaſe duplici horis quatuor coquuntur: & rutæ folia expreſſa & abiecta, recentia iniiciuntur. & iterum totidem dies macerantur, dein ſimiliter coquuntur, exprimuntur & abiiciuntur. Tertio iterum recentia iniiciuntur, inſolantur, coquuntur, colantur, & ole-
F *um reponitur. Hodie paratur ex foliis Rutæ recentibus oleo veteri maceratis, & æſtate tota inſolatis, quæ exacta coquitur, exprimitur, reponitur.*

Oleum lentiſcinum. XXIV.

STomachum, partes neruoſas, articulos & muſculos roborat. Scabiem iumẽtorum canumq́, ſanat, & ſudores cohibet. Fit, vt laurinum.

Oleum Maſtichinum, Ioannis Meſuæ filii. XXV.

Cere-

CErebrum, neruos, articulos, ventriculum, iecur corroborat, tumores duros lenit, dolores ſedat. Habet maſtiches, vncias tres. Vini odoriferi, vncias octo. Olei roſacei, lib. vnam. Coquuntur in duplici vaſe, ad vini conſumtionem. A

Oleum coſtinum, Eiuſdem. XXVI.

CAlefacit, obſtructa aperit, neruoſum genus roborat, adeoque reſolutioni neruorum confert, ventriculo & iecori prodeſt, capillos fouet, caniciemq; remoratur, calorem denique, & odorem corporis commendat. Capit coſti amari, vnc. duas. Caſia, vnc. vnam Summitatum ſampſychi, vnc. octo. Vini odori quantum ſufficit, vt biduo in eo macerentur, Olei ſeſamini, lib. duas. Coquantur horis ſex in vaſe duplici, vt nardinum.

Oleum abſinthinum, XXVII. B

CAlefacit, roborat ea, quæ ſunt refrigerata, potiſſimum vero ventriculum. Excitat appetentiam, obſtructiones tollit, lumbricoſque enecat. Accipit ſummitatum abſinthii Pontici, & ſucci eius, an. vnc. quatuor. Olei communis, lib. tres. Hæc omnia in vaſe vitreo bene obturato dies quindecim inſolantur: dein in vaſe duplici horis quatuor, vt rutaceo in oleo dictum eſt, coquuntur.

Oleum menthaceum. XXVIII.

VEntriculum refrigeratum & imbecillum calefacit, firmat, nauſeam vomitumq; reprimit, appetentiam excitat, concoctionemque iuuat. Recipit menthæ criſpæ ſatiuæ, & ſucci eius, ana vncias quatuor. Olei communis, lib tres. Reponuntur in vas vitreum, vt de abſinthinino eſt expoſitum. C

* Cheirinum.

*Oleum * Leucoinum. XXIX.*

DOlores neruorum, aliarumq; partium corporis articulorum præſertim mitigat: & quæ in thorace, renibus & veſica ſunt, diſcutit. Fit e floribus leucoii lutei ſæpius maceratis, madefactis, & permutatis, & oleo communi clara, vt rutaceum.

Oleum e caſtoreo ſimplex. XXX.

VAlet ad omnia vitia frigida, præſertim neruorum, & articulorum. Reſolutioni, conuulſioni medetur, & vehementiſſimos in febribus rigores illitum ſpinæ compeſcit. Fit hoc pacto. Caſtorii vnciam vnam in olei libra vna coquitur ad tertias. Oleum in vaſe vitreo reponitur.

Oleum e caſtorio, compoſitum. XXXI.

*IDem quod præcedens poteſt, ſed validius eſt. Habet caſtorii, bdellii, ſtyracis calamitæ galbani, opopanacis, ſagapeni, craci, caſiæ ligneæ, cinamomi, coſti, an. drachmas duas. Saluiæ, lauendulæ, * verbaſculi lutei odorati, cyperi, iunci odorati floris, piperis longi & nigri, ſabinæ, pyrethri, iridis, ana dr. duas. & dimidiam. Vini odoriferi, lib. duas. Olei, lib. tres. Gummi ſeorſim in vino diſſoluuntur, reliqua omnia tuſa macerantur in vino tribus diebus. Quarto cum olea & vino in duplici vaſe coquuntur ad vini conſumtionem: poſtea colatur, exprimitur, & reponitur.* D

* Primula veris.

Oleum euphorbinum[1] ſimplex, Ioannis Damaſceni. XXXII.

*MIrifice frigidos cerebri & neruorum affectus iuuat, cephalalgiam, hemicraniam, lethargum, naribus immiſſum: articulorum quoque & iecoris, & lienis doloribus illitum ſuccurrit. In alopeciis, & capillorum defluuiis vitium diſſipat, attrahitque quod ad capillos producendos vtile ſit. Capit euphorbii, vnciam dimidiam. Olei * leucoini, vini odori, ana vncias quinque. Coquuntur ad vini conſumtionem.* E

* Cheirini.

ANNOTATIO.

Oleum euphorbinum Galeni.

Galenus lib. 2. de Compoſitione medicamentorum localium, ex oleo communi, & ſolo euphorbio parat: & accipit olei libram vnam, atque ei immittit Euphorbii validi vnciam dimidiam, augetque ac minuit pro vario ſcopo, Euphorbii quantitatem.

1 *Simplex)* Quo hodie omnes propemodum vtuntur. Quod ſi vero compoſito quis vti velit, compoſitionem eius in Ioanne Damaſceno reperiet, aut Auicenna, vnde ſuam Meſuæ filius ſumpſit.

Oleum e[2] piperibus, Eiuſdem. XXXIII.

IVuat morbos neruorum frigidos, reſolutionem, conuulſionem, tremorem, epilepſiam, ideo magnam calefaciendi vim habet: adhæc tenuat, diſcutit, & foras educit, ac proinde iſchiadem, & reliquos articulorum dolores: Vteri, coli, renum, veſicæ frigida vitia ſanat, obſtructiones aperit, calculũ frangit. Accipit trium piperum, an.[3] drach. tres. Myrobalanorum cepulorum, belliricorum, emblicorũ, indorum, an. drach. quinque. Radicum apii, fœniculi, an. drach. tres, & dimidiam. Sagapeni, opopanacis,[3] ammoniaci, drachmas duas & dimidiam. Turpeti boni albi.[4] drach. duas. Zingiberis, drach. tres. Braſſicæ recentis, hyſſopi viridis, foliorum rutæ virentium, an. manipulum vnum. Parum tritace- F

ta coquuntur ad[5] tertiam, in aquæ lib. viginti quatuor. Colantur, & adiiciuntur olei ricinini lib. duæ, percoquuntur ad aquæ conſumtionem. Alii addunt iridis, drach. ſex. Caſiæ,[6] drach. duas. Aniſi, cardamomi, an. drach. vnam, & dimidiam. Calami odorati drach. duas, & dimidiam. Spicæ nardi, drach. vnam. Expreſſionis tribuli terreſtris, ſextarios tres. Poni poteſt loco ricinini, oleum irinum, vel leucoinum, vel amygdalarum amararum.

ANNOTATIONES.

1 *E piperibus*) Hoc oleum etiam ab Auicenna, e quo filius Meſuæ, vt omnia fere alia, mutuatus eſt, & ad verbum tranſcripſit, ſed ſub nomine olei Alckechengi, deſcribitur. Deprauatam vero ab interprete, aut potius librario, eſſe hanc dictionem, hinc fit manifeſtum, quod præſentem compoſitionem Alchechengi, vel, vt latine dicam, Halicacabum, non ingrediatur. Legendum igitur, vt ex Serapione (e quo vtpote qui illum ætate anteceſſit, Auicenna hanc mutuatus eſt compoſitionem) liquet, Achelengi, id eſt, plurimi vſus. Ita enim hanc dictionem plerique interpretantur, vt idem ſignificet, quod Græcis πολύχρηστον. — *Auicennæ locus emendatus. Alchelengi.* (B)

2 *An. drach. tres*) In omnibus Meſuæ filii codicibus maximo errore legitur vncias tres, quem etiam Cordus in ſuo medicamentario libro ſecutus eſt. Scribendum autem eſſe drachmas tres, palam fit tum ex Serapione, tum etiam Auicenna ipſo, quorum vterque habet drach. ſex. Quum vero Meſuæ filius per vniuerſam hanc compoſitionem, dimidiam duntaxat partem pōderum vſurpet, vt ex collatione omnes deprehendent, in confeſſo eſt, legendum eſſe drachmas tres, vt quod ſit dimidium drachmarum ſex pōdus. Scio quidem hoc loco meæ ſententiæ refragari Franciſcum Alexandrum, ſed more ſuo, præteritis a me adductis rationibus. Quare quæ ille affert facile ab omnibus contemnuntur, quum codicem mendoſum efficaciſſimis rationibus anteferat. — *Cordus errat.* (C)

3 *Ammoniaci*) Sic eſſe legendum ex Serapione conſtat, qui habet Opopanacis, ſagapeni, ammoniaci. Quod non temere monemus, quia in omnibus codicibus filii Meſuæ falſo legitur Hyoſcyami. Is autem error acceptus referendus eſt Auicennæ, vnde Meſuæ filius hanc compoſitionem in ſuas retulit, vel certe eius interpreti, quem Cordus etiam ſecutus eſt. Nemo autem non intelligit, nullum eſſe prorſus locum Hyoſcyamo in hac compoſitione, quæ ad frigida vitia ſananda vtilis eſt, non calida: ad quæ Hyoſcyamus recte accommodatur. — *Cordus errat.*

4 *Turpeti, drach. duas*) Et hoc loco in omnibus Meſuæ filii codicibus mendoſe, & non ſine maximo errore legitur, drach. duodecim. Quem itidem errorem Cordus in ſuo medicamentario libro ſequitur. Scribendum autem eſſe drach. duas, & non drach. duodecim, vt in Meſuæ filio legitur, ex Serapione liquet, qui habet drach. quatuor. Diximus autem paulo ante, Meſuæ filium duntaxat dimidiam ponderum partem vſurpare: ideoque quum Serapio drach. quatuor accipiat, conſequitur, Meſuæ filium duntaxat drach. duas vſurpare. Non eſt autem ſilentio tranſeundum, in Auicenna perperam legi ſextaria quatuor pro drach. quatuor. Sciunt enim omnes, ſextarium non aridorum, ſed liquidorum menſuram eſſe. — *Cordi error.* (D) *Auicennæ locus emendatus.*

5 *Ad tertias*) Auicenna habet, Donec medietas conſumatur. Suſpicio igitur eſt, hic quædam deſiderari, & locum vniuerſum ita eſſe legendum: parum trita coquuntur in lib. viginti quatuor aquæ ad dimidias, dein adiiciuntur olei ricinini lib. duæ, & coquuntur ad aquæ conſumtionem.

6 *Caſiæ*) In Auicenna, vt multis aliis locis, mendoſiſſime legitur Capſiæ, vel tapſiæ. — *Auicennæ locus alius reſtitutus.*

Oleum vulpinum, Eiuſdem. XXXIII.

Morbis neruorum & articulorum frigidis aduerſatur, itemque renum & dorſi doloribus ſuccurrit. Potenter admodum diſcutit, & excalfacit. Fit hoc modo. Vulpes detracta pelle[1] integra exenterata, in aquæ fontanæ &[2] marinæ, an.[3] ſextario vno, olei veteris clari ſextariis duobus & dimidio, & ſalis vnciis tribus coquitur ad aquæ conſumptionem, & artuum vulpis diſſolutionem. Poſtea aqua dulcis, cui hyſſopi & anethi[4] herbarum, an. manipulus vnus incoctus ſit, affunditur vaſi, & cum dictarum herbarum an. lib. vna, recoquitur ad huius aquæ conſumtionem. Dein colatum oleum, ad vſum reponitur. (E)

ANNOTATIONES.

1 *Integra*) Ita vt omnes ſuas partes, præter inteſtina habeat: poteſt in partes ſecari tres, aut quatuor, quo rectius vaſi, in quo coquitur, incoqui queat. Paulus viuam aut mortuã totam oleo incoquit. Id quod hodie nonnulli faciunt, qui vbi illam exenterarunt, ſemiſpirantem adhuc oleo incoquunt. Sunt etiam qui non detrahant pellem, ſed tantum, quod ita ſtatuere videatur filius Meſuæ, exenterant, quod ſane melius eſt. Quid enim attinet ſtercora incoqui? Vulpes etiam bene habita & vegeta, non ſtrigoſa, qualis per vindemias vuis nutrita & impinguata capitur, ætatis mediæ. (F)

2 *Marinæ*) Qui prope mare minime habitant, ii ſumant aquam ſalſam, ſiue aquam fontium ſalſorũ, vbi ſcilicet ſalinæ fuerint. — *Aquæ marinæ ſuccedaneũ.*

3 *Sextario vno*) Filius Meſuæ habet Kiſt vno. Eſt autem Kiſt, ea menſura, quam Romani ſextarium nominant. Id quod ex Serapione liquet, qui ita ſcriptum reliquit: Kiſt apud Romanos capit libram vnã cum dimidia, & duas tertias, id eſt, ſextam partem, vt Auicenna etiam interpretatur. Quapropter eſt vnciarum viginti, hoc eſt, lib. vna dimidia, & vnciæ duæ. Ita vt vtriuſque aquæ, fontanæ ſcilicet ac marinæ, vniuerſa menſura ſit lib. tres, vnciæ quatuor. Quæ certe quantitas ad integram vulpem, præſer- — *Kiſt.*

Digitized by Google

præſertim grandiorem, coquendam non ſufficit. Suſpicio igitur eſt, locum hunc deprauatum eſſe, & legendum potius eſſe Kiſt duo, ſeu ſextariis duobus, id eſt, lib. ſex, & vnciis octo. Quod ſi nec illa menſura ſuffecerit, accipe tantum de iis aquis, quantum abunde ad coquendam vulpem ſatis erit. A

4 *Herbarum)* Fit efficacius, vbi præter has origanum, ſaluia, betonica, ſerpyllum, roſmarinus, ſtœchas, maiorana, melilotus, & lauri folia incoquantur.

Oleum e capparibus. XXXIV.

VAlet ad duritiem, obſtructionem, dolorem, & omnia vitia lienis. Recipit corticum radicum capparum, unciam vnam, Corticum tamaricis, & [1] *foliorum eiuſdem, ſeminis agni, aſplenii, cyperi, an. drach. duas. Rutæ, drach. vnam. Aceti, vini albi, clari, odori, an. vnc. duas. Olei maturi, lib. vnam Coquuntur in duplici vaſe, ad aceti & vini conſumtionem. Simpliciſſimum eſt, quod ex ſolo oleo & radice capparum paratur. Radix tuſa in oleum conicitur cum aceti momento, menſe integro inſolatur, dein percoquitur, vt acetum exſpiret, colatur & reponitur.* B

ANNOTATIO.

1 *Foliorum eiuſdem)* Notat me Franciſcus Alexander, quod folia Tamaricis, prætermiſſa iride, adiecerim, quum tamen conſtet Tamaricem vitiis lienis, ad quæ oleum hoc confert, mirifice ſuccurrere. Quum vero iris etiam lienoſis auxilietur, non prohibeo, ſi cui ita viſum fuerit, quin illam admiſceat.

Oleum e ſpica noſtrate. XXXV.

AD caput roborandum, & vnguentis odorem gratum conciliandum confert. Fit e noſtrate ſpica per deſtillationem. Stillatitio tamque illius liquori innatat. C

Oleum e ſpica noſtrate, Compoſitum. XXXVI.

HAbet ſpicæ noſtratis vnciam vnam. Styracis, caryophyllorum, an. drachmas ſex. Nucis moſchatæ, drach. vndecim. Olei lib. vnam Vini odori, vnc. duas. Coquuntur in duplici vaſe, ad vini conſumtionem.

Oleum e * *Sarmentis iuniperi, Ioannis Damaſceni. XXXVII.*

EMendat cutis fœditatem, ſerpiginem, cancrum, vlcera maligna, qualia quæ in tibiis quorundam, & cruribus exſiſtunt. Fit hoc pacto. Sarmentis iuniperi pinguis, ſuccoſi, non ſqualidi, obducti ſitu aut carioſi tenuibus, aut minutim inciſis, vas vitratum anguſti oris imple, & laminam ferream tenuem multis foraminibus cribri in modum pertuſam toti ori applica, vt per eam oleum deſtillet: & ne ſarmenta delabantur, hanc cum ore tum dicti vaſis ſuperioris, tum alterius minoris & inferioris etiam vitrati oleum excepturi * *luto ſapientum ſiue Chymicorum: hoc enim nomine, ſi Diis placet, illis nominantur, non quidem ab aliis ſed a ſeipſis: probe, ne quidquam exſpiret, obturato & munito. Vbi minus & inferius vas vſque ad os ſuperioris terræ infoderis, igne luculento maius alterum vas iuniperi fruſtula capiens, circunda horis duabus. ſicque oleum in vas minus deſtillabit, quod in vſus reponitur.* D

* Terra figulari.

ANNOTATIO.

* *E Sarmentis)* Nam fit etiam oleum Iuniperinum e baccis, idque dupliciter, nempe vel per expreſſionem, quod craſſius & impurius eſt, vt amygdalarum: vel per artem deſtillandi vel ſublimationem.

Oleum e Scorpionibus, ſimplex, Eiuſdem. XXXVIII.

LApidem renum, & veſicæ frangit & expellit pubi, perinæo, & lumbis in ſolii egreſſu illitum, aut per vrinarium meatum iniectum. Fit ex ſcorpionibus viginti, vel paulo pluribus, aut paucioribus, in olei amygdalarum amararum lib. duabus, in vaſe vitreo probe obſtructo triginta diebus inſolatis, & dein oleo colato in vſus repoſito. E

Oleum e Scorpionibus, compoſitum, Eiuſdem. XXXIX.

HAbet radicis ariſtolochiæ rotundæ gentianæ, cyperi, corticum radicum capparis, an. vnciam vnam In olei amygdalarum amararũ ſextario vno diebus viginti inſolantur, in vaſe vitreo accurate operculato: deinde aliquantulum in vaſe duplici coquuntur, poſtea ſcorpiones a decem ad quindecim oleo iniiciuntur, obturatur vas, & iterum menſe vno inſolatur, poſtremo excolatum oleum reponitur,

ANNOTATIO. F

Silentio tranſire non poſſum, quod hoc loco Manardus memoriæ prodidit. Parari nunc, inquit, etiam ex oleo veteri Scorpionum oleum, adiectis multis ſimplicibus medicamentis ad venena laudatis: eſſeque mirabile in peſtilentia, & venenis omnibus. Scire ſe hominem, qui hoc ſolo munitus, ſæuiſſimam quantumuis peſtilentiam nihili fecit: nec ſolum ſeipſum, ſed & famulos ſecum ad viſendos peſtilentia affectos accedentes, incolumes conſeruauit. Præterea ſcire ſe, & ex ſola inunctione aliquos eſſe liberatos, qui ſæuiſſima biberant venena.

Ol.um

Oleum e lumbricis terreſtribus, XL.

NEruos refrigeratos roborat eorumque vulnera, conuulſiones, ac reſolutiones iuuat, & doloribus articulorum vtile eſt. Capit lumbricorum, ſeu vermium terræ, vino albo diligenter lotorum, lib. dimidiam. Olei oliuarum maturarum, lib. duas. Vini, vnc. duas. Coquũtur in duplici vaſe omnia ſimul, ad vini conſumtionem dein colatum oleum ad vſus reconditur.

Oleum e[1] lateribus. Ioannis Damaſceni XLI.

CAlefacit, diſcutit: eſſentia[2] tenuitate in altum penetrat: proinde excrementoſam materiam omnem conſumit. Igitur comitiali morbo. nam eo laborantes & humi proſtratos naribus ſubditum ſubito excitat: vertigini, obliuioni, reſolutioni, dolori lienis, renum, veſicæ, vteri, neruorum,
B *articulorum, & reliquarum partium a frigiditate nato medetur, & vrinam ciet. Sic fit. Lateres aut tegulas ex terra lutoue rubente confectos,[3] multum antiquatos, in[4] fruſta comminutos, carbonibus non fumantibus accende. donec candeſcant & igniti rubeant: dein e carbonibus exemta fragmenta in concha oleo veteri claro plena reſtinguito, & illic donec oleo probe imbuantur dimittito: poſtea oleo exemta probe ſiccato & per ſe in caſulis, & minutiſſime terito: &[5] vaſi per ſublimationem vitreo deſtillanda indito, & luto chymiſtarum capitellum claudito, & ſubtus in fornace carbonibus accenſis oleum elicito, & in phiala exacte obſtructa recondito.*

ANNOTATIONES.

1 *E lateribus)* Habet multa quoque alia nomina: ſiquidem dicitur oleum Philoſophorum, ſcil. Chy-
C miſtarum, qui ſe ſuis ſcriptis vbique, & quotidiano ſermone Philoſophos appellant, & oleum hoc ſua induſtria e lateribus ſeu tegulis eliciunt. Non autem temere dictum eſt Chymiſtarum, quia eſt aliud etiam oleum Philoſophorum naturale, quod Babyloniis Naphtha, hodie vero Petroleum nominatur, de quo libro primo diximus. Appellatur etiam oleum ſapientiæ, quod a ſapientibus Chymiſtis nimirum, ſi Diis placet, paretur, & perfecti magiſterii, & benedictum, & diuinum, & ſanctum. Tamen tria poſtremo magis Petroleo conueniunt, vtpote quod Monachi, impoſtores peſſimi, e diuorum ſepulchris promanare nugati ſunt.

Oleum Philoſophorum.
Naphtha.
Petroleũ.
Oleum ſapientiæ.
Perfecti magiſterii.

2 *Eſſentia tenuitate)* Nam ita tenue eſt, vt momento latiſſime ſpargatur: ſique manui infundatur, eam cito penetret. Atque hinc eſt, quod vrinam moueat, lapidem frangat, vermes enecet, aurium tinnitui a flatu craſſo conferat.

3 *Multum antiquatos)* Sunt qui nouos lateres, & eos, qui aquam nondum ſenſerunt: propterea quod
D oleum melius imbibant.

4 *Fruſta)* Vnciæ vnius Albuchaſis, vel, vt rectius dicam, Bulcaſis, eſſe præcipit. Alii nucis Iuglandis magnitudine.

5 *Vaſi)* Quod Chymiſtæ hodie Retortam, aut Cucurbitam appellant.

Oleum tartari. XLII.

AD tergendam & erugandam faciem & cutem confert. Scabiem & impetiginem ſanat. Fit ita. Tartari fæcarii dolii lateribus adhærenti[1] puri lib. quatuor, coniiciuntur in vas figulinum ollamue, & vruntur in[2] fornace cum lateribus aut tegulis, aut fictilibus: vel per ſe, quoad tartarum omne[3] candidum reddatur: dein imponantur ſacculo e laneo panno facto, & inferne acuto, cui parum[4] vini & aceti ſuperinfunditur, & in cella vinaria ſuſpenditur: atque ex eo clarius quidam[5] li-
E *quor deſtillat in vitrum, quod ſuppoſitum eſt, ad vſum reponendus.*

ANNOTATIONES.

1 *Puri)* Quod album potius eſt, quam rubrum.

2 *In fornace)* In furno, maxime figulino.

3 *Candidum reddatur)* Et prorſus albeſcat.

4 *Vini & aceti)* Nonnulli nihil horum affundunt.

5 *Liquor)* Ita enim rectius quam oleum nominatur. reuera enim oleum non eſt, ſed acerrimus liquor. Porro alii oleum aut liquorem hunc ita parant. Tartarum lateribus doliorum adhærens album, ex vino generoſo tritum linteolo inuolutum, aceto albo forti maceratur, ſub cineribus calidis coquitur, dum nigreſcat: iterum teritur, & vaſi inclinato decliuiue diebus octo loco frigido imponitur, donec in oleum
F aut liquorem reſoluatur. Id ſi non fit, exprimitur.

Alius parandi modus olei tartari.

Oleum terebinthinum, ſimplex. XLIII.

COnfert morbis frigidis omnibus, neruorum maxime. Aſthmaticis, & ſuppuratis confert. Colicis cruciatibus vtile, internoſq; flatus potenter diſcutit. Cicatricibus gratiam addit, earumque maculas exterit. Calculum educit, & arenas promouet. Fit hoc modo. Terebinthinæ, aut laricinæ reſinæ, lib. quatuor. ponuntur in vas vitreum (Retortam, aut Cucurbitam appellatum) & Chymiſtarum more oleum elicitur: ita nimirum, vt vas prædictum arenæ imponatur, a ſordibus probe mundatæ: atq; tum primum cum aqua elicietur oleum tenue & clarum limpidumue, ſecundo aurei coloris fuluumue, vltimo fuſcum & craſſum: horum vnumquodq; per ſe aufertur, & reponitur. Tertium autem quod effluit optimum eſt.

Oleum[1] Balſami, Ioannis Damaſceni. XLIV. A

Opobalſamum.

Calefacit, deſiccat, tenuat, diſcutit, tergit, glutinat. Fit cortice eius arboris, orientem ſpectantè, ſub canicula ardoribus ſcarificato & vulnerato: tum enim pinguis lachryma deſtillat, quam recentiores oleum, Græci Opobalſamum nominant. Alii arboris huius ſurculos vere ineunte cum pilaterunt, dein in aqua coquunt, torculari exprimunt, oleumque Balſami vocant. Sunt qui ſurculos tritos in oleo veteri dies quadraginta inſolant, in vaſe duplici coquunt, exprimunt, ſurculos nouos tritos immittunt, ſecundo, & tertio, colant & recondunt.

ANNOTATIONES.

1 *Oleum Balſami)* Hoc non eſt niſi liquor Balſami, quem Opobalſamum tum Græci, tum officinæ medicorum appellant. Rariſſimum hodie, præſertim in noſtris regionibus: neque enim hoc modo niſi in iis locis, vbi Balſamum naſcitur, parari poteſt. Quod quum prioris ſeculi Medici Petrus de Ebano, Gulielmus Platearius, Bartholomeus Montagnana animaduertiſſent, olea Balſami, quæ viribus vero balſamo nihil cedere dixerunt, compoſuerunt: quæ ordine ſubiiciemus. B

Oleum Balſami, Petri de Ebano. XLV.

Balſamum artificiale, Chirurgorum.

Idem quod opobalſamum poteſt. Tenuium namque eſt partium, calefacit, exſiccat, terget, ac glutinat, quæ omnia vulnerariis medicis in ſanandis vulneribus expetuntur. Cordis palpitationem & syncopen illitum curat. Recipit myrrhæ ſelectæ, aloes iecorariæ, ſpicæ nardi, ſanguinis draconis, thuris, momiæ, opopanacis, bdellii, carpobalſami, ammoniaci, ſarcocollæ, croci, maſtiches, gummi Arabici, ſtyracis liquidæ, an. vnc. duas. Ladani electi, ſiue caſtorei, vnc. duas, & dimidiam. Moſchi, drach. vnam, & dimidiam. Terebinthina pondere omnium tritis miſcetur, alembico deſtillatur, vt roſarũ ſtillatitius liquor, & reconditur. C

ANNOTATIO.

Balſamum artificiale, veri Balſami penuriam ſubſtituit. Viribus enim propemodum ad ſingulares balſami facultates accedit, atque id potiſſimum, quod ab Aponenſi deſcriptum eſt, ab omnibus fere Chirurgis vulgo vſurpatur, vt infra fuſius dicetur.

Oleum Balſami, Gulielmi Placentini. XLVI.

* Vncia vna.

Valet ad lapidis vitia, cicatrices eminentes applanat, & balſami loco vſurpatur. Habet myrrhæ, carpobalſami, nucis Indicæ, an. vnciam dimidiam. Hyperici, drach. duas. Teruntur leniter, & miſcentur olei vnc. quinque Terebinthinæ, vnc. vna, & dimidia, & in fine, moſchi, grana tria. Olei de lateribus, vnc. vna. Deſtillatur, vt præcedens.* D

Oleum Balſami, Montagnana. XLVII.

Accipit terebinthinæ, lib. vnam. Thuris albi, vnc. quatuor. Gummi oleæ, vnc. ſex. Baccarum lauri, vnc. quatuor, Maſtiches, galangæ, caryophyllorum, cinamomi, zedoariæ, nucis moſchatæ, cubebæ, ligni aloes bene triti, an. vnc. vnam. Omnia commiſta alembico deſtillantur lento igne, & quod primo elicitur, aqua balſami dicitur: quod ſecundo, oleum balſami, quod tertio, balſamus artificialis.

Oleum Balſami, Gulielmi Placentini. XLVIII.

Melius eſt eo quod præcedit. Recipit olei, lib. vnam, & dimidiam. Myrrhæ, xylobalſami, opopanacis, bdellii, aloes, carpobalſami, ammoniaci, ſagapeni, nucis Indæ, hyperici, macis, gummi Arabici, thuris, tragacanthæ, an. vnc. vnam. Laterum quos aqua nunquam attigit ignitorum, & cõmuni in oleo reſtinctorum, vnc. tres. Terebinthinæ puræ, vnc. ſeptem. Trita omnia ſimul, & in pila inuicem ſubacta, in alembico deſtillantur. E

ANNOTATIO.

Cur Chirurgi Balſamo artificiali in omnibus ſanandis vulnerib. vtantur.

Hactenus varia olea Balſami, vt hodie nominant, artificialis commemorauimus. Sed etſi poſtremum hoc multis eſt vſitatum, tamen primum quod a Petro de Ebano deſcriptum eſt, ceteris omnibus præferendum videtur, quod viribus Balſamo nihil cedat. Habet enim in ſe medicamenta complura calefacientia, & exſiccantia, item extergentia, & glutinantia: quæ ſane omnes facultates in curandis vulneribus maxime requiruntur. Hinc eſt, quod noſtrates Chirurgi, in omnibus ſanandis vulneribus, Balſamo hoc artificiali ab ipſis nominato, proſpero ſucceſſu vtantur. Etſi vero non deſunt, qui huic deſcriptioni adiiciant galangam, garyophyllos, cinamomum, zingiber, grana paradyſi, & alia quædam: tamen quum metuendum ſit, ne ex illis admodum calidis medicamentis intemperies aut phlegmone aliqua laboranti parti accerſatur, præſtat illa omittere, & Petri de Ebano deſcriptione, quæ ſane optima eſt, contentos eſſe, atque eam pro artificiali Balſamo a Chirurgis vſurpari. F

Oleum ſampſuchinum. XLIX.

Calefacit, roborat caput, & neruoſum genus omne: ideoque laſſitudini vtile, & morbis cerebri ac neruorum frigidis. Ob id ſpina in balneo illitum, reſolutioni, conuulſionique ſuccurrit. Auribus iniectum, torturam oris vocatam ſanat: immiſſum vero auribus, a flatu tinnitum diſſipat.

Aduerſus

A *Aduerſus vului occluſiones ac ſtrangulatus efficax, menſes, ſecundas, & fœtus extrahit, ſcorpionũ,
que morſibus medetur. Habet comarum ſampſychi; Manipulos quatuor. Serpylĩ, manipulos duos
Foliorum myrti, manipulum vnum. Abrotoni. ſiſymbrii, an. manipulum dimidium. Caſiæ lignea,
vnc. duas. Olei omphacini, quod ſatis eſt. Contuſa omnia coniiciuntur in vas vitreum, & affunditur
oleum ea quantitate, vt ceteris ſupernatet: vaſe bene obturato, diebus octo inſolantur, dein expri-
muntur, & expreſſum oleum de ouis ſpeciebus affunditur: hocq; tertio faciẽdum. Alii, vt filius quo-
que Meſuæ, ex ſolis ſampſychi comis ter quaterue mutatis, inq; vaſe duplici coctis, veluti roſaceũ con-
ficiunt, qua ſane conficiendi ſampſychini olei ratio melior, vtpote magis ſimplex, exſiſtit.* Melior conficiendi ſampſychini olei ratio.

Oleum ex hyperico, Incerti auctoris. L.

B C*Alefacit, ſiccat, roborat, diſcutit, & attenuat: ideoque vulnera etiam grandia glutinat, maxi
me neruorum. Ambuſta ſanat, dolores ſiue ſummitatum femoris, & veſica mitigat. Capit coma-
rum dentium hyperici, vnc. tres. Macerantur triduo in vino odorifero, quod ſatis eſt. Poſt coquun-
tur in vaſe duplici, bene obturato, valide exprimuntur: & hyperici noua coma pari pondere ſimili-
ter macerantur, coquuntur, exprimuntur: hocque tertio faciendum. Poſtea adduntur terebinthina,
vnciæ tres. Olei veteris clari, unciæ ſex. Croci, ſcrup. vnus. Coquuntur in duplici vaſe, quoad vinum
conſumatur: dein exprimuntur, & colatum oleum reponitur. Alii hyperici flores iam maturos oleo
macerant, & inſolant, eoque modo parant quo anethinum.*

Oleum de ouis. LI.

E*Xperientia comprobatum eſt, cutim, præſertim faciei exterere & expurgare, cicatricibus decorẽ
addere, impetiginem, herpetem, & alia cutis vitia perſanare, capillos regignere, vlcera maligna
C & fiſtuloſa curare. Doloribus præterea dentium & aurium ſuccurrit. Fiſſuras manuum, pedum, &
ani ſanat. Ambuſtis vtile. Fit hoc modo. Oua recentia numero* centum elixantur, quoad duran-* * alii triginta.
*tur. Dein vitelli eorundem eximit, & ſupra mediocrem ignem ligneo aut ferreo cochleari comminu
ti in ſartagine ferrea, vel terra plumbata friguntur, donec rubeſcant, & pinguedinem remittant:
poſtea maſſa feruens in ſacculum pilis contextum inditur, & exprimitur, interdum vero alii torcu-
lari exprimere malunt. Oleum expreſſum reponitur.*

ANNOTATIO.

Meſuæ filius tres olei de ouis conficiendi modos recenſet. Primus ex Serapione acceptus, non mul- Tres conficiendi olei de ouis modi.
tum ab eo, quem iam diximus, diſtat, eſtque eiuſmodi. Vitelli ouorum elixando duratorum triginta aut
D circiter manibus friati, in ſartagine terrea plumbata friguntur igni mediocri, mouendo cochleari ligneo,
donec rubeſcant, & oleum ab iis reſoluatur, quod preſſi cochleari largius remittent. Alter modus eſt, vt Primus.
vitelli ouorum elixando indurati mola frangantur, dein in offas maſſamue tundantur, & torculari expri- Secundus.
mantur, vt in oleo amygdalarum eſt dictum. Tertius ex Auicenna ſumtus eſt, vt ſcilicet vitelli vaſi impo- Tertius.
nantur, oleumque ignis violentia eliciatur, vt in oleo de lateribus eſt dictum. Sunt qui quartum adiiciunt Quartus.
minime contemnendum. Oua in cineribus coquuntur quoad dura euadant, dein exemti vitelli leuiter in
pila tunduntur. tuſi in ſacculum lineum reponuntur probe colligatum ac occluſum, qui tandem torcu-
lari ſuppoſitus valide comprimitur, donec ab eo oleum reſoluatur.

Oleum irinum, Ioannis Damaſceni. LII.

T*Erget, tenuat, coquit, diſcutit potenter: ob id frigidos dolores aurium, iecoris lienis, vteri, & ar-
ticulorum ſedat. Humores in thorace ac pulmone craſſos tenuat, ſtrumas diſcutit, tumores duros
E emollit, conuulſioni ſuccurrit, & aurium ac narium fœtorem emendat. Sic fit. Accipit radicum iridis,
lib. vnam. Florum eiuſdem, lib. duas Aquæ cui alia iridis radices incoctæ ſunt, lib. tres. Olei dulcis, vel
ſeſamyni, lib. ſex. Coquuntur in vaſe duplici, radices & florum folia noua immittuntur, prioribus
expreſſis & abiectis, vt in oleo roſaceo, coquuntur denuo ad perfectionem.*

Oleum irinum [1] Nicolai Myrepſici. LIII.

V*Is eius excalefaciens, verum minime acris Ideo refrigeratis partibus vtile. Roborat etiam, & e-
mollit. Recipit radicis iridis, [2] aſpalathi, cyperi, helenii, an. lib. duas, & dimidiam. Opopanacis,
vnciam vnam, & dimidiam, Anchuſæ, vnciam vnam. [4] Iunci odorati, [5] caſiæ xylobalſami, nardi cel-
ticæ ana vncias tres. Olei puri, ſextarios quindecim. Aquæ, ſextarios duos, & dimidium. Condun-
F tur ſingula craſſiuſcule, & diebus duobus macerantur. dein duplici in vaſe horis ſex coquuntur, &
poſtea inicitur opopanax, in vino maceratus & liquatus. Colatum dein oleum in vſus reponito.*

ANNOTATIONES.

1 *Nicolai Myrepſici)* Nam compoſitio a Cordo, ſub Alexandrini nomine producta, erroribus non Cordus.
vacat. Variat etiam a iam dicta ponderum ratione, vt ex vtriuſque collatione patebit.

2 *Aſpalathi*) In latinis exemplaribus deſideratur, qui pro eo radicem Lilii ſatiui ſubſtituunt: & recte A
Nicolai locus expenſus. quidem, quod hæc itidem vt iridis calefaciat, tenuet, atque emolliat. Iudico itaque lectionem in manuſcripto codice Nicolai corruptam eſſe, & pro ἀσπαλάθου legendum eſſe κυπειρίζου.

3 *Opopanacis*) Et hoc in Latinis deſideratur medicamentum.

4 *Iunci odorati*) Latini codices Cinamomum pro eo ſubſtituunt.

5 *Caſia*) Falſo in latinis exemplaribus Aſæ legitur, pro Caſiæ. Quum itaque multa ſit in hac compoſitione varietas, præſtat vti ſimplici irino oleo, quale a Meſue eſt deſcriptum.

Oleum[1] *moſchatum, LIV.*

PIlis pomiſue odoratis cogendis eſt aptiſſimum: adhæc roborat, calefacit, diſcutit. Valet ad frigidũ ventriculum, colicum, & renum dolorem. Lateris quoque illitu ſanat. Neruorum omnibus propemodum vitiis confert. Habet olei communis, libras ſex. Folii ſpica nardi, coſti maſtiches, an. vnciam vnam, & dimidiam. Styracis calamitæ, croci, myrrhæ, caſiæ ligneæ, xylobalſami, an. drach. ſex, B *Caryophyllorum, carpobalſami, bdellii an vnc. dimidiam.*[2] *Nucis Indicæ, drach. duas. Moſchi, drac. vnam.*[3] *Vini odori, vncias ſex. Trita leuiter omnia, coquuntur in vaſe duplici lento igne, ad vini conſumtionem.*

ANNOTATIONES.

Muſcellinum. 1 *Moſchatum*) Barbaram ſectantes Medicinam Muſcellinum, itidem a Moſcho, quem illi inepte admodum Muſcum appellant, oleum hoc nominare ſolent. Nicolaus, ſi non corrupta eſt vox, μουσέλαιον vocat. Puto autem, μοσχέλαιον eſſe legendum, id eſt, oleum moſchatum.

Cordus. 2 *Nucis Indicæ*) Cordus hic ſignificari per Indicam nucem, eam quæ Moſchata, vel, vt hodie loquuntur, muſcata nominatur, annotauit: quod hanc ipſam veteres Græci Carion Indicon etiam appellauerint. Mirari autem ſatis non poſſum, cur in eam venerit ſententiam, quod conſtet, veteribus Græcis hanc nucem prorſus incognitam fuiſſe. Recentiores autem Græci Caryon Indicon non aliam nominarunt nucem, niſi eam, quæ adhuc hodie in officinis Nux Indica nuncupatur. C

Cordus errat. 3 *Vini odori*) Cordus aquam pro vino vſurpat, quod mihi non probatur. Nam conſtat, hoc oleum ad frigidos maxime affectus adhiberi: ideo præſtat, vinum quam aquam illi indere.

Oleum nucum moſchatarum. LV.

CAlefacit, ſiccat, roborat. Frigido & humido ventriculo præditis maxime confert. Illitum os ventriculi mire corroborat, Venerisque tentiginem excitat. Deglutitum anhelitum commendat. Accipit nucum moſchatarum pinguium, libram vnam. Caryophyllorum, vnc. dimidiam. Contunduntur, & inter contundendum paulatim ſtillatitius abſinthii liquor affunditur, aſſidueque in mortario donec probe emolliantur, agitantur. Dein permiſcetur olei maſtichini, menthacei, an. vnc. nouem. Vini chii, vnc. duas. Macerata diebus ſeptem in duplici vaſe ad lentum ignem placidiſſime eo D *vndique obturato ad vini vſque conſumtionem bulliunt. Poſt exprimuntur, & quod expreſſum eſt, vitreo in vaſe conſeruatur. Sunt qui per alembicum vocatum oleum elicere malunt. Alii nucum moſchatarum fere quinque per noctem in vino craſſiuſcule tritarum, in vaſe vitreo, vt vinum emineat, macerant. Poſtridie ſacculo lineo includunt, prius tamen in ſartagine mediocriter calefactas obligãt, & filis paſſim obductis, ne ſimul coeant, conſtringunt, ac torculari exprimunt ligneo paruo, cum lacu exiguo vt deorſum vergat.*

* De alcãna. *Oleum * Liguſtrinum. LVI.*

CAlefacit, & modice adſtringit, ideoque partes neruoſas roborat. pleuriticis ſuccurrit, & iis quibus ceruix in ſcapulas conuellitur, item angina laborantibus confert, & capillos a canicie vindicat. Fit ex florum liguſtri foliorum vnciis quatuor, coctis in olei veteris vnciis decem, vt roſaceum. E

Oleum populinum, Nicolai Myrepſi. LVII.

EMollit, tenuium eſt partium, & calidum: arthriticis & podagricis vtile. Accipit gemmarum populi nigræ, veris initio collectarum, vncias quatuor. Olei dulcis, ſextarium Italicum vnum. Gemmæ tuſæ in oleo macerantur, & inſolantur diebus quadraginta.

ANNOTATIO.

Compoſitio olei populini melior. Ad hunc quidem modum Nicolaus Myrepſus componit. In latinis autem codicibus aliter deſcribitur, & vinum adiicitur. Quare ſic componi aptiſſime poſſet. Recipit Gemmarum populi nigræ, vere collectarum & tuſarum, vncias quatuor. Olei dulcis, lib. tres. Vini lib. ſex. In vaſe vitreo diebus quindecim inſolantur, & dein lento igne in duplici vaſe coquuntur, ad vini conſumtionem, expreſſum & colatum oleum reponitur. F

[1] *Petrelaon. LVIII.*

CAlefacit, ſiccat, eſſentiæ tenuitate in altum penetrat, diſcutit: ac proinde materiã omnem excrementoſam abſumit. Epilepſiæ, reſolutioni, vertigini, obliuioni, lienis, renum, veſicæ, vteri, neruorum, articulorumq́ omnium, aliarumq́ partium neruoſarum doloribus frigidis auxiliatur.

ANNOTATIO.

Naphtha. 1 *Petreleon*) Officinis petroleum dictum non eſt, niſi Naphtha Babyloniis vocata: de qua plura libro 1. huius Operis diximus.

DE

DE VNGVENTIS, SECTIO DECIMAQVINTA.

Vnguentum[1] *Marciatum magnum, Nicolai Myrepſici. I.*

Confert ad refrigerationem capitis, thoracis, ſtomachi, iecoris, lienis, aliosque dolores a frigiditate natos. Lienem quoque induratum emollit. Præcipue vero ad hydropicos ac lienoſos expertum eſt. Habet ceræ albæ, lib. vnam Olei communis, lib. quatuor. Roſmarini foliorum lauri, an. vncias quatuor. Tamaricis, vncias tres. Rutæ, vncias quatuor.[2] *Ebuli, ſabinæ,*[3] *balſamitæ, ocimi,*[4] *ſaluiæ, polii, calaminthæ, artemiſiæ, helenii, betonicæ,*[5] *brancæ vrſinæ,*[6] *ſpargulæ,*[7] *herbæ venti,*[8] *pimpinellæ, agrimoniæ, abſinthii,*[9] *herbæ ſanctæ Petri, ab Italis dictæ herba paralyſis,*[10] *coſti herbæ, foliorũ ſambuci,*[11] *ſemperuiui minoris, herbæ millefolii, ſemperuiui maioris, chamædryos,*[12] *quinque neruiæ,*
B *centauri,*[13] *fragariæ, quinquefolii, ana vncias duas, & drachmas duas.*[14] *Maluæ ſylueſtris radicis, cumini,*[15] *myrrhæ, ana vnciam vnam & dimidiam. Fœnigræci, drachmas quinque, & ſcrupulos duos. Butyri. drachmas ſex. Seminis vrticæ, violarum, papaueris albi,*[16] *mentæ agreſtis,*[17] *labathi,*[18] *polytrichi,*[19] *cardiobotani,*[20] *matriſſyluæ,*[21] *herbæ moſchatæ,*[22] *florum chamæmeli,*[23] *ſcolopendrii,*[24] *criſpuli,*[25] *herbæ caphuræ, ſtyracis calamitæ, medullæ oſſium cerui, ana drach duas. Axungiæ vrſinæ, gallinæ, &*[26] *anſeris, maſtiches, ana vnciam dimidiam. Thuris, drach duas. Olei nardini,*[27] *vnciam vnam. Herbæ omnes conciſæ macerantur die vno in vino bono odoro, altero autem e vino eximuntur & contunduntur, & in alterum vinum bonum conniciuntur, illicque diebus ſeptem ſinuntur. Octauo dein die hæ vna cum vino coquuntur, quoad dimidium eius abſumatur Poſtea iniicitur*
C *oleum, & denuo donec vniuerſum conſumatur vinum, decoquuntur. Tandem ab igne amouentur, & colantur: atque rurſus in lebetem iniicitur oleum: cui poſtquam lento igne parum fuerit calefactum, ſtyrax, butyrum, adipes, maſtiche, thus oleum nardinum, & cera adiiciuntur: omnibuſque lento igne diſſolutis, ab igne auferuntur, & in vas reconduntur.*

ANNOTATIONES.

Hæc eſt legitima & e græco Nicolai Myrepſi codice ad verbum tranſcripta vnguenti Marciati magni compoſitio. Quæ quum in latinis codicibus mirifice variet, & corrupta ſit, ideo ad præſcriptum Nicolai & iuxta præſentem deſcriptionem deinceps hoc vnguentum a pharmacopœis parandum erit. Id vero quum vſitatiſſimum ſit, & ob multa ſimplicium medicamentorum nomina, non omnibus obuia, valde obſcuratum: ideo noſtris annotationibus illuſtrandum eſſe putauimus.

D *1 Marciaton)* Sic in omnibus tum Græcis tum Latinis codicibus legitur. Aetius quoque libro 11. cap. 44. vnguentum præclarum ad articulorum morbos, corporis languores, & reſolutiones Marciaton appellat. Vt mirari ſubeat, cur Cordus in ſuo medicamentario libro vſitatam appellationem mutauerit in Martianum, præſertim quum Paulus etiam ſimiliter, atque Aetius, Marciaton nominent.

Marciat. Cordus notatus.

2 Ebuli) Nicolaus habet ἴμϐουλι, pro ἔϐουλι. Nam more ſuo latinis & barbaris vocibus paſſim μ literam adiicit, Latini codices omnes legunt Esbrii, quæ vox quum ſit ex Ebuli dictione a librario imperito deprauata, nihil mirum eſt hanc quoque varie a variis interpretatam fuiſſe: aliis Saluiam, aliis Maioranam eſſe dicentibus. Hanc itaque difficultatem nobis græcus Nicolai codex ſuſtulit, & conſtat nunc, Ebulum eſſe vſurpandum, vtpote cuius folia hydropicis illita conueniant: non Maioranam, vt Rondeletius & alii nonnulli ſunt arbitrati.

Esbrium.

E *3 Balſamita)* Nos ſtudio hanc dictionem, qua Nicolaus vſus eſt, in contextu reliquimus, quum hodie quoque officinis vſitata ſit. Eſt autem Balſamita altera Siſymbri ſpecies, quam Mentham aquaticam nominant, vt alibi fuſius diximus.

Balſamita.

4 Saluia) Latini codices habent, Lilifragi corrupte pro Eleliſphaci. Saluiam autem appellari Græcis ἐλελίσφακον, omnibus notum eſſe putamus. Plurimum in huius vocis interpretatione hallucinatur Rondeletius, præſertim vero quum Saluiam ſylueſtrem, eſſe Verbaſcum ſylueſtre Dioſcoridis tradit. Ex aliarum vero herbarum interpretatione abunde conſtat Rondeletium tempore quo pharmacopolarum officinam ſcripſit, herbarum magnam cognitionem haud habuiſſe.

5 Brancæ vrſinæ) Ita in Græcis & Latinis exemplaribus legitur, Brancæ vrſinæ autem nomine duæ hodie intelliguntur herbæ In Italia ita nominant Acanthum. In Germania noſtra Sphondylium. Nihil autem refert vtram accipias, quia vtraque ſiccandi facultatem obtinet. Noſtrates autem pharmacopœi, quũ
F vera Acantha deſtituantur, ſpondylium vſurpare debent, cui etiam attenuandi ineſt facultas. Eſt autem geminum Sphondylium, ſatiuum & ſylueſtre.

Branca vrſina. Sphondylium.

6 Spargulæ) Non eſt autem Spargula, niſi ea herba, quę Græcis & Latinis Aparine nominatur. Hanc recentiores herbarii, quod aſperitate ſua veſtimentis quæ contingit, pertinaciter hæreat, Aſperulam dixerunt. Quam vocem imperitiores ſubinde vnius adiectione literæ deprauantes, in Aſpergulam mutarunt Tandem priore litera detrita, abbreuiantes in Spergulum, & Spargulam commutarunt. Non igitur eſt Gallium, vt Cordus exiſtimauit. Quum enim, Dioſcoride teſte, Aparine diſcutiendi facultate donata ſit, eius vſus in diſcutiendis tumoribus Hydropicorum aptiſſimus erit.

Spargula. Cordus errat.

Herba venti.

7 Herba venti) Græce eſt, αἰγυχίειν. Herbam autem venti varie interpretantur recentiores. Alii enim vmbilicum Veneris eſſe contendunt. Hæc quum hydropicis competat, ſi haberi poteſt, huic vnguento non inepte inditur. Sunt qui Helxinen, ſeu parietariam interpretantur; alii Solidaginem minorem eſſe cenſent. Nonnulli Aſclepiada, quam officinæ Hirundinariam vocant, exponunt. Aliqui Anemonem ſylueſtrem. Vt nihil mirum ſit, pharmacopœos, vtpote magna ex parte imperitos, in illa ſententiarum diuerſitate quid faciendum ſit, conſtituere non poſſe. Quare vt noſtram interponamus ſententiam oportet. Licebit quidem, vt iam diximus, vti in iis vbi prouenit regionibus, vmbilico Veneris. Sine errore quoque parietaria, ob aſterſoriam ſuam facultatem, huic compoſitioni inditur. Cõſolida nominata minor, prorſus repudianda hoc in loco eſt. Aſclepiadis etiam vſus ſine noxa eſſe poſſet. Sed præ omnibus iis magis competit Anemone ſylueſtris, vtpote cui calefaciendi & diſcutiendi facultas inſignis eſt: adeoque ad frigida vitia, ad quæ vnguentum hoc maxime accommodatur, vtilis admodum. A B

Pimpinella. Cordus errat.

8 Pimpinella) Non Italica, vt Cordus cenſuit, ſed Germanica: quod huius facultas in præſenti vnguento acris, potius quã alterius adſtrictoria, requiratur. Italica vero Pimpinella eſt, quam nos Sanguiſorbam nominamus.

Herba S. Petri.

9 Herbæ S. Petri) Quæ illa ſit, metipſe Nicolaus indicauit: vt hinc liceat palam cognoſcere, quarundam ſtirpium nomina Nicolai ætate vſitata, ad noſtra vſque tempora promanaſſe. Eſt autem Verbaſculum odoratum latinis vocatum, quod primo vere in pratis & montanis emicat, diſcutiendi facultate præditum.

Coſtus herba. Herba S. Mariæ. Cordus hallucinatus. Coſtus hortenſis. Mentha ſarraceni ca.

10 Coſti herbæ) Latini codices omnes habent, herbæ ſanctæ Mariæ. Hanc autem interpretantur omnes, quos etiam Cordus ſequitur, pro Perſicaria. Sed errare vniuerſos, e Græco Nicolai codice omnibus fit manifeſtiſſimum: qui quum Coſti herbam appellet, diſerte qualis eſſet indicauit. Nam hac appellatione non eam Coſtum, quam Dioſcorides pingit, innuere voluit: alias enim ſimpliciter, & ſine omni adiectione Coſtum dixiſſet: ſed eam potius, quam Dionyſius Vticenſis, quem falſo Conſtantinum nominant, libro vndecimo de Re ruſtica, capite vigeſimooctauo. Coſtum ſimpliciter, & alii cum adiectione Coſtum hortenſem nominant. Hanc itaque Coſtum alii, quod Ruellius quoque ſignificauit, Mariæ herbam appellant. Hodie mentha Sarracenica, & Romana vulgo, Unſer Frawen müntz, Germanis nuncupantur. Eam igitur, vt a Coſto Dioſcoridis ſepararet Nicolaus, Coſtum herbam nominauit. C

Herba craſſula.

11 Semperuiuum minoris) Herbæ craſſulæ, eſt in latinis codicibus. Sic enim recentiores Semperuiuum minus nominant.

Quinquenerua. Centumneruia. Fragaria.

12 Quinquenerua) Latini codices legunt, Centumneruiæ. Vtriſque autem nominibus Plantago intelligitur: priore minor, poſteriore maior. Quum autem eaſdem ambæ facultates habeant, nihil refert vtra accipiatur. Nicolaus tamen minorem ſumendam innuit. D

13 Fragaria) Fragulæ habent Latini codices. Intelligunt autem omnes hac voce, fragariam hodie dictam herbam. Hæc quod lienoſis conferat huic vnguento indita eſt.

Malua ſylueſtris.

14 Malua ſylueſtris) Latini codices, Ebiſci habent, nullo ſane diſcrimine. Nam Ebiſcus, malua ſylueſtris, Galeno etiam teſte, Althea eſt.

15 Myrrha) Falſo in Latinis codicibus legitur Myrrha. Nam quum Myrrhæ inſit calefaciendi, emolliendi & diſcutiendi facultas, optime huic compoſitioni quadret neceſſe eſt. Ita vt mirari ſubeat Cordum, qui Myrtum, adſtrictoria donatam facultate, potius quam Myrrham, nõ ſine errore, huic compoſitioni iadendam eſſe cenſuit.

Cordi error.

Menta agreſtis.

16 Menthæ agreſtis) Latini codices habent Menthæ ſarracenicæ, ſed falſo. Siquidem hæc antea huic compoſitioni, ſub nomine Coſti herbæ indita fuit: igitur repeti hoc loco nequit. Aliam igitur per Mentham agreſtem intelligat herbam Nicolaus, quam eam, quæ Sarracenica nominatur, eam nimirum, quam Menthaſtrum vocant, eſt neceſſe. Nam ita ſylueſtrem Mentham Dioſcoridis, Latini appellant auctores. E

Lapathũ.

17 Lapathi) Rumicem Latinis dictam inaudire oportet, & maxime eam ſpeciem, quam cum adiectione oxylapathum, officinæ autem Lapatium acutum nominant.

Polytrichum.

18 Polytrichi) Adiantum capillum Veneris officinis nominatum, aut certe Trichomanes intelligit. Nihil enim refert, quum earundem ſint virium, vtram accipias.

Carduncellus. Cardiobotani.

19 Cardiobotani) Latina exemplaria habent, Carduncelli. Carduncellum autem interpretantur Carduum benedictum, herbam notam omnibus. Per Cardiobotanon ego cenſeo, intelligendam eſſe herbam, quæ etiamnum hodie Cardiaca dicitur: idque duabus de cauſſis: Vna, quod hæc itidem Menthæ ſpecies ſit, quarum duæ etiam aliæ hanc compoſitionem ingrediuntur: altera, quod hæc ipſa Cardiaca, craſſos humores incidere, attenuare, & diſcutere poſſit. Tamen quum idem poſſit Carduus benedictus, nihil moror hanc etiam ſi quis vſurpet. F

Matriſylua. Herba moſchata.

20 Matriſylua) Non eſt, niſi Periclymenum Græcis dicta herba, vt alibi fuſius docuimus. Vſus eſt autem voce Matriſyluæ etiam Scribonius Largus. Alio nomine Caprifolium dicitur.

21 Herba moſchata) Eſt autem herba moſchata, prima Geranii ſpecies: vt alibi copioſius oſtendimus. Quæ commodiſſime huic vnguento immiſcetur, eo quod attenuandi & incidendi vim habeat, adeoque lienoſis, vt alibi plenius diximus, conferat.

22 Florum chamæmeli) Hic latini codices Nicolai habent, Aleluia: quæ quidem vox per imperitum librarium in contextum rapta eſt, ex dictione χαμαιμήλου, non intellecta & deprauata.

22 Scolo-

A 23 *Scolopendrii.*) Nicolaus per Scolopendrium intelligit eam herbam, quæ veteribus ita dicta eſt, & hodie Ceterachion appellatur. Ea igitur accipienda, aut Hemionitis, quum vtraq; lienoſis ſit accommodata, quibus hæc compoſitio maxime conuenit. Scolopendrium.

24 *Criſpulæ.*) Criſpulam hodie omnes fere Bouis oculum, ſeu Buphthalmum interpretantur. Quid autem Buphthalmi nomine inaudiendum veniat, alibi diximus: nempe Cotula non fœtida recentioribus herbariis nuncupata. Criſpula.

25 *Herbæ Caphuræ.*) Latini codices legunt, Caphuratæ, quod in idem recidit. Non eſt autem herba Caphuræ, ſeu Caphurata, niſi Abrotonum: quo hodie paſſim pro fœmina vtuntur, quod odore nonnihil ad Caphuram accedat. Non eſſe autem herbam illam fœminam, ſed potius Abſinthium ponticum, in commentariis noſtris de Stirpium hiſtoria diximus. Herbæ Caphuræ.

26 *Anſeris*) In omnibus codicibus deſideratur.

27 *Vnc. vnam.*) Græcus manuſcriptus Nicolai codex habet drachm. vnam, grana quindecim, quod
B pondus quum videretur nobis ſatis exiguum, ideo in vnc. vnam mutauimus: idq; Latinorum nobis ſuffragante codicum teſtimonio fecimus. Nam quum Latinus Nicolai codex geminata paſſim habeat pōdera in hac cōpoſitione, & hoc loco vnciarum duarum mentionem faciat: certum eſt, inde nobis vnc. vnam ſumendam eſſe. Hinc eſt, quod exemplar Ingolſtadianum diſerte legat, olei nardini vnciam vnam.

Vnguentum[1] *Agrippæ. Eiuſdem.* II.

AD hydropicos, lienoſos, & ventrem dolentes vtile eſt. Oedemata, & neruorum vitia ſanat. Vrinam mouet, extrinſecus illitum ventrem ſubducit, doloriq; renum ſuccurrit. Capit bryoniæ radicis, lib. vnam. Radicis[2] *maluæ ſylueſtris, ſcillæ, ana lib. dimidiam. Iridis, vnciam vnam, & dimidiam. Radicis filicis,*[3] *ebuli, tribuli marini, ana vnc. vnam. Olei,*[4] *lib. duas. Tuſa omnia macerantur in oleo diebus*[5] *octo. Dein eaniecta in lebetem lento igne coquuntur; & cocta exprimuntur, colanturq; aridis abiectis: liquidum autem cum cera pura*[6] *vnciis ſeptem, & dimidia, in vnguenti formam redigitur.*
C

ANNOTATIONES.

1 *Agrippæ.*) Sic omnia Latina Nicolai exemplaria habent, & ad regem Agrippam auctorem compoſitionem referunt. Manuſcriptus Nicolai codex, Grypa legit.

2 *Radicis maluæ ſylueſtris.*) Ita in Græco manuſcripto Nicolai codice legitur, quum tamen in Latinis ſit, Cucumeris ſylueſtris. vt ſuſpitio ſit, librarium pro μαλάχης ἀγρίας ſubſtituiſſe σικύου ἀγρίας. Quod non alia de cauſſa factum eſſe arbitror, quam quod huic vnguento ſubducendi aluum facultas tribuatur: ideoque radicem cucumeris ſylueſtris indere, vtpote quæ vehementem purgandi vim obtinet, voluit. Vtriuſq; autem vſus in hoc vnguento eſſe poteſt. Si enim ad renum calculos deturbandos eo vti volumus, præſtat illi Maluam ſylueſtrem immiſcere. Sin aluum potius ſubducere nobis conſilium eſt, radix cucumeris ſylueſtris potius indenda erit. Conſultiſſimū igitur erit vtroq; modo paratum in officinis ha-
D bere vnguentum, vt nunc huius, nunc illius pro diuerſitate morbi vſus eſſe poſſit. Deſſenni' ex hoc loco ſe explicare nō potuit, Sphingis ænigma ſibi propoſitum, quod non niſi ab Oedipo diſſolui poſſet, putās. Deſſennius

3 *Ebuli.*) Vt hinc perſpicuum etiam euadat, Ebulum recte Marciato vnguento inſeri.

4 *Lib. duas.*) Græcus codex vnam tantum libram habet. Sed apparet, menſuram minorem eſſe quam par ſit: ideo alteram adiiciendam eſſe putauimus, idq; monentibus Latinis codicibus, qui habent libr. 4. geminata enim paſſim pondera ad hanc noſtram deſcriptionem collata obtinent.

5 *Octo.*) Tribus duntaxat diebus maceranda eſſe, Græcus codex innuit. Sed fit efficacius vnguentum, ſi pluribus macerentur diebus.

6 *Vnc. ſeptem, & dimidia.*) Græcus codex manuſcriptus vnc. ſex tantum habet. Nos Latinos codices ſecuti ſumus, qui habent vnc. quindecim. Dimidiatum itaq; pondus ſunt vnciæ ſeptem, & dimidia. Sed relinquendum arbitrio Pharmacopœi, vt tantum accipiat ceræ, quantum ad vnguentum conficiendum
E ſatis erit.

Vnguentum[1] *Aregon: Eiuſdem.* III.

AD omnem dolorem frigidum ſtomachi & ventris, ad vterina mulierum vitia, diſtenſiones, quartanas, epilepſias, reſolutiones, ſpinæ dolores, & renum. In quartana ante inuaſionem inungitur. Accipiu roſmarini, ſampſuchi,[2] *iridis, ſerpylli, rutæ,*[3] *radicis maluæ ſylueſtris, ana vnc. duas, & drachmas duas. Foliorum lauri, ſaluiæ,*[4] *ſabinæ, ana vnc. vnam. & dimidiam. Laureolæ, vncias quatuor. & dimidiam. Calaminthæ, vnc. tres. Maſtiches, thuris, ana drach. tres. Pyrethri, euphorbij, ana vnc. dimidiam. Zingiberis, piperis, ana vnc. dimidiam, & ſcr. duas.*[5] *Olei moſchati, drach. duas. Petrolei, vnc. dimidiam. Adipis vrſini, olei laurini, ana vnc. vnam, & dimid. Butyri, vnc. duas.*[6] *Olei communis, lib. duas & dimidiam. Ceræ albæ puræ, vnc. nouem. Herbæ vna cum radici-*
F *bus in vino die vna macerantur, altera eximuntur, & in mortaria probe tunduntur: dein oleo inijciuntur, & illic diebus ſeptem macerantur: poſtea coquuntur, & colantur, rurſumq; coquuntur: & vbi bullire inceperint, imponitur oleum laurinum, butyrum, adipes, & cera: omnibuſq; liquatis, inijcitur oleum moſchatum, & petroleum. poſtremo imponuntur maſtiche, thus, zingiber, pyrethrum & euphorbium, bene trita: omniaq; ſimul probe ſubacta, ab igne auferuntur, & in vaſe reconduntur.*

XX 4

ANNOTATIONES. A

ἀρήγων.

1 *Aregon.*) Ita enim, non Aragon, vt hactenus Medicinam facientes conſueuerunt, appellari debet. Sic enim Græco nomine *ἀρήγων*, quaſi adiutor, ob ſuam quam in iuuandis ægris efficaciam habet, dici poteſt. Hinc eſt quod non inepte illud Salodinus adiutorium interpretetur. In Nicolao ordine vnguentum 48. nec vllo nomine priuato inſignitum eſt. Nomen autem Aregon, vel deprauate Aragon, illi impoſitum eſt ab aliquo Græcæ linguæ imperito: qui in Nicolao legens *ἄλειμμα ἀρήγων εἰς πάντα πόνον στομάχου, καὶ κοιλίας*, id eſt, vnguentum conferens iuuanſue ad omnem ſtomachi, & ventris dolorem: *ἀρήγων* vnguēti huius appellationem propriam eſſe putauit, quod forte ita ſcriptum inuenerit, *ἄλειμμα ἀρήγων, εἰς πάντα πόνον*, &c. Deſſennius cur ita dictum ſit ignorare ſe fatetur.

2 *Iridis.*) In omnibus Latinis codicib. falſo ſcribitur lati, pro Iridis. Fuit enim improuido & incauto librario facilis ab vna in alteram dictionem lapſus. Franciſcus Alexander hoc loco, vt diſſentiendi a me occaſionem habeat, mauult deprauatos codices ſequi, quam veritatem amplecti. B

Maluæ ſylueſtris.

3 *Radicis maluæ ſylueſtris.*) Id eſt, altheæ. In Latinis codicibus iterum, vt in priore vnguento, legitur perperam Cucumeris ſylueſtris. Et is locus, priorem lectionem eſſe legitimam confirmat.

4 *Sabinæ.*) Poſthæc in Latinis nonnullis codicibus ſubiicitur, Pulicariæ maioris & minoris, id eſt, ellebori albi & nigri, ana vnc. duas. Et paulo poſt, a laureola, foliorum cucumeris aſinini: quæ ſane omnia in Græco, & melioribus etiam Latinis codicibus deſiderantur: adeoq; ſpuria ſunt, ideo a nobis merito præterita & omiſſa.

5 *Olei moſchati.*) In cuius inopia rutaceo, aut laurino vtendum.

6 *Olei communis.*) In Latinis exemplaribus non ſine errore deſideratur.

Vnguentum dialthea. Eiuſdem IV.

AD neruorum præciſionem, lateris dolores, omnem neruorum incontinentiam & duriciem, atq; reſolutos vtile. Recipit radicis maluæ ſylueſtris, lib. vnam. Seminis lini, fœnigræci, ana lib. dimidiam. Scillæ, vnc. tres. Radices & ſemina, bene tuſa, tribus diebus in lib. tribus & dimidia aquæ macerantur: dein coquuntur, donec* ſucci craſſitudinem acquirant, & per linteum tenue colantur, & exprimuntur. Poſt accipitur ſucci huius lib. vna, & adduntur ei olei communis lib. duæ, & rurſus coquuntur, donec abſumtus fuerit. Dein iniicitur ceræ lib. dimidia. Terebinthinæ, galbani, gummi hederæ, aut eius ſucci, ana vnc. vna. Poſtremo imponitur colophonia bene trita, reſina alba pura, ana vnc. tres. Concuſſa, agitataue probe, vt in lebete eliquentur, ab igne remouentur, & refrigerata in vaſe conduntur.* C

*Althea.

*Mucaginis.

ANNOTATIO.

Hoc vnguentum vſu celeberrimum eſt ad emolliendum, calefaciendum, & humectandum. Valet ad thoracis dolorem e frigore contractum. Emollit, lenit, coquit, & diſcutit.

Vnguentum populeum. Eiuſdem. V. D

SOmnum conciliat febrientibus ac dolentibus caput propter calorem illitum temporibus, prodeſt. Febricitantibus, plantæ manuum ac pedum, & pulſus eo inunguntur. Irrigandum autem cum oleo roſaceo, aut violaceo. Habet oculorum in ſumma arboris populi, quando flores, apparentium, lib. vnam, & dimidiam. Foliorum papaueris nigri, foliorum [1] mandragoræ, bb rubi, hyoſcyami, ſolani, [2] vermicularis, lactucæ, ſemperuiui maioris, cc violæ, & [3] cymbalij, ana [4] vnciam vnam, & dimidiam. Adipis ſuilli recentis, ſalis expertis, [5] lib. vnam. Herba cum [6] oculis & adipe in mortario tunduntur, & in maſſam rediguntur, & ſub ea forma diebus octo ſinuntur. Dein cum gladiolo in tenues partes conciſæ in lebetem coniiciuntur, & lento igne in vini odori lib. vna coquuntur, donec totum abſumtum fuerit. Poſtea per linteum tenue colantur, & exprimuntur, & in vaſe reponuntur.*

*aut gemmarum, id eſt, florum conniuentium.

ANNOTATIONES. E

1 *Foliorum mandragoræ.*) Quum a paucis haberi poſſint (quandoquidem mandragora in Germania, niſi ſata & culta non proueniat) pro eius foliis, Hyoſcyami, geminato eorundem pondere, folia accipi debent.

bb *Rubi.*) Nicolai codex diſerte foliorum mentionem facit. Latini codices cymarum rubi, id eſt, teneriorum coliculorum, quos a prima germinatione, & in ſumma ſui parte profert.

Vermicularia.

2 *Vermicularis.*) Hanc vocem retinuimus, quod ea Nicolaus etiam vſus fuerit. Eſt autem ſemperuiuum minus, cum albis floribus: quod ſic appellatum eſt a rotundis ſuis foliis, & figura oualibus, vermiculosq; referentibus.

cc *Violæ.*) Nigræ ſcilicet.

Cymbalium.
Scatūcellus.
Bardana.

3 *Cymbalii.*) Intelligit folia alterius acetabuli, quod alio nomine Vmbilicus Veneris dicitur. Appellatur aũt idipſum hodie quoq; Cymbalaria & Cymbalium, vt alibi fuſius diximus. In Latinis codicibus nonnullis eſt nominata Scatuncellus. Ceterum in Latinis codicibus nō recte Bardanæ fit mentio: quod eius in hoc medicamento, vtpote quod refrigerandi vi præditum eſt, nullus eſſe vſus videatur. F

4 *Vnciam vnam, & dimidiam.*) In Græco Nicolai codice eſt vncia dimidia. Nos Latinos ſequi codices voluimus.

5 *Libra vna.*) Pondus hoc in Nicolai manuſcripto exemplari fuit omiſſum, quod nos ex Latinis reſtituimus.

6 *Oculis.*)

A *6 Oculis.*) Quia in noſtra regione populi oculi,& herbæ quarum hic fit mẽtio, in idem tempus haud incidunt (oculi enim primo ſtatim vere, id eſt, Martio menſe erumpunt, herbæ autem Iunio vigent) ideo oculos nonnulli in mortario per ſe tunduntidein cum adipe ſuillo diu multumq; tuſos in vaſe operculato duos aut ternos pluresue menſes, donec herbæ vigeant, recondunt. Has inciſas, ligneo piſtillo per ſe tritas, quia ſimul ob lentorem & multitudinem teri facile nequeunt, cum oculis populi,& adipe coquunt, vt a nobis in contextu eſt expreſſum.

*Vnguentum * e[1] citrÿs. Eiuſdem.* VI. * Citrinũ

AD *liuores & lentigines faciei a mulieribus, ac cicatrices, faciendas & dealbandas, a ſole factas vſtiones, impetigines, ac puſtulas a ſalſa pituita in cute apparentes, & in oculis ruborem. Habẽt enim aliquam detergendi & inſignem exſiccandi vim. Capit[2] borachij, drachmas duas.[3] Succi ſemperuiui, drachm. vnam. Corallij albi, vnc. dimidiam.[4] Amianti,[5] vmbilici marini tragacanthæ, amili, criſtalli,[6] Antalij, Dentalij, thuris albi, nitri, ana drach. tres. Marmoris albi puri, drach. duas.[7] Ceruſſæ præparatæ ex dracontio, vnc. vnam.[8] Ceruſſa alterius præparata ex plumbo, vnc. ſex.[9] Adipis ſuilli recentis, ſalis expertis & puri, lib. vnam. Seui caprini, vnc. vnam, & dimidiam. Adipis gallinacei, vnciam vnam. Terantur omnia ſimul, excepta borace, in mortario, in tenuiſſimum puluerem. Adipes & ſeuum ſimul eliquentur in duplici vaſe.[10] Eliquatis, & per tenue linteum colatis, trita omnia inÿciantur, & probe rudicula ſubigantur. Subacta imponantur citrio vni, aut duob. aut pluribus, & coquantur, ebullitione vna. dein rurſus in lebetem conÿciuntur, & additur illis borax ſeorſim tenuiſſime trita: ſubacta probe, reponuntur in vaſe.*

ANNOTATIONES.

C *1 E citriis.*) Quod ea quæ compoſitionem eius vnguenti ingrediuntur, in citriis malis coquantur, ita dictum eſſe conſtat. Pharmacopœi noſtræ ætatis vnguentum citrinum, a colore nominant. Rectius illis citrium, aut citreum, a citriis, vt diximus, appellaretur. E citriis. Citrinum vnguentũ.

2 Borachij, drach. duas.) Manuſcriptus Græc' codex habet, λίθου βοραχίου, id eſt, lapidis Borachii. Quapropter de ſententia Nicolai, ſumendus lapis ille erit, qui Borachius dicitur. Non eſt autem, niſi gemma quam fert in capite ſuo Rubeta, quæ Græcis φρῦνος, barbaris Buſo, Germanis Krette dicitur. Rana vero hæc venenata, rubeta Latinis dicta eſt, a rubis & vepribus, Plinio lib. 32. cap. 5. teſte, in quibus plerumque victitat. Hæc etiam in nonnullis regionibus barbara voce Borax appellatur: vt Boracis vox hoc loco ambigua ſit. Nam vel rubetam ſignificat, quæ in capite fert gemmam, quæ ab ea denominationem capiens, Borachia Latinis, Germanis Krottenſtein dicitur: & hic a Nicolao innuitur. Hæc gemma colore interdum in candido fuſca eſt, interdum in medio cæruleum habet oculum. Nonnunquam nigra, & maculis liuentibus notata eſt hæc rubetarum gemma. Interdum virides, nonnunquam verſicolores eiuſmodi gemmæ ſunt. Aliquando in iis forma rubetarum apparet, ſparſis pedibus. Geſtantur in annulis a principibus, quod veneno præſente colorem ſuum mutet, & quaſi ſudans guttas emittat. Hinc ſatis apparet, inter hanc gemmam & venena, naturalem quandam eſſe ἀντιπάθειαν. Plinius ex iis ranis lienem, & efficacius cor, ipſarum venenis, quæ ex ipſis fiunt, auxiliari, literis mandauit. Hæc igitur gemma, quod forte etiam ad exterenda cutis vitia vtilis ſit, huic vnguento inſerenda venit. Noſtri Pharmacopœi per Boracem, Arabibus appellatam, aliam rem intelligunt, nimirum Plinio Santernam, Chryſocollam factitiam recentioribus dictam. Nam hanc etiam barbara voce Boracem officinæ nominant, vt libro 1. huius Operis dictum eſt. Hæc vero, vt ibidem expoſuimus, gemina exſiſtit, natiua & factitia: vtraq; habet calefaciendi, diſcutiendi, expurgandi, exterendiue & exedendi facultatem, adeo vt hoc nomine etiam huic vnguento ſine errore indi poſſit. Cordus perperam legit, vncias duas pro drachm. duabus. Notat me hoc loco Franciſcus Alexander: atqui nullo plane candore, quod aliter in Myrepſo, aliter vero in 2. de compoſitione medicamentorum libro Borachii vocem interpretatus ſim. Quaſi vero ſecundæ cogitationes prioribus non ſint meliores. Quum Myrepſum celeriter admodum conuerterim, vna feſtinanter etiam paſſim annotationes adieci, ita vt de illis abunde cogitare tum integrum non fuerit. Quæ vero hic de Borachio annotaui, non puto me inutiliter dixiſſe. Sed mordet perpetuo Franciſcus, vbi morſu abſtinendum ei erat. Borax. Borachius lapis. Rubeta. Borachia gemma. Chryſocolla. Cordus errat.

D

E

3 Succi ſemperuiui.) In omnibus tum Græcis tum Latinis Nicolai codicibus, legitur Caphuræ. Nos vero, vt antea multis in locis, ita hic quoque hanc e contextu ſuſtulimus: quod non ſit frigida, quemadmodum cum nonnullis Arabibus credit Nicolaus, ſed calida. Etſi in præſentia, ſi quis ea vti velit, non prohibeo, quod diſcutiendi, exſiccandi, & extergendi vim habeat: tamen præſtat ſuccum ſemperuiui vſurpare, quod vnguentum hoc ad rubores oculorum præſertim commendetur ad quos ſanandos, Semperuiuum, vtpote quod non ſolum deſiccat, ſed & refrigeret, commodius exſiſtit. Et dubium non eſt, Nicolaum, Caphuram huic compoſitioni, vt medicamẽtum frigidum & ſiccum, inſeruiſſe: quale quum non ſit, præſtat pro ea ſuccum ſemperuiui vſurpare. Succi ſemperuiui.

F *4 Amianti.*) Ita enim legendum: quum Græce ſit ἀμιάντου: non vt habent Latini codices, quos etiã Cordus ſecutus eſt, Amenti dulcis. Quippe incerti ſunt omnes fere, quid Amentum dulce ſignificet, Platearius tamen in ſua explanatione Antidotarii Nicolai ſcribit, hunc eſſe lapidem candidiſſimum, eboris inſtar. Ille vero, quum dulcis ſit, in hoc vnguento locum habere nequit, quod illud abſtergentia maxime medicamenta requirat. Hic lapis nonnullis Entalium appellatur, & ab Entali, cuius paulo poſt ſepa- Cordi error.

tatim mentio fit differt, vt paulo poſt plenius dicemus. Etſi enim Cordus exponit Gypſum, tamen id facit nullo auctore. Neq; enim vllus vel veterum, vel recentiorum, Gypſum dulcis diſcrimine diſtinxit. A
Amiantus Amiantum itaq; lapidem vſurpent Pharmacopœi, qui non eſt niſi ſciſſilis ille, & friabilis lapis, quem officinæ hodie Alumen plumoſum vocant, vt libro primo fuſius diximus.

Vmbilicus marinus. 5 *Vmbilici marini.*) Lapis eſt exiguus, coloris inferna ſui parte candidi, ſuperna rubei, in littore maris repertus: & in altero ſuo latere, ſuperno nimirum, hominis, puellarum maxime formoſarum, vmbilicum referens, vnde etiam illi nomen inditum eſt: in altero autem planus, niſi quod lineas, veluti in domunculis ac teſtis cochlearum ductas in gyrum obtinet. Vocatur autem non ſolum Vmbilicus marinus, Vmbilicus Veneris. Belliculi. ſed & Veneris Vmbilicus, a formoſarum, vt dictum eſt, puellarum Venerique ſimilium vmblico, quem refert. Barbari Belliculos nominant. Ad quod nomen Nicolaus noſter reſpexit, qui habet, *βελιλοὺς θαλάσσης*: ita vt potius Beliricus, quam Belliculus, barbaris hic lapis appellandus veniat. Germani magis ad formam eius quæ fabam exprimit, & locum in quo inuenitur, reſpicientes, Meerbonen, quaſi maris fabam, vocant. Fertur puellis gratiam conciliare hic lapis. Hodie pueris argento & auro incluſum, pro amuleto appendunt mulieres. Plura de eo in noſtris ſuper nonum Galeni de ſimplicibus medicamentorum facultatum commentariis. B

Antali Dentali. 6 *Antalis Dentalis.*) Sunt voces barbaræ, quibus etiam Nicolaus vſus eſt. Habet enim, *ἄνταλι δένταλι*. Alii Latinius enuntiant, Antalum, & Dentalium. Quid autem vtrunq; ſit, lib. primo huius Operis, cap. 15. copioſe explicauimus, vt non ſit opus hic repetere. Hinc tamen planum eſt omnibus, Antalium & Dentalium ab Entalio quibuſdam Pharmacopœis appellato, quod lapidis genus eſt, atq; Plateario, aliiſque nonnullis amentum dulce vocatur, vt paulo ante diximus, diuerſum eſſe, alias Nicolaus vnius medicamenti bis, quod abſurdum eſſet in vna compoſitione, mentionem feciſſet.

Cerusſa præparata cum Dracontio. Cerusſa duplex Nicolao. Conficiendi fuci modus ex Dracunculo. 7 *Cerusſa præparata ex Dracontio.*) Latini codices Nicolai habent Gerſæ, alii Ierſæ ſerpentariæ. Videtur autem vtraq; dictio e voce Cerusſa nonnihil deprauata eſſe deflexa. Ex hoc autem Nicolai loco omnibus palam fit, Cerusſam illi eſſe duplicem. Vnam, quæ fit ex Dracontio, ſiue ſerpentaria vera. Eam autem *ψιμμύθιον*, id eſt, fucum vocat: quod ea Cerusſa mulieres ad conciliandam formam, & nitorem faciei inducendum vtantur: vt *ψιμμύθιον* hoc loco generalis vox ſit ad omnem fucum. Fit autem hæc Cerusſa hoc modo. Radices dracunculi maioris, aut in eius penuria Ari, vere collectæ, repurgatæ, & ad ſolem ſiccatæ, ſubtiliſſime tritæ, macerantur in ſtillatitii liquoris roſarum, vnc. quatuor. Dein inſolatæ in vitrea patina, linteolo tecta exſiccantur. Poſtea ſecundo tantum liquoris ſtillatitii affunditur, & ſimili modo exſiccatur. Tertio rurſus tantum prædicti liquoris affunditur. Sunt qui ſæpius id faciant. Vltimo ſiccata farina, cum vino odoro in paſtillos digeritur, & ad vſum reponitur. C

Cerusſa plumbaria. 8 *Cerusſa præparata ex plumbo.*) Scilicet nigro: quæ ob id Cerusſa plumbaria nominatur, quæ altera eſt Nicolai Cerusſa, de qua copioſe libro primo huius Operis cap. 17. diximus.

9 *Adipis ſuilli, &c.*) Horum adipum pondera in Græco exemplari Nicolai non fuerunt expreſſa. Adiecta igitur ſunt a nobis e Latinis.

10 *Eliquatis.*) Et hoc loco manuſcriptus codex deprauatus eſt mirifice. Nos igitur Latinos ſecuti codices, hunc ſenſum verbis Nicolai affinximus. Sunt qui prædictis adipibus, quum liquantur, citrii mali cortices iniiciunt, & illic integro menſe macerant. Quo facto, tandem trita omnia iniiciunt, & ſubacta citriis malis indita coquunt, & conficiunt, vt eſt in contextu expreſſum. D

* Fuſcum.

Vnguentum nigrum. Eiuſdem.* VII.

AD vulnera confert: ſiquidem in iis carnem creat, putridamq; depaſcit. Accipit olei communis, lib. dimidiam, & vnc. tres. Ceræ puræ, vnc. duas. Colophoniæ, picis naualis, ſagapeni, vnc. vnã. Maſtiches, thuris, galbani, reſinæ, therebinthinæ, ana vnciam dimidiam. Olea cum cera, vbi adiguem probe liquata fuerint, iniiciatur colophonia primum, dein pix naualis, ſagapenum, terebinthina, maſtiche, thus, & galbanum, vnguentumq; refrigeratum recondatur.

Vnguentum[1] *Apoſtolorum. Auicennæ.* IIX. E

EFficax eſt ad vlcera & vulnera cõtumacia, item fiſtulas. Sordida vlcera emũdat, purgat, exſiccat, & deterget. Abſumit carnẽ mortuã, & amiſſam reſtaurat: durã emollit, & plagas ſanat. Recipit terebinthinæ, ceræ albæ, reſinæ, ammoniaci, ana drach. quatuordecim.[2] *Aeris floris, opopanacis, ana drachmas duas. Ariſtolochiæ longæ, thuris maſculi, bdellii, ana drachmas ſex. Myrrhæ, galbani, ana drachmas quatuor. Lithargyri, drach. nouem. Olei, ſi æſtas fuerit, lib. duas. Sin hyems, lib. tres. Bdellium, ammoniacum, & opopanax in aceto, quod ſatis eſt, nocte vna macerantur: dein calefactis terebinthina permiſcetur, poſtea in oleo adiecta cera, & omnibus reliquis in puluerem tritis coquuntur, & in vnguenti formam redacta reponuntur.*

ANNOTATIONES.

1 *Apoſtolorum.*) Sic dictum voluĩt, quod ex 12. quot numero fuerunt Apoſtoli, conſtet ſimplicib⁹. F
2 *Aeris floris.*) Quid ſit flos æris, libro 1. diximus. Pro eo Æruginem officinæ vſurpant.

* Aliis vnguentũ de melle dicitur.

Vnguentum Aegyptiacum. Ioannis Damaſceni.* IX.

VLnera vetera & fiſtuloſa extergit, carnem excreſcentẽ & emortuam expurgat, ac vehementer exſiccat. Habet æruginis, ℥. 5. Mellis optimi, ℥. 14. Aceti acerrimi, ℥. 7. Coquũtur omnia ſimul igne, quoad vnguenti conſiſtentiam nanciſcantur. Aliqui addunt thuris maſculi, ℥. 2. & dimidiã.

Vnguentum * *Aureum. Eiuſdem.* X.

*Nonnullis vnguentum Regis nominatur.

A *VVlnera, & plagas glutinat, ac curat. Capit ceræ flauæ, vncias ſex. Olei boni, lib. duas, & dimid. Terebinthinæ, vnc. duas. Reſinæ pineæ, & colophoniæ, ana vnc. vnam & dimid. Thuris, maſtiches, ana vnc. vnam. Croci, drach. vnam. Cera in oleo liquata, reſina, colophonia, & terebinthina affunditur, tandem reliquorum puluis adijcitur, & formatur vnguentum.*

Vnguentum [1] *Aureum. Nicolai Myrepſici.* XI.

RElaxat & aperit: ideo calculoſis & hydropicis maxime confert. Capit radicis maluæ ſylueſtris, phu, mei, ana vnc. tres. Ariſtolochiæ longæ & rotundæ, helenij pulegij, hyſſopi, artemiſiæ, pentaphylli, rutæ, acori, lauri, [2] *herbæ venti, roſmarini, chamædryos ſaxifragi, Zingiberis, aſparagi, ruſ i*
B *radicis, & fœniculi, vncias duas. Seminis apij, iridis, libyſtici, granorum ſolis, petroſelini, ſeſeleos, cardamomi, anethi, baccarum lauri, iuniperi,* [3] *lapathi, ana drachmas quatuor, ſcrupulum vnum, grana duo. Seminis citrij, ocimi ſi api, vrticæ, euphorbij, ana vnciam vnam. Adipis vrſini, & vulpini, olei laurini, petrolei, ana vnciam dimidiam. Floris iunci odorati, caſti, pyrethri, thuris, maſtiches, myrrhæ, ana drachmas duas. Olei moſchati, vnciam dimid. Olei communis, & ceræ, quod ſatis eſt: fingatur vnguentum.*

ANNOTATIONES.

1 *Aureum.*) Ita hoc & præcedens ab auri pretio, quod præſtantiſſima ſint, appellata fuerunt. Quanquam præcedens hoc nomen a colore etiam ſuo, qui aureus eſt acceperit. Colorem vero hunc a Croco potiſſimum nanciſcitur. Et miror hoc Nicolai vnguentum hactenus non fuiſſe noſtris officinis vſitatũ, quum tamen in calculo renum laudatiſſimum ſit. Hortor igitur, vt deinceps parari ſibi curent Medici.
C Voluimus autem non ſolum hac de cauſſa, quam nunc expoſuimus, mentionem facere eius vnguenti: ſed ideo etiam, vt illud e Græco codice emendatum haberent, quum in Latinis codicibus multis in locis ſit deprauatum. Græcus tamen codex nullo alio nomine vnguentum hoc appellat, niſi εἰς ὠταλγίας θαυμασὸν, ad aurium dolorem mirabile.

2 *Herba venti.*) Per herbam venti hoc loco Parietaria intelligenda venit, quæ hodie etiam, ob ſuam extergendi facultatem, maiorem in modum in renum calculo ab omnibus probatur. Herba venti.

3 *Lapathi.*) Latini codices habent, lapidis lyncis. Qui ſane ab imperito librario ob ſimilitudinem literarum cum Lapathi voce, aut a ſciolo quodam hic inſertus eſt, quod lyncis lapis calculoſis mirifice cõferre creditus ſit. Quod quidem de Lyncurio Græcorũ (ſiquidem lapidem lyncis recẽtiores pro Lyncurio habẽt & vſurpãt, cum nõ eſt niſi ſuccinũ) recte dicitur. Itẽ de lapide etiã Belemnite, in quẽ nomẽ lapidis lyncis trãſtulerũt. Minime aũt de eo quod hodie ſub hoc nomine in officinis proſtat: quẽ Phrygiũ eſſe lapidẽ, alibi demõſtrauim⁹. Proinde quũ tãta ſit de lapide Lyncis apud Medicos diſſenſio, nec eius Græcus codex hac
D in cõpoſitione mentionẽ faciat, prorſus omittẽdus erit: & Lapathi, ſeu Rumicis, vel (vt hodie appellant) Acetoſæ radices, quæ, Dioſcoride teſte, calculos veſicæ comminuunt, pro eo immiſcendæ erunt. Lapathũ. Lapis lyncis. Lyncuriũ.

Vnguentum * [1] *aluum ſoluens. Eiuſdem.* XII.

*Laxatiuum.

ALuum ſoluit, adſtillicidiũ & difficultatẽ vrinæ, ac calculoſos vtile. Accipit ſucci [2] *bryoniæ, ſucci ſcillæ, ſucci cyclamini, ſucci radicis* [3] *tithymali, ſucci radicis ebuli, ſucci corticis radicis ſambuci,* [4] *lactucæ, tithymali parui, ſucci chamæmeli, a. ℥. 1. Violarũ. ſucci cucumeris ſylueſtris, mercurialis, polypodij ſucci, laureolæ ſucci,* [5] *capilli Veneris,* [6] *lathyridis,* [7] *elaterij, a ℥. 1. Dacrydij, ℥. dim. & ʒ. 1. Nucis* [8] *Indicæ, euphorbij, a. ℥. dim. Succos & herbas probe tritas in olei lib. 1. & dim. inijce, & illic dieb. 7. Octauo autẽ die eo vſq; coquãtur, donec ſucci abſumantur. Dein adijce ceræ albæ, lib. dim. Fellis taurini, vnc. vnam. Poſtremo trita in puluerem inijce, & irrigata atq; ſubacta in vaſe reconde.*

ANNOTATIONES.

E 1 *Aluum ſoluens.*) Vel vt hodie nominant, Laxatiuum. Actuarius lib. quinto methodi ὑπομάλαγα eius generis medicamenta vocat. Nam illitum ventri imo, ac pubi, aluum deijcit. Stomacho autem in unctũ vomitionem mouet. Non fuit nobis prætereundum hoc vnguentum, quod in Latinis codicibus ſit mirifice deprauatum, & quod eius vſus in iis, qui adeo delicati ſunt, vt purgantia medicamenta bibere auerſentur, neceſſarius ſit, & quod ex facile parabilibus conſtet. Iiſdem fere rebus quibus vnguentum de Arthanita ſiue e Cyclamino maius Meſues conſtat, ideoq; Hydropicis admodum vtile exſiſtit. Vermes etiam necat, & educit, lienemq; efficaciter minuit. Miſcetur quoq; huius vnguenti exigua portio magno profectu infuſis apoplecticorum.

2 *Bryonia.*) Latinus codex habet, Cucurbitæ agreſtis: quo ſane nomine hodie Latinis non appellatur. quid igitur hac appellatione veniret, pauci Pharmacopœi intellexerunt. Germani quidem Caninam cucurbitam nominant, Hunt kürbs: ad quam forte appellationem recentiores reſpexerunt. Bryonia.

3 *Tithymali.*) Maioris ſcilicet, quia paulo poſt minoris faciet mentionẽ. Noſtri Eſulam maiorem vo-
F cant. Codex Latinus mendoſe Anabulæ legit. eſt enim vox ex Tithymalo corrupta, vt omnibus patet. Tithymalis.

4 *Lactuca.*) In Latino codice falſo legitur, Lact. Lactucam autem aluum mollire, non tantum Dioſcorides, ſed & Martialis iis verſiculis teſtatur: Lactuca.

Prima tibi dabitur ventri lactuca mouendo Vtilis.

dd *Chamameli.*) Locum illum in Nicolao deprauatum eſſe mihi ſuſpicio eſt. Nam pro Chamæmeli, legendum eſſe videtur Chamæleæ. Quod ex vnguento de Arthanita fit manifeſtum, cuius compoſitionem Mezereon, quod non eſt niſi Chamælea, ingreditur. Niſi quis Chamæmelum, calculoſorum ratione inditum eſſe huic compoſitioni putet.

Capillus Veneris. 5 *Capilli Veneris.*) Manuſcriptus Nicolai codex, quo nos in eo conuertendo auctore vſi ſumus deprauate legit, κάπιλι βέρβερις, pro κάπιλλι βένερις, ſæpe enim Græcis literis Latinas exarare voces ſolet Nicolaus. Ceterum Capillus Veneris, ſiue Adiantum, hic non iniicitur vt aluum molliat. Nam, Dioſcoride auctore, illam potius ſiſtit: ſed vt, eodem & Galeno teſtibus calculos frangat. A

Lathyris. 6 *Lathyridis.*) Cataputia minor hodie appellatur Lathyris.

Elaterium 7 *Elaterii.*) Elaterium medicamentum eſt e fructu Cucumeris ſylueſtris factum. Quare paulo ante per Cucumeris ſylueſtris ſuccum, eum qui foliis eius exprimitur, intellexit. Et hic locus confirmare videtur ſupra in vnguentis agrippæ, & Aregon vocatis pro radice ſylueſtris maluæ, legendum eſſe ſylueſtris cucumeris.

Nux Indica. 8 *Nucis Indicæ.*) Latinus codex habet, Nucis vomicæ: & ſtatim interpretationem ſubiicit, id eſt, Caſtaneolæ Indicæ: vt inde palam fiat, Nicolaum hic, non de vomica nominata nuce, quæ magis per vomitum, vt appellatio eius oſtendit, quam per aluum educit excrementa corporis: ſed de Indica loqui, vtpote quæ duplici nomine confert, & quia mouet aluum, & veſicæ lapidi exterendo conducat. B

Vnguentum album. Eiuſdem. XIII.

AD mala cutis a ſalſa pituita orta, puſtularumq; eruptiones, confert, & pruritus carnis mitigat. Recipit ceruſſæ, vnc. vnam. Lithargyri, vnc. dimid. Thuris, drach. vnam, & dimid. Maſtiches, drachm. dimidiam. Contuſa omnia ſimul fricantur cum roſaceo oleo, donec ad ſucci craſſitudinem redigantur. Dein adycitur lac muliebre, & ſtillatitius roſarum liquor purus: & iuſto tempore conquaſſantur, vt ſucci craſſitiem naneiſcantur: dein reponuntur in vaſe.

ANNOTATIO.

Hoc vnguentum haud dubie ad ſanandum pruritum e ſalſa pituita ortum, eſt accommodatiſſimum. Quare in vſum eſſe reuocandum cenſco. C

Vnguentum album. Rhazes. XIV.

IDem, non tamen tanta efficacia, præſtat. Habet ceruſſæ in ſtillatitio roſarum liquore lotæ, vnc. 2. Ceræ albæ, vnc. vnam. Olei roſacei, vnc. quatuor. Fiat vnguentum. Liquefacta cera cum olea lento igne remouetur ſemper agitando: quumq; refrixerit, ceruſſa tenuiſſime trita adycitur, probeq; agitatum vnguentum fit.

ANNOTATIO.

Dicitur hodie etiam vnguentum ceruſſæ crudum: aut ſi coctum fuerit, emplaſtrum de ceruſſa. Nonnulli hodie alia ratione vnguentum album conficiunt. Siquidem alii adiiciunt albumina ouorum, alii lithargyrum, alii caphuram: pro qua tamen ego ſubſtituendum eſſe ſuccum ſemperuiui, ob cauſſam iam ſæpe dictam, puto. Exempla aliqua ſubiiciemus, quibus ſi qui volent, vti poſſunt.

Vnguentum album commune. XV. D

ADuerſus vlcera, ſcabiem, & aduſtionem valet. Capit ceruſſæ, vncias tres. Olei roſacei, lib. dimidiam. Ceræ albæ, vnc. duas. Alba ouorum numero duo. Stillatitij roſarum liquoris, vnc. ſex. Bene ſubactis omnibus, fiat vnguentum.

*Vnguentum album cum * Lithargyro.* XVI.

*Quod reliquis magis ſiccat. *ACcipit ceruſſæ, vnc. octo. Lithargyri, vnc. vnam. & dimidiam. Olei roſacei. ſtillatitij roſarum liquoris, ana libram dimidiam. Alba ouorum numero ſex. Subactis omnibus, fit vnguentum.*

Vnguentum album cum [1] ſedo. XVII.

REcipit olei roſacei, vnc. tres. Ceræ albæ, vnc. vnam. Ceruſſæ, vnc. vnam, & dimidiam. Succi ſemperuiui, drach. duas. Alba ouorum duo. fiat vnguentum.

ANNOTATIO.

1 *Cum ſedo.*) Seu ſemperuiuo. Alii, eum Caphura, ſeu Caphuratum nominant. Nos autem Caphura, vt medicamento frigido, non eſſe vtendum putamus. Alii variant pondera in hunc modum. Recipiunt olei roſacei, lib. vnam. Ceræ albæ, vnc. tres. Ceruſſæ, vnc. duodecim. Alba ouorum numero ſex. Succi ſemperuiui, drach. duas, & dimidiam. E

*Vnguentum * e Pompholyge. Nicolai Alexandrini.* XIIX.

*Thutia. Danda vero opera vt nō Cadmia, ſed vera Pōpholyx indagetur, quæ e fornacib. facile haberi poteſt quēadmodū li. 9 de ſimpl. medic. fac copioſe diximus. *AD exſiccanda eryſipelata, vulnera ſordida, & ad ſanāda vlcera tibiarum valet, aliarumq; partium vlcera caua implet, & ad cicatricem ducit, ac refrigerat. Habet olei roſacei, ceræ albæ, ana vnc. ſex. Succi fructus ſolani ſatiui, vnc. quatuor. Ceruſſæ, vnc. duas. Plumbi vſti & loti, Pompholygis, ana vnc. vnam. Thuris puri, vnc. dimid. Oleum cum Solani ſucco coquitur, ad ſucci conſumptionem. tunc adycitur cera: qua liquata, reliquorum puluis tenuiſſimus admiſcetur, & in mortario ſubacta, ad vnguenti formam rediguntur.*

ANNOTATIO. F

Summa fiducia vſurpari debet, quod nulli veterum compoſitioni cedat. Variant etiam nonnulli pondera in hoc deſcribendo vnguento. Galenus lib. 2. ad Glauco. medicamentum ex Pompholyge & Solani ſucco cancro exulcerato adhibet.

Vnguentum album infrigidanſue [1] Galeni. XIX.

CApit olei roſacei, lib. vnam, & dimid. Ceræ albæ, vnc. ſex. Liquefiant omnia ſimul, dein cum aqua frigidiſſima, vel ſtillatitio roſarum liquore multoties lauentur, quoad albeſcant.

ANNOTATIO.

A 1 Hoc quidem hodie alio nomine Galeni infrigidans ceratum nominatur, quod infra etiam deſcribemus inter cerata. Confert autem illud quoq; ſub vnguenti forma in officinis proſtare. Quare vero ſic dictum ſit, & quæ eius ſint facultates, ibidem docebimus.

Vnguentum [1] comitiſſæ. Guilielmi Varignanæ. XX.

ABortum prohibet, hæmorrhoides ſiſtit, ac laxatos roborat renes. Recipit membranæ caſtanearum inter carnem & corticem mediæ, membranæ glandium inter carnem & corticem mediæ, membranæ quercus inter lignum & corticem mediæ, baccarum myrti, caudæ equinæ, gallarum, corticum fabarum, acinorum vuarum, ſorborum immaturorum ſiccorum meſpilorum immaturorum exſiccatorum, foliorum pruni ſylueſtris, radicum [2] glaucij, ana vnc. vnam, & dimidiam. Contuſa leniter coquuntur in ſtillatitij plantaginis liquoris lib. octo, quoad dimidia pars conſumta fuerit. deinde colantur, & in colatura lauantur nouem vicibus, ſemper aliquid de eo quod colatum eſt affundendo, ceræ nouæ, vnc. octo. B *Oleorum myrtini, maſtichini, ana lib. vnam, & dimidiam. Poſtea inſpergitur ſequentium rerum tenuiſſimus puluis, nempe membranæ caſtanearum inter carnem & corticem mediæ, membranæ glandium eiuſdem, membranæ quercus inter lignum & corticem mediæ gallarum, ana vnc. vnam. Cineris oſſium cruris bubuli, baccarum myrti, acinorum vuarum, ſorborum ſiccorum, ana vnc. dimidiam. Paſtillorum e ſuccino, vnc. duas. Fingatur vnguentum.*

ANNOTATIONES.

1 *(Comitiſſæ.)* Sumtum eſt hoc vnguentum ex Varignana lib. 16. de curandis morbis ad menſtruorum ſuppreſſionem, & abortum prohibendum, quo in nobili quadam comite, quæ iam abortus periculum ſenſerat, & vteri magna imbecillitate conflictabatur, proſpere vſus eſt. Ex meris enim adſtringentibus compoſitum, locos muliebres firmat, vterum roborat, & renes laxatos conſtringit, ſi eo inungantur. Hæ-C morrhoides immodice promanantes ſiſtit.

2 *Glaucij.)* Codices omnes, quos ipſe viderim, habent Chelidonii. Tamen quum Chelidonium acrimonia multa præditum ſit, adeoq; a ceteris omnibus quæ compoſitionem præſentem ingrediuntur, plurimum diſtet: non video quomodo inter ea locum habere poſſit. Iudico itaque Memithe ſcriptum fuiſſe, quam vocem imperitus quidam Chelidoniam eſt interpretatus, quum Glaucium ſignificaret. Mea igitur ſententia Chelidonium ex hoc vnguento prorſus tollendum erit: & pro eo Glaucium, aut radix Biſtortæ vel Tormentillæ, ſupponenda.

Vnguentum potabile. XXI.

*DAtur iis, qui ex alto ceciderunt: glutinat enim vulnera. Habet butyri recentis, ſalis expertis, lib. tres. Rubeæ tinctorum, caſtorij, * floris maris, radicis tormentillæ, ana vnc. vnam. Bulliant* *Spermæ ceti.
D *ſimul in vino odoro, ad eius conſumtionem, ac formetur vnguentum.*

Vnguentum roſatum. Ioannis Damaſceni. XXII.

PHlegmonas, eryſipelata, herpetas ſedat: capitis dolorem a calore ortum, ventriculi ac iecoris intemperiem calidam mitigat. Sic fit. Axungia porci prius lauatur nouies aqua calente, & toties frigida: deinde teritur cum ea portio æqualis roſarum rubrarum recentium, quæ marceſcant cum ea dies ſeptem: coquuntur, funduntur igni lento, & colantur. rurſus tantundem roſarum rubearũ recentium cum exterere, quæ dies etiam ſeptem cum ea marceſcant; funduntur, vt prius, & colantur. Tunc affunditur ſucci roſarum dimidium, olei amygdalarum dul. ſumpars ſexta. Coquuntur igni lento, ad ſucci conſumtionem. & reponuntur. Si inter coquendum iniicitur parum apij in ſtillatitio roſarum liquore ſoluti, valentius fit.

Vnguentum Baſilicum magnum. Eiuſdem. XXIII.

E *VLcera phlegmone carentia, præſertim partium neruoſarum, tergit, carneq; implet. Capit ceræ albæ, reſinæ pini, ſeui vaccini, picis naualis, terebinthinæ, thuris, myrrhæ, partes æquales. Olei quod ſatis eſt. In alio, Ceræ, vnc. ſex. Picis, vnc. tres. Alsorum, ana vnc. vnam, & dimidiam.*

Vnguentum Baſilicum minus. Eiuſdem. XXIV.

ACcipit reſinæ, picis, ceræ, ana. Olei, quantum ſufficit. Ceræ in oleo liquatur, pix & reſina trita iniiciuntur, quibus liquatis igni auferuntur.

ANNOTATIO.

Hæc duo vnguenta conformia ſunt Baſilico tetrapharmaco veterum, quod inde appellatum eſt a mira efficacia Regale, & quod ex quatuor conſtet medicamentis. Pauli in ſeptimo, recipit ceram, reſinam, colophoniam, picem, adipem taurinũ, æqualia. Galenus ſolius reſinæ meminit, non addita colophonia. Baſilicum tetrapharmacum.
F Celſus taurinum aut vitulinum adipem memorat: cuius loco filius Meſuę, & alii, oleum miſcent. Crebro fit eius tetrapharmaci apud Galenum mentio, ideo nobis non prætereundum fuit. Calefacit, humectat, phlegmonis dolorem mitigat, ac pus (Galeno lib. 4. 5. & 13. The. metho. teſte) mouet. Cum eo idem eſt Macedonicum, ſolo thure (quod præterea æquale recipit) diuerſum. Magis itaq; ad maius Baſilicum accedit, in quod ichthyocolla, vt pleriq; faciunt, non inſerenda: ſed, vt nos fecimus, terebinthina. Macedonicum.

Vnguentum pectorale. Noſtrum. XXV. A

Dolores thoracis mitigat, tuſſim ſedat, exſcreationem iuuat, & craſſitiem humorum attenuat. Recipit oleorum amygdalarum dulcium, chamamelini, violacei, ana unc. vnam, & dimid. Butyri recentis, in ſtillatitio violarum liquore loti, unc. tres. Adipis gallinæ, anſeris, ana drachmas duas. Mucaginis ſeminis lini, fœnigraeci, ana drach. vnam & dimidiam. Radicum ari & iridis, tenuiſſime tritarum, ana drach. vnam. Croci, drach. dimidiam. Ceræ albæ, quod ſatis eſt: fingatur vnguentũ.

ANNOTATIO.

Varia eſt & multiplex vnguenti pectoralis vocati formula, cuiuis pro re nata parata. Nobilis tamen viſa eſt hæc omnium eſſe optima, quod omnia quæ ad educendos e thorace craſſos humores ſunt neceſſaria in ſe complectatur. Vt hoc nomine in officinis ſuis paratam habere debeant Pharmacopœii

Vnguentum aduerſus ſcabiem. Noſtrum. XXVI. B

Habet terebinthina in ſtillatitio roſarum liquore lota, unc. duas. Succi auraneiarum duarum. Vitellos ouorum numero duos. Butyri recentis, ſalis expertis, unc. vnam. Olei roſacei, unc. dimidiam. Commixtis omnibus, fiat vnguentium.

Vnguentum aduerſus ſcabiem. Aliud. XXVII.

Capit terebinthinæ in aqua roſacea lotæ, unc. tres, & dimidiam. Axungiæ porcinæ, ana unc. vnam, & dimidiam. Salis gemmæ, drach. duas. Sulphuris viui, drach. tres. Aluminis uſti, plumbi uſti, ana drach. duas. Ceruſſæ, thuris, ana drach. vnam, & dimidiam. Lythargyri, drachm. tres. Ceræ albæ, quod ſatis eſt: formeturq́; vnguentum.

ANNOTATIO.

Hæc quidem duo vnguenta tutiora multo ſunt iis quæ hydrargyron habent, cuiuſmodi multa ſunt pro vario officinarum numero diuerſa. C

Vnguentum aduerſus lumbricos. XXIIX.

Acipit oleorum ex abſinthio, amygdalarum amararum, ana unc. vnam, & dimidiam. Succi foliorum perſicæ, unc. vnam. Farinæ lupinorum, cornu ceruini uſti, menthæ, gentianæ, centaurii minoris, ana unc. dimidiam. Abrotani, matricariæ ana drach. duas. Aloes hepaticæ, drach. tres. Fellis taurini, drach vnam, & dimidiam. Ceræ, quod ſatis eſt: fiat vnguentum, quo vmbilicus & totus venter inungatur.

Vnguentum aduerſus pediculos. XXIX.

Recipit ſeminis ſtaphyſagriæ, lupinorum, ſalis nitri, ana drach. tres. Ellebori albi, ſulphuris viui abrotani, abſinthii vulgaris, ana drachm. vnã, & dimidiã. Argenti viui exſtincti, drach. duas. Auripigmenti, drach. vnam. Olei laurini, lini ana unc tres, & dimidiam. Axungiæ porcinæ, unc. duas. Aceti, drach. dimidiam. Fingatur vnguentum. Illitum pedunculos necat & exſtirpat. D

Vnguentum ad ſcabiem. Nicolai Myrepſici. XXX.

Habet ſalis communis puri, unc. vnam. Adipis ſuilli puri, drach. quinq́;. Thuris puri, drach. duas, & dimidiam. Lithargyri, drach tres. Succi plantaginis minoris ſucci fumariæ ana unc. dimid. Olei laurini, unc. tres. Ceræ, unc. vnam. Oleum & adipem ad ignem adiecta cera liquantur, deinde cum ſuccis bulliunt, quoad ſucci conſumuntur poſtea reliqua tenuiſſime trita iniiciuntur, & fingitur vnguentum.

ANNOTATIO.

Huius vnguenti ideo mentio a nobis facta eſt, quod nonnulli ipſum, præterito auctore Nicolao, referant: & pro lithargyro argentum viuum, cuius hic nullam mentionem fecit Nicolaus, ſubſtituunt. Vti- E
Enulatum vnguentũ. giturlegitima eius in officinis exſtaret compoſitio, non omittendum eſſe putauimus. Pari modo Enulati vocati vnguenti quidam compoſitionem anonymam afferunt, quæ itidem eſt inter Nicolai compoſitiones vnguentorum poſtrema, quam etiam hoc nomine ſubiiciemus.

* Enula.

*Vnguentum ex * Inula. Eiuſdem.* XXXI.

Itidem ad ſcabiem vtile eſt. Capit radicis inulæ bene lotæ, & cum aceto coctæ, & bene tuſæ, lib. vr ã. Axungiæ porcinæ, olei communis, ana unc. tres. Ceræ nouæ, unc. vnam. Argenti viui ſaliua hominis ieiuni exſtincti, terebinthinæ lotæ, ana unc. duas. Salis communis bene triti, unc. dimid. Cera in oleo liquatur, deinde axungia poſt additur inula: dein argentum viuum & ſal; poſtremo terebinthina, & fit vngentum.

ANNOTATIO.

Nicolaus ex tribus tantum, nempe radice Inulæ, adipe ſuillo, & argento viuo componit hoc vnguentum: reliqua igitur omnia a poſterioribus ſunt adiecta, qui non niſi ex multis ſimplicibus compoſitis medicamentis delectantur. Sunt tamen qui argenti viui loco, ſalubriore conſilio, ſulphur addunt. F

* Defenſiuum, Barb.

*Vnguentum * Reprimens.* XXXII.

Acipit boli armenij, unc. vnam. Terræ lemniæ, unc. dimidiam. Sanguinis draconis, ʒ.3. Olei roſacei, unc. duas. Aceti, drach. ſex. Ceræ, ℥. tres. Commixtis omnibus fiat vnguentum.

ANNO-

A

ANNOTATIO.

* *Repriment.)* Defenſiuum recentiores nominant, quod illitum partibus eas tueatur ac prohibeat ne aliquid ad ipſas confluat. Reprimendo enim fluxum ne quid ad illas decurrat, inhibet.

Vnguentum [1] *exſiccatorium.* XXXIII.

*R Ecipit lapidis calaminaris vocati, terræ Lemniæ, ana vnc. quat. Lithargyri auri, ceruſſæ, ana vnc. tres. Succi * ſemperuiui, drach. duas. Ceræ, vnc. quinq. Olei roſacei ex omphacino oleo factì, † vnc. duodecim. Formetur vnguentum. Lithargyros cum oleis aliquandiu ad ignem nutritur, cera dein liquatur, reliquorum puluis tenuiſſimus additur.*

*Caphuræ eiecimus.
† Oleum violaceũ ſublatum.

ANNOTATIO.

1 Alio nomine vocatur deſiccatiuum rubrum. Efficax eſt ad ſcabiem humidam ex pituita putri & ſalſa: eam enim exſiccat, & pruritum compeſcit.

B

*Vnguentum * Reficiens.* XXXIV.

E Xtenuatos ſupra modum, & exſiccatos reficit ac recreat. Hecticis ob id, & cibum non ſentientibus vtile. Thoracem quoq; dilatat, ideoq; aſthmaticis & ſuſpiriosis conducit. Habes olei violacei, vnc. ſex. Butyri recentis ſalis expertis, vncias quatuor. Axungiæ ſuillæ recentis ſalis expertis, gallinaceæ, anſeris, anatis, ana vnc. duas. † Oeſypi, vnc. dimidiam. Mucaginis tragacanthæ, ſeminis cotoneorum, lini, & altheæ, mucaginis gummi Arabici, ana vnc. vnam. Ceræ albæ, vnc. quinque. Commixtis omnibus formatur vnguentum.

*Reſumtiuum Barb.
† Hyſſopi humidi Barb.

*Vnguentum * tripharmacum. Ioannis Damaſceni.* XXXV.

P Rodeſt ſcabiei, & [1] *cutis vlceribus. Capit lithargyri tenuiſſime triti, vnc. tres. Aceti, vnc. vnã & dimidiam. Olei roſacei, † quod ſatis eſt. Teruntur in mortario plumbeo ſine cera.*

*Nutritũ. Barb. & de lithargyro nutrito.
† alii, lib. dimidiam.

C

ANNOTATIO.

1 *Cutis vlceribus.)* Prurituſ & deſquamata iuuat, ſiccat ſine morſu, carnem creat, & cicatrice inducit, cruentaq; glutinat. Lithargyros namq; vino aut aceto tritus & ſiccatus vulneribus medetur, quæ ob humiditatem vix cicatrice clauduntur. Galenus lib. 1. de compoſ. medic. general. capitibus 6. 7. 8. & 9. lithargyrum vino & oleo, aceto & oleo, item aqua & oleo temperat in mollioribus naturis, paratque emplaſtrum ex lythargyri parte vna, olei & aceti duplo maiore portione. Coquit omnia, donec omnino cõbibitum fuerit oleum, acetum vero exſpiraſſe videatur, nec iam inquinet, & nigro ſplendeat. Oleum autem accipit vetus, quod multo magis exſiccat, acetum acerrimum pellucidum, vinum non aquoſum. A tripharmaco hoc Meſues alia re non differt, quam quod plus habet aceti & olei. A nutrito autem, quod in illa cruda eſt materia, vnde non ita ſiccat. Potentiſſime Galeni emplaſtrum ſiccat, vlcera curatu difficilia ſanat, fiſtulas quæ nondum callum contraxerunt, eoq; parotidas iudicatorias quibus iam fiſtula ſucceſſit, in pueris ſanauit.

D

*Vnguentum * cyclamini maius. Eiuſdem.* XXXVI.

*I Llitum ſtomacho, vomitu purgat: hypogaſtrio autem inunctum, aluum deijcit: ob id hydropicos mire iuuat, ſeroſum excrementum large vacuando. Vermes quoq; necat & educit. Adhibetur ijs, qui purgans medicamentum ſumere nequeunt. Accipit ſucci cyclamini, lib. tres. Succi cucumeris ſylueſtris, lib. vnam. Olei irini, lib. duas. Butyri vaccini, lib. vnam. Pulpæ colocynthidis, vnc. tres. * Polypodij, vnc. ſex. Euphorbij, vnc. dimidiam. Arida hæc tria teruntur, & macerantur in ſuccis & oleo, vaſe in vitreo anguſti oris bene obſtructo, diebus octo. Poſtea nono die lento igne coquuntur, & colantur. Colato adduntur ſagapeni, aur. quinq. Myrrhæ, aur. duo. Prius autem hæc duo in aceto, quod ſatis eſt, diſſoluuntur. Coquuntur iterum, quoad ſucci abſumantur. Dein adde ceræ, vnc. quin-*

E

que. Fellis taurini, aur. quinque. Ferueſiunt ſimul, donec cera liquatur. Tunc inſpergitur paulatim puluis ſequens: nempe Scammonij, aloes, mezerei, colocynthidos, turpeti, ana aur. quinq. Euphorbij, aur. duo. Salis gemmæ, aur. tres. Piperis longi, zingiberis, chamameli, ana aur. duo. Commixtis omnibus fiat vnguentum.

*Arthanitæ.
*alias quatuor.

Vnguentum cyclamini minus. Eiuſdem. XXXVII.

L Ienis tumores etiam ſcirrhoſos diſſoluit, & ſtrumas diſcutit. Recipit ſucci cyclamini, ſucci glutinoſi e radice ſilicis expreſſi, ſucci ebuli, ana vncias nouem. Succi ſummitatum tamaricis, vncias duas. Olei irini, lib. duas. Oeſypi, drach. quinq. Hammoniaci, bdellij, ana drachm. vnam, & dimidiam. Aceti, quod ſatis ad gummi vtriuſq; diſſolutionem. Ceræ flauæ, vnc. ſex. Corticum radicum capparis, vnc. vnam, & dimidiam. Spicæ nardi, vnc. dimidiam. Formatur vnguentum.

F

ANNOTATIO.

Si cyclamini radices recentes haberi non poſſent, tunc ſumendæ radicum aridarum lib. ſex, & contuſæ coquendæ ſunt in aqua, ſuccusq; , vt ex Glycyrrhiza, eliciendus.

Vnguentum ex alabaſtro. Incerti auctoris. XXXIIX. A

CApitis, & oculorum potiſſimum morbis, franti, & temporibus illitum, item podagricis & articulorum doloribus confert. Habet olei roſacei, lib. vnam. Vini albi clariſſimi, lib. duas. Florum chamameli recentium, vnc. quatuor. Rutæ viridis, cymarum rubi, ana manipul. vnum. Foliorum fœniculi, viridis vnc. duas. Bulliant lentum ad ignem donec vinum abſumatur, dein caletur, & adyciantur ceræ liquatæ, vnc. tres. Poſtremo vbi ab igne remotæ fuerint, adduntur alabaſtri exactiſſime triti vnciæ ſex. Albumina ouorum numero duo, & commiſtis omnibus fiat vnguentum.

DE EMPLASTRIS, SECTIO XVI.

Emplaſtrum [1] diachylon ſimplex. Ioannis Damaſceni. I.

POllet aduerſus duritiem iecoris, lienis, ventriculi, & aliarum partium. Strumas quoq; diſcutit. Habet mucaginis ſeminis fœnigræci, ſeminis lini, & radicum altheæ, ana lib. vnam. Lithargyri purgati plumbo & ſcoria, tenuiſſime triti, libr. vnam, & dimidiam. Olei veteris clari, libr. tres. Lithargyrum & oleum diu & multum in mortario [2] lapideo, piſtillo ferreo ſubiguntur & miſcentur. Poſt igni lento coquuntur ſpatha rudicula ue ſemper agitando, donec liquetur lithargyrum, & craſſeſcat. Tunc ab igne amouetur, & paulatim frigeſcit. Interim mucagines parum feruefiunt: ac poſteaquam per ſe coctæ fuerunt, paulatim lithargyro & oleo piſtillo ligneo permiſcentur. Poſtrema omnia ſimul ad iuſtam craſſitiem percoquuntur. Valentius r. ſaluit & maturat, ſi addatur [3] puluis ireos. Magis item erit anodynum, ſi mucago ſeminis meliloti acceſſerit. Præſtantius quoq; fiet, ſi loco olei communis irinum, & chamamelinum acceperit. B

ANNOTATIONES.

1 *Diachylon.*) Appellatur hoc emplaſtrum a lentis ſuccis, ſiue mucaginibus. Barbari Medici, hodie facientes Medicinam, Diaquilon, non ſine eruditorum riſu, nominant. Alio nomine Diachylin ſimplex & commune, & album dicitur, propter lithargyrum & oleum aqua communi vel ſalſa diligenter lota. Albedinem vero ei addit ſal paucus initio extrahendæ mucaginis admixtus, pauca ſeminis fœnigræci copia, & coctio mediocris. Vtriuſq; namq; immoderatus modus, flauum emplaſtrum facit. C

2 *Lapideo.*) Si fieri poteſt, in mortario e duriſſimo lapide conſtructo ſubigantur. Hodie æreo maxime Pharmacopœi vtuntur. Exemplo autem huius Emplaſtri, in aliis quoq; metallica prius oleo, vino, aceto, aut alio quodam liquore citra ignem nutriuntur, & in pila rudicula vel piſtillo continenter mota craſſeſcunt.

3 *Puluis iridis.*) Vnciam ſcilicet vnam in ſingulas libras. Sed tunc adiiciendum cum illo puluere aliquod oleum.

Emplaſtrum dia chylon compoſitum. Incerti auctoris. II.

PHlegmonas ad ſuppurationem ducit, duritias emollit, & diſcutit, puſq; a rupta phlegmone abſtergit. Accipit mucaginis radicum altheæ, ſeminis lini, mucaginis membranæ inter corticem & lignum vlmi mediæ, mucaginis fœnigræci, ana vnc. quatuor. Oleorum chamamelini, liliacei, anethini, ana vnc. vnã. Ammoniaci, galbani, opopanacis, ſagapeni, ana vnc. dimidiam. Ceræ nouæ, vnc. viginti. Croci, ʒ. duas. Terebinthinæ, vnc. duas. Gummi in vino optimo diſſolutis, fiat emplaſtrum. D

Emplaſtrum dia Chylon magnum. Ioannis Damaſceni. III.

*SCirrhas emollit, & diſcutit. Recipit lithargyri puri, triti, & creti, lib. vnam. Olei irini, anethini, chamamelini, ana vncias octo. Mucaginis ſeminis lini, & fœnigræci, & ficuum pinguium, & vuarum paſſarum, ſucci iridis, & ſcillæ, œſypi, * ichthyocollæ, ana drachm. duodecim, & dimidiam. Terebinthinæ, vnc. tres. Reſinæ pini, ceræ flauæ, ana vncias duas. Formetur vt Diachylon ſimplex, ſiue commune.* E

* Glutinis piſcium, vulgo hauſen blaſen. Nõ eſt niſi venter piſcis cetacei, Dioſcoride auctore. Is piſcis, Ichthyocolla quoq; dicitur. Ex huius piſcis cotio q glutinoſũ eſt, & ex carne eiuſdẽ viſcida admodũ & tenaci, & ex inteſtino ſiue mẽbrana interna lõgè glutinũ efficitur.

ANNOTATIO.

Huic emplaſtro ſi acceſſerit bdellii, ſagapeni, ammoniaci, galbani, ſingulorum vncia vna, Diachylon gummatum vulgo vocatur, aut nigrum. Hoc inflammata & dura ſedando, molliendo, ac diſcutiendo magis eſt efficax, ideoq; magnum dicitur.

Emplaſtrum dia chylon paruum. Eiuſdem. IV.

TVmores [1] calidos diſcutit & maturat. Habet lithargyri, vnc. ſex. Olei veteris clari, lib. vnam. Mucaginis pſylly, vnc. quatuor. Mucaginis ſeminis hyoſcyami, vnc. vnam, & dimidiam. Mucaginis ſeminis lini, & radicis altheæ, ana vnc. duas. Fiat vt primum.

ANNOTATIO.

F

1 *Tumores calidos.*) Præcipue phlegmones duras. Efficaciſſimumq; eſt ad mulcendam intemperiem calidam pſyllii & hyoſcyami ratione. Item ad ſiccandum & diſcutiendum lithargyri nomine & aliorum quorundam.

Empla-

A *Emplaſtrum e mucaginibus. Incerti auctoris.* V.

E *Mollit duritias omnes. Capit mucaginis ſeminis lini, althea, fœnigraci, membrana inter corticem & lignum vlmi media, ana vnc. quatuor, & dimidiam. Oleorum liliacei, chamamelini, anethini, ana vnc. vnam, & dimidiam. Ammoniaci, galbani, opopanacis, ſagapeni, ana vnc. dimidiam. Croci, drach. duas. Terebinthina, vnc. duas. Cera noua, vnc. viginti. Fiat*[1] *emplaſtrum. Nonnullis Diachylon compoſitum dicitur.*

ANNOTATIO.

1 *Fiat emplaſtrum.*) Mucagines enim ipſæ, cortice vlmi inter corticem & lignum medio bene prius contuſo, oleis antea reſidentia purgatis, vel linteo ſine expreſſione colatis in coquendo conſumantur. Quibus adhuc calentibus, cera minutim ſecta immittatur, & gummi aceto, vel chamæmeli & meliloti
B decocto ſoluta, & linteo colata oleo & ceræ calidis commiſceantur. Crocus tritus marmori aſpergitur, & manibus magdalias ducendo permiſcetur.

Emplaſtrum diachylon. Nicolai Myrepſici. VI.

A*Dornem phlegmonem ob duritiem factam confert. Dolores demolitur. Proprie vero podagricis, & arthriticis ſuccurrit. Accipit farina fœnigraci, ſeminis lini, ptiſana, ana lib. dimidiam. Succi lentis radicis althea, viſci, lithargyri, ana lib. vnam. Cera, lib. dimidiam. Olei communis, lib. vnam & dimidium. Coquuntur oleum, lithargyrum, & ſuccus ebiſci, donec non inquinent, manusue contaminent, dein reliqua adyciuntur.*

Emplaſtrum e baccis lauri. Ioannis Damaſceni. VII.

V*Entriculi, inteſtinorum, secoris, renum, veſica, vteri, & partium aliarum dolorem a flatib. aut frigida intemperie ortum,*[1] *placat. Recipit thuris, maſtiches, myrrha, ana vnc. vnam. Baccarũ*
C *lauri, vnc. duas. Cyperi, coſti, ana vnc. dimidiam. Mellis*[2] *colati, quantum ad ea comprehendenda ſufficit. Si autem cyperi vnc. vnam & dimid. & ſtercus capra aut vacca ſiccum pondere omnium adycias, ad hydropem fit mirabi*[illegible]

ANNOTATIONES.

1 *Placat.*) Præcipue vero in colico dolore a a flatibus & pituita calidum ventri ſalubriter adhibetur, aut infuſo ſupponitur, ad vnciam aut ſeſquunciam cum eorum quæ flatus diſſipant, & tenſionem remittunt decocto. Vſurpatur etiam in aſcite & tympanite ventri extenſum, vbi ſtercora ſicca, caprinum nimirum aut columbinum, receperit: tuncq; mel largiore copia affundendum eſt, quantum ſcilicet omnibus excipiendis ſuffecerit, quod vtrobique calidum & liquatum potius quam colatum eſſe debet, ne emplaſtrum æquo durius euadat.

D 2 *Colati.*) Alias calidi, id eſt, liquati. Ipſum vero largius addendum eſt, ſi ſtercora miſcentur, quantum ſcilicet omnibus excipiendis ſatis erit.

Emplaſtrum e baccis lauri. Incerti auctoris. IIX.

I*Dem quod præcedens poteſt. Habet foliorum ruta aridorum, drach. decem. Seminis ammeos, cari, dauci, nigella, cumini, libyſtici, arigani, fœniculi, baccarum lauri, piperis nigri & longi, amygdalarum amararum, acori radicis, caſtory, ana drach. duas. Opopanacis, drach. tres. Sagapeni, drachmas quatuor. Hac trita melle cocto pondere omnium excipiuntur.*

Emplaſtrum ventriculum & iecur calefaciens ac roborans. Ioannis Damaſceni. IX.

C*Apit ligni aloes, abſinthy, gummi arabici, maſtiches, cyperi, coſti, zingiberis, ana vnc. dimid. Calami odorati, thuris, aloes, ana drach. tres. Caryophyllorum, macis, nucis moſchata, gallia moſchata, cinamomi, ſpica nardi, florum iunci odorati, ana drach. vnam, & dimidiam. Excipiuntur*
E *Muſa aromatica. Vſus tempore, quum panno intenderis,*[1] *ſuffies ligno aloes.*

ANNOTATIO.

1 *Suffies.*) Quod hoc modo fit: Emplaſtro ſuper panno extenſo, lignum aloes minutatim inciſum, carbonibus ignitis imponitur: & manibus apprehenſum emplaſtrum ſic tenetur, vt accenſi ligni fumum in ſe recipiat, & calefactum tandem laboranti loco imponitur.

Emplaſtrum e meliloto. Eiuſdem. X.

M*Ollit duritiem omnem ventriculi, iecaris, lienis, viſcerum, &*[1] *reliquarum. Accipit meliloti, vnc. ſex. Florum chamameli, ſeminis fœnigraci, baccarum lauri, radicis althea, abſinthÿ, ana drach. tres. Seminis apij, ammeos, cardamomi, cyperi, iridis, caſia, ſpica nardi, ana drachm. vnam, & dimidiam. Sampſuchi, drach. tres. Ammoniaci, drach. decem. Styracis, bdelly, ana drachm. quin-*
F *que. Terebinthina, vnc. vnam, & dimidium. Ficuum pinguium numero duodecim. Seui caprini, reſina, ana vnc. duas, & dimidiam. Cera, vnc. ſex. Olei ſampſuchini, & olei de ſpica, quod ſatis eſt. Aqua cui melilotus fœnumgracum, & chamæmelum incocta ſunt, quantum ſatis erit aliorum infuſioni commiſcentur, & ſecundum artem fit*[2] *Emplaſtrum.*

ANNOTATIONES.

1 *Reliquarum.*) Scilicet partium emolliendam, hypochondriorum tenſionem laxandam, flatuſque reſoluendos. Vtimur eo igitur ad molliendum, attenuandum, diſcutiendum, & calefaciendum, eſtque anodynum. A

2 *Fit emplaſtrum.*) Alii aliter componunt. A nonnullis ſeuum hircinum colatum, reſina, & cera in oleis liquantur, ficus pingues aut parum humectatæ probe tritæ per cribrum ſetaceum, aut mantile flameue cernuntur, & prædictis miſcentur. Dein ammoniacum, bdellium in aceto ſoluuntur & colantur. Acetum namq; eſſentiæ tenuitate promtius iſta peruadit & diſſoluit, aqua vero ægrius. poſtea terebinthina, poſtremo vbi omnia refrixerint, pulueres triti herbarum, radicum, florum, aromatum, & ſimul cum iis ſtyrax per ſe diligenter tritus, admiſcentur. Hæc ceteris, quas miſſas facimus, expeditior eſſe videtur: ideoq; hanc indicaſſe vnam, ſatis ſit.

Emplaſtrum tripharmacum. Eiuſdem. XI.

IDem quod vnguentum Tripharmacum poteſt. Recipit lithargyri ſubtiliſſime triti, aceti, ana lib. dimidiam. Olei veteris, lib. vnam Coquitur igne lento, ad craſſitiem. B

Emplaſtrum[1] *oxycroceum. Nicolai Myrepſici.* XII.

AD oſſa contuſa, neruos, ac dolores, & ad omnem contuſum locum idoneum. Habet Croci, Picis naualis, colophonia, ceræ, ana[2] *vncias duas. Terebinthina, galbani, ammoniaci, myrrha, thuris, maſtiches, ana vnciam dimidiam, drach. vnam, & dimidiam. Galbanum & ammoniacum conjiciuntur in acetum, & in eo per noctem macerantur, poſtridie liquantur igni, colantur: iterum coquuntur ad aceti conſumtionem tunc pix naualis liquata & colata injicitur, dein cera: qua liquata, colophonia: dein terebinthina, poſt maſtiche, myrrha, & thus, tenuiſſime trita, ſemper ſpathula mouendo. Cocta, vbi iam refrixerunt, funduntur ſuper marmor oleo inunctum, & crocus in puluerem tritus inſpergitur, ac ſubigitur, & fingitur maſſa.* C

ANNOTATIONES.

Oxycroceum cur dictum? 1 *Oxycroceum.*) Sic dictum eſt ab aceto & croco, quæ huius compoſitionem ingrediuntur.

2 *Vncias duas.*) Pondera hæc plane habentur in Græco Nicolai codice, quæ retinenda eſſe duximus. Latina exemplaria geminant pondera, ideoq; hic habent vncias quatuor, & paulo poſt vnciam vnam, & drach. tres. Nihil autem refert, ſiue quis plus aut minus recipiat, modo proportionem legitimam ſeruet.

Cordus. Cordus hæc quintuplo plus accipit pondere, nempe vncias duodecim. Tamen in altero pondere proportionem non ſeruat, propterea quod vncias quatuor ſumat.

Emplaſtrum[1] *Apoſtolicum. Nicolai Myrepſici.* XIII.

OMnes neruorum præciſiones & puncturas a ferro factas, a phlegmone arcet, cruentis vulneribus deſtituatum. Educit ſurculos, calamos, tela, & omnia venenata. Extrahit omnia aliena, in profundo corporis ſito. Facit ad abſceſſus, carcinomata phygetla, & ceruicis dolores: ſtrumas, pernicioſa & maligna vlcera rumpit. Prodeſt ad duritiem lienis, influxiones articularum, & defluxiones genuum. Valet ad eos qui a rabidis animantibus morſi ſunt, & quocunq; diſcutere oportet. Capit lithargyri, vnc. duas, drach. vnam, ſcrup. vnum. Ceræ, colophoniæ, ana vnc. vnam, ſcrupul. vnum. Ammoniaci, drach. duas. Galbani, myrrha, ana drach. vnam. ſcrup. vnum. Bdellij, drachm. duas. D

* Thuris pollinis. *Reſinæ pineæ, maſtiches, ana drach. quatuor.* * *Manna, thuris, ana drach. 2. Aeruginis raſilis, drach. vnam. ſcrup. vnum. Opopanacis, ariſtolochia longa, drach. vnam. ſcrup. vnum. Olei veteris, vnc. duas. Tritum lithargyrum, & per cribrum tenuiſſimum exſcretum, coquitur cum oleo ad lentum ignem. Aerugo, poſtquam lithargyrum ad medietatem coctum eſt, injicitur. Vbi ad iuſtam conſiſtentiam coactum fuerit, adjicitur cera & colophonia: vbi ab igne ſummotum fuerit, inſperguntur reliqua trita & cribrata. Opopanax autem, & galbanum vino diſſoluto,*[2] *poſtremum adduntur.* E

ANNOTATIONES.

Apoſtolicum cur dictum? 1 Hæc eſt Apoſtolici emplaſtri apud Nicolaum legitima compoſitio, quod ſic propter ſuæ facultatis efficaciam dictum eſt: & vt Nicolaus adiicit, ob ſpecierum numerum, qui duodecim apoſtolorum numerum æquat. Siquidem duodecim ſpecies, eius compoſitionem ingrediuntur, nempe 1 lithargyrum, 2 colophonia, 3 ammoniacum, 4 galbanum, 5 myrrha, 6 bdellium, 7 maſtiche, 8 manna, 9 thus, 10 ærugo raſilis, 11 opopanax, 12 ariſtolochia. Quapropter hinc apparet, aliis compoſitionibus, quæ in Latinis habentur codicibus, multa acceſſiſſe, quæ numerum duodenarium plurimum excedunt, adeoq; apoſtolici nomenclaturam ſibi parum recte vendicant. Quæ qualia, & quot ſint, ex ſequenti compoſitione, quam e Latino Nicolai codice deſcripſimus, quæq; hactenus in officinis Medicorũ vſitatata fuit, cognoſcetur.

2 *Poſtremum adduntur.*) Signum coctionis eſt, dum medicamenti pars aquæ frigidæ infuſa duratur, nec digitos attactu inquinat. Ita percoctum in aquam frigidam infunditur, quæ dum refrixit, manibus exprimitur, & ſuper marmor oleo laurino inunctum in magdalias efformatur. F

Empla-

A *Emplaſtrum Apoſtolicum Nicolai Alexandrini. XIV.*

ACcipit lithargyri, vnc. ſex Ceræ rubeæ, colophoniæ, an. vnc. duas. Propoleos, viſci quercini, ana vnc. vnam. Ammoniaci, lapidis calaminaris, an. vnc. ſex. Maſtiches, thuris, mumiæ, an. vnc. dimidiam. Terebinthinæ, galbani, bdellii, myrrhæ, æris vſti, ſarcocollæ,[1] *ſquamæ æris, dictamni, ariſtolochiæ rotundæ,*[2] *praſsii viridis, opopanacis, an. drach. tres.*[3] *Olei, quod ſatis eſt. Lithargyrum in tenuiſsimum redactum puluerem in oleo coquatur, & cum ſpathula agitetur, donec fiat maſſa purpurea & non adhæreat manibus dum refrigerata tractatur. Ammoniacum, galbanum, & opopanax in vino per noctem macerentur, & poſtridie ad vini conſumtionem coquantur. Poſtea cera liquefacta & colophonia, deiu maſtiche, thus, myrrha, bdellium, & alia trita in puluerem inſperguntur, po-*
B *ſtremo autem dictamnus.*

ANNOTATIONES.

Huic compoſitioni nouem adduntur, quæ in Græcis, & merito quidem, modo nomen ſuum retinere velit, deſiderantur, vt eſt 1. propolis, 2. viſcum quercinum, 3. lapis calaminaris, 4. mumia, 5. æs vſtum, 6. ſarcocolla, 7. ſquama æris, 8. dictamnus, 9. praſsium viride. Quapropter ſi legitimo Apoſtolico vti velint pharmacopœi, id quod e duodecim duntaxat conſtat ſpeciebus, componant, nō id quod e pluribus concinnatur.

1 *Squamæ æris*) In latinis codicibus mendoſe legitur. Lapidis calcis. Error autem e Græcis parum recte ſcriptis promanauit. λέπις enim χάλκου ſcriptum fuiſſe videtur: quæ verba imperitus librarius in lapis calcis mutauit. Pari ratione calcecucamenon, deprauate pro χαλκοῦ κεκαυμένου ſcriptum eſt in iiſdem codi-
C cibus.

2 *Praſsii viridis*) Per praſsium autem viride hic non intelligenda erit, niſi ærugo, quam officinæ viride æris nominant. Praſsium viride.

3 *Olei, quod ſatis eſt*) Magnopere enim videndum eſt, vt moderata olei copia nullum emplaſtro negotium faceſſat. Liberaliore namque modo appoſitum, magnum temporis interuallum ad cocturam expetit. Parcius vſtionem facit, & priuſquam cetera quæ liqueſieri debent, apponantur, plus iuſto coit emplaſtrum & adhæſum facit. Iuſtus eſt olei modus, ſi ad Lythargiri pondo, olei ſeſquipondo addas. Æs vſtum quoque pro liberaliore aut parciore copia, emplaſtrum nigrum, aut rubrum reddit.

Emplaſtrum album[1] *coctum ſimplex. XV.*

SVccurrit intertriginibus, & cutis deſquamationes auulſioneſue, quacunque ex occaſione factis. Recipit olei communis. lib. duas Ceruſſæ, lib. vnam, & dimidiam. Ceræ albæ, vnc. quatuor. Co-
D *quuntur ſecundum artem, & fiat emplaſtrum.*

ANNOTATIO.

1 *Coctum*) Quia ſola coctura ab vnguento albo differt. Non ſecus vnguentum tripharmacum & tetrapharmacum cocturæ modo in emplaſtra tranſeunt. Dicitur alio nomine Emplaſtrum de ceruſſa.

Emplaſtrum album coctum, compoſitum XVI.

HAbet ceruſſæ, vncias viginti. Olei communis, vncias decem. Maſtiches, vnc. quatuor. Thuris, vnc. ſex. Terebinthinæ, vnc. vnam. Ceræ, vncias quatuor, fiat emplaſtrum.

Emplaſtrum[1] *ceroneum, Nicolai Alexandrini. XVII.*

AD dolorem ſcapularum & thoracis a frigore ortum valet Lienis duritiem remollit. Aquam inter cutem a frigida iecoris intemperie natam ſanat, & vteri vitiis ex eadem cauſſa procrea-
E *tis prodeſt. Lumborum, pudendorum, veſicæ, & renum frigus vi ſua calefaciente diſsipat, Oſsium fracturis, & luxatis commodat. In ſumma repellit, coquit, mollit, carneſque procreat. Capit picis naualis colatæ, ceræ, an. vnc. duas, drach. tres, Sagapeni, vnc. duas. Ammoniaci, terebinthinæ, colophoniæ, croci, an. vnc. vnam, drach. tres. Aloes, thuris, myrrhæ, an. vnc. vnam Opopanacis. ſtyracis calamitæ, galbani, maſtiches, aluminis, fœnigræci, an. drach. ſex. Styracis rubri, bdellii, an. drach. tres. Lithargyri, drach. vnam, & dimidiam Sagapenum, ammoniacum, opopanax, & galbanum aliquantulum tuſa vino tecta per noctem macerantur. Dein ad vini dimidii conſumtionem coquuntur, tunc pix naualis bene colata admiſcetur, & ſpathula mouetur quoad liqueſiat. Hac liquata, cera additur: quo fuſa, colophonia colata poſtea ſtyrax piſtillo calido tritus fruſtatim imponitur: hinc maſtiche, thus, myrrha, bdellium, trita ac creta aliquandiu poſt iniicitur terebinthina, alumen, lithargy-*
F *rum, fœnumgræcum Percoctum, effunditur in aquam frigidam. Ab extracto, aqua omnis manibus exprimitur: dein cum puluere aloes ſuper marmor oleo laurino vnctum ſubigitur. Poſtremo cum croco in puluerem trito, manibus eodem oleo vnctis, finguntur maſſa.*

ANNOTATIO.

1 *Ceroneum*) Forte Ceroma, a cera dictum eſt. Hoc emplaſtrum, vt ſequentia aliquot, quæ ad Nicolaum auctorem referuntur, in Latinis duntaxat Nicolai Præpoſiti codicibus reperiuntur, quæ quum ſint hodie vſitata in nonnullis officinis, prætereunda nobis eſſe non putaui.

Emplaſtrum de Ianua, Nicolai. XVIII. A

A*Ccipit ſuccorum apii, plantaginis, betonicæ, an. lib. vnam. Ceræ picis, reſinæ, terebinthinæ, an. lib. dimidiam. Formatur emplaſtrum hoc modo. In ſuccis reliqua tria, nempe cera, pix, reſina, lento igni coquuntur, & continenter mouentur ad ſuccorum conſumtionem: poſtremo terebinthina miſta ſemel aut bis ferueſcit. Vtuntur eo Chirurgi in vlceribus & vulneribus ſordidis detergendis & glutinandis.*

Emplaſtrum Gratia Dei, Nicolai. XIX.

R*Ecipit terebinthinæ, lib. dimidiam. Reſinæ, lib. vnam. Ceræ albæ, vncias quatuor. Maſtiches, unciam vnam. Verbenæ, betonicæ, pimpinellæ, an. manipulum vnum. Herbæ tuſæ ex vino albo valenti ſeu generoſo coquuntur ad tertiæ partis vini conſumtionem: colantur, herbarum ſubſtantia abiicitur. In colato, cera, reſina,[1] maſtiche coquuntur, ad iuſtam conſiſtentiam. Auferuntur ab igne: additur terebinthina, ſpathula mouetur, & fit emplaſtrum.* B

ANNOTATIO.

1 *Maſtiche)* Satius ex cera & reſina in colato vini reliquo ad eius prope conſumtionem percoctis maſtichem addere, quod cocturam propter eſſentiæ tenuitatem vix ſuſtineat, poſtremo terebinthinam, hæc ſemel ferueſacere, auferre igni; & vbi refrixerint, fingere in offas cylindrales. Vſurpant illud Chirurgi in ſolidandis & glutinandis vlceribus & vulneribus ſordidis repurgandis, inflammatis leniendis, duratis emolliendis, neruorumque præciſionibus.

Emplaſtrum[1] diuinum. Nicolai, XX.

H*Abet galbani, myrrhæ, an. vnciam vnam, drach. duas. Ammoniaci, vnc. tres, drach. tres. Opopanacis, maſtiches, ariſtolochiæ longæ, æruginis, an. vnc. vnam. Lithargyri, olei communis, an. lib. vnam, & dimidiam. Ceræ nouæ, vnc. octo. Thuris, vnc. vnam, drach. vnam. Bdellii, vnc. duas. Magnetis, vnc. tres. Lithargyrum in oleo diu maceratur & nutritur, poſtea ad ſpiſſitudinem[2] coquitur. Dein additur ceræ, amminuta concisa: qua liquata, aufertur ab igni: adiicitur galbanum, ammoniacum, opopanax, bdellium ſi molle eſt, in aceto vel vino diſſoluta, & colata, & cocta: poſtea pulueris myrrhæ, bdellii. Si ſiccum eſt, maſtiches, thuris, ariſtolochiæ, magnetis. Poſtremo ærugo, ne ſi diu coquatur,[3] Emplaſtrum fiat rubeum.* C

ANNOTATIONES.

1 *Diuinum)* Hoc nomen a felicitatis ſucceſſu, quem in glutinandis vulneribus habet, meruit. Siquidem Chirurgi eo non ſolum cruenta & recentia, verum etiam vetera ac diuturna, malignoque humorum vitio fluida vlcera celeriter repurgant, implent, ac mirifice veluti ope diuina glutinant. Neruorum præciſionibus, ruptis, conuulſis optime conuenit, ſurculos alto corporis infixos, & ſpicula euellit. Strumas & abſceſſus diuturnos diſrumpit. D

2 *Coquitur)* Quæ ei ob olei paucitatem expedita eſt & facilis.

3 *Emplaſtrum rubeum fiat)* In permiſcenda ærugine manus coloris habendus delectus eſt. Si enim giluum aut luteum emplaſtrum cupis, ſemiuſtam æruginem imponere oportet, aut conueniente coctura color ille petendus eſt. Poſtremo loco impoſita ærugo longiore coctione ruborem contrahit, eumq; præſtantio e n, ſi eius drachmas duas vel quatuor, dum coqui cœperit lithargyrus, immittas: reliquas vero eius drachmas percocto fere medicamento addideris. Fuſcum demum, nec ita coloratum emplaſtrum facit ærugo tota poſtremo loco permiſta, quæ medicamento adhuc valde calido, ne ob eius ſolidiorem duritiem ægrius permiſceatur, indi debet.

Emplaſtrum[1] griſeum, Incerti auctoris. XXI. E

D*Eſiccat, explet, vlcera, & ad cicatrices inducit. Capit lapidis calaminaris præparati, vnc. vnam. Lithargyri, vnc. duas. Ceruſſæ, vnc. dimidiam. Tutiæ, drach. vnam. Terebinthinæ, dr. ſex. Ceræ albæ, vnc. vnam, & dimidiam. Seui ceruini, vnc. duas. Thuris ſelecti, drach. quinque. Maſtiches, drach. tres. Myrrhæ, drach. duas. Succi ſemperuiui, drach. vnam, & dimidiam. Formetur emplaſtrum, iuxta[2] artem.*

ANNOTATIONES.

1 *Griſeum)* Alio nomine emplaſtrum de lapide calaminari nominatur.

2 *Iuxta artem)* Lithargyros trita aliquantulum oleo nutriatur, agitetur, modice cocto cera liquetur, dein ſeuum ceruinum, quibus paululper refrigeratis, addantur terebinthina, & ſuccus ſemperuiui. Dein lento igni reddantur, & inſpergantur pulueres. F

Emplaſtrum viride, Incerti auctoris. XXII.

A*Ccipit ceræ nouæ, reſinæ, terebinthinæ, an. vnc. quatuor. Thuris, maſtiches, æruginis, ana drach. tres. Fiat emplaſtrum[1] ſecundum artem.*

ANNOTATIO.

1 *Secundum artem)* Ceræ liquatæ affunditur reſina, deio terebinthina, pulueres poſtea inſperguntur thuris & maſtiches, ærugo poſtremo apponitur. Sordida vlcera terget, purgat, & explet.

Empl. Baſilicum magnum. XXIII.

VLcera phlegmones expertia, partium maxime neruoſarum, tergit, & carne implet. Recipit ceræ albæ, reſinæ pineæ, ſeu vaccini, picis naualis, terebinthinæ, thuris, myrrhæ, an. unc. vnam. Olei, quod ſatis eſt, fiat emplaſtrum.

Empl. e cruſta panis, Montagnanæ. XXIV.

COnfert ad vomitum puerorum, & iis qui cibum retinere nequeunt. Habet maſtiches, menthæ, ſpodii, corallii rubri, ſantalorum rubrorum & alborum, an. drach. vnam. Cruſtæ panis toſtæ, & in aceto per dimidiam horam maceratæ, unc. duas. Olei maſtichini, cidoniorum, an unc. vnam. Fa-
B *rinæ hordei, quantum ſufficit, formetur emplaſtrum.*

ANNOTATIO.

Vulgare eſt, nec contemnendum remedium ad ſtomachi diſſolutionem & ciborum reiectationẽ huic perſimile, quod recipit offam panis vſtulati, vino Cretico, aut aceto intinctam & imbutam, puluere maſtiches, zingiberis, cinamomi, caryophyllorum, nucis moſchatę, maceris aſperſam, & ori ventriculi appoſitam.

Empl. ad bubones peſtilentes. XXV.

CApit radicis dictamni albi. ariſtolochiæ vtriuſque, an. uncias duas. Scordii, anagallidis vtriuſq́, coaguli leporis, fermenti an. unciam vnam. Galbani, ammoniaci ſagapeni, aſæ fœtidæ, myrrhæ, piperis, ſinapi, an. drach dimidiam. Ficuum pinguium, numero viginti vnum Radicis iridis, ſterco-
C *ris columbini, an. unc. vnam, & dimidiam. Axungiæ anatis, unc. duas. Sulphuris, unc. dimidiam. Gummi diſſolutis in vino, reliqua cum melle & oleo veteri redigantur in emplaſtri conſiſtentiam.*

DE CERATIS, SECTIO XVII.

Ceratum [1] liquidum, Galeni. I.

*REfrigerat, ideoque febribus ardentibus, eryſipelatis, & phlegmonibus maxime pudendorũ conuenit. Accipit ceræ albæ, & olei a. unc. vnam Olei roſacei ex * omphacino facti, unc. quatuor. Fiat ceratum in vaſe duplici: quod quum coiuit, & [2] refrigeratum eſt, multum diuque ex [3] aqua frigidiſſima, & poſtremo pauco aceto claro ſeu puro & albo ſubigitur.* * Crude citra ſalẽ.

ANNOTATIONES.

1 *Liquidum*) Hodie infrigidans Galeni & ceratum album nominatur. Deſcribitur autem a Galeno Infrigidãs Galeni.
D lib. 10. Ther. Methodi, cap. 9. & lib. 1. de Simpl. medicament facul. cap. 6. & lib. 6. de Tuen. ſanitate. Quare Meſuæ filius recte ad Galenum auctorem refert. Supra vnguentum quoque infrigidans Galeni deſcripſimus, quod nomen accepit, quia conſiſtentia vngueoto eſt finitimum.

2 *Refrigeratum eſt*) Mittendo ſcilicet vas, in quo ceratum eſt, in aquam frigidiſſimam, vt Galenus docet.

3 *Ex aqua frigidiſſima*) In mortarium paulatim affuſa tanta, quantum in ſe, dum mollitur ac ſubigitur ceratum, accipere poteſt. Quod ſi aceti admodum tenuis & clari paululum addideris, vtique magis adhuc tum refrigerans, tum humectans medicameotum efficies.

Ceratum ſantalinum, Ioannis Damaſceni. II.

PHlegmonas. & omnes intemperaturas calidas ventriculi, iecoris & aliarum partium potentiſſi-
E *me exſtinguit. Recipit roſarum, drach. duodecim. Santalorum rubrorum, drach. decem. Santali albi & flaui an. drach. ſex. Boli armeniacæ drach ſeptem. Spodii, drach quatuor. Succi ſemperuiui, drach. duas. Ceræ albæ, drach triginta. Olei roſacei, lib. vnam. Fingatur ceratum.*

ANNOTATIO.

In frequenti vſu eſt hoc ceratum hodie, ſed Vnguenti ſantalini nomine Paratur autem hoc modo. Vnguentũ ſantalinũ.
Cera cum oleo in duplici vaſe liquatur: deio vbi refrigeratum eſt & eraſum, aqua frigida manibus aut rudicula diu agitatur, poſtea pulueres miſcentur. Et accipiendum hoc loco erit ſpodium officinarum, id id, ebur vſtum, ſiquidem Græcorum calidum admodum eſt, vt etiam Caphura; pro qua ſuccum ſemperuiui ſubſtituimus. Spodium.

Ceratum ſtomachicum, Eiuſdem. III.

F *VEntriculum & iecur roborat: horum etiam dolorem a frigiditate ortum lenit, appetentiam excitat, & concoctionem iuuat. Habet roſarum, maſtiches, an. drach. viginti. Foliorum abſinthii aridorum, drach. quindecim. Spicæ nardi, drach. decem. Ceræ puræ, unc. quatuor. Olei roſacei, lib. vnam, & dimid. Cera & oleum igne liquantur, mox ſtillatitio roſarum liquore aliquoties lauantur: dein iterum liquantur, & vino auſtero, ſucco cydoniorum, & pauco aceto lauantur: poſtea alia omnia in tenuiſſimum redacta puluerem, inſperguntur, & fit ceratum.*

ANNOTATIO.

1 *Eiuſdem*) Falſo enim Meſues auctoritate Galeno tributum eſt. Proxime ad Galeni medicamentum accedit. Aloes namque loco roſas, pro abſinthii ſucco, folia pro vnguento nardino, ſpicam cum roſaceo ponit, ſed exceſſu prope immodico.

Digitized by Google

Ceratum ſtomachicum.[1] *Galeni. IV.*

CApit vnguenti nardini optimi, ceræ odoratæ pinguis, & lotæ, an. vnc. vnam, ſi hyems eſt: ſi vero æſtas, ceræ, drach. ſeptem. Liquantur in vaſe duplici: refrigerato deinde, & craſſo, adduntur pulueres molliſsimi aloes & maſtiches, an.[2] *drachma vna.*

ANNOTATIONES.

1 *Galeni)* Ex lib. 8. de compoſ. medica. localium, & lib. 8. medendi methodi deſumtum. Ad oris ventriculi phlegmonem Galenus adhibet, & ad ventriculi imbecillitatem in fluore alui a cruditate nidoroſa, in quo caſu robur calidis adſtringentibus ipſi parti acquiritur. Hoc igitur ceratum Galeni ſtomachicum in noſtras officinas reducendum eſt, ſub nomine cerati calidi. Eſt enim alterum, quod refrigerans licet voces, itidem 8. methodi deſcriptum, quod habet, Olei melini, ceræ albæ lotæ, vtriuſque vnciam vnā. Hypociſthidis ſemunciam. Fiat ceratum, vt decet. B

2 *Drachmam vnam)* Vel paulo amplius. Quod ſi maiore adſtrictione eſt opus, tantaque ſit imbecillitas, vt cibum ſtomachus continere nequeat, maſtiche augenda ad ſeſquidrachmam, & omphacii drachma adiicienda. Nonnunquam etiam abſinthii ſuccus admiſcendus erit, & quandoque, vt etiam Hypociſtidis, aut Sumachii ſiue Rhois ſuccus.

Ceratum ſtomachicum, Noſtrum. V.

ACcipit mētha, abſinthii Pontici, roſarum, an. vnc. dimidiam. Cinamomi, cardamomi, ſpicæ nardi, nucis moſchatæ, caryophyllorum, macis, galangæ, calami odorati, an. drach. tres. Ligni aloes, cubebarum, an. drach. duas: Galliæ moſchatæ, drach. vnam, & dimidiam. Baccarum myrti, ſumachii an. drach. vnam. Thuris, maſtiches, ſtyracis calamitæ, an. drach duas. Ladani optimi, vncias tres. C *Oleorum roſacei, maſtichini, nardini, cydoniorum, abſinthii. an. vnc. vnam. Cum cera & terebinthina, quod ſatis eſt. Formētur ceratum.*

Ceratum ad ramicem, Nicolai. VI.

REcipit picis naualis, aloes, vnc. tres. Lithargyri, ceræ rubeæ, colophoniæ, galbani, ammoniaci, ana vnc. duas. Viſci quercini, vnc. ſex. Boli armenii, ſymphyti maioris, gypſi, ariſtolochiæ vtriuſque, lumbricorum terræ, gallarum, an. vnc. quatuor. Myrrhæ, thuris, an. vnc. ſex. Terebinthinæ, vnc. duas. Sanguinis humani, lib. vnam. Pellis arietina, mox vbi detracta eſt, horis 24 coquitur: deinde expreſſa pelle, & abiecta, viſcum quernum in hoc iure diu coctum vbi fuerit, ab igne aufertur: additurque terebinthina, lithargyros, colophonia: poſtea maſtiche, thus, myrrha, galbanum, ammoniacum, lumbrici terræ. Hinc ſymphytum maius, gypſum, bolus armenius. Igni tunc rurſus admouetur. D *& ſanguis humanus, ariſtolochia longa & rotunda. poſtremo aloe iniicitur, ſemper ſpatha ſeu rudicula agitando, tandem imponitur marmori, quod oleo violaceo inunctum eſt, & manibus ſubigitur. Dein biduo, aut triduo, in mortario continenter teritur.*

ANNOTATIO.

Solenne eſt ad Enterocelen, & inteſtinorum ramicem, & ab aliis inter emplaſtra recenſetur.

Ceratum ad ramicem, Noſtrum. VII.

HAbet picis naualis, colophoniæ, an vnc. dimidiam. Maſtiches, thuris an drach. tres. Hypociſtidis ſarcocollæ, acaciæ an. drach. duas. & dimidiam, Opopanacis, bdellii galbani, ana drach. tres, & dimidiam. Myrrhæ, drach vnam. Serapini, drach. vnam, & dimidiam. Radicis conſolidæ E *maioris, gallarum, corticum mali granati, an. drach duas, & dimidiam. Sumachii, balauſtiorum, lithargyri, an. drach. vnam. & dimidiam. Lapidis hæmatitis, ſanguinis draconis, boli armenii, ana drach. duas. Aloes optimæ, drach. vnam, & dimidiam.*[1] *Pilæ marinæ vſtæ, drach. vnam. Ariſtolochiæ vtriuſque, an. drach. duas, & dimidiam. Mumiæ, drach. tres. Viſci querni, nucis cupreſſi, ana drach. vnam. Seui hircini, vnciam dimidiam. Gummi diſſolutis in aceto fortiſſimo, cum cera & reſina quod ſatis, fingatur ceratum.*

ANNOTATIO.

1 *Pila marina)* Quid pila marina ſit, in altero noſtrorum de ſtirpium hiſtoria commentariorum tomo abunde docuimus. Bernardus Deſſennius prorſus ignorat quid ſit, ideoque ſibi neque de nomine, F neque de vſu eius conſtare quicquam fatetur. Eodem autem quo Ariſtolochia nomine Ceratum hoc ingreditur, nempe vt extergat. Fieri enim non poteſt, vt vulnera glutinentur, niſi ſint medicamenta, quæ ſordes etiam, horum glutinationem prohibentes, extergant.

Ceræ rubeæ conficiendæ modus.

ACcipit ceræ puræ lib tres. Terebinthinæ, quar. tres. Minii ſecundarii, vnc. nouem. Fiat cera rubea, in formulas ſculptas fuſa.

Ceræ viridis faciendæ ratio.

REcipe ceræ lib. tres. Terebinthinæ, quar. tres. Aeruginis æris, vnc. vnam, & dimidiam. Ad lenē ignem liquata miſcentur, & in formulas funduntur ſculptas ſpongia aqua imbuta humectatas.

Cera

Ceræ flauæ.

A C*Ape ceræ lib. duas. Reſinæ bonæ, lib. vnam, vel quar. tres. Terebinthinæ, quar. vnam. Ad lentũ ignem miſcentur.*

Atramentum ſcriptorium.

H*Abet gallarum, lib. vnam, & dimidiam. Vitrioli, quar. tres. Gummi arabici, vnc. ſex. Aquæ & vini menſuras octo.*

APPENDIX.

B HAnc compoſitionem atramenti ſcriptorii quidam binis verſiculis perpulchre cõplexus eſt, qui ſunt eiuſmodi:

Vitrioli quarta, media ſit vncia gummi,
Integra ſit gallæ, ſuperaddas octo Falerni.

Atque hæc eſt vulgata, multiſque communis compoſitio. Dioſcorides in fine quinti habet alias, quas illic vidêre licet.

DE VSITATA HVIVS TEMPORIS COMPONENDORVM MISCENDORVMQVE MEDICAMENTORVM RATIONE,

Liber III.

PROOEMIVM.

C *CVM in eo, qui præceſſit, libro omnium fere hodie vſitatòrum medicamentorum compoſitiones a nobis ſint traditæ, & annotationibus illuſtratæ: reliquum nunc eſt, vt qua ratione illis a M. dicis vtendum ſit, & quomodo ex earundem permixtione formulæ, quas barbari Receptas nominant, ſtruendæ ſint, exponamus. Quum autem eorum medicamentorum compoſitorum, quorum hodie vſus eſt, in vniuerſum duo ſint primaria genera, vnum, quod intra corpus ſumitur: alterum, quod extrinſecus corpori adhibetur, de priore quidem genere mitur: alterum, quod extrinſecus corpori adhibetur, de priore quidem genere in hoc tertio agemus libro: alterius vero tractationem, ſequens ſibi vendicabit liber. Eius autem generis, quod intra corpus ſumitur, variæ ſunt ſpecies. In quibus ſane enumerandis, vulgi nomenclaturas aliquot immutauimus, partim quod barbaræ & ineptæ fuerunt, partim quod veterum appella-* Duo compoſitorũ medicamentorũ primaria genera.

D *tionibus quæ puriores ſunt, & rei naturam nobis certius exprimunt, & ob oculos ponunt, aſſuefacere iuniores medicos voluimus: vt tandem contemtis ſpretuque barbaris, veris & latinis vti diſcerent. Niſi enim aliquando veras medicamentorum nomenclaturas reducere, inque vſum quotidianum reuocare incipiamus, metus eſt ne perpetuo rerum etiam caligine obruamur. Tamen ſi qui imperitiores in iis intelligendis hærebunt, ad primum librum confugiant oportet: in quo paſſim latinis & græcis barbaras appellationes coniunximus, ne vllus nos obſcuritatis alicuius auctores fuiſſe merito queri poſſit. Quamuis autem medicamenta quæ in corpus recipiuntur, compoſita varia ſunt, tamen nos vniuerſa viginti tribus ſpeciebus, hodie vſitatis, complectemur, quarum hæc ſunt nomina:*

Species medicamentorũ quæ in corpus ſumuntur.

1 Antidota proprie dicta.
2 Purgatoria medicamenta, liquida & ſolida.
E 3 Catapotia, ſiue pilulæ.
4 Vomitum elicientia.
5 Sacchara.
6 Condita.
7 Ecligmata, vulgo Loch dicta.
F 8 Zulapia, vulgo Iulebia.
9 Succi medicati, vulgo Rob & Miuæ.
10 Serapia, vulgo Syrupi.
11 Decocta.
12 Pulueres, ſeu trituræ, Drangea, vel Tragea.
13 Paſtilli, vulgo Trochiſci.
14 Glandes, barbaris Suppoſitoria.
15 Clyſteres.
16 Collyria, Arabibus Sieff.
17 Gargarizatus, Gargariſmiue.
18 Dentifricia.
19 Peſſi, vulgo Peſſaria.
10 Errhina, Naſalia vulgo.
11 Apophlegmatiſmi, vulgo Maſticatoria.
12 Odoramenta, ſiue pilæ odoratæ.
13 Suffimenta, ſuffituſue.

De quibus ſingulis eo, quo poſita ſunt, ordine diſſeremus, ab Antidotis exorſi.

De Antidotis, Cap. I.

MEdicamenta omnia, quæ non foris admota corpori, ſed intra corpus aſſumta vitiis medentur, Græci veteres, *Galeno lib. 1. de Antidotis teſte*, antidota, ab ἀντὶ καὶ δίδωμι, quaſi *aduerſus plurima morborum genera & vitia data*, & fœminino genere *Antidotos* appellatũt. Vnde *cephalica, ophthalmica, ſtomatica, arteriaca, ſtomachica, cardiaca, hepatica, ſplenica,* Antidota quæ:

nephritica, colica, & id genus alia, quæ ab vſu nomina ſua habuerunt medicamenta, harum A
partium vitiis ſalubria, *antidota* dixerunt. In vniuerſum autem tres fuerunt illis, *eodem*
Galeno atteſtante, antidotorum differentiæ. Horum enim quædam aduerſus letalia me-
dicamenta, ſiue deleteria, quæ aliquo malo fato ſæpe exhibentur, ac bibuntur, dabātur:
Quædam contra feras venenum iaculantes, ſiue virulentas. Quædam vitiis & affectib.
ex prauo victu & humoribus vitiatis obortis ſuccurrebant.

Tres veteribus antidotorū differentiæ.

Nos paulo arctius *Antidoti*
ſignificationem contrahentes, hac voce tantum medicamenta intra corpus recepta,
quæ letalibus aduerſantur, quæ item dolores ſedant, ſomnum afferentia ac ſtupefaciē-
tia, præterea quæ imbecillo corpori, eiuſque partibus parum firmis robur afferunt, in-
telligimus. Neque enim commodior alia nobis occurrebat appellatio, qua a ceteris in- B
tra corpus aſſumtis medicamentis, illa ſepararemus. Quod ſi alicui hæc ipſa alio nomi-
ne appellare libet, nihil moramur. Nobis certe melior nunc in mentem non venie-
bat appellatio, qua illa a reliquis in corpus receptis diſcerneremus. Non me latet autē,
recentiores vocare *Antidotos*, alias *confectiones*, alias *Electuaria*, ſed non ſine confuſione
lectoris. Nos igitur omnia, quæ intra corpus ſumuntur medicamenta, & peculiaribus
nomenclaturis donata non ſunt, *Antidota*, vt diximus, potius appellare, adiectis nun-
quam non, quæ illa ad certam ſpeciem coarctant, vocabulis, voluimus.

Antidotū quid appellemus.

De Antidotorum letalibus aduerſantium vſu. Cap. II.

NOn ab re exordimur ab Antidotis, quæ letalibus aduerſantur: quod nimirum illa C
triplicem promittant vſum, & eorum, quæ letalibus repugnant, & eorum quæ cō-
tra ferarum venenum faciunt, atque eorum, quę vitiis e prauo victu natis ſuccurrunt:
vt ſunt, *Theriaca, Mithridatios, Eſdra, & id genus alia.* Hinc eſt quod ab huius ætatis medi-
cis confectiones Magnæ, non admodum inepte nominentur: ſiquidem maiores, quā
ceteræ Antidoti, vires obtinent. Vt valde inepti ſint, qui hanc appellationem a magni
nominis viris conſecutas eſſe arbitrantur. Igitur iam dicta Antidota, qui hodie medici-
nam faciunt, hac ratione vſurpent.

Confectiones ma[illegible].

Vſus.

Nonnunquam ſe ſolis, citra aliorum vel ſimplicium
vel compoſitorum medicamentorum adiectionem, vtuntur. Quod, vt recte faciant,
illorum pondus: &, (vt hodie vocant) *Doſim*, cognitam habeant oportet. Quæ qualis ſit,
lib. 2. eſt partim expoſitum, & paulo poſt clarius explicabitur. Quanquam in iis certa D
quantitas, vt etiam in aliis medicamentis, vtpote quæ pro ætatis, naturæ, temporum &
morborum ratione varietur, præſcribi nulla poſſit, aut debeat. Non deſunt qui, vt eo-
rundem Antidotorum inſuauitatem frangant, aut tegant, flores cordi familiares ſac-
charo conditos, illis admiſcent, & ſerapio aliquo conuenienti excipiunt, in hunc qui-
dem modum: *Recipit Theriacæ Andromachi, Mithridatii antidoti, Sacchari borraginis, ana*
drachmam vnam, & dimidiam. Meliſſophylli, Echii, an. drachmam vnam. Excipe ſerapio ex
acido citrii ſucco, & redige in conſiſtentiam iuſtam. Sunt qui prædictis Antidotis adii-
ciunt ex ſimplicibus aliquot medicamenta corroborantia, vt ex ſequenti patebit for-
mula, quæ *Recipit Mithridatii antidoti, drach. tres. Sacchari meliſſophylli, drachmam vnam.*
Ramentorum eboris, Seminis ſeſelios, Ligni aloes, an. ſcrup. vnum. Excipiuntur ſerapio ex acido E
ſucco citrii, vt prædictum eſt.

Alii iam dictas Antidotos, adiectis Bolo armenio, aut Lemnio ſigillo, aliiſque id
genus venenis aduerſantibus medicamentis, ſtillaticiis congruentibus liquoribus dilu-
unt, vt ex ſequenti manifeſtum fit formula, quæ *Recipit Theriaces Andromachi ſcrup. duos.*
Antidoti Mithridatii, ſcrup. vnum. Boli armenii, ſcrup. dimid. Liquoris ſtillatitii roſarum, vnc.
duas. Borraginis, Scabioſæ, an. vnc. dimid. Commiſtis omnibus, fiat potio.

5\. Vſitatum præterea eſt, vt prædictis Antidotis vnum aut plura eorum medicamē-
torum, quę *Antidotum διὰ τεσσάρων* conſtituunt: ita nominatum, *vt præcedenti libro diximus*,
quod e quatuor rebus gentiana ſcilicet, myrrha, ariſtolochia, & baccis lauri conſtet, ad-
miſceantur: quemadmodum ea quæ ſequitur, formula oſtendit, quę *Recipit Antidoti* F
Mithridatii, ſcrup. duos & dimidium. Theriacæ Andromachi veteris, drach. vnam & dimidiam.
Gentianæ, Ariſtolochiæ longæ, Myrrhæ optimæ. Baccarum lauri, an ſcrup. duos. Excipiuntur ſera-
pio ex acido ſucco citrii, quod ſatis eſt.

6\. Non ſolum vero ad letalia venena propulſanda prædictarum Antidotorum hodie
vſus eſt: ſed & ad alia, vt diximus, corporis vitia, præſertim menſium ſuppreſſio[illegible], aliis
ſcilicet, quibus menſes euocādi vis ineſt, adiectis, vt ex ſequenti reſcripto patebit, quod
Recipit

A *Recipit Antidoti Mithridatii, drachmas tres, Triphera magna, drachmas duas. Antidoti hamagogi, drachmam vnam. Paſtillorum e myrrha, drach. dimidiam. Cinamomi, Caſia lignea, Rubia, an. ſcrup. duos.* Cum Serapio ex artemiſia excepta reponuntur. ¶ *Saracenicam* vocatã *Tripheram* ad melancholica vitia vſurpamus, conuenientibus illi admixtis, his tum compoſitis, tum ſimplicibus medicamentis, in hunc nimirum modum: *Recipe Triphera ſaracenica, ſacchari bugloſſa, & violacei, an. vnc. vnam, & dimidiam. Lætificantis Galeni nominati, vnc. dimidiam. Specierum diapleres archonticon, drach. vnam & dimidiam. Corticum citrii, drach. vnam. Maceris, ſcrup. duos. Epithymi, ſcrup. vnum. Excepta ex acidi citri ſucco ſerapio, in electuarii formam rediguntur.* Ceterum nõ tranſeundum nobis ſilentio erit Antidororũ omnium non eundem eſſe exhibendi modum, quod nimirum cum iiſdem liquorib. haud præ- 7. Saracenicæ tripheræ vſus. Exhibendi modus.

B beantur. Siquidem vel ex vino, vel aqua mulſa, vel ſtillaticio aliquo, vel alio quodam liquore, prout affectus ipſe exigit, datur. proinde pro affectuum differentia cõgruum miſturæ liquorem inueniamus oportet, *quemadmodum Gal. in lib. de Theriaca ad Piſonem, & poſt hunc in ſuo de Compoſitione medicamentorum libro Actuarius, & Nicolaus Myrepſus docent.* Porro pondere & menſura alias alia eodem Galeno *in lib. de theriaca ad Piſonem auctore*, recte vteris. Interdum enim fabæ Ægyptiæ quantitate danda, vbi nimirum exiguum ad Antidotorum coctionem interuallum erit. Interim vero auellanæ, aut Ponticæ nucis magnitudine ſumes, quũ ſcil. plus temporis ad gubernationem eorundem habiturus es. Hoc eſt, ſi parum temporis ad antidoti cõcoctionem ſuperſit, minus de eo exhibendum erit, vt ſcilicet in breui hoc interuallo concoqui & alterari poſſit. Sin Pondus & menſura. Quando & quibus exhibenda.

C plus temporis ad eiuſdem gubernationem diſpenſationemve ſuperſit, plus quoq; de illa exhibendum erit, quod ad alterationem eius copiæ ſat ſit interualli. In vſu certe Antidotorum anni tempus, & regio maxime inſpicienda erunt: Nam per æſtatem, præſertim theriaca, neutiquã præbenda. Quippe cõſtitutione aeris calida, ex antidotis prædictis corpus calidius euadens offenditur. Quapropter hoc tempore, niſi impendens aliquod periculũ diuerſum nos iubeat, iam dictorũ Antidotorũ nullus eſſe vſus debet. Conſideranda quoq; in eorundẽ vſu ætas erit, neq; enim ætate florentib. & multo calore natiuo præditis, magna copia, & ſæpenumero danda ſunt, nec niſi ex aqua. His vero, qui tranſacta iam iuuenta declinant, & ad ſenectã inſpectant, aut ætate confecti ſunt, & multum de prædictis Antidotis; & ſæpe, non ex aqua modo, ſed ex vi- Antidotorũ concoctionis tempus.

D no quoq; pondere drachmę vnius ſumenda ſunt, vt corporis virtus iam emarceſcens; & natiuus calor fere extinctus; refocillari & accendi earundẽ beneficio poſſit. Pueris aũt hæc medicamenta haud ſunt danda. Quippe horũ magnitudo pueriles vires lõge ſuperat, & corpus eorundem facile reſoluit, natiuumq; ſpiritum cito extinguit. In vſu præterea eorundem Antidotorum, theriacæ potiſſimum, vnice conſiderandum erit, num probe cocta ſint. Nam longo tempore, plurimum autem duodecim annis, ad coctionem egent. Vigentiores aũt validioreſq; ſunt ab anno quinto, ſexto, ſeptimo: præſertim in iis qui a virulentis feris, aut rabido cane morſi ſunt, & medicamentis letalib. petiti. Hi enim omnes quum grauem noxam ab iis venenis acceperint, potentioribus Antidotis indigent. Deniq; Antidotos prædictas exhiberi oportet, quum is, qui ſu- Exhibitionis hora.

E mit, probe concoxerit, nec cibis grauatus fuerit. A ieiunis itaq;, minime autem crudis, hoc eſt, appetente iam diluculo, id genus medicamenta aſſumenda veniunt. Quare ſauciis, niſi ſumma vrgeat neceſſitas, præbenda haud erunt. Neceſſitate vero impellente, & hauſto veneno expoſtulante, quauis diei hora exhiberi poſſunt: vt fuſius in libello de Theriaca ad Piſonem Galenus docet.

De antidotorum dolorem ſedantium & ſtupefacientium vſu. CAP. III.

ABSOLVTA vtendi ratione Antidotorum, quæ letalium medicamentorum aut virus iaculantium beſtiarum gratia ſumuntur: reliquum eſt, vt ad alterius generis *Antidota*, quæ ſcilicet malis ex praua victus ratione natis ſuccurrunt, iam progredíamur. Quum autem hæc ipſa varia ſint, *vt præcedenti capite dictum eſt*, primum quidem

F inter ea locum occupant, quæ Græcis ἀνώδυνα & [illegible], & [illegible], & ναρκωτικὰ Latinis vero *dolorem ſedantia*, & *lenientia*, & *mitigantia*, & *ſtupefacientia* appellantur. Sed differunt inter ſe ἀνώδυνα & ναρκωτικά. Anodyna enim proprie ea, quæ partium exſiſtunt tenuium & non multo q̃ quæ moderata calidiora ſunt, appellantur. Proinde neceſſe eſt, vt vacuẽt & diſcutiant, rarefaciant, extenuent, cõcoquant, & æquabile reddãt, quicquid in par- Anodyna.

tibus dolore vexatis aut humorum acrium, vel lentorum, aut craſſorum, aut multo- A
rum meatibus infarctorum: vel etiam vaporoſi, vel craſſi, vel admodum frigidi ſpiritus
exitum commodum non inuenientis, cohibitum atq; incluſum eſt. Itaq; nihil prorſus
adſtrictionis habeant oportet, ne ſi pars quidem laborans, aut etiam affectus ipſe ex-
poſtulet. Vnde perſpicuum euadit, quod interdum affectum non iuuabunt, ſed dolo-
rem tantũmodo mitigabunt, quando videlicet reuera Anodyna dicentur. Interdum
vero etiam affectum ipſum adiuuabunt, & tum quidem facultatem habebunt dupli-
cem, nempe Anodynam & ſanantem. Igitur Anodyna proprie vocantur, *quæ dolorem
leniunt, tenui ſubſtantia primi ordinis calefacientium: vel ita temperata, vt familiaritate elemen-
torum naturæ partium conſentiant*: qualia ſunt, *oleum dulce, ætate medium, butyrum, æſypus, adi-
pes, aqua tepida, lini ſemẽ, chamæmelum, fœnumgræcum: olea, chamæmelinum, amygdalinum e dul-* B
cibus amygdalis, & id genus alia. Quum vero varia ex illis medicamentorum genera con-
ficiantur, nempe *fomenta, cataplaſmata, decocta, & vnguenta*, exempla ſingulorum e ſuis
[Narcotica ſeu ſtupefacientia.] locis petenda veniunt. Ceterum quæ *Narcotica* ſeu *ſtupefacientia* nuncupantur, tempe-
ramentum ſortiuntur, vel ſumme aduerſum iis, quæ reuera ſunt anodyna. Siquidem
omnia corpus refrigerant, & ſenſum eo vſque ſtupefaciunt, vt ſi paulo liberalius ebi-
bantur, mortem afferant. Horum compoſitionem plurimum opium ingreditur, hinc
[Opiata.] recentioribus *Opiata* nominantur. Galenus *lib. 7. de Compoſ. medic. localium, cap. 5.* duo quo-
[Medicamẽtorum dolorem ſedãtium duo genera.] que dolorem ſedantium medicamentorum genera facit. Vnum, quod veteres Me-
dici compoſuerunt iis qui ſanguinem reiiciunt, item iis qui tabeſcunt: & ad alios do-
lores atque affectus, qui circa pulmones, arteriam, thoracem, aliaſque corporis partes, C
[Anodynũ.] exceptis tamen colicis, conſiſtunt: idque ἀνώδυνον appellauerunt. Alterum colicum
[Colicum.] nominauerunt, quod ſcilicet colico dolore laborantibus duntaxat adhibuerunt. At-
que hoc priore vehementius fuit, vtpote quod vim prædominantem, ex multitudine
refrigerantium medicamentorum habebat: vt ſunt, *hyoſcyami ſemen, papaueris ſuccus, &
radicis mandragoræ cortex*. Primi autem generis medicamenta odoratorum, & vrinam
cientium ſeminum (qualia ſunt *cuminum, daucus, ſeſeli, apium, & aniſum*,) miſtura conſta-
[Narcoticis quando vtendum.] bant. Quod vero ad vſum Narcoticorum & ſtupefacientium attinet, ſciendum, iis nõ
eſſe vtendum, niſi vbi ab anodynis dolor ſedari nequit. Ob id vſus illorum perpetuo
vitandus, niſi magna neceſſitas nos, vt ipſis vtamur, cogat. Nam corpora viuentium ſi-
mile quid mortificationi ab omnibus, quæ ex opio, mandragora, hyoſcyamo, & id ge- D
nus aliis narcoticis conſtat medicamentis patiuntur: nimirum cauſſis dolorem infli-
gentibus, inſenſilibus factis. Et multi profecto, qui talibus aſſidue in podagra & oculo-
rum doloribus vſi ſunt, ad immedicabilem frigiditatem particulas perduxerunt. Nõ
igitur continuis diebus, ſed ex interuallis eiuſmodi medicamenta danda ſunt. Nec ẽt
ſtatim poſt mixtionem in vſum accerſenda ſunt narcotica & ſtupefacientia, ſed poſt
[Calefacientia miſcenda ſtupefacientibus.] ſex menſium, aut anni ſpatium. Præterea miſcenda illis ſunt calefacientia: partim vt
vim eorum ſtupefactoriã vehementem nonnihil refrenent & obtundant, adeoq; ſen-
ſum minori detrimento ſtupefaciant: partim vt frigiditas altius penetret. Nam quum
frigida per ſe tardi ſint tranſitus, admiſcentur calida, vt refrigerantium ſtupefactionẽ
[Quibus partibus non adhibenda.] in altum deducere queant: qualia ſunt, *caſtorium, crocus, caſia, & id genus alia*. Cauendum E
etiam vnice, ne narcotica partibus iis, quæ principatum in corpore obtinent, verbi
gratia, cerebro, cordi, pulmoni, iecori, ventriculo, & iis ſimilibus adhibeantur. Præſtat
quoq; ea primum forinſecus admoueri, priuſquam intra corpus ſumantur. Pueris de-
niq;, ſenioribus & aliis imbecillioribus, frigidaq; temperatura præditis, itemq; graui-
[In vſu Narcoticorum tribus attentum eſſe oportet Medicum.] dis ſeu vterum gerentibus ne applicentur. Ceterum in vſu narcoticorum trib. atten-
tum eſſe Medicum oportet. Primo, vt ſenſum tactus obtundat & ſtupefaciat: ſecundo,
vt nihil noxæ ex hac ſtupefactione in particula relinquatur: tertio, q; eſt maximum, vt
affectui ſuccurrat. Quæ tria Philo ille Tharſenſis diligenter in ſua Antidoto, quæ in-
[Philonis Antidotus qualis.] ſtar exempli, quod in cõponendis Narcoticis imitari debent Medici, ab ipſo propoſi-
ta eſt, ſeruauit. Nam ex hyoſcyami, & omnium valẽtiſſimi opii mixtura, facultatis ſen- F
ſoriæ ſtuporem, & ſomnum torpidum inducere ac moliri voluit. Quo vero citius ſtu-
pefacientia diſtribuerentur, & vniuerſum laborantium partium profundum pene-
trarent, calefaciẽtia admiſcuit *pyrethrũ, coſtum, euphorbiũ, & piper*: quæ noxios humores
diſcutere, tenaces extergere, craſſos incidere, flatulentos ſpiritus attenuare & vacua-

repoſ-

A reponſunt. Porro Antidotis narcoticis ſtupefacientibuſque, Medici hodie in hunc vtuntur modum. Interdum illis ſeorſim, & citra aliorum medicamentorum commixtionem, adiunctis tamen ſemper iis, quæ violentiam earundem frangunt & obtundunt, vtuntur: vt ex ſequenti patebit formula, quæ *Recipit Philonii, drachmam vnam. Croci, Caſtorii, an. grana duo. Cum zulapio violacco in vnitatem coeant.* Eſt quãdo eadem etiam vſurpant in ſiſtendo ſanguine, aut alio profluuio. Atque tum quidem adſtringentes paſtillos illis commiſcent, & cum liquoribus conuenientibus, aut ſerapiis eiuſdem generis excipiunt: vt ex eo quod ſequitur reſcripto fit manifeſtum, quod *Recipit Antidoti athanaſiæ, drachmam vnam & dimidiam. Paſtillorum e ſuccino, e terra Lemnia, an. drachmam vnam. Lapidis hæmatitis, Radicis ſymphyti maioris, an. ſcrupulos duos. Cichorii, ſcrupulum vnum.* (Vſus narcoticorum.)

B *Serapii myrtini quantum ad excipiendum ſatis erit.* Vtiliter etiam iiſdem Micleta commiſcetur, cum aliis eiuſdem farinæ medicamentis, hoc pacto: *Recipe Micletæ, vnciam dimidiam. Rob e ribes, drachmas tres. Sacchari roſacei veteris, Diacydoniati citra ſpecies, an. vnciam dimidiam. Miuæ cydoniorum, drachmas duas. Balauſtiorum, drachmam vnam. Symphyti maioris radicis, drachmam dimidiam. Serapii myrtini, quantum ad excipiendum ſufficit.* Nonnunquam purgantia quædam medicamenta compoſita illis admiſcentur, vt ſcilicet hac ratione non ſolum dolorem remittant, verumetiam vt humores noxios adeoque ipſum affectum auferant & e corpore tollant. Qui tamen modus hodie non valde vſitatus eſt, & pauci ſunt qui illum vſurpant. Eius tamen exemplum ſubiicimus, quod *Recipit Diaphœnicon, drachmas tres & dimidiam. Antidoti indi maioris, drachmas duas & dimidiam. Phi-* (Purgantia ſtupefacientibus commixta.)

C *lonis, drachmam vnam. Vini, quod ſatis eſt ad excipiendum.* Porro ex ſtupefacientibus medicamentis dantur magna ex parte ſcrupuli duo, aut drachma vna. Veteres hæc ipſa ſummum nucis auellanæ quantitate ſeu magnitudine præbebant. Sumuntur veſperi, dum cubitum itur, ex vino, aut alio liquore congruente. (Pondus.) (Exhibendi tempus.)

De antidotorum ſomniferorum vſu. Cap. IV.

SOMNIFERA, ſiue *ſomnum conciliantia*, aut *ſoporem molientia* vocata medicamenta, Græcis ὑπνωτικὰ dicuntur. His Medici magni doloris, aut vigiliarum gratia vti conſueuerunt. Interdum etiam in vehementiori ac violenta tuſſi, ne quis eius occaſione conuellatur: vt nonnunquam in ſanguinis eruptione, & difficilibus deſtillationibus accidere ſolet. Ceterum ad eorundem compoſitionem, qui hodie medicinam fa- (Somnifera quæ.)

D ciunt, vtuntur *Serapio violaceo, e papauere, ſuccis aut ſtillatitiis liquoribus ſolani, lactucæ, portulacæ*, & id genus aliis vt e ſequenti formula patebit, quæ *Recipit Serapii violacei, vnciã vnam. e papauere, vnciam dimidiam: Liquoris ſtillaticii lactucæ, Semperuiui, an. vnciam vnam Solani, vnciam dimidiam.* Commixtis omnibus, fiat potio. Interim Antidotum diacodion cum ſaccharo florum nymphææ, violarum, ac aliorum frigidorum medicamentorum permiſcemus, ac ſomniferum conficimus medicamentum: quod ſequens reſcriptum docet, quod *Recipit Diacodion. vnciam dimidiam. Sacchari nymphææ, Violarum, an. vnciam vnam & dimidiam. Succi lactucæ, Portulacæ, an. vncias duas.* Subacta in pila, inter ſe commiſcentur. Solenne eſt, vt hodie facientes medicinam, vnguentis ex frigidis & ſtupefacientibus medicamentis confectis, ad conciliandum ſomnium vtantur: vt eſt

E id quod *Recipit Vnguenti populei, drachmam vnam, & dimidiam, Olei violacei, drachmã vnam. Seminis hyoſcyami, Corticum radicis mandragoræ, an. ſcrupulos duos. Opii, grana quatuor. Croci, Caſtorii, an. grana duo. Ceræ quod ſatis eſt fiat vnguentum.* Potiones autem ſomniferæ, niſi aliud facere neceſſitas cogat, dantur veſperi, & cubitum ituris. Eodem quoque tempore vnguenta temporibus ſunt illinenda. Quod ſi tamen dolorum aut vigiliarum vehementia, vt per diem iis vtamur nos vrgeat: vt cubiculum in qua æger decumbit, turba ac ſtrepitu omni vacet curemus, neceſſe eſt. Ablegata itaque turba, quæ ægrotanti moleſta eſſe poſſet, vnum aut alterum, aut plures etiam, citra tamen ſtrepitum, adeſſe ſatis erit. (Vnguentũ ſomniferũ.) (Tempus exhibendi ſomniferæ.)

De antidotorum robur corpori adiicientium vſu. Cap. V.

F ABSOLVTIS primis duobus Antidotorum generibus, reliquum eſt, vt tertium, quod robur vniuerſo corpori, aut eius partibus adiicit, aggrediamur. Hoc a nonnullis aromaticum, quod ſcilicet magna ex parte aromatis conſtat, nominatur. Quorum vſum vt rectius aſſequamur, ſciendum initio erit, hæc bifariam hodie conſtrui: nempe liquida, vel ſolida. Liquida ſunt, quæ melle excipiuntur, & vulgo *electuaria* vo- (Antidota roborantia.) (Liquida. Solida.)

cantur: ſolida contra, quæ ſaccharo, & dicuntur *confectiones*. Ad quas conficiendas mel A optimum, ſi fieri poteſt, accipitur, tantumque aquæ quantum neceſſitas exigit, adiicitur. Quo enim mel purius, eo minus aquæ opus eſt: dein coquatur & ſpuma ſubinde cochleari foraminulento plumbo albo obducto auferatur tantiſper, donec iuſtam ſpiſſitudinem conſequatur. Cuius quidem inditium eſt, ſi rudicula immiſſa, vel cochleari extracto & eleuato, inſtar fili aſſidue defluit, in fine vero quaſi abrumpitur filum, & ſuperior pars retrahitur, & conglobatur, donec ea quoq; diducta decidat. Vel gutta in ſolidum aliquod corpus lapideum, vel metallicum læue ſtillatur, quæ ſi nõ defluit, aut inclinato iam dicto corpore nõ decidit, iuſtã cõſiſtentiam nactum eſt. Sin defluit, aut decidit, aquoſius iuſto eſt, ac diutius coqui debet. Mel coquitur vt purificetur, purum autem eſſe ſignificat ſpumæ abſentia. Species imponendæ vbi mediocriter refrixit mel, atq; impoſitæ piſtillo aut ſpatha miſceantur, & cõmiſta in fictili vaſe denſo recondantur. Quapropter principio quantum mellis aut ſacchari in eorundem ſtructura ſit adiiciendum, nobis exponendum erit. Animaduertendũ igitur, vt in componẽdis & liquidis & ſolidis Antidotis roborantibus, ad libram mellis vel ſacchari, nonnulli accipiant vnc. tres ſpecierum, ita vt ſit quadruplum mellis aut ſacchari ad ſpecies. Alii triplum tantum mellis ad ſpecies adiiciunt. Priorum ſententiæ hæc reſponder proportio. Ad B

Mellis vel ſachari	*Libram vnam,*		*Specierum*	*Vncia tres.*
	Libram ſemis,			*Vncia vna ſemis.*
	Vncias tres,			*Drachma ſex.* C
	Vnciam vnam,			*Drachma duæ.*

Poſteriorum ſententiæ, quæ melior eſt, adeoq; pharmacopœis ſequenda, repudiata priori, & ea præſertim qua impulſi, ad libram vnam mellis vel ſacchari vnciam vnam duntaxat ſpecierum accipiunt, hæc proportio erit. Ad

Mellis vel ſachari	*Libram vnam,*		*Specierum*	*Vncias quatuor.*
	Libram ſemis,			*Vncias duas.*
	Vncias tres.			*Vnciam vnam.*
	Vnciam vnam ſemis,			*Vnciam dimidiam.*

Hanc itaq; rationem proportionis mellis & ſacchari ad ſpecies, vt comprehenſum eſt, in conficiendis liquidis Antidotis roborantibus, deinceps obſeruare debent D pharmacopœi: nec minus, vt hactenus conſueuerunt, de ſpeciebus accipiant: & ſtudium iucunditatis & ſuauitatis apud eos tantum non valeat, vt minus efficacia conficiant medicamenta. Nullum Antidotum liquidum roborans, quod ſciam, hodie in noſtratibus officinis Medicorum proſtat, ſed omnia, excepto diapraſſia, cũ ſaccharo in ſolidam redacta formã illic habentur, quũ veterib. liquida magis in vſu fuerint, forte q, Sacchari tractandi rationẽ ignorarint, aut certe quod magis efficaces ſint. Cõponunt autem non raro Medici huius ætatis noua Antidota roborantia liquida, q̃ priuatim vocant *Electuaria*, aut *mixturas*. Neq; enim illis mixtura aliud eſt, quam cõpoſitio, quæ ex variis medicamentis tum cõpoſitis, tum ſimplicibus aliquo liquore exceptis, conſtat. Componunt aũt ad eum modũ Medici. Accipiunt ſolida Antidota roborantia, & eorundẽ etiam ſpecies vocatas, illiſq; cõmiſcent ſacchara diuerſi generis, item E paſtillos, condita, aluũ lenientia, & ſimplicia alia affectui congruentia: ac ſerapio, aut alio conueniente liquore excipiunt, vt e ſequentib. patebit formulis & reſcriptis, quæ.

Componẽdorum liquidorum Antidotorum roborantium ratio.
Mixtura quid.

I. Recipit Sacchari roſacei, Violacei, Borraginis, Echii an. vnc. dimidiã. Diatragacãthes, vnc. vnã. Diatrionſantalon, drach. tres. Manus Chriſti cum margaritis, drach. vnam & dimidiam. Antidoti e prunis damaſcenis ſimplicis, drach. ſex. Specierum diarhodon abbatis, drach. vnam. Paſtillorum e violis, drach. dimidiam. Serapii violacei, quantum ad excipiendum ſatis eſt: fiat Electuarium.

II. Recipit Sacchari lauendulæ, Roſmarini, an. vnc. dimidiam. Florum pæoniæ, drach. tres. Betonicæ, drach. duas. Acori conditi, drach. ſex. Specierum plereos archontici, drach. tres. Diambar. Diamoſchi, Dianthos, an. drachmam vnam & dimidiam. Stichadis arabicæ, drachmam vnam. Granorum pæoniæ numero ſex. Viſci querni, ſcrupulum vnum. Florum tiliæ fœminæ, drachmam vnam. Verbaſculi odorati, drachmas duas. Seminis coriandri præparati, drachmam vnam. Serapii e ſtichade quod ſatis erit ad excipiendum, & fiat mixtura. F

Quantitas componendi.

Porro in cõponendis eiuſmodi electuariis & mixturis vocatis, nulla certa quãtitas præſcri-

A præſcribi poteſt, vtpote quæ ex aliis potius huius tertii libri capitibus diſcenda ſit. Ta-
men vniuerſa medicamentorum moles vncias tres, aut ſummum quatuor, raro exce-
dere debet: quod nimirum maior copia ægrotantibus faſtidium pariit. Vna vice, ma- Pondus ſumenda.
gna ex parte, drachma vna cum dimidia, aut drachmæ duæ, pro diuerſitate affectus, & Tempus exhibitionis.
habitus corporis, dari debent. Præbentur autem diluculo tribus aut quatuor ante prā-
dium horis. Veſperi quoq; cubitum ituris, totidem a cœna elapſis horis. Ceterū quod Solidorum vſus.
ad ſolidorum, quæ vt gratiora ſunt guſtui, ita minus efficacia, vſum attinet, ſciendum, Solida duplicia.
ea hodie duplici forma, rotunda videlicet ſeu orbiculari, & oblonga confici. Quæ ro-
tundam formam accipiunt, Latinis *Orbiculi*, vel *placētæ* dici poſſent. Noſtræ ætatis Me- Orbiculi.
dicis *Rotulæ*, & *tabulæ* vocantur. Et ea quidem forma hodie omnia in Medicorum of- Rotulæ. Morſelli.
B ficinis proſtant. Quæ vero oblonga aut quadrata forma effinguntur, Medici hodie Lozengiæ.
Morſellos, & barbara voce *Lozengias* appellant: latinius forte *Morſulos* nominaturi. Ex Morſuli.
iis aliqui ſunt æquilateres, alii latiores quam craſſiores, alii in medio craſſiores, in ex-
tremitatibus tenuiores. Coquitur autem in orbiculis conficiendis ſaccharum ad ex-
quiſitam perfectionem, & deinde ab igne remotum ligneo piſtillo agitatur, & ſpecies
iniiciuntur, ac probe miſcentur. Cauendum autem vnice erit, ne ſpecies cito addan-
tur, ne ſcilicet adurantur, aut vis earundem reſoluatur. Ad perfectionem autem co-
quitur, quum tātiſper donec omne aqueum abſumtum eſt. Cuius quidem rei ſignum
eſt, quando ſpatula extractum, & violenter in aerem proiectum in floccos inſtar ni-
uis craſſioris abire videtur. Commiſtis omnibus ſpatula aſſidue eiuſdem quantita-
C tis ſaccharum extrahitur, & placentæ modo in tabulam cui farina inſperſa eſt deci-
dens, in orbem concreſcit. Si vero quid in lebete remanens dureſcit, aqua affuſa li-
queſcit. Rotulæ ſiue orbiculi concreti ſigillatim auferuntur, & farina illis adhærens
abſterſa, in cribrum coniiciuntur, & magis calido in loco deſiccantur, & exſiccati tan-
dem in ligneis arculis reconduntur. Morſuli pari modo formantur, niſi quod illud,
quod in lebete coctum eſt, in tabulam ſuperna ſui parte humectatam ſecundum lon-
gitudinem effunditur, ligneiſq; tabellis adpoſitis & vtrinque madefactis cogitur, atq;
latitudine ac craſſitudine morſulorum formatur, qui diſſecti in locum ſicciorem
tranſponuntur.

Qui hodie medicinam faciunt, vtraque forma componunt e ſpeciebus multo- Compoſitionis ſolidorum ratio.
D rum roborantium Antidotorum, adiectis quibuſdam ſimplicibus affectui congruen-
tibus medicamentis minutiſſime tritis, & ſaccharo in ſtillaticiis liquoribus conue-
nientibus diſſoluto, ad orbiculorum, aut morſulorum formam redigunt, hoc modo.
Coquitur ſaccharum ad conſumtionem liquorum, dein inſperguntur pulueres. Maſ-
ſa ex iis compoſita ab igne remota, & in planum proiecta ſecatur in teſſellas, quarum
ſingulæ ponderent ſeſquidrachmam. veluti e ſequentibus innoteſcet formulis, quæ
*Recipit Specierum diamoſchi dulcis, Diambar, Aromatici roſati, an. drach. vnā & dimidiam. Dia-
cinnamomi, Plereos archontici, an. drach. vnam. Nucis moſchatæ, Macis, Cubebarū, an ſcrupul. duos.
Cinamomi drach. vnam & dimidiam. Caryophyllorum, Calami odorati, Piperis longi, an. drach. v-
nam. Ligni aloes ſcrup. vnum. Maſtiches, drachmam vnam & dimidiam. Zingiberis, ſcrupul. duos.*
E *Cardamomi, drachmam dimidiam. Cum ſacchari candidiſſimi vnciis ſex, diſſolutis in liquoribus
ſtillaticiis ſaluia & maiorana, quod ſatis erit: formentur orbiculi, aut morſuli, pro ægrotantis arbi-
trio.* Aliud, quod *Recipit diarrhodon abbatis, Diatrionſantalon, an drach. vnā & dimidiam. Ro-
ſatæ nouellæ, drach. dimidiam. Paſtillorum e ſpodio, drachmam vnam. Seminum vtriuſq; intybi ſa-
tiui, Cucumeris, Portulacæ, an ſcrupulos duos. Lactucæ ſcrupulum vnum. Santala albi, rubri, an.
drachmam dimidiam. Cum ſacchari albiſſimi vnciis tribus diſſolutis, in liquoribus ſtillaticiis calu-
thæ, & intybi ſatiui. fingantur morſuli.*

Interdum vbi amiſſas & admodum imbecillas vires reficere ac reſtaurare ſtu-
dium eſt, perdicum & caprarum pulpas (ſic enim Latini vocant partes animalium car- Pulpa.
noſiores) item nuces pineas, amygdalas, vuas paſſas, & id genus alia medicamenta ſpe-
F ciebus Antidotorum commiſcentur: iterum, vt antea, adiecto ſaccharo, in conue-
nientibus liquoribus diluto, vt ex ſequenti reſcripto patebit, quod *Recipit Pulpæ capi,
vnciam vnam. Perdicis, vnciam dimidiam. Teſticulorum galli, drachmas tres. Nucum pinearum
repurgatarum, vnciam vnam & dimidiam. Amygdalarum dulcium, vnciam vnam. Piſtaciorum
in ſtillaticio roſarum liquore maceratorum, drachmam vnam & dimidiam. Seminum quatuor fri-*

gidorum maiorum, an drachmam dimidiam. Specierum diamargariton, Dianthon, an. ſcrupulos A
duos. Lætificantis Galeni, drachmam dimidiam. Plereos archontici, drachmam vnam. Cinamomi
ſelecti, Ligni aloes, Macis, an. ſcrupulum vnum. Cum ſaccharo candidiſſimo, quantum ſatis erit, in
ſtillaticiis boraginis & echii liquoribus diſſoluto, formentur morſuli. Hic nulla certa ſacchari
quantitas indicata eſt. Præſtat enim in ſimilibus arbitrio pharmacopœi permittere,
vt ſacchari quantum libuerit adiiciat, ne vel friabile plane medicamentum, aut inef-
Tempus exhibitionis. ficacius, ſacchari copia ceterorum vim obruente, reddat. Tempus exhibitionis præ-
dictorum Antidotorum, idem eſt quod liquidorum. Dant vero vna vice orbiculos
duos, aut tres, plus aut minus, pro morbi & corporis ratione. Morſulus quoque dimi-
dius, aut ſummum vnus, niſi exiguus admodum fuerit, pro vna vice ſufficiet. Porro
Tragææ roborantes. ordinis ratio requirere videtur, vt hoc loco de *Trageis* vulgo vocatis confortantib. age- B
remus: verum vt de omnibus, quæ in puluerem rediguntur, vno in loco tractemus, cõ-
ſultius eſſe nobis viſum eſt, vt ad caput de *Pulueribus* tragæas reiiciamus.

De antidotorum purgantium vſu. CAP. VI.

ANTIDOTA purgantia, Græcis καθαρτικὰ vocata, perinde atque roborantia, duplici
forma eſſinguntur, & in officinis aſſeruantur, nempe liquida, & ſolida. Liquido-
rum is eſt vſus. Medici huius ætatis duo, aut plura etiam inuicem cõmiſcent: eaq; in
Liquidorũ vſus. vino, liquoribus ſtillaticiis, decoctis, iuſculis carnium, aut leguminum, piſorum vel
cicerum, aut id genus aliis diluta, bibenda præbent: vt ex ſequentibus paradigmatis
patet, quæ C

I. Recipit Antidoti indi maioris, drachmas tres. Diaphœnicon, drachmas duas. Epiſcopi, drachmam vnam, Miſceantur.

II. Antidoti e pſyllio, drachmã vnam. Succo roſarum, drach. duas. Diaphœnicon, drach-
mas tres. Liquoris ſtillaticii intybi ſatiui latifolii, Cichorii, an. vnciam vnam. Boraginis, vnciam
dimidiam. Commixtis omnibus, fiat potio purgatoria. Præſtat autem ſemper ſtillaticiis liquo-
rib. admiſcere ſerapium, quod vim eorundẽ augeat, & gratius ac iucũdius reddat medica-
mentũ, in hunc modũ: *Recipe Antidoti hamech, Diaphœnicon, Diaſcnæ ſolutiui, an drach. duas.*
Liquoris ſtillaticii fumiterræ, Origani, an. vnc. vnam. Serapii de epithymo, vnc. dimidiã. Miſcean-
tur. Interim prædictis antidotis ſimplicia quædam medicamenta purgantia, quo vali-
dior eorundem reddatur & acuatur facultas, adiiciuntur: vt ſunt, agaricum, rha In- D
dum, barbarum hodie nominatum, turpetum, dacrydium, paſtilli Alhandal barbaris
vocati, & id genus alia: ſemper tamen iis quę vehementiam eorundem frangere & re-
mittere poſſunt additis, vt e ſubiectis reſcriptis abunde innoteſcet, quæ *Recipit Agari-*
ci ſelecti, drach. vnam. Zingiberis, ſcrup. vnum. Salis foſſilis, ſcrup. dimidium. His omnibus diligen-
ter tritis, adiiciantur, Antidoti indi maioris, drach. duas & dimidiam. Liquoris ſtillaticii hyſſopi,
Calaminthæ, an. vnc. vnam. Oxymelitis ſcilliticι, vnc. dimidiam. Miſceantur. Aliud: *Recipe Tur-*
peti mediocriter triti, drach. vnam. Maſtiches, ſcrup. vnum. Antidoti diaphœnicon, drachmam
vnam & dimidiam. Decocti vuarum paſſarum, vnc duas. Mellis roſacei vnc. vnam. Commiſcean-
tur. Aliud: *Recipe Medullæ caſſiæ fiſtularis, drachmas ſex. Antidoti diaphœnicon, drach. vnam &*
dimidiam. E ſucco roſarum, drachmam vnam. Paſtillorum alhandal, drachmam dimidiam. Deco- E
cti cichorii, Fœniculi, an. vnciam vnam & dimidiam. Commiſceantur: & fiat potio purgatoria.
Sunt qui in frigidis morbis vinum admiſceant, vt eo ſuauior fiat potio. Sic in calidis
non raro zulapium violaceum adiicitur, partim vt alteret, partim etiam vt aluum lu-
bricam reddat: quemadmodum e formula ſequenti patebit, quæ *Recipit Antidoti ha-*
mech, drach. tres. Diaphœnicon, drach. duas. Catholicon, drach. tres. Vini optimi, vncias duas. Serapii
de epithymo, vnciam dimidiam. Miſceantur. Aliud: *Recipe Antidoti e pſyllio, drach. tres & dimi-*
diam. Succo roſarum, drach. duas. Catholicæ, drachmam vnam & dimidiam. Serapii acidi ſimpli-
cis, vncias duas. Zulapii violacei, vnciam vnam. Commiſceantur.

Modus miſcendorum liquidorũ purgãtium medicamẽtorum. Porro in iam dictis liquidis purgantib. Antidotis commiſcendis nullus certus
modus præſcribi poteſt. Neq; enim omnes, eadem etiã medicamenta, cõſimili ſenſu F
percipiunt. Alii namq; ob eam quã induit corpus ſenſuum duritiem, præpotẽtiora vix
ſentiunt medicamenta. Alii rurſus vel quęuis ſenſu percipiunt, quemadmodũ alii pro-
pter fluxam lubricamq; meatuum natiuam inanitatem, aut cedentis materiæ promti-
tudinem, & inſtrumentorũ mollitiem, mediocribus parent purgatoriis medicamẽtis.

Qua-

A Quapropter præſtat ſemper a mitioribus medicamentis purgatoriis auſpicemur, vt
ſcilicet ſimul laborantis ſenſus exploretur, ſimul vt vehementiora tolerare exercitan- A mitiorib. purgantib. auſpicandũ
te vſu condiſcant ægrotantes: & ſi quando validioribus vti oporteat, ne vires labefa-
ctent intolerabiliorum medicamentorum tranſitus. Magna igitur prudentia opus eſt
ne Medicus infra quam par ſit conſiſtat, aut quid iuſtum eſt excedat. Frequenter au- Pondus vſitatum.
tem hodie de iis quæ paulo vehementiora ſunt Antidotis purgãtibus liquidis drach-
mas ſex, aut paulo plus minuſve, pro ætatis; ſexus, morbi, anni temporum ratione, &
pro ſumentis viribus propinant. Ex mitioribus, & iis quæ aluum leuiter mouent, &
quorum vis iecur non facile attingit aut tranſcendit, adeoq; ſine aliqua perturbatio-
ne ac moleſtia aluum exonerant: vt eſt, *Antidotus e prunis damaſcenis, e manna, catholica,*
B *& ſimiles, plus exhibemus, vnciam nimirum interdum integram.* Cauendum autem vnice e-
rit, ne inconſideranter medicamenta purgantia vſurpentur. Id quod primum fit, ſi Purgantia medicamenta nõ inconſiderate danda.
hæc non niſi egentibus, & minime ſanis adhuc exſiſtentibus dentur. Nam Hippocra-
te atteſtante, *qui ſano ſunt corpore per medicamenta purgati celeriter exoluũtur,* & iterum: *Qui
corpore ſunt commoderato, hos purgare periculoſum eſt.* Non recte etiam vſurpantur, vbi ante
humorum morbum efficientium, niſi humores turgeant, concoctionem exhibentur, 2. Aph 36.
quod tum dolores, tormina, vertigines, conuulſiones, perfrictiones, animi deliquia, Ibid. Apho. 37.
& id genus alias noxas inferant. Minus recte quoque illa propinant, qui non adiici- Odorata ſtomachum firmantia
unt odorata, quæ medicamentorũ purgantium inſuauitatem & horrendum odorem
retundunt, ac ſtomachum firmant. Quum enim omnia medicamenta purgantia, ſo- purgantib. medicamẽtis permiſcenda.
C la excepta aloe, ſtomacho aduerſa ſint, illumque ſubuertant, atque ei negotium faceſ-
ſant: vt illis permiſceantur quæ malitiam eorundem frangant ac corrigant, neceſſe
eſt. Ad quem vſum *maſtiche, cinamomum ſemen aniſi,* & id genus alia adduntur. Com- Exhibendi tempus.
modiſſime autem propinantur diluculo, vbi ſcilicet ventriculus ciborum copia non
grauatur, atque concoctionem eorundem iam perfecit, *quemadmodum fuſius hæc omnia* Quid a purgatione faciendum.
in noſtris Inſtitutionibus docuimus. Ab horum ſumtione non dormiendum, aut ſudan-
dum, vtrumque enim medicamenti ſumti actionem impedit ac frangit. In ſomno Non dormiendum.
enim medicamentum potum fere concoquitur, eiuſque vis ita frangitur & diſſolui-
tur, vt a remotioribus partibus trahere ſubinde nequeat, *vt copioſius Comm. 14. ſect. 4. A-
phoriſmorum monſtrauimus.* Vt non temere ibidem Hippocrates ita ſcriptum relique-
D rit: *Eum qui veratrum biberit, ad corporis motiones magis, ad ſomnos vero & quietem minus duce-
re oportet.* Et iterum: *Quum volueris vt veratrum magis ducat, corpus moueto. vbi ſiſtendum eſ-
ſe cenſueris, ſomnum inducito, & haud moueto.* Non eſſe autem ſudandum, cuius manife-
ſtum eſt, quum ſudor ſine motu humorum ad exteriora fieri nequeat. Quum autem Non ſudandum a ſumta purgatione.
in purgatione humorum motus ad corporis interiora fiat, ſudoris motus qui ad exte-
riora fit, adeoque humorum motui contrarius plane exſiſtit, medicamentorum pur-
gãtium tractionem remoretur & impediat, neceſſe eſt. Atq; hactenus quis ſit liquido-
rum vſus indicauimus. Antidota purgantia ſolida in duplicem formam rediguntur, Antidotorũ purgantiũ ſolidorũ vſus.
nempe orbicularem, vel triangularem. Pauca vero ſub hac forma hodie in Medicorũ
officinis proſtant purgantia medicamenta: nempe *Antidotum diaphœnicon, e ſucco roſarũ,*
E *diaturpeti, diacartami.* Præſtaret autẽ cetera quoq; hac parari forma, quod maxime con-
duceret iis, qui non inſtructas ſecũ habent officinas. Hac n. forma parata medicamẽ-
ta in multos dies, adde etiam ſeptimanas, durare poſſent, quum liquida paucis admo-
dum diebus ſitum contrahentia pereant. Vt plurimũ autem ea, qua ſunt parata forma, Exhibendi modus.
citra vllius liquoris adiectionem ſemunciæ, aut drach. quinq; pondere propinantur.
Interdum prius tuſa in iuſculo gallinæ, galli, aut capi exhibentur. Sunt qui in iis diluẽ-
dis etiam iure piſorum, vel cicerum vtantur. Studendum hac in parte Medico erit, vt
ægrotanti gratificetur, ne ſi aſſumto medicamento, hunc nauſeabundum reddat, illud
paulo poſt vomitu reiiciat. Horum nunc formulam vnam & item alteram, propter e-
os qui parum adhuc in iis reſcriptis exercitati ſunt, & recens ad faciendam medicinã
F acceſſerunt, ſubiiciemus. ℞. *Antidoti e ſucco roſarum ſolidi, vnciam dimidiam.* Per ſe detur.
℞. *Antidoti diaphœnicon in tabulis, ita enim hodie loquuntur, drachmas ſex.* Propinetur in iu-
ſculo capi. *Recipe Rotularum diaturpeti, vnciam dimidiam.* Exhibentur per ſe, aut cum li-
quore congruente.

De boli purgatorii vſu. Cap. VII.

Bolus quid.

INTER multas ac varias medicamentorum purgantium, a Medicis, propter ægro- A
tantium mollitiem excogitatas formas, vna etiam eſt, quam *Bolum* appellant. Nō eſt
autem bolus, niſi medicamentorum purgantium fruſtulum teres, & in ſphæræ modū
orbiculare rotundumve, eſui aptum, mole ſua tantum, quantum bucca commode ca-
pere poteſt. Sunt vero hac voce, & in eadem quidem ſignificatione, vſi optimi Lati-
næ linguæ auctores: inter quos minime poſtremus Terentius Comicus ita alicubi in-

Bucca. Buccella. Bolus cōpo nēdi ratio.

quit, *Crucior bolum tantum mihi ereptum ſubito e faucibus*. Græci hunc ψωμίον ἢ ψωμὸν, non-
nulli Latinorum interpretum Aetii *bucceam* nominant. A qua vtique voce diminu-
tiuum *Buccella* deriuatum eſt. Veteres ſuas buccellas in clibano, *vt ex Aetio liquet*, torre-
bant, & in panis formam redigebant. Hodie vero variis effinguntur modis. Siquidem
interdum ex ſimplicibus tantum medicamentis purgantibus liquore aliquo exceptis B
cōficiuntur, adiecto tamen ſaccharo: vt e ſequenti patebit formula, quæ *Recipit Turpe-
ti, drachmam vnam. Seminis aniſi, Maſtiches ana. ſcrup. dimid. Sacchari ſcrup. duos. Cum melle ro-
ſaceo quod ſatis eſt excipiantur, & fingatur bolus.* Nonnunquam ex Antidotis tantum pur-
gantibus liquidis, nullo alio ſimplici medicamento adiecto, ſaccharo exceptis, hunc
ſcilicet in modum parantur. *Recipe Antidoti indi maioris, drachmas tres. Diaphœnicon, dra.
duas & dimidiam Sacchari quantum ad excipiendas Antidotos ſatis eſt fiat bolus.* Conficiun-
tur etiam aliquando non ex ſolis liquidis Antidotis purgantibus ſed ſacchara vocata
certorum ſimplicium, ad roborandum ventriculum, aliaſque corporis principes par-
tes, illis commiſcentur: vt ex hoc apparet reſcripto, quod *Recipit Medullæ caſiæ fiſtularis,
drachmas ſex, Antidoti e ſucco roſarum, drachmas tres & dimidiam, Sacchari boraginis, Echii, an.* C
drachmam vnam. Formetur buccella purgatoria. Conſtruuntur etiam interdum boli ex An-
tidotis purgantibus ſolidis, adiectis pulueribus & ſpeciebus ſimplicium quorundam
purgantium medicamentorum, non neglectis iis quæ vehementiam eorundem re-
tundunt, ac malitiam corrigunt. Atque hæc omnia ſerapio, aut alio liquore congru-
ente excipiuntur, hoc quidem pacto: *I. Recipe Pulpæ caſiæ recens extractæ vnciam vnā. Rha-
barbari optimi, drachmas duas & dimidiā. Sacchari, quod ſatis eſt ad excipiendum: fiat bolus. II. Re-
cipe. Electuarium lenitiui de manna, drachmas ſex. Diaphœnicon, Specierum hieræ ſimplicis, ana.
drachmam dimidiam. cum ſaccharo fiat bolus purgatorius. III. Recipe. Florum Caſiæ, vnciam vnam.
Specierum hieræ puræ, drachmā vnā. Cum ſaccharo, quod ſatis eſt fingatur bolus IV. Recipe. Diacar-
tami placentarum, drachmas tres. Turpeti ſelecti, drachmam dimidiam. Seminum aniſi, Maſtiches* D
*ana. ſcrup. dimid. Serapio ex hyſſopo excipiatur, & formetur bolus. V. Recipe. Pulpæ caſiæ, drach. ſex.
Rhabarbari drachmam vnam. Cum ſaccharo, quod ſatis fiat bolus. Recipe. Diacatholicon, vnciam
dimidiam. Rhabarbari, drachmam vnam. Cum ſaccharo fiat bolus.*

Ceterum in componendis bolis diligentiſſime tam ſimplicium quam compo-
ſitorum medicamentorum purgantium pondera ſunt expendenda: quod ſine horū
exquiſita notitia, vt bolum recte conſtruamus, fieri non poteſt. Nam vel plus, vel mi-
nus quam conueniat, ingeramus neceſſe eſt, ſi non cuiuſque medicamenti purgantis
pondus cognitum habeamus. Qualia vero ſint, *libro primo* huius Operis expoſuimus.

Quantitas boli.

Hinc igitur eorundem notitia petenda. Cauendum vero vnice erit, ne vniuerſa boli
moles duarum vnciarum pondus excedat, quod ſcilicet maior quantitas vna vice ci- E
tra faſtidium ab ægro deuorari nequeat. Aut ſi deuorabit, non tamen ſine nauſea hoc
ipſum attentabit, quam ſubinde facile ventriculi ſubuerſio ac vomitus comitabitur.

Trageę purgantes.

Hoc loco de *Tragæis*, ſeu, *vt Nicolaus vocat, Drangais* purgantibus nobis agendum eſſet.
Verum tractationem de iis ad caput de *Pulueribus* reiiciemus.

De diluti purgatorii vſu. CAP. VIII.

Dilutum quid? Infuſio.

DILVTVM nunc proprie vſurpamus pro liquore, in quo aliquid certo tempore ci-
tra elixationem maceratur. Noſtræ ætatis Medici *Infuſionem* appellant. Purgato-
rium itaque dilutum in præſentia, eſt liquor, *in quo medicamenta purgantia conciſa, trita,
vel in puluerem redacta, vel ſolida etiam, atque integra macerantur.* Tempus vero quo mace- F

Macerandi tempus.

rantur purgantia medicamenta, non vnum idemque omnibus ſtatuitur. Interdum e-
nim per horas octo, duodecim, diem, biduum, triduum etiam, pro medicamenti na-
tura, & vario Medici ſcopo & neceſſitate, vt interim vis eorundem tota in illum li-
quorem tranſeat, macerantur. Non autem ſola medicamentorum facultas in liquorē

abit,

Dilutum Rhăbarbari Indici vehementer purgat.

A abit, ſed eius ſubſtantiæ etiam portio tenuior. Hinc eſt, quod dilutum Rhabarbari Indici vehementius purget, quam ſi ipſum per ſe & citra macerationem propinaretur: quod nimirum craſſior eius ſubſtantia, & quæ illi ineſt adſtrictoria facultas, in dilutum non tranſeat, ſed in radice maneat. Neceſſe igitur eſt, quum amara & acris duntaxat qualitas eius in diluto ſit, vt validius tum purget, quod omni ſit deſtitutum adſtrictione, qua aluus conſtringi tandem poſſit. Interdum tamen fieri poteſt vt craſſioris etiã aliquid, præſertim dum quod maceratum eſt colando valentius exprimitur, aut per rarius colum tranſmittitur, in dilutũ tranſeat. Colandum igitur, & exprimendũ magis aut minus, pro vt plus aut minus purgare, nobis conſilium eſt: & in ſumma, pro ægri, affectus, & medicamenti natura. Quanto enim medicamenta illa, quibus ineſt ad-
B ſtrictio, magis exprimuntur, tanto minus purgant. Contra, alia quibus hæc minime ineſt, quanto magis exprimuntur, tanto magis etiam purgant. Quare quid hac in parte faciendum ſit, Medicus ex ægrotantis, affectus, & medicamenti natura, vt comprehenſum eſt, diſcat oportet. Ceterum macerandi purgatoria medicamenta ratio veteribus parum frequens fuit, ideoq; a recentioribus in diuitum & delicatorum gratiam excogitata. Quorum palato vt plane inſeruiant, diluta ipſa quoq; ſaccharo, & aliis interdum ſic condiunt, vt æger ſe medicamentũ hauſiſſe vix ſentiat. Quod ſane ſtudium Medicorũ, niſi metus eſſet, ne purgantiũ facultas hac ratione prorſus ſopiretur, non damnandũ eſſet. Eſt quando vice diluti, iuſculo aliquo purgantia medicamẽta nodulo ligata incoquimus. Quæ ſane ratio ad decocta magis ſpectare videtur. In componẽ-

Macerandi purgatoria ratio a recẽtiorib. excogitata.

Dilutorum compouẽdorũ ratio.

C dis autem dilutis, principio neceſſe eſt purgantiũ medicamentorum modũ ac pond⁹ recte teneat Medicus. Maius vero eſſe pondus macerati medicamenti purgatorii, quam ſi per ſe & in ſubſtantia propinatur, nempe duplum fere libro primo a nobis abunde dictum eſt. Obſeruandum etiam, vt purgantibus medicamentis ſemper commiſceantur, quæ eorundem vehementiam refrenare poſſunt. Tempus quoque & quantiſper ſint macerãda, vt exprimatur neceſſe eſt. Quod quantũ eſſe debeat, paulo ante dixim⁹. Vbi vero tẽpus ad macerandũ ſufficiens, & a Medico præſcriptũ abierit, atq; medicamenta ſatis iã macerata ſunt, colantur: ac valide (præſertim eũ vt plus purgent nobis conſiliũ eſt) exprimuntur. Quo peracto, *Antidota purgantia liquida*, expreſſo liquori additis ſerapiis congruentib. quo ſuauior fiat potio, cõmiſcentur, ad eũ,
D quẽ ſequentia reſcripta præſcribunt modum. Formula vbi per ſe ſumitur leniens. ℞ *Rhabarbari, drach. vnã. Serapii e roſis ſolutiui, vnc. duas.* Miſceantur.

I. ℞ *Rhabarbari Indici ſelecti, drachmas tres. Agarici albi, drach. vnã & dimid. Spicæ nardi, drachmam vnam. Zingiberis, ſcrup. vnũ.* Conciduntur ſingula minutatim, & macerentur in liquoribus ſtillatitiis *Intybi ſatiui latifolii, Caſſutæ, Boraginis, ana vnciam vnam.* Durent in iis per horas duodecim: dein in linteolum mundum coniecta, valide exprimantur, & colentur: adiectaque ſerapii ex Intybo ſatiuo latifolio ſemuncia, fiat potio.

II. ℞ *Rheibarbari ſelecti, drachmas duas. Spicæ ſcrupulum vnum. Agarici in paſtillos redacti, ſcrup. duos. Zingiberis, ſcrup. dimid.* Conciſa macerentur horis octo, in liquoribus ſtilla-
E ticiis *intybi ſatiui latifolii, vncias duas. Apii, vnciam vnam. Vini optimi, vnciam vnam & dimidiam.* Poſtea probe exprimantur & colentur: adiiciantur que. *Antidoti e ſucco roſarũ, dra. vna. Diaphœnicon, drach. duæ.* Fiat potio purgatoria.

III. ℞ *Agarici optimi, drachmas duas, Zingiberis ſcrupulum vnum. Salis foſſilis, grana duo.* Trita hæc omnia macerantur horis duodecim *in Vini albi odori, Liquoris ſtillaticii abſinthii ana vnc. vnam. Fœniculi, vnc. vnam.* Exprimantur ſubinde, & colentur: adiicianturq; *Antidoti indi maioris, drach. duæ & dimid. Oxymelitis ſcilliticii, vnc. dimid.* Fiat potio.

IV. ℞ *Turpeti ſelecti, drachmam vnam, & dimid. Maſtiches ſcrup. vnum.* Trita macerãtur horis octo in vini odoriferi vnciis tribus. Dein probe exprimantur, & per colum traiiciantur, adiicianturq; *Antidoti indi, drach. tres. Mellis roſacei, vnc. dimid.* Commiſceã-
F tur omnia, & fiat potio purgatoria.

V. ℞ *Myrobalanorum flauorum, drach. duas. Seminis aniſi, Spicæ ana ſcrup. dimid.* Trita macerantur diu noctuq; in decocti paſſarum vuarum vnciis tribus, poſtea valide exprimuntur: & adiiciuntur *Antidoti e ſucco roſarum, drach. duæ. E prunis damaſcenis purgatorii drach. tres & dimid. Zulapii violacei, vnc. dimid.* Miſcentur, & fit potio.

Peculiaris deloti componendi ratio.

Atq; hactenus ſolennes ac conſ..ctas omnium fere, quæ macerantur, medicamentorũ purgantiũ formulas recenſuimus. Sunt tamen, qui pro humorum in corpore redundantium diuerſitate, peculiaria decocta pro purgantibus medicamentis macerandis conficiunt. Verbi gratia, vbi ſanguis plus iuſto auctus incaluerit, decoctum e *prunis, myxis ziziphis oxyphœnicis, & id genus aliis fructibus adiectis quatuor ſeminibus frigidis* adornant. Sin pituita exſuperat, e ſeminibus atque radicibus quæ obſtructiones tollunt, craſſoſque humores incidunt, decoctum parant, cuius exemplum infra in capite *de Decoctis* recitabimus. Si flaua bilis exundare cœperit, e violis, intybis, lactuca, & eiuſmodi quæ feruorem bilis obtundere valent, decocta faciunt. Quæ quidem ratio quum ſit parum, vt diximus, vſitata, ideo eius vnicum duntaxat exemplum ſubiicimus. B

VI. Recipe Ficuum, numero decem. Vuarum paſſarum purgatarum, vnciam vnam. Glycyrrhizæ repurgatæ, vnciam dimidiam. Myxarum, Ziziphorum, ana numero ſeptem. Cinamomi ſelecti, ſcrupulum vnum. Intybi ſatiui vtriuſq;, Violarum, Roſarum, ana manipulum vnum. Seminum quatuor frigidorum maiorum, ana drachmam vnam. Coquantur tantiſper in aqua iuſtæ quantitatis, dum medietas relinquatur. Deinde in decocti huius per colum trãſfuſi vnciis tribus macerentur per noctem, *Rheibarbari, drachmas tres. Spicæ, drachmam vnam.* Poſtea valide expreſſis, & per colum tranſmiſſis, addatur ſemuncia Zulapii violacei, & fiat potio.

De catapotiorum vſu. CAP. IX. C

Catapotiũ. *Pilulę.* *Catapotia cur excogitata.*

QVVM propemodum omnes purgantium medicamentorum hodie vſitatas formas hactenus expoſuerimus, vt de catapotiis etiam, quod illorum vſus hac ætate frequentiſſimus ſit, agamus neceſſe eſt. Porro *catapotia* Græcis medicamentum eſt, *quod integrum deglutitur, a καταπίνειν, quod deglutire ſignificat, ita dictum*: Latinis a paruæ pilæ ſimilitudine, & figura quam referunt, *Pilulæ* nominatur. Catapotia vero, vt facilius ab ægrotis deuorentur, & vt moram in ventriculo longiorem agant, atque a remotioribus in ipſum & inteſtina humores vacuandos attrahant, a Medicis ſunt excogitata. Maſſa enim durior, qualis eſt catapotiorum, ægrius a ventriculo comminuitur: ob idq; tardius agit. Liquida vero contra confeſtim vacuant, & ſimul vacuantur. Sunt etiam inuenta, vt ſimul deuorentur, ne ſuo ingrato ſapore linguam vitient, & ne ventriculum per ſe ſatis humidum, nouo humoris genere degrauemus. Quia vero fieri non poteſt, vt tam celeriter deglutiantur, quin aliquid inſuauitatis poſt ſe relinquant: ideo foliis auri, carne fructuum, vel alio quopiam ſimili intecta, vel in cinamomi, aut ſimilium rerum odoratarum puluеribus volutata exhibentur. Ceterum quæ cito agere volumus catapotia, damus admodum mollia, præcipue quibus imbecillus eſt ventriculi calor, ideoque illa liquore aliquo, aut melle emolliuntur. Quæ diu ſeruanda ſunt, ea non ex ſolo ſtillaticio liquore, aut ſolo ſucco formari debent, quod citius ſiccentur, vel ſitum contrahant: nec vires ſimplicium cohibent, ſed ſerapiis actionem eorundem iuuantibus, vel alio, & glutinoſo & iucundo humore formentur. D

Catapotiorũ in quantitate differentia.

Qui hodie medicinam faciunt, catapotiorum triplicem in quantitate differentiam ſtatuunt. Quædam enim ceteris maiora effingunt, vt ſcilicet diutius in ventriculo morata, validius ad ſe noxios humores trahant. Eiuſmodi ſunt, quæ caput potiſſimum expurgant, ideoq; ab iiſdẽ Capitalia nominãtur. Nonnulla minima, cum aliis collatã, fingunt, vt nimirum ocyus in ventriculo diſſoluantur, permutenturque. Atq; hæc quidem ventriculum magis confortant, minuſque purgant. Eius generis ſunt *aromatica*, ſiue *alephangina*: & *peſtilentialia*, ſeu *Rufi* vocata. Aliqua mediocri quantitate formantur, vt ſunt cætera fere omnia catapotia. E

Exhibendi tempus.

Tempus exhibendorum catapotiorum fortium, & potentius a toto corpore trahentium, idem quod aliorum medicamentorum purgantium, nempe matutinum eſſe debet. Hoc enim tempore natura, quæ cibum vniuerſum probe iam concoxit, medicamento in humorum expulſione adminiculatur. Aliis vero temporibus circa ciborum concoctionem occupata, medicamenti actionem iuuare non poteſt. F

Error medicorũ noſtri temporis damnatus.

Quapropter medicamentum naturæ auxilio deſtitutum, minus vacuat. Alimentum præterea, naturæ actionem intercurbans, corrumpit, adeoque non contemnendam noxam infert. Damnanda igitur modis omnibus noſtri ſeculi Medicorum conſuetudo

A ſuetudo venit, qui veſperi duabus aut tribus a cœna horis maiora catapotia, minora vero totidem ante cœnam horis ſumenda eſſe præcipiunt. Nam hæc non ſolum rationi iam expoſitæ, ſed & veterum auctoritati aduerſatur. Ex multis autem vnum produxiſſe Paulum, ſatis ſit, qui *lib. 7. cap. 4.* ita ea de re ſcriptum reliquit: *Qui veſperi medicamentum purgans exhibent, aut a cibo, noxam inferunt: quippe alimentum corrumpit, humoremque minus vacuat.* Hortor itaque amantes veritatis, vt a deterrima, & non ſine magno errore introducta conſuetudine recedant, neccum multis errare ſubinde pergant. Non latet autem, quoſdam hoc loco Galeni auctoritatem nobis opponere, vt qui *lib. 14. Ther. methodi, cap. 8.* pilulas ex aloe, colocynthide & ſcammonia cuidã ægrotãti tumore linguæ laboranti exhibuerit. Verũ ſi hiſtoriæ huius vniuerſas circumſtanti- *Obiectio diluitur.*
B as expendant, nihil illorum errori patrocinari Galenum experientur. Nam etſi veſperi dedit, tamen ieiuno adhuc dediſſe conſtat. Morbus namq; quo ille laborauit, acutus fuit, ideoq; tenuẽ victus rationem requiſiuit: vt veriſimile ſit, illum nihil comediſſe. Et Galeni temporibus tam exquiſita victus ratio, ſanorum etiam erat, vt in cœna nihil ſumerent, aut ſaltem exiguo cibo vterentur. Præterea a prandii tempore vſq; ad veſpertinum ſatis ſpacii fuit, in quo exquiſite cibum illum, quem ſumſit, pro huius ætatis more exiguum, concoquere exquiſite potuit. Deniq; ſi idem paulo ante pilularum exhibitionem aliquid cibi ſumſiſſet, haud dubie Galenus ſilentio minime tranſiiſſet. Proinde vana ſpe lactantur, qui ex hoc loco ſui erroris patrocinium quærere ſe poſſe putant. Nec temere a nobis dictum eſt, *catapotiorum fortium.* Nam prædicta exhibendi
C ratio non in omnibus catapotiis ſeruanda erit. Eſt enim, vbi ventrem totum inferiorem, ventriculum, & primas venas leuiter exonerare conſilium eſt, & nauſeabundum ſtomachum roborare. Quare tum catapotiis leuibus vtendum, qualia ſunt *aromatica dicta, Rufi, maſtichina, ex aloe, & quæ ante cibum a conſueto vtendi tempore a nonnullis hodie nuncupantur.* Hæc enim hora vna ante epulas, aut etiam poſt exhibentur, tuncque parua quantitate ſumta, abunde purgant; vnaque potum & cibum abſque noxa deturbant. Quod profecto vacuationis genus inprimis ventriculo magna copia pituitæ referto conducit. Quippe redundans humor tunicis ventriculis adhærens facile tum eluitur, & medicamenti vis in partis ſubſtantiam ad vires reficiendas promtiſſime penetrat, qui ſane eſt præcipuus inſtituti ſcopus. Reliquum catapotiorum genus, con-
D ſuetum exhibendi tempus non mutat, & matutinis horis cum ceteris purgantibus medicamentis deuorandum propinatur. Sub matutina vero hora complectimur etiã mediam noctẽ, modi qui aſſumturi ſunt catapotia leuiſſime cœnarint, & id quod poſt primum ſomnum eſt tempus. Componendorum Catapotiorum ratio hodie vſitata eius modi eſt. Aliquot catapotiorum genera, tria nimirum, plura aut pauciora, inter ſe commiſcent, & raro vnius generis catapotiis vtuntur. Addunt fere ſemper, quod illorum vehementiam augere poteſt, verbi gratia *aloen, dacrydium, agaricum in paſtilli formam redactum*, & eum qui Arabibus *Alhandal* dicitur. Hæc omnia ſubinde tuſa in mortario, cum ſtillaticio aliquo ſucco, vel liquore, aut ſerapio cõueniente, in catapotiorum formam iterum cogunt: & ea ſubinde cinamomo, vel auro obuoluunt, vt mi- *Componendorum catapotiorũ ratio.*
E nori negotio deuorentur, vt etiam paulo ſupra diximus. Vt facilius deuorentur prunorum aut pomorum pulpa inuolui poſſunt, vt & pane azymo vino molliter perfuſo: Alexander Trallianus ex ouo ſorberi præcipit. Nullo etiam negotio ſerapio aliquo, verbi gratia, roſaceo ſolutiuo illita deglutiuntur, quod aliquot reſcriptis palam faciemus, vt inſtar illorum alia condi queant.

I. ℞ Pilularum alephanginarum, Aggregatiuarum, e hiera ſimplici, ana ſcr. vnum. Aloes optimæ, ſcrup. dimid. Dacrydii, grana duo. Cum ſtillaticio fœniculi liquore fingantur pilulæ duodecim, & in cinamomi puluere voluentur.

II. ℞ Catapotiorum ex agarico, Stomachicorum, ana drach. dimid. Agarici, in paſtillos redacti, ſcrupulum dimidium. Dacrydii grana tria. Cum ſtillaticio hyſſopi liquore, formentur
F catapotia nouem.

III. ℞ Pilularum azaiareth, ſcrupulos duos. Lucis maiorum, ſcrupul. vnum. Sine quibus eſſe nolo ſcrupul. dimid. Paſtillorum albandal grana quatuor. Maſtiches, grana duo. Cũ ſtillaticio liquore eufraſiæ, fingantur pilulæ vndecim. Interdum catapotiis compoſitis ſimplicia quædam medicamenta purgantia, adiectis etiam iis quæ vehementiam eorum

dem corrigunt ac frangunt, addere ſolent: hunc quidem in modum. ℞ *Pilularum cochiarum, ſcrupulos duos. Azaiareth, De hiera compoſita, ana drach. dimid. Agarici in paſtillos digeſti, ſcrup. duos. Myrobalanorum cepulorum ſcrup. vnū, Maſtiches, ſcrup. dimid. Turpeti ſelecti, ſcrupulum vnum. Seminis aniſi, ſcrupulum dimidium. Granorum paoniæ, numero tria. Stichadis ſcrup. vnum. Caſtorii, grana tria.* A

Cum ſerapio e ſtichade formentur catapotia ex vna drachma ſeptem, auroque tecta deglutiantur.

Pondus exhibitionis. Pondus exhibitionis catapotiorum magna ex parte drachmæ vnius pondus nō excedit. Licet tamen interdum plus, nonnunquam etiam minus, quanquam raro, pro corporum & naturarum diuerſitate, exhibere. Reliqua illis cum cæteris purgantibus
medicamentis communia ſunt. B

De vſu eorum quæ vomitum eliciunt. CAP. X.

Vomitum cientium differentia triplex. Leuia. MEDICAMENTORVM, vomitum cientium, triplex eſt differentia. Quædam ſi. leuiter admodum vomitum mouent. In quorum numero ſunt, *aqua calida, & hordei decoctum pota: item ficuum multa comeſtio, Æſopici illius ſerui exemplo: oleum, primis digitis co-*
Mediocria. *tinctis faucibuſque immiſſis ac intruſis, ingeſtum. Præterea ſerapium acidum, oxymel, & aqua mulſa. Alia mediocriter vomitum cient: vt ſunt, anethi flos & ſemen, rapi item, atriplicis, & erucæ ſemi-*
Vehemētia. *nis. Denique raphani radix cortex præſertim eius & ſemen, betonica narciſſi, & cucumeris ſatiui radices.* Nonnulla ſunt, quæ cum vehementia vomitum eliciunt: veluti, *vterq. elleborus, cucumeris ſylueſtris radix ſeſamoides, daphnoidis folia ſparti flores ſemina & ſiliqua: nux item vomica appellata, & id genus alia.* De iis omnibus tribus generibus paradigmata & exempla C
ſubiiciemus. Leue: ℞ *Decocti hordei, vncias duas & dimidiam, Olei communis, Oxymelitis ſimplicis ana vnciam vnam. Commixtis omnibus, fiat potio.* Mediocre: *Recipe Florum anethi, Atriplicis, ana manipulum vnum. Seminis raphani drachmam vnam. Rapi, drachmam dimidiam. Radicis betonicæ, drachmam vnam & dimidiam. Hyſſopi, Manipulum dimidium.* Coquantur ſingula in aqua iuſtæ quantitatis ad tertias, dein colo transfundantur: & *Recipe Decocti colo transfuſi, vncias quatuor. Oxymelitis ſimplicis, vncias duas. Commixtis omnibus, fiat potio.* Vehementia: Qui validiora medicamenta, potiſſimum elleborum, ſumpturi ſunt, ii diebus aliquot incidentia, tergentiaque præſumere debent. Eoſdem quoque exilem cibum præſumſiſſe iuuat. Corpus etiam lauacro, & quiete humectandum. Id quod maxime faciendum, vbi ſtrangulatus ſuſpicio ictuſve imminet, aut imbecillitas ſub- D
eſt. Munitis enim alio cibo corporibus, vomitus nihil periculi minatur. Vehementis vomitorii hoc adiicere reſcriptum voluimus: ℞ *Atriplicis, Aſari ana Manipul. vnum. Seminis geniſtæ, Seſamoidis maioris, ana drachmam vnam. Bulbi vomitorii, drachmam dimidiam: Radicis ellebori albi ſcrupulum vnum.* Coquantur in aqua iuſtæ quantitatis ad tertias, dein colentur. ℞ *Decocti colo transfuſi, vncias tres & dimidiam. Oxymelitis ſcillitici, vncias duas & dimidiam.* Miſceantur.

Sumendi ratio. Potiones, quæ vomitus ciendi gratia bibuntur, tepidæ affatim ſumendæ ſunt: ita enim ad concitandum vomitum magis ſunt efficaces. Immittenda etiam interdū penna oleo intincta in gulam, ad irritandam expultricem facultatem. Quæ mediocri-
ter vomitum eliciunt medicamenta, ieiunis etiam propinari poſſunt. Ellebori præpa- E
rationem, ſi quis eo ſolo vti velit, oſtendimus *Sect. 4. Aph. com. 13.* Menſura decocti vomitorii ſint vnc. quatuor cum vnciis duabus oxymelitis.

De ſaccharorum & conditorum vſu. CAP. XI.

Flores ſaccharati. Conſeruæ. SOLENNE eſt hoc tempore, vt ſtirpium flores & alia complurima ad dulcorationem & conſeruationem ſaccharo vel melle condiantur: idq; nō temere, quod hæc conditura ars ægrotis magnū momentū affert, dū eo inuento medicamenta alioqui per ſe ſatis faſtidita, ita condulcantur, vt ſtomacho & palato grata ſint, aut etiā in plures annos integra, & veluti recentia durent. Sic hodie flores ſtirpium multarum ſaccharo condiuntur, & ob id *flores ſaccharati* rectiſſime appellarentur, verbi gratia, *violæ,* F
vel *roſa ſaccharata.* Tamen vſus obtinuit vt *Sacchara,* & *conſeruæ* magis *violarum, roſarumque* nominentur. Ceterum olim non tantum ex floribus, verumetiam e ſtirpium ſuccis conficiebantur: *quemadmodum ex Actuario, recentiore Græcorum ſcriptore, abunde liquet:* qui Ioſacchar, id eſt, violaceum ſaccharum, ex violarum ſucco & ſaccharo

A factitatum medicamentũ eſſe, memoriæ prodidit. Conditi quoque voce hodie aliter, Conditum.
ac olim vtuntur medici. Veteribus enim conditum erat, *quod ex aromatis, & aliis odoriferis medicamentis vino & melle incoctis parabatur, quale eſt conditum calculos frangens Pauli, & conditum Oribaſii ad calculum in veſica conterendum, & conditum aliud piperatum.* Hodie vero Condita appellant medicamenta, *quæ ſaccharo vel melle, vel vtroque condiuntur & dulcorantur, vt gulæ & ſtomacho, vt dictum eſt, ſint grata, & diu integra ſeruari poſſint, & recentibus proxima.* Condiuntur autem hodie maxime fructus, radices, & ſemina. Et conditi nomen recentiores, ad ea etiam medicamenta referunt, quorum ſemina & radices ſaccharo teguntur & incruſtantur. Sic ſemina coriandri, aniſi, fœniculi, carei, & alia: item pimpinellæ radices ſaccharo tectas & incruſtatas,
B *Conditas* hodie vocamus, quæ magis proprie forte *Bellaria & Tragemata* dicerentur. Porro quod ad vſum ſaccharorum & conditorum attinet, ſciendum interdum per ſe, citra aliorum medicamentorum acceſſionem, in vſum vocari. Saccharorum & conditorum vſus. Nonnunquam eis permiſcentur Antidota, quæ certis corporis partibus robur addunt, adiectis eorundem ſpeciebus, & paſtillis congruentibus: item, medicamentis aliis ſimplicibus eiuſdem facultatis, & ſerapio aliquo excipiuntur: vt e ſequentibus formulis patebit. Sic parata enim medicamenta, quum mediæ ſint conſiſtentiæ, neque fluida nimis, neque dura & ſicca, facile ægroti palatum alliciunt: conſeruis ipſis plerunque largiore humore diffluentibus, & pulueribus ſeu ſpeciebus, aut antidotis moleſta ſoliditate præditis.

C *I. ℞ Sacchari roſacei veteris, Diacotoneon ſine ſpeciebus, an. vnciam vnam & dimidiam. Diatrionſantalon, vnciam vnam. Paſtillorum e ſpodio, Terræ lemniæ, an. drachmam vnam & dimidiam. Radicis ſymphyti maioris, drachmam vnam. Biſtortæ, drachmam dimidiam. Balauſtiorum, Boli armenii, Sanguinis draconis, an. ſcrupulos duos. Serapii myrtini, quantum ad excipiendum ſatis erit.*

II. ℞ Sacchari florum betonicæ, Lauandulæ, Roſmarini, an. drachmas tres. Maioranæ, Saluiæ, Pæoniæ, an. drachmas duas & dimidiã. Antidoti diambaris, vnciam dimidiã. Acori conditi, drachmas ſeptem. Corticum myrobalanorum, cepulorum conditorum, vnciam vnam. Zingiberis conditi, drachmas tres. Specierũ dianthos, Diamoſchi dulcis. Aromatici roſacei, an. drachmam vnam. Serapii e ſtichade, quod ad excipiendum ſufficiet.

D *III. ℞ Conſeruæ cichorii, Betonicæ, Saluiæ, an. vnciam vnam. Zingiberis conditi, Radicis pimpinellæ conditæ, an. vnciam dimidiam. Specierum dialacha, Diatrionpipereon, Dianiſi, an. drachmam vnam. Serapii ex Eupatorio, quantum ad excipiendum ſatis erit.*

Ad eorum reſcriptorum exempla, infinita alia ſtrui poſſunt: quapropter ad aliorum vſum indicandum progrediemur.

De eclegmatum vſu. Cap. XII.

Græcis ἐκλείγματα, & ἐλείγματα, & ἔκλεικτα, medicamenta ſunt, quæ linguntur & lambuntur verius, quam deuorantur, ac ſi dicas *lingibilia, & retenta in ore, aut linguæ ſubdita,* paulatim liqueſcunt, tabeſcuntue. Latinis *linctus,* & *eclegmata* appellantur. ἐκλείγματα. Linctus. Noſtræ ætatis medicis Mauritanam ſectantibus medicinam, *Loch, vel Lohoc* nominantur. Eſt
E autem medicamentum ad thoracis & pulmonis vitia efficax, & ad pituitæ in thoracem effluxum educendum idoneum. Loch. Vſus eclegmatum. Porro quotidianus vſus obtinuit, vt eiuſmodi Loch inuicem commiſceantur. Quanquam interdum etiam per ſe citra reliquorum acceſſionem ſumuntur. His igitur alia quędam tum ſimplicia, tum compoſita medicamenta, pulmonis & thoracis vitiis conuenientia permiſcentur: vt eſt, *diatragacantes antidotum, diapennidion, paſtilli pectorales appellati, catapotia bechica dicta, ſuccus glycyrrhizæ, tragacantha, ſaccharũ candefactum, gummi arabicum, & id genus alia tenacia,* vt diutius in pulmone & thorace retenta, actionem ſuam exſerere poſſint. Item Conſeruæ appellatæ, antidota robotantia, cum eorundem ſpeciebus, vt e ſubiectis patebit formulis.

F *I. ℞ Ecligmatis ſani & experti, drachmas duas. E ſcilla, drachmam vnam. E pineis nucibus, Pulmone vulpis, an. drachmas duas & dimidiam. Diapenidion, Diatragacanthes, an. vnciam dimidiam. Specierum diaireos, drachmam vnam & dimi. Paſtillorum pectoralium, drachmas tres. Succi glycyrrhizæ, drachmam vnam & dimidiam. Radicũ inulæ, ſcrupulos duos. Ari, ſcrupulum vnum. Serapii e marrubio, quantum ad excipiendum ſatis eſt.*

II. ℞. Sachari violacei, Nymphææ, Roſacei, an. vnciam dimidiam. Boraginis, Cichorii, an.

drachmas tres. Diarrhodon abbatis, vnciam vnam. Eclegmatis de papauere, drachmas tres. Specierum diatrion ſantalon, drachmam vnam & dimidiam. Tragacanthes, drachmam vnam. Zulapii violacei, quantum ad excipiendum ſufficit. A

Exhibitio nis tempus.

Exhibentur quouis tempore ante & poſt cibum ſumtum, nucis auellanæ, aut fabæ quantitate. Potiſſimum autem diluculo & veſperi. Præſtat, vt pondere vnius vnciæ lambendo ſumantur. Detinentur in ore, donec ſua ſponte liqueſcant, atque adeo paulatim deſcendant, & per aſperam arteriam ad pulmonem & thoracem perueniant. Proinde quum craſſum & lentum pus, aut ſimilis pituita ex thorace aut pulmonibus educenda eſt, ecligmata liquore multo ad rem præſentem idoneo ſunt diluenda.

De zulapiorum vſu. Cap. XIII. B

Zulapium. Iulebum.

ACtuarius & alii recentiores Græci, barbara quidem voce ζυλάπιον vel ζύλαπον appellant id medicamentum, quod alii *Iulapium*, alii *Iulebum* ſiue *Iulepum* nominant. Fit autem e ſtillatitio liquore, vel rectius e ſuccis cum ſacharo coctis. Saccharũ enim ſuccos a putrefactione conſeruat.

Seplaſiariorum auaritia.

Seplaſiarii a legitima componendi Zulapiorum ratione, auaritiæ ſtimulis agitati, recedunt, *vt copioſius lib. 2 huius Operis diximus.* Nam vt horum componendorum rationem hic doceamus, nõ eſt neceſſe, quod id ipſum loco iam citato præſtiterimus.

Vſus Zulapiorum.

Ceterum in Zulapiorum vſu hodie quidam religioſe obſeruant, vt ſimplo Zulapiorum ponderi, ſtillatitiorũ liquorum quadruplum reſpondeat. Quod fit in iis Zulapiis, qui non coquuntur, de quorum cõpoſitione hic agimus. Verbi gratia, ſi Zulapiorum pondus ſit vncias tres, liquorum ſtillatitiorum eſſe debent vncias duodecim, vt e ſequenti manifeſtum fit formula, quæ C

℞. Zulapii violacei, Roſacei, an. vnciam vnam & dimidiam. Liquorum ſtillatitiorum intybi ſatiui, Oxalidis, Boraginis. an. vncias tres. Commiſceantur inuicem, ac fiat potus.

Actuarius.

Actuarius, inter Græcos non contemnendæ auctoritatis ſcriptor, ex variis ſimplicibus medicamentis Zulapia componit, non vt hodie fit, ex vino duntaxat & aqua. Ad quam vtiq; componendi rationem reſpicere videntur, qui zulapiis admiſcent ſerapia, ſtillatitios liquores, odorata, & ſpecies: vt e ſubiectis reſcriptis omnib. innoteſcet, quæ

I. ℞. Zulapii violacei, Serapii e glycyrrhiza, an. vnciam vnam. Decocti hordeacei, vncias tres. Cinamomi, vnciam vnam. Stillatitiorum liquorum, tuſſilaginis, Scabioſæ, an. vncias duas. Commixtis omnibus fiat potio, qua ad eſculenta vtatur æger. D

II. ℞. Serapii e menta, vnciam vnam. Ex eupatorio, vnciam vnam & dimidiam. Hyſſopo, vnciam dimidiam. Liquorum ſtillatitiorum origani, Menthæ, Bugloſſi, an. vncias quatuor. Cinamomi ſelecti, Caryophyllorum, an. ſcrupulos duos. Specierum aromatici roſacei, drachmam dimidiam. Diambar, ſcrupulos duos. Commiſceantur ſingula, & fiat potio.

Vſus prioris potionis in febribus eſſe poteſt, & aliis calidis morbis, vbi vini vices, quo tum abſtinendum eſt ægris, ſupplet. Alterius in frigidis, tuſſi præſertim, vſus eſſe poteſt.

De ſuccorum medicatorum vſu. Cap. XIIII.

Succi medicati.

SVccos medicatos cum Actuario ipſo vocamus eos, qui primo purgantur, & deſecantur: dein vero ſolis aut ignis calore ſic denſantur, vt longiore citra corruptionem tempore aſſeruari valeant. E

Rob.

Arabes, & noſtri temporis Medici, *Rob & Robub* appellant.

Miua.

Ex quorum etiam numero eſt is quoque, quem barbara voce *Miuam* vocant. Sic autem nominant ſuccum fructuum, eo vſque decoctum, vt ſapæ aut mellis conſiſtentiam accipiat.

Sapa. ἕψημα. σιραῖον.

Sapa vero non eſt niſi muſtum ad tertiam partem decoctum. Græcis ἕψημα & σιραῖον dicitur. Sapa calefacit, dolores mitigat, quia roſionis expers eſt, diſcutit, & concoquit. Magnam quoque ſaporis gratiam ad intinctus habet. Nutrit, & aluum lenit.

Defrutum. Carænum. Vſus.

Quod ſi vero ad dimidiam partem per decoctionem muſtum redactum fuerit, *Defrutum* Latinis nuncupatur. Vbi vero tertia deperdita, duæ partes remanſerint, *Carenum* vocatur. Succis autem medicatis ſic hodie vtuntur Medici in ſuis reſcriptis. Commiſcent illos roborantibus antidotis tum liquidis, tum ſolidis: item ſaccharis, adiectis aliquot medicamentis ſimplicibus idoneis, ſerapio aliquo exceptis, quemadmodum ſequens formula perſpicue demonſtrat, quæ F

℞. Succi medicati e ribes, Diamoron, Hydromalon, an. vnciam dimidiam. Diacotoneon ſine ſpeciebus, drachmas ſex. Sacchari roſacei veteris, vnciam vnam. Radicis ſymphyti maioris, Biſtortæ, an. drach-

A *an. drachmam dimidiam. Boli armenii, Balauſtiorum, Sanguinis draconis, an. ſcrupulũ dimidium. Paſtillorum e ſpodio, Terræ lemniæ, an. drachmam vnam.*

His quibus opus eſt, in puluerem redactis, ſingula commiſceantur: & cũ Serapio myrtino, quantum ſufficit, ad mellis conſiſtentiam coeant. Sunt qui ſuccos medicatos cum ſtillatitiis liquoribus inſtar Serapiorum, de quorum vſu ſequenti capite dicemus, permiſceanr: vt ex ſequenti paradigmate patebit, quod

℞ *Succi medicati e berberis, vnciam vnam. Hydromeli ſimplicis, Diacaryon, an. drachmas tres & dimidiam. Liquoris ſtillatitii plantaginis, Oxalidis, Fragorũ, an. vnciam vnam. Miſceantur, fiat potio.*

Vtimur autem illis perinde atque confectis & ſerapiis, tum potiſſimum, vbi ad-
B ſtrictionis nobis incumbit neceſſitas.

De ſerapiorum vſu. Cap. XV.

SErapium vocat Actuarius, compoſitionem eam, quam hodie voce alia magis vſitata *Syrupum* nominant. Sic vero appellant ſuccos vel medicamenta, cum melle vel ſaccharo, vel vtroque ſimul, donec concreuerint, & iuſtam conſiſtentiam conſequantur, decocta. Qui hodie faciunt medicinam, in breue & longum (ſic enim loquuntur) digerunt ſerapium. *Breue*, quod parum aquei in ſe humoris haber, appellant: alioque nomine commune vocant. *Longum*, id eſt, aquoſum, quod ad perfectionem non ſit coctus, & humoris aquei in ſe multum contineat, eſſe dicunt: alioque nomine *Decoctum* nuncupant. Differt itaque Serapium proprie dictum a decocto duratione, conſiſtentia & ſua-
C uitate. Serapium enim probe coctum vltra annum etiam interdũ citra corruptionem durat, & efficax exſiſtit: decoctum vero vix vltra ſeptimũ diem ſeruari poteſt quin corrumpatur. Præterea Serapium ad iuſtam ſpiſſitudinem decoquitur: decoctũ vero, quod plus aquei humoris retineat, nequaquam. Denique ſerapium plus ſacchari aut mellis quam decoctum accipit, ideoque ſuauius & guſtui gratius eſt. Porro in ſerapiis commiſcendis omnes propemodum hodie Medici hunc obſeruant morem, vt ea cum ſtillatitiis liquoribus idoneis ac conuenientibus permiſceant, ac ita potanda præbeant. Et in iis confundendis religioſe admodum obſeruant, vt ſit dupla liquorum ſtillatitiorum ad ſimplam ſerapiorum menſura, quemadmodum e ſequentibus formulis luculenter admodum apparebit. Tamen licebit interdum, ita poſtulante & ægri, & morbi natura
D plus aut minus de ſerapiis & aquis ſtillaticiis exhibere. Parum ſerapiorum, & multum ſtillatitiorum liquorum, vbi ſitis vrget & infeſtat. Plus ſerapiorum, minus ſtillatitiorum liquorum, vbi quæ in ventriculo, & aliis vicinioribus ſunt partibus, alterare conſilium eſt. Nunc paradigmata ſubiiciemus, quorum

Serapium. Breue, ſiue commune. Longum. Decoctum. Miſcendorum ſerapiorum ratio.

I. ℞. *Serapii violacei, vnciam vnam. Intybi ſatiui, vnciam dimidiam. Liquoris ſtillatitii cichorii, Intybi ſatiui latifolii, Borraginis, an. vnciam vnam. Miſceantur.*

II. ℞. *Mellis roſacei colati, Oxymelitis ſimplicis, Serapii e calamintha, an. vnciam dimidiam. Liquorum ſtillatitiorum hyſſopi, Calamintha, Fœniculi, an. vnciam vnam. Commiſceantur.*

III. ℞. *Serapii e mentha, vnciam vnam. Hydromeli compoſiti, vnciam dimidiam. Liquoris ſtillatitii abſinthii vncias duas. Menthæ, vnciam dimidiam. Miſceantur.*

E Atque hæc breuium nominatorum ſerapiorum commiſcendi ratio eſt. Quo autem pacto longa ſint conſtruenda ſerapia, ſequenti capite dilucide explicabitur. Exhibentur frequenter apperente diluculo ſerapia, antea quidem igne, aut feruente aqua, inſtar aliorum liquidorum medicamentorũ, quæ a ieiunis hauriuntur, calefacta. Nonnunquã etiam veſperi, & iam dormituris propinantur: idque potiſſimum fit, vbi ſomni conciliandi gratia ſumuntur.

Exhibitionis tempus.

De decoctis parandis. Cap. XVI.

DEcoctorum varia ſunt genera. Quædam enim ad præparandos tantum, & alterandos humores vſurpantur: quædam vero non tantum in hoc, vt præparent & alterent, ſed & vt ſimul purgent, alioſque multos effectus in diuerſis partibus corporis præ-
F ſtent, adhibentur, quæ hodie ſuo more *Magiſtralia* appellant. Sunt etiam nõnulla, quæ priuatim purgantia vocantur decocta. De quibus omnibus reſcripta ſubiiciemus ordine: modo prius, e quibus rebus decocta componantur, oſtendamus. Parantur autem decocta maxime e ſtirpium radicibus, foliis, ſurculis, fructibus, ſeminibus, corticibus & lignis. Et vſus obtinuit, vt foliorum quantitas faſciculorum manualium ſeu manipu-

Præparãtia. Alterantia. Mixta. Magiſtralia. Purgantia. Decocta vnde parantur.

Ponderum in decoctis ratio.

lotum: fructuum vero propemodum omnium, demtis paſſis vuis, & oxyphœnico, numeri: reliquorum autem, ponderis adiectione æſtimetur. Obſeruãt etiam, medicinam hodie facientes, vt plerunque e radicibus ſumãt vncias tres, e foliis faſciculos manipulates quinque, e ſeminibus drachmas quatuor, quinque aut ſex: e floribus pugillos quatuor, aut totidem manipulos. Reliquorum pondera & menſuræ Medici induſtriæ relinquuntur. Coquuntur autem hæc omnia nunc ex aqua, tum ſimplici, qualis eſt fontana & pluuia, tum medicamentoſa, qualis eſt ſtillatitius liquor, marina ſalſa, aluminoſa: nunc ex alio humore, vino verbi gratia, aceto, ſero, vel quouis alio, vt in hunc ſcilicet A

Aquarum & liquorũ menſura.

medicamenta vires ſuas deponant. Aquarum autem & liquorum, in quibus prædicta coquuntur, menſura, raro duas libras, vel ſummum tres excedat: quod maior eius quantitas non ſolum prædictorum vim & efficaciam frangat, & obtundat, imo etiam cauſſa ſit, vt antequam tota ab ægrotante hauriatur & abſumatur, corruptionem induat. Poſtquam decocta ſunt hac ponderum & menſurarum ratione medicamenta, exprimuntur, & mox ceu inutilia abiiciuntur. Exprimuntur autem horum quędam valenter, alia leniter, pro rerum coctarum & humoris, in quo incocta ſunt, natura, & vario Medici ſcopo. Cuilibet quoque libræ aquæ & liquoris, ne id ſilentio tranſeamus, ſacchari aut mellis libra dimidia, vt plurimum, adiicitur. Quod ſi etiam decoctum quibuſdam odoramentis, vt ſuauius fiat, cõdire voluerimus, cuiuis libræ decocti drachmas duas odoramentorum permiſcebimus. Nũc ea, quę diximus, aliquot paradigmatis declarabimus, orſi ab eo quod flauam alterat bilem. Hoc vero B

Decoctum frigidum.

I. ℞. *Florum violarum, Roſarum, Cichorii, Nymphææ, an. Manipulum vnum. Foliorum intybi ſatiui latifolii, anguſtifolii, an. Manipulum vnum & dimidium, Lactucæ, Portulacæ, an. Manipulum vnum. Vuarum paſſarum, exemtis acinis, vnciam vnam. Prunorum damaſcenorum, numero vndecim. Zizyphorum, numero nouem. Oxyphœnicon, vnciam vnam. Seminum intybi ſatiui vtriuſque, an. drachmam vnam & dimidiam. Malonum, Cucurbitæ, an. drachmas duas. Portulacæ, drachmam vnam. Radicis cichorii, vnciam dimidiam. Glycyrrhizæ, vnciam vnam & dimidiam. Cinamomi ſelecti, drachmam vnam & dimidiam. Coquantur ſingula in tribus aquæ fontanæ libris, donec dimidium abſumatur. Dein colo transfuſis, iuri decocti, ſaccharo adiecto, dulcedo ac ſuauitas concilietur, idemq; albo oui purificetur: addanturq; Serapii ex intybo ſatiuo, unciæ tres. Zulapii violacei, vncia vna & dimidia.* Fiat potio. C

I. Quod ad pituitæ, aliorumque craſſorũ ac lentorum humorum præparationem atque extenuationem prodeſt D

℞. *Radicum apii, Acori veri, Iridis, Inulæ, an. vnciam vnam. Seminum petroſelini, Dauci, Aniſi, Ruſci, an. ℥ ij. Fœniculi. ℥ j. Chamameli, Adianti, Origani, Hyſſopi, an. Manipulum j. Menthæ, abſinthii, an. Manipulum dimidium. Caſiæ ligneæ ʒ j. Cinamomi ʒ ij. Iunci adorati drach. dimid. Florum meliſſophylli, Sambuci, Scabioſæ, an. Manipulum vnum. Coquantur in aqua libris duabus ad tertias, deinde colo transfundantur, & ſacchari adiectione eius decocti dulce reddatur, purificeturque: & additis ſerapiorum e marrubio & hyſſopo, an. vnciis duabus fiat potio.*

III. Ad melancholici humoris præparationem, ac eiuſdem faciliorẽ eductionem, valet quod ſequitur: &

℞. *Florum Boraginis, Violarum, Echii, Meliſſophylli, an. Manipulum vnum. Vuarum paſſarum, exemtis vinaceis, vnciam vnam. Fumariæ, Aſpleni, Intybi ſatiui vtriuſque, an. Manipulum vnum & dimidium. Corticum radicum capparis, Tamaricis, an. ℥ iij. Radicum fœniculi, Petroſelini, Iridis, an. vnciam vnam. Glycyrrhizæ, vnciam vnam & dimidiam: Polypodii, drachmas ſex. Thymi corymborum, Epithymi, an. drachmam dimidiam.* E

Coquantur ſingula in tribus libris aquæ fontanæ, donec tertia pars abſumta fuerit. Dein colentur, & adiecto ſaccharo ius decocti dulce reddatur, alboque oui purificetur. Addantur poſtea *ſerapii e fumaria, ex epithymo, e buglaſſo, an. vncia dua.* Fiatque potio.

Decoctum magiſtrale vulgo nominatum.

IV. Quod ſi decoctum, vt hodie vocant, Magiſtrale, hoc eſt, quod ſimul præparat, purgat, & alias commoditates in diuerſis corporis partibus affert, conſtruere animus eſt: ad illius quod ſequitur, reſcripti exemplum facias oportet. Hoc F

℞. *Radicum iridis, Fœniculi, Petroſelini, Aſparagi, Inulæ, Acori veri, an. vnciam dimidiam. Glycyrrhizæ repurgatæ, vnciam vnam. Rhei pontici, drachmam vnam & dimidiam. Seminum ruſci, Aniſi, Fœniculi, Nigellæ, Dauci, an. drachmas duas. Vrticæ veræ, drachmam vnam.*

Herbarum

A *Herbarum, Hyſſopi, Origani, Pulegii, Betonicæ, Serpilli, Chamameli, Saluia, Marrubii, an. Manipulum vnum. Stichadis, Maiorana, Adianti, Tuſſilaginis, Eupatorii, Caſſutha, Abſinthii pontici, Mentha, an Manipulum dimidium. Prunorum damaſcenorum, numero nouem. Tamar indorum, vnciam vnam. Palmularum pinguium, numero ſeptem. Myxariorum, numero ſex. Ziziphorum, numero quinque. Ficuum pinguium, numero nouem. Folliculorum ſena, drachmas ſex. Corticum myrobalanorum citrinorum, Indorum, an. vnciam dimidiam. Agarici boni, drachmas tres. Rhabarbari ſelecti, drachmam vnam & dimidiam. Spica, grana ſex. Zingiberis, drachmam dimidiam. Cinnamomi, Cubebarum, an. drachmam vnam. Thymi, Epithymi, an. drachmas duas & dimidiam. Florum boraginis, Echii, Violarum, an. Manipulum vnum.*

Coquantur omnia in aqua iuſtæ quantitatis ad tertias, & per noctem in decocto B ſimul perſtent. Poſtea expreſſis, & colo transfuſis, dulcedo cum ſaccharo ſufficienti cōcilietur. Deiode adiiciaotur *ſerapii e ſtichade, vnciam dimidiam. Serapii e glycyrrhiza, & ex hyſſopo, an vncias duas.* Fiat potio. Huius decocti exemplum nō ideo produximus, quod Medicis imitandum eſſe putemus. Fieri enim vix poteſt, vt eodem tempore humores præparentur, taotum abeſt, vt illos ſimul coocoquantur (quod tamen illi ſibi certo perſuadent) & educantur. Accedit, quod io iis variis miſcellis, noo raro vnum alterius actionem impediat. Hinc perſpicuum euadit, errare eos plurimum, qui io prædictum modum immenſum ſimplicium & compoſitorum medicameotorum numerum coaceruant. Quanquam præclare ſe interim rem geſſiſſe cenſent, & non pœoitendam laudem ex magiſtralis decocti compoſitiooe, ſi diis placet, ſe conſecotos eſſe ſibi per-C ſuadent.

Magiſtralium decoctorum cōpoſitio improbatur.

Ceterum omnium iam dictorum decoctorum iura per colum tranſmiſſa, vtpote iam medicamentoſa, ſerapiorom inſtar, appetente diluculo, pondere trium, quatuor, plurium aut pauciorum vnciarum, pro morbi aut ægrotantis ratione, aſſumuotur. Interdum etiam veſperi, præſertim vbi frequentem exhibitionem ægrotaoti oullam afferre moleſtiam, aut eaodem morbum ipſum requirere compertum habemus. Atque hacteous alteraotium & præparantium decoctorum formulas produximus. Reliqua adhuc ſunt, præter iam commemorata decocta purgantia, de quibus iam dicemus. Noo multum a prioribus variant purgantia vocata decocta, oiſi quod io iis componeodis diligenter ad pondus purgaotium medicamentorum eſt reſpiciendum: nec quæ D illorom vim infrænaot, ac vehemeotiam remittuot & obtondunt, ſunt omitteoda: ſed ex formulis, quæ ſequuntur, eorundem componendi ratio facilime conſtabit.

Tempus & modus aſſumendorum decoctorū.

Decocta purgantia.

I. ℞. Hermodactylorum, Turpeti, an. drachmam vnam. Polypodii, Folliculorum ſena, an. drachmas duas. Macis, Maſtiches, an. ſcrupulum vnum. Cinamomi, Seminis dauci, an. ſcrupulum dimidium.

Conciſa minutatim coquantur in libra vna & dimidia aquæ, taotiſper dum tertia pars abſumatur. Poſtea colo transfundantur, & fiat potio. De hoc purgatorio decocto diluculo dantur voa vice vnciæ tres.

Modus exhibendi.

II. ℞. Florum roſarum, Violarum, Echii, Boraginis, an Manipulum vnum. Prunorum damaſcenorum numero vndecim. Oxyphœnicon, Paſſularum, an. vnciam vnam. Fumaria, Centaurii E *minoris, an. Manipulum vnum & dimidium. Polypodii, Sena, an. drachmas ſex. Corticum myrobalanorum flauorum, Caruleorum, an. vnciam dimidiam. Agarici optimi, drachmas tres & dimidiam. Rhei barbari ſelecti, drachmam vnam & dimidiam. Spica, Zingiberis, an. drachmam dimidiam.*

Coquantur in aqua ſufficienti, quoad dimidium abſumatur. Poſtea colo tranſmittaotur, & ſacchari adiectione illis dulcedo concilietur: tandem, in iure decocti diluantur *manna ſelectiſſima vncia dua: atque cum roſis, ſantalis, & ligno aloes, an. ſcrupulo vno condiantur*, fiatque potio.

Exſtant etiam aliquot exempla decoctorum purgantium apud Meſuen, vt pluribus reſcriptis non ſit opus.

F

De puluerum vſu. Cap. XVII.

Medicamentis in puluerem redactis, quæ Græcis ξηρία καὶ καταπάσματα, ab inſpergendo, vocātur, hodie varie tum Chirurgi, tum Medici vtuntur. Primum enim Chirurgi pulueres habent, quæ caua vlcera implent, excreſcentia exedunt, ſordida repur-

Pulueres confortantes.

gant, cruenta reprimunt, diſtantia glutinant. Cuti aſperguntur qui detergent, ſordes A
exterunt, nitorem conciliant. Alii etiam extenuant, & diſcutiunt, quales ſunt, qui ex acriore materia conſtant. Medici autem pulueres, quos ad Confectionum nominatarum, aliorumque medicamentorum vſus paratos in vitrei vaſis, aut coriaceis ſacculis reponunt ad roborandas corporis partes principes, nimirum cerebrum, ventriculum, vſurpant. Quorum compoſitio etiam ex Antidotorum ſpeciebus, aliiſq; odoratis medicamentis ſimplicibus in leuorem redactis, adiecto etiam ſaccharo cõſtat, appellantq; vulgo *Trageas* confortantes, Nicolaus *Drangeas* nominat. Vtraque autem vox a Græca voce τραγήματος deflexa eſſe apparet. Sic vero illi bellaria & ſecundas menſas vocant. In quorum certe numero & ea, de quibus hoc loco agimus, medicamenta merito recenſentur, vt quæ in hodiernum diem a nonnullis in ſecundis menſis apponantur. Latinis, B
non puto inepte, *Trituræ* nuncupantur. Ad quod quidem nomen velut alludentes Germani noſtri, ſua lingua Trizenet nominant. Nunc vno & idem altero puluerum roborantium exemplo, quo pacto componantur, oſtendemus.

Tragea.
Drangea.
τραγήματα.
Trituræ.

Calefaciens.

I. ℞. Specierum diambar, Aromatici roſati, Diagalangæ, an. ſcrupulos duos. Diamoſchi dulcis, Diacinamomi, an. drachmam dimidiam. Cinamomi ſelecti, drachmas duas. Macis, Nucis moſchatæ, Caryophyllorum, Piperis longi, an. drachmam vnam & dimidiam. Radicis calami odorati officinarum, Pæoniæ, an. drachmam dimidiam. Sacchari candidiſſimi, libram dimidiam. Commiſceantur ſingula, & fingatur Drangæa. C

Refrigerans.

II. ℞. Specierum diarrhodon abbatis, Diatrionſantalon, an. drachmam vnam & dimidiam. Seminum intybi ſatiui vtriuſque, an. drachmam vnam. Seminum melonum, Citruli, Cucurbitæ, an. drachmam vnam & dimidiam. Roſarum rubearum, drachmam vnam. Santalorum omnium, an. ſcrupulos duos. Sacchari, vncias ſex, fiat tritura.

Exhibitionis modus.
Pulueres purgatorii.
Pondera purgantiũ.

De iam dictis roborantibus pulueribus exhibeto mane ieiunis drachmam vnam, aut duas, ſuper pane toſto, in vino optimo macerato. Veſperi eodem plane modo ac pondere, iterum præbentur. Porro purgatorii pulueres, ſiue purgatoriæ trituræ, fiunt ex medicamentis ſimplicibus purgantibus, vel compoſitorum ſpeciebus, adiectis ſemper iis, quæ vehementiam & malitiam purgantium remittunt, & ſaccharo, quo omnia excipiuntur. Pondera vero ſimplicium medicamentorum purgantium, quæ cognitu D
in primis ad hos ſtruendos pulueres neceſſaria ſunt, e libro primo huius Operis petenda ſunt. Reliquum igitur iam eſt, vt exemplis vno & item altero, cõponendi rationem horum puluerum demonſtremus.

I. ℞. Rhabarbari ſelecti, drachmas duas. Spicæ, Maſtiches, an. grana ſex. Sacchari, ſcrupulos duos. Mixtis omnibus, formetur puluis purgatorius.

II. ℞. Turpeti optimi & candidi, drachmam vnam. Maſtiches, Cinamomi, an. ſcrupulum dimidium. Sacchari, ſcrupulum dimidium. Tritis omnibus & commixtis, fiat puluis purgatorius.

Exhibendi modus.

Dantur ex vino, iuſculo, aut alio liquore conueniente, ieiunis, & diluculo appetente. E

De paſtillorum vſu. Cap. XVIII.

Paſtillus.
Vtẽdi ratio.

PAſtillum Latini nominant, quem Græci τροχίσκον, & κυκλίσκον, & ἀρτίσκον: quod paruum panem exprimat, & diminutiua formula τροχισκίον, κυκλισκίον, appellant. Eſt autem τροχίσκος, ſiue paſtillus, medicamentum quoduis planum, in rotulæ, orbiculi, paſtilliue formam redactum, adeoque figura ſemini lupini perſimile. Hac vero forma conſtituuntur, vt medicamenta in pulueres redacta diutius conſeruentur: ſiquidem alias vis eorundem exhalaret, aut tota diſſiparetur. Qui hodie medicinam faciunt, interdum ſolis paſtillis tritis ex aqua, vino, aut alio conuenienti liquore vtuntur. In congruentib. itaque liquoribus ſoluti, vel ebibuntur, vel admouentur. Nonnunquam vero *Antidotis magnis, & roborantibus, item ſuccis medicatis, ſaccharis, catapotiis, clyſteribus, vnguentis, aliiſque compoſitis medicamentis* permiſcentur. Exempla ſingulorum non eſt cur hoc loco proferamus, quod ſuis in locis eadem poſita habeant ſtudioſi. Ex illis igitur petant, ſi quid illorum deſiderant. Nos vnum duntaxat exemplum, quo catapotiis paſtillos miſceri demonſtrabimus, oculis ſtudioſorum ſubiiciemus: quod eſt huiuſmodi. F

Menſes euocans.

℞. Catapo-

A *℞ Catapotiorum fœtidorum, e benedicta laxatiua, an. drach. dimidiam. Paſtilli e myrrha* ℈ j.

Cum liquore ſtillatitio artemiſiæ, quod ſatis eſt, formentur catapotia, numero tredecim. Huius medicamenti in eliciendis menſibus vſus eſſe poterit. Ceterum non raro paſtillis medicamenta alia ſimplicia, eiuſdem cum iis facultatis miſcentur: quæ omnia redacta in puluerem, cum liquore aliquo conuenienti exhibentur: vt e ſequenti reſcripto patet, quod

Adſtringens

℞ Paſtillorum e ſpodio, ʒ ij. *Paſtillorũ e ſuccino, e terra lemnia, an.* ʒ j. *& dimidiam. Radicis ſymphyti maioris, Biſtortæ, Boli armenii, Bil uſtorum, Lapidis hæmatitis, Corallii albi, an.* ℈ j.

Tuſa & cribrata commiſcentur, ſeque dulus.

B Paſtillorum qui citra aliorum medicamentorum, tum ſimplicium, tum compoſitorum commiſtionem aſſumuntur, pondus, vt plurimum, drachmæ vnius pondus, attamen drachmam vnam cum dimidia non excedat: idque ſi opium non acceperint. Nam horum parcior eſſe debet modus: Intra ſcrupulum igitur, aut ſemidrachmam conſiſtunt. Quod ſi vero horum compoſitionem opium ingrediatur, ſcrupuli vnius, aut ſemidrachmæ pondere dantur. Reliquorũ pondera ex iis, quæ ipſis permixta ſunt, medicamentis æſtimari debent: quod cuiuis, ex iis, quæ hactenus diximus, facilimum erit. Paſtillorum pondus.

De glandibus. CAP. XIX.

QVod Græci βάλανον, Latini *glandem*: hoc barbari huius temporis Medici, haud dubie a ſubiiciendo, aut ſupponendo, *Suppoſitorium* nominant. Frequenter autem neceſ- βάλανος. Glans Suppoſitorium.
C ſitas ipſa poſtulat, vt glandes ſubiiciamus: nempe vbi ægri propter imbecillitatem clyſteris iniectionem non tolerant, & vbi ab aridis excremẽtis rectum inteſtinum obſtruitur. Nonnunquam etiam, quod iniectio clyſterum nõ ſit neceſſaria. Glandium autem vſus in ardentibus maxime febribus, & in ſoporiferis capitis morbis probatur: item ad educenda, quæ per clyſterem iniecta non redduntur. Sunt autem triplices genere glandes. Quædam enim leues, & multis, quibus aluus ſemper fere adſtricta eſt, ſuaque ſponte nihil reddit, in quotidiano vſu familiares. Hæ ex betæ aut braſſicæ radice ad digiti indicis lõgitudinem ac craſſitudinem redacta, prius tamen cortice extimo detracto melle peruncta, ſuillo adipe ſale conſperſo, ficu inuerſa, butyro, adiecto ſale, & id genus aliis parantur. Cur ſubiiciendæ glandes. Vſum glandium. Glandiũ differentia. Leues.
Quædam vero mediocres: vt ſunt, quæ ex oui vitello, croco, additis melle &
D ſale componuntur. Item quæ ex melle duntaxat cocto & ſale conſtruuntur, quas officinæ Medicorum *Communes* appellant. Nonnullæ vero ſunt vehementiores: quales ſunt quæ ſcammoniam, colocynthidem, euphorbium, fel tauri, & id genus alia recipiunt. Ceterum quum omnis propemodum generis glandibus mel accedat, ſciendũ quidem erit, illud ſic glandibus eſſe cõmiſcendum, vt pondere ſuo ſpecib. reſpõdeat. Obſeruant autem hodie, vt fere drachmæ vni ſpecierum & ſalis, vncia vna mellis adiiciatur. In vehementiſſimis tamẽ glandibus ſatis eſt, vt drachma vna aut drachma vna & dimidia ad miſceatur e ſpeciebus. In conſtruendis vero glandib. ſpecies admouendæ non ſunt, niſi vbi mel ſatis concretum fuerit: quod alias vis earundẽ ignis vehementia diſſipetur. Species autem, quæ glandium compoſitioni addũtur, aut aluum deiiciendi aut flatus diſcu- Mediocres. Communes. Vehementiores. Mellis ad ſpecies & ſalem proportio.
E tiendi, aut ſtupefaciendi facultatem obtinẽt: quod ex ſubiectis formulis clarius euadet.

Deiiciens aluum.

I. *℞ Mellis cocti & concreti, vncias duas. Pulueris euphorbii, ſcrupulum dimidium. Colocynthidis, grana quatuor. Ellebori nigri, grana duo. Salis vulgaris, drachmam vnam.* Commixtis omnibus, fingantur glandes ad formam digiti indicis.

II *℞ Mellis crudi, vnciam vnam. Specierum hiera picra,* ʒ j. *Salis foſſilis, drachmam dimidiam.*

Decoquatur mel, donec craſſitudinem iuſtam accipiat: deinde addantur ſpecies & ſal, formenturque glandes.

Diſcutiens flatus.

III. *℞ Seminum aniſi, Cumini, Fœniculi, ana ſcrupulum vnum. Carei, ſcrupulos duos. Dauci,*
F *ſcrupulum dimidium. Colocynthidis ſcrupulum vnum. Salis vulgaris, drachmam vnam.*

Tundantur ſingula, cribroque ſecernantur, & cum mellis concreti vncia vna & dimidia coeant, digeranturque in glandes.

Stupefaciens.

IV. *℞ Opii, ſcrupulum vnum. Croci, Caſtorii, ana ſcrupulum dimidium.*

Tuſa & cribrata cum melle cocto, aut cera, & oleo nymphææ in vnum coëant: for- A
menturque glandes, quibus filum appenſum ſit, vt pro arbitrio extrahi poſſint.

Quum glandes ſubiiciuntur, prius oleo, butyro, aut alia pinguitudine illinendæ e-
runt. Sic enim minori moleſtia in anum intruduntur.

De Clyſteribus. CAP. XX.

κλυστήρ. ἔνεμα. KΛυστήρ, Latinis idem, quod *lauamen* ſiue *ablutio* denotat. Vox autẽ a verbo κλύζειν, quod
abluere & *lauare* ſignificat, orta eſt. Alio nomine Græcis ἔνεμα, dicitur, quæ quidem
vox Latinis *iniectionem* ſonat: ab ἐνίημι, quod iiſdem iniicio ſignificat. Medici huius tem-
Quæ clyſterum cõponendi ratio. poris clyſteris & enematis vocibus Græcis, potius quam Latinis vtuntur. Quanquam
autem varia ſunt enematum genera, ſeptem nimirum, emollientia, purgantia, abſter-
gentia, glutinantia, adſtringentia, dolorem ſedantia, & nutrientia, tamen ad omnium B
Liquores. compoſitionem, quatuor potiſſimum rebus opus erit. Primum liquore, aut iuſculo ali-
quo, carnium (verbi gratia) elixarum, piſorum, cicerum, pulli gallinacei, capi, aut deco-
cti, colo transfuſi, quod ſubinde pro morbi diuerſitate variati ſolet. Nunc enim ex iis,
quæ abſtergendi, aut obſtructiones tollendi, aut adſtringendi, aut glutinandi faculta-
Purgantia. tem obtinent, paratur. *Dein*, ad clyſteris compoſitionem medicamenta interdum pur-
gantia requiruntur: quæ ſi ad ea, quæ per os ſumuntur, conferas, duplum plane pondus
Olea. habebunt. *Tertio* loco olea & pinguitudines adſint in enematum compoſitione opor-
Sales. tet, quæ itidem pro morbi diuerſitate variantur. *Quarto*, ſalis genera, quæ in hoc potiſſi-
mum adiiciuntur, vt excretricem excitent ac prorritent facultatem: ne ſcilicet, quæ in-
iecta ſunt, diutius quam par ſit, in vẽtre morata, penitus retineantur: id quod ægrotan- C
tib. non raro noxæ non contemnendę occaſionem præbet. Præterea, tũ quæ iam com-
memorauimus, interdum etiam mel, præſertim quod colo transfuſum fuerit, aut ſac-
charum, aut vitelli ouorum, aut butyrum, aliaq; eius generis, prout morbus poſtulat, ad-
Pondera eorũ quæ clyſteres componunt. iiciuntur. Singula tamen eorum, quæ iam ordine recenſuimus, certa quadam ponde-
rum ratione permiſcentur. Nempe iuris decocti, aut liquoris libra magna ex parte vna,
aut pro corporis cõſtitutione & ætate plus minuſue. Medicamentorũ ſimplicium (*ver-
bi gratia*) radicũ vnciæ tres. Herbarum manipulos quatuor. Seminum drachmas quinq;.
Fructuum paria decem. Florum pugilli, quatuor vt c. 10. de decoctis etiam indicatum
eſt. Purgantium autem medicamentorum pondus, vt comprehenſum eſt, fere gemi-
num, ad ea, quę ore ſumuntur, & deuorãtur exſiſtit. Oleorum, vt plurimum, vnciæ tres. D
Pinguedinum, mellis, butyri, ſacchari, vncia vna, aut dimidia. Vitelli ouorum maxima
ex parte, duo aut tres. Salis communis, drachma vna & dimidia, plus minuſue, prout res
ipſa exigit. In componendis tamen variis clyſteribus ad tabulas paulo ante dictorũ me-
dicamentorum, quas primo lib. huius Operis *ca. 49. & ſequentibus*, reperient ſtudioſi, re-
Clyſterũ differẽtiæ duæ. currendum erit. Ex iam commemoratis rebus duplici differentia diſtantes clyſteres
componi poſſunt. Leues, quorum in febribus, debilibus, & iis, qui ex longo morbo re-
Leues. naleſcunt, item inteſtinorum mordicationibus, torminibus, & ſenio extremo confe-
Vehemẽtes. ctis, in quibus ſtercus induruit, vtimur. Vehementioribus autem, & acribus, in coxen-
dicum doloribus, lethargicis, attonitis, & id genus aliis frigidis ac torpidis morbis, at-
que in iis etiam, qui exitiale venenum hauſerunt, vt fuſius libr. 3. cap. 168. Aetius docet. E
Quæ certe ſingula ex ſubiiciendis formulis clariſſime patebunt.

Leniens.

I. *℞. Iuſculi capi libram vnam. Mellis colo transfuſi, vnciam vnam. Vitellos oui, numero qua-
tuor. Olei ex oliuis maturis expreſſi, vncias tres.* Commiſceantur ſingula, fiatque clyſter.

Emolliens.

II. *℞. Maluæ, Altheæ, Atriplicis, Mercurialis, Acanthi, an. manipulum vnum. Seminis lini,
Fœnograci, an. drachmas duas.* Coquantur ad tertias, & colo diffundantur, accipianturque
*Iuris decocti, lib. vnam. Medullæ caſiæ fiſtularis, vnciam vnã. Hiera picra, vnciam dimidiam.
Mellis roſacei colo transfuſi, drach. tres & dimidiam. Olei communis, vncias. tres. Salis vulgaris,
drachmam vnam & dimidiam.* Commiſtis omnibus fiat enema. F

Adſtringens.

III. *℞. Plantaginis, Equiſeti, Polygoni, Ophioglossi, Altheæ, an. manipulum vnum. Solidaginis
ſaracenicæ, Mediæ, Bellis minoris ſylueſtris, Sanicula, Pedis leonis, an. manipulum vnum & dimidiũ.
Roſarum ruberarum, manipulũ vnum. Oryzæ toſtæ, vnciam vnam. Gallarum, Rhois obſoniorum, an.
drach.*

A *drachmam vnam & dimidiam. Balauſtiorum, drachmam vnam. Seminis plantaginis, drachmam dimidiam. Myrthi, ʒ j. & dimidiam. Acaciæ. Hypociſtidis, an. ʒ j. Radicum ſymphyti maioris, ʒ ij. Biſtortæ, Tormentillæ, an. ʒ ij. & dimidiam.* Coquantur ad tertias, & colo transfundantur: &

℞ Iuris decocti, vncias quatuordecim. Succi plantaginis, ℥ dimidiam. Paſtillorum e ſpodio, Terræ lemniæ, an. ʒ j. Boli armeni, Sanguinis draconis, Aloes elotæ, ana ℈ ij. Seui caprini ℥ j. Oleorum myrtini, Roſacei, Cotoneorum, an. ℥ j. Commiſtis omnibus fiat clyſter.

Abſtergens.

IV. ℞ Iuris hordei decocti, libram vnam. Mellis roſacei, ℥ j. Sacchari rubei, ʒ vj. Vitellorum ouorum, numero duos. Olei irini, ℥ ij. Permixtis omnibus, formetur clyſter.

Validus fortiſue.

B *V. ℞ Betonicæ, Saluiæ, Maioranæ, an. manipulum vnũ. Serpylli, Calaminthæ, Hyſſopi, ana manipulum vnum. Rutæ, Centaurii minoris, Stichadis, an. manipulum dimidium. Radicum polypodii, ℥ dimidiam. Agarici optimi, ʒ iij. Pulpæ colocynthidis, ʒ j.* Coquantur ad tertias.

℞ Iuris decocti, ℥ xv. Hieræpicræ. Benedictæ laxatiuæ, an. ℥ dimidiam. Antidoti Indi, Diaphænicon, an. ʒ ij. & dimidiam. Mellis roſacei colatransfuſi, ℥ j. Oleorum, Laurini, Rutacei, an. ℥ j. & dimidiam. Salis foſſilis ſaxei ʒ j. & dimidiam. Commixtis omnibus fiat enema.

Nutriens.

E decocto pulli, capi, lacte recens mulcto, e cremore ptiſanæ, in quibus oua ſorbilia ſeu tremula diſſoluuntur. Neque mel quod detergat, neq; ſal, qui ad excretionem irritat, neq; oleum, quod lubricet, aluum adiiciendum.

C Pluribus exemplis opus eſſe minime arbitror, quod illa, ſi qui complura deſiderent, e noſtris de medendi ratione libris peti poſſint. Iniiciendi clyſteres tempus nullum eſt certum aut conſtitutum, modo duabus aut tribus horis, aut longius a cibis ſumtis adhibeantur. Detinendi etiam tempus non vnum idemque eſt in omnibus clyſteribus, ſed pro eorundem diuerſitate variatur. Quibus enim abluendi & exſtergendi vis ineſt, hi ſupra horæ dimidiam partem in corpore haud retineantur. Dolores mitigantes, & tormina placantes, longiori tempore, extra ſcilicet vnius horæ ſpatium, detineri debent. Omnium longiſſimo, quibus glutinandi facultas ineſt, vt ſunt, qui in dyſenteria iniiciuntur. Qui purgandi facultatem habent, ſua ſponte, magna ex parte, erumpunt. Quod ſi diutius, quam par ſit, in corpore cunctantur, glandem ſupponere conuenit, vt ſcilicet D excretoria facultas excitata, noxia tandem cum medicamentis expellat. Tempus iniiciendi clyſteres. Detinendi.

De Collyriis. CAP. XXI.

COllyria Latinis medicamenta vocantur, quæ oculis induntur ac inſtillantur. Græcis κολλύρια nominantur. Duum autem ſunt generum. Quędam enim liquida ſunt: & hæc priuatim hodie ab iis, qui medicinam faciũt, *Collyria* appellantur. Quædam vero arida, q̃ hodie Barbara voce *Sieff* iiſdem vocantur. Gręci priora ὑγροκολλύρια posteriora ξηροκολλύρια nuncupant. Atque hæc quidem pyramidis fere formam accipiunt, & arida inſufflantur. Pauca eius generis hodie in officinis parata inueniuntur. Ceterum materia collyriorũ, e qua componuntur, varia eſt. Nam ſucci, liquores, ſemina, fructus, plantarum partes & metallica, iis inſeruntur, quæ pro affectuum magnitudine variantur. VtiE mur enim iis in oculorum diuerſis morbis, vlceribus, vulneribus, fiſtulis, ſuffuſionibus, & id genus aliis. Hinc eſt, quod interdum iis adiiciamus ea, quibus exſtergendi facultas ineſt: nunc, quibus acris: iam vero adſtringentia, aliquãdo etiam diſcutientia permiſcemus, quorum omnium copiam ſuppeditat Galenus *lib. 4. de compoſitione medicamentorum localium, cap. 4.* & Paulus *in 7. cap. 16.* Porro collyria, quibus reprimendi aut ſedandi dolorẽ ineſt vis in liquore aliquo ſtillatitio cõuenienti diluuntur, atq; adeo oculis inſtillant, aut linamenti ſpecie admouentur. Quæ vero vrendi vim obtinent, hæc vnguentis, pinguedinibus, oleiſq; admixta adhibentur. Si qua collyria arida in officinis ad vſum retinentur, hæc trita, & in cote leuigata, inq; tenuiſſimum pollinem redacta, aliquo ſtillatitio liquore diſſoluta inſtillantur. Vltra vero vnam aut alteram guttam oculis inſtillare F haud oportet. Sed e formulis, quæ diximus, clariora euadent. Collyria. Genera. Liquida. Arida. Sieff. Materia collyriorum. Vſus.

Reprimens.

I. ℞ Collyrii albi aridi, in cote leuigati, ʒ ij. Stillatitii liquoris roſacei, Plantaginis, an. vnciam vnam & dimidiam. Commixtis omnibus, fingatur Collyrium liquidum.

II. ℞ Stillatitii, liquoris, Plantaginis, Roſarum, Polygoni, an. ℥ j. Collyrii e glaucio drach. vnam

Raſis, drachmam dimidiam. Ceruſſæ elota, Boli armeni, ana ſcrupulum vnum. Opii, grana tria, Croci, grana duo. Commixtis inter ſe omnibus, formetur collyrium liquidum. A

Dolorem ſedans.

III. ℞ Ceruſſæ decies in ſtillatitio roſarum liquore elota, drachmam vnam. Sarcocollæ, ſcrupulos duos. Amyli, Tragacanthæ, ana ſcrupulum vnum. Opii grana quatuor. Omnia leuigata, & ſucco fœnigræci excepta in collyria digerantur arida.

Conſtringens.

IV. ℞ Collyrii e glaucio, drachmas ſex. Aloes, Acaciæ, ana drachmam vnam. Licii, Boli armeni, ana ſcrupulum vnum. Gummi arabici, drachmam vnam & dimidiam. Tritis omnib. ac cydoniorum ſucco commixtis, informentur collyria.

Diſcutiens. B

V. ℞ Liquoris ſtillatitii roſarũ, Fœniculi, Chelidonii maioris, Euphragia, an. vnciam vnam. Vini optimi vnciam vnam & dimidiam. Aloes, drachmam vnam. Pompholygis lota, drachmam vnam & dimidiam. Sagapeni, drachmam vnam. Sacchari vnciam dimidiam. Commixtis omnibus, fiat collyrium liquidum.

VI. ℞ Collyrii viridis, drachmas duas. Auripigmenti, Mercurii ſublimati, an. grana tria. Vnguenti ægyptiaci, vnciam dimidiam. Dialthea, vnciam vnam. Permixtis omnibus fiat vnguentum.

De Gargarizatu. Cap. XXII.

Gargariſmi compoſitio. GArgarizatus variis componitur modis. Iam enim ex ſtillatitiis ſtirpium liquoribus, nunc vero ex iure decoctorum. His vero pro diuerſitate affectus Diamoron, ſucci medicati e ribes, & ex Berberi diacaryon, mel roſaceum, ſerapia, hiera picra, & id genus alia permiſcentur. Priora quatuor tum maxime adiiciũtur, quum reprimendi indicatio adeſt. Mel roſaceum, quum extergendi, aut diſcutiendi. Hiera picra, vbi e capite & eius partibus aliquid elicere ſtudemus. Ceterum nullum in componendis gargariſmis, certum & præſcriptum pondus obſeruatur. Quanquam non deſunt, qui religioſe contendunt liquorum pondus ſimplo Antidotorum, ſuccorum medicatorum, & ſerapiorum debere reſpondere. Vt ſi verbi gratia, ſerapiorum, & antidotorum, item ſuccorum medicatorum ſint vnciæ duæ, liquorum admiſcent vncias ſex. Verum in gargariſmis componendis hac ſuperſtitioſa obſeruatione non eſt opus. Nos reſcriptorum quorundam exempla ſubiiciemus. Quorum C

Pondus.

I. ℞ Liquoris ſtillatitii roſarum, Plantaginis, an. vnciam vnam & dimidiam. Oxalidis, Lactucæ, Fragariæ, an. vnciam vnam. Prunellæ, vnciam vnã & dimidiam Salani, vnciam vnam. Nymphææ, vnciam dimidiam. Diamoron, drachmas ſeptem. Succi medicati e ribes, Ex berberi, an. drachmas ſex. Serapii e papauere, vnciam dimidiam. Succi fragorum, vncias tres. Aceti optimi, vnciam dimidiam. Permixtis omnibus, informetur gargarizatus. D

II. ℞ Plantaginis, Prunellæ, Fragariæ, Polygoni, Oxalidis, Saluiæ, an. manipulum vnum. Roſarum rubearum, manipulum dimidium. Gallarum, Calyculorum glandium, an. vnciam vnam. Rhois, obſoniarum, Balauſtiorum, an. drachmam vnam & dimidiam. Radicis ſymphyti maioris, vnciam dimidiam. Coquantur in aqua fontana iuſtæ quantitatis ad tertias, dein colo transfundantur, & iuri decocti adiiciantur.

Diacaryon, Diamoron, Serapii myrtini, an. vnciam vnã & dimidiam. Aluminis liquidi drachmam vnam. Bulliant denuo, fiatq; gargarizatus. E

III. ℞ Maioranæ, Origani, Serpylli, Betonicæ, Saluiæ, an. manipulum vnum. Carpeſiorum, Piperis longi, an. drachmam vnam. Pyrethri, Zingiberis an. drachmam dimidiam. Coquantur in libra aquæ vna, quæ tantiſper dum tertia pars abſumatur, colo transfundantur, & iuri decocti adiiciantur.

Mellis roſacei colo transfuſi, vnciam vnam & dimidiam. Oxymelitis ſcillitici, vnciam vnam. Commixtis omnibus, fingatur gargariſmus.

IV. ℞ Hiera picra, vnciã dimidiam. Oxymelitis ſcyllitici, vncias duas. Liquoris ſtillatitii hyſſopi, Betonicæ, Origani, an. vnciam vnã & dimidiam. Cõmiſceantur, formeturq; gargariſmus.

Exempla plura alia medendi noſtra ratio tibi ſuppeditabit. F

Vſus gargariſmis. Ceterum in vſu gargariſmorum obſeruandum vnice erit, vt tepida quadam qualitate præditi, ori admoueantur: exceptis tamen iis, qui in deſtillationibus capitis, ex tenuibus & acribus humoribus ortis, vſurpantur. Siquidem illos, quo ſcilicet fluxio ſiſtatur, frigidos eſſe decet.

De

A

De Dentiſriciis. Cap. XXIII.

Dentrifricia, quæ Græcis ὀδοντοτρίμματα dicuntur, ad diuerſos vſus varia Medicis componuntur. Sic autem, cur appellata ſint, vſus eorundem ſatis docet. Siquidem iis maxime in expoliendis, extergendiſue, & ſtabiliendis dentibus vtuntur Medici, ea illis affricantes. Interdum etiam refrigeratis, & dolentibus dentibus, gingiuiſq; laxis admouentur. Item ad parulidas, omniaq; oris, & gingiuarum potiſſimum vitia, vt liquet ex iis, quæ traduntur a Galeno *lib. 5. de compoſitione medicamentorum localium cap. vlt.* adhibentur. Ceterum triplici fere forma hodie componuntur dentifricia. Aut enim in tenuiſſimum puluillum redacta dentibus affricantur. Aut adiectis liquoribus aliquot, cum iiſdem dentes eluuntur. Aut in linimenti formam digeſta, dentibus circumlinuntur: id

Dentifricia. Vſus.

Compoſitionis ratio.

B quod e formulis ſubiiciendis fiet manifeſtiſſimum.

I. ℞ *Nitri, Aluminis, an. drachmas duas. Myrrha drachmam vnam. Radicis iridis illyrica, Cornu ceruini vſti, Thuris, an. drachmam vnam & dimidiam. Salis vulgaris toſti, drach. vnam. Piperis, Pyrethri, an. drach. dimidiam. Ariſtolochia rotunda, Mentha arida, an. ſcrupulos duos. Teſtarum ſepia, Pumicis, an. drachmas duas.* Tuſis & cribratis ſingulis fiat dentrifricium.

II. ℞ *Liquoris ſtillatitii mentha, Origani, Saluia, Abrotani, Hyſſopi, Apii, an. vncias tres & dimidiam. Aluminis ſciſſilis aſſati, & vino auſtero exſtincti drachmas duas. Nitri, drachmam vnam & dimidiam. Salis aſſi, drachmas duas.* Commixta ſex horis ſimul perſtent, & ſubinde igni admota per vaſculum, quod Alembicum nominant, ſtillent: liquorque ad vſum ſeruetur in vitreo vaſe.

C *III.* ℞ *Gallorum, Putaminum mali punici dulcis, an. drach. vnam & dimidiam. Roſarum purpurearum, drach. duas. Aluminis ſciſſilis, drach. vnam. Sanguinis draconis, drachmam vnam & dimidiam. Thuris, drachmas duas. Balauſtiorum, Myrrha, an. ſcrupulos duos.* Trita & cribrata excipiantur oxymelite ſcyllitico, & vſu exigente ad ſtabiliendos dentes & gingiuas firmandas illinantur.

De Peſſis. Cap. XXIV.

Πέσσος Græcis, Paulo & Aetio teſtibus, lana eſt concerpta, & ad digiti formam rotunda, longitudine, vt plurimum octo digitorum, qua medicamenta excipiuntur, ac genitalibus mulierum partibus induntur. Latini, inſtar Græcorum, id genus medica-

D menti *Peſſum* appellant. Qui hodie factitant medicinam, barbara voce *Peſſarium* vocant. Quanquam ſunt, qui hac voce, non ſine magna rerum confuſione, pro clyſtere vteri abutuntur, quum tamen Græcis peculiari nomine μητρεγχύται vocantur, quarum vſus eſt ad menſes aut mouendos, aut ſiſtendos. Item ad tumores diſcutiendos vteri, aut ſolutiones continui perſanandas. Conſtat metrenchytes ex *vnc. ſex aut octo liquorum aridorum & in puluerem tritorum, vnc. dimidia.* Iniicitur ſomni tempore. Retinetur horis quinque aut ſex. Naſcalia vero, barbariſſimo ac ineptiſſimo vocabulo, quos Græci & Latini *Peſſos*, illi appellant. Porro generales Peſſorum differentiæ tres exſiſtunt. Alii ſiquidem emolliunt, alii adſtringunt, alii aperiunt. Emollientes, vteri phlegmonibus, exulcerationibus, refrigerationibus, ſuffocationibus, auerſionibus, & inflationibus accommo-

πέσσος. Peſſus. Peſſariū. μητρεγχύται. Naſcalia. Peſſorum differentiæ. Emollientes.

E dantur. Fiunt ex cera, oleis, pinguedinibus anſeris aut gallinæ, butyro ſalis experte, reſina, medulla ceruina, fœnogræco, & ſimilibus. Apetientibus vtimur, quum ſuppreſſos menſes reuocare, aut vterum conniuentem, compreſſumue emendare ſtudemus. Parantur autem hi Peſſi ex *melle, artemiſia, dictamno, braſſica, glycyrrhiza, ſucco ruta, porro, ſabina, & id genus aliis.* Adſtringentes, contrarium aperientibus vſum præbent. Quippe muliebrem fluxum cohibent, & apertum laxumue vterum contrahunt, prolapſumque reprimunt atq; propulſant. Materia vero adſtringentium e libro primo huius Operis petenda venit. Ceterum, quod etiam ad Peſſorum compoſitionem attinet, non ſemper, hodie præſertim, lana excepta medicamenta vtero induntur, ſed nonnunquam aptis liquoribus, gummi melle perfecte cocto, aut cera, aut reſinis additis, ad formam pau-

Aperientes. Adſtringentes.

F lo ante dictam coacta vteri ceruici intruduntur. Hæc autem ita magna ex parte miſcentur, vt ad vnciam ceræ, aut mellis perfecte cocti, adiiciatur medicamentorum ac ſpecierum morbo congruentium vncia vna. Quanquam præſtat hoc componentis induſtriæ & arbitrio relinquere. Interdum medicamenta ipſa probe ſubacta, ſericoque aut tenuiſſimo linteo obducta, vtero ſubiiciuntur. Non tamen negligendum

erit, quin peſſi filum prælongum habeant appenſum, quo facile, vbi viſum fuerit, aut neceſſitas poſtulauerit, extrahi poſſint. Nunc aliquot Peſſorum exempla ſubiiciemus. A

Emollientes peſſi. *I. ♃ Butyri ſalis expertis, drachmas tres. Oeſipi, drachmas duas. Medullæ ceruinæ. Adipis anſerini, Gallinæ, ana drachmam vnam & dimidiam. Seminis lini, Fœnogræci, ana drach. duas. Meliloti, drachmam vnam. Maſtiches, drachmam vnam & dimidiam. Ouorum lutea tria. Oleorum roſacei, Irini, ana vnciam dimidiam.* Ceræ, qund ſatis eſt ad craſſitudinem iuſtam inducendam. Dein lana duplicata & contotta, hoc medicamento imbuta vtero ſubiieiatur.

Menſes eliciens peſſus. *II. ♃ Artemiſiæ, Abrotoni, dictamni, ana drachmas duas. Radicũ acorꝭ veri, Rubiæ, ana drachmas tres. Seminis nigellæ, drachmam vnam & dimidiam. Baccarum lauri vnciam dimidiam. Rutæ aridæ, drachmam vnam. Sabinæ, ſcrupulos duos. Caſtorii ſcrupulum vnum. Myrrhæ, Styracis liquidæ, ana drachmam vnam & dimidiam. Sagapeni, Ladani, ana drachmam vnam.* B

Tuſis & cribratis iis, quæ opus eſt, mellis quod ſatis eſt, vt in coalitum craſſiorem & vnitatem coeant, adiiciatur: & vbi vſus poſtulat, fingantur peſſi, qui vuluæ indantur.

Adſtringens. *III. ♃ Cornu ceruini vſti, Thuris maſculi, an. drach. duas Sanguinis draconis, Gallæ immaturæ, Balauſtiorum, an. drachmam vnam & dimidiam, Roſarum purpurearum drachmas duas. Acaciæ, Hypociſthidis, Maſtiches, ana drachmam vnam. Boli armenii ſcrupulos duos. Radicis ſymphyti maioris, Biſtortæ, an. drachmam vnam & dimidiam.*

Trita in pollinem leuiſſimum ſucco plantaginis, & oleo roſaceo, quod ſatis eſt, excipiantur, & linteolis peſſorum, quantitate illigata, in mulieris pudendum inſerantur.

Iam aliquot clyſterum vteri paradigmata adiiciemus.

Menſes eliciens. C

I. ♃ iuris decocti artemiſiæ, vncias tres. Oleorum liliacei, Irini, Laurini, ana vnciam vnam. Myrrhæ, Sagapeni, an. drachmam vnam & dimidiam. Caſtorii ſcrupulum vnum. Commixtis omnibus, fiat metrenchytes.

Adſtringens.

II. ♃ Succi plantaginis, Oxalidis, an. vncias duas & dimidiam. Oleorum myrthini, Maſtichini, an. vnciam vnam & dimidiam. Succini albi, Thuris, an. ſcrupulos duos, Boli armenii ſcrupulum vnum. Paſtillorum e ſpodio, Terræ lemniæ, an. drachmam vnam.

Tritis prius, iis quæ opus eſt, commiſceantur, fiatq; metrenchyta.

III. ♃ Origani, Saluiæ, Sampſuchi, an. manipulum vnum. Chamædryos, an. manipulum vnum. Seminis fœniculi, Petroſelini, Dauci, Aniſi, an. drachmam vnam. D

Decoquantur in ſufficienti aquæ quantitate vſque ad medietatis conſumtionem.

℞ Iuris decocti colo transfuſi, vncias ſex. Olei irini, Rutæ, an. vnciam dimidiam. Styracis drachmam vnam & dimidiam. Commiſceantur, & fiat metrenchytes.

Tempus vtendi. Peſſi veſperi, & dum ſomni appetit tempus, ſubiiciendi maxime veniunt: & ſex aut ſeptem horis in vtero dimittuntur, ac dein extrahuntur. Eodem quoque tempore clyſteres vtero infundi debent, totidemque horis detineri. Neceſſe enim eſt quiete & decubitu, niſi velis vt ſtatim, quæ iniecta ſunt, rurſus effluant. Qui plura exempla deſiderat, is medendi rationem noſtram accedat.

De Errhinis. Cap. XXV.

ἔρρινα. Nasalia. Ἔρρινα Græci vocant, quæ in oblongam ac pyramidis formam coacta, naribus vt cerebrum a pituitoſis purgent humoribus induntur. Vulgus Medicorum *Naſalia* vocat. E Sed non ſolum, quæ hac forma naribus induntur, hoc nomine appellant, ſed & ea, quæ hac infunduntur, aut illinuntur liquida. Qui hodie medicinam faciunt, nomine ab ipſis

Caputpurgia. confícto, *Caputpurgia*, a purgando capite ſic dicta, appellant. Ceterum errhina, quæ pyramidis formam ac filum ſibi, vt pro arbitrio extrahi queant, alligatum habent, ex medicamentorum huic inſtituto ſeruientium ſpeciebus, *vt ex reſcriptis patebit*, liquore aliquo, aut adipe, & exigua cera exceptis componuntur: ad hunc quidem modum.

℞ Maioranæ, Saluiæ, an. drachmam vnam. Piperis albi, Nigellæ, Carpeſiorum an. ſcrupulos duos. Caryophyllorũ, Nucis moſchatæ, Pyrethri, an. vnciam vnam & dimidiam. Ellebori albi, drach. C vnam. Caſtorii, ſcrupulum vnum. F

Tuſa, & in pollinem redacta, terebinthina reſina & modica cera excipiantur, finganturque errhina, pyramidis formam referentia.

Porro liquida, quæ naribus infunduntur, aut illinuntur, e ſuccis herbarum, betæ, nimirum, cyclamini, braſſicæ, maioranæ anagallidis, cæruleum habentis florem, & foliorum

A liorum inulæ, ac liquoribus iis ſimilibus: item oleis, & ſpeciebus medicamentorum paulo ante commemoratorum, nempe *piperis, pyrethri, nitri, ſtruthii, nigellæ, marrubii, caſtorii, ellebori albi, & horum ſimilium*, componuntur in eum, qui ſequitur modum.

I. ℞ Succi betæ, Cyclamini, Braſſicæ, ana unciam vnam & dimidiam. Commiſceantur, & naribus infundantur.

II. ℞ Succi foliorũ cucumeris ſylueſtris, vnciam dimidiam. Betæ, vnciam vnam & dimidiam. Liquoris ſtillatitii maioranæ, vncias duas. Carpeſiorum, Nigellæ, Piperis albi, ana ſcrupulum vnum.

Tritis iis, quæ opus eſt, permiſceantur, & naribus infundantur.

Ceterum, qui iam dictis liquidis errhinis vtuntur, admonendi ſunt, vt os aqua compleant, ne ſcilicet e naribus per meatus in os perfluant ſucci & liquores: caputq; in po-
B ſteriora reclinandum. Satis autem erit vna vice ſemunciam ſuccorum infudiſſe. Nunc exemplum errhini, quod naribus illinitur, ſubiiciemus: quod

℞ Radicis cucumeris ſylueſtris, ſcrupulum vnum. Piperis albi, Myrrhæ, Nigellæ, an. ſcrupulos duos. Struthii, ſcrupulum dimidium.

Trita & contuſa excipiantur oleo irino, aut de piperibus, quod ſatis eſt, vt ad vnguenti conſiſtentiam redigantur: & iis nares illinantur, & ab ægro ſurſum trahantur. Vſus errhinorũ.

Errhinorum autem vſus eſt in diuturnis capitis affectibus, præſertim morbo comitiali, oculorum hebetudinibus, narium obſtructionibus, odoratus difficultate, conuulſione cynica, & regio morbo.

De Sternutamentis. Cap. XXV.

C Medicamenta, quæ Græcis πταρμικὰ, Latinis *ſternutamenta ſiue ſternutatoria* nominantur, eiuſdem fere ſunt generis cum errhinis, quod ex iiſdem medicamentis conficiantur: nempe *elleboro albo, ſtruthio, pipere, caſtorio, cyclamino, euphorbio, nitro, ptarmice & cumino.* Atque hæc quidem ſingula ſeorſim, ac ſimul leuiſſime trita, admota naribus, ſternutamenta mouent. Naribus autem per arundinem, calamumue, aut pennam inſufflantur. Præſtat autem hæc non inſufflare, ſed pyxidem, in qua hæc continentur, motam naribus admouere: & ægrotantes, vt ſurſum trahãt, inſpirando hortari, aut per ſpecilli mucronem naribus penitiſſime indere. Sed compoſitorum ſternutatoriorum aliquot paradigmata ſubiiciemus. Simplicia ſternutamentum cientia.

I. ℞ Maioranæ, Nigellæ, Caryophyllorum, ana drachmas duas. Piperis, albi, Zingiberis, Stru-
D *thii, ana drachmam vnam. Caſtorii, ſcrupulum dimidium.*

Singulis diligenter tritis, fiat puluis ſternutatorius.

II. ℞ Nucis moſchatæ, Radicis iridis illyricæ, Carpeſiorum, ana drachmam vnam. Pyrethri, drachmam dimidiam. Ellebori candidi, ſcrupulum vnum. Piperis albi, Radicis acori veri, ana drachmam vnam. Trita redigantur in puluerem ſternutatorium.

III. ℞ Piperis albi, Struthii, Nitri, ana drachmam vnam & dimidiam. Cumini æthiopici, drachmam dimidiam, Caſtorii, Euphorbii, ana ſcrupulum vnum. Succi cyclamini ſicci, Ellebori albi, ana drachmam vnam.

Contuſa, & cribrata, in æream pyxidem ad vſum reponuntur. Vſus autem tempore pyxis agitata aperitur, & naribus adhibetur.

E Sternutatoriorum medicamentorum, idem qui errhinorum vſus. Niſi quod ſternutatoriis interdum vtimur in excutiendis ſecundis, & iis, quæ naribus illapſa ſunt. Vſus.

De Apophlegmatiſmis. Cap. XXVII.

Aποφλεγματισμοὶ Græcis ſunt medicamenta, quæ retenta in ore, & commanducata per palati emiſſaria pituitam, & qui in capite coaceruati ſunt humores noxios eliciunt. Barbaram ſectantes medicinam, *Maſticatoria* nominant. Fiunt ex *ſynapi, hyſſopo, cortice capparis, origano, thymo, pulegio, vua paſſa, maſtiche, cubebis, radice acori veri, zingibere, pyrethro, pipere, ſtaphide agria*, & id genus aliis, præcedentibus capitibus duobus commemoratis. Horum ſane vſus varius eſt. Aut enim medicamenta in partes minutas conciſa commanducantur, dentibuſque confringuntur. Aut trita & contuſa aliquo ſucco, vel liquo-
F re, vel melle excipiuntur, & in manſiles paſtillos coguntur: & vbi poſtulat vſus, vnus præbetur mandendus. Aut medicamenta contuſa, ſacculo e ſubtili linteo confecto induntur, & manduntur. Aut ius decoctorum medicamentorum diu in ore continetur. Atque hic liquidus, vt priores ſolidi, dici poteſt apophlegmatiſmus. Ceterum oportet manducantẽ deorſum nuere, & ex interuallis, quo congeſtus humor effluat, hiare. Vtẽ-

Apophlegmatiſmi. Maſticatoria. Compoſitionis materia. Vſus.

Tempus vtendi.

dum autem apophlegmatiſmis matutino tempore, & tum potiſſimum, quum a reliquis excrementis corpus vacuum eſt. Adhibentur autem hæc ad omnes capitis vetuſtos affectus, hebetudinem oculorum, auditus difficultatem, linguę reſolutiones, puſtulaſque omnes, quæ caput aut faciem occupauerint. Poſt illorum vſum aqua calida os abluendum erit, aut melicrato, aut ptiſanæ ſucco. Nunc reliquum eſt, vt formulas aliquot ſubiiciamus, e quibus ſtudioſi componendi rationem nullo labore cognoſcent. A

I. ℞ Piperis albi, drachmam vnam & dimidiam. Pyrethri, drachmam vnam. Hyſſopi, Origani, ana drachmam vnam & dimidiam. Sinapi, drachmas duas. Zingiberis, drachmam vnam. Maſtiches, ʒ j. *& dimidiam.* Trita excipiantur ſucco berę, aut melle, & formentur manſiles paſtilli.

II. ℞ Maceris, drachmam vnam. Staphydis agria, Cubebarum, ana drachmam vnam & dimidiam. Corticũ radicis capparis, ſcrupul. duos. Radicis acori veri, nucis moſchata, an drach. dimidiam. B

Trita excipiantur maſtiche, piſtillo calido conquaſſata & ſubacta, finganturque paſtilli manſiles.

III. ℞ Carpeſiorum, drachmam vnam & dimidiam. Piperis albi, drachmam vnam. Vuarum paſſarum detractis vinaceis, drachmas duas. Staphydis agria, Pyrethri, Sinapi, ana drach. vnam.

Contuſa immittantur in ſacculum, qui ſubinde in ore manducetur.

Magnam & immẽſam ſyluam apophlegmatiſmorum habetis apud Galenum *lib. 2. de compoſ. medic. localium, cap. 26.* ita vt non ſit neceſſe pluribus exemplis vti: liquidi exemplum in capite *de gargariſmis* reperies.

De Odoramentis. Cap. XXVIII.

Odoramenta.

ODoramentorum nomine hoc loco veniunt intelligenda, omnia medicamenta, tam ſimplicia quam compoſita, quæ citra ignis acceſſionem ſuo odore cerebrum alterare, roborare, & item grauem odorem, aut peſtilentem auram corrigere & depellerere poſſunt. Horum autem varius eſt vſus. Interdum enim ſimplicia medicamenta naribus duntaxat admouentur. Verbi gratia, Nigella in aceto macerata, & deinde exſiccata, aut per ſe linteolo tenui aut ſerico inſerta adhiberi naribus conſueuit. Nonnunquam etiam multa ſimul ſimplicia medicamenta permiſcentur. Aliquando ex iiſdem linimenta, vnguentaue, aut pilæ odoratæ, *Poma* noſtri vocant, componuntur. C

Materia odoramentorum.

Medicamenta vero, quæ ad compoſitiones odoramentorum adhibentur, ſunt, *moſchus, ambar, nigella, ocymum, maiorana, garyophylli, ſtyrax, ſtacte, ſpica nardi, lauandula, lignum aloes,* ladanum, roſæ, violæ, nymphæa, ſantali, & id genus alia: quæ ſingula e formulis iam ſubiiciendis clarius cognoſcent ſtudioſi. D

Calefaciens.

I. ℞ Nigella toſta, drachmam vnam & dimidiam. Carpeſiorum, drach. vnam. Maceris ſcrupulos duos. Caryophyllorum, ℈ j. Contuſa & trita, deligentur in ſericum, ad odorandum.

Refrigerans.

II. ℞ Vnguenti populeon, drachmam vnam. Oleorum violacei, E papauere, ana drachmam vnam & dimidiam. Mandragora ſcrupulum dimidium. Commiſtis omnibus, fiat linimentum, quo nares illinantur.

III. ℞ Olei e ſpica, drachmas tres & dimidiam. Ligni aloes. Maceris, ana ſcrupulos tres. Ambar, grana duo. Permixtis omnibus, fiat linimentum. E

Calefaciens.

℞. Styracis, drachmas tres. Caryophyllorum, Cinnamomi, ana drachmas duas. Maceris, Nucis moſchata, ana drachmam vnam. Ligni aloes, drachmam dimidiam. Maſtiches, drachmam vnam & dimidiam. Moſchi, Ambar, ana grana tria.

Trita & cribrata, liquore ſtillatitio maioranæ, & ſtyrace liquido, quod ſatis eſt, excipiantur, finganturque pilæ odoratæ.

Refrigerans.

V. ℞ Florum nymphaa, Bugloſſi, Violarum, Roſarum, ana drachmam vnam. Corticis mali citrii, drachmam vnam & dimidiam. Maceris, drachmam vnam. Santalorum omnium, ana drachmam vnam & dimidiam. Papaueris albi, ſcrupulum vnum. Semperuiui, ſcrupulos duos. Ladani, drachmas duas. Ambaris, grana quatuor. F

Trita excipiantur liquore ſtillatitio lactucæ, & ſtyracis liquidi, formenturq; pilæ odoratæ.

In omnibus pilis cõſtruendis odoratis, poſtremum ambar & moſchus adiiciantur.

De

A *De Suffimentis.* CAP. XXIX.

SVffitus, ſuffimentaue, quæ Græcis θυμιάματα, hodie facientibus medicinam *Suffumigationes* dicuntur: ſunt medicamenta, quæ incenduntur, aut ignitis carbonibus iniiciuntur. Suffitus.
Vſus autem horum incenſorum, ad odorem gratum conciliandum. Item ad deſtillationes ex capite in ſubiectas partes; grauedines, obſtructiones, frigidos alios cerebri affectus, & peſtilentiæ contagia arcenda. Conferunt etiam aſthmaticis, & iis quibus thorax humorum frigidorum ac craſſorum copia refertus eſt: item ſuppurationibus, tuſſi, laterumque doloribus: Sanguinem autem exſpuentibus ſuffimenta plurimum aduerſantur: quod nimirum horum vſu accidat, vt vaſorum ora rurſus aperiantur. Parantur triplici potiſſimum forma, nempe pulueris, paſtillorum, & candelarum, *vt paulo* Vſus.
B *poſt plenius dicetur.* Ceterum in iam dictis thoracis affectibus, hunc in modum vapor per os eſt aſſumendus. Æger veſtibus circumſeptus, in ſede collocandus eſt, vt diuaricatis cruribus prona facie ad vtrunque genu decumbat: atque tum euaporatorio iuxta crura conſtituto, enitendum, vt per tubum fiſtulamue ſiue arundinem vapor exceptus, patulo ore inſpiretur. Componuntur ex eadem fere materia qua odoramenta, nempe *caſtorio, ladano, calamintha, ſtirace, thure, maſtiche, myrrha, ligno aloes, ſaluia, caſtoria, moſcho, ambra, ſpica nardi, caryophyllis, roſis, myrrha, caſia*, & id genus aliis, pro affectuum diuerſitate: ac trita carbonibus inſperguntur: aut ſtyrace liquido, oleo, vel alio liquore excepta, digeruntur in paſtillos, aut candelas, quibus vſu exigente ad ſuffiendum vtimur. E formulis ſubiiciendis res apertior fiet. Componendi ratio.

C *Forma pulueris.*

I. ℞ Paſtillarum galliæ moſchatæ, vnciam vnam. Saluiæ, Maioranæ, Roſmarini, ana drachmam vnam & dimidiam. Maceris, drachmam vnam. Caryophyllorum, Cinnamomi, ana drachmam vnam. Foliorum lauri, drachmam dimidiam. Ligni aloes, ſcrupulos duos. Moſchi, grana tria.

Terantur ſingula, & commiſtis omnibus, fiat puluis: qui, poſtulante vſu, viuis carbonibus inſpergatur.

Paſtilli ſpecie.

II. ℞ Thuris, drachmas duas. Cinnamomi. Caryophyllorum, an. drachmam vnam & dimidiam, Corticum mali citrii, drachmam vnam. Maceris, Ligni aloes, ana ſcrupulos duos. Myrrhæ, Maſtiches, ana drachmam vnam. Paſtillorum galliæ moſchatæ, drachmas duas.

D Trita ſtyrace liquido excipiantur, & informentur paſtilli pro ſuffiendo.

Candelæ.

III. ℞ Ladani, vnciam vnam & dimidiam. Thymiamatis, vnciam vnam. Thuris, Maſtiches, ana drachmam vnam. Styracis calamitæ, vncias duas. Caryophyllorum, Cinnamomi, Nucis moſchatæ, Ligni aloes, ana drachmam vnam. Myrrhæ drachmam dimidiam. Corticum mali citrii, ſcrupulos duos. Carbonum tiliæ, vncias duas. Aſæ dulcis, vnciam vnam.

Cum terebinthina reſina, & ſtillatitio roſarum liquore, quod ſatis eſt, fingantur candelæ.

E DE VSITATA HVIVS TEMPORIS COMPONENDORVM MISCENDORVMQVE MEDICAMENTORVM RATIONE LIBER QVARTVS, LEONHARDO FVCHSIO MEdico Auctore.

PROOEMIVM.

F *PRAECEDENTI libro, qui ordine tertius fuit, componendi rationem, vſumque eorum medicamentorum, quæ corpori ingeruntur, docuimus: in hoc quarto eiuſdem tractationis libro, eorum quæ extrinſecus corpori admouentur, formulas vſumque trademus. Neque enim Medicum eorum duntaxat, quæ intro in corpus ſumuntur, medicamentorum, ſed eorum etiam, quæ foris illi adhibentur, rationem & vſum tenere oportet, vt ſcil. vndiquaq; morbo occurrere poſſit. Atque hinc eſt, quod ad localium vocatarum remediorum*

Ponderum in decoctis ratio.

lorum: fructuum vero propemodum omnium, demtis paſſis vuis, & oxyphœnico, nu- A
meri: reliquorum autem, ponderis adiectione æſtimetur. Obſeruāt etiam, medicinam
hodie facientes, vt plerunque e radicibus ſumāt vncias tres, e foliis faſciculos manipu-
lares quinque, e ſeminibus drachmas quatuor, quinque aut ſex: e floribus pugillos qua-
tuor, aut totidem manipulos. Reliquorum pondera & menſuræ Medici induſtriæ re-
linquuntur. Coquuntur autem hæc omnia nunc ex aqua, tum ſimplici, qualis eſt fonta-
na & pluuia, tum medicamentoſa, qualis eſt ſtillatitius liquor, marina ſalſa, aluminoſa,
nunc ex alio humore, vino verbi gratia, aceto, ſero, vel quouis alio, vt in hunc ſcilicet

Aquarum & liquorũ menſura.

medicamenta vires ſuas deponant. Aquarum autem & liquorum, in quibus prædicta
cōquuntur, menſura, raro duas libras, vel ſum̄um tres excedat: quod maior eius quan-
titas non ſolum prædictorum vim & efficaciam frangat, & obtundat, imo etiam cauſſa B
ſit, vt antequam tota ab ægrotante hauriatur & abſumatur, corruptionem induat. Poſt-
quam decocta ſunt hac ponderum & menſurarum ratione medicamenta, exprimun-
tur, & mox ceu inutilia abiiciuntur. Exprimuntur autem horum quędam valenter, alia
leniter, pro rerum coctarum & humoris, in quo incocta ſunt, natura, & vario Medici
ſcopo. Cuilibet quoque libræ aquæ & liquoris, ne id ſilentio tranſeamus, ſacchari aut
mellis libra dimidia, vt plurimum, adiicitur. Quod ſi etiam decoctum quibuſdam odo-
ramentis, vt ſuauius fiat, cōdire voluerimus, cuiuis libræ decocti drachmas duas odora-
mentorum permiſcebimus. Nūc ea, quę diximus, aliquot paradigmatis declarabimus,
orſi ab eo quod flauam alterat bilem. Hoc vero

Decoctum frigidum.

I. ℞. *Florum violarum, Roſarum, Cichorii, Nymphaa, an. Manipulum vnum. Foliorum in-* C
tybi ſatiui latifolii, anguſtifolii, an. Manipulum vnum & dimidium, Lactuca, Portulaca, an. Ma-
nipulum vnum. Vuarum paſſarum, exemtis acinis, vnciam vnam. Prunorum damaſcenorum, nu-
mero vndecim. Zizyphorum, numero nouem. Oxyphœnicon, vnciam vnam. Seminum intybi ſati-
ui vtriuſque, an. drachmam vnam & dimidiam. Malonum, Cucurbita, an. drachmas duas. Por-
tulaca, drachmam vnam. Radicis cichorii, vnciam dimidiam. Glycyrrhiza, vnciam vnam & di-
midiam. Cinamomi ſelecti, drachmam vnam & dimidiam. Coquantur ſingula in tribus aqua fon-
tana libris, donec dimidium abſumatur. Dein colo transfuſis, iuri decocti, ſaccharo adiecto, dulcedo
ac ſuauitas concilietur, idemq́ albo oui purificetur: addanturq́ Serapii ex intybo ſatiuo, vncia tres.
Zulapii violacei, vncia vna & dimidia. Fiat potio.

I. Quod ad pituitæ, aliorumque craſſorū ac lentorum humorum præparationem D
atque extenuationem prodeſt

℞. *Radicum apii, Acori veri, Iridis, Inula, an. vnciam vnam. Seminum petroſelini, Dauci, A-*
niſi, Ruſci, an. ʒ ij. *Fœniculi.* ʒ j. *Chamameli, Adianti, Origani, Hyſſopi, an. Manipulum j. Mentha,*
abſinthii, an. Manipulum dimidium. Caſia lignea ʒ j. *Cinamomi* ʒ ij *Iunci odorati drach. dimid.*
Florum meliſſophylli, Sambuci, Scabioſa, an. Manipulum vnum. Coquantur in aqua libris duabus
ad tertias, deinde colo transfundantur, & ſacchari adiectione eius decocti dulce reddatur, purifice-
turque: & additis ſerapiorum e marrubio & hyſſopo, an. vnciis duabus fiat potio.

III. Ad melancholici humoris præparationem, ac eiuſdem faciliorē eductionem,
valet quod ſequitur: &

℞. *Florum Boraginis, Violarum, Echii, Meliſſophylli, an. Manipulum vnum. Vuarum paſ-* E
ſarum, exemtis vinaccis, vnciam vnam. Fumaria, Aſpleni, Intybi ſatiui vtriuſque, an. Manipu-
lum vnum & dimidium. Corticum radicum capparis, Tamaricis, an. ʒ iij. *Radicum fœniculi, Pe-*
troſelini, Iridis, an. vnciam vnam. Glycyrrhiza, vnciam vnam & dimidiam: Polypodii, drachmas
ſex. Thymi corymborum, Epithymi, an. drachmam dimidiam.

Coquantur ſingula in tribus libris aquæ fontanæ, donec tertia pars abſumta
fuerit. Dein colentur, & adiecto ſaccharo ius decocti dulce reddatur, alboque oui
purificetur. Addantur poſtea *ſerapii e fumaria, ex epithymo, e bugloſſo, an. vncia dua.* Fiat-
que potio.

Decoctum magiſtrale vulgo nominatum.

IV. Quod ſi decoctum, vt hodie vocant, Magiſtrale, hoc eſt, quod ſimul præparat,
purgat, & alias commoditates in diuerſis corporis partibus affert, conſtruere animus F
eſt: ad illius quod ſequitur, reſcripti exemplum facias oportet. Hoc

℞. *Radicum iridis, Fœniculi, Petroſelini, Aſparagi, Inula, Acori veri, an. vnciam dimi-*
diam. Glycyrrhiza repurgata, vnciam vnam. Rhei pontici, drachmam vnam & dimidiam. Semi-
num ruſci, Aniſi, Fœniculi, Nigella, Dauci, an. drachmas duas. Vrtica vera, drachmam vnam.

Herbarum

A *Herbarum, Hyſſopi, Origani, Pulegii, Betonica, Serpilli, Chamameli, Saluia, Marrubii, an. Manipulum vnum. Stichadis, Maiorana, Adianti, Tuſſilaginis, Eupatoris, Caſſutha, Abſinthii pontici, Mentha, an Manipulum dimidium. Prunorum damaſcenorum, numero nouem. Tamar indorum, vnciam vnam. Palmularum pinguium, numero ſeptem. Myxariorum, numero ſex. Ziziphorum, numero quinque. Ficuum pinguium, numero nouem. Folliculorum ſena, drachmas ſex. Corticum myrobalanorum citrinorum, Indorum, an. vnciam dimidiam. Agarici boni, drachmas tres. Rhabarbari ſelecti, drachmam vnam & dimidiam. Spica, grana ſex. Zingiberis, drachmam dimidiam. Cinnamomi, Cubebarum, an. drachmam vnam. Thymi, Epithymi, an. drachmas duas & dimidiam. Florum boraginis, Echii, Violarum, an. Manipulum vnum.*

B Coquantur omnia in aqua iuſtæ quantitatis ad tertias, & per noctem in decocto ſimul perſtent. Poſtea expreſſis, & colo transfuſis, dulcedo cum ſaccharo ſufficienti cō-ciliectur. Deinde adiiciantur *ſerapii e ſtichade, vnciam dimidiam. Serapii e glycyrrhiza, & ex hyſſopo, an vncias duas.* Fiat potio. Huius decocti exemplum nó ideo produximus, quod Medicis imitandum eſſe putemus. Fieri enim vix poteſt, vt eodem tempore humores præparentur, tantum abeſt, vt illos ſimul concoquantur (quod tamen illi ſibi certo perſuadent) & educantur. Accedit, quod in iis variis miſcellis, non raro vnum alterius actionem impediat. Hinc perſpicuum euadit, errare eos plurimum, qui in prædictum modum immenſum ſimplicium & compoſitorum medicamentorum numerum coaceruant. Quanquam præclare ſe interim rem geſſiſſe cenſent, & non pœnitendam laudem ex magiſtralis decocti compoſitione, ſi diis placet, ſe conſecutos eſſe ſibi per-
C ſuadent.

Magiſtralium decoctorum cōpoſitio improbatur.

Ceterum omnium iam dictorum decoctorum iura per colum tranſmiſſa, vtpote iam medicamentoſa, ſerapiorum inſtar, appetente diluculo, pondere trium, quatuor, plurium aut pauciorum vnciarum, pro morbi aut ægrotantis ratione, aſſumuntur. Interdum etiam veſperi, præſertim vbi frequentem exhibitionem ægrotanti nullam afferre moleſtiam, aut eandem morbum ipſum requirere compertum habemus. Atque hactenus alterantium & præparantium decoctorum formulas produximus. Reliqua adhuc ſunt, præter iam commemorata decocta purgantia, de quibus iam dicemus. Non multum a prioribus variant purgatoria vocata decocta, niſi quod in iis componendis diligenter ad pondus purgantium medicamentorum eſt reſpiciendum: nec quæ
D illorum vim infrænant, ac vehementiam remittunt & obtundunt, ſunt omittenda: ſed ex formulis, quæ ſequuntur, eorundem componendi ratio facillime conſtabit.

Tempus & modus aſſumendorum decoctorū.

Decocta purgantia.

I. ℞. Hermodactylorum, Turpeti, an. drachmam vnam. Polypodii, Folliculorum ſena, an. drachmas duas. Macis, Maſtiches, an. ſcrupulum vnum. Cinamomi, Seminis dauci, an. ſcrupulum dimidium.

Conciſa minutatim coquantur in libra vna & dimidia aquæ, tantiſper dum tertia pars abſumatur. Poſtea colo transfundantur, & fiat potio. De hoc purgatorio decocto diluculo dantur vna vice vnciæ tres.

Modus exhibendi.

II. ℞. Florum roſarum, Violarum, Echii, Boraginis, an Manipulum vnum. Prunorum damaſcenorum numero vndecim. Oxyphœnicon, Paſſularum, an. vnciam vnam. Fumaria, Centaurii
E *minoris, an. Manipulum vnum & dimidium. Polypodii, Sena, an. drachmas ſex. Corticum myrobalanorum flauorum, Caruleorum, an. vnciam dimidiam. Agarici optimi, drachmas tres & dimidiam. Rhei barbari ſelecti, drachmam vnam & dimidiam. Spica, Zingiberis, an. drachmam dimidiam.*

Coquantur in aqua ſufficienti, quoad dimidium abſumatur. Poſtea colo tranſmittantur, & ſacchari adiectione illis dulcedo concilietur: tandem, in iure decocti diluantur *manna ſelectiſſima vncia dua: atque cum roſis, ſantalis, & ligno aloes, an. ſcrupulo vno condiantur*, fiatque potio.

Exſtant etiam aliquot exempla decoctorum purgantium apud Meſuen, vt pluribus reſcriptis non ſit opus.

F

De puluerum vſu. Cap. XVII.

MEdicamentis in puluerem redactis, quæ Græcis ξήρια καὶ καταπάσματα, ab inſpergendo, vocãtur, hodie varie tum Chirurgi, tum Medici vtuntur. Primum enim Chirurgi pulueres habent, quæ caua vlcera implent, excreſcentia exedunt, ſordida repur-

Pulueres confortantes.

gant, cruenta reprimunt, diſtantia glutinant. Cuti aſperguntur qui detergent, ſordes A
exterunt, nitorem conciliant. Alii etiam extenuant, & diſcutiunt, quales ſunt, qui ex acriore materia conſtant. Medici autem pulueres, quos ad Confectionum nominatarum, aliorumque medicamentorum vſus paratos in vitrei vaſis, aut coriaceis ſacculis reponunt ad roborandas corporis partes principes, nimirum cerebrum, ventriculum, vſurpant. Quorum compoſitio etiam ex Antidotorum ſpeciebus, aliiſq; odoratis medicamentis ſimplicibus in leuorem redactis, adiecto etiam ſacharo cõſtat, appellantq; vulgo *Trageas* confortantes, Nicolaus *Drangeas* nominat. Vtraque autem vox a Græca voce *τραγήματος* deflexa eſſe apparet. Sic vero illi bellaria & ſecundas menſas vocant. In quorum certe numero & ea, de quibus hoc loco agimus, medicamenta merito recenſentur, vt quæ in hodiernum diem a nonnullis in ſecundis menſis apponantur. Latinis, B
non puto inepte, *Triturę* nuncupantur. Ad quod quidem nomen velut alludentes Germani noſtri, ſua lingua Trizenet nominant. Nunc vno & idem altero puluerum roborantium exemplo, quo pacto componantur, oſtendemus.

Tragea. Drangæa. τραγήματα. Triturę.

Calefaciens.

I. ℞. Specierum diambar, Aromatici roſati, Diagalanga, an. ſcrupulos duos. Diamoſchi dulcis, Diacinamomi, an. drachmam dimidiam. Cinamomi ſelecti, drachmas duas. Macis, Nucis moſchatæ, Caryophyllorum, Piperis longi, an. drachmam vnam & dimidiam. Radicis calami odorati officinarum, Pæoniæ, an. drachmam dimidiam. Sacchari candidiſſimi, libram dimidiam. Commiſceantur ſingula, & fingatur Drangæa. C

Refrigerans.

II. ℞. Specierum diarrhodon abbatis, Diatrionſantalon, an. drachmam vnam & dimidiam. Seminum intybi ſatiui vtriuſque, an. drachmam vnam. Seminum melonum, Citruli, Cucurbitæ, an. drachmam vnam & dimidiam. Roſarum rubearum, drachmam vnam. Santalorum omnium, an. ſcrupulos duos. Sacchari, vncias ſex, fiat tritura.

Exhibitionis modus. De iam dictis roborantibus pulueribus exhibeto mane ieiunis drachmam vnam, aut duas, ſuper pane toſto, in vino optimo macerato. Veſperi eodem plane modo ac pondere, iterum præbentur. Porro purgatorii pulueres, ſiue purgatoriæ trituræ, fiunt ex medicamentis ſimplicibus purgantibus, vel compoſitorum ſpeciebus, adiectis ſemper iis, quæ vehementiam & malitiam purgantium remittunt, & ſaccharo, quo omnia excipiuntur. Pondera vero ſimplicium medicamentorum purgantium, quæ cognitu D
in primis ad hos ſtruendos pulueres neceſſaria ſunt, e libro primo huius Operis petenda ſunt. Reliquum igitur iam eſt, vt exemplis vno & item altero, cõponendi rationem horum puluerum demonſtremus.

Pulueres purgatorii. Pondera purgantiũ.

I. ℞. Rhabarbari ſelecti, drachmas duas. Spicæ, Maſtiches, an. grana ſex. Sacchari ſcrupulos duos. Mixtis omnibus, formetur puluis purgatorius.

II. ℞. Turpeti optimi & candidi, drachmam vnam. Maſtiches, Cinamomi, an. ſcrupulum dimidium. Sacchari, ſcrupulum dimidium. Tritis omnibus & commixtis, fiat puluis purgatorius.

Exhibendi modus. Dantur ex vino, iuſculo, aut alio liquore cõueniente, ieiunis, & diluculo appetente. E

De paſtillorum vſu. Cap. XVIII.

Paſtillus. PAſtillum Latini nominant, quem Græci *τροχίσκον, & κυκλίσκον, & ἀρτίσκον*: quod paruum panem exprimat, & diminutiua formula *τροχισκίον, κυκλισκίον*, appellant. Eſt autem *τροχίσκος*, ſiue paſtillus, medicamentum quoduis planum, in rotulæ, orbiculi, paſtilliue formam redactum, adeoque figura ſemini lupini perſimile. Hac vero forma conſtituuntur, vt medicamenta in pulueres redacta diutius conſeruentur: ſiquidem alias vis eorundem exhalaret, aut tota diſſiparetur. Qui hodie medicinam faciunt, interdum ſolis paſtillis tritis ex aqua, vino, aut alio conuenienti liquore vtuntur. In congruentibus itaque liquoribus ſoluti, vel ebibuntur, vel admouentur. Nonnunquam vero *Antidotis magnis, & roborantibus, item ſuccis medicatis, ſaccharis, catapotiis, clyſteribus, vnguentis, aliiſque compoſitis medicamentis* permiſcentur. Exempla ſingulorum non eſt cur hoc loco proferamus, quod ſuis in locis eadem poſita habeant ſtudioſi. Ex illis igitur petant, ſi quid illorum deſiderant. Nos vnum duntaxat exemplum, quo catapotiis paſtillos miſceri demonſtrabimus, oculis ſtudioſorum ſubiiciemus: quod eſt huiuſmodi. F

Vtẽdi ratio.

Menſes euocans.

℞. Catapo-

A *℞ Catapotiorum fœtidorum, e benedicta laxatiua, an. drach. dimidiam. Paſtilli e myrrha* ℈ j.

Cum liquore ſtillatitio artemiſiæ, quod ſatis eſt, formentur catapotia, numero tredecim. Huius medicamenti in eliciendis menſibus vſus eſſe poterit. Ceterum non raro paſtillis medicamenta alia ſimplicia, eiuſdem cum iis facultatis miſcentur: quæ omnia redacta in puluerem, cum liquore aliquo conuenienti exhibentur: vt e ſequenti reſcripto patet, quod

Adſtringens

℞ Paſtillorum e ſpodio, ʒ ij. *Paſtillorũ e ſuccino, e terra lemnia, an.* ʒ j. *& dimidiam. Radicis ſymphyti maioris, Biſtortæ, Boli armenæ, Balauſtiorum, Lapidis hæmatitis, Coralli albi, an.* ℈ j.

Tuſa & cribrata commiſcentur, ſeque duluis.

B Paſtillorum qui citra aliorum medicamentorum, tum ſimplicium, tum compoſitorum commiſtionem aſſumuntur, pondus, vt plurimum, drachmæ vnius pondus, attamen drachmam vnam cum dimidia non excedat: idque ſi opium non acceperint. Nam horum parcior eſſe debet modus: Intra ſcrupulum igitur, aut ſemidrachmam conſiſtunt. Quod ſi vero horum compoſitionem opium ingrediatur, ſcrupuli vnius, aut ſemidrachmæ pondere dantur. Reliquorũ pondera ex iis, quæ ipſis permixta ſunt, medicamentis æſtimari debent: quod cuiuis, ex iis, quæ hactenus diximus, facilimum erit. *Paſtillorum pondus.*

De glandibus. Cap. XIX.

QVod Græci *βάλανον*, Latini *glandem*: hoc barbari huius temporis Medici, haud dubie a ſubiiciendo, aut ſupponendo, *Suppoſitorium* nominant. Frequenter autem neceſ- *βάλανος. Glans Suppoſitorium.*
C ſitas ipſa poſtulat, vt glandes ſubiiciamus: nempe vbi ægri propter imbecillitatem clyſteris iniectionem non tolerant, & vbi ab aridis excremẽtis rectum inteſtinum obſtruitur. Nonnunquam etiam, quod iniectio clyſterum nõ ſit neceſſaria. Glandium autem vſus in ardentibus maxime febribus, & in ſopotiferis capitis morbis probatur: item ad educenda, quæ per clyſterem iniecta non redduntur. Sunt autem triplices genere glandes. Quædam enim leues, & multis, quibus aluus ſemper fere adſtricta eſt, ſuaque ſponte nihil reddit, in quotidiano vſu familiares. Hæ ex betæ aut braſſicæ radice ad digiti indicis lõgitudinem ac craſſitudinem redacta, prius tamen cortice extimo detracto melle peruncta, ſuillo adipe ſale conſperſo, ficu inuerſa, butyro, adiecto ſale, & id genus aliis parantur. Quædam vero mediocres: vt ſunt, quæ ex oui vitello, croco, additis melle & *Cur ſubiiciendæ glandes. Vſum glãdium. Glandiũ differentia. Leues.*
D ſale componuntur. Item quæ ex melle duntaxat cocto & ſale conſtruuntur, quas officinæ Medicorum *Communes* appellant. Nonnullæ vero ſunt vehementiores: quales ſunt: quæ ſcammoniam, colocynthidem, euphorbium, fel tauri, & id genus alia recipiunt. Ceterum quum omnis propemodum generis glandibus mel accedat, ſciendũ quidem erit, illud ſic glandibus eſſe cõmiſcendum, vt pondere ſuo ſpecib. reſpõdeat. Obſeruant autem hodie, vt fere drachmæ vni ſpecierum & ſalis, vncia vna mellis adiiciatur. In vehementiſſimis tamẽ glandibus ſatis eſt, vt drachma vna aut drachma vna & dimidia admiſceatur e ſpeciebus. In conſtruendis vero glandib. ſpecies admouendæ non ſunt, niſi vbi mel ſatis concretum fuerit: quod alias vis earundẽ ignis vehementia diſſipetur. Species autem, quæ glandium compoſitioni addũtur, aut aluum deiiciendi aut flatus diſcu- *Mediocres. Communes. Vehementiores. Mellis ad ſpecies & ſalem proportio.*
E tiendi, aut ſtupefaciendi facultatem obtinẽt: quod ex ſubiectis formulis clarius euadet.

Deiiciens aluum.

I. ℞ Mellis cocti & concreti, uncias duas. Pulueris euphorbii, ſcrupulum dimidium. Colocynthidis, grana quatuor. Ellebori nigri, grana duo. Salis vulgaris, drachmam vnam. Commixtis omnibus, fingantur glandes ad formam digiti indicis.

II ℞ Mellis crudi, unciam unam. Specierum hiera picra, ʒ j. *Salis foſſilis, drachmam dimidiam.*

Decoquatur mel, donec craſſitudinem iuſtam accipiat: deinde addantur ſpecies & ſal, formenturque glandes.

Diſcutiens flatus.

III. ℞ Seminum aniſi, Cumini, Fœniculi, ana ſcrupulum vnum. Carei, ſcrupulos duos. Dauci,
F *ſcrupulum dimidium. Colocynthidis ſcrupulum vnum. Salis vulgaris, drachmam vnam.*

Tundantur ſingula, cribroque ſecernantur, & cum mellis concreti vncia vna & dimidia coeant, digeranturque in glandes.

Stupefaciens.

IV. ℞ Opii, ſcrupulum vnum. Croci, Caſtorii, ana ſcrupulum dimidium.

Tuſa & cribrata cum melle cocto, aut cera, & oleo nymphææ in vnum coëant: formenturque glandes, quibus filum appenſum ſit, vt pro arbitrio extrahi poſſint. A

Quum glandes ſubiiciuntur, prius oleo, butyro, aut alia pinguitudine illinendæ erunt. Sic enim minori moleſtia in anum intruduntur.

De Clyſteribus. CAP. XX.

κλυστήρ. ἔνεμα.

Κλυστὴρ, Latinis idem, quod *lauamen* ſiue *ablutio* denotat. Vox autẽ a verbo κλύζειν, quod *abluere* & *lauare* ſignificat, orta eſt. Alio nomine Græcis ἔνεμα, dicitur, quæ quidem vox Latinis *iniectionem* ſonat: ab ἐνίημι, quod iiſdem iniicio ſignificat. Medici huius temporis clyſteris & enematis vocibus Græcis, potius quam Latinis vtuntur.

Quæ clyſterum cõponendi ratio. Liquores.

Quanquam autem varia ſunt enematum genera, ſeptem nimirum, emollientia, purgantia, abſtergentia, glutinantia, adſtringentia, dolorem ſedantia, & nutrientia, tamen ad omnium B compoſitionem, quatuor potiſſimum rebus opus erit. Primum liquore, aut iuſculo aliquo, carnium (verbi gratia) elixarum, piſorum, cicerum, pulli gallinacei, capi, aut decocti, colo transfuſi, quod ſubinde pro morbi diuerſitate variari ſolet. Nunc enim ex iis, quæ abſtergendi, aut obſtructiones tollendi, aut adſtringendi, aut glutinandi facultatem obtinent, paratur.

Purgantia.

Dein, ad clyſteris compoſitionem medicamenta interdum purgantia requiruntur: quæ ſi ad ea, quæ per os ſumuntur, conferas, duplum plane pondus habebunt.

Olea.

Tertio loco olea & pinguitudines adſint in enematum compoſitione oportet, quæ itidem pro morbi diuerſitate variantur.

Sales.

Quarto, ſalis genera, quæ in hoc potiſſimum adiiciuntur, vt excretricem excitent ac proritent facultatem: ne ſcilicet, quæ iniecta ſunt, diutius quam par ſit, in ventre morata, penitus retineantur: id quod ægrotantib. non raro noxæ non contemnendę occaſionem præbet. C Præter ea, tñ quæ iam commemorauimus, interdum etiam mel, præſertim quod colo transfuſum fuerit, aut ſaccharum, aut vitelli ouorum, aut butyrum, aliaq; eius generis, prout morbus poſtulat, adiiciuntur.

Pondera eorũ quæ clyſteres componunt.

Singula tamen eorum, quæ iam ordine recenſuimus, certa quadam ponderum ratione permiſcentur. Nempe iuris decocti, aut liquoris libra magna ex parte vna, aut pro corporis cõſtitutione & ætate plus minuſue. Medicamentorũ ſimplicium (*verbi gratia*) radicũ vnciæ tres. Herbarum manipulos quatuor. Seminum drachmas quinq;. Fructuum paria decem. Florum pugilli, quatuor vt c. *10*. de decoctis etiam indicatum eſt. Purgantium autem medicamentorum pondus, vt comprehenſum eſt, fere geminum, ad ea, quę ore ſumuntur, & deuorãtur exſiſtit. Oleorum, vt plurimum, vnciæ tres. D Pinguedinum, mellis, butyri, ſacchari, vncia vna, aut dimidia. Vitelli ouorum maxima ex parte, duo aut tres. Salis communis, drachma vna & dimidia, plus minuſue, prout res ipſa exigit. In componendis tamen variis clyſteribus ad tabulas paulo ante dictorũ medicamentorum, quas primo lib. huius Operis *ca. 49. & ſequentibus*, reperient ſtudioſi, recurrendum erit.

Clyſterũ differẽtiæ duæ. Leues. Vehemẽtes.

Ex iam commemoratis rebus duplici differentia diſtantes clyſteres componi poſſunt. Leues, quorum in febribus, debilibus, & iis, qui ex longo morbo reualeſcunt, item inteſtinorum mordicationibus, torminibus, & ſenio extremo confectis, in quibus ſtercus induruit, vtimur. Vehementioribus autem, & acribus, in coxendicum doloribus, lethargicis, attonitis, & id genus aliis frigidis ac torpidis morbis, atque in iis etiam, qui exitiale venenum hauſerunt, vt fuſius libr. 3. cap. 168. Aetius docet. E Quæ certe ſingula ex ſubiiciendis formulis clariſſime patebunt.

Leniens.

I. ℞ Iuſculi capi libram vnam. Mellis colo transfuſi, vnciam vnam. Vitellos oui, numero quatuor. Olei ex oliuis maturis expreſſi, vncias tres. Commiſceantur ſingula, fiatque clyſter.

Emolliens.

II. ℞ Malua, Althea, Atriplicis, Mercurialis, Acanthi, an. manipulum vnum. Seminis lini, Fœnograeci, an. drachmas duas. Coquantur ad tertias, & colo diffundantur, accipianturque *Iuris decocti, lib. vnam. Medulla caſia fiſtularis, vnciam vnã. Hiera picra, vnciam dimidiam. Mellis roſacei colo transfuſi, drach. tres & dimidiam. Olei communis, vncias tres. Salis vulgaris, drachmam vnam & dimidiam.* Commiſtis omnibus fiat enema. F

Adſtringens.

III. ℞ Plantaginis, Equiſeti, Polygoni, Ophioglosſi, Althea, an. manipulum vnum. Solidaginis ſaracenica, Media, Bellis minoris ſylueſtris, Sanicula, Pedis leonis, an. manipulum vnum & dimidiũ. Roſarum ruberarum, manipulũ vnum. Oryza toſta, vnciam vnam. Gallarum, Rhois obſoniorum, an. drach.

A *drachmam vnam & dimidiam. Balauſtiorum, drachmam vnam. Seminis plantaginis, drachmam dimidiam. Myrthi, ʒ j. & dimidiam. Acacia. Hypociſtidis, an. ʒ j. Radicum ſymphyti maioris, ʒ ij. Biſtorta, Tormentillæ, an. ʒ ij. & dimidiam.* Coquantur ad tertias, & colo transfundantur: &

℞ *Iuris decocti, vncias quatuordecim. Succi plantaginis, ℥ dimidiam. Paſtillorum e ſpodio, Terra lemnia, an. ʒ j. Boli armeni, Sanguinis draconis, Aloes elota, ana ℈ ij. Seui caprini ℥ j. Oleorum myrtini, Roſacei, Cotoneorum, an. ℥ j.* Commiſtis omnibus fiat clyſter.

Abſtergens.

IV. ℞ *Iuris hordei decocti, libram vnam. Mellis roſacei, ℥ j. Sacchari rubei, ʒ vj. Vitellorum ouorum, numero duos. Olei irini, ℥ iij.* Permixtis omnibus, formetur clyſter.

Validus fortiſue.

B *V.* ℞ *Betonicæ, Saluiæ, Maiorana, an. manipulum vnũ. Serpylli, Calamintha, Hyſſopi, ana manipulum vnum. Rutæ, Centaurii minoris, Stichadis, an. manipulum dimidium. Radicum polypodii, ℥ dimidiam. Agarici optimi, ʒ iij. Pulpæ colocynthidis, ʒ j.* Coquantur ad tertias.

℞ *Iuris decocti, ℥ xv. Hieræpicra. Benedictæ laxatiuæ, an. ℥ dimidiam. Antidoti Indi, Diaphœnicon, an. ʒ ij. & dimidiam. Mellis roſacei colo transfuſi, ℥ j. Oleorum, Laurini, Rutacei, an. ℥ ß. & dimidiam. Salis foſſilis ſaxei ʒ j. & dimidiam.* Commixtis omnibus fiat enema.

Nutriens.

E decocto pulli, capi, lacte recens mulcto, e cremore ptiſanæ, in quibus oua ſorbilia ſeu tremula diſſoluuntur. Neque mel quod detergat, neq; ſal, qui ad excretionem irritat, neq; oleum, quod lubricet, aluum adiiciendum.

C Pluribus exemplis opus eſſe minime arbitror, quod illa, ſi qui complura deſiderent, e noſtris de medendi ratione libris peti poſſint. Iniiciendi clyſteres tempus nullum eſt certum aut conſtitutum, modo duabus aut tribus horis, aut longius a cibis ſumtis adhibeantur. Detinendi etiam tempus non vnum idemque eſt in omnibus clyſteribus, ſed pro eorundem diuerſitate variatur. Quibus enim abluendi & exſtergendi vis ineſt, hi ſupra horæ dimidiam partem in corpore haud retineantur. Dolores mitigantes, & tormina placantes, longiori tempore, extra ſcilicet vnius horæ ſpatium, detineri debent. Omnium longiſſimo, quibus glutinandi facultas ineſt, vt ſunt, qui in dyſenteria iniiciuntur. Qui purgandi facultatem habent, ſua ſponte, magna ex parte, erumpunt. Quod ſi diutius, quam par ſit, in corpore cunctantur, glandem ſupponere conuenit, vt ſcilicet

D excretoria facultas excitata, noxia tandem cum medicamentis expellat.

Tempus iniiciendi clyſteres. Detinendi.

De Collyriis. Cap. XXI.

COllyria Latinis medicamenta vocantur, quæ oculis induntur ac inſtillantur. Græcis *κολλύρια* nominantur. Duum autem ſunt generum. Quędam enim liquida ſunt: & hæc priuatim hodie ab iis, qui medicinam faciũt, *Collyria* appellantur. Quædam vero arida, q̃ hodie Barbara voce *Sieff* iiſdem vocantur. Gręci priora *ὑγροκολλύρια* poſteriora *ξηροκολλύρια* nuncupant. Atque hæc quidem pyramidis fere formam accipiunt, & arida inſufflantur. Pauca eius generis hodie in officinis parata inueniuntur. Cęterum materiã collyriorũ, e qua componuntur, varia eſt. Nam ſucci, liquores, ſemina, fructus, plantarum partes & metallica, iis inſeruntur, quæ pro affectuum magnitudine variantur. Vti-

E mur enim iis in oculorum diuerſis morbis, vlceribus, vulneribus, fiſtulis, ſuffuſionibus, & id genus aliis. Hinc eſt, quod interdum iis adiiciamus ea, quibus exſtergendi facultas ineſt: nunc, quibus acris: iam vero adſtringentia, aliquãdo etiam diſcutientia permiſcemus, quorum omnium copiam ſuppeditat Galenus *lib. 4. de compoſitione medicamentorum localium, cap. 4.* & Paulus *in 7. cap. 16.* Porro collyria, quibus reprimendi aut ſedandi dolorẽ ineſt vis in liquore aliquo ſtillatitio cõuenienti diluuntur, atq; adeo oculis inſtillant, aut linamenti ſpecie admouentur. Quæ vero vrendi vim obtinent, hæc vnguentis, pinguedinibus, oleiſq; admixta adhibentur. Si qua collyria arida in officinis ad vſum retinentur, hæc trita, & in cote leuigata, inq; tenuiſſimum pollinem redacta, aliquo ſtillatitio liquore diſſoluta inſtillantur. Vltra vero vnam aut alteram guttam oculis inſtillare

F haud oportet. Sed e formulis, quæ diximus, clariora euadent.

Collyria. Genera. Liquida. Arida. Sieff. Materia collyriorum. Vſus.

Reprimens.

I. ℞ *Collyrii, albi, aridi, in cote leuigati, ʒ ij. Stillatitii liquoris roſacei, Plantaginis, an. vnciam vnam & dimidiam.* Commixtis omnibus, fingatur Collyrium liquidum.

II. ℞ *Stillatitii, liquoris, Plantaginis, Roſarum, Polygoni, an. ℥ j. Collyrii e glaucio drach. vnam*

Digitized by Google

Roſis, drachmam dimidiam. Ceruſſæ elotæ, Boli armeni, ana ſcrupulum vnum. Opii, grana tria, Cro- A
ci, grana duo. Commixtis inter ſe omnibus, formetur collyrium liquidum.

Dolorem ſedans.

III. ℞ Ceruſſæ decies in ſtillatitio roſarum liquore elotæ, drachmam vnam. Sarcocollæ, ſcrupulos
duos. Amyli, Tragacanthæ, ana ſcrupulum vnum. Opii grana quatuor. Omnia leuigata, & ſuc-
co fœnigræci excepta in collyria digerantur arida.

Conſtringens.

IV. ℞ Collyrii e glaucio, drachmas ſex. Aloes, Acaciæ, ana drachmam vnam. Licii, Boli armeni,
ana ſcrupulum vnum. Gummi arabici, drachmam vnam & dimidiam. Tritis omnib. acydonio-
rum ſucco commixtis, informentur collyria.

Diſcutiens. B

V. ℞ Liquoris ſtillatitii roſarũ, Fœniculi, Chelidonii maioris, Euphragiæ, an. vnciam vnam. Vi-
ni optimi vnciam vnam & dimidiam. Aloes, drachmam vnam. Pompholygis lotæ, drachmam vnam
& dimidiam. Sagapeni, drachmam vnam. Sacchari vnciam dimidiam. Commixtis omnibus,
fiat collyrium liquidum.

VI. ℞ Collyrii viridis, drachmas duas. Auripigmenti, Mercurii ſublimati, an. grana tria. Vnguẽ-
ti ægyptiaci, vnciam dimidiam. Dialthea, vnciam vnam. Permixtis omnibus fiat vnguentum.

De Gargarizatu. Cap. XXII.

Gargariſmi compoſitio.

GArgarizatus variis componitur modis. Iam enim ex ſtillatitiis ſtirpium liquoribus,
nunc vero ex iure decoctorum. His vero pro diuerſitate affectus Diamoron, ſucci
medicati e ribes, & ex Berberi diacaryon, mel roſaceum, ſerapia, hiera picra, & id genus C
alia permiſcentur. Priora quatuor tum maxime adiiciũtur, quum reprimendi indicatio
adeſt. Mel roſaceum, quum extergendi, aut diſcutiendi. Hiera picra, vbi e capite & eius
partibus aliquid elicere ſtudemus. Ceterum nullum in componendis gargariſmis, cer-
tum & præſcriptum pondus obſeruatur. Quanquam non deſunt, qui religioſe conten-
dunt liquorum pondus ſimplo Antidotorum, ſuccorum medicatorum, & ſerapiorum
debere reſpondere. Vt ſi verbi gratia, ſerapiorum, & antidotorum, item ſuccorum me-
dicatorum ſint vnciæ duæ, liquorum admiſcent vncias ſex. Verum in gargariſmis com-
ponendis hac ſuperſtitioſa obſeruatione non eſt opus. Nos reſcriptorum quorundam
exempla ſubiiciemus. Quorum

Pondus.

I. ℞ Liquoris ſtillatitii roſarum, Plantaginis, an. vnciam vnam & dimidiam. Oxalidis, Lactucæ, D
Fragariæ, an. vnciam vnam. Prunellæ, vnciam vnã & dimidiam Solani, vnciam vnam. Nymphææ,
vnciam dimidiam. Diamoron, drachmas ſeptem. Succi medicati e ribes, Ex berberi, an. drachmas
ſex. Serapii e papauere, vnciam dimidiam. Succi fragorum, vncias tres. Aceti optimi, vnciam dimi-
diam. Permixtis omnibus, informetur gargarizatus.

II. ℞ Plantaginis, Prunellæ, Fragariæ, Polygoni, Oxalidis, Saluiæ, an. manipulum vnum. Roſa-
rum rubearum, manipulum dimidium. Gallarum, Calyculorum glandium, an. vnciam vnam. Rhois,
obſoniorum, Balauſtiorum, an. drachmam vnam & dimidiam. Radicis ſymphyti maioris, vnciam
dimidiam. Coquantur in aqua fontana iuſtæ quantitatis ad tertias, dein colo transfun-
dantur, & iuri decocti adiiciantur.

Diacaryon, Diamoron, Serapii myrtini, an. vnciam vnã & dimidiam. Aluminis liquidi drach- E
mam vnam. Bulliant denuo, fiatq; gargarizatus.

III. ℞ Maioranæ, Origani, Serpylli, Betanicæ, Saluiæ, an. manipulum vnum. Carpeſiorum, Pipe-
ris longi, an. drachmam vnam. Pyrethri, Zingiberis an. drachmam dimidiam. Coquantur in li-
bra aquæ vna, quæ tantiſper dum tertia pars abſumatur, colo transfundantur, & iuri de-
cocti adiiciantur.

Mellis roſacei cola transfuſi, vnciam vnam & dimidiam. Oxymelitis ſcillitici, vnciam vnam.
Commixtis omnibus, fingatur gargariſmus.

IV. ℞ Hieræ picræ, vnciã dimidiam. Oxymelitis ſcillitici, vncias duas. Liquoris ſtillatitii hyſ-
ſopi, Betonicæ, Origani, an. vnciam vnã & dimidiam. Cõmiſceantur, formeturq; gargariſmus.

Exempla plura alia medendi noſtra ratio tibi ſuppeditabit. F

Vſus gargariſmi.

Ceterum in vſu gargariſmorum obſeruandum vnice erit, vt tepida quadam quali-
tate præditi, ori admoueantur: exceptis tamen iis, qui in deſtillationibus capitis, ex te-
nuibus & acribus humoribus ortis, vſurpantur. Siquidem illos, quo ſcilicet fluxio ſiſta-
tur, frigidos eſſe decet.

De

A *De Dentifriciis.* Cap. XXIII.

DEntrifricia, quæ Græcis ὀδοντοτρίμματα dicuntur, ad diuerſos vſus varia Medicis com- Dentifricia.
ponuntur. Sic autem, cur appellata ſint, vſus eorundem ſatis docet. Siquidem iis Vſus.
maxime in expoliendis, extergendiſue, & ſtabiliendis dentibus vtuntur Medici, ea illis
affricantes. Interdum etiam refrigeratis, & dolentibus dentibus, gingiuiſq; laxis admo-
uentur. Item ad parulidas, omniaq; oris, & gingiuarum potiſſimum vitia, vt liquet ex iis,
quæ traduntur a Galeno *lib. 5. de compoſitione medicamentorum localium cap. vlt.* adhibentur. Compoſitionis
Ceterum triplici fere forma hodie componuntur dentifricia. Aut enim in tenuiſſi- ratio.
mum puluillum redacta dentibus affricantur. Aut adiectis liquoribus aliquot, cum iiſ-
dem dentes eluuntur. Aut in linimenti formam digeſta, dentibus circumlinuntur: id
B quod e formulis ſubiiciendis fiet manifeſtiſſimum.

I. ℞ Nitri, Aluminis, an. drachmas duas. Myrrhæ drachmam vnam. Radicis iridis illyricæ, Cornu ceruini vſti, Thuris, an. drachmam vnam & dimidiam. Salis vulgaris toſti, drach. vnam. Piperis, Pyrethri, an. drach. dimidiam. Ariſtolochiæ rotundæ, Menthæ aridæ, an. ſcrupulos duos. Teſtarum ſepiæ, Pumicis, an. drachmas duas. Tuſis & cribratis ſingulis fiat dentifricium.

II. ℞ Liquoris ſtillatitii menthæ, Origani, Saluiæ, Abrotani, Hyſſopi, Apii, an. vncias tres & dimidiam. Aluminis ſciſſilis aſſati, & vino auſtero exſtincti drachmas duas. Nitri, drachmam vnam & dimidiam. Salis aſſi, drachmas duas. Commixta ſex horis ſimul perſtent, & ſubinde igni admota per vaſculum, quod Alembicum nominant, ſtillent: liquorque ad vſum ſeruetur in vitreo vaſe.

C *III. ℞ Gallorum, Putaminum mali punici dulcis, an. drach. vnam & dimidiam. Roſarum purpurearum, drach. duas. Aluminis ſciſſilis, drach. vnam. Sanguinis draconis, drachmam vnam & dimidiam. Thuris, drachmas duas. Balauſtiorum, Myrrhæ, an. ſcrupulos duos.* Trita & cribrata excipiantur oxymelite ſcyllitico, & vſu exigente ad ſtabiliendos dentes & gingiuas firmandas illinantur.

De Peſſis. Cap. XXIV.

Πεσσὸς Græcis, Paulo & Aetio teſtibus, lana eſt concerpta, & ad digiti formam rotun- πεσσός.
da, longitudine, vt plurimum octo digitorum, qua medicamenta excipiuntur, ac
genitalibus mulierum partibus induuntur. Latini, inſtar Græcorum, id genus medica-
D menti *Peſſum* appellant. Qui hodie factitant medicinam, barbara voce *Peſſarium* vocant. Peſſus. Peſſariũ.
Quanquam ſunt, qui hac voce, non ſine magna rerum confuſione, pro clyſtere vteri
abutuntur, quum tamen Græcis peculiari nomine μητρεγχύται vocantur, quarum vſus eſt μητρεγχύται.
ad menſes aut mouendos, aut ſiſtendos. Item ad tumores diſcutiendos vteri, aut ſolu-
tiones continui perſanandas. Conſtat metrenchytes ex *vnc. ſex aut octo liquorum arido-
rum & in puluerem tritorum, vnc. dimidia.* Iniicitur ſomni tempore. Retinetur horis quin-
que aut ſex. Naſcalia vero, barbariſſimo ac ineptiſſimo vocabulo, quos Græci & Latini Naſcalia.
Peſſos, illi appellant. Porro generales Peſſorum differentiæ tres exſiſtunt. Alii ſiquidem Peſſorum
emolliunt, alii adſtringunt, alii aperiunt. Emollientes, vteri phlegmonibus, exulcera- differentiæ.
tionibus, refrigerationibus, ſuffocationibus, auerſionibus, & inflationibus accommo- Emollientes.
E dantur. Fiunt ex cera, oleis, pinguedinibus anſeris aut gallinæ, butyro ſalis experte, reſi-
na, medulla ceruina, fœnogræco, & ſimilibus. Aperientibus vtimur, quum ſuppreſſos Aperientes.
menſes reuocare, aut vterum conniuentem, compreſſumue emendare ſtudemus. Pa-
rantur autem hi Peſſi ex *melle, artemiſia, dictamno, braſſica, glycyrrhiza, ſucco rutæ, porro, ſabina,
& id genus aliis.* Adſtringentes, contrarium aperientibus vſum præbent. Quippe mu- Adſtringentes.
liebrem fluxum cohibent, & apertum laxumue vterum contrahunt, prolapſumque re-
primunt atq; propulſant. Materia vero adſtringentium e libro primo huius Operis pe-
tenda venit. Ceterum, quod etiam ad Peſſorum compoſitionem attinet, non ſemper,
hodie præſertim, lana excepta medicamenta vtero induntur, ſed nonnunquam aptis li-
quoribus, gummi melle perfecte cocto, aut cera, aut reſinis additis, ad formam pau-
F lo ante dictam coacta vteri ceruici intruduntur. Hæc autem ita magna ex parte mi-
ſcentur, vt ad vnciam ceræ, aut mellis perfecte cocti, adiiciatur medicamentorum ac
ſpecierum morbo congruentium vncia vna. Quanquam præſtat hoc componentis
induſtriæ & arbitrio relinquere. Interdum medicamenta ipſa probe ſubacta, ſeri-
coque aut tenuiſſimo linteo obducta, vtero ſubiiciuntur. Non tamen negligendum

erit, quin peſſi filum prælongum habeant appenſum, quo facile, vbi viſum fuerit, aut neceſſitas poſtulauerit, extrahi poſſint. Nunc aliquot Peſſorum exempla ſubiiciemus. A

Emolliens peſſus. *I. ℞ Butyri ſalis expertis, drachmas tres. Oeſipi, drachmas duas. Medullæ ceruinæ. Adipis anſerini, Gallinæ, ana drachmam vnam & dimidiam. Seminis lini, Fœnograeci, ana drach. duas. Meliloti, drachmam vnam. Maſtiches, drachmam vnam & dimidiam. Ouorum lutea tria. Oleorum roſacei, Irini, ana vnciam dimidiam.* Ceræ, quod ſatis eſt ad craſſitudinem iuſtam inducendam. Dein lana duplicata & contorta, hoc medicamento imbuta vtero ſubiiciatur.

Menſes eliciens peſſus. *II. ℞ Artemiſiæ, Abrotoni, dictamni, ana drachmas duas. Radicũ acorị veri, Rubiæ, ana drachmas tres. Seminis nigellæ, drachmam vnam & dimidiam. Baccarum lauri vnciam dimidiam. Rutæ aridæ, drachmam vnam. Sabinæ, ſcrupulos duos. Caſtorii, ſcrupulum vnum. Myrrhæ, Styracis liquidæ, ana drachmam vnam & dimidiam. Sagapeni, Ladani, ana drachmam vnam.* B

Tuſis & cribratis iis, quæ opus eſt, mellis quod ſatis eſt, vt in coalitum craſſiorem & vnitatem coeant, adiiciatur: & vbi vſus poſtulat, fingantur peſſi, qui vuluæ indantur.

Adſtringens. *III. ℞ Cornu ceruini vſti, Thuris maſculi, an. drach. duas Sanguinis draconis, Gallæ immaturæ, Balauſtiorum, an. drachmam vnam & dimidiam, Roſarum purpurearum drachmas duas. Acaciæ, Hypociſthidis, Maſtiches, ana drachmam vnam. Boli armenii, ſcrupulos duos. Radicis ſymphyti maioris, Biſtortæ, an. drachmam vnam & dimidiam.*

Trita in pollinem leuiſſimum ſucco plantaginis, & oleo roſaceo, quod ſatis eſt, excipiantur, & linteolis peſſorum, quantitate illigata, in mulieris pudendum inſerantur.

Iam aliquot clyſterum vteri paradigmata adiiciemus.

Menſes eliciens. C

I. ℞ iuris decocti artemiſiæ, vncias tres. Oleorum liliacei, Irini, Laurini, ana vnciam vnam. Myrrhæ, Sagapeni, an. drachmam vnam & dimidiam. Caſtorii ſcrupulum vnum. Commixtis omnibus, fiat metrenchytes.

Adſtringens.

II. ℞ Succi plantaginis, Oxalidis, an. vncias duas & dimidiam. Oleorum myrthini, Maſtichini, an. vnciam vnam & dimidiam. Succini albi, Thuris, an. ſcrupulos duos, Boli armenii, ſcrupulum vnum. Paſtillorum e ſpodio, Terræ lemniæ, an. drachmam vnam.

Tritis prius, iis quæ opus eſt, commiſceantur, fiatq; metrenchyta.

III. ℞ Origani, Saluiæ, Sampſuchi, an. manipulum vnum. Chamædryos, an. manipulum vnum. Seminis fœniculi, Petroſelini, Dauci, Aniſi, an. drachmam vnam. D

Decoquantur in ſufficienti aquæ quantitate vſque ad medietatis conſumtionem.

℞ Iuris decocti colo transfuſi, vncias ſex. Olei irini, Rutæ, an. vnciam dimidiam. Styracis drachmam vnam & dimidiam. Commiſceantur, & fiat metrenchytes.

Tempus vtendi. Peſſi veſperi, & dum ſomni appetit tempus, ſubiiciendi maxime veniunt: & ſex aut ſeptem horis in vtero dimittuntur, ac dein extrahuntur. Eodem quoque tempore clyſteres vtero infundi debent, totidemque horis detineri. Neceſſe enim eſt quiete & decubitu, niſi velis vt ſtatim, quæ iniecta ſunt, rurſus effluant. Qui plura exempla deſiderat, is medendi rationem noſtram accedat.

De Errhinis. Cap. XXV.

ἐῤῥινα. Naſalia. Eῤῥινα Græci vocant, quæ in oblongam ac pyramidis formam coacta, naribus vt cerebrum a pituitoſis purgent humoribus induntur. Vulgus Medicorum *Naſalia* vocat. E Sed non ſolum, quæ hac forma naribus induntur, hoc nomine appellant, ſed & ea, quæ hac infunduntur, aut illinuntur liquida. Qui hodie medicinam faciunt, nomine ab ipſis

Caputpurgia. confićto, *Caputpurgia*, a purgando capite ſic dicta, appellant. Ceterum errhina, quæ pyramidis formam ac filum ſibi, vt pro arbitrio extrahi queant, alligatum habent, ex medicamentorum huic inſtituto ſeruientium ſpeciebus, *vt ex reſcriptis patebit*, liquore aliquo, aut adipe, & exigua cera exceptis componuntur: ad hunc quidem modum.

℞ Maioranæ, Saluiæ, an. drachmam vnam. Piperis albi, Nigellæ, Carpeſiorum an. ſcrupulos Caryophyllorũ, Nucis moſchatæ, Pyrethri, an. vnciam vnam & dimidiam. Ellebori albi, drach. duos. C vnam. Caſtorii, ſcrupulum vnum. F

Tuſa, & in pollinem redacta, terebinthina reſina & modica cera excipiantur, fingantur que errhina, pyramidis formam referentia.

Porro liquida, quæ naribus infunduntur, aut illinuntur, e ſuccis herbarum, betæ, nimirum, cyclamini, braſſicæ, maioranæ anagallidis, cæruleum habentis florem, & foliorum

A liorum inulæ, ac liquoribus iis ſim[il]ibus: item oleis, & ſpeciebus medicamentorum paulo ante commemoratorum, nempe *piperis, pyrethri, nitri, ſtruthii, nigellæ, marrubii, caſtorii, ellebori albi, & horum ſimilium*, compoounntur in eum, qui ſequitur modum.

I. ℞ *Succi betæ, Cyclamini, Braſſicæ, ana vnciam vnam & dimidiam.* Commiſceantur, & naribus infundantur.

II. ℞ *Succi foliorũ cucumeris ſylueſtris, vnciam dimidiam. Betæ, vnciam vnam & dimidiam. Liquoris ſtillatitii maioranæ, vncias duas. Carpeſiorum, Nigellæ, Piperis albi, ana ſcrupulum vnum.* Tritis iis, quæ opus eſt, permiſceantur, & naribus infundantur.

Ceterum, qui iam dictis liquidis errhinis vtuntur, admonendi ſunt, vt os aqua compleant, ne ſcilicet e naribus per meatus in os perfluant ſucci & liquores: caputq; in posteriora reclinaodum. Satis autem erit vna vice ſemunciam ſuccorum infudiſſe. Nunc
B exemplum errhini, quod naribus illinitur, ſubiiciemus: quod

℞ *Radicis cucumeris ſylueſtris, ſcrupulum vnum. Piperis albi, Myrrhæ, Nigellæ, an. ſcrupulos duos. Struthii, ſcrupulum dimidium.*

Trita & contuſa excipiantur oleo irino, aut de piperibus, quod ſatis eſt, vt ad vnguenti conſiſtentiam redigantur: & iis nares illinantur, & ab ægro ſurſum trahantur. *Vſus errhinorũ.*

Errhinorum autem vſus eſt in diuturnis capitis affectibus, præſertim morbo comitiali, oculorum hebetudinibus, narium obſtructionibus, odoratus difficultate, conuulſione cynica, & regio morbo.

De Sternutamentis. CAP. XXV.

C MEdicamenta, quæ Græcis πταρμικὰ, Latinis *ſternutamenta ſiue ſternutatoria* nominantur, eiuſdem fere ſunt generis cum errhinis, quod ex iiſdem medicamentis conficiantur: nempe *ellebori albo, ſtruthio, pipere, caſtorio, cyclamino, euphorbio, nitro, ptarmice & cumino.* Atque hæc quidem ſingula ſeorſim, ac ſimul leuiſſime trita, admota naribus, ſternutamenta mouent. Naribus autem per arundinem, calamumue, aut pennam inſufflantur. Præſtat autem hæc non inſufflare, ſed pyxidem, in qua hæc continentur, motam naribus admouere: & ægrotantes, vt ſurſum trahãt, inſpirando hortari, aut per ſpecilli mucronem naribus penitiſſime indere. Sed compoſitorum ſternutatoriorum aliquot paradigmata ſubiiciemus. *Simplicia ſternutamentorum cientia.*

I. ℞ *Maioranæ, Nigellæ, Caryophyllorum, ana drachmas duas. Piperis albi, Zingiberis, Struthii, ana drachmam vnam. Caſtorii, ſcrupulum dimidium.*
D Singulis diligenter tritis, fiat puluis ſternutatorius.

II. ℞ *Nucis moſchatæ, Radicis iridis illyricæ, Carpeſiorum, ana drachmam vnam. Pyrethri, drachmam dimidiam. Ellebori candidi, ſcrupulum vnum. Piperis albi, Radicis acori veri, ana drachmam vnam.* Trita redigantur in puluerem ſternutatorium.

III. ℞ *Piperis albi, Struthii, Nitri, ana drachmam vnam & dimidiam. Cumini æthiopici, drachmam dimidiam, Caſtorii, Euphorbii, ana ſcrupulum vnum. Succi cyclamini ſicci, Ellebori albi, ana drachmam vnam.*

Contuſa, & cribrata, in æream pyxidem ad vſum reponuntur. Vſus autem tempore pyxis agitata aperitur, & naribus adhibetur.

E Sternutatoriorum medicamentorum, idem qui errhinorum vſus. Niſi quod ſternutatoriis interdum vtimur in excutiendis ſecundis, & iis, quæ naribus illapſa ſunt. *Vſus.*

De Apophlegmatiſmis. CAP. XXVII.

Ἀποφλεγματισμοὶ Græcis ſunt medicamenta, quæ retenta in ore, & commanducata per palati emiſſaria pituitam, & qui in capite coacervati ſunt humores noxios eliciunt. Barbaram ſectantes medicinam, *Maſticatoria* nominant. Fiunt ex *ſynapi, hyſſopo, cortice capparis, origano, thymo, pulegio, vua paſſa, maſtiche, cubebis, radice acori veri, zingibere, pyrethro, pipere, ſtaphide agria*, & id genus aliis, præcedentibus capitibus duobus commemoratis. Horum ſane vſus varius eſt. Aut enim medicamenta in partes minutas concisa commanducantur, dentibuſque confringuntur. Aut trita & contuſa aliquo ſucco, vel liquo-
F re, vel melle excipiuntur, & in manſiles paſtillos coguntur: & vbi poſtulat vſus, vnus præbetur mandendus. Aut medicamenta contuſa, ſacculo e ſubtili linteo confecto induntur, & manduntur. Aut ius decoctorum medicamentorum diu in ore continetur. Atque hic liquidus, vt priores ſolidi, dici poteſt apophlegmatiſmus. Ceterum oportet manducantẽ deorſum nuere, & ex interuallis, quo congeſtus humor effluat, hiare. Vtẽ- *Apophlegmatiſmi. Maſticatoria. Compoſitionis materia. Vſus.*

A *De Suffimentis.* CAP. XXIX.

SVffitus, ſuffimentaue, quæ Græcis θυμιάματα, hodie facientibus medicinam *Suffumigationes* dicuntur: ſunt medicamenta, quæ incenduntur, aut ignitis carbonibus iniiciuntur. Vſus autem horum incenſorum, ad odorem gratum conciliandum. Item ad deſtillationes ex capite in ſubiectas partes; grauedines, obſtructiones, frigidos alios cerebri affectus, & peſtilentiæ contagia arcenda. Conferunt etiam aſthmaticis, & iis quibus thorax humorum frigidorum ac craſſorum copia refertus eſt: item ſuppurationibus, tuſſi, laterumque doloribus: Sanguinem autem exſpuentibus ſuffimenta plurimum aduerſantur: quod nimirum horum vſu accidat, vt vaſorum ora rurſus aperiantur. Parantur triplici potiſſimum forma, nempe pulueris, paſtillorum, & candelarum, *vt paulo* Suffitus. Vſus.

B *poſt plenius dicetur*. Ceterum in iam dictis thoracis affectibus, hunc in modum vapor per os eſt aſſumendus. Æger veſtibus circumſeptus, in ſede collocandus eſt, vt diuaricatis cruribus prona facie ad vtrunque genu decumbat: atque tum euaporatorio intra crura conſtituto, enitendum, vt per tubum fiſtulamue ſiue arundinem vapor exceptus, patulo ore inſpiretur. Componuntur ex eadem fere materia qua odoramenta, nempe *caſtorio, ladano, calamintha, ſtirace, thure, maſtiche, myrrha, ligno aloes, ſaluia, caſtoria, moſcho, ambra, ſpica nardi, caryophyllis, roſis, myrrha, caſia*, & id genos aliis, pro affectuum diuerſitate: ac trita carbonibus inſperguntur: aut ſtyrace liquido, oleo, vel alio liquore excepta, digeruntur in paſtillos, aut candelas, quibus vſu exigente ad ſuffiendum vtimur. E formulis ſubiiciendis res apertior fiet. Componendi ratio.

C *Forma pulueris.*

I. ℞ Paſtillarum galliæ moſchatæ, vnciam vnam. Saluiæ, Maioranæ, Roſmarini, ana drachmam vnam & dimidiam. Maceris, drachmam vnam. Caryophyllorum, Cinnamomi, ana drachmam vnam. Foliorum lauri, drachmam dimidiam. Ligni aloes, ſcrupulos duos. Moſchi, grana tria.

Terantur ſingula, & commiſtis omnibus, fiat puluis: qui, poſtulante vſu, viuis carbonibus inſpergatur.

Paſtilli ſpecie.

II. ℞ Thuris, drachmas duas. Cinnamomi. Caryophyllorum, an. drachmam vnam & dimidiam, Corticum mali citrii, drachmam vnam. Maceris, Ligni aloes, ana ſcrupulos duos. Myrrhæ, Maſtiches, ana drachmam vnam. Paſtillorum galliæ moſchatæ, drachmas duas.

D Trita ſtyrace liquido excipiantur, & informentur paſtilli pro ſuffiendo.

Candela.

III. ℞ Ladani, vnciam vnam & dimidiam. Thymiamatis, vnciam vnam. Thuris, Maſtiches, ana drachmam vnam. Styracis calamitæ, vncias duas. Caryophyllorum, Cinnamomi, Nucis moſchatæ, Ligni aloes, ana drachmam vnam. Myrrhæ drachmam dimidiam. Corticum mali citrii, ſcrupulos duos. Carbonum tiliæ, vncias duas. Aſæ dulcis, vnciam vnam.

Cum terebinthina reſina, & ſtillatitio roſarum liquore, quod ſatis eſt, fingantur candelæ.

E DE VSITATA HVIVS TEMPORIS COMPONENDORVM MISCENDORVMQVE MEDICAMENTORVM RATIONE LIBER QVARTVS, LEONHARDO FVCHSIO MEDICO AVCTORE.

PROOEMIVM.

F *PRAECEDENTI libro, qui ordine tertius fuit, componendi rationem, vſumque eorum medicamentorum, quæ corpori ingeruntur, docuimus: in hoc quarto eiuſdem tractationis libro, eorum quæ extrinſecus corpori admouentur, formulas vſumque trademus. Neque enim Medicum eorum duntaxat, quæ intro in corpus ſumuntur, medicamentorum, ſed eorum etiam, quæ forinſecus illis adhibentur, rationem & vſum tenere oportet, vt ſcil. vndiquaq; morbo occurrere poſſit. Atque hinc eſt, quod ad localium vocatorum remediorum*

vſum hic liber maxime conducat. Addit etiam lucem pleriſq; reſcriptis præcedenti libro commemoratis. Siquidem interdum, reipſa ita poſtulante, vnguentorum linimentorumque formulas produximus: quæ nunquam ſatis cognoſcerentur, ſi non priuatim hic earundem componendi rationem & vſum docuiſſemus. Neceſſario igitur prioribus tribus, hunc poſtremum ſubiiciemus librum: quod ſine eo manca eſſet, quam de compoſitione medicamentorum inſtituimus, tractatio. In quo ſane perinde atque in eo, qui præceſſit, principio, quo vnumquodque eorum, quæ extrinſecus corpori adhibentur, medicamentorum nomine appelletur: dein, e quibus componantur medicamentis? & tertio, quis eorundem ſit vſus oſtendemus. Ceterum in vniuerſum medicamenta, quæ foris inſecus admouentur, numero ſunt duodecim. A

1. Vnguenta.	*7. Sinapiſmi.*
2. Linimenta.	*8. Epithemata.*
3. Emplaſtra.	*9. Embrocha.*
4. Cataplaſmata.	*10. Fomenta.*
5. Cerota.	*11. Sacculi.*
6. Dropaces.	*12. Inſeſſus.*

B

De Vnguentis. CAP. I.

Vnguentum quid. Vnguenta hodie vt componantur.

VNguentum ab vtendi modo vocatum eſt, quia laborantibus partibus inunctum & illitum diutius, ob craſſitiem & lentorem, quam oleum, hæret. Et veteribus hoc nomine appellabantur, quæ ex odoramentis conficiebantur. Hodie quæ ex oleis, ſpeciebus quibuſcunque, & cera componuntur, ita vocantur. Oleis interdum adiiciuntur C adipes, butyrum, & mucago. Nonnunquam gummi, & lacrymæ prædictis permiſcentur. Species ſiue pulueres, iuxta affectuum, quibus adhibentur vnguenta, diuerſitatem, ſubinde variantur. Cera, vt conuenientem nanciſcatur conſiſtentiam, adiicitur. Hodie pleriq; in componendis vnguentorum formulis obſeruant: vt vnciæ vni oleorum, ſpecierum drachmam vnam, & ceræ drachmas duas admiſceant, quod hac ratione vnguentorum conſiſtentiam facilius recipiant. Alii plus cera adiicere ſolent. Præſtat autem ceræ quantitatem eius, qui componit arbitrio ac iudicio, liberam relinquere, vt ſcilicet is, quantum ad iuſtam conſequendam conſiſtentiam ſatis ſit, adiiciat. Ceterum cum ſine oleis vnguenta confici nequeant, ordinis ratio exigit, vt de iis hoc loco aliquid dicamus. Animaduertendum igitur, olei vocem varie vſurpari. Primum proprie, D

1. Oleum proprie quid. Omphacinon. Commune. Olei cõmunis differentiæ. 2. Oleum abuſiue.

oleum ſuccus eſt pinguis, ex oliuis tritis prælo expreſſus, vel immaturis crudiſue, & ob id ὀμφάκινον καὶ ὠμοτριβὲς Græcis appellatur: vel maturis, quod oleum abſolute aut commune dicitur. Vtrunque autem ſalſum, vel ſalis expers, lotum vel illotum exiſtit. Vtrunque item recens, vel vetus, & ex hoc, vel illo (verbi gratia, Sabino) agro allatum. Quæ quidem olei communis differentiæ diligenter ſunt obſeruandæ, vt ſcilicet medicamentorum ex iis compoſitio iuſtior fiat. Siquidem facultatibus ſecundum has differentias plurimum variant, ac compoſita, quibus miſcentur, multum immutant. Secundo loco oleum abuſiue ſuccus eſt oleaginus & fluxilis, ex quibuſdam tritis & prælo expreſſis, tum fructibus, tum ſeminibus, vt iuglãdibus, auellanis nucibus, moſchatis, amygdalis vtriſq;, nuce Indica, anacardiis, nucleis perſicorum, ceraſorum, piſtaciorum, pinearum, ſeminibus ſinapi, canabis, lini, ricini, ſtaphidis agriæ, & aliis propemodum infinitis, pinguem in nucleo ipſo, vel ſemine, ceu medullam ſortitis. Huic generi proximum eſt oleum balſami, & pettelæon. Atque hæc duo hactenus commemorata oleorum genera ſunt ſimplicia, nec illis educendis ac exprimendis aliud miſceri conſueuit, præterquam quod pauxillum aquæ quibuſdam extrahendis miſcetur, vt aliis oleum commune paucum. Exprimuntur autem olea hoc modo. Semen ſiue fructus calido piſtillo in pilo calida teritur, ac poſtea per ſetaceum pannum ligneo aut plumbo albo, inducto torculari exprimitur. Quod ſi vero id, e quo oleũ exprimendũ eſt, aridius fuerit, quale eſt lini ſemen, torreri debet, probe idipſum in lebete verſando, & agitãdo, & dein E
3. prælo ſetaceo inuolutum panno, ſubiici & exprimi. *Tertium* genus olei humor quidam, F
eſt oleaginus, ignis vehementia, chymiſtarum opera extractus. Tale ex liquoribus, *ſuc-*
4. *cis multis, gummi, reſinis, cera, melle, ligniſq; reſinoſis* educitur. Quartum genus oleorum eſt,
omnino compoſitum ex ſimplicib. in oleo communi, vel alio ſimplici maceratis, inſolatis, incoctis. Præſtat autem ſimplicium incoquere oleo quam macerare, aut inſolare,
quod

A quod ita vires ipſorum rectius in ſe recipiat oleum, illoque coquendi modo Galeni vſus ſit. Coquenda vero ſunt in duplici vaſe. Quod quidem genus latiſſime patet, & horum aliqua ex floribus oleo inditis efficiuntur. Quædam ex germinibus ſurculiſue. Nonnulla ex fructibus integris oleo iniectis, quædam per aquam calidam diſcretis: quorum omnium exempla ſecundus huius operis liber oſtendit. Porro quum flores coctionem nullam admittant, vt inſolentur oportet. Qui valentiorem habent fragrantiam & conſtantem, pluribus diebus inſolati magis vulia ac tenuiora reddunt olea. Quicunque vero imbecilliores ſunt, faciliuſque diſſlantur flores, inſolationem minus perferunt, vtpote quorum virtus promte euaneſcat: vt eſt lilium, & viola. Nunc vnguentorum formulas aliquot ſubiiciemus.

B *Ventriculum frigidum confortans.*

I. ℞ Oleorum ex abſynthio, Mentha, ana vnciam vnam. Carophyllorum, Cinnamomi ſelecti, Piperis longi, ana ſcrupulos duos. Ceræ quod ſatis eſt, fiat vnguentum.

Adſtringens.

II. ℞ Oleorum roſacei, Cydoniorum, Maſtichini, Myrtini, ana vnciam dimidiam. Paſtillorum é ſpodio, Terra lemnia, Succino, ana ſcrupulum vnum. Radicis ſymphyti maioris, ſcrupulos duos. Sanguinis draconis, Boli armenii, ana ſcrupulum vnum. Ceræ albæ, quantum ſufficit, formetur vnguentum.

III. ℞ Oleorum roſacei, vnciam vnam. Myrtini, vnciam dimidiam. Ceruſſæ, Plumbi vſti & eloti, Lythargyri, ana ſcrupulum vnum. Boli armenii, Terræ lemniæ, ana ſcrupulum dimi-
C *dium. Balauſtiorum, Roſarum purpurearum, ana ſcrupulum vnum & dimidium. Semperuiui, ſcrupulum vnum.* Ceræ candidæ, quod ſatis eſt: fingatur vnguentum.

Ad lienis obſtructionem & duritiem.

IV. ℞ Oleorum e capparibus, Liliacei, Irini, ex abſynthio, an. vnciam vnam. Mucoginis althea, Seminis lini, Fœnigræci, ana drachmam vnam & dimidiam. Pinguedinis gallinæ, Anſeris, Taxi, ana drachmam vnam. Medullæ cruris bubuli, drachmas duas. Corticum radicis capparis, Tamaricis, ana drachmam vnam. Coſti amari, drachmam dimidiam. Centaurii minoris, drachmas duas. Ceterach, drachmam dimidiam. Hammoniaci, Bdellii, Galbani, ana ſcrupulos duos.

Diſſolutis gummi in aceto, cum cera quantum ſatis eſt, formetur vnguentum. Vſus.

D Vtimur variis modis vnguentis, iam vt conſtringamus, ac roboremus: nunc, vt alteremus partes, quibus illinuntur. Interim, vt humores, qui in illis continentur, emolliamus ac diſcutiamus, veluti ex medendi noſtra ratione omnibus liquet.

De Linimentis. Cap. 11.

Linimenta, medicamenta ſunt, quæ vnguentorum inſtar illinuntur: hincque adeo ſuam appellationem ſortita ſunt. Ex iiſdem fere rebus, quibus vnguenta, cera duntaxat excepta, quæ linimentorum compoſitioni non adhibetur, conſtruuntur. Siquidem cum oleis, aliiſque liquoribus in vnguentorum conſiſtentiam, paulo tamen molliorem ac liquidiorem, coeunt: idque ob ceræ, qua deſtituuntur, penuriam, ideoque denegata ipſis eſt ea, quæ vnguentis debetur, firmitudo. Omnibus corporis parti-
E bus adhiberi poſſunt. E formulis res clarior euadet. Linimenta quæ.

I. ℞ Oleorum chamamelini, Anethini, Liliacei, ana drachmas tres & dimidiam. E ſemine lini, drachmas duas & dimidiam. Adipis gallinæ, Anatis, ana drachmam vnam. Seminis nigellæ, Althea, Dauci, ana ſcrupulos duos. Commixtis omnibus formetur linimentum.

Ad reſolutos.

II. ℞ Oleorum coſtini, vnciam vnam. Vulpini, E piperibus, ana vnciam dimidiam. Ex euphorbio, vncias duas & dimidiam. Vini ſtillatitii, vnciam vnam & dimidiam. Succi verbaſculi odorati, Saluia, ana drachmas tres. Radicis acori veri drachmas duas. Sticha-
F *dis, drachmam vnam & dimidiam. Florum roſmarini, drachmam vnam. Piperis, ſcrupulos duos. Pyrethri, ſcrupulum vnum. Euphorbii, ſcrupulum dimidium. Radicis pæonia, Hermodactylorum, ana ſcrupulum vnum.* Tuſis & cribratis ſpeciebus fiat linimentum.

Aliud.

III. ℞ Oleorum vulpini, vnciam vnam. Coſtini, E vermibus, ana vnciam dimidiam. Amy-

gdalarum amararum, drachmas tres. Pinguedinis anatis, Anſeris, Taxi, ana drachmam vnam & dimidiam. Butyri recentis, vnciam dimidiam Styracis liquidi, drachmas duas & dimidiam. Commiſtis omnibus, fingatur linimentum. A

Ad ſcabiem & impetiginem.

IV. ℞ Terebinthinæ liquore ſtillatitio roſarum lotæ vnciam vnam & dimidiam. Olei roſacei, vnciam dimidiam. Succi aurantiorum duorum dulcium. Vitellos ouorum numero duo.

Permixtis omnibus fiat linimentum. Si fortius vt ſit efficere velis, adde ſulphuris viui, ſcrupulos duos. Oſſium ſepiæ, ſcrupulum vnum.

De Emplaſtris. CAP. III.

ἔμπλασις. ἐμπλάττειν. Veteres emplaſtra vt cõpoſuerũt.

EΜπλαστον φάρμακον, & aſſumto ε, ἐμπλάττειν: Græci ἀπὸ τοῦ ἐμπλάττειν, hoc eſt, *fingendo, & in maſſam formando, aut potius ſubigendo & verſando*, Græcis dicitur. Ceterum veteribus B
emplaſtra conſtabant ex terreſtribus, nempe metallicis, lapidibus, terræ ſpeciebus, floribus, cineribus, conchis, ſtirpium partibus, vt oleis, lachrymis, ſuccis, & liquoribus. Semina vero, herbarum folia, & radices paucas receperunt, ſecus atque hodie fit, quum nunc non ſolum integras plantarum partes, verumetiam animalium reliquias, recrementa ac eorum pene integra viſcera horum compoſitioni permiſceant. Coxerunt autem emplaſtra ſua, quouſque manus non amplius inquinarunt. Exempla exſtant apud Meſuæ filium, præterea in *libro huius Operis 2. item apud Paulum libr. 7. cap. 17.* vbi etiam varias emplaſtrorum differentias enumerat: nempe *vulneraria, cicatricem ducentia, diſcutientia, emollientia, ſiccantia, extrahentia, pus mouentia, & lenientia.* Hodie emplaſtra quædam citra coctionem, quædam etiam per coctionem fiunt. Quæ citra coctionem, hæc ex C
axungiis, reſinis, gummi ad ignem duntaxat liquefactis conſtant. Quibus ſubinde adiiciuntur pulueres ex herbis, & metallis, quæ vbi inter ſe commiſta fuerint, ab igne remouentur, & in frigidam aquam coniecta, manibus tantiſper ſubiguntur, donec in emplaſtri coierint conſiſtentiam. At quæ per coctionem fiunt, ex herbis, floribus, radicibus, ſpeciebus, oleis aut ſuccis, aut liquoribus commixtis, vnaque coctis componuntur. Curandum vero, vt quæ longiorem coctionem poſtulant, aliis citius lebeti iniiciantur, deinde autem alia. Liquores & ſucci mox inter initia, vel per ſe coquantur, aut cum aliis. Pulueres poſtremum imponantur. Emplaſtra vero ipſa oleo aut alio liquore idoneo coquere conuenit, veterum exemplo, ad liquoris, qui adhibetur, conſumtionem, dum manus non inquinent. Species autem emplaſtrorum compoſitionem ingredientia, D
non in tenuiſſimum pollinem, vt in vnguentis, rediguntur: ſed leuiter contunduntur, atque adeo in paulo craſſiorem puluerem teruntur. Obſeruant magna ex parte in componendis emplaſtris hodie quoque Medici, vt herbarum & florum manus plenæ faſciculo, oleorum, pinguedinum, liquorumque, vnciam vnam, vel vnciam vnam & dimidiam adiiciant. Sunt qui hoc tempore emplaſtra cum vnguentis & ceratis confundant: atqui parum recte. Diſtant enim inter ſe, vt ex iis, quæ dicta iam ſunt, & deinceps commemorabuntur, omnibus perſpicuum euadit. Nunc vſitatam componendorum emplaſtrorũ formam ac rationem, aliquot productis exemplis & reſcriptis monſtrabimus.

Emplaſtrorum differentiæ.

Componendorũ emplaſtrorum hodie vſitatorũ modus.

Leniens.

I. ℞ Maluæ, Althææ, ana manipulum vnum & dimidium. Florum chamameli, Meliloti, ana manipulum vnum. Radicis althææ, drachmas quinque. E

Cõtuſa bulliant in aqua fontana, donec in cõſiſtentiam iuſtã coeant: dein adiectis *Oleorum chamamelini, vnciam vnam & dimidiam. Liliacei, vncias duas.*

Bulliant denuo, & informetur emplaſtrum.

II. ℞ Florum verbaſci, Anethi, Chamameli, an. manipulum vnum & dimidium. Seminis lini, Fœnigræci, Meliloti, an. drachmas duas.

Contuſa leuiter bulliant in aqua, dũ in mellis craſſitudinẽ coeant: poſtea adiiciant *Oleorum anethi, Chamamelini, an. quod ſatis eſt.* Ebulliant iterũ fingaturq; emplaſtrum.

Emplaſtrorum vſus.

Pluribus reſcriptis nihil opus eſſe putamus, tamen qui prædictis plura expetit, illa e medendi noſtra ratione petat. Compoſitum ad præſcriptum modum emplaſtrum linteolo illitum, laboranti parti adhuc calidum admouetur. F

De Cataplaſmatis. CAP. IV.

Cataplaſma.

MVlti noſtra ætate cataplaſmata cum emplaſtris confundunt, atqui minus recte. Qui proprie cataplaſmatis voce vtuntur Medici, ita vocant medicamentũ, quod e ſtir-

A e ſtirpibus viridibus contuſis, vel iiſdem ad mollitudinem, vſque in aqua decoctis componitur. Atque ea ſane ratione ab emplaſtro, cui poſt ebullitionem herbarum factam oleum adiicitur, differt. Vſus eorum in ſedandis doloribus, ac tumoribus maxime diſcutiendis. Item ad fluorem conſtringendum & menſes euocandos valent. Formulis, quod dicimus, certius deprehendetur.

Adſtringens.

I. ℞. Plantaginis vtriuſque, Polygoni, Burſæ paſtoriæ, Numulariæ, Saniculæ, Solidaginis ſaracenicæ, Ophiogloſſi, an. Manipulum vnum & dimidium. Viridibus adhuc omnibus contuſis, fiat cataplaſma.

Leniens.

B *II. ℞. Radicis althææ, vnciam vnam. Maluæ, Chamæmeli, Althææ, Meliloti, an. Manipulum vnum. Seminis fœnigræci, Lini, an. drachmas tres.* Bulliant in aqua, donec molleſcant: dein contundantur, & informetur cataplaſma.

Menſes euocans.

III. ℞. Artemiſiæ, Origani, Pulegii, Matricariæ, Saluiæ, an. Manipulum vnum & dimidium. Rubiæ, drachmas tres. Calamenti, Mentaſtri, Hyſſopi. an. Manipulum vnum.

Bulliant omnia in aqua ad mollitudinem, & contuſa cataplaſmatis formam accipiant. Ceterum etſi varie vti cataplaſmatis, perinde atque emplaſtris, licet, tamen calefacientia & diſcutientia hypochondriis, niſi prius vniuerſo vacuato corpore, adhiberi C minime debent. Nam hæc ipſa inſtar cucurbitulæ totius corporis excremẽta ad ſe trahunt, adeoque in viſceribus phlegmonem, aut obſtructionem procreant. *Vſus.*

De ceratis. Cap. V.

Ceratum Latinis, κηρώτη Græcis, haud dubie e cera nomen ſuum accepit, quæ illis miſcetur, vt minus promte diffluat. Componitur ex ſpeciebus paulo quam vnguentum craſſioribus & oleis, quæ cum cera, aut reſina terebinthina vel laricea, aut vtriuſq; ſimul, ad ſolidiorem conſiſtentiam, vt in parte cui admouetur diutius hæreat, perducuntur. Veteres tamen ſua cerata citra reſinam maxima ex parte conſtruxerunt, cera ſola & oleo contenti. Nõ conficitur Ceratum citra ignem. Cera enim niſi prius liqua- *Ceratum quid. Ceratorũ cõpoſitio.*
D ta fuerit, cum aliis non facile coit ac miſcetur. Variæ autem ceratorum apud antiquos fuere formulæ. Quædam enim liquida erant, quæ fracturis adhibebantur, & καταγματικὰ ὑγρὰ λευκὰ nominabantur. Picato quoque cerato veteres vſi ſunt, ſi quid contuſum eſſet, ſi quid coquẽdum & mitigandum, πιττωτὴν κηρωτὴν & πιττόκηρον appellabant. Fuit quod ῥητινόκηρον vocabant, ceræ reſina miſta, quo in ſarcoticis, & ad ſuppurandum vtebantur. Fuerunt κηρομαλάγματα, quæ mitiore quodammodo corpore mollium emplaſtrorum locum tenebant. Hæc quia glutinoſa eſſe melius fuit, ἐχέκολλα illis dicta ſunt. Talis fere noſtrorum ceratorum ratio eſt in quibus larigna, aut terebinthina ceræ & oleo permiſcentur, dum tenacia euadant. Sunt qui ad relaxantia cerata cerãm flauam, ad refrigerantia vero & adſtringentia candidam vſurpent. Porro in ceratis componendis hodie
E medici nonnulli religioſe obſeruant, vt vnciæ vni oleorum, drachmam vnam cum dimidia adiiciant. Oleum autem ad ceram quadruplum eſſe volunt, vt ſi olei ſint vnciæ duæ, ceræ ſit vncia dimidia. Sed præſtat arbitrio Medici & Pharmacopœi relinquere, vt nunc pro ſuo ſcopo ſolidius, nunc liquidius ceratum faciant. Vt enim corpus durum eſt & ſqualidum, vitium etiam acerbius & altius hæret, aeriſque conſtitutio tennior & craſſior: ita & ceratorum conſiſtentiam mutari neceſſe eſt. Quo enim plus accipit ceræ, eo ſolidius eſt: quo minus, tanto liquidius. Quod ad formam ceratorum attinet, effinguntur ita, vt figuræ partium, quibus admouent, aliqua ex parte reſpõdeant. Quod enim ventriculo adhibetur, ſcuti formam obtinere debet. Quod iecinori imponitur, iecoris: quod lieni accomodatur, lienis, hoc eſt, oblongam, qualia fuerunt veteribus Splenia dicta. Acu etiam tranſuerſim tranſmiſſa conſuuntur: quod barbaram ſectantes
F medicinam, inepte voce Interpaſſate nominant. Nunc formulas aliquot ſubiiciemus, quæ planiora reddent ea, quæ de ceratis hactenus dicta ſunt. *Forma ceratorum. Splenia. Interpaſſate.*

Ventriculum roborans.

I. ℞. Cinamomi ſelecti, Caryophyllorum, an. drachmam vnam. Galangæ, Macis, an. drachmam dimidiam. Nucis moſchatæ, ſcrupulos duos. Calami odorati, drachmam vnam & dimidiam. Ligni

A efficacius reddi, quod acetum ſinapis vim d ſcutiat. Imponitur autẽ ſinapiſmus, vbi ex
alto ad ſuperficiem corporis trahere conſilium eſt: ideoq; alicui parti admotus, non a-
mouetur, dum cutẽ cruento colore ſuffundat. Hinc eſt, quod hodie eiuſmodi a noſtris
emplaſtra Rubificantia vocentur. Temporis vero longitudinem in omnibus decerne- Emplaſtra rubificãtia.
re impoſſibile eſt. Quare frequenter ſinapiſmus leuandus eſt, & caro conſideranda, an
exacte rubefacta eſt. Et hoc maxime faciẽdum in partibus hebetiore ſenſu præditis. In
quibus vero celeriter operari ipſum volumus, locus ſpongiis ex calida expreſſis fouen-
dus eſt, incumbente adhuc ſinapiſmo: id eſt, ſuper linteum ſpongiæ imponendæ ſunt.
Poſt ſufficientem vſum, in balneum ducendus eſt æger, & in calidũ ponendus ſolium,
& pars iterum perfundenda citra inunctionem. Poſt balneum vero, roſaceo illinendus
B locus. At in vehementi dolore, aut etiam vlceratione, hapſo lanæ aqua & roſaceo im-
buto integendus eſt: & imponenda eſt malua cocta, trita cum pane. Poſt ſedatum
dolorem, vtendum eſt cerato roſaceo cum ceruſſa. In quibus vero balneum adhiberi
nequit, in iis per reliquum corpus ſpongiarum ex calida aqua expreſſarum fomento v-
tendum eſt. Verum in capitis, & præſertim frigidis affectibus, olei calidi perfuſione lo-
cus mitigandus eſt. Vſus ſinapiſmi & rubificantis emplaſtri potiſſimum in diuturnis vi- Sinapiſmi vſus.
tiis, vbi reliqua præſidia non ſuffecerint, efficaciſſimus eſt. Summe autem prodeſt ca-
pitis dolori, hemicraniæ, morbo comitiali, vertigini, inſaniæ, capiti adhibitus. Sed &
thoraci, in aſthmate, orthopnœa, & tuſſi diuturna. In deſtillatione, & caput, & tho-
rax ſinapiſmo illinendus. Stomachus & inteſtina in omnibus diuturnis affectibus,
C & maxime in proſtrato appetitu, item in nephritidis affectibus, ac lumborum, colis
& veſicæ reſolutionibus. Quin & omnes reſolutæ & frigefactæ partes hoc auxilio gau-
dent. Commodum eſt quoque præſidium podagricis, arthriticis, & iſchiadicis. In
acutis contra morbis non admodum probatur: paucis tamen exceptis, nempe ſe-
gnioribus & pigrioribus, vtpote lethargo, cataphora, & catochò: in quibus ſinapiſ-
mo vtimur, initio illum quidem cruribus imponentes: vbi vero materia radices egerit
ac firmabitur, capiti. In iis præterea, qui continua febre laborant, vlcuſque habent, tum
in cartilaginoſis, tum ex carnibus aliis locis vitari debet ſinapiſmus. Vlcera enim eff-
rantur, nimiaque acrimonia exacerbantur: partes vero ex-carnes, ab ipſo ſinapiſmo ex-
E uruntur, & nigreſcunt. Reliquum eſt, vt ſinapiſmi ſiue emplaſtri rubificantis formulam
vnam ſubiiciamus, quæ

℞. *Olei caſtini, vnciam vnam. E caſtorio, Euphorbio, an vnciam dimidiam. Sinapis drachmas duas & dimidiam. Fimi ſylueſtrium columbarum, drachmam vnã & dimidiam. Sagapeni, drachmas duas. Euphorbii, ſcrupulum vnũ. Seminis naſturtii, drachmam vnã & dimidiam. Caſtorii,* ʒ ſ. *Aceti, drachmas duas.* Cum cera, quod ſatis eſt, ad emplaſtri conſiſtentiam cocant.

De epithematis. Cap. VIII.

Epithemata veteribus, *vt Paulus lib. 7, cap. 18. atteſtatur*, proprie erant malagmata, quę Epithemata proprie.
mediis corporis partibus ventriculo (verbi gratia) iocinori, lieni, & eiuſmodi ad- Generatim.
mouebantur. Generatim tamen quæ aliis etiam imponebantur partibus, Epithema- Epithematum componendi viſitata ratio.
D ta nuncupabantur. Hodie vero epithemata diuerſa, ac olim, ratione e ſtillatitiis liquo
ribus, adiectis ſpeciebus aliquot, componuntur. Sic autem ea magna ex parte miſcent,
vt libræ vni liquorum, drachma vna & dimidia, aut duæ ſpecierum reſpondeant. Raro
etiam aliis, quam iecori & cordi, partibus hodie admouent epithemata. Præterea iis,
quæ cordi adhibentur, aliquid vini optimi, modo febris non adſit, & croci, præter alia
corroborantia medicamenta, miſcent. His vero quæ iecori imponuntur, aceti parum
permiſcent, vt nimirum ad iecur ac corporis interiora vim medicamentorum dedu-
cant. Modum vero in illis miſcendis eum ſeruant, vt libræ liquorum vnciam vnam, vi- Modus miſcendi.
ni & aceti ſemunciam adiiciant. E croco ſat erit ſcrupulum dimidium, aut grana ali-
quot permiſcuiſſe. Porro qui epithematis iis, quæ ventriculo & iecori imponuntur: Adſtringentia epithematis ventriculi & iecoris admiſcenda.
recte vti voluerit, is nunquam non adſtringẽtia illis miſceat medicamenta oportet. Si-
F quidem quum hæc duo viſcera communia ſint alimenti inſtrumenta, adeoque eorum-
dem functiones ad vitæ conſeruationem ſint neceſſariæ: ſemper aliquid quod illis ro-
bur concilier, vt ſunt adſtringentia, adiiciendum erit. Quicunque igitur vitæ diſcri-
men inferre noluerit, is adſtringentium in prædictis epithematis vſum haud negligat.
Sed præſtat, ea quæ diximus, exemplis aliquot illuſtrare.

Cordiale. A

I. ℞. Liquoris ſtillatitii boraginis, Roſarum, Melyſſophylli, Oxalidis, an. uncias tres & dimidiam. Specierum Antidoti e gemmis, E margaritis, an. drachmam dimidiam. Ligni aloes, Ramentorum eboris, Corticum mali citri, Oſſis cordis cerui, an. ſcrupulum dimidium. Vini optimi, unciam unam. Croci, ſcrupulum dimidium. Commiſtis omnibus, fiat epithema, cordi adhibendum.

Iecori adhibendum.

II. ℞. Liquoris ſtillatitii vtriuſque intybi, Cichorii, Lactucæ, Abſinthii, an. uncias duas. Oxalidis, uncias tres. Solani, unciam unam. Aceti, unciam dimidiam. Specierum Antidoti diarrhodon abbatis, drachmam unam & dimidiam. Diatriaſantalon, ſcrupulos duos. Santalorum rubeorum, ſcrupulum unum. Mixtis omnibus, formetur epithema, iecori admouendum. B

Vſus epithematum. Vſus autem epithematum is eſt. Calefactis primum iis, dein pannus laneus charmeſinus, ſi haberi poteſt, imbutus ipſis, & madefactus, atque ſubinde leuiter expreſſus, loco laboranti toties admouetur, quoties neceſſitas ipſa requirit. Subinde etiam mutantur panni, ne calefacti corpus calefaciant.

De embrochis. Cap. IX.

ἐμβροχή. Ἐμβροχὴ vox, Latinis *irrigationem* ſonat. Eſt autem proprie *Embrocha*, quum ex alto, pluuiæ inſtar, in partem aliquam fit deſtillatio. Sic quidem dicta ἀπὸ τοῦ βρέχειν, quod

Vſus. Cõpoſitio. pluere ac irrigare Græcis ſignificat. Vtimur iis in capitis vitiis, aliarumq; partium contuſionibus ac fracturis. Componuntur autem Embrochæ ex herbis, radicibus, ſeminibus, floribus, & id genus aliis, in aqua vel vino, pro affectus diuerſitate, decoctis. Adiiciunt autem magna ex parte ad manipulos duos, ſtirpium & aliorum, libram unam liquorum: atque, quoad medietas conſumatur, decoquunt. Decoctũ autem hoc, quum adhuc calet, capiti aut alteri parti adhiberi debet. Formulis aliquot propoſitis, res tota planior fiet. C

Capitale calefaciens.

I. ℞. Betonicæ, Chamæmeli, Maioranæ, Serpilli, Lauandulæ, Origani, Hyſſopi, Calaminthæ, an. Manipulum unum. Coquantur in libris aquæ fontanæ quatuor, ad dimidias, fiatq; embrocha.

Refrigerans. D

II. ℞. Foliorum ſalicis, Manipulum unum, Florum nymphææ, Violarum, Roſarum, an. Manipulum dimidium. Seminis lactucæ, Portulacæ, Cucurbitæ, an. drachmam unam. Corticum papaueris, drachmam dimidiam. Bulliant in libra una & dimidia aquæ fontanæ ad tertias, fiatque embrocha.

De fomentis. Cap. X.

Fomenta. θερμάσματα. Fomenta a fouendo dicta ſunt, quod ſcilicet ſuo calore partes corporis, quibus applicantur, foueant. Græci illa generatim θερμάσματα nominant. Sunt vero duplicia, humida nimirum, & arida, *Hippocrate lib. 2. Vict. acut. morborum teſte.* Ceterum fomen-

κατάντλησις tum humidum, *Galen. lib. 12. Ther. method. cap. 7.* & aliis Græcis proprie κατάντλησις dicitur. At id quidem in vtre, veſica, vaſculo æreo, aut teſtaceo, vel ſpongia, vel linteo humido imbuto adhibetur: *vt e loco Hippocratis paulo ante citato ſatis liquet.* Aridum proprie Græcis πυρία vocatur: & a ſacculo, *de quo ſequenti agemus capite*, fere nihil diſtat. Porro fomenta E

πυρία. Vſus. cutim rarefaciunt, & tranſpirabilem reddunt: ac ſanguinem, qui in phlegmonibus eſt, attenuant, & diſcutiunt. Ante tamen corporis vacuationem, vt alia omnia localia, præſertim in corpore plethorico, aut vitioſis humoribus referto, non ſunt temere admouenda. Quippe tum plus humorum ad calefactam partem trahetur, quam id ſit quod diſcutitur. Nunc humidorum fomentorũ unam & item alteram formulã ſubiiciemus.

Anodynum & relaxans.

I. ℞. Maluæ, Manipulum unum. Florum anethi, Chamæmeli, Meliloti, an. Manipulum dimidium. Seminum lini, Fœnigræci, an. unciam dimidiam. Coquantur *in lib. duabus aquæ fontanæ*, dum medietas relinquatur: & poſtea aliquo prædictorum modorum adhibeatur. F

Ad lienem induratum.

II. ℞. Centaurii minoris, Ceterachi, ſiue aſpleni, an. Manipulum unum. Rutæ, Manipulum dimidium. Seminis lini, Fœnigræci, an. drachmas tres. Corticum radicis capparis, drachmas tres & dimidiam.

A *dimidium. Radicis althea, vnciam vnam.* Decoquantur in aqua & aceto iuſtæ quantitatis ad tertias, ſpongiaque iure decocti imbuta applicetur.

De ſacculis. Cap. XI.

QVæ veteribus arida dicebantur *Fomenta*, hæc hodie ſacculorum appellatione veniunt. Nihil enim, aut parum admodum differre videntur. Conficiuntur e radicibus, herbis, floribus, ſeminibus, & id genus aliis medicamentis. Radices præterea & herbæ conciduntur, aut leuiter contunduntur, perinde atque ſemina. Adhibentur magna ex parte capiti, cordi, ventriculo, iecori, lieni, & vtero. Ideoque & compoſitio & forma eorundem iuxta partis laborantis morbum, ſitum & figuram variantur. Capiti enim, quod ad compoſitionem attinet, e capitalibus vocatis medicamentis

Componendorum ſacculorum ratio.

Quibus partibus corporis & qua forma adhibeantur.

B confecti: quod ad figuram ſpectat, oblongi ſacculi, & tiaræ formam obtinentes admouentur. Ventriculo, quæ ex iis, quæ ipſi maxime deſtinata ſunt, confecti, & ſcuti effigie, adhibentur. Cordi, iecori, lieni, & vtero, ex rebus ſingulis partibus cōgruentibus compoſiti, & dictarum partium formam imitantes, applicantur. Et qui capiti & cordi admouentur, ſerico: reliqui vero lineis pannis obducuntur. Iam e formulis, quæ diximus, magis innoteſcent.

Capiti apponendus.

I. ℞. *Florum roſmarini. Lauandulæ, Chamameli, Betonicæ, Roſarum. an. Manipulum vnum & dimidium. Saluiæ, Maioranæ, Serpilli, Meliloti, an. Manipulum dimidium. Folliculorum ſe-*

C *næ. drachmas duas & dimidiam. Stichadis, drachmas tres. Caryophyllorum, Nucis moſchatæ, Maceris, an. ſcrupulos duos.* Contuſa in ſericum demittantur, formeturq; ſacculus capitalis, tiaræ formam referens.

Cordi.

II. ℞. *Florum bugloſſi veri, Echii, Roſarum, Meliſſaphylli, an. Manipulum vnum. Cinamomi electi, Caryophyllorum, Maceris, an. drachmam dimidiam. Ligni aloes, ſcrupulum vnum. Corticum mali citrii, Specierum diambræ, an. drachmam vnam. Oſſis cordis ceruini, ſcrupulum dimidium. Croci, ſcrupulum vnum.* Contritis omnibus, fiat ſacculus e ſerico, cordialis,

Leniens & diſcutiens.

III. ℞. *Florum chamameli, Meliloti, Anethi, an. Manipulum dimidium. Seminis lini, Fœ-*

D *nograci, Althea, an. drachmas duas. Origani, Abrotoni, Menta ſiccæ, Calamintha, Ruta hortenſis, an. Manipulos duos.* Contuſa in linteolum demittantur, fiatque ſacculus.

Ceterum ſacculi ſemper acu tranſuerſim miſſa conſuuntur, ne ſcilicet ea, ex quibus conſtant, in vnam omnia partem labantur ac declinent. Vt plurimum etiam antea quam adhibentur, lapidi ab igne calefacto imponuntur, ac vino aut aceto irrigantur: ac poſtea contracto calore, partibus laborantibus admouentur.

De inſeſſionibus. Cap. XII.

QVod Latini *inſeſſum aut inſeſſionem*, hoc Græci ἐγκάθισμα nominant. Non eſt autem, niſi decoctum ex herbis, floribus, ſeminibus, radicibus, aliiſque eius generis medicamentis conſtans, cui æger inſidet. Inſeſſionibus autem vtimur, vbi balnea nos de-

Inſeſſus. ἐγκάθισμα. Vſus.

E ficiunt, aut vbi æger imbecillior eſt, quam vt balnei, quod vehementius diſcutit, viteſq; reſoluit, vſum ferre poſſit. Vſus autem inſeſſionum maxime eſt in renum, veſicæ, coli, ani, & vteri malis. Variantur medicamenta pro morbi diuerſitate, nunc hæc, nunc alia requirentis. Præſtat autem, vt inſeſſionis tempore caput operiatur, ne vaporibus ſurſum elatis repleatur. Reſtat vt formulas aliquot ſubiiciamus.

Ad calculoſos.

I. ℞. *Saxifragæ, Oenanthes, ſeu filipendulæ, Helxines, Maluæ, Althea, an. Manipulum vnum. Cicerum rubeorum, drachmas tres. Seminum apii, Lini, Fœnograci, an. drachmam vnam & dimidiam.* Coquantur ſingula in aqua iuſtæ quantitatis ad tertias, pro inſeſſione, affligente calculo.

Ad menſes conſtrictos.

F II. ℞. *Artemiſiæ, Saluiæ, Betonicæ, Calaminthæ, Origani, Pulegii, Chamameli, Meliloti, Hyperici, abrotoni, an. Manipulum dimidium. Radicum iridis, Apii, an. vnciam vnam.* Coquantur, radicibus prius minutim conciſis, pro inſeſſu.

Conſtringens.

III. ℞. *Plantaginis, Polygoni, Rubi, an. Manipulum vnum & dimidium. Corticum mali gra-*

nati, drachmas tres. Burſæ paſtoriæ, Equiſeti, an. Manipulum vnum. Radicis ſymphyti maioris, Radicis biſtortæ, an. vnciam dimidiam. Balauſtiorum, drachmas tres. A

Coquantur omnia in tribus aquæ pluuiæ partibus, & quarta vini nigri adſtringentis, pro inſeſſu eorum, qui alui profluuio, aut dyſenteria laborant.

PERORATIO.

Hactenus, quanta breuitate potuimus, vſitatam huius temporis componendorum medicamentorum rationem quatuor libris perſtrinximus: hoc potiſſimum nomine, vt non tantum pharmacopœis, verumetiam iis, qui medicinę ſectantur ſtudium, & iis etiam, qui iam medicinam facere incipiunt, prodeſſemus. Nam abunde nobis conſtat, quam exerceat eos hæc res, qui iam medendi rationis periculum faciunt, ſi non habeant qui illos quaſi manu ducat. Speramus etiam, hinc eam commoditatem ad pleroſque peruenturam, vt deinceps paulo latinius ſuas formulas poſſint conſcribere. Nos illarum pauca duntaxat exempla paſſim adduximus, quibus qui contententi eſſe nolint, ad medendi rationem noſtram confugiant: quæ ipſis, quod deſiderant, affatim ſuppeditabit. Reſtat aliud nihil, niſi, vt Patrem Domini noſtri Iesv Christi precemur, vt is noſter labor quam plurimis vſui eſſe poſſit. Quod ſi conſecuti fuerimus, non eſt quod amplius requiramus. B

FINIS PARTIS II. SEQVITVR III.

A01 1461059

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

H.35.

Digitized by Google

Digitized by Google